

ఆంధ్రదేశ చరిత్ర - భూగోళ సర్వస్వము

ముఖ చిహ్నము

సర్వస్వము ముఖచిహ్నమును గూర్చి చెందు మూడుమాటలు నడుమనున్న పూర్ణకుంభము అను రావతిశిల్పములందలి చిత్రము లతలు వద్యములు దాని కంఠసీమను శోభిల్లచేయుచున్నవి ఇదివర్తమాన ఆంధ్ర ప్రదేశ రాజ్యచిహ్నము దీనిని వామభాగమునుండి ఆదివరాహమును కుడివైపునుండి వినృతావ్యమైన సంహ మును రజాదక్షులై అభివీక్షించుచున్నవి ప్రాచీనరాజన్యమైన ఇక్ష్వాకువ శము వారికిని విష్ణుకుండినులకును సంహము రాజలాంఛనమని చెప్పబడుచున్నది తూర్పుచాళుక్యులు కాకతీయులు సున్నగు వారిది వరాహ లాంఛనము ప్రాచీనరాజచిహ్నములు వర్తమాన రాజ్యచిహ్నముపై శుభవీక్షణములువరపుట ఆంధ్రసంస్కృతి యుగ యుగీన విజయ యాత్రకు ప్రతీక ఆంధ్రత్వమాంధ్ర భాషాచా నాల్పవ్యవసాయ ఫలమ్॥ అనునది మహా విద్వాంసులైన అప్పయ్యదీక్షితులవారి సూక్తియని పెద్దలవలన వినికిడి

భావకల్పన

సామగ్రి సేకరణ

చిత్రనిర్మాణము

తాకుతయారీ

శ్రీ ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం

శ్రీ కొమండూరి వెంకటాచారి

శ్రీ ఎ మధుసూదనరావు

శ్రీ డాన్ టి కంపెనీ సికింద్రాబాదు

ఆంధ్ర దేశ చరిత్ర
భూగోళ సర్వస్వము

ఆంధ్రత్వ మాండ్రభాషాచ
నాల్పస్య తపః పరిష్క

ఆంధ్రదేశ చరిత్ర
భూగోళ సర్వస్వము

మొదట రంజితుము

అం - అల్లా

అధ్యక్షులు విండవల్లి లక్ష్మీరంజనం ఎం.ఎ.
అధ్యక్షులు సంపాదకీయవర్గము

అధ్యక్షులు ఆంధ్రదేశ ప్రభుత్వము
అధ్యక్షులు ఎం.ఎ. ప్రచురింపబడినది

ప్రకాశకులు

ఆంధ్ర రచయితల సంఘము

విద్యానగరు హైదరాబాదు (44)

1971

తొలి పలుకు

ఆంధ్రదేశపు ప్రాచీనమును ఆధునికమును అయిన ప్రాభవమునకు విజయపతాకమైన ఆంధ్రులచరిత్ర - భూగోళ - సర్వస్వము మొదటి సంపుటమును ఆంధ్రావళి మ్రోల ఉంచుటకు సంతసించుచున్నాము ఆంధ్రరచయితలసంఘమువారి చిరకాల వాంఛలత అలస్యముగనైనను ఒక మొగ్గ తొడుగుట ఆనందదాయకముగా ఉన్నది కాలమును దైవమును అనుకూలించినచో అచిరకాలములోనే ఈ పందిరి పూవులతో కలకలాడునని ఆశించుచున్నాము

ఉద్దేశము

ఆంధ్ర సంస్కృతికిని ఆంధ్రదేశమునకును ఆంధ్ర ప్రజానీకమునకును నివాళులు పట్టుటయే ఈ సర్వస్వముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము ఎట్లు? ఒంటరితనము లోనా? కాదు భారతదేశంలో భారతప్రజానీకంలో అంతర్భాగముగా అలనాడు తీర్థయాత్రా సందర్భముగా అర్జునుడు ఇంద్రప్రస్థ పురమునుండి దక్షిణాంబునిధి తీరము వరకు విజయయాత్ర సాగించినా ఈ నాడు శ్రీకామారులక్షణరూపు మహాశయుడు దేశమునందు అన్నసమృద్ధిని గోరి గంగా జలమును కావేరి తరంగములతో సంగమింప చేయవలెనని సంకల్పించినా వారికిగాని వీరికిగాని వేంగి దేశమును సేవింపకుండ వెళ్ళుటకు వీలులేదు గదా వేగి దేశమనగా ఆంధ్రదేశమే ఇట్లు సహస్రాబ్దిముల భారత దేశ చరిత్రలో ఆంధ్రదేశము అపరిహార్యము మనము తరించి ఇతరులను తరింప జేయవలెనని పెద్దలు చెప్పదురు మన పుట్టు పూర్వోత్తరములు మన సత్యచరిత్రమును ముందుగా మనము ఎరుగవలెను తరువాత మృదువుగా ఇతరులకు తెలియజెప్పవలెను కావుననే మేము ఇట్లాంబుండుము

ఆంధ్రదేశపు మట్ట - అది మాకు కనకము ఆంధ్రదేశపు నీరు - అది మాకు అమృతము ఇక్కడ మనకు మన ప్రాచీనకవులే సమాణము సన్నయభట్టారకుడు (ఆంధ్రమహాభారతము ఆదిపర్వము - ఆశ్వా - 8 పద్య-189) దక్షిణగంగనాదద్దయ్య శ్రీనాథకపిందుడు (భీమేశ్వరపురాణము ఆశ్వా - 4-పద్య 25) తనతీరంబునుజాయకున్న తెనాలిరామకృష్ణుడు (పాండురంగమాహాత్మ్యము ఆశ్వా - 1 పద్య - 189) గా సంగమ మిచ్చగించునె ఇది ఆంధ్రమహాకవుల సంప్రదాయమే కాదు భారత దేశపు ప్రాచీన మహర్షుల సంప్రదాయము కూడ

**ఇమమ్ మే గంగే యమునే నరస్వతి
శుతుద్రిస్తోమగ్ం సచతావర్జ్యయా**

అంద్రుల యశోగీతిని గానము చేయుట మగ్గు విని ఆనందించుటకు లోకమునకును అరమరికలు లేకుండుగాక

ఉద్దేశాంకురము ఇట్టి సర్వస్వమును సంగ్రహించవలెనను ఉద్దేశము ఆంధ్ర రచయితల సంఘమువారికి ఎట్లు కలిగినది జనరల్ కన్నంగుహాము బి స లా మొదలగు మహావిద్వాంసులు భారతదేశపు పురాన స్థలములను గుర్తించి ఆధునిక పరిభాషలో చెప్పటకు ప్రాచీన భారతదేశ భూగోళములను శ్రమపడి నిర్మించిరి వాటిని చూచినప్పుడు ఆంధ్రదేశమునకు గుడి ఇట్లు సేవ చేసిన జాగుండును అను భావము మాకు కలిగెను ఆంధ్రదేశచరిత్ర కూడ కడు ప్రాచీన మగుటచే ఇట్టి గుర్తింపు ఆవశ్యకము అనిపించెను మాకన్న ముందే ఈ శుభంక ల్పము కలిగి స్వర్ణీయ కుందూరిఈశ్వరదత్తుగారు ప్రాచీనాంధ్రభూగోళము అను గ్రంథమును సమకూర్చి ప్రకటించిరి వారు మార్గదర్శకమును ప్రశంసనీయులు అగు కృష్ణ గావించిరనుట నిశ్చయము అయినను ఆ గ్రంథము అరాధ్యప్రముగా గోచ రించినది ఈశ్వరదత్తుగారే కాక మన ప్రముఖ చారిత్రకులందరును ముఖ్యముగా మల్లంపల్లి సోమ శేఖరశర్మగారు డాక్టరు నేలటూరివేంకటరమణయ్యగారు డాక్టరు మారేమండరామారావుగారు మున్నగువారు ఆ యా సందర్భములలో ప్రాచీనాంధ్ర భూగోళిక విశేషములను నిరూపించుచునే వచ్చిరి వీని నన్నిటిని ఏకముఖము చేయ వలసిన ప్రమేయమును మాకు స్ఫురించెను

ప్రాచీన మహాపురుషులు

ఆంధ్రదేశ వైభవము దాని ప్రాచీన స్థలములందే కాదు ఆ రంగస్థలములందు నటించిన మహావ్యక్తుల చరిత్రను కూడ తిరిగి చెప్పవలెననే ఉద్దేశమును మాకు కలిగినది

వర్తమాన వైభవము

మంచిదే ఆంధ్రదేశపు ప్రాచీన వైభవమును సంస్తుతించుచున్నాము కాని వ రమానము చూచేమిటి ? ఆంధ్రదేశముయొక్క ఆధునిక భూగోళము మాత్రము తక్కువ రంగులు కలదియో అసలు వర్తమానము లేని భూతము ఎట్లు ? గోడ ఉన్న కదా చిత్రలేఖనము మనకు తెలియకుండగనే మన కనుల యెదుటనే ఆంధ్రసంస్కృతి మహాత్మర పరిణామమునకు లోనగుచున్నది మహాసీయమైన ఆంధ్రచరిత్ర యౌవ ద్భారత చరిత్రలో అంతర్వాహినిగా జలజల ప్రవహించుచున్నది దీనిని ఉపేక్షించు టెట్లు ?

కావున ఆంధ్రదేశపు వర్తమాన భూగోళము కూడ ఈ సర్వస్వముతో ఉపా దేయమైనది వాస్తవమునకు చరిత్ర - భూగోళము అనునవి ఈవాటిని కావున ఆంధ్ర

బ్రహ్మాండ సృష్టి యందలి మహాభావములకు ప్రతీకలు అవ్యక్తమునుండి వ్యక్తము ప్రభవించుచున్నది వ్యక్త పదార్థమునకు నామరూపములు వ్యవహార చిహ్నములు అశోకుడు గౌతమీపుత్రశాతకర్ణి శ్రీకృష్ణదేవరాయలు మొదలగు నామములే చరిత్రకు మూలాధారము నదులు కొండలు చెరువులు మున్నగు స్థలవికారములే రూపము ఈరెంటిని తెలియక పదార్థ తత్త్వమే అవగతము కాదు

అది యట్లుండె వర్తమాన ఆంధ్రభూగోళమును ఎట్లు ప్రదర్శించుట అను సమస్య ఎర్పడెను స్థలము అన్నపుడు మేము నగరములు పల్లెలు నదులు వాగులు పర్వతపంక్తులు గుట్టలు చెరువులు కాలువలు రేవు స్థానములు రైల్వే కూడలులు విమానాశ్రయములు పారిశ్రామిక కేంద్రములు మొదలగు పెక్కు భూగోళ సన్నివేశములను ప్రదర్శింప బూనినాము ఆంధ్రదేశములోని నగరములు పల్లెలు అన్నింటిని ఈ గ్రంథములో ప్రవేశపెట్టుట సాధ్య మనిపించలేదు అట్టి విస్తృత కార్యక్రమమునకై కావలసిన ఆర్థిక స్తోమత ఈ సంఘమునకు లేకపోవుటచే కార్యక్షేత్రమును కొంచెము సంకుచింప చేయుట అనివార్య మయ్యెను ఇప్పటి ఎర్పాటును బట్టి మూడువేల జనాభాగాని అంతకు మించిన జనాభాగాని కల పట్టణము లను గ్రామములను ఈ సర్వస్వములో వర్ణింప దలచినాము 1961 సంవత్సరపు జనాభా పరిగణనము ఆధారముగా ప్రకటింపబడిన గ్రామముల పట్టికలను మేము ప్రాతిపదికగా తీసుకొన్నాము ఆ పట్టికలు ఆంగ్లభాషలో మాత్రమే లభించుటచే గ్రామముల పేర్ల ఉచ్చారణము నందు లోపములు సంభవించినవి వాటిని యథాసాధ్యముగ దిద్దినాము ఈ గ్రామ పట్టికలను ప్రభుత్వమువారు తెలుగులో ప్రకటించినచో పరిశోధకులకు ఉపకారకముగా నుండును

ఇటీవల 1971 సంవత్సరములో మరియొక జనాభా పరిగణనము జరిగినది మేము ప్రాతిపదికగా తీసుకొన్న సంవత్సరమునకును ఇప్పటికిని ఎది సంవత్సరముల వార వీర్పడినది ఇదివరలో మూడువేల జనాభాకు లోబడిన గ్రామములు ఎన్నియో ఇప్పుడు ఆపరిమితిని మించి యుండును అట్టివానిని గూర్చి ఆయా గ్రామవాసులు దయతో మా కార్యాలయమునకు తెలిపినచో వాటివృత్తాంతములను గూడ చేర్చుటకు యత్నింతుము మాకు లభించిన సమాచారము ప్రకారము మొత్తము ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ఆధునికమైన నగరములు గ్రామములు 2169 ఉన్నవి వీనిలో 5000 జనాభాకు లోబడినవి 1488 5 వేలనుండి లక్షవరకు జనసంఖ్యగల పట్టణములు 676 లక్షకు మించిన జనాభాకల నగరములు మహానగరములు 10 అందును తెలంగాణాజిల్లాలలోని గ్రామ సంఖ్య 521 రాయలసీమలో 440 సర్కారు జిల్లాలలో 1208 గ్రామములని మేము చెప్పినప్పుడు మూడువేల జనసంఖ్యగలవి మాత్రమే యని పొరకులు గమనింప ప్రార్థన అంతకు తక్కువ జనాభాగల చిన్నగ్రామములు పల్లెలు పాలెములు గూడెములు

అసంఖ్యకముగా ఉన్నవనుట మేము మరుగలేదు వా పై న్యచరిత్ర ఇప్పట్లో వ్రాయలేనందుకు చింతించుచున్నాము

జీవగ్రామముల విషయమున మూడువేల జనసంఖ్యా నియము మేము ఎట్లు కొన్నను చారిత్రిక ప్రసిద్ధి గల్గి కాంగరభమునందు మాటు మణిగి పోయినట్లల ఎశేషముల సందర్భమున ఈ నియమును విడిచిపెట్టినాము అవి యెండు గ్రామములైనను వాటి వర్తనము ఈ సర్వస్వమునందు చేయ యత్నించిరాము కొండాపురము వేగి మోటుపల్లి వంట ప్రదేశము లీనాడు సామమాత్రావశిష్టములు గొన్ని నగరము లిప్పటి రాజకీయ విభాగములను బట్టి ఆంధ్రప్రదేశ్ కు వెలుప గురవచ్చును అట్టి వానికి ఆంధ్రచరిత్రతో సంబంధముండుటచే వా ని గూడ గ్రహించి రాము ఇది చరిత్ర దృష్టితో చేసినదియే కాని రాజకీయ వివాదిములను సృష్టించుట గదు

వృత్తాంత సేకరణము మేము గ్రహించిన గ్రామముల నగరములు వున్నగువాని వర్తమాన పరిస్థితిని గురించి కైఫియతు సంపాదించు శాధ్యత మమైదుర్కొనెను మేము ఉద్దేశించినరీతిలో వాటిని గూర్చి భౌగట్టా ప్రభుత్వప్రచుర గలుగందును లభించ లేదు కావున ఆంధ్రరచయితలసంఘమువాగు దేశ వ్యాప్తంగా వృత్తాంత సంగ్రాహకులను (ఎన్యూమరేటర్లు) పంపించి ఆయా గ్రామముల ఇప్పటి పరిస్థితిని గ్రహించిరి ఇట్లు నియమింపబడిన యవకులందరునూ శ్రద్ధతోను ఉత్సాహముతోను తమ కార్య భారమును నిర్వహించి ఒక అపూర్వ విజయమును సాధించి గు వారికి మేము ఇవ్వగలిగిన పారితోషిక మల్పము గ్రామవృత్తాంత సేకరణకై మా భూగోళము గ సంపాదకులు సమగ్రమైన ప్రశ్నావళి సర్దుము చేసి ఈ ప్రశ్నావళి ఆధారముగ గ్రామముల పరిగణనము జరిగెను తెలంగాణము రాయచోడులయందు మేము పెట్టు కొన్న మేరకు పరిగణనను పూర్తి అయినది గ్రామ సమ్మర్దముగ కొన్ని సర్కారు జిల్లాలలో ఈ పరిగణనము ఇంకను జరుగుచున్నది

గ్రామ వృత్తాంత సేకరణమునందు ప్రభుత్వాధికారుల సహకార సౌజన్యములు మా సంగ్రాహకులకు అవసరమనిపించెను ఈ సందర్భమున స్థానికాధికారులకు తగుసూచన లిచ్చుటకై అప్పుడు రెవెన్యూ శాఖామాత్యులైన శ్రీ వల్లూరిబసవరాజుగారిని కోరగా వారు దయతో అట్టి అధికార పత్రమును జారీ చేయించిరి వారికిని మాకు తోడ్పడిన ఆయా జిల్లాకలెక్టరు మహాశయులకును మేము కృతజ్ఞతలు తెలుపుచున్నాము ఈ విధ ముగా సర్క్యులర్లు ఇప్పించి మా సంగ్రాహకుల పనిని సఫలము చేసినవారిలో అధిక గణాంకశాఖ బ్యూరో వారున్నా కొన్ని బ్యాంకులవారును పేర్కొనదగియున్నారు తద్వారా తరువాత గ్రామ వృత్తాంత సేకరణమును తమ జ్ఞాకు అభివృద్ధి ఉద్యోగముల వ్యాప్తికి చేయించుకొనుటకు ప్రభుత్వమువారు రచయితలసంఘమునకు అనుమతి ప్రసా

దించిరి ఈ విధముగా ఒక అనధికారసంస్థ దేశవ్యాప్తముగా పరిమితపరిధిలోనైనను గ్రామ వృత్తాంత సేకరణ చేయగల్గుట ఒక అపూర్వ సన్నివేశముగనే మేము భావించుచున్నాము

పందొమ్మిదవ శతాబ్ది ప్రారంభమున కర్నూలు మెకంజీగారు పండితులను పంపించి గ్రామ వృత్తాంత సేకరణము చేయించిరి మెకంజీ సంగ్రాహకులు సేకరించిన విషయములు మెకంజీ సంపుటములలో నిక్షిప్తములై యున్నవి అవి ప్రధానముగా ఆయా గ్రామముల పూర్వచరిత్రకు సంబంధించినవిగా గోచరించును చరిత్ర రచనకు ఆధారము కాగల విస్తారమైన ముడి రుకు వానిలో భద్రపరుపబడి యున్నది ఆంధ్రరచయితల సంఘమువారి సంగ్రాహకులు ఆయా గ్రామముల వర్తమాన జీవితమును నవ్వచైతన్యమును ప్రధానముగ దృష్ట్యలో పెట్టుకొని పరిగణనము చేసిరి ఆ గ్రామముల ఆర్థిక నిధ్యావ్యావసాయిక పారిశ్రామిక విశేషములను సేకరించుటకు వీరు కృషి చేసిరి ఒక గ్రామ జీవితము ఆధునిక ప్రమాణముల ద్వారా ఎట్లు అభివృద్ధి ఉన్ముఖముగా ఉన్నది అభ్యుదయమునకు కావలసిన వనరులు ఎంతవరకు ఆ గ్రామమునందు కలవు - మున్నగు విషయములను మేము సంకలనము చేయించుటకుయత్నించితిమి విద్యుదీకరణము జరిగినదా? జలసౌకర్యము విద్యుత్తు వెద్య సంబంధమైన సౌకర్యములు ఎంతవరకు ఉన్నవి ఇత్యాది వివరములు కూర్చబడినవి ఇట్టి వృత్తాంతములు ప్రభుత్వమువారి అభివృద్ధి ప్రణాళికలకు ఆధార విషయములను సమకూర్చగలవని మా ఆశ మరియు అభ్యుదయ పథమున నడచుచున్న గ్రామవృత్తాంతములను ఈ సర్వస్వమునందు చదివి వెనుకబడియున్న గ్రామములవారును చైతన్యవంతులై తమతమ గ్రామముల ప్రగతికిని నడుము కట్టుదురని మా ఆశయును

భూగోళ సందర్భమున మ్యాపుల ఆవశ్యకము వేరుగా చెప్పనక్కరలేదు భూగోళ పటములను ప్రామాణికమైనవానిని సేకరించుటయు మిక్కిలి శ్రమసాధ్యమయ్యెను సైనికావసరముల కొరకు తయారు చేయించబడిన పటములను ముద్రించుటకు అనుమతియే దొరకదు ఆంధ్రదేశపు జిల్లాల పటములను తెలుగుభాషాసమితి వారు అమ తెలుగువిజ్ఞానసర్వస్వమునందును సంగ్రహోద్రవిజ్ఞానకోశసమితివారు తమ విజ్ఞానకోశ సంపుటములందును ప్రకటించిరి మేము మరికొంచెము ముందుకు పోయి ఆంధ్రదేశమునందలి తాలూకాల పటములను గూడ గీయించి ప్రచురించుటకు యత్నించుచున్నాము గ్రామ వృత్తాంతములతో పాటు తాలూకా జిల్లా వృత్తాంతములను ఈ సర్వస్వమునందు చేర్చుటకు కృషి చేయుచున్నాము క్రొత్తగా ఎర్పడిన ఓంగోలుజిల్లా పరిపాలనను సాధికారముగా నిర్దేశించు పటమునకై మేము చాల

కృష్ణ చేతిమీ అట్టి ఎటము లభించలేదు ఎట్టకేలకు ఎవరో శౌత్తిరాహులు ప్రకటించిన పటమును శరణ్యముగా తీసుకొనవలసవచ్చెను

మా యనుభవమును బట్టి మేము ఇట్లు భావించుచున్నాము ఆధునికాభివృద్ధిక కావలసిన వనరుల దృష్ట్యా ఇట్లు ప్రగతిని చూపించు వివిధరంగాలను ఎటము ఆంధ్రదేశమునకు సంబంధించిన మనకు కావలెను జలము విద్యుత్తు రోడ్లు ఖనిజములు అటవీసంపద ప్రాజెక్టులు యాత్రా స్థలములు మున్నగువానికి సంబంధించిన వేరేర్వారు పటములు ఉండవలెను బహుశా ఇట్టివి ప్రభుత్వమువారి కడ ఉండియే యుండును లేనిచో ప్రభుత్వ వ్యవహారమే జరగదు కాని ఇట్టివేవియు సామాన్య జనులకును పరిశోధకులకును అందుబాటులో లేకుండుటచే వారు శీకటిలో కడుముకొనువారి వలె ఉన్నారు ఆయాపటములను తెలుగు పేర్లతోను సమగ్రమైన గ్రామావళి పట్టికను తెలుగునందును ప్రకటించి ఆంధ్రదేశమును గురించిన శాత్రుత్వము పరిజ్ఞానము ఆంధ్ర ప్రజానీకమునందు వ్యాపంపజేయు భారము ప్రభుత్వమువారిపై ఉన్నదని మనవి చేయుచున్నాము

గ్రామవృత్తాంతములే కాక కొన్ని గ్రామ సమూహాల ధనమును చెప్పవలసియుండును ఈనాడు కొన్ని గ్రామములను కలిపి ఎక్కా సర్కిలు ఎంచాయతినమితి మున్నగు విభాగములు ఎర్పరచినట్లే వ్రాచిన కాలమునందు కొన్ని గ్రామ సమూహములు ప్రాంతములు పరిపాలనా సౌకర్యమునకై ఎర్పాటు చేసినట్లు కాన్పించును వీటిని అహారము మండలము విషయము మీ నాడు మున్నగు పేర్లతో వ్యవహరించుచుండిరి వీని సరియైన పరివాద్ధులు నిర్ణయించుట ఈనాడు నికరముగ సాధ్యము కాకపోయినను స్థూలముగ వాటి వ్యాప్తినిగూర్చి చెప్పవలసియుండును పూర్వకాలపు చరిత్రను పరిగా అవగతము చేసుకొనుటకు ఈనాడు మున్నగువాని గుర్తింపు అవసరము ఇదియు సాధ్యమైనంతవరకు ఈగ్రంథములో చేసినాము

చారిత్రక వృత్తాంతములు

ఆంధ్రదేశపు చరిత్ర కథనమునకై అపారమైన ఆధారసామగ్రి లభించి యున్నది ఇప్పుడును లభించుచున్నది భవిష్యత్తుతో ఎంతయో ఆధారసామగ్రి బయట పడగలదు చరిత్ర అన్నప్పుడు మేము పరిగ్రహించినవారు - రాజులు రాణులు మంత్రులు సేనానులు తత్వవేత్తలు విద్వాంసులు కవులు కళావిదులు శిల్పులు మున్నగువారు మతములను గూర్చియు వాఙ్మయము కవులను గూర్చియు వేరుగా గ్రంథంపచయము ఏర్పడియుండుటచే వాటిని గూర్చి ఈసర్వస్వము ఖండిత విభాగముగ వ్రాయదలచితిమి ఆంధ్రేతరులైనను ఆంధ్రదేశాభ్యుదయము

నకు తోడ్పడిన మహనీయుల వృత్తాంతములను ఇందు చేర్చితిమి చారిత్రకాధారము లలో మేము ప్రధానముగా శాసనములు నాణెములు వాస్తు అవశేషములు సంస్కృతము పర్షియనుభాష ఆంగ్లము ఆంధ్రభాష వీనియందలి గ్రంథములను విదేశీ యాత్రికుల కథనములను కై ఘయత్తులు కవితలు మొకంజీసంపుటములు జిల్లాగెజి టీరులు మున్నగువానిని యథాసాధ్యముగ ఉపయోగించితిమి ఆధారగ్రంథము లన్నియు లభింపకపోవుట మాకు కొంత సంతాపము కలిగించినది వాస్తువిషయమున దేవాలయములు మసీదులు కైస్తవగుళ్ళు ప్రసద్దమైనవాటి వర్ణనమును చరిత్రను ఇందు చూడనగును ప్రముఖములైన విద్యావైజ్ఞానికసంస్థల ప్రశంసయు కలదు ఇది అది అననేల ఆంధ్రుల జీవితము సంస్కృతికి సంబంధించినదానినెల్ల ఈగ్రంథమునందు ప్రతిఫలింపజేయుట మాలత్యము

వ్యక్తులను గూర్చి మాత్రము వ్రాసినచో సమన్వయము సమగ్రచరిత్రదృష్ట్యయి ఎర్పడక పోవచ్చునని పెద్దలు చేసిన సూచనలను శిరసావహించి రాజుల చరిత్రలనే కాక ఆంధ్రదేశమును పాలించిన అన్ని రాజవంశముల సమన్వయచరిత్రను గూడ ప్రదర్శించు టకు యత్నించితిమి ఇట్లు ప్రాకృతిచరిత్రయుగము సాతవాహనులు ఇక్ష్వాకులు పల్లవులు శాలంకాయనులు విష్ణుకుండినులు ఆనందగోత్రులు తూర్పుచాళుక్యులు వెల నాటివృద్ధివతులు తెలుగుచోడులు కాకతీయులు రెడ్డి వెలమ ప్రభువులు విజయ నగర సామ్రాజ్యము గోల్కొండ కుతుబుషాహీ వంశము తంజావూరు మధుర నాయకులు ఆసఫ్ జాహీ వంశీయులు బ్రిటిషు పరిపాలనా యుగము భారత స్వాతంత్ర్యము అనంతర చరిత్ర ఇదంతయు ఇంద్రధనుస్సునందలి మనోహర వర్ణ సమ్మేళనము వలె పారకుని మనోనేత్రముల ముందట యాతాంతములు చేయును ప్రధాన రాజ కుటుంబములతో పాటు మధ్యయుగమునాటి పెక్కు చిన్న చిన్న రాజ్యముల యొక్కయు ఆంధ్రదేశ చరిత్రకు సంబంధించినంతవరకు బహుమనీ రాజ్యపు చరిత్రయు వ్రస క్తములగును

మతముల విషయమున గూడ రాద్ధాంతముల జోలికి పోక వాటిలోని ముఖ్య శాఖలు వారి తాత్విక చింతనము నాధ్ధాంతములు సమన్వయ దృష్ట కొరకు ప్రదర్శింప బడును మన దేశమునందిప్పుడంతగా ప్రచారములో లేకున్నను ఒకప్పుడు ఆంధ్రదేశ మును తన శాంతి సందేశముచే వానతము చేసిన బౌద్ధమతమును జై నమతమును గూడ సంస్మరించుట మా ఆశయము

ప్రత్యేకమైన ఆంధ్రదేశచరిత్ర - ఆంధ్రసంస్కృతి ఉన్నను అఖిలభారత సంస్కృతి లో అవి సూత్రాధిష్టతములను విషయము విస్తరింపరానిది వేర్పాటు భావములను

ప్రోదిచేయుట తగదు కావున సందర్భానుసారముగ భారతదేశ చారిత్రక సన్నివేశములును ఇందు చోటు చేసుకొనుచున్నవి. ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆంధ్రభాష ఇరుగు పొరుగు సంస్కృతులచేతను భాషలచేతను ప్రాచీనములగుటయు అన్యభాషా సంస్కృతులను ప్రభావితము చేయుటయు మేము గుర్తించునామ. వాని యాదానప్రదానముల సమీక్షించబడుచుండును ఇట్లు వైవిధ్యము - సమన్వయము అగు ప్రాసుపత్యముతో యుగయుగముల ఆంధ్రజీవితరాశిని తూచుటకు మేము చేసిన ప్రయత్నము సాహసోపేతమైనను సహృదయులైన ఆంధ్రమహాజనుల సాదర మేదుర సరిశీలనకు పాత్రమగునని ఆశించుచున్నాము.

కార్యవిధానము

చారిత్రకాధారముల నుండియు భౌగోళిక పరిగణనము వలనను సేకరించిన అపారమైన నామజాతమును అకారాది క్రమమున కూర్చితిమి దీని స్వరూప మంతయు మేమిదివరలో ముద్రించియున్న "ఆంధ్రదేశచరిత్ర - భూగోళ సర్వస్వము - ముఖద్వారము అను ప్రణాళికా గ్రంథమునందు విపులముగ ప్రదర్శించితిమి ఈ ముఖద్వారము సామాన్య పాఠకులకును విద్వాంసులకును గూడ పెన్నిధిగా ఉపయోగించునని మేము భావించుచున్నాము ఒక వ్యక్తిని గూర్చిన భోగట్టా ఎక్కడ లభించును అన్నచో ముఖద్వారమును పరిశీలించదగును ఒక గ్రామము ఎప్రాంతమునందున్నది అని విచికిత్స వచ్చినపుడు ముఖద్వారము శరణ్యము కాగలదు అయితే శాసనములందును వాఙ్మయమునందును వచ్చు పేర్లన్నియు గ్రంథమునందు వచ్చుట సాధ్యముకాదు అప్పుడది నిరుపయోగమైన నామావళిగా దిగజారిపోవును కావున ఎనజ్జనునిగూర్చి ఎంత కొంచమైనను వాస్తవ వృత్తాంతము చెప్పుటకు వీలగునో అట్టి వ్యక్తులను మాత్రమే సర్వస్వమునందు సంస్మరించుట జరిగినది అమరావతి స్తూప శాసనములందువలె ఒక మదురురాయి దానము చేసిన కార్మికుడును మధ్యయుగము నందలి శాసనములందువలె ఒక్కదీపమును మాత్రము దానము చేసిన గృహస్థుడును కూడ మనకు ఉపాదేయులై దానముయొక్క విలువకాదు - దానోద్దేశము మనకు పరిగణనీయమైనది చారిత్రకాధార లు వాఙ్మయాధారము మున్నగునవన్నియు ముఖద్వారమునందు ప్రస్తరింపబడియున్నవి వ్యాసకర్తలు మేమిచ్చిన పరిమితాధారములతో తృప్తపడక విస్తృతాధారములను అవలోదనముచేసి నూతన విషయసంభరిములైన సమగ్ర కథనములను సంతరించుటకై కోరబడినారు.

ఆర్థిక సమన్వయము

ఆర్థిక - భూగోళసర్వస్వ భావన ఎర్పడినప్పటి నుండియు దీనిని సాదర స్మరించి అర్థిక సమన్వయమునకై ప్రభుత్వముదృష్టికి తెచ్చినవారు రాష్ట్ర

స్థాయియందు విద్యాశాఖ పూర్వపు డైరెక్టర్లు శ్రీ యల్ బల్లెయ్యగారును శ్రీ యమ్ వి రాజగోపాలుగారును కేంద్రస్థాయియందు మాన్యశ్రీ డామోదరం సంజీవయ్యగారును శ్రీ భక్తదర్శనంగారును రెండవ దశయందు ప్రస్తుతవిద్యాశాఖ డైరెక్టరు శ్రీ బి ప్రతాపరెడ్డిగారును విద్యాశాఖ కార్యదర్శి శ్రీ యస్ ఆర్ రామ మూర్తిగారు విద్యాశాఖామాత్యులు మాన్యశ్రీ ఎ వి నరసింహారావుగారును ఈ యుద్యమమునకు సంపూర్ణమైన చేయూత నిచ్చినారు విద్యావిషయములందు అభి మానముగలవారైన ఆధికశాఖ కార్యదర్శి శ్రీ యస్ రమేశ్వారాగారును దీని నభిమానించి ఈ పెద్దలందరి సానుభూతివలన కేంద్రప్రభుత్వమువారును ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వమువారును చెరిసగము ప్రాతిపదికపై ఈ సర్వస్వమునకు ధనసహాయము చేయుట కంగీకరించి మమ్ము కృతజ్ఞతాబద్ధులను చేసిరి ఎ యుద్యమమునకైనను అంచనాల దశకును నిర్వహణ దశకును కావ్యవధి చాల గడచుటచే అనుకొన్న వ్యయ ముతో ప్రణాళి లు నాగుట దుర్లభమగుచున్నది వస్తువుల ధరలును మిన్ను పుట్టు చున్నవి కావున చరిత్ర భూగోళసర్వస్వ నిర్మాణమునందు ఆంధ్రరచయితల సంఘము వారు పంపిణీగువుతో నడుపవలసిన వారగుచున్నారు సంపుటములు వెలువడినకొలదిని అశేషాండ్రప్రజానీకము విద్యాసంస్థలు గ్రంథాలయములు మున్నగువారందరును వాటిని కొని తద్రూపముగా ఈ కరివమైన సాంస్కృతిక యాత్రయందుమాకు చేదోడువాదోడు కాగలరని విజ్ఞప్తచేయుచున్నాము సర్వస్వనిర్మాణ సంకల్పముకలిగి పెద్దల యాశీస్సులను మార్గదర్శకత్వమును పొందుటకై ఆంధ్రరచయితలసంఘమువారిక విద్యుత్సభను సమావేశపరచి యుండిరి ఆసభకు విచ్చేసి వెలలేని సలహాలను అందిచ్చి తోడ్పడిన ప్రముఖచారి త్రకులు ఆచార్య మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు ప్రొఫెసరు హెచ్ కె షేర్వాసి గారు డాక్టరు నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు డాక్టరు రాయప్రోలు సుబ్రహ్మణ్యం గారు డాక్టరు మారేమండ రామారావుగారు డాక్టరు ఓరుగంటి రామచంద్రయ్యగారు మున్నగుపండితప్రకాండల ఆదరముచేసినను ఆంధ్రదేశచరిత్ర భూగోళసర్వస్వము ఉన్నత చారిత్రక ప్రమాణములను అందుకొనునని అశించుచున్నాము అదియిట్లే కొనసాగు గాక యువరచయితలందరో ముందుకు వచ్చుచుండుట ఉద్యమవిజయమునకు శ్రీరామ రక్ష కాగలదు

మా కార్యకర్తలు శ్రీకొమాండూరివెంకటాచారిగారు మాడభూమిశ్వేతాద్రి నాథముగారు తంగిరాలఅంజనేయశాస్త్రిగారు మొదలైనవారి కార్యదీక్షను హృదయ పూర్వకముగ కొనియాడుచున్నాను సర్వస్వముయొక్క ముఖద్వారమును మొదటి

సంపుటమును జయప్రదముగ ముద్రించిన ఆంధ్రరచయితలసహకారసంఘము ద్రణాలయము
వారికి ఆభినందనములు

దుర్బలములైన వరిగడ్డిపోచలు వెంటిగా నేర్పడి మత్తమాతంగమునైనను కట్టి
వేయజాలుచున్నవి అల్పసత్పుల సంఘటిత దీక్షాబలిముచే సమగ్రమైన ఆంధ్రదేశ
చరిత్ర భూగోళసర్వస్వమును ఐరావతము ఆంధ్రమాత ప్రాంగణమున నలువరింపబడక
పోవునా?

విరోధిక్రమ - అపాథ
శుద్ధవేదాదళి - ఆదివారం
4 7 - 1971

ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం
అధ్యక్షుడు

ANDHRA WRITERS ASSOCIATION

VIDYANAGAR HYDERABAD 44

MANAGING COMMITTEE MEMBERS

- 1 Prof K Lakshmi Ranganam M A *President*
Retd Prof & Head of th Dept of Telugu
O U Hyde bad
- 2 Dr B Pama Raju M A Ph D *Vice President*
Head of th Dept of Telugu
Post Graduat Centre Warangal
- 3 Dr C Narayana Reddy M A Ph D *Vice-President*
Reader in Telugu O U Hyderabad
- 4 Dr P Durgalah M A Ph D *Secretary*
Reader in Telugu O U Hyderabad
- 5 Dr G V Subrahmanyam M A Ph D *Jt Secretary*
Reader in Telugu
Nizam College O U
- 6 Shri I Krishna Murthy M A *Treasurer*
Lecturer in Telugu O U Hyderabad
- 7 Shri C Rangacharyulu *Member*
Reader in Telugu O U Hyderabad
- 8 Shri K Balendu Sekharam M A
Principal S V E S Telugu Kalasala
Vidyanagar Hyderabad - 44
- 9 Dr P Yasoda Reddy, M A Ph D
Reader in Telugu Women s College Hyderabad
- 10 Dr A Rajeswara Sarma M A Ph D
Reader in Telugu O U Hyderabad
- 11 Shri P Krishna Murthy Sastry M A
4997 Second Bazar Secunderabad
- 12 Sri M Balaramacharyulu
Artist Mahankali Street Secunderabad
- 13 Shri Dasaradhi Krishnamacharyulu B A
All India Radio Madras
- 14 Shri Kalaji Narayana Rao
Advocate Hanumakonda Warangal
- 15 Shri B N Sastry M A
Narayanaguda Hyderabad

Advisory Board for History including Literature

1 Prof M Venkata Rangaiah	<i>Maredpally Secunderabad</i>
2 Sri N Ramesan I A S	<i>Secretary Finance Dept
Government of Andhra Pradesh</i>
3 Prof H K Sherwani	<i>Himayatnagar Hyderabad</i>
4 Sri M V Rajagopal I A S	<i>Joint Secretary Education Editor
District gaztters</i>
5 Dr P S R Apparao	<i>Special Officer Telugu Akademy
Hyderabad</i>
6 Dr N Venkata Ramanayya	<i>Deputy Director
Department of Archaeology A P</i>
7 Dr O Ramachandraiah	<i>Prof and Head of the History Dept ,
Andhra University Waltair</i>
8 Dr R Subrahmanyam	<i>Superintendent Archaeology S E
Circle Hyderabad</i>
9 Sri A Veerabhadra Rao	<i>Malakpet Hyderabad</i>
10 Dr G Narayan Swamy Reddy	<i>Prof and Head of the Telugu Dept
Sri Venkateswara University
Tirupathi Chittoor Dist A P</i>
11 Dr M Rama Rao	<i>Retd Prof Guntur</i>
12 Dr V M Reddy	<i>Head of the History Dept
Sri Venkateswara University
Tirupathi Chittoor District A P</i>
13 Dr Y Vithal Rao	<i>Head of the History Dept
W G B College Bheemavaram,
West Godavari District A P</i>

Editorial Committee for History

- 1 Prof K Lakshmi Ranjanam *Retd Prof of Telugu*
- 2 Dr M Radhakrishna Sarma *Editor & Convener*
Lecturer in History
Osmania University Hyderabad
- 3 Dr Miss P Jhansi Lakshmi *Member*
Lecturer in History
Women's College Osmania
University Hyderabad
- 4 Sri K Balendu Sekharam
Principal S V E S Telugu
Kalasala Vidyanagar
Hyderabad 44
- 5 Dr A N M Khalidi
Reader History Dept
Osmania University Hyderabad
- 6 Sri A Chenchiah
History Lecturer S V E S Telugu Kalasala
Vidyanagar Hyderabad 44
- 7 Sri G Ramakrishna Sarma
Andhra Saraswat Parishad
Hyderabad
- 8 Sri Bh Lakshmi Narayana
Lecturer in History
Khammam College Khammam

Consultant scholars

- 1 Dr B Ramachandra Rao
Kannada Osmania University Hyderabad
- 2 Dr P Ramachandrudu
Sanskrit Osmania University Hyderabad
- 3 Sri Manikyam
Tamil Osmania University Hyderabad
- 4 Prof R M Bhusari
(Former Head of the Dept
Osmania University Hyderabad) Prakrit etc

Editorial Committee for Telugu

- 1 Dr P Durai Reader in Telugu
Osmania University Hyderabad *Editor & Convenor*
- 2 Dr G V Subrahmanyam
Lecturer in Telugu
Nizam College Hyderabad *Member*
- 3 Dr P Madhava Sarma Reader in Telugu
Osmania University Hyderabad
- 4 Dr M Kulasekhara Rao Reader in Telugu
Osmania University Hyderabad
- 5 Smt Dr P Yasoda Reddy Lecturer in Telugu
Osmania University Women's College Hyderabad

Editorial Committee for Sanskrit

- 1 Sri C Ramayya Peacher in Telugu
Osmania University Hyderabad *Editor & Convenor*
- 2 Sri K Lakshmana Rao
Deputy Director Education Dept Hyderabad *Member*
- 3 Dr P G Lal Sanskrit Lecturer
Osmania University Hyderabad
- 4 Sri Kesavapantula Narasimha Sastri
All India Radio Hyderabad
- 5 Dr P Ramachandrudu Sanskrit Dept
Osmania University Hyderabad

Editorial Committee for Urdu Etc

- 1 Sri I Krishna Murthy Lecturer in Telugu
Evening College Hyderabad *Editor & Convenor*
- 2 Dr Srirama Sarma Hindi Lecturer
Evening College Hyderabad *Member*
- 3 Dr B Bhimsen Josyulu Lecturer in Hindi
Arts and Science College Secunderabad
- 4 Dr Akberuddin Siddiki Reader in Urdu
Arts & Science College Warangal
- 5 Sri Ziauddin Ahmed Archivist
State Archives Hyderabad

Advisory Board for Geography

- 1 Dr V L S Prasad Rao (formerly)
*Prof and Head of the Dept of Geography
Osmania University Hyderabad*
- 2 D V V Ramanathan Prof & Head of the Commerce Dept
Osmania University Hyderabad
- 3 Dr C ut m Mathu Prof of Economics
Osmania University Hyderabad
- 4 Dr S Bal krishna Deputy Director
National Geo phys cal Research Institute Osmania University Hyderabad
- Dr D V Acharya Prof & Head of the Telugu Dept
Osmania University Hyderabad
- 6 Sri A V Krishnamraju Head of the Geography Dept
W G B College Bhimavaram West Godavari District A P
- 7 Sr V Mallapragada Lecturer W G B College
Bhimavaram West Godavari District

Editorial Committee for Geography

- 1 Prof K Lakshmi Renganam
Retd Prof of Telugu
- 2 Sr V Vidy nath
Osmania University Hyderabad *Editor & Convenor*
- 3 Sri M J S bramanyam
*Lecturer Geography Dept
Osmania University Hyderabad* *Member*
- 4 Sri S v ji Mokka pati
*Reader in Economics
Osmania University Hyderabad*
- 5 Sri B E Vijayam
*Lecturer in Geography
Osmania University Hyderabad*
- 6 Sri V j ya Sathi
*Reader in Commerce
Osmania University Hyderabad*

— → ← —

రచయితలు

క్ర. సం	పేర్ల పొడి అక్షరములు	వాఙ్మయకర్తల పేర్లు
1	అ మ	డా. అబ్దుల్ మన్నన్ ఎం.ఎ.ఎ. హెచ్.డి. హెచ్.ఆఫ్.డి. వర్షియన్ డిపార్టుమెంట్ ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ హైదరాబాదు
2	అ ఖ	జబ్బన్ అల్లాడి కుప్పస్వామి ఆ డ్రప్రదేశ్ ప్రాజెక్టు హైదరాబాదు
3	అ గో కృ	శ్రీ అ గోపాలకృష్ణమాచార్యులు ఎం.ఎ. తెలుగు లెక్చరర్ ఎస్.వి.ఆ. ఎస్. తెలుగు కళాశాల విద్యావగరు హైదరాబాదు
4	ఆ చెం	శ్రీ ఆలూరి చెంచయ్య ఎం.ఎ. హిస్టరీ లెక్చరర్ ఎస్.వి.ఆ. ఎస్. తెలుగు కళాశాల విద్యావగరు హైదరాబాదు
5	ఇ సూ	డా. ఇ సూర్యనారాయణమూర్తి ఎం.ఏ.ఎ. హెచ్.డి. డిపార్టుమెంటు ఆఫ్ హిస్టరీ ఆంధ్రయూనివర్సిటీ వాల్తేరు
6	ఉ శ్రీ	శ్రీ ఉప్పలపాటి శ్రీరామమూర్తి ఎం.ఎ. తెలుగు లెక్చరర్ గవర్నమెంటు ఆర్ట్స్ కాలేజి అన శపురగు
7	ఎన్ నీ ఎన్ వేం	సాహిత్య విశారద ఎన్.ఎ.ఎస్. వెంకటాచార్యులు తెలుగు ఎకాడమీ హైదరాబాదు
8	ఓ న	శ్రీ ఓరుగంటి నత్తనారాయణ ఎం.ఎ. హెచ్.ఆఫ్.డి. హిస్టరీ డిపార్టుమెంటు హిందూ కాలేజి గుంటూరు
9	త రా	శ్రీ తె రామకృష్ణకర్నాడ ఎం.ఏ. తెలుగు లెక్చరర్ ఎస్.వి.ఆ. ఎస్. తెలుగు కళాశాల విద్యావగరు హైదరాబాదు

క్ర సం	పేర్ల పొడి అక్షరములు	వ్యాసకర్తల పేర్లు
10	క వి	శ్రీ క విరల్ రెడ్డి ఎం ఎ జాగ్రఫీ లెక్చరర్ ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ హైదరాబాదు
11	క వి రా శా	డా క వి రామకోటేశ్వరశాస్త్రి ఎం ఎ ఎ హెచ్ డి రీడర్ తెలుగుభాష ఎ జి సెంటర్ వరంగల్లు
12	క ను	డా క ను సుప్రసన్నాచారి ఎం ఎ ఎ హెచ్ డి తెలుగు లెక్చరర్ పి జి సెంటర్ వరంగల్లు
13	క మ	శ్రీ క నుబ్రహ్మణ్యం కరణ అన్నదేవరపేట పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా
14	క ను	శ్రీ క నురేంద్రరెడ్డి ఎం ఎ జాగ్రఫీ లెక్చరర్ ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ హైదరాబాదు
15	కొ గో కృ	డా కొ గోపాలకృష్ణారావు ఎం ఎ ఎ హెచ్ డి రీడర్ తెలుగుభాష ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ హైదరాబాదు
16	కొ వం	శ్రీ కొమాండూరి వెంకటాచార్యులు ఎం ఎ రీసెర్చి స్కాలర్ నల్లకుంట హైదరాబాదు
17	ఖం ల రం	ఆచార్య ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం ఎం ఎ యు జి సి ప్రొఫెసర్ ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ హైదరాబాదు
18	ఖం బా శే	శ్రీ ఖండవల్లి బాలేందుకేశ్వరం ఎం ఎ ప్రిన్సిపాల్ ఎస్ బి ఇ ఎస్ తెలుగు కళాశాల విద్యానగరు హైదరాబాదు
19	గ రా శ	పండిత గడియారం రామకృష్ణశర్మ అల పురము మహబూబనగర జిల్లా
20	గ ల కాం	శ్రీ గరికపాటి లక్ష్మీకాంతయ్య ఎం ఎ రిటైర్డ్ సన్స్కృతాంధ్రోపన్యాసకుడు నిజాంకాలేజి హైదరాబాదు

క్ర సం	పేర్ల పొడి అక్షరములు	వ్యాసకర్తల పేర్లు
32	వ దు	డా వల్లా దుర్గయ్య ఎం ఎ ఎ హెచ్ డి రీడరు తెలుగుకాళి ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ హైదరాబాదు
33	పు వి	శ్రీ పుచ్చా విశ్వనాథం బి యస్ ఎ జాగ్రఫీకాళి ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ హైదరాబాదు
34	పు నూ	శ్రీ పులిపాక సూర్యప్రకాశరావు కరణ ఆమృతలూరు గు టూరు జిల్లా
35	పు శ్రీ	డా పుల్లెల శ్రీరామచంద్రుడు ఎం ఎ ఎ హెచ్ డి రీడర్ ఎ స్కూలకాళి ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ హైదరాబాదు
36	పెం వెం రా	శ్రీ పెండ్లాల వెంకటరామారావు ఎం ప రిసెర్చి స్కూల్ హైదరాబాదు
37	బి అ	శ్రీ బి అప్పలనాయుడు బి కాం ఆనర్స్ జాగ్రఫీలెక్చరర్ ఎ యల్ య కాలేజీ ఆనకాపల్లి విశాఖపట్టణ జిల్లా
38	బి రా	డా బి రామరాజు ఎం ఎ ఎ హెచ్ డి ప్రొఫెసర్ తెల.గు డిపార్ట్ మెంటు పి జి సెంటర్ వరంగల్లు
39	బి ఎ	శ్రీ బి విద్యాధరరావు యం యస్ ఎ ఆర్కియాలజికల్ అసిస్టెంట్ సౌత్ ఈస్టరన్ స్కూల్ విద్యానగరు హైదరాబాదు
40	మ అ	శ్రీ మహమ్మద్ అహమ్మద్ డిన్ ఎం ఎ టీచర్ దాల్ టిల్ టి హైస్కూలు హైదరాబాదు
41	మ క	డా మడుపు కులశేఖరరావు ఎం ఎ ఎ హెచ్ డి రీడర్ తెలుగుకాళి విజాం కళాశాల ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ హైదరాబాదు
42	మ త క	శ్రీ మహమ్మద్ తబారిక్ కరీమ్ ఎం ఎ రిటైర్డ్ హెడ్ మాస్టర్ ఆస్సానియా హయ్యర్ సెకండరీ స్కూలు హైదరాబాదు

క్ర సం పేర్ల పొడి అక్షరములు

వ్యాసకర్తల పేర్లు

43 మా డి

కుమారి మూనాప్రగడ దీనావతి ఎం ఎ
రినెర్నిస్కూల్ పైదరాజాదు

44 మా శ్వే

శ్రీ మాడభూష శ్వేతాద్రినాథం బి యన్ న బి ఇడి
రిలైడ్ హెడ్ మాస్టర్ పైదరాజాదు

45 యన్ కృ

శ్రీ యన్ కృష్ణారావు బి ఇ
రిలైడ్ ఇ జిసిరు పైదరాజాదు

46 యన్ యన్ సి రా

శ్రీ యన్ యన్ న రఘునాథాచార్యులు
న హ) లెక్చర్ శ్రీ విశ్వేశ్వర్ ఓరియంటల్
కళాశాల వరంగల్లు

47 యన్ ర

శ్రీమతి యన్ రత్నమాంబ ఎం ఎ
తెలగు లెక్చర్ శై య శై కళాశాల తెనాలి 2

48 యన్ రా

శ్రీమతి యన్ రాజవల్లి బి ఎ యల్ టి
పైదరాజాదు

49 వా య దే

డా వారణాస యశోదాదేవి ఎం ఎ ఎ హెచ్ డి
శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయము
జిరుపతి ఉత్తరు జిల్లా

50 వా సు

శ్రీ వావిలాల సుబ్బారావు ఎం ఎ
తెలగు లెక్చర్ వి గ యన్ కాలేజీ
అమరావతి గుంటూరు జిల్లా

51 ఎ మ

శ్రీ వి మల్లపరాజు ఎం ఎ
లెక్చర్ డి యన్ ఆర్ కాలేజీ
భీమవర ఎల్విమగోదావరి జిల్లా

52 వై ఎ

డా వై విరల్ రావు ఎం ఎ ఎ హెచ్ డి
డి యన్ ఆర్ కాలేజీ భీమవరం పల్లిమగోదావరిజిల్లా

53 క వే

శ్రీ శరమరం వేదాంతాచారి యం ఓ యల్
సీనియర్ తెలగు ప డికుడు గవర్నమెంటు
హైస్కూలు కాచిగూడ

13 సం పేర్ల పొడి అక్షరములు

వ్యాసరత్న పేర్లు

54 శే గో రా

శ్రీ శేషగోవర్ధన రామానుజాచార్యులు ఎం ఎ బి ఓ యల్
తెలగు లెక్చరర్ ఆ ధ్ర ఓరియంటల్ కాలేజి
నల్లకుంట హైదరాబాదు

55 శే భ వే

శ్రీ శేషభట్టర్ వేణుగోపాలాచార్యులు బి ఓ యల్
సీనియర్ తెలగు పండితుడు రాజభవన్
గవర్నమెంటు హైస్కూలు హైదరాబాదు

56 హ అ

శ్రీ హరి ఆదిశేషువు యం యస్ ఎ
రిటైర్డ్ ఇంజనీర్ లెక్చరర్ హైదరాబాదు

57 హ ఘ

అష్టావధాని హరి పురుషోత్తం
మల్క్ పేట హైదరాబాదు

వ్యాసానుక్రమణిక

క్ర.స	విషయము	పుట క్ర.స	విషయము	పుట
1	అంకతెలుగరిసెట్టి	1 30	అంబదేవుడు	31
2	అంకదురు	3 31	అంబర్ ఖాన్ హబ్బి	33
3	అంకభూపాలుడు దామెర్ల	4 32	అ బిరుఖాను	39
4	అంకయ	5 33	అంబవరం (కర్నూలు జిల్లా)	41
5	అంకాపురము	5 34	అంబాలి (చరిత్ర)	42
6	అంకిదేవి	6 35	అంబాలి (ఓరిసాగరం జిల్లా)	42
7	అంకిరెడ్డిపాలెం (గుంటూరు జిల్లా)	6 36	అంబిముదుసీలా	44
8	అ కుస ఇమ్మడి	7 37	అ బుజవల్లెమ్మ	44
9	అంగడిసెట్టి	8 38	అంబులరెడ్డి	44
10	అంగర (తూర్పుగోదావరి జిల్లా)	9 39	అ బోజనరాజు	45
11	అ గర నరసింహాక	10 40	అకాఖాను	46
12	అంగలకదురు (గుంటూరు జిల్లా)	10 41	అకినేపల్లి (అదిలాబాదు జిల్లా)	48
13	అంగలూరు (కృష్ణాజిల్లా)	11 42	అక్కచూడామణి	48
14	అంగిరట్లడి	12 43	అక్కన బియ్యనలు	48
15	అంబలిపాడు (అమలిపాడు) (శ్రీకాకుళం జిల్లా)	13 44	అక్కన్న మాదన్న	54
16	అంబుమనె ఇత్తెహద్ ముసల్మాన్	14 45	అక్కప్పనాయుడు	58
17	అంబుమనెకరక్తి ఉర్దూ	17 46	అక్కమదేవి	60
18	అ టాలో (అంధ్ర)	18 47	అక్కయమూరి - మోక్షగుండము	60
19	అ డమూరియలము నర్తయ	18 48	అక్కరెడ్డిపల్లి (కడపజిల్లా)	63
20	అ తగిరి	19 49	అక్కలపూడి (తూ గో జిల్లా) 68	68
21	అ తన్నపంతులు సబ్బనీసు	20 50	అక్కరెడ్డి	64
22	అ తర్వేడి (తూర్పుగోదావరి జిల్లా)	21 51	అ క్కరాజు ఉమాకాంత వండితుడు	65
23	అంబ రెడ్డిపాలెం (తూర్పు గోదావరి జిల్లా)	23 52	అక్నూరు (నరంగల్లు జిల్లా)	66
24	అ దుగుల వె కన్న	24 53	అక్నూర్	67
25	అందోలు (తోగిపేట) (మెదక్ జిల్లా)	25 54	అక్నూర్ హైదరి నర్	69
26	అందోలు తాలూకా (మెదక్ జిల్లా)	25 55	అక్షాలిని - నావ	70
27	అంధవరము	26 56	అక్షువాడ -	70
28	అంపరాయలు	29 57	అఖ డపాక్షుడు	71
29	అంబోలు (శ్రీకాకుళంజిల్లా)	30 58	అగలోక	72

క్ర సం	విషయము	పుట క్ర సం	విషయము	పుట
59	అగస్త్యగురువు	72 95	అటూరివారు	121
60	అగస్త్యవర్ణిత ప్రశంస	72 96	అటూరి వే గళేంద్రుడు	121
61	అగస్త్యుడు (విద్యావాధుడు)	78 97	అటూరు (నరసారావు పేట తాలూకా) (గుంటూరు జిల్లా)	122
62	అగస్త్యేశ్వరుడు	80		
63	అగళి (అన తపురం జిల్లా)	81 98	అట్లెరునది (నెల్లూరు జిల్లా)	122
64	అగ్గవ	88 99	అడగియచోడ మువ్వెండ వేలాను	124
65	అగ్గి నేని మారి నేడు	68 100	అడవం పెద్దన	125
66	అగ్నియాక సెట్టి	88 101	అడవ అప్పన	126
67	అగ్నివర్ణుడు	84 102	అడవ కేశన బోయుడు	127
68	అగ్నిశర్మ	88 108	అడవ కేశవదాసి	128
69	అగ్రానిడుగు	66 104	అడవగు డయ	129
70	అఘపురం అసంతోషివ తులు	87 105	అడవ మేనున	129
71	అఘోరనాథ చటోపాధ్యాయ	88 106	అడపా న గమనాయకుడు	131
72	అఘోర శివాచార్యుడు	89 107	అడకాలనాయకుడు	132
73	అచలనాథుడు	92 108	అడయారు	133
74	అచలపురము	92 109	అడవిచా తిరి	133
75	అచలేశ్వరము	98 110	అడవికాసరాజు	134
76	అచి కేంద్రుడు	94 111	అడవులదీవి (గుంటూరు జిల్లా)	136
77	అచ్చ పేట (మహబూబ్ నగర జిల్లా)	98 112	అడిగొప్పల (గుంటూరు జిల్లా)	137
78	అచ్చం పేట త లూకా (మహబూబ్ నగర జిల్లా)	99 113	అడిదంమల్లు	138
79	అచ్చమా జ థ దారు	100 114	అడిదము రామకవి	140
80	అచ్చమ్మ	100 115	అడిదము మారకవి	141
81	అచ్యుత దేవరాయ ప్రతాపుడు	101 116	అడివికొలను (పిళ్ళిమ గోదావరి జిల్లా)	143
82	అచ్యుత దేవరాయలు	101 117	అడివిరావులపాడు (కృష్ణాజిల్లా)	144
83	అచ్యుతనాథుడు	102 118	అడివివరం (విశాఖపట్టణం జిల్లా)	144
84	అచ్యుతనాయకుడ	102 119	అడ్డకాలగచ్చ	146
85	అచ్యుతరామకద్రనాయకుడు	108 120	అడ్డగూడ (నల్గొండ జిల్లా)	146
86	అచ్యుతరామరాజు	104 121	అడ్డతీగెల (మార్కాపురం గోదావరి జిల్లా)	147
87	అచ్యుతరాయపుర	105 122	అడ్డవట్టియను క	148
88	అచ్యుతరాయమహారాయలు	105 123	అడ్డూరిసిమ	149
89	అచ్యుతాపురశ్రయం (మార్కాపురం గోదావరి జిల్లా)	105 124	అచారగ దమాల	149
90	అచ్యుతువారు	106 125	అణ్ణంగార్ పాళయము	150
91	అజ తాగుహలు	103 126	అశపుర	150
92	అజక	18 127	అశిశయరట్టకట్ట	150
93	అజరత్ బాన్	118 128	అత్తలూరు (గుంటూరు జిల్లా)	152
94	అట్టచోని దేవుడు	119 129	అత్తమలపట్టణము	152

క్ర.స	విషయము	పుట	క్ర.స	విషయము	పుట
180	అత్తిరాల (కడపజిల్లా)	180	152	అ తవర్క పీఠనరస హదేవుడు	03
181	అత్తిలి (పశ్చిమగోదావరి జిల్లా)	181	154	అన తవ కట్రాపు	204
182	అత్తిలిదేవయరెడ్డి	182	155	అన తపాగర (నెల్లూరు జిల్లా)	204
183	అత్తిలిపెద్దపోతిరెడ్డి	183	156	అన తాచార్యులు	206
184	అత్తివర్మ	184	157	అనంతాచార్యులు ఆమారి	08
185	అత్యమనాయకుడు	185	158	అన తాచార్యులు నంద్యాల	206
186	అశ్రమలుడు	186	159	అన తామామ్యుడు	206
187	అధర్వణుడు	187	159	అన తామామ్యుని గయ	09
188	అదపాక (శ్రీకాకుళం జిల్లా)	188	162	అన తుడు	218
189	అద్దంకి (ఒంగోలు జిల్లా)	189	163	అన త్రాతా-వె కటరాజు	214
140	అద్దంకి (ఒంగోలు జిల్లా)	140	164	అనకంపేటి	214
141	అద్యయమృతయతి	141	167	అనకాపల్లి (విశాఖపట్టణ జిల్లా)	215
142	అధిరాజ-ఇంద్ర	142	168	అనకాపల్లి తాలూకా (విశాఖపట్టణ జిల్లా)	217
143	అధిరాజేంద్రుడు	143	170	అనకాపల్లి తాలూకా చరిత్ర	220
144	అధిపానపురము	144	171	అనకూరి (మార్కుగోదావరి జిల్లా)	228
145	అనంగభీముడు III	145	171	అనపోతమహా తి	224
146	అనంతగిరి (నల్గొండ జిల్లా)	146	75	అనపోతవిడుడు	25
147	అనంతగిరి చరిత్ర	147	180	అనపోతానాయకుడు	228
148	అన తదేవజ్ఞుడు	148	183	అనపోతారెడ్డి I	228
149	అన తపల్లి (పశ్చిమగోదావరి జిల్లా)	149	184	అనపోతారెడ్డి II	230
150	అన తపాలుడు	150	185	అనపోతు	232
151	అన తపురం జిల్లా	151	168	అనలేళ్ళరము	232
152	అన తపురం తాలూకా (అనంతపురం జిల్లా)	152	187	అనవర్తిరామడు	234
153	అనంతపురము (అనంతపురం జిల్లా)	153	188	అనవర్తిరామ	235
154	అనంతభట్టు	154	81	అనవేమపురము	5
155	అన త భూపాలుడు మట్ల (ట్రి)	155	192	అనవేమారెడ్డి	35
156	అన త భోగేశ్వరస్వామి	156	193	అనాతవరం (మార్కుగోదావరి జిల్లా)	240
157	అనంతమంత్రి	157	195	అనిగండ్లపాడు (కృష్ణాజిల్లా)	241
158	అన తరాజుమార-మట్ల	158	195	అనితల్లి	242
159	అన తరాజుకోనయ దేవమహారాజు	159	196	అనిమల (కడపజిల్లా)	244
160	అనంతరాజు-పేటి (కడపజిల్లా)	160	197	అనియంక భీమదేవరావతు	215
161	అనంతరాయలు	161	198	అనియంక భీమారావు	245
162	అనంతవరం (అనంతారం) (గుంటూరు జిల్లా)	162	199	అనియం భీముడు III	245
163	అనంతవరప్పాడు (గుంటూరు జిల్లా)	163	199	అమగురాజు	245
164	అనంతవర్మ చోడగంగదేవుడు	164	200	అమపల్లి (అనంతపురం జిల్లా)	247
			201	అమమంచిలి (కృష్ణాజిల్లా)	249

క్ర సం	విషయము	పుట క్ర సం	విషయపు	పుట
201	అనుమకొ డ	250 288	అన్నయలెంక	288
202	అనుమగంటిగోత్రము	258 287	అన్నయమ శ్రీ విరూరి	284
203	అనుమగంటివారు	59 288	అన్నయ-వెన్నెలకంటి	285
204	అనుమడు	254 289	అన్నరెడ్డి-శ్రీగిరిరెడ్డి	286
205	అనుమగల్లు నల్గొండ జిల్లా	54 240	అన్నవరం (తూర్పు గోదావరి జిల్లా)	287
206	అనుమా బ	241	అన్నవిభుడు	289
207	అనుమూరుకోట	255 242	అన్నకూరి	289
208	అనూపచోళము	255 243	అన్నయమహా పీనావతి	290
209	అన్న భట్టు గరికపాటి	255 244	అన్నారగూడె (ఖమ్మ జిల్లా)	291
210	అన్నచోడవరము	257 245	అన్నారము (నల్గొండ జిల్లా)	292
211	అన్నచోడుడు	258 246	అన్నిగ	293
212	అన్నచేపపాడు	259 247	అన్నెమా బ	294
213	అన్నచేపరపేట (పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా)	262 248	అన్యమచేవి	294
214	అన్నచేపే ద్రుడు	282 249	అన్యరెడ్డిని	296
215	అన్నపూర్ణాదేవి	284 250	అవరంగరాయలు	298
216	అన్నసూనాథుడు	284 251	అవరమహావన శేలియనికాయము	298
217	అన్నమ శ్రీ రెడపూడి - I	285 252	అవరమహా వినపేలియ	300
218	అన్నమంత్రి రెడపూడి - II	285 253	అవరాంత	302
219	అన్నమదేవి	286 254	అమనగంగు కెన్నరాజు	304
220	అన్నమదేవుడు	288 255	అపిలకుడు	305
221	అన్నమనేడు	288 256	అప్పకవి	307
222	అన్నమయ్య తాళ్ళపాక	270 257	అప్పకొ దాచార్యుడ-క చాడై	309
223	అన్నమయ్యయథావాక్కుల	270 258	అప్పచ్చియారుజిల్లా కంచాడై	310
224	అన్నమర	271 259	అప్పన	310
225	అన్నమరాజుపేట (విశాఖపట్నం జిల్లా)	272 260	అప్పన	311
226	అన్నమరెడ్డి	273 261	అప్పన	311
227	అన్నమా బ	274 262	అప్పనల్లి (తూర్పు గోదావరి జిల్లా)	311
228	అన్నమా బ	276 263	అప్పనరెడ్డి	312
229	అన్నమా బ	276 264	అప్పనరెడ్డి	312
230	అన్నమ్మ	276 265	అప్పనపే ద్రుడు	313
231	అన్నయ	277 266	అప్పన్నపేట (కరీంనగరం జిల్లా)	313
232	అన్నయ-3 దులూరి	278 267	అప్పలయ్యమచేవి	314
233	అన్నయ తెనాలి	278 268	అప్పమారె-పోతయ	315
234	అన్నయప్రధాని	278 269	అప్పయ గోపయ	315
235	అన్నయమంత్రి	280 270	అప్పయారాచార్యుడ-వొమ్మకంటి	317
		280 271	అప్పయమాకుడు	318

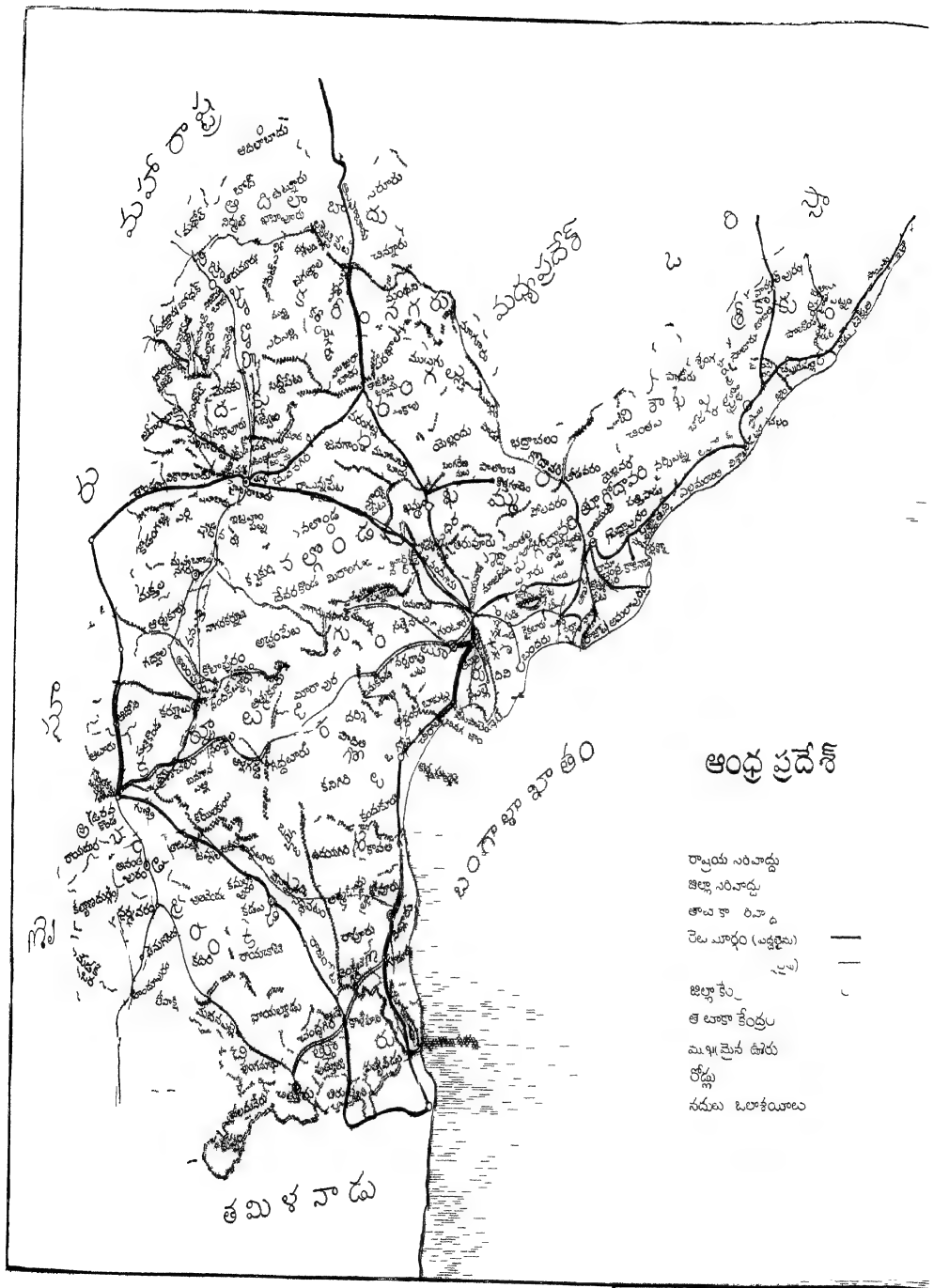
క్ర సం	విషయము	పుట క్ర సం	విషయము	పుట
272	అప్పయ్య	318 307	అబ్దుల్ రజాక్	355
273	అప్పయ్య ఖాగవతార్	318 308	అబ్దుల్ రజాక్ లాఠీ	358
274	అప్పరవీళ్ళ	319 309	అబ్దుల్ నబీఖాను	361
275	అప్పల నరసింహ	319 310	అబ్దుల్ హక్	362
276	అప్పల పాయకరాయడు	320 311	అబ్దుల్ హక్ దిలేర్ బంగు	36
277	అప్పల పాయకరాయరాజు కాకర్లపూడి	321 312	అబ్దుల్లా కా తేయ	366
278	అప్పల మహీ నాథుడు	322 31	అబ్దుల్లాకుతుబుషా	367
279	అప్పల రాజమౌళి	322 314	అబ్దుల్లాఖాను పున్ని	374
280	అప్పలరాజు	322 315	అబ్బస	375
281	అప్పలరాజు	322 316	అబ్బవృషి	375
32	అప్పలాంబ	322 317	అబ్బన్నపాలుడు	378
283	అప్పలాంబ	323 318	అబ్బయ్యగోపడు	378
284	అప్పలాచార్యుడు	323 319	అబ్బలూరు	379
285	అప్పలేంద్రుడు	324 320	అబ్బక దేవి	381
286	అప్పవిభుడు	324 321	అబ్బానాయుడు దామెర్ల	381
287	అప్పాణి	324 322	అఖినవ కాళిదాసు-వెల్లాం	381
288	అప్పానండికులు	329 323	అమడగూరు (అనంతపురం జిల్లా)	383
289	అప్పాప్పిళ్లె	330 324	అమనగల్లు (అమంగల్) మహబూబనగరం జిల్లా)	384
290	అప్పాపురం	331 325	అమర చింత (మహబూబనగరం జిల్లా)	386
291	అప్పాపురం కాలువ (గుంటూరు జిల్లా)	332 326	అమరపురము	387
292	అప్పాముకుందరావు	333 327	అమరనాది నారాయణాచార్యులు	389
293	అప్పాయిపల్లి (మహబూబనగరం జిల్లా)	333 328	అమరాపురం (అనంతపురం జిల్లా)	391
294	అప్పారాయలు	334 329	అమరాచారి (మహబూబనగరం జిల్లా)	392
295	అప్పారావు జగన్నాథ	335 330	అమరావతి (గుంటూరు జిల్లా)	393
296	అప్పారావుపేట (ఆదిలాబాద్ జిల్లా)	336 331	అమరావతి (చరిత్ర)	395
297	అప్పారావుపేట (పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా)	337 332	అమరినాయకుడు	402
298	అప్పారావు-రాజానారయ	338 333	అమరినేడు	402
299	అప్పారావు-రాజావిజయనాథుడు	338 334	అమరిసెట్టి	403
300	అప్పారావు వెంకటాద్రి	339 335	అమరుడు	404
301	అప్పేచెర్ల (అనంతపురం జిల్లా)	339 336	అమరేంద్రుడు	404
302	అప్రతిమల్లవోడుడు	340 337	అమరేశమంత్రి	404
303	అబ్దుల్ ఖాసిం-మీర్ అలం	341 338	అమరేశుడు	405
304	అబ్దుల్ హుసేన్ తానాషా	345 339	అమరేశ్వరుడు	405
305	అబులామా	348 340	అమరేశ్వరుడు చిమ్మపూడి	408
306	అబుసింధుఖాను	353 341	అమలప్రభుడు	407

క్ర సం	విషయము	పుట క్ర సం	విషయము	పుట
342	అమలరాజు	407 377	అయినాపురం (తూర్పు గోదావరి జిల్లా)	458
343	అమలాపురము (తూ గోదావరి జిల్లా)	408 318	అయితాపురము (కరీంనగర్ జిల్లా)	455
344	అమలాపురము తాలూకా (తూ గోదావరి జిల్లా)	410 379	అయ్య కి తాలూకాస్వతికవి	456
345	అమావ్యవర్ధుడు	414 380	అయ్యంగారిపాలెము	457
346	అమావ్యవిష్ణువు	416 381	అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు	457
347	అమాన్ మహాలు	418 382	అయ్యన	459
348	అమాన్ గుడిపాడు (కర్నూలు జిల్లా)	417 383	అయ్యన	458
349	అమీనాబాదు (గుంటూరు జిల్లా)	418 384	అయ్యనమంత్రి	458
350	అమీనాబాదు (చరిత్ర)	419 385	అయ్యన వంశము	464
351	అమీనాబాదు (వరంగల్లు జిల్లా)	421 386	అయ్యన్న	461
352	అమీనుఖాను	422 387	అయ్యన్న దేశాయి-గార్లపాటి	464
353	అమీనుపురము	423 388	అయ్యన	465
354	అమీర్ షాద్ ముల్క్	423 389	అయ్యన దేవమహారాజు	466
355	అమీర్ ఫ్రెడ్రిక్స్ బాను మమ్మలునూ	426 390	అయ్యననాయకుడు	469
356	అమీర్ నయ్యద్ అహమదుమామామ్	427 391	అయ్యననయ్య	471
357	అమీర్ హమ్మ	429 392	అయ్యనచోడి	472
358	అముతునూరు	429 393	అయ్యన్నకవి	473
359	అమృతపురము (గుంటూరు జిల్లా)	430 394	అయ్యరాజులు	476
360	అమృతలూరి మ చిరాజు	430 395	అయ్యలమ త్రి	476
361	అమృతలూరు (గుంటూరు జిల్లా)	432 396	అయ్యలరాజు-రామభద్రుడు	477
362	అమృతానందయోగి	434 397	అయ్యలసోమయాజుల గణపతి శాస్త్రి	479
363	అమృతేశ్వరము	435 398	అయ్యలరామాశ్వరుడు	484
364	అమెరికన్ పాల్ట్రమ్మిషన్	436 399	అయ్యలూరుగ్గుడు	485
365	అమ్మద్ హైదరాబాద్	437 400	అయ్యలు ప్రెగ్గడ	487
366	అమ్మన	438 401	అయ్యలూరు (కర్నూలు జిల్లా)	488
367	అమ్మనబోలు (నల్గొండ జిల్లా)	441 402	అయ్యనంశము	488
368	అమ్మనబ్రోలు (ఒ గోలు జిల్లా)	442 403	అయ్యవారిపురము	488
369	అమ్మనబ్రోలు సీమ	442 404	అయ్యనర్మ	489
370	అమ్మరాజు I	445 405	అరగొండ (కర్నూలు జిల్లా)	490
371	అమ్మరాజు II	447 406	అరటిరేవుల	491
372	అమ్మరాజు విజయాదిత్యుడు VI	449 407	అరట్లకట్ట (తూర్పు గోదావరి జిల్లా)	49
373	అయిటిపాముల (నల్గొండ జిల్లా)	449 408	అరట్లచారు	492
374	అయితమాంబ	450 409	అరటిరేవుల (అలమరేవుల)	494
375	అయితశర్మ	451 410	అరవపల్లి (గుంటూరు జిల్లా)	494
376	అయినపల్లి (తూర్పు గోదావరి జిల్లా)	452 411	అరవరాముడు	495

క్ర సం	విషయము	పుట క్ర సం	విషయము	పుట
412	అరవళ	497 447	అలంపూరు నీమ	558
413	అరవనింగుడు	498 448	అలక్టోట	555
414	అరసవిల్లి (శ్రీకాకుళం జిల్లా)	499 449	అల్ ఖరీమ	555
415	అరమ్మయార్ జంగ్ బహదూర్	500 450	అల్ గో ఖాన్	556
416	అరికేరి I	502 451	అలగయ్య పెరుమాల్	558
417	అరికేరి II	504 452	అలమచర్ల వారు	557
418	అరికేరి III	507 453	(అల) చోళరాజు	560
419	అరియనాథుడు	509 454	అలిజండి (శ్రీకాకుళం జిల్లా)	561
420	అరియన్ గడ్డ	512 455	అలినాక రాజు	56
421	అరియాల దేవి	513 456	అలినెలవారు	562
422	అరియేటి అన్నయమంత్రి	515 457	అలమండ (విశాఖ పట్టణం జిల్లా)	563
423	అరియేటి లింగమ శ్రీ	515 458	అలమండ (మేలవర్ల) (విశాఖపట్టణం జిల్లా)	564
424	అరివర్ణమ్మ	515 459	అలముఖాను	566
425	అరివీడు (కడప జిల్లా)	518 460	అలమేలమ్మ	568
426	అరుణగిరినాథుడు	519 461	అలమేలు మంగాపురము	567
427	అరుణాచలము	520 462	అలరాజు	569
428	అరుణాక్షి	521 463	అలరుముప్పడిరాజు	571
429	అరువవల్లి పెర్రెడ్డి	523 464	అలవోవారు	571
430	అరువవెల్లి మదననాయకుడు	523 465	అలావడీన్	572
431	అరేటి అన్నమంత్రి	523 466	అలి ఆదిల్ షాహా	572
432	అరేడుగ్రామము (నల్గొండ గోదావరి జిల్లా)	530 467	అలివరి	577
433	అర్కి	531 468	అలిశాహాన్	577
434	అర్కోటము	532 469	అలియాబాదు	579
435	అర్చకం శ్రీనివాసాచార్యులు	532 470	అలివాజ్ జ గు	579
436	అర్జునావతి	535 471	అలిఫ్ ఖాను	583
437	అర్జునరం (శ్రీమ గోదావరి జిల్లా)	535 472	అలంగచింగపురము	583
438	అర్జున (కర్నూలు జిల్లా)	536 473	అలకూరు-మల్లికార్జునశాస్త్రి	584
439	అర్జునపురము (టి) (విశాఖపట్టణము జిల్లా)	537 474	అలగురాజు	586
440	అర్జున	538 475	అలయ్య	588
441	అర్జునచేవరాజు	538 476	అల్లి రాజు రంగారాయకవి	587
442	అర్జునచేవుడు	538 477	అల్లిపర్రు (గుంటూరు జిల్లా)	588
443	అల పురము (నల్గొండ గోదావరి జిల్లా)	541 478	అల్లిభూపరుడు	589
444	అలంపురము (మహబూబనగరు జిల్లా)	543 479	అల్లిమచర్లపు	589
445	అలంపురము (చరిత్ర)	545 480	అల్లిమరాజు-మల్లికార్జునకవి	590
446	అలంపురము వాబాకా (మహబూబనగరు జిల్లా)	551 481	అల్లిమాండిక	591

క్ర.స	విషయము	పుట క్ర.సం	విషయము	పుట
482	అల్లమువారు	591	498 అల్లాడమంత్రి	612
483	అల్లము	591	497 అల్లాడరెడ్డి	612
484	అల్లయదొడారెడ్డి	591	498 అల్లాడరెడ్డి-దొడ్డవరము	617
485	అల్లయరెడ్డి వేముడు	598	499 అల్లాడి కృష్ణస్వామి	618
486	అల్లయవీరభద్రుడు	597	500 అల్లాడి మహాదేవకావ్య	622
487	అల్లవర (తూర్పు గోదావరి జిల్లా)	598	501 అల్లాడిరాజు	628
488	అల్లసానిపెద్దన	599	502 అల్లాడరాజు	628
489	అల్లాఉద్దీన్ ఖాన్	600	503 అల్లాదుర్గ (మెదక్ జిల్లా)	628
490	అల్లాఉద్దీన్ హనన్ షా	608	504 అల్లాదేవరమ్మ (గుంటూరు జిల్లా)	624
491	అల్లాడనాథదేవరాజు	606	505 అల్లావల్లి (అనంతపురం జిల్లా)	625
492	అల్లాడనాథభీమరాజు	608	506 అల్లామా ఇబ్నె బామాన్	626
493	అల్లాడనాయకుడు	609	507 అల్లాపుద్దీన్ మాలికి	627
494	అల్లాడపెమ్మయ మహారాజు	610	508 అల్లాపుద్దీన్ (మరఘాను) II (బహమనీ)	680
495	అల్లాడపెమ్మయ దేవమహారాజులు - మహామండ			
	లేళ్ళర	612		

ఆంధ్ర ప్రదేశ్

- రాష్ట్రం నగరం
- జిల్లా నగరం
- తాలూకా రి.నా
- రెవెన్యూ (పట్టణం)
- జిల్లా కేంద్రం
- తాలూకా కేంద్రం
- మి.గి.మైన హారు
- రోడ్డు
- నదులు ఒకటి

తమిళనాడు

ఆంధ్రత్వమాంధ్ర భాషాచ నాల్పస్య తపసః ఫలమ్ ఆంధ్రదేశ-చరిత్ర భూగోళ-సర్వస్వము

అంక తెలుగరిసెట్టి

కలవని తల వుగ గ్రంథార ఫిమునందు ఒక వైశ్య సజ్జనుని పేర వచ్చుట వ తూర్పుచకమని కాచి చి సంతనంచు చున్నాము దీనిచే ఈ మంచి యుద్ధమునును ఎడతెగని ధనలాభమును నిర్విఘ్న పరిసమాప్తియు ఆకాశించు చున్నాము

అం ల రం

అ క తెలుగరిసెట్టి నామధేయము దాక్షారామ ఫిమేశ్వరాలయ శాసనములలో లభి చినది (ద హిం నె IV 1875-484) దాక్షారామమునే ద్రాక్షారామము అనుటయు లదు ఆలయప్రాకారములోని ఒక నాగవిగ్రహ సమీపమున రాజ స్తంభముపై ఈ శాసనము వ్రాయబడినది శాసన పారాంశము ఈవిధముగా స్ఫురి చుచున్నది “వృద్ధిపీసెట్టి అంక తెలుగరిసెట్టిగారున్నా ఎండవ రాయవర నడుమగల వదు నొకొందు తెగల పెక్కండ్రున్నా (వ ర్తకసంఘములున్నా) దాక్షారామము నందలి నానాదేశాగతులైన పెక్క డ్ర కు యిచ్చిన భగ్యశాసనము మీరు ఫిమేశ్వరుని ఊడగము (ఊలి గము - శాసనపదము) చేయుచున్నారు గాన బలంతె వారిలోపీ విరాళం వచ్చును ఈ సంవత్సరం సంక్రమణ పుణ్యకాలము నుండి రాజమహేంద్రపురవరారాశులైన మల్లప్ప ఒడయరు గారి పుణ్యమునకుగాను సర్వమాన్యముగా సమర్పించుటయు అట్లే దేవర ఊళ్లైన (ఫిమేశ్వరదేవర) తపసరాల వేమవరం,

వీరారెడ్డినాగవర నల్లారు పోంకలగ్రుడ్డ అల్లాడరెడ్డి వేమవరం వల్లారి ఆ శ (1) అవిడి తుని వీరిమామిదాడ గ్రామములందలి బల తె విరాళ వచ్చు దాక్షారామ పిలంతె వారికి ఫిమేశ్వర సేవకై ఇచ్చితిమి

శాసనకాలము శక (వరువంబులు) 1868 రక్తాశి న 1 మాఘ శుద్ధ పంచమి గురువారం అనగా శ్రీ శ 1444 అగు చున్నది ఈ కాలమున శ్రీ మన్మహామండలేశ్వర రాజాధి రాజ శ్రీ వీరప్రతాప ప్రాధ (ప్రపుత) దేవరాయల మహా ప్రధాని నాగభూపాల పుత్రుడైన మల్లభూపాలుడు రాజ మహే ద్రవర పాలకుడుగా ను డెను ఈతనికి కోటిశంకర మూరురాయరగ డ బిరుదులు కలవు మూరు రాయరగ డ అనునది విద్యానగర చక్రవర్తుల బిరుదము మల్లభూపాలుడు వారి ప్రతినిధిగాన వీరికల బిరుదును వహి యియుండెను కోటిశ కర బిరుదమువలన మల్లపనాయకుడు సంవత్స వైశ్య బలన భవుడని ఊహించుటకు శాహసగుచున్నది

ధర్మశాసనమిచ్చినవారీలో అగ్రగేసరుడు ఆ క తెలుగరి సెట్టి ఈయన నీజనామము అంకయసెట్టి అయియుండెను తెలుగుదేశము వాడగుటచే అన్యప్రాంతములందీ వణిశ్శేష్మడు తెలుగరి యేని వ్యవహారి వణిదెడివాడు కావచ్చును వీరిది పంచముల గోత్రము పెద్దనాయకుడికని తండ్రి మూర మాంబ తల్లి తన ధర్మవత్తి యైన తేవాంబిక పీఠము గూడ ఈతడు శాసనములో చేర్చుట పీశేషము తేవాంబిక

మన కమలమిత్ర అనురీతిని వ్రాసినట్టి వ్రాయబడినది అంకయ సెట్టికి పులియమార్కులు గ డ బలి జ ధర్మప్రతిపాల వృద్ధిసెట్టి అనునవి బిరుదములు పులియ మార్కులు గ డ అనగా పరాక్రమశాలి అని కోచుచున్నది వ్యాఘ్రకూర అను సంస్కృత నమానమున నీది కన్నడి కరణమేమో

ఇచ్చట నొకయోగమును స్మరి పవలసి యున్నది వైశ్య కులమువారు ధనార్జనపరులనియు పరాక్రమ విముఖులనియు ఒక పొరపాటు భావము లోకములో వ్యాపి యు డెడిది వృత్తి ధర్మమునుబట్టి వారు శాంతికాముకులుగ ఉండుట సహజము వారు పరాక్రమహీనులు కారకుట శాసనముల వలన తెలియవచ్చుచున్నది ముఖ్యముగ బలంజ ధర్మప్రతి పాలక అను బిరుదము వైశ్యకులమువారి పొరుగు వ్యాపారమును మోచించుచున్నది దీనిని వీరబలి తె (బలి జ్య అను టయు కలదు) ధర్మము అనియు వ్యవహరించు చు డిరి బలంజనమయము వార దరును వైశ్యులగుదురో కాదో నిశ్చయముగా తెలియదు మొత్తముమీద వీరందరును దేశ విదేశ వ్యాపారము చేయు వర్తకప్రముఖులు శాంతిప్రాయు లయ్యును వర్తకమండలాలవారు ధన ప్రాణరక్షణమునకై వీర ప్రతము నాశ్రయించవలసినవారైరి వీరబలంజ ధర్మమువారి వక్కాణములలో కాము ఐదువందల వీరశాసనములను పొంది నట్లు చెప్పకొనుట గమనింపదగినది

అంకతెలుగరిసెట్టి వీరబలంజ్య ధర్మమునకు చెడిన ఆంధ్రదేశపు వర్తక ప్రముఖుడు ఈతనికి గల వృద్ధిసెట్టి బిరుదుముకూడ గమనింపదగినది కోట్లకు పడగయైత్తి నానా దేశ వ్యాపారము చేయువారిని వృద్ధిసెట్టి బిరుదుచే ఖూషించుచుండిరి కన్నడ దేశ చక్రవర్తులు విస్తృత సామ్రాజ్య పరిపాలనామాచకముగా వృద్ధిసెట్టి జగదేశ మల్ల త్రిపువనమల్ల మున్నగు బిరుదములను ధరించుట ఆచారము ఆ సంప్రదాయమును బట్టియే విస్తృతమైన దేశవిదేశ వ్యాపారమాచకముగ వైశ్యులు వృద్ధిసెట్టి బిరుదమును ధరించి యుండురు శ్రీనాథ సుదేశవి మిత్రుడైన అచచి దేవయ తిప్పయసెట్టియు ఈశ్రేణికి చెందువాడే కాని యాశ్రయ బలంజ్య ధర్మపాలకుడైనట్లు చెప్పబడలేదు

అంకయసెట్టి కథనమువలన మరొకొన్ని విశేషాంశములు తోపుభున్నది. (1) రాజమహేంద్రవర ప్రాంతము ఈశాసన

సమయమునక అనగా క్రీ శ 1444 వ సంవత్సర ప్రాంతము నకు విజయనగర చక్రవర్తియైన ప్రాథమికరాయల వశమైనది అతని ప్రతినిధిగా మల్లప్ప ఒడయగు గారు రాజమ ద్రియ చు అధికారమువహించియుండెను ఈతని పుణ్యముగా అంకయ తెట్టి ధర్మశాసనము ప్రకటించెను దీనినిబట్టి రాజమహేంద్ర వరరెడ్డి రాజ్యము (మేమ వీరభద్రారెడ్డిచే అధిష్టతమొంది) క్రీ శ 1444 నకు పూర్వమే విజయనగర చక్రవర్తుల యధీన మైనట్లు నిశ్చయమగుచున్నది (2) తెలుగరిసెట్టి సామాన్యరా నము చేసినట్లులేదు దీనిని ధర్మశాసనమని వ్యవహరించినాదు దీనిని బట్టి బలంజధర్మ ప్రవర్తులైన వడిజాలకు గల అధికార ప్రాభవము మాచితమగుచున్నది అనాటి రాజములు వీరు లును లక్ష్మీపుత్రులును ఆయన బలంజ్యధర్మము వారిని కాదన లేక వారెక్కియో అధికారములను ఎంతయో స్వేచ్ఛను ఇచ్చుచుండిరి (3) ఎండవి రాయవరము నడిమి వదు నొక దువగల పెక్కంద్రు అని చెప్పుటచే రకర ముల వర్తిక శ్రేణులకాలమున ఎర్రడి పని చేయుచుండెనని మనము గ్రహి తుము (4) వర్తక సంఘములవారు రాచార్య్య బలి తె కార్య్య నిమిత్తము విరాళం పన్నులను వసూలు చేయుట చూడ ఈ సంఘములకు గల ప్రాధాన్యము అవగత మగుచున్నది ఇవి విరాళ రూపమయిన పన్నులని కోచును బలంజె కార్య్య నిమిత్తము అనగా తమ సంఘకార్య్యముల నిమిత్తము వర్తక శ్రేణులవారు పన్నులు వేకరించుట సహజముగానే ఉన్నను రాజకార్య్యముల నిమిత్తము వీరు పన్నులేల వసూలు చేయు చుండిరో తెలియదు వీరు నిర్వహించు రాజధర్మము లేవియో తెలియదు కాము వివరించుచుండిన గ్రామముల రక్షణ బాధ్యత వీరే వహించుచుండిరి కావచ్చును

(5) సాధారణముగా దేవాలయములకు బ్రాహ్మణులు వీరులు శిల్పులు మున్నగువారికి దానము లిచ్చుట ఆచారము ఈ శాసనమునందు దేశీయులైన (స్థానికులైన) వర్తకులు నానాదేశ (పరప్రాంతమువారైన) వర్తకులకు ధర్మ శాసనమిచ్చుట గమనింపదగినది అన్యప్రాంతీయులైన వడి జాలు వచ్చి వ్యాపారము చేయుటకై వారి ద్రోశ్యాహ నిమిత్తము ఈ దానము ఈయబడినట్లు అన్యయించుకొనవలెను (6) ఈ మర్యాదనే అనగా రాజారామునునందు వ్యవస్థ చేసినట్లే ఇతరనగరము లందలి దేశీయవర్తకులు నానాదేశ వర్తకులకు పౌరధర్మములు కలిగించవలెనని శాసనానిప్రాయము

ముగా తోచును కానము అంపూర్తిగా మున్నది ఈ సంఘమున ప్రత్యేకముగా కొన్ని గ్రామములు పేర్కొనబడినవి అవి యానాడు మ చి వర్తక స్థానములైన పెక్కడి న ఘములు కలిగియుండెనవి యానాంపవచ్చును అప్పటి వరకును దేశమును పాలించిన రెడ్డిరాజుల పేర కొన్ని గ్రామములు వెలసినవి వేమవరము వీరారెడ్డి నాగవరము అల్లాడ రెడ్డి - వేమవరము ఈ రీతిగా వెలకొనినవి

ఇందు వేమవరము అనునది రెడ్డి రాజ్యస్థాపకుడై ప్రాంతీయ వేమారెడ్డి పేరగాని ఆయనకుమారుడును సుప్రసిద్ధ దానశీలుడును అగు అంపేమారెడ్డి పేరగాని స్థాప వజ్జి యుండును ప్రాంతీయవేమని కాలమున రెడ్డిరాజ్యము గోదావరి కు తరమున వ్యాపించి యు దశేరు అంపేమారెడ్డి అంపేవలసర్వంతమును దేశమును వ రా క్ర మ మ ము చే జయి చి పరిపాలి చెను కాటయ వేమారెడ్డియు అల్లాడ రెడ్డి కుమారుడును వీరభద్రారెడ్డి అన్నయు అగు మరెయొక వేమారెడ్డియు కూడ వీరవర్ధులను విశేషులును అయి ఉ డిరి వేమవరములు వీరిపేరి వెలస ను వెల యుండు వచ్చును అల్లాడరెడ్డి కాటయవేమని సేనానియు వియ్యంకు డునుకూడ అయి యు డెను రాజమహే ద్రవరరెడ్డి రాజ్యము కొ డవీటివారి వశమగుటకు డ ఖడ్గ సహాయముతో నిలబెట్టిన డీఐ డి కావుననే ఒక వేమవరమునకు అల్లాడరెడ్డివేమవర మును పేరువచ్చెను

ఇప్పుడు కానాడ తాలూకా తిమ్మాపురం ఘర్నాలోను అదేతాలూకా తాళ్ళరేవు ఘర్నాలోను అమలా పురం తాలూకా పోలవం ఘర్నాలోను వేమవరము అను పేరుగల గ్రామములున్నవి ఇవి యెంత ప్రాచీనముతో తెలియదు తుని తాలూకా తొండంగి ఘర్నాలోను అదే తాలూకా కోటనడూరు ఘర్నాలోను నాగారం (నాగవరము) అనుపేరుగల గ్రామములున్నవి ఇంద్రేంద్ర న వీరారెడ్డి - నాగవరము అగువేమో రాయవరగ్రామములు కాకినాడ తాలూకా సామర్లకోట ఘర్నాలోను పెద్దాపురం తాలూకా జగ్గంపేట ఘర్నాలోను అదేతాలూకా రంగంపేట ఘర్నాలోను రంపచోడవరం తాలూకా డేవీపట్నం ఘర్నాలోను ఉన్నవి ఎండఁగ్రామమిప్పుడు కావచ్చుట లేదు ఎలాపురం తాలూకా కొత్తపల్లి ఘర్నాలోను ఎల్లవర తాలూకా ఎడతనూమిడి ఘర్నాలోను ఎ డపల్లి అను

పేరుగల గ్రామములు కలవు ఇందు ఎడైన ఎ డఁగ్రామము కావచ్చువేమో కనుకొనవలెను వల్లూరు గ్రామము రామచంద్రపురం తాలూకా మ డపేట ఘర్నాలోనున్నది అవిడిగ్రామము కొ త్తపేట తాలూకా నరే ద్రపురం ఘర్నాలో ఉన్నది తుని పట్టణము ఈనాటికిని ప్రసిద్ధమైనదే ఎరిమా మిడాడ గ్రామము కానాడ తాలూకా కరవ ఘర్నాలో ఉన్న చిన్నమామిడాడ కావచ్చును

అంకతెలుగిరిపేట్టి పేర్కొన్న పెక్కడి గ్రామములు ఇప్పటి మార్పు గోదావరి జిల్లాలో కన్పించుచున్నవి ఇవి పదునైదవ శతాబ్దిమునందు వర్తక స్థానములుగా ఎన్నిక చెందినవి

అంక రం

అంకదురు

విజయనగర వశనాసంతరము అంతకు పూర్వముకూడ కొన్ని శతాబ్దిముల వరకు ఆ ద్రదేశము మహమ్మదీయ ప్రభువుల పాలనలో ఉ డెను గోల్కొండ కుతుబుషా బహమనీ సుల్తానుల వశము దున్న తెల గాఢమునకు క్రీ శ 1496 వ సంవత్సరమున గవర్నరుగా నియమి పబడెను బహమనీ రాజ్య పాలన అరము ఈయన స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటి చు కొనెను క్రీ శ 1543 వ సంవత్సరము వాటికే ఈయన తన రాజ్యమును మచిలీపట్నం వరకు విస్తృతపరచుటయే కాక ఆంధ్రదేశమందు చెడరిపోయిన భూభాగముల నన్నింటిని ఒకే అధికారము క్రి డ సంఘటితముచేసి తన యధీనములోనికి తెచ్చి తెలుగు ప్రజానికముచే "బడేమాలిక్" (గొప్ప ప్రభువు) అను ప్రేమపూరితమగు బిరుదుచే ఎలువబడెను

కుతుబుషా బహమనీ వశమునకు వీడవత్సరమువాడగు అబ్దుల్లా కుతుబుషా తన పూర్వులు సంపాది చిన యావదాంధ్ర దేశముయొక్క పాలకుడుగా క్రీ శ 1626 వ సంవత్సరమున చిరుతప్రాయముననే సింహాసన మధిష్ఠించెను ఇతని విషయ లోలత అనవధ్యత రాజ్యమున కల్లోలములకు దారి తీసినవి ఇతని వర్ధులైన కాంక్ష ఇతడు రాజ్యము నలుమూలల నంచ రించుటకు దారితీసెను

అబ్దుల్లా కుతుబుషా క్రీ శ 1641 వ సంవత్సరమున తన పరిపాలనముతో తిర్రాంధ్రమును దర్శింపగారి 7 వ షహాజాన్ తెల 1646 హిజరీ సంవత్సరమున ముస్తాఫానగరు (కొండ

మీడు) నుండి బయలుదేరి బెజవాడ చేరుకొని కృష్ణా తటమున విడిదిచేసెను ఇచట బందరు చేపు మీదుగా యూరపునుండి వచ్చిన విదేశీయులగు ఇంగ్లీషు పోర్చుగీసు వర్తకులకు ఇతడు దర్శనమొనగెను వారలు తమ మైత్రిని నవాబునకు తెలియజేసిరి బెజవాడనుండి అబ్దుల్లా అ కదురు అను రేపు పట్టణము నకు ఏనుగు అ కార్చిపై ఊరేగుచు చేరెను ఆ పట్టణము దలి ప్రజలు అచట ను డిన నై వికులు తమ వీతికకు ఘనస్వాగత మొనగిరి గౌరవపురస్కరముగ అచటి వర్తకులు తమ దుకాణములను చక్కగా అరి కరి చిరి అచట ఎర్పరచిన దర్బారు నందు పట్టణములోని ప్రజలు శమ నవాబునకు అనేక బహుమతులను అర్పి చిరి అందు వెలలేని భూషణములు చీని చీనాబరములు ర గురంగుల మేలమి కలంకారీ వస్త్రములు చైనా మట్టిపాత్రలు అనేకరకముల దీపనెమ్మెలు ఉ డెను వివిధ దేశములను డి వచ్చిన వ్యాపారులు వైవాహిక సంబంధముల ద్వారా అ కదురు న దే స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనిరి అట్టి విదేశ వర్తకుల మీద విధి వబడిన కొన్ని పన్నులను అబ్దుల్లా నవాబు రద్దుచేసి దళాళిల బారినుండి ఆ వర్తకులను స రక్షించుటకు కట్టుదిట్టములు చేసెను అచటనుండి ఉప్పు తయారుచేయు కొకారులను నవాబు దర్పి చెను అచటి ఉప్పుత్తిదారుల కృషిని చూచి వారలను అభినందించి ప్రోత్సాహపరచెను ప్రస్తుతము అంకదురు ఉనికి కానరానందున ఆ పట్టణనామమందు మార్పు కలిగియుండునని భావింపగును

జి అ

అంకభూపాలుడు - దామెర్ల

దామెర్ల వ శీయులు వెలమజాతికి చెందినవారు వాఘు విజయనగర సామ్రాజ్యాధిపతుల ఆక్రయము పొదుటయేకాక వారితో సన్నిహితసంబంధ కా దవ్యములను నెరపుకొనిరి వారు రాజ్యపాలనాధులును కవిజనమునకు ఆక్రయములు కావ్య నిర్మాతలును నైవరలిరి

దామెర్ల అంకభూపాలుడు అయ్యప్ప వెంకటప్ప అను వారు ముగ్గురును సోదరులు వారితండ్రి చెన్నప్ప నాయకుడు విజయనగర రాజ్యాంతరీతమైన కాళహస్తి పంపాన పుత్తులతో భూపాలుడును పూనమల్లివి ముఖ్యపట్టణముగా శేరిలింగంపల్లి పుత్తులను అయ్యప్ప నాయకుడును వంద భూనిధులును వేలదిక్కులు పులికాటునుండి కడలూరు వరకు

గల భాగమును వె కప్ప నాయకుడును పాలి చిరి వారు మువ్వరును విజయనగర సామ్రాజ్యాధిపతి యైన వెంకటపతి రాయల (క్రి శ 1538 - 1814) కు బావమరుదులు మీరు వెలుగోటివారితో వియ్యమందిరి

అ కభూపాలుడు ఉపాధిరయ మను కావ్యమును రచి చెను అ దలి ఉపోద్ఘాతమునందు వ శ వర్ణనముతో బాటు కొన్ని చరిత్రా శములు పొదువరచ బడివి చెన్న పట్టణము నిర్మితమైన విధము ఈ కావ్యము దలి ఈ ది పద్యము నిర్మా చుచున్నది

గీ ప్రళయకావే మైలాపర బుగర్మి

వీరమున బోరనది మట్టుపెట్ట ద డ్రి

చేర గన్పర్వ భూమిని పృథు నిభూతి

లంలంచెఁ జెన్నపట్టణమయ్య నృపతి

ఇందు ఉదాహరి వబడిన అయ్యప్పవతి అ కభూపాలుని సోదరుడగు అయ్యప్ప నాయకుడు ఈ అయ్యప్ప నాయకుడు ప్రళయకావే (పులికాటు) య లలి దచ్చి వర్తకులను మైలాపూరున దలి పోర్చుగీసువారలకును మధ్య వర్తక వ్యాపారముల విషయమున సరస్వర వైషమ్యములు వెలరేగగా ఉభయలమధ్య శా ని మోల్కలుటరు పులికాటు మైలాపూరుల మధ్యప్రదేశము దు ఒక పట్టణమును నిర్మించి దానికి తన త డ్రి అయిన చెన్నప్పచేర చెన్నపట్టణమని నామ మొనగెను

అ క భూపాలుని సోదరుడగు వె కటప్ప నాయకుడు గొప్ప యోధుడు అతడు విజయనగర సే లకు ఆధిపత్యము వహించి ఎదురు తిరిగిన జింజీ పాలకుడగు కృష్ణప్ప నాయకుని (1607) రణరంగమున ఓడించి అతని రాజ్యమందలి ఉత్తర ఆర్కాటు జిల్లాతో తన తండ్రిచేరిట చెన్ననాగరమును గొప్ప తటా మును నిర్మించెను

ఇట్టి పీరాగ్రేసరులకు తండ్రి అయిన చెన్నప్పనాయకుని (అతని తమ్ముడైన) వెంగళరాజు తన బహుశక్తిచరిత్రమను ప్రతి ధమున అహవమున కీటిగ శోభమాన యశస్కులుడుగ దామరావ్వనాయకలకవారాళి పూర్ణరాకా శంకుడుగ రాయసింహానన సముద్ధరణ ధురీణుడుగ ప్రకటించెను

కా వెం

అంకయ

వే గి చాళుక్యులు ఆ ధ్రావణిలో నాలుగువర్ష శతాబ్దిములు (క్రి శ ౪ 4 1075) హైదరాబద్ధము ననుసరించి అవిచ్ఛిన్నముగ రాజ్యమేరి శాసనములో అచ్చటచ్చట రాజ్యవ్యవస్థకు ఎప్పటి గములు పడునెనిమిది శీర్షములు ఉపయోగపడినట్లు చెప్పబడి ది రాజ సభ ఏప్రా గములు గలది కవిశ్యరులు విద్యా మలు పౌరాణికులు పూర్వకథలు చెప్పుచారు స్తోత్రపారకులు హాస్యకారులు గాయకులు రాజసభ యందలి సప్తా గములు రాజ్యా గములు ఎదు అవి స్వామి అమాత్యులు సుహృదులు కోశము రాష్ట్రము దుర్గము బలము అనునవి రాష్ట్రపరముగా పేర్కొనబడిన పదునెనిమిది శీర్షములలో యిహామితులు సేనాపతులు యువరాజు దౌవారికులు ప్రధానులు నియోగాధికర్తలు యున్నగు చారు చేరుదురు ఈ రాజ్యాంగములు రాజు కు రాజ్య పరిపాలనా విధానమున లోడ్పడుచు డెను వే గి రాజ్యము ఇట్టి వ్యవస్థకలదే

చాళుక్య నృపతులలో ఆ ధ్రువహాళారత కృతిపతి అయిన రాజరాజు (క్రి శ 1022 1061) ప్రముఖుడు ఈయనకుగ్న వైదికి మతాభిమానము జగద్విదిగము ఈయనచే వేయించబడిన మ డ (మ డ పేట) శాసనమునందు ఆ య అను నాతడు దానపరిగ్రహితగా పేర్కొనబడెను

ఒకానొక సూర్యగ్రహణ కాలమున అపస్తంబ బ్రహ్మత్రుడు భారద్వాజుగోత్రుడు అయిన శివకుమారశట్టు యొక్క మనుమడు రామదేవుని కుమారుడు ఆ కయ అను బ్రాహ్మణునకు చేయబడిన భూదాన వివరములు ఇట్లున్నవి -

గుర్తి వాటి విషయమున సప్తగోదావరి ఉత్తరదిశను మండ అను గ్రామమందలి ముప్పది పుట్ల పదు పరిచేను పది పుట్ల పదు తొన్నచేను ఒకటిన్నర పుట్ల ఉద్యానవనములు అంకయ పరిగ్రహి చెను ఇతనికి ఎమస్త భువనాశ్రయ బ్రహ్మ మహారాజ అను బిరుదులు కూడ ఉ డెను మహిమాన్వితుడు నిత్య యజన శాలి వాగనుశాసనుడు అయిన నన్నయభట్టారకుడు ఈ శాసనమును కూర్చెను అజ్ఞ పురు కట్టకరాజు శాసనము దు చెప్పబడిన భూమి ముమ్మిడిమీను" కోల అను కొంతబడ్డతో కొలువబడినదట ఇపుడు దీని పరిమాణము తెలిసికొనుట సాధ్యముకారు

"సమస్త భువనాశ్రయ" "బ్రహ్మమహారాజ" అను బిరుద

ములు విమర్శింపదగినవి సశ్చిమ చాళుక్యుల బిరుదములగు సమస్త భువనాశ్రయ సత్వాశ్రయకులశేఖర అను బిరుదులు రా రాజు స్వీకరి చినటుల ఆంధ్ర మహాభారతమందలి అది సర్వములోని నాలుగవ ఆశ్వాసాంత వర్ణములవలన తెలియవచ్చుచున్నది దీనిని బట్టి రాజరాజునరే ద్రునకు తన వంశమునకు మూలపురుషులైన సశ్చిమ చాళుక్యుల దు గల ఆదరాభిమానములు వెల్లడి యగుచున్నవి ఈ శాసనపూర్వ భాగమున వే గి చాళుక్యులతోబాటు శ్రీ త్రిలోచన వల్లపు నకు ప్రత్యర్థియగు విజయాదిత్యుడు మొదలుకొని కుజ్జ విష్ణుపుదాక వంశక్రమము చెప్పబడినది

ఆ కయకు కూడ మస్త భువనాశ్రయ అను బిరుదు ఉ డుటను బట్టి రాజరాజు పరిపారములోని ఆనాటి సామంతులు శృంగేరుల కూడ అట్టి బిరుదములను పరిగ్రహించు ఆచారము కలదని తెలియుచున్నది బ్రహ్మ మహారాజును బిరుదము దాక్షిణాత్య పరమైనది దీనికి నిదర్శనము రాజరాజు వేయించిన కలిది డి (కై కలూరు తాలూకా కృష్ణా జిల్లా) తామ్రశాసనము ఇ దలి ఇతివృత్తము ఇది - రాజరాజు రాజ్యపాలనాకాలమున ఏర్పాటక సేనలు వే గి మండలమును ముట్టి డెను అట్టి తరుణమున రాజరాజునరేంద్రుని మామయగు రాజే గ్రహోళుని అజ్ఞానువర్తియై అతని నిశ్చాసన పాత్రుడయిన రా రాజు బ్రహ్మమహారాజ అను సేనానాయకుడు తనఅనుచరులతో వే గి కేత చి శత్రునైన ములతో పోరాడుచు వీరస్వర్గ మల కరి చెను వారల పుణ్యోదకములకు గాను రాజరాజు మూడు శివాలయములను నిర్మి పి చి కలిది డి కడపరు అవకూరు అను సూడు గ్రామములను దానము చేసెను

దీనిని బట్టి బ్రహ్మ మహారాజును బిరుదు యుద్ధము లు దు బల పరాక్రమములను ప్రదర్శి చిన యోధులకు సక్రమించుచుండెననియు అట్టి బిరుదు ఆ కయకు కూడ ఉండుటచేత ఈయన కావి చిన వీరోచిత కార్యముల ఫలితముగా రాజరాజు ఈతనిని ఆ బిరుదముచే గౌరవించియుండును అనియు ఊహి పవచ్చును

కొ వెం

అంకాపురము

అంఫ్ జానా నవాబుల పాలనక్రి ద హైదరాబాదు రాష్ట్రము మూడు మతాలుగా విభజి పబడినది మరాఠి

మాతృభాషగాగల ప్రజలకు బోర గణాదుసుఖా కన్నడ ప్రాంతములకు గుల్మియ్యబా తెల గాదా ప్రా తమునకు మెదకుసుఖా కే ద్రములుగా ఉండగా ఆయామబేదార్ల యాజమాన్యమున రాష్ట్ర వ్యవహారములు జరుగుచుండెను మజాలను తిరిగి పాలనా పోకర్లమునకు పరగణాలక్రింద ఎర్పరచిరి

బోరంగణాదుసుఖా లోని ఆర్యులు నిర్మలు నిజామా జాదు అను పరగణాలలోని ప్రజలు అధిక సంఖ్యాకులు తెలుగు మాతృభాషగా గలవారు భాషాప్రయుక్తముగా రాష్ట్ర వునర్పియ్యబడును జరిగినప్పుడు 1868 వ సంవత్సరమున పైన పేర్కొనబడిన మూడు పరగణాలు ఆ ద్రప్రదేశములో కలుప బడినవి

ప్రభువగు రెండవ అసఫ్ జా బిరుదు ధరించిన నవాబు నిజామాల్-ఖాను (1811 - 1868) యొక్క రాజ్యపాలన కాలమున అంకాపురమున జరిగిన ఒక ఘట్టము స్మృతిపథమునకు తెచ్చుటకు తగియున్నది అంకాపూర్ లేక అ కాపురము అదిలాబాదు రైల్వే స్టేషనుకు 7 మైళ్ళ దూరమున మన్న ఒక కుగ్రామము ఇచట ప్రస్తుత జనాభా 8481 అ కనాథ స్వామి దేవాలయమిచట ఉండుటవలన ఈ గ్రామము అంకా పురమని ఎలువబడినది హిజరీ 1202 వ సంవత్సరమునకు పరియగు క్రీ శ 1794 వ సంవత్సర కాలమున ఈ గ్రామము నిర్మలు పరగణాకు చెందినదై యుండెను ఆ కాలమున పన్నును వమాలు చేసి దానిని సార్కారు ఖజానాకు ప పు అధికారము దేశముఖల దేశపాండ్యాల అధీనమున నుండెడిది నిర్మలు పరగణాకు రాజా నర్సింగరావు అను ఆయన దేశ పాండ్యాగా నియంత్రిడయ్యెను

రుక్మారెడ్డి అనునతడు అంకాపురమునందున్న ఒక గొప్ప భూస్వామి ఇతడు సకాలమున సర్కారునకు చెద వలసిన పన్ను చెల్లించక ప్రభుత్వముపై తిరుగుబాటును లేప దీసెను నిర్మలు పరగణాకు ప్రక్కనే ఆర్యుల పరగణా కలదు గోవిందనాయకుని కుమారుడైన రాజా శంకరనాయకుడు ఆర్యులకు దేశపాండ్యాగా ఉండెను ఇతనికి రాజా నాచ్యంత్ బహదరను బిరుదుకూడ ఉండెను ఈయన ప్రముఖ పర్షియాపారి బోరంగణాదు పూనా హైదరాబాదు పట్టణ ముఖ్యోపదేశము చేయుచు గొప్ప అస్త్రని సంపాది చెను అతనికి అకబూ మేరలేదు నయము దొరకెనను నెపమున

నైజాముకు ఇతడు రుక్మా రెడ్డియు గు తిరుపతాబును ఎరి గించి రాజా నరస గరావు యొక్క ఉదాసీనతకు వెల్లిడి చేసెను నైజాము వెటనేరాజు నరిస గరావును పా డ్యా గిరినుండి తొలగించి తిరుగ బాటుదార్లై రుక్మా రెడ్డి శిషి చి నిర్మల పరగణా ను ఆర్యులు ఎర్పర లో చెర్పి రాజా శంకరనాయకునకు డిఖలుప చు

జీ ఆ

అంకిదేవి

అంకి తూర్పు చాళుక్య ప్రభుత్వమైన డండ చాళుక్య భీము పట్టమహారెండ చాళుక్య భీమున రాజ్యపాలనము క్రీ 4 మొదలుకొని 946 వ సంవత్సరము వ కు కొనసాగినది దాదాప్రభు అను గ మారుడు ఈతని వల అంకిదేవియండి ఉడియ చిట్ల మూనగల్లు తామ్రశాసనము లలుపుచు న్నది

కందయము కాన మునముసంబ ద న ర్ణపుడు కళింగ రాజత య అయి ఊర్జవ (ఊర్జ అనుటకు వేదముందు అన్నము అను అర్థము లదు) అను నా మక నిర్మించి టు చెప్పబడెను కానమదు ఊర్జవ తండ్రియై గాధిప, పేరు పేర్కొనబడలేదు దాదాప్రభు త అఖిలిషి మయమున తన తల్లి అయిన అం దేవిని ఊర్జవ అను బిరుగ నామముతో వ్యవహరించుట చారిత్రకుల లచిరి

రెండవ చాళుక్య భీముని ద్వితియును 1 లోంలి ఈమె తల్లిదండ్రు లేవనను విదయము చారిత్రికుల ద్విమ రాలేదు ఈమెయందు రెండవ అమ్మరాజా ఉడయించెను ఈతడు పండ్ర డేంగ్ల వయస్సుననే సవతి అన్నయగు ద నా ర్ణపుని అతిక్రమించి రాజ్యమును అక్రమించిన విధమును లు పుటకు ఆధారములు లేవు బహుశః ఈ బాబుడు అల్లారు ముద్దుగా పెరుగుటయే ఇతడు రాజ్యాధిపత్యమును వసంచుటకు కారణమని ఊహించవలసి యున్నది

కా వెం

అంకిరెడ్డిపాలెం

అంకిరెడ్డిపాలెం గుంటూరు జిల్లా గుంటూరు తాలూకాలో గుంటూరు పట్టణమునకు నాలుగు మైళ్ళ దూరములో కలదు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 4380 ఎకరములు దీని తూర్పున గుంటూరు మిర్జియార్డు ఉత్తరమున గుంటూరు పొందుగలొడ్డు దక్షిణమున పొత్తూరు సరిహద్దులుగ ఉన్నవి

1981 వ సంవత్సరము జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములోని పురుషుల స్త్రీలు కలిసి 448 మంది వీరిలో పారిజనులు 80 మంది పెద్దాల్లుల తరగతులవారు జాతుల వారు 708 మంది ఈ గ్రామములో ఇంట్లు దూర దూరముగా నిర్మింపబడినవి వీటిలో 200 పెటంటిండ్లును రెండు ఒకే అంతస్తు గల మేడలును ఒక అనేక అంతస్తులు గల భవనమును కలవు ప్రజలలో 75 శాతమువారు జొన్న అన్నమును 25 శాతమువారు వరి అన్నమును తిరురు ఈ గ్రామము తూర్పు దక్షిణములుగా వ్యాపించియున్నది

ఈ గ్రామ సస్యములు వానపై ఆధారపడను ఇందు నల్ల నేలలు 75 శాతముగను ఎర్రనేలలు 25 శాతముగను ఉన్నవి జొన్న పెసర నువ్వు మిర్చి వంటును ఈ పంటల ప్రింద 1986 - 87 సంవత్సరములో 4 900 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడినది వంట దినుసులు లారీలపై బద్లపై గుటూరుకు రవాణా చేయబడినవి

ఇచట పశు సంపద అధికముగా ఉన్నది గేదెలు ఎద్దులు గొర్రెలు వందులు కోట్ల మొదలగువాటి మొత్తము సఖ్య 10 100 ఇందులో గేదెల సంఖ్య 4000 పై సంవత్సరమున ఈ గ్రామమునుండి 1200 లీటర్ల పాలు గుటూరు నకు ఎగుమతిచేసి వారమునకు 2 000 గ్రుడ్లను స్థానికులు వాడుకొనిరి

ఇచటి ప్రజల ముఖ్యవృత్తి వ్యవసాయము వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు పురుషునకు కూలీ రు 2 లు స్త్రీ రు 1-50 లు 4 మైళ్ళ దూరములో గుంటూరు ఒంగోలు మార్గముపై గుటూరు రైల్వేస్టేషను కలదు గవర్నమెంటు బస్సులు ప్రతి అరగ టకు గుంటూరు నుండి ఈ గ్రామము మీదుగా ఒంగోలుకు పోవును ఇచ్చట కంకర రోడ్లు మట్టిరోడ్లు కలవు మట్టిరోడ్లు ఈ గ్రామమును పొరుగు గ్రామములతో కలుపు చున్నవి రెండెడ్ల బండ్లు పై కిక్కు మొదలగు వ్రయాణ సాధనములు ఉన్నవి

అంకిరెడ్డిపాలెమున ఒక బ్రాంచి పోస్టాఫీసు ఒక ఆప్టర్ ప్రైమరీస్కూలు కలవు ఇచటి పాఠశాలయ దు 40 మంది విద్యార్థులు పాత్రూరు గ్రామము నుండి వచ్చి చదువు కొందురు కళాశాల విద్యార్థులనున్నకై 125 మంది విద్యార్థులు గుంటూరునకు పోవుదురు తంతి కార్యాలయమునకు ఒక మైలు దూరములో నున్న నల్లపాడునకు పోవలెను

ఇచట విద్యుద్దీపములను నాలుగు ఇంట్లవారు మాత్రమే వాడుకొనుకొనుచున్నారు

ఇది వంశాయతి పరిపాలనగల గ్రామము దీనికి ఆదాయము ఇడ్ల ప్షులు మొదలగువాటివలన లభిచుచున్నది ఇచట వంశాయతి గ్రామాలయము రేడియో కలవు కోర్టు లకు పోలీసు స్టేషనుకు సబ్ రిజిస్ట్రారు ఆఫీసుకు శాలూకా కచ్చేరి బ్లాకు అభివృద్ధి కేంద్రముకు ఎనిమిది థియేటరుకు గ్రామస్థులు గుటూరున కేసుదురు గ్రామములో పశురోగములకు నాలుక వైద్యము చేయువారు కలరు ఒక ఆయుర్వేద వైద్యుడును కలదు ప్రమాతి అసుపత్రికి జనరల్ అసుపత్రిలకు గుంటూరునకు పోవలయును ఇచట సంతల ఏర్పాటులేదు 12 కిరాదారుకాణములు ఉన్నవి స్థానికముగా దొరకని వస్తువులను జనులు గుటూరు నుండి తెచ్చుకొందురు

మా శ్క

అంకున - ఇమ్మడి

ఏకామ్ర నాథుడను కవి యొక్క జన్మస్థానము కొండ వీడు ఈయన స్మృత భావలో జా బవశీ కల్యాణము సత్కావరిణయము అను కావ్యములను రచించి శ్రీరంగపట్టణ సీమలోని చెన్నపట్టణ పాలకుడగు ఇమ్మడి అంకునకు అంకితము చేసెను కవి యొనర్చిన కృతిపతి వ శవర్ణనములో కొన్ని చారిత్రకా శములు దొరలినవి

చతుర్థ కులజులలో రణ వంశము ప్రఖ్యాతి కన్నది ఈ వంశములోని జగదేశరాయలు (క్రీ శ 1577) కూరా గ్రేసరుడు క్రీ శ 1565 లో జరిగిన తళ్ళికోట యుద్ధమందు విజయనగర పై న్యములు ఓడిపోయినవి అశియరామ రాయలు యుద్ధమునందు నిహతుడయ్యెను విజయనగర పతనానంతరము రామరాజు తమ్ముడగు తిరుమలరాయలు రాజధానిని పెనుగొడకు మార్చెను తిరుమలరాయలకు అప్పటికి వయస్సు 90 సంవత్సరములు పెనుగొడను రాజధానిగా చేసికొనిన పిమ్మట కూడ రాజ్యమునకు స్థిరత్వము ఎర్పడలేదు అనేక సమయములలో పెనుగొడ యవనుల దాడికి లోనయ్యెను

క్రీ శ 1577 లో బీజపూరు సుల్తానగు ఇబ్రాహీం అలీ పెనుగొడను ముట్టడించెను ఆ సమయమున తిరుమల రాయల కుమారుడు రంగరాయలు ఎంహాసనాధిపత్యమును పహించియు దెను అట్టసమయమున సామంతుడును

వీరాగ్రణియు వ్రభుభక్తి పరాయణుడును అయిన జగదేశ రాయలు ఘనగిరి (పెనుగొండ) ని శత్రువేసలను ది రక్షించుటయే గాక ముస్లిం సర్దారగు చిత్రాభానుని చెరబట్టి మారుభాను ముర్తజాభానుల యిధీరమందలి నై న్యములను పారశ్రోలి సుజాతానను వేరొక వాయుకుని చంపజేసెను

జగదేశరాయల తండ్రియగు పెదజగదేశరాయలు కూడ మీక్కిలి పరాక్రమవంతుడు ఇక్కికోట యుద్ధమునకు పూర్వమే అతడు బుదాననగరి (అహమ్మదునగరము) పాలకుడగు బుర్హాన్ నివాము పా (1509-59) తో కయ్యమునకు దిగి అతని నోడించి అతని వద్దనుండి లెక్కలేనన్ని గుర్రములను ఏనుగులను పువసము చేసికొనెను పెదజగదేశరాయల మనుమడను జగదేశరాయల కుమారుడును అయిన ఇమ్మడి అకున కవచే "ఇమ్మడి అకున షివపతిస్వర్ణతాజ్ఞాపకః" అని స్తుతి వదిలినందున ఇమ్మడి అకున అన్ని విషయములందును దక్షత కలవాడని ఎలాటి ఒడుదొడుకులనును లోనుగాక కా తియుతముగా సామాన్యగోష్ఠులతో జీవితమును గడపవాడనియు విశదమగుచున్నది

కొ వెం

అంగడిసెట్టి

దక్షిణాపథమధ్యయుగ చరిత్రయందు కళ్యాణ చాళుక్యుల పరిపాలన కీర్తిమంతమైనది సాముక సామ్యుతిక జీవితమునకు వారిచ్చిన ప్రోత్సాహము చిరస్మరణీయము నంగీత సాహిత్యములు దేవాలయ శిల్పము మొదలగు లలిత కళలు వారి నిర తర ప్రోత్సాహమున దేశవ్యాప్తము వృద్ధి నొంది అజరామర కీర్తి నొందినవి వారి సామ్రాజ్యము కర్ణాటకముతో బాటు తెల గాదా ప్రాంతము దంతకును హొన్నమైనది అందువలన వారు వెయించిన కన్నడ కావ్యములకు తెల గాదమందలి పెక్కుకావుల కాననగును కళ్యాణ చాళుక్యుల పరిపాలనకాలము క్రీ శ 980 మొదలు కొన్ని క్రీ శ 100 వరకు నై ఉన్నది

అనంత అను గ్రామమున వేయబడిన చాళుక్య కన్నడ కావ్యమునందు అంగడిసెట్టి పేర్కొనబడి యున్నాడు ఆవరచ ప్రశంసయు మహాబాహునగరు జిల్లాకు చెందిన వాగరకర్నూలు రాజులొకరినిది ఉత్తరకు 8 మైళ్ళ దూరమున ఉన్నది ప్రస్తుతము కొంజనాథ పిలికె ఇదే పూర్వము చాళుక్య సామ్రాజ్య ప్రభుత్వము రాజధానియై నెలల వైభవోపేతముగ

తరారి నది

ఈ కావ్యము ఎన్నిమ చాళుక్య ప్రభువై ఆరి మూదిత్యుని (జయంతిపురము) కాలమునాటిది కా ననంతపురము క్రీ శ 1118 (విక్రమ కాలము 707 విక్రమ శకము) ఉదివారము) ఇందు ప్రత్యేకముల అంగడిసెట్టి అనంత రాజధానిపట్టణములో నివసించుచు దిన పట్టసాలి లే సాలె కుటుంబమునకు చెందినవాడు చెప్పబడియున్నాడు అతడు ధనవంతుడై నెట్టియను పేర కృష్ణవారింపబడుచు దాతృత్వము మున్నగు గుణములచే ర్తి ప్రవల పొంది చాళుక్య ప్రభువులు వహించిన క్రిష్ణానల ను గిరుడమును వహించి యుండును

అంగడిసెట్టితోబాటు గోదామిల్ల పారిసెట్టి రాయ బగార మోరిసెట్టి వీరనోంబి అయ్యుడనట్టి మొదలగు వైశం ప్రముఖులకు పుత్రులకు శ్రీమన్మహామండలేశ్వరగ మార లైవదేవుడు లిగి చిగిని ర్యములు క కాననమ దు చెప్పబడినవి గోమర పుత్రులు విక్రమాదిత్యుని కుమారుడు క నమన దు ఇగిని పిరి త్యములు అనంత అను రాంధారి యం లిపారు ప్రార్థనను అనుచి నాటి సంఘదో మలను వారి చుట ఇతడు ఎప్పరచి కొన్ని నియమములు ఇందు రామరి పరిడిసిన అనంత ప్రా వెలుగోటివారి కానియందు గూ కలదు అది ఇట్లున్నది

లి గమనీదు రాచకొండ వెలములో గొప్ప యోధుడు 1494 వ సంవత్సరము అవ మనీ మల్లానగ అహమ్మదుపా విజయనగరముపై యుద్ధమును ప్రకటించెను అప్పటి విజయనగర ప్రభువగు రెండవ దేవరాయలు కనక మిత్రులగు వెలమల సహాయము అపేడింను మొదట తెలమ యోధులు సహాయముచేయుటకు అంగీకరించి యుద్ధము మధ్య నిరాకరించిరి దీని కారణము వెలమల ప్రత్యర్థులైన రాజమహేంద్రవరపు రెడ్డిరాజులకు దేవరాయలు సహాయము చేయుటయే ఇట్లు వెలమ యోధులు సహాయము చేయకుండుటయే కాక ప్రాంతములకు పూనుకొనిరి

లింగమనీదు పోయినగర పాలిత ప్రదేశములగు కొండ పీఠము కర్నూలు మొదలగు కొండ ప్రాంతములను ముట్టడించి ఇదేపయమున పెద్ద వడ్డీమాను మూడుదొల గంసా పురము అనంత మొదలగు పెక్కు దొర్లములను నోవ్డీసము

చేసినానెను అని వెలుగోటి వంశావళియ దు వర్ణితమైనది
 ది రా రా

అంగర

అ గ అను గ్రామము తూర్పుగోదావరిజిల్లా రామ
 చ ద్రపుర తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి దగ్గరగా మ డపేట
 పట్టణము కలదు ఈ గ్రామవిస్తీర్ణము 2298 ఎకరములు దీనికి
 సరిహద్దులు కపిలేశ్వరము పెద్దురుమూడి చేకి కాతేరు అను
 నవి ఇదిచాల ప్రాచీనమైన గ్రామము సుబ్రహ్మణ్య చెరువును
 త్రవ్వించు దగా అయిదు శివలి గములు దొరకినవట అ దుచే
 దీనిని వ చ లి గమనికూడ వ్యవహారి చిరట

1961 న 1 నాథా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామ
 ములోని పురుషులు ౨82 ము ది స్త్రీలు ౨59 ము ది వారు
 వెరస 191 ము ది వీరిలో పెద్దూలు జాతులవారు 477
 ము ది ఈ గ్రామము సమజల ప్రదేశమున ఉన్నది దీనికి
 మధ్యగా తారు రోడ్డు పోవుచున్నది ఇచ్చట ఇండ్లు ఒక వరు
 సలో ఉన్నవి వీటిలో 521 పె టటి డ్లు 1 కా క్రిటుకవృగల
 ఇండ్లు 6 ఒకే అంతస్తు మేడలు కలవు

ఈ గ్రామమునకు ఎల్లకాలువ సుబ్రహ్మణ్యచెరువు
 కొత్తచెరువు శివలాడిచెరువు అను నీటివనరులు కలవు వడ్లు
 మినుములు జనుము చెరకు ఇచ్చట ప డును అరటి
 తోటలు కలవు వ గ దుంప తీర మొదలయిన కూరగాయలు
 లభి చును 1966-67 సం.లో ప టల్ క్రి డ ఉపయోగి పబడిన
 భూమి 2005 ఎకరములు ఎల్లకాలువక్రింద 274 ఎకరములు
 తావులక్రి డ 1221 ఎకరములు పాగుచేయబడినవి 20 అయిల్
 ఇంజనులు 9 ఎలక్ట్రిక్ మోటరులు 1500 ఎకరములకు నీటివన
 తినినమకూర్చెను 3 బ్రాక్టర్లు 1000 ఎకరములను దున్నుటకు
 ఉపయోగపడెను ధాన్యము మున్నగు ప ట దినుములు బ డ్ల
 పై లారీలపై మ డపేటకు తరలి పబడెను

ఈ గ్రామమున వకున పడ లెన్నగ కలదు గేదెలు
 ఆవులు దున్నపోతులు మేకలు గొట్టెలు పందులు గుర్ర
 ములు కోళ్ళు - వీటిమొత్తము స ఖ్య 8228 ఇ దులో
 508 గేదెలను 482 ఆవులను కలవు నీటిను డి లభించు
 సాలిలో నెలకు దాదాపు 1000 కేర్లు స్థానికులు వాడుకొని
 1000 కేర్లు మ డపేటకు రవాణా చేసిరి

ప్రజల మనుగడకు ముఖ్యాధారము వ్యవసాయము వ్యవ
 సాయ దారులుకాక వ్యాపారస్తులు టాప్సీలు జట్కాలు

ఎద్దుబండ్లు సదువువారు క సాలివారు వద్ర గులు కమ్మర్లు
 కమ్మరివారు మ గలివారు చాకలివారు గానుగ తాపీ
 మొదలగు వృత్తులవారును కలరు ఇచట ట్ర కుపెట్టెలు
 వె డిమువ్వలు చేయబడును బట్టలనేత పరిశ్రమయు 3 వడ్ల
 మరలు ఉన్నవి ఇచ్చట వ్యవసాయమునకును పరిశ్రమలకును
 సరిపడు కూలీలు దొరకుదురు కూలిచేటు దినమునకు పురుషు
 నకు రూ 3-లు స్త్రీకి రూ 2 లు తయారయిన ట్ర కు
 పెట్టెలు నూలుబట్టలు వె డిమువ్వలు రామచ ద్రపురము
 నకు ఎగుమతి చేయబడును జనులు జానినీటిని చెరువునీటిని
 త్రాగుదురు నీటివడ్లడిలేదు

అ గరయ దు సుబ్రహ్మణ్యస్వామి ఆలయము గోపాల
 స్వామి ఆలయము నూకాలమ్మగుడి క్రైస్తవచేవాలయము
 మనదులు కలవు చేవాలయములక చె డిన భూములు 75 ఎక
 రములున్నవి సుబ్రహ్మణ్య పద్మి డిపె బిల్దోను గోపాల
 స్వామి కళ్యాణము నూకాలమ్మ తిరువాళ్లు మార్చిలోను
 ఆదిలక్ష్మీ తీర్థము ఎప్రిలోను జరుగును

ఈ గ్రామమునకు 18 మైళ్ళ దూరములో ద్వారపూడి
 రైల్వేస్టేషను కలదు ప్రైవేటుబస్సులు రె డుగ టలెకొకసారి
 ఈ గ్రామము గు డా కాకినాడనుండి కపిలేశ్వరపురము
 నకును రాజువ డ్రి ను డి కపిలేశ్వరపురమునకును అన్న
 వరమును డి కపిలేశ్వరపురమునకును పోవును ఇచ్చట క కర
 రోడ్లు ఉన్నవి ఈ గ్రామమును క కరరోడ్డు తారురోడ్లు
 బేతిపూడి రాజువ డ్రిలతో కలుపుచున్నవి రిక్తాలు టాప్సీలు
 మోటారుపైకిళ్ళు పైకిళ్ళు ఎద్దుబండ్లు ముక్కుగు ప్రయాణ
 సాధనములుకూడ ఉన్నవి

అ గరలో త్రాంచి పోష్టాఫు పెటిఫోను అప్పర్
 ప్రైమరీస్కూలు వెల్ ఛేరుస్కూలు ఉన్నవి ఇచ్చట విద్యు
 చుక్తి ఉన్నది ఇది 150 ఇ డ్లకును ఎలక్ట్రిక్ మోటారులకును
 ఉపయోగపడుచున్నది ఇదివంచాయతీ సరిపాలనకల్గి గ్రామము
 దీని ఆదాయము సాలివారు 50 000 లు ఇచ్చట వంచా
 యతీ రేడియో కలదు ఇచ్చట సహకారసంఘము 10 000
 లను చేనేత సహకారసంఘము 17 000 లను అన్నగా ఇచ్చి
 నవి ఈ గ్రామమున అయుర్యేడవైద్యులు ఒక హోమియోపతి
 వైద్యుడు కలరు ఇచట వారమునకు రె డు నంతలు జరు
 గును అలమూరు ద్వారపూడులో వారమునకు ఒక తూరి
 పశువులపంత జరుగును ఈ గ్రామమున కిరాణా దుకాణములు

హోటళ్ళు బట్టలకొట్లు మందులపావులు సోడా కిళ్ళి వీగరెట్లు దుకాణములు కలవు

4 మైళ్ళలోనున్న అలమూరులోని సబ్ రిజిస్ట్రారు ఆఫీసు నకు మూడుమైళ్ళలోనున్న కపలేశ్వరపురములోని బ్లాకు అభివృద్ధికి ద్రము కు 20 మైళ్ళలోనున్న రామచంద్రపురములోని ముని ఫ్ కోర్టునకు 3 మైళ్ళలోనున్న కపిలేశ్వరపురమునందలి జనరల్ ఆసుపత్రికి పశువుల ఆసుపత్రికి పోవుచు దురు విద్యార్థులు కాలేజీచదువులకు రామచంద్రపురమునకు కాకినాడకు రాజమండ్రికి పోవుదురు

మా శ్లో

అంగర నరసింహ కవి

ఈ కవి రామకృష్ణకట్టారకుని కొడుకు అంగరచారు ఆర్యేల నియోగిలోను మధ్య బ్రాహ్మణులలోను వైఖానసులలోను కలరు ఈ కవి కాళి నివాసు మున్నగు అంశములు తెలియవు

అంగర నరసింహకవి రాజరాజు బ్రాహ్మణేకము అను బిడాశ్యాసముల ప్రబంధమును వ్రాసి కొప్పలవల్ల భూపతికి అంకితము చేసెను వల్లభూపతికి కొఠాపురము రాజధాని అందు వైశ్యులు ప్రతిష్ఠించిన శివాలయము విష్ణుాలయము మేవి యందును ఎండిపోక జలముతో కలుచుములతో నిర తరము ఒప్పు ఒక సరోవరము ఫల సమృద్ధిగల పో తోటలు ఉ డెను వల్లభూపతి గొప్ప అందగాడు కార్యవంతుడు సామంతులాలనిన సేవించిరి అతడు పట్టుతలాల కేశాద్రిరాయ గాయగోవాళ జగనొబ్బగండ మున్నగు వీరుదములు కలవాడు అని ఆ ప్రబంధమునందలి వర్ణనలు తెల్పుచున్నవి ఆ ప్రబంధ వర్ణనమున అతిశయోక్తులను తొలగించినచో ఇకదొక చిన్న సప్తానమునకు అధిపతియై యుండి యుండవచ్చును ఈ రాజునకు రాజధానియైన కొఠాపురము విశాఖసంక్రమము నందలి కొట్టుము అను గ్రామమై యుండవచ్చునని ఊహించబడినది.

ఈ కవి కవిత్వము సరసము తనప్రబంధమున నరసింహకవి శ్రీనాథునకు మృతమున్నది కవిని పేర్కొనలేదు అందుచేత ఈ కవియు కృత్తిభర్తయగు వల్లభూపతియు రెడ్డిరాజుల శ్రోతృత్వపు మందిరాలమన (క్రి శ 15 వ శతాబ్ది మదియందు) జీవించిరి తెలియుచున్నది మానవత్వి రామకృష్ణకవిగారు ప్రబంధమలోభూపతిమను నకు ఈము వ్రాసిన ఉపోద్ఘాత

మ దు ఈ నరసింహకవి క్రి శ 15 వ శతాబ్ది అంతయున ఉన్నవాడనియు వల్లభూపతి దోనెనాది శాసనమున పేర్కొనబడిన నామచార్యునిని ఉ దదవ్యురమును అనియు తెలిసి

గ ల కాం

అంగలకుదురు

అంగలకుదురు గు టూరుజిల్లా తెనాలి తాలూకాలో కలదు దీనికి రెండుమైళ్ళ దూరములో తెనాలి జిల్లాము కలదు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 28 ఎకరములు దీని తూర్పున క్రొత్తకాలువ పడమట సంగంజాగర్ల మూడి ఉత్తరమున కోపల్లి దక్షిణమున చావారి పాలెము ఉన్నవి

1981 వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములోని పురుషులు 8182 మంది స్త్రీలు 291 మంది వారు వెరస 8574 మంది ఈ సంఖ్యలో మెడ్యూలు జాతులవారు తరగతులవారు 409 మంది 8-15 సం॥ల వయస్సుగల బాలురు 558 మంది బాలికలు 518 మంది 195 లో ఈ గ్రామ జనాభా సంఖ్య 644 1981 నాటికి కల్గినవృద్ధి 1192 ఇది వ్యవసాయ ప్రధానమైన స్థలము అందుచేత ఇతర గ్రామములనుండి వచ్చిన రైతులు కూలీలు ఇచ్చటనే స్థిరనివాసములు ఎర్పరుచుకొనిరి వారి సంతానాభివృద్ధివలన కూడ జనాభా పెరిగినది ఈ గ్రామములో ఇండ్లు దూరదూరముగాను వాడవాడలుగాను పక్తులు పంక్తులుగాను తీర్చి నిర్మి పడదనవి వీటిలో 483 పెంకుటి డ్లు 22 కా క్రీము కప్పుగల గృహములు 294 ఒక అతస్తుగల మేడలు 15 అనే అంతస్తులుగల భవనములు ఈ గ్రామము తూర్పు ఉత్తర దిశలగా వ్యాపించుచున్నది తెనాలి గుంటూరు రోడ్డు ఈ గ్రామముగుండా పోవుచున్నది

ఈ గ్రామమునకు తుంగభద్ర మురుగుకాల్వ ఊరచెర్వు ముఖ్యమైన నీటి వనరులు వరి చెరకు మొక్కజొన్న పసుపు జనుము మినుము పెసర మున్నగునవి ఇచ్చట పండును అరటితోటలు నిమ్మతోటలు కలవు అంగలకుదురు తమలపాకల తోటలకు ప్రసిద్ధి చెందినది 1985-87 సం॥లో కాలువక్రి ద 1587 ఎకరములు బావులక్రింద 259 ఎకరములు సాగుబడి చేయబడినవి ఎలక్ట్రిక్ మోటార్లు ఇచ్చట 919 ఎకరములు నీటిని సమకూర్చినవి ట్రాక్టర్లు 40 ఎకరములు డన్నుటకు ఉపయోగపడినవి సాలకు సుమారు 5 వేల రూపాయల విలువగల నిమ్మకాయలు, 8 వేల రూపాయల విలువ

గల తమలపాకులు 8 వేల రూపాయల ధరగల అరటికాయలు 6000 రూపాయల విలువగల వ గ బె డ మొదలగు కూరగాయలు బి డ్లపై తెనాలి రవాణా చేసిరి

ఈ గ్రామమున పశుస ఎద తాగుగా ఉన్నది ఇ దు గేదెలు ఎద్దులు అవులు అబోతులు గుట్టములు మే లు గొట్టెలు కోళ్ళుకలవు పీటి ంఖ్య 594 ఇ దులో ౪6 గేదెలు 104 అవులు ఉన్నవి దినమునకు 1010 శేర్ల పాలు 400 కి గ్రా వెన్న 00 గ్రుడ్లు సాలినా 90 కి గ్రా చే లు స్థానికుల ఉపయోగి చుకొని 00 శేర్ల పాలు ప్రతిదినము తెనాలి రవాణా చే రి

ఇచటి ప్ర ల జీవితమునకు ముఖ్యాధారము వ్యవసాయము వ్యవసాయదారులు కా కమిన్ ఎ జి ట్టు దుకాణ దారులు కలరు జిట్కొలను టాక్సీలను నడపుచారు కలరు కంపాలి వడ్ర గి కుమ్మరి తాపీమేస్త్రీ మ గలి చాకలి మొదలగు మేరువేరు వృత్తులవారు కలరు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు కూలిరేటు దినమునకు పురుషు నకు రు రి లు స్త్రీకి రు 2-50 లు ఇక్కడ రెండు వడ్లమరలున్నవి ఇవి స్థానిక అవసరములకు ఉపయోగ పడును జనులు తావినీటిని త్రాగుదురు నీటివద్దడి లేదు

వేలుగోపాల శ్రమరా తా మల్లేశ్వర సంగమేశ్వర స్వాముల దేవాలయములు కలవు రామాలయము హనుమ తునిగుడి నాగరవమ్మగుడి బ్రహ్మ గారి మఠము కలవు 36 ఎకరముల ౫7 సె ట్ల దేవాలయభూములు కలవు ఇక్కడ మహాశివరాత్రి ఉత్సవము మాఘమహళ శ్రయోదశిను డి అమావాస్యవరకు రి దినములు జరుగును

అంగలకుదురునకు రై ల్వేష్టేషను కలదు ఇది తెనాలి గు టూరు రై నుమీద ఉన్నది ప్రతి అరగంటకు గవర్నమెంటు బస్సులు తెనానిండి ఈ గ్రామముకు డా గుంటూరునకు పోవును ఇచ్చట సిమె టురోడ్లు కంకరరోడ్లు మట్టిరోడ్లు కలవు ఇచ్చటమట్టిరోడ్లు కోవల్లి చావారిపాలెములతో ఈ గ్రామమును కలుపుచున్నవి టాక్సీలు గుర్రపుబిడ్డ రిక్షాలు సై కిళ్ళు మున్నగు ప్రయాణసాధనములు కలవు

ఈ గ్రామమునందు త్రాంబిపోస్టాఫీసు అప్పర్ ప్రై మరీ స్కూలు ఎలిమెంటరీ స్కూలు ఉన్నవి త తి తెలిథోమల ఉపయోగమునకై జనులు తెనాలికి పోవలెను హైస్కూలు కాలేజీ చదువులకు గుంటూరునకుగాని తెనాలికిగానిపోవలెను

విద్యుచ్ఛక్తి ఉన్నది దీనిని 828 ఇ డ్లు ఎల క్ట్రిక్ మోటార్లు వడ్లమరలు ఉపయోగి చుకొనుచున్నవి

ఇది వంచాయతి పరిపాలనకల గ్రామము దీనిలో ఒక వ చాయతి గ్రంథాలయము రేడియో తాడుస్పీకర్లు ఒక పత్రికము కలవు గ్రామ పారిశుధ్యమునకు తగు ఏర్పాట్లు ఉన్నవి కొ ద్దుకు పోలీసుస్టేషనుకు బీరిజిస్ట్రారు అఫీసుకు క్లాకులభివృద్ధికే ద్రముకు జనరల్ ఆస్పత్రికి సినిమాలకు తెనాలికి పోవలెను గ్రామమున పశువుల ఆస్పత్రియొక్కటిగలదు ఇద్దరు హోమియోపతి వై ద్యులు ఉన్నారు గ్రామ సహకార స ఘము రు 18910 లు అప్పుగా ఇచ్చినది ఈ గ్రామమున స తలులేవు కిరాదారుకాణములు కాఫీహోటళ్ళు నోడా కిళ్ళి సిగరెట్ల దుకాణములు సై కిళ్ళపావులు షేరకాలలు కలవు అవసరమగు అన్నిరకముల సరకులను గ్రామస్థులు తెనాలి ను డి తెచ్చుకొందురు

మా క్షే

అంగలూరు

అంగలూరు గ్రామము కృష్ణాజిల్లా గుడివాడ తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి నాలుగుమైళ్ళ దూరములో గుడివాడ పట్టణము 18మైళ్ళ దూరములో మచిలీపట్టణము కలవు ఈ గ్రామవి స్తీర్ణము ఎ 2857 లు దీనికి తూర్పున చ ద్రాల చెరువుపల్లి పడమట రామచ ద్రపురం ఉత్తరమున శేరివేల్పూరు దక్షిణమున గుడ్లవల్లేరు చేముగు ట ఉన్నవి

1961 సం ెరం జనాభాలెక్కల ప్రకారము ఇనటిస్త్రీ పురుషులప ఖ్య 4725 ఈ స ఖ్యలో మెడ్యూలు కాశల వారు తరగతులవారు 819 మంది 1941 లోని జనాభా 4031 ఈ జనాభాలో 1961 వాటికి కలిగిన వృద్ధి 894 ఈ గ్రామములో ఇ డ్లు వాడవాడలుగ ఉన్నవి పీటిలో 800 పె కుటి డ్లును 80 కా క్రిటు కప్పగల ఇండ్లును 65 ఒకే అంతస్తుగల మేదలును 5 పెక్కుఅంత స్తుల భవనములుమగలవు ఈ గ్రామమునకు పాలకోడు తూర్పుచానలు చిక్రం కాలవ కుచ్చికాయలపూడి కాలవ మొండికోడు వేల్పూరు కాలవ ఊర చెరువు వెంగమ్మచెరువు పేర్నేడుచెరువు వడ్డా జత్తులచెరువు చాకిరంచెరువు మల్లాయకోడు మొదలగునీటివనరులుకలవు పీటిక్రిందవరి చెనర మినుము వండును 1986-87 సం ెలో వంటలక్రింద ఉపయోగించినభూమి 2442 ఎకరములు కాలువక్రింద 2400 ఎకరములభూమి సాగుబడియైనది మూడు

ఆయిత్ ఇ జనులు 2 ఎలక్ట్రిక్ మోటారులు ఇచట నీటిని పరపరా చేసెను నాలుగు ట్రాక్టర్లు 000 ఎకరములభూమిని దున్నుటకు వాడబడెను ఇచ్చటి నల్ల రేగడివేల ఎ 2 57లు వండినవటలు లారీలపై బిడ్డలై గుడివాడకు రవాణాచేయ బడుచున్నవి గ్రామములు తమ అవసరములమేరకు కాయ గూరలను వడి తురు

ఈ గ్రామము దుపతున పద విశేషముగ ఉన్నది గేదెలు ఎద్దులు ఆవులు దున్నపోతులు గుర్రములు మేకలు గొట్టెలు వందులు కోళ్లు మొదలగువాటి మొత్తమున ఖ్య 5 844 నీటిలో గేదెలు 1872 ఆవులు 840 దినమునకు 500 లీటర్ల పాలు 80 కి గ్రా మాంసము 440 గ్రుద్దు 800 కి గ్రా చేపలు స్థానికముగ ఉపయోగించుకొని 1080 లీటర్ల పాలు చుచివట్టణము పామర్రు హనుమాన్ జడను లకును 400 కి గ్రా చేపలు గడ్లవల్లేరు గుడివాడలకును రవాణాచేసిరి

ఈ గ్రామమున వ్యవసాయము జనుల ముఖ్యవృత్తి కమిషన్ ఎజెంటు దుకాణాదారులు క్రయవిక్రయ దారులుకలరు కలపాలివారు వడ్రా గివారు కమ్మరివారు కుమ్మరివారు మంగలి వారు చాకలివారు కలరు కొందఱు చేపలను పట్టి జీవింతురు ఇక్కడ వడ్లమరలు కో ఆపరేటర్ నూనె గానుగలు ఉన్నవి వ్యవసాయమునకు పరిశ్రమలకు అవసరమగు కూలిలు దొరు కుదురు దినమునకు కూలి పురుషునకు రు 2 50లు స్త్రీకి రు 2లు సాలీవా 5881 క్వింటాలు తియ్యము 818 క్వింటాలు తయ్యము 10400 కి గ్రా సువ్యలమానె 1500 కి గ్రా కొబ్బరినూనె ఉత్పత్తి అగును స్థానికుల అవసరములకు పోను మిగిలిన వరుకు 80 మైళ్ళలోని చుట్టుపట్ల గ్రామములకు సప్లయ చేసిరి గ్రామస్తులు చెరువునీటిని కావినీటిని త్రాగుదురు నీటి ఎద్దడి లేదు

అమరేశ్వరుడు సీతాకాములు అంజనేయుడు మున్నగు స్వాముల ఆధునిక భేవాలయములును రెండు చర్మీలును కలవు దేవాలయపు భూములు 41 ఎకరములు

ఈ గ్రామమునకు ఒక మైలు దూరములో నూతెళ్ళ రైల్వేస్టేషను కలదు ఇది గుడివాడ బందరు రైల్వే డివిజన్ పై స్టేషన్ ధృతువస్తువు బుట్టులు ప్రతి గంటకు ఈ గ్రామము గుండా అందఱుకు ది గుడివాడకు షాశినిటికి ఏలూరునకు పోతును ఇక్కడ కలెక్టరేట్ కు ఉద్వార్ధు మట్టరేడ్లకలదు

ఈ గ్రామమును గుడివాడ బందరులతో క కరరోడ్డు తారు రోడ్డు కలవు చున్నవి రిక్షాలు స్వత మోటారుకార్లు ఒంటెద్దుబిడ్డలు రెడెడ్ల ఎడ్డులై కృ మొద గు | యానా సౌకర్యములు ఉన్నవి

ఈ గ్రామమున డి పోస్టాఫీసు ఎమిలి ఎలిమెంటరీ స్కూళ్ళు ఒకటిల్లా ఎరిషత్తు హైస్కూలు ఒకవన్నెమెటు బాలికల హైస్కూలు ఉన్నవి ఇచటి హైస్కూ చదువు కై బొమ్మలూరు డివిజన్ నూతెళ్ళ చదవాల గుడ్లవల్లేరు అను గ్రామములను డివిద్యార్థులు వత్తురు కళాశాలా ద్యార్థులు గుడివాడకు గాని బందరుకుగాని పోవుదురు శి కార్యాలయములకు గుడివాడ గాని గుడ్లవల్లేరునకు గాని పోవలెను విద్యుచ్ఛక్తిని 134 ఇండు ఎరిశ్రమయంత్రములు రేడియోలు వడ్లమరలు వాడుకొనుచున్నవి

ఇది పంచాయతీ పరిపాలన గ్రామము ఇద్దవన్నె బండ్లవన్నె వృత్తివన్నె గ్రాంటు చేపలపాలల రుసుము ఈ సమితికి రాబడి ఆధారములు గ్రామ పారిశుధ్యమునకు గు ర్వాట్టుగలవు లోకలు రైబ్రీ అధారిటీ త్రాంచి గ్రంథాలయము రేడియో తాడుస్పీర్లు పారుకు సక్రములు కలవు ఎనిమాలకు వాలుగుమైళ్ళలో నున్నగుడివాడ లోని ఎనిమాకాలకు పోవుదురు కోర్టులకు పోలిసుస్టేషనుకు నల్ రిశిప్టారు అఫీసుకు తాలూకాకచేరి గుడివాడ పోవుదురు ఈ గ్రామమున రూరల్ ఆసుపత్రి వశువుల ఆసుపత్రి వు ఇక్కడ ఇగ్గీ ము వైద్యులు ఆయుర్వేద వైద్యులు లరు ప్రమాతి ఆసుపత్రి ఒనరల్ ఆసుపత్రి గుడివాడయందే గు ఇక్కడ గ్రామస తలులేపు కిరాణాదూకములు కూర గాయల అ గళ్ళు కిల్లి ఎగరెట్టు పోడా అంగళ్ళు కాఫీ హోటళ్ళు నైకిళ్ళపావులు షాకాలలు వంపు గుడ్లవల్లేరులో పెద్ద వశువుల సంకజరుగును

ఇది స్వాతంత్ర్య ఉద్యమములో పాల్గొన్న గ్రామము స్వాతంత్ర్య ఉద్యమనమర సంస్థమున 81-వ 1930 లో 100 పోలీసులు అనుభవానందయిన సత్యాగ్రహాలను బంధించుటకు ఈ గ్రామముపై దాడిచేసి లాంచార్జీ చేయుటవలన పెక్కురు గ్రామస్తులు గాయపడిరి ఇద్దరు పరిశ్రమ మిక్కిలి హెచ్చుగ నెలకొనిన వ్యలములతో ఇదిఒకటి వార్త వాఙ్మయ బ్రహ్మచారి దుగ్గిరాల విఠరామకృష్ణయ్యగారు ఈ గ్రామము ఛార్జీ

అంగిరట్టడి

అ గిరెడ్డి యను స్వజనుని పేరు గు టూరుజిల్లా మాతక్కి గ్రామములోని శక్తిశ్వర స్వామి ఆలయమున దలి ఒక శాసనములో దొరికినది (ద పా X 148 87) టట్టి అనునది రెడ్డి శబ్దమునకు పూర్వరూపము రెడ్డికలమువారు ప్రధానముగా కర్షకులుగాను కొన్ని యెడల గ్రామాధికారులుగాను కూడ ఉండిరి గ్రామపు చెద్దలను పూర్వకాలమున రాష్ట్ర కూటులనుచు డిరి రాష్ట్ర కూటు శబ్దమే వాడుకయ దు మార్పును చెడి రట్టి రట్టి రడ్డి రెడ్డి రూపములను పొందినది విజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు రెడ్లు అనుటకు రటొడ్లు అనునదము శాసనముల దు కన్పిచును అ గిరట్టడి ఎలయవరట్టడి కుమారుడు వీరిది పులికంఠ గ్రామము కావచ్చును శాసన కాలము శక 1080 (క్రీ శ 1158) ఇది శ్రీ రాజరాజు పరిపాలనాసమయము ఈన వత్సరము దక్షిణాయన న క్రా తి స దంపును అ గిరెడ్డి నూరె కి (మాతక్కి) శక్తిశ్వర మహా దేవరకు ఆ చ ద్రార్కముగా అఖ డదీవమును నమర్చి చెను దాన వివరములన్న శాసనభాగము నష్టమై నది అఖం డదీవ నిర్వహణమునకై అ గిరట్టడి భూదానమే చేసెనో మరియేమి ఇచ్చెనో తెలియరారు

శాసనకాలము క్రీ శ 1158 అగుటచే ఇప్పుడు ప్రాగాంధ్ర దేశమును పాలించువారు వెలనాటి చోడులు అనుట తెల్లము ఇది వెలనాటి రెడనగొ కరాజు (క్రీ శ 1122 89) వీలుబడి సమయము ఇతడు కడుసమర్థుడును పరాక్రమ కాలియు అగు రాజన్యుడు అంగిరట్టడి అనశాసనములో వెలనాటి గొ కరాజును ఉదాహరి వక శ్రీ రాజరాజు పరిపాలనా కాలమును పేర్కొనుట కొంతవి అగ నే ఉన్నది ఇదియ త అశ్చర్యవదవలన విషయమును కాదు వీలన వెలనాటి చోడులు ఆ ద్రదేశాధీశులై నను వీరు సర్వస్వత ప్రభులు కారు వీరు కాంచీపుర చాళుక్య చోళ చక్రవర్తులకు నామమాత్ర సామంతులుగా ఉండిరి శాసనమునందు పేర్కొనబడిన రాజ రాజు ఇమ్మడి రాజరాజుచోకుడు (క్రీ శ 1145 78) అని చెప్పబడు చాళుక్య చోళ చక్రవర్తి ఇతడు ఇమ్మడి కులోత్తుంగ చోడుని కుమారుడు ఈ వంశమువారికి ఆ ద్రదేశమున దు ప్రతినిధులుగా నుండినవారు వెలనాటి చోడులు వీరు ముఖ్య ద్రావిడులై నను చోళ చక్రవర్తుల ఇతర సామంతులను కూడ తమ ప్రతినిధులుగ అంగీకరించుచుండిరి చారితో కోటవంశీయు

లొకరు ఈ వంశమువారు ధాన్యకటకమును ముఖ్యపట్టణముగా చే కొని పరిమిత భూభాగమును పాలి చుచు డిరి కొనపై హాయిలును ఇట్టివారే

ఈ చిల్లర సామ త కుటు బములవారు వెలనాటి చోడుల పెద్దరికమును అ గిరి వక చాళుక్య చోళ చక్రవర్తులతో ప్రవర్తన బ ధములు పెట్టుకొనుటకు కోరుచు డిరి నూతక్కి గ్రామము కోటన శమువారి అధికారపరిధితో ఉన్నట్లు కన్పిచును కావుననే వీరికింద ఉద్యోగయో మిత్రుడో అయిన అంగిరట్టడి తనదాన శాసనములో వెలనాటి చోడరాజుల ప్రశంసను విడిచిపెట్టి చాళుక్య చోళ చక్రవర్తి ఇమ్మడి రాజరాజునే పేర్కొనియు దును ఐతే క్రీ శ 1158 ప్రా తమున ధరణికోట రాజ్యమును ఏలుచున్నవాడు కోట రెండవభీమరాజు ఇతడు వెలనాటి గొ కరాజు సోదరియైన సత్పా బీకను వివాహమాడెను వెలనాటివారికి మిత్రుడుగ నే ఉ డెను

మాతక్కి గ్రామము మధ్యయుగమునుండియు ప్రసిద్ధి పవా చినదిగా కనుపట్టుచున్నది ఇది ఇప్పుడు గుంటూరుజిల్లా మ గళగిరి ఘరానో ఉన్నది దీనికి స్థాపక నూరె కి మాతక్కి యను వర్ణవంశము శాసనములలో కనబడుచున్నది శక 1040 నాటి యొక మాతక్కి శాసనములో ఇచ్చట కేశవ దేవర జలయము ప్రతిష్ఠి పబడినట్లు కలదు అంగిరట్టడి దీవ దానముచేసిన శక్తిశ్వరస్వామి ఆలయము శివాలయము ఇట్లు క్రీ శ పన్నె డన శతాబ్దిమున వెలనాటి రాజ్యములో శివ కేశపులిరువురును పూజింపబడు చుండినట్లు తెలియుచున్నది

ఖం ౦ రం

అంజలపాడు (అమలపాడు)

అ జలపాడు గ్రామము శ్రీకాకుళంజిల్లా టెక్కలి తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 18 మైళ్ళ దూరములో టెక్కలి పట్టణము కలదు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 128½ ఎకరములు దీనికి తూర్పున బ గాళాభాతము వడమట గోపినాథపురము ఉ త్తరమున వల్లెపూరుబొండరి దక్షిణమున రామకృష్ణపురము ఉన్నవి

1801 నాఁ జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఇంటి పురుషులు 1480 మంది స్త్రీలు 1829 మంది వెరస 2299 మంది వీరిలో పెద్దాయలు జాతులవారు 48 మంది 1901 వ నంబలో జనాభా 2846 1901 వనా నాటికి కల్గిన వృద్ధి 70% ఇచ్చట ఇసుక

దిబ్బలుమె దు సముద్రప్రాంతమున నరుగుతోటలు కొబ్బరి తోటలు కలవు ఈ గ్రామమున ఇండ్లు గు పు ను ఎక చంక్రిగను ఉన్నవి వీటిలో 25 పె కుటి డ్లు 5 కా క్రిటు కప్పగల ఇ డ్లు ఎదు ఒకల తమ్మగలమేడలు ఈ ప్రా తమున దుమ్ములగొ డ్లులను అడోమృగములు ఉన్నవి పాముల ఎలు కల తాగగలదు బనము వావిసీటిని తాగుదురు నీటి ఎద్దడి లేదు అందరను వరిలన్నమునే తి దురు

ఈ గ్రామములోని ప టలకు వర్ష మే ఆధారము కొబ్బరి మామిడి తీడిమామిడి తోటలను పె చుదురు ఇక్కడ కర్ర పె డము ప డను 1968 రి సం.లో ప టలక్రి డ 1984 ఎక రముల భూమి ఉపయోగపడెను సాలీనా 400 క్వి టాలుల తీడిమామిడిగి జలు 25 000 క్వి టాలుల కర్రపె డలము 2 00 000 కొబ్బరికాయలు 5000 క్వి టాలుల మామిడి కాయలు స్థానికులు ఉపయోగి చుకొని 400 క్వింటాలుల తీడి మామిడిగి జలు 15000 క్వి టాలుల కర్రపె డలము 1 40 000 కొబ్బరికాయలు నోంపేట పలాసాలకు ఎగుమతి చేసిరి

అంజుపాడు గ్రామమున పశువులు మేకలు గొర్రెలు పందులు కోళ్ళు కలిసి 9820 200 లీటర్ల పాలు 20 లీటర్ల పాలపదార్థములు 70 గ్రుడ్లు దినమునకును 600 క్వింటాలుల చేపలు సంవత్సరమునకును స్థానికులు ఉపయోగి చుకొని 600 క్వి టాలుల చేపలను కలకత్తాకు ఖిలాయికి ఎగుమతి చేసిరి

ప్రజల ముఖ్యవృత్తి వ్యవసాయము చేపలపట్టువారు దుకాణదారులు ఎద్దుల డ్లుతోలువారు కలరు సాలీచారు వడ్ర గులు కిమ్మరచారు తెలికలవారు మంగలివారు చాకలివారు కలరు కొబ్బరిపీచు కుటీరపరిశ్రమవలన 150 కుటుంబములవారు జీవించుచున్నారు సాలీనా ఒక టన్ను కొబ్బరి నులకును పక్కగ్రామాలలో అమ్ముదురు వ్యవసాయ మునకు కూలీలు దొరక దురు దినమునకు కూలిరేటు పురుషు నకు రు 2 50 లు స్త్రీకి రు 1-50 లు

విస్త్రావయము ఈశ్వరాలయము కలవు గ్రామదేవత గుడికూడ కలదు 5 ఎకరముల చేరాలయభూమి ఉన్నది శ్రీరామనవమి మహావివరాత్తి ఉత్సవములు జరుగును

ఈ గ్రామమునకు 2 క్వి మైళ్ళలో పూండి రైల్వేస్టేషను ఉన్నది ఈ గ్రామమున మట్టిరోడ్డుకలవు ఈ గ్రామమును పూండితో మట్టిరోడ్డు కల్లుచున్నది సైకిళ్ళు రెండెడ్లబండ్లు

ఇచట ప్రయాణమునకు సాధనములు

ఈ గ్రామమున రె డు త్రా చి పోస్టాఫీసులు సమితి ఎలిమెంటరీస్కూలు అప్సర్ ప్రైమరీస్కూలు కలవు ప్రై స్కూలు చదువులకు 2 క్వి మైళ్ళలో ల పూండి జిలాసినిస్ట్రు ప్రైస్కూలునకును కళాశాల చదువులకు శ్రీకాకుళమునకు గాని విజయనగరమునకు గాని విద్యార్థులు పోవుదురు అంతి కార్యాలయమునకు 3 మైళ్ళలోనున్న కాళీ గ్గురు పోవుదురు

ఇదిపంచాయతీపాలన గ్రామము ప చాయతీగి థా లయము కమ్యూనిటీ రేడియో ఉన్నవి 17 మైళ్ళలో ఉన్న టెక్కులిలోని తాలూకా కేరీరి కొద్దులకును 10 మైళ్ళలో నున్న నేపడలోని ఎజ్ రిజిస్ట్రారు ఆఫీసునకును పోలిసు స్టేషను కను గ్రామస్థులు పోవుదురు గ్రామ లా డ్ మార్పు గేజిత్వార్థ కు రు 60 000 లు లుగురికి అప్పలిచ్చినది గ్రామమున ఒక ఇంగ్లీషు వైద్యుడు కలదు 8 మైళ్ళలోనున్న పలాసాలో పశువుల ఆసుపత్రికలదు స్థానికముగా పశువుల డిస్పెన్సరీ కలదు పూ డిలో ప చాయతీ ఆసుపత్రి పురుళ్ళ ఆసుపత్రి ఉన్నవి గ్రామ సంఠలేదు కిరాణా దుకాణములు పోడా సిగరెట్టు కిళ్ళీ అంగళ్ళు కాఫీహోటళ్ళు బట్టలపావులు కొబ్బరికాయల అంగళ్ళు సై కిళ్ళపావులు కలవు

మా శిక్ష్

అంజుమనె ఇత్తెహాద్ మున్సిల్

“అ జుమనె ఇత్తెహాద్ మున్సిల్” అనగా మహమ్మ దీయుల సమైక్య సంఘమనిభ వము నిజాము పాలనలో నున్న పూర్వపుప్రైదరాబాదు రాష్ట్రమందలి కొందరు మహమ్మ దీయులు క్రి శ 1928 లో దీనిస్థాపనకు పునాదులుపెసిరి మహా మూద్ సవాజ్ ఖాన్ గృహమండు సమావేశమైన వీరు ముస్లి ముల యోగజ్ఞేమముల జూచుటకై ఒక సంఘము నేర్పరచిరి తొలుదొల్లి ఈ స ఘమునకెట్టి నామరణము జరుగలేదు క్రమముగ వృద్ధిజెంది ఈ సంఘము తిరిగి 1929 సం.లో వై జాము రాజ్య శ్రుత్యమత ధార్మిక శాఖాధ్యక్షులగు సచాలు బహదూర్ యార్ జంగ్ భవనములో సమావేశమై అంజుమనె ఇత్తిహాద్ మున్సిల్ని అను నామముకు సంకరించుకొన్నది దీనికిబహదూర్ యార్ జంగ్ అధ్యక్షుడుగ ఎన్నుకొనబడెను అప్పుడి సంఘాళయము లిట్లుపేర్కొన బడెను — మహమ్మ దీయులనందర సమైక్య వరచుకు మహమ్మదీయుల సంఖ్యను వృద్ధిజేయుట వారి అర్థికస్థితి గతులను మెరుగు పరచుట

న ప్రచారయంద్రమైన వారి రాజకీయ సా ఘిక హక్కులను కాపాడుట ఇస్లా మతమును స రక్షి చుట ఇస్లాం మత ధర్మమునాచరి చు నమ ప్రభువుయొ ళ్ల ఇష్టలను ప్రజల దరు తలదాల్చునట్లు జూచుట

బహదూర్ యార్ జ గునకు స్వమతాభిమానము మె డు ఇతని ఆధ్వర్యవమున ఇతైహాద్ స స్థ దినదిన ప్రవర్త మానముగాజొచ్చెను తమ మతవ్యాప్తికై ఈ స ఘము వారు హి దూమతమ దలి దళితజాతులవారిని ముఖ్యముగ పేదవర్గమునకు చె దిన వారిని ఇస్లా మతము తీసికొనునట్లు ప్రోత్సహించెడివారు అందులకై వారు ధనాశనో జీవనోపాధి గల్పి చు అశనో పెట్టెడివారు ఇ దులకై అపుడపుడు అద రింపులు తెదరింపులు కూడ వారికి కోడ్పడెడివి ఈ విధ ముగ ఇతైహాద్ సంస్థ వా రాచరించెడి సామదానములకు లొంగియో తెదరి పులకు జడిసియో అనేకమ ది వారిజనులు ఆదిహి దువులు వీడితవ్రాదవులు ఇస్లా మతమును స్వీకరించు చు డరి ఈ విధానము హి దూమతమునకు గొడ్డలిచెట్టుగ పరిణమి చినది ఈ పద్ధతి నిరూట కముగ కొనసాగినచో కొంత కాలమునకు నైజాము రాజ్యము దలి అల్పన ఖ్యాతులై న ముస్లి ములు అధికన ఖ్యాతులగుట అధిక స ఖ్యలోనున్న హిందు వులు అల్పసంఖ్యాకవర్గముగ రూపొ దుట తధ్యము అని తమ మతమునకు జరుగుచున్న హానిని గుర్తి చిన కొందరు హి దు వులు అ దును ఆర్యసమాజము వారు స్వమత సంగరక్షణార్థము బద్ధక కలులైరి వీరు ఇ తైహాద్ స స్థ అనుసరి చుచున్న మతపు మార్పిడి విధానమును తీవ్రముగ విమర్శి చిరి అ తియే గాక ఇస్లాంమతమును స్వీకరించిన హిందువులను వారు శుద్ధి మార్గము న తిరిగి హిందూమతముతో శేర్పదొడగిరి ఇట్లు ఆర్యసమాజము నైజామురాజ్యములో ఇతైహాద్ సంస్థకు ప్రత్యర్థియైనది

నైజాము ప్రభుత్వములో కొందరు హిందువులు ఉన్నత పదవులొక్రమి చియుండిరి మరికొందరు గొప్ప జాగీరుదారులై యుండిరి ఇట్లున్న హిందువులజూచి ఇ తైహాద్ స స్థ అమాయ శెందినది ఇది ఇట్లుండగ ప్రభుత్వములోని పోలీసు భూమి శీఘ్ర పరిశ్రమలు మొదలగు కాఖలకు అధిపతులగు అ గ్నే యులు నియమింపబడిరి దీనివలన అసంతృప్తి చె దిన కొందరు ముస్లి ఉద్యమమును లేవదీసిరి ఉత్తర హి దూ దేశమును డి వచ్చిన అనేకమంది ముస్లిములు ముస్లిములు కాలైరి అ దుచే

వారు స్వలాభాపేక్షచేత ప్రాధ్రాబాదు లోని మహమ్మ దీయులే సర్వ హాధికారులు అను నివాదమును లేవదీసిరి ఇట్లు వా దువు కు ఆ గ్నే ములకు వ్యతిరేకముగను మహమ్మ దీయుల కనుకూలముగను ఒక ఉద్యమము నైజాములో ప్రార భమైనది క్రమముగా ఈ క్రతులన్నియు ఇతైహాద్ స స్థ బలండుటకు దోడ్పడినవి నైజాము ప్రభువుకూడ ఈ సంస్థ వారికి తన ఆగ్నియంతోపాటు వలయు సహకార స వత్తి న తటిని ఆ దశేయ దొడ గెను

శ్రీ శ 1930 సం. ను డి నైజాము రాష్ట్రములో వర్గ పోరాటములు మతవై షమ్యములు నానాటికి హెచ్చినవి వ్రాందవమత స్వాత త్రమునకై ఆర్యసమాజమువారు సత్యా గ్రహణోద్యమమును ప్రార భి చిరి వ్రా దవ పౌర స్వేచ్ఛా సంఘము (Hindu Civil Liberties Union) వారు కూడ సత్యాగ్రహము తేయుటకు ఉపక్రమి చిరి మరియొకవైపున ఆంధ్ర సంఘము కొన్ని ప్రజాపిత ప్రజోద్ధరణ కార్యక్రమ ముల చేపట్టి నిర్ద్య రించుచు క్రమముగా పరిపాలనా సంస్కరణ లకై పోరాడసాగెను తాదృశాయుత పాలన కాపతెననెడి నివాదములు నానాటికి రాజ్యమ దంతట మార్క్సిస్టి పోవు చు డెను అధిక స ఖ్యాతులై న హిందువుల యొక్క తన్వాయ సమ్మతమైన కోర్కెలను కూడ ఇతైహాద్ స స్థ పాక్షిక దృష్టితో తీవ్రమైన వ్యతిరేకతను ప్రదర్శి చిరి నాటి నైజాము ప్రభుత్వముకూడ ఇతైహాద్ ను సమర్పించెను రాష్ట్ర కాంగ్రెసు నిషేధి పబడినది ఇట్లు ప్రత్యక్షముగనో పరోక్షముగనో మొదటిను దీయు ఇతైహాద్ స స్థకు ప్రభుత్వపు అండదండ లొసగ బడినవి

శ్రీ శ 1933 సం. నకు ఇతైహాద్ తాగా స్థిరపడి మిక్కిలి శక్తిమ తమైన సంస్థగా రూపొ దినది ఆ స వత్స రము ఈ స ఘము తన నిబ ధనావళిలో గావించిన మార్పుల వలనను చేసిన ప్రకటనలవలనను ఈ విషయము వ్యవస్థగను చున్నది వ్రాందరాబాదు యొక్క రాజ్యాధికారము దాని క్రభువుకుగాని అతనివ శమునకు గాని చె దియు డలేదని ఈ సంస్థ నిర్ద్య ద్యముగ ప్రకటించినది అట్లే నైజాములోని మహమ్మదీయుల స్థానమును గూర్చి ప్రస్తావి చుచు రాజు అతని అధికారము (స హాసము) కూడ మహమ్మదీయ మత స్థలయొక్క సర్వ సహాధికారము నుండియు వారి సాంఘికాధిక్యము నుండియు అవిర్యవించెననియు కాపుర వారి

యొక్క ఈ విశిష్టస్థానము చిరకాలము కొనసాగునట్లు చూడవలెననియు ఇత్రహేద్ ఘంటావధమున తెప్పినది "దక్కనులో" మేమే సర్వ సహాధికారుల మని దాని యధ్యక్షుడైన బహదూర్ యార్ జి. గె. చాటిచ్చెప్పాడు దీనివిజ్ఞప్తి చూడ క్రీ. శ. 1940 న. నకు ఈ సస్థ వైజాము ప్రభువును సహాయము త్రోసి రాజుని రాజ్యవ్యవహారములు దుతనచే ప్రైవేటు యనగల్గినదని చెప్పదగును.

ఇత్రహేద్ నాయకత్వములో మహమ్మదీయులు ప్రభుత్వ చట్టములను కూడ సరకులేయక విచ్ఛలించిగా సచరిత సాగిరి ప్రభువు కూడ జూచియు చూడనట్లు వ్యవహరించువాడు అంతియేగాక అతడు తన సంపూర్ణ సహకారమును అసంస్థక దశేయువాడు దాని కార్యకలాపములలో కూడ అడవుడవుడు జోక్యము గల్గి చుకొనెడవాడు క్రీ. శ. 1944 సం॥ లో బహదూర్ యార్ జి. గె. మరణించగా ఇత్రహేద్ సస్థ యొక్క అధ్యక్ష పదవి నిజాముయొక్క ప్రోద్బలముచే అబ్దుల్ హాస్ సయ్యద్ అలీకి ఒనగబడెను సయ్యద్ అలీ సహృదయుడు ప్రగతివాది ఇతని విశాలదృష్టి సస్థయందలి స్వమతోద్ధరణ పరాయణులకు దుస్సహమయ్యెను అందుచే వారు క్రీ. శ. 1946 న. లో సయ్యద్ అలీని అధ్యక్షపదవి నుండి తొలగించి అస్థానములో కాకిరజ్వీని కూర్చుండ బెట్టిరి.

కాకిరజ్వీ అధ్యక్షస్థాన మలంకరి చిన్మపటినుండి ఇత్రహేద్ సస్థ యొక్క చరిత్రలో నూతనాధ్యాయమారంభమైనది ఇతః పూర్వము రజ్వీ లాతూరులో న్యాయవాదవృత్తి తేయువాడు స్థానిక ఇత్రహేద్ సంస్థకధ్యక్షుడుగా నుండెడివాడు కర్తవ్య నిర్లవహణలో ఇతడు అలుపునొలుపు తెరుగని విశిష్టజ్ఞాపా మేధావి అందును కుటిలనీతిజ్ఞుడు స్వమతాభిమానమందవని కతదేసాటి చక్కని వక్త సామోపాధిరదండోపాయవతుడు ఇతటి పమరుడగుటచేతనే కాళీలు రజ్వీ నాయకత్వములో ఇత్రహేద్ సంస్థ విజృంభించి వైజాము రాజ్యమునంజటిని ఘుమారు రెండేళ్ళపాటు తనకబంధనము లలో బంధించినచి ఎండి ఎప్పిదేని నైచినది ఈ సశక్తుకు అధ్యక్షుడైన నాటినుండి రజ్వీ తన మార్గములను విస్మంజిత మొనర్చుకొనుట కారంభించెను పంపత్తుకు ప్రభుత్వరంగము జోను తనకు వ్యతిరేకముగ నున్న వారందరిని క్రమముగా తొలగించి రజ్వీ తాత్కాలిక తనముత్తులు వియమింపజేసినట్లు తెలిసినాడు.

కాళి రజ్వీ నిరలరము వా దులలవై దుమ్మెత్తి పోయసాగెను వా దులలతో పోరాడ నిమిత్తమై ఇతడు రజాకారులనెడి గొప్ప సాయుధ సైన్యము మూర్చెను పోలీసువర్గ జనుగు సమయముగ రజ్వీ యును 4 అశల మది రజాకార్లను తయారచేసి వాకొరనై 5 ప్రయలు నడుపుచు డెను ప్రాచరాజుడు లోని దాం లామ్ రజాకార్లయొక్క ప్రధాన కేంద్రముగ నుండెడిది రజాకార్ల ఉనికి వైజాములోని ముస్లముల యొ ముహృద్యమును అపా భావమును ద్విగుణీకృతగా గాంచెడి సాయుధ దళ నిర్మాణమునై దేశపు నలుమూలలను డి మనవ్వ దీయులు రాగి పండిరి వీరి తోడునై ములీని అగ్రము పరానులు కూడి ర్వ సన్నద్ధులై విలిచిరి అనుగడలను జూచుకొని రజ్వీ గురిపడియునాడు వారి ఎయగుతో వైజాములోని వా దులలను మూలముగా తు డుటి ఉనన రజ్వీ అనెను యావచ్చార దేశమును డుంబి దాని వైజాము ప్రభువు పాదాక్రాంతము చేసెనని రజ్వీ ప్రల్లములు పల్కినాడు రజ్వీమాటలబుద్ధి బుద్ధివై నిజ గు నవాలు రజాకార్లకు వలయు ఎయవల చేసినాడు వారి వలయు దుస్తులు ఆయుధములు ధనము మొగలగు పన్నిం టిని నిజాముచేకూర్చెను రజాకార్లకు శిక్షణనిచ్చుచు విలిటరీ అధికారులు నియమింపబడిరి ఇట్లు నిజ ము యొక్కయు అతని ప్రభుత్వోద్ధిగ్గులయొక్కయు నుల్లముల యొక్కయు సంపూర్ణ సహకార సంపత్తులు రజ్వీకి అని అను గులకు కోకొల్లలుగ లభింపదొంగెను అందుచేతనే రజ్వీ వైజాము రాజ్యములో మకుటములేని మహారాజవలె చెలరేగియునాడు.

భారత దేశమునకు స్వాతంత్ర్య ప్రధానము చేయుటకై నిర్ణయించుకొని తమదేశమునకు లోపుటకై అంగ్లేయులు తట్టాబుట్టా పర్దకొని సన్నద్ధులగుచున్న రోజులవి స్వదేశీయ సంస్థానముల పన్నింటిని భారత యూనియన్ లో సలీనము చేయుటకు వల్లఖాయ వలెలు యత్నించుచుండెను ఈ సందర్భములో వలెలు యూనియన్ లో కనరాజ్యము కూడ సలీనము చేయవలసినదిగ నిజామునకెంతగో చెప్పజూచినాడు వలెలు హిందూకులు నిజామునకు కలిసోకులై నది యూని యన్ లో కలయుటకు వైజాము రాజ్యపు ఆధిక సంఖ్యాక ప్రజలు అశ్రితులగుచుండిరి కాని ప్రభువంధులకు వ్యతిరేకదా! క్రీ. శ. 1947 ఆగష్టు 15 వ తేదీనుండి కాళు సర్వతంత్ర

స్వతః క్రమముగా వ్యవహరింపబడిన నిజము 11 6 1947 వ తేదీ ఫర్వానాద్వారా క్రటి చెను 27-7 1947 లో ఇతై హాద్ స స్థయొక్క అధ్యక్షమున ముస్లిములు స్వాతంత్ర్య దినోత్సవమును జరుపుకొనిరి నిజము యొక్క చర్యలకు వ్యతిరేకముగా రాష్ట్ర కా గ్రెసు సత్యాగ్రహమును ఆరంభించినది సత్యాగ్రహము చేయువారిని అదిరించి తెదరించి దండించి అదుపులో పెట్టుటకు రజాకారులు పూనుకొనిరి శ్రీ శ 1947 ఆగష్టు 15వ తేదీన నైజాములోని ప్రజలు స్వాతంత్ర్యములను జరుపుకొనుచు డగా రజాకారులు రాష్ట్రపోలీసులతో చేతులుకలిపి జరిపిన వా సాకాడ వర్తనా తీతము ఈ స దర్శనములో వారు భారతజాతీయ పతాకమును కూడ అవమానపరచి జాతిమొత్తమునకు తీరని అపచారమును చేసిరి

శ్రీ శ 1947 ఆగష్టు 15వ తేదీను డి శ్రీ శ 1949 పెప్టె బరు 18వ తేదీ వరకు నైజాము రాజ్యములో రజాకార్లు అడింది అటగా పాడింది పాటగా చెల్లిపోయినది తమ రాష్ట్రమును కూడ భారత యూనియన్ లో సంతీనము చేయవలసినదని కోరి అ దులకై కా తియ్యతముగా పోరాడుటకు ఉద్యమించిన నైజాము ప్రజలను రజాకారులు నానాభాధలు పెట్టిరి ఈజ్రా ఉద్యమమును సమూలముగా నిర్మూలి చుటకై రజాకారులు కృతనిశ్చయై కృష్ణ చేయిపాగిరి అ దులకై ప్రభుత్వపు అండదండలు చాకి పూర్తిగ ఒసగ బడినవి సాయుధులైన రజాకారులు పోలీసులు తోడుకాగా గ్రామములపై బడి అనేక ఘోరకృత్యముల ల్పిరి ఇట్లు ఒక సంవత్సరముపాటు దుష్కృత్యములు ప్రవర్తిల్లెను నైజామరాజ్యము లోని ప్రజలందరు తమ ధన మాన ప్రాణములకు రక్షణలేక ఆ సంవత్సరమునా తల్లిదండ్రుల పోయిరి కొందరు తలదాచుకొనుటకై సరిహద్దులను దాటి యూనియన్ ప్రాంతములోనికి పారి పోయిరి కొందరు రజాకారుల చేతులలో ప్రాణములను వదిలిరి మరికొందరు దిక్కు తోచక నానాహి సలను అవమానములను కూడ సహించి జీవన్మృతులవలె స్వస్థానములందే యుడిరి రజాకారులు చేయుచున్న ఈ అగడములను అన్యాయములను దుండగములను జూచి కొందరు మహావ్యూధీయులు కూడ వ్యధజెందిరి రజాకారులు చేయుచున్న ఈ దుష్కృత్యములను అణగమొందిన వలసినవిగా వారు నిజమునకు విన్నవించిరి కాని పరిస్థితి అక్కట్లతో అతని చేయిదాటి పోయినది చేరుతకడకు ప్రభువువేగాని నిజముగా ప్రభుత్వమును నడుపు

చున్నవారు కాక రక్షియు అతని అనుచరులే

కాని అన్యాయాలు అక్రమాలు దుండగాలు ఎంతకాలము కొనసాగలవు? రజాకారుల పాప పండింది భారత ప్రభుత్వమునకు కనువిచ్చెనది నైజాము ప్రజల ఆర్తనాదాలు దానిని కదలిచి చేసినవి శ్రీ శ 1949 పెప్టెబరు నెలలో భారత నైజాముల నైజాము రాజ్యమును ఆక్రమించినవి రక్షియు అతని ప్రముఖానుచరులు మరికొందరును బంధింపబడిరి భారతప్రభుత్వము తీసికొనిన ఈ పోలీసుచర్య ఇతై హాద్ స స్థకు వజ్రాఘాతమైనది నాటితో ఈ స స్థ పూర్తిగా నిర్వీర్యమై పోయినది బసప్పటికి దాని యునికి పేడుకూడ లేకపోలేదు ప్రస్తుతకాలము దు ఇతైహాద్ మునల్పిన్ సంస్థ ప్రజాస్వామిక వ్యవస్థకు లోనై చట్టబద్ధముగనే వ్యవహరించుచున్నది పురపాలక స ఘములకు రాష్ట్రకానన సభలకు తదితర ప్రజాస స్థలకు ఈ సంస్థతరపున నిలిచి ప్రాతినిధ్యము వహించి ముస్లిములు తమ వారి పురోగతికి ప్రయత్నించుచున్నారు

ఏ చెం

అంజుమనె తరక్కి ఉర్దూ

ఈ స స్థకు ఉర్దూ వాక్యాయ అభివృద్ధి స ఘము అని తెలుగున చెప్పవచ్చును దీనిస్థాపన ఢిల్లీలో ఏబది సంవత్సరములకు పూర్వము జరిగినది భారతదేశము దు పలు తావుల దీని కాఖలు కలవు ప్రస్తుతము ఈ స ఘ ప్రధాన కార్యాలయము ఉత్తరప్రదేశమునందలి అలిఘర్ పట్టణమున కలదు దీని అధ్యక్షులు ప దిత హృదయవాళ కుంజ్రాగారు

ఆ ద్ర ప్రదేశమున ఈ సంస్థయొక్క ప్రధానకాఖ మైద్రాబాదు నగరమున శ్రీ శ 1960 సంవ నెలకొల్పబడినది ఉపకాఖలు మొత్తము అరుదినవరకు దేశవ్యాప్తముగ కలవు ప్రముఖ విద్యావేత్తలతో గూడిన సంఘము యొక్క చర్యవేక్షణక్రి ద ఈ స స్థ నిర్వహింపబడుచున్నది సంఘముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము ఆంధ్రదేశమున ఉర్దూ భాషను విస్తరింపజేయుట ఈ సంస్థ నిర్వహించిన కార్యకలాపములలో కొన్ని ముఖ్యమైనవి ఈ క్రింద పొందు పరచబడినవి

హిమాయత్ నగరున దలి ఉర్దూహాలు అనుభవనమునకు పండిత జవహరులాల్ నెహ్రూగారు 1960 నెలన ప్రారంభింపము జరిపిరి ఇదియే ఈ సంస్థకు ప్రధానకార్యాలయము ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము యొక్క ఆమె

దము బడసన ఉర్దూ ప్రాచ్య కళాశాల ఒకటి ఇవట 1958 న 'లో స్థాపన బడినది ఉర్దూ అర్బన్ కళాశాలను ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమునకు అనుబంధ కళాశాలగా 1961 న ప్రారంభించి ఇచ్చట ఉర్దూ మాధ్యమముగా కళాశాలా విద్య నిర్వహణ బడచున్నది ఈ కళాశాలకు ప్రత్యేక భవనము నిర్మాణకార్యము ఉన్నది గ్రంథప్రచురణముతో బాటు ఆ ఆంధ్రదేశములోని ఉర్దూ మాతృభాషగాగల ప్రజల ఇబ్బదులను ప్రభుత్వదృష్టికి తెచ్చుట ఈ సంస్థ యొక్క ముఖ్యోద్దేశములలో ఒకటియై యున్నది

వీరు ప్రచురించిన గ్రంథములలో ముఖ్యమైనది తెలుగు వాఙ్మయచరిత్ర దీని రచయిత శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజ రావుగారు ఉర్దూ తెలుగు భాషల నత్వం చువారలకు ఉపయుక్తముగా తెలుగు ఉర్దూ నిఘంటువు ఉర్దూ తెలుగు నిఘంటువు అను రెండు సంపుటములు ఈ సంస్థ వెలువరించినది ఈ రెండు నిఘంటువులు భాషాభివృద్ధికి పెన్నెరి వటివి గౌతముద్దని జీవితవిశేషములు ఉర్దూలో వద్యరూపమున పృథయంగమముగా ఫజల్ రహమాన్ గారిచే రచింపబడి ఎ.వి. మోమిన్ అను మహావి న స్మరణార్థము గీతికా రాజిత మైన ఉర్దూ భాషకు మహమ్మదు మంజూర్ అహమ్మదు గారిచే రచింపబడి వెలువడినది అమరశీవుల జీతగాథలను రెండు సంపుటములుగా హుసేని హుసేన్ మోయిద్ హుసేన్ అను కవులు రచించి ఇప్పటి విద్యార్థులను ఉత్తేజితుల పొనర్చు సమర్థములు

పుస్తక విక్రయధనము అభిమానుల విరాళములు పట్టణానగర చందాలు ప్రభుత్వమిచ్చు ధనము మున్నగు వాటివలన ఈ సంస్థ నిర్వహింపబడుచున్నది

కొ వెం

అంటారో (ఆంధ్ర)

ఆంధ్రదేశ ప్రజాస్థితి జాతివరముగా ఐతరేయ బ్రాహ్మణ మందు చెప్పబడినది తరువాత తౌర్థయగమున ఈ దేశమునకు మంజీరదేశము వాఙ్మూమి వాగ్మూమి అను పేర్లుకలిగినవి తరువరి త్రిలి గము అను వ్యవహారము కలిగినది శ్రీస్తునకు పూర్వము శ్రీస్తుకు అనంతరము ఆంధ్రదేశమును వర్ణింపబడిన విదేశపు యాత్రికులవలన కొన్ని అంశములు చరిత్రాత్మకమైనవి

క్రీ.శ 840 ప్రాంతమున యువాళా చ్యాంగ్ అను

చీనాదేశపు యాత్రికుడు దక్షిణాపథ ప్రదేశములలో పర్యటించుచు ఆ ఆంధ్రదేశమున గలివేగి ట్టణమును ధాన్యకటకమును దర్శించెను ఈయన ఆ ఆంధ్రదేశమును చైనాభాషలో ఆ టారో అనియు వేగి ట్టణమును 'పి గి' లో అనియు ధాన్యకటకమును ధన వగి మనియు వర్ణనపరిచెను వేగి ట్టణమును రాజధానిగ పాలించిన అప్పటి తూర్పు చాళుక్య ప్రభువు జయంహ వల్లభుడు

యూవాళా చ్యాంగ్ (హుయన్ త్సాంగ్) తాను వ్రాసిన పెట్టి పర్యటన గ్రంథమునందు ఆ ఆంధ్రదేశమునకు నబింధించిన విషయమును ఈ క్రింది విధమున పొదువకచెను

అనాటి ఆ ఆంధ్రదేశపు వైశాల్యము 450 చదరపు మైళ్ళు రాజధాని అయిన వేగి వట్టణము బాబులు తీర్చిన రాచ బాటలతోను చక్కని సాధములతోను విలంబించునది ట్టణ వైశాల్యము మున్నది చ మైళ్ళు బౌద్ధంభూరామములు ఇరువది వైగా ఉన్నవి ప్రధాన సంఘారామమున దేదీప్యమానమైన బుద్ధవిగ్రహముకలదు తైనబ్రాహ్మణ మత ప్రాబల్యముచే ఆ ఆంధ్రదేశమునందలి బౌద్ధము హిందూత్వమునందున్నది పొగి పొద్దు దీప్రవాచాము చే ఈ ప్రదేశమంతయు సస్య కార్యములమై విరాజిల్లుచున్నది

కొ వెం

అంధమూరి యలమసద్దయ

ఇతడు భీమేశ్వర మహాదేవరకు హనిర్ప లగ్ననములకు దేవభోగముగా (కొ తళూమిరి?) ఇచ్చి శిలాశాసనము పెట్టిం చెను (ద హిం IV వెం 1281 4+1) పెట్టి చిరి అని బహువచన క్రియ వాడబడుటచే ఇది పూజార్థముగా మరము గ్రంహింప వచ్చును యలము ద్దయ సంపన్నుడో అధికార ప్రాప్తము కలవాడో అయియు దును కారకలేఖకు పీఠరాజే ప్ర ఆచారి ఈతడు శిల్పికావచ్చును పూర్వకాలమున రాజుల కారనములు చెక్కుచారు కంసారి కులమువారుగా ఉండిరి వీరినే విశ్వకర్మవంశజులు అందురు వీర్మత్తియందలి గౌర వముచే ఈ శిల్పులకు ఆచారి ఓజ్జ (ఓజ్జ) మున్నగు మర్యాద పదములు చేర్చుచుండిరి

యలమసద్దయ ఈ దాన మెప్పుడుచేసెనో తెలియదు కాననకాలము తెలుపుభాగము పోయినది శ్రీ విష్ణువర్ధన మహారాజులు అను పదము ఈ కాననము నందుడుటచే ఇది యాతని రాజ్యకాలముగా తోచును కాని ఈ విష్ణువర్ధనరాజు

ఎవరో గుర్తిచుట సులభముకాదు దాజారామ కాసనము లదు ఘ్నర్థమహారాజుల శ్రేష్ఠతరచువచ్చుచుండును అది ఇట్లు డను స్వల్ప సమస్త భువనాశ్రయ శ్రీ పృథ్వీ వల్లభ మహారాజాధిరాజ రాజవరమేశ్వర పరమకృష్ణారక రవికలతిలక చోడకలశేఖర పాడ్యకలూతక రాజరాజేంద్ర వీరమహేంద్ర మహోద విజయాభరణ శ్రీ రాజకేశరివర్మపెగ్గడిగలు గ గాకావేరివర్మ తనస్వమోవిష్ణు వర్ధమలైన శ్రీభువన చక్రవర్తి శ్రీకులోత్తు గ చోడదేవర శ్రీరత్నమాంబియరాజ్య స వత్సర 47 క్రాపిగ గ గొడ చోడవలసాటిగుద్రవాడి నాటి పెడడాకరేమి శ్రీభీమేశ్వర మహాదేవర (ద హి IV నెం 1286-440) ఇత్యాదిగా ఈ ప్రశస్తి మద్దిస్తుముగా నుండును

దీనివలన కొన్నిముఖ్యా శములు తెలియవచ్చుచున్నవి శ్రీకులోత్తు గ చోడదేవుడు చోడవ శియుడు వీరిది సూర్య వ శము వీరికి గ గైకొండ అనునది బిరుదము ఆ ద్ర మహాభారత కృతిపతిఅయిన రాజరాజ నరేంద్రుడు మనకు చిరపరిచితుడు అతని మామగారైన చోళచక్రవర్తి వరాక్రమశాలియై గ గానది పర్వంతము విజయయాత్ర సాగి చెనని చెప్పెదురు కావున చోళులకు గ గైగొడ అనునది బిరుదుగా ఎన్నడి ది వీరు సహజముగా కావేరితీరమును పరిపాలించినవారు రాజరాజ నరేంద్రుని కుమారుడు రాజేంద్ర చోడుడు మహావరాక్రమవంతుడు త ద్రియన తరము ఈతడు కా చీపుర చోళసామ్రాజ్యమునకు చక్రవర్తిఅయి కులోత్తు గ చోడనామమును దరి చెను కులోత్తు గుడు ఆ ద్ర-తమిళ దేశములు రె డిటిని కలిపిన విశాల సామ్రాజ్యమునకు అధిపతియై కీర్తికెక్కిన కులోత్తుంగుడు త ద్రి వ క చాళు క్యుడు ఈయనతల్లి అమ్మ గదేవి చోళరాజకన్యక చాళుక్య లలో వలపురకు ిష్ణువర్ధనుడు అను ది వ శ వర పరగా వచ్చిన నామము ఈ ిధముగా కులోత్తు గుడు చాళుక్య-చోళవ శములను రాజ్యములను కలిపినట్లే ఆ రె డువ శముల వారి బిరుదావళిని కలిపి తాను వహించి ట్లు కనబడును

సమస్త భువనాశ్రయ పృథ్వీవల్లభ విష్ణువర్ధన మున్నగునవి చాళుక్యుల బిరుదులు వీరు చంద్రవంశమువారు చోళులు తాము సూర్యవంశమువారమని ప్రతటి చుకొనిరి రవికుల శీలక చోడకులశేఖర మున్నగునవి చోళుల బిరుదములు ఇచ్చటి విష్ణువర్ధనుడు కులోత్తుంగ చోడడని అన్య

యించుటకు వీలుగాను డుటచే అ డమూరియలమున్నద్దయగారి ప్రకృతదానకాసనము కులోత్తు గచోడుని రాజ్యకాలముతో అగా శ్రీ శ 1070 1120 న వత్సరముల నడుమ వెలసినదని ఊహి పవచ్చును దాజారామ తేజత్రము గంగ గొండ వలనాటిలో ఉన్నట్లు సూచివనుగుచున్నది గంగ గొండ చోళ పుగము రాజధానిగా గల విశాల సామ్రాజ్యము లోనిదని దీనిభావము కావచ్చును వల వలము శబ్దములు విస్తారము విశాలము అను అర్థములతో వాడబడుచుండును “నీ వల మూపులావు” అని భారత ప్రయోగము

ఎద్దయ కాసనము ను “సమస్తాయ అంతరాయ అభినవాయములు సర్విన వదలు గంటు లోపుగా దేవభోగము సేసె” అని వ్రాయు చరితిన మాటలకు నికరమైన అర్థము తెలియటలేదు అయియు అనగా ఆదాయము వస్తు అను నర్థము ఉండుటచే వివిధములైన వస్తులచేవచ్చు ఆదాయముతో సహా యలమున్నద్దయ ఈ దానమును ప్రకటించినట్లు వ్యక్తమగుచున్నది వీటినే పూర్వకాసనములు సర్వకర పరిహారము సర్వభాదాపరిహారము అని వ్యవహరించుచుండి ఈ దానము దేవభోగము అనుటచే ఆదాయ సాధనములన్నియు భీమేశ్వర దేవునకే సమర్పితమైనవి దానములు బ్రహ్మదేయములు దేవభోగములు అని రె డు విధములు బ్రాహ్మణుల కివి సప్తత్తులు బ్రహ్మదేయములు దేవాలయాలకు సమర్పి పబడినవి దేవభోగములు (గంటు) అనగా నిధియను అగ్రముకావచ్చునేమో ఇప్పటికిని భూములు దానముచేసినప్పడును విక్రయ చినప్పడును విధివిశేషములతో అనివ్రాయు చుట ఆచారము

ఖం ల రం

అంతగిరి

ఆ ద్రదేశ చరిత్రకు సంబంధించిన అనేకాంశములు తెలుగుబాటకురాలేదు ఉదా - తెలంగాణమును తీరస్థాంద్రమును రాయలసీమను పాలించిన మహమ్మదీయ ప్రభువుల విశేషాంశములతో గూడిన సమగ్రచరిత్రము ఉర్దూ ఫారసీ చారిత్రక గ్రంథములలో ఉండుటవలన అయాభావంతో పరిచయము లేని చారిత్రకుల దృష్టినుండి అనివ్రైదొలగినవి

హదీకుతుల్ సలాతీన్ అను ఫారసీ చారిత్రక గ్రంథ రచయిత సిజాముద్దీన్ అహమద్ అనునతడు ఈయన గోల్కొండ ప్రభువుల స్థానిక చరిత్ర వ్రాసినవాడు మహమ్మద్ కుటీకుతుల్

జ ఆ

పాళు దివానుగాకూడ ఇతడు వ్యవహరించెను వివరణ ములతోకూడిన ఈయన చాత్రములతో గోల్కొండ నవాబుల సంచార కార్యక్రమములలో పాల్గొనిన వాడినని తెలియ నగును ఈయన తన గ్రంథముందు కుతుబ్ షాహీ వంశములోని ఏడవ సుల్తాను అబ్దుల్లాకుతుబ్ షా జరిపిన ఆంధ్రదేశకోస్తా జిల్లాల వర్గీకరణమును అతిరమణీయముగా వర్ణింపెను అబ్దుల్లా కుతుబ్ షా పరిపాలనా కాలము 40 న వత్సరములు (క్రీ శ 1688 - 1672)

క్రీ శ 1641 (హిక్రీ 1049) న వత్సరమున సుల్తాను అబ్దుల్లా తనపరివారముతో అనేక మజిలీలు చేయుచు మజిలీ పట్టణమును చేరెను దారిలో అమ గల్ అను గ్రామమును దాటి మంకాలు న దు మకాము చేసెను ఈ గ్రామములు మీర్ రుక్ను ఖాన్ అను సర్దారుని వర్గవేక్షణ క్రింద ఉడినవి అతడు అబ్దుల్లా పాదుషాను ఉచితరీతిని గౌరవ మర్యాదలతో ఎదుర్కొని స్వాగత మొసగి భోజన సదుపాయములు ఎర్పాటు చేసెను తరువాత అబ్దుల్లా పరివారముతో రజబ్ నెల అఖరు రోజున తెల్లవారగనే ఆ తగిరితో ఒకకొండ శిఖరమున నిర్మితమైన కోటయందు మకాము చేసెను ఆకోటయందు అన్ని సౌకర్యములు ఉండెను చుట్టునుగల ఉజ్జ్వలమలగు ప్రకృతి వృక్షములను చూచి అబ్దుల్లాకుతుబ్ షా ముగ్ధుడయ్యెను ప్రేమదాహరీంబడిన గ్రామములు ఇప్పటికినీ నల్లగొండ జిల్లాలో శలవు

అబ్దుల్లా పాదుషా సంచార కార్యక్రమము నుండి మరకుకొన్ని ముఖ్యవిషయములు తెలిసికొనుట కవకాశము చేకూరినది ఈయన తొలిదశలో మంకాలు అను గ్రామములో మకాముచేసెను ఇది నేటి హైదరాబాదు జిల్లాకు చెందిన ఇబ్రహీంపట్నము తాలూకాలోనిది రెండవమజిలీ అమంగలు అను గ్రామము ఇది పూర్వము రాచకొండవెలులకు రాజధానిగా ఉండెను ఈ గ్రామము మిరియాలగుండె తాలూకాలో ఉన్నది తరువాత మజిలీ హుజూరునగరు తాలూకాలోని అంజగిరి ఇచటినుండి కృష్ణానదిని వశీరాబాదు (వాడనల్లి) వద్దదాటి గుంటూరుమండలములోని కొండవీడును అతడు చేరియుండును వాడనల్లి కాకతీయులనాటి నుండి ప్రసిద్ధిగన్నచేరు దీనినిబట్టి కుతుబ్ షాహీ సుల్తానులు తమ శాస్త్రములలోని తీర్ ప్రాంతముల తేరుటకు గోల్కొండ నుండి తేల్చుకొనడం ద్వారా మీదుగా కృష్ణకు దాటి యుండుటకు ఉపా

ఎర్పడుచున్నది

ఆంధ్రవంశములు - ఎల్లవీరు

ఆంధ్రవంశముల విషయమును తెలుపుటయును దు వారి ప్రభువులైన శ్రీ రాజా వాసరెడ్డి వెంకటాద్రినాయుడుగారి విషయమును సంగ్రహముగా తెలుపుట అవసరము వాసరెడ్డి వారివ శముకృష్ణ గుంటూరును మండలములో ప్రసిద్ధిగన్నది ప్రాచీనము నిజాము నవాబు ఒక వైపునను ఆంగ్ల - ఈస్టు ఇండియా కంపెనీవారొక వైపునను పాలనాధిపత్యమునకై పెనుగులాడెడి కాలమిది క్రీ శ 1761 ప్రా శమున ఢిల్లీ చక్రవర్తి షా అలం నిజాముద్దౌలరా వారెడ్డి వ శమునకు చెందిన నాగన్న నాయకునకు కృష్ణ గుంటూరు మండలము నందలి విమకొండ తెల్లకొండ రాయపూడి కూచిపూడి మొదలగు పరగణాలనుండి పన్నుపహుళములు అధికారము ఒనగెను

నాగన్నకు ముగ్గురు కుమారులు వారిలో భ్రముడు రామన్న ద్వితీయుడు జగ్గయ్య తృతీయుడు వెంకటాద్రి చరిత్ర ప్రసిద్ధిగన్న రాజా వాసరెడ్డి వెంకటాద్రినాయుడు ద్వితీయుడైన జగ్గయ్య కుమారుడు నాగన్న తన ప్రతిభాశి శయమున ఆ స్తపాస్తులను సంపాదింపెను అందు చింతలపాటి జమీందారి ఒకటి

వెంకటాద్రినాయుడు యుద్ధవిషయమునకు నవ్వుటికి దాయాదులైన పెదతండ్రి ఎనకండ్రిల కుమారులతో పావయ్య చంద్రమౌళి అనువా లతో ఆ స్తపావకము విషయమున వివాదము లేర్పడెను తప్పరిణామముగా వెంకటాద్రి నాయుడు తన ఎత్తవ్యభుక్తులను ఎలప్రయోగముచే చింతలపాటి కోట యందు బంధింపబడుట జేసెను

రాజావెంకటాద్రినాయుని శార్యాశిష్యము వివరణము ప్రఖ్యాతి నొందినవి అనకు సంకతిలేని కారణమున చింతలపాటియందు బంధింపబడుటైన తన ఎనకండ్రి కుమారులను విడిపించి అందు చంద్రమౌళియొక్క ద్వితీయుకుచూపడగు జగన్నాథబాబును వెంకటాద్రినాయుడు దత్తపుత్రునిగా స్వీకరించెను జగన్నాథబాబుకు పదునెనిమిదవయేట అచ్చమృగ రంగమృగము వారితో వివాహము చేసెను మరికొంత కాలమునకు ఆయన పాపయ్యకుమారుడగు రామనాథబాబు అను వాతనిని రెండవ దత్తునిగా చేకొనెను

రాజా వె కటాద్రి నాయడు తన జీవితకాలముననే తన ఆస్తిని ఇరువురు దత్తపుత్రులకును వ శకము చేసెను ఆ దు జగన్నాథబాబునకు ఉమామహేశ్వర ప్రా తమ దలి 314 గ్రామములు ద్వితీయదత్తుడైన రామనాథబాబునకు చేబ్రోలు పీఠంలోని 287 గ్రామములు సంక్రమించినవి వె కటాద్రి నాయడు 1816 సం అగష్టు 17 వ తేది దివంగతుడయ్యెను చనిపోవుటయే తడవుగా ఆతని ఆస్తయంతయు కోర్టుల లావా చేపిలకు గురి అయ్యెను

రాజావారియొక్క ఆంతర గోళ వ్యవహారములు నిర్వహించెడి వారలలో నల్లమి అ తనవ తులు పొట్టూరి కాళిదాసు అను బ్రాహ్మణులు ముఖ్యులు ఈ ఇద్దరు వ్యవ హారల దతుల ఇరువఱముల వహించిరి ఆ తులేని వ్యాజ్య ములలో చిక్కుకొని కడకు ఆస్తిఅంతయు నష్టమయ్యెను ఆంతన్నత తులు జగన్నాథబాబు పఱమునను డి రెండవద ద్రత సక్రమమైనదికాదు కావున ఆస్తయంతయు జగన్నాథబాబు నకే చె దవలెనని వాదించెను న ఎజీప్రకారము రామనాథ బాబునకు చేబ్రోలుపీఠ గ్రామములు చెందవలెనని కాళిదాసు వాదము

ఈలోపుగా వానరెడ్డి ఎస్టేటును డి బకాయపడిన శిస్తు వసూళ్లకు గు టూరు బ దరుజిల్లా కలెక్టరులు జమీ దారీని జప్తుచేసిరి వ శమ విచ్చిన్న కరళక్తుల తంశ్రమలకు గురి అయినది ఈ న దర్శమున ఈ జమీ దారీ పరిస్థితుల గురి చి ఎలియట్ దొరచ్రానన అభిప్రాయము గమనించ దగినది

జగన్నాథబాబుకు ౪ డ్రి మరణాన తరము ఖజానా ను డి ఎబిదిలక్షల రూపాయలు స క్రమి చినవి రె డ్లలోపు ననే 1818 నాటికి డబ్బి తయు వ్యయమై పోవుటయేకాక అమరావతిలోని భవనముకన్నపై అమర్చబడిన ఇత్తడి రేకు లను తొలగి చి అవి తోర్పు ఖర్చులకుగాను బ దరులోనున్న నల్లమి అ తనవ తులకు వ వలెనది డబ్బి తయు ఎమూ లకు పోయినదో తెలియదు

కా పేం

ఆంతర్వేది

అంకర్వేది అనుగ్రామము తూర్పుగోదావరి జిల్లా రాజోలు తాలూకాలో వశ్య అను గోదావరి పాయ నము ద్రములో కలియుచోట కలదు అందుచే ఇది పావిత్రధర్మాయక ముగా భావింపబడును పడవమీద అంకర్వేదికి నరసాపురము

రైల్వేస్టేషను 6 మైళ్ళలో ఉన్నది రోడ్డుదారిగా ఇది రాజోలునకు 16 మైళ్ళ దూరములో ఉన్నది ఈ గ్రామ విస్తీ ర్ణము 8 161 ఎకరములు దీనికితూర్పున కేళవదాసుపాలెము పడమర వశ్యగోదావరి ఉత్తరమున గుడిమూలఖ ద్రిక దక్షిణమున బంగాళాఖాతము కలవు

1881 న 1 జనాభాలెక్కలననుసరించి ఇచటి పురుషులు 9910 మ ది స్త్రీలు ౪874 మ ది ఉ డిరి జనసంఖ్యమొత్తము 7584 దీనిలో మెద్యాలబజారులవారు తరగతులవారు 1881 మంది ఈ గ్రామము దు గృహములు విడివిడిగాను దూర దూరముగాను కట్టబడి ఉన్నవి వీటిలో పెంతుటి డ్లు 950 కా క్రిటుకప్పగల ఇ డ్లు 6 జనులు వావినిరు బ్రాగుదురు వేసవికాలములో నీటిఎద్దడి కలదు

గన్నవరం మెయిన్ కాలవ అంతర్వేది పంటకాలువ అడ్డాలసాకుకాలువ మామిడితోటకాలువ నఖనేటిపల్లికాలువ లోకల్ ప డు చెరువు ఇచటి నీటివనరులు పిటిమూలమున వడ్లు తోళ్ళు తొన్నలు ప డుచున్నవి 1886 87 సం॥ లో 5000 ఏకరముల భూమి ప టలక్రింద ఉపయోగపడెను కాలు వలక్రి ద సాగుబడిఅయిన భూమి 1500 ఎకరములు నీటిని తోడుటకు గూడలను ఉపయోగించిరి ఇచ్చట రేగడనేల 4000 ఎకరములు ఇనుకగరవనేల 4181 ఎకరములు టాక్టరు సాయమున 100 ఎకరముల భూమి దున్నబడెను

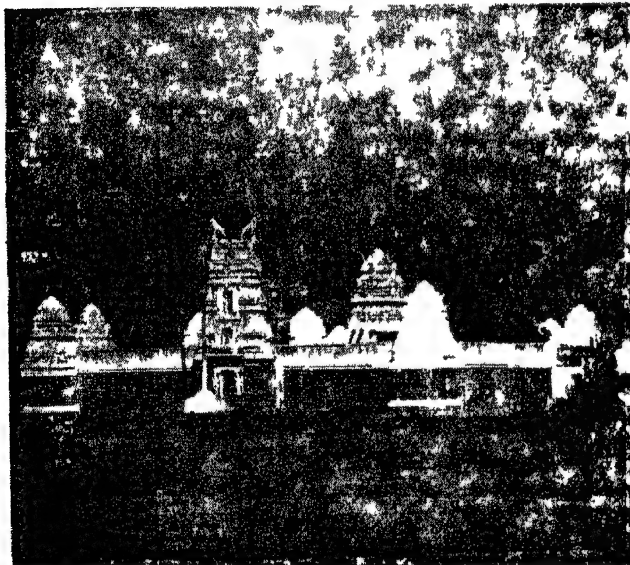
ఇచటి నుల ముఖ్యవృత్తి వ్యవసాయము కపివను ఎజ ట్లు దుకాణదారులు బ డ్లుతోలువారు అడవికలవ తోట్టి జీవి చువారు కలరు మంగలివారు చాలివారు బైస్తవారు ఉన్నారు వ్యవసాయమునకును పరిశ్రమలకును అవసరమగు కూలివారు లభి తురు రోజుకూలి తలకు రు 2 లు స్థానికులు 7 ధాన్యపుమరలు ఉపయోగింతురు డొక్కనారత్రాడు పేను కుటీరపరిశ్రమ కలదు ఉత్పత్తియైన వస్తువులను మల్కి పురమునకు పాలకొల్లునకు ఎగుమతి చేయుదురు

అంతర్వేదిలో లక్ష్మీనరస హ నిలక రేళ్వర ఆ జ నేయ దేవాలయములు కలవు మొగలారమ్మ మారెమ్మ కనకదుర్గ ముక్త్యాలమ్మ అక్కారూథా బల గుడులు ఉన్నవి నరసాపురమునుండి అ తర్వేదికి గోదావరిమీద లాం చీలు తిరుగును ఈ గ్రామములో మట్టిరోడ్లుకలవు ఇవి దీనిని ఇతర గ్రామములతో కలుపుచున్నవి ఒంటెబుద్దిండ్లు రెండెడ్ల బండ్లు వైకిళ్ళు కలవు బ్రాంచి పోస్టాఫీసు ఒకటి ఉన్నది

1 ఇట్లవార మాత్రమే విడి (ద్వీపములను ఉపయోగి ముకొను చున్నారు ఇది మేది ఎ చాయతి రిపా నకల గ్రామవ ఒక చాయతి ప్ర థా యమ త్రమలు ఉన్నవి ఇ గ్రీమ వైద్యులు యుద్ధేదివైద్యులు హోమియోప వైద్యులు లభి మరు వాము కోకతూరి రుగను అ ల కూ గాయలు చేపలు మున్నగు వి దొ కను కా హోటళ్ళు ఖిన్య న రెట్టు సోదారుణాములు పైళ్ళ పావులు బటలదుకాణములు కలవు

అంతర్వేది ౧ మైళ్ళ దూ ములోఉ , అంతర్వేదిపాలె ములో తెలిగ్రామ - ఎ లదు అ ర్వేది ౧ మైళ్ళ లో

చిత్రము 1

నటము 1

శ్రీ లక్ష్మీవరస హస్తామి దేవాలయము అంతర్వేది

ఉన్న రామేశ్వరమున దలి జిల్లాపరిపత్త మైక్కులుకును నరసాపురమున దలి కళాశాలకును విద్యార్థులు పోవు చు దురు అంతర్వేదికి ౧ మైళ్ళ దూరములోఉన్న మల్కి పురమునదలి పొలినుద్దేవముకును సఖ్రిశిష్టారు ఉండునకును

రాజులు ఒకొక్కరు ల ఉచేసె బ్లాగ్ స్థితి ములకు గ్రామస్థులు పోచుచు రు అ మార ఘున వారు గ్రావట్టలకు చుక్క పొచ్చి రి అంతర్వేది పత్తాగి యా లి గ్రాస్థా ఘట్టముల తు పట్టవ శిగాథ) నదు చక్ర హృద్ల మూడ న్నల మహా రుగ్రయావ చుచే శి నియో నుచేయు రాధ యుతో గ చుకొను యు దిగపై పా తీ క్వరల లు గ్రావ పడెను శిని మరుగొ

నుచ చనురి (పా డ్దాగుగి ాడుగి) గృహసామి రిచు శ్రీరామ రా నిచ ఎ స్థి గ గా కొ చుగి - గి గదురి

అంతర్వేది ౧ దియ - నీవగి ౧ ప్ట మొక చక్ర గు ను నిర్మి చుక నివగ తిదిగుమను లను ఎరి డచ్చివారి గ్రాపా మున ఇది శీ గ్రముగా ఉడెను 100 వక్సరము శ్రీ గరాజన్మపరి ముగలు ముద్ర రాజధానిగా ఈ థాగి మును ఎలెను గోల్కొ ౧ నవాబు రుప్త థానును రుప్త థాదుకు సర్దారుగాను ఈ ని కుమారుడగు హసనలీలి హసనా థాదుకు సర్దారుగాను నియ

మించెను సర్దారు లిరువురును నృహింహస్తామి భక్తులెరక అంతర్వేది పెద్దాపురపు జగవతులచే పాలింపబడెను బ్రిటిషువారు 1814 లో పెద్దాపురపుకోటను మట్టడించి రానిని మొగలుకుద్రు రాజులకు అప్పగించిరి అపుడే కలిసింది

కుమారలక్ష్యేనర కావయ ఎవరరు ఈ లక్ష్యేనరన హ స్యామి అలయమునకు ధర్మకర్తగా నియుక్తుడు అయ్యెను అదిలో పల్లవరాజులు ట్టి చిన అలయము ముద్రపు ఇలు కిలో కూరుకొనిపోగా దానిని భక్తులు క్షిరించునట్లు ఎ చ రణ ప్రస్తుదేవాలయపు దక్షిణభిత్తిలోగల రాజశ ము వలన 1622 న వత్సరముతో (౪౪౫ న వత్సర చైత్ర బ దశమి అదివారము) ఈ దేవాలయము నిర్మి ఎబడి అవిష్కరి ఎ బడిననీ తెలియుచు న్నది

శ్రీనరన ప స్యామి వారణ్యకళిపుని న హరి చి అతిని కిరీంమును అ తర్వేది (అకనము)లో వినికె చెను అ త ర్వేదియే కాలక్రమమున అ తర్వేదిగా మారినది తెలియవచ్చు చున్నది నరన హస్యామి ల్యాణము త్రి వల్లరము మాఘ శు నవమి మొలుకొని 9 దినములు జరుగును స్యామికి ద్వితీయోపాధి ల్యాణ రథ ఉత్సవములు జరుప బడును దేవాదాయశాఖవారు త్రములవారు భక్తు కు ఉచితముగా భోజనము పెట్టుదురు ఉత్సవన దర్శమున ౭ కి వేల అ గదులు ఎర్పడును ఆహారవస్తువులు అటవస్తువులు పాత్రసామగ్రి పుక్తములు వ్యవసాయోరికములు విక్ర యి పబడును నాటకములు నృత్యములు మొదలగు విసో దములు ఆకర్షకముగ ప్రవ ర్తిల్లును

గ ల కాం

అంతర్వేదిపాలెం

అ తర్వేదిపాలె గ్రామము తూర్పు గోదా రిజిల్లా రాజోలు తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి ఎనిమిది మైళ్ళ దూర ముతో రాజోలు పట్టణము కలదు ఈ గ్రామవిస్తర్ణము 2410 ఎ రములు దీనికి తూర్పున కత్తిమి డ పడమట గుడిమూల ఎళావేటిపల్లి ఉత్తరమున కత్తిమి డ మల్కి పుర దక్షిణమున మోరి అ ర్వేది సరిహద్దులుగ ఉన్నవి

19౬1 న జనాభా లెక్కలప్రకారము అ తర్వేది య దలి పురుషులు స్త్రీలు కలిసి 7932 మ ది వీరిలో పెద్దూర్లు జాతులవారు ౩౮౫తులవారు 1703 మ ది ఇచ్చట ఇ డ్లు దూరదూరముగ ఉన్నవి వీటిలో 460 పె కుటి డ్లు 16 కా క్రిమి కప్పగల ఇ డ్లు సముద్రమునకు 8 మైళ్ళలో మన్న ఇసుక ప్రదేశమున ఈ గ్రామము ఎర్పడి యున్నది

అ తర్వేదిపాలెమునకు పరుసోక డు ప టకాలువలు రెండు చెరువులు ఉన్నవి వరి ఉలవ జనుము పండును

1968 67 న లో ప ట డ ౨800 ఎకరముల భూమి ఉప యోగపడెను కాలవపై 200 ఎకరములు బావులక్రి ద 850 ఎ రములు సాగుచేయ డెను అరు అయిలు ఇ జనులు హడలు స త్తగుల్లలు ధూ లకు నీటిని సరఫరా చేసెను రె డు ట్రాక్టర్లు 400 ఎకరము ను దున్నుచున్నవి ధాన్యము మొలయిన ఎ బడినునులు బ ళ్లపై శోటి ల్లి మార్కెట్టు నకును కొబ్బరికాయను ధాన్యము గన్నవర మొయిన్ కాలువమీద పడలపై రాజమహే ద్రవ్యమునకును ఎగుమతి చేయ దుచ్చున అ త ర్వేది పాలెమున ఎళువుల ౪౪4 రి దీనిలో 1150 గే డెలు 250 అవులు 550 ఎద్దులు 1౦0 మేకలు 500 కోళ్ళు ౪ వు దినమునకు 2౬0 లిపర్లపాలు 140 కి గ్రాముల పాలపదార్థములు స్థానికులు ఉపయోగి చుకొని మిగిలిన 1100 లిపర్ల పాలు పాలపదార్థములు రాజోలునకు ర వాడాచేయుదురు

వ్యవసాయము ఈ గ్రామస్థులకు ముఖ్యమయిన జీవి తాధారము వ్యాపారస్థులు కమిషన్ ఎజ ట్టు జటూలు డ్లు డ్లు నడుపువారు కలరు క సాలి వడ్డ గి కమ్మరి కమ్మరి తాపీమేత్రలు మ గలివారు చాకలివారు కూలిచే జీవి చువారు కలరు ఇక్కడ నాలుగు ధాన్యవ్యమిల్లులు నాలుగు నూనె గానుీలు ఉన్నవి వ్యవసాయదారు కు కూలి వారు దొరుకుదురు కూలిరేటు దినమునకు ఒక్కొక్కనికి రు 2 లు దిండు కు 80 బస్తాలియ్యము 16 కి గ్రా ల నూనె స్థానికులు ఉపయోగి తురు బాపనీటిని త్రాగుదురు నీటియెద్దడిలేదు

అ తర్వేదిపాలెముగ శ్రీమదన గోపాల రామ హాట కేజ్విర స్యామల అలయములు ఎళాళలమ్మ ముత్యా లమ్మల గుడులుకలవు అయిరు చర్చిలు ఒకమసీదు ఉన్నవి హాటకేజ్విర స్యామికి ఎ 10 50 = ట్లు భూమి కలదు మదన గోపాలస్వామి ఉత్సవము మాఘశుద్ధ దశమిమొదలుకొని పూర్ణిమరకు జరుగును స్థానికులు పొరుగుాళ్ళవారు భక్తులు అభిషేకములు చేయుదురు స్యామి ఎగహమును ఊరేగి తురు ఈ ఉ న్నవము గత ౨00 న వత్సరములను డి జరుగుచున్నది సాలీనా రు 000 లు అదాయము మద గోపాలస్వామికి కలదు భక్తులకు ఉచితముగా అన్నదానము జరుగును ప్రసా దము వ చిపెట్టుదురు ఇవట వ శపార పర్యముగా వచ్చు నై ప్పపురే అర్చకులు శివరాత్రి ఉత్సవమును బహుళ త్రయో

దళినుండి మూడురోజులు జరుపుదురు మొదటిరోజు అభిషేకము అర్చనలు జరుగును శేష చినదినములలో తాదాశ చును కాల్పుదురు వినోదములు డను డక్రియలు కమ్మలు ఈ ఉత్సవమునకు ముఖ్యోపాకులు స్థానికులును పొరుగుారి వారును గొప్ప సఖ్యలో ఈ ఉత్సవమున పాల్గొందురు ఈ గ్రామమున దుమారి జాడ్యములు తలయెత్తి ప్రబలింపుడు పళ్లాలమ్మ ముత్యాలమ్మలజాతరలు జరుగును

అ తర్వాదిపాలమునకు 7½ మైళ్ళ దూరములో నరసాపుర రైల్వేస్టేషను ఉన్నది టేకెనెట్టిపాలె పడవల కాలువ కూడఉన్నది క కరరోడ్లుఉన్నవి ఈ గ్రామమును పొరుగు గ్రామములతో క కరరోడ్లు కలవుచున్నవి రి గుజ్జిపుబిండ్లు 8 ఒంటెద్దుబిండ్లు 100 రె డెడ్లబిడ్లు 150 పైకిళ్ళు 8 స్కూటర్లు మొదలగు ప్రయాణ సాధనములున్నవి

అంతర్వేదిపాలెములో సబ్ పోస్టాఫీసు త తికారా్యలయము తెలిఫోను కలవు హైస్కూలు చదువునకు రె డు మైళ్ళలో నున్న మల్కిపురమునకను కాలేజీ చదువులకు 7½ మైళ్ళలోనున్న నరసాపురమునకను ఇవటి విద్యార్థులు పోవుదురు ఇవటి విద్యుచ్ఛక్తిని 100 ఇండ్లవారు వాడుకొను చున్నారు ఇది పంచాయితీ పరిపాలనకల గ్రామము కోట్లకు తాలూకా కచ్చేరికి బ్లాకు అభివృద్ధి కే ద్రమునకు రి మైళ్ళలో నున్న రాజోలనకు పోవుదురు పోలిమిచేపనుకు నబు రికిష్టారు అఫీసుకు సనిమాకు మల్కిపురమునకు పోవుదురు

గ్రామ సహకారసంఘమువారు గ్రామస్థులకు 8000 లు అప్పుగా ఇచ్చిరి రూరలు అనుపక్రి కలదు ఇంగ్లీషువైద్యులు ఆయుర్వేదవైద్యులు కలరు దీనికి ఒక మైలదూరములో నున్న మోరి గ్రామమున పశువుల అనుపక్రి కలదు ఇక్కడ గ్రామ సంకలలేవు కిరాడా దుకాణములు కాఫీసోటుళ్ళు సోడా కిళ్ళి ఎగ రెట్టు దుకాణములు ఉన్నవి మల్కిపురం గ్రామ స తలో పశువులు కూరగాయలు మాంసము లభించును

ఈ గ్రామమున దలి శ్రీ హోటళ్ళొరసామి దేవాలయము చాల పురాతనమైనది దీనికి దక్షిణభాగమున ఒక రాజీపై సూర్యుని చంద్రుని ప్రతిమలు చెక్కబడుటచే ఇది కుహమృదీయుల పరిపాలనలో కట్టించబడినట్లు ఊహించబడినది కీర్తికోటలు శ్రీ కొడుకుళ్ళ సీతారామకృత్తిగారు వర్తమాన శ్రీ తిమ్మనెట్టి శేషలింగరాచార్యులు (వ్యాకరణమండితులు) ఈ గ్రామమునకే గల కొల

అందుగుల వెంకన్న

ఇతడు నియోగి బ్రాహ్మణుడు సూరసచ్చిని కొడుకు ఇతడుకవి రామరాజీయము అను నాటకాశ్వాస ౧౨ 1౦౪ మునురచి చికోడ డరామరాజునకు అ తము చేసెను అతయ రామరాయల కీర్తిప్రసాదు ఈ ప్రబంధమున వర్ణి బడినవి కోడండరామరాజునను ఇది అ ఉమైనది ఈ రె డురాములచే ఈ గ్ర థముకు రామరాజీయమును పేరు సార్థము ఇ డు వర్ణింపబడిన అ వీటివారి కల్పలము అధి ముగా ఉండుటచేత వీరు సంతులనబడిరి డక్షిణ హిందూదేశములోని మూడు బలవత్తర రాజ్యములకి నర లి అక్కపరి పతి అను విరుదములు చెల్లుచున్నవి ఇవి వారి గల అయా బలాధికక్యమును బట్టియే ఎర్పడియుండును హిందూ రాజులు పరాజిబలము అధిముగా కలవారుగుటచే వారి సంతులను విరుదువచ్చెను ఆక్రీకబలము అధికముగాగల ముంల్యాను రాజులకు అక్రీకపతులను విరుదు కలిగెను ఎనుగుల బలము విస్తారముగా కలవారు ఓడ్రరాజులు వావున వీరి గజకు అనుచేరు చెల్లెను

రామరాజీయము చారిత్రకముగా చాల ముఖ్యమైనది తెలుగుదేశము దలి పెక్కువృత్తాంతములు ఆయా రాజులచేర్లు విరుద గద్యములు ఈ గ్రంథముండు కననగును ఇందు స్పష్ట కర మొదలుకొని చంద్రవంశమును కళ్యాణగిజ్జిలుడు మొదలుగ అర వీటివంశమును గ్ర థంర వర్ణించెను ఈ కృతిపతి యైన కోడండరామరాజు అర వీటి బుక్కరాజు వంశములోని వాడు అర వీటివారు చంద్రవంశపురాజులు అర వీడు అను పట్టణమును రాజధానిగా వీలినరాజులలో బుక్కరాజు ప్రముఖుడు బిజ్జిలుడు కల్యాణరాజుకుకుల్యల సేనాపతియై వారి రాజ్యమును ఆక్రమి చెను బిజ్జిలుని కొడుకు తాళన్నరాజు తాళన్నరాజు కొడుకు సోమదేవుడు ఈ సోమదేవుడే అర వీటి పాలకులలో మొదటివాడు ఇతని పరాక్రమమును విజయము అను వర్ణింప వద్యములు ఈ ప్రబంధమున కలవు సోమదేవుడు నడతాలనాయకుని గుజ్జులవీరసేవిని రుద్రపాదిపుని గౌరారెడ్డిని గంగినాయకుని జయించిన మహావీరుడు కందకోలు కలవకోలు మొసలిమడుగు సాతానికోట మున్నగు కోటలను అవలిలాగా సాధించిన మహాపరాక్రమశాలి ఇతడు ఈ సోమదేవుని కొడుకు రాఘవరాజు రాఘవరాజు కుమారుడు వీన్నకారి ఎన్నసారి కుమారుడే అర్హిటి బుక్కరాజు బుక్క

రాజునకు బళ్ళాదేవి అబ్బలదేవి అను ఉద్దర భార్యలు ఉండిరి బళ్ళాదేవియ దు బుక్కరాజుగకు కిగినవాడు రామరాజు రామరాజు కు లక్కా బయ దు తివ్వరాజు కొంగరాజు శ్రీర గరాజు అను ముగ్గురి కొడుకులు కలిగిరి ఈ శ్రీర గ రాజు వ శిష్యులొనివాడే రామరాజేయ్యతి భర్త రామ రాజేయమ ంలి వంశ్యుడమ నుబట్టి రామరాజేయ కృషివతి యైన కోదండరామరాజు అశ్వరామరాజునకు మనుమని మనుమడు

ఆర్యవీరి బుక్కరాజు శ్రీకృష్ణదేవరాయల ట్టాభిషేక సమయమన అ గా శ్రీ శ 150 లో ఉండి ట్టు కృష్ణదేవ రాయగ యము ముగ్గురు గ్రంథములవలన తెలియవచ్చు చున్నది సోమదేవరాజు క త్రయైన శాతవాహనరాజు శక 1 00 22౫ (శ్రీ శ 1 78 1౬0౪) ప్రాంతమున వర్ధిల్లియు డ వలెనని దా సేటూరి వేంకటరమణయ్యగారు వ్రాసెరి (పుట 811 పాపీకీచాల్లాశ్రమము) ఆర్యవీరి సోమదేవరాజు శ్రీ శ 1౪౦-౬5 ప్రాంతముల ఉ డియుండును మహమద్ ఖన్ తుమేకు క లి రాజ్యము ను ంయించి అక్కడ తన ప్రజనిధిని నిలిపెను రాయలసీమ ప్రాంతము ను డి మ సల్మానును పార దోలఁతలో సోమదేవరాజు ప్రముఖపాత్రను వహించెను సోమదే రాజు కను బుక్కరాజునకును కా వ్యవధి చాల ఉన్నది అ దుచేత బుక్కరాజు సోమదేవరాజు మునిమనుమ డమటలో విప్రతిపత్తి యు డడు అ దుగల వెంకన్న నూరంపిచ్చని కొడుకు అనుటతప్ప అతనినిగురి చి ఇశరవీవర ములు రామరాజేయమ దు లేవు

గ ర కాం

అందోలు (జోగిపేట)

అ దోలు మెంకుజిల్లాలో అందోలుతాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 18 మైళ్ళ దూరములో ప గారెడ్డి ట్టణము కలదు ఈ గ్రామ వి స్తీర్ణము 2885 ఎకరములు దీనికి తూర్పున జోగినాథ స్వామి గుట్ట మ జీరానది పడమట దాకూరు ఉత్తరమున అన్నానరం దక్షిణమున మసానిపల్లె ఉన్నవి

1981 నం॥ జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామ జనాభా 10౪81 ఈ సంఖ్యలో మేడ్యూలు జాతులవారు 1451 మంది 1951 నం॥ లోని జనాభా 10 000 జనాభాలో వృద్ధి 881 ఇచ్చట ఇండ్లు గుంపులుగను వాడ వాడలుగను నిర్మింపబడినవి వీటిలో 1100 పెంకుటేళ్ళు 200 కాంక్రిటు

కప్పుగల ఇ డ్లు 180 ఒకల తమ్మగల మేడలు 40 పెక్కు అంత మ్మగల భవనములు తూర్పుదిశగా ప్రభుత్వ భవనములు నిర్మి చటచే ఈ గ్రామము అదిశగా అభివృద్ధి చె దుచున్నది ఇచ్చటజనులు జొన్నఅన్నము వరిఅన్నము తిందురు చెరువు నీటిని త్రాగుదురు నీటిని పరిశుద్ధముచేయు సౌకర్యము ఉన్నది నీటిపద్ధతి లేదు

మంజీరానది అందోలుచెరువు కొత్తచెరువు ఈ గ్రామ ముంకుగల నీటివనరులు మంజీరానది జలమును మంచినీరుగా ఉంయోగి చటకు ట్లాను ఏర్పరచు చున్నారు పరి జొన్న చేరుపెనగ మినుములు కొర్రలు తమిరలు సెనగలు క దులు కుమును గోధును మిర్చి చెరకు ఇచ్చట పండును మావిడి జామ అ గూరు తోటలు కలవు సంవత్సరము పొడుగు ను ంనుల అవనరముల నిమిత్తము వివిధ రకముల కూరగాయ ను ప డి తురు 1988 ౪7 న॥ లో వంటలక్రియ 2500 ఎకరములు ఉపయోగించబడెను చెరువుక్రింద 750 ఎక రములు కాపులక్రి ద 80 ఎకరములు ఇతరవనరుల క్రింద 20 ఎకరములు సాగుబడి ఆయెను 4 అయిలు ఇంజనులు 12 ఎల్ ట్టుక్ మోటారులు 140 ఎకరముల భూమికి నీటిని మకూరె ను బండ్లపై వండినుమలను జోగిపేట మార్కె టునకు చేర్చిరి డ్లు జొన్నలు చెరకు మంజీరానదిపై మెరకు మనవురములకు ఎగుమతి యగును

ఈ గ్రామమున దలి పశువులు 10 8౪0 ఈ సంఖ్యలో 850 గేదెలు ౭00 అవులు 1 00 డ్దులు 800 మేకలు 8000 గొర్రెలు 5000 కొళ్ళు సాలీనా 4 2౩ 000 లిట్ల పాలు 1 00 కి గ్రాముల చెరగు చెయ్యి 8800 కి గ్రాముల మా నము 80 000 గ్రడ్లు ౬000 కి గ్రాముల చేపలు స్థాని కముగను చుట్టుప్రక్కల గ్రామములకును ఉపయోగ పడెను ఇవటి ప్రజల ముఖ్యవృత్తి వ్యవసాయము కలవ అడవివృత్తులవారు కమివను ఏజ ట్లు దుకాణదారులు క్రయవిక్రయదారులు కలరు ట్కూలు టాక్సీలు ఎద్దుబండ్లు నడపువారు కలరు కంసాలీవారు వడ్ర గులు కమ్మరి వారు కమ్మరివారు తాపీ నివారు తెలికలవారు మంగలి చాళి గొల్ల వడ్డెరవారు కలరు నూలుమగ్గములు మొద లగు పనులవలనకూడ కొందరు జీవితకురు 10 వడ్డమరలు 2 మాచెగామగలు కలవు సాలీనా 10 000 క్వింటాలుల తియ్యము 2000 కి గ్రా మానె ఇక్కడ తయారగును.

వీటిని స్థానికులు ఉపయోగింపకుండా వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు కూలీ పురుషునకు రు 2 50 లు స్త్రీకి రూ 2 లు

ఈ గ్రామమున గోపినాథ రాజరాజేశ్వర మాడికల్ ప్రభు శివ వికలేశ్వర లక్ష్మీనారాయణ గోపాల సంగమేశ్వర హనుమద్దేవాలయములున్నవి ఎల్లమట్ట పోచమ్మ గుడులు ఒకచర్చి నాలుగు దర్గాలు కలవు దేవాలయ భూములు 20 ఎకరములున్నవి ప్రతినవత్సరము చైత్రశుద్ధ దశమిను డి 11 రోజులు జోగినాథస్వామి ఉత్సవము జరుగును డిగ్గడరుసుకూడ జరుగును

శ కరవల్లి రైల్వేస్టేషను అందోలు గ్రామమునకు 24 మైళ్ళ దూరముతో ఉన్నది ప్రతి అర్ధ టకు వర్స మెంటు బస్సులు ఈ గ్రామముగుండా మెదకునుండి స గా రెడ్డికిని నదిపేటనుండి హైదరాబాదునకును రామాయ పేటనుండి సదాశివపేటకును శ కరంపేటనుండి అల్లూరుగ్గము నకును నారాయణభేడ్ నుండి రాయినల్లికిని నిజాంసాగర్ నుండి నిజామాబాదునకును పోవును రి నమెట రోడ్డు తి మట్టిరోడ్డు కలవు ఈ గ్రామమును పొరుగుగ్రామములతో నమెంటురోడ్డు శ కరరోడ్డు కలుపుచున్నవి నదిపై జోగి పేటనుండి చందూరునకు జనుల రాపోకలు 7 లవు ప్రయాణ మునకు 10 ట్యాక్సులు 10 కార్లు 40 లాఠీలు 200 రెండెడ్ల 480 పైకిళ్ళు కలవు

ఈ గ్రామమున నల్ పోస్టాఫీసు తెలిహోను తాలికా పాతకాల తాలూక ఉన్నత పాఠశాల ప్రాథమిక పాఠశాల కలవు దీనితో కలిసి ఉన్న జోగిపేటలో తాలూక ప్రాథమిక పాఠశాల ఉన్నతపాఠశాల తాలికల మార్గమికపాఠశాల ఉన్నవి ఈ పాఠశాలలకు చౌటకూరు దాకూరు చందూరు పోసానిపేట చింతకుంట చిటుకుల చిల్పికెట్టి అల్మాయిపేట మొదలగు గ్రామములనుండి విద్యార్థులు వత్తురు 200 విద్యార్థులు కళాశాలచదువులకు హైదరాబాదునకు పోవుదురు ఇచ్చట విద్యుచ్ఛక్తిని 500 ఇండ్లు వ్యవసాయ పారిశ్రామిక యంత్రములు సినిమాథియేటరులు ఉపయోగించుకొను చున్నవి ఇది మ్యూనిసిపల్ పరిపాలనలో ఉన్నది గ్రామ పారిశుధ్యమునకు తగు ఏర్పాట్లు కలవు ఇచ్చట జోగినాథ స్వామి గ్రంథాలయము రేడియో తాడన్వీకర్ణ హుట కాకా నిర్మాణమునకు విలుగల ప్రదేశము సినిమాథియేటరు

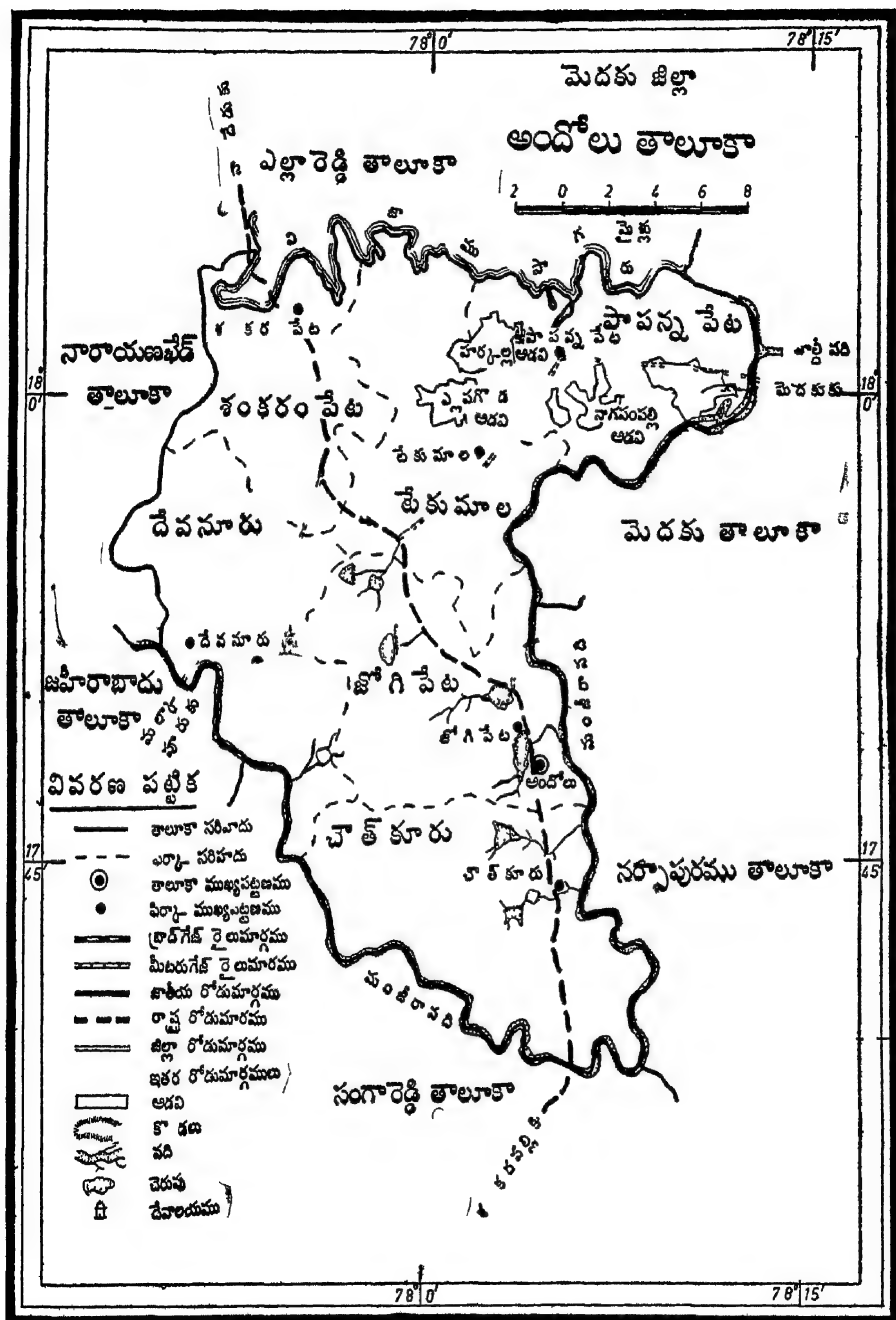
నత్రములు విశా తిగ్గహములు ఉన్నవి ఈ గ్రామ న దు కోర్టులు పోలీసుస్టేషనులు ట్ రిటస్ట్రారు ఆసు తాలూకా కచేరీ జ్లాకు అభివృద్ధి కే ద్రిము 1 న్నవి ఇవికాక వివిధ శాఖలకు న బి డి చిన బ్రా చి లో ము 1 లవు సహకార స మును గ్రామస్థులకు రు 1000 లు అప్పుగా ఇచ్చినది ప్రై వేటుగా అప్పలిచ్చువారుగూడ 1000 గి పేటలో స్టేట్ బ్యాంకు ఆఫ్ హైదరాబాదు యొక్క బ్రా చి ఉన్నది ఈ గ్రామమున దు ఆసుపత్రి ఎళువుల ఆసుపత్రి ఉన్నది 3 గ్లీసు వైద్యులు ఆయుర్వేద వైద్యులు హోమియోపతి వైద్యులు యునానీ వైద్యులు రెరు చా ము కోసారి గ్రామంజ జరుగును జోగిపేట తలో కూగాయలు పప్పుదినుసులు మేరునగ క దులు మొదలగునవి లభించును రాబా దుకా ణములు 150 కాఫీటీటళ్ళు 11 కూ గాయల అ / ట్టు 20 సోడా టిళ్ళి నగరెట్టుదుకాణములు 50 వై శిశుపావులు షేరకాలలు లా డ్రిలు 45 పావు 10 అ దోలు గ్రామమున ఉన్నవి

1917 లో ఈ గ్రామంజల మరెడ్డి పాలి డెను రామయోగి నలహో ప్రాము ఇతడు చైత్రా తకొండపై శివలింగమును ప్రతిష్ఠించి పుత్రాశ్రమి యాగమును చేసెను అచేక పుత్రులనొ దునట్లు అగ్ని దేవుని ఆశీర్వాదమును పొ డెను ఇతడు ఈ గ్రామమునకు రామబోగిపేట యని పేరిడెను కాలక్రమమున ఇది ిగోటిగా మారినది అప్పణ కాట్రు స గమేశ్వరస గ బస్యమాయ్య 10 కృష్ణమా చార్యులు వడ్లభూమయ్య మొదలగు రచయితలను చింతల శ కరయ్య సానివల్లి వీరేశలింగం మొదల 10 రక యు ఈ గ్రామమునకు చెందినవారే

మా శ్వే

అందోలు (జోగిపేట తాలూకా)

ఆంధ్ర ప్రదేశమునందలి మెదకు జిల్లాలోగల 8 తాలూ కాలలో అందోలుతాలూకా ఒకటి సర్పపూరు మెదకు తాలూకాలతోపాటు ఇది మెదకు రెవిన్యూ డివిజనులో చేరి యున్నది మెదకు జిల్లా మొత్తముగా వరంగల్లు కాకతీయ రాజ్యముతో ఒక కాగమై ఉండెను 1809 లో అల్లా పుద్దీను ప్రభువు పేనానియైన మాలికు కాఫరు అనునతడు గొప్పసేవతో వరంగల్లు ప్రభువుపై దండెత్తినచ్చి మెదకును స్వాధీనమొనర్చు కొనెను 1813 వ శాఖ్యలో అది

బహమనీరాజ్యములో ఒక భాగముగా ఏర్పడెను. పిదప అది గోల్కొండ ఖజురహావీ రాజవంశముయొక్క స్వాధీన ముండుండెను. గోల్కొండరాజ్య పతనముతో అది మొగలు సామ్రాజ్యములో చేర్చబడెను. 18వ శతాబ్ది తొలిభాగమున మొగలు మొగలు సామ్రాజ్యమును దివిదవీ నైజాము రాష్ట్రములో కలువబడి 1951వ సంవత్సరము రకు అందులో ఒక భాగమై ఉండి 1958 వ వత్సరము నవ బరులో రాష్ట్ర పునర్వ్యవస్థీకరణ న కర్తవ్యము ఇకర ఎనిమిది తెల గాం ప్రా శీయ జిల్లాలతోబాటు ఆంధ్ర ప్రదేశ్మునకు బదిలీ చేయ బడెను.

అందోలు తాలూకాకు ఉత్తరమున నిజామాబాదుజిల్లా తూర్పున మొగలు నర్సపూరు తాలూకాలు దక్షిణమున న గారెడ్డి తాలూకా పశ్చిమమున జూపారాబాదు నారాయణపేట్ తాలూకాలు కలవు. దీని విస్తీర్ణము 48401 చ. మైళ్ళు. మ జీరానది ఈ తాలూకాకు పడమరగా దక్షిణ ముగా భూస్పగా ప్రవహి చుచు దీని 9 జూపారాబాదు నంగారెడ్డి నర్సపూరు మొగలు తాలూకాలకును సరిహద్దుగా ఏర్పడుచున్నది. నిజాముసాగరు దీనికి ఉత్తరసరిహద్దుగా ఎర్పడి నది ఈతాలూకాలో 7535 మంది నివస చు గృహములు కలవు. 1961 న వత్సరము లెక్కలనునుంచి చి ఈ తాలూకా లోని జనాభా 168014 ఈ తాలూకాలో మొత్తమునుక జనాభాసముగల 183 గ్రామములును 2 పాడుపడిన గ్రామము లును ఆ దోలు (జోగిపేట) అను పట్టణమును లవు 5000 పైగా జనాభాగల గ్రామము అల్లాదుర్గ అనునది ఒకటే కలదు.

ఈ తాలూకాలో సాధారణముగా జూనును 2 సెప్టెం బరుషరకు నైర్వతి ఋతుపవనముల మూలమున 80 అ గు శముల వానపడను శీతోష్ణస్థితి మితముగానున్నది ఇందు అడవుల ధీరియా దాదాపు మొత్తము 12000 ఎకరములు ఈ తాలూకాలో మూడురకముల నేలలకలవు. అవి సుద్ద నేల నల్లరేగడినేల కంకరనేల క కరనేలయే ఎక్కువ ప్రమాణముతో ఇవట ఉన్నది జనుల ముఖ్యవృత్తి గ్రాన పాంతుము కాలువలు చెరువులు కావులు ఇవటి నీటి పారు దలతో జూరములు ఫతేనహర్ కాలువ పడునొకండు గ్రామ ములకు నీటిని సఫ్తయి చేయుచున్నది ఇందలి ముఖ్యమయిన చిల్లమూర్తిపేట, తిమ్మనపేట, కోళ్ళపాడు, పుచ్చపేట, అందోలులో (జోగిపేట) కంకరంపేటలో అల్లాదుర్గలో టేకు

మలులో ఒక్కొక్క ప్రామాణమును అందోలులో యూయఫ్ పేటలో పాన్న పేటలో ఒక్కొక్క మార్కమి పాళ కాలయు కలవు అ దోలులో ఒ ప్రభుస్వపు ఆసుపత్రి కలదు పాన్నపేట క కర పేటలో రె మున్ ఆసు ప్త్రులు పాన్తో జోగిపే టలో రె డు. పాపమి ఆరోగ్య కే ద్రమును క కర పేటలో ఒక ఆయుర్వేద వైద్యశాల పాపన్నపేటలో ఒక యువారి వైద్యశాల కలవు పెదా పూరులో ప్రభుస్వపు పవనమును పా ను ఒక వైద్యశాల కలదు.

ఈ తాలూకాలో రైల్వే సౌ గ్యమును లేవు కాని గూడ మన్యూమ మీ నుగేజి రైలులోను అక్కన్నపే రైల్వేస్టేషను దీని మిక్కిలి గర్గరలో న్న ఇందు రోడు సౌ ర్యమును బారుగా కలవు ప్రా రాబాదు నానీప రాష్ట్ర రహదారి ఈ తాలూకా మధ్యభాగము గుండా తాలూకా ముఖ్యరార్థా యమై అందోలు నానుని పోవు చున్నది అ దోలులో క క పే టో దేవులూరులో టేకు మూలులో నాగిపాని ఎల్లెలో అలాదుర్గలో ఒక్కొక్కచోట ఒక్కొక్కటి చొప్పున ఆసు ఇచ్చి ప్లెన్ బ గాబాలు ఉన్నవి త్రాగునీటి బావులే ముఖ్యార్థాగములు కొన్ని గ్రామ ము లో జనులు చెరువునీని త్రారును జోగిపేట భావర్ పేట శివంపేట కంకర పేట టేకుమూలు పాన్న పేట యూయఫ్ పేట అల్లాదురు అను బావు డు వాగు పు సంకలు జరుగును జోగిపేటలో జోగినాథస్వామి దేవా లయము క కరంపేటలో రామస్వామి ఆయము అలా దుర్గలో బేతాళస్వామి ఆలయము ఎల్లాదుర్గలో దుర్గమ్మ ఆలయము కలవు ఆయాకావులలో పాంవత్సరిక ఉత్సవములు జరుగును అందోలు గొప్ప వ ర్రకేంద్రము.

అ దోలు తాలూకాలో ప్రధానమయిన కావులు -

(1) అ దోలు చూ అందోలు జాగ్రఫి

(2) అల్లాదుర్గ చూ అలాదుర్గ జాగ్రఫి

(3) రేగోడు చూ రేగోడు జాగ్రఫి

(4) కిచ్చన్నపల్లె - ఇది జోగిపేటనుండి 4 మైళ్ళ దూరమలోకల ఒక చిన్నగ్రామము ఇది ప్రాద్రాబాదు నిజాముసాగరు రోడ్డునుండి 13 మైళ్ళలోఉన్నది 1961 సంవత్స రము లెక్కలను బట్టి ఇందలి జనసంఖ్య 341 దీని ఏర్పా డి 183 చ మైళ్ళకు పైగా ఉన్నది ఇందు 83 గృహములలో

జనులు నివసించుచున్నారు తిరుపతి వేంకటేశ్వరస్వామి ఆలయమును పోలిన ఒక వే కళేశ్వరస్వామి ఆలయము యిచట కలదు ఆలయము దగ్గర గుడిమను ఒకగొప్ప జలాశయము కలదు ఇందు తైర్తికులు స్నానము చేయుదురు ఈ దేవాలయము స్థానికముగా ఏక్కున ప్రాసాముఖ్యము కలది పొల్లజుకుద్దము దు ఇచట నాలురోజులు ప్రతిపట ఉత్సవము జరుపబడును పూర్వము ఎచట ఇచ్చట ఉత్సవము నెల రోజులు జరిగెడిదట ఆ ఉత్సవమును తిలకించుటకు అనేక వేల జనులు వచ్చెడివారట !

ద స్ర

ఆంధ్రపథము

ఆంధ్రపథము అనగా ఆంధ్రదేశము ఇది ఆంధ్రపథము అనుటకు ప్రాకృత భాషారూపము పూర్వకాలమున ఉత్తర దేశమువారు విద్యకు దక్షిణ భాష మను దక్షిణాపథము అనుచుండిరి ఇదియే దక్కనుగా మారినది ఆంధ్రపథ శబ్దము శివస్కందవర్ణ వల్లవుని మైదవోలు శాసనములో లభించుచున్నది (ఎవి ఇం X 1 05 140) యవమహారాజు శివస్కందవర్ణ వల్లవుడు కాంచీపురమును దీ రాన్తకట మదలి (దన్నకడ) తమ వ్యాప్తమునకు (ఉద్గోగి) ఇట్లు అజ్ఞు పాలించెను “ఆంధ్రపథమునందలి విరివర గ్రామమును మేము అగ్నివేళ్య గోత్రీకులగు పూర్వకోటయ్య కును గోన దామ్యునకును దానము చేసినాము దాన పత్రిగ్రహతలు బ్రాహ్మణులు శివస్కందవర్ణ భారద్వాజుగోత్రుడు శాసనకాలము రాజ్య వర్షములు పది గ్రీష్మపక్షము ఆరు దినములు పంచమి పూర్వ కోటయ్యకు పెద్దకోటయ్య శాసనమును శాసనమందలి కోటజ్ఞ గోనందజ్ఞ రూపములే తరువాత కోటయ్య గోన దయ్యగా మారాయుండును వీటి ప స్కృతరూపములు కోటయ్యకు గోనందయ్యకు అనునవి

కాకావాహనుల యసంతరము ఆంధ్రదేశమును అర్థ శతాబ్దముపైబడి పరిపాలించిన ఇజ్జాకున శమువారిని జయించి వల్లవులు ఆంధ్రదేశమున కధిపతులయి వీరి రాజ్యారంభ కాలము క్రీ శ 476 ప్రా తమని కొందరును నాల్గవ శతాబ్ది ఆరంభమని కొందరును కాచి చుచున్నారు వల్లవవంశ స్థాపకుడు వీరకూర్మవర్ణ అను నాతడు అతని కుమారుడు యవమహారాజు శివస్కందవర్ణ దన్నకడ అనగా అనురాధతి-భాస్కరవాటిసగదమునందు శివస్కందవర్ణ వ్యాప్తముడు

(రాజప్రతినిధి) నెలకొని యుండుటను బట్టి వల్లవుల అధికారము కృష్ణాదీతీరము వరకును వ్యాపించెనని తెలియుచున్నది ఈ ప్రా కమును ఆంధ్రాపథము ఆ ద్రదేశము అనుచు దిరనుట తెల్లమగుచున్నది తొద్ద వ్యాప్తమునందు ఆ ద్రదేశమును ఆంధ్రకర్ణము అనిపూదా వ్యవహరించిరి అంగారకర్ణము గోదావరీతీరమున ఉ దినట్లు చెప్పబడినది ఇట్లు అనాదిగా కృష్ణాగోదావరీ పరిసర దేశము కు ఆంధ్రప్రాంత మని వ్యవహారము దినది వివిధ గ్రామము గుంటూరుజిల్లా పత్తెపల్లి కాలూకా పెదపూరపాడు ఫిర్కాలోని విష్ణుర్థ కావచ్చును ఇది ఇప్పుడొ కుగ్రామము

అం ల రం

అంపరాయణ

చాటువర్గ ముడిమి రి (ద్వితీయభాగము - ప్రథమ సంపుటము పు 1 8) లో గజరావు తిప్పారావు అనునాశని సాహసకృత్యములు వర్ణింపబడినవి ఆ పరాయణు చూచుచు ద క భము మెప్పులై యననుల గెల్చెననియు కాటయ మేముని గుండుగోలను వర్ణింపబడినది చెననియు తిప్పారావును గూర్చి చెప్పబడినది

వైన చెప్పబడిన అంపరాయలెవ్వరను నది విచారించ వలసియున్నది తీరా ద్రముక వసంత మహోత్సవ సౌరభములను వెంజల్లిన కుమారగిరిరెడ్డి భావమరది కాటయమేముడు కుమార గిరిరెడ్డి తన భావమరదిమీర గౌరవముచే రాజమహే ద్రవర రాజ్యమును ఆసనికి ఎలకొనుటకై ఇచ్చెను కాటయమేముడు క్రీ శ 1895 నుండి 1414 వరకు రాజమహే ద్రవర రాజ్యమును పాలించెను కాటయమేమునకు రాజ్యము వంచి ఇచ్చుట పెదకోమటి వేమారెడ్డికి ఇష్టము లేకు దెను రాజమహే ద్రవర రాజ్యమును ఎత్తైన తిరిగి కొ డటిలి రాజ్యముతో చేర్చుకొనుట కాతడు విశ్వ ప్రయత్నము చేయుచుండెను ఈతడు గజరావు తిప్పారావుచే గుండుగోలను కడ నోడింపబడుటచే తిప్పారావుకడ కాటయమేమునికి సమకాలికుడై యుండును కొప్పునూళ్ళ వంశీయుడు వెలమవీరుడువైన తిప్పారావు వెలుగోటి రాయప్పరాయనికి కార్యక్రమ వ్యవహరించినట్లు శాసనసాక్ష్యము లున్నను అందొక్కదానియందును శాసనకాలము స్పష్టముగా లేకపోవుటచే రెడ్డిరాజ్య చరిత్రకారులు వైచాక్షువు నాథారముగగొని గజరావు తిప్ప క్రీ శ 1895 - 1414 ప్రాంత

ములవాడని కాలనిర్ణయ మొనర్చిరి తిప్పారావు కంభము మెట్టు తైల యవనుల నోడి చిన కాలము దీనికి సమీపముననే ఉండవలెను ఆ యవనులెవరో తెలివనకాని అంపరాయలను వానిని గుర్తిచుటకు వలను పడదు

రెడవ మహమ్మదు మరణాంతరము క్రీ.శ. 1897లో ఫెరోజుషా బహమనీ రాజ్యమునకు అధినేత యయ్యెను ఆవాటి సుల్తానులలో ఇతడతిశూరుడు ధీమంతుడు రాజ్యమునకు వచ్చెననుటయే కాని ఫెరోజుషా తన చుట్టుపట్ల నున్న హిందూరాజ్యములతో ఇరువదైదే డ్ల కాలము కలపా చుట తోనే గడచిపోయినది బహమనీ వారికి రేచర్ల వెలమలు చిరకాల మిత్రులు తదుపరి కాటయవేమునిపై కత్తిగట్టి రాజమహే ద్రవర రాజ్యమును కలపి చుటకు చూచుచున్న పెదకోమటి వేముడును రాజ్యబహిష్కృతుడై కాటయ వేమునిపై పగబానియున్న అన్నదేవచోడుడును ఫెరోజుషా పొత్తును సంపాదించుకొనిరి యవనరాజ్య వివరణ కా.త. మదిలో మొలుచున్న ఫెరోజుషాకు ఈ త్రికూటమైత్రి కొంత లాభపాటి తేరమయ్యెను పక్కలోని బల్లెమైన అన్నదేవ చోడుని జ్ఞాతియైన పెదకోమటి వేముని ఒక్కొక్కటిగా మార్చిన లేక కాటయవేముడు విజయనగర సార్వభౌముడైన ప్రభువదేవరాయల సహాయముతోరెను విజయనగర ప్రాబల్యము తీరాంధ్రమున విస్తరించుట ఫెరోజుషాకు కంటికింపుగా మండెను అన్నదేవచోడుని ఆహ్వానము పురస్కరించుకొని ఫెరోజుషా రాజమహే ద్రము వరకు నైన్య పమేకుడై పోయెను ప్రముఖ నాయకుడైన గజరావు తిప్పడినమయము ననే కాటయవేముని గురుగొలను వద్ద జయించియుండును కొప్పుమారివారి బిరుద ప్రకాశమూర్తిలో కాటయవేము తల గుడు గండ యని సూచి పబడుటచే తిప్పారావు చేతిలో వేముడు మడనయుండు నని చరిత్రకారులు గ్రహించిరి

రాజమహే ద్రవరము వరకుపోయిన ఫెరోజుషా గోదా వరిని రాటలేక రాజధానికి మరలి వచ్చుటకు ఉద్యుక్తుడై తెలంగాణము మీదుగా గుల్బర్గా చేరదలచెను దీనికి కారణము లేక పోలేరు తెలంగాణమును కైవసము చేసికొనుటకు నల్గొండ పానుగల్లు దుర్గమును సాధింప వలెను అది విజయనగరము వారి ఆధీనములో నుండెను దేవరాయ తిక్కభట్టు యవనాక్రాంతము గాకుండ నిలకెట్టు కొనుట తొత్తెనై ప్రయత్నించుచుండెను గాని ఉగ్రతూరుడైన

ఫెరోజుషా నెదుర్కొనుటకు వీలు చిక్కలేదు ౧౫ అలో దైవనియోగమన్నట్లుగా వెలమ వీరులు ఫెరోజుషా ౯ అసత్పుత్రులెరి మృత్యువాయ రాజ్యమునకు ప్రవర్ణియైన కొండ పీఠి రెడ్డిరాజ్యముతో సుల్తాను చేతులు కలుపుట వారికి అనిష్టముగా నుండెను కాన వారు పానుగల్లు మట్టడిలో సుల్తానుకు సహాయమును ఉపసంహరించి దేవరాయల రాజు వెరిగి నేతిలో బడినది రాయలు వెలమవారి మైత్రిని కలుపుకొని పానుగల్లు కోటను కాపాడుకొనెను ఫెరోజుషా ఘోర పరాముయను నెదుర్కొనెను ఈ తరుణముననే గజరావు తిప్పారావు మొదట ఫెరోజుషా పడము వహించినను తుదకు దేవరాయలకు బాసటయై కంభముమెట్టు వద్ద హంపీ రాయలైన దేవరాయలు చూచుచు డగా యవననుల హత మార్చి యుండును హంపీరాయలనుటరు మారుగ చాటుకవి అంపరాయలని తన పద్మపాదమున పొదిగించి యున్నాడు ఈ కాలము క్రీ.శ. 1417

ఈ అంపరాయలు కంలేశ్వర గ పతి గమూనైన హ పీఠపాత్రునిగా కొందరు అన్యాయుంచిరి మహమ్మదీయ చరిత్రకారులీ హంపీర నృపతిని అంబరాయ అనిపేర్కొనిరి అంబరాయ నామ సాదృశ్యమును పట్టి అంపరాయ గుటకే అభ్యంతరములేదు హంపీర దేవుని కాన మొకటి వంగల్లు కోట యందు ఉన్నది దాని కాము క్రీ.శ. 1480 ఈ కాలమునకు కాటయవేముడు లేడు మొదటి దేవరాయలును లేడు ఫెరోజుషా లేడు వారుగలిచి సుమారు 40 సంవత్సరములు గడిచి పోయినవి కాటయవేముని కాలమువాడైన గజరావు తిప్పారావు వంశీకుల తెలంగాణ దండయాత్రకాలము నాటికి బ్రిటిష్ యుండెనో లేదో చెప్పజాలము కావున చరిత్రకారులు తలచినట్లు తిప్పారాయవననులను జయించుచుండగా చూచినవారు హంపీర గజపతి కాదు హ పీరాయలైన ప్రధమ దేవరాయలే అని యూహించ దగియున్నది

ఖం ౨ రం

ని ౪ మం

అంపొలు

అంపొలుగ్రామము శ్రీకాకుళంజిల్లా శ్రీకాకుళం తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి ౪ మైళ్లలో శ్రీకాకుళం పట్టణము కలదు. దీని విస్తీర్ణము 5748 ఎకరములు దీనికి

మార్పున కొత్తూరునై 8 గం పడమట పెద్దపాడు ఉత్తరమున
బారవిల్లి దక్షిణమున శ్రీకూర్మ ఉన్నది

188 సం జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఇచ్చట పురు
షులు స్త్రీలు కల 5 288 మ ది ఉ డిరి ఈ వ ఖ్యలో
పెద్దూలుజూతలవారు 508 మ ది ఇచ్చట ఇండ్లు 56 మంత్రిగా
ఉన్నవి వీటిలో 72 పెంకుటి డ్లు 15 కాంక్రిటుకప్పుల ఇ డ్లు
3 ఒక అంతస్తుగల మేడలు ఉన్నవి జనులు చోడి గ టి వరి
అన్నములు తిందురు కావినీటిని క్రాగుదురు వేవిలో
నీటివిడ్డడి కలదు

ఈ గ్రామమునకుల నీటివనరులు 20 దేశగడ్డకాలువ
(వంక ధారపాయ) నేవడినాడ చెరువు 1988 87 న 11లో
పంటలకి ద ఉపయోగించిన భూమి 4 748 ఎకరములు కాలువ
క్రింద 750 ఎకరములు చెరువుక్రి ద 850 ఎకరములు సాగు
చేయబడివి మూడు అయిలు యి జనులు 50 ఎకరములకు
నీటినిస్లయి చేసినవి వరి వేరుసెనగ రాగి గంటి ఉలవ
మినుము జొన్న ప టలువండును ఉలవలబస్తాలను బ డ్ల
మీద అముదాలవలంకు రవాణా చేయుదురు మామిడి
కొబ్బరి తోటలు కలవు గ్రామ అవసరమునకు సరిపడు వంగ
ముల్ల గి మొదలగు కూరగాయలను వ డి తురు గవర్న
మెంటుకు చెందిన చిన్న అడవికలదు అందు ఈత కాటి
వృక్షములు మాత్రము కలవు

అ పోలనందు పశువులు మేకలు గొర్రెలు ప దులు
కోళ్ళు కాకులు కల 5 707 వీటిలో 840 ఆవులు
96 గే డెలు దినమునకు 120 శేర్ల పాలు 470 గ్రుడ్లు స్థాని
కులు ఉపయోగించు కొందురు

ప్రజల జీవితమునకు ముఖ్యాధారము వ్యవసాయము
దుకాణదారులు ఎద్దుబండ్లు తోలువారు కలరు క సాలి
వడ్రంగి కుమ్మరి కామెస్త్రీ తెలికల మంగలి చాకలి
గొల్ల వడ్డెర వారు కలరు నూలుమగ్గములు వడుకుట
వేయుట మొదలగు వృత్తులవారును కలరు

మాసెగానుగలు గలవు చేనేత కుటీరపరిశ్రమ కలదు
పాలునకు రూ 50 000/ లు విలువగల ఖాడి చేనేతవస్త్రములు
విజయవాడ శ్రీకాకుళమునకు ఎగుమతి చేయబడు చున్నవి
వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు పురు
షునకు కూలి రు 2 లు స్త్రీకి రూపాయి

ఈ గ్రామమున ఒక దేవాలయము 4 అమ్మవారి

గుడులుకలవు దేవాలయమునకు 20 ఎకరములభూమి కలదు
చైత్రశుద్ధ పౌర్ణమినాడు అమ్మవారి జాతర జరుపుదురు

అ పోలుగ్రామమునకు 10 మైళ్ళ దూరములో అము
దాలవలన రైల్వేస్టేషను కలదు రె డెడ్ల బ డ్లు నై కిళ్ళు
మొదలగు ప్రయోజ సౌకర్యములు ఉన్నవి

ఈ గ్రామమున రెండు బ్రా చి పోస్టాఫీసులు జిల్లా
సరివత్తు ప్రామ్మూల కలవు 20 మ ది విద్యార్థులు ప్రామ్మూలు
చదువునకు అ బటిచాని పేటను డి ఇవటికి వత్తురు కళాశాల
చదువులకు 8 మైళ్ళలోనున్న శ్రీకాకుళమునకు ఇచ్చటి
విద్యార్థులు పోవుదురు విద్యుచ్ఛక్తిని 12 ఇండ్లు వాడుకొను
చున్నవి ఇది పంచాయతీ పరిపాలన గ్రామము దీనికి ఆదా
యము వన్నులే ఇక్కడ వె క తేశ్వర గ్ర థాలయము ఉన్నది
నిమిమా ఫిమేటర్లకు గ్రామస్థులు శ్రీకాకుళమునకు పోవు
దురు ఈ గ్రామమునకు ఇంగ్లీషువైద్యులు హోమియోపతి
వైద్యులు కలరు జనరల్ ఆసుపత్రికి పురుళ్ళ ఆసుపత్రికి
శ్రీకాకుళమునకు పోవుదురు పశువుల ఆసుపత్రికి శ్రీకాకు
ళమునకుగాని గారగ్రామమునకుగాని పోవుదురు గ్రామ
సంతలు లేవు కిరాణాదుకాణములు సోడా కిళ్ళీ ఎగరెట్ల
దుకాణములు కాఫీగోటళ్ళు కో ఆపరేటెడ్ స్టోరులు బట్టల
కొట్టు కలవు 8 మైళ్ళలోనున్న గారన తలో పశువులు అన్ని
సరుకులు లభించును ఈ గ్రామమున బుద్ధుని విగ్రహములు
కలవు

మా శ్వే

అంబ దేవుడు

ఈతనినే కాననముల దు అంబయిదేవ మహారాజు అని
కూడ వ్యవహరింతురు వీరు కాయస్థులు పరాక్రమవీరా
జితులు కాము ఙ్గత్రియకులోద్భవులని వీరు భావించినట్లు
అంబదేవుని కళ 1212 నాటి త్రిపురాంతకకాననము వలన
విడితమగు చున్నది దేవవ్య వద్యజనుడో ద్రుపాణవ్య
కాయాత్ కాయస్థ ఇత్యజని కో ఎనరే ద్రవ ఈ బ్రహ్మ
దేవుని శరీరమును డి కాయస్థులను రాజవంశము పుట్టినదని
దీనిభావము వద్యశపుని బాహువులను డి కాయస్థ వ శము
పుట్టినదని నూటిగా చెప్పకుండుట గమనించదగినదియే వీరు
జన్మచే ఙ్గత్రియయై నను కాకున్నను మహాత్మాత్రగుణ విభూ
షితులగుచేత ఙ్గత్రియనామమునకు అర్హులగుచునే యున్నారు
అ బదేవుని తల్లిదండ్రులు చందలదేవి-అంబిజ్ఞాపకులు

చందలదేవి కాకతిగణపతిదేవ చక్రవర్తిని నేవించిన గంగయ పాహిణి పోదరి కావున అంబదేవుడు గంగయపాహిణి మేల్బుడగుచున్నాడు మేనమామయైన గంగయపాహిణి ప్రాభవము గొప్పదగుటచే అంబదేవుడు అతని బిరుదు ను తాను వహించి అతనినే తన కావనముల దు మన్ని చు చు డను అయి ను నీల గ గవరకా నములో అంబదేవుడు తన మాతా పితరులను పేర్కొనెను అంబదేవుని త ద్రి అంబ జ్ఞాపతి ఎక్కువ ప్రశస్తతలవాడు కాకపోయినను పల్నాటి సీమలో పోకచిన ప్రాంతమును పాలించెను కావమరదియగు గంగయ పాహిణి ప్రాంతము వలననే ఈశోక సామంత రాజవధి లలి చి యుండును అంబజ్ఞాపతి కావనము శక 1166 (క్రీ శ 1244) నాటిది పల్నాటికాలాకా సత్రకాల గ్రామమునందు కావనచ్చుచున్నది చంద్రబాయి అంబజ్ఞాపతి దంపతులకు ముగ్గురు క మార్కులును పదుమాతాయి అమ్మయను కూతురును కలరు కుమారులు జనార్దనుడను జన్మిగదేవుడు మొదటి శ్రీపురారి అంబదేవుడు అనుచారు అంబదేవుని కుమారుడు శ్రీపు రారి మరెయొకడుండుఁడే అంబదేవుని యన్నయైన శ్రీపురాని మొదటి శ్రీపురారి అందురు తండ్రియైన అంబజ్ఞాపతియు తనయులైన జన్మిగదేవుడు మొదటి శ్రీపురారియు గంగయ పాహిణి యుద్ధములం దాతనితో పోడ్చుడు చుండిరి గంగయ పాహిణి కాకతీయ సామ్రాజ్యమునందు ప్రభుమగ్నలైన నేనానులలో ఒకడు ఈతని బిరుదా శి మదిగ్నుమై గ శి రముగా నున్నది శ్రీపురా తక కైలసాదము నందుగల మూలప్రప్రేశ్వరాలయములో నిలువబడిన శక 1172 కావ నము లో గంగయపాహిణి జిల్లు పేర్కొనబడినాడు "శ్రీమ న్మహా మండలేశ్వర కావనా త్రనియోగాధిపతి చాతుర్వర్ణ్య సముద్గరణ పశి మరాయ దామోదర నై న్నదికాపట్ట ఏకాంకిర అతివిపకు హయరూఢ ప్రాధరేఖారేవంత గణ పతిశ్రేష్ఠి ప్రాధవద్భారాధ" ఇత్యాది

గంగయపాహిణి పానుగల్లు మొదలు మార్కవాడి వరకుగల భూమిని పాలించెనని అతని ప్రధానియైన నామదేవ చండ్రుడు గుంటూరుజిల్లా పల్నాడుకాలాకా దుర్గి గ్రామము నందలి శక 1178 నాటి వంశేశ్వర ఆలయ కావనములో పేర్కొనెను పానుగల్లు నల్గొండజిల్లా నల్గొండ పట్టణమునకు పశ్చిమము నందున్న ప్రాచీనగ్రామము మార్కవాడి యనగా మార్కవాడి పట్టణము కర్ణాటకము దీనినే మహారాజ

పాడి అనియు నందురు ఇది రేనాడు అని చెప్పబడు భూభాగ మునకు సరిపడు చున్నది ఇక్కడ చోళమహారాజులు వైదుంబ మహారాజులు ముగ్గురువారు పాలించుటచే దీనికి మహారాజుల ఎల జడిభూమి అనుకీర్తి కలిగియుండునని భా వ బడు చున్నది కాయస్థ రాజుల కొన్ని కావనములలో వీరు పానుగల్లునుండి కై వారం కోటవరకు గల వికాల భూభాగము నేలినట్లున్నది జన్మిగదేవుని సర్వాధికారియైన మొయదేవుడు కారె పూడి సూరేశ్వర అలయమునందు నెలకొల్పిన శక 1186 (1264) నాటి కావనమునందీ యశము చెప్పనైనది అంబదేవునకు ము దు రాజ్యముచే న కాయస్థ ప్రభువులు ఇంత వికాల భూభాగము నేలిరా యనునది సందేహస్పదము ఎత్తైనను వీరు కడపజిల్లా యంతటను గుంటూరు నెల్లూరు కర్నూలు మండలములలో కొన్ని భాగములను ఎలిరమట వాస్తవము

గంగయ పాహిణి జన్మిగదేవుడు శ్రీపురారి వీరు మువ్వర ను కాకతీయ సామ్రాజ్యమునకు మిశ్రులై సామం తులై రాజ్యాధికారము వహించిరి గ గయ పాహిణిని జన్మిగదేవునకును గణపతిదేవరక్షిభూజారండ య ను న ది సమభ్యర్థితమైన బిరుదపదము శ్రీపురారికూడ మీనితినే అలంబించెను గంగయ పాహిణి క్రీ శ 1239 51 నడుమను జన్మిగదేవుడు 1258 69 నడుమను శ్రీపురారి 1272 వరకును కాయస్థ రాజ్యము పాలించినట్లు కా వనములన న లెరియ వచ్చు చున్నది కాని క్రీ శ 1272-1302 మధ్య ఎరిపాలన చే న అంబదేవుడు ఏకారణముననో తన మేనమామయు అన్నలను అవలంబించిన కాకతీయమైశ్రిని త్రొసపుచ్చి స్వతం త్రుడగుటకు యత్నించి కృతకృత్యుడయ్యెను ఇంతేకాక అతడు కాకతీయ శక్తులైన పాండ్యులతోను నేపుణులతోను (దేవగిరి యాదవులు) మిత్రత్వము నెరవ కాకతీయ సామ్రాజ్య ప్రాభవమును కు చించుటకు తన రాజ్యకాలమంతయు కృషిచేసెను ఈ విషయ రాజనీతియందు అతనికి మొదట చెప్పుకోదగిన విజయము ప్రాప్తించినను అతని రాజ్య చరమ భాగమునందు పరాజయము తప్పలేదు ఐనను అతడు చివరివరకును కాకతీయుల సామంతత్వమును అంగీకరింపక పోమిత భూభాగములలో స్వతంత్రుడుగా నిలిచినట్లే కవబడు చున్నది

అంబదేవుని చరిత్రము ఉల్లేఖించుటకు ఆధార భూతము

తై నవి కొన్ని కానములు లభి చుచున్నవి వాటిలో కొన్నిటిని అతడు వ్యయముగా ప్రకటి చెను మరికొన్ని అతని యనుచరులును సామ తులును ప్రకటి చినవి కాలాను పూర్వగ వాని ట్లు క్రోడీకరి చుచున్నాము ఈ కానము లన్నియు కాలివాహన శక న వత్సరములు కలవై నను పారశ పాకీర్వమునకై క్రీస్తుశకమున దిచ్చుట జరిగినది వత్సరము లభించినస్థము ప్రకటనకర్త

క్రీ శ		
1272	త్రిపురాంతకము	అ బదేవుడు
1279	అ త్తిరాల (కడవజిల్లా)	అంబదేవుని మహావ్రధాని
1288	త్రిపురాంతకము	నవదర అంబయరెడ్డివారు
1290	చోలి (కడవజిల్లా)	అ.మగ్రము
1290	త్రిపురాంతకము	అ బదేవుడు
1290		
1291		ఖదేవుడు
		అంబదేవునిపాదపద్మపతివి
1291		అనమగ్రము

ఇవికాక అంబదేవుని నీలగంగవరకానము (ఎ పి ౪ XX 227) తెలియచచ్చుచున్నది పీటన్నింటిలోను మిక్కిలి సాధికారికమైనవి అంబదేవుడు స్వయముగా ప్రక టి చినవి వానియ దును శక 1212 చిక్పతి సంవత్సర భాద్ర పద బహుళ అమావాస్య న గళవారమునాడు మార్త్యగ్రహణ పుణ్య కాలమున అ బదేవుడు త్రిపురాంతకేశ్వరుని నన్నిధిని ప్రకటించిన ఒక మదీర్వ కా నమున్న (ద హి X 485) మరి యొక చిన్న కా నమున్న (ద హి X 484) సాధికార మైనవనుట నిస్సంశయము అట్లే శక 1194 శ్రీముఖ న వత్సర శ్రేష్ఠబహుళ అమావాస్య సోమవారమునాడు అ బ దేవుడు త్రిపురాంతకేశ్వరుని ఎన్నిధిని ప్రకటి చిన దానకాన నమును సాధికారమును నిర్ణయదాము

అంబదేవుని త్రిపురాంతకకానము (ద హిం X 485) మదీర్వ మై సంస్కృతా ద్రములందు వ్రాయబడినది దీనియందాడు త్రిపురాంతక మహాదేవుని అంగరంగ భోగ ములకై ఈయబడిన గ్రామములను పునరుద్ధరించెను ఒక్క పాక్ష్యము మాత్రము ఉదాహరింతుము - "శ్రీ త్రిపురాంతక

దేవసాత్కృతాన్ని ఖలా గ్రామాక పరివృతనలోపద్రవమ్ ప్రతిపాదయత్సి ఈ కానమునందు చెప్పబడిన రీతిని అంబదేవుని విజయము లిట్లున్నవి

- 1 శ్రీపతి గణపతి యనువానిని జయించి వానిదై న రాయ నహానముల్ల వీరుదమును అంబదేవుడు పరిగ గాంచెను
- 2 డెబ్బదియైదుమంది భూపతులను ఘోరయద్ధమున న హరించి తన సేనా తమునందలి రుషా దేవతను పూజి చెను
- 3 ఏతువ మల్లి దేవుడనువాని శిరస్సును ఖండి చి మల్లి దేవతల గొండగండ వీరుదము వహించెను
- 4 వం డెండుమంది మాండలికులచేత సేవింపబడిన పాద కమలములు కలవాడు మహాయద్ధమునందు శత్రురాజుల శిరోజుమాల ధరి చుటచే భైరవుడై నవాడు
- 5 అల్లుగ గ నహితులైన కేవడేవప్రేమిదేవులను వారిని పలాయితులను చేసినవాడు
- 6 పెంతినీమను పాలించువాడును ధర్మక్రోహియు అగు మల్లికార్జునుడను వానికి శత్రుపూతమైన పవిత్ర మరణమును అమగ్రహింపక వాని నప్రాంగములను హరి చెను
- 7 బోలెయన్యపతి కుమారుడై న రాజుణ్ణ యనువానికి అంబదేవుడు తన కుమార్తెను భార్యగా నిచ్చెను ఆమెకు అరణముగా న దనపుర రాజ్యమిచ్చెను నమస్తా ద్ర మహి పతులను రణమున జయించెను
- 8 దాయూరులచే అపహృత రాజ్యుడై న మమమ గండ గోపాలుని విక్రమ ని హపుర సంహానముపై పునః ప్రతిష్ఠిం చెను
- 9 దేవతలు ఆ దరును కూడి పాలనముద్రమును ద్రచ్చి ఒక దీనుగును (వరావతమును) ఒక గుఱ్ఱమును (ఉచ్చైశ్రవ మును) ఒక అశ్విని సాధి వహియి కాలకూటమును పుట్టించిరి నిస్సహాయుడును అర్ధ ద్యుడను అగు అంబదేవుడు మహా యుద్ధమున రిపుసాగరమును మథించి పాండ్యవంశ కల్పద్రుమ ములలు చెక్కు ఏనుగులను గుఱ్ఱములను వశము చేసికొ నెను

ఇవికాక అంబదేవుని వీరుదావలో కొన్ని చరిత్రాంశ ములను సూచించునవి కలవు నమధిగత పంచమహాభక్తి ఖండికూటమనోరథపురవరాధీశ్వర ప్రత్యనికప్రాసాదాయ మాన కులభోగగండ సూర్యవంశి రాయ నిర్మూలన భుజిజయగాథాక్రవణ చమత్కృత దేవగిరిరాయప్రస్థావిత ప్రాకృతమణికనకభూషణ కాదవరాయ విధ్వంసన అతి

పాదవరాక్రమసాంధ్యరాజన్యప్రయోమేవ చ డాడేద
వై నతేయజంహూతరంగ గడవెందార శ్రీ అంబదేవ
మహారాజు అని ఈ ని ప్రశస్తి

త్రిపురా తక శాసనము శ్రీ శ 1290 నాటి దగుటచే
ఇప్పటికీ అంబద్వేదువైన చెన్నవజయములగియు సాధించి
శత్రుదుర్నిరీక్ష్యుడై కాకతీయాధిపత్యమును త్రోవవచ్చి సర్వ
స్వతంత్రుడై యు డెనని తెల్లమగుచున్నది ఈగడిట్టి స్థానము
సాధించిన క్రమమును కొంత అనుంధి వచచ్చును ఇదిగల
సమధిగత వంచమహాశబ్ద విరుదము ఈని స్వాతంత్ర్యమును
చాటుచున్నది కాకతీయ రాజన్యలోది చెల్లుచు డెను కాక
తీయ సామ్రాజ్యముపై కాలద్రవ్యక్షుకు పూనునని అంబ
ద్వేవుని మొదటిచర్య శ్రీవతిగణ తిలమ నాతనిజయ చి వాని
రాయవంశముల్ల విరుదమును కానుధరించుట శ్రీ తిగణవతి
ద్వేవుడు వల్నాటిలో గురిందాల (గురుజాల) పేమకు అధిపతి
యైన కాకతీయసామంతుడు ఇకనిని చేర్చును శాసనమొకటి
శక 1190 (శ్రీ శ 1289) నాటిది గురిందాలలో కనబడు
చున్నది అంబద్వేవుని నీలగంగవర శాసనములో కూడ గురిం
దాల గణాధిపతి జయించిన ప్రసంగమున్నది ఈ కాకతీయ
సామంతుని జయించి అంబద్వేవుడు వల్నాడుగో తన స్థానమును
బలపరచుకొనెను ఇప్పుడు రాణి రుద్రమదేవి కాకతీయ
సామ్రాజ్యమును శాసించుచుండెను ఆమెగొరక్షి సామం
తుని నిర్ణించి అంబద్వేవుడు సామ్రాజ్యముపై తిరుగుబాటు
కావుటానెత్తెను ఇతడు జయించినట్లు చెప్పుకొన్న 75 మది
భూవతులు కాకతీయ సామ్రాజ్య రక్షకులైన నాయకులై
యు దురనియు తిరుగుబాటుకొ డెయ్యెన అంబద్వేవుని అణ
చుటకై రుద్రమదేవి వీరిని పంపియుండుననియు చారిత్రకు
లూహించుచున్నారు విజయము అంబద్వేవునే వరించి ట్లు
తోచుచున్నది

తరువాత అంబద్వేవుడు తన దృష్టిని ఎటువీసుపై పర
పెను పట్టువనాడు ఆంధ్రదేశపు ప్రాచీన విభాగములలో
వొక్కటిగా కనబడుచున్నది శెల్లూరుజిల్లా దర్శి పొదిలి
తాలూకాలలో కొంతభాగమును కర్నూలుజిల్లా మార్కా
పురం తాలూకా కడవముండలమున దలి బద్వేలు స్వవటును
తాలూకాలలో భాగములను ప్రాచీనమైన పట్టువనాడులో
కొంతభాగమును భానింప బడినది అంబద్వేవుని సామంతుడైన
నవనాడు అంబయరెడ్డి శక 1210 (శ్రీ శ 1288) నాటి తన

త్రిపురా తక శాసనములో ఎటువనాడు చేర్చొన్నాడు
“వైత్త శ్రీమృహహం డలేశ్వర గడవెందార అంబదేవ
మహారాజులు బిల్లుచెల్లించునానాడు అని ఇది ని వాక్యము
త్రిపురా తకశ్లేత్రము ఎటువనాడు నడు ని దీనివలన
తెలియుచున్నది ఎటువనాడు గగయసానాటి కాలమున
తనని పరిపా నలోను దినట్లు శక 1104 తురి మెళ్ళ శాసనము
గలన తెలియుచున్నది ఇది ఎకారణమునకో కాయస్థ రాజుల
అధీనమును డి తొంగినది ఇప్పుడు ఎటువనాడు చోడవ శీయు
డైన ఎనుమల్లి దేవరాజు పాలనలో నుండెను శక 1189
(శ్రీ శ 1287) నాటిని మనుగుల్లి దేవుని రెడు శాసనముల త్రిపు
రా తకమున దుండునుట్లు చున్నది (ద వా X 417 418)
ఈతడు కాకతీయ సామంతుడై యుండును ఎటువ మల్లి
దేవుని యుద్ధముగ దుండునని అప్రామును స్వాధీనము
చేయని అంబద్వేవుడు టువ మల్లి దేవల గొండుగ గ అను
విరుదమును వహించెను అంబద్వేవుని శాసనము (ద వాం X
432) శ్రీ శ 1272 నాటికే త్రిపురాంతకములో కనిపించు
చుండుచే ఇంకొక పూర్వమే ఎటువనాటి విజయము జరిగె
ని యూహించవచ్చును

కేవలదేవ సోమిగేవు నువారు చెడం వంశీయులు
వైరు బులు చితూవజిల్లాయ దున్యవశీ నది మీగనున్న
కలుడ పురవరాధీశ్వరులు వీరు అనంతపురంజిల్లా జగశాపి
గుత్తి క్రువును చోళుకును అగు అలుగంగనితో సఖ్యము
చేసుకొని జన్నిగదేవ త్రిపురారు కాలమున గావోలు కాయ
స్థుల రాజ్యభాగములను ఆక్రమించుకొని విజృంభించిరి
కాయస్థ రాజుల ముఖ్యవట్ట డమైన వల్లూరుకూడ సువశము
చేసికొనిరి తనవంశమునకు జగిన ఆమానమును తుడిచివైచి
రాజన్యవృత్తమును కూడతీసికొనుటకై అంబద్వేవుడు వీరితో
ఓడించెను వైరు బులు వాడులో ఉంచబడిరి అంబద్వేవుని మహా
ప్రధాని కడవజిల్లా అత్తిరాల పరకురామేశ్వరాలయమునందు
చేయించిన శక 1201 (శ్రీ శ 1279) నాటి శాసనములో
అంబద్వేవుడు వల్లూరు రాజధానిగా పొత్తవనాడు మున్నగు
దేశములను పాలించుచున్నట్లు చెప్పియుండుటచే కేవలదేవ
సోమిగేవులవై విజయము అంకకుముడే జరిగెనని భావించ
వలెను ఈ విజయము శ్రీ శ 1287 ప్రాంతమున జరిగెనని
డాక్టరు పిటూరి వెంకటరమణయ్యగారు వ్రాయుచున్నారు
శక 1200 ప్రాంతమున అంబద్వేవుడు సాండుల్ల దండ

యాలైన ఎడర్కొని హాని పారద్రోలియు దునని వైచారి త్రకునే ప్రాని పాండ్కుల సామ తడును కా చీపురాధి నాథుడను అగు విజయగ డ గోపాలుని కాననము కడవజిల్లా న దలూరు గ్రామమున దలి సౌమ్యనాథస్వామి ఆలయములో శక 1201 నాటిది కనబడుచు దుటయే ఈ యూహకు మూలమ వి యగండ్ గోపాలుడు నెల్లూరు తిక్కరాజు అల్లుడని తెలియుచున్నది ఈతడు శక 1172 (క్రీ శ 150) ను డి మప్పది న వత్సరములు కా చీపురమును డి పాలన పొగించెను

అంబదేవుడు సెంతిసీమను పాలి చువాడును ధర్మ ద్రోహియు అగు వల్లికాడ్డనుడనురాజు యొక్క పా గము లనుహరించె ని చెప్పబడింది ఈ పె తిసీమ యెచ్చటిదో గుర్తి బడలేదు

అ బదేవుని కిరీటమునందలి మరియొక తురాయి మనుమగండ గోపాలుడనువానిని విక్రమసింహపుర సింహా సనముపై పునఃప్రతిష్ఠితుని చేయుట దీనినుద్దేశించియే కాటోలు ఆతడు "రాయ స్థావనాచార్య" తిరుదమును దాల్చెను ఈ సందర్భమున విక్రమసి హ పురమనబడు నెలూరుచరిత్రను పాతకులకు సంగ్రహముగా గుర్తు చేయదగును తిక్కరాజు కుమారుడును తిక్కనామాత్యుని ఎలికయ అగుమనుమంద్రి రాజు క్రీ శ 1200 ప్రా శమున పాండ్కులతో జరిగిన ముత్తు కూరు యుద్ధమునందు మరణించెను నెల్లూరురాజ్యము కొంత కాలము పాండ్కుల యధీనమున దుండెను తరువాత రుద్రమ దేవి సేనానియైన దాది నాగదేవుడు మూడు నాలుగే డ్లు ఇచ్చట అధికారము నెరచెను తదనంతరము మనుమనీడ్రి కుమార్తెనై న రె డవ తిక్కరాజు రె డేడ్లు తన పై శృంగరాజ్య మును చేజిక్కి చుకొనెను ఆపైన మనుమగ డ గోపాలుడు నెలూరురాజ్యమును ఆక్రమించుకొని పాలి చుచు డగా అతని పరివారమే వానిని రాజ్యక్రమ్మని గావి చెను ఇచ్చట అ బ దేవుని కా నవాళ్యము ఇట్లున్నది "సిజగిరవార విలోపిత రాజ్యవంద వ.మనుగండ గోపాలమ్" మనుమగ డ గోపాలుడు అంబదేవుని అప్రవేశిత విజయములను వినినవాడగుటచే అతనిని ఆక్రయించెను అంబదేవుడు వానిని అడుకొని సంగై యము లనుపంప మనుమగండ గోపాలుని రాజ్యప్రతిష్ఠితుని చేసెను

మనుమగండ గోపాలుని ప్రతిష్ఠితుని చేయుటలో అశ్రిత వత్సలత్వమే కాక రాజకీయ ప్రయోజనములును అంబదేవుని

ప్రేరేప వియుండు ని ఊహించుట సులభము దక్షిణమును డి బలవ మలై న పా డుల్లు కంచి నెల్లూరురాజ్యముల మీదుగా కాయస్థ ము డలముపై ఒత్తిడితెచ్చుచునే యు డిరి అ బ దేవుని కాలము కు (శక 1180) మారవర్మ కులశేఖర పా డ్యుడు పా డ్య పామ్రాజ్యాధిపతి యెయ్యెను ఈతడు పరాక్రమశాలియైన శ్రువు తనకుముందు జూతవర్మ ను దర పా డ్యుడు మున్నగువారు కాకతీయులను వెనుకకునెట్టి నెల్లూరురాజ్యముపై ఆధిపత్యము స్థాపించి యు డుటచే ఆ పూర్వప్రాశవమును పునరుద్ధరి చుటకు కులశేఖర పాండ్కుడు కృష్ణ లుడయ్యెను ఈ యశిలాప నెరవేరుటకు అంబ దేవుని కాయస్థ రాజ్యము అడుగాను డెను ఇదివరలో చెప్పిన విజయగండ గోపాలుని ద డయాత్ర కులశేఖరపాండ్కుడు ప్రోత్సాహి చినదని చెప్పుచున్నారు పాండ్కులలమును నిరోధి చుటకు అ బదేవుడును వన్నద్దుడు కాకొచ్చెను ఈ ప్రయత్నమున దే ఆతడు మనుమగండ గోపాలుని నెల్లూరు ని హాసనముపై నిలబెట్టెను

అ బదేవుని ఉద్యానన చెప్పటకు మారవర్మ కులశేఖర పా డ్యుడు చేసిన న కల్పము నెరవేరలేదు అంబదేవుడు వాస్తవముగనే గొప్పసా యుగీనుడు కులశేఖర పా డ్యుని పై న్య ములను ఓడి చి ఈతడు "ప్రత్యగీక ప్రాపాదాయమాన కులశేఖర గండ" అని వ దిమాగధుల స్తుతుల న దుకొనెను కాయస్థ రాజ్యమున దు శక 1214 (క్రీ శ 1200) వరకును జూతవర్మ ను దర పాండ్కుని కాననములకున్చి చుచుండుటచే అంబదేవుని విజయము న పూర్ణము కాదని చెప్పవలసి వచ్చుచున్నది ఈ మ దర పా డ్యుడు ఆ పేరుగల పాండ్యరాజులలో రె డవ వాడు మొత్తముమీద పాండ్కులు అ బదేవుని శక్తిసామ ర్థ్యములను గుర్తించి ఆతనితో సఖ్యమును కోరిరి వారాజునికి మది చివ ఎనుగు ను వై నతేయజనముగల గుఱ్ఱములను అపారధనమును కానుకగా ఇచ్చిరి ఇట్లే అంబదేవుని సఖ్య మును కోరినవారిలో సేపుడ రాజులొకరు దేవగిరి యాదవులు కాకతీయ రాజ్యమునకు బద్దశక్తువులు రుద్రమదేవి రాజ్యావ సాన సమయమునకు కాకతీయపై న్యము గోన వికలరెడ్డి నాయ కత్వమున కృష్ణా మంగళకా అంతర్వేదితో ప్రవేశి చి అద వాని తు బలము మానున హాకున కోటలను పట్టాకొని అక్కడ యాదవుల ప్రాశవమును తొలగ త్రోసెను గోన వికలరెడ్డి ఈ సందర్భముననే బలిష్ఠమైన రాయచూరు దుర్గ

మును నిర్మించి (క్రి. శ. 1294) సేపుడులను డి అడిక్కున రాగల ప్రమాదమును వారి చెను కాకతీయుల ప్రతిద్యోవ్వి యగుటచే అంబదేవుని మైత్రిని యాదవులకొరీ కానుకలు పంపిరి

అంబదేవునికి దశదిశల వ్యాపించెను ఆతనిప్రతిష్ఠ మధ్యందినాధిష్ఠితమయ్యెను కాని పెరుగుట విరుగుట కొఱచే యనుసూక్తికి ఆతడును గురికాక తప్పలేదు కాకతీ రుద్రమదేవి వృద్ధురాలగుచుండెను రాజ్యశారము నామె తన మనుమడును పెంపుడు కుమారుడును అగు ప్రతాపరుద్రునిపై నిలువజొచ్చెను యువకుడగు ప్రతాప రుద్రుడు ఉత్సాహశీలియై రుద్రమదేవి కాలముతో కొంచెము సడలుచూపిన కాకతీయ ప్రతిష్ఠను సంపూర్ణముగ నిలబెట్టుటకై యత్నములు చేయజొచ్చెను కాకతీయ నై న్యము పునర్వ్యవస్థీకరింపబడెను సామ్రాజ్యాంగార్థతమైన అవ్యవస్థను మున్ముందు ఆతడు చక్కఁగేయ తలచెను అంబదేవుని ఆట కట్టించుట కాతడు నిశ్చయించి తగు సన్నాహములు కాచి చెను కాయస్థ రాజ్యముపై పడుటకై చక్కని పూర్వహము సిద్ధముచేయబడెను రుద్రదేవదక్షిణ కుకూడ దుడు అని ప్రసిద్ధి చెందిన అడిదం మల్లుసేనాని ఒక బలియమైన నై న్యముతో తీరాంధ్రము వెంకటాద్రికి వెళ్లుచున కథిపతియైన మనుమగండ గోపాలునిపై విజృంభించెను

మనుమగండ గోపాలుడు అంబదేవుని సాయమును పొంది ఆతనికి కృతజ్ఞుడై యుడుటచే ఆతనికి అసాయము వచ్చినప్పుడు తన నై న్యముతో వానికి కాపటయగును మనుమ గండ గోపాలునకు ఇట్టి యవకాశము దొరకకుండ చేయుటయే అడిదంమల్లు సేనాని పూర్వహము అది కాకతీయులు ఊహించి వట్టే జరిగెను మనుమగండ గోపాలుడు కాకతీయనై న్యము వెదికి యుద్ధమునందు నిహతుడయ్యెను మల్లుంగారు "మనుమగండగోపాలేశికభంజన" అని వీరుడు రాల్చెను అడిదంమల్లుగారి ఈ విజయము శక 1216 (క్రి. శ. 1294) వాటి ఆతని త్రిపురాంతక శాసనముతో ప్రకటించబడుటచే 1294 సం. నక్షత్రము దేశాతడు మనుమగండ గోపాలుని జయించియుండును ఇది క్రీ. శ. 1299 ప్రాంతమున శ్రీనియ్యభద్రవచ్చును

మనుమగండ గోపాలుని శత్రువాత కాకతీయులు కౌశల్యంబుతో గోపాలుడను వచ్చిని నెల్లూరి రాజ్యమున కైవడికి తీసికొని యాతడును కృతముడై పొండుకొలుకొ

మైత్రీచేసెను రాజగండ గోపాలుని శిక్షి చుంకై ప్రతాప రుద్రుడు తనకునచ్చిన సామంతుడైన మనుమగండ గోపాలుని నియోగి చెను ఈ మనుమగండ గోపాలుడు మనుమంద్రి వంశములోనివాడు మనుమంద్రికి ముగ్గురు కుమారులుండిరి వారిలో మధ్యముడైన నల్ల ద్రి బదుగురు కనయులు అంద గ్రజుడు ప్రకృతుడైన మనుమగండ గోపాలుడు ఈతడు ప్రబలనై న్యములతోపోయి రాజగండ గోపాలుని అంబి విహి తులైన సా ద్యులను ఓడించినట్లు నర్సారావుపేట పట్టాభిరామ దేవాలయము దున్న శక 1214 (క్రి. శ. 1297) వాటి మనుమ గండ గోపాలుని శాసనమువలన వ్యక్తమగుచున్నది ఈమనుమ గండ గోపాలుడు యాదవులనుగూడ జయించినట్లు అదే శాసన మందుగల సేవణ కటకవేణు కబళవ దానపా" అను వీరు దముచే ఊహి పగు చ్చున్నది అంబదేవుడు తనకుమార్తెను బొల్లయగుమారుడైన రాజన్న అను నాతనికిచ్చి నందనపుర రాజ్యము అరణముగా ఇచ్చినట్లు త్రిపురాంతక శా సము చెప్పుచున్నది ఈ బొల్లయయు ఆతని కుమారుడు రాజన్న యు కర్నూలుజిల్లా నందికొట్కూరు కాలూకాలోని మల్కాల లింగాల గ్రామములలో దొరకిన శాసనములలో శాసనవచ్చు చున్నారు మహాసామంత చెజుకు బొల్లయరెడ్డి మహాసామంత రావ రుద్రదేవుడని వీరి కచ్చటి వ్యవహారము వీరు కాకతీ రుద్రకుమారునికి సామంతులుగా చెప్పబడిరి ఈ శాసనములు క్రీ. శ. 1290 91 సంవత్సరములకు చెందినవి అనగా అప్ప టికి వీరు కాకతీయులకు వశులై వారి యాధిపత్యము నంగీక రించిరన్న మాట ఆ తకుము దు వీరు అంబదేవునితో మైత్రి చేసి ఆతనిరాజ్య విస్తరణోద్యమమునందు తోడ్పడు చుండరి అంబదేవుడు పెండేళ్లు ప్రాంతమును జయించుటకు యత్నించు చు డెను దానికి సమీపమునందే ఉన్న చెజుకు బొల్లయరెడ్డితో సఖ్యపడుట ఆతని యుద్ధముమునకు సహకారమగును వానితో వియ్యముచేసి నందనపురప్రాంతము చెజుకురెడ్డికు ఇచ్చెను ఈ గ్రామము నందవరము అను పేరుతో పూర్వపు బంగానపల్లి సంస్థానమునందు చేరియున్నది అంబదేవుడు కాకతీయ నై న్య ములను విడిచి పెండేళ్లు రాజ్యమును వశము చేసికొనెను కాని రుద్రమదేవి ఊరకయందలేదు అమె విశ్వాసమునకు సాక్షులైన వాయకులలో పశ్చిమాంధ్రమున తాతమున్నవరాజు పేర్కొనదగినవాడు ఈతడు ఇర్రిటివంశ మూలపురుషులలో గణనీయుడు తాతనిన్నవరాజు యుద్ధమునందు తైజకురాజు

రద్రుని జయి చి యాతని పేర్కొ గములు హరి చెనని చెప్ప బడినది అనగా కాకతీయుల బ్రోత్సాహముపై చారి సహాయముతో కావచ్చును తాళపేన్మరణాఁ చెఱకురెడ్డను శిక్షి చి వారు తిరిగి కాకతీయ సామ్రాజ్య విధేయులగునట్లు చేసెను ఇది శ్రీ శ 1 90 న వత్సరమునగు నమీవమున జరిగి యు డును

అ బదేవుని అధ్యష్టచక్రము తిరుగుముఖము వట్టినట్లు న్నది అతని మిత్రవర్గముతో ఒక్కరొక్కరే కాకతీయ బల మునకు శలయొగుచు డిరి మనుమగ డ గోపాలుడు న హరింపబడెను చెఱకురెడ్డు శత్రుస్వ ధావారము చేరి పొందుల్లు కాకతీయ సేనానుల ధాకకు నిలువలేక వెనుకకు శగ్గిరి సేవునాలును గోనవిరలుని ఖజవరాక్రమమును చవి చూచుచుండిరి ఈ సమయముననే ప్రతాపరుద్రుడో రాణి రుద్రమదేవియో నాయకత్వము వహింపగా ప్రవ డ కాక తీయ చాహినులు ఎఱువసీమపై ద డయాత్ర సాగి చెను బలవంతుడయ్యును అంబదేవుడు వరాళితుడై పొత్తపనాటికి తన సైన్యములను ఉపసంహరి మగోనవలంపచ్చెను శక 1218 (శ్రీ శ 1 91) తరువాత అంబదేవుని శాసనములు త్రిపురాంత కమున కన్నించుటలేదు కాకతీయ సేనానుల శాసనములే ఇచ్చట లభించుచున్నవి శక 1218 ఖర స వత్సర వ్రావణకుర్త పూర్ణిమనాడు చంద్రగ్రహణ సమయమున శ్రీమన్మహాప్రధాని క టులూరి గన్నయ్య ప్రెగడవారి కొడుకు అన్నలదేవుడు వేయి చిన శాసనము త్రిపురాంతక త్తేత్రమునందున్నది అప్పటనుండి టువనాడు కాకతీయుల వశమయి యు డును

అంబదేవుడు వరాక్రమముతో నిర్మించిన మహారాజ్య సౌధమిట్లు అనతికాలములోనే ఊడించినది కడప మ డలము వెలవల అతని యాధిపత్యము చెల్లినట్లు విదర్భనములు లేవు శ్రీ శ 1802 తరువాత అతని వార్తయు తెలియదు అతని కుమారుడు రెండవ త్రిపురారి స్వల్ప కాలము కాయస్థుల అధికారము నిర్వహించెను ఆ రాజ్యభాగములు శక 1280 కి ము దే కాకతీయ సామ్రాజ్యమునందు విలీనమయ్యెను

ఇంతవరకు మనము అంబదేవుని రణ పాండిత్యమును రాజానీతి చతురతను మాత్రమే సంబోధించినాము తన మేల్ మామయ్య ఇర్లద్రు పోడరులును పాటింపిన కాకతీయ సామ్రాజ్య మైత్రిని ఈశ్వర వ్యతిరేకించెడి శైలియందు ఈశ్వరుడు యూధన మహాదేవరాజువలె కాకతీయ సింహాసనముపై ఒక

నారీమణి అసీమరాలగుట సహించి యు డకపోవచ్చును అల వోళగనే స్త్రీహరిపాలనమును అంతము దించి తానొక విశేషగా క్షీరి పొందవచ్చునని అంబదేవుడు పేరాసపడి యుండును ఇరుదది న వత్సరముల వరకు విజయ మాతనిని వరి చెను కాయస్థుడైన యాతడు ఆ ద్రుల మనో భావ ములను చక్కగా అర్థము చేసికొని యు డడు ఆ ద్రులు రుద్రమ దేవిని తల్లిగా భావించి అ బయని పిలిచెడివారని ఎద్దోర్త వరిత్ర మున్నగు గ్రంథములు చెప్పు చున్నవి ఆంధ్ర పిరసేనాను ల దరును రుద్రమ దే యి దు భక్తి గలవాడై యుండిరి కావున అంబదేవుని విప్లవోద్యమము వరాజయము నొ డక తీరలేదు

అ బదేవుని రాజకీయము లెట్లున్నను అతడు ధర్మ ప్రయతు శివభక్తి తత్పరుడు వితరణశీలి అని కాక్కి చెప్ప వచ్చును చాతుర్వర్ణ్య సమద్ధరణ అనునది ఈతని నిరు దులలో నొకటి వేదాది విద్యలను వర్ణాశ్రమ ధర్మములను రక్షించుట రాజుల ముఖ్యవిధిగా ఆ కాలమున వరిగడి న బడు చుండెను కాకతీయుల వలెనే ఈతడును శివభక్తి వరాయ డుడు త్రిపురాంత కేశ్వరుడు ఈతని ఇష్టదై వము ఈతని శాసనము లంధివిషయమిట్లు ప్రకటి పబడినది “త్రిభువ నాధి శ్వర శ్రీత్రిపురా తక దేవదేవత్ర శ్రీపాద వచ్చారాధక” అ బ దేవుడు తరుచు త్రిపురా తక త్తేత్రమును న దర్శించి అచ్చట దానాదులు ప్రకటి చుట కాన్పించును శక 1212 విశ్వతి సంవత్సరమున వ్రావణ బహుళ అమావాస్యమం శవారము సూర్యగ్రహణ పుణ్యకాలమ న త్రిపురాంత కేశ్వరుని పన్నిదిలి అతడు రెండు దాన శాసనములు వేయించెను అందు మొద టిది న గ్రహముగ నున్నది త్రిపురాంతక దేవునకు ప్రాత స్స ధ్యా మధ్యాహ్నా సంధ్యల నడుమ తన పేరట ఒక అవ సరము కల్పి చుట దీని యుద్దేశము అనవరము అనగా పూజానవరమని చెప్పవలెను చాలకు తమ పేరట ప్రత్యేక అగ్ననలు సేవలు దేవాలయములందు కల్పించుట అనాటి అచారము మమమంద్రిరాజు పాత్రుడైన మమమగండ గోపాల నోడ దేవ మహారాజు శ్రీ శ 1297 నందు నరపారాధుఁడు పట్టాభి రామాలయమున వేయించిన శాసనము గూర్చి చదివి యున్నాము కాట్యు దాన చెప్పే కేవల శ్వామికి ఈతడు ఇరువై పుట్టు వెలిచేమ (మెట్ట లాలము) దానమువేసెను దీనికై స్థానావతూలు ఏతేలు క యూధువ గొడగోపాల తిరునాళ్లను

చిత్ర మానవునందు చేయగలవారని ఏర్పాటు

అ బదేవుని మరియొక శివురాంతక శాసనము మదిన్ మైనది దీని ప్రకారము శివురాంతక చేవుని "అ గరంగ భోగ భూపతివైన వేద్య కా బాల శ్రీగ థ గుంకుమ కస్తూరి కర్పూర అగరు మగంధ ద్రవ్యాద్యుప భోగార్థమ్ చీని మహా చీని హంస మాలాల కృత సతతైవ ర క్తతైవ దివ్యసంచయ నిచయ సమర్పణార్థమ్ ఖండస్ఫుటిత క్షీర్ణోద్ధారమాట కూట (?) ప్రాసాద మ డప వృత్తిగ వాద్యాది భరతవిద్యా విశారదనటజనోప సంగ్రహార్థమ్ ఇత్తే దాన ప్రయోజనము విస్తరముగా చెప్ప బడి ది శైవ భక్తులలో వీరవ్రత మాహా శరర శైవ పాకుత మహావ్రత కాలాముఖయామిల శైర చాదుల కొఱకు సత్రపు టేర్పాటు చేయనైనది ఈ శాసన మ దలి ఒక విశేష మేమనగా అంబదేవ మహారాజు లకు చెప్పి ఈ ధర్మముల న పాది చి పెట్టిన నంద శివులు అను అచార్యు నకు దేవాలయాధికారులు విసికొ డ మార్పన గ గాపురము అను గ్రామమును వృత్తిగా ఇచ్చిరి అంబదేవుడు శివురాంతకము నందే క్రీ శ 1272 లో వేయించిన శాసనములో మంత్రపుష్పము పెట్టెడి పూజారులు నంద శివులు మొదలగు మొత్తము పదకొండుగురు పూజారులకు మొట్టచాడలోని పిన్న పులి చెఱువులనడియూరు ఆ చంద్రార్కముగా దానము చేసెను

యథావాజా తథావ్రజా అన్నట్లు అంబదేవుని ప్రధానులు పామంతులును గూడ శివారాధకులై ధర్మ ప్రతిష్ఠలు చేయి చుచుండిరి వీరిలో ముఖ్యులు (1) శక 1201 ప్రమాది సంవత్సరమున అఱితితేవుల (అత్తిరాల) పరకురామేశ్వరాలయమునందు దాన శాసనము నెలకొల్పిన ఒక మహా ప్రధాని శాసనమునందీసిని పేరుగల భాగము శిథిలమైనది శాసన దాత పేరు ఘోడేరాయ గంగయ అని శ్రీ నే టూరు వె కటరమణయ్య గారు గుర్తించివారు (2) శక 1218 లో శివురాంతక తే త్రమునందే శాసనము వేయించిన ఖదేవుడు అను నాకడికడు ఈ తడు కోయిని నాయని పుత్రుడు అంబదేవు కు పుణ్యముగా ఖర అషాఢ కు 15 బుధవారము అనగా పూర్ణిమనాటి విశ్రాంతిపణ పుణ్యకాలమున ఈ ఛానమును ఖదేవుడు ప్రకటించెను ఇది చాన్ల పూర్ణిమా పుణ్యము

అంబర్ ఖాన్ హుస్సీ శాసనమును పట్టి చెక్కు అంశములు తెలియ

వచ్చుచున్నవి ఈ మహా ప్రధాని చేసిన దానముల వివరము "పోలి కొ డూరు సర్పమాన్యము చేసెను పరకురామేశ్వరుని గుడి మంటపము కట్టి చెను అఱితితేవులు సర్ప మాన్యము చేస మూడలు విడిచెను పొత్తపవాటి సేల కొలిపి చెను కాటమరెడ్డి అడుగున ముప్పై యడుగుల కొల గట్టించెను ముప్పైయడుగుల కొలమానమును నిర్ణయించి దానితో భూమిని కొలిపి చెగని దీని భావము కావచ్చును ఇది యి కను విచార్యము లే జాకను ఆ త్ర గంగన రాయ సహస్రమల్లు కాలవ త్రవ్వ చెను రాయ సహస్రమల్ల అనునది గండ పెండార అ బదేవుని దిరుఱము తాడ పాకను గండ పెండార కాలవ వ్రవ్వించెను ఊటుకూరను అ బ సముద్రమని చెఱువు కట్టించెను కడువగడి (యూడ్డను) అంజాపురమని యూరు కట్టించి యగ్రహారముగా తేసెను టోలోని యంజాపురమును శివపురము చేసెను శైవ భక్తులకు మూత్రము నివాసార్హత కలిగించుట శివపురము చేయుట కావచ్చును ఈ ధర్మము లన్నియు రాజ్యముచేయుచున్న అంబదేవ మహారాజుల అనుమతితో చేయబడియే ఉండును అ బదేవుడు వివరణ బుద్ధి కలవాడనుట దీనివలన తెల్లమగు చున్నది స్వల్పకాలములోనే ఈతడు తన రాజ్యము నందు శాంతిని నెలకొల్పి సుపరిపాలనకై కట్టబట్టమైన వ్యవస్థ చేయుట ప్రశంసనీయము

ఖం ర రం

అంబర్ ఖాన్ హుస్సీ

"భారతదేశమున ముస్లిముల రాజ్యస్థాపన" అను గ్రంథమును మహమ్మదు ఖాసం అను చరిత్రకారుడు పారసీక భాషలో వ్రాసెను ఈ గ్రంథమునకు గుల్షానే ఇబ్రాహీం తారీఖే ఫెరిస్తా అను నామాంతరములు కూడ కలవు ఇందు క్రీ శ 17 వ శతాబ్ది పూర్వార్థమున దిక్కుమలోని రాజ మ్యుల మధ్య జరిగిన ఘోర సంగ్రామముల వర్ణనలు పొందు పరచబడి వి ఖాసీము తన గ్రంథమందు 13 రాజ వంశముల చరిత్రను వ్రాసినట్లు తెలియుచున్నది

అంబర్ ఖాన్ హుస్సీ ప్రశంస గోల్కొండ కుతుబ్ షా హీల పాలన యను భాగమున కలదు

క్రీ శ 1543 నంబ గోల్కొండ వేలిన జంబద్ కుతుబు షాకు ఇరువురు పోడరులు గలరు

వీరు హైదరుఖాను ఇబ్రాహీం అనువారలు జంబద్

కుతబుమాతన పాలనయొక్క అత్యధికము దురైదు సలపాటు బిస్తుతిలో ఉడెను చికాకు చా చల్లము ఎక్కువయ్యెను ఎచ్చి పొరపాటు జరిగినను దానికి కారకులైన వాళలకు మరణశిక్ష విధించెడివాడు ఇకని క్రూరత్వమునకు ప్రజల దరు భయభ్రాతులైరి ఇకని ఇరువురు సోదరులలో హైదరుఖాను మీదలలో తలదాచుకొని కొద్దిరోజులకే మృతినొడెను రెండవవాడైన ఇబ్రాహీం ప్రాణరక్షణకొరకు విజయగరమునకు పారిపోయి 7 నవంబరున అజ్ఞాతవాసమును అవటనే గడిపెను ఆద్రదేశచరిత్రయందును నాయుమున దును మల్కీఖరాముడని స్పష్టించె దివనల్లకి ఈతడే ఇడు ఇబ్రాహీం కుతబుమాతను పేరును 1550-580 వరకు గోల్కొండ రాజ్యమేలెను

విజయనగరమున ఇబ్రాహీమునకు మునమైన స్వాగతమొసగి బ్రాహ్మణావముతో చూచినవాడు అత్యంత రామరాజు అతేకాక ఇబ్రాహీమునకు సమయోచిత సత్కారములు జరుగుటకు ఒక చిన్న జాగీరును కూడ అతడొసగెను ఆ జాగీరు మొగలు రామరాజు భృత్యుడైన అంబర్ ఖాన్ వాణి వళము దుండెను తన జాగీరు తన చేతున ది జారిపోయిన దులకు అంబర్ ఖాన్ క్రుద్ధుడై ఇబ్రాహీముపై వగ దీర్చుకొను నమయమునకై నిరీక్షించుచు డెను

ఒక రోజున ఇబ్రాహీము రామరాజు దర్బారునకు ఆశ్వాధూర్ణుడై బోవుచు డెను అతనిని అంబరుభాను వెంట ది చిదుర్నా లాడసాగెను అతేకాక తనతో ఖడ్గయుద్ధము చేయవలెనని అతనిని బలవంతపరచెను ఎతో ఓర్పు వహించిన ఇబ్రాహీము దక్కనులోని ఆచారము ననుసరించి అచటి పాలకులు జాగీరు లొంగుటకు వాణిని తీసికొని మరియొకరి కొనగటకును అధికారములు కలవారలనియు జరిగినవనికి అంబర్ ఖాను కులకుడు కానవసరములేదనియు అతనికి చ్చు చెప్పుటకు ప్రయత్నించెను కాని ఇబ్రాహీముయొక్క శాంతస్వభావమును చులకనచేసి అంబరుభాను అసహ్యతరముగను అవమానకరముగను మరల తిట్టటకారంబిచ్చెను దీనిని సహించలేక ఇబ్రాహీము వెంటనే గుర్రమును ది దిగి అంబరుభానును కత్తివేటుతో తునాకు కలుచేసివైచెను అతేకాక ప్రక్కనే ఉన్న అంబర్ ఖానుయొక్క వహోదరుడు కూడ దుర్భాష లాడినందున అతనినికూడ సంహరించెను ఆ రోజులలో వరస్పర ఖడ్గ యుద్ధములు విరివిగా జరిగెడివనుటకు

ఇది యొక నృప్తాంతమని చరిత్రకారుడు అభిఖామించెను కావెం

అంబరుభాను

ఈతని వృత్తాంతము కొప్పుమాళ్ళవారి వళ ప్రశస్తియందు కన్పించుచున్నది (చామ II-2) కొప్పుమాళ్ళవారిలో గజరావు తిప్పరావు అను ప్రసిద్ధవీరుడు ఉగ్రదీపబడినాడు తరువాత పేరి ఎల్లన్న కుమారుడును అర్జునుని వటి పరాక్రమశాలియు అగు పేరి కృష్ణభూపతి వృత్తాంతము వర్ణింపబడినది గజరావు తిప్పనాయకుడు వెలమ వీరుడుగా తోచును పేరి ఎల్లన్న మొదలైనవారు వటవళపు రెడ్డు కొప్పుమారివారిలో వెలమలును రెడ్డును ఎట్లు వచ్చిరో తెలియదు అది యెట్లుయినను పేరి యెల్లన్నకు ఆరుగురు కుమారులు అయ్యెన కృష్ణ పేరన నాగన గంగన ర గన అనువారు వీరి మేనమామ దేవారెడ్డి చెన్నభూపరుడు వీరిని పెంచి పెద్దచేసెను రాయమన్నీలు ఇతర రాజులు వీరిని మన్ననతో చూచుచుండిరి వీరిలో నెరజోరైన నాగరెడ్డి చెన్నభూపరుడు విక్రమముచూపి వీరస్వర్గముల కరించెను పౌరుషశాలులైన గంగన్న ర గన్న మున్నగు అనుజులు కొలుచుచుండ కృష్ణారెడ్డి చేయబోయిన పలుచుండెను దేసూరుకోట చెంజి దురమునకు సమీపమున ఉన్నది

ఇట్లు డగా ఖాన్ - ఇ ఖానాన్ అనువాడు ఆగ్రవో విష్ణుడై గండికోట దుర్గము నాక్రమించెను ఇతడు విజాపుర సేనాపతులలో నొకడు తాను గండికోటను పట్టుకొనుటయే కాక తనక్రింది యధికారియైన అంబరుభాను అనువానిని గండికోట లాక్రమించుటకై ఆదేశించెను ఇది దాదాపు క్రీ.శ. 1550 ప్రాంతము విజయనగర సామ్రాజ్యము అస్తంగతప్రాయమయ్యెను దైవోపహతుడగు శ్రీర గరాయలు నిలువ నీడలేక సామంతుల వచలను ఆక్రమించుచుండెను మృగేంద్రము మరణావస్థలో నుండగా దాని శరీరమును ఎవరు ఎంత భక్షించవలెనని వివాదపడు వృకములవలె కూలిపోయిన విజయనగర సామ్రాజ్యభాగములను చేతనైనంత మేరకు ఆక్రమించుకొనుటకై గోల్కొండ విజాపురాధీశ్వరులు స్వర్గపడుచుండిరి విజాపుర సేనాపతులు ఖాన్ ఇ ఖానాన్ ముస్తఫాఖాను మున్నగువారు కర్ణాటకమును చొరబడిరి గోల్కొండవారి సేనాపతి మీర్ జుమ్లా అనువాడు ఇతని పూర్తిచేరు సవాలు నయ్యదు హసన్ మీరుజుమ్లా గోల్కొండ

నై న్యములు గండికోట తూర్పు భూములను ఆకళి చుకొనగా విజాపురము వారు గండికోట పశ్చిమప్రాంతమును ఆక్రమించిరి విజయనగర భూభాగము ట్లు చెరిసగము భుక్తము చేసికొనుటకు గోల్కొండ విజాపురిములు సామాన్యముగా అంగీకరించినను వారిసదుమహిమపొవ్వుములు లేకపోలేదు అంగీకారమునకు విరుద్ధముగా అధిక భూభాగమును గ్రహించుటకు వారు ఉభయములను యెక్కించుచునే యుడిరి విజాపురము వారి వంతుగా ఉడవలసిన గుత్తి దుర్గమును మీరుజుమ్మ స్యాధీనము చేసుకొనుటతో వీరిసదుమహిమ వైరావలము ప్రజ్వరిల్లెను

దీనికి ఫలితమే భాస్ - ఇ - భానాన్ సేనాపతి గోల్కొండ వారి గిరిలోనున్న గండికోటను పట్టుకొనుట అంతటితో ఊరుకొనక గోల్కొండ ఘోషాలను అలయచుటకై చెజీ దుర్గాధిపతిగా నుండిన అంబరుభాను అనువానిని ఆప్రాంతమందలి గోల్కొండ గండికోటలను ముట్టడించుటకై ప్రోత్సహించెను అంబరుభానుడు సత్వరమే చర్య గైకొనెను మురారిజిల్లా కూరగ్రామమున బాలోజీ అహివతిరాయడు బాజీభాను మహమ్మదుభాను దుర్గపుడైన బైరాతుభాను మున్నగు సర్దారులను ప్రేరేపించి గోల్కొండ వారి స్థావరములను తైవకము చేసికొనుటకై పంపెను అంబరుభాను వ విన సర్దారులు కొంత విజయమును సాధించిరి వీరు మొట్టమొదట మతముకోటను ఆక్రమించిరి ఇది ఉత్తర అర్కాటు జిల్లా వదవాసీ తాలూకాలో ఉన్నది క్రూరుడును నిర్భయుడును అగు దుర్గేశీ పండితుని మరము కోటలో రాజ్యముచిరి అలకోట తెల్లకోట మున్నగు దుర్గములను కూడ వశపరచుకొని దాదావరా అనువానిని రాజ్యము ఏర్పాటు చేసిరి విజయోత్సాహముతో అంబరుభాను అనుచరులు కంచి చెంగల్పట్టు కరుగుడి మున్నగు స్థావరములపైకి ఎగత్రాకిరి

ఇచ్చట వీరికొక ప్రతినిధి కము ఎదురయ్యెను కాచిపుర పరిసరములు కాళహస్తి జామీ దారులైన దామెరవారి ఏలబడి శత్రుములు వీరు మీరు జామ్లా పక్షమున ఉండినట్లు కాన్సింగును అంబరుభాను వైసికుల చేతిలో ఇవి పడుట దామెర వెంటిపన్నాణులను సమృద్ధము కాదు కావున అతడు తనకు జమ్మిదాడు చేమూరుకోటకు అధిపతియై అగు పేట భూస్వామి కైకభానును ఆధిపతియై తెలుగు సాయ

కులు మొత్తముమీద గోల్కొండ వైపునకే మొగ్గుచుండుట కనిపించును గోల్కొండ రాజ్యము తెలుగువారికి సన్నిహితమునకావమే దీనికి కారణమై యుండును చెజీ సమీపమున ఉన్న దేవూరివారి భూములుకూడ విజాపురమువారి అలజడికి లోనగుచుండుట పేట కృష్ణారెడ్డికి ఆగ్రహకారణమై యుండును పేట కష్టభూపతి యుద్ధమున దు అర్జునునివంటి వాడని బట్టులచే ప్రళంసంపజడెను

అంబరుభాను మున్నగు విజాపుర సర్దారుల జౌద్ధత్యమును అణచుటకై కృతనిశ్చయమైన పేట కృష్ణారెడ్డి తన దుర్గ సరక్షణమునకై వెలయు కట్టుదిట్టములను కావించెను తన వినతంగిడియైన పెదకృష్ణవిభుని తన పెద్దయల్లుడును అత్యంత క్రూరుడును అగు దేవారెడ్డి పెద్దన మొదలగువారిని దేవూరికోట రక్షణకు నియమించి కాను రణక్షేత్రమున కాలిడెను ఈ తొల్పులో అంబరుభాను అనుచరులు మురారి జిల్లా బాలోజీ అహివతి మున్నగువారు కంచివైపు విజృంభించుచుండిరి అహివతిరాయడు అయ్యగారి పేటను పట్టుకొనెను అయినను తమ వెన్నుచైపున మూసుకొని వచ్చుచున్న ప్రమాదమును వీరు గుర్తించలేదు పేట కృష్ణారెడ్డి కార్యరగమున దూకి ముందుగా మధురాంతకమును జయించెను తరువాత మతము కోటను ఉగ్రపరాక్రమముతో ధీకొని అచ్చటి పతాకము యోధులను మరాటీ వీరులను అప్రతిహతముగా నంహరించెను దళకర్త దుర్గేశీయనువాని కంతము ద్రుచి కోటను స్వాధీనము చేసుకొనెను వారి డాలు డమాములను దప్పును స్వాధీనము కావించుకొనెను

ముఖ్యానుచరులైన మురారి జిల్లా బాలోజీ మున్నగు వారు చెంజికి దూరముగ కాంజీపర ప్రాంతమున చిక్కుపడుటచే అంబరుభానుని చేయి విరిగినట్లుండెను వాని సేనా దౌర్బల్యమును గమనించి పేట కృష్ణారెడ్డి ధాటితో చెంజి దుర్గమును లొంగదీయుటకు పూనుకొనెను లగ్నలెక్క చెంజిని వశపరచుకొనుటకై పొడవైన నిచ్చెనలు మొదలగు సాధనములు సేకరించిరి కొన్ని ఫిరంగులుకూడ సేకరించి యుందురు చెజీకోటలోని తురుష్క సేనలు దిగ్భ్రాంతములయ్యెను శత్రువులందరును వికావికలై పారిపోయిరి పేట కృష్ణారెడ్డి కొంత ఆశ్చర్యమైన న్యమును చెంజిపుర పీఠులలో ప్రవేశపెట్టెను మురారిజిల్లా అహివతిరాయడు పారిపోయి తన బట్ట బిడ్డిలచేను కాని ఈ సమయమునకు వారు దూర

మందుండుటచే ఆ బరుభానును అపరయ దు అడుకొనగల స్థితిలో లేరు ఆ బరుభానుని గతి యేమయ్యెనో తెలియదు పేట కృష్ణారెడ్డి పునవిజయమునకు న తన చి దామెర చె కట్టవ్వాయుడు మీరజుమ్మకు అనని పరాక్రమమును ఎరుకపరచెను నవాబు కృతజ్ఞతా సూచకముగా కృష్ణారెడ్డికి చౌకట్లు కానులు అ ఎప్పుచె నట అంనికి కడన హ వీర విరుదము లభి చెను గోల్కొండ విజాపూరు వారి పోటీలా మీరజుమ్మ కొ త వి యము పొ ది ట్లు కాన్పి చి నను అది తాత్కాలికమే అని చరిత్ర వాక్యానుచున్నది క్రీ శ 1652 ప్రార భమున విజాపురముతో చెలిమికై గోల్కొండవారు అరులతల సునర్ణములు అర్పి చిరి

అ బరుభానును గురి చి మరగి నిన్పి ఎళే ములు దక్షిణ ఆర్కాటు జిల్లా గెజిటరును డి తెలియపచ్చుచున్నవి పేట కృష్ణారెడ్డి సాహస ప్రదర్శనమువలన జె జి రమును తాత్కాలికముగ అక్రమి చు కొనగలిగి ను మీరుజుమ్మను డి పైన్య సహాయము వచ్చి ట్లు కాన్పి చదు చె జి కోట యథా పూర్వముగనే విజాపూరు సేనాపతులకు వ శమయ్యెను క్రీ శ 1648 1677 యదు ఈ దుర్గము విజాపురము వారి క్రీ దనే ఉ డి ట్లు చారిత్రకులు వ్రాయుచున్నారు ఆ బరు భానుడు ఈ దుర్గమునకు మధ్యమధ్య ఖల్లేదారుగ కూడ ఉ దుచు వచ్చెను ఆ బరుభాను ఖల్లేదారుడు దుర్గరక్షణ విధానమును బలపరచి ట్లు అవ టి యొక శాసనము తెల్పు చున్నది ఇది క్రీ శ 1652 సంవత్సరమునకు తరువాత జరిగినది

చె జి దర్గము 1677 సం లో మహారాష్ట్ర యోధుడు శివాజీ వశమైనది ఇప్పుడు ఆ బరుభానుడే ఖల్లేదారుగా ఉండెను అతడు వృద్ధుడయ్యెను శివాజీ యవంశనముచే అపలీలగా ఈ కోటను స్వాధీనము చేసుకొన్నట్లు కనబడు చున్నది చె జికోటను స్వాధీనము చేసుకొనవలెనని కా డ గలవాడై ప్రబల పైన్యముతో శివాజీ ఆ ప్రా తమునకు వచ్చెను కాని తన యుద్ధేశమును వైఫల్యముతో కప్ప పుచ్చి తాను విజాపురమువారికి లోబడిన పై నీకుడ ననియు అంబరుభానుకూడ విజాపురమువారి ఉద్యోగియే కనుక ఉభయములు సఖ్యముతో సంప్రదించు కొనవలెనాయు వార్త పంపెను ఖల్లేదారు సకుటుంబముగ తన స్వంతాధికారమునకు వచ్చునట్లు శివాజీ రాయశాసనము నడచెను వృద్ధుడగు ఖల్లేదారు అమాటలు నమ్మి తన పుత్రులతోను బంధువులతోను

శివాజీని స దర్శి చి గౌరవి చుటకై ఆ ని స్వంతాధికార మునకు వెళ్లెను అచ్చట వారందరును కవలముచే నిర్బంధింప బడిరి చె జి దుర్గము ఒక తుపాకీ పేల్చుకుండగను ఒక పై నీకుడు హతుడు కాకుండగను శివాజీ హ స్తగతమయ్యెను

అం ర రం

వి శి మం

అంబవరం

అ బవర గ్రామము కర్నూలు జిల్లా గిద్దలూరు తాలూ కాలో ఉన్నది దీనికి మూడు మైళ్ల దూరములో గిద్దలూరు పట్టణము కలదు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 6 171 ఎకరములు దీనికి తూర్పున ఈదులకొండ పడమట కంపకొండ ఉత్తరమున రాళ్లవాగు దక్షిణమున అక్కలరెడ్డిపల్లి కలవు

1681 న జనాభా లెక్కల ప్రకారము పురుషులు మ్రులు కలన ఇచట 81287 మ ది ఉండిరి వీరిలో పెద్దాయలు జాతులవారు తరగతులవారు 931 మంది ఇది కొడ ప్రా తము ఇచ్చట గొప్ప నీటి గు డములు చెట్లు చేమలు కలవు ఇది గు డ్ల బ్రహ్మాదినది పట్టినచోట ఈ గ్రామ మున ఇద్దరు శివారులుగను దూరదూరముగను కట్టబడి ఉన్నవి వీటిలో 48 కా క్రిటు కప్పగల ఇళ్ళు గ్రామస్థు లలో 5 శాతమువారు వరి అన్నమును 85 శాతమువారు జొన్న అన్నమును 80 శాతమువారు ఇతర అన్నములను తి దురు తాచి నీటిని త్రాగుదురు

ఈ గ్రామమునకు ఎఱ్ఱవాగు చెరువు నీటివనరులు వరి జొన్న నజ్జ రాగి అరిక కొర్ర కంది వేరుశనగ అముదాలు ఉలవ మిర్చి మొదలగు ప టలు వండును 1988 87 న లో ప టల క్రింద ఉపయోగించిన కూమి 2 884 ఎకరములు చెరువుక్రింద 101 ఎకరములు తావుల క్రింద 20 ఎకరములు సాగు చేయబడినవి మూడు అయిలు ఇ జనులు 10 ఎకరములకును మోటలు ఏతములు 8 ఎకరము లకును నీటిని సప్లయ చేసెను ఇక్కడ ఎర్రమట్టి నేల 2 03 ఎక రములు రేగడి నేల 1 502 ఎకరములు చలి నేల 580 ఎక రములు గరువు నేల 801 ఎకరములు కనించును 14 ఎక రముల కంపచెట్ల చిట్టడవి ఉన్నది వ్యవసాయ ఫలసాయములు లారీలపై బండలపై గిద్దలూరు నంద్యాలలకు ఎగుమతి అగు చున్నవి

ఈ గ్రామమున అవులు గేడలు మేకలు గొట్టెలు

వ దులు కోళ్ళు కలసి 8 9:1 ఉన్నవి దినమునకు 5 లీటర్ల పాలు 10 కి గ్రా నెయ్యి 100 గ్రుడ్లు స్థానికులు ఉపయోగించుకొని 50 లీటర్ల పాలు 76 లీటర్ల పెరుగు 70 కి గ్రా నెయ్యి 150 గ్రుడ్లు గిడ్డలూరునకు రవాణా చేయుదురు

ప్రజల జీవితమునకు ముఖ్యధారము వ్యవసాయము కొందరు చేపలు పట్టుదురు కలవ కొట్టు అడవి పనులచే కొందరు జీవించుకు దుకాణములు కలవు క సాలి వడ్రంగి కమ్మరి కుమ్మరి తాపీమేస్త్రీ మంగలి చాకలి గొల్ల వడ్డెర మున్నగువారు కలరు నూలు మగ్గములు వడకుట బట్టలెల్లుట బట్టలు నేయుట రాళ్ళ కొట్టుట మొదలగు కుటీర పరిశ్రమలు కలవు వ్యవసాయము చేయువారికి కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు కూలీరేటు పురుషునకు రూ 1-50 లు స్త్రీకి ఒక రూపాయి

ఈ గ్రామమున మూడు దేవాలయములు 2 చర్చీలు ఒక మసీదు ఉన్నవి శ్రీర గస్వామి ఆలయమునకు 18 ఎకరముల మెట్ట భూమి కలదు మూడు సంవత్సరముల కొకసారి జాతర జరుగును

అ బవరమునకు మూడు మైళ్ళ దూరములో గిడ్డలూరు రైల్వేస్టేషను ఉన్నది ఈ గ్రామమును పొరుగు గ్రామములతో ఒక కంకరరోడ్డు కలవు చున్నది రెండెడ్ల బండ్లు సై కిళ్ళు ప్రయాణమునకు గల సాధనములు

అంబరముతో శ్రాంతి పోష్టాఫీసు ఎలిమెంటరీ స్కూళ్ళు ఉన్నవి వైస్కూలు చదవులకు గిడ్డలూరునకు కాలేజీ చదువులకు గుంటూరు నరసరావుపేట కర్నూలు ప్రైవరాటాదులకును విద్యార్థులు పోవుదురు ఇది ప చాయితి పరిపాలన కల గ్రామము దీని ఆదాయము సాలీనారు 4 880 లు ఒక పంచాయతీ గ్ర థాలయము పత్రములు ఉన్నవి మూడు మైళ్ళలో నున్న గిడ్డలూరులోని తంజి కార్యాలయమునకు కోర్టులకు పోలీసు సేవనుకు నవోరిజిస్ట్రారు అఫీసుకు తాలూకా కచేరీ క్లాకు అభివృద్ధి కేంద్రమునకు గ్రామస్థులు పోవుదురు పురుళ్ళ అనువృత్తి జనరల్ అనువృత్తి పశువుల అనువృత్తి గ్రామస్థులు గిడ్డలూరు పోవుదురు గ్రామ పంతులు లేవు కిరాదా దుకాణములు ఇతర పావులు కలవు అవసరముగు వరకుల నెస్సెటిని గిడ్డలూరు నుండియు గ్రామస్థులు తీచుకొందురు

మా శ్చ

అంబాల (చరిత్ర)

కాకతి రుగ్రుమ దేవి గిరి యారపులను ఓడి చి పార ద్రోశిన ఎమ్మట అనుముకొ గ నద్దేశ్వర మహాదేవుని న దర్శించి నది ఓరుగంటికి వచ్చి విజయోత్సవములు వైభవముగా చేయించినదని ప్రతాపరుద్ర చరిత్ర నద్దేశ్వర చరిత్ర మున్నగు గ్ర థములు వర్ణి చుచున్నవి ప్రజల దరును ఆమెయందు తమకుగల ప్రేమసూచ ముగ తమ న తాములకు ఆమె పేరు పెట్టుచుండిరి సేనలన్నియు రుద్రమదేవిని అ బ యని ఎలుచు చు డెను దీని కనుగుణముగా రుద్రమదేవి తన పేరట అంబాల అను గ్రామమును కట్టి చెనని వర్ణింపబడినది

పూర్వపు మహారాజులు తమ పేర గ్రామములు నెల కొల్పుట కలదు తూర్పు చాళుక్య వంశీయుడును ప్రసిద్ధ వీరుడును అగు రెండవ విజయాదిత్యునకు నరే ద్ర మృగ రాజు అను బిరుద ముండెను దానిని పురస్కరించుకొని అతడు “నరే ద్రపురము” అను పేరుగల గ్రామములను స్థాపించెను ఇ దు కొన్ని ఈ నాటిని కలవు రుగ్రమ దేవియొడ ప్రజలకు గల నిరతికయ భ క్తిగౌరవములకు అంబాల అను పేరుగల గ్రామములే సాక్షి ఆ మహారాజు స్థాపించిర అంబాల గ్రామ మెచ్చటనున్నదో నిర్ధారణగా చెప్పలేము కరింనగరం జిల్లా హుజూరాబాదు తాలూకాలో అ బాల గ్రామమొ టి కాన్ని చుచున్నది ఇది రుద్రమదేవి ప్రశస్తియొక కావచ్చును దేవగిరి వారిని కాకతీయ సైన్యములు గోదావరి ఉ క్తరము వరకును తరిమి కొట్టినవి విజయ యాత్రాన తరము దానికి మావనగా ఈ గ్రామమును రుద్రమదేవి నెలకొల్పి యుండి నను వింతలేదు అట్లే ఆమె రుద్రవరము అను పేర గ్రామ ములు ప్రతిష్ఠి చిరట్లు చెప్పబడినది

ఖం ల రం

అంబాల

అంబాల గ్రామము కరిం గరం జిల్లా హుజూరాబాదు తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 15 మైళ్ళ దూరములో వరం గల్లు పట్టణము కలదు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 4842 ఎకరములు తూర్పున మాదెనల్లి పడమట గూడూరు ఉత్తరమున నేరెళ్ళ దక్షిణమున కేళవపూరు దీని సరిహద్దులు ఇది చదునైన ప్రదేశముకలది అంబాల శక్తిరాతి గుట్టపై చెట్లు చేమలన్నవి

1881 సం. జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామము

లోని పురుషులు 18² మంది స్త్రీలు 1867 మంది జనులు చెరని 9789 మంది వీరిలో పెద్దాల్లు జాతుల పురుషులు 172 మంది స్త్రీలు 189 మంది ఇచ్చట ఇద్దగు పుగను శివారగను పలువ క్షులగను ఉన్నవి వీటిలో 504 పెంకు టిండ్లు 9 కాంక్రిటు కప్పుగల ఇద్దగు రెండు పెక్కు అక్షమలు గల మేడలు 60 అన్నమను క్షివ వ తువారును జొన్న అన్నము క్షివ వ తువారును తిదురు వానినిడిని త్రాగుదురు

గూడూరుజాల నాల కేళవాపూరుజాలునాల అశాల వారు పెద్దచెరపు గిద్దికుట మెడికుట కమ్మరికుట కొత్తకుట మొదలగు వీటివనరులు ఈ గ్రామమునకు కలవు పరి మిర్చి మొక్కజొన్న శనగ పేరునెగ పెనర కది ఉల్లి కల్లల్లి ధనియాలు మొదలగు పటను ఎడి తురు బత్తాయి మామి నిమ్మ జామతోటలు కూడ గలవు స్థానిక అవసరముల నిమిత్తము వగలెడ మొదలగు కాయగూరలను పడి తురు ఫలసాయములను బడ్లపై వరగల్లు మార్చెట్టునకు రవాణాచేయుదురు 1986 67 న లోరు 5000 ల విలువగల బత్తాయి వండ్లు రు 8000 ల విలువగల మామిడి వండ్లు రు 8000 ల విలువగల నిమ్మ కాయలు జామవండ్లు స్థానికులు ఉపయోగించుకొని రు 55 000 ల విలువగల బత్తాయి వడ్లను హైదరాబాదు నకును రు 10 000 ల విలువగల మామిడి వండ్లను రు 7000 ల విలువగల నిమ్మకాయలను హుజూరాబాదునకును ఎగుమతి చేసి పంటల క్రిడ ఉపయోగించిన భూమి 2008 ఎకరములు కాలవ క్రిడ 25 ఎకరముల భూమి చెరువుల క్రిడ 471 ఎకరముల భూమి వాపులక్రిడ 400 ఎకరముల భూమి సాగు చేయబడింది ఇవట 8 ఆయిల్ ఇంజనులు 18 ఎలెక్ట్రిక్ మోటారులు 65 ఎకరముల భూమిని మోటావాపులు 815 ఎకరముల భూమిని నీటిని సప్లయ చేసెను

ఇచ్చట పశువుల సంఖ్య 5009 ఈ సఖ్యలో ఆవులు 429 గేదెలు 242 ఎద్దులు 782 దున్నలు 71 మేకలు 181 గొట్టెలు 2140 గాడిలు 22 పదులు 91 కోళ్ళు 1100 పాలు పెరుగు నెయ్యి 2000 కి గ్రామానము 800 గ్రుడ్లు 400 కి గ్రామేవల స్థానికముగ ఉపయోగించబడెను

ఇటీవల ప్రజల ఘృణ్యవృత్తి వ్యవసాయము దుకాదా దాదులు కలరు కంసానీ వడంగి కమ్మరి కుమ్మరి కాపీ

మేస్త్రీలు కలరు తెలికల వారు చాకలి మంగలి గొల్లి వడైరవారు ఉన్నారు మూలమగములవారు చేపలు వట్టువారు కూడ కలరు 4 వడ్లమర అన్నవి ఇవి స్థానిక అవసరములకు ఉపయోగించుదు వ్యవసాయ చారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు పురుషునకు కూలీ రు 200 స్త్రీకి 80 రూపాయి

ఈ గ్రామమున ఏడు దేవాలయములు రెండు షానీదులు కలవు ఖాజా మొహిన్ దీన్ ఉరుసు ఒరుగును

ఈ గ్రామము ఉప్పల రైల్వేస్టేషనుకు 8 మైళ్ళలోను జిన్నూ మార్గమునకు వాలుగు మైళ్ళలోనున్నది ప్రయాణించుటకు 282 రెడ్లెట్ల బడ్లు 186 సైక్లు ఒక మోటారు సైకిలు ఒక తీపు కలవు ఈ గ్రామమును పొరుగు గ్రామములతో మట్టి రోడ్లు కలవు చున్నది

అశాల యదు బ్రాహ్మి పోష్టాఫీసు జిల్లా పరిషత్తు హైస్కూలు కలవు ఇచటి హైస్కూలు చదువులకు మూడన్న పేట గూడూరు కేళవపుర సూరెనపల్లి నేరెళ్ళ అను కావులను డి విద్యార్థులు వత్తురు కళాశాల చదువులకు విద్యార్థులు 15 మైళ్ళలో ఉన్న హనుమకొడకు పోవుదురు తంకి కార్యాలయము 12 మైళ్ళలో నున్న వర్కాలలో ఉన్నది

ఈ గ్రామములో వడ్లమర 20 వ్యవసాయపు మోటారులు రెండు గృహములు విద్యుచ్ఛక్తిని వాకొడును చున్నవి ఇది వంచాయటి పరిపాలనకల గ్రామము ఇటీవన్ను వృత్తి పన్ను వ్యాపారపుపన్ను గ్రాటు వాహనపుపన్ను బరెలొడ్డి రుసుము వీటి వలన వంచాయటికి ఆదాయము చేకూరును గ్రామ పారిశుధ్యమునకు తగు ఏర్పాట్లున్నవి కమ్యూనిటీ రేడియో కలదు

ఈ గ్రామమున అనుపక్రి లేదు ఇద్దరు అయిర్వేడర వైద్యులు కలరు పశువుల రోగాలకు నాలుకైద్యము చేయుదురు శనిగర గ్రామమున పశువుల అనుపక్రి కలదు పురుళ్ల అనుపక్రికి జనరల్ అనుపక్రికి కోర్టుకు పోలీసుస్టేషనుకు సబ్ రిజిస్ట్రారు అఫీసుకు తాలూకా కచేరి బ్లాకు అరివృద్ధి కేంద్రమునకు గ్రామస్థులు హుజూరాబాదునకు పోవలెను ఈ గ్రామస్థులకు బహుళార్థ సహకార సంఘమువారు రు 84 000 లను అప్పుగా ఇచ్చిరి వార సంతలు జరుగవు ఉప్పల సంతలో పశువులు వ్యవసాయ పరికరములు దొరుకును గ్రామస్థులు ధాన్యము మొదలయిన నిత్యావసర

వస్తువును వర గల్లును డి తెచ్చుకొనుదురు ఈ గ్రామమున కిరాణా దుకాణములు కాఫీ హోటలు సోదా కిల్లీ ఎగ రెట్టు దుకాణములు నైకిళ్ల పావులు కలవు

మా కేళి

అంబికాముదు సీలా

కలక పురవరాధీశ్వరుడైన ప్రతాపరుద్ర గజపతి సేనా పతులలో అంబికాముదుసీలా సుబుద్ధి రామదాసారలను ఇరువురు బ్రాహ్మణులు కలరు వీరిలో అంబికాముదుసీలాది కాశ్యపవ గోత్రము రెండవ వారిది భారధ్వజవ గోత్రము శ్రీ వీరప్రతాప శ్రీ వీరకృష్ణదేవరాయ మహారాజులు శ్రీ శ 15518 న వత్సర మధ్యమున పూర్వ దిగ్విజయ యాత్రకు అందు ప్రతాపరుద్ర గజపతి నోడించి అతనిని తన సామంతులలో ఒకనిగా చేసికొనెను ఈ విషయము చారిత్రకముగా ప్రసిద్ధము

కృష్ణరాయలవారు దిగ్విజయ యాత్రనుండి తిరిగివచ్చు మయమున ఈ ఇరువురు సేనాపతులను నెంటు నిడుకొని విజయనగరమేతెంచి వారికి తమ పరివారములో ఉన్నతో ద్యోగముల నిచ్చి వారిని నత్కరి చెను దీనినిబట్టి ఈ ఇరు వురును గొప్ప యోధాధాగేనురులై యుందురని భావి పనగును

తరువాత కృష్ణదేవరాయలు తత్వవాది జేరి సీమలో చేరిన తండలమును గ్రామమును సుబుద్ధి రామదాసారలకును తడపాలెం అను గ్రామమును అంబికా ముదుసీలాకును అనుగ్రహించిరి

తిరుమలలో శ్రీ వరదరాజస్వామివారి ఆలయ ప్రథమ ప్రాకారమునకు ప్రాగ్విశయందు ఒక శాసనము (శ్రీ శ 1521) కలదు దాని ననుసరించి ఈ సేనాపతు లిరువురును కృష్ణ రాయలు తమకిచ్చిన గ్రామములను తిరుమలలోని శ్రీ వే క శేతుని అంగరంగ భోగములకు నమస్కించిరి తెలియుచున్నది స్వామివారి కర్పించు ప్రసాదమునకు కావలసిన సాగుగ్రి డీశశకలకు కావలసిన నెయ్యి ప్రసాదమును వినియోగించు విధము మొదలగు అనేకాంశములను గూర్చి ఈ శాసనమున తెలుపబడినది

కొ వెం

అంబుజ వల్లెన్దు

ఈమె శ్రీ శ 1838-78 సంవత్సరముల నడుమ వంజా పట్టణమున విజయరాఘవనాయకుని కొలువున చెందిన విదు

పిమడి ఈ వండితురాలు వన త కేళికును వినుచు చుండెడిదని మాన్వారుదాసవిలాసప్రబంధము (15) తెల్పుచున్నది ఇ తనన్న విశేషము తెలుగరావు

వి శి సుం

అంబులరెడ్డి

గోదావరి ఎడెన్సియందలి పీడిత ప్రజల ఆర్తనాదము లను విని శ్రీ శ 1922 వ సంవత్సరమున అల్లూరి సీతారామ రాజు అప్పటి బ్రిటిషు పాలనాధికారులపై లేవదీసిన రంప విఘాత ఆ ద్రదేశ చరిత్రమున ప్రముఖస్థానము వహించినది

కాని అ తకు అర్థశతాబ్దికి ముందే (1679-1680) మధ్యమున జరిగిన రంప ఎఘారిని గురిచిన విరోచితగాథ ఇప్పటి ఎరమువారికి బహుళక తెలియియుండుదు ఈ ఎఘారి యదు అద్వితీయ పరాక్రమము చూపిన అంబులరెడ్డిని అతని జనుచరుల గురిచిన విషయములు ముందు చర్చించబడును రంప అను గ్రామము గోదావరి జిల్లాలోని చోడవర డివిజనులో కలదు అందువలన ఈ గ్రామమును రంప చోడవరము అనుటయే అంగ్రప్రాంతమున పరిపాటియైనది

రేచపల్లి అను గ్రామము భద్రాచలము తాలూకా లోనిది ఈ గ్రామముకూడ ఎఘారిదాగ్ల విష్ణు భణకు అలవాలమైనది ఈ ప్రాంతములు హైదరాబాదు రాష్ట్రపు తూర్పు సరిహద్దుల ను దుటవలన రంప చోడవరము ఎఘారి ప్రభావము ముఖ్యముగా ఖమ్మం జిల్లాలోని కొన్ని తాలూకాలపై పడిది అందువలన అప్పటి మద్రాసు ప్రభుత్వము ఎఘారిదాగ్లను పటి యిచ్చుటయందును ఎఘారిని అణచుట యందును తమకు సాయపడవలసినదిగా హైదరాబాదు ప్రభుత్వమును కోరినది

ఎఘారి జరుగుటకు గల కొన్ని కారణముల ఇట చెప్పుకొనుట అప్రస్తుతము గాదు ఎడెన్సిప్రాంతముల నివసించు కొండప్రాంతపు జనులు ముట్టాదారులని విలువబడుదురు వారి ముఖ్యవృత్తి వ్యవసాయము వీరందరిమీద అధికారము చేయవచ్చునని ముస్సలుదారు అందరు భూమిని తొలకిచ్చి పన్నులు పన్నులుచేయు అధికారము ముస్సలుదారుకు కలదు ఈ సందర్భముల జరుగు కలహములందు ముస్సలుదారు పోలిసు నిబ్బది సహాయముచే ముట్టేదాగ్ల భూముల జప్తు చేయించి వారల ముప్పుతిప్పలు పెట్టుట సహజమైనది ప్రభుత్వము ఇట్టి సమయములందు నిష్పాక్షికమయిన విచారణ జరిపి

ముచ్చేదార్లకు సాయము చేయుటకు బదులు ఉపేక్షాభావము నవలంబించెడిది

ఇంతవరకు సొంతమునకు కావ సిన కల్లును ముచ్చే దార్లు ఏ నిర్భ ధము లేక తాడిచెట్లనుండి తీసెడివారు కాని క్రొత్తగా వచ్చిన అక్కూరి నిజ ధనవలన అక్కూరి కౌలు దార్లు మట్టాదార్లను డి చిగురు న్ను అను ఆదాయపు పన్నును పనులుచేయ మొదలిడిరి ఇక అక్కూరి కౌలు దార్లకు చె దు చిగురు పన్నులో ఎగభాగముగాని లేక మూడింట రె డువంతులు పన్నుగాని అధికముగా తనకు ఇయ్యవలెనని మన్నబుదారు మట్టాదార్లను వత్తిడి చేయ వార థి చెను దానితో ఉడుకెత్తిపోయి కొ డజాతి ప్ర లు తిరుగుబాటును లేపడిరి

ఇక రే పల్లిలో జరిగిన తిరుగుబాటునకు మూలకార ణము పోడు వ్యవసాయము వ్యవసాయము చేసేవీ జీవి చు ప్రజలు నామమాత్రముగా ఒక ఎ రము వ్యవసాయానికి నాలుగు అచాలు మాత్రమే పన్నురూపమున ఈయవలస వారైరి అ తే నిరభ్య కరముగా ఎట్టి అక్షేపణ లేక తమ శక్తి సామర్థ్యములతో ఎ త భూమిపై నా సాగడేసి ఫల మనుభవి పవచ్చును ఇట్టి స్వేచ్ఛకు అవరోధము కలిగి చుచు మద్రాసు ప్రభుత్వము ఇదివరకున్న పన్నును మూడు వ తులు పె చి అమాయకులైన ప్రజలకు కష్టము కలిగించినది ఇ తే కా కొ న్న ప్రా తములవాని వ్యవసాయము చే కొనకు డ నిపేధించినది రిజ్యూ అడవులయ నలి కొన్ని ప్రత్యేక వృక్ష ములను వ టచెరకుగా కొట్టుకొనుటకు ప్రత్యేక పన్నులను విధించినది ఇటువంటి నిర్భ ధములు స్వతంత్ర జీవనమునకు ప్రతికూలములని ప్రజలు విశ్వసించి ఒక్కమృడ్డిగా ప్రభుత్వ ముపై ఎదురుతిరిగి ర వ ఏజన్సీలోని తిరుగుబాటుదార్ల సానుభూతికూడ వారలకు లభించి డి

1879 జూలై 10 వ తేదీని అంబులెడ్డి అను నతని నాయకత్వమున రంపలోని తిరుగుబాటుదార్లు రే పల్లి ప్రజలు కలిసి వడ్డిగూడెం పోలీసు స్టేషనును ముట్టడి చిరి రాజ మపే ద్రవరమునుండి స్త్రీములాంచీలో వచ్చుచున్న సాయుధు లైన పోలీసులను ముట్టడించి వారలను భయభ్రాంతుల చేసిరి దాని ఫలితముగా గోదావరి తీరప్రాంతమ తయ నై నిక గ స్త్రీదళముతో నిండినది ఆ నై న్యము ముమ్మరముగా చెల రేగిన ఏటూరిని అణచి ఎట్టుకేలకు కాంబిని నెలకొల్పినది

అంబులెడ్డి బోదలూరు గ్రామమునకు చె దినవాడు ఈతని శతృత్వమున సహచరులైన చంద్రయ్య సర్దారు జ గము పులికాంత సా బయ్య తమ్మనదొర అనువారలు పోలీసు స్టేషనును ముట్టడి చుటలోను యూరోపియను ఆఫీ సర్ల వర్గవేక్షణ క్రిందనున్న పోలీసు ఎబ్బ దులను నిర్భ ధించి మట్టుపెట్టుటయందును చూస వసానకార్యములు చరిత్ర య దు స్థిరత్వమును పొ దిన

క్రీ శ 1879 న || నవ బరు నెలలో అంబులెడ్డిని ప్రభుత్వము నిర్భ ధి చెను 1880 న || ఎబ్బవరి మాసమున చ ద్రయ్య పోలీసులకు పట్టుబడి వారలచే హతమయ్యెను 1880 న || అక్టోబరు ప్రా తమున తమ్మదొర కొ త తలయెత్తి తిరుగుబాటును లేపడిసెను కాని దానిని ప్రభుత్వము వె టనే అణచివేసెను నవ బరు 1880 నం ర ప్రా తమున ఎట్టుకేలకు ఎజన్సీ ప్రాంతముల కా తి భద్రతలు ఏర్పడెను

కొ వెం

అంబోజనరాజు

బహమనీ ఓడ్రగజపతుల రాజకీయ సంబ ధములను విశ డీకరి చు న దర్శమున కృష్ణాజిల్లా మాన్యుయల్ రచయిత అ బోజనరాజును పేర్కొనెను క్రి డవిరి చిన చరిత్రా శ ములను డి ఈ అ బోజనరాజే అ బరరాయలు లేక హ వీరుడు అని ఊహి పవగును

అ బోజనరాజు ఓడ్రగజపతి వ శమున స్థాపించిన కపి లేశ్వర గజపతి (క్రీ శ 1481-89) కుమారుడు బుర్హాన్ ఇ మాన్ అను చారిత్రక గ్ర థముననుసరి చి కపిలేశ్వరుని మరణా తరము అతనికుమారులు అ బరరాయలు మ గళ రాయలు రాజ్యాధికారమునకై కొట్లాడిరినియు కడకు బహ మనీ సుల్తాను ముమ్మడి మహమ్మదుపా సహాయముతో అ బరరాయలు క్రీ శ 1471 లో పట్టాభిష క్తుడయ్యెననియు తెలియవచ్చుచున్నది

కాసనాధారములనుబట్టి కపిలేశ్వరగజపతికి హంపి రుడు పురుషోత్తముడు అను ఇరువురు కుమారులుండిరి త ద్రి మరణాంతరము ఈ ఇరువురును సింహాసనమునకై కొట్లాడుట కడకు బహమనీ సుల్తాను సహాయముతో హంపీరుడు ట్టాభి షిక్తుడగుట అనువిషయములపై న చెప్పబడిన బుర్హాన్ ఇ మాసిర్ లోని అ శములకు నన్నిహితములుగా ఉన్నవి

చక్రవ చరిత్రా శములనుండి ఇరువురు సోదరులలో

అగ్రజుడైన ఆ బోజురాజు హంపీరుడనియు అనుజుడైన మంగళరాయలు పుగటోత్తముడనియు తెలియగును క్రీ శ 15 వ శతాబ్ది పూర్వార్థమున రెడ్డిరాజులచే పాలితమైన తీరస్థాంధ్రము విజయ గరరాజుల బహమనీ సుల్తానుల దండయాత్రల ఫలితముగా కల్లోలితప్రాంతమైనది ఇట్లే తెలంగాణమునకూడ బహమనీ సుల్తానుల ఆక్రమణకు గురియ్యెను ఇదే మయమున గ పతి కపలేశ్వరు ను అతని కుమారులును పూర్వార్ధదేశమును శివరమణోనుటకు పెక్కు ప్రయత్నములు చేరి

అనేకయుద్ధముల దు కుగూర హ పీరవిభుడు త ద్రికి చేడోడు వాడోడగా నిలిచి హయమొనర్చెను

తెలంగాణము లి దేవరకొ డ రాజ్యమునకు క్రీ శ 1469 వ ప్రాంతమున లి గమనాయకుడను పిరాగడి రాజయ్యెను ఆ తరుపూర్వము ను డియు ఉన్నతైగము కారణముగా బహమనీ సుల్తానగు హుమాయూన్ హ గొప్ప సైన్యముతో తెలంగాణముపై ద డెత్తివచ్చి దేవరకొండ దుర్గమును ముట్టడించెను ఆ ధాటికాగలేక లి గమనాయకు కపలేశ్వర గజపతి సహాయమర్పించెను గజపతి తన కుమారుడగు హంపీరుని అపార సైన్యముతో వెలమపీరులకు సహాయము చేయవలెను దేవరకొ డ సైన్యములకును గజపతి బలములకును ాడుమిచ్చి బహమనీ సుల్తాను గొప్ప వరాణయును దెను విజయలక్ష్మి లింగమనాయని చేపట్టెను హంపీరుడు లింగమనాయకునికి అండద డగా నిలిచి బహమనీ సర్దార్ల క్రి దనుండిన భువ గిరి రావకొండ దుర్గములతోబాటు ఓడగల్లుకోటనుకూడ క్రీ శ 1480 సం॥ మార్చి 2 వ తేదీన ఆక్రమి చెను

దీనితరువాత ముఖ్యముగా చెప్పుకొనదగినది హ పీరుని దక్షిణదేశైత్రయాత్ర క్రీ శ 1484 ప్రా తమున హ పీరుడు త ద్రిమపున గొప్ప సైన్యముతో దక్షిణదిశకు తరలి విజయ నగరపు టెలుబడిలో నున్న ఉదయగిరి చంద్రగిరి రాజ్యములను తై వళముచేసికొని ాత్రుర క్షిప్రమున తనఖడ్గమును దక్షిణ సముద్రోదకముల గడిగె నని అన తవర తామ్ర కాసనమున చెప్పబడినది ఇట్టి ఘనకార్యమునకు తండ్రిచే వ్రశం సింపబడి హంపీరుడు దక్షిణదేశమునకు త్రినిధిఅయ్యెను

ఈ కారణముననో కపిలేశ్వరుడు తన అనంతర వారసత్వమును నిర్ణయించక ఉపేక్షించెను హంపీరుడు కొంతమంది సోమంతుల కూడబెట్టుకొని తండ్రిమీద కుట్రవహిన కారణ

మున కపిలేశ్వరుడు వృద్ధుడై తన మరణానంతరము రెండవ కుమారుడైన పురుషోత్తముని రాజ్యాధిపత్యము వహించునట్లు కాపించెను తండ్రి మరణానంతరము (క్రీ శ 1488) సోదరు లిరువురును ఓడ్ర సంహాసనమునకై తగవులాడిరి అప్పటి బహమనీ సుల్తానగు మూడవ మహమ్మదుమా సహాయము హంపీరుడు అభ్యర్థించెను తీరాంధ్రదేశమును ఆక్రమి చు కొనుటకు మహమ్మదుమా కా ించి యు దుటచే ఈ నడవ కాళమును ఊరక పోసీయ హ పీరునకు సహాయముచేయుటకు అతడు అంగీకరి చెను మాలిక్ హస్సన్ తైరా నాయకత్వమున బహమనీ సేనలు పురుషోత్తము నోడి చి హంపీరుని పట్టాభిషక్తిని చేసెను ఈ సహాయమునకు కృతజ్ఞతగా తన ఎల బడిలోని రాజును ద్రి కొ డపల్లి దుర్గము ను హ పీరుడు మల్తానుకు బహుకారి చెను ఈ దాడుల ఫలితముగా దేశము కరవు కాటకములకు గురిఅయ్యెను హ పీరుడు ప్రజాగరణము పొ దలేదు ఈ పరిస్థితులలో మరల పురుషోత్తముడు సంహాసన మాక్రమి చెను

క్రీ శ 1475 లో కొ డపీడున దు ఎనామనీ నర్సారల దుష్కరిపాలన ఫలితముగా తిరుగుబాటు జరిగెను అప్పుడొక హంపీరుడను నాయకుని ఆస్వర్యవమున తిరుగుబాటు దారులు బహమనీ అధికారులను తుదముట్టి చి బహమనీలను తీరాంధ్రమునుండి వెడలగొట్టుటకు గజపతులకు చేయూ నొపగిరిని చరిత్ర చెప్పచున్నది ఈ హంపీరుడు పురుషోత్తముని సోదరుడాలేక గజపతి వంశమునకే చెందిన వేరొక హంపీరుడా అను విషయము చరిత్ర దగినది

కొ వెం

అకాఖాను

ఈశని ప్రం శ ద హం X నెం 772 రు కాసనములో కన్పించు చున్నది కాసనకాలము శక 1814 అనగా క్రీ శ 1688 ఈశ్వర సంవత్సర మార్గశిర శుద్ధవస్తమి కాసన సంవత్సరమును ట్టి ఔరంగజేబు అలంగిరుపాదుచా (1659 1707) దిల్లీ సింహాసనమునుండి పరిపాలించుచున్నట్లు విదితమగు చున్నది పాదుచా తరపున హుజురు అకాఖానుడు హైదరాబాదులో అధికారము చేయుచుండెను గోల్కొండరాజ్య పతనమయి అప్పటికి రమారమి పది సంవత్సరములు మూత్రమునది దక్షిణదేశపు సుల్తానుల ిబిషూరు గోల్కొండమున్నగువారు అస్తమించిరి వారిరాజ్యములు మొగలు

చక్రవర్తుల ఎలుబడిలోనికి వచ్చినవి కడపటి కుటుంబసాహితులైన అల గీరు పాదుషాకు విశ్వాసము జొరగా లేకు డెను వారు వా దూ పక్షపాతులని ఆతని నమ్మకము ముసల్మాను మతదృష్ట్యా గోల్కొండ నవాబులు పాలించిన ప్రాతము అవనిత్రైమ్య మతయుద్ధమునకు అస్కారము కావలసిన ప్రాంతముగా ఔరంగజేబు పాదుషాచే పరిగణింపబడెను కావుననే ప్రాధరాధారును సుభా దారుల్ జిహాద్ అని కానముతో పేర్కొనిరి జిహాదు అనగా మతయుద్ధము మతయుద్ధమునకు స్థానము కావలసిన ప్రాంతమగుటచే ఇది సుభాదారుల్-జిహాద్ అయినది

గోల్కొండ సుల్తానులను వారి ఉద్ద్యోగులను పాదుషా విశ్వసనీయ పక్ష పోవుటచే ఈ ప్రాతపు పరిపాలనాధికారమును మొగలు రాజకుటుంబ బిరుదువులకును దూరప్రాతీయతైన ఆఫ్ఘను సరదారులు మున్నగువారికిని అప్పగింపుట జరిగినది అకాభానుగారి పర్షియను విరుదావళిబట్టి చూడగా అతడు రాజబిరుదును కానము కలిగి చుచున్నది ఈయనక్రింద గుర్ర కొండ ఫౌజదారుగా ఉండిన ఇనాయతుఖాను ఫనిఅను నాతడు ఆఫ్ఘను సరదారుగా కాని చుచున్నాడు ఫని అను ఉపనామము ఆఫ్ఘను జాతివారిది గుర్ర కొండ ప్రాంతమున దేశముఖుగా నుండిన హాజీఖానుకూడ ఇట్టివాడే కావచ్చును ఈ విధముగా మొగలులు ఆ ద్రదేశమును ఆక్రమించి స్థానికులైన మహమ్మదీయులను ముగ్గురిపోవుటచే ముఖ్యమైన అధికార స్థానములందు ఉత్తరదేశీయులను అన్య ప్రాతముల వారిని నిలబెట్టినట్లు ఊహింపవచ్చును

కాననవిషయ మేమనగా గుర్రకొండ ఇలాకాలోని బురకాయలకోట గ్రామాధికారులైన రెడ్డి కరణాలను (మునసబు కరణాలు కావచ్చును) స్థలకరణం ర గన్న మొదలైన పెద్దవారును కలిసి తమ గ్రామపు భూములు ఎచ్చకొలత (తక్కువకొలత) గా నిర్ణయింపబడినవని ఫౌజదారు ఇనాయతుఖానుకు విన్నవించు కొనగా వారు చిత్రించి ఆ భూములను తిరిగి కొలిపించి నీసల చేయి చిరి మలికొలత (Re survey) కోసం ఫౌజదారుగారు భాయంచేసిన కొలబద్ద తెండుబడుగుల గడ అని చెప్పబడినది సదరు జిల్లాలను ప్రకటించి కానమును గుర్తుపముద్రం చెరువు వల్లిమథాగాన ఉండే పెరుమాళ్ళబండమీద చెక్కించ బడినది తూము ముప్పది గుంటలుగా నిర్ణయింపబడినది

కానమును దుపేర్కొనబడిన కొన్నివలములు గుర్రకొండ ఉత్తరుజిల్లా వాయల్యాడు తాలూకాలో ఉన్నది 1981 న వత్సరపు పరిణామమునుబట్టి దీనిజనాభా 3188 బురకాయలకోట గ్రామము అదేజిల్లా మునపల్లి తాలూకాలో ఉన్నది ఇది బురకాయలకోట ఫిర్కాకు ముఖ్య గ్రామముగా పరిగణింపబడుచున్నది దీనిజనసంఖ్య 1981 గుర్తుపముద్రము ఇంకను కుగ్రామము ఇది మనపల్లి తాలూకా గట్టు ఫిర్కాలో చేరిఉన్నది దీని జనాభా 1906 గుర్తుపముద్రమువద్ద చెరువు ఉండినట్లు కానమును నుసపుచున్నది ఇప్పుడి చెరువు ఉన్నదో లేదో తెలియదు గుర్ర కొండ ప్రాభవము ఈనాడు తగ్గినట్లు కనబడుచున్నది ఇప్పుడిది ఫిర్కాకే ద్రము కూడకాదు ఔరంగజేబు కాలములో ఇది ఫౌజదారు కార్యస్థానమగుటచే ఎక్కువ ప్రాముఖ్యము కలిగి యుండెడిదని తోచుచున్నది

ఈ కానమునుబట్టి మొగలు కాలపు స్థానిక పరిపాలనాధికారులు కొందరు తెలియవచ్చుచున్నారు సుబేదారు అనునాతడు ఒక పెద్ద ప్రాతమునకు పాలకుడు అతనిక్రింద కొందరు ఫౌజదారులుండి యుందురు కొందరు దేశముఖులు ఫౌజదారునకు లోబడి యుదురు గ్రామాధికారులు రెడ్డి కరణములు రెడ్డియన నాతడు గ్రామ మునసబుకావచ్చును ఆ కాలమున రెడ్డికులమువారే విస్తారముగా ఊరిపెద్దలుగా ఉండియుదురు తరువాత ఈ పదవి వీరినుండితొలగి ఇతర కులములవారికి కూడ సక్రమించి యుండును కావున కులవాచకముగాక అధికారవాచకమగు మునసబుగిరి దీని స్థానము నామించినది శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమున కూడ రెడ్డికులమువారు ప్రభుత్వమును అనుభవించుచుండినట్లు తెలియుచున్నది ప్రభుత్వకావ్య రెడ్డజుడిగా అని పర్షాకాల వర్ణనలో కృష్ణదేవరాయలు పేర్కొనియున్నాడు

కానములు వ్రాయించుటలో ముసల్మాను అధికారులు గూడ హిందూరాజుల సప్రదాయములను పాటించి యుండవచ్చును “మీ పుత్రపౌత్రపారంపర్యంత్యగాను ఆచారార్క స్థాయిగాను అనుభవించుకొని సుఖానవుంటిమి” సుఖానఉండేది అనుటకు ఉటిమి అనునది కానసలేఖకుని పొరపాటు కావచ్చును ఇందులోకూడ ధర్మానుకూలము చేయడం వింతకాకపోదు ఇందుకు స్థానికము అనిచెప్పెను వద్యము ప్రాయబడినది వర్ణకముపు విచిత్రములు తప్పించగా ఆ పద్య

మిట్లున్నది "కొల్లు వొరుగటకును గోప్పాదమును తీసి యెడము విడువకున్నయె" శమదరగు. గానకొలుచారి (చారు?) క్రా శమిగయిటు. ధగ్గమాచరించి దనరు డయ్య" కొల్లుఅనగా వ టపెరుగటకు మొక్కలు కొ చెము ఎడముగా నాటవలయును గోప్పాదమంతలము వదల వలెను అట్లుచేసి కొలుచారు సమృద్ధిగా వ టను ధగ్గమును స పాది చుకొన వలెనని ఉద్దేశ్య చేయుట దీనిభావముగా తోచుచున్నది పరిపెన్నులు మొదలైనవి వ్రాలుటకు (వొరు గుటకు) గూడ ఎడము కావలసయే ఉన్నది

ఖం ల రం

అకినేపల్లి

అకినేపల్లి అదిలాబాదు జిల్లా అసీఫాబాదు తాలూ కాకు చెందిన గ్రామము తెల్ల ల్లి అను పటణము దీనికి 6 మైళ్ళదూరముతో కలదు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 90 0 ఎక రములు తూర్పున నార్సాయిపేట మెట్పల్లి వడమట కన్నాల్ పెద్దనవల్లి ఉత్తరమున గుర్జూల్ దక్షిణమున పారంగవల్లి - ఈ గ్రామము కు సరిహద్దులుగ ఉన్నవి

1881 సం. జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఇందు స్త్రీ పురుషుల సంఖ్య 8822 ఇ దలో పెద్దూర్లు జాతులవారి తరగతుల వారి సంఖ్య 1153 అకినేపల్లి యందు ఒక్కచో ఇ డ్లు గు పులుగాను ఒక్కచో విడివిడిగాను ఒక్కచో చాడ చాడలుగాను మరియొకచోట వలయాకారముగను ఉన్నవి ఇ దు చె కుటి డ్లు 200 ఈ గ్రామములో 1500 మంది పరి అన్నమును 2122 మంది జొన్న అన్నమును తి దురు

పట్టెవారు ఊరకు ట రాయవల్లకు ట ఇచటగల నీటి వనరులు పరి జొన్న పెనర నువ్వు ఉలవ క ది వండను 1888 67 న లో ఇచట 4147 ఎకరముల పొీము వంటలక్రి ద ఉపయోగ పడెను చెదవుల క్రింద 50 ఎకరములు మాత్రమే సాగాయెను ఇ దు రేగడిచేల ఎర్ర్యా 4118 ఎక రములు తరినేల ఎర్ర్యా 31 ఎకరములు ఇచట అడవి విస్తీర్ణము 2022 ఎకరములు అటవీశాఖ దీనిని పాలి చు చున్నది ఇందు మట్టి తునికి మున్నగు జాతుల చెట్లు ఉన్నవి కట్టెయ్య వండ్లును లభించును ఇవి ము చిరియాలకు రవాణా చేల్పుజదును పంట దినుసులు లారీలపై బ డ్లపై మంచిరి యాళ్ళకు తెల్ల పల్లికి ఎగుమతి అగును ఇప్పుడు ఎద్దులు గోదెలు పోతులు మున్నగు పశువులు కలవు వీటి సంఖ్య 612

ఈ గ్రామస్థుల ముఖ్య పృ త్తి వధనసాయము దుకా ణములు కలవు కంపాలులు వడ్ల గులు కవ్వరులు కుమ్మ రులు తెలికలవారు మంగలివార చేపలు పట్టి జీవించువారు కలరు సేద్యము చేయు వారికి కూలీలు దొరుకుదురు ది ము నకు పురుషు కు కూలీ రు 1 50లు స్త్రీ కూలీ ఒక రూపాయి జనులు తావిసీటిని క్రాగుదురు వేవిలో నీటి ఎద్దడి కలదు

ఈ గ్రామమునకు 3 మైళ్ళదూరమున తెల్ల ల్లి రైల్వే స్టేషను కలదు రె డెడ్లబ డ్లు ఉన్నవి ఇలర గ్రామములకు దీనికి మధ్య మట్టిరోడ్డు ఉన్నది క్రా చి పోస్టాఫీసు ఎలి మె టరీ స్కూలు ఇ దున్నది హైస్కూలు కళాశాల చదువు లకు విద్యార్థులల 11 మైళ్ళలో గల మ చిరియాలకు పోవు దురు నిమాలకు తెల్ల ల్లి పోవుదురు

ఈ గ్రామము ప చాయతీ పరిపాలన యందు కలదు తెల్ల పల్లిలోని పోలీస్ స్టేషనుకును మంచిరియాల య దలి పోలీసు స్టేషనుకును 0 మైళ్ళలోనున్న అసఫాబాదు నందలి కోర్టుకు తాలూకా కచేరీ జ్లాకు అభివృద్ధి కే డ్రమునకు జనులు పోవుదురు ఆయుర్వేద వైద్యులు ఇద్దరు కలరు జన క్షిరల్ ఆస్పత్రి మ చిరియాలలోను చకువుల ఆస్పత్రి కన్నాల్ లోను కలవు ఇచట సంకలు లేవు 5 మైళ్ళలో ఉన్న తెల్లం పల్లి నుండి అన్ని నరకులను తెచ్చుకొందురు

గ ల కాం

అక్కిమాదామణి చూ చిట్టయమంత్రి

అక్కిన - బియ్యనలు

అక్కిన బియ్యనల వృత్తాంతమును తెల్పు గ్రంథములు ఆంధ్ర వాఙ్మయమున మూడు కలవు

1 సోమదేవరాజీయము ఇది కూచిమంచి జగ్గకవి ప్రణీతము దీని కాలము 18 వ శతాబ్ది పూర్వార్థము ఇది కాకతీయుల వంశ క్రమమును వర్ణించు మూడాశ్వాసముల చంపూకావ్యము

2 నిర్దేశ్యర చరిత్రము ఇది కాసె సర్వప్ప ప్రణీతము దీని కాలము క్రీ శ 1600 ఇది ద్వీపద ఇది మూడాశ్వాస ముల పరిమితి కలది అనమృగము

3 ప్రతాపరుద్ర చరిత్రము ఇది పతామహాధ ప్రణీ తము ఇది క్రీ శ 1500 ప్రాంతమునకు చెందినది

ఈ గ్ర థములకు కాకతీయుల చరిత్రయే కథావస్తువు మనకు సమీప కాలమున వెల స సోమదేవ రాజీయమున దు అక్కన బయ్యనలను గూర్చి ఇట్లు కలదు

కా తి గణపతిని దర్శి చుటకు ాల్వారి ను డి తిక్కన సోమయాజి ఎకశిలానగరము నకు వచ్చెను వచ్చిన సోమ యాజులకు గణపతి అతిథి పూజ తోనర్పి ఆతని వలన భార తార్థము ద్వైతా ద్వైత త్వములు చిద చిద్వివే లక్షణ ములు దర్శార్థార్థ వర్ధకులు భారత వీరుల మహిమ రాజ నీతి విసేను అనుమకొండ నివాసులైన తౌద్ర వ డితులను రాచి చి తి క్కన సోమయాజుతో వాది పశ్యసేను తిక్కన వారిని అనాయా గా ఓడి చెను గణపతి తిక్కన వాద ప్రావీణ్యమునకు మెప్పు ఎనిమిది గ్రాములనొన గి కావచ్చి కార్యమేమని యడిగెను అ క తిక్కన ఇట్లు జవాబు చెప్పెను సూర్య వ శోదృపుడైన నెల్లూరి మనమునదిని అతని దాయాదులు పదిత్రప్పని గాచి చి డి కృతుని చేసి రాజ్య మను తామే యేలుచున్నవారు కావున మీరు వేవేగతరలి వచ్చి ఆమను మరాజును పునరభిషక్తు గాచి ప వలయు" తిక్కన చెప్పినట్లు గణ తి చేవుడు అని కొడబడి నవలక్షద నమును యజ్ఞ కు డేములను ఇచ్చి తిక్కనను సాగన పెను తరువాత రాజ గురువు శివదేవయ్య యనుమత బున గణ తి చేవుడు వ్రయాణ భేరి వేయి చి ము దుగా వెలవాటి ధరణి పతుల నెలిచి వారిని తన ఎకము చేసికొని ాల్వారునకేగి అక్కన బయ్యనలను తనమి మనుషుని రాజును తానిచ్చిన మాట ప్రకారము నెల్లూరున పునరభిషక్తుని కావించెను గణ పతి చేవుడు మనుమ న్నికి రె డువేల బదుమార్గ గ్రాములు మనోవర్తి కిచ్చి కడమచి తానుంకూనెను మరియు అచ్చట గొప్పతటాకమును త్రివర్తింపి గంగాపురమునకు మరలి వచ్చెను (సోమదేవ రాజీయము పుటలు 78 8)

ఈ కథనమే సర్వేశ్వర చరిత్రయందును ప్రకావరుద్ర చరిత్రమునందును కొలది మార్పులతో కనిపించును

గణపతి చేవుడు అక్కన బయ్యనలను స వారి చి వారి వీరుదులు తనకు తగవని భావించి తేరాల రుద్రచేవునకు ఇచ్చి నట్లును మనుమననికి రి పట్టణములు మాత్రమిచ్చినట్లును సర్వేశ్వర చరిత్ర చెప్పెచున్నది

ఆ ద్రపాపాత్య పరివత్పత్రికలో (స 17 స చిక 2) ఈయబడిన వృత్తాంథమున మరొక అంశము కనబడ్చు చున్నది

మనుమ ద్దిరాజును ఆతని దాయాదులు అక్కన భీమనలు బ ధి చి రాజ్యమును తామే యేలుచు డిరి

వైమూడు గ్ర థములు సమకాలిములు కాకపోయి నను జగదాని నొకటి చూచి వ్రాయబడి యు డుటచే ఈ మూడింటియ దును మన్వనాదిని అక్కన బయ్యనలనువారు వదశ్రమసౌనర్పించియు వారు మన్వనాదికి దాయాదు లనియు కలదు నిర్వృతనోత్తరరామాయణమున దుగాని దశకుమార చరిత్ర యందుగాని తిక్కన గణపతి చేవుని సంద ర్శి చిన వృత్తా తము లేదు

మకాలిక గ్ర థములిట్లు మోమువూ చియు కగా తిక్కన కేశనల కెన్నియో యే డ్లతరువాత వెలసిన గ్ర థము ల దు అక్కన బయ్యనల వృత్తా త మున్న త మాత్రమున అది విశ్వసనీయమని నమ్ముటెట్లు? చరిత్రకారులకు కావ ములు ప్రథమాధారములు ఎవ్వటివి మకాలిక గ్ర థములు కనుక అక్కన్న బయ్యనలనువారు ఉన్నట్లును గణపతి చేవుడు వారిని పారద్రోలి ట్లును తెలపగల కాసన సాక్ష్యము లిలి చవలని యున్నది అట్టి కా న మొకటి లభ్యమైనది దీనిని నాయన వల్లి కానన మనుచున్నారు దీనిని తొలుత గుర్తించిన వారు వ్రాశ్యాశాంధ్ర చారిత్రక పరిశోధకులు డాక్టరు మాచేమ డ రామారావుగారు (ఆ ద్ర పాపాత్య అ డ్ కల్పరు స పుటి 1 స చిక 1)

రామారావుగారిచే ప్రకటితమైన కాననముకు వా నేలటూరి వే కట రమణయ్యగారు తిరిగి పరిష్కరించి భారతి 1946 ఫిబ్రవరి బాన్ జూలై స చికలలో వాణతి గణపతి చేవుడు కుశోత్తు గ రాజే ద్ర చోళుడు అను శ్రి కటో ప్రకటి చిరి ఈ కాననముచే వి వే కట సుబ్బయ్య గారు, ఎనిగ్రామయా ఇండికా 27 వ వాల్యూముతో (పుటలు 198 7) మరల పరిష్కరి చి ప్రచురి చిరి ఈ మువ్వరి పాశ్రమ లలో వేంకటమబ్బయ్య గారి పారము దొరకిన త మట్టుకు పూర్తిగా ఉన్నది అది ఇది దీని కాలము తెలియదు పరి మ్మర్తలు కానన కాలమును క్రి క 1240 అని నిర్ణయించిరి నాయపపిలి కాననము

ఇది గు టూరు జిల్లా వాపట్ల తాలూకాలోని నాయగ పల్లి గ్రామమున గల చెన్నకేశ్వర దేవాలయపు వెనుక ప్రక్క మన్న గోడపై చెక్కబడిన కాననము నాయనపల్లి పల్లి ప్రసిద్ధిగల మోటుపల్లికి మూడు మైళ్ల దూరమున కలదు.

- 1
- 2 శ [స్తి] స [హిత]
- 3 హా మండలేశ్వర కాకతి
- 4 పతిదేవ మహారాజులు
- 5 గృహయము సేన పర
- 6 మ ద్రలములు సారి
- 7 చ్చి దక్షిణ దిగు - భాగము
- 8 న నెల్లారు గాల్చి [న] త ద్విరోధు
- 9 లైన పతిహరి బయ్యన తిక్క
- 10 నల వెరసిన కాత్రవ శిరం
- 11 బలం - గంధుక క్రిడావివో
- 12 దమన సలిపి [రా] విశ మం
- 13 దలమున గుళోత్తు గంధరాజే
- 14 ంద్ర - చోడని ప్రహిచ్చి కొని నెల్లారు
- 15 రి రాజు చేత యేనుగుల గాన్కి
- 16 గాని వచ్చి గు[] త్రి సీత్ర
- 17 వశమున [ప్ర] ద్దులగు మల్లి
- 18 నాథదేవర పంతానము భృగి మరముక
- 19 ట్టి చ్చి చైత్ర [ప్ర] మైన మోటులొం - ద
- 20 న పేర గుమారగణపేశ్వర - శ్రీ మహా దేవర
- 21 ప్రతిష్ఠసేయుము దాన్కి ముఖ్య
- 22 ద[యని]

(ఎన్ ఇం XXVII పుట 198 7)

పై కానన విషయములను తెలుగు గ్రంథములలోని అంశములను పోల్చి చూచిన మీదట ఈక్రింది సారాంశమును గ్రహింపవచ్చును

1 కాకతి గణపతిదేవుని నెల్లారిపై దండెత్తి నెల్లారు రాజు విరోధులైన బయ్యన తిక్కనలను వారితో చేరిన కాత్రవ శిరంబును క దుక క్రిడా వినోద బు సేయుట - అనగా నెల్లారి రాజునకు విరోధులైన వారిని సంహరి చుట యను సంశయము తెలుగు గ్రంథములు చెప్పినవి కాని

2 గ్రంథములలోని అక్షన బయ్యనలు కాననములో బయ్యన తిక్కనలుగా మారిరి

3 కాననములో నెల్లారి రాజు పేరు లేదు నెల్లారి రాజు అని మాత్రమే కలదు గ్రంథములు నెల్లారి రాజు మున్నగు యని భ్రష్టముగా చెప్పుచున్నవి

4 బయ్యన తిక్కనలే అక్షన బయ్యన ని అగీక రించినచో వారు గ్రంథములలో దాయాదులు కాననములో పడిపోరులు

5 కవి తిక్కన గణపతిదేవుని దర్శి చినట్లు మృన్నుద్ది అక్షన బయ్యనలచే వదచ్యుతుడైనట్లు శత్రువులను పార ద్రోలి మనుముద్ది రాజ్యమును మన్న ద్ధి ప్పించుమని కోరినట్లు గ్రంథములు చెప్పుచున్నవి కాననమున ఈ విషయములేదు అయినను గణపతిదేవుడు నెల్లారి వచ్చుట కాతిక్కన అత్యర్థన పైన అని చరిత్రవల్ల మనమూహ వచ్చును

6 కుళోత్తుంగ రాజేంద్ర చోడని ప్రస్తావన కాన నమున కలదు గ్రంథములందు లేదు

ఈ విధముగా కాననము గ్రంథములు భేది చు చున్నను మొత్తము మీద అక్షన బయ్యనలు అనువారు కల్పిత పురుషులు కారనియు వారు 19 వ శతాబ్దమున నెల్లారి శృంగేరియందు లిందు జోకొన్నట్లు కలిగి చున్న పురుషు లనియు స్పష్టము

నాయనలగి కాననమున ప్రస్తుతుడైన కుళోత్తుంగ రాజేంద్ర చోడుడు చోళ దేశాధిపతియైన మూడవ రాజేంద్ర చోళుని అతని పరిపాలనా కాలము శ్రీ శ 1244 - 68 అని చారిత్రక పరిశోధకులు నిర్ణయించిరి కాకతి గణపతి దేవుని దక్షిణ ద దయా శ్రీ శ 1249 లో జరిగియుండు ని చెప్పి కు కాంచీపురము న దలి సామ క భోజుని కాన నము గాత్య మిచుచున్నది ఈ సామంతుభోజుడు గణపతి దేవుని మ తి సేనాని ఇ ని కాననము కాళహస్తి యి దు కూడకలదు

మనము ద్ది ఒండ్రయైన చోడతిక్కరాజు వేయించిన కాననములు శ్రీ శ 1247-81 అరువాత కానరావు తిక్కరాజు మ కాన తరము మనుముద్ది రాజ్యమునకు రావలయుండెను కాని దాయాదులు దీనికి అవరోధములు కల్పించిరి శ్రీ శ 1249 లో తిక్కరాజు అన్యధతో మున్నట్లు మృన్నుద్ది కాననము చెప్పుచున్నది ఆకాలమున మనము ద్ది కడప మండలము - నందు సంచరించుచున్నట్లు ఈ ప్రాంతమున మన్న కాన నముల వలన స్పష్టముగు చున్నది నెల్లారి యందాతనికి స్థానము లేకపోయి యుండును ఈ న ఘటన 2481 ప్రాంత మున జరిగెను ఈ మయమున గణపతిదేవుడు నెల్లారిపై ఎత్తివచ్చి తిక్కన బయ్యనలను సంహరించి మునుమిద్దిని రాజ్య

మ దు నిలిపెను ఈ య శమే నాయనిపల్లి కాననమున దు కలదు కావున క్రీ శ 1249 లో నాయనపల్లి కాన ము అవతి రి చి యు డును

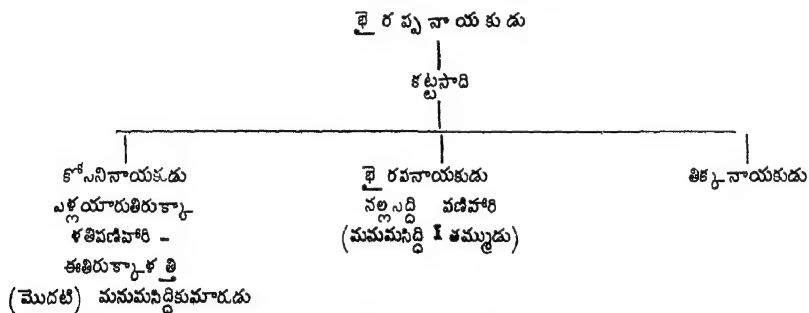
వై ఆ శము లీనరకు చరిత్రకారులు తడవినచే ఇక అక్కన బయ్యన లెనరు?

ఆ ద్ర గ్ర థములు దాయాదులని చెప్పుచుండగా నాయనపల్లి కాననము పడిపోరు లని శిలాశ్రమ. చేసినది సమకాలిక వాఙ్మయాధారము లేనప్పుడు శిలాశాసనము చెప్పినది ఒప్పుకొనక తప్పదు వారు పడిపోరుల లే పడవాళ్ళు అనియే నిరాఘాటముగా అ గీకరి వవలెను అయి చో అటిపేరుగల వారెవరైన నెల్లూరి మ డలము? తెలుగు చోడ వ శ పరిపాలనా న దర్శమున తట్టించెరా? వార పడిపోరులై యుండిరా? అన్న ప్రశ్నలకు సమాధానము చెప్పవలసి వచ్చును

క్రీ శ 1218 లో నెల్లూరు జిల్లా రావూరు కాల్యాకా

ఎర్రగు టపాలెము నవారు చికవోలు గ్రామముగల కేశవ పెరుమాళ్ల దేవాలయమునకు తక్కుల అను గ్రామమును తుక్కి (తిక్క) నాయకుడు సర్వకర పరిహారముగా దానము చేసి కాననము వ్రాయించెను క్రిభువన చక్రవర్తి కుళోత్తుంగ చోడచేవుని 88 వ రాజ్యవర్ష కాలమది ఇందు మూడవ కుళోత్తు గ చోడుడు ఈతని రాజ్యం భకాలము క్రీ శ 1178 అని నిశ్చయమైనది కావున కాననకాలము క్రీ శ 1214 ఆగుచున్నది మూడవ కుళోత్తు గుడు క్రీ శ 1218 వరకు చక్రవర్తిగా ను డెను తుక్కి నాయకుడు లేక తిక్క నాయకుడు భైరవనాయకుడు కోసనినాయకుడు - ఈ మువ్వురు అన్నదమ్ములు ఇ దులో తిక్కనాయకుడు తిరుక్తా శక్తి పడిపోరులని చెప్పుకొన్నాడు

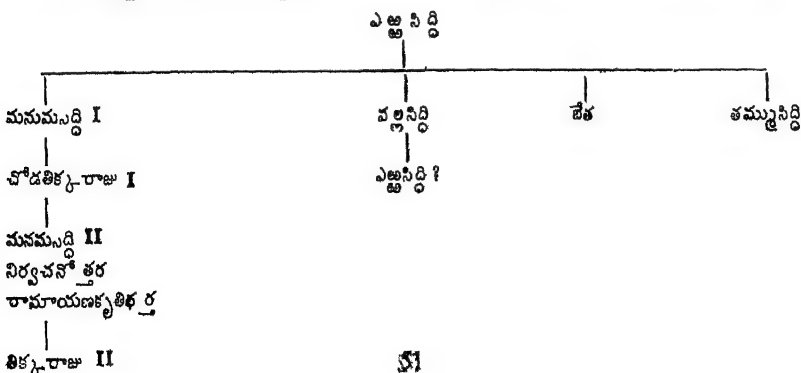
ఇది (నె కా రావూరు 4) తమిళకానము దీనిని బట్టి ఈ పడిపోరుల వ శవృక్ష మిట్లున్నది

కోసనినాయకుడు భైరవనాయకుడు తిక్కనాయకుడు

పీరు మువ్వురు ఎర్రనిడ్డిరాజు పడిపోరులని రావూరుకాల్యాకా లింగనపాలెం కాననము (నె కా రావూరు 88) చెప్పుచున్నది.

విషయము స్పష్టమగుటకై ఇచ్చట ప్రస్తావనగునంతవరకును నెల్లూరు చోడుల వంశావళి ఈయనగుచున్నది

క్రి శ 1217 లో రాపూరు కాలూకా కొరిపీడు గ్రామమున ఇష్ట కామేశ్వరిని ప్రతిష్ఠించుచు శ్రీ మగ్గుహా మండలేశ్వర భుజబల వీర నల్ల నద్దన దేవచోడ మహారాజులకు ప్రీతిహర (పడిహార) సామ క పదాత్తులు ఎడనిన తై రవ నాయకుని కావ కోస గ నద్దప్పనాయకు డిచ్చిన శాసనము ఇది శకి వర్షంబులు 1189 పావ్య భుక్ల వ చమియు సోమ వారము నాటిది (నె కా రాపూరు 98)

క్రి శ 1224 లో రాపూరు కాలూకా లింగనపాలె లో మధురా తిక పాత్రపి చోళ ఎఱుంద్దిరాజు పడిహారలైన తై రవ నాయకుడు తిక్కనాయకుడు కోసిని నాయకుడు కలిసి చేయించిన శాసన మొకటి తమిళ భాషలో కలదు (నె కా రాపూరు 98)

ఈ మూడు శాసనములందును పడిహారలైన తై రవ తిక్కనాయకులు కన్పి చుచున్నారు వీరే బియ్యన తిక్కనలు నాయనవల్లి శాసనమున చెప్పబడిన బియ్యనతిక్కనలు వీరే ఎరి కాకూడదు? ఈ పేరులు కలవారు పడిహార పదవియ దున్నవారు నెల్లూరి చోడరాజుల కాణమువారు ముఖ్య గా మనుమనీడ్రి కుమారుడైన తిరుక్కాళి త్రికి పడిహారులుగా నున్న వారు వీరుకాక వేరుగా బియ్యన తిక్కన లు డుటకు నీలు కనిపించుటలేదు ఇక్కడ మనమనీడ్రియనగా నిర్వచనోత్తర రామాయణ కృతిపతియైన మనమనీడ్రికాదు అతని కాతయు ఆ చోడ తిక్కరాజు తండ్రియై అయిన మొదటి మనుమనీడ్రి నిర్వచనోత్తర రామాయణ కృతిపతి రె డన మనమనీడ్రి ఇతని తండ్రి మొదటి తిక్కరాజు ఇతని కుమారుడు తిరిగి తిక్కరాజు ఇతనిని రెండవ తిక్కరాజు అందురు

ఈ సోడరుల చివరి శాసనమున క్రి శ 1224 కాకతి గణపతిదేవుడు నాయనవల్లి శాసనమున "పడిహారి బియ్యన తిక్కనల వెరసన శాత్రవశిరంబుల గండుకడ్రిదావిసోదంబు సలెనె" "ని చెప్పబడినది గదా! ఆ బియ్యన తిక్కనలతోపాటు చోడ తిక్కరాజు దాయాదులైన నల్లనడ్రిరాజును ఎఱుంద్ది రాజును గణపతిదేవుడు న హరించి చోడతిక్కరాజునే నెల్లూరి సింహాసనస్థితుని గాంచి చి యుండును చోడ తిక్కరాజు శాస నములక్రి శ 1215-1228 నడుమ కనిపి చుటలేదని దా నేల టూరి చే కటరమణయ్యగారు వ్రాయుచున్నారు (ద హిం II-80) గణపతిదేవుడు క్రి శ 1228 లో చేయించిన మట్టివాడ (తెలంగాణము) శాసనమునందు కాను చోళరాజధానిని కొల్ల

గొట్టినట్లు చెప్పకొని యున్నాడు క్రి శ 1231 లో జాయప వేయి చిన గణపేశ్వర శాసనమున దు చోళరాజును అనా యాముగా జయి చినట్లున్నది ఈ చోళరాజు ద్రవిడ దేశ మును క్రి శ 1218 69 నడుమ పరిపాలి చిన మూడవ రాజ రాజు ఇతడు కడు దుర్బులడు మూడవ కళోత్తు గ చక్ర వర్తి (క్రి శ 1178-1218) తరువాత రాజ్యమునకు వచ్చిన వాడు కుళోత్తుంగ చక్రవర్తి కాలమున చోళరాజ్యము న పూర్వపురైగ్గుత్త్యమును నిల్పుకొనుటకు శ్రీప కృపచేసెను కాని మూడవరాజరాజు కాలమున అది ప నమును తప్పించు కొనలేకపోయెను నాయనవల్లి శాసనమునగల నెల్లూరిరాజు చోడతిక్కరాజే అయి ఉ డును తిక్కరాజు కుమారుడైన మనుమనీడ్రి క్రి శ 1248 కరువాతగాని రాజ్యమునకు వచ్చి నట్లు శాసనరారు

తెలుగు గ్ర థముల దు మనుమనీడ్రిని గణపతిదేవుడు నెల్లూరి రాజ్యమునకు పునరక్షింపుమని గావించి టులున్నదిగదా! అన్నచో నెల్లూరి చోడరాజులు తమ సంహాసనమును కట్టు దిట్టముగా నుంచుకొన్న వారుకారు మూడవ కుళోత్తు గ చోడచక్రవర్తి కాలమున కుమారు క్రి శ 1180 లో చోడ తిక్కరాజు త డ్రి ప్రథమ మనుమనీడ్రి రాజ్యమును పోగొట్టు కొనెను (ద పూ II 804) ఆ తరువాత తిక్కరాజు తిక్కరాజు కుమారుడైన రెండవ మనుమనీడ్రి క్రి శ 1257 లో గణపతిదేవుని హయమును కడపనుండి పేడుకొనెను బహుశః తన నెల్లూరి రాజ్యమును తనప్పించుమనికాబోలు కాని ఆ కాలమున అక్కన బియ్యనలులేరు వారు క్రి శ 1224 తరువాత శాసనములలో కానరారు

కావున అక్కనబియ్యనలు నాయనవల్లి శాసనము నందుగల బియ్యన తిక్కనలేయనియు వారు పడిహారులుకాని దాయాదులు కారనియు తొలుత తిరుక్కాళి ప్రవర్త పడి హారులై యుండి నననన్నగా వాని దాయాదులైన నల్లనడ్రి ఎర్రనడ్రిరాజుల యొద్ద చేరి వారిచే ప్రేరితులై చోడ తిక్క రాజును సింహాసనము వెక్కుకుండ చేసిరినియు వీరితోపాటు నల్లనీడ్రి ఎర్రనడ్రిరాజులను గణపతిదేవుడు సంహరించెననియు ఆ కాలము క్రి శ 1228 1231 మధ్యప్రాంతము అనియు విశ్వసింపటకు అవకాశమున్నది చోడ తిక్కరాజు "దర్ప దుర్బయులగు దాయాద నృపతుల ననిలోన బిజవదే యాగ్ర హమున" (నిరా 1-58) అని తిక్కన చెప్పిన దాయాద నృప

మలు నల్లనిది ఎర్రనిది రాజులేయని వ్యాఖ్యానించుటకు కూడ అవకాశమున్నది అక్కనబయ్యనలు లేక తిక్కన బయ్యనలు అనువారు అల్లు తిరుక్కాళ త్తిరాజు అతని నోడ రుడు విజయాదిత్యరాజు అను వాడ మొకటి ఇటీవల చేయ బడినది (భారతి) తిక్కన అల్లుతిరుక్కాళ త్తి నామసాదృ శ్యము బట్టి కావచ్చును విజయాదిత్యుడు విజయ శెజ్జ కావ లేను కాని బయ్యన కా నేరదుకదా! కాననముల దు వడి హారులైన నైరవ (బయ్యన) తిక్కనాయకులుండగా నామ సాదృశ్యముగూడ చక్కగా కుదరని అల్లు తిరుక్కాళ త్తి విజయాదిత్య రాజులను అక్కన బయ్యనలుగా గుర్తించుట కష్టము

ని కి మం

సంపాదకుని సమన్వయము

వైన పేర్కొనబడిన నెల్లూరుజిల్లా రావురు తాలూకా య దలి కాననములను బట్టి తిక్కన బయ్యనలు అనువారు నెల్లూరు రాజులవద్ద పణిహారులుగా ఉ దీనట్లు తెలియవచ్చుట విశేషము వీరి కాననముల శ్రీ శ 1224 వరకు మాత్రమే కన్పి చినవి వీరు సంహరింపబడిన వృత్తా తము శ్రీ శ 1248 49 వాటి నాయనివల్లి కాననముతో కాన్పి చుచున్నది వీరు నిజముగా 1224 ప్రా తముననే అస్తమించినచో వీరి వధ వృత్తా తము ఇరువదియైదు సంవత్సరములు తరువాత వెలసిన నాయనివల్లి కాననముతో చెప్పబడుట వింతగా ఉ డును వీరేమన త ఘనులుకారు కాగా వీరు నాయనవల్లి కానన సమీపకాలమందే జయి వబడిరనుట యుక్తి యుక్త ముగా ను డును తిక్కన (అక్కన) బయ్యనల వృత్తాంత మును తెలుగు గ్రంథములు మనుమసిద్ధితో కలిపి చెప్పుచున్నవి అతని తండ్రి చోడతిక్కరాజుతో కలిపి చెప్పబడలేదు చారిత్రకులందరును అక్కన బయ్యనల కథనమును మనుమసిద్ధి చరిత్రతోనే అన్వయించుచున్నారు దీనిని మనము త్రోవపుచ్చి వక్కరలేదు

దీనిని సమర్థించుటకు నాయనివల్లి కాననమునందే ఒక ఆధారము కలదు దీనిలో కులోత్తుంగ రాశేంద్రచోడుని గణపతిదేవుడు పట్టుకొనుటయో ఓడి చుటయో చేసినట్లు న్నది రెండవదియే వాస్తవము కావచ్చును ఇప్పటి ప్రసక్తు డైన రాశేంద్రచోడుడు మూడవ రాశేంద్రచోడుడని చరి త్రకు పరిచితుడైన వ్యక్తిగా గ్రహింపవలెను ఇతడు చోళ

చక్రవర్తులలో కడటివాడు శ్రీ శ 244 46 78 వరకు చోళ సామ్రాజ్యమును కా చెను మూడవ రాజరాజును ఇతడను కలిసి కొ తకాలము చోళ రాజ్యమును ఏలిరి తిక్కన బయ్యనలు రాశేంద్రచోడునితో కలిసి నాయనవల్లి కా మున దు చెప్పబడుటచే వీరి పరాజయ వృత్తాంతము 1244 తరువాత నే కడసారి జరిగెనని మనము అన్వయించవలెను కావున ఈ సన్నివేశము చోడ తిక్కరాజు రాజ్యార భ కాలమున కాక మనుమసిద్ధి రాజ్యార భ కాలముననే జరిగి నదిగా భానించుచున్నది వీటి నన్నిటిని సమన్వయము చేసి అక్కన (తిక్కన) బయ్యనల వృత్తా తము నిట్లు చెప్పవచ్చును వీరు శ్రీ శ 1214 ప్రా తమును డి తెలియవచ్చుచున్నారు వీరి అగ్రజుడైన కోసిని నాయకుడు మొదటి మనుమసిద్ధి కుమారుడైన చోడ తిక్కరాజు పణిహారుడుగా ను డెను తిక్కరాజు ఎనత ద్రులైన నల్లనిది తమ్మునిది అనువారు అతనిని త ద్రి రాజ్యమును పొందకు డ నిరోధి చిరి నల్లనిది కుమారుడు ఎట్టునిదికూడ తిక్కరాజును ఎత్తురాజ్యమునకు రాకుండ జేసెను అయినను మహాకూరుడైన చోడ తిక్కరాజు తన భుజబలముతోను కాకతి గణపతిదేవుని సహాయముతోను దాయాదులను నిర్జి చి నెల్లూరి సింహాసనమును అక్రమి చు కొనెను అతడు దాయాదులతో పోరాడుచున్న కాలమున పణిహారులైన సోదరశ్రయము (కోసిని నైరవ లేక బయ్యన తుక్కలేక తిక్కన నాయకులు) చోడ తిక్కరాజు ప్రశక్త్యలను చేరిరి చివరకు అతడు శత్రువులను జయి చి దుర్నిరీక్ష్యుడుగా ఉన్నకాలమున ఈ పణిహారులు వధవిని పోగొట్టుకొనిరో లేక అతని శరణుచేడి తలలు కాచుకొనిరో తెలియదు కోసిని నాయకుని పేరు తరువాత వినరాకుండుటచే అతడు ఈ కల్లోల కాలమున మరణి చియుండును

చోడ తిక్కరాజు వృద్ధుడయి రాజ్యావసాన ఎమయము ఎమిపించుచు డగా అతని కుమారుడు మనుమసిద్ధికి రాజ్యము దక్కుకు డ చేయుటకై మరియొక కుట్ర ప్రారంభమైనట్లు కాన్పి చును దీనికి నాయకుడు చోడ తిక్కని అల్లుడు మరి యొక తిక్కరాజు వీనిని అల్లుం తిక్కయనిరి ఇతని తమ్ముడు విజయగండ గోపాలదను వాడు ఈ యనృదమ్ములను క్రొత్తగా (శ్రీ శ 1244 ప్రాంతమున) చోళ సామ్రాజ్య మునకు భవిష్యత్ చక్రవర్తిగా నియ్యుటకై న మూడవ రాశేంద్ర చోడుడును మనుమసిద్ధి వారసత్వమును అవహరిం

చుటకు కృతనిశ్చయమైరి వీరికి స్వామిద్రోహులగు బయ్యన తిక్కనలు తాళము వైచిరి చోడ తిక్కరాజు అవసాన కాలమున వ్యాధిగ్రస్తుడై యుడుట వీరికి ఉపయోగించెను మనుమనది ముఖ్యవట్టణమునకు దూరుడై కడప మండలమున ఉండిపోయెను

నెల్లూరులో జరుగుచున్న ఈ యక్రమమైన కుట్రను భేదిచి మనుమ ద్వి రాజ్యమాతని ఇప్పు చుటకే గిణవతిదేవుని సేనావతి సామంతభోజుడు మహా సైన్యముతో వచ్చెను దుష్టులగు బయ్యగి అక్కనలు ప్రాణముల కోల్పోయిరి అల్లు తిక్కరాజుకూడ యుద్ధాగ్నులయ దు శించియుండును విజయగ డ గోపాలుడు మూర్ఘు బ్రతికి బయటపడి కాంచీ పురమున చాలాకాలము పరిపాలన చేసెను ఈ గొప్ప నన్ని వేళము ఎమవకాలమున దు జరిగిన దగుటచేతనే నాయనవల్లి కానవమునందు క్రిందివలెదెను

ఖం ల రం

అక్కన్న - మదన్న

అక్కన్న మదన్నలు ప్రవ చక్ర్యాతి గడి చిన మహా మంత్రుల పట్టికలో చేర్పదగినవారు తెలుగు సంస్కృతము పారసీ హి దీ మున్నగు భాషల నెరిగినట్టివారు వీరు రాజ నీతియందు అర్థశాస్త్రమునందు దిట్టలు శత్రుభయంకరులు ప్రభుత్వ క్షిపరాయణులు యవనులకడ మ త్రిత్వమును నెరవనను సహజన బ్రాహ్మణధర్మమును శ్రద్ధతో ఆచరించినట్టి వారు మదన్న బుద్ధిలో బృహస్పతివంటివాడు ఈయన మహామంత్రత్వము అక్కన వై వ్యాధిపత్రిత్వము గోలుకొండ రాజ్య న రక్షణమునకు శ్రీరామరక్ష అయినవి గోలుకొండ రాజ్యమును పాలి చిన ఎడుగరు సుల్తానులలో ఆరవవాడగు అబ్దుల్లాహుసేన్ కుతుబ్షా (క్రీ శ 1626 72) యొక్క మూడవ కుమార్తె భర్తయే అబ్దుల్ హాసన్ కుతుబ్షా క్రీ శ 1678 వ సంవత్సరమున అబ్దుల్లాహుసేన్ కుతుబ్షా మరణానంతరము మంత్రుల తంత్రముచే అబ్దుల్ హాసన్ కుతుబ్షా రాజై క్రీ శ 1677 వరకు గోలుకొండ రాజ్యమును ముఖముగా పరిపాలించెను ఈతడే సుల్తానులలో కడపటివాడు ఈయనకే తానాహ అను బిరుదము కలదు తానాహ అనగా మంచి రాజుని అర్థము ఇతడు మహమ్మదీయులలో ఎయ్యా కాఖుకు చెందినవాడు భోగలాలుకై వసు ఇతడు హిందూ తానాహుద్దీనులను సమాన ప్రతిపత్తితో చూచెను ఈ ప్రభువు

చె తనే మదన్న సూర్యప్రకాశరావు అను బిరుగముతో ప్రధానమ త్రిగను (మీరుష్టా) అక్బర్ బహదర్ అను బిరుదుతో అక్కన్న సేనానిను చేసి ఈ సోదరద్వయము అండ ఉన్నంతవరకును గోలుకొండ రాజ్యము ఢిల్లీ పాడుపా అగు ఖేరంగి తిలునకు గూఢ అత్యయమై న గాన్న మైనది

ఇట్టి అశృష్టవ పులయిన సో రులం డ్రీ భానుజయ్య తల్లి భాగ్యమ్మ వీరి యి టివేరు ఎ గళివారు వీరిది భాగ ద్యాజగోము పిగు నియోగి బ్రాహ్మణులు వీరిది బుగ్వేదము భాను య్యవానుకుగొ డ నివాస కుములువమాలు చేయు అధికారి అయినకు భాగ్య వలన అక్కన్న మదన్నలే కాక చిన్నన్న (విష్ణునాథుడు) వల్లన్న (మృత్యుంజయుడు) అను కుమారులను మ పురుకుమార్తెలను జన్మి చిరి వీరిలో అక్కన్నకు మల్లు అను కుమారుడును ఒక ఎమార్తెయును మదన్నకు మల్లన్న అను పుత్రుడును ఒక కూతురును ఉ డిరి భానుజయ్య మువ్వరు కుమార్తెలకును వరుసగా ఒక్కొక్కరి కంచర్లగోపన్న (రామదాసు) బొడిలిలిం న్న పులిపలి వె కన్న అను తనయులుండినట్లు తెలియు చున్నది

అక్కన్న మదన్నల వంశవిషయమున కొన్ని అభిప్రాయ భేదములు కనవచ్చుచున్నవి కొందరు ఈ వ శమువారు సేడి గ్రామవాసులును కులకర్ణ వంశీకునకు చెందిన కన్నడ బ్రాహ్మణులనియు మరికొందరు మహారాష్ట్ర పాలకుడగు శివాజీయొక్క మంత్రులగు మోరోపంతు ఎంగళే అనువాని వీరు ధాయాదులనియు తలచుచున్నారు చారిత్ర కాధారముల ననుసరి చియు వీరి యుద్ధోగధర్మమును నివాసమును బట్టియు వీరు తెలుగువారనియే తెల్లమగుచున్నది వీరి వంశీయులు నేటికిని గోలుకొండ వ్యాపారులను పేరుకో టరుగంటిలో నున్నారు

అక్కన్న మదన్నల సోదరత్వ పదయమున గూడ అభిప్రాయభేదము లగుపడుచున్నవి వీరు ఏకీకరులుకారు అని నిరూపించు చిన్ని కథమకూడ కొందరు ఇట్లు చెప్పుచున్నారు మదన్న గోల్కొండలో మంత్రిగనున్నపుడు అక్కన్న మదన్న గృహమునకు వచ్చెనట ఆ అతిథి అలవంక చుట్టమని భర్తయ భర్తచైపు బంధువని అలియు అలహీస అయినకు దంపతులు ఎళేష గౌరవమును జరుపుచుండెరట కొంతకాలమునకు అలు మగల (మదన్న-భార్య) సంభాషణమున అతిథివిషయము రాగా మదన్న అతిథికి తనకగల కాంధవ్యమేమి? అని ఆ

అతిథి నే ప్రశ్ని చెనట అంత అతిథి మూదన్నతో నేను చెద్దమ్మ (దారిగ్రహదేవత) కొడ కును నీవు చిప్పమ్మ (అక్షిదేవి) కొమరుడవు మనము అక్క చెల్లెండ వుత్తులము కాన సోదరులమని పలికెనట ధీశాలియగు మూదన్న అక్కన్న చై న్యస్థితిని గ్రహ చి అనాటిను డియు అక్కన్నను ని సోదరునివలె చూచుకొనుచు ఆయ ను అభివృద్ధిలోనికి దెచ్చెనట తానాపా

చిత్రము 2

పటము 1

అక్క 2 మంత్రి

వద్ద అక్కన్న పేష్యారు ను (సేనాని) రక్షణ గాణిజ్య దేవీ యాంగ నౌకామ త్రిగను రాయశాసనము నై న్యాధ్యక్షుడు గను ఎనిచేసి నానకుడు అత్యం ధుడు శత్రువుల కరుడు అని పొగడ్తకెక్కెను

అక్కన్న మూదన్నలు అమ ఇరువది రె డవయేట ప్రాచారాధానుకు వచ్చి మీర్జామగొమ్మరు యిరు మీర్జామ్మ (మంత్రి) యొద్ద క్రి శ 1850 క కొద్ది వేలములపై గుమాస్తాలుగా చేరి పది సంవత్సరములు ఎనిచేసి మూదన్న గొప్ప మేధావి ఇ డు క్రి శ 1868 న గోలుకొ డ సర్వసేనానియగు బిశీ ఉల్ ముమాలిక్ వద్ద పేష్యారుగ నియమితుడయ్యెను ఈ సోదరద్వయము మొత్తముమీద ట్రామ్మార్దాయ శాఖలో ఇరువదిలయను న పన్నరముల అనుభవమును న పొందించిరే గోలుకొండ ప్రధానియగు నయ్యదుముఖఫర్ కు తరువాత క్రి శ 1874 న (జూన్ నెలలో) మూదన్న గోలుకొ డ రాజ్యమున అబుల్ హసన్ కుతుబ్షా నుల్తానుచే మహామంత్రిగ

ప్రతిపితుడై రాజా బర భేరిశిర్డూక్వాది రాజచిహ్నములను బడసెను సూర్యవకాశరావు అను బిరుదుగూడ ఈయనకు తానాపా వలననే లభి చెను మూదన్నయ దుగల ధీశాతు ర్యము ప్రభుత్వ క్రి శ 1874 లో క్షణిక ధార్మికత్వము మున్నగు సద్గుణముల ఆయనక మహామ శ్రీతివి ను న పా దించి పెట్టినవి తానాపా అనుగ్రహము మూదన్న కుటుంబ

చిత్రము 2

పటము 2

మూదన్న మంత్రి

మునై న పూరముగ ప్రసరి చెను మూదన్న బ ధువులకు నై తము గొప్ప పదవులు తానాపావలన లభి చెను అక్కన్నకు అప్పర్ బహదర్ అను బిరుదుము నై న్యాధిపత్యము వీరి సోదరులలో వీ వైక బక్షిగిరి అను ఉద్యోగము (నై న్య మినకు జీతమునుగూడ ధిారిము) మల్లెకు పీష్యా ఉద్యోగము చె క్కు (మూడవ మే ల్లుడు) ఫాజదారు ఉద్యోగము రుక్త రా ఖిరు ము గో ల్ల (మొదటి మేనల్లుడు) భద్రా ల అహుల్తారు ఎదియు లభి చినవి ఇట్లు ప్రధాన ఎదవులైనను వా గుల్లకే న ప్రమి చినవి తానాపా తన వ క్యులను పార్థులు ను గుల్లారు నులను ఉప్రభావులను నమ్మి వారికి గొప్ప పదవులీరులేదు వారు అలసత్వము మహామ్మదీయ మతాన్నిచే ము లవారై ఎ వ్విటి కై నను ఔర గజేముకు విధేయులై కార్యమునకు ముప్పు దెక్కురని యాశన భయము

మహామంత్రి అయిన ఎన్నట గోల్కొండ రాజ్యము

నదు కాశిభద్రతల వర్ణవేషణకై మదన్న సుమారు నాలుగు కాలల దేశ చారమునరెన్ను ఆ గ్లేయులు చెన్న పట్టణమున ఉన్న డియాక పేని ప్లాం చి వ్యాపారము నారంభించి చేయుచు డిరి ప్రాచివారు ఆ గ్లేయులతో వ్యాపారమున పోటీ పడుచు డిరి ఆ గ్లేయులకు ముల్పిపట్టణమున ఒక గిడ్డ గి కలదు ఇది గోలకొండ రాజ్యములోనిది ఆ దేశే ఇ గ్లేసువారు గోలకొండ రాజ్యములో తమ వ్యాపారము నిరూపకముగ పాగి చుకొనుటకు అక్కన్న మదన్నల అనుగ్రహమునకై వారికి అనేక బహుమతులను సైతము ఇచ్చిపట్టు Press list of Ancient Records in Fort St George Vol VII P 126-127 Vol VIII P 1-3 లలో కనిపచ్చుచున్నది ఇది అంశములిట్లు తెలియవచ్చుచున్నది క్రీ శ 1878 లో తానాపాయను మదన్నయును మచిలీపట్టణము సభలోగా అచ్చట ఇంగ్లీషువారు వారిని గౌరవించి ఎన్నియో బహుమతుల నదనెనరట కసినీవారి వ్యాపారము నిరూపకముగ జరుగునట్లు చూచుటకై గోలకొండ రాజ్యములోని కృష్ణానది దక్షిణప్రాంతమునకు పొదిలి (పోడల) లింగప్ప అనువానిని సుదేదారుగా మదన్న నియమించెనట అక్కన్న ఓడలతో సముద్ర వ్యాపారము చేయుచుండినట్లును ఆయనకొన్ని సొంత ఓడల కలిగియుండినట్లును 1882 న పొదిలి లింగప్ప మద్రాసు గవర్నరుకు (వాన జాబును బట్టి తెలియుచున్నది) కంపెనీవారు అక్కన్న మదన్నలకును దుకావె వెంటాడ్రిని కొన్ని బహుమానములు పంపుటయేగాక క్రీ శ 1882 నవంబరున మదన్న కుమారుడు అగు మల్లప్ప పరిణయ సంధర్పమున ఒక పిన్నడు బరువుగల బంగారు గోలుమును కానుకగా గూడ పంపినట్లు తెలియుచున్నది ఈ విధముగా ఆంగ్లేయులు అక్కన్న మదన్నల అనుగ్రహమునకై పెక్కు విధముల యత్నించి కృతార్థులైనట్లు తెలియవచ్చుచున్నది

మహామంత్రి యగునాటికి మదన్న వయస్సు సుమారు ఏబదిరెండు వత్సరములుండి యుండును ఆయన గోల్కొండ రాజ్యమున పెక్కు సంస్కరణలు కాచి చెను పై అధికారులు మొదలుకొని చపరాసీవరకును శాహాటముగా జరుగుచున్న లంచగొండితనమును మదన్న కూర్చొనెడు అభయ వ్యవసాయమును వృద్ధిపరచెను అహోభద్రాస్థానమున శ్రీజలకు సరస్వత్యుని ధర్మలక్ష్మి నుకూర్చెను దేవాలయములందు ఊడి

గముచేయు పూజారి తలలి మున్నగువారిని ఎటవారి పతేలు పెట్టి మాదిగ మెదలగు గ్రామోద్ధ్యోగులను చాకలి వారు మంగలివారు వంటి వృత్తమంతటను ఆగమ వ్యాపారములను ప్రసాది చెను వల్లపుగనును తెంపించి వజ్రవ్యాపారమును భూసముద్ర వర్తకమును శిల్పము చిత్రలేఖము వంటి లలిత కళలను అద్భుత మహిమవలన అతడవృద్ధిపరచెను వాడెములను ముద్రించు అధికారము ప్రభుత్వమునకే ఉడునట్లు కట్టిడి చేసెను ఎవో ఘము వలము కామ తారవంటి వాడెములను చలామణిలోని తెచ్చెను శుద్ధమొన మేలిమినన్నె బంగారమును సమైధర లభించెడిది

మదన్న ఎరిపాలనలో పెక్కు టుడిటములొనరెను రాజ్యమును కేంద్రములుగా ప్రాంతములగా గ్రామములుగా విభజి చెను కేంద్రము రాజప్రధాని (దేశాం) మంత్రి దేశీయము శ్రీ ముఖ్యలేదారు బడి - ల్ముమాలిక్ సరేఖేల్ దారోగాయే ఆం సదా ఖాజీ దలీ మహాల్దారు అను ఉద్యోగులను ప్రాంతముల గరఫ్తా (వాసు సరేఖేల్ ఖాజీ ఓడితుడి అను అధిలను గ్రామము పటవారి మాలిపతేలు కోత్వాలీ టేల శేఖరుడు పుగ హతుడు అనువారిని నియమించి రిపాల సాలభ్యము మదన్న కలిగి చెను ఫిజదాల (సైన్యధికు) ఖాజీబులకు (న్యాయాధికారి) లోగడను డెడి బిగిలను తొలగించి తీతములేర్పరచి వారిని త విధేయులగా చే కొనెను గ్రామపాలక వర్గముకు మత్రము అడు మ్యాముల వేర్పరచెను భోగలాంతులు వృద్ధులు స్వార్థగరులు సామర్థ్యహీనులు ఆయన ఉద్యోగులను తొలగించి వారిస్థానమున ఉత్సాహవంతులు ప్రభుత్వ కార్యములై యుపకులను నియమించెను అధికారుల మార్పుదల వేర్పరచి వారిలోగల అలసత్వమును తొలగించెను దుర్గములను బలిష్ఠములొరగించెను అధిక వేతనముపొందు ఉద్యోగులకు వేతనము కొంత తగ్గించియు సైన్యము సభివృద్ధిపరచియు మ్యాములనుండి ఆదాయమును కొంత వసూలుచేసియు మొత్తముమీద ఆదాయవ్యయములను సమముగాచేసి తానాపాడే ఆలంపనాహ అను విరుదము మహాధి సుల్తానుకు మదన్న అత్యంత ప్రీతి పాత్రుడుయ్యెను తనచే పదమూడులైన ఉద్యోగులు ఉమాపులు క్రీ శ 1878 న ప్రభుత్వముపై తిరుగుబాటు చేయుగా

దానిని మాదన్న రాజవంశమునకు చెందినవాడగు అప్పలరాజు యొక్క సాయముగ అణచివేసి కోస్తాశీరమున శ్రీకాకుళము వరకు నున్న గోలకొండరాజ్యమును తిరిగి స్వాధీనము చేసికొని అప్పలరాజునకు అప్పలపాయకరావు బహద్దరు అను వీరుడ మును పెక్కు జాగీరులను ఒనగి మాదన్న తన అకుంఠిత రాజనీతిజ్ఞతను లోకమునకు చాచెను

మాదన్న ప్రజాసేవకుడని మిక్కిలి ప్రసిద్ధిగా చెను తటాకములు రహదారులు అన్ననశ్రములు ఉచితవిద్యా సౌకర్యములు ఉచితవైద్యశాలలు స్త్రీలకై ప్రసూతిశాలలు నెలకొల్పి ప్రజాసౌఖ్యమునకు అతడమిక్కిలి పాటుపడెను ఆ నాడు ప్రజలు సుఖశా తులతో సంతృప్తుగ జీవి చిరి

అక్కన్న మాదన్న సుల్తానుల అనుగ్రహము పొంది గోలకొండ రాజ్యమున కావోటముగా వర్తకము చేయుచున్న ఆ గ్లేయులు క్రమముగా గర్వితులై స్వ సహజములను స్వంత వ్యాయస్థానములను నెలకొల్పి కానాపా ఫర్మానాలను లక్ష్య పెట్టుకుండిరి కాని అక్కన్న మాదన్న తి గన్నల ధాటికి తట్టు కొనలేక క్రమముగా ఆ గ్లేయులు గోలకొండ రాజ్యములోని తమ గిడ్డ గులను ఎత్తివేసి జీ తి పెడలిపోయిరి ఇట్లు గోల కొండవారిపై కినుకపొందిన ఆ గ్లేయులు పరామచారు నయా చక్రవర్తిని ప్రోత్సహించి గోలకొండవారి వ్యాపార నౌకలను దోపిడిచేయింప నారంభించిరి మాదన్న క్రీ శ 1885 న తన నౌకాబల సహాయమున దోపిడిదారులను తుడ ముట్టించి నౌకావ్యాపారమును మరణిత మొనర్చెను మాదన్న భువనగిరి కురుగల్లు ఖమ్మంమెట్టు కొండలల్లి కొండవీడు అను తావుల దలి దుర్గములను వృద్ధిచేసి ప్రతి దుర్గమునందును సుమారు రెండుపేటకు తక్కువగాని వైవ్యము నుంచెను అశ్వనైవ్యమును శతశుద్ధి దళమును పరాకులను అతడు ఆధికముగా పెంచెను గోలకొండ రాజ్య మును ఖండములుగను సర్కారుకులుగను పరగణాలుగను విభజించి అతడు భూమిశిస్తు పమాలు సుకరమగునట్లు చేసెను గోలకొండరాజ్యము అనాడు మొత్తము మూడుఖండములు ఏజిమెంటినిమిడి సర్కారులు ఆరువదల ఏజిమెంటులుగను పరగణాలు కలిగి యుండెను ఇవి తెలంగాణా ఖండములోను కర్ణాటక ఖండమందును ఆర్కాటు ఖండమందును కలిపు అప్పుడు గోలకొండ రాజ్యమునకు పాలనిరి ఆదాయము మూడుకోట్ల రూపాయలు

మాదన్న విదేశాంగ నీతిలోను గొప్ప చాతుర్యము కలవాడు అనాడు గోలకొండ రాజ్యమునకు మహారాష్ట్ర పాలకుడగు శివాజీయు ఢిల్లీ పాదుషాఅగు ఔరంగ జేబు అనువారు ప్రధానశత్రువులై యుండిరి క్రీ శ 1872 న బీజపూరు సుల్తానగు రెడవ అలిఅదిల్ షా మృతిపొందిన ఎరప ఆలవి కుమారుడు సికిందరు సుల్తాన్యొను అప్పటి కాశని వయస్సు ఐదు సంవత్సరములు మాత్రమే రాజు దుర్బలు డగుట వలన శత్రువు లారాజ్యముగ కలలెను లేవదీసి బీజా పూరువారి ప్రార్థనచే మాదన్నచాటిని అణచివేసి గోలకొండ రాజ్యము బీజాపూరునకు సహాయమొసరించు చుండునట్లును బీజాపూరు పాలకులు గోలకొండవారి ఫర్మానాలను మన్నించు చుండుట్లును బీజాపూరు కొలవున గోలకొండ ప్రతినిధి యొకడుండునట్లును కట్టుదిట్టములు చేసెను దీని ఫలితముగా అక్కన్న గోలకొండ ప్రతినిధిగా బీజాపూరు వలె చెను ఇట్లు కొంత కాలము మాత్రమే గడచి డి బీజాపూరు ర్ఘాల నాయకుడను వకీల్ ఉల్-ముల్తను అగు సద్దీ మహూదు అను నతడు గోలకొండవారివరకులను ఉల్లు యెను ఇంతలో ఢిల్లీ పాదుషా పెద్ద సైన్యముతో బీజాపూరుపై దండెత్తెను బీజా పూరు పాలకుడు తనకు అవిధేయుడుగ నున్నను మాదన్న నకదరు కోరికపై కొంత సైన్యమును వారికి సాయముగ పంపెను ఇది శివాజీ అనాపా పాతుపయ్యను ఎలనగా మహారాష్ట్రలకు బీజాపూరుమహారు బద్ద విరోధులు క్రీ శ 1874 న శివాజీ మహారాష్ట్ర పాలకుడుగ పట్టాభిషిక్తుడయ్యెను మహారాష్ట్ర కోశాగారములను భర్తీచేయుటకు శివాజీ ఆంధ్ర ద్రావిడ దేశములమీదికి దండెత్తనున్నట్లు మాదన్నకు తెలియ పెచ్చెను మాదన్న శివాజీని గోలకొండ కావోటానించి గొప్ప ఆతిథ్యము నిచ్చి కానాపాకును శివాజీని మైత్రికల్పి చెను దీనివలన మొగలాయీలవారినుండి శివాజీ గోలకొండ రాజ్యమును రక్షింపనట్లును (ఈ నియమువలన లక్ష మహారాష్ట్ర సైనికులు గోలకొండ రక్షణకై యుతవలెదీరి) శివాజీ రక్షణ దేశమును జయించిన ఎరప తండ్రిఅగు హావోజీ సరిపా దించిన ప్రదేశములు దక్క తక్కినవి గోలకొండవారికి అప్పగించునట్లును దక్షిణదేశ దండయాత్రకై గోలకొండవారు శివాజీకి నిత్యవ్యయమునకుగాను సుమారు నాలుగున్నర లక్షల రూపాయలను మీక్షా మహమ్మదు అమీనుతో (సేనాని)సహచేయు గుర్రపుదండును నాలుగువేల పదాధిదళమును కొన్ని

ఎర గులను తుపాకులను శివాజీకి సహాయముగ వ పునట్లును మహారాష్ట్రుల రాయబారి గోలకొ డతో నుండుట్లును ఒడ బడికల కుదిరెను శివాజీ పై నియమములు వ్రాసిన పత్రముపై సంతకము చేసెను కాని దేశమును జయించిన ఎడమ శివాజీ సంది వరతులను అతిక్రమించి కుశంత్రముతో బీజాపూరమును గూడ హస్తగత మొనర్చుకొన యత్నించెను శివాజీని బీజా పూరము వారికిని పోరు జరుగునేమో అని భయపడి మాదన్న ఎరోజ్ముగ బీజాపూరము వారికి సాయ మొనర్చు చు డెను ఇట్టి స్థితిలోనే మొగలాయీలను శివాజీని నమ్మ శక్యము కాదగి మాదన్న యె చెను శివాజీ వలనను మొగలాయీల వలనను గోలకొ డ రాజ్యమునకు ముప్పు వాటిల్లునని భయ పడుచు కడు అప్రమత్తుడై రాజ్యవ్యవహారముల నతడు నిర్వృత్తి చుచుండెను మాదన్న మంత్రిగ ఉన్నంతవరకు గోలకొ డ తమకు స్వాధీనము కాదని ఢిల్లీ పాదుషాఅగు ఔరంగజేబు అభిప్రాయ పడెను గోలకొ డవారు తమకు చెల్లి చలవనిన కప్పము ప్రతి స వత్సరము చెల్లించుచుండినను తుష్టినో దక ఢిల్లీ పాదుషా తానాపాపై ఇస్తా ద్రోహి హిందూ మతాభిమాని అను ని డలుమోస త్రీ శ 1885 న హైదరా బాదును ముట్టడి చుటకు పాతలం(ఔరంగజేబు కుమారుడు)ను ప్రచండ పై న్యముతో వంచెను శివాజీ తమకు సహాయము చేయక పోవుటయు బీజాపూరు దుర్బల స్థితితో నుండుటయు అను కారణములచే తానాపా ఢిల్లీ పాదుషాతో సంది చేస కొనెను ఈ సంది నియమముల ననుసరించి అక్కన్న మాదన్న లను వారి వదవులను డి కె తనే తొలగించి తానాపా వారిని కారాగారమున ను చవలెను మొగలాయీలకు అపారమైన ధనరాసుల సర్పించవలెను తానాపా అన్ని నియమములను అంగీకరిం ను అక్కన్న మాదన్నలను మాత్రము వారివద వులనుండి తొలగి ఎన గీకరింపలేదు ఇది మహమ్మదీయులకు ధ్యేష్పపాకువయ్యెను వారు ఢిల్లీ రాయబారితో కుట్రలు చేయుచుండిరి అక్కన్న మాదన్నలను హిందూ మంత్రులని అంతఃపుర స్త్రీలకును వారిపై ధ్యేషము కలదు అట్టివారిలో ఆబ్దుల్లా సలాను రాబులగు సరోమా జునిపాపాతాలు ప్రధాన స్థానము నొంది పీలుచిక్కినప్పుడెల్ల వీరు తానాపాతో అక్కన్న మాదన్నలపై నేరగ లను ఏర్పికూర్చి చెప్పుచుండిరి తాని విషయజ్ఞుడగు తానాపా వారి మాటలను చెడిచెవిని తెచ్చెను ఎల్లెసను అక్కన్న మాదన్నలను కడతేర్చవలయునని

ముంబాయిలు పెక్కు యన్నులు ఎలుపుచుండిరి వీరితో గోలకొ డ సేనానియగు మహమ్మదు ఇల్వా గూలు చేరెను త్రీ శ 1888 మార్చివెల చివరి భాగము జనాబి రాత్రి సుమారు తొమ్మిది గటల సమయమున రాజకార్యములు పూర్తిచేసినాని అక్కన్న మాదన్నల దివాణమును ద్వైగృహ ములకు పల్లకిలపై పోవుచు డిరి కుట్రదారులందరు ఒప్పు మ్మడి అక్కన్నకముగా వారిపై బడి నిమేషమును వారి తలలను నరికివైచిరి వారి శవములను కొంతతడవు నేలపైలాగుచు పీథులపైట తిరుగుచు ఉగ్రవముచేసి వారి శిరస్సులను మాత్రము పోలాపురములో నున్న ఢిల్లీ పాదుషా (ఔరంగజేబు) చే తకు పంపి పాదుషా ఆ శిరములను ఏను గులచే త్రొక్కించి మిక్కిలి సంతోషము హైదరాబాదులో అక్కన్న మాదన్నలను హత్యగాంచి చివరకు డగులకు మున ల్యాములు అంతటితో తనివినొందక రుస్తు రావు అను బిరుదు గల పులిస్లి వెంకన్నను సుమారు రెండువేలకుపైగా త్రావ్యాణ కుటుంబములను (స్త్రీలను శిశువులను వృద్ధులను) హత్యగాంచి వారి గృహములను అ బెట్టిరి లెక్కలేని తాటియాకు గ్ర థములు ఆ అగ్నిలో భస్మమయ్యెను ఆ సగ్గుట కొద్ది కాలమునకే త్రీ శ 1837 న గోలకొండ కోటను గిల్లి పాదుషాఅగు ఔరంగజేబు స్వాధీనమొనర్చి నను తానాపా దేవగిరికోటలో బండిగాడం బడి అచ్చటనే ను వును చాలి చెను

ఇట్లు మహమ్మద్రాసు ప్రాంతాల శివ గూఢాధుర ధ రులను విరి తర దాన భోజన ముకై బృథులును బహువితరణశిలకోభిక్షులను ధర్మాత్ములను అక్కన్న మాదన్నలు హైదరాబాదు చరిత్రము సుకర్ణారములచే నిశంప బడి వా దూమహమ్మదీయవ్యయఫలములపై చిక్కి రూప మున నొప్పుచున్నారు

తం ఆం కా

అక్కపవాయుడు

విద్యావర్ణ యంతింద్రుల అజ్ఞానమరణించి నంగమ వంశీయుడగు హరిహరరాయలు త్రీ శ 1598 నందు విద్యా నగర నిర్మాణ మొనర్చెను దీనికే విజయనగర మనియు నామాంతరము రాయ వాచకము నందు విద్యానగరము కా త్రీ శ 17 న నిర్మించబడినట్లు ఉన్నది చారిత్రకులు దీని సంగీకరించుట లేదు బహుశః ఇది ప్రమాదముచే వ్రాయబడిన

దేమో! విజయనగర రాజ్యమును ఎంగిల సాళువ తుళువ అర్బిటి ప జీయ్యగు రాజులు ముమారు మూడువ దల నలుబది ఎ వక్సంతులు పాలి చొక్లు చరిత్ర చెప్పుచున్నది తుళువ వ జీయ్యడగు శ్రీకృష్ణ దేవరాయ రా నీజి పాలన విధాన మును ద డియాత్రలను గూర్చి రాయ వాచకము నందు చక్కగా వర్ణి వ బడినది

అక్క నాయుడు శ్రీకృష్ణదేవరాయల డికి వాయి రాయ వాచకము న దీతని ప్రళ స రె డు పర్యాయములు కనిప చుటచే ఇతడు ప్ర ద్దుడని విశదమగుచున్నది శ్రీకృష్ణ దేవరాయల టాభిషేకము నిగ్గహించిన ఘనులతో ఇగని పేరు కానవచ్చుచున్నది రాయల దళవాయిలగు అయ్య మరసు కొ డమరసు శాచరసు యల్లమరసు వీరమరసు అప్పాజి లక్కణ డిశనాయకులు అప్పరన్న మన్నారులన్న రాయన రామచ ద్రయ్య బొక్కన భాస్కరయ్య అవ సర వె కటయ్య త్రియ బకయ్య అక్షిపతి ప్రధాని తిప్ప రును దళవాయిలి గరును అర్బిటి బుక్కరాజు సాళువ మేక రాజు శ్రీశివారు బూడహల్లివారు న ద్యాలవారు అవుతు వారు తొరగె టివారు రాచూరి తిమ్మరాజు న గరాజు వెలుగోటివారు పెద్దసాని అక్కప్పనాయుడు కమ్మదొరలు తుళువ దొరలు మొదలగువారును ఎగరి విధ్యా యుల చతు ర్వేది రామాదీతులు అష్టభాషాకవిత కృష్ణావధానులు కాత్తిక పా డిత్య వె కటరామ కాన్తర్లు సహస్రావధాని ప్రభాకర కాన్తర్లు జోమ్మల కవీశ్వరులు మున్నగువార డిరు కలిప కృష్ణదేవరాయల పట్టాభిషేక మహోత్సవ కార్యక్రమ మును నిర్వహించినారట

పట్టాభి షేకానంతరము శ్రీకృష్ణదేవరాయలు తన రాజ్యమున దలి స్థితిగతులను తెలిసికొనుటకు చారులను నియ మించెను అహమదా నగరము గోలకొ డలలోని వార్తలను వేగల అరవరాముడు పక్కిరి గోపొడి అను వేగుల వాండ్రు రాయల వారికి విన్నవి చి ఆయ వలన బహుమతులను గ్రహించిరి

రాయలవారు నై వ్యమును పె పొ డించుటకు స్థానా వతులను అమరకందారులను ఎర్పరచినట్లు రాయవాచకము వలన తెలియుచున్నది అప్పాజి ఎలవోననుంచి రాయల వారు బకదినమున అమరకందారులను స్థానావతులను దళ వాయిలను ఎలింగచి గొచ్చనభద్రేని సభకు వచ్చినవారితో

అయ్యనమలక అ కళి భానుడు రాణాజగ దేవు గణుతి తిమ్మప్పనాయుడు రాచూరిరామినాయుడు పెమ్మసానిరామ లి / మనాయుడు హ డ్డేమల్లారావు బోయిరామప్ప హరి వాణ కొమ్మల్యయన పడువెనెమిది కప్పదాలవారు డిశనాయ కలు అప్పరన్న కుప్పరన్న సాళువనాయుడు కొమార తిమ్మప్ప వ గరాజు చెరవలథాని తిమ్మరును అయ్యప్ప నాయకుడు కొటికి విశ్వనాథనాయుడు చెవ్వప్పనాయుడు అక్కప్ప నాయుడు కృష్ణప్పనాయుడు వెలుగోటి యాచమ నాయుడు కన్నడ బసవప్పనాయుడు సాళువ మేకరాజు మట్టలన తరాజు తిమ్మరాజు వీరమరాజు మొదలగువారును బొమ్మిరెడ్డి నాగారెడ్డి బసువారెడ్డి మొదలగు రెడ్డి కుమా ర్లును కమ్మనాయకులు విరలప్పనాయుడు అల్లు డ్డు కుమాళ్లు రాచరిక మొదలైన అమరనాయక వారులును కలరు రాయ వారు వారి యోగక్షేమములను విచారి చి వారి వద్ద నున్న ఎనుగులయొక్క గుఱ్ఱములయొక్క బంట్లయొక్క స ఖ్యమగూర్చి వారిని ప్రశ్ని చిరి సభలో ను డువారితో విశలప్పనాయని స్థానా తులు వరకురామనాయుడి తెగవారు అమర నాయకులు స్థానావతులతో వీరభద్రయ్య దళపతి రాయడు అనువారును రాయలవారితో ఇల్లుచెప్పిరి "స్వామి వారు కైకీతము కట్టినవెను అమరపు సీమలకు నగరి లెక్కలప్రకారము తక్కువలేకు డునట్లు ఆయానియామకులు ఎనుగులను గుర్రములను రావుతులను మావుతులను బంట్లను పెరిజనులను స కరి చి నారు వెనుకటి మారిరికాక స్వామివారు ఎనుమయమున మ రాచకార్యమునకు ఉద్యుక్తులై వెడలుడరొ అను తల వుతో కరణికులువచ్చి లెక్కించు నప్పు టికి నగరి లెక్కల వచేసె నుగులు మారేసె గుర్రములు వేయి బ ట్లు అధికముగా పేకరి చి నియోగులు ఉ చినారు సా మివారి పొమ్మ తిమచున్న దుకు తాము స్వామివారి అవ ఎరములకు ఉపయోగించు చున్నాముగదా అని నియమితులు సంతోష చినారు

దిశవాయిల అమరక దారుల స్థానావతుల కార్య దీక్షను గూర్చి విని రాయలవారు మిక్కిలి స తోషించిరి పెమ్మసానికుల చ ద్రుడైన రామలి గమనా యుడు గోల కొండ యుద్ధమున శ్రీకృష్ణదేవరాయలకు మిక్కిలి సహాయ మొనరించినట్లు కృష్ణరాయవిజయము తృప్తియాశ్వాస ముందున్నది

అక్కియసూరిని పేరు కృష్ణదేవరాయల ఎట్టాల్లిపేక నిర్మాణకులలోను దళవాయుల సభయందును కనిపించుటచే కృష్ణదేవరాయల ఉద్యోగులలో ఇతడును ప్రుద్ధుడని తెలియుచున్నది

తం ఆం కా

అక్కియదేవి

అక్కియదేవి ఒడ్డాది విషయమునేలిన మత్స్యవంశపు రాజగు అర్జున దేవరాజుల దేవేరి ఈమె గడియపపెట్టి వీరపనేని తనూజ కళ 1209 (క్రీ శ 1287) కు సరియగు చైత్ర శుద్ధ దశమి రవివారమున (ఆదివారము) ఈమె శ్రీ ద్రాక్షారామ భీమేశ్వర దేవరకు చైత్ర పూర్ణిమనాడు జరుగు డోలో తస్సము నాటి పావిర్మల్యర్చనాది విధులకు గాను ఒడ్డాదిలోని మరువాడి ను గ్రామమును ఆచారార్హస్థాయిగా సమర్పించెను ఈమె భర్తయగు అర్జున మహారాజు రాక్షాంశిత కిరీటముతోనొప్పు భవానీ విగ్రహమును సువర్ణముతో చేయించి భీమేశ్వరున కర్పించెను మరియు నలువైపుల చిత్ర స్తోత్రములతో నమర్చిన యొక పట్టు కయ్యలపై భవానీ పరమేశ్వరుల సువర్ణ విగ్రహముల నుంచి వీరు డోలో తస్స మొనరించు చు డినట్లు దక్షిణ హిందూ శాసనములో కనవచ్చుచున్నది (ద హిం IV నెం 1808 పుట 481) ఈ శాసనము ద్రాక్షారామము న దలి భీమేశ్వరాలయములోని పడమటి భాగమున నున్న ఒక స్తోత్రముపై కలదు

శాసనమున కనవచ్చు అర్జున దేవరాజు చరిత్రను ముగూడ వక్కాది ప అవశ్యక మిచట కలదు ఒడ్డాదిని మత్స్యవంశపు రాజులు క్రీ శ 18 నుండి 15 వ శతాబ్దివరకు పాలించిరి ఒడ్డాది విభాగము దలములోని అనకాగిరికి పడెడు మైశ్వరూరమున ఉన్నది మత్స్యవంశమహావంశము చేయించిన శాసనములు దిల్లిలోని సింహాచలములో శ్రీ కూర్మములో ద్రాక్షారామములో పెక్కు కనవచ్చుచున్నవి ప్రత్యేక శాసనము నందలి అర్జున దేవరాజు ఒడ్డాది రాజ్యమును కళ 1153-1214 (క్రీ శ 1281-1282) వరకు పాలించెను ఇతనిని మొదటి అర్జునరాజుందురు ఇతడు మొదటి జయంతి రే ద్రుని తనయుడు ఇతడు సృసింహాభక్తుడు ఆ కారణముననే కాటోలు ఈతనికి సృసింహ వర్ణకుడను నామాంతరము దెను ఈతనికి అక్కియదేవి కాక శేతేటి వీరవనాయకుని కూతురగు మోక్షరమణి యను ఇంకొక దేవియు కలదు ఈమె ద్రాక్షా

రామ భీమేశ్వరునకు సర్వకరపరిహారముగా ఒడ్డాదిలోని సంగు భీమాపురము అను గ్రామమును దానమొనర్చెను (ద హిం IV నె 1043 - 944)

అర్జున మహారాజునకు అన్నమదేవుడు మంకాదిత్తుడు అను సోదరులు కలరు వారిలో అన్నమదేవుడు గోపాల వర్ణుడు అనియు మంకాదిత్తుడనక శ్రీ గవర్ధనుడనియు బిరుదనామములు కలవు మత్స్యవంశ మహారాజులను మత్స్యకుల తిలకులనియు మీనాస్వయాలంకరినియు శృవవారి చువ డిరి వీరు ఎష్టభక్తులు వీరిని శిలాగళ సృవతులకును బిధతా ధవ్యములు కలవు జయపురమును బొబ్బిలిని పాలించిన రాజులు శిలావ శృవతులు మత్స్యవ శియులయొక్కయు శిలావ శృపార యొక్కయు సంబధమును కళ 1849 నాటి శ్రీ కూర్మశాసనము దక్షిణ పరుచుచున్నది ఈ శాసనమునందు శిలావంశ భవ శ్రీ విశ్వేశ్వర మహారాజుల మహాదేవియు మత్స్యకుల తిలక శ్రీ జయ తరాజుల కూతురునగు సంగమదేవియు శ్రీ కూర్మ నాథున కడే దానము లొసరించి నట్లు కలదు

అర్జున దేవరాజు కాలము కాకలి గణపతిదేవుడు రుద్ర మాంబలికాలమునకు సమానము అక్కాలమున గణపతిదేవుడు కళింగరాజ్యమును జయించినట్లు కలదు అయినను జయించినదానిని తిరిగి మత్స్యరాజులకే విడిచి గణపతిదేవుడు వారిని తన సామంతులను చేసి నియు దెనేమో! మత్స్యవంశ భూపాలుగ కళింగ గాంగులక గమతు గ నుండి కాక తియులక ను కళింగ గాంగులకును జరిగి యుద్ధములలో గా గులపతనముల వికారద మొగ్గురి వీరు క్రమముగా రెడ్డి ప్రభువులకును అటు మృత గొడ ఇతరులకును వకులై నట్లు శిలాయును న్నది అర్జున దేవరాజు మహాధర్మాత్ముడు ఇతడు సుమారు 81 సంవత్సరమును ఒడ్డాది రాజ్యమును పాలించెను క్రూర జగదని భాతి కాచెను ఈతడొన్నిత దానములు కలుపు శాసనములు అనేకగా ఉన్నవి

తం ఆం కా

అక్కియసూరి - మోక్షగుండము

మోక్షగుండము అక్కియసూరి సుప్రసిద్ధ పండితుడు ఇతడు వెంకటాద్రిని మోక్షగుండ మహాపాత్రాయ పక్షధర యెల్లయూర్నికి ఇతడు మేల్లుప శిష్యుడునాడ అక్కియసూరికి నవకాళిదాసు లేక శిష్యుడ కాదామ అను విరుదము

గల వెల్లాల ఉమామహేశ్వరుడు అను శిష్యుడు ఉండెను

మోక్షగుండము అనుగ్రామము కర్నూలు మండలము లోని గిద్దలూరు తాలూకాలో ఉన్నది వెల్లాల గ్రామము కూడ రాయలసీమలో ఉన్నది గ్రామనామములు గృహ నామములగు ఉండు అచారము కనవచ్చు చుండుటచేత అక్కయసూరి నివాసగ్రామము మోక్షగుండము అయియుండ వచ్చును మోక్షగుండవారు వెల్లాలవారు ములికినాటి బ్రాహ్మణులు

పూర్వీక సక్రత కవులలో అభినవ కాళిదాసు నవ కాళిదాసు అభివ భవభూతి మొదలగు బిరుదములను పెట్టుకొనుట అచారముగ ఉండెను స్పష్టమగుచున్నది అభినవ నవ నూతన అను పదము చేర్చి కాళిదాసు అనుపేరు పెట్టుకున్న తెలుగువారు అనేకులు ఉండినట్లు తెలియుచున్నది

మైసూరు సర్వవైద్యధ్యక్షుడగు కళువె నంజరాజు ఆస్థానమున దు - న్నం హళవి (క్రీ శ 1734-1770) అను పండితుడు ఉండెను నంజరాజు యశోభూషణము అను అలంకార గ్రంథమును ఇతడు వ్రాసెను ఈయనకు నవకాళిదాసు అను బిరుదము ఉండెను నడిమింటి సర్వమంగళశాస్త్ర అను కవికి అభినవ కాళిదాసు అను బిరుదముండెను ఈయన భగవద్గీతా భాష్యము వేదపారము పార్థవిజయము మున్నగు కృతులను సూర్యాష్టకాదులను వ్రాసెను ఈయన కాలము క్రీ శ 1759 - 1819

శిష్టు కృష్ణసూరిశాస్త్రుకి అభినవ కాళిదాసు అను బిరుదము ఉండెను ఈయన కాలము క్రీ శ (1790-1870) కంకణబిరుదరామాయణము యక్షోల్లాసము హరికారికలు నీలకైలాసాధీయము అను కృతులను మదనాభ్యుదయాది భాణములను ఈయన రచించెను భివన కాళిదాస బిరుద భాణమడగు ములుగు పాపయారాధ్యుడు అనునొక కవి యుండెను ఇతడు అమరావతీప్రభువగు రాజా వాసరెడ్డి వెకటాద్రి నాయనివారి ఆస్థాన విద్యా సదు ఈయన కల్యాణవపువు ఏకాదశీసహవపువు మొదలగు కృతులను రచించెను ఈయన కాలము క్రీ శ 1778 - 1852

విక్రమరాఘవము అను మహాకావ్యమును ఎ సి ఒక కవికి నూతన కాళిదాసు అను బిరుదము కవచ్చుచున్నది ఈ గ్రంథము అమృదితము - ఇది మద్రాసు ప్రాచ్య పుస్తక భాండాగారములో ఉన్నది రాఘవాభ్యుదయము అను

తెలుగు ప్రబంధమును వ్రాసిన చింతలపల్లి ఛాయాపతి అను కవి అన కాళలకు ఆరుగురికి నూతన కాళిదాసు అను బిరుదములు ఉండినట్లు తన గ్రంథమునందు వక్కాణించెను ఈ నూతన కాళిదాసులు పదువేడవ శతాబ్దిలో ఉండినట్లు ఈయన తెలిపెను వీరేశికా అలూరు తిరుమలకవికి అభినవ భవభూతి అను బిరుదము ఉండెనట్లు ఇట్లు ఆంధ్రులు పలువురు అభినవ నవ నూతన కాళిదాస బిరుదభాజులై కనిపించుచున్నారు

మోక్షగుండము అక్కయసూరి శిష్యుడగు వెల్లాల ఉమామహేశ్వరునకు (నవకాళిదాసు) కవికుంజరుడు అను శిష్యుడు ఉండెను ఈ కవికుంజరుడు తన రాజశేఖర చరిత్ర గ్రంథములో తన గురువగు ఉమామహేశ్వరుడు వివాకినీ (పెన్న)తీరమ దున్న విద్యానగరమును రాజధానిగా చేసుకొని రాజ్యమును సెరవుచున్న రాజశేఖరమహారాజు ఆస్థానమున ఆస్థానకవిగా ఉండెనని చెప్పెను ఈ రాజశేఖర మహారాజు (క్రీ శ 1018 - 1084) రాజేంద్రచోళునితో సమకాలికుడు అనియు కావున ఇతని ఆస్థానమునందు ఉన్న అభినవకాళిదాసు కూడా పదునొకండవ శతాబ్దినాటివాడే అనియు మాడభూమి కృష్ణమహార్యులవారు తమ సంస్కృతవాజ్యయ చరిత్రమునందు చెప్పిరి కాని రాజశేఖర చరిత్రమున పరికించినచో కృష్ణమహార్యులవారి అభిప్రాయము సరికాదేమో అనిపించుచున్నది వీలనగా రాజశేఖర చరిత్రమున దు కవికుంజరుడు తన గురువు అగు అభినవ కాళిదాసు దుర్జయుడను మొంటి ఆస్థానకవిని (రాజశేఖరుని మొదటి ఆస్థానకవిపేరు దుర్జయుడు) మాసిగి చిజయచి ఆస్థానకవియైన విధమును చక్కగా వర్ణించెను దుర్జయుడు రాజశేఖరుని ఆస్థానకవియై ఇతర కవులను రాజశేఖరమహారాజు నెదుట తక్కువగా చూచెడివాడట గ్రంథములో కొంతభాగమును ప్రయోకముదిలో సంవిరిచ్చేరమును మాసిగి ఇతడు చదువుకొనెనని ఎతటి పదితుని అయిన ఈయన గ్రంథాని చేసిడివాడట అయినను ఉపాయముతో అభినవ కాళిదాసు ఎట్లో రాజశేఖర మహారాజు నెదుట దుర్జయుని వాదమున ఓడించి తాను ఆస్థానకవిగా ఉండెడిది అయ్యెను అని కవికుంజరుడు తన రాజశేఖర చరిత్రమునందు వ్రాసెను ఇచ్చట విశేషమేమనగా 1761 ప్రాంతమున రామచంద్రుడు అను కవి ప్రయోకముది అను గ్రంథమును వ్రాసెను కవికుంజరుడు ప్రయోకముది అను గ్రంథమును తన రాజశేఖర చరిత్రమునందు పేర్కొనుటచే

అతని గురువు అగు అభినవకాళిదాసు వదనమాడక శతాబ్ది తరువాతనే ఉండెనని చెప్పాలం వచ్చుచున్నది ఇ కొక్క విశేషము మనగా మద్రాసు అదయారూ లిఖిత గ్రంథాలయములో విరోధపరాధిని అనువైత విశిష్టావైత ఇ దనరవ గ్రంథము అభినవకాళిదాసు చేరుతో ఉన్నది ఈ గ్రంథము నందు వైతమును విశిష్టావైతమును విడిచి కవి అవైతమును ప్రతిపాది చేయబడెనది గ్రంథ రచయిత అగు అభినవకాళిదాసు శ్రీరామానుజ మధ్యాచార్యులకు తరువాతి ఉండెనని నిర్ధారితమగుచున్నది అభినవకాళిదాసు గురువయిన మోక్షగుణ దత్తు అక్కరసూరిగూడ వదనమాడక శతాబ్ది తరువాతివాడని దీనివలన తెలియుచున్నది

అఖినవ కాళిదాసు (వెల్లాల ఉమామహేశ్వరయ్య) భాగ
వతచ పువు అను గ్రంథమును వ్రాసెను ఇవికాక ఇతడు
తత్త్వసంధికి విరోధవరూధిని వ్రసం రత్నాకరము
అద్వైత కామధేనువు వేదా త ద్ధాతపారము శృంగార
శేఖరభాదము అఖినవభారతచ పువు భగవత్పాదన పత్రి కవి
విదంబి ము మొదలగు సంస్కృత గ్రంథములను వ్రాసినట్లు
డాక్టరు టి రామరాజుగారు తాము శృంగారశేఖర భాదము
నకు వ్రాసిన ఎకితలో చెప్పుచున్నారు (చూ శృం శే భా
పుట 14 15) అఖినవ కాళిదాసు వ్రాసిన తత్త్వసంధికి అను
వేదాంత గ్రంథమున దు రచయిత వెల్లాల ఉమామహేశ్వరయ్య
డనియు అక్కయమూరి శిష్యుడనియు ఉన్నది దీనివలన భాగ
వతచ పూకర్త అయిన అఖినవ కాళిదాసు తత్త్వసంధికి
కర్త అగు అఖినవ కాళిదాసుకూడ ఒక్కరే అనియు ఇతడు
మోక్షగుండ అక్కయమూరికి శిష్యుడు అనియు నద్దాం
మగుచున్నది

తస్మాస్మా నవకాళిదాసవిదుషష్ఠిలోఁబ కావ్యామృతే ।

చ పూనామని ధీమతాం కృతసముల్లాసో విలాసోఽ

భవన్

అని అఖిస వ కావినామ తన చంపూభాగవతమున దలి
 ఉల్లాసముల చివర వ్రాసుకొనెను ఈ విధముగా ఉల్లాసముల
 చివర కవినామము కవికావ్రాశ వ్యము చెప్పకొనుట
 శ్రీహర్షుని నైషధ కావ్యమునుండి ఆర భమైనట్లు తెలియు
 చున్నది శ్రీహర్షుడు తన నైషధముచే కావ్యమునందు ప్రతి
 పక్షాంతమున దును "శ్రీహర్షం కవిరాజరాజిమకుటాల
 శ్రీహర్షామృతం" అని వ్రాసుకొనుట సర్వులకు విశిష్టమై

నట్టిదే కదా ! అభివృద్ధి కాళిదాసు ధాన్య పుష్కరములు
ఉల్లాసులు కలవు

ప్రతిపక్షమున మనకు రు. ౧౦ లక్షలు వచ్చును. ఇది () అభివృద్ధి కార్యక్రమమునకు వినియోగించబడును. () చివరికి రు. 1600 ప్రా. ప్రా. బడినది. (౩) రాజనాథగిరి విరచిలము () వియ్యం (4) రామకృష్ణగిరి రు. 1000 (5) అపరాల వద్ద రాజా లిఖించినది 1911 ప్రా. మున రు. 1000 మైసట్లు తెలియుచున్నది. దీనిని (6) రామకృష్ణగిరి అనియు పేరు ఉన్నది. (7) కొల్లూరి రాజశేఖరం గిరి రు. 1000 చినది (కాలము తెలియదు) ఈ రాజశేఖరం గిరి పేరు గల నివాస అని తెలియుచున్నది.

మోక్షగుణము అక్కయనూరి అగి న శివా
(వెల్లెల ఉమామహేశ్వరుడు) వ్రాసిన ౧ చంపపు
రత్నావళి అను పేరుతో ఒకవ్యాఖ్య వ్రాసు శిష్యుని
గ్రంథముకు గురువు వ్యాఖ్య వ్రాసినది శిష్యునియద
గురువుకుల వ్యాఖ్యను ఎందువో దీనిని విశకము
అగుచున్నది అక్కయనూరి ౧౪ శిష్యుని పాండిత్యము తన
విషయమునగల సద్భావమును థాగవత చంపూ వ్యాఖ్య
నారంభశ్లోకముతో వర్ణకము చేసెను

వెల్గొల కులవారాశిబాపశ్రీతాఁకునామనా

కాళిదాస వ్యసన గీత శ్రావణ భక్తుడు

కాళిదాసస్య నవ్యస్థ నిసర్గమధురా గి ॥

టీకా రత్నావళీభూషా తథాప్యాసా భగవతే

గూఢాభట్ట నిబంధముట్టసరణి: ౬౦

ကုမ္ပဏီ-၂၀၁၉

కోడా క ఇటుజీ ఖజు ల్లిఖయాం ఎత్తివ్రతీ సావ తీ
వైయా క్యను రాగిలో మయి గిరా గుంఘాళ

ਸਾਭੀ ਨਾਃ

వ్యాఖ్యాతం నవకాళిద సంగీతం భీతి స్థా

உ. உ. உ.

పై స్థోకములలో అభినవ కాళిదాసు వాక్కులు నిర్గమగురు
మలు అనియు శాస్త్ర సాహిత్యములయందు ఆరవి గొప్ప
కీర్తినై పుణ్యములు కలవనియు ఈ చంపువుకు వ్యాఖ్యా
నము వాయుటకు తానుగూడ భయపడుచుంటిననియు

అక్కయసూరి నుగివెను అక్కయసూరి శ్లోకము "గూఢా భట్టనిబధ అనునది మల్లి నాభసూరిగారి వాణింకాణకు టిమిగిగణ్ ఇత్యాది శ్లోక లిలో నున్నది అక్కయసూరి మల్లి నాభుని అనుని చెనమట తెల్లము ఈతడు మల్లి నాభుని తరువాతివాడై యుండును అభినవ కాళిదాసుయొక్క భాగవత చ పుపుకు రె డవ వ్యాఖ్యానమును అంరళ కరు డను పేరుకొ దిన జెల్లి కొ డ రామరాయ కవిగారు వ్రాసరి భాగవత చ పుపులలో ఇది ప్రసద్దమై ముద్రణభాగ్యము నొంది పారకులకు గొప్ప అనందమును ఇచ్చుచున్నది అభినవ కాళిదాసు భాగవర చంపుపు అర భము న దు దేవీస్తుతి ఓనర్చుటచేత అతడు దేవీభక్తుడు అని తెలియు చున్నది అక్కయసూరి టీకవలన ఈ చంపూగ్ర థమునకు బ గార మునకు తావి అల్పిన్లు అయినది

తం అం కా

అక్కరెడ్డిపల్లి

దక్కను పూర్వపరిత ౪౪2 వ పుటలో అక్కరెడ్డిపల్లి అని ఈగ్రామనామము కనిపించుచున్నది ఇది కడప మ డలము బద్వేలుకాలూకా చిరుమామిళ్ళ ఛార్మాలీనిది ప్రకృతము దీని జనాభా 1461 కా శ 1206 (క్రి శ 1288) కకు సరియగు స్వభానువశ్వరసున ఇవటనొక కాననము లభి చెను అ దు గ డ వెంఠేర త్రిపురారిదేవ మహారాజు కడప ప్రా తమును పాలి చు పుడు గౌరేశ్వరశాయమ్మగారు అను భక్తురాలు శివాలయమొకదానిని నె కొల్పి అ దు గోళ్ళ గేశ్వర స్వామి 1 ప్ర ఎ చి ట్లు కలదు ఇ రవరకును గోకర్ణేశ్వర స్వామియే తెలియవచ్చుచున్నాడు మహే ద్ర గిరిమీద గోకర్ణేశ్వరి లయము కలదు తూర్పుగాంగులు గోకర్ణేశ్వర భక్తులు పశ్చిమ సముద్రతీరమున గూడ గోకర్ణేశ్వరు డున్నట్లు తెలియతచ్చును కళాపూర్ణోదయములో గూడ గో కర్ణేశ్వరడు కానించును ఇక గోళ్ళగేశ్వరస్వామి కూడ కలడను విశేషమును ఈ కాననము తెలుపుచున్నది

కడప మ డలమును కాయస్థవ శజాలైన అ బదేవుడు కొంతకాలమును త్రిపురారిదేవమహారాజు కొంతకాలమును పాలించిరట్లు తెలియుచున్నది వీరు కాకతీయులకు సామ తులగ కొంత కాలమును ప్రతర్థులుగ కొంత కాలమును కడప మ డలము నేలిరి కాయస్థులైన గంగయపాహిణి జన్మిగదేవుడు త్రిపురారి అనువారు కాకతీయులకు విధేయు

లును మిత్రులునై పరిపాలనము చే రి త్రిపురారి క్రి శ 1283 1272 నడుమ రుద్రమదేవికి అధీనుడై నెల్లూరు కడప మ డ లములను కాన చెను ఇతనిని కాయస్థ మొదటి త్రిపురారి యనుచున్నాడు ఈతని తరువాత ఈతని తమ్ముడు ఎత్తాం తమునకు అధిపతి యయ్యెను కాని ఈతడు తన యన్నలగు జన్మిగదేవ త్రిపురారి దేవులవలె కాకతీయ సామ్రాజ్యమునకు విధేయుడై యు డక స్వతంత్రప్రభువుగా వ్యవహరి చెను సామ్రాజ్యభాగముల నాకమించుకొనెను ఈతడు క్రి శ 1272-1803 వరకు తిరుగుబాటు దారుగా పరిపాలన సాగిం చెను అంబదేవునకు త్రిపురారియను కుమారుడు కలదు ఇతనిని రె డవ త్రిపురారి య దురు ప్రకృతకాననము శ క 1206 అనగా క్రి శ 1288 నాటిది అగుటచే ఇది అ బదేవుని కుమారుడగు రె డవ త్రిపురారి యన్న అంబడి కాలమని యూహించ వలెను అంబదేవుని యన్న త్రిపురారి క్రి శ 1272 తరువాత మరణి చి యుండును అతని కాననములు కానరాలేదు అంబదేవుడు తన కుమారునకు కొ త రాజ్యభాగమిచ్చి ప్రతి ఎ చియుండును కావుననే అంబదేవుని పరిపాలనా కాల ములో త్రిపురారి కాననము లభించుట సుసంకతముగు చున్నది

తం అం కా

అక్కలపూ

అక్కలపూడి గ్రామనామము అక్కలపూడి (రాజ మహే ద్రవరంకాలూకా) కాననములో (ఎ ఎ ఇ XIII పు 259) కన్ని చుచు ఁది కాననకాలము శ క 1290 (క్రి శ 1868) ఈ కాననము కోడకొ డి వ శమునకు చె దిన నీ గమ నాయకునిచే వేయ చబడినది ఈ వంశముగకు చె దిన వాడును ఎ గమనాయకుగకు అగ్రజుడును అగు ముమ్మడి నాయకుడు ప్రతిష్ఠి చిన మరియే కా నమ కలదు ఇది శ్రీర గి కాప్ర కా నము దీని కాలము క్రి శ 1851) (ఎ ఎ ఇ XIV పు 88)

పూర్వకాలమున పల్లవ సార్వభౌముడగు ముక్క టి (త్రిలోచన పల్లవుడు) గ గానదీతీరమును ది మంచి కొండ అను ఇరువురు సర్పారలను ఆ ధ్రదేశమునకు తీసికొని వచ్చెను వారు ఆంధ్రదేశమున మంచికొ డ అను పట్టణమును స్థాప చిరి ఆంధ్రదేశ విభాగప లోగి మ చికొండ అను నీమ కొ ర వి నీ మ (వరంగల్లు జిల్లా మామకోటపాంచము) ప్రక్కన ఉండెను మంచికొండ అను ది గోత్రనామమో

గృహనామమో అయినను ముమ్మడి నాయకునకు తద్వంశము వకుమ మంచికొండనీమతో సంబంధమున్నట్లు కానరాదు

నంగమనాయకుడు అక్కల పూడి అను గ్రామమును పరహితాచార్యునకు బుణమునైనాదేవుని సమీపమున దానమొనర్చెను దానము పొందిన పరహితాచార్యుడు అతని వంశమువారు ఆయుర్వేదమున ప్రసిద్ధి నొందినవారు వీరి ప్రశంస అనితల్లి కలువచేరు కాననముతో కూడ కానగును పరహితాచార్యులు అక్కలపూడి గ్రామమునకు ముమ్మడినంగవరము అను పేరుపెట్టి అందులో 10 భాగములు యజుర్వేద పాఠకులగు బ్రాహ్మణులకు దానము చేసెను

అక్కలపూడి దానశాసనములో దాత యగు నంగమనాయకుని వంశవివరములు ఇట్లుకలవు మచికొండ వంశమునకు చెందిన కేశవనాయకుడు భరతఖండములోని త్రిలింగదేశమునకు పాలకుడుగా నుండెను అతని కొడుకు గణపతి నాయకుడు గణపతినాయకుని కొడుకు కన్నభూపాలుడు కన్నభూపాలుని కొడుకు ముమ్మడింగుడు ముమ్మడింగుడు చెగఱ కురవాట కొన పాచారి అను మండలములకు పాలకుడుగా ఉండెను అతడు ఆంధ్రదేశ సురక్రాంత అను ఖ్యాతినొందిన కావయనాయకుని మేన కొడలి భర్త అతని సోదరులలో నంగమనాయకుడు కొటి పురికిని గన్నయనాయకుడు కాడిపాకకును పరిపాలకులై యుండిరి నంగమనాయకునికి పంపానదీతీరమండలి ముమ్మడివీడు ముఖ్య పట్టణముగా నుండెను అతనికి గడగోపాల అనుతిరుగు కలదు అక్కలపూడి శాసనమును బ్రాసన యాతడు కామదేవుడు అతడు కౌండిన్య గోత్రుడు ఈ శాసనమునందు నంగమనాయకుడు ముమ్మడినాయకుడు సంకకములు చేసెరి

అన్నయైన ముమ్మడినాయకుడు కొరుకొండను పాలించుచుండగా తమ్ముడైన నంగమనాయకుడు ముమ్మడివీడును తన కార్యస్థానముగా చేసికొని యుండును కొరుకొండ రాజుమహేంద్రవరమునకు 12 మైళ్ళదూరమున కల ఒక వనదుర్గము ఈ కొరుకొండ పురుష ఉత్తరమున తూర్పుగోదావరి మండలమండలి మన్గప్రాంతము దక్షిణమున గుర్రవాళి నిగ్గయము తూర్పున ప్రోల్లాడు వడమట గోతమి నేరేణ్యులకు ముమ్మడి నంగమనాయకుని ముఖ్యపట్టణమైన

ముమ్మడివీడు తూర్పుగోదావరి మండలము నందలి ముమ్మడి వరము అను గ్రామమై యుండును చెంగళను నేడు గోదావరి మండలమున చాగల్నాడిలి వ్యవహరింతురు కురువాట గోదావరి దక్షిణకటమున తమ్మిలేరు ప్రాంతము కొనకు కొనసీమ యని పేరు ఇది తూర్పుగోదావరి మండలములోని అమలాపురము రాజోలు తామ్రాకాలలో గౌతమి వాళి నదుల మధ్యభాగము నుండి పానాల్ ఇప్పటి వచ్చి ముమ్మడిగోదావరి మండలము నందు తిరుభీమవరము రసాపుర తాలూకాల ప్రాంతమును వ్యాపించి యుండును

కొరుకొండ నాయకులు ఆ మారెడ్డి కాలమువరకు స్వతంత్రులై ఉండిరి ఎరుకొండ మను ప్రభులకు కముగా పాలించిరి వీరు అగ్రస్త విద్వులు ధర్మశాస్త్ర వేత్తలు వైదిక మతోద్ధారకులు శుద్ధస్వాంతులు వీరి మూలము ఈ దేశముగ విష్ణుక్తి పొచ్చిది వీరి కిలము పరార ఫట్టవటి రూప్తమున ఆకర్షించి గి

అక్కలపూడి శాసనమునందలి

తజ్ఞాతీయాః కర్మకాన్తిశాత్యాః
శుద్ధస్వాతాః శ్వాంతరాగాదిదోషా
రాజనాన్యా మేత్వ సాన్య్యుర్రావ్యం
సర్వం కార నిగ్రహ త్యేవనమ్

అను శ్లోకముతో కిచ్చ రోస్త్ర దములు వర్ణింపబడి వి
అ మారెడ్డి గోదావరి దక్షిణమునుండ
వీడురాజ్యమందు కలుపుకొనుటకు రాదు నాలు
యాత్రలు చేసెను క్రీ.శ. 1777 న లోత
కొంపై దాడివెడలి ముమ్మడి ద్రుని తమ్ముగు నంగమ
నాయకుని బిధించి కొరుకొండనును రామ
దుర్గాధ్యక్షుని పాలనమతోనికి తెచ్చెను

గడగోపాలుడు అను తిరువము నంగమనాయకు
లఖించిన విధము తెలిసికొనుటకు అచారములులేవు
యనునది గోదావరి దిక్కి చెందిన యొక ప్రాచీన
యందు నేడు మకుగుపడిపోయియుండు ని
గల కాం

అక్కారెడ్డి

ఈనాటి ప్రశంస చాటువదల మహిమంజరి (I 50)లో
వచ్చినది మువ్వనిగ వీరుజుమ మైకూరు రాజ్య నిర్మాతయు

అగు చిక్కదేవరాయ ఒడయరు (క్రీ శ 1678-70+) అక్కారెడ్డిని ఈరోడ్డు యుద్ధమున జయించి ఆ కోటను స్వాధీన పరచుకొని ఎట్ల తెలియ చున్నది ఎజయనగర యుగమున ఆ ద్రవనాయకులను సైనికులను పెక్కురు దక్షిణాపథము పరార్థము నెరప చిచ్చిన్న రాజ్యములు స్థాపరిత జాహూరు మధుర చెడి మున్నగునవి ఇటీవే ఆరీజిగ తమిళ దేశమునకు వెడలి అక్కడ ప్రదీక్షన వారిలో అక్కారెడ్డి యొకడుగా క్యాచును దిక్కుదిక్కుల వార్తకెక్కునక్కారెడ్డి ఎట్టిట్టుచేసి చేటు ఎట్టె అని చాటుకవి చిక్కరాయల విజయమును పొగడుటచే అక్కారెడ్డి రూపి కెక్కిన పీరుడనుట తథ్యము ఈ రోడ్డు కోయ జత్తూరు జిల్లాలో ఉన్నది

చిక్కదేవరాయలు రాజ్యారూఢుడుగునప్పటికి కర్ణాటకమునందు గోల్కొండ విజాపూరు రాజ్యముల విజృంభణము తిగ్గుముఖము పట్టెను ఔరంగజేబు చక్రవర్తి ఈరెండు ముల్లము రాజ్యములను కలిపి చుట్టు నన్నాహములు చేయుచు డెను శివాజీ నేతృత్వమున మహారాష్ట్రులు కర్ణాటకములో తమ బలమును పెరిపిరి మహిమ జూచుచుండిరి 1677 లో కైతవముచే శివాజీ చెండి దుర్గమును స్వాధీనము చేసుకొనెను 1674 వరకే త జాహూరు నాయక రాజ్యము అస్తమిచి ఏకోజీ నాయకత్వమున మహారాష్ట్ర పరిపాలన ఆరంభించెను మధుర ఎలికయైన చొక్కనాథ నాయకుడు స్థిర సంకల్పము గాని రాజనీతి గాని లేని దుర్బలప్రభువుగా నుండెను ఇట్టిస్థితిలో మైసూరు చిక్కదేవరాయలు తన సరిహద్దులను రక్షించుకొనుటకు అన్య రాజ్యములపై దురాక్రమణ సాగించుట అవసరమైన చర్యగా భావించి అట్టి యుద్ధ ఘములో ను డెను క్రీ శ 1678 సంవత్సరములో అతడు మధుర నాయక రాజ్యపు దొర్లొల్లమును గుర్తించి ఆ రాజ్యపు ఉత్తర సరిహద్దు నందలి దుర్గములను ఆక్రమించు కొనుటకు పూనుకొనెను ఘట్ట మొదలియారు అను మధుర పేనాని కాపాడుచుండిన అందూరు కుంటూరు దుర్గములను చిక్కదేవరాయలు స్వాధీనము చేసికొనెను తరువాత అతడు ఈరోడ్డు దుర్గమును ముట్టడించి దానిని రక్షించుచు డిన ఆక్కారెడ్డిని ఓడించి అతనిని చెరపట్టెను ఆక్కారెడ్డి సులభముగా లొంగినట్లు కనబడదు అతడు వీరోచితముగ నుదూరము తనదుర్గపు ముట్టడిని ఎదుర్కొనెను కాని చొక్కనాథునివద్ద ముట్టడి సహాయముధాకుండుటచే కాబోలు అతడు వరాణయము

న గిరి చెను చిక్కరాయలును పీరుడగుటచే నమర్పడగు అట్టి ప్రత్యర్థిని హర్తి చి కోటను తిరిగి ఆ విశే అప్పగిచి తనకు విధేయునిగను ముఖుని ను చేసుకొనెను అక్కారెడ్డిని గూర్చి ఇంక మిక్కిలి విశేషములు తెలియ రాలేదు మైసూరు చరిత్రకారులగ హయవసరావుగావు చిక్కదేవరాయ ఎజయములకై కులాలల మహాత్మ్యము హస్తగిరి మాహాత్మ్యము వటి ఉన్నద గ్రంథములను ఆధారముగా పేర్కొనిరి వాటియను అక్కారెడ్డిని గూర్చి ఎమైన ఉన్నదేమో

అం బ రం

వి శి మ

అక్కిరాజు ఉమాకాంత పండితుడు (1889-1932)

స్వయం కృషితో విద్యను స పాది చి విద్యాశేఖరులైన సుహృదులను అక్కిరాజు ఉమాకా త గారు వీరు క్రీ శ 1889 వ సంవత్సరమున జన్మించిరి

వీరు నియోగి బ్రాహ్మణకాకుళు చె దినవారు కాష్యా తముగ సంస్కృత వ్యాకరణమును తర్కశాస్త్రమును నవద్వీప ప్రచారాయన సారముగ వంగదేశమున దు ఈయన

చిత్రము 4

అక్కిరాజు ఉమాకా త పండితుడు

అశ్వశాస్త్రము ఆ గ్లము న దును ఈయనకు మంచి పాండిత్యము డెను వంగదేశమునందు చదువుకొని నవ్వుడు ఈయనకు వంగభాషా పండితుతో గొప్ప సాహచర్యము లభి చెను వంగ సాహిత్యాభివృద్ధికి వారు చేయు ప్రయత్నములను ఉమాకా త పండితులు జాగుగ ఆశీర్వాదించి స్వానుభవమును నూత్న పరిశీలనమును లోకజ్ఞానమును ఆధారముగ చేసుకొని

ఈయన తెలుగు సారస్వతమును పరిశీలి ప దొడగెను చాటికొలను సుబ్బారావుగారికి పిమ్మట ఈయన మదరాసు ప్రెస్ బెర్రెస్ కళాశాలలో అధ్యాపకులుగా ఉండి దేహబలము శక్తుల కానీ బుద్ధిబల మీయనకు కడుగొప్పది

మద్రాసులో వావిళ్ల వారు నడిపిన త్రిలింగ పత్రికకు కొంత కాల మియన పాదకులగు ఉడిరి వాబ్బయ ఎరిశిలరము నందు ఈయన గుణములను ఎంచక దోషములనుమాత్రమే చూపెడివారని కవుల అభిప్రాయము ఇందుచేతనే కాబోలు కొందరు కవులకు ఈయన తేగిట్టలేదు ఎందరు ఎట్లు అపహాసించినను సత్యమని కాను నమ్మిన విషయమును ఈయన విడువక నిర్భయముగ విమర్శనమును సాగించెను తెలుగు నందు అనుస్వారము లేదని నిరూపించి ఈయన తన చేరును ఉమాకాన్తమ్ అని వ్రాసానెను

ఈయన గ్రంథములు పరిశీలించినచో అందు ఈయన బహుముఖప్రజ్ఞ నిశిత పరిశీలనశక్తి పాడిత్యము వ్యక్తమగుచున్నది వీరి గ్రంథములు పూర్తిగా రచించిన కొంత వ్రాసి విడిచినవి వ్రాయబూనినవి అని మూడు విధములుగ కనుపట్టుచున్నవి ఈయన రచనలలో అగ్రక్రేడికి చెదినవి అలకార శాస్త్రమునకు సబంధించిన రసమీమాస ఆర్యచంద్రాలోకవివరణము సప్యత వ్యాకరణ ప్రదీపము (ఆంధ్రవివరణము) పాణినీయము వైషధత త్త్యక్తిజ్ఞాన సూత్రాత్మకమైన వాబ్బయ దర్శనము అను గ్రంథములు సులభమైన తెలివోకొప్పు వీరి రచనలు—చరిత్రాత్మకమైన తిప్పనలైన అను నవల మేక్సియరు నాటకథలు త్రిలింగ చిన్నకథలు తెలుగుదేశమునందలి చదవల అనునవి ఈ విధముగ తెలుగులో సులభతైలిని ప్రచేశచెట్టిన ఘనత ఈయనకుదక్కిన

ఈయన పల్నాటిమీరచరిత్ర అను ద్విపద కావ్యమును పరిశోధించి అమూల్యమైన పీఠికతో దానిని ప్రచురించెను సంస్కృతమందున్న పత జలిభాష్యమును కొంత తెనిగించి అచ్చువేయించెను ఆపని కొంతలోనే ముగిసినది వాబ్బయ దర్శనము అను గ్రంథమునందు నేటికాలపు కవిత్య అను అధ్యాయమునకు మాత్రమే ఈయన వివృతి వ్రాసెను ఇందు ఈయన భావకవిత్యమును మిక్కిలి విమర్శించెను వృత్తిసహితమైన తెలుగుభాషావ్యాకరణమును వ్రాయనారంభించెను దానిని ముగించకయే తమ నలుబదిమూడు సంవత్సరముల జీవితమున దే అమూల్యమైన కాలమును సారస్వతసేవ కంకితమొనర్చి క్రీ.శ. 1887 వ సంవత్సరమున వీరు జీవితమును ఛాలించిరి తెలుగు సారస్వత చరిత్రమునందు చెరగని స్థానములొకరించిన ఉమాకా త విద్యాశ్రీధరులు ధన్యతీవులు

తం ఆం కా

అక్షుడు

జనగామ తాలూకా వరంగల్లు జిల్లాలో అక్షుడు గ్రామము ఉన్నది దీనికి 80 మైళ్ళలో వరంగల్లు పట్టణము కలదు తూర్పున పోచన్నపేట పశ్చిమ మెదకు ఉత్తరమున చేరియాల దక్షిణమున కొడక డ్ల ఈ గ్రామ సరిహద్దులు దీని విస్తీర్ణము 5659 ఎకరములు ఇది మెక ప్రదేశమున ఉన్నది చిన్న బోళ్ళు గుట్టలు ఉన్నవి ఇవి నల్లరాయి నిర్మాణములు

1981 సం॥ జూలై లెక్కల ప్రకారము ఇచ్చట 1677 మంది పురుషులు 1843 మంది స్త్రీలు పెంప 9726 మంది జనులు డిరి ఈ సభ్యులలో హరిజనులు 91 మంది పెద్దాల్లు జాతుల పురుషులు 407 మంది స్త్రీలు 992 మంది ఇచ్చట ఇద్దు ఒకచోగు పుగాను వారవాడలుగాను ఒకచో వలయోకారముగాను ఉన్నవి వీటిలో 20 పెటటి డ్లు రెండు ఒక అంతస్తుమేడలు ఉన్నత పాఠశాల రవాణా సౌకర్యము ఉడుటవలన ఈ గ్రామము ఈశాన్యదిశగా అభివృద్ధి చెందుచున్నది బహుకొలసిమంది జొన్న అన్నమును మిగిలినవారు పరిఅన్నమును తిందురు

ఈ గ్రామమునకు నీటివనరు 33 ఎకముల ఊరి చెరువు దీని గరిష్ఠమైన లోతు 10 అడుగులు దీనిక్రింద 1988 87 న లోపలి జొన్న మక్క వేరుసెనగ కంది పెనర మువ్వ మిరవపంటలు పండెను వీటిని బడ్డపై జనగామకు రవాణాచేసి 12 ఎకరముల మామిడి తోట కలదు 18000 మామిడి కాయలను స్థానికులే ఉపయోగించుకొనిరి వీరి టూమాటో వగ మొదలగు కూరగాయలను పండించిరి 400 ల వీరికాయలను మాత్రము చేరియాలకు కొడకండ్లకు రవాణాచేసి మిగిలిన కూరగాయల నన్నింటిని స్థానికులే ఉపయోగించుకొనిరి పటలక్రింద 3800 ఎకరముల భూమి ఉపయోగించబడెను చెరువుక్రింద 800 ఎకరములు తావులక్రింద 2000 ఎకరములు వర్షాధారమున 800 ఎకరములు సాగుబడి ఆయెను 14 ఆయిలు ఇంజనులు మోటరులు 240 ఎకరములకు నీటిని సరఫరా చేసెను ఇచ్చట తరినేల 1200 ఎకరములు రేగడినేల 2440 ఎకరములు ఎర్రమట్టి నేల 500 ఎకరములు బజరుభూమి 800 ఎకరములు

ఇచ్చట గేరెలు ఎద్దులు అవులు అబోకులు కలిసి 2689 కలవు మేకలు 112 గొర్రెలు 118 చందులు 84

కోళ్ళు 9 169 ఉన్నది దినమునకు 800 లీటర్ల పాలు 80 కి గ్రా మా సము 600 గ్రుడ్లు వారమునకు 20 కి గ్రా నెయ్యి స్థాంకులు ఉపయోగి తురు

వ్యవసాయము కూలి కుటీరపరిశ్రమ ఈ గ్రామప్ర ల ముఖ్యవృత్తులు 40 మ ది దుకాణాదారులు 38 మ ది ఎద్దు బి డ్లు తోలువారు కలరు క సాలివారు వడ్ర గలు కమ్మరి వారు కమ్మరివారు మ గలివారు చాకలివారు గొల్ల వారు వడ్డెరవారు సాలెవారు కలరు ఒక చేనేత క టీర పరిశ్రమ కలదు రు 11 600 ని విలువగల ధోవతులు చీరలు తువ్వా లలు మొదలగునవి స్టాంకులై ఉపయోగింతురు వ్యవసాయ దారుల పరిపోవు కూలిలు దొరుకుదురు కూలిరేటు దినమ నక పురుషునకు రు 3౬ స్త్రీకి రు 1

ఇక్కటశివాలయము ఆ నేయస్వామి దేవాలయము ఉన్నవి

అక్టోబరునకు 6 మైళ్ళలో జనగామ రైల్వేస్టేషను కలదు అరు కచ్చారోడ్డు మాత్రము ఉన్నది దీనిని చేరియాలతో ఒక మట్టిరోడ్డు కలుపుచున్నది 400 రెండెద్దల ద్దు 280 కిళ్ళు సామానులను కొనిపోవుటకును ప్రయాణములకును సహాయ పడును

ఈ గ్రామములో బ్రాంచి పోస్టాఫీసు జిల్లా పరిషత్తు హైస్కూలు ఉన్నవి ఇది పంచాయతీ పరిపాలనలో ఉన్నది ఇంటిపన్నులు చాహానములపై పన్నులు బంజరబొడ్లపై పన్నులు ఈ ప చాయతీకి ఆదాయమును సమకూర్చును గ్రామసారికుద్దమునకు ఎర్రాట్లు ఉన్నవి వతేలు గ్రంథా లయము కలదు నాటకాలగా మార్పుకొనుటకు వీలుగా మన్న ప్రదేశమొకటి కలదు గ్రామసహకార స ఘము ఓ2 మ దికి అప్పలిచ్చినది ప్రధాన ఆరోగ్యకేంద్రము కలదు పశువుల రోగాలకు నాలువై ద్యము జరుగును ఇద్దరు ఇంగ్లీషు వైద్యులు ఒక ఆయుర్వేద వైద్యుడు కలరు గ్రామసంతలు లేవు 12 కిరాదాదుకాణములు 9 కాఫీ హోటళ్ళు 12 కిళ్ళు పోడా ఎగరెట్టు దుకాణములు రెండు కూరగాయల అంగళ్ళు రెండు సై కి.ఓ.పావులు రెండు ఇకరపావులు కలవు

అక్టోబరునకు 10 మైళ్ళలో ఉన్న చేరియాలలో తంతి కార్యాలయము పశువైద్యశాల పోలీసుస్టేషను జ్ఞాకు అభి వృద్ధికేంద్రము కలవు ఈ గ్రామమునకు 80 మైళ్ళలో ఉన్న జనగామలో కోర్టులు సబ్ డివిజన్లు ఆఫీసు తాలూకా కచ్చేరి

పురుళ్ళు ఆసుపత్రి జనరల్ ఆసుపత్రి ఉన్నవి కళాశాల చదువులకు గ్రామ విద్యార్థులు వరంగల్లులోని ఆర్ట్సు కళాశాల పోవుదురు

మా శ్లే

అక్టో (1556 1605)

భారతదేశమును పాలించిన ప్రముఖ చక్రవర్తులలో అక్బరు చక్రవర్తి యొకడు మొగలు పాలకులలో ఇతడు అగ్రగణ్యుడు ఇతడు హుమాయూను - హమీదాబాను షేగ ముల పుత్రుడు హుమాయూను రాజ్యమును కోల్పోయి ప్రవాంసులో ఉన్నపుడు శ్రీ క 1542 న లో అక్బరు జన్మించెను పూవు పుట్టగనే పరిమళి చునన్నట్లు అక్బరు చిరుక ప్రాయముననే విద్వంశి దారితేరి 14 న ల ప్రాయమున రాజ్యాభిషిక్తుడై తన శక్తి సామర్థ్యములను ప్రకటించెను శ్రీ క 1556 నం ఎ రెండవ పానిపట్టు యుద్ధములో అక్బరు శత్రువుల నిర్జించి తన ఎత్తనకామచూ లార్జించిన రాజ్య మున కధిపతి యయ్యెను నాటిను డి శ్రీ క 1605 న లో పరలోకగతుడగువరకు కూడ అక్బరు నిరంతరము తన రాజ్యాభివృద్ధికి పాటుపడుచు ప్రజానురంజకముగ పాలించు చు డెను ఇతడు గొప్పవీరుడు విశాలచూడయుడు సామ ర్థ్యము గల్గినపాలకుడు

రాజ్యము పీఠభోగ్య మని కదా ఆర్వోక్తి కావుననే ఉత్తరాపథమునెల్ల తన పాదాక్రాంతము గావించుకొనిన ఎడవ పీఠాగ్రేసరుడు రాజశేఖరుడు నగు అక్బరు చక్రవర్తి తన దృష్టిని దక్కనువైపు మరల్చినాడు శ్రీ క 1591 న ౧౧ న అక్బరు చక్రవర్తి భా డేష్ అహమ్మదునగరు విజాపూరు గొల్కొండల పాలకులకు తన సార్వభౌమాధికారమునకు తలయొగవలసనిదినది తన రాయబారుల ద్వారా ప దేశ ముల బి చెను తన రాజ్యము విస్తీర్ణమునందు చిన్నదగుటచే మొగలుపై న్యముల నెమర్కొనుటకు వలయు సేనాధిక సామగ్రి తనపద్ద లేదని గుర్రెరి గిన భాండేష్ పాలకుడగు రాజా అలీఖాను ఈ మొగలు ప్రభువు యొక్క సందేశ మును శిరసా వహించెను అంతియేగాక ఇతడు తన పుత్రులను అక్బరు చక్రవర్తి శ్లేష్మపుత్రుడైన మురారు న కిచ్చి ఉద్వా హము గావించెను

భాండేష్ పాలకుడు మొగలాయీల ఆధిపత్యమునకు తలయొగ్గి నప్పటికిని మిగిలిన మూడురాజ్యములు అహమ్మదు

నగరు విజాపూరు గోల్కొండలు మా వట్టుచేయుట స్వర్ణ కొన లేదు తొలుదొల్ల ఈ రాజ్యముల ప్రభువుల మాటి గను అభిప్రాయమును వ్యక్తీకరింప కాలియ్యాగ జేరి విదవ అవసరమగుటచే ఆ వ్యక్తిని విడనాడి తాము మొగలు లకు సామంతులము గాలేమనికు డ బ్రద్దలు గొట్టివట్టి జెప్పిరి దక్కను నుల్లాను లిచ్చిన ఈ జవాబు అప్పుడు కాగ్రహమును కలిగించినది దక్కను రాజ్యముల యిచ్చుటకే అగడు శిర్కా ని చూశెను క్రీ శ 1566 సం.లో యువరాజు ముగాదు ఖాన్ ఖానా షారుక్ మీర్జా ల నాంకర్వములో మొగలు సేనలు అహమ్మదునగరుపై దండెత్తినవైన నాడు విజా పూరు రాణియైన చాంద్ బీబీ (చాంద్ మలానా)యే గావ్యదు నగరు రాజ్యపాలనా వ్యవహారముల నడుపుచు డెను అ క లకు కారణము అహమ్మదునగర రాజ్యమునకు ప్రభువుగా ప్రవేశించినది బహదూర్ షా పంజాబుదగ్గరుండెను ఈ జాబు నకు సరక్షకురాలుగ ఉండి చాంద్ బీబీ రాజ్యపాలనా భారము నంతటిని కడు సమర్థతతో నిర్వహించుచు డెను క్రీ శ 1595 డిసెంబరు 18 వ తేదీన తమ కోటను ముట్టడి చిన మొగలు సేనలతో అహమ్మదునగరు పై న్యాయము తలవడినది ఈయుద్ధముతో ఇరువారు నూరు శ్రీముగ పోరాడిరి చాంద్ బీబీ ప్రదర్శించిన శత్రుయుక్తులు శత్రు సాహసములు శత్రు సర్దముల వారిని హింసము భయ భ్రాంతుల గావించెను మహారాజు మోగలు వ కు ముట్టడి కొనసాగినది కాని ఫలితమే శూన్యము నకు వెలు మొగలు పైకిలు మాత్రము మాత్రమైరి అంజిలో వేరు మార్గము తోచక మురారు నంధి గ్రుత్తుము క పూను కొనెను ఇరువత్తముల మధ్య సంధి కదిరినది ఈ సంధివలన బీరారు మొగలులకు లభించినది అ మదుగర రాజ్యము నకు బహదూర్ నిజాముషాను వారసుడగు మొగలు గర్తిం చిరి మొగలుసార్వభౌమాధికారమ నకు అహమ్మదునగర మంగీకరించినది క్రీ శ 1597 సం.లో మొగలులు సంధి వరతలను ఉల్లంఘించి అహమ్మదునగర రాజ్యపు భూభాగ ముల కొన్నింటిని ఆక్రమింపసాగిరి వారిని నిరోధించుటకు చాంద్ బీబీ అహమ్మదునగరు విజాపూరు గోల్కొండ రాజ్య ముల నొక మాఖర్గ సేర్పరచి ముల్తానాను నాయకత్వ ముతో దక్కను పై న్యాయముల వలది క్రీ శ 1597 జనవరి 27 వ తేదీన పోరు ఆరంభమైనది రెండు రోజులపాటు

జరిగి ఈ స కుల సమరములో మొగలు సేనగిరి కాని వారు ఈ యుద్ధ లో శివోపద్రమును గాదిరి మొగలుల వత్తము ఏనాచి పోరాడిన ఖాండేష్ ప్రసవగు రాజాజలీ ఖాన్ కూడ ఈ యుద్ధములో అనువులు బాసెను మొగలు సేనలు ఓడిపోయిన దక్కను పై న్యాయములను వెన్నటి తరు ముచు అహమ్మదునగరపు పొలిమేర్లకు కచ్చెను కాని కోటను పట్టు ను విషయమై మురారు ఖాన్ ఖాన్ ల మధ్య అభిప్రాయభేదులు తలయెత్తినవి అందుచే వారు అహమ్మదునగరు కో ను ముట్టడింపకయే వెనుదిరిగిపోయిరి

అప్పుడు చక్రవర్తి ఆగ్ని చిగట్లగ మొగలు పై న్యాధి పతులు దక్కను రాజ్యముల జయించి వాటిని అగని పాదా క్రాంతములగుట్లు చేయలేకపోయిరి ఇందులకు ప్రధాన కారణము పై న్యాధిపతుల మధ్య సమైక్యము లేకపోవుటయే మొగలు సేనాపతులు ఈర్వాకుపుత్ర పరస్పర నిందలకు కడగి శత్రుత్వవ్యవహారములో ప్రమత్తులై వర్తిచిరి ఇ దులకు తోడు చారిలో కొందరు ల చగ్గాడుతై పట్టియు పట్టనట్లు మెలగిరి దక్కను రాజ్యములను జయించుటలో జరుగుచున్న జాప్యమును సమాంపలేక అప్పుడు చక్రవర్తి న్యాయముగ పై న్యాధిపతులను వనాచి క్రీ శ 1599 సం.లో దక్కనుకు తరలించెను

కప్పగు దక్కనులో అడుగిడునప్పటి ఖాండేష్ ప్రభు వైగ బహదూరుషా ఘరానా మొగలుల ఆధిపత్య ను ధిక్కరించి పాలి చుచు డెను అందుచే అప్పుడు స పై న్యాయము రెండు విభాగములుగాజేరి ఒక దానిని సకుమారుకగు డేనియల్ నాయకత్వముతో అహమ్మదునగరముపై సంపి రెండవ భాగమునకు తానే నాయకుడై ఖాండేష్ ము జయింప నమాత్రమే అప్పుడు మొదట బర్హనీపూరును జయించి అందువ అసీఫురును ముట్టడించెను అశిశిష్టముతో అతడు కూట నీతిని ప్రయోగించి అసీఫురును క్రీ శ 160 సం.లో స్వాధీనపరచుకొన గల్గెను

డేనియల్ అహమ్మదునగరముపై దండెత్తి వచ్చు నరికి అచటి సమైక్యతలన్నియు అస్తవ్యస్తముగ నుండటచే వాతావరణము విశేషముగా అశనిక అనుకూలించినది చాంద్ మలానా అవస్థాతిక్త వ్యక్తులన్ని డి కేగిరి అహమ్మదునగర రాజ్యమునంలి ప్రముఖులు సరస్వర ద్వేషములకు స్పర్థ లకు ఈర్ష్యలకు దాసులై తరచు కలహించుచుండిరి ఇట్లు

పశ్చాత్యులలో నున్న అహమ్మదునగరమునకు సహకరి చుటకు బిజాపూరు గొల్కొండలు గతములోవలె ముందునకు రావలెనని ఇట్టి పరిస్థితులలో ద డెత్తి వచ్చిన డేనియల్ అనాయ సముగ క్రీ శ 1800 న లో అహమ్మదునగరమును ముట్టించి జయించి ఆక్రమించెను అహమ్మదునగరము మొగలు సామ్రాజ్యములో ఒక భాగమై పోయినది ఇట్లు అక్బరు చక్రవర్తి తాను పరమపది చు నాటికి దక్కనులోని ఖా డేమ్ బిరార్ అహమ్మదునగర ప్రా శములను జయించ గల్గెను ఆ డెం

అక్బర్ ప్రాదరి సర్

సర్ అక్బర్ ప్రాదరి పూర్తిపేరు మహమ్మద్ అక్బర్ నజర్గి ప్రాదరి ఇతనిని నవాజ్ ప్రాదరినవాజ్ అగ్ బహదూర్ యనికూడ వ్యవహరించుట కలదు ఇతడు క్రీ శ 1889

సర్ అక్బర్ ప్రాదరి

నవ బరు రి వ తేదీన బొ బాయి నగరము దుజన్బి చెను బొ బాయి య దిలి ప్రముఖ వ్యాపారులలో ఒకడైన సేట్ నజర్ అలి ఇతని తండ్రి న్యాయమూర్తియైన బదు రుద్దీన్ తాయజి ఇతని మేనమామ ఇ ని తాత ముతాతలు గొప్ప వ్యాపారులు ఇతని పూర్వులు అరేబియా నుండి బొంబాయి నగరమునకు వ్యాపారము నిమి

త్తమై నల వచ్చి అచటనే స్థిరపడిపోయిరి

సర్ అక్బర్ ప్రాదరి బాల్యమును డియు మనిశిత మేధా శక్తి గలిగినవాడు తదునాల్గు సంవత్సరములు నిండకపూర్వమే ఆగ్ మెక్రిక్ రిక్షయందు ఉత్తీర్ణుడయ్యెను 17 సం॥ల ప్రాయమున అతడు వి ఎ పట్టభద్రుడయ్యెను తదనంతర ముడు భార్య ప్రభుత్వమువారు నిర్వహించుచున్న ఆర్థిక శాఖకు స బ డింపిన ఉన్నతపరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడై నాగ పూరున దు ప్రభుత్వోద్యోగిగ నియమింపబడెను ఉద్యోగరీత్యా అతడు కొంతకాలముపాటు లాహోరు కలెక్టరా అలహా బాదు ముద్రాను నగరములకు ఉ దవలసిన వాడయ్యెను ఈ మధ్యకాలములో అతడు ప్రభుత్వ ముద్రాణాలయపు లెక్కలను తనిఖీ చేయు నిమిత్తము ప్రత్యేకాధికారిగ నియమింప బడెను ఈ హోదాలో అతడు ప్రభుత్వ ముద్రాణాలయపు

లెక్కల శాఖలో అత స స్కరణములను ప్రవేశపెట్టి దానిని చక్కదిద్దెను

సర్ అక్బర్ ప్రాదరి యొక్క కార్యదీక్షకు చాక చక్రమునకు కర్తవ్యనిర్వహణదక్షతకు ముగ్గులైన నాటి నిజాము ప్రభువరులకు ఆతనిని తమ ప్రభుత్వములో ఉద్యోగిగా నియమించు కొనుటకు వీలు కల్పింప వలయునని భారత ప్రభుత్వమును అర్థిచిరి ఆదులకు నారు అగీకరించిరి క్రీ శ 1905 న॥ లో అక్బర్ ప్రాదరి నైజాములో అకౌంటెంట్ జనరల్ గా నియమింపబడెను ఆపదవిలో అతడు తన శక్తిని సారము కృషిచేసెనాడు క్రీ శ 1908 న॥ లో అతడు ఆర్థిక శాఖకు కార్యదర్శిగను క్రీ శ 1907 న లో రాజ్యాదాయ సదమ్యుదాగ నియమించబడెను ఆర్థికశాఖలో అతడు అనేక సంస్కరణలు ప్రవేశపెట్టి దానిని తీర్చిదిద్దెను ఈ తరుణములోనే అతడు విద్యాశాఖకు కూడ తన సహకార సంపత్తి న దేసి దాని అభివృద్ధికి కూడ తోడ్పడెను

క్రీ శ 1911 న॥ లో అక్బర్ ప్రాదరి నైజాము ప్రభుత్వములో డేఖియ కాళాకార్యదర్శిగా నియమింపబడెను అపుడు న్యాయశాఖ పోలీసుశాఖ సామాన్యశాఖ అతని పర్యవేక్షణక్రిడ ఉ చబడెను అతడు తన పదవిలో పగలనక రాత్రి యి క కృషిచేసి తన కర్తవ్యములను కడు పవర్తతతో నిర్వహించెను ఈ పదవిలోను డియే అతడు ప్రాధికారాదు నగర మందలి ప్రాజెక్టు నిటీకాలేజి మొదలగు భవన నిర్మాణమునకు వలయు చర్యలన్ని గైకొని దానిని పూర్తిచేసెను ఇట్లు మునూరు 15 సం॥ల పాటు అక్బర్ ప్రాదరి నిజాము ప్రభుత్వముతో తనయోగకొలదిసేవ చేయుచు డెను

క్రీ శ 1920 సం॥ లో అక్బర్ ప్రాదరి భారత ప్రభుత్వ సేవ చేయుటకు అఖిల చెను అదుకై అతడు బొ బాయిలో అకౌంటెంట్ జనరల్ గా నియమింపబడెను కాని మరల నైజాము ప్రభుత్వ అభ్యర్థనపై అతడు మరుస వత్సరమే ప్రాధికారాదునకు ఏతేచి ఆర్థిక శాఖను చేపట్టెను ఆ విగవ అతడు ఆర్థికశాఖను అనేక భాగములుగ విభజించి దాని సక్రమ నిర్వహణమునకు దోహదము చేసెను ఈ కాలము లోనే రాష్ట్రమందలి పారిశ్రామికాభివృద్ధి కతకెంతయు కృషి చేసినాడు పరిశ్రమలకు ఆర్థికసహాయము చేయుటకు గాను ప్రాదరి ఒక కోటి రూపాయల మూలధనమును కేటాయింపెను రాష్ట్రపు బహుముఖాభివృద్ధి కొరకతడు కలలు గను

చుండువాడు

అక్బర్ హైదరి గొప్ప విద్యావేత్తయేగాక విద్యాభిమానికూ డ ఎద్యాలవానిప్రతి అడుగు మాతృభాషాభివృద్ధికి అతడు నిరంతరము శ్రమించినాడ. ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయములో బోధనభాషగా ఉర్దూ ప్రవేశ పెట్టుటలో అక్బర్ హైదరి వహించినపాత్ర అత్యంత ప్రముఖమైనది ఒక దేశ భాషను ఉన్నత విద్యాబోధన భాషగ ఎన్నుకొనుటలో హైదరి చూపన దూరదృష్ట కడుశ్లాఘ్యము నైజాము రాష్ట్రములోనే గాక రాష్ట్రము వెలుపలకూడ విద్యావ్యాప్తికై అక్బర్ హైదరి పాటుపడినాడు విద్యా స బంధమైన అనేక సదస్సులకు అధ్యక్షత వహించియు అలిఫుర్ తోని ఎమ్ ఓ కళాశాలకు బ్రస్టిగా ఉండియు అనేక విద్యాసంస్థలకు సహకరించియు తన విద్యాప్రియత్వమును సర్ అక్బర్ వెల్లడించినాడు ప్రీవిడ్యుకై కూడ అతడు కృషి జేసాను హైదరాబాదు నగర మందలి నేటి మహబూబియా బాలికల పాఠశాల అతని కృషి ఫలితమే

హిందూమన్మండియ సభ్యమునకై కూడ అక్బర్ హైదరి కొంతవరకు పాటుపడినాడు కాని నిజాము రాష్ట్ర కాంగ్రెసు విషయమునకు ఆర్యసమాజ విషయమునకు అతడు అనుసరించిన విధానము సంకృతీకరమైనదిగా మన్నట్లు తోచదు బనసు ఒకరివద్ద నేవజేయువారు అంతక పె చేయకొనినది లేదు సర్ అక్బర్ హైదరి కార్యదక్షతగల్గిన ప్రభుత్వోద్యోగి యనుటకెట్టి సందియములేదు అతడు ఎక్స్ క్యుటివ్ కౌన్సిలుకు అధ్యక్షుడై చేసిన సేవ గణనీయము బ్రిటిషు సమ్రాట్టు అతనికి వీర చక్రమును బహుమాన పురస్కరముగ ప్రసాదించినాడు అక్టో 1909 సం. లో అతనిని సర్ అవరబుల్ అను విశిష్టము లతో గౌరవించుట జరిగినది

ఆ యెం

అక్షశాలిని - నావ

అన తవర్తగంగమహారాజు కళింగనగరమును రాజధానిగా చేసికొని కళింగాంధ్రమును క్రి కి వ శతాబ్దిము ఉత్తరార్ధమున పాలించెను గంజ ము మండలములోని మహేంద్రగిరి మొదలుకొని గోదావరీనది వరకుగల మధ్య ప్రదేశమును కళింగాంధ్రమందురు క కళింగరాజ్యము తూర్పు గోదావరిజిల్లాలోని ఎతాపురముమొదలు ఉత్తరదిశనున్న శుభానదిరాజా వ్యాపించినది మహానదికి ఎగువనున్న ప్రదేశము

ఉత్కళములేక ఓడ్రమని వ్యవహరి ప బడినది

అనంతవర్మ (ఇతడు పూర్వగా గుల వర వరకు చెందిన వాడు ఇతనిని మూడవ అనంతవర్మ యనుచున్నాడు) తన విజయరాజ్య గం వ వత్సరము 958 (క్రి శ 558) లో నడిచారణ అను గ్రామమును కాండిల్వగోత్రుడైన విష్ణుభట్టు అను బ్రాహ్మణు కు సూర్యగిహణ కాలముు దానము చేసెను విష్ణుభట్టునికండ్రి హరిశ్చంద్రుడు ఈ తామ్రశాసనము సంస్కృతమునందు వ్రాయబడినది ఇది గంజా జిల్లాలోని పెక్కలి అను గ్రామమున దొరనది శాసనము అనునది చి అనంతవర్మకు డ్రి మూడవ దేవే ద్రివర్మ అనియు అన్న సత్య వర్మ అనియు తెలియుచున్నది ఈ వ శములోని రాజులు శివారాధకులుగా గోకర్ణ స్వామి పాదారవి దభక్తులుగా శా సములలో పేర్కొనబడిరి కళింగపూర్వగాంగులకును వేంగి చాళుక్య వంశమునకును వైపాచిక బధ బాంధవ్యమ ఎర్పడినట్లు చరిత్రాధారములు కలవు

శాసన రచయిత సామంతమాత్రక్రి శాసము చెక్కినవాడు నావ ఇ దు అక్షశాలిని యను గదము విశే ణముగ వాడబడినది ప్రభుత్వ స బంధమైన ముఖ్య శ్రము లను భద్రవరచువారికి ఆకాలమున అక్షశాలిని యని అధికార పూర్వక నామధేయ ముండెడిది

నడిచారణ గ్రామపుటుని ఇ కను పరిశోధించవలె

ఉన్నది

కొ వెం

అక్షనవాద

ఇదియొక గ్రామనామము ఎవగ్రామయ ఇ డికా X సంపుటము 14 పుటలో స గ్రహింపబడిన అమరావతి స్తూప శాసనములందు ఇది పేర్కొనబడి యున్నది ల్యూడదర్సు అను జర్మను ప డితడు బ్రాహ్మణుల శాసనములను లభించిన చాటి నన్నింటిని ఒకచోచేర్చి వాటి సారాంశము వ్రా చరిత్ర కారులకు గొప్ప ఉపకారము చేసయున్నాడు ఈ శా సపు శిల ఇప్పుడు బ్రిటిషు మ్యూజియములో ఉన్నదట అమరావతి శిల్పములమీద చెక్కబడిన ఈ శాసనము ప్రాకృతభాషలో ఉన్నది శాసన దాతకాలము మున్నగునవి వివియు తెలియరావు అర్జునుడనువాడు ఒక మధురైయాయి బౌద్ధ స్తూపమునకు దానముచేసె ని దీని సారాంశము అర్జునుని తాత గృహవతి మరితియమనాతడు అర్జునునికండ్రి ప్రశంస

దీనిలో లేదు ఇతడ అక్షపవాద నివాసము ఈ గ్రామ మెచ్చటిలో గుర్తించుటకు అపార్థములేదు గుంటూరు మండలము లోనిది అగునేమో తెలియదు శౌర్య స ఘమున దు సన్న్యాసుల సన్న్యాసులు ఉండుట ప్రసంగము అయినను స సాంత్వాగము చేయనివారికి గూడ అచార్య నాగార్జునుడు శౌర్య స ఘములో గౌరవస్థానమును కల్పించెను వీరే గృహ పతులు అని తోచుచున్నది బుద్ధుని ముఖ్య ధర్మములైన అహి స ఋజువ్రవర్తనము మున్నగు వ్రతములను పాటించుచు గృహస్థ ధర్మమును నడుపుకొనువారే గృహపతులు ప్రాచీన శౌర్యముయొక్క కఠోర సా ఘిక నియమములను ఉచితరీతిని నడచి అచార్య నాగార్జునుడు దానికొక పునరుజ్జీవనమును లభిగి చినాడు నాగార్జునుడు ప్రవేశపెట్టిన స హ్యరమునే మాధ్వమివాదమ దురు అర్థ ము దు ను గృహపతియైన యాగని ఎకామహుడును మాధ్వమికవాద మును అలంబి విన శౌద్ధులుగా మనము గుర్తించవచ్చును

ప్రవాసీ యనుపదము వేద వాక్యాయమును డి శౌద్ధులు గ్రహ చియుండురు అగ్నిదేవుడు గృహపతియని మంత్రముల దు కలదు అయమగ్ని ర్గృహపతిః । సనగ్ తృప్తి వర్తనః

ఖం ల రం

అఖండపాత్రుడు

ఇతడు పదునారుగురు పాత్రులలో ఒకడు బలశ్రద్ధ పాత్రుడు దుర్గాపాత్రుడు భీమాపాత్రుడు ముకుంద పాత్రుడు భీకరపాత్రుడు శేరుపాత్రుడు రణరంగపాత్రుడు ఖడ్గపాత్రుడు అఖ డపాత్రుడు మురారిపాత్రుడు వజ్రముష్టి పాత్రుడు తురగరేవంతపాత్రుడు గజా కుళ పాత్రుడు అస హాయపాత్రుడు మృగేంద్రపాత్రుడు మున్నగువారు పదునారు గురు మహావీరులు వీరు సాము గరిడీలలో ఆరితేరినవారు రాజనీతికోవిదులు వీరు వ్రతాపరుడ్ర గజపతికి (క్రి శ 1487 1540) అనవరమయిన సమయములలో తగు సలహాల నిచ్చుచుండెడివారు యుద్ధములలో పాల్గొని శత్రువులను ఓడించి రాజ్యసంరక్షణమున ఆతనికికోడ్బడుచుండిరి వ్రతాప రుడ్ర గజపతి రాజ్యములో ఆంధ్ర ప్రా తమునుండి జయింప బడిన ఉదయగిరిదుర్గము అద్దంకిదుర్గము వినకొండదుర్గము తెల్లముకొండదుర్గము నాగార్జున కొండదుర్గము తంగేడు దుర్గము కేశవరదుర్గము కొండవీటి దుర్గము మొదలగు దుర్గ

ములు ఉ డెను

కృష్ణ దేవరాయలు క్రి శ 1513 న ౧౧ లో పూర్వ దిగ్విజయము కోసరము ద డయాత్ర వెడలి ఉదయగిరి మున్నగు దుర్గములను జయించి స్వాధీన పరచుకొని ఆయా దుర్గముల దు తన విశ్వాసమునకు పాత్రులయిన వ్రతినీధులను పాలకులుగా స్థాపించి వ్రతాపరుడ్ర గజపతికి రాజధానియైన కటకటమును పట్టకొన నిశ్చయించెను కాని తిమ్మరుసును పత్రి స్థానికుడగు గజపతి బలాధ్యుడనియు ఆతనిని జయించుట కష్టసాధ్యమనియు అందుచే అతనితో యుద్ధము తగదనియు సలహా చెప్పెను కాని కృష్ణ దేవరాయలు తిమ్మరుసు సలహాను వి క యుద్ధవర్గుడై వెడలి కటకమునకు ఆరు క్రోసుల దూరమున పై నల్లముతో మకాము చేసెను తమప్రభువుపట్ట ణముపై దండెత్తి వచ్చుచున్నాడను వార్తను విని అఖ డ పాత్రుడు తే ఎచిన పాత్రులుకలం గజపతి ఆనతి చొప్పున లక్షల కొలది పై నల్లములను కూర్చుకొని కృష్ణరాయల పై నల్లములను ఎదుర్కొని ఘోరమయిన యుద్ధము చేయుచుండిరి రాయల సేనలకు గొప్పనష్టము కలుచు డెను శత్రువులు స్థానబిలిమిచే స్థిరచిత్తులై బోరాడు చుండుటచే కృష్ణ దేవరాయలవారు తమకు అవజయము అవమానము కనపపని భీతిల్లి తిమ్మరుసును వెంటనే దర్శిచి రానున్న ఆపత్తును నివారించుటకు ఉపాయమును ఆలోచింపుమని ఆతనిని వేడిరి

తిమ్మరుసు మహారాజనీతి ఎకారదుడు శత్రువును దాన భేదోపాయములచే స్వాధీన పరచుకొన దలచెను పాత్రులకును గజపతికిని భేదము పుట్టింపదలచెను కృష్ణ దేవరాయల అనుమతిచే పదునారుగురు పాత్రులకు అనేక లక్షల విలువగల ఆభరణము లను చెప్పెలలో పెట్టి చి ఆ పాత్రులకు జాబులతో ప పెను ఆ జాబులలో పాత్రులకు ఇట్లువ్రాయబడెను - "క్రిశ్రష్ణ దేవ రాయలవారు మీపద్ధతులకు అంగీకరించెను ఆపద్ధతుల వ్రతా రము గజపతిని బట్టి యిచ్చెదరేని మీరు నిర్ణయించిన వ్రతా రము మరికా త ధనమును మీయధీనము చేసెదము" సేవకులు ఆపెట్టెలను సేనల మధ్యభాగమును డి కొనిబోవుచుండిరి గజపతి ఆపెట్టెలను తనస్వాధీనపరచుకొని ఆ దలి ఉ తరము లను బట్టి తన పాత్రులు తనపై కుట్రపట్టె ద్రోహముచేయ నిశ్చయి చినట్లు తెలిసికొని వారికి తెలియకు డ ఒక రవాన్య స్థలమున దాగుకొని అత్మరక్షణము కావించుకొనెను అఖండ పాత్రుడు మున్నగువారు గజపతిని యుద్ధక్షేత్రమున కానక

యద్దమును ముగించిరి

ఇంతలో అఖ డపాక్ష్రడు మున్నగువారికి గజవతి వలన ఒత్తిడి కలుగకుండటకు తిమ్మరుసు రాయలవారి ఆనతికై కొని వెడలి గజవతిని అర్జు విధమున అక్కరించుటచేత కాక రాయలతో సంధిచేసికొని కూతురు జగన్మోహిని అనుననమ్మ ఆతని చ్చి వివాహము చేయుటకు ఆతనిని ఒడబరచెను రాయలవారికి జగన్మోహినితో వివాహము జరిగెను ఆ తట రాయలవారు సంతోషించి రాజమహేంద్ర వరము వరకు గల తన దేశమును మరల గజవతికి ఇచ్చి క్రీ శ 1519 న || లో పూర్వదిగ్విజయ యాత్రను ముగించుకొని స్వస్థానము చేరుకొనిరి తిమ్మరుసు రాజునీతి కాళల్యముచే అఖండపాక్ష్రడు మున్నగు వారికి హానికలుగలేదు కృష్ణరాయల విజయప్రతిష్ఠ సురక్షితమయ్యెను ప్రతాపరుద్ర గజవతి రాజ్యచ్యుతిని పొడలేదు ఉత్తర కాలమున ఉభయరాజ్యములకు పోరాటము ఎప్పుడకు డననిహిత మయిన శాంతివ్యము ఘటితైను

పదువార్గురు పాక్ష్రులకు తిమ్మరుసు వంశన ఆభరణము అతో పేర్కొనదగినవి శ్రీ రాయలవారు ధరించెడి వెన్నముద్ద కంఠమాల నవరత్నపు చిలుకకాళి వైదూర్యకాళి వజ్రాల సరిహెణ మరకత క కణము హరుమంజు ముత్యాల వచ్చు నరము ఇంద్ర నీలమకుటము వజ్రపులిగ్ మొలత్రాడు ముత్యాల కాపివెండ్రం వజ్రాల బాహుపురి దొడ్డముత్యాల అడ్డకత్తి వరనత్నపు సంహతలాటము మున్నగునవి ఈ ఆభరణములు అనాటి చక్రవర్తుల మహావైభవమును వారికి శుభరణములను ధరించుట యందుగల ప్రీతిని తెలుపుచున్నవి

గ ల కం

అగలోక

ఇదియొక స్థలము దీని ప్రశంస ఎం ఇ XXIV-250 లో వచ్చినది ధరణికోట మహా విహారము న దలి తూర్పు ముఖద్వారమున ధర్మచక్రధ్వజప్రతిష్ఠ జరిగినది ఈ విషయము హుంపుచు ఒక శాసనము న దు అగలోక పేర్కొనబడినది శాసనము పూర్వభాగము శిథిలమై యుండుటవలన ఇప్పటి రాజు పేర్లుగాని శాసనకాలము కాని గుర్తించుటకు నీలు కలుగలేదు

అమరావతిలో దొరికిన ఇతర శాసన అక్షరణిసితో భోల్లి తూర్పుభాగ ప్రస్తుత బ్రాహ్మీ శాసనము క్రీ శ 10వ శతాబ్దికి చెందియున్నదని భావింపబడుట సహజమై అప్పటి శాతవాహన

పాత్రామ్యాధిపతి వా పీపులపులమావియని వారి కాధార ములను బట్టి మనము తెలిసికొనగలము

శాసనమున దు ధరణికోట మహా హారము పూర్వ కై తీయుల వశమ దు దెనని చెప్పి ది ది పీ మహా సా మ కులలో ఒక అంగశ్వాఖితి చె దిన వాగ ధ్య స్థ మెత్తి చిన దాత పేరు చెప్పబడలేదు కాని అగని ల ద్రి పీ గు ధు డని చెప్పబడినది దాత అమాత్య హానియ యుట్టును అతపుర నివాసగా నుండి అగల అను దేశమును వలస వెళ్ళి ట్టును శాసనము దు చెప్పబడినది కాని ఆ ప్రదేశములను గుర్తించుట స్పష్టంగా కాన్పించును

అతపురము అనగా అగపురమనియు ఇది నీటి బీరారు లోని అమరావతి జిల్లాకు చెందిన రితాపు మను గ్రామమై యుండుననియు చరిత్ర పరిశోధకులు ఊహించిరి రితా పురమునందు వాకాటక మహారాణి అయిన ప్రభావతీరెడ్డి వేయించిన శాత్రుశాసనము బట్టి రితాపు ను చారిత్రిక ప్రసిద్ధిగన్న గ్రామమని తెలియుచున్నది

కా వెం

అగస్త్యగురువు

అగస్త్య గురువు పేరు ఆంధ్రప్రదేశ్ పురావస్తు శాఖ వారు ప్రచురించిన ఆధ్రదేశము దలి కన్నడి శాసనము (ఎం 3 పుట 9) లో పేర్కొన బడినది ఈ శాసనము కన్నరరాజు కాలము కు చెంది ది ఈ కన్నరరాజు రాష్ట్ర కూటరాజుగు మూడవకృష్ణడు (క్రీ శ 939-87) వచ్చు నని ఊహాప బడినది అగస్త్య గురువొక ఋషి అనియు అతడు కాలామ ఖమను కై ఎకాఖకు చె దింపబడినయు అ డ అతికఠినముగా ఆకాశానియమము ను అనుష్ఠించు చుండు వాడనియు తెలియ వచ్చుచున్నది ఆయనను గూర్చి ఇతర వివరములు తెలియవు

గ ల కం

అగస్త్య పర్వత ప్రశంస

దీనికి అగస్త్యమల అగ్నికూటము అను పేర్లు కన్పించుచున్నవి తిరువాన్కూరు సంస్థానము నెయ్యాటింకర తాలూకాలో పడవటి కనుమలయొక్క దక్షిణ భాగమందలి గుట్టలలో ఇది ఒకటి దీనియెత్తు 200 అడుగులు అచ్చటివారు దీనిని పవిత్రపర్వతము దురు తిరువాన్కూరు రాజ్యమునకును తిరునెల్వేలి శిల్లాకును సరిహద్దుమీస ఈ పర్వతము కలదు.

అగస్త్యుడు ఈ వర్షతమమై తపస్సు చేయున్న కారణమున దీనిఁ ఈ పేరు వచ్చినది ఈ వర్షతమమై అగస్త్యుడు ఇంకను తపస్సు చేసికొనుచున్నాడని జనులు చెప్పెనగు ఈ వర్షతము ను డి తామ్రపర్ణి నెయ్యోర్ అను రె డునదులు వుట్టినవి

(శ్రీకృష్ణ దేవరాయవారు ఉదయగిరి పెరులయినదుర్గములను జయించి తైత్రయోత్రము ముగించుకొని పెక్కు తైత్రములను దర్శించి అగస్త్యవర్షతమునకు వచ్చి కల్యాణశీర్షము గుంపామడై అగస్త్యేశ్వరునకు గోపురము కట్టి చి నట్లు కొమ్మజ్జులు లక్ష్యరూపుగారి న పాదకత్వమున నెలు వడిన ఆ ద్రవిజుననగ్వస్వముయొక్క ప్రథమ సంపుటమున కలదు

గ ల కాం

అగస్త్యుడు (విద్యానాథుడు)

విద్యాకై రవకాముడిం శ్రుతి శిరస్సును త ముక్తామణిం దారాస్పర్శ భువస్త్రిలోకజననీ సందేగిరా దేవతామ్ యశ్చాదాజ్జనమస్త్రియాః మకృతినాం సారస్వత

ప్రక్రియా

బీజన్యావభువోభవంతి కవితానాప్రైకజీవాశవః”

అనుచు కవిపండితము డలి హర్షధ్యానములు చెలగ ఆంధ్ర సామ్రాజ్యరమాధిపాథుడగు ప్రతాపరుద్రదేవుని పేరొలగమున మూర్తిభవించిన యా ద్రవ్యము పు థావ సరస్వతి అగస్త్యపండితాఖండలు వాగ్దేవతాస్తోత్రముతో తన అలంకారకాస్త్రసర్వస్వన గ్రహమునకు మంగళాచరణము కావించినాడు ఆంధ్ర సామ్రాజ్యలక్ష్మి అమరవాఙ్మయ రత్నముకురముతో ప్రతిబింబించి కాశ్యపమూర్తియై విలసిల్లినది

ఎమి యీ యలంకారప్రబంధము? ప్రత్యక్షరమునను రనము తొడిగిన లాడుచున్నదే! అడుగడగునను ఆ ద్ర కీర్తి ముద్రలుగాన్నదే! ఆహా! అపూర్వ సారస్వత ప్రక్రియ! విద్యానాథుడి మహానుభావుడు విద్యానాథుడు! అని న డిత లోకము షకకంఠమున ఎక్కినది నిజముగా విద్యానాథుడే అన్నాడు శివస్వరూపుడు శివదేవయ్య పదినశ్శిరుడు శిరునవ్వు చెంగలిన విద్యాశాఢమనశివి యిథి అనునది చినాడు త్రిలింగరాజవరమేశ్వరుడు అగస్త్యుని ఉత్తమాంగమున ముద్రప్రసూనములు కురిసవని మెడలో రత్నహారములు మెరిసనని మంగళవాద్యములు మొరసవని ప్రతాపరుద్ర

యశోభూషణము సహృదయులై కర్ణభూషణమై వెలసనది అగస్త్యులహా వి విద్యానాథుడుగా నానగా చినాడు పాత పేరు వ్యవహారమున పాతకైరై మెరుగు తరిగి మృగుపడినది ఎవరిపూర్ణకాలి అగస్త్యుడు?

ఆంధ్ర చక్రవర్తి యాస్థానము విద్యత్కవులు

అది క్రి శ పదమూడు పదునాలుగవ కళాఖండమధ్య భాగము కళాలతలకు వన తము కాకతీయ న దనోద్యా సము కన్నులవ డువుగా కళకళలాడుచున్నది రుద్రదేవ గణపతిదేవ రుద్రమదేవులు అల్లారుముద్దుగా పెంచినారు ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి క్రొత్తజాతి అటుమొక్కలుకూడ చేర్చి వన్నెలు కూర్చినాడు సహస్రస్తభదేవాలయము రామప్ప గుడులవ టి పెక్కు నిర్మాణములు కాకతీయ శిల్పకళా సంపదకు మచ్చుముక్కలుగా నిల్చినవి పాకాల తటాకము వంటి నాటినిర్మాణములు నేటిని చెక్కు చెదరకున్నవి రాజధానిలో వేల సంఖ్యలో ఆనాడు చిత్రకళామందిరములున్నట్లు ప్రతాప చరిత్రము ఎద్దేశ్యర చరిత్రము సాక్ష్యమిచ్చుచున్నవి కాకతీయుల కళాసౌపణ్యములో తక్కిన కళలన్నియు వొకయెత్తు కావ్యకళ యొక యెత్తుగా వర్తిల్లినది విశేషి చి ప్రతాపరుద్రసార్వభౌముని పాలనము విద్యావ్యాప్తి స్వర్ణ యుగమనదగినది ఆ సహృదయశేఖరుని బౌదార్థ్యము జగ త్రస్నందము ఆశవిచేతీకి ఎమ్ములేదు అ చల్లని భూవల్లభ తల్లజు నాశ్రయించిన కవిత త మలు పండితగ్రామణులు గజా తై శ్వర్యములు సమభవించినారట ఈ విషయమును తెలుపునట్టి ఆభాణక మొకటి కువలయానందముతో కన్నట్టు చున్నది అది

కతివయదివనైః శుభయం ప్రయాయాత్

కనకగిరిః కృతవాసరానావనః

ఇతి ముద్రస్సుభయాతి చక్రవాక్తి

వికరణశాలిని వీరరుద్రదేవే” — అనునది

జంగారుకొడ మేరుసర్వతమే ఆశని యీవితో ఛెల్లి పోవునట పేరుతెలియని కవిప్రళంస యేమంత పెద్ద? ఆ థాన కా డుని దాశ్వుతా ఫలమును నిండుగా అనుభవించిన యదృష్ట వ శుడు జగ వ్యవధ్యానాథుడే స్వయముగా ఎమన్నాడో చూడుడు—

నదానోద్ధి ణా నోద్ధిప్తి త్రిజగతి నమో రుద్రవృషతే

గుణక్రేణిగ్భూషితా హరిదీశానయశసః

నమ తాదుర్భూతైర్విరదమదగ దైః సురభయ

క్రియ తే యద్విద్యజ్జనమణిగృహప్రాంగణభువః

అహః! ఆ రాజే ద్రుని అస్తానకవి వ డితుల గృహాంగణములు మత్తగజముల మదగంధముతో గుఱాళిల్లుచున్నవి మరియొకచోట ఈ విద్యానాథ కవియే—

సుధారసముచో చాచో

దత్త్యాకాకతి భు భుతే

అతో లభ తే కవయః

నవన గ ధన ధురా — అన్నాడు ఇ కను స్పష్టముగా ఔరా! ఎంతరమణీయనివృత్తి! ఆరసకేశభరునకు విశామృత కలకాలు నమర్చి చి కవీశ్వరులు గంధసంధురములను బహుకృతులుగా అ దుకొనుచు డిరట! రార మృనుచున్న రసాలములకు పు స్కోలలు చేరవా? ప్రతాప రుద్రచక్రవర్తి అస్తానములో శాస్త్రనిష్ఠాతులైన వండితులను కావ్యకళాధోరేయులైన కవులను రె డున ల మండికి మించియుండిరని తెక్కకట్టి చెప్పిన కానె సర్వస్వ మాట యొప్పేకదా! కొ త అతిశయోక్తి యున్నను మొదటికి ముప్పులేదుకదా! వీరిలో బంగారుపల్లకి తెక్కి రేని కొలువుకూటమునకు వచ్చువారు నూటయేబదిమందియట!

ఈ విధముగా ఆ ప్రభువరేణ్యుని ఆదరమునంది తదాస్థానము నల కరించిన వ స్మృత విద్యత్కృతులలో పేరెన్నిక గన్నవారిలో కొందరు వీరు—

కాకల్ల పల్లకవీశ్వరుడు — ఈతడు మహావండితుడును కవీశ్వరుడును అయినవాడు ఉదారరాఘవమను మహా కావ్యమును రచి చెను చిత్రకవితలోను మల్లకవిచంద్రుడు డిట్ట నిరోష్ఠ్యనియమముతో రామాయణమును రచి చి భళి! యనిసి చుకొన్నవాడు చతుర్భాషానిఘంటువును కూర్చి మేటి నై ఘంటుడుగా కూడ శ్లాఘింపబడినవాడు

వీరభల్లభ దేశికుడు — సర్వశాస్త్రపారంగతుడైన ఈ యద్ధంధవండితుడు శాస్త్రప్రవీణుడుగా కాకతి విద్యత్కృతు భూషాయమాణుడై వెలయుచుండెను సభా వండితైః వండితుల సభకు అలంకారములుకదా!

అప్పయ్యార్జునుడు — జీవోద్రకత్యాజాభ్యుదయకర్త యగు ఇతడు కై నవ డితుడు అన్ని మతములవారును కాకతికాళి పరిపాలనమున సుఖజీవితమును గడపి రనుటకు ఈ యప్పయ్యార్జున పంటివారే కార్యుణ

త్రిపురాంతికకవి — ఈ మహావిజ్ఞాన భక్తర్షగా బ్రహ్మి వహి చినవాడు కవిత్యాగ సోమ భిన్నగతులు వెలయి చినాడు క్రిడాభిరామ ౧౦౦ ఋలమై ప్రేమాభిరామమును స్మృత భ్రమము చి చివా డి డే ఈతని త్రిపురా తకోదాహరణము బ్రహ్మము న స్మృతా ద్రములలో మేటి ంయికగా నిఖ్యాతి గా చినవా డీతడు

కోలాచల వనివాత శతావధాని — సుప్రధ వ్యాఖ్యాత యగు మహామహోపాధ్యాయ మల్లినాథసూరిని శిష్యులు పర పరగా మహావిద్వాంసులుగా కవీశ్వరులుగా పేరు మోసవారు వ్యాఖ్యాతృచక్రవర్తియగు మల్లినాథుని త డ్రికవర్తి వండితుడు ము బ్రహ్మవిదుడు శ్రాం ల్పమునగు వృత్తి రచి చినవాడు ఈతని జుకుడును మల్లినాథాభిధానుడే ఈతడు మహావిద్వాంసుడే గాక ఆ ధ్రులకు సోం సోత్తుగా వచ్చుచున్న శతావధాన విద్యుదయందును ఆరితేరినవాడు ఈ మల్లినాథశతావధాని ప్రతాపరుద్రుని నాస్థా మున సలకా విలాసములు వెలయించి ౩ రాజన్యమోక్షే స్వర్ణాభిషేక గౌరవము నుండెను ఎవద్యంజీయుడును చ పూరామాయణ వ్యాఖ్యాతయనునగు నారాయణ ండితుడు న పూర్వజాలను ప్రశంస చుచు ఈ సంగతి నిట్లు తెలిపెను

కోలాచలాన్యయాశ్చి దుర్మతి నాథో మహాయశః
శతావధానవిఖ్యాతః వీరరుద్రాభి వర్తిః
మల్లినాథాత్మజః శ్రీహన్ కవర్తి మంత్రినిః
అఖల త్రాతకల్పస్య కారికావృత్తి మాలనోక్

గంగాధరకవి — గీర్వాణ భాషలో భారతకథను నాటకముగా నిజగతి చి అవర వ్యాసుని ర్తి వహించినవా డీ మహాకవి

స్తుమ స్తమవరం వాన్ గంగాధర మహావిమ్
నాటక చుద్రనా దృష్టాం యశ్చక్రే భాషిం కథామ్
అని గంగాదేవిచే మధురావిజయమున ప్రస్తుతి పలి నవా డీతడే అగస్త్య మహాకవి ఈతని బాసమరదియట ఈతని వంశమువారెల్ల కవినండితులుగా వన్నెకెక్కినవారే

విశ్వనాథకవి ఇతడు సాంధికాహరణమును రచించి పేరు గాంచినవాడు గంగాధరకవికి శ్లేష్ఠపుత్రుడు మహావిద్వాంసుడు కాదంబరినాటక కర్తయైన సరసింహ కవికి అగ్రజుడు అగస్త్య మహాకవికి మేనల్లుడు మధురా

విజయమును రచించిన గాదేవి యను కవయిత్రికి అచార్యుడు తన కవిత మనోహారిణియై విలసిల్లుట ఊగిడి పబడినది

చిరం న విజయీభూయాద్విశ్వనాథః కవీశ్వర
యస్య ప్రసాదాత్ సార్వజ్ఞ్యం నమి ధే మాదృశేష్వం
అని గ గాదేవి ఈ కవీశ్వరుని మహిమను కొనియాడినది
నరనాచకవి ఈతడు గ గాధరకవికి ద్వితీయ
పుత్రుడు విశ్వనాథకవికి అనుజుడు అగస్త్య మహాకవికి
రెడవ మేనల్లుడు ఇతడు కాద బిరిల్యాణమను నాటక
మును సంస్కృతమున రచించెను

ఇంకను ఇట్టి స్మృత పడిత కవులు పెక్కురు
ప్రతాపరుద్రుడేవుని ఆస్థానము నల కరిచి తెలుగు కవులలో
భాస్కరరామాయణకర్తలు భాస్కరాచులు మార్క
డేయపురాణరచయిత మారన నయనరగడరచయిత
రంగనాథుడు మొదలైనవారును వరకర్తయగు కృష్ణమా
చార్యులును ఆ శ్రేణిలో పేర్కొనదగినవారు నక్షత్ర
ములలో పూర్వచంద్రునివలె ఈ కవులందరిలోను మేటి
కీరతీయై ప్రకాశి చినవాడు అగస్త్యకవి

అగస్త్యకవియే విద్యానాథుడు - నలకీర్తికాముది
బాలభారతము ప్రతాపరుద్ర యశోభూషణము మొదలైన
దెబ్బది నాలుగు గ్రంథములు రచించి విశేష కీర్తి నార్జిచిన
కవీశ్వరుని పేరు మొదట అగస్త్యుడై యు దెననియు ఎమ్మట
విద్యానాథుడను బిరుద మొనగబడినదనియు విమర్శకుల
అభిప్రాయము ఈ నామ నిర్ణయము కొంచెము జటిలముగనే
యున్నది నలకీర్తి కాముది ముయ్యనైన గ్రంథముల
అశ్వాసాంతగద్యములలో కవి నామము అగస్త్యుడుగానే కన
బడును ఇతిశ్రీ నలకీర్తి కాముద్యాఖ్యే లక్ష్మీ వదలా చనే
అగస్త్య కృతే మహాకావ్యే ప్రథమ సర్గః-

ఇత్యాది బాలభారతములోను

శ్రవశూల స్థూల కరణ భణితిగ్ర థి నిపుడైః
కవిం మన్తైర్వస్త్రైః కిమిహాహుజములోమ భవారిదైః
విమర్శాదర్శాంతః ప్రతిఫల దలంకారచస్త్రైః

అగస్త్యః పారస్థ్యానమనరతి నూతైః సుమనసః -

అని అగస్త్య పదమే ఉపలబ్ధమగుచున్నది విద్యానాథపదము
వ్యవహరింపబడలేదు ఇక ఈ మహాకవిని కీర్తించిన కవులు
కూడ అగస్త్య పదాభిధేయునిగానే కీర్తించిరి

అగస్త్యమహాకవి మేల్లడగు విశ్వనాథకవి సొగ థి
కావహారః ములో తన కవిత యుదార మధురముగా
నుడుట యేమని గొప్పవిషయము కాదనియు అంతటి
వాడైన అగస్త్యు డివడు తన మేనమామయై యుండ
ఈ యిత వచ్చజేమి ఘనత యనియు శెప్పకొనెను

వాచస్తస్య కపేరుదార మధురా ఇత్యత్ర చిత్రం కిము ?
ప్రఖ్యాతః నకలామ దిక్షు గుణిషు శ్రేయోగస్త్య సుధీః
వేధ శ్చ గ్రముఖికరా గుణి రకాన గర్వణదన్తల్లకీ
వాచోయక్తి సహో క్తిరర్థిత సుధా జన్మా న యన్మాతులః
భారతీదేవి కరా గుణిస్సర్వచే మ్రాయు వీణా
నాదమువలె అమృతాయమానమగు కవితవ్యమచెప్పెడి నేర్పు
గలవాడు తన మేనమామ అగస్త్యు డున్నాడు

రాజుమాదామణి దీక్షితులు (రుక్మిణి కల్యాణములో)
ఈ అగస్త్యమహాకవిని సుతి చుచు

జడోయానాం హృదయం జగత్కా
యస్యోదయా ద్యాతితమా ప్రసాదమ్
న ఏవ సారస్వతమన్యవేదీ

విఖాతి మోకా విదుషామగస్త్యః -

అగస్త్యోదయమున జలాశయములు తేరుకొనును అట్లే
ఈ అగస్త్య ప్రభావమున జడల హృదయములుకూడ ప్రప
న్నములగును సారస్వతరహస్యవేదియగు నగస్త్యకవి విద్య
సౌఖ్యియై విలసిల్లుచున్నాడు స్తోహాభిరామమైన ఈ పద్యము
నను అగస్త్యవదమే ప్రయుక్తమైనది

మహారాష్ట్ర గ గాదేవి (మధురావిజయములో) తన
గురువైన విశ్వనాథకవికి మాతులడైన ఈ మహాకవికి పుష్పాం
జలి ఘటించుచు-

చతుస్సప్తతి కావ్యోక్తి వ్యక్తకైవద్య సందే

అగస్త్యాయ జగత్స్మృత్ స్పృహయేత్కో న కోవిదః -
అనెను దెబ్బదినాలుగు కావ్యములు రచించి విఖ్యాతుడైన
అగస్త్యమహాకవిని ఎవరు కోరు ? అనుచో అగస్త్యపదమునే
వాడెను

ఇట్లన్నింటను అగస్త్యకవిమే ఏతత్కవి నామముగా
గోచరించుచున్నది వీనిలో విద్యానాథపదము కవీశ్వరాభి
ధానముగా ఎదును కానరాదు

ఇక ప్రతాపరుద్రీయములోనో విద్యానాథపదమే
ప్రతరచాంతగద్యములలో ఇతి శ్రీ విద్యానాథకృతౌ

ప్రతాపరుద్ర యశోభూషణే అలంకారకాస్తే నాయక ప్రకరణమ్ ఇత్యాదిగా కనబడుచు ప్రకరణా తర్వాతము లెవరో వ్రాసినందు రనుకొనినచో గ్రంథకర్తయే స్వయముగా నాయకప్రకరణమున వదిలిన కారికలో విద్యానాథుని కృతి ఇదియని స్పష్టపరచుట కావనగును

కాకతీయనరే ద్రవ్య యశో భూషయతు కృతా విద్యానాథకృతీప్యేన స్వయం తేన విభూష్యతే అ తియేకాదు సాధారణముగా కవిపేరు బైటపడు చక్రబంధముతో కూడ అగస్త్యుడము లేదు

ప్రతాపరుద్రీయ వ్యాఖ్యాతలలో ముఖ్యుడైన కోలాచల కుమారస్వామి సోమపీఠ రత్నావదానతారి లో—

పుణ్యశ్లోకగుణోక్తికాణ మణాదుతేజవా లంఖితం సంజగ్రాహ రసాది రత్ననివయ విద్యాధినాథః పురా సోయం తద్యవహర పే కుమరునాథ చిత్కరోమ్యావదానం తత్రానుగ్రహముల్యతోఽఖిలమక్రీడిత కుధన్యాజనాః అని కవిన విద్యాధినాథ శబ్దముచే ఉపపాదించియు వెటనే—

అథతత్రవాన్ విద్యానాథ మహాకవి రలి కారకాస్త్ర మారభమాణః - ఇత్యాదిగా అవతారికా వాక్యమున విద్యానాథుడనియే కవని పేర్కొనెను అగస్త్యమహాకవి అని యెచ్చటను అనలేదు ఇక రెండవవ్యాఖ్యాత కుకవటము (చిలుకపట్టి) తిరుమలాచార్యుడును తన రత్నకాణావ్యాఖ్యలో

విద్యానాథః కథమపి బహోరాశా చాప్రజ్ఞాలాత్ సంజగ్రాహ ప్రకృతి కరినే రత్న జాల కర డే విద్యర్థోపిహృదయరమణే రత్నకాణే ధున్యాన్

అ తర్వాధద్యుతివిలసిత తర్కముతే జయమి అను పద్యములో విద్యానాథ పదముననే కవి నామధేయముగా ప్రయోగించెను ప్రతాపరుద్రీయమున పరమార్థించిన లాక్షణికులును విద్యానాథ పదమునే వాడినారు

విషయ మిట్లుండగా ఆ అగస్త్యుడే ఈ విద్యానాథుడనుటకు అవకాశ మెందున్నది? ప్రమాణమేది? ఇదిగో! ప్రతాపరుద్రీయములోనే యున్నది కావ్యప్రకరణమున గుణభూషవర్ణంగ్య ప్రస్తావములో అగూఢవర్ణంగ్యమనకు విద్యానాథు డిచ్చిన లక్ష్యశ్లోకములో కనబడుచున్నది యాకవిశ్వరుని తొలిపేరు అగస్త్యుడనునది ఆ శ్లోకమిది—

కౌన్త్యశ్రేయది పర్వతే శిఖరీణః క్రుద్యంతి సిన్ధైః కృతాః గాంధీర్వ యది కీర్త్యతే జలంయః కుభ్యంతి గాధీ కృతాః

అశ్వా వర్షయకు భేమి యసి వాసా శ్రేష్ఠ స్తతః వ్యాపార్యే గుణాన్వరోహణి శ్రేష్ఠ లుక్రభో!

ఓ వీరరుద్రరా! నీ బౌద్ధ్యము కుశాముతకున పుచ్చిత సుకొడలు అయి నీగాభ్యుమును కీర్తింతురాతన్యుతేలి చిత్తముల పుష్కలము కావున నన్ను కీర్తి ప భయపడుచున్నాను అయినను నేనగస్త్యుడనుకదా!

ఇదు పర్వతములకు పముగ్రములు నేను భయపడను నిన్ను కీర్తించెయే తీరుమను అగస్త్యుని గూఢముకాక బట్టిబయలై ది కావు నే యిది అపూర్వవ్యమైనది

ఈ పద్యములో విప్రయోగి చి అస్త్రపరము ఆ కవి తొలినామమే స దేహములేదు అది శ్లిష్టముగా ప్రయుక్తమైవది అగస్త్యుమార్తీయగోనే విధ్యవర్తకర్త నిర్వాచకుడు కనుక కొడలుకు గుడెటెలు అట్లే పముగ్రజలములను పుడిలపట్టి త్రాగివైచి గాడెల ఆయకపేర చేసే సముద్రములకు హడలు ఈ పౌరాణిక భామున ననామధేయమైన అగస్త్యుడములో శ్లోభ గించే గుగా రుదుర్పుకొని కల్పనచేస రచించినాడీ అత్యవస్థమును మహా వి అట్లు కాదేని నేనగస్త్యుడములే అనుట పొందు చమక్రమిచుట కనువుగా మన్న దుననే కవిశృంగుడిట రస మొనటిచేరు వాడుకొన్నాడని భావము విమర్శకు లెల్లరును అగస్త్య విద్యానాథులయ్యు వాగుమును ఈ శ్లోకమునే ఆంధర ప్రమాణముగా ఆ గీకరించినారు ఇట ఒక విషయము పిష్టము కాక మల్ల భట్టారకుడు ముదలైన విగ్వగ్రగ్రేసునవలె అగస్త్య మహాకవి తొలిన దియు ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తి కొలువున ఆస్థాన విద్యా సుమగా చేరినట్లు కనబడు పూర్వదశయ కయు నలకిరికొముది తాలభారము శ్రేష్ఠ చరితములపంటి బహు గ్రంథరచనమునను శిష్యులకు పారములు చెప్పటలోను గడచియుండును ఉత్తరవశలో చక్రవర్తిగృహికి వచ్చి తిదాహూతుడై తదాస్థాన విద్యాంసుడుగా చేరి విద్యావైభవమువలన విద్యానాథఖిరుదము చిదియుండును అప్పటి నుండియు పూర్వవాసుము వ్యవహారమునుండి తొలగి విద్యానాథ నామముతోనే ప్రసిద్ధుడై ప్రతాపరుద్రీయ కృతిలో ఆ ఖిరుదనామమునే వాడుకొనియుండును అతని పూర్వగ్రంథము లలో విద్యానాథపదము లేకుండుటకును ప్రతాపరుద్రీయములో

అగస్త్యుడవడు సర్వత్ర కనబడక పోవుటకును పాతువిడియే అనుట సమంజసము

కాసె సర్వస్వ ప్రాతకూడి దీనికమకూలముగ నే గన్పట్టును తురకసర్పారు ప్రతాపరుద్రుని చెరివట్టి ఢిల్లీకి కొని పోవును దారిలో గోదావరి ఒడ్డున విడిచియు డగా ఆ రాజుచ ద్రునిజూడ ప్రజలును అధికారులును శివ దేవయ్యమున్నగు మత్రివర్యులును అచ్చటికి వచ్చిరిచెప్పి — అ దునొక్క విప్రుడు ప్రతాపరుద్రయ బను కావ్య బుచ్చె ఆ రాజున శంకితంబుగా చేయుటకు సర్వజ్ఞుండు ఆ విప్రునకు ప్రతాపరుద్రుడు అ గుశీయక బనిచ్చి యతనిని విద్యానాథు డని ఎనుగునొక్క చి చాటి చుటయు—

(సర్వేశ్వర చరిత్రము—170 పు)

ఈవిధముగ అగస్త్యమహాశివయే విద్యానాథుడని తేలుచున్నది అగస్త్య విద్యానాథకృతులు —

ఈ మహాశివ డెబ్బది నాలుగు కృతులు రచి చెసని మథురా జయ రిచయిత్రి మహారాజ్ఞి గంగాదేవి వాక్యము వలన తెలియుచున్నదికదా! ఆ గ్రంథములన్నిటి పేర్లైనను నేడు వినవచ్చుటలేదు కాలముకడుపు కడలి అ దుమునిగి ఎన్ని రూపుమాసినవో! శిథిలములై మిగిలిన యీ మహాశివ కృతులతో కొన్నియిది

1. బాలభావకము —

బహుభాషల బహువిధముల

బహుజనముల వలన వినచు భారతబిద్ధ

ప్రృహులగు వారికి నెప్పుడు

బహు యాగంబుల ఫల బు పరమార్థమగున్

అన్నారు నన్నయగారు అట్టిది భారతీయుల భారత బిద్ధప్రసాద అట్టి భారత పవిత్రకాథను ఏదోరూపమున రచి చి కవి భస్మతనొంద యత్ని చును అగస్త్యమహాశివ ఈ గాథనే చేకొని ఇరువది సర్గముల మహాకావ్యముగా రచి చెను కథ భారత గాథ భారదావకారుడును పేథశృంగదముళి కరూ గుశిదశాస గక్యణద్యులక్తివాచోయక్తి నహోక్తి దర్శిత సుభాజన్ముడు అగు గస్త్యమహాశివది కవితచెప్పడిదేమి? పాము; పరమామోదః బాలభారతమే త మనోహరమో! తలమున్నులైన రాజకీయములున్న వాడయ్యును ఎట్లోతీరిక గల్గించుకొని ఈ మహాకావ్యముపై మనోహర యను వ్యాఖ్య రచించినాడు సాశ్వ తిమ్మయదండనాథుడు అనగా

తిమ్మరుసు మహామత్రి ఎట్టి మనోహర సన్నివేశము! తెలుగు మహాశివ కావ్యము—తెలుగు మహామత్రి వ్యాఖ్యానము! మచ్చనకొక్క భద్రము

లాలాట నేత్రజ్వల వోమ్రతామతాః

కవర్తన దో పరిపీతపాదసః

ఫణామణినా కషణేన భోగినా

శ్రీముఖాః కాతముఖాః కిరీటినః —

ఇక ఇట్టి కాతముఖములైన శ్రీముఖములుగల ఆ జగజ్జెట్టి కిరీటికి సాటి యేరి?

శ్రీకృష్ణచరిత్రము — విశ్వమోహనములగు శ్రీకృష్ణ

లీలావిలాసము కు ముగ్ధముకాని హృదయమేది? అగస్త్య మహా వి తన కవితా సుధాధారలు శ్రీకృష్ణతగవానుని పరి వస్థలో సమర్పి చి కృతకృత్యుడై నాడు ఇ దొక విశేషము ఈ కావ్యము గద్యకావ్యమగుట గద్యం కవీనా నికషం పద తి అని కదానుడి! పవ్యసాచియగు అగస్త్యకపింద్రుడు తన గద్యకవితా ప్రాభవమును శ్రీకృష్ణచరిత్రముతో ప్రద ర్శి చెను ఉత్తమశ్రేణిగద్యకావ్యములలో నిదియొకటి యని పరిశోధకులు దీనిని ప్రశంసించినారు

నలకీర్తికాముని - భారతాది పురాణ ప్రసంగమైనది

నలచరిత్ర నలదమయ తుల గాథ పుణ్యావహము

—కర్కంకుట కన్య నాగన్య దమయ త్యా నలన్య చ

బుతువర్ణన్య రాజర్షేః కీర్తనం కలినాశనమ్—

అని కదాప్రసిద్ధి! శ్రీహర్షుని నైషధ కావ్యమున్నను సాప హరమగు నలదమయ తుల కథయందలి యాదరము చేతను నైషధ కావ్యము కొంత అతివర్ణనము అల్లిల స్ఫుర్తము కల దను విమర్శకు గురియైనదగుట చేతను సారస్వత మర్కటేది యగు ఈ అగస్త్య మహాశివ అట్టి లోకములు లేకుండు నట్లును గ్రంథ గ్రంథులు లేకుండునట్లును లలితకైలిలో ఈ మహాకావ్యమును నిర్మి చి లోకమున క ది చి నట్లు భావింప వచ్చును శ్రీహర్షుడు నైషధమును అనందపదా కితము చేయగా అగస్త్యమహాశివ తన నలకీర్తికామునిని లక్ష్మీ పద చిహ్నితము గావి చెను పద్యనివహము మనోహరమై యెన లారు చు డును ఉపబిమ్మైన సర్గా త గద్యమును బట్టి యిది మహాకావ్యమే యనవలెను

ఇతి శ్రీనలకీర్తికాముద్యాఖ్యే లక్ష్మీపదలాంఛనే అగస్త్యకృత మహాకావ్యే ద్వివీరియసర్గః

ఈ మహాకావ్యము మగ్రముగా లభింపకుండుట దురదృష్టము ఉదాహరణమునకిది తెలుసు. వద్యములు సాక్షాత్తు ఘటాభివృద్ధి ముక్త వయోధి రాష్ట్ర కాశ్యపు కాశకుమర లుదాహరణ వద్యా అముక్తమౌక్తిక విభూతణ్యులూర్ణా భాతీవ భీమకనయా శరదుర్వరయమ్ -

దమయంతీ శరల్లమ్మలై త వృద్ధముగ చిత్రితబడినారో! సా మందస్థిత తర్జితాతి విశదశోభితాన్ని సఫరచ్చారదా తైమీ శారద పుడరీకవరనా విప్రేషు వాక్పారదామ్ తామూచే శిరసాభివాంసవరం మందితృతా శారదా బాలే! త్యామనియాకు సర్వజగతి సామ్రాజ్యలక్ష్మిః స్వయమ్ శారదావతారుని శారదాశిర్వాదమిది

ఈ మహాకావ్యము బహుముఖ ప్రచారము నొంది యుండుటచే ఇందలి కొన్ని వద్యముల భావములను ఎమ్మటి కవులు తమ కావ్యములలో అనుసరించి అట్టి అనుసరణములలో వసుచరిత్రలోని యీ వద్యముకంటే

నానానూన విశాన వాననల నాన దించు సారంగమే లానసోల్లి దటంచు గ ధనలి బలాత్కం దపంబిదయోహా హానాసాస్మృతిః దాల్చి సర్వ సమనస్సారభ్య సంచాన్తయే పూనె ప్రేక్షణమాలి కామధు కరిషంజంబు తిర్వంకన్ - దీనికి సరికొత్తముది లోని యీ క్రింది వద్యము మూలము భృంగానవాల్చి ప్రతిపన్నభేదా క్విత్వా వసే గంధఫలి తపోలమ్ తన్నానకా భూదను భూతగంధా స్వపార్వసేతీ కృత భృంగసేవ్యా -

అగస్త్య విమంతువు - ఈ మహాకవి ప్రామాణికమగు ఒక నిమంతువును కూడ రచించినట్లు ఏమగ్గుకు లభిప్రాయ పడుచున్నాడు ఉత్తరరామ చరిత్ర నాటకమునకు వ్యాఖ్య రచించిన ఘనక్యాముడను పండితుడు తన వ్యాఖ్యలో అగస్త్యనిమంతువును డి ప్రమాణమల నొసగియున్నాడు ఇదియే ప్రస్తుతము మనకు లభించుచున్న దిద్దుప్రమాణము మఱివేరీ - రత్నముల పుట్టువును జాతి విశేషాదు లనుతెలుపు గ్రంథము మఱివేరీక్ష మల్లి నాథమూరి తన వ్యాఖ్యలో కరిణం ముక్తాయోనిశ్యే ప్రమాణమాహ అగస్త్యః - శీమూత కరిమశ్శ్యాహివంశ శంఖవరాహజాః శుక్త్యుద్భవాశ్చ విశ్వేయా అష్టే మార్తిక యోనయః -

అనుక్లోకమును అగస్త్యునిగా వేర్పొందినాడు

లముకృతులు - లక్ష్మీ స్తోత్రము లలితావహనము శివసహిత శివస్తవము సకలాధికారము పట్టి మరికొన్ని అగస్త్యుల దీక్షని ఘోషుతులుగా చెప్పుచున్నవి

ప్రతాపరుద్ర యశోహిమణిము - అగస్త్య మహాకవిని విద్యావాసునిచేసి అఖండశిర్షి నార్జించి పెట్టెనది అలకార కాస్త్ర సర్వస్వ సగ్రహమును నామాంతరముగల క ప్రతాప రుద్ర యశోభూషణమే అలకార కాస్త్రార్థవమునకు నిజముగా అగస్త్యుడేయై తత్సార్గమెల్ల సంగ్రహించి స్వోపభోగ్యముగా ఒకచోను మహాహూర్యు కాంచినా డీ మహానుభావుడు కావ్యప్రమేయముతో ఎయ్యోగం మో అలంకారమో ధ్వనియో తీ కొని గ్రంథముల రచించి అలకారికులే యెక్కువ అవి ప్రాధుల పకరి చును ఒకచో కావ్యసామగ్రినెల్ల చూడగోరువారికి ఉపకరి చు గ్రంథములేని కొరకను విద్యావాసుని శృతితీర్చుచున్నది ఇది నాయక కావ్య నాటక రస దోష గుణ శబ్దాలంకార అర్థాల కార మిక్రమాల కారములు అనుకొమ్మిది గ్రంథములుగల గ్రంథము నాతివి స్తరములయిన ప్రకరణముతో బోధ్యవ్యములైన కావ్య విషయములను లక్ష్యలక్షణ సన్నవ్యయ పూర్వకముగా పరితృప్త హృదయమున హత్తునట్లుగా నిరుపచుట యిందలి విశేషము ఇట్లు విషయసౌలభ్యము దానికి పన్నెదెచ్చు పరిణా కవిశావిలాసము సమకూడిన దగుటచే ఈ లక్షణ గ్రంథము పండితామోదమును పొంది అచిరకాలముననే పరపారసము లతో విశేషప్రచారము నందినది మహావ్యాఖ్యాతలు ఉట్టం చు కొనదగు ప్రమాణగ్రంథమైంది అలంకార కాస్త్రమున ప్రకరణ గ్రంథముగా ఆసేతుశీతాచలము భాగ్యవడసనది కొందరు లాక్షణికులు ఇంకలి కొన్ని అంశములను విమర్శింపగా మరి కొందరావిమర్శలను పరామర్శించి గ్రంథమును సమర్థిచిరి వ్యాఖ్యాతృచక్రవర్తి యగు మల్లి నాథమూరి కుమారుడు కుమారస్వామిసోమపీఠి విద్యావాసుడు సంతరించిపెట్టిన విషయరత్నము లందరకును అందుట్లు రత్నావళిమమున తెరచెను ఈ వ్యాఖ్య మూలమునకు దీక్షిస్తనది కీర్తిగడించినది ప్రతాపరుద్రయముపై చేయబడిన మరియొక వ్యాఖ్య రత్న కాణము ఇది అర్వాచీనము

విద్యానాథకృతి-ఆంధ్రకృషి మొక ప్రత్యేకత -

జనని జన్మభూమిశ్చ స్వర్గాదపి గరియసి అన్నాదు

తనజాతి అనదేశము తన భావయనుచు అభిమాని పని వారు
డరు వట్టి యభిమానమువలన ప్రయో నములేదు అది
కావ్యరూపమును దాల్చినది స్వాభిమానమును కావ్య
రూపమును ప్ర టి పగలు శక్తియు అద్భుతమును పుణ్యము
చేసినా కొందరకే కలుగును అట్టివారిలో ఆగమ్యుని విద్యా
నాథుడొకడు ఆ ద్రతాపూర్ణవృద్ధయుడీ వి శృతివెల్ల
ఆ ద్ర కీర్తి స్తుతిగా పారి చినాడు ఆ ద్రయోధుల కార్యో
త్సాహములు అగ్గి చినాడు ఆ ద్రగ్ డీతకని గోమలవర్ణి చి
నాడు ఆంధ్ర రా ధానీ లక్ష్మిని ఆ కల మె క్కు చినాడు
నర్మల ఆ ద్రతాముద్రమే ఆమ్రాళ్యుకాః వరకృతప్రాః
అని క పనిచే రె డర్థములు సరి చినాడు విద్యానాథుడు
ఇటు సృజాతికీర్తనము అటు చక్కని లక్షణ గ్ర థనిర్మాణము
వర్ణ్యుడు అదర్శ గుణభూమితుడు ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తి
అతడు ఆ ద్రన స్కృతికి మూర్తి తద తముగా వెలసెన ఈ
కృతి ఆ ద్రజాతికే అంకితమైనదిగా వర్ణన చినది

ఒక అక్షిపము - ఇ దు మానవుడు వర్ణ్యుడగుట నిజమే
ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తి మానవుడే కాని ఎట్టి మానవుడు ?
వైదికధర్మ రక్షాదీక్షితుడు వాఙ్మయ కళాపోషకుడు ప్రజా
ర జుడు భగవదనతారముగా నత్యవచనులదే కీర్తి పబడిన
పుణ్యమూర్తి అట్టి పురుషోత్తముని కీర్తి చుట గుణమే
దోషముకాదు సత్ప్ర వచాయముకూడ సరా కితము గిట్టని
సోమన పోతన ధూరణ్ణివంటి కవులు కొ డరున్నను సన్నయ
తిక్కన యెఱ్ఱన శ్రీనాథ పెద్దనాది మహాకవులు గుణ
గ్రామాలై ఉత్తమగుణోభివృద్ధులగు రాజవరేణ్యులకు మాన్యు
లగు మ త్రి దండనాథాదులకు తమ కృతులను అ తముచేసి
యున్నారు వీరెల్లరు కుక్షి కరులని కొట్టివేయదగిన వారు
కారు నిజమునకు వీరిలో ఎ డరో తృణకృతపుర దరులు
ఋషిసగృకులు కావున విద్యానాథ మహాకవి ప్రతాపరుద్ర
చక్రవర్తిని తన కృతియ దు వర్ణ్యునిగ స్వీకరించుట యావశ్య
రుని గుణగ్రాహిత్యమునకే తార్కాణ గాని లోపముగాదు
ఆ మహాకవి తన గ్రంథారంభమున

యద్యద్యసౌ ప్రబంధేషు ప్రాచాం సాధు నిరూపతా
తదాప్యసాన్యో నమ సేతురోన్న దాహరణమాదృతమ్ !
పుణ్యలోకస్య చరితముదాహరణమర్హతి
నకల్పితాదృశః పూర్వైః ప్రబంధాభరణీకృతః—
రసాల కారాది కావ్యప్రమేయము పూర్వలక్షి ప్రతిపాదించ
బడినను దానికి తగిన నాయకుని వారుదాహరింపలేదు అని

నాయక మనామచే కావ్యమనామ ఇనుమడి చుననుచు ఇట్లు
చెప్పెను

ప్రబ ధాా ప్రబ ధవాడా ము కీర్తి ప్రతిష్ఠయో
మూల విషయభూతస్యనేతుర్గుణ నిరూపణమ్

ఈ భావమునకు ఉ ప్త భకముగా రామానుజాదుల
మహత్తకు రామాదుల గుణవర్ణనమే కారణమని వలవిధముల
చర్చి చి చూపెను ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తి లోకోత్తర గుణో
త్తరు డమటను కావ్యములు చరిత్రలు కాననములు వేసోళ్ళ
చాటుచున్నవి అట్టి పూతచరిత్రుడు ఉపల్లోక్తుడుగా లభి
చుటయే దుర్బలము అట్టి మహనీయుడు లభి చిననాడు సమర్థు
డైన కవీశ్వరుడు ఎనుగునెక్కిన త యగును తద్గుణైః కిర్త
మాగత్య చాపలాయ ప్రచోదితః అన్నాడు గుణగరిష్ఠులైన
రఘుపులను కీర్తి చు అవకాశము భి చినదని మురియుచు
కవికుల చక్రవర్తి కాళిదాసు అల కార కాన్త్రమై త కాల
మునకు ధన్యుమైనది? అహ! అన్నాడు ఆంధ్రచక్రవర్తి
వర్ణ్యుడుగా లభి చెనను ఆన కముతో విద్యానాథ మహాకవి
చిరేణ చరితార్థోఽ భూత్యావ్యాల కార స గ్రహః

ప్రతాపరుద్ర దేవస్య కీర్తి ర్గేన ప్రకాశ్యతే—

భామహ ఉద్భుట రుద్రభట్ట భోజరాజాది ప్రా క్తనాల కారి
కుల నూక్తులను ఈన దర్శమున వర్ణనమృతిగా ప్రకటి చి
నాడు భూష్యభూషణ భావముతో విలసల్లుచున్నార విద్యా
నాథ వీరరుద్ర భూనాథులు

కాకతీయ నరే ద్రస్య యశోభూష యతు కృతా

విద్యానాథ కృతిశ్చేయ స్వయ తేన విభూష్యతే

ఎ తటి హృదయ గమ సన్నిచేశము !

విద్యానాథ మహాకవి వాఙ్మయ రంగములో ప్రవేశ
పెట్టిన ఈ యశోభూషణ నవ్యప్రక్రియ అనంతరకులగు అలం
కార కాన్త్రకారుల నె తగనో ఆకర్షి చినది పలువులు కవుల
పద్ధతిని అనుసరి చి రచనలు సాగి చినారు ఇదియొక ప్రత్యేక
కాళిగా వర్ధిల్లినది

ప్రతాపరుద్రీయము చదువుచు డగా ఆంధ్రహృదయ
ములో వీడో నూతనోత్తేజము కలుగుచుండును

“రేరే ఘూర్జర జర్జరోస్య సమరే ల పాక కి క పనే !

వ గ త్వ గుసి ! ముధా బలరజః కాణోసికిం కో కణ

హూణప్రాణ వరాయణోప ! మహారాష్ట్ర వరాష్ట్రీన్యమి

యోద్ధారో వయ మిత్యర్థి నభిభవంత్యంధ్ర

జమాభృద్భూటాః—”

అక్కడో ఆంధ్రవీరులువగతురనుకవిష్ట చికవిష్టచితరిమి తరిమి కొట్టుచున్నట్లున్నది ఎమి యీవీరలీల! అవిగో! కనకవేళ హస్తల పాచురికల!

“కాళి గాత్ర నిషీద! కో కణపతే దూరే భవాంగేశ్వర! ప్రాంత సంశ్రయ మాలవేద్ర! శనతైః

సోఽపాయనం ప్రాపయ పాండ్యగ్రే భవ సేవణశీతిపతే వశ్యాదృగ్వాదైన్ వః స్వామీ కాకతి వీరరుద్రగువతి సర్వాన్ క్రమాదీక్షతే—

ఉపాయన హస్తలై న ఆయా రాజన్యలు అనామహమి కతో త్రోక్కితాడుచున్నారు త్రిలి గరాజ వరమేశ్వరుని దర్శనార్థము! బంగరు తెత్తాలెత్తి క్రమవరచు చున్నారు వాని సేతహస్తలు! ఔరా! ఆ ద్రు సామ్రాజ్య రమా ప్రాభవము! ఆ కొలువులో తానుకూడ ఒకడై యుప్పు గు చున్నాడు ఆంధ్రవరిత

అలంకారకాస్త్ర వర్ణనమేకాదు అగస్త్య విద్యా వాద మహాకవి నృప్తి చిన ప్రబంధము ఇది ఆంధ్రవైభవ సర్వ స్వము

“ప్రకావరుద్రదేవస్య గుణానాశ్రిత్య నిర్మితః

అలంకారప్రబంధోఽయం సంఘః కర్ణోత్పవోఽస్తు వః”

యథార్థముగా ఇది సహృదయాలకు కర్ణోత్పవమే!

అలంకారకాస్త్రార్థవాగ్మ్యుడు విద్యానాథుడు వాఙ్మయ కాశములో పూర్ణ చ ద్రుడై వెలుగొందుచున్నాడు

జయంతి తే సుకృతివో రసిధ్వాః కవీశ్వరాః

నాస్తి యేషా యశఃకాయే జరా మరణం భయమ్

చె రం

అగస్త్యేశ్వరుడు

అగస్త్యేశ్వరుని ప్రశంస శ్రీనాథ కవిసార్వభౌముడు రచించిన భీమేశ్వరపురాణము న దలి తృతీయాశ్వాసమున కనవచ్చుచున్నది భిక్షాన్నము లభింపక ఎదు దినములు ఉపవ సించిన వ్యాసుడు కాళిని శంపటానెను అన్నపూర్ణాదేవి సఖ్యుడైన వ్యాసునకు మృష్టాన్నమును తెచ్చెను తనకు మ్రయమైన కాళిని శంప యత్నించినందులకు వ్యాసుని కాళి నుండి వెడలిపోమ్మని విశ్వేశ్వరుడు అజ్ఞాపించెను వ్యాసుడు శిష్యులతో కాళినుండి వెడలివచ్చుచు మధ్యేమార్గమున జగన్మాథము శ్రీ కూర్మము ఎంబోవలము ఎరాపురము భువనార్ధారామము భర్తవరము అను త్తేత్రములను కాంచెను

తుల్యభాగానదీతరప స ముత్తమ్మని వేచి చెను ఓక్రియా నగరము (చేటి ఓడూరు) చె గిట లోపాముక్త్యో ఉన్న అగస్త్యమహర్షినిజూచెను కుశలశ్రుమచేస మృట కాళిలో తనకు జరిగిన భ గపాటును వ్యాసుడు అగస్త్య విన్నవి చెను వ్యాసుని ఊరడి చి అగస్త్యుడ భీమము ఎలము న లి పుణ్యక్షేత్రములను ఆము ను డి వ్యాసు వి జా పెను దక్షారామమునందలి తీర్థక్షేత్రమూచు ను వ్యాసున) దెలు పుచు అగస్త్యుడు అగస్త్యేశ్వరుని మహిమను ఎర్చి చి చెప్పెను అగస్త్యేశ్వర రామేశ్వర నా లేశ్వర గ్రంథ పాతాళ తైరవేష్టరులు దేవతాంచకముని భీమేశ పురాణము శ్రీనాథుడు వర్ణి చెను

అగస్త్యేశ్వరుని దేవాలయము లివెల అను గ్రామము నందు కాళికి నదీతరమున ఉన్నది తూర్పు గోదారిశిలాలో రాజమహేంద్రవరము కు ఆగ్నేయభాగము సుమీర ఇరు వదిమైశ్వరదూరమున పలివెలగ్రామము కలదు ఇచ్చట అగస్త్యేశ్వరుడు అగస్త్యమహర్షిచే ప్రతిష్ఠ పఱడెను అగస్త్యేశ్వరస్వామి మేరు కాలక్రమమున కొప్పలి గోష్ఠ్యర్థుగ మారిగట్లు ఒక కథ ప్రసంగముగ వినవచ్చుచున్నది

చాళుక్యభీమడను రాజు (క్రి శ 888 918) ఆ ద్రుదేశ మును పాలి చుచు డెను అప్పుడో పూజారి పలివెలగ్రామ మున నివసించుచు మిక్కిలి గర్వీశ్వరితో అగస్త్యేశ్వరుని పూజించుచు డెను పూజారికి ఒకవేళతో బంధమేర్పడెను దేవుని పూజించు కాలమునందుదప్ప స్కన సమయముల దు పూజారి వేళ్ళింబటిలోనే నివసించుచుండెను అతని ప్రవర్తనము ప్రజలకు గిట్టలేదు కొందరు కమ ప్రభువుగకు పూజారి దుర్వర్తనమునుగూర్చి తెలిసి పూజారి స్థితిని గమనించుటకై రాజు కొంత పరిపారమును వెంటబెట్టుకొని పలివెల గ్రామ మునకు చేరు రాజు గ్రామమును చేరునప్పటికి మధ్యాహ్న మయ్యెను అప్పటికి పూజారి ఈశ్వరుని పూజించి భోజనము ముగి చి వేళ్ళతో నరసములాడుచు ఆమె ఇంటితో ఉండెను ప్రభువు ఈశ్వరుని దర్శింపగోరుచున్నాడనుచు వార్త పూజారికి దెలిసెను దేవుని దర్శింపవచ్చిన రాజును దేవుని నిర్మాల్మకుగు ఒక పూలదండను ఇచ్చు ఆచారము ఆకాలమున ఉండెను నేటి కిని పెద్దలు దేవాలయమునకు వచ్చినపుడు పూలదండలను ప్రసారమును వారికి ఇచ్చు ఆచారము మనమెరిగినదే పూజారి వద్ద రాజుకు నిర్మాల్మముగా ఈయదగిన మౌలిక ఏదియులేదు

వేళ్ళజడలో ఉన్న పూలదండను తీసికొని పూజారి ఎవరికి కనిపించకుండా దేవాలయమున ప్రవేశించెను ఈశ్వరుని సదర్శించిన ప్రభువుయొక్క శిరమున ఆ పూజారి వరమేళ్ళరుని పాదములు చివేళ్ళజడనుండి తెచ్చిన పూలదండను ఆతని దోనియందు శివుని నిర్మాణార్థప్రపాదముగా ఉంచెను పురజనులు ఆదండను శ్రద్ధగా పరిశీలించి దలివెద్రుకను రాజునకు చూపిరి అది పూజారి వేళ్ళకు నబధించినదే అని నొక్కి చెప్పి రాజు పూజారితో ఓయీ! నీవు వేళ్ళలోలుడవై చెడటయేకాక మాకిచ్చు ప్రసాదమునుగూడ ఇట్లు కేశకళంఠముజేరిని నిన్నేమిచేసిన ఈ పాపము తొలుగును అని గద్దించి పలికెను పూజారి రాజు మాటలకు తెదరక ఆదండ ఈశ్వరుని శిరమునుండి తెచ్చినదే అనియు అది వేళ్ళజడలోనిది కాదనియు స్వామికి జటాజూటమునందు దీనిని అలకరిపగా స్వామి కొప్పున దలివెద్రుకయొకటి దీనికి అటుకొనెననియు దైర్యముతో బదులుచెప్పెను ఈశ్వరునకు కొప్పు ఉన్నచో మాకు చూపుమని రాజు కోపముతో పూజారిని తెదిరించెను పూజారి రాజుతో ప్రభూ! ఈ దినమునదు దేవుని పూజించి నాగాభరణముచే అలకరించిని దీనిని ఈరోజు తీయుటకు వీలులేదు రేపు ఉదయమున దేవుని శిరమున దలికొప్పును తమకు తప్పక చూపెదను అని విన్నవిచుకొనెను ప్రభువు దానికగీరించి ఆదినము ఆ గ్రామమునందే నిలిచెను పూజారి ఆనాటిరాత్రి దేవాలయమునకు బోయి కలవులు మూసికొని ఈశ్వరునిచేతలిచితనకు రానున్న అపదనుండి తప్పవుమని గాఢభక్త్యావేశముతో ఈశ్వరుని ప్రార్థించెను కొప్పును దలిచితన మానమును కాపాడినిచో శివునిచేతనే ప్రాణములను వదులుదునని పట్టుబట్టెను అతని ప్రార్థన భక్తాధీనుడగు శంకరుడు విన్నవోయేమో యనునట్లు తెల్లవారుజామువరకు ఈశ్వరునిలిగమున కొప్పుమొలిచెను మరునాడు ఉదయమున పురప్రముఖులతో రాజు దేవాలయమునకు వచ్చి శివలిగమునటియున్న జడముడిని జూచెను పూజారి ఆకేశములను లిగమునటియున్న జడముడినుండి కొన్ని వెండ్రుకలను లాగివెచ్చెను అంతరీమకూపములనుండి నెత్తురుచి దెనురాజు కన్నులు మనకతారిబోయెను తన తప్పును మన్నిపుమని రాజు ఈశ్వరుని ప్రార్థించి ఈశ్వరామగ్రహమున మరల సరియగు దృష్టిని పొందెను ఈ విధముగ అగస్త్యేశ్వరుడు

నాడు మొదలుకొని కొప్పులి గేళ్ళరుడుగా మారెను పూజారిభక్తికి మెచ్చి రాజు ఆ పరివెల్గ్రామమునకు పడమట ఎనిమిదిమైళ్ళ దూరమున వసా (గోదావరి ఎదుపాయలలో ఒకటి) నదియొడ్డున ముప్పదిపుట్ల భూమిని ఆతనికి పన్నులు లేకుండునట్లు అన్ని హక్కులతో మాన్యముగా ఇచ్చెను ఈ భూమికి జుత్తిగపాడు అనుపేరు నాడును నేడునుగూడ ప్రసిద్ధమైయున్నది ఈ భూమిపై సర్వాధికారములు పూజారి వశజలకే చెదియు డెను ఈ భూమికి సమీపమునందలి పొడగట్లపల్లి లోని వేదాధ్యయన సపన్నులైన బ్రాహ్మణులు నేటికిని వసివానదితో స్నానముచేసి జుత్తిగపాటిభూమిలో బ్రహ్మయజ్ఞము వేదపారాయణము చేయుటచూడగా ఈ నేల మహిమ గొప్పదని మనకు తెలియుచున్నది అగస్త్యేశ్వరజ్ఞేత్రము(కొప్పులి గేళ్ళగజ్ఞేత్రము)దక్షారామకుమారారామజ్ఞేత్రములతో సమానప్రతిపత్తి కలిగియున్నది ఇచ్చటి అగస్త్యేశ్వరుడు (కొప్పులి గేళ్ళరుడు) దక్షారామమున దలి భీమేశ్వరునితో సమానుడు అని విశ్వసనీయమైనది

ఓం అం కా

అగళి

అగళి అను గ్రామము అనంతపురం జిల్లా మడకనిర తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 20 మైళ్ళలో మడకనిర పట్టణము 10 మైళ్ళలో మైసూరు రాష్ట్రమునకు చెందిన పట్టణము కలవు దీని తూర్పున కొడిహళ్ళి పొలిమేర పడమట హుల్లెకెం దేవరహళ్ళిపొలిమేర ఉత్తరమున నరసాబోధి షర్దుడి దక్షిణమున మైసూరుస్టేటు కొడిహళ్ళి పొలిమేర కలవు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 3448 ఎకరములు

1981 సం. జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామము లోని పురుషులు 2119 మంది స్త్రీలు 1940 మంది - మొత్తం 4059 మంది వీరిలో పెద్దాల్లు జాతులవారు తరగతులవారు 814 మంది ఈ గ్రామము చెరువుకట్ట దిగువన చదును ప్రదేశమున నిర్మింపబడినది ఇచ్చటి ఇద్దుగురు పుగాను వికపక్తిగా ఉన్నవి వీటిలో 4 పెరుటిండ్లు 12 కాక్రిటు కప్పుగల ఇద్దు 12 ఒక ఆశ్రమగల మేడలు జనులు పరిజొన్న రాగి అన్నము తిదురు తానినీటిని త్రాగుదురు నీటి ఎద్దడికందు

ఈ గ్రామమునకు సువర్ణముఖనది అగళి చెరువు ఇరిగేషన్ల చెరువు ఊటలు నీటి వనరులు వీటికింద పరి రాగి

కొన్ని మేసెస్ కొర్ర చెరకు ఆరిత అనుము కది పటల ఎడను అరటి పోక మామిడితోటలు ఉన్న ప్లానిక అపరములకు సరిపడు వగిర మొదలగు కాయ గూరలను పడి తురు 1886 న లో ఎటల ద ఉప యోగపడిన భూమి 2100 ఎకరములు కాలువల్ల 570 ఎకరములు చెరువుల్ల ద 1050 ఎకరములు శావులల్ల ద 500 ఎకరములు సాగుబడి యైనవి 40 ఆయలు ఇ బనులు కలలు 300 ఎకరములకు నీటిని సప్తయి చేయుచున్నవి లారీలపై ఫలసాయములను హిందూపురమునకు రవాణా చేయుదురు

1200 వశువులు 100 మేకలు 8000 గొర్రెలు 42 వదులు 800 కోళ్లు ఈ గ్రామమున ఉన్నవి పాల వదార్థములు గ్రామస్థులే ఉపయోగించుదురు ఇచ్చటి ప్రజల ముఖ్య వృత్తి వ్యవసాయము కసాలి వడంగి కమ్మరి కుమ్మరి తెలికల మగలి చాకలి మున్నగువారు గలరు 2 వడ్ల మరలు 5 మాచెగానుగలు ఉన్నవి బియ్యము నూనె గ్రామస్థుల అవసరములకు సరిపోవును మట్టి కుండలు చెప్పులు తయారుచేయు ఎటీర పరిశ్రమలు ఇచ్చట కలవు వ్యవసాయమునకు పరిశ్రమలకు సరిపడు కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు పురుషునకు కూలి రు 1 50 లు స్త్రీకి 0 75 పై

ఈ గ్రామమున క కరేశ్వర బసవేశ్వర రామా జనే యల అలయములు తోటాడప్ప (తొటారాధ్య) రామస్వాముల అలయములు ఒక మసీదు కలవు రామాలయమునకు ఆ జనేయాలయమునకు రిక్త ఎకరముల భూమి కలదు ఇక్కడ అడవిస్వామి బడమ్మ కాళికాంబల గుడులు ప్రాతతై నదేవాలయముకలవు శ కరేశ్వరస్వామి ఇచ్చటి ఎకాదశరుద్రులలో ప్రసిద్ధుడు ఈ శివలింగములను ఒకరాత్రిలో చోళరాజులు ప్రతిష్ఠించి వాటిపై దేవాలయములను నిర్మి పించిరట వీటి నిర్మాణమునకు సరిపడు బంగారుపాదెముల చాన చారము దినముల వర్షించెనట మాఘ బహుళ చతుర్దశినాడు మహాశివ రాత్రి ఉత్సవము జరుగును ఆ సమయమున వీరశైవ భక్తులు ఈ స్థలమును దర్శించి శివలింగపూజలు చేయుదురు శంకర ఉత్సవముల ఆశ్చర్యమహాసములో పది దినములు జరుగును తోటాడప్ప వీరశైవయోగి ఈయన ఈ గ్రామపుటలలో తపస్సు చేసినాడెనాడు ఒ టిగారి ఉన్నపుడు ఒక నడివయస్కులైన గుర్రు ఆయన అందముచే ఆర్జి వలది ఆలింగనము చేసి ముగ్ధుడగుటకుతో నుడగా ఆయోగి అర్చకుడు

దాయెను ఆ తావులో స్తుత గారాస్త్రమయమును డి సార్యో యమగులోని పాలతో లేక కొన్నిటితో పాకము చేసి మట్టితో గోడలను నిర్మించి చిన్నచేవాయమును నిర్మించిరట

ఈ గ్రామమునకు 40 మైళ్ళ దూరములో వామాపుగిం రైల్వేస్టేషనుకలదు అ శిను డి కాలిబి నూసనకు పెనుకొండకు గోరట్లకు 150 అరగ ట సైమెటుమ్ములు పోవును శిరాను డిం గ్రామముమీదుగా ముగ్గుంటమునకు బమ్మల డపిపోవును గ్రామము స్పెర్లోడు లపు దీనిని రాగేలి గనవల్లి రొళ్ళ మధుడి ను గ్రామ దును మధ్య క కరరోడ్డు లపు ద్రయాణముల 0 రె చెడ్డబండ్లు 155 పైకిక్కు కలవు

ఈ గ్రామమున చివ్ పోస్టాఫీసు యూదు మిత్రి ప్రాథమిక పాఠశాలలు ఒ లా క్తు పైమ్ముల లపు వ్రామాలు చదువులకు ఇచ్చటి 910 మంది విద్యార్థులు మధ్యాడి నరింపూడి కొడిబొల్లి ఎ బెగిరి హెచ్ డి హాల్మి మొదలగు గ్రామములను డి క్తులు పాఠశాల చదువులకు ఇచ్చటి విద్యార్థులు టుంకురు హిందూపురం అనక పురం బెగుళూరులకుపోవుదురు ఇది ఎ చాయ్ పరిపాలన గ్రామము ఇ డ్లమ్మ స్మృతిమ్మ మొదలగు 9 పంచాయతి రాజడికి ఆధారములు గ్రామపా శ్చ్యమును గుంపాట్లు ఉన్నవి పంచాయతి ప్రధానరు రోయో తాడ స్పీకురు ఉన్నవి 5 మైళ్ళలోనున్న రళ్లలోని పోలీసు స్టేషనుకు సబ్ డివిజన్ పోస్టాఫీసునకు 25 మైళ్ళలో ఉన్న మడకనర లోని కోర్టులకు జాలూ కాచేరి బ్లాకు అభివృద్ధి కేంద్రములకు గ్రామస్థులు గోపురుకు ఈ గ్రామములో దూరల్ ఆసు పత్రికలదు హోమయోజతి వైద్యుడులడు పశుగోగాలకు నాటువైద్యము చేయుదురు శువైద్యము చేయుటకు చారమునకోకమారు కా పోడరు గ్రామమునకు వచ్చును ప్రతి ఆదివారము గ్రామసంకలదు దీనిలో పశువులు గొర్రెలు మేకలు వస్త్రములు కాయగూరలు పండ్లు శెంకాయలు చేవలు తోళ్ళ మొదలగునవి దొరకును ఈ గ్రామములో కిరాదారుకాణములు కాఫీహోటళ్ళు సైక్లొవాపులు షౌర కాలు లాండ్రీలు కిక్కి సోడా ఎగరెట్లు దుకాణములు మందులపావులు బట్టల దుకాణములు కలవు

మా శ్చ

అగ్గం

తానవ శమునకుచె దిన అగ్గవ నామధేయము ఉదవ గండ్ల కానమున దు (జీ గె కడ ర్ని) కలదు తానవ శ జులు మొదట మైనూరు రాజ్యము దలి కోలారు మ దలము నను తరువాత ఉత్తర ఆర్యాటున దును రాజ్యము పలిపనట్లు కాననాధారములు కలవు కానివారు స్వత శ్రులుగాక పల్ల పులకును పశ్చిమ గా గరాజులకును సామ తులై ప్రఖ్యాతి కా చిగవారు చోళరాజుగు మొదటి పరా తకునిచే (క్రీ శ 902-48) ఓడి పబడిన తానరాజులు ఎద్రభట్టలై తమదేశమును వదలి ఆ ద్రదేశము కు వలసవచ్చి నేటి అన తపుర కడవ చిత్తూరు జిల్లాల ఆక్రమిత్వదేశముల దు అచ్చటచ్చట శమ రాజ్యమును నెలకొలి రి

తాము భాగవత విష్ణుపురాణములో చెప్పబడిన దాన వాగ్రడియగు బలిచక్రవర్తి కొడతైన మహాబాణుని వ శము లోని వారమని తానరాజులు తమ కా నముల దు చెప్పకొనిరి తానరాజుల నల్లటిదగ్గజమునై రాజులా చనమగు హరిడియు ముద్రవై శృపభమును ముద్రితములై యున్నవి తైవ మకావల బులును నండిళ్ళరుని భక్తులును నైవరలిరి కొన్ని కాననములలో తానరాజులు పెరుతాదాధిరాజ యను బిరుదు వహించినటుల కూడ తెలియుచున్నది తమిళభాషలో పెరు లేక పెరియ యనుపదము బృహత్ లేక గొప్ప అను అర్థము కలది

కొర్రపాడు (జమ్మలమడుగు తా||) కాననములో ఒకానొక తానరాజు ఒక దేవాలయము దు ఆదిత్యుని ప్రతిమ చేయుచు తాను రెండవ చాళుక్య కీర్తివర్మకు (744-51) సామంతుడనని చెప్పకొనెనని కలదు ఆంధ్రప్రా తమ దలితాన రాజుల కాననములు చాలావరకు శిథిలములగుటవలన వారి సమగ్ర చరిత్ర తెలి కొనుట కష్టపాధ్యముగా నున్నది పులి వె దల తాలూకాలోని బలవనూరు కా తకొప్పురు ఉదవ గండ్ల అను గ్రామములందు తాణుల కానశిథిలావశేషములు కనిపించినవి బలవనూరు కాననమున తానరాజగు ధవళేయ రాజు దానమిచ్చినటుల కలదు ఉదవగిడ్ల కాననమున అగ్గవ యను తానరాజుయొక్క ప్రశంస కలదు

ఆంధ్రమండలమున 12 000 గ్రామములు తాణుల రాజ్య పాలనక్రింద చేరియుండినవనియు అనంతపురముజిల్లా హిందూ పురం తాలూకాలోని పరిగిపురము వారికి రాజధానియై

వరలెననియు చరిత్ర ప్రతీతి లెదు ప్రస్తుతము పంగి అను గ్రామము ఖర్గాక ముఖ్యకే క్రమగా ను డి ర్రిగి జనా తాతో జిచ్చారుచున్నది

కొ వెం

అగ్నినేనిమారినేడు

ఈతడు పె జర్నస్ వెమకనున్న తనతోటను గు డపరెడ్డి మారెడ్డికి విక్రయి చినట్లు ఒక చిన్ని కానములో లిఖి ప బడి నది గు టూరుజిల్లా సత్తెనపల్లి తాలూకా పేల్వూరు గ్రామమున దలి రామలి గేశ్వర అలయపు గాలిగోపురము నమీపములో ఈ కాన శిల ఎడియున్నది కానకాలము శకి 1142 ఆశ్వయుజము 14 ఆ (ఆదివారము కావచ్చును) అ గా క్రీ శ 1260 ఒక ఆసామి మరియొక ఆసామికి ఒక తోటను అమ్మట ఎను త ప్రముఖవిషయము కాదు ఈ చిన్ని విషయమునకై కానన లేఖనమేల అవశ్యకమయ్యెనో తెలి యదు ఇట్లైన కావచ్చును తోటను అమ్మిన అగ్ని నేనిమారినేడు ప్రాభవముగల వ్యక్తిగా తోచుచున్నాడు ఇతడు పద్మ నాయక కులస్థుడు కావచ్చునని పేరునుబట్టి తోచుచున్నది ఇతనితండ్రి అగ్గినేడు మారెడ్డి తండ్రి గుండవరెడ్డి ఆ కాల ములో ఇంటి పేరునకుబదులు త డ్రి పేరును తన పేరుతో చేర్చు కొనుట ఆచారముగా కనబడుచున్నది పెం తెర్పు అనుకది గ్రామనామమో లేక పెద్దచెరువు అని యర్థమో నిర్ణయింప విలుకాదు క్రీ శ 1260 ప్రాంతమున వెలనాడంతయు కాళి శీయుల ఏలుబడిలోనికి వచ్చినది అది గణపతిదేవ చక్రవర్తి రుద్రమదేవి పరిపాలి చుకాలము

ఖం రి రం

అగ్నియాక సెట్టి

అగ్నియాక సెట్టి ఒక వైశ్యోత్తముడు ఈ సెట్టి పేరు ఆ ద్రప్రదేశ ప్రభుత్వమువారు ప్రచురించిన గ గాపురపు కర్నూడ కాననము (నె రి పుట 81) లో పేర్కొనబడినది పెంచడాదిత్యునిమిసెట్టి జలదం శ్రీరామసెట్టి గోనిసెట్టి బూతిసెట్టి తాడిసెట్టి కొట్టిరుసెట్టి త్రైలోక్య మల్ల సెట్టి మానికమ్మలి సెట్టి ఎంగణతాచిసెట్టి బోనగియ దానసెట్టి త్రిభువనమల్ల భూతినాయకుడు పా డి నా య కు దు బిమ్మి నాయకుడు సమ స్తప్రజలు కూడి సాగరేశ్వర కేశవస్వాముల ప్రీతికోసరము అనేక దానములు చేసినట్లు నై కాననమున చెప్ప బడినది

ఈ కా నము పశ్చిమ చాళుక్యురాజగు శ్రీమహాప్రథావ చక్రవర్తి రెడవ జగదేశముల్లని కాలమునకు చెందినది ఈ కానము తేది జగదేశముల్లని రాష్ట్రపాలనము నదలి 4 వ న వత్సరమునకు సరియగు దుర్భుతి సంవత్సర మార్గశిర బహుళ అమావాస్య అదివారము (80 నవంబరు క్రీ శ 1141)

గ గాపురము చారిత్రక ప్రాముఖ్యము కలది ఇది మహాబాబునగరు జిల్లా (మహాబాబునగరమ డలము పూర్వము చోళుల ప్రముఖస్థానము) జడ్చర్ల రైల్వేస్టేషనుకు మూడు మైళ్ళలో నున్నది చాళుక్యురాజుల కాలమున ఇది ప్రముఖ పట్టణమై పరితమ నేటికిని ఇచ్చట దీని ప్రాచీనకైతవమును సూచించు నిర్మాణ శిథిలావశేషములు పెక్కులు కనిపించుచున్నవి

ఈ కానముందు కనిపించు ప్రతాపచక్రవర్తి జగదేశ మల్ల అను తిరుదములను తమ విస్తృత సామ్రాజ్య సూచకములుగా కన్నడదేశ చక్రవర్తులు ధరించెరి ఈ కానమున పెక్కు దానములు చేసినట్లు చెప్పబడిన సెట్టులందరు వర్తకముచే విశేషముగ ధనమును ఆర్జించిన ధనికపర్వకులు దాన శీలము కలవారు వీరిలో అగ్నియాకసెట్టి ప్రముఖుడు తమ ఉన్నతస్థితిని బట్టి కొదరు సెట్టులు త్రైలోక్యములవంటి తిరుదములను కొందరు నాయకులు త్రిభువనముల వంటి తిరుదములను ధరించి ఉండురని ఊహింపవచ్చును

కానమున పేర్కొనబడిన నవకోడూరు అనుగ్రామము ఎది? ఎచ్చటిది? అను విషయము విమర్శింపదగినది కోడూరు అను గ్రామము నేడు మహాబాబునగరు జిల్లాలో కలదు ఇది మహాబాబునగరమునకు 7 మైళ్ళ దూరములో ఉన్నది ఒకానొకప్పుడు దొర అను అధికారి ఇచ్చట ఒక కోటను నిర్మించి కోళ్ళనుపెంచు ఒక ఫారమును ఏర్పరచెనట అందుచే ఈ గ్రామమునకు కోడూరు (కోడి + ఊరు) అనుపేరు ఏర్పడినట్లు చెప్పుచున్నారు కోడి పక్షి చోళుల ప్రాచీన గాథలతో ముడి వడి ఉన్నట్లు కనబడును కలుపొన్నలు (రాతిపొన్నచెట్లు) విరిచెనని కలుకోళ్ళు (రాతికోళ్ళు) కూనెనని చెప్పబడినది ఈ కానవర్ణమైన నవకోడూరునకు ఈ కోడూరునకు ఎట్టి సంబంధముకలదో తెలియదు

కానమున పేర్కొనబడిన పాణినాయకుడు మున్నగు నాయకులు ముతరాచ (నేటి ముదిరాజు) కులమునకు చెందిన వారై రాష్ట్రాధిపతి నందరాజు కార్యములందు నియుక్తులై ఉండి

యుండురు అగ్నియా సెట్టి ఒర్చిన ఇతర మనకార్యములు తెలియవు

గ ల కాం

అగ్నివర్ణము

అగ్నివర్ణుడు అనురాజు ప్రళ స ఎకామ్రనాథుడు రచించిన ప్రతాపరుద్రచరిత్రమున మను కూచిమచి జగ్గకవి సోమదేవరాజీయ నందును లలి చుచున్నది కాకతీయ వశపు ఆవిర్భావమును ఈ గ్రంథములు చదువినవద్దనుడి చెప్పుకొని వచ్చుచున్నది కాగా కాకతీయులు చంద్రవశము వారని ఈ పూర్వపు ఆఖ్యానముల భావముగా కనిపించుచున్నది పాడవులు ఈ వంశములోని వారే అట్లు పెక్కు తరములు గడవగా ఈ వశములో ఉత్పంగభుజుడను మహారాజు జన్మించెను ఈతడు దాయాదులకు ఓడియో లేక వారికి దూరముగా ఉడదలచియోగోదావరీతీరమందలి ధర్మపురికి దక్షిణభాగమున అనతి దూరములో ఒక పట్టణమును నిర్మించుకొని పెక్కు దుర్గములు సాధించి పరిపాలించెనట ఉత్పంగభుజుని కుమారుడైన నందమహారాజు తండ్రిని మించిన పీరుడుగా వర్ణింపబడినాడు ఇతడు నదగిరి అను పట్టణమును నిర్మించి దానిని ముఖ్యపట్టణముగా చేసుకొనెను ఈ రాజు శ్రీకైలస దర్శనము కావించెనట ఇతడు చోళరాజుతో మహాయుద్ధముచేసి అతనిని ఓడించి వాని కుమార్తెయైన సునందాదేవిని పెండ్లియాడెను

సునందాన దులకు విజయపాలుడు అను కుమారుడును సుమతి (వసుమతి) యను కుమార్తెయు కలిగిరి సుమతిని యదువంశమునందు జన్మించిన నర్మకానున పు పెండ్లిచేసి విజయపాలుని కుమారుడు అగ్నివర్ణుడు సుమతికి వ్యవసేనుడను తనయుడు పుట్టెను ఇట్లు నందమహారాజునకు అగ్నివర్ణుడు పౌత్రుడును వ్యవసేనుడు దౌత్రుడును అగుచున్నారు అగ్నివర్ణుని తండ్రియైన విజయపాలుడు ఏ కారణమునో కావగ్రస్తు డగుటచే రాజ్యపాలనకు సమర్థుడు కాకుండెను నందుడు రాజ్యావసానమున శ్రీకైలమునకు వెళ్ళిపోవుచు తనరాజ్యమును అగ్నివర్ణునకును వ్యవసేనునకును పంచియిమ్మని తన మంత్రుల కాజ్ఞాపించెను అగ్నివర్ణుడు చాళుక్యవంశీయుడని ప్రతాపరుద్రచరిత్ర చెప్పుచున్నది

అగ్నివర్ణుడును వ్యవసేనుడును రాజ్యము చేయుచుండిన కాలమున మూడు సంవత్సరములు మహామము చెలరేగెనట

వృషసేనుడు ఇ ద్రునారాధి చగా ధ్యావృష్ట కలిగెను కావున ఈ వ శమువారికి వృష్టవ శము అనుపేరు వచ్చినది వృషసేనుని వ శమునకు వృష్టవ శము అను పేరు కల్గినది ఈ వ శము చెక్కు శతాబ్దములు చెల్లియు డెనని ఊహించుటకు వీలగుచున్నది కాకతి మొదటి తేతరాజు విష్ణవ శమువాడని కాశీపేట శాసనము న దు కలదు

“సామ త విష్ణవంశః

శ్రీ మాన్యాకతి పుధి నాథోతేత

నోశత్రాపాల చమూవార్తి ప్రమథన

సమార్జితోర్జిత కీర్తిః”

ఈ శతార్యము సరిగా తెలియకపోవుటచే దీనిని చారిత్రకులు అనేక విధములుగా అన్వయి ఁది వృష్ట శబ్దము విష్ణ యగుట సక్రమముగా ఉన్నది కృష్ణ శబ్దము క్రిష్ణ అయినట్లు మొదటి కాకతీయులు తాము విష్ణవ శము వార మని చెప్పకొనిరి ఎవవ తరువాతి వారుకూడ దీనిని విస్మరి చి ట్లు కనబడను వృషసేనుని వ శముతో కన్నడదేవుడను మహారాజు జన్మి చెను ఇతడు క దారమును రాజధానిగా చేసుకొని భూమిని పాలించెను ఈయన చానతీలుడు గోదా వరీ తీరమునఉన్న విప్రలకు 18 500 అగ్రహారములు సమర్పి చె నట ఇది అతిశయోక్తియని పేరుగా చెప్పనక్కరలేదు కన్నడ దేవుని కుమారుడే సోమదేవరాజు అగ్నివర్షుని కుమారులు రాజ్యమునకై తమతో తాము కలహి చి కొ దరు మరడించిరి ముగిలినవారు వృష్టకులముతో కలిసియు డిరి

ఈ కథానకమున దు చారిత్రకా శమె తయో నిర్ణయించుట కష్టము చాళుక్యులు చోళులు చరిత్ర ప్రసిద్ధి నొందిన రాజవంశములవారు వృష్టవ శము వృష్టవంశమే కావచ్చును వీరు యాడవులు కృష్ణుడు వార్జ్యేయుడు చాళుక్యులకును చోళులకును స గ్రామములు జరుగుటకూడ విశ్వ సింహ వచ్చును న దమహారాజు అగ్నివర్షుడు కన్నడదేవ సోమదేవులు - వీరి కార్యక్షేత్రమేది? అనునది విచారణీయ మైన అంశము న దునిత ద్రి గోదావరీ తీరమ దలి ధర్మపురి సమీపమున పట్టణము నిర్మి చెనని చెప్పబడినది ధర్మపురి మిక్కిలి పురాతన నగరముగా తోచుచున్నది తెల గాణము న దలి మ థెన ధర్మపురి కాళేశ్వరము ప్రాచీనస్థానములు ఇవన్నియు గోదావరీ తటమున ఉన్నవి కాని న దుడు న్యయ ముగా నందగిరి నిర్మించినట్లు చెప్పబడినది ఈ నందగిరి ఎచ్చట

మన్నెదో సరిగా గుర్తి పబడటలేదు ప్రస్తుత మహారాష్ట్ర ప్రదేశముతో ఉన్న నా దేడునగరమే నందగిరియని కొందరు చెప్పుచున్నారు నా దేడునగరము గోదావరీ తీరమునందే ఉన్నది దీనికి సమీ ముతో దక్షిణమున ఖందహార్ అను స్థలము కలదు ఇవన్నియు పూర్వపు నిజామురాష్ట్రముతో చేరినవి వైన చెప్పబడిన కన్నడదేవుడు స్థాప చిన క దారపుర మిదియేయని వారు చెప్పుచున్నారు న దుడు నిర్మి చిన నంద గిరి గోదావరీ తీరముని ఆఖ్యానములతో చెప్పబడలేదు

న దగిరిని నా దేడుపట్టణముగా గుర్తించుట ఉచి తముగా కన్పి చదు తెలుగు రాజులకు స బంధించిన గాథలకు మహారాష్ట్ర ప్రాంతము ర గర్వలమగుట న దేహాస్పదము కాత చాహనులు ఆ ద్రరాజులకాదా వీరికి మహారాష్ట్రదేశముతో గాఢ స బ ధము లేదాయని ప్రక్షిజని చును నిజమే కాత చాహనులు విశాల సామ్రాజ్యమును పరిపాలి చినవారగుటచే వారికి మహారాష్ట్రముతో స బ ధము ఉపన్నమగుచున్నది కాని న దుడు సోమదేవరాజు మున్నగు స్థానిక పరిపాలకుల కార్య క్షేత్రము మహారాష్ట్రదేశమునందు ఉ డెననుట విశ్వసనీయము గాలేదు ఇ తేకాక చోళులకును చాళుక్యులకును మహారాష్ట్ర ప్రాంతముతో స బ ధములేదు వీరు ప్రధానముగా దక్షిణ దేశపు రాజకుటు బములవారు హిరణ్యరాష్ట్రము అనబడు కడపను డలము దాని పరిసర ప్రాంతములు చోళులకును చాళుక్యులకును జన్మస్థానములని చారిత్రకులు భావి చు చున్నారు నందరాజు చోళులతో యుద్ధముచేసి చోళ కన్యను పరిణయమాడెను ఈతడు శ్రీశైల మల్లికార్జున భక్తుడు

ఈ య శములను పర్యాలోచి చగా న దగిరి యనునది హిరణ్యరాష్ట్రములో నుండి యుండెనని మనము ఊహించ వచ్చును ఈ ప్రా తమును పాలి చిన చోళులను రేనాటి చోళు లనుచున్నారు వారి శాసనములిక్కడ క్రి శ రివ శతాబ్దము ఉ త్తరార్ధమును డియు లభించుచు న్నవి నందగిరి ఇప్పుడున్నదో లేదో ఎ పేరుతో ఉన్నదో పరిశోధి పవలసి యున్నది కడప జిల్లా కడప తాలూకాలో న దిమ డలము (నందిమ గలము) అను పేరుగల పురాతన గ్రామము కలదు ఇచ్చట క్రి శ 7 9 శతాబ్దముల తెలుగు శాసనములు లభి చినవి ఇదికాని కట్టి ప్రాచీన గ్రామములుకాని నందగిరి యగునేమో పరిశీలి పవలెను కన్నడదేవుని కందరపురము

అన దగోత్రపు రాజుల రాజధానియైన విజయక దరపురముగా గుర్తించుటకు వీలగుచున్నది ఇది నిజమైనచో న ద మహారాజు సోమదేవరాజు మున్నగువారు గుంటూరు కడప మ డలములలో ఉన్నవారగుదురు

నందాపురము అను మరియొక ప్రాచీన నగరము గోదా వరికి ఉత్తరమున పొత్త గి తాలూకాలో ఉన్నది ఇది జయ పుర సంస్థానమునకు పూర్వరాజధానిగా ఉండెను దీని ప్రశంస శివలిలా విలాసము విచిత్రరామాయణము అను కావ్యము లందు దొరుకుచున్నది చోళ చాళుక్య స బంధములను బట్టియు శ్రీశైల ప్రస గమును బట్టియు నందగిరి ఎట్టణము హిరణ్యరాష్ట్రము లోనిదని భావించుటయే ఉచితముగా నుండును

అగ్నివర్ధనకు అగ్నివర్ధాననియు పేరు వాడబడినది వర్ధపదము పల్లవ మహారాజుల పేర్లలో తరచు కన్పించును రేనాటిచోళులు పల్లవ తిరుదములను ధరించుచుండిరి

ఖం ల రం

తం ఆం కా

అగ్నిశర్మ

విష్ణుకుండి వంశజులు వేంగిదేశమును క్రి శ అయిదవ శతాబ్దినుండి ఎడవశతాబ్దిము పూర్వార్ధమువరకు పాలించి నట్లు శాసనాధారములవలన తెలియుచున్నది తెనాలి తాలూకాలోని ఈపూరు అను గ్రామమున దొరికిన రెండవ తామ్రకాసనము ననుసరించి ఎఱుకు డి నృపతులలో మూడవ వాడగు రె డివ మాధవవర్మ అమరపురము (అమరావతి) నుండి తన విజయరాజ్యసంవత్సరము 47 లో వర్షర్తువు ఎడవ పక్షము ఓడవదివనమున అగ్నిశర్మ ఇంద్రశర్మయను ఇరు వరు బ్రాహ్మణులకు ఒక గ్రామమును దానముచేసియున్న తెలియుచున్నది కాసనభాగమిచ్చట శిథిలమగుటవలన దాన మీయబడిన గ్రామమును గుర్తించుటకు వీలుకలకగున్నది కాని డా సర్పూర్గుగారు ఈ గ్రామనామము ముగ్ధానుకూలికి ఆయియుండునని భావించిరి ఈ కాసనమున మూడుతరముల రాజుల ప్రశంసగలదు అందు మొదటివాడు మహారాజు మాధవవర్మ ఇతడు వీరబాధక అశ్వమేధములను వేయి అగ్ని ఘోమములను చేసి ట్లు వర్ణించబడినది ఇతని కుమారుడు దేవ చర్మ భావజుల పరాక్రమాని కాసనదాత అయిన రెండవ భూవర్ధవర్మ దేవభర్మభూవర్ధుడు ఈయన త్రి కూ టు మ ల

యాధిపంగా శ్రీ ఎంఘస్వామి వ దాశ్రితుడుగా కాసనమున తనమగూర్చి చెప్పకొనెను దేశగృహ డ్రిఅయ మొదటి మాధవవర్మకు ము దే ది గతుడగుటవల రాష్ట్రాధిపత్యము రెండవ మాధవవర్మ న క్రమి వి టుల చరిత్రారులు నిర్ణయి చిరి

ప్రతిగ్రహీతయై అగ్నిశర్మను గురించి విశేషా శ ములు పూరు మొదటి తామ్రగా నమునాన తెలియ గును ఈ కాసనము వేయి చిరగాడు మొదటి మహారాజు మాధవ వర్మ త ప్రవర్ధమాన విజయరాజ్యవ స రకులు లో గ్రీష్మర్తువు ఎడవ పక్షము దుక్క నకున శ్రీ గోత్రు డగు అగ్నిశర్మ గుర్తవారి యిములోని రెల లలి అను గ్రామమును దానమిచ్చినట్లు ల బడెను స్థులను డి మినిహాయింపలెనని తన ప్రావర్ధిగారులను మాధవవర్మ కాన చెను గుర్తవాడివిషయమ గా నేటి తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని రామచ ప్రపురము తాలూ యని చారి కుల ఆభిప్రాయము

మద్రాస్ చరిత్ర రిసోధిటడు దివేజ చంగ్లసర్కార్ గారి ననుసరించిమొదటి మాధవవర్మ (క్రి 505-585) 50 సం రమున పరిపాలించియున్న రెండవ మాధవవర్మ (క్రి 585-615) మున్నది ఎంఘములు రాజ్యాగి వర్మము కనాంచనటును తెలియుచున్నది వారి పాలనాకాలమంది గొప్ప వ్యత్యాసము లేనందు వారి కాలం ల దు పేర్కొన బడిన అగ్నిశర్మ ఒకడే అయి స సుసనుటకు ఎదేహములేదు కొ వెం

అగ్రానిపదుగు

ఈ పేరు కడపజిల్లా గెజిటరు (పు 82) నుండి గ్రహ ప వైరది కడప ప్రాంతమున స్వతంత్రరాజ్యమును నెలకొలిపిన తెలుగు చోడలను రేనాటి చోడలని చారిత్రకులు గ్యవస రించట పరిపాతైనది వీరు సూర్యవంశజునియు వీరవంశము నకు యూలపురుషుడు కరికాల పడుడనియు కాసనములందు చెప్పబడినది

కడప జిల్లాలో పెన్నారు చిత్రావతి చెయ్యేరు అను నదుల మధ్యనుండు ప్రదేశము మైసూరు రాష్ట్రముందలి కోలా రును చిత్తూరు జిల్లాలోని కొన్ని భాగములను కలిసి రేనాడని ఆ కాలమునందు పిలిచబడినది ఇందు 7000 గ్రామములు కల వని కూడ కాసనములవలన తెలియును రేనాటి చోడులు

శ్రీ శ రివ శతాబ్దిము ఉత్సాహమును డి 10 వ శతాబ్ది తము
వరకు రాజ్యము చేసిరి వీరి రాజ్యమున కిరువైపుల చాళు
క్యలు పల్లవులు రాజ్యముల నేలుచు డిరి

అగ్రానిమిదుగ అనునతడు రేవాడు వ శములోని ఎడవ
తరమునకు చె దిన వాడుగా కనబడును ఈయన కాలము
శ్రీ శ 700 అని వీరి వ శవృక్షమువలన తెలియనగును కాని
ఇతడు రాజ్యమునకు వచ్చినట్లుగాని ఘనకార్యములు చేసినట్లు
కాని తెలియుటలేదు ఈమధ్య అర్థ శాఖవారు బెజవాడ
యందలి కొ ఎమీద నున్న అక్కన్న మాదన్న గుహయందలి
ఒక స్తంభముమీద ఉత్పత్తిమిదుగు అను నామము రివ శతా
బ్దిపు తెలుగు అక్షరములలో వ్రాయబడి యుండుట కనిపెట్టిరి
ఒక గదాయుద్ధము వలెను డు రేఖాచిత్రము ఈపేరున కెనువ
భాగమున చిత్రపటమి యున్నది

అగ్గిమడుగు అను శబ్దము తెలుగు భాషయ దు జాతీయ
మైనది ఎదియైన భయోత్పాదకమైన కార్యమును సాహసి చి
చేసనవానిని వీడు అగ్గిమడుగు వంటివాడు అనుట సామా
న్యము అగ్రానిమిదుగు అను దానిని అగరాని ఎదుగుగా
కూడ మనము అర్థము చేసకొనవచ్చును రేవాడు రాజులలో
ఈ నామధేయముగల వర్ణి ఒక్కడే కన్పి చు చున్నాడు
అందువలన ఈవదము ఒకమిరుదును నూచి చునట్టిదిగా భావి ప
వచ్చును అనలు పేరు పేరుగా ఎదైన ఉన్నదేమో !

మొదటి సారిగా తెలుగు భాషలో కాననములు వేయుం
చిన కీర్తి రేవాటి చోళులకు దక్కినది కాననలిప కాదామి
చాళుక్యులు వేయించిన తెలుగు కన్నడ కాననముల లిపిని పోలి
యు డునని అభిజ్ఞులు నిర్ణయించిరి

కొ వెం

అమృత అనంతోజీ పతులు

ఇతడు పరదునేదార్ల (పదప్రభువుల) స్థానావతులలో
ఒకడు మానసంగువారి మాధవయ్య చాందువారి చెన్న
గిరయ్య కటకం వారి కరుణాకరయ్య వోరగ టి వారి వోలి
శయ్య డిల్లి సురకాణి వారి డాకోజీపతులు బెడదకోట
వారి బేకోజీపతులు గోలకొండ వారి గోపొజీపతులు అహ
ముదానగర వయ్యపరాజు విజయపురం వీరవరాజు పురాణ
పురం పురందరయ్య బాగానగరం బాగోజీప తులు మొదలగు
స్థానా పతులును ఇతడును గజపతులగు ముకుంద బాహు
లిలేంద్రులు జగన్నాథ పట్టణమున ఉండగా అచటికి వచ్చిరి

అబ్బడా పట్టణమున జగన్నాయకుల మహోత్సవం జరగు
చు డెను ఆ మహోత్సవ సమయమున ఆ పట్టణమున అల
కృశములై వామంతుములు ప్రాధ్వం కూములు భట
సముదాయములు శృ గార వసములు చూచువారికి ఆన ద
మును కల్పి చుచు డెను అవ తోజీప తులు మొదలగు స్థానా
పతులతో బాటు ఆ మహోత్సవమును తిల చి ఆన దించుటకు
స్థానా తరములను డి బ్రాహ్మణ గృహస్థులు బ్రహ్మచారులు
క్షత్రియుు మున్నగువారు పెక్కురు విచ్చేసిరి ఈ స్థానా
పతుల దరు స్నాన స ధ్య వ దనములను ముగించుకొని శుద్ధ
వస్త్రధారులై దేవతార్చనసమయమునకు దేవపూజాగృహము
ము దరమన్న లక్ష్మి చావడిలో కూర్చుండి గజపతి వారు
జగన్నాథస్వామి పూ ను ముగి చుకొని నవరత్న భిచ్చమైన
పీటవై ఉపవిష్టులై పురాణ శ్రవణముచేసి ఆశ్రితవిద్యజ్ఞులు
ఆశీర్వాచన పూర్వకముగా ఇచ్చిన భూతిని గ ధాక్షతాదులను
భక్తితో అ దుకొని ఆ స్థానాపతులకు ఆ జగన్నాథ ప్రసాద
మును వక్కలాకులను ఇప్ప చి వారిని విడుదులకు ప వి
డిసిచే ఆ స్థానాపతులు వివిధ రాజాస్థానములను డి ఆ ఉత్సవము
నకు విచ్చేసరినియు వారియందు గజపతి వారికి ఆదరాభి
మానములు డెననియు ఊహి నగును గజపతివారు జగ
న్నాథుని భక్తులు వారు ఆ భగవ తుని క్రద్ధాభక్తులతో సేవి
చిరి వారు నవరత్న భిచ్చమైన బ గరు పీటవై అసీనులగుట
గోమేధిః వ్రగితమయిన బంగరు పశ్యములో షడ్రసోపేత
మైన భోజనమును ఆరగి చుట మున్నగు విషయములు వారు
అత్య త వై భవోపేతులని చాటుచున్నవి

ఆ స్థానాపతులు వివిధ రాజాస్థానములనుండి రాయబారు
లుగా వచ్చియుండురు వారిలో కొ డరు ఎ న స్థానములకు
ఎ పట్టణములకు చె దినవారో బోధపడుటలేదు కటకము ఓడ్ర
దేశములోనిదే కావచ్చును బేడకకోట వీరరు అహముదా
నగర అహమద్ నగరు నిజాముపాహీ క్రిందనుఉన్నది

కృష్ణరాయల సమీప కాలముననే (అప్పటి ఢిల్లీ సుల
తాను అగ్గురు (1509 591)) బహమనీరాజ్యము అయిదు
రాజ్యములుగా చీలిపోయెను వానిలో నిజాముపాహీ (అహ
మ్మడనగరు) ఆదిలుపాహీ (బీజాపూరు విశాపురము) కుతుబు
పాహీ (గోల్కొండ) ముఖ్యములు బరీదుపాహీ ఇమూదు
పాహీలు కూడా వీరితో కలవు బాగాపురము పురాణపురము
అనునవి ఎయో తెలియుటలేదు

అఘపుర అన తోజీవంతులు మున్నగు స్థానాపతులు స్నాన న ద్వాన దనాదులు ఆచరి చి తెల్లని షట్ట వస్త్రము లను ధరి చి కుచీభూతులై దేవపూజాగృహమునకు వచ్చినట్లు రాయవాచకమున చెప్పబడుటచే వారు బ్రాహ్మణులును స్థానాపతులుగ వర్ణింపబడుటచే రాజనీతిచతురులును అయి యుందురనియు స్వామికార్య నిర్వహణమునకు ఆ మహో త్సవసమయమున జగన్నాథపురికి విచ్చేరిరినియు మనమూహించ వచ్చును అఘపుర అనంతోజీ వ తులను గురి చి ఇతర వివ రములు తెలియవు

గ ర కం

అఘోరనాథ చటోపాధ్యాయ

సంగదేశమునందు అనేకులు మహావిద్వాంసులు కవులు శాస్త్రవేత్తలు విద్యానిపుణులు దేశభక్తులు మున్నగువారు జన్మించిరి అట్టివారిలో శ్రీ అఘోరనాథచటోపాధ్యాయులు ఒకరు వీరు వ గబ్రాహ్మణులు జన్మతః వీరు ఆంధ్రులు కాక పోయినను ఇచ్చట అనగా ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రము కు కేంద్ర

చిత్రము రి

డా అఘోరనాథ చటోపాధ్యాయ

మగు హైదరాబాదు నగరమున ఉద్యోగిగా కొంతకాలము గడసిరి నీరి కుమార్తెయు ప్రసిద్ధకవయిత్రియు మహావక్త్ర శ్మశోభితయు దేశభక్తురాలును అగు శ్రీమతి సరోజిని హయ్యదుగారు ఆంధ్రులైన డాక్టరు ముక్కాబు గోవింద

రాజులు నాయుడగారిని వివాహమాడి ఆ ద్రదేశమున స్థిర నివాసమేర్పచుకొనిరి కావున అఘోరనాథ చటోపాధ్యాయు లకు ఆంధ్రదేశములో సన్నిహిత స బ ధమేర్పడినది

అఘోరనాథుడు చేటి తూర్పు బ గాశములోని బ్రహ్మ సగరము అను గ్రామమున జన్మించిరి ఆయన పూర్వము వేద ములను స స్కృత వాఙ్మయమును చక్కగ అభ్యసించిన గొప్ప శ్రోత్రియులు ప డితులు వార ంరును స్వాధ్యాయ ప్రవచ ముల దే తమ జీవితమున తమ కడవుచువచ్చిరి వారె ల్లరునుకూడ ప్రకృతిపా దర్యము వారాధి చుచు దీర్ఘ కాలము అరణ్యములో కాలక్షేపమొనర్చెడివారు

అఘోరనాథుడు ప్రాథమిక విద్యాభ్యాసము ముగించు కొని ఉన్నతవిద్యనను సాధి చుటకై కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయ మునందు ప్రవేశి చెను పేదరికమువలన ఆయన విద్యార్థి జీవితము చాల కష్టములతో గడచెను అయినను తన మేధా స ప్తివలన ఆయన సమకాలికులగు విద్యార్థులలో అగ్రస్థాన మును సంపాదించగలిగెను అఘోరనాథుడు స స్కృతము నందును ఆ గ్లమునందును అపారమగు పాండిత్యమును సంపాదించెను ఆయనకు గ్రీకు హీబ్రూ ఫ్రెంచి రష్యను జర్మనుభాషలతో చక్కని పరిచయముండెను అతడనుడిన మును ఏదోఒక నూతన ఎషయసును తెలిసికొనుటకై యిన్నిం చుచు జీవితమంతయు విద్యార్థిగనే గడచెను అఘోర నాథునికి రసాయన శాస్త్రమున దు మ్మితి అభిరుచియు డె డిది ఆయన తన బుద్ధికుళలతవలన విద్యార్థి వేతనమును సంపా దించి ఉన్నతశాస్త్ర విజ్ఞాన పాదసమనైనై త్రిటను దేశమున కేగి ఎడింబర్గో విశ్వవిద్యాలయమున 1677 వ సంవత్సరమున డాక్టరు అఫ్ నైన్స్ ఎట్టమును సంపాదించెను ఎట్టుట ఆయన జర్మనీదేశము కు పోయి అచ్చట తన శాస్త్రీయవిజ్ఞానము ని కను వృద్ధి పొందించుకొ నను ప్రకృతిశాస్త్రవిజ్ఞాన ను సంపాదించి భ్యాతిగాంచిన భౌతికీయ విద్వాంసులలో ప్రఖిల చంద్రరాయుగారును జగదీశచంద్ర బోసుగారును ప్రథములుగి కావి పబడుచున్నారు కాని అఘోరనాథుడు వారికి పూర్వమే శాస్త్రీయ విజ్ఞానరంగమున ప్రవేశించి శాస్త్రపరి శోధనమునకు శ్రోవచూచెను

విదేశములలో విద్యాభ్యాసము పూర్తి కావించుకొని అఘోరనాథుడు భారతభూమికి మరలివచ్చెను అనంతికాల ములో అనగా 1678 వ సంవత్సరమున ఆయనను ఆనాటి

మైద్రాబాదు ప్రభుత్వమువారు తమరాష్ట్రమునకువచ్చి విద్యా శాఖలో పనిచేయవలసినది! అప్పటి చిరి ఆ గ్లభాషద్యారా విదా బోధచేయు ఒక ఉన్నతపాఠశాలను స్థాపించవలసినదిగి మైద్రాబాదు ప్రభుత్వము ఆయనను కోరెను ఆయన అట్టి పాఠశాలను నెలకొల్పి తనబోధన వైపుణ్యమువలనను పా డితగ్లకర్షవలనను గొప్పశాస్త్రీ సంపాది చి మైద్రాబాదు పాలకులగు నిజాము ప్రభువుగారి మన్న లనుకూడ చూసి మరికొ తకాలము గడచినవెనుక మైద్రాబాదు కళాశాల అను ఒక ఉన్నతవిద్యా స్థానము దొర తనమువారు స్థాపించి ఆ కళాశాలకు అఖోరనాథుడు ప్రధానాచార్యుడుగ నియమింపబడెను దానిని మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమువారు గుర్తించి అదియే నేటి నిజాము కళాశాల

అఖోరనాథుడు కేవలము ఉద్యోగముచేసి ఉదరపోషణము కావించుకొను స్వభావము కలవాడుకాదు ప్రజా హితముకొరకై అన్నిర గములలోను కృషిచేయవలెనని ఆయన ఆశయము 1888 వ సంవత్సరమున మైద్రాబాదు ప్రభుత్వమువారు చా దావరకును తెజవాడవరకును రైలు మార్గమును వేయి చుటకు ఒక ప్రచారికను ఒక ఆ గ్ల క పెని వారి పరముచేసిరి ఇట్లు చేయుట దేశమునకు హానికరమని అఖోరనాథుడు మైద్రాబాదు ప్రభుత్వమును విస్మయించెను అందులకు కోపగించి నిజాము దొరతనమువారు ఆయనను ఉద్యోగమును దీ తొలగించి తమరాష్ట్రమును దీ వెడలగొట్టిరి మరికొంతకాలము తరువాత ఆయనను మైద్రాబాదు ప్రభుత్వము మరల ఎలిపి చెను కాని ఆయన భారతజాతీయ మహా నభయేడల పక్షపాతము చూపుటవలనను వ గ దేశవిభజనము తర్వాత మనదేశమున తలచునైన స్వదేశీయ ఉద్యమమును ఉత్సాహముతో ఎదుర్చుటవలనను అనాటి బ్రిటీషు రెసి డెన్సీ అధికారులకు ఆయనపై ఆగ్రహము కలెను వారు నిజాము ప్రభుత్వమువారిచే అఖోరనాథుని శిక్షింపవలెనని నిర్దేశ కాలమునకు మార్గమే ఆయన ఉపకారవేదనము తీసికొనవలసినవాడయ్యెను 1909 వ సంవత్సరమున ఆయన మైద్రాబాదును దీ కలకత్తాకు వెడలిపోయెను

అఖోరనాథుడు ఐహముఖప్రజ్ఞాశాలి ఆయన ప్రకృతి శాస్త్రపరిశోధన విషయమున చాల కృషిచేసెను స సృష్టిత ఖాణాద్యాత్మికశాస్త్ర ఆయన పథకములచేసెను అఖోర

నాథుడు ఎల్లప్పుడును అభివృద్ధినిశముననే సాగిపోయెను ఆయన బ్రాహ్మణులకానిమాని అనాడు వ గీయశ్రోత్రియ బ్రాహ్మణులు ఐదులతో నాస్తియను దురారాగము లను తొలగి చుట్ట ఆయన కృషిచేసెను స్త్రీవిద్యకొరకై పాటుపడెను బాల్యవివాహములను రద్దుచేయుటకై యత్నించెను స్త్రీలకు ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యము కావలెననియు వారికి పురుషులతో సమానముగ సర్వతోముఖాభివృద్ధికి అవకాశములు లభి పవలెననియు ఆయన వాదించుటయేకాక తన ఆశయనిర్దేశకై చార్ల్యులు కావించెను

అఖోరనాథుని భార్య వరదాసు దరి చిన్నబాలికగ ఉన్నప్పుడే ఆమెను ఆయన వివాహమాడెను ఆయన తన భార్యకు విద్యకల్పించెను వరదాసు దరి మృదుమగుర గాత్రముకలది భక్తురాలు ఆమె భక్తిగీతములు విని అందరును తవ్వయలగుచు డెడివారు ఈ ఉత్తమ దంపతులకు పిరే ద్రనాథుడు హరి ద్రనాథుడు అను కొడుకులు రోజుని అను కూతురు కలిరి

అం బా 3

అఖోరశివాచార్యుడు

కడవ మండలమునందు పెక్కుతావులలో అనేక పీఠములు కలవు వీనిలో పుష్పగిరి ఎరము ప్రసిద్ధి కనినది పుష్పగిరి గ్రామము మద్రాసు నుండి తొ తాయికి పోవు రైలు మార్గమున ఉన్న కమలాపుర స్టేషనుకు అయిదు మైళ్ళ దూరమున ఉన్నది అది క కర భగవత్పాదులు అద్వైత మతప్రచారము కొరకు భారతదేశమునందు జగన్నాథము శృంగేరి (శృంగేరి) ద్వారక బదరీకేదారము అను స్థలములందు మరములను నెలకొల్పిరి పుష్పగిరిలోను ఒక అద్వైత పీఠము కలదు ఇచ్చటి పీఠాధిపతులు అభినవోద్ధ ద విద్యాళ కర భారతీస్వాములని యొకరును వారి యనంతరము విద్యా నృసి హభారతీస్వాములవారని ఒకరును పర్యాయమున 'వెల్లతో' వ్యవహరింప బడుచు దురు పూజ్యువారులు అది క కరాచార్యులు కైలామును దీ తెచ్చిన స్వామికి గములలో ఒకటియగు శ్రీ చంద్రమోళీశ్వరలి గము ఈ పీఠమున కలదు పీఠాధిపతులు ఈ లి గమును నిత్యము పూజించుచుబదురు వీరు అద్వైత మతప్రచారమును జనరి చుచున్నారు ఈ పీఠము జగద్గురువులగు ఆదిశంకరాచార్యులు ప్రతిపించిన పీఠములకు కానియే ఉండునని చెప్పదురు

పుష్పగిరి గ్రామము అద్వైతమతమునకు మాత్రమే గాక శైవమునకు గూడ నిలయమై యున్నది పూర్వము నుండి నేటివరకు గూడ శైవశాఖానుయాయకుల నిలయమైన శైవపీఠము టి ఈ గ్రామము నందు ఉన్నది సుప్రసిద్ధ శైవాచార్యుడు అఖండ శివాచార్యుడు ఈ శైవ మతము నందు నిలవ చిత్రమత ప్రచారము చేసెను ఈ శైవ మతము నకును గోళకీశైవమతమునకును సంబంధము ఉన్నట్లు కనబడుచున్నది గోళకీమతమును సంభారేక సద్భావశ భువు అను శైవాచార్యుడు స్థాపించి తానె ఆ మతమునకు మొదటి ఆచార్యుడిగా ఉండెను త్రిపురములోని గోళకీ కొండపై ఈ శైవమతమును నిర్మించుటచేత దీనికి గోళకీమతము అను పేరు వచ్చిట్లు చెప్పదురు సద్భావ శంభువు మొదటి యువరాజు దేవుడు అను కాలచర్యరాజు కు సమకాలికుడై ఉండెను ఈ కాలచర్యరాజు క్రీ. శ. ౧౪వ శతాబ్ది చివరనో లేక దునోక దన శతాబ్ది మొదటనో చేదేశమును పాలించి ట్లు తెలియుచున్నది ఈ చేదేశరాజ్యము నేటి మధ్యహి దూరేశము లోనిది ఈ దేశమునకు త్రిపురి అనునది (నేటి శివా) రాజధానిగా ఉండెను మొదటి యువరాజుదేవుని భార్యనోచాల కుమారుడు లక్ష్మణరాజు వీరు కదల గుహకు టు బస నకు చె దిన శైవాచార్యులకు కొన్ని దానములు చేసి చేదేశరాజ్యమునకును బంధించిన దావాల మండలము శైవులకు స్థానమై ఉండెను కాకచురి రాజయిన యువరాజుదేవుని రాజ్యము గ గా నర్హదా నడల మధ్య తొమ్మిది లక్షల గ్రామములతో కూడి ఉండెనట ఈ గోళకీ మరమును స్థాపించిన సద్భావశంభువు అను శివాచార్యు నకు కాకచురిరాజైన యువరాజుదేవుడు గోళకీమర పోషణము కొరకు మూడులక్షల గ్రామములు లిగిన ప్రదేశమును దానము చేసి యుండెనని మల్కాపురశాసనమునలన తెలియుచున్నది

సద్భావశ భుని శిష్యుడు సోమశ భువు ఇతడు సోమ శంభవద్ధతి అను గ్రంథమును రచించెను క్రీ. శ. 1078 ప్రాంతమున సోమశంభువు ఉండెనని డా॥ ఆగ్నేభట్ట వండితుని అభిప్రాయము విద్వార్థులు నర్హదర్శనసంగ్రహము అను తన గ్రంథమున దు సోమశంభు వద్దతిని నర్హచించి తంజావూరు మండలములోని తిరువలూరు గ్రామనివాసయైన నిర్మలమణిగురు అను శైవ బ్రాహ్మణుడు అఖండ శివాచార్యుడు రచించిన క్రియా క్రమోద్ఘోషకము అను గ్రంథము

నకు లఘుప్రథ అను పేట ఒక వ్యాఖ్యా గ్రంథమును వ్రాసెను నిర్మల మణిగురువు ఈ వ్యాఖ్యా గ్రంథమున సోమశ భు వద్దతిని క్లుప్తంగా కొనియాడెను మల్కాపుర శాసనములో ఒకానొక బడి యను శివాచార్యుని ధర్మ శివాచార్యుని విశ్వేశ్వర శివాచార్యుని గాఢ ఇంటి స్రజ చెను దుర్వాసుడే శైవాగమ వాయ్యము ప్రబం చమున దు పుట్టుక కారణము అని కథ చెప్పెను శ్రీ చ శ్వేర మాళవ రాజునకు యగమణి యభిషేక్తి కిమ పర యపతి డి డివ్యత్వము సాధ్యత్వము దేవతావరత్నైవాగమా ఫోనిధి బ్రహ్మేశ్వర దేశికః ల చురిజ్ఞాపాల దీక్షాగురు అను మల్కాపుర శాసనములోని శ్లోకమువలన గోళ మరాధిపతు లో ఒడవచ్చా విశ్వేశ్వర శివాచార్యులు కాక గణ పదేవచక్రవర్తిని వోళ మాళవేశ్వరు కును కలచురిరాజులను చిత్తయ దీక్షాగురు వైనట్లు తెలియుచున్నది ఎత్వేశ్వర శంభువు గంపగదేవ చక్రవర్తి దీక్షాగురువేక క రాజ్యపాలనము నందు ఆ మహారాజునకును ఆయనకు కూరై యగు రుక్మదేవి మహారాజ్ఞి ని నహాయ మొగ్గుట్లు విశ్వ మునున్నది ఎక్కడ పాకు పతి కాలానుభవ కాపాలికి డి యులతో శైవము ముఖ్యు చున్నది ఇందులో పాకులకాకు డాలా పురానమైనది పాకుల శైవ మే కాలాముఖము అని యు లులేశ్వర మము ఆ యు ఎత్వేశ్వర పేర్తో ఎ వగు చున్నది అదురు కాక రాజుల గును గె దేవ లోని గోళకీమర శివాచార్యులు పాకుల శైవమును తలగు దేశ మున వ్యాపచిరి ఎరు అనే శివా యగును మరములను నెలకొల్పిరి గు టూరు ల్లా మ ద మ. (దీనినే గు దానము అని అందురు) రూపు జిల్లా శ్రిపురా గము ప జిల్లా పుష్పగిరి మున్నగుచోట్ల వీరు వరములు స్థాపించి ట్లు తెలియుచున్నది వీరి మరములు ఎ చ్చట ఉన్నవని గోళకీ మరము అనియు ఆ మరాధిపతులకు గోళ మర శివాచార్యులయిన పేర్లు ఉండినట్లు పృష్టముగ కనగ ర్చుచున్నది నుంగడ గ్రామ మున ఉన్న గోళకీమరమును విశ్వేశ్వర శివాచార్యుడు స్థాపించి నట్లు తెలియుచున్నది ఈ నుంగడ గ్రామము కాకతీయ మహారాజ్ఞి రుక్మదేవి విశ్వేశ్వర శివాచార్యునకు దాన మొగి నట్లును ఈ గ్రామమునందలి గోళకీమర విద్వార్థస్థానమునందును దేవాలయమునందును గల వర్తకులకు మార్గంగికులకు గాయకు

ఁను గాయములకు వృత్తిమానస్యములి ౨ వాట్ల గీతములకు పోషణము కల్పి చినట్లును మత్సాగుపురకాననమువలన వ్యక్త మగుచు న్నది

గోళీమరములు కైవముల ప్రచార మొనర్చుటలోను ఉపశభిసంపాకర్యము కల్పి చి విద్యార్థులకు విద్యను గర పుటలోను ప్రవాతి కాలలు నిర్వహి చుటలోను ప్రధానపాత్ర వహి చుచున్నవి అట్టి వాటిలో శ్రీకైలముకూడా ప్రధాన కైలశ్శ్రేణిమై వెలుగొ దినది

అఘోర శివాచార్యుని క్రియా మార్గోత్తర గ్రంథము నకు లఘుప్రతి అను వ్యాఖ్యానగ్రంథమును రచి చిన “నిర్మలమణి గురువు సోమశ ఖండ్యేని పొగడటచే ను సోమశ ఖువు నద్భుతశ ఖుని శిష్యుడగుటచేతను సద్భావ శ ఖువు పాకువత కైవ మతస్థుడు అగుటచేతను క్రియాక్రమో ద్యోతక ప్రణేతలగు అఘోర శివాచార్యుడు గూడ పాకువత కైవ మతావలంబి అనియు పుష్పగిరిలో ఉన్న కైవపీఠము గూడ గోళీకైవమతంతోన బి యముకలిగియు డి రాజులు ఇచ్చిన మాన్యతైత్రములతో పోష పబడుచు కైవమత ప్రచారముతో పాటు విద్యార్థోధనము కాచి చు చు దినట్లును ఉపాంపవచ్చును

అఘోర శివాచార్యుడు క్రీ శ 1445 ప్రాతమున జన్మి చి పుష్పగిరి కైవ పీఠమున నివసించి సుమారు తొ బది ౫ వత్సరములకువైగా జీవించి యు డెగని పుష్పగిరి గ్రామ ములో కా శ 1428 (క్రీ శ 1501) దుర్మతి న వత్సర కాననము వలన కనవచ్చుచు న్నది అఘోర శివాచార్యుడు కేకాశ్రమములయందు గొప్పప డితుడై కైవమతప్రచారము చేయుచు శిష్యులకు ఉచిత భోజనము పెట్టుచు నకల విద్యారహస్యములను కెప్పెడివాడట ఈ మరమువకు గొప్ప మాన్యములు ఉండుటచేత ఇట్లు గొప్ప పేద చేయగలవాడై యు డెనని విశదమగుచున్నది

పుష్పగిరి గ్రామములో కా శ 1488 (క్రీ శ 1541 ఏప్రిల్ 28) వ్లన సంవత్సర వైశాఖ శుద్ధ తదియ లక్ష్మీవారము వాటి కాననమొకటి జరి చినది అందలి వృత్తా తమును చూచినచో ఎజయనగర ప్రభువగు పీఠప్రకాశ అచ్యుత దేవ మహారాయలుగూడ తన దళవాయి అగు తిమ్మరుసయ్యచే కొన్ని గ్రామములు పుష్పగిరిలోని వైద్యనాథస్వామికి కైవ మతమునకు చెన్న కేశ్వరస్వామికి దానముచేయించినట్లు తెలి

యుచున్నది అఘోర శివాచార్యులకు ౫ బ ధి చినవారను పుష్పగిరిలోని వైద్యనాథకేశ్వరదేవుల స్థానికులను అగు చెన్నప్ప స్థాన పెరటిబయ్య చినకటిబయ్య అనువారికి తిమ్మరు య్య ఒక సర్వమా ల్పనగృహాననము వ్రాస యిచ్చెను ఆ కాననములోని వ్రాతనుబట్టి పుష్పగిరి గ్రామ ములోని వైద్యనాథస్వామికి ఎటూరు మిడుతూరు సరును ౫౭౭ గ గవరము అను గ్రామములను కైవ మరము కు మట గ్రామము (మట్ల) కోటవల్లూరు అను గ్రామములను చెన్న కేశ్వరస్వామి ఎనమాచుపల్లి అనుగ్రామమును గనిపాపారెడ్డి పల్లిలో తృతీయా శమును చె ౬ చేయబడినట్లు తెలియు చున్నది దానములుగా ఒ గ బడిని గ్రామములలోని భూము లెవై హక్కు చె న్నప్పు పెంచిన ఓబయ్యలకు ప క్రమి చినది ఈ చెన్న ౨ చి పెరటిబయ్యలు గ్రామములయ దలి భూముల ను డి ఆదాయమును జాగ్రత్తగారాజుబట్టి వైద్యనాథ చెన్న కేశ్వర కైవపరములకు జరుపవలసన ఆ గర గణోగములు ఉత్సవములు జాతరులు జరిప చుచు దేవాలయములను కైవ మరములను జాగ్రత్తగా చూడవలయునని ఈ కాననము వక్కాడించుచున్నది ఈ కాననములో కైవమరము అని యుండుటచే అది అదైత్యవతప్రచారమునకు నియోగి ప బడినదో లేక అఘోరశివాచార్యులకు ౫ బ ధి చిన కైవ మరమో! అను న దియము కలుగుచున్నది కాని అఘోర శివాచార్యులకు ౫ బ ధి చినవారికి సర్వమాన్యధర్మకాన నము వ్రాయబడియుండుటచే కైవమతమునకే గ్రామములు దానముచేసినట్లు నిర్ధరి చుటకు అవకాశము కనవచ్చుచున్నది

అఘోర శివాచార్యుడు క్రియాక్రమోద్యోతకము అను గ్రంథమును రచి చుటయేకాక పెక్కుమ ది శిష్యులను తయారుచేసెను ౪ వి మల్లయ్య ఘంట ౫ గయ్య అను జ ట కవులు క్రీ శ 14 5 కు తరువాత వ్రాసన పరాచాపురాణము న దు “గురరక్షణామూర్త్య ఘోరశివుల శిష్యులము అని వ్రాసి శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలపువాడును అష్టదిగ్గజ కవు లలో ఒకడును అగు న దితిస్తవ తన పాణిజాతానవారణ న్నబ ధమునంచు” తిమ్మయ్యార్డు కు శివపరాధీనమతి అఘోర శివగురుశిష్యుండు అని తననుగూర్చి వ్రాసినొ చెను క్రీ శ 1500 ప్రాంతమున రాజకేఖరచరిత్రను వ్రాసన మదయగారి మల్లన రాజ కేఖర చరిత్రమునందు ఇది శ్రీ మదఘోర శివాచార్యగురుడకుడాచి కేశవలల్లి పార వ్యత

అని వ్రాసెను ఈ వై వ్రాశలమూలమున నది మల్లయ
ఘటని గయ్య నది తిమ్మన మాదయగారి మల్లన అను
కవిశేఖరులు అఘోరశివాచార్యునికి శిష్యులైనట్లు రూఢి
యగుచున్నది అంతియే కాక వై వ్రాశలవలన వీరికి అఘోర
శివాచార్యునియ దుగల అమితభక్తి భావము గూడ ద్యోతక
మగుచున్నది

ఇ కొక్క విశేష మేమనగా మల్లనకవి తన రా శేఖర
చరిత్రయ దలి తృతీయాశ్వాసములోని 9 10 11 పద్యము
లలో అరుణపురము న దలి ముకుందుడు అను బ్రాహ్మణుని
గుణములను ఇట్లు వర్ణించెను "ముకు దుడు ఇ దు కళామృత
శీతల న దీపవృద్ధయందు అఖిలామ్నాయవేది బహుకాన్త
రహస్యవరిశోధకుడు చిత్తమదోదేకమును వారి చెను
చిత్సుఖకేళివరత క్రుడు నదాచార తత్పరుడు పరమసాత్త్వి
కుడు కలిమిని గర్వింపడు - లేమిని కుడు దుర్ధానములు
గొనడు ఆనపాశకుడు కాదు ఈమలేదు పరుష భాష
ణముల వలకుడు హి నసేయడు భూతదయాపరుడు సరస
మైన భోజనముపెట్టి తన ఇ టవద్ద శిష్యులకు వేదకాన్త
రహస్యములను బోధించెడువాడు హవ్య కవ్యములచే
దేవతలను ఎత్తదేవతలను తృప్తినొంది చెడివాడు మంచి
తనమున అంతటివాడు లేడు సస్యములు గ్రామమునకు సరిపడు
సట్లు ప చెడివి పడుచెరు అపులు నిత్యము పాలిచ్చెడివి
ఈయన గొప్ప దానశాలి "ఇట్టి పరమగుణోపేతుడు
ముకుందుడు

వై వర్ణమును బాగుగా పరిశీలించినవిమర్శకులు
"తన గురువు అగు అఘోర శివాచార్యుని మనస్సులో ఉచు
కొనియే మల్లనకవి ముకు దుని ఇట్లు వర్ణించెను అని చెప్పు
దురు" మల్లనకవి అఘోరశివాచార్యుల ఇంటిలో భుజి చుచు
శివాచార్యునివలన కావ్యకాన్తరహస్యములను తెలిసి
కొనెను ఈ కారణముచేతనే మల్లనకు అఘోర శివాచార్యుని
యెడ అమితమగు భక్తి కుదిరినదని ఎఱ్ఱుల అభిప్రాయము

తం అం కా

అచలనాధుడు

నాథ సంప్రదాయమును అనుసరించి సిద్ధిపా దిన పరమ
పురుషులలో అచలనాథుడు అయ్యతనాథుడు ముఖ్యులు వీర
త్రైవమునకు సంబంధించిన వీరి న ప్రదాయమున యోగ
శీఘ్రముల తరమత త్తమును ఉపదేశించుట యోగాశ్వాస

శక్తివలన దేహాశక్తి సమకూరి సద్ధాయమును పొందుటకు
అవకాశము కలుగుననుట సద్బుద్ధి కాబోవువారికి మఱి
మ త్రాసధములను హరయోగాదిక సస్యములనుబోధి చుట
మొదలగు నవి ప్రధానకర్తవ్యములు ఈ ద్వా తమును
తొలుత పరమమాహేశ్వరుడైన శివుడు మత్స్యేంద్రుడను మీన
నాథునికి ఉపదేశి ఎగా ఆయ సూలో మన ప్రచారము
చేసి తొలుత తనతోపాటు తొమ్మి డగురు ధ్వలను యారు
చేసెను వారు మీననాథుడు చౌగి గోరతుడు మేఘ
నాథుడు విరుపాక్షుడు నాగాద్భుతుడు ఖణికుడు వ్యాళి
గోరకుడు అమవారు వీరినే నవనాథుల దుగు ఈ నవ
నాథుల చరిత్రమును క్రీ శ 15వ శతాబ్ది పూర్వాగ్గమున
గౌరన అనుకవి ద్విపదకావ్యముగా తరిచియున్నాడు

మీననాథుడు నాథ సంప్రదాయమును విస్తరింప
జేయుటకు ఆరురు శిష్యులను ఎలిచి వారి దేవదేశములలో
సచారము చేయుటకు అనుజ్ఞనిచ్చెను అరు గోరతుడు
లాట గౌళ అగ్నిర భోట దేశములకు మేఘనాథుడు అగ
వగ కళిగ భూములకు సద్బుద్ధుడు మహారాష్ట్రమునకు
విరు పాక్షుడు కర్ణాట కన్నోటి మాళగ దేశములకు ఖణికుడు
కాశ్మీర ఘూర్జర కేం ణ మ స్త్ర కొ ణములకు నాగా
ద్భుతుడు మళయాళ బర్బర మగధ అ ద్రి పాంశ్య చోళ
రాజ్యములకు వెడలి గురుబుద్ధితెలిసి దీ లొంగి కొంతమందిని
సద్బులుగా చేసిరి గోరతుడు సద్బుద్ధుడు ఉదేశి చిగ ఎలు
పురిలో అచ్యుతనాథుడొకడు ఈ అచ్యుతనాథుడు ఏ దేశము
వాడో చెప్పట గష్టము బహుళః గో థుడు పర్యటించిన
లాటాది దేశములలోనివాడే అయియుండును అటులనే ఖణి
కునిచేత నాథ సంప్రదాయమున పరివర్తింపదైనవాడు అచల
నాథుడు ఇతడు కాశ్మీర ఘూర్జర కేం ణ కొంకణ దేశ
ములలో ఏదోఒక దేశవాసయై యుండును

ని శి సుం

అచలపురము

ప్రస్తుతకాలమున ఎల్లిచేపూరు అనుపేరుతో వ్యవహ
రింపబడుచున్న అచలపురము తూర్పుచాళుక్యులకాలపు ఆంధ్ర
వీరసేనానుల ప్రతాపాగ్నికి సమీపమైన పట్టణము ఎల్లిచే
పురము విదర్భదేశమున (వీరారు) ఉన్నది భాషాప్రయత్న
ముగా రాష్ట్ర పునర్నిర్మాణము జరిగినప్పుడు ఎదర్భ మహా
రాష్ట్రమున కలువబడినది ఎల్లిచేపురము ప్రస్తుతము మహా

రాష్ట్రములోని అమరావతి జిల్లాలో కలదు

ఆ ద్రచేశమునకు సుమారమునదన్న అచలపురము ఆ ద్ర విక్రమవహ్నికి ఎట్లు ఇ ధనమయ్యెనో కనుగొ దము తూర్పుచాళుక్యచంళమున మూడవ విజయాదిత్యుడని చెప్ప బడుచున్న గుణగ విజయాదిత్యమహారాజు మహాపరాక్రమ శాలి ఈతడు క్రీ శ ౯48 891 న పశ్చరముల నడుమ సుమారు 44 ఎ డ్లకాలము మధ్యాహ్నసూర్యునివలె దుర్బిక్షియై వే గిరాజ్యమును కాన చెను ఈతని కాలమున ఆ ద్రచేశపు పశ్చిమోక్తరభాగముల దు దుర్భా తమైన రాష్ట్రకూట సామ్రాజ్యము వ్యాపించియె డెను గుణగ విజయాదిత్య మహారాజు తల్లియైన శీలమహాదేవి రాష్ట్రకూట రాజకన్యక యైనను సామ్రా యినిరణ కా తులై న రాష్ట్రకూట చక్ర వర్తులు పోరుగురా యైన వే గిమ డలమునకు ప్రక్కలో బల్లయై వేది చుచుండిరి గుణగవిజయాదిత్యునకు సమకాలికు లైన రాష్ట్రకూట చక్రవర్తులు అమోఘవర్ముడు I కృష్ణరాజు II అనువారు అమోఘవర్ముడు గొప్ప సా యుగీనుడగుటచే గుణగ విజయాదిత్యుని తద్రాజ్యార కళాకామలో ఓడి చి సామ త వ్యమునకు బంపించెనని కొ డరు చెప్పుచున్నారు ఇది యెట్లైనను అమోఘవర్ముని మరణానంతరము రాష్ట్రకూటుల మదము అణచుటకు మూడవ విజయాదిత్యునకు సవకాళము లభించెను

మర్త్యమహేశ్వరుడని శక్రమిత్రుల దరిచేతను పొగడ బడిన గుణగ విజయాదిత్యుడు ఈ మ చి తరుణమును పోగొట్టు కొక దలచలేదు అమోఘవర్ముని కుమారుడు రె డవ కృష్ణ రాజు చక్రవర్తివడ కి (క్రీ శ 880 ప్రా తము) రాగానే సామ్రాజ్యమున దు అల్లరులు చెలరేగెను కాన్యకజ్ఞాధీశు డును ఘూర్జర ప్రతిహత వ శీయుడును అగు మొదటి భోజ రాజు రాష్ట్రకూట సామ్రాజ్యముపై ద డెత్తెనప్పి మాళవ దేశమును ఆక్రమించుకొనెను రాష్ట్రకూట కృష్ణరాజు భోజుని ఎదుర్కొ నెను గాని సర్వధాత్తిరమున మహాయుద్ధములో ఓడి పోయెను ఇదే సమయమున వే గీకుడగు గుణగ విజయాదిత్యు డును ప్రచండవైవ్యముతో రాష్ట్రకూట సామ్రాజ్యముపై నడచెను గుణగ విజయాదిత్యుని సేనానియగు ప డర గడు కార్తీకేయునివంటి పరాక్రమశాలి ఆ ద్రసేనలు కళిగమును జయి చి చక్రకొట్టరుగ్రమును పట్టుకొని దాహళ మ డ అముపై విజృంభించెను దాహళమగున సర్వదానదికి ఉత్తర

భూభాగము ప్రస్తుతపు మధ్యప్రదేశములో ఇది అ తర్క వి చును దాహళముపై ఆ ద్రసేన లేబడెననగా రాష్ట్ర కుటరాజు స్వరాజ్యములో నిలువలేక దాహళము నేలు చున్న తన శావమరదియగు న కిలుని రాజ్యములో తలదాచు కొనెను వానిని శిక్షి చుటకై గుణగ విజయాదిత్యుని చము వులు దాహళమును ప్రవేశి చి ఆ ప్రా తమును అల్ల కల్లో లము చేసెను తుదకు సేనావి ప డరగుడు న కిలుని ముఖ్య పట్టణమై కిరణపురమును ముట్టడి చెను అతని ధాటికాగలేక కృష్ణరాజును న కిలుడును పలాయితులై రి తూర్పుచాళుక్య సేనలు కిరణపురమును పట్టుకొని శక్రపులకు భయభ్రాంతులు కలిగించుటకై ఆ నగరమును దగ్ధముచేసెను

అ తటితో ఊరుకొనక ప డరంగడు వైరివర్గమును తరుముచుపోయి పశ్చిమాఖ్యగుఖుడై దాహళము దతేనాదు మున్నగునవి నిర్జి చి రాష్ట్రకూట సామ్రాజ్యములోనికి దిగి విదర్భదేశము దలి అచలపురమును జయి చి దానినికూడ భస్మముచేసెను అ తటితో ప డర గడు తన విజయభద్రమును జరయ దు చేర్చెను గుణగ విజయాదిత్యునకును కృష్ణరాజు నకును ఎ ధి జరిగెను యశసే విజిగీషాణామ్ అన్న నీతిని పాటి చిన ఉదారహృదయుడు మూడవ విజయాదిత్యుడు తాను జయి చిన ప్రదేశములను తిరిగి రాష్ట్రకూట కృష్ణరాజు నకు ఇచ్చివేసి అతనిని ఆదరి చెను

౧౦ ౦ రం

అచలేశ్వరము

అచలేశ్వరము అను పుణ్యక్షేత్రము శ్రీశైలమునకు తూర్పుదిక్కున ఉన్నదని పాల్కురికి సోమనాథుడు రచి చిన ప డితారాధ్యచరిత్రమునందలి పర్వత ప్రకరణము వలన తెలియుచున్నది ప డితారాధ్య చరిత్రమునందు కై వ మతా చార్యుడు అయిన మల్లికార్జునపండితారాధ్యుని జీవ చరిత్రము వివరి పబడినది పండితారాధ్యుడు వెలనాటి చోడుని సఖతో శై వబౌద్ధచార్యాకాది మ ములను ఖ డి చి శివపారమ్యమును స్థాప చుట పండితారాధ్య చరిత్రమున దలి ముఖ్యవిషయము

మల్లికార్జున ప డితారాధ్యుడు క్రీ శ ౯ వ డ్రెండవ శతాబ్దిలోనివాడు గొప్ప శివభక్తి ఆ ద్రదేశమున దు కైవ మతవ్యాప్తికి తోడ్పడిన ముగ్గురు ఆచార్యులలో (శ్రీపతి ప డి తుడు శివలెంకమంచెన మల్లికార్జునపండితుడు) ఈయనఒకడు

మల్లికార్జున పడితారాధ్యుడు బసవేశ్వరుని సమకాలికుడు ఇతడు శ్రీ ౧170 వరకు జీవించియుండెను ఈతని జన్మ స్థానము గోదావరిమండలము శివతత్త్వపారము అను గ్రంథమును కొన్ని ఇతర లభ్యకృతులను ఇతడు రచించెను

శ్రీశైలమహాక్షేత్రము శైవులకు దక్షిణ తైలాసము వటిని ఆ మహాక్షేత్రమునకు నాలుగు దిక్కులయ దును గొప్ప పుణ్యక్షేత్రములు వనములు నగములు కుడములు తీర్థములు కలవు

శ్రీశైలమహాక్షేత్రమునందు మల్లికార్జున లింగమూర్తి ఒప్పారుచుండును ఈయనభార్య భ్రమరాంతామహాదేవి ఈ పుణ్యక్షేత్రము ఆ ద్రదేశము నందలి కర్నూలు మండలము నదు నల్లమల అడవులలో ఉన్నది శ్రీశైలమునకు ఉత్తర దిశయ దుగుప్రమాపేశ్వరము చరుకేశ్వరము గరుడేశ్వరము కాలహరదేశ్వరము పావనివాళనము గణేశ్వరము దేవహరదేశ్వరము నదేశ్వరము నీలహరదము మున్నగు పదకొండు తీర్థములు ఉన్నవి శ్రీశైలమునకు తూర్పు భాగమున రామేశ్వరము ఉమామహేశ్వరము సగమేశ్వరము చరమేశ్వరము అచలేశ్వరము తిలేశ్వరము నద్దముక్తిశ్వరము గీతేశ్వరము అను ప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రములు కలవు ఇవిగాక వేదవర్ణతము శ్వేతాద్రి నీలవర్ణతము అశ్వమేధ పర్వతము లింగగిరి కన్యాపర్వతము ఉమాగిరి కనకనగము గుడశిఖరి అను ప్రసిద్ధపర్వతములు ఉన్నవి రామకుడము భీమకుడము ప్రయాగకుండము వేదకుడము తిలకుండము నీలకుండము ఎకాచకుడము గౌరికుడము రసకుండము అనునవియు కలవు మరియు మాత గేశ్వరము (దానికి దక్షిణమున నున్న) క్రిపురా తకము అను ప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రములు కలవు వీటిలో పావనివాళనము ఉమామహేశ్వరము క్రిపురాంతకము అను క్షేత్రములు సుప్రసిద్ధములు పావనివాళనము కర్నూలుజిల్లా అత్తికూరు సబ్ కాలూకా అత్తికూరు ఎర్రాలోఉన్న శ్రీశైలమహాక్షేత్రమునకు ఉత్తరమున ఉన్నది ఉమామహేశ్వరము మహాబలు నగరము జిల్లాలో ఉన్నది త్రిపురాంతకము కర్నూలుజిల్లా మార్కాపురం తాలూకా త్రిపురాంతకపు ఫిర్రాలో కలదు

మల్లికార్జున పడితారాధ్యుని శిష్యుడు దోనము రాజయ్య అనుతడు శ్రీశైలమునకేగి అచ్చటి ప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రములను మల్లికార్జునస్వామి అనుగ్రహమున దర్శించెనని

పండితారాధ్య చరిత్రమున దలి ఎర్రపల ప్రకరణమున ఉన్నది

తం ఆం కా

అచింతేంద్రుడు

అచి తేంద్రయతివర్సన ప్రహ కాకా రుద్రదేవుని అనుమకొడ వేయిస్త భాంగడి శాసనమున దు కన్ని చు చున్నది ఈ శాసనకావ్యమును వ్రాసినవాడు అచింతేంద్రుడే శాసనకాలము ౪౫ 1084 చిత్రాశాసన వర్సన మాఘశుద్ధ త్రయోదిశి వడ్డవారము అనగా శ్రీ 1662 అగుచున్నది వడ్డవారమునగా శనివారము అచింతేంద్రుడు శాసనమున దొక శ్లోకములో త మగూర్చి ఇట్లు చెప్పకొన్నాడు భార ద్యాకులాలాశ్రయః పరివృథ క్రా త్రియాకగ్ధర శ్రీరామేశ్వర దీక్షితో జనయితా యస్యక్షితావగ్రదేః సోఽచింతేంద్ర వరోఽద్యయామృతం తేజ్విహ్య యః శ్రద్ధయా శ్రీమ ద్రుద్ర నరేశ్వరస్య సుమ తేర్వ శాపిరి గర్జయే దీపి తాత్పర్యము భారద్యాకుల తత్పరధిపాథులను క్రొత్తయా కర్మరుద్రుడు న లోకము నంద్రగణియు అగు శ్రీ రామేశ్వరదీక్షితుడు ఎవని త ద్రియో ఎవడు అద్యయో మృత యతీ ద్రుని శిష్యుడో అట్టి అచింతేంద్రయ్యునైన నేమ బుద్ధిశాలియైన శ్రీ రుద్రనరేశ్వరుని వంశావళిని వర్ణించుచున్నాను

దీనినిబట్టి అచింతేంద్రుడు రామేశ్వరదీక్షితుని కుమారుడనియు అద్యయామృతయతిశిష్యుడనియు స్వయముగా నన్ననెంచి యతిశిష్యుడయ్యెననియు తెలియుచున్నది కాకితీయ శాసనములలోను సమకాలికి వాఙ్మయములలోను రామేశ్వర పడితుడను ఒక తైవాచార్యుడు ఎవవచ్చుచున్నాడు అచింతేంద్రుని జనకుడైన రామేశ్వర దీక్షితుడును రామేశ్వర పడితుడను ఒక్కరేయని కొందరు చారిత్రకులు భావిచిరి నిబ్బణముగ పరిశీలించినచో వీరిద్దరును ఎకశక్తి కాదనియు భిన్నపురుషులనియు నిరూపించుటకు బలగచున్నది వీరు వేర్వేరు వర్ణకులముటకు కొన్ని ఉపవత్తులు చూపుచున్నాము ఆ పైన విధ్యా సుతే ప్రమాణము

అచింతేంద్రుని జ కుడైన రామేశ్వరదీక్షితుడు అనుమ కొండ శాసనములో మూత్రమే గావచ్చుచున్నాడు రామేశ్వరదీక్షితుడు క్రొత్త యాకగ్ధరుడని చెప్పబడుటచే బ్రాహ్మణులకు విధింపబడిన నిత్యాగ్నిహోత్ర మ దర్శిపుర్ణమాస ఇష్టులు మున్నగు వేదోక్త కర్మములు శ్రద్ధతో ఆచరించువాడని

విదితమగుచున్నది ఈయన యజ్ఞము చేసయుండకపోవచ్చును చేసినచో రామేశ్వర స్తోమయాజి అనబరగియుండును అయినను ౧౮౭౭ డి గొప్ప కర్మరుగ్గి అచి తేంద్రుడు ప్రకటించి రాదు వీరి అద్వైత న ప్రధాయముచారు శివశేఖరలకు అభేదమును పాటి తురు కాపున స్థాల్తులని చెప్పవలెను శిరిది భారద్వాజగోత్రము

ఇక రామేశ్వరపడితుడు ఈయన ప్రకటించి క్రింది ఆధారములలో కప్పచుచున్నది (1) శక 1012 నాటి కాశీ పేట దరగాళా నము నెం 7 పుట 26 Corpus of Inscriptions Vol I ఇదియే లక్ష్మణరాయ రిశోధక ము డలివారి తెలంగాళా కానములు రెడవ భాగమున 91 పుటయందు ముద్రితమైనది (2) మదిరెడ్డికుట కాననము నె 99 అనుబంధము వలది 88 కాశీయన చిక ఇదియే ప్రోలని రామేశ్వరపడిక కాననము చేరుతో నె 17 పుట 65 Corpus of Inscriptions Vol I లోను ముద్రితమైనది (3) ద హి కా 14 న పుటము నె 1229 కా నములో రామేశ్వర రాళి పండితులారు కన్ని చుచున్నాడు (4) నన్నెచోడ కమార న భవకావ్యమునందు బృహస్పతిచేసిన దారిద్ర్యవిద్రావణ ప్రవము కు 10 అశ్వాసము వద్య 90 49 వఱకు

ఈ యాధారములనుబట్టి చూచినచో రామేశ్వరపడి తునిగొప్పి ఈయన కలుగు గుర్తునకు వచ్చుచున్నది రామేశ్వరపడితుని కీర్తిచంద్రికలు దిక్కులకు వ్యాప్తమైనవి ఆయన గుణగర్వములకు రోహణపర్యంతము వటివాడు రామేశ్వరగ్రామణి అసోగ్రుతుడు పరమధర్మపరుడు దీనానాథ జనులకును విప్రులకును అన్నిదాతయైనవాడు ఈయన లకులేకొరగామ మహా సిద్ధాంతసారమును తెలిసినవాడు ఈ మహానియనకు త్రిభువనమల్ల శేఖరాజుడ డి (అనగా మొదటి ప్రోలరాజు) ప్రజ పల్లి గ్రామమును శివపురము అని పేరు పెట్టి దానముచేసెను ఇది గూడరెడ్డికుట కానన కథనము ఈయన శిష్యుడైన ప్రోలరాజు ను కము నెత్తిచెను ఇంక కాశీపేట దరగాళానము ప్రకారము ప్రమోద (ప్రమోదూత కావచ్చును) స ర కార్తిక బహుళ అమావాస్య అదిత్య చారమునాడు నూర్తగ్రహణ పుణ్యకాలమున కాలాముఖ పోధముడును శ్రీపర్యత మల్లికార్జున శిలామర అచార్యుడును పర్యతాపరికాళుకు చె దినవాడును అగు రామేశ్వర తండితపర్యునకు దారిద్ర్య విద్రావణ బిరుదా చితుడగు

శేఖరమ (అనగా శేఖరాజు) గురువరేణ్యుని పాఠప్రకాశన హస్తాంక దానపూర్వకముగా అనుమతించి డ పురమునకు వైర్యతి కాగముంగున్న శివపురమును స్వనమ్యముగా నమర్చి చెను ఇది కాననమునందు మరొకొన్ని పట్టలరరు చాత శేఖరన సుపుత్రుడైన త్రిభువన మల్ల దుగ్గ (దుర్గ) స్వతి బహుధార్య న వర్సర ఉత్తరాయణ న గ్రాతి మయను న కీర్తిస్త భమును ఎత్తి చివట్టును కలదు

దక్షిణా దూరేశ కానన పుటము 4 లో 129 న బృగల కాననము ప్రకారము చాళుక్య భరణుడైన త్రిభువన మల్లచక్రవర్తి ఎరిపాలన చేయుచు డగా చాళుక్య విక్రమ శకము 49 వ న వర్సరమున పాడ అమావాస్యనాడు (దాక్షారామ) శివేశ్వర మహాదేవర స్థానాధిపతి రామేశ్వర రాళి డితులు అఖ డదీపమునకు ఎర్పాటుచేసెను త్రిభువన మల్లుడు అనునది చాళుక్య ఆగవ విక్రమాదిత్యుని బిరుదము చాళుక్య విక్రమ శకము క్రి శ 076 న వర్సరము ను డి ప్రారంభి చిగనని చారిత్రకులు పరిగణి చుచున్నారు 49 వ చాళుక్య విక్రమశకము క్రి శ 1125 కు నరివడుచున్నది రామేశ్వర రాళిపడితుడు దాక్షారామ శివేశ్వరాలయమున స్థానాపతిగా ఉ దిన కాటమిది ఇది కాకతి రెడవ ప్రోలరాజు రాజ్యకాలము ఇల్లు రామేశ్వర పండితుని ప్రకట మొదటి ప్రోలరాజు కాలమును డి రెడవ ప్రోలరాజు కాలమువరకును వినవచ్చుచున్నది ఇది అన భావ్యము కాకున్నను అసాధారణముగానే ఉన్నది

నన్నెచోడకవి కుమారం భవ కావ్యముగ దు 10 వ అశ్వాసము వగ్వములు 90 99 వరకు దారిద్ర్య విద్రావణా అను మకుటముతో పది పర్యములు కలవు బృహస్పతి పరమ శివని న భోధి చుచు ఈ మత్సిర్యములు చెప్పెను దీనియందు రామేశ్వరకవి వేర్కొనబడినాడు ఇతడు రామేశ్వరపడి తుడే అయియుండును దారిద్ర్యవిద్రావణుడను బిరుదు త్రిభువనమల్ల శేఖరాజున కు డివట్టు కాశీపేట కాననమున చదివి యున్నాము తమ కారవాణిమానములకు సాక్షులైన పతి కలను కవులు పరోక్షముగా ప్రకటించుట అచారము అను శ్లోకః ఖలువిక్రమాంలకారః అని కాళిదాసు విక్రమార్కుని భగ్యతరముగా పొగడెనని పడితులు చెప్పదురు అందుచేత నన్నెచోడుడు ప్రకటించిన రామేశ్వరకవియు దారిద్ర్యవిద్రావణుడును రామేశ్వరపడిత శేఖరాజులుగా మరము గుర్తిన

పీఠిలో ఆరు కాంక్రీటు కప్పగల ఇండ్లు వదిలి ఒక అంతస్తుగల మేడలు కలవు ఈ గ్రామమునకు తూర్పువైపున అఫీసులు బిస్తున్నాండు ఉన్నవి అరుచేత ఆవైపుగా గ్రామము వృద్ధి చెందుచున్నది గ్రామస్థులలో మూడువంతులవారు జొన్న రాగి సజ్జ అన్నమును తిడురు శేషించిన వారు వరి అన్నము తిడురు జనులు బావి నీటిని త్రాగుదురు నీటివద్దడి కలదు

ఈ గ్రామమునకు మల్లంకు ట చనిగకు ట కొర్రకు ట బుగ్గ మొదలగు నీటివరులు కలవు పీఠికి దవరి జొన్న సజ్జ మొదలగు రాగి కది ఉలవ బొబ్బర్లు మొదలగు పంటలు పడును 1908 07 న లో వంటలక్రింద 1923 ఎకరములు ఉపయోగపడెను కాలువక్రి ద 78 ఎకరముల బావులక్రి ద 88 ఎకరములభూమి సాగుబడి జరగెను మూడు ఆయిల్ ఇ జనులు అయిదు ఎల్క్రీక్ మోటారులు మోటారు భూములకు నీటిని పంపియి చేసెను వీడర్లు స్ప్రియర్లు సీడ్ డ్రెస్సింగ్ డ్రెస్సింగ్ డస్టర్లు వ్యవసాయమునకు ఉపయోగ పడెను లాఠీలపై బియ్యమును శ్రీశ్రీలమునకు రవాణాచేసిరి

ఈ గ్రామమున అటవీశాఖ పరిపాలన క్రి ద 96 ఎకరముల అడవి కలదు ఈ అడవిలో టేకు మర్రి కొడిక మహువా బూరుగు మామిడి మొదలగు అనేక రకముల వృక్షములు కలవు తేనె మైనము కుంకుడుకాయలు లలిచును రెండున్న తోళ్ళను పదునుచేయు పట్టులు కౌవధ పదార్థములు మామిడిపడ్లు సీతాఫలములు వీడి అకులు ఈ అడవిలో లభించును ఎరుకపులి పెద్దపులి జి క ఎలుగుగొడ్డు ముళ్ళపంది మొదలయిన మృగములు ఈ అడవిలో కలవు ఇక్కడనున్న చెరువులు ల బాడిలు వ్యవసాయము చేసకొనుట అడవిలో కర్రలుకొట్టుకొనుట మన్నగు పనులవలన జీవి తరు ఇచ్చట 2908 ఎకరముల మెరకనేల 184 ఎకరముల తరినేల కననగును

ఈ గ్రామమున 2957 పశువులు ఉన్నవి వీటిలో 401 ఆవులు 282 గేదెలు ఉన్నవి పాలు పాల పదార్థములు గ్రామస్థులే ఉపయోగి చుకొనుదురు

ఇక్కడ వ్యవసాయము జనుల ముఖ్యవృత్తి దుకాణ దారులు కలరు కొదరు ఎద్దుబండ్లు తోలి జీవి తరు కంసాలి వారు పడ్రంగులు కలరు కమ్మర కమ్మర గాసిపనివారు ఉన్నారు మంగలి చాకలి గొల్లి వడ్డెరవారు కలరు రెడు వడ్లమరలు నాల్గునందిమరలు జరుగంపపుకోశమరలు కలవు

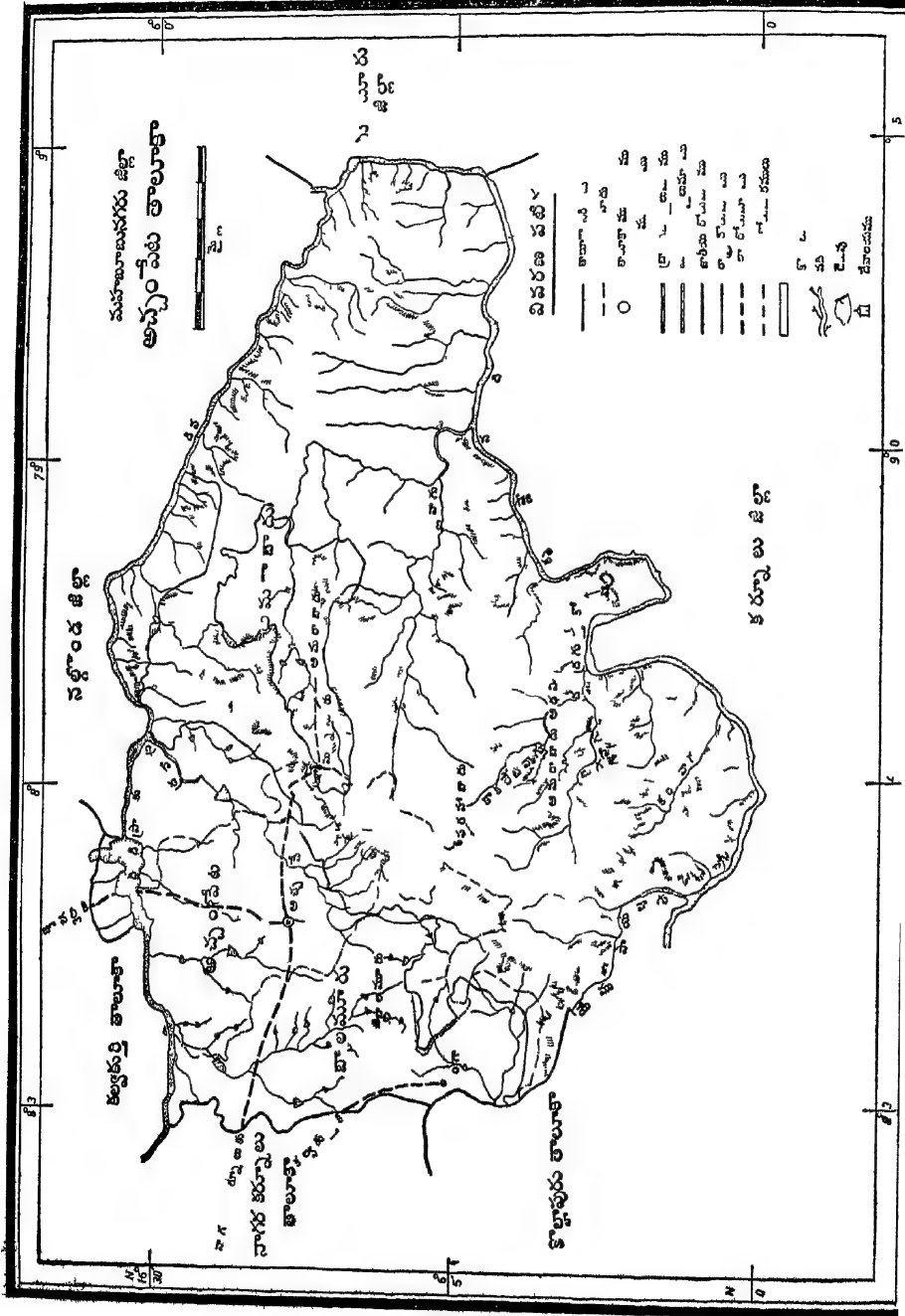
పెద్దాపురం దగ్గర చిన్న గుట్టలలో అభ్రకమును కనుగొనినట్లు తెలియుచున్నది ఇచట వ్యవసాయమునకు పరిశ్రమ లకు సరిపడు కూలిలు లభి తరు దినమునకు పురుషునకు కూలి రు 2 లు స్త్రీకి ఒకరూపాయి

ఈ గ్రామములో భ్రమరా బా ఆ జనెయ సీతారామ వేంకటేశ్వర దేవాలయములు కలవు జుమ్మామసీదు మహాబూబు మహానీదర్గా ఉన్నవి ర గాపురం ఉమామహేశ్వరం శాశరలు జరుగును

జియైర్ల రైల్వేస్టేషను ఈ గ్రామమునకు దగ్గరగా ఉన్నది రెడు గుట్టలకొకమారు హైదరాబాదు నుండి అచ్చ పేటకు మహాబూబు నగరునుండి అచ్చ పేటకు ప్రభుత్వపు బస్సులు వచ్చుచు పోవుచు డును క రగోడ్డు మట్టిగోడ్డు ఈ గ్రామమున కలవు దీనిని పొరుగు గ్రామములతో క కర గోడ్డు కలుపుచున్నది 100 రె డెడ్లబడ్లు 87 నైకిళ్ళు ఇచటి ప్రయాణ సాధనములు

అచ్చ పేట యదు నల్ పోస్టాఫీసు జిల్లాహాజత్తు హైస్కూలు జూనియర్ టెక్నిక్ స్కూలు బాలికల అప్పర్ ప్రైమరీ స్కూలు ఉన్నవి కళాశాల చదువులకు విద్యార్థులు హైదరాబాదునకు మహాబూబునగరుకు పోవుదురు సబురిజియ్యారు అఫీసుకు త తి తెలిపూరులకు ఇక్కడికి 28 మైళ్ళలోనున్న నాగరుకర్నూలుకు పోవుదురు

ఇది ప చాయతి పరిపాలన గ్రామము ఇంటిపన్ను వృత్తి వ్యాపారముల పన్నులు చాహానములపై పన్ను అన్వీకరించుడిపన్ను లై సెస్సుఫీజి ఎరువులపాటలు కసాయి పాటలు పీఠిమూలమున ఈ ప చాయతికి ఆదాయము లభిచును గ్రామ పారిశుధ్యమునకు తగువర్షాట్టున్నది రేడియో లౌడ్ స్పీకరు సినిమా థియేటరు నాటకశాల కలవు విద్యుచ్ఛక్తి సౌకర్యమున్నది పోలిసుస్టేషను తాలూకా కచేరి క్లాకు అభివృద్ధికేంద్రము కలవు హైదరాబాదు స్టేట్స్ బ్యాంకు బ్రాంచికలదు నల్ ఆమవత్రి పతువైద్య సదుపాయములు ఉన్నవి ఇ గ్రీమ్ చె దుర్గులు ఆయుర్వేద వైద్యులు లభించురు ప్రతి ఆదివారము గ్రామన త గలదు దీనిలో బట్టలు కూర గాయలు మొదలగునవి దొరకును 31 కిరాణా దుకాణములు 15 కాఫీహోటళ్ళు సిగరెట్టు సోడా కిక్కిరుకాణములు నైకిళ్ళ పావులు షేరకాలలు లాండ్రీలు బ్రాండిపావు మొదలయినవి కలవు మా శ్వే

నల్గొండ జిల్లా
మహాబూబ్ నగర్ జిల్లా
అప్పంపేట తాలూకా

స్కేల్

వివరణ

- నల్గొండ నది
- రాజామహేంద్రవరం నది
- పెన్నా నది
- తుంగభద్రా నది
- తూర్పు గోదావరి నది
- పశ్చిమ గోదావరి నది
- రైల్వే రేలు
- రోడ్
- పట్టణం
- గ్రామం
- తాగు నీరు
- వాతావరణం

నల్గొండ జిల్లా
రాజామహేంద్రవరం

నల్గొండ జిల్లా

నల్గొండ జిల్లా

నల్గొండ జిల్లా

నల్గొండ జిల్లా

అచ్చంపేట తాలూకా

అచ్చ పేట తాలూకా ఆ ద్రిప్రదేశము దలి మహబూబు నగరుజిల్లా దూరఅగ్నేయభాగము దు ఉన్నది దీని విస్తీర్ణము 2917 చ కి మీ దిగ్భ్రతరమున 18 15 36 కను తూర్పున 76 26 79 15 కను మధ్య విస్తరి చియున్నది ఈ తాలూకాకు తూర్పుగాను దక్షిణముగాను ఇరుకైన మార్గమున కొడప్రదేశముగు డా కృష్ణానది ప్రవహి చు చున్నది ఉత్తరమున కృష్ణలో కలియువరకు ది డినది ఈ తాలూకాకు సరిహద్దుగాఉన్నది దీనికి పశ్చిమసరిహద్దుగా నాగరకర్నూలు కొల్హాపూరు తాలూకాలు కలవు

ఈ తాలూకాలో విశేషభాగమును అమరావతి పీఠ భూమి ఆక్రమించియున్నది ఈ పీఠభూమి అగ్నేయదిశవైపు పటపాలుగా ఉన్నది దక్షిణ పాలపూటు ప క్తులలో ఒక భాగమైన కొడ వరుస ఒంటి ఈ తాలూకా మధ్యభాగము నుండి ఈశాన్యముగాను నైర్వతిగాను వ్యాపి చిఉన్నది ఈ తాలూకా నైర్వతిభాగము ఉత్తరమువైపు పటపాలుగా ఉన్నది అమరావతి పీఠభూమియొక్క ఎత్తు 610 మీటర్ల కును 850 మీటర్లకును మధ్యన మారుచుండును ఫిఫ్త తాదు 875 మీటర్ల ఎత్తున ఉన్నది ఇప్పటి ఒక వేసవికి ద్రమును నిర్మి చు అలోచన జరుగుచున్నది అమరావతి పీఠభూమిలో మానసూరు వాయవ్యభాగమున 601 మీటర్ల ఎత్తున ఉన్నది

ఈ తాలూకా మొత్తము డి డి అను ఉపనదితోకూడిన కృష్ణానదికి పరివాహప్రదేశముగా ఉన్నది ఎడ్లపాయవాగు క పవాగు బుగ్గవాగు కాకయట్ వాగు నల్లవాగు అమరావతిపీఠభూమియందలి నీటిని కృష్ణానదిలోనికి చేరవేయును వానకాలమున చెరువులనుండి ఎర్పడినవాగులు ఈ తాలూకా ఉత్తరభాగ ఈశాన్యభాగముల దలి నీటిని డిండినదిలోనికి చేర్చును చంద్రవాగునకు కొంత ప్రాధాన్యముకలదు

తావులు ఇచటి నీటిపారుదలకు ముఖ్యాధారములు 1988 87 వ సంవత్సరమున దలి నికరపు పారుదలగల 8867 ఎకరముల మింజుమఠి తావినిటిపారుదల 48 55 శాతము చెరువుల నీటిపారుదల 44 52 శాతము బుగ్గల వాగుల పారుదల 4 55 శాతము కాలువలపారుదల 2 88 శాతము ఆ సంవత్సరమునందే అమాంతావతుల పారుదలగల వీరియా మొత్తము 7121 ఎకరములు ఈ తాలూకాకు చంద్రసాగరు

ప్రాజెక్టువలన ఉపయోగము మె డు ఈ ప్రాజెక్టు దాదాపు 900 ఎకరముల అయకట్టుకలది ఈ అయకట్టు ఎర్పాటులో బొమ్మనపల్లి చ దాపూరు ఐసీలు రాయచోడ అను గ్రామములు ఇమిడియు న్నవి

1988 87 వ సంవత్సరములో 1 88 84 ఎకరములలో పైరు వేయబడెను వాటిలో 88 21 శాతము అనారధాన్యములకు నియోగి పబడినది శేష చిన విస్తీర్ణము తదితరములు పైరులకు వినియోగి పబడెను పరి జొన్న జి సెనగ సెనర మినుము పొగాకు మిర్చి నువ్వులు అముదాలు మున్నగుపైరులు ముఖ్యమైనవి మామిడిపండ్లు నారి జలు నిమ్మకాయలు మున్నగునవి కాయను

అమరావతి పీఠభూమిలో వెడల్పుయిన స్పటిక శిలా ఫలకములు లభి చును అవి నిర్మాణములకును గానుగ రాళ్ళనుచేయుటకును ఉపయోగి చును రాతివలకల గనులు కలవు ఈ వలకలు విద్యాలయములలో వలకలుగా త్లాకు బోర్డులుగా ఉపయోగపడును ఇచట భారీఎత్తు పరిశ్రమలు లేవు వడ్రంగము కమ్మరము కుమ్మరపని చేతేతమగ్గములు ఇటుకచేతప టి గృహపరిశ్రమలు కలవు ఇటీవల లి గాలవద్ద వెదురు పరిశ్రమకుచె దిన ఎవారకర ఫుమొకటి స్థాప వ బడెను ఈ స ఘముయొక్క ఉద్దేశములు స్థానికవికరములు ఉపయోగించుట ఉద్దేశ్యములు కల్పించుట

ఎ డల్లియు డి రోడ్డులు అమరావతినుండి అచ్చ పేటగు డా నాగరకర్నూలునకును అమరావతినుండి ఫిఫ్త తాద్ శ్రీలైలములగు డా కర్నూలునకును పోవు చున్నవి అచ్చ పేటనుండి కల్వకుర్తికి కూడా ఒకరోడ్లకలదు ఒక బ్రా చిరోడ్డు లి గాలను తెలకపల్లిలో కలుపుచున్నది అనేక గ్రామములకు బండ్రబాలులతో న బ ధముకలదు మరి రె డు రోడ్లకలవు వాటిలో ఒకటి మడ్డిమడుగుగు డా పటవ పల్లెగుండా కృష్ణానదికి పోవుచున్నది రె డవది అమరావతినుండి రసమళ్ళవాచిగు డా కృష్ణానదికి పోవుచున్నది

ఈ తాలూకాలో విశేషభాగము కొండలమయ మగుటచే జనన ఖ్యు పలుచగా ఉన్నది 84 172 మ డి జనులు కలరు 94 గ్రామములు కలవు వాటిలో 5 గ్రామములు పాడుపడియున్నవి

పూర్వము ఈ తాలూకాకు అమరావతి అను పేరు ఉండెను కాని ఈ శతాబ్దిపు తొలిభాగమున దీనికి అచ్చం

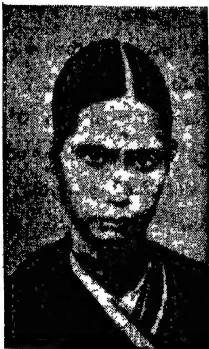
పేట అనుచేరు కలిగెనని తెలియుచున్నది 18 వ శతాబ్ది తొలినాళ్లవత్సరములను డి ఈ తాలూకా వైజామురాష్ట్రములో ఒక భాగమైయుండెను 1908 వ సంవత్సరములో ఆంధ్రప్రదేశ్ము ఎర్పడుటతో మహబూబనగరు జిల్లాతోసహా ఈ తాలూకా ఆంధ్రప్రదేశ్ములో ఒక భాగముగా ఎర్పడినది కే ను

అచ్చమాంబ భండారు

మహిళల ఉద్ధరణమునకు పాటుపడిన స్త్రీరత్నములలో భండారు అచ్చమాంబగారు ఒకతే ఈమె కృష్ణా మండలము లోని నందిగ్రామ అను గ్రామమున 1874 వ సంవత్సరమున జన్మించెను ఈమెతండ్రి కొమరాజు వె కటవ్వుయ్యగారు వీరు మునగాల జమిందారునొద్ద దివానుగ ఉ డిరి ఈమెతల్లి గ గమా బగారు ఈమె సోదరులు ఆ ద్ర చరిత్రకు అపార సేవచేసిన వె కటలత్తురావు పంతులుగారు ఈమెభర్త భండారు మాధవరావు గారు ఈమె ఆర్థిక నియోగిశాఖకు చెందిన స్త్రీ

తాల్యమున డియ అచ్చమాంబగారు పట్టుదలతో చదివి గొప్ప విజ్ఞానమును సంపాదించిరి క దుకూరి వీరేశలి గము

చిత్రము 7

అచ మాంబ భండారు

ప తులుగారి మహిళాసేవ ఈమెను ఆకర్షి చెను సాటి స్త్రీలోకము పొ దుచున్న సా యకమైన బాధలకు ఈమె ఎ తో తల చెను స్త్రీజాతిని ఉద్ధరి చుటయే తన క ర్తవ్య మని నిశ్చయించెను తన పనులను కట్టిపెట్టి ఆంధ్ర దేశము న దంతటను తిరిగి స్త్రీవిద్యను ప్రోత్సాహ త్ర్య మును స్త్రీల హక్కులను గురించి గొప్ప ఉపన్యాసములు ఇచ్చెను స్త్రీల అభ్యున్నతికి చేయదగు

కార్యక్రమములను పెక్కు పత్రికలలో ఈమె విశ్లేషించెను మహిళాభ్యుదయముకు టుపడక నిరంతరము కొనసాగుటకై ఈమె అచటవచ్చు మహిళా సమాజములను స్థాప చెను ఆట్టిబాటిలో బండిరు పట్టణమున దలి బొందావనపుర స్త్రీసమా

జము కాకినాడలోని విద్యార్థిని మాజము ముఖ్యములు

అచ్చమాంబగారు ఆ ధసారస్వమున దును గొప్ప అభినివేశముకల నారీమణి చరిత్రకాలపు అదర్శ వనితామణుల జీవిత చరిత్రను తెలుపునట్టి అమ్మ స్మృతి ర్నమాల అను గ్ర థమును ఈమె గచి చెను పే నవారియరు ఈమెకు సహజ ప్రేమకలదు పేదవారి యటు బహిష్కృతులను తెలుపు నట్టి బీదకటలు బము అనుపచనగ్ర థమును ఈమె వ్రాసెను శమంతకమణి రామేశ్వర యాత్రాచరిత్ర సత్కథామంజరి అను గ్ర థములను కూడ ఈమె రచి చెను

అల్లికల విషయములలో ఈమె గొప్ప నైపుణ్యము కలది ఈలలల్లిక అను గ్ర థమొకటి ఈమె వ్రాసినవట 1907 వ సంవత్సరమున స్థాప పబడిన నా దూయంబరి అను పత్రికలో క్రోపా అల్లికను సూక్ష్మ ఈమె పెక్కు వ్యాసములు వ్రాసెను

ఈ విధముగ తన జీవితముకు మహిళాభ్యుదయమునకు అ కిత మొనర్చి శ్రీమతి అచ్చమాంబగారు 1905 వ సంవత్సరమున మధ్యప్రదేశ్ములోని బిలాసపూరులో తనువును చాలించి తొలుదొలుత మహిళాభ్యుదయమునకు పాటుపడిన కీర్తి దక్కించుకొన్న ధన్యచరిత్ర అచ్చమాంబ

తం ఆం కా

అచ్చమ్మ

ఈ సాధ్విమత్సల్లి ప్రసద్దిగన్న రాజా వానరెడ్డి వెంకటాద్రినాయనిజనని వెంకటాద్రినాయని త డ్రి జగ్గయ్య అతనిత డ్రి నాగన్న తండ్రి మరణాన రము గ్గయ్య కృష్ణా నదికి దక్షిణతటమందు చింతకల్లి ఎట్టేటురు అధికారి అయ్యెను అల్లె జగ్గయ్య సహోదరుడైన రామన్న నంది గామ సిమకు ఎలిక అయ్యెను

చింతపల్లి ఎట్టేటుకు సంబంధించిన జూనియర్ చింతపల్లి ఎట్టేటు ఒకటి కలదు వానరెడ్డి వంశమునకు చెందిన పెద్ద రామలి గన్న వీరన్న అను సోదరులు దీనికి వారసులుగా ఉ డిరి ఈ రెండు ఎట్టేటుల జమిందార్ల మధ్య విరోధము పెరుగజొచ్చెను దీనిఫలితముగా వీరన్నను జగ్గయ్య క్రీ శ 1768 వ సంవత్సరమున వధించెను మరుసటి సంవత్సరము సవాలు బసాంత్ జూదే నియమితుడైన ఒక ఉద్యోగి కుట్రవన్ని జగ్గయ్యకు ఒక సమావేశమునకు హాజరు కావలసినదిగా ఆహ్వానమం చెను జగ్గయ్య వచ్చుచే తడవుగా ఆతని శిరస్సు

చేది పబడెను

అచ్చమ్మ తన భర్తయగు జగ్గయ్య ఘోరమరణవార్త వినిన తనే తన చేతియ దున్న బి గారు పూల హారమును విసిరి వైచి భర్తతో సహగమనమునకు ద్యుక్త అయ్యెను కష్టాల్లాతో సహగమనమును ఆచారము ఈమెతో నమననది ఈమె స స్వభావము నేటివరకును వారెడి వ శమలోని శ్రులు పూలతో నమర్చిన స్వర్ణ హారములను ధరి చరు అచ్చమ్మ సహగమనము చేసిన ప్రదేశమున అచ్చమ్మ పేట అను గ్రామమును నిర్మి చిరి ఇది గు టూరుజిల్లా ఎత్తెనల్లి తాలూకాలో కలదు

కొ వెం

అచ్యుత దేవరాయప్రతాపుడు చూ చినరామన్యవతి
అచ్యుత దేవరాయలు

విజయనగర సామ్రాజ్యమును పాలించిన ప్రభువులలో శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు సర్వశ్రేష్ఠుడు తన యనంతరము రాజ్యమునకు తన సతీ తమ్ముడగు అచ్యుత దేవరాయలు పీఠిక కావలెనని మరణశాసనము వ్రాస కృష్ణరాయలు శ్రీ శ 1529 వ న వత్సరమున మరణి చెను కృష్ణరాయని కాలమ దు చ ద్రగిరి దుర్గమున బి డిగా ను డిన అచ్యుత దేవ రాయలు చెరను డి విడివడి రాజ్యాధికారమును వశపరచు కొనెను ఈతని పట్టాభిషేకము 1529 వ న వత్సరము న దే తిరుపతియ దును కాళహస్తియ దును తుదకు విజయ నగరమున దును మూడు పర్యాయములు జరిగెను అచ్యుత దేవరాయలు తుళువ నరసరాజు మూడవభార్యయైన ఓజా ఠిక కుమారుడు కావున శ్రీకృష్ణ దేవరాయని యిర తరమాతడు రాజ్యాధికారము వహి చుట నను జుంపని తెలుప వచ్చును అచ్యుత దేవరాయలు సామ్రాజ్యమున కేలికయగుట కొ దరు రాజబంధువులకును ఇతర ప్రభువులకును రుచి ప లేదు వారిలో ప్రముఖుడు శ్రీకృష్ణదేవరాయని అల్లుడైన ఆళియ రామరాయలు రాజ బంధువులలో చైలరేగిన పోటీలు వైరములు కారణముగా ఎమీవమందలి ఇతర రాజులు కూడ విజయనగర రాజ్యముపై కత్తిగట్టిరి ఈ పరిస్థితిని అచ్యుత దేవరాయలు సమర్థతతో ఎదుర్కొనెను రామరాయలకు రాజ్యమునందు గల ప్రాధాన్యమును గుర్తించి అచ్యుత రాయలాశనిని తన ప్రధానమంత్రిగ నియమి చుకొనెను ఆ ఎమ్మట అచ్యుత దేవరాయలు ఓడ్రదేశపు ప్రభువైన ప్రతాప

దుద్ర గజపతితో యుద్ధము కావి చి అతనిని పరాభవించెను 1531 వ న వత్సరమున ఈ రాయలు దక్షిణదేశ దిగ్విజయము నకై బయలుదేరిపోయెను ఈ ప్రభువు అజ్ఞానసారము పెద తిరుమలయ్య దేవమహారాయలు అను రాజబంధువు చేరదేశాధిపతి నోడి చెను రాయలవై తిరుగుటాటు కావి చిన సాళువ నాయకుడను ప్రముఖవ్యక్తి ని పెదతిరుమలయ్య పరాభ వి చెను అచ్యుత దేవరాయలకు మిక్కిలి విజ్ఞానపాత్రుడైన విశ్వనాథనాయకుడు రామనాథ ప్రాంతముల పాలి చు చు డిన బాణరాజుల నోడి చి సామ్రాజ్యప్రతిషను ఇనుము డింప జేసెను 1534 వ న వత్సరమున విజయనగర ప్రభువు నకును విజాపుర నవాబునకును యుద్ధము జరిగెను యవన ప్రభువునకు పరాభవము న భవి చెను రాయచూరు దుర్గము విజయనగరము వారికి వశపడెను గోలకొండ ప్రభునగు కులీ కుతుబుషాకును అచ్యుతరాయనిని యుద్ధములు సాగి కుతుబుషా పరాభవము నొందెను కొండవల్లి కొ డపిటి దుర్గ ములు అచ్యుతరాయనికే తె వనమయ్యెను యుద్ధవిజయము లందును రాజ్యపరిపాలనను దును రాయనికి పెక్కుండ సామ తప్రభువులు తోడ్పడిరి వారిలో పెదతిరుమలయ్య దేవమహారాయలు ప్రథముడు ఆళియ రామరాయలు ప్రభువు అనుగ్రహమును కోల్పోయి పోదరులతో కూడి తన స్వస్థాన మగు గుత్తి దుర్గమునకు వెడలిపోయెను తర్వాత పెదతిరుమ లయ్యదేవ మహారాయలు విజయనగరరాజ్యమునకు ప్రధాన ముత్రియై సమర్థతతో రాజ కార్యముల నిర్వహించెను అచ్యుత దేవరాయల రాజ్యము నందు సుమారు రె డు మార్ల సామ త ప్రభువులు డెడివారు వారికిగల భూమిని బట్టియు ఆదాయమును బట్టియు రాయలు వారుచెల్లించ వలసిన కప్పమును వారు పోషి చవలసిన రాణునను నిర్ణ యి చెడి వాడు ఆ నిర్ణయమునకు వ్యతిరేకముగ వర్తి చిన వారు శిక్షకుపాత్రులగుచుండిరి సామంతులలో కొందరు చ ద్ర గిరి మున్నగు ముఖ్య దుర్గముల కధిపతులుగ నియమింపబడుచు వచ్చిరి మరికొ దరు వై న్యాయ్యకులుగ రాజసేన కాంచు చుండెడి వారు

అచ్యుత దేవరాయలు వైష్ణవ మతావలంబి కాని విజయ నగర ప్రభువు ల దరివలెనే ఈతడు కూడ అన్ని మతములను సమభావముతో పోషించెను పట్టాభిషేక సమయమున ఈ రాయలు కా చీపురమందలి వరదరాజస్వామికిని ఎకామ్ర

నాథస్వామికిని కొన్ని గ్రామములను దానముచేసెను ఈతడు సువర్ణ మేరుదానము అన దనిధిదానము అను గొప్ప దానముల కాచి చిట్లు కానములు తెల్పుచున్నచి ఈ రాజు షోడశమవదానముల కావించి వన్నెగాంచెను అచ్యుత దేవరాయలు తన భార్యయగు వరదా ఖి తోడను కుమారుడగు చిన వెంకటవతిరాయల తోడను పెక్కు ఎర్రాయములు మోక్షి కతులాభారములు తూగి ఆధనమును పేదలకు వచి యిచ్చెను

అచ్యుతరాయలు కూడ తన వ శియుల దరి వలెనే పెక్కు గుళ్ళు గోపురములు కట్టి చెను 1599 వ సంవత్సరమున ఇతడు తన పేరిట అచ్యుతరామస్వామి ఆలయమును విజయనగరమున దు కట్టి చెను ఆ దేవాలయము నేటికిని దర్శనీయముగ నున్నది ఈ రాజు తన రాజధానియందు తు గగఢరాశీరమున విరలేశ్వరాలయమును నిర్మించుట ప్రారంభించెనని చారిత్రకులు తెల్పుచున్నారు కాని ఈరాజు కాలమున ఆ దేవళము పూర్తికాలేదు అత్యయ రామరాయలు దీనిని పూర్తిచేయించెను

అచ్యుత దేవరాయలు కవిపండితులను పోషించెను రాజనాథ దండిమడు ఈ ప్రభువున కాస్థానకవి ఈ కవి అచ్యుతరాయల దిగ్విజయ యాత్రల వర్ణించుచు అచ్యుత రాయాభ్యుదయమును సంస్కృత కావ్యమును రచించెను ఈ కవి భాగవత చంపువును కూడ వ్రాసెను తిరుమలాంజయము కవయిత్రి వరదాంబికా పరిణయమును సంస్కృతకావ్యమును ఈ కాలము దే రచించెను రాయల ఆస్థానమున ఆంధ్రకవులు కూడ పెక్కురు ఉండెడివారు అరు చి తలపూడి ఎల్లయ కవి ప్రత్యేకముగ పేర్కొనదగినవాడు ఈతడు రాధామూర్త వము కారకబ్రహ్మరాజీయము అను కావ్యములను రచించెను

అచ్యుత దేవరాయలు క్రీ శ 1549 న సంవత్సరమున కాలధర్మము చెందెను

౧౦ దా 4

అచ్యుతనాథుడు

ఇతడు నవనాథ స్థలలో ఒకడైన గోరక్షకుని శిష్యుడు ఇతనిని సిద్ధినిగా తేనీనది గోరక్షుడే ప్రవచ్చున వేదమున దేశ దేశముల సంఘరించుచు శివుగణము వెలరుగా అచ్యుత నాథుడు హితులైన వారిని గురుభక్తి సహితములను పరికించి

వారల భావములను తెలిసికొని వారిని ఎద్దదేవతలుగా చేయుచుండెను ఎద్దులు చిరకాలజీవులు అచ్యుతనాథుని మహిమలు నవనాథ చరిత్రమున వర్ణింపబడు యు డతడు ని శి మం

అచ్యుతనాయకుడు

అచ్యుతనాయకుడు త జూూరు లి చెవ్వప్పనాయకుని పుత్రుడు ఇతని తల్లి మూర్తమ బ ఈమె విజయనగర సామ్రాజ్యాధిపతియైన అచ్యుత దేవరాయలకు మరదలగుటచే తంజావూరి పాలకులకు విజయనగర రాజవంశీయులతో సంబంధ జాధవ్యములకూడ ఎర్పడినవి అచ్యుతనాయకుడు ౪ జ పూరు రాజ్యమును క్రీ శ 1561 న నుండి క్రీ శ 1614 నా వరకు పాలి చెను ఇతడు బాల్యమును డి గొప్ప దైవభక్తి కలవాడు కాంతిమూర్తి ఎద్యవ తుడు చ్చుని సంస్కారమును పె పొందించుకొనిన ఎద్దుడ ఎ పన్నుడు ఇతడు అనన్యపామాన్యదై ర్యపాహసినోపేతుడు పు డ్యాత్ముడు పేరుబొందినవాడు

అచ్యుతనాయకుడు రాజ్యాధిపత్యము వహించునాటికి తంజావూరు రాజ్యము సరిసంపదలతోను కాంతిభద్రతలతోను రాజ్యించు నుభిక్షముగా ఉ డెను తంజావూరు విజయనగర సామ్రాజ్యమునకు సామంతిరాజ్యము అట్లయ్యును పాలనా విషయముల దు తంజావూరి పాలకులు వ్యతంక్రమగనే వ్యవహరి చెడివారు కేంద్రముతో తంజావూరుకున్న స్వంబంధములే ఇ దులకు ప్రధాన కారణము అచ్యుతనాయకుడు తన ప్రధానమ శ్రియైన గోవి దదీక్షితుని సవ కారముతో ప్రజాసురంజకముగ రాజ్యమును పాలించెను విజయనగర సామ్రాజ్యాధిపతియైన రె డవ వెంకటవతిరాయలు తన సామంతులైన మధురజింజపాలకులు తిరుగుబాటు చేయగా వారిని అణచుటకు దక్షిణాదికి సన్నైస్యముకా తరలి వచ్చెను ఈ స దర్శముతో అచ్యుతనాయకుడు తన ఎలికకు తానటగానిల్చి తిరుగుబాటుదారులకు తగు గుణపారమును నేర్చెను ఈ కారణమున ఇతడు చక్రవర్తి ప్రీతిపాత్రుడును మధుర జి శిపాలకులకు ప్రజల విరోధియు అయ్యెను

అచ్యుతనాయకుడు రాజ్యమును పాలించుకాలములో పోర్చుగీసువారు దక్షిణమున క్రైస్తవమత ప్రచారము చేయుచు అనేకులను తమ మతములోనికి చేర్చుకొనుచుండిరి ఇట్లు అన్యలను తమ మతములో క్రవేశపెట్టు విధానమువలన పోర్చుగీసు

వారి బలము పెచ్చినది బలోద్ధతులై వారోకవర్యాయము
కొదరు నిమ్మజాతులవారిని త జాపూరు రాజ్యముపై పురి
కొల్పిరి అ దులకు క్రద్దుడైన అచ్యుతనాయకుడు తనకమారు
డగు రఘునాథనాయకుని ఆధిపత్యముతో కొ తనై న్యమును
వారిపై బ పెను త జాపూరి నై న్యములు పోర్చుగీసువారి
కే ద్రమగు నాగపట్టణముపై దాడిచేసి వారిని తరిమికొట్టి
వారి యాళలను కట్టి చెను

మహమ్మదీయు లొకమారు విజయనగర సామ్రా
జ్యముపై ఎత్తిరాగా చక్రవర్తియగు వే కటవతిరాయలు
త జాపూరి పాలకుడగు అచ్యుతనాయకునియొక్క సహాయ
మర్థి చెను అప్పుడుకూడ అచ్యుతనాయకుడు తనపుత్రుడగు
రఘునాథనాయకుని నాయకత్వమున కొ తనై న్యమును చక్ర
వర్తికి సాయమొనర్చుటకు బ పెను త జాపూరి నై న్యములు
పెనుగొ డవద్ద ముగ్లంపేసలను తాకి ఓడి చి తరిమివేసెను
ఇట్లు మరియొకమారు అచ్యుతనాయకుడు తనచక్రవర్తికి
సహకరి చి తన ప్రభుత్వీని వెల్లడి చుకొనెను

క్రీ శ 1614 న నాటికి త జాపూరు రాజ్యమునకు
నలుగడల శత్రువులు ఎర్రడిరి పేరపొందిన బందిపోటుదొంగ
చోళకుడు అనువాడొకడు దేవికొట యను ఓక చిన్న
ద్వివదమును కేంద్రముగా తేలకొని ప్ర ల ద్రవ్యమును దోచు
కొనుచు పీడి పనాగెను త జాపూరునకు శత్రువులగు పోర్చు
గీసువారు మధురజి జిరాజ్యపాలకులు చోళకుని ప్రోత్స
హించియు పరోక్షముగ వానికి సహకరి చియు అచ్యుత
నాయకునిపై పగదీర్చుకొనుటకు ఆర భి చిరి ఇదేతరుణములో
విజయనగరసామ్రాజ్యధిపతియగు వె కటవతిరాయలు
మరణించుటచే కే ద్ర రాజధానియందు కలతలు కుట్రలు
అంతఃకలహములు పొడచూపెనవి ఈ న దర్భముతో నిజ
మైన వారసుని విజయనగర న హాసనముపై కూర్చు డజెట్టు
శాస్త్రజ్ఞకూడ తంజాపూరి పాలకులపై పడినది ఇట్టి బృహ
త్కార్యముల నెరవేర్చుకొనుటకు వృద్ధుడగు అచ్యుతనాయ
కుని శక్తి చాలదయ్యెను అందుచే చక్కగా ఆలోచి చి
దుష్టశిక్షణకు శిష్టరక్షణకు తనకుమారుడగు రఘునాథనాయ
కుడు తగినవాడనియెంచి అతనికి క్రీ శ 1614 నం లో పట్టము
కట్టి శ్రీరంగేశుని సేవి చుటకుగాను అచ్యుతనాయకుడు
అదే సంవత్సరమున శ్రీరంగమునకు వెడలిపోయెను అచటనే
అతడు తనజీవితకేసమును గడచెను

అచ్యుతనాయకుడు గొప్ప దై వభక్తివరుడు ఇతడు
హరిహరాదులను భేషములేక పూజి తడిచాడు కాని రంగ
నాథస్వామి అన్నను శ్రీర గక్షేత్రమన్నను ఇతనికి ప్రీతి
మె డు శ్రీర గమ దిశడు పోపానవ క్తులను రివ ప్రాకార
మును నిర్మిం చెను అట్లే రంగనాథస్వామికి రత్నకీరీట
కవచాదులను చేయు చెను ఇ తియేకాక ఇతడు రామేశ్వరము
నందలి తీర్థఘట్టములన్ని టిని మరమ్మత్తు చేయు చియు తిరు
పతి కాళహస్తి మొదలగు ప్రదేశముల దలి దేవాలయములకు
దానములొంగియు అనేకగుడులు గోపురములు కట్టి చియు
తన దైవభక్తిని వెల్లడి చుకొనుటతోబాటు చిరస్మరణీయ
మగు కీ ర్తినిగూడ ఆర్జించుకొనినాడు

ఆ ఁం

అచ్యుతరామభద్రనాయకుడు

ఇతడు క్రీ శ 1600-31 న 11 నడుమ తంజాపూరు
నేలిన రఘునాథనాయకుని రెండవ కుమారుడు రఘునాథ
నాయకునకు మువ్వరు కుమారులు డినట్లు రఘునాథనాయ
కాఖ్యుడయమందలి ఈ క్రింది పాదములు తెల్పుచున్నవి

అచ్యుత నామా కి తాగ్రతమాజః

డచ్యుత రామభద్రావని విభుఁడు

మొదలైన తనయులు మువ్వరవ్వేళ

బొదలి మూర్తిప్రియ బోవీరలనఁగ (679-82)

రఘునాథనాయకాఖ్యుడయమును రచియి చిచవాడు
రఘునాథనాయకుని కుమారులలో నొకడైన విజయరాఘవ
నాయకుడు ఇట్లు రఘునాథుని పుత్రులు మువ్వరు -
అచ్యుతుడు అచ్యుతరామభద్రుడు విజయరాఘవనాయకుడు
అనువారు గ్ర ధకర్త విజయరాఘవనాయకుడు తన నామ
మిందు తెల్పుకొనలేదు మొదలైనతనయులు అనుటతో
ఈ యర్థమిమిడియు డును తానే స్వయముగా గ్రంథమును
చ్రాయుటచేతనే తనకంటె అగ్రజులైనవారితో సఖ్యము లేక
పోవుటచేతనే తన నామమునుదీర్చి చెప్పికొనుటకు ఇష్టపడ
లేదని తోచుచున్నది రఘునాథనాయకుడు 1681 లో మర
ణి చినతరువాత అన్నదమ్ములు మువ్వరులను స హాసనమునకై
తగవులాడిరనియు దేశమున మూడున వత్సరముల కాలము
న ఊళ్ళమేర్పడినదనియు విజయరాఘవుడు తన అగ్రజుల
క డ్లాడబీకించి చెరయందుంచి రాజ్యాధిపత్యమున కసహర్ష
లుగ తేసెననియు వారిని పల్లంకోట చెరయందుంచెననియు

తుదకు తానే ఓట్లో తంజావూరి గద్దెనెక్కెననియు చరిత్ర కారులు చెప్పుచున్నారు శ్రేష్ఠుడైన అచ్యుతుని విషయము దెలియరాదుగాని అచ్యుత రామభద్రుడు కొంతకాలము జీవించినట్లు రఘునాథుని యతగానము న దు కలదు

రామభద్ర గజాధిరాజు బునెక్కి

రామభద్ర కుమారరత్న బు కొలువ

జలవంతులై టి ద్రుమ్మసా బలు

కొలువంగవచ్చు రాజగోపాలం డనంగ

విలలెల్ల రామభద్ర విజయరాఘవేంద్రులు

ఎలవంక బలవంక నెనకొల్వగను

(పుటలు 281 282)

ద్విపదగ్రంథమైన రఘునాథనాయకాభ్యుదయ రచనా కాలమునాటికి మువ్వరున్నట్లును ఆంధ్రగ్రంథాలైన అచ్యుతుడు మరణించినట్లును యతగాన రచనాకాలమునాటి రామ భద్రుడును విజయరాఘవుడును జీవితమై యుండినట్లును దీనినిజిట్టి గ్రహ వ పీఠికలుగుచున్నది అచ్యుత రామభద్రుని తల్లి పేరు తెలియరాలేదు విజయరాఘవనాయకుని తల్లి పేరు కూడా తప్పయని వృద్ధముగా తెలియవచ్చుచున్నది విజయ రాఘవుని కూడా తత్కాలికరఘునాథులు మన్నుచున్నారని కృపచే కన్నారట

రఘునాథ నాయక యతగానరచనాకాలమునకు అచ్యుత రామభద్రుడు జీవి యుండుటచే తరువాత జరిగిన సంఘటనకలహము ఇతనికిని విజయరాఘవునకును మధ్యనే జరిగియుండును చరిత్రకారులు బ్రాహ్మణి నిజమైనచో విజయ రాఘవుడు జీవించియున్న ఏకైకసోదరుని యుద్ధములో జయించి కన్నులూడచెరికి చి యుండవలెను

వి క ఘం

అచ్యుతరామరాజు

ఈయన ప్రశంస చాటుపద్యములను జరి (IIవ భాగము 187 పుట) లో కన్నించుచున్నది. ఈతని పూర్తి నామము మీర్జా నల్లవరాజు అచ్యుత రామరాజు వీరు మార్కండేయో ద్యమైన డక్షిణయులు తుని సంస్థానాధీశ్వరులు ధరణికోట యొద్దకు నల్లమ్మయను దేవత పేర విరివంకము నల్లవరాజు సంస్థానాధిపతి నల్లవరాజుడగుచున్నది. వీరి పూర్వులు అకు సామంతరాజులగునని తదర్థి వచ్చియుండునని వర్ణన

బుచ్చన్నశాస్త్రియను పండితుడు ఈ వ శమువారి నిట్లు ప్రశంసించెను “తేజో రాజీ దివాకరాస్వయుమునన్ దేదిష్ట మ్మానుల్ మహా రాజశ్రీ పదమూల దీపావమిర్జాప్రాధ నామా కీతుల్ రాజశ్రీ ధుర ధరుల్ గలిగి రాష్ట్రంధ సంపాదనా నైజాల్ నల్లవరాజు వారనడునిన్ రాజన్య రత్నంబులై

తుని త్పత్రయవంశపు మూలపురుషుడు ర గరాజు ఈయన మనుషుడు రామభద్రరాజుగారి నిజాముల్ ముల్కు అసఫుజా బహద్దరు 10 షబాన్ 1158 హిజ్రీలో అనగా 1767 లో రా మిర్జాయను విరు మొనగను మొదటి అసఫుజా నిజాముల్ ముల్కు మరణించుము (1748) అతని వారసులలో కలహములు చెలరేగి నిజాము వంశమునకును ప్రజలకును గూడ ఎం యో అలజడి రలిగించెను 151 81 సంవత్సరములనడుమ అసఫుజా మూడవ మారుడైన సలా బతుజంగు హైదరాబాదులో నిజాముడని యందుండెను రాజా రామభద్రరాజునకు మీర్జా తిరుదిమిచ్చి బహుళరించిన వాడు సలాబతుజంగు అయియుండును ఇనచో ఎ కార్య సహాయమునకు సంప్రీతుడై నిజామువారు రామభద్రరాజు గారిని భూమించెనో తెలియదు అయినను ఇట్లు ఊహించేము టకు వీలగుచున్నది మొదటి నిజామ దౌహిత్రుడైన మ జ ఘరుజంగు కడప సమీపమున 1751 లో హరింపబడెను నిజాము గద్దెయకు కే ఎంచిన వారసులు ముగ్గురు మొట్టి అసఫుజా శ్రేష్ఠపుత్రుడు ఘాజీఉద్దీను అనువాడు ఢిల్లీలో నివ సించుచుండెను అసఫుజా మూడవ పుత్రుడు సలాబతుజంగు అతని తమ్ముడు నిజాములీఖాను నాగ్గివవాడు హైదరాబాదు న హాసనమునకై బోటి ఇప్పడు ఘాజీఉద్దీను సలాబతు జంగుల నడుమ ముండెను

ఇట్లుండ సంస్థానపు రెవెన్యూమంత్రిగా ఉండిన శ్రీకా కుళపు రామదాసు అనునాతడు సలాబతుజంగు పతము పహించి ప్రాచిది దళ వాయి బుస్సీ లింపమిచ్చించి వరాసు వారి సహాయమును సలాబతుజంగుకు సమకూర్చగలిగెను ఈ రామదాసునకు రాజా రఘునాథుడనునది గౌరవప్రదమైన పేరు సలాబతుజంగు 1751 లో నిజాముగా ప్రకటించబడెను దీనికి పీషా అంగీకరింపక అభ్యంతరములు కల్పింపసంపాదెను ఘాజీఉద్దీను ఢిల్లీమండి పెద్ద నై న్యముతో తన వారసత్వ మును స్థాపించుకొనుటకై దక్షిణమునకు వచ్చుచుండెను

ఈ విషయవర్తితలో బుస్సీ మున్నగువారు మహారాష్ట్రులకును ల చమిప్ప చి సలాబతుజ గును హైదరాబాదు తత్తమీద నిలబెట్టగలిగి శ్రీకాకుళపు రామదాసు అంధదేశపు ఉత్తర జిల్లాలకుచె దిన వాడగుటచే తుని విజయనగరము మొదలగు స స్థానాధీశుల సహాయమును సలాబతుజ గు రాజరికమునకు పాధించియుండును తత్ప లిఖమే రాజా రామభద్రరాజు గారికి మీర్జా ఖిరదము లఖి చుటయని ప్రకృతమునకు ఊహా పవచ్చును శ్రీ శ 1757 లోనే ప్రచండమైన తొమ్మిలి యుద్ధము జరిగి మానధనులైన తొమ్మిలివారు నిశ్చేపముగా వీరస్వరమల కరి చిరి తుని ప్రభు వులకుడ శ్రేంచివారిని విజయనగరము వారికిని తోడ్పడి యు దురు మీర్జా రామ భద్రరాజు శ్రీ శ 1757 ప్రాంతము వాడగుటచే అయన తాతయు వంశపు మూలపురుషుడును అగు రంగరాజుగారు శ్రీ శ 1700 ప్రా తమున మండి యుండురు

మన కథానాయకుడైన అచ్యుత రామరాజుగారి తండ్రి పేరు సీతారామచ ద్రరాజు ఈయన నల్లపరాజు వంశములో ఎనిమిదవతరమువాడు అచ్యుతరామరాజు స స్మృతాం ద్రములందును పార్శ్వభావయందును ప్రసిద్ధులు 1929 సంవ త్సరమున ఆ ద్రభారతీ శీర్షనశకు అదృశులుగా ను డిరి వీరు మంచి వ క్తలు కుప్పా అంజనేయశాస్త్రి వారణాశి ముక్తి వృద్ధాశ్రాస్త్రి వద్దివర్తి మంగయ్య వేదుల సూర్యనారా యణశాస్త్రి నరసింహ భారతీస్వామి మొదలగు న డిక కవి ద్రులు వీరి గుణగణములను కీర్తించియున్నారు ఈ వ శము నందు నీలాద్రిరాజు అను మరియొక ప్రభువుకూడ కవిపండితుల ప్రశంసలకు భాజనమయ్యెను

అం ల రం

వి శ మం

అచ్యుతరాయపురం

విజయనగరాధీశ్వరడగు అచ్యుత దేవసుసోరాయలు (శ్రీ శ 1580-1548) జనపేరిట ఖిరువతికి సమీపమున అచ్యుత రాయపురమను గ్రామమును నిర్మించిచి అచట ఒక దేవా లయమును కట్టిచి అందు అచ్యుత పెరుమాళ్ళను ప్రతిష్ఠ చేసెను పురమును నిర్మించినవలెము కొత్తూరు గ్రామమునకు చెందినది ఆ గ్రామపరిసరములు జిరుమల పెంకశేఖర్వరునకు చెందిన మాన్యములోనివి అంధువలన పురపిర్యాణమునకు ఉపయోగింపబడిన శ్రీవేంకేశ్వరుని స్థలమునకు పరిహారముగా

2400 సర్వణములు అచ్యుతదేవరాయలవారు శ్రీ భా డారము నకు సమర్పించిరి

అచ్యుత దేవమహారాయలు అచ్యుత దేవపురమున దు (అగ్రహారము) 10 వంశిగృహములను కట్టి చి వానిలో 100 గృహములను బ్రాహ్మణులకు సర్వస్వావ్యవముగా దానమొనగి మిగిలిన 20 గృహములను దేవునకు విత్యపూజాదికములొనర్చు అర్చకులకును పరిచారకులకును నివస చుటకొరకు ఇచ్చిరి మరియు అచ్యుత పెరుమాళ్ళ సేవలకు పరిట్టి పుత్తూరుగ్రామము నందలి 20 భాగములు దానమొనగిరి

అచ్యుతదేవరాయలవారు ని వసన మధిపి చిన కొలది వంశవర్ధములకే దేవాలయ నిర్మాణము కావించినట్లు శ్రీ శ 1587 నాటి శాసనమువలన తెలియుచున్నది ఇంకొక శిథిల శాసనము (శ్రీ శ 1588)ను బట్టి ఒక ఉచితభోజన వసతి గృహము (సక్రము)ను అచ్యుతరాయమహారాయలవారు నిర్మించినట్లు తెలియుచున్నది

అచ్యుతరాయపుర అగ్రహారము కవితీర్థమునకు పోవు తాటయ దు నిర్మించబడినట్లు ఊహించబడుచున్నది అచట శిథిలగోపురము భిన్నమైన విగ్రహమూర్తులు రాళ్ళు రప్పలు పూర్వము దివట వెలుగొంది శిథిలమైన దేవాలయావశేష ఘులుగా పరిగణి పబడుచున్నవి

కొ వెం

అచ్యుతరాయమహారాయలు చూ అచ్యుతదేవరాయలు

అచ్యుతాపురత్రయం

అచ్యుతాపురత్రయం అను గ్రామము తూర్పుగోదా వదిజిల్లా కాకినాడ కాలూకాజో ఉన్నది దీనికి మూడుమైళ్ళ దూరములో కాకినాడ పట్టణము కలదు అచ్యుతాపుర త్రయంలో అచ్యుతాపుర రామేశ్వరం బుచ్చంపేట అను గ్రామములు కలిసియున్నవి ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 8 942 ఎక రములు

1981 సం॥ జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఇచ్చటి పురు షులు స్త్రీలు కలిసి 8729 వు ది వీరిలో పెద్దాయలు జాతుల వారు తరగతులవారు 725 మంది ఇచ్చట ఇంట్లో వాడవాడ లుగ ఉన్నది వీటిలో 200 పెంకుటింట్లు కలవు ఇచ్చటి జనుల ఘుభ్యావోరము వరి అన్నము జనులు భావినీటిని త్రాగుదురు. నీటిపద్ధతిలేదు

భూమర్లకోట కాలువ మూతు పెరవులు ఈ గ్రామ

మునకు గల నీటివనరులు వరి చెరకు ప టలను ప డి తురు 1966-67 న 11లో ప టలక్రి ద 2800 ఎకరముల భూమి ఉప యోగపడెను ఈ భూమి అంతయు కాలవక్రింద సాగుబడి ఆయెను అరు ఆయలు ఇంజనులు గూడలు కూడ ప టకు నీటిని నల్లయ చేసినవి రెండు బ్రాక్టరులు 200 ఎకరములను ఆవశ్యకము దున్నెను ధాన్యమును చెరకును కాకినాడకు లారీలపై ఎగుమతి చేసిరి

ఈ గ్రామమున గల పశువులలో 800 గేదెలు 400 ఆవులు 200 ఎడ్లు 1000 కోళ్ళు ఉండెను దినమునకు 700 లీటర్ల పాలు నెలకు 280 కి గ్రా ల నెయ్యి స్థానికులు ఉపయోగి చుకొని 500 లీటర్ల పాలు 140 కి గ్రా ల నెయ్యి కాకినాడకు ఎగుమతి చేసిరి

ఇవట అనుల జీవితమునకు ముఖ్యధారము వ్యవ సాయము కవిషన్ ఏజంటు దుకాణాదారులు ఎద్దబండ్లు తోలువారు కలరు కంసాలి వద్రంగి కుమ్మరి తాపీమేస్త్రీ మంగలి చాకలి అను పేరుపేరు వృత్తులవారు కలరు వద్దమర స్థానిక అవసరములకు ఉపయోగపడుచున్నది

ఈ గ్రామమున రామలింగేశ్వర నందీశ్వర ఆలయ ములు కలవు వీనాద్రి అమ్మ మహాలక్ష్మమ్మల గుడులుకలవు శ్రీ రామలింగేశ్వర దేవాలయమునకు 15 ఎకరముల భూమి కలదు

అచ్యుతాపురత్రయమునకు మూడుమైళ్ళ దూరములో కాకినాడ రైల్వేస్టేషను ఉన్నది కంకరరోడ్డు ఈ గ్రామమును పొరుగు గ్రామములతో కలుపుచున్నది ప్రతిగంటకు గొట్టి పూడి నుండి అచ్యుతాపురమునకు ప్రైవేటు బస్సులు పోవును 200 రెండెడ్లబండ్లు 812 నైకిళ్ళు ఒక ఒంటెద్దబండి గ్రామ ప్రజల ప్రయాణములకు ఉపయోగపడుచున్నవి

ఈ గ్రామములో బ్రాంచీ పోస్టాఫీసు ఎలిమెంటరీ స్కూలు కలవు హైస్కూలు చదువులకు కళాశాలచదువులకు విద్యార్థులు కాకినాడకు పోవుదురు విద్యార్హుక్తిని పదిశి ధ్లు ఉపయోగి చుకొను చున్నవి ఇది వంచాయతి పరిపాలన గ్రామము పోలీసుస్టేషనుకు మూడుమైళ్ళలోనున్న సర్పవరము శకును కొర్టు నకోరిజిస్ట్రారు ఆఫీసులకు కాకినాడకును గ్రామ స్థులతోవుదురు గ్రామసహకార సంఘము రు 50 000 లవరకు గ్రామస్థులకు ఆస్పిచ్చినది ఈ గ్రామమున ఇద్దరు ఆయుర్వేద మైద్యులొక్కడను జనరల్ ఆసుపత్రికి పశువుల ఆసుపత్రికి

కా నాడకు పోవలెను గ్రామమున వాచన కలలేవు రికిరాణా దుకాణములు మూడు కాఫీహోటళ్ళు మూడు శిల్ప సిగ రెట్టు సోడాదుకాణములు రె డు సైక్లొపాపుసు కలవు

విరాపు రాజువారిను డి ర గ్రామమును 1969 సం.లో గవర్నమె టువారు తీసికొనిరి శ్రీ కాకిరవర్తి వె కట్రాయుడుగారు శ్రీ వర్తివర్తి సూ పరాజుగారు వర్ధ మాన కవిక రీరవ వి మూర్తి శ్రీ కా రవర్తి కృష్ణ శాస్త్రిగారు ఈ గ్రామ వాస్తవ్యులే

మా శ్వే

అచ్యుతవారు చూ అట్లూరివారు

అజంతా గుహలు

అజ తావివరమును ఎశ్వవిభాగ్ని నాద్రి చివరి అజంతాగుహలలోని శిల్పచిత్రలేఖనములు మావనిర్మితములో అమరనిర్మితములో అను సంశయము చూపరులగు కలుగక పోదు రూపరేఖావిన్యాసమునందును శాపట టనమున దును ఇవటి శిల్పచిత్రలేఖన కళలము నిష్ఠుము మానవకాతి తౌద్ధ మతాఖిమానుల సౌందర్యోపాసకుల నిర తర కృపఫలితమే ఈ అజంతాగుహలయిత్రేణి ఈ అజంతాయందలి ప్రతిచిత్రపు ప్రతివిగ్రహము మానవుని కివలచరిత్రములోని ఉపపుటకు ప్రతి నిధి యనవచ్చును విశ్వసృష్టయొక్కయు మానవజీవితము యొక్కయు రహస్యము లందముగ అజంతా కళాఖండము లందు పొందుపరచ బడినవి అజంతాశిల్పుల అమరహస్తముల దచటి కతిన పాపాణములు మైనపుముగ్ధలై భువన మోహన రూపముల సంతరి చుకొనినవి అజంతా చిత్రకారుల అమర హస్తములు నానావర్ణరాజితములను అపూర్వములునైన చిత్రపులను లోకమున క దించినవి అనాటి అజ తా సుందర శిల్పకళాఖండములు నేటి ని ప్రేక్షకుల ిటింపును హృద యమున కాన్లగమును కలిగించుచున్నవి

ఈ గుహాలయములు అజంతా అనుగ్రామమునకు అనతి దూరమున ఉన్నవి బొంబాయిరాష్ట్రములోని బొంగరాశాదు జిల్లా ఫరీద్ పూరునకు అతి సామీప్యముననే వాహురా నది ప్రవహించుచున్నది ఈ నదీతీరముననున్న కొండచరియలో ఈ గుహలు తొలచబడినవి ఇవటి జలపాతమునకు సక్కుండము అనిపేరు ఈ సక్కుండమునుండియే వాహురానది ప్రవాహ రూపమును దాల్చినది ఈ ప్రదేశమంతయు సాంధ్రారణ్యము చేతను కొండలు గుట్టలు తిప్పలు మొదలగువాని చేతను

ఆక్రమి పబడియ్యుది ఈ శ్యామల కోమల కాననములో గలగల ప్రవహిచు వాహిణీరానిది ఈ ప్రాపు ప్రకృతి రామణీయకమును ఇనుముడి ప జేయుచున్నది ప్రాతఃకాలపు నీరడలోను సాయ కాలపు సంజక జాయలోను ఈ ప్రాంతపు ప్రకృతికీభవ తిరికి చిన మానవులు ఆన దమ చే పులికితులగుదురు శౌద్ధశ్రమణులు వానకాలము గదు ఎకాంత వానముచేయు నిమిత్తము ఈ ప్రదేశము ఒకానొక ప్రకృతి సౌందర్యపానకుడగు కళాపార గతునిచే పరింపబడినది అప్పుడి గుహల తొలచబడినవి

క్రీ శ 1వ శతాబ్దా తమనకు శౌద్ధమతము ఊడిచి పోవుటచే మన దేశమందలి శౌద్ధశ్రమణులకు శౌద్ధకళా నిలయములకు ప్రాధాన్యము తగ్గిపోయినది తనన తర కాలములో క్రమముగా శౌద్ధవిహారములు చెత్తములు మూస వేయబడినవి ఇట్లు మూసవేయబడిన వానిలో అజంతావిహారములకూడ చెక్కినదగినవి యాత్రికుల రాకపోకలు లేక పోవుటచేతను దుర్గమ సాంద్రారాత్రములో నుడుటచేతను అజంతాగుహలు అనతికాలములోనే మరుగుపడి పోయినవి ఇట్లు కీకారణములో మరుగుపడిన ఈ గుహలయములను తొలుద్దొలక్రీ శ 1819న లో వింధ్యారణ్యములందు విన్యాసములు జరపుచున్న బ్రిటిషు సైనికుల కనుగొనిరి క్రీ శ 1829న లో ప్రప్రథమమున అజంతా గుహలనుగూర్చిన వర్ణనము రాయల్ ఎషియాటిక్ సొసైటీ పత్రికయందు ప్రచురింపబడినది క్రీ శ 1843న ప్రఖ్యాత శిల్పశాస్త్రవేత్త యైన జేమ్సు ఫెర్గూసన్ అజంతా గుహలయములను గూర్చిన విశేషములను సవివరముగ ఒక వ్యాసరూపమున రాయల్ ఎషియాటిక్ సొసైటీ సమక్షమున ఉచితము రాయల్ ఏషియా సొసైటీవారు అజంతా విహారముల ప్రాముఖ్యమును గుర్తించి వానిని శ్రద్ధవరచు అవశ్యతనుగూర్చి తెలుపుచు ఆదులకు పూనుకొనవలసినదని బ్రిటిషు ఈస్టిండియా కంపెనీ డైరెక్టరులను ప్రోత్సహించిరి వారందులకు వల్లెయని అజంతా చిత్రములకు ప్రతులు వ్రాయు నిమిత్తమై క్రీ శ 1844న లో మేజర్ గిల్ అనునతనిని నియమించిరి ఆతడు సుమారు ఇరువది వంశస్థులముల నిరంతర కృషి జేసి 80 పెద్దపైతాప వర్ణచిత్రములను సుమారు 100 ఛాయా చిత్రములను తయారుచేసెను ఈ రంగుల చిత్రములలో 5 తప్ప మిగిలినవన్నియు లంధను లోని క్రిస్టియన్ రాజభవన ప్రదర్శనములో సంభవించిన అగ్ని

ప్రమాదములో కాలిపోయినవి

అనంతరము జేమ్సు ఫెర్గూసన్ డాక్టరు బర్నెస్ అను వారి ప్రోత్సాహముచేత భారత ప్రభుత్వమువారు అజంతా చిత్రములకు ప్రతులు వ్రాయు నిమిత్తము గ్రామికులను నియమించిరి అతడు బొకాయి చిత్రకళాకాల విద్యార్థుల సహాయముతో క్రీ శ 1875 85 వరకు పది న వత్సరములు కృషి జేసి సుమారు 125 వర్ణ చిత్రములను తయారు చేసెను ప్రదర్శనార్థము చిత్రములు కెన్సింగ్ టౌన్ కు పంపబడగా అచడకూడ దురదృష్ట వశమున అనేక చిత్రములు అగ్ని ప్రమాదమునకు లోనై భస్మమైపోయినవి ఇట్లు సళించిపోగా మిగిలిన 55 చిత్రములు విక్టోరియా ఆల్బర్టు ప్రదర్శన కాలంలో ప్రదర్శనార్థము ఉపబడినవి

క్రీ శ 1908-11న 11 మధ్య పారిస్ వహేసు సమితి మూడు పర్యాయములు అజంతా విహారముల దర్శిచి కొంత కాలము ఆచట ఉండి ఈ చిత్రములకు కొన్ని ప్రతులను వ్రాసినది ఈ కార్యకలాపము నదామెకు నందలాల్ బోసు అనతకుమారహార్లాక్ సయ్యద్ అహమ్మద్ మహమ్మదు ఫజుల్ ధీన్ మరేంద్రనాథగుప్త డొరొతిలా రెన్ను మొదలగు చిత్రకళాకారులు సహకరించిరి ఈ చిత్రములు విక్టోరియా ఆల్బర్టు ప్రదర్శన కాలయందు ప్రదర్శింపబడుచున్నవి ఆమె వ్రాసిన "అజంతా కుడ్యచిత్రములు" అను గ్రంథములో కూడ ఇవి ప్రచురింపబడినవి అట్లే ఈ చిత్రములకు ప్రతులను ముకుళ దేవ్ సయ్యద్ అహమ్మద్ అనువారు వేరువేరుగా వ్రాసిరి విజాము ప్రభుత్వమువారు ప్రచురించిన వర్ణచిత్ర గ్రంథములు నయనాన దకరములుగ నున్నవి

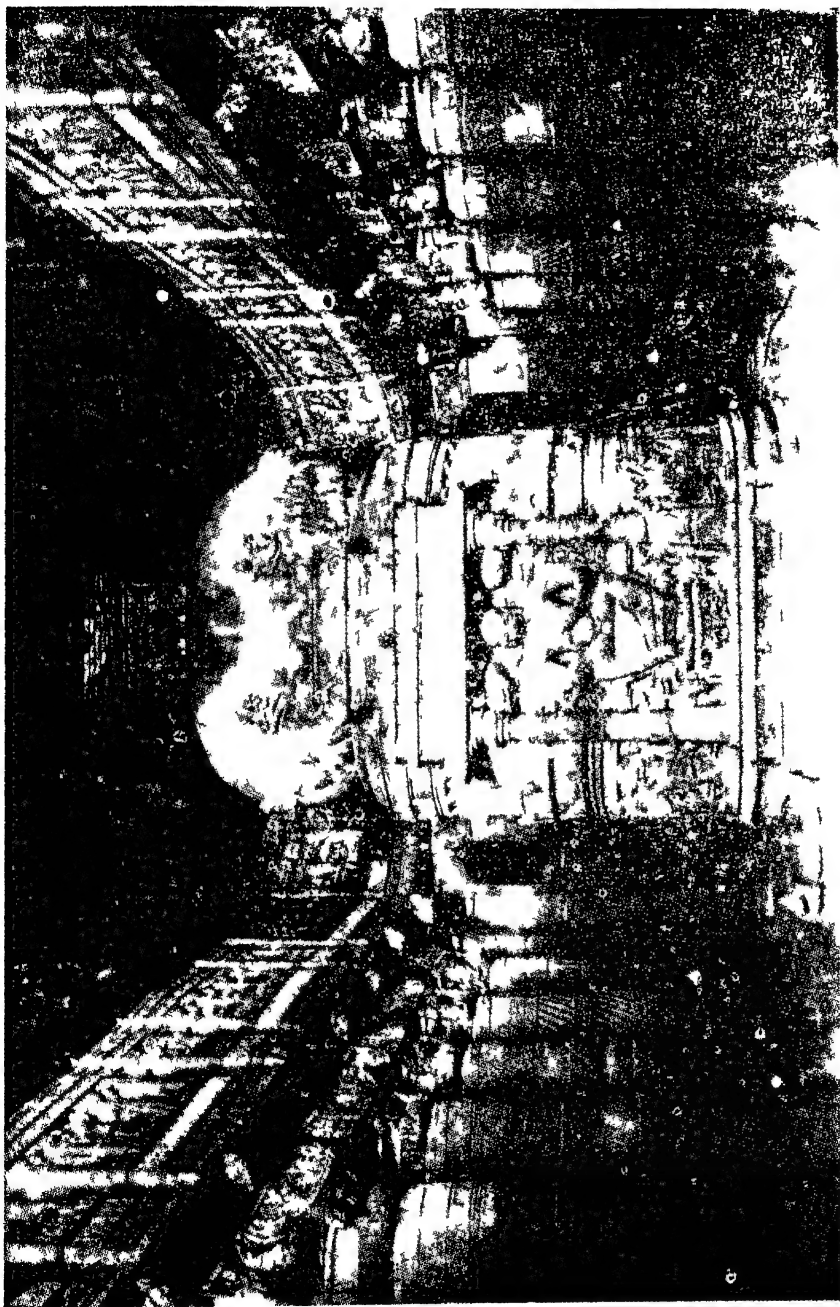
అజంతా యందలి గుహలు సుమారు 250 అడుగుల ఎత్తుగల కొడయందు ఆర్థవ ద్రాకారమున నిర్మింపబడినవి వీని పొడవు సుమారు 600 గజములు అంశురైగ విడవబడిన వానితో కలిపి మొత్తము ఇచట 80 గుహలు కలవు ఇవి అన్నియు ప్రచండశిలాఖ డములనుండి తొలచబడినవి వీని భూతలము ఏకమట్టమునలేదు ఎగుదుదిగుదుగానున్న ఈ గుహలలో రెడంతస్తుల గుహలయములకూడ ఒకటి ఉన్నది కొన్ని గుహలు నదియొడ్డునకు కడు సమీపమునను మరికొన్ని గుహలు ఇంచుకదూరమునను ఉన్నవి గుహలనుండి నదిలోనికిని ఆగుహలన్నిటిని యొకదానితోమరియొకదానిని కలుపుచును సోపానములు నిర్మింపబడెను

ఈ గుహానబ్జహృత్కార్యము నిర్దుష్ట నిర్దిష్ట నిరాటక దృతిలో కొనసాగినట్లు తెలియుచున్నది వీని ఖన విధానపు ఊటెన్నలనుగూర్చి నేటిని అ పూర్తిగనున్న అనటి గుహలనుబట్టి కక్కగా తెలి కొనవచ్చును వాస్తవ శాస్త్ర పార గతులు ప్రప్రథమముగ గుహాతెట్లు డవలెనో ఒక ఎథకమును అయారుచే జిల్పాలము దు చగా వారారీతి గనేగుహాలను తొలిచియు దురు ఈగుహలను వైసు డి ది తొలిచిరనుట నిర్వివాదము మొదట గుహలు నిర్మి చు ప్రదేశమున బొగ్గుచేగాని గుబలనములచేగాని గుహాలయొక్క రూపురేఖలను గీయుదురు ఆ ఎదవ విశాకమును డి క్రి గకు తొలుచునట్టికార్య మార భమగును ఈ దర్శములో గ డళిలకు వర్ణ (న్నని మొనగల్గిన ఇనుగు వములు) నహాయముతో హృతముల (ర ధ్రముల) ను వేయుదురు ఇట్లు హృతములపే నాతినిచీల్చి మధ్యనున్న శిలాఖ డలములను తీసవేయుచు అవ రమున్నచోట స్థూలశిల విడిచిపెట్టుదురు ఈ విధముగ గుహాలను తొలుచుట పూర్తియైనఎదవ మధ్య మధ్య విడువబడిన స్థూ శిలాభాగములను వలయువిధముగ స్త భములుగనో ప్రతిమలుగనో వలకములుగనో వితర్కలు గనో తదితర అవశ్యకరూపములుగనో మలుచుదురు ఈగుహాల నిర్మాణమున దు ఉత్తమవాస్తవిజ్యవిధానములు అనుసరి పబడి నవి ప్రతిగుహలోనికి గాలి వెల్లురు వచ్చునట్లు తగుళర్థ వహి చి వాస్తవశాస్త్ర ప్రకారమే గుహాలయములన్నియు తొలచబడినవి

ఒకానొకప్పుడు అజ తాగుహాలియు జీవముట్టి నడు నట్టి రకరకముల ర గుర గులచిత్రములతో ని డి నేత్రవర్ణ ముగ ను డెడివి కాని కాలప్రభావమున ఉ చిత్రములలో పెక్కులు శిథిలములై పోయినవి ఐనప్పటికిని కీర్తావశేషములై న ఈ అజ తాచిత్రములు నాటి భారతీయ చిత్రకావీకానము నకు నుచిత్రరచనావిధానమునకును ఉత్కృష్టనిదర్శనములుగా ఉన్నవి వర్ణచిత్రము ను వేయదలచిన ప్రదేశము దలి వివమ శిలా స్థలమును సమతలముగ చేయుటకుగాను చిత్రకారులు మొదట బ కవట్టినో రాతిపొడినో ఇనుపవట్టినో ఊక తోడను లేక పీచుతోడను కలిప దానితో బెల్లపుపానకమును గాని పెనరకషాయమునుగాని పోసి చక్కగా జిగురువచ్చు త్తముగారి యా లేవమును వివమపలములవై వట్టి తురు ఇట్లువట్టిం చి దానిని చదుకుజేసి విడుతురు ఎదవ అతేవము

అరిపోయి ఆ యా ప్రదేశా న వ్రేగా పట్టుకొనియు దును దానివై చున్న ను వేయుదురు ఆ యు ఎ డి అ ర ర వర్ణచిత్ర లలను వేరుక ర మి ర ర చి వ రలచిన చిత్ర యొక్క ర ర ను శ రూ బగ తొల ర భారురా ష నో ల్ల గ ర న్నర్థి కురు ఎదవ ని దువు తోను రల ను రు ఎ గా యు వగము లచే ని బగ ను ఇ న రు గి ధా వ మ లో అ తాయ లి చి చ గా కొ సాగి డి ర విశ్రయగచనలో ఉపయోగి బు ఒ (న) ధాతు రాగము ధు ర ర చ్చటగు నిలె పుక్తు యు మొదలగు ర గుల్కీయు స్థా గా) నటివే ివమ శిలాస్థలములను అనా రు చుగా వడనుజేక రతో సానిక ముగ లఖి చు వదార్థము ను ర యోగి ని చ గ్గి ర గు లో నిరుపమాన సా రగ్యవ ను రూర్ణ ట్టియు మహో న్నతభావములను ప్రస్ఫుట మ చేయు ట్టియు చిత్రములను రచి చిని అజ తా చిత్రకారు మేధా శ్త కళావైదుష్యము ప్రక సార్థములు

అజ తా గుహాల కాలనిగయమును చేయుటకు అ గుహాలలోని కానములు అ ని శి ర వనా ధానము గుహాలనిర్మాణములో ని డి వ్ర మై సా గి యవరి జ్ఞానము ఎన్నిచేకముల దలి నామృత గుహాల రణము లోని విశిష్టత మొదలగువి మి గ్గి తోడృడను ఈ గుహాల లోలను వెలువలను మొత్తము 25 కా లు గలవు ఇ దు 17 కానములు గుహాలలోని గ ర వై వర్ణములచే లిఖ వ బడి యున్నవి మిగిలిన 9 కా లులు ర రలయొక్క బాహ్యశిలాతలము వై చెక్కబడిన ఈ కా ములలో “వా ఎపుత్తకటవడి” “వాటకర శము గి ధ్యశ్త” “ప్రవరసేనుడు రుద్రసేనుడు ఘ మగదుడు న్న ఛోటాడు ధృతరాష్ట్రుడు హరిసా బుడు సారిసా బుడు రవి సా బుడు ఉచే ద్రగుపుడు వృషదాసుడు అశ్వకరాజ్యము కు తల అవ తి కళి గ కోల క్రికూట లాటా ద్రదేశములు బుద్ధభద్రుడు భవ్వరాజు దేవరాజు చాళుక్యులు-మొదలుగా గల రాజులు రాజవ శములు రాజ్యములు మ త్రులు వడి క్రమములు బౌద్ధశ్రమణులు శిద్ధాదుల ప్రసావనలుకలపు వీనినిబట్టి చూడ అజ తా గుహాలు క్రి పూ ఒకటవ లేక రె డవ శదాజ్ఞములో ప్రారంభింపబడి క్రి శ వడవ లేక ఎనిమిదవ

అటా గుహ 18 లో టి ద్వికలము

శతాబ్దివరకు నిర్మి పబడుచునే ఉన్నవని తెలియు చున్నది అజ తాగుహలలోని శిల్పరచనా విధానములలోను వాస్తువు లోను గుహాంకరణములోను కాలక్రమమున శౌద్ధమతముతో వచ్చిన పరిణామముల ప్రభావము అచ్చుగ్రుద్దినట్లు కని చుట వలెకూడ ఈ గుహలు వై నశిష్టబడిన కాలవ్యవధిలోనే నిర్మి పబడినవని చెప్పటకు వీలగుచున్నది క్రీస్తునకుపూర్వము నిర్మి పబడిన గుహలు అని క్రీస్తునకనంతరము నిర్మి పబడిన గుహలు అని రె డు తెగలుగ వీనిని విభజి త వచ్చును విభ జి చి చూచినచో 8 9 10 12 13 స ఖ్యలుగల గుహలు మొదటి శ్రేణికిని మిగిలినవన్నియు రె డవ శ్రేణికిని తె దినట్లు వ్యక్తము కాగలదు క్రీస్తుశకములో నిర్మి పబడిన గుహలలో 1 16 స ఖ్యలుగల గుహలు సమకాలికములనియు 17 2 సంఖ్యలకల గుహలు వానికి ఉత్తరకాలికములనియు 28వ స ఖ్యలకు గుహ వీనికి అన తరకాలములో నిర్మి పబడినదనియు భావి చుచున్నారు ఈ గుహలయొక్క బృహత్తరఖనన కార్యము నిరవధికముగకాక మధ్య మధ్య స్తంభి చి తిరిగి అరంభింపబడి పూర్తిగావి పబడి ట్లు గుర్తించుట యుక్తము

గుహల ఖననకృత్యముతోపాటు చిత్రాల కరణము కూడ జరిగియు డవచ్చును లేదా క దరనిర్మాణమును పూర్తిచేసి విడనాడిన అన తరము కొంతకాలమునకు చిత్రాలంకరణ కార్యక్రమమును శిల్పలు చేపట్టియు దురు ఒక చైత్యమును అలంకరి చిన మీదట దానిని చూచి న తనంచి మిగిలిన చైత్యములను ఎదవ విహారములనుకూడ చిత్రలేఖ నముచే మనోహరములుగా అలంకరి చి యు డుటయు న భ వమే కావున గుహల నిర్మాణము చిత్రాల కరణముతో పాటే జరిగినదని చెప్పటకు ప్రబలాధారములు కానరావు

అజ తా యందలి గుహలను చైత్యములని విహారము లని ద్వివిధముగా విభజి పవచ్చును చైత్యముల దు 9 10 స ఖ్యలు కలవి హీనయానశౌద్ధమతమునకు చె దినవి ఇవి ప్రాచీనములు ఇవి క్రీ పూ మొదటి లేక రె డవ శతాబ్ది య దు నిర్మింపబడినవి 14 26 29 స ఖ్యలుగల చైత్య ములు (29 వ గుహ అనంపూర్ణము) మహాయానమునకు చెందినవి ఇవి అర్వాచీనములు ఇవి క్రీ శ ఆయదవ లేక ఆరవ శతాబ్దియ దు తొలపబడినట్లు భావి చుచున్నారు అట్లే విహారములందును హీనయాన మహాయాన శౌద్ధకాఖలకు చెందినవానిని ఇట్లే గుర్తి వదగును 8 12 18 80 సంఖ్యలు

కల గుహలు హీనయాన కాఖకును మిగిలిన విహారము లన్నియు మహాయానకాఖకును చెందియున్నవి మొదటి నాలుగు విహారములు ప్రాచీనములనియు మిగిలినవి అర్వా చీనములనియు వేరే తెప్పవనిలేదు

ప్రాచీన అర్వాచీన చైత్యముల దు వాస్తువు ఒకే విధముగాలేదు ప్రాచీన చైత్యాలయములు ొడ బరమై ప్రకాంతముగను గ భీరముగను ఉన్నవి అర్వాచీన చైత్యాలయములు అట్లుగాక శిల్పన ఎదచే ని డి నయనాన దకరము లుగా నున్నవి ప్రాచీనచైత్యాలయములకాలపు దారు నిర్మాణములకు ప్రతిరూపములై ఉన్నవి ఈ చైత్యాలయ ములను తొలుచునపుడు అడుగడుగున నాటి దారునిర్మాణ ముల ననుర చుటకు ప్రబల ప్రయత్నముజరిగినట్లు కొరవో చు చున్నది ఈ చైత్యములలో దారు సర బీలను వొప్పించుటకు జరిగిన ప్రయత్నము గమనింపదగినవి అర్వాచీన చైత్యము ల దు ఈ అ ధానుకరణము కాని దారువును ఉపయోగిం చుటగాని జరుగలేదు ఈకాలపు చైత్యములలో శిల్పచైపు ణ్యము విశేషముగా శిలాఖ డములపైనే ప్రదర్శింపబడి యున్నది

ప్రాచీన అర్వాచీనచైత్యములు వైవిధ్యముగా వేరగు చున్నను యవియన్నియు కొన్ని ప్రధాన సాదృశ్యములను కలిగియున్నవి చైత్యముయొక్క ముఖద్వారముపై న గుట్టుపులాడపు ఆకారముతో ఒక పెద్దచాతాయనము ఉన్నది లోపల గర్భగుడిని విశ్రాంతిమ డపములను చుట్టి వచ్చుటకు ప్రదక్షిణపథముగ నొక వసార ఉన్నది ఈ వసారకును విశ్రాంతి మండపములకును నడమ స్తంభముల వరుసకలదు విశ్రాంతి ప్రదేశమునకు నడమ చైత్యాకారముననో దనోకా ఆకారముననో మూపాకారముననో పూజాచిహ్నములున్నవి చైత్యములయొక్క వైకప్పు గుమ్మటమువలెగాని లేక కమాను వలెగాని యున్నది చైత్యాలయములన్నియు అర్ధవృత్త దీర్ఘచతురస్రాకారములను కలిపినట్లున్నవి

ప్రాచీన అర్వాచీన విహారములకు మధ్యకూడ విస్తృత మైన వ్యత్యాసములు గాంచనగును ప్రాచీనవిహారములు విస్తీర్ణముతో చిన్నవి ఇవి నిరల కృతములు వీనిలో శౌద్ధ శ్రమణులు నివసించుగదుల గోడలపై శౌద్ధుల పరమపవిత్ర చిహ్నములగు దగ్గికాశిలాయవనిక మొదలగునవి చెక్కబడి యున్నవి శౌద్ధశ్రమణులు విశ్రమించుటకుగాను ప్రతి అర

లోను శిలవిత్తర్థులు వానిపై తలగడలు కనిపించును ప్రాచీన విహారములిట్లుండుటకు కారణము ఆకాలము దుబహుళ ప్రచారములోనున్న హిసయన తౌద్ధమతముయొక్క ప్రభావమే అర్హాచీన విహారములపై మహాయనతౌద్ధమత ప్రభావము గణనియముగా ఉండుటచేత ఈ విహారములన్నియు సాల కృతములుగను ఆకారభరితములుగను ఉ డినవి ఈ విహారములలో పూజాపురస్కారములకై ప్రత్యేకముగా గర్భాలయము ఎర్పరచి అందు చక్కని బుద్ధవిగ్రహమును మలచుట జరిగినది మహాయన విజృ భణమువలన తౌద్ధవిహారములన్నియు తౌద్ధదేవాలయములుగ మారిపోయి అడుగుదగున శిల్పముతో నిండి పోయినవి తౌద్ధశ్రమణులసంఖ్యకూడ ఈ కాలమున వృద్ధిచె దుటచే విహారముల పరిమాణము అందలి యగలన ఖ్యలుగూడ పాచ్చుట గమని పదగనవిషయము ద్వారమంట పములుకూడ ఉ డుట ఒక విశేషము

అజంతాయ దలి అర్హాచీనగుహలయము లన్నింటిను శిల్పన పదకు కొడువలేదు ఈ గుహలలోని స్తంభములమీదను దూలములమీదను బయటిగోడలద్వారములమీదను శిల్పకౌశలము నమ్మద్దిగ కనిపించుచున్నది బుద్ధుని రూపములు మానవులరూపములు దేవతల ఆకారములు యక్షదీన్నర గంధర్వల ఆకృతులు పశుపక్ష్యాదులబొమ్మలు తరులతా కిసలయకుసుమూదుల రూపరేఖలు ఇత్యాదుల చెక్కడములు ఇవట విస్తారముగ కాననగును బుద్ధుని ప్రతిమలుకూడ అధిక స ఖ్యలోనే చెక్కబడినవి ఈ శిల్పము ఉ త్తమశరగతికి చెందినది నాటి శిల్పుల కళానై పుణ్యమునకు సునిశితపరిశీలన కక్తి కల్పనానై పుణ్యమునకు పొంద ర్యారాధనతత్పరతకు జీవితసమగ్రతకు ఈ అజంతాశిల్పము చక్కని నిదర్శనము

అజంతాశిల్పము తౌద్ధమతప్రభావితమయ్యు ఆ మత సంప్రదాయబుద్ధము కాదయ్యెను బుద్ధుని మనుష్యరూపములో చెక్కకూడదని ఆ మతము నిశ్చేదించుచు న్నది కాని ఈ నియమమును అజ తా శిల్పి అతిక్రమించియుండుట పర్యవేదికమే అంతమాత్రముచేత శిల్పి అన్నిసందర్భములలో మతవిరుద్ధముగ శిల్పించినాడని భావించరాదు మతవ్యాప్తికి సాందర్భి పౌనసనకు శిల్పము అలంబనముగా ఉన్నసందర్భములలో అడ్డు వచ్చిన మత నియమములనుమాత్రమే అతడు త్రోసిరాజునెను తేదితర సమయములందు సంప్రదాయముల నతడు చక్కగా

గౌరవి చి అనుసరి చినాడు అజ తా శిల్పము మతవ్యాప్తికి సా దర్భిపానసకే గాక వాస్తుపు మద్దీ ఎజేయుటకూడ మిక్కిలిగోడ్పడినది అజ తా గుహ లోని స్తంభములయొక్క అమలకుమలపై నున్న శిల్పము ఆధార - ఆమల కిములమీది బొమ్మలు దూలము పై చెక్కడపు నము మొదలగునవన్నియు వాస్తుపులో య భాగము కన్పట్టుచు దానికి ని డుతనమును చేసారుచు న్నవి అజంతాయ దలి శిల్పములో దర్శకులను ఇట్లే ఆ ర్పి చి డట్టగాని శృర్యా నందములలో ము చెత్తువా లో బుద్ధుని సు దరవిగ్రహములు ద్వారపాకలబొమ్మలు ఒకేకేగిస్సునుగల్గియున్న నాల్గలేళ్ళ విగ్రహము పొట్టేళ్ళపొరాటపు చిత్తము ఉపాధ్యాయ విద్యాధుల చిత్రములు సంహమలబొమ్మలు నాగప్రతిమలు గంధర్వలబొమ్మలు పేర్కొనగగినవి ఈ చెక్కడములందు శిల్పి యొక్క బుద్ధికౌశలము కళాకౌశలము ాక్షిత్వమైయున్నవి జంతువులను శిల్పించునపుడు శిల్పి వాస్తవభావములను అలవాట్లచేగాక ఆ సంచరించెడిప్రదేశముల స్వరూపములను అచటి వాతావరణమునకూడ చక్కగా వ్యక్తముచేసినాడు అట్లే ఇతరవిగ్రహములను బొమ్మలను చెక్కునపుడుకూడ అతడు వాని సహజత్వముతోటాను నాటివలన సాధింపదలచిన కార్యమున కాలంబములగు భావములుగూడ పుట మగునట్లు తగుశ్రద్ధ వహించినాడు అ గా ండణలద్యముల కేతత్వమును అజంతా శిల్పి సాధించినాడని చెప్పగను

అజంతాలోని ఉత్పైత్తు బొమ్మల శిల్పముతోపాటు స్తంభలకగతశిల్పము కూడ కొనియాడవగినది సామాన్యముగా ఉత్పైత్తుశిల్పము కథనాత్మకదృశ్యములను వివరించుటకు తోడ్పడును కాని అజంతాయందు కథనాత్మక దృశ్యములను వివరించుటకు అధికముగా శ్రద్ధచిత్రలేఖనమే ఉపయోగి పబడినది అచ్చటచ్చట బహు యముగా ఉత్పైత్తు చిత్రశిల్పము కూడ కథనాత్మకదృశ్యముల వివరణకు ఉపయోగింపబడినవి అట్టివానిలో గౌతముని సన్నాధిసోస్టుఖనిచేసన వ్యాధి పీడితుడు వృద్ధుడు శవము మొదలగువాని దృశ్యము లీసందర్భమున పేర్కొనవచ్చును వర్ణచిత్రలేఖనము వీలుగానిదోట ఉత్పైత్తు శిల్పము చక్కగా అజంతాశిల్పికి తోడ్పడినది ఈ ప్రాచీన శిల్పన ప్రదాయమును కూడ నాటి శిల్పులు వదలివేయక మీదుమిక్కిలి దానికి వన్నెలు చిన్నెలు దిద్ది అవనరమైవోటులందు ఉపయోగించిరన్నవిషయము అజంతాయందు సున్న

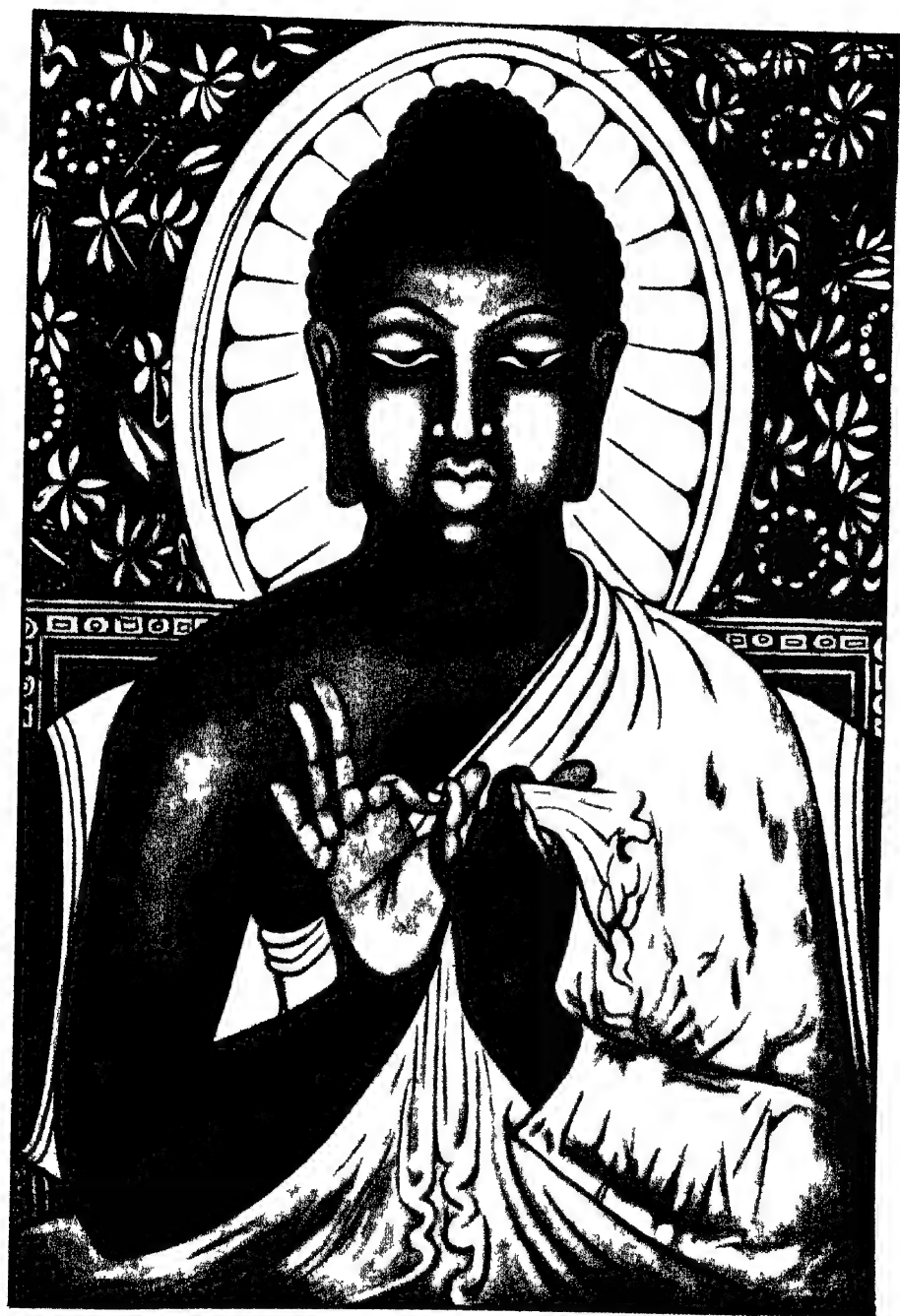
లోను శిలవిగ్రహలు వానిపై కల డలు కలిపి చును ప్రాచీన విహారముల్లిట్లు దుట్టకు కాలము ఆకాలము ద బహుళ శ్రా రములోనున్న వాసయాన శౌధములుయొక్క శ్రావణే అర్పించిన విహారములపై మహాయానశౌధముల భావము గణించుముగా ఉ డుటచే క విహారములన్నియ పాల క్రిత ములుగను ఆకాగరితవ లగను ఉ డినవి క విహారవ లలో పూజాపురస్కారములై ప్రత్యేకముగా గర్భాగారముల ఎరి రచి లదు చక్కని బుద్ధగిరిహమును సు చట ఎరిగి ది మహాయాన పృ థిణమవ న శౌధవిహారముల గయు శౌధ దేవాలయములగి మారితోయ లడుగిడుగి శిల్పముతో ని డి పోయిని శౌధక్రమణులం క్రితకూల క కాలమున వృద్ధిచె దుటచే విహారముల ఎరిమాణము ఆ దలియ కల శిల్ప లుగూడ పాచ్చుట గమని ఎదిగి వివరము ద్వారము ట పములుకూడ ఉ డుట ఒక విశేషము

అజ తాయ దిలి అర్పావనగుహలయము లన్ని డను శిల్పన పదకు కొడువలేదు ఈ గుహలోని పృ థమలమీదను దూలము లమీదను బయటిగోడలద్వారము లమీదను శిల్ప కౌశలము నమృద్ధిగ కనిపి చుచున్నది బుద్ధుని రూపములు మానవులరూపము లు దేవతల ఆకారములు యడ గ్న గ ధర్మల ఆకృతుల ఎకవత్సాదులతోమృలు తరులతా కింలయకునుమాదుల రూపదేఖలు ఇత్యాదుల చెక్కడములు ఇచట విస్తారముగ కాననగును ఒద్దుని ప్రతిమలుకూడ అధికి ప ఖ్యలోనే చెక్కబడినవి ఈ శిల్పము ఉ త్తమతరగతికి చె డి నది నాటి శిల్పుల కళాప్రవృత్తియునును సుశితమిలిసిన శక్తికి ల్పనానై పుణ్యమునకు సౌ దర్పారాధనత గ్న రతికు జీవితనమగ్రతక ఈ అంకాశిల్పము చక్కని నిదర్శనము

అ తాశిల్పము శౌధమతప్రభావితవయ్యు ఆ ము సంప్రదాయబద్ధము కారయ్యెను బుద్ధుని మనుష్యరూపములో చెక్కకూడదని ఆ మతము నిషేధించు న్నది కాని ఈ నియ మమును అజ తా శిల్పి అతిక్రమి చియు డుట సర్వవిధితమే అ తమాత్రముచేత శిల్పి అన్ని స దర్శములలో మతవిరుద్ధ ముగ శిల్పించినాడని భావి పరారు మతవ్యాప్తికి సౌందర్యో పాసకు శిల్పము అలంబనముగా ఉన్నన దర్శములలో అద్ద వచ్చిన మత నియమములనుమాత్రమే అతడు త్రోవరాజునను తదితర సమయములందు స ప్రదాయముల నతడు చక్కగా

గౌ గి చి అనునది చి డ అ తా శిల్ప ముపాల్ప పౌ రోపా గ వా చుట్ట పన డి మాడ మిక్కిలి యు డి ల హ గ యొ గ్గ యు పై ను ప థా ము ములమీద పొ గ్గ దూ డ చె గ్గ య మెలగునొన్ని యా డ గ్గ చు దాని గ్గ చు చే డ డ యి లి శిల్పన లో గ్గ ను డే డ యి ర్ము యి వ కెత్తవా డ డ డ్వాపా గ్గ సు గి యలొగ్గ గిగ్రహవ గ్గ శిల్పాం గ్గ గి గ రు ద్ధుల చి డ డ యొ గ్గ ముల డ రు లొమ్మలు డెగ్గ గిగి కె గ్గ గ్గ యొ గ్గ బుద్ధిగా గ్గ తాకాళ ప డి యు డల ఒ ములను గిగి చు దు శిగ్గి వా డ్వా ను అలవాట్లచేగాక అ చా చెడి దేశం గ్గ ను అచటి వాతా డ్వానుగూడ గ్గగా డ్వామచే నాడ అట్లే ఇగ్గ విగ్రహ వ డను బొక్క ను కె గ్గ గ్గ అడు వాని సహజవృత్తుతోనాడు సు గాతల డి డలచిన డ్వామన డాల ములగ నా గ్గ గూ డ్వా మగునట్లు అగుశ్రద్ధ వా చినాడు అ గా డ డ్వా గ్గ శేతవృత్తును అ త శిల్పి పాధి పా ని చె డ గ్గ ను

అ తాలోని ఉత్పైత్తు డ్వా పుచు పాటు ప్ర థిఫలకగతగ్గ ను కూడ డొనియూ గి డి సామ్యా ముగా ఉత్పైత్తుగ్గ డ్వా డ్వా గ్గ ను వివరి చుటకు తోడ్పడును కాని అజ తాయ దు ఢనాగ్గ గ్గ గ్గ ను వివరి చుటకు అధి మగా డ్వాచిత్రలేఖమే పయోగి ఎ బడినది అచ్చలచ్చల ఎచా డ్వామగా ఉత్పైత్తు చిత్రశిల్ప య కూడ శథనాత్మకగ్గ గ్గముల వివరం డ డ్వాగి బడినది అట్టివానిలో గౌతముని సన్న్యాసోమ్మలనిచే న వ్యాధి పీడి తుడు వృద్ధుడు శవము మొదలగ వాని దగ్గము లీన గర్భమున పేర్కొ వచ్చును వర్ణచిత్రలేఖన ఎ విలుగానిచోట ఉత్పైత్తు శిల్పము చక్కగా అజంకాశిల్పి తోడ్పడినది క ప్రాచీన శిల్పన ప్రదాయమును కూడ నాటి శిల్పులు వదలివేయక మీదుమీర్చి దానికి వన్నెలు చిన్నెలు డిద్ది అవసరమైనచో టుల దు డ డ్వాగించిరన్నవివయము అజంకాయ దు సు ప

ప్రము అట్లే అజంతాలో స్తంభఫలకచిత్రణశిల్పముకూడ పరాకాష్ఠవహించినది దీనినహాయముతో అజ తాశిల్పి స్తంభముల పొ దర్యమును ఇనుమడి ఎజేయుటయొక్క వాస్తువులో దానినికూడ అ తర్వాముగగాఢేన దానికో విశిష్టతనుచేకూర్చి నాడు స్తంభములపై లతాగుల్మదులను కునుమకీసలయములను జిలుగుపనులను చెక్కుటకు ఈ స్తంభఫలకగతశిల్పమె తయు ఉపయోగపడినది

అజ తాగుహలు చిత్రలేఖననిలయములు అమాచానముగ ఆరాధింపబడుచున్న చిత్రకళ అజ తాలో మహోన్నత స్థాయినుండకొని లక్ష్యసాధిని పడసినది దానిని పె చి పెద్ద చేసిన చారు దక్కనులోని కాతవాహన వాకాటక చాళుక్య ప్రభృతి రాజులైనప్పటికిని ఇది భారతీయ కళాకారుల సమష్టి సృష్టియనుట యుక్తము అజ తాలోని ఖిత్తిచిత్రములన్నియు మతప్రేరేపకమై అయ్యును వానియందలి వస్తువు ఆధ్యాత్మికముకాక అధికముగా ఐహికమగుట విశేషము అట్లే ఈ సామాజికచిత్రముల ప్రయోజనము వినోదమాత్రమేకాక మానవాళి ధర్మబద్ధసంఘజీవితమును గడుపుచు విశేషకృషి లేకయే సంసారమును తరింపతగునని సూచించుట కూడా ఈ చిత్రలేఖ్యమున దు నాటి కళాతపస్వులు తమ సౌందర్యోపాసనాప్రభావమును స పూర్ణముగ ప్రదర్శి చిరి ఈ చిత్రలేఖనమున ద తటను చిత్రకారులు సహజత్వమును సమరస భావమును చక్కగా బోపి చిరి అట్లే చారు సజీవములై నుకుమారములై సభ్యతాయుతములై స స్కారమును వెల్లి విరియుచు నర్వకాల సర్వావస్థల దు స క్రమాశ్చర్యములను కలిగి చునట్టి భువనమోహనచిత్రములను మాత్రమే అజ తాయ దు చిత్రించిరి మహోహనశీలవిరాజితులైన అజంతా చిత్రకారులు చిత్రకళా లేఖనమున దలి పడగలములైన ఆకృతి ప్రమాణము భావము లావణ్యము సాదృశ్యము వర్ణికాళ గమలనువానిని అతిశ్రద్ధచే బోపి చుటచేతనే అజ తా చిత్రరచన పరాకాష్ఠవహించి ప్రపంచచిత్రకళావైతల ప్రళంసల నందుకొనినది ఈ స దర్శములో కొందరు చిత్రకళాపారిణిలు అజంతా చిత్రములను గూర్చి మడిచిన వలుకులు స్మరి చుట యుక్తము - స్థిరస ప్రదాయబద్ధమై సజీవవై విధ్య రూపకల్పనతో మనోహర పర్ణాకృతులతో అజంతా చిత్రము లానందదాయకములు అని గ్రహిత్వం కొనియాడెను భంగిమలను చిత్రించుటలో అజంతా కళాకారుల కనమాన

కౌశలమున్నది యని హెరీ గ్ హోమ్సెస్ తి ప్రళ సించినది అజంతాగుహలలోని నీటిర గు చిత్రములు భారతకాస్త్రీయ కళను ప్రదర్శి చుచున్నవి అనగా స్వచ్ఛమైన భారతీయ కళ యొక్క పరాకాష్ఠను ఇవి సూచి చుచున్నవి అ తియొగాక భారత కళాకారులు మున్ను దాచరి పవలసిన విధానమునివి నిర్దేశి చుచున్నవి అని మాన్సియర్ ఆక్సెల్ జాల్ అను మహాశయుడు వచి చినాడు ఇ దరి మన్ననల దిన అజంతా చిత్రముల తత్వమును విపులముగా పరిశీలి తుము -

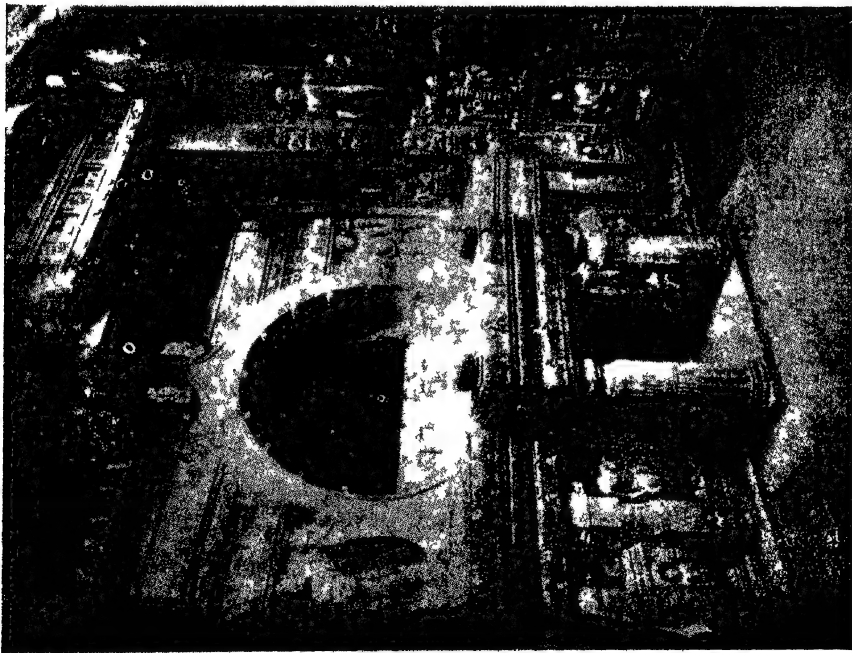
అజంతాయందలి 1 2 9 10 18 17 స ఖ్యలుగల గుహలలోని చిత్రములను పరిశీలి చినచో నాటి చిత్రకారుల కళావై దుష్యము ఆయా కాలమున దలి ప్రజల ఆచార వ్యవహారములు కట్టు బొట్టు తదితరాల కారములు చిత్రలేఖన రీతులు చక్కగా వ్యక్తము కాగలవు 9 10 సంఖ్యలుకల గుహలలో చిత్రములు (వడ్డంత క్వామ జాతకములుగాక) క్రీ పూ ప్రథమ ద్వితీయశతాబ్దముల దు రచింపబడినవి 9వ గుహలోని చిత్రములలో పెక్కులు కాలగతితో జీర్ణి చి పోయినవి ఇందులోని చిత్రములన్ని టిలోమ గోవులుఉల్లాసముగ తోకలేత్తి పర్వతెత్తు చుండగా వానితోబాటు ఉరుకులు పరుగులు పెట్టుచు పోవుచున్న పశువుల కామరల చిత్రము మిక్కిలి కొనియాడతగినది ఈ చిత్రమతి సహజముగ చక్కని వర్ణములతో దృఢరేఖలతో జన్మచు చూడ ముచ్చటగ నున్నది ఈ గుహలో ఇంకను చెక్కుచెదరకయున్న గజములయొక్కయు పరిచారికల యొక్కయు చిత్రములుగూడ మందరముగాఉండి కమల ప డువు చేయుచున్నవి 10వ సంఖ్యగల గుహలోని దృశ్యములలో క్వామజాతకకథాచిత్రము పరివారసమేతుడైన రాజుచిత్రము వడ్డ తజాతకకథాచిత్రములు కడు కడు మందరమైనవి క్వామ జాతకకథ రె డు చదరములలో (Panels) క్రీ శ 4 వ శతాబ్దిలో చిత్రి పబడినది ఇది శోకకరుణరసముల సమ్మేళనము ఇందు క్వాముని మరణము ఆ ధులైన అతని తల్లిదండ్రుల శోకము కాశీరాజు పశ్చాత్తాపము మొదలగు దృశ్యములు సజీవములై వాస్తవికములై అలరారుచున్నవి మరియొక దృశ్యములో ఒకప్రక్క ఒకరాజు సవరివారముగ విచ్చేసి బోధివృక్షమును పూజించుట చిత్రింపబడి యున్నది అంతఃపురాంగనలు కూడ ఈ పూజాపురస్కారకార్యక్రమముల దు పాల్గొనుచు డిరి బోధివృక్ష సమీపమందోక బాలకుడు నిలచియు డుట కూడ

చూడవచ్చును రాజయొక్క నిరంజనకారణము అతడు ప్రార్థన చేయు తీరును బట్టి అతడెంతగ దైవ సేవాకార్యనిమగ్నుడై యున్నది తెలుపదుచున్నది ఈ దృశ్యమునకు ప్రక్కనే కొందరు నాట్యమేళమును చేయుచున్నట్లు చిత్రపింబడినది ఇట్లు బహిశాముఖ్యక ఎయముల నొకేచోట చిత్రించి ఇహ పరమలకున్న అవినాశావ సజ్జధమును అజంతా చిత్రకారుడు అద్భుతముగ విశదీకరించినాడు ఆ తియేగాక యొక వర్ణచిత్రముకొని అత్యంతసౌందర్యమును పొందినది యావర్ణచిత్రముకొని సుకృత దుష్కృతములే కారణమగునను భావము కూడ ఈ చిత్రమందు సూచిత మగుచున్నది

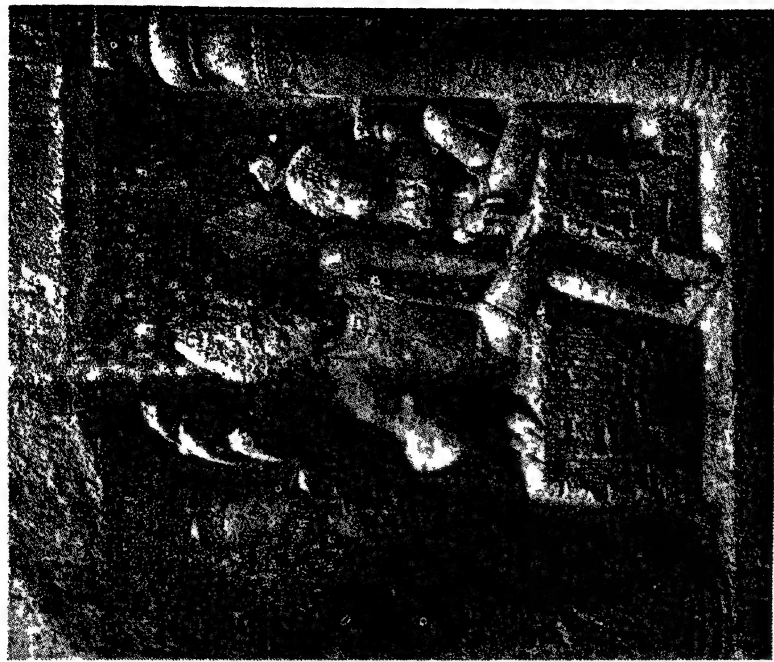
10వ గుహలోనే కుడివైపు గోడమీద చిత్రపింబడిన పద్దంత జాతక దృశ్యము అజంతా శిల్పయొక్క రేఖారచనా వైచిత్ర్య చక్కని తార్కాణ బహుళః ఈచిత్రము క్రీ శ 1వ శతాబ్దియే యుడవచ్చును ఒకానొకప్పుడు బోధి నత్తుడు హిమవత్సర్వతా రణ్యములందు క్షేత్ర వర్ణముతో నొప్పారు పద్దంతుడుగా జన్మించెను ఆ గజశ్రేష్ఠము తన సహ చరులతో కలిసి యచటి కాసారమున ఈమఠాదును ఆకానన మందు న చరించుచు కాలము గడుపుచు డెను ఆహస్తికి మహామథద చుట్టునుగద యను ఇద్దరు భార్యలుండిరి పద్ద తుడు మహామథద యందు అధికాను రాగమును కల్గియుండి రాదని చుట్టునుగద మాతృరక్తము వహించి బలవత్పరణము పొంది మరుజన్మలో కారాజానకు బ్రయసత్తియై యాతని సహాయముతో పద్దంతునియొక్క దంతములు పెరికించి తెప్పించి నది కాని యాదంతముల జూచియామె మూర్ఖిల్లి అనువుల తాననిది ఈ కథను పదియవ గుహలో అతి కమనీయముగ చిత్రించిరి ఈ దృశ్యములో ఒకపెద్ద వీనుగులుగుపు క్యామల కోమలకాననము దానిలో ఆ మదకరులు విహరించు తీరులు కమలపరిశోభితమైన కాసారము ఆ గజయూధము జరుపు జలక్రిడలు మృగయులు పద్దంతుని పొంచియుండి చూచురీతి వీడవవారు దానిపై వివిధగర్భములువేసి దంత ముల గొనిపోయి రాణికి సమర్పించుట అదభిమేలను జూచి యామె మూర్ఖిల్లిట మొదలగు ఘట్టములు అత్యంత అక్షరక ములు ఈ ఘట్టములలోని ఘనపులు జంతువులు చరాచర ములు సహజస్వ శోభితములై సజీవములై కన్పట్టును ఇవట దంతములను పెరికి ఇచ్చునపుడు పద్దంతుడు ప్రదర్శించిన అత్తు స్త్రీగర్భము క్షౌర్యగనిరతి పృథ్వీకల్యాణము మనలను ముగ్ధుల

జేయును అట్లే దంతముల జూచిన ఎదవ రాణిపొందిన ఆవేదన మనలను విహార భరితాంతరంగు నొనర్చును ఆమె కృతి చి నీరసించి నశించి పోవుటకు ఎద్దముగా ఉన్నపుడు పరిచారికలు ఉపచారములు కాచి చుచు విషణ్ణవదనలై యున్న దృశ్యము మన హృదయములను కదలించి కరగించి వేయును ఎక కాలమందు శృంగార విహార దృశ్యము నిట్లు సృజి చి ఖిన్నలక్ష్యములను సాధింపయత్నించిన అజ తా చిత్రకారుడు అప్రతిమాచిత్రకళాపారగుడనుట నిర్విచాబము ఇంతయే గాక చిత్రకళకు ప్రాణప్రవమైన రేఖారచనావిన్యాసముచే గజ యూధమును చిత్రించిన అజంతా చిత్రకారుని కళావైదగ్ధ్య మేంతయు కొనియోడ దగినది

9 10 సంఖ్యలకల గుహలోని చిత్రములందు ప్రతేక పెట్టబడిన మానవులు చారివేష-భూషణ అచార వ్యవహార రీతులు చారి వస్తునముదాయములు జంతుజాలము నను స్తము ఆనాటి చిత్రకారులు విశిష్టము రమ పరిసరప్రాంతము లందు ప్రత్యక్షముగ జూచినదే ఇందు చిత్రపింబడిన మానవులు అటు ఆజానుబాహులు కాక ఇటు కడుపొట్టిచారును కాక సామాన్య ప్రమాణమును కల్గియుండిరి వీరి ముఖములు కోలగా అండాకృతిలో నున్నాి వీరి నానకలు ప్రావృప్యము అధరములు దశసరిగను బాహువులు దృఢముగను ఉండినవి పురుషులందరు ఉష్ణీవములను ధరించినట్లున్నది వీరు గుండ్రని కర్ణాభరణముల ధరించియుండిరి స్త్రీలు దీర్ఘ కేశవిరాజితలు ఈ నారిమణులందరు సామాన్యమైన పొడవును కల్గియున్నారు వీరు తమ కేశములను సర్పపువడగ ఆకారముతో ముడుచు కొనిరి ఈ స్త్రీ పురుషులందరు నాడు దక్కమ ప్రాంతముతో వసించిన ప్రజలను బోలియుందురనుటలో సంతయములేదు ఇందు చిత్రితలైవస్త్రీలు గాజులను దండకడియములను క తహారములను కర్ణాభరణములను పాంజెలులను పద్మా ణములను ధరించియున్నారు వీరు కటిప్రదేశమునందు మాత్రము పీలికవంటి వస్త్రమును ధరించి దానిని ముందు భాగమునకు జారవిడిచి యున్నారు వీరి ఊర్ధ్వభాగమున ఒక చోళి ఉండిఉండవట్లున్నది మిగిలిన శరీరమంతయు ఆచ్ఛా దపారపాతమే పురుషులలో కొందరు అంగరకాలను ధరించి చానీపై తమ నడుమునుట్టుకొక వస్త్రమును మడతలు వైచి నవ్పని పట్టివరై కట్టుకొనిరి మరికొందరు అంగరకాలు ధరింపకయే వెడల్పులేని పీలికలవంటి వస్త్రములను

అలంకార గుహ - 10

హృదయ - అలంకార 10 వ గుహ

మధుడు - అజంతా 19 వ గుహ

కటిక ప్రదేశములందు అచ్చాదనకై ధరించుచున్నారు పురుషులు కత్తులు కటారులు బల్లెములు గదలు విల్లునలులు వంపు కత్తులు వ కరకర్రలు ధరించుచున్నారు ఈ ఆయుధములనుబట్టి చూడగా వీరందరు శూరవర్గమునకు చెందినవారని తెలియుచున్నది దక్కనులోని నాటి ప్రజలలో ఎక్కువమంది యోధ శ్రేణికి చెందినవారై యు దీరనుట గమని పడగినది 10వ గుహలోని చిత్రములందలి వర్ణితలలో పెక్కురు నేటి ఖిల్లులు బ జారివారివలె నున్నారు

స్త్రీలుకూడ పురుషులతోతాటు మత సా ఘిక కార్య కలాపముల దు పాల్గొనుచు దీరన్న విషయము ఈ చిత్రముల వలన సుస్పష్టము స గీత నాట్యకళలపై ఆకాలపు ప్రజలకు అభిమానముమె దు వారికిం చె డును స్త్రీలిపాత్రముగ వినోదములుగా నుండినట్లు తెలియుచున్నది నాటి నర్తకి గాయనీ మణుల షేషభూషణాల కరణములు రాజా కపటర కాంతల షేషభూషణాలకరణములను పోలియు డుటనుబట్టి చూడ వారికానాడు సంఘము దు విశేషగౌరవ ముండెడిదనియు వారు ఉన్నతస్థితిలో తమజీవితములను ముఖప్రదముగా గడుపుచు దీరనియు భావించ వచ్చును

నాటి దేవదాసీలు స గీత నాట్యకళలను నిరంతరము అభ్యసించి ఆ కళలకు విశిష్టతను చేకూర్చి కట్టు నాటి అజంతా చిత్రకారులు తమ సమకాలిక ప్రజాజీవనమును వారి యభిరుచులను దృష్టిపై దు చుకొనియే తమ కుడ్యచిత్ర రచనను కొనసాగించిరి

అజంతా గుహలోని 16 17 సంఖ్యలకల విహారములలోని కుడ్యచిత్రములు క్రీ శ 5వ శతాబ్దికి చెందినట్లును 1 2 సంఖ్యలుగల హారములలోని చిత్రములు క్రీ శ 6వ శతాబ్దిలో రచింపబడినట్లును భావి పజదుచున్నది ఈ సాల్గు విహారములలోని మహావీరదృశ్యములు చిత్రజగత్తునకీ వప్పైలు చిన్నెలు కల్పించుచు న్నట్లున్నవి ఈ చిత్రములందలి రేఖా రచననైపుణ్యము లేవన వైశిష్ట్యము భావప్రకటన విశిష్టత ప్రకృతి సౌందర్య ప్రతిపాదనావిధానము, చిత్రకళలోని అంగ్యంగములసౌభ్యము - సర్వము అశ్చర్యసందర్శనకము, వర్ణనాతీతము చేరుకొన్నావల నార్జించుకొన్న ఈ చిత్ర సంపద నొకింత పరిశీలింతుము

18వ విహారమొకప్పుడు వర్ణచిత్రములచే నిండి నయ నానందకరముగా ఉండెడిది సేదు దీనిలో చిత్రములు పెక్కులు

నశించిపోయినవి ఇందలి చిత్రములలో న దుని బలాత్కార సన్న్యాసస్వీకార ప్రతిపాదక చిత్రము మిక్కిలి చిత్రాకర్షకముగ నున్నది బుద్ధుని సోదరుడైన న దునియొక్క శిరోము దనదృశ్యము బుద్ధుడు న దుడు సన్న్యాసులు స్వర్గమునకు ఎగిరిపోవుచున్న దృశ్యము చక్కగా చిత్రీ పబడినవి అట్లే శౌతముని జన్మము అతని జాతకవర్ణిక విద్యాభ్యాసము అతని పురపీఠీవిహారముల రోగ బారిద్రవ్య వార్తకృ మరణాద్యవగతి అతని తపస్సు అతని సజాత సాయసాన్న మిడుట ఇత్యాది బుద్ధుని జీవితవిశేషములను ప్రదర్శి చు ఈ విహారము దలి దృశ్యములు అశ్చర్యసహములు

మరణానన్తయైన రాకుమారి దృశ్య మీ 16వ విహారములోనే ఉన్నది ఈ దృశ్యములో న పూర్ణయావలసరావ్యామూర్తియైన ఒక యుత్తముకులసంజాత మరణానన్తయై తలగడపై తన వామహస్తమునూతగాజేసికొని పరిచారిక సాహాయ్యముతో వృథాభరితవృధయముతో కయ్యై అసీ నయై యున్నది ఆమె కేశములు సంస్కార విహీనములై ఖుజములపై ప్రేరారుచున్నవి ఆమె కనులు మూతలుపడుచున్నవి ఆమెకు పెనుకళాగమున ఒకతాళిత తన వజ్జీజముతాదైహాస్తమునిడుకొని ఆ రాకుమారిని వీక్షి చుచున్నది పరిచారిక యొకరక్క క రాకుమారికి వి జామర వివచుచున్నది ఆమెకు చుట్టుప్రక్కల ఉదారుగురు స్త్రీలున్నారు ఇరువురు సేవకులామెకు నిమిషముననే ఉన్నారు వారెలో ఒకడు పర్షి యారేశపు అ గరకాను ధరించి ఒక కలశమును గిన్నెను (కిరీటము) పైకెత్తి ట్టుకొనియుండగా రెండవవాడేమియో అతనిని అడుగుచున్నట్లు చిత్రీకరపబడినది

ఈ చిత్రములోని రాకుమారి న దుని ప్రేయసియైన సుందరి యని భావించబడుచున్నది నందుని యెడతాటును భరి పలేక కృశి చి నశించిపోవుటకు సంసిద్ధయై ఆ సుందరి ఉన్నట్లు రచించిన ఈ చిత్రము విహారం జనకముగ నున్నది మూతలు బిడుచున్న కన్నులొము దీర్ఘ కాలము జీవించవచ్చు విషయమును వర్ణ కముచేయుచున్నది కన్నతల్లివలె ఆడరముతో పొషించుచుండిన ఆరాజతనయ క తనీ వివత్సరంభ వించినది కదా యని విహారసంద్రములో మునిగిపోయిన పరిచారికలు కొందరు ఆమె బ్రతుకగలదన్న యాశతో పరిచర్యలు చేయుచున్న సేవకులు కొందరు ఇక లాభములేదని నిస్సృహతో చీకటిబడియున్న మరికొందరు శోకించుచున్న

వాడు మరికొందరు ఈ చిత్రములో చిత్రించబడిరి భావ ప్రకటనలోను కథాకథనములోను ఈ చిత్రమునకు దీర్ఘమైనది మరొకటి లేదనిన సహజోక్తియే

అజంతా గుహలోని 17 వ నంబర్లగల విహారములో అసంఖ్యాకములైన జాతకకథలు కుద్యచిత్రములుగ రచింపబడినవి అట్టి కథనాత్మక ఖిత్తి చిత్రములలో విశ్వంతర మహాశివుని సుతస్సోమ మాతృప్రోషక మహిష వధంత హన హస్తీ మత్స్య నిగ్రోధ శిఖి ప్రభృతి జాతకకథలను దెల్పుచిత్రములు కలవు వీనికితోడు సింహశాపదానము తల్లి బిడ్డ ప్రసాదనము అంబర వీధిలో విహరించు అపూర్వల మొదలగు దృశ్యములు పెక్కు లింక కలవు వీనిలో కొన్నింటిని మాత్రము పరిశీలించి అజంతా శిల్పాల చిత్రలేఖనకళాప్రావీణ్యమును భిన్నాభిరుచులను సాదర్యోపాసనావిధానమును తదితర విశేషములను తెలిసికొనుట యుక్తము కాకపోదు

17 వ గుహలోని దృశ్యములలో చూపరుల వాక్కించ గల్గినవానిలో విశ్వంతర జాతక చిత్రములు పేర్కొనదగినవి దానధర్మములు చేయుటలో విశ్వ తరుడు మేటి ఇతడు అనరశివవక్రవర్తి లేదనుట యెట్టిదో ఎరుగని మహాదాత విశ్వంతరుడు ఇతనివద్ద వర్షమును కురింపవలె మహాత్తర శక్తిగల హస్తయొక్కటి యు డెను చివరకతడు దానినిగూడ దాన మొనగెను ప్రజలందులకాగ్రహించి యతనిని దేశిలహి వృక్షునిగజేయుటకై మహారాజైన యతనివండ్రిని బలవంత పెట్టిరి గత్యంతరములేక రాజు విశ్వంతురుని నకుంటు బముగ దేశమును ది వెడలగొట్టెను అతడు దేశమును వదలి పోవునపుడు మధ్యేమార్గమున అర్జునుడు తన రథమును అశ్వములనుకూడ ఇచ్చివేసెను ఎవర జాబాదను బ్రాహ్మణుడర్థింపగా అతడు తన న కానమునుగూడ దానమిచ్చెను తుద కతడు తన్నర్థి చిన ఇంద్రునకు తన భార్యయైన మాద్రిని గూడ దానమొన గెను విశ్వంతరుని ఔదార్యమునకు దాన ధర్మములకు మెచ్చి ఇంద్రుడు వారందరిని రాజధానికి తిరిగి చేర్చెను ఈ కథయంతయు చక్కగా చిత్రరూపమున రచింపబడినది ఈ చిత్రములలో విశ్వంతరుడు బహిష్కృతుడై నకుంటుబముగా రథమారోహించి వివడివీధినిబోవు దృశ్యము మనల కదిలించివేయును అతడు తన బిడ్డను దానమొనగు నపుడుతని భార్యయైన మాద్రి వదనముతోని యాతురక దాన

గ్రహించెన జాజు కనులలోని క్రోధము పిరాసలు చూచి తీరవలెను అట్లే శ్వంబుని ముఖములోని శిశులక నిందు దనము ఆ మహాదామొక్క పుడసల్పమును ఔదార్యమును నిస్సగత్యమును వర్ణించెమును పుచ్చి

మహా ఎజాత చిత్రములు బోధింపబడు మహా కవిగ బన్ని చి వన సహచరుల దిరిసి గా జాయొక్క ఆగ్రహమునకు గురి కుండ న రుచి విధుల టిని అజంతా చిత్రకారులు మనోహరముగా చిత్రించిరి ఇంద్రస్థపుర రాజు (వోధింపబడు) అగు సుతపోముడా నాడు నట్టడవితో సుదామడను రిమూ భద్రుడై దొగచేతపడుటయు బుద్ధునారాధి చనువుటయు అనుచు చవలనగని ఆ సుతపోముడు ఆ దొంగను ఆర్థిచుటయు ఆ చోరుడనుమరించుటయు తన వాగ్దానము మేరకు సులసోముడు బుద్ధునారాధించి తిరిగవచుటయు ఇ లో ఆ చోరునితో పరివర్తనము కల్గి యడనంతరము బౌద్ధమతమును స్వీకరించుటయు ఈ జాతకకథలోని ముఖ్యాంశములు ఈ కథనుతెలుపు చిత్ర రచన చక్కగాచేయబడినది సుదామడు కాశీరాజ్యాధిపతిగ మన్నునపుడు మృగయావిరోధార్థియై నవహారముగ అశ్వ రూఢుడై రాజధానిని వదిలిపోవుటతో ఆరంభమై అతడు బౌద్ధమతమును స్వీకరించుటతో అంతమును ఈ కథలోని నన్నిచేకములన్నియు ఇ దునకమునుగా చిత్రించబడినవి ఈ చిత్రములో పేటకుక్కలు లేడిని వెన్నంటి తరుమునట్టియుపాద్రా రణ్యములో వన్యమృగములు తిరుగాడునట్టియు దృశ్యములు మనోహరముగా సహజముగా చిత్రించబడినవి

మాతృప్రోషక జాతక చిత్రములు ఈ విహారమున రమణీయముగామన్నవి బోధింపబడుకొప్పడు చంద్రోనవరక్తమున హస్తరూపమున జన్మించి గ్రుడ్డిడైన తన తల్లిని కడుజాగరూకతతో గాపాడుచు పోషించుచుండెను బడినముగ ఆ దంతా వశము త్రోవతప్ప అరణ్యములో తిరుగాడుచున్న మృగయవకొకనికి త్రోవజాల సహారింపినది కృతఘ్నుడైన యామృగయు దీ ద శావశమునుగూర్చి కాశీరాజ్యాధిపతి తెలిసించెను అతడు దానిని పట్టించి తన గజశాలలో బంధించెను అవట అది తన తల్లినిగురించి అలోచించుచు చింతాక్రాంతమై అవోరమును ముట్టుకుండెను అందులకుగల కారణమును ఆరాజు విచారిచి తెలిసికొని యా యేనుగపై జాలిపడి దానిని విడచి పెట్టెను తదనంతరము అది తనతల్లిని చేరెను ఈ విషయము

ఎన్నియు నేత్రపర్యముగా చిత్రింపబడి వి

17 వ గుహలోని ప్రఖ్యాత చిత్రములలో తల్లి బిడ్డల చిత్రము మరియొకటి ఈ చిత్రము దా సాధ్యమకల్పితనముద్భవ బిడ్డచేత బుద్ధచేవునకు బిడ్డ చెట్టి చుచున్నది ఈ చిత్రము దు బుద్ధతగవచ్చును కాషాయ బరధారియై వామహస్తమున దడమును దక్షిణహస్తమున భిక్షాప్రాత్రును శిరమున జటా జూటమునుధరించి ఒక ప్రాసాదద్వారమున నిలచియున్నట్లు చిత్రకారుడి చిత్రము దు చూచునాడు

భిక్ష నిడివనన్న అన దముచేత కాబోలు ఆ సబిడ్డ ముఖారవి దము ప్రపుల్లమై వి తనోయగముతో భాన చు చున్నది ఆ యల్లారి సు దరవదనారవి దముతో ఆ మహా త్వనియెడల ఆమెకుగల గౌరవభక్తప్రవృత్తులు వెల్లవిరియు చున్నవి సర్వం గవరిత్యాగమొనర్చి వైరాగ్యభక్తులై నిర్వాణవశమగున కేగదలచిన సన్న్యాసులపట్ల భారతీయులకు గల గౌరవాదరములను వివరము విధేయతలను భక్తిశ్రద్ధలను ఈ చిత్రము చక్కగా ప్రతిబింబింప జేయుచున్నది

17 వ విహారములోని మరియొక మహోజ్జ్వలచిత్రము ప్రసాధనము ఈ శృంగారదృశ్యమున దలి రాజతనయ యొక్క కర్మకర్మయంతో నిలచి అలంకరించుకొనుచున్నది ఈ యల కారమయ వామహస్తము దు దర్శనము ను చు కొని అందు తన ఆకృతిని జూచుకొనుచు తన దక్షిణహస్తము చేత అల కరి చుకొనుచున్నది ఆమె అల కరి చుకొనుచుండగా నొక రిచారిక అల కారద్రవ్యముల నొకపల్లెరమం దుంచి ట్టుకొనియున్నది వేర్వేరు ఆరాజపుత్రిక బడలిక తాయుటక గాను వింజామగతో విచుచున్నది అనతిదూరము నుండి యొక కుబ్జ యౌమె యల కరి చుకొనుతీరును రెప్ప వేయక చూచుచున్నది

ఆమె మూర్తిభవి చిన శృంగారసాధిదేవతయో అన్నట్లు చిత్రి పబడినది ఆమె ధరి చిన శిరోభూషణములు క తహారములు ముత్యాల కణములు కటిపూత్రములు కాలికడియములు తదితరతప్తకాచనమణిభూషణములూ జగన్మోహినియొక్క సహజసౌందర్యమును అతిశయింప జేయు చున్నవి ఈ దృశ్యములోని పరిచారికయొక్క పాదాభరణము ఇంపుగనున్నది ఆమె నిలిచియున్నతీరు వివరవిధానము సహజసౌందర్యముగానున్నది ఆమె ముఖములో గౌరవము అనందము విశ్రాంత ఉట్టి ధుచున్నది అల కారద్రవ్యముల పట్టు

కొనిన పరిచారిక ముఖములో ఆ వాక్పర్యములు తాండవించుచున్నవి

17 వ గుహలో అల కారార్థమై వేయబడిన చిత్రములలో ద పటలచిత్రము అంబరవీధి నెగయుచున్న గ ధర్మల చిత్రములు అక్క తశోభాయమానముగ నున్నవి ఒకచోట ద పటలిరువురు కలసి కూర్చున్నట్లు రచి పవడిన చిత్రములో ఆ భార్యార్థల యనురాగము చక్కగా ప్రదర్శి పబడినది అట్లే మరియొక చిత్రములో గంధర్వులు అప్సరసలు అడుచు పాడుచు ఆకాళవిధిని ఎగురుచున్నట్లు చిత్రి పబడినారు వీరి ప్రక్కనే మురళి వాయింపుచున్నట్లు తాళములు వాయింపు నట్టియు స్త్రీలున్నారు వీరు మీదికెగురుచున్నారని తెలియుటకుకాబోలు వీరియొక్క శిరోజములు నగలు ఒక ప్రక్కకు ఒరిగి గాలిలో రెపరెపలాడుచున్నట్లు చిత్రింపబడినవి ఈ చిత్రములోని వ్యక్తుల పాదాభరణములను భావప్రకటనలోనేమి అజ తా చిత్రకారుని మేధావక్తి అనమానకావైరుష్యము ప్రస్ఫుటమగుచున్నది

అంజ తా యందలి ఒకటవ విహారములోని కుద్యచిత్రములలో శిబిజాతకమహాజనకజాతకథలను దెల్పుచిత్రములును బోధిస్తవ్య వద్యపాణిశ్రితి చిత్రపులును ప్రత్యేకన దృశ్యమును ఖుస్రూపరీతుల చిత్రములును కడుంగదు రమ్యమైనవి దేగవే నటాడబడి తన్ను శరణుజొచ్చిన పాపురము యొక్క సంరక్షణార్థము శిబివక్రవర్తి తన మేనినుండి మానమును కోయిచ్చి దేగను సంవృత్తివరచి కరోతమును రక్షించుటయే శిబి జాతకకథాసారము ఈ కథను తెల్పు చిత్రములన్ని ఒకటవ గుహయ దు మోహనముగా చిత్రింపబడినవి ఈ చిత్రములలో శిబి తన మేనిమానముతోపాటి పాపురము యెత్తుతూచి దేగచ్చుటకు సన్నద్ధుడైన దృశ్యము కరుణ విరళయానకాదుతరసముల సమ్మోళనమై గభీరముగ నున్నది రాచిచ్చెట్టువద్ద కామప్రాశ్నమంటుకొని నిలుచియున్న ఆ చక్రవర్తియొక్క ధీరోధాత్మక వర్ణనా తీతము రాచి యాకుల సచ్చదనము కర్మపాక్షికిరచారుణకామలతో కలిసి వర్ణింపబడునట్లు శిబివక్రవర్తియు మహామనోజ్ఞముగా నున్నది రాజనకు ప్రాణహాని జరుగునని ఊహించి చుట్టు ప్రక్కల నిలచియున్న వారిమణుల చేష్టితములు ఆ సన్నివేశ ప్రాధాన్యమును విశదీకరించుచున్నవి ఒక స్త్రీ తన వక్షముపై కాదుకొనుచున్నది మరియొక స్త్రీ చేతులెత్తి తన ముఖమును

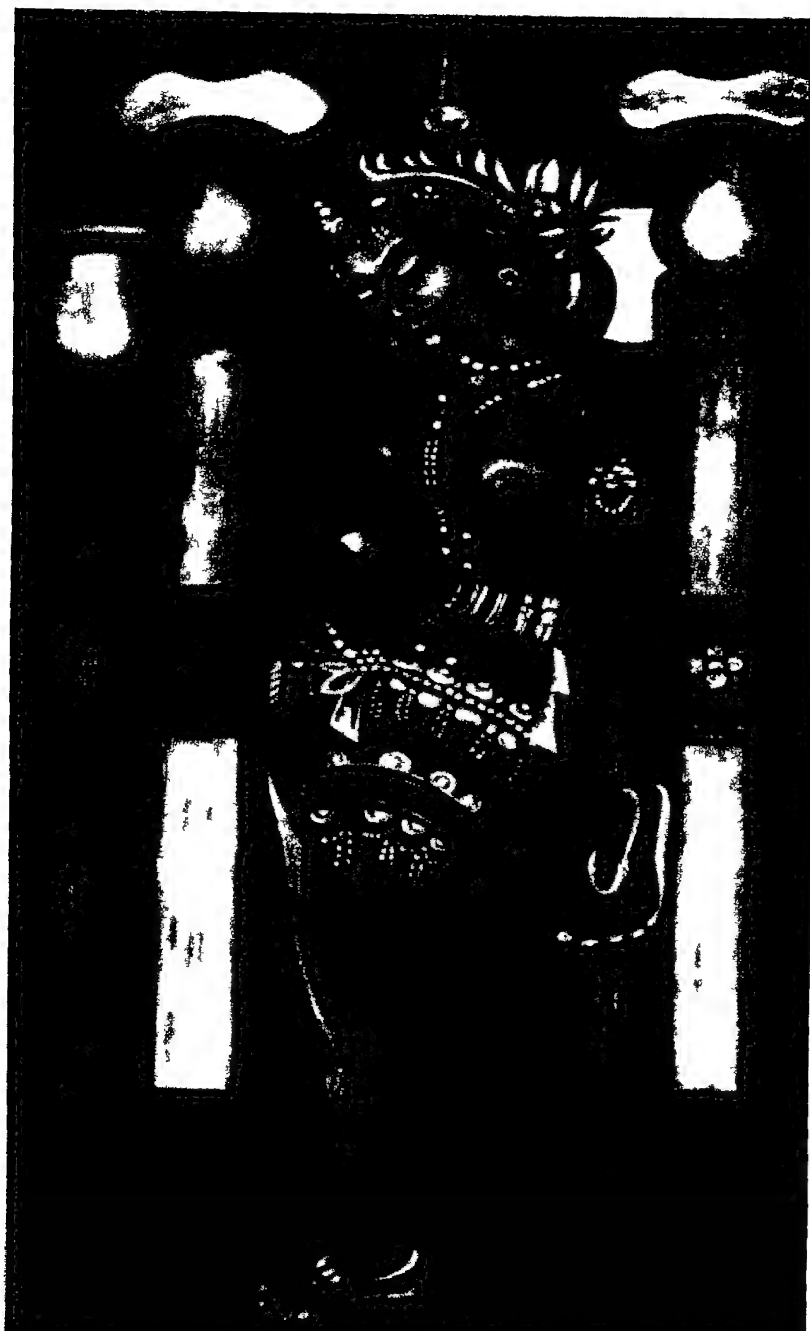
ప్రదర్శి చుచున్నది మరి ఇరువురు స్త్రీలు కరుకు దిక్కు లేదనియు కాచి చి భయవిహ్వలైతై తమ బిడ్డలవైపు మిగ్గుల చూచుచు డిరి కుదూర పర్యవేక్షణములమీదను డి యోగులు అకసమును డి దేవతలు జరుగజేపు దుస్స ఘటకును పీడి ఎ నున్నట్లు చిత్రీ పబడిరి ఇట్లు శిఖిజాతకము కయు మిగ్గులి గంభీరముగ చిత్రీ పబడినది ఈ చిత్రముల దలి వ్యక్తు రూప కల్పన వస్త్రాభరణా ద్యల కరణములు వాని పొ డి శావ ప్రకటనరీతులు క్రకృతిరచన వర్ణముల మేల్కొనము డు పహజముగను రమ్యముగను అద్భుతము ను ఉన్నవి ఇ దు ముఖ్యముగా శిఖిచక్రవర్తియొక్క రృధ స కలమును దేవ తల చింతను యోగుల ఆవ ద పారవశ్యమును స్త్రీల భయ విపాదన భ్రమములను ప్రదర్శి చుటతో ఆ తా చిత్రకారుల కళా నైపుణ్యము పరాకాష్ఠను పొ దినదని చెప్పవచ్చును

ఒకటవ గుహలోని మహాజనక జాతకకథను తెల్పునట్టి కుద్యచిత్రములు చాల గంభీరముగను సు దరముగను ఉన్నవి ఈ కళాచిత్రము లన్నిటిలో మహాజనకుడు స సారము మహాజన చ సమకట్టినపుడు అతని రాణియైన సీవలి అతనిని సత్కృతాచరచి ఇహసముఖముల తేలయాచుమని ప్రోత్సహి చుట కుద్దేలి చిన దృశ్యము నయనాన వకరముగా ఉన్నది ఈ చిత్రముతో మహా నకుడు సర్వాల కారశోభి తులై నిశ్చలమనస్కుడై ఒకపీఠముపై కూర్చుండి యున్నాడు అతని రాణియైన సీవలి నానావిధ భూషణముల ధరి చి దివిను డి భువికిదిగిన దేవతా కవలై ఒప్పారుచు రాజు చె తనే అసీనయైనది ఆమెతన కుడిమోచేతిని రాజుయొక్క యూరువుపైనను ఎడమచేతిని అతని పాదములపైనను మోపి అతని కలిమముఖముగా కూర్చు డినది ఈ స్థితిలో ఆమె తన వజ్జీపములను విపులజఘనభాగములను రాజుయొక్క తొలి చూపుకే కే ద్రములగునట్లుగ చే నది ఈ చిత్రమందామె వస్త్రాభరణములను కై సేసిన రీతులు ఆమె సు దరముకుమార శరీరము విలాసము ప్రదర్శి చిన శృంగారవిలాస విభ్రమములు మరుని సహితము మరులుకొల్పినట్లున్నవి ల దచందాల కాట పట్టులైన పరిచారికల మోములు దు విపాదచ్ఛాయలు గోచ రి చుచున్నవి ఇ దులకు కారణము తమప్రభువు మహాభినిష్క్ర మణము తేయుచునని తెల్పుటయే మహాజనకుడును సవలియు ఉన్న మంటనమునకు అభిమతిముగనున్న మంటనమును సృత్య దొరములు జభుగుచున్నట్లు చిత్రీకరింపబడినది ఈ చిత్రములోని

వారా నలంకుయు జెకుకు బహ్యము వలు నొగుచు అన్నియు మహా లి మోహించి సార బధము బలిచు దే వ వారి వ్యతి గానములుగాని అ చ ములగుచు నివాసి చిట్లు లేదు చిత్రములోని వాని లల కార విశేషమును బిగ్గిరిది గుం పు న చేల క్ర ర్థ సమును స రోచియులై అ ము ము నున్నవి ఒకటవ గుహలోని శిఖిజాతకము (1) చిత్రము గ ద్విశ్రాంతివారా వినిది కాము గి మ వారాగొ విది మహామ ర్షి అడుగు నున్నది క చిత్రముచే అక్షరి పహానివారేరు చిత్రము గో క్తు డ దీర్ఘ కాయుడై సా స్వయూత్రి అని మగ దేవ గ్రామ తడు ధరి చిన మహిమయ ముసము అసూ గవశము సన్నె పెట్టుచున్నది అ లి వ్యభిమై కావలయు సాంమైన వక్షము అతని దేహదాన్యమును ధీర్ఘదా తా గుణమును చాటు చున్నది అతని సు ర ఫాలభా ము సమీగి నేత్రములు దక్షిణహస్తము వలిపక్కము వామహస్తముజ్ఞా ముగ్ర పక్క పాణి బోధిసత్త్వని యి దుమాగుచు క్రతులమకోర్కి చుచున్నది ఈతని రూ పచల ముగు దేవ వర్ణము స్వాభావికముగను చ్ఛాయ బన్నికను ను అల రణము మితముగను ఉ డి మొగ్గముచిత్రము అ లి తా వక్షముగా ఉన్నది

ఒకటవ గుహరములోని ప్రతీభ వ్యక్తి చిత్రముకూడ మనోహరముగ ఉన్నది నిశలమ స్కుడై బోధిక్యము క్రి ద అసీనుడై యున్న బుద్ధదేవుని ప్రోభపెట్టుకై మారుడు తనకుమార్తె నురూడ ప్రేరేపి చుచున్నట్లు వ్యక్తు చక్రగా చిత్రీకమైనది మారుని ఖిలీ హావభావములకు మాయా మర్మచేష్టలకు చలి కళ వారిమధ్య మోముద్రము వహ చి స్థిరచిత్తుడై కూర్చున్నట్లు బుద్ధుడు చిత్రీ కరిగినాను

అదేవిహార ప్రా గణము యొ క్కు వైశ్యుని ఖుసూ ప్రభువు తనరాణియగు ఒరిన్తో కలసు ర్పొని మగ్గుపానము తేయుచున్నట్లు చిత్రీకరింపబడినాడు ఇందు రాజు మద్యపానము తేయుచు డగా అతని రాణి అగని వామ భూజముపై తన సుకుమార హస్తమును చి ఆ ప్రభువు యొక్క కన్నులలోని జూచుచున్నది వారిరువురి దృక్కుల దు ప్రేమరసము వెల్లి విరియుచున్నది వారికిరువ్రక్కల ఇరువురు పరిచారికలు మధ్య

భరితకలశములును ఎట్టుకొని ప్రభువుచేతిలోని పానపాత్ర కూన్యమైనదే తడుపుగ దానిని ఆ మధ్యముచే ని పుటకు నద్దముగా ఉన్నట్లు చిత్రి పరిడిరి ఆ ద పతుల పాదములచే త ఇరువురు పురుషులు కూర్చుండి తమ మాస్తములతో ఎమియో పట్టుకొని యున్నారు వీర దరి వేపములు భూషణములు అన్నియు పర్షియా దేశపుప్రజలు ప్రభువులు వేపకులు ధరి చునట్టివే పాపము చేయుచున్న దను కారణముచే ఒకస్త్రికి మరణ శిక్షను రాజు విధి చిర సన్నివేశమును దెల్పు చిత్రమొక్కటి ఇదే విహారముతో ఉన్నది ఈ చిత్రమునుగూర్చి గ్లాడ్స్టన్ సోలోమన్ ఇట్లు ప్రశంసించియున్నాడు - ఒకటవ గుహ య దలి ఫలకమున దుఃఖముతో నున్న స్త్రీ చిత్రమొక్కటి యున్నది తనను చ పనుడేగి చిఖడపాడియైయున్న రాజునెదుట ఆమె వినమ్రుడై మోకరిల్లినట్లు చూపు ఈ చిత్రలేఖనము మనోహరము

రెండవ విహారములో అనేక అల కార చిత్రములు విదురపండిత జాతముకను మహాహ న జాతమును తెల్పు నట్టి చిత్రములు బుద్ధుని జన్మమునకు సంబంధించిన చిత్రములు మిక్కిలి సౌగంధ్యముగా చిత్రి పరిడినవి ఈ కందరములో ఎడమ వైపు నడవగోడమీద ఒక అపగ్రహ చిత్రి పరిడినది ఆమె తనుదుర్భిలీ లీలావీలాసములు వర్ణనాశీతములు ఈ విపుల జఘనకు తానునున్న ఈ చంద్రాస్య తాపాలతలు పాదవర్ణములు కుటిలకు తలములు ఈమె లావణ్యమును ఇనుమడింప జేయుచున్నది ఈ కుసుమకోకులి దీర్ఘనాసక నిడుచాలు కన్నులు హస్తా గుళివిన్యాసములు ఈమెకృంగారలీలా వీలాసములకు వన్నెపెట్టుచున్నవి ఈమె ప్రాసాదస్తభమున కానుకొని ఒయ్యారముగా నిలిచియున్నది తన ప్రయని రాశక్త వేచియున్న ఈ వియోగార్త అతని వ్యవధానమునకు ఏమియుతోచక తన కొనగోటిని మీటుకొనుచున్నది అజంతా యందలి సుందరాంగుల చిత్రములలో ఈ ఎలజవ్వని చిత్రము మణిపూసనంటిది

అజంతా గుహలయందనేక చోటుల అలంకార చిత్ర రచనలు కావించబడినవి అట్టివానిలో పశులయు జంతువులయు పక్షపుష్పములయు చిత్రములు ప్రశ సనీయములు రెండు అశోకులు పోకలెత్తి ఘోరముగా పోరుచున్నట్లు ఒక చిత్రముకలదు అట్లే శాల్మల గుహలో ఒకచోట ఒక యేనుగులగుంపు అనంతాశిరేశముతో క్రీడానక్తమై యున్నట్లుగా

చిత్రముకలదు ఇది గుహలపై కప్పుమీద విహారప్రధాన చిత్రములచుట్టు అనేక పక్షపుష్పఫలములు అల కారములుగ వ్రాసి కొన్ని అపూర్వ జంతువులను కూడ అజ తా చిత్ర కారులు తమ చిత్రములలో స్పష్ట చిరి ఇవి చూచుటకు లతల వలెను ప్రతాపకులవలెను బహుసం దరముగా నున్నవి

తొదల చిత్రకారులు స్పష్ట చిన స్త్రీమూర్తులకు సుందర న దనోద్యానవనములు అజ తాగుహాలయములు ఈయంచాల బృ దావనులలో ఆ శామామణులు నిర తరము తమ హావ శావములను హాసదరహాసములను విలాసవిభ్రమములను ప్రదర్శి చుచునే యు దురు ఈ చ ద్రాస్యలో కొ దరి సు దరవదనములపై విషాదచ్ఛాయలముకొని యు దుట కూడ చూడనగును ఈ గుహ తరములలో ఉన్న కోమ లా గుల దరు ఒకే కోవకు చెందినవారుకారు వీరిలో వివిధ జాతులవారు భిన్నవయస్కులు వేరువేరు తరగతుల వారు ఉన్నారు నాగరక నారిలలామలు ఆనాగరకాంగనలు యౌవనవతులు తాలికలు అపూర్వ పళ్ళలు శిచ్ఛక తెలు ఒయ్యారములోలికి చు వారాంగనలు సాధ్యమతల్లలు విరహాణులు అభిసారికలు గ ధర్మకామినులు యజ్ఞకన్యలు మర్త్యజాతిస్త్రీలు అమరజాతి యలరు బోదులు మొదలగు వారు కలరు ఈ చిత్రలేఖనములో స్త్రీలందరు చంద్రాస్యలే పద్మనేత్రలే క బుకంరులే ఈ కోమలా గులందరు సురుచి రాంబర భూషణాలంకృతలే వారు ధరించిన తప్రకా చన మణిమయ భూషణములు నారినహజ లావణ్యమునకు మెరుగు పెట్టుచున్నవి

అజంతా గుహలలో తొదల జాతక కథలను కుద్యములపై చిత్రరూపములో రచి చునపుడా కథలయ దలి స్త్రీల రూపురేఖలను చిత్రించుట అనివార్యమైనది అజంతా చిత్ర కారులు ఈస్త్రీల చిత్రములను జీవముట్టి పడునట్లు చిత్రి చిరి అజ తా చిత్రకారులు స్త్రీలచిత్రి చునపుడెట్టి కళానియమములకు కట్టుబడినట్లు కాన్పి పదు తాము ప్రత్యక్షముగా జూచిన స్త్రీల శ గిమలను వారు యథాతథముగా చిత్రి చినారు అజం తాలో చిత్రి పరిడిన స్త్రీలు ఆడుచున్నను పాడుచున్నను భిక్షనిడుచున్నను పరిచర్యల చేయుచున్నను నిలబడియున్నను కూర్చున్నను విభ్రమి చుచున్నను మోలలాడుచున్నను విల ఎ చుచున్నను అల కరి చుకొను చున్నను మనోహరిణులగనే కనిపింతురు ఈ చిత్రము లన్నియు మానవుని కామోద్దీపక

మలుకాక అతని ధార్మిక ప్రవర్తనాగ్ని వృద్ధికి ఉద్దేశి పబడినవి ఈకారణముచేతనే అజరాయ దిలి ప్రీతిచిత్రములలో ఎచ్చటను అశక్త మచ్చుకైన కానరాదు మీదుమీర్చితి ఈ ప్రీతి సహజ సౌ దర్య విలాసములు మానవునిలో సర్వాసముల ప్రేరేప చి అతనిని సౌందర్యారాధ నోమ్మఖనిగా తేముననుటలో సందేహము లేదు

ఆంధ్ర

అజరత్

ఈతడొక బుద్ధభక్తుడుగా కాన్పించుచున్నాడు ఎ ఎ ఇంకా 1258 లభుకాననములో ఈతని ప్రశంస వచ్చినది అజకుడు తన తండ్రితోకలిసి అమరావతీ స్తూపమునకు ఒక మడుగు రాయిని దానముగా ఇచ్చెను ఆర్యకళలమునుండి అజకళలము ఏర్పడియుండును ఈ కాననము ప్రాకృతకావ్యలో ఉన్నది తౌద్రయుగమున ప్రాకృతమునకు ఆదరప్రచారములు విస్తారముగా లభి చెను ఒకరాశిని లేక శిలాఫలకమును సమర్పించుట ఒక గొప్పకార్యము! ఇదియేమంత పెద్దదానము దీని కొరకొక కాననము వ్రాయవలెగా అని మనకొక స దేహము కలుగవచ్చును కాని ఇచ్చట మనము పరిగణింపవలసినది అజకని భక్తికావము దానమిచ్చిన వస్తువు మూల్యముకాదు పత్రం పుష్ప ఫలం తోయం యోమే భక్త్యా వ్రయచ్చతి అని గీతా వాక్యముకదా! అమరావతీ స్తూపము మీది శిలాఫలకమునగా మూలూలరాయకాదు దానిమీద ఎ తో శిల్పన పద కరింప బడును బుద్ధునిజీవితగాథలో పూర్వ స్వగతలో దానిమీద శిల్ప విస్తానముతో చెక్కబడును సాధారణముగా ఇవి పాలరాళ్ళు అజకదొక శిల్పియైనకార్మికుడు కావచ్చును ఈ పేద భక్తుడు కాను కూర్చుకొన్న స్వల్పదనముతోను నేర్పిన శిల్ప విద్యతోను భగవానుడగు బుద్ధునకు ఒక శిలాఫలకమును సమర్పించి మనకు ఆదరణయు దగచున్నాడు

అంధ్ర

అజరత్ ఖాన్

కృష్ణాజిల్లా పెదకల్లెపల్లిలోని నాగేశ్వరాలయముఖ ద్వారపు కుడిచె పున ఉన్న ప్రభముమీద చెక్కబడిన కానన ము దు అ ర తుఖాను ప్రస్తావనకలదు

ఈ కాననము అవతరించినది వికృతి సంహర కావణ కుద్ధ విదియ ఇతర కాననములలోవలె ఈ కాననమున కాళి దాహన శకము పేర్కొనబడలేదు అయినను కాననములోని

ఉచితము ననుసరించి కాలసర్వయముచేయుట జరిగినది ఇ డియక ఎఫ్ మిరన్ అను గ్రంథమునుబట్టి ఇది విశృతి సంఖ్యా 1452 (క్రీ శ 150) న నరియగునని తెలిసినది ఈ కానన పరిశీలనమునకు అప్పటి ఆ గ్రంథకర్తలు అవతారికించుట అవసరము

కట మును డిక చివరకా తాటూ 1 న గజవతు లొకవైపునను బిహమిసీలను డి 1 గాణును అట్లు కొనిన గోల్కొండ సవాబులొక వైపు ను సామ్రాట్ కృష్ణరాయల పరస్పరము రగవులాడు చు రి సాయ మున కృష్ణరాయల నిర్మాణము జరుగుటయు అచ్చు దోరాయలు సంవత్సరమును అధిష్టించుటయు ఇదొంటమున జరిగినవి

పూర్వపాత్ర తము ననుసరించి కృష్ణరాయలు కళిగ తైత్రయోత్రయ దు ప్రతాపరుద్రగజపతిని 1518 న 11 ఓడించి అతని కుమార్తెను ఉద్వాహము రుక్కొని పుష్టకు ఉత్తరమున కాను జయ సకటలను రాష్ట్రములను గిరిగజపతిరుద్రునిచ్చి విషయము చరిత్ర ప్రస్తుతము ప్రస్తుత కానన కాలమునాటి ప్రతాపరుద్ర గజపతి జీవిత యుగము ట్లును కొడవల్లి అతని అధీనమున దు ఉడినట్లును గిదితము తిరిగి 1580 సంవత్సరనే గోల్కొండ నాబు కులీకుతుబషా ప్రతాపరుద్రుని యుద్ధమున ఓడించి కొండపల్లి రాజ్యమును స్వాధీనపరుచుకొనుట కూడ జరిగింది ఈ కానన సంధి సమయమున వెయించబడినదిగా కనిపించును ఇక గోల్కొండ మొదటి సుల్తానుగు కులీకుతుబషా బక మసీదాగ్రామమునుండి స్వతంత్రత ప్రకటించి తన పోగుకైన మహమ్మదుషా గౌర వార్ధము గోల్కొండకు మహమ్మదుపురమని నామకరణము చేసెను స్వామి భక్తిచిహ్నముగా కాను పాలసచేస ప్రాంతములను మహమ్మదుషాపాలనంద నున్నటులే కానచెను కొంతకాలము ప్రతాపరుద్రగజపతియు కులీకుతుబషాయు కొండపల్లిలో ఉమ్మడి ప్రభుత్వము జరిగినట్లు ఈ కానన పరిశీలనము వన గ్రహి వగలము

ఇప్పుడు పూర్వోక్త సమయములు దృష్టయందుంచుకొని కాననమును పరికింపము

కాననభాగము అచ్చటచ్చట శిథిలమైనది ఈ కానన ప్రభమ పాదమున రుద్ర అని ఉండుటవలనను కానన కాలము క్రీ శ 1580 అగుటవలనను రుద్రగజపతి జీవించి యుండుటయేగాక అతడు కొండపల్లి దుర్గముపై పరోక్షముగా

నైన కొంత అధికారము కలిగి యుండెనుటకు దారితీయుచున్నది

శాసన విషయము -

రుద్రగజపతి ఆసతిసమరి చి భాను దురైన అజరకు భాను అజమురభాను అజ మరభాను మహమ్మదు ఒడయారు గారి పడమున కొ డవల్లి ద డపాటులోని ఒకగ్రామ (శిథిలము) వాసులగు క్రా జలి గారెడ్డి క్రోసూరి పూసడపు క్రా జ సెట్టి బోలెసెట్టి తమ్మిసెట్టి ప్రా గోలి కల్యాణం నాయడు శ్రీ కాకొల్లి నాగిసెట్టి (ఒక్కలగడ్డ నాగినీడు) వీరు తదితర ప్రజలు కలసి ఇల్లేదారులకు చేసొన్న విన్నపము ఇట్లున్నది కొ డవల్లి దండపాటు ఇల్లాను అ టిపెట్టుకొని ఉన్నవలమును మ కము లేక వ్యవసాయము చేసుట టాము ఇట్లు ప్రజలు కొరిసమీదట వారి అత్యర్థనను అ గీకరించి మంకము వినాయంపబడునట్లుగా ఇల్లేదారు కాలు వ్రాసి యిచ్చిరి ఇదేమయముతో కంపాలివృత్తి వస్యుకూడా రద్దు చేయబడినట్లు శాసనమున చెప్పబడినది ఒకేసమయమున ప్రత్యర్థులైన ఇద్దరు ప్రజలరాజ్యపాలకుల ప్రశంస ఒకేశాసన మందు వచ్చుట వింతగా తోచును ఇట్టి శాసనములు బహు అరుదుగా చరిత్రలో కనబడును

ఈ శాసనమున దలి రె డు పదముల వై శిష్ట్యము తెలిసికొనుట ముఖ్యము ఒడయారు అనుపదము తెలుగున ఒడయడు అని ప్రచారముతో ఉన్నది ఎలిక రాజు స్వామి మగడు అను అర్థములనిచ్చు ఈ పదములు విజయనగర సార్వభౌములు వేయి చిన శాసనముల దు కాంచగలము ఇప్పటి శాసనము అనుసరి చి మహమ్మదీయ ప్రభువులకూడ తమ నామములతో మహమ్మూదు ఒడయారు అను విశేషమును చేర్చుకొనుట విశేషా శముగా పరిగడి పలయును

ద డపాటు అన రాజ్యాధికారము అని చారిత్రకుల అభిప్రాయము కొ డవల్లి ద డపాటు అని ఈ ప్రాంతము విలవబడుటకు ము దే కొన్ని శతాబ్దముల క్రితము కళింగ దండపాటును పదము అర్వాచీనగాంగుల గజపతుల శాసనముల దు కాంచనగును

అట్లహాసదేవుడు

గంగావ్యయవలంబన స్తంభమైన శ్రీ మదన తపర్థ దేవర రెండవశారంగయగు దెన్నమహాదేవి కుమారుడు అట్లహాసదేవుని ప్రసక్తి ద హిం IV చె 1169 శాసనములో కాన్పించుచున్నది ఈతడు దాక్షారామ ధీమేశ్వర మహాదేవు

నకు కన్యా న క్రా తి సమయమున అఖండవర్తి దీపము నెలి కొల్పించు దీపారాధనకై నేయి పోయిటకొఱకు 50 ఇనుప ఎడ్లను నలుగురు బోయలు పూటగాకి చి చి తవోల తేగడు అనువాని వశమున పెట్టెను నిత్యము మానెడు నేయిపోయి టకు ఎర్పాటు శాసనలేఖకడు పెద్దనారుడు దాక్షారామ శాసనములు పెక్కి టిలో విభజ పెద్దనార్దేణ" అని వ్రాయబడి యు డును ఈ పెద్దనారుడు శాసనములు చెక్కి చు క సాలి పెద్ద యో లేక శాసనకావ్యము ను వ్రాయుటకూడ చేసిడివాడో తెలియదు మొదటి ఊహయే సత్యమని మను రాజులును అధికారులును వస్యులును దానశాసనములు వ్రాయి చుట ఆచారమగుటచే వాటిని రేకులమీదను శిలమీదను చెక్కుట ఒకవృత్తిగా ఎర్పడెను స్వర్గ కారులీ పనులు చేయుచుండిరి

శాసనకాలము శక 1071 అనగా క్రీ శ 1149 అని వ్రాయబడినది ఇది కులోత్తు గ చోడదేవర 17 వ రాజ్యసంవత్సరముగా చెప్పబడినది దీనిని ఇట్టి కులోత్తు గ చోడదేవుడు శక 1054 క్రీ శ 1182 నుండి పరిపాలి చుచుండినట్లు కనబడు చున్నది ఈ కులోత్తు గ చోడుడెవ్వడు ఆ ద్ర మహా భారతరచనమును ప్రోత్సహించిన రాజరాజనరే ద్రుని కుమారుడును రాశేంద్రచోడ నామా కుడును అగు మొదటి కులోత్తు గచోడచక్రవర్తికాడు ఈ మొదటి కులోత్తు గుడు క్రీ శ 1070-1120 నడుమ కాంచీపుర చక్రవర్తిగా భూపరి పాలనము చేసెను అతని కుమారుడు విక్రమచోళుడు క్రీ శ 1118 1135 న వత్సరములనడుమ చోళ సహాసనమును అధిస్థించెను వీని కుమారుడు ఇమ్మడి కులోత్తు గుడు క్రీ శ 1188 1150 న 10 నడుమ రాజ్యపాలన చేసెను అట్లహాసదేవుని దానశాసనములో చెప్పబడిన ఒకొత్తు గచోడదేవర రె డవ (ఇమ్మడి) కులోత్తు గుడనుట తథ్యము శకము 1071 ఇతని పదునేడవ రాజ్యం వత్సరమగుటచే ఇమ్మడి కులోత్తు గుడు శక 1054 క్రీ శ 1182 ను డియు రాజ్యాధికారము వహించినట్లు ఊహి వలసి యున్నది ఇప్పటికి ఈతని జనకుడైన విక్రమచోళుడు కా చీపుర సహాసనముచై విరాజమానుడై యు డగా ఇమ్మడి కులోత్తుంగుడు రాజ్యముచేయుట ఎట్లు పొసగును అను స డియము కలుగవచ్చును దీనికి సమాధాన మంతకష్టముకాదు చాళుక్య చోడచక్రవర్తులు కా చీపురము రాజధానిగా సామ్రాజ్య మేలుచుండగా ప్రాజ్ఞులైన వారి

కుమారులు ఆ ద్రాక్ష ప్రాంతమున పరిపాలన చేయుచుండిరి మీరు తమ యువరాజుపాలనా పవిత్యరములనుగూడ తెక్కించుకొను చుండినట్లు కనబడును మొదటి కులోత్తు గుడు జీవించి యుండగనే ఆతని కుమారుడు విక్రమచోళుడు క్రీ శ 1118 నుండియు ప్రభుత్వము నెరవనట్లు కలదు ఆ పద్ధతియే ఇచ్చట కూడ వర్తించును

అట్టహాసదేవుని తండ్రియైన అనంతవర్మ చోడగ గదేవుడు తూర్పు గాగమహివతులలో అగ్రగణ్యుడు ఈయన ప్రఖ్యాతి ఇట్లున్నది "సమరముఖానేకవిభువర్షమర్దన భుజ బలవరాక్రమ పరమమాహేశ్వర పరమభక్తురక ఇత్యాది ఇతడు రాజరాజనరేంద్రుని మునిషమనుడు మొదటి కులోత్తుంగ చక్రవర్తి కుమార్తెయైన రాజమందరీదేవి కుమారుడు అనంతవర్మ చోడగంగుడు మిక్కిలి సమర్థుడైన రాజగుటయే కాక కడు దీర్ఘకాలము రాజ్యము చేసెను ఈతని రాజ్య కాలము క్రీ శ 1078-1152 అని చెప్పబడుచున్నది ఈ దీర్ఘ కాలములో ఆంధ్ర కళింగ సంబంధములు ఒకప్పుడు మైత్రితోను ఒకప్పుడు విరోధముతోను గూడినవిగా కన్పించును క్రీ శ 1149 నాటికి అనంతవర్మ చోడగ గదేవుడు మిక్కిలి వృద్ధుడయినాడు మాత్రం యుద్ధములలో చిక్కుకొనుట కాతనికి సమయముకాదు అందుచేత అట్టహాసదేవుడు క్రీ శ 1149లో దాక్షారామమునందు మిత్రుడుగానే వచ్చియున్నట్లు భావింపవలెను తత్కారణముననే అప్పుడు కాంచీపుర చక్రవర్తియైన వేంగిదేశమునకు పామరాత్రపు ప్రభువైన ఇమ్మడి కులోత్తుంగుని ప్రవర్తమాన స వత్సరములను అట్టహాసదేవుడు తన దాక్షారామశాసనములో ప్రస్తుతముగా ప్రకటించెను ఊరాధ్యక్షమునకు ఇప్పటి వాస్తవప్రభువులు వెలవాటి చోడ వంశీయులు వెలవాటి రెండంగోంకభూపతి (క్రీ శ 1182-89) ఈ సమయమున వేంగిప్రభువుగా ను డెను

అట్టహాసదేవుని తల్లి దెన్నమహాదేవి ఈమె అనంతవర్మ చోడగంగుని ద్వితీయలక్ష్మి అని ప్రత్యేకముగా చెప్పబడినది అనంతవర్మ చోడునకు పెక్కురారాజులు కలరు కన్పూరి కామోదినీ ఇందిర చంద్రలేఖ సోమలమహాదేవి లక్ష్మిదేవి దెన్నమహాదేవి మొదలైనవారు వలపురు రాజులుగా శాసనములలో పేర్కొనబడిరి వీరిలో కన్పూరికామోదినీకి కామార్జువుడు ఇందిరాదేవికి రాఘవుడు చంద్రలేఖకు రెండవరాజు రాజు అనంగభీముడు అను తనయులు కలిగిరి ఈ కుమారు

లలో శ్రేష్ఠుడగుటచే కామార్జువుడు తండ్రికి యుద్ధముల దును రాజ్యపాలనమున దును తోడ్పడుచుండెను ఇతనికి మధుకామార్జువుడు జితేశ్వరుడు అనునను నామా లరములు అన త వర్మచోడగ గుని తరువాత గాగం హాసనమున కీతదే అధిపతి యగుట తథ్యము

అట్టహాసదేవుడు ప్రస్తుతము క్రీ శ 1149లో దాక్షారామ సందర్శనముచేయుట భగవద్దర్శనముచేసి పుణ్యమును పొందించుటకొరకేనా లేక మరయు తాంకపాపపుకలదా అని ఆరయవలసి యున్నది ఈ యాశ్రయందు రాజకీయ ప్రయోజనము లేకపోలేని ఊహా జనించుచున్నది తండ్రి తరువాత కామార్జువుని ఉన్నచి అట్టహాసదేవుడు రాజ్యమును తానే ఆక్రమింప దలచినవాడుగా తోచును తనవల్లియైన దెన్నమహాదేవిచోడగ గుదేవుని ద్వితీయలక్ష్మి అని కంఠోక్తిగా చెప్పవలెనో ఆంతర్యము లేకపోలేదు వెలవాటి చోడుల యొక్కయు కాంచీపురచక్రవర్తి యొక్కయు అభిమానము సంపాదించుటకే అట్టహాసదేవుడి యాశ్రసాగించి యుండును అన తరసన్నిచేయుట దీనికికొంత బలమును చేకూర్చుచున్నది కామార్జువుడు 1149-55 నడుమ రాజ్యముచేసెను ఈతని కడపటిరాజ్య స వత్సరములో వెలవాటి రెండంగోంక రాజు కళింగమునై దండెత్తివెళ్ళెను దీనికి రెండుకారణము లూహింపవచ్చును ముఖ్యకారణము ఉత్తరాంధ్రమునందు కళింగసృపతులక్రమించుకొన్న భూభాగములను తిరిగి జయించుట అని చెప్పవచ్చును రెండవకారణము కళింగ సంహారమునకు అట్టహాసదేవునకు తోడ్పడుటయు కావచ్చును

తెలుగుసేనాములు దక్షిణ కళింగములో విజయములు సాధిచిరి ఈ యంత్రము చాళుక్య చోడచక్రవర్తి రెండవ రాజరాజచోళుని కళ 1078 నాటి సంహార శాసనమువలన తెలియనగుచున్నది కాని అట్టహాసదేవునికి దండయాత్రలు ఉపకరి చినట్లు లేవు వీలన మధుకామార్జువుని మరణానంతరము క్రీ శ 1155 56 లో ఆతని మరయొక తమ్ముడైన రాఘవుడు గాగం హాసనమును అధిష్టించెను ఈతడు అనంతవర్మచోడగంగదేవునకు ఇందిరాదేవియందు కలిగిన కుమారుడు ఇట్లు అట్టహాసదేవుని యభిష్టము విఫలమయ్యెను ఆతని యనంతర చరిత్ర మేమయినో తెలియదు

అట్లూరివారు

అట్లూరివారి పేర్లు అచ్యుతువారి పేర్లు పల్నాటివీర చరిత్రమున దు కనవచ్చుచున్నది అ దు వారిని శనామములు మాత్రమే చెప్పబడినవి కాని ఆ వంశముల యందలి ప్రసిద్ధ నాయకులనామములు వ్రాయబడి యు డలేదు పల్నాటి వీర చరిత్రను ద్వందలో శ్రీనాథకవిపార్వతౌముడు రచి చె నని తెలియవచ్చుచున్నది

ఉత్తరహిందూదేశమున దలి పాలమాచాపురిని కార్త వీర్యార్జునుని వంశపురాజగు అనుగుప్రభువు పాలి చు చు డెను అనుగురాజు తన యిలచేల్చియిన కనకాద్రి చెన్న కేశవుని ఆనతిచే తన పూర్వికుల బ్రహ్మహత్యాద్రి మహాపాపము అను శీర్షయాశ్రమచే పోగొట్టుకొనుటకు నిశ్చయి చి రాజ్య భారమును తమ్ముడగు బిరుదురాజువై ఉ చి వట్టమహా యగు విద్యులదేవితో శీర్షయాశ్రమకు వయనము అయ్యెను అనుగురాజుతోపాటు శీర్షయాశ్రమ ఒనరించుటకు అతని భ ద్రులు డెబ్బదిరెండు గోత్రాలవారు వన్నెందు ఇండ్ల పద్మానాయకులు ఆపాలవారు అచ్యుతువారు పైడి చుక్కలవారు పాలెమువారు అట్లూరివారు మట్లూరివారు ఆఖ్యాలవారు ముతుపానివారు ముయ్యూరివారు భ ద్రారు వారు తాడమువారు కొండవి దలవారు గోపిందువారు దొడ్డనాయుడు పెద్దన్న బ్రహ్మన్న పేరనాయుడు తెప్పలి బలనాయకడు మొదలగు ప్రముఖులు బయలుదేరిరి

ఈ వైన పేర్కొనబడినవారు బ్రహ్మనాయకులవర్గాలు చేసిన సభలోను నలగామ మలిదేవులకు కారెనుపూడిలో జరి గిన యుద్ధమునందను పాల్గొనినట్లు పల్నాటి వీరచరిత్రమున కనవచ్చుచున్నది

బ్రహ్మనాయకు మాచెర్లలో మలిదేవునకు పట్టముగట్టి నలగామమితో మైత్రిని సెరపుటకు గురజాలకువచ్చెను తాను తెచ్చిన కానుకలను బ్రహ్మన్న నలగామనకు సమర్పి చెను దీనినిచూచి సవతిబిడ్డలు తిరిగి పేదహముగా ఉండురేమో అని భయపడి నాగమ్మ వారిమధ్య కయ్యమును కల్పించుటకు పూనుకొనెను తనతో కోడి పందెము ఆడవలయును న దె మున ఓడినవారు గెల్చినవారికి తమ రాజ్యమును ఇచ్చి వడి డై వనవాసముచేసి ఎమ్మట తమరాజ్యమును తీసుకొన వలయును అను నియమములను విధి చి బ్రహ్మనాయనితో నాగమ్మ కయ్యమునకు సంసిద్ధ అయ్యెను

బ్రహ్మనాయకు గురజాలను డి తిరిగి మాచెర్లకువచ్చి గురజాలలో జరిగిన వృత్తాంతమును మలిదేవరాజునకు తెలి పెను నాగమ్మతో వ దెము ఆడుటకు తగిన కోడిపుంజును తెప్ప వగోరి బ్రహ్మనాయకు ఒకసభను ఏర్పాటు చేయి చెను ఆ సభకు ను కరివారు రేణూరివాస పోతులవారు అడెమువారు దేవనూళ్లవారు రేవల్లవారు పాలవర్తివారు బలమూరివారు చూర్పిడు గండుకన్నమ కాయపడువారు జాలగోపన్న మున్నగు ప్రముఖులే కాక అనుగురాజుతోపాటు శీర్షయాశ్రమకు వయనమైపోయిన ప్రముఖులలోని కొందరు గూడ వచ్చిరి

నాయకురాలి (నాగమ్మ) కుత శ్రమలవలన నలగామ మలిదేవులకు కారెనుపూడిలో ఘోరయుద్ధము జరిగెను ఆ యుద్ధమున దు బ్రహ్మనాయనికి అ డగా నిల్చిన యోధు లలో అనుగు రాజుతో శీర్షయాశ్రమ సలిసినవారును బ్రహ్మనాయని సభలో (కోడిపుంజును దెచ్చుసభలో) పాల్గొన్న వారునుకాక నర్మాలవారు నాయనివారు అల్లమువారు చెవులవారు చిల్లరవారు మొదలగు ప్రముఖులు ఉన్నట్లు పల్నాటి వీరచరిత్రమునందు చెప్పబడినది పల్నాటి యుద్ధము క్రీ శ 1181-1189 న వత్సరముల మధ్యకాలమున జరిగినట్లు చారిత్రకులు అభిప్రాయ పడుచున్నారు

కం ఆం కా

అట్లూరివేంగళేంద్రుడు

అట్లూరి వే గళే ద్రుని ప్రళంస చాటుపద్యమడమంజరి ద్వితీయభాగమున కనవచ్చుచున్నది ఈయన కమ్మకులో దృపుడు నారాధూంజ కుమారుడు ఇతడు ధర్మాధ్యక్ష వర్ణ ములు తెలిసిన వాడనియు గొప్పరాతననియు వైరుల మధమడంచెడి దిట్టఅనియు కమ్మకులజాల కందరకును కీర్తిని సంపాది చిన వాడనియు గొప్పగా పొగడ్తకెక్కిన అట్లూరి వారు పలనాటి వీరచరిత్రమున గ్ర థమలోను కనవచ్చు చున్నారు వీరు పలనాటి ప్రభువైన అనుగు రాజుసభలోను బ్రహ్మనాయని సభలోను పలనాటివీరుల యుద్ధములోను పాల్గొని అఖ డయళమ్మను స పాది చిరి ఈ విధముగ అట్లూరి వారు అగ్నిరంగమలయందును జహముఖప్రజ్ఞా వంతులని తెలియుచున్నది వే గళేంద్రుని విషయమి తకుమించి యేమియు తెలియుటలేదు

కం ఆం కా

అట్లూరు

నరసరావుపేట తాలూకాకు ముఖ్యకట్టయైన నరసరావుపేట పూర్వము అట్లూరుని ఎలువబడుచుండెడిది ఇది గుంటూరుకు 28 మైళ్ళ దూరమున దక్షిణ మధ్య రైల్వేలో వియవాడ ద్రోణాచల మార్గమున ఉన్నది దీనికి రైల్వేస్టేషను కూడ ఉన్నది

ఈ అట్లూరుగ్రామము పూర్వము చినుకొండ జమీదారీలోని ఒక గ్రామమైయుండెను చినుకొండజమీదారి నవాబు బసాలతుజుగుగారు మలాజు వెకటనరసంహారావుగారిని అట్లూరునకు దేశముగా నియమించివారికి ఈ పట్టణము ఇచ్చినట్లు ఫర్మానాబకటి కలదు నరసంహారావుగారు ఇచ్చట తమ స్థిరనివాసమేర్పరచుకొని శిల్పచాతుర్యముట్టిపడు ఒకకోటను కట్టించుకొనిరి వారు అనేకమైన కోటలు చేయించి కోటకు పడమటగానున్న చెరువును మరమ్మతుచేయించి వెడల్పుగ చేయించి ఈచెరువునీరే కోటలోని వాడుకకును మామిడికోటలకును సరఫరా అగుచుండెడిది

నరసిహారావుగారికి పెదవెంకటగుడ్డారావనియు చినవెంకటగుడ్డారావనియు ఇరువురు పుత్రులు దిరి నరసింహారావుగారి మరణా తరము పెదవెంకటగుడ్డారావుగారు కాస్త్రముననుసరించి గ్రామ మధ్యమున బొద్దురాతిని ఒకదానిని స్థాపించి కోటయు కోటచుట్టు గ్రామమును కట్టించబడెను నాలుగుమార్గములు కలియుచోట చౌతరా అను పెద్ద మందిరము రమ్యముగను ఆకర్షకముగను కట్టబడెను ఈ కోటప్రక్కనున్న చెరువు ఈ వశమునకు మూల పురుషుడైన నరసిహారావుగారు మరమ్మత్తు చేయించిరి కావున వారి తండ్రిపేరు కాశ్యపమొనర్చు తలంపుచే ఈ క్రొత్తగా కట్టబడిన గ్రామమును నరసరావుపేట అని అప్పటి నుండియు అట్లూరుగ్రామము నరసరావుపేట అని ఎలువబడుచుండెను

నూతనమున కోటయు అదలి గృహములును మిక్కిలి రమ్యముగను ఆకర్షకములుగను నిర్మింపబడెను కోటయందొక దర్బారుహాలు కలదు అదనేకములైన గదులు కలవు రాతితో చెక్కబడిన చిత్రపులనేకములు గోడలయండిమిడ్చబడెను కోటయందు పూర్వమనేక కోటలుండెడివి ఆ కోటలలోని వృక్షములకు నీరు రాతిగొట్టములద్వారా కొలనునుండి సరఫరా అగు వీర్వాలు చేయబడెను ఈ కోట ఇప్పుడు విశేష

భాగము శిథిలమయి ఉన్నది ఇదిలి భవనములన్నియు మహా మృదీయ శిల్పన ప్రచాయమును అనుచుచున్నవి ఆ కాలమున జమీదారులైన గుడా రాయణగారికి 90 ఏనుగులు 00 ఒకెలు 500 గుట్టములు ఉండెడివి ఎనుగులు దుష్టమును ఎనుగుల బజారన ఎలుచుచుండెడి వారట ఇప్పటిని కపేరే ఆ బజారు కు కలదు ఈ ఎనుగుల మావశా తను ఎనుగులవాడని ఎలిచెడివారు ఆని సతివారిని ఇప్పటిని ఎనుగుల వారినియే ఎలుచుచున్నారు

ఆ కాలమున ఈ గ్రామమున అనేకకోటల వనములు ఎవ్వరుప బడినవి కాకుమానువారి చితవన పెల్లూరువారి వన అట్లూరువారి వన ముఖ్యములైనవి రాజాగారికి ఎనిమిది కోటలుండెడివి మామిడికోట కమలాఫలములతోట పవర వనతోట నిమ్మతోట కొబ్బరితోట అరటితోట కాయ గూరలతోటలుండెడివి వీటిలో మామిడితోట మాత్రమిప్పటిని కలదు పూర్వము కొబ్బరిచెట్లుండెడిచోట ఇప్పుడు బావిమాత్రమున్నది

ఇచ్చట పురాతనదేవాలయములు కలవు పట్టాభిరామ స్వామి ఆలయమును దురాతికాననమొకటికలదు కోటయ్య స్వామి ఆలయము భీమలింగేశ్వరస్వామి గుడి వీరాంజనేయ స్వామి ఆలయము కన్యకాపరమేశ్వరీ ఆలయము పట్టాభిరామస్వామి ఆలయము పాండురంగస్వామి ఆలయము ఎన్నదగినవి గ్రామదేవతలైన ఆకమ్మకు గంగాదేవికి ఆలయములు కలవు ఒక చర్మకూడా కలదు ఈ పట్టమున మొత్తము జనసంఖ్య 28744 అనేక తెగలతోపూడిన వాండువులు నిమ్మ జాతివారు దూదేకులవారు తురకలు క్రియనులు కలరు వారి ముఖ్యపుత్రులు వ్యవసాయము వ్యాపారము రవాణా ఉద్యోగములు

ఇచ్చట శివరాత్రి మహోత్సవము ఘనముగ జరుపబడుచున్నది ఆరంభన బోటిలతో బడ్లపై ప్రభలస్కొంచి అలంకరించి ఎడ్లమగట్టి ఆ ప్రభలను ఊరేగింపురు పెద్దజాతర జరుగును పాత్రసామాన్లు బట్టలు మందులు లాంతర్లు వ్యవసాయపు పనిముట్లు మున్నగునవి అమ్మబడును ఇచ్చట అనేకసత్రములుకూడ కలవు

ఎన్ రా

అక్షేరునది

ఇది పెల్లూరు జిల్లాలోని మూసనదికి ఉపనది ఇది

నెలూరుజిల్లా పొదిలితాలూకా పొదిలికొండలలోను నిహన్ కొండలలోను అనేక ప్రదేశములలోను చిన్నచిన్న ప్రవాహముల రూపమున ఉద్భవించి తూర్పుదిక్కున ప్రవహించుచున్నది ఇట్టి ప్రవాహములు కొన్నికలిసి ఆ కొండకు దిగున ప్రాతమున కొన్ని కాళులగు ఎర్పడుచున్నవి ఈ యధముగా ఏర్పడిన కాళులలో చెప్పకొనదగినవి నాలుగు కలవు వాటికి ప్రత్యేకమైన పేర్లులేవు వాటిలో రెండు కాళులు నన్నమూరు గ్రామము నకు సమీపమున కలిసి ఒక నదిగా ఎర్పడినవి దీనికే అశ్వేరు అనిపేరు ఈ నన్నమూరు గ్రామము ఈ అశ్వేరునది జన్మించిన ప్రాంతమునుండి మూడు మైళ్ళ దూరములో ఉన్నది అశ్వేరునది ఇచ్చటినుండి మూడు మైళ్ళ తూర్పుదిక్కున ప్రవహించి చివట అను గ్రామము చేరును ఈ గ్రామమునకు సమీపముననే మిగిలిన రెండు కాళులను ఉత్తరవైపునుండి వచ్చి ఈ అశ్వేరు నదిలో కలియుచున్నవి ఈ కాళులు కలియుటతో అశ్వేరునది వృద్ధికొంది ఎప్పుట జీవనదిగ మారి ఆగ్నేయ దిక్కున నాలుగు మైళ్ళ ప్రమాచి పొదిలితాలూకా సరిహద్దుదాటి కందుకూరు తాలూకాలో ప్రవేశించుచున్నది చివట గ్రామముదాటిన ఎప్పుట అశ్వేరునది 18 మైళ్ళు ఈశాన్యదిక్కున ప్రవహించి పెరిడిసి అనేది గ్రామము వద్ద మూసినదిలో కలియుచున్నది

మూసినది అను పేరుతో ఈ ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రమున రెండు నదులు కలవు ఒకటి కృష్ణానదికి ఉపనది ఇది హైదరాబాదుకు దా ప్రవహించి కృష్ణానదిలో కలియుచున్నది రెండవ మూసినది వెలికొండ పర్వతశ్రేణికి ఉత్తరమున పొదిలితాలూకాలో జన్మించి విశేషముగా నెల్లూరుజిల్లాకు దా ప్రవహించి కారునియి చి అను గ్రామముదాటిన ఎప్పుట ఒంగోలు జిల్లాలో ప్రవేశించి చివరకు ట గుటూరు గ్రామమునకు తూర్పున వాలుగు మైళ్ళ దూరములో బగాళాభావముతో కలియుచున్నది హైదరాబాదుకు ఉపనదిగా ప్రవహించు మూసినదితో అశ్వేరునకు ఎట్టి సంబంధములేదు ఈ రెండవ మూసినది గట్టిలేరు అశ్వేరు దోడినది అనగలంబు మొదలైనవి ఉపనదులుగా ఉన్నవి

అశ్వేరునదియొక్క మొత్తము పొడవు 25 మైళ్ళకు మించియుండదు ఇది మొదటి 18 మైళ్ళ దూరము వానకాలమున మాత్రము ప్రవహించుచు చివట గ్రామసమీపము నుండి జీవనదిగ ఏర్పడి మిగిలిన 12 మైళ్ళ ప్రవాహము

ఈ నది పొదిలి నిహన్ కొండలలో 1000 అడుగుల సమోన్నత రేఖక సమీపముగ అనేక చోట్ల చిన్నచిన్న పాయలుగా జన్మించుచున్నది ఈ చిన్నపాయలలో కొన్ని 1250 1500 అడుగుల సమోన్నత రేఖవద్ద కూడ జన్మించుచున్నవి కొండల దిగవలసిన తమ వరకు అనగా ఎవరూ 20 అడుగుల సమోన్నత రేఖవరకు ఎక్కువ నిటవాలగు నుండుటవలన ప్రవాహము వర్షముతువులతో కొంచెము దూకుడుగ ఉండును ఈ నదియొక్క ఎటవాలను ప్రత్యేకముగ పరీక్షించినచో అది ప్రారభమైన చోటునుండి మూసినదిలో కలియువరకు ఏటవాలు ఒక్కటిగ నుండక ప్రథమమున నిటవాలవారు కలిగి పోను పోను ఎత్తుతగ్గగా చివరకు కొలది ఎటవాలుగా నుండును 20 అడుగుల సమోన్నత రేఖవరకు అనగా ప్రారభమైన చోటునుండి 3 మైళ్ళవరకు మైలుకు 84 అడుగుల చొప్పునను ఆ తరువాత గాను ఆ తరువాత 150 అడుగుల సమోన్నత రేఖవరకు మైలుకు 17 అడుగుల చొప్పునను 100 అడుగుల సమోన్నత రేఖవరకు 8 అడుగుల చొప్పునను 50 అడుగుల సమోన్నత రేఖవరకు 5 మైళ్ళ అడుగుల చొప్పునను ఎత్తుతగ్గచు వచ్చును నన్నమూరు గ్రామమువద్ద తెంచుమార్కు ఎత్తు 177 అడుగులు ఇచ్చటినుండి చివట గ్రామమువరకు ఏటవాలు కొంచెము తగ్గుట వలన ప్రవాహము అంత దూకుడుగా నుండక మొదటికన్న కొంచెము తక్కువ వేగముతో ప్రవాహము చివట గ్రామమువద్ద తెంచుమార్కు ఎత్తు 180 అడుగులు కలదు ఇచ్చటినుండి మిగిలిన 18 మైళ్ళు అనగా పెరిడిసివద్ద మూసినదిలో ఈ నది కలియువరకు వాలుతనము పూర్తిగా తగ్గిపోయి ప్రవాహము మెల్లగా నడచును చివట గ్రామమునండి ఈ నది మైదాన భూమిలో ప్రవహించును

నిటవతనము చాలతక్కువగ ఉండుట వలననే అశ్వేరునది చివట గ్రామమునుండి పరకరేఖగా నడచక అనేక చోట్ల మెలికలుతిరిగి వకరవంకరగా ప్రవహించి మూసినదికి చేరును ఇట్లు వకరలతో కూడియుండుట వలననే చివటనుండి నదిలోనినది ప్రవాహముగా 18 మైళ్ళు పయనించినగాని మూసినది చేరుకోదు చివట నుండి పెరిడిసి చేరు దూరము 11 మైళ్ళు మాత్రమేకలదు వకరలుగా మెలికలు తిరిగియుండుటవలననే ఈ నదియొక్క పొడవు అదనముగా రెండు మైళ్ళు ఎక్కువ పెరిగినది

50 అడుగుల సమోన్నత రేఖ పెరిడిసి ఉండునుండ పోవు

చున్నది అట్లేరు మూసినదిలో కలియుచోట తెంచుమార్కు ఎత్తు 50 అడుగులు గలవ. ఈ నదియొక్క లోతట్టు విస్తీర్ణము 138 చదరపుమైళ్ళు రెండు ప్రక్కలనున్న కట్టల శిఖరముల యొక్కయు నదియొక్క అడుగు మట్టము యొక్కయు ఎత్తులోగల భేదము 9 అడుగుల నుండి 9 అడుగుల వరకు మారును అదువలన ఈ నదిసీరు నేరుగ పారుదలకు ఉపశరి చుటలేదు ఈ నది నేరుగ నడచినచోట వెడల్పు మమారు ఒక ఫర్లాంగు మాత్రము ఉడి తిరుగుదలతో ఒకటి రెండు ఫర్లాంగుల లోపుగా వెడల్పు మారుచుండును నది గర్భము ఎత్తుపల్లములతోను కొండరాళ్ళతోను కూడియుండక క్రమమైన చాలుకలిగి ఇసుకతో కూడియుండును అందువలననే నీటి ప్రవాహము జలపాతముతో కూడియు డక క్రమమైన చేగముతో నడచును

ఈ అట్లేరు నదియొక్క ప్రవాహ మార్గమున సరస్సులులేవు కాని దీనిలో కలియు ఉపనదులమీద అనేక చోట్ల సరస్సులు కలవు ప్రతి సరస్సునకు ఒక వైపుగల నీటికాలున ఆ సరస్సునకు నీటిని మకూర్చును మరియు వైపుమండి బరుంటికి పోవు ప్రవాహము సరస్సులోని మిగిలిన నీటిని అట్లేరు నదికి అందజేయును ఈ విధముగా వీర్పడిన సరస్సులలో చెప్పకొనదగిన సరస్సులు మట్టిపూడి గుండలముద్రము భర్తవరము పెట్లూరు కొండా గ్రామములవద్ద కలవు ఇవి జీవన సరస్సులు వానకాలమున మాత్రమే ఉండు సరస్సులు కూడా కలవు ఈ సరస్సుల కన్నింటికి ఒకవైపు కట్టలు కలవు అదువలన నీటియందలి నీరు పారుదలకు ఉపయోగ పడుచున్నది

అట్లేరునది తీరమున నన్నమూరు చివట గుర్రపొడిగ కాటాకుపాలెము పెరిచేట అను గ్రామములు ఈ నదితీరమందు అభివృద్ధి చెదిన గ్రామములే ముఖ్యమైనవి ఈ నది మారమున మొత్తముమీద ఎచ్చటను రైల్వేన తెనలుగాని రోడ్డు వంతెనలుగాని అనకట్టలుకాని లేవు ప్రజలు వేసవి యందు కాలినడకను వర్షాకాలమున పడవల సాయమునను రేవులో ఈనదిని చాటుదురు

పు వి

ఆదగియవోడ మువ్వెండవేలాను

ఈతనిప్రవృత్తి ౪౪ 10 9 (క్రీ శ 1107) నాటి దాఖలాను భీమేశ్వరాలయ శాసనములో (ద హి IV నె 1295) ఈన్నించుచున్నది ఈ శాసనము కొంతభాగము నెప్పుత

మునను మరికొంతభాగము తెలుగున దును ఉన్నది సంస్కృత భాగము న దీతడు దాఖారామపురాధికారపదవిని ఎల్ల రకును ఆనందదాయకముగా వహించుటను సకల వయూరుడయ అనిభాగ్ని చె దెననియు చెప్పబడినది తెలుగు భాగమున దు అదగియవోడయ వోడమ డలమున వెనాటి యదు పెరు బ ద్రూచున ఉ దినట్లు వ్రాయవై నది ఈతడు దాఖారామ భీమేశ్వరునకు అఖ డవర్తి దీపములను నెల కొల్పించు ఈ శాసనమును వేయి చెను

ఇది రాజరాజనరే ద్రుని కుమారుడును రాజేంద్ర నామధేయుడును అగు మొవటి కులోత్తుగ వోడవక్రవర్తి రాజ్యకాలము కులోత్తుగుని ప్రవర్తమాన విజయరాజ్య న వత్సరములు 31 దిన 39 లో ఈ శాసనము ప్రకటితమైనది క్రీ శ 1107 కులోత్తుగుని 31 వ రాజ్యవత్సరమైనచో ఆతడు క్రీ శ 1075 లో రాజ్యమునకు వచ్చియు దును కాని చారిత్రకులు మొవటి కులోత్తుగ చక్రవర్తి క్రీ శ 1070-1100 న వత్సరములనడును చోళసామంతునము అలంకరించినట్లు తెలుపుచున్నారు ఇట్లు ఐదు వత్సరముల వ్యత్యాసము గోచరించుచున్నది దీనినిట్లు పరిష్కరింపవలెను

కులోత్తుగుడు చోళదేశమున క్రీ శ 1070 నుండియు పరిపాలించుచు డినను వే గిమ డలమున ఆతని వాస్తవిక పాలనము 1075 78 లను డియే ఆర భించినట్లు పూర్వ చాళుక్యరాజుల చరిత్రవలన తెలియుచున్నది ఆంధ్రమహా భారత కృతివర్తియైన రాజరాజనరే ద్రునకు విజయాదిత్యుడను తమ్ముడు కలడు ఆతడు రాజమహేంద్రవర సంహారమునకై చాలాకాలము అన్నతో పెనగుచు డెను ఇకనికి పాళ్యాత్య చాళుక్యుల సహాయము లభించుచుండును రాజరాజనరే ద్రుడు మరణించినతోడనే విజయాదిత్యుడు కృష్ణుచాళుక్యుల తోడ్పాటుతో వే గి వాక్రమించెను అప్పటికి రాజేంద్ర వోడుడు చోళసామ్రాజ్యమున తన మేనమామలవద్ద ఉ డెను ఇతని ఎనమేనమామయగు వీరరాజేంద్రుడు గొప్పశూరుడై చాళుక్యులను పలుమారు ఓడించెను వేగిరాజ్యమును తన మేనల్లునకు ఇచ్చి పక తన సామ్రాజ్యవర్తకమునకై విజయాదిత్యునితో సమాధానము చేసికొనవలసినవాడయ్యెను

దీనిఫలితముగా కాబోలు విజయాదిత్యుని జీవితకాలమున ఆతడు వే గి అధిపతిగా ఉండునట్లును తదనంతరము ఆరాజ్యము రాజేంద్రవోడునకు సంక్రమించునట్లును వీర్పాటు

జరిగియుండును విజయాదిత్యు డప్పటికే వృద్ధుడు అతని కుమారుడైన చెండవశక్తివర్మ రణనిహతుడయ్యెను కావున ఎట్లును కాలముగడచినమీద వేగిరాజ్యము హా ఫలమువలె రాజేంద్రునకు దక్కుట నిశ్చయముగటచే అతడును దీనికి ఒడ బడియుండును విజయాదిత్యుడు క్రీ శ 1078 లో మరణించి నట్లు చెప్పుచున్నారు అతని అ కిమగడియలకు కొ చెము ము చే కులోత్తు గచోడుడు రాజమహే ద్రవరమున తన బలగమును సమీకరించియుండును అ దుచేతనేకాబోలు ఆ ద్ర దేశమున దీతని ప్రత్యక్షపరిపాలనము క్రీ శ 1076 నుండి పరిగణి పబడినది అడగియచోడయ మువ్వె దవేలాను కాసన కాలమునకు ఈ విధముగా వే గిరాజ్యములో కులోత్తు గుని 22 వ రాజ్యన వత్సరము సాగుచు దినదని భావి పవలెను

ఈ కాసనమువలన అనాటి ఆ ద్రదేశస్థితి కొంత భాస చుచున్నది వెలనాడు ఆ ద్రదేశములోని కాగమైనను చోళము డలములోనిదని ప్రకటి చుట గమని పడగినది అనగా ఆ ద్రదేశము ఒక ప్రత్యేకరాజ్యస్థానము ను డి దిగతారి చోళ సామ్రాజ్యమున ఒకమ డలమాత్రముగ నిలిచినది దానికి తమిళులైనవారు ప్రాంతపరిపాలకులుగా నియమి పబడు చు డిరి వాస్తవమునకు క్రీ శ 1107 ప్రాంతమున తెనుగు దేశమీరులును కులోత్తు గునకు ఇష్టభృత్యులును అయిన వెలనాటిచోడులు అభ్యుదయ మార్గమున ఉ డిరి వెలనాటి మొదటిగొ కరాజు కులోత్తుంగుని ప్రతినిధిగా వెలనాటిలో ఏలుబడి ప్రారంభి చెను అడగియచోడయ గోదావరికి ఉత్త రమున దాజారాముము కే ద్రముగా అధికారము వహించి యు డవచ్చును

ఎఱైనను అడగియచోడ మువ్వె దవేలానుడు జనర జ కుడుగా ఉ డినట్లు చెప్పుచున్నాడు ఈతడు శ్రీమేళ్వరమహా దేవునకు భక్తుడై ఆ దేవునకు కాళ్ళతడిపము సెలకొల్పెను దీనికి నిత్యమాచడునోయి ంరియ చుటకై (పోయుటకై) ఎబది ఇనుప యెడ్లము (గొట్టెలను) శ్రీమేళ్వరుని కిలామందలి బోయల వశ మున పెట్టెను ఈ కాసనమున దు చోళులయు చాళుక్యు లయు మీరులల ఎమ్మేళనము కాన్ని చును

అడగియ చోడనకుగల మువ్వెదవేలాను మీరుడు కొంచెము పరిశీలి పదగి యున్నది మువ్వె దవేలాను అనగా ముగ్గురురాజులకు ఆయుధమవ టివాడు ఇది మూరురాయర గండ శ్రీభువనవక్రవర్తి వ టిమీరుదపదము ఇక్కడ ముగ్గురు

రాజులనగా చోళ పా డ్య చేరరాజులని తెలియుచున్నది ఈతనికి సకల దయూరుడయ వెడనల్కందయూరుడయ అనియు విశేషణములు వాడబడినవి ఇతడు సకల ద వెడ నల్క ద పట్టణముల కధిపతియని మూచితమగుచున్నది ఈ పట్టణము లెక్కడిచో ఈతడు స్వయముగా వాటిని పరిపాలి చెనో లేదో తెలియదు చోళుల దరికిని ఒరయూరుపుర వరాధిప అనుమీరుడు చెల్లుచుండును ఇవియు అట్టివే కావ చున్ను మువ్వె దవేలాను మీరుడు పీటిన్న అసాధారణ మైనది అడగియచోడుడు కేవలము ఉద్యోగియైయున్నచో ఇ తపెదమీరుడును ధరి పజాలడు ఇదియాతనికి వంశరీత్యా వచ్చియు డవలెను ఇతడొకవేళ రాజకుటు బమునకు చెంది దూరపురాజుల ధువు కావచ్చును

కులోత్తు గ-చోడ చక్రవర్తి కుమారుల పేరులు మనకు ను పరిచితములు మీరు రాజరాజచోడగ గు రాజరాజ ముమ్మడి చోడుడు వీరచోడుడు విక్రమచోడుడు అనుచారు పీరు చరిత్రకు ఎక్కినవారు అడగియచోడుడు దాజారామ పురాధిపతియగుట అతనికి రాజకుటుంబమునగల సముచిత స్థానమునే మూచించుచున్నది చోళరాజకుమారులు ఆ ద్ర దేశములో రాజ్యభారము వహించుటకు ఇష్టపడని స దర్శ ములలో కులోత్తుంగ చక్రవర్తి తన సమ్మీనబంబులను తెలుగు దేశమున దు అధికారము నెరపుటకై వ పుచుండెను వెల నాటి చోడులు ఇట్లే అధికారమునకు వచ్చిరి ఒక్కొ క్కప్పుడు రాజుల ధువులనుకూడ ఆయన నియోగి చుచుండ వచ్చును అడగియచోడమువ్వె దవేలానుడు ఇట్టి రాజు ల ధువై యుండును కులోత్తు గుని కాలమును డియు రాజ మహే ద్రవరము చోళప్రతినిధులకు ముఖ్యపట్టణముగా నుండి నట్లు కాన్ని చదు జననాథపురము అని ప్రసిద్ధిపహించిన దాజారాముచారికి కార్యక్షేత్రముగా ఉ డుచువచ్చెను క్రీ శ 1107-18 న వత్సరములనడుమ వరా కుడు వే గి రాజు ప్రతినిధిగా ఉ డెను ఈతని ని అడగియచోడునకు గల స బ ధమెట్టిదో తెలియదు

ఖం ల రం

అడపం పెద్దన

ఈయన ప్రశస్తి తూర్పు గోదావరిజిల్లా కొత్తపేట తాలూకా పలివెల శ్రీ కొప్పేళ్వర మహాదేవర ఆలయ కాస నమునందు కవనచ్ఛుచున్నది (ద హి V నె 118) కాసన

కాలము ౧౪౧౩ (కీ ౪ 1418) దుర్భాస న వత్సర పుష్య జిహ్వ అమావాస్య అదివారము అది అర్థోదయ పుణ్య కాల మని చెప్పబడినది అడవ పెద్దనంగారు అల్లాడరెడ్డికి మంత్రియో ముఖ్యకార్యకర్తయో అయియు డును పెద్దన తండ్రిపేరు నారయ వీరిది ఏవర్ణ మో చెప్పబడలేదు పురాతనమైన కీర్తి కా త ఎముకలు చర్మము మాత్రము కేసు చిన దృష్టికి వచ్చియుండగా అడవ పెద్దన చేపట్టుటచే ఆ కీర్తి కాంత నవ యాచనమును చె దినదై ప్రకాశి చెనట

అడవం పెద్దనగారి ఎలికయైన అల్లాడ రెడ్డియొక్క వ శక్తివతి ఈ కాననమున దుంగుగహముగా కీర్తి ప బడి నది వర్ణాశ్రమ పాలన పూర్వశోభకల కొడ్డభూపాలుడు చతుర్థ వర్ణమునందు జనించెను ఆయనకు ముగ్గురు కుమారులు కలి గిరి వారు చ్రోల కోట అల్లాడ అనువారు అల్లాడరెడ్డి ఘనత ఇట్లు వర్ణింపమైనది "కాటయ వేముభూపాలుడు (కోటయవేము అని చెక్కబడినది ఇది శిల్పప్రమాదము) దిన మును అలంకరించగా ఈయన (అల్లాడరెడ్డి) కాటయవేముని శక్తువర్ణమును అ తను నిర్మూలించి రాజ్యమును వైరులకు చెనకరానిదిగాతేన కాటయవేముని న తతికి భద్రదనచెను" ఇక్కడనుతించబడిన కాటయవేముడు కొమరగిరిరెడ్డి తానయు మహావిద్యా నుడు మహావీరుడునగు కాటయ వేమారెడ్డియే

కానకాలమునకు అనగా క్రీ ౪ 1418 నాటికే కాటయ వేముడు దివంగతుడైనట్లు ద్రువపడుచున్నది ఇతని శక్తువు అప్పుడు కొండవీటి రాజ్యమును పాలించుచున్న పెద కోమటి వేమారెడ్డి పెదకోమటి వేముడును గొప్పపద్యా నుడే గొప్పవీరుడే కాని కొమరగిరిరెడ్డి రాజమహే ద్రవర రాజ్య మును తన తానయగు కాటయవేమునకిచ్చుట పెదకోమటి వేమునకు పొత్తిగా కిట్టుకు డెను ఆ రాజ్యమును కొండవీటి రాజ్యములో కలుపుకొనుటకు అతడు దీక్షవహించి కాటయ వేమునితో పోరాడజూచెను ఇట్టి యుద్ధము లందొకదానిలో కూరుడగు కాటయవేముడు వీరస్వర్ణమలంకరించెను

ఈయదను చూచి శక్తువులు రాజమహేంద్రవర రాజ్య మును కలిపించకుండ అలాడరెడ్డి అన కరవాలము పెదురొడ్డి నిల్వెను అల్లాడరెడ్డి కాటయవేమునివేనాని వియ్య కుడు కూడ వేముని కుమారయైన అనితల్లి అల్లాడరెడ్డి ర దవ కుమారుడైన వీర శద్రారెడ్డిని పెండ్లియాడెను కాటయ వేముని ఎక్తకపుత్రుడు మరణించుటచే అనితల్లియే రాజ

మహే ద్రవరమునకు వారసురాలయ్యెను బలవ తుడయ్యు అల్లాడరెడ్డి కాటయవేముని మరణాన తరము అతని రాజ్యము తాను అవహరి పక అతని న గౌరవకై నితేవరచుట తప్పక ప్రశంస ప దగినదియే కావుననే క ని నిస్సార్థత కాననమున దిట్లు పొగడబడినది "అవ చలశ్రీమహా తనోతి కళ్ళంతతే రాజ్య మరాత్య ధృవ్యమ్"

అడవం పెద్దనంగారు కా తేయ నదీతీరమందున్న పలి వెల గ్రామము దలి కొప్పేశ్వర ము దేవస్థాన కిల్లాణమేకను అల్లాడరెడ్డి అభ్యుదయమునకై కట్టి గను యుగ యుగముల వృద్ధుడైన కొప్పేశ్వరుడు త్రి ప వ స్థాన క్రొత్త పె డ్డి కొడుకై పాణిగ్రహణ మహోత్సవమును అనుభవి చి అల్లాడ భూనాథునకును అతని బ ధువర్గవ కను శుభములొగు గాక అని కాననకవి పర్ణి చుట యుక్తముగానే యున్నది నారయపెద్దనగారి కా నము ప్రాసన"చి ధూర్జటిగోపాల కవీయట కానము చెక్కినవాడు కానె గౌతాపరి గౌతా చారి కావచ్చును కాననములుచెక్కి టంసాలి యున్నగు శిల్పులు ఆచారి పదముచే గౌరవించ బడుచుండిరి అడవం పెద్దన కల్లాణవేదికయు శిలామండపము ను హూ కట్టి చె నట ఇది దేవాలయ నృత్యాది ప్రదర్శనములకు ఉపయోగ పడి యు డును కాంతేయ నదీని ఇప్పుడు కౌశిక య దురు పలివెల శ్రీ కొప్పేశ్వర లింగమును గూర్చి భక్తికృంగారము లతో కూడిన ౧౪ చక్కని కథ చెప్పదురు

ఖం ల రం

అడవ అప్పన

ఇతడు తూర్పు చాళుక్యరాజగు ఎడవ విజయాదిత్యుడు నియోగి చిన వేంగి రాజ్య సంరక్షకులలో ముఖ్యుడు ఎడవ విజయాదిత్యుని ఇద్దరు రాణులలో ప్రాహయవంశజయైన మాదాదేవి ఒకతే రెండవరాణి రేవలదేవి విజయాదిత్యునకు మాదాదేవియందు ఒక కుమారుడు కలిగెను అతనిపేరు శక్తివర్మ శక్తివర్మ అనుపేరు ధరించిన వారిలో ఇతడు రెండవ వాడు ఆ దుడే ఇతనిని రెండవ శక్తివర్మ అనుచున్నారు మొదటి శక్తివర్మ రాజరాజనరేంద్రుని పెదతండ్రి దావార్ల పుని కుమారుడు విజయాదిత్యునికి రేవలదేవియందు ఒక కూతురు జన్మించెను ఆమెపేరు సోమలదేవి క్రీ ౪ 1085 నాటి ద్రాక్షారామ కాననములో సోమలదేవి శ్రీమేశ్వరాల యమునకు కొన్ని ఆభరణములను వెండిపాత్రలను దానము

చేసి ట్లు చెప్పబడినది

ఎడవ విజయాదిత్యుడు తన సవతి అప్పయగు రాజరాజు యొక్క రాజ్యమును బలాత్కారముగా లాగుకొని శ్రీ శ 1081 లో రాజ్యాభిషిక్తుడై విజ్ఞానార్థన విజయాదిత్యుడను తిరుదమును వా చెను కాని అతడు రాజ్యపరిపాలనమునకు వెంటనే పూనుకొనలేదు పశ్చిమ చాళుక్యులుగ మొదటి సోమేశ్వరునకు పెక్కు యుద్ధములలో స్థలా తరమున తోడ్పడవలసరాడగటచేతను శ్రీ శ 108 స ॥ రాజ రాజు కా గతిన దుట చేతను ఏకైక కుమారుడగు శక్తివర్మ య దలి ప్రేమాతిశయముచేతను విజయాదిత్యుడు అతనిని (కుమారుడైన శక్తివర్మను) శ్రీ శ 1081 లో వే గిరాజ్యాభి షిక్తుని చేసి రాజ్య స రక్షకులను కొ దరిని నియోగి చెను అట్టివారిలో అడవ అప్పన ప్రముఖుడు అప్పన శక్తివర్మ రాజ్యకాలమున అంత్యంతమయిన క్రద్ధాశక్తులను సామర్థ్య మును కనపరచి అతని రాజ్యమును ప రక్షించెను శక్తివర్మ ఒక సంవత్సర కాలము మాత్రమే రాజ్యమొనర్చి యుద్ధముతో మరణి చెను

విజయాదిత్యుడు గొప్పయోధుడు సేనాని పరా క్రమశాలి అతడు సోమేశ్వరదేవుడు చోళరాజులతో చేసిన అన్ని యుద్ధములలో పాల్గొనెను కుమారుడు శక్తివర్మ మరణి చిన ఎడవ విజయాదిత్యుడు సూర్యవ శమునకు చె దిన ముమ్మడి భీముని పెంచుకొని ఆశనిని కన్నకొడుకునరె ప్రేమి చి అభివృద్ధికి తెచ్చెను

అడవ అప్పన రె డవ శక్తి వర్మ రాజ్యకాలమున స రక్షకుడుగా నియుక్తుడై మిక్కిలి స్వామి భక్తితో దైర్య ముతో సామర్థ్యముతో రాజ్య స రక్షణరూపమున గొప్ప సేనను చేసెననుట తప్ప అతని వ శాధిముకు గూర్చియు వివరములు తెలియవు

క ల కౌం

అడవకేతనబోయిడు

ఈతని ప్రస గము గు టూరుజిల్లా సత్తెనపల్లి తాలూకా వేల్పూరు గ్రామమునందలి రామలి గేశ్వరస్వామి ఆలయ మండపము స్తంభముమీదచెక్కబడిన శాసనముతో కన్పించు చున్నది కేతనబోయిడు తమతల్లి మాస్సానికి తండ్రి సాహస మల్లివాయనికి ధర్మార్థముగా వేల్పూరి రామేశ్వర మహా దేవునికి ఆచంద్రారకృష్ణాయుగా అఖండవర్తి దీపమును సమ

ర్పి చెను దీపదానకాలము శక 1162 (శ్రీ శ 1240) అనాదు మాఘ ఎంబ 15 శా అని వ్రాయబడినది అమావాస్య సోమ వారమేమో! అడవకేతన తాను శ్రీమన్మహా మ డలేశ్వర కోట దొడ్డకేతరాజుకొడుకు గణపయ దివ్య శ్రీపాదపంజర శ్రమరాయమాలు డను గ గేశ్వర దేవరవృత్తిమ కుడును" అని వ్రాయి చుకొనెను కోటఅనగా ధరణికోట లేక ధాన్య కటకము దీనిని పాలి చిన వ శమువారికి కోటవ శీయులని పేరు ఈ వ శమువారు అమరావతి-ధరణికోటను ముఖ్య పట్టణముగా చేసుకొని కృష్ణానది దక్షిణమునఉన్న పట్టణాస్రా వని అనగా అమమేనాడును పరిపాలించినవారు కోటవ శ మున ఉపకాఖలును కలవు వీరు శ్రీ శ 1080 1270 నడుమ రమారమి రె డు శతాబ్దములు సామ తరాజకుటుంబముగ వర్తిల్లిరి

అడవకేతన ఎలి యైన కోటగణపయదేవమహారాజు శ్రీ శ 1240 82 స ల నడుమ రాజ్యపాలనము చేసెను ఈయనతండ్రి కోటదొడ్డ కేతరాజు కోటవ శీయులలో కొంద రికి దొడ్డ అనువిశేషము చేర్చబడుచుండెడిది దొడ్డభీముడు దొడ్డకేతరాజు ఈ విధముగా వారిని గౌరవి చెడివారు గణ పయదేవుని తండ్రికి మనుమకేత మన్మకేత అనికూడ శాస నములలో వ్యవహారము కలదు ఈతడు 1284 40 స ॥ మద్య రా యముచేసెను ఒక విశేషమేమన తండ్రికుమారు లిద్దరును మొదటను డియు పరిపాలనాధికారము వహి చుచు డిరి 1 84 స వత్సరమునాటి ప్రత్తిపాడు శాసనములో తండ్రి కుమారు లిరువుర ప్రళ సయు కలదు అనగా ప్రాజ్ఞులైన కుమారులున్నప్పుడు వారిని యువరాజులుగచేసి ప్రభుత్వము ను పాలిచ్చి శిక్షణకొచ్చుచుండిరన్నమాట ఈ కేత రాజు కోటవ శములో ఆ పేరుగల మూడవవాడు కావున ఈతనిని మూడవకేతరాజు అని వ్యవహారి కురు మూడవకేతని ఎతా మవారు రె డవకేతరాజు తాతగారిపేరు మనుమనికి చుట తెలుగువారిలో ఆచారము కావుననే ఈనిని మనుమకేత అని పేర్కొనియు దురు కాకతీయులలోకూడ ఈ స ప్ర దాయము కాన్పించును దుద్రదేవ మహారాజు అను అభిషిక్త నామము వహి చి పరిపాలనచేసిన కాకతిరుద్రమదేవిమండి పేరుచేయుటకై ప్రతాపరుద్రవక్రవర్తిని కొన్ని శాసనము లలో మనుమరుద్ర అని వాడిరి

కోటగణపయదేవుని తల్లి బయ్యలదేవి ఈతనికి సమ

కాల్కికుడైన చక్రవర్తి కాకతి గణపతిదేవుడు కోటవ శీయులు కొక కాలము వెలనాటి చోళులకు మిత్రులుగను సామంతులు గను ఉడిరి శ్రీ శ 1225 తరువాత వెలనాటి చోళుల రాజ్య మంతరించినది కాకతీయ సామ్రాజ్యము మీరే శ్రీ ఆంధ్రదేశము నకును వ్యాపించినది కావున కోటగణపతిదేవుడు కాకతీయ సామ్రాజ్యమునకు ఆమకూలసామంతుడయ్యెను ఈతడు ఎనమదల కోట కాళువారిలోను నతవాటివరిపాలకులతోను మిత్రభావమునే పాటి చెను

అడవకేళవదానియుడు కోటగణపతిదేవుని సామంతుడో ఉద్యోగియో అయియుండును కామ గంగేశ్వర దేవరవృత్తి మ తుడు అని అడవకేళన వ్రాయించుకొన్నాడు ఈ బిరు దమున కర్ణమేమియో తెలియుటలేదు గ గేశ్వర దేవుని భూములకు వ్యవహారయేమో ఈశో శల్లిపేరు మాస్సాని మాచసానియనుటకు వ్యవహారము మాస్సాని కావచ్చును కాచసాని అనుటకు కాసాని అని తెలంగాణ కాననములలో కన్ని చును కేళన త ద్రికి సాహస అని విశేషణము చేర్చ బడినది సాహస మల్లినాయడు ఇది వీరిఇంటిపేరుకాదు కావున మల్లినాయకుడు ప్రత్యేకముగ వరాక్రమకాళి అని నూచి చుటకే ఈ విశేషణము వాడియుండురు మల్లినాయడు ఎ రణర గములలో సాహసప్రదర్శనము కాచి చెనో ఎరుగ రాదు ఈ విశేషణమును సాహస అనియు చదువ వచ్చును స్వర్గవాని స్వర్గీయడనుటకు సాహస వాడకరూఢము కావ చ్చును అడవకేళన రామేశ్వరదేవునకు సమర్పించిన అఖండ దీపమునై నేయిపోయెటకు గ గులపోతలోయని కొడుకు కొమ్మనలోయనికి 50 ఇన్నపద్ధు ఇయ్యగలెను ాత్యము మానెడు నేయిపోయెటకు ఎర్పాటు నేయి అనుటకు కాన నములోని వర్ణక్రమము నెక నెక వోయంగలవాడు ఆ చ ద్రార్కదీపము నెలకొల్పుటకు అడవకేళనదోయుడు భక్తి భావమును సమచిత న పదయు కలవాడుగా తోచును

ఖం ర రం

అడవకేళవదాని

పల్నాటి వీరచరితమున గురజాలలో ఒరుగనున్న కోడి పంచెముతో పొగ్గినుటకు తనతో వచ్చుటకు బ్రహ్మన విలి వ చిన ముప్పదిముగ్గురు సేవకులతో అడవ కేళవదాని ముఖ్యుడు ఆ సేవకులు వివిధములైన సేవలను చేయుటకు నియ్యక్తులై వారిలో కొందరు పాపురములను పట్టి తెచ్చు

వారు పానీయమును భద్రపరచి తెచ్చువారు గొడుగును పట్టువారు మ దులను వెటగొనివచ్చువారు ఉ డిరి ఆ ముప్పదిముగ్గురు సేవకులతో బామిదేవుడు మంగిదేవుడు నారిమంచిదేవుడు జయశీనాథుడు జామిదేవుడు బిరుదు భీముడు మలిదేవమల్లు కుంచ శ్రీరాముడు గొడుగు మోగాయ చ డివె కాయ మున్నగువారు పేర్కొనదగుదురు

అడవకేళవదాని ఆ సేవకులతో అగ్రగామి అతడు బ్రహ్మన ప్రేమాదరములను విశ్వాసును చూరగొన్నవాడు అడవమన వ గులాకులనుంచ బరణి దీనిని స స్కృతమునందు తాంబూల క డిరమ దురు అనాడు ఇదియొక గౌరవనీయ మైన ఉద్యోగముగా పరిగణింపబడియుండును అడవకేళవ దాని అట్టి ఉద్యోగియై యుండును అతడు ఆ బరణిని చేత పట్టుకొని అవసరసమయము దు ఆకలనుచుట్టి బ్రహ్మనకు అ దిచ్చుచు డుచాడు అ దుచే ఆపేగతనికి వచ్చియుండును అయితే అడవకేళవదాని కేవలము భవలపాకులనుచుట్టి ఇచ్చు చాడేకాదు అతివీరుడగా అతడు పేర్కొనబడినాడు అతడు మాటకారి నీతిజ్ఞుడు లోకజ్ఞుడు

బ్రహ్మన గురజాలచై పు బయలుదేరి వెడలుటను తెలిసి కొని చెవులగోపన్న ఆతనిని కలియరా యత్నించుచున్నట్లు బ్రహ్మనకు తెలిసెను బ్రహ్మన ఆతనిని రాకు డ వారింపుటకై మొదట కన్నమును ప చెను కన్నము వారింప యత్ని చినను వినక ముందుకునచ్చుచేమో అని ఊహించి బ్రహ్మన అడవ కేళవదానికి గోపన్నను వెనుకకు మరల్చుమని ఆనతిచ్చెను అడవకేళవదాని తమలపాకులచుట్టును బ్రహ్మనచేతి కిందిచ్చెను కాని ఆ చుట్టును గోపన్నకిచ్చి మరలిపోవున ట్లొనర్చుమని బ్రహ్మన అడవకేళవదానిని ఆజ్ఞాప చెను

కృత్యవేదియగు అడవకేళవదాని రత్నములతో పొడుగ బడిన ఒకవళ్ళముతో ఆ తాంబూలపుచుట్టు నుంచుకొని గోపన్నను నిమించి ఆతనిని ఆ తమలపాకుల చుట్టతో ఎత్క రించి “బ్రహ్మన పంపగా వచ్చితిని కన్నము వలదని వారించి నపుడు నిలువకచ్చుట నీతికాదు ఎనివచారి చివ్రాససారము వర్తించుట భటుని నీతి స్వామి ఆజ్ఞానుమీరిన పత్పురుషున కై నను భంగముతప్పదు నాకెదురులేరని నడవడి తప్ప మెలగిన సేవకడు లక్ష్మీకటాక్షమును కోల్పోవును స్వామికి తనపై ప్రేమ గౌరవములు పెంపొందినకొలది సేవకుడు సప్రళను చూపుటయే శ్రేయస్కరము కావున బ్రహ్మన ఆజ్ఞాను

సారముగ మరలపోము అని ఎ త సృష్టముగా కర్తవ్యమును బోధి చుటకు అడవకేవలదానియన్ని చివను గోచన్నవినడయ్యె అ అడవకేవలదాని సప్తసర్వజ్ఞుడవు నేర్పరిని సర్వవిద్యా వేదివి అనుచు స్తుతిచి గోచన్నను కర్తవో, మృతునిచేయ యిన్ని చెను కాని వివలుడయ్యెను దీనిచే అడవకేవలదా యొక్క స్వామిత్వ క్తి నీతిజ్ఞర వాకా తుల్యము ఉపిజ్ఞత దౌత్యనిర్ణయ కౌశలము బుడుచున్నా

అడవకేవలదానిని గురించి ఇం తెలు విశేషాలు తెలియవు

గం ౭౦

అడవిగుండము

అడవిగుండయ ప్రక స ప్రకార రుద్రచరి సర్వేశ్వర చరిత్ర సోమదేవ రాజీయము అను మూడు గ్రంథములందును స్పి చుచున్నది వీనిలో సర్వేశ్వర చరిత్రమున దు మాత్రమే ఈతనినిగూర్చి కొన్ని విశేషములు అస్పష్టముగా పేర్కొనబడి యున్నవి అడవిగుండ య కాకతి గణపతిదేవ మహారాజులములో అచ్చుకావలి ఉద్యోగిగా క్తిరి గడి చివట్లు కన్పి చుచున్నది అచ్చుకావలి విధానమునుగూర్చి అడవి గమనాయకుడు అను వ్యాసమును చూడగును

గణపతిదేవ చక్రవర్తి తిక్కన సోమయాజి విజ్ఞాపనము మీద వెల్లారుచై ద డయారాత్రచేసి మమమునది రాజ్యము అతనికి ఇప్పించి శ్రీశైలము ప చారాములు ప దర్శిచి వచ్చును డెను ఎదియో ఒక దొ గతనము సందర్భమున గణపతిదేవుడు చోరి అన్ని పట్టుకొనుటకై అడవిగుండయను నియోగి చెను వాడును కడు సమర్థతతో వ్యవహరిచి ఆ యాన్ని పట్టివచ్చి గణపతిదేవ మహారాజుపకు అప్పగించెను ఆ రాజునుగ్గుడు గుండయస్వామి భక్తి మెచ్చి వాడు సాధించిన ద్రవ్యమునువానికే ఇచ్చివేసెను అంతటితో అగక గణపతిదేవు డాతనికి ఎలుగూరు అను గ్రాముమును సర్వమాన్యముగా ఇచ్చెనట ఇచ్చట ఒక మహా తటాకము తవ్వబడెను

గణపతిదేవుడు అడవిగుండనికి ప్రసాది చిన యెలుగూరు గ్రామ మెచ్చటదో తెలియవచ్చుటలేదు అడవిగుండయ ఆచోకి తిసన దొంగతనము చిల్లర చోర వ్యాపారము కాకపోవచ్చును సామాన్య చౌర్యముయినచో చక్రవర్తి దానిసంతగా

మెచ్చి గ్రామదానము చేసెయ్య డడు శ్రీశైల ప్రళంసచే ఈన్నివేశము ఆ ప్రాతమున జరిగినదిగా ఉహించుటలో తప్పలేపోవచ్చును ఆకాలమునందు రాయలసీమప్రాంతము అ డ్యమయమై చోరాక్రా తమై ఉ డెను ఇటువంటి దొ గలముతాను దేనినో నిర్మాణిచి నవమైన ద్రవ్యమును ఎటుకొని చచ్చెరి సమర్థి చుటచేకనే అడవిగుండయకు రావచ్చు ము లభి చెను పూర్వము పల్లవ-చాళుక్య చోళ రాష్ట్రముల చోళ-చాళుక్య స గ్రామములకు ర గముగా ను డిన రాయలసీమ జిల్లాలు జనన చారము తగ్గి అరణ్యములుగా మారిపోయి దొ గలను దారి దో డి గాండ్రకును అ వాలముగా ఉ డెడివి హయానుశ్చాగు అగు వైనా తాటసారికూడ ఈ ప్రాంతమును సందర్శిచినప్పుడు అవి చోరాక్రా తములుగా ఉ డివట్లు నుగిసెను కాక తీయులకామనకగూడ ఈ దు స్థితియే చెల్లించు డెను గణపతిదేవుడు ఉడ దొ గలను నిర్మాణిచి సముద్రపురహారారులను తేమ కరములుగా చేయుటకు యిన్ని చెను అట్లే నాటు దొ గలను కూడ ఉమ్మాలిచి రాజ మార్గములను ప్రమాదరహితములుగ చేయుటకు కృషిచేసెయ్య డను ఆ యుద్ధముములో వాంగన్నచాడే అడవిగుండయ

గుండయ సాహసికుడైన ఉద్యోగిమాత్రమే కాదు అతడు సజ్జనుడుగా కన్పి చుచున్నాడు ఎలుగూరులో గొప్ప తటాకము త్రవ్వె చుట అతని ప్రయత్నముచేతనే ఆయియు డును అతడు ధర్మమును ఎడవక చేసెనని సిద్ధేశ్వర చరిత్ర ప్రళంస చుచున్నది గుండయ సప్తన తానములను వెలకొల్పెనట కోవిద శ్రేణులకు ఈప్రకారము లిచ్చెనట అతడు నాలుగు చెరువులు వాలుగు శివాలయములు ఒక విష్ణు గృహము ప్రాకార సహితముగ కట్టించెను గుండయ శౌర్య పరాక్రమములచే అడవనంశమువారికి అచ్చుకావలి ఉద్యోగము పర విరగా లభించినట్లు కనబడు చున్నది అన వేమారెడ్డి కాలములో అడవ సింగమనాయకుడను వీరుడు ఇట్టి రాజోద్యోగమునే వహి చుట దీనికి కొ త తార్కాణ

ఇం ౭౦

గం ౭౦

అడవివేమన

అడవివేమన గారి ప్రళంస కర్నూలుజిల్లా మార్కాపురం తాలూకా త్రిపురాంత కేత్రమునందలి త్రిపురాంత

కేశ్వర దేవాలయమున దలి కాననములో లభించు చున్నది కానకాలము శక 1278 (క్రీ శ 1356) దుర్ముఖ న వత్సర నిజక్రాంత బహుళ అష్టమి శుక్రవారము ఈనాడు శ్రీ త్రిపురా తక శ్రీ మన్మథా దేవతకు స్వస్తి శ్రీమతు అనపోతయ రెడ్డి గారి అనతిని అడవవేమన గారు "అభిషేకమును గౌరీ పరమేశ్వరికి నేతి అభిషేకమున్నూ ఉపహారమున్నూ 21:0 పుట్టు బియ్యమును విఘ్నేశ్వరునకు ఉద్రాలున్నూ త్రిపురా త దేవునకు నూరుమాతృత్తు బ గారాన ఉ గరమున్నూ" నమస్కరించెను ఇదే సందర్భమున వేమనంగారు రెడ్డిగారి పుణ్యమునకు గాను అఖ డదీపానకు 25 మోదాలు (మొదపులు) దేవాలయమునకు ఇచ్చెను ఈ గోపులను చేకొని కామన బోయడు నిత్య సీతలెడు (నిత్యముసీతెడు)నేయి తన పుత్రాను పౌత్రము నడవగలవాడు

అడవవేమనకు రెడ్డిరాజ్యములో ఎట్టి స్థానముందో ఈ కాననమునందు చెప్పబడలేదు ఈతడు రాజ బ ధుచైట్లు కాన్పించదు అనపోతారెడ్డి గారి అ తర గికుడైన ప్రా త పరిపాలకుడు కావచ్చును కావుననే ప్రభువు ఆరణిమేరకు త్రిపురా త కేశ్వరునకు ఉడుగరలు ఎప్పి చెను త్రిపురా త కేశ్వరుని రాజీవానమను త్రైలోక్య ను దరిదేవి అను పేరున కాకతి ప్రతాపరుద్రుని సేరాని అడ మల్లుగారు సేవి చినట్లు శక 1216 నాటి కాననములో చెప్పుచున్నది అడవవేమన ఎన్నాటుచేసిన సేవలలో నేతిమానెను అని వ్రాయు చివారు గౌరీదేవికి అభ్యంజనమునకు నూనెయు దీపారాధ కు నేయియు అని యర్థము కావచ్చును త్రిపురా త మహాదేవు నకు నమస్కరింప బడిన బ గారు ఉంగరము నూరు మాతృత్తు అని వ్రాయునై నది అనగా నూరు మాడల బరువు అది అని యూహింపవలెను అడవవేమన గారు కాను స్వయముగా రెడ్డింగారి పుణ్యముగా దీపదానము చేయుట ఆతని స్వామి భక్తిని ప్రదర్శించు చున్నది

అనపోతారెడ్డి రెడ్డిరాజ్య స్థానకుడైన ప్రోలయ వేమారెడ్డిగారి అగ్రసందమడు ఈయన పరాక్రమశాలి పెక్కు యుద్ధములు చేసెను కొన్నిట విజయమందెను కొన్నిట పరాజయమొందెను ఈయన తమ్ముడు అనవేమారెడ్డిని వలె విజయలక్ష్మి అనపోతారెడ్డిని నిర తరాయముగ వరి చలేడు అది యట్లు డె అనపోతయ రెడ్డి గారికి కాననములో ఈయ బడిన భిరుదులు "జగదొబ్బగండ జగరక్షపాల" అమనవి దీనిని

మి చి ఆయనకు కీర్తి ప్రదమైన బిరుదము మరియొకటి కలదు "హేమాద్రిదాననిరతులైన అమనది రెడ్డిరాజుల దరును ముఖ్యముగా ప్రోలయవేమారెడ్డి అనపోతారెడ్డిగార్లు హి దూ ధర్మముద్ధరణమున దు దీక్షగలవారై హేమాద్రి ప్రోక్తములైనదానము లన్నిటిని చేస మన్ననలు పడనిరి త్రిపురాంతకము శ్రీవర్ధ్వతమునకు ప్రాగ్ధ్యారమని ప్రసాది చె దినది ఇచ్చట శ్రీవర్ధ్వత శిరోమణి శ్రీ కుమారగిరి శ్రీ త్రిపురా తక అని వ్రాయబడినది అచ్యుతయ రెడ్డి గారు ఉన కుమారులకు కుమారగిరిరెడ్డి అను పేరు పెట్టుట కుమారాచలమందలి భక్తి చేతనే కావచ్చును

కానన న వత్సరమైన శక 1278 ఈ రాజు కాలములో ఒక విశిష్టతగల వర్షముగా శోచుచున్నది ఎలన శక 1278 సంవత్సరమున దే అనపోతారెడ్డి దాక్షారామము న దు భీమేశ్వరస్వామి సేవలు నమస్కరించెను ఇటు దాక్షారామము న దును అటు త్రిపురా తకము న దును ఒకే స వత్సరమున దాన కాననములు ఈ ప్రభువు వేయి చుటలో ప్రత్యే త లేకపోలేదు ఎప్పురా క కానము నిజక్రాంత బహుళ అష్టమి శుక్రవారము రోహిణి కృత్తిక ఎ యముమని చెప్పుటచే అది శ్రీ లక్ష్మీదేవి అని భాన చుచునే యున్నది ఈ రాజు శివారాధక య్యు ఎమృతక్షి వర్ణితుడు కానుట తెల్లము విచారింపగా 1278 కి విశిష్ట ఎట్లు రిగి దియు తెలియుచున్నది ఇ తగు నొ చెము ము దే అనపోతారెడ్డి కళి గముపై ద డెత్తి ఘువిజయము సాధి చెను ఈ విజయ సూచకముగనే దాక్షారామము న దును త్రిపురా తకము న దును రెడ్డిరాజుల ఇష్టదై వమైన మహాదేవుని ఆరాధన జరిగెననిశ్చయముగా చె వువచ్చును అనపోతారెడ్డి సామ్రా యమునకు రాగానే కొన్ని ఇక్కట్లలకు గురియయ్యెను కళి గ గా గభూపతి మూడవ నరసి హదేవుడు గోదావరి చాటివచ్చి కృష్ణా తీరము దలి శ్రీకాకటమువరకు చొచ్చుకొని వచ్చెను గోదావరి కృష్ణా నదులమధ్య దేశమును తన యాధీనమునందు ఉ చుకొన్నగాని రెడ్డిరాజ్యమునకు ఊమములేదని గుర్తించి అనపోతారెడ్డిగారు విజయయాత్రచేసి దక్షిణ కళి గమువరకు జయించెను ఈ విజయోత్సాహమునందే అడవవేమనంగారికి త్రిపురాంతక దేవుని ఆరాధనకై అనతి లభించియుండును

అడపా సింగమనాయకుడు

కొండవీటి రెడ్డిప్రభుల కాలములో అనవేమారెడ్డి రాజ్యకాలమును గ్రామీణుల దిలిచేరులను ధాన్యారులను వారి చి తెలుగు చోడవ శమునకు చెందిన బలములగు కొందరు దుండగులు త్రిపురా తకమునకు చేరువనున్నవారు తలారుల కటపడకు డపారిపోవుచు డిరి వ్యవసాయదారులు ఆరీతిగా తమకువాటిలుచున్న నష్టమును వారి ప్రముఖులను భూములు నికి విన్నవిచిరి అంతట అనవేమ భూపాలుడు తనకు ఎక్కడ నీయుడును వచ్చుడును అయిన చిప్పేటి బోడిలి గమనాయకుని తనకోటను ఇతర ఎటులను పాడుటకు అచ్చు కావలి ఉద్యోగిగా నియుక్తుని చేసెను చిప్పేటి బోడిలి గమనాయకుడు (మతరాచ) కులమునకు చెందినవాడ తెలుగు ములరాచ కులమువారు కృష్ణ నెల్లూరు కడప ఉత్తర అక్కాటు జిల్లా లో ఎక్కువ సభ్యులొక డిరి ఈవాడను కొందరున్నారు ముదిరాచ కులమువారిచే ముత్రాని ముత్రరాజు ముదిరాజు మున్నగు పేరుపేరు రీతులలో వ్యవహరించుచున్నారు వీరు తెల గాణమున దును కలరు వీరు పా ఘీకముగా ఇప్పుడు మిక్కిలి చితికిపోయి హీనవృత్తులను అవల బించు స్థితికి దిగ జారిపోయినను ఒకప్పుడు ఈ కులమువారు గౌరవస్థానమునే ఆక్రమించినట్లు వారి కులము చేరెచెప్పుచున్నది ముత్రాని ముత్రరాజు మున్నగు వధిముఖముత్రను శబ్దముయొక్క విశ్మయిరూపములుగా తోచును అరసు అనగా రాజు అధికారి అని యర్థము ప్రసద్దము ముత్రరాజులు పూర్వము గ్రామోద్యోగులయి ఉండురు ఏ ారణముననో పీరాస్థానమునుండి వడిపోయి గ్రామభటులుగా మారిపోయిరి

కొంత కాలమునకు అనవేమారెడ్డి మరియొక సమర్థుడును విశ్వ నియుడును అగు వానిని వెలికావలి అధికారిగా నియమి చెను అతడే అడపా సింగమనాయకుడు

అనవేమారెడ్డి రాజ్యకాలమున ఇట్లు నగర గ్రామ సంరక్షణ వద్దతి ఎర్పడెను అది రెండు విధములు (1) అచ్చు కావలివద్దతి (2) వెలికావలి వద్దతి చిప్పేటి బోడిలింగమ నాయకుడు అచ్చు కావలివద్దతిలో నియోగింపబడిన అధికారి అడపాసింగమనాయకుడు వెలికావలి వద్దతి ననుసరి చినియుక్తుడయిన ఉద్యోగి అచ్చు కావలివద్దతి వెలికావలి వద్దతికంటె భిన్నమైనది అచ్చుకావలి అధికారిని అమీను (Bailiff) అను ఉద్యోగితో పోల్చవచ్చును అతనికి కొన్ని సీమలను సంరక్షించు

శాధ్యత అప్పగి పబడెను అతడు తనకు నచ్చిన కొందరు ఉద్యోగులను రక్షణ కృత్యమున తనకు తోడ్పడుటకు నియోగి చు అధికారము కలవాడుగ ఉడెను ఆ అధికారిని రాజు స్వయముగా నియుక్తుని చేసెను రాజునకే స్వయముగా అతడు సమాధానము చెప్పవలసిన వాడయ్యెను తన అధికారములో ఉన్న సీమలలో ఎక్కడ ఎప్పుడు ఎట్టిదొ గతనము జరిగినను ఎట్టి అన్యవృత్తియైనను అచ్చుకావలి అధికారి దొ గలను సను గొని నష్టమైన అన్ని యజమానులకు అప్పగించి చిక్కిన చోటలకు శిక్షకోసరము అప్పగి చు చు డువాడు దొంగలు దొరిక అన్ని కన ఒక పోయినచో ఆ అధికారి ఆ నష్టమును అచ్చుకొనవలసిన వాడయ్యెను అ దుచేతనే అతడొనర్చు కావలి అచ్చుకావలి (పోయిన అన్ని అచ్చుకొను శాధ్యత గలవాడు) అనబడెను ఇట్టి వద్దతియే అనగా నష్టమైన అన్ని అచ్చుకొను వద్దతియే నౌకాయానమున దును పూర్వకాలమున ఆచార ములో ఉండినట్లు కన్పి చును సముద్రములమీద ఓడిలో ఎంకులను తీ కొనిపోవు నావికులు తమ కష్టమునకు తగిన కేపును (ఓడిఖర్చు) పుచ్చుకొనుటకు భోజుడు తన యుక్తి కల్ప ద్రుమము అను గ్ర థమునందు అనుమతి చెను ఒక్కొక్కప్పుడు నౌకా వ్యవసముచే సరకులు ఎమద్రము పాలగుచు డును ఓడిదొ గల భయమును ఉండెను అట్లు సంధిర్భములలో జరిగిన అన్యవృత్తి నావికుని తప్పదముచే జరిగినది అయినచో అతడు ఆ నష్టమును కాను అచ్చుకోనవలసి యుండెను అది యాతని ఆశ్రద్ధచేతక కైవ వశమున స భవి చిన కైవచో నావికుడు నష్టమును అచ్చుకొన అర్హుడైదు

వెలికావలి అధికారిని కూడా రాజే నియోగించు చుండెను వెలికావలి అధికారికూడా గ్రామీణుల స రక్షణమునకు గ్రామముల బయటి కావలిలో తోడ్పడుటకు సహాయ కోద్యోగులను తలారులను నియోగించు అధికారము కలవాడై ఉడెను వెలికావలి అనగా గ్రామమునకు వెలువల ఉన ప్రధాన ద్వారములను సంరక్షించుట గ్రామములలోనికి ప్ర శించు ప్రధాన ద్వారము వద్దను గ్రామములనుండి బయటకు పోవు ప్రధాన ద్వారమువద్దను ఈ వెలికావలి ఉద్యోగిచే నియుక్తులై సవారు జాగరూకులై కనిపెట్టి ఉండి గ్రామముల లోనికి వచ్చి పోవుచుండు జనుల (ఆ గంజకులు యొక్కయు అనుమానావృద్ధుల యొక్కయు) పేర్లను రిజిష్టరులో వ్రాసి ఉ చెడినారు ఇ తేకాక వీరు గ్రామములకు చెందిన ప ట

వైరులను అగ్రవిజయపు పాడుచేయుట నరక్షించుచు డెడివారు ఈ వివరములన్నియు కోట కైపుయకువలన తెలియుచున్నవి

అనాడు కావలిచేయు భటులకు నవత్సరమువకు ఒకసారి ఒక్కొక్క గృహస్థులన మేర (ధాన్యము) లభింపజేయుచు డెను నవత్సరము పొడుగునను వివిధ వర్షములకు చెదిన ఒక్కొక్క గృహస్థు ఇటిలో జరుగు కుభకార్యము యములలో వర్షముల (తలారొక్కొక్క) రూపమున కొంత ద్రవ్యము వెలికావలి భటులకు చెదించుచు డెను

అచ్చుకావలి అమీనుకు ప్రతి నమయ దును అతనిచే నియుక్తులైన రక్షకభటులును తలారులను ఆయాచోట్ల సరక్షణ కార్యమున తోడ్పాటు చేయుచు డిరి ప్రభుత్వము వారికి ఈ అచ్చుకావలి వెలికావలి నష్టతో నబధము తక్కువ కాని అపుడపుడు ప్రభుత్వాధికారులు ఈ కావలి నష్టల కృత్యనిర్వహణమును పర్యవేక్షించుచుండిరి ఈ సంవత్సరము ప్రకారమున దును స్మృతికామ దును అమలు వందున సరక్షణ నష్టలంపె ఎంతమాత్రము భిన్నమైనవి కావు ఒక్కొక్క ముఖ్యాధికారి ఆధీనములో ఉడదగిన సీమలంభ్య ఆకృత్యము యొక్క స్వభావము వైసను అధికారి యొక్క శక్తి సామర్థ్యముల వైసను ఆధారపడియుండెను

అడవానిగమనాయకుడు అనవేమారెడ్డి ప్రభువుచే కొన్ని సీమలపై వెలికావలి అధికారిగ నియుక్తుడై ఉడుటచే అతడు అత్యంతసమర్థుడై ఆ ప్రభువుయొక్క విశ్వసనీయులతో అనుగ్రహపాత్రులతో ఒకడై ఉడెనని ఊహించవచ్చును అతనిని గూర్చిన శేష చిన వివరములు తెలియవు అతడు అనవేమారెడ్డి సమకాలికుడగుటచే క్రీ.శ. 14వ శతాబ్దికి చెందినవాడై ఉండును

గ ల కొ

అడవాలనాయకుడు

కాకతీయ సామ్రాజ్య పతనానంతరము దేశభక్తులైన ఆంధ్రనాయకులు తురుష్కులవారినుండి తెలుగుదేశమును విడిపించుటకై నడుము కట్టిరి ఈ విమోచనోద్ధ్యమము మొదట ప్రాగాంధ్రమున ఆరంభింప నునుసారి ప్రోలయ నాయకుడు అతని ఎనక ద్రికుమారుడైన కావయ నాయకుడును మహమ్మదీయ సేనలను దేశమునుండి తరిమివేయు

టక్తై కృషిచేసి ప్రళయనీయమైన విజయను సాధిచిరి ఇది యట్లు వశిష్టమా ద్రమున అనగా రాయలను ప్రాతములో ఆర్మీటి సోమదేవరాజు ఇటి విమోచనోద్ధ్యమమునే ప్రారంభించెను ఈతడు మొలలిమకుగు సాకానికోట (ఇది కర్నూలుజిల్లా లోనిది) కడనవోలు (కర్నూలు) ల్ను కొలను రాచూరు ఎతగిరి గగినేకొండ అను ఎడు ఊటలను పట్టుకొనెను ఈ ప్రదేశములన్నియు కృష్ణానదు గభగదా అగర్వేదిలో నున్నవి ఎలిరాష్ట్రము క్రీ.శ. 1327 28 లో మహమ్మదు బిన్ తుఘ్లకు వశమైన తరువాత అతడు మలిక్ నాయబుమహమ్మదు అనువానిని తత్ప్రాంత పాలకునిగా నియమించెను మలిక్ నాయబు ఆర్మీటి సోమదేవరాజు విజయములను అరికట్టుటకు యత్నించి నిఫడయ్యెను ఢిల్లీ రచారులకు విధేయులుగా ఉడి దేశీయులైనవారు కొదరు సోమదేవరాజు విక్రమమును ప్రతిఘటించిరి అట్టివారిలో అడవాలనాయకుడొకడు కావచ్చును

గగినేకొండవద్ద జరిగిన మహాయుద్ధములో ఆరవీటి సోమదేవరాజు బలవతుడగు అడవాలనాయ నితూరుడైన గజ్జుల వీరచేనిని రుద్రభూపతిని మహావీరుడైన కారారెడ్డిని సాహసాకుడైన గంగినాయకుని నాముమగ్రజములను పట్టునట్లు చట్టతత్తిచి గగినేకొండ తూర్పుపనివద్ద శములు పాతిచి తోరగా కట్టిచెనని రామరాజీయము వర్ణించుచున్నది ఇత పట్టుకొర్రుదురుగైన ఈ నాయకులెవ్వరో వారివారి రాజ్యములేవో లియుటలేదు తెలుగు వీరదరులు మహమ్మదు బిన్ తుఘ్లకుతో నఖ్యుడి వానిని వాని ప్రతినిధియైన మలిక్ నాయబునకును వ వర్తలైన సామంతులనుట తెల్లము ఇదంతో గౌరారెడ్డి రాయచూరు దుర్గమునకు చెదినవాడు కావచ్చునని ఊహించేయుచున్నాము ఎట్లనగా కాకతి రుద్రమదేవికాలమున క్రీ.శ. 1294 ప్రాంతమున వర్తమానపురమును డి పరిపాలన చేయుచున్న గోన గన్నారెడ్డి వారి రాజ్యరక్షణమిడి అయిన విరల భూనాథుడు రాయచూరు కోటను కట్టించినట్లు శాసనము తెలుపుచున్నది అప్పటినుండియు గోనవశీయమైన రెడ్డు ఇచ్చట అధికారము నెరపుచుండిరని భావింపవచ్చును కాకతీయ సామ్రాజ్య మస్తమించినపిదప కాలానుగుణముగ వీరు ఢిల్లీ చక్రవర్తులకును వారి ప్రతినిధులకును ఒదిగియుండి ప్రభుత్వము చేసియుందురు కావుననేవారు సోమదేవరాజును ప్రతిఘటించిరి

ఎరాజితులైరి అడవాలనాయకుడు ప్రత్యేకముగ ఎ దుర్గము నేలేగో భావి పరిశోధ మువలన తేటపడవలెను

ఐం ల రం

ని కి ను

అడయారు

వల్లన మహారాజగు మొదటిన దివర్మ వేయి చిన ఒక దాన శాసనమున దు అడయారు ప్రక న కలదు సుప్రసిద్ధ ఎ త్రకారుడగు జి తే డూత్రే ననుసరి చి నందివర్మ రాజ్య పాలనాలము క్రీ శ 485 510

కాతవాహనుల రాష్ట్రపు తుదికాలమున వారి సామ తులలో ఎ ప్రా తము వారా ప్రాంతమున దు స్వత త్రతను ప్రాటి చుకొనిన అట్టివారిలో వల్లివులూ రు నెల్లూరు బళ్లారి గు టూరు క దుటూరు నీమల దు వారి శా సములు దొరకినవి వారు దక్షిణాదిని వేగవంతి నదితటమ పలి కా చి పురమును రాజధానిగా చేసికొని ఆ ద్రావణిలో కృష్ణానదికి దక్షిణమునఉన్న ప్రా తమును పాలి చినటుల కానాధార ములు కలవు వారు తైదికమతమును పునరుద్ధరించుటయే కాక అద్భుత కలా కాళియ్య శోభితములగు కుద్ధుచిత్రములను కొ డలను మలచి గుహాలయములను నిర్మి చిరి

న దివర్మ వేయి చిన శాసనము ఉత్తర ఆర్కాటుజిల్లా లోని ఉడయే దిరము అను గ్రామమున దొరకినది ఈ శాస నమునుబట్టి న దివర్మ క్రీ శ ౪౮౬ న ౫౨౮ దవర్మ అనియు ఎ హవర్మకు ఎక అనియు మొట్టి కు దవర్మకు ప్రపక అనియు తెలియవచ్చు చున్నది

న దివర్మ అయ్యురారోగ్యభివృద్ధి కొరకు కాంచి వాయిలో గ్రామము న టిపెట్టుకొనియున్న అరణ్యభూమిలో నాలుగున తుల తై త్తిరి యావరణ ప్రవచనమూత్ర కాళిక గోత్రుడైన కులశర్మయను బ్రాహ్మణునకు బ్రహ్మదేయముగా దానముచేసెను ఇ దు దేవభోగహలము (దేవాలయమున కొనగిన భూ మి) మినహాయి చ బడినది

“కలియుగ దోషావసన్న ధర్మోద్ధరణనిత్యస ౨ద్ధ అను బిరుదునుబట్టి న దివర్మ ధర్మోద్ధరణయ దు దీక్షితుడని తెలియుచున్నది మరియు ఈతనికి భగవత్పాదానుభూత పరమ భాగవత” అను విశేషణములు వేయబడినవి దీనిచే ఈ మహారాజు వైష్ణవ మతాభిమానియని తోచుచున్నది

ఇ దు ఉదాహరి పబడిన అడయారు రాష్ట్రము ప్రస్తుత

మదరాసున దలి సముద్రతీరమును ఆ టిపెట్టుకొనిఉన్న అడ యారు ఒకప్పుడు ఈ ప్రా తము ఐవిశాల రాష్ట్రభాగముగా ను డి నేటికె ౧౮వట్టు క జీవంమువరకు వ్యాపి చి యుండె నని మనము ఊహి చుటకు అవకాశమున్నది

కొ వెం

అడవిచాంతినిరి

క్రీ శ ౪వ శతాబ్దిపు ప్రథమదశలో దక్షిణాపథ చక్రవర్తులైన కాళాచాహనుల పరిపాలన అ తరి చెను నాలు గున్నర శతాబ్దాలు నిరాఘాటముగా దక్షిణ పశ్చిమ భారతాల మీద ఆధిపత్యము వహి చిన ఆ ద్ర కృత్యన శము నిర సమై పోయినది ఆ ద్రదేశము చిన్నా భిచ్ఛమై మ డలాధిపతులను సేనానులను స్వత త్రులైరి

కాతవాహనుల దక్షిణకాలలో విజయకాకర్ణి పల నాడులో మావర్లకు 14 మైళ్ళు పశ్చిమముగా కృష్ణానదితీరపు లోయలో ఎజయ్యురి అను పేరుతో పట్టణమును నిర్మి ప తేసెను ఇది బౌద్ధ ద్రముగా ప్రసిద్ధి చెందినది

కాతవాహనులకు ఎమ్మట కృష్ణా గు టూరు మ డల ములలో ఇజ్జాకు రాజ వ శీయుల పాలన ఆర క్తమై రమా రమి ఒక శతాబ్దిరకు అధికారములో ఉండెను కాని ఈ వ్యవస్థ ఎరకాలము నిలువలేదు బెజవాడ ిష్టుకు ఎనులు కాంచీపుర పల్లవులు తిరిగి ఆంధ్రదేశానికి సమగ్ర స్వరూప మును ఇచ్చుటకు ప్రయత్ని చిరి క్రీ శ 4వ శతాబ్దార భ ములోనే ఇజ్జాకుల చరిత్ర తుదముట్టినది

ఇజ్జాకుల మూలపురుషుడు ఎరి చా తమూలుడు అతడు క్రీ శ 218 ౨౨0 నాటిను చి విజయపురి రాజధానిగా పరిపాలన సాగి చెను బ్రాహ్మణ మతావల బియైన ఇతడు వాజుపేయ-అగ్నిష్టేమ అశ్వమేధాదిక్రతువుల చేసెను ఇతడి సోదరి చా తినిరి మాత్రము బౌద్ధ ధర్మమును అనుసరి చి విశేష దావాలతో విజయపురిని ఇతోధిక బౌద్ధ కే ద్రముగా రూపొ ది చినది

అడవిచా తినిరి మహారాజగు చాంతమూలునికుమార్తె మహారాజగు వీరపురుషదత్తుని సోదరి వీరపురుషదత్తుని ఆరవ రాజ్య సంవత్సరములో రాజవ శ స్త్రీలు ఇక్కడ బుద్ధ ధాతువు నిక్షేప పబ్బడ మహా స్తూపమును పునరుద్ధరి చి ఆయక స్తంభాలను ఎత్తి చిరి ఎరిచా తమూలుని సోదరి గణములో అతిముఖ్యపాత్ర వహి చిన చాంతినిరి మహాస్తూప జీర్ణోద్ధర

జమునకు పూనుకొనిగా అడవిచా తిరిగి తనకును తన వారికిని ఉభయ లోకములలోను సౌఖ్యాభివృద్ధిలను కా ఊంచుచు ఆయక స్త్రీలను ఎత్తించినది చా తమూలుని సోదరియగు చా తిరిగిని చి పేరు పరచుటకు ఆతని కూతురుగని ఈమెను అడవిచా తిరిగిగా వ్యవహరి చివట్లు తోచును

ప్రాకృతభాషలోని చాంతినిరి అనుపేరు న స్కృతీక రింబడి కా తిశ్రీ గా మారెనని తోచును కాని నాగార్జున కొడలో లభ్యమైన సంస్కృత భాసములలోకూడ చాంత మూలపదమే కనిపించుచున్నది సరి శబ్దముమాత్రము శ్రీ గా మార్పు చె దినది రాజుల శ స్త్రీల పేర్లచివరగల సరి ని గౌరవహాచకముగా పరిగణింప వచ్చును అట్టి శబ్దానికి తదవ్యవహారము అడవి చాంతినికి అడవి అను విశేషణము ఎందుచేత ఉపయోగించబడినదో తెలియజేయుటకు తగిన ఆధార మేదియు లేదు

అడవిచాంతిని మహానాపతి మహాద ఉనాయకుడు ధనకులోద్భవుడైన ఖండ వికాఖండకుని భార్య ఈమెను మహాశలవరిగా మహానూప ఆయక స్త్రీ భాసము వర్ణించినది రక్షకుల సమూహమునకు అధ్యక్షత వహించినవారిని మహాశలవరిగా వ్యవహరి చి యుండురు అడవిచాంతినిరి వర్ణరక్షకులపై అధిపత్యమును వహించిన మహా శలవరియై యుండివచ్చును

అతి ప్రాచీనకాలములో ఆర్యులు అడవిని రాజ్యభాగముగా పరిగణించినట్లు తోచదు వారిచే జగదము మాత్రమే రాజ్యమని భావించబడినది రామాయణములో రాజ్యమును భరతునికి విడచిచెట్టి రాముడు అరణ్యవాసము చేసినాడు సత్యవ్యాకృతమును యథాతథముగా పాలించుటకొనము ఆతడు 14 వ సంవత్సరములు జనపదములో ఆడుగు పెట్టలేదని చెప్పబడినది పాండవులు జూరములో రాజ్యమును పోగొట్టుకొని వనవాసము చేసిరి వానప్రస్థాశ్రమమును కోరువారు రాజ్యమును(జనపదమును)వదలి అడవిలో నివాస మేర్పరచుకొనుట అర్యసంప్రదాయమే అనార్యజాతులు రాజ్యపువరింకములలోని అడవులనుకూడ రాజ్య ఖండములుగా భావి చియుండురు

శ్రీ శ రి వ శ కాల్పి నాటికి భూదానము వాడుకలో లేదనుకొన వచ్చును అచేతనర ఇకొటి గోసక సహస హరిత సహస అని మందలమును గోవులను నాగశృను దానముచేసినట్లు కాననాలు తెలియజేయు చున్నవి కాని

భూదాన ప్రసక్తియే లేదు మనుస్మృతిలో అడవిలో చెట్లను నరికి పొలమును ఎవడు ఎద్దముచేయునో చానకే ఆ భూమి చెందునని చెప్పబడినది ఆ దువలన అడవులు ఈ భూములుగా మహాశలవరుల పర్యవేక్షణములో మూర్ఖతై దియుండును

ఇక్ష్వాకులు తమ శాసనాలలో మేము సగరి దీర్ఘ అంబరిషతుల్యులమనియు పౌరా ఇక్ష్వాకు ౨ శీయుల మనియు చెప్పకొనిరి కాగి వీరిలో మే రి పు నివాసోచారము ఉండుటవలన వీరినిబౌత్తరాహులమటించి దాక్షిణ్యులుగా భావిచుట అనాము ఎక్కువ కాకపోయినచో ఎరి ఉత్తర దేశమును డి డిక్షానిలోలనవిచ్చి చిర లము ని న చి డక్షిణదేశ ప్రచారయాలను బిట్టి చూనిన వారైనను కావచ్చును

స్త్రీలను రక్షకుల శ్రేణులపై ఒక డ శ్రవణులకు నియమించుట ఇక్ష్వాకు ప్రత్యేక వీరి రాజ్యకాలములో స్త్రీలకు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యవ ఉద్దిమట ఆధారములు కనబడుచున్నవి రాజులు వైదికమతమును దరించి య్ములుచేసి కార్తియ పుష్కలిప్రస్థాముల లయ నిర్మాణములను ప్రోత్సహించిగా స్త్రీలు బౌద్ధ ధర్మమును అవలంబించి ఎనలేని దానధర్మాలలో నాగార్జునకొను బౌద్ధ కేంద్రముగా మార్చివేరి ఇట్టి ప మత సహనము స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము ఇక్ష్వాకు ప్రభువుల బౌద్ధత్యమునకు నికటోపలములుగా భావించున్నవి

ది వి

అడవి బాపరాజు

అడవి బాపరాజుగారు పశ్చిమ గోదావరి గుం ప న లి భీమవరము చె తనున్న సరిపల్లిలో జన్మించి ఈయన జననము 1895 న వత్సరము అక్టోబరు 5 వ తేదీ ఈయన జనకుడు కృష్ణయ్యగారు తల్లి సుబ్బమ్మగారు పిరారెడ్డిల నియోగులు సాలంకాయనసగ్రతులు బాపరాజుగారి బహుముఖ ప్రజ్ఞావిశేషములు నిరుపమానములు ఈయన ధకుడు కవి నవలారచయిత శిల్పి చిత్రకారుడు గాయకుడు నాట్య చార్యకుడు అధ్యాపకకుడు పత్రికాసంపాదకుడు సినీమా కార్మకుడు ఈయనరూపము సాంఘిక పేతము భావనాశక్తి అద్భుతము మనస్సు వెన్నెంబటిది వాక్కు నగనము లోలుకు చుండును ఈయన విద్యావ్యాప్తంగము రాజమహేంద్రవరము లోని అట్టిన కళాశాలలో జరిగెను కళాశాలా ప్రధానా

చార్యుడగు ఆస్వాల్మి తె కూర్చి వివేకమున చిత్రలేఖనములయందు కడునిపుణుడు అయిన అలెవాళుమున బాలరాజుగారు ఆ గ్రంథ సారస్వతమును సమగ్రముగా పరిచయము చేసి

ఈయన పట్టభద్రుడైన నవంశ భారత దేశమును పర్యటిచి అలయశిల్పములను సుహృద్భావమున దర్శించి వాటి విశేషములను గ్రహించెను. అతని ద్రక్షాశీయ శాఖలలో చిత్ర శాస్త్రమును ప్రామాణికముగా చేసి పట్టభద్రులను పర్యటించుకొని కాలముండి చిత్ర శాస్త్ర రహస్యములను ఆకళిచుకొనెను కళా సాయగు బాలరాజుగారు ఏభై భాగవతములను తోలుబొమ్మలాటను చూచి అతి కళాచిత్తికి మురియుచు డెడివారు పరిచయము చేసి చిగ్రామి

చిత్రము 5

అడవి బాలరాజు

ఐల జీవితవిధానమును ఈయనచిత్రించుచు దీరి ఎంకి పాటలు కన్నెరసానిపాటలు సుధుకలము గోధూళి వంటి రచనలకియన రూపాది చివర చిత్రములు ప్రదర్శములు పల్లెపదములు వ్యయముగాల్లి సాధుకొనుట ఈయనకు అలవాటు బివిన చంద్ర పాటుగారి ఉపన్యాసములు ఈయనలో దేశభక్తిని రేకెత్తించినవి

గాధీ సద్భావము లీయవకు నచ్చెను 1921 లో సత్యాగ్రహోద్యమమునచేరి తత్ఫలితముగా ఒక సంవత్సరము ఈయన కారాగారవాసమును అనుభవించెను అచ్చటనే తొలకరి అను గీతికానంపుటిని వామబిందు అను నవలను ఈయన రచించెను కారాగృహ విముక్తుడైన పిదప బి.ఎల్. పట్నము పొంది భీమవరమున దునాలుగు సంవత్సరములు వ్యాయవాది వృత్తిని సాగించెను 1934 నుండి నాలుగు సంవత్సరములకాలము బి.దరు ఆంధ్ర జాతీయ కళాశాలకు ప్రధానాచార్యులుగా పనిచేసె ఈయన విద్యార్థులకు శిల్ప చిత్రకళలయందు అనన్యతని పెంపొందించెను 1939 వ సంవత్సరమున మద్రాసు చలనచిత్ర రంగమున ప్రవేశించి అనసూయ ద్రుప విజయము మీరాబాయి చిత్రములకు బాలరాజుగారు కళాదర్శకత్వమును నిర్వహించి కృతకృత్యులైరిగు టూరులో కళాపీఠము నెలకొల్పి విద్యార్థులను తయారుచేసి కులపతి అని ఈయన వాసుగా చిరి 1944 న మైద్రాబాదులోని మీజాన్ అను దినపత్రికకు వీరు సపాదకులై మూడు సంవత్సరముల పత్రికను సామర్థ్యముతో డిపరిమైద్రాబాదు స్వాతంత్ర్యోద్యమమునకు వ్యతిరేకముగా ఆ దినపత్రికయందు ప్రాచుర్యము కల్పపడక బాలరాజుగారు తన పాదకత్వమును ఎడమకొరి పోలీసుచర్యనాటి వంకుడి అదినపత్రికయు అదృశ్యమైనది బాలరాజుగారు పది నవలలు ఎబదిటి పైగా ఖలు నూట పై ఎక్కువ గేయాలు పెక్కు చిత్రములు సతరి చిరి తెలుగు నవసాహిత్యములో బాలరాజుగారిదే అగ్రపీఠము ప్రథమాంధ్ర సామ్రాజ్యమును స్థాపించిన శాతవాహనుల కథను భోదిచుపామబిందు ఇక్ష్వాకులనాటి స్థితిని తెలుపునట్టి శాత్రు శాత్రు ఆంధ్ర చాళుక్య సామ్రాజ్య స్థాపనమును గూర్చి వివరించునట్టి అశుమతి రుద్రమ అనునవి వీరి నవలలు చారిత్రికములు సాఘికములు అని వీరినవలలరెడు విధములుగ కన్పట్టును రుద్రమదేవినాటి పరిస్థితిని వర్ణించు గోనగన్నారెడ్డి తంజాపురాంధ్ర రాజుల సంగతులను తెలుపు మధురవాణి అనునవి ఈయన వ్రాసిన చారిత్రికములైన నవలలు ఈ నవలలో మధురవాణి అనంపూర్ణ మైనది వీరి సాఘిక నవలలు జివి దారి పద్ధతి నిర్మూలనములను తెలుపు నారాయణరావు శర్వరి కళాభూషణుని కళాశాస్త్రము వర్ణించు తుఫాను హరిజన ఆంగ్లో ఇండియను వనితల వివాహమును ముచ్చటించు నరుడు

పాముక పరిమళమును చిత్రించు కోసం గిజాజిముల్లి అనునవి సుప్రసిద్ధములు ఈయన తొలకరి అను గీతికా న ఎన్నిలో బరస్కృతి భావములగవడును ఆయా గ్రంథల స్థితినిపట్టి గ్రాంథికము వ్యావహారికములైన భాషలను ఉపయోగించియు పాముక మర్యాదలను పాటిచియు ఆయా పాత్రలతో తాదాత్మ్యము దియు ఈయన తన నవలను వెలయించిరి కథలుకల్గుటలో బాపరాజుగారు నద్దవాస్తులు కైలబాల భోగిర లోయ వీణ వాన నేలతల్లి గాలిగాన అనునవి వీరి ప్రధానమైన కథలు ఇరు కైలబాల లో శిల్పము నేల తల్లి లో స పువు ఆవేదన భోగిరలోయలో చిత్రలేఖనము అను విషయములనుగూర్చి ఈయన పాఠకులకు భోధిచిరి కైలబాలవంటి వీరి కథలుకొన్ని ఆ గ్ల క ఎడ పా దీ భాసల లోకి అనువదించ బడినవి వీరాభాషించిన గీతికలలో కొన్ని గోధూళి తొలకరి శశికళ అను సంపుటములుగా వెలువడి నవి ఈయన కళాదేవిని శశికళా మూర్తిగా ఆరాధించిరి తన ఆరాధ్యదేవత అయిన శశికళపై ఈయన భక్తిప్రేమ గీతికలచేకములను వ్రాసిరి వీరికి గోదావరీనదియందు అభిమాన మెక్కువ “ఉప్పొగి పోయిది గోదావరి కాసు తెచ్చున్న ఎగినందిగోదావరి లేపాక్షి బసవయ్య లేచిరావయ్య లేచి రావయ్య కైలాస శిఖరిపై కదలిరావయ్య “మరచిపోవకే కాని మరచిపోవకే అరచి అరచి ఎలువలేను తరచి తరచి కోరలేను అను వీరి గేయములు జగత్ప్రసిద్ధము లైనవి ఈయన మధుకమైన స్త్రీకంఠస్వరముతో గేయములు పాడుచు ఉగా శ్రోతలకు మిక్కిలి ఇ పుగా ఉండెడివట

బాపరాజుగారు రూపొందించిన చిత్రములలో ఖడ్గ తీక్సన శిల్పిబ్రహ్మ శ్వేతతార శశికళ రుద్రమదేవి నాగ నృత్యము సముద్రగుప్తుడు బుద్ధుడు సూర్యదేవ భీముకి గౌరీశంకర్ భాగవత పురుషుడు మీరాబాయి అనునవి గొప్ప ప్రసిద్ధిగన్నవి వీరి శిల్పిబ్రహ్మ చిత్రము దెవ్నార్కు ప్రదర్శనకాలయందును భాగవత పురుషచిత్రము తిరువాన్కూరు రాజసౌధమునందును సూర్యదేవచిత్రము కూచ్ వీహారు లోను సముద్రగుప్త చిత్రము అల్లాడి కృష్ణస్వామయ్యగారి గృహమున దును అలంకారములుగ ఉంచబడినవి

ఆంధ్ర విశ్వకళావరిషత్తు ఈయన వారాయణరావు అను నవలకు ఖడ్గతీక్సన అను చిత్రమునకు బహుమానము ఇను ప్రసాదించెను

బాపరాజుగారు ౩వ కావ్యములలో చిత్రకళాదర్శము అను చిత్రములలో కావ్యకళాదర్శములను ప్రశంసపెట్టి ఒక నవ్యతమ గూర్చి ఇట్టి కళాతపస్సు అజాగ్రహులగు బాపరాజుగారు 92 సంవత్సరముల వయస్సు వేదీని మద్రాసులో మృత్యు జయస్థితి చుచు తమ శౌతి కాయమును వీడిరి కళల అతున తెలి కొనిన అమృ హృదయు బాపరాజు గారు

తం ఆం కా

అడవులదీవి

అడవులదీవి అను గ్రామము ౩ టురు జిల్లాలోని రేపల్లె తాలూకాలో ఉన్నది రేపల్లె ట్టణము ఈ గ్రామము నకు 13 మైళ్ళ దూరములో కలదు అడవులదీవి విస్తీర్ణ 7887 ఎకరములు దీని తూర్పున అల్లపర్రు పోటుమెరగ పడమట రిజర్వుఅడవి ఉత్తరమున అమదాలపల్లె ప్రజ్జి కూచినపూడి అల్లపర్రు దక్షిణమున రిజర్వుఅడవి ది ఉన్నవి ఇది బల్లంపరపు నేలపై ఉండు

1961 సం జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామము పురుషులు స్త్రీలు కలిసి 5719 మంది ఉండిరి ఈ గ్రామంలో పెద్దాల్లులు జాతులవారు పెద్దాల్లులు తరగతులవారు కలి 256 మంది ఇతరు ఇండ్లు దూరదూరముగాను వాడవాడలు గాను ఉన్నవి వీటిలో 20 పెంకుటిండ్లు వది ఒక అంతస్తుగల మేడలు కలవు జనులు బావినీటిని చెరువునీటిని త్రాగుదురు ఇక్కడ మంచి నీటివద్దడి ఉన్నది

ఉల్లిపాలెం అల్లపర్రు కూచి పూడి గుంటకల్ కాలు వలు గుణంతిప్పచెర్వు పల్లెపాలెంచెర్వు రజకనెయ్య కాపుల చెర్వు వెంకయ్యచెర్వు కోటూరివారిచెర్వు పున్నమ్మచెర్వు తోటపాలెంచెరువు గరువుచెర్వుఇవి ఈ గ్రామముకు గల నీటి వనరులు వరి మేరునెన తొబ్బర నువ్వులు రాగులు మిర్చి పొగాకు మొదలగుపంటలు ఈ వనరులక్రింద పండును మామిడి కొబ్బరి సర్ది తాటి తోటలు గలవు ఇతరు పెంచ బడు దోస పొట్ల వీర బెడ మొదలగు కూరగాయలు గ్రామస్థుల అవసరములకు సరిపోవును ఇతరు నల్ల రేగడినేల 9500 ఎకరములు ఇసుకనేల 2500 ఎకరములు చవిటినేల 1881 ఎకరములు 1988 87 సం.లో పంటలక్రింద 4848 ఎకరముల భూమి ఉపయోగ పడెను ఈ భూమి కాలవక్రింగ సాగుబడియైనది 5 ఆయిల్ ఇంజనులు 1000 ఎకరముల

భూమికి నీటిని అది చెను ఒక ట్రాక్టరు 200 ఎకరముల భూమిని దున్నెను ఇచట 850 ఎకరముల గవర్నమెంటు అడవి గలదు దీనిలో ఎరుగువృక్షములు జీడిమామిడివృక్షము లున్నవి వ్యవసాయపు పంటవస్తువులను రేపల్లెకు లారీలపై బడ్డెట్లు ఎగుమతి చేయుదురు

ఇచట గేడెల ఎద్దులు అవులు ఆటోతులు మేకలు గొర్రెలు ౪౫౦౦ కోళ్ళు కలన 4807 ఉన్నవి సాలీనా 24 000 లీటర్ల పాలు మూడు మెట్రిక్ టన్నుల మా పము 10 000 గ్రుడ్లు స్థానికులు వినియోగి చుకొని అయిదు మెట్రిక్ టన్నుల మాంసమును 0 000 గ్రుడ్లను కూగినపూడి రేపల్లె లకు రవాణా చేసిరి

ఇచటి జనులు ముఖ్య జీవితాధారము వ్యవసాయము అడవికలవ వృత్తులవారు దుకాణాదారులు ఎద్దుబండ్లు తోలు వారును గలరు క సాలీ వడ్రంగి కమ్మరి కుమ్మరి తాపీ చాకలి మ గలి గొల్ల వడ్డెల మొదలగువారును గలరు వడ్లమరవారు సాలీనా రెండు మెట్రిక్ టన్నుల తియ్యమును కూచినపూడి రేపల్లెలకు రవాణా చేయుదురు వ్యవసాయ దారులకు కూలిలు దొరుకుదురు దినమునకు పుర మనకుకూలి ౫ రి ల (రూ) 2-50 లు

ఈ గ్రామమున సత్యనారాయణ మల్లికార్జునస్వామిల దేవాలయములు 5 చర్చీలు కలవు మాఘ శుద్ధ పౌర్ణమినాడు మల్లికార్జునస్వామి ఉత్సవము జరుగును దీనిని చూచి అన దించుటకు 2000 గ్రామస్థులు చేరుదురు

రేపల్లె రైల్వేస్టేషను ఈ గ్రామమునకు 12 మైళ్ళ దూరముతో ఉన్నది ఈ గ్రామము దు క కరరోడ్డు మట్టి రోడ్డు కలవు పొరుగు గ్రామములతో మట్టిరోడ్డు దీని కలుపు చున్నవి శట్టిప్రోలు ప్రధానకాలువమీద ధాన్యము కలవ ఉన్న చేపలు గుడికాయలంకకు ఎగుమతియగ ను ఈ కాలువమీద పడవలలో జనులు గుడికాయలంక కొత్తపాలెములకు పోవు దురు ఈ గ్రామమున రెండు ఓ టెద్దబడ్లు 210 రె డెడ్ల బండు 50 వైకిళ్ళు ప్రయాణ సాధనములు

అడవులదీనిలో ఎన్ పోస్టాఫీసు ఆరు ఎలిమెంటరీస్కూళ్లు ఒక జిల్లాపరిషత్తు హైస్కూలు కలవు విద్యార్థులు కాలేజీ చదువులకు గుంటూరుకు పోవుదురు

ఇది ప చాయతి పరిపాలన గ్రామము దీనిలో పంచాయతీ గ్రంథాలయము సత్రము లవు నసిమాలకు గ్రామ

స్థులు రేపల్లెకు పోవుదురు కోడుకు పబ్లికేషన్స్ అఫీసుకు తాలూకా కచేరీకి రేపల్లెకును 8 మైళ్ళలోని చోడాయ పాలెములో నున్న పోలీసుస్టేషనుకును గ్రామస్థులు పోవుదురు ఈ గ్రామసహకార సంఘమువారు గ్రామస్థులకు రు 89 000 లను అప్పుగా ఇచ్చిరి ఇచట లోకల్ ఫండు అనుపత్రి పురుళ్ళ అనుపత్రి కలవు పశురోగములకు నూదిమ దు లిత్తురు రేపల్లె లో పశువుల అనుపత్రి కలదు ఈ గ్రామము దు స తలు రేవుకాని పది రాణాదుకాణములు 8 సోడా కిళ్ళి సిగరెట్టు దుకాణములు 8 కాఫీహోటళ్ళు ఇకరపాపు లున్నవి శ్రీరావు వె కయ్యగారు ఈ గ్రామములో ప్రసిద్ధిచెందిన దాక

మా క్షే

అడిగొప్పల

అడిగొప్పల గుంటూరు జిల్లా పల్నాడు తాలూకాలో ఉన్నది ఈ గ్రామమునకు 8 మైళ్ళ దూరముతో గురజాల అను పట్టణము కలదు ఈ గ్రామమునకు తూర్పున నరమల పాడు పడమట ధర్మవర ఓడేమవలై ఉత్తరమున మిర్యాల దక్షిణమున అడవి కలవు దీని విస్తీర్ణము 8 045 ఎకరములు

1981 జనాభా లెక్కలనుబట్టి అడిగొప్పలలో (స్త్రీ) పురుషుల సంఖ్య 4 241 ఈ స ఖ్యలో ఆటవికులు 50 మంది పెద్దాయలుకరగతి జాతులవారు 208 మ ది ఉన్నారు ఈ గ్రామము దు ఇ ధ్లు ఒకచో ఎకనంక్తిగాను ఒకచో విడివిడి గాను దూరదూరముగాను కట్టబడి ఉన్నవి ఈ ఇ ధ్లలో 20 పె కుటి ధ్లు 50 కా క్రిటుకప్పుగల ఇ ధ్లు 2 ఒక అంకెస్తు మేడలు రెండు పెక్కు అ తస్తులుగల భవనములు ఇందు గాలి శిలకొండయు బ్రహ్మేశ్వరలి గమును ఒక ప్రాతకోనేడను కలవు ఈ గాలిశిలకొండ నల్లరాతితో ఎరపడినది ఇందు చెట్లు చేమలు కనిపించును

ఈ గ్రామమునకు నీటిపనరులుగా నాగార్జునసాగరపు కాలువయు చిన్నచెరువును పేర్కొనదగినవి వరి తొన్న పత్తి వరిగ కొర్ర చేరుసెనగ మిర్చి మున్నగు చైరులు ఇచట పేయబడును 1988 87 సంఃలో ప టల్లికి ద ఉపయోగి చిన భూమి 4 000 ఎకరములు కాలువక్రింద 800 ఎకర ములు చెరువుక్రి ద 100 ఎకరములు సాగుచేయబడెను ఇచ్చట నల్ల రేగడిచేల 4 000 ఎకరములు ఎర్రచేల 1 000 కరములు మొరనచేల 1000 ఎకరములు కలవు

ఈ గ్రామమున కువులవ ఖ్య 1170⁹ ఇందులో శేచెలు 1000 అవులు 400 శేచి చినవి గుర్రములు దున్నలు గొర్రెలు మేకలు రోజుకు 1000 తీటర్లపాలు 2 ముఱుగుల నెయ్యి స్థానికులు ఉపయోగి చుకొ దరు వ్యవసాయము జీవితాధారము ధాన్యముమున్నగువాటిని బండ్లమీద మాచెర్ల నర్సరావు పేటలకుఎగుమతిచేయుదురు ఇచటదుకాదా చారులుక్రయశీక్రయములు చేయువారు కలరు కంసాలివారు వద్ర గులు కుమ్మరులు కమ్మడలు కాపీవనివారు మేదరులు కూలిలు చాకలివారు మంగలివారు ఉన్నారు పురు మనకు రోజుకూలి రు రిలు స్త్రీకి రు రిలు జనులు వాచినిటిని త్రాగుదురు అరు దేవాలయములు రెడు మసీదులు కలవు దేవాలయములకు 150 ఎకరముల భూమి ఉన్నది

అడిగొప్పలకు 8 మైళ్ళలో గురిజాల రైల్వేస్టేషను కలదు ఇది బస్సు మార్గముపై ఉన్నది రెడుగంట కు ఒక సారి ప్రభుత్వపు బస్సులు నర్సరావుపేట నుండి మాచెర్లకు వెలుదు రికిపోవును ఈ గ్రామమున మట్టిరోడ్లకున్నవి దీనికిని పొరుగుగ్రామములకును మధ్య క కరరోడ్లు కలవు గుర్రపు బండ్లు రెండెద్లబద్లు పైకిళ్ళు ఎయ్యాణి చువారికి లభిచును ఒక చాచి పోస్టాఫీసు రెడు ఎలిమెటరీస్కూళ్ళు రేడియో లాడ్స్కూల్లు ఒక అస్పత్రి కరాదానకాదములు కాఫీహోటళ్ళు లా డ్రీలు షాపులు ఉన్నవి ఒక ఆయుర్వేద వైద్యుడున్నాడు మేదర జాతివారు బుట్టలను తయారుచేసి వాటిని చుట్టు ప్రక్కల గల గ్రామములలో అమ్ముదురు

8 మైళ్ళలో ఉన్న కార్యమపూడిలో పోలీసుస్టేషను కలదు గురిజాలలోని కోర్టుకు ఎజిరిజిస్ట్రారు ఆఫీసులకు తాలూకా కేరీకి క్లాక ఆఫీసున్నది కేంద్రమునకు జనులు పోవుదురు

అడిగొప్పల ఓరుగాలికి ఎనిమిది చె దినది మహాళవి శ్రీనాథుని చాటువుగా చెప్పబడు ఒక పద్యములోకూడ దీని ప్రశంస ఇట్లు కలదు “అడిగొప్పలయోరుగాలి నడిగితి ననుమా ఈ గ్రామమున ఓరుగాలి అత్యధికముగా నుడుటకు ఎమీవ మునగల కార్యమపూడి కొండలు నాయకురాలికి నును అడవి కారణములు

గ ల కాం

అడిగంపల్లు

రాయనకల సేనాధిపతియగు అడిగ మల్లుగారి క్షత త్రిపురాంతక శాసనములో లభి చుచున్నది (ద హి X నెం 479 259) అడిగ మల్లు మహాపరాక్రమశాలియై ద నాయకుడు ఈయన శక 1216 (క్రి శ 1904) జయ న వత్సర ఫాల్గుణశుద్ధ పౌర్ణమీ గురువార నాడు త్రిపురాంతక షేత్రములో చేయి విన శాసనమువలన ఈయన విజయములు ధర్మకార్యములు తెలియవచ్చు చున్నవి ఈనాడు అనగా వై నచెప్పన పార్థమినాడు అడిగ మల్లు సేనాపతి త్రైలోక్య సు దరిదేవి అనుపేరుతో గౌరిదేవి సువర్ణలింగహం చేయి చి శ్రీ క్రిపురా తక శ్రీమృగహాదేవరకు త్రైలోక్య సుందరి దేవితో కళ్యాణమహోత్సవ చేయి చినట్లు ఈ శాసనము నుడుపుచున్నది ఈ యుత్సవమునకు కావలసిన ఉపకరణము లన్నియు ఆయనయే నవర్పి చెను ఈ వివాహ మహోత్సవమును అవ ఖ్యక మాహేశ్వరులును గురుదేవరయు శ్రీ త్రిపురాంతకదేవుని వాహుత్తర (7⁹) నియోగముల వాడన్నా మేడుకతో న దర్శి చి ఇది సూర్య చ ద్రాదు లున్న తళాలము ప్రతి న వత్సరము ఇట్లే జరుగవలె న కాంతి చిరి అలయాధికారులు స్వామికల్యాణమును నెంపుటకు పూచీవడిరి దేవియొక్కయు దేవరయొక్కయు ఉపహారములకు దేవికి ఎదుమునడ్లను దేవునకు ఎదుమున్నుడును ననుకూరునట్లు వల్లు సేనాధికుడు వ్యవస్థ చేయించి ట్లు కనబడిను శాసనము చివర ఫలక్రతియు రచి పబడి ది దేవుని తిరునాళ్ళ అనుటకు తిరునాడ్లు అను రూపము శాసనమున దు వ్రాసిరి పూర్వకాలపు తెలుగులో ర డ వర్ణములు అంత మ దుగల శబ్దముల బహువచ రూపము వ్రాయునప్పుడు డ్లు వాడుచు దీరి ఊరు ఊడ్లు మడి మడ్లు ఈ రీతిగడ దెను చక్కని పూర్వకావ ఇందు ప్రయోగి చ బడినది దేవర నన్నధిని ఇచ్చుకొనిరి

అడిగ మల్లును గూర్చి కొన్ని విశేషములు శాసనారంభమున దు లభి చుచున్నవి ఈ మహాసైనికుని తలి దండ్రుల పేర్లుగాని ఆతని కులగోత్రాదులు కాని దీనిలో చెప్పబడకపోవుట ఒక లోపమనినొంచును కాని ఆయన ప్రశస్తి మాత్రము చాలా గాంభీర్యముగా ఉన్నది స్వస్త కాకతి కులతెంక శ్రీమత్ప్రకావ రుద్రదేవ మహా సామ్రాజ్య ధురంధర అభ గరాచూత్ర రాయసాళువ మునుమగండ గోపాల శిరఃఖ డన మీనరగండ శ్రీమన్మహారాయ నకల

సేనాధిపతి రుద్రదేవ దక్షిణభూభాగం శ్రీరామదేవ దివ్య శ్రీపారశక్తిలైన శ్రీమతు అడిదం మలు (మల్లు)గారు ఈ ప్రాంత నిబట్టి మల్లు సేనాధిపతి కా తీయ సామ్రాజ్యమున దు గొప్పస్థానము వహించినవ్యక్తి అనుట తెల్లము ఇ దలో చెప్పబడిన రుద్రదేవదక్షిణభూభాగం అను దానినిబట్టి కాకతి రుద్రమదేవి అంతున దే అడిదం మల్లుగారు ప్రాశంవమునకు వచ్చెనన్నమాట రుద్రమల్లుగారు పురుషోత్తమ పురుష నామము ధరించి పురుషుల కె తమ్రము తీసివేసి అవక్ర పరాక్రముతో రాజరికము నిర్వహించిన పీఠానికి అడిదం మల్లుగారు రుద్రదేవ దక్షిణభూభాగం అనుగొప్ప బిరుదమును సాధించుట ఆమె పేరు మహాత్మరీ వయో చేసె యుండును అది ఇదమిత్యమని నిర్ణయించుటకు మరక ఆధారములు లేవు దేవగిరి యాదవులతో అయిన యుద్ధములలో కాయస్థ అంబిదేవుని విద్రోహక చర్యలను అణగిట్టుటయ దో మరి ఎరక గముననో అడిదంమల్లు సేనాధిపతి నైన శనీయమైన పీఠానికి నిర్వహించియు ధుటచేతనే ఆ నిక ఇతర ప్రాశంవో పేతమైన బిరుదు లభించినది రుద్రమదేవి సామ్రాజ్య మేలుచున్నను క్రీ.శ. 1294 నాటి ఆమె కడమర్దురాలగుచున్నది కావున రాజ్యాభారము అధిక్తముగా ఆమె మనుమడు గత్త పుత్రుడు ప్రాజ్ఞాదు మహావీరుడు ఆగ ప్రతాపరుద్రునిపై నిలచెను అందచేతనే మల్లుగారికిగల ప్రతాపరుద్రదేవ సామ్రాజ్యధర ధర అను బిరుదు సార్థక మగుచున్నది

అదృష్టవశమున మల్లు దండనాయకుని శాసనమున దలి టక బిరుదు ఆ నిచరిత్ర నన్నెటు చుటకు టక త తోడ్పడుచున్నది ఆ బిరుదమిది మనుమగ డ గోపాలు కిర ఖ డన అనగా మనుమగ డ గోపాలుని యగ్రమున దు సహరి చిన వాడు అన్నమాట ఈ మనుమగ డ గోపాలుడెవడు? అడిదం మల్లుగారు ఈతని కిర ఖండనచేయు పరిస్థితి ఎట్లెప్పుడొంది? అని విచారి తము మనుమగం డ గోపాలుడు విక్రమం హ పురము అను సామా తరముగల నెల్లూరు ఎరిపాలి చురున్న చోడమాండలికడు తతడు కాయస్థ అ బడేగని అనుయాయుల వర్గమునకు చెందినవాడు అ బడేవు డిజనని నెల్లూరు సహస్రముపై నిలబెట్టెను కాయస్థనాయకులైన గంగయ జన్నిగదేవుడు త్రిపురారులు ముగ్గురును కాకతీయ చక్రవర్తులకు ఎధేయులై యశస్సుగాంచిరి కాని అంబిదేవుడు కాకతీయ సామ్రాజ్యమునకు ప్రత్యర్థియై స్వాతంత్ర్యము వహించెను

అతడు కాకతీయుల శత్రువులగు సేవలులతోను పాండ్యుల తోను చేతులుకలిపి సామ్రాజ్యభాగములను ఆక్రమించుకొనుచు డెను

ప్రతాపరుద్రుడు యావ వ తుడై తన మాతామూ సామ్రాజ్యనిర్వహణమున దు తోడ్పడు ప్రజ్ఞావ తుడై తరువాత అ బడేవుని దురాగ్రమణములను ఎదుర్కొని శిక్షించుటకు పూనుకొనెను అ బడేవునిమీద త్రికుటాకారముగ పూర్వహ మేర్పరచుకొని కాకతీయ సైన్యములు న చేసె రుద్రమదేవి స్వయముగ టక మహాత్మరీ సైన్యముతో త్రిపురా తకముమీద విజృంభించెను అ బడేవుని సేనలిచ్చట పరాజయముకొంది దక్షిణాభిముఖముగ ఉపసహరి చుకొనెను కాకతీయ సైన్యము దలి మరియొక శృంగమునకు మహావీరుడైన అడిదం మల్లు సేనాపతి నాయకత్వము వహించెను ఈతడొక వాహినీతో సముద్రతీరమువెంట విడిచిచి నెల్లూరువైబడెను మనుమగ డ గోపాలుడు అ బడేవుని అనుయాయులకుటే వీడు కష్టమయములో అ బడేవునకు సైన్యమును పించి తోడ్పడకు డ అరికట్టవలసిన అవశ్యకముకలదు ఈ యుద్ధములోనే అడిదం మల్లుగారు విక్రమంహాపురమునకల పరాక్రమి చెను మనుమం డ గోపాలుడు మల్లుసేనాపతిని ఎదుర్కొనెను కాని విజయము అతనికి లభి పలేదు వైగా రణర మ దు అనువులు గోల్పోయెను ఎతద్విజయహూతకముగనే మల్లుడ దాధిపతి మనుమ డ గోపాల కిర ఖ డన అను కిశాబును దాల్చెను

నెల్లూరు విజయము ఎప్పుడు జరిగియుండునని ప్రశ్ని జనిచును క్రీ.శ. 1294 నాటి త్రిపురా తక శాసనములో దీని ప్రస్తావన వినియుండుటచే అ తకుముందే మనుమగ డ గోపాలుని సహరి చుట జరిగియుండును ఇతర శాసనాధారములవలన ఈ యుద్ధము క్రీ.శ. 1290 లో జరిగియుండునని చారిత్రకు లూహించుచున్నారు

అడిదంమల్లు సేనాపతి గొప్ప వీరుడగుటయేగాక మంచి దైవభక్తికలవాడు త్రిపురాతకదేవుని కల్యాణమునకు ఈతడు చేయించిన వ్యవస్థనుబట్టి ఈయన కైవసకాళిమాని అని చెప్పవచ్చును అయినను ఈతడు శ్రీరామదేవ దివ్య శ్రీపారశక్తి డని శాసనము ర్థించుచుండుటచే మల్లుగారు శివేశ్వరులను మత్తతో ఆరాధించిన సజ్జనుడని చెప్పదగి యున్నది ఈయనకుగల మహారాయ సకలసేనాధిపతి అను బిరుదము ఇతరులకు కొందరికి ఉన్నట్లు కన్పించుచుండుటచే అడిదం మల్లు

గారు కాకతీయ సామ్రాజ్యములో సలసేనాధిపతి గౌరవము న దిన మీరు లో ఒక్కొక్కని భావించవలెన యున్నది

ఖం ల రం

అడిదము రామకవి

ఈ కవీయము అడిదము సూరకవి త ద్రియగు శాల భాస్కర కవీయము ఒక కాలముననే స్వగ్రామముగు రేగయ దు నివసించుచు డిరి (విశేషా శములకు అడిదము సూరకవి అను వ్యా మును చూడదగును) అనాడు వారి గ్రామము పేరు భూపాలరేగ రామకవి తాను రచించిన అరీ పద్యములలో తననుగూర్చి ఇట్లు వ్రాసినాడెను "అవధారుదేవ! మహా ప్రభూ! విన్నవ బాక్రితోతముడు కుర్థాండ్రకవిని పేరు రామన ఇ టిపేరడిదమువారు మాజాగ భూపాల రాజురేగ కొంతకాలమునకు ఈ గ్రామము అప్పటగ్రామపు గుత్తెదారగు దంకులూరి అన్నమరాజుగారి పేర అన్నమరాజురేగ అని వ్యవహారి పబడెనని తెలియవచ్చుచున్నది అడిదము సూరకవి జీవితమునుగూర్చి వ్రాసిన అడిదము రామారావుగారికి ఈ అడిదము రామకవి ప్రసతామహాను ఈ రామకవియే కదలు మిటుమనీ దివిజగంగాభవాని అను చెరువుమీద పద్యములు చెప్పిన ఘనుడు

ఈ వృత్తాంతమిట్లున్నది ఈ అడిదము వ శకాలలో మూలపురుషుడుగ ఎన్నుకొని అడిదము నారప్పకు విజయ నగర సంస్థానప్రభువులలో ఒకరగు కృష్ణమరాజు మహారాజు లు గారు రేగ అను గ్రామమున కొంత మాన్యము నుకరణి ము చేయుటకు దయచేరి ఈ అడిదము నారప్ప వ శస్థులలో ఒక కటుంబమువారు రేగలోనే నివసించుచు కరణికమును నిర్వహించుచు డిరి ఈ వంశశాలలో ఒకడగు ఈ రామ కవియే చెరువు పద్యములను చెప్పినవాడు

అడిదమువారి ఇనాము భూములు అనుములచెరువు అను ఒక చెరువుక్రింద ఉ డెను ఈ ఇనాముభూముల మళ్ళలో కొన్నిటికి దగ్గరగా మరియొకచెరువు ఉ డెను దారికి నోములచెరువని పేరు నోములచెరువు పూర్తిగా ని డినపుడు రామకవి మున్నగువారి వాములకు ము పువలన నష్టము కల్గుచు డెను రామకవి రేగగ్రామపు గుత్తెదారగు దంకులూరు అన్నమరాజుగారికి తమకు కల్గిన నష్టమునుగూర్చి చెప్పకొని నీటిను పును వారింపుడని ఆనీది ప్రార్థి చెను అన్నమరాజు విషయమును పెడచెవిని పెట్టగా రామకవి తన

ఎలి యగు విజయరామ గజపతి మహారాజుగారి తెలువ నిశ్చయి చుకొని ఒక అర్రీని పద్యములతో వ్రా ఆ మహారాజు నకు దాని వ చెను ఆ ఎద్దుములకు అర్రీపద్యము లనిపేరు అర్రీపద్యములచే ఎర్రీ వ్రయోజ ము చేకూరలేదు కాతయే శరణ్యమని యె చి రామకవి తన మళ్ళలో కత్తు బ టినీటిలో నిలు బడి గంగాభవానిని స్తుతి చుచు తాటియాకుపై ఒక పద్యమును వ్రాస ఆ ఆము నీటిలో విడిచెను అప్పటిని తన స కల్పము ఎద్ది చకపోవుటచే రామకవి కుంకుడై గ గా భవానిని దూచు చుచు నాల్గు ద్యములను నాల్గు తాటియా కులపై వ్రాస ఆ ఆకులను నీటిపై విడిచెను ఆ తట చెరువు లోని నీరు గండితెగిపారి సముద్రమునకు తరలెనట రామకవి న తన్నుడై ఇ టి కేగెనట ఈ పద్యరచనతో స బ ధించి పార పద్యముగ చెప్పబడుచున్న విషయమిది రామకవి రచించిన గ గాదూపణ రూపపద్యములలో వరిపుట్టి ము ప దలచి అని వ్రాయుటకు బదులుగా మాపుట్టి ముంపదలచి అని అతడు వ్రాయుటచే అతని కళక్రమయోగమయ్యె న దురు

రామకవి గ గను భూమి చుచు వ్రాసన ఎద్దుమిదలి భావమిట్లున్నది

బ్రహ్మాండ భాండ సంపత్తిని కుక్షియ దిముద్దుకొని పన్ననాభుని పదకములను దు పుట్టి సల ర తాన రుడగు సముద్రుని చరణమాక్రమించి పరమత్వస్వత్వయగు శంకరుని వామా కభాగమున ఉ డి అఖిలలోకాధ్యక్షుడైన శివుని జటాజూటాగ్రమయచు విహారి చుచు డెడి ఓ గ గాభవానీ! ఈ పూసపాటి మహాస్థాన భూమియందు నిలువదగదు కలి పొమ్ము

గ గను దూపించుచు రామ వి నుడివిన పద్యముల భావము ఓ గ గాభవానీ! నీదుభర్త ఆదిభిక్షుకుడని రోస ఇవట నివస మస్థితివా? జగదాల చీలియై నీవతితో కల హించి ఇవట దాగుకొనవచ్చితివా? స్వర్గమునుపిడి ఈ మీద వ్రాహ్మణుల ష్టేత్రములలో నివసించి వారికి క్లేశమును కలి గింప విచ్చేసితివా? ఇట నుండి కదలిపొమ్ము

ఓ! గ గాదేవీ! క్రూరసర్పములకు తానై నిశిత కంట తావృతములైన ఈ వృక్షములకల ఈ తావే నీకు విరితోట యైనదా! ఇనటి చవుటిచేలలే నీకు పూసెట్లైనవా? కప్పలకు పక్షులకు ఆకరములైన ఈ కేదార ష్టేత్రములే నీకు విహార

భూములైనవా? తాహ్మణ్ ములకు హాని యొనరింప దుర్జులకు కూడ బుద్ధిపుట్టు నీకేల ఈ స కల్పము? దివిజ గాథవానీ! ఈ తేజ్రములను విడిచి సముద్రు నాశ్రయి వుము "

రామ వికవితాప్రావీణ్యము కలవాడ. ఆమోఘమైన వాక్కు కలవాడు ఇతడు రచిచిన గ్ర థాదికలశేషములు తెలియవు

గ ల కా

అడిదము సూరకవి

ఆ ద్రుదేశమున కవితావృత్తిచే భాగ్యుని పొ దిన నియోగి కటు బములతో అడిదమువారి కుటు బము ఒకటి మొదట వీరి ఇ టిపేరు మోదుకూరువారు ఆ కుటు బము న వలి ప్రసద్దకపులు కొ దరు తాము రచిచిన గ్రంథములను ఎనుగులపై వేసకొని రాజాస్థానములను దర్శిచి సత్కార ముల మూలమున జీవితమును గడుపుచు డుటచేవారికి గ్ర థ వారణమువారు అనుపేరు వచ్చెనట ఎదవ ఆ వ శజాలతో నీలాద్రియను కవరుడు కళి గరాజులలో ఒకనివద్ద ఆస్థాన కవిగా ఉ డి ఆతనికి శత్రువులతో పొంగిన యుద్ధములో ధైర్యసాహ ములతో పోరాడెను ఆ ప్రభువుమెచ్చి ఆ నీలాద్రి కవి ద్రవ్యముతోకాటు ఒక ఖడ్గమును (అడిదము) గూడ ప్రసాది చె ట నాటిను డి ఈ వ శములోనివారికి అడిదము వారను ఇ టిపేరు కల్గెదరు నీలాద్రివికి మూడవ మను మడగు జాలభాస్కరకవి కు ధ్ధా ద్ర రామాయణమును రచి చెను

కవి స శయవిచ్చేదము న దలి ఒక పద్యమువలన అడిదము సూరకవి భాస్కరను త్రి పుత్రుడనియు చినలచ్చ మ త్రి పౌత్రుడనియు తెలియవచ్చుచున్నది ఈ కవి క్రీ శ 1720 స వత్సరమున భూపాలరాజురేగ అను గ్రామమున జన్మి చెను ఈ గ్రామము విజయనగరమునకు తూర్పున 6 క్రోసుల దూరమున ఉన్నది దీని ఇప్పటిపేరు పూసపాటి రేగ

అడిదము సూరకవి తన త ద్రియగు భాస్కరకవి వద్దనే ఇరువది న వత్సరముల వచ్చువరకు సాహిత్యము దును కవిత్వరచనయందును సుశిక్షితుడయ్యెను త ద్రి మరణాన తరము ఈ కవి తన జన్మస్థానమును త్యజిచి చీపురుపల్లెకు సమీపమున ఉన్న రామచ ద్రపురమున (గురివిందాడ) నివసం

చుచు ఆచటనే తన జీవితమును ముగి చెను కాని అడిదము సూరకవికిని ఇ కొక కవి వి స గ్రహమున జరిగిన స భాషణమువలన ఇతడు చీపురుపల్లెయి దుర్బుట్టు తెలియుచున్నది ఇతడు కోటిపల్లెయ దున్న పడ్డాదివారి ఎల్లను స మ్మ అను నామెను వివాహమాడెను చీపురుపల్లెలో ఉన్న కాలముననే సూరకవికి ఒక కుమారుడు ఒక కూతురు కలిగిరి కుమారుడు జాలభాస్కరుడు కుమార్తె సరసమ్మ రేగయ దువలె చీపురు పల్లెకు దగ్గరఉన్న కంచరాములొగూడ ఈ కవికి మాన్య ము డెను

ఈ కవి దరిద్రుడగుటచే ప్రతిస వత్సరము వర్షాశనము నకు వర్షాకిమిడి పాలకొ డ బొమ్మలి చెముడు శృంగ వరపుకోట మున్నగు తావులకు పోవుచు డువాడు రైలు నదుపాయములేమిచే ఈ కవి పాదచారియై కాశీక్షేత్రమును దర్శి చెనట

సూరకవి క్రీ శ 1750 ప్రాంతమున విభాషపట్టణపు మ డలమ దున్న విజయనగర సంస్థానపు ప్రభువగు పూసపాటి చిన విజయరామరాజుగారియొద్ద కవీశ్వరుడుగా ఉ డెను స స్కృతా ద్రములయందు గొప్ప పా డిత్యము కలవాడు స్వత శ్రుడు రాజులనుగూడ లెక్కచేయ కరినముగను నిర్భయముగను తన ఆశయములను అవిష్కరి చు స్వభాసము కలవాడు ఇతడు ఆశుకవిత్వము దు దిట్ట గడియకు సూరు పద్యములు గ టములేక రచి తు అను చాక్యమునుజట్టి సూరకవికి ఆశుకవిత్వము దు గొప్ప సామర్థ్యము ఉ డెనని మనమూహి పవచ్చును ఆ ద్రుదేశమ దు విలిచియున్న ఈ కవీశుని చాటుపద్యము లి డుకు తార్కాణ ఈకవి చాటు పద్యములు వేటూరి ప్రభా రకాస్త్రిగారి చాటుపద్య మణి మ జిరి అను గ్రంథమున పొ దువరచరిడి యున్నవి ఎ కారణముననో తనను ఆ స్థానమును డి తొలిగి చివ పూసపాటి పెద్దవిజయ రామమహారాజుగారు బాదుల్లాఖానుతో యుద్ధము చేయటోయి పరాజితుడై తిరిగివచ్చుచు డగా అతనిపై కనతో ఈ కవి ఒక సీసపద్యము చెప్పెను ఇతని కొన్ని చాటువులకు కొన్ని గాథలు కలవు తన శిష్యులనుగూర్చియు భార్యకోరిన మీదట తన కుమారుడు బాచున్నగుగూర్చియు శృ గవరపు కోట జమీందారగు రాజభూపాలరాజుగారు విజయ గరపు పూసపాటివారితో పోరాడబూనినపుడును వర్షాకిమిడి రాజా చానిని ధిక్కమి చియు పాలకొ డను గూర్చియు ఒత్తుల

అన్నయ అను చాతను కొనియాడుచును పాలకొండ ప్రాంతమును గూర్చియు బోయదొంగలనుడి అత్యంతము చేసికొనిన నదర్శమునను గంటముచేసి యిచ్చిన కమసాలిమీదను మన్నెపుదొరలమీదను తనను ఆదరి చిన పొన్నపాటి వేళకట వంత్రి వ్యర్థుడైనపుడును సూరకవిచెప్పిన చాటుగద్యములు పెక్కులు కలవు

సూరకవి తనను నానాధిరాజ్య మాక్తివిధిగా చెప్పకొనెను ఇతడు 18 వ శతాబ్దమున ప్రాథమిక ధరచనకు ప్రసిద్ధులైన కవులలో ఒకడు లాశకొడు కవిజనరజనము లేక చంద్రమతి పరిణయము కవి సళయివిచ్చేదము చంద్రాలోకము ఆ ద్రనామశేషము రామలింగేశ్వరకము అను గ్రంథములను ఈకవి వ్రాసెను

ఈ గ్రంథములలో కవి జరంజీరు మూడాశ్వాసముల శృంగారప్రబంధము ఇందు వర్ణింపబడిన విషయము చంద్రమతిశృంగారల గాహమయ్యెననియు దును కల్పనా విషయమునను ఈ గ్రంథముగ దలి పెక్కు పద్యములు వై పదము వసుచరిత్రము కవికర్తవరసాయము మొదలగు ప్రసిద్ధ ఆంధ్ర ప్రబంధములలోని పద్యములకు ఛాయలుగ ఉన్నవి కవి సళయివిచ్చేదము మూడు ప్రకరణముల లక్షణగ్రంథము చంద్రాలోకమొక అలంకారశాస్త్రము సూరకవి విశ్వము ఎక్కడి సమాదరణీయము

సూరకగి తిట్లు కవిత్వముగూడ గొప్ప చేరుకలవాడు సూరకవి తిట్లు కమసాలి మత్తెపెట్టు అను లోకమందలి పలు కలీ ఈ విషయమును చాటుచున్నది ఎ దీప్తిలు లక్షణకవి తన లంకావిజయమున తిట్లు వితకు ప్రసిద్ధికెక్కి శ్రీమద శ్రీనాథుడు మున్నగు కవులతోచాటు సూరకగినిగూడ పెట్టెనెను ఆ కాలమున సూరకవియెడల పామాన్య జనులకు భక్తికంటె భయమే అధి ముగ ఉండెను సూరకవి తిట్టుకావ్యముతో సంబంధముగల కొన్ని విషయములు ఒకప్పుడు ఆశ్చర్యపరమయ్య అను కోమటి ఇంటిజరిగి వివాహ సందర్భమున సూరకగి కవితా నాథావకు పోయెనట ఆ కోమటి గిడుగుకొని పిణ్డిపా గర (పాము కరచుగాక) బావ నోడు దాచిపెట్టినట్లు పొద్దుతే పారొచ్చేడు అని సూరకవిని తిట్టెనట కొంచెం సూరకవి ఆ పామేనిమ్మగరవ అయ్యో సరవా అని శంకగా తిట్టుటయే తడవుగా ఒక కృష్ణసర్పము ఇంటిమొలకారు దూలమున చేయిపెట్టియున్న

సరవయ్యను కరచి విగతప్రాణుని చేసెనట ఒకప్పుడు సూరకవి చీపురుపల్లెనుండి శృంగవరపుకోటకు పోవుచు డెను మార్గము దుర్భాగపూడిలో త్రాగుటకు మజ్జిగ దొరకన దుస దూరమైపోయెనా పాడి ద్వారపూడి అని ఒక కావవాక్యమును వలికెనట నాటి సాయంకాలము ఐదారి ద్లలో అవులు గంటెడు పాలై ఇయ్యలేదట గృహ యజమానులు తమి చుమని సూరకవిని వేడికొనగా ఆతడు ప్రసన్నుడయ్యెను అవులు యథాప్రకారము పాలియ్యబోడగెనట ఈ వృత్తాంతము కొక్కిగల నిగ్రహముగ్రహాక్షలు రెండింటిని నిదర్శము నిమిషకనుగ్రహాచి నిరుచేద ధనధిపు తుల్యురేతునను సూరకవి వాక్యము ఈ విషయమును బహుచు చున్నది

ఆదిదము సూరకగిని తత్వమకాలికుడగు కోకాళి కొక్కిని వాగ్దాటి మెండుగ నుండెట నిరీరువురకగల నధము కృష్ణార్జునుల సబధము వటిదట వీరిద్దరు వాగ్దాటి టడి పర్యతాపము కల ఒకడు పారిపోయెట సూరకవి సమస్యపూరణముగూడ దిట్ట మీరును మీరు మీరు మఱి మీరును మీరును మీరల దబున్ అను సమస్యను సామర్థ్యముతో పూరించి సారతర ప్రబంధము లంకయగు నొకరించినట్టివాడని ఇతడు అత్యుత్తమి ఒనర్చునెను కవిత్వా తత్త్వము సూరకగియే యెటుగున్ అని ఒక బట్టుకవి సూరకవియొక్క కవిత్వాతత్త్వజ్ఞున పొగడెను తత్త్వజ్ఞులలో అక్కినవ్వవారు పారమందిరిని దూంకృష్ణుడు చనువని దుఃఖపడెడివాడని మురసాక సూరక గిరుడై నిల్చెనని సూరకవి చెప్పెను

ఈ సూరకవిని అధునాతనులును ప్రశంసా చియున్నారు మంత్రిపెగడ సూర్యప్రకాశకగి తత్త్వజ్ఞులు సందాదములో ఉద్వేగులచే గడు మన్ననగొని యెన్నెండు సూరక కవీంద్రుల దలతుల బలుగులసాంద్రున్ అని సూరకగిని ప్రశంసించెను కొండ వెంకటరత్నము పంతులుగారు విశ్వేశ్వరియములో అధికుడొనుగాదె యదిదము సూరకగిని నియమ కూరుడనమనిషచేత అని సూరకగిని ప్రశంసించెను

అడివికొలను

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా తాడేపల్లిగూడె తాలూకాలో అడివికొలను అనుగ్రామమున్నది దీనికి 6 మైళ్ళదూరముతో తాడేపల్లిగూడె పట్టణముకలదు అడివికొలను గ్రామవిస్తీర్ణము 4080 ఎకరములు తూర్పుకాకరమిల్లి ఎనకేపల్లి పడమటకొల్లెరు భీమవర తాలూకా ఉత్తరముననిడమర్రు చె కటాపుర తిమ్మరావుగూడె దక్షిణమునచానమిల్లి ఈగ్రామమునకు సరిహద్దులు ఈగ్రామము చదమగానున్న పల్లపు ప్రదేశమునగలదు

1981 న జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈగ్రామము దలి పురుషులు స్త్రీలకలసి 9587 మంది వీరిలో 168 మంది పెద్దాయలు తరగతులకు జాతులకు చెందినవారు ఇచ్చట ఇండ్లు ఒకచోరువుగాను ఒకచో ఎకవంక్తిగాను శివార్లుగాను ఉన్నవి నీటిలో 825 పెంకుటిండ్లు 8 కాశ్రీటు కప్పగల ఇళ్ళు 4 ఒక అతప్పగల మేడలు రెడు పెక్కు అంతస్తులుగల భవనములు ఇచట జనుల దరువరి అన్నిముతి దురు గ్రామ మధ్యభాగమున గల చెదవులోని నీటిని త్రాగుదురు

మోకాటికోడుకాలువ రావికోడుకాలువ తూర్పు చెరువు యడమటచెరువు రాజులచెరువు ఈగ్రామమునకుగల నీటిసంతులు రకరకముల వరిపంటపండును భూమియతయ నల్లరెగడినీలి 1986 87 న లోపటలక్ర 2888 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడినది ఇది అంతయు కాలవక్రి దసాగుబడి ఆయెను బ్రాక్టరు 100 ఎకరముల భూమిని దున్నెను లాశీలపై రెడెడ్లబడ్లపై గణపవరమునకు వడ్డురవాణా జరిగెను

ఈగ్రామమున గేదెలు ఎద్దులు ఆవులు మేకలు గొర్రెలు పదులు కోళ్ళు లసి 1558 వీటిలో 80 ఆవులు 234 గేదెలు సాలీనా 90 085 బిట్లపాలు 4900 కి గ్రా వెన్న 1500 కి గ్రా చేపలు గ్రామస్థులే వినియోగి చుకొనిరి మాంసము గ్రుడ్లు దొరకును

వ్యవసాయము ఇచటిజనుల ముఖ్య జీవితాధారము కమిషన్ ఎజిట్టు క సాలీవారు వడంగులు కుమ్మరులు తావుత్తులవారు గలరు మగలివారు చాకలివారు గొల్ల వారు పద్దెరవారుకూడ ఉన్నారు వ్యవసాయ దారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు పురుషునకు కూలీరు 2 లు స్త్రీకి రు 1 75 లు

కేశవ సోమేశ్వర రామస్వాముల ఆలయములుకలవు గ్రామదేవతని గాలమ్మగుడి ఒకవచ్చికలవు కేశవాదులఆలయము లకు 28 ఎకరములసామి ఉన్నది ఈ 22 ఎకరముల మింజు మలె సాలీనా 196 ఎసాల పద్దునచ్చును కేశవస్వామి సోమేశ్వరస్వామి ఉత్సవములు స గాలమ్మజాతర మొదలగునవి జరుగును

అడివికొలను గ్రామమునకు 9 మైళ్ళదూరముతో ఉడి రైల్వేస్టేషను ఉన్నది 25 క కరరోడు 8 మట్టిరోడ్లు ఈ గ్రామమున కలవు దీనిని పొరుగు గ్రామములతో క కరరోడ్లు కలపుచున్నవి రెడురిక్తాలు రెడుమోటారుకార్లు రెడు ఒరెద్దులు డు 74 రెడెడ్ల డు 125 పైకిళ్ళు ఇచట ప్రయాణములకు ఉపయోగపడుచున్నవి

అడివికొలనులో ఒకబ్రా చివోష్టాసిను రెండుసమితి ఎలిమెటరీస్కూళ్ళు పోస్టాస్టేషన్ రామమూర్తి హైస్కూలు కలవు ఇచటిహైస్కూలు చదువులకు 50 విద్యార్థులు కాకర మిల్లి చానమిల్లి బువ్వనపల్లి తావాయపాలెం గ్రామముల నుండి వత్తురు గ్రామవిద్యుచ్ఛక్తిని 88 ఇండ్లును విద్యుత్తు మరయు ఎండిమరయు ఉపయోగి చు కొనుచున్నది

ఇదివంచాయెరి ఎరిపాలన కలగ్రామము గ్రామపారిశుధ్యమునకు తగు ఏర్పాట్లున్నవి ఒక గ్రామాలయము రేడియో లాడ్ స్పీకర్లు కలవు విశాలనవకార వరపతి సము 1986 87 లో రు 2 61 55 4 లను గ్రామస్థులకు అప్పులుగా ఇచ్చినది ఇగ్లీను వైద్యుడు ఆయుర్వేద వైద్యులు కలరు ఈగ్రామమున స శలులేవు 20 కిరాణాదుకాణములు 4 కిళ్ళి ఎరెట్టు పోడాపావులు 8 కాఫీహోటళ్ళు 8 కూరగాయల అంగళ్ళు పైకిళ్ళపావుగలవు

విద్యార్థులు కళాకాల చదువులకు కానాడకు ఎలూరుకు భీమవరమునకు నరసాపురమునకు పోవుదురు పోలీసు స్టేషనుకు సబ్రిజిప్టారు ఆఫీసుకు జ్ఞాపక అభివృద్ధి కేంద్రమునకు గ్రామస్థులు గణపవరమునకు పోవుదురు కొద్దులు తాలూకా కచేరి మున్నగువాటికి 18 మైళ్ళలో ఉన్న తాడేపల్లిగూడెము నకును ఆసుపత్రికు 18 మైళ్ళలోనున్న భీమవరమునకును పశువుల ఆనవక్రికి 12 మైళ్ళలోనున్న ప్విపురకును పోవలెను గణపవర లోని వారస తకు గ్రామస్థులుపోవుదురు శ్రీ పోసం కెట్టి రామమూర్తిగిగారు ఇచట ప్రముఖదాత

మా శ్రే

అడివిరావులపాడు

అడివిరావులపాడు కృష్ణాజిల్లా న దిగామతాలూకాలో ఉన్నది ఇది ప్రాదరాబాదు బందరు బస్సుమార్గమునకు 3 మైళ్ళలోను మధిర రైల్వేస్టేషనుకు 15 మైళ్ళలోను విజయవాడకు 38 మైళ్ళలోను కలదు ఇది న దిగామకు పడమటగా ఉన్నది ఈ గ్రామములోని జనాభా సంఖ్య 894 ఈ సంఖ్యలో పెద్దూరుల జాతులవారు 38 మంది జమల జీవనాధారము వర్తకసాయము

పూర్వకాలమున ఈ గ్రామము ప్రఖ్యాతిగడించినది వాడు శ్రీకృష్ణ దేవరాయల పరిపాలనలో ఉన్నతాగములలో ఇది ఒక గ్రామము విజయనగరసామ్రాజము పతనమయిన తరువాత ఇది వైజాముపాలనలోనికి వచ్చెను ఈ గ్రామము తుర్లపాటి వంశమువారికి బహుశకరి చ బడినది ఈ తుర్లపాటివంశీయులు ఈ తాగములకు దేశపాండుర్లు ఇప్పటికిని ఈ గ్రామము 500 సంవత్సరములనుండి తుర్లపాటి వంశీయులకిందనే ఉన్నది దీనిని అగ్రవరచునది

ఈ గ్రామముందు శివ ఆంజనేయ చెన్నమల్లికార్జున స్వాముల దేవాలయములును ఒక చర్చియు ఒక మసీదును లభింపజెన్నమల్లికార్జునస్వామి విగ్రహము ఇక్కడ లింగరూపమున కలదు ఈ స్వామికి ఆశ్వయుజ శుద్ధదశమినుండి బహుళ చవితి వరకు పది దినములు ఉత్సవములు జరుగును దశమినాడు స్వామి విగ్రహమును జమ్మివృక్షముక్రింద ఉంచి పూజి తురువువ్వములతో తయారుచేసిన బత్తకమ్మచుట్టు తాలికలు నృత్యము చేయుదురు ఈ దేవతకు అభిషేకము చేయుదురు ఈ బత్తకమ్మ ఎందుగ చాలపురాతనమైనది దీనికి స్థానిక ప్రాధాన్యము కలదు అన్ని కులములవారు ఇదుపాల్గొందురు పూజాభిషేకాన తరము భట్టలకు ప్రసాదమిత్తురు చైత్రశుద్ధ నవమినాడు శ్రీరామకల్యాణము జరుగును మొహరంసమయమున మహమ్మదీయులు ఉపవాసముందురు

మాత్య

అడివివరం

అడివివరం గ్రామము విశాఖపట్టణముజిల్లా విశాఖపట్టణము తాలూకాలో విశాఖపట్టణమునకు పదిమైళ్ళ దూరములో ఉన్నది తూర్పున ధారపాలెపు పడమట కానమ్మగట్టు ఉత్తరమున జినిగినిపాలెం రివాద్ద రక్షణమున నీ హవలము కొండ ఈ గ్రామపు సరిహద్దులు దీని ఆణాం

శము 17 47 దేశా శము 83 16 గ్రామ విస్తీర్ణము 8718 ఎకరములు ఈ గ్రామమునకు చుట్టును 6 డలు గలవు

ఈ గ్రామములో 1931 సం॥లో 2817 మంది 1941 సం॥లో 3017 మంది 1951 న 3714 మంది 1961 న 4716 మంది జనులు ఉండిరి వీరిలో పెద్దూరుల తరగతివారు పెద్దూరుల జాతులవారు 888 మంది 195 సం॥ నుండి 1961 సం॥ 980 మంది జనుల పెరిగిరి ఇది సహజవృద్ధి ఇవట ఇండ్లు శివార్లుగ ఉన్నవి వీటిలో 186 పెంకుటిడ్లు అయిదు కాంక్రీటు కప్పుగల ఇండ్లు రెండు ఒక అశ్వగల మేడలు ఒక ఎక్కువ అశ్వులు గల భవనము

ఇచట 15 శాతము జనులు జొన్న గోధుమ చోడి అన్నములను తిందురు ఈ గ్రామ జనులు నూతినీటిని త్రాగుదురు త్రాగునీటిని పరిశుద్ధముచేసి కుళాయిలద్వారా అందజేయు సౌకర్యముకలదు నీటివద్దడలేదు

ఈ గ్రామమునకు 6 నీటివనరులు 38 ఎకరముల విస్తీర్ణముగల రామన్నచెరువు కైలా పర్వతము పైనుండి జారు గంగధార మొదలయి విజిక్రింద వరి గంటి చోడి మిరప పేరునెగ నువ్వు పెనర మనుము మొరలగు పంటలు ఎండును మామిడి జీడిమామిడి వనస అనాస తోటలుకలవు సరుగుడుచెట్లు కొబ్బరితోటలు తాటితోటలు చింతతోపులు ఉన్నవి పెంపబడిన వంగ బెండ మొదలగు కూరగాయలను స్థానకులు తమ అవసరములకే ఉపయోగింపకొందురు ఎర్ర అరటిపల్లకు అనాసపల్లకు సంపెంగ వుష్పములకు మిక్కిలి ప్రసిద్ధిచెందిన గ్రామమిది వ్యవసాయ ఫలసాయములు బండ్లపై లారీలపై స్థానిక మార్కెట్టునకును విశాఖపట్టణము కునుకరవాదా అగును మామిడి జీడిమామిడి వనస అనాస మొదలగు ఫలములలో శ్రింతు ఫలములు మాత్రము ఎగుమతి చేయుదురు 1966-67 సం॥ ఇక్కడ పంటలక్రింద ఉపయోగపడిన భూమి మొట్ట మూగాని కలిసి 500 ఎకరములు చెరువులక్రింద 100 ఎకరముల భూమి తావులక్రింద 40 ఎకరముల భూమి ఇకర వనరులక్రింద 400 ఎకరముల భూమి సాగుబడి యైనది 40 ఎకరములు 40 ఎకరముల భూమికి నీటిని సప్లయచేసెను ఇచ్చట 138 ఎకరముల రిజర్వు అడవికూడ ఉన్నది అడవి సమీపమున ఉండుటచే అప్పడపుడు చిరుతపులులు అడవందులు మొదలగు మృగములు ఈ గ్రామసమీపమునకు వచ్చుచుండును

ఈ గ్రామమున గేదెలు ఎద్దులు ఆవులు మేకలు గొట్టెలు పదులు గుర్రములు కోళ్ళు కలసి 8047 పీటలలో 250 గేదెలు 100 ఆవులు దినమునకు 180 లీటర్ల పాలు 150 గ్రడ్లు స్థానికులు వాడదురు

ఇచటి జమల ముఖ్య జీవితాధారము వ్యవసాయము అడవికలప వృత్తిగాకలవారు దుకాణదారులు క్రయ విక్రయదారులు కలరు క సాలలు వడ్డంగులు మృదలు కమ్మరులు కాపీవనివారు తెలిపలవారు మ గలివారు చాకలి వారు గొల్లివారు నూలు మగ్గముల వృత్తుల వాడను కలరు వ్య సాయదారులకు కూలీలు దొరుకదురు దినమునకు పురుషు నకు కూలి 4 00 లు స్త్రీకి రు 2 00 నూనె మిలులు స్థానిక అవసరములను తీర్చును ఇచట కుండల పరిశ్రమ ఉన్నది రాజి క్వారియొకటి కలదు దానిలో ఇండ్ల నిర్మాణావసరములకు సరిపడు రాయి దొరుకుచున్నది

ఇచట నృసింహస్వామి వేంకటేశ్వరి స్వామివార్ల దేవాలయములు కలవు పాదాలమ్మ బంగారమ్మ, వైడిశతైమ్మ గుడులు ఉన్నవి 1988 నవంబరులో ఇచట చేకూరిన దేవాలయము రు 1 92 878 లు ప్రైవేటు షికాగినాడు నృసింహస్వామి కల్యాణము వైశాఖ పౌర్ణమినాడు చందన యాత్ర పుష్కరిణిపాళ అమావాస్యనాడు తెప్ప తిరునాళ్ళ మొసలివేట జమ్మివేట మొదలగు ఉత్సవములు జరుగును

అడివివర గ్రామమునకు మూడుమైళ్ళ దూరములో అడివివరమును ప్రైవేట్లైషను ఉన్నది ఈ గ్రామము బస్సు మార్గముపై వున్నది సీ హోచలపు దేవస్థానము బస్సులు ప్రైవేటుబస్సులు నర్సినేటి నుండి విశాఖపట్టణమునకును శ్రీకూర్మ నుండి విజయనగరమునకును అన్నవర నుండి స హోచలమునకును విజయనగరము నుండి విశాఖపట్టణము నకునుపోవును స హోచలము దిగువనుండి కొండపైకి దేవస్థానము బస్సులు పోవును ఈ గ్రామములో క కరరోడ్డు మట్టిరోడ్డు కలవు ఈ అడివివరమును గోపాలపట్టణముతో ఒక కంకరరోడ్డు కలుపుచున్నది దేవస్థానమువారి ఒక జీపు ఒకకారు ఉన్నవి ఇవిగాక 5 గుర్రపుబిడ్డలు 18 రెండెద్ద బిడ్డలు 120 నైకిళ్ళుగూడ ప్రయాణములకు ఉపయోగపడుచున్నవి

అడివివరంలో నల్ పోస్టాఫీసు తంకి కార్యాలయము తెలిఫోను ఉన్నా విజిగినపాలెంలోను పాళ అడివివరం

లోను సహోచల కొండపై నను ఎలిమెంటరీస్కూళ్ళు కలవు ఎస్ ఎస్ ఓ ఓరియంటల్ హైస్కూలు అగమ పాళకాల కలవు ఈ అగమపాళకాలలో పాంచరాత్రము కైవాగమును వైశాఖసాగమము ఋగ్వేద యజుర్వేద సామవేదములు ద్రవిడపేదము నాదస్వరము దోలుపాద్యము మొదలయినవి నేర్పుదురు విద్యార్థులు హైస్కూలు చదువులకు మూడు మైళ్ళలో ఉన్న గోపాలపట్టణము జిల్లాసరిపత్తు హైస్కూలు నకు కళాశాల చదువులకు విశాఖపట్టణమునకు పోవుదురు గ్రామములో విద్యుచ్ఛక్తి కలదు ఇది 190 వీధి దీపములకు 180 ఇండ్లకు ఉపయోగ పడుచున్నది

ఇది ప చాయతి పరిపాలన ల గ్రామము గ్రామ పారిశుధ్యమునకు తగు ఎర్పాట్లున్నవి ఈ గ్రామమున దేవస్థానపు పుష్కరిణివను రేడియో తాడస్పీకర్లు ఎక్రములు ఉన్నవి ఇచటి వికాల పహారాసంఘము 500 మందికి 1988 న లో రు 80 000 లు అప్పుగా ఇచ్చినది ఇక్కడ ఒక రూరల్ ఆసుపత్రి కలదు ఆయుర్వేద వైద్యులు కలరు వారస తలు కలవు కూరగాయలు దొరకను 8 కిరాణా దుకాణములు 20 కాఫీహోటళ్ళు 9 సోడా షిప్స్ సిగరెట్టు దుకాణములు 8 నైకిలుపావులు 2 షేరకాలలు 80 ఆటపస్త్రపుల పావులు కలవు సినిమాతీయేటరునకు పోలీసుస్టేషనుకు గోపాలపుర పట్టణము నకును కోర్టులకు శరీజిప్టారు ఆఫీసుకు తాలూకా కచేరికి జనరల్ ఆస్పత్రికి పురుళ్ళపత్రికి పదిమైళ్ళలోనున్న విశాఖపట్టణమునకును జ్ఞాకు అభివృద్ధి కేంద్రమునకు ఆరు మైళ్ళలోనున్న పెద్దరిని పోవుదురు

స హోచలముపై వరాహ లక్ష్మీనరసింహస్వామి ఆలయము కలదు అచటి పదునొకండువ శతాబ్దినాటి శాసనము వలన ఆ తకు పూర్వమే ఈ దేవాలయము గొప్ప పేరొందినట్లు తెలియుచున్నది 800 అడుగుల ఎత్తుగల ఈ కొండపైకి పోవుటకు 1 000 మెట్లు ఉన్నవి స్వామివారికి చక్రవర్తులు, రాజులు దానములిచ్చినట్లు ఇచటి శాసనములవలన తెలియుచున్నది శ్రీ శ 1187 58 లలో తూర్పు చాళుక్యరాజు మూడవ వెలనాటి గొంతునియొక్క కుమారుని ఓడించి స్వామి వారి బంగారు విగ్రహమును అర్పించినట్లు తెలియుచున్నది ఇచట మత్స్యగ్రామాల చిహ్నములుకల ఆశరణములు కలవు శ్రీ శ 1515 సం.లో శ్రీకృష్ణదేవరాయలు తన కైత్రయాత్రా సందర్భమున ఇచ్చట విడిదిచేసి శ్రీ నృసింహస్వామి

వారికి 991 మణులుగల క రహారము ను ఇచ్చెను ఈ ఆలయము నకు ధర్మకర్తృత్వమును విజయనగర స స్థానాధిపతులు నిర్వహించి వీరు పాలునకు రు 80 000 ల ఆదాయము వచ్చు భూమిని దేవునకు మర్పించిరి తెలియుచున్నది

శ్రీ మహాఽష్టపు ఇవట ప్రహ్లాదుని కటాక్షించెనట ప్రహ్లాదుడే ఈ దేవాలయమును నిర్మి చెనట ప్రహ్లాదుడు కొంత కాలము రాజ్యమేలి మోక్షమునొ దిన ఎదన ఈ ప్రాంతము శిథిలమయ్యెను పురురువ చక్రవర్తి విమానమెక్కి ఈ ప్రాంతమున పోవుచు డగా అది స్వయముగా అగిపోయెనట ఇవట పుట్టలో మరుగునపడిన మూర్తిని వెలికింపు చి వై శాఖ శుద్ధ తదియనాడు ఆతడు పూజించెనట గ ధవుపూత పూయబడి యున్న నృసంహస్యామిని ప్రతిదినము పూజింతురు వై శాఖ శుద్ధ తదియనాడు గంధమును ఒలిచి స్వామిచారి నిజస్వరూపమును దర్శి తురు అట్టి దినమును చ దనయాత్ర వ డగగ భావి తురు 11 వ శతాబ్దా తమున శ్రీ రామానుజాచార్యుల చారు ఈ షేత్రమును దర్శించెరట 108 దివ్యతిరుపతులలో దీని ఒకటిగా శ్రీవారు పేర్కొనెరట కనుక ఈ షేత్రము అఖిలభారత భ్యాతిని గా చినది ఉత్తర దేశమునుండి కూడ యాత్రికులవచ్చి స్వామిచారిని దర్శి తురు

మా శ్లే

అడ్డకాలగచ్చ

వేంగిచాళుక్య కులీర్చువుడైన అమృరాజ విజయా దిక్కుడు రెండవచాళుక్యభీమునకు లోకమహాదే వలన కలిగిన పుత్రుడు ఈయన రాజ్యపాలనకాలము క్రీ శ 945 970 ఈయన పేయ చిన కలుచు బ్రదు కాసనమున అడ్డకాలగచ్చ ప్రళ స గలదు ఈ కాసనమున పెక్కు చరిత్రాంశములతో కాటు అప్పటి రాజాశ్రయమునుపొ దిన తైనమతప్రసక్తి కూడ కలదు చామకాంబ పట్టవర్ధకావ్యయ శ్రేష్ఠ ఈమె వలహరి గణములోని అడ్డకాలగచ్చకు చె దిన తైనవ్రావకి అష్టరాజు ప్రేయస సర్వలోకాశ్రయ తిన భవసమును తైన మందిరము సంటియున్న ఉచిత భోజనవసతిగృహము ఛిద్రమై యుండగా దాని మరమ్మత్తుల నిమి త్తము తన గురువగు అర్జు న దనునికి అ త్తిలినాడు విషయములోని కలుచు బ్రదు అను గ్రామమును తన బ్రయునిచే దానమిచ్చించినదిమె అ త్తిలి అను గ్రామము వశ్చిమగోదావరి జిల్లాలోని తణుకుకు ఏడుమైళ్ళ దూరమున ఉన్నది పూర్వము ఈ గ్రామము అ త్తిలినాడు

ఎయియుమునకు ముఖ్యపట్టణముగా ఉ డెను కలుచు బ్రదు గ్రామము నేడు అ త్తిలి షర్యాకుచెంది 1422 జనాభాలోనున్న క చుమరు గ్రామమే అయి యు డినప్పునని చారిత్రకుల అభిప్రాయము

ఆ ధ్రదేశమున దొరకిన ఇతరకాసనముల దు కోటిమడువ గణములోని న డిగచ్చము దేశిగణము మొదలగునవి ఉదాహృ తములైనవి ఇతిరమతములందువలెనే తైనమును దుకూడ కాభోవ శాఖలు వ్రతానుష్ఠానముల దు ఇంచు భేదముతో ఆ ధ్రదేశమున వర్తిల్లినవి గచ్చము అను ఉపశాఖ శ్వేతాంబర తైనమునకు చె దినది గచ్చములన పేరబరగు శ్వేతాంబర తైనశాఖలు ఎనుబడినాలుగు కలవని తైననూత్రిములు వచి చినవి కలుచు బ్రదు కాసనమున తై మకాచార్యుల శిష్య పర పర సూచింప బడినది అ దు ఎకలచంద్ర నద్దా తదేవని ఆచార్యు డనియు అతని శిష్యుడు అయ్యరొటి మనీంద్రుడనియు అతని శిష్యుడు దానవర్తిగహితయై అర్జు నంది యనియు చెప్పబడి నది ఈ అర్జున ది శిష్యురాలే చామకా బ

కాసనమందు చామకా బ గణియని చెప్పబడినది ఆమె గుణగణములు ఇటు వర్ణింపబడినవి చామకాంబ పద్మ ములను వికసంపతీయునట్టి సూర్యకాంతివంటిది నట్టువకత్తై లలో శ్రేష్ఠురాలు తైనమతమును ఎదుర్చుమునకు చ ద్రుని వంటిది

మత సామరస్యమునకు సహనమునకు వే గీచాళుక్య నృపతులు పేరొందినవారు అవై దికమతమై తైనము తైనముతోపాటు రాజాదరణము పొందినది రుజువుపరచు టకు కలుచు బ్రదు కాసనమే తార్కాణ

కొ పెం

అడ్డగూడ

అడ్డగూడ అనుగ్రామము నల్లిగూ డజిల్లాలోని రామన్నపేట తాలూకాయందున్నది దీనివిస్తీర్ణము 6 658 ఎకరములు దీనికి తూర్పున చవుళ్ళరామారము ఎడమట ధర్మారము ఉత్తరమున కోటమర్తి దక్షిణమున కంచనపల్లి అనుగ్రామములు ఉన్నవి

1961 వ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కలప్రకారము ఇ దలి జనసంఖ్య 4 410 ఇందులో పురుషులసంఖ్య 2 240 స్త్రీలసంఖ్య 2 170 ఈ జనసంఖ్యలో 6 మొదలుకొని 18 సంవత్సరముల వయస్సుకల బాలురు 920 మంది బాలికలు

290 మంది పెడ్యూలుతరగతులు పెడ్యూలుజాతుల పురుషులు 490 మంది స్త్రీలు 478 మంది ఈ గ్రామము దలి ఇడ్లు వలయాకారముగ ఉన్నవి వీటిలో మాటడె పడిఅయిదు పెతుటిడ్లు వది కా క్రిటుకప్పుగల ఇడ్లు రెడు ఒక అంతస్తుకల భవనములు కలవు

ఇచ్చటి ప్రజలు వరి అన్నమును జొన్న అన్నమును తిందురు ఇచట నీటివనరులు ఎప్పుడైగా ఉండటచే త్రాగెడి నీటికి ఎద్దడిలేదు మెట్టపంటలు పల్లవు పంటలూడ ఇచ్చట పండచున్నవి నీటివనరులుగా ఆలేదనది చెరువులు కావులు కలవు నీటి మూలముగ ఇచ్చటి పల్లవునీలకు నీరు లభిచుచున్నది ఈ గ్రామమున 1988 87 న లో సాగుచేయబడిన భూమి మొత్తము 2800 ఎకరములు ఇ దులో కాలువ క్రింద 150 చెరువు క్రింద 190 కావుల క్రింద 840 ఎకరములు సాగు చేయబడెను ఎనిమిది అయిలు ఇ జనులు కావులను డి నీరు తోడి సేక్యమునకు అంది చెను వీటి మూలమున 120 ఎకరముల భూమి సాగు అయినది ఇచ్చట పళ్ళు నీలకలవి 1200 ఎకరములు గట్టి నీలకలవి 1600 ఎకరములు రేగడి నీలకలవి 800 ఎకరములు కననగును వరి జొన్న పజ్జి మేరుసెనగి అముడములు ఇచ్చటి ప్రధానమైన పంటలు స్థానికులు తమ అవసరములకు రిపోగా మిగిలిన పంటధాన్యమును చెరువులో కాలువలలో లభిచు చేవలను ఇరవై అయిదు మైళ్ళ దూరములో ఉన్న రామన్నపేటకు రె డెడ్లబడ్లపై తీకొని పోయి విక్రయించుచు దురు పశున ఎదయు ఇచ్చట తృప్తి గనే ఉన్నది గేదెలు ఎద్దులు ఆవులు మేకలు గొర్రెలు వందులు కోళ్ళు మొదలగునవి 2900 ఉన్నట్లు లెక్కింపబడినది ఇచ్చటి జనులు తమ అవసరములక దినమునకు 500 లీటర్ల పాలను 800 కిలో గ్రాముల నేనీలి 800 కి గ్రాముల మానమును 1200 గ్రుడ్లను 500 గ్రాముల చేవలను ఉపయోగించుకొనుచున్నారు

ఈ గ్రామమున దలి ప్రజల ప్రధాన వృత్తి ప్లవ సాయము అడవినుండి కట్టెలు కొట్టి తెచ్చి అమ్ముకొనెడివారు వ్యాపారము చేయువారు దుకాణములు పెట్టుకొని జీవించువారు కమసాలలు వడ్ల గులు కన్నురులు కమ్మరులు మిగిలినవారు చాకలివారు పాలెవారు చేపలపట్టి అమ్మువారు ఇచ్చట కలరు ప్లవసాయమునకు అవసరమగు కూలీలు ఇచ్చట దొరుకుదురు పురుషునికి దినము నకు మూడురూపాయల వంతు

నను స్త్రీకి రెండురూపాయల వంతునను కూలి దొరుకుచున్నది రెడు చేవాలయములు ఒక మసీదు ఇచ్చట కలవు శ్రీరామనవమి శ్రీకృష్ణాష్టమి దినములలో ఇచ్చట గొప్ప ఉత్సవములు చేయుదురు

ప్రధానముగా ప్రజలకు పలెన సౌకర్యములు ఇచ్చట ఉన్నవి ప్రాథమిక పాఠశాల అప్పర్ ప్రైమరీ స్కూలు త్రా చిపోస్టాఫీసు రూరల్ ఆసుపత్రి ఇ గ్లిప్లవైద్యము ఆయుర్వేద వైద్యము పశువైద్యము కిరాడాడుకాణములు మున్నగునవి కలవు ఇది పచాయతీ పాలనలోని గ్రామము పంచాయతీ పాలకులు గ్రామపాలకుడ్య విషయమున మిక్కిలి శ్రద్ధను హించుచున్నారు 1987 88 శత్రురముకుగాను స్థానిక సహకార ఘమువారు ఈ గ్రామమునకు ఎదివేల రూపాయలు ఋణముగా ఇచ్చినట్లు తెలియుచున్నది

ఈ గ్రామమునకు 15 మైళ్ళ దూరమునగల మోతు కూరు అను గ్రామమునందలి క్లాకు అభివృద్ధి కేంద్రమునకును పోలీసుస్టేషనుకును ఈ గ్రామప్రజలు తమ అక్కరలకై రోవుచుందురు రామన్నపేటలోగల తాలూకా ఆఫీసునకు కోర్టులకు సబ్ రిజిస్ట్రార్ ఆఫీసునకు త తికపాల కార్యాలయమునకు పోయి ప్రజలు తమ పనులను నెరవేర్చుకొనుచు దురు

తం ఆం గ

అడ్డతీగల

ఇది భూర్పుగోచావరిజిల్లా అడ్డతీగల ఖర్గాలో యల్లవర స్వతంత్ర సబుతాలూకా కార్యస్థానము ఇది సామల్ కోట్ (సామర్లకోట్) రైల్వే స్టేషనుకు 45 మైళ్ళలో ఉన్నది ఈ గ్రామస్థులు ర పవితూరి సమయమున ఈ గ్రామమున ప్రవర్తిల్లిన స జోభకర స ఘటనల దు ప్రముఖ చాత్రను వహించిరి

అడ్డతీగల అను గ్రామమున 1981 న జనాభా లెక్కల ననుసరించి 1267 మంది జనులుండిరి ఆ జనులలో 308 మంది పెడ్యూలు జాతులవారు 218 మంది పెడ్యూలు తరగతుల వార ఇచట రామస్వామి ఆలయము సోమలమ్మగుడి చర్చిక పు సోమలమ్మ విగ్రహము శక్తిరూపమున ఉన్నది సోమమ్మ తీర్థము రెడగోజులు సోమ మంగళ వారము లలో వై కాళిమానమున జరుగును కోబ్బరికాయలు పండ్లు అర్పితురు ఈ తీర్థము 75 సంవత్సరములను డి జరుపబడుచున్నది వరినర గ్రామముల వారు స్థానికులు కలిసి దాదాపు

4000 మంది శక్తజనులు వారు పులులూకడనే ఈ తీర్థమునకు వచ్చుచు దురు తీర్థమునకు 5 ఇంతుల దూరమున ఉన్న అంగుడలలో పెక్కు వట్టులు కనుటకు లభించును ఆ వస్తువులలో పాత్రనామాగ్రీ అర్థములు లా తరులు దువ్వెనలు దేవతల చిత్రములు వస్త్రములు వర్ణసాయనికరములు చేర్చినవి

అడ్డతీగల చారిత్రిక ప్రాముఖ్యము కలతాపుర పరిపాలన (1921-24) అణచుటకు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము వారు పోలీసుబలమును ఆధీనముల చేతవల్లి అనుకూలతోతాటు అడ్డతీగల ఒకటి ఈ రంపమతూరిని నిర్వహించిన వీరుడు అల్లారి సీతారామరాజు అతడు మహాదైర్యశాలి సాహసోపేతుడు సమయస్ఫూర్తి బుద్ధివైభవము యుక్తిచాతుర్యములవాడు ఇతడు డిప్యూటీ సర్పంచుల సన్మన్యించెను ఇతడు బ్రిటిష్ పరిపాలనమును ద్వేషించెను భారతదేశమును వారి పాలనమునుండి విముక్తమొనర్పదలచెను స్వాతంత్ర్యసాధనయందీయన దడ విధానమునకు విముఖుడుకాదు వైదికపుట్టవద్ద ఒక గుహలో ఉండెను నేపాలనుకు పోయి 3న ఉద్యమమున తోడ్పడుటకు తగిన అనుచరులను ఎర్పరచుకొనెను తూర్పు గోదావరి ఏజెన్సీలో గల అటవికులను కనకు జానకుగా చేసికొనెను వారి సాయమున ప్రవ్రథమమున బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమును ఎదిరి చి ఆ ఏజెన్సీలో తన స్థావరమును ఏర్పరచుకొని ఎడప భారతదేశ విముక్తికై యత్ని పడలెచెను

సీతారామరాజునకు తన ఉద్యమ నిర్వహణమునకు మందుగు డుసామాగ్రీ ఆయుధములు తుపాకులవ టివి ఆవ శక్తములయ్యెను అపుడప్పుడు అతడు పోలీసుస్టేషనులపై దాడి అరిగి ఆయుధములను మందుగు డుసామాగ్రీని స పాది చెను 1921 నవంబరుము మొదలకొని 1924 వ సంవత్సరము మద్య సీతారామరాజు దాడులను కావించెను చి క్షల్తి పోలీసుస్టేషను (1922) రాజకోమడి పోలీసుస్టేషను కొడ కొండేరు మతోకానిగిరి వద్దేరు అడ్డతీగల మున్నగుతావులు ఇతని దాడులకు గురియ్యెను

కనె దానన్ సాండర్స్ స్కాట్ కవర్డ్ మున్నగు పోలీసు ఆఫీసులను తగు పోలీసుబలముతో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము వారు సీతారామరాజు జేసిన తిరుగుబాటు చర్యలను అణచుటకు పంపిరి ఆ ఆఫీసురులు పోలీసు స్పంది సాయమున సీత

ర మరాజును అడవులలో నుండగా ముట్టడిచి ట్టుకొనుటకు పలుమార్లు ప్రయత్నించి విఫలమైరి సీతారామరాజుగారు గ్రామముల దలి ముసలు గరణాలయొక్కయు జనుల యొక్కయు ఆరాధిమానులను సాదియు డుటచే పోలీసు ఆఫీసురులకు అతని ఉనికి అగోచరమయ్యెను తుదకు రూథర్ ఫర్డ్ అను ఆఫీసు స్పందిపాలెను మరాజుతో ఉండగా తూర్పుతీర్పు స్పెషల్ పోలీసులు జమదారు లంచు మెనన్ శక్త్యమున సీతారామరాజును గుర్తించి కెల్సి (1924 మే 7వ తేది) ఎన్ ట్టు చెప్పవచ్చుదు

(విశేషాశ్రమములను అల్లారి సీతారామరాజు అనుచు చూడగలము)

గలకం

అడ్డవట్టి సును

మహాబాబునగరు జిల్లాలోని పరమానపురమండలి ఒక కన్నడికానమునకు అడ్డవట్టి సుంకము ఉదాహరింపబడినది అడ్డవట్టి సుంకమున ప్రయోజనములకు ధీక్ష మై గ్రామస్థు

హనుమతోడ పురాధీశ్వరుడు పరమానుషేశ్వరుడు స్వయం భూదేవపాదపద్మాధిపతుడు పరబల సాధకుడు మొదలైన వీరుడములతో కాతీయ గణపతిమహారాజు ఓరుగల్లు పట్టణము రాజధానిగా రాజ్యముచేయుచున్న శిశి 1229 కాలము అది పరమానపురము డములో కి దూకు నాడును గోనెపుట్టిరెడ్డి కుమారుడు గణపయ్య గణపతి మగారాజునకు సామంతుడుగా పరిపాలించుచు డెను ఆకాములతో కిరినారాయణపురము-తు బుకెపట్టములలో దేమిసట్టి వైది సెట్టి మొదలైన పరకులు సకలేశ్వరదేవుడు మున్నగు దేవతా విగ్రహాలను ప్రతిష్ఠించి ఆ దేవతల అర్చన ధూసీపనైనైవే ద్యాలకులకును సూరసముద్రమునకు తూర్పుభాగములలో ఒక చెరువును నిర్మించించుచునారు ఇతర వ్యాపారస్థులు కాతీయ గణపతిదేవునకు పుణ్యముగునట్లుగా అడ్డవట్టి సంగలో నూలు చేయు సుంకమునకుగాను ఒకసానెగానుగ ఒక అంగుడి రెడు మగములు దేవునితూర్పుభాగములలోని ఒక తోట దేవునకు దక్షిణమార్గములలో దేవతోగమునకు నాలుగు మహాగృహములు దానముచేసినారు అడ్డవట్టి సుంక పై నేర్పొన బడిన కిరినారాయణపురము లేక తుంబకపట్టణమునకు చెందియు డ

ఎలెను

అటుల పైతరీని వత్సరాలకు (క్రీ శ 15) గణపతి దేవమ గాఢాన కాధికారియైన మ ద్వర పుణ్యము లగునట్లుగా ఎత్తెక్కి దేవుడు మాన్యుముగా విశ్వసాధ దేవుడు అడ్డువట్టి అయిచె ను కమును వదలూని నాడు అనిగా ఆ మ కమ తయ గుత్తేశ్వర దేవుని ధూపదీపారుకు వినియో పడునట్లు దాముచేసినాడు

కాననము న దు చె వ్విడిన కీర్తి నారాయణపురము తు బజరటణము న దవాడి మకు చె దినవి నేటి కర్నూలు మ డములూని అలూరు అదవాగి కాలూకాలలో తు గ భద్రానంకి దక్షి ప్రాంతమే న దవాడి అయిఉ డవచ్చునని చారి త్రికులు ఊహి చిరి

వర్ధమాన పురము నేమ వర్ధమాను అను పేరిట మహా బూబునగరుజిల్లాలోని నాగరకర్నూలునకు రి మైక్ల దూరమున ఉన్నది ప్రస్తుత జనాభా 2782 కాకతీయగణపతి చక్రవర్తి రాజ్యపాలన కాలమున వర్ధమానపట్టణమును రాజధానిగా చేసికొని మల్గాలగు డన పాలి చుచు డెను ఈయనచే నిర్మితమైన నాగేశ్వరాలయ శిథిలములు నేటి ని ఈ గ్రామ మున కా చనగును

జా హ

అడ్డూరి సీమ

అడ్డూరి నమ ప్రస్తుతము నిజామాబాదుజిల్లా కామా రెడ్డి కాలూకా ప్రా తము ఈ సీమ దోమకొ డ న స్థానా ధీశ్వరల పాలనక్రి ద ఉ డెడిది

దోమకొ డ న స్థానాధీశ్వరులైన కామినేరివారు రామాళ్ల గోత్రజులు పాకనాటి రెడ్డు వీరి ఏ గడమునకు కుదురైన కామినేడు గోల్కొండ కుమతా వారిచే లిక్కిన వోలు న స్థానమ ను జాగీరుగా గ్రహి చి పట్టణమును అభి వృద్ధిపరచి తనకు రాజధానిగా చేసికొనెను ఇచ్చట సిద్ధ రామేశ్వరాలయము కలదు అప్పటి లిక్కినవోలు డు లిక్కినారుగా మారినది అది కాచిగూడ మన్నాడు రైలు మార్గము న దున్నది క్రీ శ 1780 లో వీరి వ శస్తుడైన రాజన్నచౌదరి ఇవ టి మ ది తన రాజధానిని కామారెడ్డి పేటకు మార్చుకొనెను ఇతని కుమారుడైన రాజేశ్వరరావు కామారెడ్డిని వదలి దానికి 12 మైక్ల దూరమున నున్న దోమ కొ డకు తన కార్యస్థా మును మార్చుకొనెను నాటి

ను డియు ఏ మినేనవారు దోమకొ డ న స్థానాధీశ్వరులమని చెప్పకొనుచున్నారు క్రీ శ 1748-57 మధ్యకాలమున రాపాకలమ్మవతి యను కవి భద్రాయురభ్యుదయమును కావ్యమును కామినేరి రాజన్నచౌదరి ప్రేరణమున వ్రాసి న్దిరామేశ్వరరాస్వామి అ కితమిచ్చెను ఈ రాజన్నచౌదరి అడ్డూరి సీమ లోని శ్రీరామరెడ్డిపేటకు పాలకుడు డ్వారి సీమ ఇతని స్వాధీనముకాదు అది రాజన్నచౌదరి శాత ముత్తాళల కాలమునాటిది

పట్టుక్రవర్తి చరిత్ర శివధర్మోత్తరము ఎద్దుపుర ణము మున్నగు కృతులను రచి చిన కామినేరి మల్లారెడ్డికి అన్న యగు ఎల్లారెడ్డి కుమారుడైన చినకామిరెడ్డి అడ్డూరి సీమ సామ్రాజ్య పూజ్య వదలి న దినాడట ఇతని కాలము క్రీ శ 1850 ప్రా తము చినకామిరెడ్డికి పోకారెడ్డి ఆ పోకారెడ్డికి జోగారెడ్డి ఆ జోగారెడ్డికి పోతిరెడ్డి అనువారు కుమారులు సర్వమాంజకు పోతిరెడ్డికి కుమారుడు రాజన్న చౌదరి ఇతడే భద్రాయురభ్యుదయకృతిపతి కావున అడ్డూరి సీమ రాజన్నచౌదరి వ శమువారికి 14 తరముల మండి న క్రమి చుచునే యున్నది తరముకు 25 సంవత్స రములు వంతున లెక్కకట్టినచో రాజన్నచౌదరి కాలము క్రీ శ 1750 అగుచున్నది కావున అడ్డూరి నమ క్రీ శ 1850 మ ది 1750 వరకును కామినేరి వారి యెలబడిలో ఉన్నట్లు చెప్పవచ్చును దాని ముఖ్యుగరము రామరెడ్డిపేట

నేటి జనాభా లెక్కల ననుసరి చి అడ్డూరు యొక చిన్న గ్రామము ఇ దలి జనన భ్య 1290 ఇ దు 842 మ ది స్త్రీలు 848 మ ది పురుషులు కలరు ఇ దులో చదువు కొనిన పురుషులు 114 మ ది చదువుకొనిన స్త్రీలు 24 మ ది నిజామాబాదు జిల్లా కామారెడ్డి కాలూకాలో ఈ గ్రామము నమోదు చేయబడినది పూర్వమిది ఈనమకు ముఖ్యపట్టణమై నముచిత ప్రాధాన్యము వహి చియు డను

వి శి మం

అజా గ్రంథమాల

ఈ గ్రంథమాలా న స్థా కులగు సర్వశ్రీ వెల్లిర్తి మాణిక్యరావు కే న గుప్తగారలు వశ్యాడి చినట్లు ఈ గ్రంథమాలా స్థాపన య లి ఆశయము లీ క్రి దివిధముగ మన్నవి

ఆ ద్రుల హృదయముల దు మాతృభాషాభిమాన

మును కేరత్తి చుట ఆ ధ్రువకు లోకజ్ఞాన న వత్తిని ప్రసాదించుచు ఆ ధ్రువా ప్రచారము కావి చుట ప్రతిఆంధ్రుడు కొని చదువుకొను అవకాశము కలుగునట్లు గ్రంథములను సాధ్యమైన త చా గా అందజేయుట మహానియుల జీవితములకును ఆ ధ్రువ నిత్యజీవితమునకును ధార్మిక సామక కార్మిక రాజకీయ సమస్యలకును సంబంధించిన పుస్తకములు సర్వముబోధముగ అత్యంత మలభ్యత లితో ప్రచురించుట

స్థాపకల ఆశయములకు తగినట్లు ఈ గ్రంథమాల యందు ఉత్తమ సాహిత్య గ్రంథములు వెలువడినవి ప్రకృతి మహోపార్ దృశ్యములక టటవట్టుయిన ఎల్లోరా - అజ తా లను కవియు శిల్పియు గాయకుడైన ఆదవి తామరాజు గారు వర్ణించిన ప్రకృష్టరీతి చదువరులను ఉద్రూత లుగించినది

ఆంధ్రజాతి యొక్క సస్కృతి గౌరవప్రతిష్ఠోద్ధారకులైన వారిలో విశ్వనాథ నాయకుని గురించి శ్రీచెలమి చెల్లరంగాచార్యులవారును అనఁజేసి భూపాలుని గూర్చి స్వర్ణీయ సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారును శంజాపూరు రఘునాథ నాయకుని అధికరించి స్వర్ణీయ కురుగంటి సీతారామయ్యగారును ఆ ధ్రువీరులు అను శిర్షికతో ఒక గ్రంథమును సంకరి చిరి అది పాఠకులకు కౌర్య ధైర్య ఉత్సహ భావోద్రేక సజనకముగా అలరారుచున్నది

హాస్యరసము ఉప్పతిల్లునట్లు మొగలాయి కథలను మొగలు భాషను తెలుగున కడుపుట్టు నపు పుట్టించు సన్నివేశములను శ్రీ సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు తమ సహజ చమత్కార భాషణములతో పుస్తక రూపమున పొదువరచిరి

సుప్రసిద్ధులగు స్వామిదయానంద సరస్వతి వివాయక దామోదర సావర్కరు జవహర్ లాల్ నెహ్రూజీవిక వరిత్రలను రాజకీయ విజ్ఞానాకరములగు కాంగ్రెసు చరిత్ర మొదలగు ఉత్తమ గ్రంథములను ఈగ్రంథముల ప్రచురించునది

1941 వ సం॥ రమలో స్థాపనబడి ఉత్తమ సాహిత్యమును వెలువరి వ మద్యమి చుచున్న ఈ స్థాపనపటి రాజకీయ కల్లోలములకు గురియై ధనాభావముచే నిలిచియు జిడినది

కొ వెం

అజ్ఞాంగర్ పాళియము

తిరుమల దేవాలయము మొదటి ప్రాకారమున దున్న వరదరాజస్వామి సన్నిధిలోని శాసనమున దు అజ్ఞాంగర్ పాళియము పేర్కొనబడినది శ్రీ శ 1808 సం॥ ౧౯౯౫ నాయకరు కుమారుడు హనుమయ్య అజ్ఞాంగారు అనునతడు మలయవ త వర్షతము (విజయనగరము) దు ఉడు విజయనగర సేనలకు ద దనాయకుడుగా నియుక్తుడయ్యెను అప్పటి విజయనగర ప్రభువగు వె కటపతి దేవ ఆయ్య మహారాజయొక్కయు వారి మహారాజ గారి కృష్ణాజీ అమ్మగారి యొక్కయు శ్రేయస్సును యిరువు హనుమయ్య అజ్ఞాంగారు స్వామి సేవలకు లిరి రాజీ పొన్నులను (బ గారు నాణెములు) సాల్పరి ఆదాయమును సమర్పించెను

హనుమయ్య అజ్ఞాంగారు ఈ క్రింద 11వరి వలదిన 19 మున స్వామివారికి చెల్లనట్లు ఆదాయమును సమకూర్చెను ఈయన తన సొంత ఖర్చుమీగ మూడు సాగుబడి కాలవలను త్రవ్వించెను మొదటిది వెంకటరాయ సముద్రమున నీటిపారుదల గల తటాకము క్రిందుగా ప్రవహి చునది ఇది కల్లారు నదిను ది తీయబడిన కాలవ రెండవది అతీపుర గామపు సరిహద్దున ప్రవహించు చదినుండి తీయబడిన కాలవ మూడవది నరయూరు నది ముఖద్వారమునుండి తీయబడినది వీటి క్రింద వండి చబడవంట ఆదాయముతోపాటు హనుమయ్యచే నిర్మింపబడిన అజ్ఞాంగర్ పాళియము గామమునుండి వచ్చు ఆదాయముతో నాలుగి ట మూడు వంతులు మొత్తము వెరస లిరి రాజీపొన్నుల విలువగల ఆదాయము స్వామి సేవలకు చె దుగట్లు ఏర్పాటు చేసెను

కొ వెం

అతపుర చూ అగలోక

అతిశయరట్ట కుట్ట

ఈశని ప్రసంగముచేనాట శాసనములలో వచ్చుచున్నది (ఎం ౩ XXVII పుట 280) ఇదియొక సాధారణ వ్యక్తి నామముగా తోచుటలేదు ఒక ఉద్యోగియైఉండును రట్ట కుట్ట అనగా రాష్ట్రకూట శబ్దభవముగా గ్రహించవచ్చును దీని

ను డియే రడ్డి రెడ్డిపదములును వచ్చినవని చెప్పచున్నారు అతి శయ అనునది విశేషణముగా గ్రహ చిహ్నో అధిక లేక పెద్ద అనునర్థము చెప్పి యున్నది పుణ్యకుమారుడిను మహారాజు రాజ్యములో ఒక ప్రాతపాలముడు (రాష్ట్రకూటుడు) అయిన పెద్దరెడ్డిగారు పాలశర్మలను బ్రాహ్మణోత్తమునకు ఎబిది (మ) మట్టులు భూదానముచేసెనని దీనిభావముగా కొంచును భూమిని కొడిచుటకు మట్టులు అనునది మానముగా కాకతీయ యుగమున వాడుకలోనుండెను రేనాటి చోళులకాలములో ఈ మానము ఉండెనో లేదో నిశ్చయముగా తెలియదు ఈ ధర్మమును కాచి అనిగా నరక్షిచి కుడివనవారి నగా ఆ ప్రతిగ్రహిత సుఖముగా అనుభవిచుటకు తోడ్పడినవారికి భూదానము చేసిన ఫలము నద్దిచును వారు పుణ్యన తులు అగుదురు అనుట దీనికి వక్రవర్తనవారు అనిగా ఈ ధర్మమును చెరిపినవారికి మహాపాతకము పడును నద్దించును అనుట తాత్పర్యము

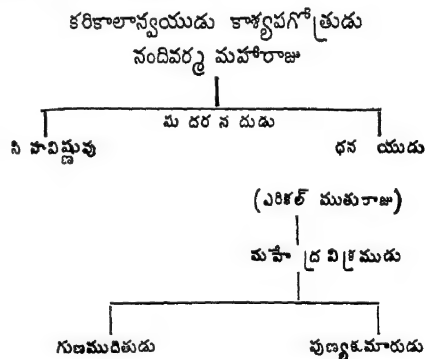
పాలశర్మార్థికి అవిశా నమున దుగల పదమునకు పాల శర్మకారి అని అర్థముచెప్పవచ్చును లేదా తమిళభాషా న ప్రదాయము ప్రకారము పాలశర్మార్థి బహువచనము (ఎక వచనము పాలశర్మన్ రామన్ కృష్ణన్ అన్నట్లు) పూజ్యార్థము నందు ఎకవచనమునకు బహువచనము ప్రాయుట పూర్వము ను డియు న ప్రదాయము కలదు మహారాజునకు అనవలసి నప్పుడు మహారాజులకు అని ప్రాయుట ఆచారము తెలుగు వారి ఇ టిపేర్లలో నేయి (నేతి)వ టి వస్తువులపేర్లు వినవచ్చు చునేయుదును వ్యక్తులపేర్లయ దు పాలు వ టిద్రవ్య ములపేర్లు వినరావు పాలశర్మ అను పేరునుబట్టి ఈ ధర్మకూడా పూర్వము ఉండెనోమో యనిన చును (విద్యాపౌరుషమును చూచు వ్యాకరణము మహాభాష్యమున టివి ఇ టిపేర్లలో కనిపించును)

రాష్ట్రకూట ప్రభుత్వమున ఈయన ఇచ్చిన దానము మానపూరితము నాడు చేయబడినట్లు డుటచే అదియొక పర్వ దినమోలేక చ ద్ర గ్రహాణముయమో అయియు డును

ఇక శాసనము దొరకన ప్రదేశమునుగూర్చియు దాని కాలమును గూర్చియు కొ చెముము వృట్టి చవలెను ఈ శాస నము కడపజిల్లా కమలాపుర తాలూకా వెల్లెర్తి గ్రామము న దున్న చెన్నకేశవదేవాలయము ముచున్న ఒక రాతిపై చెక్కబడియున్నది శ్రీ శ 817 శతాబ్దములో రేనాటి

చోళులనువారు అనంతపురము కడప జిల్లాలలో పరిపాలన చేసినట్లు ఆ ప్రాతమలలో కనబడు మీ శాసములవలన తెలియవచ్చుచున్నది మీని చోళమహారాజుల దురు తేడు అనగా రాజు చోళులైన తేడ్లు పరిపాలిచుటచే కాబోలు దీనికి రేనాడు అను పేరు ప్రసిద్ధిచె దినది రేగడినేల కల ప్రాతమగుటచే ఇది రేనాడు అయినదని కొదరు చెప్పుదురు తరువాతకాలములో అనగా శాతీయుల కాలములో కర్నూలు కడప మండలములలోని తూర్పుభాగములకు మార్జవాడి అను పేరు చెల్లుచు డెను మార్జవాడి అనునది మహారాజుల పాడి అనగా (చోళ) మహారాజులు పాలించిన ప్రదేశమును సార్వకనామము వహించినది

అతిశయ రట్టకట్ట శాసనము ఎరికల్ ముత్యరాజు వ శీయుడైన పుణ్యకుమారుని రాజ్యకాలమున దు వెలసినది పుణ్యకుమారుడు చోళమహారాజులలో ప్రసిద్ధివహించినవాడు ఈతని మాలెపాడు శాసనమునుబట్టి పుణ్యకుమారుని వంశావళి ఇట్లు కాన్పిచుచున్నది

రేనాటి చోళులు శాము కరికాలచోడుని వంశము వారమనియు కాశ్యప గోత్రులమనియు ప్రకటించుకొనిరి వీరిలో నందివర్మ కుమారుడైన ఎరికల్ ముత్యరాజుధన ఇ యుడు కొత ప్రశస్తి నెడను కలమళ్ళ శాసన మీతని కాల మున వెలసెను ధన ఇయుడు శ్రీ శ 817 శతాబ్ది కడపటి పాదమువాడని ఊహించుచున్నారు అనగా శ్రీ శ 817 ప్రాతము అతిశయ రట్టకుట శాసనమున దు ప్రస్తుతుడైన పుణ్యకుమారుడు ఎరికల్ ముత్యరాజు మనుమడు ఈతడు శ్రీ శ 880-40 ప్రాంతమున రాజ్యము చేసియుండును

పుణ్యకుమారునకు పోర్చుగీసులు పురుష శార్థుల మున్నగు విరుదులు కలవు ఈతని రాజ్యము కడప జిల్లా కమలాపురం జమీన్దారుడుగు బ్రాహ్మటూరు తాలూకాలో వ్యాపించియుండును

కొ వెం

౧౦ ౦ ౦

అత్తలూరు

అత్తలూరు గు టూరు జిల్లా పత్తెనపల్లి తాలూకాలో ఉన్నది దీని జనాభా 1981 సంవత్సరం లెక్కల ప్రకారము 2175 ఈ సంఖ్యలో పెద్దాయలు జాతులవారు 218 మంది పెద్దాయలు తరగతులవారు 2 మంది ఈ గ్రామములోని కొ.క. 1548 (క్రీ.శ. 1828) నాటి శాసనమున అనుసరించి నెల్లూరి పాపనేడు అను తడును గ్రామములోని కాపులను కలసి హజరతు పాదుషా ఒడయలు (గోల్కొండ సుల్తాను మహమ్మదు కుతుబుషా) వారి క్రేయస్సు కొరచు గ్రామములో త్రవ్వించిన చెరువును సరియైన స్థితిలో నుంచుటకు కొంత రాబడిని దాన మొసగిరి

ఒకరాతిపైన స్తంభము క్రీ.శ. 1281 నాటి శాసనము కలదు దీనిలో ధాన్యకటకమును పాలించిన కోటకేత మహారాజు ఆయన భార్య బ్రోలాంజిక - కలిం పడేచెం అగ్రహారమును బ్రాహ్మణులకును అనేక భూదానములు కృష్ణారాజులో నె కొనిన గోపీనాథుని దేవాలయమునకును దానమొసగినట్లు చెప్పబడినది ఈ శాసనముందు రాణిగా వ్యవహరించబడిన ప్రోలాంజిక రెడవ కోటకేత మహారాజునకు ఉండిన విరిగురు భోగస్థితిలో ఒకతగా పేర్కొనబడినది ఈ శాసనమునందు చెప్పబడిన కృష్ణారు నేడు గు టూరు మండలమున కానరాకన్నది

పడేచెం గ్రామమునకు పశ్చిమభాగమునను అత్తలూరునకు ఉత్తరమునను 10 అడుగుల వ్యాసము 8 అడుగుల ఎత్తునకల దీపాలదిన్నె అను ఒక వృత్తాకారముగల మట్టిదిబ్బ కలదు దీనిపై దీపాలదిన్నెపాచెం అను గ్రామము ఉన్నది ఇది పడేచెం అను గ్రామమునకు సవారు గ్రామము అర్ధశాఖవారు ఇచ్చట పరిశోధనలు జరిపినచో అనేక చరిత్రాంశములు వెలువడుచుటకు సందేహములేదు

మా క్షే

అత్తిమలపట్టు గ్రామము

ఈగ్రామ ప్రశంస తిరుమల దేవాలయము దలి మూడవ ప్రాకారములోని వైర్యతి దిగను దు కుడ్యమున అమర్చబడిన శాసనమునందు కలదు ఈ శాసనము దాళిప మహారాయల (క్రీ.శ. 1548) రాజ్యపాలన కాలమునకు చెందినది

అరణి గ్రామ వాయుగు పాలునాయురు కుమారుడు తిరుమలనాయకరు అత్తిమలపట్టు గ్రామమును తీవచ్చు సంవత్సరారాయముగు 80 శేఖ పొన్నలు (బి గారు నాడెములు) శ్రీ వె కళేశ్వరస్వామి సేవలకు సమర్పించెను విజయనగర రాజుల కాలమున చెలామణిలో నుండు బి గారు నాడెములు 14వ శతాబ్దం పొన్ను అను నామములతో వ్యవహరించబడినవి వీటి సరిమాణము విలువయు లోటిగా వుండెడిది ఆ లోటిలో ఒక్కొక్క బంగారు నాడెమురు 4/ లకు సమానముగ నుండెడిది

అత్తిమలపట్టు గ్రామము తచ్చురు జిల్లాలో ప్రపాపించు నెయ్యూరునది ఉత్తరపు టూడ్డున ఉన్నది తచ్చురు జిల్లా జయంకొండ చోళమండలములోని వత్తె వీడు రాజ్యమునందు గలదు ప్రస్తుతము ఈ ప్రాంతమంతయు మదరాసు రాష్ట్రములోని దక్షిణ ఆర్కాటు జిల్లాకు చెందినది

వేంకటేశ్వరస్వామికి సమర్పించిన వత్తె ఆదాయముతో స్వామికి త్రికాలన ధ్యలందును తిరుప్పావము సమర్పించబడును స్వామికి అర్పించిన తిరుప్పావనకము సందలి నాల్గవ భాగమును దాటకును మిగిలినది భక్తులకును పంచబడును

కొ వెం

అత్తిరాల

కడపజిల్లా రాజంపేట తాలూకా పోలిగ్రామమునకు చెందిన పాలెము ఇదియొక కుగ్రామము దీనినే అత్తిరాళ్ళ అనియు పిలువరు ఇది జనావాసములేని ప్రదేశముగా చెప్పబడుచున్నది ఇది జావలదానది మీద ఉన్నది జావలదానదియు ఎంచినదియు కలిపిన మీదట వీనిని చెయ్యేరు అను పేరు చెల్లుచున్నది చెయ్యేరు యొక్క సంస్కృతికరణమే జావలద కావచ్చును

అత్తిరాల గ్రామము రాజంపేట రైల్వే స్టేషనుకు 4 1/2 మైళ్ళ దూరమున ఉన్నది ఇదియొకపచ్చు చరిత్ర ప్రసిద్ధి గన్న గ్రామము ఇచ్చట పరశురామస్వామి ఆలయముండుటచే దీనిని పరశురామతేత్రమందురు ఇక్కడ ఇంకను త్రేతేశ్వ

రాలయము గదా ధరస్వామి అలయము మున్నగు ప్రాచీనములైన దేవళములు కలవు అత్తిరాల వద్ద నేటికిని మహాశివరాత్రికి పెద్ద ఉత్సవము జరుగును ముప్పది వేల మంది వరకు యాత్రికులు సమావేశమగుదురు

త్రేతామరుడను రాక్షసుని సంహరి చుటచే త్రేతేశ్వరస్వామిఅలయము ఇచ్చట నెలకొన్నది జమదగ్నిమహర్షి కుమారుడైన వరకురాముని వృత్తాంతమును ప్రసంగమే తద్దీయాజ్ఞ ననుసరించి వరకురాముడు తనతల్లి రేణుకాదేవిని సంహరిచెను మాతృవధదేసన ఘోర పాపమును వరకురాముడు తాహుదానది యందు స్నానముచేసి పోగొట్టుకొనెనట మాతృహత్యాపాపము రాలిన దున ఈ ప్రదేశము హత్యరాల అని పేరు చెడి క్రమముగా అత్తిరాల గా పరిణమించినదని ఈ గ్రామమును గూర్చి ఐతిహ్యము చెప్పదురు ఇట్లే తాహుదానదినిగూర్చియు ఇతిహాసము ఉన్నది మహాభారతము కాంతి పర్వమునందు శ ఖలిఖిలను మహర్షుల వృత్తాంతము కలదు లిఖిత మహర్షికి ఒక నేరమునకై తాహుభండనము జరిగినది ఆ నరభజదిన చేతులు లిఖిత మహర్షి తాహుదానది యందు స్నానము చేయుటచే తిరిగి మొలిచివలె కావున ఈనది తాహుదానదియని పేరు పొందినది

పౌరాణిక గాథలటుంచి అత్తిరాల గ్రామము మధ్యయుగమునందు కొంత వైభవమును అనుభవించిన ప్రదేశముగా కన్పించుచున్నది ఇచ్చట కొన్ని శాసనములును లభించినవి వానిలో మూడవ రాజరాజు (క్రీ శ 1282) కాననము కాయస్థ అంబదేవుని (క్రీ శ 1287) నాటి కానము క్రీ శ 1477 సంవత్సరమునాటి సాకున వరసింగయ్య దేవ మహారాజు కాననము ముఖ్యమైనవి వోటన్నిటికంటెను కుతూహలము జని పడేయనది క్రీ శ 1272 నాటి కాననము దీని ప్రకారము పొత్తనాడు వాస్తవ్యులు సమీప్తిగాచేసిన కృషి ప్రజాసేనీయమైనది వరకురామేశ్వరాలయము తాహుదానది ఒడ్డున ఉండుటచే అనది వెల్లువలకు గురియగుచుండగా పొత్తనాటి మహాజనులు ఆ అలయమును రక్షించుటకై రాతి కట్టడము నిర్మించి ఇచ్చటి దేవాలయములందు చక్కని చెక్కడపు పని తనము కలదు ముఖ్యముగా వరకురామేశ్వరాలయము మీద నుండర శిల్పముకలదు లతా చిత్రములు నృత్య శంగి మలలో స్త్రీలు విష్ణు రామ వరకురామ విగ్రహములు అవాటి శిల్పలభావశబలతను చేతి వివాణమును

వక్కగా ప్రదర్శించును వరకురామాలయ గోపుర మిప్పటికిని నిలిచియున్నది మట్టిరాజుల కాలములో ఉండిన ఓకతతయ్య అను శక్తిని విగ్రహము వరకురామాలయమునందు ప్రతిష్ఠింపబడియున్నది

అత్తిరాల గ్రామ చరిత్రను ఇంకను ప్రాచీన కాలము లోనికి కొనిపోవుటకు కొన్ని ఆధారములు లభించుచున్నవి పాళవాహన యుగమునందు ఆ ద్రులు దూర దేశములలో వాణిజ్యము సల్పుచు దీరి రోమను సామ్రాజ్యముతో కూడ వర్తక సంబంధములు పొగుచు డెను దానికి నిదర్శనముగ రోమను చక్రవర్తుల వాణిజ్యము ఆ ప్రదేశములో నాగజ్జన కొడ నంద్యాల నెల్లూరు ఒ గోలు వినుకొడ మున్నగు స్థలములలో దొరికినవి అత్తిరాల గ్రామమును కూడ ఈ సందర్భమున పేర్కొనవలెను క్రీ శ 117 వ వత్సర ప్రాంతమున రోమనుసామ్రాజ్యము నేలిన బ్రాజనుచక్రవర్తి బంగారు వాణిజ్యము అత్తిరాల వద్ద లభి చుట గమని పడగినది

వైదుంబి మహారాజుల కాలముగనూడ అత్తిరాల ప్రుద్ధి పహించెను భువన త్రినేత్రుడను వైదుంబి మహారాజు శక 898 (క్రీ శ 971) ధక్షిణాయన సంక్రాంతి సందర్భమున అట్టి తేవుల (అత్తిరాల) గ్రామమునందలి లోకేశ్వర భట్టర దేవాలయమునకు కటి చెరువుల అను గ్రామమును ధానము చేసెను కటి తేవుల గ్రామము మంజరము గ్రామము నందుండు కూచిట్టళ్ళు అధినముతో ఉంచబడెను మంజరము ఇప్పుడు మందరము అనుపేరుతో నున్నది ఇది అత్తిరాల సమీపమునందున్నది

అత్తిరాల ప్రశంస క్రీ శ 928-938 కాలమున కడవ జిల్లా ఆగ్నేయ భాగమున పరిపాలనచేసిన బల్లియచోడ మహారాజు కాననము నందు కాన్పించుచున్నది ఈ మహారాజు మందరము ఇనుంట్లోలు తాళ్ళపాక గ్రామముల సిద్ధాయమును ఒక దేవాలయమునకు దానము చేసెను ఈ ధర్మనిర్వహణము అజితరేవుల యందలి సహస్ర హస్తమున ఉంచబడినది ఇది అత్తిరాల నగరము యొక్క మహాజన సభ కావచ్చును అతగా అత్తిరాలయందు వాఙ్మతాయతమైన పౌర సభ ఉండెదనియు దానికిఉండిన ప్రతిష్ఠనుబట్టి బల్లియచోడ మహారాజు తన దాన నిర్వహణ భారమును ఆ సభ వారిపై పెట్టెననియు ఊహింప దగియున్నది అజితరేవుల నగర మహా సభయందు వెయ్యది సభ్యులుండిరా అనునది

పేరు ప్రశ్న పొర ఎభయం దెననుట మాత్రము నిర్దిష్టవాదము పరకురామ స్వామి ఆలయమందు ఆ బిడేవుని క్రింది ఉద్వేగి యొకడు చేసిన దానములను గూర్చిన శాసనము లిది చుచున్నది ఇక్కడ అత్తిరాంక, అలకుజేవుల అను పేరు వాడబడినది హాళ్యారాల అత్తిరాల అయిన దనుట క తె అలకుజేవుల అత్తిరాల అయినదనుట భాషా పరిణామ దృష్ట్యా క్రమబద్ధముగా నున్నది పోలిగ్రామము ఈ శాసనము నందు పోలికొడూర అని వ్యవహరింపబడినది క్రి శ పదుమూడవ శతాబ్దములో అత్తిరాల మహా వైభవమునుభవించెను పోలి నామ మాత్రమైన గ్రామముగా ఉండెను ఈ నాడు అద్భుత ప్రకముతిరిగి పోలి చెప్పకొనదగిన గ్రామమైనది అత్తిరాల జనశూన్యమైన ప్రదేశమైనది ఓడలపై బండ్లను బండ్ల మీద ఓడలను వచ్చును గదా!

అం ల ర

అత్తిలి

అత్తిలి గ్రామము పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా తణుకు తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 9 మైళ్ళలో తణుకు 12 మైళ్ళలో తాడేపల్లిగూడె అను పట్టణములు ఉన్నవి తూర్పున రేలంగి పాలి రామేశ్వర పడమట కోమర్రు మొయ్యూరు ముప్పల్లిపాడు ఉత్తరమున గుమ్మలపాడు బిల్లిపాడు తిరుపతిపుర దక్షిణమున మ చిలి సాలూరు ఈ గ్రామమునకు పరిపార్శ్వము దీని విస్తీర్ణము 5 1/4 ఎకరములు

1981 సం॥ జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో పురుషులు స్త్రీలు కలిపి 15 074 మంది ఉండిరి ఈ సంఖ్యలో 21 మంది ఎరుకలవారు 1191 మంది పెద్దాళ్ళు తరగతులవారు జాతులవారు కలరు ఇవట ఇద్దరు గుప్తగాను ఓకవో ఏకవక్త్రగాను శివార్లుగాను ఉన్నవి వీటిలో 1207 పెరుకుట్లు 75 కాంక్రిటు కప్పగల ఇడ్లు 40 ఒక అతస్తు గల మేడలు ఈ గ్రామము గాలుగుచైపుల చిన్న చిన్నది ఇవట జనులు కాలవ చెరువు బావుల నీటిని త్రాగుదురు

రాచకోడు మురుగుకాలువ అత్తిలి మొయ్యుకాలువ కే సముద్ర చెరువు కాలవ మొడికోడు చానలు ఉరదాల పాలె చానలు అత్తిలి పేరల్ కాలవ పాలవ కాలవ మ చిలి కాలవ కోనేటి చెరువు ముక్తంశి చెరువు రామన్న చెరువు మొదలగు నీటివనరులు ఈ గ్రామమునకు కలవు ఇవట వివిధరకముల వరిని చెరకుపంటను వండింతురు నిమ్మ ఆరటి

కొబ్బరితోటలు కలవు రు 4 500 ల విలువగల వంకాయలు రు 8 600 ల విలువగల బీరకాయలు జనులు పడించెరి 1988 07 న 11లో పటలక్రిడ 4 400 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడినది ఇది ఆ తయ కాలవలక్రింద నెగుబడి యైనది 8 అయిల్ ఇ జనులు నీటినితోడుటకు ఉపయోగి చ బడెను 3 ట్రాక్టర్లు 150 ఎకరముల భూమిని దున్నెను వడ్లు 4 500 పుట్ల బెల్లము 30 000 కొబ్బరికాయలు తాడేపల్లి గూడెమునకు రవాణా అయెను రు 8 000 ల విలువగల నిమ్మకాయలను రు 6 000 విలువగల అరటికాయలను గ్రామస్థులే ఉపయోగి చుకొనిరి వ గ బీర మొదలగు కూరగాయలు రేలంగి పెనుమట్ర వేల్పూరు తణుకు మున్నగు తావులకు రవాణా అయెను

అత్తిలి గ్రామమున 589 గేదెలు 294 పులు 50 మేకలు 42 గొర్రెలు 10 గుర్రములు 894 పదులు 929 కోళ్ళు కలవు ఆ సం॥ న 40 000 లీటర్ల పాలు 20 000 కి గ్రామెయ్యి 2 000లు కి గ్రామచేపలు 4000ల పిట్టల సగభాగము స్థానికముగా ఉపయోగి చుకొని మిగిలిన సగభాగము తణుకునకు రవాణా చేసిరి

ఇవటి ప్రజల ముఖ్య వృత్తి వ్యవసాయము "మిన్ ఎజిట్టు దుకాణాదారులు క్రయ విక్రయదారులు కలరు జట్కాలను టంగాలను ఎద్దుబడ్లను నడపువారు కలరు క సాలి వడ్రగి కమ్మరి కమ్మరి తాపీ తెలికల వృత్తుల వారు కలరు మ గలివారు చాలివారు గొల్లవారు నూలు మగ్గములవారు గలరు చేనేత కట్టవర్జిమ వడ్లమరకలవు చేనేత బట్టలను తణుకునకును 1 00 బస్తా బియ్యమును తణుకు తాడేపల్లి గూడెములకును రవాణా చేయుదురు కూలీలు దొరకుదురు దినమునకు పురుషునకుకూలి రు 3/ లు స్త్రీకి కూలి రు 2 50 లు

సుబ్రహ్మణ్య ఆ జనేయ తేణుగోపాల సంతాన వేణుగోపాల సిద్ధేశ్వరస్వాముల దేవాలయములు కలవు గ్రామదేవతయగు పోలేరమ్మగుడికలదు కొల్లపాటి వెంకమ్మ మహాకాలిలమ్మ అను దేవతల గుడులు ఒకచర్చి ఉన్నవి ఈ దేవాలయములకు 85 ఎకరముల భూమికలదు మార్గశిర శుద్ధ పక్షి నుండి 9 దినములు సుబ్రహ్మణ్యేశ్వరస్వామి కల్యాణోత్సవము కొల్లపాటి వె కమ్మజాతర జరుగును స క్రాంతి నుండి 5 దినములు చైత్రశుద్ధ పాడ్యమి నుండి 9 దినములు

దేవుని ఆలయపు నంది మండపము శిలాస్తంభముపైగల కాసనములలో ఈతని ధర్మములు వ్రాయబడినవి ఈ రెండు కాసనములును శక 1287 (క్రీ శ 1815) రాక్షస వత్సరమునకు చెందినవే రెండును ఉత్తరాయణ సంక్రాంతి నిమిత్తముగా వెలసినవే ఒకే దేవాలయమునందు ఒకే పుణ్యకాలమున వేర్వేరు కాసనములేల రచియించిరి తెలియదు దేవయరెడ్డి (రడి అని కాసనరూపము) తద్రీ నాగిరెడ్డి తల్లి మేడమరెడ్డిసాని సాని అనునది పూజ్యవాచకము బమ్మెరపోతరాజుగారి తల్లి లక్ష్మసాని దేవయరెడ్డికి మల్లయరెడ్డి మేడయరెడ్డి అను అన్నలుగలరు కాసనములు వ్రాయించు కాలమునకు వీరిద్దరును స్వర్ణస్తులయి ఉండురు కావునవే తల్లిదండ్రులకును అన్నలకును పుణ్యముగా దేవయరెడ్డి శిలాశంఖము (శిలాస్తంభము) అగ దదీపము న దాదీపము పెట్టి చెను అఖండ దీపము ఆలయములో వెలుగుచు డును నందా (సంధ్య) దీపము ఆకాశదీపము అది సాయంకాలముల దు వెల్లి పబడి ధ్వజ స్తంభముల యెత్తున వెలుగుచుండును ఈ దీపములు ఆచంద్రార్కముగా నడపుటకై దేవయరెడ్డి కొతభూమిని విడిచిపెనునది అది ఈరితి నున్నది

ఖ	—	న
0	—	15
0	—	8
<hr/>		
1	—	8

అనగా ఖం న లు ఒక ఖండిక అని తేలుచున్నది కాసనమునందు వెగలివర్తి పొలము కరావర్తి పొలము అను పదములు పాడబడియున్నవి కరావర్తి వృత్తిమతడు అని మూలపుటిక కేశనదళ కుమార చరిత్రలో చెప్పియున్నాడు పీనియర్థమేమో ననలుగ తెలియుటలేదు నీరునేల (వల్లము) వెలిపొలము (మెట్ట) అనునట్లు భూమికమును తెలుపునవియో లేక కర అనగా పన్నులకు న వింధించినవో విశదముకాలేదు అట్లే వలకోటి ఉత్తరాన బియ్యకోటి ఉత్తరాన అను పద వింధముల దలి కోటి అనునది కోడు = చిన్నకాలుక పంట కాలవ అనుదాని జౌపవిభక్తిక రూపముగా తోచుచున్నది 'మేమకుడిచిదీపము నడుపునారు' అనగా చేనుఫల సాయము అనుభవించి అఖ దదీపము పెట్టవలెను అని భావము సాధారణ

ముగా మధ్యయుగ కాసనములన్నిటి యందును దేవుని దీపము లకు నేయిపోయుటకై మొదవులు (అవులు) గాని ఇనుప ఎడ్లనుగాని ఇచ్చుట కనిపించును దేవయరెడ్డి సంస్కృతము నిచ్చుట విశేషము

కాసనకాలముగు క్రీ శ 1815 నందు రాజ్యము సేయుచున్న ప్రభువులెవ్వరో కాసనమునందు చెప్పబడ లేదు ఇది కాక తిప్రకాపరుద్రచక్రివర్తి కాలము కాకతీయులు కోనమండలమును ప్రత్యక్షముగా పాలించుటలేదు వారి బంధువులైన నిడదవోలు చాకుక్కులు ఈ ప్రాంతము నేలుచుండిరి దేవయరెడ్డి వారి సామ తుడు కావచ్చును ఈతని యింటిపేరైన అత్తిలి గ్రామముకూడ పశ్చిమ గోదావరిజిల్లాయ దే కలదు వీరు అచ్చటిను డి మోగల్లుకు వలసవోయి యుండురు అత్తిలిరెడ్లు సంవత్సరపూర్ణులు ధర్మపరులుగా కన్పించుచున్నారు అత్తిలి పెద్దపోతెరెడ్డి అనునాతడు కూడ మోగల్లు మూలస్థాన భీమేశ్వర దేవునిము దు ధర్మప్రతిపాదనలుచేసెను వీరు అన్నదమ్ముల వంశమువారు కావచ్చును

ఖం ల రం

ఆత్తిలి పెద్ద పోతెరెడ్డి

ఈ రెడ్డి ప్రముఖుని పేరు పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా భీమవరం కాటాకా మోగల్లుగ్రామమున దలి భీమేశ్వరాలయపు స్తంభముమీద చెక్కబడిన కాసనములో (ద నాం X నె 510) లభించుచున్నది కాసనములో మోగల్లును మోంగొలను అని వ్యవహరించిరి కాసనకాలము శక 1287 (క్రీ శ 1815) రాక్షస వత్సర ఉత్తరాయణ సంక్రాంతి పుణ్యకాలము ఈనాడు ఆత్తిలి పెద్దపోతెరెడ్డి (రెడ్డి) తమ తండ్రి మారెడ్డికిని తల్లి నూరమరెడ్డి సానికిని ధర్మముగా మోగొలని మూలస్థానభీమేశ్వర శ్రీమన్మహాదేవుని ము దటినందిమండపమునందు శిలాశంఖము (స్తంభము) పెట్టించి ప్రమథ కవి సిరిగిరిఅయ్య గారికి లంకెపాటి పొలాన 5 పుట్ల భూమి దానము చేసెను ఈ పొలమునకు నందికబాలా పెట్టినట్లు చెప్పబడినది అనగా సరిపాద్దులు నిర్దేశించుటకై నందిముద్రగల రాళ్ళను పాతిరని తోచు చున్నది లంకెపాడు ఒకప్పుడు బౌద్ధ సంఘా రామముగల ప్రదేశమైయుండును బౌద్ధ మతము ఓడించు కాలమునంపు సంఘారామములలో అవినీతిపెరుగుటచేకాబోలు అవి లంకెదిబ్బలను అపకీర్తికి పాలయ్యెను లంకెపాడు కూడ ఇట్టిదియే అయియుండును దాన ప్రతి గ్రహీతయైన సరిగిరి

(శ్రీగిరి) అయ్యగారు ప్రపథ కవియట అనగా శివకవి కావచ్చును ప్రపథ గణములు ఈశ్వరుని భృత్యులు

కానన కాలమునకు అనగా క్రీ శ 115 నాటికి కాకతీప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి ఆ ద్ర సామ్రాజ్యము నేలుచు డెను పశ్చిమ గోదావరి మ డలము నిడుదవోలు చాళుక్యుల అధీనము న దుండెను వీరు స్వతః క్రతులుకాకపోయినను కాకతీయులతో బాంధవ్యము చేసిన చారగుటచే కొ త స్వేచ్ఛను అనుభవి చిరని తోచుచున్నది చాళుక్య వీరభద్రుడు రుద్రమ దేవిని పెండ్లి యాడిన వృత్తా తము సువిదితము అత్తిలి పెద పోతిరెడ్డి తన కాననములో కాకతీయులనుగాని నిడుదవోలు చాళుక్యులనుగాని పేర్కొనలేదు అయినను ఈయన స్వతంత్ర డనుటకు ఆధారములేమియులేవు అత్తిలిరెడ్లు న పన్న గృహ స్థులు ధర్మప్రియుగా కనబడుచున్నారు ఈ వ గడమునకు చె దినవారివే మరి రెండు కాననములు (ద హం X నెం 511 518) మోగల్లు ఖిమేశ్వరాలయమున నెల కొల్పబడి యున్నది పెదపోతిరెడ్డిచే మరి యొక చిన్న కాననము శక 1287 న నకు చెందినది (ద హి X నె 518) ఈ యూరి ఖిమేశ్వరాలయమున ఉన్నది ఈ కాలమున దు ఆ ద్రచోళ మున కై వమతము ఎక్కువ జనాదరము పొందుచు డెను కాకతీయ చక్రవర్తులు ప్రసిద్ధ శివారాధకులు వారిని బట్టి వారి సామ తులును కై వమతాభిమానులుగ ఉ డినట్లు తోచును

పెదపోతిరెడ్డి శ్రీ గిరి కవికి ఇచ్చిన 5 పుట్ల భూమి కాక మరి పదునెనిమిది పుట్ల భూమిని రాచదొడ్డి మాని నివేశన స్థలము ఇద్దము (రెండు తూములు) ఇండ్లు కట్టిన స్థలము సర్వమాన్యముగా ఇచ్చెనట ఇది మోగల్లు దేవాలయ నకే ఇచ్చెనో లేక మరెవరికై న ఇచ్చెనో తెలియబడిదు ఈ భూమిని కేసిరి అను మానముతో కొలిచియుండవచ్చును కావుననే కేసిరి పదునెనిమిది పుట్లు అని చెప్పబడినది పెదపోతి రెడ్డి ఈ భూమిని పలువురు ఆసామీలదగ్గర విలిచి దానము చేసెనట్లు కనిపి చును ఎవరెవరివద్ద ఎ త భూమి వేశరించెనో వివరములు కాననము దు కలవు రాచ దొడ్డి మాని అను టచే అప్పుడు రాజ్యము సేయుచున్న ప్రభువులస్థలము విడిచి పెట్టి మిగిలిన స్థలమునే పోతిరెడ్డి వేశరించి దానముచేసెను భూమిని కొలుచుటలో ఖ న అను న కేతములు వాడుచుండిరి ఖ ఖ ద్రిక పుట్టి కావచ్చును న అనగానేమో

తెలియలేదు 20 న గురుగ్రం భూఖ డములు ఒక కండ్రికగా పరిగడి పబడినట్లు అత్తిలి దేవయరెడ్డి కాననమువలన (ద హం X నెం 511) ఊహ వసుచున్నది

పెద పోతిరెడ్డి భూమిసే రి చిన వారిలో ముప్పరెడ్డి వారు చెరుమళ్ళవారు అని నెట్టివారు ఓడలవారు కామినేని వారు చెంగనేని వారు అడుకుల వారు మోటుపల్లి వారు మాలలు మున్నగువారు కలరు దోలరావ నూంపిఇండావ వ టి పేరులు కాననములో కనబడును అవ అనగా చెరువు కావచ్చును విశాఖపట్నం జిల్లాలో కొండకర్ల అవ కొమర వోలుఅవ వ టి పెద్ద చెరువులు వినవచ్చును ఈ కాలి వు శాచలో మనము వద్ద దగ్గర శబ్దములు వాడిన స్థలమునందు కాననముతో చె త కడ అను పదములు ప్ర యు క్త ము ల యెల్లము మోటుపల్లి వారిచే త పెన్నేరుఅమ్మగుడి కడ అను రీతిగా వాడిరి తాళ్ళదొడ్డి అని మనము వాడుకొనుచోట కాననమునందు తాడ్ల దొడ్డి అని వ్రాసిరి అనగా ధ్లు వర్ణాంత రూపములు వాడుకలో ఉ డెను అత్తిలి పెదపోతి రెడ్డి ధర్మాత్ముడనుటలో సందేహములేదు

ఖం ల రం

అత్తివర్మ

అత్తివర్మ యను పదము హస్త వర్మయను స స్పృశ నామమునకు ప్రాకృతికరణమని చెప్పవచ్చును ఈ హస్తవర్మ ప్రాచీనకాలమున ఆ ద్రచోళము నందలి కృష్ణా నదీతీర ప్రాంతమునందును నేటి గు టూరు జిల్లా య దును రాజ్యప్రాల నము కావించిన ఆన ద గోత్ర వ శస్థుల సంతతి యందలి ఒక ప్రభువు ఈ ఆన ద గోత్ర వ శము వారిని గూర్చిన పెక్కు ఆ శములు చేకర్చె యను ప్రదేశమున దొరకిన శిలాకాననము వలన తెలియవచ్చుచున్నవి ఈ ఆన ద గోత్ర వంశమునకు ఆన ద మహర్షి మూలపురుషుడు ఈ వంశమున దలి క దర రాజు చాల ప్రసిద్ధుడు ఈతడు శత్రురాజులను జయి చి తన రాజ్యమును కృష్ణానదీదక్షిణతీరము ను డి త్రికూట పర్వతము వరకు వ్యాపి వశేసెను త్రికూట పర్వతమునగా నేటి గు టూరుజిల్లా నరసారావుపేట పట్టణమునకు సమీపమున నున్న కోటప్పకొ డ అనబడుగుట్ట ఆన ద గోత్రరాజుల రాజధాని క దరపురము బహళ దీనిని పైన తెలుపబడిన ప్రసిద్ధుడగు కందరరాజు స్థాపించియు దును ఈ వంశపు

రాజులు రెండు జనపదములను పాలి చిరి సంస్కృత భాషలో వ్రాయబడిన వై కానము క్రిస్తు పూర్వము అయిదవశతాబ్ది నాటిదని చారిత్రకులు తలచుచున్నారు

ఆన ద గోత్ర వ శమునందలి రామోదరవర్మ ప్రస్తుతం దైన రాజు ఈతడు క గూర యను గ్రామమును త్రావణి లకు దానము చేసి ట్లు మట్టెపాడు శాసనము వలన తెలియు చున్నది రామోదరవర్మ తరువాతివాడు అత్తివర్మ ఈ హన్మవర్మ కూడ గొప్ప దానపరడు శివభక్తుడు ఆపస్తంబి సూత్రుడను యమోయమః తుడను ఋగ్వ్య జాస్వామి విడడును కాశ్యపన గోత్రుడను అయిన కొట్టిశర్మకు ఈ అత్తివర్మ కృష్ణా దీ దక్షిణతీరమున తాడిశ్రీ ద గ్రామములో 800 వృట్లభూమిని అతుకూరు గ్రామమును దానము చేసెను " అతుకూరు కృష్ణానదికి ఉత్తరమున నెలకొనియున్న ఒక పల్లె టూరు అత్తివర్మ గూరి చిన ఈ దానమును గూర్చిన ప్రశంస గోరట్ల శాసనము నందు కానవచ్చును కానము స్మృత భావయదు వ్రాయబడి యు డటవలయు కానము లి యొక్క యరూము లనను గోరట్ల శాస నము క్రిస్తుశక్తిము అయినవ శతాబ్ది తుదిభాగము నాటిదని ర్ణయ వదిలినది

ఆన దగోత్రుల వంశ చరిత్రను గూర్చిన అ శములు విశేషముగ తెలియవచ్చులెదు పల్లవులనురాజవ శము గారిని తరిమిచెచి ఆన ద గోత్రరాజులు కృష్ణానదీ తీరమున వసు అధికా మను నెలకొల్పివారి ఆ ద గోత్ర రాజుల కలమనాటికి బౌద్ధమతము పూర్తిగఁగింపలేదు తవశము ౧౭౮ దామోదరవర్మ బుద్ధ పారానుధాతుడ అందు కి నీకి వైదికమతము డను వేదాధ్యయన స పన్నులగు త్రావణిలందును చాల అభిమానము ఈడు కాచి చిన దానము మట్టెపాడు శాసనమునందు ఉదాహృతమై ది క్రమక్రమముగ ప్రజలయందు బౌద్ధమతాభిమానము పన్నగిల్లి వైదిక మతమునందు గౌరవము పొచ్చుకాజొచ్చెను ఈ య శము చేతెల్ల యందలి కపోతేశ్వరాలయమునందలి వ్రాతచే ప్రకటికృతమగుచున్నది కపోతేశ్వరాలయము మొట్టమొదట బౌద్ధ వైత్య గ్రంథముగా నుడి తరువాత హైదరాబాద్ సామగ్గమూరి ట్లు తలంపబడుచున్నది క్రిస్తుశక్తిము అయినవ శతాబ్ది తుదిభాగమున కాలంకాయనల విజృంభణము వలన ఆనంద గోత్ర రాజుల యాధిక్యము ఊడి వెను

అత్యమనాయకుడు

ఈతని కుమారడొకడు రాజారామ భీమేశ్వరనకు అఖండవర్తి దీపమును మర్పించెను (ద హి IV 1286-427) దానముచేసిన సజ్జనుని పేరు విశదముగాలేదు వల్లన కావచ్చును ఇతని అన్న అత్యుత్తమాగుడను నాతడు ఈ సోదరుల తల్లిపేరు కొమ్మసాని మీరు క్రి మన్యుహామడ లేశ్వర కులోత్తుంగ చోడగొంక రాజుల ఒంట్లు దీపదానము ఉత్తరాయణ సంక్రాంతి నిమిత్తమున జరిగినది శాసన కాలము నష్టమైనది కులోత్తుంగ చోడగొంక రాజు వెనాటి దుర్జయ వంశియుడు ఈవ శమువారు కాంచీపుర చాళుక్య చోళ చక్రవర్తులకు నామమాత్ర సామ తులై క్రి శ వ డెడవ శతాబ్దియందు ఆ ద్రదేశపు తీరప్రాతమున ఆధి పత్యము వసా చిరి వీరిని వెలనాటి చోడూ దురు ఈ సన్య యముగందు గొంక చోడి అనుపేరు మముగా చుచుండును వెనాటి చోడలొ మగ్గురు గొంక నామ ధేయులు ఇద్దరు చోడి అను పేరి ల వారును ఓన్నరు వల్లన ఇచ్చిన దా శాసన సంఖ్య గొంకరాజు రె గొంకరాజుగ క్రించుచునాడు డీని కాణమునా నమున గ క్రిరాజు జడవో గి పేర్కొనుట రామ రాజు కాచీగ చక్రవర్తియై రెండవ రాజరాజచోళుడు ఇతని పరిపాలనాకాలము క్రి శ 1145-117

వెలనాటి రెడకులోత్తుంగ చోడగొంక రాజు క్రి శ 1182-83 వల్లము డును వెనుగుదేశమును ను కతడు మహావరాహము లి ఇంక మనరము దే పాశ్చాత్య చాళుక్యుల ద్రదేశములో కొం భాగ మార్గ మి చుకొని యుండిరి దేశభక్తుడై రెడవ గొంకరాజు ఇతర తెలుగు సామ త ప్రభువలను కూడ గట్టకొని క్రి శ 1185 లో గోదావరి తీరమున మహాయుద్ధముచే పాశ్చాత్య చాళుక్యులను ఆంధ్రదేశమును డి వెడల కడచెను

వల్లన నాయకుడు భీమేశ్వరదేవుని అఖండ దీపారాధ నకై 50 ఇనుప యెడ్లను కావబోయడు తియబోయడు మున్నగువారి వశమున పెట్టెను మీరు త్రిభువనాంకుశ మూ ముతో నిత్యము మాచెడు నేయి దేవుని దీపారాధనముకై పోయవలెనని కట్టడి చేయబడెను

అశ్రమల్లుడు

పెదకాకాని గుటూరిజిల్లా గుటూరు తాలూకా లోని ఒక గ్రామము అదలి ప్రస్తుతపు జనాభా 8328 నంబూరు రైల్వే స్టేషనుకు ఈ గ్రామము 1½ మైళ్ళ దూరమున కలదు ఇంటి దేవాలయముల దు ఉన్న కాకతీయ విజయ నగరరాజుల కాలములనాటి కాననములనుబట్టి ఈ గ్రామము ప్రాచీనమని తెలియనగును

కల్లో మెకంజీ సేకరి చిన వ్రాత ప్రతులను రిచి కాకతీయ రుద్రమ మహాదేవి రాజ్యపాలన కాలము అశ్రమలుడను నతడు తన తండ్రి గడ్డ జాతినాయనకు తల్లి నరియమ్మకు పుణ్యము కోరుచు పెదకాకానిలోని గోపాల దేవరకు భూదానము చేసెను ఈ కాననకాలము క్రీ.శ. 1270 ఇది గోపాలస్వామి ఆలయము దు కలదు ఈ కాననమునందు అశ్రమలుడు నగరి అగరక్షకుడని చెప్పుకొనెను

నాటి రాజ్య వ్యవస్థయందు మహారాజులు అతః పురము నుండి బయటికి వెడలుపుదు వారిపేట అగరక్షకులు కూడ ఉండెవారు అశ్రమల్లుడు అట్టి ఒక అగరక్షకుడై యుడుటయేగా నగరి సరక్షకుడై ఉండి కూడ తన విధులను సక్రమముగా నిర్వహించెడివాడని ఈ కాననములన తెలియనగును

కాకతీయ రుద్రమహారాజు కాలమున ఎకశిలా నగరమున దు ఇదులూరి పెదమల్లన చినమల్లన అనువారలు నగర పాలకులుగా ఉన్నట్లు శివయోగినారమును గ్రంథము చెప్పబడినది

మేచయ నాయకుడు ఎకశిలా నగరమునకు గణపతి దేవప్రకర్తీకాలమున నగరపాలకుడుగా ముడెని మార్కండేయ పురాణమున చెప్పబడినది రుద్రమదేవి రాజ్యపాలనకాలమున కూడ మేచయ నాయకుడే నగరపాలకుడుగా నుడియుడును గణపతిదేవ మహారాజు రుద్రమదేవి రాజ్యపాలనకాలమున ఎకపుడై ఉండియు యుడుటయే దీనికికారణము అతనికి సహాయులుగా అశ్రమల్లుడును టిపెక్కురు అగరక్షకులు తమ విధులతోపాటు నగర ఉపసంగరక్షకులుగా ఉండెవారని ఊహింపవచ్చును అశ్రమల్లుడు అను పదము యొక్క మొదటి రూపము అశ్రమల్లుడు అయి యుండవచ్చును యుద్ధములలో అశ్రునివ్యాసమందు గొప్ప ప్రతిభ

చూస యోధుడు అశ్రమల్లుడు అశ్రమల్ల శబ్దమే క్రమముగా అశ్రమల్ల శబ్దముగా మారి యుండవచ్చును

మా శ్లో

అభర్వణుడు

అభర్వణాచార్యుడు సంస్కృతమున ఆద్రభాషకు వ్యాకరణమును రచించి విఖ్యాతుడైన యొక లక్షణవేత్త ఇతడు రచించిన గ్రంథములు నాలుగు అవి భారతము అభర్వణ చదస్సు త్రిలింగశబ్దానుశాసనము వికృతివివేకము అనునవి వికృతివివేకమునకు అభర్వణకారికావళి అను వ్యవహారముకూడ కలదు కారికలలో తెలుగు అక్షరముల స్వరూపమిట్లు వ్రాయబడియున్నది “వంచవర్గముల ప్రథమాక్షరములు (క చ టత వలు) శంఖాకారాద్గోచరములవలె నుడును ఆయక్షరములకు మీరణభాగము మదు తిర్వ్యగేఖలు యును క్రింది భాగముదు దదరేఖలుండును

2 అంధ్రాక్షరములకీ స్వరూపము పడెడవ శతాబ్దియతమువరకు ప్రాప్తించనందున నిగ్రంథకర్త యాకాలమునకుఁ బూర్వంకైయుండఁ జనుటలో నదేహములేదు (ఆ విజ్ఞాన 1 న పేజీ 456) ఇతడు పదుమూడవశతాబ్ది నడుమ తిక్కనకు సమకాలికుడో ఇచుక పూర్వంక అయి యుండవచ్చునని కవిచరిత్రకారు లూహించిరి అభర్వణాచార్యుని మొట్టమొదట పేర్కొన్నవాడు క్రీస్తుశకము 1445 ప్రాతములో ఉడిన గౌరన అనియు అతఁడు తన లక్షణగ్రంథమున అభర్వణవృందమును పేర్కొనెననియు అందువలన అభర్వణునికాలము గౌరనకాలమునకొక శతాబ్దిముముందు అనగా 14 శతాబ్ది పూర్వార్థము కావచ్చునని శ్రీ ఆరుద్రగారూహి చినారు కాని అభర్వణు డెప్పటివాడను విషయము సత్యాన్వేషణ దృష్టితో పరిశోధి పదగియున్నది

నామము అభర్వణుడను పేరు ఆధ్రులలో వినపడదు కనుక ఇతడు తైమరేమో అనుకొన్నారు కొంతమంది తైమరలోను అభర్వణుడనాములు అమృతకానరారు అభర్వణుడనునది అతని నామము గభీరమొనర్చుకొనుటకు చేకొనిన మార్పుకావచ్చును శ్రీ వీరేశలింగగారు చెప్పినట్లు నాలయ్య అను నామమున కిది సస్పృశీకరణ మనుకొనుట ఉచితముగాలేదు తెలుగువారిలో నాలయ్య అను పేరు పెట్టుకొనుట విన్నది కన్నదికాదు అభర్వణశబ్దమునకు శకరుడని అర్థముకలదు కావున శకరకామ్రయో

శ కరశర్మయో ఇతనిపేరు కావచ్చును ఇదియు ఊహా మాత్రమే అథర్వణుఁడగుములోని ఈ క్రి ది పద్యము లాతడు వై దికులమునాయో అనుటను మించుచున్నది

వర్ణితములందు మేరువు భాగియగుచు
సర్వ సురలందు శంకరు చందమగుచు
నరయ మృగములందు సింహంబు కరణి
గుణములందెల్ల నగణంబు గరిమగాంచు
వసుధామరులకు గవటలు
వసుధావతులకును దవరవలు వై శృంగులకున్
యనపాలు శపలును కూర్మల
కనమవు శత్రులు చెప్పనగు వద్యాశిన్ (దిన్ ?)
ఆరయస్వరగణ (త?) మయ్యులు
కారము ఋషాసమగుచు గదియును రేఫన్
తేరి తనయరము దన్నిన
యా ఋషి పాదములు పింకెనచ్యుతుడనగన్

ఈ మూడవ పద్యముందలి గాథ తై నుడైనవానికి సుక లముగా స్ఫురింపదగినదికాదు బ్రాహ్మణులను వసుధామరు లని గౌరవించుట సర్వసురలలోను శంకరుడు శ్రీవృద్ధైవమని తెలుపుట అతడు తై నమతమునాడు కాదనుటకు ప్రబల నిద ర్శనము లవవచ్చును

మహాభారతము ఇది పీఠోలింగము ఫంతులుగారు ముండి ఆసేకులు అథర్వణాచార్యులు రచించిన భారతములో ఉపలిఖ్యములైన పద్యములనుబట్టి అతడు విరాటపర్వమునుండి మూడుపర్వములుమాత్రమే రచించెనని ఊహించిరి శ్రీనిధు దవోలు వెంకటరావుగారు అంధ్రకాముడినుండి సంపా దించి తమ తెలుగుకవుల చరిత్ర అనుబంధములో చేర్చిన అథ ర్వణ భారత పద్యములు ఆధారముగా జేసికొని శ్రీ ఆరుద్ర గారు ఆదిపర్వమునుండి కనిపము కర్ణపర్వమువరకు అథర్వ ణాచార్యుని భారతరచన సాగియుండునని వక్కాణించిరి అథర్వణాచార్యులు భారతమును మొదటినుండియు రచించె ననుట తథ్యము

రచనాప్రాగల్భ్యము అథర్వణుడు నన్నయోడు లకు ఈడువచ్చుకవి అనియు ఆతని పద్యములు మృదుమధు రము లనియు ఆతని భారతమునుండి లక్షణ గ్ర థక ర్తల ఉపకారమున లభించిన ఈ క్రింది పద్యములు పాత్యమిచ్చు చున్నవి

ప్రణశాశేపవసుంధరాధివ శిరస్సగ్గంధ లుబ్ధిక్రమ త్స్పృణద్రభ్ర క్రమకృద్విరేఫగణధుం కారప్రదాబద్ధసం ప్రణవత్పుత్రప్రథిత ప్రవర్ధిత నమస్త త్కత్రసూయాధ్వర త్తదానంహసేన శాసతున్ దృఢధనుశ్లాఘాఖిజనున్ ధర్మజన్ — సభాపర్వము

వరధౌ మ్యాచార్యపుర
స్ఫురులై స్వాధ్యాయ హోమజవతస్పరులై
యజువదివేల సపులు ధ
ర్మరాజు మఖమజుతః జనిరి రాజ్యంబునకై
— అరణ్యపర్వము

అశర్ణ దురాలాపము
లాశర్ణింపగన సహ్యమైద్రోణునితో
నాకనదీసుతుడనియె వ
నౌకోధ్వజ మెరుగవచ్చు నరుజాపితగన్
ధర్మతనయ ! యుష్మదాజ్ఞానిగళవిని
బద్ధమగుచుజిక్కువడియొగాక
విజయ మత్తగజము విడివడ్డచోనడ్డ
పాటుగలదె విష్ణవశ్రయమున ?
శ్రీకరు డెదురునపుడు వ
నౌకోధ్వజ మింద్రమకుట మద్దనతురగా
నీకము దివ్యశతాంగము
నాకవృద్ధి కల్మియున్ననత డెమగునో !

— విరాటపర్వము

తృప్తాతంతునిబద్ధబురులగు రాధేయాలంగూడి శ్రీ కృష్ణుం గేవల మర్త్యగాదలచి మర్తింపంగనుత్యాహవ ర్తిష్టుడయ్యె మయోధనుండకట ధాత్రినాథ
యు హింపుమా
యష్టిపంబుగగట్టవచ్చునే మదపూర్ణోగ్రశుండాలమునోకే
— ఉద్యోగపర్వము

గురుశిష్య కర్తగాంధా
రరాజ భూరిశక్రువులు దొరకుతోడ్పడిగ్ర
చ్చర కవ్వడి మార్కాని ని
బృరముగ నలు గురిసరంపనా నలుకడిమిన్
ఆరయగ వాల్లెలరు బ్రబ
లురు గావున వారితో విసోధమునకే
లరవయద సంధికిం బం
పురాచ తెబ్బలి మఱేనేరేయి మఱలెదన్

తలుచైన కురుబుల

మఱుల పుచు గడిమిమెఱయ మారిమంగిన

ట్రటిముఱి బె గు గడగొని

కరువలికి డుక డుమఱుయు గావి చెవడిన్

— యుగ్ధప చక్రము

అధర్వణుని ఛ డిస్తు అథర్వణాచార్యు ఛందస్సు
వెల్ల కి తాత భట్టు మొదలైన లక్షణ గ్ర థక ర్తు ఉదాహ
రి చియున్నారు అ దిలి పద్యములు శృదమధురముగా
నున్నవి

కలవల గొప్పదీర్చి తెలిగ దమల ది మొఱు గుముత్తియ
బుఱొడవుల్ బెడ గడరబుని దుకూలమ గట్టి చేతుల
బొలువగు రత్న వీణియము బు స్తకమన్ విలసల్లగు దకు
ట్రులరుచినొప్పు విప్రకుల మాతృక సక్కువిశావ్రదాయి

మై

— ఆ ర ఛ 21 ఆ 270 ప

స్వరయతుల్ పుతయతుల్ సంయు క్తయతులను వగ్గ
యతులు బిందువడి యఖండ
విరతిపొల్కివడి యశేదయతి సరయతి చక్కచెక్కుటి

యతులు మఱియుఁ

బ్రతునామ యతియును బ్రాదులు వృద్ధులు మయతియు
నిత్యసమానయతియు

నా దేశయతులు రియతి ఋయతి కల్పయతులు విభాగపు
యతులు దేశ్య

యతులు భిన్నయతులును గుణితయతులును

ప్రాది నిత్యసమాన విరహితయతులు

ఘోయతులు శకంధయతులు సజ్జోయతులవ

లననమాయతు లిరువదెనిమి దొకటి

ఆ రం ఛ 21 ఆ 12 ప

ఈ యతుల సఁఖ్యను పేరుపేరు కవులు పేరుపేరుగా
చెప్పియున్నారు

భీమన ఛందమున వళ్ళు పదివిధములు విన్నోట
పెద్దన వచారు విధములనెను కవిరాశుడు ఇరువదియొకటి
యనెను అన తామాత్యుడు ఇరువదినాలుగు య తు లు
చెప్పెను నన్నయ లక్షణసారమున ఇక్ష్వావదేదాయతుల్ అని
చెప్పెను అథర్వణాచార్యులు వై పద్యమున ఇరువదిహొబ్బిది

యతులను చెప్పినాడు అప్పకవి నాలుగువదల మీద పోకటికి
పె చినాడు ఈ యతుల స ఖ మ క్రవ విరిణిగునుకొని
చూచినచో అథర్వణుడు అన తామాత్యుని తరువాతివాడు
కాలం వచ్చును కాని ఈ యతుల నెవరి బుద్ధి తోచినట్లు
నారు చెప్పిరే కాని ఇవి కమవ ణతములనుకొని కాలనిర్ణ
యము చేయనెంచుట ప్రమాదకరమని శ్రీ శే య్యగారు
చెప్పుచున్నారు అది మ జనమే యనవచ్చును

త్రిలి గళబ్ధాను శా నము కృతివివేకము వీరేశలి గం
ప తలుగారు త్రిలి గళబ్ధాను శా నము అథర్వణ్యోయని
య గీకరి చిరి తూరి ప్రభావరకాస్త్రులవారు ఈ రె డును
అథర్వణాచార్యుల కృతలు కా పోవచ్చునని అనుమాని
చిరి శ్రీ చాగ టి శేవయ్యగారు ప్రభావరకాస్త్రులవారి
అనుమానముననే సత్యమున్నదని వా (క్ష) చ్చినారు శ్రీ
వర్ధుల చిన సీతారామికాస్త్రులవారు అథర్వణ కారి క లు
నన్నయభట్టారక రచితమైన ఆంధ్ర శబ్దచి శామణికి పూరక
గ్ర థమనియు ఆకారిలు అథర్వణకృతములే యనియు విశ్వ
స చుటయేగాక సన్నయాథర్వణియమను హమాంతరము
గల వైయాకరణ పారిజాతమును వెలయించినారు అంతే
గాక ఆ ద్రవ్యాకరణ స హితాసర్వస్వమున గూడ చింతా
మణిని అథర్వణకా కలను చేర్చికొనిరి త్రిలి గళబ్ధాను శాన
సమున పోమన ద్రుడు బృహస్పతి కణ్వుడు వాల్మీకి
పుష్పద తుడు పౌలస్త్యగ్రావణుడు ధర్మరాజు సత జలి
పాణిని గౌతముడు కైయటుడు అను వ్యాకర్తలు స్మరింప
బడినారు వీరిలోపాణిని పత జలి కైయటుడు సంస్కృత
వ్యాకర్తలు పోమన ద్రుడు వాల్మీకి ప్రాకృత కర్తలు
మిగిలినవార ఆ ద్రవ్యాకర్తలు ఎక్కటి వివేకముక వీరిలోపా
ణిని వాల్మీకిమాత్రమే కనిపి చుచున్నారు శ్రీకవి నిష్ణుకర్మ
హరి శృ గారభూషణుడు ధూర్వహుడు గిళిఖామణి శౌరి
కవి భావుకుడు అకల కుడు పూజ్యుడగుడు అను వ్యాక
ర్తల యొక్క నామగ్రహణము చేయబడినది వికృతి వివే
కన పేర్కొన్ని శేష చి వైయాకరణుల గ వల లఖింప
న దన ఇంక విశేషము లేవియు తెలియ రానందుకను ఈ
నామము లేవియు ఏకృతి వివేక ర్త కాంక్ష గ మములు
కావు

త్రిలింగ శబ్దానుశా మున గట్ట - ఇది చతుష్పత్తి శా
దుర్వాళకర్వణాచార్య విరచితే త్రిలి గళబ్ధానుశాననే అని

యున్నది వికృతి వివేకమున ఇతి శ్రీమదభర్యణాచార్య
విరచితే వికృతి వివేకే అని యున్నది

ఇ తేగాక వికృతి వివేకముతో లేని చయ్ జ్ఞాన
శ్చుర్యమి రప్రత్యాపారః లకారః లట్ లట్ అర్థధాతు
కము సార్వధాతుకము మొదలగు పాణినీయ సజ్జలు
త్రిలింగ శబ్దానుశాసనముతో ఉన్నవి త్రిలింగ శబ్దానుశాసన
ముతో నున్న కణ్యాదుల మాత్రములు వికృతి వివేకమున
ను దనకటాడ లేవు

నిర్ధారణ కన్నక చె దేశ్యపారుడిరివ్యతే అను
త్రిలింగ శబ్దానుశాసన మాత్రముతోని పారుడి అను ప్రత్యయ
మును ఎదు ప్రసాదిక స్వార్థ సేపుః కాలస్య సమృతః
అను త్రిలింగ శబ్దానుశాసనముతోని సేపు ప్రత్యయమును
వికృతి వివేకముతో లేవు

ఇతేగాక ఇంకను ఇట్టి అనేకావయములనుబట్టి త్రిలింగ
శబ్దానుశాసనమును వికృతి వివేకమును ఎకరర్తకములు
కావనియు వీని కాలనిర్ణయమును ఆధారము లి కను పరిశో
ధి పవలె యున్నదనియు చెప్పవచ్చును

అభర్యణుడు తొలుత త్రిలింగ శబ్దానుశాసనమున అల్ప
విషయముల తెల్పు ఎదవ అనల్పవిషయములతో వికృతి వివేక
మును రచించి యు దునని వర్ణుల చిన్సీకారామప్పావి
కామ్రులవా రూహించినారు వీరు త్రిలింగ శబ్దానుశాసనమును
చూచి దానిని వికృతి వివేకముతో పోల్చుకొని యరస
యు డిన అటూహించుట జరిగియు డదు

త్రిలింగ శబ్దానుశాసనము వైదికమతావల వి యగు
నతని రచన ఇ దు ఆంధ్ర మ్మేపు కథ త్రిలింగ శబ్ద నిర్వచ
నము కలవు అకల కని పూ ర్ణపాదుని ప్రమాణికరి చి
నందున వికృతి వివేకము తై నకృత మనవచ్చును వీనిలో
త్రిలింగ శబ్దానుశాసనము పూర్వపుది వికృతి వివేకము తరు
వాతిది భారతమును చ దోగ్రంథమును రచి చిన వైదిక
మతావల విద్యున అభర్యణుడు త్రిలింగ శబ్దానుశాసనమునకు
కర్త కావచ్చును అగునని నిర్దిష్టముగా చెప్పకట ఆధారము
అభర్యణుడు నామసామ్యము మతసామ్యము తప్ప వేరు లేదు
దేశ్య పారుడి రివ్యతే అని త్రిలింగ శబ్దాను శాసనమున
పంచమి విభక్తికి విధి పబడిన పారుడి యనుప్రత్యయ
మీతని పూర్వోదాహృత సౌగ ధికాహారణ ఘటవ్యమునకాని
పి చువచ్చుది దీనిని నన్నెచోడుడునుప్రయోగించియున్నాడు

ఇదిభారత కర్తయైన అభర్యణుడు త్రిలింగ శబ్దానుశాసనము
నకును కర్తయై యు దుననుటకును అతని కాలనిర్ణయమున
కును బలమైన కారణ మనజాలము

వికృతి వివేకమును అహోబలపతియే మొదట ఉదాహ
రి చి “అభర్యణగ్రంథముతోని సారమంతయు నా గ్ర థమున
చేర్చితిని కాన అభర్యణ గ్ర థమునుజూచు కొరి ను విద్యా
నులు వదలకొనవలసినది అని చెప్పినాడు గనుక అహో
బలడే వికృతి వివేకమును రచి చి అభర్యణుని పేరు పెట్టి
యు దునని కవి చరిత్రకారులు గతానుగతికముగా వ్రాసి
యున్నారు వైదికుడైన అహోబలపతి తానే వికృతి వివేక
కారికలను రచించినచో తై నవ్యాకర్తలకు బదులు వైదిక
వ్యాకర్తలనే ప్రమాణికరి చి యు దును నన్నయభట్టు అప
రావతారమని చెప్పుకొనిన అతడు తన్నే ద్వితీయాచార్యునిగ
తెప్పకొనుటకు జ కడు అపశబ్దము విన బడినపుడు “మామే
వస్మరేత్ ప డితనత్తమః” అని అభర్యణుడు చెప్పినట్లు
వ్రాయడు మాయేన అని తన కారాధ్యుడైన నన్నయ
భట్టారకునికి గూడ పర్యుదానము కలుగునట్లు అహోబల పతి
వ్రాయుట సంభవమే కాదు కావున చి తామణి కర్తయైన
ఓకానొక నన్నయయు వికృతివివేక కర్తయైన ఓకానొక అభర్య
ణుడును ఉ డి యు దురు బాలనరస్థితి తనకు ఆంధ్రుల
ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి గ్రంథమున నన్నయ నామమును
జూచి భారతకర్తయగు నన్నయ శ్మతమే చింతామణి యని
క్రమగడి దానికి టీక వ్రాసినా పరిశోధక మహాశయులు
చి తామణి రచనను బాలనరస్థితికే అటగట్టివారు

ఎవ న ఎవ వెం

అదపాక

అదపాక గ్రామము శ్రీకాకుళంజిల్లా చీపురుపల్లి
తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 12 మైళ్ళదూరముతో శ్రీకాకుళం
పట్టణము కలదు తూర్పున గిడ్డ పడమట కొత్తకోట ఉత్తర
మున గురాలపాలె దక్షిణమున చెరువుగిడ్డ ఈ గ్రామమునకు
సరిహద్దులుగ ఉన్నవి దీనిని 1911 వర్షము 8407 ఎకరములు
ఇది సమతల ప్రదేశమున గలదు

1981 జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామమందలి
జనులు 91854 మ ది వీరిలో మెడూర్లు జాతులవారు
9581 మంది ఇచట ఇండ్లు ఒకచో గుంపుగాను ఒకచో మూడు
పంక్తులుగాను ఉన్నవి వీటిలో 160 పెంకుటిండ్లు నాలుగు

కా క్రిటుకప్పగల ఇ యులపు జనులు కాచివీటిని త్రాగుదురు త్రాగునీటికి ఎద్దడిలేదు

ఈ గ్రామములో నెలయేరు నిడిగ టలమ్మ చెరువు పా చెరువు రాచిచెరువు చిలకాని క్రొత్త చెరువు కలవు ఈ వనరులక్రి ద వరి ఎక్కువ జేరునెగ జనుము గ టి తొన్న మినుము కి ది ఉలవ ప టలు ప డను ఫలసాయములను గాడెలలో పురులలో నీలవచేయుదురు ఇ యు మామిడితోట ఒకటికలదు మామిడి యు మామిడికాయలు వ గ వీర జె డ మెదలగు కూరగాయలు స్థానికులకు ఉపయోగపడును ప టలక్రి ద 1988 87 న లో 1410 ఎకరముల భూమి ఉప యోగపడెను చెరువులక్రి ద 1994 ఎకరములగుమి పాగుబడి చేయబడినది నీటిని తోడుటకు రి ఎలక్ట్రిక్ మోటారులు లవు ప టపాన్యములను లారీలపై అమచాలవల కు శ్రీకాకుళము నకు చీపురుపల్లికి రవాణాచేసిరి

అరపాక గ్రామమునగల వకువులు 4 15 వీటిలో అవులు 850 కే డెలు 200 ఎద్దులు 500 కోళ్ళు 2485 ఇవట సాలీనా 80 000 లీటర్ల పాలు 1200 కి గ్రా నెయ్యి 10 000 కి గ్రా మాంసము 8 00 00 గ్రుడ్లు 26 000 కి గ్రా చేపలు 490 చెను 43 000 లీటర్ల పాలు 800 కి గ్రా నెయ్యి మా సము 7 800 కి గ్రా 2 25 000 గ్రుడ్లు 12 500 కి గ్రా చేపలు స్థానికముగ స వత్సరమునకు ఉపయోగించుకొని 12 000 లీటర్ల పాలు 900 కి గ్రా నెయ్యి 2 500 కి గ్రా మా సము పా దూరునకును 75 000 గ్రుడ్లు శ్రీకాకుళమున కును 12 500 కి గ్రా చేపలు పొందూరు శ్రీకాకుళములకు రవాణా చేసిరి

వ్యవసాయము ఇచట జనుల ముఖ్య జీవితాధారము దుకాణాదారులు క్రయవిక్రయదారులు ఎద్దుల డ్ల తోలు వారుకలరు వీరుగాక కంసాలలు వడ్ర గులు కాచివీటివారు మంగలివారు చాకలివారు గొల్లి వారుకూడకలరు వ్యవసాయ దారులకు సరిపోవు కూలీలు దొరుకుదురు కూలీరేటు దినము నకు పురుషునకు రు 2 లు స్త్రీకి రు 1 50లు

శివాలయము రామాలయము బ గారమ్మగుడి ఈ గ్రామమున కలవు రామాలయమునకు భూములున్నవి

ఈ గ్రామమునకు 8 మైళ్ళలో పా దూరు రైల్వే స్టేషను ఉన్నది 3 కంకరరోడ్లు ఒక చచ్చరోడ్లు కలవు ఈ గ్రామమును పొరుగు గ్రామములతో కంకరరోడ్లు కలుపు

చున్నవి ఒక గుర్రపుట డి ఒక మోటారుకారు 10 వైకిట్లు 225 రెండెళ్ల బ డ్లు ప్రయాణమునకు ఉపయోగి చుచున్నవి అరపాకలో త్రా చి పోస్టాఫీసు ఎలిమె టరీ స్కూలు జిల్లాపరిషత్తు హైస్కూలు కలవు ఇచ్చటి హైస్కూలున దు చదువుకొనుటకు 5 విద్యార్థులు జెత్తిపుర బుడుమూరు అను గ్రామములను డివర్సురు విద్యుచ్ఛక్తిని గ్రామములో 5 ఇ డ్లు ఎలక్ట్రిక్ మోటారులు నాడుకొనును ఇది ప చాయతి పరిపాలనల గ్ర మము 1987 88లో ఈ చాయతి చె దిన ఆదాయము రు 5 148 75ల ప చాయతి గ్ర ధాలయము రెడియో తాడిప్ప ర్లు లవు ఇంగ్లీషు వైద్యుడి ఆయుర్వేద వైద్యుడు లరు ఒక వకువుల అచ్చుత్రి లరు నాలుగు కిరాణా దుకాణములు నాలుగు కాఫీవోటళ్ళు ఒ కిళ్ళి సోడా ఎగరెట్టు దుకాణముకలవు

ఇచట వారస తలులేవు తంతికాకర్ణాలయముకు ఎవరికి స్థూరు అఫీసుకు 8 మైళ్ళలోనున్న పా దూరునకు పోవుదురు పోలీసు స్టేషనుకు డ్లాకు అభివృద్ధికేంద్రమున 8 మైళ్ళలో నున్న రణపులమునకను కోస్తా కాలాకాకచేరిలకు 17 మైళ్ళ లోనున్న చీపురుపల్లికి పోవుదురు కాతేజీ చదువులకు విద్యా ర్థులు 12 మైళ్ళలోనున్న శ్రీకాకుళమునకు పోవుదురు పురుళ్ళ అమవ్రతికి జనరల్ అమవ్రతికి ఎనిమాల్ యేటర్లకు గ్రామస్థులు శ్రీకాకుళమునకు పోవలెను

మా శ్చే

అద్దంకి

అద్దంకి ఎర్పాకుచెందిన అద్దంకి యను గ్రామము ప్రస్తుతము క్రొత్తగా ఎర్పడిన ఒ గోలు జిల్లాలో ఉన్నది దీనికి 24 మైళ్ళ దూరములో ఒ గోలు వట్టణము కలదు పూర్వము అద్దంకి ప్రా తమున తయ్యు అద్దంకి సీమ అనెడివారు అడ్డాడ అంకి అను వడ్డెరలచేరున ఈఅద్దంకి ఎంపడినదందురు ఈ గ్రామవి స్తీర్ణము రి 909 ఎకరములు

1981 జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామమున 10 780 మ దికలరు వీరితోపనాదులు 110 నుంది పెద్దయ్యలు జాతులవారు 1685 మ ది జనులు పరిఅన్నమును తొన్న అన్నమును తి దురు కాచివీటిని త్రాగుదురు

గుండ్లకమ్మనదియొక్క పాయయైన భవనాళిని ప్రోజెక్టు మూలమున ఈగ్రామమున వ్యవసాయము జరుగును తొన్న పట్టణం కొర్ర పొగాకు మిర్చి చేరునెనగ మొదలగు

అర్ధ కి

మొరకపటలు ఎదును వీటిని గొడామలలో నిలువచేయు కొదురు పటసరకులను లారీలపై బద్లపై ఒంగోలునకు రవాణా చేయుదురు వ్యవసాయము వ్యవసాయకూలి ఈ గ్రామ జల సౌఖ్యవృత్తులు టు బవృత్తి చావలు అల్లట ఇవటి కట్టరచిరములుఇచ్చట ఇనుపఖనిజము ఖి చును వ్యవసాయచారాలకు సరిపోవుకూలిలు దొరుకుదురు

ఇచ్చట పశుస పద బాగుగ ఉన్నది పాలు పాల సదార్థములు స్థానికులే అపయోగి చేకొందురు పూర్వము ఇచ్చట ఎరువులనంబ గొప్పగా జరిగెడిదట ఇచ్చట మాధవ రామలి గ వీరభద్ర నాగేశ్వరస్వాముల దేవాలయములు పోలేరమ్మగుడి ఉన్నవి 1000 కన్నులుగల పోలేరమ్మ విగ్రహము ఉన్నది పోలేరమ్మజాతర ఆచారమునములో ఒక దినము జరుగును రెండు నెలలకాలము కొలుపులు జరుపబడును ఇది చాలా పురాతనకాలము నుండి జరుగుచున్న జాతర

ఈ గ్రామమునకు 24 మైళ్ళదూరములో ఒంగోలు రైల్వేస్టేషనుకలదు అర్ధ కి బస్సుమార్గముచైన ఉన్నది ప్రభుత్వపు బస్సులు ఒంగోలు నుండి ఈ గ్రామముమీదుగా నర్సారావుపేటకు పోవును దీనికిని ఒంగోలు పట్టణమునకును మధ్య ఏమె టు కా క్రిటు రోడ్లకలవు

ఈ గ్రామమున పత్ పోష్టాఫీసు ఎలిమెంటరీ స్కూళ్లు నవ్ రిజిస్ట్రార్ ఆఫీసు తహసీల్ దారు ఆఫీసు ఎడల్లుయు డి ఆఫీసు ఒక ఇండియా ప్టేటువ్యా కు ఉన్నవి ఇది పంచాయతీ పాలనకల గ్రామము ఒక రహదారి బ గళా ఒకలోకల్ ఫ డు ఆసుపత్రి ఒక ప చాయతీ ఆసుపత్రి కలవు చారపు సంతలు జరుగును కి రాణదు కాణములు కాఫీచోటళ్లు సోడా కిళ్ళి సిగరెట్టు దుకాణములు ఇతరములు కలవు ఒ గోలులో పురుళ్ళ ఆసుపత్రి జనరల్ ఆసుపత్రి కొర్టులు మొదలగునవి ఉన్నవి ఈ గ్రామ విద్యార్థులు కళా కాల చదువులకు ఒంగోలునకు పోవుదురు

అర్ధ కిలో చాళుక్య ఎరాక్రమ సేనాధిపతి యగు ప డర గ పరమ మాహేశ్వరుని గూర్చి ఒకశిలాశాసనము తెలుగులో వ్రాయబడి ఉన్నది అన పేమారెడ్డి వేయించిన కాసనములో అర్ధ కి సు దరమైన భవ తులతో ని డి సౌఖ్య ప్రదమయిన స్థలమని వ్రాయబడినది ఈ పురాతన స్థలమున 101 దేవాలయములు 101 బావులు ఉన్నవని తెలియు

చున్నది ఇచ్చట ఒక పురాతనమై కోటశిథిలావస్థలోఉన్నది వేయిస్తంభాల గుడియొకటి ఇచ్చట ఉన్నది నాగేశ్వర స్వామి ఆలయ స్తంభములపై 8 కాసనమున్నవి క క 1808 (క్రీ శ 1404) న వేయబడిన కోగ డ రామస్వామి దేవాలయపు తూర్పు గోడపై నాల ఒ కా సమువలన కార్తీక బహుళ ద్వాదశినాడు చిన్నిడోం పెట్టి తనతండ్రి యొక్కయు తల్లి యగు బల్లి సానియొక్కయు పేర ఆగోడకు గచ్చు చేసినట్టు తెలియుచున్నది

ప్రోలయ వేమారెడ్డి అర్ధ కి నుండి రాజ్యమేలినపుడు కవిశ్రయములోని ఎర్రాల్ గడ ఈ గ్రామమున ఉ డెనట నాటకర గమున పేరా దిన కి కే అర్ధ కి శ్రీరామమూర్తి గారు కూడ ఈ గ్రామవాసయేయని చెప్పబడినది

మా శ్లే

అద్దంకి

ఈ పట్టణము ఇటీవలి వరకును గుంటూరు జిల్లాలోని ఒంగోలు తాలూకాకు చె దినది ఇది ఇప్పుడు క్రొత్త గా ఏర్పడిన ఒంగోలుజిల్లాలో చేరియున్నది ఇది ఒ గోలు రైల్వే స్టేషనుకు 24 మైళ్ళ దూరములోనున్నది అద్దంకి న గ ర ము చరిత్రలో ప్రసిద్ధిచెందియున్నది ఇది ముఖ్య పట్టణముగా గల దేశభాగము అద్దంకిసీమ అని వ్యవహరి పబడు చు డె ను తూర్పు చాళుక్య న శములో అగ్రగణ్యుడైన గుణగవిజయా దిక్కుని కాలమున (క్రీ శ 848-891) అద్దంకి న గ ర ము మొదటిమాట చరిత్రర గమునకు ఎక్కినది గూగుని సేనాని యైన ప డర గుని కాసనము అద్దంయరు దొరకిని దీనిని బట్టి యూడవ విజయూదిక్కుడు (గుణగుడు) రాజ్యమునకు వచ్చిన మొదటి సంవత్సరమునందే తన సైన్యాధ్యక్షుడును బ్రాహ్మణుడును మహా వీరుడును అగు ప డరంగని చాళుక్య రాజ్యము యొక్క దక్షిణ సరిహద్దుపై తల యెత్తిన తిరుగు బాటును అణచివేయుటకు గొప్ప సైన్యముతో పంపెను ఈ సరిహద్దుపై తూర్పు చాళుక్యులకు అలజడి కలిగించిన వారు బోయలు వీరివి ప డె డు కొట్టుములు (కోటలవంటివి) ఉం డెను నాటి ఆనరాతో వీరుగుణగ విజయాదిక్కుని రాజ్యము నకు ఉపద్రవము కల్గి చుచుండిరి బోయ నాయకులకు కాంచీ పుర సల్లపుల ప్రోద్బలము కు డ డి డియుండును ఇ ప్ప టి కాంచీపుర చక్రవర్తి రె ఎవ నందివర్మసల్లవముల్లుడు

ఎత్తైనను బోయజాతి వారిని నిర్జించి రాజ్యపు దక్షిణ ఎమును కాపాడు భారము పడర గనివై ఉచలదెను అతడు ఈ బాధ్యతను సమర్థతతో నిర్వహించెను కిట్టెము దుర్గమును నిర్మూలి చి పడర గడు బోయల రక్షణ ప్రణాళి బద్ధలు చేసెను కడుకూరు దుర్గమును బలపరి జెజవాడపటి స్థాయిగల దానినిగా చేసెను పడరంగడు తూర్పు చాళుక్యుల త్రిభువనా కళధ్వజమును నిరాఘటముగా నెలకొల్పెను అదిత్య కట్టరకుడను బ్రాహ్మణునకు పడర గడు రి పుట్టు అల్లు పట్టుచేసును ధర్మవరమున దానముగా ఇచ్చెను పడర గని శాసనము అద్ద కిలో నెలకొల్పబడుటనుబట్టి చూడగా క్రీ శ తొమ్మిదవ శతాబ్దిలోనే అది ప్రముఖ స్థానముగా ఉండెననుట తెల్లమగుచున్నది అద్ద కి శాసనము తెలుగు కవిత్య ఎకాన చరిత్రయందు ప్రాధాన్యము వహించియున్నది మొట్టమొదటి మాటు తెలుగులో పర్వరచన మిదు కాన్పి చును ఇచ్చట తరువోజి యను దేశీయ చ దస్య వాడబడినది రెండవ అమృతాక్ష విజయ దిక్కుని లూరపాడు శాసనములో అద్ద కి పేర్కొనబడి యున్నది

అద్ద కియ దు నా చారమ్మ దేవాలయమున దొరకిన ఒక ప్రాచీన శాసనములో బాణస ధూరి అనువాని ప్రశంస కలదు (చెల్లూరు శాసనములు ౬ గోలు!) బాణసంధూరి భృత్యుడైన ఎనకంప మల్లని వీరార్యుడు వేముమారులో ఎదియో దానముచేసెనని దీని సారాంశము శాసన కాలము తెలియదు బాణస ధూరి అనువాడు ఒక బాణరాజు కావచ్చును బాణస శము అను నొక ప్రాచీనరాజున శము కలదు వీరు రాజనరాజన్యధగు మహాబలి బాణుని వశము వారమని చెప్పక నినుచుండిరి వీరు క్రీ శ 5 శతాబ్దము నుడియు వినవచ్చుచున్నారు కడ బ ప శస్తాపకుడగు మయూర శర్మచే జయి పబడి అతనికి కప్పము కట్టిన వారిలో బృహద్రాజులుగులయ బాణరాజులు తెలుగు దేశములో కొత కాలము స్వత్రులుగను ఒకప్పుడు పొరుగు వారైన పల్లవులకును పశ్చిమ చాళుక్యులకును సామ తులుగను రాజ్యము చేరి వీరి శాసనములు అనంత పురము కడప చిత్రూరు జిల్లాలో దొరకుచున్నవి వీరిలో కొదరు చెల్లూరు జిల్లా ఉత్తర ప్రాంతములలో కూడ అధికారము చేసెయుదురు బాణసంధూరి అట్టి ప్రభువుకావచ్చును ఇతడు వ్యవసాయము

టకు పీలులేదు శాసన భాషనుబట్టి చూడ ఇది మహాభారత కాలము కు దగ్గరగా ఉన్నట్లు తోచును బాణసంధూరి భృత్యుడవు (అగు అనుట) వేమునూర (వేమునూరుదు) ధర్మము వంటివి నన్నయ భాషను తలచుచు కావున బాణస ధూరుడు క్రీ శ 11 వ శతాబ్దము వాడని ఊహ వచ్చును అప్పటికి అద్ద కి ప్రాతము తూర్పు చాళుక్య రాజ్యములో భాగముగా నున్నది

క్రీ శ 12 వ శతాబ్దిలో వెలనాటి చోడులు ఆధ్రదేశమున పరిపాలనచేరి వీరి రాజ్యము ప్రధానముగ కృష్ణా నదికి దక్షిణమున ఉడుటచే అద్ద కి దుర్గము వీరి అధీనములో ఉండెనని తలపవచ్చును ఈ శతాబ్దాంతమున వెలనాటి చోడుల ప్రాశస్త్యము న్నగిల జొచ్చెను కాశీయులు వెలనాటిని జయి చుటకై ప్రయత్నములు చేయుచుండిరి ఈ యదనుననే కావచ్చును చక్రవారాయణ విరుదా కిమతైన మహారాష్ట్ర సామత వశమువారు అద్దంకిని స్వాధీనము చేసుకొని పరిపాలింప జొచ్చిరి వీరు యాదవ వంశీయులని కొదరు చెప్పచున్నారు తిక్కన సోమయాజి నిర్వచనోత్తర రామాయణమునందు రెడవ మనుమ నద్దిరాజు మహారాష్ట్రసార గుని ఆవలిరాజు జయి చివట్లు వర్ణించియున్నాడు చక్రవారాయణ వశీయులు క్రీ శ 1150 ప్రాతము నుండియు అద్ద కిలో రాజరికము చేసెట్లు గుటూరు మడల సర్వస్వము నుడువుచున్నది బాణరాజులలోని రెడవ చొర బల్లిరాజు ఈ కాలమున కిమ్మవాడులో వైవాధికారిగా నుండెను ఇతని శాసనము క్రీ శ 1151 ప్రాంతమునాటిది కొడి దెనలో కన్పిచుచున్నది అద్దంకి ముఖ్య పట్టణముగా చేసుకొని పాలి చిన చక్రవారాయణ వశీయులలో సార గధరుడు లేక సారంగపాణిరాజు మొదటివాడు ఈ వశమునకు చెదిన మార్గవరాజు క్రీ శ 1240 ప్రాతమున కాకతి గణపతిదేవ చక్రవర్తికి సామ తుడుగా కనిపిచును ఈతని కుమారులైన ఎగళదేవుడును రెడవ సారంగదేవుడు కూడ గణపతిదేవ చక్రవర్తికి సామ తులైయుండిరి ఈ రెడవ సార గపాణి రాజునే చెల్లూరు మనుమద్దిరాజు ఓడించి వాని అశ్వములను గైకొనెను కాకతి ద్రుప్దమదేవి కాలములోకూడ చక్రవారాయణ వశీయులు అద్ద కిలో రాజ్యము చేయుచుండిరి ఇప్పటి వాడు రెడవ మార్గవరాజు

కాశీయు సామ్రాజ్య పతనాంతరము ఆధ్రదేశము

చిన్నరాజ్యములుగ విడిపోయెను తూర్పు సముద్రతీర ప్రాంతమును రెడ్డిరాజులును తెలంగాణ ప్రాంతమును మొదటికాపయనాయకుడును తరువాత రాచకొండ వెలమ రాజులును పరిపాలించి రెడ్డిరాజ్యమును స్థాపించినవాడు ప్రోలయవేమారెడ్డి ఇతనికి అద్దంకి రాజధానిగా నుండెను వామనభట్టరాజుడను ఎన్నిక కవి తన వేమభూపాల చరితమున దు అద్దంకి నగరమును మదరముగ వర్ణించి యున్నాడు తస్మిన్ భానురసౌధగోపురవతీ నితోల్పన వాల కృతాన దత్పరజనా విభాతి నితరామద్దంకినామా పురీ ప్రకాశమానమైన మేడల గోపురములు కలదియు నితోల్పనములతో విలసిల్లనదియు సమ్రాట్లముతో గూడిన పౌరజనులు కలదియు అగు అద్దంకి నగరము ఒప్పుచున్నది అని దీని భావము అద్దంకి నిగూర్చి వామన భట్టరాజుడుచేసిన వర్ణనమున దు చారిత్రక సత్య మొకటి మకు తెలియవచ్చుచున్నది బలిరాజు నిలయభూతాన గంధర్వభూమిః । అద్దంకి నామధేయనగరీ బలిరాజులకు నిలయమైనదియును అద్దంకి నగరము గంధర్వభూమి అని అలంకారికముగా వర్ణించుట గమనింపదగినది అనగా ఇదిపాతాళమయ్యను స్ఫుర్గము వంటిది అనుట అనురవరేణ్యుడగు బలిచక్రవర్తి పాతాళము నందు నివసించుట ఇక్కడ అనునది చుకొనవలెను బాణ రాజులకు బలిరాజులను వ్యవహారమున్నది అద్దంకి బలిరాజు నిలయము అనుటచే ఇది బాణరాజులు పాలించిన నగరమని వామనభట్టరాజుడు సూచించినవాడయ్యెను వైన పేర్కొన్న బాణుని ధూరుని శాసనమునుబట్టి బాణరాజులు కొంతకాలము అద్దంకి సీమను లిరనుట సత్యమేఅగుచున్నది ప్రోలయ వేమారెడ్డి అద్దంకి రాజధానిగా చేసుకొని పాలించెను కాని అతని కుమారుడు అనవోకారెడ్డి తన ముఖ్యపట్టణమును కొండవీటికి మార్చుకొనెను రెడ్డిరాజ్యపు దక్షిణభాగము దు విజయనగరరాజుల ఒత్తిడి ఎక్కువ కావచ్చెను క్రతువులకు దూరముగా నుండుటకై అతడు రాజధానిని ఉత్తరమునకు తరలించెను రాజుల కార్యస్థానము కాకుండుటచే అద్దంకి నగరము ప్రాముఖ్యమును కోల్పోయెను రెడ్డిరాజుల సామంతులు అద్దంకి యందుండి పాలి దొడగిరి కుమారగిరిరాజులమున పటమైలారరాజు అద్దంకితో రెడ్డి రాజ్యస్థానముకుడుగ ఎలుబడి సాగించెను కొండవీటి రెడ్డిరాజ్య మంత మొందిన తరువాతగూడ పటమైలారరాజు అద్దంకిలోనే

ఉండినట్లు కాన్పిచును ఈతని ప్రార్థనవైన క్రీ శ 1429లో విజయనగర చక్రవర్తి రుడవ దేవరాయలు రామతీర్థమును గ్రామమును బ్రాహ్మణులకు అగ్రహారముగా దానముచేసెను మహాకవి శ్రీనాథుడు అద్దంకిని ఎన్నికచేయుట చూడుపద్యముల వలన తెలియవచ్చుచున్నది పటమైలారాడు శ్రీనాథునకు ఆశ్రయమిచ్చి అతని చివరలో నొకడ కావుననే మహాకవి అతని మరణమునకై గుచ్చు ఇట్లు చెప్పెను "కైలాసగిరి పటమైలారా గుడు డె దిన వెచ్చ మేరాజు తీర్చగలడు

క్రీ శ పదునేవ శతాబ్దమున దు విజయనగర రాజులును బలిస్సా గజపతులును బహమనీ సుల్తానులును ఆంధ్రదేశపు తూర్పు తీరముపై ఆధిపత్యమునకై పోటీపడుచు డిరి నెల్లూరి తిల్లాలోని ఉదయగిరి దుర్గము వారికి యోరదగిన ఆ మిషముగా నుండెను అద్దంకి అంత ప్రాముఖ్యముండిట్లు కాన్పించు అయినను అది సైన్యముల రాకపోకల బాటలో నుండిన దుర్గముగా నుండెను కృష్ణదేవరాయలు పూర్వ దిగ్విజయము చేయుచు పట్టుకొన్న దుర్గములలో అద్దంకి యొకటి తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన శాసనము (నె 579)లో ఇట్లున్నది శ్రీమన్మహారాధిరాజు రాజువరమేశ్వర శ్రీకృష్ణరాయ మహారాయలు పూర్వదిగ్విజయ యాత్రకు విచ్చేసి పుడయగిరి దుర్గమున్ను సాధించి తిరుమల రౌతరాయ మహాపాత్రుని పట్టుకొని అద్దంకి వినికొండ బెల్లంకొండ నాగార్జునకొండ తంగేడు కేశవరం మొదలయిన గిరిదుర్గస్తల దుర్గాలు యేకధాటిని గైకొని

తత్కొట్ట యుద్ధమువరకును కృష్ణదక్షిణదేశము విజయనగర చక్రవర్తుల వృధుశక్తి లోబడియు డుటచే అద్దంకి కొండయు వారి యధీనమందె ఉండెనని ఊహించుచును ఈ యుద్ధానంతరము విజయనగర సామ్రాజ్యము క్రమముగా చిచ్చిన్నమయ్యెను ఆంధ్రదేశమంతయు ఇంచు మించుగా గోల్కొండకుకుబుపాహి వంశీయులకు వశమయ్యెను వీరిగవర్సల్లు కొండపల్లి కొండవీడు గురములందు నెలకొనియుండిరి తత్కొట్ట యుద్ధమున దు పార్శ్వపు ఇబ్రహీం కుకుబుపాహి కుమారుడు మహమ్మదుకులికుకుబుపా క్రీ శ 1580-1611 నడమ గోల్కొండను సుల్తాను అయెను ఈతని కాలములోనే కొండవీడుకు ముర్తజానరు అనియు కొండపల్లికి ముస్తఫానగరు అనియు పేర్లు కలిగెను

మహమ్మదుకులీకుటుమిషాను మకాలిఫుదైన విజయ నగర చక్రవర్తి రెడవ వె కటవతిరాయలు ఈతడు కొడ వీడు దుర్గమును తిరిగి విజయనగరము క్రి దికి తెచ్చుకొనుటకై యత్నించుచు డెను ఇట్లు డ గోల్కొండ వారివశమున అలీ ఖాన్ లూరి అనువాడు కొడవీడు దుర్గాధిపతిగా నియమింపబడెను వీనికిని కొడవీడులో ఆదాయము త్రిగా ఉడిన రాజారావు అను బ్రాహ్మణునకును విభేదములు వచ్చి అలీ ఖానుడు గోల్కొండవారి సేవను విడిచి విజయనగర చక్రవర్తులను చేరెను గోల్కొండ సైన్యములకును విజయనగర సైన్యములకును కంభము కోటవద్ద జరిగిన యుద్ధములో విజయనగరమువారు ఓడిరి అలీఖానులూరి వలాయితడై అద్దకి కోటను రక్షణకై ఆక్రమించెను మల్లాను సేనలు అచ్చటికిని తరుముకొనివచ్చి ముట్టడి వగా అలీఖాను పారిపోయెను గోల్కొండ సేనలు అద్దకిలో కనబడిన శత్రు సైనికుల దరివిస వారి చెను అలీఖాను అతటితోవిరమిచక గోల్కొండ సేనలకు చికాకు కలిగించుచునే యు డెను

క్రి.శ. 1598 ప్రాతమున కొడవీడు గవర్నరుగా ఉడిన ఎయిత బార్ఖాను అనువాడు విజయనగర సైన్యములను శిక్షించుట దక్షిణమునకు వెళ్ళగా చూచి స్థానికులగు జమీదారులు తిరుగుబడి గోల్కొండకు కప్పములు చెల్లిచుట మానిరి తిరుగుబాటుదారులను అణచివేయుటకై అమీను-ఉల్-ముల్క్ అను సేనాపతి నియోగి పబడెను తిరుగుబాటుదారులు అద్దకి కోటలో 7 వేల గుట్టపు దళములను 10 వేల కాల్బలమును కూర్చుకొని కయ్యమునకు సిద్ధమగుచు డిరి కాని అమీను ఉల్-ముల్క్ చడకానుడై ఎకూరిదారులను పేరుపెట్టి కొడవీటిలో ఇన్నూటికైనైగా హిందువులను ఉరితీయచుట చూచి తిరుగుబాటుదారులు దైర్యము నడలి అద్దకి కోటను విడిచి పారిపోయి విజయనగరమువారి అండ చేరిరి

ఈవిధముగా అద్దకికోట ఒక సైనిక స్థావరముగా గోల్కొండ నవాబుల కాలమున ప్రాముఖ్యము వహించెను 18వ శతాబ్ది చివర భాగములో గులూరు మదలముతో పాటు అద్దకి నగరముకూడ బ్రిటిషువారి ఎలుబిడలోనికి వచ్చెను

౧౦౦౦౦౦

అద్వయాయుతయతి

ఈ యతి ద్రుని ప్రశంస కాకతిరుద్రదేవుని అనుమతం ద కాననమున దు కాన్పి చుచున్నది దీనినే వేయిస్తంభాలగుడి కానము అనికూడ అదురు కాననకాలము శక 1084 (క్రి.శ. 1162) అద్వయాయుత యతిని గూర్చిన శ్లోక మిట్లున్నది

భారద్వాజుకలత్రయః పరివృధః శ్రోతక్రియా కర్మరః । శ్రీరామేశ్వర దీక్షితో జనయితా యస్యక్షితా వగ్రణః సోచితే ద్రవరోద్యయాయుతయతేష్ఠిష్ఠ్యో యతిశ్రద్ధయా శ్రీమద్రుద్ర నరేశ్వరస్య మమతేర్వ కావలీ వర్ణయే" దీని యథిప్రాయమిది

భారద్వాజు గోత్రజుడు యజ్ఞకర్మనిమిదు శ్రేష్ఠుడును అగు రామేశ్వర దీక్షితుడు ఎవనిజనకుడో అద్వయాయుత యతి ద్రుడెనగుచున్నో అట్టి అచితేంద్రయతిచైన నేను బుద్ధికాలియైన రుద్రనరేశ్వరుని వ కావళిని వర్ణించుచున్నాను నై శ్లోకమునుబట్టి అచితేంద్రయతి తండ్రియగు రామేశ్వర దీక్షితుడును అచితేంద్రుని గురువగు అద్వయాయుతయతియు ఒకేకాలమున ఉట్లు స్పష్టమగుచున్నది వీరిద్దరును రెడవ ప్రోలరాజు కాలమున (క్రి.శ. 1110-1158) ఉండియు దురు కాననములను బట్టియు నన్నెచోడకవి కుమారనంభవ కావ్యమునుబట్టియు రామేశ్వర పండితుడను కైవాచార్యుడి కాలముననే వర్ణింపబట్టు తెలియుచు డుటచే రామేశ్వర దీక్షితుడును రామేశ్వర పండితుడును ఒక్కరే కావచ్చునని ఇది వరలో చారిత్రకులు విశ్వసించియు డిరి ఈ యంశమును గూర్చిన విశేషములను అచితేంద్రుడు అను వ్యాసమున చూడదగును

అచితేంద్రయతిశిష్యుని గురువగు అద్వయాయుతయతి అద్వైతమత సప్రచారమునకు చె దినవాడని ఆయన నామమునుబట్టియే తెలియుచున్నది ద్వయము-ద్వైతము జీవేశ్వరుల అభేదమును చెప్పునది అద్వైతము అద్వయాయుతయతి ఈ మతమునకు చె దినవాడనుట స్పష్టము అతని శిష్యు వర్ణుడగు అచితేంద్రుడును అద్వైతవాదియనుట తెల్లము కాకతీయ రాజన్యంలో మొదటివారు కైవసముతాళిమానులుగా తోచినను త్రిభువనమల్లి బేకరాజు కాలమును దీయైనను వీరు కైవసముతాళినివేళము కలవారుగా కన్పించుచున్నారని కాశీపేట కాననమున దు బేకరాజు పరమమాహేశ్వరుడని

వర్ణింపబడినది ఈయన తండ్రియగు మొదటి బ్రోలరాజు కాలముననే వీరు కైవగురువులను అడరి చిన్నట్లు కన్పట్టును రామేశ్వర పండితుడను మామేశ్వర గ్రామవాసి మొట్టమొదట సంఖాంబ-నవాడు మొదటి బ్రోలుడని మాదిరెడ్డి కుటుంబమునకు వలన ద్వితీయకమగుచున్నది ఈరామేశ్వర పండితుడు లకులేశ్వరగ్రామమునవానిద్దా త సారామృతమును గ్రోలిన వాడట రెడవ బేతరాజు అతని కుమారుడు రెడవ బ్రోలరాజుగూడ రామేశ్వర పండితుని కొలిచినవారే రుద్రదేవుడు కైవమతాభిమానము కలవాడైనను శివకేశవులను ఉభయమును మన్నించువాడనుటకు అతని సహస్రంతంభదేవాలయ త్రివేద్య తారామణి ఇదురుద్రుని విష్ణువును అదిత్యుని ప్రత్యింఛలు గమనించగలిగినది ఈ మహారాజు అద్వైతమునకు విరోధికాడనుటకు అతని అనుమతికాద కానన కావ్యకర్తయైన అచింతేంద్రయతియే నిదర్శనము గణపతిదేవ చక్రవర్తి కాలమునుండియు కాకతీయుల కైవము వంక ఎక్కువ మొగుచూపరనుటయు తథ్యమే ఈయన దీక్షా గురువైన విశ్వేశ్వరక భువు గోళకీవరమును స్థాపించి ఆంధ్రదేశమున కైవమతస్వామికి ఎక్కువ దోహదము చేసినట్లు మల్లాపుర కాననమువలన తెలియుచున్నది

కాకతీయ కాలమున అనేక నూతన మతోద్యమములు మత విప్లవములు తీలయ్యెనని ఒకవైపు తొద్దులు కైనులు అద్వైత వాదులు పాంచరాత్రులు బహ్యవాదులు అభేద పాదులు ఏకాత్మవాదులు కేరీకవైపు ఊన్యవాదులు నాస్తికులు మరయొకదిక్కు కర్మవాదులు సార్యాకులు ప్రకృతివాదులు శబ్దబ్రహ్మపరులు పురుషత్రయైకవాదులు లోకాయుతులు మున్నగు అనేక మతావలంబులు నేపనించుచు తమతమ మతాధిక్యమును నిరూపించి అభివృద్ధి పొందించుకొనుటకు యత్నించుచు డిరి పాల్కురికి సోమనాథుడు తన పండితారాధ్య చరిత్ర చాప్రచరణమున దు ఆకాలపు వివిధ మతపాదములను ఉల్లేఖించి యున్నాడు అయా మతాను యాయుల వాదములు సంఘర్షణములకును సమరములకును దారితీయుచుండెను

మొదటి బేతరాజును మొదటి బ్రోలరాజును కైవుల నాడరించిరి బ్రోలుని మంత్రియైన బేతనప్రెగడయ అతని శార్య మైలమయ్య జిన భక్తులు ఇప్పుడు వద్యాక్షి కుట్టయని పిలువబడు కొండపై మైలమ కైవ దేవతయైన అంబికను

త్రివిధమున అంబికా విగ్రహమే తరవాత వద్యాక్షిదేవి విగ్రహముగాను అంబికాలయము వద్యాక్షి గుడిగాను మార్చబడెనని చెప్పుచున్నారు అనాటి కైవ మతవికసన మెదకు జిల్లాలోనిజోళిపేటకే ద్రస్తా ముగాను డెను కన్నడ దేశము నుండి ఈ కాలముననే వీరకైవము ఆంధ్రదేశమును వ్యాపించెను దీనిని ప్రవర్తింపజేసినవాడు శ్రీ బ్రహ్మేశ్వరు కాకతీయ యుగముననే వైష్ణవము కడగిదేశము కుడి తెలుగునాట వెల్లివిరిసెను భగవద్రామానుజులు దీనిని కాము కల్పిచిరి వీరకైవ శ్రీవైష్ణవ మతములు కులాచారముల పట్టును నడలి చుట్టే అన్ని జాతులవారను ఈ మతములను విరిగిగా ఆడరి పజొచ్చిరి బౌద్ధము నామ మాత్రావశిషమయ్యెను కైవమతము వీరకైవ వైష్ణవములతో నున్న ఉపదేశముల వతనోన్ముఖమయ్యెను ఒక్కొక్కప్పుడు అల్పసఖ్యులగు కైవులు వీరకైవ వైష్ణవుల పాపాకాడకు గురియగుచుండినట్లు తోచును వలనాటి సీనులతో శీలము బహ్వనాయకుల వైష్ణవమత భక్తికి ప్రత్యక్ష నిగర్హనముగా నిలిచెను

౪౦ ఆంబిక

అధిరాజు - ఇంద్ర

తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో దొరకొండ క్రిశ్చిశతాబ్ది నాటి ఒకతామ్ర కాననమును అనుసరించి పృథ్వీమూలడను రాజు కళింగనగరాధీశ్వరుడైన అధిరాజే ద్రుని ఆజ్ఞకులొనై అభర్వచేదమందు నిష్టాతులైన నలువదిమూడు బ్రాహ్మణ కుటుంబములకు "కూయిపాక" అను అగ్రహారమును దానము చేసెను ఈ బ్రాహ్మణులు అనేకగోత్రములకు చెందిన వారు కాననముందు కాలివాసము కిము కొదావారి వలదలేదు కాని పృథ్వీమూలుడు క విజయరాజ్యపాలక 28 వ సంవత్సరము వైకాళికుద్ద కదియరాడు తాను ఎడిసిన "విజయకండేరి" అను ప్రదేశమును డి అంబికా గును ప్రకటించెను కానన పురీధరులు కాకతీయ పోల్వీ కానన కాలము రివ కతాబ్దియొగి నిర్ణయిచి పృథ్వీమూలుడు తన తండ్రి అయిన ప్రభాకరవర్మ దేవరలను ద్విజును గురువులను నేటి చును స్వర్గము నధిష్టించెనని చెప్పుకొనెను పృథ్వీమూలుడు వద్యాక్షిమ దర్శనముల రిరక్షించి అనేక కులాదానములా చేసి ఆధనమును యుద్ధవసుండు విజయముపొందిన యోధాగ్రేసరులకు పంచియచ్చెను ఆకడనుగోదానములను మువర్ణధానములను భూదానములను కన్యాదానములను

చేసెను అతడు పరమమాహేశ్వర పరమబ్రహ్మణ్య ధర్మ విజయ శ్రీమూర్తి పృథ్వీశ్రీ మూలమహారాజు అని భాగ్యతి నొందెను అతడు తరువాత విషయములోని రాష్ట్రకూట ప్రజలను సంహారించుచు కూపాక గ్రామదాన విషయ మును గూర్చి వారలకు తెలిపెను దీనిని బట్టి అప్పటి రాజ్యాంగపద్ధతిని గూర్చి కొ తవరకు తెలిసికొనుటకు వీలగును రాజు సర్వాధికారములను కలిగియుండియు దాన విషయములందు గ్రామస్థుల ఆ గీకారమును పొందవలసిన వాడై యు డెనను విషయము ఈ శాసనమునుండి తెలియ నగును ప్రజాస్వామ్యము అనాడు నెలకొనియున్నదనుటకు ఇది ఓక తార్కాణ

శాసనమునందు మరొక ముఖ్యమైన చరిత్రాంశము కూడ కలదు పూర్వకళి గ గా గన్వవతులలో ఒకడైన అధి రాజ ఇంద్రవర్మ కొందరు రాజులను కూర్చుకొని వారికి తాను నాయకడై నైర్భాగ్యి డిశను పాలించుచుండిన ఇంద్ర భట్టారకుని ఓడి చివట్లు చెప్పబడినది దీనిగ బట్టి అప్పటి దేశ కాల పరిస్థితులు తెలిసికొనుటకు వీలగుచున్నది తూర్పున కటకమునుండి గోదావరవరకు ఆ ద్రదేశము కళింగంగుల ఏలుబడిలో ఉండెను అప్పటి వారి రాజధాని కళి గనగరము చాళుక్య ప్రభువైన రె డవపులకేళి తన అనుజుడు కుబ్జవిష్ణు వర్ధనుని వేంగికి యవరాజుగా చేసిన తొలిరోజులవి అప్పటి కప్పుడై విజయదెండులూరు (ఇది ఎలూరువద్ద కలదు)ను రాజ ధానిగా చేసుకొని నైర్భాగ్యి వహించిన విష్ణుకు డిన వ శజులు మధ్యా ధ్రమును పాలించుచుండిరి అధిరాజ ఇంద్రునిచే నిర్ణీత పబడిన ఇ ద్రభట్టారక మహారాజు ఈ వంశములోనివాడే తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని రాజోలుప్రాంతము అధిరాజ ఇంద్రుని సామంతుడైన పృథ్వీమూలుని పాలనములో ఉండిన టుల ఊహించ వీలగుచున్నది శాసనమునందు ఉదాహరి ప బడిన తరువాత విషయము నేటి తూర్పు గోదావరి జిల్లా రాజోలు తాలూకాయందలి తాటిపాక అని చరిత్రజ్ఞులు నిశ్చ యి చిరి

పృథ్వీమూలుని కుమారుడగు హరివర్మ వేయించిన కట్ట చెరువు తామ్రశాసనమును ఆంధ్రప్రదేశ్ అక్షరశాఖవారు ప్రొద్దాబాదు మ్యూజియము న దలి తామ్రశాసనములు అను గ్రంథమున ప్రచురించిరి ఈ శాసనముకూడ గోదావరిజిల్లా నుండి సేకరింపబడినదని తెలియుట తప్ప దాని ఉనికిని తెలియ

జేయు విశేషాంశములు కొరతనడియున్నవి ఈ శాసనము పైన పేర్కొనిన పృథ్వీమూలుని శాసనమునకు అనుబంధ శాసనమునియే చెప్పనగును ఎ దుచేతనన ఈ వంశమునకు చెందిన అనేకవిషయములు తండ్రి తనయులతో అంతమగును మొదటి గోదావరి తామ్రశాసనము నందువలెనే ఇందుకూడ కళసంవత్సరప్రత సలేదు సరికదా హరివర్మ విజయరాజ్య కాలముకూడ ప్రశంసింపబడలేదు అనేక సమరాంగణము లందు విజయముపొందిన తనకుమారుడగు హరివర్మ శ్రేయ స్సునకను ఆయురారోగ్యాభివృద్ధిని తండ్రి అయిన పృథ్వీ మూలుడు కట్టచెరువు గ్రామమును తనకుమారునకే దానము చేసెను అనూచానముగా దేవత్రాహ్మణ్యులకిచ్చు దానము లకు ఇది కొ త విరుద్ధముగా కనిపి చుచున్నది కట్టచెరువు గ్రామము కొండలగు ద్రు వర్మపర్రు త్రుప్పర్రు అను గ్రామములకు మధ్యస్థముగా ఉన్నది శాసనమునందు వీరి రాజధాని గుణపాళపురము అని చెప్పబడినది ఈగుణ పాళపురమునందే హరివర్మచే నిర్మితమైన శౌర్ధ మహావిహారము కలదు దేశము నలుమూలలకు డి వచ్చి మహావిహారము నందు నివసించు శౌర్ధవిజువుల పోవడాద్వము హరివర్మ త డ్రిను డి పడనన కట్టచెరువు గ్రామమును తండ్రి అనుమ తితో నవకర్మ వ్యాపారాధికృతు నకు (మహావిహారమునందు నివస చు వర్మవేడుకునకు) దానము చేసెను తండ్రి పృథ్వీ మూలుడు కరుడు గట్టిన ప్రాంతవమతాఖిమాని మహా విహారమును నిర్మి చి శౌర్ధధర్మమునకు దానపర వరలు చేయుటవలన హరివర్మ శౌర్ధమతము అవలంబి చినటుల తోచును

శాసనన పాదకులకు శ్రీ రమేష్ గంగారు గుణ పాళపుర శబ్దమును ఇట్లు నిర్వచించిరి చెక్కునద్గుణవ వత్తి అనే పాళముతో వలయ్యాకృతుడైనవాడు హరివర్మ అ దువలన పాళపురము తాడు + ఊరు = తాడూరు అయినదని అదియే రాజోలు తాలూకా య దలి నేటి అదుర్రు గా మారినదని చెప్పిరి వీరి వాదమునకు ప్రబలిదర్శనముకూడ కలదు అదుర్రు నందు శౌర్ధ మహావిహారమునకు చెందిన అనేక అవ శేషములు కనబడుటవలనను శౌగోళికముగా శాసనమునందు పేర్కొనబడిన తాటిపాక విషయములు ఈ పరిసరములందే ఉండుటవలనను హరివర్మచే నిర్మితమైన మహావిహారము ఇదియే అయియుండుననుటకు తాచిచ్చుచున్నది శాసనమునందు

వేళ్ళనబడిన కట్టచెరువు క్రువ్వుద్రు వర్యపద్రు అను గ్రామములు నేడు కానరావు

కొ వెం

అధి రాజేంద్రుడు

అధిరాజేంద్రుడు గంైకొండ చోళపురము రాజధానిగ కల చోళరాజ్యమును స్వల్పకాలముగ పరిపాలించి ప్రజల అగ్రహమునకు గురియై మరణించిన అల్పుడైన రాజమాత్రుడు ఈతని తండ్రి వీరరాజేంద్రుడు అధి రాజేంద్రుని గూర్చి ప్రత్యేకముగ తెలుపదగిన యంశములు విశేషముగ కానరావు అతడు చోళరాజ్య నింహాన మధిష్ఠించుటకు పూర్వమును తదంతరమును కూడ ప్రజలమైన చోళ చాళుక్య రాజ్యముల నడుమ నిరంతరము యుద్ధములు సాగుచుండెను ఆ యుద్ధములందు వేంగిరాజ్యము కళింగరాజ్యము చక్రకుట రాజ్యము కూడ తొంతవరకు పొల్గొన వలసి వచ్చెను చోళచాళుక్యయుద్ధములలో చారిత్రక ప్రసిద్ధిపొందిన పెక్కండ్లు గొప్ప వాయుకులు ప్రముఖపాత్ర వహించిరి వీరియుద్ధముల విజయ పరాజయముల సందర్భములలో అధి రాజేంద్రుడూనుపంగికముగ మాత్రము మనకుకానవచ్చును ఈ యంశముల తెలికొనుటకై మనము వేంగిప్రభువగు విమలాదిత్యుని కాలమునకు పోవలసి యున్నది

విమలాదిత్యుడను తూర్పు చాళుక్య (వేంగి) రాజు శ్రీ శ 1011 సంవత్సరమున సంహార మధిష్ఠించి 1018 వరకు రాజ్యపాలన కావించెను ఈసనీతి ఇద్దరు భార్యలు ఆ దు ప్రభమురాలు చోళ చక్రవర్తి రాజరాజ కుమార్తెయగు కుండమాంబ ఈమెయందు విమలాదిత్యుని రాజరాజనరేంద్రుడు జన్మించెను రాజరాజనరేంద్రుడు నన్నయభట్టుచే మహాభారతమును ఆ ద్రికరింపజేసి జగద్విశ్వాంతి గాంచెను విమలాదిత్యుని రెండవభార్య తెలుగు చోళుల వంశమున జన్మించిన మేకమాంబ ఈమె కుమారుడు విజయాదిత్యుడు తొంతకాలము గడచిన తరువాత ఈతడు విష్ణువర్ధన విజయాదిత్యుడను తిరుదమును పూసెను వేంగిరాజ్యమును వశపరచుకొనవలెనని ఇతడు చాల కృషిచేసెను కాని అతని కోరిక పూర్తిగ నాలము కాలేదు విమలాదిత్యుని అనంతరము రాజరాజనరేంద్రుడు రాజ్యాధికారము వహించి 1062 వరకును క్రైశవముతో రాజ్యము చేసెను రాజరాజనరేంద్రుడు వేంగిరాజధానిని శైలవాడను ది రాజును పాండ్రవరమునకు మార్చి

అచ్చట జత క్రొత్త పట్టణమును కట్టించెను రాజరాజనరేంద్ర భూపాలుడు తన మేనమామయ్య చోళచక్రవర్తియు అగు ప్రభును రాజేంద్రుని కుమార్తె అమ్మంగదేవిని వివాహమాడెను వారి కుమారుడు రాజేంద్రుడు

తండ్రి రాజరాజనరేంద్రుని మరణము తరువాత అతని కుమారుడు రాజేంద్రుడు రాజునుపాండ్రవరపు వేంగిరాజ్యమునకు రాజు కాకుండా అతని సవతి పినతండ్రియైన (విష్ణువర్ధన) విజయాదిత్యుడు అడ్డుడి తన కుమారుడైన రెండవ శక్తివర్ధను వేంగిరాజ్యమునకు ప్రభువును కావించెను వేంగి చాళుక్యులను చోళులకును సన్నిహిత బాంధవ్యము కలదు కనుక చోళులు తన కుమారునికిని తనకును వేంగిరాజ్యము దక్కకుండ చేయుదురేమో అను భయముచే విజయాదిత్యుడు చోళులకు ప్రజల శక్తులగు పశ్చిమచాళుక్యులతో స్నేహము చేసికొనెను ఆకాలమున చోళరాజ్యమును ఇమ్మూడి రాజేంద్రుడును పశ్చిమ చాళుక్య రాజ్యమును అహవమల్ల సోమేశ్వరుడును పరిపాలించు చుండిరి 1068 వ సంవత్సరమున అహవమల్ల సోమేశ్వరుడు మరణింపగా అతని కుమారుడు రెండవ సోమేశ్వరుడు రాజయ్యెను ఈ సోమేశ్వరుని సోదరుడగు విక్రమాదిత్యుడు చాల నమర్దుడు అన్నయగు సోమేశ్వరుని యధికారమును మన్నించుట కీతని కిష్టము లేదు కాను స్వతంత్ర ప్రభువు కావలెనని ఈతని కోరిక

(విష్ణువర్ధన) విమలాదిత్యుడు కారణముగ రాజరాజనరేంద్రునికుమారుడగురాజేంద్రునకు చాళుక్యరాజ్యము దక్కకుండ పోయెను ఈ రాజేంద్రుడు తన మేనమామ ఇమ్మూడి రాజేంద్ర (చోళ) చక్రవర్తి కుమార్తెయగు మధురాంతకి దేవిని వివాహమాడెను అల్లుడు పదక్రమదగుట సహించక ఇమ్మూడి రాజేంద్రుడు వేంగిచాళుక్య రాజ్యమును సంపాదించి యిచ్చటకు కంఠము కట్టుకొనెను ఈ విధమున చోళులకును (విష్ణువర్ధన) విమలాదిత్యుని మిశ్రులైన పశ్చిమ చాళుక్యులకును పెక్కుయుద్ధములు సంభవించెను చోళప్రభువు పతమున ఈయుద్ధమున పోరాడినవాడు ఇమ్మూడి రాజేంద్రుని సోదరుడు వీర రాజేంద్రుడు పశ్చిమ చాళుక్య సేనల శాధిపత్యము వహించిన వారితో సోమేశ్వరుని సోదరుడు విక్రమాదిత్యుడు జతడు ఇట్లుండగా చోళ చక్రవర్తియైన ఇమ్మూడి రాజేంద్రుడు మరణించెను శ్రీ శ 1062 వ సంవత్సరమున వీర రాజేంద్రుడు చోళ రాజ్యమునకు ప్రభువామెను వీర

రాశే ద్రుదు 1070 వ సంవత్సరమున మరణి చెను

వీర రాశే ద్రుని అన తర మాతని కుమారుడు అధి రాశేంద్రుడు చోళ న హాసనము నధిప చెను ఈ తడు కేవలము అనమర్దుడు వీర రాశే ద్రుడు తన జీవితకాలమున దే తన ప్రబలశక్తు లిరువురతో సఖ్యముచేర్పరచుకొనెను పశ్చిమ చాళుక్యసోమేశ్వరుని సోదరడు విక్రమాదిత్యుని కాతడు తన కుమార్తెనిచ్చి వివాహముచేసెను వీర రాశేంద్రుడు విష్ణు వర్ధన విమలాదిత్యునికి రాజమహే ద్ర వరరాజ్యమును విడచి పెట్టెను విమలాదిత్యుని యనంతరము రాశేంద్రుడు (రాజ రాజ నరే ద్రుని కుమారుడు) రాజమహేంద్ర వర రాజ్యము నకు రాజుకాలెనని నిర్ణయి చెను గంగ వ శవు రాజులు విమలాదిత్యునికి సహాయ పడసాగిన దున రాశేంద్రుడు తన కుమార్తెయైన రాజసుందరిని కళి గప్రభువగు రాజ రాజనరే ద్రవర్మ కిచ్చి వివాహము కాచి చెను తన కావయగు చాళుక్య విక్రమాదిత్యుని సహాయముతో అధి రాశే ద్రుడు గంగైకో డ చోళపురమున రాజ్యాభి ఎక్తుడయ్యెను కాని ప్రజలంతనిని మిక్కిలి ద్వేషభావముతో చూచి తుదకు చంప వైచిరి (1070) అంతట రాశే ద్రుడు కుళోత్తుంగుడను పేరుతో చోళరాజ్యమున కేలిక అయ్యెను అచ్చట విష్ణువర్ధన విజయాదిత్యుడు క్రీ శ 1078 లో మరణించగా పేంగి చాళుక్య రాజ్యముకుడా కుళోత్తు గునకు వశపడెను

ఖం కా శే

అధిష్ఠానపురము III

అధి ష్ఠానము ముఖ్యపట్టణము అను నర్థములో ఈ శబ్దము అమరావతి స్తూపశాసనము (నె 1281 పుట 151 ఎం ౨౦ X) నందు కన్పించుచున్నది ఈ శాసనము ప్రాకృతము నందు వ్రాయబడినది దీని సారా శమిట్లున్నది గృ హ ప తి యైన స ఘ అనువాని కుమారుడును వణిజుడునునైన సముద్రుని సతీమణి భగవంతుడైన బుద్ధుని మహా చైత్ర్యమునకు ఒక ఉష్ణీష శిలను (మదురు రాయిని) వమర్పించినది ఈమె నామధేయము చెప్పబడలేదు సముద్రుడు తొంపుకి రాష్ట్రము యొక్క ముఖ్య పట్టణము (అధి ష్ఠానము) నందు నివసి చెనట ఈ నగ రము పేరునులేదు ఇదియే రాష్ట్రము మోగుర్తి చుటకు వీలు లేకున్నది ఇది పూగీయ రాష్ట్రము పూగీయ పూగీయ శబ్దములు పాకనాడుగా పరిణమి చినవి తొమ్మిదో అనగా

మొదటి లేక ప్రథమ అను నర్థము దు మనకు ప రి చి త ము తొల్ + మిది తొమ్మిది తొ బది అను పదములలో ఈ మార్పును చూతుము అయినచో తొల్ + పుకి రాష్ట్రము తొలి పాకనాడు ఉత్తర పాకనాడు అనుభావమును అర్పి ప గలుగుచున్నది సముద్రుడును ఆతని తండ్రియను ఉత్తర పాక నాటి వాస్తవ్యులేమో దానికి అధిష్ఠానమైన పట్టణమేదో తెలియదు ఈ శాసనముతో కొడ చ్చాది అను మరి యొక గృహస్థుని నామమును చేర్చవై నది శాసనము అనంపూర్ణముగా అభి చుటచే ఇతని ధర్మకార్యము లోఎంచినది బుద్ధ ధర్మపు థావముచేత స ఘమున దు స్త్రీలకు గౌరవ స్థానము అభి చినది వారు స్వత్రముగ దానములు చేయుచుండిరనుటకు ఈ శాసనము నిదర్శనము తథాగతుని మహా చైత్ర్యము నకు సంపన్నులు సామాన్య గృహస్థులు కూడ శిలాఫలకములు సమర్పి చి ధన్యులగు చుండిరి

ఖం ల రం

అనంగభీముడు

మూడవ అన గభీముని ఉదంతమును తెలిసికొనుటకు ముందు తూర్పు గాంగరాజ్య చరిత్రమునుగూర్చి స గ్రహముగ తెలిసికొనుట అవసరము తూర్పుగోదావరి మ డలము లోని పికాపురమునుండి ఉత్తరమున మహానదివరకు ఉన్న ప్రదేశమునకు కళి గదేశముని పేరు దీనికి ఉత్తరమున ఉన్న దేశమునకు ఉత్కలము ట్టడము అరిస్తా లేక ఉత్తర కళి గము అనుపేర్లు ఉన్నవి కళింగదేశము తూర్పు సముద్ర తీరమున ఉన్నది కొండలతో అరణ్యములతో ఈ ప్రదేశము ఒప్పు చున్నది దీనికి పూర్వకాలమున దంతపురము రాజధాని బుద్ధుని నిర్వాచానంతరము ఆయన దంతమునుతెచ్చి ఒక స్తూపమున దానిను చి ఆ పురమున భద్రవరచుటచే ఆ పురమునకు దంతపురము నామము ఏర్పడినట్లు ముఖలి గ శాసనమున కలదు శ్రీకాకుళము జిల్లాలోని శ్రీకాకుళము వద్దనున్న ద తవక్రని కొటయే పూర్వపు ద తపురమనికొ దరి అభిప్రాయము విశాఖపట్టణ మ డలములోను దంతనదీ తీరమున ఒక దంతపురము కలదు ఈ రె టిలో ఎది పూర్వపు ద తపురమో తెలియదు

గాంగవ శ నృపతులు కళింగదేశమును సుమారు తొమ్మిది శతాబ్దములు అవచ్చిన్నముగా పాలించిరి గా గ వంశీయులు అత్రేయసగోత్రులు చంద్రవంశ ఙ్గిరియులు

చ ద్రవంశ భూ తులలో తుర్వమునకు సంశానములేకుండుటచే గ గాదేవి నారాధించి అతడు గా గేయుడను కమారుని పడవెనయు ఆయన పేరనే ఆ వ శ్రవతులకు గాంగేయు లనియు గాంగులనియు గా గవ శీయులనియు నామము లేర్పడినవనియు పురాణములవలన తెలియవచ్చుచున్నది గాంగప్రభువులను తూర్పు గాంగులు పశ్చిమ గాంగులు అని రెండు విధములుగ విభజింపవలగును కళి గమును పాలించిన వారు తూర్పుగా గులు మైసూరును పాలి చివరారు పశ్చిమ గా గులు తూర్పు గా గులలో శ్రీ శ 500ల నుండి శ్రీ శ 1000ల వరకు పాలించిన గాంగరాజులను ప్రాచీన గా గు లనియు శ్రీ శ 1000 లకు తరువాత పాలించిన గాంగప్రభు వులను అర్వాచీన గాంగులనియు చరిత్రకారులు వ్యవహరించిరి పూర్వ గాంగుల ఇష్టదై నము గోకర్ణేశ్వరస్వామి గోకర్ణేశ్వరాలయము గంజాంజిల్లాలోని మహేంద్రగిరిపై ఉన్నది గాంగవంశ భూజులు మొదట మైసూరునుండి వలస వచ్చి గోకర్ణేశ్వరుని పూజి చి ఆయన అనుగ్రహముచే కళింగ దేశమున గాంగరాజ్యమును స్థాపించిరి ఈ రాజ్యమును 500నుండి శ్రీ శ 1487 వరకు గాంగవ శీయులు పాలించిరి గాంగ వంశ రాజులు తమ పాలనారంభమునుండియు విజయరాజ్య పంచత్వరములు వరుసగా లేక్కించిరి వానిని గాంగకవత్సర ములందురు ఈ గా గవంశరాజులు మొదట కై పులగను ఎమ్మట వైష్ణవులగును ఉండినట్లు తెలియుచున్నది ఈ రాజులు పేద ఘృణాభీమానులు అనేక దేవాలయములను తటాకములు మీరు నిర్మించిరి వీరి మంత్రిులును సేనానులును తమ ప్రభువుల వలెనే తటాకములను శ్రవ్యించిరి గాంగవ శ ప్రభువులకు కళింగనగరము రాజధాని శ్రీకాకుళము జిల్లాలోని వంశధారా నదితీరమున ఉన్న ముఖలింగమే ఈ కళింగనగరమని చరిత్ర కారులు నిర్ణయించిరి ఈ కళి గనగరము నర్మర్మకోశారమణియవనియు స్మరమునబడినదియు విజయవంశమైన దనియు పొగడ్త కెక్కును

అర్వాచీన గాంగులలో రెండవ వజ్రహస్తు నకును రెండవ రాజరాజ దేవుని సోదరునకును అనంగభీముడను నామ ముండినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది పై ఇద్దరుకాక మూడవ అనంగభీముడొకడు కలడు అతడు మూడవ రాజరాజదేవుని కుమారుడు మహాకుమారుడు గాంగసంహారము నధిపించిన వారిలో ముప్రియ్యడగు అనంతవర్మ చోడగంగదేవునకు ఎమ్మట

మూడవ అనంగభీముడు ఒక్కడే ప్రథిత నామదేయుడయ్యెను ఇతడు తండ్రిమరణాంశరము శ్రీ శ 1211న గా గసంహారము మధ్య చి శ్రీ శ 1298 వరకు అనిగా ఇరువదియేడు సంవత్సరములు గాంగరాజ్యమును పాలి చేసె మూడవ అన గభీము నకు అనియ కభీముడనియు అనియం భీమదేవరావతునియు నామా తరములు డినట్లును అతడు సమరముఖానే రిపు దర్శమర్దన భుజుల పరాక్రమ వరనువైష్ణవ వరమ మాపేశ్వర పరమభట్టారక దుర్గపుత్ర శ్రీ పురుషోత్తమ పుత్ర రుద్రపుత్ర త్రయోవసు ధరాముద్గరణ వచండ శ్రీ మదన తవర్మ త్రికలి గేశ్వర అని మతి పబడినట్లును దక్షిణ హిందూ కాంసములలో కలదు (ద హం 4 నెం 1329 487) మరియు అతడు

వీరశ్రీ లలనా విలాసలితానంత ప్రభావ ప్రభుః
స్వార్థప్రార్థమర్ద్రమో గుణిగుణాలంకార భావాక్రయః
వీరాదేశజనాభిరామ విమల స్రవ్యాత విత్తాక్రయః
స్వామీ భాత్యనియంకృభీమన్యపతిర్నై తాత్రయాతోన్నతః
అనియు వినుతికెక్కును (ద హిం 4 నె 1360 478)
పై కాసనములు రెండను ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరాలయము లోనివి వీనివలన మూడవ అనియంక (అనంగ) భీముని సూచన పరాక్రమములును దాన ధర్మాది గుణములును తెల్లగు చున్నవి అనంగభీమునకు కస్తూరాదేవి అను భార్యవలన నర సింహదేవుడు అను కుమారుడును చంద్రికాదేవి అను వామాంతరముగల చంద్రాదేవి అనుకూతురును ఉండిరి చంద్రికాదేవిని ఇతడు హైహయవంశజుడైన వరమాడి అను నామాంతరముగల వరమర్ది దేవుని కొనిగి పరిణయము కావించెను అనంగభీముడు జగన్నాథ వదవద్యారాధకుడని తెలియు చున్నది

మూడవ అనంగభీమునకును ఈతని కుమారుడైన మొదటి నరసింహ దేవునకును కాకతిగణపతి దేవుడును అతని కూతురైన రుద్రాంజియును సమకాలికులు కళింగ గంగవంశపు రాజ్యమును కలిపించుటకు ఒకవంక కాకతిగణపతి దేవుడును పేరొకచక్కి ఉత్తరమునుండి బల్లియార్ ఖల్లి ప్రోత్సాహముచే మహ్మదీయులును ప్రయత్నించుచుండిరి యవన సేనావాహిని మాటిమాటికి కళింగము నందలి ఉత్తర దిశను తన స్వాధీనమొనర్చుకొనుటకై కళింగముపై దండ యాత్ర లొనర్చుచుండెను కాకతీయులు వేగిరాజ్యమును వశ మొనర్చుకొని కొంతవరకు కృతకృత్యులయిరి ఇది బహుళః

మూడవ అని యంకదేవుని తండ్రియగు మూడవ రాజరాజు కాలముననే జరిగి నట్లు తెలియుచున్నది కొలనుపాలించు నట్టి వాడను మహామహాదేశ్వరుడునుగు కొలని కేశవదేవుడును వెలనాటి పృథ్వీశ్వరుని న తతిపావైన కులోత్తుంగ రాజే ద్ర చోడుడు గొ కరాజు అనుమా దలికులను అనాటి వే గిదేశపాలకులు వీర దరను తమ కిష్టములేకపోయి ను కాకటియు లకు సాను తులై వే గిరాజ్యమును పాలించుచు డిరి కాకతి గణపతిదేవుని వలన తన కళి గరాజ్యమునకు ముప్పుతప్పదని అని య కభీమదేవుడు గ్రహించెను అతడు త్రికళి గమును తన పలుబడి క్రి దికి తీసికొనిరాదలచెను మహా ద్రవర్ణత మునకు పడమటను మహానదికి ఉత్తరమునను నాగావళినదికి జన్మస్థానముగ నున్న ప్రదేశమునకు త్రికళి గమునిపేరు క్రి శ 1192 ను డి 1228 వరకు నరసపురి (కొల్లేరు) రాజధానిగ కొలనుపాల తమును పాలి చిన కేశవదేవుడు ఇ తలో మరణించెను ఈ కారణమున వేంగిలభి చు అవకాశము అన గ భీమునకిప్పుడు లభి చెను మరియు అదేసమయమున పాండ్య దేశాధిపతియగుమారవర్మ I సుందరపాండ్యుడు వరాక్ర మించి కాకతీయసామంతులను క చిని హాసనము నుండి వద చ్చుతుల నొనర్చెను కాకతీయ సైన్యము దక్షిణమున హాసనలతో తెలుగుజోడుడైన నెల్లూరు తిక్కనను రక్షించు టకు సమరమున నిమగ్నమైయుండెను కాకతీయుల ఓత్తిడికి తట్టుకొనలేక కులోత్తుంగ రాజే ద్రచోడుడును గొంకరా జును (వే గిమండలాధిపతులు) కాకతీయులపై కినుకవహించి యుండిరి ఇట్టి సదవకాశమున అనంగభీముడు ససైన్యుడై వే గిదేశముపై విజృంభించి దానిని స్వాధీనమొనర్చుకొనెను ఈ యుద్ధమున ఈతనికి మిక్కిలి తోడ్పడినవాడు ఖడ్గసిం హుని కుమారుడగు తెస్రాజు అను దండనాధుడు ఇతడు అని య కభీమునకు మిక్కిలి అండగానిల్చి సమరమున విజ యము చేకూర్చెను ఈ యుద్ధము కుమారు మూడు సంవ త్సరములవరకు జరిగినట్లు తెలియుచున్నది తెస్రాజుకుడు ద్రాక్షారామమున సైన్యముతోవన చి శత్రువులపై విజయ మును సాధి చుటకై కొ తకాలము నిలిపించినట్లును అతడు భీమేశ్వరాలయమును మరమ్మతుచేయు విషయో అచట ఉండి నట్లును దక్కను పూర్వవరిత్రతో కవచచ్చుచున్నది (ద పూ 2 పుట 807) ఇదే విషయము దక్షిణ హిందూశాసనములలో ఇట్లు కవచచ్చుచున్నది - శ్రీమతోనంక భీమవ్య దండా

గ్రే రవల్లభః కాకేవేతకరేంద్ర (శా శ 152) గడితే కార్తికేసేత కీర్త్యము ద్వైవపూర్ణా విబుధగణాగ్య ద్యభిమేశ పౌఖ్య ప్రాసాదోల కృతోయ వరకృత్ సుధయా తేవత చంద్రకా త్యా ఆ చ ద్రాగ్ జనానామ్మృణ కమలన త్పడన హాగ్రపుత్ర శ్రీ (మత్) తెస్రాజున ప్రభుగుణి అన ద్విమనాథే చ భక్త్యా (ద వా 4 నె 1280 పుట 478) వేంగి భూమండలమును తన ప్రభువగు అన గభీమునకు జస్రా జుకు స పాది చిపెట్టి ద్రతతతవిలసద్వేంగి భూమండలు డని శాసనమున పొగడ్డ కెక్కిన ఈ యుద్ధ తమే దక్షిణ వా మాశాసనములో ఇట్లు తెలియనచ్చుచున్నది ఇదియు ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరాలయ కులోనిదే జనమృత రాజరాజః తస్మాదభూదరిగజారిరినింకభీమః వీరోన్మదోహరి పదప్రియ రావుతాఖ్యః కాకాదై భూతబాణిణియన గడితే న హ సంక్రాంతికాలే భక్తో భీమేశ్వరాయ త్రిభువన తిలకాయాద రాదర్శకారం ప చాఖ డ ప్రదీపాన త్రిభువన విశదా ప్రతికేన ద్రతతతవిలసద్వేంగి భూమండలేన (ద హిం IV నెం 1952 పుట 484)

పై శాసనముల నాధారముగా అనంగభీముని దండా గ్రేసరుడైన తెస్రాజుని బలవరాక్రమాదులును ప్రభు భక్తియు వితరణ గుణనందతీయు వ్యక్తమగుచున్నవి అని య కభీమునకు హరివర బ్రయరావుత అను నామముకూడ ఉండినట్లు దీనివలన తెలియుచున్నది ఇట్లు నీ హావలము మొదలు గోదావరి తీరప్రదేశములను జయ చి అనంగభీము డు త్రయీవసు ధరా సముద్ధరణుడు త్రికళి గేశ్వరుడు అను లిరుదములను పొ చెను

మూడుసంవత్సరములు కష్టి చి కాకతీయులసాను తు లతో కడనమొనర్చి వే గిదేశమును అనంగ భీముడుస్వాధీనత్వ మొనర్చుకొనుట కాక తి గ ణ ప తి దేవునకు కడు దుస్సహ మయ్యెను కాకతిగణపతిదేవుడు క్రి శ 1228 లో మారవర్మ I సుందరపాండ్యుని పారద్రోలి కా చిసింహాసనమును తిక్క రాజును అధిష్టించెనే అన గభీముని అధీనములోనున్న వేంగిని తిరిగి ఆక్రమించ బ్రయత్ని చెను వేంగిని వశమొనర్చుకొను భారమును ఇ దులూరి సోమప్రకాని భుజస్కందములపై ను చెను అతనికి సహాయకులుగా ఎరు భీముని కాలవనాయ కుని మల్లాల పేమాద్రెడ్డిని ఏ ర్వుర చి ప్రచ డ సైన్యముతో గణపతిదేవుడు ఇందులూరి సోమప్రధానిని

వేంగిని వశమొనరుకొనుటకు ప వెను కాకతీయ సేనా
వాహిని మా డలికుల యొక్కయు అనియ క భీమదేవుని
యొక్కయు సేనలపై విల్ప భిం చి పోరాడినది ఈ సమర
మున కొలనురాజ్యము తిరిగి గణపతిదేవునకు దక్కినట్లు
పాలేశ్వర దేవాలయమున దలి స్తంభముపైనున్న శాసనము
వలన తెలియుచున్నది ఈ శాసనము క్రీ శ 1281 నాటిది
పాలేశ్వరాలయము పశ్చిమగోదావరి మండలములోని ఇరగ
వరమును గ్రామమున ఉన్నది ఈ యుద్ధమున మల్యాల
పేమాద్రెద్దిచేత వెలనాటి గొంక ఓడింపబడి పారిపోయి
నట్లును కులోత్తుంగ రాజే ద్రచోడుడు కాకతీయ నై న్యము
నకు లో గిపోయి ట్లును ఈతనికి ఎట్టి హానియు చేయక కాల
పనాయకడు రక్షించినట్లును దక్షిణ హిందూశాసనమువలన
తెలియవచ్చుచున్నది ఈ శాసనము క్రీ శ 1287 నాటిది
ఈ శాసనమిట్లున్నది “సముద్ర ముద్రిత మహీజనలక్ష కాకతి
గణపతిదేవ దివ్య శ్రీపాదశేఖర పరబల భీకర దుర్జయకుల
వార్ధివర్ధన సంపూర్ణ సుధాకర నత్యర్థశ్వాకర రమణీయ
దక్షిణ భూభాగ డ పడముట్లగండ నళలమకపిండ్ర కులో
త్తుంగరాయ రాజేంద్రచోడ గొంకదిశావస్తువైరి గోధూమ
న పుట్టు ఖరట్ట అంబుధి ప్రశోప నామాదిప్రళస్తనహితం
శ్రీమన్మహాప్రధాని మల్లల పేమాద్రెద్ది శకవర్షంబులు
1159 గల విషువు న క్రాంతినాడు శ్రీమద్రాజారామ భీమ
శ్వర మహాదేవరకు శమ తల్లిదండ్రులకు ధర్మంగాను లోహ
ద డు అఖండ దీపమును పెట్టించెను (ద హిం IV
నె 1888-పుట-488) ఈ పై శాసనము వలన పేమాద్రె
ద్ది పరాక్రమ సంపత్తియు చానపంత్రియు విశదమగు
చున్నది మరియు పై సమరమున మిక్కిలి ిగ్ధిపహించిన
కాలపనాయకుడు “బెజనాడ కండవాడి మన్యపురాధిశ్వరుడు
ప్రతాపలంకేశ్వరుడు వీరయ దేవునిని గణపతిదేవ మహా
రాజులకును పుణ్యమునకుగాను ఇనుమట్ల చెన్నకేశవదేవరను
ప్రతిపదేన భూదాన మొనర్చి ట్లు గు టూరు మ డలము
లోని విమకొండ తాలూకాయందలి ఇనుమళ్ళ గ్రామము
లోని సోమేశ్వర దేవాలయము వద్దనున్న శాసనము చెప్ప
చున్నది ఇది శా శ 1178 (క్రీ శ 1254) నాటిది
(ద హిం VI నెం 802) మరియు ఈ కాలపనాయకుడు
రుద్రయదేవ అమ్మంగారికి పుణ్యమునకై ఇనుమట్ల సోమేశ్వర
దేవరకు గుడి మంటపము ఎత్తించి అంగరంగ భోగాలకై

భూదాన మొనర్చెను (ద హిం VI నెం 808) కాలపనా
యకుడు ఇంతటి భూరుడును ప్రభుభ క్తిపరాయణుడును విశరణ
కాలియగుట చేతనే గణపతి దేవుడు అతనిని వే గిను డలము
నకు గవర్నరుగా నియమించెను (ద హిం VI నెం 809)
ఇది శక 1178 (క్రీ శ 1254)న జరిగినట్లు తెలియుచున్నది
వేంగి విజయాధినాథ అను ఈతని బిరుదముగూడ దీనికి
దోహద మొనగుచున్నది

మూడవ అన గ భీమదేవుని కాలమున చోళవక్రవర్తి
అగు రాజరాజ దేవుడు బలహీనుడుకాగా అతనిని పదచ్యుతుని
చేయుటకు అతని సామంతులును దండనాథులును యత్నించు
చుండిరి ఇట్లు యత్నించినవారిలో వల్లపులకును పా డ్యు
లకును కాగస్వామ్యము కలరు హోయిసల బల్లాకులతో
వెల్లూరు తెలుగు చోళులతోపాటు అనంగ భీమదేవుడును ఈ
రాజకీయ కలహములలో జోక్యముకలిగించుకొని పై నై న్యముతో
కా చీపుర శ్రీరంగముల వరకు వని కాకతీయ ప్రత్యర్థులకు
సాయమొనర్చినట్లు ఈతని కాంచీపుర శ్రీరంగ శాసనములవలన
తెలియవచ్చుచున్నది మూడవ అనియంక భీమునిచే నిర్మితమైన
చాలేశ్వరాలయములోని శాసనమువలన అని యంకభీముడు
బంగాళ దేశపు సుల్తానులతో సమర మొనర్చినట్లును ఆ యుద్ధ
మున అనంగ భీముని సేనానియగు విష్ణువు అనునతడు ప్రధాన
పాత్ర వహించి అనంగ భీమునకు విజయమును సంపాదించి
పెట్టినట్లును తెలియుచున్నది మరియు ఆ శాసనమున దండ
నాథుడగు విష్ణువు ఇట్లు ప్రశంస పబడెను “వీరవ్రతుడై
నిశితసాయకములతో యవనాధీశులను విష్ణువు వధించెను”
వింధ్యాద్రి సీమలో భీమునది చెంత సాగరతీరమున సమరము
జరుగునపుడు “తుంఘాణ వృశ్చీవతి విశ్వము విష్ణుమయమని
ఎరిగినట్లుగా వై భానమలుగూడ ఎరుగనేరరు” విష్ణువు ఎది
ర్చిన తుంఘాణనృపతి లఖోత్తిరి (లక్ష్మణావతి) కి ప్రభువైన
మలిక్-ఇజ్జాద్దీన్ తుస్లుత్-ఇ-తుఘన్ ఖాన్ అని చెప్పదురు
అని యంక భీమునకు త్రిశింక విజయమును సాధించుటలో
సాయపడినవాడు మహానాథ సేనాపతి అనునతడొకడకలదు
అతడు త్రిశింకమండల మహద్దండాధిపతి అనియు శ్రీమంతు
దక్షిణ దండాధికారులైన శ్రీశరణ మహానాథ సేనాపతులు
అనియు శాసనములలో ప్రశంసపబడెను

గాంగవంశ భూజానులు వేదవిద్య నాడరించిరి అనేక
దేవాలయములను శటాములను నిర్మించిరి ఈ వంశములో

ప్రసిద్ధుడగు అనంతవర్మ చోడగంగదేవుడు (పూరిలో) జగన్నాథాలయమును నెలకొల్పెను. రెడవ అనంగ భీముడు మేఘేశ్వరాలయమును నిర్మించెను. మూడవ అనియంక భీముడు కటక మండలములోని కృష్ణాక్షర గ్రామమునందు చాళేశ్వరాలయమును నిర్మించెను. నూటికి వెక్కువగా విలాస వనతులను నెలకొల్పెను. పాంథులకై బాలలను నిర్మించెను. ససోచయోగకరములగు శతాధిక తటాకములను శ్రవించెను. జగన్నాథునకు ప్రీతిగా సముద్ర తటమున అనేక పేను తులాభారములు తూగెను. వేదవిదుడైన ఇతడు వేద విద్యాభివృద్ధికై పాటుపడెను. ఇతడు మేఘకుర్మ పంచమి గురువారము చాండు శ్రీమద్దాక్షారామమున శ్రీభీమేశ్వర మహాదేవరకు తిక్కయెత్తు గద్యులు (840) యిట్ట పుష్పమహాశి సేయించి పెట్టినట్లు దక్షిణ హిందూ శాసనములలో మన్నది (ద హి IV సెం 1879 పుట 487) పుష్పమహాశియనగా అభరణ విశేషమనియు అనగా సుమారు 840 బంగారు నాణెములతో ఒక అభరణమును చేయించి అనంగభీముడు భీమేశ్వరునకు సమర్పించెనని తెలియుచున్నది. ఈగని కొమారుడగు నరసంహదేవుడు సాహస వరాక్రమములలోను దానధర్మములలోను కడ్రీకి దీటు అనిపి చుకొనెను. కోదారకమున (ఓరిస్సాలో) నరస హదేవుడు మార్కటేచాలయమును నిర్మించెను.

ఇట్లు గాగ భూపాలురు వేదవిదులై దైవశక్తులై అరిభయంకరులై ప్రజాపాలై క తత్పరులై మహాకూరులై మిక్కిలి ప్రసద్ధిగాంచిరి. మూడవ అనంగభీముడు గాంగచరిత్రమున మకుటాయ మానమై నెగడెను.

కం అం కా

అనంతగిరి

నల్లగొండజిల్లా హుజూరునగరం తాలూకాలో కోదాడ సర్కిల్లో అనంతగిరి అను గ్రామము ఉన్నది. దీనికి 20 మైళ్ల దూరముతో ఖమ్మంపట్టణము 15 మైళ్ళలో హుజూరునగరు పట్టణము కలవు. తూర్పున పాలారం పడమట తమ్మరబండ పాలెము ఉత్తరమున వన తవరం దక్షిణమున తిరువన్నారము ఈ గ్రామమునకు సరిహద్దులుగా ఉన్నవి. దీని చిహ్నార్థము 780 ఎకరములు ఇది ఎత్తుపల్లెప్రాంతమున ఉన్నది.

1981 సం. జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామముందలి పురుషుల స్త్రీలు కలిసి 6889 మంది ఉండిరి. వీరిలో

రి 15 సం.ల వయస్సుగల బాలురు 280 మంది బాలికలు 880 మంది పెడ్యూలు జాతులవారు 741 మంది ఇచట ఇంట్లు ఒకచోట వాడవాడలుగను మరియొకచోట గుంపులు గుంపులుగను ఉన్నవి. వీటిలో 800 పె కుటిండ్లు అయిదు కాక్రిటు కప్పుగలవి. ఒక అంతస్తుగల మేడ కలవు. గ్రామస్థులలో 2000 మంది వరి అన్నము 1839 మంది జొన్న అన్నమును 2000 మంది ఇతర అన్నములను తిందురు. వీరు బావిసీటిని త్రాగుదురు.

ఈ గ్రామమునకు పాలేరువాగు గొట్టపు బావులు నీటి వనరులుగా ఉన్నవి. వీటికింద వరి జొన్న చేరునెనగ సజ్జ పండును 1986-87 సం.లో వటలక్రింద ఉపయోగించిన భూమి 4800 ఎకరములు. దీనిలో కాలువక్రింద 200 ఎకరములు గొట్టపు బావులక్రింద 400 ఎకరములు ఇతర వనరులక్రింద 100 ఎకరములు సాగుబడియైనవి. అయితే ఇజమలు 200 ఎకరములకు నీటిని సమకూర్చెను. ఇంతు సహాయమున 100 ఎకరములకు నీటి సరఫరాచేయబడెను. ఇచట 800 ఎకరముల రేగడినెల 1500 ఎకరముల చవిటినెల 8000 ఎకరముల దుబ్బినెల కన్నడును ఫలసాయములను బద్లపై కోదాడు మజూరునగరములకు రవాణా చేయుదురు.

ఇచ్చటి వతున ఖ్య 8102 వీటిలో గేదెలు అవులు ఎద్దులుకలిసి 1000 కోళ్ళు 1000 వారమునకు 1500 లిటర్ల పాలు 500 కి గ్రా నెయ్యి 500 కి గ్రా మాంసము 500 గ్రుడ్లు స్థానికులు ఉపయోగించుకొని 500 కి గ్రా నెయ్యి 1000 గ్రుడ్లు కోదాడుకు రవాణాచేసి సాలినా 1000 కి గ్రా చేవలను స్థానికులు ఉపయోగించుకొనిరి.

ఈ గ్రామజనుల ముఖ్యజీవితాధారములు వ్యవసాయము కూలి చేవలపట్టుట అడవికలవ వృత్తిగా కలవారు వాగ్లపారస్థులు దుకాణాదారులు కలరు కంసాలులు వడ్రంగులు కమ్మరులు కుమ్మరులు చాళివారు మంగలివారు కూడ గలరు. వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు. దినమునకు పురుషునికి కూలి రు 8 లు స్త్రీ రు 150 లు.

అనంతగిరికి 20 మైళ్ళలో ఖమ్మము రైల్వేస్టేషను ఉన్నది. ఈ గ్రామమును పొరుగు గ్రామములతో కకరోడ్డులు కలుపుచున్నవి. 150 రెడ్డెబ్బ 10 పైకిళ్ళు ఇచటకలవు.

ఈ గ్రామములో బ్రాహ్మణుల హిందూ మత ప్రాథమిక పాఠశాల వ్యవసాయ వనరవన ఘము ఉన్నవి. వరవతి

సంఖ్యము గ్రామస్థులకు 20 000 రూపాయలను అప్పుగా ఇచ్చినది ఇది పంచాయతీ పరిపాలన కల గ్రామము ఇవట సశ్రమములన్నవి ముగ్గురు ఇ గ్రీ షు వైద్యులు ఇద్దరు ఆయుర్వేద వైద్యులు ఒక హోమియోపతి వైద్యుడు కలరు పశువులకు పాటువైద్య సహాయము ఉన్నది అయిదు కిరాణా దుకాణములు కలవు

తంతికార్యాలయముకు వారస తకు పురుళ్ళ ఆను ప్రతీతి పశువుల అనుప్రతీతి ఎనిమిదియేటరుకు పోలీసు స్టేషనుకు బ్లాకు అభివృద్ధికి ద్రముకు గ్రామస్థులు రి మైక్లోలో ఉన్న కోదాడునకు పోవుదురు కోర్టుకు సబ్రిజిస్ట్రారు ఆఫీసుకు 15 మైళ్ళలోనున్న హుజూరునగరుకు పోవలెను హైస్కూలు చదువులకు విద్యార్థులు హుజూరునగరునకును కళాశాల చదువులకు నల్లగొండ ఖమ్మములకును పోవుదురు

ఈ గ్రామమును కాకతీయ రాజులు పాలించిరి వీరు చారిత్రకమైన కోటను రెండు దేవాలయములను కట్టి చిరి
మా క్షే

అనంతగిరి చరిత్ర

ఈ పేరు గల గ్రామములు ఆంధ్రదేశమున దు ఎడనెడ కాన్పించుచున్నవి వానిలో కొన్ని చరిత్ర ప్రసిద్ధి కెక్కినవి ఉపలభ్యములగు ఆధారములను బట్టి వీనిలో మొదటిది గు టూరు మండలము పల్నాడులో ఉండినది

కొడవీటి పాలకుడగు కుమారగిరి రెడ్డి కాలమున (క్రీ శ 1888-1402) చొక్కన సంగన గారు అను నాయకుడు రాజ ప్రతినిధియై తంగెడసీమను పాలిచుచుండెను తంగెడ పల్నాటిలోని గ్రామము అప్పకవి దీనిని వర్ణించెను ఇది కృష్ణానదికి దక్షిణమునకు శ్రీగిరికి ఈశాన్యదిశను ఉన్నదని ఆతని వర్ణనము చొక్కన సంగన గారికి ఒక నాడు స్వప్నమున దు నరసింహస్వామి దర్శనమిచ్చి తనకు అలయ నిర్మాణముచేయుమని ఆనతిచ్చెనట సంగనంగారు భగవంతుని యాజ్ఞ మేరకు అనంతగిరి వద్ద నరసింహస్వామి అలయము నిర్మించి విగ్రహ ప్రతిష్ఠ చేసిరి

అనంతగిరిని గూర్చి మరికొన్ని యంశములు ద నాంకొనె 565 వలన తెలియ వచ్చుచున్నవి శాసనకాలము క క 1818 (క్రీ శ 1891) అనంతగిరి తంగెడకు ఉత్తరమునకు కృష్ణానదీకి దక్షిణమునను ఉన్నది భవనాశి అను చిన్న పురు పరాచూరగండముతో కలియు స్థలమున అనంతగిరి

యున్నది ఈ నది సంగమేశ్వరము వద్ద కృష్ణలో కలియుచున్నది

కోరుకొండమీద శ్రీ లక్ష్మీనరస హస్వామి అలయము కూడ ఇట్లు ఒక భక్తురాలి స్వప్న ఫలితముగానే నిర్మింపబడెను ఆంధ్రవాఙ్మయమున దు స్వప్నవృత్తాంతములు తరచు లభిచుచు డును శిల్ప శైత్రమున దు గూడ స్వప్నము మిక్కిలి ఫలవ తమైట్లు వై ఉదాహరణలు సాక్ష్యమిచ్చుచున్నవి

క్రీ శ 1700 ప్రాంతము వాడును విజయనగరము పూనపాటి వంశీయుడును అగు తమ్మభూపాలుడు అనంతగిరి విభుడని శ్రీ కృష్ణ విజయ కావ్యములో వర్ణింపబడినది బెజవాడ యందలి కనక దుర్గాదేవి కటాక్షముచే తమ్మ భూపాలునికిది లభించెనట ఇప్పటికి గోల్కొండ రాజ్యమున న్న మి చి నది మొగలాయి చక్రవర్తుల ప్రతినిధులు ఆంధ్రదేశమును అదుపులోనికి తెచ్చుకొనుటకు యత్నించుచు డిరి ఇట్టి యరాజక కాలములో తమ్మ భూపాలుడు బలవరాక్రమములచే కృష్ణకు దక్షిణ ప్రాంతమున కొంత ప్రాభవమును సంపాదించియుండును ఇట్టితడు అన తగిరి విభుడై యుండును

ఈ స దర్శమున మరియొక విశేషా శము గమనింపదగియున్నది క్రీ శ 14 వ శతాబ్దమునందు నరసంహస్వామి ఆరాధనము తెలుగు దేశములో వ్యాప్తి చెందెను రెడ్డి రాజ్య స్థాపకడగు ప్రోలయ వేమారెడ్డి అహోబిల నృసంహస్వామి భక్తుడు ఎత్తూరైగడ మహాకవి అహోబిల దేవుని కంఠతముగా తన లక్ష్మీ నృసంహ పురాణమును రచించెను కోరుకొండ నాయకులు గూడ కోరుకొండ దుర్గముపై లక్ష్మీ నృసంహదేవుని ప్రతిష్ఠించి కుమారగిరిరెడ్డి ప్రోలయవేమారెడ్డి కన్న వైష్ణవ మతమునందు ఎక్కువ ప్రత్యయము కలవాడు కావుననే ఆతని ప్రాంత పరిపాలకుడైన చొక్కన సంగనంగారు అనంతగిరిలో నరసంహాలయములు వెలయు చెను నరసంహస్వామి శ్రీ మహా విష్ణువు యొక్క ఉగ్రావతారము శక్ర వినాశనమునకు ప్రతీకయైన దైవము శైవ మతాభినివేశము అధికముగా గల రాచకొండ పద్మనాయక ప్రభువులు శివుని ఉగ్రావతారమగు భైరవుని ప్రతిష్ఠించి ఆరాధించగా రెడ్డి రాజులు విష్ణువుయొక్క ఉగ్రరూపమైన నృసింహ దైవమును సంభావిచిరని యూహాంప వచ్చును శ్రీనాథుడు “వేదాద్రి నరసింహ విపుల వక్షస్థలీ కల్హార మాలికా గంధహారి”

అని వేదాద్రి చేవుని స్మరించినాడు ఈ స ప్రధానము విజయ నగర సామ్రాజ్యమునకు ప్రాచీనది హంపిళిలము లందలి ఉగ్రస్థం హముర్తియు శత్రున హరమునకు చిహ్నముగానే వెలయుచున్నది

అనంతగిరి (2) గ్రామచరిత్ర ఈ గ్రామమునకు చరిత్ర ప్రాముఖ్యము కలదు ఇచ్చటి కొండపై దుర్గము నిర్మి పడెను దీనిని కాకతీయులు కట్టించి యుందురని భావించబడుచున్నది విజయనగరచక్రవర్తియైన శ్రీకృష్ణ దేవరాయల పూర్వదిగ్విజయ యాత్రయందు తెల గాణమున ఆతడు అయి చిన దుర్గము లలో అన తగిరి ఒకటి తిరుమల తిరుపతి దేశస్థాన శాసనములు మూడవ సంపుటములో (నె 80 178 పుట) రాయల విజయ ములు ఇట్లు పేర్కొనబడినవి “తె వాడకు విచ్చేసి కొ డవల్లి దుర్గమున్న సాధి చి అనంతగిరి ఉ ద్రకొ డ ఉర్లకొండ అరవ ల్లి జల్లిపల్లి క దిక్కిండ కప్పలువాయి నల్లిగొ డ క భ మెట్టు కనకగిరి కంకగిరి ఇవి మొదలైన తెలంగాణ్య ఖమ్మరాజు ఒక థాటినిగై కొని” వీనిలో ల గొ డ క భ మెట్టు సంద్రమైనవే కందికొ డ ఇప్పుడు వర గల్ శిల్లా మహాబాహు బాదు (మామకోట) తాలూకాలోనున్నది జల్లిపల్లి అశిల్లా జన గామ తాలూకాలోనున్నది ఉర్లకొండ గ్రామము నల్లిగొండ శిల్లా సూర్యాపేట తాలూకా నరికొండ సర్పిలలోఉన్నది న దితిమృతవి తన పారిజాతావహరణ కావ్యమున దు కృష్ణ రాయల విజయములను వర్ణి చుచు (పారి 1 28) కిమక మీట నన గిరి క్రి దు డడతేనె అని చమత్కరి చినాడు రాయలు దేవరకొ డ జల్లిపల్లి క భంమెట్టు జయించినట్లు తిమ్మన వ్రాసినాడు అనగా కృష్ణదేవరాయల కాలమునకు అనంతగిరి దుర్గము యద్ద ప్రాముఖ్యము కలిగియుండె నన్న మాట అప్పటికి గోలకొండ రాజ్యము నూతనముగా స్థాపి ప బడి కులీ కుతుబుషాహా ప్రజ్ఞాపాటవముచే తలయెత్తుటకు ప్రయత్నించుచున్నది

తర్వాతనే ఈ ప్రాంతమంతయు గోల్కొండ యాజమా న్యమున స్థిర దినది కుతుబుషాహా కాలమున గూడ ఇది తగు మాక్రము ప్రాధాన్యము కలిగియు డెను అట్లుగా కుతుబుషా (క్రీ శ 1828 1872) తన రాజ్యకాలమున ఒక పర్యాయము రాజ్యమందలి తూర్పుతీర స్థ భాగములను సందర్శి చుటకై మచిలీపట్నమునకు పోవుచుండెను దారిలో నాతడు అంతగిరివద్ద మజిలీచేసెనని అతని సంచారక్రమ వర్ణనలో చెప్పబడినది

(మా అంతగిరి) అనంతగిరియే ముసల్మాను రచయితచే అంత గిరిగా వ్యవహరిం పబడియు డును మరింగటి ఎంగరా చార్యుల త ద్రి తిరునే గళా చార్యులు అన తగిరియందు గురురాయ పట్టభద్రుడని నిరోప్య పితాశాల్యాణమున కలదు ఇది నల్లిగొండ శిల్లాలోని అనంతగిరియని భావి చుటకు వీలగుచున్నది

ఐవి ఇచ్చట కొన్ని విశేషములను తెల్పును మరింగ టి వారి పూర్వీకుడైన చెన్నరాయడు దేవరకొండక చేరువనున్న పెడకరాజుపల్లెగ్రామపు కొండపై చెన్న కేశవుడుగావెలసెనట మరి గంటి తిరు వెంగళనాథుడు ఆ సమీపము దలి కొన్ని గ్రామ ములకు గుర్తుగా ను డినట్లు చెప్పబడినది ఆ గ్రామములు అన తగిరి ధర్మపురి ఊరి గొ డ గ గాపురము బ్రహ్మరాయ పురి కర్నూర రేబెల్ల ఎ డబెల్ల బాడేబెల్ల అనునవి ఇ యన్నియు హరి తీర్థమలని కాల వ కొనుచున్నాడు వీనిలో కొన్ని స్థలము లిప్పుడు గుర్తి చుటకు వీలలేకున్నవి పెడకరాజు పల్లె బ్రహ్మరాయపురి కాల్పి చుటలేదు బ్రాహ్మణపల్లె అను గ్రామములు దేవరకొ డ తాలూకాలోకలవు బ్రహ్మరాయపురి న సృష్టికరణమేమో తెలియదు ధర్మపురి గంగాపుర గ్రామ ములు ఈశిల్లా రామన్న పేట తాలూకాలో ఉన్నది గంగాపుర గ్రామము రేబెల్ల దేవరకొ డ తాలూకాలో ఉన్నది పైయి ములమబ్బటిమరి గ టి సింగరాచార్యులు పేర్కొన్న అన తగిరి నల్లిగొండ శిల్లాలోనిదేయని ప్రకృతమునకు చెప్పవచ్చును

అనంతగిరి (3) రాజనీతి రహ్మకరము అను ప్రబ ధ మును వ్రాసిన నేటి కృష్ణ యామాత్యుడొక అనంతగిరిని పేర్కొనియున్నాడు ఈతడు ఇబ్రహీ కతుబుషా కుమారు డైన మహమ్మద కులీ కాలమువాడు ఈతని కాలము క్రీ శ 1580 1812 కృష్ణ యామాత్యుడు తాను గోలకొ డకు పడ మట ఎద్దలూరు గ్రామనివాసి యైనట్లు చెప్పకొన్నాడు ఎద్ద లూరుకు సమీపము న దున్న అన తగిరి నుని హస్తావి ఈతని ఇలవేల్పు సిద్దలూరు గ్రామము పైదరాబాదు శిల్లా వికారా బాదు తాలూకాలో ఉన్నది ఇప్పుడు దీని జనాభా 1588 వికారాబాదు తాలూకాలో అన లగిరికొ డ లున్నవి ఇచ్చట ఒక ఆరోగ్య కే ద్రము ఎర్పడియున్నది నేటి కృష్ణ యా మాత్యుడు పేర్కొనిన అనంతగిరి ఇదియేయని చెప్పవీలగు చున్నది ఈ కొ డమీద నరసింహస్వామి ఆలయము ఉన్న వైసము ద్రువపడలేదు ఇ కను విచారింపవలసి యున్నది ఇచ్చట నేడు అన త పద్మనాభస్వామి ఆలయము మాక్రమే

ఉన్నట్లు తెలియుచున్నది నృసింహస్వామి ఆలయములేదు
 ఐం ల రం
 వి శి మం

అనంత దైవజ్ఞుడు

ఈజదు శేఖవదై వజ్ఞుని కుమారుడు నంది గ్రానువాస
 ఈజదు కాలనిర్ణయావ బోధమును జ్యోతిష గ్రంథమును రచిం
 చెను విజనీర్ మహారాజా వుక్త కాండాగార గ్రంథమిది
 899 పేజీలో క్రీ శ 1588 87 న వత్సరము చూపబడి
 నది కాని ఇది గ్రంథ రచనా కాలమా లేక ఎన్నవైన లేఖ
 కులు ఆ వుక్తమును వ్రాసనకాలమా అనువిషయము స్పష్టము
 కాదు

డా ఎ రా

అనంతపల్లి

అనంతపల్లి పల్లిను గోదావరిజిల్లా కాడేపల్లిగూడె
 తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 18 మైళ్ళ దూరములో కాడే
 పల్లి గూడెము లదు అనంతపల్లి విస్తీర్ణము 6150 ఎకర
 ములు దీనికి తూర్పున యర్నగూడె పడమట చిపురు
 గూడెం ఉత్తరమున చిన్నాయగూడెం దక్షిణమున చోడ
 వరం సరిహద్దులుగ ఉన్నవి ఇది మార్కాధారపు మెరక
 గ్రామము

1861 నం॥ జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఇక్కడ పురు
 షులు స్త్రీలు కలసి 5547 మ ది ఉండిరి ఈ సఖ్యలో
 615 సం॥ ల వయస్కుల తాలురు 686 మంది తాలికలు
 487 మంది ఎరుకలు 82 మంది దొమ్మలు 10 మ ది
 పెద్దూలు జాతులవారు తరగతులవారు 4018 మంది ఇవట
 ఒక్కచో గుంపుగను ఒకచో ఏక ఎ క్తిగను వేర్వేర్వో
 శివార్లుగను ఇండ్లు ఉన్నవి వీటిలో 200 పెటంటిడ్లు 15
 కా క్రిటు కప్పగల ఇ డ్లు 3 ఒక అంతస్తుగల మేడలు కలవు
 ఈ గ్రామము తూర్పు ఒడమరలుగా అభివృద్ధి చెందుచున్నది
 గ్రామస్థులు ఎర్రకాలువ నీటిని కాచి నీటిని త్రాగుదురు
 త్రాగెడి నీటికి ఎద్దలేదు

అన తపల్లి వంటకాలువ ఉండ్రాళ్ళ చెరువు కృష్ణమ్మ
 గూడెం చెరువు ఊరచెరువు చాళిలి చెరువు దుప్పకుంట
 చెరువు ఈ గ్రామమునకుగల నీటి వరులు వరి వేరుసెనగ
 ఉలవ నువ్వువంటలు పండును కొబ్బరి మామిడి బత్తాయి
 నిమ్మ నారింజ జీడిమామిడి చెరుకుతోటలు గలవు వంగ

వీర దో॥ మున్నగు కూరగాయలను ప డిం తు రు
 1988-87 సం లో ప టలక్రి ర ఇక్కడ 4739 ఎకరముల
 భూమి ఉపయోగపడెను కాలువక్రింద 576 ఎకరముల
 భూమి గొట్టపు కావుాకి ద 1000 ఎకరముల భూమి సాగు
 బడి ఆయెను 51 ఆయిల్ ఇ జనులు 500 ఎకరములభూమికి
 నీటిని సరఫరా చేసెను 4 ట్రాక్టర్లు 200 ఎకరముల భూమిని
 దున్నెను ఇవట 3011 ఎకరముు గరవసే 800 ఎకరముు
 లేగడిసే 1000 ఎకరముు ఎజ్జి డ్రుసేల 1500 ఎ కరముల
 ఇను శేల 50 ఎకరముు రాతిసేల కిన్ని చును సాలీనా
 వైరు ప టలను 20 లక్ష మామి కాయును 9 90 000
 బత్తాయి పండ్లను 11 90 00 నిమ్మకాయలను 50 బసాల
 జీడిమామిడి గింజలను 1918 పుట్ల తెల్లమును కూరగాయ
 లను తాడెల్లిగూడెమునకు లారీలపై రె డెడ్ల బ డ్లపై
 రవాణాచేరి 25 00 కొబ్బరికాయును 10 000 బత్తాయి
 ప డ్లను 10 000 నిమ్మకాయును 1000 నారి జకాయలను
 2 పుట్ల తెల్లమును స్థానికులు సాలీనా ఉపయోగ మకొనిరి

ఈ గ్రామములో 182 గేదెలు 150 ఆవులు 120
 ఎద్దులు 100 మేకలు 50 గొట్టలు 50 ప దులు 480 కోళ్ళు
 కలవు 9 800 లీటర్లపాలు 500 కి గ్రా నెయ్యి స్థానికులు
 ఉపయోగించుకొని 4 000 లీటర్ల పాలను నల్లచర్ల కాడే
 పల్లిగూడెములకు రవాణా చేసిరి

ఇంట జనుల ముఖ్య జీవాధారము వ్యవసాయము
 దుకాణాదారులు క సాలులు వడ్లగు కుమ్మరులు
 తెలి లవారు మంగలివారు చాళిలివారు గొల్లివారులరు
 బుట్టలు అల్లుట ఎన్నళ్ళు ట్టులు తాటిపేగుకొట్టు ఇవటి
 ఇతర వృత్తులు రాళ గినుడి 1 వ్వి 70 కిన్నుల రాయిని
 పొడగు గ్రామములకు ప్లయి చేసిరి

మదనగోపాల వేగిలి గేవ్వర సుబ్రహ్మణ్యస్వాముల
 దేవాలయము ఈ గ్రామదేవాలయగు డండు గ కా
 భ గాని గుడి చర్చి ఉన్నవి దేవాలయములగు 61 ఎకరముల
 భూమి కలదు మార్గిర శుద్ధస్థానాడు సుత్యా యుడి
 స్థల జరుపుదురు శ్రీ మదనగోపాలస్వామి కల్యాణము
 వైకాఖ శుంకాకళిమండి పూర్ణిమవరకు 5 దినములు జరు
 గును ద డు గ గాళవా సేవ క్రాంతిమండి రెండు దిన
 ములు జరుగును మహాశివరాత్రి మాఘ బహుళ చతుర్దశి
 నాడు జరుగును

ఈ గ్రామమునకు 18 మైళ్ళ దూరములో తాడేపల్లి గూడెం రైల్వే స్టేషను ఉన్నది గ్రామములో 19 కర్రోడ్లు ఒక తారోడ్డు ఉన్నవి పొరుగు గ్రామములతోను పురము లతోను క కర్రోడ్లు తారోడ్లు ఈ గ్రామమును కలపు చున్నవి ఇది బస్సు మార్గము వైన ఉన్నది గవర్నమెంటు బస్సులు ౫ అర్ధగంటకు ఈ గ్రామమును దాటిపోవును ట్రయామనుకు ౦౦ రెడెడ్ల బడ్లు 17 పైళ్ళు కలవు

అనంతపల్లిలో బీప్రాస్థానీయ టెలిఫోను 4 మిలి ఎలిమెంటరీ స్కూళ్ళు జిల్లాపాఠశాల వైస్మాన్లు ఉన్నవి 45 మంది విద్యార్థులు ఉన్నవి వైస్మాన్లు చదవులకు చోడవర టెలికచర్ల గ్రామములను దీనివత్తురు మిషన్ కట్టు లేను అల్లిక కేంద్రముల గూడ ఉన్నవి ఇది చాయతి పరిపాలనకు గ్రామము గ్రామ పారిశుద్ధ్యమునకు ఎంపాట్లు కలవు పంచాయతి ట్రావాయము రేడియో తాడేపల్లి 50 మందికి సరిగ్గా ఒక కమ్యూటీటీలు ఉన్నవి కోర్టు పోలీసుస్టేషను ఎల్ రిజిస్ట్రారు అఫీసులు కలవు ప్రభుత్వపు రూరల్ ఆసుపత్రి ఒకటి ఉన్నది ఎలగురు ఇగ్గిమ వైద్యులు కలరు వారపు సతీలో కూరగాయలు పప్పు ధాన్యములు దొరుకును కిరారాదుకాణములు కాఫీ వోంటర్లు కిఫీ పోడా ఎగరెట్టు దుకాణములు కూరగాయల అంగళ్లు పైళ్ళు పావులు టెలిఫోన్లు బట్టలపావులు మదుల పావులు ఉన్నవి

18 మైళ్ళ దూరములో ఉన్న తాడేపల్లి గూడెం లో తతి కార్యాలయము మున్సిపల్ కోర్టు తాలూకా కచేరి ఉన్నవి కళాశాల చదువులకు విద్యార్థులు తాడేపల్లి గూడెం అట్టన్ కాలేజీకి పోవుదురు సినిమా థియేటరును సహకార సంచుమునకు 8 మైళ్ళలోనున్న నల్లజర్లకు పోవుదురు

మా శ్రీ

అనంతపాలుడు

అనంతపాలుడు విళిమ చాళుక్య చక్రవర్తియగు అరవచక్రమూడిత్యుని సుప్రసద్ద సేవాపతి ఇతడు విళిమ చాళుక్యుల వత్తమున చేరి దేశమును (క్రీ శ 1115) స్వాధీనము చేసి కొని పట్టదర్పముతో కొంతకాలము పాలిచెను ఈయన కిరుదావళియు శ్రీస్తీయు చాళుక్య చక్రవర్తకము 45 (క్రీ శ 110) నందు ఆయన పట్టమహిమ మహాదేవి దండనాయకురాలు ద్రాక్షారామ భీషేక్యరాలయమున వేయ

చిన కానమువలన (ద హి IV 1210) తెలియవచ్చు చున్నవి అనంతపాలుడు పంచదమహాద దనాయకుడు ఇతనికి నమ్మిగిగతవ చమహాశబ్ద అను రాజులు వహించు విరుదము కలదు ఇందు సుజనప్రసన్నుడు పరాగవా బపుత్రుడు తురగరేవంతుడు వైరికృతాంతుడు అని వర్ణింప వీడినాడు ఈయన వాణసన శమునకు చెరిన బ్రాహ్మణులు ఈయనపేరు మహాప్రధాని భార పెర్లడ మనె పెర్లడ ద దనాయక అనంతపాళరం అని కామలరు చెప్పెడిది పెర్లడైన వారాన శ బ్రాహ్మణులు గొప్ప మేధావులను కిరలను అయిఉడిరి నన్నయశట్టారకు కులైదవపాళరం రచయదుతోడదిన నారాయణ శట్టు వాణసన కియిఉ యే తెలియ చ్చుచున్నది

అనంతపాలుడు ఎరాక్రమకాలి ధీరుడు అనవితయములు క్రీ శ 1088 న నాటికె తెలియవచ్చినది ఇతనికి కర్ణా కములోని బసవాని పులిగిరి టెన్వెళ్ళ అను ప్రదేశములపై రాజ్యాధికారము ఉండెడిది ఈయనకు న విరుదాధిపుడు నారాయణ వావనడు క్షౌరద దనాయకడ కాళిదాసు అను అయిదుగురు తమ్ములు గలరు వీరదరును అన్నవలె గొప్పయోధులు అరవచక్రమాడిత్య చక్రవర్తి సేవను దం డిసచారు

కర్నూల జిల్లా మార్కాపుర తాలూకాలోని శ్రీపు రాంతకమున దలి శ్రీపురా లోక్యుని దేవళమును వేయించ బడిన ఒక కానమున అనంతపాలుని పశమువారు చాళుక్య నృపతలసేలో మగ్గులై టుల తెలుపబడినది అనంతపాలుని తడి మహేశ్వరద దనాధుడు “చాళుక్యుల మూల స్త్రుళ అనపొగడ్డమ పొడెను అ తపాలుని ఎతామహుడు భీమనకూడా గొప్పయోధుడుగా ప్రళల నదుకొనెను గోవిదర దనాధుడు చేరి విజయమున దు అనంతపాలునకు సహాయపడిన గొప్ప కూరుడు బధుత్వరీత్యా ఆయన అనంత పాలునకు మేల్లడు అల్లుడ కూడ అయిట్లు చెప్పబడినది గోవిందరండనాధుని పూర్వలకూడ చాళుక్య ప్రభువుల సేవ లంద దండనాయకులై ప్రఖ్యాతిపహించిరి

అనంతపాలు దండనాథుడు చేరి దేశమును ఆక్రమించుటకు ముదుగల అర్ధదేశ పరిష్కలను కొంతవరకు తెలిసిగొనుట ముఖ్యము వేంగిరాజ్యమును పాలించిన పూర్వ చాళుక్యనృపతు లలో మూడుతరములవారు చోళమహారాజుల కన్యలను

ఉద్వాహమాడిరి వీరిలో విమలాదిత్యుడు (క్రీ శ 1011 18) కుండవాంఛను వెండియాడెను రాజరాజు (క్రీ శ 1019 81) అమ్మంగదేవిని ఎరిణయమాడెను రాణే గ్రహోదుడు (క్రీ శ 1074-1120) మధురాంతకదేవిని చేపట్టెను త ద్రి రాజరాజు మరణాంతరము రాణేంద్రుని ఎంతంద్రి విష్ణువర్ధన వి యా దిత్తుడు వేంగిరాజ్యమును ఆక్రమించుకొనుటవలన వెనువెంటనే రాణే గ్రహోదుడు వే గిరాజ్యమును చేబట్టి వీలుపడలేదు చోళులతో వైవాహిక న బంధములవలన కొ తవరకు వేంగి రాజుని వ్యవహారములలోని అ తః కలహముల దు చోళుల ప్రాబల్యము అధికమైనది వినత ద్రి విజయాదిత్యుని మరణముతో (క్రీ శ 1078) వేంగిరాజ్యము రాణేంద్రునకు సక్రమించినది కాని అప్పటికే చోళరాజ్యమునకు చారములలేని కారణమున రాణేంద్రుడు మాతామహారాజ్యమైన చోళ మండలమునకు అధిపతియై వే గిరాజ్య పాలనకు తాకుమారులను రాజ ప్రతినిధులగు నియమికచెను ఇప్పటినుండియు రాణే ద్రచోళుడు మొదటి కులోత్తు గ చోడవక్రవర్తిగా వ్యవహరింపబడెను

కొంతకాలమునకు కులోత్తుంగ చోళుడు తన ఆప్తవర్గమునకు చెంది భక్తివిశ్వాసములతో తన్ను సేవి చిన వెనాటి దుర్గయవంశములోని గొ కరాజును రాజలాంఛనములతో వే గిరాజ్యమునకు మహామండలేశ్వరునిగా చేసెను గొంక రాజు గొప్పయోధుడు కులోత్తుంగ చోళుని ప్రేమాదరముల చూరగొనినవాడు పూర్వ చాళుక్య ప్రభువులకు వెలనాటిదుర్గయవంశజులు పమస్తసేవాధి శతుగాను డి రాజ్య రక్షణయందు అప్రమత్తులై యుండెడివారు కులోత్తు గుడు గొంకరాజును పుత్రచాత్యుల్యముతో చూచెడివాడు

ఇ తకు ము దును డియు పశ్చిమ చాళుక్యులకును చోళులకును పూర్వాంధ్రదేశాక్రమణముగుఱ్ఱి పరస్పర యుద్ధములు జరుగుచుండెడివి దీనికిలోడు తమకు జ్ఞాతులైన పూర్వచాళుక్యుల వ్యవహారములందు చోళులు జోక్యము కల్పించుకొనుట పశ్చిమ చాళుక్య నృపతులకు క టింపుగా నుండెడిది

కులోత్తు గచోళుడు వే గిమ డలమును వెనాటి దుర్గయలకు దత్తవరచుటతో చాళుక్య శ్రీభవ మల్లి ఆరవ విక్రమాదిత్యునకు మ చి అదను దొరికినది తనకును తన అచ్చయ గు భవనై కమల్లసోమేశ్వరునికిగల శత్రుత్వమున మ

కులోత్తుంగచోళుడు తన అన్నకు పాయుడినందున కులోత్తు గునిపై వగవట్టి విక్రమాదిత్యుడాతనిని ఎట్లయినను సాధింప తలపెట్టెను వెంటనే తన దండనాయకుడైన అనంతపాలుని వే గిరాజ్యముపై ద డెత్తి వశపరచుకొనుటకు గొప్ప నై న్యముతో పంపెను మహామ డలేశ్వర వెలనాటి కులోత్తుంగ గొంకభూవిభుడ ను అతేపనై న్యమును ఆయ త్తవరచుకొని అన తపాలుని సేనల వెదుర్కొను వెల్లువ వలె వచ్చిపడిన చాళుక్య నై న్యమును ప్రతిఘటి చుటకు సాధ్యుడగు వెలనాటి నై న్యములు వెనుకపట్టినవి జెజవాడ చ నవోలు చేత్రోలు మొదలగు కోటలు అన తపాలయ్యకు వశమైనవి ఇట్లు కృష్ణా గోదావరి మధ్యప్రదేశమును ఆ ద్రదేశపు హృదయ భాగమునునైన వే గి మ డలము క్రీ శ 1132 నాటికి పశ్చిమ చాళుక్యుల అధికారములోనికి వచ్చెను క్రీ శ 1127 నం న జరిగిన ఒక రాజకీయ విప్లవమున కొ డపల్లిని పాలించు గోవిందద డనాథుడు (అనంతపాలుని మేరల్లుడు) జననాథ పురమును (జెజవాడ) ముట్టడి చి గొ కరాజును చెరబట్టి రాజ్యవిహీనుని చేసి వేంగిపట్టణమును దగ్ధముచేసెనుటల కాన నమలవలన తెలియుచున్నది

అనంతపాలుడు వేంగిమ డలమునెలుచు జెజవాడయం దుండిన కాలమున నైవాచార్యుడైన శ్రీపతి పండితుడు ఇతనికి గురువై యుండెను విషయము సుప్రసిద్ధ చరిత్ర పరిశోధకులు శ్రీ కొమర్రాజు వెంకటలక్ష్మణరావుగారు ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వమున దు నుడివి యున్నారు శివునికన్న అన్య డైనము వేరొకడులేడను సత్యమును నిరూ చుటకు అనంత పాలునిసమక్షమున శ్రీపతి పండితుడు తన ముహును ప్రదర్శించెనని ఒక ఐతిహ్యము కలదు ఒక ఉత్తరీయము నందు కణకణలాడు నిస్సలము శ్రీపతి పండితుడు మూట కట్టెను కాని ఉత్తరీయము చెక్కుచెదరక నిలచింది ఈ విషయమునే మల్లికార్జున ప డికారాధ్యుడు శివతత్త్వసార మను గ్రంథమున దు చెప్పినాడు

“ఒక్కడె డై వము శివుడని

నిక్కము సేయటకు ముడిచె నిప్పల్ చేరన్

మ్రక్కక శ్రీతి పండితుఁ

డక్కజముగ విజయవాడ నలజమ్మి శివా ॥

ఇదే విషయము కాననములందును వ్రాయబడినది జెజవాడ మల్లి కేశ్వరాలయమునందను చాళుక్య వంశకాల

మహా మ డలేశ్వర ల్ల కేతుకు శ్రీపతి పండితునిమహామగుర్ని శ్లోకరూపమున శాసనము వేయి చెను శాసనకాలముగాని పల్ల కేతుని పుట్టు పూర్వోత్తరముగాని తెలియవచ్చుటలేదు

శ్రీపతి పండితుడు అనంతపాలుడు ఒకే కాలమునకు చె దిన చారనుటలో చారిత్రకులలో భిన్నాభిప్రాయములు కలవు శ్రీపతి పండితుడు చూపన మహామ కాలప్రవాహమున ఒక ఐతిహ్యముగా నిలచినది

అన తపాల దండనాథుని కాలమున వేయబడిన ద్రాక్షారామ ఫీమేశ్వరాలయమున దలి శాసనములను ఈ స దర్శమున వరికి చుట సమంజసము

ద డనాథ అన త దేవయ్య పట్టమహాదేవి ఇరవది గంధ హస్తమాడలు ఫీమేశ్వరదేవరకు సమర్పించినది ఇ దు ఆమె అన తవరకు కళ్యాణాభ్యుదయ సహస్ర ఫలభోగ భాగిని ద్విశీయి లక్షిగా వర్ణి ప బడినది

ద్రాక్షారామమును ఆకాలమున పెదడాక రేమి అని శాసనముల వేర్కొనుట గమని పదగినది (ద హి IV 1211)

అన తపాలని అల్లుడు సక్ర రాజదండనాయకుడు ఫీమేశ్వర మహాదేవరకు అఖండపత్ని లోహదండ (లోహముతో చేయబడిన దండము) సమర్పి చినటుల వేరొక శాసము నందు కలదు (ద హి IV 1811)

చాళుక్య విక్రమ సం॥ 48 కు సరియగు శా శ 1048 (క్రీ శ 1121) నమస్త ప్రధాని అనంతపాల ద డనాయకుడు ఫీమేశ్వర మహాదేవరకు 10 ఖండ్రి ల భూమిని దానముచేసెను (ద హి IV-1225)

చాళుక్య విక్రమ సంవత్సరములను ఉదాహరించిన శాసనములు గోదావరి కృష్ణ గు టూరు మ డలముల ఎలు తావులలో కనుగొన బడినవి

విక్రమాదిత్య మహారాజ క్రీ శ 1126 వ స . న దివంగతుడయ్యెను ఇతని కుమారుడు మూడవ సోమేశ్వరుడు పశ్చిమ చాళుక్య సంహాసనమును అధిమించెను ఇతనికి భూలోకమల్లి అను విరుదుకూడ కలదు విక్రమాదిత్యుని మరణాన తరము వే గిమండలమున పశ్చిమ చాళుక్యుల అధికారమును ధిక్కరించు అనేక తిరుగుబాటులు ఉత్పన్నమైనవి ఇప్పట్లున ఆంధ్ర దేశమందలి ఇతర మ డలేశ్వరులు కలిసి కట్టుగా వెలనాటి చోళులకు అండగా నిలిచి వేంగిరాజ్యమును తిరుగ ఆక్రమించుటకు గట్టి ప్రయత్నములు చేసిరి అప్పటి

ఆ భ్రాధీకుడు వెలనాటి చోడరాజు కుమారుడు రె డవ గొంక రాజు ఇతడు మహా బలవరాక్రమశాలి విక్రమచోడభూపతి చోళమండలమును డి ఇతని సహాయార్థము గొప్ప నైస్వమును ప పెను పశ్చిమ చాళుక్య నైస్వములకు అధ్వర్యము వహించిన చారు గోవింద ద డనాథుడు లక్ష్మీశ్వర దండనాథుడు ఉభయ నైస్వములకు గోదావరి తీరమున జరిగిన మహా సమరమున చాళుక్య సేనలు తరుమబడినవి ఈ ఘోర స గ్రామమును గురి చి

—“కుంతల వల్లభస్వనికశే గోదావరి సంగరే ప్రాసల్లక్ష్యుడ ద డనాథ సహిత గోవి ద దాండాధిపః జిత్యాహోటక ఘోటకోష్ఠి నివప్తార్విరశ్రియ ”—

అని ద్రాక్షారామ శాసనముదు విశదీకరింప బడినది (ద హి IV-1141)

దీనివలన కుంతల వల్లభుని సమక్షమున గోదావరి తీరమందు జరిగిన స గ్రామమందు గోవి ద లక్ష్మీశ్వర దండనాథులు ఓటమిని చెందిరి శత్రు సంబ ధమైన ధనరాములు అశ్వములు ఒ తెలు గొ కళూధపునకు స్వాధీనమైనవి జయలక్ష్మి గొ కని వరించినది ఈ శాసనమున శ 3 సం॥ ము గాని చాళుక్యవిక్రమ సం॥ రము గాని ఉదాహరి ప బడలేదు ఈ యుద్ధము క్రీ శ 1185 ప్రాంతమున జరిగి యుండవలెనని చారిత్రకులు భావించిరి

ఒక విషయము చర్చనీయాంశము అన తపాల దండనాథుని వే గిదండయాత్రను అనుసరించిన గోవిందద డనాథ లక్ష్యుడ ద డనాథుల పేర్లు ఈ శాసనమున ఉదాహరింపబడినవి అనంతపాలద డనాథుడు స్మరింపబడలేదు అ దువలన అనంతపాలుడు ఈ సంగ్రామమునకు పూర్వమే మరణించె ననుటకు తావు ఎర్పడుచున్నది

శాసనమున దు కు తలవల్లభస్వనికశే అనుటవలన పశ్చిమ చాళుక్య ప్రభువైన సోమేశ్వరుడే స్వయముగా కర్ణాట నైస్వవాహినుల నడవనటుల ఊహి చవచ్చును

విక్రమాదిత్యుని రాజ్యపాలనలో గొప్ప ప్రజ్ఞతో వే గి మ డలమును రాజప్రతినిధిగా నిర్వహించిన క్రితీ అన తపాలునికి దక్షిణది

కా వెం

అనంతపురం జిల్లా

పరిపాలనా సౌలభ్యము కొరకు 1887లో బళ్లారి జిల్లా నుండి కొంత భాగమును విడదీసి దీనిని అనంతపురం జిల్లాగా ఏర్పరచిరి తదుపరి దీనిలో కదిరి రాయదుర్గ తాలూకాలు చేర్చబడినవి ఈ జిల్లా దత్తము డలములో దక్షిణమునకున్నది దీనికి ఉత్తరమున బళ్లారి కర్నూలు జిల్లాలు తూర్పున చిత్తూరు కడప జిల్లాలు దక్షిణమునకున్నవి మైసూరు రాష్ట్రము పరిపాద్యముగా ఉన్నది

ఈ జిల్లా మొత్త వైశాల్యము 787 చ. మైళ్ళు ఈ జిల్లా తాలూకాలుగాను రెండు రెవిన్యూ డివిజనులు (అనంతపురము పెనుగొండ) లుగాను విభజించబడినవి గుత్తి తాడిపత్రి ఉరవకొండ రాయదుర్గము కళ్యాణదుర్గము అనంతపురం ధర్మవరం పెనుగొండ కదిరి వా దూపుర మడకళిర అనునవి ఈ జిల్లాలోని తాలూకాలు నైసర్గిక పరిస్థితులను బట్టి ఈ జిల్లాను ఉత్తర మధ్య దక్షిణ ప్రాంతములుగా విభజింప గును ఉత్తర తాలూకాలైన గుత్తి తాడిపత్రి నల్లరేగడి భూములు కలవి కళ్యాణదుర్గ అనంతపురం ధర్మవరం పెనుగొండ కదిరి అనునవి కేంద్ర తాలూకాలు సారవంతముగాని ఎర్ర భూములు తక్కువ వర్ష పాతము కలదగుటచే చెట్లు చేమలు లేక ఈ ప్రాంతము తయ్యరమృతముగా కనిపి చదు హిందూ పుర మడకళిర తాలూకాలు కర్ణాటక పీఠభూమి వరకు వ్యాపించి యున్న ఎత్తైన భూమిపై నున్నది ఇచ్చటిని ఎర్ర నేలైనను తాలూకామధ్య ప్రాంత భూములకంటె ఎక్కువ సారవంతములు ఇందు చెట్లు చేమలు వంటలు వర్షిల్లును గుత్తి తాడిపత్రి తాలూకాలు దక్షిణ దిశకు వాయువు వున్నది కనుక ఈ ప్రాంతపు వర్షపు నీర తా పెన్నానదిలోకి ప్రవహించును జిల్లాలోని వర్షియ భాగములో నున్న గుత్తి కళ్యాణదుర్గం తాలూకాలోని కొంత భాగము ఉత్తరమునకును జిల్లాలోని మిగిలిన ప్రదేశము తయ్యర దక్షిణమును ది ఉత్తరమునకును వాయువున్నది

దక్కను పీఠభూమివలె ఈ జిల్లా మిట్టపల్లములతో నిండియున్న ప్రాంతము ఈ జిల్లాలో పేర్కొనదగినవి ముచ్చకొట్ కొండలు ఇవి ధర్మవరం పొడవున గుత్తి పట్టణపు ఉత్తరభాగమున ప్రారంభమై తాడిపత్రి తాలూకా దక్షిణ కొన వరకు వ్యాపించియున్నది ఇవి గుత్తి తాడిపత్రి అనంతపురం తాలూకాలోని కనించును నాగపముద్రం కొండలు గుత్తి తాలూకా పశ్చిమ భాగమునుండి ప్రారంభమై దక్షిణ

ముగా గుత్తి అనంతపురం ధర్మవరం తాలూకాల గుండా 50 మైళ్ళ పొడవున వ్యాపించి యున్నది దక్షిణమునకు పోయిన కొలది ఇవి ఎత్తున తగ్గుచు అచ్చటచ్చట చిన్న గుట్టలవలె కనిపించుచు దును మల్లపుకొండ అను మరియొక ప్రేత ధర్మవరములో పుట్టి మైసూరు రాష్ట్రములోనికి వ్యాపించుచున్నది పెనుగొండ కొండలు మడకళిర తాలూకా దక్షిణ భాగములో ప్రారంభమై పెనుగొండ దూపుర తాలూకాల గుండా వ్యాపించి మైసూరు రాష్ట్రంలో ప్రవేశించుచున్నది మడకళిర కొండలు తాలూకాను ఉత్తర దక్షిణములుగా విభజించుచున్నవి

ఈ జిల్లాలో మలప్పకొండ 3092 అడుగుల ఎత్తునను పెనుగొండ 3081 అడుగుల ఎత్తునను కదుర్మిదుర్గ 2998 అడుగుల ఎత్తునను మడకళిర కొండ 2998 అడుగుల ఎత్తునను ఉన్నవి కర్నూలు జిల్లాలో ప్రారంభమైన ఎర్రమల కొండలు తాడిపత్రి తాలూకా పడమటి భాగములో దక్షిణదిశలో కన్పించును

ఈ జిల్లాలో ప్రవాహము ముఖ్యమైనది పెన్నా ఇది మైసూరు రాష్ట్రములోని చెన్నకేశవ కొండలలో పుట్టి హిందూపురం తాలూకా దక్షిణపు కొనలో అనంతపురం జిల్లాలో ప్రవేశించుచున్నది ఇది ఎ దూపురం పెనుగొండ ధర్మవరం కళ్యాణదుర్గం తాలూకాల గుండాను గుత్తి అనంతపురం తాలూకాల సరిహద్దు వెబడియు ప్రవహించి తాడిపత్రి తాలూకా గుండా కడప జిల్లాలో ప్రవేశించుచున్నది హిందూపురం తాలూకా ఊటకూడవద్ద జయమగళి అను ఉపనది ఈ పెన్నాలో కలియుచున్నది నాగపముద్రం కొండల దక్షిణ కొనలో పుట్టి తడకలేరునది ఎ గుండుల చెరువులో ప్రవేశించి తరువాత పెన్నాలో కలియుచున్నది “వడెయేర” అను ప్రవాహము అనంతపురం చెరువును నింపుచు తడకలేరులో కలియుచున్నది మడకళిర తాలూకాలో పుట్టిన వర్ణముఖిదిగునగా మైసూరు రాష్ట్రంలో ప్రవేశించి హద్దినదిలో కలియుచున్నది మద్దులేరు పాపఘట్ట కదిరి తాలూకాలో ప్రవహించు ప్రవాహములు ఇవి మద్దులేరులో చిత్రావతిలో కలియుచున్నవి

మార్చి ఎప్రిల్ మే నెలలో బాగుగా వేడిగా ఉండును (18 ఫా 107° ఫా) నవంబరు డిసెంబరు జనవరి నెలలు చలికాలము (82° ఫా) మడకళిర హిందూపురం తాలూకాలు

ఈ జిల్లాలోని ఎత్తైన ప్రాంతమున ఉ డుటచే చల్లగను దును ఈ జిల్లా దక్షిణ పీఠభూమికి మధ్యగాను సముద్రమునకు దూరముగాను ఉన్నది నైర్వృతి బుతుపవనములకు పడమటి కనుమలు అడ్డముగానున్నవి అ దుచేత రాష్ట్రము మొత్తములో ఇచ్చట వర్షముతక్కువ ఇవటి నగటు వర్ష పాతము 22 4 అంచాన ఎక్కువగా అగష్టును డి అక్టోబరు వరకు కురియును వర్షాభావముచే ఈ జిల్లా తరచు జామములకు గురియగుచున్నది

ఇచట వర్షము తక్కువ అగుటచేతను ఇందలి భూములు సారవిహీనములగుటచేతను ఇక్కడ అడవులు దట్టముగా లేవు జిల్లా విస్తీర్ణము 10 కాతములోనే అడవులు కలవు పెనుగొ డ కదిరి అడవులలో ఎంటు చెరకు పెడరు ముచ్చగు నవి దొరకును హిందూపురం అడవులు దట్టమైనవి

జిల్లాలో చెప్పకొనదగిన సాగు వనతులులేవు ఎగువ పెన్నా ప్రాజెక్టుయొక్కయు కమడవ్వశీ ప్రాజెక్టుయొక్కయు నిర్మాణములు అయినచో కొన్ని ఎదుపాయాలు ఎర్పడగలవు పెన్నా దిని మినహాయి చినచో ఇతర ఎదులన్నియును బాగుగా వర్షమున కురిసి వృద్ధి పొ గును వర్షాలు లేన వృద్ధుడు వీటిలో నీరు డదు ఈ వదులపై న ఎట్టి ఆనకట్టలులేవు అక్కడక్కడ నదులపై ఇసుకతో అడ్డకట్టలువేసి కొద్ది ప్రా తా ల ను సాగుచేయుదురు

ఈ జిల్లాలో చిన్న చిన్న చెరువులు పెక్కులు కలవు కదిరి తాలూకాలో చెరువుల న ఖ్య పొమ్ముగానున్నది కాని సక్రమముగ వర్షములు లేక ఇవిచాలా వరకు నిరుపయోగకరములగు తున్నవి నదీ ప్రవాహాలతో ని బడు చెరువులు స్వల్ప సంఖ్యలో కలవు వీటిలో ఆన తపురం తాలూకాలోని న గన మల చెరువు పెనుగొండ తాలూకాలోని బుక్కపల్లి చెరువు ధర్మవర తారూకాలోని ధర్మవర చెరువు ముఖ్యమైనవి ఈ చెరువులు లోతు లేనివి అందుచే వానిలో చాలినంత నీరు నిల్వయు డదు

తాలూకాలలో మాతులు తగిన సంఖ్యలో కన్పించినను వర్షాలు లేనిచో అవి సాగుకు తోడ్పడ జ లవు కనుక నర్వసామాన్యముగా జిల్లా మొత్తము కరువుకాటకాలకు నిలయముగా నుండును

అహారమునకు పనికివచ్చు పంటలలో జొన్న సజ్జరాయి వరి కొర్ర ఉలవలు ప్రధానమైనవి అహారేతరములైన

ప టలలో నూనెగింజలు పేరుసెనగ నువ్వులు అముదాలు ముఖ్యమైనవి వ్యాపారపు ప టలలో వ్రత్తి ప్రధానమైనది

పూర్వమునుంచి రామగిరివద్ద బం గార ము శ్రవ్వీ తీయబడుచున్నది ఈ బంగారము ధర్మవర పెనుగొ డ అనంతపుర తాలూకాలందు లభ్యమగును ఉత్తరమున చెన్న భవిగనులు మధ్యభాగమున రామగిరిగనులు దక్షిణమున జుజాటిల్ గనులు పేర్కొనదగినవి వజ్రములక వక్రరూరు ప్రసద్ది బారైట్స్ ముట్టుకోటకు నైర్వృతి వైపునను తాడిపత్రి అన తపుర రోడ్డుకు ఇరువైపులను ఎక్కువగా లభ్యమగుచున్నది ఇతర ప్రధాన ఖనిజములు స్టీలైటు ఆస్టెప్టాసు సున్నపురాయి అనునవి

పెద్దరక మధ్యరక పరిశ్రమలలో గుంతకల్లు రాయ దుర్గ తాడిపత్రి హిందూపురం అనుతావులలో గల నూలు వడకుట బట్టలుచేయుట మున్నగు పరిశ్రమలు కల్లూరులో గల వనస్పతి పరిశ్రమలు చెప్పదగినవి చిన్నరక పరిశ్రమలలో దక్షిణతాలూకాలోని చేనేతపరిశ్రమ కళ్యాణ దుర్గములోని రాయదుర్గములోని కంబళులనేత ధర్మవరములోని పట్టునేత ప్రసద్దపరిశ్రమలు పేరుసెనగ నూనెతీయు చిన్నరక పరిశ్రమ జిల్లాయ దు అంతటను కలదు హిందూపురంలో చింతగి జల ను డి గుజ్జను తయారుచేయు పరిశ్రమ కలదు ఖ డసారిజెల్ల తయారుచేయు పరిశ్రమ హిందూపురములో కలదు ఉరవకొండలో తోళ్లను పదునుచేయు పరిశ్రమ కలదు అనంతపురములోని ఇండ్లస్రీయల్ ఎట్టేటులో వివిధవస్తువులను తయారుచేయు పరిశ్రమలు కలవు

ఈ జిల్లాలో ఎనిగరకాల రోడ్ల పొడవు సుమారు 1800 మైళ్లు జిల్లా అన్ని తాలూకాలలోను రోడ్లనిర్మాణము చాచావు ఒకే మాదిరిగా ఉన్నది బెంగుళూరుకు వెళ్లు జాతీయరహదారి గుత్తి అంతపురం పెను గండల మీదుగా వెళ్ళుచున్నది ఈ జిల్లాలో 252½ మైళ్ళ పొడవుగల రైలుమార్గము కలదు ఈ జిల్లాను డి మద్రాసు-బాంబాయి పోవు బ్రాడ్ గేజ్ మార్గము తాడిపత్రి గుత్తి తాలూకాల గు డా సోవుచున్నది మీటర్ గేజ్ రైలుమార్గము గుం కల్లు నుంచి గుత్తి అనంత పురం ధర్మవరం పెనుగొండ హిందూపురం తాలూకాల గుండా బెంగుళూరుకు పోవుచున్నది ధ ర్మ వ రం నుంచి మరయొక మీటర్ గేజీ బ్రాంచ్ లైను కదిరి తాలూకాగుండా చిత్తురు జిల్లాలోనికి పోవుచున్నది గుంతకల్లు ఆంధ్రదేశము

185

ఆధారములు ఆమృతము లేనివై యున్నవి వానకాలములో పడిన వాన నీటిని సంరక్షింపి వ్యవసాయము కు నీటిని సమ కూర్పు చెరువులకు సక్రమముగా నీటిని వ్యయి చేయటకు ప్రయత్నములు చేయబడు చున్నవి చెరువుల నీటిపారుదల ఈ తాలూకాలో ప్రాముఖ్యము కలదై యున్నది పడవొకడు పెద్ద చెరువులు ఇడు కలవు పీటిక్రిడ దాదాపు 3500 ఎకరముల పట అయకట్టు ఉన్నట్లు నమోదు చేయబడిది మిక్కిలి ప్రముఖమైన చెరువులివి (1) సిగనమల చెరువు ఇది నాగనముద్రపు కొండలలో పుట్టిన తడకలేరు నది ప్రవాహముచేసి డుచున్నది దీనిక్రిడ అయకట్టు 254 ఎకరములు (2) బ్రహ్మన ఎలేరు చెరువు దీనిక్రిడ అయకట్టు 508 ఎకరములు (3) సలక చేరు చెరువు దీనిక్రిడ అయకట్టు 292 ఎకరములు (4) అర్యకూర చెరువు దీనికి అయకట్టు 489 ఎకరములు వాపులు కలవు కాని అవి వేసవి కాలమున పట్టిపోవును

అన తపుర తాలూకాలో విశేషముగా ప్రాచీన వ్యవసాయ పద్ధతి అమలులో నున్నది అయితే ఆ పద్ధతి ఋతు పవనకాలమునకు అనుకూలముగా మార్చబడు చున్నది కొయ్య నాగళ్ళు వాడబడుచు ఇటీవల అనేక గ్రామములలో తేలికయైన ఇనుప నాగళ్ళు మెల్లగా ప్రవేశపెట్టి బడుచున్నవి స్థానికమయిన ఎరవు పశువుల పెడ ఆకు అలములవలన ఎరవు డను రసాయనపు ఎరువులు అనేక గ్రామములు వాడుచున్నారు స్వతంత్రవాలనే వ్యవసాయదారులు వాడుచున్నారు ఉత్తమ విత్తనాలను తాలూకా వ్యవసాయశాధికారులు వ్యవసాయదారులకు సవలయి చేయుచున్నారు తొన్న నజ్జి రాగి కొర్ర చామ పెనగ కది పచ్చ పెనర ఉలవ మిర్చి నువ్వుల పేరుపెనగ ప్రత్తి పొగాకు ఇవి ఈ తాలూకాలోని ముఖ్యమయిన పంటలు నీటి పారుదలగల అన్ని తావులలో వడ్లు పడి చబడును పంటలలో విశేష భాగము రాష్ట్రము లోపలనే విక్రయింపబడును

పారిశ్రామికముగా ఈ తాలూకా మెనుకబడియున్నది ఇడు భారీ రిక్రమలు లేవు ఇటీవలనే వద్దగకపు రిక్రమలు చిన్న పరిక్రమలు స్థాపించినవి అన తపుర ఇ డెస్టియల్ ఎస్టేటులో నాలుగు ఫాక్టరీలలో ఉక్కు సామానులు వ్యవసాయ పరికరములు స ఘటిత సాక్రలు తయారు చేయబడు చున్నవి రెడు ఫాక్టరీలలో కర్పూరపు లిళ్ళలు

మూడు ఫాక్టరీలలో అల్యూమినముతో ఇత్తడితో రాగితో చేయబడిన పాత్రలు రెండు ఫాక్టరీలలో ఉతుకు నబ్బులు తయారు చేయబడును నాలుగు ఫాక్టరీలు కాగితపు సచులను కవరులను వ్రాయు సరాసు ముద్రలసరాసు పాకిగు సామగ్రిని తయారు చేయుచున్నవి ఈ తాలూకాయంద చచ్చడి చుట్ట బియ్యము పప్పు మానె మిల్లులున్నవి ఈ ఉత్పత్తులు రాష్ట్రము వందను దేశమున ఇతర భాగముల డను అమ్మబడుచున్నవి ముతకరకపు కంబళ్లు గ్రామములలో చేయబడుచున్నవి

అ బవరినెల మొదలుకొని మే నెలవరకు సరపా గ్రామములో పంటలు జరుగును అందులో రైతులకు దున్నుటకు వలన పశువులు విక్రయింప బడును పెద్ద గ్రామములలో వారపు సలలు రుగును

ఈ తాలూకాలోని ప్రముఖస్థలములలో అనంతపురము చెప్పతగినది ఇది ఒక ప్రముఖమయిన ప్రాచీన పరిపాలనా ప్రధాన కార్యాలయముగాను విద్యా కేంద్రముగాను వృద్ధిచేసి దినది 1981 నం. లెక్కల ప్రకారము ఇందలి జనాభా 6280 పాతకాలలకు తోడుగా ఇందు కళాకాలాలు ఇంజనీరింగు కాలేజీ పాలిటెక్నిక్ ఇన్ స్టిట్యూటు పోలీసు ట్రైనింగు స్కూలు కలవు ఈ పట్టణంలో తాలూకా జిల్లా పరిపాలనా కార్యాలయములు కూడా కలవు

ఈ తాలూకా ప్రధాన కార్యాలయమునకు పొరుగున నున్న తాలూకాలతో రోడ్ల సబిధము కలదు పెక్కురోడ్లు కడవు నిచారణ పథకములక్రింద నిర్మింపబడినవి తెగుళూరు - హైదరాబాదు జాతీయ రహదారి అన తపురం చిత్తూరు రాష్ట్ర రహదారి తెగుళూరు - గుంతకల్లు మీటరుగేజీ రైల్వే ఈ తాలూకాక ఉపయోగపడు చున్నవి

3 వి

అనంతపురము

అన తపురము జిల్లా అనంతపురము తాలూకాలో అనంతపుర స్టేషను ఉన్నది దీనికి 13 కి మీ దూరములో తెంగుళూరు మహానగరము కలదు కి.ళ. 1848 1879 ప్రాంతములో ఈ పట్టణము అన తపాగర మనియు క్రి.ళ. 1787 - 40 న.లలో హూడే అనంతపురం అనియు పిలువబడుచుండెడిది దీని ఉత్తరఅక్షాంశము 14°41' తూర్పురేఖాంశము 77° 37' ఇది సముద్ర మట్టమునకు 850 మీటర్ల ఎత్తున ఉన్నది.

ఈ పట్టణమునకు తూర్పున బుక్కరాయ సముద్రము వడమట పాప పేట ఉత్తరమున నోమ దొడ్డి దక్షిణమున రాప్తాడు గ్రామము సరిహద్దులు దీని విస్తీర్ణము 4840 ఎకరములు ఇది అన తపురము తాలూకాలో నడిహొద్దున ఉన్నది కొలది దూరములో చుట్టును కొండలు కలవు ఇది రాజనీల నలు పుతో గూడిన ఎరువునెల కలది ఎప్పుడును వైరగాలి వీచు చుండును ఇది ఎమశిత్వ ప్రదేశము తూర్పున 9 కి మీ ల దూరముతో దేవరకొండ అను పెద్ద గుట్ట గోపురాకారమున సుమారు 200 ఎత్తున ఉన్నది ఈ గుట్ట చెట్లుచేమలతో నిండి యున్నది ఇది రాజి మయము ఎర్రమట్టితో గూడిన నల్ల రాళ్ళతో చిట్టి రాళ్ళతో ని డియున్నది చిక్కవడయారు సరస్సులోని ల కమండి భూసంస్కరణకు మట్టిని తోలు చు దురు

1981 సం॥ జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఇచ్చట 27 810 మంది పురుషులు 24 470 మంది స్త్రీలు వెలస 52 80 ఘండి ఉండిరి ఈ సంఖ్యలో 6 15 సం॥ల వయస్సు గల బాలురు 10 788 మ ది బాలికలు 11 725 మంది పెద్దాయలు తామల పురుషులు 988 మ ది స్త్రీలు 812 మంది పెద్దాయలు తరగతుల పురుషులు 142 మంది స్త్రీలు 108 మంది 1931 సం॥లో 15 0 99 మ ది 1941 సం॥లో 21 482 మ ది 1951 సం॥లో 31 952 మంది ఉండిరి 1951 1981 సం॥ల మధ్య జనాభాలో పెరుగుదల 20 828 జనాభాలో ఈ అ మి త ఘయిన పెరుగుదల ఏర్పడుటకు వివిధ పరిశ్రమల అభివృద్ధి ఇతర రాయలసీమ జిల్లాలలోకన్న మిన్న అయిన ఇవటి శీతోష్ణ వృత్తి మ చి నీటి వనరులు వ్యవసాయాభివృద్ధి విద్యాం స్థల స్థాపనము అన్నర గములలో ముందంజవేయు స్వశాసముగల జిల్లాగా పేరుపొ డుట మొదలయినవి కారణములు ఇచ్చట ఇడ్లుజార్జిపేట 1 9 8 4 గాను వాడవాడలుగాను ఎకప క్తి గాను నిర్మించబడి వి రామనగరము ఆకర్షకముగ ఉండును వీటిలో 2 695 పెంకటిండ్లు 1 298 కాంక్రీటు క ప్పు గల ఇండ్లు 989 ఒక అ త మ్మగల మేడలు 19 ఎక్కువఅంతస్తులు గల భవనములు కలవు గత 5 సం॥లలో అనేక వ్యాపార కేంద్రములు నెలకొల్పబడినవి నాగరిక పెరుగుజొచ్చినది మొదలుగా అన్ని రంగములలో అభివృద్ధి యృద్దచున్నది కాలువ నీటి ఉపయోగముతో వ్యవసాయ రంగములో కృషి మరింత బేగ్మెతో సాగుచున్నది ఇది విద్యా కే ద్రముగా

ఎక్కువ ప్రాధాన్యమును పొ దుచున్నది కళాకాలలో విద్యా ర్థుల సంఖ్య ప్రతి సంవత్సరము పెరుగుచున్నది దీనిని పుర స్కరించుకొని యూనివర్సిటీ కోర్సులు కూడి ఇ టి వ ల నే ప్రారంభించబడినవి ఇచ్చట ఉనులలో 70 శాతము వారు పరి అన్నమును 10 శాతము వారు గోధుమ అన్నమును 15 శాతము వారు జొన్న అన్నమును 6 శాతము వారు ఇతర అన్నములను తి దురు బావి నీటిని త్రాగుదురు పరిశుద్ధము చేయబడిన మ చినీరు కుళాయిల ద్వారా సరఫరా చేయబడు చున్నది మంచి నీళ్ళకు ఎద్దడిలేదు

ఈ పట్టణమునకు మురుగుకాలువ నడిమి వంకవాగు 00 ఎకరముల విస్తీర్ణముగల చిక్కవడయారు సరస్సు బావులు మొదలై న నీటివనరులు కలవు 1988 89 న , లో పరి రాగి ఆరిక జొన్న నజ్జ కొర్ర పెనర కంది నువ్వులు వేరుపెనగ ఉలవ ధనియ మొదలగు పంటలను పండి చిరి వ్యయసాయ ఫలసాయములను పాతరలు గాడెలు గోడెనులు సరకులకొట్లు వీనిలో నిలవచేసిరి వ్యవసాయ ఫల సాయములను ఎద్దబండ్లపై అనంతపురము మార్కెట్టునకు లాఠీలపై గుంకల్లు బెంగుళూరులకు ఎగుమతిచేసిరి 18 ఎకరముల ద్రాక్షతోటలు 59 ఎకరముల నారింజతోటలు కలవు ద్రాక్షవంటలో 50 శాతము స్థానికులు ఉపయోగించు కొని మిగిలిన 50 శాతము పండ్లను బెంగుళూరు ప్రైదరా బారు గుంటూరులకు ఎగుమతిచేసిరి నారి జపండ్లను స్థానికులు ఉపయోగి తురు వంగ టొమాటో బెండ జకుకూరలు స్థానిక అవసరములకు ప డింతురు ఇవిగాక అన్నిరకముల కూరగాయలను బెంగుళూరునుండి లాఠీలద్వారా బస్సుల ద్వారా దిగుమతి చేసకొనుచుండురు 1987-88 సం॥ లో పంటలక్రింద 188 ఎకరములభూమిని ఉపయోగించిరి 1988 89 సం॥ లో చెరువుక్రింద 900 ఎ రములభూమి బావుల క్రింద 85 ఎకరములభూమి సాగుబడి అయినది 3 ఆయిల్ ఇంజనులు 7 ఎల్క్ట్రిక్ మోటారులు 200 ఎకరముల భూమికి నీటిని సరఫరాచేసెను ఇచ్చట 188 ఎకరముల రేగడినెల 250 ఎకరముల ఎర్రమట్టినెల కలదు

ఈ పట్టణములో గేడెలు ఎద్దులు అవులు అతోతులు మొదలయినవి 2 628 గుర్రములు 23 గాడిదలు 587 మేకలు 402 గొర్రెలు 808 పండులు 887 నాటరకపు కోళ్ళు 5 6 6 మేలురకంకోళ్ళు 580 కలవు గాడిదలు

చాకరేపురకు పోవుటకును కాండాల కట్టెముక్కొనుటకు ఉపయోగించును దినమునకు 10 000 లీటర్ల పాలు 2 000 లీటర్ల పెరుగు 700 కి గ్రా మా సము 200 గ్రుడ్లు సాలినా 500 కి గ్రా చేపలు స్థానికులు ఉ యోగి తురు ప్రతిదినము చేపను తు గళద్రా దామను ది దిగునుతి చేమ కొ దురు

అన తపురపు క్రజలు వ్యవసాయము వ్యవసాయకూలి చిన్నతరహా కుటీరపరిశ్రమలు వీటిపై ఆధారపడుదురు 240 దుకాణాదారులు 106 కమిషన్ ఎజెంట్లు 208 సైకిల్ రిజావారు 66 జుట్టులు నడుపువారు 10 ట్యాన్సులు నడుపు వారు 146 ఒంటెద్దబిడ్డ నడుపువారు కలరు వీరుగాక 406 కంసాలివారు 898 వడ్డ గులు 646 కమ్మరులు 146 కుమ్మరులు 120 కాపీమేస్త్రీలు 65 తెలికలవారు 2 800 మ గలివారు 8 400 గొల్ల వారు 280 వడుకువృత్తి గలవారు 276 నూలునేతవారు కలరు వడ్డమరలు సాలినా 9 877 క్వి టాలుల బిలయ్యనును తయారుచేయును కొంతబిలయ్యనును స్థానికముగా ఉపయోగి చుకొని మిగిలినబిలయ్యనును ఇతర రాష్ట్రములకు ఎగుమతిచేయుదురు నూలునేత కుటీరపరి శ్రమలో సాలినా రు 1 20 0000 విలువగల నూలు రు 84 000 విలువగల ఎకులు రు 8 80 000ల విలువగల ఖాదీ ఉత్పత్తియగుచున్నవి వీనిలో స్థానికులు ఉపయోగించుకొనగా మిగిలినవానిని ఇతర ఖాదీగ్రామోద్యోగక దారములకు ఎగుమతి చేయుదురు 16 అటోమోటెల్సులు 12 జెన్ క్రిమ్ కన్ ఫెక్టరీలు రీట్రేడింగ్ బుక్ బైండింగ్ క పెనీలు పుటు పేర్పుపాపులు 9 కాఫెవర్గ్స్ 6 రెడిమేడ్ హోస్టయిరిస్ బ్రిక్స్ క పెనీ వెర్మిసెల్లి బ్రాట్ కేనింగ్ క్రొవ్యుత్తుల క పెనీలు బ్ర టింగ్ ప్రెస్సులు రబ్బడస్తా పులు 1 డ్రై క్లిన్ డర్లు అగర్ బత్తి కంపెనీలు హాస్పిటల్ ఎక్స్ పెట్స్ మెట్లు ఫోటోగ్రఫీ క పెనీలు స్టర్లిఫర్మిచర్ క పెనీలు 8 ఫుడెన్ ఫర్మిచర్ కంపెనీలు రోడ్ మెటల్ క పెనీ ఒక RCC ప పులక పెనీ రేడియోఅసెంబ్లీంగ్ కంపెనీ మొదలగు చిన్న కంపెనీలు ఇవల కలవు ఈ పరిశ్రమలకు రు 800/లను డి రూ 1100ల వరకు ప్రభుత్వ వారు అప్పలిచ్చెదరు వాయిదా పద్ధతులలో అప్పులను తీర్చుకొనచున్న సైయిస్ లెస్ స్ట్రీలు మొదలగు కొన్ని పరిశ్రమలకు రు 1 000 పైన కూడ అప్పు లిచ్చెదరు ఇచ్చుటి ఇ డ్బ్యుయల్ ఎక్స్ టుల్ సైయిస్ లెస్ స్ట్రీలు

పాలిథీన్ ప్లాస్టిక్లు షేపర్ కాగ్స్ అల్బుమినియ పాత్రలు అయిలు ఇ జుమలు ఫుడ్ ప్రూట్ ప్రిజర్వేషను ఇ జనీరి గ్ వర్క్సుపాపు వస్తువులు ఎక్స్ పోర్టేడ్ మెటలు మొదలయిరవి తయారగును వ్యవసాయదారులకు పరిశ్రమలయజమానులకు కూలీవారు హెచ్చుగా దొరుకుదురు దినమునకు కూలి పురుషునకు రు 2 50 లు స్త్రీకి రు 1-50 లు నిపుణులగు కూలీలకు రు 6 లు లభి చును

ఇచ్చట విరూపాక్షేశ్వర నగరేశ్వర నండిశ్వర (పేట బనవేశ్వర) చెన్నకేశవ గణేశ దత్తాత్రేయ కేశవ కాళీ విశ్వేశ్వర సత్యనారాయణ ఆ జనేయ దేవాలయములు కలవు మధ్యాహ్నము రామాలయము కలవు 4 మసీదులు SITUC చర్చి కార్తెల్ చర్చి కేశలిక్ చర్చి ఉన్నవి కేశవాలయమునకు 10 ఎకరముల మాగాణిభూమి కలదు శే. చిన దేవాలయములు భనముకలదు ఉత్సవములు తాగుగా జరుగును ఇక్కడ మత సామరస్యముకలదు

విజయనగర సామ్రాజ్య స్థాపకులయిన హక్కరాయ బుక్కరాయలుల గురువులగు విద్యారణ్యస్వామి వారు విరూ పాక్షస్వామిని శివలింగములను ప్రతిష్ఠి చిరి పట్టడ మధ్య భాగమున పెద్దమసీదు కలదు దానికొకచైపున నాగరేశ్వర దేవాలయము రె డవచైపున కన్యకాపరమేశ్వరి దేవ్యా లయము కలవు భాద్రపద శుద్ధ చవితినాడు గణేశ్వరుని ఉత్సవము జరుగును అశ్వయుజ మాసములో అన్ని దేవా లయములలో ఉత్సవములు జరుగును కార్తిక మాసములో న దీశ్వరుని పూజ వేణుగోపాలస్వామి ఆరాధన జరుపబడును న ది ధ్వజోత్సవము జరుగును మార్గశిరములో కాగ్గరాజ వర్గ తి జరుగును పుష్యమాసములో పూజలు చేయబడును

సత్యనారాయణస్వామి తెప్ప ఉత్సవము మాఘపూర్ణిమ నాడు బహుళములో మహాశివరాత్రి ఉత్సవము దత్తాత్రేయ జయంతి జరుపబడును చైత్రమాసమున శుద్ధ నవమిను డి 6 రోజులు రామాలయములో శ్రీరామనవమి చైత్రబహుళ సంవమినాడు శ్రీరామనవమి వైశాఖ శుద్ధ వ చమి నాడు క కర జయంతి జరుపబడును

పాతక్షిరునకు 8 కి మీ దూరములోను కొత్తక్షిరునకు 5 కి మీ దూరములోను అనంతపురము రైల్వేస్టేషను కలదు పెన్నార్ ప్రాజెక్టుకాలువ తడకలేరు ఉన్నవి అవి ఉపయోగ పడుటలేదు ఇది బిల్లులకూడలి దూరప్రయాణములకు గవర్న

మెంటు బమ్మలు నడువబడుచున్నవి వైశేటుబమ్మలు చాల కచ్చితముగా మంచినీటిలో నడువబడుచున్నవి R P G T వైశేటు బమ్మలు అన్నిచోట్లకు వాగుగావచ్చుచు పోవుచు ఉన్న ఇక్కడనుండి 8 గంటల కొకమారు తె గుళూరునకు బమ్మలు పోవును పైదరావాడునకు 9 ట్రిప్పలు కడకు 8 ట్రిప్పలు చిత్తూరునకు 4 ట్రిప్పలు తుమ్మూరు (మైసూరు) నకు ఒక ట్రిప్ప తు గభద్రా డామ్ హాస్పెట్ (హ పీ విజయనగర)కు 2 ట్రిప్పలు నెలూరునకు ఒక ట్రిప్ప బమ్మలు చేయును ప్రతి ఆర్థ గంట కర్నూలునకు ప్రతిగంటకు కాడి ప్రతి కళ్యాణదుర్గమునకు రాయదుర్గమునకు ఒదోనికి గుంతకల్లునకు బమ్మలుపోవును ఒక నమె టురోడ్డు 8 కంకర రోడ్డు 18 కచ్చారోడ్డు కలవు 28 667 కి మీ పొడవుగల క కరరోడ్డు 11 5 కి మీ పొడవుగల కచ్చారోడ్డు 5 89 కి మీ పొడవుగల మె టు కాంక్రీటు రోడ్డు 11 9 7 కి మీ పొడవు గల విటుమెన్ రోడ్డు ఉన్నవి హెల్ హైవే కర్నూలు తె గుళూరు రోడ్డు అనంతపురము - కాడిపత్రిరోడ్డు బళ్లారి తె గుళూరు రోడ్డులతో కలువబడినవి పట్టణములో ప్రయాణ పోకర్మములకు 55 గుర్రపు బండ్లు 206 రిజాలు 10 ట్రాక్స్ కాల్లు 23 స్వంతకార్లు 146 దుబండ్లు 1572 వైకిళ్ళు కలవు

అన శపురములో హెడ్ పోస్టాఫీసు RM S office ప్రతి పేటకు ఒక వంటి కార్యాలయము తెలిపోవును తెలి పోను ఎక్సెంటిఆఫీసు లవు ఇప్పటి 29 మ్యూనిసిపల్ ఎలిమెంటరీ స్కూళ్ళు 8 అప్సర్ వైసురీ స్కూళ్ళు రాజే ద్ర మ్యూనిసిపల్ హయ్యర్ కా కడరీ స్కూలు పొట్టిశ్రీరాముల మ్యూనిసిపల్ హైస్కూలు కారదా గరల్లు హైస్కూలు కమ్రూరి మ్యూనిసిపల్ గరల్లు హైస్కూలు గవర్న మెంటు మల్టిపర్పస్ స్కూలు గవర్న మెంటు హయ్యర్ సెండరీ జే క్ ప్రేయినింగు స్కూలు (ప్రీల కొరకు) శ్రీ కామి వావా సేవ్ హయ్యర్ సెండరీ స్కూలు కలవు పాశ పటణములో గవర్న మెంటు హైస్కూలు గవర్న మెంటు జేస్ క్ ప్రేయినింగు స్కూలు (పురుషులకు) ఉన్నవి మల్టిపర్పస్ స్కూళ్ళకుచె దిన జూనియర్ కళాశాల కామివావా సేవనల్ బ్రష్టు ఉన్నతపాఠశాల శ్రీ సత్యకామివావా ప్రీల కళాశాల లోని జూనియర్ కళాశాల భాగములు ఉన్నవి గవర్న మెంటు కళాశాలను 1916 లో ప్రారంభించి 1946 సం॥లో దీని

నల్లర్ జూబిలీ ఉత్సవము జరిగెను ఈ సంతకర్షమే దీనిని పట్టుగైదు కాలేజీగా చేసి శ్రీ సత్యకామివావా మహిళా కళాశాల కలదు దీనిలో 300 వరకు విద్యార్థినులు కలరు గవర్న మెంటు ఇంజనీరింగు కళాశాల పాలిటెక్ స్కూలు ఇంజనీరియల్ ప్రేయినింగు స్కూలు మహిళా మండలి నడుపుచున్న హాకేఎనల్ ప్రేయినింగు స టు ఆయిల్ టెక్నెలాజీ ల్ ఇన్ స్టిట్యూటు ఉన్నవి పోస్ట్ గ్ర డ్యుయేటు కే ద్రమ కూడ ఉన్నది పోలీసు ప్రేయినింగు స్కూలు శ్రీ విద్యార్థిని స్కూల పాఠశాల కలవు విద్యుచ్ఛక్తి ని 98 శాతము ఇ డ్లు ఎలెక్ట్రిక్ మోటారులు ఇ డ్ల్యుయిల్ ఎట్రేటు నాలుగు సనీహ థియేటరులు వాడుకొనున్నవి

ఈ పట్టణము మ్యూనిసిపాలిటీ ఎరిపాలనలో ఉన్నది 1889 లో ఈ మ్యూనిసిపాలిటీ ఎర్పడినది 1950 సం లో దీనిని రె డవతరగతి మ్యూనిసిపాలిటీగా చేసి ఇది 2 8 198 న మొదటి తరగతి మ్యూనిసిపాలిటీగా మారినది అన్ని నీటిపన్ను డ్రెయినేజీ మ్ను సాముఖ్యాన్ని విద్యుదన్ను లైట్లన్ను గిజే ఫలములన్ను భూమిపన్ను లైబ్రరీస్ను ఇంటిపన్ను నర్ చార్జీ వృత్తిపన్నులు బండ్లన్ను ఆ తు పులపన్ను గవర్న మెంటు గ్రాంటు మొదలైనవి మ్యూనిసి పాలిటీకి ఆదాయాధారములు గ్రామ పారిశుధ్యమునకు డ్రెయినేజీ ఎప్లము మొదలయినవ లవు రె డు మ్యూనిసి పల్ గ్ర థాలయములు డిస్ట్రిక్టు సెక్రెట్రీ లైబ్రరీ పార్కులు రేడియో తాడ్ స్పీకర్లు నాటకాల లలితకళావిభద్య నము నాలుగు సనిమా థియేటరులు 1 600 ము ది సరపోవు మ్యూ నిటీ హాలు విశ్రాంతిశవనములు శ్రీ శేషగిరిరవు ప్రము మొదలగునవి కలవు వీ వికాలములో చలివే ద్రములద్యారా మ చిటిటి పర్వాట్లు చేయుదురు ఇప్పటి కొద్దు పోలీసు స్టేషను తరీకిప్పూరు ఫిసికా లూకా కచేరీ కలవు 18 సహకార సంఘములు రు 1 00 000 లు అప్పులిచ్చినవి 5 పైనాన్ను కార్పొరేషనులు రు 50 000 అప్పులిచ్చి 4 బ్యాంకులు కూడ కలవు

ఈ పట్టణము గవర్న మెంటువారి ప్రధానకర్మస్థా నము దిర్వరోగముల ఆసుపత్రి గవర్న మెంటు పోలీసు ఆసుపత్రి గవర్న మెంటు ఆయుర్వేదీక్ డిస్పెన్సరీలు కలవు ఇవిగాక 18 వైశేటు ఆసుపత్రులు 2 హోమియోపతి ఆసు పత్రులు ఉన్నవి పురుళ్ళ ఆసుపత్రి పశువుల ఆసుపత్రి

వెలిసరికి కత్ లేవారేటరి పీప్ డిమాన్ స్ట్రెస్స్ యూనిట్ కలవు

ఇచ్చట శుక్రవారము రోజున స తజరుగును దీనిలో కూరగాయల తినుబ దారములు కిరాడా మ్మవులు వప్పులు ధాన్యాలు మొదలయివి వివిధంగా అమ్మకముకు వచ్చును ఇచ్చట 210 కిరాడా దుకాణములు 87 కాఫీ హోటళ్ళు 47 సోడా షాపులు ఎగరెస్టు దుకాణములు 2 కూరగాయల మార్కెట్లు 10 వైకిళ్ళు పావులు 75 షేర వాలులు 21 లాండ్రీలు కలవు

క్రీశ 1843-1879 లలో విజయనగరరాజు బుక్కరాయల దివాను చిక్కప్ప ఒడయూరు పెద్దచెరువును స్త్రీల చి వాలుగు వైపుల వలై ను కట్టి చెను తూడ వైపు నున్న పల్లెకు బుక్కదేవరాయ సముద్రమనియు పడమటివైపునఉన్న పల్లెకు బుక్కరాయల వార్య అగు అనంతమ్మ పేరట అన త సాగరమనియు పేరడెను తుదకు అది అన తపురముగా మారినది రామరాజు కాలములో హ దె కుటుంబములోని హనుమప్పనాయునికి ఇది ఇయ్యబడెను కనుక చాలాకాలము దీనికి హ దె అనంతపురము అను పేరుండెను 1800 న లో ద త్రము డలములను క పైనివారికి ఇచ్చినపుడు మన్రో మొదటి కలెక్టరుగ నియమి చబడెను ప్రస్తుతమ్మనివల్ హాస్కూలు అప్పుడు మన్రో అఫీసుగ నుండెను వాతావరణము బాగుగా ఉన్న దున ఆయన నివాసముగా అన తపురమును వాయ వరచుకొనెను ఆయన నివాసగృహము ప్రస్తుతమ ట్రావె లర్సు బంగళాగా ఉపయోగించుచున్నారు

ఈ జిల్లాలోని లేపాక్షిదేవాలయములు ప్రాచీన కట్టడ ములకు ప్రసిద్ధములు పట్టూరు (గుత్తి) శాసనము (క్రీ శ 1523) ఎట్టూరు శాసనము (తాడిపత్రి) (క్రీ శ 1518) న గనపల్లి శాసనము (క్రీ శ 1880) చలివెడ్ల శాసనము (క్రీ శ 1458) ముఖ్యమైనవి రెండు వ తెనలు రెండు కాజువేలు ఉన్నవి ఒకవ తెన ప్రాత కొత్త క్షేరులను కలుపు చున్నది రె డవది అ దమైన స్థిరమైన వ తెన ఇది బెంగుళూరు గు తకల్ రైల్వేలైను మీద ఉన్నది

రాయలసీమలో అన తపురము జిల్లా ఒక ప్రత్యేక స్థానమును స పొందించుకొన్నది అనంతపురపట్టణము జిల్లా కే ద్రమునకు కావలసిన అన్ని హంగులతో అలరారుచున్నది జిల్లా ముఖ్యపట్టణమైనను మామూలుగా జిల్లాకే ద్రములవలె

గా ఈ అన తపురము ఒక ప్రకా త వాతావరణకలితమై నున్నది పట్టణ భుమి వాతావరణ సువిశాలమయినవి ఒక ప్లాను ప్రకారము స్త్రీల బిగ్గర కట్టడము లిరట లవు ఈ పట్టణము రిమ్యుగుగా కనబడును ఇచ్చట జీవితము చుఖ మయముగానుండును ఇచ్చట అత్యధిక ఉష్ణోగ్రత 40 0 అల్పల్ప ఉష్ణోగ్రత 80 0

విద్యాకే ద్రముగా అన తపురము ప్రసిద్ధి కా చినది 5 కళాశాలలు ఉన్నవి ఇవట ఆ ద్ర ప్రభుత్వపు కళాశాల ఆ ద్రప్రదేశములోని పెద్ద కాలేజీలో ఒకటి మహళల కళాశాల పోలీసులైయిని గుర్మాలు మొదలయినవి కలవు ఇది బహుముఖముగా అభివృద్ధి పా దుచున్నది లలితకళల కిది పుట్టినిల్లు లలితకళాపరివత్తు కలదు మప్రసిద్ధములయిన 28 నాటకములను రచి చిన ధర్మవరం రామకృష్ణమాచార్యులవారు ఈ ప్రా తమువారే ప్రసంగ గగ్గల నటుడు శ్రీ తాడిపత్రి రాఘవ (బళ్ళారి రాఘవాచార్యులు) అనంత పుర నివాసయే శ్రీ ధర్మవర గోపాలాచారి శ్రీ ఎస్ అశ్వత్థ నారాయణాస్త్రి శ్రీ రొద్ద హనుమంతరావు శ్రీ ఎస్ ఎస్ రామస్వామి మొదలగు ప్రఖ్యాత నాటక రచ యితలు నటకులు ప్రసిద్ధ సారస్వత స గీత వ డితుడు శ్రీ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు ఈ ప్రా తము వారే ప్రఖ్యాత స గీత కోవిదుడు శ్రీ స ధ్యావ దన శ్రీనివాస రావు చిత్రకారుడు శ్రీ ఎ ఎస్ వేంకటరావు దేవా దాయ ధర్మదాయ మాజీ కమీషనర్ శ్రీ వైడి లక్ష్మయ్య ప్రసిద్ధ కా గ్రెసువాది శ్రీ కల్లూరి సుబ్బారావు మొదల యిన వారు ఈ పురవాసులే

ప్రముఖ రాజకీయవేత్త శ్రీ పప్పు రామాచార్యుల వారు బహుముఖ పట్టణాభివృద్ధి కార్యక్రమములలో మొదటి మంచి ప్రముఖ పాత్రలను నిర్వహి చుచున్నారు 42 000 ల మండి వారు సాధన అను దినపత్రికను నడుపుచున్నారు

ఇవట ప్రతి సంవత్సరము ఆ ద్రప్రదేశ నాటకోత్సవ ములకు స విధించిన నాటక పోటీలు సారస్వత సభలు శ్యాగరాయోత్సవములు జువుదురు UNESCO (Paris) వారి భారతీయ నాట్యన ఘము బ్రా చి అయిన ఆంధ్ర ప్రదేశ నాట్య న ఘమునకు ప్రా తీయ కే ద్రముగా అనంత పురము ఎన్నుకొనబడినది

ఉ శ్రీ
మా 1

అనంతభట్టు

అనంతభట్టు అశ్వవిశ్వాసముగల సంస్కృత మహాకవి ఈత దాండ్లుడని చెప్పటకు జనశ్రుతి తప్ప నిర్దుష్టముగు ప్రమాదాంతరమేదియును కానరాదు అభినవ కాళిదాస తిరుదా కిడుడును వెల్లాల వ శోద్యపుడును అగు ఒక (ఆంధ్ర) మహాకవితో స్పర్ధగొని అతడు వ్రాసిన భాగవత చంపూ కావ్యమున కేదురుగ ఈ అనంతభట్టు మరియొకభాగవతచ పుపును (ఇది ఇ తవరకు అప్రకటితము) భారత చంపుపును రచించెనని ఒక జన ప్రవాదము కలదు అభినవ కాళిదాసుడు తన భాగవత చ పుపును —

“కల్యాణం నఃప్రభూత కలయకు లలితాలావ తైలేయకాలా లీలాజాలానుకూలా శశిరకరకలా భానుమాలాజటాలా ఏషా శేషాషా భూషాపరికలిత సుధా పూర ధారానుకారా శద్రాముద్రా నీంద్రాపురహరణవిధౌ కామకారుణ్యపూర్ణా అను శ్లోకముతో ప్రారభి పగా అన తభట్టు తన కావ్యమును

“కల్యాణ వో విధతా కరటమదధునీలోలకల్లోలమాలా శేలల్లోలంబశీలాహల ముఖరిత దిక్పక్రవాళా స్తరాలమ్ ప్రత్న వేదండరత్న సతత పరిచలత్కర్ణకాల ప్రరోహ ద్వాకాంకూరాక్షి హీనారద వివృత ఫణాశృంగం

భూషామజంగమ్

అను శ్లోకముతో ప్రారభి తమ ఇట్టి ర చనా సామ్యము పూర్వోక్త జనప్రవాదమునకు ఉపోద్బలకముగ నున్నది

పదునారవ శతాబ్దికి చె దిన కేరళదేశ కవియగు నారాయణకట్టారి తన గ్రంథములలో భారత చ పుపునుండి ఎన్నియో శ్లోకములను ఉదాహరించెను అభినవ కాళిదాసు పదునొకండవ శతాబ్దికి చెందినవాడు అనునది వాస్తవమైనచో అనంతభట్టు పదునొక డు పదునారు శతాబ్దిల నడమ బహుళః పదునొకొండవ శతాబ్ది చివరిభాగమున ఉండి యుండ వలెను

భారతచ పుపుప్రచుర ప్రచారములోనున్న కావ్యము రచనా సా దర్యము అతి విస్తృతముగు మహాభారత కథను సంక్షిప్తముగ సరస రీతితో చెప్పట మొదలగు గుణములు దీని ప్రచారమునకు కారణములని చెప్పవచ్చును ఇందు వంద్రెడు స్తంభములు కలవు చంపూ కావ్యమైనను ఇందలి

గద్యముల స ఖ్య అల్పముగ నున్నది ఈ గద్య భాగములు కూడ పది వంతులకు మి చినవి చాల అరుదుగ నున్నవి మొత్తము శ్లోకముల సంఖ్య 1081 మహాభారత కథన తమ ఇంతటి చిన్న గ్రంథములో ఇముడ్చుటయ దు ఈ మహాకవి చూసిన కౌశలము అశ్రద్ధజనకము

అనంతభట్టు రచన అతి ప్రౌఢమై అల కార బంధుర మైనది ఈత^{గా} కావ్యున దు యమకవృత్త్యనుప్రాసాది శబ్దాలంకారములు అడు గడుగునను గోచరి చు చు డును ఉదాహరణమునకు రెండు శ్లోకములు

అద్యతే సవిధమాప తేదసా హృద్యమేతదు

చితం వచః శృణు

మారణ రిపుషు తన్వతామునా మారణం కురు

మహానృలీ హిః

“జప భజస్తా జయ తర్జనస్తై రుష వహస్తై

రుధిరం కిరస్తై

పరస్పరం తా పటుశ్చి వస్తై నియుద్ధవస్తై నితరాముతాస్తై

ఈ శబ్దాల కారమలన్నియు అప్రయత్న కృతములై సహజుద్ధములుగ కన్పట్టుట ఈతని కవిత య దలి విశేషము

అర్థాల కాగములలో అతిశయోక్తి ఉపమ ఉత్పేక్ష

శ్లేష మొదలగునవి అశృంగికముగ ఉపయుక్తమైనవి ఈతని

అతిశయోక్తి కొక ఉదాహరణము -

“చిత్రం ది దర్శయిషుతా జనితస్య యస్యా

మధ్యం చిత్తవ విధినా మూలా జన్య

అంగం నితంబ జనునాది యతో యతోధ

స్తుంగ కుచాద్యు పరియాతి తతోమకూలమ్”

ఈ క్రి ది శ్లోకము శ్లేషాలంకార ప్రయోగముతో అత్యుచితముగ నున్నది

“సర్వేషు ఎల్లేష్వప దాతు రసస్మాత్స ప్రాప్తవత్సవర్గ మజాశ తత్రోః

నవర్ణ ఏక స్తు కదామలేథేనార్థం క్రతూనామిహసార్వభౌమే

ధర్మజాడు యజ్ఞము చేయునపుడు గగన్వర్ణ ములకును

(అన్ని వర్ణములవారిని - అన్ని అక్షరములకును) అర్థము

(ధనము అర్థము) లభి చినది కాని నకారమునకు మాత్రము

అర్థము లభింపలేదట అనగాలేదు అను మాటలేకుండ ఆతడు

వితరణము సలిచెనని యర్థము

ఈతని ఉక్తి వైచిత్ర్యమున కొక ఉదాహరణము
రధిరం పాతుకామేన తేనవో హస్తుమీరితా
అధర పాతుకామాహ మృతే రూప స ఎదా
పా దభులమ వధి చి అహరముగ తీసికొని రమ్మని
పొడి బుడు ప వగా భీమునిచేరి ఆతని కామి చిన వాడి వి
మాటలివి

“మీ ర క్తపానము చేయవలె ననెడు అభిలాషతో మా
అగ్నే చే ప వబడిన నేను ఇప్పుడు నీ రూప స పదనుచూచి
నీ యధరపానము చేయ నభిలషించు చున్నాను

ఈ విధముగా అన తభట్టు కవీంద్రుడు అతి సుందరము
లగు పద్యములతో పా డుమహారాజు వృత్తా తము మొదలు
యుద్ధిర రాజ్యపాలనము వరకుగల మహాభారత కథన తను
అశ్లోకముగ సంక్షేప చెను

చ పూ శారతము సరస్వతీప్రాణతుల్య మనియు
వికతవృద్ధ మగ ధులును నటరాజ శిరస్సుపై నాట్యమాడు
గ గా ప్రవాహముతో సమానములును ప్రత్యగ్ధి కవీ ద్రుల
క్తిని హరి చునవియు నగు అన తమకవి చాక్కులకు
భూతలమ తయు మూల్యమనియు ఈ కావ్య వైశిష్ట్యమును
ప్రశ నీ చు శ్లోకద్యయము సుప్రసద్దుముగ నున్నది ఈ
శ్లోకములు అనంతభట్టు విరచితములు కూడ కావచ్చును
కావుననే ఒక వ్యాఖ్యాత గ్ర థాంతమున చాటివైకూడ
వ్యాఖ్య ప్రాసాయున్నాడు

దిగ న్తరలురక్తి రన న్తకవికు జరః

ప్రాణైష్ట్యం సరస్వత్యా ప్రాణైష్ఠీచ్యమ్ము శారతమ్
ఉన్మీల దమ్ముజ కదమ్మక సౌరభీదా

మున్నుకర్త దీశముకుటీ తటిసీ సుఖనామ్

ఆ చాన్త వైరి యశసామృతోన్మీలానా

వాచా మనస్త సుకపేర్వ సురైవ మూల్యమ్

ఈ చ పువుపై కురవి రామకవి మల్లాది లక్ష్యుని
స్వామి నారాయణస్వామి కుమారతాతార్థ్యము నరసి హా
చార్యుడు మొదలగువారు వ్యాఖ్యానములు ప్రాసాయున్నారు
ఈ విధముగ ఆ ద్రుదేశమున ప్రచుర ప్రచారమై చెక్కురు
ఆ ద్రులచే వ్యాఖ్యానింపబడి యు డుటచేత గూడ ఈ శారత
చ పువును రచి చిన అన తభట్టు ఆ ద్రుడని చెప్పుటకు
ఎక్కువ అవకాశ మున్నట్లు తోచుచున్నది

౧ పు త్రి

అనంతభూపాలు మట్ల (ట్రి)

మట్ల స తభూపాలు డను ఈ రాజకవి యొక్క
గృహనామము మట్ల మట్ల యని ఇరు తెరగుల కాన
వచ్చుచున్నది మట్ల యను పేరుకల గ్రామము కడప జిల్లా
రాయచోటి తాలూకాలో ఉ డినట్లు తెలియుచున్నది మట్ల
వాసుమార్యున శబాలు ఆ ద్రచోడులు పదునారవ శతాబ్దింత
మున వీరు వి యన రాధిపతులకు సామంతులుగా ఉ డి ని
చిన్న స స్థానాధిపతులు వీరి మూల పురుషుడు మట్ల తిమ్మ
ప్రభుడు

ర గమా వి ఎల్లభూపాలుడు అనంత భూపాలుని
జననీజనకులు అన త భూపారుని కొడుకు అరువె గళనాథుడు
శ్రీ కృష్ణదేవరాయలకు అల్లుడయిన మట్ల వ ర ద రా జు
అన త భూ పాలునకు పెదమ్మతాత మనుషుడు
నడిమి టి వె కటపతి కవిరచి చిన అభిషక్త రాఘవము నకు
కృతి శర్తరయైన మట్ల వె కటరామ భూపాలుడు అనంత
కవికి ముని మనుషుడు కిరుమల తోళ ప్పా చా ర్యులు
అన త భూపాలుని గురువులు అనంత ప పాలుడు కకత్స్థ
ఎజయ మనెడి ఆయుదాశ్వాసముల కావ్యమును రచించి
తన త ద్రియగు ఎల్లభూపాలునకు అంకితము కాచి చె ను
ఇట్లు నిజకావ్యమును జనకునకు కృతి యొంగిన వారిలో
ఎ గళి మార్యవార్యుడు ప్రథముడు

కకత్స్థ విజయ అభిషక్త రాఘవము లను బట్టియు
కొన్నిచాటు పద్యములను బట్టియు మట్ల వ శియులు విద్యా
ప్రయులుగను యుద్ధ న్నియులుగను కనులించుచున్నారు

కవి త ద్రియగు ఎల్లభూపాలుని శౌర్యవరాక్రమములు
కకుత్స్థ విజయ కృత్యవతారికలో వర్ణి పబడియున్నవి ఈ
అవతారికలోని ప్రశ సా పద్యములు ఎల్ల భూపాలుని ఆస్థాన
కవియును అఖినవాండ్ర కవితా ఎతామనా తిరుదాంకితుడును
నగు ఉప్పగు డూరి వే కటకవి చెప్పెట్లు కవి వ్రాసకొని
నాడు

రె డవ వె కటపతి దేవరాయల (క్రి) శ 1588 1614)
కాలమున అతనికి దూరపు వి ధువగు న డేల కృష్ణము రాజు
(ఎంగళి సూరన కళాపూర్ణోదయ కావ్యశ్రోతి శర్త) రాయలకు
ఎదురు తిరిగి మట్లచారి అమరము భూమి ల నా క్ర మిం చు
కొనెను ఈ సమయమున మట్ల ఎల్లమరాజుడు రాయల పక్ష
మున పోరాడిరి కృష్ణమరాజు పారిపోయిన డేలకోటలో తల
దాచికొనెను కృష్ణమరాజు ప్రార్థింపగా ఎల్లభూపాలు డతనికి

వే కటపతి రాయలతో ఎంధి కుదిరి చెను పాత్రప సిద్ధ వట సీసూధిపతియైన కొండ్రాజు తిరు తి రాజును రాయల పక్ష మున ఎదిరి చగా మట్టి ఎల్లమరాజు అతనిని మడియి చెను తిరుపతి రాజును మట్టు పెట్టుటచే అని భూములు ఎల్ల మ రాజుకు అమరము భూములుగా లభి చినవి

త ద్రివలెనే అన త భూపాలుడును రణర గ కూగుడు మల్లానుకలికుతులుపాతో (?) పెరుగొ డ సమీపమున వే కట పతి దేవరాయలకు జరిగిన యుద్ధముతో త జాపూరు రఘు నాథరాయలు మున్నగు వారితో పాటు మట్ల అనంత భూపా లుడను రాయలకు శాసనంగా పోరి మల్లజిలముల పాధి చి యతని గర్భము నడగి చెను తరువాత ముప్పిముల పక్షమున రావెళ్ళ నాయకుడు గుజ్జుముకొ డ దుర్గమును పట్టుకొనగా మట్ల అనంతరాజు కన్నూరి రంగప్పతో కూడ రాయల సేనా ముఖమున నడచి ఘోరయుద్ధానంతరము గుజ్జుము కొండను పాధి చెను

కన్నడ మ డలపు కోలారు ప్రా తమున తనకు ఎదురు తిరిగిన తవ్వనగొడు మున్నగు సామంతుల పీచమడ చుటకు వేంకటపతిరాయలు రఘునాథరాయలతో కన్నూరిర గప్పతో మరియు మట్ల అన తభూపాలునితో కూడి వెడలి తననై న్యము లను కోలారు మీదికి నడవించెను రాయల అనుజ్ఞ చే అన త భూపాలుడు కోలారుకోటపైదండెత్తి దానిని వశపరచుకొనెను దక్షిణ దిగ్విజయ యాత్ర నెరవన సమయమున దును వేంకట పతి రాయల సేనలకు మట్ల అన త భూపాలుడే నాయకత్వ మును పూనెను అతని కొడుకు తిరువెంగళనాథుడును ఈ సమయమున త ద్రికి శాసనంగా నుండెను పా డ్యాధిపతితో సంఘటిల్లిన ఘోరయుద్ధమునందు అనంత భూపాలుడు పా డ్యుని పరాజితు నొనరించెను అన తభూపాలుని సిద్ధపట శాస నము గూడ అతని కార్య పాపాసముల నభివర్ణించుచున్నది

అన త భూపాలుని కాలమునుగూర్చి తెలుపును పీఠేశ లింగము వంతులగారు ఈ కవి గోలకొ డ న వా బ యిన ఇబ్రహీముషా కాలముతో రాజ్యపాలనము చేయుచు డినట్లు చరిత్రనిరర్థనములు కనబడుచున్నవి కాబట్టి ఈ కవి క్రీ శ 1550 80 న వత్సర ప్రాంతముల దుండిన వా డ యి న ట్లు తెలియ వచ్చుచున్నది అని వ్రాసిరి కాని అనంత భూపా లుడు వేంకటపతిరాయల (క్రీ శ 1583-1614) కాలమున అతనికి తంజావూరు రఘునాథ యువరాజు (క్రీ శ 1614 కు

పూర్వము) తో గూఢ పలుమారులు యుద్ధమున తోడ్పడినట్లు వైన తెలుపబడెను మరియు వే కట పతి దేవరాయల పక్ష మున అన త భూపాలుషా సుల్తాన్ కులీజుముషా (క్రీ శ 1512-1543) తో పోరాడనట్లు విజ్ఞాన శాస్త్రము తెలుగు న స్ఫురిత న పుటమున దు ఆరవీటి న తము అనుశ్రికతో వ్రాయబడియున్నది ఇ ఈ కాలము వె ౧౬ తి రాయల కాలముతో ఎంత మాత్రమును సరిపోదు రాయల కాలమున నున్నవాడు మహమ్మదు కులీజుముషా (1580 161౨) అయి నట్లు చరిత్ర వలన తెలియుచున్నది కావున మహమ్మదు కులీ తోనే అనంత భూపాలుడు పోరియుండెనేమో (?) ఇది కాక మట్ల అన త భూపాలుని ఎద్దపట శాసనము (క్రీ శ 1605) నందు అనంత భూపాలుని కకుత్స్థ విజయ ప్రభ ధము కూడ పేర్కొనబడియుండునుచే ఈ కార్యము తకు గొ త పూర్వము రచింపబడినట్లు తెలియుచున్నది కావున వీరినన్నిటిని బట్టి అన త భూపాలుడు పదునారవ శతాబ్ది తృతీయ పాదము నందును పదునేడవ శతాబ్ది ప్రథమ పాదమున దును ఉ డి యు డు నను సత్యమునకు సన్నిహితముగా నుండును

మట్టి ఎల్లమ రాజు యొక్క ఆ స్థాన న వి య గు

ఉప్పుగు డూరి వే కటపతి అన త భూపాలుని కవితా శక్తిని

పుక్కుండనంతుడు

బహు విధములఁ జెప్పనేర్పు భవమోళిధుని

లహరి ఘమఘమిలవచో

మహాక బలు కృతులు సరసమాధురి నపురా !

అని ప్రశ న చి య నితే స్మృతికొండమరి ఎల్ల రాజును ప్రఖో ధి చినట్లు అనంత భూపాలు కకుత్స్థ విజయ కృత్యాదితో దెలిసినాడు

కకుత్స్థ విజయము రసవంతమగు ప్రబంధము ఇందలి కథ మిగుల చిన్నది కవితానిని చమత్కారములగు వర్ణనల తోడను కల్పనలతోడను విస్తరించి ఐదాశ్వాసముల ప్రబంధ ముగా రచి చెను కవి ఇందు నాటక రీతులను గూడ అటపట ప్రదర్శి చెను ఇతని కవిత్వము సరిష్కణమయి హృదయ రంజ కముగా నుండును సంస్కృత పదముల ఎధికముగా ప్రయో గించుటయందు ఈ కవికి ప్రీతి మెండు సంకపాల నృపంహా కవి మాంధాత్య చరిత్రమునందలి కొన్ని పద్యములకును భావములకును అనుసరణములు కకుత్స్థ విజయమునందు కన వచ్చును

మట్ల అన త భూపాలుడు కమ్యూనిటీ కల్యాణ మను
నోక శృ గార బ్ర ధమును గూడ రచి టు తెలియు
చున్నది కాని అ యి ను ముద్రితము కాలేదు

డా దు

అనంతభోగేశ్వరస్వామి

అన తభోగేశ్వరస్వామి చక్షు స శ్రీనాథుని కాశీ
ఖ డమున తత్వీయాశ్వా మన దునారవ ద్దమున కలదు
అగస్త్యమహర్షి వి ధ్యాద్రి గర్వభ గమై ర్మి ఖువనో
పద్రవమును వారి చెను కాశీకాపురిని ఎదితాయుటచే త కు
కలిగిన మ స్తావమును తొలగి చుకొనుటకు ఆ మహర్షి
భార్యతో దక్షిణకాశిని దర్శి చుచు ఆ ద్రదేశమున వీర
భద్రేశ్వర స్వామిని సేవి చెను ఎదవ అతడు అన తభోగేశ్వర
స్వామిని దర్శి చిట్టు చెప్పబడినది అన తుడను సర్వరాజును
క రమున దు ధరి చుటచే ఆ స్వామి అనంతభోగేశ్వరస్వామి
అను పేరు వచ్చి ట్లు తెలియవచ్చుచున్నది ఆ స్వామి పుర
కానననుడనియు వామకన్యకాధీశుడనియు శ్రీ నాథుడు
ప్రాసెను

అగస్త్యమహర్షి దర్శి చిన వీరభద్రేశుడు అఖండ
గోదావరి గర్వమునగల దే కూటాద్రిపై వే చేసెను శ్రీ
నాథుడివర్ణకమును వీరభద్రగిరి అనెను దీనికి పట్టపాద్రి
పట్టపాచలము అనునది వామా తరములు ఇవటి వీరభద్ర
స్వామిని దర్శి చిన ఎదవ అగస్త్యమహర్షి అన తభోగేశ్వర
స్వామిని దర్శి చె ని శ్రీనాథుడు చేప్పటచే ఈ అన త
భోగేశ్వర స్వామి అలయము పట్టపాచలమునకు చేరువనడి డి
యు డునని ఊహించుచును ఈ స్వామిఅలయము ఎచ్చట
కలదో ఈతని మహిమాదీకము ఎట్టిదో తెలిసికొనుటకు తగిన
ఆధారములు లభి పలేదు

గ ల కాం

అనంతమంత్రి చూ టేకమళ్ళ రంగళాయి

అనంతరాజకుమార - మట్ల

మట్ల ప్రవుల జన్మస్థానము మట్ల అనుగ్రామము ఈ
గ్రామము కడవ జిల్లాలోని రాయచోటి తాలూకాయందలి
మాండలి విడిద్దన ఉన్నది ఇ దలి ప్రస్తుతజనాధా 4 124

మూడుశత ద్విమలవరకు మట్లవ శీయులు విజయనగరా
ధీశ్వరులకు సాను కులై అశీయుద్ధముల దు పాల్గొని
విజయప వరలను చేపూర్చిరి అశ్వికోట యుద్ధాన తరము
విజయ ర్నధువము న్నగిరి డి 16 వ శతాబ్ది చివరి
దశలో అతర చామ త్త తు తోపాటు వీరును స్వ
త త్రులై చ ద్రగిరి రాజ్యములోని పులుగులనాటిసీమను
ఉలయగిరి రా స్త్రములోని ద్వంజమునును పొత్తపనాటిని
పాలి చిి ఈ రా వ శ్న న దలి ప్రభువులు యోధా
శ్రోరులును విద్యా యులునై భాషాయోగకు పండి
తులు తొడిగిరి

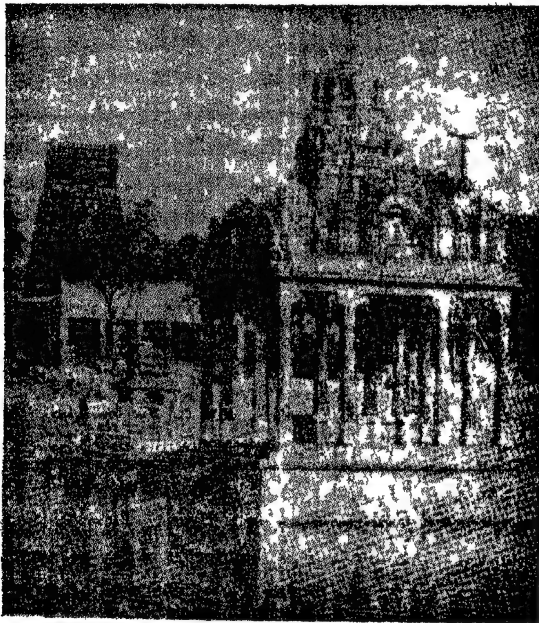
మట్లవంశమునకు చె దిన మట్ల అన తకుమారుని పాలన
(క్రీ శ 1623-38) ఎ భ్యాతిని దిన ది మట్లవ కాను
క్రమమును ఘనశమతెలుపు కాకత్ స్థవిజయము అనంత
భూపాలకృతియు కమద్వతీకల్యాణము (అన తరాజ
కుమార కృతము) అను ప్రబంధరాజములు రె డు కలవు
కడపజిల్లా య ద తటను మట్లవ శీయుల కాననములు
తెలుపుటకు కనుగొనబడినవి

కమద్వతీకల్యాణము అను అముద్రితకావ్యమున దు
అతనితాతయగు మట్ల అన తభూపాలుని ప్రకాపాశీయములు
ఉగ్గడి పబడినవి ఈతనితండ్రి అయిన తిరుచె గళనాథదేవచోడ
మహారాజు (క్రీ శ 1608-20) గ డికోట ఉదయగిరి
పాలకులతో తలపడి ఆయా దుర్గముల వెళవరచుకొనుట
వీ పూరు స ల్లానుని సేనలు కర్నూలు ప్రభుగె గోపాల
రాజును ముట్లడి వ అతనిని స రక్షి చుట మొదలగు అనేక
చరిత్రా శములు కమద్వతీకల్యాణ బ్ర ధమున వర్ణి
తములై నవి అనంతరాజకుమారుడు కడప మండలములోని
రాజ పేట పమీషము ఉన్న అనంతరాజపురమును రాజ
ధాగొచ్చేసికొని పాలి చెను పూర్వము ఈ ప్రాంతము
మట్లవారిసీమ అి ఎలవబడెను ప్రస్తుతము ఈ గ్రామము
జ కూర్మగు నున్నది

భగవద్రామానుజులు ప్రవచి చిన విశిష్టాద్వైతమతమును
అ తరాజకుమారుడు తండ్రితోపాటు స్థిరగిరి చెను ఇతర
మతములను కూడ ఇళదు అదరి చెను ఇతడు కదవ కేశల
మ దును క్రిడలయందును విద్యుత్తు న డను సర్వజ్ఞు
డనుంచుకొనెను ఇతడు రాజ్యాధికారము వహించిన

క్రొత్తలో అనేక ఇండ్లులకు లోనయ్యెను తిరువతియందలి క్రీ.శ 188 నాటి ఒక శిలాశాసనము వలన ఇకని ఎరా క్రమము వితరణము మున్నగు గుణములు విశదమగుచున్నవి ఈ శాసనము తిరువతికు పోవు మార్గమున కొడదిగనను అలిసిరి అనుచోట అనంతరాజకుమారునిచే నిర్మితమైన శ్రీపాదమంటపకుడ్యమున అమర్పబడియున్నది

శాసనము నను రిచి అనంతరాజకుమారుని తల్లి చెన్నమ్మ అనియు తద్రీతిరువెంగళ నాథుడనియు తెలియు

గోవిందరాజస్వామి దేవాలయము పుష్కరిణి

చున్నది తిరువతి కొడలకును అహోబిలము కొడలకును (చిత్తగు కర్నూలు జిల్లాలు) నడుమ నున్న ప్రదేశమంతయు ఇతని యేలుబడిలోను చెను తనకు ఎదురు తిరిగిన పాశ గాండ్రను పరిగిరి అమల పీఠేరు చప్పల్లి వేముపల్లి అను ప్రదేశముల జరిగిన రణరంగములలో ఇతడు ఓడి చెను శత్రు సైన్యముల నితకు కొట్టల పణకడ గుండ్లూరు ముష్టురు

కమాళ్ళ కాల్య అను కావులను డి చెదర గొట్టెను

ఉదయా చలాధీశ్వరుని ను డి (ఉదయగిరిలోని శ్రీ ర గేశుడు) డమాయి (చర్మవాద్య విశేషము) సామజ్యజమును పొంది స్వామికి అజీతి (కేళి) మ దిరమును కట్టించి ఉద్యాన వనమును ఎర్పరచెను తిరువళ్లూరు (చె గల్పిట్టు) లోని వీరరాఘవస్వామికి వనంతోత్సవములు జరుపుకొనుటకు ఇ దువసంత మ టవమును నిర్మి చెను తిరుమల వె కతేశునకు వ్యర్ణాశ్వము ఎ దూరము సమర భూపాల వాహనములు

పద్మపీఠములు ర త్నా ధ్య మ కు ట ము నై వేద్యభోజనపాత్రలు ఎమ్మి చెను ఇతడు ఉన్నత కేళీమ దిరమును సోపాన మార్గమును అగ్రగోపురములను నిర్మి చెను తిరువతిలోని గోవింద రాజస్వామికి గజకురగ వాహనములను అర్పి చెను కాళహస్తీశ్వరు నకు కనకమయూర మోహన వాహనముల చేయు చెను తిరువతి నుండి తిరుమలకుపోవు మార్గమున వె కటాధీశ్వర స్వామిని ప్రతిష్ఠించెను నెల దలూరు దేవాలయమునకు నలు చెవుల గోపురములు సరసి మంటనము పుష్పిద్యాన వనములు నిర్మి చెను ఒంటి మిట్టలోని రఘునాథునకు ఇతడు ప్రాకార కుడ్యముల నిర్మి చుటయే కాక నిత్యోపచార సేవలను ఎర్పాటుచేసెను ధృ వటములోని చెన్న కేశవస్వామి దేవాలయమునకు గోపుర ప్రాకారముల నిర్మించుటయే కాక అన్వయికి అభరణములు ఎమ్మి చి తతేనలకు రెండు అగ్రహారములను దానము చేసెను అచట ఎద్దవతేశ్వరునకు హాళిక వృషభవాహముల

ఎమ్మించెను సోమశిలలోని కపర్ధీశ్వరుని దేవాలయమునకు గోపురము కట్టించెను పుష్కరిణిలోని ప్రవాచలేశ్వరునికి గోపురప్రాకారములు నిర్మించుటయేగాక సంవత్సరోత్సవముల సేర్పాటుచేసెను రాచవిడు (రాయచోటి) లోని వీరభద్రేశ్వర దేవాలయపు గోపురములు రెండింటికి రంగుపూతలు వ్రాయిల చెను ఆ సేతువామాచలము దర్శించు యాత్రికుల పోకర్తము

కొరకు తిరుమలలోని అశ్వారూఢీర్థము శేషావలకురువ నర్ధవటము ఒటి మిట్ట పుష్పగిరి ఓర్థామపాడు దువ్వూరు గుడ్లూరు పోరుమామిళ్ల నెలవమారు ఊర్తిళ్ల అన తరాజపురము అను తావుల దు అన్న ఎత్తములను నెలకొల్పెను ఈయన రజత దానము మవర్ణ దానము తులాదానము కన్యాదానము భూదానము గోదానము మున్నగు మహాదానములను జరి పెను మహా మండలేశ్వర కటకపురి చూరకార యను బిరుదులపేర చెను న వత్సరమునకొకమారు పవిత్రగంగానదీ జలములను తెప్ప చి మన్నాతుడగు చుండెను ఈయన తల్లి చెన్నమా బి పేరట చెన్నమా బి పురము చెన్నమా బి నము ద్రము అను రె డు గ్రామములు నిర్మిం చెను చెన్నూరువద్ద ఒక పెద్ద తటాకమును ఇతడు త్రవ్వి చెను

క్రి శ 12 వశతాబ్దిలో వైష్ణవ మత ప్రవక్త యగు శ్రీరామానుజులచే గోవింద రాజస్వామి దేవాలయ నిర్మాణ మునకును ట్టణ నిర్మాణమునకును వలయు హ గులన్ని టిని ఏర్పరచెను తిరుపతి పట్టణము రామానుజ పురమని ఎలువ బడుచువచ్చెను తిరుపతి ఎన్నిది పీఠిలోని గోవింద రాజస్వామి దేవాలయపు దక్షిణ ద్వార గోపుర శాసనము ననుసరించి అన త రాజకుమారుడు శ్రీ స్వామికి మహోన్నతమైన గోపురము నిర్మి చినట్లు తెలియుచున్నది కన్నులు మిరుమిట్లు గొల్పు ఈ గోపురము 120 అడుగుల ఎత్తును ఎడ తప్పలను కలిగియున్నది గోపుర శిఖరాగ్రమును డి చూచిన యెడల తీర్చిదిద్దిన రాజ తాటలతో ప్రాసాదములతో విరాజిల్లు తిరుపతి పట్టణపు వైభవము కనులకు వి దొంగుచు డును దేవాలయ ప్రాకారములను అందు డు చిరగోపురములను రెండు కొలనులకును ఇరువైపుల మ టనములను మహోన్నత గోపురమునకు ఆతి మ దర అనుబ ధములుగా నిర్మిం చిన భృాతి అన త కుమారరాజునకే దక్కినది

మట్ల ప్రభువులకు మ త్ర దీక్షనిచ్చిన క చిలోని వోళ ప్వలా చార్వ్యుల వ శీయులు రాజ పేట ఎమీవమున తిరుచే గళనాథ మహారాజుచే ఒనగబడిన అగ్రహారమును నేటికి అనుభవి చుచున్నారు మట్ల ప్రభువుల ఎ తతివారు చిత్తూరు జిల్లాలోని కార్వేటి నగరమున దు స్థిరపడియున్నారు మెక్ జీ నకలన న పుటమ దు మట్లవ శజులు చే నదాన ధర్మములు విశదీకరి పబడినవి తలిద డ్రులకు ధర్మ గా రామాయణ పట్టాభిషేక పుణ్యకాలములందు మట్ల వారు సద్రాపహ్లాడులకు

చేసిన దానపర పరలు కొల్లలు

కడప జిల్లా పాత్తనవాటిసమలలోని తాళ్ల పాళ పాలెం శ్రీర గరాజుపాలె పాలిక గ్రామ తుక్కాయపల్లె లేం బాక వే గమాంబాపురం అగ తరాజపురం వోబిలిగ్రామం దామంచెర్ల వెలగచెర్ల మొనలగు అగ్రహారములు బ్రాహ్మణులకు దా మియ్యబడినవి

దానములుచేసిన మహా దాతలలో మహా మండలేశ్వరులు తిరువె గళనాథ రాజదేవ చోడమహారాజు చ ద్రాజు దేవ మహారాజు వె కట్రామ రాజు కుమార వె కటరాఘవ రాజు కుమార అన తరాజులు గలరు

మట్లవ శజులు కావేరివల్లభ తల్లాణరాయలతో (కర్ణాటకమువలెన వోయినల బల్లాబులతో)న బింద బా ధవ్యములు నెరవకొనినట్లు వీరు వేయి చిన శాసనములవల్ల తెలియనగును

కొ వె

అనంతరాజు కోనయదేవ మహారాజు

మెక జీ న పుటములందు అన తరాజు కోనయదేవ మహారాజుల పేరు కనిపి చుచున్నది కోతులమిడుతూరను గ్రామము ఇప్పుడు మిడుతూరు అని వ్యవహరి పబడుచున్నది ఇది కర్నూలుజిల్లా న దిక్కిట్కూరు తాలూకాయందు కలదు ఈ గ్రామ జనాభా 8881 ఇప్పట చెన్నకేశవస్వామి దేవాలయము వీరభద్రేశ్వరుని గుడి కలవు చెన్నకేశవ దేవాలయానికి పశ్చిమమున ఉన్న వీరభద్రేశ్వరాలయమునందు గల శాసనమున “శ్రీమన్మహామండలేశ్వర సోమవ శోద్యపుత్రై న ఆత్రేయగోత్రులై న అన తరాజయ్యగారి ప్రపౌత్రులయిన బుక్కరాజులగారి పౌత్రులై న వె గళరాజుగారి పుత్రులై న అనంతరాజు కోనయదేవమహారాయలు చెన్నకేశవస్వామికి వీరభద్రుని పేవలకు చేసిన గ్రామదాన వివరములు ఉదాహరి పబడినవి ఈ శాసనము విజయనగరము నేలిన సదాశివరాయల కాలమునాటిది (క్రి శ 1541 1570) అనంతరాజు కోనయదేవమహారాజువారు అర పీఠి వంశమునందలి నంద్యాల శాఖకు చెందిన వారు వీరు క దనవోలు సీమను విజయనగరాధీశులకు సామంతులుగానుండి పాలి చిరి నంద్యాల వారసు పేరును గా చిరి

శాసనమున దు దేవరలకు పేనచేయు శివార్చకుల ప్రశ పకలదు వీరు ఉత్పన సమయముల దు అన్నమువండి

దేవతారాధనాన తరము దాని గ్రామము కు ప చి ఇచ్చు చుందురు మీ దేవతావిగ్రహముల అ గర గ భోగములకై పుష్పారాధన సేవకై వనమాలను తయారు చేయుదురు ఇట్టి సేవకు త్రింజముగా మడి మాన్యములను మీ పొందగలిగిరి ఈ స కమువారు కర్నూలు జిల్లాలోని బేత చెర్ల ఆకమళ్ళ అవుకులోట న దాల్చి మొ లగు గ్రామముల దు కాననములు చేయి చిరి వీనిని బట్టి వీరికు దు దేవతాహృద ఖక్తి విశదము కాగలదు వీర త్రావ్యాలులకు సర్వము స్వ ములుగా అనేక అగ్రహారములిచ్చి దేవ ల సేవకై అనేక భూదాములు చేరి మంగలులు మున్నగువారి సృష్టి పన్ను లను వన్ని చిరి ఇట్టి ఉదార కృత్యములనుబట్టి ప్రజలకు ఈ ప్రభువుల దు భక్తి ప్రేమ ఉదయ చిట్లు తెలియుచున్నది కొ వెం

అనంతరాజుపేట

అనంతరాజుపేట కడపజిల్లాలోని రాజంపేట తాలూ కాలో ఉన్నది దీనికి 2 1/2 మైళ్ళలో కోడూరు పట్టణము కలదు తూర్పున వామదేవపురం పడమట రిజర్వు అడవి ఉత్తరమున చేల పాలెం దక్షిణమున వంక ఈ గ్రామసరి హద్దులు దీని విస్తీర్ణము 6500 ఎకరములు దీని ఉత్తర అక్షా శము 14° తూర్పు రేఖాంశము 79 20 1961 జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామమున వరుసులు స్త్రీలు కలిసి 6588 మంది ఉ డిరి ఈ సంఖ్యలో పెద్దాయలు జాతులు తరగతుల వారు 189 మంది ఇచట ఇండ్లు దూర దూరముగాను వాడ వాడలగాను ఉన్నవి వీటిలో 18 పె కుటి డ్లు 38 కా క్రిటు కప్పుగల ఇ డ్లు 81 ఒక అ తస్తుగల మేడలు బిస్తు రోడ్డు ఉ డుటచే ఈ గ్రామమున పడమర వైపుగా సృష్టిచె దుచున్నది ప్రజలు బాోనీటిని త్రాగుదురు త్రాగునీటి ఎద్దడికలదు ఇచ్చట 2418 మంది జొన్నలన్నమును 818 మ ది పరి అన్నమును 8547 మంది ఇతర అన్నములను తిందురు

ఈ గ్రామమునకుగల నీటివనరులు అన తరాజుపేట చెరువు బావులు వీటికింద పరి రాగి సజ్జ కొర్ర చేరునెగ ఆవాలు ప దును ధాన్యమును గాడెలో నిలువచేయుదురు అరటి మామిడి చీనీ (బత్తాయి) తోటలు గలవు ప గ టోమాటో మొదలగు కూరగాయలను ప డి తురు 1968 67 న లో 189 ఎకరముల భు మి ప టలక్రి ద ఉపయోగించ బడిన బావులక్రి ద 288 ఎకరములు చెరువుక్రింద 128

ఎకరములు సాగుడి అయెను 5 అయిల్ ఇంజనులు 14 ఎలె క్ట్రిక్ ఇంజనులు 788 ఎకరము కు క లల 114 ఎకరము లకు నీటిని సప్లయ చేసెను సగము లాో వ కాయగు 1 లాో టోమాటోలు బ డ్లపై కోడూరునకు ప ఎరి 47 లాోల అరటికాయలు 10 లాోల మామిడికాయలు 85 లాోల చీనీప డ్లు కడప తి తి మైదిరాబాదు పద్రాసులకు ఎగుమతి చేసిరి 3 లాోల అరటికాయలు 2 లాోల మామిడి కాయలు 5 లాోల చీనీప డ్లు 1/ లాో వంకాయలు 1 1/ లాో టో టోలను స్థా కలు వాడయిరి

ఈ గ్రామమున 168 ఇంపులు ఎద్దు 1208 గేబెలు దున్నపోతులు 1094 మే లు 1 08 గొట్టెలు 2169 కోళ్లు 81 గాడిదలుకలవు వారమునకు 4000 లీటర్లపాలు స్థానికులు ఉపయోగించకొని 2000 లీటర్ల పాలను కోడూరునకు ప ఎరి

ఇచ్చటి జనుల జీవితాధారములు వ్యవసాయము కుటీర పరిశ్రమలు కూలిచే జీవి చువారు కలవ అడివి వృత్తులచే జీవి చువారు దుకాణాదారులుకూడ గలరు కంసాలివారు వడ్ర గులు కమ్మరులు కమ్మరులు తావీసని వారు మంగలివారు చాళివారు గొల్లలు పద్దెరులకలరు మాలవడకు పరిశ్రమ బట్టలునేయు పరిశ్రమ కలవు సాలీనా రు 3000 లు విలవిగల వీరలు వంచలు కోడూరు కడవలకు రవాణా చేసిరి వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు కూలిరేటు దినమునకు పురుషునకు రు 3/ లు స్త్రీకి రు 1 50 లు

అన తరాజుపేటలో మూడు శ్రీరామ దేవాలయ ములు అంకాలమ్మ రామామ్మ గుడులు ఉన్నవి గంగమ్మ సత్రమ్మల శిలావిగ్రహ ములు కలవు మట్టిచెట్టు క్రి ద ఒక కలశరూపమున స్థాపనబడిన సద్దేశ్వర స్వామి పూజ జరుగును చైత్రశుద్ధ సవమి మి 11 దినములు శ్రీరామ జయ తి సద్దేశ్వర జాగరణ ప డుగ జరుగును మాఘబహుళ త్రయో దశియ దును చతుర్దశియందును గంగమ్మ జాతర జరుగును కై పుల చర్చి ఒకటి ఉన్నది

అన తరాజుపేటకు రై ల్వేస్టేషను ఉన్నది 11/2 మైళ్ళ పొడవుగల తారురోడ్డు 4 మట్టిరోడ్లు ఈ గ్రామమున కలవు దీనిని పొరుగు గ్రామములతో తారురోడ్డు మట్టిరోడ్లు కలుపు చున్నవి ప్రయాణమునకు రెండెట్ల బ డ్లు పై ిళ్ళ సహాయ పడుచున్నవి ఈ గ్రామముమీదుగా ప్రయిేటు బస్సులు ప్రతి అరగంటకు కడపనుండి తిరుపతికి పోవుచుండును

ఒక బ్రాచి పోస్టాఫీసు తదితర కార్యాలయములను అమితి ఎలిమెంటరీ స్కూలు విద్యార్థులకు సౌకర్యము ఈ గ్రామమున ఉన్నది విద్యార్థులకు నిరీతి ఇచ్చు వాడుకొనును ఇదివఱకు చాలామంది నగ్రామము ఈ చాలామంది ఆదాయము ఇటీవల మొదలగు స్కూలు చేయబడును ఇటీవల పురోద్ధాన వనము లేడియో లాడ్ స్పీకరు రూరల్ ఆఫీసులను అయ్యేదవ వైద్యుడు హోమియోపతి వైద్యుడు కలరు ఈ గ్రామములో అగ్నిరక్షకుల వస్తువులు ఎల్లప్పుడు దొరకును కిరాణా దుకాణములు స్కీ ఎగరెట్టు సోడా దుకాణములు కూరగాయల అగ్రామము టెక్సెల్ లా డ్రీలు కలవు

వైద్యులు చదువులకు 2 మైళ్ళలోనున్న కోడూరు జిల్లాపరిషత్తు హయ్యర్ సెకండరీ స్కూల్ నకును కళాశాల చదువులకు కడవకును విద్యార్థులు పోవుదురు పోలిస్ స్టేషను నకు జైలు అభివృద్ధి కేంద్రమునకు అనువంతులకు ఎనిమిది లకు కోడూరునకు పోవుదురు కోర్టు సబ్ రిజిస్ట్రార్ ఆఫీసు తాలూకా కచేరీలకు 20 మైళ్ళ దూరములోనున్న రాజు పేటకు పోవుదురు కడవలో విమానములు నిలుచు స్థానము ఉన్నది

రాజుపేట తాలూకాలోని గ్రామములలో హెచ్చు జనాభాగలది అనంతరాజుపేట భూమిశీలమును బట్టి ఇది ప్రాముఖ్యముకల గ్రామము 19వ శతాబ్ది ఆరంభమున పాస్ జమ్ కుటుంబములోని వెంకటనారాయణరెడ్డిగారు తమకు కార్యేటి నగరము రాజావారిచేత బహూరి పబ్లిషన్ చీఫ్ సర్జన్ విత్తులను నాటిరి వెంకటనారాయణరెడ్డి వశీయులు ఇప్పటికిని తండ్రి వారి పల్లెలో నివసించుచున్నారు ఈ అనంతరాజుపేటలో పండ్ల పరిశోధనాలయము పండ్లను నిలువచేయు ఫ్యాక్టరీకలవు 1965వ సంవత్సరములో స్థాపించబడిన నిమ్మచెక్క పరిశోధనాలయము ఉల్లిగడ్డ పరిశోధనాలయము ఇక్కడ ఉన్నది శ్రీ పద్మదేవరాయల పరిపాలన కాలములో ఈ గ్రామమును మట్లరాజులు నిర్మించెరట

మా శివ

అనంతరాయలు

మార్గవ విద్యార్థుల ఆశీస్సులతో మొదటి బుక్కరాయలు క్రీ.శ. 1855 వ.స. రమున విద్యానగర సి.హా.నమును ఆధిష్టిచి 1877 వరకు పాలిచెను అతడు రాజ్య చరణ విస్తృతుల కొరకై సమకాలికులైన మహమ్మదీయ

రాజ్యములతో అనేక యుద్ధములను ఎఱచి వరంపరలను పొందెను బుక్కరాయలకు కుడి భుజముగానుండి అనేక సమయములలో అతనికి రాజ్యపాలనాదిత్య శ్రమలలో తోడ్పడి యున్న మహా ప్రధానియే అనంతరాయలు అతడు చేసిన పనులన్నియును మహాదుర్గమైన పెనుగొడ (పెద్దకొడ) దుర్గమును ఈ అనంతరాయలు నిర్మించినట్లు చరిత్రాధారములు కలవు ఈయన సమైక్యరాజ్యము కడపజిల్లా యందలి పోరు మామిళ్ళ గ్రామమున ఆరకనాగమను చెప్పే తటాకమును భాస్కరరాయలు అను నతడు నిర్మించెను

కొ పెం

అనంతవరం (అనంతారం)

అనంతవరం గుంటూరు జిల్లా నర్సారావుపేట తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 5 మైళ్ళదూరంలో చిలకలూరిపేట పట్టణము కలదు ఈ గ్రామమునకు సరిహద్దులుగా తూర్పున విజయవాడ పడమట తాతపూడి ఉత్తరమున పసుమంచి దక్షిణమున యెరమవల ఉన్నది ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 3125 ఎకరములు

1981 న.జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో పురుషులు స్త్రీలు కలిసి 3788 మంది ఉండి వీరిలో పెద్దాయలు శాతులు తరగతులవారు 158 మంది ఇతరులు ఇద్దరు దూర దూరముగ కట్టబడినవి వీటిలో 100 పెళ్ళి దిద్దు 10 కాక్రీటు కప్పుగల ఇండ్లు 10 ఒక అత్యున్నత మేడలు కలవు జనులలో 80 శాతము వారు జొన్న అన్నమును 20 శాతము వారు వరి అన్నమును తిరుదు చెరువు నీటిని త్రాగుదురు మచినీటి ఎద్దడి కలదు

వారు బండాడుగుట బిగారమ్మ చెరువు మారవరి పల్లి చెరువు మద్దలారి చెరువు చలిచేద్ర చెరువు ఈ గ్రామమునకుగల నీటి వనరులు వీటికింద జొన్న పొగాకుపంటలు పడును మిరియ వంగ మొదలగు కూరగాయలను పండి తురు ఇతరుల పంటలకి ద 1986 67 న.లో 2800 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడెను ఆయిల్ కిజను 15 ఎకరములకు నీటిని సప్లయ చేసెను రెండు ట్రాక్టర్లు 250 ఎకరములను దున్నెను పొగాకును జొన్నలను లారీలపై బద్దలై చిలకలూరిపేటకు గుంటూరుకు రవాణా చేసిరి 800 క్వి మిర్చి 50 క్వి వ కాయలు స్థానికులకు వినియోగించిరి

అన తవరంలో 800 గేచెలు 25 అవులు 400దున్నలు
100 మేకలు 100 గొట్టలు 1 000 కోళ్ళు 50 పందులు
కలవు త్రిదినము 400 లీటర్ల పాలు 11 1/2 గ్రా వెయ్యి
400 గ్రుడ్లు స్థానికులు ఉపయోగించుకొనిరి

ఈ గ్రామములోని జనుల జీవితాధారములు వ్యవసాయము కూలివసలు దుకాణములు ఎద్దుబండ్లు తోలు వారు వడ్ర గులు కుమ్మరులు తాపీవనివారు మ గలి వారు చాకలివారు గొల్లవారు పడైరవారు కలరు వ్యవ సాయదారులకు కూలిలు దొరుకుదురు దినమునకు పురుషు వకు కూలి రు 2 లు స్త్రీకి రు 1 50 లు

భోగమల్లేశ్వర స్వామికి శివగోపాలస్వామికి చెన్న శేవస్వామికి శ్రీరామునకు విఘ్నేశ్వరనకు చెందిన దేవాలయములు కలవు పోలేరవ్వగుడి అన్నపూర్ణగుడి చర్చి ఉన్నవి అశ్వయుజ శుద్ధ దశమిపాడు భోగమల్లేశ్వరస్వామి ఉత్సవము జరుగును కార్తిక మాస మాసములలో ఈ స్వామికి అభిషేకము జరుగును పుష్యమాసములో శ్రీరామాలయములో భోగములు జరుపుదురు సంక్రాంతి రోజున తెప్ప ఉత్సవము జరుగును

నర్సారావు పేట రైల్వేస్టేషను ఈ గ్రామమునకు 17 మైళ్ళ దూరములో ఉన్నది 10 మట్టిరోడ్లు ఉన్నవి పొరుగు గ్రామములలో మట్టిరోడ్లు ఈ గ్రామమును కలుపుచున్నవి 2 మోటారుకార్లు 4 ఒ చెద్దుబండ్లు 100 రెండెడ్లబండ్లు 15 పైకిళ్ళు ప్రయాణమునకు ఉపయోగ పడుచున్నవి

అనంతవరంలో ఒక బ్రా చి పోస్టాఫీసు ఎలిమెటరీ స్కూలు సహకార సంఘము ఉన్నది ఇందు ఒక ప చాయతి గ్రంథాలయము రేడియో లౌడుస్పీకర్లు 4 కిరాణి దుకాణములు 2 కాఫీ హోటళ్లు 2 కిక్కి ఎగరెట్లు సోడా దుకాణములు కలవు ఈ గ్రామము ప చాయతి పరిపాలనలో ఉన్నది ఈ పంచాయితీకి ఇండ్ల పన్నులు వృత్తి పన్నులు మొదలగు వాటివలన ఆదాయము చేకూరుచున్నది

ఈ గ్రామమునందలి విద్యార్థులు హైస్కూలు చదువులకు రెడు మైళ్ళ దూరమునగల యద్దనపూడికి 3 మైళ్ళ లోని పసుమర్రకు పోవుదురు కళాశాల చదువులకు 17 మైళ్ళలోగల నర్సారావు పేటకు పోవుదురు చిలకలూరిపేట లోని సర్వీకెస్టోరు ఆఫీసునకును పశువుల ఆసుపత్రికి పురుళ్ళ ఆసుపత్రికిని జనులు పోవుదురు కోర్టుకు తాలూకా కచేరీకి

నర్సారావు పేటకును పోలీసుస్టేషనుకు 8 మైళ్ళలోగల మార్దురుకును బ్లాకు అభివృద్ధి కే ద్రమనకు తమావులూరునకును పోవుదురు అవతరమగు నరుకులు చిలకలూరి పేటను 8 తెచ్చుకొ దురు

మా శ్కే

అనంతవరప్పాడు

గుంటూరుజిల్లా గుంటూరుతాలూకాలో అన తవర ప్పాడుగ్రామము ఉన్నది దీనికి 6 మైళ్ళదూర లో గుంటూరు పట్టణము కలదు ఈ గ్రామమునకు తూర్పున గుంటూరు పొన్నూరు రోడ్డు వడమట గుంటూరు - ప్రత్తిపాడురోడ్డు ఉత్తరమున గుంటూరు దక్షిణమున ముల్లుకురు కలవు దీని విస్తీర్ణము 8540 ఎకరములు

1981 న 1 జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో పురుషులు స్త్రీలు కలిపి 184 మంది ఉండిరి వీరిలో హరిజనులు 180 మంది ఎరుకలు 50 మంది పెద్దాయలు జాతులు తరగతులవారు 532 మంది ఇచట ఇండ్లు దూర దూరముగా కట్టబడియున్నవి వీటిలో 500 పెంకుటిండ్లు 15 కాంక్రీటుకప్పగల ఇండ్లు 3 ఒక అంతస్తుగల మేడలు ఈ గ్రామము ఉత్తరమునైపుగా అభివృద్ధిచెందుచున్నది 70 శాతము గ్రామస్థులు పరిఅన్నమును 20 శాతమువారు తొన్నఅన్నమును 10 శాతమువారు సజ్జలన్నమును తిందురు జనులు బాచినీటిని చెరువునీటిని త్రాగుదురు ఇక్కడ మంచినీటి ఎద్దడి ఉన్నది

ఈ గ్రామమునకుగల నీటివనరు నల్లచెరువు ఒకటే ఇచ్చట పరి పెనర మిరప పొగాకు పంటలు పడును టామాటో వంగ మొదలగు కూరగాయలు పండింతురు 1988 87 న 1 లో పటలకింద 3 000 ఎకరములభూమి ఉపయోగపడెను పంటధాన్యములు లాగిలపై బడ్లపై గుంటూరునకు రవాణా చేసిరి పంచాయలు టామాటోలు స్థానికులు ఉపయోగి చుకొనిరి

ఇచట పశుసంపద చాలతక్కువ 200 గేచెలు 25 అవులు 800 ఎద్దులు 50 పందులు 150 కోళ్ళు ఉన్నవి వారమునకు 800 లీటర్లపాలు 2 1/4 కి గ్రా వెన్న 80 గ్రుడ్లు స్థానికులు ఉపయోగించుకొని 900 లీటర్ల పాలను గుంటూరునకు సప్లయచేసిరి ఈ గ్రామప్రజల ముఖ్యజీవితాధారము వ్యవసాయము వ్యాపారముచేయువారు వడ్రంగులు కమ్మరులు కుమ్మరులు తాపీవనివారు మంగలి

వారు చాళుఖ్యుల గొల్లలు పడ్డవలె కలరు వృత్తాంతం
చారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు కూలీరేటు
పరుషునకు రు 3/లు స్త్రీకు రు 2 75 లు

ఈ గ్రామమునకు రెండు దేవాలయములు ఉన్నవి
ఈ దేవాలయములకు 90 ఎకరముల భూమి ఉన్నది

ఈ గ్రామము 55 మైళ్ళదూరమున గుంటూరు
రైల్వేస్టేషను నుండి 12 మైళ్ళ దూరమున గలదు
మారుగుంటూరును ఈ గ్రామము దావల్లూరును
ఇరుగుమట్టిలోను ఉన్నవి దీనిని పొరుగు గ్రామము లో పట్టి
రోడ్లు కలవుచున్నవి ద్రావిడ కు 150 రెడ్లెడ్లు
50 మైళ్ళు ఉన్నవి

అనంతవర్మచోడగంగదేవుడు
మెట్టరీసుకు ఉన్నవి ఇవి పంచాయితీ పరిపాలన
గ్రామము ఈ పంచాయితీ ను ఎవల ఆరాయము
లలిచును పంచాయితీ గ్రామము రేడియోసెట్టు
ఉన్నది 2 కిరాబారుకాణములు రిక్కినిగరట్టు పోడా
దుకాణములు 2 షేరకాలలు లాండ్రీ ఉన్నవి

హైస్కూలుచదువులకు కళాశాలచదువులకు విద్యార్థులు
ఈ గ్రామమునుండి గుంటూరుకుపోవుదురు తతి
కార్యాలయము కోర్టులు పోలీసుస్టేషను జైలు
ఆఫీసు తాలూకాకేరీ బ్లాకు ఆధిపత్యకేంద్రము పురుళ్ళ
అనుపత్రి జనరల్ అనుపత్రి పశువుల ఆస్పత్రి మున్నగు
వాటి గుంటూరుకే పోవుదురు జనులు జీవితావసర
వస్తువులను కూడ గుంటూరు నుండియే తెచ్చుకొందురు

మా శ్రీ

అనంతవర్మ చోడగంగదేవుడు (క్రీ శ 1078-1152)

అనంతవర్మచోడగంగదేవుడు 11-15 శతాబ్దాలందును
కళింగరాజ్యమును పాలించిన కడటి గాంగవంశ రాజులలో
ముఖ్యుడు అతడు 75 సంవత్సరములు పాలించెను అతని
పాలనాకాలము ఎం ధీర్వమైనదో ఆ తర్వాత వదగినది అప్పుడు
గాంగరాజ్యం వైభవము ఉన్నదని దుర్గాది

అనంతవర్మచోడగంగదేవుడు గాంగవంశమునకు చెందిన
దేవేంద్రవర్మ రాజులచేపుని తనయుడు దేవేంద్ర
వర్మకు త్రికళింగాధిపతి అను బిరుదు కలదు అతడు శైవుడు
పరమమార్కాశ్వరుడు అతడు ఎనిమిది ఏడ్డు మాత్రము
రాజ్యముపరెను అయిదు పరమవంతుడు నేంగిను డివి

యారిత్తుడు పారిపోయి కళింగమున గాంగదేవేంద్రవర్మ
శగణువేదెను దేవేంద్రవర్మ ఆశ్రయమిచ్చినాడు రాజేంద్ర
చోడుడు యాత్తుని అతనికి ఆశ్రయమిచ్చిన గాంగ
రాజును శిక్షింపనేచి కళింగముపై దండెత్తెను రాజేంద్ర
చోడునకు గాంగరాజుకు భయపడవలయున యుద్ధము జరిగి
నది ఈ యుద్ధము 10071 లో జరిగినది ఇది పరిమ
చున్నది పై యుద్ధములో రాజేంద్రచోడుడు ఓడుట గాంగ
రాజుతోనది తిరిగి కొనుట స్నేహమును వృద్ధిచేసికొనుటకై తన
కూతురై రాజును దాని గాంగరాజునకిచ్చి వివాహము
చేయటం రిగోట ధి కారము జీవించి యున్న కళాము
వియోధిక్షుడు వేగి రాజుగాను డటలగి కరి బడిదట
గాంగదేవేంద్రవర్మకు రాజును దరి వలన లిగిన య
పుత్రుడే అనంతవర్మచోడగంగదేవుడు

అనంతవర్మ శతవర్షము 999 (క్రీ శ 1018) లో
కళింగరాజ్యము కు ట్టాల్లిపేటకుదాయెను నాటికి అతడు పది
ఏడలతోపు బాబుడు బాల్యమున దేవహాసము నెక్కుటచే
అతనికి మత్రి సామ తుల ఆడదడల అవసరమైనవి అత
నికి బహువిగముల సహాయపడిన వారిలో బంధు అను మత్రి
ముఖ్యుడు ఇతడు అనంతవర్మ తండ్రి గాంగదేవేంద్రవర్మకు
కూడ మంత్రిగాను డి రాజును సేవిచి శత్రురాజులను ఓడించి
గాంగరాజ్యం విస్తరణమున తోడ్పడినవాడు బంధు బాహు
బుడు చలమరంగడడు గంగదగోపాలుడు అనుబిరుదులు
కలవాడు

దేవేంద్రవర్మ కాలమునుండి కళింగ వేగిపాలకుల
మధ్య స్నేహము సహకారము పెరుగుచుండెను ఈ మైత్రి
అనంతవర్మ కాలములో అతని చాయాదయైన దేవేంద్రుని
వలన చెడినది దేవేంద్రుడు అనంతవర్మను కళింగ భువుగా
అంగీకరింపక కప్పము చెల్లి పక తనస్వాంత్ర్యమును ప్రతి
టించుకొనెను ఇది దక్షిణాది పలుచున్న కళింగ చోడ
దేవవక్రవర్మ నివేది పరిధి అతల కులోత్తుగుడు వీరు
లైన సేనా నాయకుల నాయకత్వము ప్రంద బలమైన సేను
దేవేంద్రుని శిక్షింపకు ప చెను ఈ సైన్యము దేవేంద్రుని
అతని సహాయకలుగావచ్చి ఇతర రాజులను ఓడిచి దేవేంద్రు
నికి అప్పటి వరకు లోబడియున్న కళింగ ప్రాతమును స్వాధీన
పరచుకొని పెక్కు ఎదుగుచు తిరిగి వెళ్ళును
అంతల కళింగ దేశము కు అనంతవర్మ ఏకైక పాలకు

దాదెను అతని అధికారము నిరూపకముగా పొగినది నాటి ను డిగాంగరాజ్యము దేశములో పేరు ప్రతిష్ఠలను న పొంది చు కొనినది అన తవర్మ చాలా కాలము వైభవోపేతముగా రాజ్యమేలినాడు ఎప్పుడు చాళుక్య చోళ కళచురి రాజ్యములు గా గరాజ్యపు సరిహద్దులందు ఉ డెడివి వాటిపాలకులతో పాటు గా గ అన తవర్మ కూడ రాజ్య విస్తరణమును ఆశి చి దిగ్విజయమునకు సిద్ధపడెను

దిగ్విజయ న దర్శమున అతడు వలుపురు ప్రభువులతో పోరాడవలసి వచ్చి ది పశ్చిమోత్తర దిశలో కళచురి రాజులలో ఒక కాళుకు చెందినవారు ఎలచు డిరి వీరు దక్షిణకోనల ప్రాంతమును పాలించిరి వీరిలో మొదటి రత్న దేవుడును అతని సంతతికిచె దిన మరికొ డరురాజులును దీర్ఘ కాలముగా పాలన సాగి చిన అన తవర్మకు సమకాలికులు వీరిలో చాలా మందితో గాంగప్రభువు యుద్ధమొనర్చెను కాని విజయము లభింపలేదు వైగా వారు అతనిని ఓడించినట్లు ప్రకటించు కొన్నారు ఇంకను కళి గమునకు ఉత్తరముగానున్న బంగాళమును పాలించు సేన వ శజుడైన విజయసేనుడు గాంగరాజును జయి చివట్లు చెప్పకొనినాడు ఈ పరాజయములు సంభవి చినవో న భవింపలేదో జరిగినదో ఎప్పుడు జరిగినవో విస్మయదోహముగా చెప్పటకు నీలులేదు

గాంగ అనంతవర్మకు సమకాలికుడైన సోమవ శపాలకుడగు ఉద్యోతకేసరి ఉత్కళమును పాలించుచు డెను ఉద్యోత కేసరి పదచ్యుతుడైన పిదప అన తవర్మ అతనిని మరల ఉత్కళ రాజ్యమున ప్రతిపించెను వేంగిని పాలించు ప్రభువుకూడ తన సంహాసనమును పోగొట్టుకొనినపుడు గాంగరాజు అతనికి వే గిసంహాసనమును తిరిగి న పొందిచి పెట్టెను అ తేగాక ఉత్కళమున ఉద్యోతకేసరి తరువాత వారసులులే మిచేకాని వారసులలో చైలదేగిర అ తః కలహములమూలమునకాని అన తవర్మ అచ్చటిసంహాసనము నాక్రమించి ఉత్కళమును తనరాజ్యములో కలుపుకొనెను ఉత్కళ విజయము ఉత్తర దేశవిజయమును సుకరముచేసినది ఉత్తర దిశగా ఆతడు గంగానది వరకును సాగిపోయి దారిలోనున్న రాజులను జయించి గంగా తీరమున త్రావ్యాంబులకు పెక్కు దానములు చేసినట్లు విదితమగుచున్నది

అన తవర్మ రాజ్యము తూర్పున బంగాళా థా వ మునుండి పడమట కళచురి రాజుల రత్నపురి వరకు వ్యాపి

నది ఉత్తరమున విహారవాడ అనిగా నేటి బీహారులోని గంగానది వరకు అతని ప్రాభవము విస్తరి చిరది దక్షిణమున సంహాసలమును డి గోదావరి దివరకు గల ప్రాంతము కొరకై వే గిరాజులకు కళి గ గా గ ప్రభువులకు పోరు జరుగుచు డెను ఆ ప్రాంతము ఒప్పుడు ఒకరిని ము ఒప్పుడు మరి ఒకరిని హస్తగతమగుచు డెను అన తవర్మ తన రాజ్యము ఉత్తర దిశగా విస్తరి చిన తరువాత రాజ్యము తటి ని రాజధాని నగరము మధ్యగాను డుట యుక్తమని తలచి దానిని కళి గ నగరము ను డి కటకమునకు మార్చెను నాటిను డి గాంగ వ శజులకు అది రాజధానిగా నున్నది సాధి చిన దిగ్విజయమును ప్రకటి చు కొనుటకై అతడు త్రికళింగాధిపతి ప్రతాప గంగు సవనవతి సహస్రకు జరా ధీశ్వర అను ఓరుదులను వ నా చెను అతి దీర్ఘ కాలము పాలించిన ఈ పాలకుడు తన పాలన చరమ దశలో తనకుమారుడైన కామార్జువునికి పట్టము కట్టెను బహుశః కుమారునకు రాజ్యపాలనములో శిక్షిణము నిచ్చుటకై అట్లు చేసయుండును

అన తవర్మ కాలమునకు సంబంధి చిన శాసనములలో అనేక స్త్రీలు కాము ఈ గా గ దేవుని రాజులమని ప్రకటి చుకొన్నారు దీనిని బట్టి అతనికి వలుపురు భార్యలన్నట్లు తెలుచున్నది చోళమహాదేవి అనునామె అతని పట్టమహిమ కస్తూరి కామోదిని మరియొక భార్య చోళమహాదేవికి సంతానము లేనందున కస్తూరి కామోదిని వలన కలిగిన తనయుడు కామార్జువ దేవుడు అనంతవర్మ అనంతరము స హాసనము నెక్కిన చ ద్రలేఖయను ఇ కొక భార్యవలన రాజరాజు అన గభీరుడు అను పుత్రులు కలిగిరి అనంతవర్మ చేసిన యుద్ధములలో అతని పుత్రులు కూడ పాల్గొనినట్లు తెలియుచున్నది అన తవర్మ త ద్రివలెనే కైవసు తాపంబియై పరమ మాహేశ్వరుడనని ప్రకటి చుకొనెను తదుపరి అతడు వైష్ణవ మతస్థుడుగా మారివాడు అయినను ఉభయ మతములను సమానముగా అదరించిన ప్రభువతడు పరమనహనమును చాటిన పాలకుడు ఇతడు పూరిలోని జగన్నాథాలయము నందు విమానమును ఒక మ డవమును కట్టించి నాడు పూరిలో కొంతభాగమును నిర్మి ప జేసినట్లును కటకమునకు సమీపమున తన పేర ఒకతటాకమును శ్రవ్య చినట్లును తెలియుచున్నది జాజురములలోని ఇతడునిర్మించిన గంగేశ్వరాలయము ఇతని నామమును చిరస్మరణీయము చేయుచున్నది సారంగ్

గడ్డ న దు కనబడు శిథిలములు ఇతని కళాభిరుచిని చాటుచున్నవి అన తవర్మ కవి యడితులను ఆదరించి సారస్వత విజ్ఞాన శాస్త్రాభివృద్ధికి తోడ్పడినట్లు నిదర్శనములున్నవి ఇతని కాలమున వెలుగడిన జ్ఞానశాస్త్ర ప్రథమ లోకాస్పృశి అను జ్యోతిష గ్రంథము పేర్కొనదగి ౬ ఇతని పరిపాలన కాలమునగా గ సామ్రాజ్యము అతని వైభవముతో తులనాగెను

కడటిగా గవళరాజులు పాలుగు శతాబ్దాల కాలము తూర్పుతీరము వెంటనున్న కళింగోత్పల సామ్రాజ్యమును పాలించి ఉత్తరదినుడి వచ్చుముందు యాత్రల నెదుర్కొని నాందూ సామ్రాజ్యములను మతస్కృతులను సరక్షిచుట ఈ రాజుల విశిష్టత వారి కాలమున వైష్ణవ మతము బాగుగా వ్యాపించె దినిది పూరి ఖువనేశ్వరము కోటార్క మొదలగు తీర్థముల దున్ను వారి దేవాలయములు మతమునకు లలిత కళలకు కల విద్యలకు కేంద్రములుగా విలసిల్లినవి

ఉప

అనంతవర్మ వీరనరసిహదేవుడు

ఇతడు కళింగ గంగవ శమునకు చెందిన మహారాజు ఇతని ప్రజల భీమిలిపట్ను తాలూకా పొట్నూరి సమీపమందలి రెడ్డిపాలె గ్రామమున దొరకన శాసనమున కనవచ్చుచున్నది (ద హిం X నె 729) ఇచ్చట ఇతడు వీరవర వారసహదేవుడని వ్యవహరించబడినాడు శాసన కాలము గలరాయి విగిహియినది గాగవళములో నరసిహదేవుడు ధరించిన వారియందు ఈతడు ప్రథముడగుటచే మొదటి నరసిహదేవుడనబడుచున్నాడు ఇతడు అనంతవర్మ నామమునగూడ ధరించెను వీరనరసిహదేవుని రాజ్య కాలము క్రీ.శ 1287 88 వరకు నితెలియవచ్చుచున్నది అంద్రదేశమున ఇప్పుడు కాళిగణపతిదేవ చక్రవర్తి పరిపాలన చేయుచుండెను వీరనరసిహదేవుని తద్రీమూడవ అనియంక వీముడు

ఇతడు క్రీ.శ 1211 నుండి 1288 వరకు గాగరాజ్యమును ఎలెను ఇట్లు మునుడి అనియంక భీమదేవుడును వీరనరసిహదేవుడును - ఇద్దరును - కాళిగణపతిదేవ చక్రవర్తికి సమకాలికులు తద్రీకొడుకు లిరువురును సమర్థులైన ప్రభువులు వారు తమ రాజ్యమును ఆద్రదేశములోనికి వ్యాపింపజేయుటకై గాడమైన కృషిచేసిరి గోదావరికి ఉత్త

రమున ఉన్న మదలమును జయించుటకై వీరు కాళితియు లతో తలపడుచుండిరి వీరనరసిహదేవుని కానము లభించిన స్థానమునుబట్టి చూడగా వీరు తమ యత్నములలో సముచిత విజయమును సాధించిరి చెప్పవలెన వచ్చుచున్నది విశాఖ పట్ను జిల్లాలో ఈ శాసనము లభిచుటచేతను శ్రీకూర్మమున హవలము ముగ్గుగు ష్ట్రము లో వీరనరసిహదేవుని కానము లభించుచు దుటచేతను ఈ గాగరాజు కాలమున కళిగనైన్యములున హవలము వరకు జయించిననని చెప్పవచ్చును

గణపతిదేవుని దీర్ఘరాజ్య కాలమున ఒకటిరెండు పర్యాయములు కాళితియనైన్యములు కళిగమునైన్యం యాత్ర సత్వము ఇదులూరి సోమయము శ్రీ కాళితియనైన్యముల కధిపతియై ఒడ్డెదేశము చక్రకుటుము మొదలగు వానిని జయించెను ఇది వీరనరసిహదేవుని తద్రీయైన అనియంకభీముని కాలమున జరిగియుండును దీనికి ప్రతిగా వీరనరసిహదేవుడు నిహనమునకు వచ్చినతరువాత తెలుగుదేశమునై విజయయాత్ర సాగించెను ఇతని పెంపుడు సోదరుడు అనంతపాలుడను దడనాథుడు కృష్ణాతీరమువరకును చొచ్చుకొని వచ్చెను ఇతడు శ్రీకాకుళాద్రదేవుని సేవించి ఆదేవుని అయిమునకు జీర్ణోద్ధారము చేసినట్లు తెలియుచున్నది కాను కాచీపురము వరకును తైత్రయాత్ర నడపినట్లు ఇతడు ప్రకటిచుకొన్నాడు ఇప్పటికే ఆద్రదేశపు తూర్పు తీర భాగములు గణపతిదేవ చక్రవర్తి వశములై యుండుటచే కాళితియ హవీసుల నెదుర్కొనకుండ అనంతపాలుడు కాంచీపురమువరకు ఎట్లు పోగలిగెనో తెలియదు ఎట్లైనను కళిగ సేనాపతి తెలుగుదేశమున స్థావర మేర్పరచుకొనలేక పోయెను గణపతిదేవుని సేనలు కళింగహవీసుల నెదుర్కొని గోదావరి తీరమున భీమణవ గ్రామ మొగ్గి వారిని ఉత్తరమునకు తరిమివేసెను ఇది క్రీ.శ 1247 48 ప్రాంతముల జరిగియుండును ఈ గోదావరి వగరమునందు నెల్లూరు చోడనృపతి రెడవ మమమ ద్దికూడ పాల్గొని కాళితియుల పతనమున పోరి కళింగ నృపతిని వ్యధేశాఖి ముఖముగ తమిమి నట్లు మమమద్ది వేయించిన నడలూరు శాసనము (క్రీ.శ 1267 68) వలన విశదమగుచున్నది ఇప్పుడు కళిగదేశమును పాలించుచున్నవాడు వీరనరసిహదేవుడే ఈ రెడవ మట్టమునందు కాళితియనైన్యముల కధ్యక్షుడు పట్టపాహిడి

పడికము బొప్పదేవుడు కి.శ. 1188 (క్రీ.శ. 1281) నాటి ఈతని త్రిపురా తక శాసనమున దు పట్టపాహాడి బొప్పదేవునికి గోదావరి తీరసమరగాంధీన కళిగ మ డలిక ధాటి సమర్థ మున్నగు బిరుదులు కాన్పి చుచున్నవి ఇది వీర నరసింహుని నై న్యమువై కాకతీయ చములు సాధి చిన ఘనవిజయయమును స్మరి పజేయుచున్నవి

ఇట్లు కళిగ కాకతీ నై న్యములు గోదావరి ఎ హా చరి మధ్యదేశమునకై ఓహరి సాహరి పెనగు చుండినట్లు పెక్కు ఆధారములవలన తెల్ల మగును ఇయలత్తి ఒకప్పు డొకరిని మరియొకప్పుడు మరి యొకరిని వరించినట్లు తోచును వీది యెట్లైనను అనంతవర్మ వీర నరసి హదేవుడు గొప్పపరాక్రమకాలియైన రాజన్యు డనుట నిర్వివాదము

ఈతడు సాహిత్యవైఖయై ఎకావళి అను సంస్కృత ఆలంకారశాస్త్ర గ్రంథమును రచి చిన విద్యాధరుడను వండి తుని తన ఆస్థానమున పోషి చెను శ్రీకూర్మమునందును సింహాచలమునందును అచ్చటి భగవంతులకు పెక్కు దాన ధర్మము లొనర్చెను ఇతని సేనాపతియైన ఆశ్టాయియను నతడు సింహాద్రి నరసింహదేవునకు తన యేలికజ్జితై విమా నము ముఖమండపము నాట్యమండపము తిరుచుట్టుమాలె కట్టించెనట శిల్పకళా ప్రవచనమునందు ప్రసిద్ధి పహించిన కోడారకమండలి సూర్యదేవుని ఆలయమును వీరనరసింహ దేవుడే కట్టించెను

౩౦ ౦ ౦౦

అనంత వెంకట్రావు

ఈతనిప్రళంస తజ్జురెనిర్వత్ (తని 14 18) అను పర్షియన్ భాషాగ్రంథమునందు లభించుచున్నది క్రీ.శ. 1888 లో గోల్కొండ రాజ్యము ఖైరంగజీలు చక్రవర్తికి వశమయ్యెను దక్కనుసుఖాను పరిపాలించుటకు మొగలాయి చక్రవర్తులు సులేదారులను ఉద్యోగులను పంపుచుండిరి దేశములో చిన్నవియు పెద్దవియు జమిందారీలు పెక్కులు ఏర్పడెను ద్రుప్త ఆదిలాబాదు జిల్లాలోని నిర్మలప్రాంతము ఈ పరగణాగా ఉండెను దీనిని పాలించిన జమీందారులలో జగపతిరావు అప్పా ముకుందరావు అనంతకె కటరావు మున్నగువారు తెలియవచ్చుచున్నారు విషప్రయోగమువలన అప్పాముకుందరావు ఆకాలమరణమునొందగా నిర్మలపరి

నరములందలి ముగ్గురు జమీ దారులు నిర్మల పరగణాను స్వాధీనముచేసికొని క్రమముగా పరిపాలించిరి వీరు కడంకరావు గోపాలరావు అనింజవె కటరావు అనువారలు అర తవె కట రావు కొ తకాలముపాలించి భోగలాంసుడై జమీ దారి పరిపాలనమును సూర్యారావు అనువానికి అప్పా చెను అప్పా ముకు దరావు వాజిరీ 1159 (క్రీ.శ. 1749) ప్రా తమున నిర్మల జమీందారు అయి ట్లు చెప్పబడుటచే ఆతని తరువాత వచ్చిన అన తవె కటరావు క్రీ.శ. 1750 తరువాత ఉ డి యు డును ఈ కాలమునకు అనగా క్రీ.శ. 1748 ప్రాంతమున మొదటి ఆ పుజా నిజాముల్లుల్కు మరణి చెను ఆతని కుమారుడు నానరుజ గును మనుమడు ముజుఫరుజ గును హైదరాబాదు సింహాసనమునకై కలహి పజోచ్చిరి అనంత వెంకటరావును గురి చి ఇ కన్న విశేషములు తెలియుట లేదు

డా కొ గో
అ మ

అనంతసాగరం

అనంతసాగరం నెల్లూరుజిల్లా ఆత్మకూరుతాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 48 కి మీ దూరములో ఆత్మకూరు పట్టణము కలదు అనంతసాగరపు వైశాల్యము 4790 ఎకరములు తూర్పున లింగ గు ట పడమట మంచాలపల్లె ఉత్తరమున చె గంపల్లె దక్షిణమున బెడునుపల్లి దీనికి సరిహద్దులు నెల్లూరును పాలించిన మనుముద్దిపై న్యాధిపతియగు ఖద్గ తిక్కన విగ్రహము చెరువుగట్టున విగిరిపోయి ఉన్నది ఈ గ్రామము కొ డలమధ్య ఉన్నది నిజారై గవీరులు కలిగి యున్నది దుగ్గమ్మకొ డ శంఖాకారముగ ఉన్నది కొ డలు చెట్లు చామలతో నిండియున్నవి ఇవి రాతితో ఏర్పడినవి

1981 సం. జనాభాలెక్కలప్రకారము ఈ గ్రామములో 1729 మంది పురుషులు 1680 మంది స్త్రీలు వెరస 8409 మంది ఉండిరి వీరిలో హరిజన పురుషులు 240 మంది స్త్రీలు 200 మ ది యానాదులు 50 మంది పెడ్యూలు తరగతుల వారు జాతులవారు 592 మంది కలరు 1951 సం. లో 2800 మంది జనులు ఉండిరి 809 మంది జనులు పెరిగిరి ఈ పెరుగుదల సంతానాభివృద్ధివలన కలిగినది ఇచట ఇండ్లు దూరదూరముగా కట్టబడియున్నవి వీటిలో 14 పెంకుటిండ్లు 40 కాంక్రీటుకప్పుగల ఇండ్లు 21 ఒక అంతస్తుగల మేడలు ఉన్నవి

ఈ గ్రామములో 000 మంది వరిఅన్నమును 1409 మంది ఇతరఅన్నమును తిరుగు బావులనీటిని త్రాగుదురు మంచి నీటి ఎద్దిడిలేదు

ఈ గ్రామమునకు నీటివరులుగా అనంతసాగరం చెరువు గొట్టపు బావులు ఉన్నవి వీటి ద్వారా నీటిని పంటలలోని వచేయుదురు మృతోటలు మామిడి తోటలు ఉన్నవి మిరప పగ మొదలగు కూరగాయలను ఎడితరు 1968 67 లో పంట ద 2848 ఎకరముల భూమి ఉపయోగి పనిదెను చెరువుక్రింద 1580 ఎకరముల భూమి బావులక్రింద 210 ఎకరముల భూమి సాగుబడియైనది 10 ఎలెక్ట్రిక్ మోటారులు 210 ఎకరములకు కలలలు 80 ఎకరములకు నీటిని సరఫరాచేసినవి ఇవట 2848 ఎకరముల రేగడినేల 1188 ఎకరముల ఎర్రమట్టి నేల 958 ఎకరముల రాతి నేల కలదు ఫారెస్టు డిపార్టుమెంటు యాజమాన్యమున 128 ఎకరముల రిజర్వు అడవి ఉన్నది దీనిలో తుమ్మ ఎలమ కు కడు వృక్షములు ఉన్నవి వ్యవసాయ ఫలసాయములు కు కడు తుమ్మ మొదలగు అటవీ ఫలసాయములు లాగిలచై నెల్లూరునకు రవాణా అగును రు 8000 ల విలువగల నిమ్మకాయలను నాగపూరునకును రు 10 000 ల విలువగల మామిడికాయలను ఆత్మకూరునకును రవాణా చేసి రు 10 000 ల విలువగల మామిడికాయలు 5 టన్నుల వకాయలు 10 టన్నుల మిరపకాయలు స్థానికులకు వాడబడెను

ఈ గ్రామములో పశుపద బాగుగా ఉన్నది 450 ఆవులు 00 గేదెలు 880 ఎద్దులు 2 ఆటోలు 2000 మేకలు 500 గొట్టలు 4000 కోళ్ళు ఉన్నవి 2500 లీటర్ల పాలు 500 కి గ్రా నెయ్యి 2000 గ్రుడ్లు 5 టన్నుల చేపలు స్థానికులు వినియోగిచుకొని 2000 గ్రుడ్లను ఆత్మకూరునకును 5 టన్నుల చేపలను నెల్లూరునకును రవాణా చేసిరి

ఈ గ్రామస్థుల ముఖ్యజీవితాధారములు వ్యవసాయము చేపల పట్టుట కూలిపనులు అడవి పనులు వ్యాపారములు దుకాణదారులు క్రయవిక్రయదారులు కూడ కలరు వీరు గాక ఎద్దుబండ్లు తోలువారు కసాలివారు వడ్రగులు కమ్మరులు కమ్మరులు తాపీపనివారు మగలివారు చాకలివారు గొల్లలు వడ్డెరులు కలరు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు హెచ్చుగ దొరుకుదురు దిసమునకు మనుష్యునకు

కూలి రు 2 లు ఈ గ్రామమున శ్రీరామాలయము దుర్గమ్మ దేవాలయము మసీదు ఉన్నవి

అల్లూరైల్వేస్టేషను ఈ గ్రామమునకు 109 కి మీ దూరములో న్నది ప్రయివేటు బస్సులు పగడిపూట యాదాసార్లు ఇచ్చటినుండి ఆత్మకూరునకు పోవును 4 కంకరలోడ్లు 4 మట్టిలోడ్లు ఈ గ్రామమున ఉన్నవి దీనిని పొరుగు గ్రామములతో కకరలోడ్లు కలుపుచున్నవి ప్రయాణమునకు 4 ల పెద్దు బండ్లు 80 రు దెడ్ల బండ్లు 20 పైకిళ్ళు కలవు

అనంతసాగరంలో సబ్ పోస్టాఫీసు 2 సమితి ఎలిమెటరీ స్కూళ్ళు జిల్లాపరిషత్తు హైస్కూలు విద్యుత్ సౌకర్యములు ఉన్నవి విద్యుచ్ఛక్తిని 180 కి డ్యు 10 ఎలెక్ట్రిక్ మోటారులు వాడుకొనును ఇది వచాయతి పరిపాలనకల గ్రామము దీనికి సాలనకు ఇటీవన్ను వృత్తిపన్ను బడెలడ్డ రుము సెన్సులు మొదలగువాటి మూలమున రు 4500 ల రాబడి కలదు పంచాయతి గ్రంథాలయము పురోద్ధానము రేడియో లాడెస్పీకర్లు నాటకాల 150 మంది సరిపోవు కమ్యూనిటీ హాలు డ్రైమరీ హెల్తు సెంటరు కలవు ఇగ్లిమె వైద్యుడు ఆయుర్వేద వైద్యులు వశపుల రోగాలకు నాటుచికిత్సచేయు వారు కలరు వారసంతలు లేవు కాని 10 కిరాణా దుకాణములు 6 కిళ్ళి సిగరెట్టు షోడా అంగళ్ళు 2 కాఫీహోటళ్ళు 4 పైకిళ్ళ షాపులు 8 ఇతర షాపులు కూరగాయల ఆగడి ఉన్నవి ఇవటి సహకారసభము 20 మంది అబ్బచ్చినది డ్రైవేటుగా అబ్బచ్చువారును కలరు

తతి కార్యాలయమునకు నీనిమాధియేటరు కోర్టు లకు సబ్ రిజిస్ట్రారు ఆఫీసుకు తాలూకా కేరీకి బ్లాకు అభివృద్ధి కేంద్రమునకు గ్రామస్థులు 48 కి మీ దూరములో ఉన్న ఆత్మకూరునకు పోవుదురు కళాకాల చదువులకు విద్యార్థులు నెల్లూరునకు పోవుదురు

అనంతసాగరములోని మసీదు గొప్పతటాకము చూడ తగినది ఈ చెరువునకు అనంతసాగరమున పేరు కనుక ఈ గ్రామమునకు ఆ పేరుకలిగెను తిమ్మరుసు సాయమ్మల పుత్రుడు రాయ కొడమరసు శ్రీకృష్ణ దేవరాయల కాలములోనున్న శిలాశాసనము (క్రీశ 1592) వలన కొడమరసు తన తల్లిదండ్రుల జ్ఞాపకార్థమై ఈ చెరువును క్రవ్వి చెనని తెలియుచున్నది

మా క్షే

అనంతాచార్యులు

ఇతడు సంతపూరు (న తూరు) గ్రామవాస సంతూరు మహాబాబునగరము డలను దలిది స్తతిరూపమైన ఎ హగిరి నరహరి వచనములను వ్రాసా కాళి ప్రతాపరుద్రుని విద్యా స్థానమునవానెక్కినకృష్ణమాచార్యులకు ఈఅనంతాచార్యులు సోదరుడు కృష్ణమాచార్యుల వారసేక మహిమలను అనాడు ప్రదర్శించియు డిరట ఆన తమ్ముడైన అనంతాచార్యులు ఊరమన్న ఒక రజకస్త్రీతో స వి ధము కలిగియు డగా అది తెలిసన రజకుడు మండిపడి ఆచార్యులను తన భార్యను పొడిచి చ వెనట అన తాచార్యుల శవమును ఎత్తుటవ్వరును నమ్మతి పరైరి అన్నగారైన కృష్ణమాచార్యులు చేయునది లేక భగవ తుడయిన వాసుదేవమూర్తిని వేడుకొనిగా శవము న్నయముగా కావ్యమన కరిగెనట ప్రతాపచరిత్ర యను చారిత్రక గ్రంథమున ఈ ఉడ తము కలదు

వి శ మం

అనంతాచార్యులు ఆసూరి

ఆసూరి అనంతాచార్యులు చంపూరాధిపమును చంపూ కావ్యమును 1888వ సంవత్సరమునందు రచించెను ఇది ఆసూరి వెంకటనరసంహాచార్యులచే రచితమయిన వ్యాఖ్యానముతో బెజవాడలో ముద్రి పబడెను

రా వు ట్

అనంతాచార్యులు నంద్యాల

వీరు గద్వాల నంస్థానమునందు ఆస్థాన పండితులుగా వెలుగొ దిన వారు వీరు కాల్యమ దు వారదానీకేగి అచ్చట శ్రమించి మహావిద్యాంమలపద్ధ గొప్ప పా డిత్యమును సంపాది మకొనిరి తర్కశాస్త్రమున దు అత్యంత నిష్ణాతులుగా వీరు ఖ్యాతినొ డిరి వీరినిగూర్చి ఇతర వివరములు తెలియవు

గ ల కాం

అనంతామాత్యుడు

క్రీ శ 15 వ శతాబ్దమున విలసిల్లిన కవులలో అనంతా మాత్యుడు దొడ్డకవి భోజరాజీయము ఛ దోదర్శణము రసాభరణము అను మూడు గ్ర థములు అనంతామాత్య రచితములు ఇ దు మొదటిది కావ్యము రె డవది ఛందస్సు మూడవది సాహిత్య శాస్త్రము నన్నెచోడుడు పాల్కురికి సోమనాథులలెకాక అన తుడు స్వప్నముగా తన కాలమును

ఇట్లుచెప్పయున్నాడు

జానో దన్ శకవర్షముల్ ఋతుశరణ్బలై దులై యొప్పన య్యైన దాబ్దమున దు మాఘమునఁ గృష్ణైకాదశీభౌమయు క్రావామామృతవేళ నీకృత్తి యన తార్యుడు నమ్మగ్రం శ్రీ ని డన్ ద్రుపవట్ట దాధిపునకిచ్చెన్ భక్తి పూర్వ బునన్ (రసాభరణము)

కాలివాహనశకము 1888 అనందనామ సంవత్సర మాఘ బి॥ ఎకాదశీ మ గళవారమునాడు రసాభరణకృత్తిని ద్రుపపురి గోపాలునకు భక్తిపూర్వకముగా అతడు సమర్పించెను దీనికి సరియగు క్రిస్తు శతాబ్దపు తేది 5 1-1485 ఈ విధముగా పద్యరూపమున గ్ర థములోపల తన కాలమును చెప్పిన కవులలో ఇతడు ద్వితీయుడు ప్రథముడు యథా వాక్కుల అన్నమయ్య

అనంతామాత్యుని ఇ టివేరు తెలియదు ఇకనిది కౌండిన్య గోత్రము ఇతడు ఆర్యేలనియోగి బ్రాహ్మణుడు పరమభాగవత కీర్తనమును వైష్ణవ గురుచరణస్మరణమును తన ప్రథమ గ్రంథమైన భోజరాజీయమున చెప్పటచేతను భోజరాజీయ ఛ దోదర్శణ రసాభరణములు మూడును వరుసగా అహోబిల నృసింహ కృష్ణ గోపాలాంకితములుగా కనబడు చుండుటచేతను అనంతుడు వైష్ణవభక్తి తత్పరుడని చెప్పవచ్చును

అనంతామాత్యుని వంశజులలో కొందరు ప్రసిద్ధ పురుషులు స్త్రీలు కలరు నందనార్యుడు వీరి మూల పురుషుడు ఇతని మనుమడైన శైరవుడు లేకబయ్య నభాసుర కవికావతురుడు పంచమవేద మైన భారతమును తెలిగి చిన తిక్కన సోమయాజి బయ్యనకవికావతుర తకుమెచ్చి ఆతనికి భవ్య భారతి అను విరుదమొనగెను

బ్రహ్మరాంతకుడు నందనార్యుని రెండవ కుమారుడు నిశ్చల ధ్యానేకనిష్ఠాగరిష్ఠుడై పశ్చాతములు పునశ్చరణచేసి తనవంశమువారియి టి ఎల్లికినైనను నరకములేకుండ పరమును పొంది తాను బ్రహ్మపదమును తె దెనట ఇతనిని బ్రహ్మరాంతక బ్రహ్మయని అన తుడు పొగడెను

తిక్కనిభిరుడు భవ్యభారతి బయ్యన మనుమడు అనంతా మాత్యుని త డ్రి క్రైకాకుళాంధ్రపల్లభుని భక్తుడు ఆంధ్ర పల్లభుడు ప్రత్యక్ష పరమపదమట! నివాసము పెరమగురూ

కృష్ణా మలమహారాజు శ్రీమద్రాజగోపాలాచార్యుల కలెక్షన్లు ఈ పెరమగురు తూర్పు చాళుక్యుల కాలమును అయ్య ప్రదర్శనది ప్రథమ చాళుక్య భీముని శివపుత్రుడైన ఇమర్రిగి అడి పెరమగుర రణశైలము దు రాష్ట్రకూటులతో పోరాడుచు వీరస్వర్ణముల కరి చెను శ్రీ శ 1180 ప్రాతమున బాటల భావనారాయణస్వామి గుడిగోడమీద చెక్కబడిన వెలవాటి కులొత్తు గ చోడన ధి విగ్రహకొమ్మన కాననమున తనకాట కొమ్మన పెరమగురి వాస్తవ్యుడని చెప్పకొనెను (కానన పద్యము జరి నె 45) ఈ కొమ్మన మనుమడగు న దూరి గు డన (కీయార బాహు చరిత్ర ప్రితర) శ్రీకాకుళ వల్లభుని కై కర్మము లొసగిన వాడే ఈ పెరమగురు కృష్ణాను దలి బెజవాడ తాలూకా లోని నేటి పెనుమకూరని రెడ్డిరాజ్య చరిత్రకారులైన మల్లంపల్లి సోమశేఖరకర్మగారు గుర్తించియున్నారు (రె రా పుట 505) అన తామాత్యుడును కృష్ణానుండలమువాడే

అన తామాత్యుని తల్లి మల్లమా బ ఈమె మేనమామ కోటకరుణాకరార్యుడగు మదుమూరి పెద్దవిభుడు కోటకరుణాకరార్యుడనగా అర్థము తెలియుటలేదు కోటభూమి కృష్ణానదీ దక్షిణ తటమునగలదని నీ గన జ్ఞానవాంఛమున కలదు (1-9) దీనికి పట్టుచూపాదని యనిపేరు రె డవ కోటకేతరాజు అమరావతి కాననములో కృష్ణవేణ్ణానదీ దక్షిణ పట్టుచూపాదని అనియున్నది (ఎం ఇ VI నె 10) ఇట్టి విశిష్ట స్వయమున బుట్టిన అన తామాత్యుడు వాణి ౨౦ ప్రసాదాను లద్ది వాగ్విభవము కవినీకర విధేయుడు ఇతనిగురువు తిరుమల్ల నల్లమనకనూజుడైన గోవింద చక్రవర్తి ఇతనికి తిరువేగళ అళమరి బౌబళ శ్రీదేవచక్రవర్తులు అగ్రజులు ఈ వైష్ణవ స్వాములు ఆ ద్రవేశమున మత ప్రచారకులుగా ముడిరి గు టూరుజిల్లా పల్నాడు తాలూకా కారెమపూడి గ్రామ ము దలి వీరుల గుడి అవరణతో ఒక రాజమీద చెక్కియున్న శ్రీ శ 1200 నాటి కాననమున గోవిందచక్రవర్తి ప్రళ స గలదు ఇ దు గోవిందచక్రవర్తితోకాటు తన చిన్న అన్నయగు దేవచక్రవర్తికూడ గలదు (చూ కారెమకూడి శిలా కాననము మల్లంపల్లి సోమశేఖరకర్మ డి నె 105 కభారతి పుటలు 520-525) తనకు సరస్వతీదేవి కటాక్షముచే కపత్య మబ్బెనని చెప్పకొనియున్నాడు కావున గోవిందచక్రవర్తి అన తామాత్యునికి వైష్ణవమత మొనగియుండుననుట కనకా

శము కలుచున్నది శ్రీ శ 1425 నాటికి తన చివరికృతి రసా భరణమును ముగి చుటచే ఇతడు కవిసార్వభౌముడైన శ్రీనాథుని మకాలికుడుగా కనబడుచున్నాడు

భోజ రాజీయము

అన తుని తొలిరచన భోజరాజీయము ఇది 7 అశ్వాసముల ప్రబంధము ఇది 2199 గద్యపద్యములు కలిది సూత్ర కథ భోజరాజచరిత్రము ఇది ధర్మశివులతో నీకులతో చిత్ర చిత్ర కథలతో ప్రవృత్తి గ భీరమై వెలువడిన కావ్యము అహోబలమునందలి యోగానంద స్వం హనుకిది అంకితము చేయబడినది కవి లతో గురువైన గోవిందచక్రవర్తి అహోబల స్వం హనుతో సాక్షాత్తుచి తన కృతిని ఆ స్వని హస్యామి క కితము గావి పునున అన తునితోచెప్ప అ తర్హితుడయ్యెను ఇట్టి స్వప్నకథావృత్తా తమలను దైవసాక్షాత్కారములను కావ్యావతారికలయ దు బ్రవేశ పెట్టినవారు కవిబ్రహ్మశిక్కిన సోమయాజీయు ప్రబంధపరమేశ్వరుడు ఎఱ్ఱనయు కవి దీనిని అహోబలనకు విన్నపంబు సేయురీతిని కథాప్ర గ భోనర్పి వాడట గ్ర థా తమున దు గూడ ఇది తన విన్నపమనియే చెప్పినాడు అతిక్రమారుడగు దత్తాత్రేయమునీ ద్రుడు వక్రయు మాహుడను కాంభోజమహీకుడు శ్రోతయునై కథను నడప చిరి ఇ దలికథావస్తువిది అధికక విద్యావయ్యుడగు భోజుడు పూర్వజన్మ బున త్రాహ్మణుడై యుండ దారి ద్రగ్ధ భార పెక్కువై న భవి చివ విరక్తి కారణముగా శీర్ష యాత్ర చేయుచు ప్రయాగయ దు ఇష్టకామ్యుద్ధిహి ది శరీర విసర్జనంబుచేసి జ్ఞానప్రయుడై పుట్టి లాలదేశంబున దు ధారానగర బునకు అధీశ్వరు డయ్యెను అతడు రాజ్య బు జేయుచు ఒక్కనాడు మృగయా వినోదార్థమై వనముకు జని ఆ దు సర్పటి యను సిద్ధ పు గవు కని ఆతనిని తన పట్టణ బునకు తోడ్కొనిపోయెను అతడట్లు చనుచెంచి ఒక్కరాత్రి రహస్య వృత్తిచే తన ప్రభావమును చూపదలచి తనచేతి ధూమవేదియను బౌపధముచే ఆరాజు యొక్క ప చ మయ లోహానిర్మితమైన చవికెను శుద్ధ మనర్థమును కాని చి పోయెను ఆ మగునటి దినమున ఇది సర్పటి కృత్యంబని గ్రహించి కృతకమత బున అతనినిరాచి ధూమవేదిని భోజుండవహరి చెన సర్పటి కోప చి భోజనకు కావము నొంగెను రాజు ప్రార్థించగా సర్పటి దానిని క్రమ్మరి చెను విమ్మట భోజన నిమిత్తమున భోజసర్పటుల మధ్య జరిగిన

స భావణ వివిధ పుణ్య కథా ప్రసంగముల కలదై కథ ముగియును ఇ దులోని అనంతర కథలు (1) అగస్త్య వంశులకథ (2) వ చఖిజ మాహాశ్యము (8) దుష్టపతి నశ్యకుల చరిత్ర (4) మ టిమద్ద యోగి జైటి న స్త్రీకథ (5) చ దాల దంపతుల చరిత్ర (6) అతిథిభాషా ప్రభా వము () పుష్పగ ధి చరిత్రము (8) గోవాగ్రసు ంభాదము (9) చాళివాని భార్యచే చెరువబడిన ముని కథ (10) మదనరేఖ కథ (11) పాచకలోముని కథ (12) మణిల చరిత్ర (13) అన్నదాన పరదగు విప్రుడు- అతని పదివేల కథ (14) వ్యాధులకథ (15) మాదిగ వాని కథ 16 దలి కథలన్నియు చెవిగొని విసవలెననియే యు డును దేనికదేపాటి అన్నిటికలె మిన్నయైది గోవాగ్రసుం బాదము గోవు నకల సాత్త్విక స్వభావము నకు నిదర్శనము పులి అత్యంత క్రూర స్వభావము ప్రద ర్శించుట తప్ప ఈ రెండి టిని ఒకచో నిలిపి కథాపాటన మేమాత్రము చెడనీయక సంయమనముతో స విధాన చాతు రితో కథ నడపి పగల సామర్థ్యము అనంతునికే దక్కినది ప్రాచీన భారత స సృష్టియందు అభిమానమున్నవాడు ఎవ్వరై నను ఒకసారి భోజరాజీయమును పరించకలెను

భోజరాజీయము తరువాత అనంతడు రచించిన రెండవ గ్రంథము ఛ దోదర్శణము విషయము కాస్త్ర ప్రధానమైన ఛందస్సు కవిజనాశ్రయ కావ్యాలంకార చూడామణి ల తరువాత ప్రసిద్ధమైన లక్షణ గ్రంథమిది 4 అశ్వాసముల పరి మితి కలిగి 574 గద్య పద్యములగు దర్పణమున దు రివచన ములే కలవు అవియును అతుకు ముక్కలవలె మధ్య మధ్య ఖిగించబడినవి ప్రథమాశ్వాసమున గద్య పద్యాది కావ్యలక్షణ ములు గురులఘు నిర్ణయము గణ నిరూపణము ప్రాసయతి విశేషములు పరిగణన సంఖ్య మొదలగునవి కలవు ద్వితీయా శ్వా మున స సృష్టా ద్రభాషణయ దలి గద్య పద్య బల విధము పద్వింశతి ఛ దోవాసములు సమస్తవృత్తములు వృత్తివిశ్ర బలగు అర్థనమ విషయవృత్త బలు ఛ దోతిరి క్త బగు మాలావృత్త బలు తచ్చేదంబగు దండక లక్షణ ములు చెప్పబడినవి తృతీయాశ్వాసమున జాతి మాత్రా లక్షణ లక్షితంబులగు రచనలు చాటు కావ్య ప్రమాణములు ఉదా హరణ లక్షణము పట్టవ్యయములు చేర్చబడినవి చతుర్థా

శ్వాసమునందు దశదోషములు 5 ధి మాసములు ముగ్గుగు నవి సూచించబడినవి గ్రంథము దివ్యాంశము కృష్ణ హరి ముకు దా నను స తోధనలతో పెక్కు పద్యము లిందు కనిపి చును కస్తూరి ర గ గి కరకు గల లాఘవీకులితని ఛ దోదర్శణమును వాడిరి రాఘ పా డియ గౌరీశ్వ ద్ర నలోపాఖ్యాన వ్యాఖ్యలు ఛ దోదర్శణమును ప్రామాణిక ముగా కైకొనినవి లి గమకు ట తిమ్మక తన సుల ణసాగ గ్రంథమున సుమారు 40 పద్యములను ఛ దోదర్శణమును డి గ్రహి చెను ప్రచురప్రచారమును పొది అప్ప రీయము నంద దర్శణప నుండి పరిపూర్ణములు చూపబడిన కాని అప్ప కవి భోజరాజీయరసాభంగముల చేర్చిన యెల్లెదు

లక్షణ గ్రంథన లలో సుమముద్రణ భాగ్యమును పొం దిన వానిలో కావ్యాలంకార చూడామణి అ తచ్ఛందము అప్పకవీయము ముఖ్యములై 3 వి కవిజనాశ్రయము కవి తనసంజీవి పెద్దన లక్షణసాంగ్రహము ము ద్రి అ ము లయ్యును ప్రత్యంబరములైత శిష్టజనామోగమును పొ ద జాణకీయున్నవి శిలపమగ్రమల 3 వి అ కామరూపులి కను తెలుగును చూచినవికావు విసార్థభాముడైన కూ చి మంచి తిమ్మకవి యొక్క సర్వలక్షణసారసంగ్రహము తొలి ముద్రణముననే నిలిపినది మొత్తము మీద ఈ లక్షణ గ్రంథ ములలోని పద్యములొకే మూసలో పోసి ట్లు డును చేరు చెప్పి కొ దరును చెప్పకయే కొ దరును తమ తమ గ్రంథము లందు స్వకీయములని ఎ చునట్లు ఇతరుల పద్యములను వ్రాసి కొందురు తెలుగున తొలి లక్షణ గ్రంథమైన కవిజనాశ్రయము (వావిళ్ల ప్రతి) న దలి

కం భాసురములగుచు సుకరి (సంజ్ఞాధికారము) ప్రాసాను ప్రాస అమ పద్యము కావ్యాలంకారచూడామణిలోని స్త్రీ భుజంగప్రయోత సుం దర మ దాక్రా తా లక్ష్యములకు ఛ దోదర్శణములోని లక్ష్యవృత్తములు అప్పచెల్లె ద్ద పోలికగలవి ఇక అప్పకవి మాట చెప్పి కర్మలేదు తనకు ముందుగల లక్షణ గ్రంథముల లోని పద్యములకు ప్రతిబింబములనే ప్రకాశింపజేసినాడు అనంకామామృతం యతులు 24 మాత్రమే చేసిన అప్పకవి చెప్పియున్నాడు స్వరయతులలో 12 కారము కు యతిమైత్రిని అనంతు దొక్కడే చెప్పినాడు ప్రాచీనలేఖన పద్ధతినిగూర్చియు

వాక్యరణ విషయమున స స్కృత ధులను గూర్చియు చెప్పిన వాడన తుడే రగడలను గూర్చి కొంత శ్రమి చి లక్ష్యముల నొసగిన వాడను అన తుడే

రసాభరణము

ఆ ద్ర సాహిత్య పరిషత్తు (కానాడ) వారు ర సా భరణమును 1931 లో ప్రచురించిరి ఇ దు 4 అశ్వాసములు కలవు కృత్యాద్ది లభి పలేదు ప్రథమాశ్వా ము నవరసముల గూర్చియు ద్వితీయాశ్వాసమున విభాగాదులను గూర్చియు తృతీయాశ్వాసము ద్వారకావస్థలను గూర్చియు చతుర్థా శ్వాసమున నాయికా నాయకులను గూర్చియు లక్షణ లక్ష్య ములను గలది యున్నది చాలావరకు ప్రకాశపండియను ననురి చి అన తుడు దీనిని వ్రాసాడు అ దుగల నాయక రస ప్రకరణములను ఆధారముగా గొని కవి దీనిని వాల్మీకి శ్వాసముల గ్రంథముగా న తరి చి యున్నాడు

ని శి సు

అనంతామాత్యుని గంగయ

ఈయన క్రీ శ 1470 ప్రా తమున నెల్లూరిజిల్లా ఉదయగిరి దుర్గాధ్యక్షుడైన బస భూపాలని మ త్రిగా ను డెను బసవభూపాలడు పూ పాటి వ శీయుడు ఇతని త ద్రి తమ్ము భూపాలడు గంగయను త్రి తల్లి తిప్పా ఖి త ద్రి అనంతా మాత్యుడు గంగయను త్రి అమాత్యశేఖరుడు అగుటయేకాక సాహిత్యమున దును వేదా తమున దును ప్రీతిగలవాడుగా ఉ డెను ఈయన దగ్గరి దుగ్గన కవిచేత నానకేశోపాఖ్యాన మును జ ట కవులగు నంది మల్లయ ఘంట న గయ గార్లచేత ప్రబోధ చంద్రోదయమును కృత్తిగైకొనెను ఈ గ్రంథ పీఠి ల వలన గంగయను త్రి వంశమును గూర్చియు అతని పీఠిక యగు బస భూపాలని గూర్చియు కొన్ని అంశములు తెలియవచ్చుచున్నవి

చెందలూరు అను గ్రామము ఓ గోలు తాలూకాలో ఉన్నది ఇది కడవలకుదురు రైల్వేస్టేషనుకు 18 మైళ్ళ దూర మున ఉన్నది గంగన ఇ టిపేరు చె దులూరువారు ఈ వ శము మూలపురుషుడు అయితనామాత్యుడు ఇతడు తన మంత్రిక క్తిచేత ఉద్ధతులైన వైరి మ త్రింద్రులకు అంకుశము వంటి వాడట అయిత మ త్రికి కొమ్మనయు అతనికి అనంతయ్యయు పుట్టిరి అనంతయ్యకు తిప్పాంబి (ఈమె కావన

మ త్రి శేఖరుని కూతురు) వలన కలిగిన నలుగురు కుమారులలో గయ మ త్రి కడవటివాడు ఈయన సతిమణి నారమ ఈమె కావమ రాజశేఖరుని సుత రాజశేఖరమ త్రి మౌర్గల్లి గోతుడు ప్రబోధ చంద్రోదయమువలన వీరిది పెనరువాయ వ శమనియు తెలియుచున్నది పెనరువాయ వ శవార్తి జిరువారి మండలా అని గ గయామాత్యుడు న బోధింప బడినాడు పెరువాయ అను గ్రామము కా తి ప్రతాప రుద్రుని కాలము క్రీ శ 1 98 లో అల పురము బ్రహ్మేశ్వరాలయమండిలి ఓ కాననముతో పేర్కొనబడినది (తెల గాడా కాననములు చె డవ న పుటము కాకతీయ కాన నె 14) అల పురి మహబూబనగర మ డలమున ఉన్నది పెనరువాయకూడ ఈ జిల్లాలోనే ఉ డియు డవచ్చును గ గ నామాత్యుని పూర్వులు ఈ గ్రామమునుండి చెందలూరు గ్రామమునకు తరలిపోయి అచ్చట స్థిరపడినవారేమో అని తోచును

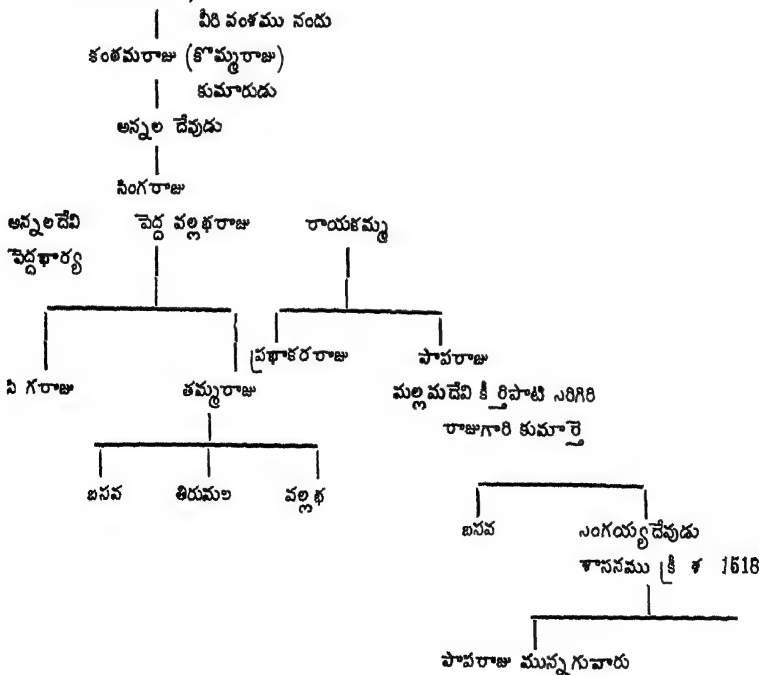
గంగయ మ త్రి శివభక్తి పరతంత్రుడు ఈతడు మాధవశర్మ ఎ శీయుడైన బసవభూపాలనిచే మన్ననలు వడిసినవాడు గొప్ప నీతి విదుడు ఇతడు తన నయనైపుణ్య ముచే న్ని హమనుజాధీశుని జీవగ్రామముగా పట్టుకొనుటతో తోడ్పడట దీనిని ముందు చర్చింతము ఈ మహామ త్రి వకల సంపార భోగములను అనుభవి చువాడైనను తామ రాకు మీది నీటి జిరువువలె న సారమున దు నిరిప్పుడైన యోగియని న ది మల్లయ ఘంట సింగయ కవులు ఈతనిని సముచితముగ ప్రశంసించిరి కావుననే ఇతడు ప్రబోధ చంద్రోదయమువంటి వేదాంత కావ్యమును కృతిగా స్వీకరించెను ఈతడు కృతిపా దిన నానకేశోపాఖ్యాన వృత్తాంతము కరోపనిపత్తునందును మహాభారతమున దును కలదు దీనివలన గ గయను త్రి క్రుతి పురాణాదులతో గాఢ పరిచయముకల మనీషియని స్ఫురి చుచున్నది

గ గనామాత్యుని ప్రభువైన పూసపాటి బసవభూపాలడు తెజవాడ దుర్గా బ పరమువలన చతుర గణిములు వడస అమె కటాక్షముచే అచ్చట సువర్ణవృష్టి కురిపించిన మాధవశర్మ వ శజుడు తమ్మురాజు త యుడు ఉదయగిరి దుర్గాధ్యక్షుడు దుగ్గన చెప్పిన విషయమి తెయుండగా జంట కవులు తమ ప్రబోధచంద్రోదయమున ఈ బసవరాజును గూర్చి ఇట్లు పోగడిరి

నీ మాధవవర్మ భూమండలేశ్వర వంశ
జలధికి నేరాజు చ దమాను
యేరాజు దయ తైల మెలిమి విభేదించె
గ టావాత మదా ధ కారమడంగ
గజపతి మరధాడి గడి దుర్గములకెల్ల
నేరాజు వజ్రంపుబోరు తలుపు
మహిమచే నేరాజు మరవి చె నల భగీ
రథ పృథు మాంధాత్మరఘు రమణుల
నట్టి గుణశాలి తన్మూలయని కుమార
వీర బసవజ్జ మాచక్ర విభునిచేత
మన్ననలగా చి మించిన తుహితండితడు
మనుజమాత్రుడె గంగయా మాత్యవరుడు

ఈ పద్యమును బట్టి చూడగా బసవరాజు ఉదయగిరి
దుర్గమును విభేధించి గజపతి గడిదుర్గములకు బోరుతలుచై
అనగా రక్షకుడుగాను డెనని తెలియుచున్నది ఈ బసవరాజు
గజపతికి సామంతుడుకాడని చై సీసపద్యములోని విశేషణము
లన్నియు బసవరాజు తండ్రియైన తమ్మ భూపాలునికే చెంద
వలెననియు మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు ఆగష్టు 1959 ఖార
తిలో వ్రాసయున్నారు ఉదయగిరి దుర్గము వెల్లారికి 80 మైళ్ళ
దూరము నున్న బిలివ్వమైన కోట ఈ కోట 3000 అడుగుల
ఎత్తున ఒక కొండపై కట్టబడినది స్థానిక చరిత్రలందు
దీనిని లాంగూల గజపతి కట్టినట్లు వ్రాయవై నది

బసవ భూపాలుని వంశము
మాధవవర్మ (బెజవాడ కనకదుర్గ ప్రసాదము
నందిన మహారాజు)

గజాతుల రాజ్యమునకు కడదగ్గమును వియనగర పార్వ
భౌములకు మొదటి దుర్గమునైన ఉదయగిరి చరిత్రతో కడ
ప్రసద్దమైనది

క్రీ శ 1460 లో కపలే ద్రగజపతి దీనిని స్వాధీన
పరచుకొని బహరాజు త ద్రియైన తమ్మరాజును దుర్గాధ్య
తునిగా నియమి చెను తమ్మభూపతి ఈ న వత్సరమే గోపాల
కృషినికీ ఉదయగిరి దుర్గముపై నగరు కట్టి చెను తమ్మ
భూ తి శాసనములకై నెల్లూరు శా న స పుటములు పుడిలు
1873 76 చూడదగును క్రీ శ 1470 నాటికి కపలే ద్రు
డన్దిమి చగనే ఉత్కళ రాజ్యమున ద తాకలహములు
న ప్రాప్తమయ్యెను ఇది మ చి తరదామని సాశ్వతరసం హ
రాయలు ఉదయగిరిని ఆ స వత్సరమే స్వాధీన రచుకొనెను
అ తవరకు గజపతులకు సామంతుడైన తమ్మరాజు రాయ
సామంతుడయ్యెను ఇతని కా చీపురమ దలి శాసనమందల్లే
చెప్పబడినది దీనికాలము క్రీ శ 1471 తమ్మరాయల శాస
నములో ఇదియే చివరిది తమ్మరాయల కుమారుడైన
బసవరాజు క్రీ శ 1471 తరవాత ఉదయగిరి రాజ్యమునకు
వచ్చియు దును బసవభూపుని సంతతిమ్ముడు పాపరాజు
కుమారుడు న గయ్యడేవుడు కళ 1440 లో వెయి చిన శాస
నముగూడ దీనిని సమర్థి చను (ద హి IV నె 789)
కపలే ద్ర గజపతి మరణాన తరము కుమారుడైన పురషో
త్తమ గజపతి క్రీ శ 1483 లో ఓడ్ర న హాసన మెక్కి
సుమారు ముప్పది సంవత్సరముల కాలము పరిపాలి చెను
అప్పటి ఉదయగిరిదుర్గము సాళువ నరస హుని చేతి
య దు డెను త ద్రి కాలమున “ష్టపోయిన దుర్గములను
స్వాధీనపరచుకొనుటకై పురషోత్తమ గజపతి ఉదయగిరి పైకి
నడువగా సాశ్వతరస హుడు త్రిపుటి చియు దును పురు
షోత్తముని ఛాటికాగలేక నరసి హరాయలు కీవగ్రాహముగా
పట్టుబడెనయి ఉదయగిరిని అతడు పురషోత్తమనకు
“అభయయాచనాంజలి”తో అర్పి చుకొనెనయి సరస్వతీ
విలాసము అన తవర శాసనములు చెప్పుచున్నవి సరస్వతీ
విలాసము ప్రకాశపుద్రగజపతి రచి చిన ధర్మశాస్త్ర గ్రంథము
సాళువ నరసంగరాజును పట్టుకొనుటతో గ గయామాత్యుని
రాజనీతికాళము బసవరాజుడే వినియోగింపబడినదని చెప్పు
దురు ప్రబోధవ ద్రోరయమునందలి

క్రీ కర విజయ దావ

శి కరనరస హన్య వశికరనయవి

ద్యాకరణచతుర్థవి

ద్యాకర ధీర గమతి యనంతయ గ గా (2-1)

నరస హ నృపుని వశికరించుకొన గలిగిన నయవిద్యా
విశారదుడా! అని దీని యర్థము ఈ నరసింహ నృపు డెవ్వ
రను విషయమున డేక చరిత్రకారులలోను వాఙ్మయ చరిత్ర
కారులలోను సందేహములు పొడనూపవి గ గయామాత్యుని
సమకాలికులు మీపకాలికులైన నరసి హ నామధేయులు
నలుపురు గలరు క్రీ శ 1486 నుండి 1490 వరకు విజయ
నగర న హాసన మధిమ చిన సాశ్వత నరసంహరాయ లొకడు
అతని తాయకు ఇన్నది నరసంహరాయలు రె డవవాడు
సాశ్వత నరస హరాయల ద డనాథుడైన తుకువనరస నాయ
కడు మూడవవాడు ఇక నాలుగవవాడు ఈ నరసనాయ
కని పెద్దకుమారుడు వీరనరస హరాయలు ఈ నల్వరును
క్రీ శ 1496 1504 మధ్యకాలమున ను చారు వీరిలో ఒక
నరసి హ నామధేయుడు గంగనామాత్యుని నయవిద్యా వైపు
భ్యమునకు వశ డి యు దును

వీరేశలి గ వ తులగారు “గంగయామాత్యుడు
ముందు కైమిని కారత కృత్తిపతియైన సాళువ నృసంహ నృపా
లుని సమృద్ధి యుండినట్లు ప్రబోధవ ద్రోరయ ద్వితీయా
శ్వాసారి పద్యమువలన నెఱుగవచ్చునని తమ ఆ ద్రకపురి
చరిత్ర (ద్వితీయముద్రణము) 640 పుటలో ప్రాచీనమునారు
ఈ యభిప్రాయము మ జనముగారేదని షేకమళ్ళ అచ్యుత
రావుగారు తమ విజయనగర సామ్రాజ్యమందలి ఆ ద్ర
వాఙ్మయచరిత్రము” (ప్రథమ భాగము 1983) 216 218 వ
పుటలలో ఇట్లు విమర్శించిరి

“గజపతులయొద్ద మంత్రిగా నున్న కాలములో కృత్తి
వొందిన గ్రంథములో శత్రురాజునొద్దదానుమ త్రిగా ను డినట్లు
ప్రాచీనచుకొనునని యూహి చుట అసంకతమని తోచు
చున్నది కనుక (సాశ్వత) నృసి హరాయలను కీవగ్రాహ
ముగా బట్టి చుటయే గ గమంత్రియొక్క నయవిద్యాకరణ
వహత్వమని నిర్ణయి వ వచ్చును ” ఆ ద్ర కవికర గిణి
కర్తలైన చాగ టి శేషయ్యగారు రి వ వ పుటము 184 పుట
య దునందములయ పు టనింగనలగుగూర్చి ప్రాచీనచుకొనెన
రావుగారి వై యభిప్రాయమును బలపరచి డా! రాయ

ప్రొటో సుబ్రహ్మణ్య గారు "The Suryavamsi Gajapatis of Orissa" (1952) అను తమ సర్వా శ గ్రంథము (పుట 8) న దును రాళ్లబడి సుబ్బారావుగారు ట్రడ గజపతులు అను తమ వ్యా మున దును (తెలుగు స స్కృతి విజ్ఞాన సర్వ స్థము - 2 పుట 76) సాశ్వ నరసంహారయలో గ గమంతి రాజనీతి చాకచక్యమునకు లోబడిపోయిన నరసంహ స్కృతి యని నిశ్చయి చిరి వీరి అభిప్రాయముల నన్ని టిని సూచిన ముగా ఎమిడి యి మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు ఆగష్టు 1969 భారతి పత్రికయ దు మాధవవర్మ అతని సంతతి అను వ్యాసావళిని ముగించుచు ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు (పుట 83 84) "శ్రీకరవీక్షణ యను పద్యములోని నరస హస్యపతి సాకున నరసింహస్యపతియే యని రాయగ్రుద్ధి నట్లు చెప్పబిలలేదు వశీకర యన్న వశవరచుకొన్నవాడని యర్థమైనను తన నయ విద్యానై పుణ్యమున పై నలుగురిలో పెనరో యొకరి మనసు మెప్పి చి యతనిని రసవానిగ జేసి కొనె ననియు నర్థము చెప్పవచ్చును జీవగ్రాహముగ సాకున నరసంహుని బట్టుకొనినట్లే చెప్పనక్కరలేదు ఇంతకు బసవ రాజు రాయసామంతుడు కాని గజపతి సామంతుడుకాడు నరసానాయకుడు కాళివాహనశకము 1425 (క్రీ శ 1503) లో మృతిని చెను ఇతని మరణాంతరముకూడ ఇమ్మడి నర సింహారాయలు జీవించియుండెను అ దువలన కాళివాహన శకము 1420 (క్రీ శ 1498) నాటి బసవరాజు కాసనము నందు చెప్పబడిన రాయలు నరస హుని పుత్రుడైన ఇమ్మడి నరసింహారాయలు కావలెను పేరుకు ఇమ్మడి నరసంహ రాయలు రాజయినను అధికారమంతయు తుకున నరసనాయ కునిదే అట్లుగుట శ్రీకరవీక్షణ పద్యములోని నరసంహనర పతి తుకున నరసనాయకుడైన కావచ్చును శర్మగారు సుదీర్ఘముగా కాసన ప్రమాణములతో బసవరాజు గజపతి సామ తుడుగాడని రాయ సామంతుడే యని పోకినక్కా డించినను శ్రీకరవీక్షణ యను ప్రబోధ చంద్రోదయ పద్యములోని నరసింహస్యపతి ఎ నరసంహుడో స్పష్టముగా చెప్పకయే తమ వ్యాసావళిని ముగించిరి

మొ తమమీద యెవరెట్లు వ్యాఖ్యానించినను కర్ణా టక నృపుడెవ్వడై ననేమి గ గనామాత్మని నీతివిద్యా విశార దత్వము మాత్రము ఆనాడు ప్రఖ్యాతమైనది కనుకనే గ గనా మాత్మని దుగ్గనయు జంటకపులును నీతికళా యుగంద

రు నిగా పొగడియున్నారు గ గనామాత్మని ప్రబోధము చేసేనే కాబోలు బ వభూపాలుడు దూబగు ట నారాయణ కవిచే నీతిగ్రంథమగు ప చత త్రము నా ద్రికరి ప జేయి చు కొనెను

చెందలూరి గ గనామాత్మడు పెనరువాయాస్వయ సజాతుడు గ గన అత్తవారును పెనరువాయాస్వయయలే యని తెల్పుటకు దుర్గాభైరవరాజు వ శములోని లక్కసానమ్మ కర్త ఆదిరాజు క్రీ శ 1489 లో తిరుపతిలో ఒక కాసనమును వేయి చెను (నె 52 టి లి దే సాశ్వ నరస హునికాలపు కాసనములు) అ దు లక్కసానమ్మ పెనరువాయాస్వయము నకు స బంధించినదని తెలుపబడినది ఈ పెనరువాయ యెచ్చటిదో? యని చాగంటి శేషయ్యగారు వ్రాసిరి

కాకతి ప్రకాపరుడ్రుని కాలమున క్రీ శ 1299 లో అల పురి బ్రహ్మేశ్వర దేవాలయమునగల ఒక కాసనమున (తెలం కా 25 కాశీయ కా 14, పెనరువాయ పేర్కొన బడినది అల పురము మహాబాలు మండలమునందలిది కావున పెనరువాయగూడ అ దేయుండును గ గనామాత్మడు మహా బాలును డలము వాడనుటలతో దేవములేదు గ గన ఎ త రాజనీతి విశారదుడో అ త సరసుడును స గీత సాహిత్యముల దీతనికి సమానమైన అభినివేశముకలదు సంగీతమున గ గనకుగల ప్రజ్ఞ యెట్టిదో తెలియరాలేదు కాని సాహిత్యాభి మానమునకు రె డాంధ్ర గ్రంథములు నానకేతోపాఖ్యానము ప్రబోధచంద్రోదయము సాక్ష్యములు దగ్గుపల్లి దుగ్గయ దీనికి కర్త దుగ్గయ కవిసార్వభౌముడై కర్ణాటవిభుజేశ కనకాభిషేకము సక్కారములు కనిన శ్రీనాథుని కూరిమి సేయుమరది ఆ మహా వీంధ్ర ప్రసాదలబ్ధికవితావిశేషమే దుగ్గనను కవిగా తీర్చినది సకల విద్యావత్తురడైన దుగ్గన అనేక చాటుపద్యములు రచించి గ గనామాత్మని కీర్తి సౌరభములను గుఱాళి ప జేయుటయేగాక గంగనామాత్మని ఎనతండ్రి తుమారుడైన దేవమ త్రికా చీపుర మాహాత్మ్య మను కృతి న కితముజేసి చెందలూరివారికి ఆస్థాన విద్వాంసు డై నాడు గంగయామాత్మ్య డంకితముగొన్న రెండవకృతి ప్రబోధచంద్రోదయము దీనిని వంది మల్లయ ఘంట ఎంగయ కపులా ద్రికరించిరి ఈ జంటకపులే వరాహా పురాణమును గూడ ఆ ద్రికరించి సాశ్వ నరసంహాభూమండలేశ్వరుని పేనా పతియైన తుకున నరసానాయకున కంకిత మొనర్చిరి

స స్మృతి ప్రబోధన ద్రోదయము ఆ గ క ముల వేదా త నాట్యం క్రీ శ 11 వ శతాబ్దిమునాడైన కృష్ణ మిశ్రవరహ స దీనిని నిర్మించెను ఇరుమతి వివేకులు భావాయికా నాయకులు అద్వైత శేధా లమును మునుడు వు సులభముగా తెలియకొని తరి చుటకై వృష్ణమిత్రు డిట్టి కృతి దొరకొనెను చార్వాక బౌద్ధ పాకు త నైయా యికి వైశేషిక పూర్వమీమా సకాదిమతము లిందు చర్చి వ బడినవి ఈ స స్మృతి రూపకము తెలుగు అయిదాశ్వాసుల చ పూ రూపమున అవతరించినది ప్రబోధ (జ్ఞాన) మనెడి చ ద్రునియొక్క ఉదయమే ప్రబోధన ద్రోదయము

వి శి మం

అనంతుడు

వెలనాటి చోడరాజన్యలలో మూడవగొంక నరేంద్రుని కుమారుడును వెలనాటి వారిలో చివరివాడునునగు పృథ్వీశ్వర వృపాలని చెంత అనంతుడను పేరుగల యొక కోశాధ్యక్షుడుండెను అతడు శ్రీ కూర్మమునందలి కూర్మేశ్వర స్వామి వారికి నిర తరము దీపద్యయము వెలిగి చుటకై కొన్ని దానములొనర్చెను శ్రీకూర్మమున గ జా ము డలమునందలి శ్రీకాకుళ తాలూకాలో మన్నది ఆ దు కూర్మేశ్వరస్వామి దేవాలయములోని వస్తుస్థావనగృహమున కెదురుగా నొక కానము కలదు అందు ఆన తుడొనర్చిన దాన విషయము లిఖియి పబడియున్నది (ద హం V నె 1254 పుట 431)

ఈ కానమున కనవచ్చు విషయములు వెలనాటి విషయమునకు అధిపతియైన పృథ్వీమూలునిచే త కోశాధ్యక్షుడు డగు అన తుడు కా శ 1128 (క్రీ శ 1203)న సూర్యుడు మేషరాశిలో ను డగా శ్రీ కూర్మేశ్వరస్వామివారికి కాశ్యప ముగ దీపద్యయము వెలిగి చుటకై ఆచరి చిన దానదర్శాధిక ములు అతడొనర్చిన దాన వివరములు మాత్రము కానన ము దు కనవచ్చుటలేదు ఈ కానమున ననివించు వెలనాడు అను దేశవిషయమును దానిప్రభువగు పృథ్వీమూలుని విషయ మును కొంత వివరి చుట యావశ్యకము

గు టూరు మండలమునందలి తెనాలి రేవల్లెతాలూకా లకు గు టూరు తాలూకాలోని కొ తభాగమునకు పూర్వము వెలనాడు అను నామము డెడిది దీనికే విశనాండని నామా తరము కనిపించుచున్నది ఈ సీమలోని కొరంబు అను గ్రామమును కార చేడు వాస్తవ్యుడైన దేవేశ్వర అను

త్రాహ్మణునకు దాన మొగినట్లు క్రీ శ 78 నాటిదై : చాళుక్య ప్రభు విజయాదిత్యుని కానమునగు తెలియవచ్చు చున్నది ద్రాక్షరామమునందలి యొక కానమువలన వెలనాటి రెడవ గొంకరాజు మూపురుషుడైన మొదటి మల్లవర్మ త్రిలోచన పల్లవు సమరమున నాయమొనర్చి ఈ వెలనాటి వి యమును (దేశమును) అంజినలన స్వీరి చి సామ తుడై దీనిని పాలి చివట్లు తెలియుచున్నది వెలనాడు ఆరువేల గ్రామములతో గూడన ప్రదేశముని యొక కానము లోను ఆరువేల మూడువ డల గ్రామములతో నొప్పవదని వేరొక కానములోను కింపచ్చుచున్నది వెలనాటి దేశము నకు చందవోలు రాజధాని చ దవోలుకు ధనదపురము ననదవ్రోలు అను పేర్లున్నవి వెలనాటి చోడస్థపాలకకు కూడ ఇదియే రాజధానియై యున్నది చందవోలు నేడు గుంటూరు మ డలములోని రేవల్లె తాలూకాలో మన్నది ధనదపురము (చ దవోలు) పుష్పవిమానములవంటి మంద రములగు దేవాలయములతో వెండికొ డలవలె స్వచ్ఛమైన సౌధములతో కుబేరుని నిధులను లోలిన ఆ గళ్ళతో ఉడక పూర్ణములైన తటా ములతో ఉపవనములతో సరస్సులతో చెరకు తోటలతో ఒప్పుచు అవసర్యమువలె ను డెడిదనియు ఆ వట్టణమున డలి ప్రజలు మట్టికు డ నులకమ చము పూరిల్లి మూలచీర రత్నములు పొడగని మంద్రా భరణములు అననెట్లు దునో ఎరుగనియు మ చన తన కేయూరజాహు చరిత్రలో వర్ణి చెను

వెలనాటి విషయాధీశుడైన పృథ్వీశ్వర భూపతి మూడవ గొ కనరే ద్రునకు కొ డవడమటి రాజవంశమువారి అడవడు నైన జయంబిక అను భార్యవలన జన్మించెను వెలనాటి చోడరాజులలో పృథ్వీశ్వరుడు చివరివాడు అని త ద్రి పాలనకాలము కా శ 1108 (క్రీ శ 1186, అని తెలియు చున్నది త ద్రి యన తరము పృథ్వీశ్వరుడు వెలనాటి రాజ్య న చోననము వధిపించెను ఈతనికిని చ దవోలే రాజధాని ఇతడు మి క్కలి బలవ తుడు సకాపుర చాళుక్యులను జయి చి కళింగ దేశమును కై వసమొనర్చుకొని పల్లవరాజుగు బయ్య యను పలాయికునితేను గా గ వ శజుడైన రెడవ రాజరాజ దేవుని (కా శ 1091-1112 ప్రాంతము) పదచ్యుతునితేను డిట్టియే ఈ పృథ్వీశ్వరుడు ఈతనికి కళి గ యుద్ధమున సాయ పడిన వారిలో ఇతని ప్రధాన ద డనాయకుడైన కొరవి

వెన్నయామాత్యుడు ముఖ్యుడు రానిచే ఈ అమాత్యునకు వెలనాటి పృథ్వీశ్వర రాజ్యముద్దరణ వీర ఘోటవిభాళ రాయగజగ ధవారణ మున్నగు బిరుదము లుకూడ లభించెను ఈ వెలనాటి పృథ్వీశ్వరుని శాసనము శ్రీకూర్మమున (శక 1110 వాటది) కు ఉటచేత అతడు శక 1108-1110 ప్రాంతమున కళిగ దేశముపై దాడివెడలి రానిని జయి విగట్లు తెలియుచున్నది శక 1128 (శ్రీ శ 108) నాటి శాసనములో వెలనాటి పృథ్వీశ్వరరాజు చేర్పినబడిచేత ఈతడు శ్రీ శ 1208 వరకు జీవించియు దెనుట తథ్యము కాకతి గణపతిదేవుడు ఈతనిని జయించియే వెలనాటి రాజ్యమును హస్తగత మొ ర్చుకొనెను గణపతిదేవుని ఈ విజయము శ్రీ శ 1208 ఉరువాత జరిగియు దవలెను వెలనాటి విజయములో గణపతిదేవునకు సాయమొనర్చినవాడు నెల్లూరు చోళ తిక్కరాజు ఈతడు శైవమన దే పృథ్వీశ్వరరాజు శిరస్సుతో కండుక క్రీడనల్పనని నిర్వహణోత్తరరామాయణమున వర్ణింపబడినది

వెలనాటి పృథ్వీశ్వర రాజునకు పృథ్వీమూలుడని పేరుండుట విశేషము ఇది శాసనలేఖకుని ప్రమాదమైన కావచ్చును ఏల ప్రాచీన కళిగ నృపతులలో పృథ్వీమూలుడను ప్రధాన పీఠుడుండెను ఈతడు విష్ణుకు దిన శిద్రభట్టారకవర్మను జయించినట్లు తెలియుచున్నది పృథ్వీమూలుని పేరు వీరవతమునకు కళిగ దేశమున సుద్ధికెక్కియుండును అతని నామ సామ్యముచే వెలనాటి పృథ్వీశ్వరుని పృథ్వీమూలుడు అని పొరపాటుగా ప్రాసరి కావచ్చును

కం ఆం కా

అనంత్రాజు - వెంకట్రాజు

అనంత్రాజు వెంకటరాజు గొప్పకూరుడు చాటుద్యమణి మంజరి ద్వితీయభాగమున ఇతని ప్రళయ కవచచ్చుచున్నది (చా మం II 231) మట్ల తిమ్మరాజునకును వెలగోటి కస్తూరి రంగప్పనాయకునకును కోడూరునొద్ద గొప్ప నమరము జరిగెను కా శ 1501 (శ్రీ శ 1574)కు సరియగు ప్రమాది త్వర ఆశ్చర్యము కుద్ద అప్తమి అది వారమువాడు ఈ మరము జరిగినట్లు గ్రంథమున కనిపించుచున్నది ఈ యుద్ధము జరుగుటకు ప్రధానకారణమిది పారెయోజకరాజు యొక్క రాజ్యమును మట్ల తిమ్మరాజు ఆక్రమించుకొనెను బలహీనుడును అగతికడువైన యోజ

కరాజు ఎవ్ర ద్వుడును యాచమనాయకుని తండ్రియును మహాపరాక్రమోపేతుడను నగు వెలగోటి కస్తూరి ర గప్పనాయని శరణుజొచ్చెను రంగప్పనాయడాతని కథయమిడి శత్రునిర్మూలనమునకై నైన్యముతో నమరమునకు బయలుదేరెను దామెర వె కటప్పనాయకు గొప్పనైన్యమును వెంటనిడుకొని కస్తూరి ర గప్పనాయనికి సాయముగ వచ్చెను ర డు కోడూరుచేత విడిసెను మట్ల తిమ్మరాజు గూడ తక్కువవాడు కాదు దాసరిరాజు యోద్రాజు వె కట్రాజు మొదలగు సోదరలతో అనంత్రాజు వె కటరాజు మున్నగు నేబదిమంది మహాయోధులతో నొప్పుచున్న నైన్యము వెటరాగా మట్ల తిమ్మరాజు ర గప్పనాయని మరమున ఎదుర్కొనెను ఇరువారుల వారికిని రణము ఘోరముగ జరిగెను ఇరువైపులగూడ నైన్యమపారముగ నష్టమయ్యెను ర గప్పనాయడు మట్ల తిమ్మరాజును తన కరవాలమున కెరచేసెను విజయలక్ష్మి తుదకు కస్తూరి ర గప్పనే వరి చెను అనంత్రాజు వెంకటరాజు మున్నగు వీరు లేబది మందియు ర గప్పనాయనికి బిండిలగ పట్టుబడిరి దయార్ద్ర హృదయుడగు ర గప్పనాయడు వారిని వధి ౬౬ వారి నివాసములకు వాని సురక్షితముగ వ ఎత్తెచెను జయించిన రాజ్యమును పారె యోజకరాజున కప్పగించెను

తం ఆం కా

అనకంపేట

ఈ గ్రామ ప్రళయ (శ ని-27) అను గ్రంథములో కలదు ఇది తెలంగాణమునందలి ఎల్లడపు పరగణాలో నున్నది ఇది నిర్మల పట్టణమునకు సమీపమున ఉన్న కోపా వాస్సూరు (ఒక కొండ ను ఆనుకొని యున్నది ఎల్లడల (కరీంనగరాజిల్లా) జిల్లాధారడగు తఖీఖాను అనువాతడు విప్లవము చేయదలచెను వాడు సదాతులు సవారలతోగూడిన బదువేల నైన్యమును మకూరె మ అనకంపేట ఈతని కార్యస్థానము ఇది మొదటి నిజాము ఆ ఫౌజా రక్తమునుసేదారుగా వచ్చిన కాలమని తోచుచున్నది తఖీఖాను తలపెట్టిన తిరుగుబాటు క్రొత్త సుబేదారుమీద కావచ్చును ఈతనినిగూర్చి ఇంతకన్న వివరములు తెలియవచ్చుట లేదు

కొ గో

ఆ మ

అనకాపల్లి

విశాఖపట్నంజిల్లా అనకాపల్లి తాలూకాలో అనకాపల్లి ఉన్నది దీనికి 20 మైళ్ళ దూరములో విశాఖపట్నం కలదు దీని ఉత్తర అక్షాంశము 17 - 4½ తూర్పు రేఖాంశము 88 - 01 దీనికి చుట్టు తుమ్మపాల నాళవలసరొడ్డు ఉమ్మలూడ నరసపల్లి ఉన్నవి ఈ గ్రామ వీర్లము 675½ ఎరములు ఇది నాళవలస జక్షన్ వరకును తుమ్మపాలవైపును వృద్ధి యగుచున్నది

1981 నం జనాభా లెక్కల ప్రకారము అనకాపల్లిలో పురుషులు స్త్రీలు కలిసి 45 210 మంది ఉండిరి వీరిలో పెద్దాల్లు తరగతులవారు పెద్దాల్లు జాతులవారు 2 805 మంది 1951 నం లో జనులు 40 102 మంది ఉండిరి జనాభాలో వృద్ధి 5 109 మంది దీనికి స్థానిక స శానాభివృద్ధియే కారణము ఇచట ఇద్దు ఒకచో దగ్గర దగ్గరగాను ఒకచో పేటలుగాను మరియొకచో శివారులుగాను ఉన్నవి వీటిలో 2 045 పెంకుటిడ్లు 185 కాంక్రీటు కప్పుగల ఇద్దు 2 09 ఒక అంతస్తుగల మేడలు 70 పెంకు అంతస్తుగల భవనములు జనులలో రెండువంతులవారు వరిఅన్నమును ఒకవంతువారు తొన్న చోడిఅన్నములను తిందురు వీరు కాపుల నీటిని త్రాగుదురు పరిశుద్ధము చేయబడిన నీటిని కుళాయిలద్వారా కూడా త్రాగుటకు సవ్యయ అగును

5 కారదానది కాలువలు అనకాపల్లి అవ చెకమ్మ చెరువు మొదలగునవి ఇచట పంటకు ఉపకరించుచున్న నీటి వనరులు వరి గట్టి చోడి మొక్కజొన్న చెరకు ఉల్లి మొదలగు పంటను పండితురు అరటి తోటలు మామిడి తోటలు కొబ్బరి తోటలు కలవు స్థానికుల ఉపయోగములకు కూరగాయలను పండితురు పొరుగు గ్రామములనుండి కూడ కూరగాయలు తెబడును 1986 87 న లో వంటల క్రింద 4 884 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడెను కాలువల క్రింద 9 555 ఎకరముల భూమి చెరువుక్రింద 181 ఎకరముల భూమి సాగుబడి అయెను 40 అయిల్ ఇ జనులు 28 ఎలక్ట్రిక్ మోటారులు 500 ఎకరములకును 100 మోటారులు ఏతములు 200 ఎకరములకును నీటిని సరఫరా చేసెను ఒక బ్రాక్టరు 250 ఎకరముల భూమిని దున్నెను తుమ్మపాలకు బడ్డపై నను మధ్యప్రదేశ్ మహారాష్ట్ర గుజరాత్ జరిస్సా వల్మీమ బెంగాలు వీహారలకు లారీలవైసను రైళ్ళమీదను చెరకును

తెల్లమును రవాణాచేసిరి ఇచట ఉత్పత్తియగు మామిడి తాయలలో సగమునకు గ్రామస్థులు వాడుకొని మిగిలిన సగభాగమును విశాఖపట్నమునకు రవాణాచేసిరి

అనకాపల్లిలో 675 గేదెలు 807 అవులు 541 ఎద్దులు 199 దున్నెలు ఉండెను ఇవిగాక 247 మేకలు 248 గొట్టెలు 4 9 8 కోళ్ళు 4 గుర్రములు 185 పందులు 4 గాడిదలు కలవు రోజుకు 400 లీటర్ల పాలు పాల సంబంధముగు పదార్థములు 730 గ్రుడ్లు మాసము స్థానికులు ఉపయోగించుకొనిరి

ఇచట జనుల ముఖ్యజీవితాధారములు వ్యవసాయము పరిశ్రమలు కూలి కిమీవన్ జంట్లు దుకాణాదారులు క్రియ విక్రయదారులు జట్కాలు టాంగాలు రిక్షాలు టాక్సీలు ఎద్దుబడ్డ వడపువారు కూడకలలు కమసాలులు వడంగులు కమ్మరులు కుమ్మరులు కాపి పనివారు తెలికలవారు మంగలి వారు నూలు మగ్గములవారు ఉన్నారు వడ్లమరలు వర్కు పాపులు ఉన్నవి రీఘ్రేడింగులు చేనేత వస్త్రములు ఇక్కడి అల్యూమినియం ఇనుప వస్తువులు కాటపీచు వీటిచెందిన పరిశ్రమలు కలవు వీటివలన 2 000 మంది జీవింపుచున్నారు వ్యవసాయమునకు పరిశ్రమలకు సరిపోవు కూలీలు ఇచట దొరుకుదురు దినమునకు పురుషునకు కూలీ రు 2-50 లు స్త్రీ రు 1-75 లు

ఈ పట్టణమున దు కన్యకాపరమేశ్వరీ ఆలయము కాశీవిశ్వనాథుని ఆలయము గౌరీపరమేశ్వరుల ఆలయము భోగలింగేశ్వరస్వామి ఆలయము సత్యనారాయణమూర్తి ఆలయము కలవు నూకాలమ్మగుడి ఒకచర్చి కళమసీదు ఉన్నవి శ్రీ భోగలి గేశ్వరస్వామి దేవాలయమునకు సాలినారు 2000 ల ఆదాయము వచ్చును నూకాలమ్మ పడుగులు జరుగును

అనకాపల్లికి రైల్వేస్టేషను కలదు అనకాపల్లి గవర్న మెంటు బస్సులు కో-ఆపరేటివ్ బస్సులకు ప్రయివేటు బస్సు లకు కూడలి ఈ బస్సులు పూడిమడకనుండి అనకాపల్లి విశాఖపట్టణములకును రా బిల్లి నుండి సాయకారాపు పేట కును రాయవర నుండి విశాఖపట్టణమునకును దివిలినుండి విశాఖపట్టణమునకును పెంటకోటనుండి అనకాపల్లి కిని పాపేట నుండి అనకాపల్లి కి మాడుగులకు పాడేరుకు విశాఖ పట్టణమునకు ఎంపోవలమునకును కాకినాడనుండి విశాఖ

పట్టణము విజయనగరము పార్వతీపురములకును రాజమండ్రినుండి విశాఖపట్టణమునకు విజయనగరమునకు శ్రీకాకుళమునకును అన్నవరం నుండి నహవల శ్రీకూర్మములకును కెడి పేటనుండి అనకాపల్లి విశాఖపట్టణములకును పోవును మరియు ఈ బస్సు తాదావానుండి అనకాపల్లి విశాఖపట్టణములకును నర్సిపట్టణమునుండి చోడవర అనకాపల్లి విశాఖపట్టణములకును సీలేరునుండి విశాఖపట్టణమునకును కొయ్యూరు నుండి విశాఖపట్టణమునకును పాడేరునుండి అనకాపల్లి విశాఖపట్టణములకును చోడవరం నుండి అనకాపల్లికిని అనకాపల్లి నుండి విశాఖపట్టణం విజయనగరం శృంగవరపు కోటలకును పోవును ఈ అనకాపల్లిలో 28 89కి మీటర్ల క కర రోడ్లు 12 53 కి మీ సీమెంటు రోడ్లు 2 70 కి మీ B T రోడ్లు 0 18 కి మీ మట్టిరోడ్లు కలవు ఈ అనకాపల్లిని పొరుగు గ్రామములతో సీమెంటు రోడ్లు క కర రోడ్లు కలుపుచున్నవి ఇవటి ప్రయాణములకు 4 గుర్రపుల డ్లు 247 రిజాలు 8 ట్యాంకులు 10 మోటారు కార్లు 4 టంకెట్టులందు 108 రెండెడ్లందు 608 వైకిళ్ళుకలవు ఇవట నట్ పోస్టాఫీసు తంజి కార్యాలయము పెరి పోను ఉన్నవి 16 ఎలిమెటరీ స్కూళ్ళు 4 అప్రెంటైస్ మరీ స్కూళ్ళు ఒక హయ్యర్ సెకండరీ స్కూలు ఒక బాలుర హైస్కూలు ఒక బాలికల హైస్కూలు లింగమూర్తి హైస్కూలు లింగమూర్తి కళాశాల ఉన్నవి పొరుగు గ్రామములనుండి 1 4 నుండి విద్యార్థులు హైస్కూలు చదువులకు వత్తురు అనకాపల్లి A క్లాసు మ్యూనిసిపాలిటీ పట్టణము ఇండ్లపన్ను వాహనముల పన్ను వృత్తిపన్ను లై సెన్సుఫీజు బస్సుస్టాండు రుసుములు వికోడపు పన్ను సర్చార్జి ప్లా పుడ్యూటీలు ఎలిమెటరీ ఎడ్యుకేషను గ్రాంటు సెకండరీ ఎడ్యుకేషన్ గ్రాంటు మార్కెటుపాటలు మున్నగు వాటి వలన ఈ మ్యూనిసిపాలిటీకి ఆదాయము ఏర్పడును ఈ ఆదాయ మొత్తము రు 20 00 000 లు ఇవట 2 మ్యూనిసి పల్ గ్రంథాలయములు కారదా గ్రంథాలయము (ఇందులో మిక్కిలి పురాతన గ్రంథములు కలవు) లక్ష గ్రంథాలయము శారీ గ్రంథాలయము స్థానిక గ్రంథాలయము 2 మ్యూనిసి పల్ బార్డులు 2 ప్రైవేటు పార్కులు రేడియో లాడ్ స్పీకర్లు సీనిమా థియేటర్లు కన్యకావరమేశ్వరి సత్రము ఉన్నవి ఇవటి విద్యుచ్ఛక్తిని 1975 ఇ డ్ల దుకాణములు 827 బీడి దీపములు 20 మెయ్యూరిటీ దీపములు 28 ఎలెక్ట్రిక్

మోటారులు 88 పారిశ్రామిక య త్రములు సీనిమా థియేటర్లు వాడుకొను చున్నవి గ్రామ పారిశుద్ధ్యమునకు సరియగు ఎర్వాట్లు కలవు

ఈ పట్టణములో కోట్లలు పోలీసుస్టేషను ఒక రిజిస్ట్రారు ఆఫీసు తాలూకా కచేరి ఉన్నవి L S సహకార స ఘము భూమి తనఖా బ్యాంకు ఇ డియ్ బ్యాంకు ఆంధ్రా బ్యాంకు స్టేట్ బ్యాంకు ఆఫ్ ఇండియా కోఆపరేటివ్ బ్యాంకు (విజయనగర బ్రాంచి) కలవు గవర్నమెంటు ఆసుపత్రి మ్యూనిసిపల్ జనరల్ ఆసుపత్రి రెండు ఆయుర్వేద ఆసుపత్రులు వె కటస్వామి నాయుడు పురుళ్ళ ఆసుపత్రి కుటుంబనియంత్రణ కేంద్రము పశువైద్యశాల కలవు ప్రయివేటు ఆసుపత్రులు నర్సి గుహోములుకూడ కలవు ఇంగ్లీషు వైద్యులు ఆయుర్వేద వైద్యులు హోమియోపతి వైద్యులు పెక్కురు కలరు అన్ని కాలములలోను అవసరమగు వస్తువులన్నియు స్థానికముగా దొరుకును తమృపాల గ్రామములో వారమున కొకమారు పశువుల సంజర జరుగును అనకాపల్లిలో 90 కిరాదా దుకాణములు 151 భోజన కాఫీ హోటళ్లు 59 కిళ్ళి ఎగ్జెక్టు సోడా దుకాణములు 22 కూరగాయల అ గళ్లు 48 షేర్శాలలు 13 లా డ్రీలు 15 నూనెదుకాణములు 14 రొట్టెలను తయారుచేయు పావులు అల్యూమినియం పావులు తెల్లం దుకాణములు మొదలగునవి కూడ ఉన్నవి

అనకాపల్లి చాల పురాతనమయిన పట్టణము ఇది 1877 లో మ్యూనిసిపాలిటీ అయినది ప్రస్తుతము ఇది A క్లాసు మ్యూనిసిపాలిటీగా మారినది ఈ ప్రాంతమును మత్స్యన కపు రాజులు గవరలు గోడెవంశపు వారు పాలించిరి గోల్కొండ నవాబుల కాలమున శ్రీకాకుళం ఫౌజదారు యొక్క ప్రధాన ప్రెసిక కార్యాలయము ఇవట ఉండెనని తెలియు చున్నది

ఇక్కడి తెల్లంమార్కెట్టు దేశ ప్రఖ్యాతి పొందినది పూర్వము ఇక్కడ పాయకారావుదేశ నిర్మించబడిన కోట ఉండినట్లు తెలియుచున్నది శ్రీ లింగమూర్తి శ్రీ వె కటస్వామి నాయుడు మొదలగు దాతల ఇక్కడివారే కారదానదిపై 2 రైలు వంతెనలు ఒక రోడ్డువంతెన కలవు అనకాపల్లికి 20 మైళ్ళ దూరములోవున్న విశాఖపట్టణములో విమానాశ్రయమున్నది

మా శ్రే

అనకాల్లి తాలూకా

అనకాల్లి విశాఖ ట్రాన్సిమిషన్ దశాబ్దముగా సముద్ర తీరమున ఉన్నది ఉత్తరవ చోడర తాలూకా దక్షిణ శివములలో యేను ఎలి తాలూకా న్నది ఈతాలూకా విస్తీర్ణము 04 చ మైళ్ళు జన శ్ల 1 28 000 ఇ దు 154 గ్రామములు కలవి

ఈ తాలూకాను నై సర్గికమ గా 9 భాగములు గా చేయ వచును 1 ఉత్తర దక్షిణ నగల కొ డలవరులు 2 సముద్ర సామీప్యమున లోతుగనున్న బురదనేలు 3 మధ్యభాగ మైదాము

ఈ తాలూకాలో ఉన్న కొ డలు తూర్పుకనుమలకు చె దినవి ఉత్తరభాగమన ఉన్న కొ డలు తూర్పుపడమర లుగా వా ఎ చి ఎక శ్రేణిగా ఉ న్నవి ఇ గలి శివులు ఎరగా ను దుటచే వీటిని ఎరగొ డ లురు ఇ గి విశాఖపట్టణపు జిల్లాలోని ప్రత్యే త దక్షిణభాగమున గల కొ డలక తె ఈ కొ డల శిలలో కరి త్వము కువ ఈ శ్రేణిలో బాగుగా తూర్పున ఉన్నటవ టి "కొప్పా కొ డ"కు చె దిన శిలులు ఎక్కువగా గృహనిర్మాణమునకు ఉ యోగి చుచున్నారు అట్లే తమృపాలవద్దనున్న "బెగలువాడమెట్ట" అనబడు కొ డశిలులు ఎ కులుగా తయారుచేసి ఇ ర జిల్లాలక కా క్రిటు కట్టడములకు ఉపయోగి చుటకు ఎ పుచున్నారు ఈశ్రేణిలో క కరము వద్దనున్న బొజ్జిక్కుకొ డ చార్మికముగా చాల ప్రసిద్ధి చె గినది అ దు తొర్త చిన్నములు పెక్కులు కలవు మరియు కారదానది దక్షిణముగా ఈశ్రేణిలోగల యెడువా కల కొ డ చాల ఎత్తమునది ఇది వర్షపుగాలులను ఆపు టకు కొంత తోడ డ చున్నది దీనికి ప్రక్కగా అరమెలు దూరములో శ్రీ సత్యనారాయణస్వామివారి ఆలయముగల కొ డ యొకటి దు

దక్షిణము మన్న ఎరకొ డలు గుటలుగా ను డి తక్కువ త్తు కలిగియున్న ఇవి ఎక శ్రేణిగా కాక విడి ఎడిగా చెదరియున్నవి ఇి సముద్రతీరవ గల బురదనేలను మధ్యభాగమునగల మైదానమును డి రుచేయుచున్నవి

2 సముద్రతీరవ గల లోత పాంత ౪ లలో ఉప్పు ను పడించుచున్నారు చీపురుల్లి య మంచిలి తాలూకాలో పూ మడక ముఖమయిన గ్రామములు దక్షిణమున ల కొ డలకు మధ్యగా మైదా ము ఉన్నది

ఇ దు మూడురకముల నేలలు కలవు కొ డ ప్రా తములకు దగ్గర లేకరైటు నేలగలదు ఇది ఎరగాను దును ఇది సార వ తముకాదు ఈ ప్రా ములలో ఎక్కువగా జీడిమామిడి తోటలు పె చుచున్నారు సముద్రతీర ప్రా తమున ఇను నేలలు కలవు ఇచ్చట రుగుడు తోటల పె ఎకము జరుగు చున్నది మొత్తము 78 000 కరములలో మెట్ట టవ డి చు చున్నారు ఆ మెట్ట ప టలలో జొ న్న రాగి గ టి ముఖ్య మై వి మిశ్రిత మైదాన భాగములో నల్లమట్టినేల దు ఎర్రమట్టినేల మిక్కిలి సారవ మైన దేశము ఇ డి సుమారు 8 000 కరములలో వరి చెరకు ఎక్కువగా ప డి చుచున్నారు ఈ తాలూకా ఉత్తర భాగములో కారద ప్రక్కగా మామిడితోటలు కూడా పె చుచున్నారు

అనకాల్లి తాలూకా గటు వర్షపాతము 98 (95 సె మీ) ర్షపాతములో సుమారు 85 శాతము నైర్వృతి ఋతుపవ మల ఎ చు 15 శా ము ఈశాన్య ఋతు పవ మల వలనను కలుగుచున్నది దక్షిణమునక పోయినకొలది వర్షపాతము తగ్గుచు న్నది ముద్ర సామీప్యము వలన గాలిలో తేమ ఎక్కువగా ను డను రాత్రి బవళ్ళ ఉడ్డిగతలలో ఎక్కువ శ్వత్వా ము గోచరి చదు అధికొడ్డిగత ఎగటున 90 F ఆల్బోడ్డిగత సగటున 75 F ఉ డును స వత్స రమునకు సరాసరి ఉడ్డిగత సుమారు 85 F ఉ డును

ఈ తాలూకాలో సాగు ఎక్కువగా కారదా నది జలా ధారమువలన జరుగుచున్నది కారదానది మూడుగుల కొ డ లలో ఉద్భవించి దక్షిణముగా ప్రవహి చి అనకాల్లి చేరి అప్పట మద్రాసుబోవు నైలవ తెను ప్ర కురోడ్డును దాటి నైర్వృతి దిక్కుగా తిరిగి కలి తోట ప్రక్కగా ప్రవహి చి చాతాడ సమీపమున వరహనదితో కలిసి సముద్రమును చేరు చు న్నది శృ గవ పు కొట తాలూకాను డి ఒక ఉపనగవచ్చి మద్దూరి దగ్గర కారదలో కలియుచున్నది కారదానదికి ముఖ ముగా మూడు కాలులు క వు ఇ రొకటి అనకా లికి రి మైళ్ళ దూరమునగల కొ డ ర్ల -వ అొడుసుప్ర సిద్ధమై ప్రకృతి సహజమై సుంద మైన తామర కొ నును ని పుచున్నది ఈ రస్సానకాపల్లి యలమ చిలి తాలూకా లలోగల 12 గ్రామములలో సుమారు 5 500 ఎకరముల భూములకు నీటి స తిని కల్పించుటయొక్క చేపలపెంపక మునకు కూడ ఉపయోగపడుచున్నది

ఇవ టికి వై ప్రా తమును డి రకరకముల పతులు వచ్చును నీటికాతులు ఇవ టి ప్రత్యేక లక్షణము అకలు వచ్చి చేలు ట్టదురు కాకును పటాడదురు నీటివై వివేచము కై బోటు ఎకారు చేయచు దురు త న వై అకచోట్ల అకట్టులు నిర్మి చి ఎట భూములకు నీటి తిరి కలి చుచున్నారు గొడేవారి కట్టను డి ిరు కొ డకర్ల అవకు చేర చున్నది మామిడివాడ దిమిలి కట్టబోలు కమ్మరావల్లి మరిపాలెము బొడ్డేనీ ట్టు తమ పా కట్టు మెదలై విశేష న అకట్టులు ఇ కా నూతల ఓవల చెరవుల టివ నకూడ కొ త భూమి గు రుగుచు న్నిది

అ రా ల్లి ఈ తాలూకాలో చాలా ముఖ్యమైన పట్టణము ఇచ్చటి మని పాటిటి ప్రథమ తిరగతికి చె దనా జ సా గ్రత చాల ఎక్కువ జనన భృ సుమారు 57 680 విస్తీర్ణము 8 44 చ మైళ్లు మద్రాసు పోవు గ్రాదుటకు రోడ్డుకు ఇరువైపుల విశాఖ పట్టణమునకు 21 మైళ్ళ దూర ములో ఇది ఉన్నది పట్టణము కు తూర్పున ఉత్తర దక్షిణ లువగా ఎవూరు ఎటకాల యు పశ్చిమము కారదా నదియు దివిగి రివాద్దలగ ఉన్నది ఈ ట ముగు డా ఉత్తర దక్షిణము లుగామాడగ పూ వడగ రోడ్డుపోవుచు మద్రాసు ప్ర కరోడ్డునుమని ల్ అశ్వీనువద్ద చాలుచున్నది ఈ కూడలియందు కు ఈ వధ్యనే "సెల్వా" చౌక్ అని నామ రణము చేరి జ సా ద్రత చాలా ఎక్కువ అగుట వలన వాయవ్య దిశగా కార ద డి ఒడ్డున ఈ ట్టణము అభి వృద్ధి చె దిసిది ప్ర కరోడ్డుకు ఉత్తరముగా నది నీటివమున ఉద్ద టి నలగి గరావుపేట మద్రాసు రైల మార్గమునకు ఉత్తరముగా విజయరామం జుపేట ప్షి దవిపేట గా ధీగ రము క్రొత్తగా వెల నది గా ధీ గరప్రా తములోనే పట కాలన ప్ర గ్రుత్యపు రవాదారి బ గళా దానికి తూర్పుగ దడ్డు అన మ్మపేర టాలుగడి దానిప్రక్క ప్రభు త్వపు పోకోధన కే ద్రము కు పు ఈ కే ద్రము స్థాపి చ డి 66 నా వైగానెనది స ర్విశ్న మ కూడ జ గిది ఇది రాష్ట్రములో చాల ప్రముఖ స్థాన మ పొ దియున్నది విత్త ములవై వెక్కు ఎ కోధగ ఇవట జరుగుచున్నది అదు గగని చాల రకు సాధి చిరి ట్టణముగా ధీ మార్కెటు" అనెడి తెలముమార్కెటు రోక మొత్తవ లో ద్వితీయ స్థా మను అగ్రమి ఎ డి గుర గ్రమము ను డి

తాలూకాలను డి ఈ మార్కెటుకు తెల్లము తీసకొనివారి డను ఇచ్చటిను డి తెల్లము ఇతర రాష్ట్రములకు ఎగుమతి చేయబడుమ ప్రత్యే మగా తెల్లము ఎగుమతికి గూడ్సు సెంసు ఒకటి రెలు స్టేషనుకు నమి మునే నిర్మి బ నది రైతుల సౌ గ్యముకొరకు ప్రభుత్వ మార్కెటి గ్ కమిటీ ఒ టి కలదు ఇవట వర్తకు చే నెలకొల్పబడిన వర్తక స ఘము రోక ఖా తి పొ దిసిది ఈ స ఘము చా చే ఒక కళాశాల ప్రమాతి అనుతి హైస్కూలుచదివబడుచున్నది పట్టణముకు తూర్పుగా పులికాలన దగ్గర ఒక ఐస్ ఫ్యాక్టరీ క దు సుమారు 10 నూనె ఫ్యాక్రీ 5 దాన్యపు మిసులు క పు పులికాలన ప్రక్కగా విశాఖ పట్టణము కుపోవు రోడ్డుకు దక్షిణముగా శ్రీ తగనారాయాస్వామివారి దేవాల యము కలదు పటణ దక్షిణభాగమున గవరలు ఎక్కువగా ను డుటచే అది గవరపాలెము అనబడును ఇవటి జనుల ముఖ్యవృత్తి వ్యవసాయము తెల్ల తయారుచేయు లో పీరు ప్రావిడ్యము స పాది చరి ఈ ప్రా తములో పూర్వము పాయకరావుచే నిర్మి చబడి కోట శిథిలమై దిబ్బగా ను డు ఓచే దీనిని దిబ్బనిధి అ దురు ఈ శిథిలమైన కోటకు దక్షిణ ముగా నూకాలమ్మ గుడియు దక్షిణముగా శ్రీ భోగలి గేశ్వ రయమునుకలవు పటణమువద్ద వేంకటేశ్వరాలయము దీనికి ఉత్తరముగా ఒక మసీదు ప్ర కురోడ్డుకు దక్షిణముగా కారదాని డ్డున ఒక చర్చియు కలవు

అనకాపల్లికి ఉత్తరముగా 11/ మైళ్ళ దూరములో పూడిమడక మాడుగులరోడ్డుకు తూర్పున పోడవంకతాలూకా సరిహద్దులో తువ్వపాల ఉన్నది ఇచ్చట సహకార పద్ధతివై నడువబడు వంచదార ఫ్యాక్టరీ కలదు బగులువాడ మెట్టలు దీనికి ఉత్తర సరిహద్దులు గ్రామ జనన భ 10 299 పల్లపు నేలలో పరి చెరుకు ముఖ్యమైన పంటలు పండును మామిడి తోటలు కూడ కలవు

అనకాపల్లికి 3 1/2 మై మద్రాసు లో నై ర్మి తి దిక్కుగా ప్ర కరోడ్డు ప్ర స్తు కళి కోట ఉన్నది జన ంఖ్య 11 713 ఇచ్చట అగ్నిపెత్తెను బ గళా పె కలును పప్పు లను తయారుచేయు ఫ్యాక్టరీలు కలవు ఇది ప చాయ తి కే ద్రము పూర్వపు జమీ దారుకోట వేదాగోపాగ్నామి అలయము పేర్కొనదగినవి గ్రామమునకు దక్షిణా గానున్న ఎర్రకొండల ననుసరించి దట్టమైన పొదలు చిన్ని చిన్న చెట్లు

కల ప్రభుత్వపు రిజర్వు అడవి యలమంచిలి వరకు కలదు

అనకా పల్లి 11/ మై దూరములో ఈశ్వరదిక్కుగా
ట్రు క రోడ్డు ప్రక్కన శంకరము ఉన్నది ఇది చాల చిన్న
గ్రామము ఇచ్చటి జనన ఖి రిగి ఇచ్చటిలో లెట్టిటేటల
కావుర జొన్న రాగి మొలలైన మెట్టవ టలను వ డి చు
చున్నారు కొన్ని వసంకూములలో జీడికోటల పె వకము
కూడజరుగుచున్నది ఇచ్చటనున్న ఎర్రకో డలలో శివుముగా
నున్నది బొజ్జన్నకొ డ ఇది చారిత్రకముగా ప్రసిద్ధి చెందినది
ఇందు బౌద్ధ చిహ్నములనేకములు కలవు

మరియు నాగులాపల్లి మునగపాక ఆరవపాలెము
అను గ్రామములు చాల సారవంతమైనవి మార్కెట్టుకు
50 కాత దెల్లము ఈ గ్రామమునుండియే వచ్చును చెరకు
వరి ఎక్కువగా సాగుచేయుచున్నారు అనకాపల్లి కి తూర్పుగా
12 మైళ్ళ దూరములో అగనంపూడివద్ద స్థించుడిన రేడియో
కేంద్రము బొజ్జిమ్మగెడ్డ వరకు ఈ తాలూకాలోనిచే ఇచ్చటిది
లేటి రై టుల దక్షిణముగా పోయినకొలది నరుగుడు
తోటలు అచ్చటచ్చట మామిడితోటలు కలవు అనకాపల్లి
ఒకప్పుడు జామవ డ్లకుకూడ ప్రసిద్ధిగా దినది మామిడిపండ్లు
నేటికిని విరివిగా ఎగుమతి చేయుచున్నారు ఇచట తాటిచెట్లు
చాలముఖ్యమైనవి ఎచ్చటమాచినా వరసలుగా ఇది కనిపిం
చును తాలూకాకు దగ్గరలో కోరమాండలు ఎరువుల కర్మా
గారము భారత పోస్ట్మెట్టు అ డ్ వెంక్స్ కర్మాగారము
కాల్ టెక్స్ అయిలు రిఫై రీ మొదలై వి విశాఖ అనకాపల్లి
రోడ్డుకు ఉత్తరముగా నెలకొల్పబడినది ఇవి తాలూకాకు
చాల దగ్గరగాను డి పారిక్రామికంగా ఈ తాలూకా భవిష్య
త్తులో అభివృద్ధి కలుగునట్టి అవకాశ మిచ్చినవి

డి ౨

అనకాపల్లి తాలూకా చరిత్ర

అనకాపల్లి తాలూకా చారిత్రకముగా ఎక్కువ ప్రాము
ఖ్యముకల ప్రా తము ఈ తాలూకాలో గల గ్రామాలన్నిటి
లోను అతి ప్రాచీన మైనది శంకరం అను గ్రామము ఈ
గ్రామము అనకాపల్లి కి మైలున్నర దూరములో ఉన్నది
ఈ గ్రామమువద్ద ఒక దాని నొకటి అనుకొనిన రెండు చిన్న
కొండలుకలవు ఇవి బొజ్జన్నకొండ లింగాలకొండ అనునవి
క్రీ శ 1908 లో అచార్యరియే అనునకదు ఈ రెండు కొండలపై

త్రవ్వకాలు చేయించి అతి ప్రాచీన బౌద్ధశిథిలావశేషమును
బయలు వరచెను బొజ్జన్నకొ డ ఎత్తు సుమారు 200 అడుగు
లకు పైగా ఉ డును దీని శిఖరము స్తూపపు పునాది తిన్నెగా
మలచబడినది దీని చుట్టు చ నాటికి ఇటికనిర్మాణము ఉ న్నది
దీనికి తూర్పుగా ఒక మహా విహారము దాని చుట్టు మాళి
గలు త్రవ్వకాలలో బయటపడినవి స్తూపు తిన్నెకు పశ్చిమ
ముగ రాతి దగోబాలు విరిగి పోయిన శిలా స్త భములు
కలవు ఈ స్త భముపై ఉన్న శాసనము రూపు మాన పోయి
నది అక్కడక్కడ రాని ఛాయలున్నవి స్తూపపు శిథిలాలకు
దిగువగా రె డ తస్తులలో గుహలయాలు కలవు వీటిలో
బుద్ధుని విగ్రహాలు తదితర విగ్రహాలు దగోబాలు ఉన్నవి
వీటికి దిగువగా పశ్చిమ దిశలో వరియొక గుహలయము
కలదు ఇ దులో మత్స్య సేనుడైన ఒక వ్యక్తి యొక్కయు
అతని క్త్రా నాగశిఖరముకల మరియొక వ్యక్తి యొక్కయు
చిత్రాలు చెక్కబడినవి

బొజ్జన్న కొ డపై సముద్రగుప్తుని బ గారు నాడెము
కుట్ట విష్ణు వర్ధనుని విషమనాథి బిరుదుగల రాగి నాడెములు
ఆ ధ్ర కాతవాహనుల సీనపు నాడెములు దుర్జయ నామము
కల ముద్రలు మృద్రాయ పాత్రలు దీపపు నెమ్మెలు కత్తులు
గంటలు క చు ఉ గరాలు పూసలు మొదలైనవి దొరికినవి

లింగాలకొండ దూరము ను చి మత్స్యాకాగముగా
కనబడ ను దీని పడమటిశిఖరము ఒక పెద్ద రాతిస్తూపముగా
మలచబడినది దాని ప్రక్కనే మరియొక గుహలయము
ఉ న్నది లింగాలకొ డమీర ప్రతిరాయి దిగోబాగా మలచ
బడినది ఈ శిథిలాలను వెలుగులోనికి తెచ్చిన ఆచార్యరియే
వీటికాలము బహు ప్రాచీనమైనదని వెలిబుచ్చుచు ఇచ్చటి
రాతి దగోబాలు ఆశోకునిచే నిర్మించ బడిన కట్టడముల నాటి
వని ఖండితముగా చెప్పగలను అని వ్రాసరి శ్రీ రాళ్ళబండి
సుబ్బారావుగారు దక్షిణ హిందూదేశముందెచ్చటనూ ఇట్టి
పురాతన కట్టడము కానరాదు అని వ్రాసరి

ప్రాచీనకాలములో ఈ శిథిలాలుగల నగరానికి గల
పేరేమిటో ఏ రాజులు ఈ స్తూపమును విహారము గుహల
యాను నిర్మించిరి తెలియుటలేదు కాని ప్రాచీనకళింగ
దేశానికి రాజధానియై ప్రఖ్యాత బౌద్ధ కేంద్రముగా వర్ధిల్లిన
దంతపుర మిక్కడనే ఉండెడిదని ఒక చాదము గలదు

ప్రాచీన మన్యయుగాలలో మహానదీ గోదావరీల మధ్యపడేశమును కళింగదేశముని వ్యవహరించెడివారు కళింగదేశమున క్రీ.శ. 5వ శతాబ్దమునుండి క్రీ.శ. 15వ శతాబ్ద వరకు తూర్పు గంగవంశరాజులచే పరిపాలింపబడినది ఈవంశపురాజులలో అనియక అని ఖిరుదుల రాజులు కొందరు కలదు వీరిలో ఒకరి పేరును బట్టి ఎర్రిచలమనే అనకాల్లి దీనికి అనలు పేరు అనియకపల్లి అనామము ప్రజావిప్లవవారక వశమున అనకాల్లిగా మారింది క్రీ.శ. 1400లో తూర్పుగంగవంశరాజు అయిన పార్వతీమహాదేవి సింహాచలదేవాలయములో పేయించిన శాసనములో ప్రప్రథమముగా అనకాపల్లి ఉదాహరించబడినది

తూర్పుగంగరాజుల తర్వాత గజపతులు వారి తర్వాత బోయరాజులు శామలబేద్ర ఖిరుదువహించిన తెలుగువంశపురాజులు కళింగదేశమును పరిపాలించిరి తెలుగువంశపురాజుల నుండి కళింగ ద్రావణమును గోల్కొండ నవాబులు జయించిరి

కళింగదేశముపై గోల్కొండ దండయాత్రలను నిర్వహించిన ప్రధాన సైనికాధికారులలో కాకర్లపూడి అప్పల పాయకరావుగారికరు ఈయన సేవలకు మెప్పు మహమ్మద్ కులీ కుతుబ్ షా క్రీ.శ. 1811లో ఈయనకు పాయకరావు అను ఖిరుదునిచ్చి అనకాపల్లి ప్రాకారానికి ఇసనిని రాజుగా నియమించెను ఈ విధముగా అనకాల్లి రాజ్యస్థానం జరిగినది కాకర్లపూడి అప్పలపాయకరావుగారు అనకాపల్లి కోటను భోగలి గోళ్ళరస్వామి అలయమును నూకా వికాలయమును నిర్మించి వీరు దక్షిణ విశాఖ మండలములో పెక్కు శావులను పాలించిరి

అప్పలపాయకరావుగారు క్రీ.శ. 1827లో మరణించిరి ఆయన తర్వాత ఆయన సోదరుడు వెలూజుగారు వెలూజురాజుగారి అనంతరము ఆయన కుమారుడు మొదటిరామభద్రపాయకరావు రాజ్యాభిషిక్తులైరి ఈ రామభద్రపాయకరావు ప్రసిద్ధి చెందిన కవి కవిదోషకుడు శతాధికగ్రంథకర్త ఈయన వ్రాసిన ముఖ్యగ్రంథములు సర్వకామారాంభావరిణయము చపూరామాయణము పద్మినీపరిణయము నీలగిరిపాద శకవము ఈయన అనకాల్లిలో సర్వకామరాంభాలయమును నిర్మించె చెను

క్రీ.శ. 1652లో కళింగవియనగర రాజ్యము వెలసినది క్రీ.శ. 1683 గోల్కొండ రాజ్యము డౌరగజీబ్ చే నాశనము చేయబడినది ఈ అదనులో కళింగ విజయనగరాధీశుడైన మొదటివిజయరామగజపతి స్వత్రుడై శ్రీకాకుళములోని విశాఖ ట్టెంతులోని తూర్పు గోదావరిజిల్లాలోని రాజ్యాలను అనప్పాధీనము క్రింది తెచ్చుకొనెను అనకాపల్లి పాయకరావులు కూడ ఆయనకు చేబోడగా లబ్ధిరి అకాలమునాటి అనకాపల్లి రాజు గోపాలపాయకరావు

క్రీ.శ. 1724లో జామ్షీద్ మల్క్ హైదరాబాదు రాజ్యముస్థాపించి ఉత్తర సర్కారులపై తన ఆధిపత్యమును వ్యాపింపజేయుటకు తీవ్రయత్నాలుచేసెను ఈయనచేపవలిదిన మూర్షిద్ అనుసేనాని చెర్తాపుర రాజ్యాన్ని ఆక్రమించగలిగెను కాని క్రీ.శ. 1734లో చేత్రోలు వడ్డజరిగిన యుద్ధములో ప్రథమవిజయరామరాజు గోపాలపాయకరావు లచే ఓడింపబడెను ఈయుద్ధములో అనకాపల్లి బోయ సైన్యము అత్యున్నతమైన సాహసకృత్యమొనర్చి ఓడితెచ్చానికి చెందినవీరులు క్రతు సైన్యములోకి చొచ్చుకొనిపోయి నూరు డిన్ అధిష్టించిన ఎనుగును సమీపించి దానిని బారి క్రాళ్ళను కొని అతనిని క్రిందికిలాగించిరి

క్రీ.శ. 1753లో హైదరాబాదు నవాబైన నలాబ్ జంగ్ ఉత్తరసర్కారులను ప్రాచీనారిధారాధ్రముచేసెను విజయనగరాధీశుడైన ప్రథమవిజయరామరాజు శ్రీకాకుళమునకు విశాఖపట్టణమునకు తూర్పుగోదావరి జిల్లాకు స్వల్ప శిస్తును చెల్లించవలెననుచు అధికారిగా ప్రాచీనారిధే గుర్తించబడెను నిజాముచే శ్రీకాకుళ ఫౌజ్ దాదగా గతములో నియమింపబడిన జాఫర్ ల్లీ దీనికి అగీకరించలేదు అతడు ఉత్తర సర్కారులను తనస్వత్ర ఆధిపత్యములో పెట్టుకొనుకాక్షతో ప్రాచీనారిధి విజయరామరాజునకును వ్యతిరేకముగా మహారాష్ట్ర సహాయమును అర్జిచెను నాగపూరు అధిపతి యైన రఘూజీథా సేనేచే పవలిదిన మహారాష్ట్ర సైన్యములను క్రీ.శ. 1754లో తుమ్మపాలవద్ద ప్రాచీనారు పెదవిజయరామరాజు గోపాలపాయకరావు కలసి ఓడిచిరి ఈ యుద్ధములో కూడ అనకాపల్లి సైన్యము అనేక సాహసకృత్యా లొనర్చెను

గోపాలపాయకరావు ఆరితేరిన సైన్యాధిపేతయేకాక గొప్ప కళాదోషకుడు ప్రద్యుమ్నాభ్యుదయము రుక్మవతి

పరియము ప్రాసన రేకపల్లి సోమనాథకవి ఈతని ఆస్థాన కవిశ్వరుడు

గోపాలపాలకరావు అనంతరము రెడవరామ భద్రపాలకరావు అధికారమునకు వచ్చెను ఈయన 1767లో ఆగిన తొల్లిలి యుద్ధములో విజయరామరాజు తరపున పోరాడెను ఆతర్వాత జయనగరాధీశుడైన అనందరాజు ఇంగ్లీషు వాణ్ణి కలిసి కోస్తాజిల్లాను ఆక్రమించుటకు నిర్ణయించి దండయాత్రలో భాగపాత్రను వహించెను అనందరాజు 1780 లో మరణించెను కుమారులు లేమిచే పెరి విజయరామరాజుగారి భార్య చంద్రయ్యమ్మ వెకటవతి రాజు అను బాలుని దత్తుగా చేసి కొని అతనిని చి విజయరామరాజు అను పేరతో విజయనగరాధీశుగా ప్రతిష్ఠించెను ఇంద్రుల రెండవ చివరివిజయరామరాజు రామభద్రపాలకరావు అను అప్పలపాలకరావు అయిన కమండలైన మూడవ రామభద్రపాలకరావు గురియైతే అతడు క్రీ.శ. 1779 లో ఇంగ్లీషువారి మద్దతుతో విజయనగరరాజు ముగ్గురు దివానైన అనకాపల్లిపై దండెత్తినపుడు అల్లలపాలకరావు మూడవ రామభద్రపాలకరావు కార్యదైర్యములతో పోరాడి వీరవీరముల కలిగిరి అతనికి రాజ్యము విజయనగరరాజ్యములో కలిపి వేయబడెను దీనికి ఒడంబడిగా విజయనగరము వారు ఇంగ్లీషు కౌన్సిలికి చెల్లించిన అనంత పెన్షన్ పెంచబడినది

అప్పలపాలకరావు భార్యకు మూడవరామభద్రపాలకరావు యొక్క భార్యకు పాలినారూ 10,000 భంజిమిచ్చుటకు కనెవారు వాగ్దాన మొనరించి కాని ఇది ఎన్నడు ఇయ్యబడలేదు క్రీ.శ. 1804లో అల్లలపాలకరావు సతీమణి గుండెబిడ్డ భారణముగా మరణించెను మూడవరామభద్రపాలకరావుగారి తీమణి దగ్గర కుటుంబములోని ఒక బాలుని దత్తునిగా చేసి కొనెను చివరిరోజులలో ఆమె మతిస్థిమితముతప్పి వృద్ధయదిదారక పరిస్థితిలో క్రీ.శ. 1814లో

మరణించెను

ఆమె మరణానంతరము దత్తునికి కనెవారు సహాయము చేయక కోట విడిచి పొమ్మని అతనిని ఆజ్ఞాపించి ఈ జిల్లావానికి జరిగిన అన్యాయమును ఎలా చలక అయిన దగ్గర బంధువైన జగన్నాథపాలకరావు కు పెన్షన్లు వచ్చునై క్రీ.శ. 1818 లో కిరుగుబాటుచేసి ఇది ఆంధ్రదేశములో ఇంగ్లీషువారి వ్యతిరేకముగా జరిగిన మొట్టమొదటి ప్రజల సాయధమయిన తిరుగుబాటు ఈ తిరుగుబాటు నెలచుటకు కనె ప్రభుత్వము జార్జిరస్సెల్ అను వానివారికత్తావై నైవ్యములను పంపెను ఈ రస్సెల్ అనకాపల్లి ప్రజలను రాజుకు బంధువారిని వర్ణింపరాని బాధలకు గురిచేసెను కోటనే వట్టిముడేయబడినది గ్రామములో అనేక భాగాలు తగు బెట్టబడెను ఇక గత్యంతరములేక జగన్నాథపాలకరావు కుటుంబము విడిచి రెండు అడవులలోకి పారిపోయెను కాని అచిరకాలములోనే పట్టుబడి 1814లో కాండవనదీతీరములో ఉరితీయబడెను

పాలకరావులు అనకాపల్లి ప్రాంతానికి అనేక విధాల సేవచేరి గవర కులానికి చెందిన రైతులను తీసికొనివచ్చి వారి సాయమున అనేక వేల ఎకరాల భూమిని సాగులోకి తెచ్చిరి అనేక దేవాలయాలు నిర్మించి అనకాపల్లిలోని నూకా తిలకాలము భోగిలి గేశ్వరస్వామి ఆలయము వేక శ్రీశైలస్వామి ఆలయము జగన్నాథస్వామి ఆలయము నర్సకామదా బాలయములు ఉప్పు లోని వెంకటేశ్వరస్వామి ఆలయము రామభద్రపురములోని కోదండరామస్వామి ఆలయము నత్తవరంలోని వేణుగోపాలస్వామి ఆలయము చెప్పదగి వివిధ కవులను పోషించి కామ స్యయముగా గ్రంథాలు ప్రాస సాహిత్య సేవచేసి ఈ పాలకరావుల పతనముతో అనకాపల్లి ప్రభవము అడుగంటెను

180 లో ఉత్తర సర్కారులలో జమీందారి విధానము ప్రవేశపెట్టబడి దీని మనస్థితి అనకాపల్లి జమీందారిని విజయనగరము జమీందారు అయిన నారాయణగజపతి కొనెను 1809 లో విజయనగరము వాణిమండి దీనిని గోడేమాగల్లు ప్రకాశరావుగారు కొనిరి 1859లో ఈయనన శిక్షించిన నారాయణగజపతిరావు అనకాపల్లి జమీందారుయ్యెను ఈయన కలకత్తా హిందూ కాలేజీలో చదివి పట్టభద్రుడయెను 1868 మండి 16 సంవత్సరాల మద్రాసు కాపన ఎమిటిలో ఇతడు ఎఘ్యరుగా నుండెను 1898 లో బ్రిటిష్

భువ్వముచే ఈయనకు మహారాజు బిరుదు ఇయ్యబడెను ఈయన కాలములోనే అనకాపల్లి ఉన్నత పాఠశాల స్థాపన జరిగినది అనకాపల్లి పురపాలక సంఘము ఎన్నికచేయబడినది అనకాపల్లిలో అత్యంత రమణీయమైన పూలకోట పెంచబడినది కారదానదికి అనకట్ట కట్టబడిది వేల ఎకరాలు సాగులోకి తేబడినది ఈయన సహాయము ల్లినే విశాఖ ట్టణములో ఎ.వి.ఎస్.కళాశాల ఉన్నతపాఠశాల భువ్వంపై దర్శకాల నిర్మితమైనది 1917లో నారాయణ గజపతి మండలము ఆయన భార్య శ్రీమతి గజతిరావు అనకాపల్లి మార్కెటు నిర్మించెను ఆమె మరణానంతరము ఆమె కుమార్తెయ్యారావ ద్వాన్ రాజవంశము కుమారి నుండి చెయ్యదు జమీదార్లకు అనకాపల్లి దఖలు వడినది జమీదారి విధానము రద్దుకావడంతో అది భువ్వంపై మైనది అనకాపల్లి ట్టణానికి 4 మైళ్ళ దూరంలో కళికోట కలదు అనకాపల్లి ఎలమ చిలి ప్రాతమునకు ప్రాచీన యుగములో దేవరాష్ట్రమున వ్యవహారము దెనని నిర్ణయించుటకు ఉపయోగపడిన మొదటి చాళుక్యుని కాననము ఇక్కడనే దొరికినది ఈ దేవరాష్ట్రాన్ని ఎముద్రగుప్తుడు జయించియు ఆ హోదాను కాననములో పేర్కొనబడినది ఆ తర్వాత ఇది తూర్పు గంగాజలపాలనలోను కలకం గజ పాలనలోను ఉండెడి ఆ తర్వాత బాహుళిలేంద్ర బిరుదుగల తెలుగున కళి రాజు పాలనలోకి ఇది వచ్చినది వారే ఇక్కడ కోటను నిర్మించి ఆ కోట కిరీటాలు ఇప్పటికిని కలవు కుకట్ పాహాలు బాహుళిలే ద్రులను తరిమిమేళి కళికోటను "ఇనుగట్" ఇటీవలకల వర్షనాయక వెలమల కిచ్చినట్లు తెలియుచున్నది బొమ్మిలిరంగారావు భార్య అయిన వల్లమ్మ వీరి ఉడవడచే క్రీ.శ. 1768లో జరిగిన బొమ్మిలియద్దములో ఆశ్వాత్థిణమొనర్చుటకుమందు వల్లమ్మ దేవి తన ఆరాధితులను వెలుగోపాపాస్యామి విగ్రహమును రహస్యముగా కళికోటకు పంపి అవిగ్రహము కళికోటలో తిమిపబడినది ఆ దేవుని ఈవాటికి ప్రజలు బొమ్మిలి వెలుగోపాపాస్యామి అనుచున్నారు

సర్కార్ కలెక్టరాలలో జమీదారివిధానము ప్రవేశపెట్టబడినప్పుడు కళికోట జమీందారిని విజయనగరమహారాజు కొనెను రెండు సంవత్సరాల తర్వాత వారివద్దనుండి కారు మంచి వెంకటచలం పంతులుగారు కొనిరి ఆయనకు మగ

న తతి లేన దుచే కుమార్తెయ్యారా ఈ జమీదారి మంత్రి ప్రగడ వారికి సక్రమించినది ఈ వంశములోని తుది జమీదారుకు కూడా మగ తతి లేన దువలన కుమార్తెయ్యారా ఈ జమీదారి మారెళ్ళవారి సక్రమించినది జమీదారి పదాధ్యక్షము రద్దయిన తర్వాత ఈ జమీదారి ప్రభుత్వ స్వాధీనము అయినది కాని ఈ జమీందారి కుటుంబము మాత్రము ఇప్పటికిని ఉన్నది

తన

అనపర్తి

తూర్పు గోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురం తాలూకాలో అనపర్తి గ్రామము ఉన్నది దీనికి 14 మైళ్ళ దూరము లో రామచంద్రపురం అను పట్టణము కలదు ఈ గ్రామము నకు తూర్పున బిల్లద్రపురము పడమట కేసవర ఉత్తరమున పాలమూరు దక్షిణమున దొవ్వలపూడి ఉన్నవి దీని విస్తీర్ణము 8840 ఎకరములు

1981 న జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామమున 12802 మంది జనులు డిరి ఈ సభ్యులలో పెద్దాయలు జాతులవారు పెద్దాయలు తరగతులవారు 784 మంది ఇచ్చట ఇద్దు రోడ్డుకు ఇరువైపుల ఎకర ప్రాంతము ఉన్నది వీటిలో 2800 పెకటిట్లు 80 కాంక్రీటు కప్పగల ఇద్దు 20 ఒక అంతస్తుగల మేడలు 4 ఎక్కువ అంతస్తుగల భవనములు కలవు అందరు వరి అన్నమును తిరుగు కాలవనీటిని బావి నీటిని త్రాగుదురు మంచినీళ్ళు ఎక్కడి లేదు

సర్కారువల ఎరకాలున లక్ష్మీదేవి చెరువు తుగ చెరువు కొప్పుసాని చెరువు తిమ్మరాజు చెరువు పెద్ద చెరువు ఈ గ్రామ నీటివనరులు గ్రామస్థులు వరి చెరకు ఎలమ పడి తురు అరటి కొబ్బరితోటలు కలవు స్థానిక అవసరములకు సరిపోవువంకాయలు పడి తురు 1988 87 సం.లో ఇక్కడ పంటల క్రింద 1715 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడెను చెరువులక్రింద 157 ఎకరముల భూమియు బావుల క్రింద 500 ఎకరముల భూమియు సాగుబడి యైనది 80 అయిత్ ఇ జనులు 10 ఎంప్లీక్స్ మోటారులు పైర్లకు నీటిని సప్లయ చేసెను 5 ట్రాక్టర్లు భూమిని దున్నుటకు ఉపయోగపడెను చెరకను లారీలపై చెయ్యారన దలి పంచదార ఫ్యాక్టరీకి రవాణా చేసిరి

అనపర్తిలో 1200 గేదెలు 520 అవులు 300 ఎద్దులు

520 దున్నపోతులు 12 గుర్రములు 4050 కోళ్ళు 19 మేకలు గొర్రెలు 5 దులు కలపు పాలు నెయ్యి గ్రడ్లు స్థానికులు ఉపయోగించు కొనిరి

గ్రామస్థు ముఖ్య జీవితాధారము వ్యవసాయము టూల్సుల వడుపువారు క సాముల వడ్రంగులు కమ్మరులు కమ్మరులు తాపీ వనివారు తెలికలవారు మ గలివారు చాకలివారు గొల్లవారు గడ్డెరవారు కలరు 2 వడ్లమరులు గలపు ఇవి తయారు చేయు వియ్యముతో కొ తభాగము రామచంద్రపురమునకు రవాణా చేయబడెను వ్యవసాయ దాదలకు కూలీలు దొరుకదురు ది మునకు కూలీ లేటు వురుమునకు రు 2 లు స్త్రీకి రు 2 లు

ఈ గ్రామమున ఒక జగన్నాథస్వామి దేవాలయము ఒక చర్చి ఒక మసీదు ఉన్నవి 1 వలో పీఠామృతీర్థము వీధియల్ పేలలో బాసనమ్మ శీర్థము జరుగను

అనవరికి రైల్వేస్టేషను ఉన్నది గ్రామమునగల ఎర్ర కాలవ ప టలకు ను నల్లకాలవ రవాణాకును ఉపయోగ పడును తరుచుగా ప్రయోజనము లివ్వెను ఈ గ్రామముగు డా కా నాడ ను డి రాజమహేంద్రవరము కు యానాం నుండి రాజమహేంద్రవరమునకును పోవును అనవరిను డి ద్రాణా రామమునకు అనవరిను డి రాజానగరమునకు బిస్సెలు పోవును గ్రామమున తారు రోడ్లు కంకరరోడ్లు గ్రావెల్ రోడు మటిరోడ్లు 15.5 178 ఉన్నవి ఈ గ్రామమును రాజమద్రీ కాకినాడలతో ఒక తారు రోడ్డు కలుపుచున్నది ప్రయాణ సౌకర్యములకు 12 గుర్రపు బద్లు 25 రిక్కులు మోటారుకారు 40 రెండెద్ల బద్లు 5 పైకిళ్ళు 50 లారీలు ఉన్నవి

ఈ గ్రామములో తో పోషాఫీసు త తి కార్యాలయము టెలిఫోను జిల్లాపత్తు ప్రామాణ్యము జిల్లాపత్తు తాలికల మ్యూలు ఇండిస్ట్రీయల్ ప్రెయినింగు సె టరు ఉన్నవి విద్యుచ్ఛక్తిని 100 ఇ డు సీ మా థియేటరులు ఎలక్ట్రిక్ మోటారు వాడుక నును పోలిస్ స్టేషను కోఆపరేటివ్ మారె టి గ్ హౌసైటి కన్యూమర్స్ మార్కెటింగ్ సొసైటీ I L T O నర్కరు సొసైటీ క్లబ్బు ఉన్నవి ఇది వ చాయ తి పాలనకల గ్రామము 1968 67లో దీని అధికారము రు 27 571 3 లు గ్రామ పారిశుధ్యము నకు 1 గు సీర్యాట్లన్నవి లోకల్ రైల్రీ పార్కు కమ్యూటీ

రేడియోసెట్టు ప్రైమరీ హెల్తుసెంటరు నల్లరు ఆయుర్వేద వైద్యులు ఇద్దరు హోమియోపతి వైద్యులు పశుచికిత్సకులు కలరు గ్రామమున అర్ధవారపు పంతులన్నవి కిళ్ళి నగరెటు సోడా అ గళ్ళు 30 కిరాణా దుకాణములు 12 కాఫీ హోటళ్ళు 4 కూరగాయల అ గళ్ళు 12 పైకిళ్ళు సొసైటీలు టెర్రాకోలలు లా డ్రీలు 3 మెడికల్ షాపులు ఇచ్చట కలవు

ఈ గ్రామ విద్యార్థులు కళాశాల ఒడవులకు రామచంద్రపురమునకు రాజమద్రీ పోవుదుగ గ్రామస్థులు మున్సిపల్ కోర్టుకు తాలూకా చేరీలకు రామచంద్రపురము నకు పోవుదురు సర్టిఫికేట్స్ లు ఉన్నవనకు 4 సెకండరీ స్కూలులో మున్నె విశ్వవిద్యాలయము నుండి అభివృద్ధి చే ద్రమునకు రాయవరమునకు జనులు పోవుదురు

మా క్లె

అనపోతమహాపతి

పద్మనాభాచార్య కులస్తుధుడు రావు వంశీయుడును అగు అనపోతమహాపతి పెదసింగమనాయని కుమారుడ ఈ పెదసింగ భూపతి కాకతీ గ్ర జయస థానైక థారేయుడైన శేతాకుని పుత్రుడు సంగభూపతి పూనపాటి మాధవవర్మచేత పబడెను సంగభూపతి భార్య అంతకుమున్నె చూలాలైయు డటచేత భర్త లేమికి చింఛించును ఘోరమృగ దుర్గమ కానన మండలములు తిరిగి తిరిగి భువనగిరి చేరుకొనెను అ పట్టణమున పేద పేదాంగపేదీయగు వి జమూరి నర సు అను విప్రోత్తము ని ట సంగభూపతి ఇల్లాలు తలచానుకొనెను మాధవవర్మ ఈ వార్తవిని ఆమెను సమయం భువనగిరివచ్చి నరసన్న మ దిరమున ప్రవేశి చెను దయామయ్యడగు ఆ నరసన్న ఆమె తన తనయ యని క థోక్తులు ఎల్లి ఆమెను కాపాడెను అటుమ్ముట కొ తకాలమునకు సంగభూపతి భార్య ప్రసవి చి అనపోతుని కనెను

నరసన్న అనపోతనకు శత్రుప్రయోగ కౌశలము వారణాశ్యాలోపాధికారిగా నేర్చెను వైరలతై పగ సాధించగ బూనినట్లు అనపోతుడు నేర్చుకొని కశత్రువిద్యా ప్రాధిమ్య అతడు తన తండ్రి శత్రువును సత్వై న్నగా తును ముటకు తోడ్పడెను ఈ విజయమునకు మహోమ్మాయి ను నచ్చిగ్ర కర్ణుల హాయము లికి చివరట చిరు ప్రాంతవే తరులని ఉపాంశమును ఈ అనపోత మహాపతి వృత్తాంతము వాసవదత్తాన జయ అవతారికలో వక్కలం మిథ్య కవివానియైనాడు

ది 2 సం

అనపోతవిభుడు

అ పోతవిభుడు వెంకటగిరి న స్థాన శ్రువులలో ఒకడు ఇతడు వెంకటగిరి వ శమున ఆరవ తరమునకు చెందినవాడు ఈయన తండ్రి మొదటి న గమనాయకులైన గమా బ వీరిది వెలమకులము రేచర్ల గోత్రము ఈ వ శీయులు కాకతీయ శ్రువులకు సేనామలై అనేక సమరములలో శత్రువులను తనమాడి విజయములను చేకూర్చి వారి స్రుల న దుకొనిట్లు వెంకటగిరి వారి వ కావళి చెప్పుచున్నది వెంకటగిరి వ శమునకు మూల పురుషుడని చెప్పుడచున్న చెవిరెడ్డి యొక్క ధైర్య కార్యములకు మెచ్చుకొని కాకతీ గంపతిదేవచక్రవర్తి (క్రీ శ 1198-167) అతనికి లక్షసేవను లికి కురాయిని బ గారు పూతగల చా శిశుని బహుళగి చి భేతాశనాయకను పౌరుషనామము నొ గెను ఈ వ శము నందలి రె డవ తరము కు చె దిన ప్రసాదాదిశ్యనాయకుడు కాకతీ రుద్రవ మదేవిని (క్రీ శ 167-198) నింహన మెక్కినీయక బాధించు శత్రు నమూహమును ఓడి చి ఆమెను నీ హాసమున ను చి ఆ మహారాష్ట్ర వలన కాకతీ రాయ రాజ్యస్థాన నాచార్య రాయ నతామహాంశ అను బిరుదములను పొ దెను మూడవ తరమునకు చె దిన వెన్నమనాయకుడు కాకతీ యులపై కరుదెంచిన తురుష్కు ముమ్మలను ఓడించి గొప్ప కీర్తిని గాంచెను ఈయన కుమారుడు ఎరదాచ నామా తరముగల దాచానేడు కా చీపురముపై దాడి వెడలి సమరమున వీరపాండ్య విక్రమపాండ్య పరాక్రమ పాండ్య మ దరపా డ్య కులశేఖరపా డ్యలు అను వంచ పా డ్యులను నిహతులను జేసి బంగారు నీ హాసమును వచ్చను జయ సూచకముగా కొనివచ్చి రె డవ ప్రతాప రుద్రునకు (క్రీ శ 1296-1328) అర్పి చి వంచపాండ్య దళ విభాళ అను బిరుదమును ఆయన వలన పొందెను ఈ కాంచీపుర యుద్ధమున దాచానేని కుమారుడగు మొదటి సింగమనాయకుడు తండ్రికి మిక్కిలి సాయ మొనర్చి ప్రతాప రుద్ర ప్రభువు వలన అశీతి (ఎడబది) వరములను పొంది అశీతి వరాల నీ గమనాయకు అని లోకమున వ్యవసారి వ బడెను ఈ నీ గమ నాయకునకు ఇరువురు కుమారులు గలరు వారిలో మొదటివాడు అనపోతానాయకు రెండవవాడు మాదానాయకు వీరిద్దరు రాజునితి చతురులై మహాయోధు లని ప్రసిద్ధిగాంచి రేచర్ల పద్మనాయకులు కావయనాయ

కుని సామంతులు తెలంగాణములోని కై లావకోట ఇందూరు మొదకు ప్రా తములకు వీరు ప్రభువులుగ ను డిరి

కాకతీయ రాజ్యము యవనులకు చేజిక్కిన విదవ (క్రీ శ 1325) కాకతీ ప్రతాపరుద్రుని సేనానులు దెబ్బది అయిదుగురు ఒక్కమ్మడి కాశ్రువులను చీల్చి చె డాడి తమ సామ్రాజ్యమును మరల తరుష్కులను డి స్వాధీన మొనర్చు కొనిరి ఇట్టి నాయకులలో మొదటివాడు ముసుమారి ప్రోలయనాయకుడు రె డవవాడు ముసుమారి కావయ నాయకుడు (ఇతడు ప్రోలయనాయకుని ఎనతండ్రియగు రేవ నాయని కుమారుడు) మూడవవాడు ప్రోలయ వేమారెడ్డి అనునతడు వీరుముఖ్యులు మహమ్మదీయులపై తిరుగుబాటు చేసి దేశ స్వాతంత్ర్యమును తిరిగి కాపాడు ప్రయత్నములో పాల్గొన వారిలో నీ గమనాయకుడు అతని తండ్రియగు దాచానాయకుడు కలరు సింగమనాయకు కావయనాయ కునికి సహచరుడై మరమ్మలను తెలంగాణము ను డి తరిమి చేసెను తెలుగుదేశము ను డి యవనులు వెలిపియిన విమ్మట నాయకులు స్వతంత్రులై ప్రత్యేక రాజ్యములను నిర్మించుకొని తమ అధికారములను నెరవేర్చు కొను చుండిరి అట్లు తెలంగాణమున రూపొందిన రాజ్యములలో రాచకొండ రాజ్య మొకటి దీనికి రాజాచలము రాజగిరి అనియు నామా తరములు కలవు ఇది హైదరాబాదునకు కూర్చున ముప్పదిరె డుమైళ్ళ దూరమున నల్లగొండ జిల్లాలో ఉన్నది ఇది పడచైదుమైళ్ళ చుట్టుకొలత గలిగి యుండెడి దట సింగమనాయకు డినికి వీరికయై ముసుమారి కావయ నాయకునికి (అనాటి ఓరుగంటి శ్రువు ఇతడే) సామంతుడుగ ఉండెను ఈయన రాజధాని అనుమనగల్లు కావయనాయకునకు లోబడి రాజ్యమును పాలి చట సింగమనేనికి ఇష్టములేదు ఇతడు తన రాజ్యమును విస్తరించ దలచెను అదనుకై వేచి యుండెను ఇంతలో ఓరుగంటి ప్రభువగు కావయనాయకునికి బహమనీరాజాధిపతీయగు అరాకాడీస్ హసన్ షాకును (బహమనీరాజ్యము క్రీ శ 1347 లో నెలకొల్ప బడెను, ఎమరము సంభవించెను ఇది మంచి అవకాశమని యె చి సింగమనాయకు తమ్ముడగు నాగానాయని సాయముతో బలమును కూర్చుకొని దక్షిణమున ఉన్న దుర్గములపై దాడి వెడలి ఆ తర్వేది ఎలేశ్వరము (రల్లగొండ జిల్లాలోనిది) లను స్వాధీనమొనర్చు కొనెను ఇతడు తన రాజ్యమును కృష్ణా నదీ

తీరము వరకు విస్తరి ప జేసెను తన అధికారమును ఉత్తరమున కూడ ప్రవర్తి పచేయి నెంచి సింగమ నాయకుడు ముసుమారి కాపయనాయకునితో గూడ యుద్ధ మొనర్చి జయము పొందినట్లు తెలుగోటివారి వంశావళితో కలదు ఇదే ప్రయత్నములో సింగమనేడు జల్లిపల్లికోటను ముట్టడించెను దీని పాలకులు సోమవంశ క్షత్రియులు శత్రువులను సమరమున ఎదుర్కొను పామర్యము వారికి లేదు చుట్టు ప్రక్కలనున్న రెడ్డి మన్నీలతో వారు మంత్రాంగమును పెరప కుట్రతో నిగమనాయని జయింప తలచెట్టిరి నిగమనాయని తావమకది యగు చింతపల్లి సింగమనాయని వీరు బంధించి చెరలో ఉంచిరి తంబళ్ళ బ్రహ్మజీ అను వానిని సింగమనేని కడకు వారు రాయబారిగపంపి రాయబారమునకై వచ్చిన తంబళ్ళ బ్రహ్మజీ సింగమనేనితో ముట్టడి మామకొనినచో మీ తావమరదిని మీకు అప్పగింతుము అని ముచ్చట చుచునే ఓమరుపాటున ఉన్న సింగమనాయని ఆయిపు పట్టున కత్తితో పొడిచి పారిపోయెను సింగమనాయకు కుమారులగు అనపోత విభుని మాదానాయకుని ఎలిపించి సోమవంశక్షత్రియులను వారి సహాయకులను వధించి వారి రక్తముతో తనకు తర్పణములు చేయదనిచ్చి ప్రాణములను విడిచెను శత్రువులు అనపోతనాయకునికి భయపడి కొందరు ములంగూరు దుర్గమున దాగికొనిరి మరికొందరు దుర్గాధిపులను పాయముగా గొని చెంబర్లవద్ద అనపోతాచేనితో సమర మొనర్చుటకు సిద్ధపడిరి అనపోతనాయకును మాదా నాయకును పై వ్యయమును వెంట గొనివచ్చి శత్రువులను కడనమున తమ భీకర ఖడ్గములచే నరికివైచి వారి రక్తముతో తమ తండ్రికి తర్పణములు విడిచిరి. ఈ యుద్ధమున సోమవంశ క్షత్రియులు పర్వులు మడిసిరి వారికి సాయ మొనర్చు నరుడెంచిన వారిలో కొందరు పారిపోయిరి ఈ యుద్ధము క్రీ శ 1881 శాబ్దగి సంవత్సర కార్తిక శుద్ధమున జరిగినదట వరకు రాముడు క్షత్రియకులనభిము హత మొనరించినట్లు అనపోతా మాదానాయకులు సోమవంశ క్షత్రియులను ఇతర రాకుమారులను వధించుటచే వారికి సోమకుల ఫలకరము జల్లిపల్లి రణక్షేత్ర భారతీక మల్లి అను ఓరుద నామములకు కలిగినవి సోమవంశ క్షత్రియులకు పాయముగ వచ్చిన రెడ్డి రాజులు కొందరు అనపోత మాదానాయకులకు భయపడి పారిపోయిరి శానివి వెన్నంటి పోవుచు మాదానేకు ఆశని పినతండ్రి

పుత్రుడు అగు నాగానేకు అనువారు కృష్ణానదిని దాటి దక్షిణముగ పోయి రెడ్డి రాజులతో చేజెగ మొగుళ్ళూరు మొనలగు చోట్ల యుద్ధము లొనర్చి కన్నులు జిల్లాలోని శ్రీశైల ప్రాంతమును జయించి తమరాజ్యమున కలుపు కొనిరి ఈ ప్రాంతము కొ డిపీట రెడ్ల ఆధీనములోనిది దీనిని ఆనాటి ప్రభువు అనపోతారెడ్డి అనునది (క్రీ శ 1850 1862) ఇతడు ప్రోలయ వేమారెడ్డి కుమారుడు శ్రీశైల ప్రా తమును జయించిన ఎమ్మల దన్నాల కోట వద్ద (అమరావతి ఒడ్డునున్న ధరణికోట) అనపోతారెడ్డిని ఉత్తరగోగ్రహాద సమయమున దుస్వోధనుని అర్జునుడువలె మారానాయకుడు వారద్రోలె నట అనపోతారెడ్డి ఆయుధములు విరిగి పారిపోవుచు డగా కకారి నాగానాయకుడు వెనుగిదివి పట్టుకొని ఖడ్గముతో దాగువెట్టి ఆశనిని విడిచెనట ఈ విజయము లభించిన ఎడవ రేచర్ల వెలమవీరులు జగజ్జోబ్బగండ రాయ వేళ్యాకులంగ మొదలగు రెడ్డిరాజుల బిరుదములు వహించినట్లు తెలియుచున్నది దన్నాలకోట మాత్రము వెలమవారికి వశము కాలేదు ఈ దన్నాలకోట యుద్ధము క్రీ శ 1861 ప్రాంతమున జరిగినట్లు ఊహించుచున్నారు రాచకొండవారికి రెడ్డిరాజులకును జరిగిన తొలి సమర మిదియె ఆనాటి నుండియు రెడ్డిరాజ్యము అంతరించు వరకును ఈ రెండు రాజ్యముల వారికిని వైరాగ్ని దినదినము వృద్ధిగొనినదే కాని చల్లారలేదు వీరు కృష్ణా గోదావరి మధ్య ప్రదేశములకై నిరంతరము సమరమొనర్చుచునే యుండిరి జల్లిపల్లి యుద్ధానంతరము అనపోతా మాదానాయకులు బ్రాహ్మణులకు అగ్రహారములు ఒకరి చక్రవర్తము అను గ్రామము ఒక భట్టునకు దానముగా ఇచ్చి అనుమరగల్గు రాజధానిగా రాచకొండ రాజ్యమును కొంతకాలము పాలించిరి అనుమనగ టి పురవరాధీశ్వరులని వీరికి బిరుదము గూడ ఉండినట్లు తెలుగోటి శారి వంశావళి గద్య చెప్పుచున్నది

అనపోతవిభుడు (క్రీ శ 1861-1884) అనుమనగంటి నుండి రాచకొండకు మారి అచ్చట దుర్గమును బలిష్ఠముగ జేసెను తండ్రివలె అనపోతామాదానాయకు లిరువురును తమ రాజ్యమును విస్తరింపజేయు కాంక్షతో సమర సన్నాహ మొనర్చుకొని ఓరుగంటి నాథుడగు ముసుమారి కాపయనాయకునిపై దండెత్తిరి ఈ యుద్ధమున రాచకొండవారికి బహుమనీ సుల్తానుదార హస్తముగ సాయమొనర్చినట్లు తెలియుచున్నది

కావనాయకుడు బహుమనీ ముత్తానులగు అల్లాఉద్దీన్ హసన్ హా తోను అతని కమాండరు మహమ్మదుహాతోను అంతకు ముందు అనేక పర్యాయములు యుద్ధ మొనర్చి ఊణలులై యుండెను తన బలమును చక్కదిద్దుకొను సమయముననే అనపోతవిభుడు ఆత పై యుద్ధమునక వచ్చెను ఇరుపక్షముల వారికిని అనుమతా డ సమీపమున దలి భీమవరమునొద్ద పోరు ఘోరముగ జరిగెను అ దు అనపోతవిభునిచేపయనాయకుడు హతుడయ్యెను ఓడగ టిరాజ్యవ రేచర్ల వెలమ దొరలకు వశమై ది ఈ యుద్ధము క్రీ శ 1868 లేక 1869లో జరిగి ట్లు అయ్యెనవ్రోలు కాన మువలన తెలియవచ్చు చున్నది ఈ యుద్ధాన తరుగు రేచర్ల వెలమనాయకులు వ సుమారి కా యనాయకుని పైన “అంధ్రదేశాధీశ్వర ఖడ్గనారాయణ గాయగోవాళ నా దూరాయనరత్రాణాది” బిరుదములు ధరి చి తెల గాణమును పాలి దొడగిరి అనపోతా సేదు శత్రుదుర్భేద మైన త్రిభువనగిరిని (ఇదియే భువ గిరి) జయి చి త్రిభువనరాయరావు అను బిరుదము నొంది ట్లు తెలియు చున్నది క్రీ శ 1869 వ నాటి అయ్యనవ్రోలు కాననము వలన అనపోతాసేదు ఓరుగల్లు శ్రీ భువ గిరి రాజకొ డ ని గవురము మున్నగు దుర్గములకు శ్రుపై ట్లు తెలియు చున్నది (చూ వెలు వ చరిత్ర పుట - అనుబంధము 24) ఈ కాన మును అ పోతాభుడు వేయి చెను ఈ విధముగ అ పోతానాయనిరాజ్యము ఉత్తరమున గోదావరి వరకును దక్షిణమున శ్రీకైలము వరకును పశ్చిమును బహమనీ రాజ్యమువరకును తూర్పున కొ డపీటి రాజ్యమువరకును వ్యాపియు డెను జిల్లు రాజ్యము మిక్కిలి విస్తరి చుట చేత అనపోతవిభుడు తన రాజ్యమున దిలి ఆగ్నేయపు సరి హద్దును శత్రువుల బారినుండి రక్షి చుటకును రాచకొండ రాజ్యమున దలి దక్షిణ భాగమును పరిపాలించుటకును తనకు ప్రతినిధిగ తన సోదరుడగు మాదాన యకుని నియమించెను ఈ ప్రా తమే దేవరకొ డ రాజ్యముని వ్యవహరింపబడెను మాదాసేదు దేవరకొండకు దక్షిణముగ తనచేర మాధవపుర మను నగరమును నిర్మి చి అందు కాను నివసించుచు దేవర కొ డ రాజ్యమును పాలి పదొడగెను క్రమముగ అనపోత విభుని స తతీచారు రాచకొండరాజ్యమునకును మాదానా యని స తతీచారు దేవరకొండరాజ్యమునకును క్రమపూర్తి పాలి పదొడగిరి

అనపోతానాయకుడు సమరభూరుడు రాజనీతిజ్ఞు డేకాళ ప్రజాపిత తత్పరుడనియు శివభక్తుడనియు ఆశ్రమలకు కల్ప వృక్షము వ టి నాడనియు దానములచేత విప్రులను సంకోష పెట్టు వాడనియు రాచకొ డ కాననములవలన తెలియు చున్నది (చూ వెలు వ చ అను పుట 28) ఇతడు బహమనీమల్తానులతో స్నేహమునునెరపి రాజ్యము ఎట్టియువ ద్రవములకు లోనుగాకు డునట్లు పాలి చెను రాచకొ డలో ఇతడు రాయనముద్రము అనపోతముద్రము అను తటాక గులను నిర్మి చెను (చూ వెలు వం చ అనుబంధ పుట 28) రామసా మి వీరభద్రస్వాముల దేవశములను నెల కొల్పెను జీర్ణస్థితిలోనున్న దుర్గాలయమును పునరుద్ధరి చెను కొలపుకూటపు బావిని సంకీర్ణ బా ని ప్రవృత్తి చెను అనేక రాజులు దిరముల సేర్వరచెను నాగానాయనికొ డను రాచ కొ డతో కలిప చుట్టు ప్రాకారమును నిర్మి చి వాగనాయని కొండపై మన్న దుర్గమును శత్రు దుర్భేద్యముగ బనర్చెను శివాలయములను నిర్మి చెను పెక్కు లై రవ ప్రతిష్ఠలుకూడ చేసినట్లు అనపోతానాయని రాచకొ డ కాననములవలన తెలియుచున్నది (చూ వెలు వ చరి అనుబంధ పుటలు 28) హేమాద్రి చేర్పొనిన దానములు కనుగ్రముగ ఇత డొనర్చెట ఇతడు శ్రీపర్వతమునకు సోపానములు కట్టి చి నట్లను వి ధ్య శ్రీకైల మధ్యప్రదేశమును పాలి చినట్లును రసార్ధ వసుధా రమను గ్ర థమువలన తెలియవచ్చుచున్నది ఈ గ్ర థమును అనపోతవిభుని కుమారుడగు కుమార ఎంగమ నాయకు రచియి చెను ఇందు అనపోతనాయకియ మను గ్ర థ ప్రశంసయు కనవచ్చుచున్నది కుమార సి గభూపా లుని ఆస్థానకవి యగు విశ్వేశ్వరకవి అనునతడు అనపోతా నాయని ప్రశం తోనొప్పు చమత్కార చ ద్రిక అను గ్రంథ మును సంస్కృతమున వ్రాసెను ఈ విశ్వేశ్వరకవి శిష్యుడే అయినవ్రోలు కాననకర్త అగు నాగనాథుడు ఇతడు (నాగ నాథుడు) సంస్కృతమున మదన విలాసభాణము అను గ్రంథ మును ఆంధ్రమున విష్ణుపురాణమును రచించెను అనపోత విభుడు అయినవ్రోలు గ్రామములోని మైలారుదేవుని దర్శి చి అయినకు అయినవ్రోలు న సమర్పి చి అనేక శిలాశాసనములు వేయించెను అనపోతాసేని తమ్ముడు అగు మాదానాయకుడు గూడ శివభక్తుడ ఇతడు శ్రీకైలమునకు ఉత్తర ద్వారమరి చేరొ దిన ఉమామహేశ్వర మను గ్రామమునందు ఒక మహే

శ్వర దేవర మంటపమును శివాలయమును నిర్మించి కాననము చేయించెను (చూ వెలు వంశ చ అనుబంధం పుటి 81 85 కొకం 27)

అనపోతానాయని ఉచ్చతిని జూచి సహ పలేత అతని విశ్వాభావమును అణచివేయు ఉద్దేశముతో బహుమనీ పాలకుడగు మహమ్మదుషా ఓరుగల్లు గోలుకొండల దుర్గములపైకి దండెత్తి వచ్చెను ఈ యుద్ధమున మహమ్మదుషాకు ఓరుగల్లు వశముకాలేదు కాని అనపోతానాయడు గోలుకొండదుర్గము మహమ్మదుషాకిచ్చి అతనితో తనరాజ్యముపైకి తిరిగి దండెత్తకుండుట్లు స ధిచేసికొనెను ఇట్లు మూడుపూలు అరు కాయలతో వృద్ధికొందిన రాచకొండరాజ్యము క్రమముగా ఓడించి క్రీ శ 1484 తో నామమాత్రావశిష్టమై నేను చూపరులకు ప్రాంతము నిలిదారణ్య నిమగ్నమయి కనిపించుచున్నది

తం అం కా

అనపోతానాయకుడు - చూ అనపోతవిభుడు

అనపోతారెడ్డి I

కాకతీయ పాత్రాజ్యము ఓడించుకాలమున చెల్లారు మండలము నందలి వంట వంటియులైన దేవటి రెడ్లు స్వతంత్ర ప్రతిపత్తిగల కొండపీటి రాజ్యమును స్థాపించి దీనిని వేమారెడ్డి పాత్రుడును ప్రోలయరెడ్డి పుత్రుడును అగు ప్రోలయ వేమారెడ్డి క్రీ శ 1824 న స్థాపించి 1852 వరకు ధర్మ యుతముగ పాలించెను ఈయన మరణానంతరము ఈతని కుమారుడగు అనపోతారెడ్డి క్రీ శ 1858 న కొండపీటి రాజ్య నివాసమును అధిష్టించెను ఈ రాజ్యమునకు గుడ్ల కమ్మనది యొడ్డున ఉన్న అద్దంకి ముఖ్యపట్టణము శ్రీ శైలము నుండి కూర్పు నముద్రము వరకును ఉత్తరమున కృష్ణాతటము వరకును వ్యాపించి ధరణికోట చందవోలు చివరకొండ కొండపీడు కొండపల్లి తెల్లంకొండ వంటి జలియములగు దుర్గములతోను సుప్రసిద్ధమైన మోటుపల్లి అను రేవు పట్టణముతోను ఈ కొండపీటిరాజ్యము ఒప్పు చుండెను యువరాజుగ మున్నపుడే అనపోతారెడ్డి తండ్రి కడను వినతండ్రియగు మల్లారెడ్డి చెంతను మేనమామయగు బాగారెడ్డి సా గేశ్వరునిను తక్కిన మంత్రుల వద్దను రాజు పీఠి యుద్ధతంత్రములు సమర్థకౌశలము దండపీఠి

మున్నగు విషయముల నలవరచు కొనెను స్వయముగా పైన్యము ఎడల సమరమున త డ్రికి సహాయుడయ్యెను పింహాసము నధిష్టించు నాటికి ఇట్టి సామర్థ్యముతో ఒప్పుచు ఇతడు వీరాన్న పోతనృపతి అని వ్యవహరింపబడు చు డెను విశాఖాతమైనరాజ్యము అల్లమని యెంచి ఇతడు దానిని విస్తృతమొనర్చ దలచెను పశ్చిమమున గమనశక్తు రాజులును ఉత్తరమున తెలంగాణమునకు ఎలి యగు కావ యనాయకుడును బలవ తులగుటచే ఇతడా వ కలకు ద డెత్త లేదు కృష్ణాగోదావరీలమధ్య ప్రదేశమే ఈతనిద డయిత్రకు అనువుగ ను డెను అప్పటి మా శలికులు పరస్పర ద్వేషము లతో కలహములతో కొట్లాడుచుండిరి మ త్రులగు మల్లన పోమయ వేమనలతో అలోచించి ఇతడు స హాసనృపతైన పిదప రెండు మూడు స వత్సరములలోనే గొప్పపైన్యమును కూర్చుకొని కృష్ణనుదాటి మధ్యేమార్గము దలి కావయనామల తులతో పోరుచు గోదావరీ తీరమువరకు కైత్రయాత్ర పాగించెను అపారమైన రెడ్డివాహినిని అరికట్టుటకు మండలిక నృపతులు సన్నద్ధులయిరి చారిలో ఉ డీకులు ముఖ్యులు వీరు మార్వన శ త్కరియులు పడమటి గోదావరీమండల ములోని మాజిపీడు ఎలూరు భీమవరము జిల్లపల్లి మున్నగు సీమలను వీరు పాలించుచుండిరి వీరు నిడుదవోలు చక్రవర్తి తోను చోడులతోను కాంధవ్యము కలిగి స్వతంత్రులై యుండిరి వీరుగాక మాండలికులలో ఎన్నదగినవారును చోకు లో ప్రముఖుడగు కామరాజును నామాంతరముగల భక్తి రాజు ఈయన కుమారుడు అన్నదేవుడు అనువారును నల్ల భీముడను నామా తరముగల ఎరవ భీముడును హైహయ వంశీయులును కోన వంశపురాజులతో ప్రధానులునగు ఇందు శేఖరుడు గణపతిదేవుడును మున్నగువారును రెడ్డి పైన్య మును జయించుటకై తమ శక్తిని భారవోసరి భక్తిరాజు ఉండిరాజుల సాయముతో మారవరప్రాంతమున అనపోతారెడ్డిని సమరమున ఓడించినట్లు తెలియుచున్నది మునోబువ తు డైన భక్తిరాజు క్రీ శ 1867 నాటివరకు జీవించియుండెను అతడున్నంతవరకును గోదావరీ పరిసరప్రదేశము రెడ్డి రాజ్యములో నిలియలేదు తుదకు అనవేమారెడ్డి కాలములో (క్రీ శ 1870 1895) కాలయవేమడు అల్లయ వీరభద్రులు శ్రమించి ఆ ప్రాంతమును రెడ్డిరాజ్యములో కలిపిరి మొదటి మండియు రెడ్డినృపతులకును రేచర్ల వద్దనాయకులకును

మధ్య కలహాగ్ని ప్రజ్వలిల్లుచునే యు డెను ప్రతాపరుద్రుని తరువాత తెల గాణమును పాలి చుచున్న కాపయనాయకు విశి ఈ వెలవదొరలు సామంతులు మీరు రాచూడ రాజ్యమును పాలి చుచుండిరి మీరు క్రమముగా జలవ తులై తోడి ఙ్గత్రియ సామ తులను జయి చి వారి నాయ కరములను వశమొ ర్చుకొనుచు తుదకు కాపయనాయకుని గూడ లెక్కి పరెరి మీలో క్రీ శ 181 న న గమనాయని పుత్రులైన అనపోతామాదానాయకులు తమ త ద్రివి వధించినల్లిల్లి ఙ్గత్రియముల వధి చి వారికి సాయపడిన రాజులను వెటూడుచు కృష్ణానదీదాటి రెడ్డిరాజుల అధీనములోనున్న శ్రీశైలమును వశ మొనర్చుకొని దన్నాలకోట (ధరణికోట ఆచారాచరి సమీపమున ఉన్నది) ను ముట్టించిరి రెడ్డి ఎలిజయగు అనపోతారెడ్డికిని వెలమరాజులకును పోరు ఘోరముగ అరిగెను ఈ దుర్గావతియగు కేశయ మల్లివాళ వేమన సమరమున కడు చతురుడు ఈతడు అనపోతారెడ్డికడ ము త్రిగను పేనాధిపతిగను ఉ డి ఆతనికి కుడిభుజముగ ను డెను ఇతడు రెడ్డిరాజులకు కాలక్రమముగా నచ్చుచున్న మంత్రి పుంగవుడు మల్లివాళ లక్కా బిరల తనూభవుడు అనపోతారెడ్డి యొనర్చు సమరములలో ఇతడు ప్రధానపాత్ర వహి చెను ఈతని తండ్రియగు మల్లి నాథుడు బ్రోలయవేమారెడ్డి బిరుదు ములను గూడ ధరించినట్లు కాపనములలో కనవచ్చుచున్నది ఇట్టి ప్రజ్ఞాన తుదగు వేమన గూడ ఈ యుద్ధమున రేచర్ల బిరుదధాటికి తట్టుకొనలేక పోయెను అవజయము అపార వష్టము రెడ్డిరాజులకు సమరమున కలిగినను ధరణికోట తుర్గము మాత్రము రేచర్ల వెలమవారికి స్వాధీనము కాలేదు ఈ విధముగ అనపోతారెడ్డి కాలము విజయముల పై పరాజయములతోడనే గడచిపోయెను

అనపోతారెడ్డి దీప్యశేత అని క్రీ శ 1355 నాటి ద్రాక్షారామ కాపనము చేర్చొనుచున్నది లహళ ఇతడు కొనసీమను (తూర్పు గోదావరి మండలములోనిది) జయించి యుండెనేమో ఈత డిట్లు ప్రతి వంశస్థును సమరముల నెదుర్చొనుచున్నను తండ్రివలెనే ధార్మికబుద్ధితో ప్రజారంజకముగ రాజ్యము పాలించి పట్టుపాలన కర్మణి అని కాపనములలో పొగడ్తకెక్కినను ఇతడు చి నుకొ డ శిల్పముకొ డ కొండవీడు దుర్గములను శత్రువులకు అభేద్యములుగ నొనర్చెను పరిపాలన శౌలభ్యమునకై అద్దంకిని

మార్చి కొ డవీటిగా తన రాజధానినిగ చేసికొనెను క్రీ శ 1373 ప్రా తమున యవనులు హై దవ గ్రామములపైబడి గ్రామములను తగులబెట్టియు హై దవ శ్రీలను అవమాన మొనర్చియు హి దువుల గృహక్షత్రాదులను వర్తకుల మనర్థ రక్షణరూలను ఆపహరించియు మిక్కిలి హి నంచుచు డిరి అనపోతారెడ్డి యవనుల విజృ భణమును అరికట్టి కర్షకులకును వర్తకులకును వారి వారి సొత్తులను తిరిగి అప్పగి చి వారికి దై ర్ధ్యమును కలిగి చి వ్యవసాయ వాణిజ్యములను తిరిగి అభివృద్ధి పరచెను

ఇత డొనర్చిన ముఖ్యకార్యములలో మోటుపల్లి రేవును అభివృద్ధిచేయుట యొకటి మోటుపల్లి గు టూరు మండలమున కాపట్లకు 17 మైళ్ల దూరమున సముద్రతీరమున ఉన్నది) సముద్రవా్యాపారమున నష్టము కలుగుచున్నదను విషయమును తన ముక్రులలో ద్వితీయస్థానము వహించిన సోమనవలన ఇతడు తెలిసికొనెను తోడనే క్రీ శ 1353 వ మోటుపల్లికి ఇతడు వేంచేసి అచ్చటి విషయములను సాకల్యముగ పరిశీలించి వర్తకులకు స ఖించిన నియమములను తెలుపునట్టి యొు ధర్మశాసనమును వ్ర వచ్చుచై వ్రాయించెను ఇదియంతయు సోమనకు త్రి అధ్యర్యవమున జరిగెను ఆ నియమముల ననుసరి చి సముద్రవా్యాపారము చేయునర్తకులకు పెక్కుకష్టములు తప్పిపోయెను అందలి ప్రధాన నియమము లిట్లున్నవి - వ్యాపారమునకై మోటుపల్లికి వచ్చు వర్తకుల నెరిగివైనను గౌరవి ఎవలెను ఒక చోటిను డి వేరొకతావునకు వర్తకులు స్వేచ్ఛగా పయనముచేయవచ్చును వర్తకులు వారికి వచ్చిన ప్రదేశములలో వచ్చువుల కొనుగోలు చేసి వారికి ఇవ్వమునచ్చిన తావులలో అమ్ముకొనవచ్చును ను కమలు వమూలచేయు న దర్శమున జేవారలను రాక్షో ద్యోగులు తాధి పరారు జి గారమునకు మంకము వనూలు చేయరారు అపుత్రికము ను కాదాయము అను పన్నులను వనూలుచేయకూడదు ఈ విధముగ నియములను విధి చిన నమ్మట మోటుపల్లి రేవున వ్యాపారము మిక్కిలి అభివృద్ధి నొందెను ఈ రేవువలనవచ్చు ఆదాయమే రెడ్డిరాజులను ధనవన్ముద్దియతులను చే నది ఈ వ్యాపారమువలననే అవచి తివ్వల్లేవైన టి వారు కోటిశ్వరులయిరి

దాన ధర్మము తొనర్చుటలో అనపోతారెడ్డి త ద్రి కంతమాత్రము తీసిపోడు ఇతడు తెనాలివద్దనున్న కొల్లూరు

గ్రామమునకు "అన్నపోత పుర మని చేరిడి కతివయ్యత్రాహ్మణులకు సర్వాగ్రహారముగా దాన మొనర్చినట్లు కా శ 1280 (క్రీ శ 1858) నాటి కాననమువలన తెలియుచున్నది ఈ కాననము కా శ 1286 (క్రీ శ 1864) నాటిది అని మరి కొందరు భావించుచున్నారు మరియు ఈ కాననమునందు తాడినగరపు పొలమున ఇరువుట్టి 57 వేమూరిపొలాన 57 తెరసి కేసరపాటి 53 ఖండ్రీక అను పొలము యర్రాప్రెగడగారికియ బడినట్లున్నది ఈ యర్రాప్రెగడ త ద్రి అస్థాన విద్యాంసుడైన శ భుదాసుడేమో ని కొందరి ఊహా ఈతని అస్థానమున మహాపాద్యాయు బిరుదాంచుతుడైన ఎలకూచి బాలసరస్వతి అను పండితుడుండెను అ పోతారెడ్డి వేయించిన కా నములను ఇతడే వ్రాసెను కాననముల తుదిని

అన్నపోత నరేంద్రస్వ విద్యాన్ బాలనరస్వతిః
అకరోదాకరోవాచా నిర్మలం ధర్మకావన "

అని ఇతడు వ్రాసెను అనపోతారెడ్డి త్రాహ్మణులకు అతేక అగ్రహారములను దానము చేసినట్లు కాననములవలన తెలియుచున్నది కా శ 1278 (క్రీ శ 1856) వినుకొ డనీమహాని నాగశృ అను గ్రామమును క భంపాటి కొడు కాన్తొలుంగారికి అతడు అలవణం అకర గా సర్వాగ్రహారంగా ధారాగ్రహీతము కావించెను మరియు కా శ 1286 (క్రీ శ 1864) న జమ్మలమడక పురపోత్తమ పోమయాజికి కొడితాడిపర్లు అను గ్రామమును దానము చేసెను యవనాపహ్మమైన ఉప్పగల్లు అను అగ్రహారమును (గుడివాడ తాలూకా తిరిగి అగ్రహారములకు అప్పగి చెను క్రీ శ 1857 ప్రాంతమున ఢిల్లీశ్వరుడగు త ఘ్లుకు దండయాత్ర వలనపో లేక అల్లాయుద్దీను దండయాత్రావలనముగనో తగ్గుముచెందిన అమరాచలిలోని అమరేశ్వరాలయమును బాగు చేయించి అమరేశ్వరస్వామిని అందు పునః ప్రతిష్ఠాకుని చేయించెను ఈ కార్యక్రమములో ఇతనికి మిక్కిలి తోడ్పడినవాడు ధాన్యకోటక (ధండికోట) దుర్గాదేవలియు ఇతని మంత్రియు సేనానియు వైన కేశయమ్మలైనుకారి ఈ అమాత్యశ్రేణుని గొప్పద మును అమరా తి కాన మిట్లు వర్ణించుచున్నది

"అనపోత వహీశ కావలందః
ప్రథికారాతి నికాయ కాలదండః
భువి కేశయ వల్లమేమకారి
స్వదయం రక్షతి రమ్యధాన్యా బాలిం॥

హేమాద్రి హేమాద్రిని దానములను అనపోతారెడ్డి నమగ్రముగ నెరవేర్చినట్లు ఈతని అస్థానమును వేదపండితులు కాస్త్రవేత్తలు ధర్మోదులు కవులు శ్లోకపితలు నిరంతరము అలంకరించుచు డిరి వైదిక స్మార్త శ్లోకపిత ఆయుర్వేదాది విద్యలను ఇతడు మిక్కిలి ప్రోత్సహించెను ఇట్లు క్రీ శ 1370 వరకు రెడ్డిరాజ్య రమను ప్రజార జకముగ పాలించి రెడ్డిరాజ్య చరిత్రలో ప్రధాన స్థానమాక్రమించిన మహానీయుడు అనపోతారెడ్డి

తం అం కా

అనపోతారెడ్డి II

కొ డవీటి రాజ్యమును స్థాపించిన మహానీయుడు ప్రోలయవేమారెడ్డి (క్రీ శ 1824 1859) ఈయనకు అమ్మట ఈయన కమూరుడు అనపోతారెడ్డి కొండవీటి న హా వమును అధిష్ఠించి క్రీ శ 1859 నుండి 1864 వరకు రాజ్యమును పాలించెను ఈయననే మొదటి అనపోతారెడ్డి అని వ్యవహరింతురు ఈయన కమూరుడు కుమారగిరిరెడ్డి ఇతడు త ద్రియగు అన పోతారెడ్డి మరణించు నాటికి బాలుడగుటచే కొ డవీటి రాజ్య భారమును ఈతని ఎనక ద్రియు అనపోతారెడ్డికి తమ్ముడును అగు అనమారెడ్డి వహించి క్రీ శ 1864 ను డి 1886 వరకు రాజ్యమును పరిపాలించెను ఈ అనవేమారెడ్డి సంతానము లేక మరణించెను అందుచే ఈతని అన్నయగు అనపోతారెడ్డి కుమారుడు కుమారగిరిరెడ్డి కొండవీటి రాజ్యం హాసమును అధిష్ఠించి క్రీ శ 1886 నుండి క్రీ శ 1402 వరకు రాజ్యము నేలెను ఈతని కుమారుడు అనపోతారెడ్డి ఇతనిని రెండవ అనపోతారెడ్డి అని వ్యవహరింతురు

రెండవ అనపోతారెడ్డికి కుమార అన్నపోతు వీరాన్న వోతు అనునామములను కాననములందు కనవచ్చుచున్నవి ఇతడు కొమరగిరిరెడ్డికి ఎక్తైక పుత్రుడు అందుచే కొమరగిరి రెడ్డి ఈ బాలుని ప్రాణప్రదముగ చూచుకొనుచు డెను కొమరగిరిరెడ్డి కొండవీటి రాజ్యంహాసనమున అధిష్ఠించిన వె టనే కుమారాన్నపోతును వె టగిని ద్రాక్షారామమున కేగెను అనట భీమేశ్వరుని సందర్శించెను తొడపై అన్న పోతును కూర్చుడబెట్టుకొని అతడు హేమాద్రి పండితుడు చెప్పిన దానకల్పములోని మిక్కిలి ప్రశస్తి వహించిన తులా పురుష దానమొనర్చెను అనిపొతున్నరద్రూపి

అశామహానుజునది అతడు సాహసవరాక్రమోపేతుడు మామయగు కాటయవేమారెడ్డి సా గత్యముచే అతడు సమర తంత్రములను రాజ్యపాలనపట్ల మును చక్కగా గ్రహించెను కొమరగిరిరెడ్డి క్రీ శ 980 న కుమారుడగు అనపోతు నకు యానరాజ్య ట్టాభిషేకమొనరించి ౧౦ వో చ ల ము మొదలుకొని రాజమహేంద్రవరమువరకు గల రాజ్యమును అతనికొనిగెను ఈ ప్రాతమంతయు క్రీ శ 1985 ప్రాతమున అనపోతు మామయగు కాటయవేమారెడ్డి జయ చిహ్నము కాటయవేమని గోవర కా నము చెప్పుచున్నది ఈ కానము క్రీ శ 985 నాటిది ఈ కానము దు కాటయవేమ నకు కట్టచూడకార అను విశేషము వాడబడినది కుమారాన్నపోతునకు రాజమహేంద్రవరరాజ్యమున మంత్రిత్వమును నెరవేసినవాడు అల్లాడరెడ్డి

కుమారగిరిరెడ్డికి నమకాలికుడును గాగవ శియుడును కళింగదేశమును పాలించువాడును అగు నాలుగవ వీరనరసింహదేవుడు గాంగరాజ్యమును పాలించునాటికి గాంగరాజ్యము మిక్కిలి తీవ్రతతోనుండెను ఈ వీరనరసింహుడు గాంగరాజ్యమును క్రీ శ 1378 నుండి 1409 వరకు పాలించెను ఈ సమయమున రెడ్డి ప్రభువులు గాంగరాజ్యదక్షిణ భాగము నాక్రమించ దొడగిరి కాటయవేముని ధాటికి వీరనరసింహుడు తట్టుకొనలేకపోయెను తన రాజ్యమును కలిపించుచున్నరెడ్డి రాజులపైకి నాలుగవ వీరనరసింహదేవుడు క్రీ శ 1389 న దండెత్తినపుడు రాజమహేంద్రవరరాజ్యమును అతడుకలిపివచ్చియించెను కాని అతని ఆశయము కారుమారయ్యెను. ఆయుధమున కాటయవేముడును కుమారగిరిరెడ్డియు కుమార వీరాన్నపోతును పొల్లొనిరి వారు విహరణికి ముందు నరసింహదేవుని ఎదుర్కొని సమరమున అతనిని ఓడించిరి ఈ యుద్ధమున గొంగయనాయకుని కుమారుడు అగు దేవనాయకుడను నతడు కుమారాన్నపోతునకు మిక్కిలి సాయపడెను అట్లాండ తిరుగుడు మెట్ట అను తెనుగు పదములకు స ప్పూర్ణికరణమే విహరణిగిరి అయినట్లు తోచుచున్నది ఈ విహరణిగిరి నేటి తూర్పుగోదావరి మండలమునందలి పెద్దాపురము తునిప్రాతము లందు దీనిపట్ల ఊహించబడుచున్నది రెడ్డి నృపతులు ఈ యుద్ధమున నరసింహదేవుడిని ఓడించుటకాక ఒరిస్సాలో నున్న చిలుక సముద్రమువరకు చొచ్చుకొనిపోయి దానిని ఆక్రమించి

నట్లును తెలియుచున్నది ఈ విధముగ రాజమహేంద్రవరరాజ్యము కట్టకమువరకు విస్తరించెను కలెక్టర్ గజపతి కళింగరాజ్యాధిపతియగు న తవరకను రెడ్డి రాజుల విజృంభణమును అరికట్ట గలిగిన గాంగ్రభువు ఒక్కడును లేకుండెను క్రీ శ 1494 కు ఎమ్మెట్ కళిగపాలనకు నాలుగవ భానుదేవుని అస్తమయ న తరము అతని మంత్రి “అలెక్సాండర్ గజపతి” అను నామమును ధరించి కళింగరాజ్యమును పాలించెను రాజమహేంద్రవరరాజ్యవిస్తరణ తరము వీరాన్నపోతారెడ్డి తనకు సమరమున సాయపడిన దేవనాయకునితో సమరము (తూర్పుగోదావరి మండలములోనిది) లోని భావనారాయణస్వామి దర్శించి ఆదేవునకు అనేక దానము లొసగి కానములను పేయించెను (L R II Page-258) మరియు కుమార అన్నపోతు రాజమహేంద్రవరము నందలి గోపీనాథదేవరకు అనుపతి (అనువర్తి) అను గ్రామమును అగరగ భోగములకై దానమొసగెను

ఇట్లు రెడ్డి రాజ్యచరిత్రమున రెడవ అనపోతారెడ్డి కాళ్యంతరీనిని పొందించి క్రీ శ 1380-1395 మధ్యన అకాలమరణమునకు గురి అయ్యెను ఈ విషయము అనువర్తి గోవరకానముల వలన తెలియుచున్నది ప్రియపుత్రుని మరణము కుమారగిరిరెడ్డికి హృదయకల్పమయ్యెను అతడు రాజమహేంద్రవర రాజ్యము హాసమును అధిష్టంపకగి నవ్యక్తికై సమాలోచన సేయుచుండెను ఉత్తరమున కళింగ గజపతుల ధాటిని తట్టుకొనగల బలవంతుడును రాజ్యమును మరక్షింపగ కాపాడగల వాడను మిక్కిలి అవశ్యుడయ్యెను అట్టివాడు కొమరగిరిరెడ్డి బాపలగు కాటయవేమారెడ్డి తక్కు అన్యుడులేదు అదుచే కొమరగిరిరెడ్డి రాజమహేంద్రవరరాజ్యమును కాటయవేమునకు సమర్పించి దాని అతనిని ఎలికగ ఒనర్చెను ఈ కారణము కుమారగిరిరెడ్డి అనతర ఛారమదైన పెదకోమటి వేమారెడ్డికి అంగికారము కాలేదు ఈ కోమటి వేముడు మాచారెడ్డికి మనుషుడు (పొత్తుడు) మాచారెడ్డి కొడవీటిరెడ్డి రాజ్యస్థాపకుడగు ప్రోలయవేముని సోదరుడు కొడవీటిరెడ్డి రాజ్యమును హస్తగత మొనర్చుకొనుటకు కోమటివేముడు అననునకై వేదీయుండెను అతడు కొంత నైవ్యమును కూర్చుకొని క్రీ శ 1402 న కొండవీటిరాజ్యముపై దండెత్తినను కుమారగిరిరెడ్డిని ఓడించి కొడవీటి రాజ్యమును వశమొనర్చుకొనెను కొమరగిరిరెడ్డి

నిలువ నీడలేక రాజమహేంద్రవరరాజ్యమున కాటయ మేనుని చెంత కొకకాలముండి అధిపత్యాధిగ్రస్తుడై తుదకు శ్రీ క 1402 తరువాత తమపును చాలి చెను

తం ఆం కా

అనపోతు

సంధి జరగకు డ వలవాటియ్యద్దము తుదినరకు కొన సాగుటకు కారణభూతుడు అనపోతు అను బ్రాహ్మణ యువ కుడు ఇతడు ఆరువేల నియోగిశాఖకు చెందినవాడు ఈయన ఇటివేరు ఒడ్డి ఇతడు పెద్దనపాక్షుడు మల్లవ రాజపుత్రుడు ఈయన తల్లి పేరమ్మ ఇడు నాలగు వేదమును చదివేను శాకుయ్యద్దమునందు ఇతడు గొప్ప నైపుణ్యము కలిగియు దెను ఈతని తండ్రి అగు మల్లవరాజు మాచెర్ల రాజ్యమును పాలి చుచున్న మల్లదేవరాజు నొద్ద వ్రాయనకాడుగ ఉండెను అనపోతుకాలచ ద్రునికి నెచ్చెలి కాడు వనోయోధుడు

నాయకురాలి (నాగమ్మ) కుతంత్రములవలన గురజాలను పాలించుచున్న నలగామునకును మాచెర్లరాజును మలి దేవునకును కార్యముపూడి యొద్ద యుద్ధము ఆరంభ మయ్యెను ఈ యుద్ధము శ్రీ క 1181 1182 ల మధ్యకాలమున జరిగియు దుని ఊహి ప బి డు చున్నది ఈ యుద్ధమునకు పల్నాటిసీమ పీఠిక అగు అనుగు రాజపుత్రులలోని దాయభాగమునకై కలిగిన అంతః కలహములే దారితీ నవి నలగాముని మంక్రిణి అయిన నాగమ్మ ఈ యుద్ధప్రజ్వలనమునకు ముఖ్యకారకురాలు ఆమె సవతి పోదరుల మధ్య కలతలు లేవదీసి కోడివంచెము అను మివతో మలిదేవుని మాచెర్లరాజ్యమును కబళి చెను ఏడుసంవత్సరములు అరణ్యవా ము చేరి తిరిగవచ్చిన మలిదేవునకు తిరిగి మాచెర్లరాజ్యమీయక నాయకురాలు మరమునకు మొగి నెను నలగాముడు నాయకురాలి చేతిలో కీలకామ్మయై ఆమె చెప్పినట్లు నడుచుచుండెను మఱదేవుని మంక్రియగు శీలం బ్రహ్మనాయకు ధర్మమార్గశత్రుడై సవికపోదరులమధ్య ప్నేహమును వృద్ధిచేయుటకు యత్నించియు విఫలడయ్యెను తత్ఫలితగా పోదరులకు కార్యముపూడి (ఇది గుటూరు జిల్లా పలనాడు తాలూకాలో ఉన్నది) వద్ద యుద్ధము ఆరంభ మయ్యెను

బ్రాహ్మనాయని పుత్రుడగు కాలచంద్రుడు భార్య యగు మాంచాలవద్దకుపోయి "దీనించియుద్ధమునకు సంపు

మని తన బిడ్డమును ఆమెకిచ్చెను మాంచాల భర్త చేతిలో ఉన్న బిడ్డమును గ్రహించి "కలియుగమున మీకు ఘన పూజ లమరును" అని దీనించి తిరిగి ఆ కత్తిని కాలచ ద్రుని కిచ్చి అనపోతు బ్రాహ్మణుడు అతడు యుద్ధమున మరణి చుచో బ్రహ్మవశ్య ఘటిల్లును ఎట్లయినను అనపోతును ఇ టికి మరల్చుడు అని బోధించెను కాలచంద్రుడు దాని క గీక రించెను అతడు తల్లియగు ఐతాంబి కడకేగి ఆమె ఆశిష్టును పొంది కార్యమపూడి యుద్ధమునకు పయనమయ్యెను

అనపోతు తనతో యుద్ధమునకు రానియక అతనిని ఇంటికి వంపు ఉపాయమును కాలచంద్రుడు అలోచి చెను మార్గమధ్యమున అగి కాలచంద్రుడు అనపోతుతో తాను తన ముత్యాలవహారమును ఉంగరమును మాంచాల నగరిలో మరచి వచ్చితిని అబద్ధమూడి వాటిని తెమ్మని అజ్ఞాన చెను ప్నేహితుని అజ్ఞానిరసావహించి అనపోతు మాంచాలనగరికి మరలిపోయెను కాలచంద్రుడు అచటినుండి శ్రీపురా తకి మునకు (ఇది కర్నూలుజిల్లాలో మార్కాపురమునకు ఈశా న్యముగ రెండుమైళ్ళ దూరమున ఉన్నది) వచ్చెను అ పో తును కార్యమపూడికి రావలదని అజ్ఞానంచుచు ఒకలేఖవ్రాస దానిని ఒకరాగిచెట్టు కొమ్మకట్టి మిగిలిన ప్నేహితులతో కాలచంద్రుడు నల్లగొంగకపోయి అచట విశ్రమి చెను నల్లి గొండ శిఖరము పై కాలచంద్రుడు కార్యమపూడి యుద్ధ ర గమును కలయజూచెను యుద్ధముచేయు నుత్సాహముతో కాలచంద్రుడు ప్నేహితులతో కలిసి కార్యమపూడి పోయి మలిదేవుని కొలువున బ్రవేశించెను మలిదేవుడు నాయకురాలితో సంధికి అంగీకరించి ట్లు తెలిసికొని అతనిని వి దించి యుద్ధరంగమునకు కదలుడని కాలచ ద్రుడు పీరులను పురికొల్పుసాగెను తుదకు కొమ్మరాజు వాక్యములను విని కాలచ ద్రుడు కాంతచిత్తుడయ్యెను సంధికుదిరె సనెడు సంతోషముతో మలిదేవుని పీరులు నలగాముని రాయతారు లను విందు కుడవ నారంభించిరి

కాలచంద్రుని నువున అనపోతు మాంచాల నగరి కేగెను అచ్చట కాలచంద్రుని ఆభరణములు లేన దున అతడు తిరిగవచ్చుచు శ్రీపురాంతకము చేరెను మార్గమున ఉన్న చెట్టుకొమ్మకు కట్టియుంచిన లేఖమూచెను హతాకు డయ్యెను కాలచ ద్రుడు మివపెట్టి తనను వెనుకకు పంచి మే యుద్ధమునకు రావలదని తనకు అంక్ష విధించినందులకు

అనపోతు మిక్కిలి దు ఖ చెను ఇంతలో గరికమాడచి యను ఒకదా మేడను డి (మేడల కర్నూలుజిల్లా మార్కాపు రంతాలూకా త్రిపురా తకము పార్కాలో ఉన్నది) కార్యము పూడికి పోవుచు డెను అనపోతు దా తో తన వృత్తాంత మును చెప్పెను తన జ దెమును విరుదును బాలచ ద్రునకు ఇమ్మని ఆమెచేతిలో ఉ చెను బా చ ద్రుని వీరస్వర్గమున కలి కొ దనని బా కు తో పొ దు చు కొ ని అనపోతు మరణి చెను

కార్యమపూడిలో వీరులు రాయబారులు స ధి వి దు కడుచు సవయమునకే మాడచి రక్త క్షమయిన అనపోతు జ దెమును విరుదును బాలచ ద్రునికి జన్మగి ను చాటిని చూచి బాలచ ద్రుడు దుఃఖ చి మిక్కిలి రోషముతో తానొ క్కడై శత్రువులను వధి చి నరన గుని తలతరిగి కొమ్మరాజున కిచ్చి కలంగ తీరె ద ని త్రినబట్టి యుద్ధమునకు న నద్ధ డయ్యెను వి దుగుడుచుచు పీరులు కాముభుజి చుచున్న అన్నమను నాగులేటిలో కలిపి స ధికార్యమును విడిచి బాల చంద్రుని జనులించిరి నలగాముని రాయబారులు హతా భుక్తై తిరిగిపోయిరి ఇరుక్కులపారు కడనమునకు నద్దపడిరి

ఈ విధముగా పలనాటియుద్ధము స ధిపానగక పాంత ముగా జరుగుటకు అనపోతు కారణభూటని చెప్పనగను

అనపోతు అగ్రవర్ణమున జన్మి చి చతుర్వేదములను పఠి చి కద మున అ హోయశూరడై ప్రభుభక్తి పరాయ డుడై బాలచ ద్రునకు మిక్కిలి విశ్వాసపాత్రుడై కల్లక ట ములు లేని మహాయువకడుగా పల్నాటి వీరచరిత్రమున మనకు గోచరి చుచున్నాడు ఇ తియేకాక వేళ్ళాలోలుడై యుద్ధమును విస్మరి చిన బాలచ ద్రుని యుద్ధోమ్మఖునిగ కేయటయ దును బాలచ ద్రుడు వేళ్ళకు ఇచ్చుటకు యత్నిం చిన అభరణములను ధనమును భట్టులకు పేనవారికి ఇప్పించుట య దను ఇతడు కృతకృత్యుడయ్యెను మరియు ఇతడు మలిచేప్పని కొడుకగు విరుదు రాజుకడను డి కరణ కార్యమును నెరతు ఇట్లు అనపోతు ఓనర్పిన కార్యములు నెక్కులు మనకు పల్నాటి వీరచరిత్రమున కననగుచున్నవి పల్నాటి వీరచరిత్రమును శ్రీనాథ చి పార్వత్యోముడు ద్విప దగా వ్రాసెను పల్నాటియుద్ధమును మహాభారతయుద్ధము తోను బ్రహ్మనాయని శ్రీకృష్ణునితోను బాలచంద్రుని అభి

మన్యునితోను అనపోతుని అశ్వశ్ఛాపతోనుకవులు ఉమి చిరి క ల కా

అనలేశ్వరము

అనలేశ్వరమొక పుణ్యక్షేత్రము ఇది శ్రీశైలము వల్లిమ ద్వారము చె నున్నది శ్రీశైలము ఆంధ్రదేశమునందలి కర్నూలు మ డలములోని నల్లమల యడవులలో ఉన్నది ఇది శైవులకు దక్షిణ శైలా మని ప్రసిద్ధి కన్నది ఇందు శ్రమ రా బా సహుడయిన మల్లికార్జునస్వామి లి గమూర్తియై ఉప్పురుచున్నాడు పాల్కురికి సోమనాథ విరచితమైన పండి తారాధ్య చరిత్రమున గలి వర్ణనప్రకరణమున శ్రీశైలక్షేత్ర మహామ రవణీయముగ వర్ణి పడినది ఈ పుణ్యక్షేత్రము చుట్టును అనేక కు డములు శిర్డిములు నగములు వనములు పుణ్యక్షేత్రములు విజ ల్లుచున్నవి ఇది ఆ ధ్రదేశమునందలి సుప్రసిద్ధ శైవక్షేత్రము

ఆ ధ్రదేశమున దలి సుప్రసిద్ధ శైవాచార్యులలో మల్లి కార్జున వ డికారాధ్యుడొకడు ఈయన క్రీ శ 1170 వరకు జీవి చియు డెను ఈయన శిష్యుడగు దోనమ రాజయ్యకనకు తోడుగ కొ దరు జ గమలను (శివభక్తులను) వె టసి కొని శ్రీశైల మహాక్షేత్రమును దగ్గి చెను మహాశివరాత్రివర్సదిన ముస రాజయ్య ఉపహసము డి మల్లికార్జున లి గమూర్తికి అభిషేక మొనర్చి పత్ర పుష్పములతో పూటించి నైవేద్యా దుల పోసగి భక్తిభజకుడై భజనసేయు చు డెను భక్తిపూర్ణ మైన మనస్సుతో కమలు మూసికొనిన దోనమ రాజయ్య చెంతకు మల్లికార్జున లింగమూ ర్తి వృద్ధ తావన రూముపన అరు డెంచెను శ్రీశైలమున దలి వనముల గిరుల కా తార ముల లిలమల గుహలోని విశేషములను అతనికి చెప్పదల చెను దోనమయ్యను వృద్ధతావన లిల్లవనమధ్యమ్యునకు కొని పోయెను అ దలి దీపవృక్షముపై అతని నెక్కించెను చాని శిరముపై చేయి డి శ్రీగిరి యందలి రృక్మములను చూడు మనెను దో మ రాజయ్య అచ్చెడవుతో శ్రీగిరి య దలి సర్వదృశ్యములనుకనుచి దుగ చూచుచు డెను అట్టి నందరృ మున కవి శ్రీవర్ణక ప్రాంతమునందలి పుణ్యక్షేత్రములన్ని టిని కన్నులకు గట్టి ట్లు వర్ణి చి మనకు జూపెను శ్రీసర్వ తమునకు నలుదిక్కులనున్న పుణ్యశిర్డిములను పూర్ణనగరము లను తెలుపుచు కవి ఎక్కిమద్దాపు ప్రభావమును వర్ణించెను

ఈ ద్వారము చె తనున్న ప్రసిద్ధపుణ్యస్థలములు దేవద్రోణి వరాహ బ్రహ్మేశ్వరములు ఛాయా మల్లికార్జునము గణికా నర్దనాథమోక్షేశ్వరము భుజ గేశ్వరము నారదేశ్వరము బ్రహ్మేశ్వర రాజరాజేశ్వరము అగ్నిేశ్వరము రమ్య భోగిశ్వరము సోమేశ్వరము కలకలేశ్వరము అను పదునొక డు తీర్థములు ఇవికాక రుద్ర పాదాది తీర్థములపేరిట కొన్ని కలవు అవి బ్రహ్మేశ్వరము లిళదేశ్వరము కమలేశ్వరము పాపవినాశము యాగేశ్వరము అగస్త్యేశ్వరము నాగేశ్వరము సప్తకోటిశ్వరము కుక్కుటేశ్వరము అశ్వమేధేశ్వరము లకులేశ్వరము శ్రీరామేశ్వరము లక్ష్మణేశ్వరము ధవళేశ్వరము ధర్మేశ్వరము విమలేశ్వరము ఇంద్రేశ్వరము కర్ణేశ్వరము చ్యానేశ్వరము సదుదేశ్వరము మలక్షయేశ్వరము ఉత్తరేశ్వరము అనలేశ్వరము ఏలేశ్వరము ఈశ్వరపంచలి గములు పవైలింగములు ఉభయనంగమేశ్వరములు నకలేశ్వరము కనకేశ్వరము బ్రహ్మేశ్వర సీతాశ్రమరా తకాదులును భస్మేశ్వర పరశురామేశ్వరములు హోమకుండము నర్దేశ్వరము మలక్షయ రస కుండయుగము మున్నగునవి

పై పుణ్యక్షేత్రములను వృద్ధశాపన రూపమున ఉన్న మల్లికార్జున లింగమూర్తి చూపుచుండగా దోనప రాజయ్య చూచియు చాటి మహిమను వినియు మిక్కిలి ఆనందించెను అని సోమనాథుడు తెలిపెను

కం అం కా

అనంతరిభానుడు

అనంతరి భానుని ప్రళయ చాటుపద్యమునను జరి ద్వితీయ భాగమున కనవచ్చుచున్నది కందుకూరి రుద్రకవికి ఆ బ్రహ్మేశ్వరము దానముగా ఒనగిన రెంటుచి తల (చింతలపాలెము) గ్రామమును రుద్రకవి ఆశని ప క్యలును యధేష్టముగ అనుభవించుటకు పాయపడిన వారిలో అనంతరిభాను ధోకడు

గోలుకొండ రాజ్యమును పాలి చిన ఆరుగురు రాజులలో ఆ బ్రహ్మేశ్వరము (ఇథరాముడు) మూడవవాడు (క్రీ శ 1550-1580) ఇతడు తన అన్నయగు జ ప్టికుతుమ్మకు శయపడి విజయనగరమునకు పోయి అళియరామరాయల శరణుజొచ్చి కొంతకాలము ఆపటచే నివసించెను ఆంధ్ర కవులతో పరిచయముచేసికొని ఈయన ఆంధ్రమున పాండిత్య

మును స పాదించుకొనెను గోలుకొండ రాజ్యమునకు నవాబయిన ఎమ్మట ఇతడు ఆంధ్రకవులను పోషించెను ఈయన అస్థానమున అద్దంకి గంగాధరకవి కందుకూరి రుద్రకవి అను వారు ఉండిరి గంగాధరకవి తపశీన వరణోపాఖ్యాన మను గ్రంథమును రచించి ఆ బ్రహ్మేశ్వర కుతుమ్మకు అ కిత్తుచెప్పెను కందుకూరి రుద్రకవి నిర కుశోపాఖ్యానమును రసవత్ప్రబంధ మును సుగ్రీవవిజయను యక్షగానమును ఇతర శతకము లను పోతములను రచించెను రుద్రకవి విశ్వబ్రాహ్మణ కులజుడు ఈయన ఆశుకవిత్వమున దిట్ట ఈయన చాటు పద్యములతో ప్రభువులను మెప్పించెను శ్రీకృష్ణ దేవరాయల అస్థానములోను రుద్రకవి 12 న వత్సరములు నివసించి ట్లు చాటుపద్య మణిమంజరి చెప్పచున్నది

ఆ బ్రహ్మేశ్వర కుతుమ్మ కా శ 1480 (క్రీ శ 1558) జయ సంవత్సర మాఘశుద్ధపంచమీ జయవాసరమున రెంటుచి తల (దీనికే చింతలపాడు అను నామా తరమున్నది కృష్ణామండలము న దలి విజయవాడ తాలూకాలో చంద్రగిరిపాడు ఎక్కాలో చి తలపాడు) అను గ్రామ మొకటి ఉన్నది బహుశః ఇదియే అది అయియుండవచ్చునేమో!

ఆ గ్రామము కందుకూరి రుద్రకవికి దానమొనగబడి నది

కందుకూరి రుద్రకవికి ఆ బ్రహ్మేశ్వర కుతుమ్మ దానముగా ఒనగిన రెంటుచింతల గ్రామమును కుతుమ్మకు ఎమ్మట పాచ్చాపుతానీపా తావుత్తానుడు పాల్పాథానుడు సామలాథానుడు ముస్తాథానుడు అనంతరిభానుడు సురాజ్యపురా బ్రాహ్మణ్ (ప్రభువు అనువారును క్రమముగా మన్నించి రుద్రకవి వంశ్యుల అనుభవముతో ఆ గ్రామముంచి వారు దానిని యధేష్టముగ అనుభవింప విలుకలిగి చివట్లు రుద్రకవి వంశమువారు చెంచల రాయనితో విన్నవి చుకొన్నట్లు చాటుపద్య మణిమంజరి ద్వితీయభాగములోని శ్రీలలిత రెంటుచింతల ఖండీక (చూ చా ష మ 2 12) అను సీసపద్యమువలన తెలియుచున్నది రెంటుచింతల గ్రామము అశితిద్వయ పరిమితమైన గొర్లభూమితో ఒప్పుచు డినట్లును పాలేరుచెంత (శీరసదీతల క్షేత్రము) అది ఉ డినట్లును తెలియుచున్నది

పాచ్చాపుతానీపా ప్రసిద్ధుడే అబుల్ హసన్ కుతుమ్మపా అనబడు ఇతడు గోల్కొండ మల్తాసులో కడపటివాడు క్రీ శ 1887 లో మొగలులు గోల్కొండను జయించిరి

తానీషా తరువాత చేర్చబడిన తావతుభాను (చావుర్ భాను) మొదలగువారు మొగలుసామ్రాజ్యప్రతినిధులై తెలుగుదేశములో కొంతభాగము నేలినవారై యుదురట్రావెరను అనునాతడు బ్రిటిషువారి ప్రాతవరిపాలకుడై యుండును

తం ఆం కా

అనవర్దిభాను చూ అన్వర్దిసి

అనవేమపురము

అనవేమపురము చాటుపర్వ మడిమ జరి ద్విశీయభాగమున ప్రళ పడినది పెదకోమటి వేమారెడ్డిని గూర్చి పూర్వపులు చెప్పిన చాటుపర్వములలో అనవేమపురము అను గ్రామనామము కనవచ్చుచున్నది పెదకోమటి వేమారెడ్డి క్రీ శ 1402 మొదలు 1470 వరకు కొండవీటి రాజ్యమును పాలించెను ఈయన స్మృతభాషలో అమరశాక వ్యాఖ్య సాహిత్యవి తామడి మున్నగు గ్రంథములను రచించెను సర్వజ్ఞచక్రరి అని ఈయనకు బిరుదము గలదు శ్రీనాథకవి సార్వభౌముడు ఈయన ఆస్థానమున విద్యాధికారిగ ఉండెను పెదకోమటి వేమునకు శత్రువులు మిక్కిలముగ నుండి ఈయన రాజ్యపాలనమునకు అటకములను కలిగించుచుండి ఈయనకున్న శత్రువులలో కాటువేమారెడ్డి విజయనగరాధీశ్వరుడగు దేవరాయలు రాజుమహేంద్రవరము పాలకుడు అగు అల్లాడరెడ్డి అనువారు ముఖ్యులు శత్రువులను రైర్యముతో ఎదుర్కొని పోరుచునే పెదకోమటి వేమారెడ్డి రాజ్యమును ధర్మయంత్రముగ పాలించెను ఈయన గొప్పపడితుడేగాక రాజనీతి చతురుడను అంశము గూడ ఈయన గూర్చి చెప్పిన చాటుపర్వములలో కనిపించుచున్నది ఈయన యొక పదనశీలియో "ఆచె" ముద్దడ అనవేమపురమును గ్రామముల తోరణము కట్టిను అనగా అనవేమపురము నాక్రిమించి దానిని నైవ్యస్థావరముగ చేసొన్నను) ధరణికోటలోని ధనధాన్య సువులను కష్టముగా గొప్పొయినను ఈతని అభిమానమును నాశనము చేసిను అశ్వజనము నేయు మానెలో చెప్పలు వైచిను ఇన్ని అశ్వశృంగవ్యములను చేయుచున్ననువాటి నన్నిటిని ఎపించి పెదకోమటి

వేమభూపాలుడు తన అవకాశము లభించిన ఎడవ శత్రుమదమును అణచివేసెనట్లు ప్రైచర్యమున గనవచ్చుచున్నది

అనవేమపురము పూర్వము మిక్కిలి ప్రసిద్ధిగన్న గ్రామమైనట్లు తెలియుచున్నది ఇది కొండవీటి రాజ్యస్థావరముడైన ప్రోలయవేమారెడ్డి పాత్రుడైన అనవేమారెడ్డి పేర నిర్మితమై ట్లు ఊహ పలుకుచున్నది ఈ గ్రామనిర్మాణమును గూర్చిన వివరములను కనవచ్చుటలేదు అందుచే దీని ఉని ని నిర్ణయించక కల్గుముకాదు

తం ఆం కా

అనవేమారెడ్డి (క్రీ శ 1370-1386)

స్వర్ణామలమైన ఆ ద్రచేమును పదునాల్గవ శతాబ్దము రెడవపాదము నుండి ఐదువే వ శతాబ్దిపు మధ్యభాగము వరకును రెడ్డి సామ్రాట్లులు పాలించిరి వీరిలో వృత్తియుదు అనవేమారెడ్డి ఇతనికడ ప్రోలయ వేమారెడ్డి (క్రీ శ 1325-56) అర్ధ శతాబ్దానిగ గుడ్లకమ్మకు ఉభయతటముల విస్తృతమైన రెడ్డిరాజ్య నిర్మాత ఇతడు ఆ ద్రచేవాధీశ్వర ఆ ద్రమరతాద బిరుదా కిడుడు తల్లిప్రోలమా వాడేని ప్రోలయ వేముని అన తరము మహా దీ పర్యవసాన వ్యాప్తమైన రాజ్యమును ముఖముగ నేలి రాజధానిని కొండవీటికి తరలించిన అనవోతారెడ్డి (క్రీ శ 1356-70) అనవేముని త్వేష్టభ్రాత ధర్మవేమ యని కొనియాడబడిన అనవేమారెడ్డి రెడ్డిరాజులదే కాక తదితర మకాలిక ప్రభువు లందరిలోను మహానియుడు ఇతని పరిపాలనాకాలము రెడ్డిరాజ్య చరిత్రమున స్వర్ణయుగము

రాజ్యక ప్రమండును రణతంత్రమందును సుశిక్షితుడైన అనవేమారెడ్డి అనవోతారెడ్డి రాజ్యకాలమున యావరాజ్య ట్టులకుడై దేశరక్షణను దును రాజ్యనిస్తృతి యందును రాజ్యకార్యములందును అనుమతుడై యుండెను క్రీ శ 1384 న నుండి ఇతని శాసనములు కానవచ్చుచున్నవి తన కుమారుడు కుమారగిరిరెడ్డి చిన్నవాడైన దున అనవోతారెడ్డియే తన అనంతరము తన సోదరుడు రాజగు నట్లు నిర్ణయము చేయు డును ఇది రాజ్యరక్షణ కత్యయనరము వీలనగా అప్పటి రాజనీయ వాతావరణమును ఎదుర్కొనుటకు దక్షతగల రాజుయొక్క అవశ్యత ఎ తేని యుండెను విజయనగరచక్రవర్తులు రేచర్ల వెలమ్రభువులు కళింగ

గాంగరాజులు రాజ్యమును కలిగి పొందియుండిరి అనవే ముని శాసనములలో ఈ క్రింది శ్లోకము

“సోయం భ్రాతృనంతర విజయహాళారం వహన్
పైతృకం

రాజ్యస్థిరమణి స్వయంవరపతిశ్చి” యన్న మేమనఁకు
పూర్వం ధ్యేచ్ఛన్మపాల కైరవహృతాన్ శిష్టాన్
హోరాన్ బహూన్

దాతు కౌతుకవానుదారచరితో జాగర్తిశోకోత్తరః॥

తరచుగ కన్యత్తుచున్నది ఇది అనవేమారెడ్డి పైతృక మగు రాజ్యమును అన్నగారి అనంతరము క్రమ ప్రకారము ఏ విధమైన కలవరములు లేకుండా ప్రజామోదముతో వహించె నని స్ఫురింపజేయుచున్నది

విజయనగరమున బుక్కరాయలు I (క్రీ శ 1355-77) కుమారుడు హరిహరరాయలు II (క్రీ శ 1377 1404) వెలమ రాజ్యములో రాచకొండ దేవరకొండల సేలుచున్న అనవేశానాయకు మచానాయకు (క్రీ శ 1381 84) కుమారని గమనాయకు పెదవేగిరి నాయకు (క్రీ శ 1384-99) కళింగమున తూర్పు గాంగవక్రవర్తి నరసింహ దేవుడు III (క్రీ శ 1379-1404) ను అనవేముని సమకాలిక ప్రభువులు

త ద్రిచే మహానదీ పర్యంతము వాస్తవ మొనర్పబడిన రెడ్డి పామ్రాజ్యము అనవేముని పట్టమునాటికి కొంత లుప్తమై యుండెను దానిని విస్తృత పరచుటకై ఇద్దరకంఠుడై అనవే ముడు తూర్పున స్వతంత్రులైయున్న సామంత ప్రభువుల దర్బదుడచి వారి దేశములను కైవసము జేసుకొనుటకై దండయాత్ర వెడలెను ఈ ఉత్సవమున మండలేశ్వరులు ఇంధువులునైన కాటయరెడ్డి (రెండవ) మారయరెడ్డి (రెండవ) దొడ్డారెడ్డి వాని సహోదరులు అనవేమునికి అండగా నిల్చిరి

క్రీ శ 1372 సం॥ లో అనవేముడు దివిసీమను గెల్చెను దివిదుర్గ విభాళ అను బిరుదును ధరించెను అచటి నుండి ఉండి రాజ్యముపై బడెను మార్గనంకజులైన ఉండి ప్రభువులు శూరవర పట్టణము (నూజివీడు తాలూకా కృష్ణాజిల్లా) రాజ ఛానిగ నూజివీడు యేలూరు భీమవరముప్రాంతములను పాలించుచుండిరి అనగా ఇది వేంగినాటిలో మార్పుప్రాంతము మీద మీయ వోళరాజులకు ఇంధువులు అనవేముడు పీఠిలో

తమ్మరాజును వాని కుమారుడు ఉడిరాజు (లేక ఉండికుడు)ను ఓడి చెను అంతట వేంగినాటి ఉత్తర పార్శ్వమునకువోయెను ఇది ఎరువచోళరాజ్యముతో చేయు డెను ఎరువచోళుడైన కామరాజు అను నామా తరముగల భక్తరాజు కామవరము (ఎల్లవర డివిజను పశ్చిమగోదావరిజిల్లా) ముఖ్యపట్టణముగ మన్నెము వేరినాడు మలయము వేంగినాడు భీమవ్రోలి సీమపీఠిని పాలించుచు డెను ఇతని మరణానంతరము కుమారులియ్యరు చోడభీముడు అన్నదేవుడు రాజ్యముకై విచారపడుచుండిరి ప్రాయశః చోడభీమునికి ఆశ్రయమిచ్చి అనవేముడు జయలుదేరి చాకుక్కుల దిక్కుకు మరలెను చాకు క్కులు కోనమండలము దలి కోనపై హయలుతో న బంధ బాంధవ్యముల జరుపుచు నిరవద్య పోలు (నిడదపోలు ఎశ్చిమ గోదావరిజిల్లా) రాజధానిగ అన్నదేవుని వశులై పాలించుచుండిరి అనవేముడు నిరవద్యపురమును సాధించి సమరాంగణమున అన్నదేవుని ఓడిచి పరచ్యుతునిగాచి అన్నగారైన చోడభీమదేవుని తనకు సామంతరాజుగ న హాసముననిల్పెను బంధురీత్యా అనవేమునియొక్క సోదరి చోడభీమనకుభార్య అంతట అన్నదేవుడు తన రాజధానిని రామవరపు దుర్గమునకు మార్చుకొనెను

అనవేముడు వాస్తవా గౌళమీనదుల నడుమనున్న సార వంతమైన పానూరవిషయమును కోనమండలమును జయించెను ఇ దు గౌళమీసాగర స గమస్తానములందుగల బలిష్ఠ మైన జలదుర్గములను అనవేముడు తన వశముజేసికొనెను ఈ ప్రాంతమును పాలించుచున్న మంచికొండ ముమ్మడినాయ కుడు ఇతనికి సామంతుడయ్యెను గోదావరినిరాటి అనవేముడు బలిష్ఠమైన రాజును హేంద్రవరదుర్గమును ముట్టడించెను ఇది కోరుకొండ రాజధానిగ పాలించుచున్న మంచికొండ ముమ్మడి నాయకుని రాజ్యములోనిరై యుండెను దుర్గము వశమయ్యెను ముమ్మడి నాయకుడు దాసోహమ్మనెను రెడ్డి సైన్యములు విజయోత్సాహముతో దక్షిణకళింగమువైపు దాకినెను అనవేముడు పంహాచలము కీర్త్యంతము వ్యాప్తమైన దుర్గమారణ్యములందున్న వీర సామంతులను మన్నెప్రభువులను శిక్షించెను ఈ కొండజాతులవారు తరచుగ తమ స్వస్థానముల నుండి దిగి వచ్చి అనవేముని రాజ్యపు సరిహద్దులపై దాడులు సల్పుచు అలజదులు కల్గించుచుండిరి వీరిని అనవేమారెడ్డి అదుపులోనికి రెచ్చెను

అలి గరాజ్యము నీ హాచలవర్య తమను ప్రతితి తగి నట్లు రెడ్డిరాజ్యమునకును కళి గరాజ్యమునకును మధ్య ప్రదేశ మందున్న దక్షిణ కళి గమందలి సామ త ప్రభువులు ఇటు తెలుగురాజులవలెను అటు కళి గ రాజులవలెను ఉత్తిడిచేయ జడుచు యిరి వీరిలో కొప్పలరాజులు ఎరాపురము రాజధాని గాఁగఁగొనినట్లును నుండి కళి గమువరకును విస్తృతమైన ఆ ప్రభు డను డలమును ఎలుచు దిరి అనవేముడు కొప్పల నా మయనాయకుని ఓ చి అతనిని తన సామ తునిగ నిల్పెను రుచి తదుపరి కోరుకొ డ రెడ్ల హస్తములలో పరాజితులై తుని ప్రాంతమున స్థిరపడిరి కొప్పల రాజ్యము కటిగొనియే ప్రక్కన తూర్పు చాళుక్య రాజ్యము డెను తూర్పుచాళు క్యులు యలమ చిలి (విశాఖపట్టణము జిల్లా) రాజధానిగ నేలు చు దిరి వీరిలో ఉపే ద్రుడు (హలుగవ) చాని ఎవత డ్రి ఉపే ద్రుడు (అయినవ) అనవేముని ఎమకాలికులు అనవేముని వీరిని జయించి శారదా నదీతీరమందున్న వడ్డాది (వీరవల్లి తాలూకా విశాఖపట్టణజిల్లా) ముఖ్యపట్టణముగనున్న మహ్యరాజ్యమును వశము చేసుకొ నెను మహ్య ప్రభువులలో జయ తుని కుమారుడైన వీరాద్ధునదేవుడు (రె డవ) అనవేముని కాలమునందుండెను ఇతడు అనవేముని సామంతుడయ్యెను "న హాచలాదివిద్యపాద ప్రతిపాత క్తిర్తిస్త కో అన్న శ్రీకైల శాసనము (క్రీ శ 1377) లోని అనవేముని బిరుదము అతని విజయములను స్థిరపరచుచున్నది ఈ కళి గ విజయములలో ప్రధాన పాత్రధారి అనవేముని మంత్రియు నేనానియునైన చెన్నమనాయకుడు ఇతడు క్రీ శ 1376 న లో గొట్టివాడ గ్రామమును వీరార్ధున దేవునివలన పరిగ్రహించి న హాచిరాజునకు దానమిచ్చెను అనవేముడు గండమాడలను పాడెములను దేవుని కైంకర్యము నకై మర్చి చెను విజయవ తమైన కళి గశ్రీకైలయాత్రా విషయమున కృతజ్ఞతా పూర్వకముగ రాజును మ త్రియు దేవునకు ఈ దానములు చేసియుండురు

రెడ్డిరాజ్యమునకు పశ్చిమమున విజయనగరప్రభువులు అనవేముని రాజ్యములోనికి రాదులుల్లుచు క్రమక్రమముగ ఆక్రమణము చేయుచు దిరి బుక్కరాయల (మొదటి) సామ తుడైన వెలుగోటి వెంగళరాజు - చెనరాజు క్రొత్తరెడ్ల కోట (దర్శి తాలూకా) పశ్చిమమున జరిగిన యుద్ధములో రెడ్ల శ్రేణ్యములను ఓడించెను మరొక విజయనగరసేనాని విను

కొండసీమలోని వి జర పాడు గ్రామమును పాపినాశన దేవున కర్పి చెను పూర్వశ్రీకైలయాత్రము డి రాజధాని మరలి వచ్చిన అనవేమారెడ్డి శ్రీకైలమువరకు వ్యాప్తమైన రెడ్డి రాజ్యమును తిరిగి రాయలను - జయించెను

అనవేమునికాలము నాటి రాచకొ డ దేవరకొ డల వెలమరాజులు ఓరుగల్లు రాజధానిగాల తెల గాణమును వశము చేసికొనిరి అనవేముడు కృష్ణానది ఉత్తర పార్శ్వ మున వ్యాప చియున్న వెలమరాజ్యములోని కొ రభాగమును జయి చి తన రాజ్యములో కలుపుకొనెను క్రీ శ 1377 న । నాటి వాడవల్లి వజీరాబాదు (నల్లగొ డజిల్లా) శాసనములో అనవేమారెడ్డి శ్రేణ్యసోదరుడైన అన్నమాచారెడ్డి పుణ్యము నకై కడియము పోతిసేడు అగస్త్యేశ్వరస్వామికి కానుక లర్పి చివట్లు కలదు అదే వత్సరపు బూరుగుగడ్డ (నల్ల గొండజిల్లా) శాసనములో పేర్కొనబడిన అన్నమనాయకుడు అనవేముని సామంతుడు కావచ్చును ఈ శాసనములు రెండును వెలమరాజ్యముపై అనవేముని విజయములను రెడ్డిరాజ్యపు పశ్చిమసరిహద్దును తెలుపుచున్నవి తన విజయవరంపరలవలన అనవేముడు ఆ తకు పూర్వమున నష్టపోయిన రాజ్యపు ణ డ ములను జయి చుటయే కాక రాజ్యమును దక్షిణకంఠపు కడ వరకు విస్తరి వశిసెను ఇతడు పూర్వముద్రాధీశ్వర బిరుదు ధరించెను ఇతని మన్యమాపురశాసనము (క్రీ శ 1383) అన వేమారెడ్డి శ్రీకైలమునుండి న హాచలమువరకును వ్యాప్తమైన దేశమును వ్యాయబిద్దుడై పరిపాలించెనని చెప్పుచున్నది

శ్రీకైలమును డి నముద్రమువరకును క దుకూరునుండి న హాచలమువరకును వ్యాప చిన రాజ్యమును అన వేముడు కొండపీడులో రత్నన హాసనాసీనుడై ప్రజాసంరంజకముగ పాలించెను రాజ్యంక్షణమునకు దుర్గ ప్రాధాన్యమును అన వేమారెడ్డి యె తగా హింపించె" చాని బిరుదములే చెప్పు చున్నవి కాకతీయులనాటి డెబ్బదియేడు దుర్గములు ప్రోలయ వేమారెడ్డి కాలమునాటికి ఎనుబదినాలుగు దుర్గములై వృద్ధి పొందినవి అనవేమున కొ డపీటి దుర్గమును బలపరచెను రాజ మహేంద్ర నిరవద్య గిరాది బహువిధస్థలదుర్గవర్గవిదగన బల రాచు సాగరగౌతమీవలిం గమ సకలబల దుర్గసాధన రఘు రాచు గిరిజల దుర్గవిభాళ అను బిరుదులు స కల విధ దుర్గ ప్రాధాన్యమును చూపుచున్నవి ప్రజాపరిచిత చక్రవర్తిధోపాయ బిరుదము అనవేముని రాజనీతిచతురతను సూచి చుచున్నది

తరచుగ ముక్తి పడవియును దండనాయకత్వమును ఒక్క వ్యక్తియే నిర్వహించుచుండెను అనవేముని అమాత్య పేనానులలో ముఖ్యుడు 1 మామిడి పెద్దనామాత్యుడు వీనివ శీయులు పార వర్తముగ రెడ్డిరాజుల కొలువులోనుండు చుండిరి పెద్దనామాత్యుని పూర్వులలో ఒక పెద్దన విక్రమ నీ హపురి నీ హసనాద్వానీ అనగా తెలుగుచోళుల కొలువులోనుండెను పెద్దన కమారుడు న గనామాత్యుడు శ్రీ నాథుని శృంగారనైషధ కృతిభర్త శ్రీ నాథుడు పెద్దనామాత్యుని "అ వేమాధిపరాజ్యభారభరణవ్యాపార దతుడు" అని ప్రళ చియున్నాడు 2 ఇప్పటి ద్రుడు ఇతడు మల్లయ మంత్రి కమారుడు లోహిత గోత్రుడు పకలాగవేది గొప్ప పరాక్రమశాలి అనవేముని వాన ల్లి కాననము ఇతనిని ముక్తి పత్రమునిగను పండితునిగను తెప్పచున్నది 3 అల్లాడరెడ్డి ఇతడు దండనాయకులలో ఉద్ధడుడై అమాత్యులలో మేటియైయుండెను తూర్పుదేశము రెడ్డిరాజ్యమున కలియుటకు ఇతని పరాక్రమమే ముఖ్యమైన కారణము అటువచ్చుట అల్లాడరెడ్డి రాజమహేంద్రవరరెడ్డిరాజ్యముతో సన్నిహితమైన సంబంధము గలిగియుండెను

అనవేముని రాజనీతియేకాదు రణనీతియు శ్లాగు నీయును ఇతని పరిచితానేకగితి విశేషవారణమారణోపాయ సంగ్రామగాండివి తురికా కరిచేతాళ తురికా హోయ కర వాలవై నళేయ కలియుగచేతాళ విక్రమ పంజరనిగృహీత రిపురాజు హ విజయ కు జరాలాన నిజభుజస్తంభ సభ్యత యశోమ దన జగనొబ్బిగ ద ఇత్యాది విరుదములు అనవేముని దైర్యమును సైర్యమును సాహసమును పరాక్రమమును శత్రునైవ్యహాససామర్థ్యమును చాటుచున్నవి

ఇతడు ధృష్టమేవ పీరాన్నమేవ అను భ్రాతృగిడి చెను ఇతవరకును పటదేవతీ మహానవ్యయులమని చెప్పకొని రెడ్డి రాజులు అనవేమునినుండి తమయ దుక్షత్రియిత్యమును అపొది చుకొనసాగిరి అనవేముని మనుమకలరాధిపంద విరుదమే ఇ దుకు ప్రథమ బలనిదర్శము అనవేమునిరాజముద్ర తురికా నహోయ కలియుగచేతాళ వల్లసక్తిచేత త్రిపురాంతక అను నాలు రిక్తుగ ఉండెను అంబు రెడ్డి రాజ్యము "త్రిపురాంతక దేవేంద్ర మృదు క్రితిగలదు విజయనగరము నకు శృంగేరి పీఠమువలె రెడ్డిరాజ్యమునకు ఘోరెరాయవీరము రక్ష ప్రాపు అనవేముడు ఘోరెరాయ కరుణాపాత్రుడై యుండెను

పరిపాలనా పౌకర్యార్థము రెడ్డిరాజ్యము భూమి సీమ నాడు స్థలము గ్రామము అను దేశవిభాగములతోను ఉద్యోగుల నబ్బొందితోను అనవేమునికాలమున దివ్యముగ సాగుచుండెను వర్తకవ్యాపారములు విరివిగానుండెను కాక తీయుల నాటినుండి ప్రసిద్ధిగా చిన మోటుపల్లి రేవుపట్టణము రెడ్డిరాజ్యమున చేరినదే గణాతిదేవుని యొక్కయు అనవేముని అన్న అనపోతారెడ్డి యొక్కయు అభయశాసనముల ఫలితముగ ముకుళపుర మనబడిన మోటుపల్లి దేశ విదేశీయ ద్వీపద్వీపాంతరములనుండి రాకపోకలు సలుపు బేహరులకు కేంద్రమయ్యెను వివిధ సంస్కృతుల కలయికకు కూడలి అయ్యెను రాజ్యమున ఎట్టికలతలులేక శాంతి భద్రతలు వెలసిన యుండెను ప్రజలు నన్యసమృద్ధికలిగి "ధనకనకవస్తువాహన మాణిక్య గాణికలములతో ముఖజీవనము సలుపుచుండిరి "యథారాజా తథాప్రజా అన్నట్లు కాశ్యప ధర్మలోలుడైన ధర్మమేవన రాజాగానున్నపుడు ప్రజలు నిర్భయ భాగములతో పచ్చతోరణములతో విలసల్లుచుండిరి ధర్మము అనవేముని పరిపాలనలో నాల్గు పాదములపై నడచినదనుట అతిశయోక్తి కావేరదు

రెడ్డిరాజులు కైపులు శివభక్తులు ఐనను పరమత సహిష్ణుతాయుతులు అనవేమారెడ్డి ఆగమకైవాచార తత్పరుడై నిత్యము పట్నాలముల దును శివపూజ చేయుచుండెను అమినాబాదులో (సత్తెనపల్లి తాలుకా) వెలసిన కులదేవత మూల గూరమ్మకు కోటభూమిలో వడిదరము ములగూరు అమ్మన పలకలూరు అను మూడు గ్రామములను ఆ గరంగ భోగములకై దానమిచ్చెను శ్రీకైలమలలో నుల్లికార్జున దేవాలయములలో క్రీ.శ. 1877 సం॥న అనవేముడు తన పిత తండ్రి అన్నయరెడ్డి పుణ్యముగ వీరశిరోమంఠపమును కట్టించెను ఇందువీరులు భక్త్యాచారముతో శిరములను నాలుకలను గడకత్తెరతోడి త్తరించుకొని వెంటనే కైలాసమును పొందుచుండిరట ప్రోలయమేమననాడు పాతాళగంగకు సోపానములు నిర్మించినశిల్పి వ చలికము రామలి గమే ఈ వీరశిరోమంఠపమును నిర్మించెను

హేమాద్రిదానచింతామణి యను విరుదు రెడ్డిరాజులు ధరించి కార్యరూపమున బెట్టిరి అనవేముడు హేమాద్రి చతుర్వర్గ చింతామణిలోని ప్రతిభ దమున పేర్కొనిన విధుల నన్నిటినీ నెరవేర్చె నన్నఅతిశయోక్తికాదు పంచారామములైన

అమరారామము దాక్షారామము ఓరారామము కుమారా
రామము (సామర్లకోట సమీపము) ధీమవరము, ధీమా
రామము (పశ్చిమగోదావరి జిల్లా ధీమవరము దగ్గర గుణు
పూడి) లలో తన శత్రు విజయించినాములుగా గణము టలను
దేవుళ్ళకు అర్పించెను శ్రీశైలము శ్రీపురాంశకము అవశో
బలము కాశీ ప్రయాగ గయ ఎవోచలము శ్రీకూర్మము
పురషోత్తమము (జగన్నాథము) లదలి దేవాలయములపై
బిగారు వెడికలముల స్థాపించెను షోడశదానములు జరి
ఎచెను తన పేరిటనిత్యం నైవేద్యములకు ఎర్పాటుచేసెను
కాశీవిశ్వేశ్వరున కనేకభోగములను కల్పించెను బ్రహ్మాండ
దానము కల్పతరుదానము కనకధారాదానము గోసహ
ప్రదానములుచేసెను పుణ్యక్షేత్రములకు భోవుపాలలలో
యాత్రికులకు సౌకర్యములు కల్గించెను సత్రముల కట్టించెను
వసతిగృహముల నిర్మించెను చతుర్విధాన్నదానముల
తేముచి చతుర్విధావారధిరుదు వసించెను ఉర్యానవనముల
నిర్మించి ప్రోలయవేముడు అనేక నగరోపకరప్రతిపావిత
బహవిధారామ అను సార్థక విరుదమును వహించెను

అనవేముడు వనతరాయ కర్పూర వనతరాయ
అను విరుదములు తాల్చెను వనతోత్సవము బహుప్రాచీన
మైనది ఇదివాక్యాన్నియనుచి బిల్వము గకుచిత కాశీరామచే
హరునిచే వర్ణింపబడినది కాని ఆంధ్రదేశమున దేవాలయము
లలో దేవుని వనతోత్సవములుకాక భారీపత్తన మహావైభవ
ముతో వనతోత్సవముల జరుపుట ప్రారంభించిన వాడు అన
వేమారెడ్డియే తర్వాత రెడ్డిరాజ్యోత్సవము వరకును ప్రతి
సవత్సరము ఇవి జరుపబడినవి

రెడ్డిరాజులకు వనతోత్సవములలో వలసన సుగంధ
ద్రవ్యములనుపార పర్యముగ నెల్లారి పాపాణిసెట్టి వంశ్యులు
సరఫరాచేయుచుండిరి అనవేమునివనతోత్సవమునకు వలయు
సరకులను పాపాణి వశీయుడైన అవచి దేవయసెట్టియును
వాని కుమారుడు తిప్పయసెట్టియును దేశదేశములనుండి
నౌకలపై తెప్ప చుచుండిరి

కొండవీటిలో ప్రతియేట జరుగు వనతోత్సవములకు
పండితులు పామరులు సకలకళాభిజ్ఞులు తరలి వచ్చుచు డిరి
గిరతమును విజ్ఞుల సహవాసమున మెలగు అనవేముడు ఈ
ఉత్సవములందు విద్యావిప్లవ ప్రదర్శనములకు పండిత సదస్సు
లకు ఏర్పాటుచేసి పాల్గొనువారిని ఉచితశిక్షిని గౌరవించుచు

దెను వేలాది ఎవర్లనాడెములతో ఏర్పాటు సుల సంఖాచి
బహుసహస్ర సువర్ణదాన సత్యత మహా వీశ్వర విరుదాం
శతుదయ్యెను అనవేముని వనతోత్సవములలో చల్ల బడిన
కర్పూరఖండములు వడగళ్ళ వర్షమువలె మన్నెట్లు దృష్టవరపు
కాననములోగలదు

సప్రోలమాం శాతనయ శృతార్థో వనతకలి

ప్రతివర్షముర్యాం

మూరికా కుంజము గంధసారహిమా బుకర్పూర

ముఖైశ్చకారః

వసంతరాయస్య వసంతకేశకా కస్తూరికారేణ

చయా బువాస్తా

ఓస్తా హిమా భోమవర్షధారాః కర్పూరఖండా

కరకావికిర్ణాః

నడుపురుకాననములో భూమియే కాదు ఆకాశమంతయు
కస్తూరిచే కర్పూరముచే గంధముచే సువాసితమైనదనియు
ముల్లోకములు ధవళితములగుట వనతోత్సవమందు వ్యాప
చిన కర్పూరపుజల్లులవల్లనా లేక అనవేముని కీర్తివల్లనా అని
లోకులు తర్కించుకొనినచిరని చమత్కరించినారు అనవేముని
వనతోత్సవ వైభవమును “సునసార కస్తూరికాదీప్తస్తు విస్తార
విరచితాపూర్వవైభవ అన్నవిరుదమే (శ్రీశైల కాననము
లోనిది) చాటుచున్నది

అనవేముని ఆస్థానకవులలో బాలసరస్వతి అనవోతా
రెడ్డికాలము నుడియు విద్యాధికారి పదవియందు దెను
ఇతడు అనేక కాననముల రచించెను శ్రీలోచనాచార్యుడు
విద్యద్యేశమున జన్మించెను బాలసరస్వతి అనతరము
విద్యాధికారి అయ్యెను ఇతడు శైవాగమవిశారదుడు
శారదావల్లభ విరుదా కితుడు విశిష్టమైనశైలిలో ఇష్టుడిలక
కాననమును రచించెను మరొక కవయ్యైన ప్రకాశభారతి
యోగి దాక్షారామ ఆలయములో అనవేముని కట్టడములకెప్పు
కాననమును రచించెను అనవేముని ఆదరమునుపొందిన కవులు
పండితులు అనేకులు డిరి అనవేముని రసకతను వదాన్య
తను దెల్పుకథలు చాటువులు సన్నిహితమందును తెలుగు
నందు చాటు పద్యములును ఎన్నియో కలవు విష్ణుపురాణ
కర్త వైష్ణవక టిపూరన అనవేమారెడ్డి తన సహాయమును
బ్రాహ్మణులకును విరుదులను పంతుప్రభువులకును రాజకీయ
విజ్ఞాన లోకజ్ఞానములను ప్రజలకును ఇచ్చెనని వాని దాశ్య

త్యమును ఎంతయు పొగడెను అనవేముడు మృతుడైనపుడు కవులు మిక్కిలి పరితపించిరి

అనవేముని కాలమున సకల కళలు అభివృద్ధిచెందెను సంగీతము దును సాహిత్యము దును నిపుణులైన మగ్గురు శ్రీలకు అనవేముడు అగ్రవశరములను దా మిచ్చెను నృత్య నాట్యములకు రాజాదరణముండెను వసంతోత్సవములు కళా కారుల కళారాధనతత్పరతకు అవకాశముకల్పి చెను దాక్షారా మములో శ్రీకైల పీఠశిరోమ దప విరాజింపమును తదుపరి శ్రీమేళ్ళూరియములో అనవేముడు న దిచేపావళి నాట్య కళ్యాణ హోమ శనివార గయార్కమంటములను తిరు చుట్టుమాలియను దివ్యలి గ బుల గుళ్లను వజ్రపురాకోటను గోపురములను పాతాళ గేహములను పోపానములను తా దాగారములను వివిధ విద్యారాయములను వ టుఇండ్లను చతుర్దశికవాటములను పరివార దేవతాకవనములను కట్టిం చెను ఎంహోచల సింహాద్రినాథాలయములో అనవేముడు తన పేరిట అనవేమనగరును కట్టి చెను

అనవేముని తండ్రికాలమున క్రీ శ 1348 సం॥ నాటి మహిళాంధ్రదేశమని ముద్దించబడిన రెడ్డిసామ్రాజ్య మునకు రాజై అనవేమారెడ్డి ప్రళాంభముగా ప్రజామోద ముతో రాజ్యపాలన జేయుచు క్రీ శ 1377 సం॥ నాటికి శ్రీకైలశానములో “మహానీయాంధ్రదేశ పట్టాభిషేక సం వృతమహాళాగ్య” యను విరుదమును నగర్వముగ చెప్పు కొనెను రెడ్డిరాజ్యపాలకులలో ప్రజానీకములో అనవేమా రెడ్డికి న ప్రాప్తమైన ప్రఖ్యాతి మరెవ్వరికిని కలుగలేదు

దా నా య దే

అనాశవరం

తూర్పు గోదావరిజిల్లా అమలాపురం తాలూకాలో అనాశవరం గ్రామము కలదు దీనికి 4 మైళ్ళ దూరములో అమలాపురము ఉన్నది ఈ అనాశవర గ్రామమునకు తూర్పున ముమ్మిడివరం పడమట భట్టవల్లి ఉత్తరమున మాగాం పోతుకుర్రు రక్షిణమున చెయ్యేరు గున్నేపల్లి అను గ్రామములు కలవు ఇది సమతల ప్రదేశమున ఉన్నది దీని విస్తీర్ణము 055 ఎకరములు

1981 సం॥ జనాభా లెక్కలప్రకారము ఈ గ్రామ ములో పురుషులు స్త్రీలు కలిసి 4252 మంది ఉండిరి ఈ ఘంభ్యలో పెద్దూర్లు జాతులవారు పెద్దూర్లు తరగతుల

వారు 1451 మంది ఇచట ఇండ్లు విడివిడిగాను పంక్తులుగాను ఉన్నవి వీటిలో 150 పెంకుటిండ్లు 4 కాంక్రీటు కప్పుగల ఇండ్లు 216 అంతస్తుగల మేడలు ఒక పెక్కుల ఉన్నటుగల భవనము కలవు ఇచటి జనుల ముఖ్యాంశము వరి అన్నము వీరు శావులనీటిని త్రాగుదురు

ఈ గ్రామ మ దలి నీటి వనరులు ప టాలువ శివా లయం చెరువు వీటికి ద వరి పండును గాడెలలో పురులలో పడ్డను నిలవ చేయుదురు ఇచట కొబ్బరి తోటలున్నవి 1988 07సం॥లో ఇచట ప టలక్రింద ఉపయోగి పబడిన భూమి 1750 ఎకరములు కాలవ క్రి ద 1880 ఎకరముల పొలము తావు క్రి ద 20 ఎకరముల పొలము సాగబడి చేయబడెను ఒక ఆయిల్ ఇంజను 0 ఎకరములకు నీటిని సప్లయ చేసెను కొందరు నీటిని తోడుకు న త్రగుల్ల ను గూడల ను ఉపయోగి చిరి శి శిట్రాబ్బర్లు 400 ఎకరముల పొల మును దున్నెను ఇచట అ తయు నల్ల రేగడిచేల పడ్లు 8 00 000 కొబ్బరికాయలు రె డెడ్లబడ్లపై అమలాపురము నకు రవాణా చేయబడెను

అనాశవర లో 300 గేదెలు 250 ఆవులు 400 ఎడ్లు 150 మేకలు 200 గొర్రెలు 100 పండ్లు 8 గుర్రములు 400 కోళ్ళు ఉన్నవి పాలు పాలపదార్థములు మా ఎము గ్రుడ్లు రు 1000 ల విలవగల చేపలు స్థానికులు ఉపయో గించుకొనిరి

ఇచటి ప్రజల ముఖ్య జీవితాధారము వ్యవసాయము కమిషన్ ఎజంటు దుకాణాదారులు క్రయవి కయదారులు జిక్కులను టాంగులను నడుపువారు 100 గురు ఎద్దుబడ్లు తోలువారు కలరు వడ్ల గులు కమ్మరులు కాపిసినారు తెలికలవారు మంగలివారు చాళివారు గేరు నాల్గు ధాన్యపువరుల రెండు గానుగలు స్థానిక అవసరములకు ఉప యోగపడెను వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొడుకుదురు దినమునకు కూలీరేటు పురుషునకు రు 2 లు స్త్రీకి రు 1 50 లు

ఈ గ్రామములో కేశవాలయము జాహ్నిలేళ్ళూరి లయము రాజ్యలక్ష్మి ఆలయము కాట్లమ్మగూడి ఉన్నవి వైశాఖ జహ్నిల ఎకాదశి నుండి 5 దినములు శ్రీ కేశవస్వామి కల్యాణము చేత్రిమాసములో శ్రీ రాజ్యలక్ష్మి సేవలు శ్రేష్ఠమాసములో శ్రీ జాహ్నిలేళ్ళూరిస్వామి అభిషేకములు జరుగును

అనాకవరమునకు 42 మైళ్ళలో రాజమహేంద్రవరంలో రైల్వే స్టేషను ఉన్నది ట్రయిటులన్నులు గ టుకోకమారు పల్ల కర్రును డి రాజోలనకను పల్లంకుర్రను డి తొబ్బర్ర కకను పోవును ఈ గ్రామమున 10 క కరరోడ్డు ఉన్నది దీనిని పొరుగు గ్రామములతో ఈ కంకరరోడ్డు కలుపుచున్నది నమీషములో ఒక నీటికాలువ ఉన్నది కాని అది రవాణాకు ఉపకరించదు ప్రయాణములకు రి గుర్రపుట డ్దు రి రిక్వాల్ రి ఒ రెద్దట డ్దు 100 రెండెద్దట డ్దు 340 సైక్కు ఇచట ఉన్నది

ఈ గ్రామములో నవోపాధ్యక్షును టెలిఫోను జిల్లా పరిషత్తు హైస్కూలు ఉన్నవి 150 మ ది విద్యార్థులు ఇచటి హైస్కూలునకు అయినాపుర చెయ్యేరలను డి వత్తురు విద్యుచ్ఛక్తిని 100 ఇ డ్దు వ డ్దమరలు వాడకొనెను ఇది ప చాయటిపాలన గ్రామము ఇ డ్దు ప చాయటి గ్ర థాల యము తే కే క్లబ్బు అయిర్వేడ అమృతక్రి కలపు వార ము కు ఒక సంక జరుగును రి కిరాడా దుకాణములు రి కాఫీ హోటళ్ళు సోడా కిఫీ ఎగరెట్టు దుకాణములు 2 కురగాయల అంగళ్ళు 4 సైకిళ్ళపావులు 3 డొరకాలలు కూడ ఉన్నవి

త రి కార్యాలయమునకు కోర్టులకు సబ్రిజిస్ట్రారు అఫీసుకు తాలూకా కచేరికి డ్దాకఅభివృద్ధి కే డ్రమునకు నినిమాధియేటరుకు అవలాపుర పోవుదురు ఇచటికి 4 మైళ్ళ లోనున్న కాట్రే కోనలో పోలీసు స్టేషను ఉన్నది

మా శ్రే

అనిగండ్లపాడు

కృష్ణాజిల్లా నందిగామ తాలూకాలో అనిగ ద్వపాడు గ్రామముఉన్నది దీనికిరైల్వేలోన దిగావయు 40మైళ్ళలో విజయవాడయు ఉన్నవి ఈ గ్రామమునకు తూర్పున తొన్నలి గడ్డ పడమట పెనుగంపిరేవు ముచ్చింతాల ఉత్తరమున తాళ్ళూరు రక్షణమున గమ్మడుదుర్రు సుత్తాయగూడెం కలవు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 5084 ఎకరములు

1911 న : జనాభా లెక్కలప్రకారము ఈ గ్రామ ములో పురుషులు 2800 మ ది స్త్రీలు 2481 మ ది వెరసి 5081 మంది ఉండిరి ఈ స భ్యలో మెద్యాలలు జాతల వారు శరగతులవారు 1000 మంది కలరు ఇచట ఇ డ్దు నివార్లుగా ఉన్నవి వీటిలో 240 పెంకుటిండ్లు 18 కాంటీటు కచ్చు గల

ఇండ్లు ఉన్నవి ఈ గ్రామస్థులు పరి అన్నమును తొన్న అన్న మును తిందురు వావి నీటిని త్రాగుదురు మంచి నీటి ఎద్దడి లేదు

ఇచట మునేరు మెయిను చానలు భూములకు నీటిని వర్షయి చేయును ఇచట పరి తొన్న సెనగ ఉలవ క ది పెనర మెద్యెగ మిర్చి పొగాకు ధనియాలు గోగులు మొదలగు ప టేను ఎ గ తె డ పీర దోస రామముంగ పొట్ల కాకర మొదలగుకూరగాయలను ప డింకురు 1988 87 న 11లో ప టలక్రి డ 4290 ఎకరములపూమ ఉపయోగపడెను కాలవక్రిం 1800 ఎకరముల పూమి సాగుబడి చేయ దినది ఇచట రెండు ఆయలు ఇ ములు 8 ఎలక్ట్రిక్ మోటారులు వైరులకు నీటిని సప్లయి చేసెను వ్యవసాయ య త్ర పరికర ములు పదిగలవు ప టభాన్యములు మున్నగువాటిని నంది గామ ఎలయవాడలకు రవాణా చేసి కూరగాయలు పరిసర గ్రామములకు వర్షయి చేయబడు చున్నవి

ఈ గ్రామమున చతుపులు అధికముగ ఉన్నవి వీటిలో 1988 కేరెలు 802 అవులు 480 ఎద్దులు 802 దుప్పలు 1077 గాఢ్డెలు 278 మేకలు 2484 కోళ్ళు కలవు దిన మునకు 4౯0 బీడ్లరపాలు 25 కి గ్రా మాంసము 8౫0 గ్రుడ్లు స్థానికులు వినియోగి చు కొనిరి

ఇచటి బ్రజలయొక్క ముఖ్యమయన వృత్తులు వ్యవ సాయము కటరీరిశ్రమలు కూలి నులు కమిషన్ ఎజంట్లు దుకాణాదారులు క్రయ విక్రయదారులు గలరు కంసాలులు వడ్ర గులు కమ్మగులు కుమ్మరులు తాపీవనివారు మ గలి వారు చాకలివారు కలరు నూలు చేతపని వారు రు 18 00 ల విలువగల చీరెలు ధోవతులు తు డులు లుంగీలు తయారు చేసిరి ఇచటకలి మూడు వడ్డమరలు స్థానికుల అవసరములకు ఉపయోగపడు చున్నవి వ్యవసాయపు పమ లకు కూలీలు దొరకుదురు దినమునకు పురుషునకు కూలి రు 2-50 లు స్త్రీకి కూలి రు 2/ లు

ఈ గ్రామములో 5 దేవాలయములు 2 చర్చీలు ఒక వీర సావడికలవు కాళీవైశ్వర ఆ జనయే స్వాముల దేవా లయములకు 21 ఎకరముల పూమి ఉ న్నది

అనిగ ద్వపాడునకు రి మైళ్ళ దూరములో మణిర రైల్వే స్టేషను ఉన్నది 4 మట్టిరోడ్లు ఈ గ్రామమున కలవు ఇవి దీనిని పొరుగు గ్రామముతో కలుపుచు న్నవి ప్రయాణ

ములకు 818 రెండెడల బండ్లు 491 నైకిళ్ళు ఉన్నవి ఈ గ్రామమునకు 8 మైళ్ళలో పెనుగంచిప్రోలు జగ్గయ్యపేట వెజవాడ బస్సు మార్గములు కలవు

ఈ గ్రామమున క్రాంచి పోస్టాఫీసు తెలిఫోను సమితి ఎలిమెంటరీ స్కూలు ఆస్పర్ నైమరీ స్కూలు ఉన్నవి విద్యుచ్ఛక్తిని 57 ఇడ్లు ఎలక్ట్రిక్ మోటారులు వడ్ల మరలు వాడు కొనుచున్నది ఇది పంచాయతి పాలన గ్రామము ఇందు లోకల్ లైబ్రరీ అధారిటీ క్రాంచి గ్రంథాలయము ఎమ్మి రెడీయో కేంద్రము ఒక సత్రము లోకల్ ఫండ్ ఆస్పత్రి కో ఆపరేటివ్ బిల్డింగ్-సొసైటీ కలవు ఈ గ్రామమున 28 కిరాదా దుకాణములు 5 కాఫీ హోటళ్ళు 7 కిల్ని సిగరెట్టు పోదా దుకాణములు ఔరకాల 2 లాండ్రీలు నైకిళ్ళపావులు ఉన్నవి

హైస్కూలు చదువులకు ఈ గ్రామములోని విద్యార్థులు పెనుగంచిప్రోలునకు వచ్చినాయికి కళాశాల చదువులకు వ దిగామి విజయవాడలకుపోవుదురు మెజిస్ట్రేటు కోర్టుకు కాలూకా కంటికి క్లాకు అభివృద్ధి కే ద్రమునకు 8 మైళ్ళలో ఉన్న నందిగామకు పోవుదురు పోలిసు స్టేషనునకు 8 మైళ్ళలో మన్న పెనుగంచిప్రోలునకును సబ్ కలెక్టరేట్ అఫీసునకు 12 మైళ్ళలో మన్న జగ్గయ్యపేటకును జనులు పోదురు జన రల్ అమవత్రికి నందిగామకును వకువుల అమవత్రికి పెనుగంచిప్రోలునకును సినిమాథియేటరులకు ముగిర నందిగామ లకును పోవుచుందురు

ఈ గ్రామములో తిరుపతమ్మ అప్పించినదని వాడక ఇచటి శివాలయములో ఒక శిలాశాసనము కలదు ఇచటికి 8 మైళ్ళలో మన్న రామిరెడ్డివల్లిలో బౌద్ధ స్తూపము శిల్పములు ఉన్నవి

మా క్షే

అనితల్లి

అనితల్లి కాటయచేమారెడ్డికుమార్తె రాజమహేంద్ర వర రాజ్యాధిపతియగు అల్లాడవీరభద్రారెడ్డి కిమి ధర్మపత్ని ఈమెయొక అయ్యరేడ్ల వైద్యునకు కలువచెరువు అనుగ్రామమును దానమొ గెను ఈ దానశాసనమునకు అనితల్లి కలువచేరు శాసనమనిపేరు ఈ శాసనము తూర్పుగోదావరి మండలము కాకినాడ కాలూకాలోని ఆర్యావనము (ఆర్యవతుము) అను గ్రామమునలభించెను ఈ శాసనమునందు గల

పారా శము ఇట్లున్నది.

శక 1845 (క్రి శ 1428) శ్రావణబహుళ అష్టమీదివస మున రెడ్డిరాణియగు అనితల్లి ఆత్రేయసగోత్రుడును వర హిత వ శియుడును అయ్యరేడ్ల వైద్యుడునగు వరదార్యునకు కలువచెరువు అను గ్రామమును దానమొరెన్ను శ్రీశైల బ్రాహ్మారామ కాలేశ్వరముల మన్మథదేశమునకు త్రిలింగ దేశమనిపేరు ఈ త్రిలింగ దేశమును కాశీయనశియునగు గణపతిదేవుడు పాలించెను “కాకతి” యను శక్తి అనుగ్రహమున గుమ్మపిఠిగెను బాలుడు జన్మి చెను నాటి ను డియు అతని సంతతివారిని కాకతీయుని వర్ణవహరించుచు డిరి గణపతిదేవుని తరువాత అతని కుమార్తెయగు వీరమన్మథదేవియు ఆమెకు ఎమ్మట అమె చౌవాత్రుడగు ప్రతాపరుద్రదేవుడును త్రిలింగ దేశమును పాలి చిరి ఉత్పలాధిపుడు గజవతికంటెను పాశ్చాత్యవ్రతువు అశ్వవతికంటెను అధికుడని వరపతియైన ప్రతాపరుద్రదేవుడు భ్యాతికా చెను ఇతడు యవనులచే బందీకృతుడై ఢిల్లీకి కొంపబిడునపుడు సోమోచ్చవయగు నర్యాదానదంజొచ్చి పరమపదించెను తురుష్కముమ్మరా క్రాంతముగు త్రిలింగదేశమును ప్రోలయనాయకును సముద్రమునందు ముగిసిన భూమిని ఆదివరాహమూర్తివలె సముద్రరించి తిరిగి స్వాయత్త మొనర్చునామె ఈతనికి ఎమ్మట ఇతని ఎనకండ్రి కుమారుడగు కావయనాయకుడు త్రిలింగ దేశమును పాలించెను ఈతని అధిపత్యముక్రింద డెబ్బదిఅయిదు మందినాయకులు పేవలుచేయుచుండిరి ఇతడు చిక్వేవ్య రామగ్రహమునకు పాత్రుడు ధర్మాత్ముడు మేచ్చావహృతములై న బ్రాహ్మదాగ్రహారములను ఇతడు తిరిగి స్వాధీన మొనర్చుకొని ఆయా బ్రాహ్మణులకు నానినర్పించెను

కావయనాయకుని అనంతరము అతనికి సేనలోనర్చు డెబ్బదిఅయిదుగురు నాయకులు శామాక్రమించిన ప్రదేశములను స్వతంత్రప్రతిపత్తితో పాలింపబోడగిరి ఇట్టివారిలో పంట వంశీయుడగు వేమారెడ్డి యొ డు ఇతడు కొండపిటి రాజ్యమును స్థాపించి పాలింపబోడగెను పాతాళగంగకు మెట్లు కట్టి చి ఇతడు యాత్రికులకు మహోపకార మొనర్చెను ఈయనకు అనపోత అన్నమాచ అన్నచేమ అను మువ్వరు తనయులుండిరి వీరిలో అనపోతారెడ్డి కుమారుడు కుమారగిరి అతని కుమార్తె దొడ్డాంబిక కాటయ చేముడు అనపోతారెడ్డికి అల్లుడును కుమారగిరికి కావయను మంత్రియునై

యు డెను కాటయవేమునకు దొడ్డా లివలన కుమారగిరి అను కమారడను అనితల్లియను కమారెయును జన్మించిరి కాటయవేముడు రాజమహే ద్రవరరాజ్యమును పాలి చెను ఈతని మరదాన తరము ఈతని కుమారుడు కూమారగిరి కొద్దికాలము ఈ రాజ్యమును పాలి చిదివంగకు డయ్యెను ఎమ్మట రాజమహే ద్రవరరాజ్యము కున్వపతి జలరాశిమగ్నము కాగా కాటయవేముని బధువగు దువూరి అల్లారెడ్డి రాజ్యము నుద్ధరి చి కాటయవేముని కూతురగు అనితల్లికి పట్టుకట్టెను అల్లారెడ్డి రాజానితల్లికి మిక్కిలి అదగను డి రాజ్యకంత్తమును నడుపుచుండెను అల్లారెడ్డికి వేమారెడ్డి వీరభద్రారెడ్డి అను తయులు వేమా లివన జన్మింపిరి వీ లో రె డవవాడగు వీరభద్రారెడ్డికి అనితల్లితో వివాహము జరిగెను అ తల్లివలననే రా మహే ద్రవర రాజ్యము వీరభద్రారెడ్డికి పక్రిమి చెను వీరభద్రారెడ్డి యన్నవేమారెడ్డి రాజ్యపాలనమున తమ్మునకు మిక్కిలి సహాయభూతు డయ్యెను

అనితల్లి మహాసాధ్వి గొప్పవిడమిడి ఈమె కడు ధర్మాత్మురాలు దేవత్రాహ్మణభూములపై చన్నులను ఈమె రద్దుచేసిను ఈ కలవరలో కా మున దావత్రిగిహితల యొక్క వ శము ఈ క్రి ది ధర్మగ కనవచ్చుచు న్నది ఈ వంశము వారిది అత్రేయసగ్రము వీరికి వరహిత అను వ శనాను మేర్పడటకు కారణమిట్లు చెప్పబడినది ఈ వంశమునందలి యొకవైద్యుడు వోతలో గ్రుచ్చుకొనిన ఎముకతో ఒకరన్ను మిక్కిలి కాదవొందచుండగా అది విషనాగమని విచారించక దాని నోతనున్న యెమ్మునులాగి వేసెటనాటినుండియు అతనికి వరహిత అను విరుడమేర్పడినదట ఈ ధర్మగ వీరిది మహి వంశమయ్యెను ఇట్లు వరహిత విరుదాంచితడైన యావైద్యు కు రామనాథుడను కుమారడను వరహిత దేవన కలానాథ అనుపేర్లుల మువ్వురు మనుమలును ఉండిరి వీరిలో కలానాథుడు అను తానికి రామయ వరహిత దేవన వరదులను నలుపురు తనయులండిరి వీరందరును యుర్రేదవైద్యము న దు కడుదిట్లు వీరిలో చివరివాడగు వరదార్యు కు అనితల్లి కలవర చెదగ్ర గ్రామమును దానమొనగెను వీరభద్రారెడ్డి ప్రభువు ఈ వరదార్యుకు రాయవేళ్ళాటకుంక కలిశేతాల ౨ వశంకర అను విరుడముల నొనగి సత్కరించెను కాన

నము చివర వీరభద్రారెడ్డి యొక్కయు అతని అన్నవేమారెడ్డి యొక్కయు నామములున్నవి కాననలేఖకుడు మార్క డెక్లరుడు (చూ భారతి-21-రి పుట 663 ఆ ద్ర సాహిత్యరివత్సృతిక - 4 వ న పుటము పుటలు 98-112) కానమున వేర్కొని డిన వరదార్యుడు బహుళ రెడ్డిరాజు అకు అప్పానవైద్యుడై యుండెనేమో! అనితల్లి వీరభద్రారెడ్డి గార్లు ఒనర్చిన దానవిశేషములు రక్షింప దూకాన ములలో కనవచ్చుచున్నవి

అనితల్లిగారు వీరభద్రారెడ్డిగారును గురువగు శ్రీపురాణియ్య గారి ఘోడవల్లపవయ్య గారి ఆ తిక్రమాన శక 1846 (క్రి శ 1423) శోభకృతు వత్సర చైత్ర బహుళదశమినాడు మహాబృహస్పతి పుణ్యకాలమున గౌమి మహాదీ తడిమునందలి మార్కండేశ్వర రుద్రపాదాలన్ని ధిన పరెలోడ్డ రాయవరము నడిమిబాడి గ్రామములలోని త్రాహ్మణిమలను గొని ఆయము (ఎరిమాణము ను పునాయమును భారవోన సర్వమాన్యముగా దానమొచ్చిరి (ద హిం 5 నెం 114 పుట 42) మరియు ఈ అ తల్లి - వీరభద్రారెడ్డిగారు శ క 1845 (క్రి శ 1428) శోభకృతు సంవత్సర శ్వేత్వహళ తదియ శుకవారమున మిథున పత్రా శిష్యకాలమున నర్మిక్రితవరోగవైరి శ్రీమత్పాల చెలకొప్పేళ్ళర శ్రీమన్మహాదేవరకు కాటయవేమారెడ్డి యొక్కయు అతనిభార్య దొడ్డాలివయొక్కయు పూర్వము నవై అనేకదాము లొచ్చిరి (ద హిం 5 నెం 109 పుట 40) ఈ కాన ము సమగ్రముగ కనిపి చుటలేదు

ఇట్లు అనితల్లి మహారాణియై మహాధర్మాత్మరాలై గొప్పభాగిని వహించెను వీరి అప్పానకవి యగు శ్రీనాథకవి సార్వభౌముడు తనకాశీఖండమున అ ని త ల్లి నిట్లు శ్లాఘించెను

“అనితల్లి నవ్వికామతల్లి మదయస్పాదీంద్ర సమావసీ ఘనసామ్రాజ్య మర్థనావ్రతిమ సాక్షాదిరాదేవతన్”
కార్యమ మ శ్రీ కరదేవు దానీ -

రూపేవ ష్ట్యో జమయా ధరిశ్రీ”

అను శ్లోకమున చెప్పబడిన గుణములకు అ ని త ల్లి కార్యార్థయై రెడ్డిరాజ్యవర్తికరమకు నొనటన తిలకప్రాయమై ఎనగినది -

తం ఆ కా

అనిమల

అనిమలగ్రామము కడపజిల్లా కమలాపుర తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 21 మైళ్ళలో ప్రాధుటూరు 25 మైళ్ళలో కమలాపురము ఉన్నవి తూర్పున ఎల్లిచారివలె పడమట వీరపునాయునివల్లి ఉత్తరమున లింగాల దక్షిణమున గోమ మాకులవల్లె ఈ గ్రామమునకు సరిహద్దులుగా ఉన్నవి దీని విస్తీర్ణము 9 400 ఎకరములు దీని ఉత్తరఅక్షాంశము 14 28 తూర్పురేఖా శము 78 28 ఇది అనిమలకోడల దిగువ భాగమున ఉన్నది

1981 సం॥ జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో పురుషులు స్త్రీలుకలిసి 8248 మంది ఉండిరి వీరిలో పెద్దూర్లు జాతులవారు పెద్దూర్లు తరగతులవారు 887 మంది ఇవట ఇ డ్దు దూర దూరముగాను వాడ వాడలు గాను ఉన్నవి వీటిలో 8 పెంకుటిండ్లు 9 కాంక్రిటు కప్పగల ఇండ్లు 2 ఒక అంతస్తుగల మేడలు గలవు గ్రామస్థులలో 478 మంది వరిఅన్నమును 2 818 మంది జొన్నఅన్నమును 452 మంది ఇతర అన్నములను తిందురు వీరు బావినీటిని క్రాగుదురు ఇవట వేసవిలో మ చినీటి ఎద్దడి కలదు

ఊటలు బుగ్గలు బావులు ఇవట భూములకు నీటి వనరులు ఈ నీటి వనరులకింద వరి జొన్న కొర్ర వేరుసెనగ ప్రత్తి మున్నగు పంటలు పండును ఇవట 8 ఎకరముల చీనీ తోట ఒకటి ఉన్నది వంగ టోమాటో మొవలగు కూరగాయలను పండింతురు 1988 87 సం॥ లో పంటలకింద 2 488 ఎకరములభూమి ఉపయోగి పడినది ఊట కాలువలకి ద 142 ఎకరముల భూమి బావులకింద 83 ఎకరముల భూమి పొగుబడి చేయబడినది 4 ఆయిల్ ఇంజనులు 95 ఎకరములకును కొన్ని కపిలలు 28 ఎకరములకును నీటిని సరఫరా చేసెను రు 000 లు విలువగల చీనీప డ్దును యర్రగుంట్లకును 8 000 కి గ్రా వంకాయలను టొమాటోలును వేపనల్లకును బిండ్లపై లారీలపై రవాణాచేసిరి

ఈ గ్రామములో ఆవులు ఎద్దులుకలిసి 874 గేదెలు చున్నపోతులకలిసి 859 మేకలు 88 గొట్టెలు 848 కొట్లు 1274 ఉన్నవి సాలీనా 4 000 లిట్లరేపాలు స్థానికముగ వినియోగపడెను

ఇవట ప్రజలు ముఖ్యముగా వ్యవసాయము కూలి ఆధారములుగా జీవింతురు దుకాణాదారులు ఎద్దుబండ్లు తోలు

వారు క్రయవిక్రయదారులు కలరు సాలు వడ గులు కమ్మరులు తాపీమేస్త్రీలు మ గలివారు చాకలివారు గొల్లలు వడ్డెరవారు కలరు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు పురుషునకు రు 3 లు స్త్రీకి రు 1 కూలి

ఈ గ్రామమున చాల పురాతనమైన 9 గమేశ్వర దేవాలయము కలదు దీని ప్రాకారము గోపురములు మండపము పెద్ద శివలింగహము చాల ప్రసిద్ధి చె దివవి మామ బహుళ చతుర్దశినాడు మహాశివరాత్రి ప డుగ జరుగును ఆ జనేయస్వామి గుడి వీరభద్రస్వామి గుడి గ్రామదేవత బొగడెమ్మగుడి కలవు బొగడెమ్మజాతర వైశాఖపూర్ణిమకు మూడు దినములు ముందునుండి 8 దినములు జరుగును

అనిమల గ్రామమునకు 18 మైళ్ళలో ఎర్రకు ట్ల రైల్వే స్టేషను ఉన్నది ఇది బస్సుమార్గమున వైసలేడు ఒక కంకర రోడ్డు రెండు మట్టిరోడ్లు ఉన్నవి మట్టిరోడ్లు ఈ గ్రామమును పొరుగు గ్రామముతో కలుపుచున్నవి ప్రయాణములకు 8 ఒ రెద్దు బండ్లు 50 రె డెద్దబండ్లు 20 పైకిట్లు ఉపయోగపడుచున్నవి

ఈ గ్రామములో బ్రాంచి పోస్టాఫీసు ఎలిమెంటరీ స్కూలుకలవు దీని సవారుగ్రామమైన వీరప్పనాయునివల్లెలో జిల్లాపరిషత్తు హైస్కూలు సినియర్ జేంట్ స్కూలు ఉన్నవి ఇది పంచాయతీసాలనకల గ్రామము పంచాయతీ ఆదాయము ఇండ్లపన్ను వృత్తిపన్ను మొదలయిన వాటివలన చేపారును రేడియో లాడ్ స్పీకర్లు కలవు 5 రాజా దుకాణములు కాఫీవోట్లల్లు 8 కిక్కి సిగరెట్టు సోడా అ గళ్లు 8 కూరగాయ అంగళ్లు కలవు తంతికారాణాలయమునకు సనీమా థియేటరుకు గ్రామస్థులు సరగుంట్లకు పోవుదురు కోర్టులకు నఫ్ రెజిస్ట్రారు ఆఫీసులు తాలూకా కచేరీ బ్లాకు అభివృద్ధి కేంద్రమునకు 25 మైళ్ళలోనున్న కమలాపురమునకు పోవుదురు 8 మైళ్ళలోనున్న గ గిరెడ్డిపల్లిలో పోలీసుస్టేషను ఉన్నది పురుళ్ళ ఆసుపత్రికి జనరల్ ఆసుపత్రికి పశువుల ఆసుపత్రికి కమలాపురముకు పోవలెను

మొగయేరు పాపఘ్ను నది కలియు స్థానమునకు పడమట 1 1/2 మైళ్ళలో ఈ అనిమల గ్రామము ఉన్నది ఇవట విజయ వగరరాజుల పరిపాలన కాలమునకుచెందిన శాసనములు కలవు 10 వ శతాబ్ది అంతమున రాష్ట్రకూటుల సామంతులగు

వైదు బుల సంస్థానములో అనిమల ఉ డెను క్రీ శ 1844 ~ లో మట్టి కుమారఅంశరాజు చెన్నకేశవస్వామి దేవాలయమునకు దానమిచ్చి ట్లు ఇచటి ఒక కాననము తెలుపుచున్నది

మా శ్లో

అనియంక భీమదేవరావతు చూ అన గభీముడు

అనియంక భీమారావు చూ అనగభీముడు

అనియంక భీముడు III చూ అన గభీముడు

అనుగురాజు

అనుగురాజు హైహయ వ శియుడు హైహయ వంశమునకు మూలపురుషుడు కార్రవీర్యార్జునుడు హైహయులు చేది దేశమును క్రీ శ 12 వ శతాబ్ది చివరవరకు పాలించి పట్టుకొని కాననములవలన తెలియుచున్నది హైహయులకు సంబంధించిన శిలాకాననములు సంస్కృతమున వ్రాయబడి వని వీటిలో ఒక కాననము సర్వదానదీ సమీపమున గల జిల్లా లూరునకు యేబదిమైళ్ళదూరమున ఉన్న లిల్వారి అనుగ్రామ మనందు మిల్లాపురమునకు బోవు రోడ్డునద్ద దొరికినది రెండవ కాననము జిల్లాల్వారుకు సమీపమున కరంతేలు అను గ్రామములో కనుగొనబడినది వైకాననములు సర్వదానదీ ప్రాంతమున లభించుట హైహయులు సర్వదానదీ ప్రాంతమును పాలి చిరమటకు నిదర్శనముగ నున్నది చేది దేశము నేటి మధ్యవర్గదేశ రాష్ట్రములోని జిల్లాల్వారును చుట్టుముట్టి మహారాష్ట్రములోని నాగపూరువరకు వ్యాపించి యున్నది

అనుగురాజు క్రీస్తుశకము 1110 నుండి 1170 వ వ వ శత్రుమువరకు ఉండినట్లు ఉహించబడుచున్నది ఇతడు ఆంధ్ర దేశమునకు వలస వచ్చుటను గూర్చి చెక్కు అభిప్రాయములు కనపచ్చుచున్నవి పదునొకదవ శతాబ్ది ఆర భము నుండి చేది దేశము విభజింపబడి ఎక్కువమంది రాజుల పాలన క్రింద ఉండినట్లును ఈ రాజులను రేవాళగేలులో మహమ్మదీయులలో లేక ఇతరశత్రువులో ఓడించి వీరరాజ్యములను గైకొని వీరిని పారద్రోలినట్లును అట్లుపాలించిన రాజులలో అనుగురాజు కూడ ఒకడైనట్లును ఈ అనుగురాజు ససైవ్యముగ పరిపాలికి వచ్చి ఆవుట స్థిరపడినట్లును తక్కిన హైహయులు క్రీ శ 1181 వ సంవత్సరమువరకు ఉండి ప్రళయముగా రాజ్యభంగమై నట్లును స్మిత్తు గారి చాతలమూలమున తెలియవచ్చుచున్నది వల్నాటి వీర

చరిత్రముగ (దీని గ్ర భకర్తలు శ్రీనాథుడు మల్లియ్య కొడయ్య అనువారు) అనుగురాజు వల్నాటి వచ్చిన విధము అచట రాజ్యమును స పాది చి పాలి చిర విధానములును మనోహరముగా వర్ణి పబడినవి వల్నాటి వీర చరిత్రలో అనుగురాజు చరిత్రము ఈ క్రి డివిధముగ కనపచ్చుచున్నది

అనుగురాజు చేదిదేశమున దలి పాలమాచాపురి అను పట్టణమునకు ఎలిక పాల మాచాపురికి జ భనాపురి అని నామాంతరము ఇది నేటి జిల్లాల్వారే కావచ్చునని చారిత్రకులు ఊహి చుచున్నారు అనుగురాజు మిక్కిలి ధార్మికుడు ప్రజామర జకముగ అతడు రాజ్యమును పాలి చుచుండెను సామ తరాజులను అనుగురాజుకు విధేయులై కప్పములు చెల్లి చుచు అతని అజ్ఞను నిర్వర్తి చుచు డిరి అనుగురాజు తన రాజ్యమున దు అడుగడుగున స భవి చుచున్న అరిష్టములను తన పురాకృత పాపములను పోలగింప నిశ్చయించి బ్రాహ్మణులతో అలోచి చి తన కోకాగారమునగల ధన రామలను తన కొలువులోని బ్రాహ్మణులకు అతడు దానము చేయ నారంభించెను ఇ తలో ఒక వృద్ధ విప్రుడు సభలోనికి వచ్చి "పూర్వము కార్రవీర్యార్జునుడు జువదగ్ని ఆశ్రమమునకు బోయి ఆ మహర్షి వలన ఆతిథ్యమును పొంది కృత మ్ముడై ఆ మునిని సహారి చెను అట్లు బ్రహ్మహత్యా దోషమునకు గురిఅయి పశితుడై న కార్ర వీర్యార్జునువంశమున జన్మించిన అనుగురాజు ఇచ్చునట్టి దానములను స్వీ రించుట మహాపాతక పాతునని అచటి బ్రాహ్మణులతో తెప్పెను అనుగురాజు వృద్ధ బ్రాహ్మణుని మాటలకు నివ్వెరవడి బ్రహ్మ హత్యాదోషము తొలగు ఉపాయమును తెలుపుమని అతడు ఆ బ్రాహ్మణుని ప్రార్థి చెను బ్రాహ్మణుడు రాజును అనుగ్రహించెను అతడు రాజుతో ఇట్లు చెప్పెను "రాజా ! బ్రహ్మహత్యా దోషవివృత్తికై నీవు మతిన వస్త్రములను ధరించి పుణ్యస్థిరములయ దు స్నానదానములను ఒనర్చుచు దివ్యక్షేత్రములను సందర్శి పుము నీవుకట్టుకొనిన మతినవస్త్రములు ఎ నది య దు స్నానయచేసినప్పుడు తెల్లబడుకో అంత టిలో నీపూర్వపాపములు తొలగిపోయినట్లుభావించుము నాటి ఘండియు నీవు పవిత్రుడవగుదువు మీ పూర్వుల బ్రహ్మ హత్యా దోషములును తొలగిపోయినట్లు అనుకొనుము ఇవి తెచ్చుచువేవృద్ధ బ్రాహ్మణుడు సభను డి వెడలిపోయెను ఈ వృద్ధ బ్రాహ్మణుడు అనుగురాజు ఇలువెలుపులగు కనకాద్రి

చెన్నకేశవుడే రాజును పాపము తుని చేయున ద్వేషముతో
అయిన అట్లు మారురూపమున వచ్చి రాజునకు కర్తవ్యమును
ఉపదేశించెనట

చెన్నకేశవుని అజ్ఞానుపారము అనుగురాజు శీర్షయాశ్రలు
చేయ సంకల్పి చెను తన రాజ్యభారమును తన తమ్ముడగు
వీరుదురాజువై ఉ చెను పట్టమహిమగు విద్యలదేవిని మ త్రి
యగు దొడ్డనాయని దొడ్డనాయని పుత్రులగు పెద్దన
బ్రహ్మన మున్నగువారిని సేనాధి తియైన తెప్పలిసేనని వైన్య
మును పరివారమును చెన్నకేశవుని పూజావీక్షమును తనతో
తీసికొని అనుగురాజుశీర్షయాశ్రలు చేయ బయలె డలెను పుణ్య
నడలలో స్నానముచేయుచు దివ్యతేత్రములను దర్శి చుచు
అతడు గయ్యాతేత్రమును చేరెను గయ్యా పట్టణము (నేటి
బీహారు రాష్ట్రమున ఉన్నది) నకు రాజగు భీముడను తడు
తన పుత్రులయగు భూరమాదేవిని అనుగురాజునకిచ్చి పెండ్లి
చేసెను

ఇట్లు అనేక నదులలో స్నానమాచుచు అనేక దివ్యతేత్ర
ములను దర్శించుచు అనుగురాజు ఆంధ్రదేశమునందలి కృష్ణా
నదిని చాటి మోటుపల్లెకు (గు టూరు మ డలములోని కాపట్ల
కాలూకాయందలి సముద్ర తీరమున మోటుపల్లె ఉన్నది)
వచ్చి సముద్ర స్నానము చేయుచు డగా అనుగురాజు ధరించిన
మలిన స్త్రములు తెల్లబడెను అమరావతివద్ద కృష్ణానదిలో
స్నాన మాడునపుడు అనుగురాజు ధరించిన మలిన వస్త్రములు
తెల్లబడె ని కొ దరి అభిప్రాయము మరికొట్టటం తెల్లబడు
టచే అనుగురాజు పాపములన్నియు నశించినవని భ్రాహ్మణులు
రాజుతో చెప్పిరి అనుగురాజు మిక్కిలి సంకంపెను తన
పాపములను పోగొట్టిన మోటు ల్లి ప్రాంతము ముక్తితేత్ర
మని రాజు ఎ చెను అచటనే దేరాల వెల్లి చి అతడు కొన్ని
డి ములు గడిచెను పశుగ్రా మునకై తన సేనానియగు
తెప్పలిసేనిని అరగంగడ్లకు ప వి అనుగురాజు అచ్చటి కాపు
లకు వలసన ధ మిచ్చి పశువులకు సవృద్ధిగా మేకను సంపా
దించెను తొప్పచేను అవ్వకము విషయముతో సంకవించిన
రెడ్డివివాదమే తుదకు అనుగురాజునకును ఊరకొట ప్రభువగు
చేరమరాజునకును మధ్య గొప్పపోరాటము ఘటిల్లుటకుకారణ
మయ్యెను ఆ పోరాటములో తెప్పలిసేడు చేరమరాజును
వధించి "భూమిలోని రాజులందరు స్త్రీలనంటివారు అనుగు
రాజు ఒక్కడే రాజనామార్హుడు" అను ఒక వీరుడుకావన

మును వ్రాయి చి ఊరకొటలో వెలకొల్పెను

ఈ వృత్తా తమును విని చందవోలురాజు (చ దవోలు
గుంటూరుజిల్లాలోని కాట్లకాలూకాలో యాజలి ధర్మాలో
ఉన్నది చ దవోలును పాలించిన అప్పటిరాజు వెలవాటి
చోళుడగు రె డవ గొ కయ అ యు ఇతని పాలనకాలము
క్రీ శ 1128-1181 అనియు చారిత్రకులు ఊహించుచున్నారు
అనుగురాజుతో మరమునకు తలపడెను దొడ్డనాయని పుత్రు
డగు పెద్దన్న చందవోలురాజును పోరున ఉడి చి బ దీగా
దెచ్చి అనుగు పాలనియొద్ద అతనిని నిలబెట్టెను చంద
వోలురాజు అనుగురాజుతో సంధిచేసికొని తనకమాత్రె అగు
వైమాడేని అనుగురాజునకిచ్చి వివాహముచేసి పల్నాటి
సీమను అనుగురాజునకు అరణ్యముగావె చె ను (ఈ వివాహము
క్రీ శ 1148-47 మధ్యకాలమున జరిగింట్లు ఊహింపబడు
చు న్నది)

పలనాటిసీమ కృష్ణానదికిదక్షిణతీరమున సముద్రమునకు
పమారు 10 మైళ్ళ దూరమున ఉ న్నది పలనాటిసీమకు ఉత్త
రమున 75 మైళ్ళదూరపు కృష్ణానది వ్ర వా చుచు న్నది ఈ
రాజ్యము కుదిరిణముకొండలు అడవులును తూర్పున పడమ
టట్టడవులు కొండలు ఉన్నవి ఈసీమ వైశాల్యము సుమారు
1060 చదరపు మైళ్లు ఇది దండకారణ్యములో కొంతభాగమై
ఉ న్నట్లను ఇది పూర్వము ఖర దూహణాది రాక్షసులు నివ
సించిన స్థలమునట్లును తెలియుచున్నది నాగులేరు (దీనికి
నాగానది అనియు పేరు ఒకగొప్ప నాగుపాము ప్రాణ
ములు తీసి ఈనది ప్రవహించుటవలన దీనికి ఈ పేరు
వచ్చినది అని అందురు) చ ద్రవంక (దీనికి చంద్రభాగ
యని పేరున్నది) అను దులు దక్షిణమునుండి ఉత్తరము
నకు ప్రవహించి కృష్ణానదిలో కలియుచున్నది గుర
జాల మాచెర్ల కార్యమపూడి మొదలగు పట్టణములు ఈ
సీమలో కలవు వజ్రములు రాగి సీసము ఇనుము పాల
రాయి నావరాయి దొరుకునట్టి గమలు ఈ సీమలో ఉన్నవి
సుప్రసిద్ధమయిన కోహినూరుపజ్రము ఈ సీమలో లభి చినట్టిదే
నాగార్లు కొండ ఎత్తిపోతల మున్నగు పుణ్యతేత్రములతో
మంచి బోలములతో పల్నాటిసీమ ఒప్పుచున్నది

అనుగురాజు పల్నాటిరాజ్యము నందలి గురజాల ప్రచే
శించి కొన్ని డినములు అచటనివ ల్లి చి పాలమాచాపురికి తిరిగి
పయ మయ్యెను కనకాద్రి చెన్నకేశవుడు ఆరాజు స్వర్ణమున

కనిపిచి పాలమాచూపురము కార్తవీర్యార్జునిపాపముచే అప
విక్రమైనది కావున అదిరాజులకు వాచ్యోగ్యము కాదనియు
గురజాలయ దే ఉ దుషనియు కానుగూడ అచ్చటనే ఉ దు
ననియు చెప్పి అంతర్ధానమయ్యెను స్వామి జిజ్ఞాసకారము
అనుగురాజు గురజాలను రాజధానిగా జేసికొని పల్నాటి
రాజ్యము పాలి చుచు డెను గురజాలలో చెన్నకేశవునికి
దేవాలయమును కట్టించెను ఈ దేవుని అనుగ్రహమున అనుగు
రాజునకు మైలమవలన నలగాముకును ారమాదేవలన
కామరాజు నరస గరాజు ఝట్టిరాజు పెనుమాళ్ళరాజు
విద్యాలదేవివలన పెనమల్ల చినమల్ల కాలమలిదేవులు అను
పుత్రులు ఉడయించి వీరిలో నలగాముకు క్రీ శ 1148 48
మన్యకాలమున జన్మించెనని ఊహి వలదుచున్నది ఇతడు
ఆంధరిక తెను పెద్దవాడు ఇట్లు అనుగురాజు పుత్రులతో
మఖయై ప్రజామర జకముగ పల్నాటి రాజ్యమును పాలించు
చుండెను ఇట్లు కొంతకాలము గడిచిపోగా ఊరకోట యుద్ధ
మున తెప్పలివాయునిచేతిలో మరణించిన పేరగురాజుయొక్క
కుమారుడు ఉ త్తరుడనువాడు ప్రతీకారవా ఛతో సత్తె
మృగై అనుగురాజుపై యుద్ధమునకు ఉద్యమించెను ఆ
యుద్ధము ఆరణగండ్లవద్ద జరిగెను ఇందు అనుగురాజు సేనాని
యగు తెప్పలివాయుడు మరణి చెను బ్రహ్మనాయడు
గండుకన్నను కన్ననునేని మున్నగువారు ఆ యుద్ధమున
పాల్గొని ఉ త్తరుడు మొదలగు రాజులను ఓడించి బి దీలుగా
పట్టుకొని అనుగురాజునొద్దకు తెచ్చిరి బ్రహ్మనాయని కోరి
కనుబట్టి వారివద్ద కప్పములు మాత్రము గ్రహించి వారిని
అనుగురాజు విడిచిపెచ్చెను

కుమారులు యుక్తవయస్కులు ఆగుటచే అనుగురాజు
వలగాను నరసంగ ఝట్టి పెనుమాళ్ళరాజులకు వివాహ
ములు చేసెను అనుగురాజు జకప్పకు పరివారముతో పేటకు
వాయి మరలివచ్చుచుండెను మార్గమున పంటరెడ్డివారిజడవడు
చును ఆరెడ్డివారి కోడలును వీరజగ్గరెడ్డి దత్తపుత్రికయు
అయిననాగమ్మఅను ఒకయువతిఅనుగురాజుకువిందచేసి అతనిని
సంతోషపరచి ఆ రాజువలనపల్నాటిరాజులవద్ద ఎదుగడియల
కాలము ము త్రిత్వము చేయుటకు వలసిన అధికార ప్రకమును
సంపాది చెను నాగమ్మ గురుజాలకువచ్చుచు అచ్చటి విష
యములను గ్రహించుచు తనకు విధేయతజూపని కారణమున
బ్రహ్మనాయనిపై పగబట్టియుండెను బ్రహ్మనాయని

నాగమ్మకును క్రమముగా పగవృద్ధి యగుచు డెను

ఇ తలో అనుగురాజునకు పిచ్చున రాచపు డుపుట్టి అతడు
మరణావస్థలో ఉ డెను అప్పుడు అతడు తన కుమార్తెను
అ దరిని బ్రహ్మనాయనికి అప్పగి చెను నలగాముని పల్నాటి
రాజ్యమునకు ప్రభువునుజేసి బ్రహ్మనాయని మంత్రిగా ఉ దు
మని అరాజు బ్రహ్మనాయుని కోరెను పుత్రులను జాగ్రత్తగా
చూడుమనియు వారు ఐక్యమత్యముతోను దునట్లు చూచు
కొమ్మనియు రాజు బ్రహ్మనాయని చెప్పి మరణి చెను
అనుగురాజు ము త్రియు బ్రహ్మనాయని త ద్రియునగు దొడ్డ
నాయుడు అనుగురాజు మరణమునకు శోకించి మ చమపట్టి
మనోవ్యథతో కృషి చి తుడకుకొనినది దెనులకుకన్నమూసెను

ఇట్లు అనుగురాజు ధర్మం రక్షకుడై భగీరథునివలె
తమ పూర్వుల పాపములను పటాపంచలచే ధర్మయుత
ముగ రాజ్యమొనరిపు ప్రజల ఆదరమునుపొ ది పాటి ప్రభువు
లలోమేటి అనిపించుకొని పలనాటి వీర యశస్సాధమునకు
మూల స్తంభమై అలరారెను ఇట్టి రాజుల పరిపాలనచే పలనాటి
సీమయు వీరపల్నాడు అను కీర్తిస్థానమై ఎదిగినది

తం అం కా

అనువల్లి

అనువల్లి అనుగ్రామము అన తపురముజిల్లా గుత్తి
తాలూకా నాగనమ్మద్రము ఖర్మాకు చె దినది దీనికి అనుం
వల్లి అనియు నామా తరమున్నది ఇందలి నేటి జనాభా
1493 ఈ గ్రామమున దు గోపాలస్వామిదేవాలయము
ఆ జనేయస్వామిదేవళమును కలపు వీనిలో ఆ జనేయ
స్వామివారి దేవాలయములోని ఒక స్తంభముపై ఒకకాననము
కనిపి చుచున్నది ఇది శక 1572 (క్రీ శ 1650) నాటిది
(ద హిం X నెం 757)

ఈ కాననమున దు శ్రీమద్రాజాధిరాజ రాజు
వరమేశ్వర అను విరుదములు మాత్రము కనవచ్చుచున్నవి
కాని రాజుపేరు మాత్రము వ్రాయబడలేదు మరియు
కా ను గొలలోను సింహాసనారూడుడై యున్న
అజరతిహ (ఇది నవాబు విరుదము) నవాబు ఘ డికోట
సీమలోనుండి జగదానుగత్తి సీమనుపాలించుచు దిన సమయ
మున అనువల్లి గ్రామవాప్త్యులైన వైశ్యులు నగర
వారు వర్తకులు గమికా డ్లు (అధికారులు) ప్రజలు
ఆందరును ఆ గ్రామమునందలి (అనువల్లి) గోపాలస్వామి

అంజనేయస్వామి దేవాలయములకు నిత్యనైవేద్యమునకును అ గ ర గ వై శవాదులకును ప్రతిమాసమునక ఒక్కొక్క అంగడి ను డి కొ తసామును ఒక్కొక్క అధికారినుండి కొంత ద్రవ్యమును వసూల చేసి దానితో అయాదేవాలయములలో కై కర్తవ్యములను అర్చనా విధులను జరిపించుచుండిరి మరియు దేవాలయములలోని అర్చనాది విధులలో సాయ పడుచు డిన గోపాలశట్టు అను పురోహితునకు గూడ వారు కొంత ఐ గారమును దానముచే నట్లు కాన మున కలదు ఈ విధముగ అనుమల్లి ప్రజలు తమ భగవద్భక్తిని బ్రాహ్మణభక్తిని దానరూపమున ప్రబలి చుటయే ఈ కానన మం ద లి ప్రధానవిషయము కాననవిషయములతోపాటు అనాటి గుత్తి సీమపాలకుల ఉదంతమును గ్రహించుటయు అవసరమే క్రీ శ 1649 నాటికి విజయనగరసామ్రాజ్యము లు ప్రపాదమయ్యెను ఈ సామ్రాజ్యమును పాలి చిన వాలో చివరివాడు మూడవ శ్రీరంగదేవరాయలు ఇతడు పేరు కు మాత్రమే విజయనగరాధిపతిగ ను దెను గోల్కొండ బిజాపూరు నవాబులు విజయనగరసామ్రాజ్య భాగములను ఎ వ రికి చేతనై నంత వారు కబళి చుచు డిరి ఈ కానకాలమున దు గోల్కొండ మల్తాను అబుల్లా కుతుబుషాయొక్క ప్రధానియైన మీరుజుమ్లా అనునతడు గండికోట దుర్గమును (క్రీ శ 1650) స్వాధీనపరచుకొనెను ఇది దుస్సాద్గమైన దుర్గమగుటచే మీరుజుమ్లా విజయము గోల్కొండ వారికి మిక్కిలి హర్షదాయక మయ్యెను మల్తాను అబుల్లా తన సేనాబల్యుల మీరుజుమ్లాను గొప్పగా ఘోషించెనట

విజయనగరసామ్రాజ్య దురాక్రమణమునందు గోలుకొండ వారును బిజాపూరువారును ఒక యొప్పందమునకు వచ్చిరి గండికోట దుర్గమునకు తూర్పుభాగము గోల్కొండ వారి వశగను డినికి శివుభాగము బిజాపూరువారి వశగను అ గీతర పటదెను కాని మీరుజుమ్లా విజయగర్వితుడై ఒప్పందమును అతిక్రమి చి విజాపూరుము వారి వంతు అయిన గుత్తి దుర్గమునుగూడ అక్రమించెను అయినను త్వరలోనే బిజాపూరు సేనానులు మీరుజుమ్లాకు బుద్ధి చెప్పి చిరి విజయ నగరసామ్రాజ్య భాగములను తన ప్రధానియైన మీరుజుమ్లా అక్రమి చుకొనుచు దెనని అబుల్లాకుతుబ్బా హర్షించెనే కాని అతడు (మీరుజుమ్లా) బలవంతుడై తనను ధిక్కరించునీతికి

వచ్చుచుండుటను మల్తాను గమనించలేదు ప్రకృతకాననము లోని విషయములను పరిశీలింతము ఇందలి అజరతు అను శబ్దము మల్తానుల గౌరవవాచకము ఇది హజరతు అను శబ్దభవమై యు దును హజరతు అనునది ఫార్సీశబ్దము ఇక్కడ అజరతు అనగా గోల్కొండ మల్తాను అబుల్లాకుతుబ్బా అని అర్థమును గ్రహి పవలయును అతడు గోలుకొండ సింహాసనారూఢుడై యుండగా అని ముద్రకర్త (మీరు జుమ్లా) గండికోటలో నుండెను మీరుజుమ్లాకు కూడ నవాబు బిరుదమగు అజరతు ఉ డినట్లు ఈ కాననము వలన తెలియుచున్నది

కాననములో శ్రీమద్రాజాధిరాజ రాజవరమేశ్వర అను బిరుదములు కనవచ్చుట విశేషము ఇవి విజయనగర సామ్రాజ్యుల బిరుదములు విజయనగరసామ్రాజ్య మనమి చి ను ప్రజల మనస్సులలో వారి బిరుదము లి కను మెకలు చునే యు దెను కావుననే కాననమున దు వి యనగర బిరుదావళి ప్రస్తావన చేయబడినదని భావింపనగును

తం ఆం కా

అనుమంచిపల్లి

అనుమంచిపల్లి గ్రామము కృష్ణామండలములోని నంది గాన తాలూకాలో ఉండినట్లు దక్షిణ హిందూ కానన గ్రంథ మున ఉన్నది కాని ఇది నేడు జగ్గయ్య పేటతాలూకాలో కనవచ్చుచున్నది 1981 న రెక్క నమంబి 2 డివి జనాభా 1981 ఈ గ్రామము దలి చంద్ర కాళేశ్వరస్వామి దేవాలయ ములోని ఒక స్తంభముపై శక 1184 (క్రీ శ 1212) శ్రీ ముఖ నందకృష్ణపునాటి కానన మొకటి కనిపి చుచున్నది అందులో చేపలి అన్నమ చి అను విప్రుడు నతవాటి సీమాధి పతియగు త్యాగాంక పోకాధిపతి అనుమతితో అనుమంచి పల్లి గ్రామములోని చ ప్రహళి వ్యరస్వామికి హవిర్బల్యర్ప వాది విధులకుగాను కొన్నినివరనముల భూమిని దాన మొనగి నట్లున్నది (ద హిం కా X నెం 259-184)

ఈ కాననమున కనవచ్చుచున్న అన్నిమంచి అను వ్యక్తిని గూర్చియు నతవాటి సీమాధిపతియగు పోత భు వ తిని గూర్చియు నతవాటిసీమను గూర్చియు కొన్ని అ శములు వివరించి చెప్పట అ ప్రస్తుతము కాదు

అన్ని మ చి అనునతడు బ్రాహ్మణకులవాడు ఇతని ఇంటి పేరు చేపలివారు ఈయన తండ్రి పేరు బ్రహ్మయ్య

తల్లి పేరు అక్కమా బి వీరిది శ్రీవత్సగోత్రము ఈయన తాతప్రొవ్వార్యుడు అన్ని మంచి బుద్ధితో బృహస్పతికు ల్యుడ సత్కారాకోశితుడు అవరవిరి చి ఇక్ష్వామున వక వాటిసీమ చాగి (సాగి) వ శము వారు పాలి చుచు డిరి వీరు కా తీయులకు రాజబధువులు వీరు గుడిమెట్ల రాజధానిగ న దిగామసీమను పాలి ఎవ సామ తమ దత్తేయరులు ఈ వ శమువారు దుర్జయన శన భూతులు వీరిలో ఇ కొక కాఖ వారు హైహయన శీయులు వీరు పలనాటిని పాలి ఎరి వీరును దుర్జయన జాతులును చతుర్థ కలజాలు వీరు వసుకుల స క్షువని చెప్పకొనిరి వారి కా నములు కృష్ణాను డలము ఎందలి గుడిమెట్ల ముక్త్యాల పెను గ చిప్రోలు అనుమ ఎ లై తె వాడ నవాబుపేట ము ఎగు స్థలములో లక్ష్మి చినది వీరివ శములోని దోరభూ వతి (చాగిరాజు) కమారడే రె డవ పోతరాజు ఇతడు తెజ వాడను రాజధానిగ చేసకొని తపాటిసీమను పాలి చెను ఈ శాసనమున కనిపి చుచున్నవాడిడే ఇతడు కాత్రవభయం కరుడు ఈయన ప్రజారంజముగ రాజ్యమును పాలి చెను ఈతని కాలమున నతవాటిసీమ ధన ధాన్య ప పూర్ణమై యొచ్చెను ఇతడు ఊరనది (పాలేరు) యొడ్డున తనపేర పో గ పు ర మ ను అగ్రభారము నిర్మ చెను ఈ అ గ్ర భార ము హి తాల తాల వారి కేళ వృక్ష ములతో ఎరాశీలునట్లు ఇతడొనరెను ఇతడు ప్రజానాత కార్యము లెన్నియోచేసెను పాలేటిను డి కావేరిని బోలు ఒక పెద్ద కాలు నుత్రివ్వి చి వ్య సాయమనకు వల న జరి మును నవకూర్చెను ఈతడొ రి నదాన ధర్మములను చెప్పి శాస ములు శక 119 1152 వరకు లభి చుచున్నవి ఇతడు అనుమ ఎవల్లి గ్రామమున చ ద్రిమోశ్వరాలయమును నిర్మించెను దీనికి అంగర గ భోగములని మిత్తము అనేక భూము లను దా ముచేసెను ఈతడొయో దేవాలయములకు అనేక దా ములు చే ట్లు కా ములు క వచుచున్నవి శ్రీకైలమున దు వల్లికార్థ స్వామిచెతన దీక్ష్యరని త్రి స్థించి ఇతడు ఆదేవురై కర్మము కై కంఠ పాదు ముచ్చి తల బూదపాదు ము ఎగు గ్రామమును దా ము చేసెను ముక్తేశ్వరాలయమును నిర్మించి ఆ దేవుకు ముక్తి అను గ్రామమును దానమొగి ఆ దేవరికు రత్నగీటిమను ఇరు వడయైదు అవలను దాన మొగెను తెజవాడలోని శ్రీ

మల్లేశ్వరస్వామి హవిర్బల్యర్చనములకుగాను నొ ండ్ల గ్రామ మును ఒక్కివపూడిలోని రె డు భాగములను దానమిచ్చెను సి హవలమున చాగిపోత సముద్రమును చెరువును శ్రీవ్వి చెను ఇట్టియన యొచ్చెన దాన ధర్మములంకే లేదు కొటబయ్యలదేవి అనురావతి శాసనమును ఒట్టియు కాతీయులవాటి అనుమ చి ల్లి గ్రామ కా ము వల ను మొదటి అమృరాజు ములీపట్టణపుశా నము సు రి చియు తా ట్ల భావనారాయణస్వామి అలయ శాసనము వలనను నతవాటి సీమ అనగా కృష్ణానదికి ఉత్తరముననున్న నంది గామ తాలూకాయను దానికి ఎగువభాగమును అయియుండి ట్లు తెలియుచున్నది నతవాటి సీమకు పెన్నాకవాడి శ్రీ భాగవాసీమ అను పేర్లు డినట్లు శాసనాధారములలపు అమృరాజు శాసనములలో కనవచ్చు గొట్టిప్రోలు (గొట్టు ముక్కల) మల్కాపురము (మలకాపురము) తాళగుమ్మి (తాడిగుమ్మి) ద్రజ్జారు (జజ్జారు) మున్నగు గ్రామములు న దిగామ తెజవాడ జగ్గయ్యపేట తాలూకాలలో కనిం చుటచేత నతవాడి పెన్నకవాడిసీమలు కృష్ణాను డలము లోని కృష్ణానదికి ఉత్తరదిశన ఉన్న నందిగామ తాలూకా ప్రా తమని చెప్పకొన్నాను నతవాటిసీమపాలకులు కాక తీయులకు సామ కులమని చెప్పకొనక పోయినను వెలవాటి కులోత్తు గ వ ధీశ్వరని జయించుటలో తెలుగు వోకులు కొట వంశీయులతోపాటు వీరును కాకతీయగణ తిదేవునకు సాయమొనర్చిరి ఈ యర్థము శ్రీ శ 1207 1208 ప్రాంత మున జరిగినట్లు తెలియుచున్నది అనుమ చిపల్లిలోని చ ద్రిమోశ్వరాలయమునకు కైంకర్యము మిత్తము హవిర్బల్యర్చనాదులకును పోత భూవతి జిజ్ఞాసుపారముగ అన్నిమంచి అను బ్రాహ్మణుకు ఎరోవకార ప త్రి కొరకను పుణ్యాభివృద్ధి కొరకను శ క 1184 (శ్రీ శ 1212 న అనుమ చి ల్లి గ్రామములోని కొన్ని నివర్త ములకు మిని దానమొనర్చెను ఈ గ్రామ నామము కను అ న్నమంచి అనుచిప్రనినామమునకును కొ త పోలిక కనిం చుచున్నది బహుశ ఈ గ్రామమును త్యాగి పోత భూ తి అ న్నమంచి దానమొనర్చియుండునా? అను న దియము కలుగుచున్నది పోతపురమునకే అనుమ చి పల్లి అను నామముగూడ కలదేమో అని ఊహి ప వీలగు చున్నది

తం ఆం కా

అనుమతాం

హైదరాబాదునుండి బెహూరు వచ్చి రైలుమార్గమున భాషించి గల్లుపల్లె నులమవ్వ ఉత్తము నుండి ఈనాడు టెర్రెస్టునుండి వచ్చి ద్రమై హనుమండు బట్టపడు కా అల సామ్రాజ్యము గాజు నిగా ఉండెడి ప్రాచీనానాలిదిగి అక్కడ అనుమతాం డాల్లి నది ఈ టెర్రెస్టునకి పేరుపెను టెర్రెస్టును అనకుతు లున్నవి అనుమడు కొండు అనుసోదరులు నిర్మించిన గమగడిచే ఇది అనుమతాం డయైన దదురు కానె డ్రాప్రణీతమైన ద్వేషచరిత్రమన అనుమతాం డప్రాతములను ఎరుక దేవరాను రాతరాజు అతని ముగ్గురుకుమారులు కొండు అనుమడు గర్గళేయడు అనువాదు మాటయెను బదియారు నవత్సరములు పాలి చివట్లున్నది జనశ్రుతిలో గల సోదరద్రవ్యము ఈ సోదరద్రవ్యములోనివారై

చిత్రము 10

టము 1

పద్మాక్షి దేవాలయము - అనుమతాం

టము 2

పద్మాక్షి గ్రామము అనుమతాం

యుందురు అనుమతాం డ ఊరగుట్టకు గిలయ్యగుట్ట యని పేరు సోదరద్రవ్యము లినిమ్మడై రయుడే గిలయ్య అతని పేరనే అనుమతాం గుట్ట గిలయ్యగుట్ట గిలిగానగుట్ట యని ఎలుబుచున్నది అనుమ డ డ్రాప్రణీతమున కాటపట్టుగాను డెడి గిలయ్యగుట్టపై గను పద్మాక్షిగుట్ట పైనను ఈనాటిని తైనమతావళిములు అనే యులన్నచి తైనమతావళియైన అబిపేరుతో ఇది అబి తగానుండి తరువాత అమ్మకొండ అన్నకొండ అనుమతాం డగా మారిన దదురు ప్రతాపరాయణశూపణము ఇది హనుమదిగిగా పేర్కొనబడిది క్రీ. శ. 12వ శతాబ్దము నాటికే అనుమతాం డ పేరు పెల్లుపవా చింది రాష్ట్ర గాటముమ్మడి అమోగువర్షిని (1822-1833) సామతు కొండై తాత్ప్రయ భిమరసు వేయి చిన భాషిపేట కాన మలో అమ్మకొండగా లిఖి పబడినది రాష్ట్రాధిపతుల అన తరము పదియవశతా

భాగ్యమున అనుమకొ డ ఎలయము శ్రీమచాళుక్యుల వశమై ది తై లోమల్ల ధవసోమేష్వరుని (1047-1068) కాకతి ధవప్రాలుడ సామ తడుగాను డి అ-యద్దముల దు తోడ్పడినట్లు చరిత్ర చాటుచున్నది శ్రీవేంకటేశ్వర కాకతిప్రాలుని రామము కు మెచి ఆనికి నుమకొ డ విషయము ఇచ్చి ట్లు దియెక భాజీతల కా ము చాటుచున్నది కా ప్రతిదాతొలిది ము కొ కొల మనేలు చుడిచాడి నుమకొ డ ఎలయమొని లభి న రు వాత అతిడు రా ధానిని నుమకొ డ ము-ను అప్పటిను డి అ గొ డ బామ కా బద్రిచ్చేని పాలనాం వలనను 110-1 దిదివాక్కి చె కా చిది ఈ దిదదేవదే న చగమలగు రా ధా ని అనమకొ డ న డి టరు ప్లకుగారె ను రాష్ట్రపాటు పరె పశ్చిమచాళుక్య వతి తొలిక కళయలు తై మము లి మాని చినవారి నుమకొ లో కా నగు తై నమతావ శేవన ల కొన్ని రాటూలనాటతై ముకొన్ని తొలి చిలము 1)

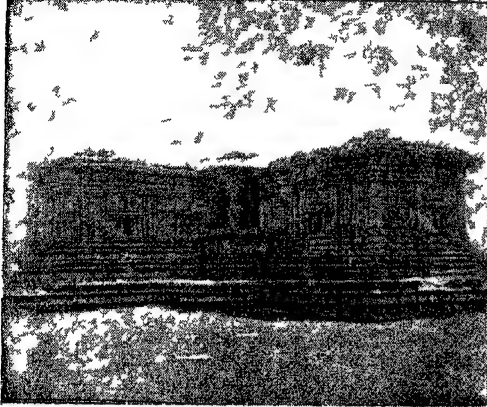
పటము 3

పద్మాక్షి గుడికి పశ్చిమము గల గుట్టమీద ఉన్న తై శిల్పము అనుమకొ డ

కాకతీయులనాటికై ఉడుగని భాని పవచ్చును రెడవ ప్రోలరాజు (1117-1150 మ డి బేగ్గలవైగడ భార్యమైలమ ఈనాటి పద్మాక్షిగట్టపై కడలా య రియమ తై మ డి రవ ట్టి చిన్న ఒక కాన ము డిది క కాన ము డి ఈ తై దేవకొడ ఉగ్రవాద మహామ డిబేగ్గ మేళ ను టగల్లు చెంప ది కొ రహమిం రా ము చే నట్లున్నది గగ్గి య్య గట్టపై తై శ్రీ రు విగ్రహములు చెక్క డియ్యుచి పద్మాక్షిగట్టపై కడలా య రిదిలో శ్రీ రి విగ్రహము లతోపాటు చిన్న వో యములుకాడ చెక్కబి యున్నవి ఉత్తమ న గగ్గి య్యగుట్ట పద్మాక్షి- మల్లను ఊడ ము నదేళ్ళగు గుట్ట కాగ్గిల వధ్యును శిథి మైన మట్టికోటగోడలున్నవి కాగ్గిగుట్ట దిం ను ప్ర మున్నది పద్మాక్షి గుట్టను ఎంచుట మొన్నమొన్నకవర కు డిన కా ముద్రమున ఈనాడ కలడమ ము వెయచు న్నవి నద్యేయగిన్నట్టుకు తూర్పున భద్రాచల చెరువుకున్నది ఆనాటి అనుమకొ డరా ధాని ఈ కోట కు కొ లకు వధ్యన ఉ డియ్య డును రానిక పాక్షిహతముగా ఈనాటి ని నిలిచి డి ఉత్తరము ప్రవేశదార్గం తోడమొక్కతే

నుమకొ డ రాజధాని య డను చుట్టటను కాక తీయ భువులు వారి మ తులు చేనానలు అనేక దేవాలయ ములను ఎటాకారామాదులను తి చే ట్లు కా నాధారము లున్నవి ఆ దేవాలయ టాకారల దు కొన్ని నేల లిచి యున్నవి కొన్ని కాలగర్భమున కల పయనవి రెడవ బేతరాజు (1075-1100) నతోటో ట్టి చి బేతేశ్వరమును ఆలయమున తన క ద్రివేర త్రివి చి బోతేశ్వరనికి శక సం 1001 (శక శ 261-1075) నాంధ్ర గహణ కాలమున మృచ్చి చిన రా ము ను పెక్కినుకార మొట్టి అనుమకొ డలో కలదు ఈ బేతరాజే అక్కొ డలో జనపేమతో ఒక గుడిని కట్టి చినట్లును ఒక తోటయి చి ట్లును శివపుర మను చెరువును ప్రవ్వి చి ట్లును ఉరు భాజీతేల కా నము చాటుచున్నది ఈదేవరుడ ప్రాంతే చ దు సెట్టి తయ కే రి నముద్రములను త్రివి చి ట్లు మరియొక కా న మున్నది ఈ కా నముతో అక్కొ డ ఆ మ్మన్ కణ్ణ పుర ముగా లిఖి బడినది ఈ బే రాజు తై లి క్రిపురువ తీరమునకు శివపురమని పేడిది లక బేళ రాగమారారు దైన రామేశ్వర డిక్షన పిచ్చి ట్లును బే రాజు ఉడుగు చలమర్చి గ డలిగరా తదైన ప్రోలరాజు ఈ రామేశ్వరవ డికుని శిమి దై ట్లును గురువుకారికి ఒక గ్రామమును నర్యమాన్య ముగా ఇచ్చి ఒక కాన న్న భమను త కీర్తికి చిహ్నముగా

నిల్పినట్లును అప్పుకొండ పురమందలి నెట్టి ప్రముఖ సరము వారు ఉమాదేశేశ్వర దేవర విశ్వదీపమునకై తినివ్యము మానెడమానె ఇచ్చినట్లును ఇదివరకే పేర్కొన్న యెడవకాని చిత్రము 13

పటము 4

వేయి స్తంభాల గుడి అనుమకొండ

నము తెలుపుచున్నది కాకతీయుల శిల్పమునకు విజయ వకాశ వేయి స్తంభాలగుడి యని విలసవిడు దుద్రేశ్వరము కాకతీయద్రదేవుడు (1150-1195) శిల్పముందరమైన దుద్రేశ్వర మును ఈ శిల్పకాన్నిర్యాదమును త్రికూటాలయముగా 1183 లో నిర్మించినట్లును అందలి దేవ తల పూజాదులకై మదిచెరువుల గ్రామమును రానము చేసి నట్లును వేయి స్తంభాల గుడి కాననము చాటుచున్నది ఈ దుద్రేశ్వరమండే కాకతీయుల సమ్మేనట టు గోసగి ఈశ్వరుడు చతుర్ముఖ దేవరమ ఉమా మహేశ్వర దేవరమ వేయి లింగాలను ప్రతిష్ఠించినట్లు చాటుదు మరియొక కాననము దుద్రేశ్వరాలయ కుడ్య స్తంభ ఘుచై కలదు దుద్రదేవుని మంత్రి తెల్లకి గంగాధరుడు

అనుమకొండ దుద్రేశ్వర దేవు సమీప మన పురమధ్యమున ప్రస్తుత కేశవదేవుని పుష్పేశ్వర దేవాలయపాన్నిధ్యమున పన్నగటాపణుగిని నిమిపుతేకాక గ గాయ చెరువును త్రవ్వి చి రానిప్రక్కన కేశవాలయమునునిల్పి ఆస్రాంత మును స ధోపాసన కనువగునట్లు తీర్చి విప్రుల కిచ్చిన ట్లొక కాననమున్నది

అనాటి ఈ దేవాలయములు చెరువులు అన్నియు ఈనాడులేవు ఇప్పటికిని నిలిచియున్న ద్వేషరాలయము రానిప్రక్కనగల సద్దేశ్వరగు డము ఎప్పటివో తెలియదు కానె సగ్వప్ప వ్రాసిన సద్దేశ్వరచరిత్రమున కైలాసము నుండి శివుదేతెంచి అనుమకొండలో సద్దేశ్వరుడుగా నిలిచి నట్లును పార్వతియే పద్మాక్షియై వెలసినట్లును సద్దేశ్వరునికి తూర్పున భద్రేశ్వరి (ఈనాటి భద్రకాళి) శేషశాయి యైన గోపాలుడు వడమట ఖైరపుడు ఉత్తరమున నిసారదుద్రేశ్వరి అనుమకొండ దుర్గముచుట్టును గర్గళ దేవుడును ఇతర దుర్గాళ క్తులగుడులును ఉ డినట్లు వర్ణింప బడినది వీనిలో ఈనాటికి మిగిలినవి భద్రకాళిగుడి రాని చె తగల భద్రకాళి చెరువులు మాత్రమే భద్రకాళిగుడి చాలా ప్రాచీనమైనదని చెప్పుదురు ఎడవకాటము చాళుక్యపురి కేశవ ల్లభుడి భద్రకాళిని గొలిచి విజయుడైనట్లు జనశ్రుతి యున్నది వేయి స్తంభాలగుడి కాననములో దుద్రదేవుని చిత్రము 14

పటము 5

సద్దేశ్వర దేవాలయము - చరన్పు - అనుమకొండ

రాజధానినగరమైన ఆనాటి అనుమకొండ వైభవము చక్కగ వర్ణింపబడినది యిత్రద్వితే ద్రభవము నివార్యమాణాః కిరాః పరస్మిన్ పటవో వటుఖిన్మేతాః సర్వాగ సగత సమస్తవిచారచారు చారిత్రచరిత్రపదక్రమయన్ కవేదాన్ నాతిక్రామతి వైష్ణవ పదమితి ద్యా గౌరితిజ్ఞామిమా పాదైః సప్రత్యక్షి నో తుర గమచయః క్రిమద్రదేవస్య యః సర్వాణాః పరిపూరయన్ విజయతే నృత్యేన స భీషయన్ శత్రూన్ యద్వపహితలే ప్రతిదిన విద్రావయన్ మారయన్ అతిరమణశరీరా యే చనీచస్వరాధ్యా స్సకలతురగకాష్ఠోద్భాసన్ లక్ష్మణాద్యాః । జవభరభరివిశాంగాస్సత్యవ వన్నగాక్రా ఆతిచరతరణీవాః ప చధారమృత గా

ఇట్టి వైభవములతో తులతూగిన అనుమకొండ పట్టణము కాశీతిరురాజ్యము పతనమైన తరువాత మహాస్వాదుల దుండగములవలనను కాలపురుషుని ప్రభావమువలనను కళమానీపీయ దినదినము సన్నగిల్లిది అసంఖ్యాహిల కాలమున ఓరుగల్లు సుతాకు అనుమకొండ కేంద్రస్థానమై పూర్వపుటెన్నతత్వమును కాకపోయినను కొంతప్రాముఖ్యమును గడిచుకొన్నది పూర్వరాజధాని ఉత్తరముఖమున జనావాసము వెలసినది దినదినము తూర్పు పడమరలకు పెరిగినది ఓరుగల్లుమండలమునకు చెదిన సమస్త ప్రభుత్వకార్యాలయములకు కూడలియైనది అన్నివృత్తులకును అన్ని కళలకును చెందిన ఉన్నతవిద్యాకేంద్రములతో దినదిన ప్రవర్తమానమగుచున్నది ఇటు భాణిపేట అటు ఓరుగల్లునకు తారలుసాచి ప్రగతిపథమున పాగుచున్నది

డా. బి. రా

అనుమగంటి గోత్రము చూ అనుమగల్లు

అనుమగంటివారు

అనుమగంటి వారి ప్రశంస పల్నాటి వీరచరిత్రమునందు కనిపి చుచున్నది పల్నాటి వీరచరిత్రను శ్రీ నాథుడు మల్లయ్య కొండయ్య అను వారలు రచించిరి అనుగు రాజకుమారుడు సలగామునకు మలిదేవునకును దాయభాగమునకై పొడమిన కుటు బకలహము తుడకు యుద్ధమునకు దారి తీసి

నది పల్నాటి రాజ్యమును రెండు విభజించి గురజాల రాజధానిగ నలగాముడును మాచెర్ల రాజధానిగా మలిదేవుడును పాలి చుచు డిరి సలగామునకు ముత్రి నాగమ్మ (ఈమెకు నాయకురాలని బిరుదు) మలిదేవునకు మంత్రి శీల బ్రహ్మ నాయకు నాయకురాలి కుత శ్రములచే జరిగిన కోడిపందెములో ఓడిపోయి బ్రహ్మనాయకుడు మలిదేవారులును ఎదు స వత్సరములు రాజ్యము విడిచి మేడపికి (ఇదికర్నూలు జిల్లా మార్కాపురముతాలూకా త్రిపురా తకము ఎర్రాలో ఉన్నది) వలసోయి గడుపుతీరిన ఎమ్మట తమ మాచర్ల రాజ్యమును తిరిగి తమకు అప్పగి పుచుని సలగాముని కోరిరి సలగాముడు నాగమ్మ దుర్బోధచే మలిదేవునకు రాజ్యము తిరిగి అప్పగించుటకు అగిరి వలేదు సలగాముడు రాయబారిగా వచ్చిన అల్లని (అలరాజును) చ చెను మేడపిలోనున్న వీరనాయకులు ఈ చార్తవిన మిక్కిలి కుమకులైరి యుద్ధమునగాని ఇమ రాజ్యము తమకు లభి వదని నిశ్చయి చుకొనిరి ఒక కుభముచూర్తమున మలిదేవునికొడుగు బిరుదు రాజానకు పట్టము గట్టి తాలచంద్రునకు ముత్రిత్వమిచ్చి అనపోతునకు కరణ కార్యము అప్పగిచి వీరనాయకులు యుద్ధమునకు సన్నద్ధులైరి మలిదేవుడు పురోహితులను విలిపిచి జయముచూర్తమును చెల్లి చెను తొలిపికావళివాడు (ఆపాధకుల్ల ఏకాదశి) రణభేరివేయించి వీరనాయకులు ఉత్సాహభరితులై తమతమ పౌరుషములు ప్రకటి చుకొనుచు మేడపను డి కార్యము పూడియుద్ధర గమునకు బయలుదేరిరి ముందు వెనుకల వైచికులు తారలుతీర్చి నడచుచు డగా మలిదేవారులు బ్రహ్మ నాయకుడు పాలిలెన్కొండవమునకు బయల్పెడలిరి

ఈ యుద్ధమునందు మలిదేవారుల పక్షమున పోరుకు నడచినవారు వీరు ఆవలవారు ఆరెమువారు కొండపిడువారు గోగురువారు మతసావివారు ముయ్యార్లవారు సర్వాలవారు నాయనివారు వైడిచులవారు పాలవర్తివారు బలమూరివారు పాలెమువారు రేవనూళ్లలవారు రేవల్లవారు అనుమగంటివారు అల్లిమువారు అట్లూరివారు మట్లూరివారు అట్లూరివారు చెవులవారు చిల్లరవారు గడువారు వీర డరు యోధవరు వీరు మిక్కిలి ఉత్సాహముతో సమరమునకు బయల్పెడలిరి

ఈ విధముగ అనుమగంటివారు మహావీరులై కార్యము పూడి సమరమున తమ భుజబలమును సాకశ్రమ పీరులను

కుమరాడినట్లు తెలియచున్నది పల్నాటియుద్ధము క్రీ. శ 1181-1182 ల మధ్యకాలమున జరిగినట్లు ఊహించుచున్నారు

తం ఆం కా

అనుమడు

అనుమని ప్రళ స నీర్దేశ్యర చరిత్రమునందును పోమదేవ రాజీయమున దును క వచ్చుచున్నది కాకతీయరాజులకు ముందు రాజ్యపాలనమున దు ఇతడు స్పష్టమైనదియు దేవని విశేషముచున్నది ఆ ద్రవ్యమున శ్రీకైలము మహద్దపుణ్య క్షేత్రము దీనికి ఉత్తరమున ద డకారణ్యము కలదు ఇది కృష్ణా గౌతమీ మధ్యప్రదేశమున ఉన్నది ఈ అడవిలో హిడిం తాశ్రమము కలదు ఈ ఆశ్రమమునకు ఈశాన్యమున హను మదిరి అను పర్వతము అలరారుచుండును ఈ కొండయందు దేవయక్ష గర్భస్థిర విధ్యాధరులు ఎల్లప్పుడు విహరించుచుండురు దీనిపై మనులు క ముచేయుచు దురు ఈ పర్వతమునందు ఎద్దయోగి జనసే తుడై నర్దేకుడు నెలకొనియుండును హనుమదిరికి తూర్పుభాగమున భద్రేశ్వరియు దక్షిణమున పద్మహస్తుడగు గోపాలమూర్తియు పడమట పద్మాక్షయు ఉత్తరమున గర్భరదేవుడు నిపాదరుద్రేశ్వరియును కలరు ఇట్లు ఈ పర్వతము పెక్కు దేవతలకు నిలయమైఉన్నది

ఎరుకదేవరాజు అను కిరాతకడు మ్మిలి కూర్చుడు రూపమున మృగభుని పోలినవాడు అతడు ఒకసారి తనచారలతో అడవిలో సంచరించుచు హనుమదిరికి తేరెను అది తన నివాసమునకు యోగ్యముగు స్థ మనియెంచి ఆ కిరాతుడు అచటి నీర్దేశ్యరుని సేవించుచు అచటనే కాపురముంచెను తన భుజిలముచే ఆ ప్రా తమనకు ఎలికయై ఎరకదేవరాజు ఉండెను ఆ ఎరక దేవరాజు వంశమున కొండకు అనుమడు గర్భరేయుడు కొమ్మకాశ్రేడు మొదలగు కొందరు ఎరకరాజులు జన్మి చి హనుమకొ డను (కీటి వరంగలు ఊల్లా) నూటపది సంవత్సరములకు పైగా పరిపాలి చిరి

అటు తరువాత పద్మాక్షిదేవి వరప్రసాదమున కా క తి రాజులు మిక్కిలి కై భవముతో వేయి సంవత్సరములు ఆ రాజ్యమును పాలి చిరి కా తి రాజులు ఏకశిలావగరమును నిర్మించియు కోటలు కట్టి చియు ప్రజలకు ఎన్నియో హతులు వీర్పరచియు హనుమకొండ రాజ్యమును పాలించిరి

తం ఆం కా

అనుమనగల్లు

అనుమనగల్లు అను గ్రామము నల్లగొండజిల్లా మిరియాల గూడెం తాలూకాలో ఉన్నది దీనినే అనునగల్లు అనికూడ వ్యవహరించుచు డిరి ఇది మిరియాలగూడెముకు ఎల్లమునుగ పరునాలుగు మైళ్ళ దూరమున కలదు ఈ గ్రామమునకు సూర్యాపే ఎదుమైళ్ళ దూరమున ఉన్నది

1961 న పత్సరపుజనాథాలెక్క ను రించి ఈ గ్రామము న 5 తి జనన ఖ్య 2411 బ్రాహ్మణులు శివార్కులు వైశ్యులు రెడ్లు ముతరాసులు తెలగలు పాలిలు గొల్లలు గొండ్లు మనమాద్రియలు కాక సుమారు అరవ దలమంది పెద్దూలు జాతివారు ఈ గ్రామమునందు కలరు స్థానిక ప్రజల ప్రభావవృత్తి వ్యవసాయము వ్యవసాయముతోపాటు ఇతర వృత్తులకూడ ఇచ్చటి ప్రజలు అవల బిండుచున్నారు

ఈ గ్రామమునగల రామలింగేశ్వరస్వామి ఆలయము మప్ర ద్దమైనది ద్రితి సంవత్సరము ఫాల్గుణ శుద్ధపూర్ణిమకు (పుబిసరి మార్చి నెలలు) రామలి గేశ్వరస్వామి మూడు దినములు కల్యాణోత్సవములు జరుగును స్వామిని ఊరేగించి భక్తులు నారీకేళిలపుష్పాదులను స్వామివారి సమర్పి చి తమ భక్తి భావమును వెల్లడించుకొ దురు ఈ స్వామికి శివార్కులు అర్చనమొనర్చి ప్రసాదమును భక్తులకు పంచిపెట్టుచు దరు మహాశివరాత్రి దినిమన స్వామి అభిషేకములు జరుగును ప్రజలు ఇచటి సీతారామస్వామిని హనుమ కుని ముత్యా మృతను గ్రామదేవతను కూడ పూజించుచు దురు

అనుమనగల్లు(అనునగల్లు) చరిత్ర ప్ర ద్ధికై గ్రామము వెలుగోటి వారిని జటప్రోలు బొలిలి ఎర్రాపురము మైల వరము మున్నగు స స్థానములకు మూడు పురుషుని భ్యాతి గా చిన బేతాళ నాయకునికిది ముఖ్య ట్టణమని చెప్పుచుండురు అనమగ టికి ఉత్తరమున నాలుగుమైళ్ళ దూరమున ఎల్లల మర్రి అను గ్రామముకలదు ఇదియు కొ తకాలము బేతాళ నాయకు కు (చెప్పిరెడ్డికి) రాజధానిక ఉండెను

బేతాళనాయకుని మొదటిపేరు చెప్పిరెడ్డి అని తెలియుచున్నది బేతాళనాయడు అనునది పరాక్రమాతిశయముచే ఇతని కేర్పడిన పౌరుషనామము ఈతడు కాకతి గణపతిదేవ చక్రవర్తి కాలమున ఉండెననియు ఆ చక్రవర్తిని మెప్పుంచి ఆయ ను డి కొంారాజ్యమును పెక్కు బిరుదులను సంపాదించె ననియు వెలుగోటివారి వంశచరిత్ర చెప్పుచున్నది

అమంగ టికి ఎల్లెమ్మరికి తూర్పునాటగు మైళ్ళ దూరమువడకున్న రెడు పర్వతములపై దుర్గమమైన దుర్గము టి దు బేతాళనామకుడే ఆ దుర్గమును నిర్మింపెననియు అచు అడు క్షద్రవరచివ ధరము ఇప్పటి నికలదనియు అచ టి ప్ర లంకాస్వాము

అమనగ టి గ్రామమున నివసించుటచేకనే చెప్పిరెడి (బేతాళనాయకుని) ఏ శమువాను అమమంగ టి గొత్తులుగా ఎఱవహరి పడినట్లు తెలిమగుచున్నది పర్వతనాయకులు మన్నగువారి బిందు లో "అమనగ టి పురవరాధీశ్వర" అనునది తరచు కాన్పి చును

కం అం కా

అనుమాంబ

పితాబుభానుఅను నతడు తన ఇరువదియవ ఎట (క్రి శ 1470) బహమనీసల్తానుల వై వ్యమునందు ఒక సపాయిగా చేరెను ఇతని మొదటి పేరు పితాబు పితాబు కాకతీయసామ్రాజ్య పతనముతోపాటు ఓరుగంటి ప్రతిభగ్గెను కాని పితాబు భాను బహమనీసల్తానుల ప్రాపునుపా ది గవర్నరుహోదాతో వర గల్లు పట్టణమును ఆక్రమి చెను అప్పటిను డి ఆ పట్టణ కోట ఇదమడి చెను

ఓరుగల్లుకోటలోని పితాబుభాను దర్బారుమహాలు అను మందిరమునకు దక్షిణమున శంకునిగుడి ఉన్నది దానిముందు పితాబుభాను క్రి శ 1504లో ఒకశిలాశాసనమును వేయి చెను ఇ దు తన శౌర్యవరాక్రమములను అతిశయోక్తులతో వర్ణి చు కొనెను

ఈయన ద్విశీయ మహిమ అనుమా బయని కాన మ దు తెలుపబడినది ఈ మె చిత్రాపుభానునకు సదా అనుకూలవర్తిని అగుచు అతనిని ఛాయవలె అనుసరించెడిది ఈ మెయ దు అమరుడు భోగి రాముడ అను మువ్వయ మకులు వరుసగా ఉద్భవి చిరి

క్రి శ 1493 ప్రా తమున గోల్కొ డమల్తానగు కుతు బుల్ ముల్కునకును పితాబుభానునకు జరిగిన సంగ్రామము దు పితాబుభానుని శ్రేష్ఠపుత్రుడగు అమరుడు మరణి చియు డ వచ్చునని అచార్యు ళ డవల్లి లక్ష్మిర జుముగారు అభిప్రాయ మును వెలిబుచ్చిరి

కాననమున దు ఓరుగల్లును ఎకోవల అని ప్రత్యేకనామ ముతో ఉదాహరించుట గమనింపదగిన విషయము

కో వెం

అనుమూకుకోట చూ ఉత్తరమల్లు

అనూపదేశము

అనూపదేశము నెల్లదానదికి ఎగువభాగముు ఉన్నది దీని మాహావృత్తిరగము రాజధాని "జలప్రాయ మనూపం స్సాత్" అని అమరకోశము దను అనుగతాః అహ యేచుతే అచుపానామదేశా అని రఘువ శ మహాకావ్యము న దను చెప్పబడుటచేక ఈ అనూపదేశము అన్ని కాలముల య దును నీరు పచ్చుద్దిగా లభి చుప్రదేశమనిగాని లే నిర తరము వర్షములు కరియుచు డుటచేక చెమ్మగిలియు డునట్టి ప్రదేశమనిగాని చెప్పవచ్చును రానచామరుని తన కారాగారమున బ ధి చినవాడును అవినీతిపరులను శిక్షి చువాడును అష్టారశ ద్విపములయందు యూప స్తోభములను పాతినవాడును దత్తాత్రేయ వరప్రసాదలబ్ధుడును మహావరాక్రమోపేతు డును అగు కార్తవీర్యార్జునుడు పూర్వము అనూపదేశమును పాలి చెను కార్తవీర్యార్జున వ కీయుడగు ప్రతిపుడను రాజా విదర్బదేశాధిపతి అనుగు చెల్లెలగు ఇ దుమతీదేవియొక్క స్వయ వరమునకు వచ్చెనని రఘువ శ కావ్యమున చెప్పబడి నది ఈ మహారాజులు వేదప డితులను నేటి చెడి వాడనియు లక్ష్మీదేవి ఇతనివద్ద స్థరముగా నివస చి చ చల అను అప వాదమును పోగొట్టుకొనెననియు రఘువ శమున వర్ణి పబడి నది ప చపా డపులలో కనిష్ఠుడగు సహదేవుడు దక్షిణ దిగ్వి జయ మొనర్చుచు మాహావృత్తిరగరమునకు వచ్చెను అగ్ని దేవుడు తానుపూర్వమానగం ప్రభువుల కొంగిన వరమును బట్టి సహదేవుని వై వ్యములను దహి చుచు డెను అప్పుడు సహదేవుడు అగ్నిహోత్రములతో అగ్నిదేవుని వ్రవమ్మని చే కొని మాహావృత్తిపురమును జయచి నివద్ద్ర భువువలన ధనరాసులను కాను గా గ్రహ చిన్లు మహాభారతమున పభావర్యమున ఉన్నది అనూపదేశమునక చేపదేశమని వేరొక పేరు ఉన్నట్లు తెలియచున్నది ఈ దేశమును శ్రీశృష్టి విరోధఅను శిశుపాలుడు కొంతకాలము పాలి చెను పల్నాటి వీరసౌధమునకు ప్రధాన స్థభూతుడైన అనుగునృపాలుడు మొదట అనూపదేశము కు వీలి యై తన పూర్వుల పాపము లను కడిగివేయుటకు తీర్థయాత్ర లొంగుచు పలనాటికి వచ్చి అచ్చట తన రాజ్యమును సుస్థిర మొనర్చుకున్నట్లును

ఆ రాజకమారులగు నలగామ మలిదేవారులకు రాజ్య భాగము మిత్తముగా యుద్ధము జరిగినట్లును వలొట్టి వీర చరిత్ర చెప్పుచున్నది

సమూహ నాలుగున్నర శతాబ్దిముల కాలము దక్షిణా వధమును పాలించినవారును అంధ్రరాజులునగు కాళవాహనుల లోతలమానికమువంటివాడగున గౌతమీపుత్రకాళకర్ణి అను రాజునగుడు అనూపదేశమును జయించి ట్లు "the Early History of Decan" అను గ్రంథమునందలి మొదటిభాగమున కలదు గౌతమీపుత్రకాళకర్ణి క్రీ శ 78 నుండి 102 వరకు రాజ్య మేలెను

ఈయన రాజధాని అమరావతి వద్దనున్న ధాన్యకట కము (నేటిరణికోట) ప్రళమాహారాజు తల్లియగు గౌతమీ కాలక్రి వేయి చిన నాసిక కానమువలన గౌతమీపుత్ర కాళకర్ణియొక్క గుణగణములను ఆయన జయించిన దేశము లును మనకు విశదమగుచున్నవి గౌతమీపుత్రకాళకర్ణి మాతృ నేవావరాయణుడు మూడుముద్రముల నీరు త్రాగిన సమ రాళ్ళములకలరాదు శక యవన పహ్లావులను క్షవరాటుల వంశమును నశి పఠేనవాడు వర్ణవర్ణము నుకమముగ నడి పి చినవాడువీకధమర్కర శత్రవాహాదిఖిరదముల కలవాడని వర్ణించుటచేను ఇతడుజయించినదేశములలో అనూపదేశము/వాడ ఉన్నది అదేశముల వివరములు ఇట్లు తెలుపబడినవి (1) అనక (దీనికి రిషికమని రోకమేరు ఇది అ కదేశమునకు దక్షిణమున కృష్ణాగోదావరి మధ్యప్రదేశమై ఉన్నది) (2) అనక (ఇదిహైద రాబాదు రాష్ట్రము కు తూర్పు దక్షిణములందున్న ప్రదేశము గోదావరితీర్థా ఇ దు కలదు (3) ములక (మైతానుకు అ టి యున్న మండలము) (4) సురాష్ట్ర (దీనిని సురరాజనియు అందురు ఇది నేటి దక్షిణ కళియావాడ అయియున్నది) (5) కకుర (ఇది తూర్పు రాజపుత్రస్థానము న దలి యొక భాగము) (6) అపరాంత (ఉత్తర కొ కడము ఉత్తర మహా రాష్ట్రము నాసిక కార్ణాటకాలు గలిగిన ప్రదేశము) (7) అనూప (నర్మదానదికి ఎగుర ప్రాంతము మాహిష్మతి నగ రము దానికి రాజధాని) (8) విదర్భ (వీడరు) (9) ఆకర ఇది విదిశానగరముతో గూడిన తూర్పు మాళవదేశము) (10) అనంతి (పశ్చిమ మాళవదేశము దీనికి ఉజ్జయిని రాజధాని ఉజ్జయినికి అనంతి విశాల పుష్పకండిని ఆనివాసు తరము లుండినట్లు హేమచంద్రకోశము చెప్పుచున్నది ఉజ్జయిని నేటి

మాళవ న థియారాజ్యము నందున్నది ఇది అనంతి నదీతీర మున ఉన్నది అవ తి నదికి శీప్రా అని పేరొక నామము కలదు మోక్షదాయకములగు అయోధ్య మధుర మాయ కాళి కాంచి అవ తి ద్వాపరవతి అనుపట్టణములలో ఉజ్జయిని ఒకటి "నిరక్షదేశాత్ ఊషోదేశాంతే భవేద వ తి గణితేన యస్తాత్" తదంతర షోడశసంగుణ స్వాత్ భూమా మస్మాత్ బహు త దుక్త్యా" అనుభా గురాచార్యుల వా యమువలన నిరక్షదేశమునుండి (భూమధ్యరేఖ) అవ తివరకు కొలచిన యెడల అది భూపరిమాణమునకు పదునారవవ తు ఉ డు ననియు దానికి పదునారురెట్లు చేసినయెడల భూమి ప్రమా ణము వచ్చునని తొల్పితిమికుల అభిప్రాయము దీనినిబట్టి అవ తియొక్క ఉత్తర అక్షాంశము 22½ అ శములు టి లెక్కప్రకారము ఉజ్జయిని 28 ఉత్తర అక్షా శముల మీద ఉన్నది అంశమనగా 70 మైళ్ళదూరము ఉ జ్జ యి ని పూర్వము సంస్కృతప్రాకృతాదిభాషలకు ని యమై ఉండెను ఈ విధముగా గౌతమీపుత్ర కాళ కర్ణి జయి చిన దేశముల వివరమేకాక అయోదేశముల య దున్న పర్యత ములును ఇట్లు చెప్పబడినవి (1) వి ధ్య (తూర్పు వి ధ్య ప్రా తము) (2) అనవత (మాళవదేశమ నకు దక్షిణమున ఉన్న వి ధ్యపర్యతప్రాంతము) (3) పారియాత్ర (అరావళి ఎక్కిమ వి ధ్యపర్యతముల ప్రాంతము) (4) సహ్యా (డమటి కనువులు) (5) కన్యగిరి (దీనికి కన్యేరి అనియు పేరు ఇది మహారాష్ట్రములోని శౌద్ధగుహలు గలిగిన ప్రదేశము) (6) నిరితానా (దీనిని శ్రీస్థానమనియు అ దురు ఇది శ్రీకైలము (7) మలయ (నీలగిరి దక్షిణమున ఉన్న పడమటికనువులు) (8) మహే ద్ర మహా దీ గోదావరుల మధ్యనున్న ప్రదేశము ఇది తూర్పుకనువులలోనిది (9) చకోర (శ్రీకైలప్రాంతము) దీనినిబట్టి గౌతమీపుత్ర కాళకర్ణి దక్కను నంటిని మాళవ రాష్ట్రములను రాజస్థానమున కొంత భాగమును పాలించినట్లు తెలియుచున్నది

ఇట్లు అనూపదేశము వింధ్యపర్యత ప క్తితో సా ద్రా రణ్యములతో రేపా దీపకల్లితో కనులపండువొ ర్పుచు చరిత్రనుగ్రమ్మె బహు పట్టణాద్యలంకృతమై అలరారు చున్నది

అన్నభట్టు - గరికపాటి

అన్నభట్టు వ కీయులు మొదట తెల గాణములోని మహాబలి గురు మండలము దలి ఆచ్చట తాలూకాలో ఉన్న మామిళ్ళాల్లి అను గ్రామమున దుని న చిరి ఎమ్మలట అత్తరుమండలము ప్రాంతమునకు వల రోయిరి అన్నభట్టు టిపేరు గరికపాటివారు గుటూరుమండల మిలోని గరికపాడులో నివస చటచేత ఆ గ్రామనామమే ఈయనకు గృహనామమగ ఎర్పడి ట్లు విశదమగున్నది ఈయన క్రీస్తుశకము పదునారవ శతాబ్దిమధ్యకాలమున ఉడిట్లు శ్యులు పబడినది ఈయన తెల గాణ్యశాఖకు తెదిన ఆధికారమును కౌనుగోత్త్రుమ వీరిది విదేశాల్లు బహు వేద శాస్త్ర శ్రోత ఎ గీతములకు వీరి వ శము నిలయము

అన్నభట్టు తండ్రి తిరమలభట్టు తిరమలచార్యుడు ఆయు ఈయన వ్యవహారి చిరి ఈయనకు సర్వతోముఖ యాజ్ఞ అనుబంధము డెను సంధ్యావందనాభ్యుదయము అను గ్రంథమును ఈయన రచి చెను అన్నభట్టుకాత ఎల్లు భట్టు ఈయనకు అగ్నిహోత్రభట్టు అను బిరుదము డెను ఆ లోకనూర్తి అను న్యాయగ్రంథమును తత్త్వవివేచనము అను వేదాంత గ్రంథమును మహాభాష్యటీక అను వ్యాకరణ గ్రంథ మును ఈయన రచి చెను అన్నభట్టు మత్తత లోకనాథ-భట్టు ద్వారాభాష్యులు అను బిరుదము ఈయన కు డెను అన్నభట్టు అన్న సర్వదేవదు అన్నభట్టు ఆలోక ద్వాజ మను గ్రంథము దు ఆశ్రాస్థగ్రంథరచారా అను వ్యాఖ్యమున తన అన్నను గౌరవప్రసంగముగ పోషి నుటచే గ్రంథమును గాడితని తెలియచున్నది అన్నభట్టు వ కీయు కు మూలపురముడు రావున పోవయాజి ఈయనకు అద్వైతాచార్యుడు అను బిరుదము డెను ఈ విధముగ గరికపాటి అన్నభట్టు వ శము మహావిద్వాంసులకు నిలయమై ఎరిగినది

అన్నభట్టునకు శాస్త్రమున విద్య అభ్యుదయించె యెదురు తండ్రి అన్నభట్టును కోవ చిల్ల వీడిరొమ్మన అభినానవ త్తడయిన అన్నభట్టు వెలసే గృహమును విడిచి కొడిటికి పోయెను అచటి పాతశాలలో ప్రతిచి 12 వ శతాబ్దములు దీక్షతో చదివి ఎవరిదెరు ప్రశ్నలు కృష్ణ యజుర్వేదమును తర్కమీమాంసావేదాంతశాస్త్రములను

అన్నభట్టు చెను మృత్యుకాలిపోయి అచట శివవీరేశ్వర పడిటని యొద్ద వ్యాకరణశాస్త్రమును చదివెను ఈ విధ ముగా అపార్థిశములు ప్రతిచి అన్నభట్టు న్యాయమీమాంసావేదాంతవ్యాకరణశాస్త్రమును కృష్ణయజుర్వేదమును పూర్తిగాచి చుకొని ఎవరోవిద్యానుడుగా ప్రసిద్ధి కెక్కినెను ఈయన ఎకన భాగ్రాహి ఈయన పాడి త్యము అనితరసార్థము

అన్నభట్టు కాశినుడి తిరిగి తన స్వగ్రామమునకు (అత్తూరవద్ద నుండి) పోయి కొంతకాల మచటనేయుండి తిరిగి కొడిటికి చేరెను అచట నాకపాతాను నె కొల్లెను అందు విద్యార్థులకు తర్కశాస్త్రమును బోధి చుచు గ్రంథ రచనము చేయుచు డెను తర్కశాస్త్రము చదువు విద్యార్థులు శ్రమముగా తర్కన గ్రహము దీవి మత్తాళి గదాధరి అను గ్రంథములు చదవవలయు నెడి ప్రమును ఈయన యే నిర్దేశి చెను ఈ క్రమము సమ జనుముగా ఉడుటచే ఆత్మకీర్తిలక్ష్యము విద్యాసుల దరును దీని నామోదించి తర్కశాస్త్రమును ఎదువు విద్యార్థులు నాటినుండియు తర్కన గ్రహముతో శాస్త్రోత్తమము అభిచుట పరిపాటి అయ్యెను అన్నభట్టు వైద్యము క్రమముగా నలుదిక్కులకు తెలిసెను తత్తవన శరీరకలై న శ్రీష్టచేవరాయల అల్లుడగు అయ్యరామరాజు అన్నభట్టు పాడిత్యమునకు మెచ్చి గుటూరుమండలమున దలి సత్తెలి తాలూకాలోని గరికపాడు అను గ్రామమును అన్నభట్టునకు దాన మొనెను ఈ దానకామ్రామునములు నేటికిని మద్రాసు మూత్యమున దున్నవి అయ్యరామరాజు సదాశివరాయలు వియనగరిసామ్రాజ్యమును పాలి చుచున్నకామనక డెను సదాశివరాయలకు రామరాజు బాండ్లయెయుడి కానే రాజ్యమును పాలి చుటలో ప్రధానము అమి చెను రాయల పాలన కాలము క్రీస్తుశకము 1542 నుండి 1570 వరకు గుట చేతను ఆకాముననే అయ్యరామరాజు అన్నభట్టునకు గరికపాడు దానమొ గుటచే ను అన్నభట్టు ఉనికి క్రీశ పదునారవ శతాబ్ది మధ్యకామని తెల్లమగచున్నది అన్నభట్టు గరికపాడు అగ్రహారమున నుఖితీ నముచేయుచు విద్యార్థులకు అర్హాదిశాస్త్రములను బోధించుచు అనేక గ్రంథములను రచియి చెను

ఈయన రచిచిన గ్రంథములు ఈయన వేదశాస్త్ర

సా త్వమునకు నికషములనంటిని ఈయన గ్రంథములు మొత్తము పదునొకండుకు వైగా కన్నట్లును వి

న్యాయ గ థ ములు - (1) తర్కస గ్రహము (2) తర్కసం గహాదీప (3) తర్కశాస్త్ర తత్వబోధిని (4) ఆలోక సిద్ధాంతము (ఈ గ్ర థము జయదేవునిచే రచితమైన ఆలోక మను తర్కవచి కామణి టీ కు టీ) (5) ముఖద్విమనోహరము (ఇది రఘునాథశిరోమణియొక్క దీధితి మీది టీ)

మీమా సా గ థ ములు - (6) రాణోక్షివని (ఇది భట్ట సోమనాథుని రాా ముచే టీక దీనికి సుధాహరము - మణోధిని అలి నామాంతరములు) (7) తంత్రవార్తిక టీక

వేదాంతగ్ర థములు - (8) మితాక్షర (ఇది బ్రహ్మ మాత్రములపై వృత్తి) (9) తత్వవివేచనము

వ్యాకరణగ్రంథములు - (10) వ్యాకరణ మితాక్షర (ఇది పాణిని అష్టాశ్రాయిపై మిక్కిలి సులభమైన వాఖ్య) (11) భాష్యప్రదీపోద్ఘోతనము (ఇది కైయటుని ప్రదీపము మీది వాఖ్య)

వేదముపై ఈయన సర్వలక్షణము అను గ్రంథమును రచించెను

తర్కశాస్త్రము ప్రాచీనము నవీనము అని ద్వివిధముగా వేర్వేరింపబడుచున్నది స్రుతకము 12 వ శతాబ్దిః పూర్వమున ఉన్నదానికి ప్రాచీనతర్కము అనియు 12 వ శతాబ్దిః తరువాత గంకేశోపాధ్యాయరచిత తత్వవింతామణి అను గ్ర థార భమును దీ ఉ న్నదానికి నవీన తర్కమనియు పేర్లు ప్రాచీనతర్కముతో ప్రమాణ నిరూపణముచేసెన ఎమ్మె వదార్థనిరూపణమును చేసిరి ఆర భమున ఉన్న ప్రమాణ నిరూపణము మణోధముకాక విద్యార్థులకు ఆ ధృతి విమగు జనింపజేసె తర్కశాస్త్ర వతనమున దు వారికి విముఖత కలిగి చెడిది అన్న భట్టు తర్కశాస్త్రాభ్యాసకుల క్లేశమును అర్థము చేశానెను విద్యార్థులకు సులభముగ బోధపడునట్లు తర్కస గ్రహమున దు వప్రమేయములను ముందుగనిరూపించి ఆ ప్రమేయ నిరూపణమునకు ప్రమాణములను సాధనముగా గ్రహించెను ప్రాచీన నవీనమతములలో భేదము లిగినపుడు యుక్తియుక్తముగ ఉన్నదని ప్రాచీ మకమునే గ్రహించెను ఖద్దివర్మలో గా మకావసుము ఇతరములను చచ్చి చుటలో కణాద మహర్షి భావములను ఈయన అనుసరి చెను తర్కసంగ్రహమునకు ఈయన వ్యాసిన వ్యాఖ్యయే తర్కదీపిక

“టీకాం శికువాశ కుర్వే తర్కస గ్రహ దీపికామ్ (శికువు లకు గూడ సులభమగు విధముగ తర్కస గ్రహ దీ కను వాయించుచున్నాను) అని అన్న భట్టు గ్ర థార భమున వాని నె ను తర్క్యతే పృథిపాధ్యక ఇతి తర్కాః దర్శివ్యాది ఎదార్థావేషా ఎంగ్గిహ ఎ ట్టే వేద స్వరూపక నం క్రియత ఇ్యక్తః ఇష్టే రమ్యతైలితో తర్క గ్రహ దీపిక అలరారుచు న్నది

అన్న భట్టు రచించిన తర్కస గ్రహ తర్కస గ్రహ దీపికలకు లభించిన భ్యాతి వ్యాప్త ఆయన రచించిన ఇతర గ్ర థములకు చేూరలేదు తర్కసంగ్రహముపై ఇరవై అయిదు వ్యాఖ్యలును దీపి పై పదివ్యాఖ్యలును వెలు వడినవి

అన్న భట్టు తనకు ఎబిలిఅయిన స వత్సరముల వయస్సు చాటి ఎమ్మెట శ్రీశైలమునకు బోయి ట్లు తెలియు చున్నది ఈయన నిత్యసంతోష ఇరలను ఆశ్రయించుటఅన్న ఈయనకు ఎవగి పు గరికపాదు గామివాన మును గూడ ఈయన అతికష్టముతో అనిష్టముతో గ్రహించి నాడట కాళికి బోయి అచ టి మహాసంఘమున శాస్త్రవాద ముల జయించి అచ్చటి వ క్షికు డలిచే ఈయన బిగ్గివాద గౌరవమును పొందెను “కాళిమన మాతేంద్ర నాస్సం భట్టాయతేడ్విః” (కాళి పాయురంత మాశ్రయునే బాగ్వి ణుడు అన్నంభట్టు వ టి ఎగ్గిది లవామ కామగదా) అను ఆశాదమునకు స్థానమైన అన్న భట్టు కడుభక్త్యజీవి

తం అం కా

అన్నచోడవరము

శ్రీ నాథమహా వి భీమేశ్వరపురాశరవనారంభము నకు మ గళాచరణముగా అల్లా రెడ్డి కొడుకులగు వేమారెడ్డి యొక్కయు వీరభద్రారెడ్డి యొ గ్గయు ప్రభావమును ఎరవతనకృతిభర్తయగు తేంద్రపూరి అన్నమ త్రి యొ గ్గయు వంశావతారమును వర్ణి చెను స ధర్మవశమున శ్రీనాథుడు ఆ వ శస్త్రుగ కార్యఖిగ్గ నిపుణతలను సాహసోదార్యములను ధర్మనిరతిని హింసెను బె డపూరి అన్నమ త్రి అన్నయగు లింగన మంత్రిని కవీశ్వరుడు వశ ని చెను

లి గన మంత్రి ఇంటిపేరు అరియేటి ఈ మంత్రి పూర్వులకు అరియేటివారు అను పేరు ఎక్కడెను అట్టి పేరు వచ్చుటకు కారణము తత్సూర్యుడగు పోలయ అన్నమంత్రి

అరియేడు లేక అరేడు అను గ్రామమును అగ్రహారముగా పడని యు డటయే అని తెలియును న్నది

ఓ గ మ త్రి ద వూరి వ క్లు గు అలాడరెడ్డికి చేబోడు వాడోడుగా ఉ డి అత యర్థకార్యములను ర్రిడచు డెను లి గనమ త్రి ధీరోదాత్తుడు మ గళచారుమూర్తి నిర్మల ధర్మమూర్తి నీతి విద్యాబృహస్పతి స గరసవ్య పాచి అని శ్రీనాథుడు క్కాడి చెను ల్లాడ-డ్డి డయి చిన ప్రా తమ మ శ్రీనాథుడు అక నీ ధ్యమలో వర్తి చెను ఆ డయ ర ఎలో ల్లాడరెడ్డికి పీరాగ్నే రడయిన ఓ గన మ త్రి కాచి చిన తోడా టు కూడ | క న డిసది అల్లాడ రాజుచే లి గన మ త్రి తెలుగుభూమిని ఎలి చెను అత చే బ్రాహ్మణులకు ర్యస్వామ్యములతో భూములను ధార పోయి చెను

లి గ మంత్రిని శ్రీనాథుడు సోనరుక్కా గయనితో పోల్చెను లి గ మ త్రి ద్వాదశి వాడు బ్రాహ్మణులకు పుద్ర సోపేషమయిన భోజ మను ర్యో చారములతో పెట్టు చు డెడివాడు ఇట్టి గణగణ కిముడగు లి గన మ త్రికి ప్రతాపవేమరాజు బోడ క ర్తి వహ్వోడమన అన్నచోడవర వను అగ్రహారమును అర్పి చెను లి గన మ త్రి ఆ అగ్రహార మను కవి ద్విజు బ ధవుల పోషమను కోసరము గ్రహించెనని చెప్పబడినది

ప్రతాపవేమరాజు యువ బోడ కర్తి వహ్వోడము అన్నచోడవరము ఎక్కిడిచి అను విషయములు విమర్శి వ దగి చి

ప్రతాప అనునది విరుడము ప్రతాపవేమరాజు (క్రి శ 140) అలాడరెడ్డి మొదటి కుమారుడు అశకు తనత ద్రియైన అల్లాడరెడ్డికి లి గనమ త్రియొనర్చిన అమూల్యపాహార్యమును పురస్కరి చుకొని అన్నచోడవరమను అగ్రహారమును దాన మొసరి యు డెనని ఉపా చుట ఉచితము

బోడ కర్తి అను ది తూర్పు గోదావరి జిల్లా అవలాపుర తాలూకాలోని బోడసకుర్రు కావచ్చును అన్న చోడవరము దానికి సమీపమున గల గ్రామము కావచ్చును అన్నచోడవరపు నన్నిచేకమును నిర్ణయించుటకు తగిన ఆధార ములు లభింపలేదు

గ ల కాం

అన్నదేవచోడుడు

క్రి శ 1317 మొదలుకొని క్రి శ 1418 వరకును జయాలజయములకలలోనైనను విప్ర మసరాకపములతో కృష్ణా గోదావరి మధ్య ప్రదేశమును పాలి చిన మహాయోధుడు అన్నదేవచోడుడు

ఋసవోకులు తెలుగుచోటలలో ఒక కాళుకు చె దిన వారు పూర్వము కడవ జిల్లాలోని బిచ్చేలు నర్తపటము కర్నూలు మ డ ములోని మార్కాపురము మొ లగు ప్రాంతము అలువరాడని ఎలువ డినని అఋసవోకుల వ శ క ర్త ఋస భీముడు అన్నదేవచోడుడు ఈ వ శమునకు చె డినాడు అన్నదేవుని త ద్రికామరాజు ఇతనికి వేరోక నామధేయము భక్తిరాజు ను ది ఇని భార్య అన్నెమా బ

అఋనాడు ను డి భక్తిరాజు పూర్వము తూర్పుశిర ప్రాంతమునకు ఎవ్వుడు తరలిరో చెప్పలేనను ఎడడు కాని వీరు కొ డటిరెడ్డిరాజుల కామున పాలి చిన దేశములు భీమ వ్రోలి మ (ఎలి మ గోదావరి జిల్లాలోని భీమవర ప్రాంతము) వేగినాడునునై ఉన్నవి ఇవి చోడమండలముని అనాడు ప్ర ద్ది కెల్సినది భక్తిరాజు మహావీరడను విషయము ఇతని కుమారుడగు అన్నదేవుడు వేయి చిన రాజమహే ద్ర ర కాస మవలన తెలియవచ్చిచి చోడమ డలమును ఎట్లయినను తమ రాజ్యమున కలినోయుటకు కొ డటిరెడ్డి ప్రభువులు గట్టి గ్రయత్నము చేసి రెడ్డిరాజ్య విజృంభణమును వారి అత్యాశలను అణకట్టుటయ దు మైహాయలు డ డీకులు నిడదవోలు చప్రవర్తులు కొంతవరకు గ్రయత్నించి సఫలమైరి భక్తిరాజు కూడ ఆయా సమయములందు రెడ్డిరాజుల ప్రతి ఘటి చి వారి గ్రయత్నములను వమ్మ చేసెను భక్తిరాజు మరణాంతరము కొ డటిరెడ్డి ప్రభువుల కోర్కె ఈడెనది అది ట్లన భక్తిరాజు కు వేరోక భార్య వలన భీమలి గరాజును కుమారుడు గాడు ఇతనిని చోడభీముడనియు భీమచోడు డ యు కూడ ఎలుతురు రెడ్డిరాజ్యస్థాపకడైన ప్రోలయ మా రెడ్డి తన రె డవ కుమారులను (పేరు తెలియదు) భీమ లి గమునకిచ్చి వివాహమొనరె ను త ద్రి మహానాన తరము అన్నదేవుడు చైత్యకరాజ్యమునధిపి చి క్రి శ 1387 లో ట్టాభిషే ము చేకొనెను భీమలి గన తన కావమరదులగు అనపూరారెడ్డి ఆ వేమారెడ్డిగారల సహాయముతో తమ్ముడగు అన్నదేవుని ప్రతిఘటించి రాజ్యమును వశపరచుకొనెను అప్పటి

నుండియు అన్నదేవచోడుకు రెడ్డిరాజులు బలవద్దిగోధులైరి నయము దొరికి పుడెల్ల ప్రత్యర్థులతో కూడి ఆతడు రెడ్డి రాజులను హతమార్చుటకు వేచియు డెను అన్నదేవుడు విధ ప్రాతపల సాహాయ్యముతో నై తిరుగుచు దేవరకొండ వేలచున్న పెద్దవేగిరిని (1384 89) తన రాజ్యము తిరిగి సంపాది యుకొను విషయమున సహాయమునకై అర్థి చెను

ఇదే మయమున రెడ్డి పక్షపులమవ్య రాజమహేంద్ర వర రాజ్యము విషయమున తగవులేర్పడినవి (రాజమహేంద్ర వర రాజ్యము గోదావరీ పూర్వతటమునుండి సహచరి వర్ణంతము వ్యాపించియున్నది) కొమరగిరిరెడ్డి ఈ ప్రాంత మునకు తన కుమారుడగు అనపోతారెడ్డిని యోవరాజ్య ట్టాఖ్య కునిగ చేసెను కాని అని అకాలమరణము వలన కొమరగిరి రాజ్యపాలనాధుర ధనుడగు తన శావమగిరి కాటయవేముని రాజమహేంద్రవర పాలకునిగా చేసెను (క్రి.శ. 1386) కుమారగిరి రాజ్యము చేయుచుండగా పెద కొమటివేముని కొం వీటిని క్రి.శ. 1402 న వత్సర ప్రాంత మున అక్రమి చెను పెద కొమటి వేమారెడ్డి కొమరగిరిరెడ్డికి వర్గిహితజ్ఞాతి అందువలన ఈతనికి రాజమహేంద్రవర రాజ్యము కాటయవేమునికి న ప్రతిముచు కన్నెర్రయైనది ఈ తడఁబమున అన్నదేవునకు వైశ్యకరాజ్య సంపాదనయ దు పెదకొమటివేమారెడ్డి వలన హాయిము కూడ కలసి వచ్చినది

రాజమహేంద్రవర రాజ్యమును పెద కొమటిరెడ్డికి సంక్రమింపజేయుటకు అతని సహాయార్థమై గొప్ప సేకు అన్నదేవచోడుడు అధిపత్యము వహించి కళింగము మీనుగ రాజమహేంద్రవరమును మట్టడిచుటకు బయలుదేరెను ఇదివరలో సహచర మర్థి చిన దేవరకొండ వెలసు నాయకులు పెదవేగిరి అని కుమారుడు మాదానాయకుడు తమ వైశ్యములతో అన్నదేవచోడునకు శాటయై నిలిచిరి కూర్చు చాకులసంఘములోని వాడును ఎలమంల పాలకుడు ను రాజమహేంద్రవర రెడ్డిరాజులకు సామకుడును అగు విశ్వేశ్వరుడు క్రి.శ. 1407లో చర్లపర్తి (విశాఖపట్నము జిల్లా) వద్ద శత్రు సైన్యమును అడ్డుకొని అన్నదేవచోడుని వరాణికుని చేసి ట్టుని చధారల వద్దగల శాసనము (చ.చధారల విశాఖ జిల్లాలోని అకాలికి 16 మైళ్ల దూరమున ఉన్నది) (డ.హి. VI నె. 14) వేర్కొనుచున్నది కాని మరల దిగునడి తృప్తమగు సేనలను కూర్చుకొని అన్నదేవుడు కాటయవేము

నోడించి రామహేంద్రవర రాజ్యములలోని పెక్కుభూభాగము లనుకూడ అక్రమిచుకొనినటుల ఈతనిచేసే ముపడిన రాజు రామశాసనము (క్రి.శ. 1404) ద.హి. IV నె. 1347 1349) వలన తెలియవచ్చును ఇందు రాజాధిరాజపర మేష్వర పూర్వం హంసాధీశ్వర ప మహాపాశ్వర అను బిరుదులు రాజుల ఛనములుగా భావివలెడి ఇళిని ప్రాతీయ అధికార మును తెలియపరచుచు కాని ఇందు సపాదించిన రాజ మహేంద్రవర రాజ్యభూభాగములను తగ్గిస్తాడీనములతో పెక్కు కాలము ఉచుకొనలేకపోయెను తొల్రెచ్చెనాది నర్వర ముఖి పూడి అచ్యుతాపురము అను శాపుండు కనుగొనడినన కాటయవేముని శాసనములను బట్టి రామహేంద్రవరము మాత్రము అతనికి అధీనమునందే కలదని తోచుచు ఇళిని రాజ్య ము శత్రుదాచంమునకు ఎగువను గోదావరియ దున్న "మోతే" (గోముఖిగిరి) అను ద్వీపము నుండి బోలవరమునకు దిగువన ఉన్న పట్టణగిరి వరకును (గోదావరి వల్లిమతలము) వ్యాపించి యున్నది

ప్రబలశత్రువగు కాటయవేముడు రాజమహేంద్రవర రాజ్యమున ప్రత్యర్థిగ తన ప్రక్కనే మనలుట అన్నదేవునకు దుచి చలేదు ఆ దువలన అతని నెట్లయిన తొలగించుటతో కాటయవేమునకు ప్రత్యర్థియగు పెద కొమటి వేముని సహాయమునకై అభ్యర్థి చెను ఈ కూటము తకు గొప్ప ముప్పు తేగలదను విషయము కాటయవేమునకు తెలియచు కాగా రేచెర్ల నాయకులు బహమనీముల్తాను తనకు ప్రబల శత్రువులు ఆ దువలగ వీరందరకలసి ఒకే చెట్టున తన మీదకు రాకుండ అతడు విజయనగరాధీశ్వరుడైన మొదటి దేవరాయ లను తనకు సహాయార్థమై వేడుకొనెను దేవరాయలు ఆ దులకు ఒప్పకొని గొప్ప సైన్యముతో కొండవీటి రాజ్యములలోని శాపట్ల ప్రాంతమును ఆక్రమించెను దీనివలన పెదకొమటి వేముడు కాటయవేముని ఎదుర్కొనుటతో కొంత జాప్యము వహించవలసి వచ్చెను

అన్నదేవచోడుడు తన శావయగు ఎన ఉడిరాజు పెదకొమడు మున్నగు వారి సహాయముతో గోదావరికి వల్లిమయున తన రాజ్యమును స్థిరపరచుకొనెను గోదావరిని చాటి తన భూభాగమైన కొన మండలమును అన్నదేవుడు ఆక్రమించుకొను నను భయము కాటయవేమునకు కలిగినది అందువలన గొప్ప సేనలను కూర్చుకొని అన్నదేవునితో

అత్తిలి (పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా) వద్ద క్రీ.శ. 1412 లో యుద్ధము కు తలపడెను అన్నదేవుని సహాయమును రాచకొండ దేశాధిపతి వెలమనాయకులు బహమనీయులగు షోజహా సైన్యమును వేరొస్త్రునుడి పెదకోమటిరెడ్డి సైన్యమును కలిసి కాటయవేముని ఎరిచినవి రాజమహేంద్రవరము మూలమున దలి అన్నదేవచోడుని కానమును బట్టి అన్నదేవుడు తన మిత్రుని (పెదకోమటి వేమారెడ్డి) కాపాడుటకుగాను తన తావయగు ఎర్రండిరాజు అధ్యక్షుడుగను కన్నడులు మొదలుగ శత్రువులను యజ్ఞపథపులగుచేసి తాళివీరయజ్ఞము చేసినట్లు తెలుపుకొనెను ఈ యుద్ధమున దు అన్నదేవుడు విజయమున దుటయేగాక అత్తిలికియదు ౫ కుప్పవడిన 10 000 మంది శత్రుయుద్ధభటులకు పాత్ర రాన మొర గినట్లు చెప్పబడినది

కాటయవేమునితో జరిగిన సంగ్రామములలో తెల్లకాకరవర్తి (తణుకు కాకరవర్తి) వద్ద జరిగిన యుద్ధము ఫిరకమైనది ఈ యుద్ధమున కాటయవేమునకు సహాయమునచ్చిన విజయనగరసేనలు వలాయనమైనవి కాకరవర్తి విజయముతో గోదావరి దక్షిణపాతము తయ అన్నదేవుని అధీనమునకు వచ్చెను కాటయవేమారెడ్డి కుటుంబము బిరుదులు మిత్రుల పరివారము అన్నదేవునకు ప్రతిమిల్లి శరణువేడగా వారలను అన్నదేవుడు పోషించెను ఆ రాజమన్యూనికీ "శరణాగత భూపరజాబీజాగురు" అని బిరుదుముకలిగి ట్లు వివరింపబడినది ఈ భూపతి రాజ్యపాలనములో ప్రజలు సుఖముగాను దీరినియు భూసురప్రభో ముచే ఇతడు తీర్థయాత్రలు చేయుచు పాలెట్లనందలి ఊరారామేశ్వరస్వామివారి దేవతకు తలద్రుల పేద క్రీ.శ. 1418 లో భూదాము చేసెనని తెలియుచున్నది

కాటయవేముడు క్రీ.శ. 1414 ప్రాంతమున పెదకోమటి అమయాయలగు కొప్పల నాయకులతో జరిగిన యుద్ధములందు మరణించియుండవచ్చునని చారిత్రకులు ఊహించి కొప్పల నాయకులు పెదకోమటివేమునకు విశ్వసనీయులగు సామంతులు కొప్పల నాయకులలో అగ్రగణ్యుడైన గుడ్లరావుతిప్ప (గజరావుతిప్ప నాయనంగారు) ని వలస కాటయవేముడు హతుడైనట్లు మెకతీ వ్రాత ప్రతుల సంకలనమువలన తెలియవచ్చుచున్నది కొప్పల సమూహము కాటయవేముని "తలగొడుగండ" యను బిరుదుమును తదాధికావహించియుండిరి

కాటయవేముని మరణముతో అన్నదేవచోడునకు మనః

స్థితిశములేనట్లు తోచుచు కాటయవేముని బిరుదుగ అల్లాడరెడ్డి కాటయవేముని పుత్రుడగు కొమగిరి పక్షమున రాజ్యాధికారముపూని అన్నదేవచోడుని ఎదుర్కొనెను ఆ రణమును కొమగిరి గురజె చెను అల్లాడరెడ్డి అప్పటి పోరుమానక అన్నదేవుని క్రీ.శ. 1418 వ సంవత్సరమున సమరమున చని ట్లు తెలియుచున్నది

అన్నదేవుని రాజమహేంద్రవర శాసనమును పరిశీలించిన యెడల ఒక విధముగా దీనిని ఆయన అత్యంతగా పరిగణించిన గును శాసనమువేయు సందర్భము తన తల్లిదండ్రులకు పుణ్యముగా పీఠవాడు రాజ్యములోనిదియు (గోదావరి ప్రాంతము) గోదావరి-విష్ణుసాని సగముమునకు చేరువగాను పల్లారిసీలవరమునకు దక్షిణముగాను ఉన్న అన్నదేవవరఅగ్రహారమును అన్నదేవుడు బ్రాహ్మణులకు దానము చేసెను ఇందు శాసనకాలము చెప్పబడలేదు కాని కాకరవర్తి యుద్ధమునందు జయపరంపరలనందుకొని ఇతడు విజయసూచకముగా బ్రాహ్మణులకు గ్రామ దానము చేయు సందర్భమును బట్టి కాకరవర్తి యుద్ధానంతరమే ఈ శాసనము చేయబడియుండునని భావించవచ్చు శాసనము సరస్వతి వరహా గణేశ చంద్ర మార్యతేజపాలర ధ్యానశ్లోకములతో ప్రారంభమగుచు తరువాత తన వశోన్నతి కర్తవ్యక్తిరాజు జీవితమునకు సంబంధించిన అనేక విశేషములు ఉదాహరణములైనవి గౌతమీతటను దలి కాకరవర్తి వద్ద తనకును కాటయవేమునకును జరిగిన యుద్ధమున దు తరుమ్మసేనలు తనకు సహాయముగా నిలచినట్లు ఇతడు చెప్పుకొనెను యుద్ధానంతరము కాటయవేముని కుటుంబము ఇతని పాదాక్రాంతము కాగా వారిని రక్షించుట మొదలగు విషయములు ఇతని శాసనమునందు వర్ణితములైనవి ఇతడు శివునామధారధరుడు ఇతడు శివుని ప్రతినిధ్యమును ఆరు వర్యాయములు కొలిచి బ్రాహ్మణ సమారాధన చేసెడివాడు పట్టినమునందలి వీరభద్రేశ్వరాలయమునకును గోముఖగిరి బ్రాహ్మణులకు ఫిమేశ్వరాలయములకును ఇతడు బంగారుకళముల నెత్తి చెను వీరభద్రేశ్వరుని సమక్షముందు గోసహస్ర సప్తపాద వారణ్యమేరు దానముల చేసెను

ఏన ఉండిరాజు సోదరి అగు ఇరుగాంబను అన్నదేవచోడుడు పెద్దియోడి ఆమె వలన వీరభద్రుడను కుమారుని కనెను యుక్తవయస్కుడగుటతోనే వీరభద్రుడు తండ్రితో

వెంటన టి అనే యుద్ధముల దు వీరోచితముగ పాల్గొనెను శ్రీ నాథుడు భీమేశ్వరపురాణము దలి అవతారికయ దు అన్నదేవరచోడని అతని క్రమారదగు వీరభద్రుని రణరంగమున అల్లాడ భూ భుడు చ పెనని వ్రాయువాడు

అన్నదేవునకు తూడ గోదావరిజిలా రాజమహేంద్రవర తాలూకాయందు ముగ్గుడు పోలవరము చోడవరము తాలూకాలోని రాంగిరి (రామవరము) దుర్గము ప్రధాన రాజధాని నగరములుగ ను దెడివని చాిత్రకల అభిప్రాయము ప్రస్తుతము ఈ గ్రామములు గవర్నమెంటువారు ప్రచురించిన గ్రామముల పట్టి లో కన్పి చవు

ముగ్గుమండ పోలవరము సకలైశ్వర్యములతో ఒప్పుచుండెను ఇవట అన్నదేవుడు ఎదు అ తన్నలుగల గొప్ప దేవాలయమును నిర్మి చెను

వద్దుగ్రమము గిరిదుర్గమును అయిన రామగిరి దుర్గము రాజమహేంద్రవరము కు 0 మైళ్ళ దూరమున కలదని రెడ్డి సంచిక య దు చెప్పబడినది ఇవట ప్రాచీన ఘనతను చాటు అనేక చిహ్నములు కలవు అన్నదేవుడు దీనినే ముఖ్యపట్టణముగా చేసికొని రెడ్ల క్రక్కలో బలమై అనేక సార్లు వీరల వోడించిట్లు లోకలు రికార్డులలో కలదు

మేక జీదార సంపాది చిన శాసన సంపుటములందు అన్నదేవునికి చెందిన వికేపాంశములు కొన్ని పొందు పరుప బడి వి ఒక శాసనము రాజమహేంద్రవరములోని కోటదొడ్డి గుమ్మం వెలుపల గోదావరికి ఎమీ మున భూమిలో పూడి యు న్నది ఈ శాసనమునందు అన్నదేవరచోడుడు అన్నదేవ పాలకుగా వ్యవహరింపబడినాడు ఇవివరకు భక్తిరాజు శార్వ భక్తి అన్నెమా బ అనియే చెప్పబడినది వేరొక శార్వవలన భీమచోడుడు జనించెనని విశ్వాస వలదెను ప్రస్తుత శాసనపార మను అనునరించి చో అన్నదేవుని మాతృదేవిని గూర్చియు ఆమెమాతామహులను గురి చియు తెలియగలదు నిరవద్య పుర (నిడదవోలు) చక్రచైరా కురమైన చాక్య నారాయణ తిరుదుగల ఎన్నండి చోడరాజుగారి కుమారుడైన నాగరాజునకును అతని శార్వ లక్ష్మిదే మృగానికి ఉదయ చిన కళ్యాణి అయిన కమారిక వీరమదేవమ్మగారు ఆమెకు అన్నదేవపాలు దు జన్మించెను దీనిని బట్టి అన్నదేవుని సవతి అన్న యగు భీమచోడుని తల్లి అన్నెమా బ అనిరుద్ధిగా చెప్పగలము గండభేరుండ రాయవేశ్యాభుజంగరవికులతీలక రాజు

పరిమేశ్వర రూపనారాయణ అవతరింపానాదీశ్వర ప్రబల ప్రతిష్ఠాపనాచార్య శరణాగతవజ్ర వంజర దేవ వ్రాహ్మణ పరిపాలన విస్తారిత సామ్రాజ్య అను తిరుదులు కలవాడుగా శాసనమున దు అన్నదేవుడు ప్రశంస పలికినాడు

అన్నదేవుని కులదై వతము ఎట్టి వీభరద్రుడు అతని సమక్షమున మర్పించిన దాన వివరములు ఇదివరలో చెప్ప బడినవి ప్రస్తుత శాసనము కూడ తాను రామవరము పట్టణ మున దు పట్టాభిషిక్తుడగు సమయమున గృహగతులైన మహా జనుల ఎదుట తన విస్తృత రాజ్య భూభాగము దలి అనేక అగ్రహారములను పట్టణవీరభద్రునికి ప్రీతిగా ఇచ్చి వేయించిన శాసనకాలము ఇకరాధారముల వలన మనకు తెలిసిన అన్నదేవరచోడుని కాలముతో సరిపడట లేదు

ఇది శా శ 1259 అగు నేటి పరాభవ స వశ్వర ఆశ్చర్యముల కల్గ దశమినాడు వేయి చిన శా నము దీని శ్రీ శ 187 సంవత్సరము రిఅగును వేరొకచోత ద్విమరణాన తరము శ్రీ శ 187 లో అన్నదేవుడు పట్టాభిషిక్తుడయ్యెనను ఎవయ ము తెలుసబడి ది దీనిని బట్టి ఎర్పడచు న్న మచ్చది సంవత్సరముల వ్యవధి శాసన లేఖకుని ప్రమాదమై యుండవలయును లేక శా నము సకల వ్రాయుట యందైనను ఈ లోపము జరిగియుండవలయును

ఎస్ వే
కొ వెం

అన్నదేవపాలుడు అన్నదేవరచోడుడు

అన్నదేవరపేట

అన్నదేరపేట పశిమగోదావరిజిల్లా కొవ్వూరు తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 20 మైళ్ళ దూరములో రాజ మహేంద్రవరపట్టణము ఉన్నది దీని అక్ష శము 16 17 రేఖాంశము 8 82 ఈ గ్రామమునకు తూర్పున గజ్వరం పడమట చిట్యాల భీవోలు ఉత్తరమున తుపాకులగూడెం దక్షిణమున తిరుగుడుమెట్ట వెంటాయపాలెం ఓట్యాల సరిహద్దులు దీని విస్తీర్ణము 5 000 ఎకరములు ఇది సార వంతమైన మెరకపరీదేశము ఇవట 80) అ ఎత్తుగల యెర్రం పిల్లమ్మమెట్ట 200 అ ఎత్తుగల గాజులమెట్ట ఉన్నవి వీటిపై జీడిమామిడి తోటలుకలవు ఆవ ఉచ్చట పద్దరాయికూడ కలదు పెండులకోలు నీటిరానికి కోతపడి నిరుపయోగముగా ఉన్నది

ఈ గ్రామములో 1991 న లో 3100 ము ది 1941 నంబ లో 3000 ము ది 1951 న లో 4200 ము ది 1981 నంబ లో 5000 ము ది జనులు ఉ డిరి వీరిలో పెద్దూలు తాతలవారు 1827 ము ది పెద్దూలు తెగలవారు 40 ము ది 1951 న ను ది 1981 న వరకు జనాభాలో పెరుగుదల 858 ఈ పెరుగుదలకు న తానాభివృద్ధియే కారణము

ఇచ్చట ఇ డ్లు ఒకచో గు పుగను సూరయ్యమేళివారుగను ఒకచో వలయాకారముగను ఉన్నవి వీటిలో 120 పె కటి డ్లు 20 కా క్రిటు కప్పుల ఇ డ్లు వారుగు ఒక అ తస్తుగల మేతలు ఒక ఎక్కువ అంశస్థులుగల శవనము శనులు వరి అన్నమునుతి దురు నూతినిటిని త్రాగుదురు మంచినీటి ఎద్దికలదు

ఇచ్చట కొవ్వొత్తకాలవ రాజుచెరువు పెదబి గారమ్మ చెరువు తావులు కలవు 1986 47 సం లో వ టలక్రి ద 2800 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడినది చెరువు క్రింద 120 ఎకరముల భూమి తావులక్రి ద 80 ఎకరముల భూమి సాగునీటి అయెను 80 ఎకరములక నీటిసవ్వయచేసెను బుడమ మిర్చి వడ్డినియాపాగాకు కొత్తరకం అమర వరి వంటలువ డెను వడ్డినియా క పెసెని పాగాకును కొనెను మిర్చి లాగిమీద రాజువ డ్రి వలూరులకు రవాణాచే రి 850 ఎకరముల మామిడితోటలు 900 ఎకరముల తీడిమామిడి తోటలు ఉన్నవి మామిడికాయలలో తీడిమామిడికాయలలో 25 శాతము గ్రామస్థులు ఉపయోగించుకొని 75 శాతము వలూరు తాడేపల్లిగూడెములకు రవాణాచే రి ఇక్కడ 1100 ఎకరముల నల్లరేగడినేల 2000 ఎకరముల ఇసుకనేల 880 ఎ రముల ఎగ్రచెక్కనేల 1000 ఎకరముల రాతిప్రదేశము 70 ఎ రముల పుల్లకనేల కలదు

ఈ గ్రామమున 900 అవులు 1200 గేదెలు 1100 ఎద్దులు 20 అశోకులు 12 గుర్రములు 4000 మేలు 2000 గొర్రెలు 1200 వ దులు 1800 కోళ్లు ఉండెను పాలు వెన్న మా నము గ్రుడ్లు స్థానికులే వాడుకొనిరి

వ్యవసాయము కూలి ఈ గ్రామస్థుల ముఖ్యవృత్తులు నల్లరు కమిన్ వత ట్లు 12 ము ది దుకాణాదారులు ఇద్దరు క్రయవిక్రయదారులు నల్లరు ఒక్కూలు తోలువారు 30

మంది ఎద్దుబ డ్లు తోలువారు ఎదుగురు క సాతులు 8 ము ది వడ గులు ఇద్దరు కమ్మగులు ఒరుగురు కుమ్మరులు 10 మంది తాపమేస్త్రులు ఇద్దరు తెలిలవారు 30 ము గ మ గలివారు 40 ము దిచారు లివారు గొల్లలు వడ్డెలకు ఉ డిరి ఒకవడ్డెమర 500 ఓన్నుల బిమ్మయను గ్రామస్థుల అవ రములకు తయారచేసెను వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరకుదరు కూలిరేము దినమునకు పురషునకు రు 250/- స్త్రీకి రు 2 లు

ఇచ్చట సీతారామ గమేశ్వరస్వామిల దేవాలయముల బంగారుపా మ్మగుడి చర్మ ఉన్నవి దేవాలయములకు 30 ఎకరముల భూమిలదు బ గారమ్మ శిర్డము జరుగును

ఈ గ్రామమునకు 17 మైళ్ళ దూరములో కొవ్వూరు రైల్వేస్టేషను కలదు కొవ్వొత్తకాలవ ఉన్నది కాని అది రవాణాలకు ఉపయోగపడదు కొన్ని ప్రభుత్వపు బస్సులు కొవ్వూరునుండి బంగారెడిగూడెమునకు పోవును ఇచ్చట ఒక కంకరరోడ్డు 4 కచ్చారోడ్డు ఉన్నవి ప్రయాణములకు 4 గుర్రపుబ డ్లు 12 రిక్షాలు 2 కార్లు 80 రె డెడ్లండ్లు 180 పై కిళ్లు ఉపయోగపడెను

ఈ గ్రామమున త్రాంచినోష్టాఫీసు తెలిఫోను ఎలి మె టరిక్యుల హైస్కూలు ఉన్నవి హైస్కూలు చదువులకు 100 మంది విద్యార్థులు రాగోలవల్లి పావనరంగజ్వరం ఫివోలు చిట్కూల వె టాయపాలె గ్రామముల ను ది ఇచ్చటకు వచ్చిరి విద్యవృత్తిని 100 ఇండ్లు ఎలె క్రిక్ మోటారులు వాడుకొనెను

ఇది వ చాయతీపాలన కల గ్రామము వంచాయతీ గ్ర తాలయము రేడియో తాడ్ స్పీకరు శ్ర ఉన్నవి కో అపరేటివ్ బ్యాంకు 1950 ము ది రు 788 378 లు అప్పుగా ఇచ్చినది పై టుగా అప్పు లిచ్చువారుకూడ కలరు రూరల్ అనువత్రి వకుపుల అనువత్రి - త్రా చి ప్రభమ చిశిక్పాకే డ్రము ఇవట కలవు ముగ్గురు ఇంగ్లీషువైద్యులు ముగ్గురు అయుర్వేదవైద్యులు ఇద్దరు నాటువైద్యులకలరు ఇచ్చటి ఆదివారపుర తలో కూరలు దొరుకును 11 కిరారాదుకాణములు 5 కాఫీనోడిళ్లు 8 కిళ్ళి పోడా సిగరెట్టు దుకాణములు 8 పై కిళ్ళి పావులుకూడ ఉన్నవి కొవ్వొత్తకాలువపై వ తనకలదు

శకాబ్దము 4 మ్రేళ్ళ దూరములోనున్న వేగేశ్వరపురములో క తిక్కార్యాలయము వీరిజన్మస్థానము అభిమతము 7 మ్రేళ్ళలోనున్న గోపాలపురములో కామ లింగేశ్వరికి ద్రము 17 మ్రేళ్ళలో ఉన్న కొత్తూరులో కొట్టుల పోలీసుదేవను తాలూకాకేజీలు ఉన్నవి కళాళాల చదువులకు గ్రామ విద్యార్థులు ఎవరూ విజయవాడలకు పోవలెను

మా శ్రీ
కె మ

అన్నదేవేంద్రుడు చూ అన్నదేవనోడుడు

అన్నపూర్ణాదేవి

శ్రీ కృష్ణదేవరాయల అముక్తమాల్యదాకృత్యాదియడగల "విభున తర వి ధరావలయము బాని తిరురహిమై తిరుమల్లెవియును నన్నపూర్ణాదేవియు కమలాబ్జముఖయు దేవరులగాన్" అనుపద్యములందు ఈ పద్యములోని కమలాబ్జముఖయు అనుదానికి మలాబ మఖలు అనుపాతా తరము కలదు ఈ పాతమును బట్టి కొందరు అముక్తమాల్యదా రచన నాటికి శ్రీకృష్ణదేవరాయలకు తిరుమలదేవి అన్నపూర్ణాదేవి కమలాదేవి అబ్జముఖదేవి అనునల పురు ఖార్యలు ఉన్నట్లు అర్థముచెప్పిరి కొందరు కమలాబ్జముఖలు అనునది తిరుమలదేవిని అన్నపూర్ణాదేవిని విశేషణములనియు తిరుమలదేవి కమలముఖ అనియు అన్నపూర్ణాదేవి అబ్జముఖ (చంద్రదన) అనియు అభిప్రాయ పడిరి అబ్జముఖ అనగా చంద్రదన అనక పద్యముఖయే అను అర్థము చెప్పవలెన యు చంద్రదన అని చెప్పటయే కవి భావమైనచో కమలేందు మఖలు అనిచెప్పి ఉండును అ యు కొందరిని శ్రేకుమళ్ళ అచ్యుతరావుగారు కమలాబ మఖలు అను పారమే సరియై దనియు అన్నపూర్ణాదేవి అను చంద్రదన వలన తిరుమలదేవి కమలముఖ అయ్యెనని కవి సూచె చె యు యా నవతి అగు అన్నపూర్ణరాజేశ్వరిని సంతిలగు తిరుమలదేవి మఖము ముఖి చుట సహజము కావున కవి నిగూఢముగా అట్లు చెప్పిన యు అభిప్రాయ పడిరి వేదము వెంటరాముకాస్త్రీ వారు కమలాబ్జముఖయు అను పాతమును గ్రహించి దానికి కమల అనియెడి కమలప భ లేక చంద్రదన అని అర్థము చెప్పిరి ఈ కాస్త్రీల వారి అర్థానుసారముగా రాయలకు అప్పటికి తిరుమలదేవి అన్నపూర్ణాదేవి కమలాదేవి అను ముపురు ఖార్యలు దీరని తేలుచున్నది ఈ పద్యములో చిన్నాదేవితో కలిసి రాయలకు

నల్గురు ఖార్యలను న్యూజా వాతతో సరిపోవుచున్నది

అముక్తమాల్యద యందలి ఈ అన్నపూర్ణాదేవి ఎవ్వరను విషయము మరగ్భ యము అన్నపూర్ణాదేవి అను ది చిన్నాదేవియొక్క నామాంతరము అనుటసమ జనుము కాదు అనేక శాసనములలో కావ్యములలో ఖ్యాతితో చిన్నాదేవినామము ఉదాహృతమైనది ఆమెనామము సుమార్చి అముక్తమాల్యదలో అన్నపూర్ణాదేవి అను క్రొత్తనామము చేర్చబడుటకు కారణము కనిపి చదు అముక్తమాల్యదా రచన నాటికి చిన్నాదేవి కాలధర్మమునొ దినది కావున అన్నపూర్ణాదేవి చిన్నాదేవి యనుట తగదు గజపతి పుత్రియే అన్నపూర్ణాదేవి అని కొందరి తల పు ఓధ్రభావంలోగల అనేక చారిత్రా గ్రంథములందు ఈమెపేరు అన్నపూర్ణాదేవి అనియే ఉన్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది ఈమెపేరు లక్ష్మీదేవి అని ఒకరు వాది చిరి రాయ వాచకాది గ్రంథములలో చెప్పబడిన అన్నపూర్ణాదేవి అను పేరు అముక్తమాల్యదలో కలచే ఉపయోగి పబిదెను అనుటకు అవకాశము లేదు కొందరు తఖ్ఖా మున్నగు నామములు బాగుగాలేవని కృష్ణదేవరాయలు అన్నపూర్ణాదేవి అను నామము పెట్టెను అనుటయు కలదు కమలాబ్జముఖలు అను పాతానుసారము అన్నపూర్ణాదేవిని గజపతి పుత్రికగా భావించవలయును అని కొందరు అ దరు అది సత్యమైనచో న్యూజా వ్రాత అసత్యమైపోవును తగని ప్రబల సాక్ష్యము చేకూరువరకు గజపతికుమార్తెనామము లక్ష్మీదేవి అయ్యె శ్చయు చి అన్నపూర్ణాదేవి కృష్ణరాయల నాలుగవ ఖార్య అని తల చుట యుక్తము అని చాగ టి శేషయ్యగారి అభిప్రాయము

అన్నపూర్ణాదేవి ఏరాజు కూతురో అమె వి చానాము ఎప్పుడు జరగెనో తెలియదు కొండమరు య్య శాసనమునకు (1577 డిసెంబరు ఒకటివతేది) ఎప్పుడెను అముక్తమాల్యదా రచనము కు పూర్వమునను ఈమె వివాహము జరగిఉండునని ఊహి పబిదెను ఇ తక తె అన్నపూర్ణాదేవిని గూర్చిన వివరములు తెలియవు పోర్చుగీసు దేశీయుడైన కేయన్ అను నాతడు చరిత్ర వ్రాయునప్పటికి అన్నపూర్ణాదేవి వివాహము జరగిఉండదు అ దేశేనే అతడు రాయలకు ముప్పురు ఖార్యలు అని వ్రాయుండెను చిన్నాదేవి తప్ప త గన ఖార్యలు ముప్పురు ఖ కృష్ణరాయల అనుతరము వరకు జీవి చి ఉన్నట్లు తెలియవచ్చుచు వారి తరువాతి పృథాంతముగాని వారు గతి చినకాలముగాని తెలియదు వారు దానముచేసి వ్రాయించిన శాసనములను కనిపి చవు

గ ల లో

అన్నభూనాథుడు

ప్రాగా ద్రతిరమున చరిత్రకేక్కు జ్ఞాతియన శజా లలో పూ పాటివారు ప్రముఖులు వీరి మూలపురుషుడు మాధవవర్మ ఇతడు బె వాడ కంకదుర్గకరణచే వైశ్యవో చేతుడయ్యెను

మాధవవర్మ పేరు ను...తోడనే విష్ణుకుండిన ప్రభు వైన మాధవవర్మ స్మరణమునకు వచ్చును తూర్పు చాళు ఖ్యుతి విష్ణుకుండినులను రాజీతులనుజేసి తమరాజ్యమును క్రీ శ 1024 లో తీరాధమున స్థాపించుకొనిరి క్రీ శ 1800 ప్రాంతమున పూనపాటి తమ్మభూపాలుడనురాజువి తన శ్రీమహారాజ్యమున వ కానుకీర్తముచేయుచు మూలపు రుడుడైన మాధవవర్మ నిట్లు నుతి చెను

గీ కాలివాహన సుకేశవర్షముల సఖ్య

యరయనేనూట పదునాలుగై వవాడు

ధర్మనిరతికి మాధవవర్మ మెచ్చి

కనకవర్ష బు గురియి చె క కదుర్గ (198)

కా శ 514 (క్రీ శ 59) లో మాధవవర్మ ధర్మవరతకు మెచ్చుకొనకదుర్గ కవర్షము గురిప చెట బెజవాడ మల్లే శ్వరస్వామి దేవాలయమున గల పల్లికేసరి కామమున

శ్రీమచ్చాకాడేటి శశిసాయక మ్మితే

రాజా మాధ వర్మా భూద్విభాగ్యతో ధరణీతలేః

అను శ్లోకమున దు తెల్పబడినకామితో ఈ కాలము ఎరి పోవుచున్నది ఈ పల్లికేసరికా నమునకు కాలములేదుగాని క్రీ శ 11 వ శతాబ్ది కారగనుట కవకాశము కలదని మల్లి పల్లి పోమకేళరశర్మగారు భారతి పత్రిక (మాధ వర్మ అతని స తతి జూన్ 1991 ఫుట 12) లో వ్రాసి యున్నారు

విష్ణుకుండిన మాధవవర్మ కాలమున కీ కాలము ఎరి పోవుటచే పూనపాటి మాధవవర్మయే ప్లుకుండిన మాధవ వర్మ యగునని శ్రీ శక్యగా దూహించియున్నారు విష్ణు కుండినులు చేపధర్మావల బతులు కర్మావధానవరులు ఈ పాప వ శమున జన్మి చిరవాడే అన్నభూనాథుడు త డి కృష్ణరాయుడు తల్లి ఎల్లనూ బ కటకర్ణాట భూకా తుల సభలో పూజ్యత వో ది వాడని తెలియుటచే ఇటు గజవతుల కను జటు విజయనగర సార్వభౌములకును ప్రీతిపాత్రుడని చెప్పవచ్చును ఈ కాలమునకు విజయనగర ప్రాభవము

మిక్కిలి నన్నిల్లినది ఓడదేశము లి వారుహామన్నె భూవ తుల నీకడు సామ తు మగా చే కొనెట ఇ తక్క చారిత్రక ాచయము లీని చరిత్రమున కానరావు శ్రీ ప్రజ్ఞ విజయ కాశ్యరయ్యే పూ పాటి మ భు పాలుడు ఈ అన్నభూనాథని స్వకు చనుచుడగుటచే నకను మనుమడగు చున్నాడు తమ్మభూపాలుడు క్రీ శ 185 ప్రాంతమున మొగలితుర్రు దురాధ్యక్షుడగా ను డిట్లు చెప్పబడినది కావున అన్నభూ పాలుడు క్రీ శ 1075 ప్రాంతము వాడగును

ఈ వ శమున అన్నభూపాలురు పరిపురులరు వారు కేవలము నామమాత్రులగు కప్పట్టుమన్నారు

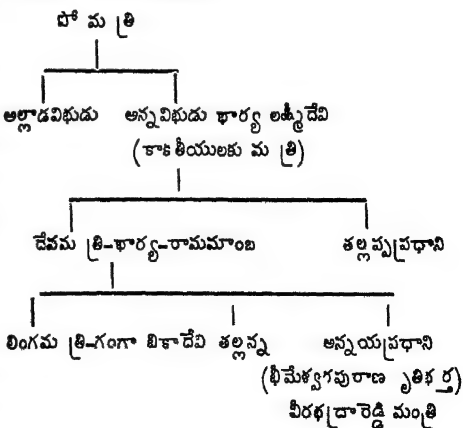
ని శి మం

అన్నమంత్రి - బెండపూడి - I

బెండపూడి అన్నామాత్యులు చారిత్రకముగ ప్రసిద్ధి కేక్కువారు మనకు ఇరువురు కనవచ్చుచున్నారు మొదటి అన్నామాత్యుడు కాకతీయరాజ్యములో కడపటివాడగు ప్రకాశరుడ్రదేవుని యొద్ద (క్రీ శ 198 1923) ను తిగిను గజనై నారద్రుడుగను ఉండెను రెడవ అన్నామాత్యుడు రామపా ద్రవరరాజ్యాధిపతియగు వీరభద్రారెడ్డి కడ అమాత్యుడై నెగడినవాడు వీరభద్రులో గైుటి అన్నా మాత్యు కు పాత్రుడే రెడవ అన్నామాత్యుడగుట మిక్కిలి విశేషము

అన్నామాత్యుడు బెండపూడి I II

భీమేశ్వరపురాణము ప్రథమాశ్వాసములోని 45 59 పద్యముల ఆధారముతో బెండపూడి వారి వంశవృక్షము ఈ దిగువన రూపొంది పజిడినది

బెండపూడి అన్నగ్రామము తూర్పుగోదావరీమండలములోని తినితాలూకాలో ఉన్నది గ్రామనామమే సాధారణముగ గృహనామమగుట మనకు ఎప్రదాయపద్ధతైన విషయము బహుశః అన్నామాత్యునకు పూర్వముచారినివాసస్థలము బెండపూడి అయియుండెనేమో! బెండపూడి చారిది కాళ్ళన గోత్రము మీరు నియోగికాఖకు చెందిన బ్రాహ్మణులు

మొదటి బెండపూడి అన్నామాత్యుని కడ దీ పోలమంత్రి అన్నామాత్యునకు అల్లాదామాత్యుడను అగ్రజుడైన అతడు కాకతీయ శ్రీ వీరప్రతాపరుద్రచక్రవర్తియొక్క రాజ్యభారధారణలో ఒకడు శ్రీనాథమహాకవి భీమభద్రమున నొక శృతిని రచించి ఈ మొట్టి అన్నామాత్యుని మునుదును రాజమహేంద్రవర రాజ్యపాలకుడగు అల్లయ వీరభద్రారెడ్డికి సచివోత్తముడునగు రెడవ అన్నయమంత్రికి అంకిత మొనరెను శ్రీనాథుడు భీమభద్రుని లో ఒక పద్యమున మొదటి అన్నామాత్యుని ఇట్లు స్తుతించెను

మీ కాకతిజ్ఞాపాల గ ధర తావళ

ధృతినిమహాధురంధరఁ డనఁగ

వలతకొడ డవాళ రాజ్యాభోధి

స పూర్ణపూర్ణిమాచంద్రుఁ డనఁగ

నంద్రకు మంజరాధ్యక్ష న హాసన

స త్రిపాపనాచార్యుఁ డనఁగ

వీరరుద్రాశ్రమ విశ్వంభరాధీశ

పురులరక్షణకుజా వీరమనఁగ

తే యవస హార విలయకాలాగ్ని యనఁగ

ధాటి ఘటిత కుమ్మరోద్ధామఁ డనఁగ

విశ్వలోక శ్రేష్ఠుడై వినుతికెక్కె

కులబలసీరి పోలయయన్న కార్కి

(భీమేంద్ర ఆ - 49 వ)

ఆ పశ్యతావ మిట్లున్నది బెండపూడి అన్నామాత్యుడు కాకతి ప్రతాపరుద్రుని గజపై వ్రమున కధ్యక్షుడు నవలత ధనుర్దరులగు రాజ్యమును మహాముద్రమునకు అన్నామాత్యుడు చదువంటివాడు అతడు ఆ ధను మండలాధ్యక్ష న హాసన త్రిపాపనకుడు వీరరుద్ర మహారాజు యొక్క సర్వ రాజ్యభారధారణకు యవనలను నాక మొనర్చుటలో అతడు ప్రళయాగ్నివంటివాడు కమ్మతమును జయించినట్టి

వాడు ఈ అన్నామాత్యునకు (మొట్టి) కోలని ప్రతాపరుద్రుడు మార్యగ్రహణ కాలమున సవిలవిగ్రహణచక్ర సమాకులమైన ఆరేఖగ్రామమును దానముగా నొగెను అన్నయమంత్రి ఆ గ్రామమును స్వీకరించి బధువులను వివక్షిటిని నిరతాన్నదాసముతో సత్పుల నొనరెను (భీమభద్ర - ప్రథమ 49 50 పృష్ఠ ౪) ఈ పొగడ్తలలో అతిశయోక్తి ఆ వ తయ నని చదు ఇని యన్నయ అన్నయమంత్రి యవలి సహజులములైన గూములే కాక పిరి రాజపుత్రుడగు కుమారరాముడు కాకతీయసామ్రాజ్య రక్షణ భాగమును అలజడిచగున నారణి తెమ కా తి ప్రతాపరుద్రదేవుని ఆ తివే రేచెల్ల న గమనాయకుడును బెండపూడి అన్నయసేనా యును ఆరేపిటివ శమునకు మూలపురముడైన తాత పన్నమకోవిభుని కుమారులలో పెద్దవాడగు కొటికటి రాఘవుడును కుమారరాముని కుమార్తెమునద్ద (కమ్మతము అనునది కాకతి రాజధాని) ఒడిచి ఆతని సప్రాంగములను హరిచిరి ఈ యుద్ధము క్రీ శ 1891 పాఠ్యమున జరిగినట్లు తెలియుచున్నది

అన్నయమాత్యుడు పరమమాహేశ్వరాచారతత్పురుడు ఈతడనేక దానములూ ర్పిసట్లు క్షృపామండలములోని క్రీకాసు లేశ్వరాలయము నందలి కాసనములు చెప్పచున్నది

అన్నామాత్యునకు లక్ష్మీదేవి అను భార్యవలన దేవమంత్రి తల్లప్ప ఎగ్గిరాని అను ఇరువురు కయులు జన్మించిరి ఈ అన్నామాత్యునకు తురుష్కుల దండయాత్రలలో సహచై నట్లు భావి పరిచుచున్నది

త ఆ కా

అన్నమంత్రి బెండపూడి II

మొదటి బెండపూడి అన్నామాత్యుని తనయులలో మొదటివాడగు దేవమంత్రి విశ్వనాయకుని పుత్రికయగు రామమాంబను పరిణయమాడి ఆమెవలన లి గనమంత్రి తల్లన్న అన్నామాత్యుడు అను సుతులను బడసెను చారితో లి గన మంత్రి పంగరసవ్యసాచి వికరణమున దధించి పిన రుక్మా గడుడు అని భాగ్యశివనామ ఇతడు మ్రితావధి నాకు విపులకు పడ్రసోపే మైన భోజనమును పెట్టెడివాడట ఇతడు గొప్పవీరుడు యూడేశ బారుహ దొ తివ తువాడుల ఓడితులను గెలిచెనట ఒడ్డాది మళ్ళవున కోర్కపైడైన అర్జునుని చేతను పల్లవరాజుచేసెను కప్పమును గొనెనట మార్య

కు జడైన వీరభద్రుని దేవేంద్రుని గర్వమునడచి యెవన
కాల కలకరాజుతో చెడిమిని పాటిచి అల్లాడధరణినాథు
చేతెలుగు భూమిని ఎరిచెను ఇతడు విప్రలబ్ధి నర్వమాన్య
ములగా భూములను ధారవోయి చెను ప్రతాపమేవనను
ధాధిపునిచేత ఇతడు భువ నుసోహరమైన బోడనకట్టు మహా
స్థలమున చోడవరమును అగ్రహారముగ ద్వీజుల ధురక్షణై
వరిగ్రహ చెనట ఈయన భార్యగ గా బికాచేది ఈయనకు
మ త్రి దేవు మ త్రి లను పతులు డిరి మొదటి అనుమ త్రి
పుత్రులలో రెండవ వాడుగు తల్లిన్న చదువుల రస్యతి అని
హగర్దకెక్కును

అన్నా మాత్యుడు (రెండవ) రాజమహేంద్రవర రాజ్య
పాలకుడగు వీ భద్రారెడ్డి డ ప్రధానామాత్యుడై నెగడెను
అయన ఆ ద్ర మూర్ఖర అరవీపు తురుప్పు కర్నూట మల
యాళ శక న ధు సౌవీర బర్హర కరహళి భాషలను
అయాగోషికాలములలో చక్కగా మాట్లాడెడివాడట ఇత
డో వృదు అహమ్మదుపా ఎన్నిధి ఫారసీభాషలో నొక
కమ్మను ద్రావ చెనట ఆ మ్మయ దలి అచ్చనంటి ఫారసీ
అక్షరములను చూడి అహమ్మదుపా మహానందభితుడయ్యె
నట శ్రీనాథకవి భీమేశ్వర పురాణమున అన్నామాత్యుని
గణముల నిట్లు ప్రకం చెను అన్నామాత్యుడు శత్రువులను
పరిభవించు లో గాడి పటివాడు విశరదశిలి గా ధర్వ
విద్యలో (స గీతమున) గట్టవాడు !

పులిచగ్గముపై ఎసినుడయ శరీరమున దు తెలని శృ
గును పూనుకొని క రమున దుద్రాక్షమాలలు ధరిచి అన్న
మ త్రి స ధ్యాత్రయమునందను ఎరవీపురి పూజి చెట
ఇతడు రామహేంద్రవర దుర్గమున డిరి వీరభద్రస్వామికి
ప్రాకారమును నిర్మి చెను మార్క డేయ నీలక ర దేవర
చెంత ఇడు తన తల్లిపేరు మీద రామేశ్వరుని ప్రతిమ చెను
స గమేశ్వరస్వాళ ఖిలి గమనకు కల్యాణగర్భగృహమును
నిర్మి చెను సప్రగోదావరీతటమున ఇతడు ద్రాక్షారామ భీమ
ేశ్వరనకు గోపురమ ఓపాదులను నిర్మించినట్లు డిక్షిహిందూ
కాననములో కనవచ్చుచున్నది ఆకానవిట్లున్నది

“అన్నప్రళస్తపతి రత్నయశోభు భూపా !
రాజ్యోగ్నతో జగతి రాజ మహేంద్రపుర్యా ।
మంత్రి హిత్వో మతి నిర్జిత దేవమ త్రి
ద్వివర్ణియా జయతి దేవయ అన్నమంత్రి ।

కాకే పుష్కరిణి విశ్వోదితే స వత్సరే కిలకే
కార్తిక్యా శనివాసో మృత్యుశః శ్రీయన్న
మ త్రిశ్వరః
దాక్షారామజ్ఞిమలి గ్గపురతః శ్రీసప్రగోదావరే
ప్రాచీగోపు మండప సమకరోద్రమ్య శిలానిర్మిత
ద్వాదశసంఖ్యాన్త థే సదా బహిర్భావ
మ దతే విహరన్ ।

రక్షతు భీమేశోయ శ్రీదేవయ యన్నసమహాళ్యం
-(ర హి VI నె 1891)

మరియు అన్నమ త్రిశ్వరుడు ద్రాక్షారామములోని భీమేశ్వరు
నకు మొగలివాట ధామును (గృహమును) రచి చెను
ఇతడు వీ భద్రారెడ్డిత్రాతయగు వేమారెడ్డికి గారాము
మ త్రి రాజయొక్క దిగ్గయ కాననములు వ్రాయుటలోను
నిరంతరము భూపాలుని పార్వ్యమున కూర్చుండి ఎసిడిగం
ముతో నయకార్యములను తీర్చివ్రాయుటలోను ఇతడు సర్వ
హస్తుడు ఇట్టి ప్రక సలు మ కు భీము డమున కనిచి చిను
శ్చాయన్నియు అన్నామాత్యునియ దలి నై ఎగ్గికగుడప్రక సల
నియే భావి ఎగగను

రామహేంద్రవర రాజ్యము కు సూర గిరి రెడ్డి వలన
అతని బాల్యము మ త్రియ గు కాటయవేమారెడ్డి ని ఆ
ఎమ్మట కాటయవేమనిమాతరుగు అని తెలిసి అనితల్లిద్రావరా
అమె భర్తయగు వీరభద్రారెడ్డి ని సంక్రమి చెను వీ భద్రా
రెడ్డి దువ్వురి అల్లారెడ్డి త యులలో రెండవవాడు వీర
భద్రారెడ్డి అన్నయగు వేమారెడ్డి సోదరునకు అ డగానిలిచి
కార్యక్షిద్ధుడీనుడైరాజ్యభారమంతయు ని వహి చుచుండెను
అల్లాడ వీభద్రారెడ్డి వేమారెడు రాజమహేంద్ర వర రాజ్య
మును క్రీ శ 1431 మొదలు 1434 వరకు పాలి చినట్లుతెలియు
చున్నది శ్రీనాథోచిత డపూడి అన్నామాత్యునకు బ ధువు
రెడ్డిరాజుల అష్టాన ప్రవేశమునకోరి శ్రీనాథుడు మొదట
అన్నామాత్యుని ఆశ్రయ చెను క్రీ శ 1435 ప్రా కమున
ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరుని మహిమను తెలుపుకట్టి కీముఖ డ
మున కృత్తిని రచించి దానిని బె డపూడి అన్నయమంత్రికి
అంకిత మొంగెను అవిధముగ అతని అండదండలతో శ్రీనాథుడు
రెడ్డిరాజుల అష్టామున ప్రవేశమును సఁపాది చుకొని అష్టాన
క వియ యొగ్గను అతడు సుమారు పది సంవత్సరముల
తరువాత కాశీక్షేత్రమహిమనుగ్గడించు కాశీఖండమున కృత్తిని

రచి చి దానిని ప్రభువగు వీరభద్రారెడ్డికి అంకితమిచ్చెను
వ చారామముల యొక్కయు లిచె పుచ్చెయొక్కయు
ప్రళ భీమేశ్వర వరాహమున (భీమ-ప్ర - ఆ - 78వ) వచ్చు
టచే ఇది రా మహే ద్రవర రెడ్డిరాజ్యమున ఉ డినట్లు ఊహి వ
వదగియు ందవ చారామము నగాఅమరావతియు కొమరా
రామము దాజారామము ఊరావతియు సోమారామము
అనునవి

పల్లె పురి ఇప్పటి తూర్పుగోదావరిజిల్లా కొత్తపేట
సమీ పు దలి పలిచెలత్రము కావచ్చును భీమేశ్వర పురాణ
రచనాకాలమునకు అనగా క్రీ శ 1430 ప్రాంతమునకు
కొండపేటి రెడ్డిరాజ్యముంతరించి ది అమరావతి (అనగా
ఇప్పుడు గు టూరునకు సమీపముదలి అమరావతి నగరము)
ఇదిరాజునుపొందవర రెడ్డిరాజుల క్రింద ఉండుట వ దేహస్వ
దము కాపువ వ చారామముల దలి ప్రాణే దు లింగా నలు
అం పు త్రిని కా ఊ చిరని చేసన ప్రసంగము జావచారికము
గనే మనము గ్రహింపవలెను మిగిలె యారామములు వీర
భద్రారెడ్డి రాజ్యా తర్గములని యొ వుకొనవచ్చు ను
ఇట్లు తె వ్రాడి అన్నామాత్యుడు (రె డవ) ప్రజాహిత
తత్పరుడై ప్రభుకర్త వరాయలపై మహామంత్రులలో వొక్క
డుగ పరిగణి పరిచెను

కం ఆం కా

నే దా ర

అన్నమదేవి

అన్నమదేవి అను పేరు శ్రీ నాకభవిసార్యభౌముని
హర లా పీరి లో కావచ్చుచు ంది హరవిలాసకావ్య
మునుకృతినందిన అవచి తిప్పయ కెటిని గురి చి ప్రస్తావించుచు
శ్రీ చెలవ బుగై కొనిన చేడియ అన్నమదేవి భార్యగా గల
వాడు తిప్పయకెట్టి అని చెప్పబడినది

అవచి తిప్పయకెట్టి రెడ్డి యుగమునకు చె దినవాడు
శ్రీనాథుని కార్య ంటుడు క్రీ శ 1380-1404 వరకు రాజ్య
మేలిన కొమరగిరి పౌలాని మన్వనలకు పాత్రమైనవాడు ఈ
రాజునే కొమరగిరి వస తరాయలని కూడా పేర్కొనుటకలదు
ఈ మహారాజు పతి సంపన్నురము చేయు వన తోత్సవములకు
కావలసిన కస్తూరి కు కుమ కర్పూరాది సుగ ధ ద్రవ్యముల
నన్నిటని నానా దేశములనుండి నానా ద్వీపముల నుండి
తెప్పించి ఇచ్చి వన తోత్సవములను అతివైభవోపేతముగా
అవి చుచుండు వాడట ఈ వదగ్గర్హుడు

అన్నమదేవి అవచి తిప్పయకెట్టి ధన్య త్ని హరవిలాస
కావ్యము క్రీ శ 1430 తద వాత రచి పరిడినట్లుగా నిర్ణ
యి పరిడినది కనుక అన్నమదేవి క్రీ శ 14వ శతాబ్దా తము
ను డి 15 వ శతాబ్ది మధ్యాలము వరకు జీచి చియున్నట్లు
చెప్పవచ్చును ఈమె భర్త కా చీపుర వాస్తవ్యుడు కాపువ
ఈమె కూడా ఆ ప్రా తములకు చె దిగ దేయని గ్రహింప
నగును

అన్నమదేవిని గురి చి ఒక్క పాగములో తప్ప మరెక్కడ
చెప్పబయ్యుండలేదు శ్రీ చెలవ బుగై కొనిన చే య అని
అనుటలో ఈమె సర్వలక్షణసంపన్నురాలైన లక్ష్మీస్వరూపి
యని తెలియుచున్నది అందుకు తార్కాణంగా కుచేర
సమానుడైన అవచి తిప్పయ కర్తా గలశ్రీయై ఆశేషమైన
బళ్ళర్య వైభవములను అనుభవించినది మ చన విశ్వనాథుడు
చినమల్లెన ను అనుమారులను కొని తన జన్మమును సార్థకము చేసి
కొన్నది స్త్రీల సౌభాగ్యవి శేషములకు నిధానములైన న త్తు
సౌభాగ్యము - రెండును ఈ ఇలాలిని వరించినవి సైగా కవి
సార్యభౌముని కావ్యములో ప్రస్తుతి పరిడు ట్టి అవ్యవము
ఈమెకు కలుగుట కూడా ఒక సు వృతఫలమే అనాటి స్త్రీలు
ఇ తక తెు ఎక్కువగా లుగురి వోళ్ళలో వడుట కిష్టపడు
చు డెడివారు కారేమో

అన్నమదేవుడు

అన్నదేవుడు కాకతీయ రాజులలో కడపటివాడైనను
ప్రతాపరుద్రదేవుని అనుజుడు మహాదేవాజ్ఞాతా "ముమ్మ
దా బా తృతీయా అను పత్రాపరుద్రీయమున దలి విద్యా
నాథకవి వాక్యములవలన ప్రతా రుద్రుడు ముమ్మడాంబా
మహాదేవులకు కుమారుడని స్పష్టమగుచున్నది ఈతని అనుజు
డైన అన్నమదేవుడను ముమ్మదా బామహాదేవులే తల్లి
దండ్రులని దీనివలన మనకు విశదమగుచున్నది

ఇంతవరకును ప్రతాపరుద్రుని తండ్రియైన మహాదేవు
డెవరో పరిశోధకులకు తెలియలేదు ఈడు చాళుక్య వీరభ
ద్రుని తమ్ముడు కావచ్చునని చిలుకూరు వీరభద్రరావుమున్నగు
వారు ఊహించురి కాని ఇటీవల ఒక కన్నడ కావ్యమువలన
మహాదేవరాజు కాకతీయుడేయని తెలుచున్నది రెండవ
ద్రోలరాజునకు రుద్రదేవుడు మహాదేవుడుకాక మరియ్యదరు
ముగ్గురు కుమారులున్నట్లు తెలుచున్నది దీనిలో ఒకని

వ శమున దు ప్రతాపరుద్రునిక ద్రియైవ మహాదేవుడుఁ జ్ఞు చి నట్లు ఈ కన్నడశాసనమునుఁ జ్ఞు చెప్పవలెను చున్నది మహా దేవుడు నిరవధ్య (నిడుదవలె) ఇది ఎఱి మహావరణిల్లాలో ఉన్నది) ఎర్రాధీశుడు శ్రీ శ 1000 వ సంవత్సరమున మొదటి బేతరాజుపాలనముతో ఆర శమైన కా తీయసామ్రాజ్యము మూడువ దల ఇరువదిరె డు సంవత్సరములు అనిచ్చిన్నముగా మూడుపూలు అరుకాయలతో విస్తరిల్లి తుదకు ప్రతాపరుద్రుని కాలమున (శ్రీ శ 1223) అంతరి చిహ్నపుట విధిచే పరిత్యజుని థావి పనగును ప్రతాపరుద్రదేవుడు (శ్రీ శ 1298 873) కాళి తీయరాజులలో కట్టకడపటివాడు ఇతడు సర్వసాధనోపే తుడు కాళితవళయ కరుడు నీ హాసనము నధిప చిననమ్మట ఇతడు అనేక సమరములను ఎదుర్కొనవలసివచ్చెను ఇతడు దిగ్విజయయాత్రలకై వెడలిన సమయమున రాజ్యభారమును తమ్ముడగు అన్నమదేవునిచే ఉ చెను అన్నమదేవుడు అన్నకు తగి నోదరుడని పేరుపొది రాజ్యభారమును వసాచుటలో మిక్కిలి అప్రమత్తుడై మెలగెను తనచై దండెత్తినచిన్ యవనులను కదనర గమున చీల్చిచె దాడిన యోధుడితడు శ్రీ శ 1892 వ సంవత్సరమున ఢిల్లీశ్వరుడగు తుగ్లకు ప్రతాపరుద్రుని చెరబట్టుకొనిపోయినసమయమున దు అన్నమ దేవుడు రాజ్యభారమును ఎఱి చి ప్రతాపరుద్రుడు తిరిగి వచ్చిన ఏమ్మట రాజ్యము నతని కప్పగించిట్లును ప్రతాప రుద్రుని మరణానంతరము అన్నదేవుడు ఓరుగ టిలో నుడ వొల్లక విధ్యప్రా తమనకును చెడలిపోయినట్లును కళిలా ఎగర వృత్తాంతము అను వ్రాతత్తిలో కనవచ్చుచున్నది (ఇది చెన్నపురి ఓరియంటల్ మ్యూజియంప్రొపునై బ్రిటిలోనిది మెక జీ గుమాస్తాదానిని వ్రాసెట్లు తెలియుచున్నది) దీని వలన ప్రతాపరుద్రునకు స కానములేదనియు తెలియుచున్నది కాని దేశ్వరచరిత్రవలన ప్రతాపరుద్రుడు సంకామన్నుజ్ఞే కన్ని యను

రఘునాథభాగ్యుల్ గోడ్తోత అనుకవి మహారాష్ట్ర భావతో వ్రాసిన కవిచరిత్ర అను గ్రంథమువలన అన్నమ దేవునకు స బి చిన మరికొన్ని వివరములు మనకు విశద మగుచున్నవి అ దులో ఒక ముఖ్యమైన విషయమిట్లున్నది యవను చే ప్రతాపరుద్రుడు చెరసాలలో బి ధి వదిలియున్న పుడు ప్రకారమిదియనును స సగృత అల కారకాన్త్ర గ్రంథమునుప్రాసి విద్యానాథకవి (ఈతనినే అగస్త్యకవి

అనియుగ దరు) ప్రతాపరుద్రుని స్వీకృతివుమని కోరె ట ప్రతాపరుద్రుడు తన ఆ హాస్యంతి వగచి అన వ్రేలితి గుళి యుమును దీనియల కొ గి ప్రక్షయ ఓరుగ టినిపాలించు చున్న అన తమ్ముడగు అన్నమదేవుని దర్శి పుమని అతడు విద్యానాథు లో చెప్పె ట విద్యానాథుకు అన్నమదేవుని దర్శి చి యకనివలన పెక్కు బహుమతులను పొ దినట్లును ఓరుగ టిలో అన్నమదేవుడు స్థాప చిన పారకాలలో ఆచార్య పీఠము నల కరి చి కొ తకాలము అందు ఉ దినటును మరకు విశదమగుచున్నది

ఓరుగ టిను ది వె లిననమ్మట అన్నదేవుడు బ స్తరురాజ్య మును స్థాపించెను బ స్తరురాజ్యము ఓరుగ టి ఈశాన్యమున రె డువందల మైళ్ళదూరమున ఉన్నది ఈ రాజ్యమునకు తూర్పున జయపురము జమిందారియు దక్షిణమున భద్రా చలము ఉన్నది

సె క్రిల్ ప్రావిన్సెస్ గెజిటీర్సు అను గ్రంథమున ౨లి Chhathi garh Feud tory states Pages 38 46 51 లో అన్నమదేవు కు స బంధి చిన మరికొన్ని విషయములు మనకు కనవచ్చుచున్నవి అవి ఇవి (1) అన్నమదేవుడు ఓరుగ టి రాజ్యమును దిచి బ స్తరుకు వచ్చుపుడు వారి కులదేవతయైన మాడికొదేవి అన మదేవునకు ఒక ఖడ్గమును ప్రసాదించెనట అది ఇప్పటి ని బ స్తరుపాలకులచెంతకల ట (2) అన్నమదేవుడు ఓరుగ టిను ది బిల్లరుకుపోవుపుడు అతనివె టనీటిన ది చుు కొక సేవకుడుగూడ పోయెనట ఆ సేవకుని వ శమువారే టేటి ని బ స్తరు స స్థానములోని ఘట్ కోల్ మీ దారికి ట్రు పులుగా ను దీరట (3) బ స్తరు స స్థానము ౨లి కోసాయాలు అనుజాతి ారిపూర్వులు ఓరుగ టిను ది అన్నమదేవునితో పాటు బ స్తరుకు చేరినవారే అట

అన్నమ దేవుడు పరియంతరమువాడుగా ఎ చరిత్ర చున్న వాడును బ స్తరు పాలకుడుగు దిక్పాలదేవు కే వ్రాయు చ బడిన కా సముగ దు బ స్తరురాజులు ప్రతాపరుద్రుని తమ్ము డైన అన్నమదేవుని స తతివారని తెలు బడినది ఈ కాసనము బ స్తరు స్థానమున ౨లి ద తేశ్వరీదేవాలయములో ఉన్నది అన్నమదేవునకు హమీరదేవుడను కుమారుడు ఉ దినట్లును ఈ కాసనము చెప్పుచున్నది

ఇట్లు వ్రాసినందునకు అను గు నోదరుడై రాజ్యపాల నమున ఉడుకై బ స్తరు రాజులకు మూలపురుషుడై అఖ డ భృతివార్ధించిన అన్నమదేవుడు శ్రీ శ 1880 వ సంవత్సరమున పరమపది చిట్లు తెలియుచున్నది

తరి ఆం కా

అన్నమనేడు

వెలుగోటివారి వంశములో ఎనిమిదవ తరమునకు చెందిన వాడు అన్నమనేడు ఇతడు పెద్దగ గమనేని రెండవ కుమారుడు మొదటివాడు ఎనగ గమనేడు ఈ అన్నమనేడు యూరు చేసు బయట గండికోటపై మట్టికోడిగగా పోలె పల్లి బుక్కరాజు రాతియ్యద్దమున అతనిని చ పెనవి చెప్ప బడెను రసావర్ణ వసుధాకరకర్తయగు పెనగ గూరి తనకాగ్గరు పుత్రులనియు వాగు వరుసగా అనపోత రాచయ వల్లభ వేదగిరి మాచయ రాచయ అనువాగనియు తన గ్రంథమున తెలియనైనది ఇది అన్నమనేడుగాని ఎనంగమగాని లేదు మరియు 14 వ శతాబ్ది తుదివారైన అన్నమనేడు 15 వ శతాబ్ది తుదివారైన పోలెపల్లి బుక్కరాజుచే మడియుట అసంభవము కావున అన్నమనేడు కల్పిత పురుషుడని చరిత్రపరిశోధకుల తలంపు లేదా బుక్కరాజుచే రాతియ్యద్దమున నోడిపోయి మరణము పొందిన అన్నమనేడు పేరు వ్యక్తియై యుండవచ్చును

విశేషం

అన్నమయ్య-తాళ్ళపాక

దివ్య తిరువత్తిలమున నె కొన్న వే కట తిపై వేలాది వదములు చెప్పి యశశాయదైన తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులు క్రీ శ 1408 సం. వైశాఖమాసమున విశాఖా నక్షత్రమున జన్మించినాడు పొత్తపనాటిలోని రాజు పేట తాలూకా తాళ్ళపాకలోని నారాయణుని లక్కమా బి అను దత్తులు న తనము లేక తిరుమల కేగి గరుడస్తంభ బు నకు దండదండముడి కలెక్కరానుగ్రహమున అన్నమయ్యను సామనిగా పొంది ఆ పుణ్య ద తులకు స్వామి కలలో కనపడి విరుదు గజ్జియలు ముప్పది కరార విచ్చెనట అన్నమయ్య ఘృమూర్తిన దకా శబ్దాని ప్రతితి అన్నమయ్యను యిరువయ్యేట గురపు ఉపనితుగావించెను వెన్నుని వరముచే విద్యలన్నియు అన్నమయ్య జిహ్వగ్రరంగమున నాక్రిమీడెను అన్నమయ్య అడిన మాట అమృతకావ్యమైనది పాడిన పాట వరమ గా మైచి తాళ్ళపాకవారు నందవ రీకలు భారద్యాజన గోత్రులు ఆశ్వలాయన సూత్రులు

అన్నమయ్య అన్ననాటి నుండియు హరిశక్తి వరాయణుడు తలద్రులు అన్న వదిల తనను పడవులకు కవు తెచ్చుని పంప వచ్చని గిరికమ కొడవలితో కొయనపుడు ఆశని చేయ తెగినది అంతటితో ఆ పనిని కట్టి పెట్టి శేషాద్రి

నాథుని కొలువ ద డెనుగాని కిరుమలకేగ వయ మయ్యను తిరుమలకు వచ్చి చేస పుడు అన్నమయ్యకు ఎ మిదవ యేడట నల్లని చిన్నవాడని మద్దుగారెడి వాడని నునుపట్టుకుమ్మల ద డెను భుజ బున ధరించినవాడని అన్నమయ్య పెద్దనము ఇది ముద్రాధారణ కాలము దీనిని కాచి చినవాడు ఘన ము వను మోని వేదమార్గానుసారముగ శ ఖచక్రా మ్మడైన అన్నమయ్య కానాటినుండియు వైష్ణవ వైలో సాపాటు లలి చినది అన్నమయ్య అర్చుట కొ త కాలము గడవనట్లును స్వామి కలలో అతనికి ప్రత్యక్షమై తన యూరునకు పొమ్మని వెలవిచ్చిట్లును అన్నమార్య చరిత్రమున కలదు బహుళ ఆ కాలము కా శ 1346 క్రోధింపవత్సరమై (క్రీ శ 144) యుండను అధ్యాత్మిక కీర్తనలు మొదటి రాగిరేకుపై వ్రాయబడిన తేది ఇట్లున్నది

స్వామీశ్రీ బ్రహ్మయ్యుడయ తాళివాహన శకవరసు బులు గణకల అగు నేటి క్రొది న వత్సరమ దు తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యులవారిచిన వదారే డ్లకు తిరు వేంగళ నాథుడు ప్రత్యక్షమైతే అది మొదలుగాను

దీనిని బట్టి అన్నమాచార్యులకు పెండ్లి యీడు వచ్చిన దని తెలియనగును తల్లి లక్కమాంబ ఎలకవ్వనము మేన నిగురొత్తు తన కొడుకు ను చూచి కులములవారల యి డ్లకు పెండ్లి న బంధముకై తిరుగవార భి చినది అన్నమయ్యకు ఎల్లనిచ్చుటకు ఎవ్వరను ము దుకు వచ్చినవారు కారు శ్రీరామ గోవింద హరియను నాచారముగల దానరయ్య కైవరు విడ్డ నివ్వచ్చగి తురు ? అయి ను హరి అనుగ్రహముచే తిరుమలవృత్తి అర్చకమృలను ఇద్దరు కన్యల నొక్కమారే అన్నమయ్య వివాహమాడెను వేదా శ దేశిక వేంకటాచార్య దివ్య ప్రదాయమున వర్తిచు శరగోపముని వద్ద నకల వేదాంత వరనము పూర్తి చేసెను అన్నమయ్య గాంధ్య విద్య తాగుగా నభ్యసించి వాల్మీకిరామాయణమంతయు రాగయుక్తముగా పాడెనట అతని గానము విని ఆతడు తు బురు డో నారడడో గ ధర్మడోయని ప్రజలెల్లరువునందెరకు

అన్నమాచార్యుల కాలము న సాళ్ళ నరనంహరాయలు టంగటూరుపుర మేలుచన్నట్లు అన్నమాచార్య చరిత్ర చెప్పుచున్నది సాళ్ళ నరనంహరాయలు తొలిన సంవత్సరమున యులకడ దండనాయకుడుగా నుండి ఆ ప్రభువులు విషయ లోబురై రాజ్యపాలన విషయముల విముఖులై యుండుట

గా చి ఎఱయనగర హా సమును హస్తము చేసికొనుట గుటూరు తాళ్ళపాక రె డను కడప మ డ ములోని రాజు వేు తాలుకాలోనివే మఱయు క్రీ శ 1458 లో ఇతని మొదటి కా నము తిరుమలయరు కాన్పి చుచు డట చేు క్రీ శ 4 రి నాటికి పాళ్వ నరస హరాయలు చ ద్రగిరి ప్రా తమున ను డెనని దృఢముగా చెప్పవచ్చును ఇకడు రాచమూకలలోని ఎరాకమకాలియనియు నాళి బాంధ వాన్వయము నియు మాత్రమే అన్నమాచార్య చరిత్రలో చెప్పబడియు డటచే ఇతడిప్పటి మహామ డలేళ్ళుడు కాలేదని చెప్పొప్పును పాళ్వ నరస హరాయలు అన్నమయ్యను దప్పి చి తనకు గుడవుగా ను డి బుద్ధులు చెప్పమనికొరెను అన్నమయ్యకు ట గటూడన పెద్దనగరిని ఎర్పాటుగాని చెను ఇ తిలో నరసింహరాయలు పెక్క వి యములుగా చి తన రాజధానిని పెనుగొ డకు మార్చుకొని అన్నమయ్య నచ్చటి రాచి చుకొని తనపై కీర్తనలు చెప్పమని కొరెను అ దుల కన్నమయ్య మిగుల బాధనొ డి "అయ్యవ్యక్తుని దక్క నన్యుల విఠతిసేయుట నాకన్న చెలియలి వాచి అని నిరాకరించెను రాయ న్నమయ్యను బి డి చి శృ ఖలాబద్ధుగాని చెను అన్నమయ్య హరికీర్తనము డేసి సంకెలను డి వి ముక్తు డయ్యెను అని చెప్పదురు రాయలంతటను డి అన్నమాచార్యులకు శిష్యుడయ్యెను అన్నమాచార్యులనేక మహిమలు జూప వేశాలిది స కీర్తనలను డేు క్రీ శ 1503 దు డలి స ి ఫాల్గుణ బహుళ ద్వాదశి నాడు దివ్యధామ ముంచెను

అన్నమాచార్యులు 1) ఆధ్యాత్మ సతీర్తనలు 2) శృ గార స కీర్తనలు 3) వైరాగ్య స కీర్తనలు 4) శృ గారమంజరి 5) ద్వి డ రామాయణము 6) స్కృత వే టాచల మాహా శ్మయము 7) వే కళేశ్వర శతకము 8) స కీర్తన లకణము (స్కృతము) రచియించె ని తెలియవచ్చినది ఇ కమ 12 శతకములు కల ఖామలయందును త్రితీని నానా ప్రతి ధ ములు అదరుచి చెటట వైస వేర్కొనబడిన వానిలో ద్విపద రామాయణము సంస్కృత వే కటాచలమాహాశ్మయము స కీర్తన లక్షణము (స స్కృతము) వేడు లలి పపు స కీర్తన లక్షణమున కాంధ్రాను వాచమును అతని మనుమడు చిన్నన్ను డేని యున్నాడు

అన్నమయ్యకు అల్లుడు వేంకటేశ్వరస్వామి అయన వే కళేశ్వరస్వామిపాదములు కడగి అలమేలుమ గమ్మను

అతనికి అప్పి చి పరిాయము గాచి చెరచి రేవణుని కొ డమా చాచ్యులు శ్రీపాదరేబమాహాశ్మయను వ్రాసున్నాడు తిరుమ వై అన్నమయ్య కాలమునాటి వరకు అలమేలు వంగమ్మయ్య పట్ల కానరాధాగమలుగాని ఇతరాధారము లుగాని కా రావు ఇవి చూచియే కాణిలు అన్నమయ్య కల్యాణ మహోత్సవము ను జరిపెయు డను

అన్నమయ్య కుమారుడు పెర తిను య్య మనుమడు తిరువె గళనాథుడు వే కళేశ్వరస్వామి అనేక కై కర్యము లొనర్చుటయేగాక తమ సర్వస్వమును ఆస్వామికి అర్పి చు కొని ధన్యులైరి

వి శ సుం

అన్నమయ్య - యథావాక్కుల

1919 వ సంవత్సరమున కాకానాడ ఆ ద్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారు సర్వేశ్వర శతకమును సుపరిష్కృత మొనరి ఎరి అ దుగల పీఠిలో అన్నమయ్యనుగూర్చి కొంత తెలుపబడినది అన్నమయ్య వంశవృత్తా తమును సోమరాజు వేు టిళివుడుగారు పెద్దల వలన విని వ్రాసరట అది పద్ధయయము ఈ వ్యాసమున కాధారభూతము

యథావాక్కుల వారి వ శమున వేదా త దులచే కులుగ్భవి చిరి అందు అన్నమయ్య సర్వేశ్వరశతకమును కృతిని తెలుగున రచియించెను ఇది వీరకైవ మత స వ్ర రాయానుసారముగా త్తక్తిరసప్రధానముగా వేదా తపద్య బోధకముగా అన్నమయ్యచే నిర్మి పబడినది

సర్వేశ్వరశతకము తన్న అన్నమయ్య కృతి వేరొండు కానరాదు ఇ దు అన్నమయ్య నామధేయము గురుమతి శతకరచనాకాలము మాత్రమే తెలుపబడినది

అన్నమాచార్యుడు అక్షయనగోత్రుడు యజ్ఞశ్శాఖాధ్యాయి గోదావరి తీరవాస రాజమహే ద్రవరమునకు సమీపమున ఉన్న పట్టిసగ్రామము దు వె ఎన వీరభద్రేశ్వరస్వామి ఈయనకు ఇలవెలుపు స్వామి భు మానసగృహస్థాస్థ విదుడు వేదవేదా తపారగుతుడు మదనాంత కాంక్షియుగ శామ్యకపానరతా తర గుడు అన్నమయ్య ఇని కొడుకు వీరాంజు మనుమడు నాగరాజు మునిషనుమడు చిట్టి మరాజు ఇతడు క్రీ శ 1492 లో పల్నాటి సీమకువచ్చి అచ్చట చెల్లెగుడిపాడు మీరియాల ఎల్లిగు త పశ్చేముల వద్దిరేల సీతానగరములను అరుగ్రామములకు కరిడిం మునంపాడించెను

ఈ చిట్టమరాజు కొడుకు గోపరాజు మనుమడు పోమరాజు ఈ సోమరాజు కాలము నుండి యథావాక్కుల వారి యింటిపేరు సోమరాజు వారైనది

శతక రచనా కాలమును కవి 127 వ పద్యమున వార్ధిపట్టుపురజిత్న శృతి చెప్పటచేత కాళ 1184 (క్రీ శ 142) ఈ శతకము తిక్కన భారత రచనక ముందును మల్లికార్జున పండితారాథ్యుల శి తత్వ సారమునకు వెను ను రచియింపబడిన వ శవ్యక్తా తము నమసరి చివరో అన్నమయ్యకును మునిమనుమడైన చిట్టమరాజునకును మధ్య 180 న 10 కాల వ్యధి కనబడుచున్నది వంశాళి నిన్న మొన్నటిది యగటచేత అంతగా నిశ్చయ ప విలలేదు అన్నమయ్య క్రీ శ 1242 ప్రా తమువాడు

“దూది కొండ మహనీయారాధ్యసోమేశ్వరభుకారుణ్యవన తపంజనిత ద్వాపరసూనావళి” తన సర్వేశ్వర శతకముని అన్నమయ్య వచి చెను దూదికొండ సోమేశ్వరా రాధ్యుడే అన్నమయ్య గురువని స్పష్టముగా తెలియుటలేదు పాల్కురికి సోమేశ్వరుని భావములే ఇదు పద్యరూపము దాల్చినవని చెప్పవచ్చును దూదికొండ కర్నూలు జిల్లా ప్రత్తి కొండ తాలూకాలో ప్రత్తి కొండకు సమీపమున నున్నది అన్నమయ్య గోదావరి నీవాంయని వ శావళి చెప్పవచ్చునది సర్వేశ్వరశతక ముండిట్టిచేమయ్య లేదు కాని వంశావళి వక్తా తముల నమసి చి చూడగా అన్నమయ్య శ్రీకైలమున కేగి తిరిగినప్పుడు కృష్ణాతీరమున పల్నాడు తాలూకా జెట్ట పాలెము దాపున విక్వామిరాశ్రమ మనబడు సతసాలయను పుణ్యస్థలమున కొంతకాలము డి అచ్చటనే శతకమును రచియించియు డనచ్చునని తెలియుచున్నది శ్రీకైలమునకు కర్నూలు మండల మార్గమున పోవలెను కాన దూదికొండ యందలి ఆరాధ్యసోమేశ్వరుని అన్నమయ్యదర్శి యుండను మహాళి పాల్కురికి సోమనాథుడే ఈ సోమేశ్వరాధ్యులని ప్రఖ్యాత పరిశోధకులు భావించుచున్నారు అన్నమయ్యకు సద్భావ ప్రసూనములు సోమనాథుని గ్రంథములను డియు మల్లికార్జున శివతత్వ సారమునుండియు లభి చినవని వీరి ఎద్దాంతము

ప్రాచీనాంధ్ర కవీశ్వరులలో కొందరు శాపానుగ్రహ సమర్థుల భగవద్వక్త తత్వములు అందులో అన్నమయ్య ఒకడు ఓక్కొక్క పద్య మొక్కొక్క తాటియాకుపై వ్రాసి

అయాకుగు కృష్ణలోపై చి “అదిప్రవాహమున కెదురీదినచ్చెనాదాని దీని సూక్రమున కెక్కెరె అట్లురా పోయెనా అప్పుడే నాశిరము ఖడించుకొనియెద” అని శంభముచే మెడకు గడకత్తెర తగిలి చూచి ఆకలమీద పద్యములు వ్రాసి నీళ్ళలో విడిచిపెట్టగా అవితిరిగి వచ్చుచు డిన కొంతసేపటి తరులుంబువులు ఎదెల్లెయొడవి అను పద్యమువ్రాని ప్రవాహములో పడవేయగా అది కొట్టుకొనిపోయెట అదిమాచి గడకత్తెరతో కరమును కిత్తిరి చుకొనుట అన్నమయ్య ఎద్దపడగా దానిని అచటి పమలకాపరిగొని తెచ్చి అన్నమయ్యోచ్చి అంతరా మొదెను అందుపై “ద్రవ్యనకుబదులు ఒక పుష్పము భవత్పద ర్యయముపై నన్న పద్యమొకటి క్రొత్తగా దోచినది ఇది భగవద్విలాసమని శతకమును పూర్తి చేసెను కవి వీరకై పుష్పముల డియొక ప్రబలందగ్ధనము

కవి దీనిని ప్రోత్సహనియు ప్రకటించునియు ప్రాశామ్య సవమనియు చెప్పెను శతకమునియున్న పద్యము ప్రక్షిప్తముని పూర్వపరిశోధకులు శ్రోమపుచ్చిరి అచ్చయిన 188 పద్యములలో ఈపద్యమే చివరిది సరే శ్వరాయను మకుటముకలిగి మత్తేభకార్యాలములతో భక్తిరసభావబి ధురముగ అన్నమయ్య దీనిని రచియి చెను ఇందు మల్లికార్జున పండిత పాల్కురికి సోమనలక్ష్మకులలోని భావములేగాక శివపంచస్తవములలో ప్రఖ్యాతములైన మహామ్నము అనామయము మొదలగువాని యాధీకరణములిందుకలవ శివకవులరచనయందు కాన్పిచు సమూహా ఎగుర్నించు సురంగము బహురూపమాదు సును హృద్వద్భు భవాండ పంక్తులు ఉత్సాహించి మొదలగు విలక్షణ ప్రయోగములిందును కాన్పించును ప చాక్షరీ మంత్ర ప్రభావము లింగజంగ మార్చన కర్మవాదసనము శివభక్తి మాహాశ్యమిదు ప్రదగ్ధిములై నని ఇక్కవి శివకవుల పంక్తి సుడదగిన వాడని ఎర్వేశ్వర శతకమును గూర్చి చర్చించిన పండితుల యభిప్రాయము

విశేషము

అన్నమరస

అన్నమరస ఎక్కిమచాతుక్య రాజైన మూడవ త్రైలోక్య మల్లుని రాజ్యకాలములోని వాడు ఇతడు డాకూరు పట్టణమునకు అధిపతి మూడవ త్రైలోక్య మల్లుడు రాజ్యాధికారానికి వచ్చునప్పటికి రెడు సంవత్సరములు గడచి వి ఇతడు మూడవ తైలవ చక్రవర్తియని తెలియుచున్నది

(ద పూ I పు 374) ఇతనికి తిఖవనమల్లుగనియు తిరుదు కాన్చి చుచున్నది ఇతడు క్రీ శ 1149 1163 వదును చాళుక్య సామ్రాజ్యము కు అధి తిగా ను చెను ఇతడు మర్దుడగు చక్రవర్తి కాకపోవుటచే చాళుక్య సామ్రాజ్యము విచ్ఛిన్నము కాజొచ్చెను సామ శ క్రతువులు లీయలై చక్రవర్తి యధి కారమును ధిక్కరి చుచుండిరి ట్టివారిలో కలచురి తిట్టులుడు కాకతి రెండవ ప్రోలరాజు ముఖ్యులు ప్రోలరాజు లైలపుని యద్దమున దు పట్టుకొని పూర్వపు స్వామి భక్తిచే అతనిని ప్రాణములతో విడిచినట్లు రుద్రచేపుని అనుమకొండ శాసనమున లిఖించబడినది ఈ కాలమునకు అనగా క్రీ శ 1152 నాటికి పశ్చిమ తెల గాణము చాళుక్య చక్రవర్తుల నామ మాత్ర పాలనలో ఉండినట్లు కనిపించును

అతని (తైలోక్యమల్లుని) రాజ్యకాలములో మహామండ లేశ్వరుడైన సోమవెర్మాది డాకురులోని విశ్వేశ్వరదేవునికి దానాధిక మొనర్చినాడు తరువాత డాకురున కధి తియైన అన్నమరన మార్తా దరన మొదలైన క్రతువులందరు కూడి ఉత్తరాయణన క్రా తివ్యతీపాతకాలములో ముయశ్వేంద్రదేవు నకు నిత్యపూజకు గంధధూపదీపనై వేద్యాదులకు అటపాట లకు ఆయ కట్టడములకు చైత్రారోహదాది ఉత్సవాలకు ఉపయోగి పబడునట్లు దానములుచేసి దానశాసనము వ్రాయు చినారు ఈ దా న శా స న ము (క్రీ శ 1152) డాకురులో ఉన్నది డాకురు ప్రస్తుతము మెదకు జిల్లాలో అ దోలు తాలుకాలో ఉన్నది ఈ గ్రామ జనాభా 8 081

అన్నమరన చేసిన దాన వివరాలు ఇట్లున్నవి -

- 1 అప్పకబ్బె కెలుపు క్రి దనున్న పొలం 2 మద్దురులు
- 2 ఉత్తర పొల లోని నల్లనేల 20 మద్దురులు
- 3 తూర్పు పొల లో కట్టకాలవకు ఉత్తరంగా మధ్య భూమిలోని అరటి తోటల భూమి 12 మద్దురులు
- 4 దేవుని ముందున్న పూదోట - 1 మద్దురు
- 5 ఊరికి దక్షిణ భాగంలో మన్న 18 అ కడాల నివేశన స్థలము
- 6 ఊరిలో మన్న మానె గానుగలలోని గానుగంపి
- 7 ఊరిలోని వ్యాపారస్థులు కొన్న 28 (కలమ) ధాన్యమునకు ఒక కొట్టు-ఒక హోరి (8 మడుగులు) ధాన్యములో నాల్గవ వంతు

8 దేవమానవ ధర్మ విచారణమునకు ఒక ముద్రణాగారము (టంకపాల)

జూ హ

అన్నమరాజుపేట

అన్నమరాజుపేట విశాఖపట్టణముజిల్లా శృంగవరపు కోటలో ఉన్నది దీనికి 12 వైశ్య రూరములో విజయనగరము ఉన్నది ఈ గ్రామమునకు సరిహద్దులుగా తూర్పున పోల్సూరు గోప్రానది పడమట రోడ్లపల్లి అలమండ ఉత్తరమున కొత్త వలస మొఖాసా దక్షిణమున తిలమఖండుపాలెము బా దేవు పురం ఉన్నవి దీని ఉ అఱా శము 16 14 తూ రేఖాం శము 83 18 గ్రామ విస్తీర్ణము 8000 ఎకరములు ఇచట 4 ఎకరముల ఎర్రరాతి దిబ్బిడిమెట్ట కలదు

1861 సం జనాభాలెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో పురుషులు 18 9 మ ది స్త్రీలు 1614 మ ది వెరసి 4248 మంది ఉండిరి ఈ స ఖ్యలో పెడ్యూలు తరగతులవారు పెడ్యూలు జాతులవారు కలసి 219 మ ది 1851 సం జనాభా ఖ్య 8102 ఈ పది సంవత్సరములలో 1141 మ ది పెరిగిరి ఇచ్చట ఇ డ్దు శివార్లుగా నిర్మి పబడినవి వీటిలో 288 పె కు టిండ్లు 9 ఎక్కువ అంతస్తుల గల భవనములు ఉన్నవి గ్రామ స్థలలో 2/3 వ తువారు పరిఅన్నమును 1/3 వ తువారు జొన్న గంటి చోడి అన్నములను తి దురు జనులు పరిశు ద్రము చేయబడిన బావినిటిని త్రాగుదురు

ఈ గ్రామములో పద్మనాభచెరువు రామన్నపాలెం చెరువు బిందీచేవు బంద పేరిచెరువు కోమటిచెరువు కలవు ఈ నీటివనరులక్రింద పరి వేరుసెగ చోడి గ టి మువ్వ చెరకు ప టలు ప డను ప ట ధాన్యమును గాడెలో నిలవచేయు దురు పంటవ రువులను బ డ్లపై రై శ్యమీద కొత్తవలసకు విజయనగరమునకు రవాణా చేయుదురు ఇచట 220 ఎకర ముల మామి తోటలు లవు మామిడికాయలలో ప డ్లలో 2/3 వ తు ఢిల్లికి రవాణాచేసి మిగిలిన 1/3 భాగము కాయ లను పండ్లను స్థానికలు ఉపయోగించుదురు 1888 87 న లలో ప టలక్రి ద 2228 ఎకరముల భూమి ఉపయోగించబడి ది చెరువులక్రి ద 1 00 ఎకరములభూమి ఇకరవనరులక్రింద 800 ఎ రములభూమి పాగుబడి యైనది 10 అయిల్ ఇంజ నులు 10 మోటారు కి 0 ఏకములు 65 ఎకరములభూమికి నీటిని సరఫరాచేయు

అన్నమరాజు పేటలో 985 గేదెలు 450 ఆవులు 884 ఎద్దులు 870 దున్నలు 584 మేకలు 2584 గొట్టెలు 100 వ దులు 15 4 కోళ్ళు కలవు దిండుమనకు 238 శేర్ల పాలు 200 గ్రుడ్లు స్థానికులు ఉపయోగి తురు

ఇచ్చటి ప్రజల ముఖ్యవృత్తులు వ్యవసాయము కూలి కట్టర పరిశ్రమలు దుకాణదారులు ఎద్దుల దువోలువారు క సాలలు వడ్రంగులు కాపీ మేస్త్రీలు తెలికలవారు మంగ లివారు చాళివారు గొల్లలు కలరు 2 వడమరలు స్థానిక అన రములు తీరు ను వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకు దురు దినుమునకు పురుషునరు కూలి 2 50 లు స్త్రీకి రు 1-25 లు

ఈ గ్రామమున ఒక శివాలయము ఉన్నది ఇచటి శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి ఆలయమును జంపన జగన్నాథరాజుగారి కార్యక వనజ గారయ్యగారు కట్టి చివిజయనగర మహారాజా వారి అప్పగి చిరి ఆలయమునకు ఒక ఇనాముకలదు దీనికి ఏ వసతి దేవసానమువారి ఆర్థిక సహాయముకూడ లభి చు చున్నది ఇక్కడ ఉత్సవములు మార్చి నెలలో జరుగ ను

ఈ గ్రామమునకు రెండు మైళ్ళలో అలమండరై ల్వే స్తే ను కోడరుకూ డ రై ల్వే స్తే ను ఉన్నది ఈ గ్రామమును మట్టికోడ్డు తీసుంగు అనుగ్రామముతో కలుపుచు న్నది ఇవట ప్రమాణమునకు 182 రె చెడబ డ్డు 50 సై కిళ్ళు కలవు

అన్నమరాజు పేటలో ఒక బ్రాం పోస్టాఫీసు మూడులలి మె ట్టిక్కుళ్ళు ఒక హరిజన ఎలి మెంట రీస్కూలు ఉన్నవి ఇది పంచాయతీపాలన కల గ్రామము ఇ డ్డపన్న వాహనముల న్న పృత్తి న్న ల్యాండు సె ప్సులు సర్కారి గ్రా టు మొదలగనవి కిలు రు 6472 లు ఈపంచాయతీ ఆదాయము గ్రామపారిశుద్ధ్యమునకు ఎగ్నాట్లు కలవు జహళార్థ సహకార స ఘము రు 5000 లు గ్రామస్థు లకు అప్పుగా ఇచ్చినది 10 సిరాదా దుకాణములు 8 కాఫీ హోటళ్ళు 4 సీదా కిళ్ళి సీగరెట్టు దుకాణములు 2 నైళ్ళ పావులు కలవు

ఈ గ్రామ విద్యార్థులు హైస్కూలు చదువులకు 2 1/3 మైళ్ళలో ఉన్నరెడ్డి ల్లికి 5 మైళ్ళలో ఉన్న జామికి కళా శాల చదువులకు సినిమా థియేటరులకు వి యనగరమునకు విశాఖ ట్టణమునకు పోవుదురు పోలీసు స్టేషనునకు జామికిని కోర్టులకు తోరజిప్పూరు ఆఫీసుకు కాలూకా కచేరికి బాసు అఫీసర్లకి కే డ్రమునకు 14 మైళ్ళలో ఉన్న శృ గవరపుకోటకు

గ్రామస్థులు పోవుదురు జనరల్ ఆసుప్రికి 8 మైళ్ళలో ఉన్న అలమ కకు పురుళ్ళ ఆసుప్రికి వశపుర ఆసుప్రికి జామికి జనులు పోవలెను వశపుర సంగ అ మండలో జరుగును

విజయనగర పె నారాయణమూర్తి మహారాజువారు ఈ అన్నమరాజు పేటలోనే ఉన్నించిరి ఇచ్చట శ్రీ జ హవారి భవనము శిథిల మై మొండిగోడలతో కనిపించుచున్నది శ్రీ వేణుగోపాలస్వామి దే వాలయము విశాలముగా 18 స్త భముల వర డాతో విరాజిల్లుచున్నది ఇచటి దే వాలయ స్త భములు జలిఘట్టముతోగదేవాలయ స్తభములవలె ప్రత్యేక శి ఎల్లిప్టితో మలచబడినది ఆలయపుగోడ నల్లరాతితో నిర్మింబవడినది మా శ్వ

అన్నమరెడ్డి

అది క్రీస్తుశకము 1828 వ న వళ్ళరము కాళతీయ రాజు లో కట్టకడపటివాడైన ప్రతాపరుద్రుడు అ స్తమి చెను తెలుగు దేశమును యవనులాక్రమి చిరి అచ్చటి యవనుల త్రివిధి ఉ ఘుభాను ఇతడు దిల్లినుల్లా గు యాజుదీన్ తుఫ్లక్ కుమారుడు దేశము అరాజక మైనది తురుష్కుల చేతులలో దేవాలయములు దేవాలయము లందరి దేవతాప్రి ము చిన్నాభిన్నులైనవి గృహ షేత్ర పదిలు హవి అనుకానే కావము ప్రజలలో శి చినది వైదికధర్మము నశి చినది అది ప్రజ క మహాకష్టకాలము

ఇట్టి మహాఎరదవన ను నివారి చుచుకును మేచ్చా క్రాంతమైన తెలుగుదే మను తిరిగి స్వాధీనమొనర్చుకొనుట కును కొ రద నాయకులు కంకణము కట్టుకొనిరి వీర దరు ప్రతాపరుద్రుచి సేనానులే వీరు మొత్తము తెల్లది అయిదుగురు కలరు వీరికి నాయకుడు ముసునూరి ప్రోలయ సులాను వీన్ తనుకు శ్రు వ్రుమును తుదమట్టి చుటలోను మై దవధర్మమును పునరుద్ధరి చుకొను ప్రోలయనాయకు కు కుడిభుజముగ వ చేసెవాడు ప్రోలయచేమారెడ్డి ఇతడే రెడ్డిరాజ్యస్థాపకడు ఇతడు తురుష్కులారాక్రమించి గృహ షేత్ర క్రావ్యాచారగ్రహరములను తిరిగి వారికి ఇప్పించెను వైది మతమును తి గి ప్రతిష్ఠించెను అద్దకి రాజ ధానిగ చేకొని పూ గినాటిని పాలించెను శ్రీకైలము తూర్పుపాదమునుండి తూర్పుముద్రమువరకు గు డ్లకన్యవడికి రె డునైపుల ఉన్నదేశమునకు పూ వ్యు పూ గినాడని చేరు శ్రీకైలమునకు పాకాళంగకు అహోబిలమునకు యాత్రి కుల సౌకర్యమునకై మెల్లు ట్టి చెరు ఎర్రాచెగ్గడ కృతమైన

హరివ శమునకు ఇతడే కృతికర్త ఇట్టి మహామహుని తమ్ముడే అన్నమరెడ్డి ఇతనిని అన్నారెడ్డి యనియు అన్నయరెడ్డి అనియు వ్యవహరింతురు

అన్నమరెడ్డి తాత ప ఓవ శమున కిన్ని చిన వేమారెడ్డి యనునతడు ఇతడు కాకతిరుద్రమదేవి కొలవున ద డ నాథవదవి నధిష్ఠించెను అన్నారెడ్డి తండ్రి ప్రోలయరెడ్డి తల్లి అన్నమా బ ప్రోలయరెడ్డి రేకపల్లికి నాయకుడు అన్నారెడ్డి పెద్ద అన్నగారు మాచారెడ్డి ఇతడు ఆదిరాజునయ్య కుల్యాచారనిధియని జ్ఞాన హరివ శమున పొగడ్తకెన్నెను మహాభిమానియని శిలాశిలినకాయ బ ధుడని వేమభూపాల చరిత్రమున ఇతడు వర్ణింపబడెను ఇ డు ధనవప్రోలు (టీరేపల్లె తాలూకాలోని చ దవోలు) ప్రా తము నేతెను సుస్సంద్యుడైన ప్రోలయ వేమభూపతి అన్నమరెడ్డికి రెడవ అన్నగారు అన్నమరెడ్డికి దొడ్డారెడ్డి అను పేరుగల మూడవ అన్నగారు కూడ కలరిని వేమభూపాల చరిత్రమున దును కొన్ని శాసనముల దును కలరిని రెడ్డిన చిత్రో కలదు ఎర్రాచెగ్గడ తన హరివ శమున దొడ్డారెడ్డిని పోషింపలేదు అన్నారెడ్డి సోదరడు మహాపరాక్రమోపేతుడగు మలారెడ్డి ఇతడు మోటుపల్లిని(తాపట్ల తాలూకాలో నమరగిరిమున ఉన్నది) జయించి అన్నయగు వేమారెడ్డి కర్పిచియు బహుమనీ పుల్తాను అగు అలాపుడీవ్ హన్ అనువానిని ఓడిచియు చెదలువాడలో (ఇది నేటి ఓ గోలు తాలూకాలో ఉన్నది) గుడ్ల మ్మ వడియెడ్డన రామాలయమును నిర్మించియు గొప్పభ్యాసిన సంపాదించెను ఇతడు కడపజిల్లాలోని కురుమూరి నాయకుడు నామమునకు ముదు కోవటి అని పెట్టుకొనుట రెడ్డిరాజులకు ఆచారముగ గవచ్చుచున్నది

అన్నమరెడ్డి గుణగణములను ఎర్రాచెగ్గడ హరివంశములో ఇట్లు ప్రశస్తిచెసెను

“అన్నచూరుడు ఎల్లార్థ సమస్తకల దన్న దాన సంపన్నుడ భిన్నభావబలభావ శవాస్ర సరోజపూజనా మ్నని తత్పరాత్ముడవ న్న విరోధిప్ర స్థాభావంధ భ్యుత్తర శాలి కిత్ కుభోదయుఁ డ్మాటకుఁడయ్యె చెయ్యడన్

“రై తేయారికి మాటల

చేతులయ నొప్పరెండు తేవోరై చి

భ్యాతులు తమ్ములు పేమ

జాతకంకన్న విభుడు మల్ల భుడున్

వై ర్దనల వలన అన్నమ ర్డి య దలి కార్యము త్తకి శాసము ధర్మతత్వగత విశదమగుచున్నది ఇతడు శత్రు దుర్గమును స్వాధీనమొ ర్చుకొనుటతో వేమభూపతికి మిక్కిలి ఎవోయడెను క్రీ శ 1848 1847 వ వత్సరములనాటి కా ముల వలన అన్నారెడ్డి అనపోతారెడ్డిసాయముతో కర్నూలుజిల్లా త్రిపురాంత ము న దలి చోళులను పారద్రోలి శ్రీశైల త్రిపురా తక ప్రా తములను రెడ్డిరాజ్యమునకు విధేయములగు ట్లు చేసెన యు త్రిపురా తకేశ్వరు కు కొన్ని దానముల సొంగ నియు తెలియుచున్నది ఈ వైశాసనములు శకన వత్సరములు 1288 1 రి నాటివి త్రిపురా తక సమీపమున ఇవి భి చి చి ఇట్లు వేమభూపాలునికడ ఇతడు గొప్పసేనాధ్యై వెలుగొ రెను

అన్నారెడ్డికి వేమ బయను కుమార్తె యుండినట్లును ఆమెను చిట్టయచి ముడుకు మా కారెడ్డి కుమారుడును నగు నల్లి సూ కయరెడ్డికి ఇచ్చి వివాహ మొనర్చినట్లును శనవచ్చుచున్నది

అన్నమరెడ్డి వీరో ఒకయద్దమున వీరమరణము నొందినట్లు తెలియుచున్నది

శ్రీశైల మంలి మల్లికార్జునస్వామి దేవాలయములోని నంది మడపమునకు సమీపమున వీరశిరోవండునము (వీరమండపము) లదు దాని క్రీ శ 1877 వ వత్సరమున ప్రోలయవేమని తమ్ముడగు అన్నవేమడు అన్నారెడ్డి పుణ్యమునకై నిర్మించినట్లు ఆనాటి (క్రీ శ 1877) శాసనమునగలదు అనపోతారెడ్డి తమ్ముడగు అన్నమరెడ్డి కుమారుడును ఇరువురను అనవేమారెడ్డి యనుపేరు కలివారగుటచేత వీధిరెరిలో ఎవరు ఈ మ టుమును నిర్మించినారు? అనువివాదము బయలుదేరి డి అన్నారెడ్డి కుమారుడగు అనవేమారెడ్డియే డినిని నిర్మించె ని మ శోధకులు అభిప్రాయించుచున్నారు డినికి కారణమేమనగా కా నములో మ టుదాత అర్పయరెడ్డి కుమారుడగు అన్నవేమయ అ చెప్పబడియు డుటయే ఆనాటిరెడ్ల యాస్థానాధ్యై వాలరినయ్యయే ఈ శాసనమును వ్రాసెను ఈ వీరమ టపమును నిర్మించిన శిల్పి పంచభిక్ష మల్లయ ఇతడురామన కుమారుడు ఇతడు కైవా గమనిహితమంత్ర డీవాపరుడని వీర మం ట వ కా స న ము

తుదిన వ్రాయబడిన సీన ద్యమున గలదు ఈ వీరమ టనము న దు వీరలు పెక్కురు తలలు నాలుకలు గ డకతై చే చేది చుకొనుచు భక్తి పాహసములను చూపుచు డెడివార నియు ఈ కా నమున కలదు

ఇట్లు శత్రునిర్మూలనమున దను ధర్మరక్షణము నందును సకల సమీక్షముల య దుచు అన్నయగు ప్రోలయ మేఘపాలునకు దీలైనవాడు అన్నమరెడ్డి

శం ఆం కా

అన్నమాచరిత్ర

ఈ సాహిత్యమున మలాఖ వేంకటాచలరాయనిగారి భార్య ఈమె ఆశ్రిత జనులకు కాశీ అన్నపూర్ణ

మలాఖవారు నరసారావుపేట (గు టూరుజిల్లా) జమీందారులు విరియాల గోత్రజులు పద్మనాయకులనెడి వెలమవారు వీరికి తల్లె కొండ వినుకొండ నరసారావు పేట రాజధానులుగా నుండెంచి వీరిలో రాజా తిరుమల రాయణింగారు మొదటివారు

దిట్టకవి నారాయణకవి రవియ చిన రంగరాయ చరిత్రము మలాఖ కొ డలరాయని కుమారుడగు రామ చంద్రవృషభికి అంకితమై ది దీనిని రంగరాయ కడగర గ చరిత్ర యని కవి ప్రభాత గద్యము దు చెప్పినాడు వీర పురుషపౌరుషరసానుజ ధబంధురంబగు రంగరాయ కడన రంగచరిత్రకు బొబ్బిలియుగము కథావస్తువు క్రీ శ 1757 జనవరి 24 తేది తెల్లవారుజామున విశాఖటణము డ లాంతర్గతమయిన విజయనగర స స్థానమునకు అధీశ్వరుడైన విజయరామ గజపతికి బొబ్బిలి స స్థానాధిపతియైన గోపాల కృష్ణ ర గారావునకను మధ్యజరిగిన యుద్ధమే బొబ్బిలి యుద్ధము

అన్నమాచారీ టాచలరాయనింగార్లను రంగ రాయ చరిత్ర (48 47 48) పేర్కొనుచున్నది కృత్తితి యగు రామచంద్రరాయని గారి వేంకటాచలనాయని గారు వినతండ్రి వే కటాచలనాయనింగారు వాచామాధు రైల్వే నిధా గుణాధారుడు బౌద్ధార్యరూపవ్రభుగ్య శార్యధర్మముల యందు వీరికి మారె దులెనట వేం టా చలముగారి భార్య అన్నమా బ ఆశ్రితజనావనాంచద్ద యావ లంబ అనియు అన్నపూర్ణాధిపతి అనియు దిట్టకవి నారా యణకి వక్కాణించి యున్నాడు

ని శి మం

అన్నమాచరిత్ర

క్రీ శ 1883 - 1416 సంవత్సరముల నడుమ తీరా ద్ర రాజ్యచరిత్రలో ప్రముఖపాత్ర వహించిన అన్న దేవ చోడని తల్లి అన్నమా బ అన్నదేవుడు తెల గుళాఖకు చె దిన చోళన శీయుడు వీరిని ఎరువరాజ్య చోళుని చరిత్ర కారల చెప్పచున్నారు

వెల్లూరుజిల్లాలోని దర్శి పొదిలి తాలూకాలలోని కొంత భాగము కడమండవములోని బిచ్చెలు నర్తవట్రు తాలూ కాలోని కొంత భాగము కర్నూలు మండలములోని మార్కా పురము తాలూకా ప్రాంతము పూర్వము ఎరువనాదని వ్యవహరింపబడినట్లు కానములమూలమున తెలియుచున్నది దీనికి తురుమెళ్ళ రాజధాని

కారణాంతరముచే ఈ వ శములోని చోడభక్తిశ్వరు డను రాజు తీరా ద్రమునకు రావలసివచ్చెను కామరాజునునది ఈనని పట్టుచేసు వరమనూపేశ్వరుడైన కతన ఈతనికి భక్తిశ్వరుడను పేరువచ్చెను ఇతని భార్యయే అన్నమాచరిత్ర కుమారుడు అన్నదేవుడు

అన్నదేవుని రాజమహేంద్ర వరమునగల వస్తువర్గవ్యవశాల య దలి తామర్రాజనమున దు అతని తల్లి అన్నమా బ యే కాక వేరొ అన్నమా బ పేర్కొనబడినది కాని ఈమె భర్త పేరుగల రాగిరెవియినది యుద్ధా గణము న దు చనిన ఆ వీరవరుని భార్య అన్నమా బ ఆమెకు ఏఱువ భీముకుపుట్టెను అని ఆ కా నభాగము మొనరిడినది ఈ ఏఱువ భీముని మనుమని మనుమకు భ రాజు ఇతని భార్య పేరుకూడ అన్నమా బ యని ముందే చెప్పబడినది

ని శి మం

అన్నమాచరిత్ర

క్రీ శ 1890 లో కుమారగిరిరెడ్డి కొండవీటి సంహారవా ధీశ్వరుడుగా మ ది తీరా ద్రదేశమున దు రాజ్యనిర్వహణ నికర్యమునకై రాజమహేంద్రవరమును రాజధానిగావేసి కొని పాలి చెను ఆనాటి నుండియు కొండవీటి రాజులది పూర్వసంహారనము ఈ రాజ్యాపే ద్రపురికి కుమారగిరిరెడ్డి కుమారుడైన రె డవ అనబోతారెడ్డి మొదటిరాజు ఇతనికి తోడి సీదగ ఉండినవాడు రాణినితిట్లు ప పండితుడునైన కాట యమేముకు కొ డవీటి పశనానంతరము రెడ్డిరాజ్యమును రాజమహేంద్రవరమున ముగింతకాలము సాగించినవాడు

ఈయనే రెండవ అనభోకు మరణించిన తరువాత కూగూర గిరి రాజమహేంద్రవర రాజ్యమును కాటయవేమునకున తోసి పూర్వకముగా నొసగెను కాటయవేముడు రాజధానిగా నిర్ణయించుకొని అమృతకాండ కుమారగిరిరెడ్డి చెల్లెలయిన దొడ్డా బి కుమార్తె అనగా శావమరది దొడ్డా బి కాటయవేములకు కుమార గిరిరెడ్డి అనితల్లి అనువారు కలిగిరి హరిహరాంబయను వేరొక కూతురును కలదు కాటయవేముని యనంతరము రెండవ కుమారగిరిరెడ్డి పక్షముననే అల్లాడరెడ్డి రాజమహేంద్రవర మును పాలి చెను అల్లాడరెడ్డి బహువరాళమున తుడైన పేనా నాయకుడు ఇందును కాటయవేమునివలె రాజబంధువే ఇతడు కొండవీటి రెడ్డిరాజులను అవేమారెడ్డి పాలియైన పేనా బను వివాహమాడికొట్టి కాళిదాసు (1-81) చెప్పబడిది కాటయవేమారెడ్డి కుమారుడైన కుమారగిరి చిన్న వయస్సున దేవురది చెను అప్పటికి దేశమంతయు స్వామి ద్రోహపరాయణ కన్య తిజరాళి నిమగ్నమై యుండెను ఒకవక ప్రక్కలోని బల్లెమైన అన్నదేవచోడుడు వేరొకవక జ్ఞాతిపెదకోవటి వేమర రాజమహేంద్రరాజ్యమును కలిపి వయ్యిచ్చి చుచుండిరి ఇట్టి తరుణమున అల్లాడరెడ్డి ధరణి వరాహమై శక్రరాజుల నిశ్చయముగా న హరిచి కాటయవేముని కూతురైన అనితల్లికి రాజ్యమును అప్పి చెను ఈమెయే రాజమహేంద్రవర రాజ్యమునకు వారసురాలు అమ్మట ఈమె అల్లాడరెడ్డికి కొడలుగూడ అయ్యెను

అల్లాడరెడ్డి పటరెడ్డి వశముకు చెందినవాడు నెల్లూరుజిల్లాలోని పినా సీనదీతీర్థమైన దుర్భాగిగ్రామము దునివన చువూడైన పెరుమాడిరెడ్డి వీరిమూలపురుషుడు వీరు దేటులు అనగా రాజోద్యోగులు వీరిగోత్రము పోలోలిగోత్రమని కొమ్ముచిక్కాలవలసినము చెప్పినప్పటి నెల్లూరుకాలూకాలోని దుర్భాగిగ్రామము దుర్భాగిని అక్రమపట ఇదు కోటిశ్వరాలయము కలదు పెరుమాడి శివభక్తుడు బహుళః ఈ కోటిశ్వరుని పేరేకాబోయ తన బిడ్డలైన పెదకోట ఎనకోటరెడ్లకు పట్టియు డను పెరుమాండి పేరు క్రిక 18వ శకాబ్ది తెలూరి శాసనములలో కనిపించుచున్నది కాని ఆ పెరుమాండిరెడ్డి ఈతడే నిస్సప్తముగా చెప్పెడిము ఈ పెరుమాండిరెడ్డి శాస్త్రవేద అన్నమా బ ఈమెకు పెరుమాడిరెడ్డివలన అల్లాడరెడ్డి పెదకోటరెడ్డి ప్రోలరెడ్డి దొడ్డారెడ్డి ఎనకోటరెడ్డి ఇను అయిదుగురు

పుత్రులు కలిగిరి ఇదు దొడ్డకూపాలుని అన్నకూబవలన ప్రోలరెడ్డి కోటరెడ్డి అల్లా రెడ్డి అనునారు ఉన్నచిరి పెరుమాడి రెడ్డిమనుచుడును దొడ్డారెడ్డి అమూరుడును అయిన అల్లాడరెడ్డియే రాజమహేంద్రవర రాజ్యచక్రవర్తి చిరస్మరణీయుడు చిత్రమేమ గా అల్లాటరెడ్డి తల్లియు నాయనమ్మయు అన్నమా కా నామధేయరే

ఖం ౭ ౮౦

వి ౩ మం

అన్నమ్మ

ఈమెపేరుపల్నాటి వీరచరిత్రయందు కాననగును ఈమె యొక్క వైశ్యశాఖ వాలచంద్రుడు ఉజుమపాక బొంగరము లాడగోరి తల్లియైన ఐతమ్మజ్ఞును అత్తి చెను ఊరక బొంగరము లాడినచో ప్రులకు తగులును వారు శపి తరు వలదని ఐతమ్మ కొడుకు వాలచంద్రుని అయ్యవ్యమముమందిచారి పయ్యి చెను కాని అతడు వినడయ్యెను అతడు బ గారు బొంగరములు కావలెనని పట్టునెను ఐతమ్మ బంగారు బొంగరములు చేయి చికచెను మేలో మేల్తెనరచ్చలలో విడిమార్గములలో విబుధుల గేహములమధ్య బొంగరము లాడ కూడదనియు గ్రామమువెలుపల అడుట శ్రీయస్కరమనియు కుమారునకు ఆమె బుద్ధిచ్చెను ప పేను

వాలచంద్రుడు చెలికాడ్రతో బొంగరములాడటకు టకు ఊరిబయటకు చేరెను అమ్మలక్కలు అచ్చట గుమిగూడి అడుమచి ఆరది చుచు డిది వాలచంద్రుని బొంగరము అచటప్రలలో వొక తెలకు అన్నమ్మలకు వైశ్యాంగనమిగాలికి తగిలి ఆమె మూర్ఖిలైన చె ననున్న ప్రులు ఆమెకు శ్రీకోవ చారములు చేసిరి అన్నమ్మ కొంతసేటి తెలివినా ది పోతు పి గమనల మున్నుమిన్ను కానక పోతరి చిలిపి మీ అయ్యలకు యుద్ధమున సాయపడ కార్యముపూడికిపోమ్ము అచ్చట శక్రపులు నీ పొం మడచెదరు అని వాలచంద్రుని కూల వాడెను ఆమె పలుకులు తన చెవులలో ములుకులై నాటి ను కాచందువి యముతో ఆవై శక్తిప్రీతి మన్ని పడేదగాని తలికడుక వే ముగావోయి యుద్ధర గమనకుపోవ అజ్ఞానం గుమని ప్రార్థించెను తల్లి ఐతమ్మయు భార్యమా చాలయు ఎ త చారింపినను చిక వాలచంద్రుడు పల్నాటియుద్ధములో పాల్గొని కార్యాశిశయమును ప్రకటిచి పలువురు వీరులను ఎరిమార్చి భారతయుద్ధమున అభిముగ్ధునివలె శక్రపులచే

నిహతుడయ్యెను

లోకములో దియేని అనర్థము రామున్నపుడు దాని మానవగా ముందుగనే కొన్నిసమయములు జరుగచుండును తొలిత బొ గరములుచేయునపుడు బ గారము చివిడిమిక్కులగుట జగ దున్న ఘటన కొడుకులు బుద్ధి చెప్పు సందర్భమున బొమ్మ గ్రామమధ్యమున బొ గరములా డుట హా కరము ఎ ప్రీతేని శిగిరిచో శం చును తన్నూలమున అనర్థము తప్పదని లిఖెను ఆమాటని గ్కమయ్యెను అన్నమయ్యను వైశ్యా గనమీగాలికి తాళచ ద్రునిబొ గరము తగులుట ఆమెక్రోధావేశమున యుద్ధములో శత్రువులు నీ మదమణచెదరని శపి చుట ఆట్టి యుద్ధమే అతనిని యుద్ధోన్ముఖునచేయుట అతడు శత్రునిహతుడగుట జరిగెను

గ ల కాం

అన్నయ చూ అన్నయ్య మంత్రి

అన్నయ ఇ దులారి చూ అన్నయ్య ప్రధాని

అన్నయ - తెనాలి

గుంటూరు మండలము న దిలి తెనాలి వట్టణము పూర్వమును డి నేటి వరకను పండితులకు నిలయమై ఎనగు చున్నది సుప్ర ద్ధ కవిశేఖరుడును హాస్యగీడియును పాండు ర గమాహాత్మ్యునిగ్రంథ కర్తయనగు తెనాలిరామకృష్ణుడను శ్రీలైలమాహాత్మ్యగ్రంథ రచయితగు శ్రీగిరియును పదఊడాపరిణయ వ్యకర్తయైన అన్నయ కవియును తెనాలి వాస్తవ్యులే ఈ సోదర శ్రయము తెనాలి రామపండితుని కుమార్తె వీరిలో పెద్దవాడు తెనాలి రామ కృష్ణుడు రెడవవాడు శ్రీగిరి మూడవవాడు అన్నయ వీరి జనని లత్తమ్మ పీరు యాజ్ఞపల్ల్యునియొగిశాఖకుచెందిన బ్రాహ్మణులు ఈ శాఖనే ప్రథమశాఖ అనియు శుకయజుర్వేదీయశాఖ అనియు నుడవుదురు వీరిది కౌండిన్య గోత్రము అన్నయ కాలమునుగూర్చి వ్రాయుచు కరుకూరి వీరేశలి గము పంతులుగారు తమ ఆంధ్రకవుల చరిత్రలో "ఇతడు క్రీ శ 1580 ప్రాంతమువాడని వ్రాసిరి మాన వల్లి రామ స్వప్న కవిగారు క్రీ శ 1565 ప్రా తమున ఇత డు డెసంచెప్పిరి చాగంటి శేషయ్యగారు తమ ఆంధ్రకవి తరం గిడి తొమ్మి వ న పుటములో ఇతడు తన మదఊడా పరియ గ్రంథమును క్రీ శ 1580 ప్రాంతమున పులిజాల సోమయా

మాత్యునకు కృతియిచ్చెనని వ్రాసిరి కావున ఈ కవి క్రీస్తుశ కము పదునాఠవ శతాబ్ది మధ్యమున జీవి చియుండెనని స్పష్ట మగుచున్నది మదఊడాపరిణయ కావ్యకృతివతి సోమయా మాత్యుడు ఈతని తండ్రిరామయామాత్యుడు వీరిది కాశ్యన గోత్రము సోమయామాత్యుడు కోనేటిరామరాజు నృపాలు నొద్ద ము త్రిగను డెను ఈ రామరాజు ఆర్యుటి వ శీయుడగు అళియరామరాజుకు మునిమనమడు అళియరామరాజు ఈకో నేటి రామరాజునకు కొంత రాజ్యమును కూడ ఁగినట్లు నుడ ఊడా పరిణయ కావ్యము వ వ తెలియుచున్నది ముత్తాళ యగు అళియరామరాజు ము మనుమడగు కోనేటి రామరాజు నకు రాజ్యము కొంత ఇచ్చుట అనునది పత్యనిషయమగునా? అను శంక నీ పవచ్చును

మునిమనుమడు ముత్తాళయను ఎక కాలములో ను డిన సందర్భములు కొన్ని కలుంబములలో కనవచ్చుచునే యున్నవి అళియరామరాజు జననకాలము క్రీ శ 1486 ప్రాంతము తల్లికోటయ్యుద్ధమున (క్రీ శ 1565) మరణి చు నాటికి అతని వయస్సు ఎనుబది సంవత్సరములు కోనేటి రామరాజు జనము క్రీ శ 1525 ప్రాంతమని నిర్ణయి చు టచే అళియరామరాయలు మరణి చునాటికి ఈ కోనేటి రామరాజు వయస్సు నలుబది సంవత్సరములు అ దుచే అళియ రామరాజు కోనేటి రామరాజునకు కొ త రాజ్యమొనగెనను విషయము నను జనముగ నున్నదని యె చవలెను

తెనాలి రామకృష్ణకవి తన పా దురంగ మాహాత్మ్య ములో వ్య గ్య రీతిని రామరాజభూషణుని పసుచరిత్ర పేరు ఎత్తుటచే అతడు పసుచరిత్రకారు కు కొంచెము ఈవల ఁ ను వాడగును అగుచో అతని తమ్ముడైన మదఊడా పరిణయ కర్త వీరేశలింగము ప తులుగారు నిర్ణయి చినట్లు క్రీ శ 1580 ప్రా తము వాడనుటయే యుక్తము ఈ కాలము అళియ రామరాజు ము మనుమనికి కూడ చక్కగా కదురును

"ఇది శ్రీమతెనాలి రామేశ్వర శాశ్వతకృపాకటాక్ష లక్షిత కవిశాఖిరామరామయ పండిత కుమారసహజ తైవా చార సంవన్న ధిమ దప్పయ నామధేయ ప్రణిత లైన మద ఊడాపరిణయంబును శృంగార కావ్యంబు" అను మదఊడా పరిణయ మందలి గద్యవలన అన్నయకవి నివాసము తెనాలియే యని తెలియుచున్నది కృతివతియగు సోమయామాత్యుడు "మడి కట్టమ ప్రాసాదసౌధ మహాపట్ట బాదాలి పట్టణ శ్రీశిరీంబగు

కొలుపు కూట బున నుండి తనను విడిచిచుకొని నట్లు అన్నయ సుదక్షిణాపరిణయ గర్భమును ద్రాసెను ఈ తాదాలి పట్టణ మెచ్చట నుండి తేలియరాకున్నది జిల్లారి మండలములోని హర్పణహొలి తాలూకాలో తాగారి అను గ్రామమును అనంతపురము జిల్లాలోని హిందూపురము తాలూకాలో బూదలి అను గ్రామమును ఉన్నవి తాదాలి ఈ రెండిటిలో నొకటియై యుండునేమో అని ఊహించుచున్నాడు అన్నయ కృతి తిని పులిజాలధామ అని నల్గొంది చుట్టచే కృతివతిని చాము పులిజాల అయినట్లు తెలియుచున్నది ఈ తాదాలి పులిజాల అనునవి మాత్రము ఒక్కటియని చెప్పవీలులేదు ఇది మొదటిది కృతి భర్తయొక్క ఉద్యోగముచేసిన ప్రదేశమని రెండవది జన్మస్థానమని ఎచటోనున్నది హర్పణా భోజనామఘ్య అను విశేషణము వలన అన్నయకవి మొదటకైపురై యుండెననియు సుదక్షిణాపరిణయమన దలి

క దాళ భావనార్యుల

న దను శ్రీరంగ గురుని శబుధరణ్ణ

మ చార బు నతి తను

మ చార మరదలి దు వధురారణ్ణన్ అను పద్యమువలన వైష్ణవమతమును స్వీకరించెననియు తెలియవచ్చుచున్నది అన్నయకు విద్యార్థురవు శిష్యురవు వైష్ణవమతమునిచ్చినవాడు కదాళ శ్రీరంగాచార్యులు అనియు వైష్ణవాచార్యుని శిష్యురయ్యలై చాచార నున్నది నిగ్రహ తమున వ్రాసకొనుటచే ఇతడు శివేశ్వరుల యందు అభేదబుద్ధి కలవాడని యెంచుకొను కృతి భర్తయగు సోమయామాత్యుడు అన్నయతో

వలుకులకల్కి కర్పరపు బిల్బులుచల్లి రీతిః బిందువె

స్నైల తకుకుల్ విడుదు హవణంబన మిచ్చన

క బరారిచెం

గలువల తూపు గోపుల ముఖాముఖః జూపిన

దేవున గృతుల్

వలుకగ నేర్పు పూర్వకవి పద్ధతి రామయయన్ననక్కవీ

సరససాహిత్య సాహిత్య పరత సీపు పరిధవించు

దక్షిణాపరిణయ బును కీర్తి విలసిల్ల మాకు సంకతమునెయు తెలుగు చాగ్విలాసంబు కోటాయ అనిన మాటలనుబట్టి అన్నయ కవిత్వము సౌందర్యము ప్రతిభ ఎంతగొప్పవో

తెలియ నగును

అన్నయ కవికృతమైన సుదక్షిణాపరిణయకావ్యము అయిదాశ్వాముల గ్రథము ఇది సుదక్షిణా వృత్తాతము తుది నాలుగయిదాశ్వాసముల యందులకు మొదటి మూదాశ్వాసములలోను హర్పణహొలి పురమైన దిలిపుని కథ కలదు దిలిపుని జనముతో ఆరభమయిన ఇదంతయు సుదక్షిణాదిలీపురి పరిణయముతో పరిసమాప్తమగును అయోధ్యా గరాధిపతియు సూర్యన శబుధునగు అశుమ తుడను రాజున తతకొరకు భార్యయగు భానుమతితో మేరువ్వకమునకేగి అచటజన్మిగుర్చి తపమొనర్చెను పరమేశ్వరానుగ్రహమున భానుమతి గర్భవతియై దిలిపుని కొను దిలిపుడు యౌవనవత్తునెదవ అశుమ తుడానికి రాజ్యమునప్పగిచి తపమొర్చి వనమునకుబోయెను దిలిపుడు రాజ్యము నేలుచు ఒకప్పుడు వనమునకు జేటాడబోయి సింహమునొకదానిని తాణముతోకొట్టెను అది స్త్రీరూపమునుబోది “భానుహరిణి అనుచేసుగల అవ్వరసనియు వీరహవ్యముని కాపముచేసి హనునయిరిసనియు తాణము తగులుటచేతనకు కావిముక్తి కలిగినదనియు రత్నచూడును రక్కసుని వధిచినినొక కన్యను హాణయ మాడుదుననియు దిలిపుతో నుడిచి మాయమైపోయెను ఎవన దిలిపుడు మండ్రియగు సుదర్శనునకివృత్తాతము దెలిసి రత్నచూడుడను రక్కసుని వధిచి మరతుని కమార్తెయగు సుదక్షిణాను విచారహూదెను కాళిదాస కృత రఘున శమకావ్యము దు “కన్య దాక్షిణ్యరూఢే నామ్నా మగధవ శజా పశ్చిమదక్షిణే త్యాగీనధర్మర స్వేన దక్షిణా (రఘు ప్రస 31) అనియున్నది దీనిచే ఈ సుదక్షిణాదేవి మగధవంశ రాజకుమార్తెయనినట్లు తెలియుచున్నది

ఈ కావ్యమున దు దిలిపుడు నాయకుడు నాయక సుదక్షిణ ప్రతిభలనాయకుడు రత్నచూడుడను రాజునుడు అశుమ తుడు భానుమతి సురతుడు మున్నగు ఇతరులును కనవచ్చుచున్నాడు ఇవి రసాత్కావ్య మనిచెప్పకొప్పను ఇందు రత్నచూడుని కృత్యములు యుద్ధవర్ణనలు అంకుమ తుడు దిలిపునకు బోధించిన ధర్మబోధ మున్నగునవి హృదయంగమములుగా నున్నవి అవర జిబులుగట్టు యతి మన బులుగట్టు విల్లుగా విల్లుగా వెయు తని పటి వర్ణముల సోయగముతో “కుండేటి కొడమకు గొమ్ము చూపునట్లు”న టి జాతి

యములతో అతిశయోక్తి ప్రత్యుత్తర కారముతో మిక్కిలి రమణీయమై ఈ కవిత తెలయుచున్నది ప్రాధమిక సలక్షణమై ఈ కవిత త్వము అన్నగారగు రామకృష్ణుని కవితతో తులనాగు చున్న దనుటతో అతిశయోక్తి లేదేమో!

తం ఆం కా

అన్నయ ప్రధాని

ఇ దలారి వంశీయుడగు అన్నయప్రధాని గౌరమాంబా గన్న భూవిభులకు తనయుడు ఈతడు కా దివ్యగోత్రన భవుడు నియోగి బ్రాహ్మణుడు ఈయనముతాత అనుమకొండ నివాసయగునానగౌర్యుడు ఈశ్వరపద వద్యారాధకుడనితతడు భ్యాతిగాంచెను అన్నయను త్రితాత పెదమల్ల విభుడు కాకతి మొదటి రుద్రదేవమహారాజు చెంత సచివుడై అతడు క్షీర్తిగాంచెను అన్నయతండ్రియగు గన్నభూవిభుడు వైరిరాజు దుర్బదపాపవంశజులకు ప్రభవాన్నుదదనివాని వారి చెను అన్నయ అగ్రజుడగు సోమవిభుడు కాకతిగణపతి దేవునికడ మంత్రియు ద దనాభుడ నైయు డెను అతడుమహా మధుడు కాకతియ ప్రత్యర్థులగు మాండలికులను పారద్రోలి కొలని విడనువక మొనరుకొనినకారణమున గణపతిదేవచక్రవర్తితనని కొలని సోమదని వర్ణవహించెను ఇట్లు ఇందలూరి వారు కాకతియ భూజానులకు సచివులై సేనానులై కాకతియ సామ్రాజ్యరక్షణమునకు నిర తము పాటుబడినవారు

ఇ దులారి అన్నయామాత్యునిచరిత్రముతెలికొనుటకు శివయోగసారమును గ్రంథము మిక్కిలి ఉ కరి చుచున్నది ఈ గ్రంథమును కొలనిగణపతి దేవుడను కవిరచి చెను ఇతడు కొన్నిఅన్నయామాత్యుని పెక్కుపద్యములతో కొ యాడెను అందుఅతిశయోక్తులున్నవి అన్నయప్రధానిమహామూల్యమును బలవరాక్రమాదులను చక్కగాతెల్లపుచున్నవి అపద్యములతో ఒక సీసపద్యము అన్నయనిట్లు వర్ణించినది "అత్యుత్తమందైన యత్యాశ్రమస్థుండు కారణజన్మసంగతి వహి చె" ఈ పాదమునందలి అన్నయ కారణజన్మత్యమునకశివయోగసారమున ఒకకథ ఇట్లున్నది అన్నయతల్లిదండ్రులగుగౌర మాంబా గన్న విభులు పుత్రసంతతికై తవి చుచు అనేక పుణ్య ప్రథము లాచరించివారట ఆ తతోఒక దినమున ఒకయతిగౌరమా బ వద్దకువచ్చి అత్తి! నాకింకొక జన్మముకలదు నీకడుపునకొమరు డనైపుట్టి ఇరువదియే డ్లు రాజ్యభోగము నమభవి చి ఆ పీఠ్యుట ముక్తిగాంతును ఇది దైవనిర్ణయము నీకువిశ్వాసము

జనించుటకై నీకు పుట్టబోవు శిశువుయొక్క రూపచిహ్నము లను ఇప్పుడే నీకు వ్రాసి ఇచ్చుచున్నాను" అని ఆయతి కొన్ని గుర్తులువ్రాసి గౌరమాంబ కొంగి కాశేశ్వరమునకుపోయి అచ్చట ఎద్దరొ ది మరుజన్మముతో గౌరమా బకు అతడు అన్నయ అనుపేరుతో తనయుడుగా జన్మి చె ట అందుచే తనే పద్యపాదమున ఉత్తమమైన యత్యాశ్రమమున దుండీయు కారణ మృదై అన్నయామాత్యుడుఉరయ చెనని కవి తెలిపెను

అన్నయప్రధానియొక్క శ్యామాయతదేహము గౌర నేత్రములు ఉన్నతఘనతంత్రాళి ము తీర్చిదిద్ది ట్లున్న నానకము చూపరులకు కనులందంపు కలిగించెదవట అతడు చ డభుజబలుడు కలియుఁభీముడు అతడు స్థలగిరివనజల దుర్గములను అవలీలగ ఆక్రమించుటలోదిట్టి రాయచౌహత్ర మల్లి మూరురాయర జగదాదిగండ జగమర్త్యగండర విరుద ములందినవాడు ఇన్నిటి మించిన శివభక్తి కలవాడు ప్రభు భక్తి వరాయణుడు ఇట్టి సుగుణన పత్తి కలవాడగుటచేతనే అన్నయప్రధానికి కాకతిరుద్రమదేవి తన గాదిలిసుఁడైన రుయ్యంబినిచ్చి వివాహ మొనరె ను అన్నయప్రధాని పెంత డ్ర కొమరుడు కొలనిరుద్రదేవుడు అన్నయామాత్యు డను కొలని రుద్రదేవుడును కాకతి రుద్రమదేవుడను ఆమె దత్తపుత్రుడను కాకతి రాజ్యపాలకుడను అగు రె డన ప్రతాపరుద్రదేవ చక్రవర్తివద్దను అమాత్యులును ద దనాభు లును భూనాథులునునై వసించినట్లు అన్నయ మంత్రి యొక్క శక 1213 (క్రి శ 1291) నాటి త్రిపురా తకకాన నము శక 1215 (క్రి శ 1293, నాటి ద్రాక్షారామ శాసనము నుడువుచున్నది కాకతి రుద్రమదేవునినాటి (క్రి శ 1187) అనుమకొండ వేయి వై భముల గుడిలోని శాసనము ఆధార ముగ ఆనాటి కాకతియ రాజ్యపు సరిహద్దులిట్లు తెలియుచు న్నువి

"రాజ్యం ప్రాజ్యం (ప్రాచ్యం) లవణజలధే నీరవర్య ప్రమర్య శ్రీతైలావ్రాంప్రచరితి సదా దక్షిణాశాం సమగ్గాం ప్రాతీచ్యావ్రా కటక నికట స్థాయినిరాజ్యలక్ష్మీః కౌశేర్యాశాతట విలసితే మాల్వ వస్తం ప్రోదేశే"

కాకతియ సామ్రాజ్యము పొడుపున బంగాళాఖాతమువరకు దక్షిణమున శ్రీశైలమువరకు పడమట (కర్ణాటక) కటకము వరకు ఉత్తరమున మార్కణ్వంతమువరకును వ్యాపించియున్నది

అనగా తూర్పున గోదావరి ముఖద్వారమువరకు గల భూమియు శ్రీశైల పార్శ్వము తయును గుటూరు కర్నూలు మధ్యములను వేంగిదేశము కాకతీయుల ఎలుబడిలో ఉన్నది కాకతీయుల రాజ్యపుటతర రిపద్దుకు మాండలికవలనగాని గజపతులవలనగాని ప్రామాదములు మొదలయ్యెను ఈ ప్రామాదము గణకీదేవుని పాలనకాలమును దీయు జరుగుచునేయు డెను గణపతి దేవుని కాలమున కళింగపాలకుడగు మూడవ అయింక భీమదేవుడు కాకతీయుల ఉత్తర రిపద్దుకు అలబడి కలిగి చెను అప్పుడు గణపతిదేవుడు తన ప్రధాన యగుమల్యాల పేమాదీర్చెడిని గజపైన్య్యాతుడగు జాయపనాయకుని కాలవనాయకుని పని ఆయుపదర్శనమును వారిం చెను ఈవిషయమును ద్రాక్షారామమున దలి పేమాదీర్చెడి కాననములు నుడువుచున్నవి కాలవనాయకునకు వేగివిషయాధిపాత్య అను విరుదము కాననములలో కవచుటచే అతడు వేగిపాలకుడై ట్లను తెలియుచున్నది ఈ విషయము శక 1176 నాటి కాల నాయకుని ద్రాక్షారామ కాము చెప్పుచున్నది కాకతీరదర్శనదేవి (క్రీశ 159) వహరాక్షి అయి మృతులమె పాలము ఇట్లములేక ఉడరతిగి శక 1176 కాకతీయలనెల కొల్పి వారుగలరు కాయప్రపత్తలగు జిగ్గిరదేవ శ్రీపురారి దేవులు దుద్రమదేవికి విధేయులుగనే ఉడిరి అదిదేవుడు మాత్రమే అమె అధికారమును ధిక్కరి చెను ఈతడు క్రీశ 1272 వరకను అధికారమునకు రాలేదు మరియు పాండ్య దేశాధీశులను గుటూరి మాండలికమును చోళరాజే ద్రిచోళుడను ల్లవరాజుగు కొప్పెరు కి గడును ఏరువ వల్ల దేవుడును కళింగ గజపతులను ముఖ్యులు వీరి యువదర్శి మును అరికట్టటకు రదర్శనదేవి తన సకలసేనాధిపతియగు కావ్యదేవుని అనుమతి మన్నగువారిని పంపెను కావ్యదేవుడు గుటూరు మాండలికమున నాగదేవరాజు తలగొట్టి నాగదేవతల గొడుగుండ అయి కళింగ మాండలికల ధానిని పాండ్యుల అలబడిని అరికట్టి కళింగ మాండలిక ధాని మర్కాయ కురువతోడ హియరాయకు వరపడి పాణవల్ల అను విరుదముల చిట్టలు శక 1188 (క్రీశ 1281) నాటి శ్రీపురాంతక కానమువలన తెలియుచున్నది ఈయువదర్శనములనరికట్టినచాలెంత చోళనాయకుడు అతని కొమరులగు మారవ చోళయ మారయ అనువారును

ముఖ్యులు వీరిలోమారయ చోళయ అనువారు కళింగ గజపతులగు మొదటి కామదేవుయొక్కయు (శక 1168 1210) అతని కుమారుడగు రెండవ నంపి హదేవు యొక్కయు (శక 1201-1238) దండయాత్రను అరికట్టి కళింగ రాజధానియగు కటకమును వాళన మొనర్చినట్లు కాకతీయనంచి కళింగ మల్లి ల్లి సోమేశ్వరకర్మగారి వ్యామునకలదు (కాన పుట 188)

క్రీశ 1281లో అంబదేవునిపై జరిగినవిజయములో అన్నయ మశ్రియు డెను తనసామ్రాజ్యమునందలి ఇట్టి మహోద్రమును అరికట్టటకు తన సేనానులతోపాటు ఇదువూరి అన్నయామాత్యునిగూడ దుద్రమదేవి పంపినట్లును అతడు కళింగులతో పాండ్యులతో ఇతర మాండలికులతో జరిగిన మరములలో పాల్గొని ట్లను శివయోగపారమున దలి వద్యములమూలమున తెలియవచ్చుచున్నది అన్నయయొనర్చిన ఘోరకార్యములు ఇట్లు కనవచ్చుచున్నవి

అన్నయ మోహూరి రాజులయెపు అలగించెను అతడు వల్ల గిరి వన జల దుర్గములను వట్టుకొనెను డెబ్బదిరెండు ఘోరదుర్గములలో తన బంధుగలనిలించెను మోహూరి రాజును జయించి ఇరువత్తుగ డ విరుదమును గైకొనెను కాకతీయ సామ్రాజ్య రక్షణమునకు ఇట్లెంతయోసాయ మొనరించిన రాజు ధువగు అన్నయామాత్యుని కొలనిరుద్రదేవుని కాకతీ దుద్రమదేవి టిరుగల్లుమొగలునింపాచలమువరకుగలపాంతమునకు పాలకులుగ నియమించెను అ విషయమే శివయోగ పారమున ట్ల వరింపబడినది

మొగిసోరుగ టి తూర్పుగవని మొదలుగా

ని హోద్రి సీమగా ఉలికరి చె

హరుడు (ల వన్నెండువేల తియ రౌతుల)

పంచమలక కాల్యమునే తె

వార్యేలు కూల (ఖడములు) గొని కాళింగ

పతియైన గజపతి కాజుదొలి

వా (మలకానోరుగల్లెన) చుట్టుచుట్ట చె

క్కువ లిలదానె (కోలో) టుగాచె

సేపుమైపంచ పాండ్యుల రూపుమాచె

యోల చెల్లాకాదిగా భూమి లిలగొనియె

గొలనిరు దుడు చాను నిశ్చలక నిందు

లూరి యన్నయదేవు డమానబలుడు

(శివయోగ-44 వద్య)

ప్రైవ యువలన అన్నయ యందలి శాస్త్రసాహసాది గుణములును అయిన గజపతులను పొందుకొను మలతానులను పారద్రోలిన ాధును మరకు తెలియవచ్చున్నవి అన్నయ వేగిరా యును సామర్థ్యముతో పరిపాలి చి రీతి వేగిధరిత్రి లో విలసిల్లవెడ అను వద్యమున కవివర్ణి చెను వే గి రాజ్యమునకు మారవరము రాజధానిగ చేసికొని అన్నయ పాలి చెను అన్నయ కొలనివీడు అదిగాగల ప్రాంతములకు శద్రని గన్నయంధ్రని రక్షకులుగా నియమించెను రాజును శౌంభర దుర్జనునకు తన మే మరదియగు వర్ణ్యముల్లును రక్షకు గను చెను మరునగన్నయ్య జామాతను ఓలవర్ణును రక్షి పను చెను నూతెగ్గ క చెగ్గ రక్షకులుగ మ గిరాజు ము గిరాజు నరసరాజు గన్న దేవరాజు అనువారి ను చెను ఇట్లు వే గిరాజ్యములో శత్రువిజృంభణమును అణిగి కాంతిని స్థాపించుటో అన్నయ మిక్కిలి పాటుపడెను అయిదువందల గొడుగు అర్థోటాన వి జామరములు మున్నగు రాజుల ఛ నముతో పులితొలుముల ధరించిన ముచ్చెపురుగునెక్కి అన్నయమ త్రి పాను తవీఖులలో నంచరి చెడి చాడట (శివయో 48వ) అన్నయ ప్రధాని రె డవ ప్రతాపరుద్ర దేవుని కాలమున (క్రి శ 1298 1813) ఓరుగల్లును ముట్టడించిన ఉలుకభాయును (ఇకడు ఢిల్లీ పాదుషా పియాజుద్దీనుకొమరుడు) నమరమున ఓడించి కోట శత్రుళము కాకు డ రక్షించెను ఈ యుద్ధము క్రి శ 1321 లో జ గిది నమరమున ఓడిన ఉలుకభాయు దేుగిరికి పారిపోయెను ఈ విషయముచే శివయో సా మున

ఓను తురకలగెల్లి ప్రతాపరుద్ర
మనుజునాయకు కోట నేమరగకె
నుమరగగదొందె యయ్యనని ని ము
లూరియన్నయదేవు డమానిబలుడు
అని కవి వర్ణి చెను

శ్రీభువన చక్రవర్తి లిగురాంచితరుడైన శ్రీరాజాధిరాజు దేవర విజయరాజ్యంప న్నర బులు రి నాటి కాళ 1215 (క్రి శ 1 98) షష్టాదిపాళ న ప్రమీసోమవారమున అన్నయ ప్రధాని ద్రాక్షారామను నందలి భీమేశ్వరస్వామి నానికివంచళత నిష్కముల దానమొగరి చిన్లు రక్షి హిందూ శాసనములలో నిశ్చయమైనది ఈ శాసనము ద్రాక్షారామ భీమేశ్వరాలయములోనిది శాసనకాలమునాటికి మధ్యాంధ్ర

ద్రదేశమును తిరునర చక్రవర్తి లిగురా చితుమను చోళ శి యుడునునైన మూడవ రాజాధిరాజు పాలి చుచు డెను అనాటి కాలచక్రము కా తిరుగ రాజ్యమునుకు న క్రమి చి నట్లులేను ఈ మూడవ రాజాధిరాజు శామ్య చక్రవర్తు లలో ాదనీవాని యూరా వచ్చుచు ఇళి నామయ ద్రాక్షారామ శాసనముు దు మా శమే కనబడుచున్నది రాజాధిరాజు ప్రశంగం మొగటికా నము శక 1173 (క్రి శ 151) నానది ఇరియాలి ముప్పది యెనిమిదవ రా య న వర్షముగా చెప్పి దినవ ప్ర వ్రళకా నము అననిదెప్పిది యారవ శంభ్యమును పేర్కొనుచున్నది

దీనినిబట్టి యా ని రాజ్యారంభము (శక 1215 78 1 89, క్రి శ 1217 గా ఎప్పుడును న్నా కి శ 12 ౬లో ఉ దినచామ చోళచక్రవర్తి మూడవ రాజరాజ ఇకడు క్రి శ 12 60వదుగుచోళు హసనముపై నుండెను క్రి శ 1278 లో చోళసామ్రాజ్యము అ తము చె ని చెప్పుచున్నారు కావున త్రిభువన చక్రవర్తి అను పెద్ద పేరు ధరించిన ఈ వ్యక్తి నామ మానుడైన రామ్యచోళ చక్రవర్తి కావచ్చును మూడవ రాజరాజ కాలముండి అ యుచు త్రి శాసనకాలముకు అనగా క్రి శ 1298 నాటి రమారమి 78 సంవత్సరములు గడ నమాట నిజము అ తియేనాని 78 వ రాజ్య సంవత్సర మెల్లయ్యెనో చెప్పవీలైకున్నది

అన్నయప్రధాని ఇట్లు తన జీవితమంతయు కాక తీయ రాజ్యన రక్షణము కై వినియోగించిన ధన్యజీవి ఇకడు ఎచ్చుకై సేనాగియై పాలకుడై రాజ జామాతయై కాక తీయ భు పాలురకు అకు రిత సే యొుచ్చెను

తం ఆం కా

అన్నయ మంత్రి

అ యెందుకొత్తి శ్రీమర కమానుకు ఈయన ఇంటి పేరు బిచ్చెర వారు ఈడు నియోగి త్రావ్వాలును కౌ డిన్య గో కును అనన్త బిమా కును ఈయన భార్య పేరు గెగ మా బి ఈయనకు సోమనమంత్రి అను సుతుకు కలను సోమనకు ఎల్లిన అను కుమారుడును ఎల్లనకు కే న అను తనయుడను కేన కు ఆంధ్రభాగ తగ్గ ధకర్తయగు దోతన అను కుమారుడును తిచ్చన అను పెద్ద కుమారుడును కలరు ఈ వంశము వారి నివా స్థానము తెంగాయన దలి బిచ్చెర అను గ్రామమైట్లు తెలియుచున్నది వీరిది పండిత

వ శము అన్నయమి తాతగారి పేలు మల్లయ అని వీరభద్రరాజయము (ఇది పోత చెరు - బడిచి) చెప్పినప్పటి అన్నయమి త్రికి అయిదవతరము వాడు పోతన శ్రీ చాగ టి శేషయ్యగారు ఊహించిన ప్రకారము పోతన ముక్తి శ 1450 ప్రాంతము అని అనుకొనినచో తరమునకు ఇదవది అయిద నవతరములు వ తున తీసుకొనినచో అన్నయమి త్రి ఉనికి క్రిస్తుకము యదునాలవ శతాబ్ది పూర్వార్థమని కాని లేక మధ్య కాలమని కాని ఊహింపవలెగు చున్నది అన్నయ ప్రాసిన కావ్యములను గూర్చిగాని య తీత విశేషములను గూర్చిగాని పోతన తన భాగవతమునందుగాని వీరభద్ర విజయమునందుగాని మరెచ్చటనుగాని ముచట చిత్రము భాగవతముగ దలి తమ వంశ వర్ణనమున దు పోతన "తీమ మ త్రి త్రియపుత్రుడనైయ కళతి తద్యార్థ గౌరమా ల" అని మాత్రము అన్నయ్యను గూర్చి వ్రాసెను అన్నయ కుమారుడగు సోమన అను వానికి రేచన నన్నయ ఎల్లన అయ్యలు చెగ్గడ మాచయ అను పతులను వాలో విల్లన అను వానికి కే న మాధవుడు ఇమ్మడి అను కమాళ్లును వాలో కే నకు తీర్చిన పోతన (ఆ భాగవత గ్రంథకర్త) అనువాదను మాధవులను కేసర అను పెతుడును జగ్గి చిరని పోతన వీరభద్రవిజయమునందు కృతికర్త వ శాఖివర్ణన సందర్భమున వక్కాణి చెను

తన త ద్రియగు కేసన మంత్రిని మాత్రము వీరభద్ర విజయము యు పోతన ఇట్లు శ్రీ సి చెను కేసన మ త్రి భూసురవంద్యుడు సుగుణభూషణుడు ఆశ్రితకల్పవృక్షము దానజన ప్ర మ్నడు శివ తత్త్వజిజ్ఞాసువు సత్యనిధి కీర్తి వికాలుడు

తం ఆం కా

అన్నయ లెంక

కా తీయ రాజన్యులు రాజ్యమొనర్చు కాలమున శ్రీభువులతో పాటు మహాప్రభానులు ప్రభానులు రాజప్రతి నిభులు మ దలాధికారులు సేనాపతుల సాహిబులు లెంకలు మున్నగు రాజోద్యోగులు తమ తమ పదవులను సక్రమముగ నిర్వహించుటయే కాక అనేక దాన ధర్మములొనరించినట్లును దేవాలయ నిర్మాణములు చేసినట్లును కాననముల వలన తెలియుచున్నది అట్టివారిలో అన్నయలెంక అనుశత్రుడు ఒకడు ఇతడు రాయగజసాహిబి మాదయరెడ్డి యొక్క చిన్ని

తమ్ముడు మూడయరెడ్డి రె దనప్రతాపద్రునికడ నైన్యాధి తిగను డి ట్లు తెలియుచున్నది లెంక అను పదముకు సేవకుడు అనుసాధారణమైన అర్థమున్నను మయమువచ్చిన పుడు ప్రాణముల నర్పించి రాజ్యమును రాజును తీచునట్టి శక్తి మ తుడను విశేషార్థము గూడ ఉండినట్లు చరిత్రను బట్టి ఊహించ వలెగుచున్నది కాతీయ శ్రీభువులు తమ కొలువులో ఎ చేయుచున్న ఉద్యోగుల పోషణమునకు గాను నాయకరమును తుంగిరి అట్లేవారు లెంకకు గూడ నాయకరముల నొసగి పోషించిది నాయంకరములనగా పోషణమునకై ఒకగ బడిన కొన్ని మాన్యములు ఇట్టి మాన్యములను గ్రహించిన వారికి నాయకరులని పేరు నాయ రులైన లెంకలు నైన్యమును అశ్వములను గజములను ప్రోగుచేసి తగిన తర్పిరు నిచ్చి వలసనపుడు శ్రువు కు యద్దమున తోడ్పడుచు డిరి శ్రీభువు వీరి కొంగున నాయంకరముల (మాన్యముల) అదాయముతో నైనికులకు అశ్వములకు ఏనుగులకు వలసన వ్యయమును (నగా పోషణము కును కొనుగోలునకును జీతభత్యములకును చేయుచుండదు నైన్యాధిపతి చేయుట యు యద్దములలో ప్రభవునకు హేయమొనర్చుటయును తెలియకొన్న ధులుగా కనిపించుచున్నది లెంక అను పేరుతో సేనానులు మొదలకొని అడవము (కా బూలము) నిచ్చువారి వరకును కనవచు చున్నారు

రె దన ప్రతాపద్రుని కాలమున నున్న లెంకలు అశేకులు మనకు కానములలో క వి తురు వారిలో జట్టయ లెంక గొ కారెడ్డి అను తడు ముఖ్యుడు ఇతడు రె దన ప్రతాపద్రు దేవుని కుమారుడనియు "మూర్ఖో గండమూర్తి బ్రహ్మ రాక్షస గండీ తు దుర్గ వి భాక మల్ల దేవర గొడుగ ద స్వయ భూనాథ దేవరద్యో శ్రీపాద పద్మా రాధక మహారాయ కంకకాల నాయకు డైన జటయలంక గారు" అనియు శ్రీ శ 1818 ప్రాంతమున ఇ యమలికివాడు గండికోట సీమలను పరిపాలనము చేసె టును చె దూరి కాననము (శ్రీ శ 1818) చెప్పినప్పటి ఈయ కు రుద్రయ అను తమ్ముడు కలడు లెంకలలో చెగ్గ ఉద్యోగము చేసినవాడు మహారాయ నకల సేనాధిపతి సోమయలెంక (శ్రీ శ 1240) అనునతడు ఈవని కుమారుడు పోచులెంక (పోచు లెంక) అను వాడు ప్రతాపద్రు దేవుడు తన కొలువున పని చేయులెంకలకు పెక్కు నాయంకరముల (మాన్యముల)

నొంగెను ఇతడు ముందుదేవరె క అనువానికి పదునెనిమిది గ్రామములు కలసిన కొడూరుస్థలమును నాయంకరముగ నొంగినట్లును ముందుదేవరెక తనకు నాయంకరముపై లలిచు ఆదాయముతో కొంక (అనగా గడ్డగ కానిక అమృతపు సుంకము తలారినన్ను మున్నగునది) తంగండి మూండి చెన్నమల్లి కార్డుకలింగమునకు అంగరంగ భోగములకై ఒనగొట్టును ద హం X - నెం 521 281 కావము కలదు ఈ కావనము కాళ 1289 (క్రీ శ 1817) నాటిది మరియు ప్రతాపరుద్రదేవుడు తిక్కయ రుద్రయలెంక మారయలెంక చివ్వయలెంక అను వారికి కొప్పర స్థలమును నాయంకర ముగ ఒనగెను

తెంకలలో కొందరు ప్రభువునకు సంబంధించిన ప్రతేళ మైన సిబ్బందిలోని వారు కలరు పోయలెంక (పొచ్చలె క) అనునకడు ప్రభువుకు అడతము (కా బాలము) నిచ్చునట్టి వాడు ఈ పొచ్చలెంక (సోమయలెంక కుమారుడు) కొలంకు బారు అగస్త్యేశ్వరస్వామి ని వీరభద్రదేవునకును ఎనిమిదేసి పందుముల భూమిని కేళవ పెనుమాళ్ళపామికి అయిదు తూముల భూమిని దానము చేసెట్లును (ద హం X నెం 523 523 పుట 282) కారెమపూడిలోని మోక్ష్యోగ కేళవ పెనుమాళ్ళ దేవాలయమునకు మరమ్మతులు చేయించి నట్లును ద హం X నెం 481 286) కావములో గన వచ్చుచున్నది చెద్రయలె క అనువాడు ప్రతాపరుద్రుగకు అలవట్టుము (వింజామరము) పట్టునట్టివాడు ఇతడు కారెమ పూడి మోక్ష్యోగ దేవాలయమునకు పొంగవన్ను లేకుండు నట్లు 63 పుట భూమిని దానము చేసెట్లు (ద హం X నెం 501 పుట 281) కాళ 1283 (క్రీ శ 1816) నాటి కావములో కలదు ఎర్రయలెంక అ తాపురమును సంరక్షించునట్టివాడు ఈయనకు ప్రతాపరుద్రదేవుడు ఇవనది రెండు గ్రామములతో కూడిన నాయంకరమును ఇచ్చినట్లును ఎర్రయ తనకు నాయంకరముపై నచ్చు ఆదాయముతో కొంక దేవాలయ ములకు వెచ్చించినట్లును (ద హం X నెం 509 278) కాళ 1286 (క్రీ శ 1814) నాటి గుంటూరు జిల్లాలోని పెనుమూరి కావమునలన తెలియుచున్నది ఎర్రయ ప్రతాప రుద్రుని ద్వారాపాలకుడనియు కావమున కలదు వీరు కాక అనునతోడ యొక్క అముమలె క రాయగజపాహాణి మొదయిరెడ్డి తమ్ముడగు అన్నయలెంక మున్నగువారు కావ

నములలో కనవచ్చుచున్నారు

కాళ 1290 (క్రీ శ 1893) న ప్రతాపరుద్రునకు రాజు మేముచిన మక్తల (మహాబునగు జిల్లా) కావములో రాయగజపాహాణి మారయలెడ్డిగారు మరణి పగా ఆయన తమ్ములైన అన్నయలె క తన అన్నకు పూర్వోక్త ప్రాప్తి కలుగుటకై మరణలలోని శ్రీశ్రీయగు మల్లి కాపున దేవునకు అంగరంగ భోగాలకై మరణల పకుమచి నేగడిగొమ్ము తెనుపు దక్షిణం బిడ్డిగాజు చెనుపు దారాపూర్వముగా ఇచ్చి నట్లు తెలంగాణా కావనములు రెండవ సంపుటము పుట 124 లో కలదు

ఈ విధముగ ప్రతాపరుద్ర దేవుని కొలువున స్వామి భక్తి వరాయణులై లెంకలు తమ వినులను ఎక్రమముగ నిర్వర్తించుచుండే కాక ఎన్నియో దానధర్మములు చేసినట్లు తెలియుచున్నది

తం అం కా

అన్నయమంత్రి - విరూరి

విరూరి అన్నయమంత్రి కథమతణ గోత్రుడు ఇతడు అవ్యారాత్రేశ్వర్య లక్ష్మీ వంతుడు విరూరి కర్త నదిన శ్రేష్టుడు విద్యారూయగ్రీవుడు భూనభోగకరముల యందు ఈతనికి క్రిత వ్యాపించి యుండెను ఈయన భార్యయగు లక్ష్మాంబగౌ అను ధరి రేవతి అదిలక్ష్మీగణిదేవి అనువాకింపెను మిన్న అని తెనాలి రామప్పమిదే రచించినది పాండురంగ మాహాత్మ్యమును గ్రంథమునందు కృతిపతి వంశవర్ణననందర్భమున తెలుపబడినది తెనాలి రామప్పమిదే కృతులలో ఉద్భటా రాధ్య చరిత్రము పాండురంగ మాహాత్మ్యము ఘటికావల మాహాత్మ్యము అనునవి ముద్రములు రామప్పకవి పాండు రంగ మాహాత్మ్యమును విరూరి వేదాద్రి అనువారి అతిత మిచ్చెను విరూరి వేదాద్రి అన్నయమంత్రికి పడవరము వాడు పొత్తవినాటిలో (కడప మండలమున ఉన్నది) శ్రీకృష్ణ దేవరాయలకు ఎమ్మట నదానినరాయలకు (క్రీ శ 1512-1584) లోబడి రాజ్యమును పాలి చుచుండినవాడును మహామండ లేశ్వర బిరుదాంబితుడును మంగయ గురవరాజు కుమారుడు నగు చెద్ర న గరాజుగొడ్డ విరూరి వేదాద్రి వ్రాయునకాదుగ ఉండెను కందాక అప్పారాచార్యులవారు వేదాద్రికి గురువులు గ డిపోట ప్రభువు క రాజ అప్పారాచార్యులవారి క్రీ శ 1542 లో భూదానమొనర్చి ట్లు కావనము కలదు,

తెనాలిరామకృష్ణుని గురువగు భట్టరు చిక్కాచార్యులవారి కా
లముక్తి క్రీ 1520-590 ప్రాంతమని అంధ్రకవి తరంగిణి - రులు
తెలిపిర వై ఆ శములను బట్టి పెద్దనంగరాజు - అతని వ్రాయన
కాడగు విరూరి వేదాద్రియు క్రీ శ 1540-1565 ప్రాంతము
వారని తేలుచున్నది కాగా పాండురంగమాహాశిష్యము క్రీ శ
1542 కు పిమ్మట రచితమయినట్లును తెనాలి రామకృష్ణుని
జీవితకాలము క్రీ శ 1500-50 ప్రాంతము అయియుండి
నట్లును విశదమగుచున్నది. వై పరిశీలనమును బట్టి విరూరి
అన్నయమధ్యది ఉనికి పరుషాగ్గవ శతాబ్ది చివరగాని 15వ
శతాబ్ది ఆరంభమునగాని అయియుండెను భావింప వీలగు
చున్నది

ఈ విధముగా అన్నయ మంత్రి మండి వేద్యాది వరకును
గరి విరూరి వంశపువారు సవిభులు ఉన్నతోద్భవులు
వ్రాయనకాండ్రు నయ ప్రభువుల ఆరరాజీమానములను
సంపాదించుటయే కాక కృత్తి కర్తలై భాగ్యసాంధ్యము దీని
వలన తెల్లముగచున్నది

తం అం కా

అన్నయ - వెన్నెలకటి

విల్లెలకు పెద్దలకు కథలంచే అందరిని ఇష్టమే అందు
చేసే కాథలు అంధ్రవాల్మీయమునందు కథాసాహిత్యము
నకు ప్రాచీనకాలము నుండి ఆర్యావీరకాలము వరకును
ప్రజానరణ ఎక్కువగ లభించుచున్నది పూర్వము నుండి
నేనవరకు బహుళప్రచార మొందిన గ్రంథములలో కేవల
దశకుమారచరిత్ర అనంతుని భోజరాజీయము జక్కన విక్ర
మార్కచరిత్ర క్షీరని గోపరాజు సింహాసనద్వారాంశిక
కదిరిపతిభక్తవత్సలి వారాయణాది హంసని శలి తురగా
వె కంరాజు మర్యాదరామచరిత్ర చిన్నయసూరి వీరేశలింగ
మల సీతపత్రిక సుబ్బన్న దీక్షితుల కాశీమణి కథలు
షేక్స్పియరు కథలు ఆరేలియమనైట్సుకథలు - ముఖ్య
ముఖ నేటి తెలుగు పారస్థ్యతరంగమున ఇట్టి కథాకావ్య
ముఖ ఇంకను ఎన్నియో అవతరించుచునే ఉన్నవి వీరిలో
కొన్నిని బోధకములును మరికొన్ని కృంగారహాస్య-అద్భుత
వీరసోపేతములునై ప్రాధులకు అమందావధమును కలిగిం
చుచున్నవి

తెలుగు కథాకావ్యములలో పేరెన్నికగన్నది దోడక
కుమారచరిత్ర ఇది ఏనిట్లని ఆశ్వాసముల గ్రంథము.

ఇందు మూడవ నాల్గవ అశ్వాసములు లభి చేలేదు మిగిలిన
ఆరాశ్వాసములలో అక్కడక్కడ శిథిలభాగాలు ఉన్నవి
నామసామ్యమును బట్టియే దీనిని దశకుమార చరిత్రకు తమ్ము
డనవచ్చును దశకుమారచరిత్రలో పదిమంది యువక
వీరుల సాహసకృతలు వర్ణింపబడినవి దోడకకుమార చరి
త్రలో పదునారుగురు యువకవీరుల సాహసకృత్యములు విష్ణు
లికరింపబడినవి

దోడకకుమారచరిత్రను వెన్నెలకటి అన్నయ
రచించెను ఇతడు ముచ్చెన్న వండితవంశములోనివాడు
మారామాత్యుని కుమారుడు ఇతనిది హరిశచంగోత్రము -
ఈయన నియోగిరాహుజుడు - శివభక్తుడు మనోహర
మైన గాథలతో హృద్యమైన శైలితో ఈయనదోడకకుమార
చరిత్ర ఒప్పుచున్నది ఈ కవి కాల్పము నిర్దరించుటకు తగిన
ఆధారములు లభించుటలేదు దోడకకుమారచరిత్రలో
పదవ అశ్వాసములోని చివరి పర్వములో అన్నయ కృత్తికర్త
అగు మారామాత్యుని ప్రశంసించుచు నాథారస ఖానములను
మధించుటలో భోజునికి (11వ శతాబ్ది) తుల్యుడు అనియు
కావ్యవిజ్ఞానవికృతముల యందు పర్యవృత్తి సోమేశ్వరునికి (12వ
శతాబ్ది) దీక్షితునియు విభాగ్యగోపాలయందు జగదేకమల్లా
నితో (12వ శతాబ్ది) సమామదనియు సత్కృతాగమ పతి
జుతో కృష్ణకందారుని (13వ శతాబ్ది) నంటి వాడనియు వర్ణి
చెను వైర వేంకటాచార్య వారంకలును చక్ర ప్రసాద్ది
తెక్కిన పురుషులే వీర వరును అన్నయకు పూర్వులే అగుట
చేసే వారి దీక్షితుని మారామాత్యుని వర్ణి చెను. వైరా
త్రక వ్యభులలో అందరికంటెను కడపటివాడు యారవరాజుగు
కృష్ణకందారుడు ఇతడు క్రీ శ 1250 ప్రాంతమున
ఉండెను కావున వెన్నెలకటి అన్నయ కూడ అనాటివాడే
అని నిశ్చయము వెంటరావుగారు తెనుగుకవులచరిత్ర 880
వ పుటలో వ్రాసినారు మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు
తమ History of Reddy Kingdoms లో - 504 వ పుటలో
కృష్ణకందారుడు రాష్ట్రకూటరాజులలోని మూడవ కృష్ణ
దనియు అతని కాలము క్రీ శ 939 ప్రాంతమనియు వ్రాసిన
నారు కాని అన్నయ కాలము అతని గ్రంథరచనమునుబట్టి
క్రీ శ 15వ శతాబ్ది అని చెప్పవచ్చును
దోడకుమారచరిత్ర కృత్తికర్త మారామాత్యుడు
హరిశచంగోత్రుడు కృత్తికర్త యొక్క గోత్రనామములు

అన్నయతండ్రియొక్క గోత్రనామములు రెడను ఒకేవిధముగ ఉడుటచే అన్నయచి తన తండ్రికి పోషకుమారచరిత్రను ఆ కితము ఇచి నాడని విమర్శకుల భావన కృత్రిక నర్వతోముఖ ప్రజ్ఞాపాడిత్యములు కలవాడు ఈ విషయమును అన్నయతన కావ్యమునందలి ఆశ్వాసాది - అంత్య పద్యములలో వర్ణకముచేసాడు కృత్రికర్తయగు మారామాత్యులు భారతరామాయణమును కుగ్గనర్హ్యపురాణములను చక్కగా చదివి సారమును గ్రహించినవాడు అభ్యాస ఉపాధాన అభ్యాసకలలోని మర్మములను తెలుపుటలో దిట్ట తైలంధ్రా తమును బాగుగా ఆశింపు చేసొన్నవాడు నాటక కోహళ నాట్యముల యందలి రహస్యములను గ్రహించినవాడు భరతాచార్యుడు అశ్వశిక్షకుడు - ఇంకటి జ్ఞానంతునకు - అన్నయ దన కావ్యమును కృత్రిక వోసగుట అయిన అపవృత్తి

అన్నయతన కావ్యమునకు పేరు పెట్టుటలోను కథారథములోను కొన్ని కథామట్టముల యదను దళకుమారచరిత్రను పూర్తిగా అనుకరించెను దళకుమారచరిత్రమున రాజవాసుని కుమారుడగు రాజవాహనుడు తొమ్మిడు మంత్ర పుత్రులతో కలిసి తైత్రయాత్రకు బయలుదేరును ఆడవిలో నిద్రించుచున్న స్నేహితులకు తెలుపకయే రాజవాహనుడు మాతంగునికి సాయమొనర్చుటకు పాతాళమునకు పోవును నిద్రలేచిన మంత్రినయులు రాజవాహనుని గాంచక అదవి యంతయు అతనికై తిరిగి ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క దేశమునకుపోయి అచట విచిత్రాద్భుత సాహస కృత్యములచేసి తిరిగి రాజవాహనుని కలిసొని కామచేసిన వీరకృత్యములను అతనికి తెలుపుదురు ఇది దళకుమారచరిత్రలోని కథ

పోడకళమారచరిత్రలోని కథయు ఇట్లే ఆరణ్యముగుచున్నది జమేజయ నవహారాజు కొడుకు కమలాకరుడు ఇతడు కరణాకరుడు చిత్రకరుడు కాంతిమ తుడు బుద్ధి సహాయుడు వివేకనిధి ప్రభాకరుడు యశశేఖరుడు సీతమ తుడు (వీరు ఎనమడుగురు మంత్రుల కమార్లు) భీమభటుడు విక్రమకేరి దీర్ఘబాహుడు దృఢముష్టి (వీరు నలుగురు సేనాధిపతుల తయులు) వనంకకడు మతిమ తుడు కళానిధి (వీరు ముగ్గురు పురోహితునిముఖులు) అను వారితో (మొత్తము వీరందరు పదునారుగురు) కలిసి దండకారణ్య

ములో నున్న ఒసాధకనకు సాయమొనర్చుటోయి ఒకభయకర సర్వమునకు ఖిత్తి తలకొకదిట్టుగా పారిపోయిరి ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క ప్రాంతమునకుచేరి - అచ్చట అనేక సాహసాద్భుతకార్యములు జనరించి తిరిగి కమలరుని (రాజకుమారుని) కలిసొని వారివారి సాహసోద కమును అతనికి నివేశింతురు ఇది పోడకళమారచరిత్రలోని కథ అన్నయకవి భేకాళ వంశవింశతి కథలను విక్రమార్కచరిత్రలోని ఘట్టములను కొన్నింటిని అనురచియు కేయూర బాహుచరిత్రలోని కొన్ని కథాశమును కథాసరికాగరము నందలి కొన్ని భాగములను విశేషించు షోడకళమారచరిత్ర కావ్యమును సర్వాంగసుందరముగా రూపొందించెను ఈతని కవిత్వలో శ్రీనాథుని కవిత్వ డిటువచ్చు పద్యములు కొన్ని కవవచ్చుచున్నవి ఇంద్రచేతనే అన్నయకవి శ్రీనాథునికి విష్ణులు వాడని యెంచబిలగుచున్నది పోడకళమారచరిత్రము ంది కథలు శృంగార హాస్య వీర అశ్వశ కృత్యములతో పారకలకు సంకసమును గూర్చుచు డును మొత్తమువీర అన్నయ పాండిత్యమునకు నీకపోవలె ఈ పోడకళమారచరిత్ర

తం ఆం కా

అన్నరెడ్డి శ్రీగిరిరెడ్డి

అన్నరెడ్డి - శ్రీగిరిరెడ్డి ప్రళంస దక్షిణ హిందూభావనములలో కనవచ్చుచున్నది (ద హిం రీ నెం 818) ఈ భావనము కొడిచెన గ్రామము నందలి శంకరస్వామి దేవాలయ పుటుత్తర ప్రాకారములోని తూర్పుముఖముగ ఉన్న యొకస్తంభముపై లిఖితమై యున్నది కొడిచెనగు టూరును దలము నందలి నరనరావుపేట తాలూకాలో ఉన్నది 1981 వ జనాభా లెక్కనుబట్టి ఇందలి జనసంఖ్య 5445 భావనము నందు కాలము వ్రాయబడలేదు భావనము నందలి సారాంశమిది హేమాద్రి దానచక్రవర్తి యని పేరొందిన అన్నరెడ్డి శ్రీగిరిరెడ్డింగారు కొడిచెనలోని శంకరదేవరకు సేవలకుగాను కొంత మాన్యమును పూలతోట నిమిత్తము ఖద్రీక పాలమును గూడ దానము చేసెను

వై భావనమునుబట్టి కొన్ని చారిత్రాశాస్త్రముల గమనించుట యుక్తము భావనమున కనవచ్చు శ్రీగిరిరెడ్డి మల్లారెడ్డి పుత్రుడు ఎనకోమట్టిరెడ్డి పుత్రుడు ఎనకోమట్టిరెడ్డికి అన్నమరెడ్డి యని నామాంతర ముండెనేమో! కొంద

వీటిరెడ్డి రాజ్యస్థాపకుడైన బ్రోయియేమారెడ్డికి మల్లారెడ్డి కనివిసోవరుడు ఇతడు గొప్ప మర్కటగు సేనాని ఈతని పామర్యమును గుర్తిచి వేమారెడ్డి ఇతనికి దుకూరు రాష్ట్రమునకు (ఇది నేడు ఒకటో జిల్లాలో ఒక కాలూకా) అధిపతిగ నొనర్చెను మల్లారెడ్డి సంతతివారు కదుకూరు రాజధానిగ జేసుకొని తత్పరిసరప్రాంతమును పాలించుచుండిరి ఈ రాజ్యము కొంతవీటికి పామర్యరాజ్యమయ్యెను కమారగిరెడ్డికిని పెమ్మవీటి వేమారెడ్డికిని వైరాసలము ప్రజ్వలిచు సగర్వమున మల్లారెడ్డి మనుమడైన ఈ శ్రీగిరిరెడ్డి (అనాటి కదుకూరురాజ్యమునకు ఇతడు పరిగ) కొండవీటి రాజ్యమునుండి విడిచి స్వతంత్రుడయ్యెను అయినను పెదకోవటి వేమారెడ్డి ఇతని విజృంభణమును అరికట్ట యత్నించుచునే యుండెను బహమనీ మిర్జాను ఫిరూజ్ షా (క్రి.శ. 1472) కదుకూరు రాజ్యముపై దండెత్తగా అసహాయ కూరుడగు శ్రీగిరిరెడ్డి అతనిని పారద్రోలెను అతటితో ఊరుకొనక ఇతడు విజయనగర రాజ్యముపై దండెత్తి ఉదయగిరి (ఇది నెల్లూరును దలములోనిది) స్వీకృతము పొత్తపిచాడు పులగువాడు (ఇవిఃదమన దలములోనివి) చంద్రగిరి (అత్తూరుజిల్లా) రావణిదుకోట (రామచోటి ఇది కడమదలములో నున్నది) - వీటిని వశమొనర్చుకొనెను కడవముందలమున దలిలేపాత గట్టూరులలో ఈ కదుకూరి పాలకుల క.శ. 1393 (క్రి.శ. 1408) క.శ. 1335 (క్రి.శ. 1413) నాటి శాసనములు కలవు వియనగర సామ్రాజ్యాధిపతి యైన రఠవ దేవరాయలు (ప్రాథమికరాయలు క్రీ.శ. 1428-1448) కందుకూరు రెడ్డిరాజులతోడించి (క్రి.శ. 1472) వారి రాజ్యమాక్రమించుకొనెను నాటినుండియు కందుకూరి రాజ్యము విజయనగర రాజ్యమున అంతర్భాగమయ్యెను ఈ రాజులు విజయనగర సామంతులైరి

రెడ్డివన్నీలలో పెక్కురు పేహాద్రికల్యమున చెప్పబడిన దానము లొనర్చిరి శ్రీగిరిరెడ్డికి పేహాద్రిదానచక్రవర్తియను బిరుదము శాసనమున కనిపించుచున్నది ఈయన పేహాద్రి చెప్పిన దానములలో శ్రీవ్రములగు గోసపానకపుత్ర బ్రహ్మండ తులాపురుషాది దానము లొనరిచినట్లును పెక్కురేవాణయనులకు బాదానము లొర్పి టుచు తెలియుచున్నది ఈయన సర్వభరప్రకన్యములైన అనేక సహస్రాబ్ది సమానగా భీష్మవంశజులకు గూడ నిష్ఠం

చిట్లు శాసనములు ముపురువువి ఇతడు గొప్ప కళావిష్ణుకును సగిసాహిత్యమును ప్రవీణుడు ఈతనికి మాచారై రావవేమారెడ్డి అను సోదరులు దివట్టును వారి తనకి సమరాగముగములలో సాయుధిట్లు తెలియుచున్నది ప్రజాపాలనకర్మమును యోధాగ్రణియు పశుమధ్యాకికుడు నైన శ్రీగిరిరెడ్డి క్రీ.శ. 1408 ప్రాంతమున పరమది చివట్లు తెలియుచున్నది

తం అం కా

అన్నవరం

అన్నవరము అరెంపూడి అన్నవరం అనికూడ అందురు విజయవాడ వాల్తేరు రైలు మార్గంలో ఇది - అన్నవర రైల్వే స్టేషనునుండి 2 మైళ్ళ దూరంలో ఉన్నది ఈ గ్రామము కానాడ నుండి 80 మైళ్ళలోను ప్రతిపాడు నుండి 2 మైళ్ళలోను రాజమహేంద్రవరం నుండి 60 మైళ్ళ దూరంలోను ఉన్నది పులి కాకివాడ రాజమహేంద్రవరం పర్యంతం అను కాపులనుండి బయలుదేరు బస్సులు శ్రీవీర వెంకట సత్యవారాయణస్వామి దేవాలయమున్న రత్నగిరి కొనుకొనుచు అన్నవరం గుండాపోవును దేవాలయమును చేరవలయునన్న కొడదిగువనుండి 480 రాతిమెల్లు ఎక్కవలెను ఆ దేవాలయము నడచిపోయినచో 4 వర్గాంగుల దూరమును మాట్ రోడ్డునుండి 2 మైళ్ళ దూరమునను కలదు ఇవటి జమీదారులు వరాహమ్యులై ఎల్లప్పుడు యాత్రికులకు ఉచితాన్నవాన సౌకర్యములు కలుగజేయుచే ఈ గ్రామమునకు అన్నవరం అనిపేరు వచ్చినదని అదురు

రత్నగిరి కొడ చాలా పవిత్రమైరి కొండల కధిపతియైన మేరుపు మేనకళోగూడి ఇవట గొప్ప తపస్సు చేసెను మహాష్టుయూర్తి అనుగ్రహమువలన ఆమేరువుకు భద్రుడు రత్నా రుదు అను ఇరువురు పుత్రులు కలిగిరి తపస్సుచేసి మహాష్టుయూర్తి అనుగ్రహమును పొందుచే భద్రుడు భద్రాచలముగ మారెను అచ్చటనే శ్రీరాముని దేవాలయము కలదు రత్నాకరుమకూడ అన్నగిరిగలె తపస్సు చేసి విష్ణుయూర్తి కృపచే రత్నగిరిమారెను దానిమీద మహాష్టుయూర్తి వీరవెంకట సత్యవారాయ గూడమున వెలసెను

ఈ రత్నగిరియనుకొడవరువలలో భూగర్భమార్గములు ఉన్నది శ్రీకృష్ణదేవరాయలు రెడువైపుల నుండి కూడ శత్రుపై వ్యముల నెదుర్కొనెను రంపకూరి నాయ

కడై న అల్లూరి సీతారామరాజు బ్రిటిషువారిపై తిరుగుబాటు జరిపి పుడు తనకు తననహుదరులకు రహస్యమైన నివాసస్థలము లను ఈ కొండ శ్రేణులలోనే ఏర్పరచుకొనెనట

చిత్రము - 15

సత్యనారాయణస్వామి దేవాలయము అన్నవరం

1981 లో ఇచ్చటి జనాభా 2550 ఈ సంఖ్యలో పెద్దవాలు జాతులవారు 851 మంది ఇచ్చట ప్రజలు వ్యవసాయముచే వ్యవసాయకూలీచే వ్యాపారముచే యాత్రి సేవచే దేవాలయ ఉద్యోగములచే జీవి తురు

గౌరవ - కిర్ల పూడి ఎస్టేటుజమీందారైన రాజా ఐ వి రామాయణంగారు తనకు కలలో క ఎంచి అజ్ఞాపి చిన దేవుని అజ్ఞులై కొండలోనున్న ఒక విగ్రహమును కనుగొని 1891 న వత్సరమున శ్రావణపర్వ విదియనాడు పౌస్త తమున్న స్థలమున దేవుని పోకిష్టించి దేవాలయమును నిర్మించించి దీనికి ఒకవైపున 11 మైళ్ళ దూరములో బంగాళా భాతము పరియొక వైపున తూర్పుకనుమలు కలవు రత్న గిరి చుట్టును పంపానదికలదు ఈ కొండ సముద్రమట్టము నకు 800 అడుగుల ఎత్తున ఉన్నది ప్రధానదేవాలయము నాలుగుచక్రములు గల రథమువలె నిర్మించబడినది దాని

ఎదుట శివులింగమునైన కల్యాణమంటపము కలదు క్రిందికి దిగుమార్గముతో రామాలయము వనదుర్గా కనకదుర్గా దేవాలయములు ఉన్నవి వనదుర్గాదేవిని అమితభక్తితో జనులు పూజింతురు ఆ దేవి వేటిని ఆ స్థలమును కాపాడుటకై రాత్రిపూట తిరుగుచుండునని ప్రతీతి

దేవాలయపు అవరణములో ఉత్తరము వైపున హి రూదేశ కాలమానమును అందరకు తెల్పుట్టి మార్గమునచక్రము (Sundial) నిర్మి చబడినది ఒకేసమయమున పేయిమంది సత్యనారాయణవ్రతములు జరుపుకొనుటకు వలసినంత పెద్దమంటపమును నిర్మించిరి ఇది కల్యాణమంటపమునకు దిగువగాకలదు కల్యాణ మంటపమునకు ఎదురుగ తూర్పువైపున గాలి గోపురము ఒకటి ఉన్నది ప్రధానదేవాలయపు దక్షిణాభిముఖి ఎడమవైపున సవగ్రహ విగ్రహములు ప్రతిష్ఠింపబడినవి మెట్లదిగి వచ్చునపుడు కార్యాలయములు అతిథిగృహము ఒక చిన్న సత్రము హరికథలు చెప్పటకు అనారాధ్యదిశ మయిన ఒకరంగళాల కలవు దేవాలయము నందు తూర్పుభాగమున గాలిగోపురమునకు దిగువన కేశభద్రదేవాలయము ప్రధాన దేవాలయము చెనుకవైపు వంశకాలము కలవు

ఈ దేవాలయమునకు దగ్గరగా కృష్ణపులసీ వన మొకటి కలదు దీనిమధ్యభాగమున తరతరములనుండి కన్పించుచున్న చీమలన్నట్టలు కొన్ని ఉన్నవి ఇచ్చట విగ్రహము ఒకటి మూపాకారముగా 19 అడుగుల ఎత్తున ఉన్నది ఇందు అమగు భాగమున బ్రహ్మయొక్కయు ఉర్ధ్వభాగమున మహావిష్ణువు యొక్కయు వద్యభాగమున శివునియొక్కయు మూర్తులు చిత్రించబడినవి

ఈ దేవాలయమున రెండు అంతస్తులు కలవు మొదటి అంతస్తులో దైవయంత్రము పీఠము ఉన్నది యంత్రము నల వైపుల గణపతి సూర్యనారాయణ బాలాత్రిపురసు దశి మహేశ్వరస్వాముల ప్రతిమలు కలవు సమీపమున ఒక శ్రీరామాలయ మున్నది ఈ పవిత్రస్థానముననే శ్రీసత్య నారాయణస్వామి విగ్రహమొ టి భక్తులకు దొరకినదట శ్రీరాముడు ఈ శ్రీసత్యనారాయణస్వామి పవిత్రక్షేత్రపాలకుడని జనుల విశ్వాసు

ధనము విద్య విజ్ఞానము శ్రేయస్సు సంతానము జయము మున్నగునవి చేకూర్చుటకు బాధలు వ్యాధులు మున్నగునవి నివృత్తియగుట కొరకను శ్రీ త్యనారాయణ స్వామి వ్రతమును జనులు నల్పుదురు వ్రతము చేయలేని వారు వ్రతము చేయు పుడు దాని చూచి ను వ్రతకథ నని ను వారి కష్టములు పాములు తొలిగిపోవున దురు

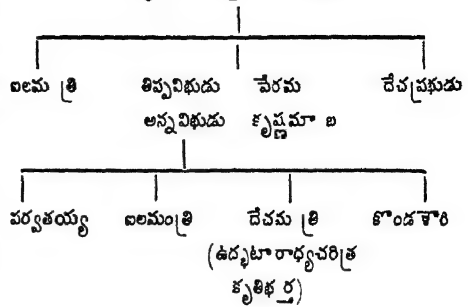
ఈ స్వామి వచ్చు ఆదాయములో రు 5000 లు కాన్యాదలోని అన్నవర సత్యవతిదేవి కళాకాలకును ఆదాయములో కొంత రాజమహా గ్రనరమలోని కన్య వ్యాధి చికిత్సాయము కను అనాథశరణాలయము నకును జీవకారణ్యం ఘను కను ఒనగబడుచున్నది చెరువులో గల కన్యవ్యాధి చికిత్సాగృహము కను ఇతర విద్యాస్థలకను కూడ ఈ ఆదాయమును దీర్ఘసహాయము చేయబడుచున్నది

మా శ్రే

అన్నవిభుడు

అన్నవిభుని గృహనామము ఊరె (ఊర) వారు ఈయన నియోగి బ్రాహ్మణుడు ఇతనికి కొదవ్యోక్తము తెనాలిరామలి గజవి రచిచివ ఉద్భూటారాధ్యచరిత్ర కృతి ధర్మయగు దేవమ త్రి ఈ అన్న భుని మూడవ కమారుడు దేవమ త్రి కొడవీటి దుర్గాధ్యక్షుడగు నాదిండ్ల (నాదెడ్ల) గోమంత్రికడ ప్రధానోద్యోగి విజయనగర సామ్రాజ్యాధిపతి యగు శ్రీకృష్ణ వదేవరాయలు శ్రీ 1615 ప్రాతమున కొడవీటిని జయించెను నాటమండుయ కొదవీటిదుర్గము రాయల పాలములోనికి వచ్చెను రాయల ప్రధానమంత్రి పాకువతిమ్మ రుసయ్య కొండవీటి దుర్గమును పాలించుటకు తన మేనల్లుడగు నాదెడ్ల గోమ త్రిని యమి చెను తచాది ఊరె దేవమ త్రిగొప్ప మంత్రి డ మంత్రియ్యోగియై అతనికి మిక్కిలి అండగనిలచెను దేవమంత్రిప్రభుభ క్తిపరాయణకృమునకు మెచ్చి గోవమ త్రి శ్రీ 1517న దేవమంత్రిగొక అగ్రహారము నొనగెను ఉద్భూటారాధ్య చరిత్రము ప్రథమాశ్వాసము లోని 12వో దృశ్యముల అధ్యాయమున ఊరెవారి వంశవృక్షము ప్రక్కన రూపొందించబడుచున్నది

పెద్దన్న మంత్రి = కొమ్మంబి

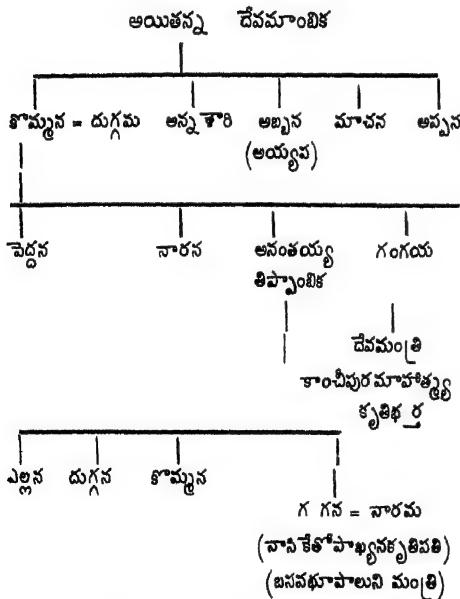
ఊరెవారు శివారాధనతత్పరులు అర్థిజనకల్ప భూరు హులు ఊరెగ్రహారమున ని న చుటచేత వీరి ఊరె (ఊర) యను గృహనామము ఏర్పడినట్లు తోచుచున్నది వీరివ శమునకు మూలపురుషుడు పెద్దన్నమ త్రి ఊరెగ్రహార వాని యనియు ఈశవరదృష్ట్యానన విధావిద్యావిశ్రాంతు డ యు ఉద్భూటారాధ్య చరిత్రమున వర్ణించబడెను ఈయన భార్య కొమ్మంబి బి ఈ డ "తులకు లలమంత్రి తిప్పవిభుడు దేవప్రభుడు అనుమువ్యుర ములు జన్మించి వీరు పురహార పూజాశ్రాద్ధిలుట తిప్ప భుని భార్య పేరా బికి ఈవంశు లకు అన్నవిభుడు జన్మించెను అన్నవిభుడు వితరణశాలియని ప్రశంసించబడెను ఈయనభార్య కృష్ణమాంబి ఈమెరమా మల్లనార్యులకూతురు అన్నవిభునకు కృష్ణమాంబికు వర్వ తయ్య లలమ త్రి దేవమ త్రి కొండశాసనం అనుపతనమవ్వ యము జన్మించెను వీరిలో దేవమంత్రి చ ద్రోహర వాచ యమే ద్రసేవాచారుతరబుద్ధి అని కొనియాడబడెను ప్రతి నిత్యము దేవమ త్రి శివప చాతురిని జపి చుచువరమేశ్వరుని మవర్ణాకతలతోచరితో పుష్పములతో పూజి చెప్పినాడట పూజాకాలమున ఆయన హస్తాగ్ర క కణ యు కారు ములు శక్తి చను డెడట అన్నవిభుని ఉనికి శ్రీ 15 వ శతాబ్దియని యూహించవచ్చును

తం అం ౯

అన్నశాసనం

అన్నశాసనం అయితన్నకు దేవమాంబి కుండవంశమువారుడు ఇటిపేరు చెదలూరివారు చెదలూరుగ్రామము నేటి ఒంగోలుజిల్లా ఒంగోలుతాలూకాలో ఉన్నది చెదలూరు గ్రామ నివాసమునుబట్టి వీరిచెదలూరివారను గృహనామము

ఎర్రడియుండును వీరిది కాశ్యపసగోత్రము అవస్తంబ సూత్రము పీఠ నియోగి బ్రాహ్మణులు అన్నకౌరివృత్తాంతము నాసికేతో పాశ్చాత్యమును గ్రంథమున కనవచ్చుచున్నది ఈ గ్రంథమును దగ్గపల్లి దుగ్గనకవి రచించెను దుగ్గన శ్రీనాథ కవి సారవ్యథోముని శాపమరది నాసికేతో పాశ్చాత్యము కా చీపుర మాహాత్మ్యము అను రెండుగ్రంథములను దుగ్గనరచించెను వీనిలో కాంచీపుర మాహాత్మ్యమును చెందలూరి గ గయమంత్రి సుతుడగు దేవయమంత్రికి అంకితమిచ్చెను నాసికేతో పాశ్చాత్యమును దుగ్గన చె దలూరి అన తామాత్యుని కుమారుడగు గంగయామాత్యునకు అ కితమొనగెను ఈ దేవయ గంగయ ము త్రుతిరువురును అన్నదమ్ముల తనయులగుట విశేషము నాసికేతో పాశ్చాత్యమునందలి ప్రథమాశ్వాసములోని 28 08 పద్యము లాధారముగా చెందలూరిచారి వంశవృక్షము దిగువ వ్రాయవలెనది

నాసికేతో పాశ్చాత్య కృతిపతి చెందలూరి గంగయా మాత్యుడు ఇతడు బసవ భూపాలునొద్ద మంత్రిగనుండెను బసవ భూపాలుడు పురుషోత్తమ గజపతికి సామంతుడు ఉదయగిరి దుర్గమును భేదించినవీరుడు దూరిగుంట నారాయణకవి వలన

పంచత త్ర కావ్యమును కృతినో దినట్టివాడు బసవభూపతి తండ్రి తమ్ముభూపతి పీఠ మాధవవర్ధవంశీయులు బసవవృషా లుడు క్రీ శ 1480 1500 లకు నడుమ నుండినట్లు తెలియు చున్నది గంగయమంత్రి నది మల్లయ ఘంట నంగయ అను ఐంటకవులవలన ప్రబోధచంద్రోదయ కావ్యమును కూడ శృతి నొందెను ఇందు గ గయామాత్యుని గృహనామము పెనర నాయ అని యు డుటచే వీరు చె దలూరు పెనరనాయ గ్రామములలో నివసించుటనుబట్టి ఇట్టి గృహనామము లేర్పడి నట్లు ఊహించ వలగుచున్నది ఒక్క గృహనామములలో మాత్రమేకప్పు నాసికేతో పాశ్చాత్య ప్రబోధ చంద్రోదయ కృతిప్రతులగు గంగయామాత్యుల వ శవృక్షమున ఎట్టి భేదము కనవచ్చుటలేదు గంగయమంత్రి నరసంహ నృపవళికర నయ విద్యార్థకరణ చతుర్థక విద్యార్థుడు అని సుతంపబడెను దీనినిబట్టి ఇతడొకప్పుడు సాళువనరని హ భూవుని తన నయ విద్యార్థకేశలముచే వళికర మొనర్చుకొనట్లు తెలియు చున్నది గంగయ గొప్ప రాజకీయవేత్త దుగ్గన నాసికేతో పాశ్చాత్య మును క్రీ శ 1480 ప్రా తమునరచించి గ గయామాత్యునకు అంకిత మొనగెనట్లు తెలియుచున్నది దీనిని బట్టి గ గయా మాత్యుని ఎన శాతయగు అన్నకౌరి క్రీ శ 15వ శతాబ్ది ఆరంభమున ఉండియుండును

“విన్ననువు నయముఁ బ్రియమును
గన్నోటము దగవు వగవు గా భీర్యంబుఁ
జెన్నును నైతయయన్నని
తెన్నిక కెక్కిన గుణంబు లిమ్మహిలోనన్”
అని అన్నకౌరి నాసికేతో పాశ్చాత్యమున ప్రశంసించబడెను
తం అం గ

అన్నామ మహాసేనాపతి

అన్నామ మహాసేనాపతి కదనరంగమునను దాన ధర్మము లొనర్చుటలోను దిటయని ప్రసిద్ధిపడెనెను ఇతడు కళింగరాజ్యాధిపేతయును గా గావ శీయుడు నైన మూడవ వీరనృసింహ దేవరాయలకడ పై నికాధికారిగ ను డెను ఇతడు పాత్రతల్లుభట్టుకుమారుడు నృసింహభట్టుడు ఇతడు శక 1272 (క్రీ శ 1350)కు పరియగు చైత్ర శుక్ల పూర్ణిమా బుధవారనరమున తమ ఆయురారోగ్య బోజ్యర్యాళి వృద్ధి కై సింహచలం జేత్రమునందలి నరసింహస్వామికి పుష్ప మాలలు రెండును స్వామికి ఉభయకాలముయందును ధూపము

పెట్టు నిమిత్తము పరమార్ శ్రీరామరెడ్డి నరసింహను పొన్నను మాదిసాని అనువారలకు రెడు నిబ ధములను స్వామికి అభిషేకావసరమ దు పురుషమూర్తమును పరి చునట్టి కేశవ భాగవతునికి ఒక నిబ ధమును ప్రతిది ము స్వామికి తిరుమాల చాటి చుటకై అమరదాసు అన్నిసాని అనువానికి ఒక నిబ ధమును ఈ ధర్మానుచ ధాతయైన సోమాదల చిగు నాయకునికి ఒక నిబ ధమును ఒసగి ట్లు శాసనము (ద హి VI నె 989) న కలచు ఈ శా సనము విశాఖ పట్టణ ము డలముతోని న హాచలమున దలి లక్ష్మీవృ హ స్వామి దేవాలయమున కల్లాణము టవమునకు రోవు మార్గ ము దలి యొక్క ప్ర భముపై కలదు అనాటి కళి గప్రభువైన మూడవ వీరరం హదేవరాయలు రాజన్య మాలా సుడి మకుట రోచిన్మణిచేత ప్రకాశింపచేయబడిన పాదములు కలచా డనియు అహితులను ప్రాధముగ మర్ది చుచాడనియు దీమ తుడు వీరశ్రీమ తుడు అనియు శాసనమున వర్ణి పబడెను

ఈ నరసి హప్రభువు రెండవ భానుదేవునకు లక్ష్మీదేవి వలన జన్మి చెను ఇతడు గా గవ శములో మూడవ వీర నరసింహదేవుడు శ్రీకూర్మము న దలి శాసనమువలన ఇతని రాజ్యపాలనము శక 1248 49 (క్రీ శ 18 రి-27) అన భమై శక 1274 75 (క్రీ శ 1852-53) తో అ తమయి ట్లు తెలియుచున్నది శ్రీకూర్మము న హాచలము మొద లగు పుణ్యక్షేత్రములలోని శాసనములవలన ఈయన రాణులు సేనానులు మాండలికులు చేసిన దానధర్మములు తెలియపచ్చుచున్నవి నరసింహదేవునికి గంగాదేవి కొమ్మిదేవి అను ఇరువురు భార్యలు కలరు గ గాదేవికే కమలాదేవి యని నామా తర ము దినట్ల తెలియుచున్నది గంగాదేవి శ్రీకూర్మము ని హాచలము శ్రీకాకుళము దేవాలయము లకు పెక్కు దానము లొనర్చినట్లు శాసనములవలన తెలియు చున్నది గంగాదేవి భక్తిభావము అనితరసాధ్యము ఈమె శ్రీకూర్మనాథునికి దీపహ వ్రప్రతిమను నవరత్నాలముకు టమును ముత్యాలవారమును సింహాచలలక్ష్మీవృహ హ దేవునికి అదే ఆభరణములను ధూమునకై కొ శ ద్రవ్య మును ఒసగెను కొమ్మిదేవియు తన కూతురైన సీతాదేవికి పుణ్యమునకగాను నృసింహస్వామికి దీపదాన మొనర్చెను

మూడవ నరసి హదేవరాయల పాలనకాలమున ఆంధ్రదేశము చన్న ముక్కలై స్వత్ర శ్రరాజ్యములుగా వీర్చ

డెను రాజ్యాధికార విస్తరణమునకై ఆయా రాజ్యాధిపతులు పరస్పరముగ ద డయాత్ర లొనర్చుచుండిరి ఉలుఘ్నభాను ద డయాత్రతో కాకతీయ సామ్రాజ్యము శురుమ్మల వశ మైనది యవనహా స్తగమైన తెలుగు దేశమును తిరిగి ఆంధ్ర నాయకులు స్వాధీన మొర్చుకొని కొన్ని స్వత్ర శ్రరాజ్యము లుగ నేర్పరచుకొని పాలించిరి మునుమారి కాపయనాయ కుడు ఓరుగ టిని విద్యారణ్యులపాయమున హరిహర రాయలు విజయనగరమును రేవల్ల పర్వతెలవనాయకు డైన సి గమనేడు రాచూ డను ప్రోలయ వేమారెడ్డి అర్ధ కి రాజధానిగ కొ డవీటిని పాలించుచుండిరి మీరు తమ రాజ్య ములను పె పొంది చుకొనుటకై ఒకరిపై నొకరు ద డ యాత్రలు సేయుచు డిరి ఇట్టికాలముననే గుర్లర్ల రాజ ధానిగ (క్రీ శ 1847) బహమనీరాజ్యము వెలసెను కళి గాధిపతియగు మూడవ వీరనరసింహరాయలు రాజ్య విస్త రణ మొనర్చి మధ్యాంధ్రదేశముపై ద డెత్తి శ్రీకాకు శమువరకు దండునడిచి ప్రోలయ వేమారెడ్డి కుమారుడైన అనపోతారెడ్డికే కళింగ సీమావధులవరకు తరుమగొట్టబడినట్లు తెలియుచున్నది ఇట్లు పరస్పరము అంతఃకలహములతో నున్నను అనాటి రాజులు రాణులు సేనానులు నచివోత్ర ములు మండలాధిపతులు భగవద్భక్తిపూరితులై అనేక దేవ శములను నిర్మించియు దేవాలయములకు అనేక దానము లొనర్చియు తమ భక్తిభావమును చాటుకొనిరి

40 ఆ కా

అన్నారగూడె

అన్నారగూడెం ఖమ్మ జిల్లా మధికాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 28 మైళ్ళలో ఖమ్మ పట్టణము కలదు ఈ గ్రామమునకు నీలగూడెం నిమ్మగూడె అనుపేర్లు కూడ కలవు దీనికి మార్పున కల్లూరుగట్టుపరు పడమట బాపట వాగు ఉత్తరమున జగనాయకులగుట్ట దక్షిణమున తల్లాడ గ్రామము ఉన్నవి దీనివి స్త్రీర్లు 4002 ఎకరములు

1981 న 1 జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఇవట పురు ములు 1858 మంది స్త్రీలు 1800 మంది వెరసి 3658 మంది ఉండిరి ఈ న ఖల్లిలో పెడ్యూలజాతుల పురుషులు 180 మంది స్త్రీలు 179 మంది 1951 లోని జనాభా సంఖ్య 2598 ఈ 10 వ వత్సరములలో వ్యవసాయము కూలి పనులు చెరుగుటవలన జనాభాలో 658 మంది పెరిగిరి

ఇచట ఇండ్లు దూరదూరముగాను విడివిడిగాను ఒకచో పంక్తులగాను కట్టబడినవి వీటిలో 18 పెంకటి డ్లు 16 కాంక్రిటు కప్పుగల ఇడ్లు 15 ఒక అంతస్తుగల మేడలు ఉన్నవి ఖాళీస్థలము ఉండటచే ఈ గ్రామము తూర్పుగా అభివృద్ధి అగుచున్నది ఈ గ్రామపు లో 158 మంది పరి అన్నమును 2000 మంది జొన్నఅన్నమును తిందురు వీరు కానీటిని త్రాగుదురు ఇచట చివీటి ఎద్దడలేదు

నిమ్మగూడె చెరువు కోన ప్కంట ఎర్రచెరువు ఈ గ్రామమునక గల నీటివరులు పిచ్చికింద పరి తొన్న పచ్చ పెనర మొక్కతొన్న మిర్చి అవంద జనుము పండును ఫలసాయములను బండ్లపై ఖమ్మమునకు రవాణాచేయుదురు 1988 87 వం పంటలక్రింద 8160 ఎకరములభూమి ఉపయోగ పడెను మామిడి తోటలోని 800 మామిడికాయ ను స్థానికులే వాడకొనిరి రెండు ఆయలు ఇంజనులు 100 మోటారు 15 ఎకరములభూమి నీటిని పరఫరా చేసు ఇచట భూమిలో ఎర్రచేరి నల్లచేరి పుల్లుపనేరి మాగాణి చేరి కనిపించును

ఈ గ్రామమున 700 గేదెలు 100 దున్నలు 800 అవులు 800 ఎద్దులు ఒక ఆటోను 000 మేలు 1000 గొర్రెలు 50 పదులు 880 కోళ్ళు కలవు దివమునకు 800 లీటర్లపాలు 800 శేర్ల పెసగు 15 శేర్ల నెయ్యి 50 కి గ్రామా సము 250 గ్రుడ్లు స్థానికులు వాడకొనిరి

ఇచట ఎ్కలు వ్యవసాయము కూలి అడవి కలప కొట్టి అమ్ముకొనుట మున్నగు వృత్తులమీద జీవించురు దుకాణదారులు ఎద్దుబడ్లుతోలుచారు కసాలులు వడగులు కమ్మరులు కమ్మరులు గలరు మంగలిచారు చాళిచారు గొల్లలు వడ్డెగచారు కలరు మేకరపరిశ్రమ కలదు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దివమునకు కూలి పునునకు రు 2 లు స్త్రీలు 150 లు

ఈ గ్రామమున అంజనేయదేవాలయము అంకమ్మ గుడి ముత్యాలమ్మగుడి చర్చి పీరులవాడేశలిపు ఇచట అంకమ్మ తిరునాళ్ళ శ్రీరామనవమి పడుగ బరుగును

ఖమ్మం రైల్వేస్టేషను ఈ గ్రామమునకు 5 మైళ్ళ దూరములో ఉన్నది ఈ గ్రామము బస్సు మార్గముపై కలదు ప్రభుత్వ బస్సులు ఈ గ్రామమును దాకొత్తగూడెమునకును శర్వాచలమునకును ఖమ్మమునకును పోవును ఇచట

6 ఫర్లా గుల పొడవుగల మట్టికోడ్లు ఉన్నది 200 రెండెడ్లు బండ్లు 15 వైకిళ్ళు ప్రయాణమునకు ఉపయోగపడుచున్నవి

ఈ గ్రామములో బ్రాంచి పోస్టాఫీసు జిల్లాపరిషత్తు హైస్కూలు ఉన్నవి విద్యార్థులు ఇచటి హైస్కూలునకు బాలపుష్ప సోములగడ్డ గగడేపాడు గ్రామమునుండి వత్తురు ఇది పచాయతి పరిపాలన ల గ్రామము ఈ పచాయతికి ఆదాయము రు 1880 లు ఇచట గ్రామపాలకువ్యము నకు తగు ఏర్పాటున్నవి ఒక పచాయతి రేడియో ఒక ఎక్రమున్నవి ఇచట సహకార కుసు గ్రామస్థులకు రు 1000 లు అప్పు ఇచ్చెచే ఈ గ్రామమున పశు జరుగవు 8 కరాడా దుకాములు 8 కాఫీతోటల్లు 5 సిగరెట్టు సోడా అంగడి ఉన్నవి ఇచట పశురంగములకు నాటువైద్యముకలదు ఇగ్లీవైద్యులునుకలరు

ఇచటికి 2 మైళ్ళలోన్న ఖమ్మమునకు 5 కిలొమీటరులదూరమునకు 23 మైళ్ళలోనున్న మధిరలోని మేకిస్ట్రీయ కోట్టనకు సబ్ డివిజన్ అఫీసు తాలూకాచే ఈ గ్రామ స్థులు పోవుదురు జ్ఞాన అభిగృహ కేంద్రమునకు 12 మైళ్ళలో ఉన్న కలూనకు పోవుదురు కళాగారి చదువులకు 5 మైళ్ళలోకల కొత్తగూడెమునకు ఖమ్మమునకు విద్యార్థులు పోవుదురు పురుళ్ళ ఆసుపత్రికి ఎరువుల ఆసుపత్రికి 9 మైళ్ళలో మన్నవైరాకు జనులు పోవుదురు

మా శ్రేష్ఠ

అన్నారము

అన్నారము నల్లగొడజిల్లా సూర్యాపేటతాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 80 మైళ్ళ దూరములో వరంగల్లు పట్టాము కలదు తూర్పు గావంబం పడమట కోడూరు ఉత్తరమున వెకిచెరి దక్షిణమున గోంట్ల - ఈ గ్రామమునకు ఎరిపార్డు దీని విస్తీర్ణము 487 ఎకరములు ఇది ఎత్తు పల్లములుగా ఉన్నది

1981 న జనాభాలెక్కల ప్రకారము ఇచట పురుషులు 1775 మంది స్త్రీలు 1721 మంది వెరగు 8501 మంది ఈ సభ్యులో 65 సంల బాలురు 150 మంది బాలికలు 250 మంది పెద్దాల్లుకాకుల పురుషులు 280 మంది స్త్రీలు 284 మంది ఇచట ఒక్కచో ఇండుగురు పుగాను ఒకచో ఏకపంక్తిగాను ఒకచో వలయాకారముగాను ఉన్నవి వీటిలో

120 పె కుటి డ్దు 8 కాంక్షిటుకప్పుగల యి డ్దు కలవు పడమరటిగగా ఎక్కువ భాగ్థిం ము డటచే ఈ గ్రామము పడమరగా శృద్ధిచె దుచున్నది ఇవటి జనులలో 1500 మంది వరి అన్నమును 500 మ ది జొన్నఅన్నమును 1500 మ ది యివర అన్నములను తిందురు తావినీటిని త్రాగుదురు

చెరువులు తావులు ఈ గ్రామమునకుగల నీటివనరులు వీటికి ద వరి జొన్న న్జు వేరుసెనగ ప టలు ప డును నీటిని బ డైవై సూర్యాపేటకు ఖమ్మముకు రవాణా చేయుదురు 1988 87 న 10 వంటలకి ద ఉపయోగపడిన భూమి 8 60 ఎకరములు చెరువుక్రంద 200 ఎకరముల భూమి తావు క్రి ద 150 ఎకరముల భూమి సాగుబడియైనది 5 అయిలు యి జనులు 120 ఎకరముల భూమికిన తదితరములు 150 ఎకరముల భూమి ని నీటిని నవ్వయిచేసెను ఇవట భూమి దుబ్బివేల ఎర్రనేల తరినేల అని పెక్కురకములుగా ఉన్నది

ఆవులు ఎద్దులు గేదెలు దున్నలు వగయిరా 1000 మేకలు 500 గొర్రెలు 800 ప దులు 200 కోళ్ళు 800 రె డు గుర్రములు ఉన్నవి దినమునకు 800 లీటర్ల పాలు మానుమునకు 500 కి గ్రా వెయ్యి 800 కి గ్రా మా నము 1000 గ్రుడ్లు పాలినా 1000 కి గ్రా చేపలు స్థానికులు వాడుదురు

ఇవటి ప్రజల ముఖ్యకృతులు వ్యవసాయము కూలి కుటీర పరిశ్రమలు అడవి మలు వ్యాపారము ఇవిగాక దుకాణాదారులు క సాలులు వడ్ర గులు కమ్మరులు కమ్మరులు కలరు మ లివారు చాకలివారు కలసి 150 మందియు ొల్లలు వడైరవారు కలసి 800 మ దియు కలరు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకదురు ది మునకు పురు మనకు కూలి రు 2లు స్త్రీకి ఒకరూపాయ

ఈ గ్రామమున ఆ జయస్వామి గుడి గ్రామదేవత యగు ముత్యాలమ్మగుడి మహమ్మదీయుల ఈర్గా ఉ న్నవి ప్రావణమోహముతో అంజనేయస్వామికి దీపారాధన జరుగును ముత్యాలమ్మ జాతర శ్రీరామవసవి పండుగలు ఘనముగ జరుపుదురు

వరంగల్లు రైల్వేస్టేషను ఈ గ్రామమునకు 60 మైళ్ళ దూరముతో ఉ న్నది దీ ని పొరుగు గ్రామములతో మట్టి రోడ్డు కలుపుచున్నది ప్రయాణమునకు 150 రెండెడలండ్లు

15 నై కిళ్ళ కలవు

అన్నారములో త్రా చి చోష్టాఫీయ ప్రాథమి పాఠశాల కలవు ఇది వంచాయటి పరిపాలకల గ్రామము వ్యవసాయ వరపతి ఘము ఉన్నది ఇద్దరు యింగ్లిషుచెద్యులు కలరు అయిదు కిరాణా దుకాణములు కలవు

త తి కార్యాలయమునకు జనరల్ ఆసుపత్రికి పురుళ్ళ ఆసుపత్రి కోచ్చుకు రితప్టోను ఆఫీసుకు తాలూకా కచేరీకి ఈ గ్రామస్థులు 28 మైళ్ళలో ఉ న్న సూర్యాపేటకు పోవుదురు హైస్కూలు చదవులకు విద్యార్థులు సూర్యాపేటకును కళాశాల చదవులకు 60 మైళ్ళలోనున్న నల్లగొ డ వరంగల్లుకును పోవుదురు పోలీసు స్టేషనునకు 4 మైళ్ళలోఉన్న తు గతు ర్రికి పశువుల ఆసుపత్రికి బ్లాకు అభివృద్ధి కే డ్రములకు 15 మైళ్ళలోనున్న నాగారమునకు గ్రామస్థులుపోవుదురు మా శ్చే

అన్నిగ

ఇకడు నోళ్ బవాడి రాజ్యాధిపతి తండ్రి ఆ య్యప్ప కుమారుడు ఇటుకచోకుడు తొలుత నోళ్ బరాష్ట్రీము ముప్పదిరె డు వేల గ్రామ పరిమిశమైయు డి కాలక్రమమున మైసూరురాజ్యములోని తుముకూరుచిట్టలదుర్గమందలి ప్రాంతమువరకును అర తవురమ డలములోని దక్షిణ ప్రాంతము వరకును వ్యాపించెను దీనికి మడకకర తాలుకాలోని పా ఁరువాడి లేక పామానపటి రాజధాని

ఈ నోళ్బవాడి తూర్పుచాళుక్యుల చరిత్రముతోబాటు ఆ ధ్రదేశ చరిత్ర తెక్కినది

నోళ్ బులు ఈశ్వరవ శజాలమనియు చండికారాధకులమనియు కాంచీపుర తిలోచనపల్లవుల అనుచరులమనియు తమ కాననముల దు చెప్పకొనియున్నారు

తూర్పుచాళుక్య ప్రభువైన వాల్లవ విజయాదిత్యుడు (కొల్లలిగ డ) మరడి చిన తరువాత అతని కుమారుడైన మొరటి అమ్మరాజు విషువర్ధన జమరారా డ్ర అనులిరువములతో క్రి శ 922 లో రాజ్యాఖ్యి క్షుడయ్యెను ఇకడు 984 న వరకు పాలి చెను ఇతని ఎన త డ్రియు ప్రథమచాళుక్య శిముని కుమారుడునునైన రెండవ విక్రమాదిత్యుకు కొంత మంది బంధుసామ కులతో కలిసి అమ్మరాజును పడక్రమిచి చేయ న కల్పి చుకొనెను కాని అమ్మరాజు వీరినంద రిసి జయించి తన ని హాసనమును కాపాడుకొనగల్గెను

అమృతరాజ రాజ్యకాలమున జరిగినవిశేషములలో ముఖ్యమైనది సోళ బవాడి యుద్ధము అమృతరాజునకు అన్నిగ నమకాలికుడు

అన్నిగ క్రీ శ 922 లో రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు కడిబగెర కాసనము చెప్పచున్నది తండ్రి అయ్యన వల్లిమగాంగులపై పోరు నలవి రణభూమియందు మరణి చుటచే అన్నిగ రాజయ్యెను అన్నిగ రాష్ట్రీకులు చక్రవర్తియగు మూడవ అమోఘవర్ధని ధిక్కరించి స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించుకొనెను క్రీ శ 929 లో అన్నిగ తనయుడైన ఇటుళచోడుని కాసనముల సోళ బవాడియందు కాన్పించుటచే అన్నిగ 7 న వత్సరముల కాలమే రాజ్యమేలెనని చెప్పవచ్చును

మొదటి అమృతరాజునకు సోళంబ అధిపతులైన అయ్యన అన్నిగలతో యుద్ధము పోవగెనమటకు స్థిరమైన ఆధారములు లేవని కొందరు చారిత్రకులు భావించుచున్నారు

వి కి మం

అన్నెమాంబ

ఈమె పేరు మల్ల పల్లి సోమశేఖరశర్మగారు రచించిన రెడ్డిరాజ్యచరిత్రము" అను గ్రంథమున 5 అధ్యాయములో 85 పుటలో కానవచ్చును

యొక్కకొండపీటిరెడ్డిరాజ్యస్థాపకుడైన ప్రోలయవేమారెడ్డి తల్లియే అన్నెమాంబ ఈమె నెల్లూరు దొడ్డయిన సేనాని కుమార్తె ఈమెకు అన కా బ అనునది నామాంతరము ఈమెను దొడ్డారెడ్డి స్కంధదేవుని ప్రసాదమున వడసెననియు అతడు విక్రమసింహపుర (నెల్లూరు) నివాసానియు అతనికి ఉద్వృట్టికరిపుబల తుఖరపుట్ట అను విరుదముండెననియు వామనకట్టరచితమైన సేమభూపాలచరిత్రము (III-97) వలన తెలియుచున్నది ఈమెకర్త ప్రోలయరెడ్డి పోరరుడునాగసేనాపతి ఈమెతండ్రియగు దొడ్డారెడ్డియు పోరరుడగు నాగసేనాపతియు క్రీ శ 1329 నం కాళితీయ ప్రభువగు ప్రతాపరుద్రునిని ఢిల్లీ సుల్తానగు మహమ్మద్ బిన్ తుగ్లక్ చక్రవర్తిని జరిగిన యుద్ధములలో కాళితీయుల పక్షమునలించి వీరోచితముగ పోరాడి శత్రువులను చీల్చి డాడిన మహావీరులు ప్రోలయరెడ్డి వలన అన్నెమాంబకు అయిదుగురు కుమారులు జన్మించిరి వారు క్రమముగా మారారెడ్డి ప్రోలయవేమారెడ్డి (అన్నమ వేమారెడ్డి) అన్నారెడ్డి దొడ్డారెడ్డి మల్లారెడ్డి అనువారు ఈమె కడుపు చల్లనితల్లి ఈమె తనయులై దుగురును పంచపాండవు

లకు దీటు వారిలో అగ్రగణ్యుడు వేమారెడ్డి ఇతడు హిందూ మతాభిమాని ఇతడు కొండపీటిరాజ్యమును స్థాపించి ధర్మయుతముగ దానిని పాలించెను ఇతడు శ్రీకైలసునకును అవోబలతేత్రమునకును మెట్టుకట్టించి యాత్రికులకు గొప్ప సౌకర్యమును కూరెను పాఠశాలమును రచించిన ఎర్రావెగడ అను కవిని పోషించెను బ్రాహ్మణులకు అనేకానేక రములు దానమొనర్చెను ఈ మహనీయుడు శక 1288 (క్రీ శ 1344) కు సరియగు పార్థివి సంవత్సర కార్తిక కృష్ణ అమావాస్య భానువాసరమున మార్గగ్రహణకాలమున దుతమ తల్లి అన్నమా బ పుణ్యమునకుగాను పెర్వలి (తెనాలి తాలూకాలో ఉన్నది) అను గ్రామమును నూటయెనిమిది వృత్తులుగాచేసి బ్రాహ్మణులకు సర్వాగ్రహారముగాను అష్టభోగసహితముగాను సహారణ్యోదకముగాను దానము చేసెను (చూ ఎం ఇ స పు V పుట 18) ఆకాలమున ఈ క్రింద వ్రాయబడిన శ్లోకములున్నవి

“కాకర్తే రసవర్కభానుగడితే సంవత్సరే పార్థివే
కార్తిక్యా ముపరాగ పుణ్యసమయే భానోఽఖ్యభేవాసరే।
శ్రీమద్వేమనృపోద్భవోగంపాత సర్వాగ్రహార దదౌ
గ్రామం పెర్వలివామకం ద్విజగణస్యాచంద్రమాతారకమ్
సోయమన్వతే పుణ్యదినే స్నాత్వా కృష్ణాక్షదీ జితే।
సామాతు రన్నమా జాయాః పృథు పుణ్యసమర్తయే
గ్రామం పెర్వలివామాన అష్టాధిక శకాని చ
కృత్వా (త్రేష్టా) గ్రజన్మేత్యు సహారణ్యోదక దదౌ।
అన్నెమాంబ ప్రత్యేక ఉచేసిన దానములు కానవచ్చు
లలో కనవచ్చుటలేదు ఈమె వీరప్రసవనియై వీరశర్మకర్తయై
మహానిత్యవ్రతయై అఖండ భ్యాతివార్షిచిన్త పుణ్యమూర్తి
తం ఆం కా

అన్యమదేవి

అన్యమదేవి విష్ణువర్ధనమహారాజునిరుదాంబకుడైన నాగేంద్ర చక్రవర్తి యొక్క భార్య ఈమె పంచదర్శ గ్రామములోనున్న ధర్మలి గేశ్వరస్వామివారికి అఖండదీపమునకై కొంత ఖామిని దానమొనరెను ఈ విషయము దక్షిణ హిందూకాననము వలన (ద హి VI నెం 868) తెలియ వచ్చుచున్నది ఈ కాననము శక 1389 (క్రీ శ 1417) నాటిది ఇది పంచదర్శలయందలి ధర్మలి గేశ్వరస్వామి దేవాలయపు తూర్పు ద్వారముచెంత ఒక వ్రంథముపై ఉన్నది

భూగోళ సర్వస్వము

అన్యమదే

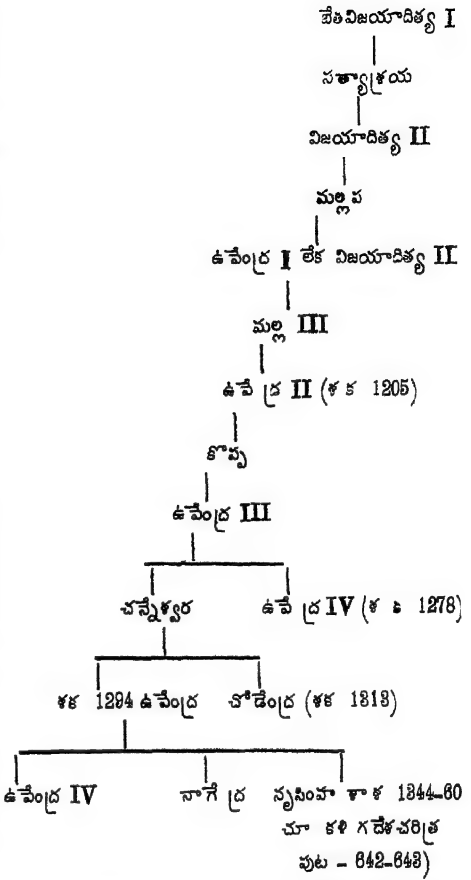
విశాఖాట్టణము జిల్లాలోని ఎర్రపది తాలూకాలో ప చధార్ల గ్రామమున్నది శాసనములోని సారాంశమిట్లున్నది ప్రిన్సిపల్ శక 1389 నాటి హేచిలి ప వత్సర చైత్ర శుద్ధ అష్టమి శుక్రవారము మేష స క్రాంతి పుణ్యకాలమున శ్రీ విష్ణువర్ధన మహారాజులైన నాగేంద్ర చక్రవర్తులదేయైన అన్యమదేవి తన చి తిత మనోరథ ద్వికిని స తానాభివృద్ధికిని ప చధార్ల గ్రామమునందలి ధర్మేశ్వరలింగమునకు వ్రతి దినమును మాన దిపానకై (అఖ డ దీపమునకు) 50 గొర్రెలను ఇచ్చినది

ధర్మ లి గన్యమేషే
అన్య తా ప చధారాపుర కృతవ స తే
ర్థిపమా చ ద్రతార
దేవీ ప్రాచారఖ డ ఘటమనుదిన
నాగభూమిశ్వరస్వ

మరియు ధర్మేశ్వరలి గమునకు వెల పు క్ల లో ని పొలమును (ఖ ద్రికను) కొ త దానమొనర్చెను ఈ యఖండదీపమును నిత్యము నెరవేర్చుటకై సోముల గ గ బోయినికొడుకులు మారెబోడిన్ని కూనబో డిన్ని మా కన బో డిన్ని అనుచారికి పెదవరు (పెదవరు) భూమిలోగి ఉత్త రాన పందుము క్షేత్రమును ఆ చ ద్రాక్కముగ ఇచ్చెను బోయడు బోయ డు బోండు అనుకీరిని ఈ వదము ఎర్పడి యు డును

శాసనమునందలి విషయమును గ్రహి చునపుడు అనాటి చరిత్రాంశములను గూడ గ్రహించుట మిక్కిలి అవశ్యకమని తోచును కళి గదేశచరిత్ర వలన (చూ పు 64) కొన్ని ప్రధానా శములు తెలియవచ్చుచున్నవి

క్రి శ 10 వ శతాబ్దార భమున వే గి తూర్పుచాళుక్యులు ఆ క కలహములతో చిలిపోయిరి వీరి వంశము (వే గి తూర్పు చాళుక్య వ శము) అనేక కాఖులగ ర్పడెను మల్లపదేవుని ఎతాపురశాసనమును బట్టియు ప చధార్ల సి హాచరి శాసనములను బట్టియు క్రి శ 925 న రాజ్యమేలిన మొదటి అమ్మరాజు పుతుడగు శేట విజయాదిత్యుని స తానము ఎల ము చిలి కళింగ విషయమును బాలి చుచుండెను ఈ ద్రి శాసనవట్టిక వలన తూర్పుచాళుక్య వపురాజుల నామ ములును నవవచ్చుచున్నవి

పై వట్టికలోని శక 1294 (క్రి శ 1372) న ఎలమ చిలి కళింగ విషయమును సాించిన ఉపేంద్ర V చక్రవర్తి యొక్క రె డవ కుమారుడు నాగేంద్ర చక్రవర్తి ఈతని తార్యయే అన్యమదేవి ఎలమ చిలి కళి గ పొలకులు క్రి శ 11 వ శతాబ్ది నుండి 15 శతాబ్ది ము వరకు రాజ్యము నేరి వీరు కళి గ గాంగ గజపతి రాజులకు నామ మాత్రముగ సామంతులై స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి కలిగియుండిరి వీరు తూర్పు చాళుక్య భువుల బిరుదములను వహి చిరి వీరి రాజ్యము శ్రీ కూర్మము మొదలుకొని విరాపురము వరకుండెను వీరు ప చధార్లలోని ధర్మలి గేశ్వరునకు భూదానములు గ్రామ

దానములు గూడ జనగిరి అనేక తటాకములను దేవతములను వీరు నిర్మించిరి ఎంహోవలములోని నృసింహస్వామికి వీరు జహదా ములు చేసిరి దేవభోగములకు వీరనేక మాన్యముల నిచ్చిరి బ్రాహ్మణులకు అనేక అగ్రహారములనొసగిరి కళలను బోషించిరి ఈ రాజులొనర్చిన దానములను తెలుపు శాసనములు వంచభాగ్యలోని ధర్మలి గోశ్వరాలయమున విశేషముగ లభించినవి ఈ శాసనముల వలన (క్రి శ 10 2 88) డను రాజు మహేంద్రవరమును రాజరాజనరేంద్రుడు నిర్మించెను నూతన విషయము ప్రచించితమగుచున్నది దానంబట్టియే ఈ శాసనమున కనవచ్చు నాగే ద్ర చక్రవర్తికి తూర్పుచాళుక్యల విరుదముగు శ్రీ మ్మవర్తన మహారాజులు అను విరుదము ఎర్పడెను ఈ విధముగ ఆనాటి ప్రభువులను వారి రాజులును భగవత్కైంకర్యమునకై అనేక దానధర్మములొనర్చి ప్రజారజకముగ పాలనమొనర్చి తమ జీవితములను ధన్యమొనరుకొనిరి

తం ఆం కా

అన్వరద్దీను

గోల్కొండరాజ్యము ఆనఫ్ జాహి నవాబుల పాలన క్రింద అయిదు మూబాలుగా ఎర్పడినది ఇవి ఆర్కాటు కడప కర్నూలు రాజుమహేంద్రవరము శ్రీరామకళము అనునవి ఈ మూబాలపై అధికారము గోల్కొండకు పాముకులగు నవాబుల అధీనము చేయబడినది మొదటి నైజాముగ నైజామ్ ఉల్-ముల్క్ ఓకనైపున మహారాష్ట్రలో యుద్ధము చేయుచు వేరొకనైపున ధిల్లీలోని కుట్రలను కుశంతములను ఎదుర్కొనుచు విరామములేక రాజ్యమును పాలించుచుండెను తనక్రిందనున్న మూబాలు యొక్క సక్రమపాలనమునకు దడులగు నవాబులను నియోగించుటలో ఆతడు శ్రద్ధ వహించియుండెను

ఈ సమయముచే రాజుమహేంద్రవరము ఏలూరు ప్రాంతములందలి జమీదారులు తమ అధికారమును నిలుపుకొనుటకు నిజాము ప్రభుత్వముపై ఎదురుతిరిగి స్వేచ్ఛవములను కలిగి చుచుండిరి ఈ విషయస్థితి ను ఎదుర్కొనుటకు నైజాము 1725వ సం॥లో ఆర్కాటునవాబువంశస్థుడను తన కొలువునందున్నవాడను అగు అన్వరద్దీను అను యోధుని రాజుమహేంద్రవరము నుతాకు పాలకునిగా నియమించెను

ఆప్పటి జమీందారులు తమ విద్యుత్ కర్పరత్నములను విస్ఫురించి రైతులను ఒత్తిడిచేసేవారందుండిరాజ్యారముగా

మెక్కుటముగవస్తులను వసూలుచేసి ప్రభుత్వపు ఖజానాలను దుర్వినియోగముచేసి దుష్టులై ప్రవర్తించుచుండిరి అచటివర్షితులను చక్కలరచుటకు రుస్తుంఖాను అను ఫౌజుదారు నైజాముచే పంపబడెను అతని అసలుపేరు హాజీహుస్సేను అతడు జమీందారులచొరవనృమును అణచుటయందు అనేక కఠిన చర్యలను జరపెను అతనిపేరు అ నీతివరులకు సింహస్వర్ణమైనది అతనిచే అనేకులు తిరుగుబాటుదారులు హతమొనర్పబడిరి రాజుమహేంద్ర వరము దును ఎలూరు ట్టణము దును తిరుగుబాటుదారుల ఉద్యోగ రుస్తుంఖాను విధిచెను

అన్వరద్దీనుకాలమునందే నూజివీటి జమీందారుగు నరసింహ అప్పారావు (ఈతనిని రామచంద్ర అనియు అడిచెదారు) తన స్వతంత్రతను ప్రకటించుకొని నైజాముకు ఎదురుతిరిగెను ఆ దుచే నూజివీటికోటను రుస్తుంఖాను ముట్టడించి మూడునెలలకు ఎమ్మట తనస్వాధీనము చేసికొనగల్గెను బదిగా కొనబడిన ఆ జమీందారుని శిరఃఖండనము కాచి పబడెను

రుస్తుంఖాను క్రూరచర్యల మూలమున అన్వరద్దీను పాలనము ఆ ద్రప్రాంతములో క్రూరశృమునకు చేరా దెను ఇట్లు 18 సంవత్సరములు తీరాండ్రమును పాలించి అత్యుద్దీను హైదరాబాదు చేరుకొనెను హైదరాబాదు నవాబు దక్కను మలేదారుగా తనకున్న అధికారమును ఉపయోగించి మరల తన అస్థానములో చేయుచున్న ఈ అన్వరద్దీనును 1743 సం॥లో ఆర్కాటునకు నవాబుగా నియమించెను ఆర్కాటు కర్ణాటకమునకు ముఖ్యవట్టణము అన్వరద్దీను ఆర్కాటు నవాబుగా నియుక్తుడై పృథి వర్ణితు లిట్లున్నవి

మొగలాయి ప్రాభవము దక్కనుప్రాంతమునకు ప్రాకినపుడు సాదత్ లాఖాను అనునతడు కర్ణాటకప్రాంతమునకు నవాబయ్యెను కృష్ణానదికి ఉత్తర పరిహర్యగా పర్యవములకు - బంగాళాభాతము తీరమునకను నడుమనున్న ప్రాంతము దక్షిణమున తంజావూరు వరకు గలప్రాంతము ప్రస్తుతము నెల్లూరు మద్రాసు చెంగల్పట్టు ఆర్కాటు జిల్లాల ప్రదేశము రాయలసీమ ప్రాంతము - ఈ ప్రాంతములకు కర్ణాటకమని పేరు కర్ణాటకమునకు ఆర్కాటు ముఖ్యవట్టణమని తెలిసికొని ఉన్నాము - పాదమల్లాఖాను 1710 మండి 1740 వరకు ఇవల నవాబుగా ఉండెను

వహారాష్ట్రమున దయాశ్రమింపవుడు దోత్రీ (ఇంద్రాక్షాట) సహము కుమరయొక్క ఆస్థి) దమరైదవులనును ప్రాతమున యుద్ధమున నిహతుడయిన అని కుమారుడను చిన్నవాడను అయిన ఫీడర్ అలితోన ధిరిగెను దోత్రీ బుడయి హోన్ దోస్తాను లేక చదాసాము ను తదు సళారాకు ఖైదీగా కొనబోలెను ఇట్టి స్థితిలో హైదరాబాదునవాలు ఫీడర్ ల్లిని నవాబును కేయక అన్నాశ్రయి చివరకు ఆ రద్దీనునే అక్కాటు వాబుగా యింపుక్తు నిరర్థకము (అస్వరద్వీపకు పాద తల్లా భాను కిటు ఎముతో ట్టించి ధము లేదు)

అస్వరద్వీప వాబుగా ఉన్నపుడు ఇంగ్లీషులు వర్తసారములనేర్పగచకొని తూర్పుతీరమున గూడ చరకగ వర్తము చేయుచు కేళియ న స్థానాధీశుల అనుమతిని జెయుచు డిరి ఇగ్లీషు అన్న డియా క పెనీవారు తూర్పుతీరమునకా కమలోమద్రాసును మిట్టణమును పొందుట కేడిను మఖ్యైర్ల స్థా ములగును ప్రాంచి అన్న డియా క పెనీవారు షుదచ్చేరి యానాం కరైక్కాబులను మఖ్యైర్లక స్థా రములగు సర్వరచుకొనిరి అప్పుడు యూరపులో ప్రాచివారిని ఇగ్లీషువారిని జగ్గవైరము జెడిది కర్నాట ములో అస్వరద్వీపవర్తికము వారు అగా దోస్త్రీచ దాసాపాబుల పతిమువారు అస్వరద్వీప్ వాబుగా ను డటై ప్పడలేదు

1746లో యూరపులో ఆగ్రియా వారసశక్తి విషయమై యుద్ధము ప్రారంభమయ్యెను ఇంగ్లీయులు ప్రాంచి వారు భిన్నపక్షములు వూచి యుద్ధముచేరి ఆవార్త ఇదియాకుకూడ ప్రాచును అపుడు పుడచేరిలో దూస్తే ప్రాచిని గొర్రుదూకుడ డెను కామ సద్దుడు కామ అను ఆగ్లీయుల సౌకాబలము వారైతే అను సౌకాధితి క్రింద కొరమ లిరీరము కు (తూర్పుతీరము) వచ్చి దని గ్రహించియు కర్నాట ప్రాత మే ధముగను యుద్ధభూమి కాక డుట్టు కాన పుమని దూస్తే అస్వరద్వీపము కోరెను అతడలే చేసు కాని ప్రాచి సౌకాబలము లావార్తనే అను సౌకాధితి నాయకత్వమున పుడచ్చేరి వచ్చి పుడు దూస్తే ఆగ్లీయుల వర్తకస్థా మయిన మద్రాసును మట్టడిచుట్టు ఉత్తరపు చేపిను ఇగ్లీషు సౌకలు అచటనుండి తరలిపోయిన కారణముచేసెను ఆగ్లీయులు నిస్సహాయులై

ఉడటచేసెను మద్రాసు ప్రాచివారి కైవ మయెను కాని 1743లో ఆగ్లీయులకును ప్రాచివారికిని ధి కుడినందున మద్రాసు తిరిగి ఆగ్లీయు కు దక్కినది ఇదియే మొదటి కర్ణాటక యుద్ధము

వాబు అస్వరద్వీప దూస్తే చేసిన మోసమునకు ఆగ్రహము కలవాడై ప్రాచివారిపైకి తన సైన్యమును పంపి అడయారు (టర్ఫోమ్) దీప్రాతమున యుద్ధములో అస్వరద్వీప సేలు ఓడి పలెదెను దీని ప్రాముఖ్యమిది స్వరైస్ట్ర నివృతం ను యూరోపియను సైన్య చాతుర్యము యెక్కు నిరూపింప

ఇదిలో చదాసాపాబు వహారాష్ట్రుల వశమును డి అడువబడి ప్రాచివారి హోయతో ర్థాక నవాబులకు ఉద్యక్తుడయ్యెను దూస్తేకు రాజ్యకా డ మెదు అతడు సెల్ థోమ్ యమున యేర్పడిన విక్కుటమైత అశ్మ అశ్మసమతో చదాసాపాబు కు సహాయము చేయుటనే నిశ్చయి చెను

హైదరాబాదు ప్రజాము ఆ పళా మరగి చివుడు అతని కమారదు వా రజ గునకను వనముల ముఖ్య అంగనకను వారసశక్తి అయిమున అదాము విచెను ముజి ర్ అగు సహాయము చేయుటకు దూస్తే పూను కొనెను దూస్తే ముఖ్యైర్లకు చదాసాపాబుల త్రైస్ ఊక ధి యేర్పడెను వారు అస్వరద్వీప్పైకి సే అనునడిచి ఆబూరు అను ప్రాతమున 1749 వ ఆగష్టు వ తేదీన అరినిరి ఓడించి అచందాసాపాబును కర్నాటకమునకు నవాబుగా చేసిరి

యుద్ధవిహతులైన అస్వరద్వీప శరీరమును మగధ ద్రవ్యములతో ఒక పేటకయంద చి మొగట అక్కాటు అందున్న జమ్మావనీతో ఒక శిశ్మస్థానమున దానిని కూర్చావత మొర్చిరి అదనెల తరవాత ఆ పేటను హైదరాబాదునకు తరలించి అసఫ్ నగరు దున్న మూర్షిరహ వలీ ఉల్లావనీను అక్కన దానిని మూడిచేసి దాకి కారణము అస్వరద్వీప తన జీవితము 10 అధిభాగమును సౌఖ్యముతో హైదరాబాదులో గడియి డటయే అస్వరహమా అను అస్వరద్వీప తీవికమును పొర్చి భావయ దు ఇస్లామిత్ భాన్ అష్టుమ (అబ్దు) అను కవి రచించెను

అవరంపన నాశనమయిన కాయము మహమ్మద్ అలీకి ఆ గ్రేవులు సహాయమొసగిరి ఆ గ్రేవుల క్లయింపు అర్హమును మట్టి చేసు మహమ్మద్ అలీ కర్నాటకము నకు నవాబు అయ్యెను

దా నై వి
కొ పెం

అవరంగరావులు

ఈ రాస్యనివేరదిటాచి నానాయకాని వానర గరాయ చరిత్రమున వివరమున్నది (ర ౧ 114) ఈయన తండ్రిమేరు రంగవతిరంగరావు ఈ గుప్తా శక్తి పతి భక్తుడు అయిన కుమారుడైన అవరంగరాయలు కూడ విమలపద భక్తుడు తన ఈవిడే కవుని దానిద్రుయ్యును పోటీటి దాతయట కాని ఈయనకు సంతాము లే పోవు చే గోపాల శృంగర గరావును దత్తపుత్రునిగా చే కొనెను గోపాలశృంగరంగరావుగాక బొప్పిలియందు దువీరమరణముగొంది ఆంధ్రులస్వాతంత్ర్య స్రుయ్యమును స్థాపించి మహారాజ్రమకాలి ర గారావుగారి తమ్ముడు వెంగళరావుగారు పాత వనపర్థముని వటి ప్రతాకాలి

బొప్పిలిచారి వ శక్తమును దిట్టకవికారాయణకవి వల్లి చెను పద్మావయ ప్రభువు గు అవరోకారాయ రసార్థవ మధార గ్ర భక్తరయ స క్తి బిరుదులుతుమగు ని గూసాలుని పురించి రావున శియైన వె ట్టిచాని పేర్కొనెను వె కటగిరి ప్రభువులలో వసువేన వాతగు పెదరాయని గారు ప్రకృతి వహించినవాడు మొలాయి చక్రవర్తుల పక్షమున మేరు మహమ్మదు అనువాడు తెలుగు దేశమును స్వాధీనము చేసుకొనుటకు ప్రయత్నము వచ్చెను అతనివె న ఇద్దరు వీరులుండిరి ఒడు వె బగి పెదరాయ దట రె దవ యాకడు విజయగర స స్థాన స్థాపకుడైన మూడవనగ్గయట పెదరాయని గారు మేరు మహమ్మదును అపారముగా సహాయకము దీని ప్రతి ఫలము వాడువా ఈయనకు రాజాముంస్థా మిచ్చెను స స్థామునిచ్చు వచ్చుడే రాజా బసవర్ధు బిరుదు ఇతరరాజు చిహ్నములు పెదరాయనికి ప్రసాదించబడినవి

రాజాము స స్థా నును స పాదించియు చెడ్డరాయడు దానిని స్వయముగా పాలించక తనకుమారుడగు లింగప్ప నాయనికిచ్చెను లింగప్పకూడ మిక్కిలి పరాక్రమకాలియు

స్వామిశక్తి వరుడును అయ్యును డెను అపుడు శ్రీకాకుళము నర్మారుకు ఎలి గా ర్న తురుక్క రాంకు లి గప్పూడ గొప్పమేలుచేరి నవాబుకుమారుడు అవీకి వేటకు వెళ్ళగా ఆ గుడ శత్రువులకనిని చుట్టుముట్టి ఇట్టి యావడును ది లింగప్పనాయుడ యువకుని రక్షిచు చే శ్రీకాకుళ తురుక్క సరదారుడు మిక్కిలి స తన చి నికా నవాబును ఈ గుర్త నాయక వీరుని సా న్యమును ప్రతాపానికిమును వివరి చెను "జా నవాబుకూడ లి గప్పయెడ ప్రేమకై ఆతని వ శపారం పర్యముగా చెల్లి ర గారావు బిరుదును ఇచ్చెనట అంతే కా ఒక్కరాత్రిలో అంతెన్ని గ్రామములు కడవగలడో వాటి నాని జాగీరుగా ఇచ్చివేసెను

లింగప్ప నాయని సంతానము లేపోవుటచే ఆతడు వె గళరావను నాకనిని దత్తునిగా చేసుకొనెను వె గళరావు నకు రంగవతిరావును అతని అవరంగరాయమును జని చిరి

ఖ ల రం

అవరంపన నాశనమయిన కాయము

నికాయములను పరమునకు రె దువిధముల అర్థము చెప్పవచ్చును (1) సంస్థ (2) గ్రంథము అవర (అవర) మహావనశైలి (అవర మహావనశైలి) అను శాస్త్ర సంస్థ క్రిస్తును పూర్వము 1 శతాబ్దిమునుండి ౬ ద్రప్రాంతమున ముఖ్యముగా కృష్ణానదీతీరా కమున ప్రాముఖ్యమును వహించియున్నట్లు అవర దొర కాంసము గున తెలియు మున్నది ఇప్పటిని నానాయకాడ గోలి అయిరావతి జగ్గయ్యమే గుమ్మరినట్లు భట్టి పోలు ఘటపా గు టు పల్లి శ కర కాలిగూడ మొలం చొక్క అనే శాస్త్ర స మారామ అరకేషములు కలవు వీరును దు చైత్యక పూర్వకైల అరకైల బిమ్మకుత్తియ మహాపాత్రప్రభృతి శాద్వల తెగలండ్లెత్తి చెయ్యంకాయమునా చెలియ అను కారనములనుబట్టి చెలియ (చైత్యక) అను సంస్థకే ఒక మహాచైత్యము స్థాపి పతి నట్లు తెలుచున్నది దీనినిబట్టి నికాయమునగా ఒక శాస్త్ర సంస్థయని నిర్ధారణ అగు చున్నది

శాస్త్రవాజ్మయమున దు నికాయములు అనునవి ముఖ్యగ్ర థములు వీటికి ఆధారములు టి (1) పితకములు (1) వినయము శివ మొదలగు వానిని వివరించుచు "వినయ పితకము" (2) బుద్ధుడు చెప్పిన మాటలన్నింటిని క్రోడీకరించి

ప్రాయబడి ది సుత్తి టము (3) బౌద్ధ ధర్మమును విశదీకరించుచు భిక్షువులు ఈ యజమలకు న పాశమున దలి ఖల్లంగము మహావనము దీపము అనుబౌద్ధ ధర్మములు ఓకటి చైవాదేశములలోని కొన్ని బౌద్ధ ధర్మముల ఆధారములు

నికాయముల సుత్తాంతము ఆధారముగా ప్రాయబడినవి ఇవి (1) దీపనికాయము (2) మయ్యనికాయము (3) సయనికాయము (4) అగుత్తనికాయము (5) ఖడ్గనికాయము అను నిర్మమఖ్యగ్ర ధర్మము ఖడ్గనికాయములో ధమ్మ దమ్మ సుత్త పాతము చరియాలకము అను ఖ డికావ్యములు కలవు చరియాలకము ఆధారముగా జేసి కొని ప్రాయబడినవి చేకరికనికాయములు శేలియనికాయములు

బుద్ధుని జీతకాలమున దు అతనికి "రోధివర్గము" లె యె యొ యున్న టిని అతని ప్రబోధముల య దున్న విశేషము శ్కము క్రొత్తము ను గలములను పురస్కరించుకొని అనేకలు బౌద్ధ స ఘమున దుచ్చేరి బుద్ధుని పరివరా దాన లికము బౌద్ధ ఘ యములలో భే మలు డట వలన బుద్ధమతానుయాయలు బ్రధమమున రె దుతెగల వారుగా దిటయిరి (1) పూరా చారములను పాటి చలె నవచార మారవాదలు (2) స ఘము స గురి బ వలె నువారు మహాసా ఘకులు ఈ స్మరణను విభేదములను సెగ్గురి చటకు వగలలోని రా గృహము కు సమీ మన నున్న ప్ర స్థి గవాయ దు బిక్కాగ్ర థ ఎర్పరచ డిట్లు ఖల్లంగ సు బ్రధమను టిట్టి తెలియచున్నది ఇదే ధర్మ బౌద్ధ మహాసీతి ఇ బుద్ధుని వహారి నిర్వాణాన తరము రె డవ దల న వ స్థలము కడవాత రెగను దీ యందు 500 మ ది బౌద్ధ ఖిలువులు పాల్గొనిరి వారు బౌద్ధధర్మము శిక్షణ మొదలగు విషయములను హారచేరి బుద్ధుని శిష్యులు ఉపాల్లి అ దుడు నువారు తథాగతుడట్లు చెప్పె ని యవమమ్మెడిని ఎదేళి చిరి

మొ టి మహా స గీతి జరిగిన వాటను డి పాటలీ పుత్ర మన దు ఒక బౌద్ధపీఠమేగ్గుడెను ఇదియే కుక్కుటా రావము ఇది వహా సా ఘకుల ఎరము కొద్దికాలములో "రియ దను సభేదము తేర్పరను" రియ ఎకవాదహారిక లోకోత్తర వాద కుక్కుటక ఒహుక్రూతీయ ప్రజ్ఞప్తి వాదక

చైత్యక ఆను నావములచే చేసువెరు తెగలగ విడిపోయిరి అశో చక్రవర్తి కాలము వాటి కు కుటా రావము న దున్న బౌద్ధ లో ఎవకమును ఉత్తేజి ఎజే మూసని కమగ మకములో మార్పులను తెగల ఖిదువులు అనేకులు ఉ డిరి అ దువలన ఇవటను డియే ఇతర ప్రా తములకు బౌద్ధమత వ్యాప్తి కొ కు అనే మ ది బౌద్ధభిక్షువులు వంప బడిరి కాశ్మీర గా ధారములకు వచ్చి శిక్షువు ఆంధ్ర మైసూరు ప్రాంతములకు (మహామ డలము) మహాదేవ ఖిక్షువు వనవా కి రక్షితిభిక్షువు మహారాష్ట్రము (మహారథము నకు మహాధర్మ డిక్షి ఖిక్షువు మొలగువారు వంప బడిరి

కుక్కుటా రావముందు చేరు గా చిన ఖిక్షువులలో అగ్రగణ్యుడు "మహాదే ఖిక్షువు" ఇతడు కృష్ణా దీ ప్రాంత మునకు వని ధాన్యకలకమును నివా ముగా చే కొని చైత్య కనికాయము అను ఒకన స్థుకు ఎర్పాటుచేసెను అ దులకై శాలివాహనుల మఖిల్లా మైన ధాన్యక మున దు ఒక పెద్ద చైత్యము (స్థ ము) ర్మి బడెను కాశవాహన రాజ్యమున దేక ల ధ్ర వ శ్మల రాజులను యు బౌద్ధమత మును ఆరంభించిన వారికి అ ధక ని కేరవలెను తరువాత ఈ ప్రా తము లైన ఇత్వాకు రాజుల కాలమున అసరిమహా వన శేలియ కాయము ముఖ ప్రాతహా చెను రమారమి క్రీస్తుకు పూర్వము వ శకాబ్దమును డి ఈ ప్రా తమునకు అనే ఇతర బౌద్ధ స స్థలకూడవచ్చి న్నది డిటయెను

కృష్ణా దీ ప్రా తమ న వెలని శేలియ బౌద్ధనికాయము లను గరి ఎలిప్రాయ భేదములు కలవు ఈ స్థుకు తె దిన బౌద్ధా రావములు కైలి (కొ డ) ప్రా త ముల దు డు టవ న ముక్తిముగా మహారణ ములకు తూర్పు వడమరలుగా ఉ డట లనవీచి పూ కై నికాయము అరకై నికాయము అను కేర్లు చి ట్లు ఊనా చనున్నారు దీనికి ఆధారము "గ డిపూహము ను బౌద్ధగ్ర ధము ఇది క్షి కిరి శకా బ్దములకు చె / న వ హయా మూత్రములను తెలుపు గ్ర థము దీనియ దు విచిత్రము ధక్షి పూర్వహా మకు మహా ణ్యము ధాన్యకలకము కు మీ ముగా ఉన ట్లు అమరావతీ మూవము ఇతర వ్యా ముల అనుగ్ర ధమున దు మల్లి ఎల్లి సోమశేఖర శక్రగృగుడు వ్రాసరి ఎడమగయ దున్న కైలము వహా వృతచైయము డట వలని దీనికి అవర మహావనశేలియ

మను సేరువచ్చియుం దనచ్చునని వారు ఊహించిరి

కాని ఆ ద్ర దేశమున దు క్రియకు పూర్వము రె దన కళాత్మమునాటిను దీ చైత్ర్యకనికాయము పూర్వకైలని కాయము అవరకైలని కాయము అను వి ఉన్నట్లు ఆధారములు కలవు మరియు మహాదేవీకుపు ఆధ పాతమునకు ఎతెంచకమునుచే చైత్ర్యకైల బౌద్ధసంస్థలు పాలిపుత్రమున ఉ డెని ఖుల్లవగ్గ అను గ్రంథమును ఉదాహరి పడియున్నది

మహాదేవీకుపు కుక్కుటారామమున ఉన్నపుడే న మున దు క్రమణులు అహ్మకులు బుద్ధునికూర్పుల ఆదోమ సారము నికాయముల దు అష్టా గిక మార్గముతోబాటు ప చ శిలవ్రతము నుపాటి చవతెనని ప్రతోధి చెను శిలవ్రతనిబంధ కైదు అని (1) జీవ న్నాంచేయకు డట (2) రత్నము కాని దానికర్మి చకు కు (3) అర్హమామకము (4) వర్మిచారము చేయకుండుట (5) మదగ్గానము చేయకు కు అనునని పీటిని పాటించుటవలన మాపుని శ్రీముగ దు మార్పువచ్చునని స్పష్టము జేయుడెను శ్రీ నాక్రము చు పాపి చు వారు శిల సంస్థులుగా పరిగడి పబ్బట్లు మహావస్తువును ఎ హాళ బౌద్ధ గ్రంథమునందుకలదు

చైత్ర్యులయందు శిల సూత్రములు ఉత్తేశవరువలకు టవలన కొంకమందివానిను కి విడిపోయిరి ఆ సంస్థ శిల సంస్థగా మారెను కుక్కుటారామమును దీ పీతో కొ తమ ది ధార్య కటకమునకు మహాదేవీకుపుతో వలన వచ్చిరి ఈ వలనవచ్చిన వారే అవరకైలనికాయులు గ డపూనామున దు చెప్ప బడినట్లు విచిత్రమాలధ్యక్షమును మహాద్వ ప్రాంతమున ఉండు టవలన అవరమహావన కై నికాయులుగా పరిగడి పబ్బడు చు డెడి వారని ఊహా వనచ్చును దీనికి కారాణముగ ఆంధ్ర పాతమున పురాతత్వ్య పరిశోధనతో ఎక్కువగ అవర మహావనశీలయ ఆరామములు అవశేషములు బయ పడెను కాని పూర్వ కైలనికాయము నకు చెందిన ఆరామములు బయట పడలేదు కాన ములయందుండు శీలయలను పెదము కైలయ అయి ఉండవచ్చునని శోచుచున్నది

తూ వెం గో క

ఆఫరమహా వినసేలియ :

ఇది బౌద్ధమతమునందలి ఒకవశాఖ బుద్ధుని దత్తము నకు అనేక విధములైన వ్యాధ్యానములు వివరణములు

జేయుడి అందు అనే కాఖలు క్రమముగా ఎన్నకిని కొన్ని కాఖలు వర్ణియముకు దక్షిణముకు ప్రాచీని అని వివరమునకు ప్రాధాన్యము నిచ్చినని సుక్రము అభివృద్ధిము వినయము అమరని శ్రిలట ములు వినయము శ్రిలము లలో ఒ టి కొన్నికాఖలు ఆదాన్యాయొక్కు చైత్ర్యములు వర్మకముల మన్యకాగమ చు వర్మకశిఖములమీర ఉ డెడివి ఈ అవరమహావినసేలియ అనునది అట్టి లక్షణములు కలది ఆంధ్రదేశమున కృపాకీర్తియగో అనురాధి ధార్యకము కేంద్రములుగా ఇవి ఇక్ష్వాకురాజవ శ స్త్రీల అదరసత్కారముతో బారుగా ప్రాభ ము నందినది

దీనిగరి చి ఇ ను వినరములు తెలికొనుటకు ముందు బౌద్ధమతము కొన్ని ముఖ్యకాఖలుగా ఎం చీరి డో ఎట్లు చీరినదో ఏ కాఖను దీ ఈ అవరమహావిన సేలియ మున్నకు ఉవకాఖలు పుట్టినవో వాని లక్షణములెట్టివో తెలిసి కొనవలసి యున్నది ఆ ప్రధానకాఖయొక్కు ముఖ్యమాత్రముకే ఈ ఉవకాఖలున్నయు అ కీకరి చి అలలి చి ఆవ రించియున్నది

బుద్ధుని జీవితకాలముగంజే బుద్ధునిజ్ఞానమైన దేవప్ర తుని వ వీవారు అకరి ప్రామాన్యమును ఆ గీరి రకు డెడి వారు మరియు బుద్ధుకు తన నిర్వాణ మయమున తన వారసుకుగా ఎకరిని పేర్కొనలేదు బుద్ధుకు తన ఆతరం గిగ వరిచాకకుడగు ఆరంమరితో ధర్మ వివయము కే అ దరు ప్రమాణములుగా ఎంచవలె ని చెప్పెను అందుచేరకువాతి బౌద్ధ శ్రమబుయొక్కుము స ఘులుయొక్కుము ప్రదాక ములు మా మూలీను వినయముగోను పా చు పరులడి యున్న బుద్ధుయొక్కునాకులకు ఎంతవరకు అనుగుణముగా ఉన్నవో పరిశీం వలసి యున్నది

ఈ రిద్ధితి తగువాత అనేక అభిప్రాయజే ముకు దారిశీననది అని వర్ణిస్తున్నెనను వారి అవరముల పై ను పరిశీలముచైనను ఆధారపడియు డెను బుద్ధుని బోధలు వ్యాఖ్యా ములు గురువునుడి శిష్యునికి వాగ్రూప మున న కమించుచుండెను అ దుచేక వాని అనలు స్వరూ పము క్రమముగా తెలియకుండాపోయి కాలక్రమమున అభి ప్రాయజే ము లేగ్గుడెను

ఈఅభిప్రాయజే ము బుద్ధనిర్వాణావంతరము ఒకకళా థికి అంకురించెను అని పాలిపుత్రనగరమున నమాఫేజమైన

రెండు వ ఖౌర్యభయదు పరిపుష్టమైనవి ఈ బేధములకు మొటి కారణము కొందరు శ్రమణులు ఖౌర్యము దలికిరి నియమము నుండలి వవలె నుండె అది అవసరమనినవారు మహాసా ఘటం నబరి అది అవసరమన్న ధేరవాదులు (ద్వైరవాదులు) అనబడిరి ఈ రెండు ముఖ్యభాగములకు అనే ఉపభాగములు బయల్పడలివని

ఒద్దుని నిర్వాణాన తరము ఒకళతాల్లికి బయలుదేరిన మహాసా ఘటములమరియు శతాల్లికా ముగో ఏక వ్యావహారిక లోకాంతరవాద కుక్కటి (గోక్షలిక) బహుశ్రుతియు ప్రజ్ఞప్త వాదములు అను ఉపభాగముగా వీరి తైల (సేలియ) వాదములుగా కూడ బయలుదేరిన మునుముదు చైత్యక వాదముగా నుడి అచైత్యము వశ్యము మధ్య పర్యవసాయ మిర నుండటచే తైలవాదులుగా చేర్చబడెను ఇది మహాయోగమునకు తరువాత దా తీసని ఎ హళ ఖౌర్యగ్రాహము ఈ తైలియులను అధికనికూడ చేర్చొన్నది వీటి అధ్యక్షుడు ప్రాచ్యులను పాపగుటచే అపేను వచ్చెను ఈ మహాసా ఘటములు చైత్యక తైలవాదములు దక్షిణభారతమున గొప్పప్రభావము కలిగియుండెను

ఈ మహాసా ఘటము ధేరవాదులు విరోధమును నిలద్రొక్కుకొని అన్నిదిక్కులకు ముఖ్యముగా దక్షిణమునకు వ్యాపించి చైనాయా తిక్షలైన యువాన్ చ్యాగ్ (హ్యూయన్ చ్యాగ్) ఇస్సగ్ వీకి పేర్కొనిరి భారతదేశమున కలి వివిధప్రాంతముల దలికా మునుకూడ వీనిని పేర్కొనెను వీరు పాటలిపుత్రము వైశాలినగరము కేంద్రముగా అన్ని దిక్కులకు వ్యాపించి నాగార్జునకొండ అమరావతి శాసనములు హంగి (అయి - హాగన) చైత్యక శేలియవాసక మహావినశేలియన అవరమహావినశేలియ పునతైల రాజగిరినివాక నర్దాతి బహుశ్రుతియ మహాభాగ భాగము చేర్చొనెను వీరిలో చివరిదిక్షపక్ష్పవని ప్రాంతీయములు మహాసా ఘటములు

అమరావతి నాగార్జునకట్టము నుట్టి మహాసా ఘటములకు కృష్ణా గుంటూరును దలముగండు మచి ప్రాచ్యులగును కదలి తెలియును వీరి ఈ కట్టములు భాగము అనివాధావ బధముతో వృద్ధిని దివి అధికవడము గూడ అధ్యక్షులందు తైలియులు అధికమునో దివిని మాచింపుచున్నది

చైత్యవాదమునకు మూలభూతుడు మహాదేవుడు ఈతడు బుద్ధనిర్యాణము అరువాత రెడ శతాబ్దమున జీవిచి మహాసా ఘటం ప చమిత్రము ను పాటి నెను ఈతడు పశ్యత చైత్యముందు నివ చుచు మట్టిచే ఈతని అమయాయు ను చైత్యకలరిరి అమరావతి నాగార్జునకొండ శాసనము వీనిని చేర్చొన్నది చైత్యవాదము తైలియువాదములకు మూలము చైత్యవాదులకు మహాసా ఘటములకు కొన్ని సర్వనియముల దే కాని మూలములందు ఎమియు భేములేను వారి ముఖ్యసూక్తులు (1) చైత్య నిర్మాణము అ కరణములనములుగును అటులేచైత్య ప్రదక్షిణములనగూడ (2) పుష్టములు అగధదవ్యములు అర్పించు గూడ జట్టిదే (3) దావం చే ఎడమునోడి తను తనవానినికూడ అరి పడేయవచ్చును ఈ బోధము హియూనుదులేదు మహాయానుదు బాగుగా కలదు అదుచే అది సామాన్యములకు ప్రీతిపాత్రమయ్యెను (4) ఒద్దులు బిముక్తులు వానిమామచే అర్పకు న్నక్షత్రములు (5) ఎమర్క్ వృష్టిలేనివాడు ద్వేషాతీతుడుకాదు కనుకక్రూర కర్మకర్మగును (6) నిర్వాణము అత్యంతస్థిమైవది ఈ విముగా ఈ సూక్తములు తరువాతి మహాయామునకు ప్రాతిదిలై ఉన్నది ఇవి మొరటిసారిగా ఒద్దుని నిబోధి ఎత్తు కను దివ్యోన్ముసాపాది చి తరువాత మహాయాను దలి వాని పరిపూర్ణ దివ్యోన్మునకు దారితీసని ఈ విధముగా ఇవి సామాన్య ప్రాంతీయములైనవి వాటి ఎ భోగకాయ ప్రతిపాదనము మహాయానునంతరిత్రాయ ఎర్ధాతమునకు మూలమైవది చైత్యపూజ వైద్యములు ప్రజాజమైన ఖౌర్యమునకు దా తీసని ఈ విషయక మహాసా ఘటము వారి శాశ్వతములను మహాయానునకు ప్రకార జకమైన ఖౌర్యమునకు ప్రగతికారులైరి కథావత్తు వ్యాఖ్యలను మరొక ఘటము చేర్చొన్నది అని రాజగిరి నర్దాతిక పుణ్యసేలియ అవరసేలియ వాతీరియ ఉత్తరపథ వేతుల్య వాదములు అదు మొరటి నాగు అధికములనబడినవి రెడనశతాల్లి మూడవ శతాబ్దం భాసనములు చెక్కుభాగము వానిలో చైత్యక పూర్వతైలియ అవరతైలియును చేర్చొనినవి

ఇన్నిభాగములను వానిలో వైరభాసములేదు వివిధ భాగములములు పరస్పరము రాకపోకు లేదుచుండిరి

చార వర వరము చాములు చే కొనుచు దీరి తూర్పు దక్కినుదొనిముఖ్యశాఖలు పుణ్య కైలీయ అమృతశ్రీయ వహ శ్రీయ మున్నగునవి శ్రవణులు శ్రవణికల ద్వారా లులు వివిధశాఖల ఆచార్య వ్యవస్థలయనము చేయుచు దీరి కొదరు శ్రవణిలు అధ్యయము చేయుచు చారుగను దీ శిష్యురా ద్రవణియు దీరి ఇట్లు ఈ శాఖ ల్నియు జ సామాన్య కు బ్ర బోధ ముగా ను ది మత సా మ్ సామర వ్యవసకు తోడ్పడుచు న్ని

ఇట్లు ఈ శాఖలు ముఖ్యముగా అవరవహ వనీలియ కాః ఉ యుక్తముగా నుండుచే ప్రాచారమును రాజావర మును విశేషముగా పొ తెను ఇది ఆ ద్రదేశమున ఇత్యాకున శి యుల కాలమున వన్నెకెక్కును ఇత్యాకురాజులు వై దికవత స్థలై ను రవత పిష్టతకలవారు కాని చారి రాణివార జుము ద్వార్యువారణి తెను అందచేవారు తొనై తత్వములను ర్మి చా ని బొ చుచు దీరి ఇ ర్మి చా వ కాళిగృధికై ధర్మాల్లి కై చేయుచు దీరి ఈ విషయమును అమరా తి నాగారునకొం ల య దలి వై వ్యముల అయకన్త థ కాన ములు తెల్లముచేయుచున్నవి అ దుముఖ్యముగా చా తి ఎరి వహదేవి అ రవహ శ్రీయ వై తత్వములకు చారి ఆచార్యులకు చాల అదరమును జూచి ఆ శాఖ అంధ్రమున చాల ఉ యుక్తముగా ను డుటకు తోడ్పడి ది

ఇ సూ

అవరాంత

అవరా త అను పదమునకు జళి మదికాంతకు భాగముని అర్థము చెప్పకొనవలయు ఈ పదము దక్కనుపీతభూమి యి దలి భూభాగములకు ర్మి వచేయుటచే ను దికాంత భాగముగా భూభాగము అరిదై తీరప్రా కమును సూచించుట చే ను ఇది శి వతీరప్రా తము అనుకూడ అనుకొన వచ్చును ఈ కదరా దిన భూభాగము రివ శకాబ్దిను ది ఉత్తరకొంఁగమి కూడ వ్యవహరింబడుటచే ఇది ప్రస్తుత మహారాష్ట్రమునందలి ఉత్తరమునరతీరప్రా తమని కూడ తెలియ గను

ఈ అవరాంతమునకు అతిప్రాచీనకాలమునుండి శ్రాన్తి కలదు మహాభారతముందు మూర్ఖదేవ పురాణము దును కూడి ఇది పేర్కొని యిది ది పరకురాముని ప్రస్తావము గూడ దీనితో మొట్టమొదట ఉండుటచే ఇది మనహృదయ

ప్రకారము శ్రేణాయుగమునుండి శ్రాన్తిపొందిట్లు అనుకొన వచ్చును

అహ్యగ్రిది శి మకు ననున్న భూభాగము సముద్ర తర గమలచే పరిష్ట అదినది దక్కనువై భవ ప్రాబల్య ములను సూచించు లురేవులు కలదియగు భూభాగము మహాభారతమున దు అవరా తము (పశ్చిమదిగంతము) అని పేర్కొనబడి ది సముద్రాధిపతియగు వరణుడు పరకు రామునికి ఈ ప్రాంతమున దు సుప్రాంత అను భూభాగము నిచ్చి ట్లుచెప్పబడినది ఇది రాష్ట్ర మి దలి నగరనామము ఇది ఇప్పటి సోపరావట్టిమని పెక్కురు అభిప్రాయపడు చున్నారు దీ ని పూర్వకాలమున శూన్యరాగమరి వ్యవ హరి చుచు దీరి ఈ ప్రాంతమున ఆశోకని శిలాశాసన మొకటి దొరకినది ఆచక్రవర్తి అవరా తమును రరిక ఎఱిగి కలను పేర్కొనెను ఎఱిగి కలనగా Pithan ప్రా తవా ములు పురాణములు శివుభారతమునెల్ల అవరాంతముగా పేర్కొని ఆ దు సుప్రాంతములు పులి దలు నానకులు నర్మదకు ఉత్తర తీరవామలు కిర చ్చులు మాహార్యులు సారల తులు (మాహ ఎర్వతీ తీరవామలు) కచ్చులు సురాష్ట్రులు అనార్దులు అర దలు మున్నగు జాతులవారిని పేర్కొనెను కాని మార్క డేయ పురాణమున దలి కూగ్ధ విభాగమున దను బృహ స్ప హితయ దును అవరాంతము చిన్నభూభాగముగా చెల్ల యున్నది అది నర్మదా ది యొక్క లోయయ దలి హైహయప్రాంతము నర్మదాఁజ్ఞి ణతీర వాషలైన భరుకచ్చలు వా క్యులు నింను చు భాగ ములకు పేరుగా ఉన్నది అవరాంతి (త) క అనియు ఁది ఈ అవ రా తమునే రి డవశకాబ్దియం లి గౌతమీపుత్రుని యొక్కయు ర ద్రద్రవము యుక్తయు ఆస్థా కపులు పేర్కొని ట్లు ఁది గౌతమీపుత్రుని నానకశ్రాన్తి దీనిరి ఆరిక (రమక) అనక (అశ్మక) మూలక అనావ మరాష్ట్ర ప్రాంతముల నుండి అనగా పశి మ ములకు తూర్పుననున్న దక్కనుపీత భూమిను ది నర్మదాలోయనుండి కథియవాదు ను ది వేర చేయుచున్నది రుద్రద్రమచుని జానుద్ శిలాశాస నము కూడ ఇతే సూచించుచున్నది ఒక కన్వైరీ గుహ ద్వారానము కళ్యాణి ఎగరవాన అవరాంతకుడనపేర్కొ

న్నది అ దుచే కళ్యాణకూర్పురాగములు అవరాంశనగరము లని చెప్పవచ్చును కాని అది దక్కవపీఠకూమి ఆవల సహ్యాద్రికి తూర్పున ఉన్నది కాళిరాసు అవరా తము సహ్యాద్రి శివకనుమకు కు సముద్రముకనుమధ్య ఉన్నదనెను అతడు అచటి త్రికూటపర్వతమును కూడ చేర్చుకొని అది అంరా తదేవాధిపతులుగా ప్రధులైన త్రైకూటకులను జ్ఞుతితెచ్చును వారిరాజధీనియు అమరము అని రుద్ర పురమువారు 5 శతాబ్దివారు అప్పటిదే అజితామహా శాగముత్రికూటమును లాటదేశమునకెక్కిపేరుగాచెప్పినది పదమూడవశతాబ్దియదలి వాత్సాఖ్యముని కామనూత్ర వ్యాఖ్యానము అంరా తమును ఎక్కిమతీప్రాంతముగాను లాటము కు పేరుగాను చెప్పుచున్నది

ఆరవ శతాబ్దినుండి ఈ భూభాగమునకు కొండ విషయమని పేరువచ్చెను అప్పటి మగధేకుని కానము కొండ విషయమదలి ఒగ్రామమును చేర్చుకొన్నది బృహత్పహిత చెప్పట్లుకొండము మొదట అవరా తమునకు పేరగా కన్నడును కాని 9వ శతాబ్ది చివరిభాగముదు అదిలాట భాగమునుచాయానిప్రాతముతోచేయు దీరది 2వశతాబ్ది మొటిభాగముదు ఒక కొండరాష్ట్రానికనుకు గోర్ఖాన పతియని వినుచు లను అదిగోకర్ణము కొండదక్షిణభాగముని మోచించుచున్నది దాని మాహాస్త్రిము మహాభారతకాలము నుండియున్నది అవరమధ్యయుగమునలి శక్తిగమ తక్రమగు ప్రభుకొండము శివుకనుమలకు సముద్రమునకు నుద్యభామని చెప్పినది అది కొటీమడలమధ్యము వరకు వ్యాపించినది కొటీకమరగా గోర్ఖుడు దలి కొటీ శీర్షములు కాశవాహన సామాజ్యనిభాగములలో అతర్పండలనిపయమున్నది అదిఅవరా త లేకకొండదేశభాగము

నాసిగుహాశాసనము నాసిక కార్లమెడలములు గోతమిపూత్రుని సామ్రాజ్యభాగమైన అవరా తభామలని మోచించుచున్నది సహ్యాద్రి ఖదగ్రంథము దానియందలి కొండముచే కాక ఇతరభాగములను కూడ చెప్పుచున్నది కన్ పేరి (అవరాంతమండలి) భావన మొకటి రాతను నాసి కమండి చెప్పుచున్నది

కాశవాహన సామ్రాజ్యభాగములలో సోపరక (సుగ్రు రక) అవారముఅనుపదమున్నది కాశవాహనులతరువాతనుడి

పదము వచి నది 8వ శతాబ్దినుండి దళా కవిజన వచ్చెను ఆవరాంతము కొండలు 900 1400 (గ్రాముల బృ) అనునది వ్యవహారములోని వచ్చుచు

మహాభారతమున సుగ్రుగజనగరము శిగ్రయాత్రా స్థలమైన రామశిగ్రము కలవు ఇది ఉపపరిమితులు 500 దివుని, కానములలో పెర్మెల విశ్రీలు ఎడి ముగ్గుర లేక సార్పరగా నుంచి అది కల్లియన్ లేక కళ్యాణి తోటాటు చేర్చుకొని ఒది ప్రాచీ పాశ్చిమములు సువ్వ రక సువర్ణకూమ (పక్షిణబర్హా మలయాద్యములు) లకు మధ్య విస్తృతవాపారములున్నట్లు చేర్చుకొనుచున్నది అల్పరూపి దానిని సోపర అని చేర్చుకొని అది 11వ శతాబ్ది వరకు వృద్ధిలోనున్నట్లు మోచించుచున్నాడు శ్రీ శ 1090 నాటి శిలాపరశరాము సుగ్రుగకమున్ననగరములకు వచ్చు బద్ధదైయంములను చేర్చుచున్నది సుగ్రుగకమున కప్పటి లోటాయికి కొంచెముత్తరముగా బస్సెరుదిగ్గరి సోపరాగా భావించుచున్నది అవారాన్ లే అభిగ్రము (తూర్పు మాళవములోనిది) ఉన్నట్టి వాయుయు అభిగ్రము అవరా తవాహని మోచించుచున్నది పురాణములు వారిని కాశవాహనులతరువాత అప్పటి ప్రతిబలుగా చెప్పుచున్నది వారి రాజ్యములో ఉత్తరకొండము లేక అవరా తము కూడ నడచుచును అభిగ్ర ఈశ్వరసేనుకు శ్రీ శ 278 279 లో అశకమును సోచియుండి చోళభిగ్ర రాజ్యములో అంరా త లాటములు కూడ ఉన్నాయుడ గుచును చంద్రలింగము శ్రీ లను 2 కైకూటకులు అవరా తమును తీసుకొని సోచి చుచున్నది సరు శ్రీగుణ కాళికావచ్చుచు చుమకాశవాహనులు కూడ కాశవాహన సామ్రాజ్యాంశరము అవరా తమును బరవానిని కొంతకాలము పాలించి

రాకీమముగా అవరాంతము దక్షిణభారతములో బలమైన వారందరికి లోబడి డి ఉట్లు దాని మొదలైన కాశవాహనులు చాకాటకులు చాళుక్యులు రాష్ట్ర కూటులు కళ్యాణి నాటకులు కొంతకాలము లోబడుచు కొనియుండి పద్ధ్యవద్ధ్య కొన్ని సాతీయవంశములు కూడ దానిని పాలించినవి అధికముగా అది పరాజ్యమునైనను తలమానికమునంటిది వ్యవహారము పరిశమలు (మిఖ్యుగా వస్త్రపరిశ్రమలు) వ్యాపారము దేశాంతర

మై ప్రాంతము దానిని పాలిచినవారు ఎ తో నవన ద్భూతో ప్రాంతియై తిరిగి దా కొ గురు పాలి చెడివారు వారి రమక సహిష్ణుతే భ రకదేశమ దలి ల్నిచకములు (బ్రాహ్మణ జైన బౌద్ధములు) అచట సామరస్యముగా వర్ధిల్లి వి రాజులు బ్రతుకూడ చాలవగతు మ చి సామ రస్యముతో ను డె వారు టణముల దు వడ్డెనీమల దు సభలు మిశ్రలు తమయొక్క విభదవ్యవహారమును చక్క బెట్టు కొనుచు డెడి

ఇట్టి ప్రాంతము నై సర్వకస్యమైచేసు పాలకుల పాలికుల నై ఖ చేసను దేశమున దలి బాగ్యర్యవ తమై భాగములతోకొట్టియై ప్రాచీనకాలమున చాల భాగము వేధ విల్లి ది రాజీయమైన కలకలున్న కాలములలో మధ్యలైన పాలకులు పాలి చినపుడెల్ల బ్రతుకూడ వారికి నవకర చు చుండటచే ను అచ్చట నై ర్గిక సా ర్యములు జాగుగా ద్వినియోగ వగ్గుడిచేసు ఈ అవరా తప్రా తము జాగుగా విల లినది

ఇ ను

అమనగగు కెస్సరాజు

ఈ క్షౌత్తి బ్రహ్మ అన తపుర కిల్లా హిందువురం తాలు కా వ వోలు గ్రామపు నవారు పాలెమైన బూడిద గడ్డల్లి గడ్డ బోలెమలో టయ్య శిలాశకము మీది కాన ముతో (దం హం నెం X 692-941) క ంచున్నది కెస్సరాజు కేశి రాజుకాని కేశవరాజు కాని కా చ్చును ఇది ఈ ని చేరై చో ట వ గ గు లవనది ఈతని ఇంటి పేరు కా లెను ఆ ము రోదశబ్దముగాతోచున్నది గ గు అనుది మాత్రమే ఇ టిపేరు కావచ్చును గంగుల అను గృహనామము కలవారు ఇచ్చుట కిన్నించుచున్నారు శ్రీ గంగలకాయలెడ్డిగారు తెలంగాణము దు రోదపా దినకర్షక కవి గంగు ఇంటి చేరై నచో అమన అనునది పు జ్యార్థకమైన విశేషణము కావచును అమన శబ్దము మోయె కానము న దును కాన్చి చుచున్నది కడ కిల్లా పులి పెందల తాలూకా మ త్తుకూరు గ్రామమునందలి చెక్క కేశవస్వామి అలయము దు చెక్క బడిన ఒక కా ములో (ద హం నెం X 694-927) శిక్కిరాజు అనునతడు అమన గోతవల కిచ్చిన నేల ప్రసం గము కడదు గొరవల గా గొరగలు కైవళికులు ఇ దు గొరగలకు ఆ మన అను విశేషణము చేర్చబడుట గవనింప

దగిగది కెవకుల స దిగ్భూముగాన పూజ్యులు" అని దీని భావముకావచును ఇది న భావ్యమైనచో గ గు కేశి రాజు నకు అమన అనగా పూజ్య అను విశేషణము చేయబడినది ఊహ వలెను ప్రకృతమునకింతకంటె అధి ముగా చెప్ప జాలము

ఇ తకును ఈ కెస్సరాజును గూర్చి మనకేమియు విశే షములు తెలియ చుటలేదు ఈయన ఒక చెరువు త్రవ్వి చిన పుణ్యాత్ముడు ఈతనికాలము తెలియదు తటా క్షౌత్తిచేసి కెస్సరాజు దాని లుకడకై ఎచ్చాట్లు చేయతలపెట్టినవాడు వలెకాన్పించును ఈ చెరువును నీలబెట్టనివారు వారదాని యందు గోవులం ఎవవారు చెరవులపాడచే నవారు పోవు దుర్గతికి పోవుదురని హెచ్చరిలు వ్రాయించెను ఇచ్చట భాష యెట్లున్నది కెస్సరాజునిచ్చిన డిత్తి ఇచ్చెలుపుక విత రట్టి నెట వారు బరనయు నఅనవారిపా బుగ్గొ రె డవ వాక్యము "పెడినవరు బులెలి మరమ్మచరి చేసి" ఆకాననమంతయు లినివారెదు వ క్తులకు మించదు ఇ డలి

"వితరట్టి అ గానేమో అర్ధచగటలేదు వితరణపట్టి అనియో వితరణపెట్టి అనియో ఊహ చలనయు డను చెరవు నిర్మి చుట ధర్మ కార్యము కావున దాని నిర్మాణమున దు తోడ్పడుట ఎల్లవారిని విధి వారు ధ మను చందారూప ములో ఇచట చేతగాని ఉపకారముగా శ్రమదానముచేసి కాని తోడ్పడవచ్చును అట్టి వ్యవస్థ ఉపాదను ఉన్నది విత రట్టి అ గా వితరణములు వ్రాయు ట్టిక లేక చ దా పట్టి కగా గ్రహి చుట సందర్భించిముగా ఉ డను లేదా వితరణ పెట్టికూడ కావచును అ గా శ్రమదానము కూలిలేకుండ వ చేయుట అదిచ దాదైనను పెట్టెదైనను తటాక నిర్మాణమునకును దాని అవంతర స్థితికిని అనగా మరమ్మతల కను రె డి టికి వరమే కెస్సరాజు తటాకమునకు విత రట్టి ఎపు డు అవంతర మో తేలలేదు చూడగా ఈ సజ్జనుమ ధ వ తుడుకాడని ఎంచును తాను నిర్మి చన చెరవు స్థితికినై అతడు దానాదులు ప్రకటించేడు దానిరక్షణ భార మును ఒనులై మాత్రమేనిడిము

ఈ కాన మునందలి రె డవ వాక్యము అర్థము మొదటి దానికన్నా దురవబోధముగా ఉన్నది దీ యందును "పెడినిరు" అనగా పెట్టనివారి ప్రస్తావన ఉన్నది కాని ఇది కావన తేటకుని పొరపాటై యుండవచ్చును పెట్టినవారి

1870-71 నాటికి దేశమును పాలించిన పాపాత్ములను తెగవలె తరిమి వృద్ధాత్ములకు శుభము కలుగుట అనగా రము ఈ కేంద్ర వ్యవస్థను అదులకే వ్రాయబడి ఉన్నది. అయి చోదీ నిట్లు ఊహించుచున్నాము ధర్మవైట్టి లేకధర్మచరాట్టవారు (జుమ్మలు) పుట్టెలి మారమ్మ రిచర్య (చరిత్ర) చేరవారు అనగా తత్సామ్యం ఒకానొక దేశ యొక్క చరిత్రచే వృద్ధాత్ము గురువు పుట్టెలి మారమ్మ వ వోలు గ్రామ ప్రాంతము దలి ప్రదేశమైన గ్రామదేవత అని భావిచవలెను వనవోలు గ్రామమునైన నడివిట్టల హిందువుల తాలూకాలో ఉన్నది ఇప్పటి దీని జనాభా 489 బుట్టెలిపుత్తెలి ఎచ్చలదో గ్గయి పలేము అయిన తాత్యాలి మైన ఒక ఊహచేయి చును హిందువుల తాలూకా గోరట్ల ఫర్కాలో బాలి గ్రామముకడను దీనిజనాభా 5872 కానన గ్రామముల దీనిని బాలియని వ్యవహరించి బాలి గ్రామమే బుట్టెలియని ప్రకృతమనకు భావిచుచున్నాము బుట్టెలి వ వోలు గ్రామములు రెండను ఒకే ఫర్కాలో ఉన్నవి

కెన్నరాజు శాసనము చాలా ప్రాచీనమైనదనట నిస్సంశయము ఇది దేశీయము ఈనాడు మును విచిత్రముగా ఉన్నది కెన్నరాజు శాసనమున వోలు చెలువుల చెలువుల యొక్క బర వారాణి (కాళి) పెంపి వారు ట్టవారు ఈ రీతిగ వాల్తేరు పట్టణంలో ఇప్పటి భాషాధ్యక్షుని ప్రియోగా తరు ములుకన్ని చును వాల్తేరు చయు క్రొత్తగా అంచును కెన్నరాజు నిచ్చిన దత్తి అనగా కెన్నరాజు ఇచ్చిన దగ్గము న్నయ భట్టుగారు కూడ ఇతే ప్రయోగించు వాడేనైన ధబన అనగా నేను కేయగిగిగియట్లు అని భావము ఇందు గడవనాదేశము అతిహిమాయము బుట్టెలి మరమ్మ చరిత్రనే వణిప్రాలు అణిప్రాలు-వ వోలు

అమమగంగు కెన్నరాజుగారి శాసనము ప్రాచీనమైనచో ఎంత ప్రాచీనము అను శ్రద్ధ యుద్ధయంతకూదు అశితముగా చెప్పటకు అధారములు లేవు కాని శాసన సంపాదకులు దీని వైరుధ్యం శాసనావళిలో కూర్చున్నారు వైదుంబులను రాజుల శము అత్తూరుజిల్లాలో పరిపాలన చేసినట్లుచాచి శాసనములవలన తెలియుచున్నది వీనిని గూర్చి అక్షికి క్రైద ప్రాయబడను వైదంబు వ శములో ఒకడగు భువనశ్రీనేత

వైరు బహుశా రాజు శక 894లో పట్టాభిషిక్తుడై ట్టు కడవ జిల్లా ఉన్న క్షిప్ర దొరికిన కామలో ఏనా X నెం రిరి-4) చెప్పియున్నది ఇది క్రీ.శ. 910 ప్రాంతము అయినట్లు కుసు అర్ధ శతాబ్దము ముందు అమమగంగు కెన్నరాజు దీనికి పూర్వదైయుడను

40 ల ర

అపీలకుడు

ఏక శతాబ్ది క్షయముగా రమారమి 450 సంవత్సరములు విధ్యుపాతమును ది రక్షితా భమును ఎలక కాళ వాహనరాజులలో అపీలకుడు ఒకడు ఇతనికి ఇదిలక హిదిలక అనునామా తరములు కలవు ఇతని పూర్వపు క్షిప్రుకు పూర్వము ఒకటవ శతాబ్దమున శకులకు తృత్యలుగా ఉడి పీములు ను వాని నాయకత్వమున వ్రత శ్రరాజ్యమును పాదించిరి మత్స్యవాయుపురాణముల నుడి ఎక్కువ విషయము వీరి చరిత్రను గురించి నేరి పనును

మత్స్యపురాణమున దు వరి పరిడిన 90 మది రాజులలో అపీలకుడు నివిదవవాడు వాయుపురాణమునందున్న 11 కాళ వాహనరాజులలో ఇతడు నాలుగవవాడు ఈ రెండు పురాణముల యందు ఇతడు 12 స శత్రువులు రాజ్యము చేసినట్లు సమకరించు న్నది ఇతని తద్రీల బోదరుడు ఇతని కరువాత మేఘనై అను రాజు రాజ్యమేరినట్లు కొన్ని పురాణములు చెప్పుచున్నవి

చారిత్రకముగా అపీలకుని గురించి వివరములు లేక పోవుటవలన కొందరు ఇతడు ధ్యాతకము నేలిన కాళ వాహన రాజులలో ఒకడనియు మరికొందరు ఇతడు శ్రీష్టాన పురమును లిన రాజులలో ఒకడనియు భిన్నాభిప్రాయములను అనుసరించి కాని పురాణములయందు లోకదరుని పుత్రుడుగా ఉదాహరింపబడియు ఉటచేత ఇతడు ప్రతిష్ఠాన పురుసునుండి రాజ్యమును ఎలియుడవచునని ఊహింపవచ్చును మరియు ఈకని గురించి నాడెముల పరిశోధనలలో కొన్నిరహస్యములు బహిర్గతమైనవి

మహాకావల సత్తచే నేరి బడిన నాడెములలో ఒక రాగినాడెము అపీలకునిది దీనియ వొకవైపు పనుగునైన అక్షయము క్రింద సదిపాదము ముద్రి పబడియున్నది ఈ బొమ్మను అంటుచెట్టుకొని వైరుధ్య "రాణిశివశివలపిరి కని" అను అక్షరములు బొమ్మిలిలో వ్రాయబడియున్నవి

చిత్రము - 18

రాణోశివ శిరి అపీలకప

ఈ నాడెము పోస్తుకము మధ్యప్రదేశములోని ఛత్తీస్‌ఘడ్ ప్రాంతమునందు దొరికినట్లు రూఢియగుచున్నది (చూచి స్త్రోత వాడెదశిము)

ల డనులోని బ్రిటిషు మూఢజియమున దు ఇటన టి నాడెమే మరిఒకటి కలదు మారేమ డరామారావుగారు వాసిన శాశవాహనుల నాడెములు అను వ్యాపములో అపీ లకుని పొటిన్ (వెడికగరము కల నది) నాడెముకటి ఉదా హరింపబడినది దానియ దు రాణోశివపీలకప అను అక్ష రములు కాంస్థీయిలో వ్రాయబడి యున్నవి

పై అంశములను బట్టి అపీలకుని చరిత్రను ఇంకను ఇట్లు అన్వయించుచును పురాణములందు ఇతని తండ్రియె లులోదరుడు అని కన్పి చుచున్నను అది వాస్తవనామముగా గ్రహించనక్కరలేదు అట్టి వికృతనామము ఎవరను చెట్టు కొనరు అపీలకుని తండ్రి స్థూలకాయుడగుట చేత త నో మరియే అవయవవికారము కలవాడగుటచేతనో లోకమునందు లులోదరడని వెక్కిరి పు పేరుతో ఎలువబడగా అదియే గ్రంథముల కెక్కియుండును ఇది ధృతరాష్ట్రగురుగల చిరు రాజు వంటి గుణనామధేయమని ముము ఉదాహరించుచును

ఈతని నిజనామము శివశ్రీ కావచ్చును రాణోశివశిరిప అపీలకప అనుదాని మహారాజైన శివశ్రీ కుమారుడు అపీల కుని యొక్క అని అర్థమువెప్పుచున్న క్షము త ద్రివేసు చేర్చి కుమారులను వ్యవహరించు లోకముగ ను ఉండ నే యున్నది తరువా ఈ వ్యక్తిని మార్చి శాశవాహన రాజు లలో కొదరు శిల్లివేసుతో కలిపి తమవేరు చెప్పుకొను ఆచారమును ప్రవేశపెట్టి గౌరవీయతకాక డ్లి చాడి పుత్రశ్రీ పురుషుని మొగూరుని ఇందులను ఉదాహరణ మును కావున మహారాజైన అపీలకుని తండ్రి శివశ్రీ యని చెప్పుట అరసు జ ము కా పోవచు ను

మధ్యపురా ముగోని పట్టి ముప్పి అపీలకుని తండ్రి యొక శివశ్రీ పురోహిత శాశకర్ణి కుమారుడు శాశవాహన వ శము పు పూర్వకరము చ వస్తులో ఇవరు కా కర్ణులు కానిమ చుచున్నాడు మధ్యపురాణమునుప్పి కృష్ణ శాశ వాహనుని కుమారుడు ఒ డు పురాణము ఇతనిని శ్రీమల్ల కర్ణియని ఎలుచుచున్నది అపీలకుని అతామహులను శివశ్రీ త డ్లియు గు మరియొ కాకకర్ణి కలదు ఇతడు రెండవ శాశకర్ణి కృష్ణశాశవాహనుని కుమారుడైన మొదటి శాశ కర్ణిని గూర్చి మరంతగా తెలియను కాని రె డవ శాశ కర్ణి ఈ వ శములో చాలా ప్ర ధుడు ఇతడు కిరి న వత్స రముల దీప్తి కాలము సామ్రాజ్యము కాని చిట్లు తెలియుచు న్నది దీప్తి కాలము పరిపాలనచేయుచుండె కాక ఇతడు మహా సమర్థుడు అగు రాజగుట ముందు విశేషము రె డవ శాశకర్ణి కాలము శ్రీ పూ 184-123 అని లెక్కి చుచిరిది ఇతడు కిరింగమును పాలి ననవాడను గొప్పవిశేషయు అగు భారవేలునకు నమకాలికడు భారవేలుడు తన రె డవరాజ్య సంపత్కరమున కాకకర్ణిని ధిక్కరించి తన నై న్యమును వత్తి మమునకు కైత్రయాత్రపై సంపట్లు తన హాధింపకా న మున వ్రటి చుకొన్నాడు రె డవశాశకర్ణి ఇట్లు తనరాజ్య రంభకాలమున బలవ ముడైన భారవేలునకు కొ చెము ఒదిగి ఉండవలసనవాడై ను తరువాత మహావరాక్రమముతో విప్లిం భి చి శాశవాహన సామ్రాజ్యమును మధ్యప్రదేశములోనికి వ్యాపి పజేసెను సా చీవగల మహామూలముపై శాశకర్ణి పేర్కొనబడియున్నాడు ఈ మహావీరుడు కుంగవ శియు లైన పుష్పమిత్ర అగ్నిమిత్రులను నిరోధి చి వత్తిను మాశ వము నందు తన రాజ్యమును స్థిరపరచెను

ర డవ కాళకర్ణికుమారుడు లంబోదర ఉపనామకుడైన శివశ్రీ శివశ్రీ కుమారుడు అపీలకుడు శివశ్రీ ఎంశ కాలము పరిపాలి చెనే అతని రాజ్యవిశేషము లేవియో తెలియదు అతని పుత్రుని నాడెము లభి చుట విశేషము ఇతడు పడైదు సంవత్సరములు పాలించినట్లు మృగనాయు పురుషములు రెడును వ్రాసెటటచూడగా అపీలకుడు కొంత ద్వివిధానిన రానియే మము ఊహించెను తండ్రిపేరే ను నికరముగా తెలు ని పురాణములు ఇతని రాజ్య కాలము విడిచి కూడ చెప్పడచే ఇతడు ప్రజాపంతుడు అనియే భావించడగి యున్నది ఇతని నాడెము వర్ష ప్రదేశమున దులభి చటచే అపీలకునికాలమునరకము ఆప్రాతము కాళవాహనుల అధీమున దుఉడడను రజపురేయిచున్నది అపీలకుని యొక్కయు అతని తండ్రి యొక్కయు రాజ్య కాలము 8 సంవత్సరములని ఊహించి చోళ మహావనము శ్రీ పూ (0 సంవత్సరముల వరకము కాళవాహన పాత్రాజ్య తగ్గతమై యుండెనని చెప్పవచ్చును

కూ వెం గో కా
౪౦ ౦ రం

అప్పకవి

అప్పకవి నామము విన్న తనే ఆ ద్రవ దోగ్ర థము లలో సుద్రుడైన అప్పకవీయమను లక్షణగ్రంథము మర స్మృతి థమున గోచరి చును బాల్యరస్యతీయమువలె అహో బలం దీతీయమువలె అప్పకవీయము తగ్గ ధకర్తయగు అప్ప కవినామమున వ్యవహరి ప బడుచున్నది కవి ఈగ్ర థమునకు ఆ ద్రవబ్ధి చి తాపణియని నామ రణ మొనరె ను అప్పకవి గృహనామము కాకనూరివారు వారిది భారత్యాజన గోత్రము ఆపస్తంబ సూత్రము కృష యజుశ్శాఖ అతడు వైదిక బ్రాహ్మణుడు శ్రీ శ 17వ శతాబ్దివాడ అప్పకవీయ మున దలి పీరి లోని 71 83 వర్ణములు ఆధారముగ కాకు మారివారి వ శృంగము తెలియవచ్చుచున్నది

అప్పకవికి తాతకు తాతయైన సోమయలనుపండితుడు మధురాపురమునకు జని

“వేదశాస్త్రపురాణాది వాదములను కాకనూరి టిజే న కారణమున కాకనూరి టివాడన ఘనతః గాంచె”

అనియు

“చరికొ డనీమలో సంతరించెను గాకుమారన సర్వాగ్రహరమొకటి”

అనియు అ ప్ప వి పీరి లో చెప్పటచే కాకనూరు అనునది పీరి గ్రామనామముగా ఊహ వచును “కాకనూరి తిమ్మన నతుడు సోమఃకర్ణివ చూత ధ్యానిమునను” అని అప్ప కవి పీరి లో (అప్ప పీ 73) చెప్పచే సోమయతండ్రియగు తిమ్మననాటికే “కాకనూరి యనుగృహనామము అప్పకవి పూర్వపురుష ఉండినట్లు తెల్ల మగుచున్నది కాకుమారి వ శము నకు మూలపురుషుడు తిమ్మన ఈతని కుమారుడగు సోమయ అభి వచూత సర్వాగ్రహమున నివసి చెను ఈ గ్రామముపేరు తేటతేలుగులో క్రొత్త మామిడికొల్లె అయియు దును మామి ళ్లనల్లి గ్రామమొకటి కాపట్ల తాలూకాలోను మామిళనల్లి అగ్రహారమొకటి నూతనీదు తాలూకాలోను కలవని లక్ష్యణ రావు ప తులుగారు ఆ ద్రవిజ్ఞాన సర్వస్వమున వ్రాసి కాని అభి వచూత సర్వాగ్రహములు వైవి రె డను కావనియు జామురప్పగి ముం దలి లేమావిళ్ళ అను గ్రామమునయు కీ శే బూర్గల రామకృష్ణారావుగారు వ్రాసి చరియకొ డ జా రప్పగిమున మండటచే కాకనూరి వారినివాసము మొదట తెల గాఁముందే అని విశ్వస బడచున్నది

కాకనూరి వ శీయుల పా డిత్యము వారి ప్రకాపిత తత్వరక్షణము వైదిక కర్మానుసానమున దు వారి గల అనే క్తియు మ కు స్మయమును లిగి చుచున్నవి అప్ప కవితాతకు తాతయైన సోమయ బాల్యముననే కాళి బోయి బ్రహ్మే ద్రులయొద్ద వేదశాస్త్రములను చదివెను పిమ్మట నధురా గరము లి పండితులను శాస్త్రవాదమున ఓడి చి అతడు కాక నూరు అగ్రహారమును నిడదరెల్లి బొడ్డినేలల్లి నవదళపురి (వరకళపురి) అను గ్రామములలో కొన్ని మూల్యక్షేత్ర ములను పొది చెను అప్ప కితాతయగు పెదసోమయ్య అక క్రతువలొనరెను నరసరావుపేట తాలూకాలోని రొ ప్ప చెర్లయ ను గ్రామమున ఒక పెద్దనూతనిని క్రోవించెను అచ్చటి శంకరలి గమనకు ఘన శిలాసాలమును (ప్రాకారమును) నిర్మి చెను పత్రె ల్లి తాలూకాలోని గుడిపాటి గ్రామమున వినుకొ డకబోవు మూలము దొక పెద్దతోటను నాటి చెను గుడిపాటికి దీక్షిణదిగన శుభ్రులు నిరుత్రాగట కొక చెరపురు క్రోవ చెను ఈ పెదసోమయ్య కామేలల్లి అగ్రహారమున వచ్చెముపోతనూరుని యొక్క కూతురగు కృష్ణమ్మను

అనియమాదెను కృష్ణవృత్తి పెద్దికట్టునకు సోరి పెద్ది
 థట్టి గొప్పవడికుడు ఇరు సాయవ వేటవతిభూపాలుని
 వలన కామెల్లిని అగ్రహారముగా వడసెను ఈ పయము
 పీఠిలోని పవ్వ కమల వలన తెలియుచున్నది చె సోమయ్య
 అగ్రజుడైన తిరుమలకట్టు కాలామృతమును జ్యోతిమగ్ర
 మను రచి చెను (అ. 4 97) అప్పకవి కంద్రియగు వె గన
 వేదవేదా గమలలో నిష్పాతును పల్లెవాటిలోని నాటవెం
 తో బది నాటగు గ్రామముల దను వెం న వేదవరన న దు
 అద్వితియడనియు మాట బ్రహ్మయనియు ప్రస్తుతకెక్కెను
 (అ. 9 32) ఇతడు పెద్దికట్టు కుతు గు నే మ (శేషమ్మ)
 ను పెద్దియమాదెను ఈ విధముగ వత్తెముచూచు అప్పకవి
 త ద్రిని అప్ప విని మాతామహ స్థానియులైరి వత్తెము
 చారు గొప్పకావ్య నిర్మాణమునట్లు మూర్ఖ బధులు
 కృతప్రతి భులు కులంధుసోగి ధి బధులు నీతియుగంధ
 రులు అని అప్పకవి చెప్పిన చాక్రములవలన తెలియుచున్నది
 అప్పకవికాత చె సోమయ కామెల్లిలోని వత్తెముచారితో
 న బదము చే కొని ది మొలు పల్లెవాటనే కాపురముపెట్టి
 వట్టు తెలియుచున్నది అప్పకవి తనమాతామహుని గృహము
 వనే పెరిగి విద్యానంతుడయ్యట్లు జనశ్రుతియెట్టి కలదు
 తన మాతామహుని నివాస్థానమగు కామెల్లిని గూర్చి
 అప్పకవియపు పీఠిలో అప్పకవి చక్కగ తెలిపెను ఆ ద్ర
 దేశమన దు దండకారణ్యమున శ్రీకైలమునకు ఈశాన్య
 దిక్కున కొడవీటి పడమటనున్న త గె సీమలో కామెల్లి
 కలదు నిర్జరగ గా మ నాగనిమ్మగా పూర్వము నంది గిరి
 పుర దక్షిణమున కామెల్లియన్నది ఇ దు నాగనిమ్మగా
 అనగా నాగులే నియు న గిరిపురము అనగా ఎన్నెల్లి అనియు
 అర్థము నాగులేరు కారెనుపూడి కొడలలోపుట్టి పల్లెనాట
 బ్రహ్మ చి కృష్ణానదిలో కలియుచున్నది మరియు ఈ కామె
 వల్లి ఎల్లప్పుడు నకు తూర్పున పడుయోజనముల (50 మైళ్లు)
 దూరమునను కేవలమునకు నైలుతిరిక్కున మూడు యోజ
 నముల (24 మైళ్లు) దూరమునను కృష్ణానదికి దక్షిణమున
 యోజనము (5 మైళ్లు) దూరము నుకలదు కామెల్లిలో
 గోపాలస్వామి దేవాలయమున్నది ఈ ఆలయమునందు ఉప
 నిష్ఠుడై అప్పకవి అప్పకవియనును రచించినట్లు ప్రసిద్ధి లదు
 ఈనాటికిని పల్లెవాటిలోని కామెల్లిలో వత్తె చారు కలదు
 ఎన్నెల్లి గ్రామమునందును వత్తెచారువారు అందుచే

అప్పకవి పల్లెనాటనున్న కామెల్లిలోనే నివసించి అప్పకవీయ
 మను రచి చినట్లు నిర్వివాదముగ విశ్వస పడుచున్నది
 నెలూరు మ డలమున దలి క దుకూరు తాలూకాలోను గుం
 టూరు మ డలమున దలి నరసరావుపేట తాలూకాలోను
 కామెల్లి అనునామములగు గ్రామములు ఉన్నట్లు తెలియు
 చున్నది

అప్పకవి మూర్తి నగ్వర్ష అనుపండితు చెత క కష్ట
 యజుర్వేదమును కా దూరిగి దేశీయో శబ్దకాస్త్రమును
 సూరభట్టకార్దనరాధా తమలను మ వింబ యో నంపి ద్రు
 న్నోద లక్షాగ్ర థములను కొలిచి మృగ గన్యానోద
 స్సార్త కర్మము ను రాజయోగ వర్మనిచే ఆ గమములను
 పరి చెను (అ. 9 31) విద్యాభ్యాసారంభము అప్పకవి
 శ్రీకైలమునకేగి అచట లోగి విభూషణుని పట్టుకు పీ ద్రుడై
 కొతకాలము ది గ్రంథరచనము సాగి చెను అప్పకవిరచిం
 చిన గ్రంథములు ఇన్ని క వచ్చుచున్నవి (1) అపస్తంబ
 పట్టుగృహ్య పద్ధతి ఖాద నిబధనము (2) కాలకాలార్థము
 అను పేరుగల తొత్తిపగ్ర గ్రహము ఈ రె ముగ్రథములు
 న స్మృతశాస్త్రాలో ద్రాయ దీపి (3) అర తనవర (4) శ్రీ
 కైలముల్లికాధురుపై శ్రేణి దాపురి గర్భాంగ వర్ణకత ము
 (5) కవి ల్పము (అక్షర గ్రథము) (6) స్త్రీ కుర్మవైది
 (7) అ వికావాగము (యక్షగానము) (8) అ ప్ప వీయము
 అను వి అని తెనుగుగ్రంథములు

మృత్యు భ్రావణ బ అష్టమి మ గళవారము (క్రీశ
 1 9 1858) నాటికాద్రి శ్రీమహావిమల అప్ప వి కామె
 వల్లిలో వున్నన దు సాక్షాత్కరించి నన్నయకట్టు విరచిత
 ఆ ద్రభి చి కామణి సూత్రములను తెనిగించి చామ అ కిత
 మొదయము అని ఆదేశి చెను మునాచు అనగా బ్రావణ
 బహుళ నవమి బుధవారమున మర గవర్వత ప్రా తీయనగు
 టవిపును ఆ ద్రభి చి కామణిని తాల ర వైది టి ను
 అప్పకవి కొంగెను అప్పకవి మృత్యు భ్రావణ భ్రావణ
 దళమి గురువారమున (క్రీశ 1858 ఆగష్టు 5వ తేదీ) అప్ప
 కవీయవను నామాంకరముగల అంధ్రభి చి కామణిని
 వ్రాయుటకు ఉపక్రమి చెను

అప్పకవీయమును గురించి వ్రాయుటకుము దు ఆ ద్ర
 భి చి కామణిని గూర్చియు దాని శేషగ్రథమున అభ్యర్థన
 కారి కావళిని గూర్చియు టికాగ్రంథముగు తాలర వైదియ

మును గూర్చియు ముచటించుట అప్రస్తుతము కాదు క్రి శ 11వ శతాబ్దిలో రాజరాజనరే (దు) అనకచే నన్నయభట్టు భారతా ద్రి రణమునకు కడ గెను ఆ ధశబ్ది చి తామణి యను ఒక వ్యా రణ గ్రంథమును న స్కృతభా లో ఆర్యా వృత్తముతో వ్రాసెను ఆ ధ్రువసోభాగము రచి చిర న్నయ కట్టారకుడే తెలుగు భాషకు వ్యా రణములేనితోనును పూరించుటకై ఆ ధ్రశబ్ది చింతామణి అను వ్యాకరణమును వ్రాసెనని ఎ డితులు విశ్వ చుచున్నారు

ఆ ధ్రశబ్ది చి తామణి సర్వయ కృతముకాదనియు దానిని అకరకాతికుడైన ఎకుచి తాలసర్వతి మహా పాధ్యాయుడు రచి చి గ్రంథమునకై నన్నయభట్టు పేరు పెట్టియు డుననియు క దుకూరి వీరేశలి గము ప తులుగారు తమ ఆ ధ్రకవుల చరిత్రలో దీగ్మమై చర్యమచేసిరి ఎరుల చినసతారామప్పామిశాస్త్రి గారు ఆ ధ్రశబ్ది చి తామణి (నన్నయ కృతమే అని చెక్కు ఉపపత్తులతో తమ ఆంధ్రవ్యాకరణ సంహితా సర్వస్వము మున్నగు గ్రంథముల దు నిరూపించుటకు యత్నించిరి

అధర్వణకారికానళి లేక విృత్తివివేకము అను వ్యాకరణ గ్రంథమును 18వ శతాబ్ది వాడైన అధర్వణాచార్యుడు వ్రాసెనని ప డితులు విశ్వచుచున్నారు ఇదియు స్కృతమున దు వ్రాయబడినదే ఇది యే ధ్రశబ్ది చి తామణికి తేజగ్రంథము దీని కర్తృత్వ విషయమును గూడ వీరేశలింగము ప తులుగారు శ కి కిరి అధర్వణుడు డనిని వ్రాయలేదనియు 18వ శతాబ్ది వాడైన అశోకల ప డితుడు వికృతివికేతమును వ్రాసె అధర్వణుని పేరుపెట్టెననియు పంతులుగారి వారము ఎరుల చినసతారామప్పామిశాస్త్రి గారు ఈ వాదములను నిరూపించి సదరు వాదోపవాదములు అయాగ్రంథముల దు చూడగను

అన్న వీక్షణము అప్పకవి కృతముగాన దీనికి అప్పకవీయమని శ్లోకం నామమేర్పడినది అప్పకవి దీనికి ఆ ధ్రశబ్ది చి తామణియనియే పేరెను ఇది నన్నయ ఆ ధ్రశబ్ది చింతామణికి పద్య గద్యాగ్రంథ మైర తెనుగు అనువాదగ్రంథము దీనిని ఎనిమిది అశ్వాసములతో వ్రాయవలె ని అప్పకవి సంకల్పి చెను కాని అయిదాశ్వాసములు మాత్రమే పూర్తిచేసెను తక్కిన మూడు వ్రాసినాడో లేదో లేక వ్రాసినను అవి మనకు అశ్యముగులలేదో తెలియదు ప్రకృతమునకు లభించు అప్ప

కవీయమున (1) భాషారీకృదము (2) వర్ణరీకృదము (3) పరిప్రా పరికృదము 4, పద్యపరికృదము (4) న ధిరీకృదము అను వి మాత్రమే కలవు తక్కి 3 భములలో అప్పకవి తత్వము దేశ్య యారీకృ వలెను రూపాది పదల చెను కాని అట్లు దుగలేదు పద సప్తమ అష్టమాశ్వాసములు గూడ పూర్తిచే నో ఇది ముగా ద్ర వ్యాకరణ మయ్యెది అట్లుగాక కేవలము ఛ దోషియమునకే మిగుల ప్రాధాన్య మి దుక వచ్చుచే అప్పవీయము ఛ దోగ్రంథముగనె స్సమైది అప్పవీ తనకుముండున్న లక్షాగ్రంథములను ఆమూలాన్ని ముగిసిరి తెను

“ఇది వడివిన్న మణి
యేదియేనియు జనుపబుద్ధి యేలానాడమున్
బరఁడి గ్రంథములొందు
వెనకి వెనకి సార మెల్ల వివరి పన్
వర్ణములెల్ల కొక్క దర్శనమున దు
జూడు తెలుగు ను గవిత్వోపయోగ
లతదములన్నియును సరిక బుగారఁ
ఁబుగఁబడునందఁ డెలిమి మాహా చిరే”

(అప్ప 1 ఆ 78 ప)

అను త గొప్పక అప్పకవీయమును కవి రూపాది చెను ఆంధ్రశబ్ది చి తామణి ఇది నామమాత్రము వాద గ్రంథము కాని ఇది వ్యతంత్రగ్రంథముగనే భావి గును

కం ఆం కా

అప్పకొందాచార్యుడు—నందాడై

క రాడై అప్పకొందాచార్యుడు అప్రసంగ స స్కృత విద్యా సుకు ఈయన తర్కచేదా కాది శాస్త్రములయ ను గొప్ప పా డిత్యమును గడి చెను ఈయన త ద్రి అపూరాచార్యులు తెల్లి లక్ష్మయ్య వీరి నివాసభూమి కృష్ణాతీరము ఈయన అనువది గ్రంథములకు వైగా రచియి చిరట్లు తెలియుచున్నది ఆ గ్రంథము లో సేదా మనకు శిష్టా దైవ్య నిర్ణయము మా సోల్లాసము అను పెరుతో మను స్మృతికి వ్రాసిన వ్యాఖ్యయు శాస్త్రామృతము తత్వ నిర్దర్శ తత్వ నిర్ణయము కుశ్యుభ గము పజ్జివామృతము సద్భా తసారము మాయిభ గము రహస్య తయసారాధ్యము అను వి యా తమే కనవచ్చుచున్నది తక్కిన గ్రంథముల యనికి తెలియదు ఈయన ఉదంతము కూడ ఇంతకు మించి తెలియవచ్చుటలేదు

కం ఆం కా

అప్పచ్చియారు అడ్డ - కందాడై

క్రీ.శ. 1468 న రమన కిరమల కిరువతి దేవాలయ మందు చేయించిన ఒక శిలాశాసనము నుండి చి అప్పచ్చి యారు అడ్డకందాడై అనువారు వెంకటేశ్వరస్వామి వారి సేవలకు 1500 రమలు వర్షిచ్చిట్లు తెలియుచున్నది. ఎందర్నను నుండి చి ఈ శాసనమునందు స్వామి వారి వైభవము శ్రీశా దారమునకు ధి మర్వణ ప్రసాదము యొక్క వినియోగము మొదలగు పెక్కు అంశములు పొందు పరచబడినవి.

దాన మిచ్చిన స దరము - ఊత్సవ మయమున శ్రీస్వామి వారికి ఆరిమేరమంగకు రుగు పులుకాపు వండుగ అనగా స్వామి వారికి తిరుమంజన మొనరించి అలంకరించుట ఈ వండుగ శాసనంలో వచ్చు త్రి శుక్రవారమున జరుపబడను అలంకృతుడైన స్వామి మతమున కందాడై రామానుజయ్య గారి తరపున ఉలా (ద్యూరూపమున స్వామి వై వ్రాయబడిన స్త్రీ) గాన మొనరి తురు ఇది అయిన వెటిన తిరువె కటముడియను వ్రె కేశ్వరస్వామికు చెందు అత్తినపదలు (అప్పములు) వై వేద్యము చేయ బడను.

శాసనమున దు ఉదాహరి పడిన కందాడై రామానుజ య్యంగారు శ్రీభగవద్రామానుజుల శిష్య పర రలోచారు వారి కాలము క్రీ.శ. (1480-1494) ఈయన విజయ నగరాధీశ్వరుడగు పాతున నరస పు కు గురువును ప్రతీతి కూడ కలదు తిరువలలోని స్వామికి జరుపు ఉత్సవముల వీర్పాటునందును ఆరాధన క్రమమున దును సంప్రదాయ ఎద్దమగు ఇతర కార్య మముల దును భగవద్రామానుజుల చార్యుల వారు ఒకవడి ట్టికవనపురముకు వారి కదవాక వెంకటేశ్వరు కు భక్తిశ్రద్ధలతో అక్షేపభోగ కాగ్యముల వసుకూర్చి భౌతిక దాడై రామానుజయ్యంగారికి కలిగినది అందువలన ఈ ఉత్సవములు దు సామికి పూజాక్రమముల నిర్వహించు పుడు ట్టిని వారి చేరును ద్రించుచు స్వామికి ఉపచారక్రమము జరుపుట జరుగుచున్నది.

అప్పచ్చియారు అడ్డగారు స్వామికి మర్పించిన 1500 పదముల వివరములు ఈ క్రింది విధముగ నేకరింపబడినవి.

కాడిచేరి గ్రామము కు చెందిన పరంధూరు తిరువెంకట ముడియార్ అనువారినుండి ఒక సర్వమాన్యభూమి చాటాను

తైడిపూరు వలితునైవారు అను వారినుండి అర్ధచాటా మ్నమును అదే గ్రామమునకు చె దివ ఎకా బరు ప దీతారు మ ది అర్ధచాటా మ్నమును వెరసి చె దు భాగముల మొత్తము భూమి 1500 పదములకు కొని దాని తాలూకు దస్తాజును శ్రీశా ధారమునకు అప్పచ్చియారు మర్పించెను.

కాడిచేరి గ్రామము వై వీడు గాజ్యములోనిది ఇది ప్రస్తుతము మదరాసు రాష్ట్రములోని దక్షిణ అర్కాటు జిల్లాలో కలదు.

పూజయైన వెంటనే స్వామి వారి కర్పించు ప్రసాదము నుండి 18 వ తులు దానకర్తకును మిగిలిన ప్రసాదము ప్రాశ సనయమున భక్తులకును పంపబడును.

కొ వెం

అప్పన

అప్పన కు దిన సీమ (గుంటూరు సీమ) యందలి త్రావ్వాణ ప శీయుడు ఈయన త ద్రిపేరు నన్నపార్థుడు తల్లిపేరు అన్నా బిక వీరి నివాసము క్రొవెలిపురము అప్పన జ్యోతి శాస్త్రిమున దు గొప్ప పా దీత్యము కలవాడు అర్చులకు చి తామణి ఈయనకు ఎల్లప్పు అను భార్యగలదు అమె పాతివ్రత్యమున అను 50 వ టికి ఈ ద పతులకు గ దిరా ను కమారుడు కలదు అతడు అనాటి పాలకులైన గొ క రాజు కను రాజే ద్రచోడునకను ధగ్యమునకై గుంటూరు ను దలమలోని నరసరావుపేట తాలూకాలోని ఎమిడిపాడు అగ్రవారమునందు ఒక అలయమును నిర్మించి అందు శకవర్షములు 1077 (క్రీ.శ. 1155) అగు నాటి శ్రేష్ఠ శుద్ధ పంచమివాడు చెన్నకేశవస్వామి ప్రతిష్ఠ చేసు విమాన మను వెంకొల్పెను స్వామి త్రికాలములయి దు పూజాదిక మునకును దీ ముగకును వై వేదాదలకను ఇతర పరికర ములకను ఉత్సవములకనుగాను ఐమి పాటికి ఉత్తరమునను ద్రవ్యూపాటి దక్షిణమునను ఉన్న ద్రవ్యూలపాటిపాములో ిచ్చిట్లు అడ్డపట్టు అవ ద్రావ్వాముగా అతడు దానము చేసెను ఇదిగాక మి పాటిగ్రామముపై వచ్చు సు కము వివాహానందగ్యముల య దు వచ్చు పన్ను (సుంకము) ముగ్గుననియి చెన్నకేశవస్వామి దేవాలయమునకు చెంద వలయునని అతడు ఉద్దేశి చిరట్లు శాసనము (నంపుటము 10 శా.నె. 136 పుట 83) చెప్పుచున్నది ఈ శాసనము ఐమి పాటిలోని చెన్నకేశవస్వామి దేవాలయమునకు ముందు భాగమున ఉన్న గుడు వై భముపై గలదు.

తం ఆం శా

అప్పన చూ అన్నకారి

అప్పన చూ విజ్ఞుల తిమ్మతీర్తివతి

అప్పనవల్లి

అప్పనవల్లి తూర్పుగోదావరి జిల్లా రాజోలు తాలూకా లో ఉన్నది దీనికి 8 మైళ్ల లో అమలాపురము 7 మైళ్ళలో రాజోలు ఉన్నది దీనికి 16 హస్తలుగా తూర్పునలి దొడ్డవరం వడవట పెడకట్న వైనతేయ గోదావరి పాయ ఉత్తర మున పెడ ట్నంల క రక్షిణము పాళర్ల పూడి మామిడి కుదురు ఉన్నది ఈ గ్రామవిస్తీర్ణము 1712 ఎకరములు

పూర్వము ఇచట ఉప్పురులు నివసించుటచే దీనికి ఉప్పుర వల్లి అని పేరు వచ్చెట తరువాత త్పత్రియలించటికి వచ్చి ఉప్పురలను తొలగించి దీనికి అప్పన ల్లి యని పేరు పెట్టెరట

1981 సం. జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఇచట పురుషులు 1585 మ ది స్త్రీలు 1874 మంది మొత్తము 3459 మంది ఉందిరి వీరిలో పెద్దూలు జాతుల వారు 981 మ ది పెద్దూలు తరగతులవారు 18 మ ది ఇచట ఇద్దు వాడ వాడలుగా ఉన్నది వీటిలో 50 పెంకటి డ్లు ఒక కా క్రిటు కప్పగల ఇల్లు గలవు ఇచట జనులు వరి అన్నమును తిదురు తాచిసీటిని త్రాగుదురు

ఇది నీటి వనరులు లేని చెట్ల గ్రామము 1986 87 సం లో వంటల క్రింద 1140 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడెను తావుల క్రింద 400 ఎకరముల భూమి పొగుచేయబడెను నీటిని తోడటకు ఒక ఆయిల్ ఇ జను కలరు ఇచట కొబ్బరి తోటలు ఉన్నది సాలీనా 24 000 కొబ్బరికాయలు లభి చును 8 000 కాయలు ప్లానికులు ఉపయోగి చుకొని మిగిలిన 16000 కాయ లను పాలకొల్లునకు రవాదా చేసిరి

ఈ గ్రామమున 21 గేదెలు 128 ఆవులు 160 ఎద్దులు 58 మేకలు 98 గొర్రెలు 100 పందులు 800 కోళ్ళు కలవు డి.ముకు 100 లి.ఎల్ల పాలు 25 ఏకర నెయ్యి ప్లానికులు వాడకొని 800 లీటర్ల పాలు 75 ఏకర నెయ్యి పెదవట్నం పాళర్ల పూరులకు రవాదా చేయుదురు

ఇచట జనుల ముఖ్య జీవితాధారములు వ్యవసాయము వ్యవసాయకూలి చేనేక ఓటిర పరిశ్రమదారులు దుకాదా

దారులు ఎద్దు బండ్లు తోలువారు కలరు కంసాలలు వడ్ర గులు కమ్మరులు కుమ్మరులు తాపీ పనివారు మ గలి వారు చాకలివారు కలరు రు 15000 లు విలువగల చేనేక బట్టలు పాలకొల్లునకు రవాదా అగును వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు డి.ముకు మనిషి కూలి రు 2 లు

ఇచ్చట శ్రీ విశ్వేశ్వరస్వామి దేవాలయము కలను గ్రామ దేవతయగు మహా త్తమ్మ గుడి ఉన్నది మహాత్తమ్మ తీర్థము వైశాఖ శుక్ల చౌదిమస పూర్వము సోమ మ గళ బుధవారములలో జరుగును ఈ తీర్థము 180 స వత్సరముల నుండి జరుగుచు న్నది

ఈ గ్రామముకు 25 మైళ్ళలో నరసాపురం రైల్వే స్టేషను ఉన్నది 8 కం.రోడ్లు 3 మట్టిరోడ్లు ఉన్నది ఈ గ్రామమును పొరుగు గ్రామములతో ఈ క కర రోడు కలవుచు న్నది ప్రయాణముకు రీతి చెప్పబ డ్లు 45 రె డెడ్ల బండ్లు 120 నై ల్ళు కలవు

అప్పనవల్లిలో బ్రాచి పోస్టాఫీసు రూరల్ ఆసుపత్రి కలవు ఒక ఇ గీ ము వైద్యుడు ఒక ఆయుర్వేద వైద్యుడు ఒక హోమియోపతి వైద్యుడు ఉన్నాడు విద్యుచ్ఛక్తిని 50 ఇ డ్ల వారు వాడుకొను చున్నారు ఇది వ చాయతి పరిపాలన గ్రామము ఇందు ఒక వ చాయతి గ్ర థాలయము గలదు ఈ గ్రామము దలి కోఆపరేటివ్ కెక్సిటీ సొసైటీ రు 40 000 లు గ్రామస్థులకు అప్పుగా ఇచ్చివది ఇ.టి వారపు వంతలో కూరగాయలు లభి చును గ్రామములో 4 ిరాదా దుకాణములు 4 కాఫీ హోటళ్ళు 2 నగరెట్టు సోదా ిట్ల దుకాణములు 2 నై కెళ్ళి పావులు గలవు

త తికార్యాలయముకు పోలీసు స్టేషను కు పశువుల ఆసు త్రికి 5 మైళ్ళలో ఉన్న నగర గ్రామముకు గ్రామస్థులు పోవలెను ఇ.టి విద్యార్థులు ప్రామాలు చదువులకు 1 క్త మైళ్ళలోనున్న పెదవట్ల కకు కళాశాల చదవులకు అమలా పురమునకు పోవుదురు ఈ గ్రామస్థులు బోధకప్రార్థి అఫీసు నకు 8 మైళ్ళలో ఉ న్న మామిడి క దురునకును కోరులకు తాలూకా కేరీలకు 10 మైళ్ళలోనున్న రాజోలు నకు పోవలెను

మా గ్న

అప్పనపెద్ది

అనురాధ్యరా యము సత్రె పల్లి తాలూకాలోని అమరా తీ ఓరమునకుఁ దేవాలయము కు తూర్పు పార్శవా లు కైఓడ తీ క 112' క్రి క 1౭00) నాటి శాసనము కలదు కా ము విమియము అట్కర్మ ధర్మముల ఆలయ అప్పనపెద్ది అతని తార్య అగు విధాసానిని బుధులు అత్య తముగా వర్ణి చుట్లు గొ డెన ద్దన స్త్ర చెను ఇతడు యుక్త యసు దగు నప్పటి యోగ్యయగు నూకమాంజను సరియ మాడెను వీరకు అన్ని న పుకర్తకప్పమే అప్పనపెద్ది ఇతడు పెరిగి పెద్దవాడై కేత భూభుని సేవలయ దు మగ్గుడై సముక్తస్థితితో రాయూరిపుర కా నడుగ శ్వనపారి చెను అన నపెద్ది సద్వి జుడు శివచరణశ్చయ పూజకుడు భారద్యాజ గోత్రుడు మిత్రశ్రేణి రక్షి చు ధార్మి స్థితి కలవాడు ఉత్తరాయణ సక్రమణమన తల్లిదండ్రులకును తనకును ధర్మార్థముగా ఈయన అఖండ దీపమును అమరేశ రుని మ్రొల మర్పి చెను దేవునకు నిత్యము మానెను నేయి పోయటకు కిర ఇనువ ఎడమ ముర్రెతోయనిని వాని అల్లుడు రామతోయనిని పుత్రాను పౌత్రకముగ అనుభవించుటకై ఇచ్చెను

శాసనమున దు పేర్కొనబడిన కేతభూనిభుడు క్రి క 1180 నంబ ధాన్యకటకము కు క్షుణ్ణయ్యెను ఈయనయే కోటవ శమ కుతె దిన మొనటి కేతకోటరాజు ఈయన యే అన కాసములందలి ప్రశస్తి చూడగా ఇతడు కావల బల సముదమున తోచును ఈయన చతుస్సుద్రముద్రిత అఖిలవసు ధరా పరిపాలకుడు కయతోగిదుర్లభుడు చోళ చాళుక్య సామంత మదాకప మృగే ద్రుడు ఇత శక్తి మంతుడైన ప్రభువు వద్ద మ లి త్యాకిగొనిన అప్పనపెద్ది గొప్ప రాజ్యదురంధరడని గ్రహ పవల యుండను దీ ని బట్టి త్రావ్యాదులు ఆకాలమున దండరాధీశులుగను సామంత స్థుతులుగను నియమింపబడి తమ యేలిక ప్రాప్తను పొంది రనుటకు స దియము లేదు రాయూరపురము గుంటూరు మ డల గ్రామ పట్టణలో కానరాకు ఁది

శాసనము తెవగు భాషలో కాద్దారి విక్రేడితమునందు వ్రాయబడి 12వ శతాబ్దాంతమున పరిష్కృతనా దిన ఆంధ్ర భాషకు ఈ శాసనమొక మను తునక అనచు మ

శుప్రసద్ద చారిత్రకులగు మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు

తమ "రెడ్డ రాజ్యములు" అను ఆ గ్లగ భమున దు (పుట 196) కాటయవేమని ప్రధాన కార్యనిర్వహణాధికారి అప్పనపెద్ది అను తడు తన య మానుని పుణ్యము కోరుచు అమరేశ్వర దేవరకు దానము చేసి టుల వ్రా యువ్వారు ఈ శాస మున హి VI నె 223 వ సంఖ్యగా ప్రచురి ప డినది కాని అ దు దా మిచ్చిన వ్యక్తి జతనముపెద్దిపెట్టి శాసన కాలము శక 103 (క్రి క 1388) పొరపాటున అప్పనపెద్ది పేరు గ్రంథ్యమై టుల భావించవలె ఁది

కో వెం

అప్పనపెద్ది

అప్పన పెద్దిగడ భీమనామాత్యుని కుమారుడు ఈయన తల్లి పేరు రామాంబ వీరిది కాళ్య గోల్లిము శ్రీ మన్మహా మ డలేశ్వర-కలోత్తుంగ చోడదేవర రాజ్యపాలన కాల మున శ్రీమ దొంక మహా పాలని కొలువున ఖడ్గ దుర ధను డను పెనుముది గ్రామవాస్తవ్యుడును అగు ఈ అప్పన పెద్దిగడ కన్యామానమున హర్యగ్గిరాణ కాలమున దు దాగిజారామ భీమేశ్వరస్వామి వారికి ఆచంద్రాగ్నిముగ అతి డ దీపమునకై నేయిపోయటకు యేబది ఇనువ ఎడమ నాకబోలని - బీరడు మున్నగువారి వశమున ఉ చెను ఇను పపద్దు అనుశబ్దమునకు గొట్టెలజను అర్జునప్పట్లు తెలియు చున్నది ఇనుపకెడమ గ్రామ చిన బీరడు మొదలగువారు నిత్యదీపమునకై భీమేశ్వరస్వామివారికి వలసన నేలిని సు కూర్చి ఇచ్చుచం వలెను ఈ దానము కా శ 103 (క్రి క 1141)న బంగలడినది ఇది వెలనాటి చోడలు ఆ ధ్రిదేశమును పాలి చుచుండిన కాలము

అప్పన పెద్దిగడమాలకాజు-ఎట్టి వెండె పోలి ఎట్టి అను వారికి కొ క టామి యిచ్చి వారిచే దానికి ప్రత్యామ్నాయముగా శ్రీ భీమేశ్వర అనంత నారాయణ మలయాండవతి నారాయా ధర్మ నారాయణ దేవరలకు కొన్ని ఊ గములు (పనులు గూడ చేయుచినట్లు ఈ శాస నము చెప్పుచున్నది (చూ డ హిం IV పుటలు 481 482) ఈ శాసనము తూర్పు గోదావరి మండలమునం దలి రామచంద్రపురము తాలూకాలోని దాజూ రామ భీమేశ్వరస్వామివారి దేవాలయమునందలి ఎనిమిదియవ స్తంభ ముపై గలదు ఖడ్గదు ంధరడు" అను విశేషణమువలన అప్పన పెద్దిగడ సేనానిగ ఉండి ట్లు తోచుచున్నది శాసనము

అక్కడక్కడ శిథిలమగుటచే విషయము సమగ్రముగ తెలియ పడుటలేదు

అప్ప ప్రెగ్గడ పెనుమది గ్రామమునకు పీఠానికి అని చెప్పబడినది అనగా ఈ గ్రామాదాయము సర్వస్వము ఈ ముత్రి శిఖామణికే చెల్లించు దాని ఊహ చపలము శ్రీ కొలకట త్రిభువనా కళ శ్రీ మాన ప్రమాణముగా చెప్ప నైనది యి పోయట అనుటకు యి సరియించుట బోయలు అనుటకు బోలు (నలుపురుబోలు) యున్నగునవి అప్పటి భాషా విశేషములు ఈ కాసనము సంస్కృతా ద్ర ములందున్నది

కాన సంవత్సరము కులోత్తుగ చోడ దేవర 9వ పరిపాలనా సంవత్సరమని చెప్పటచే సదరుకులోత్తుగ చోడుడు కళ 1054 అనగా క్రీ శ 118 లో రాజ్యారాధు డయ్యెనని తెలియుచున్నది కాసన లేఖకుడు పెద్దనార్యుడు క అం కా

అప్పన్న పేంద్రుడు చూ విజ్ఞుల తిమ్మతీపతి

అప్పన్న చేతు

అప్పన్న చేతు పెద్దల్లి తాలూకా కరీంనగరు జిల్లాలో ఉన్నది పెద్దల్లి దీనికి రెండు మైళ్ళు ఈ గ్రామమునకు తూర్పున రామవరపురము పడమట పెద్దగుట్ట ఉత్తరమున బ్రాహ్మణాల్లి దక్షిణమున బి ధ పల్లి ఉన్నవి దీని విస్తీర్ణము 4584 ఎకరములు ఇక్కడ పెద్దగుట్ట పోచమ్మగుట్ట మల్లన్నగుట్ట జంగం బోడగుట్ట ఉన్నవి ఇవి నల్లరాతితో ఏర్పడి ఉన్నవి పెద్దగుట్టపై చేతు చెట్టు కలవు

1981 సం॥ జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఇక్కడ జనన భృ 8480 ఇ ద లో ఎరుకలవారు 25 మంది పెద్దూర్ల కామలవారు 557 మంది ఇచ్చట ఇద్దరు ఒకచోట గు పుగామ ఒకచో పిక ప క్తిగామ ఒకచోట వలయాకారముగాను వాడవాడలు గాను నిర్మి చబడినవి పీఠాలో 808 పెంకటి డ్లు ఒక కాంక్రీటు కప్పుగ ఇల్లు 8 వేడలు కలవు గ్రామస్థులలో 20 కాశము వారు 40 అన్నమును 80 కాశము వారు బోన్న అన్నమును తిందురు

ఈ గ్రామములో పెద్ద చేరవు ఊరకుంట కోవటి కుంట కాళ్ళకుంట మూతికంట బట్టోనికుంట తురుకకుంట

చేతికు ట పచ్చర్లకుంట ఉన్నవి పీఠా ద వరి జొన్న మిర్రి పెర మక్క కంది పెనగ మొదలగు పంటలు పండును ఫలసాయమును గమ్మలలోను కాగులలోను ధాన్యమును గరిసెలలోను నిలువచేయదురు పీఠిని పెద్దపల్లికి రవాణా చేయదురు 1 క్ష ఎకరముల బయ్యాయి తోట ఉన్నది టామాటో వ గ పీర పెండ మొదలగు కూరగాయలను ప డి తురు పీఠిని స్థానికుల ఉపయోగి చుకొని వారమునకు 50 క్వి టాలల కూరగాయలను 1986 87 సం॥లో పెద్దపల్లికి పంపి 8778 ఎకరముల భూమి ఎ టల క్రింది ఉపయోగ పడెను చెరవులక్రింద 888 ఎకరములు ఇతర వనరులవలనను 95 ఎకరములు సాగుబడి అయెను 80 ఎలెక్ట్రిక్ మోటారులు 420 ఎకరములకును 185 మోటారు 845 ఎకరములకును పీఠిని ఎల్లయి చేను ఇవ ట 1200 ఎకరముల రేగడివేల 2080 ఎకరముల ఎర్రచౌకలో ఉన్నది 288 ఎకరముల అడవి గవర్న మెంటు యాజమాన్యమున ఉన్నది చేతు కలవ లభించును

ఇవ ట 840 గేదెలు 880 ఎద్దులు 560 ఆవులు 840 మేకలు 1880 గొర్రెలు 58 వ దులు 1240 కోళ్ళు ఉన్న ప్రతిదినము 10 లీటర్ల పాలను నేయి పెరగును 160 గ్రడ్డును వారము క.50 క్ గ్రా మా సమును ఉపయో గి చుకొని 120 లీటర్ల పాలను పెద్దపల్లికి ప్లయి చేసిరి

ఈ గ్రామస్థుల ముఖ్యవృత్తులు వ్యవసాయము వ్యవ సాయకూలి 8 దుకాణాదారులు 10 మంది కంపాలలు 10 మది వడ్ర గలు లుగు కమ్మడలు నల్లరు కమ్మరులు ఒక తెలికలవాడు 10 మది చాకలివారు 10 మది మంగలి వారు 1250 మది గొల్లలు అయిదుగురు నూలు మగ్గముల వారు కలరు 8 వడ్ల మరలున్నవి ఇవి స్టానో అవసరములకు ఎక్కువగ ఉపయోగపడెను పెద్దపల్లికి కూడ సప్లయి చేయెను స్థానికావసరములకు సరిపడు చీరెలు ధోవతులు ఇవట తయారగున వ్యవసాయదారులకు కూ లిలు దొరకుదురు కూలి రేటు దినమునకు పురమనకు రు 250 (రూ) రు 150 లు

ఇచ్చట రంగవాయక ఆ జనేయ దేవాలయములు పోచమ్మగడి ఎల్లమ్మగడి ఉన్నవి దేవాలయములో రంగ వాయకస్వామి పాలకడలిలో శేషలక్ష్మముపై శయనించు చున్నట్లు కనిపించును లక్ష్మీదేవి అలమేలు మంగమ్మ స్వామి

పాదములకు ఇరుప్రక్కల అసినరై ఉండురు అందమైన 10 కుర్రాళ్ళారని విగ్రహములు ఆళ్ళారు ఎ బి.మన్నారు విగ్రహము లక్ష్మి అలమేలు మంగమ్మ తో రంగనాయక పావని ఉత్సవవిగ్రహము ఉన్నది ట్రాఫిక్ క్రడగు శ్రీరామ విగ్రహము శ్రీ వే కళేశ్వర శ్రీ తాలకృష్ణ విగ్రహములు ఉన్నవి వైకాబ తుర్గ నవమినుండి ఎదు దివములు శ్రీర గ నాయ స్వామి ఉత్సవము జరుగును ఇది 100 ఎ వత్సరముల నుండి జరుగుచున్నది ఈ సందర్భములో 8 దినములు స త జరుగను దానిలో ఆహారపదార్థములు వస్తువులు చిత్ర విచిత్రమైన వస్తువులు లభి చును

ఈ గ్రామమునకు క్షే మ్రెళ్ళ దూరములో పెద్దపల్లి రైల్వే స్టేషను ఉన్నది ఈ గ్రామము బస్సు మార్గముపై న ఉన్నది 10 గవర్నమెంటు బస్సులు కరి నగరమును ది దీని గు దా గోదావరి ఖని పోషను ఇప్పట ఒక క కరకోడ్డు 2 కచ్చారోడ్డు ఉన్నది దీనిని ఇకర గ్రామములతో తారు రోడ్డు కలుపుచున్నది 8 క రె రెడ్లు బ డ్లు యె నై ట్టు ప్రయాణములకు సరఫరాను గొలి పోవుటకు ఉపయోగ పడును

ఇచ్చట బ్రాంచి పోస్టాఫీసు పైస్టేషన్ మూలు ఉన్నత ప్రైమరీ స్కూలు ఉన్నది రామవర్మము తామ్మూల్లి గ్రామముల నుండి విద్యార్థులు ఈ గ్రామములోని ఉన్నత ప్రైమరీస్కూలునకు తురు విద్యుచ్ఛక్తిని 5 క డ్లు 80 ఎల్.ఎఫ్.ఎమ్. మోటారులు 3 వర్గ మరలు ఉపయోగి చు ను చున్నవి ఇది వ చాయతీ పాలన కలగ్రామము ఈ వ చాయతీకి 4 టి ఎన్ను వాహనములవన్ను వృత్తి ఎన్ను మొదలయినవి ఆదాయమునిచ్చును గ్రామ వ చాయతీ గ్రంథాలయమున్నది ఇచ్చటి 2 బహుళార్థ సహకారసంఘ ములు రు 1 80 000 ను అప్పుగా ఇచ్చినవి ఇవ టు ముగ్గురు ఇ గ్లీసు వైద్యులు ముగ్గురు ఆయుర్వేద వైద్యులు ఇద్దరు హోమియోపతి వైద్యులు ఒక యువాని వైద్యుడు కలరు పశువులకు పాటు వైద్యము చేయుదురు వారమునకు ఒక మారు సంత జరుగను రీ కిరాదా దుకాణములు ఒక కాఫీ హోటలు ఒక కిళ్ళి సోదా ఎగరెట్టు దుకాణము ఒక సైకిల్ షాపు 10 ఔరకాలు రి లాండ్రలు ఉన్నవి

పెద్దపల్లిలో తంతికార్యాలయము పెరి ఫోనులు పురుళ్ళ అనుపత్రి పశువుల అనుపత్రి పోలీసుస్టేషను ఎ

రిజిస్ట్రారు అఫీసు తాలూకాకడే ఖాసు అభివృద్ధి కేంద్రము ఉన్నది విద్యార్థులు ప్రామాలు చదువులకు పెద్దపల్లి కి కళాశాల చదువులకు కరి నగరమునకు పోవుదురు గ్రామవార సంతలో ఎశువులు ధాన్యము మొదలయినవి లభి చును

200 సం ల క్రితము ను డిల వె కన్న అనునాయన లన కమారులగు భాషన్న అప్పన్న న బయ్యల సాయ ముతో ఆడవిని కొట్టించి తన రె డవ కుమారుని పేర అప్పన్న పేడిను నిర్మించెనని గ్రామస్థులు చెప్పుదురు ఇది గోదావరికి దక్షిణమున గల ఎల్లివాడు మ డలములోని రామగిరి పరగ ఠాకు చెందిన గ్రామముల ఇది 8 చ. మైళ్ళలోనున్న బొంపల్లి నగరము యొక్క సీవారు గ్రామముల

మా శ్వే

అప్పబియ్యమదేవి

అప్ప బియ్యమదేవియనగా అక్క శ్వేష భగినియైన బియ్యమదేవి అనియర్థము ఆళియరామరాజు దమున దు ఆళియ అల్లుడు అనునది కాంధర్వనూచము అల్లెళ్ళ డను గ్రహి వచచ్చును బియ్యమదేవి ప్రకంధ నా ౧౧ నెం రి 8లో కాయించుచున్నది ఈమే పాత్రశ్రీ పోతరాజు ప్రభు వునకు శ్వేష్టసోదరి కావనకాలము ౧౧ 1281 (క్రి శ 1875) భాద్రపద పూర్ణిమ సోమవారము ఈ దినమున పాత్ర పోతరాజు ప్రభువు అక్కయైన బియ్యమదేయు ఆయన కుల పాలి యు ప్రేయసయులగు రాజులదేవియు కలం సహోదరి నరం వాడేపునకు సేవలు ఎమ్మి చిరి పది నెయు మరదలును లి సిదానము చేసరన్నమాట వీరి అనోన్యము ప్రశ ననియ ముగ ఉన్నది వీరు చేసినదానములు నరం హస్తామికి నిత్య మున్ను ధూసేవా న దర్శమున బియ్యమదేవి ఒ పుష్ప మాలికను చామరమును రాజులదేవి ఒక పుష్పమాలికను నమ స్కించుటకు కట్టడి చేయబడినది ఈ మాలికా సమర్పణములు ఆ చ ద్రావర్కముగా సాగుటకై నరసాసారి మనుమరాలు తల్లాసానికి స ప్రదాయాన తిరువాసాని (స ప్రదాయాజ్ఞరాలు అని భావము కావచ్చును) అరిజాసాని అను ముగ్గురు వేళ్ళిలు నియమి పదిదిరి వారికి పదిమాడలు రె డుకుంచాలు ప్రసాదము ఇచ్చుటకు ఏర్పాటుయ్యెను అల్లె నిత్యము ఒక తిరుమాల సమస్తి చు కై వరదయ్యంగారము బ్రాహ్మణుడు నియుక్తుడై నట్లు కృ్చు చును ఈతడు పుష్పవాటికకు అదివతి కావచ్చును ఈయనకు కుంచెడు ప్రసాదము ఇచ్చుటకు

పర్వాటు దేవాలయములకు అంగముగ పుష్పపాత్రలు ఉండటం ప్రధానము అమృతమాల్యద యందలి ఐష్ట్యపులవారు స్వామియొక్క ప్రవీర్ణావస్థను సంగ్రహించుచు మాలాకై కర్మము చేయుచు దేవని చదువుదుము సదరు వరదయ్యంగారు హాచల దేవస్థానమున తోటమాలిగను మాలాకారుడుగను ఉండి యుండవచ్చును

కాననకాలమునకు కళింగదేశము పాత్రసామంతుల పరిపాలనలో ఉండి ట్లు కన్పించును మీరు కటకాధిపతులైన గాగరాజులకు సానుకులగా ఉండిరి క్రీ.శ. 1875 నాటికి మూడవ భానుదేవుడు (క్రీ.శ. 1853-77) ఉత్కళాధిపతిగ నుండెను ఈతని కాననములు సంహారములో కనిపించుచుండుచేత ఈ ప్రాంతమాతని ఆధిపత్యమున ఉండెనని చెప్పవచ్చును ఈతని కాలములో ఖరీజుపాకుఘ్నము సేనలు ఉత్కళ దేశముపై దండెత్తి చాల విధ్వంసము కావించినవి కటకాధిపతుల బలము నన్నిగల్గెను పాత్రసామంతులు బలాధిక్యము కలవారు కాకొచ్చిరి పాత్రశ్రీ పోతరాజు ఇటువంటి పాత్రసానుకుడుగా ఉన్నాడు ఈ కాలమునకు ఆ ద్రదేశములో రెడ్డిరాజ్యము వర్తిల్లుచు దేవు అనవేమారెడ్డి మహాబలవ తుడైన హాచలము వంతుగల దేశమును జయించెను కాని కళింగదేశము తయి అతని యెడలడిలోనికి రాజ్యమున్నది సంహారమున దుముడవభాను దేవుని కుమారుడు నాల్గవ వీరనరసింహదేవుని కానములు కన్పించుటయే ఈ యూహకు ఆధారము ఎచును బయ్యమదేవియి ఆమె మరదలు రాజలదేయి కత్తురాద్రయిన ఉత్తమ నాటిమణులు శృత్యనిశలకు ఈ కాళమున దేవాలయములందు మంచీస్థానము ఉండినట్లు కన్పించును

కొ వెం
ఖం ల రం

అప్పమారె పోతయ

శ్రీకాకళమున దలి శ్రీకాకళేశ్వర స్వామివారి దేవాలయమున దలి శిలాశాసనమునలన అప్పమారె పోతయ అనువాడు శ్రీకాకళేశ్వర స్వామివారికి దీపమును ఎర్పరచినట్లును దానికై ప్రతిసంవత్సరము రాకొయుడు అనునతడు ఒక మాడను ఈయవలయు డుట్టును ఈ విధానము ఆచారార్థముగ ఉండవలసిట్లును తెలియవచ్చుచున్నది

ఇంతకుమించి విశేషము తెలియు ఈ కాననమునందు కనవచ్చుటలేదు (చూడ నాం I పట 314)

ఈ శ్రీకాకళము కృష్ణాకర్ణా పూర్వపు చల్లవల్లిం స్థామిల్లమును ప్రాచీన గ్రామము ఇక్కట ఆ ద్రవాయక స్వామి దేవాలయము పురాకనమైనది కలదు శ్రీ లక్ష్మణదేవరాయలు దీనిన దర్శించెను ఈకానన గ్రామమును గురిచిన్నదియగడచేత అప్పటికాను వర్ణకృమమును చూపుటకై ఉదాహరించుచున్నాము అప్పమారె-పోతయ పెట్టిన దీపము రాం గ (మ) బోయ (ం) డుం (ం) ట్టి మాడకెటువాండు ఆచారాం (ం) క్కన్ ముగను

కం ఆం కా

అప్పయ గోపయ

కొడచిటిరెడ్డి రాజుల బిరుదావళిలో అప్పయగోపయ దిశావట్ట అను బిరుదు కనిపించుచున్నది దీనియగ్గజేమి ఇది చారిత్రవృత్తు ఎట్లు సక్రమించినది అనుషయము విచారణీయము దీవలన కొన్ని చారిత్రకాంశములు మన దృష్టికి వచ్చుచున్నవి పూర్వపురాణాలు వీరలు మొదలగు వారు వహించుచు దీని బిరుదములు రెడువిధముల కొన్ని వారు తమ వరాక్రమాదులచే అర్చిచుకొన్నవి కొన్ని వారికి వరం పరాగతములు అనగా వారి పూర్వజులతో వీరకార్యములను చేసిన పాది చుకొన్నవి వాటిని కలక్రమాగతముగ ఆచరియలు చాల్చుచు దీని రెడ్డిరాజన్యలకు గల అప్పయగోయ దిశావట్ట అనుబిరుదము రెడ్డిరాజ్యస్థాన జాగిన తరువాత ఎక్కడిన విజయములవలన పొందబడినది కాదు అది వారికుల క్రమాగతముగ నర్చించినదే ఇది యెట్లు చూడము

ఈ బిరుదువరదము అప్పయ గోపయ అను బిరుదు దదనాథుల తెలియవచ్చుచున్నది వీరిని రెడ్డిరాజుల పూర్వజులతో యుద్ధమున దు ఓడిచి దిక్కులకు పారిపోవుట్లు చేరి కాపున ఆ రెడ్డివాయకులకు అప్పయ గోపయ దిశావట్ట బిరుదము లోకములో ఏర్పడినది ఈ అప్పయ గోపయ దదనాథులు ఒకొకరు బధువులగుదురో కాదో తెలియదు వీరిపేరుల కలిపి ఎదుకు ఈ బిరుదు ఏర్పడినదో నికరముగ నెప్పజాలము గోపయ దండనాథుని పేరు గొప్పయ అయి కాననముల దు కనిపించుచున్నది ఇదిగో సముద్ర అనునది ఉపవరము సముద్ర గోపయ అవివృతహాని పబ్బినాడు

ఇది ఇట్టిచేరు కావచ్చును తెలుగువారిలో ఇప్పటికిని ముద్రా అను గృహకామము కలవారున్నారు లేదా గొప్ప రాజాధికారము వహించి రాజము దను రక్షిచుటచే ఈయకు నముద్ర అను ఉపపదము కలిగి దేమో తెలియదు ఎత్తైనను అప్పయను సముద్రగోపయయు ప్రసద్ద దనాథులు వీరిని ఒయించి రెడ్డిరాజుల పూర్వులు ఈ లిరుదుముచే భూమికు లైరి

వాస్తవమునకు అప్పయ గోపయ దదనాదులు తెలుగుదేశమునకు చెందినవారుకారు వారు కర్ణాటకమీను హోయసల భూమి వీరనరస హరాయల (క్రీ శ 1200-1238) పేరుతో మీను ది వరాక్రమచర్యులుచేసి ప్రద్యోక్తిరి ఇది ఎందర్నమో తెలుసునుటకు కర్ణాటక లిక్షణ హి మాదేశ చరిత్రను సంగ్రహముగా నూచి వరగును ఆ ద్రదేశమున కాకతీయుల విజృంభణము ఫలవంతమగుచు డెను గణాంతి దేవ చక్రవర్తి అజిరాండ్రవిజయును సాధించుచు డెను కాకతీయులకు దక్షిణమున కమిగదేశమున దు చోళసామ్రాజ్యము అస్తమయోన్ముఖముగా ను డెను మూడవ రాజరాజు మూడవరాజే ద్రుడు చోళసంహారమున క్రమముగ అసీను లైరి క్రీ శ 1218-78 నడుమ చోళసామ్రాజ్యము క్రమముగ విచ్ఛిన్నమై కాలగర్భమున కలిసిపోయెను చోళులకు దక్షిణమున పాండ్యులు పర్యాయముగా అభ్యుదయ పతనమును చె దుచుండిరి కన్నడదేశమును హోయల వశము వారు లలవ తులై సామ్రాజ్య స్థాపనమునకు అట్టులు సాచుచుండిరి ఈ పెద్దరాజ్యముల నడుమ కొరరు వీరసామంతప్రభువులు ఇరికియుండి మయామకూలముగ తలయెత్తుచు ది చుచు ఉండిరి ఇట్టివారిలో మనము ముఖ్యముగ గమని పవలసన వారు నెల్లూరు తెలుగువోడులు తరువాత ఉత్తరదక్షిణ ఆర్కాడును డలమున దు కొప్పెరుజి గ వాయకు లైనవల్లవ సామంతులు తండ్రికుమారులు ఇద్దరు కనీసి చుచున్నారు వీరిని కాడవవతులనియు అ దురు ఈ రాజకీయ నాటకము యొక్క ప్రథమా కము చోళులైన మూడవ రాజేంద్రుని రాజ్యాంగంభకాలమున క్రీ శ 1218-18 సంవత్సరముల నడుమ నడచినది మొదటి మారవర్మను దరపా డ్యురాజు మహా జలికాలియై చోళసామ్రాజ్యమును ఓడించి చికాకునరచెను మూడవరాజరాజు అంతకుముందు జరిగిన పండికి విరుద్ధముగ పాండ్యుల మీద దండెత్తిపోయి యుద్ధమునందు వరాజీకులై

తనముఖ్యవట్టణమునుగూడ వీడి పలాయకుడగుచు డెను సేద మ గళాధిపతియైన కొప్పెరుజి గడు రాజరాజునకు సామంతుడయ్యు అతనికి ద్రోహము తలచెట్టి తన యజమానునకు తోడ్పడుటకు బదులుగా అతనిని చెరపెట్టి పాండ్యులకు వంశ పాట పాడెను చోళుని యన్య కడుదీరముగా ఉండెను ఈ యరసున హోయను వీరనరసంహ దేవును సాటి రాన్యుని పై అమాఖనము చేతనో లేక చోళరాన్యమును పాండ్యులు కబళిచుట తనకు ముప్పుతెచ్చునని భాని చియో చోళ చక్రవర్తి యూడవ రాజరాజును అపహ్నాలింపందు అపహ్నానుటకు నిశ్చయించి వరాక్రమ స పన్నులైన తనసేనాపతి అప్పయ దండ నాయకునకు ప్రబలస్థమిచ్చి స్వామిద్రోహయైన కొప్పెరుజిని శిక్షించుటకును పాండ్యసేనలను వెనుకకువెట్టి వేయుటకును ఆదేశించింపెను సముద్ర గోపయ్య దదనాథుడును ఈ యుద్ధమున దు పాల్గొనెను

మహాసముద్ధులైన అప్పయ గోపయ దండనాథులు కొప్పెరుజిని రాజ్యముపైబిడి దానిని విధ్వసము చేయుచు డగా అతడు విధిలే చోళచక్రవర్తి మూడవరాజరాజును బంధ విముక్తు చేయుటకు అగిరించెను చోళులు తిరిగి తన రాజ్యమునందు ప్రతిష్ఠింపబడెను వీరనరసింహులకు చోళస్థావనా చార్య గౌరవము దక్కినను ఈ య కములు తిరువేడిపురకాలమునను వలక తెలియనచ్చుచున్నవి ఈ కథా కాలము క్రీ శ 1230 సంవత్సరప్రాంతమున జరిగెను హోయల సేనానులు ఈ సమయమున చోళరాజ్యమున దు నైనికచర్యలతో నిమగ్నులైనట్లు కాచీపురమ వలి కొన్ని కాలములు నిరూపించుచున్నవి ద్వారకనముద్రసేనాని భూత డెయ నాయుని కూతురు బాదల్దేవి కాంచీపురమున దీప దానము చేయుటయు గోపయ దదనాయకు క్రీ శ 1281 లో ఇచ్చట ఓగ్రామదానము చేయుటయు గమనింప దగినవి

ఇంతలో పాండ్య హోయల రాజ్యముల దు ముఖ్య మైన మార్పులు జరిగెను హోయల వీరనరసి హదేవుడు మరణింపగా అతని కుమారుడు వీరసోమేశ్వరుడు (క్రీ శ 1288-1294) రాజయ్యెను పాండ్యదేశమున మొదటి మారవర్మను దరపా డ్యుడు గలించి రెడవ మారవర్మ రాజ్యాధిపతియయ్యెను ఇతడు సమర్థుడైన పరిపాలకుడుకాదు కావున చోళులు తమకిదివరలో జరిగిన వరాళవమును తుడిచివేయుటకు

నడుముకట్టిరి ఈ యుద్ధమునకు నాయకుడు చోళుడైన మూడవ రాజేంద్రుడు ఇతడు క్రీ శ 1243 48 ప్రాంతము నుండియు మూడవరాజరాజులకు సహపరిపాలకుడుగా చోళసామ్రాజ్యమునకు వ్యవహరించెను మూడవరాజేంద్రుడు యువకుడు సమృద్ధుడు మిక్కిలి ఊడించియున్న చోళసామ్రాజ్య వైభవమును పునరుద్ధరించుకై ఇతడు గాఢమైన కృషిచేసెను చోళులకు సహజ శత్రువులగు పాండ్యులపై ఇతడు దండెత్తివెళ్ళి దుర్బలబడగరెడవ మారవర్మపై కొన్ని విజయములు సాధించెను చోళసామ్రాజ్యము తిరిగి పుజుకొని దక్షిణదేశ రాజకీయములలో గణనీయమైన శక్తిగా నిల్వనస్థితి కనిపించెను ఇది హొయసలకు సహా సరాని దయ్యెను చోడ పాడుగలలో ఎవరును బలాధికులుగా కాకుండ ఉంటున్న హొయసలులమీద వారు ఆధారపడునట్లు చేయుటయు ద్వారాముద్రపు రాజనీతి దక్షిణ హిందూదేశ రాజ్యముల యందు బలతూకము నమముగా ఉండునట్లు చూచుట హొయసలుల విధానముగా మండెను కర్ణాటవీర నరసి హడును అతని యన కరమీతని కుమారుడు వీర సోమేశ్వరుడును ఈ నీతినే పాటిచిరి

మూడవ రాజేంద్రుని చొరవచే చోళులు బలపడుచు ఉంటు చూచి హొయసలులు ఈచూరు పాండ్యుల పక్షము వహించి చోళులను హద్దులో పెట్టుటకు పూనుకొనిరి ఇప్పుడు వీరసోమేశ్వరుడు కర్ణాటాధిపతిగా ఉండెను ఈతడు కొన్ని వైసురు కాచములలో పాండ్యుల సరక్షణ దక్ష దక్షిణ భుజుడు అని స్తుతి పబడుట గమని పడగినది క్రీ శ 1241 45 న వత్సరముల నడుమ కర్ణాటక సేనానులు సిగన దడ వాయకడు రవిదేవ దడనాయకుడు మున్నగువారు చోళ రాజ్యమును ప్రవేశించి చోళులను అదుపులో పెట్టుయత్నము చేయుచు డిరి చోళులసరిస్థితి ప్రమాదకరమయ్యెను ఈ విషమసమయమున వారు మిత్రసహాయమును కాంక్షించి వెల్లూరు చోడులను అశ్వర్థింపిరి మనవనిస్థితి తద్వైపు మొదటిచోడ తిక్కరాజు ఇప్పుడు వెల్లూరులో మహాసరాక్రమ వంతై రాజ్యము చేయుచు డెను అతడు చోళచక్రవర్తికి నామమాత్ర సానుకుడు ఐనను స్వామిశక్తి సరాయణుడై తిక్కనృపాలుడు చోళులను అడగద్రొక్కుచున్న కర్ణాట సోమేశ్వరుని ఎదుర్కొని అతని సేనానులను ఓడించి చోళులపై విజయమును హొయసలుల ఇనుపగుప్పడిని ఎడలింప

జేసెను చోళచక్రవర్తికి చేసిన సహాయమునకై తిక్కరాజు నకు చోళస్థానాచార్య బిరుదము లభించెను ఈ యంశములు తిక్కనయొక్క నిర్వచనోత్తర రామాయణము దు సూచితములైనవి చోడ తిక్కరాజు కర్ణాట సోమేశ్వరునిపై సాధించిన విజయము క్రీ శ 1240 ప్రాంతము అని తెలియుచున్నది తిక్కభూపాలుని కామల కాచీపురమున 1240 సమీపమున కనిపించుచు ఇందు మేతువు

చోడతిక్కన ర దయాశ్రలలో పాలుగొని రెడ్డిరాజుల పూర్వులు కర్ణాటలైన అప్పయ్య - గోపయ - దనాథులను కాచీపురము డలము నుండి చివర పార్ద్రోలియు దురు ఈ విధముగా వారి అప్పయ్య గోపయ కర్ణాట బిరుదము లభించియు డును క్రీ శ 1240 ప్రాంతమున ఐను రెడ్డి రాజ్యమేర్పడనేలేదు తరువాత 85 న వత్సరములకుగాని రెడ్డిరాజ్యము స్థాని పబడలేదు కావున వారు స్వయముగ అప్పయ్య గోపయ దనాథులను నిర్జించి శక్తిమ తులగ లేకుండిరి చోడతిక్కనాధిపతి బలముతో కలిసి వీరును కర్ణాటకులపై విజృంభించి జయముచేకొని యుండు రని ఊహింపవలెను

అం ల రం

అప్పయ్యాచార్యుడు - బొమ్మకంటి

బొమ్మకంటి అప్పయ్యాచార్యుడు అనపోతానేకి ఎరవ రాచకొడ రాజ్యం హొయము ధిష్ణించిన రేచర్ల కుమార సింగభూపాలుని ఆస్థానకవులలో ఒక్కడని తెలియుచున్నది ఈ భూపాలుడు అనపోతవిభుని కుమారుడు వెలుగోటి వారి వశమున ఇతడు వీడవత్సరమునకు చెందినవాడు ఈయన రాజ్యపాలనాకాలము క్రీ శ 188 94 1899 నకు చే ఈయన ఆస్థానకవులలో ఒక్కడగు అప్పయ్యాచార్యుడును ఈనాటి వాడని తెలియుచున్నది అప్పయ్యాచార్యుడు మారపోత అను కేరొకనామముగూడ కలదట కొందరు ఈయనను పోతప్పయ్య అనియు ఎలిచెడివారట ఈయన సంస్కృతమున గొప్ప పండితుడు అమరం హరినిదే రచి పబడిన అమరకోశమునకు (నానలి గానుశాసనము) ఇతడు అమరకోశవ్యాఖ్య అను పేరుతో ఒక గొప్పవ్యాఖ్య రచించెను ప్రభువగు సింగభూపతియు రసార్థవసుధా రమను నామాంత రముగల సింగభూపాలియనును అలంకారకావ్యము సంగీత

రక్షాకరమునకు వ్యాఖ్య రచించి కర్షణ అను విరుదమును పూ చెను చమత్కారచ ద్రికాశ ర్తయగు విశ్వేశ్వరకవియు ఈ క్షుప్త అష్టాను డికుడే అప్పయచార్యుడు వ్రాసిన గ్రంథములితరములు కనవనుటలేదు

కం ఆ కా

అప్పయమాత్యుడు

అప్పయమాత్యుని ప్రశంస వాణివిలాస వనమాలిక (వాణి 14) లో కన్పించుచున్నది ఈతడు టేకుమళ్ళరంగ కావ్య కవి ముక్తాక - చూడు టేకుమళ్ళరంగకావ్య అను వ్యాము

ఖం ర రం

అప్పయ్య

న డిమల్లియ్య ఘంటసీ గయ్యగార్లు రచించిన ప్రబోధ చంద్రోదయకావ్యమున దు (ప్ర బో 1-8) అప్పయ్య పేరు కన్పించుచున్నది ప్రబోధ చంద్రోదయ కృతిభర్తయైన అనంతా మాత్యుని గంగయను త్రి ఈ అప్పయ్య వ కళులలో జన్మి చెను చూడు - అనంతామాత్యుని గంగయ అను వ్యాసము

ఖం ర రం

అప్పయ్య భాగవతార్

ఈయనపేరు ఆంధ్రదేశ స్వాతంత్ర్య సమరము (The freedom struggle in Andhra Pradesh) అను గ్రంథము వెనక పుటము 7వ పేజీలో కనవగుచున్నది 1921-81 నుంచి మధ్యకాలము భారతదేశ స్వాతంత్ర్య సమర చరిత్రను దు అత్యంత దివ్యమును వీర్యవంతుని అయిన అధ్యాయము కొండా వెంకటప్పయ్య దుగ్గిరాల గోపాల కృష్ణయ్య బులుసు సాబిమూర్తి టంగటూరి ప్రకాశం వతులు డా. భోగరాజు అట్టలినకారామయ్య కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు వతులు వటి మహా నేతల నేతృత్వమున గాంధీ మహాత్ముని ఆదేశము నుంచి ఆంధ్రదేశ ప్రజలు అసాంస్కృత్యము అహాయోధ్యమము ప్రభుత్వాజ్ఞోల్ల ఘము మున్నగు సభాములద్వారా దేశస్వాతంత్ర్యోద్యమములో అత్యుత్సాహముతో అకుంఠిత దీక్షతో పాల్గొనిన దినములవి

నాగపూరు కాంగ్రెసు కీర్తనముననుసరించి ఆంధ్ర ప్రాంతీయ కాంగ్రెసు కమిటీ 1921 సం జనవరి నెలలో

విజయవాడలో ఏమాజేమై జిల్లా కాలకా గ్రామ కాంగ్రెసు కమిటీని నేర్పరచి త్రిోధ జహిష్కరణములకు నిర్మాణాత్మక కార్యక్రమమునకు అనుకూలముగా ప్రచారమును కొనసాగి వ విశ్వయ చెను దీనిఫలితముగా స్వరాజ్య మొక సంవత్సర కాలములో లభి వగల ను అజ ప్రజాహృదయములలో రేకెత్తెను ఈ దీక్షానినారము ప్రజలమనస్తత్వమును స్వాతంత్ర్య సంపాదనమునందు కేంద్రీకరింప జేసెను

అనంతామాత్యమును సారవజ్జనిక మొర్రుటకు అన్ని విధములయిన ఉపాయములను అవలంబింపబడెను కొండా వెంకటప్పయ్య మున్నగునైన పేర్కొనబడిన అగ్రనాయకులు తమ బహిర గోపవ్యాసములలో స్వాతంత్ర్యోద్యమ ప్రాముఖ్యమును సామాన్య ప్రజలకు ప్రబోధ మొనర్చు తొడగిరి ఆగ్రమున కావించబడిన ఉపన్యాసములు సామాన్య ప్రజలకు బోధపడన దున మరం కాలసుబ్రహ్మణ్యగృహపతి మహావక్తలు సామాన్యజనుల మధ్యే చి ప్రజల మాతృభాషలో కావించిన ఉపన్యాసములు అమోఘముగా ఉంచెను దేశభక్తిని పురికొల్పు జాతీయ గేయములు రచింపబడెను అట్టి వానిలో నమస్త ప్రజలను ఆర్పి చినపాట మాకొద్దు ఈ తెల్లదొరతనము అనుచది ఇదిగిరి మెళ్ళ నత్యనారాయణ గారు రచించి విడిచియ ప్రచుత్వమునై విముఖభక్త్యమును ప్రజల హృదయములలో రేకెత్తించుటలో ఈ పాట ప్రభావము అనంతమయ్యెను పీఠులో ఉండే పులు బులబడెను వానిలో స్వచ్ఛంద సేవకులు (స్వీచ్ఛంద పురుషులు) గొతులు కలిసి అట్టి కీర్తనలుపాడదొడగిరి హరి థలలో భజనలలోనికి ర్తనలలో స్వాతంత్ర్యోద్యమ కృషియొక్క ఉత్సాహవల్లెడి చబడెను 1921 సం ఆగష్టు నెలలో వచ్చిన కృష్ణాపుష్కర సదర్శమును లోకమాన్యతలకు గాంధీమహాత్ముడు మున్నగువారి జన్మదినోత్సవములలోను స్వాతంత్ర్య సందేశము ప్రజలకరగికి బంకబడెను అంతర్వేద్యాది ఉత్సవములలో మహాభక్తిగా భివటి ఉత్తమనాయకుల చిత్రపటముల నూరేగి మరికవులచే రచింపబడిన స్వరాజ్యసోపానము తిలకించుయము వంటి నాటకములు ప్రదర్శింపబడెను దువూరి సుబ్బయ్య పొణక కనకమ్మ ఉన్నవ లక్ష్మీకాయమ్మ మొదలగు స్త్రీల ప్రచారోద్యమము పురముల ప్రచారోద్యమమును మించినదై ప్రవర్తిల్లెను క్షిపపులకూడ బిచ్చమెత్తుకొను అడవన దేశభక్తియొక్కయు స్వాతంత్ర్యోద్యమము యొక్కయు

ఉత్తమశ్రమమును ప్రకటితము చేయుచు జాతీయ గేయములను ప్రజలకు వినిపించు ముట్టిరి అట్టివారిలో అప్పయ్య భాగవతార్ ముఖ్యుడు ఇతడు కాకినాడ వాస్తవ్యుడు అచంచల దేశభక్తి విరాజితము దేశభక్తి ప్రబోధము నందు బద్ధక కలుదు కావుననే ఇతడు ప్రభుత్వమువారొసగిన నిషేధాజ్ఞలను నిర్లక్ష్యముతో ఉల్లంఘించి జాతీయగేయములను పాడుచు దెడిచాడు ఆ నేరమునుబట్టి ఇతడు ప్రభుత్వముచే కారాగారమున నుంచబడెను ఇతని గురించిన ఇతర విషయములు తెలియవు

గ ల కాం

అప్పలనరసింహ యా అక్కవృత్తాంతము

అప్పల నరసింహ

అప్పల నరసింహ అను నతడు వారణాసి కలకత్తాను ఉన్న ముఖ్యతర మహా సేనాపతి కుమారుడు ఈతని ప్రళ స రక్షణ హిందూరాజ్యములలో కనవచ్చుచున్నది (ర హిం VI నెం 1083) కాన సారాంశము క్రింది విధముగ ఉన్నది

స్వస్థిశ్రీ శక వర్షములు 1948 (శీ శ 1428) నేటి వైశాఖ శుద్ధ తృతీయ గురువారమున వారణాసి కల మున ఉన్న ముఖ్య దర మహాసేనాపతి కొడుకు అప్పల నరసింహ చరణుని యొక్కయు కళింగ వీరగణము యొక్కయు అజ్ఞు చేత అస్థానబోయ వర మహాసేనాపతి అను నతడు తన అభిప్రాయ నిర్ణయమున హతమున దలి శ్రీరంగ హవాళునికి నిత్యము ఉభయ ధూమలై (ఉదయము పాయ త్రము) శ్రీరంగ దారమున ఆరు వెడిట కాలము నిధిగా నమర్చి చెను శ్రీ నరసింహపాస్వామి వారికి ప్రతి నిత్యము ఉభయ ధూమములు సక్రిమముగ జరిపించుట అనునభిప్రాయము శ్రీరంగభట్టు అను వారలకు నిత్యము రెడు కుచముల ప్రసాదములు ఈయ వలెనియుండినట్లుగా కాననమున కలదు

కానన విషయములు ఆధారముగ నాటి చారిత్ర కాంక్షములు ఇట్లున్నవి గాంగవ క భూజానలలో శ్రీ శ 1408 నుండి 1418 వరకు కళింగ రాజ్యమును పాలించిన వాడు నాగవ వీరభానుదేవుడు ఇతడు నాలుగవ వీరనరసింహదేవుని కుమారుడు ఈతని గాంగ నృపాలుర

పాలనము ముగిసినది ఈయన కాలమున కొడవీటి రాజ్యమును పెదకోవటి సేనాపతుడు పాలించుచు డెను అల్లాడరెడ్డి కాటయవేమని కొమరగిరి కొమరగిరిరెడ్డిని రాజమహేంద్రవరం న హాసము నెంచి అతనికి బాటగా రాజమహేంద్రవర రాజ్యమును రక్షించుచు డెను విజయనగర సామ్రాజ్యమును మొట్టి దేవరాయలు ఎలుచు డెను రాజమహేంద్రవర రాజ్యమును కలగి స పెదకోవటి సేనారెడ్డియు కళింగ తిరుగు నాలుగవ వీరభానుదేవుని విజయనగర ప్రభువు మున్నగువారును యన్ని చుచు డిరి కొమరగిరికి అల్లాడరెడ్డియు అతని సుతులు వేమారెడ్డి వీరభద్రారెడ్డును సహాయులుగ నుండి కళింగపులలో తమ రాజనీతిచే కొడవీటి మిత్రులుగా చేసికొనియు కొందరిని జయించియు రాజమహేంద్రవర రాజ్యమును కాపాడుచు డినట్లు వేమనర కామరాజునమున కలదు ఈ కామము అల్లాడరెడ్డి కుమారుడు వేమారెడ్డి వేయి చివరి కొమరగిరిరెడ్డి మరణానంతరము కాటయవేమని కుమారుడు అని కల్లికి రాజమహేంద్రవర రాజ్యమును అల్లాడరెడ్డి అప్పగి చెను ఇట్లు కొంతకాలము గలిగి చిన ఎమ్మట అల్లాడరెడ్డి మరణించెను ఈతని మరణానంతరము ఈతని (అల్లాడరెడ్డి) అన్న అనంతరారెడ్డి కుమార్తెగు కొమరగిరి అనంతరారెడ్డి వీరభానుగల తిదేవుని సాయముతో రామహేంద్రవర రాజ్యముపై దండెత్తి దానిని ఆక్రమించుచు పాలనము సాగించి అట్లు ఏమ్మట కొంతకాలమునకు (అనగా శక 1342 (శ్రీ శ 1400) ప్రాతమున కళింగ రాజధానియగు నాలవ వీరభానుదేవుడు రాజమహేంద్రవర రాజ్యముపై దండెత్తిపోయి దానిని జయించినట్లు తెలియుచున్నది గంగవ కామ చరిత్రము కూడ ఈ విషయమును ద్రువపరచుచున్నది ఇట్లు మధ్యాహ్న దేశము కళింగులకు వశమయిన ఎవన గాంగభూపాలురు వారి రాజులు మిత్రులు సేనాపతులు సహచరత్రము నందలి నరసింహపాస్వామికి అనేక దానధర్మములొసర్చి కాననములు వేయించి అట్టి కాననములనేకములు కలవు నాలుగవ వీరభానుదేవుని పాలనకాలమున కళింగ రాజ్యమున వారణాసి కలకత్తాను పొట్నూరిటము నగరికలకత్తాను అను మూడు ముఖ్య భజములు దెలిసి అనట్లుగాను సుమహాసేనాపతి మహాసేనాపతి మహాసేనాపతికుడు అను ముఖ్యులు రాజకీయోద్యోగులు నివసించుచుండిరి వారు తమకు

తమ లికాకు ఆయురభివృద్ధికై దా ములో రుచుండిరి వారు
వైష్ణవమతాభిమానులు వాలుగవ భానదేవునకు అనేక
రాజులుండిట్లును వారు రానములొనిర్పి కాంములు
చెక్కించుచుండిట్లును తెలియుచున్నది గా గవళ రాజులు
వైది సంస్కృతిని కాపాడియు పూరి భువనేశ్వరిము
కోదార్కము మున్నగు తావులందు మనోహర శిల్పములతో
ఒప్పు దేవళములను నిర్మించియు చరిత్రమును విశిష్టస్థాన
మును అలంకరించిరి వారి ఉద్యోగములను వారిని అనుసరించిరి
అట్టి వారో అప్పల సరసిచూడను ఒక్కడని తెలియ
నగును సరసిచూడను అనె నామమే నీ హాచలనరసిచూ
దేవునియందు అతనికి గల భక్తి కాకర్లపూడిను వెల్లడించు
చున్నది

తం ఆం కా

అప్పల పాయకరాయరాజు చూ అప్పలపాయకరాయరాజు

అప్పల పాయకరాయరాజు - కాకర్లపూడి

ఇతని చరిత్రము కొంత రుక్మవతిపరిణయము అను
గ్రంథమున కలదు ఈ గ్రంథమును రేకపల్లి సోమనాథకవి
క్రిశ 1750 ప్రాంతమున రచించి కాకర్లపూడి గోపాల
పాయకరాజున కంకితముగాచి చెను సంప్రదాయము సార
ముగ సోమనాథకవి కృతిభర్త యొక్క వ కావళిని నైపుణ్య
ముతో ఉద్ధరించుగా వర్ణించెను గోపాలపాయక రాజు
సత్యవరమున కధికరియనియు రస్తుంభాను కమారుడైన
మారుద్దీను హుళేను హరి చెననియు చేక్షించే కృతి
భర్త గోపాలపాయకరాజు కాలమును చెలిసికొనుట కవకాశ
మేర్పడుచున్నది

క్రిశ 1725 నుండి 1741 వరకు అష్టరదీను రాజు
మండ్రీ నుతాకు పోజుదారుగా నైజాము నవాబు అయిన
నిజాముల్ ముల్క్ చేయి క్షుద్రయ్యము ఇతని క్రింద
రుస్తు భాను అనునాతడు జిల్లాదారుగా నియత్తై క్రిశ
1732 మొదలు 1739 వరకు ఏడున వత్సరముల కాలము తన
అధికారమును నిరంకుశముగా కడునువ్యవహారో నిర్వహిం
చెను సర్కారు జిల్లాలోని జమీందారులు కొందరు నిజాము
నకు శిస్తులను చెల్లించుటమానిరి మరియు తమచుట్టుపట్ల
మున్న ప్రదేశములపై దురాక్రమణముగాచించి దేశమున అల్ల

రులను లేవనెత్తిరి ఈ అక్రమణచర్యలను అరికట్టి రుస్తు భాను
మీ దారులను ఒక కట్టడి ద్రకు తెచ్చెను ఈ తెచ్చుటలో
రుస్తుంభాను అసాధారణ క్రూర్యమును ప్రదర్శించియు దుటచే
టాటి ప్రజలు అతనిచర్యలను సహించలే పోయిరి అతనికి
హాజీ హుస్సేనులను నామా తరము కలదు అతని కుమా
రుడే మారదీన్ హుళేను అతడు తన తండ్రియైన రుస్తు
భానును మెడమీద కాళ్ళుపెసి తొక్కి చి చ వినాడని
సామర్లకోట కై ఎయతు చెప్పచున్నది క్రిశ 1740 లో
ఎరాపురము వద్దనున్న చేబ్రోలులో జరిగిన " లదాయిలో
మారదీన్ హుళేను భానుడు అంతారిలో ఉండగా విజయ
రామరాజువారి తరపు అనకాపల్లి బోయిలు అనేపాంజు రెండు
వేల మంది మారదీన్ హుళేనుభానుని అంతారి చుట్టుకొని
అంతారికాళ్ళు తెగబడిచి నవాబును పట్టుకొని తలతెగ గోసి
నారు (చామర్లకోట కై ఫియతు) ఈ అనకాపల్లి
బోయిల కధితీ గోపాలరాచగుటచే గోపాలపాయకరావు
మరదీనును చ మెనరుకృతపతి పరిణయమున వ్రాయబడినది
ఈ చేబ్రోలు యుద్ధము మారదీనునకును పూనపాటి విజయ
రామరాజుగారిని నడుమ జరిగినది మారదీను కళింగముపై
దాడి వెడలి పూనపాటివారిని అదుపులోనికి తెచ్చుటకై
బయలు వెడలగా చేబ్రోలునద ఈ స ఘటన జరిగినది

దీనినిబట్టి రుక్మవతి పరిణయకృతి భర్తయైన గోపాల
పాయకరావు క్రిశ 1740లో జీవించియున్నట్లు నిశ్చయింప
వచ్చును వీరిరాజధాని యగు సత్యవరము తూర్పుగోదా
వరీ మండలమున దల తునికి రె దుమైళ్ళదూరమున కాండవ
నదితీరముననున్నది

కాకర్లపూడి వారు ఆంధ్ర ఙ్గత్రియులు వన్య గోత్ర
జాలు సమరభూరులు సాహిత్యభోషకులు తుని తాలూకా
లోనిదేయగు కాకర్లపల్లి వీరి మొదటి నివాసము నివాస
గ్రామనామమే గృహనామమైనది వీరి వంశమునకు మూల
పురుషుడు దేవనకపవరాజు కనవరాజు కాకర్లపూడిని రాజధా
నిగా చేసికొని తన చిన్నన స్థానమును పాలి వదొడగెను
అప్పటినుండియు వీరి వంశనామము కాకర్ల పూడిగా మారినది

ఈ ఙ్గత్రియ పుంగవుల కుటుంబములు అనకాపల్లి
మెళుపాక మర్లపాడు దొడ్డిగల్లు అలమండ కోటరాచు
చంద్రఅమ నగరములందు నేటికిని కలవు వీరు అనకాపల్లి
జమీందారులని సత్యవరము జమీందారులని చరిత్రలో

వ్యవహారాలైనారు పూ పాటివారిని శత్రువాదులవారికిని
 కరుణ భక్తితోలొనవారు ఆయా స్థానపు వ్యవహారము
 లందు కాకర్లపూడి వారికి జోక్యము లేదు క్రీశ 1767 లో
 జరిగిన బొంబాయియుద్ధము దు కాకర్లపూడి జగ్గనాథరాజు
 గారనుభవించి పుణ్యమీదారగు రామేశ్వరపాయక రాజును
 విజయరామ గజ తిలకమును హింగా బొమ్మిడిరంగారావు
 గారి పతనమును కాకర్లపూడి వెంకటరాజు ఎవరిచే నిర్మించి
 నారాయణ కవిశ్రీమయ్య రంగారాయ చరిత్రమునందు
 కలదు ఇందులకు కారణము తెలియలేదు

కాకర్లపూడి వారు కడరగముననే గాక కాకర్ల
 సాహితీయత్యమున కృతిభర్తృత్వమున కృతికర్తృత్వము
 గూడ పేరొడవ యున్నారు ఈ రామేశ్వరపాయక
 రాజుగారు వంశాని చాటుచారా రచనయందు నిట్టిటట
 పగడం కనిపించిన కాకర్లపూడి గడిమున అప్పలపాయక
 రాజులు మువ్వరు కడరు ఎరి మొటి అప్పలరాజు మూల
 పురషుడైన కి వరాజుగారి పెద్దగారిదు ఇతనికి పాయక
 రావు బిరుదుమలేదు రెడవ అప్పలరాజుపాయకరావు బిరుద
 మనుచాల్సి గోల్కొండ అస్త్రానల చెప్పినచోది వాడు
 కాకర్లపూడి కలజిది కళియం ఇ నిర్మించును
 మీరిది దేవన పైన పేర్కొన మొదటి అప్పలరాజు
 కు మృతిమార్గద కళిమూడవ అప్పలరాయ నామాం
 కితడ రుగ్గిరియత్తి తి గోపా రాజుగారి పెద్దండ్రి
 డైన పెద్దజగన్నాథరాజు గారి మనుషుడు నిఘనాథరాజు
 కుమారుడు

రెడవ అప్పలరాజుగారు పాయకరావు అనుబిరుదమును
 గోల్కొండ అస్త్రానలను డివడంట్లు విశాఖ టిలపుగెటిను
 (VI అధ్యాయము పుట 112) ఇట్లుచెప్పినది అనకాల్లి
 తాలూకాకు చెందిన చందనాదు కాపురములైన కీకాకర్లపూడి
 అప్పలరాజుగారి సేవాదక్షకు మెదకొని ప్రాధికారము
 దొరత మువారు పాయరావు అను బిరుదము గిరి
 పాయకరావనగా యుద్ధమున ముందుడు
 వాడిని అర్జము ఈ బిరుదముతోపాటు అనకాల్లి సత్య
 వరము ఎచ్చేను గూడ ప్రాధికారము వాబులూరిం
 చెను పాయకవారి కబ్బిము నొకదానిని బ్రోమ తన అర్హ
 దేశ్యుడగుటయందు ఇచ్చినాడు దీనికి కాకర్లాలిక
 కౌలదారనియు కాకర్లకౌలదారు కలె పంటలో

ఎక్కువభాగము ఈతని భిక్షునియు అర్థముట కావున
 పాయకారి కట్టు మానరూపమే పాయరావు అయి ఉండ
 చును అకాల్లి సతవరము అనుభిక్షు స్థామున
 ఈ విధముననే అప్పలపాయక రాజు పొంబాయి కడచున
 రుగ్గిరి అంబయమదు అప్పలపాయక రాజుట్లు అభి
 వర్ణితుడైనాడు

ఇతని కళిది అమీరవాహినలకు జీవనక్రమ ఇతని
 (అకుగము) గారి జీవులతోరాజీ సహాయము ఇతని భూరి
 శక్తి జామాఖిల్ల, అమర గలరి ముద్దాకము ఇతని
 కృపాధార మహమ్మదు కుతుబుశాహాజ్జపతికి ప్రాధికార
 ణము (155)

ద్వి పాయక ముకద దేవదగ్గ వయోధి వధియిచి
 విజయర మనుప్రహించి అశ్వరాజుడు డను కుతుబు శాహా
 మరత్రాణు కు నొగనమేటి (156)

ఈ కర్ణ మనుట్టి చూడగా అప్పల పాయకరాజు
 సామానుడు గాడిని తెలియచున్నది క్రీశ 1600 ప్రాంత
 మున గోల్కొండను ఇ బాహి కక్షా కుమారుడైన మహా
 మ్మదులి కక్షా పాలించుచు డెను క్రీశ 1500లో అద్ర
 మ రాన తరము ఈ డు రాజ్యము కవచ్చి సుమారుమన్నది
 యొక్క స త్వరములు ఎంపాలి చెను అప్పలపాయక
 రాజు ఈ విజయపాత్రయై యు దనోపును

ఇదేకాలమున కర్ణాటకమున గజపతుల ముకు దబాహు
 లితే ద్రుడు రాజ్యమేలు చున్నాడు ఇతడు గజపతిలో చిరి
 వాడు ద్విపనాయక ముకందదేవుడనగా ఈ ముకుంద బాహు
 లితేంద్రుడే విని శముగా గ్రహించుచును ప్రకాశపుర
 గజతి క్రీశ 1581 లో చనిపోయి ట్లును అటుకరువాత అర్జును
 గజతుని సిన త్వరములకాము కర్ణాటకమును పాలించిన
 ఎడవ ముకుంద దేవుడు క్రీశ 1559లో రాజ్యోపాధిమును
 చేసెట్లును మూర్ఖ కృష్ణకాంత చరిత్ర (పుటలు 1930)
 యందు కలదు ఈ ముకుంద బాహులితే ద్రుడు రాజ్యము
 నకు వచ్చు రికి గోల్కొండందు ఇబ్రాహీం కుతుబు బాలన
 పాగుచు డెను ముకుందదేవుని చివరిరాజ్యకాల అర్థమును
 నిశయించుటలో చారిత్రకముల భిన్నాభిప్రాయములు కలవు
 ఈ ముకుందదేవుడు క్రీశ 1604 వరకు గజతి సంవత్సరా
 దిశ్యుడగుట ఉన్నట్లు ఈ క్రింది శాసనములు సాక్ష్యములిచ్చు
 చున్నవి

(1) దక్షిణభారత కావ్య సంపుటము V పేజీ 182 కాలము కాళ 1571 ఈసంవత్సరము నెం 1280 కావ్యసంపుటము ఉల్లేఖ పడింది దీనికాలము కాళ 1573 ఇదియును శ్రీ కూర్మమున దేవేయ చరిత్రనది

(2) రివ స పుటమున ఈ కాలమునకు చెందిన కావ్య మొకటి ఈ విషయము తోడనే వెలువడి (స. 1187)

వీడినిబట్టి తెలిసిన సారాళ మేముగా ముకు ద కావ్యము లెదే ద్రుడు మహమ్మదు కులీకుతుబ్షాను సమకాలికుడగు యే గాక క్రీశ 1804వ సంవత్సరము వరకు జీవించియున్నట్లు స్పష్టముగా తెలియుచున్నది

ఈ ముకు దదేవుని జయించి మహమ్మదు కులీకుతుబ్షాను అయి మను గొని ఇచ్చెనని చెప్పునోమన్న వివాదము లో తనరొవ వ కీర్తిరసమే త దీనివముగామన్నను కొత శత్రుము లేక పోలేదు సోమన్నకవికృతిభర్తలక వినివవిషయములు తనకు 150 న వత్సరములముందు కాలము నాచిరి వాస్తవమునకుపై గూడు కావ్యములముందు ముకు ద కావ్యము లెదే ద్రుని తరమిన కూరుకు వెను వీరుడు విప్ర గోత్ర జాడు కమలయ్యగారి కుమారుడు అయినవర్స 12 అశ్వాసాయని గారు క్రీశ 599 నాటి మొగటికావ్యము లో న్యూరాజ మొదలైన పెద్దపెద్ద దొలు అని ఉన్న యువ ఆ పెద్దపెద్ద దొరలలో క్షత్రియుడును మూర్ఖున శత్రువునైన అస్థి పాయక రాజుగూడ ఉ దియు యును ఈ కాలము క్రీశ 1599 అని కావ్య సమాలమున తెలియుచున్నది అప్పురిపాయక రాజు క్రీశ 1200 ప్రాంతమున ఆంధ్రదేశ చరిత్రలో ప్రఖ్యాత పురుషుడై వర్ణియ్యండును

అనకాపల్లి మాకామప్పగడియు ఉపమాక వేంకటేశ్వరాలయము అస్థి పాయక రాజుగారి గాథమగు దైవ భక్తి కీర్తనక వివర్ణనములుగా నేటికిని వెలుయుచున్నది

విశేషం

అప్పరి మహీనాధుడు మా అప్పరి పాయకరాయరాజు

అప్పరి రాజమోళి మా అప్పరి పాయకరాయరాజు

అప్పరిరాజు

అప్పరిరాజు చోళమాపాన శత్రురాజు అయిన త ద్రి వరదరాజు వీరు మూర్ఖున శత్రుత్వియుకై ప్లు తెలియుచున్నది చోళరాజులు కావేరికిని కి కావ్యము క్రవ్వి చి సన్యములకు నీవీ కి చి గర్వపామాపూర్వది మిక్కిలి పాటు పడిరి అప్పరిరాజునకు తిరువె గళా బ అను కూమరు గలను ఆమెను అర్చివీర్రాధీరుడును కె కటరాజు పెద్దగుమారుడును అశియరామరాజునకు అయినవ తరమువాడును అగు కోవ ద రామరాజుకవి అస్థిరాజు వివాహము గాని కెను తిరువె గళా బ మహాపరిత్రాక భావ భావపరిత్రాక ఈమె నిక త రము భర్తను ఎకబాడు యు కియు భర్తమకపైకిని వర్తిండును పరిగోరనముకు పాత్రమయ్యెనని రామరాజు యము వలన విడికమరుచున్నది

కోవదరామరాజు క్రీస్తుకము వసువేవకాల్పి చివరి కాలమున ఉ కిన్నట్లు ఉగా వలకుచున్నది దీనిని బట్టి అప్పరి రాజు గూడ అవాటివాడని తెలియుచున్నది

తం ఆం కా

అప్పరిరాజు

అర్చివీర్రాజుడైన రామరాజు రంగప్పరాజు ప్రాసన సా బో పాల్కానమును కావ్యము (సా బో 1 5 40) లో అప్పరిరాజుపేరు కావ్యమును ఈతడు ర గ్గరాజునకు అగ్ర జాడో ఎనక ద్రియో అగును చూడు-రామరాజు రంగప్ప రాజు అను వాగ్యము

ఖం ల రం

అప్పలాంబ

తుకున వ కియుకగు శ్రీకృష్ణ దేవరాయభానుకర్త మించిన ఎమ్మటు విజయగరపామ్నాక్షు నేతృత్వము ఆయన జల్లుడగు అర్చివీర్రామరాజు హస్తగతమయ్యెను ఈ రామ రాజునకే అగ్రమరామరాజు అను నామాంతరము కలదు శ్రీ కృష్ణ దేవరాయల కుమార్తెయగు తిరుమలా బను రామరాజు పరిణయమాడెను శ్రీకృష్ణ దేవరాయల మరణాంతరము ఆ మహారాజు సవతి తమ్ముడగు అచ్యుతరాయలు (క్రీశ 1580-42) ను తననికి విమ్మట అచ్యుతరాయలకుమారుడగు

వే కలరాల్లను కొద్దికాలము విజయ గరరాజ్యమును పాలించి మోనుమతో వేల్లడగు వేటరాయలను ధించి ముగియ నుడు రాజుకాగా ఆయి రామరాజు వలమున కివ్వయ్య ను కనమూడి అచ్యుత రాయల అంబరదగు రాజు రాయ ను (క్రి శ 1542-1576) నామమాత్రముగ రాజునచేసి తానే విజయనగర సామ్రాజ్యమును పాలి పరచెడి గెను

ఆర్యవీరి ముఖ్య ట్ల మగ చే కొని పాలించుటచేత ఈ వశమువారికి ఆర్యవీరి ఆయు వీరి కొడరు నచ్చాను ప్రధాన ట్లముగ చే కొనడచే నచ్చాలి ఆయు వారికి గృహములు రప్పను ఆర్యవీరి వశము కు మూపురపుడు బుక్కరాయలు ఇతడు వియగరాధీశుడైన సాక్షి అంబరరాజు (క్రి శ 1485-1491) ఓడల ర్థ సేనాని బుక్కరాయలకు గరరాజు రామరాజు నప్పకులను వారిలో రామరాజు కు కివ్వరాజు కొడరాజు శ్రీర గరాజు అను కమారలను వారిలో శ్రీర గరాజు కు కొనరాజు తిమ్మరాజు రామరాజు (ఆయరామరాజు) తిరమలరాజు వెటరాజు అను కమారును బిచ్చిచిరి కొలలో ఆయరామరాజు వియగరసామ్రాజ్యభావమును సుమారు ఇరవేమూడు నవత్సరములు మిక్కిలి చాచాక్యముతో నాను ఆయన శ్రీపుష్టదేవరాయలకు మార్తెయగు తిరవలరాజు వలన కష్టరాజు డొడ్డవర్మరాజు అను కమారును ఓడను మరియు ఆయరామరాజు కేల్లెళ్ళ

శీయడగు డొడ్డరాజు యొక్క కుమారులకు అప్పలాచి అను నామెను వివాహమాడెను పోచిరాజు తిమ్మరాజు యొక్క కమారైలగు కొడవర్మ అశ్వవర్మ అను వారిని గూడ ఆయరామరాజు పరిణయమాడి అదు కొడమా బ వన కొడరాజు చిన్నేమ్మరాజు అను కమారులను అజ్ఞాబ వలన శ్రీర గరాజు అను పుత్రుని కనెను ఈ విధముగ రామరాజు కు మొత్తము లుగరు భార్యలును అయిదుగురు కయలను ఉడిట్ల రామరాజీయము అను గ్రంథము వలన తెలియుచున్నది

కం ఆం కా

అప్పలాచి

ఈమె శ్రీ శ స అదుగుల వెకయ్య కవి రచించిన నర తిలయము దువచిది

వియగర సామ్రాజ్యాధీశుడైన శ్రీకృష్ణ దేవరాయలకు అల్లిడను స్వీటి వశీయడను అగు ఆయిరామరాజు కు (క్రి శ 1542-70) అయిదుగురు కమారులు కలరు వారిలో శ్రీరంగరాజు కు చిన్నవెటరాజు అను కమారుడు డెను చిన్న కలరాజు కమారుడు వెకలరాజు ఈతనకే వేంకట పతిరాయలు అయి వ్యవహార నామమున్నది

కం డ తిరాయలు అగిటి పురమునకు ప్రభువు అయిన క్రి శ 1542 ప్రాంతమున చామెట్ల ట్ల తెలియుచున్నది రాజాధిరాజు వీరప్రతాపముగ్గురు లిడరము లితడు హింసెను ఇదు గొప్ప రాకయనియు భర్త పరుడనియు భాగి నాగ్గి చెను ఇతడు కృష్ణవరాజు పుత్రియైన ఆలరాబి అనునామెను పోచిరాజు అయిడగు అంబరరాజు రాజేంద్రని కమారైల వెకవర్మ కోనేటివర్మ అను వారిని వివాహమాడెను ఈమె పురు భాగ్యలోను అప్పలాచి అను నామె భర్తయదు మిక్కిలి అను రక్తయై గొప్ప దు తిగాడేదగా డట్లు రామరాజీయమను గ్రంథము వలన తెలియుచున్నది

అగ్నివ్యాధి క్షతములలో భర్త అను రక్తిని పొందిన రోవాణి వట్టి అప్పలాచి ఆమె గొప్ప సుగంధ నవత్తి కలిది అయి గొప్ప అడకతై అయి వర్ణి పరిచినది వేద వారియదు ఈమె గొప్ప అరరము కిరిగియు డెడిట ఇట్టి సుగంధము కలిది గనుకే ఈమె తన భర్త అనురాగము కు పాత్రమయ్యెను ఈ దంతులకు మువ్వరు కమారులు జన్మించి

కం ఆం కా

అప్పలాచి

అప్పలాచి పండితకవి ఈయన శ్రీకృష్ణదేవరాయల అస్థానమున ఉడిట అనాటికపులుగొప్ప ఓడిముల రెడే మూడేని శాస్త్రముల యందును వేదవేదాంగముల యదును కళలయందును కావ్య ప్రబంధాంతములు నందును దక్షత గలవారు వీరు వీరేని ఒక కావ్యమును ప్రాస దానిని విద్యకృతలలో ఎరిచి అచటి విద్యాంశులచే కథాను

అని చుకొనివగాని వారి కావ్యమునకును వారి నిశ్శాంతి లభి చెడిది కాదు అ తంతమా తముగ పా డిత్యము ఎ కివులు రచి చిన గ్రంథములు అచటి ఆసాన దిత కవులచే అనార్యత ములయ్యెడివి ఎంత క్రమి చి క్యాములు వ్రాస ను కొందరు ర ద్రాస్యేపణ తక్కురులు ఆ క్యాములం లి గుణములను గ్రహి పక దొ గులను మాత్రమే చూపుచు కావ్య నిర్మాతలకు నిరుత్సాహమును జనింప చేసె వారు అయితే కొందరు సహృదయులు రసగ్రహణ పారీ ములు కావ్యమును సా తముగ ఎరి చి అనంపించు వారును ఉ డిరి కవికుల లింకడైన కాళిదాసు వ టి మహాకవి అభిజ్ఞాన శాకుంతల నాటకమున “అపరితోషా ద్విసుపాం క సాధుమన్యే ప్రయోగవిజ్ఞానమ్” అని వ్రాసుకొనినాడ లే ఆనాటి ండిత పరివర్తులను కవిత్వము వ్రాస మెప్పుంచు ఎంత కష్టమయ్యెడి దో అనూహ్యము

అప్పలాచార్యుని కవిత్వమున అనశబ్దములు ఎక్కువగా ఉండుననియు ఆయన ఎన్నిదితో అనశబ్దకయము లేరనియు అర్థమునిచ్చు అనశబ్దకయ నాన్తి అప్పలాచార్య సన్నిధౌ అను శ్లోకార్థ పాదముతో ఒక కవి అప్పలాచార్యుని ఆత్మ చె నట ఈ ఆత్మ యియమరము చేసవిధముగా రాడ గ్రహింప వచ్చును ఎక్కువగా అప్పలాచార్యుడు వైయాకరణి కావుర ఆయన చె త అనశబ్దకయములేదు అనగా ఎల్లప్పుడు సాధు బ్ది ప్రయోగముచే అప్పలాచార్యుడొకరు ను అను నర్థము చెప్పి డి ని మర్థింపవచ్చు ను కాని అంతటి సహృదయక ఆనాడు ఉ డెరా? కేవలము ఇది అప్పలాచార్యుని ఆత్మ చుటకే ఉత్పన్నమైగట్లు ంటి ని ప డికులు ఈ శ్లోపాదమును చాచుచుందురు దీనివలన అప్పలాచార్యుడు ఆనాటి ప డికు లలో పరిహస థానమడైనట్లు విశదమగుచున్నది

అప్పలాచార్యుని విషయము ఇట్టి అధిక్షేపముతోనే ముగిసినది కాని ఆయన వ్రాసిన గ్రంథములుగాని ఆయనకు సంబంధి చిన ఇతర చరిత్రముగాని చాటు పద్య మణిమంజరి ప్రథమ భాగమున కనవచ్చుటలేదు

కం ఆం కా

అప్పలేంద్రుడు

అప్పలే ద్రుడు సా బోపాఖ్యాన కృత్ రయైన రామ రాజు క నప్పరాజు మూడవ అన్నగారు చూచు వ్యా ము రామరాజురంగప్పరాజు

ఖం ర రం

అప్పవిధుడు

అప్ప ఖుడు చ ద్రఖాచు చరిత్ర కావ్యమును రచి చిన తరిగొచ్చూ మల్లన మ త్రి క్షేత్ర సోరుడు కాలము క్రి శ 1600 ప్రా తము అప్పవిధుడు జ్యోతిగ్గణికాస్త్ర ముతో పాక గతుడనియు మాన్యగురు చరణాభ్యునైక తత్పరుడనియు మల్లన వ్రాసెను ఈ మాన్య గురవె రో తెలియుదు చూచు వ్యాము తరిగొప్పుల మల్లన

ఖం ర రం

అప్పాటి

అష్టదిగ్రాజు భయంకరుడై హిందూరాయ మరత్రా ణుడై మూరురాయగడైన శ్రీ స్త్యుదేవరాయలు శాక తీయ చక్రవర్తు లో ప్రాక స్త్యు డియును వి యుగర సామాజ్యము నేసిన స గమ పాకున తుకున ఆరవీస కము లలో కృష్ణరాయ తో ఎరయరు స్వాస్థ్యభేములు లేరని చెప్ప వచ్చును ఆ మహారాజు తన మ త్రి సత్తముడైన పాశ్వ ణిమృదునును అప్పాటి యరి లివెడిచాడు

అయ్యన ఎంకొ టి చి

నెయ్యెలు కృష్ణరాయవృస పుంగవు చే నయ్యాని రి యెడి

లియ్యని విలుకాడవయ్య తిమ్మగునయ్యా

అని తిమ్మగున కట్టుమూర్తికవిచే పొగడ్త లొ నట్లు ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర (ద్వి కా పు 85) య మ క మును చీరేశ లి గ పంతులుగారు వ్రానియున్నారు అప్పాకిరి కటి యు గ ధరారులతో చేర్చి చెప్పు తెనుగుకవులకు ఆచారమైనది కస్తూరిరంగకవి అప్పాకి ఖటి యుగ ధరావిమ త్రిమూర్త్య (1 5) అరి తన కృత్తితయైన అనందరంగరాజును కీర్తి చి యున్నాడు క్రి శ 1 50 లో వ్రాయబడిన నల్లంగల్ వారి వ కాని యను లిరుద వ్రతావ సీసమాలి లో అప్పాటి కై వడినల యుగ ధరుమాడ్కి అని యుగ ధరాది మహా మంత్రుల ప్రణేలో అప్పాటి చేరు ఉదాహృతమైనది.

తిమ్మరుసు అను నామముకన్న "అప్పాజీ"యను నామమే తెలుగుదేశమున మిక్కిలి ప్రచారము గాచినది

పాశ్చాత్యిమ్మరుసు నామమును టి చూడగా ఇకడు ఓన్నడదేశము దలి రజత్రేమిడో నచివోత్తముడో అనివెటినే మ్మని చును కాని ఇక డా ధును చ ద్రగిరి దుర్గము లీన పాశ్చాత్యంకియుల యొద్ద తొలుత ఉద్యోగిగా ఉన్నకార డమ చేత ఈత ని పాశ్చాత్యిమ్మరు ని వర్ణవహరి చెడినారు అరసు" అను పదము రాజు అను న స్మృతపదమునకు ద్రవిడభాష లో ఎక్కడిన తద్దనము కర్మాభాషలో ఈ పదమునకు ఎక్కువ వ్యాప్తి లదు విజయనగరరాజులు ద్రవిడ కేళక రాజుల ద్ర దేశములకన్ని టినిని ఎచ్చ తాధిప తులై ఉడుటచేతను తిమ్మరుసు కర్ణాటా ద్ర సరిహద్దు గడి దుగములందును కర్ణాటదేశమునందును రాజీయోద్యోగము పెంపుటచేతను ఈతనిని తిమ్మరుసు అని పిలుచుచు డెడి వారు

తిమ్మరుసు వృత్తాతమును గ్రహించుటకు ఆధారములుగా రెండు కా నములు కలవు ఇరు మొదటిది కాళ 14౬౭ (క్రీ శ 1507) ప్రభవన ర మార్గశిర బహుళ 14 సోమవారమునాటిది ఇది విజయన ర చక్రవర్తి యగు వీరనరసి హరాయల పరిపాలనాకాలము నదరు తేదీవారు శ్రీమద్రాష్ట్రప్రధాన సాకునతిమ్మయ్య గారు అత తవుగంజిల్లా తాడిపరతి (తాడిపత్రి తాడిపత్రి) కాలూకా తాపత్రి గ్రామ మున దు వే చేయున్న శ్రీరామేశ్వర దేవస్వామిని శివ రాత్రి పుణ్యకాలమున పెద్దీసు కాలు విడచుచు కా నము పేయించి వీరనరసిహరాయల వారు తమ నాయకర మును ఇచ్చినగు తిరాజ్యములోను పెన్నెబడిసీను (పెన్నా ఎడి టము కావచ్చును) లోను పె డి డ్లకు పెద్దీసు కాలు గొనుటను వీరనరసి హరాయలకు పూర్వముగా విడిచి దీనిని బట్టి తిమ్మరుసు మంత్రి యొక్క ప్రజాపాతకత్వకత తేటపడు చున్నది వివాహము సాగ్వతికముగావున సర్వవర్ణముల వారును ఈ పన్ను రద్దుచేయుటను ఆపారముగా హాసించి యుండురు తాడిపత్రి దగ్గర పెన్నానది ఉత్తర వాహిని యొనట్లు ఈ కాన మున గలదు "యత్రినీలిగిరి నైత్ర పెన్నా చోత్తరవాహిని యత్రరామేశ్వరో దేవ నైత్ర ముక్తిర్న పంశయా"

తిమ్మరుసయ్య వారి రెండవ కానము కూడ ఈదేవా

లయమందే ప్రతిని పదివది కాలము శక 1491 (క్రీ శ 1509) శుక్ల నవమి కై కాళిపుర్ 1౦ శుక్లవారము ఇదియు వీరనర హరాయల పరిపాలనాకాలమే కిమ్మరుసు గారి నాయకమున నున్న గుత్తిరాజ్యములో పెన్నెబడి స్థల లోని నైడలపాడు (నెడ పాడు?) అను గ్రామము నకు వీరనరసి హరాయల అను కేరుట్టి ఆ మహారాజు కు పుణ్యముగా తాడిపత్రి రామేశ్వరదేవునకు సాకు తిమ్మయ్యం గారు రా ముచేరి ఈ దేవున కాయ గోగము టపమును గోపురప్రాకారాలను నిర్మి చెట కా నమునందు అష్ట భోగములు కేర్పాటు అని అవిగృహ ఆరాసు శ్మేగ నిధి నిక్షేప లల పాపాల అక్షిణం అను వి అక్షిణి యన నేమో విశిష్టమగుటలేదు మోనియరు విలియమ్స్ అచ్చే మున్నగు ప్రసిద్ధ నిఘంటుకారులు కూడ నిశ్చయమైన అర్థము చెప్పలేదు One of the 8 Conditions or privileges attached to landed property - అని మాత్రమే వ్రాయున్నారు ఇది అక్షి శక్తిమై యు దునేమో బరహో అది నిరంతరము శి చని భోగముని చెప్పవచ్చును

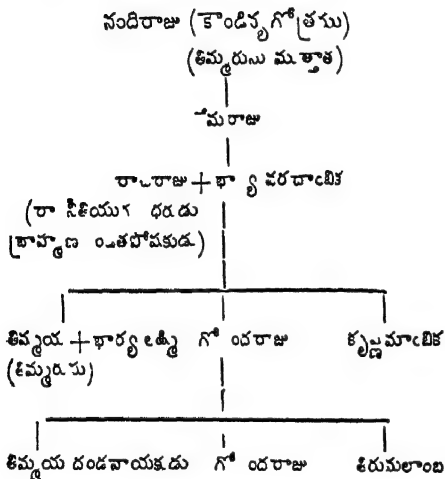
వాణ్యయాధారము లో మాయగారి మల్లన కృత రాజశేఖర చరిత్రము వాడె డ్లగ ఎను తిక్కాచూరున వాన త్రోవచందోయ వ్యాఖ్యలు సాళ తిమ్మరుసు రచించి చాల భారతవాణ్యఖ్యయు కిమ్మరుసు చరిత రచనము కు ఎక్కువ ఉపకరి చును ఇవిగా విదేశీయయా తిక్కలెన నైయన్ న్యూనిక్ మొద గు వారి వ్రాకలుచు స్వీకార్యములే చిలు కూరి వీరభదరాపుగారు తిమ్మరుసును శ్రీ అను గ్రామము క్రీ శ 183 లో రచియించి తిమ్మరుసు పూర్వులు ఏ ప్రాతమువారో ప్రస్తావముగా తెలియదు ఈ వ శమువారికి తొలుత కొ డవిడు ఎముయే స్వస్థా ముగ ఉ డెయ్య ఇకని కాతయు త ద్రియ కూడ కర్మాసామ్రా య సా వ్యభౌము లగు ప్రాధవరాయని ని మల్లికార్జునరాయనిని నామంశ గృ తులుగఉన్న సాళ్యవ శి యులైన మహారాజు కడ మంత్రి లుగ నుండి ప్రభావితమైన వారైనను మల్లికార్జునరాయల కాలమున కొండవీటి రాజ్యమును ఉదయగిరి రాజ్యమును గజ పతు లామి చుకొన్న దున తిమ్మరుసు క ద్రియైవ రాచి రాజు తన బిశ్వకర్ణము నంతయు కోల్పోయి చంద్రగిరి రాజ్య మునకు పలెనహోయననియు తిమ్మరుసు చంద్రగిరిలోనే క్రీ శ 1490 వ సంవత్సరమున పుట్టెననియు వీరభదరాపుగారు

ప్రతి అగ్రస్థభారతమునై కాను రచించిన హరవాక్యభ్యయదు తిమ్మరుసు తన తిరుద్రుల ట్లు చేర్చినవియన్నాడు

పాఠమీవ దివా సామధితి సీవ రామ ప్రయం రావయ్య వరదా వికాశత తచి తామకూలాసితీ

తిమ్మరుసు వంశము

గ్రాధాధారములవలన తిమ్మరుసు వంశక్రమమీదిగవ జూపబడినది

నవమ త్రి సాక్ష్యమృగము నారెడ్ల తిమ్మను త్రి సోదరియగు లక్ష్మి బిరు వివాహమాడెను ఈమెను లక్ష్మి అన్న గారు అనెడివారు ఈ సాక్ష్యము తి దే కా III 198 లో ముద్రి జన కానముగ కలదు లక్ష్మి అమ్మం గారు తిరునతి వే కళేశ్వరసామి సేలకై 1200 నర్రణములు నమ్మించి ట్లు కలదు మదయగారిమల్లన రచించిన రాజేశ్వర చరిత్రకృతి తి అప్పుడు త్రియు కృష్ణార్జున వార కృతికర్త గోపయ్యు నారెడ్ల మత్తాత తిశనయులు వీరిపురికి కాంధవ్యము చే తిమ్మరుసు మేనత్తర్తయనును

గోవిందరాజు మహామంత్రి తిమ్మరుసు తమ్మడు రాజధానియగు విజయనగరమునకు అవాడితడు పురపాలకాధ్యక్షు

దని నైయన్ తెల్పియున్నాడు రాయలవారి అనుమతితో గోవిందరాజు పోర్చుగీసు రాయబారులకు విజయనగర ట్టణమును నడిలి గృహరాజు సాధములను స్వయముగా చూపెను ఆ పోర్చుగీసు బృందములో వియగర వృత్తా తకథకుడు నైయన్ గలడు సాళువ గోవిందరాజు వీరసరిసంహారయల కాలమునను కృష్ణదేవ రాయల వారికాలము ను గతి పీఠము నాయ కరముగా పాలించెట్లు తెల్పుకా నములన్నవి (ద హి IV 800) మైసూరు రాష్ట్రములోని ంజ గూడులో చామరాజు గరము లో గుడ్డుటక లూకాతో ఇతని కాననములు కలవు ఆ దీశదు రాయలకిర; ప్రధానదని కలదు అన్న తిమ్మరుసు తోకాటు ఇతడును రాయలవారి ఆగ్రహమునకు గురియై చివరికామున బండికృతడయ్యెను అచ్యుతదేవరాయల కాలమున ఇతడు ఎక్కిపురై మహాప్రధానియై యున్నట్లు తిరుమలయ దన్న కాననములు సాక్ష్యము నిచు చున్నవి సాళువ గోవిందరాజు తన అన్నగారిలెనే తిరుమల శ్రీవే కళేశ్వరని కొలెలెవాడు తిరు తిలో (నె 97 జి టి) 2781522 నాడు వేయి చిన కా నములో కృష్ణరాయల రాజ్యాభివృద్ధి గాను ఇతడు గ డికోటిసీమలోని మోల్వాడి గ్రామమును దానుచేసెను అ దే నె 12 (జి టి) కాననమున ఉరవ కొ డిసీమలోని హడమచి గ డమము గ్రామమును దానము చేయుచు ఈ గ్రామారాయమును డి శ్రీవే కళేశ్వరులకు గోవిందరాజుస్వామి నై వేద్యము నేర్పాటుగాచి చెను ఈ కాననము తేది 20-11 594 ఇ దు సాళువగోవిందరాజు కమార్తె తిరమలమ్మయని చేర్చా బడెను అచ్యుతదేవ రాయల చి రి రాజ్యకాలమున 5 11-1541 (నె 85 జి టి) ఇతడు మ టవమునొకరాని కట్టి చి ట్లు తెలియుచున్నది (మా తిరుమల తిరు తి కా ననంగ్రహానివేదిక పుటలు 193 194) కృష్ణమా బి కమ్మరుగెల్లెలు నారెడ్ల తిమ్మ మత్తాత కార్య నారెడ్ల అప్పయ గోపయ్య మ ప్రుల తల్లి ఈన బి ధముచే తిమ్మరుసు వీరికి మే మామ యగుచున్నాడు "త్రిసాక్షితివ్వనచి కృరభాగినేయ; నాది డ్లగోపచి వోయతత్వవేది" అని నారెడ్ల గోపయ్య త్రి తనప్రబోధ చంద్రోదయ వ్యాఖ్యయందు కానము

"తద్యాగినేయ తరడి ప్రకాపా నాది డ్ల అప్ప ప్రభు గోపయ్య

తనయన్నయగు అప్పవార్యుడును తిమ్మరుసుకు మేనల్లు డ్లమని చెప్పెను

తిమ్మయన దినాభుకు ఇతడు తిమ్మరుసు కుమారుడని మ్యాక్ క్ కథనము రాయలగారి పుత్రుడైన తిరుమలరాయలకు పంపిణీ చేసినదియు అది తెలి రాయలవాళన ని చెరయ దు చగా ఎటులవో తప్ప చూసిపోయి రాయలవై ద డయ్యాత్రకెత్తి వచ్చెన యు ఈతని పైకి రాయలు అజ గృ కిమ్మయనవానిని ప ఎగా అ ఎర్ప కిమ్మ పినిని తిరిగి ట్టుకొని చెరయ దు డవేయగా అ దే చనిపోయెననియు మ్యాక్ చెప్పెను (ట 342)

కిరుమలా బ తిమ్మరుసునకు కజ్జా బ యందు బట్టిన భూతురు ఈమెను తనమే ల్లుడెని నాదె డ్ల అనుమ త్రి చె ను అప్పనమ త్రి కృతినో దిర రాజశేఖర చక్రము న దు సాళ్యతిమ్మ ప్రధానజామాతా (1 12)యొ పేర్కొన బడెను ప్రజోధకంక్రోధయ వ్యాఖ్యలు దుగూడ సాళ్య తిమ్మజామాతా అని కలెను దహ IV నె 800 లో వీరి ఇ టిపేరు సాళున అనియే కలెను రాచి రాజుగారి కుమారుడు సాళునగోరి నయ్యగారు కాచి సాళునయననది ఇ టిపేరుకాకపోవదు ను సాళునరాజులయొద్ద వీరు మ తి పదవుల నార్జి చుటచే ఆ రాజు న కనామమును వ్రామము నకు ము దుచ్చేపి కాననములయ నును చాజ్ఞయమున నును వాడుకొనియు మరు అదియే ప్రఖ్యాతికొచ్చియు శును మనోహర వ్యాఖ్యయ దు తిమ్మరు ప తనమూపురుషుని న ది రాజుగా పేర్కొనుటచే ను న దిరాజు ఇ నీపేరుగల వాసు నేటికి త్రావూరులో ఉ కుచేతను తిమ్మరుసు ఇ టిపేరు న దిరాజు వారై యు శునని యూహించు కవళాళ మున్నది వీరుకొ డనగ్రగోత్ర ఆ పవన బహుత్ర యబ్బుకొ ణాధ్యాయునియు గుత్తి విమూ డ కొ డవీటి దుర్గా ధ్యక్షులైన నాది డ్ల వారితో స బ ధ తా సవ్యములున్న వారనియు వీరందరు 15 16 వ శతాబ్దముల ను దక్షిణ హిందూదేశరాజీయ చరిత్రయ దు ప్రముఖ పాత్ర వహించి రనియు నిశ్చయమైనది

తిమ్మరుసు నాది డ్ల చిట్టిగంగవామాఖ్యనొచ్చి రాజు పీఠిని చేరుకొనినట్లు పూర్వచక్రతానులు వ్రాసినట్టి గంగన సాళ్యరసని హక్కురు కార్యకామరంధరుకు గారాజ శేఖరచరిత్రమునందు కీర్తితుడై వాడు (1-18) సాది డ్ల

వారితో వీరికి స బ ధము డుటచే ఇదీగిమైయు డవచ్చును బహుశ ఎచ్చిగ గుయే తిమ్మరుసుకు రాజీయోద్యోగమున సన్నిత కోత్వనము చేసి ఎ యు కను

కిమ్మరుసు శ్రీ కృష్ణరాయని కుక్రమాగమకైన ముత్రి వీరనర హారాయల కాలమున అనింపుర జిల్లా తాడిపత్రి గాగ్రుమున రామేశ్వరహమి దేవా యమున ఈ మ అగి తిలకని రె దు కానములు కల ని తెలికొని యున్నాము ఆ పాగి కమాళని నాయ కరమున కెల్లు చు డెను వీరనర హారాయ అర తరము తిమ్మరుసు తన నాయ కరమును తన తమ్ముకైన గోప కరాజున చ్చి కాను విజయనగరమునకు వచ్చి రాయల వారికి నిహితకడై యు డి యు డును

తిమ్మరుసు విజయనగరమునకు వచ్చు నాటి వీరనర సంహారమును అనసార దళము దు డెను మ శాయ్య ను కి ఒనాను నరస హారాయు తిమ్మరుసును ఎలి చి తన మరణానంతరము తన కుమారుని ఎట్లము కృష్ణరాయ నయు కృష్ణరాయ ను అ ధునిగా చే రాజ్యాధిపా మున కనర్హునిగా చేయవలయుననియు అజ్ఞా ఎంచెను వీరనర స హారాయ కుమారును అన్నె ఎ మి స వత్సముల తాలుకు కృష్ణరాయును ఇరువది స వత్సముల వయస్సి కలిగి నీ హో నమున నిచ్చి విధముల తగిలవాను కలకము ముగ వచ్చుచున్న తన పరగిని దుస్థితియోగము చేసి కొన తిమ్మరుసు రాజ్యమునెల్లముననున్నకై వారిచేతితో పెట్టవలెనని తలచి వీరనరస హారాయల అజ్ఞానిహ వహించవలసినవారై వేకకన్నులను దెచ్చి రాజు కు చూచగా నరస హారాయులు ప్రాసములు విడిచెను ఈ ఘరకార్యముకు రాయు కృష్ణతతో తిమ్మరుసును అప్పాటి అని పిలిచెడివారని చెప్పెను కా తిమ్మరుసు ఈ విషయము తొలుత కృష్ణరాయలతో ప్రసాదగా కృష్ణరాయలందుల క గీకరి చలేననియు త కు రాజ్యాపేక్షలేననియు నవ్వాసు లలో కలిసిపోగలననియు చెప్పెనని మ్యాక్ చెప్పెనాడు దీనినిబట్టి అప్పాటి యనుపిలుపు తిమ్మరుసు విద్యాజ్ఞాన వయోవృద్ధకృముల ననుసరించినదేగాని తోడు కాదని చెప్పవలసి వచ్చును రాయలకు తండ్రియందు గౌరవానిమానములు కలవు తన తండ్రి మరణానంతరము తిమ్మరుసును

కృష్ణదేవరాయలు తన తండ్రితో తల్యనిగా జూచుకొనెడి వాడ యైన వెన్నెలమి

శ్రీ శ్రీ దేవరాయలు క్రీ శ 1509 ఎ.లవరి 4వ తేదీన వియగర లెన్ని హా మున తిమ్మరసచే ట్టాక్షిమక్తు డయ్యెను దాని ప్రథమము కుమారు ధూటి కృష్ణరాయ వియసనదు ఎడ్లి యున్నాడు ట్టాక్షిమేకానంతరము తిమ్మరసు రాయల వారి ఆత్యంత ప్రధానదై రాజ్య వ్యవహారముల నర్హుని తానైన నిరసాచుచు డెను గది రాజుల దరును అమృతరసను కృష్ణదేవరాయల వారితో మానునిగా గెలిచి చెడివారు

రాయలు ట్టాక్షిమక్తునైన వెంటనే తన పూర్వలకు తోలిదని ఉపయగిరి కొడిచిదు దుర్గములపైబడి వాటిని జయించెను ఈ రెడను ఆవాడు గజతుల స్వాధీను

దు డెను తిమ్మరసు యనుగా పై ముగా గజతుల పై వ్యయములమొనరించి క్రీ శ 1516 జూను 28వ తేదీ కొడిచిదు దుర్గమును స్వాధీనముకొనెను అతడు ఆ దుర్గాలపై నెవీరకద్ర గజతిని తడితర కలింగ రాజు ల్పొడమును తీవ్రగా హమగ టుకొని జయనగరము కు న పావను రాయలు జయము కు న తోప చితివర్మరును నేదరూక్షునిగా యిమిచెను రాయలవారితో కలిగ దడయ్యారితో తాను పారో వలెను చుట్టచే తిమ్మరసు తమేలుచైన గోపను కొండపీడనకు ఆద్యక్షుగా నియమిచెను ఈ ముట్టిడి కృష్ణరాయల పేరు మీదుగా జరిగెనని న్యూజ్ చెప్పి ను తిమ్మరసే తన రాజు తి కళాకౌశలముచే స్వయముగా విజయమును పొందినెని చెప్పి కు శాసనస్థ ప్రమాణములన్నది

తిమ్మరును ముత్రి చాకచక్రమును దూరాకోచనము తంత్రక్షాపిని ప్రరర్పించు మఖగ ఘటము రాయల కలిగ దడయ్యారితో తిమ్మరసు వాతబోధను పెడచెనిని తెట్టి రాయలు కలిగ గజతి రాజధానియగు కలకముపై దండెత్త ప్రారంభించెను గ తులకన్న సాంబలము రాయలకు లేదు పైగా రాజధాని విడిచి రాయల పై వ్యయము జరుగు దూరము వచ్చి వి దేశమరణ్యమయము తన జలమక పై రిపుల మధికముగా ఉన్నప్పుడు మాయోపాయముచేగాని జయంప మీలులేదని తిమ్మరసు గ్రహించెను అతడు అవర చాదమృదు గజపతి పాపంతులైన దోడక పాత్రులకు వారి

ప్రభువుక భేము పుట్టించుటకై వారికి విశేషద్రవ్యమును రక్షా భరణమును ఎదునారు పెట్టెలలో తెట్టి వారికి ఒక్కొక్కరికి ప్రత్యేక లేఖను వ్రాసి తిమ్మరసు చారులచే పంపెను ఆలేఖలలో నొకదాని గజతి చదివి పాత్ర పామతులు లంఘించిరి తనముప్పు తెచ్చెదరని చేయు నదలేక రాయలకు తన కూకనిచ్చి వివాహముచే అతనితో నధిగాని చుకొను ఈ ధముగా తన ఎలికయైన కృష్ణ రాయలకు దక్షిణ భజాన డమైన తిమ్మరునును చివరకు రాయలవారు అధుగా తేసి చె లో పెట్టెని న్యూజ్ వ్రాసెయన్నాడ రాయల వారి ఎత్తెక పుత్రుడు తిరుమల రాయని తిమ్మరును ముత్రి కమారుడైన తిమ్మయదడ వాడుకు పము పెట్టి చంపెని రాయలవారికి తెలిసినది తిమ్మరునుపై రాయలని దను మోసి రాయల కుమారుడు రోగి ఎడితుడై చచ్చె ని న్యూజ్ చెప్పెయన్నాడు కనుక దేశము దుగిట్టిని వారెవరో తిమ్మరునుపై నిదను మోసి తిమ్మరునుతో పాటు గోవిదరాజును గూడ చెరయదు చివారి కన్నుల నూడబీ వలయు ని రాయలాజ్ఞా ఎరటం! బ్రాహ్మణుడు హతవృధుకాడు కనుక రాయల మరణా తరము తిమ్మరును గోవిదరాజు—ఇరువురను అమృత దేవరాయలచే చెరుమండి విడవబడి తిరిగి స్వేచ్ఛగా ఉప్పెట్లు తిరుమలయదున్న శాసనము చెప్పవన్నది అప్పటికి వారు ఎవ వులు దిరిగి తెలియను కాని వారి జీవితశ్రేణి ముకడదుర్భరముగానున్నట్లు వారమ్ము కొన్న చే కలెక్కరస్వామి ప్రసాద భాగము ను గూర్చి శాసనము లలో నన్న దా వలెన తెలియచున్నది

ముత్రి తిమ్మరసు కుక్కమగు రాజకీయ శాస్త్రము నదు మాత్రమే అభిమాము లవాడని తలచరాదు అతడు పండితుడు నగీత శాస్త్రజ్ఞుడు అగస్త్యకృత కాల భారత మునుకు మనోహరయను వ్యాఖ్యానమును రచించెను అందు

పద్యాల సౌ పద్యపద్యేతి సా సూయేన సర్వశ్రీ

సాక్ష్యశిష్య ముఖాంభోజమర్ధ మధ్యాగ్ర్య నృత్యశ్రీ

అయు షిది కుమార ధూజ్జీ తిమ్మరునుట్లు నుత్తించి యున్నాడు

కరచరణాదు లందఱకు గ్రంథనయంతటనే సమర్థకౌ మెరు ఎడిగాంచ నేర్పురొ పనిపివరల్ ధరలోన నెవ్వరి

కర్కరణి ఘటింపుచు గృతయుగంబున ద్రేవమ ద్వాపరంబునం
రరయగ సాశ్వతిమ్మ నచివాగ్రడి న మమ క్షణమునే

(౨ వి 2 104)

ఈ మహానీయుని భౌతిక దేహమెన్నడు వనము దెసో
తెలియదు

"1453 శకమందున అచ్యుతదేవరాయలు ప్రభుత్వం
చే న మీ ను నాశివరాయల క్షుణ్ణు లో 1465 శ మందు
అగ నేటి కుభ్యవృత్త వత్సర కార్తీక శుంకగురుచార ప్రధాని
కిమ్మరు య్యగారి కార్యకర్తలైన పోతుమామిళ్ళ శిష్యుల
గారు కొట్లాడుగాములతో శ్రీగోపనాథస్వామివారి ఆలయ
ప్రాకార ముట ములు కట్టి చి దధోజ్ఞానానకు ఎళిపాటి
శిం భొట్లు కరచేసి కొల్లూరిపాడన్ను ౨౦౦ అద్దాన యేకా
దశి వృణ్యకాలమ దు తిమ్మరునయ్యగారికి వృణ్యముగామ
ధారపోసియచ్చి యీ దేవాలయ శాసన స్తంభ మీద శాస ము
లిఖం చేసి వున్నాడు అని మె తి తి వ సంపుటమునందు
కడదు ఈ శాసనసారాంశము రంగంచారి గారి శాసన
సముచ్చయము (వి రం సం వి II పుట 642) న గలదు
తెనాలి తాలూకా కొల్లూరి గోపాలస్వామి దేవాలయములో
ఈ శాసనము కలది ని రంగంచార్యుల వారు సూచించి
యున్నారు

ఈ శాసనము సుసరించి చూడగా క్రీ శ 1518 సం
వత్సరముకు ముందే తిమ్మరుసు మరణించి యున్నట్లు విదిత
మగుచున్నను క్రీ శ 1534 న ప్రా కమున అచ్యుతరాయల
వారి కాలమున వెలసిన తిరుపతి శాసనములలో కిమ్మరుసు
ప్రసక్తి కనబడుచు డుటచేత తిమ్మరుసు క్రీ శ 1540లో మర
ణించి యున్నట్లు తల చుట యుక్తము

ఇట్లు అప్పాశ్రీ ిజ్ఞాననిధిగా రాజసితి చతురదుగా
స్వామిభక్తి పరాయణుడగా కృష్ణరాయల దక్షిణభుజముగా
కృష్ణజ్ఞుడగా స గీతకళానిధిగా వ్యాఖ్యాతగా స మ య
స్ఫూర్తి విరాజితుడుగా కృష్ణరాయల నకలనై న్యాయుడు
డగా యోధాగ్రేసరుడుగా ఔదార్యనిధిగా విఖ్యాతు
డైనాడు కృష్ణరాయలను రక్షించువాడు అతనికి రాజ్యమి
చ్చించువాడు అతనిని దిగంత విక్రా తయశస్కునిగాచి విన
వాడు కిమ్మరుసుమంత్రియే అనుట అతిశయోక్తి కానేరదు

వి శి సుం

అప్పాపండితులు

శ్రీ వీరప్రతాప సదాశివదేవమహారాయలు విజయ
నగరమున దు సామ్రాజ్యపాలన చేయుచున్న కాలమది
అప్పట్లో కొ డోడరాజ్యము నులుంగడిసామ్రాజ్య అ శ
ర్వాగముగా ఉ డె రి శ్రీ మహ మ దళేశ్వర రామరాజు
తిరుమల రాజయద్రేవ మహారాజు కొం వీరనకు పాలన
దుగా ఉ డెను ఆయన శం 146 (క్రీ శ 1౦64, కు సరి
అగు రక్తాక్షి న వత్సర పాడకుర్త పకావరిదివి మిన కొ డ
వీటి కుమలో న డెబెరుగు అగ్రహారమున లి 14 పుట్టెల
మాతమును ధార్మగోత్ర ఆర్య బ్రాహ్మ యజ్ఞశాఖా
ధ్యాయులైన ప డిలమహా పామ పౌత్రుడను జగన్నాథ
పండితుల పుత్రుడైన కృష్ణ పండితుకు దానము చేసెను

ఈ శా సుముజటి ఆకాలపు లావాదేవీ ాంకవరకు
తెలియవచ్చుచు న్నిచి

తిరుమలరాజయ్యచేర ఈ గ్రామముకు తిరుమలరాజు
పురషను చేరుపెట్టబడెను ఈ దానము తిరుమలరాజయ్య
గారి దివాణము వున్నకములలో నమోదు చేయబ నట్లు
వహివ్యవస్థపరచేసి అనుమూలం వలన తెలియుచున్నది
అగా 18 వ శతాబ్దిమున దే ఈనాటవలెనే భూములిజప్తే
షను అవలలో ను డె నుట విదితమగుచున్నది వహిలగా
వున్నకము రిజిస్టరు ఇది పర్షియను పదముగా తోచును
భాకాజిహీ అనుటకడను అస్థానపు కవిలలో నమోదచేసిన
తరువాత దానప్రతిగ్రహిం ఉపయోగము కొరతై తామ్ర
శాసనము అతనికి ఇయ్యబడుచు డెను సదరుదానము విష
యమై ఎదైనవిచారము వీర్పడి చో అస్థానమున దలి వహి
పారము సర్దాయకముగా ఉ డియుండును

దా ముపుచ్చకొన్న కృష్ణపం డితుడు దానిని ఏ కార
ణముననో అప్పాన డితుకు పరివర్తనము చేసెను ఇంకకను
దా మీయబడిన భూమి కొ డపీటలోని గోపీనాథ దేవునకు
ఇదివరలో కెల్లచుండిట్లు వాకబు వచ్చియు డును దేవస్వ
మును అనుభవి చుటకు వెనుదీసిన అప్పాపండితుడు దానికి
త్రివిధాన మాలోచి చి ఎద్దిరాజు తిమ్మరాజుగారి అనుజ్ఞ
మీద న దిబెరుగు గ్రామములో తనకు సంక్రమించిన భూమికి
బదులుగా అంకవిస్తీర్ణమగల అనగా 74 వృత్తుల భూ మిని
అద్ద కి సేమతో విలిచి గోపీనాథదేవునకు కెల్లవట్లు వ్రాయించి
ఇచ్చెను దీ వలన దేవభోగమును స్వంతమునకు అనుభవించు

మహా పామును దీ అప్పావండితుడు విముక్తుడయ్యెను అప్పావండితుడు మొదట అర్ధ శతాబ్దము లేళ్ళ గ్రామ వాసియు యుడవచ్చును కావుననే అక్కడ భూమినిొని ఈయనిగెను నదివెలుగు గ్రామమున దలి భూమి చేపట్టమని తెలిసిన యివాళికూడ అప్పా వుడు దానిని విడచి యేల రోలేకను ప్రక్కననుచు ను దాని మూఢాము అ కిష్ట మనుకాదు ఈ సూక్ష్మ గ్రామము న దాకడు నివాసమేర్పఱచు కొనుటచే అద్దంకినముకు గురలిపోవునకు ఇష్టములేక అక్కడనే స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనెను

దేవస్థమును అనుభవించు దోషపరిహారార్థమై కాబోలు అప్పావండితుడు నందివెలుగు భూమిమీద మూడవవల రాజు డిని గోపినాథ దేవునికి నమర్చి చెను ఇదివరలో ఈ భూమిని చేయువారు ఆరవవంతు మాత్రమే దేవుని దివాణమునకు చెల్లించుచుండిరి ఈ విధముగా వంద పరిష్కారమున దు కొడ పిటి గోపినాథ దేవుడు మ చిలాభమునే పొందెను గోపినాథ దేవునకు ఆర్ధ శతాబ్దములో 74 వృత్తులు + నంది వెలుగుభూమిలో మూడవవల ఆదాయము చెరసిన 15 ఖాగము ముట్టగా అప్పావండితునకు క్లిమాత్రమే ముట్టుచున్నది దైవభీతిగల అప్పావండితుడు వరద్రవాపువహారణ వాదభేసి నజ్జనుడని ఈ భూమి పరిష్కార వర్ణవహారముచే సిర్గావకుగుచున్నది ఇది నద్దిరాజు తిమ్మరాజు గారు ప్రభుత్వాధికార బలముచే సాధించిన పరిష్కారము కాదని చూపుటకై కాబోలు లేళ్ళల్లి గ్రామవృత్తులను అప్పావండితుల వారు గోపినాథదేవునకు దానాన పూర్వకముగ నమర్చించిరి

కాననునందు చెప్పబడిన వృత్తులు అగగా దేవునిసేవలకు ఇచ్చుకూములని తెలియనగును నదివెలుగు గ్రామము గుంటూరుజిల్లా తెనాలి తాలూకాయందు కలదు అదిని నేటి జనాభా 5814 ఈ గ్రామము పౌరాణికముగను చారిత్రకముగను ప్రసిద్ధిచెందినది

ఖం ల రం

కొ పెం

అప్పావల్లె

ఈయన ప్రశంస (శి దేవా II 52 84 పుటలలో) వచ్చినది ఉత్తరమేయరు అను గ్రామము ప్రస్తుతము మద్రాసు రాష్ట్రములోని చెంగల్పట్టు జిల్లాలో కలదు దీనినే పూర్వము రాశేంద్ర చోళవంశుడేసి మంగళము అనేదివారు

క్రీ శ 15 వ శతాబ్దినుండియు ఈ ప్రాంతము తయి విజయ గర సామ్రాజ్యముక్రింద ఉండెడిది అదువలన ఉత్తరమేయరున దు విజయగరసేనలు విడిచియుండెంచి అప్పావల్లెయు అతని చెప్పగారగు మన్నారవల్లెయు ఇరువురును వైస్యాధిపతులుగ నియుక్తులైరి ఈ సోదరుల వృత్తాదులు కరవట్టి పులిఃశూర్పు అనువాసు ల్లి క్కాలమ్మగారు వీరి జన్మస్థలము ఉత్తరమేయరును అటియున్న మహాపాలకుల కాలచేరి అను ఒక కుగ్రామము

అప్పావల్లె అనిసోదరుడు తిరుమల తిరుపతులయ దు తమపాలకల పూర్వము కోరువు చేయి చిరకానములనుబట్టి ఈ సోదరులు విజయనగర ప్రభువులగు సాళువనరస హరాయలు (1480 1491) ఘనవీరనరసహరాయలు (1508 1509) శ్రీ వైష్ణవదేవరాయలు (1509 1530) వీరి రాజ్యపాలన కాలము వరకు విజయనగర సేనలయందు నిమగ్నులై ఉన్నటుల తెలియవచ్చుచున్నది

కానస్థలిపయములను పరిశీలించినచో అప్పావల్లె కౌండిన్యగోత్రుడనియు అసల బసూత్రుడనియు తెలియును ఆ కాలపు దానోద్దేశములు సమయములు వాటిని భాతాలో చేర్చవద్దని దానమును అమలులో పెట్టు విధానము మున్నగు పెక్కువివరములు కానములవలన మతోధములగును ధర్మము నెఱవొల్లదనిచివర్వక్తి స్వామి వారి శ్రీక దారమునకు రొక్కమునుగాని దానమీయదలచిన గ్రామమునుగాని ఇచ్చును దానిని శ్రీ వైష్ణవుల సమ్మతితో దేవస్థానపు కరణము లేక లెక్కలువ్రాయు అధికారి దేవాలయపు భాతాయందు ఎక్కించును రొక్కమైచో దాని మీద వచ్చువడ్డీతో దాతయైన యజమానుడు కోరుసేవలను నడింతురు సదరుసేవలకు అవసరమగు నమర్చవస్తువులను శ్రీ భండారమునుండి కొలతలెక్కుప్రకారము ప్రసాదము చేయువారికి ఇత్తురు ధాన్యము లియ్యము నేయి తెల్లము పప్పు మగ ధాన్యములు ఆకులు పోలు నూత వస్త్రములు కాగడాలుకు నానె మొదలగు సంభారములన్నియు శ్రీ భండారమునుండి ఇచ్చు తురు యజమానుడు గ్రామము నమర్చించినచో దానిమీద వస్తులను రాబడిని శ్రీక దారమునకు జమట్టి అట్టి ఆదాయముతో యజమానుడు కోరినసేవలను నడుపుదురు

అప్పావల్లె రెండు విధములైన వర్ణస్థలను చేసెను

వీరనరసంహారయని ధర్మముగా గోవిందరాజస్వామికి శ్రీ శ 1508 స . న డోలోత్సవమునకై చేసిన ధర్మముగంధాళడు శ్రీ శ దారము కు 7800 సర్వస్వములు నగదు రూ మున సమర్పించెను దీనిమీద వచ్చుపన్నుతో ఆయన కోరిన సేవలను ఏర్పాటు చేయు దరు శ్రీకృష్ణదేవరాయల ధర్మముగా చేసినా వర్ణవస్త్రయ దు ఉప్పొంగి ఒక గ్రామమును రా ము చేసెను దానిమీదవచ్చు ఆదాయమును వనూలుచేసి దేవ స్థా మువారు యజమానుడు కోరినసేవలను ఏర్పాటుచేయు చు ఎరి గోవి దరాజస్వామి చేయుటకు అప్పొంగి ఏర్పాటు చేసినసేవలు డోలోత్సవ స దర్శమున ఆరంభి చును ఎక్క యొక్క జన్మలాలనక్షత్రమైన చిత్రాక్షత్రమునాడు అ కు రార్పించేయబడను కృష్ణదేవరాయల పుణ్యము కై శ్రీ శ 1511 స వడై వీడు రాజ్యమునకు చె దిన అరణిసీమ లోని వీరక పనల్లారు అను గ్రామమును వే కుళ్యరస్వామి సేవకై దామచేసెను ఆధర్మము అప్పొంగి అల్లియైన అక్కాంమ్మ క్రార్థదివసమునాడు దేవుని సేవలకై ప్రవర్తించి నది

ప్రసాదములో కొంతభాగము యజమానునకుగాని అతని వారసులకుగాని అతని యాదేశము పొ దిన ఇతరులకుగాని ఇతరు కొంతభాగము ఆలయపు పూజారులు స్వీకరింతురు దేవాలయ పరివారములో శుభ్ర స్త్రీలు జీర్ణోద్ధారము చేయు వేస్త్రులు వంటలవారు పురోహితులు మున్నగు వారు దీరి పుణ్యదీపములు - ఉత్సవదీపములు కొన్ని పేర్కొనబడినవి బ్రహ్మాత్సవము ముక్కోటిద్వారశి డోలో త్వసము వస తోత్సవము సహస్రకళాభిషేకము శ్రీజయ తి దీపావళి కాకుర్యాల ఉత్తానద్వారశి శ్రీ రామానుజాలవారి ప్రీతిగాచేయబడు అధ్యయతోత్సవము మొదలై వి కలవు అప్పొంగి తనపేర స్వామివారికి ఉత్సవ మంటవములను గూడ కట్టి చెను

కొ వెం

అం ల రం

అప్పాపురం

అప్పాపుర గ్రామము గు టూరు జిల్లా బాపట్ల తాలూకా కాకమాను ఎర్పాలో ఉన్నది ఈ గ్రామపు ప్రస్తుతపు జనాభా 2118 వల్లం ల్లి సోమేశ్వరశర్మగారు తాము రచి చిన “రెడ్డి రాజ్యములు అను అంగ గ్ర ధము

నందు 271 వ పుటలో ఈ గ్రామము దలి ఒక కాననమును ఉదా హరి చియున్నాడు ఈ కా నకాలము శ్రీ శ 405 ఇందు ధరణికోటను రాజధానిగా చేకొని పాలి చిన డోవంశజులు హరిను కృష్ణుని సంతతి వా మని చెప్పకొనిరి స దర్శి చితము శ్రీశర్మగారు ఆ ద్రదేశము నలి డల్లియ వ శ ము ఉ పమును పేర్కొనిరి శ్రీ విజయము రామ విలా ము ధం జయవిజయము ల్లియ గోతి మూల మొదిలగు ఉప్పొంగి కనులును దేశము నాలగు చెరగుల పడియున్న కా నమలను ఆ ద్రదేశ డల్లియల వంశాను క్రిమోకి ను తెలియచేయుచున్నది

ధనంలయని యము అను కావ్యమును మహావి శ్రీనాథుడు రచించి గన్న భూపాలునం అ తము చేసెను అందు కృత్తిభర్త ధరణికోటను పాలి చిర కోట వ క్రియలకు మూల పురషుడైన హరిమృష్ణుని స తతివాడని కవి తెలిపెను ఆ ద్రదేశమందలి డల్లియులను రాచవారని ఎలు చుటయు కలదు ఈ వ శములలోని వారలకు “వేషణి హనుమ త” అను బిరుదు కలదు

పెద్దాపుర తాలూకా తూర్పుగోదావరి జిల్లా తిరుపతి గ్రామమున వె న శ్రీర గరాయదేవాలయమున వలి ముఖ ము డవ శిరాస్త ధమున శక 1804 (శ్రీ శ 149) వాటి కానమొకటి కలదు ఇ దు వత్సవాయ అయ్యవదేవ మహా రాజుల స్త్రుజ ము స్వామి వారి సేవల చేయ చి వివరము లు కలవు “పేను హనుమ ల” బిరుదు ప్రతావత్యవాయి అయ్యవదేవ మహారాయలు అని కా నమునందు చె న్నడినది దీనినిబట్టి త్యవాయి వ శము వారు వేషణి హనుమ త అని బిరుదు పొ ఎరిని తెలియను ట్టి బిరుదు శేష చి రాచ వారికి కూడా ఉండి యు డవచు ను వేషణి అను పదము నకు శబ్దరక్తాకరకాదలు స్త్రీ నూరెడరాయి సన్ని ల్లి అను అర్థములు చెప్పిరి ఈ అర్థములలో ఎదియు ఈ బిరుద విషయమున అన్వయ చటలేదు వత్సవాయి వ శమువారు శత్రువులను నుగ్గు చేయుటతో హనుమంతుతో పుబ్బులను అర్థము చెప్పచో ఈ బిరుదు సార్థక్యమున చెందువేమో! వత్సవాయి వ శమువారు సూర్యున శమునకు చె దిన ప్ర ద్ధ కటంబీయలలో నొకరు పెద్దాపుర సంస్థానమునకు చెందిన వత్సవాయి తిమ్మ గవతి వారి ఆశ్రయములో ఎనుగు లక్షలా కవి రామలిలా మను గ్ర ధమును రచించెను అ దు చాగి

అను రాజవ శము వత్సవాయి వంశముగా పరివర్తనము పొంది విషయము నూచి చరిత్రనది చాగి ఎర్ర పోతిరాజు కుమారుడు రామరాజును నాశడువత్సవాయి అను పట్టణమున కాశ్యపముగా నివంచట వలన అతని అంతఃపారు చాగి వంశజులని వ్యవహరింప బడుటకు బదులుగా వత్సవాయి వంశజులుగా వ్యవహరింప బడజొచ్చిరని తెలియుచున్నది తెలుగుచోడులు ఉడి రాజులు తమ కానుకలందు కాము సూర్యవంశజుల మరియు ఎలమ చిలి వేగి చాళుక్యులు కాము చంద్రవంశజులని చెప్పుకొనిరి

కాశ్యపపట్టణము జిల్లా మ్యూన్సిపల్ అను గ్రంథమున దుఆంధ్రదేశమున లిరావవాక్రీకరకలక్రీక 1540 ప్రాతమున పూపాటి శివమృగూపాదు శ్రీమత్సామయము కావ్యమును రచించెను అందు మాధవవర్మ (క్రీశ 581) అను రాజు వశ్యధ బయ కాడిన్య కాశ్యపగోత్రులైన శ్రీమత్సామయతో ఉత్తరదేశమును డి తెలంగాణము కు నలన వచ్చి ట్లు చెప్పబడినది ఈ మాధవవర్మ వేయి చిర పాల మూరు కానుము (క్రీశ 581) ప్రామాణ్యముగా గైకొని చారిత్రికలు ఇతడు ఏను కుండ వంశమునకు చెందిన మాధవ వర్మయే యెయుండవచ్చునని నిశ్చయించిరి

రెండవ కాశి ప్రోలుని హనుమకొడ కానమున (క్రీశ 1117) ఉగ్రవాది మేళరస యొక్క పూర్వపు మాధవ వర్మ అనియు అతడు గొప్ప గజతురగ పరాక్రమై న్యము కల వానియు పరాక్రమవ తుడనియు తెలిపబడినది ఉగ్రవాది మేళరస (మేడరాజు) వరంగల్లు జిల్లా పాకాల తాలూకా (ప్రస్తుత నరస పేట తాలూకా) లోని కురువెట్టకును గోదావరి నదికిని మధ్యనున్న దేశమును పాలించినటుల ఇతని మంత్రి నాగదేవరాజు గోవిందపురమున వేయించిన కానము వలన తెలియవచ్చుచున్నది మేడరాజు తైలమతాళిమాని ఇతడు ప్రోలరాజు కాలమున యువకుడుగా నుండి కాశీయ పామాన్యమును లెక్కచేయ చాలకాలము స్వత్రువుగా వ్యవహరించి వార్తకమున రుద్రదేవ మహారాజుచే ఓడింప బడినటుల వాడుకగాండ వేయిస్తంభాల గుడి కానమున తెలుపబడినది మాధవవర్మ పరమధార్మికుడుగా వ్యాయబుద్ధి కలవాడుగా కీర్తిని పొందెను ఇతని ధర్మ వీర్యవ్యక్తమునకు పంతోపించి వెజవాడ మల్లేశ్వరస్వామి కనక వర్ణమును కురిపించెనను విశిష్టము కలదు పూసపాటి విజయనగర

అంధానాధీశులు మాధవవర్మ న తతి వారసుని చెప్పుకొనుట వలన ఆంధ్రీ పాంశపు శ్రీమత్సామయ కుటుంబములవారు విజయనగర మహారాజులను గౌరవ పురస్కరముగా వేసిని పరిగడించుచున్నారని

ఆంధ్రదేశము కలిరావవారు కాముకాశ్యపగోత్రులైన కాశీయు (కురుగల్లు) ధనుజయగోత్రులైన కుటుంబ వశజుల (అమరావతి) వశ్యగోత్రులైన పరిచ్ఛేరు (వేదేన్య కొల్లిపా) కాశ్యగోత్రులైన వరాహక వశ్యున శితి వారసుని చెప్పుకొనుచున్నారు ఇదు ఎరాటకుల ఎపాత మునాలై ఉడిగో తెలియవచ్చుట లేదు రెడ్డిరాజుల పరిపాలన కాలముకు రావవాతో గృహనామములలో కాశిలో జేసరులు ఎర్పడి వి నేను వీరు దంతులూరి మందపాటి వత్సవాయి పూపాటి అను గృహనామములను కలిగియున్నారు 13 శతాబ్దికి చెందిన మగళగిరి ఆరదకవి కాను రచించిన విజయూర వలొంమును దాన్ల వర్ణనపుకు కృతి ఇచ్చెను వీరు హాసీయ పుష్ప స కతివారాలి అతడు తెలిపెను మందపాటి శ్రీమత్సామయ కాము కాశీయుల వారసుల మరియు పూపాటి వారి పూర్వులు కాము పరిచ్ఛేర వంశము వారసునియు చెప్పుకొనుట కలదు

కొ వెం

అప్పాపురం కొలువ

అప్పాపురం కాలవ గుంటూరు తాలూకాలో ప్రవహించుచున్నది గుంటూరుజిల్లాకు ముఖ్యమైన నీటివనశి కృష్ణానది విజయవాడ ఆనకట్టకు రక్షిణిపట్టుగానున్న సీతా నగరమునుండి బోయెరకాలవ దుగ్గిరాజ వద్దకు వచ్చు రికి మూడువంతుకాలవలగు విశ్వక్రమైది అవి త్యాకుకాలవ నిజాంపట్టణము కాలవ కొవ్వముకాలవ అనునవి జాగర్ల మూడి లాకునకు ఎగువ కొవ్వముకాలవ కాలవనుండి విడిపోయిన అప్పాపురం కాలవ వలన గుంటూరు తాలూకా లోని కొన్ని భూములు సాగుగుచ్చువి 85/D/8 అను సంఖ్య ఇండియా సర్వేవారు ప్రచురించిన బొమ్మపాటి ల్ చార్టు ననుసరించిన సంజ్ఞయని తెలియనగును

కొ వెం

అప్పా ముకుందరావు

ఈయన 1935 (త. ని. 21) ఫుట) గ్రంథముతో చేయ నైనది ఈతడు నిర్మల జమీ దారుల పర వరకు చె దిన వాడు ఈయన త ద్రియైత జగ తిరావునకు మొదటి జాము ఆ పుజావాజరి 1187 (కీ క 1, 7) లో జాగీరును న దను ఇచ్చి ట్టు తెలియుచున్నది జగతిరావు వాజరి 1159 (కీ క 1749) లో మరణి చగా అప్పా ముకు దరావు నిర్మల పరగ డాకు జాగీర్లను అయ్యెను క్రీ క 1743 లో ఆ పుజా నిజాముల్పల్లి గతి చెను ఆయన కుమారుడు నానరుజం గును వనుమడు ముజఫరుజ గును మైదరాబాదు న హాసన ముక్త కలహంజకోచ్చిరి

అప్పా ముకుందరావు ముద్దుడైన పాలకుడు ఇతడు ప్రజాపితమును దృష్టియందుంచుకొని పాలి చెను ఈతని కాలమున నిర్మల పరగడా చక్కగా అభివృద్ధిచెందెను అప్పా ముకుందరావు పరాక్రమశాలియనుటకుగూడ అనువగుచున్నది చాలకొండవద్ద జరిగిన యుద్ధములో ఈతడు ముఫ్త్రహ ణాను అనువానిని ఓడించెను అప్పటికి దక్కను సుబేదారు (నానరుజ గు కావచ్చును) ముకుందరావు సాహ పరాక్రమ ములను అభినంది చి ఈయనను సముచితముగా గౌరవించెనట నీతిజ్ఞాయశిలు కలిగి ప్రజాక్షేమ దృష్టితో జమీందారీని పరిపాలించుచున్న అప్పా ముకుందరావుగారు ఇతర ఉద్యోగులకు కంటికప్రాయము డయ్యెను ప్రభుత్వధనమును అవహరించు పార్శ్వపరులకు వీలుచిక్క దయ్యెను

ఇట్టి దుర్వినితులగు అధికారులందరును ఏమయి కుట్ర చేసి అప్పా ముకుందరావుగారిని విషప్రయోగముచే సంహరించిరి వీరి తరువాత నిర్మలపరగదాను పరిసరములందలి ముగ్గురు జమీందారులు ఆక్రమించుకొని పరిపాలించిరట్లు చెప్ప బడినది వీరు కడంకరావు గోపాలరావు అనంత వె కట రావు అనువారలు ముకుందరావు దుర్మణ్యమునకు కారకులైన కుట్రదారులలో వీరు ఉ డిరో లేడో తెలియదు

కా గో

మ

అప్పాయివల్లి

అప్పాయి ల్లి మహబూబునగరం జిల్లా మహబూబునగరము తాలూకాలో ఉన్నది ఈ గ్రామమునకు రి మైక్లలో మహబూబున ర ట్టణమున్నది ప్రస్తుతము ఆ గ్రామ మును కోదూరుతో కలిపి దీని యొక్క తెలుగు కెము పడము అప్పాయివల్లి ఉత్తరమున బొక్కలోని ల్లి ట్టణ మున ముక్కడిగట్టు సరిహద్దులు ఇచ్చు ముక్కడి ట్టు అడ్డగట్టు దొంగట్టు బడలోతిప్ప బొక్క సేగట్టు మాలగుట్టు మునలమ్మగట్టు కుక్కుపారెట్టు గుడ్ల ట్టు రెడ్ల ట్టు అను నవి ఉన్నవి ఈ గట్టు గుట్టలపై పల్లి ఓచీ చీకేరి నేరేమ నీతాళము ఇప్ప పాలి చెట్లు లవు ఈ గట్టులు ట్టు రాయి నిర్మాణములు అప్పాయివల్లి విస్తీర్ణము బారి ఎ రములు

1931 సం జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఇచ్చట 290 మంది జనులు కలరు ఈ స ఖ్యలో 50 మంది పారి మలు 28 మెహల్లు జాతులవారు ఇచ్చట ఇ డ్లు ఒకచోట గు పు గను ఒకచో దూరముగను ఒకచో ప పక్తిగను నిర్మి చ బడియున్నవి ఇచ్చట 445 పెంకుటి ఇ డ్లు ఒక కా క్రిటు కప్పుగల ఇల్లు ఒక ఎక్కువ అంతస్తులగల భవము ఉన్నది గ్రామస్థులలో 80 కాతమువారు పరి అన్నమును 20 కాతము వారు జొన్న అన్నమును తి దురు వీరు బావనీటిని త్రాగు దురు ఇచ్చట వేవికాలములో నీటి ఎద్దడికెదు

2 మైళ్ళ పొడవుగల మాలకు టవారు 2 మైళ్ళ పొడవు గల మైసమ్మ చెరువువారు కలవు మైసమ్మ చెరువు మాల కుంట నల్లకు ట కొత్తకు ట తిమ్మాయకు ట ర్నాల కుంట ఊరకు ట ఆమెడకు ట కానుగులకుంట ఆకులవాని కుంట దానికు ట-ఇవి ఈ గ్రామ నీచినదలు 1988 67 స లో వంటిలండ్ 2025 ఎకరముల భూమి ఉపయోగించ బడెను చెడవుల క్రింద 300 ఎకరములు ఇతర వనదల క్రింద 15 ఎకరములు సాగుబడి ఆయెను 15 ఎల్బిక్ మోటారులు 27 అయిల్ ఇంజనులు 40 ఎ రములకును 40 మోటారులు 150 ఎకరములకును నీటిని వ్వయచేసెను పరి జొన్న చేదమెగ రాగులు పజ్జలు వండును గు రకు లను గుమ్మలలో గాడెలో నిలువచేయుదురు వీటిని బండపై మహబూబునగరమునకు ఎగుమతిచేయుదురు చిన్నముమిడి

కోట ఒకటి లదు గ్రామస్థులు తమ అవసరముల నిమిత్తము మాత్రమే బొమాటో వ కాయ మొదలగు కూరలను ఎండి తురు ఈ గ్రామమునకు 881 ఎకరముల అడవి ఉన్నది ఇది గవర్న మెంటు పాలనలో ఉన్నది దీనిలో సీతాఫలములు తునికి ఆకు దొరుకను న్యూలు కోడెళ్లు కుండేళ్లు ఎలుగు గొడ్డు అడవి ఎదులు ఎదులు మొదలగువి కూడ ఉన్నవి

ఈ గ్రామమున 543 గేదెలు 878 ఎద్దులు 417 అవులు 660 మేకలు 1105 గొర్రెలు 55 పదులు 1881 కోళ్లుకలవు లట్టులు మొదలగు బరువులను మోయటకు ౨0 గాడిదలు ఉన్నవి ది మునకు 250 లీటర్లపాలు నేయ పెరుగు 12 కి గ్రా మా సము 150 గ్రుడ్లు పాలీనా 886 కి గ్రా చేలలు గ్రామస్థులే ఉపయోగి తురు ఎగుమతిలేదు

ఈ గ్రామస్థులకు వ్యవసాయము వ్యవసాయపుకూలి చే లు-ఉట్టుల ముఖ్యమైన పృత్తులు దుకాణదారులు కుల వృత్తులవారు స్వల్పసంఖ్యలో కలరు ఒకవడ్లమర 2 విండి మరలు మాత్రమే కలవు పిటి ఉత్పత్తులలో కొంతభాగము వాడుకొని కొంతభాగము మహబూబనగరమునకు పవ్లయ చేయుదురు వ్యవసాయదారులకు కూ లీలు దొరుకుదురు కూలి రేటు పురుషునకు దినమునకు రు 1 50 స్త్రీకి రు 0-75 లు

ఇచ్చట వరదరాజస్వామి దేవాలయమును హనుమంతుని గుడియ కలవు హనుమంతుని గుడికి 15 ఎకరముల దేవాలయ భూమి ఉన్నది

ఈ గ్రామమునకు 1 క్ష మైళ్ళ దూరములో కోడూరు స్టేషను ఉన్నది పశువుతవు బస్సులు కోడూరుమీదుగా మహా బూబనగరము ను డి నారాయణపేటకు రాయచూరునకు కృష్ణకురోపును ఇచ్చట ఒకమైలు పొడవుగల రె డు మట్టి రోడ్డు కలవు దీ ని ఎక్క-గ్రామములతో ఒకమట్టిరోడ్డు ఒక మైలువరకును తరువాత ఒక తారురోడ్డు కలవుచున్నవి ప్రియాణములకును సరకలను చేరవేయుటకును ఇచ్చట 200 రెండెడ్ల బండల ఉన్నవి 10 పై కళ్లు కూడ ప్రియాణమునకు ఉపయోగపడుచున్నవి

ఇచ్చట బోప్పాఫీసు సి పి యస్ స్కూలు ఉన్నవి ఇది పంచాయతీ పరిపాల లోని గ్రామము ఇచ్చట ఇద్దరు ఇ గ్లీసు వైద్యులు ముగ్గురు ఆయుర్వేద వైద్యులు ఇద్దరు హోమియోపతి వైద్యులు ఒక యునానివైద్యుడు కలరు

పశురోగాలకు ఇచట వాటువైద్యము చేయుదురు నాలుగు కిరాణాదుకాణములు రెండు కాఫీ హోటళ్లు కలవు

అప్పాయిపల్లికి 8 మైళ్ళదూరములో ఉన్న మహబూబ నగరములో తంతికార్యాలయము తెలిఫోనులు పురుళ్ల ఆసు పత్రి జనరల్ ఆఫ్ సత్రి పశువుల ఆసుపత్రి ఎనిమాదొయేటరు కోర్టులు పోలిసుస్టేషను బోరెజిస్ట్రారు ఆఫీసు తాలూకాకచేరి కలవు జ్ఞాకు అభివృద్ధి కేంద్రము కు జడ్చెరకు పోవలెను ఈ గ్రామవిద్యార్థులు హైస్కూలు కళాశాల చదువులకుమహా బూబనగరముకు పోవలెను గ్రామస్థులు మహబూబనగర చారసంతమండి పశువులు కూరగాయలు ఫలములు ధాన్యము లట్టలు మొదలయినవి కొనితెచ్చుకొందురు

మా శ్చే

అప్పారాయలు

విజయనగర పతనాన తరము ఆ రాజ్యావశిష్టములగు చిన్న చిన్న సామంతురాజ్యములు సంస్థానములు సాహిత్య పోషణభారమును నిర్వహించి యు డుట ప్రజ సంపదగినిపయము రాజకీయపు జగడములలో నలిగిపోవుచున్నను ఈ సంస్థానపాలకులు ఆంధ్రదేశమున సాహితీగోష్ఠులు నిర్వహి చి వండితులను కవులను పోషించిరి జటప్రోలు మరళిమాదవ రాయలు లిక్కునవలీలు కామినేనిమల్లారెడ్డి విజయనగర పూనపాటి తమ్మకూపాబడు వనపర్తి అప్పభాషాకవి గోపాల రాయలు పెద్దాపురము పశ్యవాయ బలభద్రగజపతి నూజ పిటి వెంకటాద్రి అప్పారాయలు మొదలగు స స్థానాధీశ్వరులు కృతికర్తలుగా కృతిభర్తలుగా చరితార్థులైరి

వగ్గునాయక కులోద్భవులగు వెలమవారి గోత్రములలో విప్పర్గగోత్ర మొకటి ఆ విప్పర్గగోత్రములో మేకావారిది మేటికటు బము ఈ కుటుంబమునకు చెందినవారే అప్పారాయలు

ఈ కటు బమునందు మేకాబసవన్న ఆద్యుడని త్రితి నూజిపిటిలో స్థిరపడకముందున్న వీరి పూర్వుల చరిత్ర ఎట్టిదో తెలియదు కాకతీయుల కొలువులో వీరు ఉన్నట్లు ఊహించుటలో దోషములేదు బసవన్నయు అతని సంతతివారును కులక్రమముగ చోళరాజ్య ప్రతిష్ఠాపనాచార్య అను బిరుదమును ధరించుచువచ్చిరి దీనిని జట్టి రాజ్యక్రమమైన సెల్లూరి మనుమనిద్ది తన రాజ్యమును తిరిగి పొ డుట కాకతి చక్రవర్తుల సాయమున బసవన్నగారి ద్వారా జరిగియుండెనని

ఈహి వచ్చును ఓరుగల్లువతనముతో దక్షిణముగా వీరు తరలివచ్చిరి ఏరిలో బోవన్న కుమారుడు తిమ్మన్న తిమ్మన్న కుమారుడు బావన్న బావన్న కుమారుడు కోనప్ప ఈ కోనప్పయే అనే గ్రామముతో కూడన వరగడాకు ప్రభువై నూజివీటికోటను కట్టి చెట్ల ఈ కోనప్పపుత్రుడు వెంట్రాది వెంట్రాది డుం అప్పు ఇందు నూజివీటి పాలకులతో నాటి నేటి మేలిపాలకుడగా ప్రధి కెక్కెను (కాము దాదాపు క్రీ శ 1667 ప్రా తము) ఈ అన్నతన దైరియపానములను ప్రదర్శి చి ఒక వరగడాగా ఉన్న తన ముందు తరములనాటి స స్థానమును దువెలిమి పరగడా లగ వర్ధిజేసెను ఇతని కాలమును డియే రావు పదము విడుగుగా విడిచిది అందుచే ఈ అన్న అప్పారావుగా ప్రధుడైనాడు తరువాతి నూజివీడు పాలకులు అప్పారావు అను నామమును విరుదనామముగా ధరి చిరి ఈ అప్పారావుగారికి వె కట్రాది అప్పారావుగారు కుమారుడు ఈయ కు విజయఅప్పారావు అను విరుదకలదు వెం ట్రాది అప్పారావుగారికి నరస హాఅప్పారావు ముఖ్యున్న అని ఇరువురు కుమారులు ఉ డిరి ఈ ఇరువురు సోదరులు పరా క్రమము న దు భీమార్జునులుగా పేరొడసిరి

ఈ నరస హా అప్పారావు బహద్దర్ వారికి తీన్ హా జార్ మన్సబ్ దార్ అను విరుదము లభించెను ఇతడు కవి ప డితకవికుడు ఇతనికి పారస్వకాళిరుచిమెండు కుమార ధూర్తి ఇతని ఆస్థానకవి పరశ్శతములుగ వెలసిన ప్రతి ధము లో కుమారధూర్తి కృతమైర్ ఇ దుమతి పరిణయము శ్రేష్ఠమైనది ప్రసద్దములైన ఎల్ల వసుచరితములలో ఇది ఒకటిగ పరిగణి పడుచున్నది ధూర్తి వంశస్థుడగుటచే వెంటయ్య అను పండితకవికి కుమారధూర్తి అను విరు దము లభి చిరి అట్టి దక్షిణాది కుమారధూర్తి ఏకారణము చేతనే నూజివీడు స స్థానమునకు వచ్చెను అతనిని తన సఖకు లిం చి అ దు చతుర్విధ కవికారచన ముద్దువచన శారతీ శ్యులగు కవీశ్వరులు పరివేష్టి చి యుడగా అప్పారాయలు దాక్షిణాత్యకవులను ఇట్లు కీర్తి చెను

దాక్షిణాత్యకవులు ద్రాక్షేకుమధురస
మాధురీ ధురీణ మహాశదన్య
భవ్యకావ్యవన్యపటు వాక్కుతార్కార
పటిమననరిట్టి ప్రాధులండు

ఇట్లు కీర్తి చి

త్రైవిధ్య వసుత్కృతితో
నతివ్యాగ్య విషయట్ల చు ంఖల కపింద్రుల్
మది చోట్ల శ్రీల వినగా

ప్రతిని విమర్శి పుమని ంఖి తనప్రార్థన ను రి చి కుమా ధూర్తి చి ఎ ఇ దుమతి ప రిణయమును అతడు అంతము గాంచి చు నెను ఈ ఇ దుమతి రాయము ఆరా క్యాములు కలది కాళిదా మహా విచేరి చి మైర్ రఘువ శము న దలి ర రి ర్గములతో వి కథను అను రి చి కొ చెము చిస్త రి చి ఈ కావ్యమును ఈ కవి రచి చెను ఇ చి కవి త్వము దారాకర్ణి శోభితము లక్షణము మృదు దగ ఖ తము ఇందు కవియెక్క స్వాత స్వచ్ఛత ప్రయోగ ముం కొన్ని కన్నట్లుచున్నవి కావ్యమున దు ఒక్కడక్కడ విజయవిలా పద్యములను పోలిక పద్యములు కలవు

ఉదా

నీ అడుగుమాత్ర మెక్కా య శ యెక్కుడుగనీ
జాలెనేయల బలిచక్రవర్తి (విజయవి ఆ 1)

నీ అడుగుమాత్రపు దాతయలబలి దమజు దు
బదులీయనిదు దాత భానుమాతి (ఇందుమత ఆ 2)

ఈ కృత్తిభర్తయొక్క కావ్యభర్తృత్వము పారశిక రాధీశచరిత్రలో ఇట్లు వర్ణి చబడినది

ఇందుమతీపరిణయముఖ
సుందర కావ్యములు మొక్కుమకవులు కొనిరా
నందెక్కిరి నాయకత్వము
మ దాన చిమున వారి ము చి తగన్

ఈ అప్పారాయలు ఆణివెళ్ళ వెంకటశాస్త్రి రచించిన అప్పారాయ యశశ్చంద్రోదయము అను కృతినికూడ స్వక రి చెను ఆణివెళ్ళ వెంకటశాస్త్రిగారు కూచిపూడి చి మకాలికులు అనగా ఈ కృత్తిభర్త క్రీ శ 17 5-50 ప్రాంతమువాడు నరసంహ అప్పారాయలు ముఖ్యున్న అను ఈ ఇరువురు సోదరులు సంతాన రహితులై మరణి చుచే వారి దూరల భువు అప్పన్న అను నతనికి ఈ సంస్థానము సంక్రమించెను

ఎస్ ర

అప్పారావు జగన్నాథ

జమీదారీలో నూజివీడు జమీదారీ ముఖ్యమైనది ఈ జమీదారీ న కళము కు మూలపురుషుడు మేకాబువన్న గారు వీరి మేనివడవడు కోనప్ప కోనప్ప మూడవ కుమారుడు రామన్న ఈ రామన్న సం తివాడైన వె కటాద్రి రాజ్యము (న్ను) చెల్లిచు పరకు మీద 1788 న 1లో చాటాయిని వియరాయి 140 000 పెట పాడును 14 1లో ఉయ్యూరును మేడూరును 143 000 లో చారును బుప్పేటను 145 000 లో అబూరుపేట మురాను 1746 000 లో నిడదవోలును బహర్ జిల్లాని అసఫ్ జాఫాజుదారుల స్వాధీనపరచి ఈ జమీదారీలో పాత నూజివీడు సంతా ములోని విశేష భాగము ఉన్నది

ఈ నూజివీడు జమీదారులపై ఆధారపడిన కామరాన వ కీయులలో ఇరువురు సోదరులు కామరాన అన్న కామరాన రాయన్న అనువారు అనాడు జమీదారీ రెవేన్యూ వనూళ్లను తాళి చేయుచుండిరి వారుకనుకు హైదరాబాదులో అధికారవర్గముతోనున్న పలుకుబడిని ఉపయోగించి వె కటాద్రి చేరజి జమీందారీ నదును సంపాదించి తెచ్చిరి వె కటాద్రి మరదాన తరము వారు అతని తమ్ముడగు జగన్నాథుడు (జగ్గయ్య) అను అతనిని జమీందారుగా చేసిరి జగ్గయ్య కొంత కాలము జమీదారీని స్వర్తికి తెచ్చెను అతడు తనకు నోయము చేసిన కామరాన సోదరులను దురుద్దేశముతో రాజ్యమునుండి తలెను చేయ వ్రియ్యించెను ఆ సందర్భమున కొట్లాటజరిగెను అందు ఆ జగన్నాథుడు గాయపడి కామరాన సోదరుల కేసులలో బండి అయ్యెను జగన్నాథుడు భయపడి నిడదవోలు పెటపాడు పరగణాల యాజమాన్యమును అప్ప గింతునని ఆ సోదరులకు వాగ్దానము చేసి వారి కేసు నుండి విముక్తుడయ్యెను కాని విముక్తుడైన ఎడవ అతడు తన వాగ్దానమును భగవదతి వాని తన జమీందారీ నుండి పార దోలెను అతడు కామరాన సోదరులు హైదరాబాదునకు పోయి మొత్తము నూజివీడు జమీందారీ ననదును తమచేర నమోదు చేయించుకొని వచ్చిరి న్యాయస్థానమున వారికి గల పలుకుబడికి ఖిణ్ణి జగన్నాథుడు ఆ సనదును రద్దు చేయించిన యెడల చార్ మహలు ఎప్పేటను వారికి ఇచ్చెదనని మరల వాగ్దానము చేసెను అతని మాటలను మీద వారు

తమ నడును రద్దుచేయించిరి కాని రెండవ మారుకూడవాగ్దానమును కాపాడుకొనక జగన్నాథుడువారికి దోహము చేసెను

ఈ మయమున ఫ్రెంచివారు ముఠీ ట్టణములో స్థిర పడియుండి దివివీటలో కోటను నిర్మించుకొని దాని స్వీట్ రెట్ కింద దివి జమీదారునకు మూడుగోడలు [గోడ = 3 రూపాయలు] చెల్లించిరి ఫ్రెంచివారు క్రమముగా దక్కను రాజ్య రాజకీయములో పంకుబడిని కూడా సంపాదించుకొనిరి కామరాన సోదరులు నూజివీడు జమీదారీ పైగల హక్కు భుక్తములను తమకు ఇచ్చిన వలసనదిగా ఫ్రెంచివారిని కోరిరి ఆ సోదరులతో రాజీచేసి కొనుమని ఫ్రెంచివారు జగన్నాథ అప్పారావుకు వాతోపదేశము చేరి అతడు అందుకు ఒప్పకొనక పోవుటచే ఫ్రెంచివారు ఆ సందర్భమున జరిగిన యుద్ధములో అతనిని బండిగా చేసి దక్కనునకు కొనిపోయిరి 1766 000లో అతడు గుల్బర్గా వద్దనున్న బుస్సీ మకాములో స్వర్గస్థుడాయెను

మా శ్రే

అప్పారావుపేట (ఆవీలాబాద్ జిల్లా)

ఈ గ్రామప్రకంశ తజ్జుర నిర్మల్ (త ని-21) అను పార్శ్వ చరిత్ర గ్రంథములో వచ్చుచున్నది జగపతిరావు అను నాతడు నిర్మల జమీందారు ఈయన వాజీరి 1121 (క్రి శ 1711) లో నిర్మల పరగణాను 400 అయెను హజీరి 1137 (క్రి శ 1727లో) అల్లుకాని జాముల్ ముల్లు జగపతిరావుకు జాగీరు సనదు ఇచ్చి ట్లు చెప్పబడినది జగపతిరావు క్రి శ 1749 వరకు నిర్మల పరగణాను పాలించి ట్లున్నది ఇది యెల్లెనను జగపతిరావు సమర్థుడును సేవరియైన జమీందారుగా కన్పించును తన పరగణాలో ప్రవహించు చిన్న చిన్న ఎరుల కిట్ల వర్ణ్యముగాపారి గోదావరిలో పడుచుండట చూచి ఆ నీటిని వ్యవసాయమునకు ఉపయోగించుటకై ఈయన యోజ చేసెను ఈ వాగులకు అప్పారావుపేట గ్రామమువద్ద ఆలాళయము నిర్మించి నీటిని నిలువ చేసి దా నుండి తీసిన కాలువలగు డ ప్రవహించుటకు ఏర్పాటుచేసెను సదరుకాలువ నిర్మలపట్టణములో నుండి పారునట్లు శ్రవణబెడను వ్యవసాయమునకు ఉపయోగించుటయేకాక నిర్మలవాసులకు మంచినీటి సదుపాయము కల్గించుట కూడ జగపతిరావు ఉద్దేశమై యుండును

ఈ కాలవకు జగవతిరావు తన తమ్ముడు వెంటకరావు చేరుపెట్టెనట ఆతని స్మృతి చిహ్నముగా ఇట్లు చేరు పెట్టినేమో ఈ కాలవలో ఆరునెలలు నిడు పవహించి విగత ఆరునెలలు అది ఎ డిపోయెడిది జలాశయము విస్తారము నీటిని నిలువజేయుటకు ఉద్దేశి పరిణామ ద వచ్చును కాలవనీటిచే నిర్మలపరిగడాయ దు సేద్యమునకు అనుకూల్యము కలిగి పశుసరమునకు రె దుపంటలు ప డి చటకు నీ కలిగెను ప్రభుత్వాధాయము పాచ్చెను జగవతిరావు గారు చిన్న జమీ దారు అయినను అయన ప్రజాసేవము నకై చేసిన వ్యవస్థ ప్రళ ననీయమైనది

కా గో
అ మ

అపారాధ పాప (పశ్చిమగోదావరిజిల్లా)

అపారాధ పాప పశ్చిమగోదావరి జిల్లా కాడేపల్లి గూడె కాటాకాలో ఉన్నది దీనికి 12 మైళ్ళ దూరములో కాడేపల్లి గూడె పట్టణమున్నది తూర్పున మాధవర పడమట కొమ్ముగూడె కడియర్ల ఉత్తరమున కోరిమామిడి దక్షిణమున కు చెన్నలి ఈ గ్రామమునకు సరిహద్దులు దీని విస్తీర్ణము 8547 ఎకరములు ఇది చదునైన మెరకభూమిపై ఉన్నది

1861 న : జనాభా లెక్కలప్రకారము ఈ గ్రామములో పురుషులు స్త్రీలు కలసి 4250 మ ది ఉండిరి ఈ స ఖ్యలో పెద్దాయలు జాతులవారు పెద్దాయలతరగతులవారు 780 మ ది ఇవట ఇండ్లు ఒకేచోట గు ప్తగా ఉన్నవి దీనికి మోడుగుంటు గొల్లగూడె పుల్లాయగూడె సీవార్లగ ఉన్నవి వీటిలో 152 పె కుటి డ్లు 4 కా క్రిటుకప్పగల ఇ డ్లు ఒకమేడ ఉన్నవి ఇచ్చట జనులు పరిఅన్నమును తిందురు చెరువు నీటిని కాగుదురు ఇవట మంచినీటి ఎద్దడి ఉన్నది

ఎరకాలవ P W D చెరువు 4 మైన్ల ఇరిగేషన్ చెరువులు కావులు ఈ గ్రామమునకుగల నీటివనరులు వీటి క్రింద వివిధగతుల వరి ఉలవ కంది మపుళ్ళ పండును పంటధాన్యాదికమును గాడెలో నిలువజేయుదురు పంట పరకులను రెండె ఖండపై కాడేపల్లి గూడెమునకు రవాణా చేయుదురు చెరకు తోటలు గలవు తయారగు 72 పుట్ల తెల్లమును కాడేపల్లి గూడెమునకు పంపిరి 1888-87 సంఃలో

పంటల క్రి ద 8024 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడెను కాలవక్రి ద 472 ఎ రముల భూమి చెరువుక్రి ద 81 ఎకరముల భూమి కావులక్రింద 150 ఎకరముల భూమి పాగుబడి అయి ది 82 అయిల్ ఇంజనలు 87 కరముల భూమికి నీటిని సరఫరాచేసెను ఒకట్రాక్టరు 50 ఎ రముల భూమిని గున్నెను ఇవటి భూమిలో 890 ఎకరముల నల్లల 1848 ఎకరముల ఎర్రమట్టి నేల 1000 ఎ రముల ఇటు నేల కలసి చును

ఇవట 800 గేరెల 300 అవులు 824 ఎద్దులు 4 గుర్రములు 400 మేలు 10 గొర్రెలు 20 పందులు 450 కోళ్ళు ఉన్నవి నెలక 8552 లీటర్ల పాలు 000 కి గ్రా నెయ్యి గ్రుడ్లు స్థానికలు ఉపయోగి తురు

ఈ గ్రామపుల మ ఖ్యతీకాధారములు వ్యవసాయము కూలి కటీరపరిశ్రమ దుకాణములు కంపాణలు వడ్రంగులు కమ్మరిలు కాప పనివారు తెలికలవారు మ గలివారు చాకలివారు గొల్లలు కలరు కటీర పరిశ్రమకుచే దివవారు బిత్తాయిపండ్ల బుట్టలు తాలియాకుతో అల్లవారు కలరు ఈ బుట్టలను పాలకొల్లుకు జంగారెడ్డిగూడెముకు రవాణా చేయుదురు వ్యవసాయదారులకు కూలిలు దొరుకుదురు దివ గునకు పురుషు కు కూలి రు 2 లు స్త్రీ కు 1 50 లు

ఈ గ్రామములో శివాలయము ఎష్టాబ్లియము 4 రామమ దిరములు ఒ ముద్రిప్పాడేశ్వరాలయము కలవు దండుమారెమ్మ గుడి గ గాడేవి గుడి ఒక చర్చియుకలవు దేవాలయములకు 18 ఎకరముల భూమికలదు శ్రీమద్విష్ణు డేశ్వరపత్ని పండుగయు దేవతలగుళ్ళయందు జాతరలు జరుగును

నవాబ్ పాలె రైల్వేస్టేషను ఈ గ్రామమునకు 7 మైళ్ళ దూరములో ఉన్నది ఈ గ్రామము జిల్లామార్గముపై నలేదు మూడు కంకరరోడ్లు ఇదు కలవు ఇవి ఈ గ్రామమును పొరుగు గ్రామములతో కలపుచున్నవి ప్రయాణమునకు మూడు గుర్రపుండ్లు రిజూలు 200 రె డెడ్ల డ్లు 280 నై కిళ్ళు ఉపయోగపడుచున్నవి

అపారాధ పాపలో ప్రాచీన రోష్టాఫీసు మిలిఎలిమెంటరీ స్కూలు సమితి భ గీ ర భ అప్పర్ వైమరీ స్కూలు జర్ సి ఎమ్ ఎలిమెంటరీ స్కూలు సమితికెందెదవ పుల్లాయగూడెం మోడుగుంట గొల్లగూడెం ఎలిమెంటరీ మాళ్ళు కలవు ఇది పంచాయతీ పరిపాలనకల గ్రామము

ఎ యతి మితి 18 ధాలయము లేడయో లోడిస్పిర్లు మూడు చిన్న మూనిటీవోలు ఉన్నవి ఎళువుల రోగాలకు ప్రభువులకు డాక్టరు చి వ్యవేయము ఈ గ్రామమున వ యతి కోర్టు ఉన్నది 12 కిరాదాడు కాణములు ఒక ఖోరాల కలవు

త తి కార్యాలయమునకు సంబంధము ననిమాధియేటరులకు కోర్టులకు వీరికిప్పుడు ఒప్పావు తాలూకా కచేరికి ఈ గ్రామస్థులు 12 మైళ్ళ దూరములో ఉన్న తాడేపల్లి గూడెము నకు పోవుదురు 10 మైళ్ళలో ఉన్న అన శవల్లిలో పోలిను స్టేషను ఉన్నది సైన్యాలు వరువులకు ఇవటి విద్యార్థులు 2 మైళ్ళలోను మధవరమునకు పోవుదురు కళాళాల వరువులకు భీమవరమునకు వలూరునకు పోవుదురు పురుళ్ళ అనువ తికి 15 మైళ్ళలో ఉన్న వెంకట్రామ్మగూడెమునకు జనరల్ ఆసుపత్రికి ఎలూరునకు వరువుల ఆసుపత్రికి మధవర మునకు గ్రామస్థులు పోవుదురు

మా శ్రే

అప్పారావు-రాజానారయ

కృష్ణ జిల్లాలో చెల్లె ప్రసిద్ధిచె దిన జమీందారిలో మాజిపీట జమీ దారి ఒకటి అరాజక పరిస్థితులలో మాజిపీడు జమీ దారులు చూ న కార్యాధిపత్యము వర్ణనాతీతము క్రీ శ 1887 వ సం వత్సరమున గోల్కొండ నవాబు అబ్దుల్లా కుతుబ్ షా ఈ జమీ దారిని శములో పూర్వదగు అప్పన్న అను నకినికి దర్బారు మర్యాదలతో పాటు అప్పారావు అను వీరుదులను బహూకరి చెను తదాదిగా వ్యక్తివాదులతో కాటు రాజా అప్పారావు బహదరు అను వీరుదములందు కొనుట ఈ వంశీయులకు అచారముగానున్నది

తండ్రి రాజాశోభనాద్రి అప్పారావుగారి మరణా న తరము క్రీ శ 1888 లో మాజిపీడు ఎస్టేటుకు ఉత్తరాధి కారిగా రాజానారయ అప్పారావు నియుక్తుడగుటను ప్రభు త్వము ఆమోదించినది ఎస్టేటుతోపాటు అరు లక్షల అప్పు తీర్పు బాధ్యతకూడ వీరిమీద బడినది అప్ప తీర్పు ఉద్దేశముతో వీరు రై తులమీద వస్తులు అధికతరముగ విధి చిరి తక్కువలకు ముగా మేడూరు ఉయ్యూరు ఎస్టేటులకున బ ధించిన 80 గ్రామ ములలోని రై తులు ఎదురు తిరిగి వంట పై రులను దగ్గము

చేసి భూములను వీడుపెట్టిరి ఈ ఉపద్రవమును ఎదుర్కొన జాలక జమీ దారు అంజకుపూర్వము రై తులు చెల్లించుచు వచ్చిన వస్తులనే విధి చెను అ టిలో ప్రకా త గుంతులు మరల నెలకొనెను

రాజావారి పరిపాలనా దక్షత క్లాసునియమైనది వారి అనతివోపున నూజిపీడు వట్టణము దలి మురికివాడలు శుభ పరచబడెను రాచజాటులు నిర్మింపబడెను వీరుల దు దీప స్త భముల ఎర్రాటుజరిగెను వీరు అరిష్టి దేవాలయము నకు సోపానములను నిర్మి చుటయేకాక అనేక వసతులు ఏర్పరచిరి వీరు 1877 సం జూలై నెలలో దివంగతులైరి కొ నె

అప్పారావు-రాజా విజయవిహార్దరు

మాజిపీడు జమీందారగు శోనప్పకు నలుగురు కుమార్తె గలరు పెద్దకుమారుడు త డ్రికంటె ము నుగనే మరణి చెను రెండవ కుమారుడు వెంకటాద్రి అశుభ గొల్ల శిలి పరిగణా లోని అయిదారు ఊళ్ళను 1852లో తొలుకు ఇచ్చెను వెంక టాద్రి కుమారుడు విజయఅప్పన్న అతడు జమీందారిని వృద్ధి చేసెను 1877 సం లో గోల్కొండ నవాబు అబ్దుల్లాకుతుబ్ షా (1828 72) అప్పన్నను తహసీల్ (కార్యము) నజాహ్ (గౌరవము) దస్తగహ (సామర్థ్యము) కలవాడని ప్రశం సించెను నగారా మోగించుటకును జిల్లారుతో అల రి వ బిడిర నవారిని ఉపయోగి చుటకును నవాబు హుకుమును జారి చేసెను ఇదిగాక గోల్కొండ నవాబు అప్పన్నకు రాజా విహార్దరు అప్పారావు అను వీరుదులనుగూడ అనుగ్రహి చెను ఆ వీరుదములలో అప్పారావు అను వీరు దమును మాత్రము నూజిపీడు జమీ దారులు వదలకు డ వంశపార పర్యముగా వాడుకొనుచు డిరి అ దుచేతనే జమీ దారుల తొలి రికార్డులలో ఈ అప్పారావు అను వీరు దమే విశేషముగా నమోదు చేయబడినది

(శ్రీ) రాజా విజయ విహార్దరు అప్పారావుగారు ఒకనాడు తన అనువరులతో గుర్రముపై స్వారిచేయుచు ఒక నువ్వుకేసు దగ్గరకువచ్చిరి అప్పుడు ఒక మేక తోడెలును రై ర్యసాహస ములతో ఎదుర్కొనుచుండెను ఆ దృశ్యము శుభసూచకము అయినచో అని రాజా విజయవిహార్దరు అప్పారావు ఆ స్థల

మున ఒక కోటిను నిర్మింపచిరి నువ్వచేసునుబట్టియే ఆకోటి కట్టిన తావునక నూజివీడు అని పేరు వచ్చెను ఒక ఐతిహ్యము కలదు ఇట్టి కథలు ఇతర నగరములను గూర్చియు కలవు ఓడగల్లును గూర్చి సువర్ణలింగవృత్తాశ్రమ విద్యానగర మనుగూరి కడ దేవులకోటకక్కలను కరుముల వట్టివృత్తాశ్రమలు నూజివీడు కథకు మూలము కావచ్చును

మా తో

అప్పారావు-వెంకటాద్రి

వీరు నూజివీడు స స్థానము కు చెందిన ఉయ్యూరు జిమి దారులు వీరు వెంకటర గయ్యరాయ నారయమ్మల పుత్రులు వీరు శ్రీ రాజా ర గయ్యప్పారావుగారిచే వెంచరిడిరి ఉయ్యూరు స స్థానాధిపతులైన రంగయ్యప్పారావు గారు స స్మృతాధిభావలవై ఆదరాభిమాములు కల వారు పర్షియను భాషా కోవిదులైన వీరు షాహానామా అను చరిత్ర గ్రంథములో కొంతభాగమును తెలిగి చి ప్రకటించిరి

వెంకటాద్రి అప్పారావుగారు శ్రీ ర గయ్యప్పారావు గారి కరువాత స స్థానాధిపతులైరి వీరిజననకాలము 1598 పెక్కురు గురువర్యుల కడ చదివి స స్మృతాంధ్రభాషలలో వీరు పాడినినడించుకొనిరి అంతకుముందే వీరు మెట్రిక్యులేషను పరీక్షయందు ఉత్తీర్ణులైయుండిరి నాట్యము శాస్త్రీ విషయము చిత్రకళ స గీతము వీరికి ఉగ్రపాలతో అభివృద్ధి పలు వైష్ణవమతపరులు వెణుగోపాలమూర్తి వీరి అభిప్రయేషుడు వీరు నూజివీడులో వసించిరి

వెంకటాద్రి అప్పారావుగారు పూర్వోక్త భాషలలో పండితులగుటయేకాక పెక్కు గ్రంథములను సంకరించి విఖ్యాతులైరి వీరు రచించిన గ్రంథములలో-గోవర్ధనోద్ధారణము శోభనాచలమాహాత్మ్యము జ్యోతిర్లిలి ఆధ్రాప్త వదులు (ఇవిజయదేవుని గేయములకు తెలుగు పాటలుగా శ్లోకములకు పద్యములుగా రచితములు) వీరగాథలు పేర్కొనకగినవి ఆంధ్రాప్తవదులను రచించి వీరు ఆంధ్రజయదేవుడను భాగ్యిని ఆర్జించుకొనిరి

వీరు రచించిన జ్యోతిర్లిలి యొకనాటకము అంచారంభమున స్వీయం పృతాంతమును చెప్పుకొనిరి చిత్రకళానికేతము వీరి రాధాకృష్ణ ప్రేమకర్తవ్య ప్రీతిని ఆధ్రాప్తవదులు వీరి

స గీత సాహిత్యాభిరుచిని నిదర్శనములుగా ఎన్నబడుచున్నవి 197 ములో కానాడలో జరిగిన ఆంధ్రసాహిత్య పరిపచ్చారిక మహాభక్తు వీరు అగ్రాసనాధి కులుగా నుడిగ భీరోపన్యాసము గిరడ ఇ వీరి సాహిత్య ప్రీతి మరియొక తార్కాణం

గ క కా

అప్పేచెర్ల

అన శపురము జిల్లా గుత్తి తాలూకాలో అప్పేచెర్ల అను గ్రామము ఉన్నది దీనికి 30 మైళ్ళ దూరములో అనంతపుర పట్టణము లదు దీని తూర్పుకదిరిగుట్టలై పడమట రిజర్వు ఫారెస్టు ఉత్తరమున ఇసుకాళ్ళపల్లె దక్షిణమున ముప్పాళ్ళ గుత్తి ఉన్నవి దీని విస్తీర్ణము 6568 ఎకరములు 200 అడుగులు ఎత్తుగల గుట్టలు పెక్కులు ఉన్నవి ఇవి నల్లరాతిచే ఎర్పడి చి ఇవట రిజర్వు ఫారెస్టులోని గుట్టలపై చిన్నచిన్న చెట్ల కనిపించును

1961 స జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో పురుషులు 1528 మంది స్త్రీలు 1615 మంది వెరసి 8041 మంది ఉండిరి వీరిలో 615 ల వయస్సుగల బాలురు 150 మంది బాలికలు 101 మంది పెద్దవారు జాతులవారు 184 మంది 1951లో 2800 మంది జనులుండిరి ఈ పది స వత్సరములో జనాభాలో 441 మంది వృద్ధి చెందిరి ఇది సహజభివృద్ధి ఇచ్చట ఇడ్లు గు పుగానున్నవి వీటిలో రెండు పెట టిడ్లు 91 కాక్రీటు కప్పగల ఇండ్లు 29 ఒక ఆశ్రమ గల మేడల రెండు ఎక్కువ అంతస్తులుగల భవనములు కలవు ఇచ్చట జనులు అన్నిరకముల అహారమును తీసికొనుట తావి నీటిని త్రాగుదురు

ఈ గ్రామమున అప్పేచెర్ల చెరువు తావులు ఉన్నవి వరి తొన్న కొర్ర మొదలగు పంటలు వీటికింద సదును వీటిని గాడెలలో గరిసెలలో నిలువ చేయుదురు పంటధాన్యమును గుత్తి లారిలపై రవాణాచేయుదురు ఇచ్చటకమలపాకుల తోటలు కలవు తమలపాకుకట్టలను బరోడా బొంబాయిలకు రైలుపై ఎగుమతి చేయుదురు 1966-67 సం.లో ఇక్కడపంట క్రింద 50 ఏకరముల భూమి ఉపయోగపడెను దీనిలో 4,100 ఎకరముల ఎర్రచేడి నేల 925 ఎకరముల నల్ల మగాడినేల కలదు చెరువులక్రింద 220 ఎకరముల భూమి

కాపులకింద 105 ఎకరముల భూమి పొగుబడియైనది పది ఎట్రోక్ మోటారులు 105 ఎకరములకు నీటిని సప్లయచేసేను ఈ గ్రామమున భుక్యవరిపాలవద్ద అడవికలదు దీనిలో చండ్ర గొట్టి మొత్తం నక వజ్రామలు కలవు అడవినుండి గ్రామస్థులు వలెకును గ్రహింతురు

అప్పేచెల్లలో 280 పశువులు 8 గుర్రములు 882 మేకలు 100 గొర్రెలు 1 వండులు 880 కోళ్ళు గలవు చాకలిచారిబట్టలబిడ్డలను మోయుటకు 22 గాడిదలు ఉన్నవి ఇచటి పాల ఎదార్థములు మాంసము గ్రుడ్లు స్థానికుల ఉపయోగమునకు ఎంపివును

ఈ గ్రామస్థుల ముఖ్యజీవనాధారము వ్యవసాయము దుకాణదారులు ఉట్కూలు టా గాలు ఎద్దుబిడ్డ తోలు వారుకలరు వడంగులు కుమ్మరులు మ గలివారు చాకలి వారు గొల్లలు కూడకలరు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు ఇచట శ్రీరామాలయము ఆంజనేయాలయముకలవు మనీషుకలదు ఇచటి ఆలయములకు మాన్యము కలదు

ఈ గ్రామము కు 6 మైళ్ళలో ఉట్కూలెరువు రైల్వే స్టేషనుకలదు ఇచటి సిస్ట్రాంగుల మట్టిరోడు చిన్నచిన్నబండలు వరచిన తోవల కలవు 4 గుర్రపుబిడ్డ 185 రె డెడ్లబిడ్డలు 3 వై కోళ్ళు ప్రయాణమునకు ఉపయోగపడుచున్నవి

ఈ గ్రామములో బ్రాంచి పోస్టాఫీసు సమితి అప్పర్ ప్రైమరీస్కూలు ఉన్నవి ముప్పాళ్ళగుత్తి బందాల్లవల్లె తిమ్మ వముద్రము మొదలగు గ్రామములనుండి 8 7 తరగతుల విద్యార్థులు ఇచటిస్కూలుకు వత్తురు విద్యార్థులై 80 ఇండ్లు ఎట్రోక్ మోటారులు చాడుకొనుచున్నవి ఇది పంచాయతీ పరిపాలనకల గ్రామము వృత్తివన్న ఇండ్లవన్న మొదలయినవి కలిపి 1987లో పంచాయతీ అదాయము ఇచట రు 85 లు పంచాయతీ రేషియో ఉన్నది కొరబాదుకాణములు 4 కోట్ల పిగరెట్లు పోదాదుకాణములెండు పిరబాదుకాణము ఉచటి కలవు

ఈ గ్రామమునకు 14 మైళ్ళ దూరములో ఉన్న గుత్తిలో కలతంతికార్యాలయమునకు విశ్వానర వస్తువులకు పురుళ్ళ అనువత్రికి జనల్ అనువత్రికి నివిమాధి యేటరుకు గ్రామ స్థులు పోవుదురు కోర్టుకు పోలిమన్నేవముకు సబ్ రిజిస్ట్రార్ అఫీసుకు కాబాకా షేరికి బ్లాకు అభివృద్ధి కేంద్రమునకు కూడ గుత్తికి పోవుదురు దూరల్ అనువత్రికి 3 మైళ్ళలోనున్న క్రిష్ణ

పాడునకు పశువుల అనువత్రికి 8 మైళ్ళలోనున్న ఉట్కూలెరు వునకు పోవుదురు విద్యార్థులు హైస్కూలు చదువులకు క్రిష్ణ పాడునకును కళాకాల చదువులకు 85 మైళ్ళలోనున్న అనక పురమునకు పోదురు

ఈ గ్రామపు మనీషు ముందర దీప్త మునకతురప్రకృతి కల రాతిమీద కాసనమొటి కనిపించుచున్నది

మా కేస్

అవస్థలలో చోడుడు

ఈతని నామము మహానందిశైత్రమున దు వెలుగోటి గంగ రాజుగారు 34 1822 (క్రీ శ 1400) సంవత్సరప్రాతమున వేయి చిన దీపదానకాసనములో కన్పించుచున్నది గంగరాజు నంద్యాలపురవరాధీశ్వరుడని చెప్పబడినది ఈయన తిరుగులలో క్రొత్తచర్ల కోట వీరక్షత్ర భారతీమల్లి అను ది పరిగడించ దగినది కాసనకాలము చాటికి విజయనగర సామ్రాజ్యమేర్పడి అరునది సంవత్సరములుపై బడినది ఇది రెడవ హరిహర రాయల పాలనాకాలముగాకన్పిచును శ్రీరాఘవి హర విలాస వద్యమునుబట్టి ఈ కాలమునకుచె దిన ఇద్దరుముగ్గురు ప్రసిద్ధులైన రాజులు తెలియవచ్చుచున్నారు చారెవరనగా (1) విజయనగరాధీశ్వరుడు హరిహర రాయలు (2) బహమనీ మల్కాను ఫిరోజుషాహా (3) కొండవీడు పాలించుచున్న కుమారగిరిరెడ్డి ఈ ప్రభువులందరకును అనచిదేవయతిప్పయ నెట్టి కన్పారాదిమగ ధద్రవ్యములను విదేశములను ది దిగుమతి చేయించి సరఫరా చేయుచు డెను ఈ కాలమునకు రాచకొండ రాజ్యమును సర్వజ్ఞ తిరుదాంచితులైన సి గ భూపాలుడు ఏలుచు డెను మహానది కాసనదాకయైన వెలు గోటి గంగరాజును మనము ఈ చారిత్రక సన్నివేశములో అన్వయించుకొనవలెను విజయనగర సామ్రాజ్యవృద్ధికి బలవంతమైయు దుటచే నంద్యాలప్రాంతమును దానిలోని అంతర్భాగముగనే గ్రహించవలెను కావున వెలుగోటి గంగ రాజు విజయనగర సామంతుడని చెప్పదగును

వెలుగోటి అను వంశనామము అనతరకాలమున దు పద్యనాయకులకు ప్రసిద్ధముగా చెల్లుచుండెడిది వెంకటగిరి సంస్థానపాలకులు వెలుగోటివారని చరిత్రకర్తయున్నారు నంద్యాల కాసనదాక కూడ పద్యనాయక వంశీయుడే మోయని సందియముకలుగుట వహజము కాని దీనికి రెండు

విప్రతిపక్షులు కానిందుచున్నది 1) ఎద్దవాయవ్య కేయలు ఈ కాలమునో కను వెలుగ దుతో సంబంధమున్న వారుగా కనుట్టరు క్రీ.శ 100 పాతమునను తరువాత ముప్పదియైదు సంవత్సరములవరకైనను వారు స్వత్రాభివృద్ధి కై గాఢమును పట్టుకర్మముతో పాలించుచు దీరి రావకొండయందు కొంత కాలమును దేవరకొండయందు క్రీ.శ 1480 ప్రాంతమువరకైనను వీరు గొప్ప ప్రాభవమును అనుభవించిరి ఆ రాజ్యములు రెండును అస్తమిచిన తరువాతవే పల్లవాయ క్షులు వేరు అక్రయములను వెనకుకొనవలసినవారైరి పదునేవ శతాబ్దియ తముననో తరువాతనో వెలుగవీరులు వెలుగోడు నందు ప్రతిపక్షులై వెలుగోటివారు అయిరని ఊహించుట యుక్తము ఆ మచేత ప్రస్తుతము మరల చెప్పుకొను గంగరాజు వెలుగోటి వంశీయుడైన వెలుగవీరుడు కాడనియే తోచుచున్నది

దీనిని బలపరచు మరయు అంశము గంగరాజు కావనమున దే కలదు కాను అప్రతిమల్ల చోడవంశోద్భవుడనని అతడు చెప్పుకొనుట గమని పడగినది ఈ యప్రతిమల్లచోడు డెవరో నిర్ణయించుట సులభపాధ్యముకాదు కాని గంగరాజు విరుదావళియందలి క్రొత్తచర్లకోటవీరక్షత్రాపతిమల్ల అను వర్ణనము గంగరాజును గూర్చి శత్రువును తెలుపుటకు దారి తీయుచున్నది ఈ క్రొత్తచర్లకోట విజయమెప్పుటిది? దీనిని సాధిచిన డెవరు మున్నగు అంశములను పరిశీలించినచో గంగరాజు పూర్వుల చరిత్ర కొంతవరకు విశదమగును క్రొత్తచర్లకోట ఇప్పుడు నెల్లూరు జిల్లా దర్శి తాలూకాలోని కొచ్చెర్లకోటగా భాసించుచున్నది కొచ్చెర్లకోటవద్ద జరిగిన మహాయుద్ధము వెలనాటి రెడవకులోత్తుంగచోడుని కాలములో జరిగినది కల్యాణకటమును పాలించు వీరసోమ దేవుడు వెలనాటిపై దండయాత్రను సాగించెను సోమదేవుడు కల్యాణజిత్తులని కుమారుడు విజ్ఞులుడు క్రీ.శ 1168 వరకు రాజ్యపాలనము చేసెను అతని అనంతరము కల్యాణకటముకు ఎలిక్యెయ సోమదేవుడు వెలనాటి రెండవకులోత్తుంగ చోడుని కాలమున (క్రీ.శ 1182-84) వెలనాటి రాజ్యముపై దండు నడపెడు వెలనాటి చోళులలో రెండవ కుళోత్తుంగచోడుడు గొప్ప పరాక్రమకాలి కల్యాణ సోమ దేవుని దండయాత్రను సహించక అతడు తన మంత్రియు పంధివిగ్రహియు జగ్గు నందూని కొమ్మనమంత్రిని ఎల్లము

చాకుల్య దురాక్రమమును ఎదుర్కొనుటకై వచ్చెను ఈ కొమ్మన మంత్రి తెలుగు విమంచకే కేయూ బాహుళ్యరీతమును కల్గిపొంది నడూ గుండినను త్రిపూర్ణుడ.

వెలనాటి చోళుల చోళుని కేయూ కొమ్మన మంత్రియు ఇర పేనానులను కిల్లాటక పై స్వయంలను ఎదిర్చి క్రొత్తచర్లకోట వద్దమునా జమెనర్చి వారిని ఓడిచి పారద్రోలిరి కల్యాణ కావనవారయై వెలుగోటి గంగరాజు పూర్వులెవ్వరో మహాకూరులై క్రొత్తచర్లకోట యుద్ధము నందు పరాక్రమము వెలపియు ఓటచేసి గంగరాజు వశమువారి క్రొత్తచర్లకోటవీరక్షత్రాపతిమల్ల విరుదము వచ్చియుండును దీనినే గంగరాజు వశపారంపర్యముగా ధరించెను ర్వాటులపై సాధిచి ఈ మహావిజయముచే వెలనాటి చోళుల గవోమకు అత్రిమల్లచోడ అను విరుదము కలిగెనేమో భావింపింపవలసిన తెలియవలెను ఎల్లెను వెలుగోటి గంగరాజు వెలనాటి చోడుల సంఘము చాడేమోయని నదియును దృఢపడుచున్నది

వెలనాటి రెడవ కులోత్తు చోడుని కాలము కల్యాణ సోమదేవుని కాలమునుబట్టి చూడ క్రొత్తచర్ల కోటయుద్ధము క్రీ.శ 1170 75 సంవత్సరముల నడుమ జరిగినదిగా భావింపవచ్చును గంగరాజు తన ముత్రాత అమ్మగారు మహా దీక్షురు నకు దీపరాన ప్రతిపక్షేవట్లు చెప్పుటచే ఈ వశమువారు నంద్యాలప్రాంతమునందు అప్పటినుండియు పరిపాలకులుగా ఉండి ట్లు ఊహింపవలెను

వెలుగోటి గంగరాజు శ్రీమహానందీశ్వరపాదపద్మా రాధకడయు మరకు సభావ్యుడగుచున్నాడు దీనివలన మహానందీశ్వర క్షేత్రము పదునేవ శతాబ్ది ఆరభిమునకే ప్రళయమైనది తెలియుచున్నది

౧౦౭౦

అబుల్ ఖాన్-మిర్ ఆలం

అబుల్ ఖాన్ సామాజ్య ప్రప్రధాన గుంతులలో నయ్యడు జులై ౧౯౫౦ మిర్ ౨౭ విశిష్ట స్థానమును పొందినవాడు ఇతని పూర్వులు పారశీక దేశవాసులు ఇతడు "షేఖర్ ఇస్లామ్" పదవిని వశవర పరగా పొందినవాడు ఈ వంశమునకు చెందిన ఎయ్యర్ కేజీ పకల విద్యా పారంగతుడు ఇతడు ఆరేయియ మున్నగు దేశములందు సంచరిచి

భారతదేశమునకు వచ్చి స్వదేశవాసుల ప్రాళమున వివిధ ప్రాంతములకు కొన్నినాళ్ళు ఉద్యోగమునఁగి చివరకు నిజాం మల్క్ ఆఫ్ జా మొదటి నిజాం గారి కాలములో హైదరాబాదుకువచ్చి ఉద్యోగమును పొంది చి ఇచటనే స్థిరపడెను యిద్దరకీరె డన జాముగారిల కుత్బుద్దీన్ చెరవు ప్రాంతము జాగీరును కూడ పొందెను ఈతనికి బాదుషాజేగ అను భార్యనలన అబుల్ ఖాన్ జైనులబుద్ధిని అను పుత్రులను మరెయిమ్మేజిమ్ అను పుత్రియు కలిగిరి

సయ్యద్ అబుల్ ఖాన్ హైదరాబాదులో 1871-1752న జన్మించెను ఇతడు బాల్యమున అరబీ పాఠశాలకు అత్యుచు అతడు యుక్తవయస్కుడై తండ్రిగారి ఆదేశానుసారము జాగీరు వ్యవహారములు ఇటీవల వ్యవహారములు చూచుకొనుచు ప్రాంతవిక పరిజ్ఞానమును తీరిక నమయములలో విద్యావ్రుపా డిత్యమును సంపాది చుకొనెను అనాటి ప్రముఖ ఎండితుల మీర్ అబ్దుల్ ఆసాగారు నిర్వహించుచుండిన విద్యార్థిశాలలో అబుల్ ఖాన్ కూడ పాఠాన్ని గణిత శాస్త్రమునకు చెడిన క్లిష్టసమస్యలను అవలీలగా పరిష్కరించి విద్యా సుల ఆదరమునకు పాత్రుడగుచుండెను అప్పటికి ఇతడు ఇరువదిరెండు ఏండ్లవాడు ఇతడు అప్పడవ్వుడు పాఠశాలకు అందు కవిత్వమునుగూడ చెప్పించుటకు ఈతని కవిత్వమే ఇతడు నిజాముగారి ఉద్యోగములో చేరుటకు ఉపయోగపడినది

అకాదమి సందర్భమున దు అప్పటి ప్రధానామాత్యులైన అరస్తూజానాజై అబుల్ ఖాన్ పద్యములు వ్రాసినవిని చియుండెను అరస్తూజాగారు అబుల్ ఖాన్ పాండిత్యమును మెచ్చుకొని తన దర్బారునకు తిరిగివచ్చుటకై అతనికి అనుజ్ఞ నొసగెను కొన్నినాళ్ళకు ప్రధానమంత్రి యవకుడగు అబుల్ ఖాన్ మును తకు ముస్లిగా నియమించుకొనెను ఈ ఉద్యోగమే అతడు బావి ప్రధానామాత్య పదవి నొందుటకు తొలిమెట్టుగా ఉపకరించినది

అరస్తూజాగారికి ముస్లిగాను డి అబుల్ ఖాన్ రాజ్య వ్యవహార వశములను వ్రాయుచు పరిశీలించుచు పరిపాలనకు సంబంధించిన విశేష పరిజ్ఞానమును పొందినెను ఈతని నిశితమైన పరిశీలన జ్ఞానము ప్రధానమంత్రిని ఆకర్షించినది ప్రజల విన్నపములను స్వీకరించి వారి కష్టవిషయములను పరిశీలించుటకై సమర్థుడైన ఒకవ్యక్తిని కాలుకాదారగా వియమించుటకై అరస్తూజా అలోచించుచు డిన సమయమది

వారి దృష్టి అబుల్ ఖాన్ వై బడినది అప్పుడే ఆ ఉద్యోగము ఆరంభించినది

అబుల్ ఖాన్ ప్రభుత్వమువారి కార్యభారమును నిర్వహించుచు ప్రధానామాత్యులయు ప్రభువులవారియు మన్వలను పొందెను కొన్నినాళ్ళకే మరియొక ఎదవి లభించినది

నిజాం ప్రభుత్వముతో సంప్ర పులు జరిగి వ్యవహారములు పరిష్కరించుటకై ఆవాడు శ్రీహరిండుగారు హైదరాబాదుకు రెండే టుగా వచ్చియుండిరి రెండే టుగారికిని నిజాం ప్రభుత్వమువారికిని మధ్యస్థుడుగా వశిలుగా అబుల్ ఖాన్ నియమి పబడెను అతడు రెండే టుగారికి వశి సౌకర్యములు లిగించి కపెసివారు నిజాం ప్రభుత్వమునకు బాకీ పడిన ధనమునుగూర్చియు తదితర రాజకీయ సమస్యలను గూర్చియు రెండే టుగారితో చర్చించి నిజాముగారికి ఎవరములు తెలియచేసెను ఈ పదవిలో ఉన్నపుడే అబుల్ ఖాన్ ఈ అశములను కలతలలోని గవర్నరు జనరల్ గారితో సప్రదించి పరిష్కరించుటకై రాయబారిగ వెడలెను

క్రీ.శ. 1787లో నిజాం గారి ఆదేశానుసారము అబుల్ ఖాన్ కలకత్తా చేరి గవర్నరు జనరల్ కార్నెవాలిస్ తో దాదాపు నాలుగు మాసము లవరకు చర్చలు జరిగి నిజాముగారికి రావలసిన తొమ్మిది లక్షల రూప్యములను ఆమూల్యమైన బహుమానములతో స్వీకరించి హైదరాబాదు తిరిగివచ్చి ప్రభువుగారికి వానిని సమర్పించెను నిజాం అలీఖానుగారు ఈ సందర్భమునందే అబుల్ ఖాన్ ను “మీర్ అలం” అను బిరుదముతో నత్కరించిరి నాటినుండియు అబుల్ ఖాన్ మీర్ అలం గా ప్రసిద్ధులైరి రాజుగారు మీర్ అలం పుత్రునకు కూడ మీర్ డౌరాన్ అను బిరుదము నొసగిరి

పదునెనిమిదవ శతాబ్ది మధ్యకాలమున నిజాం రాజ్యము జటిలమైన సమస్యలను ఎదుర్కొనవల పచ్చెను మహారాష్ట్రుల వలనను టిప్పుసుల్తానువలనను నిజాం రాష్ట్రమునకు ప్రమాద పరిస్థితులు ఏర్పడియుండెను టిప్పుసుల్తాను రాష్ట్రమున దలి దక్షిణప్రాంతములను కొన్నింటిని వశపరచుకొనెను ఇట్టి పరిస్థితులలో నిజాం అలీఖానుగారు ఆంగ్లేయులతో ఒకవిధమైన ఒప్పందమును కదుర్చుకొనుటకు ఉద్యమించిరి టిప్పు సరాజుయమును కోరుచున్న బ్రిటిషువారును అందులకు సంసిద్ధులైరి ఈ ఒప్పందము కుదుర్చుటకు మీర్ అలం నియోగింపబడెను అతడు క్రీ.శ. 1790లో పానగల్లులో వంధి కుదిర్చెను

టిప్పును ఓడి చుటకు ఆగ్నేయులు నిజాముతో చేరుటకు ఆ గిరి
రి చిరి ఆ గ్నేయుల సైన్యములు 1791 లో పురోగమి చినది
జాం పక్షమున యువరా గు నో దరుజాయి తదితర ఉన్న
తాధికారులును మీర్ ఆలం మొదలగువారును వెడలిరి టిప్పు
ధికి దిగినచేను ఆ గ్నేయులకును నిజామునకును మూడేసి
కోట్ల రూపాయలును జయించిన రాష్ట్రభాగములలో సరి
సమామైన భాగమును వచ్చి ఇచ్చుటకు సంధి జరిగినది ఈ
సంధి 1793 రమునదు మీర్ ఆలం ప్రధానమైన పాత్రను
నిర్వహించెను

వై స ధి ప్రకారము తమకు దత్తమైన మదలమును
బిదోబస్తుచేయు కావ్యములను మీర్ ఆలమునకే నిజాం అలీ
ఖానుగారు అనుగించి 16 సంవత్సరముల దేశముఖ్యచేతకు
మున్నగు ముగిలనుగూర్చి మహారాష్ట్రలతో చర్చి చుటకు
మీర్ ఆలం పూనాకు వెళ్ళెను ఈ లోపల మహారాష్ట్రలు
క్రి.శ. 1799లో మీరు మీసమున ఖడలామైదానంలో
నిజాగారి సైనికులతో యుద్ధమొనర్చిరి ఈ యుద్ధమున
ఆగ్నేయులు జాగారికి ఎట్టి సహాయమును చేయలేదు
నిజాగారు ఆగ్నేయులను తొలగించి ప్రాంతవానిని సైన్య
ముతో చేర్చుకొనుటకు సంకల్పించిరి కాని మీర్ ఆలం ఇట్టి
పర్యాటకు అంగీకరించలేదు ఆగ్నేయుల పక్షమున ఉన్నందున
మీర్ ఆలమును గూర్చి కొందరికి అపోహలు ఆరభమైనవి

నాలుగవ మైసూరు యుద్ధమున సదర్పమున 1799 లో
నిజాంగారి సైన్యములకు మీర్ ఆలం అధిపత్యమును వహించెను
శ్రీరంగ ఎట్టడ విజయఫలితముగా నిజాగారికి లభించిన
రాజ్యభాగముల బిదోబస్తు నిమిత్తమై మీర్ ఆలంగారు నియోగి
పరిషది కృష్ణాతీరమునందు మీర్ ఆలం దాదాపు ఎడది
వరకు ఉడి అన్నపర్వాట్లు సక్రమముగా ఉన్నపుడు ఈ సంద
ర్భమున దేజయి చిన రాజ్యభాగముల పంజీ విషయము
లలో మీర్ ఆలం గారికిని వెల్లెస్లీగారిని అభిప్రాయభేదము
లేర్పడినవి

వెల్లెస్లీగారు మీర్ ఆలం సైన్యవ్యవహారమున వలెనని నిజాము
నకు సూచించిరి నిజాగారిపక్షం తాధికారులలో కొందరు
మీర్ ఆలం దివక్రమముగా పొందుచున్న ప్రాశంకమును బూచి
అమాంసా దియు డిరి మైసూరు యుద్ధానంతరము నిజాము
భాగమునకు వచ్చినరన్న రాసులను అమాల్జయ్యలైన వస్తు
పులను మీర్ ఆలం నిజామునకు అందసేయక రాచియు చెనను

వది తి హూస్ర లియుండెను అరస్తుజాను మీర్ ఆలము
కును లోలో అభిప్రాయభేదములు కలిగెను మీర్ ఆలం
ఆగ్నేయులపై అభిమానముతోను దలచి నిజాముగారికి తాపము
కలిగి చెను ఈ కర్రాముల యుద్ధం బట్టి కొట్టోడై ఎవ
గకు నిజాం మీర్ ఆలమును ఉద్యోగమును తొలగి చుట
జరిగినది కొందరు పారశీ చరిత్రకారులు మీర్ ఆలం చరవి
మడి తొలగింపుకు కేరొ కానితమను చివరి యుద్ధాదు
మైదరాజాను రెడెటు తేముప్పాట్రిక్ థైరున్నిసా అను
కన్యతో ప్రాణము వ్యవహారములు సాగించి అమెను బలవత
ముగా వివాహమాడి ట్ల మీర్ ఆలం ఎన్నిటిమన్నతాధికారు
లకు ఈతని చర్యను ఖండించుచు విన్నపము పంపుకొని
యుండెను థైరున్నిసా అతని దగ్గర బధువు అగుటవలన
అతడు ఈవ్యవహారముతో జోగ్యము లిగి చుకొనెను రెం
డెటుగారు మీర్ ఆలం మును తొలగి చుటకు ఒత్తిడి చేసి
యుండునని ఈ చరిత్రకారుల అభిప్రాయము

మీర్ ఆలం గో కొండకు మీసమునగల నాగులపల్లిలో
గృహనిర్మధములో ఈ గలదెను ఈ సమీపవలన మీర్
ఆలం మానసకముగ కుగిసిపోయినదన అతని ఆరోగ్యము
కూడ చెడినది తనచిత్రకుద్దిని నిరూపచుకొనుచు ఆరోగ్య
పరిస్థితిని వివరించుచు మీర్ ఆలం ప్రభువుగారికి విన్నపములు
అమర్చి చెను చివరకు మైదరాజానులతోని స్వగృహములో
ఉండుటకు మీర్ ఆలమునకు ప్రభువులనల అనుమతి లభించినది
ఇచ్చట అతడు ఎవరిని కలిసి నరరావను నిర్బంధము డెను

నిజాం ప్రభుత్వములో ఈ కాముందే పెక్కుమార్పు
లుకలిగెను రెండవ నిజాముగు నిజామలీఖాను 1803 లో మర
ణి చెను క్రి.శ. 1804 లో ప్రధాని అరమూజా కాలధర్మము
నొడెను మూర్ఖుని నిజాం సదరజాగారు క్రొత్తప్రధానిని
నియమించవలసిన వాడయ్యెను నోదరజాగారి మీర్ ఆలం
ఎట్ల అతగా అభిమానములేకు డెను స్థాని జాగిరుదారులు
కొందరు మొదటిను డెను మీర్ ఆలం ఈ ద్వ్యతో చూచు
చుడిరి రాష్ట్రపాలం దైన దిన వ్యవహారములదు అంట్లే
యుల జోగ్యమగుచుండెను మీర్ ఆలం ను నియోగించుట
తగునని వారు నిజాము కు సూచించిరి బ్రిటిష్ వారికో వివిధ
సమస్యలు పరిష్కరించుటకు ప్రభుత్వ పక్షమున నిజాగారికి
మీర్ ఆలం మూర్తమే సమర్థుడను అభిప్రాయ మేర్పడి
యు డెను కిందరజాగారు నాలుగైదు మాసములవరకు

అలాగే చింది మీర్ ఆలమును 1804 లో దివానుగా నియమించి ఈ ప్రదేశానికి మహిష్ రాజు ఆశించియుండెను నకి దర్జాగానికి ఇతనియందు అభిమానముకూడ ఉండెను నీకి దర్జాగారు 4 నీకి సహాయము త్రిత్యుండవలసి వారికి

ప్రధానము త్రి వదలిని స్వీకరించిన కరువాత మీర్ ఆలం నిజా అలీఖాన్ మరణమునందును చింది దేవిడిలముందు నియమించియుచిన ఆ గ్లేయునైన నికుల కామలా తొలగించెను మహిష్ రాంగారితో ఎర్పడిన భేదాభిప్రాయముల మూలమునను అధికార వర్గముతో కొందరితో మీర్ ఆలమునకు కలిగిన స్వర్ణలవలన తదితర కారణములవలనను నీకి దర్జాగారు మీర్ ఆలమును దూరముగానే యుంచిరి కాని కొన్నాళ్ళకు అతనియొద్ద ప్రాప్తమైన మీర్ ఆలము అశుభనమయమున నీకి దర్జాగారి జన్మదినోత్సవమును మూసీతీరమునందలి తమ ఉద్యానవనములలో మహావైభవముగా జరిపిరి

రాజ్యపాలనమును వటిపమొనరుటకై మీర్ ఆలంగారుచ దూలాల్ తమ పేష్కారుగా నియమించిరి అ తియే కాక వివిధ పదవులలో సమర్థులైన వారిని నియమించి దాదాపు నాలుగేండ్లవరకు సమర్థవంతముగా వ్యవహారములను నిర్వహించిరి ఆ గ్లేయుల జోక్యమును తగ్గించుటకై కృషినిలిపి రాష్ట్ర ప్రతిపత్తిని కాపాడుటకు శక్తివంతవలెక పాటుపడిరి కాని పరిస్థితుల ప్రభావమువలనను ఆంగ్లేయుల రాజకీయ ప్రాజిక్టునువలనను నిజా రాజ్యము రక్షితరాజ్యముగ కొనసాగెను దాదాపు నాలుగేండ్లవరకు ప్రధానామాత్య పదవిని నిర్వహించి మీర్ ఆలం 1808 లో పరలోకగతుడయ్యెను

మీర్ ఆలం తనహయాములతో కొన్ని మాతన కాఖలను ప్రజోపయోగార్థమై స్థాపించెను వైద్యకళాఖాన ప్రత్యేకముగ ఒకానొక ఆంగ్లేయ వైద్యులకప్పగించెను రాష్ట్రములో ప్రభుత్వ పక్షమున నియమించబడిన ప్రభువైద్యుడొక్కఁగైయుండు ఆతనికి నెలకు చెందు మూడువేల రూపాయల జీతమునొసగి ఒక వైద్యకాల నిర్వహింపజేసెను మీర్ ఆలం కాలమునందే తపాలకాఖాన ఏర్పాటునది మూడు నాలుగు మైళ్ళ కొక సేవకుని చొప్పున కొందరిని నియోగించి ఉత్తరములు దూర ప్రాంతములకు పంపుసౌకర్యము ఇతడు కలిగించెను

నిజా ప్రభుత్వము నిరంతరము యుద్ధప్రయత్నములందు నిమగ్నమైఉండుటచేత రాష్ట్ర ఆర్థికపరిస్థితులు దుర్భరముగా మండెను కరువువలన వ్యవసాయక వస్తువుల ధరలు విపరీత

ముగ పెరిగిపోయెను ప్రజలు బాధపడుచుండ వర్తకులు ధరలు పెంచి అధిలాభము లాస్థించుట న్యాయ్యముకాదని మీర్ ఆలం హెచ్చరికచేయుండెను కాని ఫలితము కనిపించనపుడు ఇతర ప్రాంతములనుండి ధాన్యము తెప్పించి తక్కువ ధరలకు ప్రజలకు దానిని విక్రయించు సౌకర్యము మీర్ ఆలం కలిగించెను తన దేదీపద్ద ప్రతివ్యక్తికి శేరునియ్యము కొన్ని పైసలు దానముచేయు ఏర్పాటుకూడ కావించెను ప్రజలకు పనికిల్పించునదిమిత్తమై మీర్ ఆలం ఈ కాలమున దేవన్నయోభవననిర్మాణ కార్యక్రమము లారంభించెను ఇట్లెన్నియోవిధముల ప్రజలకష్టములను తొలగించుటకై మీర్ ఆలం ప్రయత్నించెను

మీర్ ఆలం మూసీతీరమునందు అతివిశాలమైన ఉద్యానవనమును సౌధమును నిర్మించుకొనెను ప్రస్తుతము ఈ ప్రాంతమున దే పాలార్ జంగ్ మ్యూజియమ్ అను మాతృభవనము నెలకొనియున్నది నేటికినీ కాలాదరి శిథిలములు నాట్టుకొని చిహ్నములుగ నిలిచియున్నవి ఈ ఉద్యానవనమున దుమీర్ ఆలం అందరికిని స్వేచ్ఛగావివారించు సౌకర్యములను కలిగించియుండెను కాని ఒకానొక సందర్భమున కొందరు వ్యక్తులు సంఘర్షణకు దిగి ప్రకాంతవాతావరణమును భగ్నమొనరించి నందున నాటినుండి అట్టిసౌకర్యములు తొలగి పడినవి మీర్ ఆలం నివాససౌధము నాటినుండరభవములలో ఒకటిగా పరిగణించబడుచుంచెను భోజనసమయమున తన ఉద్యానవనములో నున్న వారికి కూడ భోజనము వడ్డించు ఏర్పాట్లు గావించి మీర్ ఆలం అన్నదాతగా కీర్తిపహించెను

ఈ సౌధమునకు సమీపముందే ఒక విశాలమైన ఆవరణమున మీర్ ఆలం ఒక వ్యాపారకేంద్రమును నెలకొలిపి దానికి ప్రభువు అగు నీకి దర్జాగౌడర్ సింగ్ జంజా అని నామకరణ మొనర్చియుండెను కాని ఇది నాటినుండి నేటివరకును మీర్ ఆలం మండిగానే ప్రసిద్ధమై యున్నది

మీర్ ఆలం పేరును చిరస్మరణీయ మొనర్చునదిఅతడు క్రీ.శ. 1802 లో హైదరాబాదునగరమునకు 5 మైళ్ళ దూరమున నిర్మించిన ఒక చెరువు ఇది నేడును మీరుఆలం చెరువు అని ప్రసిద్ధము మీరుఆలం పాశ్చాత్య ఇంజనీర్ల వర్గవేషణలో ఈ చెరువును శ్రవించి కట్టమకూడ కట్టించెను ఈ చెరువునుండియే నగరవాసులు త్రాగుటకు మంచినీటి సౌకర్యము కలిగినది చిన్నచిన్న కాలువలద్వారా తోటలకు

నీటిపారుదల సౌ కర్యము కూడ కల్గించబడి ది సగరవాసులు నిత్యము స్నానము చేసి పుణ్యకార్యములను మీర్జాలం అనర్చు అని మరణాన తరము ప్రజలు మీర్జా గుడె ఘరు ఘరు పానీదీయే" (మీర్జాల మరణి చెను ఇటిటికి నీళ్ళు లే చెను) అని అతనిని కీర్తిరి

మీర్జాల దైవచి తనవరదు అతడు పుణ్యకార్యములు చేయటం దెలయో అంకి చూపెను శ్రమలు కావుల మోదులు తోటలు మున్నగు సవ తా ములప్రతిష్ఠగావించి కీర్తినొ దెను ఈత కి బధుప్రీతిమెదు సమర్థులైనవారికి ఉన్నతోద్యోగములు జాగీర్లను ప్రభుగారివలన ఇచ్చించెను

మీర్జాలం ఉదాత్తగణసంఘముడు సామాన్యమునీ పదవిను ది ప్రధానామాత్యుడని నొ దియు లక్షలకొలది అస్త్రని స పాది చియు గర్వరహితుడగా ఇతడు జీవించెను నిశితమైన పరిశీలనాశక్తి పరిపాలనా నిర్వహణ దక్షత దూర దృష్టికల రాజకీయవేత్తగా లక్షదు ప్రళ సలనొంచెను

మీర్జాల గారికి మహజాదిభేగం జేబున్నిపాభేగం ఖైరున్నిపాభేగం అను భార్యలుండిరి మొదటి భార్యవలన య్యూద్ రజీ ను కమారుడును నఫవాభేగం సాహిబభేగం అనుఫి పుత్రిలును కలిగిరి మీర్జాల తనపుత్రునకు అరబీ పాగళీ కమలతోపాటు అగ్లవిద్యను గూడ బోధించు ఏర్పాట్లు చేసెను దౌత్యకార్యములకు వెడలఁపుడు తనపుత్రుని కూడ వెలది నిడుకొనిపోయెడివాడు

మీర్జాల కు నిజా గారివలన లభిచిన జాగీర్లు ఎన్నియో కలవు అతడు తన కూతుళ్ళకు భార్యల కోడలికి అల్లుడ్రడక ఈజాగీర్లలోని వివిధగ్రామములను దత్తముచేసెను స్థిరచర్యా సంపకమును గూర్చి మీరుఅల ఒక మరణశాసనమును వ్రాయుచెను

మీర్జాలం ప్రజాపాతకార్యముల చేకాక సాహిత్యమున దును అభిదచిని ప్రకటి చెను ఇతడు బాల్యమునుండియే పారశీకమునందు కవిత్వమును చెప్పుచు చెను ఇతడు రచించిన ఒకటి రెండు గ్రంథములు నమాజునకు సలది అనవి కలవు దాదాపు రెడువందల పద్యములుగల మున్నవ మీర్జాలం అను పద్యకావ్యము మీర్జాల రచనలలో ప్రళస్తమైనది దౌత్యకాలమునందును తదితర సందర్భము లందును మీరుఅల అప్పటి ప్రధానిని నిజాం ప్రభువునకును వ్రాసిన

లేఖలంపుటి రుఖాత్మీర్జాలం అనుపే స కలితమొర్యబడినగి ఇది నాటిరాజీయ పక్ష న మీర్జాల వ్యక్తిత్వమును శక్తి సామర్థ్యమును స్పష్టము ప్రపథా అధార ప్రథము పాక్షికున సామీ అల అనీ ఉర్దూభాషా దును కొన్నిచర లొ చెను కొ రకల రచయితల తవ ప్రధనము మీర్జాల చే ప్రకటించి అగి మీర్జాల ప్రియముగా వ్రా వికాపు

రి పద్య గలిగియు మీర్జాల సరాడ బరముగ తన జీవితమును గడిచెను తగోగీవై యెట్టి గు బదుగాని శిలా ఫలకముగాని కట్టవలదని మీర్జాల తన జీవితకాలము చే కొరియు చెను మీర్జాలమహిన్ రాయరాలో ఈతని సహాధి ఇతనిదని ప్రసిద్ధప్రధా మంత్రి ని గుర్తించజాలగంత నిరాడంబ ముగా నిర్మితమై యున్నది

పదునెనిమిదవ శతాబ్ది ఉత్తరార్థము దును పదునెనిమిదవ శతాబ్ది అర థము దును నాటి రాజీయముల దు కీలకపాత్రము వహించి విశిష్ట గుా పదచేత మీర్జాలం ప్రధుడయ్యెను అతడొరి న ప్రజాపాతకార్యములు చేటి ని నగరమున అతని స్మృతికి చిహ్నములై అని కీర్తిని చాటుచున్నవి

కాగో

అబుల్ హసన్-తానాషా

గోల్కొండను పాలించిన కతుబ్ షాహి వశములోని తదిరాజు అబుల్ హసన్ తానాషా తానాషా అను ది ఇతని బిరుదనామము తానాషా అనగా మ చిరాజు తెలుగు వారు ఈయ మ తానీషా అందురు ఇతడు క్రీ శ 1612 మ ది 1687 న వరకు రాజ్యపాల చేసెను దురదృష్టవశమున ఈరాజు పాలనాకాలములో గోల్కొండ మొగలు లచే ఒయ పబడి అక్రమి పబడినది అబుల్ హసన్ కత్ బుషా ప్రభువుయొక్క అభిజాత్యమును గూర్చి అనేక కథలు ప్రచారములో ఉన్నవి ఇతడు విదేశీయుడ యు అతెలియొ మండియో పర్షియాను దియో గోల్కొండ రాజ్యమునకు వచ్చి ఉడుననియు కొందరు భావి మచున్నారు ఇతడు అనంతగిరి గ్రామము దొక చేవా గుల గృహముందు జ్యో చినాడనియు అక్కన్న మదన్నల ప్రాపుతో చెరిగి చెడ్డవారై వృద్ధిలోనికి వచ్చినాడనియు అక్కళజ్జతతోడనే తాను గోల్కొండ ప్రభువైన వెంటి తన శ్రేయముకై పాలుబడిన

అ సోదరు లిమిపుకు ఉన్న తోడ్కోలుముల్ని గొలిచి చె ననియు ఒక థ ద్దిచేట లోను అనిసర పాతము లందును ప్రచారములో ఉన్నది అట్లే ఇతడు రాజ వ శియుడనియు కతుబుమా అబుల్లా (66 1677) భ్రు వునకు దగ్గరి ధువనియు అందచే గోల్కొండ సింహాముకు వారస స్వహక్కునైతము కల్గియు దెననియు కొందరు చరిత్రకారులు చెప్పుచున్నారు కతుబుమా వ శమునకు మూలపురుషుడైన "మిర్జాన్ లీకుతుబుమా" (1621-1648) రాయాది యగు ఫిఖాన్ యొక్క పుత్రుడైన సయిఫఖాన్ అయిసుల్ ముక్కినకు అబుల్ హాస్ తానామా దేహాత్ముడట! అబుల్ హాసునకు మిర్జాన్ అబ్దుల్లాకుతుబుమా (1628-72) యొక్క తృతీయ పుత్రుడే ఉద్భవమైనది ఆమె య దశనికి ముప్పురు పుత్రులు ఒకపుత్రుడు ఎన్నిటి

అబుల్ హాస్ తానామా

అబుల్ హాస్ తానామా యొక్క కాల్యకౌశల దళా విశేషములను గూర్చి కూడ పరస్పర విరుద్ధాభిప్రాయములు చెలిచుచుండినవి ఇతడు గొప్ప విషయలోలుడు మహా భోగి అల కామారదశలో ఇతడు సరా మధువును సేవిచి మత్తకాశినుతోడి విలాసము లో తేలియాడుచు కాలము గడుపుచు దేశవాసిని కొందరు చరిత్రకారులు చెప్పి ఇందులకు విరుద్ధాభిప్రాయములు కూడ లేకపోలేదు ఇతడు కాల్యమునుండియు చక్కగా విద్యాబుద్ధుల నేర్చుచు ఎచ్చిలముతో మెలగెను ఇతడెన్నిడు మత్తుపదార్థముల ముట్టి ఎరుగడు కా కాశనకములను ఇతడెన్నడు కన్నెత్తి కూడ చూచి ఎరుగడు గొప్ప మేధావి స ప్కారవంతుడు నీతిమ మడు ఇతడు తన సర్వకాలమును భగవద్భక్త్యర్థనలతోను మతవిషయక చర్యలతోను గడుపుచుండెడివాడు ఖురాను ఎకనములో ఇతనికి దీక్షైన వా రాకాలమున అరుదగ నుండిరని ఇతడు సత్పురుషుడు అనియు మరికొందరు చరిత్రకర్తలు నుడిచి

యున్నారు

అబుల్ హాస్ తన బాబ్బదికలో ఎకారణముచేతనో సన్మాన్యశీలతమునై పు మొగ్గినాడు ఎట్టుమని పాతిక సంవత్సరములు కూడ నిడ పూర్వమే ఇతడు చైరాగ్యమును వహించి ప్రాదరాజాదంలోని ఫతేదర్వాజా (వి యద్వాగము) సమీపమును నివసించియున్న ప్రఖ్యాత యోగియగు షారాజా ఖత్రాల్ నాశ్రయించి అతనిని శ్రద్ధా క్తులతోను నిత్యము సేవిచి అతని కృపను స పాది మకొనెను రాకుమార్తెతో తన వివాహముగవరకు అతడా ఆశ్రమములోనే గురుకుక్రూష చేయుచు కాలముగడిచెను

అబుల్ హాస్ తకు గోల్కొండ రాకుమారితో వివాహము అరుగునని ఎవ్వరు కలలో కూడ ఊహి పరెరి పరిస్థితుల ప్రాబల్యమువలననే ఈయనూహ్యమైన పె డి జరిగిపోయినది ప్రవధమును సుల్తాన్ అబ్దుల్లాకుతుబ్ మా తన పుత్రులకు సయ్యద్ సుల్తాన్ అనుచోక ఆరేఖియా యువకునికిచ్చి ఉద్వాహముకావించ తలచెట్టెను ఈ స బంధమును రాజయొక్క పెద్ద అబ్దులైన సయ్యద్ నిజాముద్దీన్ అహమ్మద్ నూచి చెను ఇందులకు కారణము వారిరువురు ఒకే దేశీయులును ఒక తెగవారను సహచరులును అయిఉండుటయే వివాహము నిశ్చయమైనది ముహూర్తము నిర్ణయింపబడినది వివాహ సన్మాహములన్నియు కడువేగముగ జరిగిపోవుచు దెను ఇ తలో సయ్యద్ నిజాముద్దీన్ సయ్యద్ సుల్తానుల మధ్య విరోధమేర్పడినది క్రమముగా అది ప్రబలమై ఒకరి ఉనికి ఒకరు సహి పలేని స్థితి ఘట్టిల్లెను ఈ స్థితిలో సయ్యద్ నిజాముద్దీన్ తన మామను సమీపించి సయ్యద్ సుల్తానుకు రాకుమారినిచ్చి వివాహముచేయవలదని జెప్పెను అట్లుగాక తన మాటను త్రోసపుచ్చి వివాహమునే జరిపవచో కాను ఎవరివారముగా మొగలు చక్రవర్తికడకి ఆతనినే సేవింతునని అతడు నిష్కర్షగా చెప్పెను ఇది ఇట్లు కగా అ తాపురములో పె డ్లి కుమార్తె ఆమె తల్లికూడ సయ్యద్ నిజాముద్దీన్ పక్షమునహించి ఆ పె డ్లి జరుగుటకు వీలులేదని పట్టుబట్టిరి అభిప్రమునకు వ్యతిరేకముగా పె డ్లి కావించ అతడు యత్నించినచో కామిరువురు బలవన్మరణము నొ డుట తత్వ మని ఆ తల్లి బిడ్డను ప్రభువునకు విన్నవించిరట !

ఈ స్థితిలో సుల్తాన్ అబ్దుల్లాకుతుబ్ మా కేమియు తోవ కుండెను నిశ్చితమైన పె డ్లి నాపుట మంగళకరముగాదు

అట్లని ఆ శుభకార్యమును అనుకొనినట్లుగా చెరచేరి గృహ చ్చిద్రములను కొని తెచ్చుకొనుట వివేకముకాదు శ్రేయస్కాదు అని అతడ వితర్కించుకొనుచు విచిత్రమైన యిషమ పరిస్థితిలో ఉక్కుకొని యున్నతరి అతని అంతర గీతల కాగుగా అలోచి చి ఆదేశముపూర్వము లో రాకుమారిని మరియొకనిచిచ్చి ఎవాహము జేయదగునని సూచించిరి రాజు అంతట తన కుమార్తెను అబుల్ హాస్ కు ఇచ్చి పెండ్లి చేయుట యుక్తమని తలచెను బధుమిత్రుల దరు తమ యామోదమును దెల్పిరి వీరవ పారాజూభ్రాతృ యొక్క ఆ శ్రమమును డి అబుల్ హాస్ ను సగౌరవముగా తోడ్కొని వచ్చి ఆ మము పూర్వముననే అతనికి రాకమారినిచ్చి రాజు వివాహము చేసెను

క్రీ శ 1872 నం లో అబుల్ హసన్ రాజ్యపాలనా భారమును వహి చెను ఇతని పెండ్లి యొక్క జరిగినదో పట్టాభిషేకముకూడ అట్లే చిత్రమైన వాతావరణములో జరిగినది క్రీ శ 1858 న లో మొగలు చక్రవర్తితో జరిగిన స ధి ననుసరి చి గోల్కొండ రాజ్యమును సుల్తాన్ అబ్దుల్లాకుతుబ్ పా మరణాన తరము అతని రెడవ అల్లడును ఔరంగజేబు శ్వేస్త పుత్రుడును అగు మహమ్మద్ సుల్తాన్ పాలింపగిన వాడు కాని అబ్దుల్లాకుతుబ్ పా మరణశయ్య పైనున్న తరుణములో మహమ్ద్ సుల్తాను తన తండ్రి ఔరంగజేబు అగ్రహమునకు గురియై చెరసాలలో బధి పరిదియు దెను అబ్దుల్లాకుతుబ్ పాకు తన పెద్ద అల్లనిపై సదభిప్రాయమున్నట్లు కానరాదు పెద్దఅల్లని త్రోసిపుచ్చి అబుల్ హాస్ ను తన వారసుడని ప్రకటి పఠేకుండెను మీరు మిక్కిలి పెద్ద అల్లడైన సయ్యద్ నిజ ముద్దీన్ రాజకార్యగుణలో చొరవజేసికొని ప్రవేశి చి అనేక మది ప్రభుత్వోద్ద్యోగులను తన పక్షమునకు త్రిప్పుకొనసాగెను ముఖ్యముగా క్రీ శ 870 న లో రాజు మాతయైన హయత్ బక్షి జేగమ్ మరణి చి నవ్వుటినుండి అతడనేక ప్రభుత్వాంగములను తన యదుపులోనికి తెచ్చుకొని పాలనా వ్యవహారముల దు విశేషముగా పాల్గొనుచుండెను ఈ వాతావరణములో అబుల్ హసన్ ను రాజ్యాధికారమును సంపాదించుట మిక్కిలి దుష్కరమయ్యెను

సుల్తాన్ అబ్దుల్లాకుతుబ్ పా మరణశయ్య పై ఉన్నపుడు అబుల్ హసన్ అతనిని జూచుటకు అంతఃపురమునకేగెను కాని అతనిని సయ్యద్ నిజాముద్దీన్ వర్గమువారు తోచి

రానీయ అడ్డగి అ మాచి త మిచేసిరి ఈ ఘటనను సాకగా కి తొ య్కర్ నిజాముద్దీన్ యొక్క ద్వేషయు అబుల్ హాస్ యొ - ఉపాధియునగు సయ్యద్ మజిఫర్ అను అతః రకకార్యకుడ మూసాఖాను హవల్దారు అనువాస యొక్కయ అక్కన్న మారన్నల యొక్కయు తోడ్కొంటుతో గోల్కొండలోని కీలక ప్రాంతముల దంతట తన వర్గవ చాని నిలిపి రాజ్ర సాఢమును మట్టిచి సర్కార్ జామిన్ దీమను అతని సహాయులను బి చివేసెను తదా తరము అతడను అతని భార్యయు నిర్భయములో మరణి చి క్రీ శ 1872 న ఏప్రిల్ 2 వ తేదీన అబ్దుల్లా కుతుబ్ పా మరణి చెను ఏప్రిల్ 21 వ తేదీన అబుల్ హాస్ గజాగా ప్రకటి పరిదివాడు ఏప్రిల్ 30వ తేదీన అతడు ట్టాఖిష్ కుడై క్రీ శ 1877 నం వరకు రాజ్యపాలన చేసెను

అబుల్ హసన్ ట్టాఖిష్ కుడై వెంటనే రాజ్య ప్రాప్తి యందు తకు తోడ్కొనిర మిత్రవర్గమును సముచితరీతిని అదరి చి వారికి ఉన్న పవిత్రము ప్రసాదించెను వీరిలో ప్రధానుడగు య్యోదుముజుల అనువాడకు అంతఃపుర ఔర తక స్థానము నుండి ఎత్తబడి మీరుజుమ్మా అను మహాన్నక స్థామున నియుక్తుడయ్యెను ఇతనికి అమీర్ ఉల్ ఉల్మా (ప్రభువుకు ప్రభువు) అను అభ్యర్థితమైన బిరుదు ప్రసాదింపబడెను అబుల్ హాస్ కు మునుపటి చిర మూసాఖాను అనువాడు ఇదివరలో చిన్నహవల్దార్ గా నుండెను వాడి పృథు సేవాధ్యక్షుడయ్యెను కానాహ యొక్క హి దూ మిత్రులైన మారన్న అన్నగార్లకును ఉద్యోగములందు తరళి లభి చెను మారన్నగారు సయ్యదుముజులకు పేష్కారుగా నియ క్తుడయ్యెను అక్కన్నగారు తాతమ్మి కి కార్య దర్శియైనట్లు కాన్చి చును రజాకలీనేష్ ఖాను అను సమర్థుడైన ఉద్యోగి కర్మాటకమునకు ప్రాంతపరిపాలకుడుగా ఇదివరలో వలెనే వ్యవహరి చెను మొగలు చక్రవర్తియైన ఔరంగజేబును కుడ తనకు ముఖ్యునిగ చేసుకొనుటకై క్రొత్త గోల్కొండ పహలు యల్పించెను చక్రవర్తికి కానుకలు నున్నగునవి ఎంపించెను చక్రవర్తి అంతగా సంకల్పి పి పొంద కన్నను అబుల్ హాస్ ను ప్రభువుగా గుర్తించుచు ఫర్మానా జారీచేసెను దానితోపాటే మహాపాష్ట్రనాయకుడగు శివాజీతో ఎట్టి ప్రమేయమును పెట్టుకొనవలదని హితోపదేశము చేయుచు ప్రాసెను

మీఁజువాగా అధిపతి చిన నయ్యదుముజువను అధికార దుర్భాగ్యమోహము చే మొడిచిన దీయు శాసన రాజై ట్టుని కుళ స్త్రహ చుచు అన మార్గమున అడ్డు రా లెం శ చు ధికారిలను వేధి జొచ్చెను నైన్యా ధ్యక్షుడై మూసాఖాను యె అతడు అనూయవహి చెను కర్ణాటక గిం నరు నేమేఖాను మరణి చగా మూసాఖానును ముఖ్య ట్టుణును ది దూఁముగా తొలగి చుటకై కర్ణాటక గవర్నరుగా వే ఎ చివేసెను అ తటితో ఊరకొనఁ జత మీద రాజద్రవ్యా వారిగా నేరము మోపి కృత్రిమవిచారణ చేయి చి ఆతనిని కారాగారమున దు చెను ఎల్లాను అబుల్ హసను విలా పురుషు దినియు రాజ్యపాలనశ్రమను వహి వడ యు ఒక చెకుప్రతితి వ్యాపి యుండుటచే ప్రధానమంత్రియైన నయ్యదుము జువు నిర్భయముగా వ్యవహరి జొచ్చెను ఇవన్నియు గమనించ లే అబుల్ హ సు షోకేలాపురుషు వరి కన్ని చుచు ఒ క ట తన ప్రధాని దుశ్వ ర్యలను వీక్షి చుచు డెను 1874 వ వత్సరమున వారాత్మగా దర్బారు ఎర్పాటుచేసి అబుల్ హ సు తన ప్రధానమంత్రిని పదవీస్థుతునిగా ప్రకటి చెను ఇదివరలో నయ్యదుము జువు స్థానముగా ఉ దిన మాదన్నవంతులు ఇప్పుడు మీరు జుమ్లాస్థా ను దు నియోగి పరిడెను ఆయనకు సూర్యప్రకాశ రావు అను గౌరవవీరుడము ఈయనదెవట అక్కన్న తి గి తనయముజును పెట్టెరుగా నియుక్తుడయ్యెను సేవాధ్యక్ష పదవి మూసాజేగుఖాను అనునాతనికి లభి చెను నైన్యము నకు తీతనాతము లిచ్చుటతో అవశతవకలు జరుగకుండుటకై అబుల్ హసను ఈ బాధ్యత తనపై పెట్టుకొనెను పద శ్రవ్యుడైన నయ్యదుము ఫం అతనికుమారుకును గోల్కొండ ను ది పారిపోయి మొగలసామ్రా యుతో తలదాచుకొని మల్తానుకు కాళ్యో శత్రువులగుమారిరి ఉల్లికుట్టుమాటలతో వారు అబుల్ హసను మీద మొగలాయీ చక్రవర్తి అగ్రహ మునకు దోపాడము చేయుచు దిరి

సూతన పధానమంత్రియైన మాదన్న వంతులు హనుమ కొడనివా యైన ఖానోజీ తులు రె డన కమారుడు అక్కన్న పెద్దవాడు అబ్దుల్లా కుతుబుషా కాలమున దే ఈ దోడరలు గోల్కొండ బాబుల పాలనమున ఉద్యోగులుగా చేరి క్రమముగా తమబద్ధి విశేషముచేతను చాచచక్రముచేతను గొప్పస్థానములకు రాగలిగిరి మాదన్నగారికి రాజభాష

యైన వర్షియను ఖావతో చక్కని జ్ఞానము డుటచే చక్రవర్తి ను ది వచ్చి ఫర్లా వా లను ఎదువుట సమాధాన ములు వ్రాయుకొ అతడు నే స్తో చేయుచుండెను చిర కాలము పేష్కారుగా ఉ డటచే ఆదాని వ్యయ ఎద్దతులు ఈతనికి కరతలా మలకములుగా ను డెను కాని గోల్కొండ రాజ్యములో ఇదివ కు సర్వాధికారము నెనుకవి చిన స్థాని కులును విదేశీయులను అగు మహమ్మదీయు ల ఎరకును మాదన్న ప్రధ నయగుట క టంపుక ఉండెను దీనికితోడు మాదన్న స్వస్థానాభిమానము కలవాడై విదేశీయులైన తుర కలను కీల స్థానముల ను ది తొలగి చి దేశీయు ను నియ మి జొచె ను ఇదియు వారికి కడుపును ట కలిగి చెను సూతనోద్యోగము ల దు మాదన్న తన బ ధువులను నియో గించెనని ఒక ప్రతీతియు కలదు ఇస్లాము మ ము స రక్షి చు టకు క ణముకట్టుకొన్న ఔరంగజేబు చక్రవర్తికి హి దువు లగు మాదన్న అక్కన్నగార్లు గోల్కొండ భాగ్యవిధాతల గుట బొత్తిగా నహి వరాని దయ్యెను గోల్కొండ రాజ్య మును కబళి చుటకు సాములనెకుకుచున్న చక్రవర్తికి కాపు లను పెద్ద ఉద్యోగముతో పెట్టి ము ల్యానులను వారికి అను చరులనుచేయుట ఉంతవ్యముకాని అవసరముగా ఉం రించెను

సమర్థుడును విశ్వా పాత్రుడును అగుప్రధాన మంత్రిని ఏ వ్రచుకొని అబుల్ హసను తన రాజ్యవ్యవస్థను చక్క జేయుటకు నడుముకట్టి చాలవరకు కృశకృత్యుడయ్యెను గత మల్తాను అబ్దుల్లాకుతుబుషా కాలమున అతని మెత్తదనము చే ను మొగలాయీలు మహారాష్ట్రులు చేయు అలజదుల చేతను పరిపాలనాయంత్రము చాలా దెబ్బతి నెను శాసనా పాయు మాదన్నయైన భువ్యఖాను చక్కరించి సువ్యవ స్థను కావించిరి గోల్కొండ రాజ్యము ఇప్పుడు సువికాలమై ఒక చిన్నసామ్రాజ్యము తటిపిగాను డెను రాజ్యమున దిలివిధ ప్రాంతములు కే ద్రములతో చక్కగా న బ ధము లగు కును ప్రజల కష్టనిష్ఠురములు యోగజ్ఞేయములు తెలిసికొనుచును అబులుహసనురె దునవత్సరముల కొఁవర్యాయము రాజ్యము నాలుగు మూలలను ఎ చరి చి వచ్చుచుండెను ఇట్లు కార్మి దీక్షగల ప్రధానమంత్రియు రాజధర్మములు విధులు తెలిసిన శ్రువును ఒకరికొకరు తోడ్పడుచు రాజ్యమును మహోన్నత స్థితికి తెచ్చిరి క్రి శ 1874 76 78 సంవత్సరములలో

కానాహాయు మాదన్నయు రాజ్యమంతయు స దిర్ఖ చి వచ్చిరి ఎదేయవ రకులై న ప్రె ఎవాసు అంగ్లేయులు ముగ్గునారు అం ప్రా తముల దు ఛాపారముచేయుచు ధనార్జన చేయుచు డరి ఈ ఎదేయిలు హద్దులు మె కు డటైతే మాదన్న గట్టచర్యలు తీసుకొనెను అబుల్ హా ను స్వయముగ ముఠీ ట్టణము గుదరాను ఎలిశాటు రేలై దలి విదేశ వర్తిక స్థానములను పరిక్షి చి వచె ను కొ నీచు కొ డవలిదుర్గములను రాజువము త్రియుదుర్భేద్య బల బలవానిగా చేరి ఆ దును కొ డిల్లిపై ప్రత్యే శ్రద్ధవహబడెను అవ రమైచో శ్రుభుత్వ ధనాగారమును కొ డిల్లిలో శ్రద్ధవరచుటకు నలవనచో శ్రుభువచ్చి నివా సము చేయుటకును దీనిని అనుకూలముగా పె పొంది చిరి వ్యవసాయాభివృద్ధికై తటాకుములు మాకులు క్రొత్తని ంర్పి పబడెను ప్రజలను డి పన్నుల వసూలుచేయుటకు గుత్తే దారి డిద్ది ఇదివరిలో అమల న దు డెను గుత్తేదారులు ప్రజలను వాని చి ధనము స పాది చుచుండిరి పెక్కు గ్రామములు దీనిచే నిర్జనములై పోయెను అబుల్ హా న్ నవాబు ఈ పద్ధతికి స్వ స్థితి గుత్తేదారులను తొలగి చి శ్రుభుత్వోద్ధ్యోగులను పన్నులనేకరణకై నియమి చెను అగ వంతులు పునరుద్ధరింపబడెను ఇట్టి గ్రామములు తొత్తిగా పన్నులు చెల్లి పోవుటకు రాచబొక్కసము కు పట్టముగా ను డటచే న్యలకరములు వీటిపై విధి పబడెను గోల్కొండ వైభవమునకును మహా సదకను చిహ్నములైన వజ్రపుగమ లను అభివృద్ధిచరుచు కు అబుల్ హా ను మ చి కృషిచేసెను గనులు శ్రవ్యవారికి పాచ్చువేతనము లేర్పాటుచేసిరి దా చే వజ్ర వ్యాపారము కాగుగాసాగెను ప్రళ నీయమైన ఇట్టి పెక్కు స స్కరణ చే గోల్కొండ రాజ్యము లక్ష్మీనిలయమై మఖా వలకు అలవాలమయ్యెను ఇదియంతయు ధనాభా వీడితుడగు జౌర శేబు చక్రపత్రి పృష్టాకావమును గభీర తరముచేయుటకే నియోగించెను పాడిగోవువలె ఉన్న గోల్కొండ రాజ్యము అతనిని మరియు ఆక్రమించెను

గోల్కొండ రాజ్య విదేశా గనీతియు అన్ని రాజ్యములకును అన్ని మైన స్వార్థపద్ధతులమీదనే నడచినను జౌర గశేబు చక్ర వర్తికి శ్రోధ కారణమయ్యెను గోల్కొండవారి లక్ష్యములు రె దు (1) తమ రాజ్యముయొక్క స్వాతంత్ర్యము (2) ఇతర దక్షిణాపథ రాజ్యములతో మైత్రితోగూడిన సహ

కరిము ఇప్పుడు మునుతోగల ఆ రాజ్యమును విజా పూరురాజ్యము మహారాష్ట్ర రాజ్యము మొగలాయి చక్ వరులు దక్షిణ రాజ్యమును ఎట్లయి ను తొ దీసి అము వకి గా కే కొ న చి రక్ష ది డి ని గము అమ్యుననగు రాజ్యము రువోయి చి విజృంభ రాజ్యముకూడ డిహోయిచో గోల్కొండ వ తు వె డితే వచ్చునని కానాహాయు అతని మ ప్రమాదన్నయు చ హా గ్రాహరి కావు మె లాయాల దుస్త శ్రమలను మిజా పుమునకు నై వ్యవహారము ధవ హా నుము చేయుటకు వారు శృయించి బ వత్తరమై ఢిల్లీ నైర్మలను ఎదు రొక్కునుటకు తమ శత్రువారిని గుర్తి చి వాయు మహారాష్ట్ర లతోకూడ ఖ్య పాహరి ఈ విదేశా గ నీతి గోల్కొండ ఆక్రమణమునకే అదేకే అవనదైనను మొగలాయి చక్ వర్తికి సహజముగనే అనిష్టమయ్యెను బలమయోగము కు గురికావలసిని అభాగ్యదు స్వయ రక్షణకై ఉమ్మక్కుడిగుట శ్రోధకారణముకాక యెల్లు నును ?

ఇప్పుడు విజాపుర రాజ్య పరిస్థితులు అస్తవ్యస్తమై మొగలాయి దురాక్రమణను అహోని చనవిగా ఉ డెను విజాపుర మల్లాను రె దన అలి అదిల్లా 1677లో మరణించెను అతని వారరుడైన కుమారుడు నక దరు అడిల్ హా ర్ ఎడ్ల బాలుడు దక్కను రాజ్యములన్నిటియు దును వాటి నిర్మూలన వీ ములు పూర్వమును దీయు మెలగుచునే యుండెను రాజ్యమును దు అహోగ్య వైరముతో వ్యవహరి చు రె దు బలియములైన పక్షములు ఏర్పడియు డెను ఒకపక్షమువారు ఎర్షియా అరేబియా మున్నగుప్రా తములనుండి పొట్టచేతపట్టు కొని వచ్చిన విదేశీయులు వీరు విర్యాధికులను రాజనీతి చతు రులను అగుటకే ఉన్నత స్థానము లను ఆక్రమి చియు కిరి రె దనపక్షము వారు అంత మధ్యలు కాకన్నున డేశీయు లైన దక్కనీ ము ల్లానులైయు హరి ఈ ఉభయపక్షములను ఒకరియెడ మరొ రు శత్రుభా వు వహించియు డిరి రాజు సమర్థుడైనచో కలవాళిలరైన ఈ రె మ పక్షములవారిని అదుపుతో పెట్టగలుగుచు డెవీవాడు వారు తెగబడి ప్రజలను వీడించుచు రాజ్యవిచ్చే మునకు దారితియుచు డిరి ఈ పరి స్థితి దక్కనుము ల్లాను రాజ్యములకొన్నిటి ని సాధారణము విజాపురము ఇప్పుడి దుర్గిలో పడెను ఇప్పటి మల్లాను అయిన సిందరు అవల్లా దు బాలుడు విదేశీయుల వగ్రము

నట బహులాల్ ఖాను అనువాడు నాయకడుగా ను డెను దక్కనీ పజమునకు మియాఅబుల్ మహ్మద్ ఖాసాన్ ఖాను అనువారు నాయకులు అను జాతీయుడైన బహులాల్ ఖాను దేశీయులను దోచుకొనుచు ట్లు గలు అరాజకమును సాగి చెను దక్కనున దలి మొగలాయి ప్రతినిధులు సామ్రాజ్య లాభమును దృష్టియ దుపెట్టుకొని విజాపురము నందు అ అణలహములకు దోహదమిచ్చుచు దిరి విధిలేక విజా పురమువారు 1876 న అత్తరమున శివాజీతో రక్షణ సహాయ మును కుదుర్చుకొనిరి మొగలుల దాడులను ది విజాపురమును కాపాడుటకై శివాజీకి మూడులక్షల హొన్నలను తక్షణము ఇచ్చునట్లును తరువాత న వత్సరమునకు లక్ష హొన్నలు ఇచ్చుచుండునట్లును ఏర్పాటుయ్యెను

గోల్కొండ వారును మహారాష్ట్రీలతో ఇట్టి యొడంబ డికనే చేసుకొనిరి శివాజీ తండ్రి పాతీ విజాపురపు వారిసేన యందుండెను అతడు విజాపుర నైన్యహాయముతో కూలి పోవుచున్న విజయనగర సామ్రాజ్యభాగములను పెక్కింటిని ఆక్రమించుకొనెను జి జికోటనరకును తన యధికారమును వ్యాపి వజేసెను అతని కుమారుడు టకోజీ మహారాష్ట్రీనైన్య ములను తంజావూరులో ప్రవేశపెట్టెను శివాజీ తన యన్న విజృంభణమును సహి పక కానును కర్ణాటకమునై నైన్యము లను నడిపి సోదరుని వెడలగొట్టి కర్ణాటకమును ఆక్రమించు కొనెను శివాజీ ఇప్పుడు మొగలులతో సంధిచేసికొనియుండు టచే ఆవంతుండి అతనికి ప్రమాదము లేకుండెను విజాపురము వారు మొగలాయిలతో తలమునుకలుగా యుద్ధమునందు మగ్గులై యుండిరి కావున శివాజీ కర్ణాటక విజయము (శి శ 1876) నిర్మిరోధముగ సాగెను అతడు గోల్కొండతో సఖ్యముకడర్చుకొనెను శి శ 1877 న వత్సరమున శివాజీ హైదరాబాదు నగరమునకువచ్చెను అబుల్ హసను మదన్న గార్లతో సంప్రతింపులు జరిపెను తత్ఫలితముగ గోల్కొండ మహారాష్ట్రీ సంబంధములు సన్నిహితములయ్యెను శివాజీ కాసుదక్షిణమున దు జయించిన దుర్గములను భూభాగములను కుతులుహాసా రాజ్యమునకు అప్పగి చుటకును గోల్కొండ రాజ్యము శివాజీ దండయాత్రల వ్యయము క్రి ద ఒక లక్ష హొన్నలు వెంటనే ఇచ్చుటకును అతని నైనికచర్యలు దక్షిణమునందు సాగుచున్న కాలమున దినవ నకు మూడు వేల హొన్నలు చొప్పున చెల్లించుటకును ఒడ బడికకుదుర్చుకొనిరి

మొగలాయిల ప్రమాదమునుండి రక్షణజించునని గోల్కొండ వారి సంధికి అ గీకరించిరి శివాజీ ఈ సంధి పరతుల ప్రకారము దక్షిణమున కాను జయించి భూభాగమును గోల్కొండ రాజ్యమునకు అప్పగి చి ట్లు కానరాదు

విజాపురము వారి అశ్ట రక్షణ యశ్వము లందు గోల్కొండ వారు తోడ్పడుటకు నిశ్చయించి ఔరంగ జేబు దురాగ్రహమునకు గురి అయి దిలేదఖాను అను వాడు మొగలాయిసేనాధిపతిగా ను డెను స్వార్థపరుడైన విజాపూరు నాయకుడు బహులాల్ ఖాను మొగలులతో చేయి కలిపిగోల్కొండ రాజ్యసరిహద్దులపై ఎత్తివచ్చెను గోల్కొండ దళవాయులు పేక్ మిహిహాజుఖాను రుస్తు రావు సంతాన్ ఖాను అను వారు మాలేడవద్ద మొగలులను ఎదిరించి పార ద్రోసిరి పేక్ మిన్ హాజు అనువాడు మొదట విజాపూరువారి కడనుండి మొగలాయి పక్షమునుచేరి వారిని కూడ విడిచి గోల్కొండలో కుదురుకొనెను అబులుహాను మీద ఔరంగ జేబు ఆరోపించిన శత్రుచర్యలలో తమవద్దనుండి పలాయితుడై వచ్చిన పేక్ మిన్ హాజుకు ఆశ్రయమిచ్చుట ఒకటి విజాపుర రాజ్యముతో అంతః కలహములు సాగుచునేండెను వాటిని పర్దుకాటుచేయుటకై అబులుహాను పూనుకొని బహులాల్ ఖానును గోల్కొండకు ఎలిపించి చు దలిచి ఐవవ్యముతో వ్యవహరింపుమని ఉద్బోధించెను బహులాల్ ఖాన్ పీష్వాస్థానము ను ది తప్పుకొనుటకును సిద్ధిమూడు అనునాతడు విజాపుర ప్రధాన మ త్రియగుటకును ఏర్పాటుయ్యెను గోల్కొండ రాజ్యము పక్షమున అక్కన్నగారు విజాపురముతో రెపిడెం టుగా ఉండుటకును అ గీకరింపబడెను

మనూరుఖాను కొద్ది కాలములోనే పరిపాలకుడుగా వ్యర్థుడని రుజుపయ్యెను నైగా ఇకడు గోల్కొండకు విరుద్ధ ముగా మొగలాయి సేనాపతులతో చేతులుకలప తొచ్చెను ఇట్లుండ 1884 లో ఢిల్లీ చక్రవర్తి విజాపురము మీదను గోల్కొండ మీ చు చెడ్డనైన్యములను పంపెను ఇతి చూచి అబుల్ హాను తనరాజ్యము దలి దుర్గములన్నిటిని బలి పరచి నంగ్రామమునకు నన్నద్దుడు కాజొచ్చెను ఇగ్గిమి వర్తక సంఘమును ది విస్తారముగా మందుగుండు సామాను పేజిరి పబడెను మహమ్మదు ఇబ్రహీమ్ అను నాతడు ఇదివరలో నైన్యాధిపతిగా ఉండెను అతనిని తప్పించి అక్కన్నసంతులు నర్వనైన్యాధ్యక్షుడుగా నియమింపబడెను మహమ్మదు ఇక్ర

హిమ్మకు ఇది మిక్కిలి అం తృప్తి కలిగించెను అతడు కొంత కాలమునకు గోల్కొండను వీడి మొగలాయి స్కంధావారమును చేరెను గోల్కొండ సైన్యముల శను ఉత్తర హిందూ మూలముల నుండి వచ్చిన వారములను ప్రవేశమును గోల్కొండ దళములు ఓడిమిచే దిను వారు తరువాత నిలువ ద్రోక్షుకొని మొగలాయి సైన్యములను చిల్చిచే దాడిరి విజయము గోల్కొండకు దక్కినట్లే అనిపించెను ఇ తలో దైవద్యుపాకము వలన ఒకద్యుమవగళము గోల్కొండ సైన్యముల బీభత్సము కలిగి చెను గోల్కొండ శ్రేణులు శ్రమయెను ఈ యదను గైకొని మొగలాయి సైన్యములు చిల్చిచి గోల్కొండ వాహులను పరుము కొనివచ్చెను కుతుబుషాపా సైన్యములు ప్రాదరాబాదు సుఖముగా విలయపముచేసెను చారినాపకులు కొందరు ఖలిలుల్లాబాదు మున్నగువారు దేశద్రోహులై స్యవకమును వీడి మొగలాయిలను చేరిరి

చ కనర్తి కుమారుడు పాఅలమ్ మొగలు విజయసైన్యములతో ప్రాదరాబాదుపై పడెను వారు ధూర్జిపేట గోపామహాల గగన్ విహార్ మున్నగు ప్రాంతములను ఆక్రమించిరి అబల్ హాన్ దిగ్విజయిచేరి ఆర్ధరాత్రమునందు ప్రాదరాబాదు నగరమునువీడి గోల్కొండ దుర్గ న రక్షణమును కోరి కోటలో ప్రవేశి చెను వరంగలు కోట ఇంతకు తేమకరమని మాదన్నమంత్రి చెప్పెనట మాదన్న శత్రువులైన షేక్ మిన్ హాజుపటి గోల్కొండ సేనాధిపతులు కుతుబుషాపా సైన్యముల పరాజయము కు మాదన్న ద్రోహమే కారణమని బ్రచారముచేసిరి రాజరక్షణములేని ప్రాదరాబాదు నగరము మహా వివకు కు గురియయ్యెను మొగలుసైనికులను సమాజ వ్యతిరేక శకులను వెలరేగి అమరావతివలె భోగభాగ్యములతో కలకలలాడుచున్న అమహావట్టణమును నిర్మయగా దోచుకొనిరి ఈ యావత్తుకు సంబంధముకాక డుటచే అమాయకులైన ప్రజలు పెక్కు కడగండ్లకు పాల్గొని పరదాస్త్రిలు అపమానములకు పాలయిరి సుందరహస్త్యములు రాజప్రాసాదములు ఊచముట్టుగ కొల్లగొట్టబడెను కొన్నిదినముల దురాగతముల తరువాత మొగలాయిరాకుమారుడు పాఅలమ్ నగరవిధ్వసమును ఆపుటకు దుర్బల ప్రయత్నముచేసెను

అబల్ హాన్ ను చాలా ఇష్టపడె సోయెను అతడు తన ప్రజల సర్వవివాళమునుచూచి సహించలేక ఎట్టి సంధిపరతుల

తై నను ఆ గీరింతునని మొగలులకు కుదురుచేసెను చివరకు క్రింది పరతులైన యుద్ధవిరాముల అర్పణయ్యెను

1 ముము తా తు పాతలకయ్యా ద అబల్ హాన్ 1 కోటి 20 లక్ష హొన్నుల చెల్లి వలెను

2 సాలీరా రె దు లక్షల హొన్నుల కప్పము ల్లిం చ వలెను

3 సేరము మాల్దేసు తిల్లాను మొగలులకు దత్తము చేయవలెను

4 మొగలుల వరమద్యేవమునకు గురిఅయ్యి అర్పణ మానవలెను లిద్దరుపుత్రయలెను

రాకుమారుడి ధి అప్పుకొన్నవచనవర్తికి అర్పణ కలుగలేదు అతడు కొనివేసి గోల్కొండ వివాళముకాని కా తి స్థాపనకాదు అయిన తాత్కాలికముగా బేరంగి శేబు ఈ సంధి బడ బడెను

రాజ్యమునకు వచ్చిన గొప్పవి త్తువలన అబల్ హాన్ మొగలులకు చెల్లి చనలినన ధనమును అపహరణముతో సేరించగల్గెను మొగలుసైన్యములు ప్రాదరాబాదును వీడి ఉత్తరమున డెల్టా మైళ్ళు పైనున్న కోహార్ దుర్గమునకు ఉపసంహరి పరిపెను అన్నిపరతులను పూర్తిచేసి మహదన్న అక్కన్నగార్లను తొలగి చుటుకెచ్చవడక మల్తాను విలంబనము చేయుచు ఎ దిగ్ధావస్థతో పడెను ఈయన్న దమ్మలకు పెక్కు శత్రువు లేరృధిరి షే మిన్ హాజు పటాను వీరిని గూర్చి విషప్రచారము చేయుచు డిరి అ తః పురస్కరాలు సంయకము త్రావ్వణము ప్రతి యెడ ద్యేవభావము పహించి మాజీ మల్తాను భార్యలు సరమా జానీ లే ము అనువారు అక్కన్న మాదన్నల సంహారమునకై కుట్రను లేవదీసిరి ఒకనాడు ఈ దోడరు లిరువురును రాజ కార్యములకు నిర్వర్తిచుకొని రాత్రి సమయమున ప్రాసాదమును వీ మరలినచ్చుచుండిరి హంతకులు కాని వీరిని చిట్టముట్టి నిర్దయా గధగా వించిరి గోల్కొండభవిష్యత్తుకు ాడ్డలి పెట్టు వట్టిదైన ఈ దురత చర్య మార్చి 6 1688 సంవత్సరమున జరిగెను మాదన్న లి ధువైన రుస్తుంరావు పుల్లి లి వె కన్న అను సేనానియు అనిశీధమున దే కుట్రదాంలచే ఇంతలో వధ చేయబడిరి అనిదరులకిరమ్ములు ఖండింబడి బేరంగి శేబుకు కానుకగా పంపబడెను అయినను చనర్తి ద్యేవాలము చల్లారలేదు అబల్ హాన్ తన వివాహ ప్రాక్రులైన మం

క్ర. శ. హా. ముగళుల కాలము ఆతడురెక్కలులేని పక్షివలె అయెను

గోల్కొండను కొంతకాలము జోగ్జాట్టి జౌర గజేబు అని యాచ్యకులను విజాపురమునై కే దీక్షిరి చి ఆ భాగ్య రాజ్యమును కూలద్రోసెను వెటనే యాలని నైనన్య మిల గోల్కొండపై మరలింపబడెను చక్రవర్తి తన రాజ్యమునై దండెత్తునన్నాడని గవని చరక్ర పాతకును కాని వడని అబుల్ హాజును ఎ యోధీమంగా నిల్పి చెను దీని సహాధా ముగా జౌరంగజేబు మిక్కిలి పదపమైన ఫర్మానా జారీచేసెను అబుల్ హాసను వయలంపిటుడనియు ఇస్లాము మతమునకు ద్రోహము కావించెననియు అతడుకు తప్పుడు కాడాయు దానిసారా శము సామదాన మార్గములు నిష్ఫల మగుటచే నుల్తాను అబుల్ హాసను ధీర్వము నవలించించి రాజ్యరక్షణము కై తీవ్ర న్నాహములు చేసెను అతడిప్పుడు భోగపురుషుడుకాదు వీరపురుషుడు జూవరి 28 1697 న వత్సరమున మొగలులు గోల్కొండను ముట్టడించిరి పర్షాఖాను షేక్ మిన్ హాజు ముస్తఫాఖాను అనుపేరుగల అబ్దుల్ రజాక్ లారీమున్నగు సేనానులు గోల్కొండ రక్షణకై ముల్తానుచే అదేశి వదిలి గోల్కొండ ముట్టడి యొకమంచి వీరగాథ అది ఎనిమిది నెలలు ఎకాగ్రముగా జరిగెను పండినపండువలె ఒడిలో పడు నుకొన్న కోట మొగలాయి చక్రవర్తి అపారప్రాణ నష్టము ధననష్టము క్రింద హాని కలిగి చెను గోల్కొండ నరక్షణ మున దు ఒక జ తువు ఒక వీరదుఃఖిజామరశవమునొందిరి అజ తువు ఒకకుక్కు ఒకనాటి నీతిమన మొగలాయి నైనన్యములు కోట లెక్కుటకు ప్రయత్ని చుచు దగా ఆ క్షానము నిరంతరముగా మొరగెను రక్షక నైనన్యములు మేల్కొని శత్రువులను నోడలమీదను డిక్రిందకు త్రోసివేరి గోల్కొండ వీరులు కృతజ్ఞతాహుచకముగా ఆకునక కుమారునికు బి గారు గొలు సువేన ఫెరోజుజుగు అనువీరుడు ఇచ్చిరి ఫెరోజు జుగు అను నాతడు గోల్కొండ ముట్టడి సాగి చు మొగలాయి నైనన్యము నకు సర్వసేవోపరి

గోల్కొండ చరిత్రలో పర్షాఖానులతో లిఖించగిన వాడు అబ్దుల్ రజాక్ లారీ గోల్కొండ కోటను పట్టుకొనుటలో విసిగి వేసారి మొగలాయీలు భేద తంత్రమును అవలంబించిరి అబ్దుల్లాఖాన్ పున్నీ అను ఫగాను సేనాని మొగలాయీల వద్ద లంచముగొని 21 ఫెబ్రవరి 1697 నాటి అర్ధరాత్రమున రహస్య ద్వారము గుండ వారిని గోల్కొండ

కోటలో వేళపెట్టెను దుర్గమున దు హాహాగరములు బయలుదేరెను నిద్రించుచున్న అబ్దుల్ రజాక్ లారీ కవనము ధరి చి కలిపవలె పరివారముతో మొగలులను చివరవరకు ఎగిరి చెను కాని అప్పటికే అతయు అయిపోయెను ప్రాచాపాయకరములైన నాయములు తగిలి అతడు మూరిల్లి వరకు తన విధి నిర్వహి చి చక్రవర్తిచేగూడ స్వామిభక్తికై శ్రమింపబడెను గోల్కొండకు జౌర గజేబు దారుల్ డిహాదు అని పేరు పెట్టెను అనగా మతయద్వమునకు గురి కావల న దుష్ట నగరము కోటపడి పోయిను అబుల్ హాసను నిర్విణ్ణుడు కాలేదు అందు స్థితప్రజ్ఞనివలె ద్రౌన్యముతోను ఉల్లాసముతోను వ్యవహరించెను శత్రు వీరులు తనను నిర్బంధి చుటకు వచ్చినప్పుడు అతడు వారిని రాజు తీవితో పలకరించెను అబుల్ హాసను చిన్నప్పుడు నూఫీ వేదాంత శత్రు శిష్యుడుగానుండుటచే అపత్తునందు ధీమని వలె వ్యవహరించి న కాపుర్యద్యోగము సర్వమును ఆ సర్వేశ్వరుని విరానమే అనిచేను భావించుచున్నాను అతడేనాకు రాజ్యమును ప్రసాది చెను దానిని నేను కోల్పోవుటయు ఈశ్వర సంకల్పమే అని యాతడు తన్ను గొనిపోవచ్చిన శత్రుసేనానులతో పలికెను అతడు బంధియై గుర్రమెక్కి పోవుచండగా ప్రజలందరును వెక్కిరెక్కి యెడ్చిరి వీర వరాళయము కొందిన అతడు జౌర గజేబుతో ఉత్తరాభిముఖముగ వెళ్ళవలెన వచ్చెను కాకతి ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తియు నుల్తాను అబుల్ హాసను కానాహాయు ఆ ద్రదేశ చరిత్రకు వన్నె తెచ్చినవారు వారు నైనన్యమునెరుగరు అబుల్ హాసను దౌలతాబాదు దుర్గములో చెర వెట్టబడెను మూర్ఖాభిషక్తులైన అతడు రాచరికమునకు గాకపోయినను రాజమర్యాదలైనను అర్హుడు కాని మొగలాయీలు ఆకనియెడల నీవము గప్రవర్తి చిరి నిర్బంధమునం దాతని అర్హమైన భోజన పంతులు గూడ మంజూరు చేయకు డిరి కడదుఃఖితుడై ఆశ్చర్యభిమానియైన అబుల్ హాసను క్రి. శ. 1700 ప్రాంతమున నిర్బంధమునందే దివంగతుడయ్యెను ఈ కాలమునందాతని కోక కుమారుడు కలిగెనని చెప్పుదురు అబుల్ హాసనుకు ఒక దత్తపుత్రుడును ముగ్గురు కుమార్తెలును ఉడినట్లు తెలియుచున్నది గోల్కొండ వశనానంతరము చక్రవర్తి అనుమతితో వారికి తగురీతి వివాహములు అమర్చబడెను

ఎ డెం

అం ౦ ౦ ౦

ఆబులామా

ఈ స్థలవామము ఎం. ఇ. X నె 1106 పుట 120లో కన్పిచుచున్నది. ఎక్కిమభారతములోని గుహాలయము లందలి శాసన పుటి అను గ్రంథమును పండిత భగవాన్ లాల్ ఇ. ద్రక్షి బర్లిన్ దొరలు కలిసి ప్రకటించిరి కాకవాహన చక్రవర్త్యలో వాణిషిపుత్ర శ్రీ పులుమావి (క్రీ. శ. 86 114) దక్కను రాష్ట్రములో ప్రముఖస్థానము వహించెను ఇతడు గౌతమీ పుత్రకాళకర్ణి కుమారుడు

వాణిషిపుత్ర శ్రీ పులుమావి 24 వ రాజ్య వత్సరము పోను కను తృతీయవత్సము రెడవ దినమున ఒక ప్రాకృత శాసనము బ్రాహ్మిలిపిలో వ్రాయబడి ఉన్నది ఈ శాసనము కాల్గి గుహాలయమున నుండి బడినది బొబాయి పూవా వట్టణములకు మధ్యగల బోడపూటు కనుమలలో కాల్గి గుహాలయములు కలవు వాటిని దర్శించు వారికి పూనానుండి 30 మైళ్ల రహదారి కలదు

బౌద్ధమతమందలి వినిష్టశాఖలు ప్రత్యేకముగా కొన్ని శాపుల కే ద్రికృతములై యుండెడివి అంధ్రదేశమున దు అంధకులును నాసికాకన్యేరీలయందు బాధయానీయులు (శత్రుద్రావణీయులును) కాల్గెప్రాతమున మహా సాని కలను అమరావతివద్ద చేరియులు (చైత్యకవాదులు)ను పోవారా జున్నూరులయందు ధమ్మత్తరీయులు (ధర్మోత్తరీయులు)ను నాగార్జున కొడయందు పూర్వత్తరీయులు అవరత్తరీయులు అను తెగవారను ఉండెడివారు

పై చెప్పబడిన కాల్గి గుహాలయ శాసనమందు సేక ర్షుని కొడకు హరపర్ణుడు అనువాడు దేశము ఇగురెగులను ది వచ్చు భిక్షకుల సహసార్థము తొమ్మిది గడులుగల మండప మును నిర్మించి మహాసా ఘికలకు ప్రత్యేకస్థిరాస్థిని కలుగ చేసె. ని వర్తి పబడినది సేకవర్ణుడు హరపర్ణుడు అబులామా అను గ్రామమున నివసించెడివారు ప్రస్తుతము అబులామా గ్రామపు ఉనికి తెలియకొన సాధ్యముకాదు శాసనము తుది భాగమున బుద్ధరక్షితునిపేరు అతని తల్లి (ఉపాసిక) పేరు ఉదాహరింపబడినవి

కొ. వెం

అబునింధు భాను

అబునింధుభానుని క్రీ. శ. ౧౦ కన్నావెరంగ కవి విరచితమైన అనంతర గర్భాబ్ధి దమము గ్రంథమున (పీఠి 107) ఈ వచ్చుచున్నది ఇతడు నాసిక గుకు వహయార్థము వచ్చి ఢిల్లీ పాదుషా సేనానియగు హిరాయిక మొహదీసుభాను చేత ఓడి పబడెను క్రీ. శ. 1697 వ ఢిల్లీ పాదుషాయగు ఔరంగజేబు గోల్కొండ రాజ్యమును జయించెను కాని ఆనాడు గోల్కొండ రాజ్యమున కా తిభద్రతలు మిక్కిలి లోపించెను ఆరాజ్యమునందలి జమీందారులు సామంతులు ప్రభుత్వముపై తిరుగుకాటు చేసి ఔరంగజేబు దానిని అణచి ఎట్లో కా తిని నెలకొల్పెను

క్రీ. శ. 1707 లో ఔరంగజేబు మరణించెను అతనికి ఎమ్మట అతని కుమారుడు మొఱజ్జ అనునతడు బహదూరుషా అను పేరుతో చక్రవర్తియయ్యెను ఈతని యధికారము వామ మాత్రముగను దెను ఢిల్లీ పాదుషాచేదక్షిణదేశమునకు మలేచారుగా నియంత్రితైన ఎజామ్ ఉల్ముల్క్ ఆ ఫజా అనునతడు క్రీ. శ. 1724 వ స్వత్రుతై హైదరాబాదు రాజ్యమును స్థాపించెను ఈ రాష్ట్రము పూర్వపు గోల్కొండ రాజ్యము కు ప్రతిబింబమున వచ్చును నిజాము ఉల్ముల్క్ ఆ ఫజాకు అదగురు కుమారులు వారిలో ఘాజిఉద్దీన్ అను వాడు పెద్దవాడ ఇతడు నిజాము మనుమడని విన్సెంట్ స్మిత్తు వ్రాసెను ఇతడు మొగలాయి అస్థానమున తండ్రికి త్రి ధియై ఢిల్లీలో నివసించుచుండెను క్రీ. శ. 1748 లో అసఫ్ జా కడు వర్ధుడై మరణించెను ఆ ఫజా రెడవ కుమారుడు వారొజ గు ఇతడు మొగలాయి చక్రవర్తి అమోదమును పొంది దక్కను మతాను పాలించుచు దెను మొగలాయి చక్రవర్తి ఈతనికి నిజామ్ఉద్దౌలా అను బిరుదమునిచ్చెను ఢిల్లీ య దు మహమ్మదుషా 1719-91 నడుమను అహమ్మదుషా 1748-54 నడుమను వామమాత్రపు చక్రవర్తులుగా ఉండిరి ఆ ఫజాకు మజిర్జిగ్ అను చౌదా త్రుడు కలడు ముజఫర్జిగ్ గు బీజపూరు ముఖ్యవట్టణముగా కర్ణాటకమునందొక భాగమునకు గవర్నరుగా ఉండెను అతడు దక్కను రాజ్యప్రతినిధి పదవిపై ప్రాభుజాదును డూన్లై అధిపత్యములోనున్న హరూమారి సాయమర్పించెను నాసిర్ జంగుకు అంగ్లేయులు వహాయకులైరి ఇరుపక్షముల వారికి

పోరాడము జరిగెను తుదకు నానోజంగుకు విజయము లభి చెను

భారతదేశము వ్యాపారము కై వచ్చిన పాశ్చాత్యులు యునైటెడ్ కింగ్డమ్ లో బలమై భారతదేశమున రాజ్య ప పాదము కై ప్రయత్నించుచుండి వారిలో ఆంగ్లేయులు ముఖ్యముగా కోట కట్టకొని స్థిరపడిరి ప్రాస్తువారు వ్యాపార మొనర్చుచుంటుండమున ౧౮౭౦ కోటను ట్టుకొనిరి ఆర్థికవిజయముకై వీరు సైన్యమును గూడ సిద్ధమొనర్చుకొనిరి ఈకాలమున ఓషియము ఆంగ్లేయులకు ముఖ్య ప్రాచీనారికి పుదుచ్చేరి కేంద్రములుగాను దెను బిగాళ రాష్ట్రమున ఆంగ్లేయులకు కలఁతాయును ప్రాచీనారికి చంద్రనగరమును కేంద్రములు ప్రాచీనారును ఆంగ్లేయులను ఆ ౧౮౭౭వలముతో కొట్టమిటాను భారతీయ ప్రభువు లలో చెరియొక పక్షమునచేసి వారికి సాయమొనర్చి దానికి ప్రత్యామ్నాయముగ కొంత రాజ్యమును ప పాదించుకొనుచుండిరి ఈ కరుణెగలవారు హిందూదేశపు పాయిలకు క్రమశిక్షణము చి సైన్యమును భిన్నభిన్నముచుండిరి దేశీయరాజుల అన్యోన్యాలపాములలో జోక్యముకలిగి చుకొని వీరు తమ పరిజిత్తిని అధికారమును భూన పాదమును అధిక మొనరుకొనుచుండిరి ౧౮౭౪ 1743 లో నిజామ్ ఓలముల్క్ ఆ ఫిజా మరణి పిచ్చుడు ప్రాచీనారాధు రాజ్యమున కిరిగిన అంత కలపాములలో ప్రాచీనగవర్నరు డూప్లే జోక్యము కలిగి చుకొని అతని సేనా నాయకుడగు బుస్సీ ద్వారా ఆ ఫిజా దొహిత్రుడగు ముజఫరుజ గును అతనికి ఎమ్మట ఆ ఫిజా కుమారుడు ఎలాబత్ గును నిజాముగ ఉపరెను ఆ పాదమునకు ప్రత్యామ్నాయముగ ముస్తాఫానగర్ (కొడవల్లి) అలూరు రాజుపపే ద్రవరము శ్రీకృష్ణము సైన్యవ్యయముకు భరణముగ ప్రాచీనారు సర్కారులను జామువన పొందిరి అనాటి పరిస్థితి ఇట్లు దెను

కట్ట స్థితిలో ఢిల్లీ పాదుషాయుగు అహమ్మదషా అజ్జలను లక్ష్యపెట్టక జాము రాజ్యపాలకుడగు నానోజ గు ప్రవర్తించుచు దెను ఈతని మరమునడచు కై ఢిల్లీ పాదుషా హిరాయిత్ మొహదీసుఖాను అను తన సేనానిని సైన్యముతో పంపెను మొహదీసుఖానుకు ముగ్ధ మార్గమున దరి శత్రువులను ఎదుర్కొనుచు వారిపీచముడచుచు క్రమముగాపుడుచ్చేరి చేరెను గవర్నరుగు డూప్లే సాయ

మతడు అర్థించెను ఆనాడు పరాసువారికి ముక్తియైన విజయనగర గవర్నపాలుడు ఈ విషయమును డూప్లేకు విన్న విచి ఢిల్లీ సేనానికి నాయమొనర్చు ఆయన అనుమతి పడ నెను రి గవర్నపాలుడు ఆంగ్లేయులచే చెరబట్టబడిన చదా సాపేబును విడిచి చెను పుదుచ్చేరినున్న రజాసాపేబుకు నవాబుపదవి ఇచ్చి చెను అంబాయకూరులగు కారునిసాయిలు ప్రాస్తుసోల్దారులు చదాసాపేబు హిరాయిత్ మొహదీసుఖానుకు యవన సైన్యము వెటరానా నానోజ గును జయించుటకు విజయనందరంగరాజు బయలుదేరెను శత్రు పక్షముడగు అంబర్ధిఖానుని అతని ఫౌజును నిముములో వీరు జయించిరి మధుర తజుహారు మైసూరు యిక్బేరి మున్నగు సప్తాములను వీరు వశమొనర్చుకొనిరి బుదు నాపురి నానోజుచుకొనియున్న నానోజ గుపై వీరుపడిరి నానోజ గు లక్షగుర్రములతో పెద్దదడుతో కడపమునకు సిద్ధముగ ను దెను వారోజ గుకు సహాయులగు గులాం హుసుమహమ్మదఖానుడు తురకతమాషుఖానుడు అబు సిధుఖానుడు అనువారు గొప్పసైన్యముతో వచ్చిరి ఢిల్లీ సేనాని మొహదీసుఖాను వీరనందరిని ఓడించి మహమ్మదు అలరాత్ యొక్క పాళయమును నెత్తగట్టి చెను ఇట్లు వీరు శత్రువును చీల్చిచె దాడి నానోజ గు సైన్యమున ప్రవేశించి దానిని పీనుగుపెటగాంచి చిరి తుదకు ఢిల్లీ సేనాని నానోజ గుకు చిక్కెను అతని విడిచిచుకై విజయనందరంగ గవర్నపాలుడు అనేక శత్రుములు పన్ని తుదకు నాసిరు జగు దండును నాళనమొనర్చి అతని గర్వముడచి వారాయిత్ మొహదీసుఖానుని చెరవిడిచి అతని నిజాముపట్టణ పాలకుడగు ప్రతిజ చెను రంగరాయని కార్యదైర్యము లకు అల్పగడి మొహదీసుఖాను రంగరాయనికి పజారత రాయడు అను బిరుదము చెంగిరిపట్టునెల్లా జాగీరు నవ పత్తుమాయిమరాతము మున్నగు రాజుల ఛరములను జహు మతిగా ఇచ్చెను డూప్లే రంగరాయని అనేక విధముల ప్రతిజ చెను ఈవిధముగ అబు సిధుఖానుడు ఎదురమున అవశయము నొందినను అతని స్వామిభక్తి చిరస్థాయిగ నిలిచెను

కమ్రోర గడిచి కథరమున దుప్రధాన చారిత్రకాంశములు యథాతథముగనే ఉన్నను ఇతడు చేర్కొనిన వివరములు గుర్తింపరాకున్నవి ఇప్పుడు ఢిల్లీ సామ్రాజ్యము దుష్టులను క్రూరులును అనమృతులును అగు చక్రవర్తుల పాల

బడెను శ్రీ 1707 లో ఔరంగజీబు మరణించినది మొదలు 1719 వరకు ఛాయాద్యక్షతన బడగలు చక్రవర్తులు హాసానపట్టాచుచు దర్జానాను పాలించుచున్నది మహమ్మదపా శ్రీ 1719 లో చక్రవర్తియై 1748 వరకు ఎట్లా ప్రాంతములు దర్జాచుకొనెను ఈతని దీర్ఘపరిపాలమున మొదలు సామ్రాజ్యము డిల్లీనగరము పెక్కటిదగ డ్దుకు పాఠ్యము 1748 లో మహమ్మదపా మరణించగా అతని కుమారుడు అహమ్మదపా డిల్లీ చక్రవర్తి అయ్యెను ఆ ఘోషనమదగు ఘాతకర్తను సామ్రాజ్యము కు నశియగా నియమింపబడెను ఇతడు 1754 లో అహమ్మదపాను సంహార క్రస్తుని కావించి కన్నులు ఊడ పెరిచెను

జాముక్ మూడగు నాల్గవ గొప్పసైన్యముతో ముఘలజంగుపై దాడిచాని నోడిచెను ఈతని ఓటము వహింపన వాలో కర్నూలు వాబు హిమ్మత్ బహదూరు ఖాను కడవరవాబు మోచామియా నవనూరునవాబు అబ్దుల్ కరీం ఖాను మున్నగు వారు డిరి కస్తూరి రంగవి చేర్చొన్న గలా హుషుఖాను అబుని ధుఖాను మున్నగు వారిని గుర్తించుట సాధ్యపడలేదు కడవ కర్నూలు నవాబులు మొదట నాల్గవ గు పక్షము వహించియు తరువాత ద్రోహులై 1750 న వర్సరమున నాల్గవజంగును హత్యచేసి ముఘలజంగును జాముగా ప్రకటించిరి వారి దౌష్ట్యము తతటితో అగలేదు 1751 సంవత్సరమున వారు ముఘలజంగును లక్కారెడ్డి లివర్దాధిచిరి ఈ కటిలరాజు నీతి పథము దుప్రచారానికిని వారివద్ద ఉద్యోగియైన అనందరంగ పిళ్ళైకను తాత్కాలిక విజయములు లభించినవోలేదు

తం ఆం కా

ఖం ర రం

అబ్దుల్ రజాక్

శ్రీ 15 శతాబ్ది మధ్యకాలమున దక్షిణ భారతమునకు విచ్చేసిన రాయబారులలో అబ్దుల్ రజాకు ఒకడు ఈయన పూర్తిపేరు "కమాలద్దీన్ అబ్దుల్ రజాక్ బీన్ జలాలుద్దీన్ ఇహ్సానీ నమరఖ దీ" అనునది పర్షియాదేశము దలి హీరట్ నగరము ఇతని జన్మస్థానము తన తండ్రి జలాలుద్దీను వలెనే ఇతడు కూడ అరబ్బి భాషయందు పండితుడు తండ్రి కుమారులు ఇరవురును పాఠశాల చక్రవర్తియగు హారుఖ్ కోలువు

నదు ఉడిరి శ్రీ 1449 వ సం. లో తన లింగు హారుఖ్ ఆదేశమును అనుసరించి మలబారు కిరమున ఉన్న కాకికట్టలోని జామెన్ యొక్క అస్థానము కు అబ్దుల్ జాకు రాయబారిగా పంపెను జామెన్ దర్జానానుభవమును వర్ణించు గ్రంథమును మల్లాఉన్ సయిద్యున్ ఇదు జయనగర సామ్రాజ్యము కు చెందిన పెక్కటి ఆశములు అకర్షణముగా వర్ణింపిరి దక్షిణాఫ్రికాము 200 కిమీరప్రాంతముల సంరక్షణల కట్టబొట్టులు నీతినియములు ఈయన చక్కగ నిర్వహింప మగ వర్తి చెను ముఖ్యముగా ఊపథము నందిరి రాజ్యములోని పట్టణము లో నెల్ల రోమ కుట్రమైన విజయనగరము యొక్క ప్రాభవ వైరినమును గూర్చి మగ్రముగా తెలి కొనుటకు ఇతడు వ్రాసెట్టి కవి లెకట్ర మనకు ఎ యు ఉపయోగ ఉచున్నది

కాలిక్టరులోని ప్రజలు చాలా విశ్వసనీయులు కాని వారి అభ్యుతులు అబ్దుల్ రజాకు కు రోత కలిగించినవి అచటి ప్రజలు డముకుల గోటిని మాత్రమే కట్టుకొని వస్త్రావీనులగు నుండిరి రాజు కొలువులో కూడ ఆదిగం బరమూర్తులే అయినట్లు ప్రత్యక్షమై జామెన్ ప్రభువు చక్కగా అలకరింపబడిన దర్బారు మహనీయుడు రెడు మూడు పేమది బృదితో మహాసేనవై యుండెను తాను తీసికొనివచ్చిన కన్నములనుండి ప్రత్యేకించి చక్కగా అలంకరింపబడిన ఒక గుర్రమును బుచ్చెదారు జరితో అల్లిబడిన ఒక టోపిని ఒక రత్నక ఒకమును రజాకు రాజు కు బహూకరించెను

కాలిక్టరులో అడిరకే పెక్కుమంది మహమ్మదీయులు అబిసీనియా మొదలగు దేశములతో వ్యాపారము చేయుచు వున్నచును డిరి రెండు పసిదలు కట్టుకొని అందు ప్రతి కుక్రవారము డము వారు ప్రార్థనలు సలిపుచు డిరి దోపిడి భయములేక వారు కాతియక తీవ్రమును గడిపెదారు కాలిక్టర్ వాస్తవ్యులు ఎముద్రవ్యాపారమున అరితేరినవారు వీరు మిరియములు విశేషముగా ప్రార్థనములకు ఎగుమతి చేసెడివారు ఈ ప్రాంతమున గోపధనిషేధి బిడినది ఈ నిషేధాజ్ఞను ఉల్లంఘించిన వారలకు మరణశిక్ష విధించెడి వారు కొంత కాలమైన తరువాత విజయనగర ప్రభువు అబ్దుల్ రజాకునకు తన పట్టణము దర్శించవలసిందని ఆహ్వానము పంపెను కాలిక్టరునందలి జామెన్ రాజు స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి

కలవాడైనప్పటిని జయనగరాధీపతి అహ్వనమును పంపి చి అబ్దుల్ రజాకును వెంటనే బయలుదేరి వెళ్లవలసిన కోరెను

ఒక మనుచూర్తమున అబ్దుల్ రజాకు కాలికట్టును డిడిమీద్రయాణముతో మా గళారునకు చేరెను అచటను డిడియల దేరి అడు మైసూరు రాష్ట్రములోని బేలూరును దును తదితర ట్టణముల దును మజిలీలు చేసకొనుచు విజయ నగరము చేరెను మార్గమధ్యమునకు ట్టణముల దలి చేచాలయమును అందలి శివుచాతుర్యముతో చేయబడినవిగహములను చూచి అతడు నిచ్చేరవడెను బేలూరు ట్టణములోని సామాన్య గృహస్థులకట్టడములు కూడ అతనికి పెద్ద రాజభవనములవలె కనపట్టినవి అప్పటి స్త్రీలు ఆయన కటికి అప్పనలవలె కనబడిరి ఆయన చే న ఒక దేచాలయపు నల్లనుబట్టి అది శిథిలమై నిలియన్న బేలూరునందలి గోమనాథేశ్వరుని దేచాలయమైయుండునని చారిత్రకులు అభిప్రాయపడిరి ఈ దేచాలయమును క్రీ శ 1117 న 16 వ హొయసలరాజగు బిట్టిగ నిర్మించెను ఈ దేచాలయమున దుసాయన ధ్యాకాలమున భగవదారాధనము ముగియుటయే తడవుగా శ్రుత్యగీతములు పఠిచి విదు శేషిడిచారట ఈ దేవుని ధూపదీప నైవేద్యములకై కొందరు పట్టణధనికులు రాధర్మములు చేసిరి

అబ్దుల్ రజాకు విజయనగరమునందు ప్రవేశింపనున్నాడు అను విషయము తెలిసికొని విజయనగర ప్రభువు సగౌరవముగా అతనిని ఎదుర్కొని అతనిని అతిథిగృహమున ప్రవేశపెట్టెను అబ్దుల్ రజాకు దృష్టి విజయనగరమునందలి ప్రతి చిన్న విషయమునైనను ప్రతి చినది కావున అతని గ్రథము ఆనగరపు ప్రఖ్యాతి వర్ధనలతో నిలడియున్నది అబ్దుల్ రజాకును అహ్వనించిన విజయనగర సామ్రాజ్యరమాధిపతి ప్రాథమికరాయలు ఈయనకు ఇచ్చుడి చేపరాయలు గజదేట చేపరాయలు అను నామాంతరములు కలవు గొప్ప కార్యవతులుగుట వలన పూర్వవశము నముద్రములు ని హళము గుల్పగ్గా ఈయన రాజ్యపుల్లెలై ఉండెను దేశాకరములతో నముద్ర వ్యాపారము చేయుటవలన విజయనగరసామ్రాజ్యము అత్యంతభాగ్యవంతమయ్యెను ఈ రాజ్యము క్రింద ఉన్న 300 చేపుపట్టణములతో వర్తకవ్యాపారము కు ప్రసిద్ధిచెందిన గోవాదేవు చేపరాయల అధినమునదే ఉండెను ఈ దేవుద్వారా గొప్ప ఎగుమతులు దిగుమతులు జరుగుచుండెడివి రాజ్యము

మండి ఎగుమతి చేయబడు సరకులలో బట్టలు వీయ్యము ఇనుము చక్కెర ము ధాత్రద్రవ్యములు యి మై వి దిగుమతులలో గుర్రములు ఎనుగులు ముత్యాల కు కను చీరాపట్టు మట్టల మొదలగు సరకులు చెప్పకొనదగినవి

అబ్దుల్ రజాకు గర్జనలనుబట్టి విజయనగరము పక్ష ప్రాకారములతో కట్టబడిన గొప్ప పట్టము వలయాకారముగా 18 మైళ్ళ విస్తీర్ణముతో ఇది కొండనామకొని నిర్మితమైనది తుంగభద్రానది నగరి పొంతమండి ప్రవహిచుచున్నది చూచు వారికి వర్ధనములవలె కన్నతములై భయంకరముగాను దు ఏనుగులు 1000 కి మించి ఈ నగరమును ఉండెడివి రాజు కాల్యాలము 11 లక్షలకు మించియుండెను రాత్రి దివములు రక్షకభటులు సగరమును కాపాడు చుండిరి ఏడవ ప్రాకారము దు రాజభవనములు ఉండెను మొదటి ఒకటి రెండు ప్రాకారముల మధ్య ఉండు స్థలమున దొలములు పుష్పలలి శోభితమైన తోటలు పెద్దదిగుడు కావులు ఉండెను ఏడవ ప్రాకారమున రాయల సౌధమును అనుకొని నాలుగు రాచకాటలు ఉండెను వీటి ఇరుప్రక్కల క్రిక్కిరిచి విస్తరించిన ఇడ్లు ఆ గట్ల అంతర్వీధులు ఉద్యానవనములు ఉండెను ప్రతిరాజు విధికి ముందు ఎత్తైన తోరణద్వారములుండెను రాజువిధికి ఇరువైపుల

పరిమళమును వెదజల్లు నానావిధ పుష్పములు అమృతములుండెను వీధులలో ఇనుక వేసిన రాలకు దున తటి జననమృత్తము ఉండెను అదు బద్దను పల్లకిలను అశ్వములను ఎనుగులను అధిష్టి చివరారు రాజకార్య నిమగ్నులై తిరుగుచు దిరి గులాబీ పుష్పములు ఈ దేవీయులకు ప్రాణసమాములు పుష్పాలంకరణము స్త్రీ పురుషులకు అత్యంతావశ్యకముగను స్త్రీచిత్రముగను ఉండెను నడి జూరులలో వజ్రవైడూర్యాది రత్నములను రాములుగా పోషన వర్తకులు అమృతచుండిరి భాగ్యవంతుల యొక్కయు కూలినాళికే బ్రతుకు చేద జనులయొక్కయు చేతులు మెడలు చెవులు అమూల్యరత్నభరణములచే అలంకృతములై యుండెడివి

రాయల సౌధమునకు కుడివైపున ప్రధానభామంతున ముండెను ప్రధానద్వారమునకుముందు ఒక భోజనాకాశలా చారుగా ఉండెను లోపలికి పోవుచారు ఈతని అనుజ్ఞను పొందవలెనను నియమముండెను మండవమునందు అడుగుడుగు నను ఒక చోపుదారు ఉండెను ఇతడు నడుమునకు రంగు

ర గుల ఎట్లు వస్త్రమును కట్టుకొని విముడై నిలబడి యు డెనాడు న్యాయము కోరి వచ్చు ప్రలు ముదు ఇదిని ఒజ్జనుబడి మ త్రిశేఖరుని ఎమీవీ చి సాష్టా గముగా నను గురి చి జరానాళను నమర్పించి న్యాయము చెప్పి కొనుచు దిరి మహామాత్యుడు ఎళను చాలి చి బయటకు వెడలు మనుమున దిక్కులు ఎక్కటిల్లుట్లు మం శతూర్యా రాములు చి బడచు డెను దివ్యశ్వేతాంబరాచ్ఛాదితమగు పల్లయ దు అనునదై ఇరువైపుల శత్రుజాతుల స్త్రీశ్రహలు చదువు చు డగా అనుహము త్రి గృహోన్నతుడై వెడలెడి వాడు

గరమునకు ఎడమవైపునగల ట కనాలయందు బ గారు వరాహములు వ్రత వములు పణములు మొదలగునాడె ములు నీకి వ్రయులగు చు డెను సామ త్యపతులు మహా మ దలేశ్వరులు న వత్సరమునకు చెల్లించవలసిన పన్నులను ఈ ట కనాలయ దు చెల్లి చుచు దిరి ఇది సురక్షితమై యు డెడిది నగరరక్షణకై ఒక నగరపాలకుడు అతని క్రింద 12 000 మ ది రక్షకళటులు ఉ డెడివారు వారి భత్యముల క్రి ద రోజొనకు 12 000 పణములు వ్యయమగుచుండెడివి ఈ వ్యయధనము వడుపు వృత్తిమీర కేయబడిన ఎన్నుల మూల మున చేబూరుచు డెను నగరమునందు ఎచ్చటనైనను ద్రవ్య ఛౌర్యము జరిగినచో ఆ ద్రవ్యమును తిరిగి యజమానులకు ఇప్పి వలసిన భాధ్యత నగరరక్షకులచై ఉ డెను అట్లు జరుగనిపక్షమున పోయిన అప్పిలి వను వారి జీతములను ది మినహాయి చి తాదితులకి పంపెడివారు దు దగులను శిక్షి చు టలో రాయలు దయాదాకిణ్యములు చూపక వ్యవహారి చెడి వాడు ఎనుగులపాదాహతిచే దుండగులు వచ్చునట్లు ఒనర్చెడి వారు (రెడ్డిరాజ్యములు పుట యిరి)

ట కనాలను అనుకొనివెనుకవైపున బోగమువారి వాడ ఉండెడిది పూపాదరి డ్లు చంద్రరాంకళిలానిర్మితవేదకులు చక్కగా అలంకరి ఎబడినవేడకులు మిడ్డెలు వేళ్ళలనివాసస్థల ములు సాయంసమయమునవారు చక్కగా అల కరించుకొని ప్రా గణములఅసీనులై విటులొరకువేచియు డెడివారు వీరి టక్కులు ముసము నగవులు ఒయ్యారపునడకలు ఎ కటిధీరు లనై ను పంపించెడివి వీరి పిరిన పదులుకూడగొప్పవే సర్వ అనుల ఇంద్రలో దానదాసిఅభిము అశ్వశాస్త్రహోముతో సంవ రించుచు తమ యజమానురాండ్రకు సవర్తలనుపలపు చుండెడి

వారు

ట రోజు బ్బర్ రజాను రాజాజ్ఞాపుడై దిర్బానువ లను దిర్బాను ఎగ్జిక్యూటివై సిటముతో మ గ్నత్వములతో నీ ట్ల క్లతో పాదు డి తాళం మతో ఎచ ట్నా లనము ట్టుతో బ గార్ పూసపూసం పోనను మీగ అనునదై రాయలవర్సనము అలని కలిగి డి రాయటగా చముపొడ రి అ ఎగ్జిలిమెంట్ ను ని ని లాడుదేవాచ్ఛా ర బ సలుచనిశరీరము సుకుమారవ్యాయము అని జాకుపేర్కొనెను ఉచారిమైనను మృతో రజాను అహ్వాని చి అయనదేశమునునుగరి చి మా చక్రవర్తి ఆరోగ్యమునుగురించి రాయలవారు కుళల వశ్నలనుఅడుగెడి జ గివడి అ దుకు రజాక ముచిరముగ మారానుముచెప్పెను రాయలపారసేహముఅచేకి చుచు తన్ వర్తి ఎవ ఉత రమను రజాకురాయలవారికి అం చేసెను దీని రాయలవారి మిక్కిలింతోషి చి రజాకును 500 ఇములతో కయ్యూతాంబాలముతో సత్కరి చిరి మగ భద్రవ్యమిత్రమైన ఇక్కితా బాలమును అనాదుదేశములో అగ్నివర్ణములవారు వి చెడివారు 10ఎ డ్లక్షమించిన పురుషునకు అంతఃపురవ భోజినిపొవుటకు అనుజ్ఞ లేదు

జబ్బర్ రజాను నిత్యభోజనమునకు కోళ్ళు రెండుగొల్లు మ చిపెన్నె చక్కెర కిచిడిబియ్యము వైభిర్నుకెవరవలు హావేలిను చి ఎప్లము అగుచు డెడివి వారమునకు ట కి రెండుపార్లు రాజవర్సాము కొ అనగడుఅనికీణి చెడిది ఒక్కొక్కప్పుడు రిజాకురాయలతో పా కి ఆచారవ్యవహారములనుగూర్చి సమర్పించ హీరటు హిరాజ్ మున్నగ ఎట్టచాలలో జరుగచు డు వ్యాపారము మొదలగు విషయములను గూర్చి ముచ్చటి చుచుండువాడు

మహాసవమి ప డుగ సంవర్సమున మూడుదినముల జరుగుచుండిన ఉ స్సమును గురించి రజాకుచేసిన వర్ణనముల ఒకర్నములుగా ఉ ప్పి వైంపపులు అప్పి పండుగలతోప మహాసవమిని విశేషవైభవముతో జరుపుటకుగల కారణము తత్త్రియులు అయుధపూజను ఎను విధ్యుక్త అవశ్యక ధ నముగా పాటించుచు డటయే పామ తులు ఇతరి వ్రజల పండుగకు వాలుగునెల ల ము దుగవే ఎన్నద్దులై దేశమ వాలుగుమూలలనుండి ప్రయాి చి పండుగ వాటికి విజయనగరము చేరుకొనెడివారు పండుగవాడు నగరము వాలుగ

మూల రు తెల్లవాడటకుమున్నే జయ. గళధ్వనులు వి
చెడివి చక్కగా అల కరి బడిన 1000 ఏనుగులను
రాజా శ పురము కు ముందున్న పెద్దమైదానములో వరుంగా
లెట్టె వారు మైదానము కు అ కిరూరమున ప్రేతకుల
కొరకు డేరాలు నిర్మి చెడివారు వీటి వెనుకభాగములో
తోమ్మిడి అ తస్తుల రమణీయమ డపము నిర్మి బడుచు డె
డిది ఆ తోమ్మిడవ అంతస్తువీడ బ గరు నీ హానముపై
రాయలు కూర్చు డి ద రాడకులను కిలించెడివారు

అధ్యాత్మికచింతన విద్యుత్తు వైదికధర్మాచరణముల
శ్రావ్యులు రాయలవలన ఎక్కువపూజలను పొ దుచు డిరి
ప డుగ మొదటిరోజు వరమేళునికి చేదను శ్ర వతనముతో
పూజలు జరిపెడివారు వేడుకమండపానికి రాజాంతఃపురానికి
మధ్యమందు ప్రదేశముగ వగటివేయగాండ్రు గారడివారు
కథలువెప్పువారు గాయకలు తమవైపుణ్యమును ప్రదర్శి చు
చుండిరి బోగపుసానులు వరకాని బరముతో మంచి
ముక్కాలవారములతో అల కరించుకొని అపూర్వహిందర్య
మతో రాయలచారి ము దటనే ఒక ఉల్లిపారవంటి తెర
చాటున కూర్చు చెడివారు అబ్దుల్ రజాకునకును ఆయన
దేశమును డి వచ్చిన వ్యాపారస్థులకును ఈ దృశ్యమును
చూచుటకై ప్రత్యేకమందిరములు ఎర్పాటుచేయబడెను

అన్ని క్రిడలలోను ఏనుగువృత్తము అత్య త అకర్షక
ముగాను చెడిది లావైన పెద్దదూలములు నిలుపులుగాను
లావైన పెద్దదూలపుముంపులు మెట్లుగాను ఎమర్చబడిన
బ్రహ్మ డమైన చెన్నచైకి నుగులు వెనుక మ్రోగుచున్న
వాద్యవ్యవలతో ప్రోహి వజడి విలాసముగా ఒక్కొక్క
మెట్టువెక్కుచు ప్రదర్శి చిన సోగను (వృత్తము) ప్రేతకులను
ఆకృరాగ్యంవదంభరితల కొనర్చెడిది

రాత్రివేళ చాల ప్రాధుపోవువరకు కాలబడిన బాణ
సంచా చిత్రవిచిత్రమైన వర్ణములను విరజిమ్ముచు అపూర్వ
నేత్రానందకరమగుచు చెను ప డగ కుదిరోజున రాజదర్బా
రలో ఒక పెద్దసభ జరిగెడిది ఆ సమయమున దర్బారులోని
కల్యాణమంటవ మంతయు బంగర రేఖలతో అలంకరింపబడెడిది
మణినిర్మిత నీ హాననమ మీద రాయలు ఆసీనుడై యుండెను
సామంత్వములకు ఎర్పాల్లు హోదెబాల్లు చారిచారి అర్హత
లను అనుసరి చి రాయలచే ఎత్కరింపబడె వారు ఏనుగులను
కొజ్జలను ఒహువతిగా పెర్షియా చక్రవర్తికొరకై తీసికొని

పొమ్మని రాయలు అబ్దుల్ రజాకును కోరెను

అబ్దుల్ రజాకునకు కాల మమున రాయలతో ఏర్పడిన
పలుకబడినిగూర్చి తెలి కొనియె ఆయనకు జ గుచున్న
సన్మానములను చూచియు అతని దేశస్థులు ఓర్వలేకపోయిరి
ఆయన పాచే నియమిక్తుడైన రాయబారికాడోయు తమవలెనే
ఒక వ్యాపారస్థుడ యు వారు అతనిపై త్రికూల ప్రచా
రముచేసి మహామాత్ముని ని ఆయనద్వారా రాయలచారి ని
తెలియవరచిరి దీని పరిణామముగా రాయలకు తనయ దలి
స్నేహము కొంత న్నగిల్లినమాట జమే అని అబ్దుల్ రజాకు
ఒప్పుకొను

విజయనగర సామ్రాజ్యము సర్వసౌఖ్యములకు అకరమై
ప్రపంచమందలి పట్టణములలోనెల్ల విశేషభౌతిని గడి చిన
దనియు రాయలు ఉత్తమ అదర్శములుగల ప్రభువనియు
రజాకు వర్ణి చెను విజయనగర వైభవము సమసిపోయినను
అబ్దుల్ రజాకు ప్రాసిపెట్టిన అవాటి విజయనగర చారిత్ర
కాంక్షములు కావ్యతముగా నిల్చియు న్నవి

కొ నెం

అబ్దుల్ రజాక్ లారీ

గోల్కొండ దుర్గమును మొగలాయి సేనలనుండి పరి
రక్షించుటలో అధ్యుతీయ పరాక్రమమును చూపన కార్యకాళి
అబ్దుల్ రజాక్ లారీ ఈయన కార్యరంగమున ప్రశంసించుటకు
ముందు గోల్కొండ ఉరంతమును పరిశీలింపము

గోల్కొండ రాజ్యమును పాలి చిన సుల్తానులలో కడ
వటివాడు అబుల్ హాన్ కానాషా అహమ్మదునగరు రాజ్యము
క్రి శ 1685 వరకే మొగలుల వశమయ్యెను ఈయన
గోల్కొండ నీ హానమును క్రి శ 1672లో అధిష్టి చి 16
సంవత్సరములు పాలనచేసెను సమకాలిక చరిత్రకారులీయ
సమ రాజకార్య ధుర దడదనియు న్యాయబుద్ధిలవాడనియు
అనుసమ నద్దుడ న వన్నుడనియు వరమత ఎహిష్టుకాయకు
డనియు వర్ణించిరి గోల్కొండలోని భోగభా వ్యములు ధిల్లి
పాదుషాలకు కనుకట్టినది గోల్కొండను ఎకవరచకొని
మొగలాయి సామ్రాజ్యమున కలుపుకొనుటకు వారు అనేక
ప్రయత్నములుచేసిరి దీనికితోడు రాజధానియగు గోల్కొం
డలో అ తాకలహములు కుట్రలు రాజ్యనినాశమునకు దారి
తీసినవి అబ్దుల్లాకుతుబషా రా వ్యముచేయు కాలముననే మొగ
లాయిపాదుషా ఔరంగజేబు రాజ్యవిస్తరణము ద్వేయముగా

పెట్టుకొని గోల్కొండ రాజ్యమునేగాక వీ పూరు రాజ్యమునుకూడ కబజ పచాసెను దక్కనురాజ్యముల గుట్టుపట్టునంతట గోల్కొండ మిల్తానుల కొలపు దున్న మహమ్మదు సయ్యదుమీజీజమా అనునతడు ఔరంగజేబు ఎముని చేరెను శ్రీ శ 1656వ న చ ఔరంగజేబు కుమారుడు షాఅల నాయకత్వమున మొగల సైన్యములు హైదరాబాదును ముట్టడించి దోపిడిదహనములు చేసిరి ఇట్టి ఘోరకృత్యములను చూచి సహిషణులక అబుల్ హాస్ కా తిని కోరుచు హిస్సమైన స ధిక ఒడ బడెను

అవమానమైన ఈ ధి పరతులకు శాంతిద్రవణ దృష్ట్యా అబుల్ హాస్ తలయొగి తూచునప్పకుండా పాటిచి నుటిని ఔరంగజేబునకు మాత్రము ఈ స ధి తప్పని కళిగి చలేదు ఔరంగజేబు వీజపూరును వశపరచుకొని తనయా తుదృష్టిని గోల్కొండమీదే ద్రికరి చెను ఈలోపుగా అక్కను మాదన్నలు మొగలు చక్రవర్తి తప్పికోరకై వధిపడిరి నిష్కారణముగా గోల్కొండ వాక్రమి చుట మా వశ్యముకాదని ఔరంగజేబునకు తెలియును మొగలు చక్రవర్తులు మగ్నమృదీయైయుడియు మహమ్మదీయ సైన్యముల ద్రక్షుచి పూరు గోల్కొండలమీద పగబానుట ఇస్లాము మతమునకు విరుద్ధమని మోల్వీలు ఔరంగజేబునకు హితమును బోధించి కాని ప్రయోజనము లేకపోయినది పైగా తన క్రొవ్యమును మరగునరచుటకై తన చేతులు సక్రమమైనవే అనియు మతవిశ్వాసములేనివాడాయు హిదవుల సత్యపాతి అనియు మహారాష్ట్రలో చేతులు కలపుచు దెసనియు ఎప్పుడు విషయం పట్టుకై భోగముల దుమనిగితేలుచు దుసనియు చక్రవర్తి అబులుహానుపై నేరారోపణలు చేసెను

ధిలేక అబుల్ హాస్ తన రాజ్యమును రక్షించుట కొరకు యుద్ధ ప్రయత్నములు చేయవలసివచ్చిరి శత్రు సైన్యముల నెదర్కొనుటకను గోల్కొండ రక్షణకను పర్యాభాసు పేక్ మినాజావా అబ్దుల్ రజాక్ లారీ అను గొప్ప యోధుడు నియమి చెను మొగలు సైన్యములు ఉప్పెనలె వచ్చి1877నం 28వ తేదీని గోల్కొండకొట్టును ముట్టడించినవి తైటనుడి కొట్టును రక్షించుచున్న 40 వేలమంది గోల్కొండ వీరులతో మొగలుసేనలు తలపడవల వచ్చెను ఈ పోరాటములో పెక్కురు మొగలు సైనికులు మరణించిరి సైన్యముల వెంటనున్న రాకుమారుడైన షాఅలము యుద్ధములో

జరిగిన ప్తమును చూచి అబుల్ హాసుతో స ధిక ప్రయత్ని చెను ఈ విషయము ఔరంగజేబు చక్రవర్తి తెలిసి షాఅలమును ఆ నిశానము చెరయ దు చెను ఇక మొగలు సైన్యములను ఉప్పుకారము ఫోజ్ ఫీ భుజ స్కధముపై బడెను 1877 నం 31 మే తేదీన ఉప్పుకారమున గోల్కొండ మాములుగాధనిద్రయ దు దెను అట్టి మయమున చెల్లు మోకుత్రాళ్లు మున్నగువాని హాయముతో గోల్కొండపాటి కొటలో ప్రళయచుటకు మొలు సైనికులు ప్రయత్నించిరి వారలచేయుకన్నావాముల ధ్వనులను విని కోళియదలి కుక్క తిలచి మొరగుచు వెంటనే గోల్కొండ సైనికులు మేల్కొని శత్రువులను అరమి తరిమి వారిలో అనేకమంది చచ్చెదరి ఆ కుక్క చేసిన హాయమునకు దాని మెడకు బ గారుగొలుసుట్టి దానికి ఫిరోజ్ జగ్ అని పేరు పెట్టిరి

మొగలులు కొట్టును ముట్టడిచి ఇప్పటికీ ఆరుమాములైనది గతరేడే ఢిల్లీగా చేజునునను వర్తములు లే పోవుట వలన పట్టు లేకపోవుటవలన మరాఠీదరుల ముప్పుల వలన అహారము కొరత పడెదనిది ఈలోపుగా కు భవ్యస్థిగా వానలు కరియుటవలన మార్గములు రేలేక ఆ స్వల్పముగా వచ్చెడి అహార దినుసులకు కూడ అనరోధమేర్పడిరి వానల వలన మొగలు సైనికుల స్థానములు వారి యుద్ధ న్నాహములు చివరవ దర అయిచి ఈ అదను చూచి గోల్కొండ సైనికులు పెద్దపెట్టు పోరు సాగించి అనేకమంది శత్రు సైనికులు మట్టుపెట్టిరి

ఇంత ప్రము కలుగుచున్నను ఔరంగజేబు పాదుషా కొచ్చెమై ను చలి చలేదు అబుల్ హాస్ తానావా రెండవ మారు కా తినికోరుచు చక్రవర్తి ఈ క్రిందివిధముగా లేఖను వ్రాసెను

కొట్టి మీ స్వాధీనమై ను పాలనాత్రాణంగము నాకు వదలివేయుదు ఇదివరకే దేశము దుర్బిక్షము పాలైయున్నది వాదేశమును ప్రజలను నేను ప్రేమిచుట్లు ఇతరులు ప్రేమిచలేరు మీరు వచ్చినపుడెల్ల కొటిహాసాయలు నజరానా చెల్లి తును ఇదివరలో మీకు జరిగిన నష్టములకు పరిహారమిచ్చెదను ఈ ప్రార్థనకు కారణములు అనేకమంది వీరమునల్పములు నిహతులగుట వారి సంపాదములు అకారణముగా వాళ మగుట న్యాయముకాదు

ఇట్లు అబ్దుల్ హాన్ ప వి ప్రార్థన భారంగజేయవలసిన కోపమునకు కారణమయ్యెను. జనులుగా అబ్దుల్ హాన్ కాని కొందఱువలననే నానమహమ్మనుకు చేతులుతోడించి ఎదురుకాదు అట్లు రాకున్నచో అతని చేతులకు తేడిలు చేయించి తీసుకునిరండి అని చక్రవర్తి వ్రాశుచున్నాడు.

కోట చుట్టును కందకములు త్రవ్వి మొగలు తుపాకులకు కోటపై వున్నకు నది చిరి 1887 న జూను 20వ తేదీన భారీ తుపాకోటనుట్టడి జరిగినది ముఖ్యసేనాని అబ్దుల్ రజాక్ లారీ అప్రమత్తవలన మొగలాయి సైన్యములు వీగిపోయెను దానితోడు కు భస్మవువలన నదీప్రవాహములు వెల్లివిరిసి మొగలాయిల ముట్టడికై చేసిన విశ్వప్రయత్నములను తుదముట్టి చెను మొగలాయిల ఐదుకులు ప్రవాహములో కొట్టుకొనిపోయెను మయము దొరకనడిగాయని గోల్కొండ సేనలు శత్రుసైన్యములను చికాకుపరచెను.

చేయునదిదేశ మొగలులు ద్రోహచింతతో రహస్యముగా కోటను ఆమీ చుటకు తలపెట్టిరి ఇంతకు మునుపే ముఖ్య సేనానాయకులైన ఇబ్రహీం ఖల్ లులాఖాను షేక్ మిస్సాక్ అనువారలు మొగలాయిల ల చమునకు అనపడి వారి కంపుర తేరిరి ఇక కోటను చేయికన్నులతో కాపాడుచున్నవారు అబ్దుల్ రజాక్ లారీ అబ్దుల్లాఖానుపున్నీఅనువారే వీరలనుకూడా మొగలులు తమతోకలుపుకొనుటకువిశ్వప్రయత్నములు జరిపిరి తమతో చేరినచో 8000 దళమునకును చేయి గుర్రములకును అధ్యక్షునిగ జేతుమని అబ్దుల్ రజాక్ లారీకి ఆశ చూపుచు కేళిను వ్రాసిన పిరి జీవితమంశయు ఇంతవరకును స్వామిభక్తితో గడపిన రజాక్ ఉత్తరమును చూచి దానిని తుట్టనియలుగా తేని రౌద్రముతో ఈప్రకారము పలికెను ఇప్పుడు జరుగుచున్న సంగ్రామముకరకాలా మైదానము నందలి యుద్ధమునంటిది నా ప్రాణమున్న కవరకును అవినీతి మార్గము అనుసరింపన రెడువేలమంది వలె ప్రవర్తించు వారలు ఇమాముకు సహాయమున ద్రుమని భగవంతుని పాక్షిగా ప్రమాణముచేసి తుదకు ఇమాంమీదికి కత్తులుత్రిప్పి ఆతనిని స్వరస్థుని చేరి నిశ్చలమైన భక్తి విశ్వాసాలతో ఆయనను అనుగమించిన డెబ్బదిరెండు భక్తుల మార్గాన్ని నేను అనుసరించి ఇహపరములందు కాళ్ళతో రైని పొందుదును.

సన్నిహితుడను సహచరుడును అయిన అబ్దుల్లాఖాను

మొగలులు పన్నిన వలలో చిక్కికొనెను వారిచ్చు సిగుమాలిన లంచమునకు వశుడై అర్ధరాత్రమున ముట్టడిదారులు లోని ప్రవేశ చుట్టకై కోట వారి తీసెననని వాగ్దాము చేసెను ఇది విశ్వాసపూర్వక కృత్యమువలన గోల్కొండ నామరూపములు లేకుండా మరుగున పడిపోయెను ఇతర సరోధక క్తులతోపాటు పున్నీకూడా ఈద్రోహమును తలపెట్టక శత్రువశమున చేరకున్నచో కుతుబుషాహిల ఇక్రమునకు భంగము కలుగకుండెడిది ఇతడు కోటలోనే ఉండి విశ్వాసపాత్రుడుగా నటిచి శత్రువులకు రాత్రి మూడు గంటలకు కోటద్వారము తెరచిన దున ఒక్క వృత్తితో గోల్కొండలో రహదారి చేసుకొనిన ఏర్పాటులు అన్నియు ిక్కి అనుచో చిన్న ద్వారముగుండా ప్రవేశించిరి మొగలులలో ప్రముఖ సైన్యాధ్యక్షులు రుహల్లాఖాను ముక్తారుఖాను రసమన్త ఖాను పాపెవి కేసోఖాను జానుస్సారుఖాను అనుచారలు కోటలో ప్రవేశించి రాజభవనమువైపు కుతరలిరి వీరిరాజతో కోటలో పెద్ద కలవరము కలిగినగి కోట దిపోవుటను నూచి చుచు మొగలులు జయదుండుభులను మోగి చిరి ఒక అనుచరుడు గాధనిద్రాగతుడైన రజాక్ లారీని లేపి విషయమును తెలిపెను లారీ తన తుదికర్తవ్యము నిర్వహించుటకై కొద్దివ్యవధిలోనే చేతిక దిన అయ్యధములను సమకూర్చుకొని 1° మంది సైనికులు వెటరాగా అశ్వారుడై కడన రంగమున కరిగెను కాపాడునడను చరిత్రకారుడు రజాక్ లారీ మద్రసులోని కాకిరెట్టలారునను చదవాస్పరుని కిరణములలోని ఒక పుట్టుమచ్చలగునను ఉండెనని వర్ణించెను లారీ దైర్యమును కోలుపోక నానాభువు అబ్దుల్ హానునకు నా జీవితమును మర్పించెను అని ఎచ్చివాని లాగ అరుచుచు కత్తిని వినరుచు శత్రుమూకలమధ్యకు దూకుకొని పోయెను ఒక్కవృత్తిలో అసంఖ్యాకములైన కత్తిపోట్లకు అతడు గురి అయిపోయెను స్పృహతప్పి పడిపోయిన అయిన అశ్వముకూడా అనేక కత్తిపోట్లకు గురైయై రక్తసిక్తమయిన శరీరముతో ఎంతో కష్టముమీద తన యజమానుని వగినానాగు అను ప్రదేశమునకు కొనిపోయి ఒక ఈతచెట్టుక్రింద నిలబడినది అబ్దుల్ రజాక్ చెట్టునకు అనుకొని భూమిమీద పడిపోయి మూడురోజులదాకా స్పృహ లేక అటులే ఉండిపోయెను శత్రువులు మిత్రులుకూడా అతని తాదను తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నించిరి ఒక ప్రాతఃసమయమున

అతని మితులు స్పృహతప్ప దీయన్న రజాకును అమూలాగ్రమ గుర్తించి అతనిని క్షిప్తచేర్చి గాయాక్ష కట్టకట్టి కచారములు చేరి

తలోపగా అబ్దుల్ నబీ ఖాన్ మాను బడిగా గొని పోవడం మొలలు గొల్పొడిగిల్లను సాధిము చేసి కొనట రెగను తొరగిజీచి చ్చవర్తి బుర్జిఖాన్ లారీ యొక్క స్వామి భక్తిరాయణను శ్లాగుచేసు అని గాయమును మానుటకు భారతీయ వైద్యులను యూరోపియను వైద్యును యిమిచెను లారీవట్టి మరొక తమిదిస్వామిభక్తిరాయలైన వ్యక్తుల దుర్గుణవకడియన్నచో తక్షణం సాధివగడకు చాలకాముట్టి ఉండెడిని చక్రవర్తి నడిచిన లారీ కిరిమనిదా కత్తిరోట్ల గాయములే అతని దృష్టకూడా లోపించుట్టి అచా తర్ఫీతి కలిగింది పడమూడది ముల తరువాత లారీ కొద్దిగా కట్టుతెంచి అవ్వముగా మట్లాడికలిగెను ఈ విషయము చక్రవర్తి తెలికొని అనుచేసిన తప్పును వచ్చి కులయు అతనిని అతని కమారలకును రాజలాచన గౌరములు కరుగు నియం లారీకి వర్తమానును పిచెను రజాకు మొగలులతో పాటును చక్రవర్తి కలపెట్టిన మర్యాదలను త్రివిపుచెను చేను ట్టదలగల మాపుడను ఇ కా చేను చ్యాధిను డి కోలుగొనలేదు కోలుకొను అవకాశము కూడా కనబడదు ఒక శనాకు స్వప్నలక్షణాని ను అగవైకల్పముతో నౌకరిచేయుటకు నాకు సామర్థ్యము ఉడదు అయిన ఒకప్పుడు నా సర్వస్వమును అబ్దుల్ హన్ కు సమర్పించిన నేను అలగిరుపాదుపాకు ఎట్లు సేవ చేయకలుగదను అని తన తిరస్కారభావమును వ్యక్తముచేసెను చక్రవర్తికి లారీప్రవర్తన ఎక్కడ పరితాపముకలిగి గినిన అతడు రెడవ మాటు లారీ పూర్తికొన్నమును పొందెనను విషయము తెలిసి కొనిచిరిగి తన అహ్వానమును అతనికి అందజేసెను ఈమాటుకూడ లారీ సేవేమిరా అని ఒప్పుకొనలేదు పైగా తాను మక్కాకు యాత్రార్థము పోదలచుకున్నట్లు తెలియపరచెను చక్రవర్తి ఈ తిరస్కారమునకు క్రద్దుడై వెంటనే లారీని వైదుచేసి తనముందుకు తెచ్చుచి హుకు జారీచేసెను మొగలుపైన్యములకు సర్వ సేనాధి తి అయిన షేర్ షాహ్ జంగు కు ఈ విషయము తెలిసి లారీని రక్షించుటకు సమయము తప్పి ప్రమాదము సభించునని భయపడి మధ్యన రిక్తమునకు పూనుకొనెను

కాలము పరిస్థితులు మారిపోయి విని ఉదేహాలు ఎత ఉదాత్తానా కాలాగో అనుగణం గా వ్యవహారం అయిన ఇప్పుడు గోల్కొండ రాజము అనునది ట్టును లేదు అ షేర్ షాహ్ గు లారీ చెప్పి కులయత్నిచెను లారీ మయములో తొదార్యము బరచవలెనని చక్రవర్తికి నూచించెను అయినప్పటి లారీ చక్రవర్తి తనకు చేయనున్న అశాస్త్రానికి ఆశిచేదు ఒక స్వరమైన తరువాత ఇది స్థితులు మిచున్నవని అతడు ట్ట కేటకు తనకు జరిగినప్పుడా లాచనాను గ్రహించి తప్పి నదికాదు లారీ నాలుగువేల ఎబ్బది మూడవేల గుర్రాలు కలపైము కు అధితి అయెను భాను అను భతాబుతో అనేక గుర్రములతో ఎడగులతో లారీ త్వరితమైన లారీ రెడు సత్వరమేపాటు విముఖతతో మొలులకు సే చేసి పరిశ్రమలను దర్శిచటకు వెలవచి దిగి భారతదేశము కు రాసేలేదు అబ్దుల్ రజాక్ లారీకి లగరు కుమాళ్ళ కలరు వీరు క్రమముగా అబ్దుల్ ఖాదర్ అబ్దుల్ కరీము రజాక్ లారీ ఖిల్ మహమ్మదు అనువారు తొరగాకాదు పరగచాలో వీరలకు జాగీరులు హోదాగల ఉద్యోగములు లభిచెను

కావెం

అబ్దుల్ నబీఖాన్

తల్లికోట యధాన తరము కకుబుషాహి సామాజ్యాధితి అధీనులైన కొందరు పహమ్మదీయ సర్దులు కడప ప్రాంతమును వెళవరచుకొని యుడి తదన తరిము ఈ ప్రాంతము మొగలుసామ్రాజ్యములోని ఒక భాగముగా మడినది మొగలుభక్తులము కడప ప్రాంతము కు పతాను జాతివారిని పౌజాదారులుగా నియమించి నాటినుండి పతాను నవాబులు దక్కను సుబేదారుల సామంతులగ ఈ ప్రాంతమును పాలించిరి

కడపను పాలించిన పతాను నవాబులలో అబ్దుల్ నబీఖాను వంశీయులు ప్రముఖులుగా కన్పట్టుచున్నారు వీ భాను పరునెనిమిదవ శతాబ్ది ప్రథమార్థమునందు కడపనవాబుగ పరిపాలించెను

కడప కర్నూలు సవనూరు నవాబులు పరునెనిమిదవ శతాబ్దికి చెందిన దక్షిణ భారతీయములందు ప్రధాన పాత్రను నిర్వహించిరి దాన్ల వాయువ్యమునకు చెంది

అధికారులు కర్ణాటక ప్రాంతముందు ఆధిపత్యమునకై అరిసన ప్రయత్నములందును నిజాముల్ ముల్క్ అసఫ్ జా మరణాన తరము వారసత్వమునకై ముజఫర్ జుగ్ సానోజంగు మొగ గువాడ ఘర్షణ నందర్బముల దును అప్పువప్పుడు మహారాష్ట్రలో ర్షిన దామల న దర్బము ను ఈ ప్రాంతపు ఎకాను నివాసులు తమ ప్రాంతమును నిలుపుకొనుటకై కాచి చిన కృష్ణ రాముగ గమని పదగి యున్నది ఈ నందర్బముల అబ్దుల్ నజీఖాను విశిష్టమైన పాత్రను నిర్వహించెను

దక్కను అధికారమునకు ప్రాంతలాడుచున్న సానోజు గను హతమార్చినవారిలో కర్నూలునవాబుతోపాటు అబ్దుల్ నీఖానుకూడ ఒకడని కొందరు చరిత్రకారులు భావించుచున్నారు మహారాష్ట్రలో ప్రాంతమునకు అరిసన దాడులు కడప ప్రాంతపు ప్రజలకే కాక నవాబునకును కష్టనష్టములు కలిగించి నిలవ తరాపు నాయకత్వమున గల మహారాష్ట్ర పై న్యాయము కడప మీమున గల నర్దవట ప్రాంతమున నిల మొనర్చియుండెను 1758 లో వారు అబ్దుల్ నీఖానుతో ఒక ఒప్పందమును కుదుర్చుకొనిరి దాని ప్రకారము గండికోటమున్న ప్రాంతములు మహారాష్ట్రలో అధీనమునకు వచ్చినది అబ్దుల్ నీఖాను గొప్ప పరాక్రమమును కలిగియున్న వాడని అనేక ప్రాంతమును జయించి శత్రురాజుల నలవకవముల నొడెను కడప ద్వందము అతనికి ప్రధానకేంద్రములుగ నుండెను ఈతనికి గల అయిదుగురు పుత్రులలో అబ్దుల్ హమీద్ ఖాను అబ్దుల్ మహమ్మద్ ఖాను అబ్దుల్ మొహమ్మద్ ఖాను అనువారలు సుప్రధులు నీఖాను కాను జయించిన ప్రాంతములలో కొన్నిటిని తన పుత్రులకు జాగీరులుగ ఒనగియుండెను వారు కడప ప్రాంతమును వివిధ కాలములందు పరిపాలించిరి

అధికార విస్తరణము చేకాక ప్రజాపితాకార్యములొనర్చుటయందును బుల్ నీఖాను ఆసక్తిని జూపెను పాతకడప చెరువును ఇంద్రావతి నదీ వాడు ఈ చెరువునకు నీరుతెనుటకై బుగ్గవ కలు ఆ కట్టకట్టిచి ఇతడు ఆ ప్రాంతమున నదలి వ్యవసాయాభివృద్ధికి తోడ్పడెను

ఈతని అనంతరము నీఖాను వశములు కొంత కాలమునరకు కడప ప్రాంతమును పాలించిరి అసఫ్ జాహీర కాలమున ఈ ప్రాంత మాంగ్లేయులకు దత్తమొనర్పబడెను దాకోగో

అబ్దుల్ హక్

ఉర్దూభాషా సాహిత్యములకు మహత్తరమైన సేవగావించిన ఆధునికవిద్వానులలో మౌల్వి అబ్దుల్ హక్ గారు ప్రథమకణ్యులు ఉర్దూభాషా ప్రచారకులుగను పండిత వశోపకులుగను ఆచార్యులుగను ఉత్తమ రచయితలుగను అబ్దుల్ హక్ గారు కీర్తిగాచివారు

మౌల్విగారు ఉత్తరప్రదేశములోని హషాద్ అను నగరమున క్రీశ 1870 లో జన్మించిరి బాల్యకాలంలో వీరు మతసంబంధమైన విద్యల నభ్యసించి ఉన్నతవిద్యకై అలీగఢ్ వెళ్ళి అచ్చట 1888 నుండి 1898 వరకు ఉరి ఆకాలమునందే మహమ్మదీయ-ఉగ్గ-ఉరియట్ కళాశాలా (ఎ.ఎ.ఉ.కళాశాల) స్థాపకులైన సర్ సయ్యద్ అహ్మద్ ఖాన్ గారితోడను వారి సమకాలికులైన ఇతర విద్వానులతోడను హక్ గారికి ప్రగాఢపరిచయము కలిగినది సమకాలిక భాషావాఙ్మయ-రాజీయ-పరిస్థితులను మౌల్విగారు చక్కగా గ్రహించిరి అతని చిత్తృతమైన వారి భావజీవిత కార్యక్రమములకు అలీగఢ్ నివాసకాలము చక్కని పునాదిగ ఏర్పడినది

అలీగఢ్ నదలి ఎ.ఎ.ఉ.కళాశాలనుండి బి.ఎ.పట్టము నొంది అబ్దుల్ హక్ గారు నవాబుమొహసిన ఉల్ ముబ్బగారికి కాండ్యదర్శులుగా నియమితులై బొబాయికి వచ్చిరి అటు తరువాత క్రీశ 1898 లో నవాబుఅహ్మద్ ఉల్ ముల్క్ గారి ఆహ్వానమును పుర్బగ్గించుచు హైదరాబాదు విజాగారి ఉపన్యాయములో చేరుటకు హైదరాబాదు నగరమునకు విచ్చేసిరి ఆకాలముననే మొటి పాలరాజుగుగారు ప్రవేశపెట్టిన పరిపాలనాసర్వజనులములవలన హైదరాబాదు విజాగారి పరిపాలనారగమున కృష్టినిలుపుటకు అపుడపుడే విశ్వవిద్యాలయములందు ఉన్నతవిద్యనభ్యసించు విద్వాంసులకు ఉన్నతపదవులు భిక్షుకు అవకాశములు ఏర్పడియుండెను అట్టి పదవకాశమును జూచి ఉత్తరప్రదేశముమున్నగు రాష్ట్రములనుండి విద్వాంసులకుల నేకులు విజాగరాష్ట్రమునకు వచ్చుచుండిరి వీరిరావలన హైదరాబాదులో భాషాసాహిత్యవ్యాధిగమునకు నూత్నజీవనము వచ్చినది రాజధాని నగరము విద్యామంతు విద్యాకేంద్రమునిల్పినది అప్పుడే నిజాంగారి ఉపన్యాయములో చేరిన అబ్దుల్ హక్ గారికి ప్రముఖవిద్వానులతో పరిచయముకలిగినది తమ శత్రుత్వమును అనుకూలమైన రంగము ఏర్పాటుచేసి ఈ కాలముననే హైదరాబాదు ఎదుర్కొనెనట్ కాన్పరెన్స్ అనువాద కార్యాలయ

స్థాపనము (దారల్ తర్బుమా) ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ స్థాపనము అను కార్యక్రమములు విద్యార్థి గమన దు ఆ కులై నవారు రూపొందించుచు ది ర్ ఆల్ ప్రొడరిగారు ఈ ఉద్యమములకు మూలస్తంభముగా లియు ది జబ్బల్ హాక్ గారు టి విద్యాసాహిత్య రంగములతో ప్రత్యక్షముగా సంబంధమును ఏర్పఱచుకొనియుండిరి

హాక్ గారు మదరసె-అలియా అను పాఠశాలకు ప్రసిద్ధిపాలిగా నియమితులై తదనంతరము బ్రిటిష్ గృహమంత్రిత్వశాఖాకార్యదర్శి కార్యాలయములో కొంతకాలము అనువాదకవిగా పనిచేసి క్రీ.శ. 1917 లో "దారుల్ తర్బుమా నిర్వహణాధ్యక్షులను స్వకరించి కొన్ని సంవత్సరముల తరువాత విద్యార్థిభాగంలో డిప్యూటీ ఇన్స్పెక్టర్ గా నియమితులై ఔరంగాబాదునకు బదిలీ చేయబడిరి అచ్చట ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమునకు సంబంధించిన కళాశాల ఒకటి స్థాపనమైనపుడు దానికి హాక్ గారే ప్రెసిడెంట్ గా నియమింపబడిరి ఒకవక వీరు ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయాభివృద్ధికి కృషిచేయుచునే "రొకవక ఉర్దూ భాషా సాహిత్యముల గూర్చియు ప్రత్యేకమైన శ్రద్ధను వహించి కృషి నలుపుచుండిరి ఆ జమన్ తరఫ్ఫు ఉర్దూ అనున యొక్క కార్యకలాపములను కూడ వీరు నిర్వహించుచు ది ర్ క్రీ.శ. 1918 నుండియే హాక్ గారు ఆ సంస్థ యొక్క కార్యదర్శులుగా పనిచేయుచు ది ర్ ప్రాధికారమును దలి విద్యాంశముల సహాయ హాకరములు పొంది నిజాం నవాబుగారి పోషకత్వమును సంపాదించుకొని జబ్బల్ హాక్ గారు అంజుమన్ సన్న్త మి అలిగర్ థానండి ఔరంగాబాదునకు మార్చిరి నాటికి ఆ సంస్థ వార్షిక ఆదాయము అయిదువందల రూపాయలు మాత్రమే ఉండెను సంస్థ కార్యాలయమును ఔరంగాబాదునకు మార్చి హాక్ గారు వేలకొలది సభ్యులను చేర్పించియు నవాబులవలనను సాహిత్యాభిమానులవలనను వేలకొలది విరాళములను సేకరించియు నిర్విరామకృషి యొనర్చి అ

చిత్రము 7

జబ్బల్ హాక్ కి ఎ.డి.బిట్

మన్ సంస్థకు దృఢమైన పురూది చేసిరి క్రీ.శ. 1920 ను స్థాపించి వీరు దేశపునలుమూలయందును తమ ఆశయములను ప్రచార మొనర్చి వివిధరాష్ట్రములు రాజధానినగరముల వల్లెటూళ్ళు-ఇవిఅవి అననేల ప్రతిప్రాంతమునందును హాక్ గారు సంచరించి అంజుమన్ సన్న్త గూర్చియు ఉర్దూ భాషా చాట్టయముల ప్రధానస్థమగు గూర్చియు బహుళప్రచార మొనర్చిరి దక్కన్ ది ర్ (ఉర్దూ భాషా మాండలిక భేదము)ను గూర్చియు,

వీరు పశ్చిమ క్రైస్తవమీ చిరి బౌర గాతామలోని వారి నివాస గ్రామము సావాక్యోపి కే ద్రము ను విద్యా మలకు ప దేశ పరిశోధకులకు కార్య ద్రులకు అతిథిగ్రామముగను విల ల్లిరది

ఉస్మానియా శిశువిద్యాలయమున రు ఉర్దూకాళాధి పతిగా పనిచేయుచుండిన మామూన్ లీముగాను అకాల ము ఇముకొ దగా మోల్వీ అబుల్ హక్ గారుఉర్దూ ఆచార్యులుగ గియుక్తులై మౌనరాజామగ తిగినప్పిరి ఉస్మానియా విద్యవిద్యాలయమున వీరు 1909 మ డి 1909 వరకు ఉర్దూ ఆచార్యపీఠమును అధికరించి బిజారా హిలులో వీరు నిర్మి మహానీన ను దరహాసము విద్యా పాపాశ్యకే ద్రముగ మారింది ఉర్దూగ్రములలో ఎన్ని మార్పులు వచ్చినను మోల్వీగాను అ అమన్ కార్యక్రమా లను స కమముగాచే విగ్రహ మును దిరి

భాగవదేములో ఉర్దూ హా దీరామల పర స్పరసంబ ధ మునురూర్పి చెలరేగిర వివారము లో హక్ గారి పాత ప్రహారము హ మహానీ భాషమహానీ వీరు రాజే ద్ర ప్రపాదీగారిఅతి పాయము లో ఎక్కిభు వి తర గముగ కొ త కాలము మాత్రమే కృషి నలిపి మగల తమ ఉర్దూప్రచార క్యా కమమును మాత్రమే చేపట్టి ఉర్దూహా దీరామలను గూర్చి వీరు మహాత్మాగా ధీరావితోడ అభి పాయభేదమును వహి చియు దిరి భాగవదేములో ఉర్దూవిధ్యభాషాగం విశ్వవిద్యాలయమును స్థాపించుటకై వీరుప్రయత్నించిరి కాని ఆప్రయత్నము నిష్ఫలమై ది

క్రీశ 1940లో ఉత్తర భాగవదేమురధిలీ ప్రా కముర అరిగిన అల్లక లోలములో అ అమన్ కుచె దిర అమూ యమై గ్రంథాలయము లూటీచీయబడినది ఈ ఘటనవలన హక్ గారు ఎంతయు బాధకొ దిరి స స్థలేగా తమకును ఆప్రాంత మలో సమచి సావములేదని గ్రహి చి కార్యాలయమును ఢిల్లీ మ డి లీ ఢ్ కు మార్చిరి

మరికొన్ని స వత్సముల తరువాత మోల్వీగాను పాకిస్తాన్ కు తరలిక రాచీలో నివాసమే గ్రహించిని అ అమన్ క్యా లా ములను అక్కడి ను దియే నిగ్రహించి పాకిస్తాన్ లో తమూపద్యధ్యాయ ఉర్దూకాపాపాశ్యము అతి పృథ్వికి బృహద్రహాగ ను నిర్మముచే రి తొలికలో పాస్తాన్ ప్రభుత్వమువారియు జిన్నాసాపాపాగారియు అంతవందలు వారికిఆభావకముగాఉండెను ఉర్దూవిధవాభామగా ఉక కళా

కాలకూడ స్థాపకమయ్యెను కాని జిన్నాగారి మరణమువలన పాస్తాన్ లోని రా ము రిస్తితులలో వచ్చిన మార్పుల కారణముగా మోల్వీగారి అ అమన్ క స్థలకు సరియైన అడరిము లభి చలేదు స స్థ ఆర్థి పట్టుకులుకూడ దిగజూరి పోయినవి ఈ చిక్షలవలన మొ మ్మ కార్య లాసమును న్నగిల్లింపి 1981 లో ఎల్లిమహాస్తాక ప్రభు క్షయు ఉన్నత పారకాలల తరగతులమేగకు మాత్రమే రు బోనా భాగ స్వీరి పరగుంపి నిర్మయు విచి మార్గ గానాగలంబ్వి విద్యాలయస్థాపక నిర్ణయము ఎదునేను స వత్సరము వరకు వాముదా వెయ్య కు ఎటుగ్రము నిశ్చయించినది ఈనిర్ణయ ము హక్ గారు రూపా ది మ్మ కార్యకమము కు గొడ్డలిపెట్టుగా రిణమి చి అయకు కిగిని ఆకాశ గమును కలిగించినది అప్పటికే వారు వయోమృతులై రి దానాపు తొ బదిపడు స వత్సరములనయస్సగో క్రీశ 1988 లో హక్ గారు కాలగ స్థయు వొందెరి

మోల్వీగారి జీవితమును పోషిలి చి చో వారు అంజ మన్ సంకై ఉర్దూ ప్రధాగముగకై తమ జీవితమును భాగ వోసపట్టు ఎరుమగును వీరుకమ జీవితమును బ్రహ్మరానిలు గనే కొనసాగి విర ఆ శము గమని పరగిందె

ఉర్దూ కాపా పార క్షకములకు తమ విద్యయును భాగ వోసన మోల్వీ అట్టల్ హక్ గారిని బాబాయె ఉర్దూ గ ఉర్దూ ప్రప చము గౌరవి చినది వీరి అమూయమై కృషిని గుర్తి చియె అలంకావారు విశ్వవిద్యాలయమువారు వీరిని డి లిట్ పట్టముచే బహుారి చిరి నేమ మోల్వీ అబుల్ హక్ గారు నిర్విహి చిన అ అమన్ స నయు వారు ప్రజటి చిర గ్ర థములను వారి నిర్విరారును ఎక్కి చిరస్మరణియములైన స్మృతి చిక్షాములుగ నిలిచియు న్నవి

అట్టల్ హక్ గారి వాఙ్మయ సేవ బహుముఖమైనది అ అ మన్ సంకతోపాటు వారు కొన్ని పత్రికలను కూడ నడిపి హమారి జేగాన్ అను పత్రిక వారికి ముఖ్యపరిధార సాధన ముగ ఉండెను ఉర్దూ భాషలో ప్రచురింపబడిన అనేక గ్ర థ ములకు హక్ గారు చ క్షుని వీరికలను కూర్చిరారు ఈ వీరిక లన్నియు రెండు స పుటములలో విడిగా ప్ర టి పబడినవి గ్ర థముకలు చ ద్ కన్ఠి హక్ అబుల్ హక్ "భక్త్యాత్ అట్టల్ హక్ అను గ్ర థముు రూపమున వెలువడినది

హక్ గారు ఖూర్షిన ఆంగ్ల-ఉర్దూనిఘ టపు వారి

పాడిత్యమునకు దర్పణముగ ఉన్నది వ్యాకరణశాస్త్రమును గూర్చి వీరు కొన్నిగ్రంథములు రచించి వాటిలో ఖవాయిదె ఉర్దూ అనునది బహుళప్రచారమునొందిన వ్యాకరణగ్రంథము. ఉర్దూ జవాన్ కీ తరగతిమే మూఫీయ్ క్రామ్ కాహిస్సా అను గ్రంథములో వీరు మూఫీ తత్వమును శాస్త్రీకులు ఉర్దూవాఖ్ యాఖిన్ దర్మి అగ్నిసేవను విశేషముగ వశీలిచి మరారీపై పార్సీకా అర్ అను గ్రంథము మరారీపై పార్సీ ప్రభావము విశదీరి వరిచిది హక్ గారు తమ అనుకూల అనుగూర్చి చదవ హమ్ అర్ అను గ్రంథముగ ప్రకటించిరి. మక్తూబాతె అబ్దుల్ హక్ అనునది వీరు ముఖులకు ప్రాసిన ఉత్తరముల సపుటి.

దక్కనీ ఉర్దూ అను ఉర్దూ భాషామాండలిక భేదమును గూర్చి మోల్వీగారు ప్రాస వరిగోడ వ్యాములు అమూల్యములైనవి గోల్కొండ అల్తానులును వారి కాలమున జీవించిన కవులును రచించిన దక్కనీ ఉర్దూ గ్రంథములను సహించించి వీరు క్రిటిచివారు విజపురమునకు చెరిగిన నక్రీ అను కవిని గూర్చి ఒక వరిశీల గ్రంథమును ప్రాసరి మల్తాన్ కులికుతుబుషానాబీ సుప్రసద్దకవి వశీ రచించిన టోన్ ఖుతుబెమువ్రి అను రెడు గ్రంథములను కూడ హక్ గారు రివ్వరించి ప్రకటించివారు.

అబ్దుల్ హక్ గారు ఉర్దూ సాహిత్యములో లబ్ధి శ్రీమృతైన అల్లాహ్ వాసేన్ హాలీ అను పదీక కవిశిష్యులు హాలీగారు పరశమను సుబోధమును నైనైలిని పాటి చినవారు హక్ గారు కూడ తమ గురువుగారి శైలిని సతరిచుచునారు. వీరి రచనలో ఒకటి మైస కూర్చుకాని అలకారిక శైలి కాని శిష్యు చదు విషయమును స్పష్టముగ వివరించుటలో వీరిది అందచేసిన హస్తము.

భగవతుడొగిన దాదాపు మారు సంవత్సరముల అయ్యవును మోల్వీగారు ఉర్దూ భాషా సాహిత్యముల సేవనై వినియోగించి మహిమభావులు ఉర్దూ ప్రపంచము తరతరములందరకును వీరెతయు బుగవడియు దగడదు.

దాకేగో

అబ్దుల్ హక్ దిలేర్ జంగ్

ప్రైదరాబాదు నదలి స్వాతంత్ర్య సమరమును గ్రంథము నందలి మూడవ సపుటములో 2వ పుట యందు అబ్దుల్ హక్ దిలేర్ జంగ్ ను గురించిన విషయము తెల్పబడినది.

క్రీ.శ. 181 సం. లో ప్రైదరాబాదు చరిత్రయందు ఒక సూతానాధ్యాయము ప్రా.శ. 9 చి. 3 అవధును ఆ సవత్సరమున ప్రాతి పథమునకు ప్రజాభిలు ఎగ్గవడి నవి అప్పుడు రాజాధి క్రమమునూ చురుచునూ జాము ప్రభువులు మీర్ ముగామ్ లిఖాన్ గారు జా. 1 ఖుబు వర వలో వీరు కువ మునకు చెచ్చా రె. సాలార్ జిగుబహదరు మీర్ తెయికాలిఖాన్ అప్పటి స్పెషల్ ఎథార మ్రి కడ మడి విరమిచుచుండయు వారి స్థానమున ఆఫ్ఘన్ జా బిర్దరగారు నియుపులయు జరిగింది ఇప్పు ట్లిన రాజ్యాగమునకు రెడు అర్థక ప్రధానమై మాయలు సుషీలి అడు ఒకటి ముహమ్మద్ పాలెర కామము ది ధారావాహిగ వాడు లోనున్న రాజాష యగు పార్సీ క్రమముగా అతరిచి ఉర్దూ భాషకు సాన మొగినది ఈ భాష అధికా భాషగా పరిపాలనాసౌలభ్య మునకును రాజ్యమునందు ఉన్నత విద్య పెంపొందుటకు మిక్కిలి సాయపడెను రెడవది సాలార్ జిగు ప్రధానిగా ఉన్న సమయముననే అంబరాబాదును ది వర ల్లువరకు రైలుమార్గముచేయుట జరిగినది. క్రీ.శ. 181 సం. లో లొంగుగనులకు ఆకరయ్యుల ఎల్లి దుకును డోగ్గె ల్లువరకు మధ్య రైలుమార్గము చేయబడెను ఇట్లే రైలు వరకును ది నైజామును షీట్ రైల్వే అను పేరిన రైలుమార్గము పొడిగి చరిచినది వాడిను ది లొ బాయిరకను ప్రైదరా బాదునుండి రైలువరకును కలు బడిన రైలుమార్గముచే ఇప్పుడు మదరాసు లకత్తా పట్టణములకు చేరుట మకరమైనది.

అవినీతిని స్వార్థపరత్వమునకును లోనైన ప్రభుత్వాధి కారులు అవాదను కలరిచి తెలియపరచు అన్నిచే మొటి ఈ క్రింద చూపరచబడినది.

పారిశ్రామికరంగమునందు చక్కనులోని సును అధు నిక పద్ధతులనువరిచి క్రిష్టి అందులలిచిన ఖజుల ద్వారా యుపరిశ్రమలను భారీపరిశ్రమలను ఉత్పత్తిచేయు విధానము ప్రభుత్వము తలపెట్టినది ఇగ్గందున ది దక్కన్ మెనిగ్ కంపెనీ అను సమాఖ్య వాటాదారుల పత్యత్వముతో నెలకొల్పబడుచు దు ప్రముఖపాత్రను వహించిన వ్యక్తి అబ్దుల్ హక్ దిలేర్ జంగ్ అనునతడు ఈయన అప్పుడు నిజాము | భుత్వమునందు దేశీయాగ కార్యదర్శి (Home Secretary) పదవియందుండెను ఇతడు దక్కన్

మైని గో క పెనీలోగల పేర్లను అధికవ్యయముతో కొనుగోలు చేయుటయందు తన క్రమమును ప్రోత్సహించి కృతకృత్యుడయ్యెను అతని కేక పె లో పెక్కన్ తపాలాలు ఉడి ఉన్న దున కే పెనీకి ముట్టిన పెద్దమొత్తమునుండి అధికలాభము ఇబినికే చేకూరెను ఈ యియము ప్రభుత్వమునకు తేలికను క్రమము కాశాల్పాతిక యుగ ఇరనిని వదలిను డి తొ గి చి ఇతరవై విచారణ జరపుటకు ఉపక్రమి చెను

అవమానకరమును కలుపకమును అగు ఇట్టి వ్యాపారమునకు దిగజారిన “దక్కన్ మైని గో కంపెనీ” ఇ గ్లందు లోని ప్రజానీక హృదయముల దు గొప్ప అలజడిని కలుగజేసెను కేసువదర్యాప్తుచేయుటకు పార్లమెంటు 25 మంది భ్యులను ఘమును ఏర్పాటుచేసెను విచారణయందు పాల్గొనుటకును దక్కన్ మైని గో కంపెనీ వ్యవహారములను చక్కదిద్దుటకును అధికకాళా కార్యదర్శియైన మెహిసేన్ ఉల్ముల్కుగారును వైకొట్టి ప్రధానన్యాయమూర్తియగు మెహిదీహాన్ ఖతే చాబుజంగుగారును ప్రారంభాదు క్రమమున తరపున ఇ గ్ల దునకు పంపబడిరి ఈ అవకాశము చూచుకొని ఇంగ్లా దున దు అధికకాళ కార్యదర్శియైన మెహిడిఅలీమెహాన్ ఉల్ముల్కు కార్యకలాపాల కాంగ్రెసును ఏర్పించుటయే కాక ముగ్గురులకు కా గ్రెన్ ఎడ విముఖులుగా ను డవలెనని బోధచేసెను

కొ వెం

అబ్దుల్లా కాంతేయ

ఈతని ప్రళ ౪ పార్టీభావతో వ్రాయబడిన హదీకతే నలాజీన్ అను చారిత్రక గ్రంథమునందు కలదు ఈ గ్రంథ రచయిత జామూద్దీన్ అహమ్మదు అనునతడు గోల్కొండను క్రీ శ 1828 72 వరకు పాలి చిన మల్తాను అబ్దుల్లాకుతుబా పరిపాలనకు సంబంధించిన అనేక విషయములు ఇందు పొందుపరుపబడినవి

క్రీ శ 1579 నుండు 1884 వరకును ముర్తుజానగరు (కొండవీడు) గోల్కొండ మల్తానుల అధీనమున ఉండెను ముర్తుజానగరు అనగా ప్రియమైన పట్టణము తరువాత అది మొగలు సామ్రాజ్య అంతర్గతముయ్యెను కుతుబుషాహీల హరిపాలనలో గోల్కొండ తరువాత కొండవీడు రెండవ రాజధానిగా పరిగణింపబడినది

అబ్దుల్లాకుతుబుషా యొక్క సుఖలాభము రాజకీయముల దాతని విముఖత రాజ్యమునందు అనేకతావుల విప్లవములకు దారితీసినది కొండవీడు న దలి ఫౌజుదారులు ప్రభుత్వముపై కుట్రపన్ని తిరుగుబాటును లేవదీరి అబ్దుల్లా కుతుబుషా స్వయముగా సేనలను గడవి తిరుగుబాటుదారులను శిక్షించి తిరుగుబాద్దమున క్లష్టాదించి ఎల్లేశ్వరముగద్ద దాటి దేవరకొండమీదుగా నల్లగొడి దుర్గమును చేరెను అతడు అవట కొంతకాలము విక్రూ తిని పొది గోల్కొండ చేరెను ఇది జరిగిన కొంతకాలమునకే కా అయ్యి అను సరదారుడు నా(నా)రోజీయను వేరొ సేనానుతో కలిసి కొండవీడున దు ప్రభుత్వముపై తిరుగుబాటును లేవదీసెను ఇదివరకే కా తయ్యి ఇస్లాము మజమును స్వీకరించి అబ్దుల్లాకాంతేయ అను పేరుతో కొంతకాలమునకు సేనాధిపతిగా ముర్తుజానగరు న దు నియుక్తుడై ఉండెను

ఈ తిరుగుబాటు వైసమును విని అబ్దుల్లాపాదుషా ఎల్లీ బేగు నాయకత్వమున గొప్పనైవ్యమును దు డగుల శిక్షించుటకు కొండవీడునుకు పంపెను తిరుగుబాటుదారులలో ఘర్షణలో కొంతమంది మరణించిరి కొందరు పరారి అయిరి మరికొందరు చిక్కుబడిరి కాతయ తన అనుచరులతో అడవుల పాలయ్యెను తరువాత కొంతకాలమునకు అతని బాడ తెలియుటతో వాడు తన అనుచరులతో పట్టుపడటం జరిగెను అబ్దుల్లాపాదుషా అతనిని చెరసాలయ దు కొంతకాలము ఉంచి తదుపరి అతని తప్పిదములను మన్ని చెను

ఇదే సమయన సా పానీడు అను మురేదారుడు ఒకడు కొండవీడు పరిసరముల దు విజృంభించి ప్రభుత్వమును సమయము దొరికినపుడెల్ల ఎదిరి చుచుండెను ఎల్లీ బేగు నాయకత్వమున గోల్కొండ సేనలు సాంపానీడును ముట్టడించి వశపరచుకొనెను సాంపానీడు 40 000 హొన్నులను మూడు హొన్నులబరువు కల ఒక వజ్రమును అబ్దుల్లా పాదుషాకు కానుకగా ఇచ్చి మన్నింపవేడెను ఇంత ఘన విజయమును సాధించిన ఎల్లీబేగును విజయోత్సాహములతో పాదుషా దర్బారును ఏర్పరచి అందు అతనిని అనేక బహుమతులతో సన్మానించెను

అబ్దుల్లాకాంతేయ అనుచరులకు తిరిగి గోల్కొండయందు కొలువులు లభించెను కాని వారు పాదుషాయందు పూర్తి

భక్తి విశ్వాసులు ప్రకటించని కారణముగా వారి పదవులు భాన్ అహమ్మదుపాదుషాజిలానీ కటు బమునకుచె దిన ప్రాజ్ భాను అలిఖాన్ జేగు అనువారలకు న క్రమి చేయబడి వి ముద్దునగరు (కొ డవీడు) వ దు కాంతిభద్రవలను తెలకొలుపుటకు అలీనజాఖానులపక్కరి అను నగరు న ప బడెను

మ ఆ

అబ్దుల్లా కుతుబుషా

దక్షిణ భమునందలి మహమ్మదీయ సామ్రాజ్యములలో గోకొ డ సామ్రాజ్యము ప్రధానమైనది కుతుబుషాహీ వ శజులు ఈ సామ్రాజ్యమును క్రీ శ 1618 నుండి 1687

చిత్రము 19

అబ్దుల్లా కుతుబుషా

వరకు పరిపాలి యి గోలకొండ సుల్తానులలో మొదటివాడు సుల్తాన్ కలి అతని అంతరము ముగ్గాజుమీరుకతుబుషా తిహీ కుతుబుషా మహమ్మద్ కలి సుల్తాన్ మహమ్మదు కతుబుషా అబ్దులా కతుబుషా అబ్దుల్ హను క నాహా అనువారు గోలకొండ న హా కమును అధిపతి

గోలకొండ క్రమపులలో అక్తి కాలమువరకు పరి పాలి చిన కీర్తిగౌరవములు అబ్దుల్లా కుతుబుషాకు లభించి వి ఈతడు క్రీ శ 186 నుండి 1672 వరకు పరిపాలన మొన రెను సుల్తాను మహమ్మదుకతుబుషా-హయాత్ జిజ్జే ము డ పతులకు అబ్దుల్లా కతుబుషా క్రీ శ 13 ంన దు స్థి చెను ఈతనికల్లి హయాత్ జిజ్జే ము గోలకొండ రాజకటు బమునకు చె దినవారీమణులలో మిల్లి అద్వైత పురాలి చెప్పవచ్చును హయాత్ జేగం రాజుమా రైను ప్తపు రాజు ను రాజ మోతగమ ముగ్గురుగోలకొండ సుల్తానుల పరిపాలనాకా మును హామ క్యాగ్మను దా దినది మహమ్మద్ కలి కతుబుషా (1660 1812 యొక్క ఎక్తెపుత్రికగా గారాబముగా పెరిగి ఆమె రాజకమా రైగ భోగ భాగ్యములనుభవి ఎది సుల్తాన్ మహమ్మదు (1812-1870) రాజ్యాధిపత్యమును స్వీకరించినంతవే ఈమె ట్టర్రాశి పరిపాలనానువమును గడించినది అబ్దుల్లా నీ హా నమును అధిపతి చిన వివం అతడు యుక్తవయస్కుడగువరకును తదన కరమును రాజమోతగ రాజ్యపాలన ములో ఆమె ప్రధానపాత్రను నిర్వహి చినది

సుల్తాన్ మహమ్మదు కుతుబుషా హయాత్ జిజ్జేగం డ ప తులకు అబ్దుల్లా కతుబుషా తిహీ మిర్జా కుతుబ్ మిరా మోత్ మిరా అనుకుమారులును ఖదీజుల్లాగా మపుత్రి యుజర్మి చిరి అబ్దుల్లా జకానో చిప్రా గవలనజన్మి చిన పుత్రునియు తల్లి నహాయ్ మున గో కొ డ న హాన ము థిప చె నియు పాశ్చాత్యయాత్రికుల వ్రాతలు ఆధారముగ కొ దరు చరిత్ర కారులు భావి చుచున్నారు

సుల్తాన్ మహమ్మద్ కుతుబుషా అబ్దుల్లా జగ్గమహా శృవమును చైత్రవముగా రిప చెను ఈ రాజకుమారుడు విశ్వ మానవుల జేత్రములకు చలువనోనగువాడనియు కుతుబుషాహీ వంశము అను ఆ బరమున తెలిగిన అహ్మద్ మైక నక్షత్ర మునియు కవులు అతనిని బహుధముల ప్రశ సంచిరి ఇతడు అలెగ్జాండరువలె శక్తి సమృద్ధి ఆకాశవాణి లలితనదట రాజకుమారుని జాతకమును పరిశీలించిన జ్యోతిషములు

జన్మ ఙ్గము దోపయ్యక్తమనియు అతడ వ ద్రెండు వీడ్ల
రకముల ద్రీకట దరాదయు తెలిసి ముల్తాన్ మహా
మ్మదు వారిశమును పుక్కిచకోగి అబ్దుల్లాను అతః
పురము కు దూరము నగరములో ఒకగృహమున దుంచి
అడుచలేనే ముద్దలను అతఃచ ఎప్పట్లుగానిం
చెను మీరుకతుబుషీన్ సీమతల్లామీరామీఫ్ ఖాజాముజఫర్
అలీ మాలానా హుస్సేన్ పీరాజీ అనువారు రాజకుమార
ు క విద్యాగురువులగు ఉదీరి ద్యాదేశ్వర్షిషిమితి పూర్తి
యైతర వాత రాజ ప్రాసాదమునకు వచ్చెను సుల్తాన్ మహా
మ్మదు కొతకాలము తరువాత మరణించెను

అబ్దుల్లా కుతుబుషా తన తద్రీ మరణాంతరము
క్రిశ రిదీలో హామును అధిష్టిచెను బ్దుల్లా అప్ప
టికి డమూదు సైనికులు వాడైన దున అనివశమున
రాజ్యపాలన బాధ్యతను హయాత్ ఒకజేగము నిర్వహించెను
ప్రభువు బాలడైన దున రాజ్యమునం దెట్టి అల్లెలలోలములు
జరుగుట ద హయాత్ ఒకజేగము రక్షణచర్యలకు ఉపక్రమి
చెను నగరమున దలి పారసీకలకు తుర్కీదేశవాసులకు తగిన
భద్రత కల్పి చబడినది రాజధాని నగరమున కా తిభద్రతలను
కాపాడుటకై మన్సూర్ ఖాన్ హాబ్బీ ముజ్ యూఫ్ అను
వారలు వియోగి నబదిరి హాలీను కపిమనరుగా నుడిన
కాళి బేగు గోలకొడ చావడి ప్రాంతమును అతని హయా
అధికారి చార్చినారు ప్రాంతమును సురక్షితముగ జూచు
బాధ్యతను వహించిరి

ఇట్టి ఏర్పాట్లతో ట్టాఖ్ మేక మహాత్మ్యము కాంతి
యంతముగను కైభవముతోను జగిది దర్బారులో అధికారు
లకు పండితులకు ముచిత సత్కారములు జరిగినవి సగరము
న దు మధురపదార్థములు పచిపెట్టబడినవి ఈ కుళసమయ
మును పురస్కరించుకొని అబ్దుల్లా పేర క్రొత్తనాడెములు
చలామణికి వచ్చినా

హయాత్ ఒకజేగము దక్కులైనవారిని వివిధపదవులందు
నియోగించినది రాజబంధువుగ హామహమ్మదు పీష్యాగ నియ
మింపబడెను కాని బాధ్యతగల పదవిని అతడు దత్తవతో నిర్వహి
హ పజాలకు డెను అప్పుడే రాజదేశ్వము నిర్వహించి పార
శీక దేశమునుండి గోలకొండకు తెలిగవచ్చిన షేక్ మహమ్మద్
ఇబ్నె ఖాతున్ అనునతడు దివ్యాట్టి పీష్యాగా నియుక్తు
తయ్యెను మన్సూర్ ఖాన్ హాబ్బీ మీరుజమ్లా ఛవవిహించెను

కాళి బేగు హాలీనుకమీవనరుగను హానన్ బేగ్ అతనికి హయాధి
కారిగను పురపుండవుల దేకొ సాగిరి మీర్ కాళిమునాబు
గను నారాయణరావు నజరాదగను ఏతమాదరావు రాజ
భర్యానాలు తెలగలో వ్రాయుటకు డబ్బీరుగను ఉదీరి భర్త
గోకొడ ముల్తానుగ ముక్కాలమున హయాత్ ఒకజేగము
అతని రాజకార్యములకు తోడ్పడుచు పరిపాలనాను
భవమును హాలీచియు డెను బుల్లా ఙ్గమున రాజ్యభార
మును వహించి సామ్రాజ్యరక్షణకై శక్తిన చలేక అమె
పాటుపడినది కాని విధి నక్రిచ అమె ప్రయత్నములు
ఫలించలేదు

భుక్ష్-అధికారులలో కొందఱలో ఏర్పడిన స్వార్థ
దృష్టి అబ్దుల్లా విలాసవీతము ఉత్తరదేశము ది వెలుపలి
వలె వచ్చిన మొగలు దండయాత్రలు అబ్దుల్లా పాలనమును
నమూముగ భగ్నమొనర్చినవి ఎవరదశలో కొందరు ఎమర్లు
లైన అధికారులు రాజ్యవిస్మృతికై ప్రయత్నించి సామ్రాజ్య
ప్రళయము నిలుగలిగిరి కాని అస్థితియు కొన్ని నాళ్ళవరకే
ఉడెను గోలకొండను సామంత రాజ్యముగ జనరుటలో
మొగలు చక్రవర్తి కృప ఫలిచినది ఇట్టి రాజీయ పభుట
లు అబ్దుల్లా పాలనలో విశేషముగ గమని పదగినవి

మీరుజమ్లాగను డిన మన్సూర్ ఖాన్ హాబ్బీ తన పదవి
సమర్థవతో నిర్వహించజాలకుండెను ఈతనికి దూరదృష్టికాని
రానితి చతురతకాని పరిపాలనా దక్షతకాని తేనందున
రాజ్యపాలనలో గణనీయమైన అభివృద్ధి కనిపి చలేదు అదృష్ట
వశమున తనకు లభిచిన ఉన్నత పదవిచే గర్వితుడై అతడు
ఇతర అధికారులయొడదురుసుగా ప్రవర్తించెడివాడు అధికారు
లకు వివిధ పదవులలో కలిగిన మార్పులవలనను వారిలో
ఈర్ష్యామాయలు చెచ్చుపెరిగినవి యుక్తవయస్కులైన
అనంతరముకూడ పరిస్థితులను సమీక్షించి దైర్యముగ అధికా
రులను అదుపులో ఉంచుటలో అబ్దుల్లా అసమర్థుడై యుండెను
ముల్లాతఖ్ షేక్ ఇబ్నె ఖాతున్ నటి అధికారులు కొదరు
మాత్రమే విశ్వాసపాత్రులై రాజ్యతేమమునకై యన్నిచు
చుండిరి వీరి సేవానిరతికి అబ్దుల్లా బలహీనత దోహదకారిగ
లేకుండెను

అబ్దుల్లా కుతుబుషా విలాస ప్రియుడు సుఖాలముడు
అతడు రాజ్య వ్యవహారములందే మాత్రము శ్రద్ధ వహిప
కుండెను ఏదేని పందర్యమును పురస్కరించుకొని అతడు

నగరము నుండి వెడలి నెలలు తరబడిగ విందులతో విలాసము లతో కాణ్డెడము చేసెడివాడు ప్రతి స వత్సరము వర్ష ఋతు శోభను తిరికి చుటకై ఉద్యానవనము లు దు ఆతడు త చేసెడివాడు ట్టాక్షుకులైన స వత్సరములో నే 18 8 లో అబ్దుల్లా లింగం ల్లి ఉద్యానవనమునకు వెడలి రె దు మాసములు అచటనే ఉ డెను 1827 లో జన్మ దినోత్సవ మును వేలకొలదిదనమును వెచించి మహా వైభవముగ జరుపు కొనెను 1828 లో టోపాకుర్ అను ప్రా తమనకు విలాస క్షీణలై వెళ్ళి అచట ఒక నెలవరకు ఉ డెను 18 0 లోను అప్రా ము లోనే కొన్ని మాసములు విసోడ క్షీణలో నిమగ్నులై యు డెను 18 2వ సంవత్సరమున కేళఖండ వోత్సవము నిమిత్తమై హయాతాబాదు వెళ్ళి విందులొన ర్చెను

ఇట్టి విలాస జీవితము వలన అబ్దుల్లా పానెను లో ఒక విధమైన స్తబ్ధత కలిగినది ఆకాలము నందే మొగలాయి చక్రవర్తి దక్షిణావధములోని రాజ్యములపై ఆధిపత్యము వహి చుటకై ప్రయత్న మొనర్చుచుండెను గోలకొండఅహ మ్మదు నగర ఔతాపుర సామ్రాజ్యములలోని పరిస్థితులు ఢిల్లీ చక్రవర్తి విజయము నొ డటకు తోడ్పడి చి జనాంగిరు మరదా న తరము 1828 లో పానెహా ఢిల్లీ నీ హాసము నధిష్టి చి యు డెను ఆతడు యువరాజుగా దక్షిణావధ ములో తలదాచు కొనుటకు వచ్చినపుడు ఇచ్చటి పరిస్థితులను వ్యయముగ పరిశీలించి యు డెను

చక్రవర్తి మైన తరువాత ఖుర్రాహ్ పురములో విడిది చేసి ఈ సామ్రాజ్యములపై దండెత్తుటకు ఆతడు సన్నాహ మొనర్చెను 1835 లో అహమ్మదు నగరము స్వాధీన మైనది దా లో దక్కను సామ్రాజ్యముల ఐకమత్యము ఖగ్నమైనది గోలకొండ విజాపురములకు ప్రమాద మేర్పడినది

యువరాజుగా ఉన్నప్పుడు పానెహాను గోలకొండ సామ్రాజ్యముపై కొంత అభిమానమును వహించి యుండెను అబ్దుల్లా ట్టాఖిషోత్సవసందర్భమున తన శుభాకాంక్ష లుకూడ వ పియుండెను కాని క్రమముగ పానెహాను చక్ర వర్తి గోలకొండ విజాపురమువారు స వైక్యముగా మొగలు నైన్యము నెదురుకొనుటకై ఒనర్చు పన్నాహములను జూచి పూర్వాభిప్రాయమును మార్చుకొని ఈ సామ్రాజ్యమును కలి శింపవలయుననియే నిశ్చయించుకొనెను విజాపురముతో మైత్రి

వాంఛనీయముకాదని అబ్దుల్లాను హెచ్చరిక చేసెను అది ఫలి చలేదు ఆతడు గో కొ డను డి క్కనును కానుకలను బలవంతముగా అర్పి చపాగెను అబ్దుల్లాధిల్లీ పాలకుని కొరి లను తు చ వత్సక తీర్చు డెను మొగలురాజు ప్రతి ధులకు స్థావనావతులకును గో కొ డ మల్తాను అపూర్వ రాజగౌర ములను చూపుచు డెను మొగలు చక్రవర్తి ప్రతినిధి గోలకొ డకు వచ్చినపుడు సరిగద్దుల కాులిను డియే ప్యాగత సత్కారములను ర్పాటించే ఆసనని గో కొండ కావోని చుటకు అబ్దుల్లాఖాన్ మ మీర్ కాశి అనువారికి ఆదేశము లేచు చు డెను ఈ ప్రయాణయన దలి వివిధ ఘట్ట ములలో రాజుప్రతినిధి అపూర్వమైన విందుతోజనము లేరా టగుచు డెను అబ్దుల్లా ప్రభువుకూడ స్వయముగ ఆసని తెదులేగి విలుచైన కానుకలు పమర్పించి రా ధాని అతనిది వె టి చుకొని వచ్చెడివాడు రాజదర్బారులో అగ్యములను గజములను బహూ రి చెడివాడు ఒకానొక రాజుప్రతినిధి దాదాపు ఏబదివేల రొక్కమును అమూల్యమైన కానుకలను రా గౌరవములను పొ డియు డెను అబ్దులా బలహీనతను గమనించి మొగలు ప్రతి ధుల ఆసని నుండి ఆధిక ధనమును కానుకలను నిర్బంధముగ రాబట్టకొనుచు డిరి ఇట్టి పరిస్థితు లలో పాహుమహమ్మదును పీష్యాగా నియమి చుట తగునని ఆతని హితవరులు క రిరి పాహుమహమ్మదు పీష్యావదనని స్వీక రించి మొగల్ చక్రవర్తి ప్రతి ధు మ గోలకొ డ సామ్రాజ్య గౌరవమునకు అనుగుణముగ బ్రవర్తించవలయునని చూచి చి వారి దురుసువర్తనమును గూర్చి దక్షిణావధమున మన్న మొగలుక మాండరు అఫ్ ఖాన్ నకు వివేదించెను పా షాహ్ చక్రవర్తి ఆ వృత్తా తమును విని తన ప్రతినిధులను తక్షణమే రప్పించుకొనెను

మొగలు నైన్యముల స్వేచ్ఛా విహారము గోలకొండ రాజ్యమునకు ప్రక్కలోని బల్లెముగ పరిణమించుచు డెను ఢిల్లీ నైన్యము గోలకొండను అనుకొనియున్న ఖాంధార్ వరకు వచ్చుకై అబ్దుల్లా ప్రభుత్వము రక్షణచర్యలకు పూనుకొనక తప్పలేదు మొగలు నైన్యములను ఎదుర్కొనుటకు సిద్ధముగా ఉ డవలసిందని నైన్యములకు ఆదేశము పంపబడినది అదమ్ ఖాన్ హాల్లీ ఆల్లాములీఖేగ్ మొదలగు గోలకొండ నైనికాధి కారులు రాజ్యపురివద్దలను రక్షించుటకు సన్నాహము నొనర్చిరి ఢిల్లీ చక్రవర్తి ఒకవంక నైనిక దాడులు జరుపు

చునే మరియొకవైపు అబ్దుల్లా నుండి అమూల్యములైన వజ్రమును కాను ను రాబట్టకొనుచు దెను

బుల్లారుకుత్బ్ షా సతి దర్బమున దును చక్రవర్తికి లోగిల హనుదై వర్తి యున్న దున మొల నైనందుల దైర్ఘ్యము పాసెను ధిల్లీ పాదుషా బుల్లారుకుత్బ్ షాకు ధర్మారూ మున కాకిదువ చెను సాను కష్టశిని అగిరి చు నట్లను గోల్కొండ రాష్ట్రము కుక్కాలో ధిల్లీ వక్రవర్తి పేరు చేరు ట్లను మొగలు చక్రవర్తి పేరను నాడెములపై ముద్రించు ట్లను పాహా హాను అచేతె చెను అమూల్యములైన కానుకల నొగి ఒడ బడిక కుదుర్చుకొననిచో రాజ్యముపై ది దెకు కూడ బరుగుని పాచగి చెను అబ్దుల్లా అక్బరుదై గోల్కొండ ప్రతిపక్ష గణంమరు రీతితో వర్తి చి చక్రవర్తి అజ్ఞాని ఎన మేరకు సాను కుకుగ ఉదుకుకు అగిరి చి తన ప్రతినిధి మల్లా ఖివాద్దా రాదాపు లక్షన్నర విలవచేయు అమూల్యములైన కానుకలు చక్రవర్తి నను ర్పించి వినయవిధేయతల ప్రకటించుచు సమాధానమును నిచ్చే దించుకొనెను క్రీ.శ. 1638 లో ధిల్లీ ప్రతినిధి గోలకొండకు వచ్చి నపుడు అతనికి బీకాగులో చక్రవర్తిని దు ఏర్పాటు చేయబడెను విందు అన తరము చక్రవర్తి అచే కానుకలము అగిరికావక్రము సిద్ధము చేయబడెను రాజప్రతినిధి కొన్ని మానములు గోల్కొండలో మకాముచేసి ఒడ బడికను సక్రమముగా పాటి చటకు కట్టకట్టములు చేసి ధిల్లీకి వెడలిపోయెను 1638 నాటికి ఈ ఒడ బడిక గోలకొండ స్వాతంత్ర్యమునకు వెప్పుటోటుగ పరిమి చినది ధిల్లీ చక్రవర్తి బీకాపురమును కూడ స్త్రే స్వాధీనమొనర్చుకొనెను కాని ఆ రాజ్యముపై బుల్లారుకు విధి చిట్లు కరివయములు అచే శిం బడ దు దీనిని ఎరిగిలి చి యాడ అబ్దుల్లా ఎంతటి నిస్సహాయుని అక కతను వక్రవర్తి కి నెన్నో స్వముగను

ఈ ఒడ బడిక బరిగిన ఆ తరము గోలకొండ నైనికాధికారులు రాజ్యవిప్రదత్తై చేన కృషి కుత్బ్ షాపాలకు కొంత గౌరవస్థానమును స పాది పగలిగినది అబ్దుల్లా కుత్బ్ షా తండ్రియగు సిల్తాను మహమ్మదు కాలములో నైనిక కక్రని చె పాది చుటకు కాని రాజ్యవిస్ఫులికాని ఎట్టి ప్రయత్నములు యుగళేదు వల్లమునుపామ్మదుకుత్బ్ షా కాంక్షియుడ అతడు యుద్ధముల దు అప్రకటనకాపెను అంతయేకాక రాజ్యవిప్రదత్తై ఎట్టి కాంక్షయు అతనికి లేకుం

దెను అబ్దుల్లానాటి పరిస్థితులు కారుమార్తై నవి మొగలు దండయాత్రలను ఎదుర్కొనుటకు నైనిక బలమును చె చక తప్పలేదు 1638 నాటి న ధి అన తరము మొగలు అలాది గుటతో రాజ్యములో కొంత కా తి ఎర్పడినది ఈ సమయము నందే అబ్దుల్లా ప్రభుత్వద్వై దక్షిణానభము న దు రాజ్యవిప్రదత్తై కే దిల్లీ మైనది కర్ణాటక ప్రాతము నకు సుబేదార్ గను డిన మహమ్మద్ నయ్యద్ ఇట్టి రాజ్యవిప్రదత్తై ద్వైమముతో ప్రధానపాత్రవహించెను ఇతనికి మీరు అమావదవి ఈయబడెను ఇతడు సాధి చిన విజయపర పరలు ఇతనికి కాక గోల్కొండ రాజ్యమునకును గౌరవమును కలిగి చినది మహమ్మద్ నయ్యద్ ఈ ద డయాత్రకై ప్రత్యేక మైర సైనికదళమును ద్వమై ర్చెను ఐదు వేల అశ్వులు తో మూడున రల ఏనుగులతో అయిదున రల ఒ మెతో ఇరు ది వేల పదాకు తో కూడిన ఈ దళమున దు శి గ్లి సాని ప్రె చివారిని కూడ సయ్యదు చేర్చునెను బలిప మైర గండికొట దుర్గమును సాధి చుట కి ప్రత్యేకదళమే మహమ్మదుగయ్యాద్ కు తోడ్పడినది కడప ఎద్దవటము మున్నగు ప్రాంతముల ఐదు చి అతడు కోరమాండల్ తీరముకు వెళి పాళ్ళాత్వర్తరకులను లొంగదీసికొని వారు ధ్వార్యము పా డిన కాలము రద్దుచేసి 1638 లో క్రొత్త కాలము ఏర్పాటుచేసెను

ఇట్టి ద డయాతల సందర్భమున దు మహమ్మద్ నయ్యదు విజయములనే కాక అన త ధనమును జాగ్గిను కూడ స పాది చెను గండికొట ప్రాంతము వజ్రములకు ప్రసిద్ధి మొత్తము మీర ఈతడు లక్షలు విలవచేయు ధనమును స పాదించినట్లు ప్రతీతి ఇది య తయు స్వయం శక్తి సంపాద్యమును గర్వమునీనికి క్రమక్రమముగా కలుగ పాగి నది 1638 నాటికి అతని చిత్రవృత్తిలో మూపువచ్చింది మొగలు చక్రవర్తి ప్రాతకమును అభిమానమును పాస వలయునను స కల్ప మాకనికలిగినది మహమ్మదుగయ్యాదు వర్తనము అబ్దుల్లా ప్రభుత్వమునకు బాధాగరమైంది మీరు అమాను నిర్భ ధించుచు మల్తాను అబ్దుల్లా యిల్లి చెను దీనిని గ్రహించి మహమ్మదుగయ్యాదు తప్ప ముగిసిపోయి మొల యాల అందచేరెను అబ్దుల్లా కర్ణాటక ప్రాతమునకు నేక్ నాన్.ఖానుని నియమించెను మహమ్మద్ నయ్యద్ మొగలు లతో చేయకలిపిన సందర్భములో గోల్కొన్నయిన ప్రాంతములను

“కాన్స్టాన్టినోపాల్ లోని మొసల్మాన్ల కొన్ని ఇతర ప్రాంతము ను కూడ యిచ్చెను పాశ్చాత్య వర్తకంకాలు ధనమును రెట్టి పుచ్చే అవకాశము చెల్లించి కేలద మును రాటుకొను “కాన్స్టాన్టినోపాల్ రాజ్యమున కొనర్చిన సేవ అతి ప్రసిద్ధి నీయమైనది ఈతని మరణా తరము రాజు కుటుంబమునకు చెందిన సమాధి స్థలములో ఈతని సమాధి నిర్మింపబడినది

మహమ్మద్ యీదు స్థవర్య అబ్దుల్లా ప్రభుత్వము నకు తీరిని అవధము తెచ్చి యీదు గోల్కొడతో సంబంధము తెచ్చుకొను అతనికటు బిమ్మ మూత్రమే గోల్కొడతో ఉండెను అతని పుత్రుడు మహమ్మద్ అమీన్ తదిది కలిగిన మిలిమీరిన కాంముకు గర్వితుడై కుటుంబాపీ ప్రభుత్వమును అత్యముసేయక వర్తించుచుండెను ఒక వాడతడు తప్పుకాగి దర్బారులో ప్రవేశించి అత్యముగ ప్రవర్తించెను దురద అబ్దుల్లాకుటుంబాపీ అమీనును నిర్బంధించి అతని అస్త్రాన్ని పుచ్చేయుట కాజ్ఞాపించెను ఇప్పుడు ధీని హాసమును పాపాజహాన్ పుత్రుడు ఔరంగజేబు అధిపించియుండెను అబ్దుల్లా చర్యమొగలు చక్రవర్తికి ఆగ్రహమును కలిగించెను మహమ్మదు యీదు పుత్రుని తడవమే బంధ విముక్తుని గావించుమనియు ఆని కుటుంబమున కెట్టి ఆదరాభిమానంకాపాడమనియు చక్రవర్తి కాకిదు వంచెను 1658 లో ఔరంగజేబు పుత్రుడు మహమ్మదుమల్లాన్ కొంత స్వేచ్ఛమును తీసికొని గోల్కొడను మట్టిచుట్టుకు ప్రారంభ వాదనకు వయనమయ్యెను ఇట్టి వివర్తన పరిధి యందను అబ్దుల్లా తన శక్తిహీనతను ఆత్మాభిమానరాహిత్యమును చాచెను ఏమియుతోచని స్థితిలో చక్రవర్తి అజ్ఞాను పాటించుచుండెను కాక మొగలు రాజకుమారుడుగు మహమ్మదు సుల్తానునకు తన కుమార్తెనిచ్చుటకును శనఅనంతరము అతడే గోల్కొడ ప్రభువు అగుటకును అంగీకరించెను ఈ బడంబడిక వలన లేకమాత్రముగ మిగిలిన కుటుంబాపీ గౌరవము అదుగంటినది ఒకవారము అనంతరమే అబ్దుల్లా తన కూతురిని రాజకుమారునికిచ్చి వివాహముకావించి రాయగిరి జిల్లాను కట్టుముగ సమర్పించెను

మొగలు చక్రవర్తికి అబ్దుల్లా పూర్తిగ లొంగిపోవుటతో అబ్దుల్లా ప్రభుత్వముతో అతని తోకల్యముకూడ అధికముకావచ్చినది అబ్దుల్లా రాజధానికి దూరముగ గోల్కొండయందు

అవాచకముగ నినుంచి రాజ్యవ్యవహారములే మాత్రము శ్రద్ధవహించి కఠినముగడిప 1672 లో మరణించెను

అబ్దుల్లా కుతుబ్ షా కాన్స్టాన్టినోపాల్ కుముదుర్కొని ప్రాంతములను దీనిమువలె గోల్కొండరాజ్య కృతివశోభమును పొందుటకు చెను అబ్దుల్లాపాదపాక్షిని నదులవలె రానీతియే గోల్కొండయొక్క ముకురాలియని బ్రలాంబము యావముకు రాకడగనే అహమ్మదుగరము అమీను చెను ఉత్తరాదిను దీవచ్చు మొగలులకును ఊయినది ముల్తాను రాజు ములగు విజాపూరు గోల్కొండలకును యుద్ధము అహమ్మదుగరు ఒక బిమ్మ రాజ్యముగా ఉండెను విజాపూరు గోల్కొండ నవాబు విశేషమై నవో అబ్దుల్లా రాజ్యము అట్లే చాలకాలము కొనసాగుటకు దోహదము చేయుండెడివారు అహమ్మదు నగరమున్నంత కాలము తాము మొగలాయి నైత్యములతో ప్రత్యక్షముగ సంఘర్షించుటకు అవశ్యకతలేకుండెడి విజాపూరు చాలి రహస్యమును గుర్తించి అహమ్మదుగరము వశనగు కాకండ సైన్యసాయమును ధనవహమును చేయుచు వచ్చిరి మహారాష్ట్రనాయకడగు షాజీ (శాజీ కడ) విజాపూరువారి కొలువులో చే మొగలాయిలను వేధించుకొనెను విజాపూర సేనాపతిలో మిక్కిలి మరుడైన రణదల్లాభానుడు మహారాష్ట్రను అహమ్మదునగరు అతాభానుని అనుకొని మొగలుల నెరిచుటకై త్రైక్షిక నైత్యులమును కూడ గట్టుకొనివచ్చెను కాని మొగలు సేనాధిపతి మహాబతుభానుడు వీరిని మించిన యుద్ధకౌశల్యముగలవైక్షిక కూటముని చేయలేదు క్రీ.శ. 1683 లో దొలకాబాదు మొగలుల వశమగుటతో అహమ్మదు నగరరాజ్యము తుడిగియెలు సమీపము చెను 1685 లో ఆరాజ్యమంతరి చెను ఇదియంతయు అబ్దుల్లా కుతుబ్ షా యుక్తవయస్కుడు కాకముందే అరిగిపోవడే అహమ్మదు నగరవశనము కై అతనిని ముమ్మతగా విమర్శించలేము. రాజ్యనందకుకురాబానున్న హయాత్ బక్షిలేగమను అమె సలహాదారులను ఈ వివరార్థముకు బాధ్యుని యెంచులెను

మొగలాయి చక్రవర్తియెడ అబ్దుల్లా ప్రదర్శించిన శయనీయములును సుగ్రామునునకు చెచ్చి విడతెగని కాసులతో సమాధానమును సాధింప జూచుటయు “జ్ఞించియున్నాము దీనిచే అతని ప్రతిష్ఠకూర్కమై మొగలాయి అర్ధాంశము దురా

క్రమమున ప్రోక హా చెను దీనికి నిదర్శనము ఓరిప్పా ప్రాంతమున సా మాజ్యపు గవర్నరుగా ఉండిన బా ల్ ఖాను తమ పాని అను నరదాదకు గోల్కొండ రాజ్యము ఈ కాన్య భాగముపై దండెడివచ్చి ఓళి కోట వరకును చొచ్చుకొని వచ్చెను రా మహే ద్రనంముపై దుట్టె ఆ దు పెద్ద యెతున సన్నాహములు చేయుచు డెను ఓళి కోట దుర్గాధిపతి నయ్యదు ముఫాఖాను కే ద్రనహాయమును అర్పి చెను సయ్యదు అబ్దుల్లాఖాను పాఠలియాకూబుఖాను అను నేనా పతులు ప్రతి నై యముతో గోల్కొండను ది ప వ బ డి రి ఈలోపుగా ముస్తఫాఖాను మ డి చగా సయ్యదు అబ్దుల్లా కళి కోటకు గవర్నరుగా నియమి పబడెను కాని ఓరిప్పాను ది వచ్చు ప్రమాదమును మీరు నిరోధి వలే పోయిరి గోల్కొండ పై నయ్యదులు ఓడిపోయి పారిపోజొచ్చెను ఈ వివక్షనయమున గు టూరు పై న్యాధి తి ఖాజాఅఫ్ జలుటర్కు ఉత్తర నరిపార్డు నకు ప బడెను పర్థితులు ఇ తకన్న వివమి పకుండగనే పహ హను చక్రవర్తి మధ్యస్థత్వముచే ఓరిప్పా ఫౌజుదారు దురాక్రమణయత్నము లిలిపోయెను

చెలకాఖాదురుగము మొగల వశముయి అహమ్మదు నగరు రాయము అస్త్రేయి చిన తరువాతగూడ కొ తకాలము వరకును విజాపురరాజ్యము విశమును వీడక పాజహాను చక్రవర్తి ప్రయత్నములను ఎదురు చునే యుండెను గోల్కొండకు దైర్యముచేయును అన్యోన్య సహాయముతో తమ ఉభయుల స్వాతంత్ర్యమును నందఱి మహిమలుకై ఆల్ హాహా ప్రభుత్వము తుది ప్రయత్నము చేసెను అబ్దుల్లా కుతుబహా దీనిని మొ ట గార్చించియు చ కవర్తివద్దను ది వచ్చు కాకిదులకు భయపడి జాపురము నలహాను తోనపుచ్చి మొ టలతో అవమానకరమైన సంధికి ఒడంబడెను దీనితో విజాపురము దుర్బలమైపోయి ఆరాజ్యముకూడ మొగలులకు చాహోహమ్ అనవలసివచ్చెను

మొగలాయి సేనలకు ఆ కి వెనుకంజవేసిన అబ్దుల్లాకు దఱిదాదిని కొ తకలసివచ్చెను కాళికోట యుద్ధానంతరము విజయనగరసామ్రాజ్యము దఱిదాని సుల్తానుల దురాక్రమణ వా చకు అనుకూలమైన రంగముగా పరిణమించెను అహమ్మదునగరుదూరమునందు దుటచే విజాము హాహావారికి విజయ నగరసామ్రాజ్య భాగములను ఆక్రమి చుకొనుటకు అంతగా అనువుగానుండెను వీజపూరు గోల్కొండ రాజ్యములు

యథేచ్ఛముగా విజయనగర భాగములను కబళించినవి ఆ దును ఆదిల్లాహాళిపై చేయి అయెను వీజపూరు ఆక్రమి చుకొన్నంత భూభాగము గోల్కొండకు దక్కలేదు గోల్కొండ పక్షమున మీరజుమా కర్ణాటకమున కొ త దురాక్రమణచేసెను కాని అతడు స్వార్థపరుడై కుతుబహాహిలకు ద్రోహముచేసి మొగలాయిలతో చేరిపోయెను తుదకు వీజా పూరు గోల్కొండలు స పాడి చిన విజయనగర సామ్రాజ్య భూములు పాడి శివాజీలవరమై మహారాష్ట్రులకు దక్కినను

అబ్దులాకుతుబహాను ముగురు కుమార్తెలు జన్మించిరి పెద్ద కూతురును అతడు సయ్యద్ జాముద్దీన్ అనువానికిచ్చి పె డి చేసెను రె డవ కుమార్తెలు బౌర గజీబు పుత్రుడు మహమ్మద్ సుల్తానునకిచ్చియు డెను అబ్దులా మరణానంతరము ఈరడే గోల్కొండ న హానమున కధికారి కాని ఈ రాజకుమారుడు తం డి ఆక్రహమునకు గురిఅయి నిర్బంధ ముతోనుండి అప్పటికే మరణి చియు డెను అతని భార్యయు అట్టిస్థితిలోనే మరణించియు డెను గోల్కొండను ది వెడలివ తర్వాత ఆమె పృత్య త మేమియు తెలియరాదు ఇళముడత కుమా రెను రాజన శమునకు దూరపు బి డుడైన అబ్దుల్ హాసనీ నునకు ఇచ్చి అతడు పరిణయ మొనర్చెను కానాహాగా బ్రద్దుడైన అతడే అబ్దుల్లాను వారసుడై గోల్కొండ న హా సనమును అధిప చెను

గోల్కొండకు సామంతుత్తి కల్గటకు కారణము అబ్దులా ఆశక్తతయే అని భావి చుటకెట్టి స దోములేదు ఇట్టి అప భ్యాతికి గురియైనను అబ్దులా కొన్ని విషయముల దు విశిష్ట గుణసంపన్నుడై ఈతడు న్యాయశీలియై స్వర భేదములేక చట్టమునందరికి సమముగ వర్తి వచేసెను పాశ్చాత్య యాత్రికులు అబ్దుల్లా న్యాయబద్ధిని బహువిధములగ ప్రశంసించి యున్నారు ఉన్నతాధికారులు నేర మొరసినపుడు వారిని శిక్షి చుటకు అతడు వెలకాడలేదు ఒక అమీరు ఒక వర్తకుని వద్ద కొన్ని వేల రూప్యములు బలవ తముగ గ్రహి చెను అబ్దుల్లా అతనినుండి ఆ ధనమును పహాలుచేసి వర్తకుని కిచ్చిం చెను ఏలీ తేగుఅను క్తికి వర్తకులను ది బలాత్కారముగా ధనమును స్వీకరించగా రాజు అతని అస్తిని స్వాధీన మొనర్చు కొని వర్తకునకు చెందవలసిన ధనమును చెల్లించెను

ఈ సుల్తాను ఉదార హృదయుడు — భగవద్భక్తి కల వాడు మత సంప్రదాయములను పాటించుటలో ఇతడు

ప్రత్యేకమైన శ్రద్ధవహి చెను మొహరమ్ సందర్భమునందు ప ప్రధానానుహరముగ ఇతడు సంకాపదినమును పాటించెడివాడు తన క ద్రి కాలములో ఆగిపోయినకొన్ని మక ప జ ధములైన ఉప్పనములను అబ్దుల్లా తన పరిపాలనా కాల ములో పు రద్దరి చెను రిషీ దుగ సందర్భమున ఈతని అనతిచే మీరలకు అన్నదానము జరగెడిది

అబ్దుల్లా సాహిత్యాల్లిమనాని అబ్దుల్లా కాలములో పారసీక ప డితులు అత్యుత్తమ కావ్యము ను కావ్యగ్ర థ ములను నిఘ టువులను రచి చిరి అవి పారసీక వాఙ్మయ మునకు అమూల్యాలంకారములుగ నున్నవి గొప్ప పారసీక ప డితుడగు ఇబ్నెనిసాతీ హుల్ బిన్ అను ఒక మహాకావ్య మును రచి చెను ఈ రచనలు ప్రశ స్తములై వచ్చెకొన్నవి అబ్దుల్లాగారి పోషకత్వమున మహమ్మదు హుసే ను అను పండి తుడు పారసీకమున దు బురహానేఖాతే అను నిఘ టువును కూర్చియు డెను అహ్మదును వహాబుద్దీన్ అను యొక ప డి తుడు కొన్ని అరిష్టి గ్ర థములను పారసీకము నందనువది చెను ఈ కాలమునాటి పారసీక ఉర్దూకలిలు గజలు కాయా మర్చియా కసిరా మున్నవి మున్నగు కావ్యప్రక్రియల వాద రించియు డిరి అబ్దుల్లా కుతుబుషా జీవితమునకు ప జ ధించిన అనేక విషయములు "హదీకుతుర్ నలాతిన్" అను పారసీ గ్ర థమున కలవు దీని రచయిత జామద్దీన్ అను చారిత్ర తుడు ఇతడు అబ్దుల్లా కొలువున చేక డి అతని సంచార కార్యక్రమములందు పాల్గొని ట్లు తెలియనగును ఉర్దూ వాఙ్మయ చరిత్రలో ఇతని పరిపాలనాకాలము సాహిత్య విష యమున వర్ణయ్యగముగ కీర్తి పలికుచున్నది ఈ ప్రభువు పండితుడు కవి ఈతని కావ్యసంపుటము ప్రశ స్తిపహ చిన గ్రంథము ఇతని ప్రభుకళకాలములో జీవి చిన కవులలో గవ్వార్ ఇబ్నెనిసాతీ మోలానాగో ణి ఫకీరుషరాజు అను కవులు సుప్రసిద్ధులు గవ్వార్ చనలో "కుల పతి ఉదా అను వాదము తూకనామా ప్రత్యే ముగ పేర్కొనదగిన కావ్య ములు రాజకీయరంగమునందు లేకున్నను అబ్దుల్లా సాహిత్య క్షేత్రమున దు మాత్రము కీర్తిని స పాదించెను

అబ్దుల్లాకుతుబుషానికాం హృగయుడు హి దూ ప్రజల యొడ అభిమానమును చూపిన గోలకొండ సుల్తానులలో అబ్దుల్లా ఎక్కుడు కృపాపీఠము దలి గ్రామములందు గల కాసముల వలన అబ్దుల్లా ఒకొకొక వైదిక బ్రాహ్మణుల ప డి

తునకు యజ్ఞ ములొనర్చుటకై శిష్యులకు వేద కావ్యముల నేర్పుటకై ఒక గ్రామమును దా మొర్సిట్టు తెలియుచు న్నది వేదవిద్యల దును యజ్ఞయోగాదుల దును అబ్దుల్లా కుగల అనక్షిని ఆదరమును ఈ అ కము నిరూప చుచున్నది ఈ సుల్తానుకు సాహిత్యము దే కా న్యత్యన గీతము లందు మగల అభిని చేకము గొప్పది తన రాజ్యమునం లి వారినేకాక అహమ్మదాబాదు రహాన్ పూరు లాహోరు మున్నగు ప్రాం తములనుండియు గీతకావ్యజ్ఞా ను సర్వకులను అహ్మించి ష్యకృ గీతగోమతము ఏర్పాటుచేసి అన వి చె-వాడు కళా కారులకు ఘన స్వాగమమును ఎరిప అమూల్యములైన కాను కలసెచ్చి చువాడు సుప్రసిద్ధ వాగ్గేయకారుడగు తే వయ్య అబ్దులాహ్మదునకునచ్చి ఇచ్చట నంగీత విద్వా సులను తన పదకవితచే ఓడి చి అబ్దులాహ్మె కొన్ని పద్యములనుప్రతి పూర్వ కములను రచించి అతని మెప్పులనొ ది ఎవరూమానములను గ్రహించెను

అబ్దులా చ కవర్తివలన ఘనస్థానములను పొందిన హైందవ ప స్థానాధీశ్వరులు పెక్కురు డిరి పెద పెండ్లాలు నివాసియగు మాణిక్యరావు పుత్రుడు కొండలరాయడు అబ్దు కుతుబుషావలన ఘనస్థానము నొ దినట్లు ధనవర్ధిర్యా విలాసములొని ఒక పద్యమువలన తెలియుచున్నది

అబ్దులా పరిపాలనాకాలమున వర్తక వ్యాపారములు విశేషముగా అభివృద్ధిచొ డెను ఈ కాలమున మచిలీ లిందరు సుప్రసిద్ధముయి రేవుపట్టణముగను వర్తక కే ద్రముగను అభి వృద్ధి నొ డెను

గోలకొండయు తత్పరిసర ప్రాంతములును రత్నము లకు వజ్రములకు ప్రసిద్ధిపహ చిక డెను అబ్దుల్లాకుతుబుషా అట్టి ప్రాంతముల దలి గనులను సురక్షిత మొనర్చుటకు ప్రత్యే కముయిన శ్రద్ధను వహి చెను రా ష్ట్రమునందలి వజ్రముల గను లను పరిశోధ చుటకై అతడు ప్రత్యే కాధికారులను నియంతుల నొనర్చెను వారి క్షి పివలన కర్ణాటక ప్రాంతములో గనులు కనుగొ నెడెను అబ్దులా అమూల్యములైన రత్నములను వజ్రములను పేరి చి తన ఆధీనమున ఉ చుకొనెను అతని కిరీటము అమూల్య రత్నములచే శోభితమయ్యెను ఈ సుల్తాను మొగలాయిరాజు ప్రతినిధులకు చక్రవర్తులకు అమూల్య రత్న హారముల సర్పించెను అబ్దుల్లా అధికారులు కూడ అమూల్య రత్నములను పొందిరి మహమ్మదు సయ్యాద సంపా

డిఎన్ రక్షణములు ప్రజలు అత్యంత అమూల్యములు ఇతడు గండ్లకోట ప్రాంతమున పశుసంరక్షణ అచ్చటి గనులను త్రవ్వకుండా 12 వ దశాబ్దమున నియోగించెను

సుదీర్ఘవన నిర్మాణమున దును ఉన్న వన నిర్మాణము దును తన పూర్వవలె అబ్దుల్లాఖాన్ క్రమంగా కులము ప్రదర్శించెను ఇది కాలుమున వనోన్నతసౌధములు వాగుల అత్యంత పెక్కులు నిర్మించెను ఈ సౌధ నిర్మాణమున ప్రత్యేకము హిందూ మత దరచందన ఫలములకు సుగుడ తమిళనీ నిర్మాణములైన ప్రధాన ద్వారములు ధిన్న వర్ణయుత చిత్రకళతో శాయమానములైన అంతర్భాగముల నైయున్నవి ఈ చక్రవర్తి బీభాను లింగం బీభాను అనురధు ప్రసిద్ధ ఉన్న వనములను నిర్మించెను లింగం బీభానులో మూడంతముల సుదీర్ఘవన మొట్టి అతడు నిర్మించి అచ్చట నవస్థాపనకొంతకాలము నివసించుచుండెనాడు దానినిగిరి ములు నేటిని కలవు

అబ్దుల్లాఖాన్ కుటుంబ రాజకీయములందు చాళుక్యమును చూపినవాడు కాదనుట విడితమే దక్కను అతడు సమాఖ్యగా ఏర్పడి అనోన్యతను చూపిన మొగలులను దక్షిణాన పశ్చిముఖ రాకుండా రోధింపవలెనైతే ఉద్యమములలో మొగలు అహమ్మదు నగరు వాదను తరువాత బీజాపూరుము అది పాపాలను కొంత దక్షిణము చూపిరి సుల్తాను మహమ్మదు కాత్రియంగుల చేతను అబ్దుల్లా యద్దవిముఖుడగుచేసెను దక్కను సుల్తానుల సంరక్షణ పూర్వము నదు గొల్కొండ తన పాత్రను సక్రమముగా నిర్వహించి పజారదయ్యను కరగముతో తన మొదలున్న విజయనగర సామ్రాజ్య భాగములను బీభానువారు ఆక్రమించుకొన్నంత విస్తృతముగా గొల్కొండవారు ఆక్రమణము చేయలేకపోయిరి మీరు అష్టామాత్రము కర్ణాటకమున కొంత విజయమును సాధించును సార్థవదతై కుటుంబాహారాజ్యమునకు వివాహకర నిర్మాణమునే కల్పించెను దక్కను సుల్తానులు ఉత్తరమున మొగలులతో పోరాడచు దక్షిణమున మహారాష్ట్రతో తలపడవలసినవారయిరి మహాశివరాత్రి పాత్రము మొగలాయీలు ఒడిది అధికమైన కొలదియు సుల్తానులు మహారాష్ట్రను పెదగొన్నలేక వారితో సఖ్యపడవలసిన వారయిరి

అయితే అబ్దుల్లాఖాన్ కుటుంబ సభ్యులయ్యుడుగా సాహ

త్యాగిమానిగా సాహిత్యసౌభాగ్యముగా కలిగి సృజనశీలి భావోత్సాహముగా అత్యున్నతామూల్య సౌధ నిర్మాణముగా వరమత సహజుల కృతముగా అమూల్య రక్షణని సంరక్షకుడుగా తన సహాధునిగా విశాలవృద్ధియు దుగా అనంత విభాషిని అంగీకరించుచున్నాడు

డాక్టర్ గో
అంబరం

అబ్దుల్లాఖాన్ పున్ని

గోల్కొండ కుటుంబాహార వంశము కుచే దిన అబ్దుల్లా కుటుంబాహార శ్రీ శ 1872 లో లోకాంతరగతుడయ్యెను తదనంతరము అతని మూడవ అల్లుడు అబ్దుల్ హాన్ కుటుంబాహారము కుచేసెను అబ్దుల్ హాన్ దక్కనులోని అసామాన్యమైన శాసనాహారము పేర ప్రధుడయ్యెను అతడు విశేష పత్రిక మహారాజులయముల కాలదృష్టి రాజ్యంపాలనాదక్షత విదేశ వ్యవహారములలో మెలకువ కలిగి రాజ్య మేలుచుండెను

అట్టి ఉత్తముడయిన సవాలుకూడ మొగలాయి చక్రవర్తుల దుస్త్రాతములకు దుష్టపరమములకుగిరి అయ్యెను దక్కనులోని మహమ్మదీయరాజ్యములను కూలద్రోసి తన సామ్రాజ్యములలో కలనుకొనుటకు ఉద్దేశించిన మొగలాయి చక్రవర్తి అగు ఔరంగజేబు శ్రీ శ 1802 లో దక్కనునకు వచ్చి దక్కను సుల్తానులమీదను మహారాష్ట్ర మీను కూడ దడయాశ్రలుపాగించెను ఔరంగజేబు 1685 లో తన కొడుకైన అజము ముఅజములను విజాపూరును మీది గోల్కొండ మీదికి పై న్యాయంతోపాటు చెను రెండు నెలలు ముట్టడిసాగెను అతడు విజాపూరుము మొగలాయిలకు లోబడిపోయెను కాని గోల్కొండ ముట్టడి ఎనిమిది నెలలు దీర్ఘకాలము కాన సాగినది చక్రవర్తి ఔరంగజేబు వినుగిత్తి ఒకప్పుడు ముట్టడిని మానివేయవలెనని చెను కాని అట్టి సమయమున అఫ్ గమ సేనానియైన అబ్దుల్లాఖాన్ పున్ని అను వరమదోహిత అర్హతమున గోల్కొండ కోట తలుపులు తెరచిలోని కత్తులను రానిచ్చెను అదుచేత కోట కత్తులను వశమైనది కొదగు లోకములో మనకార్యముల చేసి ఆచంద్రార్థముగా కీర్తిని సంపాదించుకొనువారుండగా అబ్దుల్లాఖాన్ పున్ని అనువతడు విశ్వాభూతకడై గోల్కొండ రాజ్యవతనమునకుకారకుడై శాశ్వతమయిన అవకాశము గిరి అయ్యెను

గంబం

అభివృద్ధి చూ అన్నకారి

అభివృద్ధి

అభివృద్ధి తి దామెరల వ శీయుకు అతడు శ్రీపాద నాయనివారి కుమారుడు దామెరలవారు వద్దనాయక కుటుంబాలు వీరిది నగల గోత్రము వీరి వ శము పులకు కాదాచి ఈ ంశీయుడైన వె గళభూపాలుడు బహులాశ్వ చరితము అను ద్యకావ్యమును వ్రాసెను దామెరలవారు విజయ గర సామాఖ్యది కుల ఆ దడ డలు వడ యు ఎక్కు గు వెలుగోటి వారితో సంబంధజాంధవ్యముల నెక పియు తుదకు తన సామాఖ్యలైన వి యనగర రాజులతో బంధువుమును పె చుకొనియు మనుగడపాగి చిరి వీరు కావ్యకర్తలే కాక కావ్యభర్తలు కూడ విజయ గర రాజ్యా తర్గనమైన కాళహస్తి న స్థానమును వీరు పాలి చిరి అంశియే కాదు వీరి వ శమునందలి వహిపతిరాయని వారి పుత్రుడు గు తిమ్మానాయని వారికి మహాప్రజలులై గణపతిరాయని వారి తావున ని దా మెహా తు చే ందున వారు ని దా దయచేసి దేవరకొడ రాజ్యం జపాగిరుగా దయచేరుట" (చా మ 2-317) ఈ వ శమునకు మూలపురుషుడైన మారదా నాయని వారు "త్రాకారుడుని తావున విస్తార గా ప్రభుత్వము చేస్తూవు డి తదనంతర గణ తిరాయుని వారి తావున ప్రవేశి చి వారు విస్తార గ రాజ్యం సంపాది చుకుని ప్రభుత్వం చేస్తూవు డిరట" (చా మ 2-318)

దామెరల వ శమునకు మూలపురుషుడైన మారదా నాయనిని శ్రీపాదనాయనిని నడుమ ఇంకను పెక్కురు ప్రభువులు ఉ డి ట్లు చాటుపద్య మణిమంజరి వలన తెలియు చున్నది (చా మ 2 3 3)

చ ద్రగిరి రాజైన వే కట తిరాయలకు యుద్ధమునందు రణిణులు మై వెలుగో డిన వెలుగోటి - కస్తూరిరంగనాయని కుమారుడగు బ గారు యాచననాయకు బహులాశ్వచరిత్ర కృతికర్తయగు వె గళభూపాలునకు మేనత్తకుమారుడే దామెరల చెన్నప్పనాయకుని సుతులగు అంశభూపాలుడు ఆయ్యప్ప వే కటప్ప అనువారు విజయనగర సామ్రాజ్యాధి పతియైన వేంకటపతిరాయలకు రాచమరదులు వేంకటపతి

రాయలు విజయనగర సామ్రాజ్యమును క్రీ శ 1538 ను డి 1814 వరకు పాలి చెను వైమువ్యతిలో ఆ భూపాలుడు ఉపాధిపతియ కావ్యమును ఆ ద్రమున గచి చెను వై నోద రత్రయము కాళహస్తిని వ దచా ని ఎలికాటు- డలూరు ప్రా తములను పాలి చిరి వీరితో అయ్యననాయకుడు ప్రె చా ని దచిచ్చివారి ని వివార వాతముగా ఎఱముగ వ్యాపారము సాగుటకు కన త డివే గెలికాటు మైలాపూ రుల మ గ్గి చెన్న ట్లమును నిశ్చి చెను అదియే వేడు ప్రసిద్ధమైన మరచామ గరము అ క నాపాలుడు తి తిపా లకుడగు కృష్ణ నాయకుని క్రీ శ 1637 లో టంబియు తన త డివేర ఉత్తర ఆర్కాటు ల్లో చెన్నపాగరమును పో తటామును త్రవ్వించియు గొల్లాలిగా చెను దాక్కురు నేలటూరి వే టకమఱయ్యగారు ఆ ప్రసాహిత్య పరిపత్వత్రి లో ఇట్లు వ్రాసిరి గోలకొడ రాజ్యపుష్పడు చె తిప్రా తము వరకు వ్యాపించియు చెను ఇచ్చట అనే కులు హి దూవాసుకులును పాశ్చాత్రుడు మల్తాసుకు లొ గి కప్పముకట్టుచు పెక్కువీరులను దుర్గములను ఎలుచుం డిరి వె కటగిరి ముఖాసాదారులగు వెలుగోటివారును కాళహస్తి జాగీరుదారులగు దామెరలవారును చె తిపరి ర ప్రదేశములపై ప్రభుత్వము నల్పుచు డిరి మధురా తకము కరుగుడి పాశ్చేము వెలుగోటి యాచమననాయకునిని కంచి పూనమ్మల్లి దేవూరు మఱియు మొదలయిన కోటలు దామె రల వె కటప్ప వాయగిని చెందియు చెను అతని యనుచరు డగు పేట- ప్పార్థెర్ది దేవూరి కోటవేలుచు చెను (దేవూరి రెడ్లు ఆంధ్ర సా వ వ పుట 119) వై ఆధారముగ వలన దామెరల వారు మహాయోధులై భ దిన భయంకరులై కాత్రపురి పీఠమడచుచు ధన్యుతముగ రాజ్యమును పాలించుచు విజయనగరము వెలుగోటి రాజులతో బాంధ వ్యములను నె ఎ ట్లు విశదమగుచున్నది

దామెరల వెంశభూపాలుడు తన బహులాశ్వచరిత్ర ముతో దామెరలవారి వ శముట్టికను శ్రీపాదనాయనివారితో వారలించిచెప్పెను ఈ ప్రక్క న నగరిదిన వట్టికవలన కాళ హస్తి పాలకులగు దామెరల వారియొక్కయు వెలుగోటి వారి యొక్కయు సంబంధ బాంధవ్యములు గ్రహి పచుచును

చాటుకృత్య మణిమ ఉ లో కనవచ్చు ప్రాతలవలన దామెర్ల ప్రభువుల రాజ్యం పాదన విధానమును దామెర్ల నృపాలురపాలన కాలమును నిర్ణయించుట చెక్కుచిక్కులతో కూడియన్నట్లు కన్పించును అందును వాని నిట్లు మర్మము వచును దామెర్ల వ శమూలపురముదగు మాదానాయనివారు ప్రతాపరుద్రుని కావున విపిరముగ ప్రభుత్వ చేస్తూ ఉడి గజ తిరాయలవారి కావున ప్రవేశించి అను చాటుకృత్య మణిమంజరిలోని వాక్యములు సుసంగతములుగ కనించుటలేదు ఇందు కనవచ్చు ప్రతాపరుద్రుడు కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుడా? లేక గజపతి ప్రతాపరుద్రుడా? అను అంశము విచారించవలసియున్నది మాదానాయని వారు కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని సేవించి గజపతుల సేవలోనికి వెళ్లిననుట ఉపపన్నముగా లేదు కాకతీయుల అస్తమయమునకును గజపతుల పాలనారంభమునకును టక శతాబ్ది మేనియ తరము కలదు కావున మాదానాయని వారు కాకతీయ ప్రతాపరుద్రుని గజపతులను వరుసగా సేవించిననుట పొసగదు

మాదానాయదు సేవించిన ప్రతాపరుద్రుడు ఆ పేరి గజపతి అనుకొన్నను సరిపడుటలేదు ఈ ప్రతాపరుద్ర గజపతి శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారికి సమకాలికుడును ప్రసిద్ధియున్న యుండెను ఈతని రాజ్యకాలము క్రీ శ 1497 1598 అని తెలియుచున్నది దామెర్లవారి వంశములో ప్రసిద్ధుడైన శ్రీపాదనాయనిగారికిని మాదానాయని ని నడువ తొమ్మిది తరములు చెల్లినట్లు చాటు వద్య మణిమంజరిలోని దామెర్ల వారి వ శక్రమును కనవచ్చుచున్నది తరమునకు 25 వత్సరములు చూచుకొన్నను మాదానాయనిని శ్రీపాదనాయని కిని మధ్య సుమారు 225 సంవత్సరముల వ్యవధి కనిపించుచున్నది ప్రతాపరుద్ర గజపతి కాలమునుండి లెక్కించినచో అనగా క్రీ శ 1500 నుండి 225 సంవత్సరముల తరువాత క్రీ శ 1725 ప్రాంతమున శ్రీపాదనాయని వారుందురు 1725 నాటికి గజపతులు అస్తమించి చాలకాలమైనది శ్రీపాదనాయనివారి కుమారుడు అబ్బివృత్తి దేవరకొండ రాజ్యమును వీలినట్లు చాటు వద్య మణిమంజరిలో కలదు క్రీ శ 1725 నాటికి గోలకొండ రాజ్యమునకుడ అస్తమించి హైదరాబాదు రాజ్యముల పరిపాలన కాలము వచ్చినట్లు చూచినను దామెర్లవారి మూలపురముడైన మాదానాయనివారి కాల

నిర్ణయము వివాదాస్పదముగ నున్నది

ఇట్లు మూలపురముడు మొ ౬౯ దామెర్ల వ శకాలాను పూర్వీని ఎరిగఁజేయుట కడఁగును లేదు ఓని భిక్షును వ శమునందలి అను తర పుగము తో వార భిచి మీది లెక్కవేయటం ఉపకరించునేమో చూడము దామెర్ల వ శము నందు మనము సులభముగా గుర్తించుటకు వీలైన వ్యక్తులు ఇదపురు కలదు వీరు చెన్నప్ప నాయనింగారి కుమారులు ఆ ప్ప అభ్యుదయనాయని గార్లు వీరు విజయనగరచక్రవర్తి రెండవ వెంకటవతిరాయల కావనరదలని చెప్పబడినదిగదా వెంకటవతిరాయలు క్రీ శ 1538 1614 నడుమ ప పాలన చేసెను

కావున ఈతని కావమరదులు 1600 సంవత్సరము ప్రాంతమున నుండిరని నిశ్చయించుచును ఆ కథాపాలాదు లకును శ్రీపాదనాయని వారిని నడమ వీడు తరములు చెల్లినవి అనగా 175 సంవత్సరముల అంతరమున్నది ఇది క్రీ శ 1425 ప్రాంతము ఇది దామెర్ల శ్రీపాదనాయని కాలమగుటకు యుక్తముగనే ఉన్నది ఇప్పుడు విజయనగరమున ప్రాధ దేవరాయలు పామ్రాక్షము కానించుచుండెను కలి గదేశము నందు రాజ్యవిక్రాంతి యేర్పడి ప్రాచీన గాంగవంశమును తుదముట్టించి కపిలేశ్వర గజపతి 1494 వ వత్సరమున సహాసమయ్య చెను శ్రీపాదనాయనింగారును ఆతని కుమారుడు అత్తానాయదును కపిలేశ్వర గజపతికి ఉద్బదియుందురు కావుననే అత్తానాయని వారికి దేవరకొండ రాజ్యము జాగీరుగా లభి చెను “మహాతి నాయనింగారి పుత్రుడు తిమ్మానాయని వారికి గజ పతుల దేవరకొండ రాజ్యం ఇచ్చిరి” అన్న విషయమును ఈ విధముగా సమన్వయించుకొనుట యుక్తము

దామెర్లవారికి దేవరకొండ రాజ్యమును జాగీరుగా సేయగల పామర్లము గజపతుల కెట్లుకలిగెనో విచారించవలయును దేవరకొండకోట తెలంగాణములోనున్నది వద్యనాయకులు రావకోండ దేవరకొండ ముఖ్యకట్టణములుగా కాకతీయుల పతనానంతరము తెలంగాణను సాలించుచుండిరి వీరికి బహమనీ మల్లులు ప్రక్కలో బల్లెముగనుండి రాజ్యాక్రమణమునకు నిత్యంపుడులగుచుండిరి తునక 1485 ప్రాంతమున రావకోండ రాజ్యమును బహమనీ మల్లులు అపహృదపా ఆక్రమించుకొనగలిగెను ఇక మిగిలిన దేవరకొండను కూడ కబళించుటకు బహమన్లుదపా కుమారుడును ఆతని తరువాత

రాజాధిపత్యము అయిన హుమాయూన్‌షా (1457-81) నిశ్చయించి దేవరకొండను ముట్టడిచెను ఈ సైన్యాను మిక్కిలి క్రూరుకగుటచే ఈతని నరదారులే కొందరు రాయమున తిరుగుకొంటుంటే వదిలియును దిరిగి ఇనటి దేవరకొండ ప్రభువు కాలమున దైవిగమనేడు ఈయన మహమ్మదీయుల ముట్టడించునదిగ చికిషితేశ్వరుని సాయముచేసి చెను కలశేషుని కుమారుడు హుమీదు బలియమై సైన్యముతో వచ్చి దేవరకొండను ముట్టడిచుచున్న బహమనీ సైన్యములపై దెను దుర్గములోనుండి గమనేడును బోమ వెలువడిన చాన్యమువలె విక్రము చెను ఈ యుద్ధముల చాటిని నిలువలేక మహమ్మదీయ సైన్యములు చెల్లాచెరుయై ను ఇట్లు గజ తులినహాయముతో దేవరకొండలో రిక్తి పరిచెను కవిలేశ్వరుని విజయయాత్రలో విశ్వాములతో సేవించుటచే నే రామెల్ల అబ్బానాయని గారికి దేవరకొండ జాగీరు లభించియుండను దేవరకొండ జాగీరు శ్రీపాదనాయనివారి కుమారుడైన అబ్బానాయనికి భిచ్చినను లేక మహిషాచార్యుల కుమారుడైన తిమ్మానాయనివారికి లభించిన దానిని ఇచ్చుటకు గజపతులకు సామర్థ్యము క్రి.శ. 1480 ప్రాతముననే ఎర్పడెను కాని ఆ తరుముందు కారు లిగమనేడు మండలి చిన తరువాత రామెల్లవారికి ఈ జాగీరు లభించియుండను కావున అబ్బానాయనివారి (అబ్బప్పవతి) కాలము క్రి.శ. 1480 సంవత్సర ప్రాంతమనియు ఆయనకంద్రీ శ్రీపాదనాయనివారి కాలము క్రి.శ. 1425-30 ప్రాంతమనియు క్రొత్తము లభించు అధికారముతో ర్థయుం విలువడుచున్నది శ్రీపాదనాయనికి తొమ్మిదివరములు మక అని చెప్పబడుచున్న మాదానాయుడు రామెల్లవారి మూలపురుషుడు క్రి.శ. 200 ప్రాతమువాడయి కాతీయ సామ్రాజ్యకాములతో అదృశ్యుడగుచున్నాడు

అబ్బప్పవతి ప్రకాశాదీ గుణములు చాటు పద్యముడిను జరిగినను బహుశాశ్చ చరిత్రములోను ఇట్లు ప్రకటించబడినది

దుఃమున బోయ దళ బలం

బరుడితో అవారి ట్టడ మపుడన్

గిరకరి అబ్బప్పపాడుడు

స్థిరముగఁ దానేలే నపుడు దివ్యులు మెచ్చన్.

(చా. మం II-పుట 821)

శ్రీపతి పద పద్యమున ఘృ

రావటిను జనిచి ఎద్దనాయక మడియై

ధీపాడితి నేపాంస

శ్రీపాద ప్రభున కబ్బప్పవతి జనిచెన్.

(బహు చ 119)

ఉబ్బుండు లిబ్బులు గలవని

రెప్పడు రిపురాజుగా రెఖల వలరా

యబ్బుండు పరకామినికై

యబ్బుండు శ్రీపాదజేని యబ్బుండు ధాత్రిన్.

(బహు చ 120)

ఇట్లు ధర్మపాలనము భుజిలము విషయము పరస్పర పరాభిఖ్యము మున్నగు పదుములు కలవాడై అబ్బప్పవతి రామెల్లవారి వశమునకు అలంకార ప్రాయము యైయునది అంశ

అబ్బప్పపాలుడు

అబ్బప్పపాలుడు పోతుగంటి మైలానేడు కుమారుడు కాకతి ప్రకాశుని దేవుని సేవిచిర డెబ్బది యేడుగురు నాయకులతో మైలానేడు ఒకడు ఇతడు మహాబలకారి ఇతడు అనేకసమరములలో పాల్గొని శత్రువులను మరచి ప్రకాశుని దేవునకు విజయమును సాధించెనని పీఠుడు ఈయన కుమారుడు అబ్బప్పపాలుడు ఇతడు గొప్పకూసుడు ఈ అబ్బప్పపాలుని ప్రకాశు చాటుపద్యముడిను జూతొ ఇట్లు లను వల్లభ! భోగ భాగ్యసురవల్లభ! చారు వివేక కారదా వల్లభ! నిత్య సత్విరమువల్లభ! ధర్మ విచార ద్రావిడి వల్లభ! వాగ్విలాసభణ వల్లభ! కాతి విహార కారదా వల్లభ! చిత్ర లుపుర వల్లభ! అబ్బప్పపాలు వల్లభా

(చా. మ II-85)

వివరములకు చూ పోతుగంటి మైలా

క అంశ

అబ్బయ్యగోపడు

అబ్బయ్యను త్రి కుమారుడైన గోపడు మైరావణచరిత్రమును పద్య కావ్యమునకు కృతికర్త దీనికి మాడయకని కృతికర్త కృత్తికర్తయు కర్తయు శ్రీ శృంగారజుల గోపయ మంత్రితల్లి అప్పమా బ భార్య రామమా బ ఇ ధీమేరు లేజర్ల చారు కాండవ వంశ వర్ధనాయని గోపరాజును మాడయ సంభోధించియుండుటచే లేజర్లచారు కణ్ణ వంశీయులని చెప్ప

వను ను వీరిది ద్రవము కాని కానవును వీరి ఇంటి పేరు
వేజర్లవారిని లేజర్ల నామా తరమని తెలియుచున్నది లేజర్ల
గు టూరు తాలూకాలోనిది

గోడు రామావజమకనవ్రతడు నారాయణ
పుణ్య కథాశ్రీ డాక్టరు నీతి శాస్త్ర పారీక్షకుడు

గోమయకు కానట్లాభిభూనితో వియ్యముకలదు మాడ
యకవి కావము త్రితనయ దైన ఎట్టువ త్రికి దేవేంద్ర విజ
యవను ద్వీపద కావ్యమును ఆ తమగా నొన గెను

మాడయకవి కర్ణాట వీరనరసి హరాయలచే శృంగ
కుడ నైతిని చెప్పకొనటచే అబ్బియ గోడు క్రి. శ. 18వ
శతాబ్దిపు తొలి వర్షములలో ప్రఖ్యాతిపొంది యుండవ
చ్చును

మైరావణ చరిత్రము (8 అ) క్రి. శ. 1841లో ఎతా
పురము విదంజన మనోర ణి ముద్రాక్షరశాలయ దు కలా
వతి పత్రికాధి తులచే క్రిటింపబడినది దీనికి విద్యత్కవి
వర్ణయ శతావధానులునైన రామకృష్ణ కవులు ఉపోద్ఘా
తము ను రచించి ముద్రిత ప్రతియ దు అబ్బియగోపని పం
కావతార వర్ణనములు ప్రస్తుతులచే ఇంతకంటే విశేషము
తెరుగరాకున్నది

వి శి మం

అబ్బిలూరు

అబ్బిలూరు ప్రకంప పాల్కురికి సోమనాథుని పండితా
రాధ్య చరిత్రమునందలి మహిమ ప్రకరణములోను బ వపు
రాణమున దలి పరాశ్యానములోని ఏకాంత రామయ్యగారి
కథలోను ఎం. గ్రామ్యూ ఇండియా 5వ సంపుటములోని
అబ్బిలూ కాననములందును కవనచ్చుచున్నది

పాల్కురికి సోమనాథుడు కాకతీయ రెండవ ప్రతా
పరుద్రుని కాలము (క్రి. శ. 1285 1288) వాటి వాడని తెలియు
చున్నది ఇతడు చతుర్వేదపారంగడు ఇతడు బ్రాహ్మణుడు
తై వనక దీక్షనొంది తన అనల్పకవికా శక్తిని వీరతై వమత
ప్రచారమునకై వినియోగించినమహనీయుడీతడు శాస్త్రములు
స్మృతులు ఈయనకు కరతలామలకములు సంస్కృతాధ్ర
కర్ణాటక భాషలలో ఇతడు కావ్యములను వెలుయి చెను
ద్రావిడ మహాకావ్య శాస్త్రీ తనికి సుపరిచితములు ఈతడు
వరంగలు జిల్లా పాలకురైనవానియనికొందరును మైసూరు
రాష్ట్రములోని పాలకురికి గ్రామవాసియని మరొకందరును

భావి చుచున్నారని ఈయని రచనలు పెక్షలు కవు
వా లో బల పురా ము ప దితారా చ శ్రేష్ఠమౌధి
పశకము చెప్పవల్సి ములు చతుర్వే సాము అశ్రివ
పారుని సోమనాథ భాగ్యము రుద్రభాషణు అను వి
జయక చరిత్రమును బా వి ఇం పీతై వ సర్దా
ప్రతిపారి ద్ర లు శివదేవ దై వ మనీయు త్తదే
తల శివుని ఎరవా మనీయుతై వన భావి తురు పీతై వ
మతమును పాచి వాడు బ శ్వరడు బ వల్లారాము
ప దితారాధర్మ చరిత్రము దిండిలో వ్రాబడిన గ్రంథ
ములు నందికేళ్ళుగని అంతారముగ భావి బడు బంజేశ్వ
రుడు కన్నడ దేశమున మ దెగ మారరాజు మారా బయను
ద తులకు జ్యోతెను ఉన్నయనాది కర్ణులను ఆ గిరి పశ
బనవడు గృహమును ది మెలి కూడిలి నగమ శ్చేత్రమున
వరమ శివుని గూర్చి తపమెనరెను శివుడు ద్రవ్యమై బ వ
నికి మహత్తర స దేశమొనగెను బసవడు తై వమును ప్రచా
రముచేయచి కల్యాణపురమేల విజ్ఞులని యొద్ద మ త్రిగ
ను ది కోకాగారమునందలి ధనమును తై వమత వ్యాప్తితై
వినియోగి చుచు డెను వర్ణాశ్రమ ధర్మములను పాటి వక
రుణులను కొలవటానికి రా చ్చుచుండెను ఇది విజ్ఞులనికి
గిట్టక బంజేశ్వరుని త ఆస్థా మును ది వెడలి పొమ్మనెను
బంజేశ్వరుడు కల్యాణ పురమును శం చి వెడలిపోయెను
అమ్మల తై వ్రులకును తై వ్రులకును మహా మతకలహము
తేర్పడి వర గురము పోరాడుకొని ల్యాణపురమును వా
నమొనర్చి ఇదియే బసవపురాణమున దలిగాథ

క్రి. శ. 12వ శతాబ్దిలోని వాడగు మల్లికార్జున పండితా
రాధుని కథాకథనగ్రంథమే పండితారాధ్యచరిత ఆ ద్రదేశము
నందు తై వమతవ్యాప్తి కోద్యుని క్రిందిపడిత శివతెంజుమంచన
పండితులొపాటు మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడను జీతడు
ఇతడు బంజేశ్వరులకు సమకాలికుడు క్రి. శ. 1100 వరక ఇతడు
జీవించియు దినట్లు తెలియుచున్నది శివతత్త్వ సారము అను
గ్రంథముఇతడు రచించెను ఈతని నివాసస్థలము తూర్పు
గోదావరి మండలము

అబ్బిలూరు అనుగ్రామము మైసూరు రాష్ట్రములోని
ధార్వారు మండలమునందలి కోడ తాలూకాలోన్నది ఇది
కోడ పట్టణమునకు పశ్చిమమున రెండు మైళ్ల దూరమున

కలదు చారిత్రకముగ ఈ గ్రామము మిక్కిలి ప్రధానదనందీ
వశమ చాళుక్య రామల కానములనేకములు ఇచ్చట
లభించి వీ ఇవట బ్రహ్మేశ్వరాలయము కలదు దీనిని కృ
తము బ్రహ్మేశ్వరాలయమని చెప్పుచున్నారు ఎకా త రామయ్య
అను వీర కైపుడు అబ్బలూరు గ్రామమునకు కనమహిమను
తైమలకు చూపవారిని కైపుడుగ వొనరి చివట్టు బ వపురా
ణమున కలి పష్టాశ్వా ముతో కదు ఏకా త రామయ్య
ధారాధో మదలముందలి లక్ష్మియ్యో అను హాలేరే
గ్రామములోని సోమనాథ స్వామి క్షేత్రుడు అతడు ఏకాంత
భక్తి పుణ్యంబు నిష్ఠి పాద్రయ గుహాస్థిత తేకమడు
అతడు నిత్యము శివార్చనానంతరకాలమున ప్రవృత్తతేకమున
కరిగి వీరభద్రాది గణములకు ప్రణమిల్లి తిరిగి భూమికిదిగి
వచ్చెడివాడట అయినక సోమనాథ హిక్షిలు ఆదేశి చెను
అబ్బలూరు పరగ్రామ గత్య రామ మహాస్థాయీ
త్రతానం కురు స్వయం యజమాం కక్తి యోగతః
తై నైవసా విచార చః శంకా హిక్షా కు ప్యథ
స్వశిరోపి వణ కృత్యాః పుత్ర త్వం విజముపవ

(Inscriptions at Abbur Eupagrapia Indica

Vol V 247 Page)

(ఏకాంతరామా ! నీవు అబ్బలూరు గ్రామమునకుపోయి
తైమతో విచారమొర్చి నీ శివమునకూడ వణముగ
వొనర్చి విజయము వొందును)

సోమనాథేశ్వరస్వామి అజ్ఞానునడియె ఏకా త
రామయ్య అబ్బలూరు కుచని అచ్చటి బ్రహ్మేశ్వరాలయమున
వనిచుచుండెను శంకగౌడ అను తైమడు ఒకనాడు పాద
రక్షలతో ఆ శివాలయమున ప్రవేశి చెను దానిని సహంపక
ఏకాంతరామయ్య పాదరక్షలను పారవైచి మృకునకు
సాహగముగ ముగ్ధి పుమచి తైమనికొరెను తైమడు
దానిక గీరి పక నిజమైన చేపుడు జనుడే అని వాది చుచు
శివుడు పహిమోచేకుడే అయినచో తలను తరుగకొని తిరిగి
తను బడ నీ శివభక్తిని ప్రదర్శింపుమని రామయ్యనుకొరెను
రామయ్య పగవశిపునిము దట తన శిమును భిది చుకొని
ఏడు దినములు శిరోహిమనైయుడి అటపాటతో పుర్య
మొర్చి అందరిని అశ్చర్యచ తుల వొర్చి తుదకు గళమున
శివము నంజించుకొనెను తైమలు ఏకాంతరామయ్య శివ
భక్తికి అచ్చెరువొంది కామందరు రామయ్యవలన తైవదీక్ష

పొందరి ఈ విషయమును తిలకించుటకు కల్యాణపురంధిపతి
యగు విజ్ఞులుడును ఆయన మంత్రియగు బి వేశ్వరుడును
ఏతె చినట్లు బి వపురామును కలదు కైపురు వివరిత మకా
వేశమునకీలోనై అబ్బలూరులోని తైవప్రతిమల విటకాట
మాడి తైనవంతులను ప్రసాదించిట్లు తెలియుచున్నది
ఇదుచేతనే కా బోలు ఏకాంతరామయ్యకు తైవ మయ
కోలాహలుడుఅను బిరుదముకూడ లభి చినట్లు బి వపురా
మున కలదు ఏకాంతరామయ్యగారి కోరికవైచి హాలేరి
యదలి సోమనాథేశ్వరునకు కదంబవ శిముడగు కామదేవ
మహామదతేశ్వరుడు ఎల్లిహల్లి (మల వల్లి) అను గామమును
దానమిచ్చి కానము (ఎ పి ఇ V పుట 244) వ్రాయించెను
ఏకా తరామయ్య యొక్క శివభక్తికిమెచ్చి పశ్చిమ చాళుక్య
ప్రభువగు వాలగవ సోమేశ్వరుడు వీరసోమనాథేశ్వరస్వామి
వారికి అబ్బలూరు గ్రామమును దానముచేసెట్లు (ఎ పి ఇ
V పుట 244) కలదు కామదేవుడు క్రీ శ 1182 నుండి
108 వరకు రాజ్యపాలన మొనర్చెను అబ్బలూరులో లభిం
చిన కాననములు ఎక్కిమ చాళుక్యరాజులు దేవాలయములకు
ఒనగిన దా ధర్మాదులను అవాటి వీరకైవమక ప్రాచుర్య
మును శివభక్తుల గాథలను నుడుపుచున్నది

క్రీ శ 456 కాబ్బులో మూపపురా అరుకాయ
అతో వర్దిల్లిన బౌద్ధము క్రమముగా ఓడి చిరది తమిళదేశ
మున కైవము కర్ణాటక ఆంధ్రదేశములలో తైవము వ్యాప్తి
గాంచసాగినది క్రీ శ 12 వ శతాబ్దిమువరకు వీ కైవము
బయలుదేరి బౌద్ధ తైవమును ను అణగద్రొక్కి మిక్కిలి
ప్రాధాన్యము పొందెను వీరకైపులు నాలుకలు తలలు
కొనుకొని తిరిగి వానిని పొందియు కడ్డను పొడుచునని
తిరిగి ఆ కండ్లనుపొందియు ఘటములోని వర్షపులను చేత
బట్టుకొనియు నిప్పును మూటగట్టియు శక్కులను శపిం
చియు తమ నువహులను తమ శివభక్తి తత్పరశ్యమును
వెల్లడి చుకొనుచు దెడివారు ఆ యప్పుశక్యములను మాది
ప్రజలు కైవదీక్ష వహించెడివారు శివునకు ధూపము లక్ష్మము
కానపుడు తమ చక్రమును కాల్యుకొని ఏర్పడిన పొగయే
ధూముగను దీపము లభించవపుడు తమ జాట్టును కాల్యుకొని
ఆ జ్వాలయేదీపముగను కైపులు అర్పించెడివారు
క్రీశైలక్షేత్రమునందలి వీరమండపము కైపులొనర్చు వీర
కృత్యములకు అనాడు స్థానముగనుండెడిది వర్ధనియమును

లేకుండుటచే అన్ని జాతిలవారును కైవడితమ జొంది వీర కైపులైరి కొదరు ప్రభులకూడ వీరకైవము మునవల విం చిరి అనాదు మొత్తము వీరకైపులు (లిగాయతులు) మమారు రెడ జాతి అతలవరకు ఉడిట్లు తెలియుచున్నది తెను తో వాడ మొక్కటయు ఆ వాడమున జయచి చో కైపులు జయములన దుకొని కైమలను కైపులనుగా ఓర్పుటయు అనాదు జరుగుచుండెడిది అంగమన శీయుడగు బుక్కరాయలకాలమున కైపులకును కైమలకును వివాద ములు ఏర్పడగా ఆయన వారి వివాదములను పరిశీలిచి ఉభయలకు స్వాయము కలిగి చిట్లు తెలియుచున్నది కాకతీయులు కైవమకావల బుత్తనను అన్యమతముల వారినికూడ కూడ మానప్రేమతో ఆదరించిరి

కం ఆం కా

అబ్బకదేవి

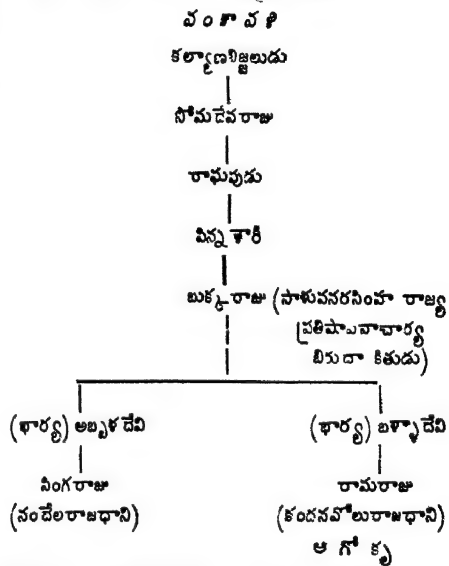
సీ॥ ఆ బుక్కరాజే దుఁడబ్బకదేవి బి
శ్యాదేవియను నతులను వరించి
యబ్బకదేవి య దాశ్వులు ను సింగ
విభుడాదిగాఁ గను వేడ్కగాంచి
శుండేల యొనఁగ వా నందమలాపురిఁ
దమకము నిజ రాజధానిగాఁగ
నేలుచు గులమునందేల పేరధరిత్రిఁ
దనరఁగఁ బుత్రపాత్రాభివృద్ధి
గీ॥ నతిశయిల్లిరి మరియును నృపాలుఁ
డన ఘోషుఁడు బిశ్వాదేవియ దు రామ
భద్రవరలబ్ధ జనితు తుద శౌర్య
భాను నిభతేజురామ భూపాలుఁగనియె

(రామరా 207)

ఈ పద్యము రామరాజీయమును నామా శరముగల వర పతి విజయములోనిది ఇది ఆ దుగుల వెంకయ్య కవిప్రణీతము ఇందు చరిత్ర పరిశోధకులకు ఉ కరించు అంశములు పెక్కులు కలవు

కల్్యాణ శిక్షలుని వ శమున సోమదేవరాజు తనూకపుడు రాఘవుడు ముసలెను అతని కుమారుడు పిన్నశౌరి అతని కనుము బుక్కరాజు బుక్కరాజున ల కళాకోవిదు డనియు అంహయ కూరుడనియు సాకున సరసింహరాయ రాజ్య ప్రకటన నాచార్యుడనియు ప్రసిద్ధి పొందెను

పై మదాహరి అబ్బకదేవి పేర్కొనబడిన అబ్బకదేవి యనునామె ఈ బుక్కరాజు అటువలె ఈ అబ్బకదేవి కుమారుల శౌభుడు మున్నగువాలు వీరు దే లను రాజధానిగా జేసి రా మునేలుచు శాలవారు అని ప్రశస్తిని బిరి శ్యాద్దేవియ శ్రుతికర్తయైన కృష్ణమరాజు ఈ న ధ్యాన వ శమునను చెడి వాడే బుక్కరాజుకు రె డవకార్యులు బి శ్యాదేవి కి శ్రీరామవరమునలన రామభూపాలుడు పుతెను అతడు కంద వోలు రాజధానిగా జేసి రాజ్యమునేలెను

అబ్బినాయడు-దామెర్ల - చూ అబ్బినృపతి

అఖిల కాళిదాసు వెల్లాల

గీర్వాణ వాక్యము వర్ణికి వివిధ కృతి లాపములు నవదరి చిన సాహిత్య ధుల దు అఖిల కాళిదాసు బిరుదాం చితుడైన వెల్లాల ఉమామహేశ్వరము డితు డొ డు అత డనేక శాస్త్రులు తెరిగిన వ డితుడేకాక గొప్పకవికూడ అతని కాలమును గూర్చియు పేరునుగూర్చియు ఇటీవలివరకు ఇద మిత్రమని నిర్ణయము జరగలేదు సంస్కృతవాక్యయ చరిత్ర కారులొకని బిరుదనామము తోడనే పేర్కొనుచుకాక యా వండితకవి పదునొకండవ శతాబ్దమందుండిన ట్టుహించిరి

మాడభూషితృష్ణమదాచ్యుల నాచు తమ సంస్కృత

చాళుక్యచరిత్రమున 1 భాగవతచంపువు 2 అభివభారత చంపువు 3 భగవాద్గీత 4 కలివిడ బసవ అభి నవకాళిదాసు రచనలుగా పేర్కొన్నారు వీనిలో ఒక్క భాగవతచంపువు మాత్రమే జూనాడు ర పాఠముల దున్నది తక్కినవి మృగ్యములు అభి వకాళిదాసు శిష్యుడైన కలి విడు జరుగుత గురువు వినాకీనీ తీసుకు దున్న విద్యాలనగర రాజధానీ పాలకుడైన రాజశేఖర మహారాజు ఆస్థానియిన తన రాజశేఖరచరిత్రమున చెప్పినందున 3 రాజశేఖరమహారాజు రాజే ద్రచోళుని (1018-1084) ననుకూలించినందున కను అభి నవకాళిదాసు కూడ వడినొక డవ శకాబ్దిము చాడనియు కృష్ణమాచార్యుల వాణిప్రాము దిరి చ పూర్వారతము వ్రాసిన అనంతభట్టకు అభినవకాళిదాసు ప్రతిస్పర్ధి యనియు అతని చంపూభారతము మూలముగా అభినవకాళిదాసు రచించిన అభినవభారతచంపువు మధ్యగన దీర్చియినదనియు ప దిత లోకమున ప్రచారమ దున్న ఐతిహ్యమును గూడ కృష్ణమాచార్యులవా రుట్టి కి చినారు రాజశేఖర చరిత్రయందు కలి కుంజరుడు తనగురువైన యభినవకాళిదాసు ప్రతిభాపా దిత్య ములకు సంబంధించి వ్రాసిన కథను కృష్ణమాచార్యులవారిట్లు వ్రాసినారు రాజశేఖరుని యాస్థానమున దుర్జయుడను ప్రధానకవి యొకడుండెను అతడు ప్రతిభావంతుడైన క్రొత్త కవులెవరై ను రాజదర్శనమునకు వచ్చి చో వారికి రాజ దర్శనము కాక డ అడ్డుండుచుండెడివాడు దుర్జయు వాక్ర యించనిదే ఎట్టివారికైనను రాజసత్కారము లభించెడిది కాదు దుర్జయునికాదని ఎవరైన రాజదర్శనము చేకొ న్నచో అట్టివారి కేమియు రాదని దుర్జయు దెగతాళి చేసెడి వాడు ఎంతటి కలివ డితుడు వచ్చినను అతడు రఘువంశ ము దు మూడువర్గలు ప్రక్రియాకాముడిలో నందివరిచ్చేదము మాత్రము చదివినవాడని పరిహసించి పరాభవి చుచుండెను అభినవకాళిదాసు వివిధముగానో రాజదర్శనము సంపాదించి దుర్జయుని పరాభవించి అతని స్థాన మాక్రమించుకొనెను ఇది రాజశేఖర చరిత్రమందిరి కథ

కాని ఈ కథయందులి యాంతర గీత పాత్రయే అభినవ కాళిదాసు పదునొకడవ శకాబ్దికి చాలకాలము తరువాతివా డని తేల్చుచున్నది రాజశేఖర చరిత్రమున ప్రక్రియాకాముడి ప్రవక్తి వచ్చినందున ప్రక్రియాకాముడికన్న రాజశేఖర

చరితమును దాని రచయిత కలికు జరుగుదును అతని గురువైన యభి వకాళిదాసును తరువాతివారే కావలయును ప్రక్రియా కాముడికారుడు రామచంద్రుడు క్రీ శ 1285 ప్రా సము ల దున్నవాడు కనుక అభినవకాళిదాసు అటుతరువాతివాడే కావలెను మరియునాణిశీలమున ఉన్నద చెప్పిన విజయనగర రాజధానియు దానికి పాలకుడైన రాజశేఖర మహారాజును చరిత్రలో కానరాదు చరిత్రలో పేర్కొనబడిన విజయనగ రము తు గభద్రాశీర మ దున్నది ఆ విజయనగరరాజు ల దు ఒక్కడే రాజశేఖర నాముడున్నాడు అతడు 9 గమ వ శమునకు చెందిన మల్లికార్జునరాయల (1448-1485) కుమారుడు

భాగవతచంపువు వ్రాసినవాడు అభినవకాళిదాసు లేదా నవకాళిదాసు దీనిపై వక్రధర యెల్లయ్యార్యుని శిష్యుడైన మోక్షగుడ అక్కయసూరి రత్నావళియను వ్యాఖ్యాన మును వ్రాసినాడు ఈ యక్కయసూరి అభినవకాళిదాసుకు గురువు ఉద్ధరపండితుడైన గురువుచే తన కావ్యమునకు వ్యాఖ్యానము వ్రాసి చుకొన్న శిష్యుడై త డన్యుడో మన మూహించవలయును అక్కయసూరి తనశిష్యుడైన అభినవ కాళిదాసును "వెల్లాల కులశేఖరమణి; అనియు "వెల్లాలకుల వారాళిజాతకా కు;" అనియు పేర్కొన్నాడు దీనివలన అభి వకాళిదాసు ఇంటిపేరు వెల్లాలవారిని తెలిసినది ఆ తియ కాని అతని నిజమైన పేరేమిటో చ పూర్వభాగవతమునగాని తద్యాఖ్యానమునగానిలేదు మోక్షగుడం వెల్లాలగ్రామ ములు రాయలసీమలో నున్నవి ఆ యింటిపేర్లు గలవారు ముఖివాటివారు వారిస్వటీని కర్నూలు మ డలమందును మైసూరు రాష్ట్రముందును ఉన్నారు

అడయారు లిఖిత పుస్తకభా డాగారమున తత్త్వచ దీర్శ అను వేదాంతగ్రంథ మున్నది దానిలో తత్త్వరత్న వెల్లాల ఉమామహేశ్వరుడనియు అక్కయసూరి శిష్యుడనియుకడెరు దీనిచే తత్త్వచ ద్రికా గ్రంథకర్త వెల్లాల ఉమామహేశ్వ రుడను భాగవత చ పూరచయితయైన అభినవ కాళిదాసును అభిన్నులని నిర్ణయించవచ్చును ఇది సద్వాతమైన తరువాత అభినవ కాళిదాసు వెల్లాల ఉమామహేశ్వరుల పేర్లతో పెక్కు గ్రంథములు లభి చుచున్నవి అడయారు గ్రంథాలయమందే విరోధపరూధిని యనెడు ద్వైత విశిష్టాద్వైతకథన గ్రంథ మొకటి అభినవ కాళిదాసు రచనముగా నున్నది దీనివలన

కూడ అభివ కాళిదాసు శ్రీరామానుజాచార్యుల వాణి
(12వ శతాబ్దము శ్రీమద్భాగవతాచార్యుల వాణి (13వ
శతాబ్దము) తి వాత వామి ద్ధా త మగుచున్నది
మద్రాసు ప్రాచ్యపుస్తక భాగారమున వేదా త సిద్ధా త
సారమును మరియు గ్రంథమీతనిదే యున్నది దానిలో ఒక
యనుగ్రంథోకమిన్ని న్నది

తివ్రతీ వాణిశరీరధారణి

తిమ్మా వికాఖా సాధర్మ్యచారిణి

ఈ తిమ్మా వికాఖా: ఉమామహేశ్వరుని తల్లి కావ
చ్చును

వెల్లాల ఉమామహేశ్వరుడే భివ కాళిదాసుని సద్భావ
మైన తరువాత ఆరెడు పేర్లతో ఈనాడు మనకు లభిచు
గ్రంథములివి 1 తత్వవద్రిక 2 విరోధవయాధిని 3 స్రగ
రికాక్షరము 4 అదైవ్యకామధేవు 5 వేదాంతసదాంత
సారము 6 భాగవత చపుపు 7 శృంగారశేఖరభాణము
మాడభూమి కృష్ణమహార్యులవారు పెంకొన్న 8 భివ
భారతచపుపు 9 భగవత్పాదసప్తతి 10 కలివిడ బసము
వీనిలో శృంగార శేఖరభాణమునది ఇటీవలనే ప్రకటితమైది
ఈభాణమువలన అభినవ కాదాసు కాశ్యపగోత్రుడనియు
ఆతని అన్నగారొరు సామాత్యకూటుడు డనియు తెలియు
చున్నది

వైన పేర్కొన్న గ్రంథ వైవిధ్యమువలన వెల్లాల ఉమా
మహేశ్వరుడు గొప్పవడి కవియనియు అభినవ కాళిదాస
లింగముకర్త డనియు తెలియుచున్నది ఇన్ని గ్రంథము
లలో ఈనాడు ముద్రితరూపమున లభ్యమగుచున్నవి రెడే
గ్రంథములు అవి 1 శృంగార శేఖర భాణము 2 భాగవత
చపుపు వీనిలో శృంగార శేఖరభాణము అభినవ కాళిదాసు
కాల్యాణచముగా తోచుచున్నది దీనిలో కవికాకళ పరిపక్వ
స్థితి రాలెదు కాని భాగవత చపుపుమాత్రము ఆతనికి
లింగము అగుని గొత్తైతాటుచున్నది సన్నిత చంపూ
ప్రతిముదు భాగవత చపుపునకు సముచితస్థానమున్నది
దాలికాలము కడి అతన సారముదుడుచే దానికగిన
నిద్రునను భాగవత చపుపుపై రెడు వ్యాఖ్యానము
లున్నవి ఒంటిది రత్నాక్షి వాఖ్యాకారుడు కవిగురు
వైన మోక్షగుడ అక్కయమారి అక్కయమారి కూడ
సామాన్యనడితుడుకాదు ఆతడు మహాపాద్యాయ పక్షధర

యెల్లియాయుని శిష్యుడ మేల్లుడును అడితుడు న
శిష్యుడైన అభినవ కాళిదాసును తన వ్యాఖ్యానము దీనిన
ముగా మెచ్చుకొన్నాడు

1 వెల్లాలవారాళిశాతకా కునామునా

కాళిదాసే వ్యసగీత గ్రంథము

2 కాళిదాస్యవ్యసంసరమధురాగిరః

టీకారత్నా శీఖూపాపభాష్యాసా తవనసౌ

3 గూడాభటాబధమట్టరణి తగ్రగురోర్యతిగం

కొణ కాణభుకీ కణశ్చతిభయాత్పాకీప్రం సాహితీ

ప్రయా క్యమరాగిణి మయిగిరాగు భాక్యకా భీరసా

వ్యాఖ్యానము నవవిదాకవికా భీతిపథ్యాన్వితమే

ఇట్టి శిష్యుడును గురువును ధన్యులు

రెడవ వ్యాఖ్యానము అవరక రులని పేరుగాంచిన

వెల్ల కొడ రామరాయలవారు రచించిన భరయసురది

వెల్ల కొడ రామరాయకవి ద్రులు భాగవతచంపుపును తమ

వ్యాఖ్యానమున ఇట్లు ప్రశంసించారు

చ పూభాగవతా భోధిం

మధితైవ్యతేన యమ్ముథా

గృహాని సారమమృత

వాఖ్యానము భరాభిధమ్

రామరాయకవి ద్రులు కాము ప్రశస్తి చిట్టుగనే ఈ

చ పూభాగవత ధీరవారాళిని తరచి వాఙ్మయ సహాయులకు

అమృతమిచ్చినారు ఇతవరకేరిని మురిచని విశేషము

లెన్నిటిలో చారుభాగవత చపుపునకు చూపించినారు

ఇట్టి గొప్పకావ్యమును రచించిన వెల్లాల ఉమామహేశ్వరుడు

ధన్యుడని భివ కాళిదాసు లిరుదుమానని సాక్షుము ఆతని

తదితర సాహిత్యకృతులు లభిచినవాడు ఉల్లములైన

యాతని కామ్రుగ్రంథములయందు దీనవాడు తెలుగు

వారి గిర్వాన దాకారంధర్యము లోకమునకు మంత వికడ

మగును

ది ర

అమడగూరు

అమడగూరు అనంతపురంజిల్లా కదిరి తాలూకాలో

ఉన్నది దీనికి 2½ మైళ్ళ దూరముతో కదిరి పట్టణము కలదు

ఈగ్రామమునకు తూర్పున గురగింజలపల్లె పడమట తాటి

తోట ఉత్తరమున బిమ్మిరొడ్డు పడమర అలంపల్లె ఉన్నవి

ఇది కాశీకైట్ నుండి విశాలమైన ఎల్లటూరు దీని విస్తీర్ణము 5922 ఎకరములు

1981 నా జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో 2098 మంది ఇద్దరు మంది 1800 మంది దీక్షితుల వేరని 9898 మంది ఉండి వీరిలో 1-15 వయస్సుగల బాలబాలికలు 93 మంది పెద్దాట్రాణ జాతులు పెద్దాట్రాణకరగతులవారు కలిసి 859 మంది 1991 లో 2589 మంది 1941 లో 8008 మంది 1951 లో 9509 మంది నలు ఉండి 1951 నుండి 1981 వరకు కలిగిన జనవృద్ధి 985 ఇది సహజవృద్ధి ఇప్పటి ఇద్దరు విడివిడిగను శివార్లుగను నిర్మించబడి వి వీటిలో 28 పెళ్ళు టిండ్లు 19 కాంక్రీటు కప్పుగల ఇద్దరు పెళ్ళు అంతస్తులు గల భవనములు కలవు ఇక్కడ జనము వరి రాగి జొన్న అన్నములను తిడు వీరు కా నీటిని త్రాగుదురు

ఇప్పటి వర్షాధారమువలన కావుల నీటివలన పంటలు పండును వరి జొన్న రాగి వేరుసెనగ కంది మొదలగునవి ముఖ్యమైన పంటలు ఫలసాయములను కొన్ని టిని గాచెలలో నిల్వ చేయుదురు పంటదీనులు లాఠీలపై కదిరి అనంత పురములకు రవాణా అగును 15 ఎకరముల విస్తీర్ణముగల 9 వారి జాతీయతలపు వీటిపై వచ్చు సాలసరి ఆదాయము రు 85 000 లు స్థానికులు స్థానిక సంశకు ఉపయోగపడు కూరగాయలను పండితురు 1988-87 సం.లో 4140 ఎకరముల భూమి సాగుబడి క్రింద ఉండెను 920 ఎకరముల భూమి గొట్టపు కావుల ద్ర సాగుబడి ఆయెను 8 ఆయిల్ కంజనులు 182 ఎకరముల భూమిని కలలు ఏతములు 158 ఎకరముల భూమిని నీటిని సమకూర్చెను భూమిలో 2518 ఎకరముల ఎర్రనేల 2125 ఎకరముల నల్లనేల కలదు

ఈ గ్రామమున గేదెలు ఎద్దులు ఆవులు జాతీయతలు మొదలయినవి 9219 మేకలు 298 గొర్రెలు 528 కోళ్ళు 928 ఉన్నవి పాలు పాలపదార్థములు మా సముద్ర గుడ్డు స్థానికులు ఉపయోగించురు బిడవులు మోయుటకు 25 గాడిదలు కలవు

ఇప్పటి ప్రజల ముఖ్యవృత్తులు వ్యవసాయము కూలి అరుగురు దుకాణాదారులు ఇద్దరు క్రయ విక్రయదారులు 93 మంది రె చెడ్డబండ్లుతోలవారు లరు ఇద్దరుకంసాలివారు జీకమ్మరి అయిదుగురు కాపీమేస్త్రీలు ముగ్గురు తెలికల వారు మంగలి చాకలివారుకూడ కలరు వ్యవసాయదారు

లకు కూలీల ప్రక్క గ్రామము చుండికూడ లలి తరు

ఈ గ్రామమున 5 దేవాలయములు ఒక చర్చి 2 మసీదులు ఉన్నవి దేవాలయములకు ఈనా భూములు ఉన్నవి శ్రీరామనవమి ఉత్సవమును జరుపుదురు

ఇప్పటి 22 మైళ్ళ దూరములో కదిరి రైల్వేస్టేషను ఉన్నది గంటకు ఒకమారు బస్సులు కదిరినుండి ధర్మవరము వకు పోవును ఈ గ్రామమున 8 మట్టిరోడ్లు కలవు దీనిని పొరుగు గ్రామములతో ఒక కంకరరోడ్డు కలుపుచున్నది ప్రయాణములకు రెడు ఒండుపెద్ద డ్లు 48 రె చెడ్డబండ్లు 9 మైళ్ళు ఉన్నవి

ఈ గ్రామమున బ్రాంచి పోస్టాఫీసు సమితి ఎలిమెంటరీ స్కూలు జిల్లాపరిషత్తు హైస్కూలు ఉన్నవి ఈ హైస్కూలు చదువునకు గురికొనిల వల్లెనుండి అలంపల్లెనుండి 59 మంది విద్యార్థులు వచ్చిరి ఇది పంచాయతీపరిపాలనలోని గ్రామము 1987-88 సం.లో ప చాయతీ ఆదాయము రు 8598-51 లు లోకల్ రైబ్రీ సక్రము పోలిసుస్టేషను ఉన్నవి ఇవట సహకారసంఘము 800 మందికి అప్పలిచ్చినది ప్రైవేటుగా అప్పలిచ్చువారుకూడ గలరు ప్రైవేటురీ హెల్తుసెంటరు పురుళ్ళ అనుపత్రి పశువుల అనుపత్రి ఉన్నవి 8 కిరాదాదుకాణములు 2 కాఫీహోటళ్ళు 9 సోడా కిళ్ళి సిగరెట్టు దుకాణములు 9 కూరగాయల అంగళ్ళు ఔరకాల ఒకలాండ్రి కలవు

ఇప్పటికి 22 మైళ్ళ దూరములోనున్న కదిరిలో తంజి కార్యాలయము జనరల్ అనుపత్రి సినిమాథియేటరు కోర్టులు ఎవ్రిజిస్ట్రారు ఆఫీసు తాలూకాకచేరి బ్లాకు అలి వృద్ధి కేంద్రము ఉన్నవి కళాకాల చదువులకు విద్యార్థులు అనంతపురముకు పోవుదురు

మా శ్లో

అమనగల్లు (అమంగల్)

అమంగల్ కల్వకుర్తి తాలూకా మహబూబనగరము జిల్లాలో ఉన్నది దీనికి 14 మైళ్ళ దూరములో కల్వకుర్తి 92 మైళ్ళ దూరములో హైదరాబాదు నగరము ఉన్నవి ఈ గ్రామమును మొదలు పుష్పగుచ్చము అని పిలిచెడివారట తరువాత ఇది ఖువ్ ఖుపావాదుగాను చివరకు అమంగల్ గను మారెనట ఈ గ్రామమునకు తూర్పున అపూరువల్లి పడమట చుక్కాపురం ఉత్తరమున విశాయిపల్లి పల్లి రుడిణమున చేరకూరుఉన్నవి దీని విస్తీర్ణము 1885 ఎకరములు

మల్లపగుట్ట పెద్దిగుట్ట కోడన్ గుట్ట ఆరెలగుట్ట సంకెరకొండ పీఠకొండ కప్పలకొండ చంద్రాయణగుట్ట మొదలగునవి కలవు వీటిపై సీతాఫలపు చెట్లకలవు

1981 వ సం. జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామము లోని పుడమిల (ప్రతి కల 7 407 మంది ఉండి 18 వీరిలో పెద్దాయలు జాతులవారు 1142 మంది పెద్దాయలు తరగతుల వారు 22 మంది ఇతర 18 ఉన్నట్లు ఉన్నట్లు గుర్తుగా ఉన్నట్లు దూరదూరముగను ఉన్నట్లు ఏకపక్షముగా వాడవాడలుగను నిర్ణయించినది వీటిలో 1884 పెండ్లి ఉన్న 18 కాంక్రీటు క్వారీ ఇంట్లు 8 ఉన్నట్లు అంతస్తుమేడలు ఈ గ్రామము వడ మరదిశగా చెరుగుచున్నది గ్రామస్థులలో 80 శాతమువారు వరి అన్నమును 40 శాతమువారు జొన్న అన్నమును తిందురు త్రాగుటకు వీరు కానినీటిని ఉపయోగించురు మంచినీటి ఎద్దడి వేసవిలో ఉండదు

పెద్దవారు కల్లెడపువారు మారనముద్ర చెడవు పల్లె చెరువు రావులచెరువు—ఈ గ్రామమునందుగల నీటి వనరులు 1988 87 సం.లో 12075 ఎకరముల భూమి పంటకొండ ఉపయోగించుచున్నది చెరువు క్రింద 801 ఎకరముల సాగుబడి అయిన 40 ఎకరముల ఇంజనులు 12 ఇంజనులు 75 ఎకరములకును 15 మోటారు 81 ఎకరములకును నీటిని సప్లయ చేసెను ఒక బ్రాక్టరు 150 ఎకరముల భూమిని సైను వరి జొన్న అముచాలు కుము సెనర కంది మువ్వమొదలయిన పంటలను పంటధాన్యమును గుమ్మలలో నిలువ చేయుదురు పంట సరుకులను లారీలపై ప్రారాధానకు రవాణాచేయుదురు గ్రామస్థులు తమకు సరిపడు టోమాటో వంగ తొండమొదలగు కూరగాయలను పండితురు ఇచ్చటి భూమిలో 15578 ఎకరముల ఇసుకనీలయు 487 ఎకరముల చౌడునీలయు కనిపించును గవర్నమెంటు సాలనక్రింద ఇక్కడ 850 ఎకరముల అడవి ఉన్నది చంద్ర లిల్లదు మోక్కు మొదలగు వృక్షజాతులకలవు అడవిపంటలు తోడెట్లు మొదలగు వనస్థానములకు ఉన్నవి

ఈ గ్రామములో 428 గేదెలు 779 ఎద్దులు 545 ఆవులు రెండు గుర్రములు 788 మేకలు 1280 గొర్రెలు 50 పందులు 1808 కోళ్ళు ఉన్నవి దినమునకు 250 లీటర్ల పాలు చెరుగు నేయి 28 కి గ్రామానము 850 గ్రద్దు పాలివా 650 కి గ్రామ చేపలు స్థానికులే ఉపయోగించు

కోడురు ఇచ్చట 75 గాడిదలుకూడ ఉన్నవి వీటిని చాకిరి బట్టలు మోయుటకును బరువులను మోయుటకును ఉపయోగించురు

వ్యవసాయము వ్యవసాయకూలి ఈ గ్రామ ఎలమలల్లి వృత్తుల అడవి నలలపై జీవించువారు మిమన్ ఎత్తులు 28 మంది దుకాణదారులు 1 ఎద్దుబిడ్డ తోలుచారుకలరు కమసాలివారు వడ గులు కమ్మరులు కమ్మరులు తావీసలివారు తెలికవారు కలరు 50 మంది చాకిరివారు 25 మంది మంగలి వారు 30 మంది గొల్లివారు 0 మంది వడైరవారు 150 మంది మాలుమగ్గులవారు 8 మంది పట్టు మగ్గులవారు కలరు 4 వడ్డమరులు 4 ఎండ్లమరులు ఉన్నవి తయారుచేసేవనియ్యములో కొంతభాగమును వాడుకొని కొంతభాగము ప్రైవరాథాదునకు రవాణాచేయుదురు చేనేత వస్త్రపరిశ్రమ ఉన్నది పట్టుబట్టుల చీరలు మొదలగు చేనేతవస్త్రములను గంగాపుర పాల మూరు అచ్చంపేట అమరావతి దేవరకొండ పాద్ నగరములకు ఎగుమతిచేయుదురు ఈ పరిశ్రమలన 450 మంది జీవించుచున్నారు వ్యవసాయదారులకు సరిపోవు కూలిలు దొరుకుదురు కూలికొట్టు దినమునకు పురుషునకు రు 2 50 పై స్త్రీకి రు 1-50 పై నలు

అచ్చట వేంకటేశ్వర అంజనేయ శివదేవాలయములు ఒక మసీదుఉన్నవి శ్రీ వేంకటేశ్వరదేవాలయమునకు 8 ఎకరముల తరిభూమి 20 ఎకరముల మెట్టభూమిలను ఇచ్చట శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి 1 గుర్రాని రాతి ఆకారమున వెల పెసట దాని ప్రక్కన మనుజురూపమున ఒకశిలావిగ్రహమును ప్రతిష్ఠించిరి ఊరేగి పుమయములో లోహనిర్మితమయిన ఉత్సవ విగ్రహములను ఉపయోగింతురు ఫాల్గున శుద్ధపక్షి మంది ఏకాదశివరకు అనగా అరుదినములు శ్రీ వేంకటేశ్వర జాతర (బాలాజీ ఉత్సవము) జరుపుదురు మొదటి దినమున అంకురార్పణ రెండవదినమున ధ్వజారోహణము చేరిపూజ అగ్నిప్రతిష్ఠ మూడవదినమున ఆరాధాన ఎదురుకోలు గరుడ సేవ హోమము వార్షివదినమున కల్యాణోత్సవము ఆరాత్రి రథోత్సవము అయినదినమున కళహోత్సవము అశ్వివాహ నోత్సవము ఆరవది మున పూర్ణాహుతి చక్రతిర్రము ఆరాత్రి వాకిలి జరుగును వెండి మీసములు ఊగదు బిల్లలు కొబ్బరికాయలు దేవునికి మొక్కులవారు సమర్పించురు ఈ ఉత్సవము 40 సంవత్సరములమంది జరుపబడుచున్నది.

ఈ దేవాలయమున కెదురుగా ౧ దినములు సత్ర జరుగుచు ఈ సత్రలో తినుబండారములు పాత్రలు అద్దములు దవ్వెలు ఘోటోలు పుస్తములు బట్టలు గాజులు ఆట వస్తువులు మొదలగునవి భిచ్చము వర్తికులు గ్రామస్థులు ఈ ఉపవసము జరుపుటకు యథాకర్తీ ధనముగోతురు భజనలు నాటకములు ఒరుగును ఈ గ్రామమునకు తూర్పున నాలుగు ఫర్లా గుల దూరమున బుద్ధం గవ్వగవి అను ఒకకోడగునా ఉన్నది ఈ ఇరుకుదారినుండి ప్రాకుచుపోయిన ఒక చెరువును చేరుదురు కాని ఎవ్వరును దానిగు డా సాహసించిపోలేదు

ఈ గ్రామమునకు ౪౫ మైళ్ళదూరముతో నా వల్లిరెల్వేస్టేషను ఉన్నది అనుగల్ బహుమార్గముపైఉన్నది ప్రభుత్వపు బస్సులు ఈ గ్రామము మీదుగా హైదరాబాదునుండి నాగార్జునసాగరు కును హైదరాబాదునుండి మహబూబనగరమున కనుచోవును ఇచ్చట మొత్తము 14 మైళ్ళుపొడవుగల 7 మట్టి రోడు లవు ఈ గ్రామమునుండి హనుగు గ్రామముతో మట్టి రోడ్డు కలుపుచున్నది ఒక రిక్షాల డి ఒక ఓంపెద్దుబండి 185 రె డెడ్లబిడ్డ 77 పైకిళ్ళు ప్రయాణమునకును సరుకులను గొనిపోవుటకును ఉపయోగపడును

ఈ గ్రామములో త్రాచి పోస్టాఫీసు జిల్లా పరిషత్తు హైస్కూలుఉన్నవి ఒక పరిషత్తు పాఠశాల తాలికులకు కూడ కలదు హైస్కూలు చదువునకు ముస్తాద్ వల్లి మగల్ ల్లి విశ్రామిల్లి జంగిరెడ్డి ల్లి మేడిగడ్డకాడ ముచ్చగుట చింగలవల్లి నకటాన్ వల్లి అను గ్రామమునుండి 150 మంది విద్యార్థులు తురు దీనిలో 180 మంది తాలికులు చదువుచున్నారు ఇచ్చట సాంకేతిక వృత్తి చేయుటకు రెడు కర్ర కోతయిత్రములున్నవి విద్యుచ్ఛక్తిని 158 ఇడ్లు 40 ఎల్లెక్ట్రిక్ మోటారులు 4 వడ్లమరలు 4 ఎడిమరలువాడు కొనును

అనుగల్ పంచాయతీ పాలకల గ్రామము ఇంటివన్ను వృత్తివన్ను వాహనముల వన్ను మొగలయినవి ఈ పంచాయతీ ఆదాయమును ఎమకూర్చును గ్రామపాలకువ్యయనకు అగు ఏర్పాట్లకలవు గ్రంథాలయము 100 మంది కూర్చోనుటకు వీలగు కమ్యూటీహాలు పోలీసుస్టేషను బహుళార్థ సహకార సమితి ఉన్నవి ప్రభుత్వపు అనుప్రతి పశువుల అనుప్రతిలవు చారపు సంతలో బట్టలు ధాన్యము పండ్లు కూరగాయలు అణించును ఇచ్చట 18 కరాణానకాణములు 8 కాఫీహోటళ్ళు

౪ కిలో సోడా ౧ రెటు దుకాణములు కూరగాయల ఆగడి ౪ పైకెళ్ళపావులు ౪ షేరకాలలు 5 లాడ్రిలు 5 బట్టల మాలలుఉన్నవి

ఈ గ్రామపదార్థులు కళాశాల చదవులకు హైదరాబాదునకును 14 మైళ్ళలోగల కల్వకు ర్లిలోని జూనియర్ కళాశాలకును పోవుదురు కోర్టుకు బోరిజిప్ట్రోను ఆఫీసుకు తాలూకాకచేకి సినిమాథియేటరునకు కూడ కల్వకు ర్లికి గ్రామస్థులు పోవుదురు

మా క్షే

అమరచింత

మహబూబనగరుజిల్లా అక్కూరు తాలూకాలో అమరచింత అను గ్రామము ఉన్నది దీనికి మూడుమైళ్ళలో అక్కూరు వట్టణము కలదు దీనికి తూర్పున పిన్న చెర్ల వడమట మస్తీపురం పామిరెడ్డివల్లె ఉత్తరమున వద్దూరు దక్షిణమున సిగపే కానాపురం పెద్దచెరువు హద్దులుగా ఉన్నవి ఈ గ్రామవిస్తీర్ణము 5077 ఎకరములు ఇచ్చట మస్తీపురం గుట్టకలదు ఇది రాజీమయముగా ఉన్నది

ఈ గ్రామములో పురుషులు స్త్రీబలము 1981 లో 4888 మంది 68 వీరిలో పెద్దూలు జాతు వారు పెద్దూలు తరగతులవారు 285 మంది 1951 నాటి జనుల సంఖ్య 4040 వదింపవరములలో 538 మంది వృద్ధియైన ఇచ్చట ఇడ్లు దూర దూరముగాను విడివిడిగాను కట్టబడి యున్నవి వీటిలో 6 కాక్రిటు కప్పుగల ఇడ్లు 10 ఒక అశస్త్రగలమేడలు కలవు ఈ గ్రామము తూర్పుదిశగా అఖి వృద్ధి చెందుచున్నది మిగిలిన మూడు దిశలలో తరిమిమి కలదు ఇవటి జనులలో 25 కాశమువారు పరి అనుము 76 కాశమువారు తొన్న రాగి అన్నమునుతి దురు అదరు చేతబావుల నీటిని త్రాగుదురు పరిశుద్ధము చేయబడిన జల సౌకర్యము కూడకలదు మచినీటి ఎద్దఉన్నది

పెద్దచెరువు బావులు ఈ గ్రామమునగల నీటివనరులు వీటికింది పరిజోన్న నజ్జ కొర ఆకెరెలు కదులు చేరు పెంగ అలచద మొరలగునవి పడను వీటిని గుమ్మలలో నిలువచేయుదురు బడ్డపై వీటిని వనవర్తిరోడ్డు మార్కెట్టు నకు చేర్చురు టామాటో పంగ మీర సొర మొరలగు కూరగాయలను పడింతురు అవి గ్రామస్థులకే ఉపయోగపడును 1988-89 సం॥ లో పంటలక్రింద 4888 ఎకరములభూమి

ఉపయోగపడెను ఇ దలో చెరువు క్రింద 400 ఎ ర వ ఖామి బావుల క్రింద 15 ఎకరముల భూమి సాగు బడియై ది 4 యిల ఇ జలు 21 ఎలక్ట్రిక్ మోటారులు 1౬0 ఎకరములకు నీటిని సరఫరాచేసెను నీటి సరఫరాకు మోటరుగూడ ఉపయోగి చిరి వ్యవసాయదారులు 10 బీడర్లు 8 ఇనుపవాళ్లు 5 స్ప్రేయర్లు 3 డబ్బల్ రీడ్ డ్రస్సు గు డ్రమ్ములు ఉపయోగి చిరి

ఈ గ్రామములో ఆవులు 228 ఎద్దులు 807 గేదెలు 177 దున్నలు 50 గుర్రములు 4 మేకలు 170 గొర్రెలు 560 ప దులు 53 కోళ్లు 1897 ఉన్నవి పాలు పాల పదార్థముల మా సము గ్రుద్దురు 2000 విలవగల చేపల ప్లాని కులు ఉపయోగి చుకొనిరి

ఇచటి శ్రావణముఖ్య జీవితాధారములు వ్యవసాయము వ్యవసాయకూలి బట్టలనేత బీడిలు తయారుచేయుట దుకాణాదారులు క పాలులు వడ గుల కమ్మరులు కమ్మరులు తాపీవారు మ గలివారు కాకలివారు గొల్లలుకలరు వ్యవసాయమునకను పరిశ్రమలకును రిపోవు కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు కూలిరేటు పురమునకు రు 2 లు స్త్రీకి ఒకరూపాయి 4 ఎ డిమరులు 4 హొల్ల 4 బీడిఫార్మర్లు రీలు ఉన్నవి సాటివారు 78056 లు విలవగల చీరలను పైరరా కాదునకు రవాణాచేసిరి

ఈ గ్రామములో శ్రీరామ రామలింగేశ్వర ఆంజనేయ ఈశ్వర దేవాలయములు ఉన్నవి కాళికాదేవిగుడి చౌడమ్మగుడి 2 దర్గాలు మసీదులకలవు సీతారామల ఆనెయుల పాలరాతి విగ్రహములను 1958 లో కాళిమ ది తెచ్చి ప్రతిష్ఠి చిరి ఇచట చైత్రశుద్ధ న ప్రతిమనుండి దళమివరకు శ్రీరామ వమి మహా త్మనము జరుగును ఈ గ్రామమును 5 మైళ్ళలో ప్రవహించు చున్న కృష్ణాదేవి జలమునుతెచ్చి శ్రీరామనకు అభిషేకము చేయుదురు మహారాష్ట్రదేశములోని కల్యాణిలో జ్ఞించిన రాజవాలి అను సర్వపురషుడు 800 సంవత్సరముల క్రితము ఈ గ్రామమునకువచ్చి ఇచ్చటనే మరణించెను వారికి పెక్కుమంది శిష్యులు కలరు వీరి ఉరుసు మూడుదినములు ఖాళీ అహమ్మద్ షేక్ అధ్యర్థమున ఘనముగా జరుగును

ఈ గ్రామమునకు 12 మైళ్ళ దూరములో శ్రీరామ నగరు రైల్వేస్టేషనుఉన్నది ఇది బమ్మహర్గముపైన లేదు గ్రామమున ఒక మైలుపొడవున రెండు మట్టిరోడ్లు ఉన్నవి

ఈ గ్రామము క క ర గ్రామములతో మట్టిరోడ్లు లున్నవి యాదామలకు 10 రె డ్డెల డ్డె 4 నైట్లు ఒక మోటార్లైనైలు ఒక

అమరపింఛిలో గ్రా ఎపోస్టోలిక చీర్చా ఎవ్రాస్తోలు ఉన్నవి వ్రాస్తోలు చదవులకు 4 5 మైళ్ళదూ ఎనుండి కూడవిద్యార్థులు ఇచట వత్తురు ద్యుచ్చక్తి వి 00 ఇ డ్డెవారు వాడుకొనుచున్నది ఇది చాయతీపాల కల గ్రామము ఇ టిఎన్ను అనెమున్న రై స్సుఫీస్త్రివన్ను నైళ్ళ పన్ను ఎరవులచేయు రుమును ఈ పంచాయతీ గల ఆదాయము గ్రామపాఠశాలద్వయమునకు తగవెచ్చుట్టు ఉన్నా సహకారసంఘము చేనేత హకారస ఘము ఇక్కడ ఉన్నవి తోళ్ళ సహకారస ఘము రు 18 000 ల గ్రామస్థులకు అప్పలిచ్చిది చ వాయతీ గ్ర థాలయము లేడియో లాడ్ ప్పీక రు వాటకాలగామార్చుకొనుటకుతగిన ప్రదేశము టూరి గ్ నీసీమాథియేటరు కలవు ఈ గ్రామముగ ముగ్గురు ఇ గ్లిషు నై ద్యులు ఒక అయర్వేదర నై ద్యుడొకరు పశు రోగములకు వాటనై ద్యము చేయుదురు వారస తలలో గింజలు కూరగాయలు బట్టలు లభి చును 0 కిరాణిదుకాణములు 10 కాఫీహోటళ్లు 7 సోడా కిళ్ళి సిగరెట్టు దుకాణములు 2 పైకిళ్ళపావులు ఒక తొరకాల ఒకలాండ్రి మూడు జ రల్ పావులు ఇచటకలవు

మూడమైళ్ళ దూరములోని అశ్వకూడలో తెలిఫోను పురుళ్ళ అమపత్రి శవుల అమపత్రి ఉన్నవి అచ్చటి వారసం తలో థామ్ము శవుల థామ్ము బట్టలు దొరుకను విద్యార్థులు కాలేజీ చదవులకు మహబూబనగరము పైరరా కాదులకు పోవుదురు అశ్వకూడనందలి పోలీసుస్టేషనుకు తాలూకాకచేరి బ్లాక్ అభివృద్ధి కే డ్రమ్ములకు అనులు పోవుదురు కొద్దు నులకు నవవర్షిని బోర్డువు అభివృద్ధి గద్యాలకను గ్రామస్థులు పోవుదురు

మా క్షే

అమరపురము

అమరపుర వృత్తాంతము ఎమ్మకు దీక్షల వాడెములు అను గ్రంథమున కన్నించుచున్నది అమరపురమును అమరా పతి యని చరిత్రకారులు భావించుచున్నారెమ్మకు దిని పం యలలో దేవవర్మ కమారడగు మార్గవనర్మ అమరపురము రాజధానిగ పూర్వాంధ్ర దేశమును పాలించెను ఈయనకే

రెడన మాధవవర్మయని పేరు ఈ ని పాలనకాలము
క్రి.శ. 458-483

కాల కాయముల పాలనాన శరము విష్ణుకు డిన ప్రభు
పులు క్రి.శ. అయినవ శకాబ్ది చివరినుండి వడవశకాబ్ది
మొదటిభాగమునవరకు అనగా మమారు నూఁ యెరిది న వత్స
ములు పూర్వ్యా ద్రదేశమును పాలి చిరి కళి గములోగూడ
కొంతభాగము వీరికిందగలదు ఈ రాజు కు అమరపురము
పురనిన గమును దె దులూరు బెజవాడ రాజధానులుగ
నుండి ట్లు తెలియుచున్నది విష్ణుకుండిమల చరిత్ర తెలిసి
కొనుటకు ఆధారములైనవి అయిదు కావ్ర మకానములు ఇవి
ఈవూరు చిక్కుళ్ళ రామశిర్మము పాలమూరు అమగ్రామ
ములోఁ బించినవి వీనినిబట్టి ఈ రాజులచరిత్ర మనకు
గ్రహించవలెనై యి విష్ణుకుండిమల జన్మస్థానము వినుకొండ
ప్రాంతము ఈ ప్రాంతమున పమపురేరు అను నదికలదు
దీనికి విష్ణుకుండియను నామాంతరము దీవట్టును ఈప్రాంత
మున నివసించుచున్న ఈ రాజులకు విష్ణుకుండిమల అను పేరు
కలిగినట్లును చారిత్రికులు ఊహించుచున్నారు విష్ణుకుండిన
భూపతులకు త్రికుట మలయాధిప అనియు భగవత్
శ్రీవర్మకన్యామి పాదామధ్యాత్మ అనియు విశేషణములు
కాననములలో కనవచ్చుచున్నవి నేటి గుంటూరును డలము
నందలి నరసారావుపేట కాలూకాలోని కొల్లపవ్వకొండకు
త్రికుటమును పేరుండి ట్లును తూర్పుకనుమల ప్రాంతము
నకు మలయ అను నామము కలిగి ట్లును చారిత్రికులు చెప్పు
చున్నారు ఈ వైరెడు ప్రాంతములకు అధిపతులు కాన
ఈ రాజులకు వై విశే ణములు అర్హములుగ మన్నవి
శ్రీవర్మక మనగా శ్రీకైలము శ్రీవర్మకన్యామియనగా
మల్లికార్జునకన్యామి పాదామధ్యాత్మ అనగా పాదములను
ధ్యానించుచారు అనియర్థము దానినిబట్టి విష్ణుకుండిమలు
గొప్ప శివభక్తులని విదితమగుచున్నది కొందరు వీరిని విష్ణు
కుంటునియు వర్ణనహరి చిరి వీరు పరమమాహేశ్వరులని కాన
నములలో ప్రశసించి దిరి శ్రీకైలము కర్నూటామ డలము
నందలి ట్లుమల ఆవపులలో నుండి సుప్రసిద్ధ బౌద్ధక్షేత్ర
మగు నాగార్జున కొండకుగూడ శ్రీవర్మకమును పేరుగలదు

విష్ణుకుండిన వ శయులలో మాధవవర్మ నామధారులు
ఇద్దరు ముగ్గురు నలుపురు ఉండిరిని చరిత్ర పరిశోధకులు
భిన్నాభిప్రాయములను వెలివిచ్చుచున్నారు ఈ నామధా

రులలో మొదటి మాధవవర్మ విష్ణుకుండిన వ శస్థాపకుడు
ఇతడు క్రి.శ. 420-56 వరకు రాజపాలన మొనర్చెను
ఇతడు గొప్పకూరుడు వదునొకడు అశ్వమేధమును వాజ
పేయము సర్వమేధము రాజమాయము పురుషమేధము
వంటి క్రతువులను అనేకములొనర్చెను రెడన మాధవవర్మ
దేవవర్మ కుమారుడు ఇతడు క్రి.శ. 458-నుండి 483 వరకు
అమరపురము రాజధానిగ పూర్వ్యా ద్రదేశమును పాలి చెను
ఈతని కాలముననే ప్రసిద్ధ బౌద్ధక్షేత్రముగు అమరావతి అను
రేళ్ళర క్షేత్రముగ రూపొందినట్లు చరిత్రకారులు భావించు
చున్నారు ఈ వ శమున దలి చివరిరాజు మూడవ మాధవ
వర్మ నామధేయుడు ఇతడు గోవిందవర్మ కుమారుడు ఈత
నికి విక్రమాశ్రయ జనాశ్రయ అను బిరుదము లుండినట్లు
తెలియుచున్నది ఇతడు క్రి.శ. 548-నుండి 611 వరకు
రాజ్యమునేలెను ఇతడు తన సైన్యమున ఎనిమిదివేల గజ
ములు పదికొట్లు అశ్వములు అంతులేని కాల్యాలము కలిగి
యుండినట్లు తెలియుచున్నది ఇదుకొంత అతిశయోక్తి
యున్నట్లు తెల్లమగుచున్నది ఇతడు వదునొకడు అశ్వమే
ధములు పేయ అగ్నిహోమములు ఋగ్వేద హి ణ్యగర్వాది
దానములు ఆచరి చెంట శ్రీవరనగరయువశి మనోహ
రుడని ఈతనికి బిరుదము కలదు దగ్గునల్లి దుగ్గయ్యకవి తన
నాచికేతోపాఖ్యానము అను ప్రబంధమున ఈ రాజునిట్లుప్రశం
సించెను

“చతురంగబలములు జయవాడ దుర్గా బ
వరమున బడసి దుర్వారలీల
జగత్స్థలంబెల్ల సాధించి జయకాన
నములు దిగ్గతి ద తముల నలిపి
పేదకాలునకుగాఁ త్రియసుతు మోహ బు
పట్టక బెజవాడఁ తాడి నిలిప
కలయంగఁ బురమునఁ గాంచనవర్ష బుఁ
గురియించి దేవకాశోటి పొగడ

వసుధ నెగడిన మాధవవర్మ”

ఇట్లు విష్ణుకుండిన రాజులు మహాకూరులై వైదికమత
తత్వములై ప్రజాపాతకులై వెలుగొంది ఈ రాజులలో
విక్రమే ద్రవర్మ కుమారుడు ఇంద్రభట్టారకుడు చతుర్థంత
గజ (నాలుగు దంతములు గల ఏనుగులు) న గ్రాముములలో
నిపుణుడు ఇతడు పెక్కు ఘటికాస్థానములు (విద్యా

ముందిరములు) నెలకొల్పెను ఈతని ఓమూరుడు రెండవ
 ౧౫వ శతాబ్దమున అగ్రతీర్థాధికారిగా నుండి చిక్కుకొని శాసనమున
 వర్ణింపబడిన ఇతడు కళింగరాజగు శత్రుఘ్న రణమున
 పరాజితునియై తన సామంతులచే విష్ణుకుండినుల స్వామిత్వ
 మును స్థాపించిన పరాక్రమశాలి

విష్ణుకుండినుల పాలనకాలమున శౌర్యము అడుగంటినది
 వైదికమతము అభివృద్ధిగాంచినది యజ్ఞములొనర్చు
 ఓయు యోగా తమున అవశ్యుత స్నానసూచరించుటయు
 ఆపవిత్రోదకమును శిరముల దుచ్చుకొని పవిత్రులమైతిమని
 భావించుటయు ఆనాటి రాజు యొక్కయు ప్రజల
 యొక్కయు ఆచారములు శౌర్యక్షేత్రములు శివక్షేత్రము
 లుగా మారినది ఆకాలముననే ఆనాటి రాజుల పెక్కువ్రతువు
 లొనర్చుట సువతగా భావించిరి ప్రాచీనకాలమునుండి శౌర్య
 క్షేత్రముగ విలసిల్లుచున్న అమరావతి ఆకాలమున శివక్షేత్ర
 మైనది అమరావతి గుటూరుజిల్లా సత్తెనపల్లి తాలూకాలో
 కృష్ణానదికి దక్షిణదిశన కలదు ఈ గ్రామమునకు పూర్వము
 అమరపురమున నామము చెడిది దీనికి ఉత్తరమున కొద్ది
 దూరమున ధరణికోట అను గ్రామముకలదు అదియే ధర్నాల
 కోట యని శాసనప్రకాశిని హంపినినది క్రతువులచేయుచు
 ప్రావృణ్ణులకు అనాడు అదరము పొచ్చుగను డెను అట్టి
 విప్రులకును వేద వేదాంగములు వదిలిన భూసురులకును విష్ణు
 కుండిన ప్రభువులు రాగిరేకులచే శాసనములు చెక్కించి అనేక
 భూప్రభుత్వ దానాదులొసగిరి తెడవ మాధవవర్మ అమర
 పురమునుండి తన విజయరాజ్యసంవత్సరము 47 లో వర్షర్తువు
 ఏడవవత్సమున ఒక విప్రునకు గ్రామదానము చేసెనట గోవింద
 వర్మ పుత్రుడగు మూడవ మాధవవర్మ ఫాల్గున శుద్ధపూర్ణి
 మాయ క్తచంద్రగ్రహణమునాడు యజ్ఞశ్లేష తైత్తిరీయశాఖకు
 చెదినవాడు గౌతమనగోత్రుడు రుద్రశర్మ పౌత్రుడు దామ
 శర్మ పుత్రుడు అగు శివశర్మకు గుర్తవాది విషయములోని
 (మిల్లిట్టణమునకు నాలుగుమైళ్ళదూరముననున్న గూడూరు
 గ్రామము) పోలొ బూరు (పోలమూరు) అను గ్రామమును
 దానముచేసెనట గుర్తవాది గుర్తవారము గుర్తవారము
 కూడూరవార అనునవి బృహత్పలాయనుల విష్ణుకుండినుల
 చాతుర్భుజులొకటి చాతుర్భుజుల శాసనములలో కనవచ్చు
 చున్నవి ఇవి కృష్ణపాము డలమునందలి గుడివాడ బరరు
 తాలూకాలోని తూర్పుగోదావరి మండలమునందలి రామ

చంద్రపురము తాలూకాలోనిచెందిన భూభాగములైయుండు
 నవి చారిత్రికులు భావిచుచున్నాగు విష్ణుకుండిన ప్రభువులు
 ప్రజలు శ్రీవర్మశేఖరస్వామి శ్రీశైలమల్లికార్జునస్వామి
 అర్చిచెడివారు శౌర్యము ఓడిచుచు వలస ప్రాప్తమునకను
 ప్రాప్తమునకను ఆరము సన్నిధిది సంస్కారమునకు
 సంస్కృత కవులకు వేదవిద్యకు గౌరవాన ములు పొచ్చి
 నవి తెలుగుభాష కుర్చిరియచాటి జాతీయతలై రేఖామాత్ర
 ముగ శాసనములలోపాడనూనది విక్రమేంద్రవర్మ చిక్కుకొని
 శాసనమునందు సంస్కృత క్తులనడుమ "విటయరాజ్య సంవ
 త్సర బుక్" అను పదము ప్రయుక్తమై కనబడుచున్నది
 ఇది విజయరాజ్యసంవత్సరములు అనుదాని రూపాంతరము
 అనగా తెలుగు బహువచన ప్రత్యయము ల్ కులు -
 అనురీతిని విష్ణుకుండినుల నాటికే వాడుకలో నుండెనుట
 విదితమగుచున్నది అట్లే రాజ్యము అను రూపము రాజ్యము
 అనుదానికి రూపాంతరమనుట తెల్లము తెనుగు అనువా
 ద్యాచక ప్రత్యయమును ఇక్కడ మనము చూతుము ఈ
 రాజుల పాలనకాలమున దక్షిణదేశ పరిభ్రమలు ఇట్లు కనవచ్చు
 చున్నవి వల్లవులు కడ బులతో పోరాడుచు ఓడ వృత్తిలగు
 చుండిరి విష్ణుకుండినులు ప్రజలచే వల్లవుల రాక్షాసముల
 నాక్రమించుకొనుచు దిరి మహాక్షేపములైన వాకాటు
 లతో విష్ణుకుండినులు నది భద్రాధరములు చెవిపొందించు
 కొని తమ ప్రాబల్యమును వృద్ధిచే కొనిరి

తం ఆం కా

అమరవాది నారాయణాచార్యులు

తెలంగాణ ప్రాంతమున వేరెన్నిక గన్న శ్రీవైష్ణవ
 పండితులలో ఈయనకగు ఉదయ వేదా తములను ఆచార్య
 ముఖమున అధ్యయనముచేసి తిరిగి కామ ప్రసవనముగూడ
 నొనర్చినవారు జన్మతః మీర కరి నగరము జిల్లాలోని తట
 పల్లి గ్రామానికి చెందినవారు వీరేశలికాముని క్రీ.శ. 1౪74
 నుండి 1939 వరకు పాగనది మీర జమీన్దారుల నార్థిచిన
 మహోపన్యాసక రక్షాస్థాని దివవారు తర్కశాస్త్రమును
 ప్రకరణాంతముగా విజయనగరములో శ్రీ గుమ్మలూరి
 సంగమేశ్వరశాస్త్రాచార్యునివద్దను శ్రీశాస్త్రానికి విశిష్టాద్యైక
 సిద్ధాంత గ్రంథములను శ్రీపెరుంబూరుకు కళాశాలలో
 శ్రీమాన్ కుండలం నరసింహాచార్యులవారి వద్దను ద్రవిడ
 వేదాంతమును మామకోట ప్రాంతమునకుచెందిన శ్రీమరింగంటి

చేసినాచార్యులపాదపద్మము మీరు అశ్వుల చివారు వరంగల్ గరములో వైశ్యవ్రహ్మ ఖుల హోయముతో శ్రీప్రతాపురం రామస్వామిగారిచే డబ్బడిన సంస్కృత భాషాలో కొంత కాలము అధ్యాపకులుగా నుండి మీరు ఆ గరములోనే స్థిర నామమై నారు

కొరుకొర పెడిపాడు మొదలగు ఆంధ్రప్రాంతాలలో ఆనాడు జరుగుచుండిన శ్రీవైష్ణవవంశీతవహోభవలో ప్రతినవంశ్యరము అవూతులై వీర మహోపవ్యాములు కాచిచుచు పడితోత్రముల ప్రళయములకు పాత్రులైనారు నారాయణాచార్యులవారు ద్వారశోర్ధ్వ పుండ్రములతోను కర్ణక డలములతోను సహతలాటాడి (చేతిమురుగులు) విద్య దూషణములతోను పచ్చని మేనిచాయతోను నశలకు అలంకార ప్రాయమై శోభించినవారు మీరు సంస్కృతమున గ్రంథ రచయితలు సరసపులు రామానుజ యశోభూషణము అను పేరుతో చంద్రాలోక ప్రక్రయతో అలకార శాస్త్రగ్రంథమును రచించినారు వివిధ వృత్తాలతో సాగిన ఈ గ్రంథము శ్లోకపూర్వార్థాలలో లక్షణ రసము ఉత్తరార్థాలలో భగవద్రామానుజుల వైశిష్ట్యహారణము కూర్చుడినవి ధారా మైనది వీరిరచనాశక్తి లుబోధనము ఉదాహరణము యోమేశ్రీభూత పుర్యాం యతికులమణివా

నత్రమావేశ అసీత్

తస్యేవాయాశ్చలాభః కమతి జనగదైర్ధ్యభోయా

మయాప్తః

ఇత్థం సర్వ తదేతద్భవి విధివశతః కాకతాళియమాసీత్ నోచేన్నీచః కర్మదాహం కర్తవ్యయతివర స్మర్యతో

కోచ్చతావాన్

పరికరాలంకారానికి ఉదాహరణము

సాఖిప్రాయ విశేషః పరికరాలంకారమేతేభిధాః

మర్యతే కవి సమృత్తోభవతిచేత్ సారస్వతమాపాదితః

శ్రీహస్తాబలి ముద్రిత స్వయంరచా భోజాశ్రితాం

స్తాన్పతి

శ్రీనాథం సుముఖికోటి యతిరాట్ కాలత్రయా

ఘాన్వితాన్

ఇక మీరి ఇతర రచనలలో గోదాదేవి ప్రసాదించిన తిరుప్పావై ప్రబంధానికి సంస్కృతానువాదము ప్రాథమిక ముదర్శన శతకానికి సంస్కృత వ్యాఖ్య మొదలై నవి పరిగణ

నీయమై వి ముప్పది పాకురాలతో కూడిన తిరుప్పావనకు ఒక్కొక్కదానికి రెడు శ్లోకాల పద్యంతో మొత్తము 80 శ్లోకాలు మీరు రచించినారు దిక్పాత్రముగా ఉదాహరణము మూర్గశ్రితి శ్లో అను మొదటి పాకురమున గోపకానుకారమును చేస్తున్న శ్రీగోదాదేవి సంవత్సరమున్నయైన గోకులంలో నివసించే భూషణభూషణలైన శ్రీమతులగుగోవక్యతలారా ఈమూర్గళి మానసులో శుక్లవక్షలో ఈమది మున ప్రవము నకై ప్రాతస్పాన్నమొనర్చి అన్యయింపదలచిన మీర దరుర డి! తీక్షణవేలాయుధ ధారయు అతికరినాత్ముడవైన నందగోపకుమారుడును సారధ్య భరితమైన నేత్రాలుకల యశోద యొక్క కాలసింహమును నీలమేఘశ్యాముడును పద్మారుణ నేత్రుడును సూర్యసంధ్యలవంటి ముఖముతో నొప్పువాడు నగు నారాయణుడే మనకు ఈ ప్రతమునకు ఉపయోగించు పరై అనువాద్యమును ఇచ్చును మన ప్రతికూలురు గూడ క్లాపించు విధమున ప్రతానుష్ఠానము చేద్దామరండి అని అహోని చును

దాని కీక్రి ది శ్లోక యుగ్మము అనువాదము

మాసోమూర్గళిరాస్మితశ్శృతాపక్షోమహారశ్శుభః

సున్నాతుం స్పృహయావోఽనిష్ఠిత మహంకార

యుక్తాస్మియం

సంవత్సంభృతగోకులస్థిత మహోభాగాగ్ని చితా బాలికా!

నైశ్శిశ్నాన్విత కు తభీషణ మహోవాహర నందాక్షుః

సౌ దర్శ్యోన్మితాక్షి వంభృతయశోదాని హాడి భాకురః

శ్యామాంగారుణనేత్రయుగ్మమిహార గ్లోతుల్యతా

భాజ్యుః

శ్రీనారాయణ ఎవ వాద్యచటహ యచ్చేత్స్వయం

చైవనః

లోక శ్లాఘ్యమిహోపగాహనమిదం హృస్మాక మేకం

ప్రతమ్

శ్రీ ఆచార్యులవారు అశ్విత్తే అత్యాది చతుర్దశవర్ణ సమామ్యాయ సూత్రాలవైన కొన్ని శ్లోకాలు రచించినారు ఒక్కొక్క మాత్రములోని అక్షరాలు ఆయా ప్రత్యాహారములలో చేరుట అరుదవలన ఆయాసూత్రాలనుబట్టి వచ్చు కార్యాలు చాటి ఉదాహరణాలు అశ్లోకాలలో కూర్చుడినవి వీరే చాటికి సంస్కృత వ్యాఖ్యగూడా వ్రాసినారు అశ్విత్తే అను సూత్రానికి ఈక్రింది శ్లోకము రచింపబడినది

మునిశ్వాద్యై మా శ్రేణశ్చశీతిదిశకారేణదయయా
తథాప్రతా హస్తీతీ ఉరణితివమాశ్రేణశ్చశీతివై
బుకారస్తానే గ్రహే భవతిరవరశ్చేతి సజగౌ
ఉదాహర్షీర్భూత కిరతి హరి-షాడ్భాతుర ఇతి
పాణిని మార్గి అశ్చణ్డే మాశ్రముతో అణ్డే ప్రత్యా
హరము న్దముచేన ఆ ణ్డే సజ్జను ఉరణ్డేరవరః అను
మాశ్రముతో డ్రయోగి చి బుకారస్తా ముతో ఆదేశమగు
ట్టి ణ్డే సజ్జలోని అతురమేదై వా రేషమ వరమందు చు
కొని వచ్చునని తెలిపాడని భర్తా కిరతి హరి-షాడ్భాతుర-
శ్చణ్డలో అర్-ఇర్-ఉర్ అని ఆదేశాలు వచ్చుట ఇ దుకు
ఉదాహరణమని వైశ్ణోకానిశీ భావము ఇలాగే తస్మిన్
మాత్రాలపై గూడ శ్లోకాలు సాగినవి వీరు నీలా ల్యాణము
అను ఊనాటకమును రచి వద చివట్లు తెలియుచున్నది
స్వహస్త విభజనైన చ్రాత త్రితో ప్రహసన మాశ్రము
మాశ్రచార-చట-చ భావజయ-పముగా వ్రాయబడి ఆగివోయి
నది శ్రీ చార్యులవారివైని పేర్కొనబడిన గ్ర థములేవియు
ముద్రిములు కాలేదు వరం లో నగరముతోనే నివసించి
యుండి “ఉపన్యాసకీ రి” “మహాధక మధామణి ఇత్యాది
లిఖదాంచితకై న శ్రీమన్ కోవేల ర గాచార్యులుగారు
కూడా బాల్యముతో ఈచార్యులవారివద్దనే న స్కృతమధ్య
సించినవారు ఇట్లు శ్రీ ఆచార్యులవారు శాస్త్ర పాండిత్యము
న దిను ద్రవిడ ప్రభ థములయ దును రచనావ్యాస గము
న దును మహాపాన్యాసకరణమున దును ఎద్రహ-సులు

పాప విర

అమరాపురం

అమరాపుర మడకసరకాలుకా అనంతపురం జిల్లాలో ఉన్నది దీనికి 2రి మైళ్ళదూరములో మడకసర పట్టణము ఉన్నది

1981 నాం జవాబా డెక్కల ప్రకారము ఇచ్చట పురుషులు స్త్రీలు కలసి 6 42½ మంది ఉండిరి ఈ సంఖ్యలో పెద్దాళ్లు జాతులవారు 788 మంది పెద్దాళ్లు తరగతులవారు 14 మంది ఇచ్చట ఒకచోటగు పురుషులతో లింగాయతగారి మృత్యువు కురువనీటి మెయిన్ జిజ్జారు మొదలయిన వాడు ను ఒకచోట వక్తులుగాను ఇక్కడ నిర్మించబడినవి వీటిలో మూడు పెట్రోలియం 100 కాక్రీటు కప్పగల ఇండు 20 ఒక అంతముగల మేడలు ఇచ్చట జమలు వాని

నీటిని గ్రామదురు నుంచి నీటి ఎద్దడికలను తాటూకే ద్రమయిన మడకన తె ఈ గ్రామము ఎక్కువ అభివృద్ధి అగుచున్నది అమరావతి లో కొంత రికోటిలు అ టికోటిలు తమలపాఠల తోటలు పో తోటలు ఉన్నవి వర్షపాయ ఫల సాయములను ప్రక్కనున్న ల్లె నుండి ఇవ ఓకువచ్చు ఫలములను కూరగాయలను వడ శిరమును చూపుము ఇను మైసూరుప్లేటులోని నరకము వెళ్ళకెరకును రవాదా చేయుదురు

ఇచ్చటి జనులు వ్యవసాయము వ్యవసయ్యకూలి వ్యాపారము నూలునేక అనువృత్తులమూలమున జీవి మరు కంపాలులు వడ్ర గులు కమ్మరులు కమ్మరులు కాశీవి వారు తెలికవారు మ గలివారు చా లివారు గొల్లిలు వద్దెరలు సాటిలుఉన్నారు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరు కదురు కూలిలేకు దినమునకు పురుషునకు రు 1 50 ల స్త్రీకి రు 1 25 ల

ఈ గ్రామమున వెంకటరమణ ఈశ్వర అంజనేయ వీరభద్ర బసవస్వాదేవాలయములు కలవు గ్రామదేవతయగు చోళమ్మగుడి ఆదివాళిస్వామి త్రైనిదేవాలయము ఒ మసీదు ఉన్నవి మామిడివృక్షమును ది 8 దినములు వెంకటరమణ స్వామి రథోత్సవము జరుగును మొరటిడిను క కణధారము రె డవదినము అంజనేయస్వామి ఊరేగి వు మూడవదినమున నరసంహస్వామి ఊరేగింపు వార్షివదినముు రుద్రవాహనోత్సవము అయిన దినమున గజవాహనోత్సవము అరవదినమున రథోత్సవము ఎడవది మున లక్ష్మీదోత్సవము ఎనిమిదవ దినమున ఉటల దుగ జరుగను

ఈ గ్రామము కు 47 మైళ్ళ దూరములో హి డపురము
రైల్వే స్టేషనుకలదు ఇది బస్సు మార్గమునైన నీ డ్లది అమరా
పుర నుండి హిందుపురమునకు వెనుకొడకు కల్యాణమర్గ
మునకను శిరానుండి అమరాపుర సుదుగా నై యవ్
హోనకోటకును హి డపురమునుండి అమరాపురి మీదుగా
వాయూరు కును మూడు కిలొమీటరు ద్రయిశేను
బస్సులుపోవును ఇప్పుడు క కరరోడ్డు మట్టి రోడ్డు ఉన్నది
దీనిని పొరుగు గ్రామములగు వహాడి ల్లి య్యనకు ట నల్లే
కుంటిలో బండ్ల బాటలు కలవునున్నవి డ్రయాణములకు పి
నై కిక్కు నహోయనదునున్నవి

ఇచ్చట సబ్ పోస్టాఫీసు 7 సమితి ఎలిమెటరీ స్కూళ్ళు

ఒక సమితి మున్సి పాలికల ఎలిమెంటరీ స్కూలు ఒక జిల్లా పరిషత్తు ప్రొవీన్సుల ఉన్నవి ప్రొవీన్సులు వరువులకు వలస తమాదిహాళి అలకూరు గ్రామములనుండి ఇచ్చటి ప్రొవీన్సులు నకు వత్తుర ఇ వ చాయితీ పాలికల గ్రామము ఈ పంచాయితీకి ఇ టివన్న వృత్తి న్న వాహ పువన్న మొదలయిన వాటివలన రు 0 000 లు మకూరెను పౌర గ్రంథాల యము చేడియో తాడ్ వీకరు రె దు సత్రములు ఒక రహదారి ౭౭౭౭౭౭౭ గ్రామ పారిశుధ్యమునకు ఏర్పాటు ఉన్నవి ఇచ్చట పోలీసుస్టేషను బీగూర్తా సహకార సంఘము ఉన్నవి ఈ సహకార సంఘము 120 మందికి అప్పలిచ్చినది బీ రిజిస్ట్రార్ అఫీసు లోకల్ పదు అనువతి ఉన్నవి ఒక పశువైద్య కాంపౌండరు ఒక ఇ గ్లీసు వైద్యుడు ఒక హో మియోపతి వైద్యుడుకలరు వారమున కొక మారునంత జరుగును దీనిలో ధాన్యము మిర్చి కూరగాయలు దొరుకును 98 కిరాదా దుకాణములు 9 కాఫీహోటళ్ళు 7 కిక్కి సిగరెట్టు సోడా అంగళ్ళు 5 వై కిళ్ళుచావులు 5 ఔరకాలలు రెండు చెప్పిల దుకాణములు మూడుపరమపావులు 8 బిట్టల చావులు ఉన్నవి

కళాశాల వరువులకు ఈ గ్రామ విద్యార్థులు హిందువురమునకు అనంతపురమునకు పోవుదురు మదకనీరలో కొద్దిలు కాలాకాకేరీ బ్లాకు అభివృద్ధి కేంద్రములు ఉన్నవి

ప్రఖ్యాత తై న ప డితుడగు అమరసింహుడు ఈ గ్రామమును నిర్మి చుటచే దీనికి అమరాపురం అని పేరు వచ్చెను విజయనగరరాజుల క్రిందికి ఈ గ్రామమువచ్చుటకు పూర్వము గాంగవ శపు రాజైన తై లారునిచే జయింపబడుటచే దీనికి తై లంగిరి అని పేరువచ్చెను ఇదితై న సంఘ కే ద్రము ఇందు ఇప్పటికిని కొన్ని తై నకటుంబములు అభివృద్ధిలో ఉన్నవి

విజయనగర రాజులు తై ల గిరిని ఖాళీచేసి ప్రస్తుత అమరాపురమునకు దక్షిణమున కల్లుదుర్గమును నిర్మించిరి ఈ స్థలపు చాడుక నామము నడ్ల లిల్లి అనునది దీనిని బిష్పులు మదకనీర ద్వారా పెక్కు స్థలములతో కలపుచున్నవి అమరాపురం మేజరు పంచాయితీయై పేరు కాంచినది ఇది మైసూరు స్టేట్టులోనికి వచ్చుకొనియున్నది ఇచ్చట పెక్కుమంది జనులు కన్నడము మాట్లాడుదురు

హా క్షే

అమరావతి

అమరావతి మహాబాబు నగరం జిల్లా ఆచ్చంపేట తాలుకాలో ఉన్నది దీనిని ఒక శతాబ్దము క్రి ది పరకు అనురావతి అని ఎలిచెడివారట ఈ గ్రామ స్థిరత్వము 18072 ఎకరములు ఇవటి శివాలయము దగ్గర ఒక శాసనము గుడిగడ్డ దగ్గర చరిత్రాత్మకమైన లింగములు ఉన్నవి

1861 సంః ఓనాథా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో పురుషులు స్త్రీలు కలిసి 51 మ ది ఉండిరి ఈ సంఖ్యలో పెద్దాల్లు జాతులవారు పెద్దాల్లు తరగతుల వారు కలిసి 2887 మ ది ఇచట ఇండ్లు ఒకేకోట గు పుగా ఉన్నవి వీటిలో ఒక కాంక్రిటు కప్పగల ఇల్లు రె దు ఒక అంతస్తుగల మేడలు ఉన్నవి జనులలో 28 శాతమువారు పరి అన్నమును 78 శాతమువారు జొన్న రాగి సజ్జ అన్నములను తిందురు జనులు చేదకాపుల నీటిని త్రాగుదురు ఇచట పరిశుద్ధము చేయబడిన అలముకూడ లభించును మంచి నీళ్ళ ఎద్దడి లేదు

ఎల్లవానికుంట వనంబావికుంట గునుగుంట బానికుంట పెద్ద చెరువు రెద్ద చెరువు లోకేశ్వరంచెరువు కొత్త చెరువు సీకారామ చెరువు మంకరిచెరువు గురిజాల చెరువు మొదలయినవి ఈ గ్రామమునందుకల నీటివనరులు వీటిక్రింద పరి జొన్న సజ్జ చెరువెవగ రాగి కొర్ర వెవగ కంది ఉలవ మొదలయిన పంటలు పండును లారీలపై ఫల సాయములను జడ్చర్లకు రవాణా చేయుదురు అటవీ కాళివారి పాలనక్రి ద అడవి కలదు దీనిలో పేకు నల్లమద్ది నల్ల కొడిక పాలకొడిక మొదలయిన అనేకరకముల వృక్షజాతులు కలవు తేనె మైనము కుంకుడు నెక్కువామికాగింజలు రెండులు వోళ్ళను పదునుచేయు తెరదులు మామిడి కాయలు సీకాఫలములు లభించును బీడి ఆకులను జిల్లాలోని ఇతర ప్రదేశములకును వోళ్ళను పదునుచేయు తెరదులు మద్రాసునకును రవాణాచేయుదురు ఇవటి అడవిలో నీటి ఎద్దు మచ్చలలేడి నల్లనుగలేడి అడవి పంది అడవి మేకలు చిరుతపులులు పెద్ద పులులు ఎలుగుబంటు పేట కుక్కలు మొదలయిన జంతువులు ఉన్నవి చెంచువారు లంకాడిలు అడవి పనుల వల్లను వ్యవసాయపు పనుల వల్లను జీవింతురు ఇవట 1868 67 సం॥లో పంటలక్రింద 7592 ఎకరములభూమి ఉపయోగచెను కాలవక్రింద 14 ఎకరముల

చెరువులకి ద 505 ఎకరము భూమి వావులకి ద 127 ఎకరముల భూమి పాగుచేయబడి ది 4 యిలు ఇ జనలు మోలు పిటిని భూములకు సరఫరా చేసే వ్యవసాయము 4 దు 5 స్పీయర్లు 5 పిడిర్లు ఒడిడ్లర్ ఒకసిడ్ డ్రెస్ గ్ డ్రమ్ము ఉ యోగి బడెను ఇవటి ఖమ్మనేల 9 17 ఎకర వ.ల రిసేల రి 2 ఎం.లు

ఈ గ్రామములో 874 అవులు 1714 ఎద్దులు 599 గేదెలు 44 ద్వల 2 గుర్రములు 404 మేకలు 1699 గొర్రెలు 89 పదులు 2278 కోళ్లకలవు గాలుగుగాడిరలు చాళిలి జరుపులు మోయునున్నవి పాలు పాల పదార్థములు మా ము గ్రద్దు స్థానికులు ఉపయోగించుకొండగ

ఇవటిప్రజల ప్రధాన జీవనాధారములు వ్యవసాయము అడవి పనులు దుకాణదారులు కలవృత్తులు చేసేదివారు గలరు ఎ డిమర గ్రామస్థుగ అవసరములకు వసికి వచ్చును వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకదురు ది మునకు కూలీ రేటు పురుషు కు రు 2 లు స్త్రీకి 1 రూపాయి

ఈ గ్రామమున కోదండ రామస్వామి దేవాలయము శివాలయము కలవు జమ్మామసీదు పీర్ల చావళ్ళు మహాబూబు ఉస్మానీదర్గా ఉన్నవి కోదండ రామస్వామిదేవాలయమునకు 77 ఎకరముల భూమి కలదు మసీదు పీర్లదర్గాలకు 112 ఎకరములు భూమి కలదు శ్రీ చెన్నకేశవస్వామి ప దుగ వైశాఖ శుద్ధ పాడ్యమి ను ది 3 దినములు ఒంగుమ పెద్దూలు జాతులవారికిది ముఖ్యమయిన పండుగ

ఈ గ్రామముకు రి1 మైళ్ళ దూరములో జచ్చెర్ల రైల్వే స్టేషను ఉన్నది ఈ గ్రామము ఒప్పు మార్గమున ఉన్నది రి గంటల కొకమారు మహాబూబుగరమునుండి అమరావతాదునకు అమరావతాదునుండి దిండి జమ్ములుపోవును ఈగ్రామములో 3 పట్టిరోడ్లు కలవు ఈగ్రామమును పొరుగు గ్రామములతో కాల్మిత్రోవలు బి డ్లకాటలు కలుపుచున్నవి ఈగ్రామములో డ్రాయ్డములకు ఒకలాకి 275 రె డెడ్లబి డ్లు 12 నైకిళ్ళుకూడ కలవు

అమరావతాదులో సబ్ పోస్టాఫీసు వారికల ప్రాథమిక పాఠశాల జిల్లా పరిషత్తు ప్రామ్మూలు ఉన్నవి 5 మైళ్ళ చుట్టు ప్రక్కలనుండి కూడ ప్రామ్మూలు చదువులకు విద్యార్థులు ఇవటికి వత్తురు ఇది పంచాయతీపరిపాల కల గ్రామము ఇ డ్లవన్ను వృత్తి పన్ను వాహనములపన్ను

గృహనిర్మాణపు ఫీజు శుచిక్రయపున్న లంజశక్తి జరిమానాడబ్బు ఎ టు ఒప్పు పు నై న్ను ఫీజు మొదలగు వి వ రాయత ఆదాయము గ్రామపారి శుంల ముకు తగ్గ ఎర్పాట్లు లవు ప చాయతీ డ్ర థాండు రేడియో లాడెన్సి డ్లు నాట కాలా మ టు అనున ప్రదేశము కలవు ఇచట పోస్టాఫీసును ప్రాథమి రోగ్ల కేంద్రము శు వైద్య దుకాయవలు ఉన్నవి ఇ గ్గిము వైద్యుడ గూడ కలడు జమకాట్ల హాకారప ఘము రు 8000లు అప్పలిచి రి వాగవు ప తలో ఒట్టలు కూర గాయిల ధ్యామదొ కిమ 5 రారాణామకాణంల 4 కాఫీహాట్లకు 2 గరెట్టు శ్రీ సోడా దుకాణములు నై కళ్ళ పావు రె డ షాకాలలు రె డుమ దుల పావులు కూడ ఈ గ్రామమున ఉన్నవి

కళాశాల చదువులకు ఈ గ్రామములోని విద్యార్థులు పాలెమ్ కు ప్రైవరావారుకు పోవుదుర నిసిమాథియేట రుకు తాలూకాచేరికి బ్లాంకెనప్పికికేంగ్రమునక గ్రామ స్థులు 18 మైళ్ళలో ఉన్న అచ్చ సేటకు పోవుదురు కోర్టులకు వీరిజిప్టోరు అఫీసుక గ్రామస్థులు 42 మైళ్ళ దూరములో మన్న వాగరకర్నూలుకు పోవుదురు

మా కేస

అమరావతి

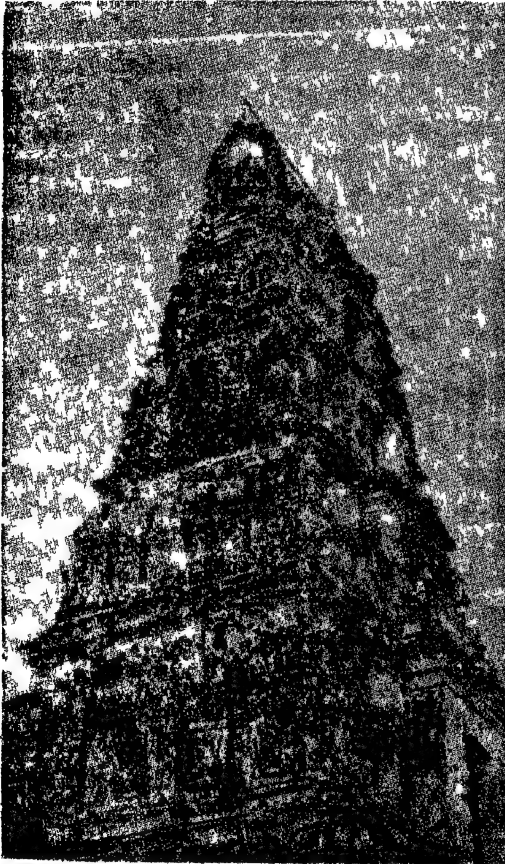
అమరావతి గు టూరుజిల్లా మ గళగరి సబ్ తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 0 మైళ్ళ దూరములో గు టూరు డ్లెజు కలదు దీనికి తూర్పున పడమట ఉత్తరమున కృష్ణానది దక్షిణముక రుకుళ్ళపాడి ఉన్నది దీని వి స్తీర్ణము 4180 ఎ రములు ఇది చాలాపురాకృతమైన పట్టణము చారిత్రక ప్రాముఖ్యము కల ఇది కృష్ణానది ఒడ్డున ఉన్నది ఇచట వౌద్దమైనము లండెడి

1981 వం జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామమున పురుషులు స్త్రీలు కలిసి 500 మ ది వీరిలో 150 మంది ఎరుకలవారు పెద్దూలు జాతులు పెద్దూలు తరగతుల వారు కలసి 283 మంది ఇవల ఇ డ్లు విడివిడిగాను దూర డూరముగాను విరిగించబడినవి వీటిలో 400 పెంకుటిండ్లు 100 కాంక్రిటు కప్పుగల ఇ డ్లు 7 ఒక అంతస్తుగల మేడలు 5 ఎక్కువ అంతస్తులుగల భవములు కలవు గ్రామస్థులలో 70 శాతమువారు వరి అన్నమును 15 శాతమువారు కొన్న

అన్నమును 15 శాతమువారు వరిగఅన్నమును తి దురు వీరు
తానిటిని క ప్తావది నీటిని త్రాగుదురు ఇవట మంచి
నీళ్ళు ఎద్దడిలేదు

968 87 న లో అమరావతిలో వరి క ది పొగాకు
ఎ టిలు వ డెను ఈ ఫలసాయములను ఎడవలలో లారీలలో
విజయవాడకు గుంటూరుకు రవాణాచేసి పంటల క్రి ద
900 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడెను ఇది అంతయు

క్రము 0

ఎటుము - 1

అమరేశ్వర దేవాలయ గోపురము

కృష్ణకాలువక్రింద సాగుబడియైనది రెండు ట్రాక్టర్లు 1000
ఎకరముల భూమిని దున్నెను

ఇచ్చట 500 గేదెలు 00 ఆవులు 800 ఎద్దులు 200
దున్నలు 200 మే లు 800 గొర్రెలు 80 ప దులు 800
కోళ్లు ఉన్నవి క్రిందినము 1000 లీ.ర్లపాలు 12 పీసె
వెన్నె 150 గ్రుడ్లు స్థాని ముగ ఉపయోగపడెను

ఇచ్చటి ప్ర లకు వ్యవసాయము కూలి వ్యాపారము
జీవనాధారములు 50 దుకాణాలు 10 విక్రయదారులు
50 గు ది మ గలివారు 100 మ ది చాకలివారు 150 మ ది

గొల్లలు 75 మ ది వడ్డెరలుకలరుక సాలివారు
వడ్డి గులు కమ్మరులుకూడ గలరు రె డు వడ్ల
మర లున్నవి ఇవి గ్రామ అవసరములకు పని
చేయును వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకు
దురు

మందరమును ఉన్నతమునైన అమరేశ్వర
దేవాలయము కృపానది ఒడ్డున ఉన్నది శ్రీ మ
రేశ్వరుని పాదము ను స్పృశి చుచు స్పృశాది
గ భీకముగా ప్రవహించుచున్నది ఈ నదిదిమట
ను ది తూర్పునకు ప్రవహి చుచుచటమలుపుతిరిగి
ఉత్తరమును ది దక్షిణమునకు ప్రవహి చుచున్నది
కృష్ణానది మలుపు తిరిగినస్థలము అతిపవిత్రమయిన
స్థలముగా భావి చబడుచు న్నది ద్వాపరయుగాంత
మున కానకాది మునులు ముక్తి పొందుటకు శ్రేష్ఠ
మగు మార్గమును తెల్పుమని నారదమహర్షిని
ప్రార్థి చిరి అ తట నారదుడు అమరేశ్వర
క్షేత్రపు పవిత్రతనుగూర్చి వారికి తెల్పెను మహా
శివుడు భక్తుల కోరికలను నెరవేర్చుటకు అమ
రేశ్వర రూ మున ఇవట ఆనిగ్భవి చేసె ఈఅమ
రేశ్వరుని పూజి చిర భక్తులకు పునర్జన్మ ఉ డదు
శ్రీ అమరేశ్వరుడే శ్రీ కాళీవిశ్వనాథుడు ఈ స్థల
మున గల కృష్ణానదియే గ గానది అని మఱి
భావనయే ఈయన క్రాంతనాథుడు క్రా త
పురియే అమరావతి అని భావించబడుచున్నది
మరియొక పురాణ వృత్తాంతము ప్రకారము
అమృతలి గము 5 శాతములకా ఇంద్రుని వన
ములో పడినది అచ్చోట ఒక మర్రివృక్షము

పెరుగుటల అవి మరుగుపడి వి ఇ ద్రుడు ఐరావము
నెక్కి ఒ దినవ న పోవును ద ఐరావము మర్రివృక్ష
చట్ట ప్ర తీయమే సాపా గవస్కార మొ రెను
ఇ ద్రుడ కారణ వేగవి అడిగెను ఆ కట ఆ ఐరా వ
పూర్వగాథను తెల్పి అమృతలి గమ యొ గు ఐదుముక్కల
ఆ మహావృక్షమ శ్రీ ద మరుగుపడియున్నవని తెలచు
ఇ ద్రుని సవపుర ఐరావతము వృక్షును మ్రేళ్ళకు ఊడ తెరి
కెను నాలుగు ముక్కలు మా మే కనబడెను అయి వ
ముక్క గ ఒ క పోసిటకు అయ అహల్యాదేవికి మ్రొక్క
ఆమెను అవమాని చటయే కాంఠమనెను అ కట ఇ ద్రుడు
తన పాపమును నిర్మూత్తి చే కొనుటకు మొదటి ముక్కను
త్రా చనగరికి కొనిపోయి సచ్చటనే ప్రతిపి చెను అమరస
తీచే క్రిష్ణ పబడటచే ఆ లి గమునకు అమరేశ్వర లి గమ
నియు ఆ స్థలమునక అమరావతి అయ్యు పేర్లు కలిగెనట
పవిత్రమైన ఆ మర్రివృక్షమును మరల నాటుమని మహావిష్ణువు
ఇంద్రున కా తిచ్చెరు అటులనే ఇ ద్రుడచేసెను ఆ వృక్షము
అతయవటమగ వరిగడి పబడజొచ్చెను ఆ వృక్షము శ్రీ ద
గౌతముడు బుద్ధుడాయెను అప్పటిను డి ఆ వృక్షము మహా
బోధి వృక్షమగుటెను మాఘబహుళ దశమినుండి 10 దిన
ములు అమరేశ్వరస్వామి రథోత్సవము ఘోషముగా జరుగును
స్వామికి 816 ఎకరముల భూమి కలదు దీనినుండి సాలీనా
వచ్చిన ఆదాయము రు 19748 లు

అమరావతి 21 మైళ్ళ దూరములో గు టూరు రైల్వే
స్టేషను ఉన్నది శ్రీగంటకు ప్రభుత్వపు బస్సులు గు టూరు
ను డి అమరావతికి పోవును ఇ దు 7 కంకరరోడ్లు 8 మట్టి
రోడ్లు ఉన్నవి దీనిని పొరుగు గ్రామములతో క కరరోడ్లు
కలపుచున్నవి కృష్ణానదిపై విజయవాడకు పెనర క డి మొద
లగు పప్పుధాన్యములు ఎగుమతియగును ప్రయాణముకు
గ్రామములో 7 రిక్షాలు 4 టాక్సీ కారులు 200 రెండెడ్ల
బండ్లు 185 పైకిట్లు ఉన్నవి

అమరావతి యందు నవోపాష్టాఫిసు త తికార్యాలయము
తెలిపాను ఎలిమెంటరీస్కూలు హైస్కూలు ఉన్నవి ఇది
ప చాయతీ పాలనకల గ్రామము దీనిలో పంచాయతీ
గ్రంథాలయము రేడియో థాట్ స్పీకర్లు సినిమాశియేటరు
నక్షత్రము విశ్రాంతి గృహము ఉన్నవి

విద్యుచ్ఛక్తిని 200 ఇండ్లు సినిమాశియేటరు వాడుకొను

చున్నది చట శాశివస్త్రే ష క్లా భి దికిం
చాంకి చల శాశివస్త్రే ష క్లా భి దికిం
కి పు ఉరెద వా ఫముబుది ౧00
అప్పుగా ఇచ్చి పాఠశాల ౧ - కా ౧౨
0 కాపా ష క్లా 00 స్టా ఫ్ఫీ పాస్టరుకా ౧
వలు 8 ర ఆ క్లా పై శాశివస్త్రే 4 డా
కాల 8 లా డ్రీ ము పాల్లు 5 ఫా
పాల్లు 4 తీయ ఉటు ఉన్న చట శ్రీరాజావాసరెడ్డి
వె కట్టాదినాయుని కా ల ఉన్నది

మా శ్లో

అమరావతి-చరిత్ర

అమరావతి ఆంధ్ర దేశ చరిత్రకాంక్షమును దీరాజీయ
పా స్థానిక ర గాలలో కీలకస్థానము పు ణ్యాతిసో దిన
ఒకనాటి కరమైన ధాన్య ఉత్సవే నేటి గ్రామమైన అమరా
వతి ఇది గు టూరు ఉత్తర దిశగా కి మీ దూరమున
కృష్ణా దీతలమన ఉన్నది ఈ గ్రామమునకు పశ్చిమముగా
ఒక అరమైలు దూ మన ధరణికోట యను గ్రామము లదు
ఇప్పటి ఈ రెండు గ్రామముల ప్రా తము ఒరిత్ర కాలమున
ఒకటిగనెయు డి ధనకట ము ధాన్యకట ముధాన్యవాటిక
దన్నాడ దన్నకడ మొదలగు పేర్లతో పేర్కొనబడినది

అమరావతి గ్రామము ఒలి జనన ఖ్య 1825 ఆదాయము
25 వేల రూపాయు ధరణికోట గ్రామము లి జనఖ్య
8821 ఆదాయము ప ద్రె డ వేలరూపాయలు అమరావతి
చుట్టు ప్రక్కల గ్రామాలకు వ్యాపార కేంద్రము ధరణికోట
పూర్తిగా వ్యవసాయము ఆధారము గలగ్రామము స్థానిక
స్వ రిపాలనా విషయమున ఇవి రె డను చేరు చేరు ప చా
యిత్రై మ ప్రజాశీవితమున ఇవి రెండును అభిన్నములుగా
మన్నవి ఈ రె డు గ్రామములు అభివృద్ధియగుచు కలసిపోవు
న తగా వరప్రసము పవినీపాతములగుచున్నవి అమరావతిలో
తొడ్రూ శిథిలావశేషములు అమరేశ్వర దేవళము కృష్ణా
నదీ సాందర్యము ధరణికోటలోగల కోటదిబ్బలు ఇవి
యాత్రికులకు దర్శనీయప్రదేశములు ఈ యాత్రా కేంద్రము
నందు యాత్రికుల సౌకర్యార్థమై రెండ నక్షత్రములు మ
వినోద పర్యటకులకై ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వమువారు నిర్మించిన
ఆతిథిశవనములును కలపు మూడు వాలుగు బస్సుమార్గముల
కిది కూడలి

రాజ్యమునకు స్థానికములైన లక్ష్మణులను కొనిపెట్టి
కాని అది అంతయును దానిని కిచ్చి పూర్వము
200 వాటికి ప్రాంతములలో ఇవటము మేర్పడియును
నియునా వచ్చును అశోకుడు బౌద్ధ ధర్మమును
వల్లన చేయుటకు పూర్వమును ఎమిది బుద్ధ
భార్య నామునునెంచుచి అదలిబుద్ధధాతువులను ఎను
బడినా గువే భాములుగాచేయుచి భారతదేశము లు
ములల వానిపై స్థాములను నిర్మింపజేసెను కను నాటికి
అమరావతి ప్రాధాన్యమును పొందిన పురమైయుండవచ్చును
క్రీ.పూ. 00 వాటికి మెగస్తానీసు ఆధునిక పరిభాషలము
అను బలిష్ఠములు అయిన ముప్పది కరములుకలవని పేర్కొ
నెను తరువాతి కాలమున కాళహస్తియును రాజధానిగా
వర్ధిల్లిన ధాన్యకటకము అమృత నగరములలో ఒకటియై
యుండవచ్చును ఇది నిజమైనచో ధాన్యకటక చరిత్ర క్రీ.పూ.
4 వ శతాబ్దమున ప్రారంభమైయుండును

ఈపురము కాళహస్తియును సామ్రాజ్యమునకు రాజ
ధానిగా ప్రాధాన్యము పహించిన కొంతకాలము ప్రతి
పానపురము కాళహస్తి రాజధానిగ ఉన్నది ఈ ప్రాంత
ముపై కాళహస్తి ప్రాంతములలోయిన మృగ ధరణికోట
వీరైక రాజధాని అయినది కాళహస్తి కాలమున ఈ
పట్టణము రాజకీయముగ ప్రాముఖ్యముగాక బౌద్ధత్రము
గను కేంద్రపాద్యపీఠస్థానముగను విశ్వవిఖ్యాతి పొందినది

క్రీ.శ. 2 వ శతాబ్దమున కాళహస్తి రాజధానిగా
వతనాన తరము ఈ పట్టణము శ్రీవర్ధనేయ్యలైన ఇక్ష్వాకుల
హస్తినైది వీరి పాలన చివరికలో వల్లపులు విప్ర
భిందీ వీరిని గెలిచి ధాన్యకటక ప్రాంత భూమిని తమ స్వాధీ
ము చేసికొనిరి వల్లపులు రాజప్రతినిధి యొక్క ధాన్యకట
కమునందుండి ఆ ప్రాంతమును పాలిచెడివాడు వల్లవళి
సంబంధము కుమారుడైన బుద్ధవర్ధన తన తద్రీకాలమున
(80-95) యువరాజై ధాన్యకటక ప్రాంతము నేలినట్లు
కనవచ్చును తరువాత అనంతరము ప్రజాదండక దారరాజు తీవ్ర
మైన యుద్ధమున ధాన్యకటకమును స్వాధీనపరచుకొనెను

ఆ తరువాత ఈ నగరము కొంతకాలము విష్ణుకుండినుల
శిబిరమునకును వారి కాజమున పేర్కొనబడిన దెందు
లూరు పురసంగమును అమరావతి అనుచును

అమరావతి అమరావతియైయుండును అనేమో!

అది ఈ నగరము అనుమించు పెక్కుచేతులతో
మారినది కాళహస్తి రాజధాని కరము రముకు కేంద్ర
రాజధాని ప్రతిపత్తి మరలరాల్సింది ప్రాంతీయపాలనా
కేంద్రముగామాత్రము ఉన్నట్లు కనుచున్నది ఈమధ్య
కాలమున స్థాపించి తీరప్రాంతమున వైది మఠము విత్తిల్ల
సాగినది మహావతికూడ ఈ కాలముననే త్రైవేణీత్రముగ
బాపుదిద్దుకొనుచుండు యుద్ధమును

11 వ శతాబ్ది ప్రాంతమున ఈ పట్టణము కేంద్రముగా
పాలించినవారు కోటన శియులు వారు తమనుగూర్చి
ధాన్యకటక పురపరాధి అమరేశ్వర దేవదేవ్య శ్రీపాద
వద్దారాధకులుగా చెప్పుకొనుట పరిపాటి వారికి రాజధాని
యైన ధరణికోటయందు దుర్భేద్యమైన మహామర్గము దెను
వీరు వెలనాటిచోటలకు మిత్రులై ప్రజలమైన మాండలికులుగ
నుండిరి క్రీ.శ. 1180 ప్రాంతమున జరిగిన పరిపాటియుద్ధ
మున నలగాము నకు సాయమువలె ఎత్తినవైన కాళతి
రుద్రదేవుడు సమర్థులైన సేనానులతో కలిసి ధరణికోటపై
దాడిచేసి కోటభీమరాజును యుద్ధమున సహించి అతని
నుతుడైన రేడవకేశరాజును గద్దెవెయ్యించెను నాటినుండి
ధరణికోట ఉరుల్లుకు సామంతమైది

కాళతియ రాజ్యవంశమునందు ధాన్యకటక ముకొండ
వీటిరెడ్డి రాజులపాలన క్రిందికిగిరి 1825 నుండి పాలించిన
వేమారెడ్డి ధరణికోటయ దొకబలమైన దురమును నిర్మించి
నట్లు గాఢమునుచి కేవల నాయకులు అనవోత మాదా
నాయకులు కొందరి రాజైన అనవోతారెడ్డితో 1861-64
మధ్యకాలమున అమరావతివద్ద శీవముగ రోరాశిరి అదు
అనవోతారెడ్డి ఉడిపోయినట్లు వెలుగొటివారి వశ్యాతో
చెప్పబడినది ఒకవేళ అనవోతారెడ్డి యొక్క కాశ్యాతిక
వరాజయము తథ్యమైయున్న అమరావతి రాజకొండ రాజు
లకు వశముకాలేదు

బహమనీ సుల్తానులైన అల్లాముద్దీన్ హసన్ గంగు
అతని కుమారుడు మొదటి మహమ్మదుషా తమ దండయాత్ర
లలో అమరావతిలోని అమరేశ్వర దేవాలయముపై కూడ
తమ ప్రకాశమును ప్రదర్శించిరి

ఇట్లు కొట రాజ్యవంశముతో ధాన్యకటకమునకు రాజ
ధాని ప్రతిపత్తి కొలుకుట బలిష్ఠమైన కొండవీటిరెడ్డి రాజ్య

347

పై మున్న మయిన అర్థగోళాకృతి దా శీర్షముపై ఒకటిగాని మూడగాని లేక ముగ్ధాగ్నిగాని శేషభ్యంత్రో ఛత్రములనుగల గొప్ప నిర్మాణమును స్తూపము పేరు ఈస్తూపము కు చట్టును పాకారమును నిర్మితురు స్తూపము కును ప్రాకారమునకగల మధ్యధూమను ద్రక్షుఁడు హమదురు

అమరావతియందు గల స్తూపవేదికి ఎట్లు ఆరడుగులు వ్యాసము 188 అడుగులు స్తూప పరిధిరమునుండి శీర్షచ్ఛ్రమువరకు గల తు దూదాపు 100 అడుగులు ఈస్తూపమునకు నాలుగుదిక్కుల వేరు నాను నిచ్చెను అరుగులు నిర్మి పబడినవి పీనినే ఆయకు (ఆర్యక) ప్రథముల దురు స్తూపమునందు ఆయక ప్రథములను నిల్పి ఆ ఆంధ్రదేశ బౌద్ధశిల్పాల ప్రత్యేకత ఈ అయిదు ప్రథములు బుద్ధుని జీవితములో అయిదు ముఖ్యఘట్టములకు ప్రతీకలు నాలుగుదిశలయందు ఆయక ప్రథవేదికల దెదురుగా ద్వారములు కలవు ఇంతటి మహానిర్మాణమున ఆ గుళము పోయెను వదలక శిల్పాలంకృతులు కాని పబడెను

ఈ మహాస్తూపము తయ్యు ఏ ఒకకృతములోనో నిర్మి పబడినది కాదు ఇది నాలుగుకళాఖండా విశిష్టపరిణామఫలితము స్తూప శిల్పములలో కలను చుకానన పరిణామములను శిల్పరీతులను ఆధారముగ గొని ఈ స్తూపనిర్మాణము నాలుగు దశలుగా సాగియుండునని వదితుల నిర్ణయించిరి ప్రథమ దశక్రీ పూ రెండవ కళాఖండునే ప్రారంభమైనది ఈ దశయందలి కాననశిల్ప ఫలకములపైని లిపి మౌర్యలిపి మిక్కిలి పన్నిహితముగా నున్నది శిల్ప చిత్రణము రెండవ కళాఖండా చెందిన బార్హత కు శిల్పరీతికి దగ్గరగా నున్నది

రెండవ దశలోని నిర్మాణమున ఉపయోగి చేబడిన శిలా ఫలకములు అంత మృదువైనవి కాకపోయినను వెడలైనవి ఈ శిలాఫలకములపై బుద్ధుని జీవితకథలు మలపబడినవి ఈ దశలోని శిల్పమునందు బుద్ధుడు మనుష్యాకృతిలో గాక బోధివృక్షము పాదుకలు పొత్తిళ్ళు మొదలగు ప్రతీకలుగా రూపొందింపబడెను ఈ శిల్పఫలకములపై కనిపించు కాననలిపి నమరరించి ఇది కొంచె మటునిటుగా క్రిస్తుకారంభమునకు చె దినదని పండితుల నిర్ణయము

మూడవ దశయందు స్తూప ప్రాకారము మందరశిల్పాలంకారములను సంతరించుకొన్నది ఈ శిల్పరచనాకార్యక్షమ మంతయు ప్రసిద్ధ బౌద్ధాచార్యుడైన నాగార్జునుని

యాధ్వర్యవమున నడచెనని టెబెట్ గాథలచెప్పుచున్నవి ఈ ప్రాకార నిర్మాణము నాపివృత్త ప్థల మావికాణము జరిగినట్లు కాననమలే సాక్ష్యము లిచ్చినవి

నాల్గవ శతాబ్దము ఆంధ్రశిల్పి భావ పరకావన దిగది ఇందు మిక్కిలి ముత్యమైన రాయ వాడబడి ది శిల్పి చేయకూడ నుత్తముగ రగి ది బుద్ధుని జానకకథల అతని దివ్య శక్తులు తెలుపు కథలు ఈకాలపు శిల్పాలకు భిన్నమయములు ఈ శిల్పముల ముఖ్యముగ స్తూపవేదికు కప్పటకై ఉపయోగించబ నది ఈ దశ క్రీ శ రివ కళాఖండున నడచియు దవచ్చును ఈ దశా ఖండు స్తూపాలంకరణము పూర్తియైనది కావనామల పాలనమును పూర్తియయినది

ఆశోకనికే రక్షణదేశమునకు పబడిన మహాదేవస్థిర నామధేయిగొడు ఆంధ్రదేశమునకు వచ్చి కృష్ణా దీతర ప్రాంతమున పై ఆంధ్రవాదమును నొక బౌద్ధకాఖను ప్రారంభించెను చైత్యము నారాధి చుట ఈ కాలపు దలి ముఖ్యశము ఈ వాదము ఆంధ్రమున మంచి ఆదరమును పొందితి ఈ మహాదేవస్థిరదే అమరావతిలో స్తూప నిర్మాణమునకు ప్రేరేకుడై యు దవచ్చును అమరావతియందలి స్తూప పరిసరములందు నిర్మి పబడిన బౌద్ధ విహారములు చేలకొంది ఖితువుల కాక్రయమిచ్చి వి ఈస్తూపమునందు బుద్ధుని ధాతువులు నిక్షిప్తము చేయబడుటచే కాబోలు ఈ ప్రాంత మత్యత పవిత్రమై బౌద్ధములో గల అన్నికాఖలవారిని ఆకర్షి చినది ఈ స్తూపము దలి గౌరవాధిష్ఠ్యముచే చె నా బౌద్ధగ్రంథములు దీనిని శ్రీ ధాన్యకటక చైత్యముని పేర్కొనుచున్నది

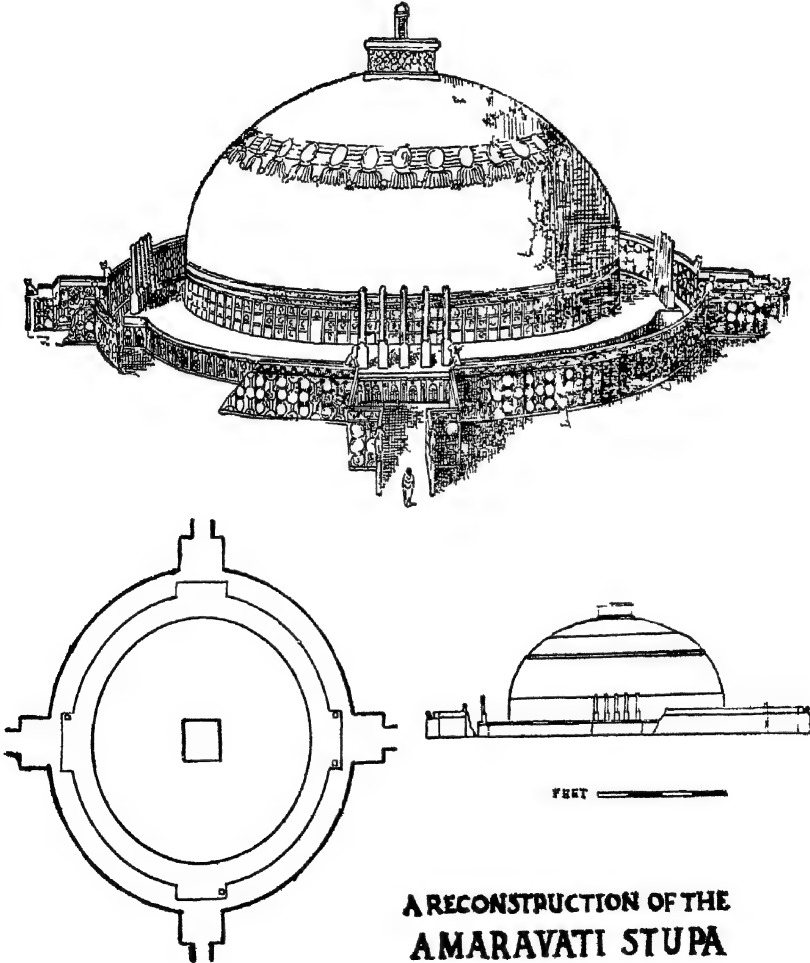
ఆచార్య నాగార్జునుడు మహాయానబౌద్ధమున కొక స్థిరరూప మొసగిన తరువాత ఆంధ్రదేశమున దలి చైత్యక వాద బౌద్ధులకూడ మహాయానమునందే కలసిపోయిరి వాటి నుండి ధాన్యకటకచైత్యము మహాయానమార్గములకు కేంద్రమైనది మహాయానమార్గానంతరణమునకు ముందే బౌద్ధమున చిన్నచిన్న కాఖాభేదములు కలవు అవియన్నియు ముఖ్య సిద్ధాంతముదృష్ట్యా హిన్యానమునందో మహాయానమునందో చేరిపోయినను వాని అన్విత్యమును పూర్తిగా కోల్పోలేదు

పూర్వకై లీయ అవరకై లీయా ది భేదములు కొనసాగుచునే యున్నవి కాని ఈ ఖిన్నకాఖియులందరు ధాన్యకటక స్తూపమునకును బుద్ధారాధననుండు మాత్రము సమీకృతులగుచు డెడివారు మహాయానాంతరము ప్రజ్ఞయానమును

తాంత్రికవాద మార భమైనది దీనికిగూడ ధాన్యకటకమందు తావుదొరికినది ఈవాదమునకు చె దిన తారాదిదేవతల విగ్రహములు జయల్పడుటచే ఇది స్పష్టమైనది అన్నిచోట్ల జరిగినట్లే అమరావతియందుకూడ వజ్రయూమే శౌద్ధముక తనమునకు నాంది పలికినది అది ప్రజాదరణము కోల్పోయినది

క్రీ శ 880-840 మధ్యకాలమున ఈస్థానమును చిత్రము 22

సందర్శి చిన చై నాయాత్రికుడు యువాన్ ఠాంగ్ వాటిధాన్యకటకాన్ని నిట్లవర్ణి చెను " అరువేల లీల చుట్టుకొలతగల ధాన్యకటక రాజ్యపుముఖ్యపట్టణముయొక్క చుట్టుకొలతనాల్గు వందల లీలు (౪ మైళ్ళు) ఇవట అనే శౌద్ధప ఘరానములు కలవు కానీ వానిలో పెక్కు స్థలములు మహాసాము వారులైన వేయిమిది క్రమణులు మాత్రము ఇరువది

A RECONSTRUCTION OF THE
AMARAVATI STUPA

పటము - 8

అమరావతి స్తూపము-అక్కరి చిత్రము

సు ౧ ను దేవరాయలు కలవు విగ్రహాన్ని ౧౩ వా వేళ్లు రాజధాని తూర్పుగనున్న విహార గురు పూర్వైతియందు శివుని గనుచు విహారమున వేలైతియుటకు బద్ధుని మరణానంతరము నడవైతి ననుచు రాజా మునుగడ గ్రుటకై ఒకవేయి ముద్రలు అర్పించి పొది పడవ వారి అతి శక్తులతో కాళమాగ్గ నడిగిపోయెడివారు తరువాత సాధారణ శ్రమణులు అర్పణలకు వెళ్లినవనియు దిరికాని వదలక ములను దిశ్రమణులెవ్వరును ఇవట నివచుటలేదు

కాలము గడచినకొంది ఇవట బౌద్ధమి కను అడుగంటెను కాని మూలము దలి బద్ధుడేదోరీన పూజల దుకొనుచునే యున్నాడు 12 వ శతాబ్దము పాలించిన కోటకేశరాజు శ్రీమ మరేశ్వరదేవరకు తోడుగ శ్రీమద్భుద్ధదేవరకు కూడ కొన్ని గ్రామములను దానముచేసెను ఈశ్వరాలయమున దుకల కొన్ని శాసనముల కిర్పములందు శివనంది రూపములతోపాటు బుద్ధరూపములకూడ చెక్కబడినవి ఇట్లు కొంతకాలము అమరేశ్వరుకు తోడు చేవరగా గడపి రామరామ అమరావతిలో బుద్ధుడు పూర్తిగా తెరమరుగై కల్నల్ మెక జీ కృపవలన 1797 లో వెలిగి వచ్చినాడు

శైవరామము మధ్యయుగాలలో శైవమునకు కూడ అమరావతి కే దస్థానమైనది ఆ ప్రదేశమున వచారామములు ప్రదితె దిన అయిదు శైవక్షేత్రములలో అమరావతి మొదటిది యుద్ధేశమున తారకాసురుని మెడయందలి శివలింగమును కమారస్వామి భేషి వగా అది అయిదు డములై వడెను ఆఖండములే శివలింగములుగా అయిదు ప్రదేశములలో ప్రతిష్ఠింపబడెను అవియే వంచారామములు ఆ దలి శ్రమ ఖండము అమరావతియందు అమరేశ్వర ప్రతిష్ఠింపబడినదని పురాణగాథ అందుచే ఇవట వెలకొన్న శివునిపేరు అమరేశ్వరుడు అమరేశ్వరాలయమునకు ప్రక్కనే కృష్ణానది ప్రవహించుచు డను దేవళము వెనుకనదిలో నొక పెద్దరాతిపట్టు కలదు దానిని క్రొంచగిరి అదురు

ఈదేవాలయ ప్రారంభమునుగూర్చి నిర్దిష్టముగా తెలుపుటకు తగిన చారిత్రక ఆధారములేవు క్రీ.శ 1088 వ సంవత్సరమున కొమ్మవాయకుడు అమరేశ్వర మహాదేవరకు ఆఖండ వత్తిడిము కు ఇచ్చిన దానశాసనముకలదు అంతకు

పూర్వపు శాసనాధారములు కనిపించలేదు

బౌద్ధము ఊడ శన దిగా వైదికమతము పుట్టింపు భణము సాగి చుచున్న దశయ దే అమరావతి ని శైవమయి యు డను చైవాయాత్రిండు యువాన్ దాగ్ (క్రీ.శ 50) వచు నప్పటికే బౌద్ధము ఊడనన దియు డెను “వెక్కు ఇరరదేవాలయములును గలవు అని అతడు పేర్కొనుటచే అమరేశ్వరుడును ఆ ఇరరదేవతలలో నొకడై శైవశైవ దశ కాధారభూతుడై యు డెనేమో అని ఒకడేహ నాటను ది వైన పేర్కొన్న శాసనకాలము వరకు కల దేవాలయ చరిత్ర చికడకోడమే 12వ శతాబ్దముందలి కోటరాజుల కాలమున ఈ ఆలయము రాజాదరణమును వైభవమును అనుభవించినది వారి పెద్దపెద్ద శాసములే ఇదుకు తార్కాణ 1470 ప్రా. క యున ప్రసిద్ధ శైవవాచార్యుడైన మల్లికార్జున వడిశారాధ్యుల వారు అమరావతి పురమును దర్శి శైవవాచార్యుల చోడునిచూచి మాటలాడుటవలన న కరి చిన పాపవరిహారార్థము అమరేశ్వరనికి పూజలచేసి మహేశ్వరార్థము చెప్పినట్లు పాల్కురికి సోమనాథుని కథనము వడిశారాధ్యుల వారి అగమముతో వారొనర్చిన పూజలతో అమరావతికిగత శైవ ప్రాధాన్యము అధికమైయు డెను

అల్లావద్దీన్ హుస్సేంగు జరిపిన దాడుల కాకిడి అమరేశ్వరాలయమునకుకూడ తగిలినది ఇందులకు కోవెల మైలపడినదని తలచి క్రీ.శ 1861 లో అనపోతారెడ్డి ఆలయమును తాగుచేయించి అచంద్రార్కముగ పునఃప్రతిష్ఠించెను చి అనేక దానములిచ్చి స్థితి వెలకొల్పెను మరలఇట్లే తురుష్కుల దాడికి పాలైన దేవళమునకు “హ ద్రికం పెద్దప్ప” క్రీ.శ 1828 వ సంవత్సరమున శ్రీఅమరేశ్వర లింగము మూడో ప్రతిష్ఠ చేయి చి పూజార్లకు ఇతర సేవకులకు తగు భాగము లేరర్పించి వానిని సువర్ణవస్త్రములతో మొనర్చెను

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు కటక విజయమును సాధించి వచ్చునప్పుడు క్రీ.శ 1515 లో ఈదేవాలయమున తులారా భారమును తూగి అధనమును దానమొనర్చి తులాపురుషాది మహాదానములుచేసి శాసనము వేయి చెను

ఇట్లనేకులు అమరేశ్వరుని పూజించిరి కాని అమరావతి గ్రామ విస్తారమునర్చి దేవాలయమున కొక స్థితత్వమును చేకూర్చిన ప్రభువు మాత్రము రాజా వానిరెడ్డి వేంకటాద్రి నాయుడుగారే ఈసుప్రసిద్ధ జమిందారుగారు 1795 ను డి

1797 వరకు అమరావతి గ్రామనిర్మాణ మొనర్చెను విశాలములై తీరైన కిడలతో ర్వామగలముగ నిర్మించిన పేటలతో గృహములను కట్టించి మడిమానస్వములిచ్చి పెక్కు గ్రామములనుండి బ్రాహ్మణులను వైశ్యులను అక్కడించి వారికి తగు వసతులుచూపి ఒక మాతన నగరమును నిర్మించి తన రాజధానిని చింతవల్లిను ది అమరావతికి తరలించెను దేవాలయమునకు గోపుర ప్రాకారములు నిర్మించి అయమును విస్తృతపరచి మిక్కిలి శోభనకూర్చెను ఈమీందారు దేవాలయమును మూడు పర్యాయములు తులాభారముకూగి స్వర్ణ గోగర్భమును దూరివచ్చి దానధర్మము లొనర్చెను దేవాలయమున దలి అరక కటుంబములకు సర్వ దానదాసి అనులకు ఈనామలిచెను తన సర్వస్వము ప్యామిదేవన్న భావతో దేవాలయమునకు మాత్రము ప్రత్యేకమైన అప్రదిమాత్రము ఏర్పరుపలేదు

ఈనవి మరదాన తరము దేవాలయ ముద్దితి కొంతలోటువనుటచే దివాన్ నందూలాల్ ప్రేతుడై నైజాం నవాబు 1852 వ సంవత్సరమున అమరేశ్వరులకు 500 ఎకరముల పొలమును ప్రతిసంవత్సరము వేయిరూపాయలనగదును ఇచ్చున ధైర్యము చేసెను సర్పారావు పేట జమీందారు ముద్రాజు గురారాయని గారు 215 ఎకరముల పొలమును ఈశ్వరున కొనగెను ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వమువారు దేవాలయ ధర్మాదాయకాము నెలకొల్పిన తరువాత ఈ దేవాలయము వారి అధ్యక్షతమున చేరినది ఇప్పటి దేవాలయము పొలునకు 35 000 రూపాయల ఆదాయముతో కట్టలకు కేంద్రస్థానమై ప్రముఖ యాత్రాస్థలముగా ఉన్నది

శిల్పకళ కళాప్రపంచ పరిశ్రలో ఒక విశిష్టశిల్పిరితిగా పేరొందిన అమరావతి శిల్పకళకు 400 సంవత్సరముల మదిర్పవరిత్ర కలదు క్రిస్తుకుపూర్వము పర్లిన్లిన కార్వతు మగధ లందలి శిల్పిరీతులలో పుట్టిన అమరావతి శిల్పకళా ప్రథమదశ మూసముతోపాటు శిల్పనైపుణ్యముమగూడ క్రమపరిణామము నంది లీన దర్శపుష్టిని కూర్చుకొన్నది అనంతకాలమున ప్రవర్తిల్లిన అజంతా చిత్రకళ మైనను పల్లన శిల్పములమైనను గుప్తుల కళమైనను ఈ శిల్పకళ తన ప్రభావమును విస్తరింపజేసినది అంతటితో ఆగక పముద్రములు చాటి జానా మొదలగు ఆగ్నేయాసియా దీవులలోగూడ తన శిల్ప సంప్రదాయమును కొనసాగి చినది అమరావతి శిల్పిరితి ప్రాచీన భార

తీయ కళాసంప్రదాయులకు ఏయపుత్రిక అనంతకాలరీతులకు కన్నవల్లి

కొలరి బుద్ధవిగ్రహములు తప్ప అమరావతి శిల్పము లన్నియు సరిమాణముందు చిన్నవై చాదాపు 8 X 5 విస్తృతి గల పాలరాతి శిలాఫలకములపై ఉద్భేత్తు (Relief) పద్ధతిలో చెక్కబడి బుద్ధుని జాతకకథలను జీవితగాధ మ తెలుపుచుండును పద్మాలంకృత ఫలకములు పూర్ణకుంభ ఫలకములు విస్తృతమైన వైవిధ్యముతో చూపరుల వాగ్ధి చుచుండును ఈ శిలాఫలకములన్నియు మూపుప్రాకారమున దును మూరో పరితలమునందును అలంకరింపబడినవి అజంతాగుహలయందలి అనేక చిత్రములకు అమరావతిలో మాతృకలు కనిపించును చిత్రలేఖనమునందు గల పద్మాలంకరణ పౌలక్యములను అమరావతి శిల్పములకు చేర్చినచో అజంతా చిత్రము లేర్పడును అమరావతిలోని ప్రధమ దశాశిల్పములు కార్వతు శిల్పము లతో పోలికను కలిగియున్నను రేఖావిన్యాసమందలి వాతావృతనమందును స్త్రీమూర్తుల భంగిమలలోని లాపణ్యమందును పౌ దర్శపుష్టియందును అంతకన్న ఉత్తమముగా మన్నచి స్త్రీభంగిమలలోని వైవిధ్యము అయారము అవయవము లందలి నిండుతనము అంగవిన్యాసములలోని సమ తూకము పైర్వముతోగూడిన అలంకరణ అమరావతి శిల్పములందు కనిపించు ముఖ్యలక్షణములు ఈ శిల్పములను పరిశీలించినచో అనాటి శిల్పులకు గల అవయవ నిర్మాణాత్మక స్పష్టమగును ఇట్టి కాస్త్రపరిజ్ఞాన మున్నను కారిరక లంఘము మూచించునట్టి కొనలుతేరిన రేఖలతోడి కందరనిర్మాణముచే గాక పూర్ణతమును పుష్టిని ప్రదర్శించు శరీరవిన్యాసముతో శిల్పులు ప్రదర్శించిరి

అమరావతి శిల్పములలో ప్రకృతికి స్వతంత్రస్థానము లేకపోయినను మానవ జీవితమునకు రమ్యతకేకూర్చు సేవశక్తి ముగా ప్రకృతికి ఎంతటి స్థానము కలదో అంతటి స్థానము ఈ శిల్పములలో అంగబడినది రాజునుండి పేదవరకు గల జీవితములలోని కారతమృతములు ముఖదుఃఖములే గాక జీవితము నందలి క్రమ్యము సౌందర్యదృష్టితో మోచింపబడి లయ తృప్తిముగ శిల్పింపబడినది చారి దృష్టితో జీవితము కర్మకళోరమును ప్యాష్టిక పుష్పకయ్యయునుకూడ అది కాశిన్య మాధుర్యాల కలగలుపు

అమరావతి శిల్పకళ బౌద్ధమే యైనను మతైకదృష్టి

గలిగింది కాదు బుద్ధబోధలోని కరోరనిర్వృతముతాజీవనమును ర హీన నిష్ఠ గద్యమైయు ఇ దు కన్నీ పవు శారీరక సౌందర్యమును పయమాన్యమును వారు నీచముగా నెంచలేదు తదంతరమాలాపణ్యము అత్య తక్రద్యతో శిశ్నికరింపబడి ప్రాచీన కావ్యసర్వన ను స్ఫురి పజేయును

రాజమొల పరిచారక నివరకు ఎరుల విగ్రహములు వివ్యాసాలతో గా భీర్యమును తరగని ఎలులీలను బొచ్చి త్యము చెడని లా పా ను ప్రదర్శి చుచుండను అమరావతి శిల్పాల లోకామకల పటవ్యముగాని ఇ ద్రియలొల్పముగాని కనిప ఎదు ఇ దు త్యాగగ భీరక ప్రశాంత రమణీయతాది అతిమానుష గుణములు క్రూరక భీరత్యుతాది అమానుష గుణములు గూడ శిల్పాల చేతులలో రూపులు దిద్దకొన్నవి

అమరావతిశిల్పకళ ప్రా తీయక పదిగమించి భారతీయ శిల్పకళాన ప్రచాయమున నొక విశిష్టా గమై ప్రప చమ దలి కళాస్రయుల నేత్రములను అన్నింటిని ఆకర్షించుచున్నది

నా ను

అమరీనాయకుడు

ఈయన పేరు ద హిం IV - 1082 ద్రాక్షారామ కానములో కన్పించు చున్నది 44 10 సేన్టీ కై కాళి కృష్ణ (బహుళ) దశమి అదివారంనాడు అమరీనాయకువారి రాజాసాని కూ తుగు కూతుగు) పత్యాసాని భీమేశ్వరమహా దేవునకు అఖండలోహండు పెచ్చి చుటకై నలభై వీలులు (వీశెలు కావచ్చును) ఎత్తుమొ గు కామనలోయని లక్ష్యణ లోయని వశమున పెట్టుమొనవులు 50 దేవునకు నిత్యము త్రిభువనాంకుశమానతో మానెడు వెయి దీపారాధనకై సదరు లోయలు పోయుచు దవలెను మొనవులు అవులు అనుటకు మోదాలుఅనుట విశేషరూపము ఈ ఇద్దరులోయులును కట్టడి చేసి ధర్మము పకారము నేయిపోయుచు డుటకు మరినలుపురు లోయలు పూ గా తామ్రులుగా చేయబడిరి

అమరీనాయకుని వృత్తా తము తెలియను ఈతడు ద్రాక్షారామ ప్రా తమ దలి సంపన్న గృహస్థుడో ఖా స్వామియో అయి యుండును అమరీనాయకువారి అని గౌరవార్థవాచకముచే ఈయన కొంత ప్రముఖుడే యని ఊహింపవలసియు డును దానమొ గిన నత్యాసాని ల్లియైన రాజాసాని అమరీనాయకుని ధర్మపత్నియో లేక భోగస్త్రియో తెలియరాదు ఈకానముందలి సంస్కృతభాగము చాలావరకు

విరిగిపోయినది అయినను దానిలో

నాయకస్వరూపిత

ప్రాధాన్యముఖ డ మే మకుల భీమేశ్వరాయాకరాక్ అనుమాటలచే నత్యాసాని అమరీనాయకువారి ధర్మసంకాపమే యని ఖావించుటకు వీలగుచున్నది అమరనాయకుని తెలుపు కానకాగము నష్టమైనది ద హిం X 282 తెనాలి తాలుకా కొలకలూరు కాననములో మరియొ అమరీ నాయకుడు కన్నీ చుచున్నాడు ఈకానకాలము 44 1168 నత్యాసాని జనకుడైన అమరీనాయకుడు 44 10 లోడి డెను కాపున ఈయన కొలకలూరి అమరీనాయకునకు 100 న పశ్చ రములు వెనుకవాడగుటచే వీ రిద్దరును భిన్నపర్వత్తు లనుట తథ్యము

అం ర రం

అమరీనేడు

దక్షిణ హి దూ కాననములలో అమరీనేని ప్రశంసకలదు ఈతడు రాయపూడి గ్రామములోని వీరభద్రేశ్వరస్వామికి అంగర గభోగములకు గాను కొ తభూమి దానముచేసినట్లు కాననమున కలదు (ద హి X నె 453) రాయ పూ డి గ్రామము గు టూరుజిల్లా గుంటూరు తాలుకా కాటి గా డ పర్వతానవుని ప్రకృతము ఈ గ్రామమున వలి జవర భ్య 3808 కి మించియున్నదని తెలియుచున్నది ఇ దలి వీరభద్రదా లయమునకు ఎదురుగనున్న ఒక రాతిపై కాననమొకటి లిఖ తమైయున్నది కాననమునందలి మొత్తము పంతులు 12 మాత్రమే ధర్మార్తమునంటి లేఖక ప్రమాదజనికములైన పద ముల గూడ కొన్ని ఇందు గోచరి చును కానన ప క్తుల చివరి భాగము పూర్తిగ నష్టమైనది అ దుచేకనే కానకాలము ౧౨౦ (120) అని మాత్రమేయు ది తక్కినది శ్రష్టమగుటచే అందలి చారిత్రిక కా కములు తెలికొనుట కష్టమైనది కానన మంతయు తెలుగులో వచన రూపముననున్నది కానన సారాంశము

స్వప్తి శ్రీ కుళశకవర్ధంబులు ౧౨౦- (120) నేటి మాఘశుద్ధ పూర్ణిమా గురువానరమున దు మందడికలింగి నాయని మశ్వుడును (తెప్ప) లినాయుని కొమరుడును అగు అమరీనేడు అనువాడు తమ తల్లి (దండు)లకు ధర్మార్తము రాలిపూడి (రాయపూడి)లోని (వీరభ) దురకు అం గరంగ భోగములకై దేవపుర మార్గమునందున్న సేద్యభూమిని కొంత

క్రయ చేసి సమర్పించెను

పై వ్రాతలో—లి అమచోట తెప్పలి అనియు తల్లి— అమచోట తల్లి దండ్రులు అనియు— ధనకు అమచోట వీరభద్రు నకు అనియు ఊహించినాడనిది ౪వవర్ష ౧౭౦౦ అని యున్న దునఁబోలె ఆ నవవర్షము చివరి యర్థ (9) కి మించియు దదుగాన కాననకాలము 1200 కు పై వో 1209 కి తోపు నో యియు దు నియు అనగా ఇది క్రీస్తుశకము 1౬78 1287 మధ్యకాలమునాటి కాననమోయు ఖాని పవీరిగుచున్నది ఈకాన కాలము నాటికి గుంటూరు ప్రాంతము కాకతి రుద్రవనశములోనున్నది ఈమె కాకతీయ సామ్రాజ్యమును క్రీ శ 1282 మది 198 వరకు పాలించెను గుంటూరు ప్రాంతము పూర్వపు వెలనాటి యంతర్యాగము ఈ ప్రాంత మును వెలనాటి చోడలు మమారు ఒక శతాబ్ది కాలము అనక వరాక్రమముతోపాలించిరి వెలనాటి రాజులలో కడపటి వాడు మూడవగో కరాజుకమారుడగు వృద్ధీశ్వరుడు ఇతడు క్రీ శ 1208 వరకు వెలనాటిని పాలించి దురమునందు వెల్లారు చోడతిక్క రాజుడే పాశుడయ్యెను ఇంతటితో వెలనాటి చోడరాజుల స్వతంత్ర పరిపాలన ము తమియె చెను క్రీ శ 1225 నాటికి ప్రాచీన ద్రము కాకతీయ రాజులవశమయ్యెను వెలనాటి ప్రభువుల కొందరు కాకతి గణ తిదేవునకు పామ తులై వెల నాటిని కొంతకాలమువరకు పాలించి ట్లు తెలియుచున్నది గణపతిదేవుడు క్రీ శ 1193 నుండి 1282 వరకు కాకతీయ సామ్రాజ్యమును పాలించెను అమరిసెట్టు కాకతీయ ప్రభువు ఉద్యోగులలో ఒకడై యుండ వచ్చును అనాడు అంగరంగ వైభవాదులకు నిత్యవైవేద్య భూపదీపారతులకను దేవాల యములకు భూదానమునర్పి కాననములచేయు చుట యొక ఆచారముగ నరిగిడింపబడెను అట్లొనర్చుట పుణ్యప్రదమనియు అట్టి దానములు పర్వదీపములయందొనర్చుట విశేషఫలప్రదము లనియు అనాటి రాజులయొక్కయు ఉద్యోగులయొక్కయు ఇతర భక్తులయొక్కయు భావన అట్టి వారిలో చేసిన అమరి సెట్టు కొంతభూమిని కొని వీరభద్రేశ్వరునకు అంగరంగ భోగా దులకర్పించి తన తల్లి దండ్రులకు అఖండ పుణ్యమును సమ కూర్చెను దీనివలన అమరిసెట్టిగల విశిష్ట క్రియ దైవశక్తియు ద్యోతకములగుచున్నది వీరి యిటి శేరైన మందడి అను వది కొన్ని యంశములను స్ఫురింపజేయుచున్నది ఈ వంశము వారు మందడ గ్రామమునకు చెందినవారు కావచ్చును

మందడము కృష్ణాతీరమునందలి గ్రామము ఇచ్చటనే గణపతి దేవుని దీక్షాగురుగు విశ్వేశ్వర శివాచార్యుడు కైవసము వ్యాప్తి కై గోళకి మరమును స్థాపించె నిమల్కాపుర కానము వలన తెలియవచ్చుచున్నది రుద్రమదేవి ఈ మతమునకు భూదానము చేసెను

తం ఆం కా

అమరిసెట్టి

ఈ వెళ్ళిక్రమమునిచేరు గుంటూరుజిల్లా గుంటూరు తాలూకా మందడ గ్రామమున దు చేంచేయున్న శ్రీరామ లి గప్పామివారి ఆలయమందు వెలకొల్పబడిన ఒక నదిశిల్పపై వెళ్ళబడిన కాననమునందు లలి చుచున్నది /ద హి X నెం 448) కాననకాలము ౪౪ 1201 (క్రీ శ 1279) ప్రమాది నవ త్వర కై క్రతుర్ద 18 అనిత్య వారము విమరు లకాంతి ఈ పుణ్య దివసమునందు అమరిసెట్టి కృష్ణదేవరాయమున దొడ్డి కంద్ర వాటిని మందర గ్రామముందు చుతుర్ద భువవాధీశ్వరు లై సత్ప్రసాదేశ్వరస్వామి మహాదేవరకు తమకు ధర్మార్థముగా అఖండదీపమునకై 25 గోవులు దానముచేసెను వీటిని రక్షించి క్ర.క్రూరి గొల్లప్రోత్తెలోయుని కొడుకు పోత్తెలోయరు దేవుని దీపారాధ కై నిత్యము మానెడు సమరు (చమురు) నదిచేది వాడు అని కాననములోని ఆదేశము అమరిసెట్టి త ద్రిచేరు దేవిసెట్టి అమరిసెట్టి కాకతీయ అమరిసెట్టియే మమమనికి కాకతీయపట్టుట ప్రసద్దము మీరు చెనుగో డకానులుఅని చెప్ప బడినది పశ్చిమ గోదావరిజిల్లాయ దలి పెనుకొండ పట్టణము చిరకాలము నుండియు కైక్యలకు వచ్చితనగరముగా ఉండినది కైక్యలకులమువా కి ఇష్ట దేవతయగు కన్యకావరమేశ్వరియొక్క ఆలయము ఇచ్చటకలదని తెలియుచున్నది కర్ణాటక దేశమందలి వీరలలి అధర్వముగ్రామయాయలులు ఐహోలు పురరమునుండి వచ్చినవారుగా చెప్పకొందురు ఆంధ్రవైక్యలు చెనుగొండనగర మును చెప్పకొందురు అమరిసెట్టి పెనుగొండ కానముదనగా ఈ యర్థమునే గ్రహించవలెను వాస్తవమునకు అమరిసెట్టి పూర్వులు కృష్ణాతీరమును తులుకేశ్వరమునుండి వచ్చిన వారుగా కన్పించురు ఈవని పూర్వులు తులుకేశ్వర మహాదేవ శ్రీపాద పద్మాసాధకులని చెప్పబడినది వీరిది మూలకొలి గోత్రము

మందర గ్రామము కృష్ణదేవరాయ తీరస్థమనియు దొడ్డి కంద్రవాటివాడులోనిదనియు కాననము మధువుచున్నది

కృష్ణకుండమునుగట్టచే దీనినిదొడ్డికండ్రవాడు అని యందురు ప్రఖ్యాత కాంబనకాలమునందు కాకతీరుద్రమదేవి ఆంధ్రదేశాధీశ్వరురాలు ఈ మందర గ్రామము ఆంధ్రదేశ చరిత్రయందు అసాధారణ ప్రాధాన్యముగల ప్రాచీన గ్రామము ఎందుచేతనగా దుద్రమదేవియు ఆమె కన్ది గణపతిదేవుడును ఇచ్చట ఒక గొప్ప గోళీశివులమును స్థాపించి దీని ప్రశంస మల్కాపుర కాననమునందు (క్రి. శ. 1281) సవిస్తరముగా కాన్పించును (చూడు కాకతీయసంచిక అమలంధము పుటలు 71-81) గణపదేవచక్రవర్తి రాజగురువగు విశ్వేశ్వరశంభువు ఇచ్చట గోళీశివులమును వెలగొల్పగా చక్రవర్తి దీనిని పరిపాలించుచుండగ గ్రామమును సమర్పించెను చక్రవర్తి యను మతితో అతనికుమార్తెయగు దుద్రమదేవి వెలగపూడి గ్రామమును కృష్ణతోవలంకను దానముచేసెను మల్కాపుర కాననమునందును మందరగ్రామము వెలనాడులోని కండ్రవాటిలో ఉన్నదని చెప్పవలెనది ఇదియు కృష్ణాతీరము మందరము కృష్ణకుండమున ఉన్నది దీనిసమీపముందు వెలగపూడి కా.పూడి పెనుంజాగ మొదలైన గ్రామములు కలవు

వైశ్యపుంగవుడైన ఆమరశెట్టి అదృష్టశాలిగా కన్పించు తున్నాడు మహా ద్రవక్రవర్తుడైన కాకతీయుల దానములతో ప్రసిద్ధి కెక్కిన మందరగ్రామమునందు కామమధర్మకాననము జేయుచి క్రిగించినవాడు

శం క రం

అమరుడు : చూ అమరాంబ

అమరేంద్రుడు చూ అమరేశ్వరుడుచిహ్నుపూడి

అమరేశ్వరముంత్రి

ఇతడు వి గళిపంజీయుడు గౌతమగోత్రుడు ఆపస్తంబ మూత్రుడు యాజుషశాఖాధిపతి అమలాంబా మార్యవార్యుల తనయుడు ప్రఖ్యాతాంధ్ర కవిశ్వరుడైన వింగళ మారన్నము కన్న అదృష్టవంతుడు ఇతనిశార్య ఆంబమ్మ అమరేశ్వరముంత్రికి మూడన అమలయ్య ఎర్రన అమవారలు పుత్రులు వారిలో ఏడవ కాళి గయ వ్రయాగ శ్రీగిరి గంగాద్వారం నీలచారిం (జగన్నాథం) ఉజ్జయిని ద్వారక జయోధ్య మధుర మొదలైన పుణ్యస్థలములందు శంధికి శివస్వామియతోసరించి పుణ్యలోకప్రాప్తి కావించి కృత

కృత్యుడై వాడు మారనయు పితృకర్తయుడు శ్రీరామ గాంగేయులతో బోల్చదగినవాడు అతడు తండ్రిని పరమ పూజ్యునిగా గురువుగా దలచినాడు తమ్ముడు ఎర్రన తండ్రికి పరలోకమందడయ్య పుణ్యపలము చేకూర్చగా మారన ఇహమునందే తండ్రికి అత్తయికి రీతై శవాదివృద్ధియగునట్లుగా (ప్ర.ప్ర. 1-51) తన ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము నంకితమొనర్చి కాళ్యంతిరీని ప్రతిష్ఠించినాడు హరివంశ కథాశ్రయమును శ్రీకృష్ణ పుత్రగుణ ప్రవాంశమును నై నది ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము మారన కన్నకావ్య సంతానములో కడగొట్టుబిడ్డ ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము మనమీనాడు వేసోళ్ళ క్లాసు చుచున్న కళాపూర్ణోదయమునై మారన కనలు ప్రియైశేవట దానికారణ మాతనితండ్రి గుణశీర్షనము అందు లేకపోవుటయే ఈవిషయమును కవియే స్వయముగా తెలియున్నాడు (1-6)

వింగళవారిలో గౌతమ గోత్రజాతి కాక భారద్వాజ గోత్రమువారు కూడకలరు సర్వేశ్వర మహాకృష్ణులలోకృత చరిత్రత్రైప్రవమత ప్రబంధమును రచియి చిన వి గళిపంజరి కారద్వాజ గోత్రుడు

ఎంగళి యనుగ్రామము పల్నాడుకాలాకాలోఉన్నది ఇది నేడు విన్నలిగా వ్యవహరింపబడుచున్నది గుంటూరు - మాచెర్ల రైలుమార్గమున నున్న తుమ్మలచెరువు రైలు స్టేషనునకు మూడుమైళ్ళదూరమున ఇది కలదు ఎంగళివా మూలపురుషుడైన గోతనామాత్యుకిచ్చట భోగశైత్రస్వామ్య సమాగతి వింగళిపురాంకుడై యొప్పెనట ఇది మారన చెప్పినట్లు కృష్ణతెలంకుల మున్నది అప్పకవి ఈయోగ దక్షిణదిశ మున్న గోవదేవుని స్తుతించియున్నాడు (అచ్చ. 1-101) ఇచ్చట శేవాలయము నేటికిని కలదు

ఎంగళివారి వంశమునకు మూలపురుషుడు గోతనామాత్యుడు ఇతడు చేకియను గంధర్వస్త్రీని దాసిగా ఏలు కొనెనట (1-14) ఈవింగళివారి చేకినిగూర్చిన అద్భుతకథలను గురజాడ శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారి కవిజీవితములందును కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారి "ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర" (ద్వితీయభాగము) యందును చూడవచ్చును

మూలపురుషుడైన గోతనాథార్య సంతానము కొరకు మూర్త్యుని ప్రార్థించెను మూర్త్యుడామెకు ప్రశ్యామయై యొక దొండచెట్టిచ్చి దానిని ప్రోదిచేసికొన్నచో దొడపాదులలోతె కాళోపకాఖ్యలుగా పుత్రప్రాప్తి దానివలనవరంపరలు కలుగునని

తెచ్చెను అది మొదలు పింగళివారి వంశము నేటికిని అభివృద్ధి చెందుచునే యున్నది సూర్యవారి వార దేవతలలో పింగళ దొకడు కలడు పింగళివారింటిపేరు ఈ వారివారదేవుని పేరు వలన నేర్పడినదేమో? తెనుగున పింగళి యను పదమునకు "మొక యని అర్థము

అమరేశ్వమంత్రికై వుడు శ్రీమద్రాజేంద్ర గురువంశ శత్రుయైన నోమనారాధ్యుని కృపవలన శివభక్తి శోభితుడయ్యెను శంభువదాంతిక విచారుడు శివభక్త్యర్థ మిమాంసుడు ప్రముఖసత్తివక్తరుడు అను విశేషణములను మారన తన కావ్యమున వాడియుండుటచే అమరనామాత్యుడు కైపుడని విశ్వయి వనచ్చును అమరేశ్వమంత్రి బ్రహ్మవిద్యార్థులకుడు భక్త్యశోవిడుడు అవరహంసుడు శమదమగిరినిష్ఠుడు నర్మై కాగ్యోదయలోద ముఖ్యుడు వైదిక సమాచారుడనియు శ్రౌతస్మార్తప్రభాసువర్తను డనియు మారన తనవండ్రిని ప్రతింఛుటచే అమరేశ్వమంత్రి వైదిక నిష్ఠాగరిష్ఠుడని చెప్ప వచ్చును

అమృతకృత్వోపచారుడు (1-14) భూవాళ స్థాన విధేయవర్తను (4-188) డయిన అమరనామాత్యుడు రాజ గౌరవము పొంది విడుమామారు కృష్ణరాయ నముద్రము. అను గ్రామములను అగ్రహారములుగా గ్రహించెను (1 46) విడుమామారు కృష్ణుడు డలమున తెజవాడకు ఎమీవమున ఉన్నది కృష్ణరాయ నముద్రమెచ్చట మారురూపముతో కున్నదో తెలియుటలేదు కృష్ణరాయ నముద్రము అని స్పష్టముగా తెలియుటచే కృష్ణ దేవరాయలవారిచే ఈతదగ్ర హారమును దానముగ పరిగ్రహించియుండును

వి శ సుం

అమరేశ్వరుడు చూ అమరేశ్వరుడు-విమృశాది

అమరేశ్వరుడు

అమరేశ్వరుడు ఒక కరణము మల్లపరాజు కుమారుడు ఇతడు చాగిడోరయరాజుల చెంత ప్రధానిగ ఉండెను త్రిపు రాంశత్రేయరునకు నిత్యము అభండదీపమునకై ఇతడు అజ్ఞ మునకై ఇనుపది అయిదు అవులను దానమొనర్చెను దక్షిణ హిందూశాసనములందు ఈతనివంశ కనవచ్చు చున్నది (ద హిం X సెం 807, ఈశాసనము త్రిపురాంశత్రేయరుని అలయమున దలి ఉత్తరపుగోడకై ఉన్నది త్రిపురాంశకమున ఈ అలయము కలదు త్రిపురాంశకము నేటి ఒంగోలుజిల్లా

మార్కాపురము కాలూకాలో ఉన్నది ఈశాసనముఖ 1188 (క్రి శ 1248) వాటిది

శాసన సారాంశము

స్వస్తి శ్రీ కుళ శక వరుషంబులు ౧౧౬౮ (1188) గు వేంటి పరాశన సంవత్సర చైత్రకు ౬ (పృష్టి) అదివారము విష్ణువు న క్రాంతివాడు శ్రీ త్రిపురా శక శ్రీమహాదేవరకు శ్రీమన్మహామండలేశ్వర చాగిడోరయ రాజుల ప్రధాని కరణము మల్లపరాజుకొడుకు అమరేశ్వరుండు తమ కల్లి దండ్రులకు ధర్మపుగా అతి డదీపమునకిచ్చిన మొదవులు 20 (౨౫)

ఈశాసనాధారముగా అవాటి చారిత్రకాంశములు కొన్ని పొందుపరువలదు చున్నవి శాసనమున కనవచ్చు చాగి వారు అంధ్రదేశమునుపాలించిన మాండలిక ప్రభువులలో ఒకరు వేంగిదేశమును పాలించిన రాజరాజనరేంద్రుని కుమారుడు కులోత్తుంగ వోడుడు ఈయన మాతామహుడు రాజేంద్ర చోళుడు కాల్యముమండియు కులోత్తు గుడు మాతామహా స్థానమున అనగా చోళరాజ్యమున వినిపించుటచే ఈతనికి చోళరాజ్యమునందే ప్రేమ మిక్కుటమయ్యెను రాజరాజ నరేంద్రుని మరణానంతరము క్రి శ 1070 లో కులోత్తుంగ వోడునకు వేంగిరాజ్యముతోపాటు మాతామహులది యగు చోళరాజ్యముకూడ అంధ్రము తెను ఈ వేంగి చోళరాజ్య ములు రెండింటికి కులోత్తుంగవోడుదే ప్రభువు అయ్యెను ఇతడు చోళరాజ్యమున ఓలిగగా నుండి తనకు ప్రతినిధులమగా తనకుమాళ్ళను వే గిదేశమునకు ప పుచుండెను తనసమకలకు పాయ మొనర్చుటకై తనకు విశ్వాసపాత్రులైన కృత్య వంశీయులకు రాజచిహ్నముల పొంగి వేంగిదేశమును కొన్ని మండలముగా విభజించి ఆయామండలములకు వారిని పాల కులుగ ఒనర్చెను ఈ కృత్య వ శియులైన పాలకులకే మాండలికులు అని పేరు ఈ మాండలికులు రాకుళ్య చోళ మహారాజైన కులోత్తుంగ వోడునకు సామంతులై విధేయతతో మండల పాలనమును మొత్తమును పాలించిన భ్యాతిరెవెవాటి పూర్వార్థదేశమును మొత్తమును పాలించిన భ్యాతిరెవెవాటి ప్రభువులకేదక్కినది ఇట్లు డ 1173 వాటికి చాళుక్య చోళ చక్రవర్తి రెండవరాజరాజ మరణించెను అంతటితో మాండలిక ప్రభువులైన వెలవాటివారు స్వతంత్రప్రతిపత్తితో రాజ్యము పాలింపడోగిరి వారినిచూచి తక్కిన మాండలిక మహారాజులకూడ స్వతంత్రపు వాపుటాను ఎగురపేసిరి ఇట్టి

మా దలికులలో చాగివారు కోటవారు హైహయలు తెలుగు చోళులు తెలుగు నాయకులు కమ్మ నాయకులు మున్నగువా రెందరోకలరు వీర ధరు ఈనాడు స్వతంత్రులై తమ తమ మ దలములను పాలించుకొనుచుండిరి ఇట్టివారిలో ఒకరగు చాగివారు విజయవాడ గుడిమెట్టలు రాజ ధానులుగా చేసికొని అంధ్రదేశములో కొ తభాగము పాలి చిరి గుడిమెట్ట అను గ్రామము నేటి ఒంగోలుజిల్లా గిద్దలూరు తాలూకాలో ఉ న్నది 1961 నాటిరెక్కనమసరి చి ఈగ్రామము మూడువేలవైన జనాభా కలిగియున్నది ఇట్టి మాండలిక ప్రభు వైన చాగిదొరయరాజు నొద్ద అమరేశ్వరుడు ప్రధానిగ ను దెను అమరేశ్వరుడు తన తల్లిదండ్రుల పుణ్య మునకై అఖండదీపారాధనమొనర్చెను దీపమునకు వలసిన తీర్తి 28 అవులను దానమొనగెను ఇది త్రి నిత్యము త్రిపు రాంతేశ్వరునకు జరుపవలసిన విధానమై యున్నది

మా దలికులు అంధ్ర దేశమును చిన్ని చిన్ని మండల ములుగ చేసికొని పాలి చుచు ప్రజలలో దైవభక్తిని పావ భీతిని ధర్మాను రక్షిని పా ది చిరి రాజరాజునరే ద్రుడు తెలుగును గౌరవించి నన్నుంచే మహాభారతమును కొంత వరకు ఆ క్రికిరింప జేసెను కాని ఆయనకుమారులైన కులో త్తుంగ చోడుడు తెలుగును గౌరవి వలెదు ఆతడు తమిళ దేశమున వసించుటచే తమిళమునే గౌరవించి అందు కావ్య ములను వెలయి వచేసెను వే గి దేశమున అనాడు తెలుగు కవిక నిరాశ్రయ యైనది మాండలికులు తెలుగు కవికకు ఆశ్రయ మిచ్చివారని చెప్పవచ్చును మాండలికుల శాసనము లలో తెలుగుపద్యములు హృద్యములుగ కనవచ్చు చున్నవి నన్నెచోడ మహాకవి అనాటి పాకనాటి తెలుగు చోళుడే అతడు కుమారన భవమను మహాకావ్యమును తెనుగు పద్య ములలో వ్రాసెను మాండలిక ప్రభువులు దేవాలయాదులకు దాన ధర్మములొసగి వాని వివరములను తెలుగు పద్య ములలో శాసనములపై వ్రాయించిరి అనాటి ప్రజలు కన కేళవులయందు అశేష ఋణితో ఉండిరి అయినను అనాటి పాల కులు కైనను నందే కొంత మొగ్గుచూపినట్లు కనవచ్చు చున్నది ప్రజలు మరణించిన స్త్రీయుల జ్ఞాపకార్థము దేవాలయములను వెలకొలిపిరి దాన ధర్మములను ఒవర్చిరి శాసనములు వేయించు చుండిరి వాయకులు ప్రజలు మున్నగు వారిలో ఇట్టి ధర్మాచరణానక్రియు పురాణ

శ్రవణానక్రియు మిన్నగ ఉండెను అనాటి రాజులు ప్రధా నులు ప్రజలు దేవాలయాదులను నిర్మి చి అ దు సామిని త్రిష్టి చి అ సామికి నిత్య వై వేద్య అంగ ర గ ధూప దీపాది అర్చనములకై భూమిని ఆరాములను మొదపులను గొజియలను దానముచేయుచుండిరి దేవాలయములలో కైంకర్యము చేయుటకై సాని మాని నిబంధన కారులను దా రినాయకములను ఏర్పాటు చేసియు అట్టి వారివృత్తులకై మాన్యక్షేత్రముల వొసగియు నాయకులు ప్రజలు తమతోని తక్కి భావమును ప్రకటించుకొనుచుండిరి పర్వదీపములందు స్వామి నన్నిదిలో అఖ డ దీపదానము చేయుట మిక్కిలిపుణ్య ప్రదమని ప్రజలు విశ్వసించుచుండిరి ఈ పుణ్యకార్యములను రాజోద్యోగులు న పన్నులు గుత్తకా ద్రు మిక్కుటముగా ఆచరించు చుండినట్లు తెలియుచున్నది నేడు మనకు కనవచ్చు తెనుగు లిపికి అనాడు శాసనములలో ప్రార భస్థితిలో నున్న శాస నలిపి మూలము

భగవ తునిపై ఇట్లు తక్కి ప్రపత్తులను చూస మహా నీయుడె అమరేశ్వరుడు త్రిపురాంతేశ్వరస్వామి మహా మహిమోపేతుడు త్రిపురాంతకము శ్రీశైలమునుకు తూర్పు ద్వారము ఈ దేవాలయమును అనేక శాసనములున్నవి

తం అం కా

అమరేశ్వరుడు - చిమ్మపూడి

పూర్వాంధ్రకపులచే స్తుతించబడిన కవీశ్వరులలో చిమ్మ పూడి అమరేశ్వరుడొకడు ఇతడు రచించిన గ్రంథము విక్రమసే మని న ధాన గ్రంథములవలనను లక్షణ గ్రంథ ముల వలనను తెలియుచున్నది కాని ఈతనిగ్రంథము పూర్తిగ లభ్యపడదయ్యెను

క్రీడాభిరామమున ఇతనిపేరు నన్నయభట్టన్నను తిక్క కవిసాయకుడన్నను చిమ్మపూడి యమరాధిపుడన్నను సత్క విశ్వరులు తమ పెన్నుదుట కరాంజులు నింతురన్నక్రి తొలుత విసరిడుచున్నది క్రీడాభిరామము రావిపాటి త్రిపురాంతకుని సంస్కృత ప్రేమాభిరామమున కాంధ్రీకరణమని యందే చెప్పబడుటచే ఈ కవి రావిపాటి తిప్పన కింతుక పూర్వ్యుడో ననుకాలికుడో అగును తిప్పన కాకతి ప్రకాశపుద్రుసికాలము వాడని కొందరును అనవేమారెడ్డి కాలమువాడని మరికొంద రును తెల్పియున్నారు ఏదియెట్లున్నను తిప్పన క్రీ శ 14 వ

కళాశిల్పి అక్షరార్థమున ఉండియుండును అనురేశ్యుడు పూర్వార్థమున వెలసి విక్రమసేనమును రచియి చియి డును క్రీ శ 18వ శతాబ్దియనాడని పరిశోధకులచే ఉహింపబడు పెదపాటి అగ్గన విక్రమసేనమును డి పద్యములను గైకొని తన ప్రబంధ రత్నాకరమున కూర్చి యున్నాడు ఆ ప్రహసిత్యపరివత్కార్యాలయమున గల ఉదాహరణ పద్యములు అను ౬ కలవగ భమున అనురేశ్యుని పద్యములు కలవు ఈరె టిని ప ధాని చే పేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు ప్రబంధరత్నావళిని కూర్చి వెలయి చిరి ఇ దు కలిపద్యములు కలవు ఇవి అకారాదిగా కూర్చబడి యున్నవి కాని ఇవియన్నియు అనురేశ్యునివి అని పోకినక్కాడి చుట శక్తము నన్నెచోడుని కుమారర భవము ను దియు పోతన కాగవతమునుండియు చేసిన పద్యములి నున్నవి

ఉన్న పరిస్థితి గ్రహమును అనుక్రమముగా లీలారూపాన్ని (౨) అరుద్ర (మగ్రాధ్ర సాహిత్యం III - పుటలు 100-183) ప్రతి చివారు ఇరు శివస్తుతి పట్టుకొనుచు మత్తదస్తుతి న శుక్ర విస్తుతి కనబడుచున్నది కథార శము ఉజ్జయిని పురవర్ణనముతో ప్రారంభమగుచున్నది కథానాయకుడు విశవసేనుడని మరయు వర్ణముచెప్పుచున్నది చెడురు మదురుగానున్న పద్యం నుట్టి కవిత్వానికి నిర్ణయము చుట కష్టము కట్టుముడి అనుశ్లోకంని అభివక్తను "సహ్యము ముఖకర్ణమ్" అని శ్లోకతో చెప్పినాడు ఆ కవి స్వాంతకవి (కీశ 1850) వచన పరార స నిర్ణయ జిమ్మన్నాడు కులశేఖరవర్యుడు మరళసత్కవిన్ "కవిస్తుతి చేయున్నాడు బహుళః విద్వదును విశవసేనును చదివి అనందించుచు దరు

వి శ మం

అమల, పభుడు చూ అమలరాజు

అనులిరాజు

ఈకని ప్రసక్తి పూనపాటి తమ్ము మాపాలని శ్రీ కృష్ణ విజయ కావ్యమునందు కలదు (శ్రీ కృ 1-100) పదమూడు పదునాలు కళాశిక్షములలో ఆ ధ్రువేశ్వ రాజకీయ ములందు ప్రముఖపాత్ర వహించిన వ శములలో పూనపాటివారి వ శ మొకటి వీరిది వశిష్టాశ్రమము వీరు క్షత్రియ వంశ్యులు వాన్మయాధారములను బట్టి వీరిలో ఆచారబాహు మొదలుకొని పదితరముల పుడమిల చరిత్రయు ఆధునిక కాలములో మరి కొందరిచరిత్రయు తెలిసికొనుటకు అవకాశము కలుగుచున్నది రాజకీయచరిత్ర కెంత ప్రాధాన్యము కలదో అంతటి

ప్రాముఖ్యము వీరి సాహితీపోషణమునకు గూడా కలదు అమల రాజు మొదలుకొని వీరిలో పెక్కురు స్మృతిపరులుగనో లేక కృతికర్తలుగనో వర్తించుచుండిరి

పూసపాటిబాబీ కాలములో వెలువడిన తెలుగుకావ్యము లలో (1) శ్రీకృష్ణ విజయము (2) ఉపాశ్వురయము (3) గొప్ప భక్తి మధాధరము (4) పేకటాచల మాహాత్యయము (5) రస భూపాలరాజీయము (6) నవవిగోత్ర శత్రుయజ్ఞము గూర్చి తెలుపు పేరి చరణముల పీఠాంత ప్రధానమైనవి ఈకావ్యము లన్నింటియ దును అమలరాజు మొదలగునాయె వీరి వంశ క్రమ వర్ణము కని ఎంచుచున్నది అమలరాజు మొదలగునాని ఈ నవమూలనివారిక దరికి పూసపాటి వారసు గృహ నామము దివ్యుడిన వివరము ఈ క్రింది పీఠాదముల వలన తెలియుచున్నది

వనుదిగిరిదియ వత్సర బులి జయ

వాటికాదుర్గ వై భవముఁ గాంచె

గగనవాణివాక్య గౌరవంబు (బాస

పాటి భూమిని పురివనము గట్టి

వాసిగా చుట్టఁ బూసపాటివారను ని టి

పేరు గా చిరి రాచపెద్దలె న

యమలిరాజాడిగా | పముఖులు మావారు

తత్త్వసామముల్ దాల్చుచుండి

(రాచిరాజు న మూలిక)

ఇవట వసుదిగి | దియ - 8810 1035 శక - 131 శ

1168 గా కనిపించును అప్పుడు కా తిరుద్రదేవరాజు పాలించుచుండెను శీరాంగదేశమున వెంకటేశ్వరమఠ పరిపాలన పొగుచుండెను

వైన పొక్కొనబడిన గ్రంథము లేదయియు నేటివరకు ముద్రణము నొందలేదు అందుచేత ఆ దరి చారిత్రకాంశములు ఎన్నియు వెల్లడికాక ఉన్నవి అమలరాజునకు పూర్వులను అటుకరువాలివారును అగు ఈశాంశమువారు తెలుగుదేశమును పరిపాలి చిన మహారాజులకడ సేనాధిపతులుగా ఉండి తమ ప్రకాశ విక్రమములను ప్రదర్శించుచు క్రమముగా చిన్న చిన్న ప్రాతములకు పరిపాలకులై రెని తెలియుచున్నది అమలరాజు నకు తరువాత రెండవవరములో ఉన్న మొదటి కమ్మిరాజును ఈతని కుమారుడు మొదటి రాచిరాజును విజయనగరమును పాలించిన ప్రాథమిక రాయలకడ (క్రి. శ 1418-1448) దండ వాయకులుగా ఉండి కొన్ని విజయములను పొందినట్లు

కొన్ని కాననములను బట్టియు వాట్టయాధారములనుబట్టియు తెలియుచున్నది

ఉచా దిననాథద్యుతిరాచిరాజు రణభాక్తిం రామరాధీకు తి మ్మననోడించె జగత్క వీరభవరాజ్యస్థాపనాచార్యత్వన్ గనియెన్ మేచ్చులగెల్చి తద్వివిధదుర్గ్రాహియై ప్రాధదే వ నృపాధిపతుభాషణ ప్రతిభ దీవ్యద్విక్రమప్రాధిభేన్ (విష్ణుభక్తి సుధాకరము)

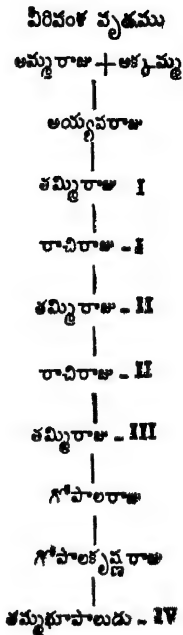
మొదటి రాచిరాజు తనయుడైన రెండవ తమ్మిరాజు కపిలేశ్వర గజపతివాక్రయించి కొండవీడు మొదలగు దుర్గములను పాలించినట్లు తెలియుచున్నది ఈతడే రెండవ తమ్మిరాజు తెలంగాణమువేలు రాచకొండ మూడవ సర్వజ్ఞ సింగ భూపాలుని పరాజితునిగావించెననియు సింగభూపతి రాజ్యము ఆ సమయమునందే కూలినదనియు తెలియుచున్నది

త్రిభువనీరాయ బిరుద ప్రదీప్తు రావు
సింగన జయి చె బెన వీటిచెంత బొదలి
కలన శరణన్న కావోదిభానుగాచె
రాచభూపాలు తమ్మిరరావరందు

(శ్రీకృష్ణవిజయము 1 117)

నవభారతాఖ్యాత మను కావ్యమునకు వాయకుడైన రాచిరాజు రెండవతమ్మభూపతికుమారుడు ఈతడే వశిష్టగోత్ర శక్తిత్రీయుల వంశచరిత్రను తెలుపు 50 చరణముల పీఠమాలి కను రచించినవాడు ఈరాచిరాజు కొండవీటి దుర్గమును పాలి చుచుండగా క్రీ శ 1515 లో శ్రీకృష్ణదేవరాయలు ఆదుర్గము వాక్రమించి అందున్న వీరభద్ర జగపతితోపాటు రాచిరాజును జీవగ్రాహముగా పట్టుకొనెను తరువాత పరిణామములలో రాయలు వీరభద్రగజపతి కుమారికను వివాహ మూడగో అంతకు పూర్వమే గజపతి ప్రభువుత్రికను రాచిరాజు తనయుడైన మూడవతమ్మభూపాలుడు వివాహమాడి యున్నందున వీరువురును తోడియల్లుండైరి

రాచిరాజు జీవగ్రాహముగా కొనిపోయినవిమ్మట ఈతని యధికారముననున్న కేతవరదుర్గప్రాంతము వీరివ శములోని వాడైన రామయదేవరాజునకు అనంగబడినట్లు తెలియుచున్నది మొత్తముమీద అప్పటిరాజుకీయ పరిస్థితులనుబట్టి వీరిలో కొందరు విజయనగరప్రామాణ్యమునను మరొకందరు జగపతులకడను ఉండి ప్రసిద్ధులైరి

తే ౩

అమలాపురము

తూర్పుగోదావరి జిల్లా అమలాపురం తాలూకాలో అమలాపురము ఉన్నది దీని పూర్వపు పేరు అమ్మికాపురము ఇది కోనసీమకు మకుటాయమైనది తూర్పున కామనగరువు వడమట ఈదరపల్లి ఉత్తరమున పేమవరము దక్షిణమున పేయూరు ఈగ్రామమునకు సరిహద్దులు

1991 సం॥ జనాభాశెక్కల ప్రకారము ఈగ్రామములో పురుషులు 11 798 మంది స్త్రీలు 12 288 మంది - మొత్తం 24086 మందికలరు వీరిలో పెద్దయల్లులగుతలవారు పెద్దయల్లుల తరగతులవారు 2585 మంది ఇచ్చట ఇండ్లు గుంపుగాను, వాడలుగాను ఉన్నవి వీటిలో 2 500 పెంతుటి ధ్లు జనులందఱు పరిఅన్నమును తిందురు వాచివీటిని త్రాగుదురు మంచివీటి ఎద్దది లేదు

రెండు కాలువలు చెండుకాలువ రెండు చెరువులు ఈ గ్రామమునకు గల వీటివనరులు ఇచ్చట నల్లటిరేగడి భూమి కలదు జనులు వరివంటు ప డింతురు మామిడితోటలు కొబ్బరి

శి టలు కలవు 1986 లో 1 వ టల్క్ డి 1181 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడెను అదియంతయు కాలవలోంద పొగబడి ఆయెను ట్రాక్టరు మొలై నవి 5 ఉన్నవి 45 అయిలు ఇ నులు గూడల 50 ఎకరములు నీటిని పరిపరచా చేసెను వడ్డను వడవలమీద రాజమ ద్రికిని మామిడి కాయలను 2 దారుల కకు రచాచాచే 8

ఈ గ్రామమున 750 గేదెల 500 ఆవులు 800 ఎడ్లు 9 గుర్రములు 70 మేకలు 50 గొడ్డలు 65 వ దలు 12 68 కోళ్ళు ఉన్నవి ది ము కు 1000 లీటర్ల పాలు 150 కి గ్రా నెయ్యి పాలీనా 8 కిషన్ల చేపలు గ్రామస్థులు ఉపయోగి చుకొని 400 లీటర్ల పాలు 140 కి గ్రా నెయ్యి చేరురునకను 2 టన్నుల చేలు పల్ల క.ద్రవనకను ప్లయి చేసిరి

ఇచటి ప్రజల ముఖ్య జీవకాధారములు వ్యవసాయము కూలి వ్యాపారము ద.కాణదారులు కమిన్ పట ట్లు ఉవ్వారు ట్టులు టా గాలు టాక్సీలు ధ్వుల ధ్వులనడవు వారు కలరు క పాలులు వడ్డ గలు కమ్మడలు కానీ ని వారు మ గలివారు చాకలివారు కలరు 4 ధ్యాన్యమరలు ది ము కు 400 నిస్తాల నియ్యమును తయారచేయును వ్యవ సాయదారులకు కూలీలు దొరకడదు దినమునకు రు 8/-లు కూలి లేటు ఉన్నది

వె కశేక్వరస్వామికి మల్లేశ్వరస్వామికి చెన్నకేశవ పామికి ముద్రహృద్యేశ్వరస్వామి చ ద్రహృద్యేశ్వరస్వామికి విఘ్నేశ్వరస్వామికి రామస్వామికి చె దిన ఆలయములుకలవు. ముఖ్యాలమ్మ బంగారుపావ గడకమ్మల గడులు ఉన్నవి రెండు చర్చీలు రె దు మసీదులు ఈ గ్రామమున ఉన్నవి వెంకటేశ్వరస్వామివారికిపాలీవారాబది రు2000నుండి రు8000 వరకు కలదు మల్లేశ్వరస్వామికి 50 ఎకరముల ఈనాం భూమియు చెన్నకేశ్వరస్వామికి 30 ఎకరముల భూమియు గలదు చెన్నకేశ్వరస్వామి కల్యాణము ఫాల్గున ఏకాదశినుండి అరుదినములు అరుగును వేంకటేశ్వరస్వామివారి కల్యాణము చైత్ర శుద్ధ దశమినుండి 5 దిములు అరుగును ఆ సమయ మున బురకథలు హరికథలు అరుగును. వైశాఖ శుద్ధ ఏకా దశి నుండి 5 దినములు మల్లేశ్వరస్వామి కల్యాణముఅరుగును ముద్రహృద్యేశ్వరస్వామి కల్యాణము అరుగును ముద్రహృద్యేశ్వరస్వామి కల్యాణము మార్గశీర శుద్ధ పంచమినుండి 5 దినములు

అరుగును చైత్ర శుద్ధ మినుండి శ్రీరామవమి ఉన్నవ ములు 5 దిములు అరుగును చైత్ర శుద్ధ పాద మినాడు ముఖ్యాలమ్మ జాతర 25 గను చ దహృద్యేశ్వరస్వామి పుడుగ మాఘ అమాళ అమావాస్యవాడను కాద్రపది శుద్ధ చవితి వాడు గణపతి వ దగయు అరుగును

అమలాపురము కు 38 మైళ్ళ దూరములో రాజమండ్రి రైల్వేవేమను ఉన్నది కాలవచ్చారా ధాన్యమును రాజ మండ్రికిని కొబ్బరికాయను విజయవాడకను ఎగుమతి చేయుదురు నూనెలు యంత్రకాగములు విజయవాడ నుండి ఇచటికి దిగుమతి అగును అనుల రాకపోకలు లా చిపై రాజ మ ద్రి ను ది అమలాపురము కు అరుగును ప్రముఖులు అమలు ముక్తేశ్వర నుండి ఇచేటిపల్లికిని రాజోలు కును మురవళను ది చె దమూరు ల కకను కొనుగోరి పట్నము వకను ముక్తేశ్వరమునుండి కానవాడకను రాజమ ద్రి ని సకనేటి ల్లిను ది కానవాడకను రాజమండ్రికిని పోవును ట్రాక్టర్లు బసులు అమలాపురమును ది తిరు తిని హైవరా వారు కను పోవును ఇచట ఎమె టురోడ్లు కంకరరోడ్లు కచ్చారోడ్లు మట్టిరోడు కలవు అమలాపురమును నీమెంటు రోడ్లు క కరరోడ్లు పొరుగు గ్రామములతో కలవుచున్నవి 9 గుర్రపుబ ధ్వు 177 కిణాల 12 టాన్లు 15 మోటారు కార్లు 31 కి టెక్సుబ ధ్వు 58 రె డెడ్లబ ధ్వు 1560 ప్రైక్లు ప్రయాణము కు ఉపయోగపడచున్నవి

అమలాపురంలో హెడ్ పోస్టాఫీసు తంతికార్యాలయము జిల్లాపరిషత్తు హయ్యర్ కా డడిమ్మాల ఎస్ కె వి ఆర్ కాలేజి ఉన్నవి ఈదర ల్లినుండి నడవపల్లి నుండి ఇచ్చటి హయ్యర్ వెంకడరీమ్మాలలో చదువుకొనుటకు విద్యార్థులు వత్తురు ఇచ్చటి కళాకాల చదువులకు విద్యార్థులు కో సీను యొక్క వివిధప్రాంతములనుండి వత్తురు ఇచటి విద్యుచ్ఛక్తిని 2000 ఇ ధ్వు పీథి దీపములు రంపపుకోక మిల్లులు సరిమా థియేటరులు వడ్డమరలు వాడుకొనును ఇది మునిసిపాలిటీ పరిపాలనలో ఉన్నది

మన్నిపాలిటికి అదాయము లాండుపెమ్మలు గివరన్న మెంటు బమ్మల రై పెమ్మలు మొదలయిన వాటివలన చేకూ రును గ్రామ పారిశుధ్యమునకు తగు ఏర్పాట్లు ఉన్నది. పొర్కులు డేడియో లాడి స్పీకర్లు ఆక వాడుకకాల సినిమా థియేటర్లు కి ప్రజములు కంపు ఇచట కోర్టులు ఆక పోలీసు

స్టేషను ఒక తాలూకా కడే 8 కోఆపరేటివ్ బ్యాంకులు ఒక ఆధార్యాంకు ఒక స్టేటుబ్యాంకు ఒక అర్బన్ బ్యాంకు ఉన్నవి జనరల్ అనువృత్తి ఎగువుల అనువృత్తి కలవు 25 మంది ఇగ్నీయరైట్లు 15 మంది అయ్యుర్యైట్లు 10 మంది హోమియోపతి వైద్యులు ఇక్కడ కలరు నిత్యావసరవస్తువులన్నియు ఈ గ్రామమున ఎల్లప్పుడు దొరుకును వారమున కొమారుల సంత కలదు కూరగాయలు మాంసము చేలు దొరుకును 68 సోడా షిప్స్ ని రెట్టు దుకాణములు 45 కిరాదుకాణములు 88 కాంఫార్టు 24 ప్రైవేట్ షాపులు 10 షాపులు 20 లాడ్రీలు 10 బిల్డింగ్ షాపులు మదుల షాపులు ఫాన్సీ షాపులు మొదలయినవి కలవు

అమలాపుర ద్రువదరాజు పాలి చిన పాంచాలదేశముని అందురు 15 వ శతాబ్దమున కొనవ శియులు ఈ ప్రాంతమును పాలి చుటచే దీనికి కొనసీమయని పేరువచ్చినది 18వ 17వ శతాబ్దములలో మరాఠ్ దేయ శిప్రా తమును పాలించిరి చివరకు ఇది ప్రదీప్త చుటచే దీనిని అమిపుర ముని కాలక్రమముగా ఈ పేరు అమలాపురముగా మారినది

గొప్ప దాతయగు శ్రీ శే. నడింపల్లి ముఖరాజుగారు ఈ గ్రామస్థులే

మా శ్రేష్ఠ

అమలాపురము తాలూకా

అమలాపురము తాలూకా తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో కలదు ఇది సముద్రతీరమున ఉన్న తాలూకాలలో ఒకటి ఇది త్రిభుజాకారముగ ఉన్నది ఉత్తరమున గోదావరి దక్షిణమున సముద్రము త్రిభుజములలో రెండు భుజములుగ ఉన్నవి ఎక్కువమున చివరదశలో దక్షిణాభిముఖముగా తిరిగిన వైపున తేరుము (గోదావరి కాళి) రాజ్ కుల తాలూకా ఉత్తరభాగములో సగభాగము మూడవభాగముగా ఉన్నవి భారత ప్రామాణిక కాలపు 8.5 తూర్పురేఖాంశము ఇంచుమించుగా ఈ తాలూకాగు దా పోవుచున్నది

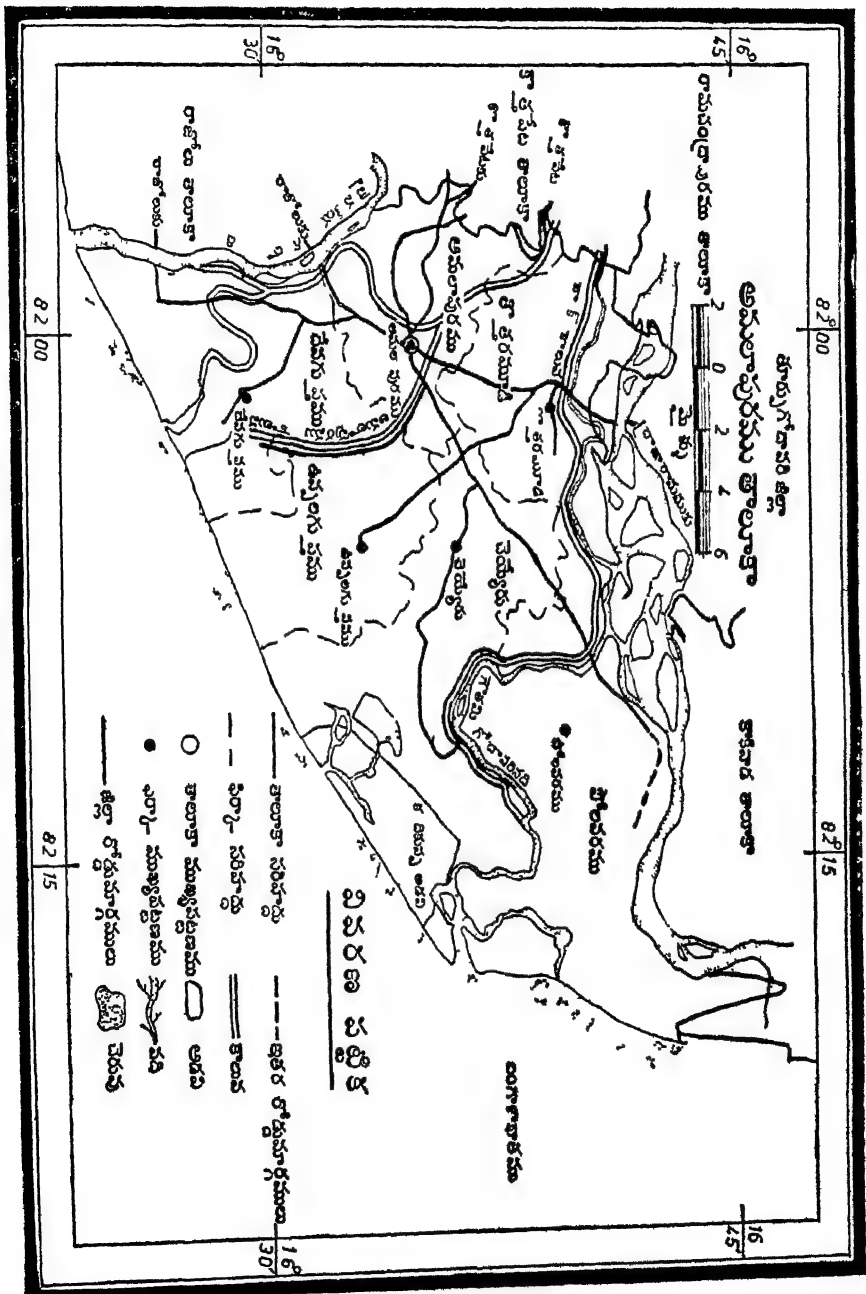
అమలాపురము తాలూకా గోదావరి మధ్య డెల్టా ప్రాంతములోని భాగము కొనసీమగా ప్రసిద్ధిచెందిన పారవత మైన ప్రాంతములో ఇది యొకభాగము ఈ తాలూకా మొత్తము విస్తీర్ణము 303 చ. మైళ్లు 1981 జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ తాలూకాలోని మొత్తముజనసంఖ్య 58,876

ఈ తాలూకాలోని గ్రామములు 108 ఇందు ఒక గ్రామము జననివాస రహితముగా ఉన్నట్లు చెప్పబడినది ఈ తాలూకాలో ఇ. డ్యు 85 118 జనసాద్రత చ. మైలు కు 1010 జిల్లాలో జనసాంద్రత ఎక్కువగా ఉన్న తాలూకాలలో ఇది ఒకటి ఈ తాలూకాలో రెండు పట్టణములు ఉన్నవి జిల్లా స్థానము కాకినాడ

నైన్గి ముగా ఈ తాలూకా మొత్తము ఒక సునికాల మైన పల్లపుమైదానము ఈ తాలూకాలో కొంతభాగము డెల్టా ప్రాంతము ఇచ్చటి నేలను రెండురకములుగా విభజింపవచ్చును ఒకటి ఒడ్రుమట్టి నేల ఇది తాలూకాలో సుమారుగా 65 శాతముగా ఉన్నది మిగిలినది ఇసుక నేల ఈ తాలూకాలోని మొత్తమునేల ఫలవంతమైన ఒడ్రుమట్టి గోదావరి నీటి వనరులు లభింపచున్నవలన ఇది ముఖ్యమైన పంటభూమిగా ఎన్నబడుచున్నది ఇచట వరి ప్రధానమైన ఆహారపు పంట

ఇచ్చట సంవత్సరములో మొక్కటి నాలుగుసార్లు ములు వర్షములు లేకపోవుటకలదు మేసెలలో నైర్మలిముకు పవనములవలన తొలకరి వర్షము ప్రారంభమగుచు ఋతువన వర్షము జూన్ నెలలో ప్రారంభమై వర్షపాతములో ఎగము కలె పొచ్చుభాగము అసెలలో నేకురియును తూర్పునగల ఇతర ప్రాంతములందు కలె ఈ శాస్త్రములు పవనములు ఈ జిల్లాలో చాలబలహీనములు ఈ ఋతువనములు ప్రారంభదశలో లతాశియముగాను ది ఎక్కువ వర్షపాతమును కలుగజేసి నవంబరు 15వ నాటికి తగ్గిపోవును ఈ శాస్త్రము పవనములవలన ట్టోబరు నెలలో పొచ్చువర్షపాతము కలుగును తూర్పు డెల్టా ప్రాంతములు ఈ ఋతువనములవలన పొచ్చు వర్షమును పొందుచున్నవి ఇచ్చట సగటువర్షపాతము 48.44 అంగుళములు (1985) సంవత్సరము మొత్తము మీర సుమారు 72 దినములు ఇచట వర్షపుడిములు తూర్పుతీరమునగల ముమ్మిడివరము మొదలగు ప్రాంతములలో వర్షపాతము కొంచెము అధికము

ఉష్ణోగ్రత ఏప్రిల్ - మే మాసములలో అత్యధికము (98.8 °F) గా ఉండును డిసెంబరు జనవరి మాసములలో అత్యల్పము (88.8 °F) గా ఉండును అధిక అల్ప ఉష్ణోగ్రతల వ్యత్యాసము తూర్పుతీరములు చేసినకొలది తగ్గుచుండును మొత్తముమీద సంవత్సరములో సగటు ఉష్ణోగ్రత 82.4 °F

అమలాపురము తాలూకా భూమిలో చాలాభాగము గోదావరి ది మునలననే సాగు అగుచున్నది గోదావరికి ధనిశ్యమువద్ద గోమి వశిష అను రెండుకాళులగా చీలు చున్నది రామర గ్రామము కాకినాడతాలూకాలకు దక్షిణ సరిహద్దుగా గోమి ప్రవహింపచున్నది యానామునవద్ద ఒక ముఖాలుగా చీలి సముద్రములో కలియుచున్నది రాజోలు తాలూకాకు శ్రీమం రిహద్దుగా వశిష ప్రవహించి నరసాపురము సమీపమున ఆ తీరేదివద్ద సముద్రములో కలియుచున్నది రాజోలు తాలూకా ఉత్తరభాగములో సగము వై నతేయ గోదావరి ఈతాలూకాకు పశ్చిమసరిహద్దుగా ఉన్నది అమలాపురము తాలూకాలో ముఖ్యముగా పోలవర ప్రాంతము వద్దగల తాలూకాను సాగుకు తెలిసినది గోదావరియొక్క మెరిమెల్లపాయ వై అన్ని పల్లెలకక కట్టగిరి ఆడకు వలన పోలవరము ప్రాంతమును నీటిందుపాయములు కలిగి నది గోదావరికి వరదలు ఏర్పడినప్పుడు అమలాపురము రాజోలు తాలూకాలు ఎక్కువనష్టమును పొందుచున్నది కాని నీతేయ క్రియవలన ఎక్కువ ఒడ్రుమట్టిచే నేల మిక్కిలి సారవంతమగుటకును ఎక్కువనీటి పడుటకును అవకాశము కలుచున్నది కాలువనీటి ఆధారమువలననే పంటలో సగముకంటే పెచ్చు పంటలగుచున్నది ఇదిగాక నూరికినీరక ఆర్మీ యూసు రీకినీరక చెరువుల వీడివలనకూడ జనులు పంటల పండి చుకొనుచున్నారు

ఇచ్చట హెచ్చుభాగము ముఖ్యమైన పల్లెవులే అందుచే పంట చాలాపెచ్చుగా పండును వరి ఇచ్చటి ప్రధానమైన ఆహారపు పంట ఈ తాలూకా మొత్తము సాగులో ఉన్నది 1 90 000 ఎకరముల మిజునల మొదలు 50 000 ఎకరములలో చాలావారటను అనగా రెడవ పంటను పండించుచున్నారు నిరముగా 1 40 000 ఎకరముల భూమి ముమాడుగా సాగులో ఉన్నది ఇరు ఇంచుమించు 50 000 ఎకరముల భూమిలో వరి సాగుచేయబడుచున్నది కాలువనీరు ఆదని ప్రాంతములలోను కాలువకట్ట వైని రోడ్ల కిరువైపులను ఉన్న ప్రాంతములలోను కొబ్బరి తోటలను అధిముగా పెంచుచున్నారు వీటికి మాతినీటిని ఉపయోగించుట ఆ ప్రప్రదేశములో కొనసీను కొబ్బరి తోటలకు ప్రధాన కేంద్రము రాష్ట్రపు మొత్తపు కొబ్బరిపంటలో 75 శాతముపైగా ఈ ప్రాంతముననే ఉత్పత్తి అగుచున్నది

కొబ్బరి వగైరాలక్రింద రమారమి 23 000 ఎకరములు సాగులో ఉన్నది

ఇచ్చటనుండి కొబ్బరికాయలు కరిడీలు కొబ్బరినూనె వివిధప్రాంతములకు ఎగుమతి చేయుచున్నారు డెల్టా తాలూకాలైన రాజోలు అమలాపురం తాలూకాలలో కొబ్బరితోటల పెంపకము చాలాపెచ్చుగా ఉన్నది అమలాపురము తాలూకాలోని కొమరగిరివద్ద ఎడారిలక ఇమకలపూడి అతాశిపేట పుల్లపూడి ఇదుపల్లి పీచు పరిశ్రమకు ప్రధాన కేంద్రముగా ఉన్న ప్లాంకులు కొంత పీచును ఉపయోగించుకొని కొంత పీచును ఎగుమతి చేయుచున్నారు కొమరగిరివద్ద ముతోట్రిక్స్ లకు పరుపుకు ఉపయోగించు పీచును ఉత్పత్తి చేయుదురు అందు పీచును పడుచుచేయు విషయమున తరిగిపనిచ్చు కేంద్రముకూడ నెల కొల్పబడినది పరిశ్రమకావచ్చు పూర్వము ఆ తాశిపేట వద్ద కొంతకాలము పీచును తయారుచేయుచు వరిశోధనలు గాని చిరి లాభదాయముగా లే పోవుటచేత వారు ఆ ప్రయత్నమునుండి విరమింపకొనిరి తరువాత కొన్ని సవ త్వరములక్రిందట కేంద్ర ప్రభుత్వమువారు ప్రాంతీయ కొబ్బరి పరిశోధనకాల నికాదానిని నెలకొల్పిరి బోడ కుర్ల ఆ తాశిపేటలో కొబ్బరినూనెకీయు యంత్రములు కలవు వీటివలన ఉత్పత్తియగు నూనె స్థానికీపయోగమునకేకాక ఎగుమతి చేయుటకుకూడ ఉపయోగపడుచున్నది గానుగవీడి ఒకప్పుడు విదేశములకుకూడ ఎగుమతి చేయబడుచుండెడి కాని దీనిని ప్రస్తుతము పశుగ్రామములందరి పులలక్రింద వాడుచున్నారు బజారులలోకూడ దీనిని అమ్ముట జరుగుచున్నది

ఇచ్చట చెనెలు కదులు మినుములు ఉపలు నువ్వులు అముదములు వేరుసెనగపంట పండుచున్నవి మెట్ట ప్రాంతములలో కొన్న వోడి గంటి పంటలను పండించుచున్నారు తీడిమామిడితోటల పెంపకము కలదు పద్మతోటలలో అరటితోటలు ప్రధానమైనవి చక్కెరకేళి అగటిపల్లె పంట ప్రత్యేకముగా పేర్కొనదగినది మామిడితోటలు పననతోటలు అచ్చటచ్చట కనిపించును ప్రత్తి పొగాకును పసుపును గనకపాలను పండించుచున్నారు ప్రస్తుతము పరిశ్రమలు అనుకూలముగా ఉండుటచేతను లాభదాయకముగా ఉండటచేతను వరిసాగుచేయుభూములలో చెరకును పండించుచున్నారు ఈ పంట హెచ్చుగా పండుచున్నది చెరకునుండి

రసమశీల జెల్లమును అయోద్యేయమన్నారు అలమూరు వంశన నిర్మాణా తరము ఈజెల్లమును తాడేల్లి గ్రామము అనకాల్లి మార్కెట్టులకు పలు జరుగుచున్నది వరిపంట అతరము జనుమను పడిచుకూడ కలదు కాని ఈ జనుమ పశువుల మేతగాను పచ్చిపరువుగాను ఉయోగ పడుచున్నది ఒకప్పుడు విరివిగా పెచబడు నీలిమడు పైరు కాలమున ఓడిచినది అయినల్లి వెలసలల్లి తొతరమూడి మాకువల్లి ముగ్గు తావులలోగల ఎలిమడు ఫ్యాక్టరీలు ఎత్తివేయబడి ఇప్పుడు నీలిమడుపైరు ఎరువు కొంకు ఖగ్రా ముకొరకు పెచబడుచున్నది తెడమూరు లక పూర్వము ఓడరేవుగా ఉపయోగపడినది దీని సమీపమున పూర్వము ఆగ్నేయులచే ఒక ఫ్యాక్టరీ నెలకొల్పబడినది ప్రాచీనారి మట్టి దిగిన జరువాత దానిని అంతర్వముచేసి ఎడిచిపట్టిరి తెడమూరులకలో సహకారపద్ధతిపై చేరీ పరిశ్రమను నెలకొల్పిరి బదారులంక యదు నూలుతోను కృత్రిమ పట్టుతోను నేయబడు చీరుల ప్రసద్దములు ఇచ్చట చేతపనిచారు సేర్పరులు

ఈ తాలూకాలో సుమారు 3 వ మైళాగము రిజర్వు అడవిగా ఉన్నది ప్రభుత్వమువారిచే కొత్తభాగములో వేగిల చేరు ల్లమర్దివగైరా చెట్లు పెచబడుచున్నవి అడవిలో చెట్లు విశేషముగా వంటచెరకుగా ఉపయోగింపబడుచున్నవి

తాలూకాయ దలి మొత్తము గ్రామములు పట్టణములు 108 పీటలో 1981 నాభాశక్తికర్మలప్రకారము ఇదు నివాస యోగ్యముకానిది ఒక గ్రామము కలదు తాలూకాలో రెండు గ్రామములు పటణములుగా గుర్తి పబడినవి 1951 జనాభాశక్తికర్మల వివర ఈ తాలూకా జనసంఖ్య 1805 కాశము పెగిలట్లు తెలియుచున్నది

అమలాపురము ఇది తాలూకాకు ముఖ్యపట్టణము మన్యరెడ్డా యొక్క మెయిన్ కెనాల్ పై రాజమండ్రికి వాయువ్యాదిశగా ఇది ఉన్నది పట్టణ జనసంఖ్య 24088 (1981) ఇందు 12079 మది పురుషులు 11984 మంది స్త్రీలు ఇది మూడవ తరగతి మున్యసిపాలిటీ 1924 నాటి జిల్లా మునపలుకోర్టు ఇవట స్థాపనబడినది మొట్టమొదట స్థాపించబడిన వ్యాయస్థానములలో ఇది ఒకటి ప్రస్తుతము పబ్లిక్ అర్డర్ సేటు జడ్జి కోర్టు

కూడ కలదు తాలూకా కేంద్రముగనుచేత తాలూకాలో ఉడవలనన తాగనీలుచారు స్టేషరీ బ్లె మెక్సిస్టేటు బ్లె రిజిస్ట్రీ అఫీసులు ప్రభుత్వమువారి ఆముత్రి ఇచ్చట పుతారుగా అటులు కాలవలక్షుర నిర్మిచబడి వి ఇచ్చట రెవెన్యూ డివిజన్ అఫీసులూడ కలదు గరములో ఎధార మైన రహదారి ఉత్తర దిశాములుగా రెడు మైళ్ళ పొవుర కదు ఇది ఉత్తరముర కావన ఒడ్డునుండి దిశిణముర పేయూ శివాయరకు పోవుచున్నది ఈ స్తూము ఎలివరే పొడవుగా ఉన్నది వెల్పు మూడు నాటగు ఫర్లా గురికు మిచి లేదు మెయిన్ రోడ్డుల కూర్పు నగరము వృద్ధి చెడుచున్నది పూర్వము దీని కాకులైర బ్లె రెడ్డు జ్ఞానకారము ఆమెకు మోర్లి పేరు అను పేరుపెప్పిరి ఇచ్చట వెట్రీ కో-ఆపరేటివ్ బ్యాంకు ల్యాండు మార్పు గేజి బ్యాంకు పెట్రోల్ డెల్టా ఫుక్ మెన్స్ కో-ఆపరేటివ్ సొసైటీ కలవు ఎముగవు చేరుపేసు కాకినాడ అమలా పురము జిల్లాలో ప్రధానకేంద్రములుగా ఉన్నవి హిందువులు ఎక్కువనుది కలరు ముల్కమును క్రైస్తవులుకూడ తక్కువ సంఖ్యలో ఉన్నారు

వర్ణసాయము ఇచ్చట ప్రధానమై ఇచ్చట ఎన్ కే బి ఆర్ కళాకాల ఒకకలదు అలమూరుపద్ద గోతమి గోదా వారిపై వ తెర నిర్మాము రిగిన ఎవన పట్టణ ప్రాముఖ్యము పెరిగి ఇది దోది నాభ్యర్థి చెడుచున్నది ఇచ్చటనుండి ఒక రహదారి రిక్ మైళ్ళు దూరములోను గన్నవరమువరకు అరగా వైవతేములు గోదావరిపై గన్నవరము దగ్గర ట్టిన అగ్నిషక్తుకు 1 ఫర్లా గు దూరమువరకు పోవును అమలాపురం నుండి కొత్తపేటమీదుగా బొబ్బరలంకకు ఒక మార్గముకలదు ముమ్మిడినరము తెడమూరు లకల మీదుగా ఏమూరు లంక వరకు ఒక రహదారి లదు జనుమువల్లి పేయూరలమీదుగా ముక్కానులకు ఒక మార్గముకలదు అమలాపురము ముత్తైళ్ళ రము మార్గ మొకటి కలదు రైలుమార్గములు ఈ తాలూకాలో లేకపోవుటచే బస్సు కారు ప్రయాణములు హెచ్చుగానున్నవి కొబ్బరి చెరకు ఇవట ప్రధానమైన వంటలు

అల్లవరము ఇది తెడమూరు లంకకుపోవు రహదారిపై అమలాపురమును ఆరు మైళ్ళ దూరములో వాయవ్యదిశగా ఉన్నది గోదావరి నీరు చేరకపోయినను నూతిపీటి నదు పాయమువలన కొబ్బరి తోటల పెంపకము అధిముగా జరుగు

చున్నది ఇందు దాదాపు 6 900 మంది ప్రజలుకలరు ఇచ్చట ప్రతి దినం ఒక శివాలయముకలదు ప్రతివారమునకు ప్రతి మాసములో ఉత్సవములుగును ప్రతి అదివారమునకు సంత జరుగును దీని శివారు గ్రామము రాజుపాలెము తల్లియ కటుంబములు ఎక్కువగాను డుట్టి దీనికా పేరువచ్చెను ఇది వ చాయశివల గ్రామము

అందజీ పేరు ఇది పెద్ద వ్యాపారస్థలము ఇచ్చట నూనె మిల్లులు ధాన్యపు మిల్లులుకలవు అమడము నూనె గానుగలది ఇచ్చటనుండి పెక్కుచోట్లకు ఎగుమతి అగును గానుగపిండిని కుగ్రాసముగాకూడ ఉపయోగించుచున్నారు పీచు పరిశ్రమకూడ ఇచ్చట కలదు

బెండమాదిరిలక అమలాపురమునకు దక్షిణముగా నైర్వతిమూలలో సుమారు 12 మైళ్ళదూరములో ఇది ఉన్నది ఇది కొమగిరి ట్టణ శివారు గ్రామము కొమగిరి ట్టణములో పీచు ఉత్పత్తి కరీషుడు కేంద్రము అవు అందుచే ఇచ్చట కూడ పీచు పరిశ్రమ అభివృద్ధి కెందుచున్నది వైసకేయము గోదావరికి రెండు మైళ్ళ దూరములో ఉన్నది ఇది ఒకప్పుడు ఓడతేవుగా ఉండెడిది దీనికి సమీపమున అగ్గయులేచే ఒక ఫ్యాక్టరీ నెలకొల్పబడినదట అది మరల క్రొత్తచోటికి మార్చబడినదట అందుచే చివరకు ఆ రెండు ప్రాంతములు పాతకోట క్రొత్తకోట దిబ్బలుగా మారినవి అవి పల్లెవాణ్ణి ఆక్రమించబడి పల్లె లేక కోల్లవారి దిబ్బగానేడు పిలువబడుచున్నది

సుమ్మిడిపరము ఇది కాలాకాలో ప్రధానపట్టణములలో ఒకటి అమలాపురముకు ఈశాన్య దిక్కుగా 6 మైళ్ళ దూరములో ఇది కలదు అమలాపురమునుండి నీలవల్లి కోరంగుల మీదుగా కాకినాడకుపోవు మార్గములో ఇది ఉన్నది ఇచ్చట చాల పురాతనమైన విష్ణ్వాలయముకలది కలదు దీని సంతము లపై తెలియని వ్రాతలు అనేకములుకలవు అన్న పల్లి ఆస్పదక్తుకు 4 మైళ్ళ దూరములో ఉన్నది ఇచ్చట ప్రసిద్ధికెదిన కాల యోగిశ్వరుడు కలదు ఈయన సుమారు 20 సంవత్సరముండి ఆహారపానాదులు విసర్జించి ధ్యాననిమగ్నుడై ఇక్కడ ఉన్నాడు ప్రతి సంవత్సరము శివరాత్రి సమయమున ఈ కాలయోగి ప్రజలకు దర్శనమిచ్చుటచే ఆనాడు చాల పెద్ద ఉత్సవము జరుగును కాలయోగి మాచోత్సవమును తెలిసిన వాటినుండి ప్రజలవేకులు వచ్చిపోవుటచే ఈ పట్టణము క్రమముగా వృద్ధి చెందెను రాకపోక సౌకర్యములుకూడ పెరిగినవి

నేడుమారు ఇది అమలాపురముకు ఉత్తరముగా 4 మైళ్ళ దూరములో ఉన్నది అమలాపురము మొయినాళువ వలస నీటి సరఫరా ఈ గ్రామమునకు జరుగుచున్నది ఇచ్చట పురాతనమైన "తైన విగ్రహములుకలవు" వాటిని కదిల్చినచో ప్రమాదమువచ్చునను భీతితో అవిగ్రహములను ఎవ్వరును కదల్చినవారులేరు

ఇవిగాక ఐనపల్లిలో రెండు ముక్తేశ్వరాలయములుకలవు క్రొత్త ఆలయము తొత్తరమూడికి 6 ఫర్లాగుల దూరములో నున్నది అచ్చట దేవిరాజరాజేశ్వరికలదు పేరూరు గ్రామము చాల సారవంతమైనది తమిళనాడునుండి వచ్చి ఈ గ్రామములో స్థిరపడిన బ్రాహ్మణులు పేరూరు బ్రాహ్మణులందురు పీరు సంస్కృతమును వేదములను వాగుగ అభ్యసించినవారు

ఒకప్పుడు కోనసీమ రహదారి సౌకర్యములు లేమిచే ఇతర ప్రాంతములకు చాల దూరముగా ఉండెడిది పూర్వము కోటిపల్లినుండి పేరిలో అమలాపురంకేరెడివారు 1929 నవంబరు 1 తేదీన కాకినాడనుండి కోటిపల్లివరకు రైలు మార్గము వేయటవలసిన సరుకు ఎగుమతులకు చాలసౌకర్యము ఏర్పడినది కాని రెండవ ప్రపంచ సంక్రామ్యమయములో ఈరైలు మార్గము రద్దుచేయబడినది కాకినాడ రాజమండ్రిల ద్వేసరైలు స్టేషనులు లభించును అప్పు మార్గములు కూడతక్కువ కాని ఆలమూరు స్థాంతము వంతెన నిర్మాణము కోనసీమకు క్రొత్తకోటను తెచ్చినది మద్రాసు కలకత్తాలను కలుపు టియన్ టి పేషంట్ ప్రాజెక్టు 6 రామండ్రి పిరాపురము కాలాకాల గుండా ఆలమూరు వంతెనపై నుండి మరలింపబడుటచే గోదావరికి ఇరువైపులనున్న ప్రాంతములకు రాకపోకలు చాల సులువై పోయినవి అమలాపురం కాలాకాకు పూర్వము పాంచాల దేశమేడి పేరుండెదట

ది ౨

అమాత్య విద్వదు

అమాత్య విద్వది ప్రళంస దక్షిణహిందూ శాసనము (ద హిం VI నెం 182) లో కనవచ్చుచున్నది ఈ శాసనము గుంటూరు మండలము శాస్త్రులకాలాకా అప్పికట్ల గ్రామములోని విశ్వేశ్వరాలయమున కలదు దీని కాలము శక 1078 (క్రీ శ 1151) శాసనము తెలుగు లిపిలోనున్నది ఇందులో కొంత పద్యమయముగను కొంత గద్యమయముగను కనవచ్చు

చున్నది కానని లిఖింపఁ జూచుకొనుచున్నది కొన్ని లేఖక ప్రమాదములను కలపు అమాత్య విద్వది రెడవకొనుచున్నది యల్లయినచెగ్గడ వ్రే పల్లిలోని శ్రీభావనారాయణ దేవరకు అఖ డవర్తి దీ ముక్తకై 12 బిరుదు మాడలు నమర్పించినట్లు ఈ కానము చెప్పుచున్నది

కానన సారా శము

శివశేషుడు బ్రాహ్మణుడు వొర దూరికివ్రథువు అతడు కళ్యాణగోత్రోద్భవుడు అతత గుణవిధి పుణ్యమూర్తి అయిన భార్యపేరు గుడమాలి ఈ ద పతులకు మ త్రికేతడు జ్ఞా చెను కేతనచెగ్గడ అత్యునిక్యనికేతనుడు ధర్మోపేతుడు ఈతనిభార్య ముద్దమా బి ఈ ద పతులకు అమాత్యవిద్వదు జ్ఞా చెను విద్వనచెగ్గడ ఊరితనయకాలి ఈయన భార్య దోసమా బి విద్వనకు దోసమా బికు కేతుడు విద్వనమల్లడు అను ఇరువురు తనయులు ఉనయించిరి కేతన హితమిగళాని విద్వనమల్లడు సమస్తజనామర నుడు ఇంద్రభోగళాని ఈతడు శ్రీమన్మహామ డలేశ్వర త్రిభువ మల్లదేవ పోత్తపి చోడమహారాజులనొద్ద అధ్యక్షుడు ఇతడు శక 1078 (క్రీ శ 1151) న ఉత్తరాయణ సంక్రాంతి నిమిత్తమున కమ్మనాటిలోని వ్రే పల్లి యందలి శ్రీభావనారాయణదేవరకు ఆచార్యులము అఖ డవర్తిదీపమునకు తెట్టిన బిరుదు మాడలు 12 వీనినేకొని మారెని కామరాజు కొడుకు దేవన అనునాడు తన పుత్రాను పాత్రకముగ నిత్యము మానెందు నేయి పోయగలవాడు

పై కాననాధారముతో అనాటి చారిత్రకాళములు కొన్ని తెలియుచున్నవి తూర్పు చాళుక్యప్రభువగు రా రాజు నరే దుని కుమారుడు రాజే దచోకుడు కలొత్తుంగ బిరుద వాచుమునహి చి మాతానవల దియగు చోళరాజ్యమునకును విశ్వ ఎతామహారాజ్యమును వే గి రా యమునక అధిపతి యయ్యెను గ నై కొ డచోళపురము రాజధానిగ చేసికొని చోళరాజ్యమున దే యండి కలొత్తు గ రాజే ద్రచోడుడు వే గి రాజకావ్యముల నెరపు చు డెను తనతనయులను క కు ప్రతిగిడులుగ వే గి రా యపాల మునకు ప చెను ఇతడు తన క్రీ ద పనితీయుచున్న సేనామలకు ఇతర ఉద్యోగులకు రాజ లా ఛనములిచ్చి వే గిదేశమును కొన్ని మండలములుగా నొనర్చి వాటిలో ఒక్కొక్క మండలమునకు ఒక్కొక్కని అధిపతిగా నొనర్చెను అట్టివారే మండలికులు మండలాధి

పతులు మ డలేశ్వరులు అను పేళ్ళతో ఒప్పరి వీరు చాళుక్య చోళరాజు కులొత్త గనకు సాను తురై వే గిని పాలించు చు డిరి ఇట్టిమా డలికులలో పెంనాటివారు చాగివారు ప్రాసాయలు చోళరాజులు మున్నగు వారెందరో కలరు వారిలో పోత్తపిని రాజధానిగవే గిని తెల గుప్రా పమును పాలి చిన చోడమహారాజునొద్ద విద్వచెగ్గడ రె డవకమారు డగు విద్వమల్లడు అధ్యక్షోద్యోగము ను డెను

గు టూనును డి మన్నేరు వరకుగల ప్రాంతమును పూర్వము కమ్మనాడని వ్యవహరించిరి అనగా పూర్వపు కమ్మ నాటిలో నేటి నరసరావు పేటకాలూకా బాపట్ల కాలూకా ఒ గోలుకాలూకా మార్కాపురము కాలూకాలు ఉండి ట్లు కానముల వలన తెలియ వచ్చుచున్నది పోత్తపయను గ్రామము దేవు కడప మ డలములోని రాజు పేట కాలూ కాలో చెయ్యెనుకదీ తడమున కలదు పోత్తపి అట్టియే ఆ ప్రాంతము కు పోత్తపినాడు అనుచేరు కలిగినట్లు కనిపించు చున్నది శ్రీ కాళహస్తి మాహాత్యము నందలి కన్నప్పయను వామా తరము గల తిప్పనియొక్క జన్మస్థానము పోత్తపి నాటి లోని ఉడుమూరు అని ధూర్జటి కవి వ్రాసెను పోత్తపి నాడు అను చేరు కలిగినది రెండు ప్రా తము లుండినట్లు ప్రాచీనా ద్ర చారిత్రక భూగోళము వలన తెలియ వచ్చు చున్నది అందు మొదటిది కడప మ డలములోని రాజుపేట కాలూకా ప్రాంతము రె డవది తూర్పుగోదావరి మండ లము నందలి ఎతాపుర ప్రాంతము కానమున కనవచ్చు పోత్తపి చోడ మహారాజు చాళుక్య చోళ చక్రవర్తి యగు రె డవ రాజరాజచోళుని సాను తురై నట్లు తెలియుచున్నది రె డవ రాజరాజచోళుడు ఇమ్మడి కులొత్తు గచోమని కుమారుడు ఈతడు చాళుక్య చోళరాజ్యములను క్రీ శ 1145 ను డి 1178 వరకు పాలి చినట్లు క వచ్చుచున్నది ఉపా తపి తెలుగుచోళులకు సంబ ధి చిర మేనుపేరు కాళిలవారు నెల్లూరు మండలమున రాజ్యములు నిర్మించుకొని కొంత స్వాతంత్ర్యము కూడ అవల మించుచు పాలన సాగించి ట్లు తెలియుచున్నది పోత్తపి పాలించిన తెలుగుచోళులకు మధురాంతకపోత్తపి చోళులనియు బిరుదుగాముము కలదు దాక్షిణాత్య చోళులగు నైన వరా తకుని సామంతులలో మధురాంతకుడను సతదోక డు డెననియు అతడు కడప మండలములోని పోత్తపి రాజ ధానిగ చేసికొని పాలించెననియు అతని పేరుమీదనే మధురాం

తక పొత్తపి చోళులను పేరు తెలుగుచోళుల కేర్పడినదనియు విశదమగుచున్నది కా చీపుర చోళులకు మధురనేల పాండు్య లకును చైరమల దెను పాండు్యల నొకప్పుడు జయించి చోళులు వధురా తక విరుదు చాల్పుచు డిరి దానినే వరంపరిగా తెలుగుచోళులను వహి చుచుండిరి క్రి 11వ శతాబ్దమునాటి ను డియు పొత్తపి చోళుల కానవములు కడవ మండలమున కనవచ్చు చున్నవి

కానవమున క వచ్చు ప్రేంత్లి నేటి గుంటూరు మండలము నందలి రేంత్లి అయియుండునేమో అ దలి భావనారాయణ స్వామివారికి ాదనవల్లదు అచంద్రార్కముగ అఖండ వర్దివము నిర్మహి చుటకగాను 12 విరుదుమాడలు సమర్పి చెను దేవన అనునతడు మారెని కామరాజు కొడుకు ఈతడు ఈ 12 మాడల నుంచుకొని నిత్యము మానెడు నేయి స్వామివద్ద దీ మునకై పోయవలయునని ఈ కానవము చెప్పుచు డి విరుదమాడలు అనగా ప్రత్యేక రాజవిహ్నములుగల 12 గారమాడలని తెలియుచున్నది మాడ అ గా సుమారు పది రూకల విలువ గడిగిన నాచెము కానవములలో మాడలు అను శబ్దము కవచ్చుచున్నది అనాటిశ్రువుల పేర్లతోగాని విరుదులతోగాని ఇది తెలియుచున్నది కలీప్రంగమాడ గంగ మాడ మధురాంతకమాడ అనునవి ఇట్టివే

తం అం కా

అమాత్య విష్ణువు

ఈతని నామధేయము గుంటూరుజిల్లా నరసారావుపేట తాలూకా నాదెండ్ల గ్రామమునందు వెలకొనియున్న మూల ప్లానేశ్వరుని అలయమునందు వేయించబడిన ఒక కానవము నందు కానవచ్చుచున్నది దహిం(IVవె 832) అమాత్యవిష్ణువు తండ్రి నరసింహశట్టు జిల్లాంబిక ఈయన ధర్మపత్ని విష్ణు మంత్రి శక్తి నరసింహశట్టు పెనుమడము అను గ్రామమునకు ఆధిపాథుడు కరణము కావచ్చును పెన్మడగ్రామము క్రయూ విద్యకు విలయులైన బ్రాహ్మణుల కాలవాలముట అమాత్య విష్ణువు బహుసంగుడ శోభితుడు ఇతడు కాలివాహన శకము 1088 (క్రి 1148) సంవత్సర విషువంత్రాంతి నిమి తమున నాదెండ్ల మూలస్థాన ము పాశ్వర దేవరకు కాళ్యణదీపకమును వ్రువర్ణించెను అమాత్య విష్ణువు కారచ్యాజుగీత్రుడు

ఈ యమాత్యు డెవరిపేతో మందెనో తెలియరాదు

క్రి 1148 ప్రాంతమున వెలనాటి చోడులు ఆంధ్రదేశము నేరిరి ఇప్పటి వెలనాటిరాజు రె డవ గొంతరాజు కావచ్చును ఈ ిష్ణుమంత్రి వెలనాటి రాజ్యములోని వాడు కావున వారి వద్దనే అమాత్యుడుగ ఉ దెనని ఊహింపదగి యున్నది ఈ కానవము సంస్కృత శ్లోకములలో మున్నది

అం ల రం

అమాన్ మహలు

అమాన్ మహలు అనగా కాంతిసాధము గోల్కొండ కుతుబుహిపాల కాలమున సుల్తానులు ధర్మాసనముండు గొప్ప కట్టడము అమాన్ మహలు అనబరగెను (గోల్కొండవరిత్ర-ఆబుల్ మజీదున్ దీఖి పుట 825) కుతుబుహిపా వంశమువారు న్యాయనిర్ణయము చేయువట్ల మిక్కిలిశ్రద్ధహించుచు డిరిని చారిత్రకలు వర్ణించుచున్నారు విదేశయాత్రికులగు టిబెర్నియరు శేవిసో మున్నగువారి కథనములు దీనిని సమర్థించుచున్నవి ముఖ్యముగామహమ్మదుకలిక కుతుబుహి(1580 1612) సుల్తానుమహమ్మదు (1612 27) అను పరిపాలకులు ప్రజలకు న్యాయముచేయార్చుటకు శ్రంసినియమైన కృషిచేయుచుండిరి మహమ్మదుకలి గొప్ప భవననిర్మాత అయిన హ్మియో సుందరములను ముప్రసిద్ధములను అగు ప్రాసాదములతో హైదరాబాదు నగరమును అలంకరించెను ధర్మాసనమునకై అతడు దాదుమహలు అను మహాభవనమును కట్టి చెను కాని ఇది వర్షపాతములకును విద్యుద్బాతమునకును గురియై కొ తళిథింమయ్యెను మహమ్మదుకలి తమ్ముని కుమారుడును కులీయనంశరము గోల్కొండ న హినవనును అధిరోహించిన వాడను అగు సుల్తానుమహమ్మదు పిడుగుపాటుచే దెబ్బతిని దాదుమహలును మరమ్మతు చేయించెను అంతటితో తృప్తి పడక ఈవ్రథువు కాను స్వయముగ మరొక బ్రహ్మాండమైన ప్రాసాదమును ధర్మాసనమునకై అమానుమహలు అను చేరిత కట్టించి కీర్తిపడసెను

ఈభవనము న్యాయార్థులగు జనులక దరకు అందు తాటులో ఉ డుటకును ముప్రథిశముగా ఉండుటకును వీలుగా నగరములోనికి ప్రవేశించుటకు వాడబడు రాజమార్గము మీద ఉండెదట కుతుబుహిపా సుల్తానుల న్యాయనిచారదాపద్ధతి ఇట్లుండెను వ్రథువు అనుమనుహలు యొక్క తాల్కానీమీద అసెనుకై యుండును అతనివ్రక్క భాజానరా అను ఒకఉద్యోగి

నిలబడియు డను వలెగిరి డ ఒక అమాత్యుడు నిలబడి న్యాయమును అర్థించు ప్రజలను దీక్షిస్తే ప్రజలను నేరించుచు డను బిరారు వి తివక్రములు ప్రోగై నవిమ్మట వాటిని ఒకనంటను చి పైకి పుచు దిరి వలెమి నున్న అధికారి ఒకను క్రిందకు జారవిడిచెడివాడు వి తివక్రము లతో ఆనంటని కాళ్ళతో పైచేరుకొనుచుండిరి ప్రభువుకు న్యాయార్థయము దు తోడ్పడుటకై భాజీలనబడమునల్యాను న్యాయవైతలను హి దూ ధర్మవర్తకణ కై పండితులును సమావిమి లగుచు దిరి

న్యాయార్థులగు ప్రజాసమూహములు అనుమనుహలు అవరణము న దు గమిగుడు చు దిరి వారు తొడ తొక్కిడి చేయుటకగాని క్రమశిక్షణ రహితముగ ప్రవర్తించుటకు గాని వీలు లేకు డ ఏర్పాట్లు చేయబడు చుండెను కా తి సౌద ప్రా గణమున దు గ్గమలతో మూడకవ్వలు ఏర్పాటు చేయుచు దిరి ఈవగ్గములు దృఢమైన వంభ యలకు కట్టబడు చుండెను ఎవ్వరును తమక రీతికముగ కవ్వనుదాటి గాని వగ్గములను అతిక్రమించగాని వచ్చుటకు వీలులేదు న్యాయార్థులైనవారిని ఒక ప్రత్యేకమార్గముగు డ తెచ్చి ప్రభువు మక్షమున వలెగిరి నిలబెట్టుదురు అట్లుచేసుటకు వీరువగ్గములతో నిర్మించిన మరియొక కవ్వను రాజవలసి యుండెను అన్యాయమునకును పీడమునకును గురియైన అభిగ్యం పాలిటి కల్పవృక్షముగా అమానుమహాలు ప్రాంగ ణము ఖాసలెను

సుఖాలమడు భోగ నియమ గా పరిగణించబడిన అబ్బిల్లకుటుంబపాకూడ క్రి శ (167-72) న్యాయవిచారణ య దు మిక్కిలి శ్రద్ధమాపెడివాడని థానోప్రశంసి చెను ఎంత వలుకుబడిగల సామంత ప్రభువులైనను అన్యాయా చరణము చేసినచో శిక్షాప్రముమ తప్పించుకొనలేకండిరి బలవంతులను న్యాయనిర్ణయమునకు తలయొగ్గవలసినదే అబ్బిల్లా న్యాయబుద్ధిని ప్రదర్శించు ఒకటి తెండు నన్ని వేళము లను థానో గ్ర థస్థము చేరియున్నాడు ఒకఅమీరుప్రభువు ఒక హుండికాడనివద్ద 5000 రూపాయలు బదులుతీసికొని ఆసోమ్మును న్యాయముగా ఇచ్చివేయక హుండికాడనిపై బలప్రయోగముచేయుటకు తలపడెను ఈ చా వాసు వి ని అబ్బిల్లాకక్షమహా న్యాయవిచారణచేసి అమీరును హుండి కారునిధనము చెల్లించుటకై కాసిం చెను సై ది అను చరిత్ర

కాదడు మరియొక అభియోగమును గూర్చి వ్రాయుచున్నాడు ఎలిలెగు అను అమీరా డు వర్తకవర్గ బదులచే అసోమ్ము ఎ చేయుటకుచూచెను సైల్రాను అచావాను విచారణచేసి ఎలిలెగుకవచ్చు అచాయనుమండి 0 లే 40 ఏకహామ్ము లను ట్టియు చి అసోమ్ము వర్తకలకు ఇచ్చి చెను దానిచే పూర్తిసొమ్ము చెల్లి పుకాబోగా కురదలాకు ప్రభుత్వము తొక్కి ముండి వర్తకులకు పరిహారమిచ్చి చెను

ఖం ల రం

అమానిగుడిపాడు

అమానిగుడిపాడు కర్నూలుజిల్లా మార్కాపురం తాలూ కాలో ఉన్నది దీని పెద్దగుడిపాడు రామలి గా పురము అను పేర్లుకూడకలవు దీనికి 7 మైళ్ళలో మార్కాపుర వట్టణము కలదు ఈ గ్రామముకు తూర్పున గుడతేల్లి పడమటగ్రవు పాల ఉత్తరమునఅదవి డక్షిణము చట్టిమిల్లు సరిహద్దులుగా ఉన్నవి దీనివిస్తీర్ణము 7014 ఎకరములు దీని చుట్టువతోటలు మైదానములఉన్నవి ఇచ్చట తొగ్రగం కొ డ ఒకటిఉన్నది ఇది చ గురాయిచే గులకరాయిచేయ్యబడి ది

1981 న జనాభా లె గుం ప్రకారము ఈ గ్రామమున పురుషులు స్త్రీలు కలసి 9428 మ ది ఉ దిరి ఈ సంఖ్యలో పెద్దూర్లు తిరగమలవారు పెద్దూర్లు జామలవారు కలిసి 158 మ ది ఇచ్చట ఇ ధ్దు వాడవాడలుగా నిర్మి చెబడినవి వీటిలో 48 కాంట్రీలు వృగల ఇ ధ్దువాడకలవు గ్రామ్యు లో 80 శాతమవారు తొన్నఅన్నమును 83 శాతమువారు ఇతర అన్నములను తి దురు 2 శాతమువారు మాత్రమే వరి అన్న మును తిండదురు వీరందరు కాచి వీటిని ప్రాగుదురు ఇక్కడ మంచినీటి ఎద్దడిలేదు

వొద్దులవాగు ఎగువచెరువు దిగువచెరువు కాపుల మొద లగునవిఈగ్రామమునకు కల నీటివనరులు వీటిక్రిందరాగి శిక్ష తొన్న వరి కొర్ర కంది అరిక ప్రత్తి జమము మొదలగు పైరులు పండను ధాన్యమును గాడెలో తగ్రవరచుదురు ఇక్కడ తమలపాకతోట ఒకటిఉలదు తమలపాకులను మార్కా పురమునకు రవాణాచేయుదురు ప్లాకులు చాచుకొనుటకు కూరగాయలను పండితురు 1980-81 సంలో పంటల క్రింద 3800 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడెను చెదవు క్రింద 400 ఎకరములభూమియు కాపులక్రింద 670 ఎకరములభూమియు పొగుబడి అయెను మొత్తం సహాయము 450 ఎకరముల

భూమి మీన వల్లయి అగుచున్నది ఇచ్చు చిప్పడవి ఒకటి ఉన్నది ఇది ఎర్రగా కపాతె రే అగు పా క్రిత న్నది పశువుల మేవలన అమీనాబాదు 5000/- రూ లు ఆదాయము వచ్చెను ఇవటి అకలిలో జీలు చిరుకవులుకు కలవు

ఈ గ్రామములో 1847 నవంబరు 833 మేలు 4246 గొర్రెలు 140 పదులు 1831 కొట్లకున్నది దివమునకు 400 లీటర్ల పాలు వారమునకు 5 కి గ్రా నెయ్యి స్థానికులు వాడుకొని వారమునకు 85 కి గ్రా నెయ్యి గు టూరు విమకొండలకు ఎచ్చయిచేరి

ఈ గ్రామ పజలముఖ్యశ్రీవికాధారములు వ్యవసాయము కూలి కటిర పరిశ్రమ కొదరికి ఎద్దుల ధ్వజోలుట జీవనాధారము కంఠాలివారు వక్రంగులు కమ్మరులు కుమ్మరులు మగలివారు చాకిలివారు కలరు చేనేత కృష్ణ కుటీర పరిశ్రమలన స్థానికులకుచాలిన క వక్రములని చుచున్నది వ్యవసాయచాదిలకు కూలిలు దొరుకుదురు దినమునకు కూలిరేటు పుడమినకు రు 1-0 లు బ్రు రు 1/ లు

అమానిగుడిపాడులో నవన హాస్తిమి లయము త్రిపురము ఓరికేవ్యాలయము రామాలయము శివాలయము ఉన్నది వీటికిమూడవ రమల మాగాణిహస్తము 4 ఎకరముల మెట్ట మాన్యముక వు ఇచ్చు జాకరలు జరుపుదురు

ఈ గ్రామమునకు 20 మైళ్ళ దూరములో మార్కాపుర నై తేలెస్తేనుఉన్నది 4 మవ్వికోట్లగలవు దీనిని పొరుగు గ్రామములతో మనీకోట్ల కలవుచున్నది ప్రయాణమునకు 100 రె డెల్ల ల డ్లు 4 పైళ్ళు ఈ గ్రామమున కలవు

ఈ గ్రామములో కాచి పోస్టాఫీసు ఎలిమెటరీ స్కూలు ఉన్నవి ఇది పచాయతి పరిపాలకల గ్రామము ఇవటి పచాయతికి సాలీనా ఆదాయము రు 5000/-లు పంచాయతి రేషియో పర్కారుని నిశ్చాతి చారడగలవు ఇవటి కోట రేటిక పొనైటి 80 మడి గ్రామస్థులకు అప్పచ్చిది వైసీసేటుగా అప్పులిచ్చువాడు కూడ కలరు పశుకోములకు రైతుల నామ వైస్యము చేయుచు ఇచ్చట 10 కిరాణి దుకాణములు మాస్రము ఉన్నవి

ఈ గ్రామమునకు 0 మైళ్ళలోఉన్న ఎర్రగోడ పాలెం లోని కంఠి కాగ్గలయసునకు జనల్ అనునదికి కవుల ఇనుపక్షికి గ్రామస్థుల పోవుదురు హైస్కూలు చదువులకు ఎర్రగోడ పాలెమునకును కళాశాల చదువులకు కర్నూలునకును

విధ్యారులు పోవుచును కోట్లూకు నవోజిహ్మిర ఆసీసుకు తాలూకా కడేకి 17 మైళ్ళలోనున్న మార్కాపురముకు పోవుచును పోలిసుస్టేషను తాల అభివృద్ధి కేరముకు ఎర్రగోడ పాలెముకు పోవుచును ఈ గ్రామమునకు 4 మైళ్ళదూరములో బప్పు మారమున్నది స్వర్ణ బర్ల వైసీసేటు బప్పులు ఎర్రగోడ పాలెముది మార్కాపురమునకు పోవును

మా క్షే

అమీనాబాదు

అమీనాబాదు గు టూరు జిల్లా సత్రెపల్లి తాలూకాలో ఉన్నది దీని 11 మైళ్ళ దూరములో గు టూరు పట్టణము కలదు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 3318 ఎకరములు ఇచ్చట తెల్లరాయికొడ ఒకటి ఉన్నది దీనిపై చెట్లుకలవు

1981 న జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో పురుషులు స్త్రీలు కలసి 4077 మంది ఉడిరి ఈ సభ్యులో పెద్దూలుజాతులవారిని పెద్దూలు తరగతులవారిని 402 మంది ఇచ్చట ఒకచో ఇదుగురు పురుషులు ఒకచో వలయా కారముగాను ఉన్నది వీటిలో 40 పె ఉడిర్లు 10 కాక్రీటు కమ్మగల ఇడ్లు ఈ గ్రామస్థులలో 70 శాతము వారు పరి అన్నమును 10 శాతమువారు తొన్న అన్నమును 15 శాతము వారు పరిగ మొలగు అన్నమును తినుచు మీన వానివీని ప్రకాగుదురు

నాగార్జున కాలవ మల్కా చెరువు లిగాల చెరువు అక్కులచెరువు రమలపైచెరువు చిక్కిగుంటచెరువు ఈ గ్రామమునకు గల నీటివనరులు వీటికింద పరి తొన్న చెరువెక కది పరిగ ఉల్లి వండును ధాన్యమును గాడెలలో నిలవ చేయుదురు ఫలాయములను గు టూరుకు నర్సారావు పేటకు లాకిలై 10 డ్లపై రవాణా చేయుచును ఇచ్చట 80 ఎకరముల నిమ్మతోట ఒకటి కలదు 1988 97 వ లో రు 10000 ల విలువకల నిమ్మకాయలు గు టూరునకు ఎగుమతి అయ్యెను ఇచ్చట పంటలకు 1800 ఎ రముల భూమి ఉపయోగపడెను కాలవకింద 800 ఎకరముగూను చెరువు క్రింద 70 ఎకరముల భూమి సాగుజీ ఆయెను రెడు ఆయల్ ఇ జనులు రెడు ఎత్తెక్కి మోటారులు 160 ఎకరముల భూమికి నీటిని సరఫరా చేసెను ఒక ట్రాక్టరు 100 ఎకరముల భూమిని రుమ్మెను ఇచ్చట 1000 ఎకరముల గడ్లవు

సేల 818 ఎకరల ౧ ఎకరల 1500 ఎకరముల కంటే ఎక్కువ
సేల ౧౧ చదు ౧౬౬౬ భుక్తుల పరిపాలనలో 50 ఎక
రముల చిట్టడం కలదు అమీనాబాదులో 4000 గేదెలు
1500 అవులు 600 దుల్లులు 700 దుల్లులు 600 మేకలు
5000 గొట్టెలు 800 చదులు 2000 కోళ్ళు కూడా కలవు
వారము కు 4000 లీటర్ల పాలు 224 కి గ్రా వెన్న 500
గ్రాడ్లు స్థానికులు వాడుకొందురు

ఈ గ్రామస్థులకు వ్యవసాయము కూలి వ్యాపారము
ముఖ్యమయిన జీవనాధారములు క పాలులు వడ్ల గురి
క వడ్ల గురి 20 మంది గొల్లలు 9 మంది వడ్లదారాదలరు
కటిర కిక్కిమ వలన మేదర వాడ్లు జీవు చున్నార
రు 8000 లు లువగల బట్టలు కట్టల మెడలకు విచట్టు
క్రమం లైలో అమ్మడరు ఇంటి క్వరి సుడి
రు 10000 లు విలవగల రాయి క్రవ్వలదెను అ దలో 5
కాశము స్థానికముగా ఉ యోగించకొని విగిరిన రాతిని
గు టూరు కు ర్పారాపు కేటక గువతి చేరి వ్యవసాయ
చారులకు కూలిలు దొరుకుదురు నిష్కలుడగు మగవానికి 10 ము
నకు కూలిరు 30 లు స్త్రీకి రు 250 లు పాధాణముగా
మగవానికి కూలి దినమునకు రు 2/ లు స్త్రీకి రు 150 లు

ఈ గ్రామమునకు 8 ఎర్రా గురి దూరములో వేమూరు
పాడు రైల్వే స్టేషను ఉన్నది గవర్నమెంటు బస్సులు
గు టూరు సుడి ఈ గ్రామము మీదుగా నర్పారాపు కేటకు
గ టగ టకు పోవును ఇవట 10 వడ్లకోర్లు ఉన్నవి దీనిని
పొరుగు గ్రామములతో ఒక కాదరొడ్డు కలపుచున్నది 00
రెండెడల దుల్లు 25 పైకిళ్ళు ప్రయాణమునకు ఉపయోగ
వచెను

అమీనాబాదులో క్రాచి పోస్టాఫీసు ఎలిమెంటరీస్కూలు
హైస్కూల్ ఉన్నది విద్యుచ్ఛక్తిని గ్రామములలోని 80
ఇడ్లవారు వాడకొనుచున్నారు ఇది పంచాయతీ పాలన కల
గ్రామము ఇచ్చట పచాయతీ రేడియో సెట్టు కలదు ఇచ్చటి
సహకార సంఘము రు 125000 లు గ్రామస్థులకు అప్పుగా ఇచ్చి
నది ఈ గ్రామములో 10 కిరాయి కుడలులు 2 కాఫీ
హోటళ్లు ఒక పోడాల్సీ సిగరెట్లు దుకాణము ఉన్నవి ఈ
గ్రామమునకు మూడు మైళ్ళ దూరములో ఫిరంగి పురము
కలదు అందరి కంటి కార్యాలయమునకు పురుళ్ళ అనువక్రి
పకుపురి అనువక్రి సినిమా థియేటరుకు పోలిమస్టేషనుకు

వోటింగ్ స్టాండ్ అక్కిడుకు బ్లాక్ అభివృద్ధి కే ము గ్రామ
స్థల పోవుదరు కోర్టు కు కాలాకా చేరి 12 మైళ్ళలో
ఉన్న తెనెల్లి పోవుదరు కి కాళం చదువులకు విద్యార్థులు
గు టూరుకు పోవుదరు జరిల్ అమ క్రి గుంటూరునకే
పోవలెను

కొడిటి రాజులు పరిపాలించిన గ్రామములలో ఇది
ఒకటి ఇవట అద్దెక్కు ఒకటి ఉన్నది

మా క్షే

అమీనాబాదు (చరిత్ర)

అమీనాబాదు ప్రస్తుత మొక గ్రామము (పత్రావల్లి
కాలాకా గు టూరు ల్లా ఇచ్చట కనుగొనబడిన కానన
ములనుబట్టి పూర్వ మీ గామము ఒక మహా ట్టణముగా విల
స్థియ దె ని తెలియచున్నది ఈ గ్రామనామము (శ్రీ)
మల్లి పల్లి పోమశేఖరకళ్యాణి రెడ్డి రాజ్యములు (పుట 43)
అను అగ్ల గ్ర థమున పేర్కొనబడి ఈ గ్రామమున దలి
క్రి ది కానన విషయములు కాలక్రమము మురించి పమ
స్వయ పరచబడినది

- 1 అనమభూపాలుని కా నము (క్రి క 1878)
- 2 రాచకేసుని కా నము (క్రి క 1415)
- 3 మల్కాజీమీన్ కాననము (క్రి క 1593)
- 4 నాగమనాయని గారి కా నము

మొదటి అనమ భూపాలుని కా న విషయమిట్లున్నది.
అనమభూపాలుడు మూలగూరమ్మకు కా క 1293
(క్రి క 1878) న కరమన నలనంపత్తర మానుపూర్ణిను
వాడు కోటభూమికి (అమరావతి) చెందిన పడిదము మూల
గూరు చినపలకలూరు అను గ్రామమును ధారపోసెను
ఇది జరిగిన ముప్పది ద్దకు రాజ్యమునకువచ్చిన పెదకోమటి
వేమారెడ్డి నరకర పరిహారముగా పాష్టేకర్మముగా పాష్ట
భోగముగా వైన పేర్కొనబడిన గ్రామములను ఒనగుటయే
గాక మూలగూరమ్మగుడియు ప్రాకారము నిర్మించిన విష
యము ఈ కాన మునందే సిన పర్యరూపమున చెప్పబడినది
కాననము కొండమీద మూలగూరమ్మ గుడి కడకారుబండపై
చెక్కబడి యున్నది పెదకోమటి వేమారెడ్డి క్రి క
1402 1420 నడమ కొండపీటి రాజ్యమును పాలించెను
వేమభూపాల చరిత్రమును గడకకాశ్యము అయిన జీవిత చిత్ర

ములను తెలుపుచున్నది అదు పూర్వ దిగ్విజయయాత్ర మగు చుకొని గృహభిక్షములపై తరలు ఎదురుమున విధ్యా రణ్యము న దొక - చ దికాయతనముందు న్న ఆదితై రవినీ పీ యలాచార వర్ణిని అనుసరించి పెదకోమటి వేముడు పూజలు నలిపి ట్లు తెలియవచును ఈ తాత్రిక పూజా విధానమున దు మరానై వేద్యముతో దేవినీ సంకృప్తి వరచుటయు కలదు

రెడ్డికాలాలకు కులదేవత మూలగూర్మ అను విభ్యాతి గలదు రెడ్డి ఎంచీక యుగ గ్రంథమున పెదకోమటి వేముడు మల్లగూ మృత్యుహరీచికేశ నాగవరపుఅమ్మ వేములమ్మ పుట్ట మ్మ ముత్యాంలమ్మ మున్నగు శక్తి దేవతాలయములను కట్టి చిక్రమోత్సవములను ఎర్పాటు చేసెనని తెలుపబడినది ఈ విషయమునుబట్టి అనాదు ఆంధ్రదేశమున నామాదార వర్ణిని నమసించి శక్తి పూజలు చేసెడివారని తెలియవచ్చుచున్నది

అమీనాబాదులోని రెండవశాసనము పెదకోమటి వేముని పుత్రుడు రాచవేరు రెడ్డి వేమునినది ఈ శాసనము అమీనా బాదున దలి పుల్కాబోడు అనుబండమీన చెక్కబడినది "నవప్ర బలు కాకాల్లిములు మున్నూట ముప్పదియేడు కాళ 18:7 (కిళ 145) మర్కట సంవత్సర మాఘ మాసములో పూర్ణిమా దినమున హేమాద్రిదాన చింతా మణి అరిరాయ బసవశ కరుడు ఆశినిధల్లులును నమదారి రాయ నేకాభిషేక గుడు అను తిరుదములను పహించిన మేయరాచ సేవ్యువరుడు తల్లి మారాంబదే నిర్మితమైన వ శాసనారాధికి మాతృదేవి అనుజ్ఞమహాది జగనోబ్ధగ డ అను కాల్యాలను శ్రవ్యి చెను " శాసనము శ్రీనాథకృతి అని ఆ త్యమున చెప్పబడినది

అమీనాబాదులోని కొండమీనఉన్న దుర్గాశ్రమిని (ముల్ల గూర్మ) దేవాలయపు తూర్పుద్వారము ఉన్న శాసనవివర ములిట్లున్నది శాసనకాలము క్రీ శ 1592 వేయి చరితిన శాసనములలో కాలప్రమేయ బట్టి ఇది మూడవది అయి యున్నది గోల్కొండపల్లెను ఇళరాముడు (ఇలహామ్ కుటుంబు) క్రీ శ 1550-1580 తల్లికోటయ్యుద్ధానంకరము విజయనగరశాలనల్ల ద ఉడి తనకు సంక్రమించిన ఉదయ గిర్జీ కొండమీన విమకొండ తెల్లముకొండ శంకెడ దుర్గము ల్లను పాడిగిర్జీ గోల్కొండ పామ్రాజ్యమును ని ప్రభువశపెట్టెను

ఈ శాసనమునందు కొండమీన కర్ణాటక రాజధానిగా చెప్ప బడినది దీనినిబట్టి రాయలకాలము న దలి విజయనగరము తరువాత ఆ పామ్రాజ్యమున విభ్యాతిపా దినవృద్ధియు కొండ మీదని గ్రహించనగుచు ఇక్రాహము అనంతరము అతని కుమారుడు మహమ్మదు తిరపాడుపా క్రీ శ 1580 సం న రాజ్యాధి పత్యమును వహి చెను అతని కాలమున కొండమీనందు ప్రాతీయ సంరక్షణకై గోల్కొండ సైన్యము విడిచి యుండెను సైన్యాధిపతులను దుర్గరక్షకులను అయిన కాళాశీ (శ కాశీ) శాలేరావు అల ఖాన్ ఖాన్ ఖాన్ అను వారలు పాడుపాపై తిరుగుబాటును క్రీ శ 1591 న న లేవదీసిరి ఈ విషయము మల్లాన్ మహమ్మదు కులిపాడుపాపై తెలిసెను అతడు పితూరిదార్లును ద ది చుటకు తన ప్రధాని అయిన అమీను-ఉల్ ముల్క్ ను (శాసనమున దలి మల్కా అమీన్) గొప్ప సైన్యముతో కొండమీనకు ప వెను ఈతని రాకమగురించి విని తిరుగుబాటు వారులు పారిపోయిరి ఈ విషయము శాసనమున దు ఉపమానాల కాక యుక్తముగా ఉదహరి పబడినది "మల్కూడయగ గారు గోల్కొండ వెళ్ళి వచ్చెనన్న ఖాబరువిని యీ వారా ఖోస్ల అయిన వాడు ఆ ద రును మారోగ్ధరయం అయితేను చిట్లు విచ్చిపోయి ప్తే యక్కడివాడ్లు అక్కడనే యదాయులై పారిపోయిరి శాసనకారకడు ప్రధాని అమీన్ ఉల్-ముల్క్

శాసనమున చెప్పబడిన తిరుగుబాటుదారులలో కాళాశీ శాలేరావుగారు గోల్కొండ చారిత్రక మిట్టముల దుచేసిన సేవలను పురస్కరించు "ని ఎక్కువగా క్లాసు పరిధిరి వీరు గోల్కొండలో ఉన్న పదవుల య దు డిరి మున్నీము అధి కారులతోపాటు వీరుకూడ తమ ఎలిక యెడ "శ్యాంముతో ప్రవర్తించిరి ఇట్టి మయముతో కొండమీనందు వీరు శమ పలికచై తిరుగుబాటు చేయుటకుగల కారణము తెట్టివో తెలియవు

నాగమనాయని గారి శాసన విషయము మెకంజీర పుట ములో వ్రాయబడిన అమీనాబాదు శాసనములు అను శిక్షి కనుండి గ్రహించబడినది నాగమనాయని గారు మహా పరమేశ్వరి ముల్లగూరు అదిశక్తి క్తి ముల్లగూరు అగ్రహారమును దానము చేసెనని చెప్పబడినది నాగమనాయనింగా పూర్వో త్తరములు కాలము తెలియవు వీరు శంకెచే ప్రభుత్వకాల మున గు టూరు మండలమున ఏర్పడిన జమీందారీ వంశాలలో ఒకరై ఉండురు

అమీనాబాదు (వరంగల్లు జిల్లా)

వర గల్లుజిల్లా సర్పంచే తాలూకాలో అమీనాబాదు గ్రామము ఉన్నది దీని 28 మైళ్ళలో వర గల్లు పట్టణము ఉన్నది తూర్పున వర గల్లు వడమట ద్వారకచే ఉత్తరమున చంద్రగూడ దక్షిణమున నెక్కాడ ఈ గ్రామమునకు సరిహద్దులు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 88 8 ఎకరములు

1981 న 1 జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో 2888 మంది పురుషులు 2288 మంది స్త్రీలు వెలస 4804 మంది ఉంది వీరిలో పెద్దాయలుకాకలవారు 814 మంది ఇతరులు ఒకచోట ఇద్దరు గుంపుగాను ఒకచోట వలయాకారముగాను మరియొకచోట వాడవాడలుగాను ఉన్నవి వీటిలో 150 పెరుషులు రెండు ఒక ఆశ్రమముల మేలు ఉన్నవి గ్రామస్థులలో 804 మంది వరిఅన్నమును 1950 మంది జొన్న అన్నమును 150 మంది ఇతరఅన్నములనుతీసుదురు మీదాని నీటిని త్రాగుదురు ఇతరులు చినీటి వద్దడికలరు

రెండు మైళ్ళ పొడవుగల కాలువ చెరువులు కాపులు ఈ గ్రామ నీటివనరులు వీటికి వరి జొన్న మొక్కజొన్న పెసర పేరుసెనగ గదులు వండుకు వంటధాన్యమునుగిడ్లపై లారీలపై వర గల్లునకు రవాణాచేయుదురు 1988 87 న 11లో ఇతరుల పట్టికలో 4 20 ఎకరములకంటే ఎక్కువగా ఉన్నది 500 ఎకరములు చెరువులకింద 800 ఎకరములు కాపులకింద 500 ఎకరములు చెరువులకింద 200 ఎకరములు ఇతరవనరుల కింద 601 ఎకరములు సాగునడి ఆయెను నాలుగు ఆయెలు ఇ ములు 8 ఎల్కెమ్మోక్ మోటారులు 80 ఎకరములకు నీటిని వసుకూరెను ఇతరులలో 1192 ఎకరములు తరిసేరి 8000 ఎకరముల రేగడిసేరి 1000 ఎకరముల బాగాయకు భూములు కలవు

ఇతరులు 1812 శువుల 184 మేలు 820 గొర్రెలు 154 పందులు 2182 కోతులవు ది.మునకు 200 పీటర్ల పాలు 10 కి గ్రా నెయ్యి 20 కి గ్రా మాంసము 400 గ్రుడ్ల స్థానికులు వాడుకొనిరి

ఈ గ్రామస్థుల ముఖ్యజీవితాధారములు వ్యవసాయము కూలి ఇతరులు కట్టడపరిశ్రమలకలవు ఎద్దుబండ్లు తోలుబాసు దుకాణదారులు భంపాలులు తడంగుబ్బ కమ్మరులు తమ్మరులు మంగళిబాదు కాకలిబాదు వొడ్లులు మాలు

మగములవారుకలరు ఇతరులె రువద్దమరలకలవు అని సాలీనా 500 పుట్టబియ్యమును గ్రామస్థుల వాడుకు తయారు చేయును సాలీనా రు 1500 ల విలవగల చేనేత క్రమములు ఇతరుల తయారగును వ్యవసాయము చేయుచారి కూలీలు దొరుకుదురు దినముకు కూలీరేటు నిపుణుడుగు పురషునకు రు 2-50 లు సాధారణమయిన వాని 1 రూపాయి

ఈ గ్రామమున ఒకశివాలయము మసీదు క పు ఇతటికి నాలుగు మైళ్ళదూరములో నెక్కాడ రైల్వేస్టేషను ఉన్నది హనుమకొడమండి నెక్కాడకుపోవు ప్రభుత్వ బస్సులు మిక్కిలి స్వల్పన భక్తి లని ఈ గ్రామమున ఒకమై పొడవుగల రెండు మట్టిరోడ్లుఉన్నవి ప్రయాణమునకు 150 రె చెడ్డ బండ్లు 18 పైళ్ళు కలవు

ఈ గ్రామమున బ్రాంచి పోస్టాఫీసు ప్రాథమిక పాఠశాల విద్యుచ్ఛక్తి ఉన్నది విద్యుచ్ఛక్తి 20 ఇండ్లు వద్దమరలు ఎల్కెమ్మోక్ మోటారులు వాడుకొనును ఇది 1 బాయటి పాలన గల గ్రామము ఇద్దవమ్మలు ఆదాయపువమ్మలు వాహన ములపై పమ్మలు బండిల దొడ్లవమ్మలు మొదలయినవి ఈ వంశాయతీయొక్క ఆదాయమునకు ఆధారములు ఈ గ్రామ సహకార సభము 45 మందికి అప్పలిచినది ఇతరులు 15 కిరాణాదుకాణములు 2 కిళ్ళి ఎగరెట్లు పోదాదుకాణములు 2 కిరాణిదుకాణములు పైకిళ్ళపాపులు కూడ ఇతరులు ఉన్నవి రూరల్ మెక్సికల్ ఆసుపత్రి వకుపు ఆసుపత్రి ఉన్నవి ఇ గ్లి ము వైద్యుడు ఆయుర్వేదవైద్యుడు హోమియోపతివైద్యుడు యునానివైద్యుడుకలరు

వంశలకు వకుపుల అమవత్రికి 4 మైళ్ళలోమన్న నెక్కాండకుపోవుదురు అంశలో వకుపులు గొర్రెలు బట్టలు కూరగాయలు మొదలగునవి దొరుకును పురుళ్ళ అమవత్రికి జనరల్ అమవత్రికి 12 మైళ్ళలోమన్న సర్పంచేటుపోవుదురు హైస్కూలు చదువులకు సర్పంచేటుకు కళాశాల చదువులకు వరంగల్లు కు విద్యార్థులు పోవుదురు కోట్లకు పోలీసుస్టేషనుకు నర్మలికొమ్మరి అఫీసుకు తాలూకా కేరెకి బ్లాసు అలి వృద్ధి కేంద్రమునకు గ్రామస్థులు సర్పంచేటు పోవలెను

మా క్షే

అమీనుభాను

మల్వికరాముగా తెలుగువారికి నువరిచితుడైన ఇబ్రహీం కలికతులుచా గోలకొండ సామ్రాజ్యమున క్రీ శ 1550 నుండి 1580 వరకు పరిపాలించెను ఆంధ్రకవులను పోషించియు కృతులను అంకితమునొందియు ఇబ్రహీం కతులుచావనకుగల తెనుగు సాహిత్యమునందలి అభిమానమును చాచెను సామ్రాజ్యములోని ఇతర అధికారులను ఈ గోలకొండ ప్రభువు అడుగు జాడలను అను రించి తెలుగు కవులను పండితులను అదరించి వారి కృతుల నదుకొని కీర్తి గడించిరి అట్టి అధికారులలో శ్రమగణ్యుడు మీనుభాను ఈతని వంశీయులు మూడుతరములవరకును గోలకొండ ప్రభువులను పేవించిరి

ఆంధ్రభావలో మొట్ట మొదటి అచ్చ తెనుగు కవి మును రచించిన కీర్తి గౌరవములు పొన్నిగంటి తెలగనార్యునకు లభించినది ఈ కావ్యము (యయాతి చరిత్ర) అమీనుభానునకు అంకిత మొనరబడినది తెలగనార్యుడు ఈ కావ్య అవతారికయందు అమీనుభాను వ శమును అతని వంశీయుల గుణ గణమును విపులముగా వర్ణించెను

అమీనుభాను గోలకొండ ప్రభువునకు హితవరగము కానల నాటిలోని పొట్ల చెరెపు ప్రాంతమునకు ప్రధానాధికారిగను ఉండెను ఈతని వ స వివరములివి -

కర్నూరుకు వంశ కర్తగా గల ఒకావొక పద్వళము వదు హుమాయీయా అను తడు జ్యోతిచెను చాడు బీలి అతని పతివడి ఈ దంతులకు బడేమియా అను పుత్రుడు ఉడయించెను శక్తి గణన పదలకు అతని కీర్తన వారెవరును లేకు డిరి బడేమియాకు సతారు బీలి రబ బీలి అను ఇరవురు భార్యలు డిరి సెవారు బీలివలన అమీనుభాను సరబ బీలివలన కాబుమియా అను పుత్రులు కలిగిరి

అమీనుభానుడు తనగుణగణము చేతను శక్తి సామర్థ్యములచేతను గోలకొండ మల్తాను మన్ననకు అర్హుడై పొట్ల చెరువు ప్రాంతము కు ప్రధానాధికారిగా నియుక్తుడయ్యెను

అమీనుభానునకు బడేబీలి పెక్కరబీలి సెమ్మెబీలి అను మువ్వరు భార్యలుండిరి బడేబీలి వలన గతాతుభాను ఫాజిలు భాను అను పుత్రులును పెక్కరబీలి వలన అబ్బలబీలి పేక్షరాం అను పుత్రులును సెమ్మెబీలి వలన అబ్బల కరీం అను పుత్రుడును కలిగిరి

అమీనుభాను తనపేర పొట్లచెరువు ప్రాంతమున అమీను పురమును నిర్మించెను ఈ పురము దొక కటా మునుకూడ అతడు శ్రవ్యించెను అమీనుభాను దొనర్చిన ప్రజాహితకార్యములు పెక్కులు కలవు మారేడు మామిడి దాడిను పొన్న నిమ్మ ఇప్ప కరూరము మన్నగు వృక్షములతో నొప్పారు తోటలను అతడు నిలిపెను ఇందు నావావిధములైన ఎడ్లు నమ్మడిగా పండుచు డెను పురోధాన్ వ ములతోపాటు ఈతడు చలెవ దిళ్ళ సక్రములు వావులు పూలోటలు నల్లిడ్లు చెరువులు లింయు పొట్లచెరువున దొక వసీదును కట్టి చియు కీర్తించెను

ఇట్టి త్రివల్లలయు ఒకయెత్తు యయాతి చరిత్రమును కావ్యస్మిత్యంతరిని ప్రక్షిప్త యొక యెత్తు ఈకృతిని స్వీకరించి అమీనుభాను తెలుగు వాజ్మయ చరిత్రలో స్థిరస్థానము చేరాశికుడయ్యెను ఈతడు సరకుడ సాహిత్యప్రయుక్తుడు కవులను పండితులను పోషించి వారి కావ్యములను ని డి భలో విని సంతసముంది వానిని సన్మానించెడివాడు ఈతని దర్బారు నలంకరించినవారిలో మరి గంటి అప్పన పొన్నిగంటి తెలగనార్యుడు ప్రముఖులుగా కన్పట్టుచున్నారు మరి గంటి అప్పన గారి మాటనను అనుసరించియే తాను రచించిన యయాతి చరిత్రను తెలగనార్యుడు అమీనుభానునకు అంకిత మొనరెను

అమీనుభాను చదువులకు సరస్వతి నరమడు ప్రభుల మన్ననల నొందినవాడు చానకీలుడు దైవమునెడ భక్తికలవాడు భక్తులెన్నియో విధముల సహాయము చేసినవాడు బ్రాహ్మణులయెడ ఈతనికిగల భక్త్యాదరములు అపారమై వి అన్నింటికంటె విశిష్టగుణ మొకటి ఇతనికి గొప్ప భ్యాతిని చేకూర్చినది ఇతడు విప్లవనృలకు ద్రవ్యసాహాయ్యము ర్చించినా వాము చేయుచు గొప్ప పుణ్యమును సంపాదించెను అమీనుభాను తలపెట్టిన ఇట్టి సత్కార్యములకు దిగ్గలొంది బ్రహ్మచారియగు వాయుకుమారుడు అడవులదూరి తపసియై సంచరించుచుండెడివాడట

అమీనుభానునకు ఈదగునట్లు అతని పశిమకులును అనేకములైన సత్కార్యములొనర్చిరి ఈతని భార్య బడేబీలి లక్ష్మీదేవత ఒప్పుచుండెడిది పేదల వాడరించియు బంధువులకు కన్నతల్లిగా వర్తించియు ఈమె వాసిగాంచెను అత్తవారింటికి వెడలు వధువులకట్టుములిచ్చియు ప్రతి ఉదయము వాడలోని పసిబిడ్డలకు పాలుపోయించియు ఆహ్వానించె

అన్నదాన మొనరియు భర్త అడుగులకు మడుగులొత్తియు పుట్టినిటి మెట్టినిటి వన్నెరెచ్చిన వనితామణి ఈమె అమీనుఖాను రెడవ రెవేరి చట్టముల పాలిత గెటిజన్ను మూడవభార్య నెమ్మెటిలి బధుప్రతిగ ఇల్లాలు అమె మగని చొప్పు రసి వర్తిచు ఎగువ

అమీనుఖానుయొక్క పుతులును తండ్రివలె వివిధ భాషల దుపాడిత్యముల వారు వారు సహసకార్యము లొనర్చి ప్రభుత్వ లుపాక్షతైనవారు గతానుభావము మహావీరు వరాక్రమక తును అతడు తేజస్వీవర్తి తరి

నెమ్మెగుంకు ఎడమ ము అరెరెవర తుతడు అక్కరు చక్రవర్తిచేత మెప్పుల దున్నెనవాడయు విశ్వవాగదేవుని చేత వేరవేలు నుగులు తెచ్చినవాడనియు ఎదుపిటి తేగి కప్పములు గ్రహ వినవాడనియు మారనముల్కురికిను నిజా కావసు మల్లిఖరామునకు న్నలు వ పుట్టుగా ఒనర్చిన వాడనియు కన్నడరాజులచేత పొగడ్తకొనవాడనియు ప్రళసీ పరిడెను తదిమూటకు జనదాటని మృతుడు భగవంతునియెడ కక్తిభావము కలవాడు అరలి పారసి గుజరాతి యారె అచ్చతెనుగు కన్నోడి మొరలగు భాషలు తెలిచ గ్గా వ్రాయగలవాడు మహాకూనడైన గతానుభావని లొలినవారు అరుదు ఈకని తమ్ముడు ఫాజిలుఖాను డను పాటిలేని వరాక్రమక తును ఈకడొ సదర్బమున మహానైవ్యముతోనేగి శ్రీగరాయ ను మెప్పించి మల్లిఖరామునకు నెవ్యమును కూర్చినవాడు వరరాజుమూడి అమూల్యములైన కానుకల నెప్పి ఓనో తెచ్చినవాడు

అబ్దులి అనుకడు మల్లిఖరామునపొలూనందు రాయ మువాడుగ గౌరవస్థాము వొడిసవాడు అరబీ పారసి కన్నడము కన్నోడి మొరలగు భాషలు తెలిసిన వాడు అబ్దుల్ రీ సల్తాను అలిఖానమును చూగొన్న వాడు ఇతడును అరబీ పారశీ ములయ వండితుడు

ఇట్లు అమీనుఖానుడను అతని ఎరిసుతులను విశిష్ట గుణముచే స్థిరకీర్తి పొందిరి

డా॥ కొ గో

అమీనుపురము

ఇ బహొకతులపా క్రీ శ 1550 1580 వరకు గోల కొండను పాలించెను ఈతనికి హితవరి ను పొట్లచెరువు ప్రాంతమునకు ప్రధానాధికారిగను అమీనుఖాను లను నతడుం

దెను పొన్నికంటి తెగనాకుని యయాతి చరిత్రమును కావ్య యను ఇ డేశమునా దెను

అమీనుఖాను తనపేర పొట్లచెరువు మీమున అమీను పురమును నిర్మించెను యయాతి చరిత్ర కావ్యావళాని వలన ఈ పురమునుగూర్చిన వివరములు తెలియుచున్నవి

యయాతిచరిత్ర కీ శ 1574 90 మన్యకాలమున రచి పడింది అమీనుఖాను మల్లిఖరాము కాలమున పొట్ల చెరువు ప్రాంతముకు క్రీ శ 1550 అనంతరము అధికారిగా నియమి పడియు డును కావున ఈ పురము 1550 70 మన్యకాలమున నిర్మితమైయుండునని భావిచున్నట్టి సందేహము లేదు

తెగనాకుని దొంగవర్తన వర్ణన ను రించి ఈ పురము కావలబలం న్నులైన రౌతుకును వీరులగుట్లగు అటపాట కత్తియలకు నె పు అని తెలియుచు న్నది ఈ పురమునందు అమీనుఖానుడు ఒ చెరువుకూడ క్రిష్టి చి నానాఫలములు ఎచ్చుర్దిగాండు వృక్షములతో అలరారు మేలైన తోటలను కూడ ఎరిసెను

డా॥ కొ గో

అమీర్ డిల్ ముల్క్

తెలుగు రచయితలు ఈకనిచేరు అమీను డిల్ ముల్క్ గా గ్రహించి మున్సిప్ చరిత్రకారులు ఇకనిని అమీనుల్ మల్క్ అనియే వ్యవహరించి ఇదియే సరియైన నామమని చెప్పవలెను వాస్తవ ఎనకు ఇకని పేరు మరొక్కము అమీను గోల్కొండరాజ్యమును ప్రోచి ఉన్నతస్థానమును అలంకరించిన తరువాత ఈకనికి అమీర్ డిల్ ముల్క్ అను బిరుదము ఈయబడెను మహమ్మదు అమీను ఇరాకుదేశము నుండి వచ్చెను మిక్కిలి పేదరికముతో హిందూదేశమునకు వచ్చి గోల్కొండలో ఆశ్రయమును స పొంది చెను ఈతడు మ చి విద్యా సుదై మరానుల దృష్టిని ఆర్జి పగలిగెను మహమ్మదు కలి కతుమపా (1500 16) కామున ఈతడు మీరులమా పదవిని అధిష్టించెను అమీనుల్ ముల్క్ ఆర్థిక వ్యవహారము లను నై నిక వ్యవహారములనుగూడ చూచుచు దెను అప్పుకు గోల్కొండలో పీషా (ప్రధాన మంత్రి) పదవిని ఆధిపి చిన మీరు మొమీను అస్తరు బాది అనువాకడుకూడ విదేశీయుడే ఈతడును ఆకాలమున ప్రముఖ విద్యా సుమగను రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞుడుగను కీర్తిగాంచెను మీరు మొమీను వర్షియా

దేశమును దీ నలనఁచె ను మధ్యయుగమునందు పర్షియాదేశమును పాలించిన సఫవిదే వ శియులకును దక్కను ముల్తాను లకును నడుమ మైత్రీసంబంధములు చెల్లుచు డెను ఉభయు లును ముసల్మానులలోని ఓయవర్గమునకు చెందుట ఓక ముఖ్యకారణము సఫ దే వంశమువారిని ఉత్తరహిందూ స్థానము లిన మొగలాయీలకును చైరముండెను దక్కను ముస్లిము ర్వాములను నిర్బూలి చుటకు మొగలులు కంక ణము కట్టటకు ఓక ముఖ్యకారణము వారు (దక్కను ముస్లిము రాజ్యములవారు) మొగలులకు ప్రతిఘట్టలైన పర్షియా సఫ విదే సామ్రాజ్యముతో సఖ్యసంబంధములను వెరచుచుండటయే యని చారిత్రకులు భావించుచున్నారు మొత్తముమీద విదే శీయులైన ఆగ తకులకు గోల్కొండరాజ్యమును మంచి క్షేత్ర ముగ ఉ డెను ఉన్నతాధికారము లన్నియు సాధారణముగా వారికి దక్కుచుండెను సహజముగనే ఇది స్థానికులైన మహమ్మదీయులకు అసూయాకారణమై దేశీయ - విదేశీయ ముసల్మానుల ారములు గోల్కొండరాజ్యమున అరబి నిప్పు వరి రాజును డెను

ప్రకృతము మనము అమీన్ ఉల్ ముల్క్ చరిత్రమును అనున ధికము మహమ్మదు కలీకుత్బుల్ షా సింహాసనమునకు వచ్చునరికి 16 వంద్ల బాటడు ఈ యదను కనిపెట్టి దూర ప్రాంతములందున్న సర్దారులును సామ తులును తిరుగుబాటు చేయుచుండుట ఆచారము గు టూరులో సేనాధీశుడుగా ఉ డిన అలీఖాన్ లూరు అనువాడు మహమ్మదు కలీవై తిరుగు బాటు బావుటా యెత్తెను ఇతనికి విజయనగర సామంతుల ప్రోత్సాహము డిన యు డవచ్చును ఉ త్తర ము నందు గోల్కొండ సామంతుడైన కసింకోట రాజుకూడ తిరుగుబాటు చేసి కప్పము కట్టట మానివేసెను అమీనుల్ ముల్క్ కసిం కోట రాజును లొంగదీసి అదుపులో పెట్టెను రాజమండ్రి యందును నెల్లూరునందును గూడ ఇట్టి చిన్నచిన్న విఠూరీలు కలయెత్తెను అవియన్నియు అణచివేయబడెను

గుంటూరు దుర్గాధిపిని విఠూరీ అంక త్వరగా చల్లారి పట్ల కనబడదు కృష్ణకు దక్షిణమున విజయ నగరాధికారము పూర్తిగా ముసిపోయెను అదను దొరికినప్పుడు వారిసేనలు గోల్కొండరాజ్య దక్షిణ సరిహద్దున అలజదులు కలిగించుచునే యుండెను అదృష్టవశమున విజయనగరము యొక్క అవశిష్ట సామ్రాజ్యము ఇప్పుడు పుష్కలవంతమైన హస్తములకు వచ్చెను

రె డవ వె కటాతి రాయలు క్రీ శ 1588లో రాయసింహాన వాళిపతుడయ్యెను ఇకడు తన అన్నయు వెను టి రాజును అయిన మొదటి క్రీరంగరాయల కన్న మిన్నగా కార్యభిద్య నైపుణ్యము గలవాడు కూలిపోవుచున్న రాయసామ్రాజ్య మును అంకలో నిలబెట్టుటయు సాధ్యమైనంత వరకును సామ్రాజ్యము యొక్క నష్టభాగములను తిరిగి సంపాదించు టయు ఈకడు తన లక్ష్యములుగ పెట్టుకొనెను కృష్ణకు దక్షిణము నందు ముసల్మానులు విజృంభింపకుండ అరికట్టుట ఈతని ద్యేయము కావున గు టూరు నందలి మహమ్మదీయ సేనాపతి గోల్కొండపై తిరుగుబాటు చేసినచో అది విజయ నగరము వారికి రాజనీతిదృష్ట్యా విఘాతముగనే ఉండెను అమీన్ ఉల్ ముల్క్ ఈ తిరుగుబాటును అణచివేయుటకును వాండువులను దక్షిణమునకు పళ్ళి చుటకును నియుక్తు డయ్యెను రాయనై యములు ముందుకు పోవుచువచ్చి ఉదయగిరి దుర్గమును స్వాదీనము చేసుకొనెను దీనికి కాలా నందుడను సేనాని దుర్గాధీశుడుగా నియమింప బడెను వెంకటపతిరాయలు అంకలో ఉరుగొనకతన ముఖ్యపట్టణమును చంద్రగిరిమండి పెనుగొండకు మార్చి దానిని బలపరచు చుండెను

శత్రువులిట్లు విజృంభణ నీతిని అవలంబించు చుండగా గోల్కొండవారు ఊడకొందురా కలీకుత్బులుపై న్యములు అమీన్ ఉల్ ముల్క్ నేతృత్వమున కర్నూలుజిల్లా ప్రాంతము నుండి రాయసామ్రాజ్యముపై బడెను మొలలిమడుగు నంద్రాణి కలగూరు మున్నగు దుర్గములను ఆకడాక్రమి చెను కులీ కుతులుపా న్యయముగ ఈ దండయాత్ర యందు పాల్గొనెను

అంకట అమీనుల్ ముల్క్ గండికోట దుర్గమును ముట్ట డించెను ఇక్కడి దుర్గాధిపతి వెంకటపతి రాయల బంధువగు నరసింగరాజు అనువాడు తురకల ధాటికి ఆగలేక ఈతడును లొ గిపోయెను ఈలోపుగా పెనుగొండచేరిన వెంకటపతి రాయలకు ఊపిరిపలవకుండుటకై కలీకుత్బులుపా పెనుగొండ కోటను ముట్టడించెను రాయలు ఆకోటను దృఢతరముచేయు ప్రయత్నములు ఇ కనుపూర్తికాలేదు అతనికి వ్యవధికాలవలసి యుండెను వెంకటపతి మాయోపాయమును అవలంబి చెను గోవరావు తిమ్మమంత్రిని సేనాపతి పాపయత్రైపిని కుతులు పాతో సంధిమాటలు సాగించుచు కాలియాపనముచేయుటకై

యె గి చెను అతని పాపంపై చెను హి దవుల వరాణయ మని ఒక్కొని కాళ్ళదేవును కుచ్చి ఖాళీ కత్తులపా మట్టిడి చరణ యదు ఉపేక్షా దక్షైయు డెను ఇది అపరాధమగ తీసుకొని డేరాల అ జావూరు రఘుపాధురాయలు ఎట్టిల రాజా కిమ్మరి ఏవ్వనాయదు మన్నగు వీరులు చెక్కుమది మనైనన్యమిలత వెలలతి సాయము కు వచ్చిరి చెనుగా డ అప్రదము దసాద్య మియ్యెను ఇ తలో వర్షిలువవు ముచకొని వచ్చెను కమాదిల్లెతో క తోక్కును క కాపెషగొడ మదు తార చుట మాదకరవనిగుర్తి చి కత్తికత్తులపా మట్టిడి లేనెత్తి మరలిపోయెను

కెనుగా డ విమోచ మయిన తరువాత రాయనైనన్య ముల కిపువాహను కవిశ్రా త యదలచకొనలేదు యాచమ వాయదు వెల గోటిచెన్ను మున్నగు యోధులు కడికోట విముక్తికై వ పరిధిరి గడికోటను స జారఖాను అనువాదు కాపాడుచు డెను అ కమయదు గోల్కొండ నైన్యములకు లలిచిన విజయములచే గిరిగి చి ంజాదఖానుడును ఉపేక్షా వరడుగా ఉ డెను యాచమ మన్నగువారు జారఖానుని తరిమిసి గడికోటను స్వాధీనముచేసుకొనిరి

గు టూరు ప్రాంతమందుకూడ రాయసేనలు మహమ్మ దీయులవైచ్చి చుచు డెను ఈప్రమాదమునువారి చుట్టకై కత్తికత్తులపా విశ్వాసపాత్రులైన సేనానులను ఏతార్ ఖానుగట్టి అలిష్ఖాను ఖాన్ ఖానాన్ సకాశీ భవేరాపు మున్నగువారిని కొడవీటి దుర్గన రక్షణమునకై పంపెను అతికష్టముమీద వారు రాయసే ల విజృంభణమును నిలువ గలిగిరి ఈ దుమ వె కటవతిరాయలు ఘనపురము కోటను ముట్టడించెను ఈమర్గాద్యక్షుడైన అదిల్ ఖానుడు వెంకటపతిని ఓడి చి పారద్రోలెనని ముసల్మాను వరిత్రకారులు వ్రాయు చున్నారు ఎట్లయినను కృష్ణకు దక్షిణమున నలుమూలలనుండి విజయోత్సాహముతో విజృంభించుచున్న హిందూ పేనల వరాక్రమమును తట్టుకొనుట గోల్కొండవారి అసాధ్య మాయెను ఉత్తరాదిని మొగలులనుండి దక్షిణమహమ్మదీయ రాజ్యములకు ప్రమాదము ఘనీభవించెను అహమద్ నగరను మొగలులు ముట్టడించుటతో మల్తానుల దృష్టి ఉత్తరపు నరిపాద్దవంశకు భయముతో మరలెను కత్తికత్తులపా విధి లేక వెంకటాచార్యతో నంధికి అప్పకొనవలసివచ్చెను

కృష్ణా ఉత్తరముల నుండియు అగ్ని డెను మీరజమాయగు అమీర్ ఖాన్ లి తల్పా వాటి యద్వైకములతో గావా వనాచి యుడతలము మూర్ధవతియై రాజా ము వరికను కుడుగోల్కొండలో పాపమను నా డెను వరివా వలన ఎల్లమున్నావద్దత ఈతని ఎల్లము కాపు అగ్నిఉల్లంకి ర్వియామ వెడలిపోయెను అచటను కాలనిలవక నా దూడేము కుతి గివచ్చి కొం గీరు చక్రవర్తి కాలము మొలల సేవతో గిరి కాము గడవె ని తెలియుచున్నది అమీన్ అనునామస్వామును ట్టి పొన్నకటి తెలగనార్యుని యయాతిచరిత్రను కృతిపాదివ అమీనుఖాను ఈలమీన్-ఉల్ ముల్క్ అని కొదరుకాంచిరి ఇది వ్రామాడిము అమీన్ ఉల్ ముల్క్ ఇల్ హీ కుటు లుపా కామనకు తరువాతవెను ఈతడు కుర్చిచేరియును ఇట్టివాడు తెలగమీన్ అనిమా ముకల్లి తెలుగుకావ్యమును కృతిపాదె చుట శ్వ నీయముకాదు యయాతి చరిత్రను కృతిపాదివ అమీన్ ఖానుడు ఇల్ హీ కుటులపా కలమున వర్తిలెను ఇ దు స్థా కడైన మ ల్లాను సరదారడు కావుననే ఈతడు తెలుగునేర్చి తెలుగుభాషపై అభిమానము చూపెను

౧౦౦౦

అమీర్ ఫక్రద్దీన్ ఖాన్ సముల్లమా

ప దొమ్మదవ శతాబ్దమునాటి హైదరాబాదులోని ప్రముఖ విద్యా సులలో కవినండిత పోషకులలో అమీర్ ఫక్రద్దీన్ ఖాన్ ప్రథమగణ్యులు వీరసముల్ల మా సమ్మ డ్దాలా సముల్లముల్లు మున్నగు వీరుదులచే అంచితలైన అబూతేఖాన్ తేగ్ జంగ్ గారి సుపుత్రులు తేగ్ ంగ్ గారు రెండవ అఫ్ ఖా నిజా అలిఖాన్ గారి రచ్చారులో ప్రముఖ రాజకీయవేత్తగా గౌరవస్థానము పొందియుండిరి వీరిమరణా నంతరము అమీర్ ఫక్రద్దీన్ ఖాన్ గారు తండ్రిగారి ఆస్తితో పాటు సముల్లమా మున్నగు వీరుదములకుకూడ వారసు లైరి

ఫక్రద్దీన్ గారు రెండవ అ ఫ్ జాన్ ఘపు నిజాఅలిఖాన్ గారి కూతురును వివాహమాడిరి మీర్ అలం తర్వాత కొన్ని మాసములవరకు మంత్రివరదినీకూడ వీరు అలంకరించిరి వీరు వీరపై విశ కటుంబమునకు చెందినవారు అత్యుదాత్తమైన

వీరి గ్రంథములలో ముప్పుల్లిందనా రిసాలాశ్శర్యాత్ అనున ప్రత్యేకముగ జేర్చి దగయు ౨వి ఇవిగణితశాస్త్రము లోని వివిధజంతుములగు సంబంధించిన గ్రంథములు శ్రావణి శాసనో మోసయోగార్థ గాగు రచించిన గ్రంథము ఆధార

అమీర్ గారు న తరింపజేసిన చారిత్రకా శములుకు సంబంధించిన గ్రంథములలో జమూల్ వఖాయే శారిఫ్ అనునది అత్యంత విశిష్టమైనది ఇందు క్రీ శ ఆర థముకు క్రీ శ 1848 వరకుగల ముఖ్యమైన చారిత్రక స ఘటనలు కాలక్రమానుసారము వివరి పరిచినది ఇందు ప్రవ చచరిత్రతో గాక భారతదేశచరిత్రకును దక్షిణాపథ చరిత్రకును సంబంధించిన అనేకవివరములు చేర్చబడినవి ఈ చారిత్రకాంశములను శకుటోపద్యోమస్సు అనేక పండితుల సహాయమున అమీర్

గారు స తరి చి ప్రకటించిరి

ఫ్రెడ్ రీస్ గారి సుపుత్రులు త ద్రివరే విద్యా పలుకాస్త్రు వాణియకారుల గ్రాహారి వీ కేసుపుత్రులు లభి క్షద్దీఖాను "రిసాలాఖైహి డిహి" లభి ల్లిహిద్ లభి ఉర్ లభి ల త్ లభి లర్కబ్ అను గ్రంథము లను ప్రయరించెను గణితకాస్త్రము లోని భిన్న భిన్నములైన అంశములను అబోడమగ లభిక్షద్దీఖాను కూరెను రెడవ పుత్రులు లిర్క్షద్దీఖాన్ గారు కవులు పద్యములు చిత్ర కారులు గోళతో వీరుచిత్ర చిత్రాలు చిత్రములు ప్రకృష్ట ములైనవి మూడ కవయిత్రులు అల్లాషద్దీఖాను ఈతనిపుత్రుడు వజీర్షద్దీఖాను కాతగారివ తి పద్యము

ఫకర్షద్దీఖాని గ్రంథరచకు వాటి ప్రముఖ కవిత్వరచు డెక్ఖాగారి అకిమ్ముల లభి ల వి డెక్ఖాగారు అమీర్ గారి చిత్ర గ్రంథమున దును ఒకటిరచు పద్యములు చేర్చియు డెను

ఫకర్షద్దీఖాను జహానుమాలో శిగోళదర్శనికాను నిర్మిచిరి అప్రాంతమున దుకల వివిధమార్గములు మార్కా టులు మున్నగువాని గణితకాస్త్రము ను రిచి కాస్త్రీయ ముగా కొతలు నిర్ణయించి నిర్మి పతేరి ఈనిర్మాణము నందు వారికల కాస్త్ర ప్రద పద్యము సైమగ చున్నది వీరు పనుకాళిక రచయితలను కవులను పద్యములు ఎండరిపో ద్రోశ్నహించి తస్మాత్తమున కీర్తి గడిచిరి

డా. కొ. గో.

అమీర్ సయ్యద్ అహమద్ మాసూమ్

అతనికలమైన మక్కాలో సంపన్న విద్యకుటుంబ మొకటియు డెను ఆ వశీయుల దురను బహువిధ కాస్త్ర విజ్ఞాన పారీతులు అరబీసాహిత్యమున కపారమైన పేరతేనన వారు వారిలో మహమ్మద్ మాసూమ్ అను వండితుడు మప్ర ఎద్దుడు ఈతడొన్నివాళ్లు పీఠానకు వెల్లిమరల స్వరాష్ట్ర మగు మక్కాకువచ్చి స్థిరపడెను మహమ్మద్ మాసూమ్ అమీర్ నా డద్దీన్ కూతురగు ఫాతిమాను వివాహమాడినట్లు కొంద రును రెడవ పాహల్యాన్ షహి దోదరిని పరిణయ మాడి నట్లు మరికొందరును చెప్పుచున్నారు మహమ్మద్ మాసూము వకు ఈ రాజుకుమారివలన సయ్యద్ అహమద్ క్రీ.శ. 1817లో జన్మించెను ఈతని పూర్వీకేరు అమీర్ డిహామద్ దీన్ సయ్యద్ అహమద్ బిన్ మాసూమ్ సయ్యద్ అహమ్మద్ మాసూమ్ అని ఈతనిని బహుళముగ వ్యవహరించిరి

సయ్యద్ అహమద్ మాసూమ్ కాల మంశయుమక్కాలో గడచింది వశ సద్రాయామసార ముడు అస్థా మత సలకమైన ముద్ దల్లెవ లితితర కాస్త్ర ద్యము అభ్యసించి తద్రివరే గొప్పవ అతడును కవిను ప్రకృష్ట వహిచెను

ఆ కాలమున అరేబియా పారశీ దేశవానలైన పడి తులు భారతదేశమందలి విధ ప్రాంతములకువచ్చి రాజుల వాక్రయించి గౌరవ వ్యాములొందుచు దిరి అట్లు రక్షిణా వధమున దిరి బహుమనీ రాజును గో కొడ కతులుపాహి ప్రభువులనుదర్శించి గౌరవ వ్యాములొందిన అరబీ పారశీక పద్యులెదరో ఉదిరి వీరిలో కొందరు కొత కాలము వరకు మాత్రమే నివంచి స్వదేశమేరుచు దిరి మరికొందరు ప్రభుస్వానమలొంది అయోప్రాంతములకు స్థిరపడుచు దిరి అపూర మైం మేరావంతులను విద్యా సుమ ప్రభువులే యయి మగా అను రాజ్యములకు అహ్వానించుచు దిరి క్రీ.శ. 1808 1812 వరకు గో కొడ తన అబ్దుల్లా కతులుపా సయ్యద్ అహమ్మద్ మాసూమ్ అను వివదితుల తర రాజ్య మునకు కైక్య మార్గావ్యం చెను తోలిదళలో సయ్యద్ అహమద్ అబ్దుల్లా అహ్వానును మరెక్క పెట్టలేదు కాని ఎవరిని గో కొండ ద్రువు బలవంతులనలన అందు మక్కావనదలి క్రీ.శ. 1815లో గో కొండకువచ్చెను అబ్దుల్లా కతులుపా ఈతనికలికాకాత్రిని పాదస్య వైశమును ప్రశంబితన రహ్మారలో ఇతనికి ప్రత్యేక గౌరవ స్థామునొగిత రాజ్యములో ఒక అమీర్ గా గౌరవించెను ఆ తియేకాక విశిష్ట స్పృశి సంపన్న మైన అతనివ్యక్తిత్వమునకు ముగ్ధుడై అతనికి అబ్దుల్లా కతులుపా తన పెద్దకూతురి నొంగి వివాహముచేసెను మక్కాలో నున్న పుడే సయ్యద్ అహమద్ వివాహితుడు అతనికి ఇరవురు పుత్రులును ఒక పుత్రికయుఉండిరి గో కొండ రాజుకుమారెను వివాహమాడినతరువాత సయ్యద్ అహమద్ ఇచ్చట చేస్థిరపడుటకు విశ్వయించుకొనెను మొదటి భార్యకు సయ్యద్ అలీషద్దీన్ అను పుత్రుడు క్రీ.శ. 1842 సం.లో కలిగెను అతడు యుక్తవయస్కుడైన తరువాత గో కొండకువచ్చి తండ్రి యొద్దనే నివసించెను

సయ్యద్ అహమద్ గో కొండలోని రాజవంశములో కొంతకాలము మాత్రమే వసించి తదుపరి హైదరాబాదులో నిర్మించుకొనిన మందర సౌధమువకు తన బివసమార్చెను

అతని విమాన్ సౌధము అరబీః విశాఖరథముతో గుఱాళి చి
గోల్డ డెలోన కపు ౩ మ ౧౪౦ ప్రా శము ను డి
వచ్చిన ప డితులను ఈని భవి ము గోపికే ముగా విల
లినది కా గ్గానములు శాస్త్ర సమావేశములు పెక్కులు
ఁగుచు డెను సయ్యద్ అహమదు మేకొలదిధనును వెచ్చి చి
కవి అతు ను సన్మాని చుచు డెను అరేబియాదేశమును డి
వచ్చిన పుల కె ౧౯౪౦ ౧౯౪౧ డు పోష చెను అతని పుత్రుడు
సయ్యద్ లీ ద్ర దీచుకూడ ఉత్తమశిక్షణ దిన కవిని డితు
డిగా రాణి వి త ద్రి శ్ర స్తరి ఇషమడి పతేసెను

సయ్యద్ అహమ్మద్ నకల అలహీ పాశాత్యహేషణా
సక్తియు అతని ఉదారగుణ పన్నతయు మక్కా మీగాజు
యమన్ నిరియుమున్నగు దేశములను డి విద్యా మల నాక
ర్షి అని అతని దర్బారు ల కరి చిన వివస్వరేణ్యులతో
అల్ షేక్ అహమ్మదు సయ్యద్ హాన్ జమాల్ దీన్ మున్నగు
వారు వ్రస ఖుమగా ౧౯౪౨ విజయచర్చారు

య ద్ అహమదు యముగా కవి గొప్పన డితుడు
ఈతడు అలహీ పయ దు స ప్రరాయబర మైన రచన లొన
రెను వీనితో కొన్ని గీతకలు లేఖలుమాత్రమే నేకు లభి చు
చున్నవి అరేబియాదేశ సౌ దర్యము అచ్చటి ప్ర స్థితిరామణి మక
మును ప్రు సౌ దర్య విలాసములను అబ్దులా కు తు హా
మున్నగు రాజన్యలను ఈకవి న దర్బారు సారముగ బ్రశంసిం
చెను న డితి మి తులకు ప్రాసనలేఖలతో సయ్యద్ అహమదు
మక్కా సిమలో ని చీనాటి మద్యస్తంభులను రవణీయ
ముగ ఎత్తి చెను టిలమైన కూర్చుకాని శబ్దాన బరము
కాని ఇ ని కవి యమున దు కన్ని చదు సహ సుందరమైన
శైలితో ఖామలను మున్నితముగను మకు హరముగను
స్పష్టీ రి చటయ దీతని లేఖని శక్తి పటిష్ఠమైనది సమకాలిక
కవులు సయ్యద్ అహమదు కవిశా సౌ దర్యమును బహు
ముఖాస్త్ర సా డిత్యమును వేళ్ల బ్రశం సించియున్నారు

౩ పండితుల పోష చటయ దేశాక సయ్యద్ అహమ్మదు
అబ్దులా క తుబాహ్ పెల్లు గుటచే రిపాలనా వ్యవహారము
ల డును శర్వచూపెను రాజ్యము న దీతడు వశీరుగనుండి
ప్రధానాధికారి బాన్సకలనువహి చెనికొ దరు చరిత్రకారుల
ప్రాక అల తెలియచున్నది కాని సయ్యద్ అహమ్మదు
ఎట్టి పదవియ దును నియుక్తుడుకాలేదు అచిరకాలముననే
క్షత్రాందెన ప్రాధిపత్యములతోనిష్ఠానికాధికారులు ఈర్యాకు

పులైయు డిరి రాజ్యవ్యవహార నిర్వహణము న దాతనకిగల
ప్రాధాన్యమును కొ పరికి సహి పరారినయ్యెను గోల్కొ డ
స హం మునకుగల వా సర్వోత్తా అతని ౧౦ ప్రాధాన్యము
అలన రాజ్యముతో సయ్యద్ అహమదుగూర్చి ద్వేషభావ
ములు బ్రలింగి అబ్దుల్లా క తుబాహ్ పురము తానములేదు
అతనికి ముగ్గురు కూతుళ్లు మూత్రమే అరి పెల్లెగూతురును
సయ్యద్ అహమ్మద్ అరియ మాడెను రె డితి తును
స ధి ణముగ మొగలు రాజుసమారునచ్చి పె డ్లి చేసి రి
అబ్దులా తన క పుత్రునికను అరేబియాను డి గోల్కొ డకువచ్చి
స్థిరి డిన సయ్యద్ ఎల్లాన్ నకీయతుకు నిశ్చయించుకొని
యు డెను కాని చివరిక్షణములో కుతుబాహ్ వ శీయుడైన
అబ్దుల్ హాననున కొంగి వివాహము గావి చెను మొగలు
చక్రవర్తితో జరిగిన స ధివకారము రె డన అబ్దుకు గోల్
కొ డ సామాజ్యమునకు వారసుడు కాని ఆ రాజుసమారుడు
తండ్రి ఆగ్రహమునకు గురియైనన్ని ధములోను డి ట్టిలోనే
కాలధర్మమునొందెను పెద్ద అబ్దుచైన సయ్యద్ అహమ్మదు
చిన్న అబ్దుచైన అబ్దుల్ హాన్ మాత్రమే వారసులుగ నిలచిరి
ఆకాలమున గోల్కొండకు పారశీ దేశమునుండి వచ్చిన
వారికిని అరేబియాదేశమునుండి వచ్చిన వారికిని లోలోన వర్గ
కలహము లేర్పడియు డెను పాశీ దేశవాసుల స ఖ్యతో
అధికులగుటచే రాజ్యమున దు ప్రబలతైయు రి సయ్యద్
అహమ్మదు క్రతువర్గము వారాతనిని గర్వితుడనియు దుగహ
కారియనియు దురుకుతనము గలవాడనియు చిత్రి చి అబ్దులా
కుతుబాహ్ కు దర్శోధలోసయ్యతో ఫబులైరి ర్యాములో
కుతుబాహ్ వ శీయుడగు అబ్దుల్ హానను అభిమానులు బల
పడిరి క్రమముగా అబ్దుల్లా కుతుబాహ్ కు పెద్దలనియుదు
కంటె చిచ్చిల్లునిపై ఎక్కువ అభిమానము కలిగి డి కాని
అతడు సయ్యద్ అహమ్మదుకు జంకిపన్నడును అన హృదయ
గత అభి పాయమును బహిర గముగ చాటలేదు

అబ్దుల్లా వర్తనములో కలుగుచున్న మార్పును సయ్యద్
అహమ్మదు త్వరలోనే గుర్తి చగలిగెను రాజ్యములోని
ప్రత్యగివర్గమునలన తనకుగల ప్రాభవోన్నతులుకూడ ఎన్నగిలు
చు డినట్లు గ్రహించి అతడు బాధపడెను ఒకటి రెండు సంద
ర్భములందు తన మనోవ్యధను అబ్దుల్లా కుతుబాహ్ కు వివేది చి
నట్లు అతని అంబీగీతకలు ప్రబల శాత్యములుగానున్నవి
అబ్దుల్లా క్రీ శ 1౮7౨ లో మరణి చుటతో వారసత్వ విష

యము ప్రాధాన్యము వహించి ది క్షితుమహా వంశీయురకే రాజ్యము సంక్రమి చుండును ని కొ తామను ది క్రయ ప్తి చుచు వర్గముచాటు గటి ప్రవృత్తుమహానృరి పెట్టెట్లుడుగా తనకు రాజ్యమువైహృక్ష ఉన్నను పోము నకై క్రయ ప్తి చుచు లింపి పట్టితులే స్త్రీయ య ద్ హమ్మదు స్సహాయకైయు గెను అజిత్ హన్ తా పా గోలకొడ న హోము నధిరోహ చుంతు ప ధిద్ అహమ్మదు అకాసాధము తలముతోకూలిపోయితి ఆతడు నిర్బధముతో న చ దెను అ మచే ఇవమడి చివమనోభార మున కు గి నమ్మద్ అహమ్మదు క్రిశ 1673 లో నిర్బధ మతోనే మరలె చెయి అని భాగ్యయు అట్లే అనువులచెయి అతని పుత్రుడు నయ్యద్ నడదీన్ గోలకొండవరలి కెరగ జీలు నాక్రయించి కొన్ని న వత్సరములవరకు ఉన్నతపదవు లోనుండి చివరికు న్నడదేళమునకు వెళి ఎరాజులో క్రిశ 1707 లో కాల ర్థమునో దెను అట్లు మామూలు వ శియు లకును కక్షహాహి కును ఏర్పడిన నంబ ధను తటితో అంత రి చి ది

దా కొ గో

అమీర్ హమ్దా

న దొమ్మిదవ శతాబ్ది పూర్వార్థమునందును ప దొమ్మి దవ శతాబ్ది ఆర భమును జీవి చి ఉర్దూ సాహిత్యమునకు ఎరలేని సేవ యొర్పిరవారిలో మమ్ముద్దీన్ అమీర్ హమా గాద ప్రత్యేకముగా పేర్కొనదగినవారు మీరు నా దేక్షజిల్లా ఖ థార్ నివాసులు - మీ విద్యాభ్యాస మచటనే జరిగి ది మీరు ఉద్యో మునిమిత్రమై ప్రాచారాబాదుకువచ్చి ఇచ్చటనే స్థిరపడిరి మీరు ఉర్దూ హి దీశాసల దు కవులుగా ప్రశస్తి పహి చినారు మీర చమీస్తాన్ హమా బహుభాషిణుడము నొ దిన కావ్యము దక్కను చరిత్రనుగూర్చి మీరు రచించిన గ్ర థములు ఉత్తముమైవని మీ ఖ థార్ చరిత్ర కోలాన్ చరిత్ర మరలకూడ ఉత్తముమైర రచనలే మీరు సయ్యద్ హా ఇనాయత్ ల్లా హు సేమగారి జీవిత చరిత్రకూడ వ్రాసి ప్రక టించిరి

ప్రాచారాబాదులో ఉర్దూ గాటక వాఙ్మయమునకు మీరు చేసిన సేవ ప్రస్థుమైనది అశో చాటములువ్రాసి మీరు కలకత్తాకంపెనీ పక్షమున ప్రదర్శించిరి మీరు బాలకములలో శతార్ పామది గుత్ పమిత్ బుద్ - మరాఠి ఇస్త్ - జోగిల్

4. ర్ అనువి అక్కిన్ద్రములై ఓహు - నాన యు నొంది నట్టి

దా కొ గో

అమృతమారు

గాముయొక్క ప్రభువాదులు అమృతలూరి అని తోచుచున్నది దీని క్ర గుటూ రా కె-లి తాలూకా అప్పలూ గ్రామమున లి అట్టా మ్మ అలము ముగకు ఎదురుగా ఉ దిన పోతురాజు విక్ర ముచై చెక్క కా నముగ మ కలమ చ హ క్ష నె 80) కా నకాలము కశ 1165 అనగా క్రిశ 1165 అమృతమారు అనుమాపము అమృతలూరి అనుటకు ప్రాకృతరూ ము కావ చ్చును దేవుశమ్మ అమృతప (నై వేద్యము అమృతపడి అని కా నములలో వ్రామ ము ము ము తెనుగులో ల న వర్ణములు తారమారు అగుచు గను తెనుగు - తెనుగు మునగములగ సెనగ-సెలగ వ టివిరిచితములై కలహావ ములు కానన వినియ మిట్లన్నది చలమ ర్షి డ రాజే ద్ర చోడదేవ దివ్య శ్రీపాద పద్మాభాకరుడును చక్రవర్తుల మను తామరకొలనుకు మాయనిన టి వాడను అగు శ్రీమశ్వుహా మండలేశ్వర గొ కయబోయడు అమృతమారు దు నెలకొని యున్న అమృతేశ్వర దేవరకు అల దవర్తి దీ మునకై ఎది గొటియలను సోమెన అనువాని పశమున పెట్టెను దీపారాధ నజ నశ్యులు మానెను నేయి పోయవలెను గ్రామచక్రవర్తి పోయ గలవారు అని వ్రాయుట చూడగా నదరుగ్రామాధి కారు లి ధర్మము జరుగు ట్లు చూడగలవారు అను ఆర్థే ముగా తోచను గొట్టెను స్వీకరించివాడు గు డగోనిని కొడక సోమెన రాక అభిషేకము ప్రకారము సోమెన బోయడు త్యము మానెను నేయి దేవుని దీపమునకై నను గ్ని చు ధిని నిర్వహి పడేముట గ్రామపు పెద్దల బాధ్యతగా అదేగి వెది ది

కా నరాజయైన గొంకయబోయని ప్రశస్తి నుదీర్చుము గను గ భీముగను అన్నది ఇతడు చక్షుకాశి గ్రామానబి వల్లభుడని వ్రాయబడినది అనగా 480 గ్రామములకీతడు అధికారి యున్నమాట ఉన్నత రా కీయస్థానము కలవాడు ఇత నికి సమధికక ప చమహాల్ద మహాను దలేశ్వర అను లిడుదు లుండుట అసాధారణమనిపించును ఈ లిడుదులను భాకుకర్మరాజ్య మూలప్రభ అనునదియును గొంకయ జితక

యగు రాజే ద్రచోడదేవుడు వర్తింపనవియ్యెమో ఇచ్చెను గొ యజ్ఞోయదు సామాన్యవృత్తి కాదు భండ భీమ అహ వరక్కను చాచుగజ హ ఇతాది బిరుదులు ఇతనికికలవు ఈతని యెలికయగు రాజే ద్రచోడదేవుడు వెలనాటి చోడ వ శమునకు చెంది వాడని మలభముగనే గుర్తింపవచ్చును వెలనాటి చోడులు కా చీపుర చక్రవర్తులైన చాళుక్యచోడు లకు సామంతులై ఆంధ్రదేశ తీరప్రాంతమును క్రీ శ 12 శతాబ్దమున పాలిరి రాజే ద్రచోడునకు చాళుక్యమూల ప్రభ అను ప్రశస్తి ఉచితముగ నేయున్నది

ఇది మొదటి కులోత్తు గచోడుని కుమారుడైన విక్రమ చోడుని (క్రీ శ 1118-5) రాజ్యకాలము కులోత్తు గుని రాజ్యావసానకాలమున పశ్చిమచాళుక్యులు వే గిలేశముపై ద దైత్రివచ్చి దాని నాక్రమించుకొని 1185 సంవత్సరమువర కను పాలిరిరి వెలనాటిచోడుకు వే గిపై అధికారము నన్నిగిల్లిన వయవది వెలనాటి రాజే ద్రచోడుడు ఆచేరు గలవాణ్ణి మొదటవాడు ఇతనితండ్రి మొదటి గొ కరాజు వెలనాటి రాజ్యస్థానకు దీక్షదే వెలనాటి మొదటి రాజే ద్ర చోడుడు పశ్చిమచాళుక్యుల దుర్గములను గుర్తించినవారికి సామంతుడై వాణ్ణి శ్మశము పాటి యుండవచ్చును చాళుక్యరాజ్యమూల ప్రభ అను బిరుదమినికి ఈతిగవచ్చి ను వచి యుండను కాని వెలనాటివారు పశ్చిమచాళుక్యులకు దాసోఽవసాని చిరకాలముండలేదు వారికి కా చీపుర చోరు లతోనే ఎక్కువ స్నేహితత్వము కావున ఆ ద్రువండలాధీశు లందరును చేతులుకలిపి శ్శిమ చాళుక్యులను వెడలనడచటకు ప్రయత్నములు చేయుచుండు దిరి పశ్చిమచాళుక్య చక్ర వర్తి అంప విక్రమాదిత్యుని మరణానంతరము వీరికి కాలమును కూలించెను చాళుక్యుల ప్రవ డవేసానియైన అనంతపాల దండవాధుడకుడ ఆ ద్రదేశమున ఇప్పుడులేడు అతడు మర డించెనోలేక అన్య పాంతములకు పాలకుడుగా ఏగెనో తెలి యదు ఈ యదనుచూచుకొని ఆ ద్రవీరసేనాములు పశ్చిమ చాళుక్యులను క్రమముగా కృష్ణకు దక్షిణమునుండియు తు దకు గోదావరికి ఉత్తరముగను తరిమివేయగలిగిరి క్రీ శ 1185 ప్రాంతమున జరిగిన గోదావరీతీర మహా యుద్ధమే దీనికి ఎవరిపుట్టమని చెప్పుదురు వెలనాటివారును చోరులును ఈ సంగ్రామమున దు ప పూర్ణవిజయమును సాధించి శ్శిమచాళుక్యుల ఔద్ధత్యమును తొలగించిరి అముకు

మారు శాసనదాతయైన గొంకయజ్ఞోయదు ఏవో పెక్కు రచాంగముల దు పరాక్రమము వెల్లవటచేసే ఈతనికి భండన భీమ అహవరక్కన బిరుదములు భి చివచి ఈతని పేరనుబట్టిచూడ వీనివంశమువారు వెలనాటిచోడులకు ఇష్ట శృక్యులని తోచుచున్నది కావుననే మొదటిగొ కరాజు చేరు ఇతనికి పెట్టబడి యు డను ఇతడు స్వతంత్రరాజు కాక పోయినను ప్ర ద్విమిదుడగుటచే మహామ డలేశ్వర గౌరవము కు అర్పిడయ్యెను

ఖం ల రం

అమృతపురము

ఈ గ్రామ నామము గుంటూరు జిల్లా గుంటూరు తాలూకా తొన్నలగడ్డ గ్రామము దలి అమరేశ్వరాలయము నందు వేయి చదివ జక శాసనములో కన్పి చు చున్నది (ద హం X నె 215) ఇట్టి పేరగలదియే అమృతలూరు (మా అముతుమారు) తెనాలి తాలూకాలో ఉన్నది కృష్ణా తీరమందలి అమరేశ్వరదేవుని పేరనే ఆయా గ్రామనామ ములు ఏర్పడి యు డవచ్చును

ఈ శా సనమును సంస్కృత శ్లోకములలో ప్రాసరి వెల నాటి విచయమున దు విద్వాంసులైన విప్రులతో నొప్పు అమృతపురము కలదు ఈ గ్రామమున దు హరికాన్యాయుడగు భీమన దీక్షుడు కలడు ఆయన కుమారుడు తిక్కన తిక్కన వండితుని తనయుడు అమృత ఇతడు గొప్ప కుూరుడు చోడ ఊతిపాలనికడ కట్టదై పరాక్రమముచే ఇతడు ఆయనను మెప్పించి ఆయన ప్రసాదసూచకముగ భూచండులచే అలం కృతుడయ్యెను అమృతవల్లి భేశ్వరదేవునకు జయఘంటను ధూప దీపహారతులను భక్తితో సమర్పి చెను

శాసనమున దు కాలము చెప్పబడలేదు ఈ చోడ రాజేశ్వరీ గుర్తించుటకును సూచనలు లేవు వెలనాడును చోడ ఊతిపాలుడును చెప్పబడుటచే అమృత వెలనాటిచోడుల వద్ద నైనికుడని తోచుచున్నది

ఖం ల రం

అమృతలూరి మంచిరాజు

మంచి రాజు ప్రశంస దక్షిణహిందూ శాసనములలో కన వచ్చుచున్నది (ద హం IV నెం 1088 పు 882) ఈ శాస నము కశ 1095 (క్రీ శ 1168) నాటిది ఇది ద్రాక్షారావు భీమేశ్వరాలయములో ఉన్నది ఈ శాసన మిట్లున్నది "క

1085 గుండెడి శ్రీరాజరాజు న వత్సర 18 గ్రాహ విమవు న క్రంతి మిత్తమున శ్రీమన్నామ దలేశ్వర కలొత్తు గ్గ వెలనాటి రాజే ద్రచోడయ (రాజు) ల ప్రధాని అమృతలూరి మ చి రాజు కొడ్లదేవనప్రెగ్గడ శ్రీ శ్రీమేశ్వరమహాదేవరకుం తెట్టిన అఖండ కర్పూరవర్తి లోహాంబు దివియ 1 ట్టి బోలు (న) లుపురుం బూర్తిగా రెడ్డవు నడవున వడ్డనూ కనివ మునం తెట్టిన ఇనువ ఎడ్లు 60 ట్టికి ఆచ ద్రావ్యము నిత్యపడిగొలవం గల త్రిభువనా (క్కు) (ళ) నేమాన 1 లికిత పెద్దనా చార్యే (1) 2

ఈ శాసనము మొదట సంస్కృతమున శాస్త్రాల వృత్త ములతో ఆర భి పరిశీలన అట్లుమిమికిన క్తులవరకు సంస్కృతములో నేడన్నది రె దవపక్తి మొరలుకొనిపడవం క్తివరకు అచ్చట చచ్చి ఉత్పాతిత్యములున్నది అందుచే శా నభావము సమగ్రముగ తెలియవచ్చులేదు తొమ్మిదవ ప క్తి ముడి పన్నె దవపంక్తి వరకు తెలుగులో ఉన్నది తదాధారముగ శాసనభావము న గ్రహమగు ఇట్లున్నది అది క్రీ శ 1183 వ సంవత్సరము చాళుక్యచోళరాజ్యమును రె దవరా రాజువోకుడు పాలించుచు డెను ఈతని సామ తుడును ముడిలాధిపుడు నైన కులొత్తు గ వెలనాటి రాజే ద్రచోడయకు ప్రధానియు అమృతలూరి మ చిరాజు కొమరుడు గుండేనప్రెగ్గడ శ్రీ శ్రీమేశ్వర స్వామికి కర్పూరహారతియు దీపమును వెలిగి చు నిమిత్తము ఒక లోహస్తంభమును చేయ చి ఇచ్చెను పరమేశ్వరునకు ప్రసాదిత్యము దీపకర్పూరహారతులు జరిపి చుటకై ఎండ నూ ని వశమున 60 ఇరుపందలను (గొట్టె ను) ఉ చేసి ఈ రాము విమవుర గ్రాతి పుణ్యకాలము మిత్తముగ చెక్ర బహుళ విదియనాడు జరిపి ట్లు తెలియుచున్నది రా కేర్తయైన దేవనప్రెగ్గడ ద్వి వ్యాగ్రడ యాచకులకు అమరభూరు హము వటివాడు శౌర్యముచే మృగజివి గా భీర్యముచే సముద్రుని జయ చినవాడు ధర్మరాజుతో సమానుడు అని శాసనమున అతడు నుతి పరిడెను ఈ విషయములు శాసన ప్రారంభమున వ్రాయబడిన న పృష్టిత్యోజములవలన తెలియుచున్నది మ చిరాజును గూర్చిన వివరములు శాసనమున కనిపించుటలేదు శాసనమున కనవచ్చు రె దవ రాజరాజు చోళునియొక్కయు వెలనాటి మాండలిక మహారాజుల యొక్కయు చరిత్ర సంగ్రహముగ ఇట్లున్నది

రాజరాజనరేంద్రుడు తూర్పు చాళుక్య వంశీయుడు

అతడు వే గిరాజ్యమునుపాలి చెను అతని ఎమ్మట అతని రాజ రాజనరేంద్రుడు) కుమారుడు రాజే ద్రచోళుడు వే గిరాజ్యము నతను మేనమామల రాజ్యమగు చోళరాజ్యమునకును క్రీ శ 10వ రాజయ్యెను ఇతడు సుమారు 50 వ్యవస్థలు వే గి చోళరాజ్యమును పాలి చెను ఈచి కొమరులు వే గి దేశ పాలనమునకు ప్రతినిధులుగ వందలిదిరి ఈ రాజే ద్రచోళు నకే కలొత్తుంగచోడు ను మేనమామ కలదు వీరి చి శిమ చాళుక్యులకును శత్రుత్వము గలదు పశ్చిమ చాళుక్యులు కన్నడదేశమును పాలి చిరి త్రిభువనముల్లి విక్రమాచిత్తరుడు అను పశ్చిమ చాళుక్యరాజు వేగిదేశమును కలరి పమాచు చు డెను ఇందుచే తన కొమరులకు సహాయులుగ నుడు టకు కులొత్తు గచోళుడు తమకు విశ్వాపాత్రు లైనవారికి రాజచిహ్నముల నొ గి వారిని దుడలాపవకుల నొనర్చెను ఈ ముదలేశ్వరులు చాళుక్య చోళమహారాజులకు సామంతులు వీరు ఆ ద్రదేశములలోని మేమేమ ముడలములను పాలి చిరి వీరిలో మొదటివారు వెలనాటి దుక్కుయన శియులు వీరు గాక చాగివారు (విజయవాడ గుడిమెట్టి పాలకులు) కొట చారు (ధరణి) పాలకులు హైహయము (పరినామకొన ప్రాత పాలకులు) తెలుగుచోళులు (కొడిరెక నెలూరు పొత్తపిపాలకులు, తెలుగునాయకులు (కొలనివీడు ప్రభువులు) కమ్మనాయకులు (కొడవరమచి ప్రభువులు) కలరు వీరింద రను ఆ ద్రదేశములలోని ఒక్కొక్క ప్రాతమును పాలించుచు కులొత్తు గ మహారాజులు సామంతులుగ ఉండిరి గుటూరు జిల్లాలో కృష్ణాది దక్షిణమున సముద్రమువరకును కల ప్రదేశమునకు పూర్వము వెలనాటి అనిపేను డెడిది దానిని వెలనాటి రాజులు పాలి చుచు డిరి వీరికి రాజధాని ధనద్రావులు (గుటూరు జిల్లాలోని చ దవోలు) క్రీ శ 1120 ప్రాంతమున కులొత్తు గ చోళుడు మరణి చెను అదే సమయమున పశ్చిమచాళుక్యరాజు విక్రమాచిత్తరుడు వేగిదేశముపై దండెత్తి దానిని పశ్చిమగర్భకొనెను ఆంధ్ర మాండలికులు కన్నడ ప్రభువునకు సామంతులై ఇట్లు క్రీ శ 1128 వరకు గడచెను విక్రమాచిత్తరుడు ఎమ్మట అని కొడుకు భూలోకముల్లి నోమేశ్వరుడు రాజయ్యెను వెలనాటిమాండలిక ప్రభువులతో చోడ రాజు కుమారుడగు రెండవ గొంతరాజు పశ్చిమ చాళుక్యులను ఓడించి వేగిరాజ్యమును తిరిగి చాళుక్యచోళమహారాజుకు అప్పించెను అనాడు వెలనాటిమాండలికలు ఉత్తరమున మహేంద్ర గిరిమండి పాకనాటివరకు వెల్లుారు (ప్రాంతము) ఉన్న దేశమును

పాలి చండిరి ఈ రెండవ గొం రాజు కుమారుడే మనకు కాన మన కి చురై డిన చోడరాజు ఇతడు క్రీ శ 1168 నుండి 1181 వరకు రాజ్యమును పాలి చెను ఈ ముడలేళ్ళ రలును కులోత్తుగ అను బిరుదమును వహించుచు డిరి వీరు పశ్చిమ చాళుక్య బిరుదములనుగూడ ధరించుచుడిట్లు తెలియుచున్నది కానముచర క్రీశవనా కళ అనునదముదీని స్థరపరచుచున్నది ఈ రెండవ చోడరాజు (కానములోనివాడు) చాళుక్య చోళచక్రవర్తియగు రెండవ రాజా నృతికి పామతుడు రెడవరా రాజు పామము క్రీశ 1145 నుండి 1173 వరకు అయిట్లు తెలియుచున్నది కానమునదలి "శ్రీ రాజ రాజ న వశ్య 18 క్రాపి" అనునది దీనిని బలపరుచుచున్నది అనగా చాళుక్య చోళరాజును రెడవ రాజురాజు ఈదానకాలమునాటికి చాళుక్య చోళరాజ్యము కు పాలకదై 18 వ న సత్సరము రగుచుట్లు మకు వికర మగుచున్నది ఈ మహారాజు పామతుడే వెలనాటి రాజే ద్ర చోడడు ఈ రాజే ద్రచోడుని అమాత్య శేఖరుడే అమృత లూరి మంచిరాజు కమారుడగు దేవన ప్రెగడ

వెలనాటిమాడలిక గ్రువులు తెవులని తోచుచున్నది వీరు దేవాలయములను స్థిచియు పేదకాస్త్ర అధ్యయములను వృద్ధి నొదియు గొప్పపేదపొదిరి తెలుగు భాషను తెలుగు కవులను వీరు మిక్కిలి ఆదరించిరి సగిపాపిత్య నృత్య శిల్పాది లలితకళలను వీరు మిక్కిలి ప్రోత్సహించిరి దేవాలయాదులకు పెక్కు దానముల నొసర్చిరి వీరు ప్రజాపిత తత్పరులని తెలియుచున్నది వీరి స్వభావమును బట్టియే వీరి మత్రివర్గులును సేనానుబంధ గొప్పదాకలైరి అమృతలూరు గ్రామనివాసముచే మచిరాజు పూర్వలకు అమృతలూరు అను గృహనామమెర్పడనేమో! గ్రామనామములు గృహనామములగుట తెల్లమేకదా! "అమృతలూరు" అను గ్రామము నేడు గుంటూరు మండలములోని తెనాలి తాలూకాలోకలదు ఈ గ్రామములోని పట్టణమృతలయము చెంతనున్న చోళరాజు విగ్రహముచైనున్న కాననములో అమృతమూరు అనిఈ గ్రామముమేగులదు ఈ కాననము కళ 1054 (క్రీ శ 1182) సాటిది అమృతలూరు అనుదాని యొక్క ప్రాకృత రూపమే అమృతమూరు కావచ్చును ఈ గ్రామమునందలి అమృతేశ్వర దేవరకు శ్రీమన్మహామండలేశ్వర గొంకయ్యోయడు అఖండ తల్లి దీపమునకై వివిధ గోతీయలను సోమన చెంతకుంచెను

సోమన త్యము దీపారాధనకై మూడు తినిపోయలెను గొంకయ్యోయడు చలమరై గడ రాజే ద్రచోడ దేవ దివ్య శ్రీపాద పద్మా రాధకుడు పశుర్థ కులబడు (ద హి క సెం 90) అని ఈ కాననమునకలదు

తం అం కా

అమృతలూరు

అమృతలూరు తెనాలి తాలూకా గుంటూరు జిల్లాలో ఉన్నది దీనికి 9 మైళ దూరములో తెనాలి పట్టణము కలదు తూర్పున పాచాళవర పడమట తురుమెళ్ళ ఉత్తరమున పెదపూడి దక్షిణమున గోవాడ ఈ గ్రామమునకు సరిహద్దులు దీనివి స్తీర్ణము 8704 ఎకరములు

1981 నం జనాభా లెక్కలనకారము ఈ గ్రామములో 8088 మంది పురుషులు 288 మంది స్త్రీలు వెన 599 మంది ఉడిరి ఈనల్లలో 85 నం జాలాలి కలు 94 మంది ఎరకలు కోయలు మొదలగు పుషులు 42 మంది స్త్రీలు 88 మంది పెద్దూలు జాతులవారు 277 మంది పెద్దూలు తరగతులవారు 184 మంది 1981 నం లో 4824 మంది 1941 నం లో 4888 మంది 1951 నం లో 8125 మంది జనులు ఉండిరి 1951 నం నుండి 1981 నం వరకు జనాభాలో కర్గదల 108 మంది ఇచ్చట ఇద్దు మారదూరము గను ఏకవక్తిగను కట్టబడి విగారిజనల ఇద్దు వాడవాడ ఒక ఉన్నవి ఇద్దలో 488 పెకటిద్దు 72 కాట్రిటు కప్పగల ఇద్దు 8 జకంకస్తగల మేడలు ఉన్నవి వీధులు దీర్వ చతురస్రాకారముగ ఉన్నవి జనులందరు వరి అన్నమును తిరురు కావినీటిని క్రాగుదురు పశుర్థము చేయబడిన జల పొకర్థముకలదు నీటి ఎద్దలేదు

ఈ గ్రామమునకు కృష్ణానది కాలువలు వీటివనరులు 1988 69 నం లో పంటలక్రింద 8887 ఎకరముల భూమి ఉపయోగించబడినది కాని వక్రింద 8111 ఎకరముల భూమి సాగైనది వరి పెనర మినుము మేకపైర్లు పండెను ఫల పాయములను పురులలో గోడెనలలో నిలవచేసిరి బండ్లపై లారిలకై వరి పెనర మినుములను తెనాలికి రవాణాచేసిరి 9 ఎకరముల విస్తీర్ణముగల నారింజ నిమ్మతోటలన్నవి 90000 కాయలను స్థానికులు ఉపయోగించుకొని 185000 కాయలను తెనాలికి రవాణాచేసిరి స్థానిక ఉపయోగమునకు పొట్ల వీర మొదలగు కూడగాయలనుపండించిరి ఆరు అయిలు

ఇ జనలు 11 ఎకరములకు నీటిని ఎరఫరాచేము మూడు ట్రాక్టర్లు 460 ఎకరములభూమిని దున్నెను. ఇవట ఎలకల కార పాచ్చుగాఉన్నది

గేదెలు ఎద్దులు ఆవులు ఆవోతలు మొలయి 4411 మేలు 75 గొర్రెలు 16 వడలు 68 కోట్ల 1584 ఇవటఉన్నవి దినమునకు 2200 లీటర్లపాల వారముకు 400 కి గ్రా వెన్న సాతీన 20000 గ్రుడ్లు 200 గ్రా చేపలు స్థానికలు ఉపయోగి చుకొని 200 కి గ్రా వెన్న 100 గ్రా చేప తెనాలికి రవాణాచేరి

ఈగ్రామస్థుల ముఖ్యవృత్తులు వ్యవసాయము కూలి చేపలుట్టుట కటిరవరిశ్రమలు 61 మది దుకాణదారులు 24 మది క్రయవిక్రయదారులు ట్యాన్లు నడుపువారు ఎద్దులద్దు తోలుచాడకలరు వీరుగాక 9 మది క సానివారు 8 మంది వడ్ర గులు అడగురు కన్నడలు 41 మంది కమ్మడలు 16 మది కాపీషేట్రిలు 120 మంది గొల్లలు వడ్డెరలు ఇద్దరు నూలమగ్గములవారుకలరు చరఖా కటిరవరిశ్రమవారు 72000 చిరవలములును తయారుచేసే చరఖా న ఘమునకువ వీరి వ్యవసాయదాడకల కూలిలుదొరకడదురు కూలిరేటు దినమునకు పుడమనకు రు 3 లు స్త్రీకు రు 2లు

ఇచ్చట అమృతేశ్వర భావనారాయణ మద గోపాల అంజనేయస్వామిల దేవాలయములకలవు క్రొత్తపల్లివారి రామమందిరము శరణువారి రామమందిరము వెంకటేశ్వర వారి రామమందిరము రెండువర్సెలు ఒకమసేదకలవు శ్రీఅమృతేశ్వరస్వామికి 9 ఎ 40 నెట్లు శ్రీ భావనారాయణస్వామికి 24 ఎ నెట్లు శ్రీమదనగోపాలస్వామి 18 ఎ 24 నెట్లు మూగడి భూములు 2 వి శ్రీఅమృతేశ్వరస్వామి దేవాలయములో ఫాలుణపూర్ణిమనాడు ఈశ్వరకల్యాణము అరుద్ర ఉత్సవము శ్రీమదనగోపాలస్వామి ఆయములో శ్రీకృష్ణజయంతి శ్రీ ఆ జనేయస్వామి ఆలయములో వైకాళి మాసములో హనుమజ్జయంతి ఇట్టిఉత్సవములు అరుగును

ఇచ్చటికి 9 మైళ్ళదూరములో తెనాలి రైల్వేస్టేషను ఉన్నది కృష్ణాకాలువమీద విజయవాడనుండి కంకర ఇసుక దిగమతియగును ఈగ్రామమున 48 కంకరరోడ్లు 3 మట్టి రోడ్లుకలవు దీనిని పొరుగుగ్రామములతోను పురములతోను కంకరరోడ్లు కలపుచున్నవి ఇది అమ్మమార్గముపై న ఉన్నది. ప్రతిగంటకు గవర్న మెంటు బస్సులు తెనాలినుండిచెరుకువల్లికి తెనాలినుండి భాజీపాలెమునకు రోవును ప్రయాణములకు

రెండు ట్యాన్లుకారులు నాలుగురిజాలు 15 రెండెద్దులద్దు 461 పై కోట్ల తోడ్పడుచున్నవి

అమృతలూరులో బోరోపాపి ఫో నో గ్రా ము తెలిపోను అరు ఎలిమెటరీస్కూళ్ళ ఒక కలాలావరిచువు ప్రైవ్యాటు ఉన్నవి 988 ఇ డ్లు విద్యుచ్ఛక్తిని వాడుకొనెను ఇది ప రాయకపాల కల గ్రామము గ్రామపాలకువర్గము కు తగు ఎర్పాట్ల ఉన్నవి గవర్నమెంటు లోకల్ రై రీకథాటి గ్రంథాలయము నామాథియేటరు బ్లాకు అభివృద్ధి క్రము సహకారరూరల్ క్యాంకు ఇవ ఉ ఉన్నవి ఈక్యాంకు 690 మదికి అప్పలిచ్చినది ప్రధానకార్యక్రమము అనువుల అనువక్రిఉన్నవి 8 మది కింగ్గీమవైద్యులు ఇద్దరు ఆయుర్వేదవైద్యులు ఇద్దరవోమియోపతి వైద్యులుకూడ కలరు 8 కాఫీవోటల్లు 12 కిరాదాదుకాణములు 18 క్రిస్టియన్లెట్లు పోదాక గట్ల 4 పై క్రిష్ణపావులు 6 షేరకాలు 2 లాంధరీలు 14 బట్టలపావులు ఉన్నవి

తెనాలిలో తంతికార్యాలయము మేజిస్ట్రేటుకోర్టు పోలిస్ స్టేషను కాలూకాకచ్చేరిఉన్నవి ఈ గ్రామమునకు 6 మైళ్ళలోఉన్న మోసద్రలో బోరికపూరు అప్పలరమ 6 మైళ్ళదూరములోఉన్న చెరుకుల్లి వారంజోలో కూర గాయలు కిరాదచరకలు దొరకను ఈ గ్రా మము నుండి 190 మది విద్యార్థులు కళాశాల ఎదువులకు తెనాటిలోని వి యస్ ఆర్ కళాశాలకుపోవుదురు

శ్రీఅమృతేశ్వరస్వామి కేదనుబట్టి ఈగ్రామమునకు అమృతలూరు అని వామకరణము చేయబడినది శ్రీస్వామివారి కొరకు పూర్వము ఒకలపు ప్రతిదివను పాలమ శివలింగము మీద కార్నిపోయెడిదట ఆ అవుయజమానుడు ఒకమారు అన ఘటనమచాచి గొడ్డలితో ఆ అవును వరకయల్లి చెమ ఆఅవునకు దెబ్బతగలేదు కాని ఆకవలింగముకలగిలి వెవురు కారకొచ్చి దట అదిచాచి యజమానుడు భీతిచి ది క్రింద పడి చనిపోయెనట ఇప్పటికీకూడ అలింగము తలనగిలివట్లు కన్నడమ నాగలింగరె చె కేశ్వరరాష్ట్ర కొత్తపల్లవారాయణ చౌదరి మొదలగురచయితలు క్రొత్తపల్లి వెంకట ముఖ్యయ్య శరణు వెంకటముఖ్యమ్మ మొదలగువారలు ఈగ్రామస్థులే

పు మా
మా శ్రీ

అమృతానందయోగి

అమృతానందయోగి అల కాకినాడ ఈశ్వరుల అలంకార సంకరామ అను గ్రంథము రచించెను భక్తిమూర్తి రాజ్యయితేయున కౌం ఆకలికుమారులకు మన్ననాతి అల కాళాస్త్రయకు న బి ధి చివ విషయముల నన్నిటిని ఒక్కచోడే ఒక గ్రంథమున వాయుచు కోరుచే తానీ గ్రంథమును వ్రాయు జగదేవి ఉపదేశా శ్రీ ము లో అమృతానందయోగి చేర్పించుచున్నాడు ఈ మన్ననాతి చేరు కొన్నిటిని ప్రతులలో ముద్దానమున ఉన్నవల ఈశ్వరుల చే గీతమును చుట్టించి చివ తెలుగు చోడవంశమునకు సంబంధించిన ఎన్నునకులు అమరులను జగ్గి చివ వాడనియు పదునాల్గవ శతాబ్దిమధ్య భాగమున ఉండెననియు కొందరి అభిప్రాయము ఈ ముద్దానమున కి. శ. 1297 కు పై పోయిందని ముగ్గుర గోపాలదేవుడే అనియు ఈసరి అస్థానమున నున్న అమృతానంద చరిత్ర వనమూలక శతాబ్ది పూర్వభాగమునకు చెందియు మననియు ముగ్గురరి అభిప్రాయము

అల కాకర గ్రంథము పదనాండు పరిచ్ఛేదముల గ్రంథము ప్రాచీనాల కాక గ్రంథములను పరిశీలించి కొన్ని స్థలములను ఆ గ్రంథము లోని వాక్యములనే ఉపయోగించును -

తత్రాక రోచితారావే వాక్యాన్వేషణిచ్ఛించిత్ సంవిత్సక్రియతే మ్యక్ సర్వాలంకార సంగ్రహః

తానీ గ్రంథమును రచించిట్లు రచయిత చెప్పియున్నాడు సర్వాలంకార సంగ్రహమున ను అల కాక కాస్త్రయనకు న బి ధి చివ అన్ని విషయములు ప్రతిపాదించి పదివిధ భరతుని వాక్యశాస్త్రము ప్రధానముగా రూపములను రూపుచేర్చుచు గ్రంథము రూపమునకు న బి ధి చివ వివరణ కొన్ని అ కారములకూడ అవతరచు అదు చేర్చింది వి భామకా ద్యామల గ్రంథములు కేవలము శ్రవ్యకావ్యములకు న బి ధి చివర దశరూపకముల పూర్తిగ రూపకమాతమునకు న బి ధి చివర ఈ అల కాక సంగ్రహమున ను అట్లు కాక దృశ్య శ్రవ్యకావ్యములకు రెండింటిని సంబంధించి విషయములు ప్రతిపాదించబడినవి

ఈ గ్రంథము చాలవరకు ముద్దానముని కాస్త్రప్రకాశము చేసినను దండి విరచితమగు కావ్యాదర్శముచేసినను అవలోక

వాక్యభాగ్యం నహికమగు దశరూపకముచేసినను అధారపడి యున్నది కామరూప ద్యామల కావ్యాలంకార కావ్యాదర్శములవలె ఈ గ్రంథముకూడ కారికా రూపము నున్నది ఇందు మొత్తము కారికల సంఖ్య 725 దాదాపు 400 శ్లోకములు ఉదాహరణరూపమున చూపబడినవి వీటిలో కొన్ని శ్లోకములు కవి స్వయముగా రచించినవి పదనాండు పరిచ్ఛేదములలో విషయభాగము క్లిష్టమైనది విధముగ నున్నది

ప్రథమపరిచ్ఛేదము - కావ్యప్రకాశ శ్రమున ఏయేవర్ణములను ఏయే గణము ను ఉపయోగించునో ఈ పరిచ్ఛేదమున ప్రతిపాదించబడినది తేను కరములను వర్ణములను గణములను కావ్యారంభమున ను ప్రయోగించుచే రచయిత అను పరిశీలకులు కావ్యనామరంజనముకూడ కుగ్రము కలుగు ఈ నియమము కేవలం స్మృత పద్యకావ్యము కేవలం గద్య కావ్యము కును ప్రాప్తకావ్య భాషా కావ్యములకును గూడ వర్తింతును

ద్వితీయపరిచ్ఛేదము - సప్తవిధ కవులను వారి లక్షణములను తెలుపబడినది

తాచికుడు వాచికుడు అప్తుడు శిష్యుకుడు మార్గచామగుడు విచే భూషణాచార్యుడు సప్తవిధకవులలో విచేకి అత్యుత్తమును ఆతడు శతార్థము గుణదోషములను బాగుగ వెలగి మహాకవుల ముగమును అనుసరించుచు కాస్త్రాంకార సర్కారవ ముత్తే వరలును అమృత శక్తినిపూర్ణాభ్యాసములలో మూలము కావ్యకేసులతోయైనను సహజమైంది తాని లేక దేవతాని ప్రసాదబింబమునందు అయిన శక్తియే కావ్యప్రధాన కారణమని నూచి వివరించి తరువాత శతార్థ నిర్ణయోపాయ క్రములగు సయోగ విప్రయోగాదికములు ప్రతిపాదించబడినవి

తృతీయ పరిచ్ఛేదమునందు అమృతానందయోగి రసములను నిరూపించెను రసముల విషయమున అనందవర్ణనాథిం గుప్తానులు అనుసరించిన అభివ్యక్త పక్షమునే ఈశ్వరుకూడ అంగీరించెను ఆయన రసములస్థాన విభావానుభావాదులను మాత్రమే కాక వాటి వర్ణ విశేషములను చేపా విశేషములనకూడ ఈశ్వరు నిర్దేశించెను

చతుర్థ పరిచ్ఛేదమున ను నాయకానాయకీ భేదములను శోభ విలాసము మొదలగు నాయకాలంకారములను భావనాదులగు ఇమనది నాయకాలంకారములను భావనావాదు

లగు ఇరువది నామకాలంకారములను రచయినిగూల చెను
ప చును దిచ్చే మ గ నైగ్ని గాడ పా చాలిలాటి
రితలను స ఘటనాశి ముగైగ్ని సదా దళ ంధగంము
ను శావోక్తి మొద గు ఇద దియెటలల కార ను
లఁబోదాహరణముతో | తిపాది ౭౬) వాచన వలె
అమృతాన దియోగికూడ రీతికావా యై అ గీరి చుచు
“రీశిరాత్మాత కావ్యస్థాకథ్యతే పాఠశ్చ” అని వ్రాస
యున్నాడు ఈతడు ద్వితీ ధా కావసా యై మ రాతికి
అశ్రుస్థా ము సుట గవని దగిన ఎయము

అమరిచ్చేగము దు పగ వాక్య అర్థ గతులగు
క్రివిధదోషములు సోదాహరణముగ రూప బింబ దీని
అశమున దు కొన్ని కవి మయములను ర దోషాదలను
స మీ రి ౭౬ ది వి ఇంల రకను అల కారకాస్త్రము కు
స బి ధి చిన వివరములు శ్రీతిపాది పడిన

అదవ పరిచ్చే ము మొదలు మిగిలిన దు పరిచ్చేసము
ల గను రూప ములకు స బి ధి చిన వివరములన్నియు
చాలవలకు దళరూపకానుసారముగ శ్రీతిపాది “విదియున్నవి
వీడవ పరిచ్చేదము” దు రూపకోపయుక్తములగు ప చు ధు
లను వాని అ గములను సవివరముగ రూపబింబి వి
రూ కములలో వీ రూపమున ఉ క్రమి పబిదిన కథానస్తువును
వైరస్వము కలగక క ట్లు పోంపలన రీతి ప్రాస గి
కేతి స్పృతము అధికారికేతి స్పృతము కు ఉపయోగించు ట్లు
వ్యవహార చు విధము తెల్పి ఏకతా ధనమె పా గములగు పంచ
ప ధుల ప్రయోజ మని చెప్పబడి డి

అష్టమ పరిచ్చేదమునందు భారత్యాది వృత్తులు పాత్ర
భేద కాపా యవము పరస్పరావోహన ప్రకారము ఇత్యాది
వివరములు ప్రతిపాదితమలై వి వమ పరిచ్చేదము
అన్నిటిక తెను పెద్దది ఇ దు 168 కారికలు కలవు దీని
య దు నాటకము ప్రకరణము మొదలగు పరిరూపకముల
యొక్కయు నాటిక మొదలకు ఉ రూపకములయొక్కయు
తత్వము సవి స్పృ ముగ వర్ణి పబిదినవి అన్నిటికంచెను
చిన్నదగు దశమ పరిచ్చేదమునందు ఇరువది కారికలలో సిద్ధి
ప్రాప్తి మొదలగు ముప్పది నాట్యాలంకారములు కాగు
ప్రతిపాదించబడినవి ఏకాదశ పరిచ్చేదము” దు ముక్త ము
ఉదాహరణము భోగావళి మొదలగు చాటు ప్రబంధముల
లక్షణములు నిస్తరముగ వర్ణింపబడి వి ఈ విధముగ

అమృతా నయోగి అంకారి శాస్త్రము కకు రూ ముల
కము బి ధి వి ంబయము గ్నిటని విస్త ముగ | తిపా
ది చి వన భూపాలడు కొరి వి మున శత త్తమగు అలం
కార గ్రహవను ప్ర భును యై సాహితీయుల
కంది చెను

దా పు శ్రీ

అమృతేశ్వరము

అమృతేశ్వ ము గొప్ప పుణ్యక్షేత్రము పాల్కురి
సోమనాథును రచి చి పండితారాధ్య చరిత్రమున లి
వర్ణాకరణమున అనేక పుణ్యక్షేత్రములు కు డములు
వాని మహిమలు వర్ణి ఎం అదులో అమృతేశ్వర
మొటి వల్లికాదిన పీఠాధ్యుని శిష్యు గు రోహమ
రా య్య శ్రీశైలమహాక్షేత్రము కు పోయి మల్లికార్జున
స్వామి యనుగ్రహ విశేషమున శ్రీశైల ప్రా తము వదిలి
పుణ్యనామలు వనములు శీర్షములు అవలో చెను

శ్రీశైల మహాక్షేత్రము శైవులకు దక్షిణ కైలా మని
నుడువుదురు అందు క్రమరూ కా సహితరై మల్లికార్జున
స్వామి లి గమూర్తియై వెలగొందు చున్నాడు పురాణ
కాలము ను డియు శ్రీశైలము గొప్ప శై క్షేత్రమని ప్రసిద్ధి
కా చి డి ఇవటి న్నయ భూ లి గము కు మల్లికార్జున
లింగవను పేరు వచ్చుటకు ఒక కారణము ట్లు చెప్పుదురు
చ ద్రగపుని కమారై యగు చ ద్రపతి యను వ్య వ్యయం
భూళిపుని వరి చి త్రి డినము ఒక మల్లి కారామమును ఆవరమ
శివునకు సమర్పి చెడిదట పర మేశ్వరు దామె నుగ్రహి చి
అమెను పె డ్లియాడెనట తన పేరుగూడ వల్లికారామ
ములను ధరి చటచే మల్లి కార్జునుడని పెట్టుకొనుటకు శివు
డంగి రి చెనట ఈ పుణ్యక్షేత్రమునందు పండితారాధ్యుడొక
శైవ మతమును స్థాప చెను ఈ పుణ్యక్షేత్రము ఆ ద్ర
దేశము లోని కర్నూలు మండలములోని నల్ల మల
అడవులలో ఉన్నది శ్రీశైలమునకు ప్రాగాగమున
త్రిపురాంతకము ిటి ఒంగోలు జిల్లా మార్కాపురం
తాలూకాలో కలదు త్రిపురాంతకమునకు దక్షిణ భాగమున
వృద్ధగిరి రం ద్వేర్ధ్వము గోళ్యంగము రుద్రకోటి అను
నవియు పడిమట అమృతేశ్వరము క్రమదేశ్వరము పావ
వినాశ ము పు భీష్వరము ముక్తేశ్వ ము ధర్మేశ్వరము
ఇంద్రేశ్వరము బ్రహ్మేశ్వరము కాళేశ్వరము భీమేశ్వ

రము పట్టణ కర్ణాటకము కు భక్తకర్ణాటకము కనక
గిరి జానుపకర్ణాటక లింగవర్ణక రుద్రాక్షవర్ణకా
వలలు ఘటికార్ధ వాథలి గము కమలేశ్వరము స్కాంధ
సోమేశ్వరము పాలేశ్వరము మత్స్యకుడ విశ్వింకకుడ
ఓమారకుండ గుప్త కుడములు భీమేశ్వరము విభీష
ణేశ్వరము రామేశ్వరము రావణేశ్వరము పాల కమత్స్య
కేశ్వరము మున్నగు పుణ్యక్షేత్రములు కలవని సోమనాథుడు
పడితారాధ్య చరిత్రమున వ్రాసెను పైన పేర్కొన బడిన
పుణ్యక్షేత్రరాది పుణ్యక్షేత్రములను ప్రకృతము గుర్తింప
బిలువడట లేదు అవి బహుశః నల్లమల అడవులలో ఉండి
యుండను బసవ పురాణ వండితారాధ్య చరిత్రములలో
అనేక దేశములు గ్రామములు నదులు కొడలు కుండములు
పుణ్యక్షేత్రములు వనములుకనవచ్చుచున్నవి వీరిలో పెక్కులు
ప్రకృతము గుర్తింప బిలులేకున్నవి వీటివలన ఆకాలమున వీర
కైవమకమునక విస్తృతముగ వ్యాపించెనో తెలియచున్నది
కం ఆం కా

అమెరికన్ బ్యాంకు మిషన్

ఇది 18 క్రైస్తవ మతకర్మ 1888 వ సంవత్సరమున
ఇడిఘోలు పట్టణము ను కేంద్రముగనుచే కొన్ని క్రైస్తవ మత
వ్యాప్తి దోహదముచేసెను ఈ సంస్థ అవతరణమునకు ముందు
భారత దేశమున దలి క్రైస్తవ మత వ్యాప్తిని ప్రకాశిప్రాయ
మును తెలిసికొనుట ముఖ్యము

క్రీశ 1867 68 వత్సరములమధ్య భారత స్వాతంత్ర్య
సమరముజరిగినది దీనినే విపాయాల ఎటూర్ అని కూడ
వర్ణనహరి చుచున్నారు ఈ పోరాటమునకు దారితీసిన కారణ
ములలో దేశమున దు క్రైస్తవ మతవ్యాప్తి పీఠికగా భావించ
బడినది ప్రభుత్వము క్రైస్తవ మత ప్రచారకులతోకలిసి
హిందూమతమును మట్టుపెట్టి దేశీయులను క్రైస్తవులుగా
మార్చుటకు ప్రయత్నములు జరిపెను అను అపోహ ప్రజలలో
అలభించిరి చిరది అంతట దేశములో కాంచిన వెలకొల్పు
టకు ట్టోరియా మహారాజు మతముపట్ల ప్రభుత్వ విధానమును
ప్రకటించవలె వచ్చెను అందు “ఎవరికితోచిన విధమున వారు
తమ మతమును అనుసరించి ఆరాధనలను జరుపుకొనుటయందు
స్వేచ్ఛార్హులై మెలగవచ్చును ప్రభుత్వము మతవిషయము
లందు జోక్యముః లిగించునందు ఏమతము వారి యందును
వ్యత్యాసములేకుండ ప్రభుత్వము వర్ణవహించును” అని ప్రక

టింపబడెను

కాని ప్రభుత్వము ప్రత్యక్షముగానో పరోక్షముగానో
క్రైస్తవమత స స్థ చే నడుపబడు విద్యా యములకు ధనసహాయము
చేయుచుండెను నిర్మ ధముగా అట్టి క్రైస్తవ విద్యాలయముల
దు క్రైస్తవేతరులకు క్రైస్తవ మాత్రు ను కైలి
లును పాత్యభాగములుగ నిర్దేశి చుట జరిగెను అది అన్యమతస్థు
లకు కంటకముగా ను డెను

మ దాసు జనన ఘమువారు విద్యావిధానముపట్ల జరుగు
చున్న అవ్యాయములను ప్రభుత్వ దృష్టికెత్తిరి దానికి ప్రభు
త్వము దేశవ్యాప్తముగా విద్యాప్రచారముచేయు కావ్యము
ఒకప్రభుత్వమే నహి చుట కష్టపాధ్యమనియు తత్ప్రచారా
ర్థమై వ్రయుజేను స స్థలకు ఉచితముగ ధనసహాయము చేయు
యందు తప్పేమియులేదనియు వాదించెను

ఆంధ్రదేశమున దు క్రైస్తవమత ప్రచారకుల విప్లవ
ణము ప్రజలలో కలవరమునుకలిగి చెను కొన్ని క్రైస్తవ మత
సంస్థలు 1808కి పూర్వమే మకుర్తికార్య లాములను ఆంధ్ర
దేశమున నిర్వర్తి చుచు డెను ల డను మిషనరీయ క్రైస్తవ
సంస్థవారు విశాఖపట్టణముందును కడపయి దును తమ్రచా
కేంద్రముల వెలకొల్పి మతబోధల చేయుచు డిరి చర్చిమిషనరీ
సొసెటి అను సంఘము బంధరులో రెవరె డు నోబులు అను
వాతని ఆధ్వర్యమున అగ్రకులజాలకు విద్యచేర్చు మిషనరీ
మొదట బ్రాహ్మణ యువకులను తరువాత మ్మజాతీయులను
క్రైస్తవులుగ మార్చెను క్రీశ 18 వ శతాబ్దియందే
గు టూరునందు కేపిలిక్ మిషను మతప్రచారము దు నిను
గ్నమైయు డెను అదే కాలపున అమెరిక్ మిషనువారు విద్యా
వ్యాప్తికి తోడుగ క్రైస్తవ మతవ్యాప్తిని కూడ చేయుచు డిరి

అమెరికన్ బ్యాంకు మిషన్ వారు 688 వ సంవత్సరమున
ఓంగోలు పట్టణమును కేంద్రముగ చేసికొని మతప్రచారమును
కొనపాగించిరి తెలిసికొనియు టిమి 1876 లో బలజానుము
గు టూరు మండలమంతయు చాలా చి ప్రజలను నిర్జీవులను
చేసినది ఆ వకాశమును పురస్కరించుకొని అమెరికన్
బ్యాంకుమిషన్ స ఘమువారు భోజనముపెట్టి కాపాడు చాలా
మున దినమునకు 100 ము ది వర్గకుల క్రైస్తవ మతమున
చేర్చిరి ఇదే సంస్థ 1890 సం లో కాపట్లలో లోయర్ ఎలి
మెంటరీ ఉపాధ్యాయుల బోధ కాలను స్త్రీవిద్యకై
పాఠశాలలను విద్యాధి వసతిగృహములను నిర్మించి ప్రకాశిం
యందు విమగ్నమైయుండెను

కా వెం

అష్టమ ప్రాచారాబాదీ (1879-1961)

చిత్రము 28

సయ్యద్ అహమ్మద్ హుసేన్ అమసు మహా శయులు ప్రాచారాబాదు నగరములో జన్మించి ఆయన జన్మించిన తేదీ ఇదమిక్తముగా తెలియవచుటలేదు అయినప్పటికిని అశ్వమైన కొన్ని ఆధారములను బట్టి ఆయన 1879 లో జన్మించినది చెప్పవచ్చును అమద్ పుట్టిన తరువాత దినములకు ఆయన తండ్రిగారు దిన గతులైరి తండ్రిలేని తండ్రి యడగుటచే తాల్మము దు ఆయన మిక్కిలి దీనిలో నుండెను చదువు పంథ్యలు లోపించుటచే ఆయన తాల్మము అటపాటలయందును అటునిటు తిరుగుటయందును గడిచిపోవుచుండెను అతని తల్లి మిక్కిలి సహాధికు అయిన అతని మదరపానిజామియా లో చేర్చి చివర్యాల్లి వసతి గృహములో అతడు ఉండునట్లు ఏర్పాటు చేయి చెను

నిజామియా లో విద్యాభ్యాసము గావించి చివర్యాల్లి నగరములో మిక్కిలి ప్రసిద్ధిపహించిన డాక్టర్ ఉబాయ్ పారకాలలో చేరి మున్నీఫాల్ పరిశ్రమయందు ఉత్తీర్ణుడై అమసు అచ్చటనే ఉపాధ్యాయుడుగా యమికుడయ్యెను తొలిరోజులలో ఆయన అధికముగా పెక్కు ఇబ్బందులను ఎదుర్కొనవలసిన వాడయ్యెను నెలకు 2 రూపాయల ఫీజు గ్రహించి ప్రతిదినము వారిగు మైళ్ళ దూరము నడచివెళ్లి ఒక తాలిక్కు అతడు చదువు చెప్పుచుండెను కొన్ని రోజులు గడచిన తరువాత ఆయన అక్కంటే టీ జనరలు కార్యాలయములో గుమాస్తా ఉద్యోగము దువేరి పొందెను చక్రముగా అసిస్టెంట్ అక్కంటే ఫీజు పదవి అలంకరించెను అవధిలో అతనికి నెలకు 400 రూపాయలకు పైబడి జీవితము లించుచుండెను ఉద్యోగకాలము పూర్తి అగుటతో అతడు పదవి విరమణము గావించెను 1961 లో 82 సంవత్సరముల ప్రాయముందు ఆయన సర్వస్వము

1908 లో ఘాసినదికి సంబంధించిన కనీ విని ఎరుగని వరదలు అష్టమ జీవితములో అత్యంత ప్రధానమైన సంఘటనగా

అష్టమ ప్రాచారాబాదీ

పెర్కొనవచ్చును మహోద్ధృతమైన మూనిసిపల్ వరదల వీకల్లమునకు ప్రాచారాబాదు నగరము గురియయ్యెను కొలది గంటలలోపల వెనవేలజనులు ప్రవాహములో కొట్టుకొనిపోయిరి అష్టమ కల్లు మూసీ-దిట్టుక చేరువనేయడెను అదికూడ అలంకరణయమనకు గురియయ్యెను అతని స్నేహితులతో ఆయన కష్టమెదుటనే అయినట్లై భార్య కూతురు వరవల్ల త్రొక్కుచున్న ఆ ప్రవాహములో మునిగి అదృశ్యుడై పోయిరి దైవికముగా ఆయన మాత్రము బ్రతికి బయటపడిరి హృదయవిధారకమయిన ఈ సంఘటనను ఆయన తన జీవితాంతమువరకు మరువజాలకపోయెను బహుశః ఇందువలననే

జన మరణములు గత్తుయొక్క శత్రురత అనిత్యత మానవుని నిస్సహాయుని మొదలగు విషయములు ఆయన కవిత్వమున దుఃఖరచగా ప్రతిబింబించుచున్నది.

అప్పర్ అలహాబాడికి వితన రచనలద్వారా హితవ్రథోధము గావించెను ఆయన కవిత శైలి శరమవలె సునితమైనది అప్పుడు వి ఈ ని కవిత్వమున దిలి మెలకవలను స్వాయత్తము చే కొనె నుటనహ ము అది ప్రేమపూరితమై మృదుమధురమై శృంగారము గమమైయుండును అది సుధాపానమున సాదీయొక్క మనోహరమైన గుణిస్తాన్ శైలినిపొలితి అతితమై ఉన్నత శా సోపారకమై అనుభూతి హితమై చైతన్యవంకముగా నుండును అతినిగూఢమైన తత్త్వవిషయములను క్లిష్టసమ్యులను మేళనముగా అర్థమగు ట్లు వివరి చిత్తశుభ్రంలో ఆయన సిద్ధాంతములు అందుచే నే నిత్యతానిత్యతలు ఈశ్వరతత్త్వము పాపపుణ్యములు దైము-ఆరాధనలు ఎకేశ్వరవాదము మున్నగు పెక్కు జటిలమైన సమస్యలను సులభగ్రాహ్యముగను రమణీయము ను అయినట్టి చి తైస్కరిగెను

అప్పుడు కవికా ప్రవతిగ ఖల్ల (ఖిల) కథలు పద్యములు రుచాయాలు మున్నగు వివిధ సాహిత్యప్రక్రియలలో జాలువారి డి ప్రత్యేకముగా రుచాయా ప్రక్రియయందు ఆయనకు ఆయనేసాటి ఖురాను మూర్తులు ప్రవక్త ప్రవచనములు ఆయనలో కవిత్వాభినివేశమును ఉద్ధింపవచ్చెనని అందులో అనేక నిత్యోన్మత్తములు ధర్మపూర్ణములు ప్రపంచించబడినవి అవి దేశకాలములక అతిశయములు పరిణామమనకు గురికాని ఆయన రచించిన రుచాయాలు కొన్ని తెలుగులోనికి అనువదించబడినవి

అప్పుడు కవిత్వములో పదాదంబరత ఎన్నటను గోచరించదు అల కారిక వస్త్రపులు అశనిచే మనదైన దిన జీవితము లోను మన పరిసరముల దును కనిపించు విషయములను డిగ్రహించబడినవి అవి సహజమందరమై చిత్రాన్లోదముమకలిగి చుచుండను చాటిలో ఉపమలు రూపకాలంకారములు ముఖ్యముగా యోగ్యుడగినవి అతని కవిత్వపాఠకలను అనందపరమలబ్ధినిచ్చును రసానుభూతి కవిత్వమునకు పరమావధి

ఒక వ్యక్తి ఎంత పండితుడైనను గుణవంతుడు కానిచో ఆయన వైదుష్యమం యు నిరర్థకమగును అప్పుడు కవిత్వము పుష్పత గుడికి ఆయనలో సౌజన్యము పాదుష్యభావము

మానవత్వాక్రమ మూర్తికవించి అయనతో నభాషించువారికి కాంత చేకూరు మహత్తరమై కత్తి ఆయన యందు డెను

అప్పుడు కవి గిట్టి పద్యములందు పెక్కిరచనలు వెలయించెను ఈ క్రింది ముద్రితగ్రంథములు ఆయన ఉభయకవికా ప్రాధికి కవిపలములు ఆయన రచించిన ప్రబంధమకవికా సకలము 1905 లో ప్రచురితమైనది అటువచ్చుట రియాట్ అప్పుడు (12 భాగములు) రుచాయా అను (మొట్టి భాగము) ఖర్ఖాఅప్పుడు ర్వుడు అను ద్యకావ్యములు ప్రచురితమైనవి ఇవికా రుచాయాలు రెడగ్రంథములలో నుండి మై వెలువరిచడినవి హల్ అప్పుడు హిరాయాత్ మదు గుణిస్తాన్ మదు మొదలైన వచనకావ్యములు ధారావాహికముగ వెలువడినవి

అప్పుడు కవి రచనలు ఉర్దూసాహిత్యమును మన పన్ను మొనర్చినవి ఆయన ఉర్దూసాహితీరంగముడు అత్యంత ప్రముఖస్థానము వహించెను

ము ర

అమృత

అమృత వెలవాటి దేశమునందలి అమృతపురమునకు లిక ఇతడు చోడమహారాజయొక్క సేనాని ఈయన తండ్రిచేరు తిక్కన ఇల్లిచేరు యెరయాంబిక ఈతడు గుంటూరును దలము గుంటూరు తాలూకాలోని జొన్నలి గడ్డ గ్రామమున దలి వల్లభేశ్వరదేవరకు జయభుటను ధూప దీపారతలను బిందములను మర్పించి ట్లు దక్షిణహిందూ శాసనము (ద హిం X సెం 215) లో కలదు ఈ శాసనము జొన్నలిగడ్డ గ్రామములోని అమరేశ్వరస్వామి ఆలయ కడద్యమునందు అమర్పణదయిన్నది శాసనమునందు శాసన కాలము లిక ఇతడేయి శాసనము సంస్కృత శ్లోకములలో చ్రాయబడినది దీనిచివర అయిదు పంక్తులుమాత్రము తెనుగులో మన్నని శాసనంలోని దోసగులనేకములు కనపచ్చుచున్నవి శాసనమునందలి సారాంశ మిక్రింది విధముగనున్నది

వెలవాటిదేశమున అమృతపురము అను గ్రామము కలదు ఆ గ్రామము విద్యజ్ఞులకు నిలయము అందు భీముడను విప్రుడు కలదు అతడు హరిశ్చంద్రవార్తనివర్ణనము ఆయనకు తిక్కన అను తనయుడు కలడు తిక్కన అగణ్య గుణవంతుడు తిక్కనభార్య యెరయాంబిక ఈ తిక్కనకు

యెర్రయ్యానికి అమృతయను పుత్ర రత్నము ఉదయించెను
అమృత గుణగణములు కా నమున ఇట్లు వర్ణింపబడినవి

శ్రీ సుమన్త నామధేయ విదిత శాస్త్రకర్మకార్యావ్యవహార
శ్రీ చోడశితి పాలకన్యకానామధేయశాస్త్రకర్మకార్యావ్యవహార

న స్తుతః॥

విభాగశాస్త్రకర్మకార్యావ్యవహార శాస్త్రకర్మకార్యావ్యవహార
పశువుపాత్ర మహావ్రత విదిత శ్రీమహాదాం ప్రకం
పార్థ దక్షిణామూర్తి కుమారా శాస్త్రకర్మకార్యావ్యవహార
శ్రీకాంతా సతత వసా తి వియశ్రీ చోడశితి శాస్త్రకర్మకార్యావ్యవహార

పై శ్లోకము కు భావమిది

అమృత ప్రతిభ మైన నామము కలవాడు చోడమహా
రాజానంద విభాగశాస్త్రకర్మకార్యావ్యవహార (సేనాని) ఐ ధువు
లకు చి తామడిన టివాడు శ్రీమహాదాం ప్రకం
పై టిదియు భూషణములచే నల కరి పది టిదియు
కత్తికో కూడి టిదియునై నది అమృతయొక్క దక్షిణామూర్తి ము
తస్మాదమున చోడరాజు శక్తువు నువచి చి నిర తరము
అయలశ్చిని బిడయుచున్నాడు ఇట్టి ఎద్దులశోభితులై అరి
భయ కరుడైన అమృత వీ చోడరాజుచెత మ దెసో వీ కాల
మున మ దెసో అను న శములు మరకు కా నమున లలి ప
కున్నది అమృతమొక్కరిగడ్డ గ్రామమున దలి అమరేశ్వర
స్వామి దేవా య ఓడగమున దలి వేదో కానము అధార
ముగా పై అ శములు కొ తవరకు ఎదుర్కొని పవీరు
చున్నది అమరేశ్వరస్వామి దేవాలయమున లలి ప దవకాన
నము శక 1090 (క్రీ శ 1178) నాటికి ఇ దలి పారా శ
మిట్లు క వచ్చుచున్నది

శక 1090 (క్రీ శ 1178) నేటి దక్షిణాయన
ఎంక్రా శి నిమిత్తమున దు శ్రీమహాదాం ప్రకం
పు గ రాజే ప్రచోడరాజు రా యము దు పెగ్గడ్డ మును
దును రేమరాజు కుమారుడగు దేవయొక్క కూతుగు
వల్యన అను నామెయు అనుకుమారరక్షి తి గురాజుకొడుకు
చోడరాజున్న చుగ్గ అమృతప్రెగ్గడ పె డము వలసాని
అనునామెయు తొగ్గడ వన యెత్తి చిర గుడిపల్ల థేశ్వర
మహాదేవం పూజారి పూర్వవరణ పడికు కు రేమదేవరలకు
బెసవి 10 కు శ్రీ కులోత్తుంగ రాజే దచోడయ
రాజులకు ధర్మాధ్యక్షముగా చురియ అమృత చోడవల్ల థేశ్వర
దేవరకు రె డలి పదిపములకు ఇదటాంబు నై వేదగమునకు

1090 నం దీనివాచ ప్రార్థన స్థాయిగాభూమిచాలకు
వదువంగలవాడు" (ద నా X నె 183)

ఈ చై కానమున దలి లింబో కొన్ని దోషములును
15 16 14 వ క్తులలో కొ త ప్రవృత్తమైనదియు "అపు ఈ
కానమున మరకునలన ఒక ప్రధానా శము కనవచ్చు
చున్నది అది యెదురుగా చురియ అమృత అమరకడు వల్ల థే
శ్వరదేవరకు రె డలి పదిపములకు నిత్యనై వేదగమునకు
కొ తటామి రారముచే నట్లు కలదు ద హి X
నె 216 కా నమును నె 133 కా నమును మరకుచాలగ
వడిలి చి చాచిచో రె డనకా ముగ (నె 18) కనవచ్చు
చురియ అమృతచోడుడే మొగటి కా నమున 50 (నె 25)
శక్తికా గుడైన అమృత నామధేయును అని శోచుచున్నది
మొగటికా నమున అమృతకువాదిన "శక్తికా " అను
విశేషణమునకు కత్తియే అనయుముగా కలవాని యర్థము
ఎల్లప్పుడు అమృత కత్తినిధి చి కడనమారా దుకై శక్తువు
అను చలామటగా నొ ర్చి చోడరాజుకి విజయమును
కూర్చెడివాడు అట్లు నిగ శము కత్తిని ధరి ముడిచేసే
అమృత చురియ అమృత చోడదేవియు ప్ర ద్విత్కెక్కిన
చురి అమరేశ్వరునకు కత్తి అను అర్థమున్నది సచ్చు
తమున శక్తికా గ; అను విశేషణము నె టిదే తెలుగున
చురియ అమరేశ్వరుడ ఈ విధముగ శక్తికా
చురియ అమరేశ్వరుడ అధారముతో అమృత యుగం
మును ఇట్లు మనస్సును పవీరుచున్నది అమృత ఉద్ధవిగ్ధ
యదు అపారమైన పా డగ్యము లనాకై చోడగృహే దు
నకు కడనవంగలవాడో అనేక వి యములనుగూర్చి రాజును
గ్రహమునకు పాత్రులై పురుష తమై అభరణాని బహుచూ
నములను ప్రహుచుయోగ అమృతపురము కు ఎలి గా
కూడ అశదాయెను తిగ్గ న ఇంటి పీఠకొట్టరుపువాయి ను
వాడకలో గృహవాసులు మృగ్యులై మహా శకర్త
తిగ్గ మ వి తిగ్గనలయు సేనానియగు అశవి ఎ తండ్రి
క మారుడగు తిగ్గ మ ఖడికెక్కిన అలియు పెనపారిచు
చు దుడిమరము నాచుచునేయున్నామెకదా అట్లే జనవ్యవ
హారమున అమృత శాస్త్రకర్మకార్యావ్యవహార మృగ్యులై విరతరము
ఉదధానియగుచే చురియ అమృతదే గృహవాసులకు వీర్యుడి
చురియ అమృతచోడుడే అమృతమనవ్యవహారి చియునును
దీనిజట్టి పై కానన వ్యవహారమును కనవచ్చు అమృత
ఉక్తవల్ల థే అని నిర్ధారించునగు ఇక అమృత వీ కానమున

హిందరాజువొద్ద సేనానిగను దెసో విచారింపము రెండవ శాసనమునుబట్టి ఈ విషయము మనము సులభముగ గ్రహింప గలము ౪౪ 1095 (క్రీ శ 1178) న దక్షిణాయన స క్రాంతి నిమిత్తముగ అమృతచోడుడు శ్రీ కులోత్తుంగ రాజే ద్రచోడయ రాజులకు ధర్మార్థముగా వల్ల భేక్ష్యుర దేవ రకు రె డఖ డదీపములకై నిత్య నై వేద్యాదులకై కొంత భూమిని దానము చే ట్లు రె డవ శాసనము (నెం 198) చెప్పుచున్నది ఈ శాసనముబట్టి అమృత క్రీ శ 1178 నాటి నాదని స్పష్టమగుచున్నది అమృతకలము తెలిసినమీదట అమృత వెలనాటిని పాలించు మా డలిక ప్రభువులలో నెవరి యొద్ద సేనానిగమందెసో తెలిసికొనుట యుక్తము

పూర్వము వెలనాడు అను కేరుకలిగిన భూభాగము నేడు కృష్ణానదికి దక్షిణమునగల గుంటూరు మండలములోని గుంటూరు చేల్లె తెనాలి కాపట్ల కాలూకాలలో కొంత ప్రదేశము కృష్ణామండలములోని కొంతభాగమునుబయియుండి నట్లు శాసనాధారములు కలవు ఈ వెలనాటి ప్రాంతమును మాండలిక ప్రభువులగు వెలనాటి చోడులు క్రీ శ 1108 నుండి 1208 వరకు పాలించినట్లు చరిత్రకర్తచున్నది తూర్పు చాళుక్యాది తియు ఆంధ్రమహాభారత భర్తయనగు రాజరాజ నరేంద్రుని యొక్క కొమరుడగు కులోత్తుంగ చోడమహారాజు వల మాండలిక ప్రభువులు నియుక్తులైరి అట్టివారు వేంగి రాజ్యములోని ఒక్కొక్క మండలమునకు అధిపతులై క్రమ ముగా మాండలికలు అనుపేర వ్యవహృతులై కులోత్తుంగ చోడునకు సామ తులుగనుండి వేంగిరాజ్యపాలన మొనర్చుచుండిరి ఇట్టి మాండలిక భూజామలలో వెలనాటి వారు ప్రముఖస్థానమునహించిరి వీరు ప్రకాశోన్నతులై పూర్వాంధ్ర దేశమును పాలించిరి వీరుదుర్జయవంశీయులు వీరికి ధనప్రసాదాలు (నేటి గుంటూరు మండలమున దలి చందవోలు) రాజధాని వెలనాటి మాండలికులలో మొదటివాడు గొంకరాజు ఇతడు కులోత్తుంగ చోడునికడ మొదటసేనానిగనుండి క్రమముగ రాజానుగ్రహమునడసి యతనికి సామంత స్వభవీయయ్యెను ఈతని కుమారుడు వెలనాటి చోడరాజు ఈతని తనయుడు రెండవ గొంకరాజు ఇతడు మహావీరుడు ఇతడు వేంగినాక్ర మించిన పశ్చిమచాళుక్యనై నర్మమును గోదావరి తీరయుద్ధమున పారక్రమిం వేంగిని స్వాధీనమొనర్చుకొని చాచిని తిరిగి తన

ప్రభువగు చాళుక్యచోళ మహారాజునకు సమర్పించిన వీరుడు ఇట్టి రెండవ గొంకరాజు కుమారుడు రె డవ చోడరాజు క్రీ శ 1168 నుండి 1182 వరకు వెలనాటి రాజ్యమును రెండవ చోడరాజు పాలించెను ఇతడు చాళుక్య చోళచక్ర వర్తియగు రెండవ రాజరాజునకు సామ తుడు అమృత వెల నాటి ప్రభువగు రె డవ చోడరాజుకడనే సేనానియై మనుగడ సాగించినట్లును ప్రభువత్వమైన అమృతపురమునకు పాలకదై నట్లును మనము నిర్ణయించవచ్చును నేటి గుంటూరు మండ లము తెనాలి కాలూకాలలోని అమృతలూరు పూర్వము అమృ తపురమును నామముతో వ్యవహరింపబడినదేమో!

వెలనాటి ప్రభువులు మిక్కిలి ధర్మాభిరతులు వీరు అనేక దేవళములు నిర్మించిరి అనేక దేవాలయములను అభివృద్ధి పర చిరి దేవరలకు అంగరంగభోగములకును నిత్యనై వేద్యాదుల కును దేవాలయ నిర్వహణమునకును వీరు పెక్కు భూదానముల పొనగిరి వీరువేదశాస్త్రముల అభివృద్ధికై పాఠునదిరి తెలుగు భాషనుతెలుగు కవులను ఆదరించిరి ప్రభువులవలెనేతెనాటికడో గులును సంవన్నగృహస్థులను దేవాలయములకుఅనేకదానము లొనగెడివారు దానములుకొన్నితమపుణ్యమునకును కొన్నితమ విశిశల పుణ్యమునకను చేసెడివారు అమృత తన పుణ్యము నకై వల్ల భేక్ష్యుర దేవరకు జయఘంటను ధూపదీపారకులను తన ప్రభువగు కులోత్తుంగ రాజే ద్ర చోడయరాజుల ధర్మార్థము అఖండదీప నిత్యనై వేద్యాదులకు కొంతభూమిని దాన మిచ్చి తనయందలి దైవభక్తిని ప్రభుభక్తిని వెలిబుచ్చు కొనెను

కొన్నలగడ్డ అమరేశ్వరస్వామి ఆలయమునందలి రెండవ శాసనములో ఒకవిశిష్ట సన్నివేశము కాన్పించుచున్నది దేవన కూతురు వల్లభలను విప్రభామినియు అనుకూలించెడి తిక్క రాజు కొడుకు చోడరాజును మరియుఅమృత ప్రెగ్గడపెండ్లము వల్లభానియు అనగా ఇద్దరు విప్రకాంతలను ఒక రెడ్డియు కలిసి వల్ల భేక్ష్యుర ఆలయము నిర్మించిరి ఇట్లాకాలమందు వివిధ వర్ణములవారు స్త్రీపురుష విభేదములేకుండ ధర్మ కార్యము లందు చేయు కలుపుట మనోజ్ఞమైన సన్నివేశము

అమృతబోలు

“ల్లగొండ జిల్లా రామన్నపేట తాలూకాలో అమృతబోలు అను గ్రామము ఉన్నది దీనికి దగ్గరగా నల్లగొండ పట్టణము కలదు ఈ గ్రామమునకు తూర్పున ఉప్పులవ చవడమల బచ్చప్పల తురకల ల్లి ఉత్తరమున మూసినది దక్షిణమున కు కడ పాముల ఉన్నవి దీని విస్తీర్ణము 8949 ఎకరములు ఇది ఎత్తు పల్లములతో కూడి వున్నది

1961 సం జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామమున పురుషులు 1761 మంది స్త్రీలు 1752 మంది వెలసె 3518 మంది వుండిరి ఈ సంఖ్యలో 15 కాలరు 80 మంది బాలికలు 190 మంది పెద్దాయలు జాతుల పురుషులు 878మంది స్త్రీలు 243 మంది ఇచట ఇద్దల ఒకచో వలయాకారముగాను ఒకచో వాడవాడలగాను ఉన్నవి గ్రామస్థులలో 1000 మంది వరి అన్నము 518మంది జొన్న అన్నమును 2000 మంది ఇతర అన్నములను తిందురు వీరు బావి నీటిని త్రాగుదురు మంచినీళ్ళ ఎద్దడిలేదు బాలిష్టలము చెప్పుగా మండుటచే గ్రామము దక్షిణ దిశగా అభివృద్ధి చెందుచున్నది

మూసినది చెడలేదువు ఈ గ్రామ నీటి వనరులు వీటి క్రింద వరి జొన్న నల్ల పెర పేరుపెగ మొదలగు వంటలు పదును వీటిని బండ్లపై రామన్నపేటకు భవనగిరికి రవాణా చేయుదురు ఇచట 5 ఎకరముల మామిడితోట రెండుఎకరముల నిమ్మతోట ఉన్నవి 1988 87 న లో 8000 మామిడికాయలను 1000 నిమ్మకాయలను స్థానికులు ఉపయోగించుకొని 7000 మామిడికాయలను 4000 నిమ్మకాయలను భవనగిరికి రామన్నపేటకు రవాణాచేసిరి 200 కి గ్రామ కేంద్ర కాయలు 500 కి గ్రామ కాయలను పడించి 400 కి గ్రామ కాయలను మాత్రము భవనగిరి రామన్నపేటలకు రవాణాచేసి మిగిలిన పాటిని స్థానికులు వాడుకొనిరి పండిల క్రింద 3500 ఎకరముల భూమి చెరువుల క్రింద 90 ఎకరముల భూమి కాపులక్రింద 220 ఎకరముల భూమి ఇతర వనరుల క్రింద 50 ఎకరముల భూమి సాగుబడి యైనది 8 ఆయిల్ ఇంజనులు 240 ఎకరముల భూమికిని యాత్రికము కాచి విధానములు 220 ఎకరముల భూమికిని నీటిని సరఫరాచేసెను ఈ గ్రామమున 2200 ఎకరముల దుబ్బిచేల 800 ఎకరముల తరిచేల 1800 ఎకరముల చవిటిచేల కనిపించును

ఈ గ్రామములో 200 ఆవులు గేదలు ఎద్దులు మున్నగు నవి 400 మేలు 25 గొర్రెలు 120 పందులు 5 గుర్రములు 1000 కొళ్ళు 2500 ది మనకు 1500 లీటర్ల పాలు వెలకు 200 కి గ్రామ వెయ్యి 800 గ్రామము 500 గ్రామ పాలిపా 1000 కి గ్రామ వెలకు ఉపయోగి చుకొని వెలకు 400 కి గ్రామ వెయ్యి 4000 కి గ్రామ వెలను రామన్నపేటకు భవనగిరికి రవాణాచేసిరి

ఇచట ప్రజలకు వ్యవసాయము కూలి చేయి ట్టుల కట్టిర సరిశ్రమలు వ్యాపారము ముఖ్యతవనాధారములు దుకాణాదారులు ఎద్దుల ధ్లు తోలువారు క సాదులు వడ్రగులు కమ్మరులు కుమ్మరులు కాపీషేట్రులు మంగలివారు చాళివారు గొల్లలు వడైరలు మాలమగ్గములవారు కలరు వ్యవసాయ దారులకు కూలీలు దొరుకుదురు కూలీలకు దినమునకు పురుషునికి రు 10 స్త్రీకి రు 1-25లు

ఈ గ్రామమునకు 5 మైళ్ళలో భవనగిరి రైల్వేస్టేషను కలదు ఇది 8 మైళ్ళ మార్గముపై ఉన్నది ప్రయోజనము లిప్పులు రామన్నపేటనుండి అమృతబోలునక ప్రయాణించును ఈ గ్రామమునగల మూడు మట్టిబొద్దు దీనిని పొరుగు గ్రామములతో కలుపుచున్నవి ఇచ్చట 150 రెడ్డెల ధ్లు 5 పైకిళ్ళు ప్రయాణములకు పనికి వచ్చుచున్నవి

ఈ గ్రామమున 10 దుదేవాలయములు ఉన్నవి కృష్ణాష్టమి శ్రీరామనవమి ఉత్సవములు వైభవముతో జరుగును

ఈ గ్రామములో త్రాచి పోస్టాఫీసు ప్రాథమిక పాఠశాల ఉన్నవి ఇది క చాయతీ పరిపాల కల గ్రామము ఇచట వ్యవసాయ పరపతి 5 ఘమరు 2000లు అప్పలిచ్చినది ముగ్గురు ఇగ్లీ ముత్తైద్యులు ఇద్దరు ఆయర్వేద మైద్యులు కలరు పశురోగములకు వాటువైద్యము చేయువారకలరు

80 మైళ్ళ దూరములో ఉన్న రామన్నపేటలో తంతి కార్యాలయము కోర్టులు పోలీసుస్టేషను సబ్ రిజిస్ట్రారు ఆఫీసు తాలూకాకేరీ బ్లాకు అభివృద్ధి కేంద్రము పురుళ్ళ అమవత్రి జనరల్ అమవత్రి పశువుల అమవత్రి కలెవు విద్యార్థులు ప్రైవేటు చదువులకు రామన్నపేటకును కళాశాల చదువులకు నల్లగొండకును పోవుదురు

అమృతబ్రోలు

అమృతబ్రోలు ఒంగోలుకాలూకా ప్రస్తుతపు ఒంగోలు జిల్లాలో ఉన్నది ఇది మద్రాసు వాల్తేరు రైలుమార్గమున ఉన్నది పూర్వము దీనికి అమృతబోలు అను పేరుకూడ ఉండెను

1981 న ఆ జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఇచ్చట పురుషులు స్త్రీలుకలిపి 5538 మంది ఉండిరి ఈ సంఖ్యలో పెద్దాయలు జాతులవారు 409 మంది పెద్దాయలు తరగతులవారు 47 మంది ఇచ్చట పెరుటి డ్యు 620 కా క్రిటుకప్పు గల ఇండ్లు 250 కలవు జనులు వరిఅన్నమును జొన్న అన్నమును తిరుగు చెరువులనీటిని కావు నీటిని వీరు కాగుదురు

ఇచ్చట వ్యవసాయమునకు ఆధారముగా రెండు చెరువులు 8 కాపులుకలవు 1983 984 న లో 2856 హెక్టార్ల భూమి పంటలంద ఉపయోగి చుండెను చెరువులకి ద 1416 హెక్టారులభూమి కాపులకి ద 0 06 హెక్టారులభూమి పాగునికి ఆయెను ఇచ్చట వరి జొన్న సజ్జ మొక్కజొన్న పేరునెగ పప్పుధాన్యములు పడును ఈ పంటలను ఒంగోలు నకు రవాణాచేయుదురు ఇచ్చట పొలములను దుమ్ముటకు 582 కొయ్యవాగ్లు 8 ఇనుపవాగ్లు కలవు 6 హెక్టార్ల భూమిలో ఫలవృక్షములున్నవి 19 హెక్టారుల భూమిలో కూరగాయలను పండించుదురు

ఇచ్చట 230 మేకలు 107 గొర్రెలు 23 గుర్రములు 279 పందులు 8710 పక్షులు ఉన్నవి పాలను పాలపదార్థములను గ్రామస్తులే ఉపయోగి చుకొనుదురు

ఈజనులమొక్కొక్కరి వ్యవసాయము వ్యవసాయకూలి కలవృత్తులు వీడిన తయారుచేయు పరిశ్రమ

ఇచ్చటపోలేపత్తగుడి అంకాలమ్మగుడి ఒకచర్చి ఒక మడిమఉన్నవి పోలేరమ్మ అంకాలమ్మ కష్టస్వరూపులు వీరివిగ్రహములు బాకలనుధరించినట్లు కనిపించును ఈగుడి గ్రామము నకు పడమటివైపునఉన్న స్థూపవాటికకు సమీపమున ఉన్నది గ్రామస్థుల అనుకూల్యమునుబట్టిగాని 6 కి సంగు ఒకమారుగాని అంటుకోగములు సంభవించినపుడుగాని ఈ దేవతల కొలుపులు అతివైభవముగా జరుపుదురు

అమృతబ్రోలునకొక రైల్వేస్టేషనుకలదు ఇందు బిస్సు పదుపాయములు కలవు ఈ గ్రామములో 981 మీ క కర

రోడ్లు 831 మీ కచ్చారోడ్లు ఉన్నవి ప్రయాణములకు సరకు రవాణాలకు ఇచ్చట 858 బండ్లు కలవు

ఇచ్చట పోస్టాఫీసు రీప్రాథమిక పాఠశాలలు ఒక హయ్యర్ సెకెండరీస్కూలు ఉన్నవి ఇవి సంచాయకిపాలనల గ్రామము ఇచ్చట రైలు స్టేషనులములు ఒక గ్రంథాలయము 288 మంది భుక్తి ల బహుళార్థులను కార్యసంఘము ప్రధాన ఆరోగ్యకేంద్రము కుటుంబనియంత్రణకేంద్రము పశువుల అనుపత్తి కలవు ఇచ్చట ఇంగ్లీషువైద్యులు 9 ముగురు హోమియోపతి డక్టరు ఒకడు కలరు

ఈ గ్రామమునకు 6 కి సు దూరములోఉన్న ఇప్పు గుండ్లూరులో తదికార్యాలయముకలదు ఇచ్చటి విద్యార్థులు కళాశాలలందువులకు ఒంగోలుకు తెనాలికి పోవుదురు

మా శ్యా

అమృతబ్రోలు సీమ

పరిపాలనా సౌకర్యమునకై యొక పెద్దదేశము రాష్ట్రములుగను జిల్లాలుగను కాలూకాలుగను ఏర్పాటు గను గ్రామములుగను నిశ్చయించియు దుట నేడుమనము కాంచుచునే ఉన్నాము ప్రాచీనాంధ్రదేశములో ఇట్టి నిశాగములు అనేకములుండినట్లు కానములవలన మనకు తెలియ వచ్చుచున్నది ప్రాచీనదేశవిభాగములలో రట్టము హారము (అహారము) రాష్ట్రము మడయ విషయము పథమురాకు రాజ్యము దుర్గము సీమ వాడి వశికము చెత మాగాడి స్థలము భోగము రడపాట కపనము కొట్టము భూమి పాచాలి సమతు అనుచు ఉడిట్లు తెలియచున్నది

రటము లేక (రాష్ట్రము) రటము అనుదేశభాగము పల్లవరాజైన శివసేనందవర్మహారహదగ్గి ప్రాకృతకానము నందును ఇత్యాకవనీయమైన శ్రీవీరపుడపడతుని జగయ్య పాట ప్రాకృతకానముననుకొనుకనిమించుచున్నది రాష్ట్రముఅను స్వతంత్రపదమునకు రట్టముఅనునది ప్రాకృతరూపము శౌర్య సౌరవ్యకమున రట్టములుపేర్కొని బిహి అంధక రట్టము ఇట్టిదే పాపవాహారాజులలో ఒకడగు వాసీపుత్రుల మునియొక్క నానిక కాగ్నికానములలో హారము (అహారము) అను దేశవిభాగము కలదు గోవర్ధనహారము సాకవాహ సీహారము అనునవిఇట్టివే గోవర్ధనహారముమహారాష్ట్రదేశము

ద తావత్సాగరమర్హం కర్మాణామితి యోగ్యత
చార్మక లభి పాయము ల్పాశ్చర్యాయా వశియతై న
తయవగ వహారాజయై క ధమదికా ముగో
"కూడూరహరేగ్రామమేపా టూగన్ అ లమ కుడూర
హరమన లిపా టూగ్రామన దీ యర్థగు ఈక డూర
హ ము ట్ల లి ట్టాపా వనిచార్మకలు ఊహిరి
కా కాయవభువగు దివ కంఠేమికా గమలో "శ్రీ
గిరిరే యహారే మియై కుగ వా గ్రామే అని
యుండఁజే హావ అననన వయ అనుదేశని
తుల్యని భావి వ గమ

పల్లవులనాటి స్థూలకావనములలో రాష్ట్ర అను
దేశవిభాగము కనిపించుచున్నది రెడవ విజయ గుగన్త
అ గోడు కావనములో కర్మరాష్ట్ర (కర్మా కము
రెడవన హవర్ణ మా గదూరు కావనములో వె గొ
రాష్ట్రము లిళకములై యున్నవి ఇవి కమ్మనడ వె గ
నాడు (తిరువతిప్రాంతము) అయిత డవచ్చును ఇక్వాకవం
యుడై న పీఠపువడత్తుని జగ్గయ్యచేత కావములో కర్మ
రాష్ట్రప్రాంతకలదు కర్మరాష్ట్రమునని డేటిగ టూరు
మ డలమునకు సరిగ్డచున్నది తాదరాతైన మల్లదేవుని
ములయానూరు తామ్రకావనమున దు మండిలము అను
పేరు కనవచ్చుచున్నది "ఆ ద్రమండలం ద్యాదకనహా
గ్రామన పాదితమ్" అని అందు కలదు ఈ కావము శ్రీ శ
4వ శతాబ్దివాటిది ఆ ద్రమండలము పండ్రె డువెలగ్రామము
లతో జుప్ప దని దీనియర్థము వివయము అనుదేశవిభాగము
వెలవాటి రెడవరాజే ద్ర వోకుని న దూరు కావనము కన
వచ్చుచున్నది "పూర్వాంధోనిధి కాళహస్తిశిఖరీ శ్రీమగ్న
పాండ్రావల శ్రీకైలై ర్వలయ్యా కా ద్రవీయ శ్రీరాజ
రాజస్వియమ్" తూర్పునగు ద్రమ శ్రీకైలయము మహేంద
గిరి కాళవ స్తులకు వర్ధగలప్రదేశము ఆంధ వివయమని
దీనియర్థము ఇట్లే వేగీవివయము ము గునని కావనముల
లోను ప్రాచీనకావ్యములలోను కనవడ చున్నవి మ డ
లము రాష్ట్రము వివయ అను ములు ఒకదానికొకటి
వర్యాంయవడము ని భావించుట కవకాశములకన్నది

పల్లవరాజైన శివస్కందవర్మ మైదవోలుప్రాంతకావన
మున ఆంధ్రదేశమునకు ఆ ద్రవశమనివాడబడినది ఆ ద్రావ్
వళః పశ్చిమతో ఊరిః అని రెండవవికమూర్తికుల్ని ఉడియెంద్రి
యము తామ్రకావనముకలదు పథము అనునది అనాటి

దేశవిభాగ ఒకదాక ట్టి - అనుదేశ గా
గల మధ్యయుగము మిల్లి పా మ నహ
వాడ మ ము క్తే వా కమిగ మృగై ట్రాక్టా
కాలమ ఆశయ ను వె గాడు వేగి - గాడు
అనా - గా లిగడ వి నా - కమ్మరామ
మ గ్గుర దేశ - యలా వి డెవి తూ ప్పు
ని మ ముల చు ల్పా రీ డలకమ మ్మము
ప్రదేశ మ వేగి - గ టూరు అముదో - వ
వోలు పా ము వె గాడు గ టూరు మ మ్మెరు
ఎక ప్రాంతము మృగాలము మన్నెడమ పెన్నె
వ ల్పదేశము పా వాడనియు ల్లవుల జగ్గపా
వ వాడనియు క కర్ణాలోని గా ట్రామము నిల
అనియు తెల గా ముల - చెరువు పాల్గెడవు
గము కావనాడ యు చంద్రగిరి రాజ్య కకుడవా
డనియు తో డటి ఎరువాడాయు పూ వ్వుమపెళ్ళు
రాము వహాపూర్వాము అననామములు కాకతీయ
రెడ్డి విజయగరరాజుల కాలమున పి డ్రిక్కినవి రాజ
ధానిగరములను దుగ్గమలీయు అన దు వేర్కొనిరి

పెమ్ గొండరాజ్యము విజయగరమహాసామ్రాజ్యము
రెల్లంకొండ చ ద్రగిరిదుర్గముట్టి - సీమ అనుదేశవిభాగము
కూడకాకతీయ రెడ్డి విజయగరరాజులకాలమున ద్రి థితై
యుండెను గా తీమలకాలమున తవాటిసీమ నాగవాటి
సీమ, మె - సీమ ల రెను విజయవాడకు ఉపకున్న వశిర
ప్రా శ - మ నకవాటిసీమఅనియ. డొంకల్లుమానోట్ర దే
శములను కొల సీమ అనియు తూర్పుముద్ర ప్రాంతము
కడలిసీమ అనియు పూర్వము ఎక్వహరి రిని వాడి అను దేశ
విభాగము ప్రాచీనకన్నడాండ్రకా ములలో కనవచ్చుచున్నది
గు టూరు మండలములోని చాళుక్య కా న - లోక దేవు
వాడి కొ డవకవాడి అను చి కలవు ఇి వెలవాటి యం
ర్యాగములని తోచుచున్నది మార్గవాడి మహారాజవాడి,
అనునది ఇట్టిదే ఇది పల్లగొండ కర్ణాలోని పామగల్లుమండి
కోలాను ప్రాంతముండలి తై - గారంకోటవరక వ్యాపిని
దేశభాగము చెప్ప చున్నాగ వశిరము వెంక మగాడి
వల్లము అను దేశవిభాగములు విజయగర రాజులవాటి
ఆంధ కన్నడ కా నములలో కనవచ్చుచున్నవి గుత్తివశిరము
(ఇది చంద్రగిరి రాజ్యములోనిది) వేరాల వెంక (ఇది రాయ

దుర్గ రాజ్యములోనిది) పులియేరుమాగాడి (గుత్తి సీమ లోనిది) కందుకూరి స్థళము (ఓంగోలు జిల్లాలోనిది) అనునవి ఇట్టివే ఇట్లే భోగము ద డపాట కంపము కొట్టము భూమి పాంచాలి అను దేశవిభాగములు కానవస్తులలో కనవచ్చు చున్నవి కవచకారభోగము (కమ్మరాష్ట్రములోనిది) కళింగ దండపాట కొండవల్లిద డపాట లిట్టివే దండపాట అనునది రెడ్డి విజయనగర గజపతులకాలమున వాడబడినది రాయల సీమ నెల్లూరు కానవస్తులలో కంపన శబ్దము దేశవరముగా కలదు అది నెల్లూరు మండలములోని దర్శి కానవస్తులో "శ్రీ శ్రీపురా తక దేవర దివ్య శ్రీపాదవచ్చారాధకు లైన శ్రీమత కాంత శివగురుదేవరకు అనువళంమారి కంప నము లోన ప్రతికించిన చలమర్చి గంగాపురమ నెడియూరు ఇందలి కంపనశబ్దము దేశవరము ఈకానవస్తు కాళ 1177 నాటిది ఇట్లే శ్రీపురాంతకములోని కానవస్తులో కంపనము అనునవియు నెల్లూరుమండలములోని తమిళ కానవస్తులలో కొట్టము అనునదియు ఆంధ్రకానవస్తులలో భూమి అను నదియు దేశవిభాగములుగ కనవచ్చుచున్నవి

బోయకొట్టము (పందర గవి అర్ధంకికానవస్తు)వస్త్రలిరి కొట్టము కొటభూమి అనునట్టివి చిన్నప్రదేశములై యుండును పూర్వగాంగుల కానవస్తులలో పాంచాలి అనుశబ్దముకలదు ఇది పంచగ్రామములను తెలిపు ట్టి ప్రదేశమైయు దవచ్చును పుష్క గిరి పాంచాలి దేవన్నపా చాలి అనునవి వేటి గంజాము జిల్లా లోని పల్లాకిమిడి ప్రాంతములోనివని చారిత్రకులు భావి చు చున్నారు పముకు అను రాజ్యవిభాగ మొకటి కలదు రాయలవార మన్ని చిన మాజాగీరు శివారామపురం నము తులో కి గారెడ్డినల్లె మాచిరెడ్డివల్లెకు ప్రతిపాముము అయ్య చారివల్లె అని నిర్ణయించిరి అను దానింతటలి సముకు శబ్దము మనవస్తు (NICP 8 కళ 1578) ఈవిభాగమునే సముకుమిడి యనికూడ అదురు ఇది మహమ్మదీయుల రాజ్యపాల కాలము ఏర్పడినట్లు తెలియుచున్నది ప్రాచీ నా ద్రదేశమునందలి విభాగములను వివరముగ తెలిసికొనుటకు శ్రీ ఖండ ల్లి లక్ష్మీరంజనముగారి ఆంధ్రులచరిత్రన ర్మృతి అనుగ్రంథములోని 48-51 పుటలను శ్రీకుందూరి ఈశ్వరదత్తు గారి ప్రాచీనా ద్ర చారిత్రక భూగోళము అను గ్రంథము నందలి ప్రాచీనాంధ్ర దేశవిభాగములు అను శీర్షికను చూడ నగను)

సమ అనునది దేశములోని ఒకఅంతర్భాగమని తెలిసి కొంటిమి ఇట్టివానిలో చేసినదే అమృతవ్రతులుసీమ కానవస్తుల వలన అమృతవ్రతులు సీమలో ఈక్రింది గ్రామములుండినట్లు తెలియుచున్నది అమృతవ్రతులు గోమగుంట చడలువాడ వల్లూరు దొడ్డవరము (వేటిఓంగోలు తాలూకాలోనిది) శ్రీకొత్తపల్లి కొచ్చర్లకోట (దర్శికాలూకాలోనిది) తోంగుంట = తమగుంట (కందుకూరు తాలూకాలోనిది) దీనినిబట్టి అమృత వ్రతులు సీమ వేటిఓంగోలుజిల్లాలోనిదని స్పష్టమగుచున్నది దీనిప్రకారం కానవస్తులలో ఇట్లుకనిపించుచున్నది "తిమరు నయ్యవారు తమకు చెల్లెవచ్చె కొండపీడు రాజ్యంలోని అత్తా వాయని వార్కి దయచేసియిచ్చిన అమృతవ్రతుల సీమలోని కొచ్చెర్లకోట కటకపాలంగట్టున గోనగుంట" ఈకానవస్తు (N I ongole 146) కళ 1488 నాటిది అనగా శ్రీ క 1511 నాటి పై గోనెగుంట కానవస్తువలన అత్తావాయనివారు అమృతవ్రతులు సీమలోని గోనెగుంటగ్రామమును శ్రీకృష్ణ దేవ రాయల మంత్రియగు పాళవ తిమ్మరుసయ్యగారి పుణ్యము నకై కానముచేసెనని తెలియుచున్నది కొండపీటిరెడ్డిరాజ్యము కోమటివేమారెడ్డి కొమరుడగు రాచవేమారెడ్డి పాలనముతో అనగా శ్రీ క 1424 నాటికి వశమైనది ఆ రా జ్యమును న గమనంకియుండును విజయనగర పాలకుడునైన రె డవదేవ రాయలు (బ్రాడదేవరాయలు) జయించి పార్వదీనమొనర్చు కొనెను నాటినుండియు కొండపీటిరాజ్యము విజయనగర రాజుల శక్తముననే యుండెను న గమ పంజములో చివరిరాజులు దుర్బలులైన కారణమున గజపతు లీప్రా కము నాశ్రమించుకొనిరి తుకువనంకియులైన శ్రీకృష్ణ దేవ రాయల మంత్రి తిమ్మరుసయ్య కొండపీటిని మరల శ్రీ క 1515 న జయించి తనమేనల్లుడగు నాదె డ్లగోప మంత్రిని దానికి పాలకునిగ నియమించినట్లు చరిత్ర చెప్పుచున్నది గోపమంత్రి కొండపీటిని శ్రీ క 1515 నుండి 1533 వరకు పాలించెను కానవస్తున కనవచ్చు అత్తావాయనివారు గూడ గోపమంత్రికడ ఒకపెద్ద ఉద్యోగియై యుండును

దక్షిణహిందూ కానవస్తులలోను అమృతవ్రతులసీమ ప్రకసి కలదు శ్రీకృష్ణదేవరాయలు అమృతవ్రతులు సీమ లోని వల్లూరి గ్రామాన్ని తమపురోహితులు రంగ వాళ దీక్షితులకున్న శివాదీక్షితులకున్న అమృతవ్రతుల సీమలోని కొత్తపల్లి గ్రామంగన్ని తోంగుంట గ్రామంగన్ని దానము

చేసేసి కందు (ద హి VI నెం 248) కాననము ౪౪ 1 487 (క్రి ౪ 1515) నాటిది "స్వప్తిప్రతివిజయాభ్యుదయ కాలి వాహన ౪౪వర్ష బృల 1488 (క్రి ౪ 1548) అగు నేటి వరాహవ స వత్సర శ్వేద్య కు 15 (పూర్ణిమా) బు శ్రీమన్మహా రాజాధిరాజ రాజవరమేశ్వర శ్రీ వీరవరాహ శ్రీ వరాహివ దేవమహారాయలకు ప్రధానాగ్రగణ్యులున్న కర్ణాటక మహా రాజ్య విద్యాగర రణిత స హాసన పామ్రాజ్య ధుర ధురు లైన రామరాజయ్య అల్లుడున్న స గీతపాహిత్యం గ్రామ పార్థ చౌహాన్ మల్ల రాజశమ అయి కొడవీడు అర్థ కి అమృతంబ్రోలిని గోసనాథు గామ యిప్పించిన స్వామ్యులు (ద హిం VI నెం 899 పుట 218)

చైతానమువలన అలియ రామరాయల అల్లుడు కొండ వీటిలోని గోపీనాథదేవరకు అర్ధంకి అమృతంబ్రోలి గ్రామము లలో వసించిన భూదానములు వానియామాన్యములును తెలియవచ్చుచున్నది అనవేమారెడ్డి చీమకర్తి శామరాస నమున అనవేమారెడ్డి అమృతంబ్రోలి సీమలోని రామశర్మమును సర్వాగ్రహరముగా కొండన్యగోత్రుడును అవంతల నూత్రు డును యజ్ఞాభ్యుదయగు చిట్టిమూరి తిమ్మనకట్టకాస్త్రు లకు దానముచేసినట్లుగలదు తిమ్మనకట్టకాస్త్రులు కామేశ్వర కట్ట పోత్రుడు కొండుకట్టారకుని పుత్రుడు (సీ ౧౦ XXX PP 278) మల్లంపల్లి సోమేశ్వరశర్మగారు తమరెడ్డిరాజ్యము అనుగ్రాహమున ఈకాననము ఛోరరిఅయియుండునని కొన్ని కారణములనుచూచిరి (రె రా-91 పుట) ఇట్లే "అమృతం బ్రోలి సీమలోని చదలవాడనల్లంమందు" "అమృతంబ్రోలి సీమలోని ఉరుదొడ్డారమున మల్లికార్జున దేవునికి" అయి అమృతంబ్రోలి సీమమగూర్చిన కాననముల ౪౪ 1481 1488 నాటివి మధువుచున్నవి

నేడు అమృతంబ్రోలి మద్రాసు వాల్తేరురైలుమాగ్గము ౪ దలి యొకటైనది 1981 నాటి జనాభా లెక్కననుసరించి అమృతంబ్రోలి గ్రామమున 5588 జనులుకలరు అమృతంబ్రోలి అనుపేరు ఈగ్రామమునకు వచ్చుటకు గలకారణమును పూని కుల ఇట్లుచెప్పెదరు ఒకప్పుడ ఒకరాజు పేటకైవచ్చి దానాపీఠమై ఇచ్చటికుంటయందలి నీటినిత్రాగి ఈ నీరు అమృతపాణిమహాలయం దెనది పోగడకు నాటినుండియు ఈ గ్రామమునకు అమృతంబ్రోలి అనునామము వర్ధమైనట్లు నేటి

ఈ గ్రామమునందలి పెద్దవానియు కొటయు కానము

లును ఈగ్రామ ప్రాచీనప్రాధాన్యమును ఉగ్రడించుచున్నది ఇచ్చటిప్రజలవృత్తి వ్యవసాయము సంవత్సరముల కొకమారు ఈగ్రామమునందలి పోలెరమ్మ అంకాలమ్మ అమృతాంశ దేవత లకు ఉత్సవములు జరుగుచు డను వేలకొని ద్రవ్యమును వ్యయించి పదిరోజులు రథోత్సవాదులతో ఈయుత్సవమును అదృశ్యముగ నిర్వహించుచుండురు దీనిని తిరికించుటకై దుట్టుపట్ల గ్రామములనుండి వ్రలు తండ్రివతండములగు వచ్చుచుండురు మనీడు చరి ఇతర దేవతములను ఈగ్రామ ప్రజల వివిధ మతాభిరుచులను చూచుచున్నది అంగీకరించుట అమృతంబ్రోలి తలరానికము వంటిని చెప్పనగను

తం అం కా

అమృతాంశ I

మొదటి అమృతాంశ విష్ణువర్ధమడు (క్రి ౪ 921-928) పూర్వ చాళుక్య చక్రవర్తిలలో పదునారవరాజు చాళుక్య వంశ్యులు అచేకులు వైత ప్రభులుగను సామంతులగును ఉత్తరదేశమునందును దక్షిణావళిమందును రాజ్యములచేలిరి. వీరందరికిని కాదామి(వాకామి) చాళుక్యులు మూలభూతులు మార్పు చాళుక్యులు కల్పాణి చాళుక్యులుకూడ కాదామి చాళుక్యుల సంతతివారే ముదిగొండయందును వేములవాడ యందును నిడదవోలువందును ఎలమంచిలియందును చాళుక్యులు పరిపాలన సాగించి గుజరాతు రాజస్థానము లందును చాళుక్యరాజ్యగరమనెలిగెను వీరలను చరిత్ర యందు చేరికులు అనిరి

వేంగీచాళుక్య రాజ్యము మహేంద్రాచలము నుండి మన్నేరు వరకును పూర్వకమునల పర్యంతమును వ్యాపమై యుండెను ఈరాజ్యము వాల్మీకీల వంశజులైనది 1 క్రీ ౪ 825-758 ఈజులో రాజ్యభివృద్ధి ప్రకాశవశేషమైనది 2 క్రీ ౪ 753-978 ఈజులో చాళుక్యులకు రాష్ట్రకూటులకు లద్దరమేర్పడటం అన దేశము నిరంజరము మరములచే కృతి చి క్రంశెను క్రీ ౪ ౯78-1075 ఈజులో చాళుక్యులకు ఒకతైపు కళ్యాణి చాళుక్యులతో దైర్యము మరయొకతైపు చోళులతో మైత్రియు సాగుచుండెను 3 క్రీ ౪ 1025 ఈజులో చోళుల ప్రాబల్యము పెంచినది

మొదటిఅమృతాంశ ప్రథమచాళుక్యభీమునిపోత్రుడు కొల్లూరి గండ భాస్కర తిరుదానికిమైదైన వాల్మీకీ విజయదీప్తిని పుత్రుడు అమృతాంశ తల్లి పల్లవమహాదేవి ఇది కనిష్ట

నో ందు రె డవ చాకుక్కణ్ణివ డు మేలా వాత యుడు త డ్రి విజయాదత్తుడు తాను పాలి ఎన అరు మానములలో కళింగరాజ్యముపై ర దెత్తి వెల్లి అష డ్దమ నందు మరణి చెను ిజయాదిత్యుని మరణం తో వేగి రాజ్యమున వారసత్వపు యుద్ధములు ప్రారంభమయ్యెను న వ్రే డున వత్సరవ లలో క్రమం గ శరరు రాజులు స్వకృతాలము ర్వా మొనరి రి వీరిలో ఒక్కడగా కలాధుర్వులు కాకపోవటచే రాజ్యమును అదుపులో ను చలేక పోయిరి ఇతర రాజుల ద డయాత్రల వలన అ తకంతకు క్లిష్ట నర్థితులు లేర్పడెను

ఇట్టి సమయమున మొదటి అమృతరాజు రాజయ్యెను అమృతరాజునికమును మన్నింపక అతని వి తండ్రియైన రె డవ విక్రమాదిత్యుడు తిరుగుబాటులే దీసి సంహారమునకై యుద్ధముచేసెను ఈ అదమచూచుకొని అమృతరాజుయొక్క సామ అక్రమపులు స్వాధీనము తప్ప రాష్ట్రగ్రాట రాజైన మూడవ ఇంద్రునిసాయముతో తిరుగబడిరి వంశక్రమముగ రాజునకు విశ్వాసపాత్రమైన రాజునైన న్యములునై తము అమృతరాజునెడ ద్రోహముతలచెట్టి శత్రువులతో కలియుటచే పరిస్థితులు మరింత క్లిష్టమయ్యెను అంతట స్థితక్రొత్తై అమృతరాజు మహాపరాక్రమవ తుడై దై ర్ధవహాసములతో తనకు సమీప ంటులైన అల్లవంశాధికులైన నై న్యాధికారుల సహాయముతో శత్రువులను చె డాడి ఇడమలగడచి రాజ్యమున స్థిరపడెను మహాకాలదమ సేనానియు కుంతాదిత్యుడను చామాంతరమగల భండవారిత్వ్యుడను మహామంత్రియు మహారాష్ట్ర శి దవరాజును అమృతరాజునకు అండదండగా నిల్చి విజయముల చేకూర్చిరి

మహాకాలుడు మొదటి భీమరాజు కాలమునుండియు నై న్యాధ్యక్షుడుగా ఉ డెను కుంతాదిత్యుడు అమృతరాజు తండ్రికాలమున మవమ త్రి అమృతరాజు రాజ్యారంభ కాలమున వీరును ఆ కి న్యశిరేశులై యు డి ట్లు ఈరాజులచేరు కాననమువలన ద్యోతకమగుచు న్నది వంశక్రమాగతులైన ఈ యధికారులను అమృతరాజు ఎ శేపముగా సన్మానించి తన వక్షముకు త్రిప్పకొను విధినహాయముతో శత్రువులను విధించెను అమృతరాజునకు తోడ్పడిన మరియొక న్యక్తి ఇందవరాజు ఈతడు మహాభులవ శమునకు చెందిన వాడట ఈతని కాత మరియొక ఇందవరాజు వీరు మాన్యభేటము నుండి వచ్చిరి మార్తేడు రాష్ట్రగ్రాట రాజవంశము కును

ఇ డవరాజు శమునకును ఎదైన వా ధ్యమున్నదేమో తెలియద. పంశియులు రాష్ట్రగ్రాటుల వి యద డయాత్రలలో వేగిప్రాంతము క వచ్చి అ డ్ద స్థానివాసమేర్పరచుకొని యు డుర ఆ తర కాలమున వాత తీయ యుగమున డ సాగి పాణిదేవుడు ిన్నగు మహారాష్ట్ర కటు ంముల వారు తెలుగుదేశముగో నిలిపిపోయిరి ఇ డవ అను డి ఇ డ్రవ శద్ధిభరము కావచ్చును

అమృతరాజు ఏడున వత్సరముల ప్రకా అముగ రాజ్య పాలనము సా చెను తనకు సాహాయ్య మొనర్చిన సేనానులు అనేకదానములను చేసెను రాష్ట్రగ్రాట రాజుల ద్వితీయ అమోఘ వర్షుడును (క్రీ శ 92 927) వానికి తమ్ముడు నాల్గవ గోగి దరాజు (క్రీ శ 927 930) ఇతని సమకాలికులై యుండిరి అమోఘవర్షుడు గోవిందుని పన్నాగమువలన మృత్యువు వాతవడిన తోడనే పట్టమహిషి చే గిరాజ్యమునకు వలాయనమొనర్చి అమృతరాజు సంతక కత్వమున ఉ డెను ఇది గోవింద రాజునకు శోపకారణమయ్యెను అతడు కక్షకట్టి అమృతరాజు మరణానంతరము చాకుక్క రాజ్యములో చెల రేగిన వారసత్వపు యుద్ధములో కలుగజేసికొని తన వక్షపాతియైన మొదటి కాడవరాజును గద్దెనెక్కించెను

పులివర్రుకాసనము అమృతరాజు మహారాట్ట వంశజుడును మాన్యభేటాధిపతియునైన ఇందవరాజునకు పాత్రుడైన ఇందవరాజునకు గ్రామము దానమిచ్చిపట్లు చెప్పించునది దానగ్రహీత ఇంద్రుడు (ఇందవరాజు, రాష్ట్రగ్రాటరాజు మూడవ ఇంద్రుని మనుమడు ఇతడు అమోఘవర్షుని కమారుడనియు తండ్రి తనతమ్ముడైన గోవిందునిచే రాజ్యమృత్యుడు కాగా ఇతడు అమృతరాజును ఆశ్రయించి ఉండునని ఊహించబడినది కాని అమోఘవర్ష వామధేయము కాసనములో చేర్పించబడ గున దాన ప్రతిగ్రహీత తండ్రి పటాక్షపితు డైనరాజు కాడేమో అనితోచుచున్నది అతడు ప్ర యశః మరొక రాజుకుమారుడై యుండి యుండ ను

మొదటి అమృతరాజునకు రాజమహేంద్ర అనబిరుదు కలదు పూర్వచాకుక్క రాజ్యమునకు దాదాపు మున్నూరు ార్షములు రాజధానిగనున్న వేగిపురమును వీడి అమృతరాజు గోదావరీతీరమున రాజమహేంద్రవర పట్టణమును నిర్మించి తనరాజధానిని అచటికి తరలించెను కృష్ణాగోదావరీ నదులకును పూర్వపాత్ర మహేంద్రవరగృతములకును మధ్యమన్న ప్రదేశమే

వేగివాడు వేగిలము ప్రస్తుతము ఏలూరు నమీ మంలి
పెంపేగి చిగివేగి అను గ్రామముల వ్యవస్థను అమృతాంశము
అందు మార్చివైయు డెను మత మై మైదాముతో
ను కలవన నక్షత్రపుల దాడులను ఎలకముగ సరియగు
చు డెను ఎతియేకాక అమృతాంశ తద్రీయ చిగి
రాజ్యము కను పూర్వపు చాళుక్యరాజ్యము నను కేంద్ర

రాజ్యముపే ద్రవంశమును నిష్ఠి చెను ఉత్తర వంశ
భావ లతో నడిపై రాజ్యం లంబ ధ ల స్థానము
గాజుపే ద్రవంశము నడి వార్తను పోవుక మైవైవ్యముల
నా లను నవ్రపుల స్వాధీయలో ఉంచ వీలగట్లు
గోదావరీతీరము రాజ్యముపే ద్రవంశమును అమృతాంశ కట్టి
చెను అనగా గోదావరీ దీ మార్గమును తన అడవులో అతడు
భద్రవపురానెను గోదావరీ దీకటమున కొట అరవాళ్లు
నేటిని కావచ్చుచున్నవి కాని ఎమలాదిత్యుని కుమారుడైన
రాజరాజునరే ద్రుడు రాజ్యముపే ద్రవంశనిర్మాత యను
వితివ్యాసు కవళాశ్రియ వాడు లోనికి వచ్చెను రాజ
మహేంద్ర అమృతాంశ స్థవర్తననకు ఇచ్చుచు పుత్రుల
వారిలో శ్రేష్ఠుడు అనవశేష విజయాదిత్యుడు అనువాడు
కరి విజయాదిత్యుడను బిరుదుతో అమృతాంశ శ్రేష్ఠపుత్రుడు

హనుమెత్తెను దుశేను రోజులు ముక్రము పాలించిన
అమృత మొరటి కాళరాజు నహం నమ నాక్రమ చిటక్కు
మాను రాజ్యము నెరచెను తరువాత అమృతాంశ ఎతద్రీ
రెడన విక్రమాదిత్యుడు పదునొకండు మాములు భీమ
రాజు రెడనయుగములును డెడ్డు రాజ్యము చేరి అమృ
రాజు నాశివ ౧౮ దైనరెడన చాళుక్య భీముడు 984 945
రాజ్యములో అకర్మద్రవంశ ఇచి రాష్ట్రకూటుల సెడిమి
కొట్టి దేశమును సభివముగ పాలి చెను

వాయదే
1000 సం

అమృతాంశ II

ఇతడు అమృతాంశ నామము ధరి చిన వారిలో రెడన
వాడుగుటచే రెండవ అమృతాంశ బిడెను (క్రి.శ. 945-10)
తూర్పు చాళుక్యవంశమునకు అచ్చురు రాజ్యములు విజయా
దిగ్విజయమును ధరి చిరి అట్టివారిలో రెండవ అమృతాంశ
అరవవాడు

ఇతడు రెండవ చాళుక్య భీమునకు లోకాంశిక అను

భాగ్యవలన స్థితియై రెడన చాళుక్య భీముక రాజు
భీముడ ఇచ్చడి చాళుక్యభీము అనుయు పేర్లు అచ్చ ఇడు
క్రి.శ. 981 నుండి 984 వ వేగిని పాలించెన తన
ఇచ్చురు భాగ్యము అను వీలతో మొరటి కాళరాజు కల
అయిన అం దెను మొరటి వ్యయ అను నామా గ్రంథము
అదు రెడన భాగ్యలో వి తమ తెలి వోకుల
అడవడచు చాళుక్యభీము కల దేవలం దావార్తపుడను
కమారుని లోకాంశిక అమృతాంశ విజయా త్పుడను
మకునిగా చెను ఈ అమృతాంశ విజయాత్మని రెడన
అమృతాంశ అయియు నదుగు ఈ ఇచ్చు లో చార్తపుడు
పెద్దవాడ కాళుక్యభీము డ దాయాను అం దెను
వలన అచ్చవర్తముగ ను గి రాజ్యమును మహారు
వదెడు సంవత్సరములు మిగిలి సామర్థ్యముతో పాలి చి
క్రి.శ. 985 కములకూనెను తననో విష్ణుల జాని పెద్ద
కుమారులగు చార్తపుడు వేగిరాజ్యం హంసము నధిపిం
చిననయుడగా అట్లు మగత తనని రెండవ కమారుడగు
అమృతాంశ విజయాదిత్యుడు అం దెను నమ ధిపించెను
నిహం నము నధిపి చుచాటి అమృతాంశ వయసు ౧౮ దెడు
సంవత్సరములు పెద్దవాడగు చార్తపుని తో
అమృతాంశను నిహం ను నెక్కి చుకొనగల కారణములు
మాత్రము తెలియ చుట లేదు అయితే అమృతాంశ గల
సాహస వయాక్రమాది గు ములే అతడు రాజుగుటకు కారణ
ములని చెప్పగలను ప దెండు ప వత్సరముల ప్రాయము ల
అమృతాంశ విజయవత్సరం ఒకరివాడవలె ని నింకెడివాడట
పూలకాచి మహారము వ్యాపించట్లు అతని పయాగ్రముము
శక్తులంత సమూహము ది అన మయ్యెను అమృతాంశ
తద్రీయగు చాళుక్య భీమునితో ఒడి వాడిన రెడి యుద్ధము
ల్లుడు వేగిరాజ్యాకంశు వయసు కై ను డెను
అచ్చవయస్కుడగు మృతాంశు గు డెట సుమని
యెచి రెండవ యుద్ధముల్లుడు కళ - గిరాజ్యముపై
పడెన అయ్యుతో అం దెను వైక్రి మేరుకాళ్య
దైవ అమృతాంశ శత్రువులను ముము నెదిరి యుద్ధముల్లురి
అగ్రమున వధి చెను టు పట రెడన యుద్ధముల్లి
పుత్రులు మొదటి యుద్ధముల్లుని వసుమతై కావ ద్విశి
య కాళపుల అనువారు రాష్ట్రకూటు ముక్తి కృష్ణరాజు
నాక్రయించి అతని వలన కొంత నైవ్యమును పొందించి

వే గిన్నె ర దెత్తిరి వీరికి కటకరాజగురె దనపందరంగదును కొలను పాలకుడైన నృపకాముడును సాయమొనర్చి వీరు చాళుక్యుల కృత్యవర్గములోని వారైనను రాజద్రోహులై శత్రుపక్షమును చేరి వీరితోపాటు మరికొందరు సామ త ప్రభువులను కాదవ తాళవులకు అందగా నిలిచిరి ఈ యుద్ధము నాటికి అమృతా వయస్సు ఇరువదిమూడు సంవత్సరములు మాత్రమే అయినను అమృతా దైర్యమును గోల్పోలేదు సైన్యమును కూడగట్టుకొని కదనమునకు ఎద్దవడెను కాని శత్రువైన్యము మితిమీరి యు డుటచే దానిని నిలువరింప జాలక అమృతా యుద్ధరంగము నుండి పారిపోయెను శత్రువులకు వేంగి వశమయ్యెను కాదపుడు వేంగికి రాజయ్యెను తాళవరాజు అతనికి సహాయకదయ్యెను మాలినశర్య అను బ్రాహ్మణుడు వారికి మంత్రిత్వము నెరపుచు డెను మాలిన శర్మడి తొండినగ శీత్రము అతని తండ్రి యతుడు తల్లి కాంతమ్మ వేంగి ఎంపాదము నెక్కిన అల్పకాలముననే కాదవరాజు అకాలమరణము నొ డెను అతనికి పిమ్మట తమ్ముడు తాళవరాజు వేంగికి రాజయ్యెను ఇతడు కాదపునివరె దైర్య సాహసోపేతుడుకాదు శత్రుగతమైన వే గిని ఎఱ్ఱయినను తిరిగి ఆక్రమింపవలెనని అమృతా పొంచియుండెను కొలని ప్రభుడైన నృపకామగండ నారాయణుని కూతురగు నాయ మాంబు అమృతా పరిణయమాడి నృపకాముని అందము సంపాది చుకొనెను శత్రుసామంతుని కొ దరిని కూడ గట్టుకొనెను వెనుక తనకు ద్రోహమొనర్చిన వారిని తిరిగి తన వైపు త్రిప్పుకొనెను ఈతనికి సాయమొనర్చిన వారిలో కటకరాజగు దుర్గరాజు మిత్రాయు వ శఙ్ఖదైన కుప్పన అనువాడు సువర్ణ భాండగార శ్రీకరణ మఖ్యుడగు కొరి వియయు యువరాజు బల్లారి డేవుడు అనుచారుకలరు ఈ విధముగ అమృతా సైన్యమును ఆయ త్రమొనర్చుకొని వేంగి నై దాడివెడలెను

“మరమున తాళపుని పరిమార్చి అమృతా వే గికి తిరిగి రాజయ్యెను ఇట్లు పదనొకండు సంవత్సరములు గడచెను అమృతా సవతిసోదరుడగు దానార్దవుడు తనకు దక్కవలసిన రాజ్యము తమ్మునకు దక్కనేయని చింతించుచుండెను ఇట్టి సమయమున అనగా క్రీ శ 968 సం న రాష్ట్రకూటుడైన ముమ్మడికృష్ణరాజు దానార్దవుని లోబరచుకొని వేంగినైదాడి నలిపెను అవహాయకూరుడగు కృష్ణభూపతి ధాటికి ఆగలేక

అమృతా కళింగమునకు పారిపోయెను వే గి కృష్ణరాజునకు వశమయ్యెను కమ్మూటికి (కృష్ణానదికి దక్షిణప్రదేశము) నాగమయ్య సుతునిగు మల్లపయ్య పొన్నమయ్య అను తైన బ్రాహ్మణులను పాలకులుగ నియమించి తేమ చిన వే గి రాజ్యమును దానార్దవున కప్పగించి కృష్ణరాజు స్వదేశమునకు మరలిపోయెను దానార్దవుడు రాజ్యపాలనమున దడుడు కాదు ఈతని యవసర్థతమగురె రిగినవాడు కావున ఇదియే తిగిన మయమనియెంచి అమృతా కళింగము నుండి తిరిగి వచ్చి కొంతవైన్యమును ఎద్దము చే కొని తిరిగి వే గిపై రిడెను దానార్దవుని పారద్రోలి మరల అమృతా వే గికి పాలకుడయ్యెను అయినను అమృతానకు అశ్మశాంతి లేదు దాయాదుల శత్రుత్వమింను అతనికి వదల లేదు ఎంపాన నస్తుడైన నాటినుండియు అతడు శత్రువులతో పెక్కు సమరములు నలువనలెన వాడయ్యెను పదవీ చ్యుతుడైన దానార్దవుడు కృష్ణభూదచాదుల సాయముతో తిరిగి వేంగిపై రిడి సమరమున సవతిసోదరుడగు అమృతాను వధించి కాను తిరిగి వేంగి రాజ్యం హసనము నధిష్టించెను

ఈయుద్ధము క్రీ శ 970 సంన జరిగెను సమరమున నిహతుడైన నాటికి అమృతా వయస్సు ముప్పదియేడు సం వత్సరములు ఈతనికి పిమ్మట ఈతని సవతి యన్న దానార్దవుడు మూడుసంవత్సరములు మాత్రమే వేంగిని పాలి చెను రెండవఅమృతా శైలలిఖరయైన జటాచోడ భీముడనువాడు అవక్రవరాక్రమముతో వేంగిని ముట్టడించి రణమున దానార్దవుని పరిమార్చి అతని తనయులను దేశము నుండి పారద్రోలి వేంగి కళింగములను సుమారు ఇరువదియేడు సంవత్సరములు అనగా క్రీ శ 978 నుండి 1000 వరకు పాలించెను

ఈరెండవ అమృతా వేంగిని పాలి చిన కాలము మొత్తము ఇరువదియేడు సంవత్సరములు (క్రీ శ 945 70, రెండువర్షాయములు రాజ్యక్రమ్మై ఇతడు తన సామర్థ్యము వలన తిరిగి రాజు కాగలిగెను తునకు వనతి సోదరుడగు దానార్దవుని చేతిలో సమరమున వంశశ్రము నొ డెను అమృతా గొప్పదైర్యశాలి అతడు కదనరంగమున కాకలు తీరినజంటు ఏమగులను యుద్ధమునకు తర్ఫీదనిచ్చుటలోను వానిని యుద్ధరంగమునకు నడం గజయుద్ధ మొనర్చుటలోను అతడుకడు నేర్పరి అమృతా చేరట పెక్కుశాసనములు

ఈ గ్రామమున 1000 అవులు ఎద్దులు గేదెలు మున్నగు నవి 500 మేలు 200 గొర్రెలు 50 పందులు 4 గుర్రములు 1000 కోళ్ళు ఉన్నవి దినముకు 500 లీపర్ల పాలు నెలకు 800 కి గ్రా వెన్న 800 కి గ్రా మాంసము 1500 గ్రుడ్లు స్థానికులు వినియోగి తురు

ఇవటి ప్రజలకు వ్యవసాయము కూలి ముఖ్యమయిన జీవనాధారములు దుకాణదారులు కంపాలులు వడ గులు కమ్మరలు కమ్మరలు తాపీమేస్త్రీలు 150 మందివారు చాలివారు 100 గొర్రెలు వడ్డరలు కలరు వ్యవసాయ దారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దొమునకు కూలి లేదు పురుషులకు రు 2 లు స్త్రీకి ఒకరూపాయి

ఇప్పటి మూడు దేవాలయములు ఒక మసీదు కలవు శ్రీరామనవమి ఉత్సవము జరుగును

ఈ గ్రామమున 40 మైళ్ళలో భువనగిరి నైల్దేవము ఉన్నది ఈ గ్రామము బస్సు మార్గము పై న ఉన్నది గవర్న మెంటు బస్సులు ప్రతి రెండు గంటలకు ఈ గ్రామము నుండి విజయవాడకు నల్లగొండకు సూర్యాపేటకు హైదరాబాదుకు పోవును దీనిని పోయిన గ్రామములతో కంకర రోడ్లు వట్టిరోడ్లు కలుపుచున్నవి ప్రయాణములకు 10 రిజాలు 400 రెండెడ్ల ఒడ్లు వీరి నైళ్ళు కూడ ఈ గ్రామములో ఉన్నవి

అయితీహములలో త్రాచి పోషాఫీసు అప్పర్ ప్రైవేటు టీమ్మాలి కలవు ఈ స్కూలుకు విద్యార్థులు రామచంద్ర పూరు నందము ల్లి మొలగు గ్రామముల నుండి కూడ వస్తరు ఇది న చాయితీ పాలకల గ్రామము ఇంటి వస్తులు మొదలగు వాటి ద్వారా ఈ ంచానికి ఆదాయము వస్తును ఎడల్లముడి ట్రాప్ రెయిలు గిళాలరు గ్రామవ్యవసాయ పరిశి న పురు గ్రామస్థులకు రు 20.00 అప్పుగా ఇచ్చి ది ఇద్దరు క్లీమ వైద్యులు ముగరు ఆయుర్వేద వైద్యులకలరు వశరోగాలకు వాడువైద్యము కలరు వాకముర కొకమారు అకుపుల క క జరుగును 10 కిరాదాదుకాణములు ఒక కాఫీ హోటలు ఒక ల్లి పోలా సిగరెట్టు డికాణము ఒక నైల్ పాపు కలవు

క తి కార్యాలయమునకు జనరల్ ఆసుపత్రికి పురుళ్ళ ఆసుపత్రికి పకుపురి ఆసుపత్రికి పోలీసు స్టేషనుకు అల్పిర్తి కేంద్రమునకు గ్రామస్థులు 4 మైళ్ళలో ఉన్న నకరెడ్లనుకు

పోవుదురు విద్యార్థులు పై స్కూలు చదువులకు నకిరెల్ల కను కళాశాల చదువులకు 0 మైళ్ళలో నున్న ల్లిగొడ లోని నాగార్జున కళాశాలకు పోవుదురు కోర్టుకు వీరికి ప్లాసు అఫీసుకు తాలూకా కడపకి నల్గొండుకు పోవుదురు మా క్షే

అయితమాంబి

ఈయను ప్రభువ మో జీసే రణము సంవత్సరి 2౪371 న దును దక్షిణ హి దూడేశ కారనములు పరిచయ న పుము నందును కారనగును (ద హి X నె 112) ఈమె ఈవని కంద్రవాటి నీమలోని కురుంగల్లుకును వెన్నాడులోని రావులూరునకును రద్దరికము నిర్వహించిన అయితమ నాయకుని కార్య

కాళ 1085 (క్రీశ 1143 వ సం) రము విమవు సంక్రా తి పుణ్యదినమున అయితమా బి రావులూరున దలి గోకేశ్వర దేవరకు అఖ డపర్తి దీ మురుకు గాను 66 గొర్రెలను రా ముచేసిను వాటిని తెనాలి నక్కనావోయిని కొనుకులు చెన్నకొయను కామకొయను అనువారలకు నిచ్చి వారునికల్లము మానెనునెయి గోకేశ్వర దేవర దీపమునకు పోయునట్లు ఏర్పాటు చేయుచు కారనము చేయి చెను

ఈకా నము శ్రీమన్మహామ డలేశ్వర వెలవాటి రెండవ గొ కరాజు పరిపాలన కాలమునకు చెందినది ఇ దు అయితమ నాయకడు రాజే ద్రచోడ రాజు కు ఇవ్వవచ్చునది తెనుప బి నది రాజే ద్రచోడుకు అనగా రె డవ గొ కరాజు త క్రి యైన మొదటి వెలవాటి చోడరాజు

గోకేశ్వరాలయమున దలి కేశిక కానుమనుండి (ద హిం X నె 108) అయితమా బికు కొమ్మయ నాయకుడను కమారుడు లడవి తెలియవచ్చినది తండ్రి వలెనే ఇతడుగూడ వెలవాటి రాజే ద్రచోడుని ప్రేమాదరములగొని కురంగల్లుగ్రామ విభుడయ్యెను రావులూరునందు శ్రీగో కేశ్వర దేవరను ప్రతిపాది గుడియు ముటములను కట్టి చెను ఈతడు తనకల్లి అయితమా బి గుగణములను కీర్తిచి తల్లి యు గును దీబుకొని ధన్యడయ్యెను ఈ వర్ణన న స్మృతి క్లో మున దున్నది అందలి కొన్ని విషయములు ఈ క్రింద పొ దుపరుపబడినవి

అయితమాంబి విశేషక్రి పొ దిన తివ్రక కచీదేవి ఇంద్రుని పేవించినట్లు అయితమాంబి భర్తను పేవించినది

శామె దు-గ మ హోము క నాయు మోవ ఓని
దయార మ తో నొప్పారు దృష్టి రణమ లి లో
కవి గ్రంథాలి కృష్ణుడ

చా లూరు గార్-గు టూగు బిల్లానాని తెనాలి
టామనకు 1 మై దూరమనగ దు గ్రామము లలి
స్థు జూభా 549 కా ముల లలి కేవల ౬౬౫ మును
డ గో-గో రణవాయము పారి చలయు కెదు
తెనాలి క ఓడరుగల కృష్ణుల నామము కాననము దు
ఉదహరి ప లెడట లన-టి తెనాలి ట్టము 12వ శతా
బ్దము నాడ కీ ప్రభాతి వహి చె నటలో రోములేదు
గా వె

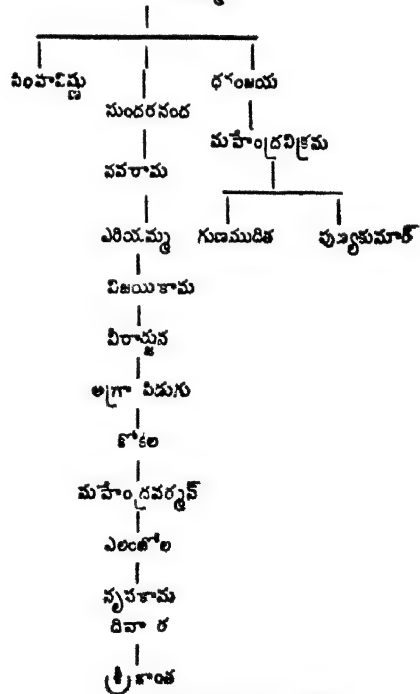
అయితకర్మ

అయితకర్మ ప్రాంతము కడశిల్లా గె తెటిరులో
(లేని పుట క ఎచు చున్నది రేనాటి చోడదగు జటా చోళ
వహారా మరమున దు క కు తోడ్పడిన అయితకర్మ అను
ప్రాంతముక ముడ పూలనుగ్రామమున కొంతకూమినిరానము
చే టు రేనాటి చోడల కాన మల వలన తెలియుచున్నది.

రేనాటి చోడలు కడప మండలమున పాలనమునెరపి
వీరు తెలుగు చోడలనబడు చాలలో వోళ తెగకు చె దిన
వారు తెలుగు చోడులు కృష్ణానదికి దక్షిణమున ఉన్న ప్రా క
మును కొన్ని మండలములగ విభజించుకొని పాలి లిరి వీరి
జ్యో స్థా ము కవిశ దేశమని భావించుచున్నారు వీరు సూర్య
వ శత్రుత్రియలనియు కరి కాలచోడని సంకతివార యుదక్షిణ
హిందూశాస ములలో కానవచ్చుచున్నది "స్వస్త్రి అరి
దర్శరవర భుజాని భాసు (౮) ప్రచణ్డ ప్రద్యోత (6) నకరకుల
స్తవ కాశ్యపుగోత్ర క(8) కాశ్యాన స్త్రిమత్ చోడమహా
రాజులు రేనాట్టు అువేలు నేల స్త్రిమత్ భి రజా నిర్మిర దత్తి
అవిమన గోరవల కిచ్చిన నేల నూట యిరువది ముఱుకు ధ్దు
(ర హిం ౫594) క్రి శ 7వ శతాబ్దన చై నాయాత్రికుడగు
యువాన్ చాంగు అనునతడు అంగ్రదేశముక వర్ణిటి చుచు
భావ్యకటకమునకు (అమరావతి వద్దనున్నది) నై టుతిడిశన
చలియ అని వర్ణనహరింపబడు ప్రాంతమును చూచెను ఆ
ప్రాంతమంతయు దటమైన అడవులతో నిస్సారమైన భూము
లతో క్రూరకృత్కములొనర్పు మనజాలతో నిండియు దిట్లు
అతడు వర్ణి చెను శువర్ణనమునకు తగిన ప్రదేశము అచారు
రేనాటి చోడులు పాలించుచున్న కడప మండలము నకు
వర్తించునట్లు తోచుచున్నది శుప్రాంతమును చోళులు పాలిం
చట వలన దీనిని చళియ లేక చోళియ అను పేర్లతో
పిలిచెడివారని తెలియుచున్నది పరపురము కలహించుకొను

ర్ణివల మ చాకు లకమ కడప మండలము పూర్వము
యొచ్చి వ గన నెను అట వయ ౮ మరాంధ
మూల చేనే-తో-పా మల శా స్త్రచో గకు
నియమై అ లి గో నొప్పారు యు గును శే గగచోడ
ప్రభువుల మొ క లెర్ప కను ఎమట జావామి చాకుల
కను సామ ఉలై యు ది రేనాటిని పాలి చిరి రేనా
డొ పుక కర్ణుల మ మల నదికాగా మై కోయి
క ట్ట నరివేల తాలూక లను కడపజిల్లాలోని మృల
మడగు ప్రాంతటూ అలివె డ్ల కమలాపురము తాలూ
కాలను ఆ పురము మడలములోని దక్షిణప్రాంతమైన
హి దూరము తాలూకాప్రాంతమును ఎత్తుమండలమున
కత్తర దిక్కున కడ మండలమును శేలయన్న మనన ల్లి
తాలూకాయను గల భూభాగముకు నిరపోయి యుండ
వచ్చు" నని (శ్రీ) కు దూరి శుశ్రూరదత్తుగారు తమ ప్రాచీ
నా ద్ర చారిత్రక భూగోళములో (23వ పుట) వ్రాసి

రేనాటిచోళులు
సంవివర్ణిక్

(శ గె. కడ పుట. 125)

రేనాటి చోడులు కడవను దలమును పాలించినట్లు తెలి కొంటుమి వీరిశాసనములు క్రీశ అయిన అరు ఎను శతాబ్దముల నాటివి కడ మ దలమున దలి జమ్మలనుడక ప్రాక్టూరు కాటాకాలలో ఁభి చివని పొట్లమర్తి మాలె పాడు శాసనము ఈకాలమునాటిదే తెలుగుభాషలో తొలుత శాసనముల వ్రాయించిన ఘనత రేనాటిచోడులకే దక్కినది రేనాటిచోడులవంశము పై ధముగ గనవచ్చును

రేనాటిచోడులలో జటాచోళ మహారాజు ఒకడు దీనట్లు శాసనముల వలన తెలియుచున్నది (శ్రీ గె కడ 83 పుట) ఈతనికి అరిదుర్దరవర అను విద్రము గూడ కలదు అనగా శత్రువులను ఎమయించుటలో శ్రేమదని యర్థము ఈచోళవంశము రేనాటిచోడుల శాసనములలో గనవచ్చు ఇతర గ్రంథాల కను వాదబడుచే నిది వ శపార వర్గముగా ఁభి చిన విద్రమైట్లు శాసన వీరికలుగుచున్నది ఈ జటాచోళ మహారాజు అయితశర్మ అను బ్రాహ్మణుని ముద్దుపూరు అను గ్రామములో (కడవమండలములో నున్నది) కొంతసూమిని రానమె రెన్ను ముద్దుపూరును ప్రత్యేకము మినుతూరు అని వర్ణనపాలి చు చున్నాడు ఇది నేటికడవ కాటాకాలో నున్నది అయితశర్మ నిప్రుడయ్యును కడ రంగమున వహసాసానకు డని తెలియుచున్నది ఇతడు కాటరాజునకు జటాచోళునకు జగిన సమరములో జటాచోళునకు సాయమొనర్చుటయే కాక తిప్పలూరు అను గ్రామమును పరమాలముగ వాసన మొనరె ట ఈచోళ సాహస వ్యర్థమునకు ప్రభుత్వక్తి మెచ్చి జటాచోళుడు ఈతనికి కొంతసూమిని రానము చేసెను జటాచోళుడు పైన వ్రాయబడిన వ శట్రి లో కల చుట లేదు రేనాటిచోడుల శాసనములు ఎమ గముగ లభించు టయు కొద్దిఁగి చినను అది విశిష్టముగనో లేక అం పూర్ణముగనో ఉ డి కానకాలమును గూడ తెలుక డు టచే చిచ్చుకా తము ఎ వ్యర్థముగ మనకు తెలియవచ్చుట లేదు ఏమైనను ఈరాజుల పాలనము ధర్మముతముగ జరిగిట్లు కనిపి చుచున్నది

తం అం కా

అయివిల్లి

అయివిల్లి తూర్పుగోదావరిజిల్లా అనురాపురం కాటాకాలో ఉన్నది దీనికి 7 మైళ్ళ దూరంలో అనురాపుర ట్ల యనుకలదు తూర్పున తోత్తరమూడి పడమట వెలువలపల్లి

ఉత్తరముగ లోటి ల్లిరేపు దక్షిణమున నేరునూరు రోడ్డు ఈ గ్రామ సరిహద్దులు దీని విస్తీర్ణము 2181 ఎ రములు ఇది ఎమతల ప్రదేశమున ఉన్నది

1931 నం జనాభాలెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో పురుషులు 1173 కలెను 491 మది ఉంరి వీరిలో పెద్దూరి జాతులవారు పెద్దూరు తరగతులవారు 193 మది ఇచు ఇద్దు శివార్లుగా ఉన్నవి వీటిలో 100 పె కటిద్దు 15 కాంక్రిటు కప్పగల ఇ డు 56 క తస్తుల మేకలు రె డు పెక్కు ఆ రస్తునగల భవనములు లపు గ్రామములో 80 కాశమువారు వరి అన్నమును 40 కాశమువారు జొన్న అన్నమును తిరురు ఈ గ్రామస్థులు మీ ముగో ఉ న్న కాలన నీచిని చెడవునీటిని బ్రాగుమరు వేవిలో మంచినీటి వద్దది కలదు

గౌతమీ గోదావరి కాలువ 10 ఎరముల విస్తీర్ణము కల మంపిసి చెకపు ఈ గ్రామముగ దుగలనీటి వనరులు వీటి క్రింద వరి జొన్న వరిగ మొక్కజొన్న చెకకు మున్నగు పంటలువండును ధాన్యమును గాడె లో పులలో పాకలలో నిలు చేయుదురు వీటిని అనులాపురమునకు కాకినాడకు బిడ్డపై పడవలపై రవాణాచేయుదురు 850 ఎ రముల విస్తీర్ణముకల కొల్లరితోటలు 500 ఎరముల అరటితోటలు కూకలపు 1933 17 నం లో 70000 కొల్లరి కాదును 5500 అరటిగెలు స్థానికులువాడకొని 11 55 00) కొల్లరి కాదును 8 43 51) అరటిగె ను కాకినాడున విశయవాకను ఎగుమతచే 3 స్థానిక వినియోమును సోవకు ఎ గ గుమ్మకి చిక్కుడు క్యాటేకి బొమ్మచో మొరలగు కూగ గాయలపు వ శి తురు ఇవం కోత ధి ముగా ను ఒటచే పటరు కొ త ప్తము కలుగుచున్నది వ 1920 2 80 ఎరముల భూమి ఉపయోగ వలెదెను 70) ఎరములు కాలువ క్రిందను 1400 ఎ రములు కాపు కిందను పారు కి అయెను 88 అయికో 1 జనులు 8 ఎల్లెక్రిక మోహులు 1430 ఎ రముల భూమిని గూడలు ఎత్తరలగు 700 ఎరముల భూమిని నీచిని సప్తచేసిను రె ము బ్రాక్లగు 270 ఎరముల భూమిని దున్నెను ఈ పం భూమికో 1880 ఎరముల వండలి మట్టి సేబులు 700 ఎరముల నల్ల రేడి నేలలుకలవు

ఈ గ్రామములో 450 గేతెలు 50 అవులు 1200 పక్షులు

480 మేలు 70 గాఢతలు 0 వండులు 670 కోట్ల రూపాయిల మొత్తం 200 లక్షల పావుల 5 కి గ్రా నెయ్యి స్థావరాలు వినియోగించుకొని 800 లక్షల పావులను 140 కి గ్రా నెయ్యిని అవలాపురమునకు రవాణా చేసి సాలీనా రు.1000లు విలువ గల చేలను స్థావరాలు ఉపయోగింపవచ్చు.

ఇదట ప్రజల ముఖ్య జీవనాధారములు వ్యవసాయము కూలి కట్టడములు వ్యాపారము దుకాణదారులు క్రయ విక్రయదారులు ట్యాంకులలోలువారు ఎద్దులు డ్లతోలు వారు కలరు వీరుగాక కంపాలులు వడ్డంగులు కమ్మరులు కమ్మరులు కాపడే ప్రియ తెలియవారు మ గలిచారు చాళివారు కలరు ఎద్దులవారు కోకోనట్ కంపెనీవారు సాలీనా 1000 లక్షల పావులను తయారుచేసి విజయవాడకు కాళినాడకు ఎగుమతి చేయుదురు వడ్డంగుల 10 000 లక్షల విద్యుత్తును తయారుచేసి విజయవాడకు కాళినాడకు ఎగుమతి చేయును కొబ్బరిపీచుతో కాళ్ళను తయారుచేసి కాళినాడకు రవాణాచేయుదురు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దివమునకు కూలిరేటు పుదుమనకు రు 8 50లు స్త్రీకు రు 8లు

ఇచ్చట చెన్నకేవ ద్రివి నాయక కాలభైరవ తణుము క్షేత్రస్థానముల దేవాలయములకలపు సత్తెమ్మ పోలేమ్మల గుడులు ఒక చర్చి ఉన్నవి ఎద్దులనాయ దేవాలయమునకు 80 ఎకముల భూమియు తూర్పుక్షేత్రస్థాని దేవాలయమునకు 47 ఎకముల భూమియు లదు అవరి మానముతో ప్రకల తీర్థము రుపు

ఈ గ్రామమునకు 18 మైళ్ళ దూరములో ద్వారకపూర్తి రైల్వే స్టేషను ఉన్నది ముక్తేశ్వరం బ్యాంక్ కెనాల్ ద్వారా అరటికాయలను కొల్లరించి మొక్కజొన్నలను కానానకు రామ ద్రివి ఎగుమతి చేయుదురు రాజును ద్రివి ది నూనెలు దిగుమతి యగను ఈ ముక్తేశ్వరం బ్యాంకు కాలవ ద్వారా కాళినాడకు జనులరాకపోకలు జరుగును ఈ గ్రామ నివాసైరము క్షేత్రస్థానములకు ఎన్నెకలను అగట కొకసా సముము లన్ను ముక్తేశ్వరమునది బొంగు కకు రాజోనకు అంటి లికి పోవును ఈ గ్రామములో 15 కంకర రోడ్లు ఉన్నవి వీనిని పొరుగు గ్రామములతో కల రోడ్లు కలుపుచున్నవి ప్రమాదములకు గ్రామమున 8 గుర్రపు బద్దు 21 ఒకెద్దు బండ్లు 280 రెండెద్దు బండ్లు 270 పైకిట్లు 4 మూటల్లకలపు

ఈ గ్రామములో బ్రాహ్మణ పోషాసీను తంజికార్యాల యము తెలిసోను ఉన్నవి జయ తిలుచ్చిరామయ్య వంతులు జిల్లా రింక్ ప్రొవైడెంట్ కు ప్రొవైడెంట్ నకు సహజి వెలువరి ల్లి కా నల్లి కి తొక్కరమునా గ్రామముల నుండి కూడ విద్యార్థులు వత్తురు విద్యార్థులైన 83 ఇద్దు మిల్లు వాడు కొనుచున్న ఇదివరాయత పరిపాలన ల గ్రామము వంచాయతి గ్రామ యము సక్రముకలపు ఇవటి సహకార సమురు రు 40 000 లు గ్రామములకు అప్పుగా ఇచ్చినది ఇచ్చట లోకల్ ఫండ్ అసుపత్రి ప్రధాన ఆరోగ్య కేంద్రము ఉన్నది ఇందు ఇగ్లీసు వైద్యులు ఇద్దరు అయుర్వేద వైద్యులు ఒక హోమియోపతి వైద్యులు ఇవట లరు గ్రామ నివాసైరము క్షేత్రస్థానములకు వసువుల అనువతి ఉన్నది గ్రామ వారసంతోషము ల కనంతోషము కూరగాయలు దొరుకును రికిరాదా దుకాణములు 5 కాఫీ హోటళ్లు 4 సోడా టెన్సీ దుకాణములు 15 పైకిట్లు పావులు కూడ ఉన్నవి

ఈ గ్రామ విద్యార్థులు కళాభివృద్ధికి అనుకూలములైన అనుకూలములైన లోని యన్ కె.వి.ఆర్ కళాశాలకు పోవుదురు తంజికార్యాల అసీనులు కాలకా కచేరీ అనుకూలమునకు పోవును స్టేషనునకు లాశీవీ కును కొద్దులకు 18 మైళ్ళలోనున్న కొత్త పేటను బ్లాగు అభివృద్ధి కేంద్రమునకు 15 మైళ్ళలో మన్న మద్విధివరమునకు గ్రామము పోవుదురు

శ్రీరామచంద్రుడు ఉత్తరమున పోవు ప్రాంతానికి ఒక ఋషికన్యకు ముక్తి ఇచ్చెను తణుకాయలతో ముక్తి ల్లి చిన కారణమున ఈ స్థలము తణు ముక్తేశ్వరమైనది అదే సమయమున తణు ముక్తేశ్వర సామి ఇదట శ్రీరామచంద్రుడు ప్రకటించెను ఇక్కడ ద్రివి నాయకుని దేవాలయము మిల్లి ప్రసద్ది చే దిసిది ఈ దేవాలయ ప్రాంగణములో 5 అలయములు ఉన్నవి కాళీసు దిక్కుకాయ తిరులు ఇచ్చటికి త్తురు

పర్వతాన న ర పూర్తి అమీ దారు శ్రీ డ్లవారి కామేశ్వరరావుగారు ఇంటి పజాబోగ్గకేంద్రమునకు భూమినిగలిగి కి శ్రీ గంగి సారామయ్యగారు ఇచ్చట ధ్వజ స్తంభ ప్రతిష్ఠి కావించిరి గౌరవించినవైన తెన గలదు

మా శ్రే

అయినాపురం

అయినాపురం తూర్పుగోదావరిజిల్లా అమరలాపురం తాలూకాలో ఉన్నది ఇచ్చటకు పూర్వకాలమున ఒక కమ్మలు

లేని దేవదాన వశనాయు ఆమెకు డ్యూటీ చెప్పియు అందరు ఆకారముచే గ్రామము కు అయినాపురము అను పేరు వచ్చి దండరు దీనికి నాలుగవైపు దూరములో మున్నడివర ఉన్నది తూర్పునకు డిశ్చేరము పడమట ఉన్నది ఉత్తరమున కొత్త క డిశ్చేరమున చెయ్యెరు ఈ గ్రామమునకు సరిహద్దుగా ఉన్నది ఈ గ్రామవిస్తీర్ణము 454 ఎకరములు ఇది సమతలప్రదేశమున కలదు

ఈ గ్రామములో 1981నా జనాభా లెక్కల ప్రకారము పురములు స్త్రీలుకలిపి 4793 మంది ఉంది వీరిలో పెద్దూలు జాతులవారు పెద్దూలు తరగతులవారు 1769 మంది ఇవట ఇద్దు పంక్తులగా ఉన్నవి వీటిలో 15 పెంకటిండ్లు రెండు కాంట్రిక్టుకప్పుగల ఇద్దు రెండు ఒక అంతస్తుగల మేడలకలపు ఇవట అమలందరు పరిఅన్నమును తిడరు కా నీటిని చెరువునీటిని త్రాగుదురు ఇవట మంపిటి ఎద్దటియ

అయినాపురం మొంట్ కలవ మార్గాలవ వాడ వర్రు కాటవ చెంకుకాలువ కుండలేళ్ళరంగాలవ పెద్ద చెరువు సత్యనారాయణచెరువు బొట్టుగట్టుచెరువు ఎట్టి చెరువు బొందగ టిచెరువు మొదలయినవి ఈ గ్రామమునకు గల నీటి వనరులు వీటికింద పరి మిరప పసుపు జమము మొదలగుపంటలు పండును ఛాన్సమును గాకెలో పుడలలో నిలువ చేయుదురు వీటిని బద్దపై ముమ్మడివరమునకు రవాణాచేయుదురు 687 ఎకరముల మేరకు కొబ్బరికొండలు ఉన్నవి రు 40000 లు విలవగల కొబ్బరికాయలను 1984-77 నాలో అమలాపురమునకు కాకినాడకు ఎగుమతి చేసిరి పంకటిండ్ల 2100 ఎకరములభూమి సాగుబడియైనది 400 ఎకరములభూమి కాటవకిందను 20 ఎకరముల భూమి చెరువులకిందను 100 ఎకరములభూమి కాపులకిందను సాగు బడి చేయబడి డి ఆరు అయిల్ ఇంజనులు 200 వత్తగుల్లలు ఇవటి నీటిని భూములకు సరఫరాచేసెను ఇచ్చట 2100 ఎకరములు నల్ల రేగడి పొలము ఉన్నది

ఈ గ్రామములో 288 ఆవులు 174 గేదెలు 472 ఎద్దులు 53 దున్నపోతులు 97 మేకలు 188 పండులు 1781 కోళ్ళు ఉన్నవి సాలినా 150000 లీటర్ల పాలు స్థానము వినియోగించుకొని 100000 లీటర్ల పాలను అమలాపురమునకు రవాణాచేసిరి

ఇవటి ప్రజల ముఖ్యకృతులు వ్యవసాయము కూలి వ్యాపారము ద్విధి ధ్లు శోలువారు కంపాలులు వద్రగులు కాపవేస్త్రీలు తెలిలవారు మగలివారు చాకలి వారు గొల్లలకూడ కలరు ఇవట నాలుగు వద్దమరలు సాలినా 50000 బస్తాల వియ్యమును కయారచేయును వియ్యము అమలాపురమునకు రవాణా అగును వ్యవసాయ దారులకు కూలీలు దొరకడదు కూలిరేటు దినము కు పురు ఘనకు రు 2లు స్త్రీకి రు 150 లు

ఈ గ్రామమును 15 మైళ్ళ దూరములో కాకినాడ రైల్వేస్టేషను ఉన్నది కాటవలద్యాన జమల రాకపోలు జరుగును గ్రామములో 2 ంకరోడ్లు 12 వట్టికోడ్లు ఉన్నవి దీని మమ్మిడివరం గ్రామముతో మట్టికోడ్లు కలపుచున్నది ఇవట ప్రయాణములకు 150 రెండెలండ్లు 450 వైళ్ళు గలవు

ఈ గ్రామమున వరాహాక్షివరసింహ పోమ్మోర స్వామిల దేవాలయములకలపు మూడు రామాలయములు నీలామ్మగుడి అడిలమ్మగుడి ఉన్నవి వరాహాక్షి వరసింహ స్వామి కల్యాణము నీలామ్మశిర్డము జరుగును

ఈ గ్రామములో త్రాంబిపోస్టాపీసు ఎలిమెంటరీస్కూలు ఉన్నవి ఇది పంచాయతీ పరిపాలనకల గ్రామము ఇవటి పంచాయతీ అదాయము రు 18000 లు పంచాయతీ గ్రంథాలయము రేడియో తాడ్ స్పీకర్లు ఉన్నవి ఒక కోఆపరేటివ్ క్రెడిట్ సొసైటీ రెండు ఎవోకారన ఘములు ఉన్నవి ఇద్దరు అయిర్వేడవైద్యులు ఇద్దరు హోమియోపతి వైద్యులకూడ గలరు ఈ గ్రామములో వారసంక జరుగును ఇచ్చట 10 కిరాదారుకాణములు 5 కాఫీహోటలు 3 సోడా షాపు నిగ రెట్టు రుకాణములు రెండు వైళ్ళపావులు ఒక షేరకాల ఉన్నవి

ఈ గ్రామవిద్యార్థులు హైస్కూలు చదువులకు ముమ్మిడి వరముకు కళాశాల చదువులకు అమలాపురమునకు పోవుదురు పోలీసుస్టేషనునకు సరికిస్ట్రోగ్రాఫీసునకు తాలూకా కచేరీకి క్లాసు అభివృద్ధికేంద్రమునకు ముమ్మిడివరమునకును కోర్టులకు అమలాపురమునకును గ్రామస్థులుపోవుదురు జురత్ అనువక్రికి ముమ్మిడివరమునకు పోవలయును

మా కృష్ణ

అయితాపురము

అయితాపురము రీ నగరజిల్లా మెట్టపల్లి తాలూకాలో ఉన్నది దీని 47 మైళ్ళపూర్వములో కరీ నగరు పట్టణము కలదు ఈ గ్రామము కు తూర్పున కొల్లూరు పడమట యూ థీ నగరు ఉత్తరమున ఉట్టాపూరు దక్షిణమున కొదలపల్లి గ్రామము సరిహద్దులుగా ఉన్నవి దీని ఉత్తర అక్షా శము 15-30 తూర్పు రేఖా శము 76-50 దీని విస్తీర్ణము 5035 ఎకరములు ఇదికొడల ప్రాంతమందున్నది ఇచట 158 ఎకరముల ఎక్కాల కల మల్లన్నగుట్ట 158 ఎకరముల మామిడిగుట్ట 80 ఎకరముల పిస్తీర్లము కల చాట్టిగుట్ట 42 ఎకరముల విస్తృతికల పులిగుట్ట కలవు వీటిపై ఊరుచెట్లు నీతాఫలము చెట్లు కలవు ఇవి ల్లిరాని నిర్మాణము కల గుట్టలు

1881 నాఁ జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో 1981 మంది పురుషులు 2198 మంది స్త్రీలు వె 41.19 మంది ఉంది ఈ ఖ్యలో పెద్దూరు తాతల పురుషులు 803 మంది స్త్రీలు 813 మంది వెనె 838 మంది ఇచట ఇద్దల ఒకచో దూ దూరముగాను ఒకచో వాడవాడగాను ఒకచో వక్రముగాను నిర్మి "బడినవి వీటిలో 1280 పెంకుటిద్దల 25 కాక్రీటు కప్పగల ఇదు 10 ఒక ఆకస్తగల మేడలు 5 ఎక్కువ ఆకస్తలగల కవచములు ఉన్నవి ఈ గ్రామ స్థూలో 8000 మంది వలసయును 11.19 మంది తొన్న అన్నము తిదురు వీరు కావినీటిని త్రాగుదురు మునిశ్వ ఎద్దిలేదు

టాపూరు వాగు పెద్దచెరువు పేటచెరువు నరంబాలకుట మారె పలికుట బూర్గుల్లికుట వాయనదికుట కమ్మరికట తొపుడవాలకుట చెవదుకుట బల్లెయిట్టికుట పోళ్ళమ్మకుట మొదలగునవి ఈ గ్రామము గల నీటివరులు వీటిలోన వరి మిరియపప్పు చెరకది ఉవనువ్య మొక్కతోన్న పడును ఈ పంటను సులభుడైన కొదట్లకు చెట్టులిని లారీలపై గిత్తాల అణమాతాదులకును రవాచాచేయుదురు ఇక్కడ 80 ఎకరముల మేరకు మామిడికోల కూడ ఉన్నది 1968 67 న 1000 రు 5000 ల విలవల మామిడికాయలను సాగుకులు ఉపయోగించుకొని రు 5000 ల విలవగల మామిడికాయ ముకోట్ల అగిత్తాలలకు రవాచాచేసిరి గ్రామ అవరములకు నరివదు కూరగాయలను ఎంచుదురు పంటల క్రింద 8018 ఎకరముల

భూమి సాగుబడియైంది కాబట్టి క్రింద 20 ఎకరముల భూమి చెరువు క్రింద 501 ఎకరముల భూమి తావుల క్రింద 250 ఎకరముల భూమి ఇకర వనరుల క్రింద 110 ఎకరముల భూమి సాగుబడియైంది 4 అయిల్ ఇ మలు 115 పరివర్తన వక్రములు ఏతగులు 860 ఎకరములకు నీటిని సరఫరాచేసే ఇచ్చట భూమిలో 600 ఎకరముల నల్ల రేడి నే 1900 ఎకరముల ఎర్రమట్టి నే 500 ఎకరముల సారవంతమైన ఇసుక నే ఉన్నది

అయితాపురమునందు 275 ఆవులు 1088 ఎద్దులు 229 గేదెలు 227 దున్నులు 12 గాడిదలు 20 మేకలు 612 గొర్రెలు 50 పదులు 1594 కోళ్ళు అవు పాలు పెరుగు వెయ్యి మాంసము గ్రడ్లు 400 కి గ్రా చేరువు స్థానికులు వాడిరి

ఈ గ్రామ ప్రజలముఖ్య వృత్తులు వ్యవసాయము కూలి వ్యాపారము కంపాజలు వడగులు కమ్మరులు కుమ్మరులు కాపీమేస్త్రీలు చాళివాసు మంగలి వారు గొల్లలు వడ్డెరలు నూలుసేయువారు కలరు ఇచట 5 డ్ల మరలు 18 వీడి ప్యాక్టరీలు కలవు రు 80000 ల విలవగల వీడియను నిజామాబాదుకు రవాచాచేసి స్వసాయ దారులకు కూలీలు దొరకదురు దినుసుకు కూలిరేలు పురగు నకు రు 400 స్త్రీలు 250 లు

ఇచట ఆశనాయ రాజేంద్ర అనంతస్వాముల అలయములకు పురొవమ్మ తాకమ్మ మహాత్మమ్మ పెద్దమ్మ గుడులు ఒకవసీతు ఉన్నది

ఈ గ్రామము కు 47 మైళ్ళపూర్వములో నిజామాబాదు రైల్వే నేషను ఉన్నది ఈ గ్రామమును ఇకర గ్రామములతో ముగింపు కలుపుచున్నది ప్రయాణముకు మోటారుకారు 514 రెడెడ్ల గడ్లు 86 పై టెక్కు ఉపయోగపడెను

ఈ గ్రామములో త్రాచివాట్టాపీరు చెలిఫీసు జిల్లా పరిపత్తు ప్రామాకు ఉన్నది ప్రామాకులచదువులకు యూ థీ నగరు ట్రాపూరు గ్రామములను దివిద్యారులు ఇచట కురు ఇది వచాయుతి పరిపాలనకల గ్రామము ఈ వచాయుతి వచాయుతి టిరమ్మ అదాయరైవమ్మ రై దొడ్డిరమ్మ న్రకుక్తు పుగ్రాటు మొదలయిన వాటి వలన అభిమను ఇచట గ్రామసానిటరీయమునకు తగు ఏర్పాట్లు కలవు గ్రామ అవరార్థ సహకార సంఘము రు 18000 లు

గ్రామస్థుల కల నుగాక ఇంకొక కుర్రోడును ఒక నాట్యవైద్యము చేయువారకలెడి. ఇకట కిరాకాదుకాణములు కి కాఫీ వోడినపు రెడు సోడా గొట్టు క్షీనుకాణములు కి పైళ్ళ పావులు రెడు డౌకాలు కి ట్టేపావులు ఉన్నవి

తెలికార్యాయముక వారంకలకు కుపుల అను పత్రిక న మార్చెడిరకు ఈ గ్రామము కు కి మైళ్ళలో న్న కొరల్లకు గ్రామస్థుల పోలెష కళాకాల చదువులకు విద్యార్థులు 17 మైళ్ళలో న్న న్నికాల్లకు పోవుదురు పోలిసి స్టేషను కు కొద్దలకు కాటాకాచెరి కాకు లభిక్కడికే ద్రము కు మెట్ లిని కొద్దలకు బోడిస్తారు అందుకు అగిక్కాకను గ్రామస్థులు పోవుదురు పుడళ్ళ అనుపత్రిక అనర్ లో అనుపత్రిక కూడ అగిక్కాల్ కే పోవుదురు

మాత్రే

అయ్య కి బాలసరస్వతికవి

అయ్య కి బాలసరస్వతి తురగా రాజకవియను వారిదు పురను జ టిపులు వీరు స్కాందపురాణము నందలి "వాగర ఖ డము"ను ఆ డ్రి రించి "ధవళేశ్వరపు మార్కండేయుడు" అను విశ్వబ్రాహ్మణునకు కృతి స్మరిత వాగరఖండము నందలి క అభినవ విశ్రుతకవితా

వికపుల మఖలాగమాంశవిడ కా కగో

త్రకపులము బుధవిధేయుల

మకవ పదాభోజి వి భరాత్మల వహిమన్

క ర కుడు తుగ్గాజన

యనను ప్రతిభావిరాజియ్యంతా

లసరస్వతియను వారల

మహిష్టు ప్రవచిదారణాధులము వశిన్

గద్య - ఇది శ్రీమద్ధర్మనక్షత్రామూర్తి వరప్రసాద పలిక తరారాజవి వ రాయ్ కి బాల రస్వతి నామధేయ క్రిందింలైన శ్రీ స్కాందంబును వహి పురాణంబునందు పుష్కమూర సేవాక యను వాగరఖ డంబున అను వద్య గద్యముల వలన మాత్రమే ఈపులను గూర్చి కొంతవరకు తెలిసి కొనుటకు అవకాశ మేర్పడినది కపుల ని వానము నాని, అల్లి దండుల పేర్లు గాని తెలియట లేదు ముద్రిక ప్రతి పీఠికాకారులు గాని వ్యాఖ్యాతలు గాని ఈ పులను ఖుధింపిన పితృషములు తెలుపలేదు పై ఆధారము వలన వీరు

వ దిత కి పులనియు అగమ ిదలనియు బ్రాహ్మణునియు కా క గోత్రులనియు స్పష్ట డుచు న్నది వీరు కృపా మ డ లము వారని ఎరికోధకలు అలరి వీరు ఎయోగి బ్రాహ్మణులు అయ్య కి వారను తురగావాదను అయిన నియోగి బ్రాహ్మణులు కేటి నిక స్థాను డిలములో కలరు

వాగరఖ డము క విలి ఈ కిది పద్యము వలన ఈ గ్రంథరచనకాలము కాళ 1503 అనగా క్రీశ 1588 అని తెలియచున్నది

పి బాలివాహనక న భాగ్యములనగు

పదియేను వందల పై నెనిమిది

వత్సర బులలోన పసుధా స్థల బున

కుతుబుపాహి నిజా కుతల వాధు

ప్రాశన వేళ మార్క డేయ భూపతి

ధవళేశ్వ రాస్వయ ధవడు నగుచు

వకల దిశా వ్యాప్త పా ద్ర మధా స్వచ్చ

కిరీ వర పరా మూర్తి నలరి

మరుచిరంచైన చె దోట పురిని లిచి

విశ్వకర్మా స్వయంబుధి మెయ శేసి

నవ సంతానముల గాంచి సాధువృత్తి

మకవి వర్కులు భళి యని స్తుతులు సేయ

ధరణి పాలి పు చు డెను ధర్మ నిరతి

పై పద్యమును బట్టి కృతపతి యగు మార్కండేయుడు

గోల్కొ డ నవాబయిన మహమ్మదుకలీక తుట్ వ కాళమున చె దోట పురిమున ని నించు చు వ్రసంతా ముల గాంచుచు అమల యశోవిరాజితుడై మనిట్లు తెలియుచున్నది ఇంతియ గాక

క అశండు ప్రసిద్ధి వహి డన్

శీతినర కగవతుల గెలిచి చెలగి జయశ్రీ

నతి శేషిని మాహమ్మదు

కుతువళహా చంద్రునకును గుడిభుజ మనగన్

అను పద్యము వలన ఈ మార్కండేయుడు మహమ్మద్ కలీ కత్ తట్ పాకు కుడిభుజమై లిచి నరతులను గజవతులను గెలిచి విజయము నొ దిట్లు కూడ తెలియచు న్నది

ఈ మహమ్మదు కులీకత్ తట్ పా క్రీశ 1590-1611

వడమ రాజ్యవేలిట్లు చరిత్రకారుల వ్రాకల వలన తెలియు చున్నది కాన పై చెప్పబడిన ఈ గ్రంథరచనా కాలము

సరియైనదిగనే కనుపట్టుచున్నది

మొత్తము మీద ఈ నాగరఖండమును సత్కుమార సహితము కృతి గొన్న మార్కు దేయుడు ప్రభావరణము వొడిస వాడనియు ధర్మ నిరతి గలవాడనియు తటాకాది కమలను త్రవ్వ చిన వాడ యు శ్రీశైలముగ వడునోగు మూర్కు దేవులి గములను స్థాపి చిన వాడనియు కవులచే కీర్తింప బడిన వాడనియు వీరాధిపీరుడై వర్తిల్లిన వాడనియు తెలియుచున్నది

కృతిపతియను పెదోట పుర వాస్తవ్యుడును నగు మార్కు దేముడే తమను గౌరవించి కృష్ణాను డలమును డి రావించి ఈ గ్రంథమును రచించి వగోరి ట్లు కవులే స్వయముగ చెప్పకొనిరి ఈ పెదోట యెచ్చటిదో దీనికి ప్రకృతము గల పేరేదియో తెలియరాదు

ఈ నాగరఖండము ఐదాశ్వాములగలది ఇందు విశ్వ కర్మ ప్రభావము వర్ణింపబడినది ఇందలి కవిత్వము ధారాబద్ధి గలిగి ధ్యానాపామన నొప్పుచున్నది

అ గో కృ

అయ్యంగారిపాలెము

అయ్యంగారిపాలెము ప్రశంస శ్రీమల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మ గారు అంగ్లమున రచిచిన రెడ్డిరాజ్యచరిత్రము అను గ్రంథములోని 881 వ పుటలో కనవచ్చుచున్నది

గుంటూరుజిల్లా పాలాడు తాలూకా పులిపాడు గ్రామమునకు మీ మున అయ్యంగారి పాలెము అను గ్రామము కలదు ఇచ్చట శ్రీ 47 వ శతాబ్దివాటి కాననము చాళుక్య లిపిలో ఉన్నది ఆ కానమున నిట్లుకలదు

మైందరాముడు అను శత్రు కన్య కలమునకు చెందిన కల్లరాళరదాచార్యుడను శిష్టిచే జల్మేశ్వరాలయమును నిర్మించెను కాననమున కనవచ్చు మైదరామ అను పదము మహేంద్రరామ అయియు దునిన తోచుచున్నది కల్లరాళరదాచార్యుడు కన్యకులమునకు సందించినవాడని కాననమున ఉన్నది కాని ఇచ్చట కన్యకుల మునగా కన్యవారి తెగ అని కాదు విశ్వకర్మల తెగవారిలో కన్యవాటికాఖకు చెందిన తెగ అని యర్థమైనట్లు తెలుపబడినది అనగా విశ్వకర్మకులజాలు కాలక్రమేణ అయా ప్రాంతములకు వలసవోయి ఆ ప్రాంత హయకులతో పేర్కొనబడిరి అట్టి విశ్వకర్మ కులజాతిలో నిది కన్యవాటికి చెందిన తెగయని తెలియుచున్నది

గుంటూరుజిల్లాలోని మాచర్ల వద్ద శ్రీ 47 వ శతాబ్ది చెందిన యొక కాన ములో కన్యకులజాలైన అచార్యులు శివ లింగములను చెక్కటలోను ప్రతిమలనుకయూరచేయుటలోను వాల్మీకి రకముల రాజభవనములను ప్రాసాదములను నిర్మించటలోను వాస్తుశాస్త్రజ్ఞత గడిత జ్ఞానములోను ముఖ్యులనియు వారి కులవృత్తి నాచరి చటలో దిట్టానియు పొగడబడిరి

వల్లూడు తాలూకాలోని పొదుగుల గ్రామములో లభిచిన రెండు కానములలోను జల్మేశ్వరాలయ నిర్మాత మైదరాముడనియు శిష్టి కల్లరాళరదాచార్యుడనియు వ్రాయబడియున్నది ఎవరినె 88 (1828-30, ఎవరినె 88 (1888 87)

మా శ్లో

అయ్యదేవర కాశ్యపరావు

ప్రపంచమున దన్ని దేశముల దును అన్నికాలము లందునుకూడ గొప్ప విద్యా సులు రచయితలు కార్యకూరులును జన్మించి ప్రజాసేవ కావించిన యశము మనకందర కను తెలియును కాని సర్వసాధారణముగ విద్యానులము రచయితలను అగువారు కార్యకూరులగుట కానరాదు కార్యకూరులు జిజ్ఞాసువులును గ్రంథరచయితలను అగుట మిక్కిలి అరుదు ఈ లక్షణములు రెండును ఒకే వ్యక్తియందు సంపుటియగుట అసామాన్యమగు అంశము కాని అసామాన్య గుణగణములు కల పురుష పుంగవులు అప్పుడప్పుడు సమాజమునం దవతరించుచుండురు శ్రీ అయ్యదేవర కాశ్యపరావు పతులుగారు ఇట్టి అసామాన్య పురుషులొకరు చెందివారు ఇట్టి మహనీయుడు మన ఆంధ్రదేశమునందు జన్మించి ఇచ్చటి ప్రజానీ మునకు సేవ కావించి యు డట ఆంధ్రుల యధ్యక్ష మని శాసించవలెను జాతుల చరిత్రను సూక్ష్మముగ పరిశీలించు వారికొక విశేషము గోచరింపక మానదు ప్రజాశాసన చరిత్రయ దును కొన్ని సందర్భములలో మహాత్తరమగు కార్యములు సాధించ బడును అట్టి మహాత్తర ఘట్టములలో అనన్య సామాన్య శేషుషిధుర రరులును సత్యవ్రతులును ధర్మనిపాపరాయణులును అగు సత్పురుషులను చక్రవర్తి మాత్ర ప్రపంచరంగమునకు గొనివచ్చును శ్రీ కాశ్యపరావుగారు గతశతాబ్ది పురుషులమున జన్మించి 1882 వ సంవత్సరమున దేహ యాత్ర కావించి ఎనుబది సంవత్సరముల పీఠి జీవిత

కాలమున నుండు స్థానము భారతజాతీయోద్యమము ఆధికాభివృద్ధికి ఆధారపాత్రైవతరణము మున్నగు మహోద్యమములు మన రాష్ట్రమునందు నడచెను అట్టి మహోద్యమములు విజయవంతముగ సాధించు మిత్రమే శ్రీ కాళేశ్వరరావు పతులుగారివటి దేశభక్తుని ధర్మనిష్ఠాపరాయణుని ప్రకృతిమాత్ర ఆధునికు నాయకత్వము వహించుటకు వలయుండు నటు తథ్యము

చిత్రము-2కి

అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు

శ్రీ అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు పతులుగారు స్వార్థవధకుడైనది ఆధునియోగి భావ్యాలు మీ స్వేచ్ఛము కృపా కల్పాయది నదిగామయమ చిన్న ట్టిము కాళేశ్వరరావుగారి పూరి కులు చిరకాలముగ నదిగామయందు ని ని చిట్లు కానవచ్చుచున్నది మీ కాత అయ్యదేవర పురజోత్తంగాడు వానరెడ్డి వశమునకు చెదిన ముక్తాంబు మీదాడగారి తరపున నదిగామతో కరణముగా ఉడిం కాళేశ్వరరావుగారి తల్లి లక్ష్మయ్యగారు మునగాల జమీందారుగారి ద్వారా మేనేరుగా ప చేరి మునగాల జమీందారీ విషయపరి యోజనలో నదిగామ తాలూకాలో చేయునట్లు అది నైజాం ప్రభువు అధికారము కు లోబడి యున్న తెల గాడా పా తమునకు మిక్కిలి చేపలతో నున్నది మునగాల జమీందారులకు వర గల్గు జిల్లాలోని రెడ్డి దేశములు చాలమంది మిక్కిలి సమీపంధువులు ఆకారణముచే

అయ్యదేవరరావు తమయ మామల పక్షమున తరచు తెలంగాణమునకు వచ్చుచు పోవుచు ఉడివారు అయ్యదేవర వారికి తెల గాణము దలి నియోగి కుటుంబముతో నన్నిహిత్యంబధికాధ్యములు డుం గమనించదగిన యశము శ్రీ కాళేశ్వరరావు పతులుగారి కల్లి వరలక్ష్మయ్యగారు మాది రాజువారి ఆదేశము మీరె ంగాణమున లి పరిచుకు దేశములు దేశపా డ్యాలి ఈ మాదిరాజువారు పటాలి కారుమైక్ల దూ మునచున్న జూరలో కాపురము ఉడివారు శ్రీ కాళేశ్వరరావుగారి తల్లి పతాకయైన రాజా మాది రాజు కృపము తు బహద్రుగారు ప్రాచీనాభి నాముగారి వద్ద గొప్ప ఉద్యోగము చేరి పతులుగారి కల్లి కైపు బధువు లదరు వర గల్గు ఖమ్మ జిల్లాలో వచ్చుచున్నది మీ పెద్దమేనమామకుమారులైన శ్రీమాదిరాజు రామణి శ్రీరావు గారు వర గల్గు ఉట్టణములో గొప్ప న్యాయవాదిగ నుండి గాని ప్రజోద్యమము లన్నిటిలో పాల్గొని హస్తము జీయై సమర్థుల దేహము చాలి చిరి తెలంగాణ ప్రజా నాయకులలో సర్వ శ్రేష్ఠులైన శ్రీ మాడపాటి హనుమ త రావు పతులుగారు శ్రీ కాళేశ్వరరావుగారి బధువర్గములోని వారు కాళేశ్వరరావుగారు తాల్యమున మూడు తరగతుల వరకు తెల గాడా ప్రజలలో పెక్కు ద్రవలనే ఉద్ధాత్త నభ్యుచిరి కాళేశ్వరము తెల గాడా ప్రా తమునందలి పశు తమ ప్రాంతమున నెంకొ యున్న గొప్ప కైపక్షి తము అచ్చటి అధిపతియైన శ్రీ కాళేశ్వరుడు ఆ ప్రభువు పేటచే మన పతులుగారికి కాళేశ్వరరావు అను నామ రణము చేయబడింది ఈ విధముగ కాళేశ్వరరావు పతులుగారు వికాలాధమునకు చెదినవారు ఇట్టి ఆధవములుకు వికాలాధరావు స్థానకై మహత్తరమగు కృప సాగి చి అట్టి ఆధరావు స్థానమును స్వయముగ చూచి అమ కానకంఠ కళకులై విరాల్లు చాలి సమ మైన యశము ఉదాహరణకాగా తు వచ్చుచే కలు బ అను ఆర్యోక్తి మేరకు శ్రీ కాళేశ్వరరావు పతులుగారు వికాలాధరావునునే కాదు యావద్భారత దేశమునకు యావత్త మా వజాతి ని చెదిన పురుషుల గృహ

శ్రీ కాళేశ్వరరావు పతులుగారు పన్నకుటుంబమునకు చెదినవారు మీ జనము 22-1-1981 సంవత్సరమున జరిగెను ఈయన తాల్యమున నదిగామయందే విద్యాభ్యాసము చేసిరి

కళాకాల ప్రధానాధ్యక్షులైన రెవరెండ్యులర్లు గారి కోరికపై కాశ్యరరావుగారు 1903 న కళాకాలం చేయించి సవస్థరములు ఉపాధ్యాయునిగ ఎంచేరి 1903 న వత్సరమున వారి తండ్రి బిడరు కలెజముతోనే మరటిచిరి 1904 న సవస్థరమున కాశ్యరరావుగారు కలు బముగ మద్రాసు ట్రెజురీ కు పోయిరి 1904 1905 సంవత్సరము లలో వారు న్యాయశాస్త్రకళాకాలంలో చదివి పరీక్షయందు తీర్థులై న్యాయవాద ట్రెజురీ కు తీసికొరి న్యాయశాస్త్ర కళాకాలంలో వీరికి శ్రీ అల్లాది కృష్ణస్వామయ్యగారు శ్రీ పాకాల వె కటరమణరావువాయదుగారు శ్రీ అశ్వరూప మశ్వరావుగారు మున్నగు న్యాయవాద ప్రముఖులు సహాధ్యాయులగ నుండిరి స్వతంత్రతీపనము గడపవలయునను ఉద్దేశ్యముతోడనే ఆయన న్యాయవాదవృత్తిని స్వీకరిచిరి 1908 న సవస్థరమున వారు వె వాడలో తమ వృత్తిని ప్రారంభించి అ తికాలముతోనే గొప్ప పేరు ప్రఖ్యాతులు గడిచిరి ధనార్జనము కావించిరి ఈ కాలమున వీరికి ప్రభు తో దొర్గము శ్రీ చెడమని నలుపురు అధికారులు వీరి హాజరయిరి కాని ఎదేయిలై న ఆ గ్లేయుల కడ దాన్యా వృత్తిచేయులు కిష్టములేక కాశ్యరరావుగారు అఉద్యోగముల నిరాకరిచిరి

మహాత్మా గాంధీగారు మన భారతదేశమున వ్యాపించిన జాతీయోద్యమమునకు 190వ సంవత్సరమును దీనినాయ తత్వము హిందూ 1847వ సంవత్సరమునాటి భారతదేశము నకు రాజకీయ స్వాతంత్ర్యమును సాధించి యంగ్ల మెల్ల వారిని తెలపనయే కాని భారతభూమి పారతంత్ర్య విధములను దీని దీని స్వతంత్రమును సాధించుటకు హేతువు కేవలము రాజకీయ దోషము మాత్రమే కాదనియు మహాత్మా గాంధీగారికి పూర్వము అనేకులు భావించిన ప్రముఖ ధార్మిక నైతిక సామక వైజ్ఞానిక గమలలో కాని చివర వైజ్ఞానిక ప్రభుత్వమువలననే 1947వ సంవత్సరమున భారతభూమి రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము లభించియు మనము గ్రహింపవలెను జాతీయతీవనము జనములు ఖచ్చిత యొక సమగ్రస్థితి అందు ధార్మిక జ్ఞానము నైతికస్థితి సామక వనిత్రత స్వభావాపేక్షిమానము విద్యాభ్యాస ఆర్థిక పరిష్కర్ష స్వాతంత్ర్యాభిలాష మున్నగు అనేకాళములు చేరి యున్న ఒక జాతీయ జీవితమునందు కొన్ని యంగములలో

అత్యున్నతిని సాధించి ఇతరవిషయములలో వెనుకపడియు దుట యనునది ఎంతమాత్రమును సాధ్యము కాదు కావున జాతుల అభివృద్ధి ఎల్లప్పుడును సర్వతోముఖముగ ముడవలెను ఇట్లగుచి రచ్చ గెలువలెను మ సామెత మనకందరకును బాగగ తెలియును ఓక జాతివారు రాజకీయాభివృద్ధిని సాధించుటకు పూర్వముధార్మిక నైతి సాంఘిక జ్ఞానికాభివృద్ధిలను సాధించలెను ధార్మిక నైతిక ర గ ములలోని మూఢవిశ్వాసములను తొలగించి సత్య స్వరూపమును ప్రకటింపవలెను సమాజము దలి దుష్టముగు ఆచారములను తొలగి పలెను స్త్రీల ఉన్నతిని సాధింపవలెను స్వభావల మద్దరించి వాని కాధునికతను చేరూర్చవలెను విద్యావ్యాప్తి కావించవలెను దేశభూతిక సంపదను పెంపుకాని పవలెను ఈ పరతులన్నియు పూర్తియైనవిష్కలు జాతీయ జీవ మునకు పక్షటాయమా ముగ రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము లభించును పై య శమల నన్నిటిని మనసు గీకరించిన పక్షమున భారత జాతీయ జీవనవికాసమునకు వా దీవాక్యము ల్పిన మహానీయుడు శ్రీ రాజారామమోహన రాయలవారని గుర్తింప గలము రామమోహనరాయలవారు ఆ కాలమునందు భారత ప్రజానీకమున దు మత ధార్మిక విషయములలో వ్యాపించి యున్న తప్పదు భావములను తొలగించి సత్యమైన ఉపయోగతమును పునరుద్ధరించు నిమిత్తముబ్రహ్మసమాజ మతమును స్థాపించి సహామనము అతిశాల్య వివాహము నిర్బంధనైధవ్యము మున్నగు సాంఘిక దురాచారములను తీవ్రముగ వారు నిరసిచి స్త్రీవిద్యకొరకును సమాజమున స్త్రీలకు సముచిత స్థానము చేరూర్చుటకు బహువిధముల కృషి ల్పిరి భారతదేశీయులకు వారి ప్రామిక స్వశిక్షముల లభించేయుటకై కూడ ఆయన పాటుపడెను రాజారామమోహన రాయలవారి ఆగర్భముల సాధించుటకై బ్రహ్మ సమాజవారు కలు పలుపురను పడిత ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగరల వారును చాలప్రయత్నము ల్పిరి రాయలవారి ఆగర్భముల సాధించుటకై మహారాష్ట్రదేశమున శ్రీ మహాదేవగోవింద రానడేగారు చాల పాటుపడిరి మన జాతీయ జీవన వికాసమునకై అమోఘమగు సేవకాచిచిన వారిలో బ్రాహ్మణునియైన శ్రీ రామకృష్ణపరమహంసగారును వారి శిష్యులుగవులగు శ్రీ పాపిని వివేకానందగారును వారి శిష్యులైయు చేతయుజ్ఞానవి మనము తెలిసికొనవలెను ప్రాచీన భారతీయ

విజ్ఞానము నందకు తిక విశ్వాసమును గొప్ప కార్యకూరతయు నిర్మాణదక్షతయు గలమహోద్ధరయోవంద సర్వశుల వారును వారు స్థాపించిన ఆర్యసమాజ మకామయాయలు పల్లవులను భారతజాతి పునరుద్ధరకొరకై అపారమగు సేవ కావించిరి వ గదేశమునందును మహారాష్ట్ర దేశమునందును దేశీయభావల పునరుద్ధరణ కొరకై ఎంతయో కృషిసాగెను దివ్యజ్ఞాని సమాజమువారు (Theosophical Society) మన భారత జాతీయ దు నవచైతన్యమును కల్గించు నిమిత్తము చాల పాటుపడిరి ఈ సమాజము పక్షమున మన ప్రజలకు అనిలిపెంటుదొరపాని కావించిన సేవ అమోఘము పైన తెలిపబడిన మహోద్ధవముల ప్రభావము ఆంధ్రదేశముపై కూడ ముద్రితమగుట అనివార్యము ఆంధ్రదేశమునందు ఆధునిక యుగమునకు వేగుచుక్క యరి తెలుపదగిన మహానీయుడు రావుజనార్దూను కందుకూరి వీరేశలింగ పంతులుగారు వారి శిష్యులలో ప్రముఖులైనవారు శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీ వరసింహంగారును ఎర్ రఘుపతి వేకటరత్నంనాయును గారును మున్నగువారు వీరందరును శ్రీ వీరేశలింగం పంతులుగారు ప్రారంభించిన సంఘ స్కందోద్ధవమును ఆంధ్ర భాషా వికాసవిషయక కృషిని సమర్థతతో బలపరచిరి వీరేశలింగ గారు సంఘమునందలి యవినీతిని అతితీవ్రముగభండించి ప్రజలెల్లరును నీతి నియమములతో జీవింపవలెని చాచించిరి వారు అతిశాల్యవివాహములను నిర్బంధనైధవ్యమును నిరసిచిరి జాలవిత తువులకు పునర్వివాహము కావించునై వారు నల్లినకృషి జగత్సృష్టము వీరేశలింగముగారు అనాధ కరదాలయముల స్థాపించి స్త్రీవిద్యను ప్రోత్సహించిరి ఆకాలమున వివాహోది శుభకార్యములయ దును దేవస్థాముల దిను బోగము మేళములు కెట్టిచును పరిపాటిగ ముడెను వీరేశలింగం పంతులుగారు ఈదురాచారమును అతి తీవ్రముగ నిరసిచిరి వీరేశలింగం పంతులుగారి భాషాద్వయము దగిన చిలకమర్తి లక్ష్మీవరసింహంగారును రఘుపతివేకట రత్నంనాయుడుగారును తమగురువుగారి గొప్ప ఆదర్శముల సాధించునై ఆ వరతకృషిని సాగించిరి వారి నోర్పణము కొరకై లక్ష్మీరసి హంగారును వేకటరత్నంనాయును గారును కూడ యుచయో కృషిని సాగించిరి మన ఆంధ్ర దేశమున బ్రహ్మసమాజముకము విశేషముగా వ్యాపించెను తత్ఫలితముగ ఆంధ్రులు అభివృద్ధి కాముకులై సర్వ నిధముల

ముందః యే ధీరి అంతేకాదు పెండొమ్మిదవ శతాబ్ది ద్వితీ యార్థమున కై ప్రవ మిషనరీలు తమకు రాజకీయముగ గల పరిణామమును వినియోగి చి ిద్రాక్షణము అగ్రవర్ణముల వారిని కూడ కై ప్రవముత స మము దు చేర్చుకొనుటకై చాల ప్రయత్నములు ధీరి కాని బ్రహ్మసమాజ ఆర్య సమాజ మతప్రభావము వలన ఈ కై ప్రవముత వ్యాప్తి చాల వరకు అరికట్ట బడెను అంద్రదేశమునం దార్యసమాజ మత ము కు శ్రీ ఆదిపూడి సోమనాథరావుగారు ప్రతినిధిగ నుండిరి ప దొమ్మిదవ శతాబ్ది ద్వితీయార్థమున దు మన అంద్రదేశము నందు స భవించిన భావైతశాస్త్రమున గల ముఖ్యమగు ఆ శము భాషావికాసము దీనికి విజముల నాటిన మహనీ యుడు శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులుగారే ఈయన తెలుగు భాషలో శతాధిక గ్రంథముల రచి చి పెక్కు శ్రోత్ర త్రోవలను తొక్కిన ఈనందరృమున పంతులుగారి తరువాత న్నరసింహదగినవారు చిలకమర్తి ష్ట్యనరసింహంగారు వారి రచనలు మిక్కిలి హృదయంగమములై ఆకాల గోపాలమును అనంది పోయియును భాషాభిమానమును స్వతః నాగరికత సంస్కృతు య దభిమానమును ఉజ్జీవింపజేయుటయ దు వాటక సాహిత్య మద్వితీయమై ది ఇట్టి నాటక సాహిత్యము నా ద్రభాషయ దు స్పృశి చి ప్రచారము కాచి చినవారిలో శ్రీధరవ్రధం రామకృష్ణమాదార్యులవారి కూడ వీరేశలి గ ష్ట్యనరసి హావభృతలతో ప స్థిర మలెను

పైన వర్ణి పరిచిన భారతజాతీయ జీవనవికాసము మన దేశమున వ్యాప చుచున్న యు స ధి య దు శ్రీకాశ్యపరావుగారు వయువకలై యు దిరి కావున ఈ మహాత్తర భావముల ప్రభావము వారిపై ప్రసరి చుట యనివార్యము శ్రీకాశ్యపరావుగారు కై ప్రవ మిష రీచే నడపబడిన నోటులు ఆకాలంలో విద్యాభ్యాసము కావించినను వారె న్నడమ ఈమాతనమతమువైపు ముగిగలేదు వారు ప్రాచీన మగు హై దవమతమున దే యెల్లప్పుడును భక్తిక్రదలను చూపుచువచ్చిరి యుపకుల్యలైన శ్రీ షునజీవే కటరంబం నాయుడుగారు మన కాశ్యపరావుగారికి గురువులు అ తే కాదు ఆయన మన ప తులుగారికి అదగ్గము శ్రీ వేంకట శర్మము నాయుడుగారి పరిచే కాశ్యపరావుగారు కూడ సంఘసంస్కరణకార్యకలాపములందు ఉ త్సాహ ము తో పాల్గొనవారి 1902వ సంవత్సరమునందే వీరు ఒక మహిళా

సంఘమును నెలొల్పి స్త్రీల అభివృద్ధికై కృషిప్రారంభించిరి అప్పకృతానివారణో ిమమునందు వీరికి చాలాభిమానము ఆ అభిమానమును వారు కేవలము మాటలలో కాక చేశలలో ద్రర్శి చిరి అంద్రదేశమున వలి హరిజన ప్రముఖులలో శ్రీ వేముల కూర్మయ్యగారొ కురు ఆయనను కాల్యము ను దియు తమ వర్త ఉ చుకొని కాశ్యపరావుపంతులుగారు విద్యాబుద్ధులు చెప్పి చిరి ఆ విమ్మట కూర్మయ్య గారి ని శ్రీ కాశ్యపరావుగారు బహువచిశ్యవిద్యాలయమునందు పట్టభద్రుని కాచి చిరి ఆ కాలమున వివాహదులయందు బోగము మేళముల చెప్పించుట ఆచారముగ నుండెను బోగ స్త్రీలు వ్యతిధారమునే తమ ముఖ్యవృత్తిగ ఎక్కరుచుకొనుట పలన పెక్కు ద్రు పడుచువారు ఈ ష్ట్యనరసి వలలో పడి పోయెడివారు పెక్కు స సారములు ది. షుము పాలగు చు డెను వారస్త్రీల జీవనమె త హేయముగ ను డెడిదో వేరుగ తెలుప క్కరలేదు ఈ దుస్థితి తొలగించు నిమిత్తము కాశ్యపరావు ప్రభృతులైన అంద్రనాయకులు బోగము మేళముల వద్దతిని నిరుత్సాహ పరచుటకును ఆ కులమునందలి కాలికలకు ఇతరకలముల వారికి వలెనే వివాహములు చేయి చుటకును ఒక ఉద్యమమును లేపదీసిరి ఆ యుద్యమము అనంతకాలములోనే యువద మయ్యెను బోగపు కలముగ వుట్టిన యుత్తులకు వివాహములు కాజొచ్చెను ఆ కులము నందు విద్యావ తులను విజ్ఞాన తులను లగు ప్రముఖులు బ యలు దే రిరి అట్టివారిలో Dr ముత్తు లక్ష్మిరెడ్డి B A M B C M దివాన్ ఎవార్డు బ డి శ్రీహరిరావు నాయుడు ముగ్గుగువారు ప్రోత్సకముగ హోదాగినవారు వ్యతిధార వృత్తిని నిరుత్సాసము కాచి చుటకై మద్రాసు కాసన సభయ దు చట్టము కాచి పరిడెను ఆ చట్టమును కాచి పించుట యందు కాశ్యపరావుప తులుగారు చాల తోడ్పడిరి ఇరువదవ శతాబ్ది ప్రారంభమున మర ఆ ద్ర దేశమునుండి పెక్కు ద్రు ప్రముఖులు ఉన్నత ద్యాభ్యాస మునకై ఇ గ్లందు మొదలైన దేశములకు పోయెడివారు ఆ కాలమున సముద్రయానము నిషిద్ధమని పూర్వార్థార పరాయణులు భావించుచు దిరి ఆ దువలన విదేశములనుండి తిరిగి వచ్చినవారిని సామాన్యజనులు వెలిచేయుచు పంక్తి కాప్యులుగ భావించుచు దిరి ఇది సమాజమునకు చాల నష్ట హేతువు కావున విదేశములనుండి తిరిగి వచ్చినవారిని ఎట్టి

ప్రాంతీయ శ్రమను లేకుండా మాజీముల్కానికి గైకొని వారిని గొంపిచి వాటిలో భోజన భాజనములు జరపజేసిన కొందరు అభివృద్ధి కాముకులు వారి వసాగిరి కాశ్యోరరావు వతులుగా అభివృద్ధి శ్రమను పూరించి పనుండి తిరిగి వచ్చిన వాటితో పట్టణములు చేసి ఇట్టి సంఘము ప్రయత్నములకై కొందరు తెజవాడ పౌరులు వీరిని సంఘము నుండి వెలియటకై యత్నించిరి కాని మన వతులుగా ఎంతమాత్రమును వెనుదీయక తమ సమాజ సంస్కార కృషిని సాగించుచునే వచ్చిరి హిందూ సంఘమున బహుభార్యా నిషేధము కొరకు ఏడాది చట్టమును ఆగిరింపజేయుట కొరకు మీరు చాల కృషిచేసి ఇందుకు సంబంధించిన చట్టమును మద్రాసు శాసనసభవారిచే ఆమోదించజేసిరి మన వతులుగారి ప్రోత్సాహమువలన 1957వ సంవత్సరమున ఆంధ్ర ప్రదేశ్ శాసనసభవారు వరకట్న నిషేధ శాసనము కావించిరి ఈ శాసనమున కాశ్యోరరావు వతులుగారు సంఘమున డిలీటురాదారములను తోడి చట్టకై అపారమగు కృషి ల్పిరి

విద్యారంగమున దు కాశ్యోరరావుగారు చెప్పదగిన కృషిని సాగించి మీరు పండితులతో కలిసి కొక పాఠశాలను ఉన్నత పాఠశాలను కూడ స్థాపించిరి తెజవాడయందు నేమిల్ ప్రామాణ్యము అను సంస్థను స్థాపించి దానికి ముఖ్య కార్యకర్తగా వ్యవహరించి ఇరు చదువుకొను బాలురలో జాతీయభావములను దేశభక్తియు విశామము చెంది చుటకు కృషిచేసిరి అదేమ కాశ్యోరరావుగారు ఆంధ్ర శిశు దాస్య లయపు సెంట్రు దును పిడికేటున దును కొత్తకాలము నఖ్యులగునది మీరు ఆ ద్రావిడ్ సాహిత్య చారిత్రమున డిలీటు ఉపాధ్యక్షులుగ కూడ పనిచేసి విద్యావ్యాప్తికై చాల పాటు పడిరి

భావజ్ఞ జాతికి ఆయువు ట్టువట్టి భావయే జాతికి తరణిపాయము దాని వలననే జాతల బాంధవ్యమును వతనమును సభించును ఆ ద్రావిడయందు సత్యతత్వము కలిగించక దా ఆ ద్రులు సర్వతోమ భాగ్యవృద్ధిని పొంది చుట పాధ్యక్షులుగా ది కాశ్యోరరావుగారు యువకులుగను ఎప్పుడై ప్రహరి 1908 వ సంవత్సరమున మీరు శ్రీకృష్ణా జన కలకలత్పరావు మున్నగు పండితులతో సహకరించి విజ్ఞాన చంద్రికా గ్రంథము డిలీటు స్థాపించి ఈ సంస్థవారు దేశ చరిత్ర శాస్త్ర విజ్ఞానము జీవితచరిత్ర చరిత్రాత్మక నవలలు

మున్నగు భాషావిశాగములకు సబది చిన 42 గ్రంథముల ప్రకటించి భాషాసేవచేసిరి కాశ్యోరరావుగారు స్వయముగ అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు ప్రెంచివసము అమగ్రంథములు వారి 1953 వ సంవత్సరమున కాశ్యోరరావుగారు ఆంధ్రప్రదేశ్ శాసనసభకు అధ్యక్షులుగ నున్నకాలమున శాస్త్ర విజ్ఞానము చరిత్రకు సంబంధించిన తెలుగు అకాడమీని నెలకొల్పిరి అతికాలములో దానినే వారు తెలుగు ఉర్దూ అకాడమీగ మార్చి తెలుగు ఉర్దూ భాషలు రెండింటిలోను ఉత్తమ అధునిక గ్రంథములను ప్రకటింపజేసి వధకము నిర్వహించిరి ఈ సంస్థకొరకై వతులుగారు మమారు ఏలదివేల రూపాయల విరాళముగ సహించి యిచ్చిరి ఈ సంస్థ ముప్పదికి మించిన గ్రంథములను అధునిక విజ్ఞానపూరితములగు వానిని ప్రకటించి గొప్ప భాషాసేవ చేయుటయే కాక ఆంధ్రప్రదేశ్ మండలి హిందూస్థానముల కలయిక కొరకగముగ ఏర్పడింది ఈ అకాడమీ నేటికి పని చేయుచున్నది ప్రస్తుతము దీని అధ్యక్షులు ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర రాజ్యాభివృద్ధి కమిషన్ గౌరవ అధ్యక్షులు చారిత్రక విజ్ఞానమునకు నిధి మీరు తురప్ప జాస్వామిగారు మధ్యప్రాచ్యము ఈజిప్టు చరిత్ర చైవానివ్వవము మున్నగు ఉత్తమ గ్రంథముల ప్రాసన పెన్నెక్సెరి ఉపనిష్ఠానములు అను చేయన మీరు ప్రాసన చిన్నగ్రంథము వీరికి మన ప్రాచీన విజ్ఞానమున దుగల అభిరుచిని సన్నిహిత పరిచయము నకును గొప్ప నిదర్శము

శ్రీ అయ్యదేవర కాశ్యోరరావు వతులుగారి రాజకీయ జీవితమును గూర్చి వ్రాయుట కొక గ్రంథము కావలెను వారు కొంతకాలము విజయవాడ పురపాలక సంఘమున కధ్యక్షుడగుచేసి అపారమైన సేవ చేసిరి తెజవాడ ట్టుణమునకు మీరు ముఖ్యులుగా రాజ్య ఇచ్చి పెద్ద మార్కెట్టుకు కాశ్యోరరావు మార్కెట్టు అను పేరు ఉడుటయే ప్రజలకు వీరియెడలగల ప్రేమాభిమానములకు తార్కాణము 1921 వ సంవత్సరమున మీరు తమవార్యులవారు శృతి విడవాడి చాల ధనసంపాదనములకు మూలమగు సాధనమును బుద్ధిపూర్వకముగ డిలీటుట్టిరి మీరు పహాళ్యా గాధిగాని తమ గురువుగా భావించి రాజకీయ రంగము వందు వారి అడుగు జాడలలో వదలిరి అనేక పర్యాయములు

చారు సత్యాగ్రహోద్యమ సందర్భమున కారాగారమున కేగి జాధలు ఎదిరి వ దేమాతర వో రూలు ఉత్సవములలో కూడ మీ పాల్గొనిరి సుమారు నలుదిది స వత్సరముల కాలము అఖి భారత కా గ్రెసు ం ఘముగో మీ సభ్యుల గ ను డిరి 1937-39 స వత్సరములలో శ్రీమాన్ చక్ర వర్తుల రాజగోపాలాచార్యులచారు మద్రాసున దు మొకటి కా గ్రెసు ప్రభుత్వమును వెలికిల్పిస్తున్న మీ ప్రధానపార్ల మెంటు కార్యదర్శిగ పనిచే రి 1958 వ స వత్సరమున ఆ ధ్రువదేశ రాష్ట్ర మేగ్నడిన ఎమ్మె పీరు అచ్చటి కానవసభకు అధ్యక్షుడు గ వ్ని యై సుమారు అరు స వత్సరములు అవసవి కల కారమును చేపూర్చిరి వికాలా ద్రరాష్ట్రాంతరణమునకు కూడ వీరే బాధ్యులని చెప్పవచ్చును 1917 వ సంవత్సరము న డ మీ కాలా ద్రవనో భను వెలికిల్పి ఆ లక్ష్యము సాధి చుటకై అపారల్యము ల్పిరి

స్వార్థరహితుడును ఉత్తమచారితుడును ఉత్తమదేశ భక్తుడును ఎ కితుడును గ్ర భరచయ్యయు రా నీ జ్ఞానను అగు ఈమహనీయుడు 1962 వ సంవత్సరమున దేహమును చాలి చెమ

అం దా డే

అయ్యన

నాయకరాజులు తంజావూరు రాజ్యమును రమారమి 140 సంవత్సరములు (క్రీ శ 1530- 1770) పాలి చిరి వీరితో చెవెప్ప నాయకుడు అయ్యననాయకుడు రఘురాజు నాయకుడు మన ద్దులు గోవి రదీక్షితు ను రాజక రాష్ట్రా ణుడు చెవెప్పనాయుని కాలమున త జావూరు వారి ప్రధాన మ కియై అయ్యకుని కాలమున గూడ ఆ పరవని గొప్ప సామర్థ్యముతో గ్వహ చెను రఘునాథుని కాలమున కీతడు వృద్ధుడయ్యు రా నీతి మయ రు సలహాదాడుగాను డెను గోవి ర దీక్షితుని గౌర వార్థముగా అయ్యన్ అని ఎలుచు చు డిరి కొన్ని కా నమలలో ఈయన అయ్యన్ అనియే వ్యవహరింపబడు ఈయన పెంకు ప్రతీప యోగములగు సునిపాసరములను గావి చెల త జావూరు సా తమున గల "అయ్యన్ పేట" అయ్యన్ లై "అయ్యన్ కోళము" అను నవన్నియు ఈయనతో సంబంధము కలవని చెప్పుచున్నారు

అం ద రం

అయ్యన చూ అయ్యననాయకుడు

అయ్యన మంత్రి

ఈయన ప్ర ం ఏనుగు లక్ష్యణకవి విరచితమైన జాన్నానీ పరిణయము కావ్యమున దు కా వుంచుచు న్నిరి (జా ప 1 140) దీనిని కృశిరా పెనవాచు న దూరి కామయ కుమారుడు కామరాజు కామరాజుకు కన్య నిచ్చిన మామ దిన వహి అయ్యనమంత్రి అయ్యన మంత్రి హంతక గోత్రుడు అనస్త లి నూతుడు అని చెప్పబడి ఈయనకు విరూపాక్షు డను కుమారుడును రాజమా లయకు కుమార్తెయు కలిగిరి నదూరి కామయమ తి క మూడైన కామరాజు రా మాంబా దేవిని పరిణయ మాడెను జాన్నానీ ప రణయ కావ్య ంత్రి ప్రేరకుడైన కామరాజు కొ త ప్రాభవము 1 లి వృక్తిగా కాన్పి చును ఇతని ప్రశస్త ఇట్లుగది "విద్యా వాగ్విరంధను సామిద్రోవారగ డ గ రాధ్యు సాక న విక్రమార్కు సాహితీసాగ్రభామ శ్రీ వె టూ సోమేశ్వర కరుణా కటాక్ష లబ్ధి కార్యణన ఏ క్సార్వత్రిక సా మా జ్య డను రాజాధిరాజ పూజ్య డను అగు శ్రీ న దూరి కామరాజు ఈ లిరుదులను బట్టి చూడ న దూరి కామరాజు ప్రముఖ వృక్తిగా తోచుచు కాని అతడు ఎ రాజా ర్థ ము త్రిగామంఁ ఘనకార్యము లాచరి చెనో తెలియదు కావున న దూరి కామరాజు దీప్తి లిరుదావళి ఆతనికి వ శ కమాగత మైనదని మాన్రిమే ఊహ స వీ గుమర్చి ఈతడు వె టూరి కరణమై యు డవచ్చును ఆలొపు గ్రాగు రణమును చిన్ని ఉద్యోగులైనను రాజకీయ ప్రాముఖ్యము కలిగియు డిరి దీ ని మి చి వారు ప్రద్యో చిత ఆ ధసాస్య పీతి మి ంత్రిప్రళంప నీయము మీ ంత్రి ర్తలై కృత్రికర్తలై వా గా చిరి

జాన్నానీ పరిణయమును ద్రామ పూను నీన ఏనుగు లక్ష్యణకవిని భద్రిరాజు మల్లవయు న దూరి కా మ రా జు కార్య సోచర డగు విరూపాక్షుడను ప్రదో హించి బ దినవహి అయ్య మంత్రి కుమారుడైన విరూపాక్షుడు తన బావకు నహాయక డగా ఉండి యు డను దిన హివారును ఎ దూరి వారును పెదాపుర సంసానము దు వర్తిల్లి యు దురు ఏనుగులక్ష్యణ కవి పెదాపుర న స్థానకవి అగుకదే న దూరి కామరాజును అతని మామ అయ్యనమంత్రియు ఈ కాలము వారే అగుదురు

అ గో కృ

అయ్యన్న వంశము

అయ్యన్న వంశము గము ఆంధ్రదేశ పురావస్తుశాఖ ప్రచురణములు (8) 7లో కన్పి చుచున్నది ఈ వంశమునకు మూలపురముడు అయ్యన్న వంశముండిలేళ్ళరుడను మధ్య దేశాది తియు అయిన శ్రీ నీలకంఠదేవరన ఈ అయ్యన్న వంశములో జన్మించినాడు నీలకంఠదేవరనయొక్క పుత్రులైన మహాదేవి నీలపురకు పద్మలదేవి జన్మించినది అయ్యన్న నీ గలిరుదాం తుడును కాంచీపురాది త్రిపురములకు అధి తియునైన చోళమహారాజు వంశర అనునతడు ఇతడు కరి కాలచోడుని కలములకు రత్న దీ ము వంటివాడు ఈ వంశరన భార్య పద్మలదేవి వంశరకు పద్మలదేవివలన మల్లదేవి జన్మించినది ఈ మల్లదేవి అనేక గుణముల కాటవట్టు పవిత్రశిల సూత్రాగ్నిని ఈమె భ్రాతృ దిగంతములవరకు వ్యాపించినది రూపలావణ్యలాలనములకు గలి గానకళలో విఖ్యాతయైనది విద్యాధరి తిరుదాంత ఈమె ఎల్లప్పుడు వీమేశ్వరుని దే తన మున్నగు లగ్నముచేసెడి భక్తురాలు భక్తికి చిహ్నముగా ఈమె దేవాలయ నిర్మాణము కావించినది

పై విషయములు మహాబాబునగరు జిల్లా యదలి గంగాపురం గ్రామములో ఉన్న శిలాశాసనములో ఉటంకించ జడినవి ఈ శాసనభాగము క్రీ.శ 1042 68 న 11లో పశ్చిమ చాళుక్యులైన మొదటి త్రిలోక్యమల్లసోమేశ్వరుని రాజ్య కాలములో వేయించబడిన శిలాశాసనమునకు క్రింది భాగ ములో చెక్కబడినది

పశ్చిమచాళుక్యవక్రవర్తులకు సామంతమాండలికలుగా ఉండిన తెలుగు చోళులలో ఒక శాఖ వర్తమానపురము కందూరు సామగల్గు మొదలగు ప్రదేశములలో 11వ శతాబ్దిని పాలన చేసెను ప్రస్తుతము ఈ ప్రదేశములు నల్గొండజిల్లా మహాబాబునగరు జిల్లాలలో కలవు తెలుగుచోళులు దక్షిణ హిందూదేశమున భ్యాతికన్న కరికాలచోడుని సంఘటివారముని తమశాసనములందు చెప్పకొనుట కలదు మీరు ఆరవశతాబ్ది మున కన్పి చుచున్నారు ఈ శాసనముందు చోళమహారాజు వంశరన కాంచీపురాది త్రిపురములకు అధిపతిని చెప్పకొనుట అశిశ్యయై క్రితాని మరియొకటికాదు

జా నా

అయ్యన్న చూ అయ్యనాపాలెము

అయ్యన్న దేశాయి గార్లపాటి

మహమ్మదీయ దండయాత్రకు పూర్వము కృష్ణా జిల్లా లోని జమీ దారులలోకెల్ల మునగాల జమీందారీ కుటుంబము వారు విశేషబాములను కలిగియుండిరి వారు రెడ్డికులము వారు వారుమునగాలలో కొన్ని శతాబ్దిములనుండి నివసి చు చు దిరి ఈ వంశము కృష్ణాజిల్లాలోని నందిగామ తాలూకాలో ఉన్నది దీని విస్తీర్ణము 100 చ. మై

ఈ రెడ్డి నాయకులలో అతిపెద్దాడు గార్లపాటి అయ్యన్న దేశాయి ఇతని కుమారుడు తండ్రి ముందుగానే చని పోయెను క్రీ.శ 1688 లో తండ్రి కూడ చనిపోయెను అప్పుడు కుమారుని భార్య అయిన మళ్లద్రమ్మకు జమీందారీ పత్రమిచ్చినది ఆమె తన సోదరులకు జమీందారీని ఇచ్చి వేసెను వారిలో కిన్నెర ముకుందప్పకు మాత్రము విడ్డలు కలరు జమీందారీ ముకుందప్పకు సంక్రమించెను

కడవాత ముకు దప్ప కుమారులయిన సూరన్న నరసన్నలు వారసులైరి తరువాత నరసన్న పెద్దకుమారుడు అయిన వెంకటరామన్న జమీందారాయెను ఈ వెంకటరామన్న పెద్దకుమారుడైన వెంకటనరసింహారావు తండ్రి యనంతరము జమీందారయి దేశముఖ్యతలరుడను పనించెను భూమి శిస్తును చిక్కుకుటుంబములవారు ప చుకొనిరి కాళ్ళకు ననదు వెంకట నరసింహారావు పేరన ఈయబడిన దానిని అందుకొనకుండ అతడు క్రీ.శ 1808లో దిన గజడయ్యను గమక ననదును అతని కుమారుడగు కోదండ రామయ్యకు ఓనగిరి క్రీ.శ 1814లో కోదండరామయ్య చనిపోయెను అతని కుమారు డగు వెంకటనరసింహారావు మైరు అయినందున జమీందారీ కోర్టుఆఫ్ వార్డ్స్ వారి స్వాధీనములో క్రీ.శ 1814 మండి 18 8 వరకు ఉండెను

వెంకటనరసింహారావు 1818 లో జమీందారై పాల నమును 18 సంవత్సరములు నిర్వహించి క్రీ.శ 1836లో చని పోయెను ఈయనకు సంతతి లేనందున కోదండరామయ్య అను ర వండ్ల బాలుని దత్తత చేసికొనెను కోదండరామయ్య మైనరు అయినందున జమీ దారీ మరల 14 సంవత్సరములు కోర్టుఆఫ్ వార్డ్స్ క్రింద మండెను కోదండరామయ్య 1850లో జమీందారీని తీసికొని 4 సంవత్సరములు పాలించెను ఈయన

క్రి.శ. 1854లో చనిపోవునప్పటికి 6 వ దశ లభ్యాయమృతము కమార్తె ఈయ కుకడకు ఆతని విశేషభార్యయైన దక్షమ్మ క్రి.శ. 1888లో చనిపోవు వరకు జీవించారని తన నిర్వహణములో ఉంచుకొనెను 1879లో జమీదారీ లభ్యాయమృతమేరున రిజిష్టరుచేయబడినది

ఈమెకు బిడ్డలు లేనందున శ్రీనాయనివెంకటరంగారావు బహద్దరవారిని దత్తత చేసుకొనెను ఈయ బహుముఖ సారస్వత సేవ చేసి విశ్రాంతి గాంచెను ఈ రాజువారు 1958 లో స్వర్గస్థులయిరి

మాత్రే

అయ్యన

అయ్యనదేవుడు నొల బవాడి ప్రభువనియు క్రి.శ. 920 ప్రాతమున ఉడియించునయ తెలియుచున్నది నొలంబవాడి అనగా బళ్ళారి అనంతపుర జిల్లాలో కొంత భాగమును పూర్వపు మైసూరురాజ్యమున దలికొలారు తుంకూరులోని కొంత భాగము అనియు గుర్తిన బడినది ఇది 92 వేల గ్రామములు గల సీమ నొక బులు పశ్చిమ గంగ వంశమువారికి సామంతులై తూర్పు చాళుక్య రాజ్యమునకు ప్రతిస్పర్థులుగా ఉండిరి గుణగవిజయాదిత్యుని సేవనియైన పండర గు వీరిని జయించి ట్లు ఆ చాలపు కానముల వలన తెలియవచ్చుచున్నది పండర గడు జయించిన నొక కాధిపతి మంగియనువాడ నొక బులరాజైన అయ్యనదేవుడు ఒకానొక అమృతరాయని జయించి ట్లు నొక బ కానముల రు కలదు ఈ అమృతరాయడు తూర్పు చాళుక్య ప్రభువైన మొదటి అమృతరాజు (క్రి.శ. 922-939) అని కొందరు చారిత్రకులు వారి దాక్షరు యన్ వె కటరవణయ్యగారు దీనిని వ్యతిరేకించి క్రి.శ. 922 వాటికే అయ్యనదేవుని కుమారుడు అన్నగదేవుడు నొలంబ రాజ్యమును పాలించెడినియు కావున అయ్యనదేవుడు మొదటి అమృతరాజుతో యుద్ధముచేయు ప్రసక్తియే లేదనియు వీరు భావించినది యుక్తియుక్తముగవే ఉన్నది

కాని తూర్పు చాళుక్యులతో అయ్యనదేవుని సంబంధమును బొత్తుగా నిరూపించుట వీలులేదు ఎలన రెండవ అమృతరాజు కలచు జిల్లు కావనములో తన తండ్రియైన రెండవ చాళుక్య భీమరాజు (933-945) జయించిన పెక్కు శత్రువులను చేర్చిని యున్నాడు ఆతడు జయించిన శత్రు

వర్గములో అయ్యనదేవుడు నాకడొకడు ఈతనిని గూర్చిన వంశీయట్లున్నది బలివ మలితరం అయ్యనమే భీమముగ్రమ్ అనగా ఆత్యంత బలీయుడును ఉగ్ర వరాక్రమ సమన్వితడును అగు అయ్యనదేవుని రెండవ చాళుక్య భీమడు జయించెను ఈ అయ్యనదేవుని దృష్టియందుంచుకొనియే కాబోలు కొందరు చరిత్రకారులు అయ్యనదేవుడు మొదటి అమృతరాజునకు (క్రి.శ. 922-934) సమకాలికుడై ఆతనిని యుద్ధమున దు ఓడించి యుండునని భావించిరి నొకంబి అయ్యనదేవుడు క్రి.శ. 922 కు పూర్వమే గతించియుండుటచే ఆతడు అమృతరాజుతో తలపడట పొందగదని వారు వివరించిరి అయినచో రెండవ చాళుక్య భీమరాజు జయించిన ఉగ్రవరాక్రమదగు అయ్యన ఎవ్వడను సమన్విత బలములేరుచున్నది ఈ అయ్యన పుడు రాష్ట్రీకుటా నాల్గవ గోవిందరాజు సామతుడైన అయ్యనయ్య అనువాడు కావచ్చునని శ్రీ వె కటరమాయ్యగారు తలచిరి

రాష్ట్రీకుటా చక్రవర్తి నాలుగవ గోవిందరాజు తూర్పు చాళుక్యులకు శత్రువు ఇతడు రెండవ యుద్ధములైన వశము వహించి ప్రైవ్యములను పండితే గిరాజ్యములో విశేష భాగమును ఆక్రమించెను రెండవ చాళుక్య భీమరాజు బహువరాక్రమకాలియై వేగిని హాసమును ఆక్రమించుకొన్న యుద్ధములైన ఆతనికి తాపటయైనచిన్న నాల్గవ గోవిందరాజును తరిమివేసి ప్రాచ్యుక్య రాజ్యమును వశపరచుకొనెను ఈ సందర్భమున ఈతడు రామయ్య ధళగ రాకలిక్కి విజయ్యన మున్నగువారిని నిర్జితచెసి చెప్పబడినది ప్రత్యేకము ప్రాక్తుడైన అయ్యనదేవుడు ఈతడు కావచ్చునని దాక్షరు రమణయ్యగారి భావన అయ్యనదేవుడు మానెయవాడి కోగలివాడు ప్రాంతములను పాలించుచు యెను రెండవ చాళుక్య భీమునకు సమకాలికుడగు నొకబాధిపతి అయ్యనదేవుని మనుమడగు ఇలలచోర అ బడువాడు క్రి.శ. 929 ప్రాంతమున ఈతని కాపిము కాన్ని చుచ్చిది తాత పేరు మనుమనికి పెట్టు సంప్రదాయమున్నది ఇలలచోరని కూడ అయ్యన అను పేరున్నదని భావించినచో ఈతడు నొకంబ రాజులలో రెండవ అయ్యనదేవుడును ఈ రెండవ అయ్యనదేవుడు మొదటి అమృతరాజు రాజ్య తమునవర్తిల్లి రెండవ చాళుక్య భీముని కాలమునరకను ఉడును అమృతరాజు ప్రత్యర్థి ఈ రెండవ అయ్యన అని ఎంతావి చినచో సమన్వయము కుదురును ఇది ఇంతకు విచార్యము

అం ల రం

అయ్యవదేవ మహారాజు

ఈయన 1135 దిక్షింహ దూడేశాననముల దు కని వీ చ.చ.వర్షది (ద హి VI నె 98) ఈయన క్రీ శ 12వ శతాబ్ది మే 81 వ తమ న పాలి చిన సామంతరాజున శ ము కు చె దినవాడు కమిశదేశమును పరిపాలి చుటకువెళ్ళిన తరువాత కఠోత్తు గవోకుడు ఆ ద్రదేశప్రభుగ్వమును వెల నాటించోడలవరము చేసెను ఈకాలమున దు ఆంధ్రదేశమున పెక్కుసామంత రాజుకట్టు బిములవారు తలయెత్తి ఇట్టి వారిలో వేంగి నిదదవోలు ఎరాపురము ఎలమ లలి వంచ ధార్ల శ్రీకూర్మములలో పరిపాల చేసిన చిన్నచి న్న చాళుక్య కట్టు బిములవారును కొనయైహయలును ధ ర ణి కో ట యండకోటన కియుండును వల్లూరులో గురజూరు ముఖ్య పట్టణముగా తిననలగామరాజు మున్నగు హైహయలును గడిమెట్టచాగివారును పెక్కి దగినవారు వీరిలో కొందరు వెలనాటివోడల ఆధిపత్యమును అ గిరి పక వ్యత త్రులగు టకు యక్ష్మి చుచు దిరి

అయ్యవదేవుని వ శమువారు ఏలూరు మీరమ దలి తడికలపూడి ముఖ్యపట్టణముగా చేకొని వేగినాటిని పరి పాలించి ఈవ శమున దు అయ్యవదేవ నామము వహి చిన వారు కాత మునుము ఇద్దరు కలరు మునుమదైన అయ్యవ దేవుని కాతగారిను డి వేరు చేయుటకై కావోలు మనుమ (మన్య) అయ్యవదేవు ను వ్యవహార మేర్పడెను కా తి ప్రకాపరుద్రునకు కొన్ని శాసనములలో మనుమరుద్రదేవుడను పేరు కన్పి చును మాకాచుహయైర రుద్రమదేవి రుద్ర దేవరాజు అను ప్రశస్తి యు దుటచే ఆమెను 2 వేరు చేయు టకై ప్రకాపరుద్రుని మనుమరుద్రదేవుడని వాడి యుండరు అయ్యవదేవుల విషయమున గూడ మనము ఇట్లే అన్వయి వ నిలసియుండును మనుమఅయ్యవదేవుని శాసనము విజయ వాడయందు లభి చినది మల్లేశ్వరమహాదేవునకు అయ్యవ దేవుడు అఖండవ ర్దిదీపము సెలకొల్పిన శాసనమువేయి చెను ఈశాసనముచెక్కిరివరాతిలో కొంతభాగముపోవుటచేకావోలు శాసనము నందెహమునకు కాచిచ్చుచున్నది శాసనభాగమిట్లు వ్పడి దశరరుద్రమితేశకాణ్డే "వరదీపక కాంతారమల్లేశ్వర" శర = 5 రుద్ర = 11 ద అనుచోట ఒక అక్షరముపోయింది దీనిని మనము వేద అనిపతి చినచో "వేదశరరుద్రమితేశ కకాణ్డే అని యేర్పడను అది శశము 1154 (క్రీ శ 1282)

అగను అనగా మన్యఅయ్యవదేవుడు క్రీ శ 1232 పా తమున పాతమున ఎలుబడి నె వుచుండెనని తెలుచున్నది ఇతడు రామచే న భూమి లూనకు తూర్పున బోయి కి బెట్టిన 1 అనుటచే ఈడు లూరు దాని మీసము న డలి వేగి మున్నగు నగరములకు అధిపతి యని ఊహించ వచ్చును

తెజవాడ శాసనముందు అయ్యవదేవుడిచ్చిన వ శక్రము మిట్లున్నది

గో కభూపతి (ఇతడు వే గిహస్త్రకమాధీకుడు)

అయ్యవదేవుడు-భార్య-మున్యలమహాదేవి

గణపతిస్థపుడు (రాజ్యలక్ష్మి ఈయన వక్షస్థలమున

చిరకా ము దెనట)

మన్యఅయ్యవదేవుడు (మన్య కూడ కావచ్చును)

విజయవాడ శాసనవాడ (క్రీ శ 1282)

మన్యఅయ్యవదేవుని విజయవాడశా సముకాశి ఇతశాసన ములనుండి మ కొ దరు ఈవ శి ములు తెలి యచ్చుచున్నాడు

1) ఇ ప్పటి పశ్చిమ గోదావరి జిలా ఎలూరుకాలూకా తడికలపూడి గ్రామమున శశ 1083 (క్రీ శ 1141) ఉ త్రరాయణ వ క్రా తి నిమి త్తమున ఆ డు బలి హారదేశ్వరమహాదేవరకు హావిశ్వల్యర్చనదీపములకు వే గి య్యవదేవ డు తమ తల్లి దండ్రుల ధర్మముగాకేసన దానము (ద హి V నె 207)

(2) శశ 1115 (క్రీ శ 1193) వెలనాడి అయ్యవదేవ మహారాజు బుడి సెలపూడి గ్రామమును తెలికివర్గలోని మూల స్థాన మహేశ్వర దేవునకు దానముచేసెను

3) శశ 1180 (క్రీ శ 1203) ఉ త్రరాయన సంక్రాంతి "మి త్తమున తడికలపూడిలోని ఆ డు బలి హారదేశ్వర మహా దేవరకు శ్రీమన్మవ మ డలేశ్వర వే గిమహాదేవరాజుల ట టు కొట్లకొమరినాయకుడు ఆఖ డదీపము నమర్పించుచు చేసిన దానము

దీనివలన ఒకఅయ్యవదేవ మహారాజు ఒకవే గి మహా దేవరాజు తెలియవచ్చుచు గ్నారు వీరును మనుమఅయ్యవదేవ మహారాజున శీయులని యేమేమో భావించుచున్నాము తడి కలపూడి గ్రామమునందే శశ 1088 శశ 1180 శాసనములు లభించుచున్నవి రె డవది ఈశాసనములు మిక్కిలి సమీప కాలమునందే వెలువడినవి కావున ఈశాసనముల వలన తెలియ

వచ్చురాజులను పూర్వోక్తవంశమునకే చెడి యు దురనుట యుక్తియుక్తము గానుండను అయినచో వేంగిచాళుక్యవంశ మునందు వీరిస్థానమును నిర్ణయి చవలెను తాతయైనఅయ్యవదేవు కాను మలు రెండకాన్ని చచ్చుచు విడిచి ౪౯ 1088 వాటిది రెండ ౬ ౪౯ 1115 వాటిది రెండవ కానుమలో ఈతడవె వాటి అయ్యవదేవుడని చెప్పబడుట విశేషము క్రీ ౪ 1 వశకాల్దియందలి ఆ ద్రవీశునిక్రయొక్క ముఖ్యాశము అను స్థలి చి వా లో వే గిచాళుక్యమా దలిక రాజ్యమును న దర్శి దగను ల్పుడు కా చీపుర చాళుక్యవోడలకు నానుమాత్రపామ కులై వెలవాటిచోడులు తీరస్థ ఆ ద్ర దేశమున దు ద్రావపాలక కటు బముగాను దిరి వ శ్చి మాంధ్రమునందు కాకతీయులు రెండవప్రోలరాజు రుద్ర దేవుల క్రి ద విజృంభించుచుండిరి వెలవాటిచోడులు స్రధాన మగ క్లృకు ఉండిరమున ప్రాశవోపేతులై యు దిరి వీరు చతుర్థకలకలు అనియో లేక పాటి మా దలిక కటు బము మాత్రము అని ఎంచియో వేంగిలోని చాళుక్య కటు బముల వారు వీరి యెడకదాసినకా ము హి చిట్లు కాన్ని చను ఈచాళుక్యకటు బములవారు తాముచ ద్రవ శత త్రియాల మని ప్రకటిచుకొనుచు దిరి గొ కవహీనతి లోకస్తుక్య సోమా వ్యయమున జ్యో చినట్లు వచమ అయ్యవదేవుడు ౪౯ 1 5 వ వాటి విజయవాడ కా ములో వర్తి చెను

వే గిలోని కక్రయ చాళుక్య కటు బములవారు వెల వాటిచోడ క్రతుక్యమును తెగడి స్వత క్రత్తివత్తియెత్తు మలు రేయచు దిరి తామెవ్వరిని పామ కులము కావను ధోరణిలోనే వీరి కా ము ల్పుచి ఎలన వీరు తమ కానన ములో తమ కధి కులైన వారి నెవరిని ిర్మానలేదు వెల వాటిచోడు ను ధి గ్గించగల ౪ కి పావర్త్యములు వీరికెట్లు వచ్చెనను నది ఒక ముఖ్యస్థమై దీక్షెట్లు మాధానము చెప్ప వలెను వె నాటిచోడులను కా చీపురచోడులను తమకు లిలవత్తరప్రకృతులైన శ్చిమ చాళుక్యలతో మహాయుద్ధ ములు సేయుచు దిరి క్రీ ౪ 1120 ప్రాంతమున మొదటి కులోత్తు గవక్షవత్తి మరణి చెను అతని అనంతరీయులు అంత సామర్థ్యము కలవారుకారు వె నాటి చోడులకు మరి యొక ప్రకృతిగ్రాజ్యమువారు ఎడ రైరి వీరు కాకతీయులే ప్రోలరాజును రుద్రదేవుడను కూడ వెలవాటివిజయమునకై ఉచ్చిళ్లారుచుండిరి అయ్యవమునందు రెండవప్రోలుడు రణ

వివహతుడయ్యెను విజయలక్ష్మి రుద్రదేవుని కొంత వరించెను పల్నాటి యుద్ధమును సాక్షగా చేసికొని రుద్రదేవరాజు త: సేనలను నడించి ధరణికోటను ఏలకోటవంశీయులను ముట్టి డి చెను కొట దొడ్డిమహాపాలాడు యుద్ధమునందు ఈతెను రుద్రదేవరాజు కోటరాజ్యమును తాను ఉంచుకొనక దొడ్డి భీముని కమార్చెన నె రెండవ కేతరాజుకు ఇచ్చివేసి కోటవారిగ త కమితులుగ చేసుకొ నెను కోట: శిములిదివరలో వెలవాటిచోడులతో కా ధవ్యములు నెరవుచు వారి రాజ్యము నకు ప్రబల సహాయులుగ ను దిరి కాకతిరుద్రదేవుని కాననము ౪౯ 1107 (క్రీ ౪ 1185) వాటిది త్రిపురా తకేశ్వర అ: యమునందు కన్పించుచుండుచే అతని ధరణికోటవిజయము తత్సమీపకాలమున జరిగెనని యూహించ గగను

ఇట్లు వెలవాటిచోడులు మొదట శ్చిమ చాళుక్యలతోను తరువాత కాకతీయులతోను యుద్ధవిమగ్నులగుట చూచి వేంగిచాళుక్యతక్రియకటుంబమువారు స్వతంత్రులగుటక యత్ని చిరమటంభావ్యముగ నున్నది ఈ చాళుక్యులు కాకతీయులకు మిత్రులుగా ఉడియు డవచ్చును వీరి రాజ్య ప్రాభవమును గాకున్నచ ద్రవ శత త్రియాలను అభిశత్య మును పరిగడిచియే కాకతిగణ తిదేవుడు తన పెద్దకమా రుద్రమ్మచు నిడుదవోలు చాళుక్యన శిముడైన వీరిశత్రునక ఇచ్చుట క గీరిక యు డను

వే గి చాళుక్యన శముచారి చరిత్రను అనువ ధింతము మన్యఅయ్యవదేవుని కాననమునుబట్టి ఈన శములో మొదటి 12 డి హి చినవాడు గొ కభూపతి గొంకభూమీకునకుర వనుమఅయ్యవదేవుకకు నడుమ మూడతరములుగడచుటకే వాఁమధ్య ఒక శకాబ్దిము అ తరముకలదని భావి వవచ్చును అందును తన త ద్రియైన గణపతిదేవుని వశుస్థలమున ద రాజ్యలక్ష్మి చిరకాలము పనించె ని మన్యఅయ్యదేవుడు తెప్పి యన్నాడు కదా కాపుర గొ కభూపతి క్రీ ౪ 1181 ప్రా తమున వర్తిల్లియు డను ఇది మొదటి వెలవాటిచోడు: రాజ్యకాలము గొంకభూపతి వే గి సహస్రమాధీశుడ: మన్య అయ్య మహారాజు కాను ము నుడవుచున్నది. అనగా వేయిగ్రామముల పరినితిగల వే గిమండలమును ఇతడ స్వతంత్రుడగు విరిపాలి చెను

ఇతని కుమారుడు అయ్యవదేవుడు ఈతని తడికలవూడ కాననము ౪౯ 1088 (క్రీ ౪ 1141) వాటిది లభించినది

దీనిలో ఇతడు శ్రీ మన్మహేంద్రేశ్వర వేంగి అయ్యవదేవుడని ప్రకటించుకొనెను అ గా న్యతంత్రప్రతిపత్తికి భావుటా యె తె షట అయ్యవదేవుని రె డవ కా నము ౪౪ 1116 (క్రీ శ 1193) నాటిది తెలిసివర్తలో కనిపి చుచున్నది ఇచ్చట ఈతనికి వెలనాటి అయ్యవదేవుని వర్ణనవారము కానిపించుచున్నది ఈయద్రును ఏ వర్ణి క్తి యేనని భావించుచున్నాము అయినచో వేంగి అయ్యవదేవుడు వెలనాటి అయ్యవదేవుడు ఎట్లయ్యెనని విచారించవలెను తిరిగి మనము క్రీ శ 1193 సంవత్సర ప్రాంతమందలి అ ద్రదేశ-చరిత్రను నెనుచుచేసుకొనవలెను రెం డవ వెలనాటి చోడరాజు రాజ్యావసానకాలమున క్రీ శ 1182 ప్రాంతమున వర్ణాబియ్యద్రము తటస్థించెను దీనిలో పెక్కు కురకులుంబిములు నకి చెను వెలనాటి రెండవచోడని తరువాత సింహాసనమునకు వచ్చిన మూడవ గొంకరాజు సమర్థుడైన పరిపాలకుడు కాదు ఈతనికాలముననే వెలనాటిచోడులకుంబువులును వరాకమోపేతులునైన మిత్రు లును అయిన చో డవడమటి మా డలికులు రుద్రదేవరాజు సేనానులకు వశులైరి ఇట్లు క్రమముగా వెలనాటివారికి వెలనాడులో బియ్య బొత్తుగా ఓడి చెను కాకతి రుద్రదేవుని వెలనాటి దండయాత్రలయ దు వేంగి అయ్యవదేవుడు కోడ్వడి వెలనాటిలో కొంతభాగమును తానును ఆక్రమించియుండును వెలనాడులో తాను సాధి చిన విజయములకు మూచకముగనే ఇతడు ౪౪ 1116 (క్రీ శ 1193) నాటి కాననములలో వెలనాటి అయ్యవదేవుడను ప్రశస్తిని వ్రాయు చుకొనెనని మనము భావించవచ్చును వెలనాటివ శియులలో గొంక వెలనాటిచోడ అను నామములే కాని అయ్యవదేవ నామము కన్పించదు వేంగి అయ్యవదేవుడ వెలనాటి అయ్యవదేవుడు ఆయ్యెనని ప్రకృతమునకు ఊహి నవలెను వే గిశక్తియ వంశ ము ద రి మొదటి అయ్యవదేవుడైన ఇతడు సమర్థుడైన రాజమృదై దీర్ఘకాలమే క్రీ శ 1141-93 సంవత్సరముల నడుమ రాజ్యపాలనముచేసినట్లు కన్పించును

మొదటి అయ్యవదేవుని కుమారుడును తదనంతర పాల కుడును అయిన గణపతి నృపునికానములు ఇంతవరకును తెలియరాలెదని ఈతని కుమారుడు మన్మఅయ్యవదేవుని కాననమును బట్టియే ఈతడు తెలియవచ్చుచున్నాడు ఈతడును దీర్ఘకాలము పాలించినట్లు విజయవాడ కాననమున గలదు శాంతియైన మొదటి అయ్యవదేవునితో కలిసి కొంత కాలమును

స్వతంత్రుడుగా కొంతకాలమును గణపతినిృపుడు పాలించెనని యూహించవలెను ఈతడు క్రీ శ 1180-1200 ల నడుమ వేంగిపాలకుడుగా ఉ డియు డవచ్చును ఈతనికాలమునందు జరిగిన ఒక ముఖ్యముయిన రా కీయ సంఘటన వెలనాటి పృథ్వీశ్వరరాజు న గ్రామనిహాతుడగుట వెలనాటిరాజ్యము సంపూర్ణముగా చరిత్రరంగమును డి ఆస్తమి చుచు వెలనాటి పృథ్వీశ్వరుని రణము దు స హా చుటతో నెల్లూరు చోడతిక్క రాజునకును కాకతి గణ పిదేవచక్రవర్తినిృపధానపాత్రకలదు కాకతి గణపతిదేవుని వెలనాటివిజయము క్రీ శ 1207-10 ప్రాంతమున జరిగినట్లు చారిత్రకులు భావి చుచున్నారు ఈసంగ్రామమునందు వే గి గణపతిదేవుడు కూడ నముచిత పాత్ర వహించి యుండును సామ్రాజ్యనిర్మాణ ప్రయత్నము నందు కాకతీయులు పెక్కు సామంతులను జయి చియు వేంగి చాళుక్య వంశీయులను విడిచిపెట్టుచు హేతవు వారు కాకతీయులకు మిత్రులును సామంతులును అయియు డుట తప్పచేరుకారణము కాన్పి చదు ఈమై తియే కొంతకాలము ఒక బాంధవ్యముగా పరిణమి చుట ఒక విశేషము

వే గి చాళుక్య వంశములో మనము గుర్తి వవలసన ఒకవర్ణి మిగిలియున్నాడు ఈతడు వేంగి మహాదేవరాజు ఈతని అనుచరుడైన కొట్టగొమరినాయకుని ౪౪ 1190 (క్రీ శ 1208) తడిలపూడి కారణమున మహాదేవరాజు తెలియవచ్చుచున్నాడు తడిలపూడి వే గి వేయింటి! (అనగా వేయిగ్రామములు) రాజధాని యని ఈ గ్రామమునందలి అయ్యనీశ్వర ఆలయము న దు తడిలపూడి జ్యోతి గోవిందభట్టు అనుబ్రాహ్మణుడు ౪౪ 1178 (క్రీ శ 1244) నందువేయించిన కాననము (ద హిం ౪ నెం 195)లో వర్ణింప బడినది క్రీ శ 1208 లో వే గి మహాదేవరాజుల ప్రశంసగల కాననము వెలువడినది ఇదివరలో మనముచెప్పుకొన్న కాల పరిగణమును బట్టి తడిలపూడి యిందిప్పుడు గణపతిరాజు పాలి చుచున్నాడు అతని రాజధానియందే మరియొక దేవా లయమున అనగా అండుం బిట్టి హరిదేశ్వర (హరిదేశ్వరయని కాననము) మహాదేవర ఆలయమునందు వేయబడిన కారన ములో ప్రస్తుతుడైన మహాదేవరాజు గణపతినిృపునికి అశ్వంత సన్నిహితుడై యుండకవచ్చదు మన్మఅయ్యవదేవుడు తన వంశప్రశస్తిలో మహాదేవరాజు మామయైత్తలేను ప్రధాన రాజ కుటుంబముతో మహాదేవరాజుల న బంధమెట్టిదో మనకు

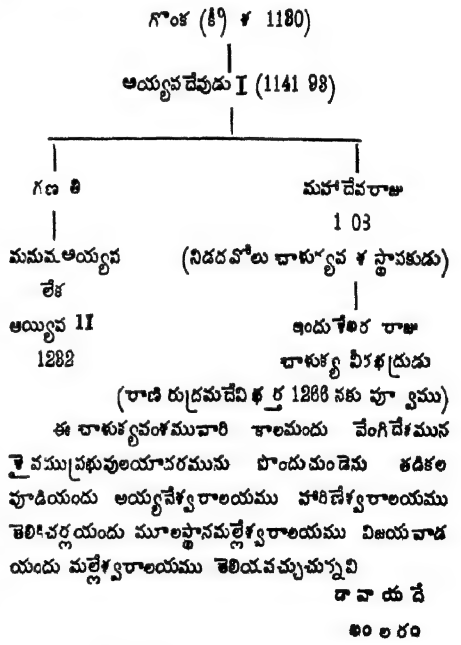
విశేషముగ తెలియదు కాని సందర్భమునుబట్టి కాలన్తల సామ్యముచే మహాదేవరాజు చాళుక్యవంశీయుడే అనియు గణపరాజునకు ఏకోదరుడైన సహోదరుడో సవతితమ్ముడో అయియుండవలెననియు ప్రకృతమునకు ఊహించుచున్నాము

ఈయాహకు మరొకప్రయోజనము కలదు ఇప్పుడు మనము కాకతిరుద్రదేవి అత్తవారివంశము వ కకు మరలుదము దుద్రమదేవి శర్త చాళుక్యవీరభద్రుడనియు ఈవంశమువారు విరవద్యపురమును నిడుదవోల పాలకులనియు చారిత్రకులంగీకరించిన విషయము చాళుక్యవీరభద్రుని తండ్రి ఇదుశేఖరరాజు ఈయంశము వీరభద్రుని తల్లియైన ఉదయాచిక పాలొడ్లు పీఠారామేశ్వర అలయమునందు వెయి చిన శక 1168 (క్రీ శ 1080) నాటి కానమువలన తెలియచుచున్నది ఈకానమునందు చేయబడిన దానము వీరభద్రేశ్వరుని పుణ్యన ప్రాప్తికై చేయబడినందుక దురదృష్టవశమున చాళుక్యవీరభద్రుడు అప్పటికే అకాలమృతి పొడెనని భావింపవలసి యున్నది వీరభద్రుని తండ్రి ఇదుశేఖరదననియు కాక విష్ణువర్ధనుడనియు ఇదులదు విష్ణువర్ధనుడనునది చాళుక్యరాజుల వ శ వర పరాగతమైన ప్రశస్తి నామము బహుళః ఈతని పేరు మహాదేవరాజై యుండును క్రీ శ 1278 నాటి కొండుపాక కానసమిట్టి యూహకు కావిచ్చుచున్నది ఇదియే సత్యమైనచో ఇదుశేఖరరాజు తండ్రి విష్ణువర్ధన మహాదేవరాజు కావలెను మనుచుడైన చాళుక్యవీరభద్రునకును ఆతని కాకయైన మహాదేవరాజునకును 80 న వత్సరముల అంతరమును చూచుకొన్నచో మహాదేవరాజు క్రీ శ 1203 ప్రాంతము వాడగుటలో విప్రతిష్ఠి ఏమియులేదు

అయినచో మహాదేవరాజువంశమువారు విరవద్యపుర చాళుక్యతెల్లెరి అనునది విచారణీయుము ఇది యంత దుష్కరము కాదు వేంగి (తడికలపూడి) గణపతిదేవుని కాటమున అతనికిని అతనిసోదరుడగు మహాదేవరాజునకును నడుమ రాజ్యవిభాగము జరిగి యుండును అయిన్న దమ్ముల అన్యోన్య సఖ్యతచే నైనను ఇది జరిగియుండును లేదాకుటుంబమునందు ఆతిథిలవాములు వారింతుటకై సామోపాయముగా నైన జరిగియుండును ఇట్టివిభాగవిషయమున చారిత్రకసామ్యములు లేకపోలేదు రాచకొండ వెలమరాజ్యమును అనబోకా హయదు అతనితమ్ముడు మోదాశ్వాయడును రాచకొండ

దేవరకొండ నగరములు రాజధానులుగా స్వాభాగముతో పంచుకొని పరిపాలి చుకొనిరి కొండవీటిరెడ్డిరాజైన కమారగిరిరెడ్డి తన బావమరదియైన కాటయవేమారెడ్డికి రాజమహేంద్రవరరాజ్యమును ప్రీతిపూర్వకముగా ఇచ్చెను చాళుక్యవంశమున దురు ఇట్టి వీర్యాచేరిగినను ఆర్యవర్ధనకర్మరలేదు తడి లపూడి గణపతిదేవుడు రాజ్యమునందలి దక్షిణభాగమును తామంచుకొని ఉత్తరభాగమును అనగా నిడదవోలు ప్రాంతమును త సోదరుకు ఇచ్చియుండును వీరే విరవద్యపురచాళుక్యులైనని భావించవలెను

ఇది సిద్ధాంతముగా నిశ్చయించుటకు సాక్ష్యమింకను వలయున్న ఇప్పుడు లభించుసాధనములతో ఈసమస్యయము చేయ గును బనచో ఈవంశావళిని స్పష్టముగా మార్చవలసి యుండును

అయ్యవ నాయకుడు

అయ్యవనాయకుని ప్రశంస చాటు పద్యమణిమంజరి రెండవ భాగములోని 309 వ పుటలో కనవచ్చుచున్నది వెలుగోటి యాచమవేసిని గొట్టారి జగ్గరాజునకుమరిగిన సంక్రా

మమనందు అయ్యవనాయకుడు యాచమనేనికి అందగా నిలిచెను ఆ వృత్తా శము చాటుపద్యమణిమంజరిలోని క్రింది పద్యమున గనపచ్చుచున్నది

సీ రామరాయనరేంద్ర రఘునాథనాయక
ప్రాముఖ్య కార్యకర్తల బలంబు
విజ నహోదర సి గ నృపతి రాయపూవ
రాయ్యవనాయకోద్యత బలంబు
రామెరకత చెన్నధాత్రీశ చెరుకు వె
గళభూపి బ ధువరముల బలము
పరమాపు కేతిరెడ్డి రఘునాథే ద్రు పా
వడ కృష్ణ పువ సుకృద్యరబలంబు
మెఱి తమః గొల్లెః గొక్కర్పు మెట్ట యొద్ద
ఎమర మొకరి చి గొబ్బారి జగ్గోభు
దునిమి పదురేంద్రుఁడె శీకు దొరలఁ దటిమె
వె త ప్రబలు దు రంగయ యేచఘనుఁడు

పై పద్యమును బట్టి కొన్ని చారిత్రకాశములను గ్రహింపగలము వెలుగోటి కస్తూరి రంగప్పనాయని రెండవ కుమారుడు యాచమనాయకుఁడస్తూరి రంగప్పనాయని భార్య రామెరచారి ఆడ దువైన వేకటాక్షి అను నామె ఒకటి లాక్ష్యవ్రత కృతి కర్తయగు రామెర వె గళభూపాలుడు రంగప్పనాయని మేల్లడు యాచమనాయకుడు మహాపరాక్రమవ తడు ఇతడు విజయనగర ప్రభువైన రెండవ వేంకట తిరాయల (క్రీ శి 1565-1614) సుగ్రహమునకు పాత్రయై ఆయనొకన పె మిడి నీవము పాలి చుచు మధురా తకమున వసి చెను రెండవ వేంకట తిరాయలకు గొబ్బారి గ్గరాజు కావమరది క్రి శ 1614 లో రెండవ వేకటాక్షిరాయలు మరణి చుచు త కు న కతి లేకండలచే తన అన్న కుమారులైన శ్రీరంగరాయని తన యంతరము రాజుగ నిర్ణయి చెను కాని గొబ్బారి జగ్గరాజు ఆర్జయమును ఆగీకరిచక వెకటాక్షిరాయల రాణియు తనకు సోదరియైనన నామెకు కుమారుడు జన్మించుట ప్రకటించి తన మేల్లని రాజుగా చేయవెంచి శ్రీరంగరాయలచే తిరుగుచాటు చేసెను రంగరాయలను ఆశనికట బిమ్మను జగ్గరాజు సంతోషించెను వెలగోటి యాచమనేని పాయముతో శ్రీరంగరాయలకు మారుడగు రామదేవరాయలు మాక్రము మృత్యుముఁజనునుండి తప్పించుకొన గలిగెను పామ్రాజ్యమునందలి

పామంతులు రెండుపక్షములుగ లిచిరి కొంగరు జగ్గరాజు పక్షము వహించిరి మరికొందరు రామదేవరాయల పక్షమున శేరిరి వెలుగోటియాచమనాయకుడు దుర్భాగ్యుడగు జగ్గరాజును తెగటార్చుకొని చెను అతడు త జాపుర రఘునాథనాయకుని సాయముగించెను త జాపురము మొదటినుండియు రాయపామ్రాజ్యమునకు ఎదేయమై యుండు ట్టిదే రామరాయనరేంద్రుడు రఘునాథనాయకుడు నిజనహోదరలైన అంగపృతి రాయపూవరుడు అన్నవనాయకుడును రామెరకతచెన్నధాత్రీకుడు చెరుకు వె గళభూపతి పరమాపుడగు కేతిరెడ్డి పావడకృష్ణుడు మున్నగు వారును వారి బధుమిత్రులను తనవెట దువగా గొప్పపై నృముతో యాచమనాయకు జగ్గ భునిచై చాడి వెలెను జగ్గరాజునకు అడగా మాకరాజు వధురేంద్రుడు చెంతినాయకులను అరుదె చిరి ఉభయపక్షములవారిని కొక్కర్పు మెట్ట వద్ద పోరు ఘోరముగ జరిగెను యాచమనేని కదనమార్చాడుకై శత్రువును ఆ భ్యాకముగ దనుమాడుచు దెను ఆయన జగ్గరాజుకి అగలేక మధురచెడి దొరలు రణరంగమును డి పారిపోయిరి సమరా గణము పీనుగునెటలతోని దెను జగ్గరాజు పారిపోవుచున్న తనపై నృమును పోరు చుచు కాశ్రవులతో తయంకరముగ పోరాడి తుదకు యాచమనేని జగ్గరాజుచే అనువుల కామ ఈ యుద్ధము క్రి శ 1616 న జరిగినట్లు తెలియుచున్నది

అయ్యవనాయకుడు కదనర గమున సోదరడగు యాచమనేని పాయపడి తన భ్రాతృత్వక్షిని ప్రవర్ణి చెను వెలుగోటి వారి వంశావళియందు కస్తూరి రంగప్పనాయనికి ముగ్గురే కుమారులు చెప్పబడిరి కుమారరంగప్ప యాచమ సి గమ అనువారు చారిలో నుండిరి అయ్యవనాయకుడు అందు కవపచ్చులేదు కాని చాటుపద్యమణిమంజరి యందలి

“విజ నహోదర సి గనృపతి రాయపూవ
రాయ్యవనాయ కొ త్యక బలంబు”

అను పద్యపాదమున సి గనృపతి రాయపూవరుడు అయ్యవనాయకుడు అనువారు యాచమనాయనిని సోదరుగా చెప్పబడిరి నర తినియ మనునామాంకరము గల రామరాజీయము అను గ్రంథమునందు అయ్యవనాయకుని పేరు అయ్యవ అనికలదు. ఈ గ్రంథ రచయిత అందుగలవెంకయ్య ఈయన యాచమనేనిని గొబ్బారు జగ్గరాజు కుమ జరిగిన యుద్ధ

మును మహాభారత యుద్ధముతో పోల్చెను (రా-రా-158 వద్య) రామదేవరాయలు ధర్మరాజు సింగవృత్తును భీమ సేనుడు రాయగృతి అరుసును అయ్యన్న చెప్పగృతులు మూడేయులు ఇతర రాజులును రాటపాంచాలాక్షులు రఘునాథ నాయకుడు శ్రీకృష్ణుడు చెచువీరవృ యాచర మాక రాజులును దుష్కాసు శకుని శల్య కర్ణులును జగ్గరాజు దుర్యోధనుడు - అను రీతిగ ఆయన చమత్కరి చెను కాని ఈ యుద్ధమున ప్రధానపాత్ర వహించిన వెలుగోటి యాచమ నాయని ఆయన ప్రశంసించని కారణమేమో తెలియదు ఎజ ముగా ఈసమరమున మిక్కిలి ప్రశాసమునుచూస జగ్గరాజును వదిలి రామదేవరాయలకు రాజ్యమును దక్కించిన ఘనత వెలుగోటి యాచమనేనికే దక్కుచున్నది మూడేయులలో చివరివాడుగపోల్చబడిన చెప్పగృతుడు చామెన శీముడు

కొక్కర్లు మెట్ట వద్ద జగ్గరాజునకును యాచమనేనికిని పోరు జరిగినట్లు చాటువద్యమడిమంజరిలో గలదు కాని ఈ యుద్ధము తోపూరులో జరిగినట్లు చరిత్రాధారములు కలవు కొక్కర్లు మెం వద్ద జరిగిన యుద్ధము తోపూరు యుద్ధము లోని చరమఘట్టమని భావించి విలగచున్నది కొక్కర్లు మెట్ట తోపూరు ప్రాంతమున నుండెనేమో !

తం ఆం కా

అ గో తృ

అయ్యవరసయ్య

అయ్యవరసయ్య శృతాశ్రమ ఓడిగపాంచూళా నము లలో కవచ్చుచున్నది (దహి IV వె 988) ఈ కాన నము గుంటూరు జిల్లా గుంటూరు తాలూకా యెనమదల గ్రామములోని వీరభద్రస్వామి దేవాలయములో దక్షిణ దిశ మన్న రాతిస్తంభముపై చెక్కబడి యున్నది కాననకాలము శక 1453 (క్రి శ 15:1) కాననము మొత్తము ఇరువది యేడు పంక్తులలో నున్నది మొదటి మూడున్నర పంక్తులలో శార్థాలినిక్రిడతవృత్తము సంస్కృతభాషలో నున్నది పిదప 12వ పంక్తుల వరకు నాలుగుపాదములు తేటగీతితో వొక నీరవద్య మున్నది 12వ పంక్తిలో నగము కమిళ లిపిలో నున్నది 13వ పంక్తిముది 27వ పంక్తి వరకు తెలుగు వచనములో నున్నది

కాన సారాంశము - స్వామిశ్రీ జయభక్తయ కాళి చాచన శకవర్షములు 1453 (క్రి శ 1531) జగు శేంటి వంశన సంవత్సర శార్దవదశమిది 10 (దశమి) సోమవారము

నాండు రాయన అయ్యవరసయ్యవారు కొడవీటి ఎ హాస నము పాళించ గాను అయనసేజుడు ? బొమ్మనాయ డు వీరేశ్వరునికి ప్రాకారముఖమ ఓములు సమన్వి చెను ఆయన మరది బాచా వీరయ వదకము గర్వద శ్రీచింతామ్మా నాయ డు వీరేశ్వరునికి సాగించిన భోగరాగాలు అమృత క్లు మొదలైన ధర్మమున్న స్థా మూర్త్యులున్న యెవ్వరు సాగిం తుర వారి పాఠాలు మాతలమీందను డును అనివినబొమ్మయ కటు లంమేతు దై సేవచేస్తున్నా డు

చై కాంచమున గ వచ్చు కొండవీటిపాలకుడగు రాయనం అయ్యవరసయ్య రాయ ముకొడమరుకు (కొండమరాజు) కు జ్ఞాతియో లేక సోదరడో లేక సుఖడో అయియు దువని తెలియచున్నది రాయ నము కొండమరుకు మహావీరుడు విజయనగర సామ్రాజ్యధిపతియైన శ్రీకృష్ణదేవరాయల కడ ఆతడు మహాసేనాధిపతిగ ను చెను శ్రీకృష్ణదేవరాయల పూర్వదిగ్వియ యాశ్రమలో కొడమరుకు మిక్కిలి ప్రధాన పాత్ర వహి చెను లక్ష నైన్యమునకు ఆతడు అధికారియై బీజాపూరులూను అడిగోహాపై దండెత్తి తురుష్కువీరుల మట్టుపెట్టి విజయగును సాధి చెను శ్రీకృష్ణదేవరాయల ప్రధానామాత్యుడైన సాళువ తిమ్మరు య్యగారికి రాయ ము కొడమరుయ్యయు తిమ్మరు య్యకమ్మడగు గోవిందరాజు అను వారధివుడు చెడు చేతులవటివాను రాయల అజ్ఞచే తిమ్మరును క్రిశ 1515లో కొడవీటి ముట్టడి చి నమరమున ప్రశాసనపత్ర గజపతి నోడిచి ఆదుర్గమును స్వాధీనము చేసకొనెను కొడవీటి రాజ్యమునకు తిమ్మరును ముత్రిత మేల్లుడగు నాదిద్ద అప్పామాత్యుని పాలననిగ శేరితాను యుద్ధమున రాయలకు సాయ మొనరింప నేగెను ఆపిద ప్రముముగా కొండవీటి పాలనము క్రిశ 1531 నాటికి రాయ ము అయ్యవరసయ్యవారి వశమైనది రాయలవారు తనకు సమర గమన కడిభుజముగ తోడ్పడిన రాయనము కొడమరుసయ్యగారి న తుప్పిడై ఆయనకు భువగు అయ్యవ రసయ్యగారిని కొండవీటి పాలకునిగ నియమించుట ఊహించుట కవకాశమున్నది లేక అయ్యవరసయ్య కూడ రాయల వారి నైన్యమునకు దండనాధుడై ఆయన కె తయో సేవచేసి యుండెను గాన కల్పవృక్షముగా ఆయనకు ఇట్టి పాలకవదలి లభి చెననియు భావించి విలగచున్నది రాయనమువారు బ్రాహ్మణకులజాతు మంత్రిత్వము నెరవేటలోను భద్రము

ధరించి కదనర గమన దూకటలోను రాజ్యమును పాలించుట లోను కడు సమర్థులు అయినట్లు మనకు చరిత్రవలన తెలియుచున్నది

శ్రీకృష్ణదేవరాయల రాజ్యకాలమున క ఐదు గ్రామములలోని మల్లికార్జున దేవరకు (మల్లేశ్వరస్వామికి) రాయసము అయ్యవరుసయ్య రాయ ము కొండమరుసయ్య వారి పుణ్యమునకై జలువెట్టి అను గ్రామమును రాస మొనరి చివట్టు దక్షిణహిందూశాసనములలో గలదు (ర హిం IX నెం 518) ఈ శాసనకాలము శక 1447 (క్రీ శ 1565 , పార్థివ న వత్సరము ఈ శాసనమును బట్టి కొడమరయ్య శ్రీకృష్ణదేవరాయలు విజయనగరపాత్రాజ్యము పాలించునపుడే అనగా క్రీ శ 1526 కు పూర్వమే మరణించిట్లును ఆయ పుణ్యమునకగాను ఆయనపుత్రుడో లేక జ్ఞాతియో లేక పోదరుడో అయిన అయ్యవరుసయ్య జలువెట్టి అను గ్రామమును కంబిదూరులోని మల్లికార్జునస్వామికి మల్లేశ్వరస్వామికి) రాసము చే నట్లును మనకు విశదమగుచున్నది కాని కొండమరుసయ్య రాయల మరణానంతరము కూడ విజయనగర ప్రభువగు అయ్యవరదేవరాయల చెంత ప్రధానమంత్రిత్వము వైరవినట్లు అనగా శక 1488 (క్రీ శ 1541) వ్లనరంవత్సరము వరకు సకేవుడై యుండినట్లు తిరుపతిదేవస్థాన శాసనముల రిపోర్టు 198వ పుటలో కనవచ్చుచున్నది కంబిదూరుగ్రామములోటి అనంతపురము జిల్లా కల్యాణదుర్గము తాలూకాలో నున్నది కల్యాణదుర్గమునకు ఇది 18 మైళ్ళ దూరమున నున్నది ఈ గ్రామమున దు మల్లేశ్వర దేవాలయము కలదు దేవాలయ ముఖమటవములోని లోపలి కప్పుపై రాజమీద మిక్కిలి ను దిగమైక కమలము చెక్కబడి యున్నది అదు చేతనే ఈ గ్రామమును పూర్వము కంబిదూరు అని పిలిచెడి వారట అదియే క్రమముగా కంబిదూరుగా రూపొందినదని అనంత పూరు థెయిర్స్ అండ్ థెస్టివల్స్ అనుగ్రంథమున 82వ పుటలో గలదు

అయ్యవరుసయ్యవారి సేవకడు చి బొమ్మనాయడు ఇతడు వీరేశ్వరునికి ప్రాకారము ఖమలటవములను నిర్మించెను ఈయన మరది యగు తాదాలవీరయ వీరభద్రేశ్వరునకు కడకమును మర్పించెను - పడకం - క రథూపడం - అని అనగా హోరము మధ్య నుండెడు రత్నములు పొడిగిన బిళ్ళకు పడకమని ఛేరు వీరేశ్వరుడనగా వీరభద్రస్వామియనిభావము

ఎవమదల గ్రామములోని వీరభద్రునకు చినబొమ్మన ప్రాకార ముఖమంటామలను ఆయన బాసమగడి వీరయ పడకమును నమర్చి చెను శాసనమున కనవచ్చు అమృతవళ్ళు అమృతము కు నై వేద్యము అని అర్థము ఎవమదల గ్రామము గుంటూరు మండలములోనిది పూర్వపుకొండపిటి రాజ్యమున గుంటూరు వెల్లూరు మండలములు కలవు శాసనమునందలి సంస్కృతకల్లోకిము వలనను సీసవద్యము వలనను కొన్ని విశేషములు తెలియవచ్చుచున్నవి చినబొమ్మన శ్రీమన్మల్లయ చిన్నబొమ్మవృతతిః శ్రీవీరభద్రేశ్వరః అని కల్లోకమున వర్ణింబడెను దీ వలన చిబొమ్మననాయడు ఎవమదలగ్రామమునకు రక్షణాధికారి అయ్యు మల్లయ కమారుడనియు వీరభద్రుడు భక్తుడాయు తెలియచున్నది ఈతడు శక 1458 న దన సంవత్సర భాద్రపద శుద్ధ దశమి సోమవారమునాడు మిక్కిలి ప్రేమతో "తన నాధుడయ్యన దండనాయక నక పుణ్య బుగా ని బుధులు వోగడు" ట్లుగా మల్లనరనాథు చి బొమ్మ మనుజునిభుడు" ఎవమదలవీరన్న కిరపుగాత్రాకార మును భోగ రాగంబులనుపు"అచి" నాడు దీనిని బట్టి అయ్యవరుసయ్య దండనాయకుడై ట్లు స్పష్టమగుచున్నది దడ నాధుడై అయ్యవరుసయ్య శ్రీకృష్ణదేవరాయని సేవించి ఆయన అనుగ్రహముచే కొండపిటి రాజ్యమునకు పాలకుడై వెలుగొందెను

తం అం కా

అయ్యప్పచోడి

ఈతడు కాకతి గణపతిదేవుని గజాధ్యక్షుడైన జాయన సేనాని త ద్రి గణపతిదేవు దావచోడినాయకుని కమార్తైలైన నాగమ్మ పేరమ్మలను వివాహమాడి అయ్యవంశముతో సంబంధించును దృఢతరము చేసుకొనెను గణపతిదేవచక్రవర్తికి అయ్యవంశముతో మొదట కయ్యమును తరువాత వియ్యమును ఎట్లున భవించెనో పరిశీలించును అయ్యవంశము వారు వెలవాటి చోళులకు మిత్రులను సామంతులను అయి కృష్ణామఖద్వారమందలి దీవిని అనగా దివి తాలూకా ప్రాంతమును పాలించుచుండిరి క్రొయ్యూరు వీరిముఖ్య పట్టణము అయ్య వంశమున భీమనాయకుడు పుట్టెను జిల్లయ్య నారయ నూరయ అను నీతని పుత్రులు వెలవాటి రాజుల కాక్రతులై విశేషభృగిని పొంది పిలితో నారయ కుమారుడు పినచోడినాయకుడు పినచోడినాయకుని న తిమిడి

చావమ్మ పీరి జాయప వృద్ధి వారప అను క మూరులును వారమ్మ పేరమ్మలను కుమార్తెలను కలిగి ఈ పోదరీవ్వయమునే కాకతి గణపతిదేవుడు పరిణయమొనెడను

గణపతిదేవుడు తన రాజ్యారంభమునందే వెల నాటి విజయముచేయ నశ్వయించెను ఇప్పటి వెలనాటి చోడుల ప్రాభవము చాక్షిణి చెను తూర్పుతీరమున పెక్కుమాండలిక రాజ్యములెర్పడి దేశమున దు కే ద్రాధికారము లోపి చెను ధరణికోటయందు కొలవారును గుడిపెట్టలో చాగివారును పారసపురము అనబడు కొలనుపీడులో కొలనినాయకులను దీనియ దు అయ్యవంశీయులను ప్రబలరుగ ఉ డిరి రె దవ ప్రోలరాజు రుద్రదేవుల కాలముననే వెలనాటి విజయమునకు ప్రయత్నములు కొంతపాగి యుండెను గణపతిదేవుని కాలమున ఆ యువ్యమును ఫలనిధిని కాంచెను మూడవ గోళ రాజు తరువాత వెలనాటి రాజ్యము కృష్ణకు దక్షిణమున అదృశ్యమయ్యెను వెలనాటి పృథ్వీశ్వరరాజు గోదావరి కత్తరమున నెలకొనెను కొందరు పామంతులింకను వెలనాటి వారియ దు భక్తివిశ్వాసములతోనే ఉండిరి అట్టివారిలో క్రొయ్యూరు పాలకలైన అయ్యవంశీయులు పేర్కొన దగినవారు

శ్రీ 1201 ప్రాంతముననే గణపతిదేవుడు బహుళ నైవేద్యపర్యవృత్తై వెలనాటివిజయమునకు వెడలెను ఆతని వెంట పలపురు కాకతీయ పీఠ పామంతులు నడిచిరి నకవాటి వారు మల్యాళవారు కోటవారు వీరిలోముఖ్యులు ఈనైవ్యములు మొదట విజయవాడను జయి చెను తజవాడ మల్లేశ్వరాలయముందు నకవాటి వక్కిడిపల్లెరుదుని కాసన మొకటి కాన్చి చుచున్నది తరువాత గణ పతిదేవుని చాహునులు దివి పరిపాలకులైన అయ్యవ శియులపై పడెను ఏ న చో డి నాయకు డిప్పటి క్రొయ్యూరు పాలకుడు అతడును వీరులైన ఆతని కుమారులను కాకతీయులతో తీవ్రముగ యద్ధము చేరి కాని కాకతీయుల బలమధిక మగుటచే పివచోడినాయకని విజమును లాభించలేదు కాకతీయ పై న్యములు క్రొయ్యూరును పట్టుకొని దివి ప్రాంతమును కొల్లగొల్పెను దివిపీఠమును జయించుటలో మల్యాళుల చౌడసేనాని గొప్ప శౌర్యమును ప్రదర్శి చెను గణపతిదేవు డాతని పరాక్రమము నకు మెచ్చి ద్వీపిలంఠాక అను బిరుదొంగెనని తెలియు చున్నది

కాకతి గణపతిదేవుడు అయ్యవంశీయులను జయించినను రాజ్యకలంకజ్జడగఁగఁచే వారిని తనకు అనురక్తులుగ చేసుకొనుట మ చిదని గ్రహించి వారి రాజ్యమును వారికే ఇచ్చి వేసెను ఇంతేకాక దివిపాలకులతో బాంధవ్యమును కల్పుకొనుటకై పివచోడినాయకుని కూతుళ్ళను పెద్దియొడెను వారి సోదరులైన జాయపనాయకుని తన గజనైవ్యమునకు ఆద్యతుడుగ చేసుకొని గౌరవి చెను ఈజాయపసేనానియే నృత్తరత్నావళి యను మున్దిద్ద వాట్లకాశ్త్రగ్రంధమును రచించెను జాయపుడు తనక ద్రి గౌరవాద్ధమై చేత్రోలు పట్టణమునందు కాళ 1152 అనగా శ్రీళ 1230 సంవత్సరమున చోడేశ్వరలింగమును ప్రతిష్ఠి చి అలయమును కట్టి చెను దాని పోషణమునకై మోదుకూరు గ్రామమును దానము చేసెను దివి విజయము శ్రీళ 1211 సంవత్సరమునకు ముందే జరిగి యుండవచ్చును

• • • • •

అయ్యవ్య కవి

నల్లగొల్ల వరకవి అయ్యవ్యకవి ప్రసంగము మొకంత ప్రాత సంపుటములలో లభించుచున్నది మొకంతి సంగ్రాహకులు వెంకటగిరి పీఠంలో చేసిన భీమవరం అగ్రహారీకులైన నల్లగొల్లవరకవి వెంకటరామన్న గారిని నందర్ని చి వారి కుటుంబ చరిత్రను అడుగగా ఈక్రింది వృత్తాంతము వారికి తెలుపబడెను

“మా గ్రామమునకు వుండు దాన వక్త్రం బహదరు అవాంతరంలో రోయింది పూర్వం మా కూటప్పదైన నల్లగొల్లవరకవి అప్పయ్యకవి ఒంటిమిట్ట రఘనాధస్వామి వారి దగ్గర వరం ప పొందించుకొని గొల్పూరి జగ్గరాజు ఓబరాజు గారి మీద కృతులచెప్పి పాలకి మొదలైన బహుముఖులు తీసుకొని వెంకట్రాయలవారి ఁచేరితో విద్యప్రకటంచేసి రుష్టకవుల గర్భాంగ మొనరించి సంగీత పాపాత్మముల చేత మెప్పించి యీ అగ్రహారం దానవక్త్రం కూడావారితో నంపాదించి అనుభవిస్తునచెను దాని కుమారుడు శత్రుసంహార శతకం చెప్పి పేషాచలస్వామి చేత వరం తీసుకొని పీఠాతి ఆయన కుమారుడు గోలకొండరాజును మెప్పించి గోలకొండలో జయంత్యంమొన కొండప్ప ఆయన కుమారుడు చందకాశ్త్రం చేసిన వెంకటరామప్ప ఆయన కుమారుడు కవలయానందమును తెలిగించిన లింగప్ప ఆయన కుమారు

దడు పార్వతీపరిణయ చెప్పిన సీతారామరూపు ఆయన కుమారుడు వె కట్రామన్న దరు చ్రాసిన పురుషుల పారంపర్యంగాను అగ్రహారాన్ని అనుభవిస్తున్నాము

చై కళనమును బట్టి నల్లగాల్వ వరకవి అను పండిత కవిన శము తెలియవచ్చుచున్నది మీరు స పాదించిన భీమ వరము అగ్రహారము నెల్లూరు జిల్లా వె కటగిరి తాలూకా నెమ్మళ్ళపూడి ఎర్నాలో కలదు ఈ గ్రామము ప్రస్తుత జనాభా 874 కవుల వ శవృక్షమును క్రి దివిధముగా నిర్మి చవచ్చును నల్లగాల్వల వరకవి

అప్పయ్యకవి — కూటస్తుడు రెండవ వెంకటవతి
రాయలకాలము 1555 1614

సీతావతి — శత్రుసంహార శతక నిర్మాత

కొండప్ప — గోవిందలో జయంతము
చేయించెను

వెంకటరామరూపు — ఛందశ్శాస్త్ర రచయిత

లింగప్ప — కువలయానందము తెలిసిగించెను

సీతారామరూపు — పార్వతీపరిణయ రచయిత

వెంకటరామన్న — మెకంజీ సంగ్రహములకు వంశకథ
నము చెప్పిన పురుషుడు

విజయనగర సామ్రాజ్య ప్రసిద్ధిని పొందిన ఈవిక్రమకవి వంశము సాహిత్యచరిత్రల తెక్కినట్లు కాన్పించదు చారిరచనలను నష్టప్రాయము లగుట విచారకరము ఏమైనను కృష్ణ దేవరాయల యుగము నందే కాక అనంతర విజయనగర చక్రవర్తుల కాలమున కూడ విద్వాంసులు కవులు పోషి ప జడిరనటకు నల్లగాల్వ కవుల వృత్తాంతమే తార్కాణము

ఈ వంశనామ మందలి వరకవి అనునది లింగదు కావచ్చును నల్లగాల్వల అనునది ఇంటి పేరుగా తోచును ఈ కుటుంబముగారు నల్ల కాలువ తీరమునుండి వలస వచ్చిన వారగుటచే నల్ల కాలువ వీరికి ఉపపదమైనది నదులపేర్లు ఇంటి పేర్లుగా ఉండుట తెలుగువారిలో కలదు గోదావరి పెన్నా రెయ్యెరు వంటి ఇంటిపేర్లు మనలో వినవచ్చుచుండదు పండిత జనపరులలో నెవ్వరైనా గూటుంబమునకు నెవ్వరైనా

అను ఉపపదము ఒక కాలవ బద్ధుర మీరు విననుచుండే కలిగిన దని చెప్పుదురు నెహను అనగా చిన్న యేసు లే కాలువ అట్లే నల్లగాల్వల వ శము వారిని ఆ యి టి పేరు నల్ల కాలువ ఒడ్డున నివసించి వచ్చు చే ఏర్పడియుండును ఈ నల్ల కాలువ ఏదియో నిర్ణయింపకుమరకుతాదావములులేవు

నదరు వంశమువారి చరిత్రను అన్వేషించుకు ము దు వీరి సవ్యాసము చేర ప్రముఖుల వృత్తాంతము పశ్చిమ దగును నల్లగాల్వల వారి కూటస్తుడైన అప్పయ్య విగారు వె చ్రామన్న వారి కచేరిలో విగ్రహప్రతిష్ఠ చేసి అగ్రహారము దానపత్రము వారిచేత సంపాది చేసట ఈ వె కట్రాయలు పెనుగొండ చంద్రగిరి ముఖ్య పట్టణములుగా విజయనగర సామ్రాజ్యమును కాపాడిన ౭ డవ వెంటటతిరాయ మహారాజు అని గుర్తించు సులభము క్రి క 1555 1614 సంవత్సరముల నడుమ విజయనగర చక్రవర్తియైన ఈయన రాజ్య కాలమున రాయలసామ్రాజ్యము ముగియు మారు మహావైభవముతో వెలిగి శ్రీవృక్షదేవరాయలనామ స్వర్ణయుగమును జ్ఞాపి తెచ్చును కాళికోట యుద్ధము యొక్క దురకామాతము నుడి కోల్పోని రాయలసామ్రాజ్యము శతృభీరమై గోల్కొండవాని కృష్ణకు ఉత్తరమున తరిమి వేసినది సామ్రాజ్యమునకు నవజీవనము వచ్చినట్లే భావించెను వె కట్రతిరాయులు కవులకు విద్వాంసులకు కళాకారులకు అసభ్యకముగా అగ్రహారములమున్నగునవి బహూరి చేసెను దురదృష్టవశమున ఈమహారాజునకు ఔరంగజేబు సంతానము లేక డెను గొల్కొండ జగ్గరాజు (ఓరిరాజు కుమారుడు కావచ్చును) సోపరి కాయమ్మ రెండవ వె కట తిరాయల పట్టపురాశి ఈమెకు సంతానము కల్గినచో సామ్రాజ్యము మేనల్లుని ద్వారా గొల్కొండ జగ్గరాజు అధీనములోనికి వచ్చి అతనిని విజయనగర స్థాపనాధ్యక్షుని చేయుదును జగ్గరాజు అతని సోపరిమున్నగువారు కుట్రచేసి పెద్దరాజుకి కుమారుడు పుట్టిన తతంగమును దింపించి వెంకటవతిరాయలకు నిజము తెలిసయి తనరాణిని చిన్నబుచ్చుట కిష్టము లేక మూకత్వము పరచించెను కాని మరణశయ్యపైనున్న వె కట వతిరాయలు గొల్కొండ జగ్గరాజు మేనల్లుని అనంతర వారసుడుగా చేర్చి క తన యన్న కుమారుడు శ్రీరంగవిక్రమరాయలను తన వారసుడుగా నియమించెను

గొల్కొండ జగ్గ రాజు మున్నగు వారు తమ వ్రయత్న

ములు ఫలవగ్గతు వగచి శ్రీరంగ చిక్కిరాయల ఓటుం
మును ఒక్కనిదగు వెగ్గి వాతమార్గిరి వెబుగోటి
యాచవనాయడ స్వామిభక్తి పరాయణుడై రాయవంకాం
కర వగు ఆ యొక్క ఎల్లవానిని కాపాడి వాగిని హా
నము ఎక్కి చరిత డీత హి యెను ఈ ఎల్లవానరు రామ
దేవరాయలు త జాపూరు రఘునాథరాయలు యాచవనాయ
ని దుర్భవము కు తానట అయ్యెన వధురనాయకులు
స్వామిద్రోహులై జగ్గరాజు పక్షము నహి శ్రీ శ 1819
ప్రాతమున తోపూరు నహిమున ఇరు పక్షములవారిని
ఘోర యుద్ధము జరిగి జగ్గరాజు పక్షము పరాజయము దెను
రామదేవరాయలు 1819లో టూలిపిక్కుడయ్యెను

వె కలఁతిరాయలచే కను గొల్పారు జగ్గరాజుచేను
సన్మా మలు పొ దిన ల్లిగాల్వ అయ్యవ కవి 1665 - 1820
డను వరికై ని చెప్పవచ్చును ఈకవిశ్వరదు వె కటపతి
రాయలు మెప్ప చి ఖివర అగ్రహారము నంపాది చెను
ఈతడు రచి చిన కృతులేవియో చెప్పబడలేదు ఈవంశము
వారు మొదలు కడ ను దలమునకుండిరి కావచ్చును అయ్యప్ప
కవి ఒ ఓపిట్ట రఘువీరని వద్ద వరమును పొ దె ట ఈతని
కమారదు సతా తి తిరు తివె కళేశ్వరునిచే వరము పొందె
నని చెప్పబడినచీరు తిరు తి ప్రాంతము కువచ్చియు దురు
సితా తి వి శక్రం హారకతము చెప్పెను ఇదియుతెలియ
వనుట లేదు తరుమ్ములు హి దూదేవరాయలమలైచాడి
లి వగు భక్తలై వారు కేపుని లోధించును శతక
ములు చెప్పుడి ఈ యగమున ఆచారము "వైరి వరర హ
న హాది వారి హ అనుమకటముతో వెడితిన న హాదివార
సి హాశతక వీశోవకు చె దను ల్లిగాల్వ సతావతీకవి శతృ
సంహారకతము జల్లి దగునేమో తెలియదు

సీతా తి కమారదు కొ డ్దా గోల్కొ డ రాజును
మెప్ప చి గోల్కొ డలో జయస్త కము చేయించెను సీతా తి
తాజయైన అయ్యప్పకవి శ్రీ శ 1800 ప్రాతము వాడగ ఓచే
అయన వడమలగు కొ డయార్కడు శ్రీ శ 1850 - 1880
ప్రాంతమువారు అగను ఇది గోల్కొండ పల్లెను అబ్బలా
కతముపా (శ్రీ శ 1628 - 70) కాలమని చెప్పవచ్చును
అబ్బలా కతముపా విద్యాప్రియుడై యు దెనని వివరచ్చు
చున్నది తెలుగులో పరికవికానామహుడని చెప్పదగిన
శ్రేష్ఠయ్యగారు ఈపాడుపా ఆస్థా మును పరిరక్షించి ఆశనిపై

కొన్ని పదములుచెప్పి నన్న సము పొందెనని చెప్పుచున్నారు
సల్లిగాల్వ కొ డయ్యకవి సాహిత్యవిజయములు సాధించి
జయస్త కమెత్తి చుట విశేషము ఇట్లే ఈ వ శములోని తరు
వాలివారు "దిగ్భాస్రమును కవలయానందమును (అలం
కార కాస్త్రగ్రంథము) పార్వతీ పరిణయ కావ్యమును ప్రాసి
గణకెక్కిరి శి తటి వివృత్తుటుంజము యొక్క రచన
లేవియు ఇ తవరకము వె క రాకుండుట సాహిత్యము కు
లోపము అయ్యవ కవిని ది వె ట్రానున్న వరకును 6 తర
ములు గడచినవి ఈ వ్యవధిని మనము 200 సంవత్సరములని
భావించినచో మొక జీ న గ్రాహకలకు స్వకుటు బ వృత్తాంత
మును వినిచి చిన ల్లిగాల్వ వె కట్రానున్నగారు శ్రీ శ 1800
సంవత్సర ప్రాంతమున జీ యుండుట ఉపవృత్తుచున్నది

ఇచ్చట ఒక చిన్ని పయము పరిశీలి పవల యున్నది
సల్లిగాల్వచారి దానవక్రము బహదరు అవాంతరములో
వీయినట్లు వె కట్రానున్న చెప్పెను బహదరు అవాంతర
మనగా -మిగి అని పింపవలె యున్నది బహద్రరు అను
నది ము ల్లిగాల్వ నవాబులు ధరించు గౌరవ డము 18 వ
శతాబ్దిమున దు తెలుగు దేశములో ఎన్నియో అవాంతరములు
(రాజ్యకల్లోలములు) జరిగినవి మొట్టమొదటిది గోల్కొండ
కుతుబుషాహా వ శమును అంతమొ ది చి మొగలు సరచా
రులు ఆ ద్రప్రాతమును నిర కుళముగ పాలించుట ఆ
కాలములో ప్రలు చెక్కు కడగ ద్లకు పాలయిరి ధ సా అను
యవన సరచారదు హి దూవజలను రాక్ష స్తముగ ఎడి చి
దమ్మిల్లిని గడి చెను బహదరు అవా తిరిము ఇదియైన
కావచ్చును లేదా ప్రారాబాదు నిజాముల వంశ స్థాపకు
డైన మొదటి ఆ పుజా 1743 సంవత్సరమున మరణము
నొ దెను ఆతని కమారదు వార్జ గుకను మనుమడగు
ముజుర్జ గుకను ప్రారాబాదు సంహారమును ఎయమై
కలహామేర డి దేశమున దు అలజడి కలిగెను కడప
కర్నూలు వాబులు కుట్రున్న వీరిని ఒకరి తరువాత ఒకరిని
హతమార్చిరి ప్రేంచి తూర్పు ఇ డియా కంచెనీవారు దూర్గే
వాయకత్వమున ప్రారాబాదు రాజ్యక్రాంతిలో చేయిచేసిరి
అలజడికి కారకలైగి విదేశీకంపిని వారిని ప్రజలు క విదే
బహద్రరు అని వ్యవహరించుచుండిరి కావున ల్లిగాల్వచారి
అగ్రహార దానవక్రము ఈ కల్లోలములలో ఎప్పుడో నష్టమై
యుండను

కొ వెం

ఖం ద రం

అయ్యరాజులు చూ బయ్యరాజులు

అయ్యలమంత్రి

రావెల అగ్రహారాధిపతియగు అల్లాడమంత్రి కుమారుడు అయ్యలమంత్రి ఈయన తల్లి పేరు చిట్టాంబిక ఈమె గుంటూరుకొమ్మచివుని పుత్రిక కొమ్మచివుడు ఆంధ్రమహా భారతకర్తయైన తిక్కనసోమయాజీ పుత్రుడై ట్లు తెలియుచున్నది ఈయన నియోగిశాఖకు చెందిన బ్రాహ్మణుడు వీరి భారత్యాజన గోత్రము మడికి గ్రామ నివాసులగుటచే వీరికి గృహనామము మడికివారని ఏర్పడినట్లు తోచుచున్నది ఈయన భార్యని గాంధీక ఈమె ఆత్రేయగోత్రపతివైతన పేరయమంత్రి కుమార్తె అయ్యల సింగాంబికలకు సింగన అనంతుడు వారయ అను తనయులును ఓంయాంబిక అను పుత్రికయును జన్మించిరి అయ్యలమంత్రి మతులలో పెద్దవాడగు ఎంగన గొప్పకవిగా భ్యాతి వహించెను ఎంగనకవి వద్ద పురాణోత్తరఖండము భాగవత దశమస్కంధము జ్ఞానవానిష్ఠ రామాయణము నకల నీతిసమృతము అనుగ్రంథములను ఆంధ్రమున పద్యరూపమున రచించెను జ్ఞానవానిష్ఠమున తన తండ్రినిగూర్చి తెలుపుచు మడికి సింగనకవి పీఠి లో షట్సాక్షరపద్యమును వ్రాసెను

ఆత్రేయగోత్రపతిత్ర పేరయమంత్రి

పుత్రి సింగాంబికః బుద్ధ్యాపాద్వి

వెలయ వివాహమై వేగి దేశంబులో

వేపారు రాజును హేంద్రపురికి

నధిపతి తొయ్యెట్టి యనపోతభూపాలు

మ త్రియై ప్రాజ్యంపవలం బొదలి

యొప్పార గౌతమ యు త్తరశతమున

మహానీయమగు పెద్దమడికి యందు

స్థిరకరారామకతులు మక్షేత్రములును

తెక్కు లార్జించి నీతకీర్తిః తె పు మీగిలి

యథాలిఖ ద వ్నదాతనా వననిః బరఃగె

మధురగుణధర్మః డయ్యలమంత్రి వరుడు

ఈ పై పద్యమువలన అయ్యలమంత్రి వేంగిదేశము నందలి రాజును హేంద్రపురాధీకుడైన తొయ్యెట్టి అనపోతభూపాలుని చెంత మంత్రియై వెలుగొందినట్లును గొప్పసంపదలు కలిగి

యుండినట్లును గోదావరికి ఉత్తరముననున్న పెద్దమడికి అను గ్రామమునందు గొప్ప తోటలు మ చివాలములు సంపాదించి నట్లును నిరంతరము సర్వులకు అన్నదానము చేయుచు అన్నదాత యని పేరు పొందినట్లును మనకు తెల్లమగుచున్నది అయ్యలమంత్రి మంత్రిత్వము నెరవన ఆ బోధభూపాలు దెవడో తెలిసికొనవలసిన యావశ్యకమున్నది దీనికి ముందు అప్పటి చారిత్రక పరిస్థితులు కూడ గ్రహించుట అవసరము

కాకతీయ సామ్రాజ్యము క్రీ శ 1828 తో అంతరించి యననహస్తగతమైనది కాకతీయ రాజ్యమును కూలద్రోసిన ఎమ్మట మహమ్మదీయులు వివరీకమైన పరమకర్షణముతో హైదరాబాదును హైదరాబాదు ప్రజలను నిర్వాహిణ్యముగా అణచి వేయ వారంబించి స్త్రీల సౌఖ్యము కును ప్రజల గృహదన క్షేత్రాదులకును రక్షణములేదు అది హిందువులకు మహా వివేకర పరిస్థితి అనాటి ప్రజలస్థితి గంగాదేవి రచించిన మధురావిజయమును సంస్కృత కావ్యమువలనను ఇలిస్ లిఖితాక్షరము మహమ్మదీయ యాత్రికుని వ్రాతమూలము మ అనితల్లికలువచేసే కానము వలనను ఇతర సమకాలికుల రచనల వలనను తెలియనగును ఇట్టి ప్రజల కష్టముగను నముద్దరింప సేగుడెచి అవతారమూర్తియో అనునట్లు ముసుమారి వంశమునకు చెందిన ప్రోలయనాయకుడు అరుదెంచెను ప్రోలయనాయకుడు ప్రతాపరుద్రుని సేవలో నొకడు ఇతడు మహావరాధ్రమవంతుడు ఇతడు వేంగీవిషయ నివాసియైన పోచినాయకుని కుమారుడు ఇతడు తనకు తోడుగ కొందరు రెడ్డివీరులను వీరకంఠులగు దేవ కామ రాజనాయకులను ఎనకండ్రికొడుకులను కావయ మున్నగు వారిని తమ్ముడగు ఎరపోతనాయకుని సాయముగగొని తురుష్కులను పారద్రోలి కృష్ణా గోదావరి మండలములకు తాను అధిపతియయ్యెను

ఇతడు యవనావస్థాకములైన అగ్రహారములను తిరిగి బ్రాహ్మణులకు అర్పించెను ఆపశ్చాలమున నష్టమైన హిందూ ధర్మమును తిరిగి ఇతడు ఉద్ధరించెను ప్రజలకు కటికెప్పువలె కాపాడెను ఈవిషయము విలసతామ్రకావసమున సమగ్రముగ వర్ణింపబడినది ఈతడు క్రీ శ 1820 నుండి 1838 వరకు రాజ్యము నేలెను ఈతనికి ఎమ్మట ఈతని ఎనకండ్రి యగు దేవనాయకుని కుమారుడగు కావయనాయకుడు రాజయ్యెను ఇతడు అన్నయగు ప్రోలయనాయకునియొద్ద రాజ్య సమర

శంకరముల పాండిత్యమును సంపాదించెను ఇతడు అపారలబ
మును సంపాది చుకొని చెడ్డేమిలు వద్దనాయకులు తనకు
అందగా నిలువ యవనులను పారద్రోలి పూర్వపు కాశీయ
పామ్రాశ్వామి నంతయు తన అధీనములోకి తెచ్చుకొని
పాలింపబోడగెను ఈతడు శ్రీ శ 1888 నుండి 1889 వరకు
ఓరుగల్లురాజ్యము లింతటకెలియుచున్నది ఇతడు గోదావరికి
శీ తరమున నున్న గోదావరి మండల ప్రదేశమును పాలించు
టకు త కు ప్రతి ధిగ తన వినతంధి రాజనాయకుని కుమారు
డైన అనవోతానాయకుని నియమించెను అనాటికి ఈప్రదేశ
మునకు తొయ్యేరు రాజధానిగ నుండెను తొయ్యేరు నేటి
చోడవరము దివిజములో నున్నది కొంతకాలము తరవాత
తొయ్యేరునుండి రాజధాని రాజుపేండ్రవరమునకు మార్చు
లెదెను అనవోతభూపాలుడు తొయ్యేరురాజధానిగ మొదట
పాలి చుఁచే తొయ్యేటి అనవోతభూపాలుడు అను నామునచే
వ్యవహారి పఠిండుచు డెను అయినయే రాజుపేండ్రవర
పురాధిపతియై ను అయినకు తోలుతన క్రము చిర తొయ్యేటి
అనవోతభూపాలుడు అనుచేరు మాత్రము స్థిరముగ నిలిచి
పోయెను ఈ అనవో భూపాలుడు నొద్దనే అయ్యలమంత్రి
నచివోత్తముడై యుం డి రాజకార్యములను మిక్కిలి
ప్రజ్ఞతో నెరవేర ను మునుమూరి కావయనాయకుడు
శ్రీ శ 1893 నుండి 1893 వరకు ఓరుగల్ గి రాజ్యమును
పాలించెను అయి చే ప్రసిద్ధిగ నియమింపబడెన అనవోత
భూపాలుడును అనవోతభూపాలుని మంత్రియైన అయ్యల
మంత్రియును ఆకాలము నాటి వారిని మనకు స్పష్టమగు
చున్నది

పద్యమును గవనమృచ్చ పెద్దమడికి యమ గ్రామము రాజ్యముపాంధ్రవరమునకు అక్కోయదిన గోరావరికి ఉత్తరమున "దిమైక్క" దూరమునఉన్నది అగ్రామమును నేడు మడికి యమమాత్రమే పిలుచుచున్నారు కాకతీయరాజ్యమును పాలించినవశాయనాయకుడు గు టూరుమండలవాసి యని తెలియుచున్నది అయ్యలమంత్రి త ద్రియగుఅల్లాడమంత్రిరావెలగ్రామనివాసి యనిజ్ఞానవాసిష్టమున దలి"భూపారమగు కోటకూమిలగృష్టా ది దక్షిణ తటమున ధన్యలీల నలరారు రావెల యమనగవోరము తనకేకభృగృంథులుగా నేలచుండి" అను నీన పద్యపాదములవలన తెలియుచున్నది రావెల గ్రామము గు టూరుజిల్లా గుంటూరుకాలాకాలో మన్నది అలాడమంత్రిచుమా

యదగు అయ్యలమంత్రియు కావయనాయకులును అనవోశ
 భూపాలుడును గు టూరు మండల వాస్తవ్యులగుట చేతను
 అయ్యలమంత్రిసామర్థ్యము వాగుగా వెలంగినవాడగుటచేతను
 ఆ వోశభూవిభుడుతనకును త్రిగా అయ్యలమంత్రిని వర్పరచు
 కొనెను ఆ వోశభూవతి చెత అయ్యలమంత్రి మమూరు
 ఇరువది సంవత్సరములు మంత్రియై మనినట్లు తెలియచున్నది
 ఈతడు మొదట రావెల గ్రామములలో నివసించినను తుద
 కిదిని నివాసము గోదావరి మధలమునందలి పెద్దమడికి
 గ్రామము అగడచే వీరి గృహవాసుము క్రమముగా మడికి
 అని స్థిరపడిట్లు ఊహ వలెగుచున్నది ఈతని పుత్రతత్నము
 మడికిని గనకలియని సుధివహి చుటయేదానికి తార్కాణము

అయ్యలము త్రి క డ్రియరు అల్లాడము త్రి రావెల
గ్రామమున ఓక కోవెలకట్టి చి అందు గోపానాధుని ప్రతి
వీ చిట్లు "అ దుఁ గోవె : గట్టి గోవి దు వెన్నఁ గోపీకా
నాధుని బ్రతిఁ గోరి చే" అను జ్ఞాపాపస్తము నందరి వీతిక
లోని నీ గన వ్రాత వలన తెలియవచ్చుచున్నది కట్లు ముడికి
చారు చాకలై ధర్మవరులై ప డికవులై నవివోత్తములై
వెలగొందిరి

శం బం డ

అయ్యలరాజు రామభద్రుడు

అయ్యలరాజు రామభద్రకవి రామాభ్యుదయమును మహా
ప్రబంధమును రచించెను ఈ మహాకావ్యపు అశ్వాసాంత
గద్యము ఈవిధముగా మున్నది

“ఇది శ్రీమహాంటి మిట్ట రఘునీరకతక నిర్మాణ కర్మక
జగదేశ్వారిమిట్ట అయ్యలురాజు తిప్పయవనీమి వర్ణితా
ధావ పాత్ర అక్కయమాకవ్యుత్ర పరిశీలకమిద్ద రామా
మజుతక నిర్మాణక మర్మముమ్మది వరచాచార్య కలాపవీణ
పాత్రోహ్మదయవద్దాదిపిక శ్రీరామకద్ర రామకద్రకవి
వదీత తె న రామాక్షులయ ౨మ మహావనిధిం బు”

ఈగద్యమువలన రామశ్రదధి ముక్తాశ తిప్పయవసినీ
కాశవర్జితన్ని తండ్రి అశయామాత్యుడు గురువు ముమ్మడి

వరచాచార్యుడు అని ఎకదమగన్నుది మరియు నికడు
అటుల యోగిత్రాహ్నుడు అపస్తంభయాత్రుడు

రామభద్రకవి తన గోత్రమును ఎట్లటను చెప్పకొన
లేదు కాని ఈయన వంశీయుడగు అయ్యలరాజు వారాయణా
మాత్యుడు తన హ వి కతి కావ్యమున దును అయ్యల
భాస్కరకవులు తమ రెడ్డిమతకాస్త్రము "ందును తిన్నయ
మనీషియు రామభద్రకవియును మ పూర్వీకలని చెప్ప
యున్నారు ఈకవులది తోడి వ్యవ గోత్రమైనప్పుడు రామ
భద్రకవి గోత్రముకూడ అదే యక్షుల న్ని దేహము

ఇక రామభద్రకవి ఇంటిరు వయసున విమర్శకులు
ని భాషిప్రాయము అను కిరియున్నారు కొందరు వీరి
యి భిక్షు అయ్యలరాజు వారసగా మరికొందరు రాయకవి
వారసిరి అడిగిడికాదు పుత్రేటివారని అన్యులు ఎదూపించి
యున్నారు

రాయకవియగు అయ్యలరాజువంశ్యు యు ఎన్నక్క
విదు పుత్రిక అయ్యలరాజు" అని రెడ్డిమత కాస్త్రవచనము
కలదు అయ్యలరాజు క్య" అనుటన అయ్యలరాజు
వారసు దిన కనామవేయని అయ్యలరాజు మొదలకొని
తత్పంశతి వార డదను అయ్యలరాజువారే య"యును
ఈపా వచ్చును

రాయకవివారసునది ఈ ధముగా ప్రచారమునకు వచ్చి
యు డను అయ్యలరాజు మొదట రాయల స్థానకవి పదవి
న దుకొని యు డను రాయకవికా గా రాయల ఆస్థానకవి
అని చెప్పొనట సులక్షమే అయ్యలరాజు రాయకవియై తన
కుమారుడు (తిప్పయ్యకు ఆస్థా ను దు ప్రోచి చటకై వీలు
కల్పి చి యు డను వాటినుడి ఈవ శమువారికి రాయకవి
వారసు చేరు పర ఎరగా వచి యు డను అయ్యలరాజు
మూపురముడగుట వలన అయ్యలరాజువారిని కూడ వ శ
వామముగా వ్య పారమున అి యు డవచును

ఇక పుత్రేటివారసు ది ఎట్లు ప్రచారము కు వచ్చినదో
విచారింప వలసి యు న్నది రామభద్రకవి వ శీయులైన
చారెవ్వడును తమ వంశవామము పుత్రేటివారని పేర్కొని
యుండలేదు ఐను రింగమగుట కివ్యక్త యు గణ వరపు
వెంటకవియు ఇతనిని పుత్రేటిరామభద్రయ్య అని వ్యవహ
రించుటవలన ఇ చుక విచారం వెలెను ఐవః రామభద్రకవి
పుత్రేరు అనుగ్రాహమునందు నివసించియుండ వచ్చును
దానిని బట్టియే పుత్రేటి వారని గ్రంథ్యమొనర్చి యుండురు
కాని నిజమునకు అది అతని వంశవామము అగునో కాదో

తెలియదు

మరియును సకలకథాసారసంగ్రహమును ర చి చిన
రామభద్రుడను రామాభ్యుదయ ప్రబ ధమును రచించిన
అయ్యలరాజు రామభద్రుడును ఇక్క రేయని కొ డరు కాదు
భిన్నులని మరికొ డరును పలుంధముల అభిప్రాయములు వెలి
బుచ్చియున్నారు

క్రీ శే లక్షణరావువ తులుగారు బ్ర శ్రీ వీరేశ
లింగమువ తులుగారను ఇద్దరు రామభద్రు లొక్కరే యని
“సకల కథాసారసంగ్రహమును” రచించి ది అయ్యలరాజు
రామభద్రుడే యనియును అభిప్రాయపడిరి

కాని ఆంధ్రకవికరంగిడి కారులు మాత్రము ఐక్యము
నంగీకరింపక వారిద్దరూ భిన్నులనియే అభిప్రాయపడిరి అందుకు
వారు చూపిన కారణములు ఇట్లున్నవి

1 రామాభ్యుదయము వందలి అశ్వాసాంశగద్య
మునకును సకలకథాసారసంగ్రహము వ డలి అశ్వాసాంశ
గద్యమునకును మిక్కిలి భేదము కన్పించును సకలకథాసార
సంగ్రహముం లి గద్యము ఇట్లున్నది- “ఇది శ్రీరామభద్ర
ప్రసాదలెత్తి కవిత్యమహాభ్యుదయారంభ కారదనక్కుదిమిత్ర యావ
స్తంభసూక్రపాత్ర కాశ్యపసగోత్ర పవిత్ర రామభద్రుడిముద్రా
భద్ర రామభద్ర ప్రడిత లైన సకలకథాసారస గ్రహము”
ఈగద్యరచనక అయ్యలరాజు రామభద్రుని అశ్వాసాంశ గద్య
రచనకు చాల భేదమున్నదనట సాష్టము

2 అయ్యలరాజు రామభద్రుడు తోడివ్యవ గోత్రుడు
సకలకథారామభద్రుడు కాశ్యపన గోత్రుడు

3 శ్రీకృష్ణదేవరాయలు కవిని సకలకథాసారసంగ్ర
హము రచింపుమని పేడిట్లు ఈక్రి డి వాక్యములలో కలదు

“ఇట్లు కీర్తిప్రసాదురుంధరు డగు కృష్ణరాయ నరపాలా
ఖండలు డు మ్న లిది పురాతన మహాకవి విరచిత ప్రబ ధం
బల వేషించి భగవద్భక్తి పాగడిమలగు రాజశ్రేష్ఠుల
వృత్త బలు ప్రసిద్ధ బలగట్లుగా బ్రకస్తకథలు విస్త్రం
బుగా ఎలకూచి సాహిత్యలక్షణ చిత్రకవిత్వ ప్ర కా వం బు
లొక్కొక చోటం గనుడ రచియింపవలయు నని ప్రార్థించి
మరియు నిట్లనియె”

ఈగద్యమునందు “ఎలకూచి సాహిత్యలక్షణ చిత్రకవిత్వ
ప్రకావ బు లొక్కొక చోటం గనువడ రచియింప వలయునని”
శ్రీకృష్ణదేవరాయలు ప్రార్థించి ట్లు కలదు ఎలకూచి

యనగా ఎలకూచి బాలసరస్వతియై యుండును అయ్యలరాజు రామభద్రుడు ఎలకూచిబాలసరస్వతి స్త్రీ స్త్రీ పూర్వీకుడు పూర్వీకుడైన రామభద్రుడు తన తరువాతి కాలమువాడైన ఎలకూచిని స్మరించుచు అస భవముగదా! అడుచేసే రామాభ్యుదయ కర్త సకలకథాసారస గ్రహకర్త ఇరువురునూ భిన్నులే ఇక కృష్ణరాయుడు తనీ గ్రథము రచింపుమని కోరి ట్లన లకథా సారస గ్రహమున చ్రాయట గ్రథమునకు గౌరవమును కూర్చుటకోరకు కవిచే క ప్రయత్న ముక తప్పదు

4 అదియునుగాక రామాభ్యుదయము స్వక త్రగ్రథము అందు ఇకరల అనువాదములు కాని అనుకరణలుకాని కాన రావు సకలకథాసారస గ్రహము స్వక గ్రథము కాదు ఇందు ఎక్కువభాగము ఇకరకవుల ననుసరించి నల్లే తోచును ఈ స్వభావము అయ్యలరాజు రామభద్రునకు లేదు

బ్రాహ్మ వండితుకు కూడ సకలకథాసారసంగ్రహమును గూర్చి ఇట్లు అభిప్రాయమును తెలిపెను

This is an illiterate poem of no merit What ever parts are superior are stolen from other authors

రామభద్రకవి నివాసభూమి కడపను దలములోని ఒంటి మిట్టయను గ్రామము ఈతడు కాను రచించి రామాభ్యుదయ మహాకావ్యమును గొబ్బూరి నరసరాజు కంఠి త మిచ్చెను నరసరాజు ఆశీయు రామరాజుకు మేరల్లుకు రామరాజు తన సోపరి ఓటమను గొబ్బూరికొడరాజు కుమారుడు తిమ్మరాజుకవిప్పి వివాహము చేసెను ఆ ద పతని తనయుడైన నరసరాజు రామాభ్యుదయ స్మరింపకర్త కాళ 1478వ సంవత్సరమున ఆ జనేయస్వామి కొంత భూమిని నరసరాజు దానము చేసెనట్లు కడప జిల్లాలోని తోదూరు గ్రామమున కలను కావుర రామభద్రకవి కాలము కూడ అదే అని నిర్ణయింపవచ్చును అట్లయినచో అతని కాలము క్రీశ 1550 ప్రాంతము అనవచ్చును

అదియును గాక కవి ఆశీయరామరాయలను వర్ణించు సందర్భమున కూడ నదానందరాయలను స్మరించియుండెను ఆశీయ రామరాయలు నదానందరాయని కర్ణాట రాజ్య సేనాసమున నిల్వినది క్రీశ 1548వ సంవత్సరము కావుర నదానందరాయని స్మరించిన రామభద్రుని కాలము క్రీశ 1550 అనుట యుక్తియుక్తమే కాగలదు

మరియును ఆశీయరామరాయల మూడవ కుమారుడు తిమ్మరాజు క్రీశ 1551 లో రాయమారు వద్ద మహమ్మదీయుల నోడించి రామూరి దుర్గపాలనము స్వీరి చిరట్లు చారిత్ కాంక్షము రామభద్రకవి కూడ ఒక క దవద్దములో రామూరి తిమ్మవిభుగ రామూరుడై నిరంతరము అనుమ రామూరి తిమ్మరాజుని స్మరించు చేక రామూరు దురవి యాంతము ఇంచుమి చు క్రీశ 1555 ప్రాంతమున రామాభ్యుదయమును రచించెనని ఊహ వచ్చును కనుక ఇది కూడ రామభద్రుడు క్రీశ 1550 వాటి వాడను ఊహకు ఊహి బోయుచున్నది

హ వ

అయ్యల సోమయాజుల గణపతి శాస్త్రి

గణపతిశాస్త్రిగారి యింటిపేరు అయ్య సోమయాజుల వారు ఈయన క్రీశ 1878 వ సంవత్సరమున విశాఖపట్నం జిల్లా కలవరాయి అను గ్రామమున జన్మించెను ఈయన తండ్రి పేరు నరస వాశాస్త్రి తల్లి పేరు నరసమా ల నరస వాశాస్త్రిగారు గొప్ప పండితులు మహా విద్యాపాఠకులు నరసమా ల మహావిద్యవేత్త ఇట్టి యుక్తము ప్రదంపకులకు కుచీరాం శ్రీమతా గోపా యోగ శ్రీధర్మిణియతే అను ట్లు గణ తియను కుమారుడు జన్మించెను కుళ్లపక్ష కళాం ఓనివలె గణపతి దినదినాభివృద్ధి నొందుచు డెను గణ తికి పది సంవత్సరముల వయస్సు వచ్చెను అప్పటికే అతడు కాశీదాసు కావ్యక్రయమును పూర్తి చేసెను కవన మల్ల తొచ్చెను తోటిశాస్త్రమున ప్రవేశము సంపాది చెను పంచాంగమును చ్రాయటలో శ్రోత విధానమును కనుగొనెను అతడు ఏక సంధాగ్రాహి అతనిమేధాశక్తి గురువులకే అచ్చెరువు కలిగి చుచుండెను వాశాస్త్రి గణపతికొక దుఃఖమునంప్రాప్తించెను అతని తల్లి పరవసించెను ఈ కోరికను అతనిని కొంత తప్పి బుచ్చేసెను ఆయినను మనస్సును దిట్టపునరచుకొని అతడు విద్యలనభ్యసించెను అతని పత్రంధన యేట ఆయనకు వివాహము జరిగెను సరసకవి కావికారుడుగ గణపతిభార్య నుద్దేశించి భృంగసందేశము అను కావ్యమును చ్రాసెను ఈ కావ్యము సంస్కృతభాషలో మదాక్రాంత వృత్తముతో నొప్పి ట్టి పోడకవర్షియుడగు గణపతి కావ్య కాస్త్రేతిహాస ములను సంపూర్ణముగ చదివెను. హిమవత్సగాగ్రమునుండి క్రిందికి దుముకుంగగా నిర్వహింప నదృశ్యమైన అశుకవిశ్వమును

న స్కృతమున అతడు చెప్పబడినాడు త ద్వివలన మహా
మంత్రోపదేశమును బొంది యతడు అంబ దొడగెను అయి
నను అజనముతో ఆయనకు తృప్తి లగులేదు లోకము నశ్వర

చిత్రము 24

అయ్యల సోమయాజి గణపతి కావ్య

మను విషయము అతని వనమున కలక పెట్టుచు దెను
వీడియో అపూర్వ విషయమును తపముచే సాధించు వలయు
నని అతని యంతఃకర్షణ యాతనికి బోధించుచు దెను ఈ
సంఘర్షణను న అతడు సాంసారిక భోగములవసరికొనించెను
వానిక భువనేశ్వర శక్తిములలో నాలుగు సంవత్సరములకు
తైగా అతడు తపమొనర్చి కొన్ని అపూర్వపులను పొంది
చెను

అ గాకా దేశమునందలి నవదీప్తమున పండితులకు నిల
యఁగ్గు ప్రతినవత్సరమవట విద్యత్సరికలు జరుగుచుండును
అదే కావ్యపండితులు అవటికి వచ్చి విద్యద్యోషిలో పాల్గొని

తమ వాద ప్రతివాదములను ప్రదర్శించి పారితోషికములను
బడయచుండురు అది క్రీ శ 1900 ల సంవత్సరము నవ
దీప్తమున వండిత పరిక్షలు జరుగు ను వర్తమానము గణపతి
చెవిసోకెను వెటనే ఆ వండిత రీతలలో పాల్గొనుట కాతడు
నవదీప్తమునకు బోయెను విద్యత్సరికలో అకువుగా నతడు
చెప్పిన న స్కృత శ్లోకములు ఘృణలను ముగ్ధుల నొనర్చెను
పరిక్షకులు అతని యాకుధారాకవిత్వా పాక్షవమునకు మెచ్చి
కావ్యకంఠ అను బిరుదము వాతని కొనిగి నత్కరించిరి
కావ్యకంఠుడనగా అకువుగా కావ్యములల్లువాడు అను నర్థము
గోచరించుచున్నది చెన్నపురిలో (మద్రాసు) నారాయణ
మదర్శనుడను గొప్ప పండితుడుండెను గణపతి అట్టి మహా
పండితు లో వివాదమునకు సిద్ధపడెను నిమనమునకునాలుగు
శ్లోకముల చొప్పున ఇరువదియైదు శ్లోకములు సంస్కృతమున
అకువుగా చెప్పి బోటిలో నారాయణుడరర్థము నోడించి
స్వర్ణ సంహారాలములను (ఇంగారు కడియములను) అతడు
జవలమానముగా పొందెను ఆయన క్రీ శ 1902 న అరుణా
చల శైత్రమున కరిగెను అరుణాచలము పేటి తమిళనాడు
రాష్ట్రముననున్నది అచ్చటవర మేశ్వరునిఅకుధారగా నిహాత్ర
శ్లోకములతో ముడి చి యవటి పండితులను మెప్పించెను వారి
ప్రేమకు పాత్రుడై అతడు ఒక సంవత్సర కాలము అశైత్ర
మున అధ్యాపక వృత్తిలో మండెను అటువీపుట నేలూరులో
వాలగు సంవత్సరముల కాలము తెలుగుపండిత పదవిని అతడు
విర్యహించెను నేలూరు నేటికమిళనాడురాష్ట్రములోని ఉత్తర
అర్కాడు జిల్లాలో మున్నది

అరుణాచలము గొప్ప పుణ్యశైత్రము అందు బ్రాహ్మణ
పామి యను పేరుగల రవణునిపార్శ్వమోనియె చాలకాలము
ముండితవ మొంద్యుచుండెను అతడు మహాతేజస్వముడు
గణపతి ఈ మహావహుని సందర్శించి యాతనివలన కొన్ని
తపస్సుల ధమైన అనుభూతులను గ్రహింప న కల్పించెను
క్రీ శ 1907 న అతడు అరుణాచలమున కేగెను గుహాశ
ర్వాగమున నిమిళిత శేత్రుడై తప మొనర్చు బ్రాహ్మణ
స్వామిని గణపతి దర్శించెను ఆయనకు పాష్టాంగముగ ప్రణా
మిల్లెను పవిత్రగోత్ర సంభవుడననియు గణపతి నామధేయుడ
ననియు తెలుపుచు అతడు తన సందేహ విషయములను
బ్రాహ్మణస్వామిని వృద్ధిచెను స్వామి కనులు తెరచెను
అతనికి బదులు వలక లేకపోయెను స్వామి కంకనాళములు

ఎండిపోయి వి గణపతిని స్వామి పరిశీలి చిహ్నమైన కుప్పి చిన స్వామిని కిర వాళములు అర్చిములయ్యెను అందుండి క్రమముగా వాగ్రథము పయనమయ్యెను అదియే ఉపదేశ వాక్కు ఆ వాక్కు అనిర్వచనీయమై ది దాని యర్థము వేదా తులక యెరుక ఇవతి ఆచార్యమును గ్రహించెను తపఃవరమునకు స త్ప వి కరమగు నిర్వచనము ఆ వాక్కు న దు గణపతికి లలి చెను బ్రాహ్మణస్వామి గణపతిని నాయన అని నంబోధి చెను క్రమముగా గణ పతికి నాయన అను వాచము సర్వవ్యాప్త మయ్యెను ఎద్ద గురువైన బ్రాహ్మణ స్వామి అనుగ్రహము గణ పతిపై స పూర్వముగ ప్రసరి చెను అట్టి ఎద్దగురువును దర్శి ప జేసినది తన నిత్యోపాసనియైన ఈశ్వరియే ఈశ్వరి అనర్వాణమైన కరుణకు అతడు అబ్బుర పడెను వెటినే ఆశువుగ అనేక క్లుప్త శ్లో మంత్రో నతడు ఈశ్వరిని స్తుతి చెను ఆ వెనుక అతడు సిద్ధునివలన పొ దిన సవ్యో దేశమచే మంత్ర జప తంత్ర యోగ స్థాన ములు త కు స హరి ప బడిన విధమును తెలుపుచు నొక గ్రంథమును వ్రాసెను అదియే ఉమాసహస్రము అను పేరుతో నొప్పెను ఉమాసహస్రగ్రంథ మొకవేదా త మహా కావ్యము రసవంతములును మధురములుగు సంస్కృ శ్లోక ములతో చక్కని యల కారములతో నిదియొప్పెను స్తుతి ఉపనిషత్ కావ్యకై లలలు అతడలగ్రంథమున పొందునర చెను భోగిని విరాగిని జేయునట్టి దాగ్రంథము ఆ ఎమ్మట గణపతి తపస్తత్వమున తెలుపు ము క్రమమునకు కవచముగూడ ఋషులు కల్పి చి యందురని గ్రహించెను ఆ కవచము అతనికి బోధ పడ లేదు అతడు తపమొనర్చి ఆ కవచమును బడయనె చెను రేణుక అను దేవతను అతడుపాసి చెను రేణుక ప్రత్యక్షమై మ క్రకవచము వాతనికి అనుగ్రహి చెను ఆపాటమండి అతని జీవితములో గొప్ప మార్పు వచ్చెను తన జీవిత కేవలము ఆ ఐయ వేదార్థమును దెలిసొనుటకు వినియోగి ప నతడు సమకల్పెను అతడు సమాధి నిమగ్నుడై అనేక కివ్యామళ పములను పొందెను ఆయన త స్సుచే నిగూఢమైన వేదార్థ మును గ్రహించెను కపాలభేదన ఎద్ది గూడ ఆయన పాధించెను కపాలభేదన ఎద్ది యనగా బ్రహ్మరంధ్రమును పగల గొట్టుకొని ప్రాణిచాయువులు పైకి వెడలొట్టు చేయు యోగము అఖ డ బ్రహ్మతేజస్సుతో ఆయన వేదార్థనిర ప్రకాశించెను తనదర్శనానుభవములను బోకమునకు అందించు

టకు ఆయన అనేక గ్రంథములను రచించెను అట్టి గ్రంథములు తెబ్బిది అయిదుకు పైగా కలవు ఆ దులో ముద్రణభాగ్యము న దగలిగిని వాలుగు స్రంథములు మాత్రమే ఆయన గ్రంథము లలో మ కు వరచుగా స్తోత్రములు మాత్రముల కూర్పులు విమర్శ లు క వచ్చుచు డను ఇట్టి గ్రంథములలో మిక్కిలి ప్రబోధాత్మకమైన గ్రంథము భారతవిమర్శ అనునది ఇందు ఋగ్వేదమున గవనచ్చు భారత చరిత్రా శములు రూపొందింపబడినవి ఉపనిషత్తుల పైను బ్రహ్మసూత్రములకంటెను మించిన వేదాంతార్థమును బోధించు గ్రంథ మొకటి ఆయన రచి చెను అదియే రమణగీత అనుగ్రంథము రమణమహర్షి యొ గిన బోధోపాదము ఇ దు ని డియ్యుది

కావ్యక రుడు (గణ పతి) అట్లు అనితర సాధ్యమైన తప ముచే ప్రభావితుడయ్యెను రాజ యములయందు గూడి తన మనమ ను 17 రి ఎజేసెను గా ధీమహాత్ముల బో న అనిని రా కీయములొనికి అక్కరించినది తత్ఫలితముగా ఆయన క్రీశ 1924 న కాంగ్రెసు స స్థితోచేసెను తమిళరాష్ట్ర కాంగ్రెసు కమిటీకి అతడు ధ్యక్షుడయ్యెను ఈ క్రొత్తపదవిలన ఆయన తత్ఫలార్థము గ్రంథరచనమునకు గొప్పఅంతరాయమేర్పడెను ఆ దుచే తడు జన క్రొత్త పదవి (అధ్యక్ష పదవిని) ఆ వ త్వరమే వడలిపెట్టి కాంగ్రెసు స స్థమ డి బయటకు పచ్చెను ప్రజలలో కరుడు గిట్టుకొని పోయి ఆ ఓరానికనుమన ఎక చ మును అతడు పారద్రోలన చెను శాస్త్రియర్హులతో అతడు అసృక్యవా నివారణమ ను మర్చి చుచు పంచనచర్చ అనునొక షిడీర్చు వ్యా మును వ్రాసెను క్రీశ 1928 బో హైరాకాదు నగరము న డిల్లీ ప్రెస్ట దేవరామంధ్రభాషా నిలయము లజితోత్సవమును జరుపుకొనెను అట్టి ఎందిర్పమున ఆ ఆ ధ్రభాషా య కార్య నిర్వాహకులు మహామనియు కావ్యక రుడైన అయ్య పోమయాజుల గణపతి శాస్త్రిగారిని అధ్యక్షోపన్యాసము ఒ ర్పుటకై ఆహ్వాని చిరి అరణితోత్సవ ములు మూడు ది ములు కన్నుల ప డవుగా జరి గెను అధ్యక్షోపన్యాసమున భాషానిలయ ప్రయోజ మును గూర్చి ముచ్చటి చుచు ఆయన ఇట్లు ను చెను

“కొలది గ్రంథముల పఠనము చేసినే భాషయందు వ్యుత్పత్తి ఎద్ది చిను అంత మాత్రమున విజ్ఞానము విస్తరిల్ల జాడు విజ్ఞానాభివృద్ధికి రె దు మార్గములు గలవై మొదటిది బహు గ్రంథాపఠోకనము రెండవది వృద్ధిపేష పృథులనగా

నివృత్తబిచ్చావృద్ధులుగాని కేవలవికారములుగాను వున్నవారై యందుల నుద్ధరింపఁ జేయుటకు గ్రామములను విద్యావృద్ధులు అంగమగ్రామములలోను జేయుచున్న స్థావరగ్రామములందు యదు భగవతి యగు మహారాష్ట్ర యొక్క అధిభౌతిక స్వరూపమును గ్రహించుటకు అమె ఆధ్యాత్మిక స్వరూపము వ్యక్తమగుచు నున్న కనుక గ్రామములందు సర్వస్వవిద్యా యమునియేనానాప్రాయము సర్వస్వమును అధిభౌతిక స్వరూపముగాని ఆధ్యాత్మిక స్వరూపముగాని శ్రద్ధతో భజించిన నామె తనకు యమగ్రహించును " (రజతోత్సవసంచిక 4వ పుట 198 ము ద్రణము)

పాతకము ఏమి నైపుణ్యము చదివి ను విమర్శముగా జరుపుటయే దే యీ సర్వస్వవ్యవహారము నుద్ధరించునని విమర్శింపఁ జేసివాని కాగ్రమునకు ముద్రాపాదు రాజయోగమునకు గూడ విమర్శింపఁ జేయఁ జూచునని జిమ్మె యున్నది పాతయోగ రాజయోగ భక్తియోగ కర్మయోగాదుల వలె చదవు కూడ నోక యోగమే దానిని పెద్దలు స్వాధ్యాయ యోగమనిచెప్పుదురు యోగయంత్రముగాని కర్మయంత్రము చిత్తశుద్ధికి పాశుపుకాశాలదో అల్లె యోగయంత్రముగాని స్వాధ్యాయము "జ్ఞానాభివృద్ధికి దోడ్పడజాలదు కర్మయంత్రయంత్రము పులకాపాతకము స్వాధ్యాయమునకు యోగయంత్రము అవిమర్శింపఁ జూచునని ప్రధానములు గ్రామము నవలోకించు ప్రతివాదు ఈమంత్రమును గమనింపఁజూచునని దేశభాషలలో పాదీత్యము గలుగవలయునన్న సంస్కృతభాష తప్పక అభ్యసించవలయునని వారు బోధించుచు ఒక దేశభాషయ దలి పాదీత్యము సంస్కృతభాషయ దు పాదీత్యముండినగాని పూర్వముగాదని చెప్పిన నయ్యది అతిశయోక్తికావేదము ప్రాయముగా భరత యుద్ధములోని దేశభాషల సంస్కృతీకరణములై యున్నవనుటలో నెవ్వరిని అపరాధముండదని నేనునమ్ముచున్నాను అని తెలిపెను

ద్రావిడభాషలలో తెలుగు అన్నచో అయవకు గల ప్రీతిని ఇట్లు వెల్లడించెను ద్రావిడభాషలలో ఆంధ్రభాష సంస్కృతభాషతో తన సోదర భాషలకంటె దీ మగునంబ ధమును సంపాది చుకొని యున్నది స సంస్కృత దీప్తసమానములు ఆంధ్రభాషలో ఇమిడి యున్నట్లు ఇతర ద్రావిడభాషలలోనే కాక యుద్ధివర్ణభాషలలో గూడ మిడి యుండలేదు

అందువలన ఆంధ్రభాష మాధుర్యమునే కాక తేజోగుడుము గూడ చక్కగా ప్రదర్శింపఁజూచునని అవ్యయములు సర్వనామములు అప్పు తక్కిన స సంస్కృతవర్ణము లన్నియు ఆంధ్ర తత్వసూచకములలో గొప్పట్టుచున్నవి ఇత తత్వము కావ్యభాషము అభరతభాషియభాషలలోగూడలేదు స సంస్కృత భాషా స బ ధము వలన ముందేను వరముగాను శీత ఆంధ్ర భాషా స్వరూపము మరి త మ దరమయ్యెను పాశ్చాత్య దేశ భాషలలో శీత దేశపు భాషవలె భరతభాష భాషలలో ఆంధ్ర భాష మిక్కిలి ను దరమైనదని భాషావ్యవస్థవేత్తలు అ గీ రించి యున్నారు " ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి చు పులకు అయిన ఇట్లు ఒక సూచనచేసెను "పర్వ గ్రామముల " తెలవచగ్రామము లను నిర్మించుటయందు కవులెక్కుడు ప్రతిభను దీక్షించవలెను స సంస్కృత వాఙ్మయము నదలి వేదశాస్త్ర గ్రంథము వచనములోనికి వదలనను గావలెను "

మ చి కావ్యమును రచింపవలయునని ఆయన బోధించుచు భోజనమహారాజుతో ఒక కవి చెప్పిన మాట ఇట్లు జ్ఞానకవరచెను

"కావ్య కరోమి నహి చారుకరం కరోమి యుక్తా కరోమి యది చారుకరం కరోమి

(నేను కావ్యమును చేయుదును అయితే చక్కని కావ్యమును చేయజాలను ప్రయత్నమువలన చేయునెవల చక్కని కావ్యమును చేయ గలుగుదును) కావున శ్రమి చియ్యెను కవులు ర వక్కావ్యముల నిర్మించవలయునని ఆయన అభిప్రాయమును వెల్లడించి యదోనియములను గూర్చి ఆయన కవలెట్లు బోధ చెను "గ్రంథములను వ్రాయువాడు యదో వ్యాకరణాదియములను మన్ని య చి వ్రాయుట మంచి పద్ధతిగాదు నియమును అభ్యుదయపరచుచు పతంజలి చెప్పి యున్నాడు"

వైకరణాభాష నగర నివాసులైన ప్రజల నుద్దేశించి ఆయన ఇట్లు ఉపదేశ చెను

వృత్తాదులలో ను దిన జర్మను ప్రాచి ఇళి వారి వలె నిజము రాష్ట్రములోనున్న ఆంధ్ర మహారాష్ట్ర కర్ణాటకులు జగమశ్య ముండిననే మనగలుగుదురు లెనయెడల మ దోపమంద వ్యాధులమే "

గణపతిశాస్త్రిగారు మహాత్మ్యవేత్త యని అయన మూడవవాటి ఉపసంహారోపన్యాసమునందు ప్రస్తుతమైనది

అయ్యో! ఇంకా యీ వాళ్ళా మనలో వాళ్ళాయమను వాళ్ళును కవలనగూడా పరిచయపట్టుకొని గెచ్చి వాళ్ళాయము జన్మించుటకు ముడగా దానికాధారభూతిమలగు తగ్గములను దెలిసికొనవలయున్నది. ఇమళిమనదు మూడు ఆర్జునగెగువలమాణులగలవు. ఆటిపిసార్థిము దానినే వన్నదరు. దాని సాము శిరసు ఇకొకటి తగ్గము దానినే శ్రేష్ఠమగు ప్రాణమందురు. దాని స్థాము హృదయము మరియొకటి తైజసము దానినే వాక్కు దరు. దాని స్థాము మూలాధారము మన్నిపు వాక్కునెదు. సరమాణునే ప్రభాము గణక దాని గురించియే పరిచయపన్నాడు. ఈ తైజసవ్యాగ్రావ పరమాణువును గణ తియని కాంతికిలమి బ్రాహ్మణ్యతియని నైదికలును తెప్పెరుగు తక్షణజ్ఞులకావలసినది. సరావాక్కు ఈ పరా వాక్కు నుండి విద్యుచ్ఛక్తి పటియొక శక్తి వియలుదేరు చున్నది. అది హృదయమునకు వచ్చి ప్రాణశక్తితో గరియ గానే సరావ్యక్తిమను జూడగలగుంత ప్రకాశశక్తి కలిది యగు చున్నది. మము ఏమి కలం ము అవ్యక్తిమగా శక్తి చుచునే యున్నాము. మన తల పైర్థియు శక్తిమయ ములగానే యున్నది. ఈ వాక్కు యొక్క ప్రకాశముతో లోపల వియములు ముగించుచున్నది. ఈ వాక్కుకే శక్తి తియను చేరుచున్నది. ఈ వాక్కుక్తి జీవ్యగంగ్యముకు వచ్చి రాష్ట్రగ్రహలను వర్చి చున్నది. నైఖియను చేరు పని చున్నది. ఈ వాక్కుక్తియే వేల భావాన్ని మై ఆకాశమున తలని వ్యాపకమై యున్నది. గురిది యయ్యెను.

ಶ್ಯ ಶಿ ವ್ರೇಕರೇಫೇದಮು

ఇ ద్రోయము చేతిను మ మ చే ను అనునది బిదప
 విషయము ను అనునది చుట్టయే వైఖరియొక్క విని కనుక
 పన ఇ ద్రోయజ్ఞాము అ త ర్థ మో వైఖరిజ్ఞాము
 అంత అర్థ మే ను న్నయొక్క అ బిదప లేక కేలము
 హ్యోయముచే నే యమలను బాదాలగు ది అశక్తి
 ఈ శక్తి కియ దు జ్ఞానే ద్రోయము అ దరిని తెదవబది
 యుండలేదు ను త్రదస్వగు ప్రాచీ నహద్దుల ఈవర్గ తిని
 తెలియియే కేలమును ప్రాదుర్భవి కేయ ౧౯౪౦ కలయొక్క
 కావ్యము దు కాళ్యాణములగు ఉత్తరాయు శక్తియు
 తెదవబాద క వర్గ చే వేదముల దు వ్యక్తి తిమాత్రమే

ఋషి వర్ణియైను శక్తిమాత్రము నవ్వయై (పాఠ
 మేశ్వరమై యున్నది అగాఢవివేచన అనుభవములను తన
 భావతో చెప్పును ఋషి ఈశ్వరశక్త్యనుగ్రహిత అనుభవ
 మను ఈశ్వరశక్తిప్రేమైతత భావతో చెప్పును వేదములు
 ఋషియొక్క భాష గావున అర్థములై ను ఈశ్వరశక్తి
 సృష్టికములగాన పాఠమేశ్వరములుగూడ అగుటలో విరోధము
 లేదు శక్తి తీవాక్కుయొక్క మూమవలననే ఋషులు
 మంత్రద్రవ్య లయవారని తేనెనది సాధారణ మనుష్ఠుల
 యందు శక్తి తీ కనుటతెదక అన్వతంతమైన మనస్సు
 యొక్క అనుభవమునే అనునది చటకు తోడ్పడును ఋషుల
 యందు శక్తి తీ కనుటతెదచి మనస్సుయొక్క అచేతలేక
 స్వయముగానిండియమలకు గోచరములుకాని విషయములను
 గూడ చూడగలుగును ఇప్పుడు వాఙ్మయములోని భేదమును
 మనము గుర్తి గణిగాము మొదటిది పశ్య తీమూల మగు
 వేదవాఙ్మయము రెండవది వైశ్రిమూలకమగు లోక
 వాఙ్మయము వేదవాఙ్మయము ప్రమాము-లోకవాఙ్మయము
 యొక్క ప్రామాణ్యము యుక్తాదులవై అధారపడియున్నది

కావ శ్లో చతుకు శ్రీ గణపతిశాస్త్రిగారు రెండు ఉపాయములు చెప్పిరి ఆరు మొదటిది పూర్ణముగా చరపు కొనుట-ఇంకొకటి తపస్సు చేయుట స్వకాంగధవో కపులు త శ్లో తేనే గొప్ప బ్రథమమున రచించిరి తపోబలమువలన మూలాధారమున దలి పరావశ్శక్తి గలదై ఉపాసకని ఆనుగోచము పరాశక్తి అను హి చినవాని వాక్కునిర క్షమై సర్వతోమ ఖముగ గ్రహి చను అనేకన వత్సరములు చదివినవానికంటె కొన్ని మానములు త ము చేసినవాడే అధిక వాక్శక్తివం న్నుడు కాగఁదలఁ యెట్టి గ్రంథాలయములన్ని టి లెరుఁడుమూలాధార గ్రంథాలయము గొప్పది ఆ మూలాధార గ్రంథాలయము కు బ్రహ్మగ్రంథి యెనెడ నీగము వేయఁబడియున్నది దానిని దెరచటకు ఉపాయము తపస్సే కనుక ప్రతినిర్వాణియ్యు ప్రతిజియ్యు పాఠకడును త్రిదివము ఆ రూపక పగుత స్సుచే మూలాధారబ్రాహ్మగ్రంథి యెనెడ నీ మును తెరచటకు ప్రయత్నించును దవలయును అప్పుడు ప్రస చము ఁకటిని ఇముడుకొని తన లోపలిగ్రంథాలయము తెనెన బడను శ్రీకృష్ణదేవరాయా ద్ర కాపాలయము రచితో త్సవసంఘిక పుటలు 9 10 1928 న ముద్రితము).

కావ్యకంఠ గణపతిశాస్త్రిగారి వై యువన్యాసమును బట్టి ఆమహావహునియ దలి యోగవిద్యారవిపూర్ణత్వము శాస్త్రవైదుష్యము ఆధ్యాత్మికశక్తి లో జ్ఞానము యోగా మహిమలు పరిపూర్ణవ్యక్తిత్వము మహా సువిదితము లగు నున్నవి

ఈ మహా యుధు వా ముడు మహాముని కావ్య కంఠుడు నాయన గణపతి గణపతిశాస్త్రి యను నామములతో ఆగర్విశ్వాత్మినించెను

క్రీ శ 1898 లో గణపతిశాస్త్రి ఖడ్గపురశిష్యుల మధ్య శివమంత్రమును జపించుచు తనభౌతికకాయమును వీడి శివ లోక గతుడయ్యెను

కం ఆం కా

అయ్యలమామ్యుడు

ఇతడు ద్విపదహరిశ్చంద్రో పాఖ్యానము నవనాథచరిత్ర లక్షణదీపిక అను గ్రంథములు వ్రాసిన గౌరవ తండ్రి ఈతనికి కొన్ని గ్రంథములలో వీలయి అను పేరు కాన్పించును హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానదీపిక యందు ఎల్ల నా ర్యునిది ఈతడు వ్యవహరించు బడినాడు

“లోగడొందు పెద్దన పోకరాజునకు

దగిన తమ్ముడుయశోధమః డెల్లమంత్రి”

కాని సంస్కృతము నందు వ్రాయబడిన లక్షణదీపికలోను హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము చివరి భాగము నందును నవనాథ చరిత్ర యందును “అయ్యలమంత్రి” అనియే ఇతడు వ్యవహరించుచున్నాడు

“సింగియ మాధవక్షితిపాలమంత్రి

పుంగవుడై యొప్పు పోకరాజునకు

నమజాతుడగు నయ్యలమామ్యు

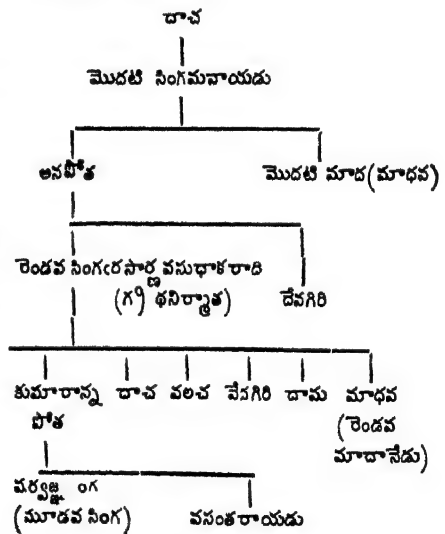
కూర్మితనయు డుత్తముడు” నవనాథచరిత్ర

గౌరవచే మూడు స్థలములందు అయ్యలమంత్రి అనియు ఆశ్క నందరసమున మాత్రమును ఎల్లమంత్రి అనియు పేర్కొనబడి యుండుటచే ఆతని తండ్రి పేరు అయ్యలమంత్రి అనియే నిర్ణయింపవచ్చును

ఈ అయ్యలమంత్రి సింగయమాధవక్షితిపాలుని మంత్రి యైన పోకరాజు మంత్రి తమ్ముడు వీరి తండ్రి పెద్దనామామ్యుడు వీరిది గౌతమ గోత్రము వీరు వీరకైపులు కాకున్నను శివారాధకులు గౌరవకవి శ్రీకైలస్మరాంతికా

భక్తుడు అయ్యలమంత్రి భార్య గౌరవకవి తల్లి పోవమాంబ ఆమె తల్లిదండ్రులు గంగాకావల్లభమంత్రి అయ్యలమంత్రి సతీమణి చుట్టాలమరఖి యిరి పొగడబడినది ఈ ద పతులకు ఇద్దరు కమారులు వారుధరణిమంత్రి గౌరవ అనువారు

వీరి కాలమేది యనుటలో విమర్శకుల యందు కొ చెము అభిప్రాయ భేదము కలదు అయ్యలమంత్రి అగ్రజుడైన పోకరాజు సింగయమాధవనరే ద్రు కు మంత్రియని చెప్పబడినది సింగయమాధవుడనగా రాచకొండ పద్మనాయక వంశస్థుడు సింగమనాయుని కుమారుడైన మాదానాయకుడు అని యర్థము వీరిది రేచెల్ల వంశము ఈ వంశమున దు సింగయ జనకుడుగాగల మాధవనాయకులు ఇద్దరు డుటచే వీరిలో ఎవరు పోకరాజుమంత్రి అనికయైన మాదానాయకుడు అని విచిత్త కలుగుచున్నది ఇందులకై రేచెల్లపద్మనాయకుల వంశవృక్షము పరిశీలించదగును

వై వంశావళిని బట్టి మొదటి మాదానాయని తండ్రి సింగమనాయకు కాక దాదానాయకు రెండవ మాదానాయని తండ్రి సింగమ కాక అనపోతానెడు మొదటి అనపోత మాధవ నాయకురే రాచకొండ నెలమ రాజ్యమునకు రూపుదిద్దినవారు మొదటి మాదానాయని కాననము శ శ 1298 (క్రీ శ 1878) నాటిది మహాబాబునగరం జిల్లా అమరవాడి

కాలాకా ఉమామహేశ్వర షేట్రీమ న దు లభించినది ఈ కాననము చివర పెద్దన పోతరాజు చేయ కలదు రె డవ మా వనాయకడు రిపార్లవసుధాకరాది గ్ర థకర్తయు సర్వజ్ఞు బిరుదా చితుడును అగు రె డవ గమనాయని అరవకుమారుడు రాచకొం డకు మీవను నలి నాగారము గాగ్రీమమునందు నాగా లి కాననము చేయి చిది దీని కాలము శక 1849 వ్లవ గ న వత్సరము అ గా క్రి శ 1427 నాగాంలి నీంగయమూడవే దుగ్గిని దేవేరి యని కలదు ఈ మాధవస్వామిలకు విద్యాంనుడై రామాయణమునకు వ్యాఖ్య వ్రాసినట్లు నాగారము కాననము చెప్పుచున్నది

పెద్దన పోతరాజు ఈ యిద్దరు మూదానాయనింగార్లలో ఎవరి వద్దను త్రిగా ఉ డెను అనునదియే చర్యవిషయము ఉమామహేశ్వర కాననము చివర పెద్దన పోతరాజు ప్రిశంస యున్నది కాని ఇది ఎక్కివత్తమని కొ డరు తోగ్గి పుచ్చు చున్నారు నాగారం కాననము న దు పెద్దన పోతరాజు ప్రిస్తావము తొత్తిగా లేదు మొదటి మూదానాయకు గొప్ప వీరుడై అ యైన అనపోతానాయనితో కలిసి రాచకొండ రాజ్యమును స్థాపించుటకు కారకుడయ్యెను తరువాత ఈ యన్యదమ్ములు రాజ్యమును విభజించుకొని అనపోతానేడు రాచకొండయందును మాధవనాయకుడు దేవర కొం డ యందును పరిపాలన చేసిరి ఇద్దరు మాధవనాయకులలో స్వత త్రిరాజ్యమును స్వతంత్రప్రతిపత్తియు గలవాడగు మొదటి మూదానాయుడే అనుట నిశ్చయము కావున పెద్దన పోతరాజు మొదటి మూదానాయని వద్దనే క్రి శ 1876 ప్రాంతమున మంత్రిసత్త ముడుగా వ్యవహరించి యుండుననుట యుక్తయ్యుక్తి ముగా ఉన్నది ఇది అ గీకరింపబడినచో పోత రాజు తమ్ముడైన అయ్యలమంత్రిని గూర్చి ఇంతకన్న విశేషములు తెలియవచ్చుట లేదు

మా దీ

అయ్యలార్యుడు

అంధ్రీవాజ్ఞయమున కాలక్రమము ననుసరించి కవి శ్రియమువారి భారతము తరువాత ప్రిముఖ్యము వొందిన గ్రంథము భాస్కరరామాయణము ఈ గ్రంథము కూ డ భారతమునలెనే ఏకకర్తృకము కాక విపకర్తృకముగా మున్నది

ఈరామాయణమును భా స్కరుడు మల్లికార్జునశట్టు కుమారయద్రీదేవుడ అయ్యలార్యుడు అను కవులు రచించి యున్నారు ఇందు వయస్సుచేతను కవికాప్రాగ్భవముచేతను భాస్కరుడు ప్రిధాను డగుటచేత ఈగ్రంథము భాస్కర రామాయణ మను ప్రిఖ్యాతిని పొందినది ఈకవియే భారత కవియగు త్కినగారి ఎకావమూడగు భా స్కరు డని చెప్పుదురు కాని యీ య శ మి కను ధృవపడలేదు

భాస్కరరామాయణమును రచించిన నలుగురు కవులలో అయ్యలార్యుడు చివరివాడు ఇతనికే అయ్యలశట్టు అను నామా తరము కలదు ఈ కవి రామాయణమున దలి యుద్ధ కాండమున 1140వ పద్యము మొదలుకొని చివరకు అనగా యుద్ధకాండంతము వరకు రచన చేసియున్నాడు ఈతడు ఈగ్రంథమున మొత్తము 1687 గద్యసద్యములను రచి చెను రచనాపరిమాణమునుబట్టి చూడగా నీ వి భాస్కరరామాయణ కవులలో మూడవవాడుగ నెన్నదగియున్నాడు భాస్కర రామాయణము పాపాడిమారుడు అ ను వా త వి కి అంకిత మైవట్లుగా చెప్పబడి యున్నది

ఈ మారుడు కాకతీయ వంశములోని రెండవ ప్రికావ రుద్దుగిని కొలువులో అగ్రవై న్యాధ్యక్షుడుగా మన్నెట్లు తెలియుచున్నది అనగా నీ గ్రంథము క్రి శ 14వ శతాబ్దమున రచితమై యుండవలెను గ్రంథరచనాకాలమునుబట్టి చూడగా అరవయితలలో ఒకడైన అయ్యలార్యుడు క్రి శ 14వ శతాబ్దము వాడని చెప్పవలసియు డును

అయ్యలార్యుని గురించి చెప్పుచు వసు అంధ్రకవులచరిత్ర ప్రథమభాగమున శ్రీ క దుకూరి వీరేశలింగముగారు అయ్యలార్యుడు ముఖ్యకవియైన భాస్కరుని పేర్ గాతుడని భావి చిరి ఈతనిని సరియైనచో భాస్కరుడను అయ్యలార్యుడు క్రి శ 14వ శతాబ్దివారే యగుదురు అనగా పాపాడిమారనికి సమకాలికుడుగా అయ్యలార్యుని భావి చవచ్చును

దీనికి భిన్నముగా శ్రీ చాగంట శేషయ్యగారు అంధ్రీ కవి తర గిడితో ఇట్లు చెప్పిరి 1141 వ పద్యము (యుద్ధ కాండమున)నుండి అయ్యలార్యుడు రచించెను ఈపద్యమునకు ముందు ఇదిమొదలు చేదగిరి నాయనింగొని ప్రే ణమున నయ్యలార్యుడు రచించినది అని యున్నది దీనినిబట్టి అయ్యలార్యుడు 1818-9 క్రి ప్రాంతమున దేవరకొండను పాలించిన చేదగిరి నాయనింగారికి సమకాలికుడుగా కాన్పించును

క్రిశ్ శ్రీ య్యగారి వాదమునఁజేటి అయ్యలార్యుడు క్రిశ్ 14వ శతాబ్ది కడఁగా మన జీం ట్లుగా కాన్పించును

అయ్యలార్యుడు రచించిన రామాయణభాగమున దలి గర్భములనుజేటి యీతడు ఉభయభాషా విజ్ఞా విశారదుడని తెలియుచున్నది. అట్టి పాదీశ్యము వహించువాడు కాని యే రామాయణమునఁజేటి గ్రంథరచనముకు ఇతడు పూనుకొనఁట సమచితముగా కాన్పించును. ఈతడు తనతాతగారు కాకల్య ములభట్టు అని చెప్పెయ్యువాడు. కాకల్యమల్లుభట్టు కాకతి ద్వితీయ ప్రకాశద్రుని అస్థానమును ఆలకరించిన మహావిద్యామడు కాకల్యమల్లుభట్టు కూడ రామాయణగ్రంథమును రచించెనయ్యు దానిని అరోవ్యముగా నిర్ణయించెనయ్యు మరి గంటి నంగచార్యులు తన రోవ్యరామాయణ పీఠికలో ఇట్లు వ్రాసెయ్యువాడు

మును రామాయణమున్ అరోవ్యముగంభవన్ మీర కాకల్యముల్లిన కానంసృతభాష తేసెనను వాల్మీకి తేనెలీనిండగా విమలైగాని ధర్మక్రిస్త నిజముగా పీఠికలై దట్టి దే

తెనుగు తేనెద నెల్లడ గవ్వలకుం ప్పాటమై యేర్పడన్ దీనివలన అయ్యలార్యుని వశమువారు పదితమ అనియము ఆదును రామాయణ రచనానక్తి కళిగినవారాయు తెలియుచున్నది. తన తాతగారగు కాకల్యమల్లుని ఆదుగు జాడలలో దీనియే అయ్యలార్యుడును రామాయణరచనమునకు బానుకొన్నట్లు భావిచవలసియున్నది.

అయ్యలార్యుని కంట్రీమేరురన హాదనియు గడ్యలోనే కలదు కాని యానానీకూడి సాహిత్యకముగా నేమైన ప్రాముఖ్యముకలదా యనుప్రశ్నకు సరియైన సమాధానము లభించదు. అయ్యలార్యుడు తన కల్పితము ఎవలను చేర్చుకొనియు దలేదు.

భారతమున ఆరణ్యవర్ణనమును పూరించిన ఎత్తా ప్రెగ్గడకవి చాలవరకు అయ్యభట్టును కొంతవరకు తిక్కన సోమయాజిని అనుసరించుచున్నాడనట సాహిత్యకు లందరెగినచే అట్లే అయ్యలార్యుడు యుద్ధభాషాభిజ్ఞము చేయునందర్భమున భాస్కరుని రచనను చాలవరకు అనుసరించుచున్నాడు అయినవలెనే యితడును ఉదాహర్ణికి కలభ వృత్తి (149) మహాజ్ఞుల అప్పలి గములు (1154) మొదలైన పదప్రయోగము చేసెయ్యువాడు.

అయ్యలార్యుడి ఉత్తమ పరిశీలనాశక్తికలదు వానరులు అంకమ దహించివెయు వృధు అందు వివసించు రాక్షసుల

అవస్థను ఎట్లు చక్కగా వర్ణిచినాడో చూడ గును

పారిది మృత్యుము గ్రోలి చొక్కెడువారును

బలనిద్రచే దొట్టుపడెడువారు

లలివాగ్రభుజులకా లలిత వస్త్రాలు

గార్భుక్ ముగ్ధగ ఖడ్గధరులు

భామలగూడి తల్పముల నిద్రతులను

బుత చారల దేర బోవువారు

బొగ మట్టుముట్టిన బోలేనివారును

గరమును ఎమ్మట గదియువారు

జేగదారాని పెగదాకి చిక్కవారు

బొదలు మిడగగ్గ తాకున బొంగులవారు

నైవలై కృత్యుల పదివేపు రిగ్గియందు

బిడటాకులకై వడి భస్మమైరి

ఇందు లంకానగరవాసులైన రాక్షసుల వ్యభావము

చక్కగా ఉహించి స్వాభావికముగా వ్రాసె నమఁటలో అతిశయోక్తి లేదు.

ఈకవికి యుద్ధవర్ణనము చేయుటయందు మంచి అభినివేశము కలదు. దానికి గొట్టగానే అతడ విగ్రహ ప్రధానమైన యుద్ధభాషాదమునే చేటియిచ్చాడు. ఉత్తమకై లిలోతెలుగును దీకారపుమాధుర్యము ఉట్టిపడు ట్లుగా పద్యమును వ్రాయుటలో ఈకవికి నేర్పు కలదు.

ఈ పద్యము లికిలింపదగి ది

మరలకు గుడె తల్లడము కూరుల దెందములోని కొట్టు ఫేచరపతి కంటిలో నెలమ పామ్యుల కొగున మన్న ఎచ్చుకూ మురులకు నెల్లవాడు మెడకటిన పాము మనిందకొటిపై బొరిబడ మన్న యామిగు బొల్పారక జేసి నీవు రాఘవా (యుద్ధ 2430)

ఆంధ్రభాగవతకర్తయైన పోతగారు వ్రాసిన మందార మకరంద అను పద్యమును ఎనెనవారు డరు అపద్యమునకు మారదల్చి మేమో అను ట్టి ఒక పద్యమును అయ్యలార్యుడు తన యుద్ధభాషాదమున రచించెయ్యువాడు

“మ చారభూజులు మగగిన భృగిఁ

లిచుమంద కాకపై శ్రోమ గులదె

లిమానన బున మెఁగెడు పానికి

వెలయఁ బిల్లెముపై వేర్కగలదె”

(భారా యుద్ధ కాం 2418 పద్యం)

ఇంత మంచపద్యములు వ్రాయ ఎప్పుడైనవాడు కానిట్టియే అయ్యలార్యుడు ఆధ్రవాక్యాయమున దలి ప్రముఖ కవుల కోవలో స్థానమును పొందియున్నాడు.

రాముడు

అయ్యలపైగడ్డ చూ అయ్యనమంత్రి

అయ్యలూరు

అయ్యలూరు కర్నూలు జిల్లా నంద్యాల తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 4 మైళ్ళ దూరములో న ద్వారా పట్టణమునందు దీనికి సరిహద్దులుగా తూర్పున న దివల్లి వడము నూనెవల్లి చాలోలు ఉత్తరమున త బళ్ళ ల్లి కొట్లాల దివిడమున మనీష పుం చాలోలు పైని ఈ గ్రామమిన్నీర్లము 4072 ఎకరములు ఈ గ్రామమును అనుకొని ఒక ట్ర కరోడ్డు పోవుచున్నది దీనికి సుమారు ఒ మైలు దూరములో కర్నూలు కడవ కాలువ పోవుచున్నది ఈ గ్రామములోని బజారులు ఎగదు దిగుడుగా ఉన్నవి

1981నంః జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో 1588 మ ది పురుషులు 1557 మ ది స్త్రీలు వెలస 8148 మ ది ఉండిరి వీరిలో 0-15 సంః వయస్సు గల 220 మ ది కాలురు 200 మ ది బాలికలు పెద్దాల్లు జాతువారు పెద్దాల్లుల తరగతులవారుకలం 808 మ ది ఇవల ఇ డ్లన్నియు ఒకే చోట గుంపుగా ఉన్నవి వీటిలో 850 మట్టి మీదెలు 6 పెక్కు అంశస్థులు గల శవనములు కలవు గ్రామస్థులలో 15 శాతమువారు వరి అన్నమును 45 శాతమువారు తొన్న అన్నమును 40 శాతమువారు ఇతరార్థములను తిందురు వీరు కాచి ిటిని త్రాగుదురు మ చిన్నీళ్ళ ఎద్దడలేదు

పాలేరు పెద్దరెడవు చిన్నరెడవు ఈ గ్రామమునకు గలనీటివరులు వీటి క్రి ద వరి ఆరిక వేరుసెనగ మిశములు మొదలగు వటలు వడుచు దాన్యమును గరిసెలలో గోడోమలలో నిలవ చేయుదురు ఫల సాయములను లారీలపై న ద్వారలకు ఎగుమతి చేయుదురు ఇవల 88 ఎకరముల చీనీ తోటలు 8 ఎకరములద్రాక్షతోట 80 ఎకరముల మామిడితోటలు 5 ఎకరముల పూల తోటలు కవు చీనీ వడ్లను దాగ్గవ డ్లను మామిడివడ్లను పూలను నంద్యాల కడవలకు రవాణా చేయుచురు స్థానిక అనవరములకు సరిపడు ఉల్లిని విడువకాయలను వడింతురు 1988-7 సంఃలో వంటల క్రింద 8418 ఎకరముల భూమి ఇవల ఉపయోగపడి వది కాలువ క్రి ద 9 ఎకరముల భూమి చెరువుల క్రి ద 78 ఎకరముల భూమి సాగు చేయబడు చున్నది 84 యిల్ ఇ జ ములు 4 ఎలెక్ట్రిక్ ఇంజనులు 115 ఎకరములకు నీటిని సరఫరా

చేసెను ఇవటి భూమిలో 1294 ఎకరముల నల్లరేగడి నేల 1772 ఎకరముల మిశ్రమ రేగడి నేల 27 ఎకరముల ఇసుక నేల 45 ఎకరముల మొరుసనేల కనిపి చును

ఈ గ్రామములో 807 గేదెలు 228 ఆవులు 90 ఎద్దులు 83 మర్షలు 83 మేలు 1409 గొర్రెలు 29 గాడిదలు 2 గుర్రములు 1175 ిట్లు ఎన్నె ప్రతిరోజు పాలు 20 లీటర్లు 9 కి గ్రా వెయ్యి 0 కి గ్రా మాము 20 గ్రుడ్లు స్థానికులు ఉపయోగి చుకొని 40 లీటర్ల పాలు 40 కి గ్రా వెయ్యి 100 గ్రుడ్లు ద్వారలకును 160 కి గ్రా మా సము నూనె ల్లి కనిపె చ్చేరి

ఈ గ్రామ ప్రజలు ముఖ్యముగా వ్యవసాయము మీద కూలిమీద ఆధారపడి జీవి తరు దుకాణాదారులు ఒట్టాలు టా గాలు ఎద్దులు డ్లు తోలువారు క పాలివారు వడ్లంగివారు కమ్మరులు కమ్మరులు తాపీపనివారు మ గలివారు చాలి వారు గొల్లలు వడ్లెగవారు కలను ఒకవల్ల మ గలను ఇది స్థానిక అనవరములకు వరిక వచ్చుచు రాతి కాక్రీ నుండి సాచి కులకు గృహములు కట్టుకొనుటకు ఎర్రరాయి లెంఱుచును వ్యవసాయదారులకు సరిపడు కూలిల దొరుకుదురు

అయ్యలూరునకు 3 మైళ్ళలో నంద్యాల రైల్వే స్టేషను ఉన్నది గ్రామములో కంకరోడ్లు చుట్టరొడ్డు ఉన్నవి దీనిని పొరుగు గ్రామములతో తారరోడ్లు కలుపుచున్నవి ప్రయాణ ములకు రెండుగురవు బ డ్లు 180 ఒం పెద్ద బిడ్లు 10 రె ఇడ్ల డ్లు 5 క పై ిట్లు ఉపయోగపడు చున్నవి

ఈ గ్రామములో రాచి పోస్టాఫీసు ఎలిమె టరీస్కూలు ఉర్దూ ఎలిమె టరీ స్కూలు ఉన్నవి ఇది వ చాయతీపాలన కల గ్రామము ఇవటివంచాయతీకి ఆదాయము రు8482 80లు ఇవటివంచాయతీ గ్రంథాలయము సహకారసంఘము కలవు ఇవల సహకారసంఘము కి మండి గ్రామస్థులకు అప్పలిచ్చినది ప్రైవేటుగా అప్పలిచ్చువారు కూడ కలరు 12 కిరాణిదుకాణ ములు రె దుకాఫీహాట్లకు ఒక కిక్కి సిగరెట్టు సోదా దుకా ణము 2 ప్రైళ్ళపావులు 2 ఇకర పావులు గాగ్రిముముతో ఉన్నవి వతురోగాలకు నాటుచై ర్యము చేయువారుకలరు

తంతికార్యాలయమునకు శైలిఫోనునకు కళాళాన చదువులకు 4 మైళ్ళలోనున్న నంద్యాలకు గాగ్రిముస్థులు పోవు దురు పురుళ్ళ అనుసరికి అనరల్ అనుసక్రికి వలపులు

అను తొలి కోర్టులకు వీరిజిష్టాగ్రు అప్పీనుకు నంద్యాలలో గాగ్రవస్తుల పోవుదురు

ఈ గాగ్రములలో కోదండరామస్వామి నీలకంఠేశ్వర స్వామి ఆ జనయస్వామిల దేవాలయములు శంకరస్వామి మఠము ఒకనునీడు కలవు ఈ దేవాలయములకు 94 ఎకరముల మెట్ట ఒక ఎకరము మాగాణికలదు మనీదునకు 101 ఎకరముల మెట్ట ఉన్నది

ఇచ్చట శిథిలమై కోట ఒకటికలదు న ద్యాలము న దన చ గ్రనర్తి పాలించినారట పూర్వము ఇచ్చట అవోబిల మతాధిపతు లు డెడివారట

చూ శ్లో

అయ్యవంశము చూ అయ్యవనచోడి

అయ్యవారిపురము

అయ్యవారిపుర ప్రళా చాటుపద్యముణిమ జరి రెండవ భాగమున 251 వ పుటలోని యొ పీ మూలికలో గనవచ్చు చున్నది ఈ పీ మూలిక మమారు 78 పాదములతో వొప్పు చున్నది ఇందు దేవూరిరెడ్ల పరాక్రమము వర్ణితము పంట వింశయియైన పేటకృష్ణారెడ్డిని సంతోధించుచు నప్పటికాలపు కవి యొకడు చెప్పిన పీఠమూలిక యిది విష్ణుదేవునిపాదమున బుట్టిన గంగకు సైదోడని పేరుగా చివరివ టవ శము ఇట్టివ శ మున యెల్లెన్నజని చెమ ఈతనికి అయ్యన్న కృష్ణప్ప పేరప్ప వాగన్న గంగప్ప రంగప్ప అమనార్యురవనయులకలరు బహుళ కాలముననే జిల్లికంద్రులు గతి చుటచేతవో యేమో వీరిని మేమామయగు దేవారెడ్డి చెన్నారెడ్డి వెంచి పెద్దతేనెను ఈసోదరపట్నమున పేరొ దినవారు నలుగురు మాత్రమే కృష్ణప్ప దేవూరికోటకు ప్రభువు గ గన్న రంగప్పలు కదనహం వీరులు నాగన్న కడ కూరుడు వీరికివనకండ్రి పెదకృష్ణారెడ్డి ఇకడు మహాకూరుడు వీశాపురపాచాపుల ప్రతిధి గోల్కొండ నవాలు అధీనములోనున్న కోటలు మట్టడించుచు మార్గమున మన్న అయ్యవారిపురమును తగు తెల్లెను ఈవృత్తాంతమును చెప్పుటకు ఎందు అనాటి రాజకీయములనుగూర్చి ముచ్చటించుట మిక్కిలి అవసరము

క్రీ శ 1650 తో విజయనగరపామ్రాజ్యము అంత రించెను యవనులు ఆపామ్రాజ్యమును ఎవరికి దక్కినది వారు కలిసిచిరి అట్టివారిలో పెద్ద భాగస్థులు గోల్కొండనవాలు

వీశాపూరునుల్లాములు విజయనగరపామ్రాజ్యములోని మార్పు భాగము అనగా నేటి గు టూరు నెల్లూరు కడవ ఒత్తూరు కర్నూలు అనంతపురము జిల్లాలు మిళనాడు రాష్ట్రము నందలి చె గల్పట్టు ఉత్తర ఆంధ్రాడు జిల్లాలు గోల్కొండ సుల్తానుకు దక్కినా వీనికి పడమట దక్షిణము ఇచ్చ రాజ్యము వీశాపూరునుల్లానుకుదక్కినది ఇట్ల యవనప్రభువులు రాయ రాజ్యమును ప చక్రొన్నము జ దొరులకు పొత్తుకునరక నిరంత రము కలహమునకు కాలద్రవ్యులు దిరి అనాటి గోల్కొండ సుల్తానుప్రతినిధి నవాలు యెల్లదు హ న్మహమ్మదుమీర్ జమ్లా అమనాడు జాపురమువారి తిప్పి భాన్ మహమ్మదుఅనునగు ఇతనికి భాన్ భావ అనువీరదము కలదు ఈవిరుదనామముతో నీతడు విలు బడచుండెను గోల్కొండ రాజ్యమునకునుధేయులై వెలుగోటివారు వె ట్టిగిరిని ద మెరలవారు గళాస్థిని చెంతి పరి రవదేశములను పాలి చుచు దిరి వీరి అధీనులులోనున్న మధురా యము కడగుడిపాళెములు వేల గోటియాచమ నాయునినికి దేవూరు మటము క చి పూనపల్లి మున్నగు కోటలు రామెరల వె కటప్పనాయనినికి చె దియు దెను పీఠ మూలిక సంతోధనమునకనవచ్చు పేటకృష్ణారెడ్డి దేవూరికోటను పాలించుచుండెను వీరు గోల్కొండసుల్తాను అనుయాయులు అనాటి చె జిడుర్గారి తి అ బరభానుడు ఈయనక్రింద మురార్జుల్లి తాలోజీఅహ్మదిరావు తాజభాను కై రాజభాను మహమ్మదుభాను అను పర్ధాగుల కలరు వీరు వీశాపూరు ప్రతినిధులు భాన్ భాన్ అనుయాయులు

వీశాపూరువారు గోల్కొండవారు ఒకరిరాజ్యమొకరు కలిపిన యత్ని చుచు నమయచునకై వేచియు దిరి కర్ణా టకము మొత్తమును తమతమ అధీనములలోను చుకొనవలయు నని వీరిరువురును పేరాళతోను దిరి ఇ తతోనొ గ్గురు పుటవ అరి గెను గోల్కొండ తినిధిమీర్ జమా వీశాపురమువారికి చెంద వలినన గుత్తిదుర్గమును ఆక్రమి చెన గుత్తిదుర్గము గండికోట దురమునకు పడమట గలదు గోల్కొండ వీశాపురసుల్తానుల ఒడ విడికప్రకారము గుత్తిదుర్గము వీశాపురమువారికి చెంద వలనియున్నది ఆక్రమమైన ఈదురాక్రమణముక్రమముగా ఇరు పురినడచు దొరుకు దారిపిసి ది వీశాపురప్రతినిధి భాన్ భానుడు గోల్కొండవా రొనర్చిన దానికి ప్రతివర్యగా గోల్కొండవారి గండికోటదుర్గము నాక్రమించుటకై దండను పంపెను అంత టతో అతడు తృప్తిచెందక గోల్కొండవారి అధీనములోనున్న

ఇతర దుర్గములను అక్రమి చుటకై చె జిదుర్గాని తియగు అ బారుభానునకు అజ్ఞ యొసగెను ఆ బారుభానుడు తన అధీ నములోనున్న సర్దారులను వెంటకొని సైన్యముతో గోల్కొండ చారి అధి ములోనున్న మఠముకోటను ముట్టడించి దానిని వశ మొ ర్చుకొనెను దానిరక్షణకై దుర్గోజుప దీతుని నియమించెను మఠముకోట నేటి తమిళనాడురాష్ట్రము ఉత్తర అర్కాటుజిల్లా వందపాళాబాలాకాలో నున్నది దీనికి ఎమీ నమున చె జిదుర్గము కలదు అంబారుభాను సైన్యము పరిసర మందున్న అజ్ఞుట తెల్లూటికోటలను వశమొ ర్చుకొనెను నేటి తమిళనాడురాష్ట్రము చె గల్పట్టుజిల్లాలోనిదగు కడగడి పాళెము కంచి మున్నగు ప్రదేశముల నాక్రమించుటకై అంబారుభాను బయలుదేరెను వారికి మధ్యమార్గమున అయ్య వా పురము అనుగ్రామము కనిపి చెను ముర్కాజిల్లా తాలోజి అహాసతిరాయడు అను సర్దారులు కొంత సైన్యముతో అగ్రామ మన ప్రక్క చి ఇడ్లు దోమకొని గ్రామప్రజల కొ దరిని వధించి ఆ తఠతో తనిపితిరక అగ్రామమును దగ్గమొనర్చిరి ఈవిషయమే సీసమాలికలో ఇట్లున్నది

“అహా తిరాయ డు నయ్యవారిపుర ము

చేటలు గాల్చియు వెకుకుగాగంచి సై జగడ

మిచ్చిరి ప్ర ల్ గిలిపాట (చా ను II 251 పుట)

పాపము హతశేషులైన ప్రజలు అరచేతిలో ప్రాణములు పెట్టుకొని గ్రామమును ది పారిపోయిరి అయ్యవారిపురము నేటి కాంచీపురముకాలాకాలోని అయ్యంపేట అగునెమో అనికొండలు భావి చుచున్నారు ఇట్లు అయ్యవారిపురమును భస్మమొనర్చి అంబారుభానుడు ద దుతో కంఠనితేరెను అంత టితో అతనికి చుక్కెదురైనది అతని విజయవరంబరంతటితో అగిరియినది అతడు పట్టుకొనిన మఠముకోట రామెరల వె టపన్ననాయని వశములోనిది ఈ నికి దేహురికోటకు వగు కృష్ణారెడ్డి నమ్మినబంటు మఠముకోట సేమారకోటలు రె డును సమీపప్రదేశముననే గలవు కృష్ణారెడ్డి రామెరలవె క టపన్ననాయని సోదరుడగు ఆ కప్పనాయని అనమతి పొ డి ఆ బారుభానునని పీనపడచుటకు అతడు అక్రమి చిన తమ కోటలను తిరిగి స్వాధీన మొనర్చుకొనటకును సైన్యముతో ఎద్దవడెను దేహురికోట రక్షణభాగ్యత అతని ఎవర డ్రయైన పెదకృష్ణారెడ్డి ని అల్లదైన దేవారెడ్డిని మీదైన పెద్దన అనువానిని అప్పించెను కాను గొప్పసైన్యమును వెంట

గాని క్రమవశమై మధురా తకమును ముట్టడించి దానిని తిరిగి స్వాధీనమొనర్చుకొనెను ఎమ్మట మఠముకోటపైబడి దానికి కాపున్న దుర్గోజిని వధించి దానిని తిరిగి తనవశము లోనికిరెచ్చెను అపవృటచెంజిదుర్గముపైకి ర డును నడచెను సైన్యము ఉత్సాహముతో కోటను చె జిప్పిదులలోప్రవేశి చి క్రమపులచే నిర్మ ది పబదిన గజ్జములను విడిపించెను లక్ష్మి పురముమొదలగు పేలను సైన్యము కాల్చివేసెను ఈయుద్ధ ముననే కృష్ణారెడ్డి సోదరుడు నాగన్న త హాపాలమును చూపి క్రమపులను సంహరించి తుదకు కానుచైరులచే నిహతు డయ్యెను

క చిని నిరాఘాటముగా ప్రవేశి చిన ఆ బారుభానునకు క్రమపుల విజయవార్తలు వినిపి చెను అతడు క్రమపులకు ప్రతిక్రియ చేయలేక మి ప్పకు డెను కృష్ణారెడ్డి అట్లుఅనవాయ కూచుడై విజయమును బడసి రామెరల వెంటపన్ననాయని ప్రశంబ న దుకొనెను కృష్ణారెడ్డి రై ర్యపాహములకుమెచ్చి గోల్కొండపల్లెను అయినకు అనేక హనుతుల నొసగెను అప్పుట్టుననే కృష్ణారెడ్డిని సంబోధించుచు ఆవాటికని దేహురి రెడ్ల పరాక్రమమును చాటు సీసమాలికను చెప్పెను సుప్రసిద్ధ చారిత్రక యోగిభటులకు డాక్టరు నేటూరి వేంకటరమణయ్య గారు ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తుత్రికలో ఈవ శచరిత్రను వివ రించిరి

కం అం కా

అయ్యవర్ణ

అయ్యవర్ణ ప్రశంస అతని కుమారుడు మార్దవవర్ణ ఇచ్చిన పెనుకొండ కాననమునందు కాన్పించుచున్నది (అం నూ కానము I 222) అయ్యవర్ణ మార్దవవర్ణలు పళి మ గా గవ కపు రాజులు మార్దవుడు కాను అల్లవ మహారాజు స్క దవర్ణచే సంహనపాపముడు చేయబడినట్లు పెనుకొండకానములో కటి చుకొనెను (ఎం ఇ XIV 381) అల్లె తన తండ్రి అయ్యవర్ణ పల్లవమహారాజు సంహ వర్ణచే సంహనపాపముడు చేయబడి ట్లు వ్రాయించెను పెనుకొండకానము లిపి కావ్య ప్రమాణములబట్టి క్రి క 475 సంవత్సర ప్రాంతమని నిర్ణయించబడినది దీనిని బట్టి పళిను గంగవ శముచారు పల్లవమహారాజుకు అధీనులై పరిపాలన మొనర్చిరి తెలియుచున్నది పల్లవుల వంశావళి విర్ణయము పెక్కు సమస్యలతో కూడియున్నది మార్దవుని

కాననమునుబట్టి శ్రీ శ ఐదవశతాబ్ది అంతమున సింహవర్మ స్కందవర్మ అను ల్లవచక్రవర్తులు దగ్గరదగ్గర కాలములో పరిపాలింపఁజేసెడి వర్షాదుచున్నది. ఇట్లవచక్ర నిర్మాణములో ముఖ్యాధికారముగ పరిగణింపఁబడుచున్న ఉదయేందీర కానము వందును. హవర్మ స్కందవర్మలు ఆక్రమములోనే చెప్పబడుటచే ఉదయేందీర పెనుకొండ కాననములలోని పల్లవరాజులు ఒక్కరే అనియు వారు శ్రీ శ ఐదవ శతాబ్ది అంతమున కాంచీపుర చక్రవర్తులుగా ఉదయేందీర తెల్లమగురువైనది

ఇక్కడ మరికొన్ని విశేషాలుమును గుర్తింపవలసియున్నది. పల్లవచక్రవర్తిని హవర్మ కాలనిర్ణయము చేయుటకు మరియొక ఆధారము తోడ్పడుచున్నది ఇది ఏ హనందియును తైనాచార్యుడు వ్రాసిన లోకవిభాగము అను భాగోళ విషయకగ్రంథము సింహానంది తన గ్రంథమును కాంచీపురాధీశ్వరుడైన సింహవర్మ 22 వ రాజ్యర్షము కు పరియగు శక 880 వ వత్సరమున వ్రాసిన ముగించినట్లు చెప్పకొన్నాడు అనగా పల్లవసింహవర్మయొక్క 22 వ రాజ్యవర్షము శ్రీ శ 401 అగుచున్నది ఈ కాంచీపురాధీశ్వరుడు శ్రీ శ 401 నందు పల్లవసింహవర్షము నధిపించెనని వర్ణించుచున్నది ఇతడు శ్రీ శ 480 వరకును పరిపాలింపెను ఈతని కుమారుడు స్కందవర్మ 480 నుండి 485 వరకును పరిపాలన చేయుచుండును

ల్లపులకు కదంబవంశమువారు ప్రబల శక్తువులుగ ఉండిరి కదంబవంశమును వయ్యావళియును వ్రాహ్మణుల వీరుడు స్థాపించెను వీరు ల్లవాధికారమును ధిక్కరించి శివుని సముద్రతీరము ప్రవేశముల నధిమిదేశమును స్వతంత్రముగ పాలించుచుండిరి పల్లపులకును వీరికిని నడుమ వైరావలము ప్రాంతములు చురెను కదంబులెవ్వత్యమును అదచుటలై సింహవర్మ ఒక ఉపాయమును అవలంబించెను కదంబులకు ప్రతిస్పర్ధులై వారి ధాటిని నిలువరి పగల మరియొక రాజకటు బమును ఈతడు అంధకర్ణాచరేశముల పరిపాద్య ప్రాంతములందు వెలకొల్పెను వీరే వశిమగాంగులు అనబడువారు వీరు పల్లపులకు మిత్రులును సామంతులును అయి కదంబుల దురాక్రమణము ఎదుర్కొడ్డినిలుచుచు ప్రయోగపఁచిరి ఇట్లు స్థాపింపబడిన పశ్చిమగంగవ శక్తులచే వైన పేర్కొనబడిన అయ్యవర్మ లేక ఆర్యవర్మ వీరి కావేరితీరముండిరి తలకాడు ముఖ్యపట్టణము వీరిరాజ్యమునుగాంగవాది

యందురు

శివునిగంగవంశమువారు మూడు నాలుగు తరముల వరకును కాంచీపుర పల్లపులకు మిత్రసామంతులై యుండిరి అయ్యవర్మకుమారుడు మాధవవర్మ 505 వర్ష కుమారుడైన స్కందవర్మకు (శ్రీ శ 480 85) సమకాలికుడై అతనిచే గాంగ 5 వంశముపై ప్రతిష్ఠింపబడెను పశ్చిమగాంగులు పల్లపుల అనుమతియు మైత్రియు భారట అగుచు దగా శివుమాధ్రమునందు కొంత భాగమును ఆక్రమించి పాలించి మాధవుని పెనుగొండ కాననమున కిదియే అర్థము అయ్యవర్మ కాలమునకే వీరు శివుమాధ్రమున వెలకొనిరో లేదో తెలియదు

అం 2 రం

ఆరగొండ

ఆరగొండ శివునిజిల్లా బంగారుపాలెం శాఖకాలాకాలో ఉన్నది దీనికి చరిత్రప్రసిద్ధి గల అర్చగిరి పట్టణమును పేరుకలదు అర్చగిరిపట్టణము శిథిలమయిన తరువాత ప్రస్తుతపు ఆరగొండ గ్రామము వర్షాదిన దీనికి 12 మైళ్ళలో చిత్తూరు పట్టణము ఉన్నది తూర్పున దిగునమాగం పడమట గాళిల పల్లి ఉత్తరమున ఈడవేరి దక్షిణమున మత్త్యం కలవు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 287 ఎకరములు గుండలకొండ రొడ్డుగురు రాకానగుబ్బలు ఉన్నవి గుండలకొండ తెల్లరాతిమయము

1881 నంబాళా లెక్కలప్రకారము ఈ గ్రామమున పురుషులు స్త్రీలు కలిసి 3492 మంది ఉండిరి వీరిలో మెడ్యూలు జాతులవారు 801 మంది మెడ్యూలు తరగతులవారు 17 మంది ఇవట ఇద్దు ఒక వరుసలో కట్టబడినవి వీటిలో 800 పెంకుటిద్దు 50 కాంక్రీటు వృగల ఇద్దు 50 ఒక అంశస్త్రుగల మెడలు 12 ఎక్కువ అంశస్త్రులుగల భవనములు ఉన్నవి వీధులు దీర్ఘచతురస్రాకారముగ ఉన్నవి జనులలో 76 శాతమువారు పరిశ్రమమును 25 శాతమువారు రాగి అమ్మము తిందురు కానినీటిని వ్రాగుదురు మంచినీటి ఎద్ది లేదు

బహుదానది గుడికాలువ కొత్తకాలువ కమలం కాలువ కొండరాజుకాలువ ఓటివెరువు కొమటివానికంట పడైవాని చెరువు మడవనేరిపెచ్చెరువు ఎదర్ల చెరువు శేంపనాయనిపొద్దు గొల్లపల్లి చెరువు మొరలయినది ఈ గ్రామపునీటి వనరులు వీటికొండ పరి చెరుకు రాగి తొన్న పేరుకనగ

మొదలగు పంటల ఉత్పత్తిని బట్టిని బట్టిపై ఎత్తురునకు రవాణాచేయదురు 1988 87 సం.లో 240 ఎకరములమామిడి తోటలు 14 ఎకరముల కొబ్బరితోటలు ఇచ్చట ఉండెను కొబ్బరికాయలను స్థానికులు ఉపయోగి తున్నారు 50 000 ల విలవగల మామిడికాయలను మద్రాసుకు బొంబాయికి ఎగుమతి చేసిరి గ్రామస్థులు తమ అవసరములకు సరిపడు వంకాయలు టొమేటోలు ఎర్రగడ్డ మొదలగు కూరగాయలను పండిచిరి పంటలక్రింద 1700 ఎకరములభూమి ఉపయోగ పడెను కాలవక్రింద 257 ఎకరములభూమి కాపులక్రింద 160 ఎకరములభూమి సాగుబడి ఆయెను రెండు ఆయిల్ ఇంజనులు 820 ఎలెక్ట్రిక్ మోటారులు నీటిని తోడుటకు ఉపయోగపడెను మూడ్రాక్షర్లు 800 ఎకరములను దున్నెను ఇచ్చట 800 ఎకరముల ల్లిలేగడిచేరి 1800 ఎకరముల ఎర్రలేగడిచేరి కలదు

ఈ గ్రామములో 100 అవులు 200 గేదెలు 400 ఎద్దులు 81 ఆటోకులు 100 మేకలు, 500 గొర్రెలు 80వందులు ఉన్నవి పాలు పాలపదార్థములు మాంసము స్థానికులు ఉపయోగింతురు

ఈ గ్రామ ప్రజలు వ్యవసాయముపై కూలిపై కట్టర పరిశ్రమలపై పని తరు దుకాదాదారులు ఎద్దుల ధ్దుతోలు వార క పాలివారు వడ్రాగులు కమ్మరులు కమ్మరులు తెలకలవారు కలరు ఎలగలవారు రాకలవారు గొల్ల వారు వడ్డెరలకూడ కలరు ఇచ్చటి 4 వడ్డమరలు గ్రామ అవసరములకు ఉపయోగపడదు మేదర కమ్మర కట్టర పరిశ్రమలవలన 81 కటు బిములు జీవించుచున్నవి దివమునకు కూలిచేటు వడ్రమనకు రు 1/- లు ప్రికిరు 2 50 లు

స్వయంభూదేవాలయము రామలవారిగడి నాలుగు శక్తి దేవతలగుడులు ఒకమసీదు ఇక్కడ ఉన్నవి గవర్నమెంటు వారు దేవాలయపు ఖరు లక్రింద రు 8500 ఇవ్వచున్నారు మహాశివరాత్రి శ్రీరామనవమి ఉత్సవములు జరుగును

ఆరగొడకు 12 మైళ్ళదూరములో ఎత్తురు రైల్వే స్టేషను ఉన్నది ఈ గ్రామము బసు మార్గముపైన ఉన్నది పైక్రిందబిమ్మలు ప్రతిఆరగండుకు ఎత్తురునుండి ఆరగొడకు ఎత్తురునుండి ఆరగొడమీదుగా బంగారుపాలెమునకు పాకాల మండి ఆరగొడమీదుగా బంగారుపాలెమునకు పోవును గ్రామములో 8 మైళ్ళ కంకరరోడ్డు ఉన్నది దీనిని పొరుగు

గ్రామములతో మక్కిరోడ్డు కలవుచున్నవి ప్రయాణమునకు రెండు మోటారుకార్లు 10 ల పెద్దబండ్లు 50 రె చెడ్డబండ్లు 180 పై క్లుకూడ ఉప 8 చుచున్నవి

ఈ గ్రామమున బోపోస్టాఫీసు మిలి ఎలిమెంటరీస్కూలు జిల్లాపరిషత్తు ప్రామాలు ఉన్నవి 9 మీటర్ల చుట్టుపట్టు గ్రామమునుండి కూడ విద్యార్థులు ఇచ్చటి ప్రామాలు వదువులకు వత్తురు విద్యుచ్ఛక్తిని 500 ఇడ్లు ఎలెక్ట్రిక్ మోటారులు ఉపయోగి చుకొనును ఇచ్చటి గ్రామసహకారసంఘము 200 మందికి అప్పలిచ్చినది పురళ్ళు అనువత్రి ప్రభుత్వపు గణాభివృద్ధికే ద్రము ఇక్కడ ఉన్నది వారమునకోకమారు గ్రామసంత జరుగును ఈ సంతలో వస్తుధాన్యములు కూరగాయలు వస్త్రములు మొదలయినవి లభి చును

సంతకార్యాలయమునక జనరల్ ఆసుపత్రి ననిమా థియేటర్లకు కోర్టుకు బోటిస్టోరు ఫిస్సుకు ఎత్తురునకను పోలిమిస్టేషనునకు వెంటబిగిసిరి కాలూకాకచే కాసు అలివ్విడికే ద్రిములకు 8 మైళ్ళదూరమున బంగారుపాలెమునకు పోవుదురు కకాలం చదువులకు విద్యార్థులు ఎత్తురునకు పోవుదురు

స్వయంభూదేవుని గుడిలోని లింగము స్వయంముగా పుట్టి దని చెప్పుదురు రామలవా గుడివద్ద $10 \times 10 \times 1$ కొంతలగల ఒక బండ కలదు దీనిని భూతముల బండరు గ్రామమునకు ఎత్తురు పాలగు శక్తి దేవతల గుడులు ఉన్నవి ఆర్థగిరిపట్టణము గుండ్లకొడవద్ద ఉన్నట్లు పురాణము లలో కలదు అచ్చటి పాలములలో శిథిలవస్తువులు రాశివస్తువులు ఇడ్లపెంకలు దొరికి చి దొరికిన రాళ్ళపై ప్రాచీన లిపికి సందించిన కావములకలవు స్వయంభూదేవుని ఆలయమున ఇల్లిశిలాశాసనములు అశోకములు ఉన్నవి ఈ ఆలయములు ఆలయనగరరాకాల కాలమున నిర్మింపబడి ట్లు తెలియుచున్నది స్వయంభూదేవాలయము నుండి గుడ్లగొండకు ఒక భూగర్భమార్గము ఉన్నదని చెప్పుదురు ఆ మార్గమున ఇప్పుడు ఎవ్వరును వెళ్లటకు విలుకాడట

మా శ్వ

ఆరట్టిదేవుల చూ అత్తిరాల

ఆరట్లట్ట

ఆరట్లకట్ట తూర్పుగోదావరిజిల్లా కాకినాడకాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 12 మైళ్ళలో కాకినాడపట్టణము కలదు

ఈ గ్రామమునకు తూర్పున జమీ దారీపావర వడ మట కడకుదురు ఉత్తరమున కొవ్వూరు దక్షిణమున శోపూరం నరివద్దొకగా ఉన్నది ఈ గ్రామవిస్తీర్ణము 503 ఎకరములు

1981 నం జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామములో 1904 మ ది పురుషులు 1953 మంది స్త్రీలు వెనె 888 మంది ఉండరి వీరిలో 58 మ ది పెద్దూలు జాతులవారు 28 మంది పెద్దూలు తరగతులవారు ఇవట ఇ డ్లన్నియు ఒకేచోట గు పుగా ఉన్నది వీటిలో 180 పెుకు టి డ్లు 8 కా క్రిటు కప్పలక డ్లు కలవు పరిఅన్నమే ఇచ్చటి నుల ముఖ్యాంశము ఈ గ్రామమునకు చెరువు మవ్యభాగమున కలను కాలువ నమీవమున కలదు చెరువునీటిని కాలువనీటిని కావులనీటిని గ్రామస్థులు క్రాగుమరు ఇవట మంచినీళ్ళు వర్షడి లేమ

2 మైళ్ళ పొడవుగల కాకినాడకాలవ 21 1/2 మైళ్ళ పొడవుగల రె డువంటకాలువలు మంచినీటిచెవు ఈ గ్రామ మనకుగల నీటవనరులు వీవీక్రింద వరి కేసుకనగ మవులు మొదలగు పంటలు వ డును వ టలను గాడెలలో పురులలో నిలవజేయుదురు వ టనరకులను లాగివై వడవలై కాకి నాడకు రవాణా జేయుదురు 1988 87వ సంఃలో పంటల క్రింద 1790 ఎకరముల భూమి ఉపయోగి వడివడి 19 ఆయిల్ ఆ జనులు 8 ఎరెక్టి వ్ కె మోారులు 90 ఎకరముల భూమి వీటిని సరఫరాజేసెను నీటిని తోడుకు గూడలు నత్త గుల్లలు గూడ ఉపయోగవడినవి

ఇచ్చట 530 గేఢలు 480 ఆవులు 512 ఎద్దులు 84 మేకలు 112 గొర్రెలు 85వ డులు 251 కోళ్లు ఉన్నవి దివమునకు 400 లీటర్ల పాలు నెలకు 200 వీ శె ల నె య్యి స్థానికులు ఉపయోగించుకొని 500 లీటర్ల పాలు 50 వీ శెల నెయ్యి కాకినాడకు రవాణాజేసిరి

ఈ గ్రామ ప్రజలు ముఖ్యముగ వ్యవసాయము మీద కూలిమీద జీవింతురు కపివన్ వకె ట్లు డు కాణాదారులు ఎద్దుబండ్లు తోలువారు గలరు కంసాలివారు వడ్ర గులు కమ్మరివారు కాపీవారు మంగలివారు చాకలివారు కూడ కలరు ఒకవడ్లమర ప్రతిదినము 400 బస్తాల బియ్యమును తయారుజేసి కాకినాడకు రవాణాజేసెను వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరకదురు దినమునకు కూలి రు 8/-లు

ఈ గ్రామములో రామలింగేశ్వరస్వామి ఆలయము శేణుగోపాలస్వామి ఆలయము కలవు కట్టమ్మ అమ్మవారిగుడి

రెండుచర్చీలు ఉన్నవి శ్రీ రామ లింగేశ్వర స్వామి కి 15 ఎకరములభూమి కలదు

ఈ గ్రామమునకు 12 మైళ్ళలో కాకినాడరైల్వేస్టేషను కలదు నమీవములో కా నాడకాలువ ఉన్నది దీనివ్వారా కాకినాడకు ధాన్యము వడవలవై రవాణా అగును ఈ గ్రామమున 3 కంకరకోడ్లు గలవు ఇవి దీనిని పొరుగు గ్రామములతో కలుపుచున్నవి 50 రెండెడ్లల డ్లు 70 వై ిళ్లు ప్రయాణములకు గ్రామమున సహాయపడుచున్నవి

అరట్లకట్టలో క్రాంచిపోస్టాఫీసు ఎలిమె టరీస్కూలు ఉన్నవి విద్యుచ్ఛక్తిని 100 ఇండ్లు వాడుకొనును ఇది వ డా యలిపారిపాలనకల గ్రామము ఒక పంచాయతి గ్ర థాలయము ఉన్నది ఈ గ్రామముతో మూడు బహుళార్థంహ కారణములు రు 8 55 000.00 గ్రామస్థులకు అచ్చగా ఇచ్చి నవి ఇద్దరు ఇ గ్గిమ్మవైద్యులు ఒక ఆయుర్వేదవైద్యుడు కలరు ఇవట వారపువంశలో కాయగూరులు మా సము లభి చును రికరాణాదుకాణములు 8 కాపీహోట్లు 2 వై కెళ్ళ పావులు 8 సోడా సిగరెట్లు ిశీఅంకళ్ళు ఉన్నవి

గ్రామస్థులు త తికార్యాలయమునకు నీనిమాథియే ట్లకు కోర్టులకు పబ్లికే ట్లస్ట్రోనుఆఫీసుకు తాలూకాకేరికి 12 మైళ్ళలోనున్న కాకినాడకుపోవుదురు పోలీసుస్టేషనునకు 11 మైళ్ళలోనున్న గొల్ల పాలెమునకును క్లాసుఆఫివర్సిటీ కే డ్ర మునకు 41 మైళ్ళదూరములోనున్న తాళ్ళరేవునకు పోవు దురు హైస్కూలుచదువులకు 5 మైళ్ళలోనున్న కరపకు కళా కాల చదువులకు కాకినాడకు విద్యార్థులు పోవుదురు ప్రజా రోగ్యకేంద్రము పశువులఆసుపత్రి కరపలో ఉన్నవి

మా శ్వే

అరట్లవారు

అరట్ల వారికి సంబంధించిన బిరుదములు కొన్ని చాలు వడ్ల మణిమ జరి రెండవ భాగమున (పుట 232) క వచ్చు చున్నవి అరట్లవారు కాకతీయులను నేపించిన డెబ్బదిఇద్దరు నాయకవర్గములోని వారైన కావచ్చును వీరి బిరుదావళిలో గండలవోరుగల్లు ఆనియున్నది ఓరుగల్లుగండలలో ఆనగా వీరవరేణ్యులలో వీరు పరిగణనమునకు వచ్చిరి తె రి యి చున్నది.

కాకతీయ సామ్రాజ్య పతనానంతరము అరట్లవారు కల్లాడరాజులు అనబడు ద్వారసముద్రపు కల్లాట ప్రభువులను

నేని చి యుండవచ్చును "భలాని కొలువున మదహస్తిని పట్టు అను వాక్యముచే భల్లాణరాజుల కొలువులో మదవు లేనుగును వాట్లకట్టి స్వాధీనము చేసుకొనిన భూమి మీద పులి చువన్నది కాక తీయ సామ్రాజ్యము విద్య న మైన విద్యుట అసామ్రాటులచే మన్నన ల దివ మీరులు ధీకారాల నితి వేత్తలు మున్నగువారందరను ఆశ్రయము లేక చెప్పినకు ఒకరుగా వలసపోయిరి విజయనగరి సామ్రాజ్య స్థాపకులగు హరిహర బుక్కరాయలు ఇవచ్చును ఇట్లే ఓరుగల్లునుండి వెలితివోయి క్రమముగ మహాసామ్రాజ్యమును నెలకొల్పిరి

అరట్ల వారికి ఈయ టి పేరు వారి గ్రామనామమును బట్టియే వచ్చియు దవచు ను వీరిది తెలంగాణములోని అరుట్ల గ్రామమై యు దవచు ను అరట్ల అరుట్ల యగుటలో వి శతేరు అరుట్ల ఇ టి పేరుగా కలవారు తెలంగాణములో ఇప్పటికిని నల్లగొండ జిల్లాలో ఉన్నారు

అరట్ల వారిలో మొదట ఎన్నికకు వచ్చిన వీరుడు భల్లాణ రాజుల కొలువులో మదవు లేనుగును వశీకరింప జేసికొని ప్రసక్తికి వచ్చినట్లు కాని చును దీనికై ఆసనికి తొలి విడెమున్ను తొలికట్టుమున్ను గౌరవాధ్యక్షుగ జరి చినవి తరువాత వీరు మొల్లమూరువారని వ్యవహరింపబడినట్లు తోచును వీరు మొల్లమూరుతో నివాసముచేసి యు దవచ్చును ఈ మొల్లమూరు ఎవ టిదో తెలియదు అరట్లవారి వీరుదావళి విషయ మైన ప్రభువు పేరును తెలియ వచ్చుటలేదు ఈయన క ద్రి పేరు రాఘవుడని చెప్పవచ్చును "మొల్లమూరి వీరుద రాఘవ కుమార" అను న బోధనము గను పడగిరిది ఈ రాఘవ కుమారుని ఒక ముఖ్యవిజయము కరెమల్లి దేవునితో యుద్ధము చేసి వానిని సంహరి యట "దావ్దకీ నిమిషవారమునాడు యలమిట పడమటిపైట కరెమల్లి దేవునితో తలపడి" ఇక్కాది వాక్యముచే ద్యోతక మగుచున్నది ఈ కరెమల్లి దేవు డెవ్వరో అతనితో యుద్ధము జరిగిన యలమిట్ల ఎక్కడిదో గుర్తింప విలులేకున్నది

మర్యాదగ్గర వేటకాడ అనుటచే అరుట్ల వారు మన్నెవు రాజులను జయించినవారను విషయము ఊహించ వీలగుచున్నది "వీరుడురాజుల బెంకొలుగ డ" అనుటచే ఈవంశము వారికి వీరుడురాజుల అను ఇంటిపేరు కడపటికి స్థిరమై ట్లు కన్పించును వీరుదరాజులవారు ఖత్రియులలో కనిపించు

చున్నారు ఇతర వర్ణములలో ఉన్నారేమో తెలియదు

బెంకొలు గండ అనగా బె కొలును జయి చినవాడు అని తోచును బె కొలు అనగా వి స్కనవోలు కావచ్చును ఇది తెల గాణమునకున్నది దోమకొండ సంస్థానాధీశుల పూర్వులైన కామినేని వంశమువారి ఇది ముఖ్యస్థానముగాఉ డెను పట్టుక్రమిత్తివరిక్రమ ప్రాసన మల్లారెడ్డి వి ఈవంశమునకు చె దివవాడే విజామానామకల్లాయ దలి కామారెడ్డి ఎల్లారెడ్డి మున్నగు గ్రామములు కామినేని వంశమువారు స్థాపించినవే వీరు గోల్కొండ సుల్తానులకు సామంతులుగా ఉ డిరి వీరుదరాజులవారు అని చివరకు పేరుపొందిన అరట్ల లేక అరట్ల వారు కామినేని వంశములతో తలపడి వారి ముఖ్యస్థానమైన వి స్కనవోలును జయించి యు దవచ్చును ఈ విజయము వీరు స్వతంత్రముగా తమ బలముతో సాధించినది కాకపోవచ్చును గోల్కొండవారికి ప్రత్యర్థులైన విజయనగరాధీశుల దండయాత్రలలో భాగముగనే అరట్ల వారు వి ాలును జయించి యుందురు జట్రులోను పంపానాధీశులలో వింకొట గండమల్ల భూపాలుని పేరు వినవచ్చును

అరట్ల రాఘవ వరకుమారుడు కోడ డనారాయణ దేవ దివ్యశ్రీ పావనద్వారా కుడు అనుటచే ఆపేరి రై వమును ఆరాధి చినవాడని తోచుచున్నది కోడ డనారాయణు డను రాజు ఎవరును తెలియవచ్చుట లేదు కావున కోడండనారాయణుడు అరట్లవారి కులరై వమని ఎ చవలెను ఈవంశము వారు అక్కారోహణమున దు ప్రవీణులని "తురగారోహణ రేఖారేవంత" వీరుడము చాటుచున్నది

వీరు బ్రాహ్మణభక్తి కలిగియుండిరి సంగీత సాహిత్య భరత విద్యలందు వీరు అసక్తికలిగి యుండిరి వీరు భట్టులను కవులను విస్తారముగ అదరించిరి వీరు భ డనఖిలులు యెకే శేకిమరు రావలత్తులగ డ" అనుటచే వీరు భానుబలములను అనగా ము ల్యామ బలములను ఎప్పుడైన మర్చించి యుండవచ్చును శేసుడు భానుడు కావచ్చును రావలత్తు లనగా రౌతులు లేక వీరులు అని భావించవగును

ఇట్లు అరట్ల వారు శక్రుభయ కరులై ఆక్రమపారిజాతులై అరట్లపురవరాధిపతులై విలసిల్లిరి

ఆరతిరేవుల (అజితురేవుల)

ఆర్తిరాల గ్రామమునకే పూర్వపు పేరు అజితురేవుల కొందరు దీనిని ఆరతిరేవుల అయి వదిలివారు. రేవు పడము చివరగల గ్రామనామములు తెలగలో ఇంకను ఉన్నవి వాడ రేవు వాడరేవు కాళ్ళరేవు ఇట్టి వేకావచ్చును. ఆర్తిరాలను గూర్చి ఆపేరుగల వాక్యము చూడదగును ప్రకృతము ఈ గ్రామనామము కాయస్థ అంబరేవుని మహాప్రధానికావనము నందు వచ్చి ది (ద హిం X-448) ఈ మహాప్రధానిపేరు కావనశిలకే నవమైనది కావనకాలము క క 1201 ప్రమాది సంవత్సరము అ.గా క్రి క 179 అది కాకతిరుద్రమచేసి వరిపాలనాకాలము అంబరేవునిగూర్చి ఇంతకముందు వ్రాయ నైనది ఈకావనమునందు అతని మహాప్రధాని తన యేరిక రాజ్యాధిపతియైన దేవన రావవిశేషములు ధర్మకార్యములు వివరింపబడినవి అంబరేవుమహారాజు వల్లారు. అట్లయి రాజు ధానిగా పాత్రపినాడు మొదలగుదేశములు పాలి చుచుండగా తక్కాదనట్టివశీవియైన మహాప్రధాని ప్రమాది సంకర పువ్య భవకవంచమీ కుక్రవారమువారు మకరవంశముజాలమున పాత్రపినాటిలోని అజితురేవుల మహాప్రధానమునందలి వరకు రామేశ్వరరేవు కు పోలికొండూరు నర్వమాన్యముగా నమ ర్పించెను పరకురామేశ్వరనిగడిమంటునముకట్టించెను అచ్చటి రామనాధరేవు కు కాలోలు అరకురేవుల నర్వమాన్యముచేసి చూడలు నమర్పి చెను

ఈ మహాప్రధాని ధర్మప్రతిష్ఠాపములు ప్రతాపయోగ కార్యములు అధిగ్రహములై ప్రకం నీయముగ ఉన్నవి పాతని వాటిలో కామిరెడ్డి అడగన ముప్పదియడుగులు కొలఁటి కేళినించెను ఈకామిరెడ్డి ఎ రో తెలియదు ఎల్లె ను అతడు ఏ లిచేసిన భూమికోలకమానముతో పాత్రపినాటిలో భూమికోలకనించు దురు భూమిని స్తీర్ణమునబట్టి మ్ములు విధించుటకై ఇట్లు పాత్ర వాటిలో భూమిని ఎర్రే చేయించి ఉండురని భావించవలెను లేకాకయందు ఆ క్రగంగఅను రాయ నహస్రముల్ల కాలువ త్రవ్వ చెను రాయనహస్ర మల్ల అనునది అంబరేవు మహారాజునియడుకావనము ను ఆంధ్రగ గ అనగా భేమోనికరముకాలేదు ఆంధ్రగ గ అనునమో అయినచో కొండలలోనంది ప్రవహించినచు బుగ్గటిని కాలువతీసి పారిం చిరి అని కావచ్చును ఇట్టిది ఒకటి చిన్నయెత్తున మహానంది క్షేత్రముగకలదు. బ్రాహ్మపాకము (కాళ్ళపాక) గండమెదార

కాలువత్రవ్వించెను ఈ ప్రదేశములన్నియు కడపజిల్లా రాజం పేటక లూకాకో ఉన్నవి బలిఅనుచోటను ఊటుకూరునందును అంబరముద్ర మను చెఱుపులుకవింపెను

కడువగుడినద్ద ఆ కాపురమునుఆగ్రహారమును కాం చెను అోలలోని అంబాపురమును కింపురముచేసెను అనగా కివక మేలకు ప్రత్యేకించిన ఆగ్రహారముకావచ్చును ఈకావన లేఖకుడు కేలొలి కరణము చెప్పరాజుకొనుకు సిద్ధయ ఈతనికి సిద్ధయఅనునామము తోకొనియండి సిద్ధవటనాధేశ్వరిని పేర పెట్టబడినదట ఇన్నియు శ్రమధర్మములు నెలకొల్పిన పుద్గామ్యు డైన మహాప్రధానిపేరు కలింపక పోవుట విచారక రము కాకతీయులవారు ప్రభాతేనుమునకను వ్యవసాయాభివృద్ధి కిని ఎట్టి ఏర్పాట్లు కావించుచుండరో ఈ కావనము చక్కగా ప్రకటించుచున్నది

అం బ రం

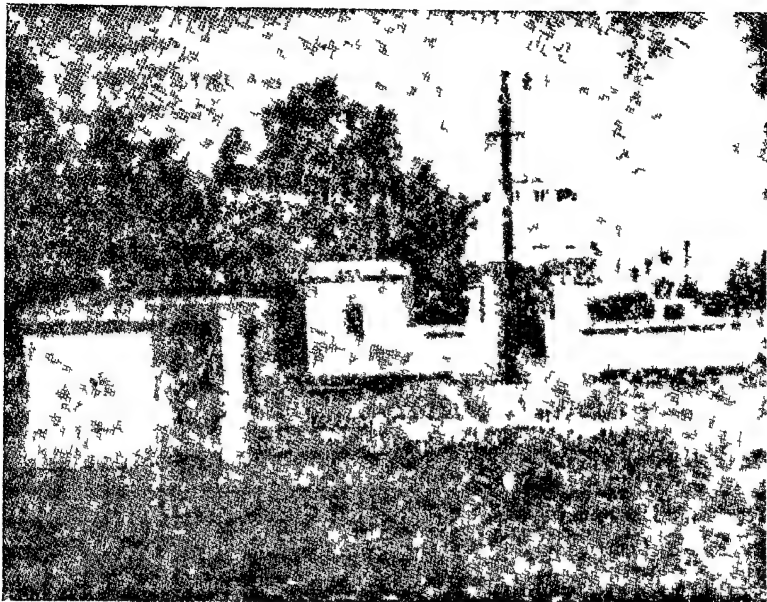
అరవవల్లి :

అరవవల్లి గ్రామము రేవల్లె రైల్వేస్టేషనునకు రెండు మైళ్ళదూరములో ఉన్నది ఇచ్చట 1981 జనాభా లెక్కలను బట్టి 1480 మంది ఉండిరి వీరిలో మెదూర్లు జాతులవారు మెదూర్లు కులములవారు 75 మంది వీరి ముఖ్యజీవనాధార ములు వ్యవసాయము వ్యవసాయకూలి కలవృత్తులు

ఇ వ్వులకాలికోలేశ్వరస్వామి దేవాలయము ఉన్నది రేవల్లె కాలూకాలోని ఉల్లిపాలెం జమీందార్లు ఈదేవాలయమును నిర్మించించి వివాహాలయమున వారికుమార్తెకు దీనిని నమపు కుంకుమ క్రిందఇచ్చి రి అమె నరసారావుపే జమీ దారుల కోడలు నరసారావుపేట జమీ దారుల యాజమాన్యము క్రింద 80 సంవత్సరములు ఉత్తవములు జరిగెను తరువాత ఈ దేవాలయము ఎ డోమెంతులొద్ద వారి యాజమాన్యము క్రిందికి వచ్చినది ఈదేవాలయమునకు ప్రక్కనే గొల్ల భామ దేవాలయము ఉన్నది

ఒక మేక రహస్యముగ తనపాలను కాలికోలేశ్వరస్వామి కిచ్చెడిదట మేకలకావరి అర్చకమును చూచి పాలను కొండ మీదికి తెచ్చి నమర్పించెనము అనియు కొండమీదినుండి దిగి రావద్దని స్వామిని ప్రార్థించెను అప్పటి నుండి యాపులు వంతుల ప్రకారము పాలను స్వామివారికి కొండమీ కి రోయి అర్పించుచుండిరి ఒకరినమున గర్భవతియగు ఒక

చిత్రము - ౬౮

కాళోపేశ్వరస్వామి దేవాలయము - అరవల్లి

అరవరాముడు

యాదవ యువతి నంతు వచ్చెను ఆమె కొండపల్కెలకొండ దిగవచ్చి పాలను తీసుకొని పాలబిరిదనుగూడ ఇవ్వవలెనని స్వామిని కోరెను ఆమెను వెనుదిరిగి చూడకున్న కొండదిగి వచ్చెదనని స్వామిచెప్పెను ఆమె అందులకు ఒప్పుకొనెను స్వామి దిగుచు వచ్చి నపుడు పెద్దద్రవ్య వివరితగా ఆమె వెనుక వైపుకు తిరిగెను స్వామి ఆ తట ఆమె కిలయగుట్టు శపి చెను ఆ కిలయట్టు ఒక దేవాలయమును నిర్మి చి స్వామికో పాటు ఆమెనుగూడ పూజింప దొడగిరి మా ముఖపాళ త్రయోదశి నుండి అమావాస్యవరకు మూడు దినములు స్వామి ఉత్సవములు జరుగును ప్రథమ ఊరేగింపుకూడ జరుగును ఈ ఉత్సవములు 100 నాల్గవై నుండి జరుగుచున్నవి సంత రి దినములు జరుగును తిను విందారములు గాఢాసామానులు పాత్రలు దీపములు అర్చములు దువ్వెములు బొమ్మలు అట వస్తువులు దొరకును హరికథలు వీధివాటకములు జరుగును

మా స్వ

అరవరాముని శ్రవణ రాయ వాచకమున గనవచ్చు చున్నది దీనిని విశ్వవాదనాయని స్థానాపతి రచించెను అరవ రాముడు శ్రీకృష్ణ దేవరాయల చెత వేగులవాడుగవనిచేసెను అయారాజ్యములయ దు ప్రక్కన వేములకోనంబరించుచు అచ్చటి సమాచారములను ఎప్పటి కప్పుడు తమ ప్రభువులకెరిం గి చుచుయే వేగులవారి వని

వేగులవారిలో అరవరాముడు కుళాగ్రబుద్ధి సాహసి నమయోచితవర్తనడు ఈతనిని ఆ హమ్మ దు న గ రు గోల్కొడల వార్తలు సేరించుటకై కృష్ణ దేవరాయలు నియోగించెను శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు క్రీ శ 1509 నుండి 1530వరకు విజయనగర సామ్రాజ్యమును ఆవలిహళ క్షిత్తో పాలించెను రాయలు పింహాసమున నధిష్ఠించినది మొదలు విజయనగర రాజ్యమును శత్రువుల వారి నుండి రక్షించి ముగ్ధుల మొనర్ప సంకల్పించెను

రాయల కాలమునాటికి బహమనీ రాజ్యము మూడు స్త్రోత్ర మహమ్మదీయ రాజ్యములుగ విడిపోయెను అందు విజాపూరమును యదులకావల (అదిల్షా) అహమ్మదు గరమును నిజాంపాహు (బిర్జా జాహానీ క్రీ.శ 1508-1553) గోల్కొండను కుతుబుసవలక (కలికత్తా క్రీ.శ 151-1543) అను వారు పాలించుచుండిరి వీరితో పాటు మూడు హిందూ రాజ్యములు స్వతంత్రములుగ నాడు వెలసినవి నందు దేశము నుండి గోచావసరకు గల ప్రదేశమును అభ్యుగ్రమువారు కేరళ మొదలు కృష్ణవేణి వరకు గల భూమిని కర్ణాటకము వారు జగన్నాథమునుండి తెడదకోట వరకు గల ప్రదేశమును గజపతులు పాలించుచుండిరి వీరినుండి యెప్పుడైన ప్రమాదము సంభవించవచ్చునని రాయలు యోచించెను పై స్త్రోమును పె పొంది చుట గూడదాదుల వలన ఇతర రాజ్యములయ దలి సమాచారములు గ్రహించుట అనునవి రాయల ఆలోచన లో ముఖ్యవిషయములు శ్రీకృష్ణదేవరాయలకడ అంతరంగిక గూఢ చాడుల నల్వరు కనవచ్చుచున్నారు వారు వాయువేగిహము కియ్య వనోపేగ పురపామృగమయ్య ఫక్కిరగోపీశి అరవరాముడు అనువారు వీరు వివిధ కేవలములతో శత్రురాజ్యములలో సంచరించి అచ్చటి వర్తమానములను వేకరించి రాయలకు నివేదించెడివారు విజయనగరమున నూట ఇరవై మంది వేగలవారు ఉండినట్లు తెలియుచున్నది

రాయలు కళింగమును జయించెను సింహాచలమున జయస్తంభమును నాటెను కల్యాణ వే కళ్యాణరతి దర్శించెను నూట యెనిమిది దివ్య తిరుమలలను దెబ్బది రెండు దేవస్థానములను వదునె మిది శక్తులను సేవి చెను సేతువునకు పోయి రామనాథుని దర్శించి ధనద్యోటిలో ఖడ్గమును కడిగెను ఈతని పరాక్రమమునకు శత్రువులు వెనుకడుచు డిరి

అరవరాముడు అహమ్మద్ నగరం గోలకొండరాజ్యము లలో కనిన వార్తలను రాయలవాళితోను అప్పాజీ అయ్య మరును కొండవీరును ఆనువాతో విన్నవించెడివాడు అదిన ములలో తురకరాజ్యమున సంచరి చట అనిన పామాన్యమైన పనికాదు మహమ్మదీయోద్ధోగులు పరదేశపులను తాగుగ శోధించెడివారు కోటలోని పోవుననదు ఇరులకు పట్టణము లోని విశ్వానరపాత్రలుకొ డరు పూచీఖత్తు ఈయవలెను పూచీ ఖత్తు ఇచ్చినవారు అన్యదేశపుల వరానై చోవారి వేరమునకు తిక పూచీదాన్లె అనుభవించవలెనుకోటలోని పోవువారికి శిఖా

ఇచ్చి పెడివారు కొత్తాలు అఖిను చూచిగాని కోట లోనికి వారిని వదిలదు కోటను డి తిరిగివచ్చునపుడు వారుపారు బత్యగానికి శిఖా ఇచ్చి అత డిచ్చిన శిఖాను కొత్తాలుకు చూపి కోట గుమ్మము వద్దకు రావలెను ద్వారరక్షకులకు కూడ శిఖను చూపి కోటను డి బయలు పడవలయును కోటలోపలికి పోయి బయటకు వచ్చుటకు ఆనాడు ఇంత తతంగము ఉండెడిది

నేరము చేసినవారిని యవనరాజ్యములో ఆనాడు విధించు శిక్షలు కూడ మిక్కిలి కఠినముగా నుండెడి గడిమిః తెగవేయుట రంపాన మమ మ్మొల గోయుట గోవెలో మనుష్యులను వేసి గట్టి ఇనుపగుదియలతో కొట్టుట చెవులకు శింగాడికొనల వారుల తగిలించుట మూఁకట్టుగాకట్టి యె డలో దొరలించుట కాలు చేయు చెవి ముక్కు కోసి వేయుట ఏనుగుకానికి గట్టి లాగించుట న టి శిక్షలు విధించెడివారు లంచము ఇచ్చినచో ప్రాణములతో విడిచెడివారు లంచము ఈయజాలని వారిని హింసించి వీధిలో చంపెడివారు

రాయలు నియమించిన వేగులవారిపని కడు సాహసోపేత మైనది యవన రాజ్యములలో విధించు దుర్మర శిక్షలను కన్ను లార జూడియు వారు త తిదార్లు చేయు శల్మ ాక్షలకు సముచిత రీతి సమాధానము లిచ్చుచు ఎవరికిని అనుమానము కలుగకుండు నట్లు కోటలో ప్రవేశించి సమాచారముల సంగ్రహించి ఎట్లో ప్రాణములతో బయటకు రాగలిగెడివారు వీరు అనేకశాసనము మూట్టాడెడివారు వీరికొచ్చేట నియమితముగ ఉండెడివారుకారు పక్షినులతో వైరాగులతో కలిసి వీరు సంచరించెడివారు గంగానదిను డి ధమసోటికిపోవు యాత్రికులతో కలిసి వీరు తిరిగెడి వారు జనము గుంపుగా గూడి మాట్లాడకొను చోట వీరుండి వారి న భాషణము ను గ్రహించెడివారు బహువేదములతో ప్రజలలో కలిసి వారి వారిభావములను వీక్షిగ్రహించెడివారు

రాయచూరు మద్దల్లు మున్నగు దుర్గములను రాయలు ఆక్రమముగా జయించుటకు వేగులవారి సమాచార మే కారణము

ఇట్టి వేగులవారి కృత్యమును మిక్కిలి చాతుర్యముతో నెరవేర్చి విజయనగర సామ్రాజ్య సుస్థిరతకు మిగుల సేవచేసిన మహనీయుడు అరవరాముడు చరిత్రలో ఈతని పేరు మాయమైనను రాయచావకమున విధి స్వర్ణాక్షరములతో శోభించుచునే యున్నది

హ పు

అరవళ

అరవళ అను నకడచోళవహారాజయొక్క కుమారుడు ఈతని | క ప దక్షిణహిందూకాన మ దు కనించు చున్నది (ద హిం కె నె 802) ఈ కానము అనంతపురముజిల్లా హిందూపురము తాలూకా బొందగడ్డ ల్లి అను గ్రామములో ఈశాన్యభాగమున ఉన్న ఒక వీరగల్లుచై చెక్కబడి ఉన్నది కానము అం పూర్వముగ నున్నది కానము మొత్తము వాలగు పంక్తులు మాత్రమే-అ దలో మూడవ క్తులే ఉన వచ్చుచున్నవి-ఈమూడు పంక్తులలోను లిపి దోషములు వర్ణ ప్రళయములు కలవు కానకాలము తెలియటలేదు

కాననము

- 1 స్వస్తి శ్రీ చోళవహారాజ-
- 2 మగన్లు అర శమహా
- 3 - - దిప్ర - - ఖము - -
- 4 - - - -

కాననమ నందలి పదప్రయోగమునుబట్టి కొన్ని విశేషాంశము ను ఊహింపవచ్చును ఇ దుకు ఆధారము మగన్లు అను పదము స్థు అను ప్రత్యయము ఇప్పుడు మ మువాడుచున్నాడు ప్రత్యయము కు పూర్వరూపము (అనగా మహాద్యాచక ప్రథమ ఎకవచన ప్రత్యయము (రాముడు) ఈ స్థు ప్రత్యయము మిక్కిలి ప్రాచీన రూపమని భాషాశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు కట్టిరూ మున్న యక్షేపట్టుకాలము కు ముందే ఉన్న రూపముగామారి భావయ దు స్థిరపడిపోయినది అయి చో స్థు అ తమ దుగల రూపములు తెలుగు భాష యందు ఎప్పుడు ప్రచారమలో ఉ డెనో తెలుసుకొనచో ఈ కానము ఆకాలమునాటిదని స్థూలముగా అర్థయి వ వచ్చును

ఆ ప్రదేశము శివుస్థా కమైన రాయలసీమను క్రి శ రి రి శతాబ్దముల దును చోళవహారాజులవారూ పాలి గిరిని తెలియవచ్చుచున్నది వీరినే రేనాటి చోళులు అని ఎరిగారు వీరికాలపు కానములలో సత్యాదిత్యుడు గోక్షుడు (సత్యాదిత్యుడు గోక్షుడు) వ టి రూములు తరుచుకనవచ్చుచు డను ప్రకృతికాన మనందలి మగను కూడ రేనాటి చోళులకాలపు భాషకు చెందినదేయని నిర్ణయించుట యుక్తిపద్ధతుకాదు రేనాటిచోళుల పరిపాల ము

ప్రధానముగ కడ జిల్లాయ మను అన తపురముజిల్లాదక్షిణ భాగము దు కొ తవరము వ్యాపించి ట్లుకాన్పించు రేనాటి చోళులలో ధనాజయ్యడు పుణ్యకుమారుడు విక్రమాదిత్యుడు సత్యాదిత్యుడు మొదలగు వారు వివచన చున్నారు వీర దరును ఒకరి తరువాన ఒకరు రాజ్యముచేసెనట్లు చెప్ప వీలులేద చోళవహారాజుల పరిపాలనకాలముగా చెప్పబడిన మూడు నాలుగు శతాబ్దాలకాలములో అప్పటప్పట వీరు ఉ డి ర మాత్రమే చెప్పవీలగుచున్నది వీర దరును చోళవహారాజులే అరవళ రాజుమారుడు వీరిలో ఎవరి తనయుడో ర్థయి చటకు ఆధారములేవు

అయి ను ఈ వ శమువారిలో ఒక వహారాజు కు ప్రత్యేకముగ చోళవహారాజు అను న్యవహారము నుట్లు మాలెపాడు కానముల వలన తెలియవచ్చుచున్నది ఎ కలముత్తురాజు ధంజయుని కుమారుడు మహేంద్రవిక్రముడు అగువాకనికి చోళవహారాజు అను ప్రకన్తి యు డెనట ఈ ప్రభువు వ్యాకరణశాస్త్రమున దు పారిణి ని కీర్తిగడి చెను ఈతనికి సుదిత శిలాశ్రుదకు అనియు విగ్రదు లదు మహేంద్రవిక్రముని కానములు కడపజిల్లా కామలూరుం తాలూకాయందు లభించినవి వనకు ప్ర క్తుడైన అరవళ రాజుమారుడు చోళవహారాజుని ప్రకన్తిగా ననమహేంద్రవిక్రముని కుమారుడగునేమో తెలియదు

అర కుని గామధేయవ హి మాపురం తాలూకాలో ఒక వీరగల్లుచై చెక్కబడి ఉ డట గుమనార్లము ఈయుగము న దు రణనిహతలైన ఖూలం న్నరణకై వారి పవిత్ర నామమును వీ గల్లులు అని దు శిలాఫలకములచై చెక్కుట ఆచారముగా నుండెను దీనినిబట్టి అరళ రాజుమారుడు యద్దమునందు వీ మ ణయు చె దియుండుననియు అతని స్మారకముగా వీ గల్లు వేయబడె యు ఊహించవలసి యున్నది అరవళునికి ఉ డిగా మనము భావించినచో చోళ వహారాజు కడ జిల్లా కామలూపురము ప్రా తమున పాలించి యు డిగా అరవళుడు తమ రాజ్యమునకు దూరమందున్న హిందపురము ప్రా తమున వెలకొల్పబడిన వీరగల్లుచై ఎరి ప్రత్యేకమగుచున్నాడో తెలియదు చోళవహారాజు రాజ్య విస్తరణమునందు కౌముడైన అరవళుడు తత్ప్రా తమున యద్దముచేయుచు వీరళయని పలకరించె ని స భానింప వచ్చును లేదా కండ్లి తమున హిందువులసీమలో యున

రాజుగాను డి శత్రువులను ఎదిర్చియైన వీరశయ్యను చేరి యుండును

అట్లేను ఈ చిన్నకావనమునలన రెండు ముఖ్యాంశములు విడితములగుచున్నవి ఒకటి రేనాటి చోళుల పరిపాలనము కడవ మండలమునకు మూత్రమే పరిమిగము కాలేదు అనంతపుర జిల్లాయందును వారు పరాక్రమము నెరవేరి కన్నడ దేశ రిహద్దులవరకును గను రాజ్యమును విస్తరింపయత్నించిరి రెండవది అరవంగుడు కూరవరేపల్లికి అభిమన్యునిన టి పరాక్రమశాలి

తం అం కా

అం ర రం

అరవంగుళుడు

అరవంగుళుని ప్రళయ కవిపారశ్రావ్యుని బిరుదా చితుడు శ్రీనాథకవి విరచితమైన పలనాటివీరచరిత్ర అను ద్వితీయ కావ్యమునందు కవనమృచున్నది (పుట 27) ఈ గ్రంథమును పండిత ఉమాకావ్యద్వితీయములు విపులముగు వీరికతోన స్ఫురించి ప్రచురించిరి

క్రీ.శ. 11 వ శతాబ్ది చివరిభాగమును డి పండ్లెండవ శతాబ్ది చివరివరకును అరగా సుచూరు ఒక శతాబ్ది కాలము రాజకీయముగా ఆంధ్రదేశమునకు మిక్కిలి చెడ్డకాలమని చెప్పవచ్చును రాజరాజనరేంద్రుని పరిపాలనానంతరము తూర్పు చాళుక్యులకనుపరి మచాళుక్యులకను యుద్ధములు తరచుగ జరుగుచుండెడివి దీక్షికారణము పశ్చిమచాళుక్యులు తూర్పు చాళుక్యులదైన వేంగిరాజ్యమును కలిగి పజ్జామయై అనాడు వేంగిదేశము వెలనాడు పలనాడు పానాడు కమ్మనాడు మున్నగు మండలములకు విభక్త మయ్యెను ఒక్కొక్కముడలమును ఒక్కొక్క ప్రభువు పాలించుచుండెను ఇట్టి ప్రభువులను మాండలికులందురు వీరు రాజరాజనరేంద్రుని తయ్యుడను చాళుక్యచోళ రాజ్యాధిపతియునగు కులోత్తుంగచోళచక్రవర్తిచే నియమింపబడుచునట్లు అక్కాలమున వేంగిదేశము తూర్పుపశ్చిమచాళుక్యుల సమరమునకు క్రితరంగ మయ్యెను వేంగిదేశ మనగా ప్రధానముగా కృష్ణానదీ వరదీపదుల మధ్యభాగము నారివారి సామంతులు అయిన చక్రవర్తులకు పోరున సాయపడుచుండిరి ఒక్కొక్కప్పుడు జరిగెను వేంగిదేశ మాండలిక ప్రభువులు తమవ్యవస్థాపకము ప్రకటించు

కొనుటయేకాక చుట్టుపట్లనున్న మండలములను ఆక్రమించుటకు నిరంతరము తమతోకాము పోరాడుచుండిరి ఒకవంక చక్రవర్తులకు జరిగెడి మహాయుద్ధములు వేరొకవంక మండలి కులకు జరిగెడి చిన్నపంగాములును వేంగిదేశమున కాంతి భద్రతలు లేకుండునట్లు జేసెనని

ఇట్టి వివత్కరపరిస్థితితో ఆంధ్రదేశమున బొంబయ్యుద్ధములతో పలనాటియుద్ధ మొకటి ఇదికాదు పలనాటిని పాలించుచుండిన హైహయవంశజులైన రాజులకు దాయభాగమునకై సంభవించిన కటుంబకలహము కారణముగ గలిగినట్టిది స్నేహ బాంధవ్యములను పురస్కరించుకొని వెలనాటి దుర్జయులు కళ్యాణకళచురిరాజులు పాయసలబలాలును ఒకటిరాజులు గుడిమెట్టచాగివారు కాకతీయులు మొదలగు మండలాధిపతులు తదితరులను ఈయుద్ధమున పాల్గొనిరి

ఉత్తరదేశమున జంకనాపురి యను నామాంకరముగల పాలనాధిపతి అను పట్టణము కలదు దానిని అనుగురాజు పాలించుచుండెను అతడు హైహయవంశజుడు తన పూర్వులు చేసిన పాపములు తనకు బాధించగా అనుగురాజు పాపపరిహారార్థము అనేకతీర్థములతో స్నానమాడుచు కృష్ణానదికి వచ్చెను అందు స్నానమాడిన వెంటనే అతనిమలి వస్త్రములు తెల్లలదైతే తనపాపములు విముక్తము లయ్యెను ని బ్రాహ్మణులవలన అతడు గ్రహించెను చంద్రవీరుతో రాజ్యము చేయుచున్న రాజకుమారులగు మైలాంబును వివాహమాడి అరణ్యముగా అతడు పల్నాటి రాజ్యమును సంపాదించెను

అనుగురాజుకు వీరవిద్యాదేవి కూరమాదేవి మైలమాదేవి దేవి అను మువ్వరు భార్యలు కలరు వీరవిద్యాదేవియందు పెదమల్ల దేవుడు ఎరమల్ల దేవుడు బాలమల్ల దేవుడు అను వారును కూరమాదేవియందు కామరాజు నరసింహరాజు ఝటిరాజు పెరుమల్లరాజు అనువారును మైలమాదేవి నలగాముడు అను మతులు జన్మించిరి గురిజాల రాజధానిగా అనుగురాజు పలనాటిని పాలించుచుండెను వెలమలేశనాయని కుమారుడగు దొడ్డనాయకుడు అనుగురాజునకు మంత్రి అయ్యెను అనుగురాజు కొంతకాలము పలనాటి రాజ్యమును పాలించి మృతి పొందెను దొడ్డనాయకుడూ అతని అనుసరించెను అవిమ్బుట నలగామరాజు షట్టాభిషిక్తుడయ్యెను ఈయన మంత్రిని నాగమ్మ అను ఒకయువతి ఈమెకు నాయకురాలని

వామా యదేవ ఈమెజ్వనానము తాను రాజుకాలోని
అట్టగామూపాడు తమత ద్రిశ్చ రామిరెడ్డి ఈమె పట
రెడ కలము కు చెదిరి ఈమె మేనమాన మే పోతు
నంగారెడ్డి ఈమె గొప్ప వరాధిమకాలిని ఎలాటి యుద్ధ
ముక తమెదేమిఖ్యకారకరాల గురిజాల పురాధీశుడు
నలగామరాజ తమచేతిలో కీలబొమ్మ

దొడ్డనాయని సుతుకు బ్రహ్మనాయడు అనుగురాజు మర
డించుచు తన పతనము బ్రహ్మనాయని చేతియ దు చెను
వీరినిర్యాదేవి త యులై న మలిదేవాదులు ఎన్నవారగుచే
వానిని దగరకు తేర్చి బ్రహ్మనాయడు పాపెను పలనాటి
రాజ్యములో తో త వారికి ఇప్పి చెను అదియే మాచర్ల
రాజ్యము దానికి పెనవల్లిదేవుని ప్రభువుగ తేసి బ్రహ్మ
నాయడు మంత్రియై పాలి న దొడగెను కల్యాణపురాధీశు
డగు వీరిసోముని కుమార్తెలతో వలిదేవాదులకు వివాహము
జరిగెను

చాయకురాలు మాచర్ల రాజ్యమును కాశేయుటకు
అట్లు చేయుచు చెను కోడిపందెము నేర్పాటు చేసి కపట
ముతో బ్రహ్మనాయని పందెములో ఓడి చెను నియమ
ప్రకారము బ్రహ్మనాయడు ఓడు న వత్తరములు మాచర్ల
విడిచి వలిదేవాదులతో వందాడికి వలసపోయెను ప్రవాసా
నంతరము తమ మాచర్ల రాజ్యమును తమ కియవలసినదిగా
వలగామునకు బ్రహ్మనాయడు రాయకారము పెను నాయకు
రాలు దానిని కిర స్కరి చెను ఈకారముగ మాచర్ల వారికి
గురిజాలవారికి పోరు అర త మయ్యెను

అగాముడు తనకు సాయము చేయవలసినదిగా
గుండముకోట వనశేఖరు ధరణికోట రాజగు భీమదేవుడు
గోరింకితర్ల ఘోరవరతి ఉరగసేనుడు ఏడు మారెము
లేలు ఎరుకుకాముడు పొన్నాళ్ళకు తి పొదిలె రాజులు
కటకాధిపతి కల్యాయుడు దేవాద్రినీ పాలి చు తెలుగు
విద్దలు పెడవలూకుపతి భీమసేనుడు మూర్ధకుమారు డను
చోళరాజు న గ్రామ విజయమైన జయదేవుడు జయసి గు
ప్పతి చంద్రాద్రతి ధీరవిక్రమమైన తిగనాళ్ళు తి ప్రాశ
వాధ్యుడైన వీరిశిల్లాణుడు అరవవింగాకుడ అర్జునా తి
జింకాకపతి పాండ్యేశుడ మళయాళ కర్నాటక మాన
వేంద్రులు మున్నగువారికి దేఖ సంఘము బ్రహ్మనాయని
వత్తమున అనేకరాజులనుదెంచిరి కారెవపూడిలో వాగులేటి

యెడ్డు ఉభయ డమల వారిని గామమ భయ క
మగి జగెను నెత్తిలేరులు ప్రవాసెను చువకు మలి
దేవా లతో విజయము లభి చెను ఈయద్దము క్రీ 18 -
1600 మిట్ల గొట్టి తెలియుచున్నది

అర న గుడు గాము కు యుద్ధమున తోడ్పడిన
వారిని నోడ మా మే మకు తెలియుచున్నది అవ
కల్పముచేత నంగ గుడు అప్పుడు అమిత దేశమున దు రిపాల
నము చేయుచు డిన చోళవంశయుడో లేక అతనిసానుకుడో
కావలెను అప్పుడు చోళసామ్రాజ్యముమూడిన కతోపుం
గుడు ఎలచు దెను

తం అం కా

అరసవిల్లి

శ్రీకాకళము జిల్లా శ్రీకాకళము తాలూకాలో
అరసవిల్లిను అప్పగ్రామముకలదు ఇది శ్రీకాకళముకు
ఉత్తరమునైవున సుమారు రెండుమైళ్ళదూరములో ఉన్నది
భారతదేశములో మూర్ఖదేవాలయములు బహువల్లముగ
ఉన్నవి వానిలో అరస విల్లిలోని దేవాలయము చాలప్రసిద్ధి
కెక్కినది ఇది ఆంధ్రదేశములో ఉండుట ఆంధ్రుల చిన్నప్ప మే
అని చెప్పగలము

తూర్పుగాంగ రాజైన రెండవదేవేంద్రవర్మ వేయించిన
రాగిశాసనములో తనదేరుగల అతని కాతయే అర విల్లిలోని
మూర్ఖదేవాలయమును నిర్మిచి చివట్లు కలదు ఈ యన
కాతయే మొదటి దేవేంద్రవర్మ ఈయన క్రీ 766 నుండి
702 వరకు గాంగరాజ్యమును పాలించెను దానివలన ఈదేవా
లయనిర్మాణము క్రీ 7 శతాబ్దిలో జరిగినట్లుగ్రహింపగలము

శ్రీకాకళములోని జమ్మావనీడులోనొకశాసనముకలదు
క్రీ 1880 సం లో షేక్ మహమ్మదుఖాను అనునతడు
హిందూదేవాలయమును వానమొచ్చి ఆదేవాలయవలెకర
ములతో జమ్మావనీడును నిర్మించిట్లును ఆశాసనము చెప్పు
చున్నది అట్లు ప్తమైన దేశములలో అరసవిల్లి దేవాలయము
గూడ ఒకటి అయిట్లు తెలియుచున్నది ఇట్లు ప్తమైన ఈ
మూర్ఖదేవాలయమును క్రీ 1778లో శ్రీనివాసుని పుల్లూశీ
వంతులుగారు పుండర్వరించినట్లు మూర్ఖదేవాలయము నందలి
యొకశిలాశాసనమున గలదు

ఈదేవాలయము తూర్పు ముఖముగానున్నది దానికి
ముందుగా నొక శివరథము ద్వారా ప్రవేశముకలవు దీనిపై

గరుడగోష్ఠముగల ప తాగ గోపాలస్వామి యంత్రముగల క బము ఉన్నది ఒక విశా మయిన త్యాజము డ మున్నది గర్భగుడిలో సూర్యదేవుని విగ్రహమున్నది ఆకర్షకమయిన శిల్పనా దర్శనముతో మూడడుగుల యెత్తున సూర్యోగ్రహము కలదు వి గహము అడుగు రథమునకు పూర్వబడిన ఎ మిది ఆశ్వములు చెక్కబడిన రథము కూడ ఉన్నది సూర్యదేవుడు రథముపై నిలబడి యున్నాడు ఈ విగ్రహమునకు ఒక్కగా సూర్యదేవుని భార్యయిన ఛాయ వచ్చిని ఎవ ఆమ విగ్రహములు చెక్కబడియున్నవి

సర్వస్వా దోగములు నే తరంగములు శగ్గు కు ఎందరో శక్తులు త్రిదినము దేవాలయమునకు వచ్చి స్వామి దర్శనము చే కొని శిర్మ ప్రసాదములను గ్రహించిపోవుదురు ఈదేవాలయమునకు తూర్పున సూర్యపుష్కరిణికలు యాత్రికులు పుష్కరిణిలో స్నానమాచరించి దేవదర్శనము చేయుదురు యాత్రికుల నిమిత్తము సత్రములు నిర్మించి జీవి ప్రతి ఆదివారమునను విశేషదినముల దును ఉత్సవములు వైభవోపేతముగ జరుగును స్వామి పేరు చాలమంది తమబిడ్డలకు పెట్టకొ దురు

తూర్పు గా గగ్రభువులు కోదాక్కములో ఒక సూర్యదేవాలయమును నిర్మించి ఉత్తరభారతమునందు కూడ ఒక సూర్యదేవాలయముండినట్లు తెలియచున్నది

మా శ్లో

అరస్తుయార్ జంగ్ బహద్దూర్

(వాలు) అరస్తు యార్జంగ్ బహద్దూర్ - డాక్టరు అబ్దుల్ హుసేన్ వీరికి తల్లి తండ్రులు పెట్టిన పేరు అబ్దుల్ హుసేన్ వీరు హైదరాబాదు సంస్థానములోని ప్రజాప్రయుక్తైన "హాకీము"గా సుప్రసిద్ధులైనారు సంస్థాన ప్రజాపీఠానికి వైద్యము ద్వారా చేసిన సేవలకు ఎ తపించి మహామరణ వహించిన మీర ఉస్మానాబీఖాన్ బహదర్ నిజాం ప్రభువరే డ్యులు నవాబ్ అరస్తూయార్జంగ్ అను బిరుదును ప్రసాదించి హైదరాబాదు సంస్థానములోని వైద్యులు హాకీములు "మొయిన్ అహ్మద్" అని పెద్దలు మతప్రముఖులు "అబీ తోద్దీన్" అని బిరుదులు అరస్తూయార్జంగ్ కు యిచ్చి గౌరవించిరి

డాక్టర్ అబ్దుల్ హుసేన్ గారు 24 మార్చి 1875 హిజరీ (క్రీ శ 1888) నాడు ఒక బొహణ ముస్లిమ్ కుటుంబ

ములో జన్మించి వీరి తండ్రిపేరు ఇస్మాయిల్ సాహేబుగారు ఆయనకు ధూస్ 2 జూతులతో చిన్న అత్తగారియ పరిశమ ఉ డెను ఎ సలు వారి జన్మస్థానము రా స్థానములో ఉదయ పూరు ఇస్మాయిల్ సాహేబ్ గారికి తల్లి అబ్దుల్ ఖావర్ పెద్ద తండ్రి గులామ్ హుసేన్ జామ్ నానోదౌలా" (క్రీ శ 1743 170) పరిపాలించుచున్నప్పుడు హైదరాబాదుకు వచ్చి స్థిరపడిరి

డాక్టరు అబ్దుల్ హుసేన్ గారికి చదవలో మిక్కిలి శక్తి ఉ డేది ఉద్దా పార్శ్వ భావలు పేర్చుకొని అరబ్బి భాష శక్తి ని చి ఇ క్లిమతో అవ రమన్న జ్ఞానమలవర్చుకొని హైదరాబాదు వెడి ల్ హుక్ లో చేరిరి అపటి హైదరాబాదు సంస్థానానికి తటికి ఆమెడి ల్ హుక్ లే ప్రధాన వైద్య విద్యా కేంద్రము అక్కడ ఆరే డ్ల పాటు విద్యాభ్యాసము తరువాత నర్జన్ గా యోగ్యతా ప్రశంసము తీసుకొనిరి

డాక్టరు అబ్దుల్ హుసేన్ గారికి హైదరాబాదు సంస్థాన చరిత్రలో ఒక విశిష్టమై యుగములో జన్మించిన అవ్యుత్తము కలింది అది (1857-1888) జామ్ అఫ్ జలందౌలా రాజ్య మేలతున్న కాలము ప్రధానిగా మఖ్తూరుల్ ములక్ అన్ సాలార్ జగ్గి ఉండెను ఆయన సంస్థాన పరిపాలనా వ్యవస్థలో సంస్కరణము ప్రవృత్తముగా ప్రవేశపెట్టిన ఆరణమది భారత దేశములోని నలుమూలల నుండి గొప్ప గొప్ప విద్యా సులను వైజ్ఞానికలను హైదరాబాదులోని - ప్రధాన విద్యాసంస్థ డాకల్ కలూమ్ ఆకర్షించుచున్న రోజులు అవి అప్పుడే సయ్యద్ హుసేన్ బిత్ గ్రామి (ఇమాదుల్ ములక్) మౌల్వీముహ్మద్ హుసేన్ (విఖాల్ ముక్) అలామా మెహ్మద్ హుసేన్ (మెహ్మద్ తల్ ములక్) వ టి మహావీరులు వచ్చి యిక్కడి విద్యాసంస్థలలో పనిచేసి సంస్థాన విద్యా చరిత్రలో అతి ఉజ్వలమైన స్థానాన్ని ఆక్రమించుకొన్నారు ఆ గురవుల వలన ప్రభావితమయిన శిష్యులలో నే హాకీం ని డాక్టరు అబ్దుల్ హుసేన్ గారు వ్రాసుకొనినారు అందుకు తోడు "మిత వ్యయములో క్రమ బద్ధ జీవితము విజయవంతముగా కడచుచు విన "పమ్మలల్లా డాక్టర్ జీర్ అహ్మద్ సాహెబు గారి సహచర్యము మత సాంప్రదాయాలతో ఎముగ జీవనము సాధించుచు వర్తమక ప్రేమియైన నవాబ్ ఆజమ్ యార్జంగ్ (మౌల్వీచిరాగ్ అబీ) గారి అనుచరత్వము నాకు చక్కటి దారి చూపించుటలో తోడ్పడ్డది అని అరస్తూయార్

జగ్గె రామస్వామి అతే శాదు ఫాజిల్ అలామా" మొత్తీ అర్వల్లాఖాన్ ఫజిల్ అతే జగ్గె గారి విద్యా బధు కము ఇప్పై కామర్షిక్ ఎవ్ ట్ జగ్గె గారి రాచ కార్య వి హడాదీజ్ ఎవ్ రాజా ర్ లిన్ ట్రాడ్ న దూరు గారి సమైక్య డ్ ఖుర్షీద్ జాహ్ బహూర్ గారి సక్రమ అల గా న విధా ము మొత్తీ ఎమూ ఫోర్టీ ౩ హెజ్ మూజే గారు గారి స్వామి సేవా దుర ధత రీమాజి గ్ నర్ ఫోధూం చక్ బహూర్ గారి రాజనీజ్ నాజీ తము నకు ఒకవడి పెట్టి అర్వల్ సార్వ ను చే వి అదికు అపెద్ద లకు అ దజకు బుర డి యున్నానని డాక్టరు ముసేన్ గారు ఒకచోట వ్రాసినారు

డాక్టరు అబ్దుల్ ముసేన్ గారు హైరరాబాదు సెడికలు మూలు ను డి యోగ కా వక్రము వ్యవహరిన వెటనే మెదకు జిల్లాలో ముఖ్యస్థా మగు న గారెడ్డి అప్పతిలో విలు సర్జనుగా యమి ప బడిరి రాత్రి బిల్లు విధి విరామము లేక డా రోగుల చికిత్స చేస చక్కని చేరు తెచ్చుకొనిరి త డో త దాలుగా దూరదూర గ్రామాలనుండి రోగుల రాక ప్రార భమయ్యెను రవాఖానాలోని వండులు వడసోయెను వై కి మండుల కొరకు డాక్టరుగారు వ్రాసిరి అందుకు జవాబు యీక్రి ది విదముగా నచ్చెను " ఎవళ్ళ నీకి అయ్యెను దులు మూడ నెలలలోనే అయిపోవుట అక్కర్లేరముగా ఉన్నది ఈ విషయములో జాగ్రత్త వహిం చేసని తోచుచున్నది ఇప్పుడు మ దులు తిగి ప ఎంవ బడుచున్నవి ఇక ముందు న "త్సరము అయిపోయెవరకూ మీరు జావధముల కొరకై వ్రాయకు దురుగాక " ఎంగారెడ్డి నుండి డాక్టరుగారి బలీలీలీడకు అయెను అక్కడి "అవ్వల్ కాల్వాక్టార్ (జిల్లాకలె క్టరు) తన దగ్గరకు వచ్చి రోజూ నలమొక్కట లేని కినుకే స్థానిక ప్రతీకలో డాక్టర్ అబ్దుల్ ముసేన్ గారిపైన లేనిపోని అవాకులు చవాకులు వ్రాయెను అ దచేత మావెదారు గారు దరియాపురై వచ్చి డాక్టరు సాహెబును విచారి చగా ఎవరో నాశ్రేయోఖిలామయే వ్రాసియు డవచ్చునని చెప్పెను అమాటకు మాజేదారు సాహెబు చోకుడై "మీమీర పి కాయకు వ్రాసినవారు మీ శ్రేయోఖిలామి ఎట్లు కాగలరు" అనెను అందుకు డాక్టర్ సాహెబు -జ పి కాయకు వ్రాసిన మహా సియుడు ఒక విధమున కాదు రెండు విధముల నాశ్రేయోఖి లామయే ఎట్లనగా ఒకచేత నేను నేరస్థుడనెయినచో నానే

రా న ఎతి చూ మేలు చే గాను" లే నే స్థుతను నానిచో ఇ మ మ టువ టి చే ము చేయకు డా ఉ డుటకు పాచ్చ రిక చేసెనాను అనెను మాజేదారు సాహెబు చాల అనుభ జ్ఞును గాబట్టి నిజం తెలిసినా డాక్టరు సాహెబు విషం సా ల్యా లను కొ యాడెను

శీ డిను దు డాక్టర్ సాహెబ్ గారి డిలీ జిల్లాం పు లతో "పెప్పడైన "వర గల్ దవాఖానాకు ఆయెను ఎ సారి రె డె టు స్పెన్స్ వుటకు పాఖాలను వస్తును నర్ గాలార్ జగ్గె బహదూర్ గారిని తోడుకొని చె మ సాలార్ జగ్గె గారి అవ చరులతో రు తీనవ్రెన బ్బున వడిరి వరంగల్ నూజేదారు గారి సలహాపై వర్ గల్ల దవాఖానాలో బ్బున వడిన గాని చేర్చిరి జబ్బు నయమాయెను సాలార్ జగ్గె బహదూర్ గారు డాక్టరు అబ్దుల్ ముసేన్ గారి చి త్తా నైపుణ్యమును మెచ్చుకొని హైరరాబాదులోని అఫల్ గ్ ద వాఖానాలో సూపరి పెండె టుగా చే త్తించిరి

జా మీర్ ఉస్మాన్ అలీఖాన్ బహదూర్ గారు కాము సింహాసన మధిష్ఠి చిన ఎందర్లమున సంస్థానములోని ప్రముఖు లను ఒకనాటి సాయ కాలము రి ౪౦ సమయానికి వింసునకు అవ్వని చిరి అంతకు పూర్వము మహబూబ్ అలీ సాహ సాహ చర్యము వలన ప్రముఖు లకు ఎవ్వరికి ఎమయసాలననై వీమాత్రము క్రద్దలేకు డెను అయినను అనాదు అయిన మి హాలు అల్ఫముగా మా తమే మహాజ్ జగ్గె బహదూర్ అను ఒక విఖ్యాతులైన నవాబుగారు వచ్చిరి నిజాము భువులు కోపోద్రెక్షలై ఎమయము నడిక్రమించి నావని యూంంచి మహాజ్ జగ్గె ప ఎవేరి తరువాత అయిదుమిహాలకు డాకరు అబ్దుల్ ముసేన్ వచ్చిరి నిజా ప్రభువు వీని నడద్రేకించి అబ్దుల్ ముసేన్ సాహెబ్ మీకు ఇచ్చిన వేళ ఇదేచా అనిరి అప్పుడు నవాబ్ ఫఖర్ డిముక్ బహదూర్ గారు లేచి మహా ప్రభో ఇనని తోజము ఎక్కడ మయము కు దొరకను తినే అన్నము మధ్యలో వదలి రోగుల చికిత్సకై పరుగెత్త వలసి ఉండును అని మనవిచేసెను అమాటలు విని నిజాం ప్రభువు మిన్నకుండెను

ఒకసారి డాక్టరు అబ్దుల్ ముసేన్ సాహెబుగారు అప్పత్రి లోని అవరేదను థియేటరులో ఒక రోగికి అవరేదన్ చేయు చుండిరి ఇంతలో నిజాం సంస్థా పు నైద్యోఖా డై రెక్కరు కర్నల్ డోర్ అను యూరోపియన్ డాక్టర్ తియేటరులోనికి

ప్రతి ౧ పడేనచేయచు దాక్షరగారి వెనుక చడి చప్పుడ లేండాలును దీ ఆలేమవిధానమునలినిచ సాకెననుకే కట్టు వెయ్యచు ద దాక్షరగారి చేతిలోని మూసి కృషిలోగారికి టిల్ల చుకొనెను ఆ విశిష్టమగు దాక్షరగారి చాల నొప్పుకొ వెటసే కట్టలోపోగారికి నేను మిమ్మలను చూడలేదు కన్న తమించ దీ ఆకెను అప్పుడు కట్టలోపో అ దలో దాక్షరు గారి తప్పులేదని తనదే తప్పు అ యు అప్పుకొగి దాక్షరుగారి అవలేషమలోని వైపుదాన్ని కొనియాడెను కాటాకాలు నేయుచున్న మాది గ్రుచ్చుకొనుట వలన కర్నూలపోర్ కన్ను వివహరికమయ్యెను చివరకు దాక్షర్ అబ్దుల్ హుసేన్ గారే ఆకన్నులీని వైచిగాఆకన్ను ఇమిడ్చిరి

అది 1908లో సెప్టెంబరు నెల మూసినది ఉద్భుతముగా పొంగి పొలి పైదరాబాదును ముంచివేయుచున్న రోజు మృత్యుదేవత పట్టణము అంతా వికటాత్మకము చేయుచున్న తరుణము దాక్షరగారు ఆరాత్రి అప్పటి ద్యూటిలో ఉండిరి మొట్ట మొదట హాస్పిటల్ లోని రోగులను మందులను ముఖ్యమైన వస్తువులను మరణిత స్థానము కు చేర్చిన పిదపనే అబ్దుల్ హుసేన్ గారు తన భార్యను బిడ్డలను గురించి అలోచించివారు

దాక్షరు అబ్దుల్ హుసేన్ గారు పైదరాబాదు మెడికల్ స్కూలునుండి పామనగ్రమైన సర్టిఫికేట్ ను మాత్రమే న పాదించినవాడైనను యూరపులో పెద్ద పెద్ద డిగ్రీలు పొధి చిన దాక్షర్లు సహితము అబ్దుర పడేటట్లు రోగ ని వారణము చేయువాడు అవలేషమలు విజయవంతముగా నిర్వహించే వాడు మత విశ్వాసాలలో మతి చెదరక సరా పాలించుచు న్న వాడైనను ఆయన గొప్పమానవతావాది మానవజాతిపై అవలంబమైన మమక ఆతని వైజగుణము పర్యమానన సమాన త్వము ఆతని విశ్వాసము

ఆయన హస్తవాని అద్భుతమైనదని అవలంబంతరి యని దక్కను అరస్తూ యని రాష్ట్రముంశట ప్రఖ్యాతుడై వాడు ఆతని చికిత్సలో రోగిలు అందరూ సమానులే రాజు చేద ఆనే కారతమ్ము లేదు తన జీవితములో అరువది యేడల్ల పాటు నిరంతరము రోగుల చికిత్సా వ్యాసంగములో గడపి దాక్షరు అబ్దుల్ హుసేన్ 18 ఫర్వ 1850 వాడు కన్ను మూసెను అప్పుడు సంకాప సందేశమును ఆయన కుమారు

దైగ దాక్షర్ ఖుర్షీద్ హుసేన్ కుమారుల వలన సర్టిఫికేట్ సాన్ ఐహూద్ గారు యూనివర్సిటీ ను వ్రాసిరి

నాన్నాపొండు డిక్టర్ అరస్తూ యొక్క ను ఇము వాకూ దక్కన ప్రాచురించిన అమూన అగ్నివేసి యను ఇక అట్టివాగ అగ్ని చుట దుర్లభము అయినా యూనివర్సిటీ మదముతో ఓక్కు కల్లిగను డలంగున్నది పె వె రా

అరికేసరి-I

వేములవాడ చాళుక్య కుటుంబము లో మొగటి అగి కి రి ప్రధుడు అరికేసరి అను మేగల రాజులు ఈ వంశమునందు ముగ్గురుండటచే ఈతనిని మొదటి అరికేసరి అనుచున్నారు వేములవాడ కరినంగరంజిల్లా ఎరినక్క తాలూకాలో ఉన్నది ఇక్కడవున్న రాజరాజేశ్వరాలయము ఈ నాటికిని మహిమా న్విభవమై ఆపారముగ భక్తులను ఆకర్షించుచున్నది వేముల వాడకు ప్రాచీన నామము లేములవాడ లే బులనాగ అరి కేసరి వంశమువారి కాననములందు ఇది లే బులనాటిక అని వ్యవహరింప బడినది వేములవాడ చాళుక్యులు నిజామాబాదు కరినంగరు మండలమును నల్లగొండ వరంగల్లు జిల్లాలలో కొన్ని భాగములను రాష్ట్రకూటులకు సామంతులై పరిపాలించిరి తెలుగుదేశములో పరిపాలన చేసిన ఈ రాజకుటుంబము వారు కన్నడభాషకు పాటిలేని పేవచేసి గం నియులైరి తెలుగు నకు నన్నయకట్టారకుని వలె కన్నడభాషకు అధివియైన వంశ మహావి వేములవాడ చాళుక్య వ శమువారి యాస్థానమును అలంకరించెను ఈ వ శమువారి చరిత్రను దాక్షరు నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు విమర్శముగా పరిశోధి చి ప్రకటి చిరి

ఈ శమువారి చరిత్ర నిర్మాణమునకు ఆధారములు (1) కుర్రపుగట్టి కాననము (2) కొల్లిపర కామ్రకాననము (3) వేములవాడ శిలాశాసనము (4) వంశవి విక్రమార్థుక విజయము (5) వర్ధవి కామ్రపట్టికలు (6) లై విద్యాంసుడు దోమచేనమూరి గ్రంథములు మొదటి అరికేసరి ఇచ్చిన కొల్లిపర కామ్రపట్టికవలన ఈతనినిగూర్చి కొన్ని య శములు తెలియుచున్నవి ఈ రాన కాననమునందు కాణము చెన్నబిడ లేదు దీనినిబట్టి తెలియవచ్చు విశేషములు చాళుక్య వంశము నందు నక్కాగ్రయ మహారాజు జ్యోతిషెను ఈయన గొప్ప సరాక్రమకారి ఈతని కుమారుడు పృథ్వీవతి పృథు వక్రవర్తి వంటివాడు ఈతని తనయుడు మహారాజ అను పేరివాడు

వానికొడుకు రాజాదిత్యుడు ఈయన కుమారుడు వినయాదిత్య యుద్ధముల్లుడు యుద్ధముల్ల నామధారులు ఈ వశము నందు ముగ్గురు డుచే రాజాదిత్యుని కుమారుని మొటి యుద్ధముల్లుడు అ దురు వినయాదిత్యుని కుమారుడు మొదటి అరికేరి మహారాజు

ఈ వశమున దలి కడపటిరాజైన మూడవ అరికేరి ప్రకటి చివరప్పని కామ్రుట్టి కలు శక 688 అనగా శ్రీ 988 న వశ్యమునకు చె దినవి ఈనిని వేములవాడ వ శస్తావ తుడు అని చె దగిన వినయాదిత్య మొదటి యుద్ధముల్లుడును నడుమ తొమ్మిది తరముల అంతర ము డుటచే వినయాదిత్యుడు శ్రీ 760 75 నడుమ ఎరిపాలన చేసి యు డు ని చారిత్రకులు పరిగడి చుచున్నారు వినయాదిత్యుని కుమారుడగు మొదటి అరికేరి శ్రీ 770 800 ప్రాంతమున రాజ్యపాలనము చేసి యుండును కొల్లివర తామ్రుట్టి లనుబట్టి అరికేరి మహారాజు ముగ్గళివా చార్యుడను తపస్వికి రామడుగు వినయమున దలి తెల్వొగము అను గ్రామమును విద్యా దానముగా నమర్పించెను ఈశివా చార్యుడు సిద్ధాంతబద్ధులది ధ్యానాదులచే ద్వందము చేయ బడిన దురితములు కలవాడు ముగ్గళివాచార్యుడు సద్యశివాచార్యుని శిష్యుడు సద్యశ్శివుడు అ ముగ్గురుకులము కు చి దిన కాలముఖై వాచార్యుడు ఇతడు సవాళాకావో రుడు శ్రీక కావాలమగు శ్రీశైలవర్యతమునకు ఉత్తర ద్వారమైన పలేశ్వర శ్మేత్రనివాసి తెల్వొగము గ్రామము ఊరిగె అను విఖ్యాత మహాగ్రామమునకు దక్షిణమున ఉన్నది తువతోరు పరివాతుర్ల పుల్లెరువుల పోతువోడుపు అను గ్రామములకు మధ్యన ఉన్నది ఇది విద్యాదానమని చెప్ప బడుటచే విద్యార్థుల పోషణమునకై ముగ్గళివాచార్యు కు ఈయబడినదని భావించవలెను దానమిచ్చిన గ్రామము గాని దాన సరిహద్దు గ్రామములు కాని ఇప్పుడు గుర్తి చుటకు వీలు లేదు రామడుగు విషయముకూడ అజ్ఞాతముగానే యున్నది కరీంనగరజిల్లాయ దలి రామగిరి రామగుండము ప్రాంతములు కావచ్చునేమో రిశిలి పవలని యున్నది సద్యశివాచార్యుని నివాసమైన పలేశ్వరము నల్ల గొండ జిల్లాలో మున్నది

అరికేసరి తండ్రియైన వినయాదిత్య యుద్ధముల్లుడు గొప్ప పరాక్రమకాలి యనియు తురుష్కు యవన బర్బర కాశ్మీర కాంభోజ మగద మాంబ కళింగ గంగ వల్లన

పాండ్య కేరళ ప్రత్యతి సరవతులను జయించినవాడనియు వర్ణించబడినాడు ఇ దు విశేషభాగము అభియోక్తిగా భాస చి ను వినయాదిత్యుడు ప్రళం సీయమైన కొన్ని విజయ ములను పొందించెనుట వాస్తవము ఈరి విజయములు స్వత శ్రవర్యలు కావు రాష్ట్రీకూట సామ్రాజ్య స్థాపకుడైన దండిదర్బుకు విశ్వ సీయుడైన సహచరుడగా ఈతడు బ్రహ్మాతి వచ్చెను దింతిమర్గుడు శ్రీ 704 ప్రాంతమున బాదామి చాళుక్యుల సామ్రాజ్యమును తుర ముట్టి చి రాష్ట్రీకూట సామ్రాజ్యమునకు విజములు లై చెను 2వయాదిత్య యుద్ధముల్లుడు ఈతని అనుచరుడై ద దయాశ్రలలో పాల్గొని పేరుప్రతిమలు న పొందించెను వి యాదిత్యుడు సపాదలక్ష దేశమును ఎలెననియు చిత్రకూట మను దుర్గమును జయించె నియు ఈతని మరగజములు పోతన నగరమునందు తైలదీర్చికల య దు ప్పాన మాడెననియు వేములవాడ కాననము వర్ణించినది సపాదలక్షదేశము అనగా రాజపుత్ర స్థానము తూర్పు భాగముగా గుర్తి పబడినది ద తిమర్గుడు ఈ భాగమును జయించినప్పుడు వినయాదిత్యుడు దీనికి కానకడుగా స్థాపించబడెను ఇది ఇతరు తెప్పరును పరి పాలి వలేరి దేశమట చిత్రకూట దుర్గమును తూర్పు రాజస్థానముందే కలదు పోతన నగరము వినయాదిత్యుని రాజధాని ఇది విజామాబాదు జిల్లా యందలి బోధను ట్టణ ముగా గుర్తి పబడినది వై య శముల బట్టి వేములవాడ చాళుక్యన శ స్థా కుడైన వినయాదిత్యుడు తన రాజ్యారంభ కాలమునకు విజ్ఞ భి చుచ్చు రాష్ట్రీకూటుల వక్షమును అవల వి చి వారి యభ్యుదయముతో భాగపాటు అయ్యె ననుట విశ్వసనీయమగు చుచ్చది

వినయాదిత్యుని కుమారుడైన మొదటి అరికేరి కూడ మధ్యదైన సేనానియే అయి ఉ డును తండ్రి ఎంపాది చి ఇచ్చిన సామంతురా యు సేతకు విలుపుకొన గలిగెను మొదటి అరికేసరి విద్యావక్షపాతి అతడు స్వయముగ విద్యాంసుడై నట్లు కొల్లి పరకాననము ముతువుచున్నది ఈతడు వ్యాకరణ ధర్మవేత్త గణకాస్త్ర విపులుకు వ్యాయనిపులుకు ధనుర్వేద విశుతుడు వైద్యకాస్త్ర వ్రసిలుకు అని స్తుతించ బడినాడు ఈతనికి పరాక్రమ మాచకముగ పెక్కు బిడుదులు కలవు ననుస్తలోకాశ్రయ త్రికువనమల్ల రజార్తున మున్నగునవి ఈతని బిరుదులు కొల్లిపర కాననమునందు ఈతని విజయము

లేవియు చెప్పబడలేదు కాని ఈన శియుల అన తరకాననము ల దు అరికేసరి వే గిదేశమును త్రి లి గమును జయించి ట్లు చెప్పబడి ది ఇ దు కొ త నశ్య ముండవచ్చును ఇప్పటి ఓడిదేశ రాజులయ పరిశ్రమి కొ తపరిశ్రమించుచో అరికేసరి వేంగివిజయము నిరాధారమై వ్రనము కాదని తోచును రాష్ట్రాకూటులు చాళుక్యుల సామ్రాజ్యమునకు చారసులగుటచే ఆ తటమున్న బాదామి చాళుక్యుల ఆధి పత్యమున గీకరించిన వారు అమితము సామంతులు కావలెనని కోరిరి వే గి చాళుక్యులు బాదామి చాళుక్య వ శమునకు చె ది చ రే అగుటచే వారు బాదామి చాళుక్యులకు మిశ్రులైయుండిరి రాష్ట్రాకూట సామ్రాజ్యస్థాపనతో ఈమైత్రి విచ్ఛిన్నమయ్యెను రు మదేవుడను సామాంతరము ౧౦ ధారావర్ష ద్రువ చక్రవర్తి రాజులలో మొదటి అరికేరి వేంగి కళింగములను జయి చి ట్లు చెప్పబడినది రాష్ట్రాకూట మొుటి కృష్ణరాజు తరువాత అతని కుమారులు రె డవ గోవి దరాజు ద్రువుడు రాజ్యమునకై కలహించిరి రెండవ గోవిందరాజు మొదట రాష్ట్రాకూట సంహారము వెక్కిరి కానితమ్మని పరాక్రమ మును హించలేక ఈతడు వే గిచాళుక్యుల సహాయమును ఆర్జి చెను మొదటి విజయాడిత్యుడు (క్రీ శ 758-౮0) గోవిందరాజు కు సహాయము చేసెను అయి ను ద్రువరాజు గోవిందుని ఓడించి చక్రవర్తిత్వమును సాధిసము చేసె కొనెను తక్యన్నకు సహాయముచేసె తూర్పు చాళుక్య రాజును శిక్షించుటకై ధారావర్ష ద్రువదేవుడు (క్రీ శ 780-93) లేమలవాడ అరికేరిని ప్రాంత హించి వే గిపై దండు ప చి చెను ఈ సందర్భముననే అరికేసరి వే గిశింగములలో కొన్ని విజయములు సాధించి యుండను అయినను ఇవి స్థిరవిజయములు కావు వేంగిదేశము అరికేసరి గాని ధారా వర్షునకుగాని ఆరిగావయి ఉ డలేదు

విసయాదిత్య యుద్ధములైనను ఇద్దరుకుమారులు ఉండిరి శ్లేషుడగు మొవటి అరికేసరి ములవాడ సి హాస పధి ట్లు చెను రెండవవాడగు వీరగ్రహాడు కడంగట్టి కాననము నందు కీర్తి పడివాడు కడంగట్టి గ్రామము మహబూబు నగర జిల్లా వాగరకర్నూలు తాలూకాలో ఉన్నది ఈ కాననము రు వీరగ్రహాడు చాళుక్య విసయాడిత్యుని కుమారడనియు రాష్ట్రాకూట చక్రవర్తి కవివల్లభుని కుమారు డగు గోవిందునకు పరమిత్రుడనియు చెప్పబడినది కవివల్లభు

డను ది ధారావర్ష ద్రువదేవుని వీరడము ఈవి కుమారుడు మూడవ గో దరాజు (క్రీ శ 793-814) వీరగ్రహాడు మూడవ గోవిందుని మిత్రులని భావించి ఓడినది

మొవటి అరికేరి యనంతరము అతనికుమారుడు మొ టి నరస హాడు రాజ్యమునకు వచ్చే ము ఎలేశ్వర యు న దలి శివాచార్యుని శిష్యు కు దాని మించి యు డుటచే నల్లగొ డజిల్లా ప్రా ము అరికేసరి రాజ్యంలో చే యు డునని భావించ సీలగుచున్నది అనగా ఈతడు త ద్రి యిచ్చిన రాజ్యమును నల్లగొంజిజిల్లా వల గను చ్చానంబ తేసెనని చెప్పదగును

౧౦౦౦౦

అరికేసరిII

వేమలవాడ చాళుక్యన శ ప్రభువైన రెండవ అరికేరి క్రీ శ 990-1050 నడును పరిపాలనచే యుండునని భావి ం బడచున్నది ఈకాలమున వే గిదేశమునందు రె డవ యుద్ధ పల్లడు రె డవ చాళుక్యులీముడు రెండవ అమ్మరాజు రాజ్యాధికారము వహించి యు డిరి రె డవ అరికేసరిని గూర్చి తెలుసుకొనుటకు అతని లే (వే) మలవాడ కాననము ఈవంశీయుడే అగు మూడవ అరికేసరి పక్కరి కామ్రు ష్టి కలను కన్నడమా కవి ఆ ది పం ప ని విక్రమార్ధు విజయ కావ్యమును కొ త తోడ్పడుచున్నది పంపకవి రె డవ అరికేరి యాస్థానము లంకరించి అన కావ్యమున ను అతని ప్రశస్తిని శ్లేష చమత్కృతితో చిక్రించెను ప పకారతము నందు పా డవ సోగుడగు అర్జునునకు అరికేసరికిని అభేదము పాటి పబడెను ఈయంశయ నాయకలకను సమానములగు కొన్ని పన్ని శములు ఉటన్తి ంనవి అర్జునుడు ఇంద్ర వ్రసాడమన జన్మి చెను రె డవ అరికేరి రాష్ట్రాకూట చక్రవర్తియగు మూడవ ఇ ద్రరాజు మే ల్లడు అరికేసరి తన బాల్యమున రు ఇంద్రరాజుచే సంవర్ధింపబడెను ఇద్దరును ఇంద్రు పరిశ్రులే దానిని ఆధారముగ చే కొని ప హవి ఎంతయో చమత్కరి చె ని చెప్పుదురు కొన్ని చారిక్ర కాంశములను ఈమహావి శ్లేషరితిని ప్రతీతి చిరవాడయ్యెను అరికేరి తండ్రి రెండవ నరస హరాజు తల్లి రాష్ట్రా కూటవంశీయురాలను మూడవ ఇ ద్రరాజు సోపరియు అగు జా వ్య అరికేసరి కాను ఇద్దరు రాష్ట్రాకూట రాజకన్యకలను పెండ్లి యాడెను అందోక రాజుమారి అతని మేనమామ

(ఇ ద్ర రాజు) కుమార్తెయగు లేవక నిర్బంధిచేసి మఱియొక భార్య లోకమహాదేవి వై స బంధములచే రె డవ అరికే రి తన తండ్రిన్నను రాష్ట్రీకూటరాజవంశము కు ఎక్కువ న్నహితుడగుచున్నాడు అరికేసరి జనకుడగు రె డవ రంహారాజు (క్రి శ 915-0) మహాయోధుడై తన నీలికలగు రాష్ట్రీకూటచక్రవర్తులకు వారి యుద్ధములందు నిర్బర సహాయముచేసెను రాష్ట్రీకూటులకు గూర్జరశ్రీ హరలతో జరిగిన సంగ్రామముల దు రెండవ సరిని హరు రాష్ట్రీకూటులసేనాపతియై వారికి విజయవరంపర సాధించెను ఈతడు గూర్జరరాజు మహిపాలుని గంగా యమునా నదల మధ్యదేశమవరకను తరుముకొని పోయి కా న్యక కుట్ల వగరమును పట్టుకొని దానిని ఎద్దంప మొనర్చి యమునా తీరమున కాలప్రయనాథుని దేవాలయమున జయ వ్ర థమును ప్రతిష్ఠించెను

అట్టి వీరుని కుమారుడగు రెండవ అరికేసరి గూడ పరా క్రమశాలియై ఈతడు సాధించిన విజయములు కొన్ని మాత్రమే తెలియవచ్చును (1) అరికే రి నిజ్జడు అనబడు చాళుక్య విజయాదిత్యునకు తన రాజ్యమున ఆశ్రయమిచ్చి కాపాడెను ఈ నిజ్జడు గోంధరాజు అగ్రహమునకు గురితయి అరికే రి ప్రాప్తమై కొనియొందును "క్రడై గోవిందరాజే శరణ మవగతో రక్షితో యేన నిజ్జ" వేములవాడ కాననము (2) చక్రవర్తియగు గొత్తిగ రాజు తన మీదకు వల జీత మహాసామ తుని ఘోర రణము దు నిర్మించి పారద్రోలెను (3) బద్దెగదేవునకు అరికేసరి ఆశ్రయ మిచ్చెను క్రోధా మ్మదైన చక్రవర్తి త మీద ఎవళపై యుతో ఎత్తిరాగా చక్రవర్తిని ఓంచి రాజ్యమును బద్దెగదేవు కు నమస్కించెను (4) కళ్యాణిని అనుజాడగు బప్పునదేవుని అకకారుడు తన రాజ్యముపై బడగా అరికేసరి నిస్సహాయుడై దానిని "లాంతుని చేసెను

అరికే రి సాధించిన విజయములను అన్వయించు కొనుటపై ఆకాలపు రాష్ట్రీకూట సామ్రాజ్యపరి తయి వేములవాడ చాళిక్యులకు పోగువారిగు ముడిగొండ చాళిక్యుల చరిత్రయు సంగ్రహముగా తెలుసుకొనలెను అరికే రి మే మామయి మామయి అగు రాష్ట్రీకూట మూడవ ఇంద్రరాజునకు ఇద్దరు కుమారులు ఉండిరి పెద్దవాడు అమోఘవర్షుడు ఇతడు తండ్రి మరణానంతరము రెండవ

అమోఘవర్షుడను పేర నింహా న వద్దిష్ఠించెను ఇది వీరి తమ్ముడనుకరువాత వాల్లనగోవిందరాజును పేర రాష్ట్రీకూట ఎ హా న మె స్సనవాడను అగు గోవి దునకు సమ్మతము కాక డెను గోం దుడ తనయన్నపై కుట్రలు వన్ని ఆతనిని సంహరించి ఎ హా నమును అక్రమించుకొనెను బ్రాహ్మ హంతకడగు నీతని పరిపాల ము (క్రి శ 929 34) పెక్కు రాష్ట్రీకూట సామ తులకు హేయమయ్యెను ఈతని రావ మరదియగు రె డవ అరికే రి కూడ గోవిందరాజునకు శత్రువుగా పరిణమి చెను గోవిందనకు సకుటుంబమునందే ప్రబలి ప్రత్యర్థులేర్పడిరి మూడవ ఇంద్రరాజునకు బద్దెగదేవుడను తమ్ముడు డెను ఈతని కుమారుడు మూడవ కృష్ణరాజు బద్దెగదేవుడు తన యన్న కుమారుని దుష్టపరిపాలనమును కూలద్రోసి కావే చక్రవర్తి కాగోరెను గోవిందరాజు తన ఎవ తండ్రిని ఆతని కమారుని దేనిర్యాసితులను చేసెను వారు బద్దెగుని యత్తవారైన చేడి హైహయలకడ త్రిపుర నగరము నందు నివాస మొనర్చుచు వాల్లన గోవిందుని పతనమునకై యత్నములు చేయుచుండిరి

వేముల వాడ చాళుక్యరాజ్యమునకు తూర్పున వేగిదేశమున టి ముడిగొండ చాళిక్యుల సామంత రాజ్యముండెను కృష్ణా జిల్లాలోని కొండపల్లిను ది వరంగల్లు జిల్లాలోని కొరవి రెకమ గల దేశమును మంకొ డవిషయ మందురు దీ ని పాలి చినవారు మదుగొండ చాళుక్యులు ఈ శముతో కమమాయద నామము గల నలగురు పాల కులు గలరు మదుగొండ చాళుక్యులు తూర్పు చాళుక్య వ శమువారికి సామ తులను మిత్రులను అయి యు దిరి ఈ వ శమునందలి మొదటి కుమమాయధుడు వేగిశ్వరుడైన మొదటి చాళుక్య వీమరాజుకు (క్రి శ 892-922) విశ్వాన పాత్రుడైన సా వతడై రాష్ట్రీకూటులు వేగి రాజ్యమును అక్రమి ప జూచినప్పుడు వీమరాజునకు గొప్ప సహాయము చేసెను దీనికి సంతసి " మొదటి చాళిక్య వీమరాజు మొదటి కమమాయధునకు అర్ధ రాజ్యమిచ్చె ని చెప్పుదురు కమమాయధుని మ్రోవ కొరవి కామమునందును కూకట్టు కాన నమున దును కలదు మొ టి కమమాయధుని కమారుడు విజయిక (క్రి శ 915 40) విజయాదిత్య కర్జిమనదికి తర్ఫ ఎము కావచ్చును అరికే రి ఆశ్రయమిచ్చి రక్షించిన నిజ్జి అను వాతడు ముడిగొండ చాళుక్యప్రభువైన విజయికయేకావలెను

ముదిగొడ చాళుక్యభిజయితకు అవధ యెవ్వటనుండి వచ్చెను రెడవ అరికేరి అతనిని ఎట్లు ఆదుకొనెనో విచారణపఠెను మొదటిచాళుక్యభిముని తరువాత వేగిరాజ్యమును కొల్లలింప విజయాదిత్యుడు కొన్ని మాసములు పాలించి కళింగ దండయాత్రయందు వీరస్వర్గము నొదెను అతని తరువాత రాజ్యమాళిని కుమారుడు మొకటి అమృరాజునకు (922-27) సక్రమించెను అమృరాజు అనంతరము వాని పంతుని శ్రోసి పుచ్చి వెగి సింహాసనమును రెడవ యుద్ధ మల్లుడు (927-28) అక్రమించుకొనెను ఈ యుద్ధమల్లుడు రాష్ట్రాకూటుల హేయముతో వేగి రాజ్యమును పొందుచే వారికి వశపడుచై పరిమిత భూభాగమును మాత్రము పరికలిగెను రాష్ట్రాకూట సేనానాయకులు ఆంధ్రదేశముతో ఎక్కువ భాగము వాక్రమిచి దడువడిని యుండిరి ఇంతలో మొకటి అమృరాజు నవతి సోదరుడగు రెడవ చాళుక్య భిముడు తన పంతుయుని సింహాసనమునకై రెడవ యుద్ధ మల్లునితోను రాష్ట్రాకూట నైన్యములతోడను ఘోరముగా యుద్ధములు చే రాష్ట్రాకూట నైన్యములను వెడలనడచి తూర్పు చాళుక్యరాజ్యమును సంపాదించెను రెడవ చాళుక్యభిమరాజు (క్రీ. శ 934-45) విజయములు అతని కుమారుడు రెండవ అమృరాజు మాగల్లు కలువ బట్టు కాననములలో క్రిందపడినది ముదిగొడ చాళుక్యులు తూర్పు చాళుక్య పంతుయులకు మిత్రులులగుటచే వారు భిమరాజునకు తోడ్పడి యుండురు తనయన్న యగు రెడవ అమృరాజును తోడ్పడినందుకును రెండవ చాళుక్య భిమరాజుకు పాయము చేసిన దుక్షమ శ్రీ గౌరముగ వార్లిన గోవిందరాజు ముదిగొడ చాళుక్యులను క్షి పడలచెను భిమరాజు విజృంభణమును అరికట్టి రాష్ట్రాకూటులకు అరిగినగు యుద్ధవల్లునకు పంరతణలి పవలన అవశ్యకతయుఉండెను గోవిందరాజు రామయ్య యను ప్రసిద్ధ సేనానిని ప్రపంచపైక్షిముతో పేగ్గిమిడికి పంపెను దానితో వారు చాళుక్యభియిత చిన్న రాజ్యమును కలిపించి వానిని పారద్రోలిరి విజ్ఞుడు రెడవ అరికేరిని అగ్రయమును కోరగా అతడు వానిని చేబట్టెను విజ్ఞుని రక్షణకార్యమునందే పండ్తార్థ్యధను సేనానిని అరికేరి యుద్ధరంగమందు అయింపెనని వేములవాడ కాననము చెప్పుచున్నది. భిమరాజు గొప్ప యోధుడగుటచే రాష్ట్రాకూటులకు నీగియిండు చుట్టుమరయ్యెను వారు పరాజయము పొంది

వెడలి పోవలసినవారైరి

అరికేరి రెడవ వీరకృత్యము చక్రవర్తియగు గొజ్జిగ (గోవింద IV) తనపై పంప మహాసాను తుని నిరించును అరికేరి గోవిందుని కావమరదియైనను అతడు సోదరహంతకుడని కాబోలు వారి శత్రు పక్షము నవలంబించెను చాళుక్య విజ్ఞుకు రక్షాకల్పించిన దుకై గోవిందుడు అరికేరిపై సైన్యమును పంపెను కాని ఈ ప్రయత్నము విఫలమైనది అరికేరి గోవిందునకు వ్యతిరేకముగా చేసిన మరయొ ప్రతినిధి సంఘటన కలదు గోవిందుని పితవంధియగు బద్దెగదేవుడును వాని కుమారుడు కృష్ణుడును గోవిందుని పరచ్యుతుని చేసి సామ్రాజ్యాధికారమును కైవసముచేసిన యక్షములు సాగించుచుండిరి వీరికి ప్రాసాయుల తోడ్పాటు ఉండనే యున్నది ఇట్లుగా గగరాజుకుమారుడగు బూతుగ అను నాతడుకూడ ఈవర్గములో చేరెను బూతుగ బద్దెగని అల్లుడు తనయన్నను పరశ్రమ్మని చేసి గాంగరాజ్యమును కానేలవలెనని బూతుగయొక్క పంతుయు బద్దెగదేవుడు రాష్ట్రాకూట చక్రవర్తియైనతో తన యభిష్టము సాధించుకొన పచ్చునని బూతుగ అగి చెను ఆంధ్రదేశపు చాళుక్యులు రాష్ట్రాకూట పరాభవమును కోరుచునే యుండిరి వీరందరుకును రెడవ అరికేరి సంధానకర్తయైపట్టుకొనించును మొక్తముమీద ఇంతమది శత్రువుల నెదుర్కొనలే నాల్గవ గోవిందరాజు పరాయము పొంది చక్రవర్తిత్వము కోల్పోయెను బద్దెగదేవుడు రాష్ట్రాకూటసింహాసనమును సంపాదించెను ఈతడు మూడవ అమృరాజునర్దుకుగా చెప్పబడుచున్నాడు అరికేరి నాలుగవ వీరకృత్యము కక్కలుని తమ్ముడగు బిప్పునాను వాని అంకకారని జయించుట కక్కలుడు కాని బిప్పునాని ఎవరో నిశ్చయించి చెప్పుటకు వీలు కాలేదు వీరు మూడవ అమృరాజునర్దుని ప్రతిపక్షియు లనియు క్రొత్తగా చక్రవర్తియైన అతని యాధిపత్యమును అగిరి పకు దుటచే చక్రవర్తిచే నియమితుడై అరికేరి ఈ తిరుగుబాటువార్లను అణచివేచి యు దుననియు ఊహించబడినది ఇట్లు పండ్వ అరికేరి తండ్రి యంతటి విజయశాలి కాకపోయినను సమర్థుడైన వీరు ధనుట సంభావ్యము

ఈతని పరిపాలనా విశేషములు తెలియరాకున్నను అరికేరి గొప్పరాజాహింసకుడగుట విజము పంపమహావీతి ఆశ్రయమిచ్చిన ఈతడు నన్నయభట్టును పోషించిన రాజరాజునరేంద్రుని

పొయికి చెందినవాడు. అరికే రి వేములవాడకాననువలన అకాలపు సామకు పయములు కొన్ని విడిత మగచున్నవి తన కంప్రాలదగు పెద్దన అక్కర్లై బద్దగేశ్వర ఆలయము సక్రము కొరకై మూడు ఏళ్ల ముల భూమిని పానీయ కాలకై ఎ మికి వర్షముల భూమిని లేంబులవాటక వగరమునకు ఈకానన్ దేశమున అరికే రి దానము చేయట ఈకాననోదేశము కాన మున దు మొదట పియ్యాదిత్యయ్యద్ద వల్లుడు మొదలు రె డన అరికేసరివరకు వ కావళి వర్ణి పబడి నది అరికేసరి ఇ ద్రరాజు కమార్తై లేవకనిర్వృద్ధిదేవిని పరిణయ మాడుటయు అతడు గజశిఖాకోడుదనియు నలల కకాకళలు దనియు బంధుప్రితి కలవాడనియు కావ్యరీతిలో వర్ణింపబడినది సమధిగతంచమహాబ్ది నొడట్టిగెలవ త్రిభువనమల్లి పామ తమరామాణియగు అరికేసరి తత్పాదవర్ణింపజేసియు త క్రపాలదును సమన్వితాస్త్రపారంగతుడను అగు పెద్ద వార్యుని చేత అక్కర్లకడై అత దే (పెద్ద చే) నిర్మింపబడిన ఆదిత్య దేవాయ న దర్శ మ కు వచు అభ్యాగతుల విత్త మైన సక్రమునకు శతనివర్తనముల భూమిని పానీయకాలకు అప్పనివర్త ములభూమిని ఉత్తరాయణ పుణ్య కాలమున సమర్పిం చెను పెద్దనార్యుడు బద్దగేశ్వరపాలాని కంప్రాలి పాలి దైన నాగమార్యుని కమార్తడు త క్రపాలదు అగా పైన్యాదిపతి బద్దగెడు రె డన అరికేసరి ప్రాంతావమూడ గొప్పవీరుడు

ఈదానమునకు సాతులు రాజేశ్వర ఆదిత్యగృహ బద్దె గేశ్వర వాగేశ్వర ఆలయముల స్థాపాధివామైన మల్లికార్జున వక్తరి గి ఎద్యారాశి వ్యాఖ్యా కట్టారెలు మరియు చ ద్ర శ్రేష్ఠ మొదలగు తొమ్మ దుగురు శ్రేష్ఠు మ ఈదా నునకు సాతులు ఎ వ్వై కాగ్రణీయు మాగిసాన అర్చకుడును థాటపియ్యాంబు జాతుడను అగు మునీశ్వరడను పాక్షి ఈ ధర్మమును రక్షి చుచారికి పుణ్యము కలగునని చెప్పుటకై ఈక్రి ది స్తోకము ఉట కిం బడి ది

అనిత్యాని శరీరాధి భవో నైవకాశ్వతః

నిత్యం స్పృహతో మృత్యుః కర్తవ్యో ధర్మ వంగ్రహః

దా మీయబడిన క్షేత్రముమీన సర్వాయము వంగ్రెండు ద్రవ్యము అని కాన ము చివర ప్రానియు ష్చి

కానమున దు అరికేసరి సంధి విగ్రహమైన గుడాం కున్న ప్రసంగముకూడ కలదు ఇతని వందర్శమొందుకునచ్చి

దో శరము కాలేదు రె డన అరికేసరి కాంమునకే అనగా పదియవ శతాబ్దార భముననే వేములవాడ గ్రామమునందు రాజరాజేశ్వరాలయ ము డుట గమనార్హము బద్దెగేశ్వరాలయము తరువాతి కాలమున భీమేశ్వరాలయముగా మారినది ఈ దేవాలయ ప్రాంగణమున నందే అరి కేసరి కానము త్రిప్పి పబడినది కాననోక్త దానము ఆదిత్యాలయమునకు చేయబడి రి కానకావ్యము తరమగుణ ముగ మూర్త్యుగవామని ప్రతితో మొదలిడుచున్నది కానము సంస్కృతకద్య ద్యములందు అలంకారసుందరమైన తైలిలో వ్రాయబడినది

౧౦౦౦౦.

అరికేసరి III

లే (వే) ములవాడ చాళుక్యవంశమునందు మూడవ అరికే రి కడవకరాజు ఈతని దానకానన మొకటి శ్రీ శ 988 వాటిది లభి చుచున్నది చారిత్రికలు దీనిని పర్వనీ కామ్ర కాన మని వర్ణపరించుచున్నారు ఈ న వత్సరమును అరి కేసరి రాజ్యారంభకాలముగా తీసుకొనవచ్చును ఈతని రాజ్య మెప్పుడు అ తమొందెనో ద్దయు చటకు అధారములు లేవు మూడవ అరికేసరి కాలమునందు రాష్ట్రగ్రీకుట పామ్రాజ్యము అమించెను చాళుక్యులు తిరిగి విజృంభించి రాష్ట్రగ్రీకుట లను శ్రీ శ 978 ప్రా తమున ఓడించి కళ్యాణిచాళుక్య పామ్రాజ్యమును స్థాపించి అహవల్ల విహారా కిక్కురైన రె డన తైలవరాజు అ కకారడైన సోమచెడమాడి అను పీరుని కానన మొకటి శ 98 వాటికి "ల్లిగొడ జిల్లా కొరప్రోలు గ్రామములో లభించుచున్నది దీని బట్టి శ్రీ శ 978 వాటి తెల గాణము కి మ చాళుక్యుల యడిగములోనికి వచ్చినదని చెప్ప చు ను వేములవాడ చాళుక్యులు రాష్ట్ర గ్రీకుటకు పామ తులను హితులను అగడిచే తమ వీరికల పశము హి చి విజయశీలరైన చాళుక్యు తో పోరాడుచు 978 న వత్సర ప్రాంతమున చరిత్రపుట ను డి తొలగి యుందు రని ఊహ పరిణయము

రె డన అరికేసరిని గూర్చి ఇదివరలో చదివెయున్నాము ఈయ కు రాష్ట్రగ్రీకుట ఇ ద్రరాజు కమార్తయైన లేవక నిర్మిడిదేని వలన వాగరాజు అను కుమారుడను రాష్ట్రగ్రీకుటాం గనయే అగు లోకా విక వలన ఉద్రచ్చేదను తనయుడును కలిగిరి తద్రచ్చేవే బద్దగచ్చేదనియు అందురు కండ్రియనం

తరము వాగరాజు వదిల వత్సరములు 918 రీ సంవత్సరముల వదును రిపాలన చేసెను ఈతని తరువాత మూడవ అరికే రి రాజ్యము కు వచ్చెను అరికే రి జనకదగు భద్రదేవుడు మర డి చుటచే కాళింబు చేములవాడ రాజ్యము మూడవ అరికేసరికి దక్కెను వాగరాజునకు పంతలి యుండినో లేదో ఉన్నచో చాచేములలో తెలియరాదు మూడవ అరికేసరి రాజ్యవిశేషము లేదీయ వివరావు ఈతనికి పెక్కు విరుదులుండి ట్లు వర్షనీ తామ్ర ట్టికలయందు వ్రాయబడినది "స్వస్తి సమధి గత పంచమశతాబ్ది చాళుక్యన శోభన పాణిరాంకళ అమృతగంధవారణ త్రిభువనమల్ల సామంతచూడామణి మున్నగునవి ఈతని విరుదులు ఇన్నియు వ శ పర పరాగత ములు ఈరాజునకు ప్రత్యేకములు కాకపోవుటచే వాటివలన ద్యోతకమగు చారిత్రికా శము లేవియు లేవు

విశామహర్షద న రె డవ అరికేసరివల ఈరాజు కూడ విద్యాప్రియుడుగా కన్పించుట ప్రశంసనీయము ఆకాలపు ముద్రెస్వరై నారాచక్ర్యుడును విద్యాంసుడును అగు సోమదేవ మారికి మూడవ అరికేసరి 43 883 (క్రీ శ 913)లో తయ నంవత్సరం వై కాళుప్యూర్తి మూలధవారమునాకు ఓట్టుంవృత్తి కవిఃటవల అను అగ్రవోరమును దానముచేసి కావనబద్ధము చేసెను ఈగ్రామము సమీపేము గాట ఉండెను దీనినే సమీపాయర మండల మనియు వర్ణవహరింతురు ఇది కరీ నగరం జిల్లాకు సరిపడదు ఓట్టుంవృత్తి గ్రామము రేపాళ ద్వారక గ్రామ మధ్యమున కలదని చెప్పబడినది దానికి తూర్పున దరిపూరు దక్షిణమున ఇలిండుకుంట పశ్చిమమున వెల్లాలపట్టు ఉత్తరమున కట్టకూరుగ్రామములు సరిహద్దులు దానము త్రిలోగాళ్యంతర నద్ది వర్ణవమియముగను ఈయబడినది త్రిలోగమలనగా కావనభవి చును దానము విక్రయము కావచును ఇప్పటిని దాన విక్రయాది సర్వాధికారములతో దా మిచ్చుట వాడుకలో ఉన్నది సర్వ మియము అనగా వర్ణతాదా పరిచోరము కావచ్చును త్రిలోగాళ్య తరిసిద్ది యనగా జిరాలయము యొక్క ఉపయ మ హ్యార్నా సాయం సమారాధ్యులైన కావచును

దాన ప్రతిగ్రహిం యైన సోమదేవమారిని గూర్చి కొన్ని మంచి యంశములు చెప్పబడినవి శ్రీ గౌడ సంఘమునందు మని మాన్యుడైన యశోదేవుడు పంథవి చెను ఆయన ఉగ్ర తపస్సు చేత కావనదేవతలతో సమాగమము చెందెను యశో

దేవుని శిష్యున చేయ్యుడు స్వాధ్యాయ రక్షాకరుడైన నేమిదేవుడు సోమదేవునకు సమమలైన పెక్కురు శిష్యులు కలరు వారిలో వయస్సున చిన్నవాడైనను ధీశేషము చేత అగ్రణ వంటి వాడైన సోమదేవమారి విరాజిల్లును అతడు సమస్త విద్యల కును అదర్శము యశోధరచరితమును గ్రంథమును (యశస్తి లో చంపువు) రచి చెను స్వాధ్యాయోపనిషత్తును గ్రధించెను పెక్కు ఇతర సుకావితములను వ్రాసిన కవితక నుడు మహారాజు లాతనికి నమస్కరింతురు వేములవాడయందు అరికేసరిమహారాజు తండ్రియైన బద్దెగదేవుని పేరిట నిర్మింప బడిన కుళదామ జిరాలయము కలదు సోమదేవమారి ఈ జిరాలయము కు స్థానావతి కావచ్చును ఈజిరాలయము యొక్క ఖ డ మృతీక నవసూర్యార్థ బలినివేర్వర్ణముగా కట్టు వృత్తి వనికటవల గ్రామము సోమదేవమారికి అరికేసరిచే నమర్పింపవడినది

అరికేసరి కావనమునందు వేములవాడ చాళుక్యనోకావశి ఇంచమించు సమగ్రముగా ఈయబడినది దీనిని అనుబంధించుట అప్రస్తుతము కాకపోవచ్చును "ధర్మచక్రమనేత్ర వముచే చిల్లివేయబడిన పాపములుగల తై నకాసము వర్ణిలుగాక ! ఆదిత్య భవమైన చాళుక్య వంశము కలదు దానియందు యుద్ధమల్లుడు ప్రభవించెను అతడు సపారలక రేశములేదెను పోదన నగరమున ఆయన మవపు శేనుగులు తైలకూరము లు అచగాహనము చేసెను ఈయన కుమారుడు అరికేసరి ఈపహారాజు కళింగత్రయమును వేగింహితముగ సంరక్షించెను ఆయన కుమారులు నరసింహభద్రదేవులు నరస హుని కుమారుడు యుద్ధమల్లుడు వాని తనయుడు బద్దెగడు బద్దెగడు వాచా దుర్గర యుద్ధ లక్ష్మి విజయుడు పాండవమధ్యముని వంటివాడు ఇతడు అంబు నమరమునందు ఉగ్రమైన మొలనిని నరే భీమపరాక్రముడైన భీమరాజును అవలీలిగా పట్టుకొనెను బద్దెగని న దమడు కార్తికేయు విక్రముడైన యుద్ధమల్లుడు ఈయనకు నృసింహదేవునివంటి నరసంహుకు జన్మించెను ఈయన తనూజుడు అరికేసరి ఇతడు శత్రుకుళ మలను క్రీడగా గ్రహించెను ఈయన రాచగోట కులము నందు వెలసిన లోకాంబికను సమీపేగా వడసి అమె యందు కళితదేవుని కాంచెను భద్రదేవుని పుత్రరత్నము అరికేసరి మహారాజు ఈరాజేంద్రుడు అమోఘవర్ష చక్రవర్తి కుమారుడైన ఆకాలవర్ష కృష్ణరాజు పారవర్ష్యవశిని

అమోఘునందు ఆ పేరుచాల్చినచక్రవర్తులలో మూడవ వాడు కృష్ణరాజునకు అకాలవర్ష విరుదము కలదు ఈయన కృష్ణ నాయకలలో మూడవవాడు ఈశానమున దు చాళుక్యులు మార్కవ శక్తివలెని చెప్పబడి ది తూర్పు చాళుక్యులు కాము చక్రవర్తి శిములమని ప్రకటిచుకొనిరి చాళుక్యులు అయోధ్యా పురమును ది వచ్చి ట్లు వారి వంశ క నమలు చెప్పచున్నను వాస్తవమునకు వారు దాక్షిణాత్య లనియే నిర్ణయింప బడినది అంద్రదేశము లీన ఇక్ష్వాకు వంశీయుల కాలమున హిరణ్య రాష్ట్రమున దు స్వంధచరికి చెల్లుకుడు అను పురుషుడు తెలియవచ్చుచున్నాడు చరికి శబ్దియే చాళుక్య శబ్దమునకు పూర్వ రూపము

మూడవ అరికేరి కావనము సంస్కృత గద్యవర్ణము లందు వ్రాయబడినది కావన కావ్యము రచించినవాడు కవి పెద్దవత్సట్టు కావనము చెక్కిన శిల్పి లేవ యను వాడడు

అం ర రం

అరియనాథుడు

ఈయన పూర్తిపేరు అరియనాథమొదలియారు విజయ నగర సామ్రాజ్యమునకు మహామంత్రి సాళువశిష్యునిమ ఎట్టి వాడో మోక్షనముగా స్థాపించబడిన మధురనాయక రాజ్యము నకు అరియనాథ మొదలియారు అట్టివాడు ఈయన క్రమ ముగా నలుగురు నాయకరాజుల వద్ద ప్రధాన నైన్యాధిపతి ఉద్యోగమునందుండి మధురరాజ్య వంశకు సాటిలేని కర్ణధారు డని చెప్పుచున్నాడు శివనాథ ముదటికృష్ణప్ప వీరప్ప రెండవకృష్ణప్ప నాయకులవద్ద అరియనాథుడు దళవాయి ప్రధాని పదవిని అల కరించెను కాకతీయులవద్ద మంత్రి శివ దేవయ్యయు జయగరమున తిమ్మరసు మంత్రియు తంజావూరులో గోవింద దీక్షితుడును మధురలో అరియ నాథుడును నీతి బృహత్పతులని పర పరగా చెప్పుకొనిబడు చున్నది వీర డరును శతాధిక వృద్ధులై చిరకాలము తమతమ రాజ్యముల దు అద్భుతావహములగు పరాక్రమ నయన్యాపా రములు జరిపినట్లు పూర్వ కథానకములు వర్ణించును ఈ కథనములలో కొంత అతిశయోక్తి ఉన్నను విస్తారము సత్య మును లేకపోలేదు

అరియనాథమొదలియారు కాంచీ పుర ప్రాంతమున జన్మించెనట ఈయన తల్లి దండ్రులుకడు పేదవారు వారి వామధేయములు తెలియ రాలేదు. ఈతని జనన మరణ

కాలములను ఉపదేశములే కాని వాస్తవము తెలియదు అరియనాథుడు కడు వృద్ధుడై క్రీ శ 180 ప్రాంతమున మరణించెనని చెప్పుచున్నారు కావున ఈతని జననము క్రీ శ 1515 90 ప్రాంత మగుట న కావ్య మగుచున్నది ఈతడు తన బుద్ధి విశేషముచేతను చాళువశ్యము చేతను దైర్య సాహ సములచేతను గలుగై శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమునకే విజయనగరసామ్రాజ్యమున దు ఉద్యోగిగా కుదుర్కొనెను కృష్ణదేవరాయలు తన రాజ్యావసానకాలమున మధురనాయక రాజ్యమును నెలకొల్పి విశ్వనాథనాయకుడను వీరుని దానికి రాజప్రతి ధిగా చేసి ప పించెను అరియనాథుడు విశ్వనాథు నకు నవాయకుడుగను సలహాదారుగను పంపబడెను కాద్య తతోకూడిన శిల్పి పనికి నియోగించబడు వ్యక్తి ప సి వాడై యుండుట కదరదు అందుచే అరియనాథుడు విశ్వనాథ నాయకునితో సమవయస్కుడో లేక కొంచెము వయోధిక్కుడో అయియు దునని కొందరు భావించుచున్నారు అరియనాథుడు క్రీ శ 1598 ప్రాంతము వరకు జీవించి యు దునని వీరి భావన ఎల్లె మ ఈ మంత్రివత్తముడు అపారాధ మేధావి సహస్ర మానజీవి అనుట తత్వము మధురనాయక రాజ్యము వీర్యదీన విధము సంక్రమముగా తెలు మ కొన ద గు మ ప్రాచీనమైన చోళ పాద్య సామ్రాజ్యములు గొప్ప చరిత్ర కలవియై లేవే ద్రవ్రక్షవము అనుకవించి క్రమముగా విచ్చి న్నములై పోయెను 14 వ శతాబ్ది చివరి భాగముననే అవి విజయనగర సామ్రాజ్యాంతర్గతములయ్యెను చోళ పాద్య వ శియులైన చిన్నచిన్న రాజులు నామ మాత్రముగా ఉండిరి శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారి రాజ్యాంతమందు చోళ రాజుకడు తన భూమిపై దురాక్రమణము చేసె ని పాద్య రాజు విజయనగరమునకు నివేది చెను చోళుని ఔద్ధత్యమును మాన్చి పాండునకు న్యాయము చేయుటకై రాయలవారు వామననాయకను తన నైన్యాధిపతిని ఒకనిని డక్షిణమునకు న పెను వామననాయకు చోళుని శిక్షి చి పాద్య భూమికి విడిదల కావించెను కాని ఆరాజ్యమును పాండునకు ఇవ్వక కానే ఉంచుకొనెననియు అవిధేయుడైన నాగమ నాయకుని ప్రకమ మార్గమునకు గొనివచ్చుటకు కృష్ణ రాయలు నాగమనాయకుని మకుడైన విశ్వనాథనాయకని బహుళ నైన్యముతో పంపెననియు వాడులో ఉన్నది ఈ కథ చదువుటకు కాగున్నను విశ్వసనియముగ లేదని చారిత్ర

కలు భావి చుచున్నారు నాగమనాయకడు సామ్రాజ్యము నకు విశ్వాస పాత్రకడైన నేనాధీశుడు కృష్ణదేవరాయలవారి నిరక్ష భాటిని ఎరుగనివాడు కాదు విశ్వాస పాత్రకడైన అట్టి వీరుడు సామ్రాజ్య ద్రోహగా పరిణమించుట సంభావ్యము కాదని వీరు కలచుచున్నారు పాండ్య శమును పునరుద్ధరించుట పాథ్యము కాదనియు దేశమిచ్చునకై పామ్రాజ్యాధికారతే పాండ్యదేశమును పరిపాలించుట యుక్తమని నాగమనాయకడు పట్టుదలగా వాదించి యుండుననియు చారిత్రకులు భావించురు

పది యెట్లైన విశ్వనాథనాయకుడు భూరి నైస్యబలముతో దక్షిణమునకు నడచి నాగమనాయకుని నుండి మధుర పరిపాలనమును స్వీకరించెను అప్పుడు పాండ్య మండలపరిస్థితి చాల హింసముగా ఉండెను ఎల్ల యెడలను అరాచ మే గోచరించుచుండెను పాండ్య వశీయులమని చెప్పుకొనువారిలో కూడ బలమశక్తము లేక ఒక వర్గమువారు మరొక వర్గమువారిని అక్రమసంతతియని నిందించుకొనుచుండిరి దుర్గములు శిథిలములై యుండెను కావేరీ తీరమువెంట అరణ్యము పెరిగి చారిత్రోపదీ దొంగలకు నిలయములై ఉండెను బలవంతులగు స్థానిక నాయకలు దొంగల ముఠాలను చేరదీసి అమాయక బలము కొల్లగొట్టుచు డిరి వ్యవసాయము ఊడించెను భుక్త్యాదాయము సన్నిగల్గెను ఇట్టి చిక్కు సమస్యలను పరిష్కరించుటకు వృద్ధుడగు నాగమనాయకడు చాలాదు కావుననే యవకడను వీరుడను దమకును ఆగు శ్వనాథ నాయకుని మధురయదు రాజప్రతినిధిగా నియమించుట జరిగెను

విశ్వనాథుడు పాండ్యమండలమున కాతి స్థాపనచేయు గురుతర భార్యతయందు కాగ్య ఖడ్గములకు సహాయుడుగా ఉడుకై అరియనాథమొదలియారు ఎన్నక చేయబడుట అతని సామర్థ్యమునకు ప్రబల పాత్రము మధురనాయక రాజ్య స్థాపనమునకు వీరు బద్ధులను సమముగా పని చేసిన వారే కొందరు చారిత్రకులు అరియనాథుడు విశ్వనాథనాయకి ద్విత్వీయడని ప్రశంసించిరి అరియనాథుడు దళవాయిగను ప్రధానిగను చిరకాలము మధురలో ముఖ్యపాత్రవహించెను వయస్సు మీరిన కొలదియు ఆడిత భార్యతలను నామమాత్రముగా నిర్వహించెనని చెప్పవచ్చు శప్పులేదు మధురను చేరగానే ధాజుప్రతినిధియై అతని సచివుడును పాండ్య మండల

పుర్యోగమును చేజిట్టి మధుర దుర్గము శివ ప్రదీయించు డగా శ్వనాథుడు దానిని అరియనాథ కేశవస్వ నాయకుల సహాయముతో బిగ్గింపును కాచి దెను కొట్టుకు వెక్కుబులు ఏర్పరచిరి దేశోద్ధరణకు అవలంబిత ధనము బొక్కసముతో లేకుండెను యునను ప్రజాపాత చింతకుడైన విశ్వనాథనాయకడు తన తండ్రి సేకరించి ఉంచిన ధనరాసులను ప్రజోపయోగ కార్యములకై వెచ్చించెను మీనాక్షి సోమను దేశ్వరుల ఆలయములను కాగ చేయించిరి పాండ్యులలో ఒకవర్గము వాడైన చంద్రశేఖరపాండ్యుడు నిన్ను తుడుగు మరణించుటచే విశ్వనాథనాయకుడే మధురాధిపతి అయ్యెను అర భములో చోళ మండలము కూడ విశ్వనాథుని క్రిందనే యుండెను అమృతకేవరాయల కాలమున చోళరాజ్యము విడదీయబడి చెవ్వస్వ నాయకుని అధీమున ఉంచబడెను తిరుచనాపల్లి దుర్గమును బలవత్తరము కావించిరి కావేరీ తీరమండలి దొంగల గూఢములు నిర్మూలించెను తిరుచనాపల్లి శ్రీరంగక్షేత్రమలందలి దేవాలయములను కాగుచేసి మంచి స్థితిలోనికి తెచ్చిరి

విశ్వనాథనాయకునకు సహాయుడుగా అరియనాథ మొదలియారు కొన్ని ముఖ్య సమస్యల పరిష్కారమునకు వియోగింపబడెను రాజ్యముయొక్క దక్షిణ ప్రాంతముగు తిరునల్వేలి జిల్లాయందు ప్రమాద పరిస్థితి ఏర్పడెను అచ్చటి ఎన్న చిన్న నాయకులు నైస్యములను కూర్చుకొని మధుర నాయకని అధికారమును అగ్గిరి వక యుద్ధ నిర్మిద్దులైరి పాండ్య మండలమునకు సువ్యవస్థ ఏర్పడుట వీరికష్టము లేదు వారి ఆగడములకు అటకటు ఆగు ని వీరి కాపత్రయము అరియనాథుడు సామమార్గముచే వీరిని చారికి తిసుకొని పచ్చుటకు యత్నించి ఫలడయ్యెను ఆడతనైస్య సహాయమునకై విశ్వనాథుని ఆర్థి చెను మొక్కుమీర విశ్వనాథుడు ఉపాయము చేశ ప్రసనాయకలను ఎగిరి చుకొని వారికి తన పాత్రయారు వ్యవస్థయదు అవకాశము కల్పించెను తిరునల్వేలి నగరమును వ్యాధిగము చేసుకొని భ్రష్టును ముక్తియు దానిని కాగు చేయ చి రాజమార్గములు చక్క బరచిరి ప్రజలకు చెక్కు బొకర్లములు కల్పించి ముఖ్యముగా వ్యవసాయాభివృద్ధికై కార్యక్రమములను అమలు చేసిరి పదానుభూములు వ్యవసాయము క్రిందికి తెచ్చుటకు బోళ్ళా హము ఇచ్చిరి దేశమంతయు తిరిగి కాంతిలోను సవత్తితోను

కలకలలాడజొచ్చెను

ఇప్పుడు సుధురనాయక రాజ్యము విస్తృత భూభాగము నాక్రమించి ప్రభుత్వమైన పరిపాలనా విధానమును సైన్య రక్షణ పద్ధతిని కోరుచు డెను దీనియ దు మధుర రామనాథు తిరునల్వేరి తిరుచనావల్లి కోయంజిత్తుర సేలము జిల్లాను తిరువాన్కూరులో కొంత భాగమును చేరియుండెను విస్తృతమైన ఈరాజ్యమును చిన్న చిన్న విభాగములుగా చేసి మంచి వ్యవస్థ గ్రహరచనలనన భారము అరియనాథునిపై ఉంచబడెను అతడు దీని పరిష్కారమునకై కల్పించిన పద్ధతియే పాతె గారు విధానము ఉత్తరదిను ది తనతో వచ్చిన పెక్కు మీరులకు విశ్వనాథనాయకుడు గౌరవస్థానము ఈయవలని యు డెను అట్లే శేషించిన పూర్వ పాద్య కుటు బిముల కను బలన తులైన స్థానిక నాయకులకును రాజ్యములో అర్హ స్థానములు కల్పించవలసి యు డెను దేశము నంతము అరియ నాథుడును విశ్వనాథనాయకుడును 72 పాతెములుగా విభజి తి చిరి దీనిలో చిన్నోయు పెద్దవియు కలవు ఒక్కొక్క పాతెము ఒక్కొక్క పాతెగారు అధీశముర ఉంచబ డెను మరియు ఇది వంశ పారంపర్యముగా వచ్చు వదవి యగుటచే పాతెగారులు చాలవంది దీ తో తప్పి వది శేంద్రమునకు విధేయులును విశ్వ నీయులను యిరి పాతెగారుడు ఒక చిన్న రాజ్యాధిపతి పాతెము రక్షణమునకు కావలసిన పోలీసు నిబ్బి దీని అతడు భరించును న్యాయవిధానము కూడ అతని య దే నిలచెను ఇదికాక శేంద్రమునకు యుద్ధ సమయము నందు తోడ్పడుటకై పాతెగారుడొక చిన్న సైన్యమును సమ కూర్చుకుని పోష చవలసి యుండెను పాతెము అదాయములో మూడవవ తు శేంద్రమునకు కన్నముగా పంపవలెను రాజ్య మునకు ప్రళ నీయమైన సేవచేసిన సందర్భములలో పాతె గారుడు కట్టవలస పాతీనా కప్పము మాపుచేయబడు చు డెను

పాతెగారు పద్ధతియందు దోషములు లే పోలేదు దేశమునందు మాండలిక ప్రభువులు కామర తంపర అయిరి శేంద్ర వ్యవస్థ బలహీనమగుటకు నీ ములు దీనిలో ఇమిడి యున్నవి అయినను అప్పటి నరిస్థితులలో పాతెగారువిధానము ప్రయోజనవంతముగదే పరిణమించెను మరియొక మార్గమును ప్రత్యామ్నాయముగ కానరాదయ్యెను ఈ వ్యవస్థ చాల వరకు అరియనాథుని దీ కల్పిత మగుటచే పాతెగారు తాతని

కృతజ్ఞులై యుండిరి అరియనాథుని సేవలకు మెచ్చి విశ్వనాథ నాయకు డాశనికతి రునల్వేలి జిల్లాలో 12 గ్రామములుదానము చేసినట్లు క్రీ శ 1580 వ వత్సరమునాటి ఒక కామ్రుకాసము నుడవుచున్నది ఈ మంత్రిన త్రముని భుగి పరాక్రమమును గూర్చియు జిట్టమైన సమర్థులను గూడ ఉద్యములో పరిష్కరించ గల బుద్ధి కుళలతను గూర్చియు అద్భుతానవమైన కథలు జనులలో వ్యాపి చియున్నవి పును మండపమునందును వనాననన క మ దవమునందును ప్రతిష్ఠింప బడిన అయన విగ్రహములు అరియనాథుని గొప్పతనమునకు సాక్ష్యములు

విశ్వనాథనాయకుడు క్రీ శ 1583 ప్రాంతమున దివంగతు డయ్యెను అయన కుమారుడు మొరటి కృష్ణస్వనాయ కుడు మధుర సంహారమును అధిష్ఠి చెను ఈతని కాలమున కూడ అరియనాథ మొరలియూ దళవాయి ప్రధాని పవచి య దు డెను ఇంతలో విజయనగర సామ్రాజ్యము అత్యంత వివక్తమైన ఝుంఝునా మాయములో చిక్కుకొని విధ్వ స మయ్యెను అది కాళికోట యుద్ధము సామ్రాజ్యమునకు ఈమహాపదయందు తోడ్పడ వలసిన కార్యక మధురరాజ్య మునై ఉండెను కృష్ణస్వనాయకుని రాజ్యార భకాలముననే అతడు స్వరాజ్యములో తిరుగుతాటులను ఎదుర్కొనవలసిన వాడయ్యెను కావున ఉత్తరాదికి వంపి చుచు అతనిపద్ధతైన్యబలము తగ్గెను అట్లయ్యును అరియనాథుడు కొంత సైన్యముతో సామ్రాజ్యవహాయమునకై వెడలెను కాని విధిచేరితమైన విజయనగర పతనమును అతడు నిలువరి ప గలుగునా? అరియనాథుడు 1588 87 నడుమ తిరిగి మధుర రాజ్యమునకు మరలెను కాళికోట యుదాన తరము అతడు ప్రజాశ్రేమ కార్యములలో నిమగ్నుడయ్యెనని చెప్పదురు కంజీవర ప్రాంతముల దున్న తన బి డువులను దక్షిణము కు రప్పించి అరియనాథుడు వారికి వసతులు కల్పించెను మధుర రాజ్యము తటను గల ప్రసిద్ధ దేవాలయములను పునరద్ధరించుట కొత్త దేవములు నిర్మి చుచు అతడు క్రద్ధతో చేపట్టెను అరియనాథుని జీవిత విశేషములు మృత్యు జయ కవితల యందు పర్లితమైరివి అ దు అలికయోతులు చాల కలవు ఈ సచివోత్తముడు క్రీ శ 1600 లో మరణి చునరకను మధురరాజ్యవక్రమును కానక్కడే త్రిప్పెననియు అప్పటి నాయకప్రభువులు అతని జేతిలో కిలబొమ్మలవలె ఉ దిరిగియు కొందరు చెప్పదురు ఇది యంతగా విశ్వసనీయమైనది కాదు

శృద్ధుడను మహా వర్ణుడను అగుటచే అని సలహా పాటించు యెదు మ చె మఱి మ దగి దియె 1570 సంవత్సరము నాటి యొక కాలములో అరియనాథుడు శృంగార కృష్ణప్ప వీర నాయకుల కార్యకర్తయని ప్రజా నింపబడెను కటిక దరిద్రమునుండి కలములుకను అనామకత్వమునుండి మహా కీర్తి సాధమునకును తన కావాలముచే ను ధీ పటిమ చేసెను నిరంశర కార్యశీలకచేతను అరియనాథుడు మొదలి యారు మార్గము నిర్మించుకొనుచు పోయెను

అం ర రం

అరియప్రెగ్గడ

అరియప్రెగ్గడ శ్రీ 14వ దశాబ్దమునా కాననములో గవచ్చుచున్నది (ద హిం IV నెం 1057) ఈ కాననము రాజారామ ధీమేశ్వరాలయములోని యొక శిలాస్తంభముపై నున్నది ఇది శక 1071 నాటిది కాననము మొత్తము పది పంపులలో మన్నది మొదటి అరుంకులు సంస్కృత క్లోకము లోను చివరి నాలుగు పంపులను తెలుగునాడనములో మన్నది 9 10 పంపులలో కొంత క్రవ్వమైంది

కానన సారాంశము

శకవర్ష 1071 ట్టి సంవత్స 17 క్రాహిను త్రరాయణ చరిత్రాన్ని నిమిత్తమున శ్రీధీమేశ్వర మహాదేవరంగంవల్లనాటి క్రిభున మల్ల దేవరాజు ప్రెగ్గడ (అరి) య ప్రెగ్గడ అఖండ వర్తి లోకాదర్శునిట్టికి నా చ ద్రార్కము నేయ రియించు వారుగా బోలు లపురు బొడ్డిగా మూర్తిపు నడపునము- - వనమున ఇ (నున్న) డ్లు 50 (క్రి) భు (వ) వా కళ నిత్యకేమాన గ ఇవ్వల క్రిపురా న్తకమున రామే స్వగం- - కు కార్యశి

ఈ కానాధిపాయము ఇట్లు తెలియవచ్చుచున్నది శ్రీ శ 1149 న కవ్యనాటి పాకలైన క్రిభున మల్ల దేవరాజు మంత్రియైన అరియప్రెగ్గడ ఉత్తరాయణ సంక్రాంతి నిమిత్త ముగా రాజారామధీమేశ్వరదే రకు అఖండ దీనముంచుటకు గాను ఒక లోహస్తంభమును వర్చి చెమ నిత్యముపాస్యమిచారి కడ అఖండి ము వెలిగి చుటకై నేకకొరకు యేబది గొట్టె లను లపురు బోయల ఎళమున ను చెమ వారు నిత్యము అఖండినము కు ఒక మానెడు నేతిని పా మిచారికి పమర్చించు కొనవలెను ఈ విధా ము అచంద్రార్కము జగదగలెను

కాననమున కనకచ్చు క్రిభున మల్ల దేవరాజు పాలన కాలమునాటి కొన్ని యంశములను ముచ్చటించుట అవసరము.

శ్రీ శ 1070 నాటి తూర్పుచాళుక్య ప్రభువగు రాజరాజు నరేంద్రుని క.మారదు క.లోత్తుంగచోడుడు (రాజేంద్ర చోళుడు) వేంగిచోళ రాజ్యములకు చక్రవర్తి అయ్యెను వేంగిని పాలించుటక వనకు ప్రతి భులముగా తన మతులను పంపి కాను చోళరాజ్యమున ఉండి రాజ్య వ్యవహారములను చక్కదిద్దుచు డెను వేంగిని కలగించుటకై శ్రీమచాళుక్యులు యత్నించుచుండిరి అందుచే అతడు తన మిత్రులకు అండగ మండుటకు తన సేనానులలో భృత్యవర్గములలో కొందరికి రాజలాంఛనము లొసగి వేంగిని కొన్ని ను దలములగ విభజించి ఒక్కొక్క మండలమునకు ఒక్కొక్కరిని పాలకునిగ నియమించెను మండలములను పాలించువారు గావున వీరికి మాండలికలు అనుచేరు కలిగెను ఇట్టి మాండలిక ప్రభువులలో వెలనాటివారు ప్రముఖ స్థానము వహించి వీరు కళింగముతో గూడిన తూర్పును ద్ర తీరస్థమైన ఆంధ్రదేశమునకు పాలకు లైరి ఇట్టి మాండలిక ప్రభువులలో తెలుగు చోడుల కాలకు చెందిన క్రిభున మల్ల దేవ చోడమహారాజుకడు ఇతడు దినకుల తిలకడు అనగా సూర్యవంశము వాడని చెప్పబడినది ఇతడు క.లోత్తుంగచోడ గొంకరాజునకు సమకాలికుడు ఈయనకు పన్నిచోడ కన్నరదేవులు అను క.మాల్లకలరు ఇతడు కవ్య వాడు గుండికై మొట్టవాడి ప్రాంతములను పాలించెను నేటి వరపారాపుపేట బాట్ల తాలూకాలు ఒంగోలు తాలూకాలో కొంత భాగము మార్కాపురము తాలూకా ప్రాంతము గుండలకమ్మనదికి రెండు తీరములొప్పున్న ప్రాంతములను వైన చేర్చొనిన పూర్వపు కవ్యవాడు గుండికై మొట్ట వాడి ప్రాంతములకు వర్తిచును ఈ మూడిటిని కలిపి కమ నాడనియే పూర్వము వ్యవహరించి గుండికై అ గా గుండలకమ్మకు రెండువైపుల కావచ్చును కర్తి కరుణ అ గా సమీపము ఒడ్డు అని అర్థము - కాననములలో తరచు ఈకర్తిము కనిపించును గంగకలుక గోపుర చ ఎన పావము అని ఒక కాననములో కలదు

మల్ల దేవచోడమహారాజు శక 1059 నుండి 1075 (శ్రీ శ 117 నుండి 1153) వరకు కవ్యనాటిని పాలి చెను తెలుగుచోళులు వరపారాపుపేట తాలూకా కొడిదెన రాజధానిగా చేసికొని పాలించిరి కొడిదెనకే పూర్వము కొట్లగోడ అని చేరుగలదు వీరు మొదట ఎళ మచాళుక్యులకు నామ తులుగ ఉండిరి వేంగి వాక్రమించిన పశ్చిమచాళుక్య చక్రవర్తిని

కలత్తు గోదావరిని తివాడైన ఇమ్మడికలత్తు గోదాదు (క్రీశ 1188 1180) వెలనాటి రెడవ కలత్తు గోదా గోదా భూవరని పాయముతో గోదావరి గ్రామమున శివు చాళుక్య వైష్ణవములు అయి పోగిరి అరిగి అమిచు కొను అనాటి మడియు తెలుగుచోటులు చాళుక్య చోళ చక్రవర్తులకు సామంతులై కమ్మనాటిలో పోలి పరి ఆభువన వల్ల దేవ అను వీరి కిరడము శివచాళుక్యల బధించిన దని తెలియచున్నది కామమడుగు గవము శంకర 1071 డిసెంబరు 17 క్రామా అను క్రామా 17 అగా ఈ కామనకాలము నాటి చాళుక్య చోళ రాజ్యాధిపతియు కలత్తు గోదావరిని తివాడు గమ్మ కలత్తు గోదాదు అంధ్రుని విక్రమచోడుని అను అరము చోళుని హామము ధించి దుండక శతరము రగు చున్నది యర్జును ఈ దు విక్రమచోడుని దాహితడని తెలియచున్నది దాహిత్రునే విక్రమచోడుడు దత్త చే కొని ట్లు తెలియచున్నది ఇమ్మడికలత్తు గోదాదు దుండ వర్ణములు చాళుక్య చోళ రాజ్యములను పాలి చెను చాళుక్య చోళుల ఆధికారము నమ్మద్ర తీరము లలి వే గి భూమిపై నిరాటంకముగా సాగినది వీరి కామనములు అనేకములు వే గి దేశము కనవచ్చినవి ఇవి యన్నియు వీరి సామంతులైన మాడలి మహారాజు వే ఈమాడలిక భూపాలు ర దదను రాభక్తగణపాదై మమదానకా వలతో శమభ్రు వను తమ భ్రువయొక్క యరాజ్య నవతనములను కూడ తొక్కి నుచువచిరి కాపుర వై కామమున లలి క్రామా 1: ను ఈ విధముగ మనము భావించుకొన గును

అరియప్రెగడ కమ్మనాటి భువైన త్రిభువ వల్ల దేవ రాజు నొద్ద మక్రీస్తుము వెంకట తయన దాక్షారామ కీమోక్షరామికి బిడవర్తిరి ముగిగి చుట్టక ఇమన స్తంభమును రాము చేసెను అతియేకారు అదునిర తరము అభిదర్శి మను వెగించుకొనై అజ్ఞము నిమిత్తము యేదిగిగి అట్లు చాళుక్య రాజులకు డకడను చెను కామన ముగ కలచ్చు త్రిభువనవల్ల దేవ చోడరాజును వెలనాటి మాడలికడైన కలత్తు గోదా గోదా రాజును కలిసి త్రిభువనవక్రవర్తి కలత్తు గోదా దేవర పదవైదవ విజయరాజ్య నవతనమున (శక 1189) (క్రీశ 1147) కమ్మనాటిలోని కొట్ట దొన త్రిభువనవల్ల తేవదేవతకు పెదగంగాము కొండక

గ జాము గ జాము కడకదురు ఉప్పు అట్లు కురవాడ వెరలి గాయు దొర్లు మొలై ఉప్పు మల ఉప్పు అమ్మిన ఎమిం లో మాడక రెడు వీములు పావిర్చలి అలలకు పాపా పాగడములకు దానము చే గని శ్రీ గల్లి ల్లి సోమశేఖ శర్మగారు తెలుగున ర్వమును దులిఖి చిరి విజ్ఞా తె 111 పట (9) పాపాపాగడములనగా పానీయ పాత్రలు లే పూజారి పూజాద్రవ్యముల నుంపు పాత్రలని అర్థము క గుచున్నది

యథా రాజా తథా వ్రజా అను ట్లు ఎక్కువులు భక్తి పురులై వాచయముల అకదా ధర్మములో రించి నట్లే అనాటి ఎవోర్తములను దేవకముల అనే దాన ధర్మములో రి తమ భక్తి భావమును ప్రటిచుకొనిరి అరియప్రెగడ తడిగిరి కామమున దు ప్పవైనది కల్లి పేరుకున్న లిక యన్నట్లు తోచుచున్నది

శం అం గ

అరియాల్ దేవి

అరియాల్ దేవిని హరిహర దేవి యనియు హరియాల్ దేవి యని కూడా అదురు ఈమె దేవగిరిని పాలి చిన రామదేవ రాయల నాయకలలో నొక రయిన గజలక్ష్మినాయకుని కుమార్తె రామదేవరాయల కొలవున నున్న ఇమ్మడి (మమ్మడి) గయనాయకని కుమార్తెనైన సోమేశ్వరుని వివాహమాడెను

మమడిని గయనాయకడు దేవగిరి ప్రభువు నాశ్రయించియున్న మలెనాటి సామ తరాజులలో నొకడు ఈకడు పూవాలి వశీకడు ఇతడు దాయాదుల ధాటికి తట్టుకొన లేక మలెనాడు వీ. దే గిగి చేరి రామదేవరాయల కొలవున కిడగొప్పసెను కొ తకాలమున కాక కి ధియెటి దొరను దా తో అదు అన్నింటిలా లిక్కర్వం నన్ను డియ్యెను అంతలో దేశ యిత్తుల దుమార్పులు అంభి చెప్పి ధిల్లి ఎల్తాను అలా కిర్దీస్ కలి దక్కను జయ ప శన పేవా నాయకు డగు మాలికాఫర్ ను ప చెను మాలికా ర్ రామ దేవరాయలను బదిగా గొని ధిల్లికి ప వెను అదురు సింగయ నాయకడు వ్యధచెంది మలెనాటికి మరలి వచ్చెను రామ దుర్గమును పాలి చుచు డివ వల్లడు సి గయను అతని పూర్వ భుక్తమయిన సీమకు దళనాయకనిగ నియమించి మరి కొన్ని గ్రామముల విచ్చెను తదాది సింగయనాయకుడు

హానెయిదొర నిహారముగా శేషుని యందే ఎలిచిపోయెను ఈశానికి చిరక లము దనుక న తానము లేకు డెను నిషతో కంబ సోమేశ్వరదేవుని ఆరాధి చి తత్రుపాదనమున నొక పుత్రుని గా చెను సోమేశ్వరదేవుని అనుగ్రహమున గించిన వాడగుటచే గనాయకుడు తన పుత్రునకు సోమేశ్వరుడని నామకరణ మొనరి చెను అతాబుడు పెరిగి పెద్దవాడై బాహా విక్రమఖని యని పేరొ డెను త ద్రి మరణాన అరము డై వప్పు మ త్రిసహాయమున గద్దెనెక్కినం వెల అనెగొంది హ వి హాసమలె దుర్గములు తన ఏలుబడిలోనికి తెచ్చెను ప్రజామరంజకముగా పాలి చుటచే ప్రజలీతనిని ఆరాధ్యదై వ ముగా నెంచి కంబలరాయ (దేవుడు) అని పేర్కొని భక్తి ప్రవతుల నేమి చుచుండిరి వీరత్వమునకు హాచకంబులగు వీరకంపిల వీరకుంభిడి అను విరుదు వామముల నీతడు ధరించెను అట్టివీరుని ఆర్థాంగియై అరియాలదేవి వీరపత్ని విఖ్యాతి న దు కొనెను

కంబలరాయలు బహుశక్తుడైననూ పతి మతమే తన మతముగా భావించి సవత్సలయ దు ఇలుమంకయు నీర్వృ లేకుండా ఎలి హృదయమును జూరగొనిన పతిప్రతా శిఖామణి అరియాలదేవి వరస్పరామరూగ బద్ధులైన అరియాలం బలి రాయలకు చిరకాలము దనుక న తానము కలుగకుండెను ఆమె సంజాతై నోయరాని నోములు పట్టరానిప్రతాలు అకల్లాప్రతిగా నోచెను రావించిలుకనోము నోచెను కాశీతిర్థ గంగకు గ గ తీర్థం గాశీకి చేర్చెను పర్యత బోయేటి మార్గంలో పదివేలకు ఆ గమార్చన చేయి చెను పె డ్డిండ్లు లేని పేద ప్రాప్యజులకు పెండ్లి డ్లు చేయి చెను వడుగులు లేని పేద ప్రాప్యజులకు వడుగులు చేయించెను మిట్టను తావులు పల్లమున చెలువులు గో ఒక పనా తరమున వేయించెను కాని సంతానఫలము లేకుండెను కుదకుఁ ఘోరతప మొనరించి జత గరాముని ప్రసన్నుని గావించు కొని సంతానము బొందవలెనను దృఢ న కల్ప భరిత చిత్త యయ్యెను భర్త యాజ్ఞలు పొందెను జత గరాముని గూర్చి తప మొనరింప నేగెను ఆమె తపో నిష్ఠ కుమారరాముని కథ యందిట్లు వరితమయ్యెను

“అదేశము ముందరను మాదిగుండు ఉన్నది నరు లెక్కలేరు దిగలేరు ఆ సూచిగుండు మీదికి భాను తాను ప్రాచేమ దర్బాసనము పరచినది

దర్బాసనము మీదను పులిపర్వము పరచినది పైన జింకచర్మము పరచినది జి క చర్మము మీదను గుమ్మడి పండును నిలిచెను గుమ్మడిప డు మీదను మూడి మీద మూడేమి యేడుమూడులు నిలిచెను చివరమూడిని అరియాలి అవగి జను నిలిచెను అవగింజమీదను శిరస్సు క్రింద మోవనది శ్రీపాదము మీదేమి భాను తపస్సు పట్టి ది అప్పుడు స్వామివారేమి గడగడ వణకుచును అబ్బి! ఎ తతపస్సు పట్టినది! నేను చూడలేనేమి అంటూ ప్రత్యక్షమైనాడు నీకు ఇంత కష్ట మె దుకు నీకు కొరినఫలములు

యిచ్చెదను”

అన్నాడు భర్త ప్రసన్నుడయి భగవానుడు అటుల జతంగరాముని ప్రసన్నుని గావించుకొని తద్వర ప్రసాదమున నొక పుత్రుని గాంచెను అతనికి ఆదేవుని పేర కుమార రాముడ ని వామ రణ మొనరించెను ఆపై కవి కల్పన లెట్లు న్ననూ అరియాల దేవి అనన్యభక్తి చిత్రయగియు అట్టి సాధ్యుని సతిగా బడయుటచేతను కంబలరాయుని ను ఆ పవిత్రచరిత్రను జనయిత్రిగ బడయుటవలననే కుమార రాముడును శత్రువులై కాళ్యాణ విఖ్యాతి న దు కొన గలిగిన నిర్వివాదముగ పలుకవచ్చును

హ పు

ఇందలి చరిత్రా శములను కొన్నింటిని గుర్తించదగును దేవగిరి యావన రాజులతో రామదేవరాయలు అను ప్రభువు లేడు రామచంద్రదేవుడు కలడు ఈకడ కుమారరాముని కథ యందలి రామదేవరాయలని ఊహించవచ్చును ఈతడు క్రీశ 1271-1811 నడుమ 40 వ వత్సరముల దీర్ఘ కాలము దేవగిరి రాజ్యమును ఏలెను ఈతడు కాళి రుద్రుడే! ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి కిని సమకాలికుడు డగుచున్నాడు రామ చంద్రదేవుడు ద్వారసముద్రపు హొయనలులపై ద డెత్తి వారి ముఖ్యపట్టణమును ముట్టడించి చాలా చికాకుకలిగించెను ఈతడు ఉత్తర హిందుస్థానమును గూడ ప్రవేశించి వారణాసిని ముసల్మానులనుండి గ్రహించుటకు కృషి చేసెను ఇంతలో అదృష్ట చక్రము యాదములకు పక్రించెను అల్లా ఉద్దీమఖల్లి దేవగిరిపై తేనె హతాత్తు దండ యాత్రకు లొంగి పోయి రామచంద్రదేవుడు ఢిల్లీకి కప్పము కట్టుట కంగీక

రించెను కాని వరాక్రమకాలియు యువకడను అగు రామ చ ద్రదేవుని కుమారుడు శంకరదేవుడు ముసల్మానులకు లోంగి యుండుటకు అంగీకరింపక తిరుగుకాటు చేయుటకు అదనుచూచు చుండెను

క్రీశ 1804 సంవత్సరమున అల్లాఉద్దీను కాకతీయ సామ్రాజ్యమును కబళించుటకై ప్రయత్న మారంభించెను ప్రతాపరుద్రుడు తురుష్క సైన్యములను ఓడి చి పారద్రోలెను హిందువుల విజయముతో రామచంద్రదేవుడు కొంత యుత్సాహమును తెచ్చుకొనెను కుమారుడు శంకరదేవుని ప్రోద్బలముపై అతడు ఢిల్లీకి కప్పను పంపుట మానెను అల్లావుద్దీను అగ్రహారదగ్గరదై మాలికాఫర్ను ప్రబల సైన్యముతో దేవగిరిపై పడెను రామచంద్రదేవుడు ఐదేండ్ల ఢిల్లీకి కొని పోవడెను రాజనీతి చతురుడయిన సుల్తాను రామచంద్రదేవుని పాను కునిగా అంగీకరించి దేవగిరి పాలించుకొనుటకు పంపెను

రామచంద్రదేవుని వరాజయమును చూచి ప్రతాపరుద్రుడు అనంతపురం రాయచూరు జిలాలను అక్రమించుకొనెను గోయనలులను కొంత రాజ్యమును అక్రమించుకొనిరి రామచంద్రదేవుడు 181 ప్రాతమున మరణించి యుండను

కంఠిరాజుకుమారుడైన కుమారరాముడు ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి చివరి కాలమున కాకతీయ సామ్రాజ్య దక్షిణభాగమున అలజడి కలిగింప జొచ్చెను ప్రతాపరుద్రుని సేనానులగు రేచర్ల సంఘాతమునకు బెడపూడి అన్నమంత్రియు కమ్మలము వద్ద కుమారరాముని ఓడించిరి శ్రీనాథుని భీమేశ్వర పురాణమున బెడపూడి అన్నసేనాని కుమ్మతమును విఘటిచు ప్రళంకరిండు

ఖం. రం

అరియేటిఅన్నయమంత్రి చూ అన్నమంత్రి బెడపూడి

అరియేటి లింగమంత్రి చూ అన్నమంత్రి బెడపూడి

అరివర్ణము

ఈ పేరు రేనాటి వోతల కాననములందు కాన్పించుచున్నది (ఎ. ఖం. XXVII సం. 42 పుట 246) ఇదే పేరు మరియొక కాననమునందును కనపచ్చుచున్నది (ద హం. X-

సం. 832) అలీది ఒక వర్గక్తి నామమో లేక విరుద మో నిశ్చయించుట కష్టముగా ఉన్నది రేడు గ్రంథములందును ఇది అరివర్ణమునట్లు అను రూపముతో మున్నది స్థ ప్రత్యయము అ తముడు గల శబ్దములు తరువాతి కాలమున దు ప్రత్యయా తములుగా మారినవి ప్రాచీనాంధ్రభాషలోని స్థ దు అను క్రమమున పరిణామము చె దినదని భాషాశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పియును అరివర్ణమునట్లు అనునది ఇప్పటి అరివర్ణముడతో సమానము అగుచున్నది శత్రుపీఠులకు యముని వటివాడు అని దీని యర్థము యముడు-జుడు యననక వనిక అను రీతిని య కారము జ కారముగా మారుటయు దీ లో గుర్తింపవచ్చును అరివర్ణమునట్లు అను పదము వైరి సమా మని చెప్పవలెను కాననభాషయందు ఇట్టివి సామాన్యము విరుదు పదములయందు వైరి సమానములు కూర్చుట ప్రసిద్ధము ఒక విధముగా ఈ శబ్దము మార్పురకును వంటి భావమునే చెప్పును

ప్రత్యక్షమైన కాననపాతములను రెండు ఆధారగ్రంథముల నుండియు ఇచ్చుట యుక్తమని అట్లు చేయుచున్నాము ఎ. ఖం. పాతము శ్రీమహేంద్ర మానరవి మారురం (దుగు) మగన్లు పుడిలి ఎలువాన్లు కాబోలె ముత్తరజ అచ్చెరువుగను అరివర్ణమునట్లు అన్నమ్మ దంధియమ్మ మగు తోళన్ పొడుచి పడియెన్" ద హం. X పాఠము శ్రీమహేంద్ర సమాన (ర) పితాబు (స) మగన్లు పుడిలి పిలువాన్లు కాపిఅన్నమ్మలను అరివర్ణమునట్లు అన్నమ్మ దినియమ్మ వొగులు పొడుచి పడియెన్"

ఈకాననము అనంతపురం జిల్లా హిందువూరు తాలూకా బూడిదగడ్డవల్లిగ్రామము శివారైన బూడిలి వద్ద ఒక పీఠ గల్లు మీద అభిచినది రేడు గ్రంథములను ఈవిధమున అంగీకరించుచునే ఉన్నది ఉభయపాతములందును సామాన్యమైన పెద్ద-శ్రీమహేంద్ర పుడిలి అరివర్ణమునట్లు దంధియమ్మ-అనునవి పొడిచిపడట అనగా యుద్ధము చేసి పీఠమరణము నొందుట అను కార్యముకూడ రెండింటి యందును సమానము గనే ఉన్నది ఎవిగ్రాఫియా పాతమునందు కాపిచోళముత్తరజ అచ్చెరువుగను అనునదియు మగు (దంధియమ్మ మంగు) అనునదియు అధికముగా ఉన్నది ఎవిగ్రాఫియా పాతమే పరిణయనదియు సమగ్రమైనదియు కావచ్చును

ఐనచో కాననము అర్థము ఇట్లుండ వచ్చును

అయితే ఇప్పుడు ముగిసినందు పాల్గొన్న పాత్రధారు లెవ్వరో

బూడిదగడ్డ ల్లియందలి రెడవ వీరశిల మీది కాస
నము క్రీ శ రివ శతాబ్ది ఉత్తరార్థమునకు చెందినదని
చారిత్రకులు నిర్ణయించి యున్నారు ఇందలి శ్రీమ హిందుడు

క్రీ శ 7 వ శతాబ్ది ఆరభము దలి మహేంద్ర విక్ర ౨ తో భిన్నుడు కావలెను కావున ఈయను మ రెడవ మహేంద్రుని అవ్యవహారికవలెను ఈయను అరవిందమును మనము తొత్తివై స్థిర పరచవచ్చును మద్రాసు మ్యూజియము దుభలరచ దివరేనాటి చోళుల శాసన మొటికడు గదిశ్రీచరవోళుల కామ్రుట్టికాశాగము దీనిదు 1 ౨ దిచోళ మహారాజులు పేర్కొని బహిరారు చారిత్రక చతురతలగ రిగడిచుచున్నారు అమము 151 ఎట్లని రేనాటి చోళుల ట్టిలో ఒక బడినది

రేనాటి చోళమహారాజుల వశ ప్రారభకుడుగా నందిమ మహారాజు కనబడుచున్నాడు ఈయన ముగ్గురు కుమారులలో పెద్దవాడైన సహావిష్ణువు నతి తెలియ చాలేదు మూడవ పుత్రుడైన ధనుజయుని నతి కొంత వరిత్రాస్త్రిని పొందిన సదీవర్మ రెడవ తనూజుడైన మందరంపని వశమున దే శ్రీక రవోళుడు ప్రభు చెను ధనజయుడు క్రీ శ 10 వ శతాబ్ది అతమున ఉడిట్లు అగీకరించిది కావున అతని యన్నయగు మందర నందుడును దానికి సమీపకాలమువాడే యగును తరముకు 6 సంస్థిమిలవ తున సగలుసరిగణము చేసచో రెడవ మహేంద్రుని క్రీ శ 750 ప్రాతము వాడగుచున్నాడు బూదిగడ్డల్లి వీరళిలా శాసనము కూడ దీనికి సమీపకాలమే యని చెప్పవచ్చు మానంది మార్తర పక్షగు అయిన మహేంద్రుని మారుడే బూలి రణాగణముని వీర విహార ము చేసమ దిచె నిమియు భావిచుచున్నాము

ద తివర్మ (మగు) గుర్చి విహారింశము ఇది ద తివర్మ శబ్దమునకు ప్రాప్త రూపము కావచును ద తి వర్మ న మధేములు గరిత్రకెక్కినవారు ఇద్దరు మగురు కాన్పి చుచున్నాడ అది అత్యంత ద్రుమ రాష్ట్రానికి పామ్రాజ్య నిర్మాణమైనది దిదురుడ ద తిదురుకు ద తి వర్మ యయు అహంకారము ఇకొక ద తివర్మ రాష్ట్రానికూ ద తివర్మని పూర్వీకులతో ఒకడు న జరాజు కమారుడైన ఈ మొట్టి ద తివర్మ రాష్ట్రానికూ వశ స్థాపకులలో ముఖ్యుడు ఇతని కాలము క్రీ శ 700-70 అని చెప్పుచున్నాడు బూదిలి రణమునందు ప్రసక్తుడైన ద తివర్మ ఇతడు కాజాలడు మరియొక ద తివర్మ పల్లవవంశములో కనవచ్చుచున్నాడు రెండవ నందివర్మ కమారుడైన ఈ

ద తివర్మ క్రీ శ 725 కిండును పరిపాలన చేసెను ఈతడును మ అశ్వవంశమున వస్తువు కాజాలడు

అమర్త్యులతోయు రాష్ట్రానికూ పామ్రాజ్య నిర్మాణము అగు ద తివర్మదే బూలి రణమున దు ప్రస్తతడై మీయొక్క గిరున్నది ద తివర్మని పరాక్రమమును గ్రహముగ తెలుసుము క్త మగు చున్నది కర్కరాజు పాత్రుడును ఇ దిరాజు కుమారుడును అగు ద తివర్మకు అసాధారణ విమాలి ఈతని అల్లి తననాగయచువీరమాత చాకు రాజకుమార్తె శ్రీకృష్ణుడు దుడ్డిదిని వలె ఇ దిరాజు భవనాగరు వివాహ ము దవమును ది పరాక్రమముచే తిసుకొనిపోయి ఉద్ది యాడెట ద తివర్మకు క్రీ శ 720 ప్రాతమున జన్మి 2 154 ప్రాతమునకు పామ్రాజ్య స్థాపనము చే 35 సంవత్సరములు నిండకు దగవే దివంగతుడయ్యెను క్రీ శ 754 వాటి సవన్నడ శాసనమువలన ద తివరుని విజయములిట్లు తెలియ వచ్చును వి అతడు కాంచి కళిగ శ్రీతైల సల మాలన లాట టంక సంధుడేకపు రాజులను జయ చెను

అప్పుడు ద తిరాజుభవన ను రెడు మహాసామ్రాజ్యములు వల వృత్తములవలె అవించి యు డెను ఒకటి పల్లవ సామ్రాజ్యము దీని అధిపతి సదీవర్మ II (క్రీ శ 78 95) రెడవది బాదామి చాకు రాష్ట్ర సామ్రాజ్యము దీని యిప్పటి పాలకుడు రెడవ కీర్తివర్మ (క్రీ శ 714 57) నూనూగు మీసాల మాతృయోవ ముననే ద తివర్మకు సామ్రాజ్య నిర్మాణ బద్ధులది అయ్యెను అని కడవటి విజయము రెడవ కీర్తి వర్మను అయి చి చాకు రాష్ట్ర సామ్రాజ్యమును మూలమట్టునుగ కదలిచి రాష్ట్ర కూల సామ్రాజ్యము కు పునాదులు వేయుట ఈ యుక్తమును దు పల్లవచక్రవర్తి న దివర్మ ఈతనికి దోహదము చేసెని చెప్పుదురు ల్లవ రాజ్యమునకు చిరకాల శత్రువైన బాదామి చాకు రాష్ట్రాజ్యమును ఉన్నట్టి చుట న దివర్మకు ఇష్టకార్యమగుటచే కీర్తి వర్మ శత్రువైన ద తివర్మకు నందివర్మకు మిత్ర మగుట సహజమే శత్రువు యొక్క శత్రువు త మిత్తును అగుట రాజనీతి యదు ప్రసక్త పద్ధతి ద తివర్మకు నందివర్మయు బాంధవ్యమును కూడ కలపుకొనిరిని చెప్పబడుచున్నది వీరు ఒండొరులు వైరులను జయించుటలో సహాయము చేసుకొను చుండిరి ఇట్టి అనోన్య సహాయ కార్యక్రమమునందే ద తి

దుర్గుడు శ్రీశైలము నేలు రాజును జయించియు దును

ఈదండయాత్రయందే హిందూరాజు కాలాకాలోని బూదిలి గ్రామము రణక్షేత్రముగా మారియుండుట సంభావ్యము ఈయద్దము చాళుక్యులకు ద తిదుర్గుని మిత్రవర్గమునకును నడుమ జరిగెనని ఊహించ వచ్చును అయినచో బూదిలి ప్రాంతము నేలుచున్న రేనాటి చోళుల పాత్ర యెట్టిది వీరు ద తిదుర్గునకు మిత్రులా ? శత్రులా ? అనునది నిర యించుటకు నిశ్చయమైన సాక్ష్యము లభించుటలేదు అవరజమని గూర్చిన వీరగల్లు శాసన పాఠము విఖిన్నముగా ఉన్నది “ద తియమ్మపంగు తోడ పొడిచి పడియె” అను పాఠమును బట్టి కాశ్యపి చోళముతరాజు దంతిదుర్గుని పై న్యము నెదిరి చి వీరవరణము పొ డెనని సూచితమగు చున్నది దంతియమ్మ వొగుణ పొడిచి పడియె అను పాఠమును గ్రహించదగియే ఉన్నది అయినచో వొగుణ అనగా నేమి? దీనిని మేము పొగుడ ప్రశంస ప అని యర్థము చేయు చున్నాము ఇ కారము ద కారము ప్రాచీనభాషతో తారుమారు అగుచు ఉను ఇప్పటికిని ఉన్నది కణదురు-కడుదురు పఠని పదతి ఇట్టివి ఉదాహరణములు దంతియమ్మ ప్రశంసను రీతినీ చోళముతరాజు విశమించి మరణించెను అని చెప్పినట్లయినది అనగా శ్రీమహేంద్రుడును అతని పుత్రుడును తాదామి చాళుక్యులకు ప్రత్యర్థులై నందివర్మ-దంతిదుర్గ సమాఖ్యకు మిత్రవర్గము వారని తెలుచున్నది ఇది యింకను విచారణీయము మొత్తమున ద రేనాటి చోళులు పల్లవసామ్రాజ్యముయొక్క పరిధియందే సాను త మిత్రులుగా ఉ రని తోచుచున్నది

దంతియమ్మ మ గు అనగా దంతిదుర్గుని అనుచడడు కావచ్చునని కొందరు చెప్పిరి కాని శత్రువుగనో మిత్రునిగనో మహావీర్యమైన దంతిదుర్గుని పేర్కొనుట సహజముగా నుండును వాని భృత్యుని పేర్కొనుట యుక్తియుక్తముగా తోపదు

శ్రీకంఠచోళుని శాసనమునందు రెండవ మహేంద్రుని కుమారుని పేరు ఎలంబాళ ముత్రమరాజు ప్రశంస లేదు మహేంద్రుని తరువాత రాజరికము చేసినవాడు ఎల తోళ కావచ్చును కావున అతడు పేర్కొనబడినాడు ముత్రరాజు బూదిలి ప్రాంతమున తగ్గడికి ప్రతినిధిగా ఉండుచు రణ విహతుడయ్యెనని సమన్వయము చేయవలెనది

౩౦ ౦ ౦

అరివీడు

అరివీడు కడపజిల్లా రాయచోటికాలాకాలో ఉన్నది దీనికి 28 మైళ్ళదూరముతో రాయచోటిపట్టణము కలదు ఈ గ్రామమునకు తూర్పున రిజర్వుఫారెస్టు పడమట రిజర్వు ఫారెస్టు ఉత్తరమున గాలివేడు దక్షిణమున ఒకగుట్ట ఉన్నవి ఇది ఎర్రనేలలతో గుట్టలతో చదునుగాను మిట్టపలములు గాను ఉన్నది దీనిని స్త్రీర్థము రి 925 ఎకరములు

1981 నం॥ జవాహరకృష్ణలక్ష్మణరము ఈ గ్రామము లోని పురుషులు స్త్రీలు కలిసి 9899 మంది ఉండిరి వీరిలో పెద్దూర్లు జాతులవారు 227 మంది పెద్దూర్లు తరగతుల వారు 7 మంది ఇచ్చట ఇ ధ్వుదూరదూరముగాను విడివిడిగాను వాడవాడలుగాను నిర్మి చబడినవి వీటిలో 4 పెంకుటిండ్లు 18 కాంక్రీటు కప్పగల ఇ ధ్వు 8 ఒక అంతస్తుమేడలుకలవు భాళి స్థలము ఉ డటచేతూర్పువై పునగ్రామము అభివృద్ధిచె దుచున్నది ఇచ్చటి జనులలో 1878 మంది వరిఅన్నమును 1142 మంది జొన్నఅన్నమును 881 మంది ఇతరాన్నములను తిందురు కావినీటిని త్రాగుదురు మంచినీటి ఎద్దడి కలదు

ఈ గ్రామమున 948 ఎకరముల అరివీడుచెరువు తావులు కలవు వీటికింద వరి జొన్న వేరుసెనగ రాగులు మొదలైన పంటలు పండును ఈ పంటభాగ్యమును పాతరలు మొదలగు వాటితో నిలువచేయుదురు వీటిని బండ్లపై లారీలపై రాయచోటికి రవాణాచేయుదురు ఒకమామిడితోడి కలదు మామిడికాయలను స్థాంకలు ఉపయోగింతురు వ గ తె డటామాటో మొదలగు కూరగాయలలో ఎగమువాడుకొని మిగిలినవగను మ గాలివేడు రాయచోటి అన్న గ్రామము లకు రవాణాచేయుదురు 1988 87 నం॥లో పటలక్రింద ఉపయోగి చిన భూమి 888 ఎకరములు చెరువుక్రింద 974 ఎకరములు తావులక్రింద 82 ఎకరములు సాగుబడి జరిగెను 5 అయితే ఇంజనులు 82 ఎకరములకు కలలలు 90 ఎకరములకు నీటిని సప్లైచేసెను ఇచ్చట 5084 ఎకరముల చిట్టడవి ఉన్నది ఇది ప్రభుత్వపు అధికారములో ఉన్నది దీనిలో చీకు యలమ మొదలగు వృక్షములున్నవి కట్టెలను రాయచోటికి రవాణాచేయుదురు

ఇచ్చట అవులు ఎద్దులు కలిసి 480 గేదెలు దున్ను పోతులకలిసి 818 కలవు మేకలు 82 గొర్రెలు 818 కోళ్ళు

1472 కలవు రి గాడిదలు ఉన్నవి పాలునకు 4000 లీటర్ల పాలను స్థానికులు ఉపయోగి మకొని 4000 లీటర్ల పాలను గాలివేడునకు రవాణాచేయుదురు

ఈ గ్రామప్రజలకు వ్యవసాయము కూలిజీవనాధారములు 18 దుకాణదారులు 2 క్రయవిక్రయదారులు 50 ము ది ఎద్దుల డ్లుతోలువారు 10రు క పాలులు వడ్ర గులు కమ్మరుల కుమ్మరులు కాపీమేస్త్రులు మంగలివారు చాళివారు గొల్లలు వడ్డెలు కలరు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు కూలిరేటు పురుషునకు రు 2/లు స్త్రీకి రు 1-00

ఈ గ్రామములో ఒకరామాలయము ఒకమనీదులపు దేవాలయమునకు 3 ఎకరములభూమి కలదు గ గణాతర జరుగను

కదిరిలైల్వేస్టేషను ఈ గ్రామమునకు 20 మైళ్ళదూరములో ఉన్నది ఈ గ్రామములో ఒకకంకరరోడ్డు 3 మట్టి రోడ్లు ఉన్నవి దీనిని పొరుగుగ్రామములతో మట్టిరోడ్లు క కర రోడ్లు లు వున్నవి ప్రతిరెండుగ టలకు ఒకమారు వైివేటు బస్సులు రాయచోటినుండి అరిపీడునకు వచ్చును ప్రయాణము లకు 4 ఒంపెద్దుల డ్లు 50 రెండెద్దులండ్లు 14 పైకిట్టు ఉపయోగపడుచున్నవి

అరిపీడులో బ్రాంచిపోస్టాఫీసు అప్పర్ పై సెరిస్కూలు ఉన్నవి ఇది ప చాయతీరిపాలనకల గ్రామము ఇ డ్లవమ్మ వృత్తివమ్మ మొనలగునవి ప చాయతీకి ఆ దా య ము ను ఇచ్చును రేడియో లాడ్ స్పీకర్లు కలవు నాటకశాలానిర్మాణమునకు తగిన ప్రదేశము ఒక సక్రము ఉన్నది ఒక హామియోపతి వైద్యుడు కలడు రి కిరాణాదుకాణములు 4 కిళ్ళి నిగరెట్టు సోడా దుకాణములు ఒక కూరగాయల అంగడిఉన్నవి

ప్రామ్కూలుచదువులకు 5 మైళ్ళలోఉన్న గాలివేడునకును కళాశాలచదువులకు కడవకును విద్యార్థులు పోవుదురు జనరల్ ఆసుపత్రికి పురుళ్ళ ఆసుపత్రికి పశువుల ఆసుపత్రికి సినిమా థియేటరునకు కోట్లకు సకోరిశిప్టారీరు ఆఫీసునకు తాలూకాకేరీకి తంతికాకాలయమునకు గ్రామస్థులు రాయచోటికి పోవలెను పోలీసుస్టేషనుకు 5 మైళ్ళలోనున్న గాలి

వేడునకు కాకు అభివృద్ధి కే ద్రముకు 16 మైళ్ళలోనున్న లక్ష్మిరెడ్డిలలికి పోవలెను గాలివేడులో జరుగు వారసంతలో అన్నివరకులు దొరుకును

మా క్షే

అరుణగిరినాథుడు

తొలుక చోళ హాసల ప్రభువుల వలనను విమ్మల విజయనగర సామ్రాజ్యాధిపతుల వలనను విశేషముగా మన్నింపబడి ప్రసిద్ధములైన కొన్ని బ్రాహ్మణ విద్యకుటుంబములలో అరుణగిరినాథుల కుటుంబమొకటి చరిత్రలో భ్యాతిగాంచిన అరుణగిరి నామధేయులు నలుగురు గోచరి తురువీరు వ శ పార సర్వముగా మహావిద్యా సులై కవిసార్వభౌములై రాజాదరణమును పొ దినవారు వీరిలో కొ దరికి డి డిమకట్ట కవిసార్వభౌమ మున్నగు వీరుచులుండెను

మొదట ఈవ డిక కుటుంబమువారు గౌడ దేశమున గ గా నడి తీరమండలి వర్గే ద్రపుర వాస్తవ్యులై యుండిరి ఒకానొ చోళరాజు తీర్థంధ్రాశ్రమకై ఉత్తరదేశమున కేగి తిరిగి వచ్చుచు ఆ గౌడ దేశమునుండి ఎనిమిది విద్యకుటుంబములవారిని ఎలవలమానముగా తన దేశమునకు తోడ్కొని వచ్చెను ఆకుటుంబములవారెల్లరును వేద వేదాంగ పార గ కుటుంబిన్ని గోత్రములకు చె దినవారు వారిలో ఒకరు గౌతమ గోత్రజాతైన ఈయరుణగిరినాథుల కుటుంబమువారు చోళరాజు మైత్రైపాడి అను అగ్రహార మొనగి యీవిద్యకుటుంబములవారిని తన దేశమున వేద శాస్త్ర ప్రచారము కావించ నియోగి చెను

పైన పేర్కొన్న య శములు వేడు తమిళనాడులో నున్న ఉత్తర అర్కాటుజిల్లా ముల్లంద్ర మనెడి గ్రామమున లభి చిన రె డు శాసనముల మూలమున తెలియవచ్చుచున్నవి వానిలో ఒకటి డిండిమకవిసార్వభౌమ వీరుచాంచితుడైన ఒక అరుణగిరినాథుడు దేవరాయల వలన తన కొనగబడిన నందన వన మనెడి ఖాళాగమును అగ్రహారముగా కొందరు స్త్రీయులైన విద్యా సుల కిచ్చిన సందర్భములో వేసిన శాసనము ప్రభువరుని వేర ఆ యగ్రహారము ప్రాధదేవపుర మని వ్యవహరింపబడెను దీనికే సార్వభౌమపురము డిండిమాలయము మూలాండము అనునవియు వామాంతరములై యుండెను మూలాండ పదమే ముల్లంద్రముగా మారెను విభాగరత్న

మూలి: అను పుస్తకముతో ఈ కేర్లు వచ్చుటకు పాతు నిట్లు చెప్పెడినది

“ప్రాధదేవో దదౌ యస్మాత్ ప్రాధదేవపురం శిఖా
పార్వతౌమః స్వయం కర్తా పార్వతౌమపురం తతః
యత్ర స్థితానా విదపా సామాన్య దీందీమం యతః
డిడిమాయ మిశ్యన్త్యా నామ ప్రోక్తం తృతీయమ్
మూలా ఇతిహా విద్వాః తేషామపి డం సమాశ్రయః
మూలాంఢ మితి తన్నామ తస్మాద్వ్యక్త్యంతి తై బుధాః

ప్రాధదేవరాయ లిలిగినిది కావున ప్రాధదేవపురము పార్వ
తౌమడు డిడిమ విపార్వతౌమడు, కామ కర్తయై యొసగు
టచే పార్వతౌమపురము ఇదిలి విద్వా సుల కెల్ల విజయ
దీందీమము లిడు చిహ్నముగా వెలయుటచే దీందీమాల
యము మూలభూతులైనవారు విద్వా సులు అట్టివారికి
అందము ఆ గా ఆవా భూమి కబట్టి మూలా డము
విద్వా సులకు నెలవని ఫలితార్థము అని ప్రాజ్ఞానములభావము

రెండవ కావనము అరుణగిరినాథుల వ శకములోని ఒక
దీక్షిపదేశ శకము తన భర్తకును పుణ్య ప్రాంత కొరకై
మల్లంధ్రగ్రామము నందలి వ్యయంభూనాధేశ్వరుని ఆలయా
వరణములో ఆదామలై నాచార్ అను భక్తుని విగ్రహమును
ప్రతిష్ఠ చేయు చిన స దర్శనమున కామ చిన భూదానమునకు
స బి డి నది ఈవిషయములను అరణగి నాథుల వ శియులు
రం న సోప ల్లి యోగాగ ద ప్రహం ము సాకువాభ్యు
దయము భాగవతచ పుపు అచ్యుతరామాభ్యుదయము
సుకప్రాధన జయ నాటకము మొదలగు గ్రంథములు కూడ
లిలిగినిచున్న మెలెప్పాడి మల్ల ద్ర మొదలైన
అగ్రహారములు నెలపులుగా దక్షిణ దేశమున స్థిరపడిన ఈ
యె మిది గౌడ విద్యకుట్లు బిమల వారసు క్రమముగా
విస్తిరిల్లి చోళరాజు ఆశి చిన విధముగా వేదవిద్యావ్యాప్తికి
పాటుపడినారు

మొదటి అరుణగిరినాథుడు [వృట్టుక 1290 క్రీ శ]

ఈతడు గౌడదేశమునుండి వచ్చి దక్షిణమున స్థిరపడిన
విద్యకుట్లు బిమలలలో ఒకదానికి చె దినవాడు సామవేదీ
యడు గోతమ గోత్రజాడు తండ్రి రాజనాథుని కిల్లి
కాశ్యప గోత్రజయైన అభిరామా లిక మే మామ పోమ
నాథుడు భార్య యజ్ఞాంబిక ఈ అరుణగిరినాథునకు కోదా

ధరుడను నామాంతరము కలదు ఈతని పాండిత్యము విశా
వైభవము అపారధానములై వి శిశుమైవ శివానుగ్రహ
మునకు పాత్రుడగుటచే నే యీ క తటి వైరువ్యము
కవితాశక్తియు అలవడిన వ దురు ఈర దర్శముగ దక్షిణ
దేశ మందొక యైశివ్యము వ్యాప్తిలో కలదట అది యిది
చిహ్ననాడే అరణగిరి కిలి ద డులు గితి చిరి మేనమామ
సోమనాథుని యింటనే ఈతడు పెరుగుచుండెను మే మామ
భార్య సూటిపోటి మాటలచే నొప్పుంచుచు డెను అనాదరించు
చుండెను ఆతాలని అభిమా ము పెం పిగెను ఆ త డు
అయి ట్లివలెకపోయెను ఇల్లు విడిగి పోయెను రాక్షసి
పూడూరు (నవగ్రామము) అను గ్రామము చేరెను అచటి
శివాలయమున శివుని స్మరి చుచు లి సోలిపోయి ఒడలు
తెలియక నిదురి చెను అట్లు శివును జాలినదీ ఆతని కలలో
నన్నిధి చేసె తన వోటి కమ్మను ఆతని కిడెను నాలుగు తెల్ల
వారి లేచెను నోర తయి తమ్ముకే ట్లివాటి యు డెను
చూచిరవారు కోదాధరు డన్నారు ఇ తలో మేనమామ
వెదకుచు వచ్చి బరిగెన వృత్తా తము తెలిసి లుని కె గలి చు
కొని బుజ్జించి యింటికి వె ల నిడుకొని పోయెను ఆనాటి
ను డి ఆతాలడు నర్వ విద్యా పారంగతుడగు మహాశివిగా
విరాజిల్లి శాసెను

ఈవిద్యవృత్తి ప్రసిద్ధి అచిరకాలముననే నలుగడ ము
వ్యాప చెను ఆ కాల మున అప్రా తమును పరిపాలి చు
చున్నది (మూడవ) హొసల బల్లారాయలు (క్రీ శ 1292-
1842, ఈతడు తన కొడుకు వీరి విజయ రూపాక్ష దేవుని
పేర వీరవి యవిరూపాక్షపురము” (ఆనెగె రె హొప్పేట)
అను గంమును కట్టించి అరు డి పరిపాలి చుచు డెను
దక్షిణ రాజధానియైన ఆదామలై నగరమున ఈ ని క్షమా
రుడు వీరివిజయవిరూపాక్ష దేవుడు రాజప్ర ధియై ప్రభుశ
అపుచుండెను ఈవిరూపాక్షదేవునకే దేవరాయలు ప్రాధ సేవ
రాయలు నను వ్యవహారము లు డెను విద్యా విశా ిరు
చలు గల యీతడు విద్యవృత్తియైన అరుణగిరినాథుని కీర్తి
ప్రతిష్ఠలను వినియాతని నావ్యసించి తన కడ నుంచుకొని
యాదరించుచుండెను ఒక సమయమున అరుణగిరినాథుడు
తన కాయువరాజుతో కల పా న్నవిశ్వమును బట్టి ఆప్రాంత
మందున్న నందనవన మనెడి మనికాలమైన ఒక రాజోద్ధావ
మును తన మృతి కోరెను అందుంకు రాజపుత్రు డంగీకరించ

పోగా అమహా వి హస్తపురమున కేగి (హస్తపురము హాసపేట అనెగాం దె పీఠవిజయవిరూపాక్షపురము) మర త్రాణుని సభలో మొనగాడై యున్న అపహయముడను కవి మల్లుని ఒయించెను రాజుచే సార్వభౌమకవి యను బిరుదము నొ దెను అంతేగాక తన కౌతా చమత్కృతులచే నాతని మెప్పు చి యాతని వలన కాను కోరియున్న ఉద్యాన వనసీమను తగ కీయవలసిందిగా యువరాజున కొక అజ్ఞాపత్రమును కూడ సంపాదించెను

“విభాగపత్రమాల”లో ఈ ప్రకరణమున పేర్కొనబడిన “హస్తపురమును” ఢిల్లీ నగరముగాను మరత్రాణుని “మల్లాను గాను చరిత్రకారులు Sewell గోఫీనాథరావు మున్నెచారు కొందరు తలంచిరి కాని అది సరిగాదు బల్లాల రాయనికే (ముదవ) మరత్రాణు అనునది చర్యాయముగా వాడబడె ననుటకు అం దే ఈరాజులకు విశేషణములుగా న్రయుక్తములై యున్న “జగత్రాణ ద్వీపత్రాణ” “నిజత్రాణ పదములును సందర్భమును తార్కాణముగా మన్నుచి ఇట మరత్రాణ పదము దేవాలయాలను సక్రమముగ వడచించుట ద్వారా దేవతలను కాపాడువాడు అను అర్థమున ప్రయుక్తమైనది

దాని ప్రభావముచే యువరాజు వలన కాను దానముగా పొందిన ఆ సందనవనమును ఉదార హృదయుడైన ఈ అరుణగిరినాథుడు స్వీయులును విద్యద్యుర్గులును నగు కొందరు బ్రాహ్మణులకు అగ్రహారముగా ఇచ్చెను

ఈఅరుణగిరినాథున “అష్టభాషాకవితాపామ్రాజ్యాలిపిక్తుడు శాగకవి గజకేసరి మొదలైన బిరుదము లున్నట్లు ఈతని మునుమడైన రెండవ అరుణగిరినాథుడు రచించిన యోగానంద ప్రహసనము వలనను దృఢ దునున్నది అందు ఈతనిని శ్రీకవిప్రభువు” అని పేర్కొనుటచే ఈతడు కవులకు ప్రభువైనవాడను తాత్పర్య మేర్పడుచున్నది ఇది పేరు కాదని తోచును ఈ విద్యత్యుచి రచించిన గ్రంథము లెవ్వయో తెలియరాలేదు

రెండవ అరుణగిరినాథుడు [పుట్టుక క్రీశ 1950 ప్రాం]

ఈతడు మొదటి అరుణగిరినాథుని ప్రాకుడు డిండిమ భట్టు కవిసార్వభౌమ మున్నైన బిరుదులు కలవాడు ఈతడు సరస్వతీ ప్రసాద లద్ది కవితాసనాథుడు ఈతడు రచి

యించిన గ్రంథములలో సోమవల్లి యోగానంద ప్రహసనము అను సొక రూపకము ల్లి చినది అందు ప్రహసన విభాగమున చెప్పి వాఙ్ములను బట్టి యీతని పూర్వులను గూర్చియు ఈతనిగూర్చియు చారిత్రికములైన ఆ కములు కొన్ని తెలియవచ్చుచున్నవి అభాగమిగి-

అస్థిభలు గౌడేను వర్యే ద్రపురాగహార వాయక మడే సానువేదపాగర సాంయోత్రికస్య అష్టభాషా కవితా పామ్రాజ్యాలిపిక్తస్య బల్లాలరాయ కటకకవితల గర్వ పర్వత వచే నాగ కవి గజకే రిణః శ్రీకవి ప్రభోః పాత్రః పుత్రః శ్రీరాజనాథదేశికస్య బహుంధ ఖాండ చందమండలిక విజయ డి డిమ చండిముః శ్రీంతాగమ శ్లి డ మ దన మడే శ్రీడిండిమ ప్రభోః దేహిత్రః శ్రీమంథిరామ నాయికా ప్రసందయః సభాపతి భట్టారకాచార్య భాగినేయః శ్రీడిండిమ కవిసార్వభౌమ ఇతి ప్రథిత బిరుదాంక నామధేయ సరస్వతీ ప్రసాదలద్ది కవితాసనాథః శ్రీమాన్ అరుణగిరినాథః తేన కృతేన యోగానంద నామాన్ ప్రహసన పథా నియోగ మనుశిచామి

గౌడ దేశములో వర్యేంద్రపురమును ఒక అగ్రహారము కలదు అందు వాయకమడేగా భాసించువాడు శ్రీకవిప్రభువు (మొదటి అరుణగిరినాథుడు) ఇతడు అష్టభాషా కవితా విభార దుడు సానువేద పారంగతుడు బల్లాలరాయని అష్టానకపు లనెడి గర్వపర్వతములకు సజ్జాయుధము వటివాడు వాగన యను కవి గజము నకు సింహము వంటివాడు ఇట్టికవి మనముడే (రెండవ) అరుణగిరినాథుడు ఈఅరుణగిరినాథుని తల్లిదండ్రులు అథిరామనాయికా రాజనాథ దేశికులు అరుణగిరినాథుని మాతామహుడు డి డిమ కవి ద్రుడు ఇతడు బ్రహ్మాండ ఖాండమును దద్దరిల్లి తేయు విజయ డిండిమము గలవాడు శ్రీక కాగమ శ్లిఖామడే అరుణగిరినాథుని మేవమామ పథాపతి భట్టారకుడు ఇట్టి మహానీయవంశమున పుట్టిన అరుణగిరినాథుడు డిండిమ కవి సార్వభౌమ బిరుదమును దాల్చి సరస్వతీ ప్రసాద లద్ది కవితాసనాథుడై చానిగాంచినవాడు ఇట్టి మహామహుడు రచించిన యోగానంద ప్రహసనమును ప్రదర్శించి సభను ఆరాధింశము-అనిభావము

ఈరూపకారంభ గద్యము వలన ఈఅరుణగిరినాథుని విశామహా మాతామహు లిరువురును ఉద్బంధ చండిమ లనియు వాడమున ప్రతీవాద భయంకరులనియు మహాప్రభువుల

అస్థా మలలో విజయ దిండిముములు మ్రోయి విన విద్యద్వీర శిఖామణులనియు తెల్లమగుచున్నది

ఈ (రెండవ) అరుణగిరినాథుడు దీర్ఘకాలము జీవించెను విజయనగర సామ్రాజ్యధీశ్వరులైన బుక్కరాయ హరి హరరాయ దేవరాయలు (మొదటి ప్రాథమికరాయలు క్రీశ 1408 1422) పరిపాలనమును చూచినవాడు ఈస్థాన మన దీర్ఘత్వవివర వివరించి యున్నవాడు ఈ (మొదటి) ప్రాథమికరాయలు సేమభూమిలీయ కర్తయగు వామ భట్టబాణుని సుప్రసిద్ధ వ్యాఖ్యాతయైన కోలశామ వల్లినాథసూరి ఉత్తరసారివ శరచయిత వాచనసోమనాథుడు ఇట్టి మఱికొందరు సంస్కృతాంక విమండితులను శత్రురించిన విద్యారంకుడు ఈ (మొదటి) ప్రాథమికరాయల విద్యత్వశోనే అరుణగిరినాథ దిండిమకవిసార్వభౌమునకును శ్రీనాథమహాకవికి ఉన్నట్టి వివాదము సంఘటిల్లెను ఈవివాద మున మాధ్యస్థ్యము వహించిన చంద్రకూటాచార్యశక్తి రాజగురు వైన శ్రీవేపిరాధిపతి ఈతడు క్రీశ 1849 లోన క్రియాశక్తి పీఠాధిపత్యము వహించెను క్రీశ 1871 లో బుక్కరాయలచే కొందూరు అను గ్రామమును అగ్రహారముగా వడసినట్లు కొందూరు కాననము తెల్పుచున్నది అరుణగిరినాథ శ్రీనాథుల యీవిద్యా వివాదము నాటి చంద్రబూషణ క్రియాశక్తి వార్తకము మిక్కిలి వైశిష్ట్యమున యుండెను జ్ఞాన వయోవృద్ధుడును రాజగురువును అగుటచే అందరకును ఆసని మాతృభ్రష్ట మంగీకార మాయెను క్రియాశక్తిగురు పుల పర పరతే ఈచంద్రబూషణ క్రియాశక్తి అమ్మట ఈపేరు గల శ్రీవాచార్యుడు మరియొకడు కానరాకు డుటచే ఈతడే వైవివాదమున మాధ్యస్థ్యము వహించినవాడనియు ఈ పేతువుచేసే శ్రీనాథునికి కనకాభిషేకమును కాచి చిన మొదటి సెక్కువు ప్రాథమికరాయలు (1408 1422) అగునే కాని (రెండవ) ఇమ్మడిదేవరాయలు (క్రీశ 1422-1448) కాళాలంకరము విమర్శకులు నిర్ణయించినారు శ్రీనాథు డీవివాదము నాటికి నాలుగు పదులు నిండని నవయౌవనమున వెలయుచున్నవాడు ఇట్లు మొదటి ప్రాథమికరాయుడే కవి సార్వభౌమ బిరుదుమును పొంది కనకాభిషేకమును గాంచి వెళ్ళి శ్రీనాథమహాకవి రెండవ ప్రాథమికరాయల (క్రీశ 1422-1448) అస్థానమునకు కూడ వచ్చియుండెను ఆకవిశ్వ భట్టి అప్పటి వీరి మొదటిదాని వంటిది కాదు

ఈ రెండవ అరుణగిరినాథుడు రాజరాధుడను ఒక కుమారుడు అభిరామనాయక అను ఒక కూతురు కలగు అభి రామనాయక తర్వాత కాళభగోస్రుడైన స్వయంభూకవి మఖద్రావిణయమును రచించిన రామకవి యీ రుణగిరి నాథుని దేహిశ్రుడు

మూడవ అరుణగిరినాథుడు

పుట్టుక 1400 ప్రాతము రెండవ అనుణగిరినాథుని కుమారుడైన మూడవ రాజనాథ కవి (క్రీశ 1875 80) పుత్రుడు ఈ డు విజయనగరాధిపతి యగు దేవరాయల అస్థాన విద్యాంసుడై యుండెను ఈనకి డి డిమళ్ళట్టు కవి సారభామ బిరుదులు డెను ఈతనికుమారుడును మూడవ డి డిమళ్ళట్టుగా ప్రసిద్ధి గాంచినవాడును అగు నాల్గవ రాజనాథకవి రచించిన సాక్షాత్తులయ మహాప్రబంధమున త్రయోదశ సర్గాంతమున లన తండ్రియైన ఈమూడవ అరుణగిరినాథుని గూర్చియైన ప్రశంసావాక్యము లివి

“నరసింహ మహారాజస్య చరితే ద్వాదశ దేశ్య వృత్తి పారదృశ్యన అష్టభాషా పరమేశ్వరస్య అఖిలవ నాటక భవభూతిః మాసాద్యత్పత్తి చిత్రప్రబంధ పరమేశ్వరస్య అష్ట దిగ్విజయ పటపీకృత బిరుద డి డిమూడంబరస్య పద్దర్శనీ పణ్యుఖస్య శైవశాస్త్ర జీవాతోః అఖల వేదసాగర సాంయోత్రకస్య డిండిమకవిసార్వభౌమ ఇతి కృతా పర బిరుద నామ్నః శ్రీమదరుణగిరిశస్య తపః పాక్య డిండిమకవి రాజనాథస్య కృతా నవరసభరితే శ్రీ నాక్షాత్తుడయే మహాకావ్యే త్రయోదశ స్కంధః సమాప్తః ”

దీని వలన ఈ మూడవ అరుణగిరినాథునకు ద్వాదశ దేశ్యవృత్తిపారదృశ్య అష్టభాషాపరమేశ్వర అఖిలనాటక భవభూతి చిత్రప్రబంధ పరమేశ్వర మున్నైర బిరుదములుండి నట్లును పద్దర్శనములలో మహాండితుడై యుండుట చే పద్దర్శనీ పణ్యుఖుడనియు శైవాగమ పార గతుడగుటచే శైవశాస్త్ర జీవాతువనియు అతడు ప్రసిద్ధి గాంచినట్లు తెలియుచున్నది

శివశక్తి సంపన్నుడగు ఈ అరుణగిరినాథుడు తమిళ భాషలో అనర్హములగు పెక్కు శివస్తోత్రములను రచించెను వీనికి ద్రావిడదేశములో మిక్కిలి వ్యాప్తి గలిగెను ఈస్తోత్ర సంకలనమునకు “బిరుప్పహాళి” అని పేరు

ఈ అరుణగిరినాథుడు మహావిద్యాంశుడు కవిగానేగాక మహాకవుడును అగుటచే వైష్ణవాలయములలో ఆశ్వాస్త్య విగ్రహములను ప్రతిష్ఠించి పూజించినట్లు శివాలయములలో ఈ అరుణగిరినాథుని విగ్రహమును శివభక్తుల విగ్రహములతో పాటు నెలకొల్పి పూజించుచున్నట్లు తెలియచున్నది ఈ భక్తకవి దేహాంతకాలమున (అడ్డామలై నాథ) శివునితో పాయబ్బంబు నొందిన క రణమున ఎమ్మట ఈతనిని అడ్డామలై నాథార్ అని ఎలుచుచు భక్తులు ఈతని విగ్రహమును శివాలయములలో ప్రతిష్ఠించి పూజించుచున్నట్లు ముగ్గుకులు తెలంచుచున్నారు ముగ్గుడ గ్రామమున కుమారడి దీమవి భార్య గ గయ్యోడినాచ్చియో అను నామె ఈ అడ్డామలై నాథర్ విగ్రహమునే ఆయూరి స్వయం భూ దేవాల యావరణమున ప్రక్షింపణేన చేయి చిన దానకానుము కూడ ఈ విషయమును బలపరచుచున్నది కాను చిత్రకవితా విశ రదు దైన్యము రాజాస్థానముల విశేష గౌరవములకు పాత్రుడై యున్నట్లును తిరుప్పవోళ గ్రంథమున అచటచట కవి చేర్చినాడు అయో విశేషణములును ఈ అరుణగిరినాథుడే తిరుప్పవోళ రచించిన భ క్తకవి యని ాట్టి యుచ్చుచున్నట్లు తద్విరులు శాం చుచున్నారు నాల్గవ అరుణగిరినాథుడు

ఇతడు 1550 ప్రాంతమువాడు ఇతని కుమారడిండిము డను బిరుదు కలదు. ఈతడు దుర్గాదేవి రాజనాథుల పుత్రుడు రాజనాథ కవియే సాశ్వాభ్యుదయ ముడి మహాప్రభ ధమును రచించి వాడు

ఈ అరుణగిరినాథుడను తన పూర్వవలె ది డిమ కవి సార్వభౌమ బిరుదము ను ధరియి చి యు డెను ఇతడు “వీరభద్రవిజయ ఎనె ప్రబ ధమును రచించెను శ్రీకృష్ణ దేవరాయల ఆస్థానకవులతో వోకడై వాగుగా చెను

వీరభద్రవిజయము నందలి సూత్రధార వాక్యములు ఈకవికవిని గురి చి ఇట్లు ఉగడించుచున్నవి

శ్రుణు కా త్ న తి ఖలు సంతక శివలింగారాధన వ్రతినో గంగా తటాల కార గౌడదేశ చూడాపిడ పరేం ద్రాగ్రహార నాయకవణయః శైవాగమ జీవావః చోళ పాండ్య శిష్య కల సంస్కృత మహిమానః సామరేద సీమానః శ్రాతాచార పూతాత్మానః పవిత్రతర గౌతమ గోత్ర జన్మానః ద్విజన్మానః తదస్యచాయార్జన పూర్వచంద్రస్య

నాగణకవి గణకేరిణి నరసకవితా సామ్రాజ్యము భోగ సార్వభౌమ్య కవి ప్రభో నృత్యరాజస్య పాత్రః పరమమా హేశ్వరస్య పవిత్రతర చరిత్రస్య శివ తత్వజ్ఞాన శీల స్త్రీమః రాజనాథ స్య పురాతన పుణ్య పరిణామః సమభూత్ అభూతపూర్వ చతుర్విధ కవితా స్వర్లోక సరితః కల్లోల మాతా ప్రచండ తరకాహళ ముటూడి దీమ విరచిత బిరుద ఘోషణో దిండిమ కవి సార్వభౌమా పరనామాశ్రమాన్ అరుణగిరి నాథోగాను

నబో

“యో బిరుద కవిప్రవితామహ ఇతి భణిః”

సూత్రధారః

“తతోజ బుధోత్తమాత్ తదవమానా వాగ్నై యశోభి రుశోభితో యమక చిలవృత్తాఖరికవి ప్రచండ జయిడి దీమః పత్రిదన ప్రబ ధ క్రియా చమత్కృత సమగ్ర ధీః సఖి రాజనాథః కృత్తి

నబో

“యం దళిమాన నారాయణా పరనామానం భణంతి”

మాత్రధాః

“తస్యఖలు దుర్గాదేవ సహచరస్య చతుర్విధ కవితా చాతుర్విధ మూనునా కుమారడి దీమ వివాజుల ణగిరినాథేన ప్రణీతో వీరభద్ర విజయాభిధానోడిమ ప్రబ ధః అస్మాకం హస్తే నిోఃః అక్షిపిస్తూర్వం

ఈప్రాస లో కుమారడి దీమ వి తన స శ్రుతిష్టను తెలుపుచు పూర్వుల శైవాగమాచార్యులై చేరి చోళ పాండ్య దేశములయ దున్న శిష్యుడొటిచే పూజ్యులై యుండి రనియు వీరిలో మొదటి రాజనాథదేశికాదులును పుత్రరాజా పరనామధేయులైన అరుణగిరినాథులగు గిన తృపితా మహా ప్రాకామనోదులు డి దీమ విసార్వభౌమ డి బిరు దాంతులనియు త ద్రి రాజనాథకవి యుక పత్రకవితా ధురంధరుడనియు ప్రచండ విజయిడిండిముడనియు దినమున కొక ప్రబ ధముగా రచన సాగి చగల ప్రతిభా సంపన్ను డనియు ఉత్తతి చెను ఈ కుమారడి దీమ వియు మధ్వాసా సార్వభౌమయై యున్నట్లును “వీరభద్ర విజయము” నందలి గ్రంథాంత గద్య వలన స్పష్ట వడుచున్నది

ఈకుమారడిండిమ కవి భార్య “గంగయ్యోడి నాచ్చి య్యార్” అమి “ముల్లిందం” అను తమప్రాప్తిమల అగ్రహార గామమున స్వయంభూ దేవాలయమునందు తన భర్త వంశ

మన పూర్వుడై “అణ్ణామలై నాధర్” అని భక్తులచే నజహు మానముగా కీర్తి ప పడుచుండిన తిరుప్పావళ్” కర్త మూడివ అరుణగిరినాథుని శిలావిగ్రహమును ప్రతిష్ఠించెను అనందరఘమున చేయు స దాన కార్యము వలనను ఈవంశీయు ఁను గూర్చి ఇంతవరకు తెల్లమైన విషయ లు దృఢపడు చున్నవి

ఈ తుమారడిండిమ కవిశాస్త్రభాముడగు గాల్గవ అరుణ గిరినాథుడు అద్వైతాపార్యుడుగా సుప్రసిద్ధుడై యుండిన అప్పయదీక్షితులవారి గ్రామమునకు చెల్లి దీక్షితులవారితో వేదాంత విషయములు చర్చించి శీర్ష్యదించి వచ్చెనను విష యము సాంప్రదాయములు చెప్పుచున్నారు అప్పటి ఈతుమార డి డిను కవి వార్తకమునను అప్పయదీక్షితులవారు యావనము నను ఉండి యుండురు

అరుణగిరినాథుని మూర్తియైన రాజనాథ డిండిమకవియు “పేరెన్నిక గన్న విద్యాంనుడు రవయిత ఈతడు తన తండ్రి తాతల వలెనే విజయనగర సామ్రాజ్యాధిపతుల మన్ననలకు పాత్రుడై అస్తాన కవి నండితుడై వెలసియుండెను శ్రీ శృష్ణదేవరాయ సార్వభౌముని తమ్ముడైన అచ్యుత దేవరాయల వారి విశేషాదరమునకు పాత్రమై యుండిన ఈ కవి ఆ మహా రాజు చరిత్రమును కావ్యబద్ధము చేసెను ఈ పద్య ప్రబంధ మునకు అచ్యుతరాయాభ్యుదయమని పేరు ఇంతే గాక ఇతడు భాగవత చంపూ కావ్యమును కూడి వ్రాసెను ఈరాజనాథ కవి అచ్యుత దేవరాయల అస్తానమున కవీశ్వర ఎదవి నంది యుండెనను విషయము గురురామ వి యను నాకని

దౌహిత్రుడు రచించిన “ రత్నేశ్వరప్రసాదనమ్ ” అను నాటకమున సాపే త్య సామ్రాజ్య పట్టాభిషిక్త్య రాజనాథ కవే దౌహిత కానుకల వాగ్విలాసః గురురామ నామక కవిః”- ఇత్యాది వాక్యముల వల న్నష్టపడుచున్నది

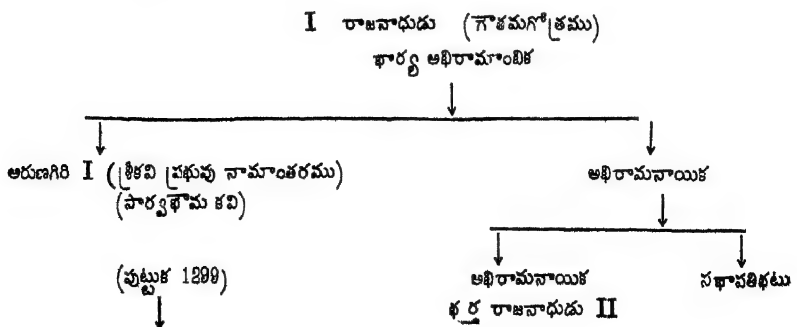
సాక్ష్యాభ్యుదయము వలెనే ఈ అచ్యుతాభ్యుదయ మును ఎఱియనగర రాజుల చరిత్రమును ౩ రివిషయయాత్రలను వాఙ్మయిప్రేషణ ది విషయములను తయిప్పు మహాకావ కా కమైయున్నది

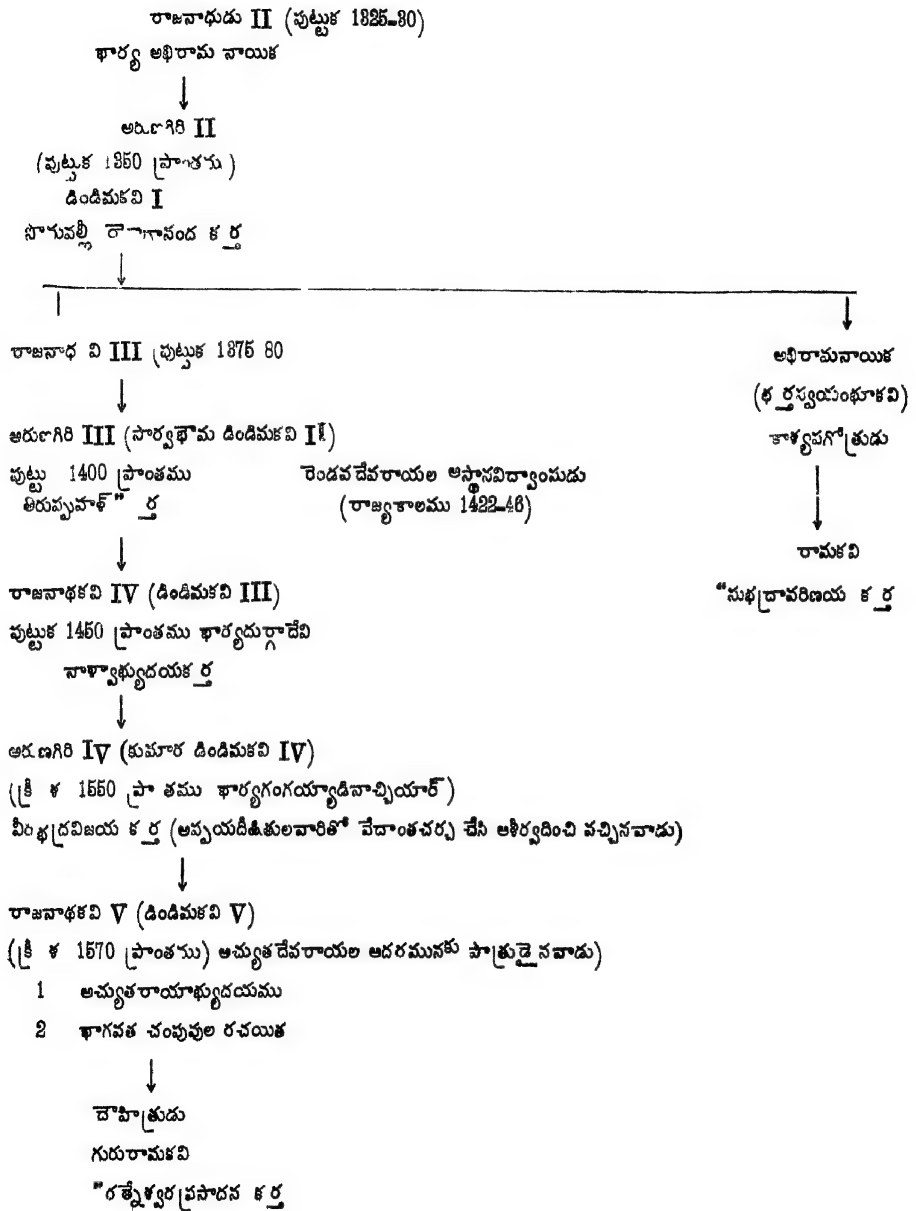
అచ్యుతకుటుంబములోని వా దిరును విజయనగర రాజులకు శాసనకవులుగాను అస్తాన ఎఱుంగులు బహు గ్రంథరచయితల గాను వాని గాంచియుండిరి వీరిలో ఒక అరుణగిరినాథ పం తుడు మల్లి నాథుగను పూర్వమే కాళిదాసాది మహాకవుల క వ్యములకు వ్యాఖ్యలు తరించి యున్నటు తెలియుచున్నది మల్లి నాథుడు—

అథాప దక్షిణాప ర్తనాథాద్యైః శుబ్ధైర్వస్తు
వయం చ కాళిదాసోక్తి ప్యవకాశం లభేమహి”

అని కాళిదాస కావ్యములలో తనకు దక్షిణాప ర్తనాథాదుల వ్యాఖ్యా మార్గము ఆవర్యమై యున్నట్లు పేర్కొనెను ఇందు నాథ పదము అరుణగిరినాథుని తలెంచుచున్నది మల్లి నాథుడే ఈ నాథుని వ్యాఖ్యానము తనకు నచ్చని చోట “నాథ వ్యాఖ్యాన మనాథ వ్యాఖ్యానమే” అని తిరస్కరించుటకును వెనుదీయలేదు ఈఅరుణగిరినాథుడు మల్లి నాథునకు పూర్వుడై సుప్రసిద్ధుడై యుండినవాడగుట రె డవ అరుణగిరినాథుడై యుండునని తోచుచున్నది

డిండిమ - అరుణగిరినాథకవుల వంశవృక్షము

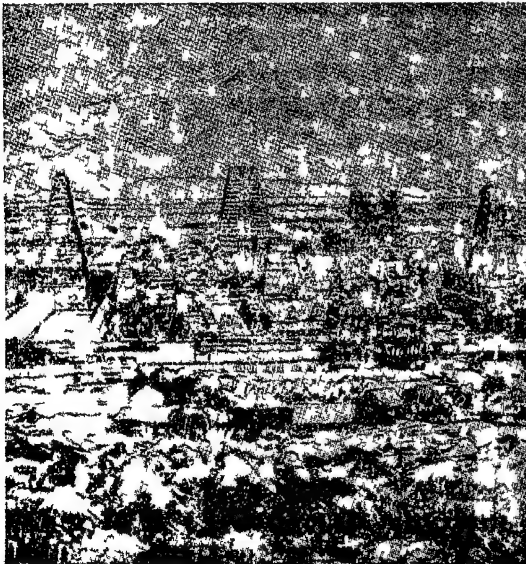

అరుణాచలము

అరుణాచలము మద్రాసు ప్రాంతమున దలిదక్షిణతర్రాటు జిల్లాలో ఒక సిద్ధ శైవ శ్రేణులము అరుణాచలమునె తిరు వట్టామలై అని పిలుచుటకూడా కలదు ఇవట అరుణాచలశివ రుని దేవాలయముండుట వలన ఈ టణమును అరుణాచల మని అందురు పట్టణము ఎత్తైన కొండను ఆనుకొని నిర్మించ బడినది ఈకొండ సముద్ర మట్టమును ది 2000 అడుగుల ఎత్తుననుండి చాలా మైళ్ళ వరకును చూపరుల గృహి నాక డించును పౌరాణికముగను చారిత్రికముగను అరుణాచలము భౌతిక గా చివది కావ్యములందు ఈ ట్టణము కొరిగిరి శోణ శైలము అరణ్యశైలము అని కూడ పిలువబడినది

ప్రచారములో మన్న ఒక ఇతిహాసము ననుసరించి తిరు వట్టామలై యొక్క విశిష్టత ఈ ది విధముగ చెప్పబడినది పూర్వము కైలాసమున పార్వతి వరమేశ్వరునితో ఉద్యాన వనమున విహరించుచు వివోదార్థము తన చేతులతో శివుని

చిత్రము 28

అరుణాచలశ్రేణు

నేత్రములను మూపెను వెటినే బ్రహ్మ దమంతయు చీకటి అవరించెను దీనికి కారణ మేమనగా వరమేశ్వరుని యొక్క నేత్ర ద్వయము మార్వచంద్రులుగదా! అట్టినేత్రములను సార్వతి మూసేయుటచే మార్వచంద్రులు ఉదయి చుట మానిరి పార్వతి వరమేశ్వరులకు దీని వలన ఉడిక మైన ఆన దము కలిగినను సృష్టియందున్న జీవరాసులు ఈఉడిక కాల ముననే అనేక సంవత్సరముల అంధకాగమున బాధ నొంది మిమ్మి తల్లిడిల్లినా అపుడు మహామునులు శివునితో తమము లోకములను రక్షి చుటకుగా ప్రార్థించిరి పార్వతిచేసిన కప్పి యమునకవగచి ఆమెను శిక్షి చుటకై వరమేశ్వరుడు ఆమెను అనేక పుణ్యస్థలములలో తవమాచరింప వలెను పార్వతి తవన్ను చేసిన తీర్థములలో అదామరై ఒకటిగా మండెను ఈహృదయ స్థలమున పార్వతి ఉన్నన తపమునకు శివుడు వత నిచి ఒక జ్వాలామణి రూపముగ అడ్డామలై కొండ చివర ప్రజ్వరిల్లెను అతటితో చీటు లంతరించి సృష్టికి తిరిగి వైతన్యము కలిగెను కొండదాపున నుండర విగ్రహములతో నోప్పారు దేవాలయ నిర్మాణము జరిగినది అనుశ్ఛాతముగా వచ్చు వై చెప్పబడిన గాధననుసరించి నేటికిని కాశీక మాము (వబరు - డిసెంబరు) నందు చేదీప్యమానమైన కా తినిచ్చు దీపమును కొండ శిఖరమున శక్తులు పెట్టుదురు

క్రీ.శ 18 వ శతాబ్ది అంతము దశలోదక్షిణ భారతము మహమ్మదీయుల దండయాత్రలకు లోనయ్యెను ఢిల్లీ సామ్రాజ్యాధిపతి అల్లాఉద్దీను ఇబ్నీ సేవానియగు మాలిక్ కపూరు (క్రీ.శ 1౭00) చే గిరి ఓడగల్లులను ముట్టడిచి విశేష ధనమును కొల్లగొట్టెను ఇచ్చటనుండి మలిక్ కపూరు దక్షిణభారతమునందలి బ్యార నము ద్రము నేడిచున్న వీర బిల్లాలుని ఓడించిమధుర నాక్రమించి యచట ఢిల్లీ సామ్రాజ్యము ప్రతి ంధుల నిలిపెను మహమ్మదీయుల దుండగముల నరికట్టుటకు వీరబిల్లాలుదు ఎంతయో ప్రయత్నించెను కాకతీయ సామ్రాజ్య పతనానంతరము దక్షిణమునందలి మధురయు శ్రీరంగము నకు చేరవచ్చు నున్నట్టిదియు పూర్వపు

హోయంబుల రాజధానియై దియు శగు కన్నమారు మహా మృదీయ రాజ్యకే ద్రమలుగా నుండెను ధీర్ల నేలుచున్న మహమ్మద్ బిన్ తుఘ్లక్ నళ మందున్న 23 వరగజాలలోను దక్షిణమున మధుర కంగమారులు కూడా కలిసి ఉన్నవి ఇదే సమయమున (క్రీ.శ 187) సంవత్సర ప్రాంతమున గుల్బర్గాకు చేరవ నున్న సాగర ప్రాంతము కు గెవర్చిడును తుఘ్లక్ యొక్క ప్రతిభకు గుడును అయిన బహుదీను అనునడు మహమ్మద్ బిన్ తుఘ్లక్ గుల్బర్గాను లేవ దిగెను అతనిని అణచుటకు నుండును అయిన దిగెను సేనలను గుల రావెపు నుండును ఇదే మంచి యదమ అనుకొని వీరబల్లాలుడు కిరువణ్ణులై పట్టణమున తనకు కే ద్రముగా చేసుకొని మహమ్మదీయులకు నిలువ నీడ లేకుండ జేసెను వీరబల్లాలుడు తిరువణ్ణులై పట్టణమునకు దిగున మన దక్షిణ భాగమునను ఎగువ మన్న నైరతిదిశకు వెళ్ళు నై నీటి కూటములను నిలబెట్టెను ఈసర్వాటము వలన దక్షిణ మన మలతారు మధుర ప్రాంతముల నుండి వచ్చు యవమల భాటిని ఈశాన్యమున దేవగిరి గుల్బర్గాల నుండి వెనుదిరిగి వచ్చు మహమదీయ సేనలను అరిట్టుటకు వీరబల్లాలునకు నీలు చిక్కినది ఎది స వత్సరములవరకు వీరబల్లాలుడు అనేక రంగముల ముమ్మాదు పాలిక ప్రాంతములగు తిరుచూర్ల పుదుక్కోట రామనాడు రామేశ్వరము వరకు తన సేనలను వలన అద్వితీయ జయముల నది చివరకు మహమ్మదీయ కళంకప్రసూత గురియై ప్రాంతముల వదిలెను

అరుణాచలేశ్వరుని సేని ఎనవారిలో విజయనగరాధీశ్వరులు ముఖ్యులుగా కాన్పు చెదరడ అదు వీ నరసింహ రాయలు స్వామి సమతమునబోడళమహాదానములు జరిపెను కృష్ణ దేవ రాయలనాడును అయ్యు దేవ రాయలును స్వామికి గోపుర ప్రాకార నిర్మాణములచేసి తంజావూరును పాలించిన చెవ్వప్పనాయకుడు (క్రీ.శ 1530) శోణాద్రినాథునకు గోపుర ప్రాకారములు తటాకములు ఉద్ధారణవనములను నిర్మించి స్వామి అనుగ్రహము కు పాత్రుడయ్యెను

చోక్కనాథచరిత్ర యను గ్రంథకావ్యమున దు అరుణాచలేంద్రుని ప్రశంసగలదు కృత్తికర్త వచ్చ కపురపు తిరు వెంగళనాథుడు (క్రీ.శ 1570) అయ్యత దేవ రాయలకు సామంతుడు రామనాథపురము జిల్లాలోని తిరువత్తూరు సీమను పాలించిన గోళ్ళ పెదరామ్మపాలకునకు ఈగ్రంథమును అంకిత

మిచ్చెను చోక్కనాథచరిత్ర యదలి తొమ్మిది యాళ్ళా ములందును సుందరేశ్వరుని (చోక్కనాథుని) అడవది నాలుగు లి ౪ అభివర్ణితములైనవి

అరుణాచలము ప్రవచనాత్మక గనిన రమణ మహర్షి తపో సహృదులు జన్మ ఎవిత స్థానము వీరి మాధియు నిదే గడు ప్రవచము నెల గడల నుండి వేల కొలది భక్తులు జేటి ని అరుణాచలమును దర్శించి అమలక పాత్రక సుయినటు భావించగ

కొ పె

అరుణాక్షి

అరుణాక్షి యనునాని ప్రశంస తిరువలి దేవస్థాన కానముల దుర్గా చుచున్నది (తి.దే.కా I వెం.15-17 పుటలు 25-27, అరుణాక్షి చోళవర్చి మొటి రా రాజు లోగుని (క్రీ.శ 935-1014) యొక్కయు ఆచని మహారాడు మొటి రాజేంద్రచోళుని (క్రీ.శ 1018-45) యొక్కయు సేన యందుండి విశ్వసీయుడైన పెద్ద ఉద్యోగిగా తోచును ఈతనికి గల రాజరాజమూవే దవేలాన్ అను బిరుదును బట్టి ఈతడు ప్రాజవసంకుడైన మహాద్యోగి యని విశదమగు చున్నది అరుణాక్షి చేసిన దానములు చేసిన శిలాఖండములు తిరువతి తిరుదానూరు దేవాలయమున ను నిక్షేపింప బడి యున్నవి

అరుణాక్షి కానములందు అతని ప్రభువుల విజయ పరంపరలు ఉగ్గడి పబడుచున్నవి అరుణాక్షి మొటి దాన కానము కూడానముగలది ధించినది కావేరికి దక్షిణము నందు సోనామ (చోళనాడు)లో అపూరుకట్టు అను చోట అరుణాక్షి భూమి దానము చేసెను దీని యదీతని ఎలిక మొరటి రాజరాజచోళుడు) చే గినాడు గ గపాడి చోళ బ పాడి పడిన నాడు కుడమలై నాడు కొళ్ళం ౭ గము ఇళా మండలము జయించెనని చెప్పబడినది ఈతని మహా నైవ్యములు ప్రవచన యుద్ధములలో విజయములు సాధించెను ఈతని వేటలు కాండలూరుపాలై అను చోట జరిగిన వేకా యుద్ధమునందు క్రతు నావలను ద్వంసము చేసెను ఈ కాన మునందు ప్రస గి పబడిన ఒక విజయమును బట్టి కానకాల మును ఊహింపవచ్చును రాజరాజచోళుడు ఇళామండలమును జయించినట్లు ఈకానము ప్రశంసించుచున్నది ఇళామండలము అనగా సంచోద్యవము రాజరాజచోళుని సంచో విజయము

అతని 20 వ రాజ్య సంవత్సరము తరువాత జరిగెను అనగా క్రీ శ 1005 తరువాత కావున సహా విజయమును కీర్తి చుచున్న అరువాక్కి దానశాసనము క్రీ శ 1005 14 నడుమ వెలువడి యుండును

అరువాక్కి చేసిన మరియొక దానము తిరువైయారు నందలి ప చోడిశ్వరాలయమున కలదు ఇది మొదటి రాజేంద్రచోళుని 21 వ రాజ్య సంవత్సరమున కాచి పబడిన దానము అనగా క్రీ శ 1085 కావచ్చును అరువాక్కి ఈ దానమును లోకమహాదేవి ఈశ్వరునకు సమర్పించెను దానిని ఇప్పుడు ఉత్తర కైలాసమని చెప్పుచున్నారు లోకమహాదేవి రాజరాజచోళుని పట్టపురాణి ఈమె అనలు పేరు దంతిక్తి వింటి ఈమె పల్లవరాజు కవ్య యని కొందరు భావించు చున్నారు లోక గుహాదేవియే ఈశ్వరుని ప్రతిమించి యుండవచ్చును దంతిక్తి వింటి రాణి తన భర్త మరణానంతరము చాలకాలము జీవి చి యున్నట్లే కనబడుచున్నది ఈమె పక్షమున అరువాక్కి మువ్వెండవేలాబుడు ఈశ్వరునకు అనర్ఘమణులు పోడిగిన కొన్ని బంగారు కంఠహారములను సమర్పించి కానము ప్రకటించెను

ఇచ్చట మరియొక విశేషాంశము పేర్కొనదగియున్నది రాజరాజచోళుని తండ్రి రెండవ పరాంతకుడు ఈతని పట్టపు రాణి పరాంతకదేవి అమ్మగారు తిరుపతి వెంకటేశ్వరస్వామికి వజ్రములు కాసన కిరీటమును సమర్పించినట్లు చెప్పబడినది పరాంతకదేవి చేరమాబుడు అనగా చేరరాజు కుమార్తె రాజరాజచోళుని తల్లి ఈమె కాదు పరాంతకుని మరియొక రాణి కానవనమహాదేవి ఈమెకు మొదటి రాజరాజ చోళుడును అతని యక్క కు దవదేవియు పుట్టిరి రాజరాజ చోళుడు చేరరాజు చౌహాత్రుడైనను ఏలకో చేర దేశముమీద యుద్ధము చేసి వారి వైభవమును దిండు పరచినట్లు ప్రకటించు కొన్నాడు రాజరాజ కొమార్తె కుండవాంబ తూర్పుచాళు క్కుడు వినులాడిత్యుని రాణి అయ్యెను

అరువాక్కి చేసిన మరియొక చిన్న దానము తిరుచా మారు దేవాలయమునకు చేసినట్లున్నది ఇతడు 40 కళంజాల బంగారమును దేవాలయమునకు మర్పించెను ఇది ధర్మ కాటాలో తూచి అలయము కవిలెలందు నమోదు చేయ బడెను బంగారము మున్నగు వానిని తూచుటకు ఆకాలమున రెండు పద్ధతులుండెను ఒకటి ధర్మ కాటా పద్ధతి దేవాలయ

ములకు భక్తులు సమర్పించు మనర్థము మున్నగు వానిని దీనితో తూచుచుండిరి రెండవది కుడిపై క్కల్ పద్ధతి ఇది లౌకిక వ్యవహారముల దు తూకములకు ఉపయోగించెడివారు కాని రెండు పద్ధతులందును తూకమున చెప్పకొందగిన భేద మేమియు లేకుండెను

మా ఆ శే

అ ర రం

అరువవల్లి నెల్రెడ్డి

ఈతని పేరు నెల్లె రెడ్డి అనియు వ్యవహరింపబడుచున్నది వెలుగోటివారి పరాంతకలో (పుట 17) ఈయన ప్రశంస ఇట్లున్నది "అరువవల్లి నెల్రెడ్డి బలాటపి దావాగ్నికిల" పద్మ నాయక పీరులైన అనపోత మదానాయుని గార్ల బిరుదావళి లో అరువవల్లి నెల్రెడ్డి ప్రశంసము వచ్చుటచే వారిచే జయంప బడిన ప్రత్యర్థులలో నెల్రెడ్డియు ఒకడని ఊహి పవలెను అన పోత మారగార్లచే సంక్రామ విజితులైన రెడ్డి ఉక్రియ కమ్మనాయకుల పట్టిక దీర్ఘముగా ఉన్నది వీరిలో కొందరు మంగిపూడి ఇమ్మడిరెడ్డి రావువరపు మల్లారెడ్డి పోలూరు పోలారెడ్డి బండి కాటారెడ్డి వినికొండ మారారెడ్డి కుంటూరి మారారెడ్డి శ్రాంతకొండ కొండ్రెడ్డి నేరగిరి వారారెడ్డి మలచము కొండమారారెడ్డి పంటముమ్మడి పంటమైలూరు వీరును కమ్మనాయకులను అనపోత మదానాయకులను చెంతెల్ల (చేంతెల్ల గుంటూరు జిల్లా) భూమి ప్రాంతమున మొలుగూరు దుర్గ సమీపమున ప్రచండ సైన్యములతో ఎదిరించి యుద్ధమున సంహరింపబడిరి ఓడిపోయిన వీరిల తలలు కొట్టి వారి రక్తముతో అనపోత మదానాయకులు తమ తండ్రి సింగమనాయనికి విశ్రాంత్యములు చేసెరట

ఏ సందర్భమున ఈ భయంకర సన్నివేశము జరిగెనో మాచన మాత్రముగా చెప్పవచ్చును కాకతీయ సామ్రాజ్య పతనానంతరము దేశము తురుష్కాకాంత మయ్యెను హిందూప్రజలు దారుణ హింసలకు గురియైరి దేశభక్తులైన రెడ్డి వెలమ వీరులను ముసునూరి బ్రోలయ కావయనాయకు లును ప్రశాపరుద్ర చక్రవర్తి సేనాములు ఇందులూరివారు రెండవూడివారు మున్నగువారును అందరును ఐకవ్యక్తులతో పనిచేసి నిర్భక్త పరాక్రమము చూపి ముసల్మానుల పీచ మడంచి దేశముక్తిని కొంతవరకు సాధింపగలిగిరి కావయ నాయకుడు ఓరుగల్లులో పట్టము కట్టుకొని ఆంధ్రమరత్తా

విరదము వహించి పాలింప మొదలిడెను

దేశ విమోచనమునందు పాల్గొని పరాక్రమము చూస రెడ్డి వెలమనాయకలు పామత పదవికి అంగీకరింపక తామును స్వతః శ్రరాజ్య స్థాపన చేయుటకు డము కట్టిరి తెలంగాణమునందు దృవనాయకలు ఒలియలగ ఉండిరి వారు అమనగల్గు పిల్లలవట్టి మన్నగు గరములు కేంద్రములుగా చేసికొని చట్టుట్ల ఉన్న చిన్న చిన్న నాయకులను జయించి వశపరచుకొనుచు తమ రాజ్య విస్తృతి చేయకొచ్చిరి ఈ యుద్ధమును అవీత మదానానాయకుల తండ్రి పెదసి గమనాయనితో ఆరంభించెను ప్రకాశపుర చక్రవర్తి కాలములో ప్రస్తుతైన అదాచానాయనికి ఎగవెన్నవీచ (యాచ) అను ముగ్గురు కమారలు వీరు ముగ్గురము పరాక్రమశాలులై స్వతంత్రరాజ్య స్థాపనమునందు సిగమ మన్నగువారి ముగ్గురు ప్రత్యర్థులు ఎదురైరి కావయ నాయకుడు అప్పటి కొందరి క్షత్రీయ కుటుంబములవారు రెడ్డినాయకలు పెదసి గమనాయకుల జీలుగుల్లి వద్ద మచ్చ కొమ్మ భుజాచని యుద్ధములో సహించెను మచ్చ రుద్రుని మగకల రణరంగమునకు లలిచేసెను మచ్చగన్న విభుడు సిగమనాయనికి ఉడి పారెను ఈ గన్నభూతిచే కాలోలు సమనాయని తమ్ముడు ఎవడు యుద్ధములో చచ్చెను కట్టుచిత్త భిమచన్నపద్మనాయకులు కాపానాయకు కను రెడ్డివారిని తియకాణులైరి సంగమనాయకుని కావమరది చింతిల్ల సగమనేని రాచవారు కల్లిలి కోటిలో చెరబటి ఉచగా అనిని ాడిచుటకై పెదసి గమనాయకుడు కల్లిలి కోటిను ముట్టి దెను కాని రాచవారు మదొపాయమచే తని తమ్ము బొమ్మయ్యచే పొడిచిరి అన్న మరణుడైన సగమనాయకు (క్రిశ 180 ప్రాత) త కమారను లించి రాజుల రక్తముతో తకు తిలదకము కిమ్మని అదేశిచెట మహాభారత యుద్ధముందు ద్రోణుడు తచే సహరి పడదని పాంచాలరు ఉన్నచో వారిని దివుమని అశ్వశ్యామకు అదేశ మిచ్చుట మనము ప్పరి వచ్చును

ప్రచంద వీరలైన అవీత మదానానాయకులు ఎత్తు వాక్య పరిపాలన చేయుచు జల్లిపల్లి కోటను ముట్టడిచిరి క్షత్రీయులను కాపాడుకొరకొ రేక దుర్దయలగుచున్న

వెలమనాయకులను అరువలో ఉచుటకొ రెడ్డి కులమువారు అనవోత మారగార్లపై కల్లిదూరి ఈకామునకే కృష్ణకు దక్షిణమున ద్రోణులచేమారెడ్డి నాయకశ్రమున రెడ్డిరాజ్య మేర్పడి యుండెను అది మొదట అద్ది కిమ్మకొట్టుముగా వీర్పడి ప్రమదగా చిల్లిచి కొండవీడు వరకు వ్యాపించెను పెదసి గమనాయని మరణకాలమునకు అనవోతారెడ్డి క్రిశ 188-89) రాజ్యము చేయుచుండెను అనవోతారెడ్డి అను వతితోనే కావచ్చును వైనచెప్పనగు గొప్పాడి కమ్మడిరెడ్డి అరువల్లి వెల్లెడి మన్నగు పలువురు రెడి వీరులు అనవోత మదానానాయకులను జల్లిలి కోట ముట్టడిచి మరల్చుటకై సైన్యములు తొలిరి భీషణ ప్రాజ్ఞులైన ఎనోవరులును వెనుకీయక కృష్ణ దాటి వచ్చి చేకర్త ప్రాంతమునలి మొగుళ్ళూరు కోటవద్ద రెడ్డిసైన్యములను ఎదుర్కొని ధయంకర సగ్రామము చేరి దీనిలో పెక్కు రెడ్డినాయకులు వధింపబడిరి పెదసి గమనాయని తమ్ముడు వీచ విభుని కుమారుడు నాగానాయకు వహాపరాక్రమ తుదనియు కళారి నాగభుదని పేరు గాంచెనాయు వెలుగోటివారి వంశావళి చెప్పుచున్నది ఈ నాగానాయకుడు దన్నాలోట అనగా ధరణిలోటవద్ద అనవోతారెడ్డి వెన్నుదాగు పరిచెట మొగుళ్ళూరు కొండవద్ద రెడ్డిసైన్యములను జయించి పద్మనాయకులు అనవోతారెడ్డి రాజ్యముపై పడి యుండురు ఈ యశ్వమున చే ఎవ విభుని కమారడు నాగానాయకు అనవోతారెడ్డిని లాయకుని చేసెను కాని ధరణికోట పద్మనాయకులకు వశమైట్లు కాని చదు

అనవోత మదానానాయకులు రెడ్డి వలన వెనుకనుడి రాదగిన సమాధమును గొప్ప రక్తపాతముతో చల్లార్చిల్లిలి కోటకు తిరిగివచ్చి కోటను పట్టుకొని ధరణిపాకులు కాని క్షత్రీయును ధయంకరముగ సహరిచి రక్తముతో తమ తండ్రీకోటికము లించి చెల్లించిన ప్రజ్ఞ కల వారయిరి తదన తరగ వారు కాయనాయకునిచే పగ తిరుకొని క్రిశ 188 స శ్వరమున ఓరుల్లు సమీపమున భీషణమువద్ద మహా గాగ్రిముతో కావయ నాయకుని దిచి మదానానాయకుడు రెడ్డివారిని శిక్షించుటకై మరె యొ మారు ధరణికోటను ముట్టడిచుటకై యత్నించెను ప్రాణ వృష్ట మెట్లున్నను ధరణికోట దృవనాయకుల వశము కాలేను అది రెడ్డిరాజ్యమందే ఉండి పోయెను అరువవల్లి

వెల్లిపై నైవ్య దానానలముతో పర్వతాయకులను ఆవరింప
తోయి మరడించు రెడ్డి రాజ్యముపై అనంత మాదా
నాయకుల చే న మొదటి దాడి యే దే అయి యుండును
అనగా క్రీ శ 1801-82 ప్రాంతము కావచ్చును

హ ఆ శి

౧౦ ౦ ౦౦

అరున వెల్లి - మదపనాయకుడు

మదపనాయకు డొనగ్గిన దారధర్మములు దక్షిణ హి దూ
కాన మల వలర తెలియవచ్చుచున్నది (ద హి 1V
నెం 1168) ఈకానము దాక్షారామముగదలి భీమేశ్వ
రాయమున నొకస్తంభముపై నున్నది ఇది పామిరి వంతుల
కానము ఇందు మొదటి పంక్తి పూర్తిగము 257 వ క్తు
లలో కొకయను భట్టమై వి ఇదు కానకాలము లేదు
తెలుగు వచనములో నుండి అచ్చటచ్చట లేఖనని లిపి దోషము
లతో గూడియున్నది

కాన సారాంశ విట్లున్నది అరున వెల్లి - మదపనాయ
కుడు దాక్షారామము న దలి భీమేశ్వరదేవరకు లోహదండు
డియి సమర్పి చెను లోహదండదియ అగ్రా ఇనుముతో
చేయించిన దీపస్తంభమని యర్థము ఇ దు ఆచంద్రార్కము
అఖండ దీపము స్వామి చెంగటవెలిగించుటకై నిత్యముమానెను
చేయి పోయుట కొరకై 60 ఇమవ ఎడలను ప్రోలతోల మున్నగు
వారి వశమున అకడుంచెను ఇనుపఎడ్లు అను శబ్దమునకు
మేకలు లేక గొట్టెలు అనునర్థము కానన శబ్దకోశమున
క వచ్చుచున్నది

కానమున దు కానకాలము లేకుండుటచే మదప
నాయకుడు ఏ కుపువొద్ద ఎప్పుడు ఎప్పి ఉన్నోగము నిర్వ
హించెనో గ్రహి వ వీలులేకు న్నది అరున వెల్లి కలిం ములోని
దని కానము చెప్పుచున్నది గోదావరికి ఉత్తరమున ఉన్న
ఆ ద్రదేశ ప్రాంతమును కళి గమని వ్యవహరించుచుండిరి
పీరికాపురము (రాపురము) కళింగ దేశకాళరణమని తెనాలి
రామకృష్ణకవి వ్రాసెను ద్రాక్షారామమునకు కానములలో
దా రేమి పెద్దదాక రేమి అను పేర్లు కానవచ్చును ఇది
దాక్షారామ శబ్దము యొక్క తగ్గవ రూపము కావచ్చును

ప్రత్యేక కానకాలమును పరోక్షపద్ధతి నిశ్చయింప
వచ్చును ఈకానము వ్రాసినవాడు పెద్దనాచార్యుడు

లిఖితం పెద్దనాచార్యుః అని ఉన్నది ఈ పెద్దనాచార్యుడు
చెక్కు దాక్షారామ కానముగు దు కానవచ్చును ఈయన
కానములు చెక్కు విశ్వకర్మ కుల వ్రముఖులుగా తోచును
రాక్షాసములు దారధర్మ కానములు శిలల మీదను రాగి
లేకులమీదను చెక్కుల మగ్గ యుగములో ఒక ముఖ్యవృత్తిగా
ను దెను సాధారణముగ దీనిని కంసాలి కులము వారు చేయు
చుండిరి వారు విద్యాన తురుకూడ అగుటచే వీరికి ఆచార్య
పదము చేర్చుచు దెను

అరు వెల్లి మదపనాయకుని దార కానము చెక్కున
పెద్దనాచార్యుడు ఒక వ్రముఖ లేఖకుడుగా కన్పించును దాక్షా
రామకానములను సూలముగా వరికి ది చూడగా ఈ పెద్ద
నాచార్యుడు కళ 105 (క్రీ శ 119) నుండి కళ 1078
(క్రీ శ 1154) వరకు కానములు వ్రాయు వృత్తిలో
ఉ దెనని తెలియవచ్చుచున్నది ఇది యింకను గరికిలింపవలెను
(చూడు ద హిం 1V నె 116౦ 1167 1173 117౦ 1176)
పెద్దనాచార్యుడు ఒక వృత్తి నామమో లేక దాక్షారామ విశ్వ
కర్మకులజాల బిరుదు నామమో ఇం ను చూడవలెను ఎల్లె ను
శిల్పివర్ణుడైన పెద్దనాచార్యుని కాలము క్రీ శ 1120 54 అని
నిర్ణయించుకొనవచ్చును ఇది సత్యమైనచో అరు వెల్లి మదప
నాయకుడును ఈకాలము నందే దానము చెలయించి ఉండును

కం ఆం కా

అరేషియన్ల మంత్రి - చూ అన్నమంత్రి దే దహా

అరేడుగ్రామము

ఇది యొక్క పున చరిత్ర వ్రుద్దిరి పొందియు ఇప్పుడు
నామరూపములు లేక పడియున్న కుగ్రామము ఇది పశ్చిమ
గోదావరి జిల్లా భీమవర తాలూకాలో కన్పించుచున్నది
దీని ఇప్పటి జనాభ 717

అరేడుచే అరేడు అని కూడ పిలుచుచుండిరి కావునచే
అరేడుచే లింగము ప్ర అను వ్యవహారము కలిగి ది అరేటి
అన్నమంత్రి ఆరియు కలదు ఈ గ్రామ ప్రశంస శ్రీ వాళమహా
కవి చే రచింపబడిన భీమేశ్వరపురాము (150)లో వచ్చు
చున్నది కాశిత్రనకాపరుద్రవక్రవర్తి మహావ్రధారయు
గజనై న్యాగ్రంథకుడును గొప్పయోధుడును అగు తె దహాడి
అన్నమ ప్రతి కొనిని ప్రకాపరుద్రునిచే అరేడు గ్రామము

చామగా ఈయఁడి ట్లు నీశ్వరప్రధానము చెప్పుచున్నది
అవస్థమిది

కొలను ప్రకాపరుద్రి నృప కుం దచేస నరేడు పారడి
లిం వికర్తమాన వలసన్యనాకుల మగ్రహారమై
వెలయ వికాకర గ్రహణచేకందగ గణరిగ్రహించి లం
దుల భరియించె న్న విభుతో సరియెట్లు ప్రధాను

తెవ్వరన్.

కాలువల నీటిచే వర్షిల్లుచున్న పెక్కు వంట వర్షాయ
ములు గల అరేడు గ్రామమును అన్నది త్రి కొలను ప్రకాప
రద్రు చేత సూర్యగ్రహణ కాలము దుపాది అగ్రహారము
చేసి బ ధువులను భరించెను ఇట్టి జ్ఞవాగ్రడిమైన అన్న
మంత్రితో పాటియైన ఇతరము క్రులు లేరనిక భావము దీనిని
బటి అరేడు కల అగ్రహారముగా ఉ దె నియు దానికి మ చి
నీటి పారుదల సౌకర్యము లుండఁజే పెక్కు వంటలు అక్కడ
వండి న బడచు దెనియు తెలియు చున్నది అన్నమ త్రి
బ ధువులకు వలపురకు ఈగ్రామములో వృక్షులు వర్షరచి
యు దురు

దాన మొసగిన కొలనుప్రకాపరద్రనృప కుంజర దెసర?
దాన వృత్తిగోహితయగు అన్నమత్రి యెవర? ఈ మున్నగు
స్పృశ్యలకు న స్పృశముగా నమాధాన మీయవల యు డను
వృషకు లుండ అను చేకొలను వృత్తి రుదుగ్గ రాజరికము
చేయు తత్రియ దేమో యను భౌ తికలుగును అతడు
నస్థిగ్యము చేసి ది వాస్తవమే అయి ను తత్రియుదు
మాత్రియు కాదు కొలనువారు వాగ్గ్యులు వీరి మొదటి
యిటి పేరు ఇ డలూరివారు ఈ వ కీయడైన ఇందలూరి
సోమయమ త్రి కాక తిగణ వతి దేవ చక్రి ర్ని వర్త
మహామాత్యుడిను ద డనాథుడును అయి య దెను
అకాలమున శిమ గోదావరిజిల్లా కొల్లేరు సరస్సు పాత
మున తత్రి దస్సాధ మైన జ దగ్గ మొటి యు దెను
దీనిచే కొ ను కొలనువీడు పారసపురి మున్ను శేర్లతో
వర్తవహారింపుండిరి ఇ డలూరి సోమయమ త్రి ఈదుర్భేద్య
మైన కోటను కాశీయులకొరకు జయి చెను ఇ దుకు నంతో
ఎ చి గణ తిదేవు డీనిని కొ నసోమయమ త్రి అని
స్పృశి చెట అప్పడను డియు ఈవ కీయులను కొలనువారు
అని ఎలచుటకు లం భింబరి అన్నమ త్రి అరేడు గామ
మును దాన మిచ్చిన కొలనుప్రకాప రదుగ్గ సోమయమంత్రికి

తత్త్రినికుమారుడు సోమయమ త్రి పెనగన్నమ త్రి అను
తమ్ముడుండెను అయ్యకు పెద్దభార్యయగు మల్లమాంబ
య దు రుద్రి అను శేర్లు గల ముగ్గురు పుత్రులు ఉదయించిరి
పెనగన్నమత్రికి గౌరా బ యదు ఇ డలూరి అన్నయ
మ త్రి జ్ఞ చెను ఈయన సాక్షాత్తు కారణమృదైన యోగి
యని అకాలపువారు భావి విరి ఇందలూరి అన్నమంత్రి
కాశి రుద్రియదేవి గాడితి పుత్రి యగు రుయ్యమ్మను
వివాహమాడెన జీవీయన రాజబ ధువుకూడ అయి మహా
ప్రకాపకాలియు శేము ధురింబుడు ను అయి వాన కెక్కిను

ఇందలూరు కొ నువారి వృత్తాంతము విస్తారముగా
ఈవ శమువాడైన కొలనిగణ తిదేవుడు లించి న శివయోగ
పారము దు ఉ త్యక్త మగుచున్నది రాజవ శములు ప్రకా
ర జశమిలగా ఉన్నప్పుడు ప్రభువులపేర్లను ప్రజలు తమ
సంతా మునకు పెట్టుకొను ఆచారముకలదు కాశి రుద్రిమ
దేవి పేరును అట్లు లవురు శివ నిల్లలకు పెట్టుకొనుచు దిరట
కొలనిరు ర దేవుని నామము అట్లే పిర్వడియు డను ఈ నికి
ప్రకాపరద్రుడను వ్యవహారము గ్ర ధములతో లేదు త్రి
నాధుడు బేవచాళిముగా వాడియు డను కొలనురుద్రి
దేవుడు నకలాగము ప్రాజ్ఞుని విప్రులు పొ దుదురు ఈతడు
మహాప్రకాపకాలియై కాశి తిక్కరులచే ఎకలొనగరమును హ
కధరము (న హావలము) మధ్య గల దేశమునకు పాలకడగా
నియమి న బడెను కొలనువీడు ఈయనకు రాజధాని
చేబ్రోలు దేవపురపు కొట అయివాడి (విజయవాడ
కాంచు మ) ఎ మరల కంచెర్ల పొదితి పొడకనూరు
ఓలచెర్ల అదూరు నూజెళ్ళ సూరవరము రా మహే ద్ర
వరము గోడికురము తురుకట చామెర్లకోట బోడ కట్టు
తె డ్లపూడి మున్నగు మహాస్థలము లీపేనాధీశుని యడి ము

దు ఉ దెను కొ నుపా తము కు పరిపాలకుడగుఉచే నే
రుద్రిదేవుడు సీమయ రిలి అరేడు గ్రామమును తె డపూడి
అన్నమ త్రి అగ్రహారముగా ఇ స్థి లిగెను కొలనురుద్రి
గేవుడు ఓరుగల్లు తనాంతరముకూడ కొ త కాలము
జీవి చినట్లు కాని చును నర్సారావు పేట కాలూకా సంత
మాగులూడలో ఈయన కా నములు రెడు కాచ్చు చు
చున్నది (ద హం ౫ 585 587) ఈకాననముల కాలము
క్రి శ 18 రి అని చెప్పుచున్నాడు దీని బట్టి కొలనురుద్రి
పేనాని మహమ్మదీయులను శ్రుతిఘటించుచు ప్రకాపరద్ర

చక్రవర్తి నిర్మాణము తర్వాత కూడ కొంతకాలము జీవించెనని తోచుచున్నది

దాన శ్రీ గహీశయ్యైర బేదహూడి అన్నమంత్రియు ఆపారారణ వ్యక్తియే ఈయన కాశీకొని గర్భ దండా వళములకు అధితి మాచ్యా అన్నమంత్రి బేదహూడి) ఈయన శేవర్ల సగమనాముతో కలిసి కాశీయ పామ్రాస్థపు పశ్చిమ రివాద్దుపై దురాక్రమణ చేయబొనిన కంఠి రాజకుమారుడు కుమారరాముని జయించి కుమ్మత గరమును సాదిచెను బేదహూడి మొటి అన్నమంత్రికి కొని రుద్రదేవుడు అరేడు గ్రామమును ఎప్పుడు బహుకరించెనో తెలిసికొనుట కారాధరములేదు మార్కగ్రహణ కాలమున దాము ఈయనికి ట్లు ఉన్నను అది యేంవత్సరమో చెప్పలేదు సంకమాగలూరు శాసనమున దుతయ సంవత్సర మార్కగ్రహణ కాలమున కొలరిరుద్దోదేవని గారు గోపీనాథ దేవునకు కొన్ని వృత్తులు పెప్పెట్లున్నది అరేడు గ్రామదానమును ఇదే సమయమున చేయబడియు ఉరాదా? అని సందేహము జని పరచుచు కాని అప్పటికి దేశము తురుష్కాశ్రాంతమైనది కొని రుద్రసేనాని వేగిదేశమునందు ఇప్పుడు లేడు కృష్ణకు దక్షిణము కు ఉపసంహరించుకొని అనటి నుండి మహమ్మదీయులను నిరోధించుచు చెరు శాసనమును కాగా సరిమాగలూరు శాసన కాలమున అరేడు గ్రామ దానము చేయుట నభవించియు ఉదు అన్నమంత్రి ఎ్చికావ కావ్యములలో కుమ్మతోద్యారమును జయించుట యాన సుహాము చేయుట కి నాథుడు పోకను చెను కుమ్మరమును ఎఱుటిచు ఉక్రీ శ 1818 పాగొతమున జరిగినన చాళుక్యులు భానిచుచున్నారు దీనికి సమీపకాలముదే అన్నమంత్రి పేరలను గుర్తించుటకై అరేడు అగ్రహార దానము జరిగియుండవచ్చును

హ ఆ శ్రీ
ఖం ర రం

అర్చకం

సుల్తాన్ సుగముసుహా క్రీ శ 1482 నుండి క్రీ శ 1518 వఱకు బహమనీ పామ్రాస్థమును పాలించెను ఈతడు వైశ్రయాక్రతు చెడలుచు వీరను ప్రాశమున కతి దూర మునగల అర్చకం అను ప్రదేశమున విడిచి చేసెను

గోలకొండ అధిపతియగు కుతుబుద్దీనుల్లు 500

అశ్వబలము 80 గజబలము 5000 వదాతి బలముతో కూడిన వైస్యముతో బహమనీ ప్రభువునకు సహాయముగా వచ్చి ఇవట కలసికొనెను

ఈ అశములు అహమదుగరము అధిపతి బురహాన్ నిజాపాదర్బారు నలంకరించిన సుప్రసిద్ధ చారిత్రికుడు పయ్యద్ అతీతభావనాయి రచించిన పారసీక గ్రంథము "బురహాన్ మా ర్" లో వివరింపబడినది

దా కొ గో కృ

అర్చకం

రాజమహేంద్రవరము సూరాలో అర్చకం అను దుర్గముకలదు వేంకటరాజు ఈదుర్గమున కధిపతిగా నుండెను క్రీ శ 1550 నుండి 1590 వఱకు గోలకొండ పామ్రాస్థము నేలిన ఇబ్రహీమ కుతుబుషా అజ్ఞానుసారముగ క్రీ శ 1580 ప్రాంతమున మలిక్ నాయులు అను అధికారి రాజమహేంద్ర వరము గోపాలదుర్గములను జయించి అర్చకం దుర్గమును కూడ వశపఱచుకొనెను

ఈఅశములు రెండవ అసఫ్ జావిజాఅతిభాను కాలమున ప్రధానామాత్య పదవి నలంకరించిన అబుల్ శాసిం మీర్ అలం (క్రీ శ 1752 1803) రచించిన హవీశ్ తుల్ అలమ్ అను పాంశీక గ్రంథము వలన తెలియుచున్నది

దా కొ గో కృ

అర్చకం శ్రీనివాసాచార్యులు

అర్చకం శ్రీనివాసాచార్యులుగారు అఖిల భారత భ్యాతి గాంచిన పుణ్యక్షేత్రముగు తిరుపతి నివాసులు ఈయన క్రీ శ 1850 ప్రాంతమువాడు తద్రీ తిమ్మయ్యార్యుడను తిరుమలాచార్యుడు వీరు కాశ్యన గోత్రులు అర్చకం అను నది ఇంటి పేరు న క పారంపర్యముగా తిరుమల క్షేత్రమున శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి నన్నిధిలో అర్చన చేయుచున్నందున ఈవళమువారికి వృత్తిని స్ఫురింపజేయు అర్చకం అను పదము ఇటివేరై స్థిరపడినది నేటిని అర్చకం వారే శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి ప్రధానార్చకులుగాను మిరాళి దారులుగాను ఉన్నారు వీరు వైభాన కళాకు చెందిన శ్రీ వైష్ణవులు శ్రీ వైష్ణవవాగ్ములతో పాంచరాత్ర వైభానవములు ప్రముఖములైనవి అందు వైభానవము విభనన ఋషి ప్రవర్తితమైనది అనాదిగా ఈవైభాన సాగమానుసారమే

తిరుమలలో శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి ఆర వా విధానమెల్ల నిర్వర్తించబడచున్నదను విషయమును శ్రీ వేంకటేశ్వరాష్టోత్తర నామ స్తోత్రమునందలి వైఖానస మునిశ్రేష్ఠ పూజితానుయుగాయచ అను వాక్యముకూడబలపరచుచున్నది ఈ శ్రీనివాసాచార్యుడు స్వీయ కాకుంజల వ్యాఖ్యాంశ భాగమున తన వంశానులను గూర్చి చెప్పుచు

వైఖాన సా వ్యయ వయోధి మృగాంశమూర్తిః

శ్రీకేశో విజయతే నహి తిమ్మయ్యాఖ్య

శ్రీ వేంకటేశ చరణా బుజ నిత్య పూజా

పూజాకృతి ర్గుణనిధి ర్మహిమా మనీషి

అన తదిత్ర తిమ్మయ (తిరుమలాచార్యుడు) వైఖానస వ శ మనెడి పాల్కుడకేకి చ ద్రునివంటివాడు కాళగోత్ర అడు ఎడకొ డలవాని అడుగడమ్ములు చెల్లకొలిచేపున్నెము చేసకొనినవాడు ఆయన గుణన తుడు పూజ్యుడు వండి తుడు అట్టివాని పుత్రుడైన కాళో

తస్య పుత్రస్త్రి విద్యాచాం స్వయంచరవతిః కవిః

వ్యాఖ్యాతా నాటకాదీనా శ్రీనివాస ఇతి బ్రుతః

విద్య రెల్ల కామగా వచ్చి వరించిన స్వపూణీయ మూర్తి కులగా పేరొ దినవాడు నాటకాదుల మీద వ్యాఖ్యానాలు సంకరి చిన ధీమ తుడు తనను శ్రీనివాసు డందు న

విద్యగురువును గాని మంత్రోపదేశమైన ఆచార్యుని గాగయు పేరొకన లేదు విద్యానాం స్వయం పరిపజి అనఁచే గురు కు క్రూపాక్షేపము లేకయే యీ మనీషి శ్రీనివాసుని యనుగ్రహమున విద్యలు సంక్రమించిన వేమో! కాన తలకు టీక వ్రాయుచు

టీకాం కరోమి నిదపాం పరిశోషణాయ

కా తలస్య వృషకైల వతేః ప్రస దాత్

శ్రీనివాసామి అనుగ్రహమే అందులకు పేతు వని పేర్కొనుటయు ఈ భావమునకు కార్యాణగా కనబడు చున్నది

మహానం తుడైన యీ శ్రీనివాసాచార్యుడు వైఖానస సూత్రములకు వ్యాఖ్య రచి చెను అట్లే శ్రీమద్రామాయణమునకును ఒక వ్యాఖ్యానమును కూర్చెను ఈతని రామాయణ వ్యాఖ్య వ్రాతప్రతి డక్షిణ ఆర్యాట (కమిశ

నాడు) జిల్లాలోని ఒరట్టి అను గ్రామమున గలదట

శ్రీనివాసాచార్యుని కిది సాధమునకు విజయ వశాక యనదగినది అని కాకుంజల వ్యాఖ్య కాళిదాస మహాకవి మాక్తి మర్మము అంత తవారికి అందెడికాదు అది నీటికొంది కామర అతి సామాన్యుడును ఆ పీఠ్యరుచి కృతి వదిలి యర్థ మైనదని ఆరంది చును కొమ్ములు తి గిన విద్వా సుడను దీనిలోకు ఇంకను పూర్తిగా అందుట లేదేయని కించ పడును కావుననే జీవిత మంశయు వ్యాఖ్యా వ్యవసాయములో వెచ్చించిన మల్లె నా సూరి యంతటివాడు

కాళిదాస గిరాం సార కాళిదాసః సరస్వతీ

చతుర్ముఖోఽథవా సాక్షా ద్విదు ర్నాస్యే కు

మాద్యకాః

ఆ మాక్తిసారము అనగావానము చేసకొనుటకు సర స్వతీయో బ్రహ్మయో కావలెను మాహాట్లకు తెలియదు అని ఆమాక్తి మహాత్మును ఉగ్గడించినాడు అట్టి కాళిదాసుని నాటకములలో సర్వ శ్రేష్ఠమైన కాకుంజలము కదా! దాని మీద వ్యాఖ్య వ్రాయబూనుకొనుటయే పెద్ద సాహసము సముద్రమునకు ఏత మెత్తుట! ఎందరో విద్వాంసు లీవనికి పు నుకొన్నారు రాఘవభట్ట కాటయవేమ ఘ క్యామా దులు రచించిన కాకుంజల వ్యాఖ్యానాలు మొత్తము మీర ఇరువదియైదుకు మించి యున్నవందురు వీనిలో కొన్ని ప్రాచీనములు కొన్ని ఆర్యాచీనములునై యున్నవి ఆ ధ్రు లలో మొదటివాడు కాటయవేమారెడ్డి ఈతడు శ్రీ శ 1888 4(2) వరకు కొండవీటి రాజ్యము వేలిన కొమరగిరి రెడ్డి కుడి భుజమెయున్నవాడు ఆ రాజవర్ణుని పేర కాళి దాసుని మూడు నాటకముల మీదను కుమారగిరిరాజీయ మను వ్యాఖ్యానములు వ్రాసిన విద్వాంసుడు కాటయ వేమని వ్యాఖ్య సంగ్రహమైనది

మహాకవుల కావ్యములకు గాని నాటకములకుగాని

వ్యాఖ్యానాలు వ్రాయుటకు పూనుకొను వ్యాఖ్యాత అనేక కావ్యములలో లోతైన పాండిత్యము కలిగియుండవలసియు న్నది అట్టివాని వ్యాఖ్యానమే రాణించును ముఖ్యముగా సర్వకాస్తోకారకములుగా ప్రసిద్ధి చెందిన కాదాద పాణి నీయుములలో వై దుష్య మనసరము మల్లె నాథుడు చెప్పిన వాణి కాణభుజీ మణిగణ దవా

సాసీచ్చనై యాః కీమ్-అను

పర్యవేక్షణలోనే ఈ అర్చకం శ్రీనివాసాచార్యుడు వ్యాఖ్యాతకు కావలసిన ఆ పాఠికలము త కు పుష్కలముగాయ్యది సుమా! ప్రాచీన వ్యాఖ్యాతల య దు గల ప్రామాణిక త్వ మునే నాయందుకు పనిపచ్చనన్నట్లు ఇట్లు నడిచి నాడు

యా శ్రీనివాస మఖలాగమ సారసి ధు
కుంభార్చన బధజనాః పరికిరయంతి
సోఽహం విచార్య కరకాది ముని ద్రీతం
కాత్రం కపి ద్ర రచికాని చ నాటకాని
వ్యాయం ఛణి ద్ర ఫణి కపిలస్యం తంత్ర
కాదాదత త్ర మథ తైమిరివా కృతం
టీకాం కరోమి విదుషాం పరితోషణాయ
కాకుంతలస్య వృత్తై లవతేః ప్రసాదాత్

అన్ని కాస్త్రాలు ఆహారం వలన అగస్త్యుడ దురు లోకలు న్ను నాటకాత్రము లవును కవులనాటకాలు పరిశీలించి కిని వ్యాయ వ్యాకరణ మీమా సాది కాస్త్రాలు గట్టిగా ఆలోచించితిని సహృదయులు అనందించు రీతిగా కాకుంతల మనకు టీక వ్రాయుచున్నాను అన్నాడు ఇంత అహంకారమా! అరారు చెప్పేచెప్పెను వృత్తై లవతేః ప్రసాదాత్ అని ఆస్వామిఅనుగ్రహమున్న నాడు కొంత ఓమి కలుగును ? శ్రీనివాసుని దివ్య పాదములు నిత్యము అర్చి చు శాగ్రకాలి కదా కాను! అత్మ విశ్వాసము - ఆధ్యాత్మిక తత్వము- రె డును ఇ డు ద్యోతకమగుచున్నవి అ తియోగాక అపరి తోషా ద్విదుషామ్ అ న్న మూలకారు ధాయయు గోచ రించినది

అనేక కాస్త్రములలోనే కాక పెక్కు భావలలో ఈయ నకు మ చి ప్రశంసన్న దున ఆ భాషా చ కవ ర్తిగా నిర్ది కెక్కిన శ్రీవేంకటకట్ట అను విరుద పదము ఈన శీయుల కెల్ల కల శ్రమానుగతమై వెలయుచు డెను ఈమనీషి అలం కార కాస్త్రము దు ర్వని మార్గమున విశేష చి క్త్వము చేసిన వాడెట యని ప్రస్తావన వరమాచార్య అను మరియొక ప్రకాశి వాచకముచే గూఢముడై యుండెను ఈయ శములే యాయనా తల వ్యాఖ్యలో ఆ కా తముల దు గర్వముల వెల్లడి వ బది చి సప్తమా క వ్యాఖ్య త గర్వయిట్లున్నది

“ఇతి శ్రీరమణ వేంకటాచలేశ్వర పాదారవింద

సమాధాన

వై భావన కల తిలక కాళిగోత్ర శ్రీవేంకటకట్టగతి

గోత్ర క్రమాగత కట్టతిరుద తిరుమలాచార్యపుత్రేణ
ధ్వనిప్రస్తావన వరమాచార్యే జాప్త భాషాచక్రవర్తి

శ్రీనివాసాచార్యేణ

విరచితాయా మఖిజ్ఞాన కాకుంతల వ్యాఖ్యానాయాం

సప్తమో కః!

ఈయన చెప్పినట్లు చేయగలిగిన ధీరుడు టీకాం కరోమి విదుషాం పరితోషణాయ అన్నాడు కదా! ధ్వని ప్రస్తావన వరమాచార్యేణ అన్నాడు కదా ఈయన వ్యాఖ్య కాళిదాస మహాశ్యంగ్యవైభవమును ప్రదర్శి చింత పుంముగా మరి యొకరి వ్యాఖ్య ప్రదర్శింప లేకపోయినది నిజముగా బుధులు సంతపించినారు! సార్థక మన్నారు ఆయన ధ్వని ప్రస్తావన వర మాచార్యత్వము కాకుంలము లో ఏ శ్లో వ్యాఖ్యను పరిశీలించి మ ఈవత్వముపొడగట్టును వతనపాతనములలో కాకు తల ము కు శ్రీనివాసాచార్యులవ్యాఖ్యయే కారదక్షావ్యయైనది ఆంధ్రుడని యభిమానము కాదు భారతీయ విద్వా సులు అన్ని ప్రాంతములవారను ఈవ్యాఖ్యకు ప్రథమ తాంకుల మిచ్చినారు తా కాయున ది కా క 1838 (కీ క 1918) వాగరలిపిలో లెక్కవై కలెక్టర్ల ముద్రణాలయమున ముద్రింప బడిన అభిజ్ఞాన కాకు తల (వ్యాఖ్యాద్యయోగేతము) పు విజ్ఞప్తి లో (ప్రీతి కాగములో) ప్రకాశకుల ఈవాక్యములు గమనింపదగియున్నవి

నైక విధ వ్యవహార మూలకతయా చ రూపకాదాం స్వత ఎదుర్గమత్వేన లవత్వం వ్యాఖ్యాసాపేక్షత్వమ్ అభిజ్ఞాన కాకు తలే చ సమీచినాయాః వ్యాఖ్యానాయాః అభావాత్ దుర్బోధతయా రస వేష్టితయా చ తదాస్యాద మఖి వ్య తో రసకా అమూల కంటక చున్నంత కేకీ ప్రమా ముదాన తో వర్షకరాశన నితా తం దుఃఖాయ కశ్చి తస్యసరల వ్యాఖ్య సాక్షాత్తవ మబుధ్యా స్థాని ర్లబ్ధా మహతా పత్రయత్నేన అచ్చభాషా చక్రవర్తి శ్రీనివాసాచార్య విరచితా కాకు తల వ్యాఖ్య

ఇయం వ్యాఖ్యా మృతవాత్ విస్తృతకాత్ కాస్త్ర ప్రమాణిత యుక్తిమత్తాత్ శ్రీకాళిదాసవిశ వృద్ధయస్య పర్యవతః ప్రకాశనే అమితి విచార్యే మా వ్యాఖ్యామాంద్ర లిపితో స్థాని ర్దేన వాగ రాత్రై ద్విపరివర్త ముద్రితా-

మొదలే రూపకాలు దురవగాహాలు వ్యాఖ్యానాలు

లేనిదే అర్థము కావు ఇక కాళిదాస కృతుల మాట చెప్పవలెనా? ఆ దలి సార స్వమును ఆస్వాదింప బోయి ముట్ల గప్పిన మొగలి పువ్వుల మీదికిపోయిన తుమ్మెదవలెన రసములు కలగుండవడదురు మేము ఎంతో క్రమించి ఈ వృత్తాసాచర్యవర్తి శ్రీనివాసార్యుని వ్యాఖ్య నంపాది ఒకమి ఇది మిక్కిలి వైశద్యముకలది విస్తృతమైనది ప్రామాణి మైనది కావున కాళిదాసుని హృదయమును అంది చుటలో అతి సమర్థమైనది-అని భావము

శ్రీనివాసార్యుడు తస్య పుత్రో స్త్రీద్యానా స్వయం వరపతేః కవిః అన్న వాక్యములో కానుకనిని అని చెప్పుకొన్నాడు ఈయన కవితలో వెలియించిన గ్రంథములెన్నియో కానరాలేదు ద్వనిమర్మ వేత్తయై యీ విద్యాంసుని లేఖని సృజి చియు దిన కవిత యొక వ్య గ్య మధురై క భోగ్యమై యు డెడదో! అట్టిదొక కృతియు లభి పకుండట కావ్య రసకులకు విచార హేతువేయగును ఆయనవ్యంగ్య మాధురీ ధురీణమైన కవితకూర్చునేర్చినవాడనుటకు మచ్చుతునకగావచ్చావనీ శ్రీనివాసుల ప్రణయ లీలను వర్ణించు అవిద్యుత్కవి చెప్పిన యీవద్యరత్న మొ టి కాకుంజల వ్యాఖ్యా రంభములో కనబడుచున్నది

“ఒక్కొం పః నుకరాం కనోకు మమకృ ల్లిక్ష్మీ
మథాంభోరు హా

శత్రాభీష్ట వరస్యదాన నిపుణః శ్రీవే కచేకో విభః
లిలా ప కట మ స్క గ మధుకరం నంబద్ధ మంకే స్థితా
నేత్రం శ్రీ త ధాతియ్యకమకాన్వవ్యేతిర పాణినా
చె రం

ఆర్ణవూహతి చూ అరవసింగుడు

అర్ధవరం

అర్ధవరం పశ్చిమగోదావరికిల్లా తాడేల్లి గూడెం తాలూకాలో ఉన్నది ఈ గ్రామమునకు 10 మైళ్ళపూరములో తాడేపల్లి గూడెం ట్టణముఉన్నది దీని తూర్పున కాకినాడ వడమట కొత్తల్లి ఉత్తరమున పరిమెళ్ళ దక్షిణమున పాండువ్వ సరిహద్దుకు ఉన్నది ఇది సారవంతమైన చదునైన ప్రదేశమున కలదు దీని విస్తీర్ణము 258 ఎ రములు

1981 నెం. అనాథా లె క్కం ప్రకారము ఈ గ్రామముందలి జనులు 6089 మది వీరిలో ఎరుకలు ముగ్గురు

పెద్దూర్ల జాతులవారు 374 మంది పెద్దూర్లు తరగతుల వారు 14 మంది ఇరట కొన్ని ఇద్దరు గు పుగమ కొన్ని ఇద్దరు శివ క్రిగమ ఉన్నవి వీరిలో 165 పె కటిద్దు 8 కా క్రిటుక్కు ఇద్దరు ఒక అ శష్టగలమేడ ఒ టి అ దరు వరిం ప్నమునే తి డులు చెడవు నీటిని త్రాగుదురు మంచినీటి ఎరడి లేదు

కానాడ మ రగుకాలున సాండువకాలున అరేడు కాలున గోవర కాలున గోవరం త్రాంచికాలున ముగ్గుళ్ళ కాలవ కొత్తల్లి త్రా చికాలవ కట్టవ్వచెరువు చిన చె కట్రాతాచెరువు రావుచెరువు అది ఆ ర్తచెరువు- ఇది ఈ గ్రామపు నీటివర్షలు పీటి ర వరింపట వండును వడ్లను గాడెంలో నిలువచేయుచును లాశిలపై రెండెడ్లబడ్లపై వడ్లను గణవరం తాడేల్లి గూడెములకు రవాణా చేయుదురు 1938-81 సం.లో పంటలక్రింద 180 ఎకరముల భూమి సాగైనది సాగుబడి అంతయు కాక నీటికి రనే జరిగెను 3 ట్రాక్టర్లు 150 ఎ రములభూమిని దున్నెను

ఈ గ్రామమున 150 గేదెలు 35 ఆవులు 200 ఎడ్డులు 8 గుర్రములు 10 మేకలు 12 గొర్రెలు 75 పందులు 100 కోళ్ళు కలవు సాలీనా 12500 లీనర్ల పాలను 5000 కి గ్రామెయ్యి మా సమను గుడ్డును సొర్రలు ఉపయోగి చుకొని 19801 కేరళ పాలను గణవరం ఎప్పర తాడేల్లి గూడెములకు రవాణా చేసి

ఈ గ్రామజను ముఖ్యవృత్తులు వ్యవసాయము కూలి దుకాణదారులు టా గాలను ఎద్దుల బడ్లను తోలుచారు వడ్ల గులు కంసాలులు తాపీమేష్ట్రీలు తెలి లివారు మ గలివారు చాలివారు కలరు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొంగకుడు దినమునకు పుసపుకు రు 150 లు ప్రికిరు ఎర్ లు

ఈ గ్రామములో రెండు విష్ణ్వాలయములు ఒక శివాలయము ఒక రామాలయము ఒక కటకమ్మవారిగుడి ఒ చర్చి ఉన్నవి విష్ణ్వాలయమునకు రు 8000 లు శివాలయమునకు రు 4000 లు రామాలయమునకు రు 500 లు సాలీనా దేవాలయభూములవలన ఆదాయము వచ్చును మత్స్యా రాయడిపం తిరువాళ్ళ కట్టమ్మజాతర జరుగును

ఈ గ్రామమునకు 12 మైళ్ళ దూరములో అత్తిలి స్టేషను తాడేపల్లి గూడెం స్టేషను ఉన్నవి ఈ గ్రామమునకు

13 మైళ్ళదూరములో బస్సుమార్గము కలదు అర్ధగంటకొక మారు ప్రభుత్వబస్సులు తాదేపల్లిగూడె నుండి భీమవరము వకు పోవును ఎమ్మెంటురోడ్డు రబ్బివోడ్డు ఉన్నవి ప్రమాదములకు గ్రామములో గుర్రపుట డ్డు 31 ట చెయ్య బండ్లు 70 రెండెడ్లు డ్డు 75 పైకిళ్ళు కలవు

ఆర్థవరంలో తాగించిపోష్టాఫీసు తెలిపాను పరివత్తు హైస్కూలు ఉన్నది కొత్తపల్లి వరదరాజపుర ముగ్గుళ్ళ పట్లూరు అను గ్రామములనుండి విద్యార్థులు ఇచటి హైస్కూలు నకు తరువు విద్యవృత్తిని 65 ఇడ్లు ఒక ఎల్క్విక్ మోటారు వాడుకొనుచున్నది ఇది ప చాయతీ పరిపాలనగల గ్రామము గ్రామపాలకుడైన కార్యక్రమము జరుగుచు పశువుల అను తిగి ఉన్నది ఒక అయ్యుర్యెడవైద్యుడు కూడ కలదు గ్రామికోర్టు కలదు ఇచ్చట 5 రాజాదురాణములు ఒకసోదా శిశు నిగరెట్టులంగడి మూడ పైకిళ్ళపావులు గలవు

ఈ గ్రామమునకు రెండు మైళ్ళదూరములోనున్న ఎవ్వర లో తంజికొర్రాలయము వారసంతలు కలవు ఈ స తలో పశువులు ఆహారపదార్థములు దొరుకను పశువులు ఆహార పదార్థములకొరకు వారసంతక పురళ్ళఅను తిగి నిమా తియేటరుకు పోలిమిపైనుచు బోజిష్టారు అఫీసుకు క్లాకు ఆభివృద్ధి కేంద్రమునకు గ్రామపట్టుల వాలుగు మైళ్ళదూరములో ఉన్న గణపరమునకు పోవుదురు మున్సికోర్టునకు తాలూకాకేరీకి 12 మైళ్ళలో ఉన్న తాదే పల్లిగూడెనునకు పోవుదురు కళాకాలచదువులకు విద్యార్థులు భీమవర లోని DNR కళాకాలకు పోవుదురు జనరల్ అనువత్తికి పలూసునకు పోవలెను

మా శ్రీ

ఆర్థిక

ఆర్థిక కర్షులుజిల్లా గిద్దలూరుతాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 18 మైళ్ళలోకి 5 ట్టణమున్నది తూర్పున దొనగొడ వడమట పాపానిల్లి ఉత్తరమున ర కాపురం అడవి కొడ రక్షణమున ఎర్రగుట్ట ఈ గ్రామపరిపాట్లు ఇది చదరమైన నేలపై ఉట్టబడినది దీనిపై రైతులు 8033 ఎకరములు గ్రామమునానుకొని ఉత్తరమున జ చలేరు రక్షణమున చీను లేరు ప్ర హించుచున్నది ఎర్రకొడ అడికొడ కలిసి ఉన్నది 31 ఎకరములపై కాల్యము 89 అడుగులవత్తుగల కాళాకాలిష్ట 31 ఎకరములపై కాల్యము 109 అడుగుల

ఎత్తుగల వారాయణపల్లి తిప్ప ఇచ్చట ఉన్నది ఇది కణికరాయి మర్దరాళ్ళతో ఏర్పడి ఉన్నది

981 సం జవాళాలెక్కలప్రకారము ఈ గ్రామమున గల జనులు 9838 మంది వీరిలో పెద్దూలుతాళులవారు పెద్దూలుతరగతులవారు కలసి 28 మంది ఇచ్చట కొన్నిచోట్ల ఇండ్లు దూరదూరముగాను వాడవాడగాను నిర్మించబడినవి వీరిలో 48 కా క్రిటుకప్పు లెక్కంట్లు ఒక మేడకలవు రక్షణ దిశగా అనువత్తి హైస్కూలు మున్నగు పౌ ర్యములు ఉండటచే ఈ గ్రామము రక్షణవిశగా అభివృద్ధి అగుచున్నది జనులలో 42 కాళమువారు వ అన్నమును 28 కాళమువారు తొన్న అన్నమును 80 కాళమువారు కొర్ర నష్టమొగలయిన అన్నములను తిందరు కాచినీటిని త్రాగుదురు

ఈ గ్రామమున నీటివనరులు అంపలేరు చీనులేరు చెన్న రాయని చెరువు నల్లమూలబుగ్గ మొరలయినది వీటికింపరి తొన్న నష్ట కొర్ర రాగి అరిక వేరుసెగక అనుదాలు ప్రత్తి కంది ఉలవ పరిగ మొరలగు పంటలను వండి తురు ఈ పటవరకలను గాతెలు పాతరలు మొదలగువాటిలో నిలుపలేయుదురు వీటిని బండ్లపై కంఠం గిద్దలూరు నంద్యాలకు రవాణాచేయుదురు ఒక్క ఎకరముచీ తోట 25 ఎకరములమామిడితోట ఇచ్చట కలవు మామిడికాయలను స్థానికలు ఉపయోగి తురు 8000 చీనవ డను కంఠమునకు సపైచేయుదురు మిర్చి ఉల్లి బొమాటో వ గ నో గూర తోట కూ ర మొదల గు వాటిని పె చుదురు 15 వట్లమిరిని కూరగాయలను స్థానికలు ఉపయోగి చుకొని 1500 వట్లమిర్చిని క ణమునకు రవాణా చేయుదురు 198 89 లో పంటలై డ ఉపయోగి చబడిర టూమి 8580 ఎకరములు చెరువులక్రి డ 120 ఎరముల టూమి కావులక్రి డ 50 ఎకరములటూమి సాగుల అయినది రె డు అయిల్ల జనులు 20 ఎకరములకు ము మోటలు 20 ఎకరములకు వనీటిని ఎరఫరాచేను 81 ఎకరముల ట్టడవి ఈ గ్రామము బు అధికారమున కలదు ఇచ్చట 6080 ఎకరముల విస్తీర్ణముగల ఎరలేరు 784 ఎకరముల విస్తీర్ణము గల పాటినే 566 ఎకరముల విస్తీర్ణముగల ఎన్నేలె, 1821 ఎకరముల విస్తీర్ణముగల చవిటినేల కలను

ఈ గ్రామమున గేరల ఎద్దుల అవులంఖ్య 2210 మేకలు 24 గొర్రెలు 806 పందులు 45 కొళ్ళు 774 కలవు

దినమునకు 150 లీటర్ల పాలు 50 కి గ్రామీ నెయ్యి 25 గుడ్డు స్టానికులు వాడకొని 450 లీటర్ల పాలను 140 కి గ్రామీ నెయ్యిని క భవనకు రవాణాచేయుదురు ఖరవులను మోయుటకు 19 గాడిదలు గలవు

ఇచ్చటి ప్రజల ముఖ్యవృత్తి వ్యవసాయము వ్యవసాయ కూలి కట్టిర్రోళ్లములు పిలవొట్టుట మున్నగు అదవి నులు దుక బాదారణ క పాలివారు వడ్ల గులు కమ్మరులు కుమ్మరులు తాపీ మేట్లలు కెలికలవారు కలరు మరియు 22 మ దిను గలివారు 150 మంది చాకలివారు 81 మ దిగొల్ల వారు 84 మంది వడ్డెరవారు 10 మంది సాలెవారు కలరు పెద్దమర స్టానికుల అవసరములకు ఉ యోగపడుచున్నది చేనేత మేదర కుమ్మర కట్టిర్రోళ్లములవలన కొ దరు జీవి చుచున్నారు వీరు తయారుచేసిన దుప్పట్లు చీరలు పంచెలు చాటలు జుల్లలు గాదెలు క డలు మొదలయినవి స్టానికులకే ఉపయోగి తురు రాతిగనులనుండి ప్రవృత్తిని రాతిని ఇ ద్లకట్టుటకు ఉపయోగి చుచున్నార వ్యవసాయమునకు సరిపోవు కూలిలు దొరకదురు దినమునకు కూలిరేటు పురుషునకు రు 2/ లు స్త్రీకి రు 1 50 లు

అర్ధవీధిలో వీరభద్ర రామ శివస్వాముల ఆలయములు ఒక మసీదు కలవు దేవాలయములకు 15 ఎకరముల మెట్టభూమి 25 ఎకరముల తరిభూమికలదు శివరాత్రి ఉత్సవము వ్రేళ్లతో ఆర్రు జీయవగ జరుపుదురు

ఈ గ్రామమునకు 18 మైళ్ళలో కంభంరైల్వే స్టేషను ఉన్నది ఈ గ్రామమునకు ప్రైవేటు బస్సు కలదు ఇచట 8 కిలోడు కలవు దీనిని ఇతర గ్రామములలో క కరొడ్డు కలుపు చున్నది ప్రయాణములకు ఈ గ్రామమున 284 రెండెడ్ల బ ద్దు 4 పై కిల్లు కలవు

ఈ గ్రామములో ఒక పబ్లిక్ హాస్పిటలు ఒక బ్రా చి హాస్పిటలు 5 ఎలెమెటరీ స్కూళ్లు ఒక జిల్లా పరిషత్తు హైస్కూలు ఉన్నవి ఇచ్చటి హైస్కూలు నడవులకు పాపి నేని పల్లి బొల్లుపల్లి దొనకొండ మోడిన్ పురం అచ్చంపేట నారాయణపల్లి అంకభూపాలం మొదలయిన గ్రామముల మండి విద్యార్థులు వత్తురు ఇచట ఒక ప్రైవేటు హైస్కూలు కలదు ఇద్దరు ఇంగ్లీషువైద్యులు ఇద్దరు ఆయుర్వేద వైద్యులు కలరు పశురోగాలకు చాటువైద్యము చేయుదురు

ఇది చాయటి రిపాలనలో ఉన్న గ్రామము ప చా యటి ఆచారము రు 5 05 లు ఒ ప చాయటి గ్రంథాలయము తాలూకా చేరి ఉన్నది ఇచటి మల్లిగార్జున సా గార ఘము 14 మ ది గ్రామస్థులకు అప్పలివినది ప్రైవేటు అప్పలిచ్చువారు కలరు వీరస్థానాకార ఘము ఉన్నది 8 కిరాణాడుకాణములు రె దుకాణికోట్ల ఒక కిల్లి పోడ గరెట్టు అం డి ఒక షాకాల 10 ఇరిపావులు ఈ గ్రామమున గలవు

పురుళ్ళ ఆరంభణి జనరల్ ఆసుప తి వంతికారా లయ ముకు సబ్ రిజిస్ట్రార్ ఆఫీసుకు ఈ గ్రామములు 18 మైళ్ళ దూరములో ఉన్న క భమునకు పోవుదురు బ్దులకు తాలూ కా చేరి 18 మైళ్ళలో పున్న గిద్దలూరునకు క్లాక అభివృద్ధి కేంద్రమునకు 21 మైళ్ళలో పున్న తెచ్చారపేటకు పశువుల ఆసుపత్రి 1 కై మైళ్ళలో పున్న పాపి నేనిపల్లి కి ఈ గ్రామము ను డి పోవుదురు

అర్ధవీధిలో కొట ఉన్నది చెన్న కేశవస్వామి ఆలయములో కాసనములు విగ్రహములు ప్రాచీన చిత్ర రవులు కలవు ప్రస్తుతము ఈ కొట శిథిలావస్థలో ఉన్నది

మ శ్చ

అర్జునము (టి)

టి అర్జునము విశాఖపట్టణ జిల్లా చోడవర తాలూ కాలో ఉన్నది దీనికి 17 మైళ్ళలో చోడవరం పట్టణము కలదు ఈ గ్రామమునకు తామర చెర్ల అర్జునము అను మరియొక పేరు కలదు దీనికి తూర్పున మేడివాడ దిడ్డి వడమట చెన్న వరంశివారు కి త్రంపేట ఉత్తరమున కొట్నాపల్లి రక్షణ మున బాడిపల్లి పొన్నంవోలు ఉన్నవి దీని అజా శము 17 47 రేఖా శము 82 45 ఈ గ్రామ గ్రామము 1888 ఎకరములు ఇది తాటికోప్పలమర్లగ్రామ ఉన్నది ఇచట జమ్మి దేవస్థానము తామర చెర్ల మెట్టకలవు ఇవి నల్ల రాతి రిగ్గాణ ములు

198 న అనాభారత కల్పలక్ష్మి కారము ఇ డ్డ 1 581 మంది పురుషులు 1585 మంది స్త్రీలు వెనసి 809 మంది ఉండిరి వీరిలో పెద్దాయలు తామలవారు 188 మ ది పెద్దాయలు తర గతులవారు 98 మంది 1951 వం జనాభా 2 940 1951 1961 వం జనాభాలో వృద్ధి 158 ఇచ్చట ఇండ్లు పం క్తులుగాను కొట్నాపల్లి సవారుగను నిర్మించబడినవి వీటిలో 12 పెంకు టిండ్లు 4 కాంక్రీటు కప్పగం ఇండ్లు ఉన్నవి గ్రామస్థులలో

850 మందివరిఅన్నమును 2148 మంది జొన్న గట్టి చోడి అన్నమునకలి దురు పీరుతా నీవీ కాగ్గుదురు మంచనీటి ఎడ్డి కలదు

ఇట్టి తిక్కలగడ్డ ఎగ్గెరెవు తెలికలచెరువు కొత్త చెరువు రామరాజుచెరువు వడ్డెవాని ద కట్టచెరువు గదబ బ ద అను వి ఈగ్రామపు నీవనరుల పీటికి వరి చెరకు కంది గంటి కొర్ర చోడి వేరుసె గ ముప్పులు చామ బొబ్బర అనుము పె ర మిరుము జొన్న ఉలవన టలు పండను వడ్డెను గాడెలో న్నయ్య తురు వ టురుకులను బ డ్దలో లాచెలవై అరకాల్కి గోవారలకు రవాణాచేయు దురు ఇక్కడ 471 ఎకరములమామిడితోట కలదు మామిడి కాయలను స్థానికులు ఉపయోగించురు వ కాయలను పండిం తురు పంటకింద 1988 97 సం॥లో 1233 ఎ రములసూమి ఉపయోగించెను కాల్వకింద 80 ఎకరములు చెరువుల కింద 442 ఎకరములు వర్షాధారమున 200 ఎకరములు సాగై నవి మోటలు 400 ఏకములకలసి 850 ఎకరముసూమి నీటిని సరఫరాచేసెను ఆంధ్రప్రదేశ్ పు అటవీశాఖవారి పాల లో అదవి ఉన్నది

ఈ గ్రామములో 610 గేదెలు 500 ఎద్దులు 130 అవులు 790 దున్నలు 258 మేకలు 880 గొర్రెలు 210 పందులు 1458 కోళ్ళు కలవు దినమునకు 14½ లీటర్ల పాలు 250 గుడ్డు స్థానికులు ఉపయోగించురు

ఇచ్చటి జనుల ముఖ్యవృత్తులు వ్యవసాయము వ్యవ సాయకూలి కట్టరపరిశ్రమ ఎద్దుబ డ్డను తోటవాసుకలరు కంసాలి వడ్డి గి కమ్మరి తెలికల మంగలి చాలి గొల్ల సాలి మొదలయినవారు కలరు చేనేతవారు కలరు సాలినా రు 25000 ల విలువగలచీరల వ చెబుతయ్యగారు కొత్త కోటకు వీవని రవాణాచేయుదురు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు కూలిరేటు పురుగు కు దినమునకు రు 2 లు ప్రికిరు 1

రామమందిరములమాత్రము ఇచ్చట ఉన్నవి రామాల యమునకు 5 ఎకరములసూమి ఉన్నది గ్రామ వేనకల ఉత్సవ ములు జరుగును

అర్జాపురమునకు 28 మైళ్ళలో అరకావల్లి రైల్వేస్టేషను కలదు ఈ గ్రామము బచ్చుచూర్లమునకు 4 ఫరా గులడూర ముతోఉన్నది కొత్తకోటనుండి విశాఖపట్టణమునకు ఒకబస్సు

గ్రేస్టిన్నమునుండి అరకావల్లికి 3 బస్సులు మాడుగు నుండి తునికి 2 బస్సులుపోవును 2 మటికోడ్లు ఉన్నవి 60 రెడ్ల బండ్లు 13 పై శృంగ్గియూముల ఉపయోగ డుచున్నవి

ఇచ్చట కాచి చిహ్నములు 2 మితిపిలిమెంపియ్యొళ్ళు ఉన్నవి ఇవి వ చాయలి రిపాలాలో ఉన్నది ఈ వ చాయలి ఆదాయము ఇ డ్డనన్ను వృత్తిమున్న వాచనములపన్ను సరా ర్థి లై సెన్సు గ్రామ మునలమునచాటివలన లభి చు చున్నది రేడియో లౌడ్ స్పీరు ఉన్నవి ఆయుర్వేద వైద్యుడు కలదు ఇచ్చట 4 కిరాణాదుకాణములు 2 కాఫీహోటళ్ళు 2 సోడా షాపు నగర్లెదురుకాణములు 2 పైకెళ్ళపావులు కలవు

విద్యార్థులు వ్రాహ్మలువదువులకు 8 మైళ్ళలోనున్న కొత్తకోటకు కళాశాలవదువులకు అరకావల్లికిని పోవువారు కొత్తకోటలోపోలినుస్టేషను నుమాధియేసురు లవు కొద్దులు తోరికెచ్చారి పీఠి తాలూకా చేరి ఒఫీసు జనరల్ ఆఫీసికి చోడవరమునకును త్లాసు అభివృద్ధికి దగ్గిమునుకు ఒకువులను పరిశీలి రాచివికము కునుపోవువారు కొత్తకోటవారి తలో పకువులు దొరుకును

మాత్రే

అర్జున చూ అక్షకాలిని

అర్జునదేవరాజు చూ సూరమదేవి

అర్జునదేవుడు

ఈయన శ్రీ సదక్కును గూర్వవరిశ్రీ రెడవన పుటము పుట 828 యదు గలదు అర్జునదేవరాజు దక్షిణకళింగము న దలి డ్డాది సీమను శ్రీ శ 1288 1292 ప్రా తమున డ్డాది రాజధానిగా చేసుకొని పాలి చెను ఇతడు ఈన కపు రాజులలో ప్రముఖుడు ఇతడు మగ్నవ్యవంశమునకు చె దిన వాడు దక్షిణ కళి గ ప్రా తము (దీపనే కళింగాంధ్రము దురు) ప్రస్తుత గంజాము శ్రీకాకళము శాఖపట్టణ జిల్లాలు కలసన ప్రదేశమై యు డె ది డ్డాది గ్రామము విశాఖ పట్టణ జిల్లాలోని అనకాపల్లికి 18 మైళ్ళదూరమున కలదు ఈ గ్రామమున దలి ఇప్పటి జనాభా 8023 నేటిని పూర్వపు యెన్నక్కమును దెబువు కోట శిథిలములు ఈ గ్రామమున కననగును డ్డాదినిను జుతరునాడు సరదునాడు శిలానశపు రాజులు కళింగాంధ్రమున చీర్రరాజ్యముల చేర్చవచ్చునని

పాలి చికిగములైన గంగులకు వీరు సామతులుగ నుండి వీరి రాజ్యపాలనా కాలము క్రీ.శ. 13 14 15 వ శతాబ్దముల వరకనుకొనకగి టుల హవలము శివార్యము ద్రాక్షారామదేవా యముల దు వీరు యిచిన దాన కానము మడితెయగును

దాది నేలిన ముస్లిం కజులు న హద్రెవాదుకు భక్తులు వీరి కానముల దు హవలనాధ పాద కమల ద్వర్వాను మకాశయ అనియు డట వలన వీరలకు నరస హనాధుని యదుడు ప్రగాఢభక్తి విశ్వాసములు ఎల్లది యగమ ముస్లిం కజులు యిచిన కొన్ని కానముల దు ముస్లిం లా ఛనముచె క్కడియన్నది మస్లిం కపు రాజులు శిలా వ శపు బొమ్మలి (పాతము) రాజు తోన బధ కా ధవ్యముల నె కొల్పి మరాజ్యమున పట్టము కాచి చుకొనిరి

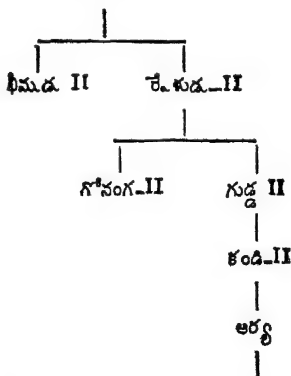
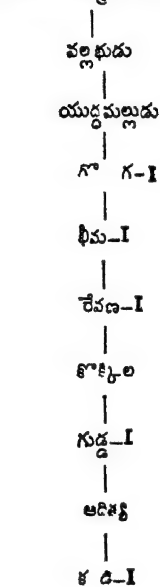
దాది లైన మొదటి అరునదేవరాజు శక 1191 (క్రీ.శ. 169)న యిచిన దిబ్బిత కామ్రకానము నుండి మస్లిం క క్రమము తెలియనగును (ఎం.ఇ. ౪౪ 108) దిబ్బిత అగ్రహారము ఎకాభి ట్టణము జిల్లా చోడవరము కాలాకాలో గలదు ఈ గ్రామ ప్రస్తుతకానాళా 1549

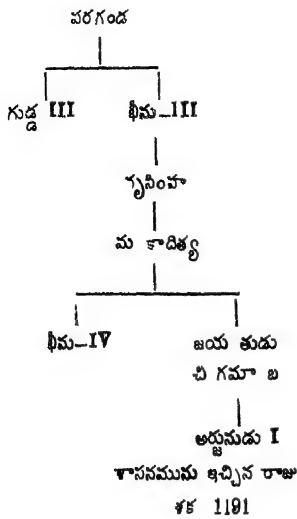
శక 1191 వైకాళిమాము అశయ త్రితీయ పుణ్య దినమున అర్జునదేవరాజు తన తద్రీ జయతుని పుణ్యమును కోరుచు దిబ్బిత అగ్రహారమునకు తన తద్రీ చేరట జయ తి- నారాయణ పురము అని, తివాను మిడి కొతమది విప్రాలకు దానము చేయుట ఈశాను మదలి సారాశము న దంపము ననుని చి కానము దు మస్లిం వంశావతరణము పారాణిక చారిత్రిక యుగములకు ముడి పెట్టి ఈక్రింది విషయగ తెప్పరితినది

దిష్టు నాభి మలము నుండి బ్రహ్మ అవతర చెను అతని నుండి అతి చారినుండి కళ్యాణము జనమొదెను వీరివ శ మునకే చె దిన నార గు అను తిప్పి అకాశమున న చ రించుచు ముకు ద పర్యత సానుపుల నుండి వర్షిహించు ముస్లిం నాహినీని చూచి కూచి ఎత్తె చి నది ఒడ్డున నిశిత వర్ష మాచరి ప మొదిలిదెను అ దలకు ఇ ద్రుడు వెరచి అతనిని తపోభంగ మొనర్చుటకు మ జుహో మ ను జించెను నార గు ఇ దలకు క తుడై మ జుహోమను మతస్య ప్రతి ధరి చు టుల కలచెమ మ జుహోమకు సత్య మారాండుడను బాలుడు కలిగెను కొంతకాలమునకు ఉత్కళ

మను ఏలుచున్న జయంతినేన అను రాజు ఈవిషయము ను విని తన కమాతెయగు ఎగ్గి తిని సత్యమారా డన కిచ్చి వివాహము చే ఒడ్డవాది రాజ్యము కు పాలననిగా చే మ సత్యమారా డుని అ తరము చాలా మది రాజులు వడ్డాది లికి చాత్రిక యుగమునకు చె దిన వీరి వంశాభి ఈ క్రింద ట్రిక వలన తెలియనగును

భీముని తమ్ముడు గంగ

అర్జునదేవరాజు ఒడ్డాది విషయమును పాలించు సమయమున కాకతిరుద్రమదేవి (క్రీ శ 1202-1206) వికలాంధ్రమును పాలన చేయుచుండెను కాకతీయ సామ్రాజ్యము ఉత్తరాధ్రమున వికాతి పట్టణము జిల్లాలోని వీరవల్లి కాలూకా వరకును విస్తరించినటుల అర్జునదేవరాజు దిబ్బిడ కామగ్రామము వలన తెలియవచ్చును దిబ్బిడ అగ్రహారపు సరిహద్దుల నిర్ణయము చేయు సందర్భమున కాకతిఖండి అనునది యొక సరిహద్దుగ తెలుప బడినది కాకతఖండి ఒక గ్రామ నామమై యుండవచ్చును

కాకతీయుల కళిగ దండయాత్రలు గణపతిదేవ చక్రవర్తి (క్రీ శ 1198-1202) కాలము నుండియే ప్రారంభమై టుల కొని గణపతిదేవునిచే రచిరమైన శివయోగ పారమున వివరింపబడినది అందు ఇందులూరి పెనమల్ల విభుని కుమారుడైన సోమమంత్రి గణపతిదేవునకు ప్రధానమంత్రిగాను దండనాథునిగాను పనిపెట్టించి ఓరుగంటి తూర్పుభాగమున మండెడి దేశములనే కాక కళింగ ప్రాంతములను కూడ వశపరచుకొనెనని వర్ణించెను అప్పటి కళింగాధిపతి మొదటి నరసింహదేవుడు (క్రీ శ 1287-1288)

గణపతిదేవచక్రవర్తి అనంతరము ఓరుగంటి రాజ్యమును రుద్రమదేవి పాలించెను అంతవరకును గణపతి చక్రవర్తి

కాలమున అడగి మడగి యు దిని కాకతీయ సామ వులు మా డలికులు మొదలగువారు కాకతీయ సామ్రాజ్యముపై తిరుగుబాటును లేవదీసిరి ఇట్టి ఉపద్రవ పరిస్థితుల చూచి కళింగ మండలికులు ఆ ధృ ప్రాంతముల కలవర పరచుచు ది నటుల తెలియుచున్నది విశ్వాసపాత్రులు స్వామిభక్తి వరాయణులగు కాకతీయ దండనాథులు అప్రమత్తతో వ్యవహరించి శత్రువులను దొరిగించిరి

రుద్రమదేవి రాజ్యమునకు వచ్చిన మొదటి 16 సం॥ముల గోదావరి లోయ ప్రా తముకాని వేంగి పరిసరములు కాని కాకతీయుల వశమందు ఉన్నటుల ఆధారములులేవు ఈ ప్రాంతముల పాలి చుచున్న తూర్పు చాళుక్య నృపతులు మైసూరులు స్వతంత్రులగుటకు కారణము మహారాణి రుద్రమదేవి భర్త వీరభద్రుడు చాళుక్య వ శము వాడగుట వలన కాంచున్న రుద్రమదేవి వారలమీద ఒత్తిడి చేయక ఉపేక్ష వహి చియుండినదను ఊహకు కాచిచ్చును కాని రుద్రమ రాజ్యపాలన తుది సంవత్సరములకు తీరాంధ్రము పూర్తిగా ఆమె స్వాధీనమై డ ఉన్నటుల తరువాత జరిగిన విషయములనుండి తెలిసికొనగలము

కటకము నేలచున్న మొదటి గణపతివీరభానుదేవుని (క్రీ శ 1204-1278) క డ్ర మొదటి కళింగగణపతి నరసంహ దేవుడు ఈతడు క్రీ శ 1257-81 ప్రాంతమున గణపతి చక్రవర్తితో గోదావరి తీరమున జరిగిన యుద్ధమునందు పరాజితుడయ్యెను తన త డ్రకి జరిగిన పరాభవమునకు ప్రతి తీర్పు కొనుటకై వీరభానుదేవుడు సమయమునకు వేచి యుండెను రుద్రమదేవికి కలిగిన వివశ్చమయముల అదను చూచి గొప్ప సైన్యమును సమీకరించుకొని శక 1198 (క్రీ శ 1274) ఆతడు వేంగిని ముట్టడి చెను గణపతి సైన్య వాహినులు ద్రాక్షారామ పరిసరముల వరకును చొచ్చుకొని పోయినవి ఇదే సందర్భమున తన యేలికయగు భానుదేవుని సహాయార్థము నుద్దాది అర్జునదేవుడు కూడ ఆయనను దండ యాత్రయందు అనుగమించెను

రాణి రుద్రమదేవి ఈఉపద్రవమును అరికట్టుటకును వేంగి పరిసరముల నేలచిన్న రాజ్యములను పరిరక్షించుటకు నల్ల ప్ప నాయని కుమారులును సమర యోధులునగు పోలినాయక బ్రోలినాయకుల నాయకత్వమున గొప్ప సేనల విచ్చి భాను దేవుని ఎదుర్కొనవలెను

కాశీయ వీరులకును ౪ పతులకును గోదావరీ తీరమున జరిగిన స గ్రామమున భానుదేవుడు పూర్తిగా అవజయము నొందెను విజయపు పొందిన పోతనాయక ద్రోణి నాయకులు గజపతి మత్తవారంగుల హ ఓడియ రాయమానవర్ధన్ అను విరుదులతో మహారాజుద్రువదేవిచే ప్రళ స పదిరి తరువాత అర్జున దేవరాజుని గురి చిన విశేషములేమియు కాన రాకున్నది దీనిః కారణము ఎంతోవల వర్తంతము కాశీయిల రాజ్య విస్తరణవలన ఓడ్డాది మొదలగు చిన్న రాజ్యములు పతనమైయుండును

దక్షిణహిందూ కాననములు స పుట IV నె 1048 న దు అర్జునదేవరాజుల దేవిపూరమా ౭ శక 1174 (క్రి శ 1252) న మున ఈకాననము రాజరాజు 38వ రాజ్య సంవత్సరమని చెప్పబడినది ఇతడు చోళవక్రవర్తి మూడవ రాజరాజు అని భావి పవలెను క్రి శ 1252 ఇకని 38వ రాజ్య సంవత్సరమైనచో ఇతడు 1218 నుండియు అధికారము వహించెనని తోచును తన తల్లిదండ్రులకు ధర్మార్థముగా శ్రేష్ఠమాంము పున్నమినాడు గౌరీ వ్రతన దర్శమున ఓడ్డాది సీమ అవికట్టువాడులొని సంకభిమార్పుర మను అగ్రహారముగ భర్త అనుమతిని బడసి భీమేశ్వరదేవరకు అచంద్ర స్థాయిగను సర్వకర పరిహారముగను ఎమర్పించినది కాననమున తన తండ్రి పెద్దమున్నేటి ప్రేతేటి వీరవనాయకుడనియు దాక్షారామ గ్రామవాసయనియు చెప్పకొనెను వీరవనాయకుడు రెడ్డి యని ఈకాననము సంస్కృత భాగమునందు కలదు అసీ ద్వరపరెడ్డి రత్నిభాగ్యః ఇతని తండ్రి నూసిపారుడు

వీరపరెడ్డి భార్య లక్ష్మింబ ఈన దర్శమును బట్టి కళింగు లకును తెలుగువారికిని రాష్ట్రాంతర వర్ణా తర వివాహము లుండెడినని ఊహించు నగును ఈవివాహము అర్జునదేవరాజు తరుణ వయసున ద రాజ్యాధిపత్యము వహి చక పూర్వమే జరిగి యు దునని కా న కాలమును బట్టి తెలిసికొననగును

ఈగ్రామము నామె అర్జునదేవునిచేత వడసి (అనగ జహుమానముగా పొ ది కాబోలు) తిరిగి భీమేశ్వరునకు దానము చేసినది అర్జునదేవుడు మళ్ళిన్ ౪ మఱి యనియు అతని తండ్రి జయంతుడనియు విశామహుడు మంకాదిత్తుగ డనియు ఈకాననమున దు కలదు

అర్జునదేవునకు మరియొకరాణి కలదు ఆమె పేరు అక్కాంబిక (దహం) IV నెం 1878) ఈమె తండ్రి పేరు

కొండికా మున్నూటిఅదిపగడియవనెట్టి వీరవనెట్టి ఈశుడు మారమదేవి త డియైన వీరవనెట్టి క తె భిమ్మడనియే భావి పవలెను ఎలన ఈశనిత డి గడియనెట్టి ఇ తేకాక వీరు కొండికమున్నూటివారు మామదేవి త డి పెదమున్నేటి ప శమువాడు అర్జునదేవుని రె డవరాణియైన అక్కాసాని శక 1197 నగా (క్రి శ 1272) సంవత్సరము శ్రేష్ఠమాంముర అమివాప్య మంగళవారమునాటి మార్గ గ్రహణపుణ్యకాలమున దాక్షారామ భీమేశ్వరదేవునకు మడువాడ గ్రామమును దానము చేసెను ఇది భీమేశ్వరుని దవనపున్నమనాటి డోలోత్సవము న దర్శమున హవి ర్మల్య ర్పనములకై సమర్పి పబడెను ఈగ్రామమును అర్జునదేవుడు తన రాణి నోము చేయునప్పడు భారా పూర్వకముగ ఇచ్చి నట్లు చెప్పబడినది కానకాలము రాజాధిరాజు దేవర 58వ రాజ్యన వత్సరమని కాననము మడుపుచున్నది దీనిని బట్టి కూడ రాజరాజు క్రి శ 1218 లో రాజ్యాధికారమునకు వచ్చినట్లే కన్పి చును మారమదేవి కా నమును బట్టియు అక్కాసాని కాననమును బట్టియు చూడ అర్జునదేవుని యధికారము దాక్షారామ ప్రాంతమనందు క్రి శ 1252 75 న వత్సరముల నడుమ పాగినట్లు సూచితమగుచున్నది అనగా ఈమధ్య కాలమున కా తీయిల అధికారము ఇక్కడ లోఎంచెననియు దానికి ౬౪ గుల అందద డలు గల ఓడ్డాది అర్జునదేవుని దురాక్రమణయే కారణమనియు చెప్పవలెను

కొ నెం

౭ ౦ ౦ ౦

అలంపురము

అలంపురము ఎక్కిమగోదావరీజిల్లా కాడేపల్లిగూడెం తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 4 మెళ్ళదూరములో కాడేపల్లి గూడెంపట్టణము కలదు ఈ గ్రామమునకు తూర్పున ముద్దా పుర పడమట ప్ర త్తిపాడు ఉత్తరమున కృష్ణాయపాలె దక్షిణమున రావెల్ల ఉన్నది దీనివి స్తీర్ణము 4749 ఎకరములు ఇది చదులైన ప్రదేశమున ఉన్నది

1961 వం జనాభాలెక్కలప్రకారము ఈ గ్రామములో 8184 మ ది జనులు ఉ డి వీరిలో 25 మంది ఎరుకలు 20 మంది వీవాదులు 513 మ ది పెద్దూలుజాతులవారు 71 మంది పెద్దూలుతరగతులవారు ఇవట ఇండ్లు ౭౪౪౦ట గుంపుగాను ౭౪౪౦ పంతులుపంతులుగాను ఉన్నది వీటిలో

888 పెంకటి డు 6 కాంక్రిటుకప్పుల ఇ డు 5 ఒకటి తమ్మ పెడలు ఉన్నవి తూర్పునైపున భాగీనదేశము ఉ డటచే గ్రామము అత్తవగా భిష్మిది చె దను షిది జనులు అ దరు వరిస్తారు ను తి దు

ఈ గ్రామములో విడ్లెవోల్ చాల్ లోలెవోల్ చాల్ ఊరచెదవు గొల్లగు ఉచెరవు చందాలెచెవు బ గారాజుచెరువు తావ్ చెరువు మరి 5 చిన్నచెరువులు కలవు వీటికి ద రికంకముల రి నువ్వులు చేరునె గ మొదలగునట ను డి తును ఈవ టనరకలను గాదె లో కొట్లలో నిలవచేయుదురు లాఠీలచై రె చెడ్లబిడ్లచై దవలచై ఈంకె దినుసులను తాడే లిగ్గాడెను కురవాడా చేయుదురు 1888-87సంఃలో 1 రి ఎకరముల బామిలో చెరకు తోటలను పేరి 1200 పుట్ల బెల్లమును తాడేపల్లి గూడెము నకును 1200 టన్నులచెరకును తనుకున చరారఫాక్టరీకి ఎగుమతిచేసి వ టలక్రింద 1982 ఎకరములబామి ఉపయోగ ఎడెను ఇది అ కయు కాలువక్రి దజరగిన పాగుబడియై ఇవట మూడట్రాక్టర్లు 200 ఎ రములభూమిని దున్నెను 1491 ఎ రముల ల్ల రేడియో కలదు

ఈ గ్రామములో 81 గేదెలు 888 ఎద్దులు 858 బవులు 2 అబోవులు 22 మేకలు 25 గొర్రెలు 85 ప దులు 411 కోళ్ళు ఉన్నవి సాలీనా 10 900 లీటర్లపాలు 8001 కి గ్రా వెము 150 కి గ్రా చేపలు స్థానికులు ఉపయోగి చుకొని 15000 లీటర్ల పాలను 1585 కి గ్రా చే ఎను తాడే లిగ్గాడెమునకు పరివర గ్రామములకు ప ఎరి

అలంపురముప్రజలకు వ్యవసాయము ముఖ్యవృత్తి ట్కాలను ద్దు డ్లను డవువారు బురుక సాలీవారు వదిమ దివడ గల ఇద్దరు కమ్మరివారు కలరు వ్యవసాయ దారులకు కూలీలు దొడకదురు దివమునకు కూలిరేటు పురమునకు రు 2-లు స్త్రీకి రు 1 50 లు

ఈ గ్రామములో శివాలయము వీరభద్రాలయము రామాలయము ఉన్నవి ఈ దేవాలయములకు 7 ఎకరముల భూమి మి జువు 78 బస్తాలవద్దు వచును మహాశివరాత్రి వీరభద్రఉత్సవము శ్రీరామనవమి మొదలగు ఉత్సవములు జరుగును

ఈ గ్రామమునకు రి ఫర్రాంగులదూరములో ప్ర త్తిపాదు రైల్వేస్టేషను ఉన్నది విడ్లెవోల్ కాలువద్వారా ధాన్యము

వీలూరునకు తాడే లిగ్గాడెము నకు ఎగవడితిగను వీలూరు నుండి సరకలదిగుమతిగను ఇది బమ్మమార్గ లుచైవ ఉన్నది ప్రతికర్తగ టకు గవర్నమె టుబమ్మలు ఈ గ్రామము మీదుగా పోవును ఇవ ట రి క కరలోడ్లు ఒకవట్టికోడ్లు ఉన్నవి దీనిని పొరుగుగ్రామములలో తారకోడ్లు క కర రోడ్డు కలుపుచున్నవి ప్రయాణములకు 3 గుర్రపు డ్లు 2 రిజాలు 4 ఒంటెపట్టబండ్లు 151 రె డెడ్లబి డ్లు 153 సై కోళ్ళు ఈ గ్రామమున కలవు

ఈ గ్రామములో తాంకపాపాపీరు సమితి ఎలిమెంటరీ స్కూలు సమితిసోపల్ చెల్ ఫేరు లిమె ఓరీస్కూలు అది ఆ ద్ర లిమె ఓరీస్కూలు వడవకుపైస్కూలు ఉన్నవి ఇవ టి హైస్కూలుచదువులకు కోడాల నవాబుపాలెం కృష్ణాయపాలె అరుగొలను కొమ్మారు ప్ర త్తిపాదు మొదలగు గ్రామములను డి విద్యార్థులు త్తురు విద్యు చ్చక్తిని 88 ఇ డ్లు వాడుకొనును ఇది పంచాయతీపాలనకల గ్రామము ఒక పంచాయతీగ్ర థాలయము రేడియో తాడే స్పీకర్లు ఉన్నవి ఒక గ్రామకోడ్లు కలదు 19 953 నె . గ్రామ పోలార సుము రు 53 000 లు గ్రామస్థులకు అప్పుగా ఇచ్చినది ఒక పశువుల అనుసక్తి కలదు ఇద్దరు ఇ గ్లిషు వైద్యులు ఒకఅయిచ్చేదవైద్యుడు కలరు ఇవట గ్రామం త వారము కొఃమారు 22 గును 8 కిరాడా దుకాణములు 8 కాఫీహోటళ్ళు 6 ిశ్చి ఎగరెట్టు సోడా దుకాణములు 4 నై కిళ్ళపావులు ఒక డోరకాల 4 బట్టల పావులు కలవు

తంకికార్యాలయమునకు పురుళ్ళు సువత్రికి గ్రామస్థులు తాడే లిగ్గాడెమునకు పోవుదురు కళాకాల చదవులకు ఇవటివిద్యార్థులు తాడేపల్లిగూడెములోని గవర్నమె టు అర్జున్ కళాకల పోవుదురు మున్సిఫ్కోడ్లు పోలిమిస్టేషను తోరిజిప్టోరు అఫీసు తాలూకాకేరీలకు తాడే లిగ్గాడెము కను త్తా ఆఖివద్దికే ద్రమునకు గణపవారమునకును పోవుదురు జ రల్ అనుసక్తి వీలూరునకు పోవలెను తాడే లిగ్గాడెముగంతలో పశువులు అపరాలు మొదలగునవి దొరకును

మా శ్చే

అలంపురము

అలంపురము మహబూబ్ నగర్ జిల్లా అలంపురము తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 18 మైళ్ల దూరములో రూపాయిల ట్యాంకులు కలదు ఈ గ్రామం రిహద్దులు బాగున్న తుల్యద్రవ్యము ఇమామ్ పూరు ఉత్తరమున బుక్కాపురము దక్షిణమున కాశీపురము దీని విస్తీర్ణము 1286 ఎకరములు

మూడవ శతాబ్దములో దీనికి హాలంపురము అనుపేరు ఉండెను తరువాతి కాలములో ఇది అలంపురము హస్తంపురము అని పేర్కొనబడినది ఒకానొక కాలములో దీనికి హేమలాపురము అనుపేరు చాడకలో ఉండెను ఇచ్చట ఎల్లప్పుడూ గ్రామదేవతను పూజించెడివారు ఎల్లప్పుడూ దీని సమీపములో హేమల అనుపేరునకు సమానమనియు అడచే దీనికి అలంపురము హేమలాపురము అనుపేరులు వచ్చెను ఆయు తెలియుచున్నది హస్తపురము అనుపేరు ఎట్లువచ్చి దో తెలియదు హాలి అను ఒక మహమ్మదీయ యోగి స్థావరకర్తము దీనికి హాలిపూరు అనుపేరు కలిగెనదరు కాలక్రమమున దీనికి అలూపురు అనియు అలంపురు అనియు వ్యవహారము కలిగెనది ఇచ్చట బ్రహ్మేశ్వరయ్యుడు ఉండటచే బ్రహ్మేశ్వరము అనియు విద్యానీతము ఉండటచే విద్యానీతి అనియు దీనికి నామములు ఏర్పడెనందున అలంపురము చాల విశిష్టముగ వరిగడంబబడినది దీనిని దక్షిణ కాశీ అ కూడ అడరు

ఈ గ్రామములో 1931 సం॥లో 2995 మంది 1941 సం॥లో 4042 మంది 1951 సం॥లో 5278 మంది 1961 సం॥లో 788 మంది జనులు ఉండిరి ఈ సభ్యులలో పెద్దూరి జాతులవారు పెద్దూరితరగతులవారు 1118 మంది 1951-61 సం॥లో జనాభాలో పెరుగుదల 210% ప్రభుత్వ కార్యాలయముల ఇతర స్థలు ఏర్పడినందున ఇచ్చట జనాభా పెరిగింది ఇచ్చట ఇండ్లు ఒకటి గురుగాను వాడవాడలుగాను ఒక వంశిగాను నిర్మించబడినది వీటిలో 1961 వలకరాయిశంధ్య 12 కాంక్రీటుకట్టల ఇండ్లు 1872 ఒక అంతస్తుగల మేడలు 2 పెత్తుల తొలుగుల భవనములు ఉన్నవి

ఈ గ్రామములో 10 శాతమువారు వరిఆన్నమును 80 శాతమువారు కొన్న ఆన్నమును 10 శాతమువారు ఇతర ఆన్నములను తిందురు వీరు బానిసీటిని నడిపిటిని త్రాగుదురు మంచినీటి వద్ది కలదు

ఈ గ్రామమునకు తు గవర్నరాగ్ నీవనశి ఉన్నది దీని ద్రవ్యవేరగ్ మిగ్ని తొన్న కొలకల పొగాకు మొక్క గుండులు దును పండిమమును లాకీ లోను రైతులలోను రూపాయి గచ్చాకు రివాదాచేయుదురు 2 ఎకరముల స్థలముగల అకతోటలు 50 ఎకరముల విస్తీర్ణముల రూపాయిల కలపు పట్టామాటో ఉల్లిగడ్డ అకళూరలు జనులు వ్యవసాయంలో పండిచుకొన్నారు 1963-67 లో 1204 ఎకరముల బామి సాగుబడి అయింది కాలవక్రింద 20% ఎకరములు సాగుబడి అయెను 4 అయిత్తల నులు ఒక ఎకర మోలూరు 80 ఎకరములకు నీవిని వ్వయిచేసెను ఎగువనాయమున 17 ఎకరములకు నీరు సవకూరెను రెడు ప్రాకారములు 800 ఎకరములభూమిని దున్నెను ఇచ్చట నల్లరేగడినెల 12903 ఎకరములు ఎర్రమరుసునెల 80 ఎకరములు

ఇచ్చట గేదెలు ఎద్దులు అవులు ఆటోపులు మొదలయినవి 187 మేకలు 178 గొర్రెలు 2500 పందులు 58 గుర్రములు 27 కోళ్ళు 538 ఉన్నన సాలీనా 225010 లీటర్లపాలు దు 48 000 విలువగల మాంసము 14 000 కి గ్రా చేపలు స్థాపలు ఉపయోగించుకొరి

ఈ గ్రామస్థులకు వ్యవసాయము కట్టరపరిశ్రమలు ముఖ్యవృత్తులు 48 మంది దుకాణదారులు 5 గురు క్రయ విక్రయదారులు ఆరుగురు జట్కాలను నడపువారు కలరు వీరుగాక బుర్రక పాలు అద్దురు వడ్డ గులు అరుగులు కమ్మరులు 12 మంది కుమ్మరులు 81 మంది తాపీమేస్త్రీలు ముగ్గురు తెలివలవారు 80 మంది చాలి వంగలివారలు 450 మంది గొల్లలు వడ్డెరవారు 40 మంది నూలునేక వారు 10 మంది నూలుముగ్గులవారు కలరు చేతకట్టర పరిశ్రమవారు సాలీనా దు 150 000 విలువగల వస్త్రములను విజయవాడ గుట్టారు మహబూబ్ నగరము హైదరాబాదు అను తావులకు ఎగుమతిచేరి పాఠావలో బడలక్కారి ఉన్నది కాని ఉత్పత్తిలేదు వ్యవసాయదారులకు కూలివారు కొలదిం భ్యలో దిడుకుదురు దివమునకు కూలిలేదు పురుషునకు దు 2/ స్త్రీకి దు 2 లు

అలంపురములో 12 దేవాలయములు 2 చర్చీలు 2 మసీదులు కలవు 800 ఎకరముల దేవాలయభూములు ఉన్నవి 9 బ్రహ్మేశ్వర దేవాలయములు కోటలోపల ఒకేతకారములు

కలవిగా ఉన్నది బాలబ్రహ్మలింగము తలపై చిన్నగుంటలు కలపు విష్ణువునకు ఈశ్వరునకును భేదము లేదన్నట్లుగా బాల బ్రహ్మలింగము చుట్టును నారాయణస్వామిగ్రామములు ఉన్నవి తు గళద్రావణముతో బాలబ్రహ్మేశ్వరలింగమునకు యాత్రికులు అగ్రపేటను చేసినపుడు ఆ లక్షలో ఒకరిమందయినను బయటికి పొర్లఁ బింగముచుట్టును ఇంకొకటిపురట ప్రధాన దేవాలయ ప్రాంగణములో కామాక్షిదేవాలయము వెంకటేశ్వరదేవాలయము పాలిపాడుపానమాధి కలపు ఈ పమాధికే దర్గాద్ ముఖారక అనుపేరు ఉన్నది దురిగణపతి దత్తాత్రేయస్వాముల దేవాలయములు ఉన్నది శ్రీపాలి కామపా ఉరుసు వైశాలిబహుళ అష్టమినుండి 4 దినములు జరుగును దీనిలో పెక్కుమంది హిందువులుకూడ పాల్గొందురు మాఘ బహుళచతుర్దశిను 6 దినములు శ్రీబాలబ్రహ్మేశ్వర ఉత్సవము జరుగును వైశాలిబుద్ధ పౌర్ణమినాడు శ్రీమనీ హ స్వామి జయ తికి మాఘబుద్ధన ప్రమినాడు శ్రీమార్య నారాయణస్వామి ఆరాధనకుచెందిన ఉత్సవములు జరుగును ఆశ్వయుజ శుద్ధపాడ్యమినుండి నవమివరకు 9 దినములు జోగులాంబాదేవి నవరాత్రములు జరుగును

ఈ గ్రామమునక ర మైళ్ళలో అలపురురోడ్డు లై త్వే ప్టేము ఉన్నది తు గళద్రావణివై చిన్నచిన్న వడవలలో ప్రజలు పోవుదురు ఇది బహుమార్గమునై ఉన్నది గవర్న మెంటుబస్సులు ప్రతింటకు పోవుచుండును ఈగ్రామములో ఆరుకంకరరోడ్లు 12 కచ్చారోడ్లు ఉన్నవి దీనిని పొరుగుగ్రామ ములతో కంకరరోడ్లు కచ్చారోడ్లు కలుపుచున్నవి ప్రయాణ ములకు రి గురపుబండ్లు 2 మోటారు కార్లు 18 రెండెడ్లబండ్లు 89 వై కిళ్ళు ఉన్నవి

ఇచ్చట బోపొట్టేను వంతికార్యాలయము పెలిపోములు ఎలిమెంటరీస్కూలు జిల్లాపరిషత్తువై స్కూలు ఉన్నవి కూడవెల్లి యావల దేవిపాడు గుండిమ్మ బస్సు పురము బహుపాపురము మొలగు గ్రామములనుండి 220 మంది విద్యార్థులు హైస్కూలుచదువులకు ఈ గ్రామమునకు వత్తురు విద్యార్థులైన 385 ఇ డ్ల వారును ఎల్క్విక్ మోటారు యజమానులను ఎనిమాథియేటరువారును వాడుకొను చున్నారు ఇది పంచాయతీ పరిపాలనలో ఉన్నది గ్రామ పారిశుద్ధ్యమునకు తగు ఏర్పాట్లు ఉన్నవి పంచాయతీ రేడియో నినీమాళియేటరు నాటికాలనిర్యాణమునకు అనువగు

ప్రదేశము సత్రములు విశ్రాంతిగృహములుకలపు ఇచ్చట కోర్టులు పోలీసుస్టేషను పబ్లిక్ షిప్టోరు ఆఫీసు తాలూకా కచేరీ మూడునవాకారి షుములు ఒకాళ్ళాకు కలపు వై వేటుగా : వృలు ఇచ్చువారును కలగు వ్రభుభృతము శ్రీ వశువై దర్శకాల ఉన్నది ఇ గ్లి షువై దుర్గుడు ఇద్దరు ఆయుర్వేద వై దుర్గులు రకవోమియోపతివై దుర్గుడు కలరు ఇచ్చటి వారి నంతలో కిరాణిపరకులు పట్టు కు డల మొగలయినవి దొరిటను 28 కిరాణిగుకాణములు 75 కాఫీ గోటట్టు 48 కిళ్ళీ నోడా ౨ రెట్టుదాణములు 7 బూరగాయల ఆ గళ్ళు 8 వై కిళ్ళపావులు 7 షేరకాలలు ౬ లా డ్రి 17 ఇలర పావులు కూడ ఉన్నవి

ఇచ్చటి ార్ధులు కాకాలచదువులకు కర్నూలుకు హైదరాబాద్ నక పోవుదురు నులు బాంబినిర్దికే ద్ర మునకు 6 మైళ్ళలోఉన్న కర్నూలుకు పోవుదురు

7 కళకాల్లిములలో చాళుక్యవ్రభువులు ౫౨ పురము లోగి దేవాలయములను నిర్మి పి చిరి 9 వ కళకాల్లిములలోని రాష్ట్రకూటులు 10 2 కళకాల్లిములలోని కల్యాణిచాళుక్యులు చారిరాజులు ఇతర భాగ్యవంతులు ఈ దేవాలయములు గొప్పగా దానములు చేసిరి ఆ కాలమున తుం భద్రానదీ తీరమున గంగమేశ్వరమువరకు 84 ప్లానపట్టములను నిర్మించిరి ఇచ్చట భావనాశనది కృష్ణానదిలో కలియును కాకతీయులు వీరపూజను ప్రారంభించిరి కాకతీయరాజ్య వతనానంతు గు ఈ ప్రా తమున అరాజకులు బిలివది ఫకిరులు ఎపిల్ వాసులు అధికముగాచేరి మున్లు మతమును వ్యాపంపజేసిరి బాలబ్రహ్మేశ్వరస్వామి దేవాలయ ముఖదా ర మన ఒకమున్లు ము పాదుపు జ్ఞాపకార్థము ఒకనమాధిని ర్మి ఎ ప్టానికముగ ఉరుమలను జరుపుచున్నారు బహుమనీసుల్రాసులు అల పురములోని ప్రథమ తారకబ్రహ్మదేవాలయమును కూపట్టము చేసిరి తరువాత శ్రీకృష్ణదేవరాయలు ముస్లిముహంపాలకులు ఆంగ్లేయులు శిథిలదేవాలయములను కాపాడిరి రాయమారులో జయమహింది 1521లో ఇచ్చటకు వచ్చి శ్రీకృష్ణదేవరాయలు పెక్కు గ్రామములను ఈ దేవాలయముల పోషణనిమిత్తమై దాన మొనగి బహురాజుగారిని గవర్నరుగ నియమించి గ్రామరక్షణకు దేవాలయరక్షణకు బలమైనకోటను నిర్మింపించి వాటిగోడలవై మహాభారత గాధలు చెక్కించెను

మా 15

అలంపురము (చరిత్ర)

ప్రాచీనకామనుడి అలంపురము రక్షణ హిందూ స్థామనందును ప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రములలో హోటా పరిగడి పబలచున్నది ఆంధ్రదేశములో మహాబాబునగరముజిల్లాకు ఉత్తరవాహినయగు తుంగభద్రాది ఈశ్వరమునకు తూర్పువైపున ప్రవాహించి ఉత్తరమున కూడలిసంగమేశ్వరమువద్ద కృష్ణానదిలో కలియుచున్నది రక్షణ మగ్గురైతి నీ దగా వాడు ద్రోణాచల విభాగమునదు అల పుర రోడ్ కు ఈశ్వరము 10 లోమీటర్ల దూరములో ఉన్నది కర్నూలు వద్దకు గగ్గర దాటి యీవలకి వచ్చినచో అశి దూరములో ఈయూరును చేరుటకు ఒక కాలి బాట గలదు

మహాబాబునగరము జిల్లాలోని కృష్ణా తు గగ్గరదానది ప్రాంతము ఇప్పుడు అల పురము కాలాకాకు చె దింది దీని వైశాల్యము 45 చ॥ వైట్ల ది నామకొని ఎడమవైపున అలంపురము నిర్మితమై యున్నది రమారమి దీని పొడవు 3 మైలు వెడల్పు 2 మైలు దీనిని రెండు భాగములుగ విభజింపవచ్చును నది యొడ్డున ఉన్న భాగము పల్లముగ ఉండును ఇది పురాతన ఆలయములతోను వనశి గృహములతోను నిండియున్నది దీనికి చుట్టును చెలలనొక కందకముచే ఆవరింపబడిన ఒక నదియై హియను కొట గోడ కలదు దీనికి పశ్చిమముగ తుగా ను దు ప్రదేశమునందు ప్రభుస్వపు అఫీసులు అ గట్ల గలవు

అల పురముశివారునకుచే దిన ప్రా తమ కయ్యా స్థా తు గగ్గరదా దల వద్దగ యు దుట వలన కృష్ణా తు గగ్గరదా దోలట్ (అ తర్వేది) అని పిలవ బడెడిది ఇది ఎక్కువగా రాతి ప్రదేశము ట్లణ పరిధరము ల్లయూ రాతిైన గల్ల మట్టికి కప్పబడి ట్లు దును ఇవల రాంబొరలబొరలుగ వల కలవరె యు డట వలన పలకరాయి ఇ టి కప్పలకు గోడలకు ఇప్పటికి కవయోగి తురు టువ టి రాతి ప్రదేశము నందు పెద్ద ఆడవి పెరగుటకు వీలు లేదు ఇ దువలన ఆడవి జంతువులకు ఇది స్థానము కాదని చె వ్చుచును నడికి అగువ ప్రా తమ కయ్య పొడవతో గూడిన బయలు అగుటచే వేగముగ పరుగెత్తి జి కలు కు చేళ్ళ మొదలగు వాటికి అశ్రయ మగుచున్నది అల పురము ఉనికిని బట్టి తుంగభద్రానదిలో వరద వచ్చినమా నీటి పారుదలచే ఒక తదాగము (basin) వలె యుండుట వలన ఒండు మట్టి నిలవక ఉత్తర వైపునకు

పోయి కొన్ని మైళ్ల దూర గదిల యును ఈన మున్నీ యు దుట వలన నీటి హా మ క గ్గరము కవారి ను ది ఈ ప్రదేశము మాపుా కయోగపడచు ట్లబుచెప్ప వచ్చును హేమ ఇది మాగన ఘుమక మతి విద్యాన స్థలక శివాలయమ క ఒ మ్మర్లన నిలయచై పూక్షేత్రముగ మారెను

దీనియందు డు ప్రాచీన అవశేషము లో కొన్ని శౌర్యతైన మతగు లకు చె దింపటికి ఇవల ాభ్యముగా వైదిక ముము పోషి బలదె ని కెప్పవచ ను దీనిలో కైవ వైష్ణవ కార్తికేయ సౌర గణపశ్య కౌమార మొదలగు ఉపశాఖలకు బ ధి చివ రేవకా మూర్తు లెన్నో ఇ టిటి వి చూడవచ్చును ఉ శాఖలలో ాభ్యముగ పోషి ప బడినది కైవము

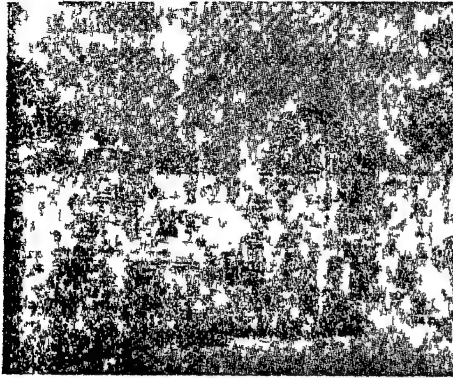
ఇది శ్రీకైలమునకు ఎక్కిముముగ ఉండుట వలన ఈపుణ్యక్షేత్రము శ్రీకైల ఎక్కి మ ద్వారమని ఎలువబడుచున్నది విశ్వేశ్వరుని ఎలయమైన కాళి గ గాదీ తీరమున యున్నట్లు గకోటిలి గములు పెక్కు దేవతములు అనేక స్నాన ఘట్టములలో ఆతిమఖ్యమైన ఈశ్వరుని స్థానమై యు డు వలన ఇది రక్షణకాళి యని గూడ వ్యవహరింపబడుచున్నది ఇవి గాక దీనికి పెక్కుశైల్లు గలవు

రంగరాజుకరము ప డికారాధ్యచరిత్ర సాంధరపురాణములలో ఇది బ్రహ్మేశ్వరక్షేతము భాస్కరక్షేతము పరశురామ క్షేత్రము హేమలాపుర మనుశామములలో ఉవహరి పబియున్నది ఇవటమున్న వస్తు పదార్థనాలయము (museum) లో భ ద్ర పరచిన కొన్ని కాకలయ శాసనములలో దీనికి హ పురమని బ్రాహ యున్నది ఈ గ్రామమునకు సమీపముననున్న ఉండవల్లిలి అనాదిగా పూజి పబలచున్న ఎల్లమ్మ పేర మీదుగ వచ్చిన ఎల్లమ్మపురమే అల పురముగా మారి యు డవచ్చును ఈ ప్రా తమ కు తుట్ పా హి అ ిజాహి కాలములలో అల్పారమనామములో వ్యవహరింప బడిమ ఈ గ్రా నామములో ఎక్కి మూర్తులున్నప్పటికి ప్రస్తుతము అలంపుర మనియే పిలువబడుచున్నది

ఈశ్వరము గురించి తెలుసుకొనుటకు ఒకస్థల పురాణము డి ఇది పన్నెండు అధ్యాయములు గల గ్రంథము ప్రతి అధ్యాయమునకు చివర ఇతి శ్రీ స్వాంధపురాణే శ్రీకైల ఖండే పశ్చిమ ద్వార మహాశ్మ్యో అను వాక్యమును బట్టి

దీని యందు దహించిన బ్రహ్మేశ్వర మహిమ పాప విచార శిర్ష మహిమ మొదలగు చాటిని బట్టి ఇది ఒక మహోత్తర శైవ శ్మేత్రమని తెలుచున్నది అలపురము అష్టాదశ శక్తి పీఠములలో నొకటి దీనియందున్న అధిదేవత జోగులాంబ

చిత్రము - 27

అలపుర దేవాలయము

ఇచట నున్న తొమ్మిది ముఖ్యమైన ఆలయములకు బాల బ్రహ్మ కుమారబ్రహ్మ వీరబ్రహ్మ అర్కబ్రహ్మ విశ్వ బ్రహ్మ కారకబ్రహ్మ గరుడబ్రహ్మ స్వర్గబ్రహ్మ పద్మబ్రహ్మ అను పేర్లు ఎట్లు వచ్చెనో బ్రహ్మేశ్వర మహిమ అను భాగము వందు ఉదహరింప బడియున్నది దీనిని బట్టి పూర్వ మించట బ్రహ్మ తపస్సుచేసి ఈ దేవాలయములలో 9 లి గములు ప్రతిష్ఠి చుటచే వీటికి బ్రహ్మేశ్వరాలయములని పేరువచ్చెను

ఈఆలయములను కట్టినవాడో రస సిద్ధుడు ఇతడు కాశీ విశ్వేశ్వరుని ఆజ్ఞాను సారము ఇచట తపస్సు చేసి ఒక రసమును సంపాదించి దీని సహాయముతో ఈఆలయములు కట్టినట్లు తెలియుచున్నది ఈరిసము అనేకమంది అధిదేవతలచే ప్రసాదించ బడెను ఇది బ్రహ్మ శిరస్సు నుండి జోగులాంబ నోటినుండి గడేశ్వరుని నాభినుండి పార్వతి వామపాదమునుండి శైరవుని కుడి భాగమునుండియూ ఉద్భవించెను ఈరసముయొక్క మహిమను తెలిసికొని అవహరింప వలెనని ఆశతో ఆకాలమున రాజ్య మేలుచున్న "విలసద్రాజు" రససిద్ధుని మీదికి దెత్తి వచ్చెను అప్పు డతడు బాలబ్రహ్మేశ్వరాలయమున ప్రవేశించి

లి గమన దైక్యమై నటు నెలియుచున్నది

ఇవి యుమా గాక ఈస్థలమున దు తండ్రి ఆజ్ఞానుసారము జమదగ్ని కొడుకు పరశురాముడు ౩వ శిల్లి క రమును ఖండి చినట్లు తెలియుచున్నది

అంతారాధ్యచరిత్రలో ఈశ్వర మ గురి చి మరి కొన్ని వివరములు గలవు ఈశ్వర మునకు పరివరములలో అనేక ఓవధులు యున్నట్లుగను ఇగి పరసవేది యను రసాయమును యూరు డేములలో ఉ యోగ పడునని ప్రాయమున్నది

అల పురి శ్మేత్రచరిత్రను గురి చి తెలుసుకొనుటకు పై మదహరి చిన పురాణ ప్రధములేగాక పురాతత్వ పరిశోధన లలో కొంత బయటపడుచున్న ఈప్రదేశమున దున్న శిలా శాసములు శిల్పములు దేవాలయములు చాటియ దు బిడికృత మైనకళ వాస్తు విశేషములలో చారిత్రక విషయము ల్గొయో గ్రహింప వచ్చును ఇవి అన్నియు క్రీస్తుకు తరు వాత వచ్చిన చరిత్రకు ఆధారములు

ఇచట మంగళద్రా నదీ ప్రాంతము నిశితముగా పరిశీ చినచో కొత్త రాతి యుగమునకు చె దిన చిన్నచిన్న రాతి పనిముట్లు (microliths) ను సేకరింపవచ్చును దీనిని బట్టి క్రీస్తుకు పూర్వము 20 000 సం ల ముడియు అలపురము మానవుని ఆక్రమణలో యుండెనని తెలుచున్నది

క్రీస్తుకు పూర్వము ఈప్రదేశమునకు కొంత ప్రాముఖ్య తలో యుండె ని చెప్పుటకు కొన్ని ఆధారములు కలవు పరి వరములనున్న కర్నూలు జిల్లాలో జొన్నగిరి (ఎత్తిగుడి) లోను రాయచూరు జిల్లాలోని రాజులమండగిరి య దును గొప్ప చదరపు రాతిపీఠ అశోకుని ధర్మశాసనములు కలవు ఇవి గాక ఈప్రదేశమున ఆ ప్రదేశ పురాతత్వ శాఖ ప్రవ్వక ములలో కాశవాహన కాలపు నాడెములు పూర్వల ఎరువు నగిషిగల మృణ్మయ పాత్రల చె కులు దొరకెను ఈజీరునకు ౪ రి మైళ్లలో కాశనకోట అను ఊరు కలదు ఈ పేరు కాశవాహన కాలమును డి వచ్చుచున్నట్లు ఊహింపవచ్చును తరువాత విజయపురిని ముఖ్య ట్టణముగ జేసుకొని నేలిన ఇక్ష్వాకు రాజులకు ఒక హరిపురస్వామి సామంతుడుగ ఉన్నట్లు కావనముగలదు దీనిని బట్టి అల పురము ఇక్ష్వాకు రాజుల కై వనములో నుండెదనని చెప్పవచ్చును

చిత్రము 8

గణపతి అల పురము

ఇత్యాకుల ప్రభావము గ్గిన తరువాత ఈ ప్రదేశము నందు అరాజకము బ్రలి ట్లు తెలియచు న్నది అభిల యము వాకాటకులు మొదలగువారి ఏలుబడిలో దగరనున్న కొన్ని ప్రాతములున్నట్లు చెప్పవచ్చును గాని అల పురము పరిసరములయ దుందు రాజకీయపరిస్థితి సంగతి చెప్పట

కష్టము క్రీ శ 5 వ శతాబ్దాంతమున దక్షిణాపథమున దాధ్యోతకు చాళుక్యులకు పల్లవులకు ఘోర సంగ్రామములు జరిగెను వీటిలో చాళుక్యులు విజయమును సాధి చిరి తరువాత వీరు మైసూరు రాష్ట్రముకు చె దిన తాదామితి ముఖ్యులై యము చేసి దక్షిణాపథము నేలిరి దీనినిబట్టి కృష్ణా తు గిథద్రా ప్రాత మ తయునూ తాదామి చాళుక్యుల ఏలుబడిలో యుండి నట్లు చెప్పవచ్చును ఇదియుమాగాః ఈ చాళుక్యులు కళాపోషకులు వీరు అహికె (అహోబిల్) ఒట్టడలో తాదామి మొదలగుచోట్ల వాస్తుపద్ధతిని ప్రవర్తన గా ఎన్నో శివాలయములనునిర్మి చిరి ఈ అల యములను బోలునవి వై మదహరించిన నవబ్రహ్మ దేవాలయముల ఈ అలయముల నిర్మాణమును బట్టి అలంపురము తాదామి లేక పశ్చిమచాళుక్యులఏలుబడిలో నున్నట్లు చెప్పవచ్చును మరియు క్రీ శ 5 వ శతాబ్దంలో రాజ్యమునకు వచ్చిన తాదామి చాళుక్యరాజు మొదటి కీర్తివర్మ చే గి కాలియ అ గ వత్తుర మగద మూర్తిక కేరల గా గ మూసిక అలుగ పాండ్య ద్రమిళ చోళియ వైజయంతి నలక బ మొదలగు దేశము లన్నిటిని ఐయి చెను అవాటి నల రాజ్యము ఎక్కువగా ఈవాటి తెల గాడా ప్రాతమై యుండట వలన అల పురము వారి కైవ మైనదనిచెప్పటకు స దోము లేదు క్రీ శ 7 వ శతాబ్దమున పశ్చిమ చాళుక్యులు అలంపురము

ప్రాతమునేలి ట్లు పురాశివ్వ పరిశోధనల వలన కొన్ని ముఖ్యమైన ఆధారములు బయట బడెను మొదటిది విక్రమాదిత్యుని (క్రీ శ 10వ) అమిదాలపాటి తామ్ర కాసనము ఈ గ్రామము అలంపురము తాలూకాకు చెందినది దీనిలో విక్రమాదిత్యుని మహా దండవాయుకదైవ మదర్శనాచార్యుడు శివమండపితి

యను ప్రతము చేయి చుటచే ఆ దుమా బుట్టిజాలైన పాకు
వత తైవ్రాగ్గులును ప్రస్తావింపబడిరి

విక్రమాదిత్యుని కొడుకు విజయాదిత్యుడు (క్రీ శ
889) ఇతడు శివు చాకులతో తన రాజు ఇతని పేరు
కాన పూర్వముగ గ్గబ్రహ్మ దేవాయపు గోడయ దు
విజి వలయున్నది కా బ్రహ్మేశ్వర దేవాలయము
నందు మరొక కాముకలదు దీనిని బట్టి విజయాదిత్యుని
కుమారుడైన నిజయాదిత్యునిచే దేవాలయ ముఖమండపము
నిర్మింపబడినట్లు శేలుచున్నది (క్రీ శ 702) మరొక కానన

చిత్రము - 29

నటరాజు అలంపురము

మును బట్టి ఇతనిచే దేవాలయములకు ప్రాకారముగూడ
నిర్మింపబడినట్లు శేలుచున్నది

పై నుదహరించిన వాటిని బట్టి నబ్రహ్మదేవాలయ
ములు పశ్చిమ చాకులపైనే నిర్మింపబడినట్లు శేలుచున్నది
ఆ యిందు పీఠిక బుట్టి స్థామై యుండినలెను సుఖ్య
ముగా ఆలయ నిర్మాణము విక్రమాదిత్యుని విజయాదిత్యుని
యాదిత్యుల కాలములలో ఆ గా క్రీ శ 855 702 మధ్యలో
జరిగి టు శేలుచున్నది కానమును లయ నిర్మాణానికి
మును ఈకాలము నాటి ఇతర దేవాలయ వాస్తుపరిశీలకు
నకయో ఉపయోగపడుచున్నది

విజయాదిత్యుని తరువాత ఎరిది సంవత్సరముల వరకూ

అలంపుర చరిత్ర ఎమియు తెలియుటలేదు
తరువాత క్రీ శ 767లో ఈప్రాంతము రాష్ట్ర
కూటులచేపాలింపబడినట్లు ధారావర్ష ప్రభువ
వద్దల కానముల వలన తెలియుచున్నది
రాష్ట్రకూటులలో వ్యవ్రాధుడు క్రీ శ 780 791
వరకు రాజ్యము చేసెను ఇతనికి ధారావర్ష
అను బిరుదము గలదు ఇతని కుమారుడు
ముమ్మడి గోవిందరాజు ఇతడు క్రీ శ 798 815
వరకు రాజ్యము చేసెను ఇతనికి ప్రభువర్ష
అను బిరుదము గలదు ధారావర్షుని కానన
మొకటి దేవాలయ ప్రాంగణ ప్రదేశమునకు
మందు మహా ద్వారమున దు లిఖింపబడి
యున్నది ప్రభువర్షుని కాన మొకటి ఇచ్చటి
మూర్త్యయములలో భద్రవరుపబడి యున్నది
వీరిద్దరును తైన మత బోధకులు తోడ్పడిరిగాని
దేవాలయ నిర్మాణములకు దోహదమియలేదు
రాష్ట్రకూటులలో చివరివాడగు కక్కలుని
కాలమున క్రీ శ 878 కల్్యాణి చాకుల
వంశీయుడగు రెండవతైలపుడు ఈరాజ్యముపై
దండెత్తినకవరచుకొనెను దీనితో అలంపురము
న దు రాష్ట్రకూటుల ప్రభావము తగ్గిపోయెను

కల్్యాణి చాకులకు బాదామి చాకు
కులకు కొంత సంబంధం కా ధన్యములుకలవు
వీరిన బంధీకులు కొంతమంది రెండవ తైలపుని
అధ్వర్యమున అనేక రాజ్యములను సంపా

దించి కల్యాణిని ముఖ్య వట్టణముగ జేసుకొని క్రీ శ 973 1181 వరకు పరిపాలించి అల పురము రెండవ జయ నామాని కాలమునుండి ఆరవ విక్రమాదిత్యుని వరకూ కల్యాణి చాళుక్యుల ఎఱబడితో యున్నట్లు తెలియుచున్నది రెండవ జయ నామాను జగదేకమల్ల త్రైలోక్యమల్ల మల్లగా మోద విక్రమనామా అను విరుదులు గలవు ఇతడు క్రీ శ 1015 1043 వరకు రాజ్యము జేసెను అలంపురము న దలి పురావస్తు ప్రదర్శనశాల లో ఒక శిల్పమున దు ట్టుగుతో ఒక యోధుడు పీఠాదుచున్నట్లు చిత్రంప లది యున్నది దీనిమీద వ్రాసిన కాసనములూ జయనామాని చేరు రాజ్యము నేలుచున్న న వత్సరముతో పాటు ఉదహరింపబడి యున్నది

రెండవ తెల్పుని తరువాత దక్షిణ హిందూదేశమునం చాధిపత్యమునకై దక్షిణముననున్న చోళులకు చాళుక్యు లకు యుద్ధములు ప్రారంభ మాయెను ఇవి ముఖ్యముగా రాయచూరు మహాబాటనగరము నల్లగొండ మ డలము లలో జరుగుట వలన అలంపురం పరిసరములన్నియూ రంగ న్థముగ మారెను కాని అలంపురమునందు చోళుల ప్రభావమే లేదు కల్యాణి చాళుక్యరాజులు త్రైలోక్యమల్ల త్రిభువన మల్ల భువనైకమల్ల మొదలగువారు పామ తులతో సహా కాలబ్రహ్మేశ్వరుని దర్శి చి ఇతడు చేయి చిన రాన కాన ములు గలవు అలంపురమునకు సమీపమున మన్న పూడూరు అను ప్రసిద్ధ తెన శ్శేత్రమునందు హల్లకరము అను త్రిభువన మల్లని సామంతుడు ఒక పల్లవ జీవాలయమును కట్టించెను ఈ త్రిభువనమల్లదే ఆరవ విక్రమాదిత్యుడు ఇతడు చాళుక్య శకమును ప్రారంభించెను ఈ శకము క్రీ శ 1078 నుండి ఆ గా ఇతడు రాజ్యమునకు వచ్చిన కాలమునుండి ప్రారంభ మాయెను అలంపురమందున్న కాసనములు చాళుక్య విక్రమ సంవత్సరములలో గలవు

కల్యాణి చాళుక్యులు కాలాముఖ్యతనును ఎక్కువగ వ్యాపింప జేసిరి ఈమతమునకు చెందిన అనేక మంది పండితులు వీరిచే నారవిం బడిరి ఆకాలమున కాలాముఖులకు అలం పురము (బ్రహ్మేశ్వరశ్శేత్రము) ముఖ్య స్థానముగ ఉండెడిది ఈతైన పండితులకు రాజులు సామంతులు అనేక గ్రామదాన ములు భూదానములును చేసిరి అలంపుర కాసనములలో ధరణింద్రరాని విశదేంద్రరాని బ్రహ్మరాని సోమేశ్వరరాని

కేశవరాని సావరాని ఈశానరాని విద్యారాణి మొదలగు తై వాచార్యుల పేర్లు కానవచ్చుచున్నవి

అల పురమునకు నై రతి దిక్కుగా ఒక జీర్ణి చి హోయర తై వ మరము గలదు ఇది త్రైలోక్యమల్లని కాలమున క్రీ శ 1030లో కుక్కుతైవ్యరతో కాళరణ ప డితులచే పామ ప బడెను

త్రైలోక్యమల్లని కాలమున వేయించిన మరొక కాస నము పాపరాణిని తీర్థమునందు గలదు ఈతీర్థము తుంకభద్రా నది యొడ్డుననే అలంపురమునకు దక్షిణ దిక్కుగా యున్నది దీనియందు 28 దేవాలయములు దగ్గరదగ్గరగా నిర్మిం బడినవి వీటియందు నిర్మాణవిశేషము లెక్కువగా యుండుట వలన దక్షిణదేశ దేవాలయ వాస్తువునకు ఎ తో ముఖ్యము వీటిలోని ప్రధాన దేవాలయమున దొక స్తంభమునందు త్రైలోక్య మల్లడు త్రిభువనశక్తి పండితునకు రాన మిచ్చినట్లుగ వ్రాసి యున్నది

అలంపురమునందు నరసింహస్వామి దేవాలయముగలదు దీని నిర్మాణమున దనేక మార్పులు గలవు కాని మొదట ఇది పాపనాథిని తీర్థ ప్రధాన దేవాలయమునలె యుండి యుండవలెను ఒక స్తంభమున దున్న కాసనమును బట్టి ఇది త్రిభువనమల్లని కాలమున పామంతు హల్లకురును సమక్షముతో మూధవ దేవరకు చంకన్న యనువానిచే భూదా ము చేయ బడినట్లుగ వ్రాయబడియున్నది దీనివలన అలంపురమునందు ఇదే మొట్టమొదటి వైష్ణవదేవాలయమని తేలుచున్నది తరువాత కృష్ణదేవరాయల కాలమున క్రీ శ 1521లో అనేక మ డపము లతో పునర్నిర్మాణము గాని పబడి దేవాలయమునందు ఇప్పు డున్న యోగనరసి హ విగ్రహము స్థాపింపబడిన ట్లూహింప వచ్చును ఇరు ప్రక్కలనుండు గదులలోఁజ్ఞా ఆష్టభుజ మూధవి శక్తి స్థాంపబ డెను మొదట స్థాపి పబడిన మూధవ దేవర విగ్రహమే యోగనరసింహ దేవాలయముతో అధిదేవతగా మార్పు చె డి యు డ వచ్చునని యూహి పవచ్చును

త్రిభువనమల్లనకు (ఆరవవిక్రమాదిత్యుడు) దేవగిరి యాదవులు ఓరుగ టి కాళ తీయలు హోయరల కల్లాకులు సామంతులుగఉండెడివారు తరువాత భూలోకమల్లని కాలమున క్రీ శ 1188లో వీరు స్వతంత్రులైరి క్రీ శ 1158లో కల్యాణి చాళుక్య రాజు మూడవ తెల్పుడు అపవద్ధుడగుటచే మరి యొక్క వ్యవంక్రరాజు కాలచర్య విజ్ఞులుడు వానిని బంధించి

కల్యాణిని ఆక్రమించెను ఈనందరఘమున యాదవులు కాక తీయులు బళ్ళాయిలు గూడ స్వతంత్రులైరి కాని అల పుర ప్రాతము కాలచక్రముల వశమున మన్నట్టును మూర్ఖ నారాయణ దేవాలయములో మన్న ఒక కానమువలన తెలియుచున్నది కాలచక్రవిజ్ఞులుడు క్రీ శ 1160 1180 వరకు రాజ్యము చేసెను విజ్ఞులని కొడుకు భుజబలముల్లి ఆహవములుడు తన నాల్గవ రాజ్య వర్షమున క్రీ శ 1187 మూర్ఖనారాయణ అలయస్థ భములమీద కానమువేయించెను

భుజబలని తరువాత అలంపురము ప్రాత ము తయు కాకతీయులు ఆక్రమించుకొనిరి ఇది రుద్రమదేవుని కాలమున క్రీ శ 1189 కి పూర్వము జరిగి యు దవలెను ప్రకాపద్రుని కాలమువరకు (క్రీ శ 1228) అల పురము వీరి పలుబడిలో నుండెను ప్రకాపద్రుని కాలమున కొందరు వర్తకులు వేయించిన దాన కానము మూర్ఖజయవ న దు భద్ర ఎరువ బడియున్నది వీరి కాలమున దేశ శేషముకొరకు గ్రామారెవ్వమును పోగొట్టుటకు వీరపుంజ యను పేరుతో కైవ వీరుల ఆక్రమణకు కార్యముగ ఆశేత వీరగణ్ణులు గలవు అల పురమునకు వాయువ్యముగా 5 రి మైళ్ళలో గొంది మళ్ళ యను గ్రామముగలదు దీని యందొక దేవాలయము తుంగభద్ర యొడ్డున నిర్మింపబడియున్నది ఇది వర గల్ జిల్లాలోని రామప్ప చెరువుయొద్ద ఒక కాకతీయ గుడిని బోలి యు దును

క్రీ శ 1228 తరువాత కాకతీయ రాజ్య మంతయు ముస్లిముల కైవసమైనది దీనితో అల పుర ప్రాంతమునందు కొంత ఆరాజక స్థితి ఏర్పడెను ముస్లి పాధువు షాఅలిషహిల్దాన్ కొదరు అనుయాయులతో కర్నూలును ది హిందువు లకు స్థానమైన అలంపురమునకు మత ప్రబోధమునకువచ్చెను అనందరఘములో షా అనుచరులకు హిందువులకుజరిగిన కలహములో ఆతడు చనిపోయెను వీని మాధి ఇప్పటికిని మహారాష్ట్రము వద్ద చూడవచ్చును దీనికి ప్రతి స వత్సరము ఉరుసు జరుగును కాని మత ప్రాబల్య ఎక్కువగా యుండుటచే హైందవ ధర్మమునకు ప్రాచీన దేవాలయములకు ముప్పు ఎక్కువగా నుండెను ఈమయమున మునుమారి బ్రోలియ నాయకత్వమున ఒక జాతీయ ఉద్యమము సాగెను అల పుర ప్రాంతము ఆరవీటి సోమదేవరాజుచే స్వాధీనము శేషుకొనబడి కాంతి ఏర్పడెను

క్రీ శ 1521 లో విజయ గర రాజులకు బహమనీ ముస్లిం రాజులకు కృష్ణా తుంగభద్రా మధ్య ప్రాంతమునందు ప్రజల

మైన పోరాటములు సాగినవి వీటియందు విజయనగరా ధీశ్వరుడు కృష్ణదేవరాయలు విజయము నొందెను తరువాత కృష్ణదేవరాయలు అల పురమునకు వచ్చి బ్రహ్మేశ్వర నారసింహాలయములను దర్శించి పున రుద్ధరించి దానములు శేసి నట్లు కానములను వేయించెను కొన్ని స వత్సరములు మహామండలేశ్వర బసవరాజు విజయ గర ప్రతినిధిగా అలంపురమును పరిపాలి చెను

క్రీ శ 1565 లో తిరిగి ముస్లిములకు విజయనగర రాజులకు కృష్ణా తుంగభద్రా ప్రాంతమున రక్తసత గడి యను చోట ఘోర యుద్ధము జరిగెను దీనితో అలంపురము ప్రాత మంతయు ముస్లిముల వశమైనది క్రీ శ 1672 1657 వరకు విజ్ఞుల తిమ్మభూపాలుడు ఆనవాలుల ప్రతినిధిగ అల పుంము పరిపాలించెను ఇతడు గొప్ప విద్యాంనుడు స స్కృతమున మురారి వ్రాసిన అనర్హ రాఘవమును ఆంధ్రప్రబంధముగ అను వదించెను

క్రీ శ 1687 లో ఖేరంగశేఖ గోల్కొండను వశ పరచుకొనెను విజ్ఞుల వంశీయుల అధికారము నన్నగిల్లెను తరువాత అల పుర ప్రాంతము అసఫ్ జాహిల పరిపాలన క్రిందకి వచ్చెను వీరు 19 వ శతాబ్దారంభమున అలంపురం ఒకనవాలు నకు జాగీరుగ నిచ్చిరి ఇతడు ప్రస్తుతము తు గభద్రానది యొడ్డునయున్న P W D బంగళాగా వాడచున్న భవనమును ఒక మసీదును కట్టించెను ఇతనితో ఈజాగీరు అ పరి చి నిజా ప్రభుత్వ వశమై చివరకు ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని మహబూబ్ నగరం జిల్లాలో తాలూకా ముఖ్యవట్టణముగ అవతరి చెను

అలంపురము చరిత్రలో మూడు ముఖ్య ఘట్టములు గలవు 1, క్రీ శ 5 వ శతాబ్దాంతమున దు ఇచ్చట మన్న బాదామి కుక్కు దేవాలయములు ప్రప్రథమ గా నిర్మింప బడెను ఆ బాటి వాస్తవ్యునకు ఆదర్శముగనున్న శివాలయములు

2 తరువాత పదవ శతాబ్దా తమున కల్యాణి చాకు కుర్కులు పాపహాళిని తీర్థమున యున్నగుంపులు గు పులుగ నుండు ఆలయములను మతములను పీఠములను స్థాపించిరి వీరి కాలమునందే జగద్గురు శింకరులు జోగులాలాలయ స్థాపించియుండవచ్చును

3 కొన్ని ఆలయములు కృష్ణరాయలకాలమున పునరుద్ధరింపబడెను గ్రామమునకు చుట్టునూ కోటగోడలు నిర్మించెను తు వెం గో గ

అలంపురము తాలూకా

అల పురము తాలూకా 11 7 2 చ : మీటర్ల విస్తీర్ణముకలది ఇది ఆ ద్రవదేశమున దలి మహబూబనగరు జిల్లాలో నైర్వతిభాగమున ఉత్తరతూకమున 15 47 18 17 మిడి తూర్పురేఖాంశము 77 38 - 8 17 వరకు వ్యాపించి ఉన్నది ఈ తాలూకాకు కృష్ణానదియు తుంగభద్రానదియు ఉత్తరమునను తూర్పునను దక్షిణమునను సరిహద్దులుగా ఉన్నవి ఈ తాలూకాకు పశ్చిమమున గద్వాల తాలూకా కలదు

ఈ అల పురము తాలూకాలో నిమోన్నతములైన మైదానములు అడ్డముగా వ్యాపించిఉన్నవి సాధారణముగా నేల పశ్చిమమునుండి తూర్పునకు ఎటవాలూగా ఉండును ఇవటి గరిష్ఠమైన ఎత్తు 800 మీటర్లనుండి 380 మీటర్లవరకు మారుచుండును ఈ తాలూకాలో ప్రముఖములైన కొడలి పంటలు లేవు

ఈ తాలూకావిస్తీర్ణంలో విశేషభాగము దక్షిణమున తుంగభద్రానదికిని ఉత్తరమున కృష్ణానదికిని పరివాహప్రదేశముగా ఏర్పడుచున్నది వానకాలమున చెరువులనుండి ఏర్పడిన ప్రవాహములు ఇవటి మొత్తముపర్యాలో పారుచుండును పగటుచేపవి ఉష్ణోగ్రత 37.8 సె కును 42.8 సెంకును (100-109 ఫా) మధ్యగా ఉండును గరిష్ఠఉష్ణోగ్రత మేనెలలో కనిపించును డిసెంబరు జనవరినెలలు చలిగలనెలలు ఆ నెలలలో పగటు ఉష్ణోగ్రత 10 సె కును 15 సె (50 59 ఫా)కును మధ్యగా ఉండును అలంపురముట్టణము నందు సాతీనా పగటువర్ష పాతము 68 సెంటిమీటర్లు (24 అం) ఈ తాలూకా మొత్తముమీద సాతీనా పగటువర్ష పాతము 61-68.5 సెం మీటర్ల (24 25 అం) మధ్యగా ఉండును

వ్యవసాయమునిమిత్తము సహజవృక్షసంపద ఎక్కువ భాగము నిర్మూలితంబైనది అయితే అచటచట ఎత్తుగా పెరుగని ముద్గపొదలు కంటికి గోచరించుచు యును

1986 87 సం॥ లో జరిగిన 25041 ఎకరముల నికరము నీటిపారుదల మింజుమలె ఇవటకాలువలమూలమున చేకూరిన నీటిపారుదలమాటికి 62 కిళాకముగ ఉన్నది ఇది కాక తావులనీటి పారుదల 25 1 కాకము చెరువులక్రింద నీటిపారుదల 75 కాకము బుగ్గలయొక్కయు వాగులయొక్కయు నీటిపారుదల 36 కాకము కలదు అసంపత్సరముచే ఆహారావశ్యతల నీటి

పారుదల ఏరియా 31893 ఎకరములు ఈ తాలూకా దక్షిణ ఏరియాయందు కాలు నీటిపారుదలలో ఘటిల్లిన శీఘ్రవగతికి గాఢము తు గభద్రానది అడ్డముగా ఉట్టబడిన రాజోలుబండ దైవర్ష స్పీయియకు దివ అనకట్ల పొడిగింపబడుటయే సేద్యముచేయబడిన 219 77 ఎకరముల మింజుమలె 63 23 కాంము ఎర్రాజువోర ధాన్యములను ఎడించుటకు శేష చొవర్యా తదితరవస్తువులను పడిచుటకును ఉపయోగింపబడెను వైరులలో ముఖ్యమైనవి జొన్న సజ్జవరి ప్పధాన్యములు సేద్యనగ ఆముదాలు పొగాకు ఇవట సాగన ఎమె నల్ల రేగడిభూములు కలవు నీటిలో జొన్న మిర్చి పొగాకు మున్నగు ఆదాయములన్ని చు వైరులు చేయబడును

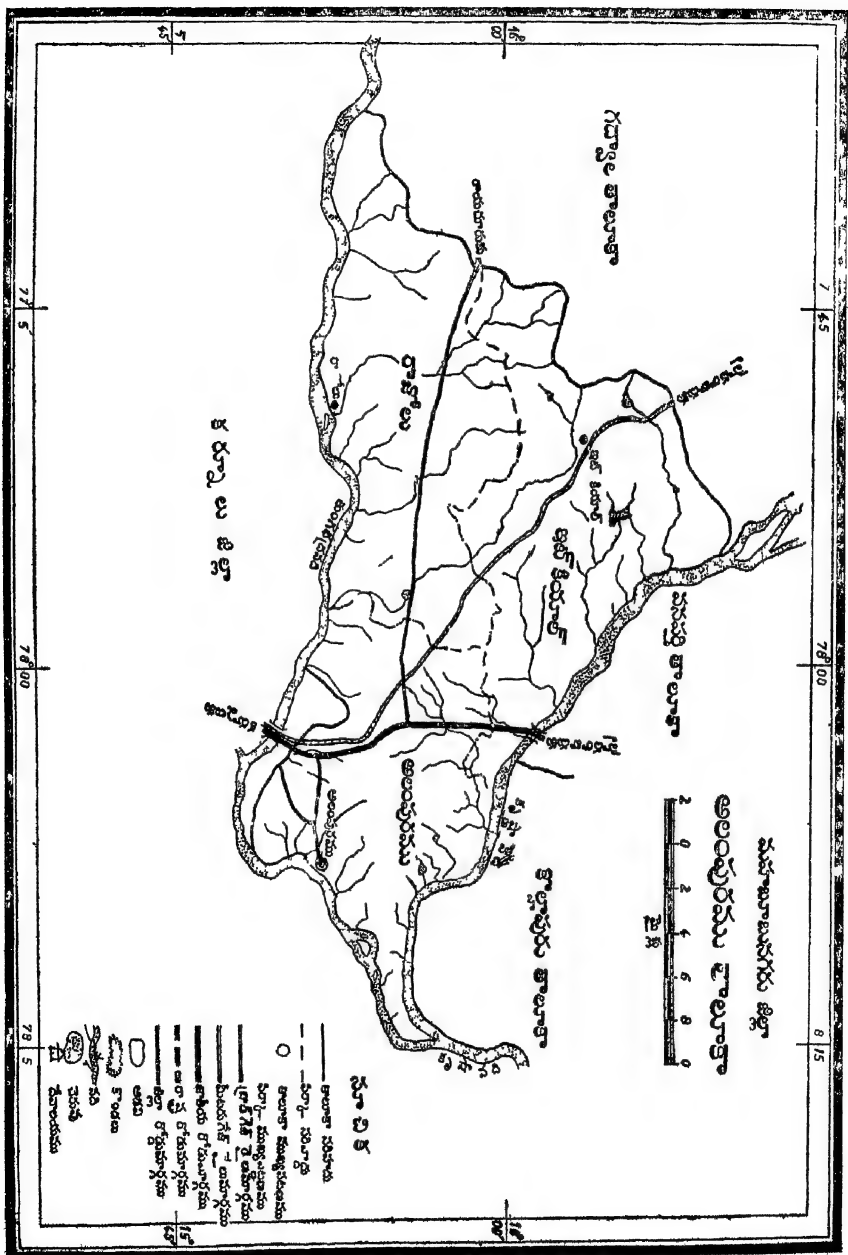
ఈ తాలూకాయందు నిర్మాణమునకు పనికివచ్చు సాధన వస్తువులు అనేకావులందు లభి చును శారీరవృత్తి పరిశ్రమలు లేవు చిన్నయెత్తు పరిశ్రమలలో వడ్ర గము కమ్మరము కుమ్మరివని నేతమగ్గములు పేర్కొనదగినవి రైల్వేలు రహదారులు ఈతాలూకాలో మిక్కిలి ఉపయోగపడుచున్నవి నీటి ద్రావాదు పెంకుకూరులై రైల్వే ము ఈ తాలూకాగుండా పోవుచున్నది హైదరాబాదు-పెంకుకూరుజాతీయరహదారి రాయచూరు-అలంపురవోరు ఈ తాలూకాగుండా పోవుచున్నది

ఈ తాలూకాలో 98 999 మ దిజులుకలదు వీరు 94 గ్రామములలోను ఒకవట్టణములోను వికత్తులై ఉన్నారు ఆరుగ్రామములు జనసాన్యములై ఉన్నవి

జోగులాంబగుడినిబట్టి అలంపురమువట్టణమునకు పేరు ఏర్పడినదందురు పూర్వము జోగులాంబకు ఎల్లమృత్యు అను పేరు డెనట ఎల్లమృత్యు ఉన్నపురము ఎల్లమృత్యుపురమై అది శ్రమముగా అలంపురముగా మారినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది ఈస్థలమునకు దక్షిణకాళిఅను ప్రసిద్ధి కలదు ఇవట ప్రాచీన కాలమునకు చెందిన శిథిలశిల్పావశేషములు విరివిగా కనిపించుచున్నవి ఇక్కడ కనిపించు అలంయులలో బ్రహ్మేశ్వరాలయము నవబ్రహ్మాలయము ముఖ్యమైనవి

పూర్వము నైజాముప్రభువురాజ్యకాలమున రాయచూరుజిల్లాలో ఈ తాలూకా ఒకభాగమై ఉండెను 1956 వ సం॥ లో ఆ ద్రవదేశనిర్మాణము జరిగినపిదప ఇది మహబూబనగరు జిల్లాలో చేర్చబడెను

కే మ రె

అలంపూరు సీమ

అలంపూరు మిగతం పురాతనమైనది

పురాణ ప్రకారమే దక్షిణ భూమిని కలమానికమై ఉన్న శ్రీ శైవ శాస్త్రము యొక్క చతుర్వారములలో అలంపూరు శైవము అనియు మహాద్వారముగా ఉన్నది ఇతర చతుర్ముఖుడు తమవారిచి శిలిగమును ప్రతి చెని అదువల తలింగము బ్రహ్మేశ్వరింగమయ్యెని స్కాంద పురాణము చెప్పుచున్నది మరెచటను కానరాని బ్రహ్మ విగ్రహములు అలంపూరులో విశేషముగ కానవచ్చుచున్నవి ఈ మకు ఉత్తర దక్షిణ పూర్వదిశలో కృష్ణా తుంగభద్రా నదులు గలచున్నవి

ఇదివో యుగమునకు పూర్వము ఈసమీపంలోని అనేక గ్రామములలో ప్రాచీనావశేషములు పూర్వకాల యుగపు రాతిగొడ్డల్లు సూక్ష్మ శిలాయుగ రిక్షములు వీర శిలాయుగ సమాధులు కానవచ్చుచున్నవి అలంపూరులో క్రైస్తవ కాలం జరిగినపుడు అదుండి దక్షిణాన రక్షణముతో చేయబడిన అదుమైన గాజులు నలుపు రుపు రంగు పూతలు చేయబడిన మట్టిపాత్రలు కాశవాహనుల నాటి వాడెములు అవదరము 21 అంగుళములు గల పెద్ద ఇటుకలు బయట దివి కొన్ని గ్రామములదగ్గర ప్రాంతీకా క యుగసమాధులు విశేషముగ ఉన్నవి వీని జమలు రాకాస గట్టు అని అలంపూరు అని వ్యవహరించుచున్నారు ఈసమీపంలోని జిల్లాపాడు గొరి మళ్ళ ఉప్పులపాడు చాగటూరు దిన్నె చాగపురం గ్రామాల దగ్గర ఈ సమాధులు వివిధాకృతులతో కావచ్చు చున్నవి వీనిని శాస్త్రీయముగ శ్రవించి పరిశోధనలు జరిపించి వనోపేయే ద్ల నాటి భారతీయ సంస్కృతి విశేషములు బయలుపడగలవు

కారితక యుగము - అలంపూరునకు 70 మైళ్ళ దూరములో కర్నూలు జిల్లాకు చెందిన పత్తింద సమీప వుండిలి ఎరగడి రాజులను దగిరి కొన్నిగిరి గ్రామాల దగ్గరను 80 మైళ్ళ దూరములో రాయచూరు జిల్లాకు చెందిన ముగ్గు దగ్గరను అశోక లిపులు బయల్పడిన దున కీ శివ శివ శివము నాటికే ఈ ప్రాంతము మౌర్య పామ్రాజ్యమున చేరి ఉండెని చెప్పవచ్చును

కాశవాహన యుగము - అలంపూరునకు 5 మైళ్ళ దూరమున తుంగభద్రా తీరము దున్న కాశన కోటలో

ప్రాచీనావశేషములు చాలా కావచ్చుచున్నవి ఆగ్రామము కాశవాహనుల మూర్తా ముని కెక్క మున్నది అదు శాస్త్రీయముగా శ్రవణ లుజల చో అపూర్వ విశేషములు బయలుపడగలవు ఈ మతోపలకాపు కాశవాహనుల వాడెములు భీమచర్చవి మౌర్య కాశవాహనుల కాలమున నీ ప్రాంతము దున్నెన బౌద్ధములు న్యాచియుండును ఈకాలాకాలంలోని తక్కిం ఉరవెల్లి గ్రామములు ఉత్తర భారతములోని సున్నద్ద ప్రాచీన విద్యాపీఠముగు తత్కలి కృష్ణ జాతిలోని బౌద్ధ శైవ్య వల దెలిసి విశృత రూపములే ఈగ్రామములలో ప్రాచీనావశేషములున్నవి ఏ కారణమువలన వో ఈ మతోపలకా బౌద్ధములు నిలవలేదు ఆ మతావశేషము లొక్కటియు లేకుండ పోయింది ఈసమీపమున ఉన్న పూర్వ దక్షిణ ద్వారా కాళాకాగ్రామము తైమల ముఖ్య స్థానమై మూల ద్రవిడ సమారామముగా అచట కానములలో శివ లింగం బడినది (తెలంగాణ కానములు భాగము (1) పూర్వము కానము) అచట తైమల తీర్థంకర శిలావిగ్రహములు చేటికిని కావచ్చును

కాశవాహనుల కరువాత ఈ ప్రాంతమున ఇక్ష్వాకుల ఏలుబడి పొంది అవశములపురుషుడగు జహంబు కాంత మూలని కాలమున మహాకలనర విశాఖుండవారగు ఈ ప్రాంతమున శివయు దెను అలంపూరునకు 7 మైళ్ళ దూరమున ఉన్న కర్నూలు గావ్యవహరి పరిచుచున్న కంద వోలు మహాబాహునగర ముడలములోని నాగరకర్నూలు అను వింతని పేర కట్టబడి యుడవచ్చును వలనాటిలోని గురికాల దగ్గర దొరకన ఒక ప్రాకృత కానముండు రుద్రపురమదత్తుని కాలమున ఎదుకరి అనువాడు వారిం పుర పామి కూడానను చేసిన విషయము చెప్పబడినది (ఎం. ఇ. 20 పుటలు 128 5)

చాళుక్య రాష్ట్రముల యుగము ఇక్ష్వాకుల కరువాత ఈ ప్రాంతమును కడ బులు పాలించి వారి మూర్తా ము శ్రీ శైవ ప్రాంతములో ఉండి యిరువత్ వారిం పాలద్రోలి కాదామి చాళుక్యులు విజృంభించి వారిలో దండపులకే ఒక మహాపామ్రాజ్యమును స్థాపించెను ఈసమయే వారి ఏలుబడి పొంది ఈ సమీపమున కానములు ఇతర గ్రామములలో ఉన్నవి "చిన్న ఎమిడెంపాడు"లో మొదటి విక్రమా

ఓర్వని కా నము శైలపాడులో వినయాశుని తాను కా న మ అల పూరు సీమ విజయమున విజయము లలి 1 వి అల పూరు సీమ క్రిశ 10 వరకు కాదామి చాట్ల పాల లో ను 10 డి తె గాదాకా నములు 2 కాగము లు 2 రి ఈవ శిములు అల పూరు ములో దివ్య శిల్ప విరాజితములైన నవ విష్ణు శిలాలములను కూడలి న గమేశ్వరములో న గమేశ్వరాల ను ను కట్టి 1 వారు ఈవ శిములో 1 వర వాడగు రె డవ ర్తిర్వంతు జయ చి రాష్ట్రకూటు లీనమును స్వాధీనము చే కొ రి చారా ర్ష ధ్రువమహారాజు కాలమున అనిని నేనా తి బలవగ్ధు వేంగి చోళ కళి గ బిల్లుకు ను జయ చెను అలంపూరులోని దేవా లయములకు శి మ మహాద్వారమును కట్టి చి అ దు కానన ము యి చెను చారావర్ధుని కు నారుడు శివ గోవి ద ప్రభూక ర్ణుని కాలమున శ్రీమూసు అల పూరులో ఉత్తరేశ్వరాలయమును కట్టి చి వేము చిర కానము మూర్తిజయములో ఉన్నది (తెలం కా 2 కా పు 11 12) రాష్ట్రకూటుల నోడించి క్రిశ 973 లో చాళుక్యుడగు రె డవలైలవుడు ఈప్రాంతముల నాక్రమి చెను ఆకాలమున ఈమకు అయిజ రాజధానిగా ఉ డిరది వీని కళ్యాణి చాళుక్యు లందురు ఈవ శిములు జగ దేవమల్లజయనహరి కాలమును డి త్రికుననమల్లరి రాజ్యాంశమువరకు ఈప్రాంత మును పాలించి కానములు వేయించినారు (తెలం కా 2 కా కళ్యాణి చాళుక్య కానములు) 10 11 శతాబ్దము లందు డక్షిణా దమునై ఆధిపత్యము న పాడించుచు కళ్యాణి చాళుక్యులు తంజావూరి చోళులు దామర అమరములు సాగించియు డిరి ఈచోరాటములకు మహాబూర్జగరం- నల్లగొండ- రాయచూరు కు డలములు ర గల్లలములై యుండి వి ఈసీమలోని అలంపూరు లంగనాలు ఉ డ వెల్లి కూడలింగమేశ్వరము చెన్నిపాడు వద్దూరు రాజోలి వీరుల్లి - అరిపాడులోని వ చలి కాల గ్రామములలో తైలోక్ష్యవల్ల ఉవనైకమ్మ త్రికున మల్ల చక్రవర్తు కాలము నందలి సామంత మ డలేళ్ళుగుని ప్రెగడలు వట్ట మహారాజులు వర్తక ప్రముఖులు అశేష మహాజనుల దండ నాయకులు వేయి చివ అనేక దాన కానములను కట్టి వారందరును నై యుర్త సంరక్షములలో ఇవటికి వచ్చి యుండిరని చెప్పవచ్చును ఈవ శిములు కట్టించిన దేవా

యములు అల పూరు రాజోలి వలూరు మారనపాడు అమరవాయి ధర్మవరము ఎద్దూరు ఉ డిరది మారాము నగాల గొ డిమళ్ళ ప్రా గుమారు చెన్నిపాడు మొలైన గ్రామాల్లో కలవు 1186 న శ్వరమున ఈవ శియుల మూడిర తైలపుని కలచురి విజ్జులుడు పార్వద్రోలి కళ్యాణి నాక్రమి చెను

కాలియ్యలు 1186 కు డి 118 వరకు పాలి అరి ఆకాలన లో ఈప్రాంతములు వాణిలోబడి యు చెను అల పూరు సూర్యనారాయణస్వామి అలయములో విజ్జుని కొడుకు భుజబల్లివల్ల సోమేశ్వరుని కాలమున అయ్యవోళ అయినూర్వడస్వా లలు అల పూరు కన ఘమునా వేము చి దాన కాం మున్నది (తెల కా కా పు 83) ఆకాలపు వీరగల్లులు గూడ అల పూరులో కలవు

కాశీయయుగము ఓరుగ టి నేరక కాశీకుండదేవడి ప్రాంతము నాక్రమించెను ఈసూరిని శివవరము గ్రామ మున దుడ్రదేవుని కాంమున్నది (అమర్తము) అల పూరులో ప్రతాపసుధుని కాలమున 1 910 వీరబా జ్య మయ ధర్మప్రతిపాలకులైన కొందరు వర్తకులు గౌరీశ్వర దేవరకు భూదాంము చేసి వేము చిర కాంము మూర్తి ములో ఉన్నది (తెలం కా 2 కా పు 132) వీరి కాలమున అలంపూరు బ్రహ్మేశ్వరాలయములో వీర భ ద్ర మూర్తి ప్రతిష్ఠింపబడింది

కాశీయ సామ్రాజ్యవకనానంతరము ఈప్రాంతములో అరాజక స్థితి చెలరేగింది అమయమున ఇస్లా మక ప్రచార కులు ఫరులు వహిల్దారులు వలపురు అరేబి గూను డి భారత దేశమునకు వచ్చిరి అప్పడే 14వ శతాబ్దమున పా లీపాపా అను వహిల్దార్న్ కొ దరు అనువశులతో అలం పూరునకు వచ్చి అలయ విధ్వంసము చేయగొనెను బ్రాహ్మ ఈఅశ్వాచారములను నూ వగ అతనిరి అనువశులను చల వేరి ఈవ ఘటనతో అప్పటి బహమనీ లుల్దారు నేలు అల పూరునై చాడి చేరి అనేక అశ్వాచారములను చే ను

కాశీయల తరువాత చెలరేగిన అరాజకమును దోచ్రోలి నా దూర్గర్థ రక్షణకై మున్నూరు నాయకుల సేవ్యశక్తులలో జాతీయోద్యమము కొ సాగింది అఉద్యమ నిర్వాహకులలో ఒకడైన అర్విటి సోమదేవరాజు సైన్యములతో సీప్రాంతము లను స్వాధీనము చేసికొని అరాజకము నణచి వేసెను (సోమ

దేహాణీయ) అప్పుడు జులొ నప్పొ గిన ధర్మానిమా ము
అల పుర క్షేత్రములోన జలయములు పూర్తిగా ధ్యము
గాకు క రణి చినది

వి య గ యుగము 1454 శ శబ్దిమున పామ చరిత్ర
 బహుదనీ రాజ్యము వి యనగర సామ్రాజ్యముల వర పుర
 ప్రాంతము కై పోరాడ దొడగి వి క ప్లాతు గల్గదా
 దుల మధ్య బామి నిర తర న గ్రామములచే గిరియి వి
 15వ శ శబ్దిమున పోడచే రాయల సైన్యములు పానుగ టి
 గిడుగ్గము వాగ్మి చి పుదు శోవలో కొలవరకు బహు
 నీల దుండగముల రికట్టి యు డెను 1521 న శ్వరమన
 శ్రీకృష్ణదేవరాయలు రాయచూడను పాచి చి అల పూరు
 నకు వచ్చెను అప్పటి సేవకు గౌరడ దనాయకని లి య్యము
 లెవరు నాయకనిగ లింను అతడు 1521 లో అల పూరు
 బ్రహ్మేశ్వరస్వామిః శ్రీ సక్రమనకు చెప్పిపాడు రాజుల
 పాడు గ్రామములను శ్రీనరసింహస్వామిః శ్రైరావురమను
 మర్పించి కాన ములు శ్రీయంచెను అతని కాలముననే
 అలంపూరు కోట కట్టబడి యు డును 1597 లో కసీనుకు
 అవరనాయకడుగ ఉ దిన క దారము పద్దినాయకు అలం
 పూరు బ్రహ్మేశ్వర కు చెప్పిపాడు గ్రామమును చెప్పిపాడు
 లోని కేవలస్వామిః గోకలపాడు ను మర్పించి కాన ములు
 యు డెను ఇతని అ తర మీ సేవ చేసెను అన్నా కి
 చ ద్రశేఖరయ్య కమారడు చెప్పిపాడు కేవలస్వామిః
 పూసలపాడు ను మర్పి చెను మహామ దలేశ్వర బసవరాజు
 కాననము లి గ వాయలో ఉన్నది

అర్వాచీ యుగము 1565లో రక్క శ గడి యెట్లము జరుగువరకు ఈసమయము గరిరాజుల ఏలబడిలో ను దెను అకరవాత ము బ్రాహ్మణ అధీనుయెట్లము వారి సామను లైన శిల్లాల కియులు ఈమనెరిరి ఎట్లను గతబ్రా అబ్దుల్ హన్ కానామా కాలమున (1672 రి) శిల్లాల విమ్మకూపాలాదు అల ఫర సీమకు పాలకుడుగా ఉ దెను (అ ర్వురాపునకావ్రము పీరి 78 దగ్గము) ఆయనకు నాదగొడు దేశాయి నాదకరణము ను విరదములుండినవి ఇతడు కర్నూలు అ పూరు నలలను పాలి దెను ఈశిల్లాల వ శములోని ఎకకమ్మకు పాలాదు సంస్కృతాంధ్రకావలలో విద్యాంధుడు కవి సంస్కృతమున మూలారి కవిప్రాసాన అనర్వు రావున హాళముము ఇతడు అంధ్ర ప్రణంధముగ అనున

దించెను ఆయనకి స్వము చాల ప్రాధమ్యే ది విజ్ఞులవాడ
మోటాడిరెడ్డి కాకుండా చెడి వారు వీరు మొదలు కైపులు
సరువాత యమును స్వీకరించి జోరంగిజేయడ
య్యారనితో విజ్ఞులవాడ అధికార మంజరి చేసు

తొమ్మిదివేల కాలమున 18 ఏటో దక్కనును స్వంతరాజ్యములు అనియు మె/ల్ సవాహమున కలసిపోయెను అనని దప్పరిపాలలో దక్షిణాధిపతయ కలసిపోయెను అనిగీరు మగదా నగము దక్కన్ సుతేరారులైన జామల్ ముల్క్ అపా 1774లో స్వతంత్రుడయ్యెను అనని నీయులకాములో బిజ్జలవారు వల్లెపారు గ్రామము నకు జాగీరదారులై । ప్రకము పూసాములుగ ఉన్నారు 1821లో అలవూరు పామూల్ ముల్క్ సునవాబుకు జాగీరగా ఉండెను 1851లో అజాగీరు జాం నర్సూరులో కలసిపోయెను

1854లో నైజాం నవాబు రాయచూరుజిల్లాను (రిజిడ్) వారి సైనిక క్రియను లక్ష్యం చేసుకుంటూ 1857లో ఆంగ్ల వంశీ వైద్యమున దు సవాలు ఇ గ్రీవువారికి పాఠము చేసే న దుస మెరల రాయచూరు జిల్లాను ఆంగ్లేయులు నవాబు కు ఇవ్వరి ఆ వయసున 10 సంవత్సరముల వారిము కల వూరుపేరు ఇ గ్రీవువారి పాల లో ఉండినది

భారతదేశము సత్యగ్రహమైన తరువాత 1949 లో హైదరాబాదురాజ్యము స్వాతంత్ర్యము నొందినది జూలై 1 రోజున తరువాత గదాల తాలూకాలోని 52 గ్రామములు తాలూకాలో చేర్చబడి 1 ఇప్పటి 100 గ్రామము లీ తాలూకాలో కవు 1956లో రాష్ట్ర విభజన జరిగినపుడు ప్రాంతము గురాయచూరుజిల్లా మైసూరురాష్ట్రమున కలది పురుజిల్లాలో నుండిన అలపూరు గదాల తాలూకాలు ముఖ్యమున రజిలాలో చేర్చబడిన పుర్యము గదాల ప్రాంతములో ఉండిన రాజ్ లు లోని 12 న స్థాపించి ప్రస్తుతము అలపూరు పీఠంలో చేర్చబడినది

५७५

అలికోట చూ ఆయ్యవారిపురము

ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯೆ

గోలకొండ సామ్రాజ్యము లీన కతులుపాహినుల్తానులు
అరబి పారశీక భాషాపాహిత్య రోపణమునుదు విశేషమైన

అవస్థిని చూసి అబ్దుల్లా పరిపాలన కాలమున (క్రీ శ 1128 72) అరేబియా ప్రాంతములనుండి అరబీక పావి పడితల విద్యా సులత దరోగోలకింజు వచ్చి 14 శువు వలన న్యా మలొద చుండిరి అబ్దుల్లా తమపాముక్కు పెద్ద అబ్దులు అమీర్ నయ్యద్ అహమ్ద్ ఇబ్న్ మామూమ్ క్రీ శ 1817 74) అరేబియా దేశము నుండి వచ్చినవాడు ముగ్గా పీఠాఱ యవన్ సున్నగు దేశములలోని అరబీ విద్యా సులతో అతనికి రిచయమేర్పడి యుండెను అతడు న్యయముగా అరబీభాషలో క వివిధకాస్త్రములందాతేన విద్యా సుకు నయ్యద్ అహమ్మద్ నివాళవన మానాడు అరబీ వి పండితులకు కూడలిగ నుండెడిది అతడు కవులనెవరని పోషించి యుండెను అతని పోషణముకొందిన అంబీ పులతో అల్ ఖతీబు ఓడదు

ఈతని పూర్తి పేరు అల్ ఖతీబు అబ్దుల్లా అల్-అల్ అల్ హనూఫీ ఈతని భారతదేశమున కెప్పుడు వచ్చెనో తెలియదు కాని ఇతడు నయ్యద్ అహమ్మదు అహ్మదమును పురస్కరించు కొని గోలకొండకు వచ్చి కొన్ని నాళ్లుండి అమీర్ నయ్యద్ అహమ్మదు వలన గౌరవ న్యానములొంది న్యదేశమునకు వెళ్లి పోయినట్లు తెలియుచున్నది అల్ ఖతీబుకి పసి నయ్యద్ అహమ్మదుపై అపారమైన భక్తి గౌరవములు డెను వీరుపురుషు చిరకాలము వరకు ఉత్తర ప్రభుత్వరముల ద్వారా తమ స్నేహమును ప్రగాఢమొనరుకొని యుండిరి ఈ ఉత్తర ప్రభుత్వరము లన్నియు అరబీ వికా రూపమున మన్నని

అల్ ఖతీబు గోలకొండకు వచ్చి నయ్యద్ అహమ్మదును సదస్యించి మదీనాకు వెడలి అచ్చటినుండి పర్షియామున రెండ. మూడు లేఖలు వ్రాసెను మదీనా యునున్న అల్ ఖతీబు వి నయ్యద్ అహమ్మదు పై తనకు గల భక్తి గౌరవముల నిందు వ్యక్తీకరించెను ఒక లేఖ ఆరంభము న దు అల్ ఖతీబు ఇట్లు వ్రాసెను

“సుదూర ప్రాంతమున నున్న మదీనా భూతలమును స్పృశించి చుండించి ఈతని నయ్యద్ అహమ్మద్ ను గౌరవి చుచున్నాడు నమయము లభించినచో పవీతమునకు వచ్చి అతనికి పాదాభినందన మొనర్చువాడు మరియొక లేఖ యందు అల్ ఖతీబు వి తన పోషకులకు వాస్తవమైన హిందూ దేశమును సమచితముగ ప్రకరించెను హిందూదేశము నుండి మండమండముగా మగంధమూసకములు వీచివును అని

అన గ న్యకముల సౌభగముల గుఱాఁచు చున్నట్లు కాచి చుచున్నాను నయ్యద్ అ మద్ వా స లేఖ అల్ ఖ బుకవి సమాధాన పూర్వముగ నిట్లు గవి చెను

“మీలేఖ సుదూరము నుండి వీచు వాయువు సౌభగము వలె హృదయావగళానికి నున్నది” ఇట్టి లేఖున్నియు అల్ ఖతీబు వి సురమూర భావనాశక్తి పూరితమైన కవిత్వాశక్తిని చాటుచున్నది ఎవరో దాగిం స్నేహభావమును అల్ ఖతీబు వృదుచును రమణీయ వికా రూపమున వ్యక్తీకరి చెను అతడరబీతో గొప్పవని అగయు స్నేహశీలియనియు లేఖం దలి పర్షియులు రూపంచుచున్నవి హిందూదేశమునందు అందును గో కొండ సీమలో అతడు కొన్ని నాళ్లు మాత్రమే నివసించినను మధుర స్మృతులను అరబీద్యముల దు చిరకాల ముండునట్లుగ మన కందించినాడు

దా కొ గో కృ

అలిగ్ ఖాన్

క్రీ శ 1500 ప్రాంతమున తెలంగాణము నందలి వివిధ మండలములలో అహ్మదీయులు అహమ్మదులకు ముఖ్య బ్రహ్మణ్ అలగ్ ఖాను అహమ్మదు జాగీరుదారులగ నుండిరి ముల్లాన్ మహమ్మద్ హ అహమ్మది అన వత్సరమున ఈజాగీరు దారులౌంచె అది మైన ప్రతిపత్తిని ముల్లాన్ కుతీకుతుబుల్ ముల్కునకు అగి యు డెను

అహమ్మద్ నగరు అధి తి బుగహాన్ నికాంషార గృహలోని సున్నద్ద చాక్రకుడు నయ్యద్ అలీతకాతకాయి పాపసీక గ్రంథము బుగహాన్ మార్ నందు వివరించిన ఆ శము నను సరించి అ గ్ ఖాను పై జాగీరుదారులకు మకాళికుడని తెలియుచున్నది

దా కొ గో కృ

అలిగయ్య పెరుమల్

ఈ వ్యక్తి నామము తిరుమలినవతి కాననంపుటము I శా సంఖ్య 2 రి న మ కాననగును అలగయ్య పెరుమల్ తండ్రి పేరు రామానుజదాసారు వీరి స్వగ్రామము తిరుచక నూరు అగ్రామిణు మహాభోలో అలగయ్య పెరుమల్ ఒక పట్టుదగాకూడ ను డెను

శా శ 1888 (క్రీ శ 1448) విజయనగరాధీశ్వరులైన రెండవ దేవరాయల పుత్రుడు మల్లి కాప్తురాయు పరిపాలన కాలములో అలగయ్య పెరుమల్ మార్గశిర (మార్గశిర)

వ నమునందు వచ్చు ధనుర్మాసోన్నములకు గాను 200 వణములను శ్రీ వె కళేశ్వర గోవిందరాజ పెరుమాళ్ళకు చెందు ట్లు శ్రీ శంకారమునకు మర్పించెను

ఈ ద్రవ్యము మీరవచ్చునట్టిను దీమారగి మహాశివన సమయమున స్వామి అర్పించు ప్రసాదానికి కావలయు సామాగ్రిని ప్రతినిత్యము 31 దినముల వరకు శ్రీ శంకారము నుండి నరభరణ చేయుటకు నిర్ణయమైనది

సేవాంతరము తయారైన ప్రసాదమునుండి మూడవ వంతు దానకర్తకును మిగతా ప్రసాదము తిరు తిరుమల స్వామి సన్నిధికి సంధ్యాసమయమునందు భక్తులకు వినియోగింపబడను

శ్రీవైష్ణవుల అనుమతిని పొంది ఈ దానము తిరుమల సంస్థానమునందలి లెక్కలలో నమోదు చేయబడినది శ్రీ వైష్ణవులు ఈ దానమును ఎరిగి తెదరు

కొ వె

అఘనర్ణవారు

అఘనర్ణవారు వర్ణనాయక కులజులు వీరి ప్రశంస చాటువద్యమడిమి జరిగెదవ భాగములోను రెడ్డిరచిత్ర లోను క వచ్చుచున్నది కాకతీప్రభావరుద్రచేపుని సేవించిన డెబ్బది యెడుగురు నాయకులలో వీరును ఒక్కరిని తెలియుచున్నది మా డలిక మహారాజులైన ఏరువతోడలను వీరు సేవించి ట్లును కనవచ్చుచున్నది శ్రీ క 137లో కా తియ సామ్రాజ్యము అంతరించితి ఆనాటి వరకును కాకతీయులను సేవించిన నాయకులు జీవనోపాధికై తలకొకరిని ఆశ్రయించి మనుగడ సాగించిరి అట్టివారిలో ఆరవెల్లి వారు పెంపాలి వారు కొమరవెల్లి వారు అఘనర్ణవారును ఎరువతోడ రాజుల వాశ్రయి చినట్లు విశదమగుచున్నది

ఎరువరాజులు గొప్ప పరాక్రమవ తులు రెడ్డిరాజువృత్తి లలో నమరము సాగించి వారి రాజ్యమును తూర్పు దిశన విస్తరింపియక సుమారు యెబ్బది సంవత్సరముల కాలము అద్దగి చినవారు ఏరువతోడ ప్రభువులే ఏరువతోడ వ కకర్త నల్లభీముడను నామాంతరము గల ఏరువభీముడను నతడు ఏరువ మాండలికులు కరికాలవోడని వంశజులు వీరు మార్కడవ క కత్రియులు పూర్వము ఏరువనాడు అని పిలువబడినట్టిది కేటి ఒంగోలు ను డలమునందలి మార్కాపురము పొంది రెడ్డి కాటాకాలలో కొంత భాగము కడ ఒత్తిల్లాలోని

బిచ్చేలు స్వవటుము కాటాకాలలో న భాగము అయి యుండి ట్లు చాత్రకులు చెప్పుచున్నారు ఎరువ అనుగ్రామము కడన మి డలమున నేడు క వచుటలేదు డ జిల్లాలోని ప్రొద్దుటూరు కాటాకాలోనున్న ఎరువపాలెము చె క పూర్వపు ఎరువ గ్రామము డి ట్లు ఊరూ చుచున్నారు ఏరువ మా డలికులలో అవ కకర్తగా పేరొనెరిగిన నల్లభీముడు మహా సాహసోపేతుడై చక్రకొట్టును మర్యము కడ క్కేలియ వేగి కిళి గాది మండలములను జయించి ట్లు తెలియచున్నది ఈవిజయములు నల్లభీముడు స్వంతముగా సాగించినవికావు మా డలికుడగు అజని అ క కక్కిలేదు కా తిగణ తిడేవునికళి దండయాత్రయ ను తోడ్పడుచు నల్ల భీముడు ఈవిజయములందు పాల్గొనెను ఏరువతోడలను ఆశ్రయించిన ఆరవెల్లి నాయకులకు ఎరువతోడని రక్షణభుజా దండలనియు చె పాలివారికి రువరాజ్య మూలస్తంభుల నియు కొమరవెల్లి వారికి ఏరువరాజు మూలస్తంభులనియు విరుడములు ఉండినట్లు తెలియచున్నది ఈవిరుడముల వలన ఏరువరాజుల వాశ్రయించిన పై నాయకులు ఏరువరాజులకు వారి రాజ్యమునకు ఒనర్చిన సేవ తెల్లమగుచున్నది

ఏరువతోడరాజులను ఆశ్రయించి వారికి సంగ్రామక గ మున అందగ నిలిచి కశ్రువుల బాను డి ఏరువరాజ్యమును రక్షించి ఏరువరాజ్యసామ్రాజ్య అను విరుడమును వహించిన మహనీయులు అఘనర్ణ వారే అని వారి విరుడముల వలన తెలియచున్నది ఈపృథ్వాంశము చాటువద్యమడిమంజరిలో ఇట్లు క వచ్చుచున్నది “నల్లపు డను రాజు యేర్వ నచా న బునకెత్తి డచిన యేర్వరాజు తమ అ ఘనర్ణ నాయక వర్గంబుల జరిపి చి కదని బున కేర్పచి తురంగం బుల వల్లన క టిప్పరి కాయుధ ప్రవీణులై యెరువరాజు యుధ బులతో యుర బు వెలియుద్ద ార్థ్యై తలపడి ఒండోరుల మీద తమ ఘండ బు ద్రంఢంబు వెత్తి మొత్తిన తుత్తినియలై వీరభటుల కరిగంబుల తురంగంబులను ఖండ తుండ బులై రుదిన గజ తు డ బులను చ తికాయుధ బులు లై చి కరణ బు వేదిన గాచి ఎల్లపుల విరుడ బు గైకొని తమేర్ప యేరువరాజు నను ఖంబుల చెప్పి విన్నచి న అనృపాలుండు మెచ్చి యిచ్చిన విరుడ బు లెట్టి వనిన (చా మం 11 214 పుట)

ఈనల్లపుడు కొప్పేరుంజింగడు అని యూహించుట కవ

కాకమ్మగిరి కాకతి గణపతిదేవుని రాజ్య సావ కాలమున సామ్రాజ్య దక్షిణ భాగము దుర్రూర రమైల అలఘుదేవుని జరిగినది ట్లన మహావరాహమున తుడగు యశోకానియు అగు జటావర్మ సుందరపాద్యుడు కా చీపురమును జయించి వెల్లూరు తెలుగుచోడ రాజ్యముపై పడఁటకు ఆయత్తుడగు చు దెను వెల్లూరుచోడలు కాకతి గణపతిదేవుని సామంత మిత్రులగుటచే మనుష్య ద్రితో శలవడట అనగా కాకతీయు లతో న గ్రామము చేయును అన్నమాట జటావర్మను దర పాద్యుడు పరాక్రమ కాలి యయ్యు యుద్ధ తంత్రజ్ఞుఁగుటచే వెల్లూరు కాకతీయ సేనానిలను మ విడిచి చట్రై ఒక పూహమును పన్నెను ముందుగా త చే విజితుడయి తనకు అరిగావైన కొప్పెరు జి గడు కా చీపురచోడును మున్నగు వారిని ఎరువవాడు మీదుగా కాకతీయ సామ్రాజ్యముపై పడఁటకు నియోగించెను ప్రధాన వైస్యములతో కాను వెల్లూరు మీద విజయించెను

అట్లు ప్రేరేపితుడైన కొప్పెరు జింగడు తనవంతు కార్య మును మొనరట జయప్రదముగనే పోగి వెను యుద్ధ ల పట్టు డగు కొప్పెరుజింగడు (వల్లపుడు) తుపానువలె వీరువవాడనై పడి ముందుపేకు పోగిపోయి దాక్షారామము వరకను దాడి పోగించెను కొప్పెరు జింగని కానన మొకటి ఈ కాలమున ద్రాక్షారామమున దు కాన్పించుట కిదియే కారణము కాక తీయ సేనానులు పరాక్రమ ఊడగా వల్లనడు అట్లు ఆంధ్ర దేశ తీరము వెట మదూరము వెళ్ళినవాడైనను త్వరలోనే కిరోగతి చె నవలిన వాడయ్యెను వని నచారినే అతడు మరలవలసవెను ఈవ దగ్గముననే కాలోలు వీడవచోడుల ద దనాయత్తులైన అలఘుచర్ల వారు ల్లివుని ఓడించి తఱిమి కొట్టి వాని బిరుదములను అవహరించిరి

కాకతీయులు శివురాంతకము వీరువవాడ మున్నగు నని కాపాడుచు డగా జటావర్మసుందరపాద్యుని శృ గాటక పూహమున దలి ప్రధానమైన కొమ్మ వెల్లూరు మీద డనే పడెను మనుమనీధిరాజు పరాక్రమోత్తుడై రోరాడుచు క్రీశ 1281 83 పా శమున ముతుకూరు యుద్ధములో వీరశయన మలంకరించెను

వీరువరాజులు వెలారివారికి సాను తులో మిత్రులో జయియట్లు కాన్పించును చోడతిక్కరాజు (మనుమనీధికిండి)) వీరువనుష్ఠించి నేరె అని చెప్పబడినది

పైవచనములోని చరిత్రాయుద్ధములు అను శబ్దము గమనించగనిది ఒహుకా ఇది ఛత్తము ఆయురములై యుండను అనగా 381 విద్యముల జయు ములా అకాలమున అగ్నిరకముల యుద్ధ పాదము లు దెహాయు అలఘుచర్ల వారు వాటి అన్నిటిను డను నేర్పులనియు కావము గావచ్చును వీరువవారు కలాణ రాజులను ఓడి చు నన్నిశము 18వ శతాబ్దము న దే సాధ్యమగుచున్నది కలాణరాజులు అనగా ద్వారాసముద్ర హొయ లులు ఈశ శబ్ది వద్యమున ప్రాముఖ్యము దిరి అప్పటికి కూరిపోవుచున్న చోళ సామ్రాజ్యమును అదుకొను తు వెల్లూరు చోడతిక్కరాజు కొంత ప్రయత్నించి చోళపావనాచార్యుని బిరుదువహి దెను ఈసయత్నము నంచాతడు కలా సోమేశ్వరుని దర్శ మాక మొన ర్చెనని నిర్వచనోత్తరరామాయణము ప్రక న చు చున్నది అలఘుచర్ల వారివీరికిలైన వీరువచోకులు తిక్కరాజు నకు కలాణరాజులతో జయన యుద్ధములందు పాల్గొని యుండుట సంభవమగుచున్నది

అలఘుచర్ల వారికి గల అరమని గొండెయరగండ అను బిరుదును ఇట్లు అన్వయించుటకు వీలు కాని యుచున్నది అరమని అనగా ఆరెమని కావచ్చును ఆరె అనగా మహా రాష్ట్రాలు ఆరెమని అనగా మహారాష్ట్ర వీరులు వెల్లూరు చోడతిక్కరాజు కును వీడవనాయకులకును మహారాష్ట్ర వైస్యములతో పోరాడవలెనన అవశ్యకత 18వ శతాబ్దమున వీర్యదేవు వీలన దే గిరియూరపులు సింఘుల నేతృత్వమున కావచ్చును కాకతీయ సామ్రాజ్య ఎ శివుపా కిమునై విజయ యాత్రలు పోగిం జొర్చిరి వారు కడవజిల్లాయ దలి కిరుమకారు వరకను చొచ్చుకొని వచ్చిరి లకుమయద డ వాథుడు కడమలూరుపై ఎత్తిరాగా చోడతిక్కరాజు వాని వోడించి దాని ఘోటకములను పట్టుకొనెనని వర్ణింపబడినది కిర్నూలు జిల్లా తూర్పుకాలాకాలలోనికి కూడ యాదవ నైస్యములు చొచుకొని వచ్చుటయు ఎరువచోకులు తమ రాజ్యమును కాపాడకొనుటలై మహారాష్ట్ర వైస్యములతో పోరాడి జయించుటయు విశ్వసనీయమైన వృత్తాంతముగనే ఉన్నది

అలఘుచర్లవారు (చరుకుకేశికారెడ్డికలగుండగండ) అను బిరుదు దాల్చుటకు మూలమైన సన్నివేశమును ఇట్లు అన్వ యింప వచ్చును నై చెప్పిన బిరుదుల మూలములు సాధారణ

ముగ్ధా శాంతి గా తిదేవుని రాగ్ధి కాలమునకు చెరిగిన పుటలుగా ఉన్నవి కాని చెరుకుకేతారెడ్డిని సహించిన కనం తము కాళి రుద్రమదేవి కాలము కు నబిధి చివరిగా స్ఫురించుచున్నది ట్లగుగా చెరుకుకంటిపేరుగా ౧౦ పామ త రెడ్డి వంశ మొట్టికాయలు జిల్లా నది కొట్టూరు తాలూకాలో వినవచ్చుచున్నది (చూడు కాయస్థరాజులు యన్ వెకలమణియ్య సాహితీ వాల్లభ్యము) చెరుకురెడ్డు బోలెయ్య అతని కుమారుడు రాణము నంది కొట్టూరు తాలూకా మల్యాలి గారి గ్రామముల దలిక క 121-131 (శీ ౧90 91) వాటి కానముల దు వినవచ్చుచున్నాయి వీరికి మన సామంతు చెరుకుకేతారెడ్డి అతని పుత్రుడైన రాజురద్రదేవుడు అని వ్యవహారము పై కానములందు వీరు కాళి ప్రకాశమద్రద్రనకు అరిగావులుగా వర్ణించబడి అప్పటి ప్రకారమగు ఇకమ చక్రవర్తి కాలేసు వృద్ధురాలైన రాణి రుద్రమదేవి సహనమున ఉన్నది ప్రకాశమద్రద్రుడు యువరాజై పామూర్తి వ్యవహారములను చక్కచెట్టచు డెను

చెరుకు బొల్లయ రాజులు కాళియలకు అరిగావుల గుటకు పూర్వము వారికి శత్రువుగా నిలిచిన కాయస్థ అంబ దేవునితో వాదవ్యము చేసి వానితో సఖ్యము పాటించిరి చెరకురాజుల అంబదేవుని కుమార్తెను వివాహమాడెను ఈ యంశము అంబదేవుని త్రిశ్రరాంతుక కానమున దు చెప్పబడినది ఎవరు మక్కతియగు బోలెయవతి ముకుందను బుద్ధి మంతుడను అగు రాణి తన కుమార్తెను నవన పుర స్సృష్టముగు రాజ్యక్రీలో కూడ భార్యగా ఇచ్చెనో అట్టి అంబదేవుడు మున్నెన ఆ ద్రరాజులను రణ ముఖమున జయి గిరి కాలియయ్యెను అని త్రిపురా తక కానము ముదవుచున్నది అంబదేవుడు కాళియలకు ప్రకృతియై తన పరికరము కర్నూలు జిల్లా గురా కృపాది వరకును వ్యాపించి తేము యక్షమున ఉండెను కర్నూలు జిల్లా యందలి ప్రబలగు రెడ్డివారితో అతడు సఖ్యము చేకొనవలవచ్చెను తక్షణమే అంబదేవుడు చెరుకు బొల్లయ రెడ్డితో వియ్యము చేయుట అంబదేవుడు తన అల్లునకు వచన పుర ప్రాంతమును అరణముగా ఇచ్చెను ఇట్లుండ ప్రకాశ

గుడుడు యుక్తవయసుడగు పామూర్తి వ్యవహారము చక్కజాడ సాగును అంబదేవుని బౌద్ధవ్యము అదమై రుద్రమదేవియ ప్రకాశమద్రుడను కృపా కృపయై శ్రీ శ 128 91 ప్రాంతముల మహా అముతో రెడ్డు మూడు పూహములుగా అంబదేవునిచై దిలిచి అంబదేవుడు బహు ముదియ్యు ట్టిపీయి కడవ ముదలములతోనికి ఉపసహించు కొనవలెన వాడయెను అంబదేవుని పరాజయముతో ఢిల్లీ చెరుక రెడ్లు కాళియలకు లొగిపోయి పామ తవద మును పొంది కృపాది అక్కిటి వ శమూలవైద్యమైన కాళివన్నమరాజు చెరుకురావ రే ద్రుని ఇరిచి అతని పాగములను సరిచెట్ట రాణి రుద్రమదేవి అమలు వహించెను కాళివన్న కుడు చెరుకురెడ్లును జయించి వారిని కాళియలకు సామంతులను జేసి యుడును

అంబదేవుడు యుద్ధముందు సహజము చెరుకు కేతారెడ్డి కర్నూలు ముదము నది చెరుకుబొల్లారెడ్డి రాణిరెడ్డి వ శమమునకు రామూరుతో ఎదురై ధువుతో అయియు దుని ఉపాసంపదెను దీనిని నిశ్చయించుటకు ఇకమ పామూర్తి వలెయు దును అంబదేవునిచేత అంబదేవునితోను అతనిని హ్యూలవాగు చెరుకురెడ్డితోను వైరము పొనగుటకు వృత్తిలముగు కాణము కలదు అంబదేవుడు తన రాజ్యారంభకాలమునందే టిటువమ్మిదేవుని యుద్ధమున దు శిరస్సు విడిచిన విషయము త్రిపురాంతక కానమునందు ప్రస్తావించబడినది అందుచే టిటువతోరులు కాళియలు ఒక వంశము అంబదేవుడు చెరుకు శత్రు రెడ్లు ఒక వంశము ప్రత్యర్థులుగా ముడిగనుట వాస్తవము వారికి జరిగిన సం గ్రామములం దెప్పుడో అంబదేవుడు చెరుకు కేతారెడ్డిని సంహరించు సంభాష్య గురువున్నది

రెడ్డిరాజులగు కుమారిలలు చోడవక్త్రరాజు అగని కుమారుడు అన్నదే కోడుమకు కూడ టిటునాటికి చెరిగిన వారే టిటు నాటియ సు వారు తమ స్థామును పోగొట్టుకొని తూర్పుగోదావరి ముడిమలో కొంతకాలము పరాక్రమించిరి

శం అం కా
శం ల రం

(అల) చోళరాజు

(అల) చోళరాజు చోళ స వలనాటి వీరచరితమున నలి కొమ్మరాజు యుద్ధ ఘట్టమున క వచ్చుచున్నది పల్నాటివీర చరిత్రను ఓవిసాఖ్యలోను బిరుదాంబితముడైన శ్రీనాధ వహాకవి ద్వీపద స్తవమున వ్రాసెను

శైవ మతావల బియు కల్కాణ పురాధీశుడను అయిన వీ సోముకు కొమ్మరాజు (అల) చోళరాజు అల్లాడిరాజు (అలరు) ముప్పడిరాజు (అల) నూకరాజు అను పురుషుని పూర్వదేవి అను కూతుడను కలరు వలనాటి ప్రభువైన అనుగు రాజు యొక్క తనయుడైన మలిదేవునకు రాచేసి నిచ్చి వీ సోముడు పరిణయము కాచి పెను వీరసోముడు కొమ్మరాజు చోళరాజు అల్లాడిరాజు ముప్పడిరాజు నూకరాజు మున్నగు వార దరను ఎల్లాటి యుద్ధమున మలికేవుని పక్షము వూచి గురజాల క్రుచ్చైన నలగామునితో పోరిరి

పల్నాటి యుద్ధము క్రీ శ 1181-1182ల మధ్యన జరిగి ట్లు తెలియుచున్నది ఇది వలనాటిని పాలించిన హైహయ వ కళలైన సోదరుల మధ్య జరిగిన సంగ్రామము వలనాటి రాజ్యపాలకడగు అనుగురాజుయొక్క పుత్రులగు నలగానూ దులకమ మలిదేవాదులకును రాజ్యభాగము నిమిత్తము కలహము అరంభమయ్యెను లగాముడు గురజాలకు రాజు అయిన మ శ్రీదే వాయకురాలు మలిదేవుడు మాచర్లకు ప్రభువు అయిన మ శ్రీ బ్రహ్మనాయకుడు వాయకురాలు క టునున కోడి వ దెములతో బ్రహ్మనాయని ఓడించెను నియమ ప్రకారము బ్రహ్మనాయకుడు మలిదేవాదులతో మాచర్ల రాజ్యము విడిచి మ దాడికి వలస పోయెను ఏడు సంవత్సరములు అటు గడిచెను ఎప్పుట తమ మాచర్ల రాజ్యమును తిరిగి జమకు అప్పగి వుమని అలరాజు ద్వారా నలగామునకు బ్రహ్మనాయకుడు రాయచాళ మ పెను వాయకు రాలి దుర్భి చే నలగాముడు మాచర్ల రాజ్యమును వారి కియ తిరస్కరించెను ఈ కారణముగా నలగామునకును మలి దేవు కను కారెన పూడి నాగులేటి యొద్దన గొప్ప యుద్ధ ము జరిగెను అదియే ఎల్లాటి యుద్ధము

ఈయుద్ధమున ఉతయ నై క్తిమలయందను అనేక రాజులు వీరులు పాల్గొని హతులైరి కానవీరుడును బ్రహ్మనాయని కుమారుడను అగు కాళచంద్రుడు శత్రువు

లను అర భాగ్యకములుగ దనుమాడి రణరంగమున వీరమరణము నొ దెను అమృతము మలిదేవుని కానమరణియుగు కొమ్మరాజు బ్రహ్మనాయని అజ్ఞ వదన సమగ మొనర్చు నేగెను వాయకురాలు కొమ్మరాజు నెదిరింప జోమల సోమ శేఖరుని బ పెను సోమశేఖరుడు గొప్ప ధనశ్రీ ద్వారా దురుడు కొమ్మరాజు అ హాయకుుడు సోమశేఖరుని నై న్యమును అతడు తుత్తునియ లొనరె ను మరికొంత నై న్యమును గ్రహించి సోమశేఖరుడు కొమ్మరాజుతో భీ రముగ పోరాడుచు దెను

కొమ్మరాజు సోదరులగు (అల) చోళరాజు అల్లాడిరాజు (అలరు) ముప్పడిరాజు (అల) నూకరాజు అనువారు అన్న అజ్ఞచే జోడు సోమనిపై బడిరి సోముడు తన సోదరులను కలిపి కొమ్మరాజు సో దలతో తలపడుడని చెప్పెను (అల) చోళరాజులు అఖ డ పరాక్రమముతో విజృంభి చి సోముని సోదరు ను తెగటార్చిరి ఎదిరి పక్షమున మార్గోదగిన శత్రువీరులు వారికి లేకు డిరి వారు అప్పయగు కొమ్మరాజుతో అవిషయమును తెలిపి కొమ్మరాజు వారితో నిట్లు చెప్పెను

మనము ధరించిన శస్త్రజాలము కంఠుని వలన మన తండ్రియగు వీర సోమునకు లభించినది అతని వలన అని మనకు లభి చెను ఇదిగాక నాకుమారుడైన అలరాజు కు మూర్ఖుడు సూర్య భేతాళము అను కితాస్త్రము నొంగెను అదియు ఇప్పుడు మన వద్దనే యున్నది ఇది దేవతలు ఇచ్చిన అయధముల ఈ అయధములు మన చె త ఉన్నంతవరకు ఎట్టి మంగడిమి గల రాజులైనను మనల గెలువజాలరు మన బ ధువులె రో ఈ మరమున మరణి చిరి ఇక మనము కూడ వారికే అనుసరింప వలయును ఈదివ్యాయధములు మన చెంత మన్న తవరకు మనకు మరణము కలగదు అందచే మీరు ఈదివ్యాయధములు విడిచి కురువ కై దవులు ధరించి ఎవరము సేయుడు ఈ దివ్యాయధములను కట్టగట్టి నాకడ నుంచడు

అన్న మాటలు విని (అల) చోళరాజు దివ్యాయధము లను కట్టగట్టి అయధము నై తమ కమముద్రలు అన్న యగు కొమ్మరాజు కు అప్పగించెను పట్ట (అల) చోళరాజు అల్లాడిరాజు (అలరు) ముప్పడిరాజు (అల) నూకరాజులు కురువ బిల్లెములు కుంతెల్లములు ధరించి ఎంపానాదము

లో నిలిచి శత్రుసైన్యముపై దుమిరి గుఱ్ఱములను కుజరములను గూలిరి రౌతుల శిరములను ఖండించి పోటు బిట్లను చీల్చిరి శత్రువుల చెక్కినలు యధవల నాశనమొనరిరి లగామని సేవ వారి ధాటికి అలేక పారిపోయెను

జోదులసోమడు పాణిపోయిచున్న సైన్యమును నిలువరిపి స్రోసిపాచుచు డెను సైన్యము ఒకచో లిచెను సోమడును అతని సైన్యము ఉమ్మడిగా (అల) చోళరాజాది సోరులపై బదిరి నిరియల ఎల్లెరు అక్కర నాంబముల ముగ్గురు అయుధములతో అసోదరల శరీరములను గాయపరిచి వారి శరీరములను డిరక్తము | వహించుచు డెను మాచెర్ల చెన్నుని బ్రహ్మచారిని అన్నయగు కొమ్మరాజును మునులతో స్మరించుచు (అల) చోళరాజాది సోర చతుష్టయము నేలపై ఉమ్మల పొన్నుపై పడి ప్రాణములు ఎడిచెను

ఇట్లు మహావీరుల పట్టికలో నొకడుగ నిలిచి పలనాటి యుద్ధమున ప చత్వము నొందిన పరాక్రమకాలి (అల) చోళరాజు

ఈవ్యాసమున గనవచ్చు అలచోళరాజు అలరురాజు అలమాకరాజు అను నామములము దు గనవచ్చు చున్న అల అలరు అను శబ్దములు ద్విపచ్చందమునకు అనుగుణముగా కవి వాడినట్లు కనిపించుచున్నది అల అనునది పుష్పద్ధము అను నర్థము నందును అలరు అనునది శోభించు వికసించు అను ర్థములయ దును తరచు వాడబడుచున్నవి కవి సైన పేర్కొనిన పేర్ల ము దు అల అలరు అను శబ్దములను ప్రసిద్ధాది అర్థముల కొరకే వాడబడి ట్లు కనిపించుచున్నది అవి పేర్లకు ముందు సహజముగ ఉండునట్లు గనవచ్చుటలేదు అల అను శబ్దము విశేషముగ ఉండినట్లు మనకు కవి ప్రయోగముల వలన తెలియవచ్చుచున్నది అలచందమామ ఘటిక (భీమఖండము) అను శ్రీనాథకవి ప్రయోగ మిట్టిచే ఇట్లే అలరు శబ్దము కూడ విశేషముగ వాడిన స్థలములు అనేకము లున్నవి "అలరు జొంపములు" (భారతము) అను తిక్కన ప్రయోగము ము కు విదితమే ప్రకారముచేసే ఈవ్యాసములో పేర్లకు ముందున్న అల అలరు అను శబ్దములను విశేషములుగ భావించి కుండలీకరణములలో వానిని చూపించడమైనది

కం. అం. కా

అలంకరి

అలంకరి శ్రీకాకళ జిల్లా బోలిలి రాలూలో ఉన్నది ద 5 మైళ్ళ దూరము లి బొలిలి ప్రము కలద దీని తూర్పున కారాగ ఆవము దనల గ రాయల ము ఉర్మముల లో ఖ డిరోడ్డు ఉండును పాల్తెరు ఉన్నది ఈ గ్రామ స్త్రమ 217 ఎ రములు

1981 సం॥ జనాభా లెక్క ప్రకారమ ఈ గ్రామ జనాభా 422 దీ లో 208 మెడూ జాతులవారు 14 మెడూ తరగతు వారు ఇంట ఇద్దు గు వ్లగాను ఒకచో వాడ వాడలగాను న్ని చడిన పీఠ 178 పె కటి డ్దు గ్రామస్థలలో 450 మంది వరి అన్నమును మిగిలి వారు తొన్న ఇరిములను తి దురు కోటి నీటిని తాగుడరు మ నీళ్ళ ద్ది పాచు గా ఉన్నది

ఈ గ్రామము లి నటి వ రులగా దాల్చి చెవు చెవు గ్రామకోయి ఉన్నది పీఠ క్రింద వరి చెరకు నువ్వు చేడి మొదలగు ప టలు ప డను నీటిని స్థానిక అండ్రితోనే అమ్మరురు 1988-87 లో 15 ఎ రముల మామిడి తోటలు 2 ఎకరముల అరటి తోటలు ఉ డెను మామిడి కాయలను అరటి కాయలను స్థానికలే ఉపయోగించిరి ప టల క్రింద 1987 ఎకరముల భూమి ఉపయోగించబడినది ల్ల రేగడివేల 1000 ఎకరములు చవుక రేగడివేల 400 ఎకరములు

ఈ గ్రామమున గేదెలు ఎద్దులు ఆవులు ఆ బోవులు మొదలయినవి 1978 మేకలు 42 గొర్రెలు 580 పందులు 90 కోళ్లు 732 ది ము కు 80 తీటర్లపాలు 150 గ్రుడ్లు స్థానికలు ఉపయోగించిరి

ఇవ ట ప్రజలు వ్యవసాయము వ్యవసాయ కూలి స్వంత దుకాణములు పీఠములమున తీవి తురు ిజాలు ఒట్టులు టా గాలు ఎద్దు బండ్లు నడపువారు కలరు వీరు గాక 9 మ ది కమసాలివారు బురు వడ్డ గులు ఒకకమ్మరి 7 గురు కాపివనివారు ముగురు తెలికలవారు 8 మంది మంగలివారు 19 మ ది చాకలివారు 30 మంది గొల్లవారు కలరు వ్యవసాయ దారులకు కూలీలు దొరకదురు కూలి లేటు ది మనకు పురమునకు రు 2/-లు ప్రీతి ఒక రూపాయి రెండు పిండిమరలు స్థానిక అవసరములను తీర్చును

ఈ గ్రామమునకు 8 మైళ్ళలో బొమ్మిలి రైల్వే స్టేషను ఉన్నది దీనిని పొరుగు గ్రామములతో క కర రోడ్డు లువుచున్నది ప్రయాణముకు గ్రామమున 15 గుర్రపు ట్లు 2 మోటారు వైక్లు 150 ర డెడ్లబండ్లు 45 వ్యవసా వైక్లు 10లవు

అలబండిలో బ్రా చి పోస్టాఫీసు ఆఫీసర్ ప్రైమరీ స్కూలు ఉన్నది విద్యుచ్ఛక్తిని 97 ఇండ్లు రె డు పిండిమరలు వాడుకొనుచున్నది ఇది వ వాయుతీ పరిపాలనకలగ్రామము వి ధ రకముల వస్తులు వ చాయుతీః ఆదాయమును సమ కూర్చును ఇచ్చట ఇ గ్లీషు వైద్యుడు ఆయుర్వేద వైద్యుడు కలరు రి కిరాదాసు కాణములు 5 కిశ్రీ సిగరెట్టు పోడా అ గళ్లు కాఫీ హోటళ్లు 2 ఇతర పావులు 10లవు

బొమ్మిలిలో త తి కార్యాలయము పురుళ్ల ఆనుపత్రి జనరల్ ఆనుపత్రి పకుపుల ఆనుపత్రి సినిమా థియేటరులు ఉన్నవి కోర్టులకు పోలీసు స్టేషనుకు సబ్ డివిజన్ ఆఫీసుకు తాలూకాకేరీకి బ్లాకు అభివృద్ధి కే డ్రము కు గ్రామ స్థులు బొమ్మిలికి రోవుదురు గ్రామములోని విద్యార్థులు హైస్కూలు చదువులకు ఒక మైలులో ఉన్న పాల్వేరుకు రి మైళ్ళలో ఉన్న పెరిడిలోని జిల్లా పరిషత్ హైస్కూళ్లకు కళాశాల చదువులకు బొమ్మిలికి రోవుదురు

చూ శ్రీ

అలనాక రాజు చూ అలచోళరాజు

అలనెసవారు

అలనెసవారి వృత్తాంతము చాటువద్యమణిమంజరి రెండవ భాగమున (270 పుట) కనవచ్చుచున్నది వెలుగోటి కస్తూరి రంగప్పనాయనికి మట్ల తిమ్మరాజునకు జరిగిన యుద్ధమున తిమ్మరాజునకు సహాయకులుగ వచ్చినవారిలో అలనెసవారును కలరు

పరాక్రమశాలి అయిన కస్తూరిర గప్పవాయదుసుప్రసిద్ధ మయిన వెలుగోటి వంశీయుడు ఈయన భార్య వేంకటా బిశ ఈమె చామెరవారి అడవదురు బహుశాశ్వచరిత్ర క ర అయిన చామెర వెంకటగూపాలుడు కస్తూరిరంగప్ప మేనల్లుడు మహావీరుడైన యాచమనాయదు కస్తూరిరంగప్ప కుమారుడు

రంగప్పనాయదు శ్రీ క 1570 ప్రాంతముచాడు

అనాటి విజయనగర సామ్రాజ్యాధిపతియైన సదాశివరాయల వారికి అతడు నమ్మిన ఐ టు అతడు ప్రభువాజ్ఞ చే గోల్కొండ లోని యివమలను జయి చెను కొండపిటి ఎను గినుకొ డ నీమలలోని మన్నియలను కొచ్చెర్ల కోట వరకు తరిమి వై చెను సదాశివరాయలకు కప్పము చెల్లి ప నిరాకరించి తిమ్మనగోడు అనుచానితో క్రొత్తకనును అనుచోట నమరము చేసి అతని దర్ప మణగించి ఆయనచే రాయలకు కప్పమును కట్టించెను అతడు ఓర్వసమును పాలి చెను ఇదియే ఉరవకొండనీను యేమో ! అయినచో ఇది నేటి కడప జిల్లా గుత్తి తాలూకా రాయదుర్గము అన తపురము జిల్లా అనంతపురముతాలూకా ప్రాంతమై యుండును

ఆకాలమున మట్లనీమను తిమ్మరాజు పాలి చుచుండెను మట్లనీమ కడపను డలములో రాయచోటితాలూకాప్రాంతమై యు డునని ఊహ చదిదుచున్నది తిమ్మరాజునక కొండ్రాజు చే కటరాజు చానరిరాజు అను సోదరులు కలరు వీరందరు గొప్ప పరాక్రమవ తులు తిమ్మరాజు శూరులైన సోదరుల సాయముతో గొప్పదండునుగూర్చుకొని తనమట్లనీమకు చుట్టు పట్ల నున్నచిన్ని చిన్నిరాజ్యములపై దండెత్తి వానిని ఆక్ర మి చుకొనుచుండెను సారయోబతుని రాజ్యము గూడా ఈ విధముగనే తిమ్మరాజు ఆక్రమణములోనికి వచ్చెను సారయో బరరాజు భయభ్రాంతుడై కస్తూరి రంగప్పనాయని ఆక్రయం చెను తిమ్మరాజును పారద్రోలి తన రాజ్యమును తిరిగి తనకు ఇప్పించమని అతడు ర గప్పను ప్రార్థి చెను రంగప్ప మిక్కిలి కరుణాకువు అతని ప్రార్థన మన్నించెను శత్రు హ వ్రగతమైన రాజ్యమును తిరిగి కి బరరాజునకు ఇప్పించునని అతడు ప్రతిజ్ఞ చేసెను

చామెర వెంకటప్పనాయదు తోడురాగా ఇరువదివేల వై సైన్యమును వె టగొని తిమ్మరాజుతో సమర మొనర్ప కస్తూరి ర గిప్ప బయలుదేరెను కోడూరు గ్రామమునకు వచ్చెను ఇది నేటి కడప మండలములోనిది ఇందు మునుమిద్ది II (తిక్కన సోమయాజి ఎలిక) వేయించిన కానన మొకటి కలదు కోడూరు అను పేరుగల గ్రామములు అనంతపురము జిల్లా హి దుపూరు తాలూకాలోను కల్లపా జిల్లా దివి తాలూకా లోను కడప జిల్లా రాజంపేట తాలూకాలోను నెల్లూరు జిల్లా నెల్లూరు తాలూకాలోను విశాఖ జిల్లా నర్సినట్లము తాలూకా చోడవరము తాలూకాలలోను శ్రీ కాకుళము

జిల్లా బొమ్మిలి తాలూకాలోను క నచు చున్నది

హైరెర గప్ప బహు వైస్యముతో తనవై నెత్తివచ్చుట జిమ్మరాజు గులవారి వల విధము కాట్టేనివారు కర వారు కూపులివారు పెదబోతువారు అలనె వారు కేముల వారు కాలువపల్లికాడ మాచుల్లివారు పొత్తరవారు కేగుగి కడంకివారు గ డకో వారు చల్లవారు పంము వారు మున్నగు వన్నీనులను ఉదయగిరి దుర్గాధిపతులను త కు వాయకలు కాగా జిమ్మరాజు తో బది సేగులు యి గట్టమలు పన్నెడల కాల్పు మతోకహార గ ప్ప యెల్లొన ఓయలు దేకెను అకడ వైస్యముతో ఎరగుంట అను గ్రామము చేరెను ఎరగుంట అను గ్రామము అనంత పురము జిల్లా రాయదుర్గము తాలూకాలోను ఎరగుట్ట అను గ్రామము కడప జిల్లా కవలాపురము తాలూకాలోను ఎరగుట్టిలో అను ది కడప జిల్లా రాజంపేట తాలూకా లోను కేడు క వచ్చుచున్నది కహైరెర గప్ప వద్దక గుత్తి చే కటరాజు ద్వారా మాపై నిర్దేశముగ యుద్ధము చేయబానుట తగదు" అని అతడు రాయబారము వ పెను దానికి సమాధానముగా కహైరెర గప్ప సారయోజుని రాజ్యమును నీవు వదలకొని పోయి గాని చేసు నీవైన నమర ప్రయత్నమును అపవేయకాలను అని జిమ్మరాజునకు కబురు పంపెను సంధిపొంగుండుటచే ఉభయ పక్షములవారిని పోరు ఆరంభమయ్యెను

కహైరెర రంగప్ప సేనలు జిమ్మరాజు వైస్యములకు కర ముగ యుద్ధ మొ ర్చునందెను జిమ్మరాజు వైస్యమును ర గప్పసేన చీకాకు పెట్టుచు డెను విరిగెడు శిరములతో కూలెడు శరీరములతో మరభూమిని డివీయెను ర గప్ప వాయడు వనవిక్రమముతో కడప మొనరి, సోదర క్రయ ముతో గూడిన జిమ్మరాజును అతని సేనానులైన లింగరాజు జిమ్మన్న పల్లవారు వీరయ్య స కె ఎల్లి రాఘవయ్య మున్నగు యెడిమివ్యులను హత మొనర్చెను ర గప్ప ధాటి ఖిల్లి కక్కిన సేనాధిపతులు మన్నదొరలను రంగ ప్పను కరలు వేడిరి రంగప్పవాయడు వారిని రక్షించి సార యోజకరాజు కు అతని రాజ్యమును తిరిగి అప్పగించెను ఈ యుద్ధము క క 1601 (కీ క 1679 సెప్టెంబరు 27 వ తేది) ప్రమాది సంవత్సరంబయ్యుట కుద్దలప్రతిమి అదివారమునాటితో ముగిసినట్లు తెలుగోటివారి వంశ చరిత్రలో (95 పుట) కలదు

ట్లు అలనె వారు మరమన కిమ్మభూజల సాయ మొ ర్చున వైహా వ్రవ్వుత్తిని క్రిటి చుకొని అలనెవారి చరిత్రము క క త మించి తెలియవచ్చుటయెడ

కం ఆ ర

అలిమంద

అలమడ వికాశపట్టణ జిల్లా శృ గంధపుకోట తాలూ కాలో ఉన్నది దీని 18 మైళ్ళలో వి యంగరము పట్టణము కలదు దీని అలమడ R 8 ద తలనీటి అలమడ అను పేర్లు ఉన్నవి దీని అక్షాంశము 14 14 రేఖాంశము 17 53 దీని మార్గము గవరము గ ధవము డివల ఎగిపాలెను కలరాడ ఉత్తరమున తెరళ గోడకొమ్మ రక్షణమున పెరరావు ల్లి చి రావుపల్లి రివాడలు ఈ గ్రామ విస్తీర్ణము 8 57 ఎకరములు ఇచ్చట కద్దుపాలె కొ డ రాళ్ళగుట్ట కలవు ఇవి క కరరాతి నిర్మాణములు ఈగుట్టలపై తప్పల మాత్రము ఉన్నవి

ఈ గ్రామమున 1981 సంవత్సరం 4 014 మంది 1941 సంవత్సరం 4 869 మంది 1951 సంవత్సరం 4512 మంది 1961 సంవత్సరం 4468 మంది అమల ఉడిరి 1981 సంవత్సరం 4488 మందిలో 2 08 మంది పురుషులు 2200 మంది స్త్రీలు ఈ స ఖ్యలో పెద్దపల్లెలు కాతులవారు 415 మంది పెద్దపల్లెలు కర గతుల వారు ముగ్గురు 1981 మంది 1981 వరకు జనలలో కగ్గురల 24 ఇచ్చట ఇ ధ్లు విడిడిగాను కద్దుపాలెము నారాయణ పురము శివార్లుగాను ఉన్నవి కిలో 50 పె క క ధ్లు రెండు కాంక్రీటు క్వగల ఇ ధ్లు 15 లి అంతస్తు గలమేడలు గలవు ఒకవ తు జనాశాసన చరిత్రనును రె డువ తుల నాశా వారు కొన్న గంటి చోడి అన్నములను దురు కానీటిని చెరువునీటిని త్రాగుదురు సేవలలో మంఠనీటి వద్దకి ఉన్నది

ఈ గ్రామము కు గల నీటివ రలు మలకరామడిబంద విజయ గోపాలరాజు చెరువు కొత్త చెరువు పాట్లవాని చెరువు మొగలిచెరువు సీతారామరాజుచెరువు అయ్యచెరువు వనగంటివానిచెరువు పట్టణరాజుచెరువు మరి 17 చిన్ని చెరువులు బందలు మొదలగునవి నీటి క్రి దవరి గ టి చోడి కొర్ర ఉలవ కంది మత్తు పేరుపెగ చెరక గోగు మొదలగు పంటలు పండును ధాన్యమును గాడెలో నింప చేయుదురు బండ్లపై పంటదీనులను కొత్తపల విజయనగరములకు రవాణాచేయుదురు 1986-87 సంవత్సరం చిన్నకొబ్బరి బత్తాయి

అరటి నరుగుడుతోటలు 740 ఎకరములు హనుమంతోటలు 220 కముల సపోటాతోటలు 250 ముమికికములతోటలకాయలతోటలవ తు సోపాలులు ఉరయోగము మిగిలి నాలుగు వ తుల వా మాకేకము 33 కవాకావేరి ఈగ్రామము మామిడిభుయులు పోటా ముల చూలు 120 ద్వికెక్కినది ప ఎలకెంద 231 కముల హనుమ ఉయోగి ఉమంది చెరువు 6 క 9 0 కముల వాపుల ద్ర 100 కములు హనుమికి చేరు మిగిలి మిగిలి 4 కములు 2 ఎత్తెక్కి మోటాసులు 00 ఎకరములను 10 మోలులు 80 ఎకములు 80 ఎకరములను నీటి సప్త చేసెను ఒక ట్రాక్టరుపాడ ఉన్నది 50 ఎకరముల నల్లమట్టి నేల 909 ఎకరముల ఎర్రమట్టి నేలకరుదు

అమడలో 95 కేరెలు 853 ఆవులు 400 మగ్గులు 50 ఎద్దులు 2 ఆ బోవులు 800 మేలు 255 గొర్రెలు 550 పదులు 200 కి కోళ్ళు ఉన్నవి దినముకు 280 లిష్ట పాలు 850 గ్రుడ్లు స్థానికులు కాదుమరు

ఈగ్రామ ప్రజలకు ముఖ్యతీవనాధారములు వ్యవసాయము వ్యవసాయపుకూలి కుటీరపరిశ్రమలు దుకాదా దారులు ఎద్దలబండ్లు తోలువారు కమసాలివారు వడ్ల గులు కమ్మరులు కాపేసనివారు తెలికలవారు కలరు మంగలివారు చాళివారు గొల్లచారు సాలివారు ఉన్నారు రెడు వడ్ల మరలు స్థానిక అవసరములకు ఉపయోగపడును చేనేత కుటీర పరిశ్రమలవలన 80 కుటుంబములు జీవిచును వ్యవసాయ దారులకు కూలీలు దొరకుదురు దినము నకు కూలి రేటు పురుమనకు రు 2-50 లు స్త్రీకి రు 1 50 లు

శ్రీరామాలయము శివాలయము ఈగ్రామమున ఉన్నవి గ్రామదేవత పండుగలు జరుగును

ఈగ్రామమునకు అలమంద రైల్వే స్టేషను ఉన్నది ఇది బస్సుమార్గముపైన ఉన్నది బస్సులు ఈగ్రామము గుండా అనకాపల్లి నుండి విజయనగరమునకు విశాఖపట్టణము నుండి శృంగవరపు కోటమీదుగా విజయనగరమునకు మాడుగులనుండి విజయనగరమునకును దేవరావల్లి నుండి విజయనగరమునకును విశాఖపట్టణమునుండి విజయనగరమునకును తరుచుగా ఫోపును ఇచ్చట 4 మట్టిరోడ్డు ఉన్నది దీనిని పొయ్యిగ్రామములతో కంకరరోడ్డు కలుపుచున్నది

ప్రయాణముకు గ్రామముకు 983 కె డెక్కు దూరమునైట్ల పహాయమును

అమడలో ఒక పోస్టాఫీసు 1 ఎమిలి చె దివ 19 మెటర్ల గానకు గానకు 20 జిల్లా రిజిస్ట్రార్ గ్రామ ఉన్నది ఇవనైమా ముచవులు విశాఖకు 1 కముల గంధకము హులి భీమా కెంక గోడు గొమ్మ ములవత్తుల విముచ్చక్తి 43 కములు 40 పీచుకు రెండు ఎత్తెక్కి మోటాసులు రెండు కములను ఉయోగముమిచ్చి ఇవన వాయితీపాల గ్రామము

ఇడమన్న పృత్తి ఎన్ని వాగాములైనప్పటికీ సైన్సుమనులు ల్యాబుసెయ్యలు ఎనోలొమ్మ గ్రామ సర్పాకి స్తాపు డ్యూటీమొదలగు గానకు 2 సాలివారు 50 కలరు ఇరటి పంచాయతీ అదాయము వచ్చెను పంచాయతీ గ్రంథాలయము రేడియో తాంబూరు కమ్యూనిటీహాలు ఉన్నది బహుళార్థపహాకార సభము రు 5000 లు అప్పుగా ఇచ్చినది ప్రజారోగ్య కేంద్రము పురుళ్ళ అమపత్రి పశువుల అమపత్రి ఉన్నవి ఒక ఇగ్లిమ వైద్యుడు ఒక ఆయుర్వేద వైద్యుడు కలరు సోమవారు పునంతలో పశువులు కుక్రవారపు పంతలో కూగగాయలు దొరుకును 5 కిరాదాయకాణములు 11 కాపిహోటళ్ళు 10 సోడా కిళ్ళి సిగరెట్టు దుకాణములు 2 నైకిళ్ళుపావులు 2 టెక కాలులు 5 బట్టలపావులు ఉన్నవి

కళాకాల చదువులకు విద్యార్థులు విజయనగరమును పోవుమరు ననిమాధియేటరుకు పోలీసు స్టేషనుకు రిమెళ్ళో మన్న జామికి పోవుమరు కోర్టుకు సబ్ రిజిస్ట్రారు అయి కాలాకా కచేరీ క్లాకు ఆఫీస్ వద్ద కేంద్రమునకు 17 మైళ్ళలో మన్న శృంగవరపు కోటకు పోవుమరు

అలమంద అనునది అలమందగా మారినది ఇచట విరటుగి గోవుల మ నలుక డెవినని అందురు విజయనగరము గానావా పశువులు మేకకు ఇచ్చటకు పంపబడెనట

మాతే

అలమంద (మేడిచర్ల)

అమడ విశాఖపట్టణం జిల్లా చోడవరముకాలాకాలో ఉన్నది దీనికి 10 మైళ్ళలో చోడవరము పట్టణముకలదు దీనికి మేడిచర్ల అలమంద అను నామముకూడ కలదు తూర్పున

A కొత్తపల్లి A శీమవరం వడమటవేచలం తీరువ
మామిడిపల్లి ఉత్తరమున నందిపల్లి రక్షణమున N గజ తి
గర వేచల అనునవి క్షాగ్రామపు రివారులు ఈ గ్రామపు స్త్రీ
ము 1804 ఎకరాలు ఈ గ్రామము కొబ్బరితోటలతో అల
రారు చున్నది

ఇది 1981 న. లో 272 చుంది 1941
న. లో 289 మది 1951 న. లో 8077 మది జనులు
ఉడిరి 196 న. లో 1548 మది పురుషులు 1879 మది
స్త్రీలు వెనకరి రమది నులు ఉడిరి వీరిలో పెద్దాల్లు
జాతుల పురుషులు 99 మది స్త్రీలు 118 మది 1951 సం.
నుది 1981 న. వరస 148 మది జనులు పెరిగిరి ఇది
సహజమైన వృద్ధి ఇవట ఇద్దు వాడవాడలుగ ఉన్నవి
వీటిలో 17౫ పెకటిద్దు అకా క్రిటుకవ్వగల ఇద్దు రిజక
అంతస్తుగల మేడలు రెడు ఎక్కువ అతస్తులగల భవన
ములు కలవు జనులలో సగమున తువారు పరిఅన్నమును
మిగిలిన సగమునంతువారు జొన్న గటి చోడి అన్నములను
తిందురు గ్రామమునకు ప్రక్కగా ఉన్న చెరువు నీటిని తెచ్చు
కొని త్రాగుదురు

కారదానది కాలువ ఈ గ్రామ వ్యవసాయమునకు
అధారము ఈ కాలువ క్రింద వరి మొక్కజొన్న చెరకు
అరటి మిర్చి పంటలు పడును పంటధాన్యమును గాడెలో
నిలవచేయుదురు బండ్లపై పంటనకును అనకాపల్లి గోవా
డలకు రవాణాచేయుదురు 1988 87 సం. లో ఇక్కడ 18
ఎకరముల కొబ్బరితోట 8 ఎకరముల మామిడితోట ఉన్నది
కొబ్బరికాయలను మామిడికాయలను స్థానికులే ఉపయో
గించుకొనిరి 1290 ఎకరముల భూమి పంటలక్రింద ఉపయో
గించబడి ది కాలువక్రింద 1284 ఎకరములు సాగుబడియైనది
5 అయిల్ ఇ జనులు 50 ఎకరములకును రెండు ఏకములు
రెండు ఎకరములకును నీటిని సమకూర్చెను ఇచ్చట ఎర్రనేల
నల్లనేల ఇసుకనేల చవిటినేల కలదు

ఈ గ్రామమున 550 గేదెలు 450 ఎద్దులు 195 ఆవులు
710 దున్నలు ఉన్నవి ఇవిగాక 888 మేకలు 840 గొర్రెలు
104 పందులు 1484 కోళ్ళు కలవు దినమునకు 180 లీటర్ల
పాలు 887 గ్రుడ్లు స్థానికులు ఉపయోగించుకొనిరి

ఇచ్చటి జనులకు వ్యవసాయము వ్యవసాయ కూలి
చేనేక కటిరపరిశ్రమలు ముఖ్యజీవనాధారములు దుకాణ

దారులు ఎద్దులు దుకొలువారు క సాలివారు ప్రదంబులు
కిమ్మరులు కమ్మరులు తామనివారు తెలి లవారుకలరు
వీరుగాక మంగలివాడు చాలివారు గొప్పచాం సాలెవారు
గలరు ఇవట ఎదు పెద్దమరక స్థానికుల జనులములకు ఉప
యోగిండును 2౨ చేనేక కటి శ్రమలలో తయారయిన
వస్త్రములలో రు 31 ౨ 0లు ౨౭౭ లి 2౭౭౭ సాలీవాన తెలకు
సంఘ కౌటుకు కో ౨౦ ఎ ౭౭౭ గాను లకు వ్లయి
చేసిరి వ్యవసాయవారుల అవ ముకులను పొలుకుమరు
దినము కు పువ్వు కులారు 3౦ వ్రు కూలి రు 1 0 లు

అలమందలో శివాలయము రామాలయము కలవు
శివాలయమునకు 10 ఎరము మైలు కలదు మహాశివరాత్రి
శ్రీరామనవమి నూలవృత్తి జాతర జను ఒడను

ఈ గ్రామమునకు 14 మైళ్ళలో కొత్తపల్లె రైల్వే
స్టేషను ఉన్నది గామమున వట్టికోడు కలవు దీనిని
వీరాడ అలమంద అనుగామము త మట్టికోడ్లు కలవు
చున్నవి ప్రయాణములకు గామములో 200 రె డెడ్లబండ్లు
12 పైకిళ్ళు కలవు

ఈ గ్రామములో బ్రాహ్మణ స్థానీయు సమితి అప్పర్
ప్రైమరీ స్కూలుకలవు ఈ స్కూలునకు N గజ తివరం
కారున కొత్త ఉలయముండి కూడ విద్యార్థులు వత్తురు
ఇది పంచాయతీ పరిపాలన ల గ్రామము సాలీనా వ చా
యతి ఆదాయము సుమారు రు 70000 గ్రామ పారిశుధ్యము
నకు తగు ఏర్పాట్లు కలవు పంచాయతీ గ్రంథాలయము
రేడియో లాడ్ స్పర్లు స్కూ టీటీలు ఉన్నవి స్థానిక
సహకార సంఘము ఉంది ఒ ఆయుర్వేద వైద్యుడు
కలదు వారమున కొ ౫౦ కూ గాయుం గంజరుగును
రికిరాజాదుకాణములు ౭ ౫ ౫౦ శ్చు రి శ్చి సోడా సిగ
రెట్టుదుకాణములు ఒ మదు పా ౨ 4 బట్టలపావులు గ్రామ
మున కలవు

తంజి కార్యాలయము కొత్తవలకు పోవుమురు
విద్యార్థులు హైస్కూలు పదువులకు కోడూరు (A) కిల్లా
పరిషత్తు హైస్కూలు ౭ మ కళాశాల పదువులకు విశాఖ
పట్టణమునకును పోవుదురు ఈ గ్రామమునకు మూడు మైళ్ళలో
ఉన్న కోడూరులో పోలీసుస్టేషను కలదు కోడూరుకు పట్

రిజిస్ట్రారు అఫీసుకు తాలూకా కేజీకి జనరల్ అనుమతికి అనుబంధ చోడవరమునకు పోవుదురు త్లాక అభివృద్ధి కేంద్రమునక కుపుల అనుపత్రికి 5 మైళ్ళలోనున్న K కోట పాడునకను పురభ్యుత్సవపత్రికి 7 మైళ్ళలోనున్న లక్క వాని పాలెమునకు పోవుదురు

మా శ్లో

అలముఖాను

అలముఖాను పేరు చాటుపద్యమణిమంజరిలో కనవచ్చుచున్నది (చా మం II 982) ఇతడు గోలకొండ నవాబు పతమున నుండి చామెర వే కటప్పనాయనితో యుద్ధ మొనర్చిన వీరుడైనట్లు తోచుచున్నది

క్రీ శ 1648 తో విజయనగర సామ్రాజ్యము చివరి స్థితిలోనికి వచ్చెను అనాటి విజయనగర రాజ్య పాలకుడు మూడవ శ్రీరంగరాయలు ఈతని పాలన కాలమున విజయనగర రాజ్యము చిన్నాభివృద్ధియొక్క తంజావూరు మధుర జింజీలు పాలించు సామంత ప్రభువులు శ్రీరంగరాయల మాట వినుటలేదు వారిని అదుపులో పెట్టు సామర్థ్యము శ్రీరంగరాయలకు లేదు ఒక వైపు గోలకొండ నవాబు మరియొక వైపు తంజావూరు నవాబు రాయల సామ్రాజ్యమును ఆక్రమించు యత్నములోనుండి కొంతవరకు కృతకృత్యులగుచుండి ఇట్టి విపత్కర పరిస్థితి చెదుర్కొనుటకు శ్రీరంగరాయలు ఢిల్లీ పాదపా నహాయము నవేక్షి చెను అనాటి ఢిల్లీ పాదపా మొగలాయి చక్రవర్తి అగు షాహజహను రాయల అభ్యర్థ మినుధిల్లీ పాదపాపెడ చెవిని తెచ్చెను ఎటు చూచినను రాయలకు సాయము వచ్చు జాడకని చలేదు

గోలకొండ నవాబు విజయనగర రాజ్యమును కబళించుటకై తగిన సరదార్లను పాజును పంపెను అందులో అలముఖాను గూడ ఉండినట్లు తెలియుచున్నది వీరు కందుకూరు బయళ్ళలో ిండిరి క దుకూరు పేటి ఒంగోలు జిల్లాలో మన్నది గోలకొండ నవాబు తన రాజ్యముపై ద దెత్తి వచ్చుచుండినట్లు శ్రీరంగరాయలకు తెలిసెను అతడు చామెర వేకటప్పనాయని సాయము అర్థి చెను వేకటప్పనాయడు అయ్యప్పనాయని కుమారుడు అతడు మిక్కిలి పరాక్రమ వంతుడు రాయలకు నమ్మిన బంటు

వేకటప్పనాయడు తన దేవరకొండ రాజ్యమునకు

తన తమ్ముడైన చెన్నప్పనాయని కాపుంచి కొంత దండును వెంటబెట్టుకొని రాయల సైన్యముతో కలిసెను గోల్కొండ నవాబు సైన్యము రాయల సైన్యము క దుకూరు వద్ద యుద్ధమునకు తలవడినవి వీరు ఘోరముగ జరిగి ది వేకటప్పనాయడు యవన వీరులను తుద ముట్టి చెను తుదకు విజయము రాయలకే లభి చినది ఇట్లు తనకు విజయము గూర్చిన వే కటప్పనాయనికి శ్రీరంగరాయలు బిరుదములు సింహ తలాటములు బహుమానములుగ ఉపగెను కాళహస్తి వంద వాని చె జీలను జాగీర్లుగా అతనికి ఇచ్చెను ఇట్టియద్దమున గోలకొండ నవాబు పతముననుండి వే కటప్పనాయనితో సమరము చేసినవాడు అలముఖాను ఇతనికి వేంకటప్పనాయడు అనినచో మత్సరము ఎక్కువ ఈవిషయమే వేంకటప్పనాయని పొగడుచు చాటుపద్యమణిమంజరిలో ఒక కవి చెప్పిన పద్యములలో ఇట్లున్నది

“మన్నె మార్తాండుతో మత్సరంబేటికి

మానుమీ అలంఖాన్ భానరాయ”

(చా మం II 982)

అలముఖాను క దుకూరు పాలకుడో లేక గోలకొండ సేనానియో అయి యుండినట్లు తోచుచున్నది మన్నె మార్తాండుడు అనగా మన్యపు పాలకులకు మార్కుగలిగి వంటివాడు మన్య ప్రభువుల పీచ మణిచుటలో వే కటప్పనాయడు దిట్ట అని అర్థము అట్టి పరాక్రమకాలి యగు వే కటప్పనాయనితో సీకు అసూయ ఏలె అని ఒక కవి అలముఖానుకు హితమును ఉపదేశించినట్లు ఈపద్యమున కనవచ్చుచున్నది

తం ఆం కా

అలమేలమ్మ

విజయనగరమున శిక్ష్కన్త దేవరాయలవలెతంజావూరులో రఘునాథభూపాలుడు (క్రీ శ 1614-1688) సరసకవికా సనాధుడనియు కవి పండిత పోషకుడనియు కీర్తి గాంచెను రఘునాథ భూపాలుని కుమారుడు విజయరఘువననాయకుడు (క్రీ శ 1689-1678) తండ్రి యనంతరము నాయకరాజ్యమును పాలించెను తండ్రివలె విజయరఘువననాయకుడు గూడ అనేక కృతులు రచించి కృతికర్తగా కృతికర్తగా కవి పండిత పోషకుడుగా లలిత కళోద్ధారకుడుగా పేరొందెను తండ్రి యాస్థానమున రామభద్రాంబ మధురవాణి మొద

లైన విదుషీమణులున్నట్లే విజయరాఘవనాయకుని యాస్థానమున ర గాజమ్మ మొదలైన కవయిత్తులు విదుషీమణులును ఉండిరి గా ధర్మమునను భరత శాస్త్రమునను ఆరితేరిన విదుషీమణు లెందరో విజయరాఘవనాయకుని యాస్థానమున కలంకారములైరి అట్టివారిలో అలమేలమ్మయొరు విజయరాఘవనాయకుడు పేరొంగము దువపు డెల్ల నిమలగుణవృత్తనయగు కస్తూరమ్మయు నతివిశాల నయనాబుజయగు నంబుజ వల్లమ్మయు పృథ్వాత క్రిగల మోహనమూర్తమ్మయు సరస గుణ నిష్ఠాతయగు కృష్ణాజమ్మయు ఇలమేల న దగు నలమేలమ్మయు వాఙ్మయ చాతుర్య విఖ్యాతయగు సీతమ్మయు మనోనియతరూప రేఖయగు మదనరేఖమ్మయు మొదలుగా గల కాంతామణులు పరిచేష్టిచియు డెదుచారని రంగాజమ్మ తన మన్నూరురాసవిలాస పరిధంధమున (I 15) పేర్కొన్నది

దాదిరా

అలమేలు మంగపురము

పవిత్ర పుణ్యక్షేత్రములలో ముఖ్యమైనది మంగపురము దానికి ప్రతినామము అలమేలుమంగపురము మంగపురము చిత్తూరు జిల్లాలో చంద్రగిరి పట్టణమునకు సమీపమున కలదు ఇది శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామివారి దివ్యక్షేత్రమగు తిరువతికి పశ్చిమమున నుమారు 8 మైళ్ళ దూరమున దు ఉన్నది ఇచ్చట అనేక దేవాలయములు గలవు

స్థానందపురాణము దలిశ్రీవేంకటాచలమాహాత్మ్యమునందు మరియు శ్రీర గమాహాత్మ్యము దశమాధ్యాయమున దు అలమేలుమంగపుర మాహాత్మ్యము వర్ణించబడినది ఈపట్టణమును విజయనగర ప్రభువులు తాళ్ళపాకవారికి పర్యమాన్య అగ్రహారముగా నొసంగినారు

అలమేలుమంగపురమునందలి శ్రీ కళ్యాణ వే కటేశ్వరస్వామివారి ఆలయపు సింహద్వారము కడివైపున దు ఉత్సాహనముకలదు (తి దే కా సెం 144) దీనిని శ్రీతాళ్ళపాక పెదతిరుమలయ్యగారి కుమారుడు చిన్నతిరుమలయ్యగారు వ్రాయించినారు

కావన వివరము: నవ్విశ్రీ జయాభ్యుదయ కాలిరాహాన శకవర్షములు 1488 (క్రి శ 1541) అగు కార్యరీస పత్నీర చైత్ర ఖర్దపౌర్ణమి చిత్రా నక్షత్రమునందు శ్రీమద్వేద

మార్గ ప్రతిపాచార్య శ్రీరామానుజుద్ధా త స్థాపనాచార్య వేదాంతాచార్య కవికార్మిక కే రి శరణాత వజ్రవ జరులైన తాళ్ళపాక పె తిరుమలయ్యగారి కుమారుడు శ్రీచిన్నతిరుమలయ్యగారు స్థానందపురాణోత్తమైన శ్రీవే కటేశ్వరమాహాత్మ్యమునందు శ్రీర గమాహాత్మ్యము దశమాధ్యాయమున దు వర్ణించబడిన వికల్పనది దేవళ తీర్థము దు తమకైంకర్యముగాను తమ అగ్రహారముగు అలమేలు మంగపురమునందు తీర్థ దేవాలయోద్ధారణమునకుగాను శ్రీ వే కటేశ్వరులను నాచ్చియారును అనంత గురుడ విష్వక్సేనాది పెరుమాళ్ళను ఆశ్వారులను ఉడైవరులను పూర్వార్చనార్చులను (క్రొత్తాశ్వాస్ శ్రీవేందాత దేశిన్ మొదలుగు వారు) ఆచార్యులైన అన్నమాచార్యులను ప్రతిష్ఠింపే ఆశ్వారులందగ్గర పాయంకాల సమయమున విశ్వామ ధానములను నిర్వర్తించి ఆచార్యువురుములు జీయ్యరు వైష్ణవుల సన్నిధియందు ప్రార్థు గ్ర కివ వివర పెరుమాళ్ళకు అరగి పు ఫలచందనగోష్ఠి మొదలగునవి గావించుచు ఈవ్రతారముగానే పుత్ర పౌత్రాభివృద్ధిగా అపంద్రీ కారార్కముగా జరుగునట్లు ఏర్పాటు చేయబడినది ఈకావనము పెరియోయిల్ కేర్తియతి రాజయ్యంగారిచేత వ్రాయించబడినది ఇతడు మనచాళజీయ్యగారి శిష్యుడు

అలమేలుమంగపురమునందలి శ్రీకళ్యాణవేంకటేశ్వరస్వామి ఆలయపు సింహద్వారము ఎడమవైపున ఒకశాసనము గలదు (తి దే కా I సెం 145) శ్రీవైష్ణవ మహాద్వారకుల సంస్కరణార్థము తిరునక్షత్రముల జరుపుట ఆకాలపు విశేషాంశములలో నొకటియై యున్నది ఈకావనము దు ఆశ్వారుల మరియు ఆచార్యుల సెలవరి తిరునక్షత్రముల పట్టిక (ఆచార్యులు లేక ఆశ్వారులు జన్మించిన నక్షత్రములు) గలదు

ఆశ్వనీ నక్షత్రమునందు కందాళ మొలలియా డన్ గారి తిరునక్షత్రము భరణినక్షత్రమునందు పెరునంబియూరుతిరు క్షేత్రము, కృత్తిక నక్షత్రమునందు తిరుమంగయాశ్వారుల తిరునక్షత్రము రోహిణి నక్షత్రమునందు తిరుప్పాళాశ్వారుల తిరునక్షత్రము మృగశిర నక్షత్రమున దు తిరుచ్చియశ్వారుల తిరునక్షత్రము ఆరుద్ర నక్షత్రమున దు ఉదయవరు తిరునక్షత్రము పునర్వసు నక్షత్రమునందు కులశేఖరాశ్వారుల తిరునక్షత్రము పుష్యమి నక్షత్రమున దు పెరియతిరుమలసంబి తిరునక్షత్రము జరుగునట్లుగా కావనమునందు వ్రాయించబడినది

యీశాసనముయొక్క రెండవభాగమునందు ఈ అలమేలు మంగాపురము అగ్రహారమునుండి వచ్చు ఆదాయమును శ్రీ వే కళేశ్వరస్వామివారికి సమర్పించుటగా నున్నది

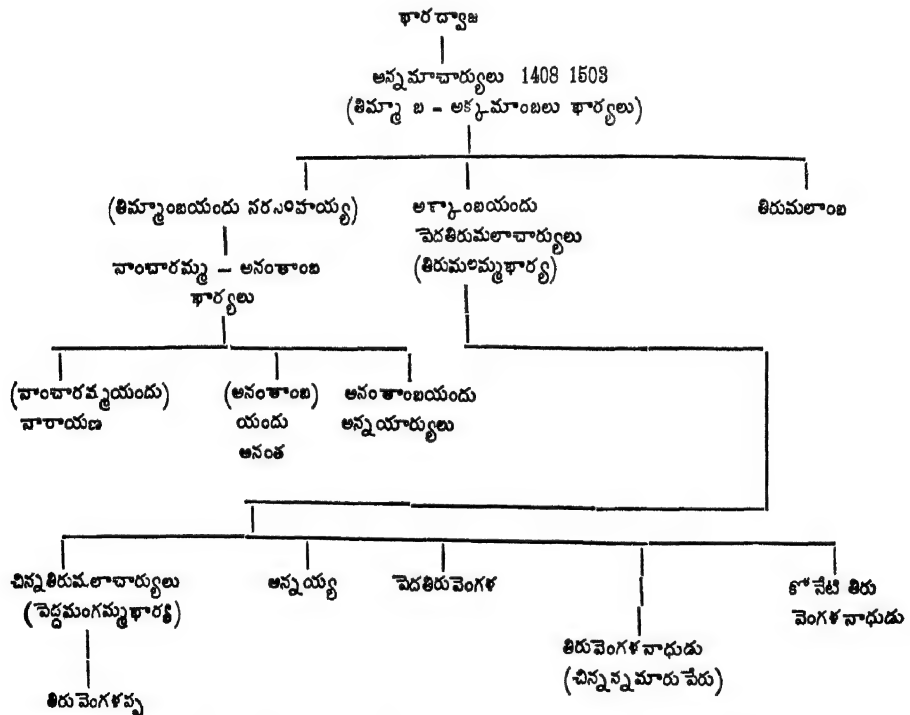
ప్రతిమాసమునవచ్చు జహళ శుద్ధ దశమి తిథులందు మరియు రెండు ఏకాదశి తిథులందు పూర్ణిమ అమావాస్య లయందు పండుగ చేయునట్లు ఏర్పాటు చేయబడినది

చిన్నతిరుమలాచార్యులు తన తండ్రి స్మారకార్థము మాతనముగా గోవి దరాజస్వామివారికి కళ్యాణోత్సవమును ఏర్పాటు చేసెట్లు తెలియుచున్నది ఇదే ప్రకారము ఇతర

నిర్మింపజేసెను

మ గాపుర పురోభివృద్ధికిని శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామివారి పేవలకును తాళ్ళపా వారు తమ సర్వస్వమును అర్పించి తమ దర్శనమున వారి వంశవృక్షమును తెలి కొనుట ముఖ్యము పెదతిరుమలాచార్యుల కుమారుడు చిన్నతిరుమలా చార్యులు వె కళేశ్వరస్వామికి దిగువ తిరుపతిలోని దేవుళ్ళకు చాల కై కర్పములు చేయించినాడు

గోవిందరాజస్వామికి కళ్యాణము ఉత్సవము జరుపుటకు "నేడియం" అను గ్రామపురాబడిలో సగము ఇచ్చు ట్లును

దేవతలకూడా నిత్య ధూప దీపాలకు ఏర్పాటు చేసినట్లు తెలియుచున్నది

పెదతిరుమలాచార్యులుగారు ఆచ్యతరాయలవారి ఆజ్ఞాసారముగా వెంకటేశ్వర కీర్తనలు ఎన్నింటినో గావించి వారు ఆయనయే స్వామిభుక్కురిణి చాచికిమెట్లు మంటవము

గోవిందరాజు విశిలేశ్వర ఆచ్యతపెరుమాళ్ రఘునాథ వరదరాజు లక్ష్మీనారాయణులకు హనుమదాలయమునందు తమ ప్రతిష్ఠించిన సరసింహస్వామి మొదలగుచారి సేవలకై చిత్రా నక్షత్రములోను తన జన్మ దినోత్సవ కాలమునను వైశాఖ మృగశిరసక్షత్రములలో తన తండ్రిగారికి తిరునాళ్ళు

కాలమునందు గోవిందరాజస్వామి అయ్యముగగ్గరి పడర్పున చక్రానికి కైంకర్యముల కొరక "దుష్పాక్యమును" గ్రామమును అర్పించుచు కానముల చెక్కి చివారు

అలమేలమంగాపురమునందు కల్యాణవైకటేశ్వర దేవాలయమును పునరుద్ధరణము గావిచి స్వామి దివ్య విగ్రహమును నెలయించి కల్యాణతో భావ్యకార్తతో దేశికులతో హాతన కాశిగాఢగు అన్నమాచార్యులగారి విగ్రహమును గూడ కైంకర్యించివారు వీరు తిప్పించిన అన్నమాచార్యుల విగ్రహమును ఎంతో తొలగించిరి ప్రస్తుతముచట లేదు కల్యాణవేంకటేశ్వరదేవాలయముందు చిన్నతీర్థమలాచార్యులు చెక్కించిన కానములు తెలుగునందు గలవు చాగ్ బీశవయ్యగారి కు ద్రవీకర గిడింపుటిరిలో కాగమును బట్టి అన్నమయ్య దేవాలయ సంపాదకుడు కాన్పిచును

"క్రీష్ణవంశపు పక్షపాతిని దరికొన్నవారే శకహంసయకగా అంతరించు క్రీ. కటేశ్వరస్వామివారి అలయపు గంట అంశమున వేరాంక దేశికులుగా జన్మించివారు వేంకటేశ్వరస్వామివారి ఉదకాశమునకే (అద్దము) క్రీ. అన్నమయ్యగారు జన్మించి ట్టుగా క్రాంతిగలుగు

అన్నమాచార్యుల కడ దీక్ష కాకలు కాళ్ళపాకయదు (రాజంపేటకాలూకా కడ కల్లా) కాపురము దుటచేచారి ఇంటిపేరు కాళ్ళపాకవారు అని ఏర్పడినది వీరు సంధవరీక క్రాహ్యులు ఋగ్వేదీయులు అశ్వతాయన సూత్రులు కారద్వాజ గోత్రులు బట్టి వశమున పడితాగ్రేనరదగు నారాయణమూరి (అన్నమయ్య) అను మ్మకత్తునకు అక్కమాంబ గర్భము దుక్రివేంకటేశ్వర వర ప్రభావముచే కారణ జన్మయై పెదతిరమలాచార్యులు జన్మించివారు

ఈకాళ్ళపాకవారు అలమేలమంగాపురమున దు ఎన్నియో తీర్థదేవాలయముల సుద్ధరించి వైష్ణవమత ప్రాబల్యమునకు తోడ్పడివారు కానాధారము నుసరించి చిన్నతీర్థమలాచార్యులు కాలివాహన శకము 1488 సంవత్సరమునకు చెందినవాడు అగుటవలన అకాలమునకే చెందిన విజయనగర పార్వతేశ్వమయైన అచ్యుతరాయలు ఈయనకు నమకాలికుడు ఈమంగాపురము పూర్వము విజయనగర ప్రభువులచేత సర్వమాన్యక్రమోరముగా కాళ్ళపాకవారికి అనంగంబులుమొ పిరిద్దరకుగల విరవరిచయమును తెలియ చేయుచు కాళ్ళపాక చిన్నతీర్థమలాచార్యులగారిచే పునరుద్ధ

రిం జడిన మ గాపురము కడలి క్రిత్యాణవైకటేశ్వరస్వామివారి దేవాలయ ప్రస్తుతము తీర్థమయన్నది క్రినేకటేశ్వరస్వామివారి విగ్రహము పీఠమును దిరిగి అదుగుల ఎత్తుగలదు కాని తిరుమలలోని స్వామివారివిగ్రహము కుండు కళాకాతలు ఈవిగ్రహములో లోపి అయ్యుట్టుట కనిపిచును ప్రస్తుతము ఇచట అరాధన నైవేద్యములు లేవు

1 భ 3

అలరాజు

అలరాజు చరిత్రమారేవి కొమ్మరాజుల పుత్రుడు ఇతడు రానవల్లు అల్లువల్లు తిరుదాంతకుడు సకలవిద్యా పారంగతుడు ఇతని పితామహుడు క్రీ. 12వ శతాబ్దిలో కల్యాణదేశీయ కలహూరి వీరసోమేశ్వరుడు ఇతని మేనత్తయైన పితాదేవి మాతల్ల క్రతువైన మలిదేవరాజునకు ట్టుపాప అంతియేగాక అలరాజు గురజాల నేలు నలగామరాజయొక్క మద్దుల పట్టియగు పేరిదేవిని వివాహమాడి యారాజునకు యల్లుడై నాడు అందులకే ఇతడటు మాతల్ల నేలు మలిదేవారులకు ఇటు గురజాల నేలు నలగామారులకు సన్నిహిత బంధువైనాడు వీరసోమని మరణానంతరము కాలము కలసి రాకపోవుటచే కొమ్మరాజు కల్యాణమును వదలి క్రవ్యాపై ప్రోద్బలముచే నకటుంబముగ మార్చెల్ల కేతచి మలిదేవారుల ప్రాపున కాలము గడువసాగెను వీరసోమనకు ఐదుగురు పుత్రులు పిల్లైదుగురిలో చొక్క కొమ్మరాజు నకు రప్ప మిగిలిన వారెవ్వరికి మగ ప కు లేదు అందుచేతనే అలరాజువారందరి మధ్య అల్లారుమద్దుగ పెరిగి పెద్దవారై నాడు అలరాజువ శీయులందరు లేరుపోయిన శివభక్తులు కైవ మత పోషకులు వీరు చరిత్రవ శపు రాజులు

ల్లాటి చరిత్రలో అలరాజునకు గణనీయమైన పాత్ర యున్నది కరు పా డపులకు గావ సినవారైన క్రీ. ౧౪వ శతాబ్దమునకు పూర్వము పాండవుల తమ నవాచి కౌరవులవద్దకు రాయకార మేగిన చందమున ఇరు తమలకు బదులగు అలరాజు ల్లాటి యుద్ధము కు పూర్వము మలిదేవవారుల పనువున గురజాలకు రాయకార మేగెను అలరాజును రాయకారిగ వంపవలెనని మొగట ప్రతిపాదించినది మలిదేవరాజే అలరాజు సాను వాక్యములతో శక్తువులైన ము మె నునగల మేటి కాంక్షదీని మలిదేవరాజుచే కొని యాడబడినాడు అలరాజును రాయకారమంపుట యనకల్లి

దండుల కిష్టము లేదు బ్రాహ్మణుడిగాని కట్టుగాని రాయ బారములు పోవలేగాని రాజులైన రాయబారవంతుల యింకాయని కొమ్మరాజు అ అయిష్టము తెల్పినాడు కాని బ్రహ్మను కూడ అలరాజునే రాయబార మంపుట మ దిన నూచించి తన కుమారుడైన బారవంతుని అల రాజునకు మారుగా కొమ్మరాజుగద్ద ఇల్లడ కెట్టుటచే నేరు గత్య తరము లేక కొమ్మరాజు చల్లమా బలు కమలుక్రమని రాయబార మంపుటకు నల్లెయనరి

గురజాలకు రాయబార మేగనపుడు అలరాజు తన తోడి మరియొక రాజును దచ్చు చు రీతిన నళల హంగులతో బయలుదేరి వెళ్ళుట గమనార్హము ఇతడానమయమున ననేక దిరుదులు ధరించి మీసోముడు తనకు బహుకరించినట్టి వణుల కిరీటుమును గూడ ధరించి కన్నుల చ దువుగా నలంకరించిన నవరాలగోడిగ యను మత్త మాళ్యము నధిరోహించి కన్నుననేడు కాల్యములతో వెంట నడవ అలరాజు మీర మేదవి వదలి గురజాలకు కదలివెళ్ళినాడు అతడు త్రిపుర వరము వట్టిమేముల కంభముపాడు గడచి కోలేరు చాటి రెంటూల మీదుగా గురజాల నమించి తన రాకను కట్టుచే తెలియబరచినాడు నలగాముని కొలువుకుటావు మొగసాల వద్ద వల్లకిడిగి పాచాలు దొడగి అలరాజు వభతో ప్రవేశించ గనే అచట కొలువున్న రాచదొరలెల్ల దిగ్గునలేచి భక్తితోడ కరములు మొగిచిరట! దీనిని బట్టి చూడ అలరాజు ఎంతటి పేరు ప్రతిష్ఠలు గల్గిన వ్యక్తియో స్పష్టమగుచున్నది ఇతడు రాయబారము నిమిత్తము గురజాల కేతెంచినప్పటికిని నల గాముని యెడల కొ తవరకు బ ధుమర్యాదలు జరుపుట గమనార్హము తదనంతరము అతడుచిత రీతిన కాను వచ్చిన కార్యమును నలగాము రాజునకు తెలిపినాడు ఆనందరృములలో నేమ నీకు అల్లడను అవుడను కాబట్టి నామాట మన్నించి న్యాయముగా దాయదులయొక్క రాజ్యమును వారి కొం గుట ధర్మమని అలరాజు అయబోధ తెునాడు అందుపై అలగాముడు అగిమీద గుగిలమువలె నెగిరివడగా అలరాజు అనిని సరకు గి నక మాటకు మాట నమారాన మిచ్చినాడు కోడి పంఠెముతో వలిదేవాదులు ఓడిపోయిన రాజ్యమును తిరిగి ఇచ్చు ప్రసక్తి లేదనియు ఒకచో వారు యుద్ధమునకు దలపడినో వారి నెదుర్కొనుటకు తనవద్ద విశేష బలములు స్థావని నలగామురాజు పలుకగా అలరాజు అతని దెలింపులను

లక్ష్యపెట్టక అబలముల ల్ని టిగి ఎదుర్కొనుటకు తమ వద్ద ము ముప్పురును ద్దు ఎదుగును గోన గుణే చాలునని అలగాముని బిరుగుచీరుల క దరన యొగుక్కొనుటకు తానొ క్కుడు చాలున బల బిలి నాడు అ తతో చింతల రెడ్డి నలగామునకు వాపు తోడి చుచు డ నాయకురాలుతో యము గలించుకొని మడిదేవాడలను దూష చిది అందుపై అలరాజు కోప చి నాయకురాలును మట్టు జెటుటకు కత్తి యెత్తెను అపుడామె కయిపడి నలగాముని వెనుకకు తోగా అలరాజు ఎత్తినకత్తిని దింపరావని తలంచి యెదురునున్న ఉక్కుకంబమును నడిమికి రె దుగా నరికి కాంతి చినాడట తదనంతరము నలగాముడు అలరాజును తన విడిదికి పంపేయ వలెనని కోరినప్పటి ని అతడు మాను కోర్కెను నిరా రించి మేడపకి తిడగు ప్రయాణము గట్టినాడు

గురజాలనుండి తిరిగి వచ్చునాటిరాత్రి అలరాజు చెర్ల గుడిపాడలో విశ్రమించెను అట అలరాజు కెటులైన కడతేర్చ వలెనని నాయకురాలు పరిపరి విధంబుల దలంచి మరునాడు పేకున జూముననే తంజళ్ళకొమ్మజియ్యరును కలిపించి పూల చెండ్లు చెప్పించినది అప్రాణించిన తక్షణమే ప్రాణములు తీయగల బాచదక్రియల నాపూలచె డ్ల యందు తొనిపి యంత్ర తంత్రములను గూడ నందుంచి కొమ్మజియ్యరునకిచ్చి యెటు లైన నతడాచె డ్లను అలరాజునకు నమర్పించి యతనిచే నాప్రాణించు తేయవలె ని కానించినది జియ్య రాచెండ్లను గొని చెర్లగుడిపాడున కేతెంచి ప్రయాణమై పోవుచున్న అల రాజున కెదురేగెను జియ్యరును జూచి అలరాజు నంతనించి గత పరిచయమును పురస్కరించుకొని వానిని చేర బిలిచి ప్రేమతో కుశల మడిగెను అపుడు జియ్యరు మొరలికన్నీ రొలికి చుచు వారు గురజాల వదలిపెట్టి పోయినప్పటినుండి తన స్థితి యే మియు జాగులేదనియు తన కిష్టము లేకున్నను నాయకురాలి యాహి చొప్పున ఆమె పూజకై ప్రతిదినము పూలు చెచ్చి యిచ్చుచు దునియె నాడు కూడనట్లే గొం పోవు చు టినయితెప్పెను అందుపై అలరాజు రాజ్యమును మేము బొందినవె టనే నిమిత్త తిరిగి చేరదీక్షమని జియ్యరు నోచార్చెను అదన తరము అతడు జియ్యరుతో నాయకురా లేమి? దైవపూజలు ధర్మకార్యములు జేయుటమి? యని పోషనగాబిల్కి యతని వద్దమన్న పూలుబుట్టను గైకొనెను అంతట జియ్యరు మెల్లగా తాదకొనెను

శిష్యుని పద్ధ గ్రహించు పూరిత డను ఆహూతి చి
అందలి విషయ అత్యంతగా అలరాజు స్పృహ కోల్పో
పాగెను అతడు తన స్థితిని కన్నీళ్లచేత కనిగొనగా అతడు
అలరాజును అశ్రుమునైను దిది) అకట్టు నీడను ఒరుడ
తెచ్చెను అలరాజు వెంట నాగమ్మ చేసిన మోము వెంటగిన
వాడై అవార్తను గురజాల రాచనగడలో దెప్పి తన ధర్మ
పత్నియగు రత్నాల పేరమ్మను దోడ్కొని రావలసినదిగ
కన్నడను గొంపాడు

కన్నడను అదే ధముగా గురజాలకేతె చి అవార్త
నచట దెలిపగా పేరమ్మ వలవలదు చు తన కేద్రిని
నాగమ్మను దూషించుచు రయమున భర్తర్థ కరుదెంచిది
ఆమె భర్తపై బడి విడిపించుచునే ఆమె తలో భర్త నీల్రొంది
విధముగా కీర్తించినది

అలరాజు సకల విద్యాప్రసంగముల
తులతూగ నీపాటి దొరలెందలెరు
విలసల్లు నాతెరవెల కయ్యమున
ఇలలోన దెప్పిది యేదండముల
మనుజునాథుల నిమున మాత్రాన చంపి
ఘన కౌర్య సంపదగ టి వడిగాక
తక్కుక నీవు హోదాటి కయ్యమున
ఓక్కెడె గెలిచిన యురు బలాధుర్దవ
తగిన కులమున పుట్టి తగని యీరావు
ఘికెట్లు నర్తిచె యేదని మీర
అట్టి సాహస మెందు అగెనో రాజు
ఎట్టి యోధార్యము లి కెనో రాజు
అదుకే వగచెడవయ్యెచి క

అంతలో అలరాజు కు కొరెము స్పృహ వచ్చినది
అతడు తతడమే కన్నడను తేలిలిచి తన బిరుదుల్నిటిని
దీని యెనిగిచ్చి అందు ముఖ్యమైన వాటిని వరాణగోడిగతో
తాటు బాలచ ద్రున కివ్వవలసింది తెచ్చి అనువుల వా నాడు
తదనంతరము పేరమ్మ భర్త శవమును మేడవకి గొనిపోయి
జంగముల పూటించి కిప్పుని దాన్ని చి భర్తతో సహామనము
జేసినది అలరాజు మరణముతో మాచెల్లగు గురజాలకు మర్య
నంధి కదురునన్న యాక పూర్తిగా సన్నగిల్లుటయే గాక
వల్నాటి యుద్ధ మనివార్య మైపోయినదని తెప్పడగును

అ వెం

అలహాబాదు పృథ్వీరాజు చూ అలహాబాదు

అలహాబాదు

అలహాబాదు కాననవి నకు బంధి చిన నిరవములు
రెడ్డిరాజుగ్గు (137 పుట) నడును కళి గ చేశచరిత్ర
(481 పుట)లోను కనవచ్చుచున్నది ఇదు చ ద్రగపుని
కుమారుడైన సముద్రగపుడు దక్షిణ దేశ ప్రభువులను
అయి చిన వృత్తాశము కలదు ఈకానము సంస్కృత
వచనములో మన్నది

గుప్త వశ ప్రభువైన చంద్రగుప్తుడు పాటిశీవుక్రము
రాజధానిగా మగధదేశమును క్రీశ 310 మొదలుకొని 340
వరకు పాలించెను అతనికి ఎమ్మట అతని కుమారుడు
సముద్రగుప్తుడు రాజయ్యెను సముద్రగుప్తుడు అన్ని విధ్యల
యందు అరితేరినవాడు ప్రజారంజకముగ రాజ్యమును
పాలించునట్టివాడు చిరకాలము భూమిని పాలింపుమని తన
తండ్రిచే వరమును బడసినవాడు సమరవిద్యలో మిక్కిలి
నైపుణ్యముకలవాడు ఈయన క్రీశ 343 దక్షిణదేశముపై
దండయాత్ర నలెం అనేకరాజులను అయించి తన దిగ్విజయ
వృత్తాంతమును శిలాస్తంభముపై వ్రాయించెను ఈకానము
అలహాబాదునందలి అశోకుని కానము ప్రక్కన అదే శిలపై
చెక్కబడినది ఈకానలేఖకుడు సముద్రగుప్తుని ముక్రియు
వహార డనాధుడును అగు హరిసేనుడనువాడు కానము
నందు సముద్రగుప్తుకు అనేకవిశేషణములు వాడబడినవి
అందులో నొక విశేషణము సముద్రగుప్తుడు దక్షిణాపథము
న దలి రాజులను అయి చిట్లు తెలిపుచున్నది అది ఈక్రింది
విధముగ నున్నది

కౌల మహేంద్ర మహాకా కారకవాక్రమరాజు
కైరళిమటరా నైపురక మహేంద్ర గిరికౌత్తుక
స్వామిత్వ విరండవల్లకదమన కావేయక విష్ణుగోప
అవముక్తకనిలరాజు వైశ్ణేయకవాసి వర్మ పాలిక్కుక
ఉగసేన దైవరాష్ట్రకృతేర కౌష్ఠలపురకధనంబయ ప్రభృతి
వర్మదక్షిణాపథ రాజగ్రవాణ మోక్షానుగ్రహ జనిక
ప్రతాపాన్విత మహాభాగ్యవ్య

కానము నందలి గద్యవలన సముద్రగుప్తునిచే ఓడిన
బడిన రాజులలో కోవలాదిపతి యగు మహేంద్రుడు మహా
కాంతారమునకు పాలకుడగు వ్యాప్తరాజు కుర్రా

(కరంకీ) దేశ ప్రభువగు మంటరాజు పితాపురమును పాలించుచుండెడు గిరిశ్రావు ఓరిక అగుస్వామిదత్తుడు ఏరండ ల్లిని పాలించు దమనకుడు కంచి రాజధానిగా పాలించు విష్ణుగోపురము చేరుకల పల్లవరాజు అవముక్త దేశాధ్యక్షుడగు నీలరాజు కాలంకాయన వంశీయుడును వేగి రాజధానిగా పాలించు హస్తీవర్మయు పాళనాడు లేక పాలకనాటిని పాలించు ఉగ్రసేనుడు అనుచును కలరు వీరిని సమద్రగ్రస్తుడు మరమనట్టి చివీరివలన అమూల్యము లైన కావకల గ్రహించి వీరి రాజ్యములను తిరిగి వీరికి ఇచ్చివైచెను సమద్రగుపుడు ఉత్తరదేశమునందే కాక దక్షిణ దేశమదుకూడ తన సార్యభౌమ్యమును ప్రకటించుచు దక్షిణదేశ విజయమునకై బయలుదేసెనట్లు తోచుచున్నది వరరాజ్యములను ఆక్రమించగోరినవాడే యొకడో సమద్ర గుపుడు కాను బయించిన రాజ్యములను తిరిగి ఆయారాజులకు అప్పగించుట అరిగియుండదు ఇంచుమించుగ ఇతడు దక్షిణానందుడని తూర్పుతీరమున ఉన్న రాజ్యముల నన్నిటిని బయించెను ఇట్లు దక్షిణదేశమున కంచి వరకు బయించి ఇతడు అక్కడే యజ్ఞ మొనరించినట్లు తెలియుచున్నది

కాననమున కనవచ్చు దక్షిణదేశ రాజ్యముల ఉనికి నేడు ఇట్లు గుర్తించ వింకలచున్నది కోనలమునకే మహాకోలము దక్షిణకోనలము అను నామాంశరములు కలవు ఇది నేటి మధ్యపరగణానకు తూర్పుభాగమని గుర్తించదినది కోనలమునకు దక్షిణ తూర్పుభాగములందు మహాకాంతారము కలదు ఈ మహాకాంతారమునకే ఝాడేశవనము ఝాడేశంకము ఝాడే అను నామాంశరములు కనవచ్చుచున్నది ఇవి నేటి గంజాము విశాఖ పట్టణము జిలాం పీఠాభిభాగమని తెలియుచున్నది దీనిని అల్లాసరెడ్డి పెద్దకుమారుడును రాజుమహేంద్రవర పురాధిపతియగు వీరభద్రారెడ్డి అన్నయను అగు సేమారెడ్డి అరిదేటి లింగనమ త్రి సాయముతో ఆక్రమించి ట్లు కాళింగ భీమేశ్వరపురాణగుల పీఠికలో మున్నది మహాకాంతారమునకు తూర్పున కుర్రాళి (కరంకీ) దేశము కలదు ఇది నేటి ఉత్తరగంగామని గుర్తింపదినది నేటి అచాపురమునకే పూర్వము ఎన్నపుర మనుచేసుకలదు కోత్తూరు నేటి కీర్తికాకుళము మదిలమున కలదు ఏరండపల్లి అనగా అమరాలవలన కావచ్చును పాళనాడు లేక పాలకనాడు అనునది నేటి నెల్లూరు పోలీసు దేవరాష్ట్రము

నది నేటి విశాఖపట్టణము జిల్లాలోని ఎలమంచిలి పోలీసు యున్నది కుర్మలపురము నేటి పార్వతీపురమై యుండునని తోచుచున్నది దీని నందపురమనియు నామాకరమునకి నట్లు తెలియుచున్నది

సముద్ర గుపుడు దక్షిణదేశమునందలి తూర్పు దిక్కునే బయించెనుగాని మధ్య వర్షమున ప్రదేశములను బయలలేదు దీనికి కారణము అనాడు ఈమధ్య వర్షములకు లిలు తనకు సాను తులును బధువులును అలవాటకు గుండు అని ఈసాను వింకలచున్నది సముద్రగుపుని శిలాకాంతమును మహాకోనలమునందు కనిపించి అతని బంగారునాణెము విశాఖమండలమునందలి కనకముతోని శౌర్యకుళమునందు లభించినది ఎల్లెగును సముద్రగుపుని సార్యభౌమ్యమును అగిరించి అనాటి దక్షిణదేశమునందలి రాజుల కొంతవరకు స్వతంత్ర పరిశ్రమి కలిగి యుండినను విషయము స్పష్టమగుచున్నది సమకాలీన చరిత్రను అన్వయించుటకు సముద్రగుపుని అవహాదు కావనము ప్రమాదముగా భావించబడుచున్నది

శం అం కా

అలావదీన్ చా అల్లాక్షదీన్ హసన్ షా

అలిఆదిల్ షాహ

అలిఆదిల్ షా క్రీ.శ 1551 విశాఖరము నేటికనువ్రాసు లలో నొక్కడు ఇతడు పల్నాస్ ఇబ్రహీమాదిల్ షా ద్వితీయ పుత్రుడు అలిఆదిల్ షా దూర్పుల గల్లిర రాజనీతిజ్ఞుడు విజయనగర సామ్రాజ్య వివాళనమున కిది కుట్రల రాజనీతి ప్రధాన హేతువైనది ఇతడు పట్టుకల గల వ్యక్తి తనకు వచ్చిన కార్య మెకటి జటిలమైన దైవప్రసాద వి ఇతడేవో ఎధముగా వాకార్యమును సాధించువాడేగాని నిరుత్సాహ నిస్పృహలతో మిన్నకుండు వాడు కాదు ఇతడు సమయా సమయము లెఱిగి ప్రవర్తించు నేర్పు కలవాడు అనార మగుచో నితడు ధనమును మంచి నీటి ప్రాయముగ వెచ్చించి కార్యము జక్క జెప్పకొనువాడు ఇతడు వికరణ కీర్తి కలా ప్రియుడు రాజ్యపాలనా విషయములందును యుద్ధ నీతి లోను ఇతడు నాటి దక్కను ముల్తానులకు మేటిగాకున్నను పాటియని మాత్రము చెప్పనచ్చును చురుకు ధన మొక పాలు ఇతనిలో అతని యన్నదమ్ములలోకంటె హెచ్చు

ఆరి-ఆదిల్ షాహ్ కి 1558 సం॥లో టిజాపూరు నంబో సన మధిష్ఠించి క్రీ.శ 1580 సం॥వరకు రాజ్యమును పాలించెను ఇనికి ఏయో మత మున్న యధిమానము కానియిన తండ్రి సున్నీ కుత పోవకుదు మత ఏయయ్యె తండ్రి కొడుకులు తరచు గుర్తు పడువారు ఈగిన్న మతాధిమా ములు తండ్రి కొడుకుల మధ్య మండవలసిన సహజ ప్రేమాదరణాలను రుపు మానది ఇది ఇట్లుండ ఇబ్రహీం ఆదిల్ షా తేన్త పుత్రుడు ఇస్తాయల్ ఇంచుక మంద బుద్ధి యగుటచేత టిజాపూరు ఉమాపులు అధికారులు కూడ ఆరి ఆదిల్ షానే యొప్పునగా ప్రేమించువారు ఇది కూడ ఇబ్రహీం-ఆదిల్ షాకు కంటకముగ నుండినది తన యనంతరము రాజ్యపాలన చేయవలసిన ఇస్తాయల్ ను నిర్లక్ష్య పరచి ప్రజలను అధికారులు ఆరిని యధిమానించుట ముమ్మంజెట్టి యనర్థములకు దారి తీయనోయని కింపియు ఆరియొక్క యూ మతాధిమానము రాను రాను రాజ్యము సంరెట్టి కఠోలమునైన గల్గి ప లదని తయమును వెందియు ఇబ్రహీం ఆదిల్ షా పుత్ర ప్రేమ నించుక బ్రక్కకు ద్రోసి ఆరిని మిరాత్ దుర్గము లో ని ది చెను అతడల్లె తొమ్మిదియెందు కారాగార వాసముజేరి త ద్రిమరణానంతరము విడుక్తుడై క్రీ.శ 1558 సం॥లో టిజాపూరు తక్కు వెక్కిన ఆరి నీ వో సన మధిష్ఠించి కుత సమయములో అహమ్మదు నగరము నేలుచున్న హుసేన్ నిజామ్‌షా తప్ప దక్కనులోని రాజుల ద రతని ఖర దిచుచు తమ తననియెడల గల సుహృద్భావమును ప్రేమాధిమానములకు చిన్నములుగ వెలసేని కిట్లు ములను కాన్కలను బిని హుసేన్ జా మేషాఅందివలె ఆదిల్ షా ఖరంది చక పోవుటకు రెడు రాజ్యముల మధ్య గల బద్ధనైరము నైవమ్యమే ప్రధాన కారణము

ఆరి రాజ్యాధికారము వహించిన వెంటనే తన స్థానమును వదిలి పరచుకొనుట కువక్రమించెను ఇతడు తన రాజ్యములోనున్న అనేకమంది సున్నీ మతస్తులను నిర్దయతో దేశ బహిష్కృతల గానించెను వీరిలో చాలామంది విజయ గరమున కేగి ఆరియరామరాయల గొలపులో గడుగుకొనిరి ఏదవ ఆదిల్ షా టిజాపూరునందు విరివిగా రాస ధర్మములు జేరి ప్రజల యాదరాధిమానముల జూర గొనెను అంతయే గాక ఇరాన్ ఇరాక్ మొదలుగాగల సుహమ్మదీయ దేశముల నుండి వేలకొలది పియా మతాధిమానుల రావించి వారి

కేగిదువ లేకుండా జూరసాగెను ఇందుచేత టిజాపూరులో ఆరి పక్షము బలపడటకు వీలు గల్గినది

ఆరి-ఆదిల్ షా ట్రాఫిక్ సమయము హుసేన్ నిజామ్‌షా యతని ఖిందింప లేదు సరిగదా ఆరి బాలుకని యెచి టిజాపూరునై రాడి చేయుటకు వలయు సమర సన్నాహములు గావించసాగెను ఈవార్త విన్న ఆదిల్ షా కుపితుడయ్యెను అతడు నిజామ్‌షాకు తగు పాతము చెప్పుకు మార్గము వాలోచించసాగెను అన నే ఆలోలోయ నిజామ్‌షాను యద్దములో గెల్పుట న కయాన్వరమైన ఏషయును అతని నెక్కొనుటకుగాను త కు మరియొక రాజయొక్క సహాయ మనివార్యమని ఆ ర్ షా గ్రహించెను అందుచేత నత డెత్తైన విజయ గరాధిపతియగు ఆరియరామరాయల సహాయ మర్థి చుటకు నిశ్చయించుకొనెను ఇదే తరుణములో నట విజయనగరములో రామరాయలు తన చెట్టుంక పుత్రుని గోల్పోయి కోరికసముద్రములో ముగి యుండెను ఇది తెలిసి దూరదృష్టిగల్గిన ఆదిల్ షా తన కొచ్చె విరిగి నేతిలో బడి రని నంతాంజెంచెను వెంటనే యతడు రామరాయల వోదార్పుటకై స్వయముగా విజయనగరము కేగెను రామరాయల కతడు తన సానుభూతితో బాటు అనేకకట్టుములను కాక్కలను ఆ దశవే యతని ప్రేమాదరములకు కాకుడయ్యెను పుత్రకోశముతో గృహి చి హోవలదనియు పుత్రుడు లేని లోటును రాను దీర్చగలననియు త మ తమ పు కునివలే భావి చి వలనన సేవలన్ని టని త చే జేయు చు కొన లనిన దనియు ఆదిల్ షా యాన్వర్థ గ వతులకు వరివో విధములజెప్పి వారి వోదార్పెను వారతని నడతకు సంతసంబరి ర మరాయల నిశియు నతని యెరే పుత్ర వాత్సల్యమునజూపది కార్యార్థ మేతెచిన వాడు కేగివడుచు పొడిగావని భావించి ఆదిల్ షా యచే కొంతకాలము పాటు విజయనగరములో నుండి రామరాయల ద వతుల యెడల వివయ విధేయతలతో మెలగుచు వారి యాదరాధిమానముల జూరగొనుచు ఒక దినమున తనపై హుసేన్ నిజామ్‌షా కత్తిగటివాదనియు అనతి కాలములోనే తన రాజ్యమునై రంజెత్తి రాగలదనియు తెల్పి యతని నెక్కొనుటకు రామరాయలు తనకు సహాయము జేయవలసినదని యర్థించివాడు రామరాయలందు లకు వల్లె యనెను ఇట్లు విజయనగరానికికుచి బాగ్దాదుమును గొని ఆదిల్ షా స్థిరంగా నిరాసాధానిక మగిడివచ్చెను

అనకొనపట్లగనే శ్రీ శ 1565 ని లో అహమ్మద్ నగరము విజాపూరుముల మధ్య యుద్ధ మార భమైచది ఈ యుద్ధారంభమునకు కారణము ఖిన్న గ్రంథముల రు ఖిన్న విధములుగ పేర్కొన బడినది అదిల్ షా బాదశుగజీతే నత నిపై నహమ్మద్ నగర ప్రభువు దండెత్తి వచ్చెనని కొన్ని గ్రంథము లందున్నది రామరాయలు తనకు సహాయము తేతునని మాట నిచ్చిన యన తరము విజయనగరమునుండి విజాపూరునకు చేచ్చిన వెంటనే అలిఅదిల్ షా అహమ్మద్ నగర ప్రభువు గతముతో తమనుండి స్వాధీనము తేసుకొన్న కల్యాణి దోలాపూర్ దుర్గములను వెంటనే తనకు తిరిగి స్వాధీనము తేయవలెనని హుసేన్ నిజామ్షాహు వర్తమాన ముంపెననియు అందుల కతడు దిగస్కరింపగా అదిల్ షా రామరాయలతోగూడి అహమ్మద్ నగర రాజ్యముపై దండెత్తి ననియు మరికొన్ని గ్రంథము లందున్నది కయ్యమునకు కాలుదువైన దెవ్వరై నప్పటికిని అదిల్ షా రామరాయలతో గలసి అహమ్మద్ నగర రాజ్యముపై బడినది మాత్రము నత్యము

విజయనగర విజాపూరు వైస్యములు అహమ్మద్ నగర రాజ్యముపై పడి దోచుకొనసాగినది ఈరాడిలో బలము ది పరే దావరకు అహమ్మద్ నగరమునుండి చౌలకాబాదవరకు గల ప్రాంతములన్ని శత్రు వైస్యముల స్వేచ్ఛా విహారముల కాలవాలమైనవి ఈస్థితిలో చేయు ది లేక జామ్షా ల్యాటి దుర్గమును అదిల్ షా కిచ్చుట కొడంబడి శత్రువులతో సంధి చేసుకొనెను తదనంతరము విజయనగర పేలు వెనుదిరిగి పోయెను రాయలపై వ్యము విజయనగరము చేరి దో లేదో ఇంతలోననే నిజామ్షా ఇబ్రహీ కుతుబ్ షాతో గూడి కల్యాణి పై బడివాడనియు వెంటనే వచ్చి తనయావధ గడవ జెట్ట వలననదనియు అదిల్ షా విజాపూరునుండి బంపిన విన్నము రామరాయలకడనది తక్షణమే రామరాయలు ఎపై వ్యముగా వచ్చి అదిల్ షాతో గలసి కల్యాణిని జయించి అహమ్మదు నగరమును ముట్టడించెను ఈతరుణములో కుతుబ్ షా తన మిత్రుడై న నిజామ్షాను వదిలి అదిల్ షా పక్షమున తేరెను మువ్వరు గలసి అహమ్మద్ నగరముపై ముట్టడి కొనసాగి చు చుండిరి కాని నిజామ్షా పక్షపాతయైన కుతుబ్ షా రహస్య ముగ్గ నోపివిధముగ నిజామ్షాకు ప్రహరించుచుండెను. ఈ విషయము రామరాయలు తెలియవచ్చినది ఇందుచేరాయలు

తమ్మిశిషిం గడన భయంకర అకస్మ ముగ ఇబ్రహీ కుతుబ్ షా తన సేనలను దీ కొని గోల్కొండ పోయెను ఈమధ్య కాల ములో రాయ వైస్యములు జమీఖేదవద్ద జామ్షా వైస్య ముల నోడి చి యావధ చౌలకాబాదకుటును కూడ బిట్ట వానినవి ఇ తలో ఎర్హకాల మాన్యుమగుచే రామరాయలు అహమ్మద్ నగర ముట్టడిని విరమి పజేసి వెళ్ళెను

వైదండయాత్రలో విజయనగర పై నికులు అహమ్మద్ నగర రాజ్యమును నాశముచేసి మహమ్మదీయులను హింసల జెట్టరని చె షా వాగ్గియున్నాడు హిందూ పై నికుల యొక్క ఈ ఎన్వరనకు కిని తదనంతరము దక్కనుసల్తాను లంద రేకమై తమ మత సంరక్షణార్థము క్రి శ 1585 సంఠో విజయ గర రాజ్యముతో యుద్ధమునకు దలపడిరి కొందరు వాగ్గియున్నాడు దక్కను సల్తానుల కూటమి వేర్పాటు చేయుటకు అలిఅదిల్ షా నా దీ నావశము బల్లగా ఇబ్రహీం కుతుబ్ షా పీ చౌరపదీనకొట కప్పి తేసి రానిని పరాకాష్ఠ సంధించెను అహమ్మద్ నగర విజాపూరు రాజ్యముల మధ్య ముగర సంబంధ మేర్పడుటకుగాను హుసేన్ నిజామ్షా తన పుత్రికయైన చాండిలిని అలిఅదిల్ షా కిచ్చి వివాహము తేసి దోలాపూర్ దుర్గము నతనికి అరణ్యముగా నిచ్చెను మరియు అదిల్ షా తన పోవరియగు పాలాబిలి (హిరియా) జామ్షా కుమారుడగు ముర్తజాకు ఇచ్చి పరిణయము తేసెను ఇట్లు తన బర్త కత్తునగు నిజామ్షాతో సంబంధ కా ధవ్యముల నంది అలి అదిల్ షా శ్రీ శ 1584 సం లో మిగిలిన మువ్వరు సల్తానుల గూడ గట్టుకొని విజయనగరము పై దండెత్తుటకు ఎద్దమయ్యెను వివవ నతడు గతములో విజాపూరు రాజ్యభాగముల గొన్ని టిని రామరాయ లాక్ర మి చి యు దివాడనియు ఆప్రా తములను దిరిగి తన కిచ్చి వేయట శ్రేయస్కరమని విజయనగరమునకు రాయబారుల నంపెను రామరాయలందులకు దిగక్కరి చి రాయబారుల నవమానించి ప పెను అది సాకుగా దీసికొని అదిల్ షా తక్కిన సల్తానులతో గూడి విజయనగరముపై దండెత్తెను తత్ఫలి తమే బిల్లికొట సంగ్రామము అని చెప్పబడినది

వైకళనము వారధరముగా గొని రెండు మూడు విషయముల నిచట స్పష్టముగా చర్చించుట అవసరము -

1) అహమ్మదునగర రాజ్యముపై బరిపిన రాదుల సందర్భ ములో విజయనగర వైస్యము లమానువముగా ప్రవర్తించి

నవా? రాసుగా కలందులకు మిన్నకుదెచా? (ii) విజా పూరు రాష్ట్ర భాగముల కెపుడైనా రాసురాయ లామ్రమణి జేసెనా? (iii) అదిల్ షా దక్కను పల్తానుల రను యొకము జేసెనో? ఎందుచేత? అనకు కేలొరి చిన రాసు రాయలపై నేల కత్తి గట్టవలసి వచినదా?

ఎజయ గిర పై న్యము లమానుముగా ప్రవర్తించి నవా? ఈ సేనలు అదిల్ షాకు హోయముగా నహమ్మదు నగరముపై దాడి జేయుటకు వెళ్ళినవి ఇట్టి యందగ్గులతో నహోయ మర్తి చినవారి కోర్కె నను రించి నహోయముజేయ వచ్చిన సేనలు చాల వరకు డమకొనుట యుక్తము ధర్మముగూడ కాబట్టి విజయనగర సేనలు పై దాడి సంద ర్భములో నాదిల్ షా అభయము కనుగొనుముగానే నడచి యుండును నిజామ్ పాపై అదిల్ షా కుగ్గంత క్రోధము రాసురాయలకు నుండదుగదా కావుననిజామ్ పా రాజ్యములో నానా భీష్మము జేయుటకు అదిల్ షా పై న్యముల ప్రోత్స హించుట కవకాశముగలదు అది యటులు ద సింధు ఈ డ డయాత్రా నమయములో నొక్క విజయనగర పై నికులే పై కాచికముగ ప్రవర్తించిరా? విజాపూరు పై నికులట్లు ప్రవర్తించి యుండరా? విజయనగర పై నికులందరూ హిందువు లనియు విజాపూరు పై నికులందరూ మహమ్మదీయులనియు జెప్పదగునా? అంతయే గాక స్త్రీల నవమాన పరచినపుడు విజయనగర పై నికులు వీరు మహమ్మదీయ స్త్రీలు వీరు హిందూస్త్రీలునని వివక్షతో ప్రవర్తించి యుండురా? వారు మహమ్మదీయులను మాత్రమే హిందువులను వదిలి వేసినది జెప్పుట భావ్యమా? ఇది యెట్లు పోగును? దండ యాత్రలలో సామాన్య పై నికులు అందును కామాంధులు అత్యాచారము దుర్బుద్ధులునైన యెకొందరో ఎన్ని కట్టు దిట్టములు చేసినను అపౌచిత్యముగ వివక్షతారహితుగ ప్రవర్తించుట సరిపాటే అది వారి నైజము అతియేకాబట్టి ఈడ డయాత్రా సందర్భములో జరిగిన ఘోరములకు విజయనగర విజాపూరు పై న్యములోని హిందు మహమ్మ దీయు లిరువురకు నమాన కావ్యంక యుగ్గుదని చెప్పకతప్పదు కానిచో దాడి మహమ్మదీయ ప్రభువుపై జరిగినది గాన యా ఘోర కృత్యములన్నింటిని హిందువులే జేసినది కాచి చుట లోను యెట్లే వ్రాయుటలోను జెడగా అభ్యర్థి వడవలసినది లేదు నిజ మరనినచో నీ ఘోర కృత్యములకు రాసురాయల

క తెలుసుకొనెదో? అప్పుడు మున్ను దెలియ గలదు ఎరమం నా నము గల్గిన రాసురాయలు మార్పు దీయుల కెద కొ కన కొలుపుకో నాశ్రయ మిచ్చిన రాయలు మహమ్మదీయుల సైన్యములు జుల్యునుటకు గాను ఎజయనగరములో వసియుట గట్టి చిన రాయలు ఎన నభ కేతెచు మహమ్మదీయ సైన్యములు హిందూరాజుకు లాములు జేయుటకు ముప్పులు కందుమరని యెట్టి గి వారి నిల్పాది తెల్పుట ప్రముఖ తన వక్రనే నహోయముపై ఖురాను ప్రతి నోక దాని మందుకొనిన యాదాజ్ఞముగ్గి రాసురాయల తన పై నికులు మహమ్మదీయ స్త్రీల తెరచి మహమ్మదీయ మతమును అగౌరవ పరచినను జూచుచూ మారకు దీనాదనినచో నమ్ము తెట్లు? అట్టి యకృత్యముల జే నవాని రాయలు కిమింప కందునా? కాగుగా నాలో చించినచో నీయకృత్యముల జేయుటకు నాదిల్ షా యను మకతో విజాపూరు పై నికులే శత్రురాజ్యములో నట్టియకృత్య ముల జేసి హిందువులపై చెట్టియు దివచ్చుననియు రోచును

కాగుగా తరచి చూచినచో నాదిల్ షా యొక్క చర్య లన్నిటికి వరమార్గము వేరుగా గోచరింప గలదు పరిగా రాసురాయలు పుత్రునిగోల్పోయిన తరుణములోనే నిజామ్ పా విజాపూరుపై దండెత్త యత్నించుచు డెను శత్రువునుగిర్ది చు టకు అదిల్ షాకు శక్తిలేదు అందుచే నతనికి రాసురాయల నహోయ మువార్యమైనది కాగుగా దూరమాలొచించియే అదిల్ షా స్వప్రయోజనార్థము రాసురాయలతో జెలిమిజేయు చున్నట్లు వర్తించినాడు ఇది నిజమైన మైత్రియైనచో నత డదా ని తుది పరకు కొనసాగి చియే యుండెడివాడు కాని యట్లు జరుగలేదు అందుల కనేక కారణములుగలవు నిజామ్ పాను నిరి పడెనని యతడా? పగా నది జరుగలేదు రాసు రాయలతో గూడి అదిల్ షా తను మార్కొని పు డతడు లొంగిపోవుచు డెను కాని రాసురాయలు తిరిగి తన రాజ్య మునకు వోయిన వెంటనే మరల నిజామ్ పా విజృంభించి అదిల్ షాపై బదుచుండెను రాసురాయలయ డ దన కున్న చ్చుటికి నిజామ్ పావలన వచ్చు ప్రహరము అదిల్ షాకు కాశ్య 1 ముగా దొరిగిపోలేదు ఇది యెట్లుండ కాను పాటి మూన్తు లగు సుల్తానులను వదలి యొక హిందువుతో చేతులు గలవి నాడని దక్కను పల్తాను లతనిని తన్ను చూపుచూచినను నాశ్చర్య వడవలసిన పనిలేదు కాని యాయవమ్మనముగ్గి

అడిల్ పా యొక్క కాలము ఖరీం గలద? అంతియేగాక తాను రాయలతో గూడి నీటికి మాడికి అహమ్మదునగర రాజ్యముపై బడి విచ్చల విడిగ దోచుకొని దానిని సర్వభాగమును తేయుటకు దక్కనులతోని మహమ్మదీయులంతా పా వక అకష్టస్థము లిన్నిటి కార్యుడవని వ్రేలేత్తి జూయ పిల్లయకొను యుందురనుటతో తిళియొక్తి లేదు అడిల్ పా ఈనింద వెంకటాచలము ఖరీంపగలద? ఉప్పితిలో నతడు పునరాలోచించి క్రొత్తయెత్తు వే నాడు తక్కువలె మే దక్కనుమల్లను లందర నేకము తేసి రామరాయలతో తడు తిళికోటవద్దదలెడట ఈమిక్రద్రోహమువలన అడిల్ పాకు గల్గు లాభవేమి? విజయనగర రాజ్య మాకాలములో నిరి సంపదలతో దులదూగు చున్నది ప్రభుత్వపు లభానాలో వెండిబంగారములకు నవరత్నములకు కొడువ లేకుండెను రామరాయల నిర్ణీంచినచో విజయనగర సంపద సంకటని దోచుకొనవలయు ధనాకావలదైన నిజామ్ పాకు రామరాజ్యములో చాలినంత సంపద లభించినచో నకదామీదట తక్కువై రాదులు తేయకుండట కవకాశమున్నది అంతియేగాక పాటి మల్లముల గూడదీసి మతసంరక్షణార్థము హిందువులతో పోరాడినాడన్న కీర్తి తనకు దక్కగలదు ఈచర్యవల్ల మహమ్మదీయు లంతా హర్షించగలరు ఇట్టినిది విధమున నాలోచించియే అడిల్ పా మహమ్మదీయ ప్రభువులతో వొక కూటమి నేర్పాటుతేయుటకు బానుకొని కృతకృత్యుడయ్యెను

పై విధముగా దక్కను మల్లములందరూ దనకు వ్యతిరేకముగా వొక కూటమిగా నేర్పడటలో రామరాయల కార్యక్రమగని లేక అతడు తేసిన యవసాధముగాని లేదా? లేకేమి అడిల్ పాను పుత వాత్సల్యముతో జూనియతని కనవరమై నపుడెల్ల ఓసిన సహాయము తేయుటయే రామరాయలు తేసిన మహావసాధము అహమ్మదునగర ముట్టడి సందర్భములో కతుల్ పా యొనర్చిన మిక్రద్రోహమున కతనిని తీవ్రముగా తిడి వక బోవుట రాయలు తేసిన మరొక యవసాధము! మహమ్మదీయ ప్రభువులలో నీటిలు చెప్పి వారిరాజ్యముల నాక్రమించుచు వారిరాయబారుల ననమానించినాడను దాని తేమి సమాధానము? రామరాయ లెన్నడు దక్కను మల్లముల మధ్య నీటిలు చెబుటకు బ్రయత్నించలేదని ఘోషా వకముగ చెప్పవచ్చును మీరు మిక్కిలి వారందరు వర్తముగ నుండి ముక్త్యాధ్వానముతో ముఖముగ నుండవలె ననియే అతడు మనో

వాక్యాను కర్తల కృషి తేసినాడు క్రీ.శ. 1557 నం.లో దక్కను మల్లముల మధ్య రాయలు గుడిచిన సంధియే ఇదులకు ప్రజల తార్కాణము ఇకవారిరాజ్యము లాక్రమించినాడందుమా? ఇదియు సత్యముగాదు అహమ్మదునగర ముట్టడి సందర్భములో కతుల్ పా తలపెట్టిన మిక్రద్రోహము కుట్రలు రాయల తనకి రాజ్యముపై బడి యనేక దుర్గముల జయింపగా చేరు గత్యంతరములేక కతుల్ పాహా గణపురము పానగల్లు దుర్గములు రాయలకిచ్చినంతగానించుకొనినాడు ఇది యాక్రమణయెట్లగును? అహమ్మదునగర రాజ్యభాగముల నత దాక్రమించుకొన్నట్లు యెవలను చెప్పబడలేదు కాగా అడిల్ పాహా మాత్రము దక్కను మల్లములతో యద్వకుటుము నేర్పరచిన యంతరము రాయలవద్దకు రాయబారులచేత గతములో ఓకాపూరు రాజ్యమునుండి రాయలాక్రమించిన దుర్గములను తిరిగి తనకప్పగించవలెననియు లేనిచో తగు ఫలిత మనుభవించగలదనియు వార్త బంపాడు ఇదికయ్యము నకు కాలదుప్పువు జూపిన కుంటి పాకు గాని తదితరముగాదు కాబట్టి అడిల్ పా రాజ్యములో కొంత భాగము రాయల అక్రమించినాడన్నది యసత్యమే గాగలదు బహుళ రామరాయలు తనకు తేసిన సహాయమునకు సంకపించి యొక్కప్పుడా అడిల్ పాయే మరమ్మార్పిగనో లేక స్వలాభాపేక్షతో తన రాజ్యములోని కొన్నిదుర్గములను బహుమాన పూర్వకముగ రాయలకు ఇచ్చి యుండవచ్చును తదనంతర మతదా దుర్గములను రాయల లభ్యాయముగా అక్రమి చినాడని కల్పించి దానిని తిరిగి తనకు స్వాధీనము తేయుమని రాయబారము పియు దనోపును ఉధోరణి జూచి రామరాయలు కృద్ధుడై అడిల్ పాయొక్క రాయబారుల ననమాని చిన యవమానించి యుండవచ్చును ఇట్టి సందర్భములను బురస్కరించుకొని రామరాయలు మహమ్మదీయ మల్లములను వారి రాయబారుల ననమాని చినాడని వ్రాయబయ్యెమి ధర్మము? దీని క తకు కారణము అడిల్ పాయొక్క కూటనీతిగదా? అడిల్ పాయొక్క కుట్రల నీతి ఫలితమే కదా మహోన్నతదశలోనున్న విజయనగర రాజ్య వసతి కాలములోనే దుర్బలని బోదుట!

తల్లికోట యద్వములో గూడ అడిల్ పా తనమిత్రులతో గలసి రాయలతో వొక వంక రాయబారముల నడపుచు నీమరుపాటుకోమన్న రాయల పై న్యాయముపై నకప్పాత్తుగ బడి వారి బరిమార్చి రాయల జంపించి జయముగాంచికాదు

తదన తరము వార తా విజయగర్వముతో నటమండి కదలి విజయగర పట్టణమును తేరి యానగరమును రాష్ట్ర సభ వలన అరుమాంగుల పాటు దోచుకొని సర్వనాశము చేసి ప్రజల నానా పా ల బెట్టిరి విజయగరములో దోచుకున్న ధనముతో ఆదిల్ షా విజాపూరు చుట్టు ప్రాకారమును నిర్మించి చక్కగా కట్టుదిట్టము చేసినాడు తల్లికోట వి యము వలన అతనికి ముగ్గులు రాయచూరు దురము లభించి

అల్లికోట యుద్ధాం రము ఆదిల్ షా దక్షిణదేశమును జయి చటక కూడ మక టైను ఆదిల్ షా బలవ తుడైనచో తమకు ము వువచ్చునని భావి చిన కతత్ షా విజామీషా లొక టియై విజాపూరుపై నెత్తివచ్చుటచేత విదక్షిణదేశ ద డి యాత్ర పొనగలేదు కొ తకాలము క ఆదిల్ షా పెనుగొండ గోవాలపై దాడలుచేసి విఫలడయ్యెను కాని తోరణగల్లు ఒ కపూరు ధారావృదుల నితడు జయి చెను ఇ దర లన్ని విధముల వ చి చి తన కార్యముల జక్కుబెట్టుకొన్న ఆదిల్ షా తుదకు క్రి శ 1579 న లో తనకమ్మదైన యొకా నొక నపునకుని చేత హత్య చేయబడెను లిఖి లియము గదా!

ఆదిల్ షా కళాప్రియుడు ఇతని కాలములో ననేకమ ది పియా మతమునకు చెందిన మేధావంతులు కళాకారులు పర్షియా ఇరాక్ మొదలగు దేశములను డి విజాపూరునకు విచ్చేసిరి ఉద్ధాలో గద్య పద్య రచన వృద్ధి యగుట కితడు గూడ తగిన ప్రోత్సాహము నిచ్చినాడు ఇతడ విజాపూ రులో జామమసీదు గగన మహల్ చాంద్ శాలి అనందమ హల్ మొదలగు నిర్మాణములు జేసి తన కళాప్రియత్వము నకు వెల్లడి చినాడు ఆ చెం

అలిసిరి చూ ఆనంతరాజాకుమారపట్ల

అభిజమామ్

సర్ అభిజమామ్ ప్రళంస "హైదరాబాదుస్వాతంత్ర్యోద్య మము" అను గ్ర థము మూడవ న పుటియందు కావనగును క్రి శ 1915 1919 మధ్య ప్రాంతమున నిజాము రాష్ట్రము నవచ్చె తనన్యముతో తొణకినలాడినది మేధావులగు విద్యా ధికులు సంఘసంస్కర్తలు ఒకరిని మించి ఒకరు రాష్ట్రమందలి విద్యాభివృద్ధికిని నిమ్నజాతుగర్హణకు పాంసుక సంక్షేమము కొరకు నిరక్షరాస్యత తొలగించుటయందును గ్రంథాలయ

సంఘ సెలకొల్పుటయు దును విధి నిరామన లే పాటు ఎదిరి ఇచ్చేను క్షము బ్రిటిషు పాలి ా ముల క్ష ము జలియన్ వాలాబాగ్ గజ ని మాన్ ధ్రుల రౌటు చట్టము ప్రవేశ పెట్టట నల లవ ను లిషి పాలన ట్ల హేయభావము ను లిగి డి భలా ఫతు కా గ్రెను ఉ బ్రమముల న రాజ్య లడ్డ నద్ది దాడికినచి వీటి ప్రభావము జాము రాష్ట్ర ప్రజలకు దును ప్ర రి చి స్వాతంత్ర్య తావరణము ను దోహదవి కలిగి డి

కుకాగ్రెన్ది ల నిజాము క్షుని సర్వ సాన్ అభిభావ బంధు ప్రజాభిప్రాయము గ్రహించి అ నవ కను అనులున దు పాలనా ధా మ దు ఈక్రింది మార్పులు చేయనమక టైను

17వ సెంటరు 1919 న మున అమలలోమన్న మంత్రి పథము (cabinet) రద్దు కరం ఆదేశించి నజాము క్షువు చట్ట నిర్ణయమును శాధ్యతాయుతమును అగు కాన్ఫరెన్స్ హాక సంఘము (Executive council) ను సెలకొల్పి దాని తొలి అధ్యక్షునిగా సర్ అభిజమామ్ గారిని నియమించిరి ఈనందర్భమును పురస్కరి చుకొని నిజాము ప్రభువరేణ్యులు చేసిన ప్ర ంగమును డి కొంత భాగమును సీక్రీడ పొ దు పరచుట నను జనమని తోచినది

"నేను రాజ్యాధిపత్యము వహించినప్పటిను డి పరిపాలనా వ్యవస్థయ దు అనేక లోట్లు వాద్యకృతము కు చ్చినవి వాకు కలిగిన అనుభవమును బట్టి పాలనా వి ధాన ము న మార్పులు అమరమని గర్హి చి ప్రధానమ త్రి సహాయము లేకు డగనే పాలనా శాధ్యత వ్యయముగా శిరసావహి చితిని అయిదు నాలు అవిరళ కృషిచే వాప్రజల మహోవాంఛితము లను వారి సంక్షేమమునకు లగి ట్లు అనేక మార్గముల అన్వే పించితిని స స్థానమున మను బయటను ప్రవేశము చెలరేగు చున్న ఆంధోళనలను రాజకీయ వాతావరణ పరిస్థితులను గమ ని చి మర్థతతోను పురోభివృద్ధికి అవసరమగు రాజ్యంగ సంస్కరణల ప్రవేశ పెట్టుట వాంఛనీయమని గ్రహించితిని ఒకే కృక్తి ఎంతసామర్థ్యమును కలిగియున్నను శాధ్యతా యుత ప్రభుత్వమును నలబెట్టుట కష్టపాద్యము అందువలన వాప్రజల సుఖమును కాంక్షించుచు పలహాన ఘముతో కూడిన రాజ్యాంగము ఉత్తముని తలచి దానిని ఏర్పాటు చేయుటకు నిశ్చయించితిని "

578

ప్రతినిధిని బ్రిటన్ ప్రభుత్వమునకు ఎచ్చెప్పెట్టుకు అనుకూలము
శత్రుల ప్రయత్నము 1945 నవంబరున అని వెలుకబడినది
వినియోగి విగాధిశీతోక్షాద బెరారు నిజాము ప్రభుత్వ
చెదు పుష్యము ప్రాని చేను ఇదే పద్యము నిజా
నవాబు ఉపాధ్యక్ష అలీఖాను ద్వారా బెరారు ముగ్గురై ఎవోయ
మర్రి చును బిరారు జలకు ఎవ్వయనిర్ణయాధికారము
ఉన గెలనగి హామీ ఇప్పించెను

ఇ అలానే ప్రైదాకాదులోని పలుకబడిగల నవాబు
లకును అలీఖాను నలును మధ్య ముగ్గురైర్పడెను ఎర్
అక్కరు ప్రాదీగారిని విరికి అనులేపదరాలేదు అలీఖాము
హిందూఅఖిలు అని ముస్లిములు అలీగజీలేకు దా పోవు
చున్నారని ఒ ప్రచారము పొగుచుండెను తరువా నిజాము
నవాబుకును అలీఖాను ముకుడి లేదాఖిప్రాములు
జని వెను దు అన అలీఖాము 1924 తో తన పోలికి
రాజీన మా ఇప్పు పాటా కు వెగలిపోయెను

కా వె
పెం పెం కా

అలియాబాదు

రెం వ ఆ ఫణానిజా అలీఖాన్ ప్రభువు నవాదు
గోహామహల్ ఫినిల్ మది ఎలగందల దుర్గమునకై వెదలెను
మార్గమధ్యము అలియాబాదు అను గ్రామమున విడిది
చేసెను

ఈ ఆశము హాదీకతుల్ అలం అను గ్రంథమున గలద

దా కా గో క్క

అలీనవాజ్ జంగు

నవాబు అలీనవాజ్ జంగుబహదూర్ గొప్ప పేరెన్నక
గన్న ప్రాదరాకాదు ఇంజనీరు అతనియొక్క అద్భుత శక్తి
సామర్థ్యముల వలన ప్రాదరాకాదునందేకాళ భారతదేశమునకు
భ్యాతి గాంచెను అనేక సందర్భములలో ఇతర రాష్ట్రముల
వారు ఈయన ఎలవోలు కోరెడివారు ఈయన దేశమునకు
సేనచేసిన అర్ధశతాబ్దిములో సుమారు 80 సంధ్య విద్యుత్తు
కాఖకు ఫిఫ్ ఇంజనీర్ గాను నలవో ఇంజనీరుగాను పని చేసి
గట్టి పునాది వేసిరి

ఎడవ నైజాముగారైన మీర్ ఉస్మాన్ అలీఖాను బహ
దూర్ గారు మీర్ అహమ్మద్ లిగారికి వీరి అవరకమైన పేవలను
గుర్తించి అలీనవాజ్ జంగుబహదూర్ అను బిరుదును బహుళ

రి 19 మీర్ అహమ్మద్
అలీ 11 వ అక్టో 1917

చి 1917

న 19 ప్రాదరాకాదు
అప్పు చెను 1917
మీర్ అలీ అలీ మీర్
అహమ్మద్ రూరత
ధర్మరే మిల్క్ (ఇ ప్రి
టేట్ అక్టోపున పూ
పత్తి కాఖ అను అహ్మద్
నిజాము కను ఇ డియో
ప్రభుత్వమునకును మధి
జరుగుత ప్రగత్నత
వ కాఖ హాద
కరి డ్లూ చే

అలీ గాజ్ 19

మీర్ అహమ్మద్ ప్రా
సెలట్ గాను చే

ద్విలియంగా పీ
య 1917 గా

లేట్ క ర్ హా అను

దశలోనే వా గి 1917 వికే ము అనేక
విగార్డి చేత ములను పొరి

మీర్ అహమ్మద్ ఇ గ్లాండల్ ఎది ముగించుకొని
1898 సంకమున తిరిగి ప్రాదరాకాదు క వచ్చి ప్రభుత్వ
నిర్మాణకాఖలో అ నైట్లు జనీయరుగా నియమితులైరి
ప్రముగా మీరు ఫిఫ్ ఇ నియరు సెల్లర్ దవుల నంది
ప్రభుత్వ ఉపకార పేతమున పొదిరి తరువాత మీరు
ప్రభుత్వము కు అలవో ఇ నియరుగా నియమితులైరి
రూరు కొలవున 1917 చునపుడు వీరి సెల జీతము
ర 400 ఉ డెడిది మీర్ ఫిఫ్ ఇ నియరు ఎడమండి విర
మించునాటి మీరు సెలక పొ 1917 వే నము ర 50/-
నవాబు అలీనవాజ్ జ గుబా దూర్ గారు ఫిఫ్ ఇంజనీరు
ఎడవి పొందినవారిలో ప్రథమ భారతీయుడు పృథుత్వ
నిర్మాణకాఖ లింగ అగు ఇద్దు ఒక పెద్ద తలబడవుగా అప్పటి
నజాము పృథుత్వము కు తోడిది నవాబుగారు ఫిఫ్ ఇంజ
నీయరు పదవి వచ్చుచే తదివుగా పృథుత్వమునకున్న ఈవింక
ధోరణిని తొలగించిరి దేశ భాగ్యోదయమునకు అవసరముగు

కార్యక్రమములను ప్రజాశాసన మండలి ద్వారా రూపొందించిన వాటిని నిర్వాహకముగా పాగించిరి. ఇటువంటి గుకళాశాలయందు ఉత్తీర్ణులైన విద్యార్థులనే పరమలకు నియమించుకొనిరి.

ఇదివరలో పబ్లిక్ వర్క్సులకు ఖర్చులకు ఏటా 82 87 లక్షల రూపాయలు మాత్రమే కేటాయింబడినవి. పరిశీలించిన నవాబుగారు ఫీఫ్ ఇ జనీయరు ఎడవి అఫ్షి చి ప్రజాసంక్షేమమునకు కావలసిన మార్గములను నిరూపించి అన్వేషించి నిర్మాణ కార్యక్రమ పద్ధతులకు 208 77 లక్షలు బడ్జెటును దుకేటాయింబట్టుగా చేసి ప్రజలమున్నవల బడిని సవాల్ పాపేబు గారి పర్యవేక్షణలో ఈ ఏడవేటోనీడన నిర్వాహకత్వకమైన పథకములు రాష్ట్రమునందు ప్రజాశాసన మండలి ద్వారా అధ్యక్షమున సమర్థతతో నిర్వహించుచు జరిగినది.

1. కులకర్తా ప్రాజెక్టు
2. నిజా సాగరు ప్రాజెక్టు
3. జలవిద్యుత్ ప్రాజెక్టులు
4. వరద నిరోధక చర్యలు
5. చిన్నతరహా మధ్యతరహా పేద్రపు ప్రాజెక్టులు
6. ప్రభుత్వ భవన నిర్మాణములు
7. జాతీయ ప్రజాశాసనసభములు
8. పెద్దతరహా పేద్రపు ప్రాజెక్టులు

అలినవాళ్ల జంగుగారు మన కార్యకర్తల ములో నీటి ఉత్పత్తిస్థానములు కనిపెట్టుటలోను అవార పదార్థముల ఉత్పత్తిని చె పా ది చుటలోను చతుక ఎద్యుత్ శక్తి ఉత్పత్తి చేయుటలోను మిక్కిలి పుణుడని పేరు గాచిరి. పెద్ద డాముల నమోనాలు యారుచేయుచు దు వీరు ప్రవీణులు. ఈయన పర్యవేక్షణక్రి దనే నిజా సాగర్ ప్రాజెక్టు ఖంగ కర్తాడాము పోదారము మహబూబ్ నగర్ మున్నేరు వైరా పాలేరు డిండి ప్రాజెక్టులు పూర్తి చేసిరి. నాగార్జున సాగర్ గోదావరి ఎగువ కృష్ణ ప్రాజెక్టులకు సర్వే ఎన్టీ మేటులు ఈయన పర్యవేక్షణ క్రి దనే జరిగినవి.

పాదరాజాదున దలి కట్ట కడపటి ఆ గ్లేయియంజనీ యరు (శ్రీ) ఎ టి మెకంజీగారు అలినవాళ్ల జంగుగారికి తమ పదవిని అప్పగించుచు నాకన్న గొప్ప యంజనీయరునకు నా పదవిని వదులుచున్నానని సగర్వముగా పలికి.

1988లో పండిట్ జవహర్ లాల్ నెహ్రూ అధ్యక్షతక్రింద

నేమనల్ ప్రాని గోకమిటి ఒకటి ఏర్పరచిరి. 29 చిన్నకమిటిలు దీని క్రి ద ఎర్పరచిరి. ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క జీవితాంశము చూచుకొనునట్లు ఎర్పరచిరి. ఆ దులో ఒక కమిటి దులు నీటిసరఫరా విషయములు చూచుట ఈకమిటికి సవాబులై నివాజ్ జంగుగారిని అధ్యక్షుని చేసిరి. నవాబుగారు చేయవలసిన పద్ధతిన తయు మూడు అంశములక్రి ద విశదీ రి రి మొదటిది పొలములకు నీరు కట్టుట రెండవది దు ను పరదల నుండి కాపాడుట మూడవది నీటి శక్తులను ఉపయోగించుట ఈయన సలహా మీగ ప్లాన్ గోకమిటివారు నేమల్ వాటర్ రిసోర్సెస్ తోర్డు (జాతీయజల పద) కటి ఏర్పరచవలెనని తీర్మానించిరి. ఈతోర్డు నీటిపాటుదల నీటి ప్రయాణ పోకర్లు ములు పరదలనుండి కాపాడుట విద్యుచ్ఛక్తి తీయుట అవార విషయములకు ఉపయోగపడు నీరు మున్నగు ఆ శ ములను ఎరికించును.

ప్లాన్ గోకమిటి ఈయన సలహాచే కొన్ని తీర్మానములు చేసినది (1) నీటి గుక్కులపై రాష్ట్రముల మధ్య వివాదములు రాకుండ ఇంటర్ స్టేటు కమిషన్ ఒకటి ఏర్పరచవలెను.

2. నీరు వృథాగా పోకుండా ఉపయోగ పరుచుటకు గాను నీటిని కూడ పెట్టుటకు రిజర్ వాయరులు కట్టవలెను.

3. భుమిని కాగా పరిశీలి చి ఎ ఎ భూమి నీటి పారుదల ఎంతెంత అవసరమో పరికించుట.

4. పరదలు కరువునుండి కాపాడుట.

5. బామిసారము కొట్టుకొని పోకుండ అడ్డుట్టులు కట్టుట.

నవాబులలినవాళ్ల జంగుగారు నీటినుండి తీయు ఎద్యుచ్ఛక్తి మిక్కిలి చతుకగా వచ్చునని దానినే పరిశ్రమలకు ఉపయోగించడ ముంచిని చెప్పిరి. వాటర్ పవర్ అదే ఒక పరిశ్రమ మరియు పరిశ్రమలకు ఆధారమని చెప్పిరి. ప్రజలు ముఖ్యముగా చతుకగాను కాగా ఉపయోగ పడు సమ్మ కమైన శక్తి మీద ఆధారపడుదురు. విద్యుచ్ఛక్తి అటువంటిది విద్యుచ్ఛక్తి ముఖ్యముగా పల్లెటూళ్ళయందు అవసరమని చెప్పిరి. విద్యుచ్ఛక్తి వలన వ్యవసాయముమిగుల తొందరగను ముఖ్యముగను చేయవచ్చును మరియు కుటీర పరిశ్రమలకు ఇది ఎంతయో ఉపయోగము ఎద్యుచ్ఛక్తి ఉపయోగించుట వలన గ్రామ పోకాగ్యము కాగా వృద్ధి చె దును అప్పటి అవసరములకే గాక ముందు అవసరముల కొరకు విద్యుచ్ఛక్తి

నిలువచేసుకొనవలెనని చెబు

నవాబుసాపాబుగారు 20 వత్సరములలో విద్యుత్తుని 4 000 000 కిలోవాట్లు వృద్ధి చేయవలెననియు ఒక యూనిటు 07 అదా చొప్పున సరఫరా చేయవలెననియు సేవ తోవలో బోర్డు నొకదానిని స్థాపించి పరిశ్రమలకు ప్రతి ఉపయోగములకు సరిగ్గా ఉపయోగించునట్లు చూపవలెనని చెప్పిరి విద్యుత్తుని ప్రతి ఉపయోగముల కొరకు లాభ నష్టములు చూడఁ దా సరఫరా చేయవలెనని వ్యాజించిరి

అలీనవాజ్జింగువారు బీహారు వరదల గురించి చేశము మునిగి పోకడ ఎట్లు కాపాడుకోవలెనో తెలిపి వరదల ఉద్రేకమును అపుటకు నదుల పారుదల చేగమును తగ్గించవలెననిరి కాలవలు క్రవ్వి అదులోనికి నది నీరు పోవునట్లు చేయవలెను లోయలో నీరు నిలువకు డ చూడవలెను నీటి కొరకు జలాశయములు (రిజర్వాయరులు) అద్దు కట్టలు (ఎంబేంకుమెంట్లు) అవసరమని చెప్పిరి ఇవి ఉడిన వరదల కాలమున ఎక్కువ నీటిని వీటిలో అడ్డుచేసి కాపాడినపుడు వదలుటకు వీలగును

అలీనవాజ్జింగుగారు కర్షకులకు చేసిన అనేక సదుపాయములలో ముఖ్యమైనది 500 చదరపుమైళ్ళ కన్న ఎక్కువగా మన్న సడ ప్రక్కల మన్న స్థలములో మండి (mandi area) ఎంత వర్షపు నీరు నదిలోనికి పారునో దానికి ఒక మాత్రము తయారుచేసిరి

ఈయన ఈమాత్రము కనిపెట్టుటకు ముందు మన దేశములో డికెన్సు మరియు రైపు మాత్రములు అమలులో ఉండెడివి కానీ వీటిని ఉపయోగించు వారికి విలువలలో భేదములు కనబడెడివి కాని అలీనవాజ్జింగుగారు తయారు చేసిన మాత్రప్రకారము విలువలలో ఎక్కువ భేదములు కనబడెడివి కావు ఈయన మాత్రములో లింగ్థ ఫంక్షన్ (Logarithmic Function) మీద ఆధారపడియుండును ఒక్కొక్క ఇంజనీయరు తీర్మానముల మీద ఆధారపడియుండును అందుచే భేదములు వచ్చుటకు అవకాశము లేదు అతని మాత్రము

$$Q = C M \log M$$

$$Q = \text{Maximum discharge (గరిష్ఠవిసర్జన)}$$

$$C = \text{Constant (స్థిర సంఖ్య)}$$

$$M = \text{Catchment area in Sq miles (నది మట్టు ప్రక్కలను దు స్థల వైశాల్యము)}$$

$$C = 1700 \quad a = 0.94 \quad b = 1/14$$

ఈ మాత్ర ప్రకారము 1518 చదరపుమైళ్ళు కావే మెంట్లమునుండి (నరీవాహ ప్రదేశము) గరిష్ఠ విసర్జన 271 500 క్యూసెక్సు నీరు

వాటికగు నాలము టల నాలుగు నిమిషముల 80 సెకన్లు

రైపు మాత్రము $Q = C M^a$
 $C = 2000$ ఉన్నపుడు $Q = 73 600$ క్యూసెక్సు ఉండును

డికెన్సు మాత్రము $Q = C M^b$
 $C = 1 100$ ఉన్నపుడు $Q = 50 860$ క్యూసెక్సు ఉండును

రైపు మాత్రము $Q = \sqrt{M}$
 $Q = 33 00$ క్యూసెక్సు
 ఇంగ్లిష్ మాత్రము $Q = \frac{7000 \times M}{\sqrt{M+4}}$

ఇంగ్లిష్ మాత్రము నమనరించి $Q = 271 800$ క్యూసెక్సు

ది డినది (మహాబాత్ నగర్ జిల్లా) హెచ్చు వరదలలో $R L = 1 285$ ఉన్నపుడు విసర్జన 273 000 క్యూసెక్సు వచ్చినది ఈకొలత అలీనవాజ్జింగు గురించి మాత్రమునకు సరి పోవుచున్నది

నవాజ్జింగుగారు తమ జీవితమతయు తుది వరకు హైదరాబాదు రాష్ట్రమునందు నీటి ఉత్పత్తి స్థానములను అభివృద్ధి చేయించుటకే చెచ్చి పరిశ్రామ పరిశీలించని నది ఒక్కటియైనలేదు అన్ని నదులను జాగ్రత్తగా పరిశీలించి వాటి యొక్క ఉపయోగములను ప్రాసేయుండిరి అందుచే ఏప్రాజెక్టుకైన ఎట్టమేట్లు పవలనీ వచ్చి ఎదు అయ్యుట చాలా తేలికగా ఉండెడిది 1951 లో స్థానింగుకమిషనువారు కష్టానది నీరు ఉపయోగించుటకు గాను ప్రాజెక్టు విషయమై అడుగగా ఆయన ఒక నెలలోపలనే వాగార్థున సాగర్ ప్రాజెక్టుకు కావలసిన విషయములు తెలియపర్చిరి మరొక్కటాలోనున్న పూర్ణా ప్రాజెక్టు రోప పాదు ప్రాజెక్టు మైమూరు రాష్ట్రము తిమికిన్న ఎగున కృష్ణ ప్రాజెక్టు ఈయన పరిశీలనా ఫలితములే

ఈయన మొట్టమొదట చేసిన పనులు ఉస్మాన్ సాగర్

మరియు గూమాయత్ సాగుల సర్వాధిపతి ఇవి కట్టిన దున
 * బ్రాహ్మణుడు ప్రాచీనాచారమును వదిలించుకొని పాదుటయే
 కాక నీటి వనతి ఎక్కువనది ఉపాధిసాగర్
 ప్రాజెక్టును 1918 నాటి మున ప్రారంభమై 1918 నాటి న
 ముగిసి ది హిమాయత్ సాగర్ నిర్మాణము 1918 వ సం. న
 ప్రారంభమై 1926వ సం.న ముగిసి ది 1901లో మూడినది
 పొంగి ప్రాచీనాచారమునకు మించి మేనది వైదాములు
 కట్టిన గరవాత వరద బాధ లేదు ఇవేకాక నిజా సాగర్
 పోచార వైరా పాలేరు డిండి మానేరు కోయిల్
 సాగురు బెనుమరా కడము పునీ చంద్రసాగర్ పెండ్లి
 పాకల సోలసాగర్ తుంగభద్ర రాజ్ శిఖరి కయన
 జీవిత కాలములోనే కట్ట బడినవి తరువాత తయారైన
 నాగార్జునసాగర్ పోచంపాడ అప్పారెడ్డి ప్రాజెక్టులు
 ఈయ కృషి ఫలితములే

నిజా సాగర్ డాము కట్టుటలో ఈయ వైర్యుడు గా
 మును కొనియాడ దగి వి అప్పుడు భారత దేశములో నీటిని
 నిలబెట్టు దాములలో అగ్ర గణపది మొట్టమొదటిది
 మైసూరు రాష్ట్రములో నన్నప్పరాజు సాగరము దీనిరు
 వాగ ఈయన మదరాసు రాష్ట్రములో కలసి తుంగభద్ర
 ప్రాజెక్టు నిర్మించిరి కాని చాలా కాలము ఈరెండు
 రాష్ట్రములమధ్య నీటిని వాడుకొనే విషయములో అభిప్రాయ
 భేదములు కొనసాగుచుండెను చివరకు 1942 లో అప్పటి
 మదరాసుముఖ్యమంత్రియగు శ్రీరాజగోపాలాచారి గారితో
 మాట్లాడి ఒప్పందమునకు వచ్చిరి ప్రస్తుతము ఈనదీ జలములను
 ఆంధ్రరాష్ట్రము మైసూరు రాష్ట్రములు ఉపయోగించుకొను
 చున్నవి ఎంతటి కీర్తి పరిపీతి ప్రసాదమొకటి ఈయనకు
 కలదు ఎన్ని సంవత్సరములనుండియో జరుగుచున్న
 అభిప్రాయభేదములకు ఈయన తన తెలివితేటలతో ఒక చారికి
 తెచ్చిరి

సవాజ్ జంగుగారు దాములు కట్టినపుడు ఎట్లు మేట్లు
 చాలా తగ్గి చి వేయుచుండిరి అట్లు చేసిననే క్రింద వారు డబ్బు
 జాగ్రత్తగా వాడుదురని ఆయన నమ్మిక డబ్బు విరివిగా
 వాడుటకు ఆయన ఎప్పుడు ఒప్పుకొనెడివారు కాదు ఆయన
 స్వంతముగా దాములు కట్టు సంస్థలకు వెళ్ళి పరిశీలి చువారు
 కాదు వెళ్ళినను కొన్ని ప్రశ్నలడిగి తెలి కొనేవారే కాని
 వ్యతంత్రముగా చూసెడివారుకాదు ప్రశ్నలమూలకముగానే

ఆయన వల ఎట్లు జరుగునది తెలియకొనెడివారు ఆయనకు
 బ్రిటి అట అన్న చాలా ఇష్టము అబ్రిటి బ్రిటి నే ఆయన
 పండిగమైన గెవయములు విడదీయువారు

ఈయన ఇరిగేషన్ ప్రాజెక్టులకాక రోడ్లు ప కెలు
 వేయుటయందు కూడ డిట్ల చూపిరి కృష్ణుల మీద డిట్ల
 వంతెనక ఈయనే బాధ్యుడు

ఇరిగేషనుకు ప్రాధానికృతుకు ప బంధించిన లెక్కలు
 ఈయన నిమిషములో సూక్ష్మవద్దకి చేసెడివారు గ ఎల
 తరబడి కాగితము మీద లెక్కలు చేస చూచ దానికి దీనికి
 ఎక్కువ తేడ లేక డెడిది

ఈయన వీహారు వరదలు అగ్ని చుట్టు కవ్యాసము
 ప్రాస వంపిరి ఈయన రాష్ట్రముల మధ్య నీటి సమస్య
 లేకుండ చూచుటకు పట్టకొని మిషన్ నొక దా ఏర్పాటు
 చేయించెనని ఎ ర

య ఇతర యా పాల నే నిరు
 రాయు డాడ గొడము మియు ఫార్మర్ న చక్కగా
 విద్యుచ్ఛక్తి సరఫరా చేయుట

గొడవ వద్ద ఎక్కడ వైకాం వక్కా ఫార్మర్ అయి
 కృషి ఫలితము నిజాసాగురు ప్రాజెక్టు కట్టిన కరువాక ఎరి
 చెటో వండించుటకు వీలైనది అందుచే చెటకు ఎక్కువగా
 పడి చుటకు ప్రోత్సహించుటకుగాను చక్కెర ఫ్యాక్టరీని
 నిర్మి చవలెనని నవాబుగారు తెలిపి నవాబుగారు ప్రాచీనా
 చారు రాష్ట్రమున అనేక ప్రభావక సుందర భవనములను
 నిర్మించిరి ప్రాచీనాచారమునగరమున అడ్డిగ మెట్లు సమీపమున
 1838 ఎకరముల భూమిని సంపాదించి అందు ఉస్మానియా
 విశ్వవిద్యాలయమునును బంధించిన భవనములలో అర్జున్
 కాలేజీ విద్యార్థి వసతి గృహములు ఈయన కాలముననే
 పూర్తి అయినవి ఢిల్లీలోని నిజాము ప్రభుత్వ భవనము
 రు 25 75 618/- ఖర్చుతో నిర్మించ బడిన బొంబాయిలోని
 నిజాము ప్రభుత్వపు "సేయిస్ గావున్" అను సుందర భవన
 మును కొన్ని మార్పులతో అభివృద్ధి పరచిరి నిజాము
 రాకుమారుడు మోజ జావిహారు నివసించెడి హిజ ధూర్
 అను గొప్ప భవనమునకు కావలయు హంగుల సేర్పాటు
 చేరి మూసినది ఒడ్డున నిర్మితమైన ప్రభుత్వ గ్రంథాలయ
 ము ఉస్మానియా ఆసుపత్రి వీటియందు ఎర్పరచిన సుందర
 ఉద్యానవనములు నిర్మించిన క్రింద నవాబుగారివై యున్నది

నవాబులినవాళ్ళ గుగరు గొప్ప ఇంజనీరే కాక ఇతర విషయములలో కూడ ప్రజ్ఞ కలిగియు డిరి మత విషయముల నేదా అము వైద్యము న్యాయశాస్త్రము రాజ్యాంగ విషయములమీద గల అరబిడి చర్చించువారు ఈయ చాలా కష్టపడి ని చేసెడివారు సిగరెట్టు మాత్రము ఎక్కవగా వాడెడివారు కాని వైద్యుని సలహా అనుసరించి వేరే నే అలరాటుకు స్వస్థ చేసిరి

ఇ తటి ావ్యక్తి అంబుర డార్లము అలీగజ్ గు బహారు మెమోరియల్ కమిటీ ఒకటి ఏర్పాటునది మెమోరియల్ కమిటీవారు వీరి ఛాయా చిత్రమును స్వీట్ ట్యూబ్ అఫ్ ఇ ఇనియర్లు భవనమున 18 సెప్టెంబరు 1988 నాడు అవిష్కరించిరి ఆదేశమయమున ఆ ద్రవచేకో ముఖ్యమంత్రిగారైన శ్రీబ్రహ్మన దర్శిగారి ఒక లక్ష రూపాయలకు చెక్కును నవాబుగారి జ్ఞాపార్థము బహుళకరించిరి బ్రహ్మన దర్శిగారు కమిటీచారికి వ దనములు తెలిప తాము ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము సహాయముతో ఇ ారెడు లక్షలు కూడ జెట్టి ఇ సింగుకాలేజీలో నవాబులినవాళ్ళ జంగుచారి పేరు మీద ఒక అచార్య పదవిని ఏర్పాటు చేయుదుమని తెలిపిరి

నవాబుగారు రివ డిసెంబరు 1949 నాడు తమ 72 వ ఏట పాదరాజానందరు దివ గతులైరి వీరి ఆ త్వక్రియలకు మహానుభవ హించిన నిజాము భువు ఉన్నతాధికారులు హాజరై శ్రద్ధా జలులు ఘటించిరి వీరి మరణము నకు అప్పటి గవర్నరు జగరల్ హోదాల మున్న శ్రీమాన్ రాజగోపాలాచారిగారు అప్రదర్శ ఇ జనీయరు యమ్ విశ్వేశ్వరయ్య అప్పటి ప్రాదరాజాదు ప్రధానామ తుర్గుడు యమ్ కె వెల్లోడి సంతాప సందేశములు ప పిరి

ఎన్ క్విరా

ఎన్ రా

అలీఫ్ ఖాను

అలీఫ్ ఖాను ప్రళం తెలుగు విజ్ఞానసర్వస్వము నాలుగవ సంపుటమున కనవచ్చుచున్నది (విజ్ఞా తె IV-746) ఇతడు పతాను జాతియుడు ఇబ్రాహీంఖాను కుమారుడు ఇతడు కర్నూలుకు నవాదై క్రీ శ 1724 నుండి 1788 వరకు పాలించెను ఇతడు దక్కను సులేదారైన నిజామ్ కల్ ముల్క్ అసఫ్ జాకు విధేయ పామంతుడు

క్రీ శ 1707 క మొలాయి చక్రవర్తి ఖాన్ గజేబు మరణించెను అతని తరువాత అతని కుమారుడు మొఅజ్జి అసఫ్ జాదు అ మార్ హా అల పేరుతో చక్రవర్తి అయెను ఖాన్ గజేబుతో ముగలాయి పాం అ ఆధిక్యము అడు గ తెను మొఅజ్జి తన తండ్రి కు మద్దతు కాదు అతని కా ముగ విధ ప్రాంములలోనున్న గలాయాల పామ తు అనేకదు వ్యత ప్రము క్రిటి మిక్సారి దక్షిణ దేశమునకు సులేదారుగ నియమితుడై నిజామ్ కల్ ముల్క్ అ ఫజా అన నతడు కూడ క్రీ శ 1743 ను ము ఎక్రిటి వి ప్రాంరాబాదు రాష్ట్రమును స్థాప చెను ఆ ద్ర దేశముగ చాల భాగము ఈ ప్రాంరాబాదు రాష్ట్రములోనే ఉ డెను అవిధముగ నే ాయలములోని కర్నూలు ము డల ముగూడ అ ఫజా ఆధీ ాయలో ను డెను

అలీఫ్ ఖానుకు పుర్వము కర్నూలు ప్రాంతము దాఫూద్ ఖానుకు జాగీరుగా ఈయబడెను దాఫూద్ ఖాను అలీఫ్ ఖానుకు పెదతండ్రి అట ఎమ్మటి క్రీ శ 1743 న కర్నూలు ప్రాంతము అలీఫ్ ఖాను వశమయ్యెను తన కర్నూలు పాంశీకముగకు వీరిగా గుర్తించ వలసినది అలీఫ్ ఖాను దక్కను సులేదారైన అ ఫజా అన చేశానెను అ ఫజా అతని విజ్ఞప్తిని మన్ని చెను అదచాని క్లాకు అతనిని అధిపతిగా తనరెను అదచాని పేడ అదోని అని పిలువబడుచున్నది ఇది కర్నూలు సుంధలమున ఒక తాలూకా అ ఫజా అనుమతిని పొంది లీఫ్ ఖాను కర్నూలులోనే ఉ డి అదచానిని తొమ్మిది వ సంపుట పాలి చెను క్రీ శ 1743-1783

అలీఫ్ ఖానుకు హిమయత్ ఖాను అసాఫ్ ఖాను అను ఇరువురు తనయులు కలరు వీరిలో పెద్దవాడగు హిమయత్ ఖాను తండ్రి పిమ్మట అతని జాగీరుకు పాం లడయ్యెను ఇతడు క్రీ శ 1788 నుండి 1761 వరకు చాలించి ట్టు తెలియుచున్నది

తం అ కా

అబంగచింగపురము

అలు గచి గపుర మెప్పట్లదో గుర్తి చుటకు పీలు ఎడ లేరు ఈ పట్టణ ప్రళం రాజమార్తాండరాజు కుమారుడు రాయపరాజు కావనమునందు కన్పించుచున్నది (ద హి IV నెం 1090) రాజమార్తాండరాజు అలంగచి గపురమునకు

చెంది ట్లు వ్రాయబడినది కక 1064 (క్రీ శ 1142) వ వ త్వరము ఉత్తరాయణ పుణ్యకాలమున రాయవరాజు తమ తండ్రి ధర్మార్జునుగా దాజారాను శ్రీమేళగిరదేవునకు అఖండ వర్తి లోహదండు వియకు గామ ఎలగుగు బోయలు పూటగా దానితో నరసంహారికి విడిది ఇనుప ఎడ్లను ఇచ్చెను పదరు బోయ ప్రతినివ్వము మానెడు నేయి దేవుని దీపారాధనకై సమర్పి చలవాడు ఈశానమును పెద్దనార్కుడు చెప్పెను తికి (ఖ) ల పెద్ద నాచార్యుణ్ణి అని యున్నది శాసనాలమున రు అనగా 1142 సంవత్సర ప్రా తమున వెల నాటి చోడలు ఆ ధ్ర మ దలాధీశ్వరులుగా ఉండిరి దీనికి సమీపాలముననే అనగా క్రీ శ 1185 సమయమున వెంనాటి చోడులు పాశ్చాత్య చాకుక్క సైన్యములను గోదావరి తీరమున ఓడించి ఆంధ్రదేశమునుండి వెదలగొట్టిరి అలంకంచి గ పురము అనగా ఉగ్రనరసింహస్వామి వ్రతివ్వు గల గ్రామము అను అర్థమును ఇచ్చుచున్నది

ఖం ల రం

అలుకూరు-మల్లికార్జున శాస్త్రి

అలుకూరు మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు గొల్లానిన్ని వంశము నకు చెందినవారు వీరు యశ శాశ్వతయులు వీరిది క్రీవత్సస గోత్రము ఆవంతంబు మాత్రము వీరి నివాస గ్రామము రాయచూరు మండలమునందలి అలుకూరు అను గ్రామము వీరి పూర్వీకులు మొదట కర్నూలు మండలమున దలి కోడు మూరు గ్రామమున నివసి చినట్లు తెలియుచున్నది వీరి కల్లి దండ్రులు ముఖ్యమాతా వేంకటరామశాస్త్రిగార్లు వీరికి రామశాస్త్రి అను పోదరుడును పోహంబ గిరిజ అను పోదరి మణులును కలర.

మల్లికార్జునశాస్త్రిగారిని గూర్చి వ్రాయుటకు ముందు వారి పూర్వీకుల వృత్తాంతము గూడ సంగ్రహముగ వ్రాయుట ఉచితమని తోచును మల్లికార్జునశాస్త్రిగారి తాతకు తాత గారైన అప్పయ్యశాస్త్రిగారు షయ్యారవాహినీ దేవులపాస కులు ఆయన తన పన్నెండవయేటనే దేవిని దర్శించి ఆమె వలన తననుండి ఏడవరములవరకు తన వంశమున జన్మించిన వారు గొప్ప శాస్త్రవేదికు లగునట్లు వరమును బడసినట్లు ఈక్రింది లోకము చెప్పుచున్నది

అనన్త మాధ్వర మగాన్నిజ వంశజానామ్
విచ్చిత్తి కూన్య విమలాఖల శాస్త్ర బోధమ్

అప్పయ్యశాస్త్రిగారు శాస్త్రవేదికులు అనర్గళ కవితా ధారా పటిమగలవారు వీరి కవిత్వ మెచ్చి రామచూరు పాలకులు వీరికి రాయచూరు మాన్యి అరిగెర తాల కాల లోను అలుకూరు గామము లోను కొ తఘమిని లవ వ్రా ర్కముగ దాన మొ గిరి ఈపై ప్రశంసలు పూర్వపు హైదరాబాదు రాష్ట్రమున ఉ డెవి ఇవి నేడ మైసూరు రాష్ట్రము నకు చెంది యున్నవి వీరికి కవీశ్వరి అను బిరుదము గూడ కలదు వీరు ౨ క గు గామము న నివసి చిరి అ దుచేవో యేమో వీరి గామము నామముగృహ వామముగ ఎర్పడినట్లు తోచును

మల్లికార్జునశాస్త్రిగారి తాత మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు వీరి చిద బరస్వామి అను యతి అనుగ్రహమున వేంకటరామశాస్త్రి శేషశాస్త్రి అను ఇరువురు తనయులు జన్మించి మల్లికార్జున గారు గొప్ప శాస్త్రవేదికులు ఈయన సుమలగు వే కట రామశాస్త్రి శేషశాస్త్రి అనువారు కూడ న్యాయ వేదా త వ్యాకరణ శాస్త్రములకు గొప్ప వేదికులే కాక కర్ణాట సంస్కృత సాహిత్యములకు గొప్ప అభినివేశము కలవారు భాషాత్రయమునందును కవిత్వము చెప్పెడివారు

క్రీ శ 1871వ సంవత్సరమున అనగా ప్రజోత్పత్తి నామ సంవత్సర ఛాద్రపద బహుళ దశమినాడు వే కటరామశాస్త్రి మల్లికార్జునశాస్త్రిగారి కు మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు జన్మించిరి మల్లికార్జునశాస్త్రిగారికి ఆయన ఎనిమిదవ యేట ఉపనయనము జరిగెను తండ్రి చె కనే వారు వాటకాంబ సంస్కృతసాహిత్య మును స వ్యాఖ్యానముగా కొముదిని పఠించిరి వీరికి గొప్ప కవితాశక్తియు అల వడినది అప్పటికి వీరివయస్సు వందై డు స వత్సరములు మాత్రమే తండ్రి వీరిని వెంటపెట్టుకొని గద్వాల వనపర్తి అత్తకూరు మున్నగు సంస్థానములకు దర్శించెడివారు అప్పటి విద్వాంసులు మల్లికార్జునశాస్త్రిగారిని పరీక్షించి ఆయన పాండిత్యమునకు కవితాపటిమకు మెచ్చి భారతీ బాలలీలారూపుడు అను బిరుదము వొసంగిరి శాస్త్రిగారు తండ్రి కడనే న్యాయ

అలుకూరి

మల్లికార్జునశాస్త్రి

అత్తకూరు మున్నగు సంస్థానములకు దర్శించెడివారు అప్పటి విద్వాంసులు మల్లికార్జునశాస్త్రిగారిని పరీక్షించి ఆయన పాండిత్యమునకు కవితాపటిమకు మెచ్చి భారతీ బాలలీలారూపుడు అను బిరుదము వొసంగిరి శాస్త్రిగారు తండ్రి కడనే న్యాయ

వేదాంత శాస్త్రముల శాస్త్రానియో వేదాంతము కడవరకు ముగియకమునునే శాస్త్రానియో త ద్వి వే కటరామశాస్త్రానియో దివ శతులైరి

శాస్త్రానియో శాస్త్రానియో విద్య య దు అంత్రి పాదమెను తోడనే అనంతపురము జిల్లా గడవోతూరు గ్రామ వాస్తవ్యులగు వేంకటరామశాస్త్రానియో వద్ద వీరు పదునారు అధ్యాయములగల గ్రంథానుసము అను గ్రంథమును ప్రశ్న శకున శాస్త్రములను అధ్యయన మొనర్చిరి అంతటితో పాకి తప్పి కలుగలేదు అందుచే విశాఖపూరి జిల్లా నమ స రించి మదరాసు వాస్తవ్యులైన శెంగులూరు శివశంకరశాస్త్రానియో సిఫాగసు వశమును ప పాదించి రామచంద్రులవారి యొద్ద శాస్త్రానియో శాస్త్రమును వ్యాకరణశాస్త్రమును అభ్యసించుటకై కాళహస్తికి వసిరి రామచంద్రులవారు స్కంధ త్రయ శాస్త్రానియో విద్యా పండితులు అఖిల శాస్త్ర పాఠ ప్రవచన నిష్ఠా గరిష్ఠులు ఇట్టి మహాపండితుల యొద్ద శాస్త్రానియో మహాపాఠ్యంక వ్యాకరణమును మహారాజాకాండాంక రూప స్కంధత్రయ శాస్త్రానియో శాస్త్రమును మహా మేధావీ తో అచిరకాలముననే అభ్యసించిరి గురువుగారి అనుజ్ఞ గొని శాస్త్రానియో కలియగూడి దశ సహస్ర వర్షముల యొక్కయు తిథి వార నవత్ర యోగ కరణ ముఖికా విఫలతల యొక్కయు ప్రమాణములను అతి ముఖ్యముగ బోధించునట్టి శివరమణి పేటిక అను శాస్త్రానియో గ్రంథమును యెరిది సంస్కృత శ్లోకములలో రచించి గురువుగారికి సమర్పించిరి శిష్యుని బుద్ధి వైభవములకు గురువుగారు మిక్కిలి అచ్చెరువొంది అయినను మిక్కిలిగ ఆశ్చర్యపడిరి

శాస్త్రానియో కామ రచించిన శివరమణి పేటిక ముద్రామణిలో శివశంకరశాస్త్రానియో చూపిరి వారు అగ్రంథమును మిక్కిలి కొనియాడిరి శివశంకరశాస్త్రానియో కామ ప్రాసిన శాస్త్రానియో ద్వాదశసంగ్రహము అను గ్రంథమును శాస్త్రానియో కామకగా వ్రాసెననిరి

శాస్త్రానియో తిరిగి స్వగ్రామమునకు వచ్చి తండ్రివద్ద కొరతపడిన వేదాంతశాస్త్రమును కాక మహాశాస్త్రానియో వద్ద పఠనమాన్త చేసిరి ఇట్లు ఇరువది సంవత్సరముల ప్రాయముననే శాస్త్రానియో శాస్త్ర శాస్త్రానియో శివశంకరశాస్త్రానియో విద్యములందు విరుపమానమైన పాండితిని సంపాదించిరి వీరి ఇరువదవయేట వీరికి ముఖ్యమాంబతో వివాహము జరిగెను ముఖ్యమాంబగారు

అనంతపురము జిల్లా గుత్తి తాలూకా దోడేల్లు గ్రామ వాసులగు అలూరు వే కటరామశాస్త్రానియో కుమార్తె

గృహస్థ ధర్మములను నెరవేర్చుకొనుచు శిష్యులకు శాస్త్ర పాఠములను బోధించుచు శాస్త్రానియో కడప జిల్లారి మున్నగు ప్రదేశములలో శతావధానముల వ్రాసెనని అనేక సత్కారముల నందిరి గద్యాల స స్థానమున పండిత సభలో తర్క వ్యాకరణ వేదాంత శాస్త్రములలో అయో శాస్త్రపండితులతో వాదించి తమ అద్భుత పాండిత్యమును వీరు నిరూపించుకొనిరి ఇట్లే వనవర్తి అత్తలూరు సంస్థానము లలో తమ పాండిత్యమును ప్రదర్శించి వీరు ప్రభువులవలన అనేక సన్మానములను లభించిరి

గద్యాల సంస్థానమున వీరానర్జన శతావధానము మిక్కిలి ప్రశ సనియమైనది మాఘ కుక్క పూర్ణిమ వాటి విద్యత్సభలో వారు శతావధానమును చేసిరి ముద్రపిద్ద అష్ట శతావధానములగు తిరుపతి వేంకటపురి అధ్యక్షమున శతావధానము జరుగుట గొప్ప విశేషము ఈయన కవితా ధారకు తిరుపతివేంకటపురి సభ్యులు అగ్రధర్మము తెలిసి గద్యాల రాజావారు ముగ్ధులైరి శాస్త్రానియో అసభలో కవితాసార్వభౌమ విరుదముతో పాటు మన సన్మానము లభించెను

మిత్రులగు శెంగులూరు శివశంకరశాస్త్రానియో అప్యసనము నందుకొని శాస్త్రానియో మదరాసునకు బోయిరి అచ్చటి విద్యత్సభలో వీరు శాస్త్రానియో శాస్త్రానియో శతావధానములచే సభ్యుల వానందింపజేసిరి

తాలూకాస్థలి వద్దరప్పవండిక శతావధాన విరుదాంబి తులగు బుక్కపట్నం శ్రీనివాసాచార్యులవారు శాస్త్రానియో పకలశాస్త్రానియో అను విరుదము వ్రాసెనని శ్రీనివాసాచార్యుల వారు అత్తలూరు ప స్థానపండితులు

శాస్త్రానియో శేకవాంశముగ వామదేవానందము అను అలంకార గ్రంథమును రచించిరి ఇది అమృతము శాస్త్రానియో శాస్త్రానియో మధ్యపాఠము అను గ్రంథమును రచించి వీరు కాలిడి అగ్రవశరమునందు శృంగగిరి నరసింహాచార్యి స్వాములవారు శంకర త్రిత్వి యొనర్చి నపుడు జరిగిన పండిత సభలో స్వాములవారికి అగ్రగ్రామము సమర్పించిరి స్వామి వారు శాస్త్రానియో అగ్రకాంబూల మొనగి పండితసార్వభౌమ అను విరుదము ప్రపాదించిరి శాస్త్రానియో హంపి విరుపాక్షేశ్వరని శెంత బ్రహ్మపుత్రము చేసి వారదానతో అనన్యత మొనర్చిరి

వ పా భువనేశ్వరి సహితుడగు విరూపాక్ష దేవేకుల చెంత మీరు మూడు దినములు అన్న పానీయములు విడిచి కావ్యా స్థితిని మరచి సమాధిలో నుండి విరూపాక్షుని దర్శిచి ఇట్లు మూడేని నాలుగో దినములు ఆహార పానీయములను విడిచి మ్రొవచి సమాధిలో నుండు మీరికి పరిపాటి ఆయ్యెను ఈయన సమాధిలో నున్నప్పుడు ఈయన సంసార భారమును ఈయన తల్లియు తమ్ముడగు రామకృష్ణయు వహించెడి వారు

కృష్ణగారికి కృష్ణవేది లక్ష్మి సర్వతి అను మువ్వరు కుమార్తెలను రామకృష్ణ అను కుమారుడును ఉండినట్లు తెలియుచున్నది

కృష్ణగారు క్రీ.శ 1817 వ సంవత్సరమున శివధ్యాన తత్వరై భౌతిక కాయమును వీడిరి

తం ఆం కా

అలుగర్రాజు చూ అనుగరరాజు

అల్లయ్య

అబ్దుల్లా కుతుబుషా (క్రీ.శ 1828 1872) పాలన కాలములో జరిగిన కొన్ని సన్నివేశములను హాకిమ్ నిజా ముద్దీన్ అహమ్మదు అను చరిత్రకారుడు హాకిమ్ రెహమాన్ అనుగ్రంథమున వివరించెను

చరిత్రకారుని కథనము ననుసరించి చౌడరీ తిరువమును వహించిన వీరందరు రెడ్డి ప్రముఖులు గుల్బర్గా ప్రాంతమున నుండెడివారు వారిలో పెద్దిరెడ్డి కుమారుడు అల్లయ అను నాతడు సీరి సంవదలను గౌరవ మర్యాదలను కలిగి ప్రజా రంజకుడుగా మెలగుచుండెను

అల్లయ్య జీత విత్తముల నిచ్చి 940 మంది భటులు గల ఆర్మడకుమును పెక్కు మిశికతులైన వరాతులను పోషి చెడినాడు కుతుబుషా సభకులకు చెందిన గుల్బర్గా పరిసరములను విజపూరులోని ఆదిల్ షాహీ ప్రభుత్వము ఆక్రమిచుకొనకుండా చేయుటకే కాను నై న్యమును పేకరించి పోషించుచున్నట్లు అల్లయ్య చెప్పెడివాడు

రా మర్యాదలకు భంగము కాకుండ నటుల అల్లయ్య అనేక వివాదులను ఏలేటూ సుల్తాన్ అబ్దుల్లాకుతుబుషా వారికి బహుకరించెడివాడు కాని ఇతర పర్యవసరై న్యముముగా దర్బారునకు హాజరయి సుల్తాను వారు జరపు గౌరవ పుష్కారముల స్వీకరించెడు వాడుకాదు దర్బారునకు

రాకపోవుటకు కారణముగా ఏవోటుంటిపాకులు చెప్పి తప్పించు కొనుటయే కాక కేంద్ర ప్రభుత్వము పంపు కాళిదులక కూడ మన్నించక నిర్లక్ష్యముగా ప్రవర్తి చెడినాడు

అల్లయ్య ప్రవర్తన ననుసరించి సుల్తాను మీద ప్రత్యక్ష ముగ తిరుగుబాటు జరుపకు డినను పరోక్షముగా నైనను అతని అవిధేయతను కేంద్ర ప్రభుత్వము తిరుగుబాటుగా పరిగణించినది కాలూలమును ఆర్మడకుమును అల్లయ్య కలిగి యుండుటకు గల కారణము అతడు స్వత్ర ప్రాదగుటకు చేయు యత్న మనియు సమయము చిక్కినచో ప్రభుత్వము పెక్కుగొనుటకే అతడు యత్నించుచున్నాడని ప్రభుత్వము భావించెను

అబ్దుల్లా కుతుబుషా పర్షియనుకు పంపు విలాపార్థము పరివారముతో ఫల పుష్ప శోభితములైన ఉద్యాన వనములను సందర్శించి అందు కొ త కాలము విహరించుట పరిపాపైనది ఇట్టి ఉల్లాసమును కలిగి చు దినములను "బుర్ఖాబహారు" అని పార్శ్వ కావ్యతో ఆ దురు

జమాదులవ్వల్ నెల 1089 హిజరీ (క్రీ.శ -1881) సం॥ పర్షియనుకు పంపు ప్రాదానముండి మహమ్మదు నగరు (గోల్కొండ)కు పరివారముతో అబ్దుల్లాపామషా తరలి వెళ్లెను అచటి పరిసరములను డు ఉద్యానవనముల విహరించుటకును తండ్రి మహమ్మదుకుతుబుషా సమాధిని దర్శించి ఆయన స్మారకార్థము వినయ విధేయతల ప్రదర్శించుటకును సుల్తాను ఉద్దేశించెను

సుల్తాను వచ్చు న దర్శనమును పురస్కరించుకొని ప్రజలు సంతోషమును ప్రకటించుచుట్టునను వారి రీతికి తగు రీతిని ఆ ప్రదేశ ము తయ్య చేస్తూ అలంకరించిరి సుల్తాను తన పరివారముతో ఉద్యాన వనమున సంచరించు సమయమున ప్రధానమంత్రి పరీపుల్ ముల్క్ అను నాతడు అల్లయ్యచౌదరీ అవిధేయతను చెప్పి అతనిని శిక్షించుటకు బిందీగా గొని వచ్చునట్లు అమజ్జి పొందెను వెంటనే సర్వసైన్యాధిపతి అయిన ఎల్మీరేగు కాలూలమును ఆర్మడకుమును వెంట నిడికొని ఒక రోజు ఒక రాత్రి హుటాహుటే ప్రయాణము చేసి తెల్ల వారుబామున గుల్బర్గా వట్టణమును ప్రవేశించెను అప్పటికి అల్లయ్య గాడ నిద్రలో నుండెను ఎల్మీరేగు సేనలు అల్లయ్య నివాసగృహమును చుట్టు ముట్టినవి కాని అతను మేల్కొని పరిస్థితులు గ్రహించుభోవున ఇరు పక్షములకు చెడ్డ పోరు

జరిగి అందు అల్పయ్య నైసికులు ఆనేకమంది హతులైరి అల్పయ్య ఉగ్రవ్రతుడై తన బాబును కత్తిని ధరించి పగ తుర నైన్యముమీద ఉరికెను కాచి శత్రువులు ఆతనిని ముట్టడించి ఆతని శిరమును ఖండి చి వైచిరి ఎల్పితేగు అల్పయ్య శిరమును వెట నిడికొని నైన్యముతో అచేరోజునగోల్కొండకు తరలెను అల్పయ్యను జీవగ్రాహముగా పట్టుకొని రమ్మనిన ముత్తాను అజ్ఞ తారుమారై నది గుల్మరాలోని జనులు ఈ దృశ్యమునకు విశ్రాంతులైరి

అబ్బల్లా వేడుకను ముగిచి గోల్కొండ దుర్గ బహిర్యారమును దాటి ప్రాచ్యాబాదునకు వెడలు సమయమున ఎల్పితేగు గోల్కొండను తేరుకొనుటయు ఒకే సమయమున జరిగినవి వెంటనే ఎల్పితేగు అల్పయ్య శిరమును అబ్బల్లా పాదుషాకు సమర్పించెను ఎల్పితేగు సాహస కృత్యమునకు అబ్బల్లా ఎంతో పంతోషించి అనేక కానుకల నిచ్చి బహుళ రింకెను ఈ బహుమతులలో "అన్నాకాజ్" అను పేరు కలిగిన ఒక ఉత్తమాశ్వము కూడ కలదు

అల్పయ్య స్థిరామల కన్నటికిని ఎల్పితేగు వారము డయ్యెను ధన కనక వస్త్ర వాహాము లన్నియు కుతులు పాహీ భావానాకు దఖలు వడినవి

అల్పయ్య వధానంతరము గుల్మరా వరగడాలో ప్రభుత్వ పాలన క్రింద స్థిరత్వము నెలకొల్పబడినది అన్ని విధముల ప్రజలు సౌఖ్యముల నమభవించిరి ఇది ముసల్మాను చరిత్రకారుల కథనము దీని నిజములు నిర్ణయించుటకు ఇతరాధారములు లేవు

మ త క

అల్లంరాజు - రంగళాయికవి

అల్లంరాజు రంగళాయికవి ఆరామద్రావిడ శాఖయ ప్రావృణ కులమునకు చెందినవాడు వీరి హరితన గోత్రము అపవ్రంభ మూత్రము ఈయన వివాస స్థానము వీతికాపురము నకు సమీపమందున్న చేబ్రోలు అను గ్రామము ఈయన తండ్రి పేరు ముద్రహృణ్యము తల్లి పేరు చిన్నమాంబ

రంగళాయి తండ్రియైన ముద్రహృణ్యకవి భద్రావరిణి యము మున్నగు గ్రంథములను రచించెను క్రీ శ 1880 న అనగా రౌద్ర వామ సంవత్సర నిజాశ్వయుజ శుద్ధ తదియ బుధవారమున రంగళాయి జన్మించెను ఈయన గొప్ప మగుణ సంపత్తి కలవాడు సంస్కృతాంధ్రములయందు గొప్ప

పాండిత్యముకలవాడు పాండిత్యము ఈయనయందు ఎంత అధికమో దానికి రెట్టింపుగా వినయ సంపత్తి కలద వైదిక కర్మానుపానమున దు ఈయనకు అదరము ఎక్కువ ఆచార వ్యవహారమున దు ఈయనకు ప్రీతి అధిము విశాపురము లోని మార్యరాయా ద్రనిఘంటు కార్యస్థానము ఈయన కొంతకాలము పండిత పదవి నల కరించెను ఈయన ఉద్యోగ మునకు జోవునపుడు మార్గమున ఆటగాని వస్తువును తాకినట్లు అనుమానము కల్గినచో వెటనే ఒకటి తిరిగిపోయి ప్లానముచేసి వచ్చెడివాడట ఆ తత్వము పలకుటయ దు ఈయనకు మిక్కిలి ఏవగింపు ఆ దుచేతనే ఆ త్వివిషయములు అసూత కల్పనలతో గూడిన స్వత్ర కావ్యములను వ్రాయుటకు ఈయన పూనుకొనలేదు భగవంతుని స్తుతి చు శరక ములు స సంస్కృతాంధ్రరణములు మాత్రమే ఈయన రచనలు కనపచ్చుచున్నవి ధన సంపాదనమునందు ఈయనకు ఆవేశ లేదు అనంతమృద్ధికో నష్ట అను నూత్ని అనున రించి ఈయన ఉన్నదానితో సంకృప్తిగ కాలము గడిచెదు వాడు ఈయనకు భగవంతుని య దు అమితమైన విశ్వాసము అందుచేతనే ఈయన తన కృతులను వేదని సరూపిత మీయక భగవ తునికే సమర్పించుకొనెను తౌతిక రాజకీయ తంత్ర ములకు ఈయన మిక్కిలి దూరముగ నుండును ఒకరివి యాచి చుట అన్నను ఒకరి చెంత ఉద్యోగము చేయుట అన్నను ఈయనకు అభిమతముకాదు

రంగళాయికవి అష్టావధాన శతావధానముల నొనర్చుట లో దిట్ట చిత్ర బంధకవిత్వములయందును అకువుగా స సంస్కృతాంధ్రములలో సమన్వయ పూరించుటలోను ఈయన మిక్కిలి ప్రజ్ఞావ తుడు నూజిపిడు జయపురము మున్నగు సంస్థానములలో ఈయన శతావధానముల నిర్వహించి ఆ యా ప్రభువులవలన అనేక సత్కారములను పొందెను గోడే గజపతిరావు ప్రభువు నొద్ద ఈయన మహారు ముప్పది సంవత్సరముల కాలమునుండి ఆప్రభువుచే అనేక సన్మానములు పొందినట్లు తెలియుచున్నది

రంగళాయికవి రచించిన గ్రంథములు పదునైదుకుపైగా కనపచ్చుచున్నవి అవి చంపువులు శతకములు సంస్కృత గ్రంథములు అను విధములుగా మున్నవి ఈయన రచించిన శ్రీమదాంధ్రచంపూభారతము రామాయణచంపువు అను వానితో మొదటికి క్రీ శ 1818 వే ముద్రీతము. రెండవది

కాలాకాదము వరకే వ్రాయబడినట్లు తెలియుచున్నది రఘురామశతకము వరమాతృశతకము సర్వేశ్వరశతకము గోవిదశతకము లక్ష్మీశతకము మూడవశతకము గోపాలసామిశతకము కుక్కుటలి గళశతకము వల్లిభార్గవసామిశతకము అనునవి ఈయన రచించిన శతకములు వీనిలో కొన్ని సంస్కృతమునను కొన్ని తెలుగునను వ్రాయబడినట్లు తెలియుచున్నది శివేశ్వరమున పరూన ప్రతిపత్తితో శతక రూపమున ధ్యానించి రంగకాయకవి తన అద్వైత భావమును రూపాచూకొనెను ఈయన సంస్కృతమున రైవస్తోత్రరత్నావళి నారాయణానందాలహరీ కవిమానసరంజనీ అను గ్రంథములను రచించెను ఈయన గ్రంథముల కన్నిటికిని భగవంతుడే కృతికర్త ఈయన తన తాద్రీయాజ్ఞపై సంస్కృతభారతచంపువును తెనుగున అనువదించినట్లు చెప్పుకొనెను సంస్కృత భారతచంపువును అనంతభట్టుకవి వ్రాసెను ఈకవి రచనము సంస్కృతమున మనోహరముగ పోగినది దీనికి దీటుగ రంగకాయకవి తన తెలుగు అనువాద కవితను వెలయించెను చిత్రకవిత్య రచనమునం దీకవి సిద్ధహస్తడు

రంగకాయకవి క్రీ.శ. 1888 న ఆనగా యువ సంవత్సర చైత్ర వివాళ దశమివాడు దిన మలంకరించెను

తం అ కా

అల్లపల్లె

అల్లపల్లె గుంటూరు జిల్లా రేపల్లె తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి 7 మైళ్ళలో రేపల్లె పట్టణముకలదు తూర్పున శేతపూడి ఇనుకపల్లి శింగుపాలెం దోయిమెరక వడవట కూచినపూడి వల్లపల్లి ఉత్తరమున ఏలేటిపాలెం మిడిమల్రు దక్షిణమున అడవుల దీవి ఈగ్రామమునకు పరిహద్దులుగా ఉన్నవి ఇది బల్లపరువు నేలకలదై ఉన్నది దీని విస్తీర్ణము 9550 ఎకరములు

1941 సం.లో ఈగ్రామములో 6187 మంది 1951 సం.లో 6267 మంది 1961 న.లో 8083 మంది ఉండిరి 1951-1961 సంవత్సరముల మధ్య 2408 మంది పెరిగిరి ఇచట వ్యవసాయము అభివృద్ధి అగుటచేతను ఉన్నతపాఠశాల ఉండటచేతను జనాభా పెరిగినది ఈజనాభాలో 1017 మంది పెద్దాయలుకలవారు 220 మంది పెద్దాయలు తెగలవారు గలరు. ఇచ్చట ఇండ్లు కొన్నింటిట్లు దేశపంక్తిగాను ఒకచో

వాడవాడలుగాను నిర్మిచబడినవి వీటిలో 800 పెంకటి ధ్య 100 ఒక ఆ తమ్మగల మేడలు 2 ఎమ్మన అంతస్తులుగల భవనములు ఉన్నవి ఈగ్రామస్థలలో 8000 మంది పరిఅన్నమును 688 మంది ఇతర అన్నములను తిందురు కావున వీటిని కాలువనీటిని త్రాగుదురు

ఇనుకపల్లి కాలువ ఉల్లిపాలె కాలువ అల్లపల్లె కాలువ దేవుడి చెరువు మెదువారి చెరువు నాగులచెరువు మాలవల్లి చెరువు కింతేవారి చెరువు రావివారి చెరువు గొల్లిపాలెంచెరువు అల్లపల్లెమాలవల్లి చెరువు మొరలయినవి ఈగ్రామపు నీటివనరులు వీటింద పరి తొన్న ఉలవ వేరు సెంగ మొదలగు పటల పడుమ పంట వస్తులను గాదెలలో పురులలో నిలువ చేయుదురు బడ్డపై లారీలపై పంటమినులను రేపల్లెకు రవాణా చేయుదురు కాటితోపులు మామిడి తోటలు సీమరేగు తోటలు ఈగ్రామమున కలవు ఫలములను రేపల్లెకు రవాణా చేయుదురు దోస పొట్ల కాకర మున్నగు కూరగాయలను పండి తురు కూరగాయలలో ఒక పంతు గ్రామస్థులు ఉపయోగించుకొని మిగిలిన రెండుపంతులు రేపల్లెకు రవాణా చేయుదురు 1988 87 న.లో ఇక్కడ పంటల క్రింద 1097 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడెను 6 ట్రాక్టర్లు 750 ఎకరముల భూమిని దున్నెను ఇచ్చట 8000 ఎకరముల వల్లనీల 8550 ఎకరముల చవిటినీల ఉన్నది

ఈగ్రామమున గేదెలు ఎద్దులు ఆవులు ఆటోకులు మున్నగునవి 978 ఉన్నవి 120 మేకలు 40 గొర్రెలు 21 పందులు 1142 కోళ్ళు కలవు సంవత్సరమునకు 12000 లీటర్ల పాలు 7 మెట్రిక్ టన్నుల మాంసము 2 మెట్రిక్ టన్నుల చేపలు 5000 గ్రుడ్లు స్థానికులు ఉపయోగించుకొని 10000 లీటర్ల పాలు 8 మెట్రిక్ టన్నుల మాంసము 8 మెట్రిక్ టన్నుల చేపలు 15000 గ్రుడ్లు రేపల్లెకు రవాణా చేసిరి

ఈగ్రామ ప్రజల ముఖ్య వృత్తులు వ్యవసాయము వ్యవసాయకూలి కవిచన్ ఎజుట్లు స్వతదుకాణాదారులు ఎద్దుబండ్లు తోటవారులరు కంసాలివారు వడ్రంగులు కమ్మరులు, కుమ్మరులు కాపిమేస్త్రులు మంగలివారు రాకలి వారు కలరు 4 వడ్ల మకల 20 మెట్రిక్ టన్నుల బియ్యమును పాలినా రేపల్లెకు ఎగుమతి చేయుచున్నది వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు దినమునకు పురుషురకు కూలి రు. 20 లు స్త్రీకు రు. 2.50 లు

ఇచ్చట చెన్నమల్లేశ్వర సుబ్రహ్మణ్యేశ్వర చెన్నకేశవ అంజనేయ కోదండరామస్వామిల దేవాలయములు కలవు గ్రామదేవత గుడి 2 చర్చీలు కలవు శ్రీచెన్నకేశవస్వామి శ్రీచెన్నమల్లేశ్వరస్వామి వార్ల కల్యాణ మహోత్సవములు వైశాఖుర్ద అకాదశి నుండి పూర్ణిమ వరకు వైభవముతో జరుగును శ్రీమల్లేశ్వరస్వామికి సమానామార్చన అభిషేకములు జరుగును

ఈగ్రామమునకు 7 మైళ్ళలో రేపల్లె రైల్వేస్టేషను ఉన్నది గవర్నమెంటు బస్సులు రెండగంటలకు ఒకసారి రేపల్లె నుండి కూచి పూడికిని రేపల్లె నుండి న గేటి రేవుకును పోవును ఈగ్రామములో 8 క కరకోడ్లు 17 మట్టి రోడ్లు కలవు దీనిని పొరుగు గ్రామములతో కంకరకోడ్లు మట్టిరోడ్లు కలుపుచున్నవి వ్రయాణమునకు ఈగ్రామమున 16 రిజాలు రెండు ఒంటెద్దుబండ్లు 949 రెండెడ్ల బండ్లు 125 పైకిళ్ళు ఉన్నవి

అల్లివర్రులో మూడు బ్రాంచి పోస్టాఫీసులు కలవు దీని కుగ్రామమైన ఉల్లిపాలెంలో ఒక జిల్లాపరిషత్ హైస్కూలు ఉన్నది హైస్కూలు చదువులకు విద్యార్థులు మంత్రిపాలెం నజ్జిపాలెం నాగళ్ళపాలెం గుడి కాయలక బొడ్డుపాలెం శింకపాలెం ఏటిటిపాలెం మొదలగు గ్రామములనుండి వత్తురు ఇవటి విద్యార్థులకిని 100 ఇండ్లు చాడుకొనును ఇది వ చాయితీ పరిపాలనల గ్రామము ఇందు పంచాయితీ గంభాలయము సహకార న ఘము కలవు ఒక ప్రమాతికేంద్రము కలదు ముగ్గురు ఇంగ్లీషు వైద్యులు ముగ్గురు ఆయుర్వేద వైద్యులు ఇద్దరు హోమియోపతి వైద్యులు కలరు పబ్లిక్ గాలకు సూదీమ దు లిచ్చు వైద్యులు కలరు ఇచ్చట 18 కిరారా దుకాణములు 4 కాఫీ హోటళ్ళు 20 సోదా కిళ్ళి సిగరెట్టు దుకాణములు ఒక షోరకాల ఒక లాండ్రి 16 ఇతర పావులు ఉన్నవి

త తికార్యాలయము పురుళ్ళు అనువ్రతి జనరల్ అనువ్రతి చతువుల అనువ్రతి కోర్టులు పోలీసుస్టేషను జ్ రిజిస్ట్రారు ఆఫీసు తాలూకా కేబే రేపల్లెలో ఉన్నవి క్లాకు అభివృద్ధి కేంద్రము 1 మైలు దూరములో ఉన్న నల్లపట్టణలో ఉన్నది కళాకాల చదువులకు ఇవటి విద్యార్థులు తెనాలికి పోవుదురు

మా శివ

అల్లి భూవరుడు చూ అల్లాడరెడ్డి

అల్లిమ ప్రభువు

బసవేశ్వరుని తరువాత వీరశైవ మతమును ఎదుర్కొనిన మహానీయ పురుషులలో అల్లిమ ప్రభువు మిక్కిలి ప్రసిద్ధుడు ఇతడు పన్నె డన శతాబ్దము ఉత్తరార్ధమున వెలసి ట్లుగా చారిత్రికులు భావి చుచున్నారు పరమేశ్వరుని సాత్త్విక కళ నిరహంకారరూప పురుషునకు సుజ్ఞాని యను ఆమెయందు అల్లిమ ప్రభువుగా అవతరి చిన్మట్టు చెప్పబడుచున్నది

అల్లిమ ప్రభువు పరమ మహేశ్వరుడు ఆయన భూలోక మున వీరశైవ రహస్యములను ప్రబోధి చెను మరియు కన్నడ భాషయం దాయన రచించినవిగా 1 కూన్య సంపార నము 2 మ క్రమహాస్యము 3 పట్ ప్థల వచనములు 4 మంక్ర గోవ్య పదములు 5 సృష్టి వచనములు 6 బెడగిన వచనములు 7 కాలజ్ఞాన వచనములు 8 ప్రభుదేవర కందములు-అను ఎనిమిది కృతులు కాశనచ్యుతున్నవి ఈ అల్లిమ ప్రభువు చరిత్రమును కన్నడ భాషయందు పదునెడన శతాబ్దమున చామరను అను కవి ప్రభులింగ లీలను చేర రచించెను దానిని బిట్టియే పదునారవ శతాబ్దమున తెనుగు భాషయందు ద్విపదగా ఎదుపర్తి సోపానాదుడు ప్రభులి గలిల రచించెను ఇది ఆయిదాశ్వాసముల గ్రంథము ఆశ్వా ములు మరియు గతులుగా విభజింపబడినవి మొత్త మిరునదియైదు గతులు పదునారు గతులుమాత్రమే ముద్రితములు

సరమశివుని అవతారమైన అల్లిమ ప్రభువు లీలలు చిత్ర మహానీయములు అల్లిమ ప్రభు వింత గొప్పవాడని ఒకసారి శివుడు పార్వతితో అనెను ఆమెకు అల్లిమ ప్రభువును పరీక్షింప నలయునని అనిపించెను వెంటనే ఆమె శివునితో ప్రతిజ్ఞ చేసి అల్లిముని వంచించుటకు తన కామవ కళను మమకారుడను రాజనకు మోపిని అను అతని భార్యయందు మాయగా జని పకేనెను మాయ అల్లిముని వ చి చి లొంగదీయుట క్కొయో ప్రయత్నములు చేసెను అల్లిమ ప్రభు లీలా విశేష ములందు మాయా ఎలానములు పనికి రాకపోయెను అల్లిమ ప్రభు విటకాడుగా మరైలకాడుగ కనిపించి మాయను బ్రాంతి పులిని గావించెను ఉన్నట్లుండి మాయ బలవంతము చేయరాగా ఆమెముందు అల్లిమ ప్రభువు అర్చ్యకృత డయ్యెను ఆయన నింక కావేమియు సాధింపలేనని మాయ వెళ్ళి

పోయినది అది పార్వతీదేవికి మిక్కిలి దుఃఖ కారణమైనది కాగా శివు డామె కొక నలహా చెప్పెను అప్పుడు పార్వతి తన పాత్రిక నిర్మల కళను భూలోకమునకు అక్కమహాదేవిని చేసి పంపించెను అక్కమహాదేవి మిక్కిలి క్రూరా కత్తి వై రాగ్యములతో అల్లమప్రభువును సేవింపి అయినను వశము చేసుకొనెను అక్కమహాదేవి అల్లమ ప్రభువును వశముచేసికొనుచో తదనుభూల వాతావరణమునకై శివగణములు భూలోకము నందంతటను అక్కడక్కడ అవతరించినవి

అల్లమప్రభువునకు మాయాకోలాహల డను విరుడమున్నది ఈయన నివాస స్థలము కల్యాణ కటకముగా చెప్పదురు పరమశివుని శీలానువాత్సల్యములను ప్రత్యక్షపరచి భూలోకమున కై వమును వ్యాపింప జేయుటకుగా నవతరించిన అవతారపురుషుడు అల్లమప్రభువు

సంస్కృతమునందు కృష్ణమిత్రుడను కవి ప్రబోధచంద్రోదయ నాటకమును వ్రాసెను దీనియందలి పాత్రలన్నియు వేదాంత భావసహితములు ప్రబోధచంద్రుడు అహంకారుడు మోహుడు తృప్త మొదలగువారు స్త్రీ పురుషులుగా కల్పింప బడిరి అల్లమప్రభుని జీవితకథనమునందును వేదాంత భావములు అత్యుచిని పొందినట్లు చిత్రపబడినది నిరహంకారుడు మజ్జాని మాయ మున్నగునవి కట్టివి

క వి రా కా

అల్లమరాజు - ముద్రహస్తాబ్ధికవి

ఈకవి 1881వ సంవత్సరమున జన్మించెను 1892 లో నిర్యాణము చె దెను

ఈయన ఆరామద్రావిడ బ్రాహ్మణుడు హరితనగోత్రుడు గంగమా ఖ ఈతనిజనని రంగళాయి ఈతనిజనకుడు పికాపుర సమీపమున ఉన్న చేద్రోలు ఈతని జన్మస్థానము

ఈకవి రచించిన గ్రంథములు 1 శ్రీకృష్ణభూపతి లలామళతకము 2 శేషధర్మములు 3 పాపయమంత్రితకము 4 అత్తబోధము 5 మణిద్విత చరిత్రము 6 సింహాద్రి రామాధిపతీకము 7 కద్రావరిణయము 8 శ్రీకృష్ణలీలా కల్యాణము 9 చాటుధారా చమత్కారపాఠము అనునవి

వీతికాపుర స స్థానాధిపతియగు రావువేంకట మహీపతి గణాధికార రామరాయ ప్రభువు ఈకవికి 1889లో మానవేతన మేర్యాటు చేసెట్లు కూడగట్లు సెంస్థానాధిపతి ఈకవిని అస్థాన శాస్త్రీగా పోషించెను ఈని జన్మస్థానమునకా గ్రామము

దుారమగుటచే ఇతనికిరెంపలేడు అచ్చట వార్షిక సన్మానము నియతమయ్యెను 1889 వరకు ఆ విత్తమకనికి చేరుచుండెను

ఈకవి ఉత్తయ భాషాధ్యయనము చేసెను స్వయం కృషిచే సాహిత్యాంధోనిధిని హస్తగతము చేసికొనెను వసుచరిత్ర అముక్తమాల్యద ఈతని అభిమాన గ్రంథములు ఇతడు జ్యోతిశాస్త్రమును బాగుగా అభ్యసించెను ప్రవ్రథ మమున ఇతనికిది జీవనాధారముగ నుండెను ఎమ్మట కవికా వ్యాసంగమే ప్రధానవృత్తి అయ్యెను ఇతడు ఆయా నృపతులను సందర్శించి కవికా ప్రదర్శనము చేసి బహుమానముల నందుచుండెను

మాడుగల్లు సంస్థానవిద్వాంసులు ఇతనికి పెక్కు ఇబ్బందులు కలిగించిరి మంత్రిచెగడ సూర్యప్రకాశ రాయకవి ప్రభృతులు ఆచ్చిటి పండితకవులు వారిచిన్ కుట్రయొనర్చి లేమ తన గుబ్బల యుట్టు సహింపలేమిదేన్ అను ఎమన్యను సరసముగ పూరించి ఆ స స్థాన ప్రభువుచే ఇతడు సమ్మానితుడయ్యెను ఈకవి మాడుగల్లు నృపతి శ్రీకృష్ణ భూపతిపై ఒక సీసపద్యకళకము రచించెను దానికి శ్రీకృష్ణభూపతి లలామళతకము అని పేరు

కద్రావరిణయ మను నాటకాశ్వాసముల (ప్రధాంధ్ర ప్రబంధమును రచించి ఇతడు వీతికాపుర సంస్థానాధిపతియగు శ్రీగంగాధర రామరాయేంద్రునకు అంకితము చేసెను కాబాదము పెద్దన పోమయాజి కద్రావరిణయ మను నామాంతరముగల ముకుందలిపాన ప్రబంధమును రచించెను ఈ ప్రబంధము నందలి కవికారితులకు పద్యములను కథను చాలవరకు మార్పులేకుండగనే అల్లమరాజు రచించెనని వాఙ్మయ విమర్శకులు చెప్పిరి ఆకవిపై ఇతనికి గల అభిమానము దీనివలన వ్యక్తమగునని చెప్పవచ్చును పురాణవ డ మల్లయ్యకాస్త్రీగారు ఈప్రబంధమునకు వ్యాఖ్య వ్రాసిరి అల్లమరాజు చాటుధారా చమత్కారపాఠ మను గ్రంథమును సంధానించెను పండితులచే పరంపరా యాతములై గంగోరార్థ కోభితములైన సంస్కృత శ్లోకములకుఇందు మలభమయిన యర్థము గలదు

ఈతడు గ్రంథవిమర్శనములను గూడ రచించెను శ్రీమన్నాడభూషి వేంకటాధార్యకవి రచించిన భరతాశ్వుర యము న దోషములున్నవని రాజయోగి వ్రతీలో సప్రమాణముగ ఇతడు నిరూపించెను ఈకవి తుల్యప్రతిభాపుష్పములు కవిపాదు

శ్రీమన్మాదభూష వేంకటాచార్యులవారు వీతికాపుర సంస్థానమునకు వచ్చినపుడు అక్కడగల సుబ్రహ్మణ్యుని "ఇంక" అను పదముతో నారంభించి ప్రభువర్ణన చేయుడనెను ఆయన తక్కినమూడుపాదములలో నిర్మి దుక కళారప్రాసము నుంచి ఆకుకవ్వముతో అనంస్థానమును వరించెను అప్పుడు అల్లమరాజు ఆ తప్పదమును ఎత్తిచూపెను ఇట్లు చూసినను ఈకవి తన కావ్యములలో ఈనందిక నిర్మిందుక ప్రాససాంక ర్యమును చేసి యుండుటచే ఇది ఈతనికి సమృతమైనదని ఎంచినగును

అల్లమరాజు రచించిన చాటునద్యములు ఐహళక వ్యాప్తములు కాట్రాపువల్లి నూతులను ఇతడు ఇట్లువర్ణించెను కం॥ "దేవాసురులొండ్రుదన

నావిర్యుతమయినోహల మపుడు మహా
దేవునకున్ భీతికా

ట్రాపుల పలిమాతులందు డాగ్రెంజుండి"

ఈకవి వర్ణనీది పండితవంశము ఇతని త ద్రిరంగధా మారుర్ధుడు ఆయన నారాయణాచల మాహాత్మ్య ప్రణే కె రా

అల్లమాంబిక

అల్లమాంబిక ప్రశంస వెలుగోటివారి వంశావళిలో కనవచ్చుచున్నది ఈమె వెలుగోటివంశీయులలో పదునెనిమి దవ తరమునకు చెందిన చెడకొండవనేని భార్య ఈమె మిక్కిలి సద్గుణవతి ఈమెకు తిమ్మానాయుడు చెప్పిన నాయడు వేంకటాద్రినాయుడు అను తనయులు కలరు

కం ఆం కా

అల్లమవారు చూ అనుమగంటివారు

అల్లయ చూ అల్లాడరెడ్డి

అల్లయ దొడ్డారెడ్డి

అల్లారెడ్డి కుమారుడైన దొడ్డారెడ్డి ప్రశంస శ్రీనాథుని కాళింక డమునందును నిక్కంక కొమ్మున శివలిలా విలాసము నందును ప్రథా ముగ లలి చుచున్నది శివలిలావిలాసము దొడ్డారెడ్డికిని కాళింక డము అతని అన్నయు రాజమహేంద్ర వర రాజ్యాధి నాథుడను అగు వీరభద్రారెడ్డికిని కృతి యియ్యబడినవి శివలిలాధిభాసము అనఘగ్రముగా మాత్రమే

దొరకినది ఈకావ్యసింహ యందు దొడ్డారెడ్డి వంశావళి కొ చెము చెప్పవై నది విష్ణుమూర్తి పాదకమలమునుండి ఒక నిర్మలవంశము జనించెను వారిలో దేసుటులు ధర్మరక్షణ తత్పరులు ఉదారులు అన శమనందు దొడ్డారెడ్డి ప్రభవి చెను అతనికి అన్నమాంబ వలన అల్లాడక్షితివతి యుడయించెను ఈ ద పతులకు అన్నప్రోల అను పేరుగల మరియొక కుమారు డును ఉండినట్లు ఇకరాధారముల వలన తెలియవచ్చుచున్నది కాని అన్నప్రోలని పంశానము అల్లాడరెడ్డి కుమారులకు ప్రత్యర్థులై కొంతకాలము వారిదైన రాజమహేంద్రవర రాజ్యమును ఆక్రమించుకొనిరి ఈ వై పమ్యముచే కాబోలు శివలిలావిలాసమునందు అన్నప్రోలుని ప్రస్తావము పరిహరింప బడినది

చోడభక్తి రాజు కుమారుడైన భీమలింగము తనూజ యగు వేమాంబును అల్లాడరెడ్డి పెండ్లియాడెను వీరి పంశానము నలుపురు కుమారులు వేమ వీరభద్ర దొడ్డ అన్నయ అను వారలు అల్లాడరెడ్డియు అతని నలుగురు కుమారులును గొప్పవీరులై కొంతకాలము కాటయవేమారెడ్డికి సహాయకులుగాను తరువాత స్వతంత్రముగను పరాక్రమము నెరవరి ఇప్పటి ప్రస్తావమునకు విషయమగు దొడ్డారెడ్డి కూడ ప్రశంసనీయమైన విక్రమము కలవాడు ఇతడు గొప్ప అశ్వికుడుగా కీర్తి గొన్నాడు యావనమునందే మూలగురు వద్ద 24 మూళ్ళదూరము గుఱ్ఱమును దూకించి ప్రళ సరిందుకొనెను తండ్రి అల్లాడరెడ్డికిని చెడ్డన్నయగు వేమారెడ్డికిని విధేయుడై దొడ్డారెడ్డి వారి తైత్రయాత్ర లందు పాల్గొనుచు మహాసమర్థుడని పేరు పొందెను ఇతడు ఒడ్డాదియు శృంగార కోటయు (శృంగవరపు కోట) సాధించెనని శ్రీనాథుడు ప్రశంసించెను శివలిలావిలాసము నందు దొడ్డారెడ్డి విజయములు వేరుగా ప్రస్తావించబడలేదు వేమారెడ్డి విక్రమములలో అంతర్యాగములుగనే మాచి ప బడినట్లు తోచును ఉదాహరణకు శివలిలావిలాసము ఇట్లు చెప్పుచున్నది రఘురామ సదభక్త పరాక్రముడగు వేమారెడ్డి రాఘవుడు లంకను జయించి విభీషణునకు ఇచ్చివేసినట్లే వేమారెడ్డి శృంగారపుకోటను గెలిచి సంగవటాపుని పుంగళొరిని అచ్చట నెలకొల్పినాడు అనగా వేమారెడ్డి శృంగారపుకోటను జయించి తన్ను ఆక్రమించిన పుంగళొరికి దానిని తిరిగి ఇచ్చివేసినవాడనుట విభీషణ ఉపమాన బలముచే ఈ పుంగళొరి

అ తమ ముందు శృంగారపుకోటకు ప్రభువైన చాని తమ్ముడైన కావచ్చును (వేమారెడ్డి సంగవఘాపుని పుంగ కారిని కాక స గవఘాపతినే శృంగారపు కోటయందు నిలిపెనని మల్లంపల్లి సోమేశ్వరశర్మగారు అన్నయించిరి ఇది విచార్యము ఎట్లై ను వేమారెడ్డియు ఆతని రెండవ తమ్ముడైన దొడ్డారెడ్డియు శృంగవరపుకోటను పొందించి తమకు వశపరిచెను చానికి పలుకొనుటకై ఇచ్చిపేరి అల్లె వేమారెడ్డి ఒడ్డున మత్స్యవంశపు రాజులను గెలుచుటయు కాశీఖండమున చెప్పనై నది ఈ విజయమునందును దొడ్డారెడ్డికి నమించిక పాత్ర కలదనుట విశ్వసనీయము దొడ్డారెడ్డి చిలుక వరపు తీరమున జయ స్తంభము వాతెనని కాశీఖండము ముదపుచున్నది

ఇంతేకాక ఈ సోదరులకు అన్నచోడదేవునితో జరిగిన సంగ్రామములందును దొడ్డారెడ్డి ముఖ్యపాత్ర వహించినట్లు శివలిలావిలాసము సూచించుచున్నది "ప్రతిఘాతచోడ వశ్య కాంతప్రాస రక్షాకరున్" (శివలి 172) ఇక్కడి వదప్రయోగము విస్పష్టముగా లేకున్నను "ఎదురు పెల్లిలచేత చోడరాజునకు అంతప్రాసము కలిగించినాడు" అను భావము ముగించుచున్నది అన్నచేవోడుడు చోడభక్తిరాజు రెండవ కుమారుడు మొదటివాడు భక్తిలింగము భక్తిలింగము కుమార్తెయై వేమ దొడ్డారెడ్డిగార్ల జనని ఇట్లు అన్నచేవ చోడుడు వేమారెడ్డి మున్నగు వారికి వరుసకు పినతాత అగు చున్నాడు అయినను అతడు అల్లాడరెడ్డికి ప్రణయశ్రుతైన కొండపిటి పెదకోమటి వేమారెడ్డి వత్తము వహించి అల్లాడ రెడ్డితోను ఆతని నందమలతోను ఎడతెగని యుద్ధములుచేసి చివరకు చాటియందొక దానితో శ్రీ శ 1414 15 పాఠిక మున వీరమరణము పొందెను దొడ్డారెడ్డి అంతప్రాసము కలిగించినది ఈ యన్నచేవచోడునకే అని చెప్పదగి యున్నది

ఇంక పరాక్రమకాలి యయ్యు దొడ్డారెడ్డి వేరే రాజ్య స్థాపనకు కాంతింగ శన యన్నలకు విధేయుడై యుండుట ఎంతయు ప్రశంసనీయమగు యున్నది అమాటకు వచ్చినచో రఘురాముని వంటి పరాక్రమకాలి అని పొగడబడిన వేమారెడ్డి గొప్ప అత్యంతయ మనము కలవాడై తన తమ్ముడును అతని తల్లి భర్తయు అయిన వీరభద్రారెడ్డిని రాజమహేంద్ర వర రాజ్యమునకు అధిపతిగాచేసి కామ చానికి మంత్రి మోక్షుడై యుండుటకు అంగీకరించుట చరిత్ర పుటలలోనే

అపూర్వము ఈ యన్నదమ్ముల సౌభాగ్యము అదర్శ ప్రాయమైనది అందుచేత దొడ్డారెడ్డికి వ్యత్యేకముగా రాజ్య ముకాని ముఖ్యపట్టణముకాని ఉన్నట్లు కాన్పించదు రాజ మహేంద్రవరమే ఇతనికిని నిలయమని భావించవలసియున్నది అన్నగార్ల యమమతితో కాటోలు ఇతడు శక 1352 అనగా క్రీ శ 1431 సాధారణ సంవత్సర పుష్యమాసమందలి ఆర్ద్ర దయ పుణ్యకాలము గుంపిణి యను గ్రామమును తనపేర అల్లాడరెడ్డి దొడ్డవరము అని పేరుపెట్టి వేదవేదా గ విదులైన పురులకు చానము చేసెను ఈ గ్రామము కాంతేయనదికి దక్షిణమున ఉండవచ్చునని భావించబడినది గౌతమీకే కాంతే యమము పేరుకూడ ఉన్నట్లు చెప్పబడినది గుంపిణి గ్రామము ఇప్పుడు గుర్తించరాకున్నది కాని దీని ఎల్లలుగా చెప్పబడిన కొన్ని గ్రామములు అమలాపురం తాలూకా యందు గుర్తించబడినవి దేవరపల్లి పలివెల ముమ్మడివరము ఈత కోట కేతరాజుపల్లి పెదిరేశ్వరము అను గ్రామములు దొడ్డ వరము సరిహద్దులుగా చెప్పబడినవి

దొడ్డారెడ్డి ఈగ్రామమును 50 మంది బ్రాహ్మణులకు దానము చేసెను వారిలో 20 మ ది కృష్ణ యజుర్వేదమును 4 శుక్ల యజుస్సును 5 ఋగ్వేదమును ఒక్కరు మాత్రము సామవేదమును అధ్యయనము చేసిరి దీనినిబట్టి ఆంధ్రదేశము నందు అయో వేదములకున్న ప్రాచుర్యము తెలియవచ్చు చున్నది ఈకాననపు రేకులు తూర్పు గోదావరిజిల్లా రామ చంద్రపురమునకు 5 మైళ్ళదూరమున ఉన్న కొంకుదురులో దొరకినది కావున దీనిని దొడ్డారెడ్డి కొంకుదురు కాననము అనుచున్నాడు (ఎవి ఇంV)

దొడ్డారెడ్డి గుండలి మరియొక విశేషము ఆతని శివ భక్తి తత్పరత్వము దానియందొక పరాకాష్ఠయున్నది నిశ్చయకొమ్మన కవిని అహ్వనించి అతనితో దొడ్డారెడ్డి ఇట్లచెను "వేమ పెక్కు పురాణములు విని కృతార్థత బొందితిని కాని వేని యందును ముక్కుంటి మహాత్వము పీతముగా చెప్పబడలేదు కావున

వేమల శివచరితమునే

భావనవివరగోరుదుం బ్రబంధనిధాన

శ్రీమతలగ వినిపించెము

భావరసాలంకృతాంధ్రభాషావరణిన్

అట్టిది ద ధారెడ్డి గారి గాథ శివభక్త ఈరెడ్డికటు బిమ్మ వారి గురువు ఘోడియ రాయ ఫీసుచేకిమకు ఈగురువహ్వని విద్యానిరూఢతను అన్నదాన విశరణ సమత్వమును నిశ్శంక కొవ్వన ప్రత్యేకముగాన తింపిచాడు ఘోడియరాయ అను నది తైవాచార్యుడవనియు ఫీమేశ్వరుడగురువరేణ్యునివాను మ్మాయ శివలీలా లా ముందలి వర్ణనమట్టి తోచుచున్నది

మా దీ
ఖం ల ర

అల్లయరెడ్డి వేముడు

ఇ డు వేమూ ఖిశ అల్లాడరెడ్డ శ్రేష్ఠ కుమారుడు రాజ మహేంద్రవర రెడ్డి రాజ్యమును సంహరి పరిశ్రమ విస్తరింప జేయుటకు ఈతడు త ద్రికాశ యుద్ధములలో సహాయ మొక్కెను అల్లాడరెడ్డి మరణా తరము అతని అన్ని అన ప్రోలారెడ్డి కుమారులయిన మ దన కమారగిరి మూడవ అనపోతుడు రాజమహేంద్రవర సహసన మూర్తిమి చి నాల్గు న వత్సరముల కాలము పరిపాలించిరి శక సం 1341 నుండి 1345 అనగా (క్రిశ 1419 23) మధ్య వేమ వీరభద్రారెడ్డ కా నములు అభింతుల లేడు వేమ వరాగ్రహార కాళము నందు దాన మీయజిన గ్రామపు సరిహద్దులలో అనప్రోలారెడ్డి కొమరగిరిపురము అనునది కేర్పొనజడి ది చూడగా ఈగ్రామము అనప్రోలారెడ్డి కుమారుడయిన కొమరగిరి పేర అతని సోదరుడైన అనపోతారెడ్డి దానము చేసినట్లు కన్పిచుచున్నది ఈ అనప్రోలారెడ్డి కుమారగిరి పురము తూర్పు గోదావరి జిల్లా రామచంద్రాపురము తాలూకా యందలి గ్రామమగుటచే అనప్రోలారెడ్డి కుమారులు పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాయందే గాక తూర్పుగోదావరియందు కూడా పరిపాలన చేసినట్లు తెలియచున్నది మరియు మూడవ అనపోతుని కొమ్ము చిక్కాల కాననమందు అసిద్ రాజమహేంద్ర నామ నగరమే యక్క ప్రభో ర్వాంభూః (అం-చ 3111 218) అని చెప్పబడియుండటచే యతని వినాసభూమి రాజమహేంద్రవర మని స్పష్టముగా తెలియచున్నది పీటన్నిటినిజిల్లా అల్లాడరెడ్డి మరణాంతరము అనప్రోలారెడ్డి కుమారు లనాయముగా రాజమహేంద్రవర సింహాసన మాక్రమించి అల్లాడరెడ్డి కుమారులకు క్రతువులయిరి కావుననే కావీలు పెనుమాండి రెడ్డి వీరవంశ మునువర్తి చిన శ్రీనాథుడు వీరి పేరైన తలవ లేడు అట్లే అనపోతుని కొమ్ముచిక్కాల కాననమందు అల్లాడ

రెడ్డి కమారలు కేర్పొనజడలేదు

వీరకార్యములకు కేర్పొనజడలేదు అల్లాడరెడ్డి కుమారులంద అనప్రోలారెడ్డి కమారలెట్లు రా మహేంద్రవర సంహార మాక్రమి రో తెలియనల యు యి శిక్కి గ్రామమందు అభిచు తైప్రియతు ల్ని టి య డును శక సం 1341 42 అనగా క్రిశ 1419 0 లో కొ పిటి రాజ్య పతనానంతరము కిశి గరాజు లా గూల గజపతి రెడ్డి రాజుల నోడి చి వి య గర ర జుల తిగి గెలుచువరకు శిరాధ్రమును పాలి చెననియున్నది కైఫీయతుల టి య డును శక సం 1342 లో రా మహేంద్రవరము లా గూలగజపతి జయించి ట్లు కలలు కాని జయ గ రాజులు దీ ని జయ చిర కాలము గూరి ఖిల్దార్ల పాలు ములు వర్తక గురువుని కొన్ని తైఫియతుల నను రి చి ఈ గజపతి వరస హదేవుడు కాని అల్లాడరెడ్డి కాలమునకే పరసంహదేవుడు కమ రుడు నాలుగవ భానుదేవుడు క్రిశ 1409 39) సింహాస మనకు వచి యుండెను గంగవంశాను చరిత్రమన దు జ్జితభానుము గ గరాజు శివముచైపు దండయాత్ర పాగి చెననియున్నది ఈద డయాత్ర శక సం 1341 41 పో అముల అల్లాడరెడ్డి మరణాంతరము జరిగియు డును బహుళా ఈ నాలుగవ భానుదేవుని సహాయ ముననే అ పోలారెడ్డి కుమారులు రా మహేంద్రవర సింహాసనమున కొ తకాల మాక్రిముంచి యుందురు

వేమారెడ్డి గజపతులతో స్నేహము గావించుకొని దక్షిణ కళింగభాగముల వారికి కానుకగానిచ్చి శక సం 1345 లో రాజమహేంద్రవర రాజ్యమును తిరిగి సంపాదించెను అనాటి ముడియు వీరు నామమాత్రము గజపతులకు సామంతులుగ ముడియ రాజ్యము హస్తగతమైన విధవ వేమారెడ్డి తమ్ముడైన వీరభద్రునకు అట్టము గట్టి కానుక చివుడై రాజ్య మేలి చెను

శ్రీనాథుడు భీముఖ దమున ధాత్రితాలింతు రాచంద్రకారకముగ వేమభూవల్లభుండను వీర భడు" (భీ 188) అని వేమవీరభద్రు లిరువురు భూమి పాలింతురని చెప్పి అతరువాత పద్మమున తమ్ముని వీరభద్ర వసుధాధిపు విక్రమ వీరభద్రుని న్నమ్మద లీల రాజ్య భరణ స్థితి జిట్టము గట్టి (భీ 184) అనియు కాళిఖండమున వేమభూపాలు డనుజమ్మ వీరభద్రు ధాత్రి వేలి వ (కాళీ 187) అని చెప్పినాడు నిశ్చయకు

కొమ్మన తన శివలీలావిలాసముందు “తమ్ముని వీరధీమణిన్ రాజమహేంద్ర నామ నగర బుర బట్టము గట్టి” (శివ 1 58) అని చెప్పినాడు వీరిని బట్టి వేమారెడ్డి వీరభద్రుడును ఎట్టము గట్టి అజాచే రాజ్య పాలన మొనరింప జేయుచుండెనని తెలియుచున్నది

అని లిల్ల కలువచేటు కాననమున “తస్మాగ్గతో జయతి వేమయ భూతలే ద్రః శ్రీకామిణీ వివిధ చారు విలాస సా ద్రః అని లిల్ల పతిదైవా భువ సచివీభూతి భావుకా భువ మవతి (50) అని యున్నది అంసావప ప్రమాది చైత్ర పుట (109) దీనిని బట్టి రాజ్యాధికారము అనికల్లి హస్తమున ముందెనియు అమెకు కా గారు సచివుడై యుండెననియు తెలియుచున్నది కావున వేమవీరభద్రులు ఇరువురును పాలించి రనుటపొసగదు

వేమారెడ్డి వేమవర కానమునందలి “రాజ్ఞోస్తయో రాజమహేంద్ర న మా రామాభిరామాజని రాజధాని” (18) అను దానిని బట్టి రాజమహేంద్రవరము వేమవీరభద్రుడారెడ్డిదపురుషుడు రాజధాని అని తెలియుచున్నది అనికల్లి మూలమున వీరభద్రుడారెడ్డికి రాజమహేంద్రవర రాజ్యము లభించినప్పటికిని కార్యదారాగది విశిష్ట గుణముల వలన వేమారెడ్డికి విశేషభాగ్యతయున్నట్లు భావము వలన స్వప్రమగు చున్నది దీనివే కాశీఖండమునందలి శ్రీనాథుని “నిజభుజా విక్రమంబున నిఖల దళలుగెలిచి తమ రాజ్య పీఠ మెక్కించి నట్టి యున్న వేమేశ్వరుని య క మాశ్రయించి (కాశీ 1 10) అను పద్యము ననుసరించుచున్నది

ఇకను జీడికోట సూర్యవరము మొగలగు దుర్గముల జయి చెనియు యననకర్ణాట కటకాధిపతులతో స్నేహము పాటి చెననుచు నప్రమాదీయముల కధిపతులను ఝాడె జంతుర్నాటి రాజులను బారహదొడి భూపాలురను కలువ పల్లి ఒడ్డాది రాజుల నోడించెననియు భీమఖండ కాశీఖండ శివలీలావిలాసములందు చెప్పబడినది ఈనలములు నేడెచ్చట మన్ననో పోలి తము

ఝాడె—ఇది నేటి పార్వతీపురము బొమ్మిలి తాలూకా లును శైవూర్ ఎస్టేటులోని అధికభాగము లేదా పూర్తి భాగము నకు సరిపడుచు పొట్టుంగి తాలూకాలోని నందాపుర మీతై పూరునకు పూర్వరాజధాని దీనిని పాలించిన రాజులు శిలాశంకముకారు

నప్రమాదీయములు :

మాడియ వడము మూళియ వడమునకు రూపాంతరము ఇది ము ప మును దిప్పుటినది మల అనగావర్ణతము గంజాం జిల్లా య దలి తూర్పుకనుమల వరును సూళియల దురు ఈనుమలు ఎదు భాగములుగా విభజి పబడినట్లు కన్పించు చున్నవి అదే నప్రమాదీయములు

బారహదొంతి

బారహ అనగా వ డ్రెండు దొంతి అనగా ఒ దాని ఒక్క ఒకటి అనగా ఈవండ్రెండు దేశములు ఒక దాని ప్రక్క ఒకటిఉన్నవి ఇవి ఓరిస్సా మధ్యప్రదేశ్ నందలి సామంత రాజ్యములు విశాఖపట్టణము గంజాం జిల్లాల సరిహద్దు ప్రాంతములు

జంతుర్నాడు

ఇది నేటి విశాఖపట్టణము జిల్లా యందలి కృంగవరపు కోట తాలూకా దీనిని పాలించిన రాజులు మరళి వ శీయులు గార్తవ్యమద గోత్రులు

ఒడ్డాది

ఇది నేటి విశాఖ పట్టణముజిల్లా యందలి వీరవల్లి తాలూకా ఇది మత్స్యరాజుల రాజధాని

పల్లవ వ శీయుడైన పురుషోత్తముని మూరవరమునందు ఖట రాజ్య ప్రాజ్ఞు గావించి వేమారెడ్డి “రాయస్థాననా చార్య” లిరుదు పొందినట్లు శివలీలావిలాసము చెప్పుచున్నది (శివ 1 58)

వేమారెడ్డి పోగొట్టుకున్న దక్షిణ కళింగభాగముల జయించు నవకాళమునకై వేచియున్న సమయమున విజయ నగరరాజు గజపతి నోడించినట్లు కొండవీడు కైఫీయతునందు కలదు ఇది శక సం 1858 అని చెప్పబడినను విజయనగర సామంతుడు తెలుంగురాయని సంహార కాననమువలన ఈ విజయము శక సం 1850 లో జరిగెనని తెలియుచున్నది ఇందు తెలుంగురాయడు తూర్పు దిగ్విజయనంతరము సింహారణమునందున్నట్లు కలదు (ద హిం VI నెం 905) గజ పతుల ఆధీనమున మన్న రెడ్ల తూర్పు రాజ్యభాగముల నాక్ర మించుటకు విజయనగర రాజులకు దేవరకొండ వెలమనాయ కులు సహాయ మొనర్చి కుమారమారాజేని కుమారుడు లింగమనేడు వేమ వీరభద్రుడారెడ్ల జయించినట్లు వెలుగోటివారి

వంశావళియందు కలదు గ గ సాక్షి మీటి కడిస రాజు మహేంద్రవరము చూజులు గొని వచ్చినాడు వీరభద్రుని దొడ్డి విభు వేమ పృథకుల రట్టరై కాలం దెట్టివాడు (పద్యములు 112 118 128)

శక సం 1848 అగా శ్రీ శ 1424 లో స హాసనమ్మ దై న రెండవ దేవరాయలు తూర్పురెడ్డి రాజ్య భాగములను కొండవీటి రాజ్యమును జయించి విజయనగర రాజ్యమందు కలి కొనెను ఆనాటి నుండియు సింహాసనము విజయనగర రాజుల తూర్పు ఎరిహద్దు అయినది వేమ వీరభద్రారెడ్డు వారి సామంతులయిరి

వేమారెడ్డి సంహాసన కాస మవలన శక సం 1858 అనగా శ్రీ శ 1434 నాటికి వీర పోగొట్టుకున్న దక్షిణ కళింగభాగముల తిరిగి పొందిరిని తెలియించు వైది ఇ దు ఆతడు కలువనల్లి ఒడ్డాది పొట్నూరు స్థలములకు చె దిన దేవ త్రావ్యాది సీమలకు అగ్రహార ఖండికలపై వమ్మ రద్దు చేయించి పూర్వదర్శముల పాటించుట కొడ జడి ట్లు కడదు (ద హిం VI నెం 1188) ఈడ దయారా సమయముననే నాలుగవ భానుదేవుడు వేమవీరభద్రారెడ్డి నెడకొని రాగా కంలేశ్వర గజపతి ఒరిస్సా సంహాసన మాక్రమి చి యుండును

శక సం 1858 57 లలో కపిలేశ్వరగజపతి ఒరిస్సా సింహాసనాక్రమణతో ఆంధ్రదేశము దలి రాజకీయ పరిస్థితులు తారు మారయినవి ఇతడు దక్షిణకళి గము రెడ్డిరాజుల యధీనమునందుండటము సహి వ జాలక పోయెను దీనితో పాటు రాజమహే ద్రవరమును కూడ కలిగి వ యల్లి చెను ఈప్రయత్నమున రెండవ దేవరాయలు తన మంత్రి మల్లప్ప ఒడయరును రెడ్డి రాజులకు సహాయముగా రాజమహే ద్ర వరమున కంపెను ఈయద్దమున మల్లప్ప ఒడయరు విజయ మును సాధించెను (ద హిం IV నెం 1875)

కాని తరువాత తరువాత అధికార రాహమున ఒరిస్సా గజపతులకు విజయనగర నరపతులకు జరిగిన యుద్ధములందు రాజమహేంద్రవర రెడ్డిరాజ్యము పూర్తిగా నలిగిపోయినది ఈరాజ్యమును నిలబెట్టుటకు శక సం 1880 వరకును విఫల ప్రయత్నములు జరుగుచున్నట్లు రెండవ దేవరాయల వ్రాత రామ కాసనము వలన తెలియుచున్నది (ద హిం IV నెం 1875) ముద్రిత కాసన ప్రతి అసంపూర్ణముగా నున్నది కాని దీని చివరి భాగము మొకంటి సంపుటములలో కనిపించు

చున్నది సర్వమాన్యంగాను అల్లారెడ్డి వేమారెడ్డి గారి ఆజ్ఞను సమర్పణ చే మి (లోకకోరికాదు II పుట 157) అను వాక్యము వలన వైకా స కాజము నాటికి వేమారెడ్డి అధికారము వహి చినట్లు కాన చున్నది కావున శ్రీ శ 1444 నాటికి వేమవీరభద్రారెడ్డు జీవురై రాజమహే ద్రవర మున రాజ్యము చేయుచు దిరమట స్వప్నము ఈరాజ్యు లు శక సం 1870 అగా శ్రీ శ 1448 నాటికి గజ తుల హస్తగతమై ట్లు గజ తి ఖోడీకుని కేర్కొనుచు వెలువడిన పెనుగొ డ (తణుకుకాలాకా) కాసనమ వ న విడిచుమగు చున్నది దీనితో రెడ్డిరాజ్యము స పూర్ణముగ వనమైనది వేమ వీరభద్రారెడ్డి రాజ్య తము ఎట్లు జరిగెనో తెలియదు వేమారెడ్డి గొప్ప రాజకీయవేత్త వ్యవహారవేత్త రాజ మహే ద్రవర రాజ్య మజని భుజిల సాధికము ఇనికి యిరు పురు భావ్యలు మొదటిభార్య తియ్యయల్లసా మ్మ ద హిం V నెం 84) రె డవ భార్య హరిహరాంబ ఈమెను గూర్చి వేమవర కాస మందిట్లున్నది

పుత్రీ కాటయవేమయ తీతివతే; పోత్రీం చ

కాటప్రభో

రొహిత్రీం చతురర్ణ పిం వ రిహర ఖోడీవతే క్కాసితకు; 20 తన్నామ్నా విదికాహ్యాయాం హరిహరా కాం చారు

మగ్రహాయ

క్కాదా వేమ మహీళ మల్లస్థపతి స్సామ్రాజ్య లక్ష్మ్యా సమం

(శ్రీనాథకవికా సమీక్ష సం 2 పుట 259)

ఈమె కాట ప్రభుని పోత్రీ కాటయ వేముని కుమార్తె హరిహరరాయల రొహిత్రీ హరిహరరాయల కుమార్తె చేరు ఇందులేదు కాని కాటయ వేముని అహోబిలకాసనము చివర చెప్పబడిన అతని భార్య తల్లాంబికాయే హరిహరరాయల కుమార్తె కావచ్చును ఈకాసనము పోత్రీం కాటయవేమ పుత్రీంచ కాటప్రభో అని చెక్క బడియుండగా శ్రీకూరిప్రభాకరశాస్త్రిగారు దీనిని వైవిధ్యముగా సరిదిద్దిరి వేమారెడ్డి కూడ వీరభద్రారెడ్డివలె కాటయవేముని అల్లరై అయినను అతల్లియే రాజమహేంద్రవర సింహాసనమునకు రెండవకుమారుగిరి తరువాత న్యాయసమృత్తమైన వారసురా లగుటచే ఈమె శ్రద్ధ అయిన వీరభద్రారెడ్డికే వట్టుము గట్టెను కాటయవేమునకు కావనుబడియైన కుమారుగిరిరెడ్డి నుండి

రాజమహేంద్రవర రాజ్యము అరణ్యముగాఁబడినది కుమార గిరి చెల్లెలు దొడ్డా లిక దొడ్డాంబికా కుటుంబముల కమారై అనికల్లి అ దువల్లి అల్లి మూలముగా అనికల్లికే రాజ మహేంద్రవర రాజ్య వై అధికారము పొచ్చు

హరిహరాబి కాటయవేముని పుత్రి అన్నట్లు వేమవర శాసన పాఠము నవరి ప ఁడినను ముగిసిన పనుకాలిక శాసన ములలో కూడ ఈ కుటుంబముని పౌత్రీయనియే చెప్పి ఁడినది వేమారెడ్డి ఎనకళ్ళ గ్రామమును అల్లాడవేమకూప వరము అని పేరు పెట్టి తనను త్రియైక శ్రీగిరికి శక 1248 (క్రీశ 1424)లో దానము చేసెను దీనియ దును హరి హరాంబి కాటయవేముని పౌత్రీ అనియే యున్నది (భారతి ఎ(బివ 1987) ఇందలి స్లో ము విస్తృతముగా నున్నది

పుత్రీ కాటయవేమ కూప తనయ శ్రీకాటయ త్వావతేః పౌత్రీ త్రైలోదనశాసిత స్తరిహరస్యోర్విక చూడామణేః॥ తన్నామ్నా ప్రధితా చ సా హరిహరాభిఖ్యా మహాభాగినీ మఖ్యా దేవ్యత త్ పవిత్ర చరితా శ్రీవేమపుద్గీవతేః॥

దీనిభావము - కాటయవేమ ఓటపుని కుమారుడైన కాటయరాజయొక్క పుత్రియు మూడు సమృద్ధముల నేలు హరిహర క్రోడీకుని పౌత్రీయు ఆయన పేరు చేత ప్రసద్ది నందినదియని పవిత్రచరిత్రయు అగు హరిహరాంబి వేమపుద్గీ పతిమఖ్యుడై ఆయెను కోటమిల్లి శాసనము కూడ ఇట్టి పాతమునే కలిగియున్నది మూడు ఎనుకాలిక శాసనములందు ఎకరీతిగా ఉన్న పాతమును త్రోసి పుచ్చుటకు హేతువు కాన్పి చదు

హరిహరాంబి అనికల్లి వీరద్దరును కాటయవేముని సంబంధము కలవారే మొదటి యాపె మనుమరాలు రెండవ యాపె కుమారై మనుమరాలి కన్న కుమారై సన్నిహిత బంధునగుటచే కుమారై యైన అనికల్లికే సన్నిహిత రాజ్యా ర్థక కలదిని ధర్మశిలుడైన వేమారెడ్డియు సమకాలికులైన పెద్దలను నిర్ణయించి అనికల్లి వీరభద్రులను పట్టాభిషిక్తులను చేసియుందురు

ఈఅన్నదమ్మ లిడవురకు మంత్రి బె డపూడిఅన్నయ ఈఅన్నమంత్రి ఆకమ్మడుపాపా సన్నిధికి వేముసాళ్వరుని చతుమున పారసి భావయ దు లేఖలు వ్రాయువాడట (బి 174) శ్రీనాథుని భీమభండ మీసంత్రికే అంశము

వేమారెడ్డి గొప్ప శివ భక్తుడు రాజమహేంద్రవర మార్కండేయస్వామి యన్న వీరికి మిక్కిలి భక్తి ప్ర త్తులు ఇకడు 12వేల వలముల హరిహరాంబి గల కంచుగ టను ఈ స్వామికి బహూకరించెను ఇతని వేమవర శాసనాంశవ ర గల శ్రీమార్క డేశ్వర వేమాయరెడ్డి వ్రాలు" అమరది దీనికి నిదర్శనము ఈకడ పట్టాములందు శివుని పూజించు చు ఁడెవాడని అనే మహాగ్రహరారి దానము లాం గెననియు అనాటి వాల్మీయము శాసనములు చెప్పుచు న్నిది శ్రీమారెడ్డి గోదావరి య దళమర్చుల న్నానమాచరి చి నీర్కావి ధోవతి కనకమేఖలతోడ కట్టి ప్రదేశంబున గట్టి మూల మతా యరములచే విభాతి మంత్రించి పుండ్రకోములు ఫాలమున ధరించి ముత్తెములతో గూర్చు బడినరుద్రాక్షమాల్లిలు అట్టో త్తర శతంబులు అరుణదాల్చి పుండ్రకోజినమున గూర్చు డి పూజ యొ ర్చునప్పుడు రెండవ శ భుని వలె పరీకాశి చు చుండెడివాడట (కాశీ 189 40) వేమకూపాలు డను జమ్మనిచే గౌతమీ తటమునందు ధాత్రీ యేలింపుచు డ త్రాస్త్రాబులగిహరములయందు సర్వ సౌఖ్యముల ననుభ వించుచుండెడివారు (కాశీ 187 ఖి 141) ఇం యివనికి త్రాస్త్రాబుల యెడగల భక్తి ప్రసక్తుల చాటి చెప్పచున్నది

వేమారెడ్డి తుల్యభాగా నడితీరము నంటియున్న ఎన మహేంద్రవాడ చెదురుపాక గామముల నేకము చేసి తన పేర "అల్లాడరెడ్డివేమవరము"గా నామకరణ మునరి అ గామములకు చెందిన భూమిని 85 వృత్తులుగా విభాగి చి వేర వేదాంగవేత్తలయిన విప్రులకు శక స ॥ 1858 (క్రీశ 1434) ఆనంద స ॥ శ్లోచ బహుళ అమావాస్య సోమవారము సూర్య గగిహణ కాలమున దాన మిచ్చెను చెదురుపా కు కొ చెము ఈశాన్యమున గల కొంకుదురు గామమును తమ తల్లియైన వేమాంబిక పేర "వేమనానకకొద్దరము"గా మార్చి దాన మిచ్చెను ఇకడు ఎవ్రమాడెముల యధిపతులను జయించి కళింగ భూమి నాక్రమించి పూరి జగ న్నాధుని నింహళము లందు జయ స్తంభముల నాటెనని ఈశాసనము చెప్పుచున్నది

వేమారెడ్డి తిప్పరారిందుగిరి కుమారుడైన మోడె రాయశిమేశ్వరుని శిష్యుడు శైవాచార సంపన్నుడు అన్న దమ్మ లిడవురు రామలక్ష్మణులవలె హరిహరులవలె భాస్కరి వీరి అనురాగము అదర్శ పాపియమైనది శ్రీనాథుని రాచి చి

ఆదరించి అతని పేర్చేసి చి కాళిఖండమును తవ్వుడయిన వీరభద్రునికు అంకిత మిప్పు చెను ఇతనికి రాయవేళ్ళా భుజ గుడు స గాగ్రీమపార్థుడు గాయగోవాకుడు ఎవ్వమాడి యరాయడను విరుదుగా కలవు ఈతని రాజ్యాలను దు రాజు పీ డగ్రవరకు మిగుల రాణ తెక్కును ఎరులు ముఖులైరి

నూ డి

అల్లయ వీరభద్రుడు

ఇతడు వేమూరిక అల్లాడరెడ్ల రె డవ కుమారుడు వేమారెడ్డికి ఈతడు తమ్ముడు కాటయవేముని కుమార్తెయైన అగతల్లిని వివాహమాడట వలన రాజమహేంద్రవర రెడ్డి రాజ్య సంహారాధికారి యయ్యెను

కాటయ వేముని కుమారుడు రెండవ కుమారగిరి అ తకు ముందే మరణించుటచే అనితల్లి మూలమున రాజ్యము ఆమె భర్తకు స క్రమించెను అల్లాడరెడ్డి మరణానంతరము రాజ మహే ద్రవర నింహాసనమును అనప్రోలారెడ్డి కుమారులైన మూడవ కుమారగిరి మూడవ అనపోతు లాక్రమించగా వారి నోడించి వేమారెడ్డి తన భుజ బల సాధికమైన రాజ్యమునకు తమ్ముడు వీరభద్రుని ట్టును గట్టి కాను నేవుచ్చై రాజ్య మేలి చెను అనప్రోలారెడ్డి అల్లాడరెడ్డి యగ్రజుడు

వీరభద్రారెడ్డి వేమారెడ్డివలె తండ్రి కనేక యుద్ధము లలో సాయ మొచ్చెను ఈతడు కాటయవేముని కుమార్తె అనితల్లిని వివాహ మాడెను కాటయవేమునకు కుమారగిరి రెడ్డి చెల్లెలయిన దొడ్డాంబిక వలన ఈమె జన్మించెను ఈమెను గూర్చి శ్రీనాథుడు ఉదయాస్తాద్రి ద్ర సమావనీ ఘన సామ్రాజ్య సమర్థ సుప్రథిమ సాక్షా ది రిరా దేవతన్ (కాళీ వీరి 4th) అని చెప్పినాడు ఈమె శ్రీకైలాసి పరమేశ్వరుని నన్నిధిని కక సం 1845లో శోభకృతు సంవత్సర వ్రావణ బహుళ అష్టమినాడు కలువచేటు గ్రామమును అన్నవరమును పేరుతో కాళీనాథకట్టుకుమారుడు అగు పరహితాచార్యుడను వైద్యునికు ద త్రము చేసెను ఇందామె పతిరై నయనియు కావ ఈమెకు నచిపుడనియు చెప్పబడినది ఈ కావన విషయ మును బట్టి అనితల్లి చేర వేమ వీరభద్రారెడ్డు రాజ్యపాలన మొనరించుచుండెడివారని తెలియుచున్నది

వీరభద్రారెడ్డి ప్రత్యేకముగా సాధించిన విజయము లేవియు పేర్కొన బడలేదు రాజమహేంద్రవర రాజ్యము

వేమారెడ్డి భుజబల సాధికముగా కెప్పబడినది కావున వీర భద్రుడు యుద్ధముల దు అన్నిగి హాను మొ ర్పును రాజ్యపాలన సాగి చి యుండవచ్చును

శ్రీనాథుని కాళిఖండ రచన ను న్నూ ర్తా ర్థిగా ఎని అతని రావి చి త్రైలోక్యవి రు సా బు కొలవుండి వేమారెడ్డి కాళిఖండను తమ్ముడు వీరభద్ర మిప్పు చెను ఇతడు స గీత సాహిత్యములయందభిరామ లవాని నిశ్చ కుకొమ్మన అన శివలిలా విలా సు దు చెప్పినాడు (శివ 1-81) ఇతడు కర్పూర వన పరాయడను పేరుగా చివట్లు కాళిఖండము చెప్పుచున్నది (కాళీ 1 15)

వేమకారి యనుజుడైన వీరభద్రుడు సమున్నత వైభవ ముతో రాజమహే ద్రవరము రాజధానిగా చీ టికళింగము చిల్కనముద్రము స హతైలములను సాటి చె ని కాళి ఖండము చెప్పుచున్నది కాళీ 1 80 ఇతడు శ్రీముసుందోద్భవ స్వామి శివుని మ్రోల ఆగ్రహారాది అఖలమాన్యము లొసగి ధర్మకావన శిలాస్తంభముల నెత్తించెను ఇతడు ఉత్కల కర్నాట తురమ్మ రాజులకు పరమమిత్రుడనయు (2-185) మత్య వ శ నృపుని రక్షించెననియు (4-307) క మిట పెంటాయి కప్పకొ డ కిల్లెడ భూపతుల ఆ తరంగములకు విషానలము వ టపాడనియు (4-808) ధారాపట్టణ నాంబి భౌముని దర్శ మడ చెననియును (5-301) కాళిఖండము నందు కీర్తి పలికినాడు ఇతని మంత్రి తె డపూడి అన్నయ

చెన్నెలంటి మారన విష్ణుపురాణమున నీతముగొన్న వీరభద్రారెడ్డికి ఆరోప పబడిన విజయములు చాటువర్ణము లలో వేమారెడ్డి ని ఆరోపపబడి యున్నవి వేమారెడ్డి కన్న కొండను తమ్ముటి వ్యయలచే గంతులు వేయించెనని వర్ణి పబడి నది దీనిని బట్టి ఈ యర్షదమ్ములు చేయి చేయ కలిపియే వివిధ వి యములను సాధించి రనుట విశ్వసనియమగుచున్నది ధారాపట్టణ సార్వభౌము డనగా మాళవరాజ్యాధిపతి యగు హోష గుహ అల్లాడరెడ్డియే ఈతనిని జ యించినట్లు మరొకచో చెప్పబడినది

ఇతనికి రాయవేళ్ళాభుజంగుడు అభినవబోజుడ జగ నొబ్బగ డడు త్రిలింగరాజుపరమేశ్వరుడు చెంచుమలచూత కాదుడు రణరంగభీముడను విరుదులున్నట్లు కాళిఖండ భీమ ఖండ శివలిలావిలాసములు చెప్పుచున్నవి

వెన్నెలకంటి మారన విష్ణుపురాణము సంకీర్ణముగొన్న రాఘవరెడ్డి తొలి టి రెడ్డి వంశీయులైన అనవేమారెడ్డి వీరభద్రారెడ్డి కృతి తివ్య భాగ్య ముఖ్యులై తనకును ఆ భాగ్యమును కలిగించమని మారనను ప్రార్థించెను (విష్ణు 1 20)

అని లిఖితరూపము ఇరువురును ఒకరినొకరి దాన కానములు కలవు ఇకడు త్రిపురాంగిని కుమారుడైన మోడెరాయ్ శ్రీమేశ్వరుని శిష్యుడు

రాజమహేంద్రవర రెడ్లు న్యాయముగా పంగీత సాహిత్యములు దు స్థాపనలై కవివండితుల వారరి చి తెలుగు సాహిత్యాభివృద్ధికి విశేష దోహదము చేసిరి

మా దీ

అల్లవరం

అల్లవరం తూర్పుగోదావరి జిల్లా అమలాపురం తాలూకాలో ఉన్నది దీనికి రి మైళ్ళ దూరములో అమరాపురి పట్టణము కలదు ఈ గ్రామమునకు తూర్పున గూడాల తాటికోన ముమ్మిడివరప్పాడు బోడకుర్రు ఇంటికోన ఉత్తరమున పేరూరు దక్షిణమున గోడిలంక సరిహద్దులుగా ఉన్నవి దీని విస్తీర్ణము 2 రి85 ఎకరములు ఇది పంచుకల ప్రదేశమున కలదు

1881 నం॥ జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామము లోని జనులు 7 412 మంది వీరిలో 2 125 మంది పెద్దాయలు జాతులవారు 189 మంది పెద్దాయలు తరగతులవారు ఇప్పటి ఇండ్లు విడివిడిగాను పంక్తులుగాను ఉన్నవి వీటిలో 980 పెంకుటిండ్లు 4 కాంక్రిటు కప్పుల ఇండ్లు 8 ఒక ఆ తస్తుగల మేడలు ఉన్నవి అందరు జనులు పరిఅన్నమును తిరురు కాచివీటిని త్రాగుదురు

ఈ గ్రామమున 5 కాలవలు చింతామృతెరువు రాఘవతెరువు శిష్టాచారి తెరువు ఉన్నవి వీటిక్రింద రెండు వరిపంటలు పండింతురు పంట భాగ్యమును గాడెలలో వురులలో నిలువచేయుదురు వడ్లను బండ్లపై అమలాపురము నకు రవాణా చేయుదురు ఇక్కడ 400 ఎకరముల కొబ్బరి తోటలు గలవు 1888-87 న లో 50 000 కొబ్బరికాయలను స్థానికులు ఉపయోగించుకొని 8 50 000 కాయలను అమలాపురమునకు రవాణాచేసిరి ఇచ్చట పంటల క్రింద 2 085 ఎకరముల భూమి ఉపయోగపడెను కాబట్టి క్రింద 1 121 ఎకరములభూమి బావుల క్రింద 400 ఎకరములభూమి సాగు

బడియైనది 8 ఆయిల్ ఇంజనులు 400 ఎకరములకును గూడాల నత్తగల్లులు 1 121 ఎకరములకు సీటిగి సమకూర్చెను ఇక్కడి ఆ తయి నల్ల రేగడి సేలయే కలదు

ఈ అల్లవరములో 1 100 గేదెలు 400 అవులు 1 200 ఎద్దులు 2 000 మేకలు 200 గొట్టలు 50 పందులు 50 గుర్రములు 8000 కొట్లు ఉన్నవి పాలలో పాలపదార్థములో సగమున తు స్థా కులు వాడుకొని మిగిలిన వ తమ అమలాపురము నకు రవాణా చేసిరి

ఈ గ్రామస్థులు వ్యవసాయముచే కూలీచే కొబ్బరి తోటల ఆదాయముచే జీవింతురు బట్టలు తోలువారు ఎద్దు బండ్లు తోలువారు కంపాలులు వడ్రంగులు కమ్మరులు మంగలి వారు చాకలివారు గొల్లవాడ కలరు 8 భాగ్యపుమరలు ఒకనూనెగామగలవు ఇవి స్థానిక అవసరములను తీర్చును బట్టల నేతపరిశ్రమఉన్నది 2 శివ వత్సరమున రు 1 20 000లు విలువగల బట్టలను అమలాపురమునకు రవాణాచేసిరి

ఈ గ్రామములో మల్లేశ్వరస్వామి ఆలయము రామా లయము చింతామృత మొదలగు ముగ్గురు అమ్మవార్లగుట్లు 2 మనీదులు కలవు 11 ఎకరముల భూమి శివాలయమునకు కలదు చైత్రశ్రవణ ఏకాదశి నుండి బహుళ పాడ్యమి వరకు మల్లేశ్వరస్వామి కల్యాణము వైశాఖమాసములో 15 దినములు చింతామృత జాకర జరుగును

అల్లవరమునకు 44 మైళ్ళలో రాజమహేంద్రవరం రైల్వేస్టేషను ఉన్నది రైల్వేటు బస్సులు గంటకొకమారు రెండమారు లంకనుండి మురమళ్ళకను కొరవగిరి పట్నము నుండి మురమళ్ళకును రోవును ఈ గ్రామమున 10 క కర రోడ్లు ఉన్నవి దీనిని పొరుగు గ్రామములతో కంకరరోడ్లు సమె టురోడ్లు కలుపుచున్నవి ప్రయాణములకు 50 గుర్రపు బండ్లు ఒకమోటారుకారు 8 ఒంటెద్దుబండ్లు 200 రెండెద్దు బండ్లు 850 పై కిక్కు ఈ గ్రామమున ఉన్నవి

ఈ గ్రామములో ఒక సబ్ పోస్టాఫీసు రెండు క్రాంచి పోస్టాఫీసులు తెలిఫోను అప్పర్ చెమరీమ్మలు జిల్లా పరిషత్తు హైస్కూలు ఉన్నవి ఇచటి హైస్కూలు చదువులకు విద్యార్థులు గూడాల తాటికోన ఇంటికోన గ్రామముల నుండి కూడవత్తురు ఇక్కడి విద్యుచ్ఛక్తిని 800 ఇండ్లు వాడు కొనుచున్నవి ఇది పంచాయతి పరిపాలనకల గ్రామము పంచాయతీ గ్రంథాలయము మూడు సహకార సంఘములు

ఉన్నది రూరల్ అనుపత్రి పశువుల అనుపత్రి ఉన్నది అరుగులు అయుర్యైద వైద్యులు ఒకహోమియోపతివైద్యుడు కలరు న వ గ్రువు పొడుగు ను ఇవట ధాన్యము కూర గాయలు దొరుకును ఆ గ్రామమున సోమవారమునాడు న కడరుగును 8 రాజా దుకాణములు 9 కాఫీహోటళ్లు 12 సోడా షాపు నగరెట్టు దుకాణములు 12 పైకళ్ళపావులు 9 ట్రైకోటాలు ఉన్నవి ఇవటి విద్యార్థులు కళాశాల చదువు లక అమలాపురమునకు పోవుదురు కొద్దులు పోలిసర్వేపమ నబ్రిజిప్టాన్ ఫీసు తాలూకాకచేరి క్లాసు అభివృద్ధి కేంద్ర ముల పనులమీద గ్రామస్థులు అమలాపురమునకే పోవుదురు

అల్లవర శివారయన కోడారాడు ఒకవ్వడు కోడూరు మహేష్వరముని ఎలవబడిదేది అది కాకతీయపాలన లోనిదనియు అదిమేచ్చుల తాడికి పాడుపడినదనియు చెప్పు దురు ఇవటి కీ! శ్రీ నడిపల్లి ముల్లరాజుగారు రాతగా ప్రసిద్ధిచెందినవారు వర్తమాన శ్రీ నడిపల్లి రామభద్రరాజు గారు అవర్గ పైమరీపూటనకు కి ఎకరముల భూమిని విరాళముగా ఇచ్చిరి వర్తమాన శ్రీ నడపల్లి సూర్య నారాయణ రాజుగారు దేవాలయ నిర్మాణమును గావించిరి మా శ్రే

అల్లసాని పెద్దన

అల్లసానిపెద్దన నందవరీక నియోగి బాగ్యహృదకు కడి చొక్కినామాత్యుడు జన్మసానము బాగ్యరిపా శ్రీ తమున దూపాడు పరగణాయ దలి దోరాల అనుగ్రామము అన్నూరు 3 నడుము బట్టి ఈయన ఋష్యాభ్యాధ్యాయి ఆశ్వలాయన మూత్రుడు వెశ్వగోత్రుడు అనితెలియుచున్నది ఇతడు పుట్టు కడే అద్వైతి విశిష్టాద్వైతమతాభిమాని ఇతడు క్రీశ 470 ప్రాంతమున జన్మించెను 1485 ప్రాంతమున శతగోపయతికి శిష్యుడయ్యెను శరగోపయతి అహోల మర న స్థాపకుడు అతడు క్రీశ 1487 ప్రాంతమున పుట్టెను 1515 వ సంవత్స రము ఎకరు జీవించియుండెను అని తిరుపతి దేవస్థానము వారు పోకతించిన శిలాశాసన కర్తల వ కావలగును బట్టి తెలియవచ్చుచున్నది పెద్దనకు న శ్రీమించిన విశిష్టాద్వైత మతాభిమానమునకు కారణము ఇతడు శతగోపయతికి చేసిన శుశ్రూషయే

పెద్ద తన 40సంవత్సరముల ప్రాయమున కృష్ణ దేవరాయల ఆస్థానమున ప్రవేశించెను రాయలవారి కోరికను అనుసరించి

ఈవి స్వార్థోచితమును - సత్సవము అను ఆరాధ్య ముల ఉత్తమ ప్రతిభమును రచించి అప్రభువుకే అంకితము చేసెను దీని మూలము హారన మార్గంజేయ పురాణము మానవ దాదా 150వద్యములలో చెప్పిన కథను పె 900 ద్యము లలో పెద్దన మహాకావ్యముగా రచించెను సత్సవమును బట్టి స భాషణములను చె చెను స్త్రీ ధమునకు కావలసిన పదునెనిమిది వర్ణనమును చేర్చెను అం కా యుక్తముగా శుశ్రూషణమును రసవ తముగ చేసెను ఈప్రతిభముందు అనాటి సాముక పరీక్షలు చేర్చితినిండు చున్నవి ధర్మా ధర్మములమధ్య ఘటిల్లిన స ఘర్షణముతో అర్జును వైధర్మ్య మునకే విజయము చేపూర్నినాడు అల్లసాని పెద్దన కవి ఈ ప్రతిభమునందలి వర్ణనలు సహజములు కవిత్వము అనర్గల ధారకలది పాశ్రోచ్యమున ఈ విదిట్ట పెద్దన రచించినట్లు చెప్పబడిన ఇతర స స్మృతాంధ్ర గ్రంథములు లభించుటలేదు శ్రీకృష్ణరాయలు సంతనించి అగ్రహారమును గండచె దా రమును ఆంధ్రకవికావితామహా అను తిరుదమును పెద్దనకు ప్రసాది చెను

పెద్దన ఉదారశీలుడు రాయలవలన తనకు లభించిన కోకటాగ్రహారమును ఇతడు వైష్ణవులకు దానమిచ్చి దానికి 6న గురువుచేర శరగోపపురముని పేరుపెట్టెను ఈవిధముగ పెద్దన తన విశిష్టాద్వైత మతాభిమానమును గురుభక్తిని వెల్లడి చెను పెద్దనార్జును చేసిన దానములకుచెందిన మూడు కానములు లభి చించి వాటిలో కోకటమునకు చెందిన కానములు రెండు మొదటి ధర్మశాసనములో పెద్దయ్య గారు కాశ 1440 తేది కోకటమును ఎకలనాథలింగమునకు ఇచ్చిన భూదా మని చెప్పబడినది రెండవ కానమున కాశ 1440 న వత్సరము చే పెద్దయ్య గారు కోకటమును దీపా రాధనకు వైవేద్యమునకు పెరుమాళ్ళకు ఇచ్చినట్లు వ్రాయ బడినది అమ్మూరుకానముందు కాశ 1442 న సంవత్సరమున సోమోపరాగ పుణ్యకాలమున పెద్దిరాజుగారు కలివాచినీమ యందు అమ్మూరు గ్రామమునగల వరదరాజ పెరుమాళ్ళకు నిత్యనైవేద్యమునకు దీపారాధనకు ఉత్సవాచులకు సమర్పించిన భు దానముని కలదు

పెద్దనార్జును పినాకిని నుండి కోకటమునకు ఒక కాల్యను శ్రవ్యించెనని కోకటం వైస్థియలో చెప్పబడినది ఈ కోకట టము కడవనుండలమున బ్రాద్దుటూరు తాలూకాలో కాకి

రామేశ్వరములకు పోవు బాటకు ప్రక్కన ఉన్నది పెద్దనా ర్యుడు ఎక్కిపైత త మతాభిమానియైన శివేశ్వరులందు సమాభక్తిగల అద్వైతి స్వారోచిషము సంభవమునందలి కొన్ని ఎద్దుములు కోకటమును పెద్దనార్యుడు నశలేశ్వరు నకు అర్పించుటయు అతనికి శివేశ్వరులందుగల తుల్యభావము నకు నిదర్శనములు

అల్లసానిపెద్దన గొప్పకవిగా పడితుడుగా వ్రుండిని పొందుటయేకాదు ఆడు రాజ్యకార్యములలో రాయలకు మంత్రిగను అయంకరముచేయు ఉద్యోగిగను కూడ వ్యవహరించె ని చెప్పబడినది ఈ కవికి వ్యవహారదక్షత త ద్రివలననే వక్రమించి యు డను

పెద్దన శ్రీకృష్ణదేవరాయల అనంతరమున 1558 ప్రా తమున కీర్తికేసు డయ్యెను

గ ల కాం

అల్లాఉద్దీన్ ఖల్జీ

అల్లాఉద్దీన్ ఖల్జీ క్రీ శ 1288 సం నుండి క్రీ శ 1318 వరకు ఢిల్లీ నేలిన చక్రవర్తి ఇతడు ఢిల్లీ ముల్తానగు జలాలుద్దీన్ ఫిరోజునకు సోదరుడైన ఎనోబుద్దీన్ యొక్క కుమారుడు అల్లాఉద్దీనునకు అనున్ బేగ్ (ఉలుగేఖాన్) కుక్కుగే తిసున్ మహమ్మద్ అకతఖాన్ అను మువ్వరు సోదరులుండిరి ఇతడ తన పితకండ్రియు ఢిల్లీ చక్రవర్తియైనగు జలాలుద్దీన్ ఫిరోజ్ యొక్క పుత్రులకు వివాహమాడెను మొదటనుండి బంధుత్వము ఉండుటచేతను తన కల్లుడగుట చేతను ఫిరోజ్ షా ఇతనిని కడ ప్రేమతో జూచువాడు అల్లాఉద్దీనునకు ఎనమండుగరు కుమార్కు ఉండిరి అల్లాఉద్దీను న్యకావరీకాల్ కత్తికుడు రాజ్య కాంక్షాపరుడు గొప్ప కూరుడు సై న్యములను చక్కగా నడుపగల సేద్యురీ కార్య పాధకుడు తన కోర్కెను వెరవేర్చుకొనుటలో వెనుకముందు లను గాని బి ధుప్రేమను గాని జూచువాడు కాదు కొంత వరకు కృతఘ్నతా బుద్ధి గలవాడు కరినవ్యభావుడు కాని పరిపాలనాదకుడు

అల్లాఉద్దీన్ మొదట కారాకు గవర్నరుగా నియమింపబడెను క్రీ శ 1౨92 సం లో నితడు ఖల్జానై దాడి జేసి ఆతడే ధన కనక వస్త్రవాహనములను కొల్లొట్టుకొని వచ్చి ఢిల్లీ ముల్తానునకు సమర్పించెను ఇందు లకు ప్రతిఫలముగ ముల్తాను అతనిని ఆండ్ (అయోధ్య)

ప్రాంతమునకు గూడ పాలకునిగ జేసెను ఇ దువలన అలా ఉద్దీను యొక్క అధికార ప్రాభవ బలు పోచి వి అతనిని అభిమానించువారి సంఖ్యయు విస్తారముగ పెరిగి యి ఈ అపకాళమును తారవిడుగక అతడు కారా అండ్ ప్రా తములపై వచ్చు ఆదాయమును ప్రభుత్వ ఖజానాలో కట్టుకు డగ తానే ఉపయోగి చుకొనుటకు గాను ముల్తాన్ యొక్క అనుమతిని బొందెను ఈయాదాయము నూతిగా గొని అతడు సై న్యసమీకరణము గాచి చెను అదవ ప చ్చెరి సై దాడిచేయుటకు అనుమతి నివ్వనలసనిగ ముల్తానును అర్థించెను ముల్తాను అందులకు క గి రి చెను

చండేరిచ్చ దాడిచేయుట కను చెనముతో అలాఉద్దీన్ 8000 వదాతులతోను 4000 అశ్వికలతోను దోగిరికి పయన మయ్యెను మాలిక్ అలాఉల్ మల్క్ ను తన ప్రతి రిగ కారాలో ఉంచి తన చర్యల (దండయాత్రాగమర ధ మల) గూర్చి ముల్తాన్ తప్పి చె డట్లు తప్పుడు సూచారము అప్పడప్పుడు అ దించుచుండవలెనని అనతో జెప్పి క్రీ శ 1298 సం ఫిబ్రవరి 28వ తేదీగ అల్లాఉద్దీన్ దేవగిరికి ప్రయాణ మయ్యెను కారా నుండి చండేరి ఖల్జాల ద్వారా అతడు సై న్యముతో త్వరిత గతిని ఎల్లిచ్ పూర్ జేరెను అటనుండి కదిలి దేవగిరిని ముట్టడించెను ఈగమయ మందు దేవగిరి సై న్యవ లో సధిక భాగము దేవగిరి రాకు మారుడైన శంకర దేవుని యాధిపత్యముతో కారణాంతరము చేత తమ రాజ్యసరిహద్దులకు బోయి యుండెను ఈస్థితిలో దేవగిరి పాలకుడైన రామచ ద్రుడు వేరుగతి లేక కోటలో చేరి కపాటముల బంధించుకొనెను అందుచే అల్లాఉద్దీన్ నిరాఘాటముగ దేవగిరి పట్టణమును కొల్లొ గొట్టెను ఇదే సమయములో తానుకొలిది సై న్యముతో ముందుగ వచ్చితినినియు వెనుక 20 000 అశ్వికులు వచ్చుచున్నారనియు అతడు తప్పుడు ప్రచారము చేయించెను ఈప్రచారమును మిక్కి కొంతభయపడుట చేతను తాము యుద్ధ సన్నాహము లేన్నియు ముందుగ జేసికొనగుండటచేతను కోటలో చాలి నంత అవోర పరార్థములు లేకుండుట చేతను తమ సై న్యములో సధికభాగము రాజధానికి దూరముగ నుండుటచేతను అల్లాఉద్దీనుతో యుద్ధముచేయుట ప్రయత్నము గావని ఎంచి రామచంద్రుడు పంధి రాయభారములకు డిగను అల్లాయుద్దీను కూడ త్వరితముగ వెనుదిరిగి బోవలెననెడి

అతులితతో ను డడవలన న ధి' ఎముఖదుగనే యుండెను ఈతరణమలో తమ రాజధాని శత్రువులముట్టడి చినారని తెలిసి కంకర దేవుడు తన సైన్యముతో తిరిగివచ్చి శత్రువుల దాకెను ఇరువత్తములకు పోరు ఘోరముగ జరుగుచున్న సమయములో దేవగిరిని ముట్టడించుటకై వస్రత్ ఖాన్ అధీనములోనుంచిన సైన్యము యుద్ధభూమికి వచ్చినది ఈసైన్యమును జూచి అల్లాఉద్దీన్ గతములో ప్రచారము చేసిన ఆశ్చర్యముల వివరములను దలచి దేవగిరి సైన్యములు వెనుక జ వెనకి దానితో గెలుపు అల్లాఉద్దీనుకు లభించెను రానుచుండ్రుడు సందిసి అర్చించెను అల్లాఉద్దీన్ అందులకు ఉప్పు కొని సప్తసహారముగ ఎత్తవధనమును ఏనుగులను అశ్వుములను స్వీకరించి దేవగిరి రాకుమారిని ఎల్లిచీఫూర్ తో సహా తనోచ్చునట్లు రానుచు ద్రవిడేశ వాగ్దానమును పొంది తిరిగి కారాకు వెళ్లెను

కారా చేరిన వెంటనే అల్లాఉద్దీన్ ధిల్లీ సుల్తాన్ కోశ మాహణ చక్రమును బ పుకొనెను సుల్తాన్ అనుమతి లేక దేవగిరిపై దాడి చేసెనందులకు త ము కమిషనరీలైన దనియు కాను దేవగిరినుండి కొల్లగొట్టుకొని తెచ్చిన సంపత్తి సంకటిని సుల్తాన్ పరము జేయుటకు సర్దుముగా నుంజిననియు అల్లాఉద్దీన్ అవక్రములో వివరించెను అల్లె పన సోదరరైసె అవన్ బేగ్ నకు వ్రాసిన యొక జాబులో కాను దేవగిరిపై చేసిన దండయాత్రకు ఎంతగనో పక్కాబ్రావ జడుచుంటిననియు సుల్తాన్ కు తనపై నాగ్రహము వచ్చి యు దుననియు అతడు తనకు కమిషనరీలను చేయవలసినదనియు సుల్తాన్ స్వయముగ కారాకు వచ్చి కాను దేవగిరినుండి తెచ్చిన సంపదనంతటిని స్వీకరించి త ము ధిల్లీకి వె ఓడోడ్డాని పోయినచో అతడు తనను కమి చినట్లుగ భావించుననియు వ్రాసెను ఈసమాచారమునంతటిని తెలిసికొని సుల్తాన్ తన యల్లులైన అల్లాఉద్దీనును అభినందించుటకై కారాకు పయనము గల్పెను అల్లాఉద్దీన్ యొక్క కత్తిశబుద్ధిని పంకట్టిన కొందరు రాజ భక్తి పరాయణులకు ఉన్నతోడ్కొగులు సుల్తానును కారా వెళ్ళవద్దని హరించిరి కాని అ దు హరిమాటల పెడచెవిని తెట్టి కారాకు బయలుదెరచెను అచట అల్లాఉద్దీను కుట్రచేసి జలాఉద్దీన్ ఫోజ్ న కెదురేగి మాన్ బేగ్ వద్ద హత్య చేయ చి కానే ధిల్లీ సుల్తాన్ అని ప్రకటించుకొనెను తర్వాత నతడు విరివిగ నందరకు దానధర్మములు చేసి లోక

మును మళ్ళపెట్టి దాని నోరు మూసెను అంతియేగాక తనను అభిమానించువారిక దరకగొప్పగొప్ప దవులుచ్చి మరింతగ వారి ప్రేమాభిమానముల చూరగొనెను తన ఈచర్యలను గర్హించినవారిని గతించిన సల్తానునకు వారసులైనవారిని అతని బ ధువులను తదితర రక్తసంబధికుల నందరిని కడతేచ్చి అల్లాఉద్దీన్ తన స్థా మును సుస్థిర పరచుకొనెను

సి హాసన షధిష్టి చిన వెంటనే అల్లాఉద్దీన్ క్రీ శ 1298 సం లో తన సైన్యములను కైత్రయాత్రకు బంపెను ధిల్లీ పేనలు మొదట చిత్తూరుమీదుగ గుజరాతుపై నడచి దాని రాజధానియగు అనిల్ వార్ ను దోచుకొనినది విదవ అనే నలు పోచనాథ్ కు చెల్లి దానిని కొల్లగొట్టినది గుజరాతు దాడి న దర్శముతో అల్లాఉద్దీను సైన్యాధిపతులు గుజరాతు పట్టపహీనియగు కమలాదేవిని బంధించి సుల్తాన్ అంతిపురికింపిరి క్రీ శ 1201 సం లో అల్లాఉద్దీన్ రత్నం భోరుపై దండెత్తి దానిని జయించెను గుజరాతు రతం భోరులపై చేసిన దాడుల సందర్భములో అల్లాఉద్దీన్ ప్రవర్తించిన రీతి వలన అతని కత్తిశబుద్ధియు కృతఘ్నత దుర్భాగ్యము క్యార స్వభావము చక్కగా వెల్లడియైనది తదనంతర మతడు క్రీ శ 1208 సం లో చిత్తూరును క్రీ శ 1205 సం లో మాదు (మాళ్వ)ను క్రీ శ 1208 సం లో సివాన (రాజస్థాన్)ను జయించెను క్రీ శ 1210 సం లో అతని సేనలు దక్షిణ హి దూరేశము న దంతట వీరవిహారము జేసి అనేక ప్రాంతములను జయించినవి అల్లె దక్కనుపై ముఖ్యముగ ఓరుగల్లు పైసను దేవగిరిపైసను అతని సైన్యములు పలుమారులు దాడి జరిపినవి

క్రీ శ 1208 సం లో అల్లాఉద్దీన్ ఓరుగల్లుపై దండెత్తి వచ్చెను అపుడు ఓరుగల్లు పాప్రాజ్యమును ప్రకాశరుద్ర చక్రవర్తి పాలించుచు డెను ఇరువత్తములవారికి పోరు ఘోరముగ జరిగినది ఈసమరములో ధిల్లీ సేనలు వికావికలై వచ్చిన దారిని బట్టినది ఈఉపియ ధిల్లీ సుల్తాన్ కు తీరని యశాంతిని గల్గి చినది తన సేనలు తెల గాణములో ఉడబోయి వచ్చుట నతడు సహించలేకపోయెను ఎట్లులైనను ఓరుగల్లును జయించి తీరవలెనని అతడు సంశ్లింపకొనెను కాని కారణాంతరముల వలన షమూరు రి సం ల జాటు అతడు ఓరుగల్లుపై దాడిని గూర్చి దలచెట్టలేకపోయెను క్రీ శ 1209 సం లో నతడు తన పేదనీయుగు మాలికాఫర్ ను విశేషసైన్యముతో ఓరు

గల్లు దుర్గముపైకి బలపెను మాలికాఫర్ తెల గాణములో ప్రతి చి నూపురును జయించి యటనుండి కరలివచ్చుట గల్లును ముట్టడించెను కాకతీయ సైన్యములు కోట పరక్షణ పైకి విడిచి ముగిసినది 25 దినముల పాటు నకుల సమరము జరిగిన ఎడన అతికష్టముమీద మహమ్మదీయులు టరు గల్లుదుర్గముయొక్క కావ్యా ప్రాకారమునకు గండికొట్టి లోల ప్రతి చిరి అందుచేత కాకతీయ సైన్యములు దుర్గము యొక్క రెడప్రాకారములోపలకేరి శత్రువు నెమర్కొన వలసి వచ్చినది లోపల జననమ్మర్ల మధిక మగుటచే కాకతీయ సైన్యము లోక కష్టనష్టముల నెమర్కొనవలసినవైనది ఈ తీరి చేయునదిలేక ప్రకాపరుద్రుడు నిధిరాయకారములు జరిపెను మాలికాఫర్ గూడ సంధికి సుముఖుడుగ నేయుండెను ప్రకాపరుద్రుడు తన వద్దనున్న సమస్త ధనములతోకాటు 100 ఏనుగులను 700 అశ్వములను మాలికాఫర్ నకు యిచ్చి ప్రతి సంవత్సరము ధర్మిషులైనను కప్పము గట్టుట కొడంబడి యామహమ్మదీయ సేనానిని సాగనంపెను ఈదాడి వలన తెలంగాణమునకు నాడు తీరిన సప్తము గల్గినది ధన కనక వస్తు వాసనముల గోల్పోవునట్లుగా గాక విశేష ప్రాణ నష్టము గూడ జరిగినది దీనికి తోడు కాకతీయసామ్రాజ్యము లోని కొందరు సామంతులు చక్రవర్తిని నిర్లక్ష్య పరచి ప్రవర్తించుటకును తిరుగుకాటు చేయుటకు గూడ ఈదాడి యవ కాళము నిచ్చినది అట్టివానిలో నెలూరు చేలుచున్న తెలగు లోక ప్రభువగు ర గవాళుడు చేసిన తిరుగుకాటు వేర్కొన బడినది ఈతిరుగుకాటు నణచుటకు ప్రకాపరుద్రుడు తగు అవ కాళములై మహారు రెడే ఖచ్చించి యుండివలసి వచ్చినది క్రీ.శ. 1811 సం. లో మాలికాఫర్ దక్షిణహిందూదేశముపై నెత్తినవచ్చినపుడు కాకతీయ సైన్యము లతనికి ఆడగా నిలచి యొకగనో సహకరించి వి ఈతరుణములోనే ప్రకాపరుద్రుడు తిరిగి నెల్లూరుని తన యధీనములోనికి తెచ్చుకొనుట జరిగినది క్రీ.శ. 1809 సం. లో ప్రకాపరుద్రుడు ధర్మిషులతో సంధి చేసుకొని సప్పటినుండి క్రీ.శ. 1818 సం. లో అల్లాఉద్దీన్ ఖల్జీ మరణించువరకు టరుగల్లు ధర్మిషుల మధ్య సంబంధములు సామరస్యముగ నేయుండినవి దక్కనులో అల్లాఉద్దీన్ అయి చిన మరయొక ప్రియుడు రాజ్యము చేసగరి

అల్లాఉద్దీన్ ధర్మి గద్దె నెక్కిన ఎడన క్రీ.శ. 1807వ సం.లో చేపగిరిని అయిచుటకు తన సైన్యముల బంపెను ఇందులకు

ప్రధాన కారణము చేపగిరి ప్రభువు ధర్మిషి గట్టవలెన కప్పము లికాయ బడి యుండుటయే దానికి తోడు అతడు గుజరాతు పాలకుడైన కర్ణ దేవునకు ఆశ్రయమిచ్చియు దెను అదుచే అల్లా ఉద్దీన్ తన సేనానియగు మాలికాఫర్ ను చేపగిరిపైకి బలపెను అతడు చేపగిరిపై దండెత్తి వచ్చి దానిని జయించి కప్పము వసూలు చేసుకొని వెళ్లెను నాటినుండి చేపగిరి రాజు కూడ ధర్మిషి విధేయుడై యుండెను మహమ్మదీయ సేనలు దక్షిణాదికి వచ్చినప్పుడెల్లా అతడు కూడ వాని యవసరము లన్నిటిని దీర్చుచు వాని కడగ తన సేనను గూడ బవువాడు ఈ సంబంధము లిట్లే క్రీ.శ. 1811లో నతడు గతి చువరకు కొన సాగినవి కాని తండ్రి మరణానంతరము చేపగిరి నింహానన మెక్కిన శంకర దేవుడు ధర్మిషులైనను ధిక్కరించి స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించెను అందుచే క్రీ.శ. 1818లో అల్లాఉద్దీన్ చేపగిరిపై దాడి చేయుటకు మాలికాఫర్ ను మరల బంపెను ఈదాడిలో శంకర దేవుడు చనిపోయెను చేపగిరి రాజ్యము ఖల్జీసామ్రాజ్యములో గలిపి వేయబడినది

అల్లాఉద్దీన్ తన పాలనలో హిందువులయొడ నిర్ణయతో బ్రవర్తించెను హిందువుల యుక్తుని జూచి అతడు పహింస లేక తోయెను పూర్వమునుండి యనుభవించుచున్న కొన్ని హక్కులను విశేషాధికారములను హిందూ అధికారాలిక మీదట అనుభవించుటకు నిలులేదని అతడు కాని చెను ముఖ్యముగా హిందూ జమీందారులను ఫర్గణాలకు గ్రామాలకు అధిపతులగు హిందువులను అతడు చిన్నచూపు జూచి చాలా పింపెను వీరి వద్దనున్న ధనము నంతటిని యెడో ఒక నెపముచే అతడు స్వాధీనము చేసుకొని వారిని దరిద్రులజేసి వదలి పట్టెను అల్లాఉద్దీన్ గద్దె నెక్కి పూర్వము శ్రీమంతులైయుండిన కల తోగముల ననుభవించిన హిందూ స్త్రీలు అతడధికారమును తేవట్టికొని కాలమునకే జీవనోపాధిగై మన మృత్యుయల గృహములలో ఊడిగము తేయ వలసి వచ్చిన దన్నచో అతడు హిందువులను పెట్టిన కష్టముల గూర్చి వేరుగ వర్ణించి బిలేదు ఇతడు వరమత ద్వేషి యనుటలో స చేహములేదు

అల్లాఉద్దీన్ పరిపాలనము చాల కట్టుదిట్టముగ సాగించెను ఇతడు దేశమందంతట గూడ చారుల నియమించి యెప్పటి చార్తల సవర్ణుడు చేకరించి తిరుగుకాటుదార్లను జూదరులను లంచగొందులను శిక్షించువాడు ప్రముఖ రాజోద్యోగులు

శ్రీమతులు రాజధాని ధువులు వరకు సమావేశమగుచు గాదనియు విమర్శించి గాదనియు తేయరారనియు అతడు కాని చెను నిత్యం దవస్తువుల ధోలు నిర్ణయించి అదరు అప్రకారమే వస్తువులను అమ్ముతె ని కాని చెను అధికధరలకు అమ్ముచు గాదని తూకములో దగ్గా తేయువారిని అతడు కఠినముగ శిక్షించువాడు ఇతడు కష్టతనాం భూములన్నిటిని స్వాధీన పరచుకొని అనేకలను దరిద్రులుగ తేసి వైచెను ఇతడు బ్రజలై అనేక రకముల క్రొత్త పన్నుల విధించి వాని న పాదలో నధిక భాగము ప్రభుత్వ ఖజానాకు తేరునట్లును వారు జీవించుటకు చాలిచాలినంత ఆదాయము మాత్రము మిగులునట్లు చేసెను ఇందుచేత ప్రజల నిత్యము తమ భుక్తి కొరకు దేవులదాటయ దే తమ కాలమును గడువ వలసి వచ్చుటయు రాజకీయముల తొలికి తొకుండుటయు జరిగినది అందుచేత అల్లాఉద్దీన్ ౧౩౧౪ మును వచ్చిన రీతివ పాలించుటకు వీలైనది ఇతడు క్రీ.శ 1318 నం. 1 లో జనవరి 1వ తేదీన అక్కముగా మరణించెను

ఆచెం

అల్లా ఉద్దీన్ హసన్ షా

అల్లాఉద్దీన్ హసన్ షా దక్కనులో బహమనీ రాజ్యమును స్థాపించెను ఇతని పట్టు పూర్వోత్తరముల గురించి ఇదమిత్యమని తెలియరాలేదు ఇతడు ర్షియా రాజును ఇస్లాంధీయారు పుత్రుడను అగు బహ్మన్ యొక్క వశీయుడని కొందరి సుతము కాగా ఇతని పూర్వచరిత్రను గూర్చి వేరొక ప్రదర్శనగాథ యున్నది ఈ కథ ప్రకారము ఇతడు ఢిల్లీలో గంగా యను నొక బ్రాహ్మణ తొగ్గిమ్మని వద్ద సేవ చేయుచు డెను ఒక దినమున అతడు ఆ బ్రాహ్మణుని పాలమును డమ్మచుండగ ఒక పాత్ర బయటపడినది ఆపాత్రనుండి గుండుగ ధనము ఉండుటచేత అతడు దానిని గొనిపోయి తన యజమాని కొనంగెను ఆ బ్రాహ్మణుడు ఇతని నీతి నిజాయితీలకు ఋణ వర్తనకు సంతసించి నాడు ఢిల్లీ నేలుచున్న మహమ్మద్ బిన్ తుఘ్లక్ వద్దకు అతనిని గొనిపోయి జరిగిన దంతయు చెప్పెను అందులకు ముల్తాను సంతసించి హసన్ షాను కళ్యాణధికారిగ నియమించెను తదనంతరము అతడు తన కత్తి సామర్థ్యములచేత దక్కనులో రాజ్యమును స్థాపించి తన యజమాని యగు గంగు పేరును తన పేరుతో జతతేసి హసన్ గంగు యని వ్యవహరింపజెనెనియు ఆ యజమాని

కులమునకు పర్షియను భాషతో పర్యాయ పదమగు బహ్మన్ యను దానిని తన వశ భావముగ స్వీకరి చేసెనియు తెప్పబడినది అతను స్థాపించిన రాజ్యము కూడ బహమనీ (బహ్మనీ) రాజ్యమని వ్యవహరింపబడుట ఇతడు ౧౩౩౧ న దిగ్విజయము ఈ కథయ దలి నిజానిజము తెల్పుచును హసన్ కసామ్య కటు బము నందు జన్మించినాడని విషయము స్పష్టము ఇతడు మహమ్మద్ బిన్ తుఘ్లక్ ను పేద చినాడని దాస్తవము బహమనీ రాజ్యస్థాపనకు నాంది యైన దక్కను అమీరుల తిరుగుతాటు సంచర్యములో తదు గుల్బర్గా ప్రాంతమునకు జాగీర్దారుగ ను డెను

క్రీ.శ 1347 న 1 లో హసన్ బహమనీ రాజ్యమును స్థాపించెను బహమనీ రాజ్య స్థాపనక లములో దక్కనులో రాజకీయ పరిస్థితులను రాజ్యస్థాపనకు దోహదము తేసిన సమీపము ఇతడు పరిశీలించుట ఉచితము బహమనీ రాజ్య స్థాపన కాలముచాటికి యావద్భారతములోని రాజకీయ పరిస్థితి అంతయు అస్తవ్యస్తముగా నుండినది ఉత్తర భారత దేశములోని లాహోరు గంగా యమునా అంతర్వేది మొదలగు ప్రాంతములలోను దక్షిణ భారతదేశమందలి మలబారు ప్రాంతములోను కల్లుకపాలక వ్యతిరేకముగ చెలరేగిన తిరుగుతాట్లు ఢిల్లీ ముల్తానుకు కవరమును కల్గించిన ఇదేకాలములో టిరుగుల్లనందు కావయచాయకుడు వ్యతంతరాజ్యము స్థాపించెను దేవాకదైవున తు గభద్రానది తీరమున విజయనగర సామ్రాజ్యమునకు హరిహరబుక్కరాయ సోదరులు పునాదిరాళ్ళను పేసి ఇట్లనేక ప్రాంతముల దేశ కాలములో చెలరేగిన విప్లవ యుద్ధా మారుతము తుగ్లక్ సామ్రాజ్య వృక్షమును కూకటివేళ్ళతో కాల్చి చినట్లు డెను

పై రాజకీయ సందేహ కాలములో కొన్ని ప్రత్యేక పరిస్థితులు దక్కనులో బహమనీ రాజ్య స్థాపనకు దోహదము చేసినవి నాడు దక్కనులో ముల్తాన్ ప్రతిధిగ కుత్లగ్ భాను రాజ్య పాలనా వ్యవహారముల జూచుచు డెను ఇతని ఉన్నతిని జూచి సహి వలెని కొందరు స్వార్థపరులు కల్లుగ్ భాను ప్రభుత్వ ధనమును దుర్వినియోగ పరచుచున్నాడనియు అతని క్రింద ఉద్యోగు లనేకమంది తప్పుడు లెక్కలు జూపి ధనము నవహరించుచున్నా రనియు ముల్తానుతో వితూరులను తెప్పరి అందుపై ముల్తాను క్రీ.శ 1346 నం. 1 లో కల్లుగ్ భానును ఢిల్లీకి తిరిపించి అతని స్థానములో అలీముల్ ముల్క్ ను

నియమించెను ఎవవ సుల్తాను గుజరాతు మాల్వాలకు గవర్నరుగా అజీజ్ ఉద్దీన్ కమర్ ను నియమించి అమీరుల వద్దనుండి వీలైనంత పెద్ద మొత్తములతో కప్పములను నిర్వాహిణ్యముగా వసూలు చేయమని చెప్పెను అందుల కామోదిని అజీజ్ ఉద్దీన్ తన కేద్రస్థానముగు థార్ పట్టణమును చేరినవెంటనే 80 మంది స్థానిక అమీరులను సమావేశపరచి దక్షిణాదిని చెలరేగు విప్లవముల కన్నీటికి కారణము దేవగిరి ప్రాంతములది అమీరులే అని తెప్పి తదితరులను భయభ్రాతుల జేయు దృష్టితో వారినందరను క్రూరముగ జంపించెను ఈ చర్య వలన అతడాళించిన ఫలితము కలుగలేదు మీమిక్కిలి దౌలతాబాదు గుజరాతు వాని పరిర ప్రాంతములందలి అమీరులందరికి అతనిపై ఆగ్రహము కలిగింది సుల్తాను పాలనలో తమకు రక్షణ లేదనియు చేయని తప్పులకు శిక్షల ననుభవించవలసి వచ్చుచున్నదని వారెంతయో మనస్సుల గుండెకి అందుచే వారందరు తమతమ ప్రాంతములలో సుల్తాన్ పాలన నంతమొందించు అడవులపై వేచి యుండిరి

అజీజ్ ఉద్దీన్ కమర్ అనేకమంది అమీరులను పైవిధముగ హత్య జేసిన అనతి కాలమునకు క్రీ.శ. 1846 న.లో గుజరాతు ప్రాంతములలో గొప్ప విప్లవము చెలరేగినది విప్లవకారులు కాంచే రేవు పట్టణమును స్వాధీన పరచుకొని ఖోదావద్ద అజీజ్ ఉద్దీన్ నెదుర్కొని పోరాడి ఓడిచి అతనిని చంపి ఈ వర్తమాన మందిన వెంటనే సుల్తాను స్వయముగ ఆటానుచేరి ఆటనుండి కొంత సైన్యమును గుజరాతులోని తిరుగుబాటుదార్ల నణచుటకు పంపె వ్లవకారులు దైర్యముతో సామ్రాజ్య సేనల నెదుర్కొనిరి కాని సుల్తాన్ సైన్యముల ధాటి కాగలేక వారు దేవగిరి లాయనమై పోయిరి మూఁకేమక్కుల్ సైన్యముతో విప్లవకారుల వెంటనే తరుముచు మార్గ మధ్యములలో కొదరిని బట్టుకొని శిరచ్ఛేదనము జేసెను ఎవవ సుల్తాన్ విప్లవకారుల ఉనికి తెలిసికొనుటపై ఇరువురు విచారణ కర్తలను దేవగిరిజంపెను 1500 మంది మిశ్రితులగు అశ్వికుల తోడునిచ్చి దేవగిరిలోని అమీరుల నందరను తన వద్దకు తోల్చి పట్టణమునకు పంపనినవని కూడ సుల్తాను వారిద్వారా పాటి దేవగిరి గవర్నరుగ అల్ ముల్ ముల్కునకు అజ్జును పంపెను ఈయాజ్ఞ నందుకొని జరిమిల్ ముల్కు రాయమారు ముగ్ధత్ విశాపూర్ మీరారు

గుల్బర్గా మొలలగు ప్రాంతములకు చెందిన ప్రముఖులగు అమీర్లను సుల్తాన్ వద్దకు పంపుటకు విశ్వ ప్రయత్నము చేసెను వారు సుల్తాన్ యొక్క ఆ తండ్రిమును గ్రహించని వారగుటచే త్రోవకు తోవు విషయములతో వెనుక పోని ఎట్టి కేలకు అతి కష్టముపై నతడు ఇస్మాయిల్ ముల్కు హన్ గంగు నాస్సా ముద్దీన్ మొదలుగాగల కొదరు ప్రముఖులు నెట్లో యొప్పుంచి అశ్వికుల నిచ్చి త్రోవ పట్టణమునకు బయనము జేసి బ పెను ఇట్లు ప్రయాణమై పోవుచున్న అమీరులందరు మార్గమధ్యమున సమావేశమై సుల్తాన్ తమను రప్పించుటలోగల విశేషమును గూర్చి చర్చించి అతడు తలపెట్టిన దుర్మార్గమునకు మొదట వగచి తదనంతర మాగ్రహించి తమతో వచ్చుచున్న విచారణకర్తల నిరపురము జరిపి దేవగిరికి తిరిగివచ్చి కాచాటముగ విప్లవపు కాపుటా వెగురచేరి తదనంతరము వారు ప్రభుత్వ ఖజానాను దోచుకొని సుల్తాన్ పాలనను ధిక్కరించి దక్కనులో స్వాతంత్ర్యమును బ్రకటిచిరి వారు ఇస్మాయిల్ ముల్కును తమ ప్రభువుగ నెన్నుకొనిరి ఇతడు సుబ్ ఉద్దీన్ అను బిరుదమును ధరించి అధికారమును జేపట్టెను ఇట్లు దక్కనులో విప్లవమును లేవదీసిన ప్రముఖులలో హసన్ గంగు కూడ యుండెను హన్ గంగుకు జఫర్ ఖాన్ యను బిరుదమును ఈనందర్థములతోచే దక్కనుకు సుల్తానుగ నెన్నుకొనబడిన ఇస్మాయిల్ ముల్కు ఇచ్చెను

దౌలతాబాదు తిరుగుబాటును గూర్చి తెలిసిన వెంటనే మహమ్మద్ బీన్ తుఫ్లగ్ స్వయముగా బయలుదేరి దౌలతాబాదుకు వచ్చెను మార్గమధ్యమున తిరుగుబాటుపై జకటిరెడు చోట్ల సుల్తాన్ సైన్యముల నెదుర్కొనిరి కాని ఫలితము లేక పోయెను వరాటాకులైన విప్లవకారుల సేనలు దేవగిరిని జేరి కోటలో తల దాచుకొనిరి విప్లవమునకు ప్రముఖ నాయకులైన ఇస్మాయిల్ ముల్కు సోదరులు హసన్ గంగు మొలలగు అమీరులు తమ తమ జాగిర్లకు వెళ్ళిరి సుల్తాన్ మహమ్మద్ దేవగిరిని ఘట్టడించి కొంతకాలము ముట్టడిని కొనసాగి చెను ఇంతలో గుజరాతునందు మూఁకేమి విప్లవము లేవదీయుటచే దాని నణచుటకు సుల్తాన్ గుజరాతుకు వెళ్లెను కొంత సైన్యమును దేవగిరి ముట్టడి కొనసాగించుటకు ఇమాదుల్ ముల్కు నాయకత్వములలోను చి తమ తమ జాగిర్లకు వెళ్ళిన తిరుగుబాటుదారులను కూడ పట్టుకొని శిక్షింప వలసివదని యతని వాడేసెను ఈ చర్యలతో ఓరుగల్లు కంపిలి మొలలగు రాజ్య

ములు స్వాతంత్ర్యమును బ్రకటిచుకొనినది ఇది ఇట్లుండ
ఇమాదుల్ ముల్క్ బీరరును కే ద్రముగ జేసికొని విప్లవకారల
నణచి వేయటకు ప్రయత్నించుచుండెను ఇతలో హన్ గు
పామ్రాజ్య సేనల నెదుర్కొనుటకు గాను గుల్బర్గాలో సైనిక
సన్నాహముల పూర్తి గావించెను వరంగల్లును డి కావయ
నాయకడు చౌళికాబాదునుండి ఇస్మాయిల్ ముల్క్ సుల్తాను
నెర్కొనుచున్న హాసన్ గంగు సహాయముగ ముందుటకై
కొంత సైన్యమును బంపిరి ఇట్లు బంపబడిన సైన్యమును
తన సైన్యమును దీసికొని హాసన్ గంగు పామ్రాజ్య సైన్య
ముల నెదుర్కొనుటకు బోయెను ఇరు పక్షములకు ఒరిగిన
యుద్ధములో ఢిల్లీ సైన్యము ఓడిపోయినది ఇమాదుల్ ముల్క్
చ పరిణెను శత్రువులకు చెందిన నందర పెద్దమొత్తములో
హాసన్ కు లభించినది ఈన దర్బములో నతనికి బాక్ష్మియా
ప్రాంతపు ఒంటెలు తారార్ దేశపు అశ్వములు అప్పినియా
దేశమునకు చె దిన వేలాది కానిన స్త్రీపురుషులు మణుగుల
కొలది వెండి బంగారముల వందలకొలది గుడారములు
లభించెను అటునుండి హాసన్ చౌళికాబాద్ వైపు నడచెను
ఇకని రాకను ముందుగనే పసి గట్టిన ఢిల్లీ సైన్యములు
చౌళికాబాదు ముట్టడిని విరమించి పరిాయనమై పోయినది
అందుచే నతడు నిరాశూటముగ చౌళికాబాదు పట్టణములో
పర్యవేశించెను ఇట్లు విజయధ్వజముతో వచ్చిన హన్ గంగుకు
ఇస్మాయిల్ ముల్క్ ఎదురేగి తోడిచెప్పెను ఎదవ ఇస్మాయిల్
ముల్క్ అమీరుల న దరిని ఎమాజేశవరచి కాను వృద్ధుడనైతి
వనియు రాజ్యము నేలు శక్తి తనకు లేదనియు అందులకు
తగినవాడు హన్ మాజి మే అనియు కాను మరహూర్తిగా
రాజ్య పరిత్యాగము జేయుచుంటినియు గాన వారందరు
హన్ ను తమ రాజుగ నెమ్మకొనవలెననియు తెప్పెను అందు
మీదట అచటనమాజేశమైన అమీరుల దరుహన్ ను తమప్రభు
వుగ నెమ్మకొనిరి ఇట్లు క్రీ.శ 1847 సం.లో జఫర్ ఖాన్ హన్
బహమనీ రాజ్యమునకు సికందర్ బహానీ అలాఉద్దీన్ హన్
బహమనీ షా అల్లాఖీ అను బిరుదుతో రాజయ్యెను ఇట్లు
పరిస్థితుల ప్రాబల్యమువలనను ఓరుగల్లు కంటి రాజ్యముల
యొక్క హిందూపాలకుల సహాయము చేకను హన్ గంగు
క్రీ.శ 1847 సం.లో బహమనీ రాజ్యమును స్థాపించి గల్గెను
వాటినుండి సుమారొక రకాద్దము (1847-1858) కాటు
అతడు బహమనీ రాజ్యమును పాలించెను

హన్ నీ హాస మధిమి చిన తోడనే దక్కనులోని
పరిస్థితులన్నియు అతని కనుకూలముగా మారిపోయినవని
చెప్పుట కవకాశము లేదు మహమ్మద్ ఖాన్ ఘట్ట యొక్క
అభిమాను లనేకులు నాడు దక్కనులో నుండి బీరంతా
నన్ షాకు వ్యతిరేకులైరి అట్లే దక్కనులోని అమీరులలో
కొందరికి ప్రబల పాక్షికత్ర్య కాక్ష యుండినది మీరు బహ
మన్ షా పాలన కంతరాయము గల్గించుటకు సిద్ధపడిరి అట్లే
అప్పటివరకు దక్కనుకు రాజుగను డి రాజుగముల నమన
వించి రాజ్యపరిత్యాగముజేసిన ఇస్మాయిల్ ముల్క్ హాసన్ షాను
కూలద్రోయుటకు పరోక్షముగ కుట్ర పన్నుట కవకాశముండి
నది ఇట్లు బహమనుషాకు నాడు పెక్కు చిక్కుల దినవి ఈక్లిష్ట
పరిస్థితి నధిగమిచి తన స్థానమును స్థిర బరచుకొనుటకై
హాసన్ షా నిహంసన మధిమి చిన మరుక్షణము నుండియే
ప్రయత్ని పహాగెను దక్కనులోని ప్రముఖుల కనేకులకు
అతడు విరుదముల నిచ్చియు తనయాస్థానములో గొప్ప గొప్ప
పదవుల నిచ్చియు వారి ప్రేమాభిమానములను సంపాదించెను
అతడు సైఫుద్దీన్ ఖాన్ ని ప్రధానమై త్రిగ నియమించెను
ఇస్మాయిల్ ముల్క్ ను అమీరుల్ ఉల్మా గజేనెను గతములో
తనను బోషి చిన గంగూ ను గణకాధిపతిగ నియమించెను

హన్ షా తన రాజ్యమును విస్తరి పరల చెను దక్క
నులో తనకు వ్యతిరేకముగ మర్ఖవారి నందరిని అణచి వేయు
టకు అతడు నిశ్చయించెను అందుచే నతడు తన సైన్యాధి
పతులను నలుపైపులకు చాడుట జేయబంపెను గుర్బాన్
నాయకత్వముతో కొంతసైన్యము కోటిగిరిపైరాది వెడలినది
కోటిగిరితో బాటు త్రోవలోనున్న కాండవార్ ను గూడ
జయించి ఈసైన్యము తిరిగి వచ్చినది అట్లే క్విర్ ఖాన్ కొంత
సేనతోబోయి కల్లాడిని జయించి హాసన్ షా పాలనలోనికి
చెచ్చెను సికందర్ ఖాన్ కూడ మాల్వేకును జయించి బహ
మనీ రాజ్యములో గలిపివేసెను క్రీ.శ 1850 సం.లో బహ
మనీ సైన్యములు ఓరుగల్లు రాజ్యముపై దండెత్తెను అప్పుడు
కావయనాయకుడు బహమన్ షాకు కౌలాన్ దుర్గము నిచ్చి
వీటేట అతనికి కప్పముగట్టుటకు ఒప్పుకొనినది జేసుకొనెను
అట్లే బహమనీ సేనలు మారెం మహేంద్ర అక్కోకోట
మొదలగు దుర్గములపై దండెత్తి పోయి వానిని జయించెను
హాసన్ షా పాలనలో బహమనీ సేనలు కర్ణాటకముపై గూడ
దండెత్తి పోయినట్లు పెరిష్టా ప్రాసనాడు కాని విజయనగర

ప్రభువునకు హాసన్ పాకు మధ్య యుద్ధములు జరిగినవనుట నశశయాబ్ధమే

హాసన్ పా పాలనలో కొన్ని తిరుగుబాట్లు కూడ జరిగినవి తుఘ్లక్ అభిమానియగు బోచారెడ్డి గుల్బర్గాలోనే బహమన్ పా పాలనకు వ్యతిరేకముగ తిరుగుబాటు లేవదీసెను బహమన్ పా దీనిని నిర్ణయతో నణచివేసెను అట్లే క్రీ శ 1852 న లో మహమ్మద్ అలం తిరుగుబాటు తేయగా హాసన్ పా స్వయముగ నచటి కేటి దానిని అణచివేసెను కాని మహమ్మద్ అలం శరణు వేడుటచే బహమన్ పా యతనిని ఊమించి వదలిపెట్టెను ఇంతలో తుఘ్లక్ మరణించినాడన్న వార్త అందుటచే హాసన్ పా కొంత తృప్తితో యూరి పీల్చు కొనగలిగెను దీనిన ధీమత్తులైన యెవ్వడు తనపై దండెత్తి వచ్చునో యన్న భీతి అప్పటి వరకు అతనికుండెను అతడు పొగరలో మండగనే తుఘ్లక్ పక్షపాతియు ముఘల్ నకు అధిపతియు నగు నారాయణ్ హాసన్ పాకు వ్యతిరేకముగా విప్లవము లేవదీసెను అందుచే హాసన్ పా ముఘల్ కు వెళ్ళి విప్లవము నణచి నారాయణ్ పాకు ది కప్పమునుగొని తిరిగి రాజధానికి వచ్చెను

హాసన్ పా చివరి రోజులలో అతని పై న్యాయపరులలో కొకడైన క్విర్ ఖాన్ కల్వాణిలో తిరుగుబాటుచేసెను అందుచే హాసన్ పా స్వయముగా కల్వాణికి వెళ్ళి కొంత సైన్యమును ఎక దిల్ నకు ఇచ్చి క్విర్ ఖాన్ ను ఎదుర్కొనుటకు బంపెను వీరదు ఎమీనుతో సికందర్ విప్లవకారుల నెదుర్కొని వారి వోడించి క్విర్ ఖాన్ ను బి దించి తెచ్చి హాసన్ పా ముందుంచెను ఇట్లు గొనిరాబడిన క్విర్ ఖాన్ యొక్క శిరమును హాసన్ పా తక్షణమే ఛేదించి వేసెను అంతవరకు అచేతమంది తిరుగు బాటువార్తను జమీ చి వదలి మేనన హాసన్ పా యిట్లు నిర్ణయతో ప్రవర్తించుటకు కారణము క్విర్ ఖాన్ సేనాధి పతియైయుండి తనకే ద్రోహమును తలపెట్టుట నతడు జమీంప లేకబోవుటయే క్విర్ ఖాన్ ను కూడ జమీంచి వదలిమేనచో పైనికాధికారులలో ప్రభువు యెడల నిర్లక్ష్యభావము కల్గినవి కలించియు అతడట్లు చేసెను

హాసన్ పా కాను స్థానించి విస్తరింపజేసిన రాజ్యమును నాల్గు తరపులుగా విభజించి వానిని పాలించుటకై ప్రతితరపు నకు ఒకనగర్ నునియమించెను ఈవిభజనవిషయముగా హాసన్ పా తేజనదిగాదు గణములోనే దక్కను తుఘ్లక్ చే నాల్గుమీళ్లుగా

విభజింపబడినది బహమన్ పా అప్రాంతములకున్న పిక్ ఎను దొలగించి తరపు లని జెట్టివాడు బహమన్ పా దేవపాలనావిషయములలో క్రద్ధ వహించుటకు వలసిన సమయము లేకుండెను తను స్థాపించిన రాజ్య మవృత్తికి కను బాలారిష్టముల గడచి యుండ బోవుటచే అతడు నిరంతరము దానినింరక్షణకు దాని వృద్ధికి పాటు బడ వలసినవైనది ఇతడు మగడించు నాటికి బహమన్ రాజ్యము మాండుముండి రాయచూర్ వరకు భోనగిరిను ది గోవావరకు విస్తరించి ది ఇతడు గుల్బర్గాను తన రాజధానిగ చేకొని దాని నెంతగనో అభివృద్ధి పరచెను దానికి హసనాబాదు యని పేరు జెట్టినది కూడ ఇతడే రాజ్య కాంక్షావహై నవృత్తిని హాసన్ పా దయార్థ్యవృద్ధయడని చెప్పవచ్చును ఇతడు క్రీ శ 1858 నం లో మరణించెను

ఆ చెం

అల్లాడనాథదేవరాజు

అల్లాడనాథదేవరాజు పరిచ్చేది వంశమున బుట్టిన క్షత్రియుడు పరిచ్చేది వంశజులలో వెలనాటి దుర్జయులను తెగ వారు కలరిని కాననము ద్వారా తెలియుటవలన ఇందు దుర్జయులను తెగకు చెందినవాడు మీది వంశవృక్షము

ఇతని కండ్రి పేరు గొంకరాజు తల్లి కామ (అ) దేవమ్మ తమ్ముడు శ్రీమరాజు ఈ ఇద్దరన్నదమ్ములు కలరి కొల్లిపాక విజయవాటికా పురసీమలను కా శ 1౬05 (క్రీ శ 1283) ప్రాంతమున స్వేచ్ఛగా పరిపాలించినట్లు కాననాధారము కలదు

కృష్ణా జిల్లాలోని శ్రీకాకుళేశ్వరాలయపు శిలాఫలకము మీద అల్లాడనాథదేవరాజు వ్రాయించిన రెండు కాననములు లక్ష్యమగుచున్నవి ఈరె డ కాననము (ద హం IV నెం 985 986) లేగాక కర్నూలు జిల్లాలోని త్రిపురాంతేశ్వరుని దేవళమునందు భీమరాజుచే వ్రాయించబడిన కాననము (ద హం నెం X 480) కూడ అల్లాడనాథదేవరాజు చరిత్రమును సంపూర్ణముగా వర్ణకృమగలవు

శ్రీకాకుళేశ్వరాలయపు కాననము (ద హం IV నెం 986) ద్వారా ఈ కింది విషయము వర్ణకృమగుచున్నది

శ్రీమన్మహామండలేశ్వర పరిచ్చేద అల్లాడనాథదేవరాజులు తమ కండ్రి గొంకరాజునకు తల్లి కామలదేవమ్మ గారికి ధర్మస్థితి కొరకు శకవర్షములు 1౬05 (క్రీ శ 1283) స్వభామ సంవత్సర చైత్రవర్ష వంచమి అదివారమునాడు

శ్రీకాకోట శ్రీమంథదేవులకు అఖండ దీపారాధనకై 25 మోదాలను (మొదవులను) నమర్చి చిరి వానిని గ్రహించి ఉప్పల బ్రహ్మసభోయదు కన పుత్రపాత్రము నక్కము మానెడు (నెయ్యి) దేవరకు నమర్చించుచు ఆచంద్రార్కముగా నడవగలడు

భీమరాజు వ్రాయించిన కాననము (ద హి X నె 480) గుండు తండ్రి చేరొక్కతే వ్రాయబడి ఉండటవలన భీమరాజు వ్రాయించిన కాననమునాటికి తండ్రి (గోంకరాజు) ఒకడే మృతదయ్యెనని తల్లి మాత్రము నాటికికా బ్రతికి యుండెనని ఊహి చనచ్చును తరువాత దేవరాజు తన కానమునందు తల్లిని కూడ చేర్చొనటవలన దేవరాజు వ్రాయించిన కానన సమయమునకు తల్లి కూడ మృతిపొందెనని తెలియగలదు కావున భీమరాజు వ్రాయించిన కాననసమయము దేవరాజు కాననసమయము కంటే మూడు వాలుగు సంవత్సరములు పూర్వమని తెలిసికొనుట ఆ త కష్టముకాదు

శ్రీకాకుళేశ్వర అలయమునందే అల్లాడనాథదేవరాజు వ్రాయించిన రెండవ కాననము (ద హి IV నె 988) కలదు ఇది దానకాననము కాదు ఇందెవ్వరిని దాన మిచ్చి నట్లు గానీ పుష్పకొన్నట్లు గానీ లేదు కాని కానమునందు ఉపయోక్తము గు విశేషములను బట్టి దేవరాజునకు కా రాగ్నిది గుణమ. లు బిరుదము తెచ్చి యో ఉన్నట్లు తెలియగలవు

భీమరాజు వ్రాయించిన కానమునందు “కొల్లిపాక పురవరాధీశ్వర విజయవాటికా పురవరాధీశ్వర అను వాక్యములద్వారా అల్లాడనాథదేవరాజు కృష్ణానదీ దక్షిణ ప్రాంతమందలి ఆరువేల గ్రామాల పరిమితి గల కొలముపాక నీమను విజయవా (టిక) డ నీమను పరిపాలించినట్లు తెలిసి నది ఆదిగాక దేవరాజు వ్రాయించిన కాననమునందలి” విర (జా) పురవరేశ్వర” అనువాక్యము కూడ కేవలము ఔపచారికము కావచ్చును వీరి పూర్వల కెన్నడో విరజాపుర మతో సంబంధ ముండి యుండును తెలుగు చోళులకు ఒర యూరుతో సంబంధము లేకున్నను ఒరయూరు పురవరా ధీశ్వర అని వ్రాయించుకొను ఆచారము ఇట్టిదే

భీమరాజు వ్రాయించిన కాననమునందు “మట్టుహస్త గ్రామావసినల్లథ” అనియుండగా దేవరాజు వ్రాయించిన ప్రస్తుత కాననమునందు దానితోపాటు సప్తసహస్రా నీ వల్లథ” అని వ్రాయబడి ఉన్నది అనగా భీమరాజు కాననము ప్రస్తుత కాననము కంటే వాలుగైదు న వత్సరములు పూర్వ మునక న్నచో ఈనాలు గైదు సంవత్సరాలకాశంలో అల్లాడ

నాథదేవరాజు విర (జా) పుర నీమను సాధి చియు డనచ్చును అది వేయి గ్రామాల పరిమితి గలదై నచో “సమస్త సహస్రా వసిన వల్లథ” అను విశేషమును విర (జా) పుర వరేశ్వర అను విశేషమును పార్థకము కాగలదు ఇది కేవలము ఊహ మాత్రమే

కాననమునందు మల్లికా వల్లథ అను వాక్యమున్నది అనగా అల్లాడనాథదేవరాజు సతీమణి పేరు మల్లిక కావచ్చును “చోడకటక వజ్రప్రాకార రట్టకటక రక్షపాలక చాళుక్య రాజ్య మూల స్తంభ” అను కాననవాక్యములను గూర్చి భీమరాజు కానననందర్పమున విపులముగా చర్చించ బడినది

అల్లాడ నాథదేవరాజు మహామ డలేశ్వర నమది గత పంచమహాశ్మి పతిమెచ్చుగండ మొదలగు ఎన్నో బిరుదము లను ధరి చినవాడని ఆతడు వ్రాయించిన రెండు కాననముల లోను భీమరాజు వ్రాయించిన కాననములోను కాననగును దేవరాజు కూరమాన్యుడని రణరంగక్షైరవ మొదలగు కానన వాక్యముల ద్వారా తెలియుచున్నది

పరమ మాహేశ్వరాది విశేషములు కాననమునందు వాడబడి యుండుట వలన అల్లాడనాథదేవరాజు మాహేశ్వరా చార ప్రతమపుని నవాడని తెలియగలదు కాని దానకాన నమున శ్రీకాకుళా ద్రవిష్ణుపునకు అఖండ దీపారాధనకై 25 మోదాలను నమర్చించినట్లుండుటవలన ఈతడు కైవ నైష్ఠవములను జీర్ణము చేసికొన్న ఉక్తియోత్తముడనుట సహజమే కాగలదు ఒకవేళ ఆతడు కేవలము మహేశ్వర పూజా వ్రతుడైనచో శ్రీకాకుళా ద్రవిష్ణువు నెట్లు చేర్చొనను? కావున మహామ డలేశ్వరాది బిరుదములను వహి చి మల్లమాంబా మహోహరుడైన అల్లాడనాథదేవరాజు కా శ 1205 (కీ శ 1288) ప్రాంతమున కొల్లిపాక (కొలముపాక)ను రాజధానిగా చేసుకొని విజయవాటిక విరజాపురములను తన యధీనమునందే ఉంచుకొని బహుళ తన తమ్ముడైన భీమ రాజును విజయవాటికను పాలి చుటకై రాష్ట్రపాలనిగా నియమి చి యుండవచ్చును సమాజ శ్రేయస్సును దృష్టి యందిడికొని దేవరాజు ఒక కాననమునందు విష్ణుపును చేర్చొ నగా మరియొక కాననమునందు భీమరాజు మహేశ్వరుని దలచెను కివశేపులు అభిముఖమున వత్సము తెలుపుటయే వీరి పరమాశ్రయము కావచ్చును

అల్లాడనాథ భీమరాజు

నరసారావు పేట తాలూకాలోని చేజెర్ల గ్రామమునుండి ఒక కార అను నది ప్రవహింపచుచు ఐ గాకాభాతమునందు కలయుచున్నది దానికి ఒకేరు అను పేరు కూడ కలదు ప్రస్తుతము దానిని ఓగేరు అని పిలుచుచున్నారు ఆ నదికిరు ప్రక్కల నున్న ప్రదేశమునకు “ఓంగేరుమార్గము” అను వ్యవహారము కలదు కాననాథారములను బట్టి “ఓంగేరుమార్గము” ను పరిచ్ఛేది వంశమునకు చెందినరాజులు పరిపాలించిరిని తెలియుచున్నది

అల్లాడనాథదేవరాజు భీమరాజు వీరిద్దరు అన్నదమ్మలు వీరు పరిచ్ఛేద వంశీయులు ఓంగేరుమార్గ పీఠము పరిపాలించిన వారను వీరే కృష్ణానదికి దక్షిణదిక్కున ఉన్న కొల్లిపాక పురమును రాజధానిగా చేసికొని ఇంచుమించు అరువేల గ్రామాల పరిమితిగల పీఠము వీరు పరిపాలించినారు కాననము (ద హి ౫ కా న 480) లోని కృష్ణవేద్యా నదీ దక్షిణ పట్టుపాత్ర గ్రామావసీ వల్లభ” అను వాక్యమువలన పై విషయము ధృవపడుచున్నది కొల్లిపాక అను గ్రామమునే చేరు కొలమపాక అని వ్యవహరించుచున్నారు అది నల్లగొండ జిల్లాలో మన్నది ఇది కల్యాణిచాళుక్యుల ఉపరాజధానిగా మండెను అదియే పిదప పరిచ్ఛేది వంశీయుల స్వాధీన మైనది వీరు కొల్లిపాక పురము చేలివట్లు ద హి ౫ చెం 480 లో లిఖించబడి యున్నది

పై కాననమును భీమరాజు కర్నూలు జిల్లాలోని త్రిపురాంతకేశ్వరుని దేవళములో చెక్కి చెను ఈకాననము త్రిపురాంతకమునందలి త్రిపురాంతకేశ్వర ఆలయమున దు చెక్కబడి యున్నది ఇది కాళ 1192 (క్రి శ 270) సంవత్సరములో వ్రాయబడినది

అకాననమును బట్టి ఈ క్రి దీవిషయము స్పష్టమగును శ్రీమన్మహామహాదేశ్వర సమధిగతవంచమహేశ్వరి ముదలగు ఎన్నో లిరుదములను హొందిన అల్లాడనాథదేవరాజు తమ్ముడు భీమరాజు తనక ద్రియైన గొంకరాజునకు ధర్మప్రాప్తి ప్రితి చుట కొరకు ఈకాన మును చెక్కించెను ఇ దు ప్రమాది సంవత్సర పువ్యులహళ సప్తమి గురువారమువాడు ఉత్తరాయణ పశ్చిమాంశి నిమిత్తమున శ్రీమత్త్రిపురాంతక మహాదేవరకు అఖండ దీపమునకై పెట్టిన ఆ మోదాలను గ్రహించి

అఖండ దీపమునకై పెట్టిన ఆ మోదాలను గ్రహించి

నెయ్యి నిత్యము పోసి దేవళమును నడువగలవాడని క్లుప్తముగా తెలియును

కాననమును బట్టి భీమరాజు తండ్రి గోకరాజుని తెలియుచున్నది తల్లి పేరు యీకానమున దు లేకున్నను దేవరాజువ్రాయించిన కాననము (ద హి IV చెం 885) న దు వీరితల్లి కామ(ల) దేవమ్మగారని విశదమగును దీనిని భీమరాజే వ్రాయించినను అతని అన్న అల్లాడదేవరాజు గుణగణము లెన్నియో ఈకానమువలన తెలియుచున్నది

“విలాస విద్యాధర భోగ పురందర వీర మురారి” మున్నగు లిరుదము లాతనికి కలవు

విజయవాటికా పురవరా ధీశ్వర కొల్లిపాక పురవరా ధీశ్వరచోడకటక వజ్ర ప్రాకార రట్టకటక రక్షపాల” అను వాక్యములచేత అల్లాడనాథదేవరాజు శేవము కొల్లిపాకపుర మునేగాక విజయవాడపీఠము కూడ పాలించినట్లు తెలియును

మహామహాదేశ్వర సమధిగతవంచమహేశ్వరి పరిమెచ్చు గండ మొదలగు ఎన్నో లిరుదములు అల్లాడనాథదేవరాజున కున్నట్లు కానము వాధారిని తెలియగలదు దేవరాజు చరిత్ర మనకు న ఐ ధించిన విషయములే ఇందు ఎక్కువగా ముచ్చటించుటవలన పరిపాలన మొదలగు రాజీయ వ్యవహారము లనాకదే చూచుకొనుటకు విదితమగును అదిగాక ఈకాన మును భీమరాజు వ్రాయించెను ఇతడు వ్రాయించిన కాననము నందే అన్న అల్లాడనాథదేవరాజు ప్రసక్తి ఉండుటవలన అవిధ ముగా రాజ్య వ్యవహారములు అన్నగారే చూచుకొనవలయు నని భీమరాజు ఆకాంక్ష గావచ్చును ఇది వారి అన్యోన్యతను చాటుచున్నది మరియు ఉత్తయులు కలిసి రాజ్యము చేలివట్లు తెలియుచున్నది

వీరిది పరిచ్ఛేదవంశము ఈ విషయము “పరిచ్ఛేద అల్లాడనాథ” దేవరాజు” అను వాక్యమువలన ధృవపడుచున్నది ఇకఅల్లాడనాథ అనునది వీరిఇంటిపేరు కావచ్చును లేదాఅల్లాడనాథుడను దేవునిపేరు పచ్చేదులు తమపేర్లముందు గౌరవ భక్తి మాచకముగా ధరించి యుండవచ్చును ఒక్కొక్కపారి గ్రామనామములు కూడ ఇంటి పేర్లుగా సంఘటనలు కలవు కావున పరిచ్ఛేదులు పూర్వము అల్లాడ యందు నివసించి యుండవచ్చును వీరు దానిని ఇంటి పేరుగా ధరించి యుండవచ్చును

“దుర్జయకల కులాచల మృగేంద్ర అను కాననపై మైన

వాక్యముద్వారా వారు వెలనాటి దుర్గము కలమునకు చెందిన వారనియును తెలియుచున్నది అ గా పరిచ్చేద వ శీయులలో వెలనాటి దుర్గయులను తె వారుకూడ కలరిని వై వాక్యమును బట్టి ఊహించుచును

వీరు వ్రాయించిన శాసనములలో శమగోత్రమును వీరు ఎచటను చెప్పనట్లు శాసనరారు కాని "శ్రీమన్మహా పరిచ్చేది కర్ణాటః కోట కాకతి వ శ పాటవమున నెగడు పసివ్వు తెండిన్య డనుంజయ కాశ్యప గోత్రముల్ గణన మీరు" అను పద్యము వాధారి చి పరిచ్చేద వంశీయుల గోత్రము పసివ్వు గోత్రమై ట్లు తెలియుచున్నది

భీమరాజు శాసనమునందు కన్పించు "చోడకటక వజ్ర ప్రాకార రట్టకటక రకపాలక చాళుక్య రాజ్య మూల స్త క" అను విరుదలు ప్రత్యేక రాజులకు సంబంధించినవిగా కన్పించవు అవి వారికి వంశవరంపరాగత విరుదములని శాసించవలెను ఏలనన అల్లాడనాధదేవరాజు భీమరాజుల కాలమునకు చోళులు కాని రట్టకులు కాని చాళుక్యులు కాని వర్తమానులై లేరు ఇందు రట్టకలంగా రాష్ట్రగోటములు వారి కటకము లేక ముఖ్యపట్టణము మాన్యగోటము రాష్ట్ర గోట పామ్రాజ్యము క్రీ శ 978 నందే అస్తమించినది పరిచ్చేద వంశీయులు రట్టకటక రకపాలకులనగా వీరి పూర్వీకులు మూడు శతాబ్దముల మెనుక రాష్ట్రగోటములను పేమించి రని మాత్రమే చెప్పదగియున్నది

వీరి చాళుక్య రాజ్య మూలస్థ క విరుదమును అట్టిదే ఇచ్చటి చాళుక్యుల గా ప్పెను చాళుక్యులు వీరి ముఖ్య పట్టణము కిల్లాడినగరము ఈ పామ్రాజ్యము కూడ క్రీ శ 1180 పాగింతమును అస్తమించినది కాకతిరెండవ పోలిరాజు కడ టి చాళుక్యవంశస్థిరించి స్వతంత్ర్య దయ్యెను చాళుక్యులు ప్థవమును అనుభవించిన కాలములో పరిచ్చేదవంశీయులు వారి విశ్వాసపాత్రులైన ఉద్యోగులై యుందురు

పరిచ్చేద సోదరుల చోడకటక పాగిళార విరుదమును వంశవరంపరాగతమే అని చెప్పదగి యున్నది ఎట్లన చోడుల వైభవమును గతపోయిమే అయినది వీరి ముఖ్యపట్టణము కాంచీపురము ఇది యిప్పుడు అనగా క్రీ శ 1270 పాగింత మున కాకతీయులకును పాండ్యులకును వివాద కేంద్రముగా ఉన్నది ఇది రుద్రమదేవి కాలము కావున పరిచ్చేదసోదరులు

శాసనకాలమునకు కాకతీయ సామంతులనియే నిర్ణయింప దగును అయి ను వీరిది కడుపురాకనమైన వీరవంశముని చెప్పటకు ఎట్టి అశేషణయు ఉ డదు వీరు చాళుక్యరాజ్య మూలస్థ భుని చెప్పబడటచే రె డు మూడు శతాబ్దాల మండియైన కృష్ణానదీ దక్షిణదేశమున వర్ణిలియుండురు వారి మండియే కొలనుపాక పురము పరిచ్చేదులకు సంక్రమించి యుండును

పరిచ్చేద సోదరులు శివభక్తులు వీరమాపేశ్వరారాచార వ్రీకులు తీపురాంతక దేవుని పూజి చువారు

వీరు ఎక్కడో గడచిపోయిన చోళ రట్టక చాళుక్యులను పెక్కినియు శమకవీరికలైన కాకతీయులను వ్రీశంప చేయకపోవుట వింతగానే యున్నది దీని కొక కారణము ఊహింపవచ్చును బహుళః వీరు కాకతి రుద్రమదేవిని ధిక్కరించి ముప్పది సంవత్సరములు మీర్జవాడి పాగింతము నేలిన నిరంకుశులైన కాయస్థ అంబదేవుని మిత్రవర్గము వారు కావచ్చును అందుచేత సమకాలిక రాజ్ఞియైన రుద్రమదేవికి పరీత్యర్థులు అయి యుండురు

శీ గో ర

అల్లాడనాయకుడు

ఈ నాయకుని ప్రళంస పల్నాడు కాలాకా ఎన్నలి గ్రామమందలి రామలి గోత్రపుర అలయ ద్వజస్తంభ సమీపమున వెలకొల్పబడిన ఒక శిలాఫలకముమీది శాసనములో లభించు చున్న (ద హిం X నెం 549) శాసనకాలము శక 1288 (క్రీ శ 1831) వృషభ వత్సర మార్గశిర బహుళము అల్లాడ నాయకుని తండ్రి ఎల్లివాయకుడు తన తండ్రికిన్ని తోడంబు ట్టిన వారికిన్ని ధర్మముగా అల్లాడనాయకుడు పింగలి రామ నాథప్పామివారి శిఖరప్రతిపాన సందర్భమున బంగారపుకుండ (పహిండికండ్)ను ప్రణమించెనని తెలియుచున్నది

ఈశాసనము అక్కడక్కడ చాలా శిథిలమైపోవుటచే ముఖ్యోపయము లేన్నియో తెలుసుకొనవలసినవి అవగత మగుటలేదు అల్లాడనాయకుడు త్రిపురాంతకదేవ దివ్యక్రీ పాదపద్మాధికడు అయినను విష్ణుభక్తినష్టకుడు కాదు రామనాథప్పామికి శిఖర మెత్తించుటయే దీనికి తార్కాణము అల్లాడనాయకుని వంశమును గూర్చి కొన్ని సూచనలు శాసనమునందు కలవు కాని అవి అస్పష్టముగా ఉన్నవి ఇకదు తెలుగుచోడ కటుంబములకు చెందినవాడేమో యనిపించును.

కరి-లచోడ నరవర ప్రసాదాపాదిత సామ్రాజ్యలక్ష్మి కల వాడట మట్లారి సుధార ఆలుమంటల పురవరాధీశ్వర అను నవి ఈకని విగుడులు మనుమ కల మాంధాత- అనుటచే మను మ డ్దల వంశమువాదా యని న దేహము కలుగును అయి నచో ఈకడు పెల్లారుచోడుల వంశమునకు చెందినవాడగును రాజే ద్రచోడనాయ స్థావనాచార్య- అనునది ఈకనికి ముఖ్య క్రమాగతమైన విశేషణముకావచ్చును ఎ దుకనగా అల్లాడ నాయకడు పరీతిష్ఠి పగల రాజే ద్రచోడుడు ఎవ్వరును ఈ కాలమున లేరు ఈరాజే ద్రచోడుడు కాంచీపుర చోడుడో లేక వెలనాటిరాజేంద్రచోడుడో తెలియదు పెల్లారు చోడ తిక్కభూపతి చోడ తిక్కభూపతి చోడస్థావనాచార్య విను దము కలదు కీర్తి క పదమూడవ శతాబ్ది విషయము

అల్లాడ నాయకడు చేసినవిజయములును అప్పట్లముగానే ఉన్నవి నుమదేవశిరచ్చేదన తొ డనగజశేరి ఉదయని హ ఇక్యామలస్మియు కాన శిల శిథిలమగుటచే గుర్తింపరానివిగ ఉన్నవి ఈకనికి దీక్షంభము కాహళము మున్నగునమహాభి ముల కది కారము ఉన్నట్లు కాననము చెప్పుచున్నది ఇనను అల్లాడనాయకుడు స్వతంత్ర పృథువని చెప్పుటకు అవకాశము లేదు కీర్తి క 1841 నాటికి కృష్ణ దక్షిణదేశము శ్రీశైలము వరకును రెడ్డిరాజ్య స్థాపకులైన పోలయవేమారెడ్డివంశీయు క్కింద ఉండి వెల్నాడు కూడ దానిలోని భాగమే నమ్మి నాయకుని కుమారుడైన అల్లాడనాయకుడు రెడ్డిరాజ్యమందలి చిన్న పామ త పృథువు కావచ్చును చోడన శియుడగుటచే పూర్వపు పాళవము చూపు పెక్కు విరుదులను చాల్చినాడు అల్లాడక్షితి.తి.తి. శి గువ కట్టినవస్త్రము

శీ గో రా

అల్లాడ పెమ్మయ మహారాజు

అంధ్రదేశమును ఉత్తరీయ పశ్చిమలేగాళ పెక్కు బ్రాహ్మణ వంశములు కూడ పరిపాలి చినవి అందు కాళవా హనులు ఎట్లు కు డినులు కాలంకాయనులు ఎల్లప్పుడు మొర లగు వారిని పెర్కొతవచ్చును ఈవిధముగానే పల్లవ పశ్చిమనకు చెందినవాడు అల్లాడ పెమ్మయమహారాజు భారద్వాజ గోత్రుడు కర్నూలు జిల్లా మార్కాపురం తాలూకాలోని త్రిపురా తక మందున్న త్రిపురాంకిశ్వర దేవళమునందలి కుడ్యముపై ఈయన కాననము (ద హం ౫ - చెం 882) కనిపించుచున్నది

కానన పారము ఈశ్రీ దివిధముగా వ్రాయబడియున్నది -

“స్వస్తి శ్రీ అనేక మహిమందల రాజాధిరాజ రాజ పరమేశ్వర పల్లవకలతిలక భారద్వాజగోత్ర లలితార్ద్రచ ద్ర ఖిల్వా గద్వజుండు వాయువశిఘోఽం వృషభలా చన వెంగళనాధ కా చీపురవ - రాధీశ్వర కామోట్ట విశా లద్వి వరప్రసాద భూలోక చాతుర్వర్ణ (ధామ) ముక్కు టికాడు వెట్టి వ కావతారులైన శ్రీమకు మ దశేశ్వర శి మడి బసవ సంకర జగదగోపాల అల్లాడ పెమ్మయదేవమహారాజులు స్వస్తి శకవర్షంబులు 1181 అగు శే టి వీర్ధార్ది న వశ్వర చైత్ర కర్ద గు వాంటి దవనవర్షనిమిత్తమున శ్రీమత్త్రీపురా తక శ్రీమహాదేవర అఖండదీపాన కిచ్చిన మోరాలు ౨౫ ”

ఈ కాననమునలన అల్లాడ పెమ్మయమహారాజు వంశీయు లైన పూర్వ పల్లవుల చరిత్రము కొంచెము స్పష్టముకాగలదు దక్షిణాపథమునందు పల్లవుల సామ్రాజ్యము అతికాలమైనది వారు శ్రీ శ మూరవ శతాబ్దమును ది తోమ్మిదవ శతా బ్దాంతము వరకును కాంచీపురమును రాజధానిగా చేసుకొని అవిచ్ఛిన్నముగా పాలించిరి పల్లవులలో బాలా ముది వైష్ణ వమును పేవి చిన వారు కలరు కొందరు వరమమహేశ్వరులు కూడ కలరు అట్టి పల్లవులు భారద్వాజగోత్రులైన బ్రాహ్మ ణులు వృషభలా చనులు ఈవిషయము కాననముద్వారా విశదమగుచున్నది

కాననమునందు ముఖ్యముగా “శ్రీవర్ణక పూర్వదికా న చక్షకాగ్రహార ముక్కుంటికాడువెట్టి వంశావతారులైన” అను వాక్యము కలదు ఇది చర్చి చవలసిన విషయము శ్రీ శ విదవశతాబ్దా తమువ స్కంఠవర్షయర్చి చక్రవర్తి యుండెను అయినయే త్రిలోచన పల్లవుడని Early Dynasties of Andhradesa అను గ్రంథమున విశదము గావించబడినది అయిననే ముక్కుంటికాడువెట్టి అను మరియొక పేరు కూడ కలదు త్రిలోచనపల్లవుడు శ్రీ శ 4వ శతాబ్దాంతమున ఉండెను కరికాలచోళు తో యుద్ధముచేసినవా డాతడే యనియు కొందరు చారిత్రకులు భావించిరి

ముక్కుంటికాడువెట్టి చేసిన ప్రతీవయోగి కార్యము శ్రీశైలమునకు పూర్వదిశనున్న అరణ్యములను గొట్టించి అప్రాంతమును జనావాసమునకు అనుకూలముగా చేయుట కాడువెట్టి అనగా అదవులను నిర్మూలించినవాడు ఈమహా రాజు శ్రీశైలమునకు తూర్పు దిశయందు 700 బ్రాహ్మణా

గ్రామమును స్థాపించి వేదాది విద్యలకు గొప్ప ప్రోత్సాహము కల్పించెను

అల్లాడ పెమ్మయ మహారాజు తాను ముక్కుంటికాడువెట్టి వంశము వాడనని చెప్పకొనినను వల్లపుల ప్రాభవము అతనికి కొన్ని కళాబిములముందే అస్తమి చెను

అల్లాడ పెమ్మయ దేవరాజు శ్రీ శ 1250 సంవత్సర ప్రాంతమున దు ఉన్నవాడు అది కాకతీయ చక్రవర్తి యగు గణపతిదేవుని కాలము ఆ వయమునందు కాకతీయులు ఆ ద్రవీక్షముందు అంతకును కచ్చక్రాధిపత్యము గానేలిన వారు పెమ్మయమహారాజు ఎప్రామున పాలించెనో నిశ్చయించుటకు ఆధారములు లేవు శ్రీకైరసులకు తూర్పున ఈతడ అధికారము వహించి యుండను కాతీయులను తన కాననము లలో ఈతడు పేర్కొనకపోయినను పెమ్మయ మహారాజుగణపతిదేవుని సామంతుడనియే భావించవలెను శ్రీ శ 1250 సంవత్సర ప్రాంతమున కాకతీయ సామ్రాజ్యమునందు కొంత అలెడికి కారణము కలిగెను గణపతిదేవుడు వృద్ధుడయ్యెను అయిన కుమార్తె దుద్రమదేవి అధికారమును స్త్రీయగుటచే కొందరు పామంతులు దిక్పరింపజొచ్చిరి సామ్రాజ్య దక్షిణభాగమునఃటావర్తముండరపాండ్య చక్రవర్తి నుండి ప్రమాద మేర్పడుచుండెను కోప్పెరంజింగడను వల్లన వీరడు నుండరపాండ్యని ప్రేరించే కాకతీయ సామ్రాజ్యము పై దాడి చేసి ద్రాక్షారామము వరకు చొచ్చుకొని పోయెను ఈజిల్లో వశ్యుతులు చూసి కల్లవ న కీయుడైన అల్లాడ పెమ్మయ దేవమహారాజు కూడా స్వతంత్రప్రతిపత్తికై అజ్ఞులు చాచెనేమో? తెలియదు

ఇచ్చట మరియొక మూచన చేయవలసి యున్నది పెమ్మయమహారాజు రాజ్యముకు సరిహద్దున ఏరువవాడు కలదు ఏరువపోకుల అనుయాయులైన అజ్ఞువర్ల వారు ఒక వల్లవరాజును జయించివారి బిరుదములు గైకొన్నట్లు తెలియుచున్నది ఈవల్లపుడు కొప్పెరంజింగడు కావచ్చునని ఇది వరలో ఊహ సేసితిమి ఏరువ రాజ్యముపై దండెత్తివచ్చి అజ్ఞువర్ల వారిచే వరాణికుడైన వల్లవరాజు మన పెమ్మయ దేవమహారాజు కూడ కావచ్చును ఈఅంశమును నిర్ధారించుటకు ఇంకను సాక్ష్యము వలయును

ఇంతగాక అల్లాడ పెమ్మయ దేవమహారాజు విప్పర్తి అను

గ్రామమున దు కూడ కా శ 1117 (శ్రీ శ 1195) సంవత్సర ప్రాంతమున ఒక కాననము వేయించెను ఆకాననము (ద హిం VI నె 598) నందు మహామండలేశ్వరుడైన ముక్కుంటికాడెట్టి వంశావతారుడైన అల్లాడ పెమ్మయ దేవ మహారాజు శ్రీమద్మహావల్లేశ్వర మహాదేవర అంగర కథోగములకు పెదవిపట్టు అను గ్రామమును దానము చేసినట్లు కలదు ఈకాననమునందు కూడ ముక్కుంటికాడెట్టి ప్రశంస కలదు శ్రీపురాంతకమునందు వేయించిన కాననమునకు విప్పర్తియందు వేయించిన కాననమునకు దాదాపు రీక సంవత్సరముల వ్యవధి కలదు పెమ్మయమహారాజుపేర్కల రెండు కాననములకును నడుమ రీక సంవత్సరములు వ్యవధిగన్నది అనగా పెమ్మయ రీక సంవత్సరములు పాలి చెనని నిర్ధిచుచున్నది ఇది అంభవము కాకపోయినను సులభముగా విశ్వసించుటకు వీలులేనిది విప్పర్తి కాననమిచ్చిన పెమ్మయమహారాజు శ్రీపురాంతక కానన ద్రాక్షయొక్క కాతయగునేమో! కాతగారి పేరును మనుమనికి పెట్టుట న విధాయముగా మన్నది అలాడ పెమ్మయ దేవమహారాజు మహామండలేశ్వర ఇండ్లడిగినవన కర జగదగోపాల మొదలగు ఎన్నియో బిరుదములను వహించినవాడు

వల్లపులు వృషభలాంఛములు వృషభలాంఛనత్వము కాంకరులకి చెదును గదా! కావున వల్లపులు పరమమాహేశ్వరులు అల్లాడ పెమ్మయ దేవమహారాజు కూడ మాహేశ్వరుడే అదియును గాక కాననమునందు కామకోట్యంబికాలి వరప్రసాద యని యుండుటను బట్టి వీరు శక్తిని కూడ ఆరాధిచెడివారని చెప్పవచ్చును వల్లపులకు కాంచీపురము రాజధానియగుటచే వారు కావకోటిదేవిని ఆరాధిచుటయు సహజము కావచ్చును

ఇక విప్పర్తి యను గ్రామము జాడ ఇప్పుడు తెలియరాకున్నది గుంటూరు జిల్లా నరసారావుపేట తాలూకాలో మాత్రము విప్పర్తి అను గ్రామ మున్నది అల్లాడ పెమ్మయ మహారాజు కర్నూలు జిల్లాలోని శ్రీపురాంతక పమీనమునకు చెదిన శ్రీకైలాది సీమలకొన్నింటిని పాలించి యుండవచ్చును

శ్రీ గో ర

అల్లాడ పెమ్మయదేవ మహారాజులు ముందడలేళ్లర

చూ అల్లాడ పెమ్మయ మహారాజు

అలాడ మంత్రి

ఈతడు మడికింగన పితామహుడు మడికి సింగన తన జ్ఞానవాక్యమున అల్లాడను త్రిని గూర్చి ఈవిధముగా పేర్కొనెను

“అతడు తిక్కనసోమయాజుల పాత్రదై

కొమరారు గుంటూరు కొమ్మ విభుని

పుత్రి శ్రీహంబిక బు లోక కల్పక

వల్ల వివాహమై వై కవమున

భూపారమగు కొటఘామి గృహస్థుడీ

దక్షిణ తటమున ధన్యలీల

నిలరు రావెల యను నగ్రహారము తన

తేక భోగ్యంబుగా నేలుచుండి

యదు గోవెలఁ గట్టి గోవిందునెన్న

గోపికావాధుని బ్రతిష్ఠ గోరి తేసి

యశల విభవములందును నతిశయిల్లె

మమక మ చారుఁ డల్లాడమంత్రి విభుఁడు (120)

ఈ వద్యము నమరచి అల్లాడమంత్రి పృష్టానరీ పీఠమున దక్షిణమున కొటఘామి ధరణికోట ప్రాంతము) యదు రావెల అనే గ్రామమును అగ్రహారముగా పాలించినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది పద్యములో పేర్కొన్న కొమ్మవిభుడు తిక్కన సోమయాజుల పుత్రుడే కాని పాత్రుడు కాదు తిక్కన గారిపొత్తుడు హరిహరామాత్యుడని శ్రీ చాగంటేశ్వయ్య గారు వ్రాసిన అందువలన పుత్రుడై అన్నదే సరియైన పాత్రము కావలెను

అల్లాడమంత్రి కుమారుడు అయ్యలమంత్రి తొయ్యటి అనపోతనాయకుని మంత్రిగా నుండినవాడు ఈతడు ఘనుమూరికావయనాయకునకు అన్న వర్ణములోనివాడు

అనపోతనాయకుడు రాజమహేంద్రవరమును క్రీ శ 1845 87 దాకా పరిపాలించినవాడు అయ్యలమంత్రి కుమారుడు మడికి సింగనకవి చారిత్రికముగా అల్లాడను త్రి పనున్నానకతార్థారంభమున జీవించినవాడని పేర్కొనవచ్చును

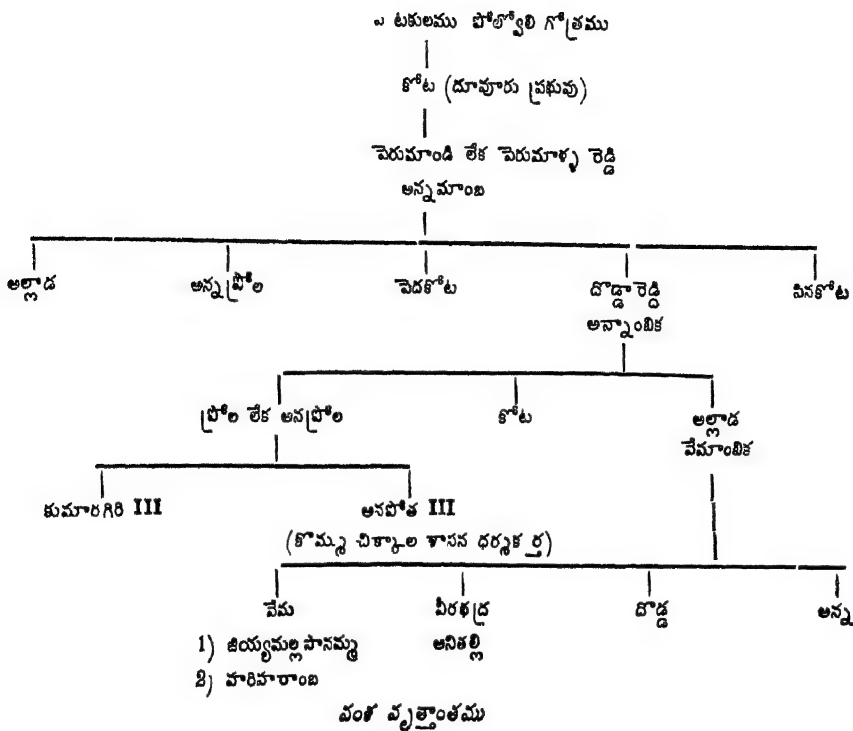
ఈయన కాలములో గుంటూరుజిల్లాలోని రావెల గ్రామములో నున్నవీరు తరువాత గోదావరి జిల్లాలోని మడికి గ్రామమునకు తరలి వెళ్ళినారు అతరువాత కొంత కాలమునకు వీరిన కీయులు మరి కొంతమంది కరింగరం జిల్లాలోని రామగిరి దుర్గానికి తరలి వెళ్ళినారు

అల్లాడమంత్రి రావెల అగ్రహారమును ఏ భోగముగా పరిపాలించుటయే కాక దాన ధర్మములు చేరి కీర్తి ప్రతిష్ఠల నార్జించినవాడు తిక్కనగారి న బంధము పేర్కొనుటచేతను అగ్రహారప్రభునగుటచేతను - ఈయన స్వయముగా విద్యా మడగుటయే కాక విద్యార్థ్యంశమునకు చెందినవాడని చెప్పవచ్చును తన గ్రామములో ఈయన గోపికా వల్లభుడైన శ్రీకృష్ణునకు ఆలయము కట్టించిన పుణ్యమూర్తి మమకమందారుడని ఈతనిని నాడుప్రజలు ప్రశంసించిరి ఈవిషయములను బట్టి ఈతడు అన్న సంకానములను వెలకొల్పి యున్నవాడని యూహింపవచ్చును

డా కె సు

అల్లాడరెడ్డి

తీరాండ్రదేశమును పాలించిన రాజున కములలో రెడ్డి రాజులు చిరస్మరణీయులు కాకతీయ సామ్రాజ్య మంతరించిన వెనుక హిందూధర్మమును కాపాడిన వీరుప్రథమముగా అద్దంకి తరువాత కొ డవీరు రాజమహేంద్రవరములు రాజధానులుగా సుమారు 100 సంవత్సరముల కాలము మధ్యాంధ్రమును మఖిజమొనరించిరి వీరిలో ప్రఖ్యాత సేనాని వండితుడైన కాటయపేమారెడ్డి కుడిభుజముగా నుండినవాడు అల్లాడరెడ్డి వాల్మీయ కావనాధారములను బట్టి అల్లాడరెడ్డి సంకృత మీదిగున వొనగబడినది

కోట

ఇతడు అల్లాడరెడ్డి వంశమునకు మూలపురుషుడనియు దూపూరు ప్రభువు అనియు కొమ్మచిక్కాల కాననము ఆంధ్రాహస్థానికి రీస్ సోసైటీ జర్నల్ III పుటలు 227 231) వన తెలియుచున్నది ఈ దూపూరు నెల్లూరు జిల్లాయందలి కొప్పుూరు తాలూకాలోని గ్రామము దీనికి దుర్గాన శాస్త్రమని పేరున్నట్లు తెలియచున్నది ఇందు కోటేశ్వరాలయము కలదు వీరి వంశమున కోట నామము పలువురకు కన్పించుట కిదియే కారణమై యుండును దూపూరునకు వమీవముననే గండవరము కలదు పెరుమాండి లేక పెరుమాళ్ళరెడ్డి ఇతడు కోటారెడ్డి కుమారుడు మృత్యుంజయుని కరుణచే నభివృద్ధి గాంచెను (కాశీ 1 23) ఇతని భార్య అన్నమాంబ వీరికి అల్లయ పెదకోట అన్న ప్రసాద్ దొడ్డయ వినకోట అను కైదుగురు కుమారులు లుగ్గు

వించిరి శ్రీనాథుని కాశీఖండమున యితడే మూలపురుషుడుగా పేర్కొనబడినాడు

దొడ్డారెడ్డి

పెరుమాళ్ళరెడ్డి నాలుగవ కుమారుడైన దొడ్డయకు అన్నమాంబ వలన ముగ్గురు కుమారులు కలిగిరి ఈమెకే "చ(తె) వ్నమా ద యమ పేరున్నట్లు శిశిలాలిలాసము (కవ 1 41) అల్లాడ వేమభూపరము వినవళ్ళకామ్ర కానము (భారతీ ఫిబ్రవరి 1907) వలన తెలియుచున్నది ప్రసాద్ లేక అన్నప్రసాద్ కోట అల్లాడ భూపాలు వీరి కుమారులు

అల్లాడరెడ్డి

దొడ్డారెడ్డి కడపటి కుమారుడైన ఇతడు రాజమహేంద్ర వర రాజ్య రాజీయములందు ప్రముఖ స్థానమును వహించెను ఈతని భార్య వేమాంబిక రెడ్డి రాజ్యము తూర్పున పింపాద్రి పర్యంతము వ్యాపించుటకు ఇతడు మూలకారకుడు

ఇతనికి నలుగురు కుమారులు వేమ వీరభద్ర దొడ్డయ అన్నారెడ్డు వీరు తండ్రికి యుద్ధములందు అధిక సహాయ మొనరించిరి

అల్లాడరెడ్డి వంశమువారు కొండవీటిరెడ్డి రాజులకు బంధువులై వారి యాస్థానముందు ఉన్నత పదవుల వాక్రమి చియు దిరి ప్రోలయవేమారెడ్డి కాలమున కొన్ని రెడ్డి కుటుంబములు రాజమహేంద్రవరమునకు వలస వచ్చి స్థిర నివాస మేర్పరచుకొనినవి ప్రోలయవేమారెడ్డి మధ్యాంధ్రదేశమును పాలించినట్లు ఎఱ్ఱాగిప్రెగడ తన హరివంశమున చెప్పి యున్నాడు (హరి ఉత్తర 21) బహుశా ఆనయముననే ఈరెడ్డి కుటుంబములు నెల్లూరునుండి రాజమహేంద్రవరము నకు వచ్చి యుండును అందు ప్రముఖమయినవారు కాటయ వేమారెడ్డి విశామహేంద్రయన కాటారెడ్డి అల్లాడరెడ్డి విశామహేంద్రయన పెరుమాడిరెడ్డి వీరు తిరాంధ్రమున రెడ్డి ప్రభ నెలొనుటకు మూలకారకులు వీరు రాజమహేంద్ర వరముననే యుండి కొండవీటి రెడ్లకు సామంతులై స్వామి భక్తి పరాయణులై యుండిరి

ఆనవేమారెడ్డి మరణానంతరము (క్రి.శ. 1884 82) ఆనవోకారెడ్డి కుమారుడైన కమారగిరి (క్రి.శ. 1886 1402) కొండవీటి నీ హంస మధిష్ఠించెను ఈతని చెల్లెలు దొడ్డాంబిక ఈమెను కాటయవేమారెడ్డి వివాహ మాడెను కమారగిరి రాజ్యాధిపతియై పదవ కాటయవేమ దాకనికి మంత్రియై రాజ్య కార్యములు నెరవేరుచుండెను కాటయవేమనకు నైన్యాధ్యక్షుడను కుడిభుజమువంటివాడు దొడ్డారెడ్డి కుమారుడయిన అల్లాడరెడ్డి

సహృదయ పర్యవసానము వ్యాపించిన రెడ్డి రాజ్యము క్రి.శ. 1890నాటికి రాజమహేంద్రవరము రాజధానిగ స్థిరపడినది దీనికి కమారగిరిరెడ్డి కుమారుడయిన రెండవ ఆనవోకుడు రాజ్య ప్రతినిధిగా నియమింపబడెను కాని ఈతడు స్వల్ప కాలముననే మరణించెను కుమారుని మరణానంతరము కమారగిరి తన భావమరదియైన కాటయవేమని రాజమహేంద్రవరమునకు రాజ్యాధికారిగ నియమించెను క్రి.శ. 1895 నాటికి ఈప్రదేశము కాటయవేమని యధీనమునందున్నట్లగునీ గోపవర రాన కాననమువలన ఆంధ్రపరిసరము చ. XI పుట 211) తెలియు చున్నది కాటయవేమని నైన్యాధ్యక్షుడు బంధువు అయిన అల్లాడరెడ్డి రాజమహేంద్ర

వరమున కాటయవేమడు లేనప్పుడు రాజకీయ విప్లవహారము లను చూచుచుండెడివాడు

అల్లాడరెడ్డి ఆనవేమ మహిపాలుని పొత్తిని వివాహ మాడినట్లు కాశీఖండ వీరి యదువుచి "ఆనవేమ షితిపాలు పొత్తియగు వేమాంబా మహాదేవి న్ భుజ దయ్యల్లడ కృమి పాలుకు (కాశీ 181) అనియుండగా అల్లయదొడ్డని కొంకుదురు కానముం దీమె భక్తి రాజవోడుని కుమారుడు భీమదేవచోడుని కుమార్తె యని యున్నది

"శచీవ శక్తివ్యక్తివే శంభోః పద్మేన సా పద్మవిభో చనన్య వేమాంబికా చోడికులేందు భీమ భూపాళ్ళ జా భూ స్థాపకాన్య జాయా (అల్లయదొడ్డని కొం కదురు కామ) కానము ఎంకం 9 పుట 58 స్లో 9) శివలిలాచిలానమునందును యీమె చోళ భక్త షితివ్యక్తిని కుమారుడ భీమలింగరి కుమార్తె అనియె యున్నది (శివ 145) అల్లయవేమని ఎనవళ్ళ గ్రామ కామ్రాననమునందును ఈమె చోడవంశోద్భవుడైన భీమలింగరాజుని పుత్రి అనియె యున్నది

శ్లో చోడేశ వంశాధిక భీమలింగ స్వపాల పుత్రి చరితైః పవిత్రా వేమాంబికా సత్కుంజా ప్రియా నీ దల్లడ భూపన్య గుణార్ణవస్క (అల్లాడవేమ భూపవరము - వినవళ్ళ కామ) కానము కారతి ఎలవరి 1967 పుట 28

దీనిని బట్టి భీమదేవచోడుడు ఆనవేమభూపాలని కుమార్తెను వివాహమాడినట్లును ఆమె యిందీ వేమాంబిక జన్మించి ట్టును తెలియుచున్నది ఈఆనవేమ భూపాలని కుమార్తె వేరెందును వేర్కొనబడలేదు

కుమారగిరి మరణానంతరము కొండవీటి సింహాసనమును అతని దాయాదయైన పెనకొంపటి వేమారెడ్డి ఆక్రమించు కొనెను ఈఆక్రమణ సహించలేని కాటయవేమడు ఎదురు తిరిగి కుమారగిరి మరణ పర్యంతము సామంతుడుగా నున్న వాడు న్యత కుగ్రదయ్యెను అనాటిను దీయు రాజమహేంద్ర వర రాజ్యము న్యత త్రి రాజ్య మయినది

కాటయవేమారెడ్డి పెనకొంపటి వేమారెడ్డితో యుద్ధము లందు మునిగియున్న సమయమున భక్తి రాజాచోడుని కుమారుడు అన్నదేవచోడుడు రాజమహేంద్రవరముపై దండెత్తి దానిని ఆక్రమింపకొని ట్లగునీ దానికారామ కానము వలన తెలియుచున్నది ఇది క్రి.శ. 1404వ సంవత్సరమునకు

చెందినది (ద హిం IV నెం 1847 1849) కాని యీ విజయ మెక్కువ కాలము ఎలువకు డి కాటయవేముడు దీనిని తి గి స పాదించిన ట్లకని మధిరపూడి (మెకంజిమేనగ్రన్తిచ్చు నెం 15 4 4 లోకల్ రికార్డ్స్ II పుట 212) సర్వవరము తొట్టేసు అచ్యుతాపుర కానమునలని తెలియుచున్నది పై కానములు క్రి క 1405 1408 పా్ శతమునకు చెందినవి అన్నదేవచోడుడు పెదకోమటి వేమారెడ్డితో చేతులు కలిపి గోదావరి శ్చివమున మన్న భాగమునంతను అక్కిమించు కోనెను దీని వలన కాటయవేమ - అన్నదేవచోడుల మధ్య యుద్ధములు తరచు జరుగుచు వచ్చెను ఈయుద్ధములలో ఒక దానియందు కాటయవేమడు మరణి చెను

కాటయవేముని మరణానంతరము అన్నదేవచోడుని రాజమహేంద్రవర రాజ్యాక్రమణ కాంక్షకు అల్లాడరెడ్డి అడ్డు తగిలెను కాటయవేముని మరణాన తర మాతని కుమారుడు రెండవ కుమారగిరి విన వయస్సు వాడగుటచే అతని ట్టాగిషి క్తుని చేసి అని పక్షమున అల్లాడరెడ్డి కానే రాజ్య మేల పాగెను కాని స్వల్పకాలముననే కుమారగిరి మరణి చెను ఈసమయమున అల్లకల్లోల మయిన వర్ధిల్లిని అల్లాడరెడ్డి ఎట్లు ఎదుర్కొనెనో అనితల్లి కలవచేటు కానమున (అం ప ప ప్రిమారి చైల్డ్రిము పుటలు 98 112) వివరముగా వర్ణింప బడినది అన్న దేవచోడు దీనియముచే తూర్పు చైపు కొంత భాగము అక్కిమించుకొనెను ఈఅక్కిమణయ దు స్వామి దో్రిహ సరాయణులైన కొ డరు కాటయవేముని శృతులు సహాయ మొనరించి దీనిని గురించి అనితల్లి కానమున యిట్లుకలదు

స్వామిదో్రిహ సరాయణకు స్పృహతి జలరాశిజలనిమగ్న ధరాం

దొడ్డయ యల్లనరేందో్రి హరివ పోకరక్షత

సమర్థుకవాన్

(అనితల్లి కలవచేరు కానము స్లో 45)

జలరాశియందు విమగ్నమైన ధరను విష్ణుమూర్తివలె స్వామిదో్రిహసరాయణులైన కున్యవతులను డి దొడ్డయ అల్లనరేందుర్ డి రాజ్యము సుద్ధరి చెనని దీని భావము అల్లాడ రెడ్డి అన్నదేవచోడులకు జరిగిన యుద్ధములలో వోక దాని యందు అన్నదేవచోడుడు మరణించెను మనకు లభించు అన్న దేవచోడుని చివరి కానము క్రి క 1414కు చెందిన పాల

కొల్లు కాన ము (ద హిం V నెం 145) దీనిని బట్టి అత డప్పటికి బ్రితి యుగ్మట్లు తెలియుచున్నది క్రి క 1410కు చెందిన వలివెల కాననముందు (ద హిం V నె 113) అల్లాడ రెడ్డి కాటయవేముని దో్రిహ కులమునంతను పరిమార్చి వారసురాలయిన అనితల్లిని సింహాసాధిపతురాలిని గాని చి నట్లు తెలియుచున్నది ఇకని పై న్యాధిపతి అయిన నరహరిదేని పాలకొల్లు కానముందు (ద హిం V నె 138) అల్లాడరెడ్డిని గూర్చి "శ్రీమద్దొడ్డ యల్ల భూతలవతే రాజ్య వక్రిహ వకో" అని చెప్పబడినది దీనిని బట్టి క్రి క 1414 1416 మ య్ అన్నదేవచోడుడు సురణించి యుండును అన్న దేవచోడుని మరణానంతర మాతని కుమారుడు వీరభద్రుడు అల్లాడరెడ్డి నెవరెను కాని అది ఫలవంతము కాలేదు

అన్నదేవచోడుని మరణానంతరము అల్లాడరెడ్డి ఎదు ర్కొనవలసి వచ్చిన మతియొక బలవంతుడయిన శక్రపు పెద కోమటి వేమారెడ్డి ఈవర్ధిల్లికులయందే గజవతిరాజు కర్ణాట రాజు రాజమహేంద్రవరమునరకు వచ్చినట్లు వేమారెడ్డి వేమ వరము కానము (ఎ పి ఇం XIII పుట 287) వలన తెలియు చున్నది ఇందు గజవతిసోడించి విజయనగరరాజుతో అల్లాడ రెడ్డి స్నేహము చేసుకొనినట్లు తెలియుచున్నది ఈగజవతి తూర్పు గాంగరాజైన వాలుగవ భానుదేవుడు ఈత డల్లాడ రెడ్డి చేతిలో ఓడి స్నేహము చేసుకొనెను మూడవ అనవో తుని కొమ్ముచిక్కాం కానమున అల్లాడరెడ్డి తూగా గరాజు లచై విజయమును సాధించినట్లు చెప్పబడినది బహుశా ఆ తూర్పు గాంగరా కీభానుదేవుడే కావచ్చును

ఈవిధముగా అల్లాడరెడ్డి గజవతులతోను విజయనగర రాజులతోను గావించుకున్న స్నేహము ఆతడు పెదకోమటి వేమారెడ్డి నెదుర్కొనుటకు మరి త క క్తి నిచ్చినది ఆనాటి తెలుగు సాహిత్యముగూడ నీవిషయమును సమర్థి చుచున్నది

అన్నదేవచోడుని మరణానంతరము పెదకోమటివేమా రెడ్డి అల్లాడరెడ్డి అతని కుమారుల కక్తి సామర్థ్యముల నెరి గినవాడగుటచే బహుమనీ పల్తాను ఫిరోజ్ షా సహాయ మర్పించెను సహాయార్థమై యతడు తన మ త్రియైన మామిడింగ మ మల్తాను అస్థానమున కంపగా సుల్తాను సహాయ మొన ర్చుట కంగీకరించి తన సేనాసాయకుడయిన నిజాముల్ ముల్క్ నాయకత్వమున తెలి గాజాకు పెద్ద పై నగ్రి ముంసెను క్రి క 1411 కు చెందిన వాడవల్లి కానము

(ఎస్.గ్రాఫికోకలెజ్సు 1924 నెం 808 807) ఆవాటికి ముస్లింల దాడి ప్రారంభమయినట్లు స్పష్టముగా చెప్పుచున్నది ఈముట్టిడి విభల మయినట్లును సుల్తాను సేనలు రాజు మహేంద్రవరమును ముట్టిడి చకయే వెనుకకు మరలినట్లును ముస్లిం చరిత్రకారుడైన న అజీజుల్లాఖానా వ్రాకరి వలన తెలియుచున్నది ఈముట్టిడి విభలమగుటకు ప్రధాన కారణములు రెండు అల్లాడరెడ్డికి సహాయముగా చనుదెంచిన మొదటి దేవరాయలు రేచర్ల కొండపీటరాజుల నెదిరించెను గుంటూరు జిల్లా తాపట్ల తాలూకాయందలి దేవరాయల కాననమును బట్టి ఇతడు కొండపీటి రాజ్యముగుండా ప్రయాణించినట్లు తెలియుచున్నది రెండవ కారణము ముస్లిం సేనలు అల్లాడరెడ్డి చేతిలో పెదకొన్నిన్న ఘోర పరాజయము కొమ్మచిక్కాల కాననముకూడ అల్లాడరెడ్డి యనమలపై విజయమును సాధించెనను విషయమును మర్థించుచున్నది

బహుమనీ పైనయ్యములు ఓడిన బడిప పెదకోమటి వేమారెడ్డి రామేశ్వరమువద్ద అల్లాడరెడ్డి చేతిలో ఓడిపోయినట్లు వేమవర కానన మందున్నది దీనియందు పెదకోమటి వేమడు అల్లాడరెడ్డి చేతిలో ఒకటి కంటే ఎక్కువ మారులు ఓడిపోయినట్లు చెప్పబడినది నిశ్చంకకొమ్మన శివలిలావీలాన మున అల్లాడరెడ్డి పెదకోమటివేమారెడ్డిని తరిమి సంవదలు గొనినట్లు వర్ణింపబడినది

“పెదకోమటి వేమ వృత్తిపీఠ వెనునూచి యతని సంవద రెల్ల నవహరించె” (శవ 1 43)

వేమవర కాననమందు అల్లాడరెడ్డి అల్పాఖానును జయించినట్లు చెప్పబడినది కాశీఖండ శివలిలావీలానములం దితడు ధారానగర సుల్తానుపై విజయమును సాధించినట్లు పెర్సొనబడినది ఈప్రస్తుత లిడవుడను ఒక రిలీరావరుఖాను కుమారుడయిన అల్పాఖాను తండ్రి తరువాత సుల్తానుహూమంగ్ బిరుదును ధరించి క్రీ శ 1405లో మాల్యా నీ హాసన మధిష్ఠించెను దీని రాజధాని ధార్ లేక ధారానగరము ఈ యుద్ధము బహుశా శక సం 1841 (క్రీ శ 1419)కి ముందే జరిగియుండును ఎందులకనగా అల్లాడరెడ్డి యుద్ధముల గురించి తెలియజేయు చివరి పాలకొల్లు కానన మీకాలమునకు చెందినదే

పాలకొల్లు కాననమందు (ద హిం V నెం 185) అల్లాడరెడ్డి సేనాధిపతియైన వారభూపాలుడు (నరహరిశేడు)

ఎప్రిల్ 1420 నందు తన ప్రభువైన అల్లాడరెడ్డి వేర ఈశ్వర లింగమును ప్రతిష్ఠించి ట్లు చెప్పబడినది మధ్య యుగముందు జిల్లువద్దవారి పేరున ఈశ్వరలింగములు ప్రతిష్ఠించు నాచారము కలదు ఈయాళ్లం లింగ ప్రతిష్ఠయు క్రీ శ 1419 తరువాత అల్లాడరెడ్డిని గురించిన కాననములు లభి పక పోవుటయు ఆచరిస్త్రప్రాంతమందు అల్లాడరెడ్డి స్వగృస్తుడయ్యుండ నను విషయమును సమర్థించుచున్నది

అల్లాడరెడ్డి గొప్ప రాజనీతి చతుగుడు స్వామి భక్తి పరాయణుడు ఇతని జీవిత కాలమంతయు యుద్ధముల తోనే పరిపోయినది ఈతని కీయుద్ధములందు కుమారులయిన వేమ వీరభద్ర దొడ్డ అన్నారెడ్డును మంత్రియైన అరియేటి లింగ మంత్రియు సేనాపతియైన పిన్నమనేని కుమారుడు నరహరి శేడు మొదలయినవారును అత్యంత సహాయ మొనర్చిరి

అల్లాడరెడ్డి సహాయకలలో అరియేటి గనమంత్రి ప్రముఖుడు ఇతడు శ్రీధానుని ఫీమేశ్వర పురాణమునకు కృతి భరతయైన రెండవూడి అన్నమంత్రికి పూర్వపు భీమఖండములో అరియేటి లింగమంత్రిని గూర్చి ఇట్లు చెప్పబడినది “లి గన” మంత్రి ఝాడేశవన సప్తమాదియ కారహదొంతి వంతు వాడు మున్నగు ప్రదేశముల రాజులను గెల్చెను ఒడ్డాది ప్రభువును మక్క్య వ కీయుడును అగు ఉదయార్జునరాజు వోడించి వానినుండి కప్పము గొనెను దండకారణ్యము దలి రంజనాగ వంశీయులైన పులింద రాజులకు అత్యు మిచ్చెను మార్కవంశ శత్రుయైన అన్నదేవ చోడవీరభద్రుల గర్వ మణచెను యవన కర్ణాటక కటక (గజవతులు) రాజులతో మైత్రి కావించి తన యేలికయైన అల్లాడరెడ్డిచే తెలుగు దేశమును విజయవంతుముగ యేలించెను అని కలదు (ఫీ 1 83) లి గనమంత్రికి ఆరోపించబడిన విజయ పరంపర అల్లాడరెడ్డి విజయములకానే కానింపవలెను అల్లాడరెడ్డి కుమారులు వేమ వీరభద్ర దొడ్డయరెడ్డు కూడ ఈవిజయములందు భాగ ప్పాములే ఈ ప్రదేశములను శ్రీమల్లంపల్లిసోమశేఖరశర్మ గారు తమరెడ్డిరాజ్యచరిత్రలో గుర్తించి యున్నారు

ఝాడేశ వన మనగా ఇప్పటి బొమ్మిలి పార్వతిపురము తాలూకాలకు చెందిన భూభాగము ఈప్రాంతమును శిలా వంశీయులు పరిపాలించుచుండిరి అల్లాడరెడ్డి ప్రభువులు ఈ శిలావంశపు రాజులను జయించిరి సప్తమాదియము లనగా గంజాం జిల్లా పశ్చిమ భాగమందలి వర్మకారణ్య ప్రదేశము

ఇది ఆటో యంత్రము నిలయును. భారహదోటి అనగా ఒరిగ్న పల్లెను ప్రాంతము గలిగి నైందు సామంత రాజ్యములగు పువతనాడు లేక జంతున్నాడు ఇప్పటి విశాఖ పట్నం జిల్లా శృంగేరిలో కాలాకా ప్రాంతము ఇచ్చట మరలి పోవు రాజులు పరిపాలించి ఒడ్డాది మత్స్య వశియులు విశాఖపట్నం జిల్లా వీరవల్లి కాలాకా భాగము నేలుచు దీరి రథయగా నేటి తూర్పు గోదావరి జిల్లా మన్య ప్రాంతముయొక్క చోడవరమ దీవిజనులొకరు రంపయనీలు వలదు గ్రామము దీనిని వాగవంశీయులైన సామంతరాజులు యెలిరి అరియేటి లింగమంత్రి వీరి కథయ మిచ్చెను మొత్తము మీ ఒడ్డాదిరెడ్డియు అతని తనయులును మంత్రులును తమ విజయధాటిని వింధ్యవర్షక పాదముల వరకును పొగించి రాజమహేంద్రవరముయొక్క ప్రాశస్త్యమును కొంత కాలము నిలవ బెట్ట కలిగిరి

కాలయజేముని మరణానంతరము కుమారగిరి మరణానంతరము అల్లాడరెడ్డి సంహారము మాక్రమించిరాజ్యపాలన మొనర్చినట్లు ఆనాటి సాహిత్యముందున్నను శాసనములు దీనిని సమర్థించుట లేదు శాసనముల దీతడు కాలయజేముని వారసులను సంహారము మధ్యింప నేని రాజ్యపాలన వ్యవహారములను వారి పక్షమున కాను నిర్వహించుచుండెడి వాడని చెప్పబడింది ఇతని కుమారులు భృత్యులు చేయించిన శాసనములే గాని ఇతడు స్వయం గు చేయించిన శాసనములు శాసనాలేదు ఈతని భృత్యుల శాసనములను బట్టి ఈతని వద్ద ఇరువురు కవులున్నట్లు తెలియుచున్నది వారిలో ధూర్జటి గోపాలకవి పలివెల శాసనము నకును (ద హి V వెం 118) అక్కనా ర్యాన్నమాంబల కుమారుడయిన మాగవాళ్ళుడు పాలకొల్లు శాసనమునకును (ద హి V వెం 185) కర్తలు

ఇతడు మత్స్యసంశ్లాఢుని జయించినట్లు ఒడ్డాదికోటను జయించినట్లును కాళిఖండ భీమఖండ శివలిలావీలాసములందు వర్ణించబడినది (కాళి 1 29 శివ 1 42) గొడారిపతిని గెల్చి "గజపతిదళవిభాగన" (శివ 1 42) విరుదు నందెను తనరాజునితి విపులకడే యవన కర్ణాట కటక భూదపులతో చెలిమి పాటించెను బెందపూడి అన్నమంత్రి సహాయమున గుల్బర్గా మల్తాను అహమ్మదుషాహసాఫునీతో స్నేహము చేసుకొనెను తనసంకమందే రాజ్యపాలన యుండవలెనను ప్రజల కాంక్షచే

తన జీవితమునయు యుద్ధములతోనే గడిపి మరణించు వాటికి ముగ్ధులమై ముఖిత్తుమై న పదల కాలవాలమైన రాజమహేంద్రవర రాజ్యమును వారసుల కప్పగించెను

మా దీ

అలాదరెడ్డి దొడ్డవరము

అల్లాడరెడ్డి మూడవ కుమారుడు దొడ్డారెడ్డి ఈతడు తర దిగ్విజయము సాగించి ఒడ్డాది శృంగారకోట లోతుగెడ్డలను జయించెను ఇతడు నిపుణుడైన గొప్ప ఆర్థికుడు ఇతనికి కర్పూరసంతకాయదు సంగ్రామభీముడు జగవొల్లిగ డడు అను విరుదులు కలవు నిశ్చ కకొమ్మనకవి వలన శివలిలావీలాసమును కృతి పొందినవా డీకడే

ఈతడు అర్ధోదయ పుణ్య కాలమున గ గాతీరమున శివునర్పించి భూరి దక్షిణ లోన గెను ఆచయముందే గుంపిడి యను గ్రామమును తన పేర అల్లాడరెడ్డి దొడ్డవరముగా మార్చి వివిధ గోత్రములకు చెంది వివిధ వేదములందు నివాసులైన యెలిరితోమ్మందుగురు బ్రాహ్మణులకు సాధారణ సంభ్రమ్య మానమున అర్ధోదయ కాలమున శ క వ 1 1852 నందు రాన మిచ్చెను ఇది 14 జనవరి ఆదివారము క్రి 1481కి సరిపోవుచున్నది ఈ యంతములు దొడ్డారెడ్డి కొ కుదురు కాన్రు పట్టికల వలన తెలియుచున్నవి (ఎవి ఇం ౪ పుట 53)

ఈ అగ్రహారముందే ప్రవన్నవల్లిక విష్ణ్వాలయము కును బ్రహ్మనాగేశ్వర శివాలయమునకును గూడ భాగ మివ్వబడినది గ్రామగ్రాహారమై ఈ అగ్రహారమునకు దొడ్డడు బౌళకా మాత్యుని కుమారుడు వారసమంత్రికి చె దిన భాగమును మినహాయించి అప్పవర గ్రామము పొసగెను

ఈ అల్లాడరెడ్డి దొడ్డవరమునకు ఎల్లలుగా చేవరవల్లి ఎలవెల ముమ్మడివరము ఈతకోట అన్నవపాడు కేతరాజు పల్లి వెదురేశ్వరము ఉత్తరమున కా తేయ నది చెప్పబడినవి గుంపిడి గ్రామము పేరు గుర్తించబడలేదు కాని దీని ఎల్లలుగా పేర్కొన బడిన కొన్ని గ్రామములు అమలాపురం కాలాకా యందు కలవు అవి చేవరవల్లి ఫలవెల నేటి పలివెల ముమ్మడి వరము నేటి ముమ్మడివరపాడు ఈనీతికోట నేటి ఈతకోట కేతరాజుపల్లి వెదురేశ్వరం నేటి వెదిరేశ్వర గ్రామములు ఈ గ్రామమునకు ఉత్తరమున పేర్కొనబడిన కాంతేయనతి అమల గౌ త మి న ది గాని దాని దక్షిణ పాయ గాని

చిత్రము-82

కావచ్చును ఏలన పలివెల కి కాన్యముగా ఈనది ప్రవహించు చున్నది అగ్రహారమునందు వృక్షులు పొందిన బ్రాహ్మణోత్తమల పేర్లన్నియు కొన్ని ఇంటి పేరుతోను గోత్రముతోను వారు అధ్యయనము చేసిన వేదకాలలోను లిఖించబడుట ఈకాననమునందలి ప్రత్యేకత వీరిలో 88 మంది కృష్ణయజుర్వేదమును 7 గురు ఋగ్వేదమును 4 గురుశుక్లయజుర్వేదమును ఒక్కరు మాత్రము సామవేదమును అధ్యయనము చేసినట్లు కానన బద్ధమై యున్నది ఇప్పుడు మనకు పరిచితమగు ఇంటి పేర్లు-పన్నాలకజ్జా 4 గువ గుడిమెట్ట నరసృతి (తుల) గుంటూరి తెల్లవి అకుమారి బొదలపాటి మల్లెల వల్లూరు -మొదలగునవి ఆనాడును ఉండెను వీరిలో కారర్యాజు గోత్రులు 8 కాండివ్య 11 కాళ్యణ 7 ఆత్రేయ 4 గౌతమ 8 హరిత 7 శ్రీవత్స 8 వాసిష్ఠి శేషక యాన్కు గోత్రకులను కలరు

మాది

అల్లాడి కృష్ణస్వామి

శ్రీ అల్లాడి కృష్ణస్వామి నెల్లూరు జిల్లాయ దలి పుడూరు గ్రామములో జన్మించినారు పేద బ్రాహ్మణులైన ఏకామ్రకామియను అతని తండ్రి వేద సాగత్యమును తుణ్ణముగ అధ్యయన మొనరించినవాడు మద్రాసు రాష్ట్రమందలి తంజావూరు జిల్లాలోని కొన్ని ప్రాంతములనుండి సుమారు నాలుగైదు వందల న వత్సరముల క్రితం పుడూరు గ్రామమునకు వలస వెళ్ళిన వేద పండిత బృందమునకు ఈపుడూరు గ్రామమును ఆనాటి వెంకటగిరిరాజా శోభియపు ఈనాముగా దానము చేసెను క్రొత్త గ్రామమని అర్థము నిచ్చు పుడూరు శబ్దము తమిళ భాషా జన్యము ఇట్లు వలస వచ్చిన వేదపండితులు పుడూరు ద్రావిడు లనబడుచు వచ్చిరి ఈవిధముగ పిలువబడుటకు కారణము వారు దక్షిణాదికి చెందిన మండలములనుండి వలస వెళ్ళుటయే అనంతరము ఈ బ్రాహ్మణులు తప్పనిసిన మ దలి ప్రాంతములకు విస్తరితి! ప్రధానముగా నెల్లూరు జిల్లాయందలి నెల్లూరు కావలి మున్నగు గ్రామములలోను చిత్తూరు జిల్లాయందలి కాళహస్తి తిరుపతి మొదలైన ప్రదేశములలోను స్థిర నివాసములను ఏర్పరచుకొనిరి

కాలక్రమేన ఈపుడూరు ద్రావిడులు వారు స్థిరపడిన తెలుగు ప్రాంతపు ప్రజలలో లీనమై వారి ఆచార వ్యవహార

అల్లాడి కృష్ణస్వామి

ములను అనుసరించకొచ్చిరి ఇండ్లయందు వారు పూర్వము వలె తమిళమునే మాట్లాడుచున్నను పాతకాలల యందును కళాకాలలయందును తెలుగుచేవాడు భాషగా అనుసరించుచు వచ్చిరి ఈనాడు వారు మాట్లాడు తమిళముతో పెక్కు తెలుగు శబ్దములు మిళితములై యున్నవి ఇంటియొద్ద కూడ తెలుగు మాట్లాడు పుడూరు ద్రావిడులు ఈనాడు అనేకులు కలరు చదపుటకు వ్రాయుటకు సంబంధించురంతవరకు ఇంచుమించు ప్రతి పుడూరు ద్రావిడవృత్తియు తెలుగు భాషలోనే వ్యవహరించుచున్నాడు తత్కారణముగా ఈనాడు వారిలో పెక్కురు తెలుగు సంస్కృతభాషలలో నిష్ణాతులైన పండితులుగా పరిణమించినారు ఈపుడూరు ద్రావిడపంగదము నుండి మహామూలైన శ్రీ వేదము వెంకటరాయకామి మహాదేవకామి శేషగిరికామినంటి పెక్కురు పండిత ప్రకాండలు ఉద్యమించుటలో అగ్రవర్గములేదు అంధ్రదేశములో వేడు

అత్యంత గౌరవపాత్రులై ఎవరిలో ఒకరైన శ్రీమామిడి పూడి వే కటర గయ్యగారు ఈవధూరు వ్రావిడ వంశీయులే అల్లాడి కృష్ణస్వామి తండ్రి యగు ఏకామ్రకాన్త్రు పురోహిత వృత్తిని చేపట్టుటకన్నగి పడయ్యెను వేదాధ్యయన ముక చె పురోహిత వృత్తి నీవస్తాయికి చెందినదని కాచి చిన వేదవండితులు దానిని చిన్నచూపుతో చూచెడివారు ఫలిత ముగా ఏకామ్రకాన్త్రు దుర్భర దారిద్ర్యముతో దైన్య వీతి యందుండెడివాడు ఆయన నెలసరి సంపాదనము ఎన్నడును రెండు రూపాయలకు మి చెడిదికాదు ఎకరాష్టికమైన ఆయన ఆస్తి ఒక ఎకరము భూమి మాత్రమే ముగ్గురు సోదరులలో కృష్ణస్వామి కడపటివాడు కృష్ణస్వామి తల్లిదండ్రులు తమ విడ్డూక చదువు చెప్పించుట కక్తి లేమిచే 1891 వ సం. ప్రాంతమున మద్రాసునకు తరలిపోయిరి అనాటికి కృష్ణ స్వామి వయస్సు ఎనిమిది స వత్సరములు కొలది సంవత్సర ముల ఎదవ కృష్ణస్వామి తండ్రిగతిచగా ఆయన తన అగ్ర సోదరుడైన సీతారామయ్య పోషణము క్రిందికి రావలసి వచె ను తన కుటుంబాదాయముతో సీతారామయ్య సోదరులకు చదువు చెప్పించ జాలక పోయెను తన చదువు యొక్క పురోగతయు అంతంత మాత్రముగనే యుండుటచేత తన ఎదువుకు స్వస్థ ఎలికి ఇద్దరు సోదరులకు మాత్రమే విద్య చెప్పించుటకు సీతారామయ్య నిశ్చయించెను

తాల్యదశయందు హితము కృష్ణస్వామికి విద్యానము పార్థ మునందు అభివృద్ధి చిహ్నములు స్ఫుటముగా గోచ రించెను యవ్వన దశలో ముఖవృద్ధి దేవరజను నత్తురు ముదు కృష్ణస్వామికి విశేషముగా సహాయపడినాడు అత డొసగిన సహాయమునకు కృష్ణస్వామి ఎల్లప్పుడును కృతజ్ఞత ప్రకటించు చుండెడివాడు కృష్ణస్వామి మద్రాసు క్రిస్టియన్ కళాశాలలో విద్యనభ్యసించి అందుండియే 1908 వ సం. లో చరిత్రతో ట్టకద్రుడైనాడు ఆయనకు విశ్వవిద్యాలయములో ప్రథమ శ్రేణియందు ద్వితీయ స్థానము లభించెను ఎమ్మెట అకాదమియందే అతడు ట్యూటర్ పదవిని అంగీకరించి నాడు ట్యూటర్ పదవిని నిర్వహించుచునే ఆయన 1905లో న్యాయశాస్త్రముతో పట్టును మ గైకొనినాడు అనంతరము ట్యూటర్ ఉద్యోగమునకు రాజీనామా నొసగి ఏ ఆర్ మందరయ్యరు ఆను ప్రముఖ న్యాయవాది యొద్ద అప్రెం టిస్ గా ప్రవేశించినాడు 1907 లో ఆయన న్యాయవాద

వృత్తిని చేపట్టి తదాధికముముగా అత్యంత ప్రతిభావంతులైన న్యాయవాదులలో ఒకడుగా ప్రఖ్యాతి గడించినారు అదినము లలో మద్రాసు నందలి న్యాయవాద శ్రేష్టులైన సర్ వి శ్వానందయ్యగారు సర్ కె శ్రీనివాసఅయ్యగారు శ్రీ వి కృష్ణస్వామిఅయ్యరు ప్రకృతులు తమిళనాడుకు చెందినవారే కావేరి నదీ జలములను గ్రోలిననే గాని ఎవరై నను న్యాయవాద వృత్తియ దు రాజీనవాజాలరవి అభిప్రాయ మానాడు మేధావులలో ప్రఖితి యుండెడిదని కృష్ణస్వామి వ్యాఖ్యానించుచు డెడివాడు అట్టి వాతావరణములో కృష్ణ స్వామి అవృత్తియ దు ప్రవేశించినాడు ఒకటి రెండు సంవ త్సరముల స్వల్పకాలములోనే శక్తి సామర్థ్యములుగల ప్రముఖ న్యాయవాదిగా ఆయన పేరు ప్రఖ్యాతులు గడించి నాడు కృష్ణస్వామి అపారధారణ కల్పనావాములను మేధా సంపత్తిని చూచి చీకత్తలైన సీనియరు న్యాయవాదులెల్లరు ఆయనను తమ జూనియరుగా నియమించుకొని ఆయన సేవా భాగ్యమును లభయుటకు ఆతురక చె దుచుండిరి తన వద్ద జూనియరుగా కృష్ణస్వామి చేరిన స్వల్పకాలమునకే 1911లో మందరయ్యరు హైకోర్టు న్యాయాధిపతి పదవి నధిష్ఠి చెను కృష్ణస్వామి వి కృష్ణస్వామిఅయ్యరు కె శ్రీనివాసఅయ్యం గార్ల వంటి సీనియర్ న్యాయవాదుల వద్ద జూనియరుగా ప్రవేశించి కృష్ణ లెస్సను అయితే జూనియరు అద్యక్షేటుగా ఆయన వ్యవహరి చిన కాలము అతిస్వల్పము ఏదెనిమిది స వత్సరములలోనే ఆయనకు పుష్కలముగా కేసులు లభింప పొగినవి 1920 లో తన 37 సంవత్సరముల ప్రాయముననే కృష్ణస్వామి మద్రాసు న్యాయవాదులలో పేరెన్నికకన్న కొలది మందిలో ఒకడుగా పరిణతి గా చెను పూర్వపు సంయుక్త మద్రాసు రాజధాని యందు ఉత్తరమున విజయ నగరమునుండి దక్షిణమున కన్యాకుమారి అగ్రమునరకు గల దాదాపు అ దరు జమీ దారులకు ఆయన అత్యంత సమర్థు డైన న్యాయవాద సలహాదాగూ వ్యవహరి చినాడు 1923 డిసెంబరులో కృష్ణస్వామి అద్యక్షేటు జనరులుగా నియమితు డైనాడు 1981 లో ఆయన ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ స్నాత కోపన్యాసము గావించినాడు 1880 1981 వ సం. లలో ఇండియన్ సేట్ ఆఫ్ గడ్స్ ఆక్టు ఇండియన్ పార్శియనేరీ షిఫ్ ఆక్టు లను శుచించుటకు నియమింపబడిన విభిన్నాల సంఘము లో ఆయన పభ్యధుగా స్వీకరింపబడినాడు ఈరెండు

చట్టములు అత్యంత ప్రతిభావ్యక్తమైనవిగా రచించబడినవిగా ఉగ్రదీపకానికి కవిధమున ఆయన ఆచరించిన సేవాఫలితముగా 1930 లో దివాణిహదూర్ బిరుదును 1932 లో నైట్ హెడ్ (సర్) బిరుదును ప్రభుత్వముచే ప్రసాదింపబడినవి నూతన భారత రాజ్యాంగచట్టము ఇట్టి బిరుద స్వీకారమును గుర్తింపక పోవుటచే వాటిని కృష్ణస్వామి ఆరాజ్యాంగ చట్టము అమలుపకు వచ్చు తరుణమున పరిత్యజించినాడు

అడ్వకేట్ జనరల్ పదవి భార్యకును పడునైదు న వత్సరములకు పైగా కృష్ణస్వామి అత్యంత పాపార్థముతో నిర్వహించినాడు వివిధ సమస్యలపై ప్రభుత్వవైఖరి ఎట్లుండినను దానితో నిమిత్తము లేకయే కేవలము ఆయాసమనలకు సంబంధించు న్యాయశాస్త్రముపై ఆధారపడి మాత్రమే ఆయన ప్రభుత్వమునకు సలహా వహించెడివాడు శ్రీచక్రవర్తి రాజగోపాలాచారి మద్రాసు రాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రిగాను తదనంతరం దేవాలయ ప్రవేశ చట్టము మద్యనిషేధ చట్టము వ్యవసాయదారుల సహాయ చట్టము మున్నగు ప్రముఖవిషయములలో ఆయన విశేషముగా కృష్ణస్వామి సలహాపై ఆధార పడుచుండెడివాడు

న్యాయ స్థానములలో న్యాయధర్మము లెఱపించు వ్యక్తులు ప స్థలేకాక వివిధ రాష్ట్ర ప్రభుత్వములు కూడ భారతదేశము నలములాలనుండి కృష్ణస్వామి సహాయమును అర్జించెడివారు ఛైదరల్ కోర్టు సుప్రీం కోర్టు లో పెక్కు ముఖ్యమైన కేసులయందు ఆయన వాదించెడివాడు కృష్ణస్వామి 80 వ జన్మదినోత్సవ సందర్భమున భారతదేశపు ప్రధాన న్యాయమూర్తియైన ఎం.ఎస్.గైయర్ సందేశము పును పలికిన పల్కులని "నితమైన తర్కశుద్ధి ప్రగాఢమైన పాడికి పటిమతో మిళితమైన ఆయన ప్రచండ వాదనాసామర్థ్యము నాకెల్లప్పుడు మృగిణుల వచ్చుచు డను ఆయన తన కేసునకు పుష్పిని సంకరించుకొను విధానమును న్యాయశాస్త్ర ప్రవీణులు స్థాపించిన ప్రమాణములను ఎన్నుకొనుటలో ఆయన ప్రదర్శించిన నైపుణ్యమును అదంతరముగ కనిపించినను సందర్భశుద్ధి లేని అశ్రమము నిర్మోగమాటముగ త్రొవ్వేయేముటలో ఆయన చూపిన చిత్తశైల్యమును నేను ప్రశంసించుచుండెడివాడను ఛైదరల్ కోర్టులో ఆయన వాదించిన

చిన కేసులు మౌలికమైన రాజ్యాంగ చట్టమునకు స విధించు మాత్రములు ఎద్దా తములు ఇతర దేశముల న్యాయశాస్త్రములయందును న్యాయ నిర్వహణము దును కృష్ణస్వామికి గల అపారపరిజ్ఞానము వలననే ఆయన ప్రదర్శించిన వాదనా తౌల్యమునకు విశేషమైన బలము సిద్ధిచినది

న్యాయవాదశ్రుతి యెడల కృష్ణస్వామికి గల అభిమానము ప్రగాఢమైనది కనుకనే తాను ఆవృత్తియందు ప్రవేశించిన తొలి న వత్సరములలోనే ప్రభుత్వ మాయనను ప్రాకోర్టున్యాయమూర్తిగ నిశ్చయించిపుడు ఆయన రెండు పర్యాయము లావదవిని నిరాకరించినాడు భారత స్వాతంత్ర్యోద మానంతరము కూడ నెవరూ పండితు డాయనను గవర్నరు పదవికి నియమించు మధ్యే వగా తన వృత్తియందాతడనుభవించు స్వేచ్ఛకు అపదవి వలన భంగము కలుగును భావముతో అవదవిని గూడ కృష్ణస్వామి నిరాకరించినాడు

తాను అడ్వకేటుగా వ్యవహరించిన దీర్ఘకాలములో జూనియర్ లాయర్లకు పెక్కురక ప్రోత్సాహము కల్పించిన వారు ఉన్నత పదవుల నధిష్టించుటకు వల విధముల సహాయ మొనర్చెను యువతరమునకు చెందిన పెక్కురు లాయర్లను తర్ఫీదు చేయుటలో కృష్ణస్వామి మహదానందము పొందెడివాడు న్యాయవాద కీర్తితముతో వారికి ఘటిల్లిన అశ్చుర్యము తన అత్యుదయముగనే భావించి సంతోషించుండెడివాడు కృష్ణస్వామిలో సన్నిహిత సాహచర్యము నెరవిన వారిలో భారతీయ ప్రధానన్యాయమూర్తిగా విలసిల్లిన స్వర్ణీయ పతంజలశాస్త్రయు సుప్రీం కోర్టున్యాయమూర్తులుగా వ్యవహరించిన స్వర్ణీయ టి ఎల్ వె కట్రాను అయ్యరు స్వర్ణీయ శ్రీ ఎన్ చ ద్రశీఖరఅయ్యరు శ్రీ ఎన్ రాజగోపాలఅయ్య గార్లును మద్రాసుప్రాకోర్టు న్యాయమూర్తులైన స్వర్ణీయ వి గోవిందరాజాచారి స్వర్ణీయ చింతగుంట రాఘవరావు స్వర్ణీయ వి సోమయ్యగారు స్వర్ణీయ కె ఉమామహేశ్వరం శ్రీ శేషచలంపతిగార్లును ముఖ్యులు న్యాయవాద వృత్తిలో విజయము సాధించిన పెక్కురు ఇతరులను కలరు ఇ దరు న్యాయవాది ప్రముఖుల పున విజయమునకు మూలకందమైన వ్యక్తిని శ్రీకృష్ణస్వామిని గాక ఇతరులను ఊహించుట చాల కష్టము

కృష్ణస్వామి ప్రముఖ న్యాయవాదిగనే గాక పేరెన్నిక గన్న ధర్మ శాస్త్ర ప్రవీణుడుగ గూడ విజ్ఞులకు పరిచితుడై

నాడు న్యాయశాస్త్ర మాతనియ దు మూర్తిభవించిన దన వచ్చును ఎదోమ దైనను మహాన్నత స్థితియందున్న ఎట్టి విశ్వవిద్యాలయము దైనను న్యాయ శాస్త్రాధికార్య పీఠము నల కరి వ శక్తిగ నమర్చుదాయన మర్హుడను పేకరింప జాలని న్యాయశాస్త్ర గ్రంథ సంపదయముతో కృష్ణస్వామి గ్రంథాలయము కళకళలాడ చుండెడిది అందరి నేలాది గ్రంథముల లోని ప్రతిదమును కాను చదివి యుంటినని ఆయన సగర్వముగ చెప్పుకొనుచుండెడివాడు

1944 డిసెంబరులో ప్రమాద పశమున ఆయన తొడ ఎముక విరిగి నడచుట కళక్తుని చేయుటచే ఇతరుల సహాయము లేక కడలెడివాడు కాదు అట్టి స్థితిలోకూడ భారత రాజ్యాంగ పరివత్తునందు నభ్యుదయ సేవ చేయుటకు ఆయన మనఃపూర్వకముగా అంగీకరించినాడు మన్నితమైన తన ఆరోగ్యమున కీ మాతన కాధ్యత విశేష శ్రమ కల్గించినను పరకు గొనక రాజ్యాంగ పరివత్తుత అమలులోనికి వచ్చిన మూడు సంవత్సరము లోను (1948 డిసెంబరు 9 వ తేదీనుండి 1950 జనవరి 28 వ తేదీవరకు) జరిగిన దాదాపు అన్ని సమావేశముల యందును ఆయన పాల్గొనినాడు ఇట్లాతడు రాజ్యాంగ పరివత్తుతకు సంబంధించిన ఐదు ఉపసంఘములలో నభ్యుదయ విశేష శ్రమనోర్చి పాల్గొని తన సేవాధర్మమును నిర్వర్తించినాడు అత్యంత ప్రధానమైన రాజ్యాంగ రచనాన ఘనులలో నభ్యుదయగా ఆయన ఎల్లిన సేవ నెవ్వరూ పండితుడు వల్లభాయి పటేల్ వంటి అగ్రనాయకుల ప్రకారం వందకొన్ని కృష్ణ స్వామియొక్క దేశభక్తియందును శక్తి సామర్థ్యములందును వారి గల విశ్వాసము అంత ప్రగాఢమైనది రాజ్యాంగ చట్టమున దలి వేరేర్వరు నిబంధనాంశములు రచి పజిడు సమయమునను నభయందలి చర్చింప బడనపుడును కృష్ణస్వామి చేయనిలపోలనువారు తుచ తప్పక పాటించి నిశితమైనఆయన మేధాశక్తిని క్లాసు చెడివారు భారతరాజ్యాంగచట్టముమరచించుటల ఆయన దేశమునకు చేసిన సేవయు సాధించిన మహా విజయమును మరపునకు రాని సంఘట ములు న్యాయవాదులును తమ తమ వ్యవహారములలో న్యాయ మపేక్షించు ప్రజలును కృష్ణస్వామిని భారతదేశమందొక అనన్య పామాన్యుడైన న్యాయవాదశ్రేష్ఠునిగాజూపాటించి ప్రశంసించగా ప్రముఖ భారత రాజ్యాంగనిర్మాతలలో ఒక్కనిగా ఆయనను యావచ్చారితరదేశము గుర్తించి గౌరవించి స్మృతి పశమునం

దుంచుకొనగలదు

1952 లో కృష్ణస్వామి భారతరాజ్యాంగ చట్టము వధికరించి శ్రీనివా శాస్త్ర స్మృతివిహ్నుముగా ఉపన్యాసవరంపర నొగ న కిచ్చి చినాడు రాజ్యాంగ చట్టమునంతను ఆరు ఉపన్యాసములలో సమీక్షించుట కాయన ఉద్దేశించినను రెండు ఉపన్యాసములైనను పూర్తిచేయక పూర్వమే అస్వస్థుడైమరల కోలుకొన జాలకుండెను ఈ రెండు ఉపన్యాసములును రాజ్యాంగ చట్టము ప్రాథమిక స్వత్వములు అను శీర్షికతో గ్రంథ రూపమున శ్రీనివాశాస్త్ర ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ పాలిటెక్నిక్ అను సంస్థవారిచే ప్రచురి పజిడినది

న్యాయవాదిగ అల మునుకలుగనున్న కాలమున కూడ కృష్ణస్వామి ఉన్నత విద్యా సమస్యలను గూర్చి అధ్యయన మొనర్చెడివాడు దాదాపు 11 సంవత్సరము లాయన మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ నెనేటు సభ్యుడుగను రెండు సంవత్సరములు స డికేటు సభ్యుడుగను వ్యవహరించినాడు దీర్ఘకాల మాయన కాశీ హి దూ విశ్వవిద్యాలయ న్యాయస్థాన సభ్యుడుగ కూడ సేవ యొనర్చినాడు

కృష్ణస్వామి కరుదాసుయడని జనశాక్యము వ్యక్తిగతముగ సేవ విద్యార్థులకు ధన సహాయ మొనగియు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము రామకృష్ణవ్రతము వంటి పెక్కు విద్యా సంస్థలకు కూరి విరాళముల నొసగియు తన ఉపారాధాత్పత్వము దేశమునకు చాటినాడు 1951 లో డిల్లీ విశ్వవిద్యాలయ మాయనకు న్యాయశాస్త్రములో డాక్టరేటు బిడదమును ప్రసాదించి ఆ విశ్వవిద్యాలయమునందే స్నాతకోపన్యాస మొ గుమని అర్పించి ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము కూడ కృష్ణస్వామికి సాహిత్యములో డాక్టరేటు బిరుదము నిచ్చి మనసన్మానము చేసినది

కృష్ణస్వామి అర్థాగియగు వెంకటకృష్ణ సాధ్యి లక్షణములతో నొప్పు అదర్శవర్తియైన ప్రా దనపత్నిగా ప్రశంసలు బడసినది దాతృత్వములో ఒక్కొక్క స దర్శమున ఆమె తన భర్తను గూడ మించి వర్తి చుచుండెడి సేదవారైన మిత్రులు అపన్నులైన వి ధు జనము వారియింట అసంఖ్యాకములుగా చేరి సహాయమును వెనువెంటనే పొందెవారు కృష్ణస్వామిఆరోగ్యము మన్నితమైనదగుటచే ఆయనవిషయమై భార్య విశేష శ్రద్ధ వహించి ప్రేమాదరములతో ఉపచారము లొనర్చుచుండెడి కృష్ణస్వామి కుటుంబమునకు సన్నిహితు

లైనవారికి మాత్రమే ఘనమైన ఆయన జీవితరంగములో వెంటట లక్ష్యమృత్యు వహించిన విరాడంబరమగు పాత్రను గూర్చి అవగతము కాగలదు

కృష్ణస్వామి 1953 ఆక్టోబరు 31వ తేదీన స్వర్గస్థుడైనాడు ఆయనకు మువ్వూరు కమారులును నల్లూరు కుమార్తెలును ఉండిరి పెద్దకుమారుడైన కృష్ణస్వామి ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రైవేట్ ట్రాన్స్మిషన్ వ్యాయముల గను రెండవ కమారుడగు డా రామకృష్ణ మురారునందరి గణిత విజ్ఞానశాస్త్ర సంస్థ (Institute of Mathematical Sciences) డైరెక్టరుగను మూడవకుమారుడైన సప్తాశర్ మైదరాకాదు ఉప్పలియా విశ్వవిద్యాలయమునకు సంబంధించిన టెలికమ్యూనికేషన్ ఇంజనీరింగు శాఖ యంచాచార్యుడగును వ్యవహరించుచున్నాడు

ఆ కు

అల్లాడి మహాదేవశాస్త్రి

అల్లాడిమహాదేవశాస్త్రి ముప్రసిద్ధ శాస్త్రవేదికుడైన రామబ్రహ్మశాస్త్రి కమారుడు ఈయన శ్రీ శ 1861 న పుడూరు గ్రామమున జన్మించెను పుడూరు గ్రామము నెల్లూరు మండలమున ఉన్నది

చిత్రము-38

మహాదేవశాస్త్రి గొప్ప మేధావి తనకు పదుమూడవ సంవత్సరము వయస్సు వచ్చు నాటికే ఈయన వేదమును సంస్కృతాంధ్రములనుచక్కగా చదివెను అంతటితో ఈయనకు ఆకగ్లముచై అభిరుచి జనించెను తోడనే నాలుగున 11 కాలము క్రద్ధానకులతో అంగళాపము అత్యుచించి మెట్రిక్యులేషను పరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడయ్యెను

అల్లాడి మహాదేవశాస్త్రి శ్రీ శ 1879 లో ఈయన మదరాసు ప్రెస్ డెస్కి కళాశాలలో చేరి ఆయన స వత్సరములపాటు చదివి పట్టభద్రుడయ్యెను వెలూరు నెల్లూరులలోని ఉన్నత పాఠశాలలలో ఈయన కొంత కాలము అధ్యాపకుడుగా పనిచేసెను

ఈయన శ్రీ శ 1891 న మైసూరు ప్రభుత్వము చే మైసూరులోని ప్రాచ్యగ్రంథశాఖాధికారమునకు కూర్చెట్టుగా

(గ్రంథములను జాగ్రత్త పరచువాడు) నియమితుడయ్యెను అనాటికి ఆగ్రంధాలయమునందు కొద్ది పాటి స స్కృతాంధ్ర కర్ణాటక కాళపత్ర గ్రంథములు మాత్రమే ఉండెను ఈయన విరంతర కృషి మూలమున ఆగ్రంధాలయము భారత దేశమునందలి ఉత్తమ గ్రంధాలయములలో ఒకటిగా ప్రసిద్ధిగనెను పది సంవత్సరముల కాలములోనే అది అన్ని విధములైన సంస్కృత గ్రంథములతోను తత్వశాస్త్రము పురాతత్వశాస్త్రములకు సంబంధించిన అంగ్ల గ్రంథములతోను కన్నడ వాఙ్మయ గ్రంథములతోను నిండి సర్వగ్రంథ సంపూర్ణమై యొప్పెను ఈశాంధాగారము అనాడు సంస్కృత కర్ణాటక గ్రంథములను నిర్దుష్టముగ తయారుచేసి ప్రచురించుచుండెను ఈయన శంకర భాష్యము ఆధారముగా భగవద్గీతకు అంగ్లానువాద గ్రంథమును రచించి దానిని శ్రీ శ 1897 న ప్రకటించెను ఈగ్రంథము మిక్కిలి ఉత్తమముగ పరిగణింపబడినది ఈయన శంకర మరేశ్వరాచార్య సాయనాచార్యుల భాష్యములపాయమున కైత్తిరీ యోగపవిత్రులకు అంగ్లానువాదరూపమున ఎనిమిదివందల పుటలు గల ఒక గ్రంథమును రూపొందించెను ఈయన కొంతకాలము మైసూరు మహారాజావారి సంస్కృత కళాశాలకు కార్యదర్శిగను మరి కొంతకాలము ప్రిన్సిపాలుగ నుండెను విద్యార్థులకు ఈయన వేదాంతశాస్త్రమును బోధించెడివాడు

ఈయన గొప్ప సంఘసంస్కార ప్రియుడు శ్రీ శ 1907 న మైసూరులో నెలకొలుపబడిన ఆర్యధర్మోజ్జీవినిసభ ఈయన కృషి మూలమని చెప్ప వచ్చును ఈయన రజన్వలా నంతరవివాహ ద్వతినీ శాస్త్రీయ మని నిరూపించుచు వెంగు కూరు కళాశాలలో గొప్ప ఉపన్యాస మొనగెను ఆయువన్యాస పాఠము ఒక గ్రంథరూపమున వెలువడెను అనాడు విదేశములకు పోవుట సముద్రయాన మొర్చుట అనునవి నిషేధ కార్యములని కొందరి అభిప్రాయము ఈయన ఆ అభిప్రాయమునకు భిన్నముగా సముద్రయానము నిషేధము కాదని శ్రుతి స్మృత్యాలతో సప్రమాణముగ నిరూపించెను సంఘ సంస్కరణములను ప్రతిపాదించుచు ఈయన వైదిక మతము వర్ధము అను బోధ గ్రంథమును రచించెను

ఈయనలోని సంఘసంస్కార ప్రియత్వము అన్ని దిక్కులు వ్యాపించెను సంస్కారప్రియుడగు ఐరోడా మహారాజు ఆహ్వానమును అదుకొని ఈయన శ్రీ శ 1909 న ఐరోడాకు పోయెను అప్పటి పథలో వివాహమునకు సంబంధించిన

స స్కంధములను గురించియు బాల్యవివాహ నిషేధమును గూర్చి గొప్ప ఉపన్యాస మిచ్చెను అపారాధముపై ప్రమాణమైన ఈయన ఉపన్యాసమునకు సభ్యులు మిగుల హర్షి చిరి బరోడానుహారాజువారి ఆజ్ఞను అనుసరించి ఈయన బరోడా సంస్కృత గ్రంథమాలలోని కొన్ని సంస్కృత గ్రంథములను పరిష్కరించెను

ఈయ ను శ్రీ శ 1916 న ఆనిలిసెంటు మదరాసులోని అద్యారు గ్రంథాలయమునకు దర్శకుడుగ (Director) నియమించెను ఈయన ఆపదవిలో మున్నపుడు అనేక సంస్కృత గ్రంథములను పరిష్కరించెను జీవితాంతము వరకును ఈయన అద్యారులోనే నివసించెను ఈయన మొదటినుండియు తుదివరకు దివ్యజ్ఞానసమాజమునకు ఎట్టిదగు మ ది దానికి మిక్కిలి సేవచేసెను మరణి చుటకు రెండు న వత్సరములు ముందుగా ఈయన భారతసమాజరై వారాధనవిధానము అను గ్రంథమును వివాహ ప్రక్రియా విధానమును నిర్వచి చు ట్టి గ్రంథమును గచియించెను

ఇట్లు తన జీవితము తయు భాషాసేవ సంఘసేవలకు అంకి తము చేసి ఈయన శ్రీ శ 1928 న పరమపది చెను

తం ఆం కా

అల్లాడీరాజు చూ అలవోరజా

అల్లాడరాజు

అల్లాడరాజు ప్రళ స వల్కాటివీరచరిత్రమున కనవచ్చు చున్నది ఈయన కల్యాణపురాధీశుడైన వీరసోముని పెద్ద తమ్ముడు వీ సోము కు అల్లాడరాజు కాక భల్లాడరాజు నంది సోముడ నాగసోముడు అను సోదరులు కలరు వీరందరును గొప్ప కూరులు వీరి తోడ్పాటుతో వీ సోముడు కల్యాణపుర మును ధర్మ యుతముగ పాలి చుచు డెను వీరసోముడు శ్రై వమకావలంబి ఈయన తన కుమార్తె అయిన సిరాదేవిని ప్రాచార్య వ శిష్యుడును అనుగురాజు కుమారుడును మూడె ర్దరాజ్యాధిపతియనగు మలిదేవున కిచ్చి వివాహమొనర్చెను

అల్లాడరాజు తన సోదరులతో ఎవో నలకామరాజునకు మలిదేవునకు రాజ్యభాగ విషయమున ఉత్పన్నమైన వలనాటి యుద్ధమున మలిదేవుని పక్షము పహించి శత్రువులతో పోరాడి వీర సర్వధము నలంకరించిన మహావీరుడు ఈయుద్ధము

శ్రీ శ 1181-82 ల మధ్యన జరిగినట్లు తెలియుచున్నది వల నాటి వీరచరిత్రము కవిపార్వతీముడైన శ్రీనాథమహాకవి ద్వితర చ్చ దమున వ్రాసెను

తం ఆం కా

అల్లాదుర్గు

అల్లాదుర్గు మెదక్ జిల్లా అందోల్ తాలుకాలో ఉన్నది దీనికి 14 మైళ్ళలో నంగారెడ్డి ఉన్నది ఈ గ్రామమునకు సరి హద్దులుగా తూర్పున అప్పిచ్ఛెల్లి వడమట రెడ్డిపల్లి ఉత్తర మున కాగితముపల్లి దక్షిణమున చిలివరా ఉన్నది ఇది శ్రీభు జాకారముగ ఉన్నది ఒక ఎకరము విస్తీర్ణము 45 అడుగుల ఎత్తుగల కాగితమ్మగుట్ట సిద్దన్నగుట్ట ఇచటకలవు ఇవి ఖెల్లు చేమలతో నిండియున్నవి ఇవి రాతిమయములు

1981 నం: జనాభా లెక్కల ప్రకారము ఈ గ్రామ ములో 2888 మంది పురుషులు 8012 మంది స్త్రీలు 998 మంది బాలబాలికలు చెరసి 8888 మంది ఉండిరి వీరిలో ఆట వికులు 118 మంది పెడ్యూలు జాతులవారు 827 మ ది ఇచ్చట ఇండ్లు ఒకచోట గుంపుగాను ఒకచో వంట్లుగాను వాడవాడలుగాను ఉన్నవి వీటిలో 800 పెంకు టిండ్లు ఒక కాంక్రీటు కప్ప ఇల్లు ఒక మేడకలవు గ్రామస్థులలో 50 కాకమువారు పరి అన్నమును 50 కాకమువారు తొన్న అన్నమును తిందురు వీరు బావినీటిని త్రాగుదురు ఇచ్చట పరి కుద్దముచేయబడిన జలసౌకర్యముకలదు మంచినీటి ఎద్దడిలేదు

పశులు చెరవు ఇట్టికుంట కోమటికుంట సిద్దన్నకుంట ఇవి ఈ గ్రామము దలి నీటి వనరులు పరి తొన్న తయిదలు చెరకు మొదలగుపంటలు ప దును పంట సరకులను లారీలచై ప్రాదరాబాదునకు రవాణాచేయుదురు ఇచట 55 ఎకరముల విస్తీర్ణముగల మామిడితోట ఒకటి కలదు సూమారు 5000 మామిడికాయలురాకను వీటిని స్థానికులు ఉపయోగింతురు ట్రామాటో వంగ గోరుచిక్కుడు మిర్చి ఉల్లిగడ్డలు పండిం తురు వీటిపన్నిటిని గ్రామస్థులు ప్రక్క గ్రామస్థులు ఉపయో గింతురు

1988-87 నం:లో ఈ గ్రామమున 815 గేదెలు 890 ఎద్దులు 472 అవులు రెండు అబోతులు 8 గుర్రములు 1072 మేకలు 2580 గొర్రెలు 95 పందులు 1000 కోళ్ళు ఉండెను పాలివా 92000 లీటర్లపాలు 17200 క గ్రా

మాంసము 790 కి గ్రా వెయ్యి స్థానికులు హోటళ్ళవారు ఉపయోగించిరి

ఈ గ్రామస్థుల ముఖ్యవృత్తులు వ్యవసాయము దుకాణములు చేనేత పరిశ్రమలు ఎద్దు బిడ్డు తోలువారు కంసాలి వారు వడ్రంగులు కమ్మరులు కుమ్మరులు కాపి మేష్ట్రులు మంగలివారు చాకలివారు గొల్ల వారు వడ్డెరవారు సాలెవారు కలరు ఒకవడ్లవర రెండు పిండిమరలు ఈ గ్రామమున ఉన్న పాలీనారు రు 55 000ల విలువగల నియ్యము రు 82 000ల విలువగలపిండి ప్రాదరాబాదునకు రవాణాఅయెను చేనేత పరిశ్రమ కు డల తయారీకలవు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు కూలిరేటు దినమునకు పురుషునకు రు 2/లు స్త్రీకి రు 1 50/ లు

ఈ అల్లాదుర్గులో బేతాళపామి వీరభద్రస్వామి అంజనేయ స్వామిల దేవాలయములు కలవు ఎల్లమ్మ దుర్గమ్మ గుడులు మనీడు ఉన్నవి వీరభద్రస్వామి జాతర జరుగును గ్రామ దేవతయగు దుర్గమ్మ జాతర చైత్రశుద్ధ ద్వాదశినుండి చతుర్థి వరకు మూడు దినములు జరుగును

ఈ గ్రామమునకు 42 మైళ్ళ దూరములో శంకరంపేట రైల్వేస్టేషను ఉన్నది ఇది బమ్మ మార్గమునైన ఉన్నది ప్రతి గి 6 కు గవర్నమెంటు బస్సులు సిజాంసాగర్ నుండి ఈ గ్రామము మీదుగా పోవును ఇచ్చట 8 కంకరరోడ్లు 4 మట్టి రోడ్లు కలవు ప్రయాణములకు 2 న్యంత మోటారు కార్లు 50 రెండెడ్ల బండ్లు 40 వైకిళ్ళు ఉన్నవి

అల్లాదుర్గులో సత్సోప్తాస్థిని జిల్లాపరిషత్తు హైస్కూలు ఉన్నది రా పూర్ సీతానగరు కాయితవల్లి రెడ్డివల్లి వెంకరావుపేట మొదలగు గ్రామముల నుండి ఇచటి ప్రాప్తాలు చదువులకు విద్యార్థులు వత్తురు విద్యార్హిణిని 200 ఇండ్లు చాదోనును ఇది పంచాయతీ పరిపాలన కల గ్రామము

ఈ పంచాయతీ పాలీనా ఆదాయము రు 7000/ లు గ్రామ పారిశుధ్యమునకు ఏర్పాట్లన్నవి వెంకటేశ్వర గ్రంథాలయము సప్రములుకలవు ఈ గ్రామమున పోలీసు స్టేషను కలదు మల్లివర్ధనునహాళసంఘము రు 8000/-లు గ్రామస్థులకు అప్పుగా ఇచ్చినది ఇద్దరు ఇంగ్లీషు వైద్యులు ఒక ఆయుర్వేద వైద్యుడు ఒక హోమియోపతి వైద్యుడకలరు ఇచట అవస్థాశుకు నరకలు దొరకును వారమున కొకమారు సంత

జరుగును దీనిలో కూరగాయలు మొదలగునవి దొరకును కిరాణా దుకాణములు పోడా కిళ్ళి ఎగ రెట్టు దుకాణములు కూరగాయల అంగడి లా డ్రీలు మొదలయినవి కలవు

ఈ గ్రామమునకు 14 మైళ్ళలో ఉన్న తోగిపేటలో కొట్టలు సబ్ రిజిస్ట్రారు ఆఫీసు తాలూకా కచేరీ బ్లాకు అభివృద్ధి కేంద్రము పురుళ్ళ ఆసుపత్రి ఎస్పిసి ఈ గ్రామపు విద్యార్థులు కళాశాల చదవులకు ప్రాదరాబాదుకు పోవుదురు మా స్కూ

అల్లాదేవరమ్మ

గుంటూరు జిల్లా నరసరావుపేట తాలూకాలో కొండ పీడు అను గ్రామము కలదు ప్రోయవేముని మాచర్ల శాసనమునందు కుండిన నామ నగర ప్రాగ్భాగే అని వ్రాయబడి యుండుట వలన ఈ గ్రామము వకు కుండినగరము అను పేరు కూడ కలదని తెలియుచున్నది మహమ్మదు కులీకుతుబుషా సేనానియైన ముర్తజాఖాన్ పేర ముర్తజా నగరమని ఈ గ్రామమునకు పూర్వ వ్యవహారము కలదు కొండపీడవందలి ఒకానొక శాసనము (ర హిం IV నెం 694) ద్వారా అల్లాదేవరమ్మ ప్రజ స తెలియచుచున్నది ఈ వృత్తి కొట్టికల పూడి నాగరాజు తిప్పనింగారి తోడబుట్టువు శాసనము వ్రాయించినవాడుకూడ ఇతడే శాసన విషయ మిట్లున్నది -

“స్వప్రీతి కుభళకవర్షంబులు 1887 అగు నేటి మవ్యధ నంవత్సర ఫాల్గుణ కు 18 సో - కొండపీటి మూలస్థానము మైలార దేవర మధ్యరంగకంఠం కొట్టికల పూడి నాగరాజు తిప్పనింగారు తమతోడబుట్టు అల్లా దేవరంమంగారికిన్ని ఆయన పెండ్లాము గౌరిపానికింది మకృతముగాను చేయించిన మధ్యరంగ కంఠము శ్రీ శ్రీ శ్రీ శేయున్ ”

కొట్టికలపూడి నాగరాజు తిప్పనింగారు తోబుట్టువు అల్లా దేవరమ్మ కార్య గౌరవాని ధర్మార్థమై మైలార దేవ మధ్యరంగ కంఠం స్థానన సందర్శమున దీనిని వ్రాయించినారు కొట్టికలపూడి నాగరాజు తిప్పనింగారు బహుళ; రెడ్డిరాజుల కొలువున ఒక ఉన్నతాధికారిమును బొందియున్న వాడు శాసనమును

చేడిశాసనము అచటి మనీడు స్తంభమున ఉండుటవలన దీని స్థానమున పూర్వము మైలారదేవుని ఆలయము ఉండి యుండబోవును మైలారదేవు డనగా వీరభద్రస్వామి ఈదేవుని ఉనికికి మూలస్థానముగా భాించి అచటి ప్రజలు భక్తితో

కొలుచును దీరి క్రీ శ 1476 న కొండవీడు మహమ్మదీయ రాజుల వశమైనది వారు ఎన్నియో హిందూ దేవళములను కూలద్రోసి వాని స్థానమున మసీదులను నిర్మింప చేయుటయే ఇందులకు కారణము

కాసమునందు అల్లాదేవరమ్మను గూర్చి ఇంతకన్న ఎక్కువగా ఎమియు తెలియవచ్చుటలేదు కాసము చూడగా ఈసందేహము బలపడుచున్నది ఇచ్చట వాడబడిన తోడ బుట్టు అల్లాదేవరమ్మ పదములు కొంత భ్రాంతిని కల్గించు చున్నవి తోడబుట్టువు తోబుట్టువు పదములు ఈకాల మున మనము సోదరీ పరముగ వాడుచున్నాము వాస్తవ మునకు అది ఉభయలింగమైనపదము పురుషుడైనను స్త్రీయైనను తోబుట్టువు కావచ్చును క్రీ శ 15 వ శతాబ్దిపు తెలుగులో ఈశబ్దము ఉభయలింగముగా వాడబడినవి మృగించును అయినచో అల్లాదేవరమ్మ (య్య) యు అయన భార్య గౌరసాని అనియు సిద్ధించును

లేదా కొట్టికలపూడి వాగరాజు తిప్పనంగారు తన సోదరియైన అల్లాదేవరమ్మకుమ తన భార్యయైన గౌరసాని కిని పుణ్యముగా మధ్యరంగకంబము (స్తంభము) చేయించెను అని అన్వయించవలెను

అల్లాదేవర అనునది అల్లామదేవర శబ్ద వికారమై యుండును అల్లాను ప్రభువు సుప్రసిద్ధుడైన మహాపురుషుడు దేవర అనునది శ్రీపులు వాడు పూజా వాచకము కొట్టికల పూడి వంశమువారు శివభక్తులని యెంచవలెను మూలస్థాన దేవర అలయము మొదట వాడెండ్లలో వెలిసెను తరువాత ఇట్టి దేవాలయమునే కొండవీటియందును నెల కొల్పి యుండురు ఈ నూతనాలయమునకు భక్తులు మండప స్తంభములను దానము చేయుట జరిగెను ఈయంశముచే ద హిం IV నెం 894 95 96 కాసములు రుజువు చేయుచున్నవి

1 గో ర

అల్లావల్లి

అనంతపురము జిల్లా కదిరి తాలూకాలో అల్లావల్లి గ్రామముఉన్నది దీనికి 18 మైళ్ళదూరములో కదిరి పట్టణము కలదు ఈ గ్రామమునకు తూర్పున నల్లామడ పడమట చెరువు ఉత్తరమున పొలములు దక్షిణమున రాజవల్లె పరి పార్శ్వులు ఈగ్రామ విస్తీర్ణము 8000 ఎకరములు

1861 సంః జనాభాలెక్కల ప్రకారము ఈగ్రామములో 1842 మంది పురుషురు 1562 మంది స్త్రీలు వెనసి 3204 మంది ఉ దీరి ఈ ఖిల్లో పెద్ద్యాల్.జాతులు పెద్ద్యాలు తరగతులవారు 323 మంది 1931 సంఃలో 2488 మంది 1941 సంఃలో 2589 మ ది 1951సంఃలో 2918 మందిజనులు ఉండిరి 1951 సం మంది 1981 సంః వరకు 288 మంది పెరిగిరి ఇది హజప్పటి ఇచ్చట ఇండ్లు గుంపులుగా ఉన్నవి వీటిలో 3 పెంకటి డ్లు 6 కాంక్రిటు కప్పుఇండ్లు 8 ఒక అంతస్తుమేడలు 2 పెక్కు ఆ కప్పుల భవనములుకలవు జనులు పరి రాగి జొన్న కొర్ర అన్నములను తి దురు కాచివీటిని త్రాగుదురు

ఈగ్రామములో చెరువు కాపులు ఉన్నవి వీటింద పరి జొన్న రాగి కొర్ర వేరునెనక క ది పెసర అలచంద మొదలగు పంటలు పండును భాగ్యమును గాడెలలో గరి నెలలో కంజములలో నిల్వచేయుదురు పంటదనుమలను లారీలపై అనంతపురం బళ్ళారిలకు రవాణాచేయుదురు ద్రాక్షతోటలున్నవి 1988-87 సంఃలో వీటిపై పాలుసరి ఆదాయము సుమారు మూడుపేల రూపాయలు ద్రాక్షపండ్లను వైదరావాడునకు ఎగుమతి చేసిరి 4384 ఎకరముల భూమి పంటల్కింద ఉపయోగించబడినది చెరువుక్రింద 324 ఎకరములు కాపులక్రింద 210 ఎకరములు సాగైనవి 18 అయిల్ ఇంజనులు 158 ఎకరములకును కపిలల52 ఎకరముల కును నీటిని నరఫరాచేసెను

అల్లావల్లిలో గేదెలు ఎద్దలు ఆవులు ఆటోకులు వగైరాలు 2059 కలవు మేకలు 51 గొర్రెలు 808 కోళ్ళు 452 ఉన్నవి పాలు పాలపదార్థములు మా సము గ్రుడ్లు విరివిగా లభి చును బరువులను మోయుటకు 42 గాడిదలు కలవు

ఈగ్రామస్థల ముఖ్యవృత్తులు వ్యవసాయము వ్యవ సాయభూమి ముగ్గురు దుకాణాదారులు ఇద్దరు క్రయవిక్రయ దారులు ఎద్దబండ్లుతోలువారు వడ్రంగి కంసారి తెలికల చాకలివారుకలరు వ్యవసాయదారులకు కూలీలు దొరుకుదురు ఇచ్చట 3 దేవాలయములు ఉన్నవి ఈ అలయములకు ఈవాంఘాములు కలవు

అల్లావల్లికి 18 మైళ్ళ దూరములో కదిరి రైల్వేస్టేషను ఉన్నది ఈగ్రామములో కంకరకోడ్లు మట్టికోడ్లు కంఫ్

దీనిని నల్లామడ గ్రామముతో కంకరకోట్ల కలుపుచున్నది ఇచ్చట 81 ఒంటెద్దబండ్లు 28 రెండెద్దబండ్లు 8 పైకిల్ల ప్రయాణములకు ఉపయోగపడుచున్నది

ఈ గ్రామముతో బ్రాంచి పోస్టాఫీసు సమితి ఎలిమెంటరీ స్కూలు ఉన్నవి ఇది పంచాయతీ పాలనలోని గ్రామము పంచాయతీ ఆదాయము రు 8945 లు ఇచ్చట పంచాయతీ గ్రంథాలయము ఒక సక్రమ రూరల్ ఆసుపత్రి పశువుల ఆసుపత్రికలవు ఒక ఆయుర్వేద వైద్యుడు కలడు 4 కిరాడా దుకాణములు 8 కిల్నీ సిగరెట్టు పోదాదుకాణములు ఒక షేర్ కాల కలవు

తంజి కార్యాలయముకు జనరల్ ఆసుపత్రికి సినిమా ఫియేటరుగ్ కోర్టులకు పబ్లికేషన్లకు అమ్మకు కాలాకా కచేరీ క్లాకు అభివృద్ధికేంద్రముకు గ్రామస్థులు కదిరి పోవలెను ఈ గ్రామములకు 7 మైళ్ళ దూరములో మన్న మరిగుబ్బలో పోలీసుస్టేషను పురుళ్ళ ఆసుపత్రి ఉన్నది 8 మైళ్ళలోనున్న నల్లామడ వారపుసంతలో కూరగాయలు బట్టలు ధాన్యము మొదలయినవి లభించును

మా శ్లో

అల్లామా ఇక్బెల్ ఖాతూన్

గోలకొండ సుల్తాను మహమ్మదుకుతుబుషా పరిపాలనా కాలమున (క్రీ శ 1812-1828) ఆరేఖియా పారసీక దేశముల నుండి విద్యాంసు లె దరో వైదరాకాదు విశ్వేనియుండిరి అట్టివారిలో మోలానాహుసేన్ అబ్దు షేక్ ఖాసర్ అలీ ముల్లా అబ్దుల్ హాసే ఇక్బెల్ ఖాతూన్ అనువారు ప్రముఖులుగానుండిరి

ఇక్బెల్ ఖాతూన్ కావ్య విద్యలందు నిష్ణాతుడు గొప్ప పండితుడు షేర్ జహాంగీర్ మీర్ మహమ్మద్ మోమిన్ వంటి ప్రముఖ విద్యాంసు లీతని గురువులు అల్లామా ఇక్బెల్ ఖాతూన్ పరిపాలనా రంగమునందుకు కొంత ఆనుభవమును గడించెను ఈతని వైద్యమును రాజకీయ పరిజ్ఞానమును గోలకొండ సుల్తాను మెచ్చుకొని తన ఆస్థానములో సమచిక గౌరవ స్థానము నొసగి యు దెను ఆ తియేకాక క్రీ శ 1818 లో సుల్తాన్ మహమ్మద్ అల్లామాగానిని ఈరాన్ దేశమునకు పంపిరి ఇక్బెల్ ఖాతూన్ అట్టి పదవిని సమర్థ వంతముగా నిర్వహించి సుల్తాన్ మహమ్మద్ ముగ్ధునివలెను

క్రీ శ 1828 లో గోలకొండకు తిరిగివచ్చెను

నాటికి గోలకొండ రాజకీయ సుఖంలో కొన్ని మార్పులు సంభవించెను సుల్తాన్ మహమ్మదు మరణానంతరము కుతుబుషా సింహాసనాధీశుడయ్యెను ఆతడు యుక్తవయస్కుడగువరకును సామ్రాజ్య పాలనమును హయాత్ షిఖ్ షేక్ తదితర ప్రముఖ అధికారులు నిర్వహించుచు దీరి నాటి పరిపాలనా రంగమునందు స్థానికులగు అధికార వర్గమువారికిని విదేశీయులనుండి వచ్చి ఉన్న తోద్యోగములు పగపాదించుకొనిన వారికిని ప్రధానాధికార పదవుల గూర్చి వర్తనము సమర్థనలు జరుగుచు దెను ఇట్టి పరిస్థితులలో అల్లామా ఇక్బెల్ ఖాతూన్ కూడ ప్రధానాధికార పదవిని పొందుటకు స్వదేశీయుల అధికార వర్గముతో చేతులు కలిపెను

అబ్దుల్లా పాలనములో (క్రీ శ 1828-1872) అల్లామా ఇక్బెల్ ఖాతూన్ కృషి ఫలించినది మొదట ఈరాను నుండి తిరిగి వచ్చిన అనంతరమే దివ్యాట్టి పీఠముగా నియమితుడై క్రమక్రమమున బలమును సాదించుకొని క్రీ శ 1829 లో ప్రధాని పదవిని అల కరించెను సామంతులను పదవినుండి తొలగి పరిచెను అబ్దుల్లా కుతుబుషా ఈని గౌరవస్థానమునే కాక పంచాలు అల్లామా వట్టి బిరుదులు నొసగి సత్కరించెను అంతికాలముననే అల్లామా ఇక్బెల్ ఖాతూన్ ప్రభుత్వములో మహావీరులైన స్థానమును పొందెను

అత్యంత బాధ్యతాయుక్తమైన ప్రధాని పదవిని నిర్వహించుచునే అల్లామా ఇక్బెల్ ఖాతూన్ తనకు తత్వ కావ్య సాహిత్యములందు గల అభిరుచిని అను రి చి విద్యావ్యాపారములో ప్రముఖ పాత్రను నిర్వహించెను గ్రంథ పఠనము నందును విద్యాబోధనము నందును వీరికి ఆక్తి మొండవీరి నివాస గృహము విద్యాకే దముగ విలసిల్లి యుండెను ఉదయమున దును రాత్రి భోజనాంతరమును విద్యాంసులతో గోష్ఠి జరుపుచు దెను ఇట్టి ప్రతిష్ఠలైన విద్యాంసు లింమాజేశముల దు పాఠానుచు దీరి ఈసందర్భములందు ప్రత్యేకముగ తిప్పిరే హాసే - షిఖ్ ము - అత్యము మున్నగు కావ్యాధి కములవై చర్యలు జరుగుచుండెను

కుతుబుషాపాలన కాలమున రాష్ట్ర మంతటను మంగళ వారము పామాస్య కలెవు దినముగా నుండెను ఇక్బెల్ ఖాతూన్ భవనములో నాడు కవి సమ్మేళనములు జరుగుచుండెను తదితర కుతూహలములందును ప్రత్యేక పరిపులలోను ప్రాధాన్యము

పరిసర ప్రాంతములందు గల సుందరోద్భావ వనములలో పారస్వత సమావేశములు నిర్వహించ బడుచుండెను అట్టి సందర్భములందు స్థానిక కవి పండితులతో పాటు ఇతర రాజ్య ములకు చెందిన రాయబారులు యాత్రికులు వృత్త్యకముగ ఆహ్వానింప బడుచుండిరి

ఇల్లొఖాతూన్ గారి రచనలలో “కాబరైన్” అను చాదము హిషయూ జామియూ అబ్బీసీ మున్నగునవి చేక్కొన దగియున్నవి

పరిపాలనా దతుడును పాండితీసంపన్నుడుగను పండిత బోషకడుగను ఇల్లొఖాతూన్ షల్తాన్ మహమ్మదుకుతుబషా అబ్దులా కుతుబషాల మున్నెలకు పాశ్చాత్య విశ్వ స్థానము వొంది చిరస్మరణీయు డయ్యెను

తె గో కృ

అలావుద్దీన్ - మౌలనీ

అల్లావుద్దీన్ (మౌల్వి) (స్వాతం-హై II 51) 1857 లోని ప్రప్రథమ భారతీయ స్వాతంత్ర్య సంగ్రామముందు పాల్గొని వెనుకబడి అందకార బ దురమైన నిజాము సంస్థాన ములో మహాజ్యోముగా ప్రకాశించి నక్షత్రమని చెప్ప వచు ను ఈయన హైదరాబాదునవాస స్ఫురద్రూపి ధార్మిక ప్లావరుడు స్వాతంత్ర్య సంగ్రామము నాటికి అతనికి నలుదిది యైదు సంవత్సరాల ప్రాయము ఆకాలపు వివిధాయుధము లను ప్రయోగించుటలో శిక్షణ పొ దిన యోధుడు విశేషించి అసాధారణ క్రజ్ఞా వంశుడ చక్కటి వక్త గొప్ప మేధావి స్వయముగా సూఫీ తత్వ ప్రచారకడు అనాటి గొప్ప సూఫీ తత్వవేత్తయయిన “మజావుద్దీన్” అను మహాపురుషుని రెహమాతుడు పవిత్ర ఖురాను అతనికి కంఠస్థముగానుండెను ఇస్లాములోని నిగూఢవిషయాలను కూలంకషముగా అవగతము చేసుకొనిన మనీషి అతనికి హైదరాబాదులో చాలా మంది అనుచరు లుండిరి కాతగారిద్వారా (మజావుద్దీన్) పెద్ద పెద్ద నవాబులతో జాగీరుదారులతో పరిచయ మేర్పడెను వారిలో ముఖ్యముగా పమ్మన్నుప్రమామశై యూల్ ముల్ బహ దూర్ తోను అతని కుమారుడు నవాబుమశై యూల్ ముల్ బహదూరుతోను మౌల్వి సాహేబుకు సాన్నిహిత్య ముండెను

మౌల్వి అల్లావుద్దీన్ సాహేబు ఇల్లు చార్మిహార్ ప్రాంత ములో ఉండెను అతని తలితండ్రుల గ్రామము హైదరాబాదు జిల్లాలో మోజుంజంగ్ బహదూరు జాగీరున బంగులూరు

ఈయన ఆ త్రవారిది మాతామహుల గ్రామము కూడ హైదరా బాదు జిల్లాలోని ముఖాఅదిబల్ల స్వాభావికముగ దేశభక్తి త్యాగదీక్ష గల ఆ మౌల్విసాహేబు ఉత్తర భారతదేశములోని అప్పటి స్వాతంత్ర్య సమర గాధలను అర్కాటుకు చెందిన ఖుతుబ్ ఖాను అను ఒక నేస్తం ద్వారా విని విశ్లవ చేత తన్వము అకళించుకొని యు డెను అప్పుడే చీకాఖాను ఉదంతము సంస్థాన మంతటను ప్రాకి ప్రజలను కలచి వై డెను చీకాఖాను బ్రిటిష్ వారి పై న్యాయులలోని (సబ్బిడై రీఅర్బి) ఒక జమేదారు నిజాము రాష్ట్ర పరిపాద్ధులలోని ఖౌర గాబాదు జిల్లాలో నిలిచి యున్న ఆశ్వికదళములో ఉద్యోగియైన ఆ జమేదారు తన పండ్లెందుగురు సహచరులతో బ్రిటిషు ఇ ద్యూలోని స్వాతంత్ర్యపై నిలబడె వ్యతిరేక చర్యలు తీసుకొనుటకు నిరాకరించి అంగ్ల పై నికాధిపతుల అజ్ఞులను ధిక్కరించి హైదరాబాదుకు వచ్చి నిజాము ప్రభుత్వమును ఆశ్రయము కోరెను అయితే హైదరాబాదు ప్రభుత్వపు దివాను సర్ సాలార్ జంగ్ అపదముగ్గురు పై నిలబడు అడుపులోనికి తీసు కొని బ్రిటిషురెండె టుకుఅప్పగి డెను ఒకవైపు భారతప్రజలను దాస్య శృంఖలలో ఇరికించి పరిపాలించుచూ రెండవవైపు స్వాతంత్ర్యము కోసము బోరాటము సాగించుచున్న ప్రజలపై స్వజాతివారైన తమనే ప్రయోగించే అంగ్ల ప్రభుత్వపు కుట్రల రాజనీతిని వ్యతిరేకించుచు ఇ గ్లిషు పై నిక పటాలమునుండి చీలివచ్చి ఆశ్రయము కోరిన చీకాఖానును సహచరులతో సహా రెండెంటుకు పట్టి ఇచ్చిన నిజాం మంత్రి చర్యలన ప స్థాన మంతయు అట్టుడికి బోయెను చీకాఖానును అతని సహచరులతో కూడ విడిపించుకొనవలెనను తహతహ ప్రజ లలో ప్రతి బోయెను ఉత్తరభారత దేశములో ముమ్మర ముగా సాగుచున్న ఇ గ్లిషువారిని వెడలగొట్టే ఉద్యమము దక్షిణ భారతదేశములోనికి గూడా విస్తరింపజేయాలనే ఆకాంక్ష నానాటికి వృద్ధియయ్యెను ఈ సందర్భములోనే అప్పుడు విరివిగా రహస్య సమావేశములు బహిర గ సమా వేశములు జరిగెను అట్టి సమావేశములకు ముఖ్యముగా రాజకీయ చేతనవ్యముగల మౌల్విలు విద్యార్థులు రోహి లాలు వారకులు బ్రిటిషువారు కూడా ఈవిషయము తెలుసు కొని తగినట్లుగా సమాయిక్త మగుచుండిరి ఆసమయములోనే మౌల్విఇబ్రహీం మౌల్విఅబ్దుల్లా మీర్జామొహమ్మద్ బాండ్ మిన్ ముహవర్ అను నలుగురు పెద్దమనుషులను రెండెన్సి

క టోవైంటు ప్రాంతాలలో అకాంబిని రేకెత్తించేవారుగా నిజాము దివానున్ను రెండే టున్న నమోదు చేసుకొని యున్నారని మౌల్వీ అల్లావుద్దీనుకు తెలియవచ్చెను వారిని పట్టుకొనుటకు నిజాము నవాబు వర్గాము జారీ చేసినాడని అల్లావుద్దీను తనకు పరిచయమైన న మసోల్ ఇవాముదారు ద్వారా విచేను దీని నిజానిజములు తెలుసుకొనుటకై నిజాము నవాబుకు ఎమీనమైన న నవాబు ఖై దాడల్ ముల్క్ బహదూరు (వమ్మలుప్రభుమారుడు) అప్రామునకు వెళ్ళి తాను వినిన విషయము మౌల్వీసా హేబు ప్రస్తావి చెను అందుకా నవాబు అదంతయు పట్టిపుకారు కావచ్చునని చెప్పి తాను కూడా ఆ విషయము ఎన్నానని హుజూరు నిజామువర్గామతో పై నలుగురి పేర్లై కాక మౌల్వీసుహమ్మదు అక్కరు పేరు మౌల్వీఅల్లావుద్దీను పేరు కూడా ఉన్నట్లు తెలిసి దనితెల్పెను అయినను ఆవిషయముపై ఆ దోశన పదవలసిన ఆవసరము లేదని చెప్పెను కాని అల్లావుద్దీనుకు ఆ నవాబుసాహేబు ఇచ్చిన దిలాసా పై నమ్మకము కుదర లేదు ఏదో విధముగా సంకల్పి పరచుటకు మాత్రము చెప్పుచున్నాడనుకొని తనకు భవిష్యత్తులో భయంకరాచార్యము రానున్నదని గట్టిగా నిశ్చయించుకొనెను ఇది యిట్లు డగా 17-7-1857 నాటి కుక్రవారపు నమాజు తరువాత మక్కానుదులో బ్రహ్మ డ మై సమాజేము జరిగెను ఆ దులో అల్లావుద్దీన్ తో సహా చాలా మంది మౌల్వీలు ముస్లిము ప్రముఖులు పాటొనిరి రెండే టు ఖైదులో ఉన్న చితాభానును అతని సహచరలను విడిచి చుకొన వలెనని తీర్మాని చేడెను ఆ దుకొరకు మొట్ట మొదట జాం క్రుతాన్ని ి చలెననియు నిజా ప్రభుత్వము నిస్సహాయ స్థితి ఉన్నదో రెండే టునే కోర వలెననియు ఒకవేళ రెండే టు ఆపై నికులను విడిచిపుచ్చుటకు నిరాకరి చినదో బలవ తముగావై నా విడిచివేయవలె వనియు సమాజేములోని జనసమూహము బుక్క క తముతో విర్ణయము చేసేను అయితే అప్పటి కప్పుడే సర్ సాలార్ జంగ్ ఒక అంట్ బేదాను (అరబువటాలాన్ని) పంపించి అసమా జేములో పాగొనినవారి నందరిని చెదరిపోవునట్లు చేయు చెను అనాటి సాయ ముమును మౌల్వీ అల్లావుద్దీన్ తన ఇంటియందు ఖత్తుఖురాను (ఖురాన్ పూర్ణతవము) చేయు చ్చున్న సమయములో జాఫర్ ఖాన్ అను అష్టము వకాను అల్లాఉద్దీనుమందుకు వచ్చి గాలిలోకి తుపాకి పేల్చెను అక్కడను

విని మౌల్వీగారు ఇవతలికి వచ్చు సంతోషే ఒక గుంపు తయారై ఉండెను ఆ దుకు కారణము విచారించగా తనను (అల్లావుద్దీన్ ను) పట్టుకొనుటకు ఒక పై నిక పటాలము బయలు దేరినదని దానిని ప్రతిఘటి చ వలసి యున్నదని ఆగు పు నుండి తెలియవచ్చెను అదంతయు ఉత్తవదంతిలవి అల్లావుద్దీన్ ఎంత నచ్చచెప్పినను ఆగుంపు వినిపించుకొనలేదు పైగా ఆ టోరాలమునకు ఆధ్యాత్మిక నాయకుడుగా ఉండుటకు అల్లావుద్దీనును గట్టిగా కోరిరి ఇ కా ఆగుంపుతో చర్చించుట వలన లాభములేదని చివరకు ఆ టోరాలాన్ని ప్రాణాలను బలి పెట్టవలసిన "జిహాదు"గా నిశ్చయించుకొని (జిహాదు అనగా ధార్మిక యుద్ధము) ఆయుధాలను ధరించి అల్లావుద్దీన్ గుంపు లోకి వచ్చి చేరెను అక్కడ నుండి ఆగు పు చార్మివార్ వైపుకు వచ్చెను అచ్చట జహంగీరుఖాను కొంత మంది ఆమ యాయులతో నిలిచియుండెను (జహంగీరుఖాను 15-3-1858 హుజూరు నిజాముదేవిడి ముందు పరస్పరము మాట్లాడుకొను చున్న రెండే టు - సర్ సాలార్ జంగ్ లై కత్తిమూసెను కానీ సాలార్ జంగ్ గారి అంగరక్షకబలముతో నా ని కత్తి (వైటు వలన మరణి చెను) అప్పు డాగుంపు అక్కడనే పున్న మౌల్వీ ఇబ్రహీంసాహేబు ఇంటి ముందుకు వచ్చి తమతో వచ్చి చేరమని కోరెను కాని ఇబ్రహీంసాహేబు రాలేదు అందుకు అల్లావుద్దీన్ మనము విషయమో వివాదమో కోరు కొని వచ్చినాము కాబట్టి ఇందులో స్వచ్ఛందముగా వచ్చి తనే తప్పు ఏవరినీ లెవ తముగా చేరుకొన గు డదు అని ఉద్బోధి చెను తరువాత అల్లావుద్దీన్ ముందు నడువగా అసమూ హము చంపా దర్వాజా గు డా రెండేన్నీ వైపు సాగి పోయెను త్రోవలో జేగ బజారు దగ్గర తుర్రెబాజ్ ఖాను సుమారు 500 మంది రోహిలా భటులతో కలిసెను అక్కడ నుండి ఆగుంపుకు మౌల్వీఅల్లావుద్దీన్ తుర్రెబాజ్ ఖాను ఇద్దరును నాయకత్వము వహించిరి అనాటి ప్రజావిప్లవ భణ గురించి మొదలే తెలి కొని మీదుమిక్కిలి సాలార్ జంగ్ చే హెచ్చరించబడిన రెండేంటు దేవిడ్ సన్ తనభవనపు నలు మూలల గట్టి పైని బందోబస్తు ఏర్పాటు చేసుకొనెను వచ్చుచున్న ప్రజాసమూహముపై నగోడలమైముడిఫిరంగిగుండ్ల వర్షముకురిపించెను వెంటనే అందులో కొందరు నేలకొరిగిరి మిగతా జనమంతయు చెల్లాచెదలై సారిపోయిరి మౌల్వీ అల్లావుద్దీన్ తుర్రెబాజ్ ఖాను ఆ సమీపములోనే యున్న అబ్బాస్

సాహెబు ఇంటితో ప్రవేశించిరి ఆరాత్రి అంతయు భవిష్యత్కార్యక్రమములై చరిస్తోవచర్చల తరువాత అయిదరు నాయకులు ప్రస్తుతమునకు ప్రభుత్వమునకు పట్టుబడకుండా తప్పించుకొనుట కర్తవ్యమని నిర్ణయించుకొని తెలతెలవారు చున్నప్పుడే ఆయింటినుండి బయట పడిరి అప్పుడు అల్లావుద్దీన్ వెంట ఇద్దరు నౌకరులు ఒక విద్యార్థియు ఉండిరి ఆ ఇద్దరు నాయకులు తమతమ అనుయాయులతో శేగంబజారులో తుర్రెఖాత్ ఖాను యింటిదగ్గరకు వచ్చిరి అక్కడ తుర్రెఖాత్ ఖాను ఒక గుట్టమును తీసుకొని మౌల్వీ అల్లావుద్దీన్ ను మేనాలో తన వెంట రమ్మవెను ఆనమయములో మేనాలో ప్రయాణము చేయుట ప్రమాదము కొనితెచ్చుకొనుట తప్ప వేరులేదని తుర్రెఖాత్ ఖానును వెళ్ళమని చెప్పి తాను (అల్లావుద్దీన్) కాలినడకను బయలుదేరి అసుఫ్ నగరుకు వెనువెలుగు దున్న రజ్దారుఖాను పేటకు వచ్చి రహస్యముగా నిలచెను తన వెంటున్న విద్యార్థిని భోజనము తెచ్చుటకు సమాచారము సేకరి చుటకు పట్టుమునకు సంపాదెను అజ్ఞాతవాసములోనికి పోవచ్చువాడు కావున ఎవరిను తనను గుర్తించకు డా ఉండుటకు తన వేషమును మార్చుకొనెను ఇంతలో విద్యార్థి ఒక గుర్రుకైచే భోజనము పట్టి చుకొని వచ్చెను ఉదయమున (19 7 1857) మౌల్వీ సాహెబు మూసీ నది వెంబడి ధూల్ పేట త్రోవ నడచి పట్టణము దాటి ఫతేదర్వాజా చేరుకొనెను అక్కడనే తన వెంటున్న నౌకరులను విద్యార్థిని వదలి వేసి మౌల్వీ సాహెబు తానొక్కడే మంసాబాదువై పు వెళ్లెను అచ్చట నుండి కొచ్చెల గ్రామము చేరుకొని సమాజ భోజనము గైరా ముగించుకొనెను అటుకరువాత సూర్యోదయ భూభోగనగర్ ప్రాంతములలో నెలరోజులు గడిచి తన మేనమామ గ్రామము ముఖ్యాదిల్లికు వెళ్లెను అక్కడినుండి బంగలూరులోనున్న నయ్యదుఖిక్కు (నయ్యదుఖాల్ మహామూలుదారు కుమారుడు) పరిచయముతోనుకొని తన అతని ద్వారా తన తండ్రిని కలుసుకొని తాను రహస్యముగా ఉండుటకు ఒక యిల్లు కావలెనని కోరెను అందుకాయన (అల్లావుద్దీన్ తండ్రి) తాను వివసించు గ్రహముననే ఉండుమని చెప్పెను కాని అయిల్లు సర్కారు వారిది కాబట్టి అక్కడ ఉండుట తేనుముకాదనుకొని వేరే ఇంటి కొరకు ప్రయత్నించ ప్రారంభించెను బంగలూరులోని మహమ్మదలీ సాహెబ్ ద్వారా అతని మేనమామ మంగలవల్లి నివాసియైన పీరు

మహమ్మదుకు పరిచయము చేయించుకొని అతని ఇల్లా రహస్యముగా నివసించుకొను అపు డతడు ఆత్మ రక్షణ కొరకు ఒక నిలుపు కట్టిని ఒక కైజారును ఒక ఎద్దీలును ధరించెడివాడు

అట్లు మ గలవల్లి పీర్ మహమ్మదు ఇల్లా ఆశ్రయము వీర్చుచుకొని అల్లావుద్దీన్ మహారు సంవత్సరార్థముగడిచెను అతడక్కడ ఉన్నప్పుడు రెండు మూడు రోజుల కొకసారి మహమ్మదలీ నయ్యదుఖిక్కు రాత్రులలో వచ్చి రహస్యముగా మాట్లాడి పోయెడివారు తన దగ్గర వున్న కొద్దిపాటి డబ్బు చాలా జాగ్రత్తగా వెచ్చించి బ్రావులు పుచ్చుకొనుచుండెను అప్పుడప్పుడు అతని మేనత్త (ఆమె అతనికి కూతురు నిచ్చిన అత్తగారు) కొ చెను సహాయము చేయుచుండెడిది ఇట్లుండగా అల్లాఉద్దీన్ దగ్గర వున్న ఒక అపూర్వమైన బంగారు నాణెమును డబ్బు చేయుటకు జగ్గం చేటకు ఫీర్ మహమ్మదు తీసుకొని వెళ్లెను అనాణెముపై మహమ్మదుపాపాదుపాముద్ర ఉండెను దానికి అరువదిహూసాయల ధర కట్టరి కాని మార్చబడలేదు అప్పుడే మంగలవల్లిలో ఒక ఘోరమైన విమాచి వ్యాధి (మహమారి) వ్యాపించెను అయితే మౌల్వీ సాహెబు అవ్యాధిని కాపుటకు తానీజులు ఇచ్చుచుండెను ఈరెండు కారణాలచేత మౌల్వీ అల్లాఉద్దీన్ రహస్యము బయట పడినందు వలన ఒక నాటి రాత్రినై నీక మహిలముచే పట్టుబడెను

అల్లావుద్దీన్ మౌల్వీకి తన యింటియందు రహస్యముగా ఆశ్రయ మిచ్చుటపై పీరు మహమ్మదు న్యాయమూర్తులముందు ఇట్లు వాక్యాలము ఇచ్చెను “తుర్రెఖాత్ ఖానును గాని మౌల్వీ అల్లావుద్దీనును గాని పట్టి ఇచ్చినవారికి భుక్తము నాలుగు వేల రూపాయల బహుకూ ము ప్రకటి చిన విషయము నేను ఎరుగుదును మౌల్వీ అల్లావుద్దీనుగారు ప్రభావిత నూఫీకత్వ చేతయైన మహమ్మదీనుగారి దౌహిత్రుడు స్వయంబుగా పాదు పుంగవుడు ఈయన నాయుట పట్టుబడి చో ప్రభుత్వమువారు నాపై చర్యతీసుకొందురని కూడ నేను ఎరుగుదును అయినప్పటికిని మౌల్వీ సాహెబునంటి జ్ఞునకు ఆశ్రయ మిచ్చుట ధర్మకార్యమని నేను అట్లు చేతిని”

మౌల్వీ అల్లావుద్దీనును ముగ్గురు నాయ్యమూర్తులు విచారించి వారాళనికి ద్వీపా తర వాన శిక్షవిధించిరి అతనిని 22 7-1859 నాడు హైదరాబాదునుండి అందమామ ద్వీపములకు పంపించిరి అక్కడనే ఆయన 1884 లో మరణించెను

పేం పేం రా

అల్లావుద్దీన్ (సురధాను) II (బహమనీ)

అల్లావుద్దీన్ ప్రళంప వెలుగోటివారి వంశావళి పుట 49 యందు గలదు క్రీ శ 14 వ శతాబ్దమున దక్కనునందలి దేవగిరి వరంగల్ ప్రాంతములు ఢిల్లీలోని తుఘ్లకు వంశీయుల పాలనాధికారము క్రిందకు వచ్చినవి దక్కనునం మఱి పాలన క్రింద సమైక్య పరచుటలో అల్లాఉద్దీన్ ఖల్జీ సేనానాయకుడగు మాలిక్ కఫూరును మహమ్మద్ తుఘ్లక్ ను చాలవలకు ప్రయత్నించి సఫలమైరి కాని నిరర్థమైన కట్టుబాట్లు లేనందున దక్కనున దలి ఆనేకమంది నాయకులు తమ స్వతంత్రతను ప్రకటించిరి క్రీ శ 15 వ దశాబ్దము పూర్వార్థమున బహమనీ వంశీయులు దక్కనునందలి గుల్బర్గా మీదగు పట్టణములను రాజధానులుగ చేసుకొని రమారమి 15 వ శతాబ్దములవరకును దక్కనును పాలి చిరి ఇదివరలో ఉత్తరముననుండి దక్కను నాక్రమించిన విశేషలు దోపిడి చేసి ధన కనక వస్తు వాహనాదుల తరలించుటయ దే నిమగ్నమైరి కాని బహమనీపాలకు లట్లుగాక దక్కనులోనే స్థిరపడి తమ రాజ్యమును వీరారునుండి దక్షిణమున మైసూరు రాజ్యమువరకును పార్శ్వ పశ్చిమ సముద్ర మధ్యస్థ ప్రదేశముల వరకును విస్తరించి విజయవంశముగా పాలించిరి రాజ్యవ్యవస్థయందును సంస్కృతి సత్వతలయ దును బహమనీ రాజ్యము అత్యున్నత స్థాయిందుటలో పరాక్రమవంతులగు తాజుద్దీన్ ఫిరోజిషా (1397-1422) పము దీప్తమహమ్మదు (1408-82)ల వంటి బహమనీసుల్తానులును పైపుద్దీన్ గోరి మహమ్మదుగావన్ లవంటి మేధావులగు వజీరును కారకులను టలో సందేహము లేదు ఇదే కోవకు చెందిన అల్లావుద్దీన్ సురధాను (సుల్తాన్) బహమనీరాజ్యము చేరిన సుల్తానులలో గణనీయుడు ఈయన రాజ్య పాలనకాలము (1485-1488) ఇతని తండ్రి మహమ్మద్ మహమ్మదు మరణించుటకుముందు తన వికార రాజ్యమును తన కుమారులలో మొదటివాడు అల్లావుద్దీనును రాజ్యాధిపతిగాను రెండవవాడైన మహమ్మదు ఖానుకు శేరారుతోబాటు మాహూరు కుల్లమ్ రామగిరి దుర్గములను మూడవకుమారుడు దాఫూరునకు తెలంగాణమును పంచి యిచ్చెను అల్లావుద్దీను సింహాసనము నధిషించి నంతనే ఆనేక దివము సమస్యల నతడు ఎదుర్కొన వలసి వచ్చెను అంతకు పూర్వమునుండియు వచ్చుచున్న వైదేశీకు

లకు దక్కనీలకు మధ్యనుండు విద్యేష వాతావరణము రాజకార్యములందును చొచ్చి భీకరరూపమును దాల్చినది వైదేశీకులలో కొంత మంది రాజవంశమువారితో సంబంధ కాంధ వ్యముల నెలకొల్పుకొనుట వలన వారి ప్రాబల్యము పెచ్చి రాజ్య వివాహసమునకు దారి తీసినది

అల్లావుద్దీన్ రాజ్యమునకు వచ్చిన వెంటనే అయిరేండ్ల ముండి కప్పము కట్టక దిక్కురించిన విజయనగరాధిపతి రెండవ దేవరాయలను (1422) శిక్షించుటకు ద దు వెడలెనని మహమ్మదీయ చరిత్రకారులు వ్రాసిరి ఈయుద్ధమునందు ముఖ్య పాత్ర వహించినది అల్లావుద్దీన్ తమ్ముడగు మహమ్మదుఖాను అను రాకుమారుడు ఇతడు రాయలతో సంధి చేసికొని తిరిగి వచ్చు సమయమున దుర్బుద్ధి కలిగి అన్నపై తిరుగుబాటును ప్రకటించెను ఈ తిరుగుబాటునకు రాయల సహకారము గూడ లభించెను అల్లావుద్దీన్ సుల్తాను ఈవిప్లవమును అణచి వైచి మహమ్మదుఖానుని తప్పదమునుజమించి అతనిని రాజా చల్ (రాచకొండ) జాగీరునకు ఆదీపతిగా నియమించెను

మొదటినుండియు కొంతకాలము బహమనీ సుల్తానుల అధిపత్యమున నుండెడిది విజయనగరరాజుగు రెండవ హరిహర రాయల (క్రీ శ 1379) కాలమున కొంతకాలమును విజయనగరాధీశులు జయించిరి అల్లావుద్దీన్ కొంతకాలమును తిరిగిరాబట్టుకొనుటకు గొప్ప ప్రయత్నము చేసి చివరకు గెలుపును పొందెను కొంతకాలము చిన్న సంస్థానము లనేకములు కలపు అందు అరణ్యమధ్యమున నున్న సంగమేశ్వరాధీశుడు మాత్రము అల్లావుద్దీనుకు లొంగక స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించెను అతని సణచుటకు అల్లావుద్దీన్ దిలావరుఖాను అను సర్దారుని పై నవ్వము నిచ్చి పంపెను ఈబోరాటమున సంగమేశ్వరాధీశుడు ఓడి తనకుమార్తెను సుల్తానునకిచ్చి సంది చేసికొనెను సుల్తాను ఈమెను వలచి పెద్దరాణిని ఉపేక్షించెను మహారాణి మాలికేజిషాన్ అగాతేనీత్ నకు ఈమెపై ఈర్ష్య జనించి తన తండ్రిఅయిన నాసిర్ ఖానుఫరూక్ నకు తన భర్త తనను అవమాన పరచెనని కబురు పంపెను నాసిర్ ఖాన్ ఘరకు ఖాండేషునకు సవాలు తన కుమార్తె కాదను గను నించి నాసిర్ ఖాను గుజరాతుసుల్తాను గొండ్వాపాలకులగు హిందూ సర్దార్ల పాయముతో బహమనీ వశమందున్న శేరారును అక్రమించెను అల్లావుద్దీన్ ఈవిషయమును విని కృధుడై

హసన్ ఖానును శిక్షించుటకు తన సైన్యవ్యవస్థలను ఖలిఫ్ స్వయంపై నిర్వహించుటకు గొప్ప సైన్యముతో పంపెను తుఖ్తార్ ఖాన్ డెవ్ తిరుగుబాటు సైన్యములను రోనేఫేర్ ఘాట్ నొద్దను లాలింగ్ అను చోటను ఎదుర్కొని వారల పూర్తిగా నోడించెను

రెండవ దేవరాయలు తన సైన్యములు తరచు జహమనీ లో జరపు యుద్ధములందు ఓటమికి గల కారణముల అన్వేషించి సాగెను జహమనీ సైన్యముల విజయమునకు కారణము వారి సైన్యములయందలి ముసల్మానులు అరితేరిన అశ్వములగుటయు ధనుర్విద్యయందు ప్రవీణులౌట వలన గెలుపు వారికే చెందునున్నదనియు తెలిసికొనెను అంతట దేవరాయలు తన సైన్యమునందు ముసల్మానులను చేర్చుకొనుటయే కాక వారలు ప్రార్థన చేయుటకు ఒక వసీదును కూడ నిర్ణయించెను ఖురాను గ్రంథమును తన సింహాసనమునకు గుదురు ఉంచునట్లు ఆజ్ఞాపించెను ఇట్లు రాయలు చేయుట వలన ముసల్మానులు సంకోచములేక ఖురాను నిమిత్తమైన నమ దర్బారు మరార్థల పాటించెదరు అను అభిప్రాయము కలిగి యుండెను

రాయలు క్రొత్తగా సమకూర్చుకొనిన ఈ సైన్యముతో 1443 వ సం॥ న తుంగభద్రను దాటి రాయవూరు ముదుగల్లు కోటల నాక్రమించి కృష్ణను సమీపించెను జహమనీ సైన్యములు రాయల సైన్యముల అరితేరినవి ముమ్మరముగా జరిగిన ఈ యుద్ధము నందు విజయము జహమనీ లోకి దక్కినట్లు ముసల్మానుల వారిత్రులు హసన్ జహమనీ విజయనగర యుద్ధములందు ఎల్లప్పుడు విజయము ముసల్మానులకే వరించెనని వ్రాయుట నిరీకరపాటి విజయనగర పై నిటలు పెక్కురు ముగ్ధులు దుర్గమునందు తలదాచుకొనిరి తరువాత జరిగిన ధివరతులననుసరించి రాయలు కృష్ణా తు గళద్రల అంతర్వేదిని జహమనీ మల్లమునకు వదలి ఇదివరకు కావచ్చు యుద్ధవలన కప్పమును వికాయలతో సహా మల్లమునకు చెల్లించుటకు ఒప్పుకొనెను

తెలంగాణకు పాలకుడుగా అల్లావుద్దీను తమ్ముడగు మహమ్మదుఖాను నియమితుడైన పటుల ఇదివరలో చెప్పబడినది కాని మల్తాను అల్లావుద్దీను రాజ్య పాలన చివర కాలమునందు ఆనేక విద్యేవ శక్తులు విజృంభించి తెలంగాణలోని కాంతి భద్రతలకు ముప్పు తెచ్చినవి భోనగిరి జాగీరునకు పాలకుడుగా

నియమితుడైన సంజరుఖాను నిరాయుధుడైన హిందువులను హిందీ సహాగెను బాలకొండను పాలించు సికిందరుఖాను లేవ దీనిని విప్లవమునలన తెలంగాణలోని పరిస్థితులు అదుపు తప్పినవి సికిందరుఖాను అంతటితో ఊరుకొనక మాత్రన దేశమును పాలించు మహమ్మదుఖాన్ సహాయముతో తెలంగాణము నంతను స్వాధీన పరచుకొన కోరెను సికిందరుఖానుకు చేదోడు వాదోడుగా అల్లావుద్దీను సోదరుడును రాచకొండ పాలకుడును అయిన మహమ్మదుఖాను గూడ విప్లవమున పాల్గొని నట్లు తెలియ వచ్చినది ఈతరువాత ముసల్మానుల స్వయముగ తెలంగాణమునందలి అల్లరుల నణచుటకు 1455 ప్రాంతము తెలంగాణమును చేరెను అల్లావుద్దీను తన వశీకరు మహమ్మదుగావనుని బాలకొండ దుర్గమును ముట్టడికి పంపెను కాను స్వయముగా మాత్రమే మల్తాను సైన్యమును అరికట్టుటకు పూనెను మాత్రమే మల్తానుకు మహమ్మదుఖాన్ ఖయ్యరాంతుడై మల్తాను పేలనెవరింప బాలక మాత్రమే నకు వెనుక దరిగి గెను ఇట్టి పరిస్థితులలో తెలంగాణలోని వెలములు ఈ కుట్రయందు పాల్గొనక మల్తానునకు విధేయులుగా మండి తిరిగి తెలంగాణ మే తయు మల్తానునకు లోబడునట్లు సహాయము చేసిరి అల్లావుద్దీనునకు దేవకొండ ప్రభువగు లింగమనేడు సహచరుడుగా మండి విజయ పరంపరల సమకూర్చుట వెలుగోటివారి పంపావళియ దు ప్రళంబి ప బడినది లి గమనేడును అతని అనుచరులగు వెలమవారును తిరుగుబాటుదారులను అణచివైచి సమీపమున (కరీ నగర ప్రాంతము)ను పాలించు సికిందరుఖానును విప్లవకారులతో కలిసి యుడుట వలన అతనిని మిగిలినాను డి తరును గొట్టిరి భోనగిరి దుర్గము సంజరుఖాను చేతులను డి బారి విప్లవకారుల వశమైనది తిరిగి అదురమును ఎవరచుకొను సమయమున “ధీమదై యల్లావుద్దీను మరధానుతో నెమ్మిగా భువనాద్రి వెక్కినాడు” (వె సంకా పుట 49), అలి లి గమనేడు ప్రళంబి పబడినాడు

ఒక పట్టుకు భువనగిరి దుర్గము విప్లవకారులమండి వశము గొనుట దుర్బుటమైనది దానిని సాధించు నిమిత్తము మల్తాను స్వయముగా లింగమనేడును అతని అనుచరులును వెంటరాగా దుర్గమును ముట్టడించెను కోట గోడలను మల్తానుతో కూడి లి గమనేడు అతని అనుచరులును ఎక్కి శత్రువులను తరిమి విజయము నొందిరి ఇంత సహాయము విశ్వాసములు లింగమనేడు ప్రదర్శించినప్పటికిని మల్తానువలన ఈవడ్డాశ్రము లాశ

మ.ను ఇతడు పొందలేదు మల్తాను అల్లావుద్దీన్ అదివరలో
తగలిగిన గాయములకు తిరుగుటకు వీలులేక ప్రణామచే కాథపడి
8 ఏప్రిల్ 1458 నంన లోకాంతర గతుడయ్యెను

ఈ మల్తానునకు స్వమతమునందు గాఢమైన శక్తి
యుంచెను దానికి తోడు అన్యమత ద్వేషమును ఇతనియందు
అధికము ఇతడు పెక్కు హిందూదేవాలయములను విధ్వం
సము చేసెను మసీదులకు పెక్కు సౌకర్యములు కలిపెను

ఇతడు ఇస్లాము ధర్మ ప్రచారము అరంభమున మద్యపాన
విముఖుడుగ ఉండియు తరువాత మరాఠాన లోబుడయ్యెను
ఇతడు చేసిన సత్కార్యములలో పెక్కునదగినది వ్యాధి నీడి
తులకు చికిత్స చేయించుటకై ధర్మానుపత్రిని నిర్మించుట ఈ
మల్తాను విదేశీ పక్షమువారిని అభిమానించెను

కొ పెం

అనుబంధములు

ముఖ్య నామ సూచిక

అ	అన తవర్మ చోడగంగదేవుడు	అప్పారావు రాజాశోభనాద్రి
అ క భూపాలుడు 875	175 201 202	అప్పకట్ట 414
అంకశ్చేరి 21 22 831	అనపోతమాదానాయకులు 529	అబుల్ ఖాసిం మీర్ అలం 841 842
అంబదేవుడు 31 33 84 85 86	అనపోతవిరుడు 224 225 226	843 844 845 582
37 33 83 1౭9 158 154 494	227 476	అబుల్ హసన్ శానాషా 845 846
559	అనపోతానాయడు 469	847 848 850 851 852 859 860
అక్కన్న-మాదన్నలు 54 55 57	అనపోతాచెడ్డి 180 228 229 280	861
58 845 850 851	281 289 280 275	అబ్దుల్ రజాక్ లారీ 850 858 859
అక్బర్ ప్రాదరి (సర్) 69 70 579	అనవేమాచెడ్డి 8 64 180 181	860 861
అగస్త్యమల 72	82 164 280 285 286 283	అబ్దుల్ హుస్ సయ్యద్ అలీ 16
అగస్త్యమహర్షి 195	289	అబ్దుల్లా కుతుబుషా 8 20 846 848
అగస్త్యుడు 78 80	అనమాయాచేవి 155	868 867 868 869 870 871
అచ్యుత దేవరాయలు 91 101 102	అనిశల్లి 126 242 248 267 597	872 873 874 415 586
118 527	అనుగురాజు 121 282 245 246	అబ్దుల్లా హుసేన్ కుతుబ్షా 54
అచ్యుతనాథుడు 92 102	247 253	అబ్దుల్లా ఖాను 880
అచ్యుతనాయకుడు 102 108 468	అ(హ)నుమకొండ 94 250 251	అమరసి హుదు 8 7 892
అచ్యుతరాయలు 822	254 278 882	అమరాకాదు 99 89౦ 98
అడిదంతుల్లు 86 188 189	అనుమడు కొడడు 250 254	అమరావతి 104 71 249 812
అడిదముఖాస్కరకవి 141	అన్న దేవచోడుడు 80 259 280	898 894 895 896 897 898
అడిదమురామారావు 140 141	281 282 615 616	8౯9 400 401
అత్రిమహర్షి 155	అన్నమదేవి 283 294	అమీను ఉల్ ముల్కు 187
అధర్వణాచార్యుడు 159 809	అన్నమాచార్యులు శాశ్వతాశ 270 589	అమీర్ సయ్యద్ అహమ్మదు 558
అద్ద 5 168 164 165 228 612	అస్వరూప్రీతి 296 820	అమోఘవర్దుడు 98 446 506
అద్దంకి గంగాధరకవి 284	అప్పయ్యార్యుడు 74	అమ్మంగ దేవి 19 170 180
అద్దంకి శ్రీరామమూర్తి 164	అప్పలపాయకరావు (శాశ్వత వూడి)	అమ్మరాజు విజయాదిత్యుడు 146
అనంతవరము 46 199	216 222 820 821	అమ్మరాజు 447 448 449 465
అనంతవర్మ గంగమహారాజు 70	అప్పలరాజు 57 822	అయతమనాయకుడు 450
		అయ్యవదేవుడు 465 468

అరవీటి బుక్కరాజు 24
 అరస్తూజా 840
 అర్జున ది 449
 అరునదేవరాజు 80 588
 అలీఖాన్ లూరి 187 424
 అల్లాఉద్దీన్ 28
 అల్లాఉద్దీన్ ఖల్జీ 518 514 515 528
 600 601 602 680
 అల్లాఉద్దీన్ హుస్సేన్ గు 398 400
 అల్లాఉద్దీన్ హుస్సేన్ 225 227 808
 804 805 806
 అల్లాఉద్దీన్ గొంకరాజు 808
 అల్లాఉద్దీన్ 8 128 281 288 259
 282 597 612 614 615 616 617
 అల్లాఉద్దీన్ వీరభద్రారెడ్డి 242
 అల్లాఉద్దీన్ క్షిప్రస్వామి 186 459 619
 620 621 622 628
 అల్లూరిసీతారామరాజు 44 148
 అయ్యారామరాయలు 7 24 25
 99 101 284 257 322 328
 578 574
 అచలదేవయ శివయశెట్టి 2 288
 అశోకుడు 220 299 398
 అసఫ్ జానిజాముల్ ముల్క్ 104
 అనామ్యుద్ నగరం 8 67
 అనామ్యుదుషా 8 354
 అనామ్యుదుషా బహమనీ 617
 అసాఫ్ (బహమనీ) 547
 అహోబిలవండికుడు 809

అ

ఆగిరిపల్లి 318
 ఆదిపూడి సోమనాథరావు 481
 ఆదిల్ షాహి 87
 ఆదిగంగుడు 89

ఆర్మీటి సోమదేవరాజు 182
 ఆర్మూరు 6
 ఆలిఫుర్ 17
 ఆలిఉదిల్ షా 57
 ఆలూరు తిరుమలకవి 61
 ఆవంచ 8
 ఆస్వాల్ల తె కూర్మి 185
 ఆహవమల్ల సోమేశ్వరుడు 170

ఇ - ఈ

ఇందులూరి పెదచినమల్లపటి 169
 ఇందులూరి సోమప్రధాని 118 208
 ఇంద్రభట్టారకుడు 189 388
 ఇనాయతుఖానుఫని 47
 ఇబ్రహీం (మల్లికారాముడు) 39
 ఇబ్రహీం ఆలీ
 ఇబ్రహీంకులీకుతుష్నా (మల్లికారాము)
 188 284 321 422 428 574
 ఇమ్మడికులూర్ గుడు 119 120
 ఇమ్మడి నరసింహరాయలు 211 212
 ఇమ్మడి రాజరాజుచోళుడు 18
 ఇమ్మడి రాజేంద్రుడు 170
 ఇమ్మడి ద్రుడు 288
 ఇపూరు 86

ఉ

ఉత్త గభజుడు 84
 ఉదయగిరి 328
 ఉదయేందరము 188
 ఉద్యోగ శేరి 202
 ఉమామహేశ్వర పండితుడు వెల్లాల
 881 882 888
 ఉమామహేశ్వరము 94
 ఉస్మాన్ నాగర్ 582
 ఉస్మానాబీఖాన్ (నవాబు) 578 579
 ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము 582

ఎ

ఎండపి 8
 ఎడింబరో 88
 ఎయిత ఖాన్ ఖాను 167
 ఎరదాచానాయడు 529
 ఎరికల్ ముకురాజు 151
 ఎర్రాప్రెగ్గడ 164 176 207
 ఎలకూచి కాలనరస్వతి 280 289
 ఎలియట్ 21
 ఎల్మిచేక్ (గు) 588 597

ఏ

ఏకామ్రనాథుడు 7 48 84
 ఏనుగులశ్రీరామకవి 484
 ఏనువనాడు 84

ఐ - ఔ

ఐడాది 617
 ఓంకార (ఓగేరు) నది 808
 ఓకాంబిక 101
 ఓరుగల్లు (నర గల్లు) 46 258 880
 ఔరంగజేబు 46 47 55 57 59 65
 204 221 347 350 352 358
 354 355 359 381 371 350
 ఔరంగజాబు 6 106

క

కంజీవరము 138
 కంటులూరిగన్నయ్య ప్రెగ్గడ 87
 క దనవోలునీమ 197
 క దయము 8
 కందుకూరి రుద్రకవి 284
 కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులు 100
 159 160 161 211 404 480
 481 478

కందుకూరు 165	కార్న్ వాలిస్ 250	కులోత్తుంగ చక్రవర్తి 52 58 119
కంభము మెట్టు 30	కార్తవీర్యార్జునుడు 121 255	120 124 125 487
కటకము 71	కారెంపూడి (కార్యమపూడి) 32 121	కులోత్తుంగచోడుడు (ఇమ్మడి)
కట్టచెరువు 169	188 207 222 238	405 513
కట్టెము 165	కార్తికేయుడు 98	కుచిమంచి జగ్గకవి 48 84
కడలూరు 4	కార్తీగునాలయములు 358	కృష్ణరాజపాగ్ 532
కడిరి 135	కాలచర్య బిజ్జులుడు 550	కృష్ణరాజు 98
కవలెక్కరగిజపతి 30 408	కాలానందుడు 424	కృష్ణానది 99 1 6
కవలెక్కరుడు 45 48	కాళహస్తి 4 101 375	కేళకోటరాజు 312 487
కరికాలిచోళుడు 151	కాళిదాసు 98 308	కేళన 158
కరీంనగరంజిల్లా 42	కాళేశ్వరము 85	కేళరాజు 398
కర్నూలు 588	కాళింరక్షి 16 17	కైయటుడు 181
కలిడి డి 5	కాళీనాథునిగేశ్వరరావు పంతులు 318	కొంకణము 680
కలుచుంబర్రు 146 465	కాపెనర్యప్ప 48 252	కొడవల్లి (ముస్తఫానగరు)
కల్నల్ మెకంజీ 159 262 530	కిరణపురము 98	101 118 168
కల్లూరిసుల్తానావు 191	కీర్తివర్మ 517 547 554	కొడవీడు (ముర్తుజానగరు) 3 7 8
కళింగనగరము 70	కుంకాడివర్మడు(భండనాడివర్మడు) 448	0 84 101 168 228 368 408
కళువెనంజరాజు 81	కుందవాంబ 180	612 624 625
కస్తూరిం గకవి 208 358 354	కుమలుపాహి 87	కొడవె కటప్పయ్య 818
కస్తూరిరంగప్పనాయకుడు (వెలుగోటి)	కుబివిష్ణువర్ధనుడు 5 169 220	కొక్కండ వెంకటరత్నము 142
582 588	కుమారగిరి 597	కొచ్చెర్లకోట 341
కాంచీపురము 29	కుమారగిరి రెడ్డి 29 55 168	కొడిదెన (కొట్టూరు) 512
క కత్తిపోలరాజు 95 96 251 309	76 281 287 340 469 614	కొట్టికలపూడి నాగరాజు తిప్పన
క కత్తిబేతరాజు 85	617	8 4 825
కాకరపల్లి 281	కుమారతైలపదేవుడు 8	కొవ్వలవల్లి భూపతి 10
కాశీపేట 75 167 251	కుమారధూర్జటి 328 335	కొప్పెరు జి గడు 316 557 588 611
కాటయనేమారెడ్డి 8 29 30 126	కుమారరాముడు(కంబలి) 266	కొమరగిరిరెడ్డి 126
228 231 243 248 260 261	కుమారసింగభూపాలుడు 317	కొమర్రాజువె కటలమ్మరావు 78 180
287 312 597 612 614 615 617	(రేచర్ల)	48 478
కావయనాయకుడు 84 132 168	కురుగ టిపీతారామయ్య 150	కొమర్రాజు వె కటప్పయ్య 100
225 226 227 228 229 242 476	కురిక పులుపా 3 101 118 177	కొమ్ముచిక్కాం 618 618
598 529	194	కొరవిసేను 88
కామరాజునందూరి 468	కులోత్తుంగచోడగౌ కరాజు 158	కొర్రపాడు 88
కామార్ల వడేవుడు 202	కులోత్తుంగరాజేంద్రచోడుడు 18	కొలను ప్రకాశదుర్గుడు 531
కామినేపల్లారెడ్డి 149	19 50 119 173 174 415	కొల్లూపూరు 99
కామేపల్లి 308	481 440 512	కోటకేళమహారాజు 152

కోటగణపతిదేవ మహారాజు 127 128
 కోటగొడ్డ కేశరాజు 127
 కోటప్పకొడ (త్రికూటము) 388
 కోటభీమరాజు 18
 కోనప్ప మేకా 384
 కోరుకొండ 64
 కోలాచలముల్లినాథ శతావధాని 74
 కౌంతేయనది 592

ఖ

ఖ డవిశాఖండకుడు 184
 ఖడ్గశిక్కున 205 489
 ఖలిఫ్ హన్సన్ మల్లిక్ ఉత్తుబ్బాద్ 681
 ఖాండేష్ 87
 ఖాన్-ఇ-ఖానాన్ 39 40

గ

గంగయ 189
 గంగయసాహితి 32 34 63
 గంగాపురము 84 484
 గంగినేనికొండ 132
 గండికోట 40 425
 గజరావు తిప్పారావు 9 30 39
 గణపతిదేవుడు (కాకతి) 32 49 50
 52 53 54 60 90 148 129
 128 149 159 165 168 172
 178 174 208 214 316 408
 404 472 478 531 557 558
 గణపతిరుద్రమదేవులు (కాకతి) 88
 గళాకుభాను 428
 గిల్ (మేజర్) 107
 గుంటూరు 6 11
 గుండ్లకమ్మనది 189 275
 గుంజకల్లు 184
 గుణగ విజయాదిత్యుడు (మూడవ విజ

యాదిత్యుడు) 98 184 465
 గుణపాళపురము 169
 గుత్తి 101 165
 గుర్తవాది విషయము (రామచంద్ర
 పురము) 86
 గురజాడ శ్రీరామమూర్తి 404
 గురించాల (గురజాల) 34
 గుర్రంకొండ 47
 గుల్బర్గా 6 30
 గౌ కయ బోయడు 469 480
 గొంకరాజు 180 480 469
 గోకనామాత్యుడు 404
 గోనగపూరెడ్డి 182 185
 గోనెగు ట 444
 గోపవరము 281
 గోపాలకవి ధూర్జటి 617
 గోపాలకృష్ణరంగారావు 276
 గోపాలపాయకరావు 221
 గోరంట్ల 158
 గోలికొండి (దాదల్ జిహాదు)
 20 353 358

గోళకీమరము 90
 గోవి రదండనాథుడు 180
 గోవిందదీక్షితుడు 102
 గౌతమబుద్ధుడు 18 71 110 118
 గౌతమీపుత్ర కాకతీ 256
 గౌతమీకాలశ్రీ 256
 గౌరన 159
 గౌరారెడ్డి 182
 గ్రీఫ్త్స్ 107

ఘ

ఘంట సింగయ్య 92 209
 ఘట్ట మొదలియారు 65
 ఘాటిషిర్డీను 104

చ

చ చాసాహెబు 297
 చంద్రగిరి 101 271
 చంద్రగుప్తుడు 485 571
 చంద్రయ్యమ్మ 222
 చ ద్రశేఖర అయ్యరు 621
 చంద్రసాగర్ ప్రాజెక్టు 99
 చక్రవర్తుల రాజగోపాలాచారి 468
 582 583 621
 చాండ్ బిలి 43
 చాగ టి శేషయ్య 161
 చాళుక్యవిక్రమాదిత్యుడు (త్రిభువన
 మల్లుడు) 95
 చాళుక్య కీర్తివర్మ 88
 చాళుక్య చోళరాజరాజు (రెండవ) 482
 చాళుక్య భీమడు (చెడవ) 6 148 465
 చాళుక్యవిజయాదిత్యుడు (మొదటి) 258
 చాళుక్య వీరభద్రుడు 157 469
 చి తవల్లి ఛాయావతి 61
 చింతలపూడి ఎల్లియకవి 102
 చిక్కదేవరాజు ఒడయారు 65
 చిత్రాభాను 8 627 628
 చినవిజయరామగజపతి 222
 చిప్పేటిబోడి లింగమనాయకుడు 181
 చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసి హం 480
 చె గల్పట్టు 188
 చె తిరుగ్గము 40 41 65
 చెన్నప్పనాయకుడు 4
 చెన్నమనాయకుడు 287
 చెవ్వరెడ్డి (శేతాళనాయడు) 226
 చెవ్వప్ప నాయకుడు 112 483
 చెరకు బొల్లయరెడ్డి 36
 చేజ్జర్ 157 158 608
 చొక్కన సి గన 76
 చొక్కనాథుడు 65
 చొరబల్లిరాజు 65 165

చోడతిక్కరాజు 50 59 58 817 408
చోడమహారాజు 488 489
"చోళకుడు" 108

జ

జంపదోతుతుమి 88
జగదీశచంద్రబోను 88
జగదేశమల్లిజయసింహుడు 554
జగదేశరాయలు 7
జగన్నాథము 89
జగ్గయ్యపేట 442
జగ్గరాజు గొబ్బూరి 470 471 474 475
జటాచోళమహారాజు 452
జటావర్మ మండరపా ద్యుడు 85 558
జన్నిగదేవుడు 92 84 189
జమదగ్ని 153
జమ్మలమడక 452
జయకొండ చోళమండలము 152
జయసింహుడు 549
జల్లివల్లి 228
జనహర్ లాల్ నెహ్రూ 17 150 580
621 622
జహంగీరు ౬89
జాఫర్ ఖాను 628
జాఫురల్లి 221
జామెరిన్ ప్రభువు 855
జాయపసేనాని 52 472 478
జింతికోట 950
జెప్రాజకుడు 178
జేమ్స్ ఫెర్గ్యూసన్ 107
జొన్నలగడ్డ 488 440
జోగిపేట (అందోలు) 183

ట

టంగుటూరి ప్రభాకరశంకరులు 918

టిప్పసుల్తాను 185
ట్రాజమచక్రవర్తి 158

డ

డాన్లే 297 858 854
డేనియల్ 88 89

డ

డంగెడసీమ(వరినాడులోనిది) 178 808
డంజాపూరు 85 102
డచూరుజిల్లా 152
డమ్మరాజు 408
డల్లికోట 7 188 578 577
డబ్లిన్ ఫిరోజీషా 880
డాడివత్రి (బళ్ళారి) రాఘవా
చార్యులు 191
డావెన్నమరాజు 88
డిక్సన్ సోమయాజి 129 185 207
డిక్సన్ (అక్కన) బయ్యన్నలు 50
58 54
డిమ్మప్రభువు (మట్ల) 198 214
డిమ్మరుసు (తిమ్మరుసయ్య) 71 91
444 471

దిరుచకమారు 558
దిరు తి తిరుమల 101 271 582
దిరుమల నాయకుడు 152
దిరుమల రాయలు 7
దిరుమలరాంబ 828
తు గభద్రానది 548 545
తుని 104
తుళువ రస నాయకుడు 101 211
తైలపుడు ౬78 548 549
త్రికూటవర్తమా (కోటప్పకొండ) 157
త్రిపురా తక కవి 75
త్రిపురాంతకము 90 129 188 179
204 405 485 444 553 811

త్రిపురారి 92 94 97 189
త్రిపురారిదేవ మహారాజు 88
త్రిభువనమల్లి దేవరాజు 512 518 554
త్రిలోచనవల్లిపుడు 5
త్రిలోకమల్లి సోమేశ్వరుడు 251 484
త్రిలోకమల్లిపుడు ౬78 549 554

ద=ద

ద శవురము 171 2౨0 480
దంతిదుర్గుడు దంతివర్మ 508 517
దక్కను పీఠభూమి 802
దక్షిణ ఆర్కాటు జిల్లా 152
దగ్గుబల్లి దుగ్గన 209
దన్నాలకోట 228
దర్భి 444
దాజారాము 1 80 124 181 402
512 580 611 614
దాదానాయకు 225
దాదానేడు (ఎరదాచ) 225
దాదినాగ దేవుడు 85
దానార్ద్రపుడు 448
దామెర వె కటప్పనాయకు 40 502
దామోదరవర్మ 158
దావులూరు 450
దాహళమ డలము (సర్వదానమ్మత్తర
భాగము 88-

దిండినది 99
దిట్టకవి నారాయణకవి 276
దినేశచంద్ర సర్కారు 88
దిలావరఖాను 880
దీపాలిదిపైపాలెం 152
దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య 818
దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్య 12
దేవగిరికోట 58 880
దేవన్రెగ్గడ అమ్మలూరు 482
దేవరకొండ 48 377 878

దేవరాయలు 8 680 681
 దేవవర్మ 88
 దేవారెడ్డి చెన్నకూనరుడు 89
 దేవులపల్లి రామానుజరావు 18
 దొడ్డాంచీ 814
 దొడ్డారెడ్డి 618 67
 దోమకొండ 149
 ద్వారక 89
 ధనదుప్రీతి (చంఢి వోలు) 218 275
 440
 ధర్మపురి 85
 ధర్మవరం గోపాలాచార్యులు 191
 ధాన్యకటకము (ధరణికోట) 29 42
 258 812

న

నంచగిరి 85
 నడరాజు 84 85
 నందలాల్ బోసు 107
 నందాపురము 88
 నందితిమ్మన 92
 నందిమంగ(డ)లము 85
 నందిమల్లయ 9 209
 నందివర్మ 188
 నందివర్మమహారాజు 517
 నందుడు (బుద్ధునిసోదరుడు) 118
 నందేలకృష్ణమహారాజు 198
 నడిమి టి నర్సమంగళశాస్త్రి 61
 నన్నయభట్టారకుడు 5 161 162
 179 809
 నన్నెచోడకవి 90 96 162
 నరసారావు పేట 88 276
 నరసింహకవి 74
 నరేంద్రమృగరాజు 449
 నర్మచానది 242 245 255 302
 నలగామరాజు 282 398 560
 నలగామమలిదేవులు 121
 నల్లగొండ 20
 నల్ల (ఏరువ) భీముడు 557
 నవకోడూరు 84
 నాందేడు 85
 నాగమ్మ (నాయకురాలు) 121 282
 258 560
 నాగరకర్నూలు 8 99
 నాచెండ్ల 416
 నాయనపల్లి 58
 నాగన్న నాయకుడు 20
 నాగభూపాలుడు 1
 నాగార్జునకొండ 184
 నాగార్జునుడు 71 398
 నాచన పోమనాథుడు 522
 నాదిల్ షా 575
 నామదేవవండితుడు 82
 నాయనపల్లి 49
 నాయని వెంకట రంగారావు 485
 నారభూపాలుడు (నరహరి నేడు) 616
 నారాయణభట్టారి 182
 నారాయణభట్టు 179
 నానిక 808
 నాసిర్ జంగు 358 354 362
 నిజామ్ ఉల్ ముల్క్ అసఫ్ జా 221
 358 354 538
 నిజామ్ షాహి 87
 నిజామ్ సాగర్ 582
 నిజామలీఖాను 6 104
 నిజామాబాదు 6
 నిజాముద్దీన్ అహమ్మద్ 19 586
 నిర్మలు 6
 నిక్కొకకొమ్మనకవి 617
 మాతక్కి (నూచెంకి) 18
 మార్ ఖాను 8

మార్గవాడి (మహారాజవాడి) 448
 వెల్లూరిపాటి నేడు 152
 వెల్లూరి తిక్కన 178
 వేలటూరి వెంకటరమణయ్య 25 49

ప - ప

పంటమైలారరాజు 166
 పండరంగడు 98 184 165 485
 పండరంగ పరమమహేశ్వరుడు 184
 పంచకవి 502
 పట్టడకల్ 547
 పశంజలి 161
 పశంజలి శాస్త్రి 621
 పప్పురామాచార్యులు 191
 పరశురాముడు 158
 పరాంతకడు 168
 పర్శని 508
 పలివెల 617
 పాకనాడు 481
 పాకాల వెంకటరమణరావు నాయుడు
 459
 పాడినాయకుడు 84
 పాడిని 161
 పానిపట్టు 67
 పానుగల్లు 80 82
 పాపనివాళనము 94
 పాలకొల్లు 616 617
 పాలమాచాపురి 121 245
 పాలిశర్మ 151
 పాల్కురికి సోమనాథుడు 98 168
 379 400 485
 పితాపురము 171
 పివకంపమల్లని పిర్రాబ్బడు 165
 పిన్నలి (పింగళి) గామము 809

పీఠమహమ్మదు 629
 పుణ్యకుమారుడు 151
 పుడూరు 618 619
 పురుషోత్తమ గణపతి 211
 పులకేశి 169
 పులికాటు 4 225
 పులివెందుల 446
 పుష్పగిరి 89 90 91
 పూనమల్లి 4
 పూనా 6
 పృథ్వీమూలడు 168 169
 పృథ్వీశ్వర భూపతి 218 214
 పృథ్వీశంకరు (వెలనాటి) 408
 పెంజెయ్య 88
 పెండేళ్లు 96
 పెడకాకాని 159
 పెడకోమటి వేమారెడ్డి 29 30 128
 285 280 419 420 614 615 616
 పెడకిరుమలయ్యదేవమహారాయలు 101
 పెడవిజయరామరాయలు 222
 పెడనంగభూపతి 224
 పెద్దరెడ్డి 151
 పెనుగొండ 7 108 489
 పెనుజగదేశరాయలు 8
 పెన్నానది 182
 పొందుగల 457
 పొత్తనాడు 84 158 415
 పొన్నిగంటి తెలగనార్యుడు 422 428
 పతావళి వ్రాసిన జగదేశమల్లుడు 84
 ప్రతాపరుద్రగణపతి 44 71 118 119
 ప్రతాపరుద్రుడు 88 87 78 118
 127 130 157 212 225 242
 286 289 274 378 406 557 575
 ప్రథమదేవరాయలు 80

ప్రత్తిపాడు 127
 ప్రపుల్లవ ద్రరాయ్ 88
 ప్రభాకరవర్మ 168
 ప్రహళశిగుప్త 72
 ప్రమోదకుమార చట్టోపాధ్యాయుడు 185
 ప్రోద్దుటూరు 452
 ప్రోలయనాయకుడు 476
 ప్రోలయవేమారెడ్డి 9 130 164
 166 176 225 228 2 9 259
 274 275 291 294 529 614 624
 ప్రోలరాజు (మొదటి) 168
 ప్రోలరాజు (రెండవ) 167 188 288
 278 467
 ప్రోతాంబిక 152
 ప్రోథదేవరాయలు (ఇమ్మడి) 2 366
 417 520 522
 ఫెరోహా 80 840 815
 బి
 బి గానపల్లి 88
 బి.జి. ఉల్ ముమాలిక్ 55
 బి.క్రియాన్ శర్మ 172
 బి.రీ.కేశవరము 89
 బి.దరుద్దీన్ తాయబ్ 69
 బి.రైస్ దాక్తరు 107
 బి.లి.చక్రవర్తి 88 166
 బి.ల్లి.చోడమహారాజు 158
 బి.న.భూపాలుడు పూనపాటి 209
 211 212
 బి.న.వయ్య (మేకా) 884
 బి.న.చేళ్ళుడు 168 880 589
 బి.సాలిన్ జంగ్ 100 122
 బి.హదూర్ యార్ జంగు 14 15

బహదూర్ సా 88
 బహుల్ ఖాన్ 350
 బాబి దూరి 165 168
 బాదామి (వాకావి) 445 547
 బాలగంగాధరశిల్పి 57
 బాలచంద్రుడు 292, 298 259 277
 బాహుదాసి చనడలు/చెయ్యేరు, 152
 బిక్క వోలు 149
 బిజాపూరము 7 67 72
 బిజ్జిలుడు 24 880 881
 బీదరు 680
 బుద్ధవర్మ (వల్లభ) 896
 బురకాయలకోట 47
 బులుసుసా బిమ్మార్తి 813
 బుప్పి 104 105 854
 బూదిలి 515 518
 తె.డ.పూడి అన్నమంత్రి 258 515
 580 582
 తెజనాడ 4 486
 తెల్లకొండ రామారావు 62
 తేజనగ్రామ 168
 తేజరాజు (శ్రీభవనమల్లి) 95 167
 తేజాళనాయకుడు (చెవ్విరెడ్డి) 254 255
 తొణ్ణన్నకొండ 220
 తొప్పచెవుడు పడితము 204
 తొమ్మిలి 105
 తోధన్ 582
 తోయకొట్టము (వండరంగని ఆద్వంశి
 శాసనము) 444
 త్రివేణినాయకుడు 121 128 168 282
 247 258 580 581
 త
 తక్కిరాజు 259
 తల్లాదిరాజులు (వ్యాసవంశము) 492

భవనాశిని 168
 కానుజయ్య 54
 కానుచేపుడు 815
 కావ్యం అయ్యంగారు (నర్) 820
 కుజబలమ్మ అహవమ్మలుడు 550
 కువనగిరి 881
 కువనక్రినేత్రుడు 158
 కోటరాజు 98

మ

మంకాలు 20
 మంచనకవి 218
 మంచికొ ౪ 88
 మ డపేట 5
 మంథెన 85
 మంత్రప్రెగడ మార్యప్రకాశకవి 142
 మందడము 90 408 404
 మక్కా 428
 మక్తల 284
 మచిలీపట్టణము 11 20
 మట్టెపాడు 158
 మడికిని గన 812
 మహ్యవంశార్జునుడు 817
 మధుకామార్దవుడు 120
 మధుర 85
 మధుర నాయకులు 509
 మధురాంశకదేవి 180
 మధురాంశకము 40
 మనుమగండ గోపాలుడు 85 88 99
 మనుమసిద్ధిరాజు 85 87 49 52 129
 165 205 582
 మన్మూర్ఖాన్ హన్సి 888
 మయూరశర్మ 185
 మలిక్ నాయక్ 582
 మలిక్ షాయక్ మహమ్మద్ 122

మలిదేవ రాజు 282 258 828
 మల్లన్న ఒడయరు 1 2
 మల్లభూపాలుడు 1
 మల్లిశీదేవి 484
 మల్కాపురము 90
 మల్రాజు వెంకటనరసింహారావు 122
 మల్రాజు వెంకటాచలరాయుడు 278
 మల్లిఖార్జున పండితారాధ్యుడు
 98 94 96 288 400
 మల్లిఖార్జునరాయలు 586
 మల్లిసాధమూరి 88 522 528 524
 మహాదేవగోవిందరావెడే 480
 మహామూర్తినవాక్ ఖాన్ 14
 మహమ్మద్ ఇబ్రహీం 58
 మహమ్మద్ కులీకుతుబుషా 19 182
 187 221 424 458 824 828
 మహమ్మద్ ఖాన్ 38
 మహమ్మద్ బిన్ తుఫ్లక్ 25 189
 527 805
 మహమ్మదు 30
 మహమ్మదుఖాను 880
 మహమ్మదుగచాన్ 881
 మహమ్మదుషా 48 118 898
 మహాకాలుడు 448
 మహాజనకుడు 118
 మహాశ్యాగాంధీ 818 459 578 579
 మహాదేవిశివు 299 800
 మహాదేవుడు 268
 మహాన 8 840
 మహానది గోదావరీనదులు 171 221
 మహానిలిఖానుడు 165
 మహానాథుడు 88
 మహేంద్రవర్మ 5 6 518
 మా డపినిది 95
 మాచర్ల 457 824
 మాడకుషిక్తపూదార్థులు 81 882

మాడయగారి మల్లన 91 92
 మాడయరెడ్డి (రాయగజపాహిడి) 294
 మాదానాయకుడు 225 228 227
 80 877 489
 మాదిరెడ్డికుంట 95 188
 మాధవవర్మ పూసపాటి 85
 మాధవవర్మ (మొదటి) 88
 మాధవవర్మ (రెండవ) 88
 మాధవవర్మ విష్ణుకుండిన (మొదటి)
 285 888
 మాధవవర్మ విష్ణుకుండిన (రెండవ)
 887
 మాధవవర్మ విష్ణుకుండిన (మూడవ)
 888
 మాధవవిద్యారణ్యులు 199
 మానగల్లు 8
 మానవల్లి రామకృష్ణకవి 10
 మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య 820
 మామిడి పెద్దనామాత్ముడు 288
 మామిడి నంగన 815
 మారవర్మ కులశేఖరపాండురు 85
 మారవర్మ సు దరపాండ్యరాజు
 (మొదటి) 178 318
 మారిస్ గ్రెగ్గయర్ 821
 మారేసు డ రామారావు (డా) 49
 మార్కండేయుడు 488 457
 మారిస్ కాఫర్ 28 518 515 523 880
 మారిస్ హెన్రీ 48
 మాలెపాడు 497
 మీర్ అహమ్మద్ అలీ (అలీహాద్ జంగు)
 579 580 58 582 588
 మీర్ జుమ్లా 248
 మీర్ మహబూబ్ అలీఖాను 885
 మీర్ మహమ్మద్ మోమిన్ 428
 మీర్ రుక్మమ్మఖాను 20
 మీర్జామహమ్మదుఅమీను 57

మీర్జామొహమ్మద్ చాన్ 6౨
 మీర్జామొహమ్మద్ యూదుమీర్జామొహమ్మద్ 65
 ముఖ్య దేవ 107
 మ ౨ టి (శిరోచక్ర పల్లవుడు) 88
 ముక్త్యశిమ్మ 177
 వ ఖలి గమ్మ (కళింగనగరము) 174
 ముఖ్యఫర్ ౧౦ ౨97 858 864
 ౨66 862
 ముట్టూరి కృష్ణారావు 459
 ముత్తేశ్వరెడ్డి (డా) 461
 ముదుగల్లు 831
 మునగాల 464
 ముమ్మడినాయకుడు 88 84
 ముమ్మడి మహమ్మదుషా 45
 ముమ్మడి నంగవరము 84
 మురారు 87 88
 ముర్తుజాఖాను 8 824
 ముల్గుపావయారాధ్యుడు ౬1
 ముసునూరి కావయనాయకుడు 812
 ముసునూరి ప్రోలయ 122 225 274
 528 550
 ముస్తఫాఖాను 89
 మూసినది 128, 582
 మొదకుమర 8
 మొదయనాయకుడు 159
 మోహమ్మద్ 170
 మైదవోలు 448
 మైలమ 188
 మోతజ్జిం (బహదూర్ షా) ౬58 588
 మోహదీనుఖాను 854
 మోహగండము 81
 మోహగు డం విశ్వేశ్వరయ్య 588
 మోగల్లు 158
 మోటుపల్లి 49 228 229
 మోరోపంతుంగ కే 64

మౌల్విఅబ్దుల్లా 827
 మౌల్విఅబ్దుల్లా 821
 మౌల్విమహమ్మదు అక్బరు 828

య

యాచమనాయకుడు 4౨5
 యుద్ధమల్లుడు 447 485
 యువాన్ చ్యాంగ్ 18 451
 యెనుమదల 471 412

ర

రంగయ్యపూర్వరావు 889
 ర గరాజు 104
 రంపచోడవర 44
 రంపవీహరి 147 148
 రఘునాథనాయకుడు 1౬8 150 194
 488
 రఘువతి వేంకటరత్నంనాయకుడు 481
 రమణమహర్షి 527
 రమేశచంద్రకృష్ణ 459
 రాచకొండ 46 880
 రాచిరాజు 408
 రాజగ డగోపాలుడు 88
 రాజనాథడిండిముడు 102
 రాజమహేంద్రవరము 1 28 29 45
 242 259 281 287 812 817
 రాజరాజుచోరుడు 120
 రాజరాజనరేంద్రుడు 5 19 119 120
 124 126 170 180 415 481
 440 447 527
 రాజరాజు 158
 రాజాలలిఖాను 87
 రాజారామమోహనరాయలు 480
 రాజాశంకరనాయకుడు 8
 రాజశేఖరమహారాజు 81

రాజేంద్రచోళ దేవుడు (వెలనాటి) 81 480
 రాజేంద్రచోళుడు (మొనటికొలలోతుంగ
 చోళుడు) 5 19 180 527
 రాజే ద్రుడు (మొదటి) 170 71
 రామకృష్ణప్రసాదము ౨ 480
 రామచంద్రదేవుడు 514
 రామదేవరాం ౧ 410 518
 రామకృష్ణప్రసాదము (రె డవ) 2 2
 రామకృష్ణరాజు (రాజామీర్జా) 104
 రామేశ్వరదీక్షితుడు 94 96
 రామేశ్వరవ దీక్షితుడు 94 95 881
 రాయ్ బాలముకు 578
 రాయచూరు 101 182 881 85
 రాయపూడి 402
 రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణకృష్ణ 191
 రుక్మాచెడ్డి 8
 రుద్రదేవుడు 28 187 252 288
 278 896 487 488
 రుద్రమా ౨ (కాళి) 84 85 87
 42 94 127 185 189 157 159
 165 172 404 540 809
 రుద్రవరము 42
 రుక్మంఖాను ౨88 297
 రెడ్డిపాలెము 208
 రేవెల్ల నంగమనాయకుడు 288 815

ల

లి గవను శ్రీ 258
 లి గమ శ్రీ అరియేటి 817
 లి గమనాయకుడు 46
 లి గమనేడు 8 881
 లి గాలకొండ 228
 లూరపాడు 85
 లేపాడి 185
 లోలా 88 8

వ

వందవాని 4 40 875
 వంశధారనది 172
 వరచానుందరి 89
 వర్ణమానవురము (వర్ణమాను) 149
 వల్లిఖాయివలేలు 18 6౨
 వాఘోరానది 106 107
 వాడవల్లి 615
 వామనశట్టపాణుడు 166
 వాల్మీకి 181
 వావిలికొలను సుత్పారాపు 80
 వావిళ్ళవారు 66
 వానరెడ్డి వెంకటాద్రి నాయుడు
 20 61 100 897 400
 వాసిగొళమినదులు 286
 వాసిప్పేపుత్ర పులమావి 72 858 442
 వింజమూరి నరసన్న 224
 విక్రమసింహపురము (వెల్లూరు) 85
 విక్రమచోళుడు 119 480
 విక్రమాదిత్యుడు 8 179 446 548
 విక్రమాదిత్యుడు (ప చాళుక్యు) 481
 విక్రమే ద్రవర్మ 889
 విజయగ డగోపాలుడు 85
 విజయదే దులూరు 16
 విజయనగరము 8 101 875
 విజయపురి 188
 విజయరావుననాయకుడు 44 108
 విజయరావుగజపతి 140 141 221 276
 విజయకాళక్తి 188
 విజయస్క దవర్మ 448
 విజయాదిత్యుడు (వీడవ) 5 128 127
 విజయాదిత్యుడు (విష్ణువర్ధన)
 124 125 170 171 180
 విజయానందరంగస్వపాలుడు 854
 విద్యానాథకవి (అగ స్త్యకవి) 289

విద్యాస్వస్వంహారతీస్వామి 89
 విద్యారణ్యులు 58 291
 విద్యావంశరథారతీస్వామి 89
 విన్ వెంట్ స్ట్రుక్టు 858
 వినయాదిత్యయ్యదమ్మలుడు 508 504
 వినయాదిత్యుడు 548
 వినాయక రామోదరసావర్కారు 150
 వినకొండ 122
 వినలూదిత్యుడు 170 180 447
 వివేకానంద 460
 విశ్వనాథనాయకుడు 101 150 509
 510 511 512
 విశ్వేశ్వర శివాచార్యులు 90
 విష్ణువర్ధనరాజు 19
 వీరనరసింహరాయలు 816 827
 880 527
 వీరపురుషదత్తుడు 188 442 448
 వీరబల్లూరు 527
 వీరభద్రారెడ్డి 287 288 592
 వీరభల్లిట దేశికుడు 74
 వీరే ద్రనాథుడు 89
 వృషసేనుడు 54
 వెంకటనతిరాయలు 102 108 166
 198 194 875 424 425 470 474
 వె కట్రామ అయ్యరు టి ఎల్ 621
 వె కప్పనాయకుడు 4
 వెంగళటాపాలుడు-దామెరల 875
 వెన్నయామాత్యుడు కొరవి 214
 వెన్నెలకంటి మారవ 597
 వెలనాటి కులోత్తుంగచోడుడు(రెండవ)
 841
 వెలనాటి గొంకరాజు (మొదటి)
 125 440
 వెలనాటి గొంకరాజు (రెండవ)
 18 181 481 488 440

వెలనాటి గొంకరాజు (మూడవ)
 145 408
 వెలనాటి చోడరాజు 440
 వెలనాటి రాజేంద్రచోడుడు 98 432
 448
 వెలనాడు 125
 వెలుగోటి కమ్మారిరంగప్ప 24
 వెలుగోటి రంగరాజు 840 841
 వెలుగోటి చెన్నప్ప 425
 వెలంకి తాతంభట్టు 181
 వేంగి 5 18
 వేగవతినది 188
 వేదము వే కటరాయశాస్త్రి 620
 వేమవరము 8 616
 వేమాంజిక 614
 వేములవాడ 502 507
 వేల్పూరు 127
 వ్యాసుడు 80

శ

శక్తివర్మ (మొదటి) 126
 శక్తివర్మ (రెండవ) 170
 శాకల్యముల్లి కవిశ్వరుడు 74
 శాకర్తి 808
 శారదానది 215
 శివకుమారశట్టు 5
 శివదేవయ్య 49
 శివ సుందవర్మ (వల్లవ) 29 896 448
 శివశ్రీ 808
 శివాజీ 41 54 57 58 65 850
 శిష్టుకృష్ణమూర్తి శాస్త్రి 61
 శిలమహాదేవి 98
 శృ గేరి (శృ గగిరి) 89
 శ్రీకంకచోరుడు 517 518
 శ్రీకాకుళపురామదాసు (రాజారము
 నాథుడు) 104

శ్రీకాకుళము 18 81
 శ్రీకూర్మము 80 208
 శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు 25 44 47
 59 60 71 78 91 101 118
 144 145 177 199 257 284
 322 328 327 328 380 377
 397 408 472 474 509 510
 522, 524 544 550 599
 శ్రీనాథమహాళా 2 10 121 188
 142, 168 176 195 201 288
 285 288 258 259 287 288
 288 498 580 581 582 580

591 598 597

శ్రీనివాస అయ్యంగారు కె (సర్) 620
 శ్రీనివాస కామ్రె 622
 శ్రీవతిపండితుడు 180 181
 శ్రీపాదనాయుడు (దామెరల)
 877 878

శ్రీమూరుడు 554
 శ్రీర గ దేవరాయలు 248
 శ్రీర గపట్టణము 7
 శ్రీరంగరాజస్వామి 22
 శ్రీరంగరాయలు 39 424 470
 శ్రీరామానుజాచార్యులు 148 168
 195 197
 శ్రీకై లము (శ్రీవర్ధనము) 84 91
 98 94 99 227 228 485
 545 610

శ్రీహర్షుడు 82 77

వ

వమ్మద్రీసుజమీర్ హమ్దా 429
 వమ్మద్రీసుమహమ్మదు 880

వరీపుల్ ముల్కు 588
 వాలెమ్ 851
 వాలిపహిల్వాన్ 550
 వాలెహ్ 869 870
 వాలెజీ 57
 వుజావుద్దీన్ 847
 వుహైలిఖాను 88
 వేల్ మిన్ హాజ్ 850 851
 వోలాపురము 58

స

సంకిలుడు 98
 సంకుసాల నృసింహాచారి 194
 సంగమేశ్వరము 94
 సంతమాగులూరు 581
 సదాశివ దేవమహారాయలు 829
 సదాశివరాయలు 197
 సప్తమాడియములు 594
 సద్భావశంభువు 90
 సముద్రగుప్తుడు 220 571 572
 సయ్యద్ అహమ్మదు 107
 సయ్యద్ నిజాముద్దీన్ 848 847
 సయ్యదుముజఫర్ 55
 సయ్యదుహసన్ మీరుజామ్లా 89 40 41
 సరోజినీనాయుడు 88
 సలాబ్త్ ఇంగు 104 105 221
 సాదతుల్లాఖాను 298
 సామంతబోళాడు 50
 సామ వమాశ్రశ్రీ 70
 సామర్లకోట 890
 సారంగధరుడు (సారంగపాణి) 185
 సాలార్ ఇంగు 885 827 828

పాకున నరసింగయ్య దేవమహారాజు
 158
 పాశ్వనరసింహరాయలు 211 212
 270 271 328
 సింగనాయకుడు (ఇమ్మడి) 518
 సింగమనాయకుడు 88 84 225
 సింహాచలము 3 80 208 221 315
 సికిందరు 57
 సికిందరుఖాన్ 881
 సిద్ధవట కాసనము 194
 సిరిగిరి (శ్రీగిరి) 157
 సిరిచాంతములుడు 188
 సీతారామచంద్రరాజు 105
 మ దరపాండుడు 611
 మజాశఖాను 8
 ముబద్ది రామదాసారు 44
 మరవరం ప్రతాపరెడ్డి 150
 మవర్ణముఖనది 81
 మారన సింగళి 404
 పెంకిసిమ 85
 పెయ్యూరునది 152
 వైపుద్దీన్ హోజీ 880
 సోమదేవరాజు 85
 సోమదేవుడు 24 25
 సోమనమంత్రి 229
 సోమశంభువు 90
 సోమశేఖరశర్మ మల్లవల్లి 211 212
 285 812 518
 సోమేశ్వరుడు 128 181 518 514
 స్కందవర్మ (త్రిలోచనవల్లభుడు) 610
 స్వామిదయానందసరస్వతి 150

హ	హరివర్ష 169	హుమాయూను 87
హంపిరపాత్రుడు 80	హరిహరరాయలు 58 291 340 380	హృదయవాదకుంజ్రా 17
హజరత్ పాదుషా ఓడయలు (మహమ్మద్ కుతుబ్షా) 152	హరింద్రవాళుడు 89	హేమచ ద్రుడు 161
హనుమకొండ 3	హసన్ ఇమామ్ 578 579	హేమాద్రివండితుడు 280
హయాత్ ఖిజీ జేగం 368	హసన్ గింగు 805	హైదరాబాద్ 155
హరపర్షుడు 353	హిమయత్ సాగర్ 592	హైదరాబాదు 39
	హిరట్ 355	హైదరాబాదు 8 17 582
	హుమాయూన్ పా 48	హోసలబల్లారాయలు 520

ACKNOWLEDGEMENTS

We desire to gratefully record our thanks to the following institutions and individuals who helped us in various ways in the compilation of this Volume

- 1 The Sangrah Andhra Vignana Kosa Samiti for lending the use of their Library and for supplying blocks etc
- 2 Andhra Pradesh Government - (Revenue) for issuing Circular to the District Collectors for helping in the enumeration of Villages
- 3 The Director Bureau of Statistics and Economics for issuing a Circular to the District Statistical Officers to help the enumerators
- 4 Andhra Pradesh Government (G A D) for issuing Circular to the District Public Relations Officers to undertake enumeration of Villages
- 5 The administrative Officer Singareni Collieries Co Ltd for his generous instructions to the General Managers of Kothagudem & Bellampalli to render all assistance to our enumerators
- 6 The General Managers of the State Bank of India Hyderabad and Andhra Bank Ltd Hyderabad for issuing suitable instructions to the branches to help enumerators in the collection of data
- 7 The State Central Library, Archeological Survey of India South Eastern Circle and the Osmania University Library for having given accessibility of reference to our Research Assistants

ఆంధ్ర రచయితల సంఘ ప్రచురణములు

1	ఆంధ్రదేశ చరిత్ర — భూగోళ పర్యవేక్షణ ముఖద్వారము	10—00
2	పండితరాజు సంచామృతము	8—00
3	రామాయణ విశేషములు	4—00
4	నర్మకర్మ చరిత్రము	6—00
5	ప్రసన్న రాఘవ నాట్యప్రబంధము	6—00
6	అవశోబల పండితీయము	16—00
7	సంహగిరి పంచములు	5—00
8	కావ్యనుశీలనము	4—00

For copies apply to :

PROF K LAKSHMIRANJANAM, M A
P R E S I D E N T
ANDHRA WRITERS ASSOCIATION
VIDYANAGAR H Y D E R A B A D - 4 4 A P